Quodlibeta Magistri Henrici Goethals a Gandauo doctoris Bolēnis : Bocii Borbonici : ⁊ archidiaconi Tornaceñ. cum duplici tabella.

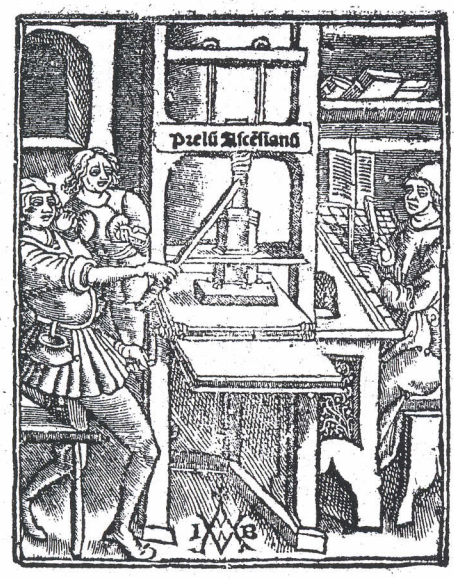

Vænundantur ab Iodoco Badio Ascensio, sub gratia & priuilegio ad finē explicādis.

* *

LOUVAIN
Bibliothèque S. J.
220, Waversebaan
1961

Henrici a Gandauo

Incipit Octauũ Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

N diſputatiõe noſtra de quo-
libet octaua quęrebantur.xxxvii.Aliqua ſine argumentis. Et propone
bantur quędam de deo in comparatione ad creaturas. Quædam vero
de creaturis in comparatione ad deum.Quędam vero de creaturis ſe-
cundum ſe. CIRca primũ quęrebantur quatuor reſpiciẽtia eſſe natu
ręin creaturis.Vnũ vero reſpiciẽs eſſe gratię.Quorũ primũ erat:vtrũ
in deo ſint ideę practicę.Secundũ:vtrum difformitas ſcibiliũ circa crea
turas,arguat aliquã difformitatẽ in ſcientia dei.Tertiũ:vtrũ aliqs poſ-
ſit agere quod impoſſibile eſt fieri.Quartũ: vtrũ effectus cõtingẽs poſ
ſit fieri immediate a deo.Quintũ:vtrum duobus æqualiter ſe habenti-
bus ad receptionẽ gratiæ,deus eis æqualiter conferat. CIRca primũ arguebat ꝙ in deo ſint ideæ
practicæ. Primo ſic. actus voluntatis ſcdm Auguſti.de trini.x.præſupponit actum intellectus.Sed
actus voluntatis circa ſpeculabilia præſupponit in intellectu ideas ſpeculatiuas.ergo & circa opera
bilia ideas practicas. SEcundo ſic.Auguſt.dicit de trini.lib.vi.c.x.ꝙ verbum eſt ars oĩpotentis dei
plena omniũ rationũ viuẽtium.ſed rationes viuentes in arte nõ ſunt niſi ideę practicę: quia ars ad
praxim pertinet.ergo &c. CONtra.ratio ſiue intellectus diuinus non eſt ex ſe ad oppoſita:ſed de
neceſſitate immutabilitatis intelligit quęcũq; intelligit.Si ergo practicus eſſet:& itelligeret p ideas
practicas:cũ intellectus practici eſt determinare volũtati agenda:de neceſſitate ergo ei determina-
ret agenda.Tunc ergo aut volũtas ſequit de neceſſitate intellectũ agẽdo quæ intellectus agẽda de-
terminauit:ſic volũtas de neceſſitate ageret quęcũq; agit circa creaturas:aut nõ ſequit:ſic ei cõtra
riatur.quę falſa ſunt in deo.ergo &c. Propter iſtã queſtionẽ & ſequentẽ oportet hic videre in ſum A
ma quomodo deus cognoſcat ſe & alia a ſe. Eſt igit ſciendũ:ꝙ omne cognoſcens aliqd,ex hoc co-
gnoſcit illud ꝙ eſt quodãmodo ipm cognitum.Propter qđ dicit phus in.iii. de aĩa,ꝙ intellectus ſe
cũdum actũ eſt oĩa intelligibilia:ſenſus vero oĩa ſenſibilia.Cognoſcens autẽ habet eſſe ipm cognitũ
dupliciter.Vno modo p informationẽ. Alio modo p eſſentiã.Primo modo omne cognoſcẽs alia a ſe
vt p ſe obiectũ,eſt ipm cognitũ:inquantũ.ſ.cognitione vt ſua ſpecie informat ipm cognoſcentẽ,per
hoc eĩ habet eſſe quodãmodo ipm cognitum:& ſic cognoſcit oĩs intellectus creat9 alia a ſe:& etiã
ſeipſum:quia nõ cognoſcit ſe niſi ſicut alia a ſe:vt alias ſæpe declarauimus. Secundo autẽ modo ſo
lus deus cognoſcit ſe obiectiue:quia.ſ.eſt idẽ ſibi:& oĩno immaterialis & ſeparatus ab omni limita-
tione:quæ in aliis impediũt rem eſſe p ſe obiectũ intelligibile:primũ in materialib9:ſecũdum in oĩb9
indiuiduis creaturis,dicẽte Auicẽ.viii.Meta.Id cui9 eſſentia eſt intellectiua eſt eſſentialiter intellecti
ua,et ideo eſt purũ intellectũ.Qđ eĩ phibet rẽ intelligi eſt hoc qđ ipſa eſt in materia: & in eius ap
pendiciis.& hoc phibet ne ſit intellectiua.Qđ igit liberum eſt a materia & ab eius appẽdiciis,certifi
catũ eſt habere eſſe ſeparatũ:& illud eſt intellectiuũ p ſe:& quia eſt intellectiuũ p ſe:eſt etiã intelle-
ctum p ſe:eſt etiã intellectũ a ſe.Et ꝓpter primũ eſſentia diuina eſt quoddã intelligibile ab ipſo di-
uino intellectu:vt intelligat ſeipm.Propter ſecundũ vero intelligendo ſe intelligit oĩa alia a ſe,dicẽ-
te Auicẽ.in eodẽ.Q2 ipſe intelligit ſuam eſſentiã:per ſuã eſſentiã intelligit:& quicqd eſt poſt ipſum
p hoc intelligit.Hoc igitur ꝙ itelligit ſuã eſſentiã,cauſa eſt intelligẽdi id qđ eſt poſt ſuam eſſentiã.
Suũ igit intelligere eius qđ eſt poſt ſuam eſſentiã:cauſatũ eſt ei9 qđ eſt ipm intelligere ſuã eſſentiã:
& hoc quia eſt illimitata: quia ꝓpter ſuam illimitationẽ eminẽter continet in ſe oĩs eſſe & eſſentiæ
limitatę veritatẽ:vt non cognoſcat alia a ſe vt propria obiecta: ſecũdum ꝙ alia ſunt a ſe:ſed ſecun-
dum ꝙ in ſe ſunt idẽ ipſi,aliter eĩ per huiuſmodi cognita intelligeret informat9 ab eis recipiendo
ab eis cognitionẽ in patiẽdo:& vileſceret ſuus intellect9 ſcdm phm.xii.Meta.dicẽte etiã Auicẽ.in eo
dem Meta,ſuę.Nõ poteſt eẽ vt neceſſe eſſe itelligat res p res,ſi eĩ ſic eſſet,tũc eſſentia eius cõſtitue
retur ex eo quod intelligeret:& ſic conſtitutio ſua fieret ex ipſis rebus:& eſſet,ꝙ ſi nõ eſſent res ex
trinſecę,non eſſet cum hac diſpoſitione:& eſſet ſibi diſpoſitio quæ non proueniret ſibi ex ſeipſo:ſed
ex alio a ſe:& tunc ab alio a ſe fieret impreſſio in ipm. Et ſic iſta cognitione cognoſcit alia a ſe:neq; B
vniuerſaliter ſiue in vniuerſali:quẽadmodũ cognoſcũtur Sor. & Plato in eo ꝙ hoies : neq; particu-
lariter ſiue in particulari,cognoſcẽdo vnũquodq; ſcdm rationem ſuæ ſingularitatis,ſed cognoſcit
ipſa vnite cognoſcẽdo illa ſcdm ꝙ ſunt vnum in ipſo nõ diſtincta neq; ab ipſo neq; abinuicẽ.Sed vt
cognoſcẽdo ſuã eſſentiã cognoſcat illa diſtincte ſcdm diſtinctionẽ quã habent inter ſe:oportet ꝙ co

Queſt.i.
Queſt.ii.
Queſt.iii.
Queſt.iiii.
Queſt.v.
Argu.prin.
primum.
Secundum.
In oppoſitũ.
Reſolutio.q.

gnoſcat ſuã eſſentiã vt imitabilẽ ab illis: & ſecundũ hoc ſua eſſentia habet rationẽ ideę vt idea nihil aliũ ſit q̃ ipſa diuina eſſentia: ſub ratione reſpectus imitabilitatis qua alia a ſe nata ſunt eã imitari. Quæ quidẽ ratio reſpect⁹ quia nõ cõuenit eſſentię ex ratione rei & eſſentię quæ ipſa eſt, niſi virtute pręter conſiderationẽ intellectus circa eã, apprehendẽtis eã ſub ratione talis habitudinis: idcirco reſpectus ideales in deo nõ reales ſed rationales tantũ ſunt. Sed ecõuerſo reſpectus reſpondẽtes eis in creaturis reales ſunt: quia ex ratione rei & naturę earũ nõ autẽ ex cõſideratione intellectus creati aut increati fundant in ipſorũ eſſentia & natura. Nõ tamẽ ſic ꝙ propterea hmõi reſpectus rationales ſint in deo: quia creaturę ſcdm reſpectus reales habitudinẽ habent ad deum: vt ꝓpterea deus ecõuerſo reſpectus rationales habeat ad creaturas: vt contingit in reſpectibus rationalibus qui cõueniunt deo ex tẽpore. immo quia iſti reſpectus deo cõueniunt ab ęterno: cõueniunt ei ex cõſideratione intellectus comparantis eſſentiã ſuam ad eſſentias creaturarũ vt imitabilem ab eis: vt ideę potius ſint ratio ꝙ eſſentię creaturę ſint eſſentię quędã q̃ econuerſo. Et ſic quẽadmodũ ipſa eſſentia diuina vt eſt abſolute eſſentia eſt ratio cognoſcendi ipſas eſſentias creaturarũ: ſic ipſa cognita vt habens rationes ideales: eſt ratio cognoſcendi differẽtias omniũ aliorum a ſe: vſq; ad minima: inquãtũ vt alibi declarauimus, idea ſpeciei eſt ratio cognoſcẽdi omniũ indiuiduorũ ſub ipſa. Propter qđ Auguſt. loquẽs de ideis in deo. lxxxiii. q. q. lxvi. dicit ſic. Tãta in eis vis cõſtituitur vt niſi his intellectis ſapiens eſſe nõ poſſit. Et ſic tali cognitione pure ſpeculatiua æqualiter omnia alia cognoſceret: etſi
C nunq̃ ea fuiſſet facturus ſicut modo. Qđ tamen non ponit Auicẽ. determinando ꝙ iſta cognitione non cognoſcit alia a ſe niſi vniuerſaliter & in vniuerſali: particulariter autẽ non, niſi cognoſcẽdo ſe eſſe cauſam & principium eorũ. Vnde in. viii. Meta. dicit ſic. Si corporalia nõ intelligũtur niſi ſecundum quiditatẽ ſpoliatam: & ſecũdum ꝙ ſequit ea id per qđ indiuiduant tunc nõ intelligunt ſecũdum ꝙ ſunt corruptibilia. Cum em̃ apprehendunt ſecundũ ꝙ cõmiſcentur materię & accidẽtibus materię & tẽpori & indiuidualitati: nõ ſunt intellecta: ſed ſenſata vl̃ imaginata. Et ſicut attribuere aliquas ex multis actionib⁹ ei qđ eſt neceſſe eſſe eſt ei imperfectio: ſic etiã attribuere ei multa ex modis intelligendi. Sed neceſſe eſſe nõ intelligit quicqd eſt niſi vniuerſaliter: & tamẽ cum hoc nõ deeſt ei aliqđ ſingulare: & ideo nõ deeſt ei qđ eſt minimũ i cęlis & in terra. Et hoc eſt de mirabilib⁹ qđ nõ poteſt imaginari niſi qui fuerit ſubtilis ingenii. Sed quomodo ſit hoc, ratio hęc eſt: quia em̃ ipm ſe-ipſum intelligit: & ꝙ ipm eſt principium oĩs qđ eſt: vtiq; intelligit principia eorum quę ſunt ab eo: & quicqd naſcitur ab eis, & quicqd eſt ex rebus oĩno eſt neceſſarium eſſe propter eũ & in eo. Iſtę ergo cauſę reducũtur ad ea quæ proueniunt ex eis quouſq; perueniant ex eis particulares. Quia em̃ primus nouit cauſas & quę cõtinentur ſub eis: tunc etiã nouit neceſſario id ad qđ reducũtur, & tẽpora quæ ſunt inter ea: & quotiens reducuntur, impoſſibile eſt em̃ vt ſciat illa & neſciat iſta. Eſt ergo apprehendens res particulares inquãtum vniuerſales. Si autẽ appropriat eis indiuiduũ, hoc erit reſpectu tẽporis alicuius: vel diſpoſitionis alicuius. Si vero accipiat illa diſpoſitio cum ſuis propriis cauſis, etiã erit in ordine eorum: ſed abſtrahit a principiis cuiuſlibet eorum. Ꝙa rebus indiuidualib⁹. Si autem fuerit ſpecies ſicut etiã apud intellectum, ſic indiuiduũ erit tunc intellectui via ad illud deſcriptũ: & hoc eſt indiuiduũ qđ eſt vnũ in ſua ſpecie cui nõ eſt alterum, ſicut ſol vel tempus. Si autẽ fuerit ſpecies dilatata in indiuiduis, tunc nõ erit via intellectui ad deſcriptionẽ alicuius indiui-
D duí niſi prius deſignaretur ei. Sed ſciendũ eſt ꝙ ſecundũ rationes ideales deus alia a ſe intelligit dupliciter. Vno modo ſecũdum ꝙ ſunt eſſentię vel exiſtentię quædã in ſe. Alio modo ſecũdum ꝙ ſunt quædã operabilia a deo. Primo mõ cognoſcit illa notitia pure ſpeculatiua: & ideę vt ſunt rationes cognitionis illoꝝ hoc modo ſunt ideę pure ſpeculatiuę: de quo nulla eſt dubitatio. Vnde & Plato huiuſmodi ideas in deo poſuit eſſe ipſas rerũ quiditates, dicente Seneca: ad Lucillíũ epla. lxviii. Plenus eſt iis figuris q̃s Plato ideas appellat, itaq; hoies pereũt: ipſa vero humanitas ad quã homo effingitur permanet. Vnde de ītellectu ſic ſpeculatiuo dicit phs. iii. de aĩa. Speculatiuus nil ſpeculat actuale: neq; dicit de fugibili & proſequibili. Secundo autẽ modo ſecũdum aliquos cognoſcit illa ſcientia practica: & per ideas practicas: vt ſunt rationes cognoſcẽdi illorum. Sed ad huiuſmodi intellectũ eſt aduertendum, ꝙ notitia practica proprie dicta & ſpeculatiua penes rationes differentes cognitorum non differunt: ſed potius ſecũdum rationes differentes finium ad quos ſunt. Fine em̃ ſecundũ phum. iii. de anima ſpeculatiua & practica differũt. Vnde quia notitia eſt de operabilib⁹: nõ ex hoc dicitur practica, immo operabilia ſpeculatiua notitia cõſiderari poſſunt: ſi conſiderẽtur ad eundem finem ad quẽ conſiderãtur pure ſpeculatiua in Mathematicis & in naturalibus. ſcdm em̃ phum. ii. Metaphy. finis ſpeculatiuę eſt verum. Finis vero practicę opus. Vnde operabilia duobus modis poſſunt conſiderari quẽadmodum moralia. Vno modo vt pręciſe ſciatur quid virtus: & qđ vitium: &

quomodo virtus cõſiſtit in medio:vitium autẽ diuertit a medio:& cętera huiuſmodi.Et eſt omnis talis cõſideratio ſpeculatiua:licet ī materia practica & intellectu ſpeculatiuo nõ practico.Sed ī tali materia intellectus ſpeculatiuus extẽſione quadã ſcđm philoſophũ fit practicus.Dico extenſione ad finem aliũ q̃ ad quẽ erat ſecũdum q̄ fuit ſpeculatiuus.Speculans eñ operãdo ad ſcire verũ ſpeculatiuus eſt.Extendens autẽ ſe vlterius vt non ſolũ intendat cognitionẽ veri:ſed quęrat ſcire vt ſcđm ea voluntas operetur:ſtatim eſt practicus.vt eñ dicitur.iii.de aĩa,cuius appetitus,hoc principium practici intellectus.Vltimũ aũt pricipium actiõis eſt.& infra.Appetibile eñ mouet:& propter hoc intelligentia mouet:quia pricipium hoc eſt qđ appetibile. Vt ſic circa idẽ ſunt ſpeculatiuus intellectus & practicus, aliter eñ ſpeculatiuus extẽſiõe nõ fieret practicus.Speculatiuus eñ in materia pure ſpeculatiua extenſione nunq̃ fit practicus.Et ſcđm hoc circa eandem materiã diſtinguitur ars medicinę in theoricam & practicam : & hoc vtrobiq̄ circa eandem materiã.& ſic ex hoc q̄ aliqua cognitio eſt circa aliqua operãda,nõ oportet q̄ dicatur practica.dicente philoſopho.iii.de aĩa.Multotiens intelligit terribile aliqd aut delectabile: non iubet autẽ timere.Ne tamen oĩno denegemus E
intellectum diuinum practicum eſſe : ſciendum q̄ circa operanda practica conſideratio conſiderat quid ſit operandum & qđ nõ operandum: & qs ſit modus operandi cõuenientior ſecundũ omnes circũſtantias:quãdo:vbi:quomodo & cętera hmõi:quæ concurrũt circa operãda & operãdi modũ: & hoc eo fine vt voluntati liberę immo liberi arbitrii:quę de ſe indeterminata eſt:determinet intellectus quid & quomodo ſit operandum:dicendo & ſententiando q̄ ſic operandũ eſt. Quod poteſt fieri dupliciter. Vno modo q̄.ſ.ſic faciẽdum eſt quãtum eſt ex congruentia rerũ ſolum.Alio modo quãtum eſt ex cõmoditate agentis : vt ſine hoc.ſ.vel cõmodum non aſſequeretur vel incõmodum nõ euitaret.qđ facit proprie practicum:per qđ ī creaturis liberi arbitrii inclinat naturaliter aliquã tulum volũtas ad ſequẽdum determinationẽ rationis:& exequẽdum in opus:licet non cogat eam: nec ſic determinet quin cõtrarium poſſit agere & rationi rectę contrariari:& errare in opere.Propter qđ talis volũtas:quæ.ſ.de ſe recta nõ eſt:ſed in ope errare poteſt:tali determinatiõe rationis indiget.Et dicit talis intellectus inquãtum ſic operãdum determinat,proprie practicus.Et hoc ſecũdo modo intellectus practicus ſolum habet eſſe in creaturis nõ in deo.Primo autẽ modo dicit intellectus practicus minus ꝓprie.ſ.quando cõſiderat tantũ qualitatẽ operãdorum:& operandi modos quos omni determinatione prædicta volũtati ꝓponit:videlicet q̄ ſic agẽdum vel non agendũ quãtum eſt ex parte cõgruentię rerum:licet nõ quãtum eſt ex cõmodo vel incõmodo ex parte agentis dimittendo in eius libertate qd eligat vt ſemetipſam determinet circa operanda nõ ꝓpter cõmodũ ſuum ſed magis rerũ.Secundo ergo modo diuinus intellectus nullo modo poteſt dici practicus:qa vt procedit obiectio ad iſtã partẽ,ſi opus voluntati determinaret dicẽdo,hoc tali modo operãdum eſt:qa qđ determinat de neceſſitate determinat:vl' oporteret voluntatẽ intellectũ ſequi aut ipſi cõtrariari:qđ impoſſibile eſt.Et ſecũdũ hoc alibi determinauimus q̄ intellectus diuinus practicus nõ eſt:ſed pure ſpeculatiuus ſua ſpeculatiõe regulãs operãda.Hinc dicit Damaſc,lib,ii,ca,xxxii. Scđm præcognitionẽ eius præiudicauit & determinauit oĩa deus ſecũdum bonitatem & iuſtitiam eius. Et hoc cõmendat libertatẽ arbitrii diuinæ voluntatis circa creaturas:q̄.ſ. nullo alio q̃ ſeipſo determinatur in opus.In hoc eñ a perfecta libertate deficit noſter intellectus:q̄.ſ.aliquãtulum ab intellectu inclinatur ad ſequẽdum eius determinationẽ. Vnde aliqui ex hoc ponebant ipſum oĩno neceſſitari.Primo autẽ modo adhuc ſubdiſtinguẽdum. Vno modo q̄ ſic faciendũ quãtum eſt ex con F
gruentia rerũ:vt bonitas vel rerum cõgruentia faciãt q̄ deus debeat ſic operari eas.Hoc falſum eſt & impoſſibile:qa ſecũdum Auicẽ.ix.Metaphy.hoc eſſet iperfectionis in deo:et per cauſatũ aliqd perfectionis acquireret ſuæ cauſę.et ſic tẽporale vt eſt in ſcientia dei eſſet cauſa alicuius æterni in deo. Alio autẽ modo q̄ ſic faciendum quantũ eſt ex cõgruentia rerũ:quia bonũ eſſet rebus q̄ ſic fierẽt. & hoc modo nullum eſt incõueniens intellectũ diuinum practicum dici. Etenñ licet voluntati non determinat operãda prędicto ſecũdo modo:tamẽ ſingulos modos operandorũ poſſibiles circa creaturas conſiderat:& omnes voluntati proponit vt libere quem voluerit exequi eligat. Tenẽdum tamen eſt q̄ ſemper exegtur in opus licet mera liberalitate quod intellectus melius eſſe iudicat iuxta rerum congruentiam ſolummodo vt dictum eſt. dicente Auicẽ.ix. Metaphy. Intellígit ordinationem bonitatis ſecũdum q̄ poſſibile eſt eſſe melius. Vnde ex hoc q̄ intelligit ordinationem & bonitatem quę melior eſſe poteſt,ſcđm q̄ intellígit eam,fluit ipſa tali fluxu quo perfectius peruenit ad ordinationem ſecundũ poſſibilitatẽ.Et ſecũdum hunc modũ quo diuinũ intellectum ponimus quo quo modo practicũ etiã ponimus ī ipſo ideas practicas:& deũ producere res ſcđm ideas practicas. quę tamẽ eędem ſunt re modo ſpeculatiuę modo practicę.Sed primo modo ſunt ſolũmodo ratiões

cognoſcendi res in earum eſſentia. Secũdo vero modo ſunt rationes producendi eas in earũ exiſtentia. Sed ſcđm iſtum vltimũ modum loquit Augu. ſolũ de ideis quęſtione prędicta ſic inquiens. Sũt nãq; ideę principales quędã formę vel rationes rerũ ſtabiles atq; incõmutabiles, quæ diuina intelligentia cõtinẽtur: & cũ ipſę nõ orianť neq; intereant, ſcđm eas tamẽ formari dicit omne qđ oriri & interire poteſt. ET ſcđm hoc poſſunt diuerſimode cõcedi argumenta vtriuſq; partis.

CIrca ſecũdum arguit q̃ difformitas ſcibiliũ arguat difformitatẽ circa ſcientiam dei. qm̃ difformitas ſcibiliũ aut cauſat a ſcientia dei: cũ ipſa ſit cauſa rerũ: & ſic habeo propoſitũ: qm̃ non habet aliquid eſſe cauſa diuerſorum niſi ſcđm aliquã rationẽ diuerſitatis in ſe, aut cauſat ab ipſis rebus, quare cum ipſę res cauſent a ſciẽtia dei: & qcqd eſt cauſa cauſę: eſt cauſa cauſati: ergo vt prius & ipſa dei ſciẽtia eſt cauſa illius diuerſitatis. IN contrariũ eſt qm̃ tunc ſcientia dei eſſet varia bilis ſcđm variationẽ ſcibiliũ: qđ falſum eſt. DIcendũ ad hoc: q̃ ſcientia dei ex parte ſcibiliũ eſt duplex. Aut em̃ ſcit res ſecundum earũ eſſentias & naturas ſcientia pure ſpeculatiua, aut ſecũdum q̃ ſunt operabília ab ipſo ſcientia quodãmodo practica ſcđm iã expoſitum modũ. Primo modo ſcđm q̃ iam dictũ eſt ſcit oĩa q̃ ſunt. i. ſcđm Aug. quęſtione p̃dicta, q̃cũq; in ſuo genere ꝓpria quadã natura cõtinẽtur: vt poſſint auctore deo eẽ procreata: hoc eſt q̃ ſcit res ſcđm q̃ res ſunt & eſſentię quędã abſolute, ſciẽdo eſſentiã ſuã abſolute: ſcđm autẽ q̃ habẽt ĩter ſe differẽtias ſcđm rationes generis ſpeciei: & indiuidui: ſciẽdo eſſentiã ſuã vt eſt ideę pure ſpeculatiuę. Secũdo autẽ modo ſcit res ſciẽdo determinationẽ ſuę volũtatis. Quia em̃ & quę determinat volũtas dei faciẽda, & hoc modo quo ea determinat, ſcit intellectus eius ea eſſe facienda & ſic faciẽda & nõ ecõuerſo: vt in hoc volũtas potius ſit ratio & cauſa ſciẽtię & intellectus dei q̃ ecõuerſo: vt ſcđm hoc in nobis ſciẽtia noſtra practica multo magis ſit cauſa rerũ operabiliũ a nobis: inquantũ. ſ. intellectus noſter determinat operãda priusq̃ ea determinet volũtas: & cũ hoc mouet naturaliter & inclinat voluntatẽ ad ſequẽdum ſuã determinationẽ: q̃ ſit ſciẽtia diuina cauſa rerũ opabiliũ a deo: iquãtũ. ſ. ſcđm p̃dicta ĩtellect⁹ diuin⁹ nõ determinat operãda: nec ſic determinat & inclinat volũtatẽ diuinã vt nõ poſſit ꝓprie dici practicus: ſicut ĩtellect⁹ noſter, vñ q̃ ei⁹ ſciẽtia ſit p ſe cã rerũ, nõ põt dicere theologus: q̃ ponit q̃ de⁹ agit res libera volũtate: ita q̃ poſſet eas agere & nõ agere: ſed pĥus: qui ponit q̃ nõ agit eas niſi per intellectũ & de neceſſitate: vt iã patebit ex dictis Auic. Propter qđ pĥus etiã potius poſſet ponere intellectũ dei practicũ: & ideas practicas q̃ theologus. Vnde licet ĩtellectus diuinus illa quę ſunt operanda, & ſimiliter modos omnes operãdorum a ſua voluntate nouit quodãmodo prius q̃ voluntas ea determinet eſſe operãda: & quo ad hoc quodãmodo practicus eſt: & nouit illa ideis vt ſunt practicę: quæ eędem ſunt cum ipſis ſpeculatiuis: ſicut idem eſt intellectus ſpeculatiuus & practicus: inquãtum tamen operanda ſunt non nouit: niſi quaſi præcedẽte determinatione volũtatis: & quo ad hoc nouit illa ideis omnino: ſed hæc notitia ſolũmodo implicat illam quæ eſt per ideas: ſicut noſſe rem vt operãdam implicat noſſe rem ſimpliciter. AD propoſitũ ergo deſcendendo oportet declarare quõ deus immutabili & vniformi ſcientia nouit rerum omniũ eſſentias diuerſas inquãtum eſſentiæ ſunt. Deinde quomodo nouit eas inquãtum ſunt quædam operabília ab ipſo. AD intellectum autem primi articuli ſciendum: q̃ non ſolum naturę & eſſentiæ rerum vniuerſales ſecũdum rationẽ ſpecierũ ſpecialiſſimarũ habẽt dupliciter cõſiderari & ſimiliter a deo cognoſci. ſ. ſcđm rationem ſuę quiditatis & eſſentię: & ſcđm q̃ ſunt quędã operabília a deo: ſed etiã naturę & eſſentię ſingulorum indiuiduorũ ſub ſingulis ſpeciebus, ſiue ſint, ſiue nõ ſint. Si em̃ cõſiderentur ratione ſuæ quiditatis & eſſentię: ſic cognoſcuntur ab ipſo tam quiditates ſpecificę q̃ indiuiduales, vt quiditates tantũ ſunt abſq; omni cõſideratione eſſe vel non eſſe: fuiſſe vel non fuiſſe: fore vel non fore circa eas: ſicut bene poſſunt cõſiderari, quẽadmodũ etiã ipſa eſſentia ſimpliciter cõſiderari poteſt abſq; ratione vniuerſalis, particularis, & cæterorũ omniũ, ſcđm q̃ alibi declarauimus. Licet enim eſſentiæ rerum nõ habẽt niſi duplex eſſe: vnũ in intellectu: alterũ in ſingularibus extra: multiplicẽ tamẽ habent cõſiderationẽ. Et in hac cõſideratione quẽadmodum a deo cõſiderãtur eſſentię rerũ vt ſpecifice ſunt abſq; rationib⁹ indiuiduantib⁹: ſic cõſiderant vt ſingulares ſub ratiõib⁹ indiuiduãtib⁹ abſq; eo q̃ circa eas aliqd dictorũ cõſideret. Et per hoc eadẽ vniformi ſciẽtia deus ſcit oĩa eſſentias: & ĩ differẽter ſpecificas & indiuiduales: & hoc ĩfinitas: ga oẽs poſſibiles fieri ſub ſpecie ſiue nõ fiendas a deo, quas cõiter nouit ſciẽtia ſimplicis notitię: ſiue aliquando fiendas quas determinauit futuras: & nouit ſciẽtia viſiõis. Et ſicut accidit eẽntię ſcđm q̃ eſt eſſentia, eẽ vel nõ eſſe: fuiſſe vel nõ fuiſſe: fore vel nõ fore: ſic & ſciẽtię dei ꝓter hoc q̃ eſſentiæ ſunt quaſi accidẽtia intrinſeca. Cũ em̃ non eſt, non eſſe eſt q̃ſi accidẽs ĩ ſua eſſentia: cũ vero eſt ĩ effectu eẽ, eſt q̃ſi accidẽs ſuæ eẽntię ſiliter. Sciẽtiæ vero

Queſt. ii. Argu. prin.

In oppoſitũ. Reſponſio.

dei ſunt accidẽtia oĩno extrĩſeca,hoc enim modo deus vniformiter ſcit Antichriſtũ & omnes circũ
ſtantias eius ĩterius quo ad diſpoſitiões corporis & animę,& exteriores tẽporis,ſ.& loci & conuerſa
tionis:indifferẽter modo quãdo nõ eſt nec ſunt diſpoſitiones illę:ſed futurę tantũ ſunt:quẽadmodũ
& tũc quando erit & erunt diſpoſitiones illę:& ſiliter poſtq̃ fuerĩt.Et eſt iſta ſcientia ĩtellectus incõ
plexi,ſ.præter hoc q̃ ĩtellectu cõplexo vel q̃ſi cõplexo intelligat deus ipſum aut aliqd illorũ eſſe vel
non eſſe:ſimiliter aut fuiſſe,aut fore,aut nõ fuiſſe,aut non fore. Vnde deus ſcit,intelligit,ſiue videt
nunc de Antichriſto,quicquid videbit circa ipſum in primo inſtanti ſuæ conceptionis:& ſimiliter
quicqd videbit circa ipſum in quolibet inſtantiũ aliorum ſequentiũ:& hoc vnica ſcientia:& tota ſi
mul,videndo nunc quęcunq̃ futura ſunt circa ip̃m:& eodem modo videndo nũc ſicut tũc:puta ſe
cũdum modũ quo in inſtanti plenitudinis poteſtatis ſuę ipſo ſedente in regio throno de⁹ videbit ip
ſum ſecũdum corpus & animã: eius ſeſſionem in throno:ipſum thronũ:inſtans illud:& circũſtan
tes ipſum.&c.hmõi.Sic videt modo iſta oĩa. Similiter quẽadmodum tũc videbit eſſe eius:quo.ſ.ad
id qđ rei & naturę alicuius eſt:& ſimiliter omniũ aliorũ:& oẽs habitudines illorum ſecundũ cõue
nientias & differẽtias ſuas:ſic videt modo præter hoc q̃ nihil horũ ſcit,videt aut intelligit eſſe ꝑut
eſt ſecũdum adiacens,Intelligit eñ Antichriſtũ:ſed nõ ipſum eſſe:animã eius:ſed nõ ipſam eſſe:ani
mã ei⁹ in corpore ſuo:ſed nõ ipſam in corpore ſuo vt formã eſſe:eius viuere & eius eſſe:ſed neutrũ
eſſe vel nõ eſſe:ſeſſionem eius in throno:non tamen ipſam eſſe.& ſic de cæteris. Nec mirũ q̃ ſic co
gnoſcit deus:per hunc eñ modum ſcientia immutabili bene cognoſcit homo vniuerſalia quę ſunt
per ſe obicta intellectus poſtq̃ ſemel notitiã eorum acceperit per ſenſum: & angelus ſimiliter q̃ cito
habet eſſe. Sed in hoc differt ab ĩtellectu diuino oĩs intellect⁹ creatus:q̃ naturaliter notitiam ſingu
lariũ habere non poteſt niſi per eoꝝ actualẽ exiſtentiã:vt homo eorum notitiam capiat per ſenſum:
angelus vero per intellectum:ſecũdum modũ quem alibi expoſuimus. Deus autẽ propter ſuam illi
mitationẽ ſimul per ideã ſpeciei cognoſcit & ipſam ſpeciem & indiuidua infinita poſſibilia fieri ſub
ipſa:vt ſimiliter alibi expoſuim⁹.Similiter deus qui vnico actu intelligẽdi ſimplici cõprehendit ſuã
eſſentiã:& omnes imitabilitates ſiue rationes ideales in ſua eſſentia:quibus cognoſcit vt dictum eſt
& omnes rerũ eſſentias & differentias atq̃ conuenientias ipſarum inter ſe:vniformi ſcientia & ſim
plici cognoſcit omnia ſimul & differentias & cõuenientias omniũ. Non ſic autẽ homo vel angelus
ſed variis & diuerſis actibus intelligendi vnum poſt aliud:quãtũ eſt de naturali illorum cognitio
ne. Vnde etiã creatura intellectualis,ſiue homo,ſiue angelus:non cognoſcit ſingulare eſſe ſimplici
ter aut ip̃m primo,niſi ꝑ aliqualẽ ſuę cognitiõis mutationẽ & poſtq̃ nouerit ip̃m nõ eſſe:ſiliter non
ſcit ip̃m nõ eẽ niſi ꝑ notitię ſuę mutationẽ.Ita etiã q̃ cũ definit eẽ ſpecialiter hoĩ, cũ ſingulare ſen
ſibile definit eſſe ĩ ſenſu,nõ manet apud hoĩem aut angelũ ſciẽtia aliqua de ſingulari:niſi ĩ vniuerſa
li:quẽadmodum exponetur ſcđm Auicẽ.q̃ homo aſtrorum & motuũ cęleſtium pariter nullam ecli
pſim particularẽ aliter q̃ in vniuerſali poteſt ſcire niſi cum videt ipſam in ſenſu . Deus autẽ abſq̃
omni mutatione ſuæ ſcientię cognoſcit rem eſſe quãdo eſt:& nõ eſſe quãdo nõ eſt:fore quãdo erit:
& nõ fore quãdo non erit:fuiſſe quãdo fuit:nõ fuiſſe quãdo non fuit,conformi ſcientia.Sed de hoc
eſt ſequens articulus:quomodo,ſ.deus vniformiter & immutabili ſciẽtia oĩa cognoſcit vt ſunt ope
rabilia ab ipſo. AD cuius intellectũ ſciendum eſt ſecũdum tacta in pręcedẽti quęſtione:q̃ quia in- 1
tellect⁹ diuinus ſcit operanda inquantũ operanda:ſciendo determinationẽ ſuæ voluntatis quæ om-
nino eſt inuariabilis,nõ autẽ per ipſas res quæ variantur extra influendo in eſſe diuerſimode:ſecũ
dum determinationẽ ſimplicẽ & inuariabilem diuinę volũtatis:qua ſimul ab æterno omnia deter
minauit:& per hoc rationẽ cognoſcendi operãda ſeipſum reſpectu rerum cõſtituit:idcirco inuaria
biliter hęc oĩa cognoſcit.dicẽte Auicẽ.in.viii. Meta. Quia ipſe eſt principium omnis eſſe:intelligit
ex ſeipſo id cui eſt principium.Nõ poteſt autẽ eſſe vt ſit intellector iſtorum variorum cum ſua va
riatione:ſecũdum q̃ ſunt variabilia intellectu temporali indiuiduali.Nõ poteſt enim eſſe vt aliquã
do intellectu temporali intelligat quædam ex eis eſſe:& aliquando intelligat intellectu tẽporali quę
dam ex eis non eſſe:quia vniuſcuiuſq̃ iſtorum duorum eſſet forma intelligibilis per ſe. Tunc ergo
neceſſe eſſe eſſet variabilis formę.Et cũ hoc ſi ponamus q̃ alia a ſe cognoſcat,non in cognoſcẽdo de
terminationem diuinæ voluntatis:ponendo q̃ res non fluant a deo per determinationẽ voluntatis
liberam:ſed ſolũmodo per intellectum intelligẽdo modos meliores quo poſſibile eſt res eſſe:ita q̃ vo
luntas non ſit niſi pondus quoddam inclinans naturaliter ad exequendum quod concepit intelle
ctus:ſcđm q̃ poſuerunt philoſophi vt iam patebit ſcđm Auicẽ. adhuc inuariabiliter oĩa cognoſce
ret.dicẽte Auicẽ.in eodẽ.Cum primus dicitur,intelligentia dicit̃ per intentionẽ ſimplicem.Ipſe eñ
intelligit res ſimul ita vt per eas non multiplicetur ſcđm q̃ fluunt formæ earũ ab eo intelligente.

ipſe aptior eſt ad hoc vt ſit intelligẽtia q̄ ipſę formę fluẽtes a ſua intelligibilitate: & q̄ ipſe intelligit ſe ipſum: & q̄ ipm eſt principium omnis qđ eſt. Et ſcias q̄ forma intellecta aliquando ſumitur de re ſicut cū nos ſentimus de cęlo p conſiderationē & ſenſum formā eius intellectam: & aliquādo forma intellecta nō ſumit̄ de iis quę ſunt, ſed ecōuerſo: ſicut intelligim⁹ formā artificialē quā adinuenim⁹: & deinde forma intellecta mouet mēbra ad hoc vt ſint in opere. Igit̄ non quia fuit ipſa, deinde nos intelligimus eā: ſed quia intelligimus, fit ipſa. Talis igit̄ eſt operatio oīs ad primū quia intelligit ſuā eſſentiā: & quicqđ facit debere eſſe ſua eſſentia: & ſcit quomodo bonitas fit ī omne qđ eſt. Sequitur ergo formā ſuam intellectā forma eorū quæ ſunt ſcđm ordinem intellectū apud eum: qa eſt ſciens qualiter eſt ordo bonitatis in eſſe quę eſt ab eo: & q̄ ab iſta ſcientia fluit eſſe ſcđm ordinē quē intelligit, ſ. ordinē rectum. Et eſſet ſimile oīno de artificiato a forma artificii in nobis, & eſſe rerū a deo, ſi forma artificii vt ītellecta eſt eēt ſufficiēs cauſa eſſendi cā extra: ſicut ſcđm ipm eſt ī deo, qa ī nobis adhuc reqrit̄ volūtas vt alia vis ſiue potētia: in deo nō: q̄ſi in deo reſpectu creaturarū nō eſſet ſcđm rationē potētia alia ab intellectu ipſa voluntas liberi arbitrii: ſed q̄ eſſet liberalitas quędā ſiue libertas immutabilitatis imutabiliter cōcomitans intellectū. dicēte Auic. in eodē. Eſt volens ſcđm modū volūtatis intelligibilis pure & vita eius eſt hęc. Vnde vita eius nō eſt egēs duab⁹ viríb⁹ ad hoc vt p ficiatur: nec vita eius eſt alia a ſcientia eius: quia hoc totū eſt ei per ſuā eſſentiā: quia forma intellecta q̄ fit ī nobis, cauſa eſt formę adinuētę artificialis. Si ipm eſſe eius eſſet ſufficiēs ad eſſendū illam formā artificialē, ſ. ſi formę eſſent in effectu principia eorum quorū ipſę ſunt formę: tunc intellectū apud nos eſſet ipſum poſſe. Sed nō eſt ita. Nam ſuū eſſe nō eſt ſufficiēs ad hoc: ſed eget volūtate no uiter pueniente ex virtute deſideratiua: p quas duas ſimul mouet virt⁹ motiua, quę mouet neruos & inſtrumēta alia mēbra: & deinde mouent inſtrumēta extrinſeca: & ad vltimū mouent materiā. Ex quib⁹ cōcludit ſubdens. Iam igitur oſtēſum eſt q̄ ſcientia quæ eſt ei, eſt ipſa eadē voluntas quę eſt ei Et ſiliter oſtēſū eſt q̄ poſſe qđ eſt ei, eſt ipam ſuā eſſentiā eſſe ītelligētē eē tali ītellectu q̄ eſt principiū oīm, nō ſūpt⁹ ex oī: ſed eſt principiū p ſuā eſſentiā nō expectās eē rei. & hoc eſt volūtas ſcđm modū quo certificauim⁹ eā. ſ. q̄ nō certificant̄ per intentionē fluendi eſſe ab ea, vt ipa ſit aliud ab ipſo flue
K re qđ eſt ipſamet liberalitas: & hęc volūtas eſt ipſa liberalitas. Specialius autem oportet declarare iſtam inuariabilitatem ſcientiæ dei circa alia a ſe quo ad duas differētias earūdem rerum. Differt enim eadē res a ſeipſa pœnes eſſe & non eſſe: item eſſe fuiſſe & fore: vt deus dicatur eandē rem ſcire eſſe & nō eſſe, fuiſſe, & fore: itē q̄ dicatur eādem rem ſcire ſciuiſſe & ſciturus eſſe: ſecundū oēs illas differētias. qđ nō liquet fore ſine variabilitate aut aliqua diuerſitate ſiue difformitate circa ſcientiā dei. Et quo ad primū articulum de diuerſitate rei ſcđm eſſe & nō eſſe, clarū eſt ſecūdum poſitionē Auicē. prętactam in prędente queſtione: qm̄ deus vniformi ſcientia ſcit eandē rem eſſe & nō eſſe in diuerſis tēporibus, hoc em̄ ſcđm Auicē. eſt neceſſariū: quia non cognoſcit particularia niſi in vniuerſali. Vniuerſalia aut & cauſę & cauſata ſimul habēt cōſiderari: qa illorū cognitio potius reſpicit rerum eſſentias q̄ exiſtētias. Quomodo autē hoc fiat, declarat ī prędicto. viii. dicēs. Si tu ſcires motus omniū cęleſtiū: ſcires etiā omnē eclipſim: & omnē oppoſitionē & diſiunctionē: quę eſt ei ſecundū modum naturalē. Ita q̄ diceres de aliqua eclipſi q̄ poſt tēpus mot⁹ qui eſt de tali ad tale, erit ſeptētrionalis: & q̄ luna deſcēdens ab ea veniet ad oppoſitionē talem: & q̄ inter hanc & aliā eclipſim cō ſimilē præteritam vel futuram erit tantū tēporis. Et ſimiliter ſcires quæ eſt diſpoſitio quę eſt inter alias eclipſes: ita q̄ non erit aliqd de iis quę accidūt his eclipſibus: quarū vniuſcuiuſq̄ diſpoſitio eſt hæc diſpoſitio: quod tu neſcias: ſed ſcies vniuerſaliter. hęc em̄ intentio poteſt dici de multis eclipſibus: quia vniuſcuiuſq̄ earū diſpoſitio eſt hęc diſpoſitio. Tu vero ſcies aliqua ratione q̄ illa eclipſis non eſt niſi vnica tm̄: ſed hoc non remouet vniuerſalitatē niſi ſcieris ſingularia, ſ. vidēdo motus ſenſibiliter: vt iam acquiſitū ſit tibi per viſum aliqd ſignatū per qđ ſcias diſpoſitionē illius eclipſis. Tu autē ſi ſcires de eclipſi quomodo inuenit̄: & eſſes ſemp perfectus: eſſet tibi ſcientia non de eclipſi abſoluta: ſed de omni eclipſi quæ fit. Et tamē eſſe illā eclipſim & nō eſſe, nō variaret in te aliqd. tua em̄ ſcientia in diſpoſitionib⁹ duabus eſſet eadē, ſ. q̄ eclipſis quæ eſt cū talibus proprietatib⁹ eſſet poſt talem eclipſim: & poſt eſſe ſolis in ariete taliter & tali modo: & q̄ eſſet poſt talem eclipſim: & q̄ poſt eam eſſet talis. Si autē ītерpoſito tēpore cognoſceres q̄ ī hoc inſtāti hęc eclipſis nō eſt: ſed in alio: nō maneret illa tua ſcientia quę tunc eſt: ſed fieret alia ſcientia: & eſſet variatio. & hoc eſt quia es cū tēpore & momētaneus: primus autē nō eſt ſub tēpore. Ex quo vult plane q̄ eorum quorū eſt cauſa quę quādoq̄ ſūt: & q̄ſq̄ nō ſunt, ſciētiā nō habet niſi vniuerſalē nō particularē: etſi habeat ptículare cor q̄ ſūt ī vnico idiuiduo ſub ſpecie. Vñ vult etiā q̄ res ſcđm q̄ ſūt extra ī ſingularib⁹, nō habēt reſpectū ad deū niſi ſecundū rationē principiati: qua ſunt ab eo: & ipſe ad eas, nō niſi ſecūdū principii ratio-

nem qua ſunt ab eo nõ in eo: & ꝙ ſecundũ rationẽ cognoſcendi relatio eius nõ eſt ad ipſas ſecũdũ ꝙ habẽt eſſe in ſingularib⁹:ſed ſolũ ſcdm ꝙ ſunt intellecta eius. Vnde ſubdit in eodẽ. Suũ igit intel ligere eius qđ eſt poſt ſuã eſſentiã cauſatũ, eſt ei⁹ qđ eſt ipm ītelligere ſuã eſſentiã. q̃uis intellecta q̃ ſunt poſt ſuã eſſentiã nõ ſunt intellecta eius niſi ſcdm modũ intellector̃ intelligibilẽ: nõ autẽ ſecũ dum anitatẽ. i. ſcdm eorũ entitatẽ. Et nõ eſt reſpect⁹ alicuius eorũ ad ipm, niſi ſcdm rationẽ princi pii. ſ. ſcdm ꝙ ex eo eſt nõ in eo. Nec putet aliqs ꝙ relatio intelligibilis ad ea ſit relatio ad ea ſcdm ꝙ L
inueniunt. ſ. in re extra. Sed hęc relatio eius ad illa eſt inquãtũ ipſa ſunt in diſpoſitiõe intellecta. Si autẽ hoc eſſet inquantũ eſt eſſe eor̃ in ſingularibus, eueniret tũc ꝙ ipſe nõ intelligeret niſi qđ inue niret in vnaq̃ꝙ hora: nec ītelligeret de eis qđ priuatũ eſſet de eis ī ſingularibus niſi poſtq̃ eſſent: & nõ intelligeret de ſeipſo ꝙ ipm eſt principiũ eſſendi illius rei ſcdm ordinẽ ſuũ niſi cũ fieret principiũ. Et ſic nõ intelligeret ſuã eſſentiã: qa natura ſuæ eſſentiæ eſt vt fluat ab eo quicqd eſt: & ſua appre henſio de ipſis eſt inquantũ natura eorũ eſt ꝙ ſunt ſic. Vnde oportet etiã vt ſit apprehẽdens alterũ q̃uis nõ ſit. Igit ſciens diuinũ erit cõprehẽdens id qđ iã eſt: & qđ poſſe eſt eſſe: cuius relatio ad ipſa erit inquantũ ſunt intellecta: nõ inquãtum ſunt in ſingularibus. Iſta poſitio Auic. quę forte pluriũ philoſophorũ fuit, valde abſurda eſt: qm̃ ponit aliqua a nobis poſſe cognoſci quę deus nõ poſſet co gnoſcere. ſ. particularia ſignata. Sed diceret ꝙ iſta cognoſcit: ſed nõ particulariter: quia hoc eſſet in dignũ ſuæ pfectiõi: vt tãgit dictũ ſuũ ī p̃cedẽte q̃ſtiõe. Verũ eſt ſi mõ eodẽ quo nos illa cognoſceret .ſ. acqrẽdo cognitionẽ ab eis. Pręterea cũ ab eis ſingularit cauſata ſunt: ſingularit debet ea cognoſce re: & ei⁹ cauſas p̃xímas particulares. Præterea cognitio vniuerſalis impfecta eſt reſpectu ſingularis. Illa ergo potius repugnat diuinę pfectioni q̃ iſta. Et qđ arguit ꝙ tũc nõ ītelligeret rẽ niſi dũ eſſet neq; ſe eſſe principiũ eius niſi dũ eſſet: Dicendũ ꝙ verũ eſſet: ſi verum eſſet illud qđ ſupponit: ꝙ na tura ſuæ eſſentiæ eſſet vt fluat ab ea quicqd eſt. Tunc em̃ aut ab æterno & ſemp flueret, aut nunq̃. Et ſic ſcdm ipſum nõ eſſet eſſentia diuina. Vnde ponit ꝙ generabilia & corruptibilia particularia nõ ſunt ab ipſo niſi in vniuerſali in primis cauſatis a quib⁹ habent cauſari ī particulari. Ponẽdo er go ꝙ de libero arbitrio volũtatis ſuę eſt ꝙ fluit a deo quicqd eſt, illđ nõ ſequit. qđ nõ poſuit: qa vi dere nõ potuit quomodo volũtate antiquę & ęternę determinatiõis poſſit fieri effectus nouus: ſed poſuit ꝙ ſi de nouo aliqd immediate fieret a deo: ꝙ hoc eſſet noua & mutabili volũtate: qđ alibi de claratum eſt eſſe falſum. Ponẽdo ergo ꝙ deus eſt omniũ in particulari cauſa p̃ductiua: nõ tantũ me diata ſed etiam immediata: & ꝙ ideo oĩa in eſſe particulari cognoſcit: declarandum quomodo co gnoſcit oĩa in eſſe particulari inquantũ eſt principiũ ipſor̃ īmediatũ ſecundũ ſubſtantiã & naturã rerũ: & hoc īmutabiliter, ſiue ſint, ſiue nõ ſint. Sentiendũ eſt ꝙ ideo vniformiter ſcit ea eſſe cũ ſunt & nõ eſſe cũ non ſunt: qa ſcit determinationẽ ſuæ volũtatis. qa em̃ vt dictũ eſt, ſimplici intuitu no uit oĩa tẽporis inſtãtia & oĩm rerũ eſſentias in earũ ſingularitate: p̃ hoc ꝙ in aliquo inſtãti ſingu lari qđ ipſe factur⁹ eſt mediante motu cęli determinauit ſe aliqd facturũ puta Antichriſtũ in inſtã ti b. in cognoſcẽdo ſe eẽ cauſam illius p̃ ſuã ſuſtantiã ſcdm actũ, ſiue in p̃ducẽdo, ſiue in cõſeruãdo cognoſcit illã rem eſſe: in cognoſcẽdo vero eã nõ eſſe cauſam eius eiſdẽ modis ſcdm actũ cognoſcit illam nõ eſſe. & hoc vniformi ſciẽtia: ſicut & vniformi eſſentia. Sicut enim ex parte ſuæ eſſentię ſiue ſubſtãtię oĩno eſt vniformitas: abſq; oĩ variatione, ſiue ſit cauſa ſcdm habitũ, ſiue ſcdm actum, in p̃ducẽdo vel cõſeruando res: ſic & ex parte ſciẽtię: qa ſcit oĩa talia ſciẽdo inuariabilẽ eſſentiã & iuaria bilẽ volũtatis determinationẽ. Et p oẽm eũdẽ modũ vniformi ſciẽtia ſcit res differẽtes penes eẽ præ ſens, fuiſſe, & fore: nõ eſſe p̃ſens nõ fuiſſe & nõ fore. Quia em̃ circa inſtãtia tẽporis determinauit ſin gulis in quib⁹ ea eſſet facturus & cõſeruaturus: ſciẽdo ſuã eſſentiã cũ volũtatis ſuę determinatione inuariabili ſimul & æquali inuariabilitate ſcit futura eſſe futura cũ ſunt futura: & non eſſe futura cũ nõ ſunt futura: & eſſe p̃ſentia cũ ſunt p̃ſentia: & nõ eſſe p̃ſentia cũ nõ ſunt p̃ſentia: & eſſe p̃terita ſiue fuiſſe cũ fuerũt: & nõ fuiſſe cũ nõ fuerũt. et hoc ſcdm oẽs diſpoſitiões q̃b⁹ futura ſunt vel nõ fu tura: p̃ſentia vel nõ p̃ſentia: pręterita vl nõ pręterita. Et p hũc modũ cõtra illud qđ dictũ eſt ſupra, ſcdm Auic. relatio eſt dei ad res p̃ determinationẽ ſuę volũtatis: & ſcdm rationẽ p̃ducẽtis: & ſcdm rationẽ cognoſcẽtis: nõ ſolũ ſcdm ꝙ ſunt in diſpoſitione intellecta, ſub ratione .ſ. vniuerſalis: ſed etiã ſcdm ꝙ inueniunt extra in exiſtẽtia ſingulari actuali: & etiã ſcdm ꝙ ſunt in diſpoſitione intellecta ſub rõne .ſ. ſingularis, & quo ad ipſã eſſentiã ſingularẽ: & q̃ ad ei⁹ eẽ fuiſſe & fore. Nec ſequit illud icõueniẽs qđ iducit Auic. vt dictũ eſt. Licet aũt ſcdm vtrũq; dictor̃ modor̃ ſit relatio dei ad crea M
turas & econuerſo: ſciẽdum tamẽ ꝙ ex parte dei poteſt eſſe vnica ſcdm rationẽ quantũ eſt ex parte ſua: cũ tñ ſit multiplex ſcdm rẽ ex pte creaturæ: & hoc ſcdm illas diſpoſitiões varias: q̃ ſunt eſſe: nõ eſſe: fuiſſe & fore: quę ſolum notant varietatẽ circa res: non autẽ circa dei ſciẽtiam cum dicitur ſcire

res esse vel non esse: fore vel non fore: fuisse vel non fuisse. Propter qđ etiam ipsa dei scientia inuaria bilis varie notatur secundū differentias temporis, dicēdo deū scire, sciuisse, & sciturū eē, & hoc quē admodū cū creatura est, dicit & notat dominus: cū aūt non est: nequaq̄. Vnde secūdū oēm eundem modum quo Auicen. ponit scientiā dei vniformē in cognoscendo res secundū dispositionem vlem intellectam, secundū q̄ dictum est: ponendū est scientiam vniformē in cognoscendo eas simpliciter: & secundū dispositionē suā intellectā: & secūdum dispositionem suam qua inueniuntur extra: licet secundū scibilium variationem diuersimode p̄ sermonem exprimatur. Per quā sermonis diuersitatem non notat circa scientiā dei nisi diuersitas respectus ad scita scđm rationem: non quā habet ex parte dei ratione diuini intellect⁹ intelligētis ipsam rē: vel voluntatis p̄ suā determinationē principiantis eā: sed quā habet diuersimode ex eo q̄ scita & principiata diuersimode se habent ad ipsum in essendo & in cognoscendo. Est em̄ relatio rationis dei ad res, duplex. Vna ex se vel secūdū actū intellectus & voluntatis in concipiendo suam essentiam vt imitabilem a creatura: & vt principiatiuā creaturæ. & ille respectus rationis est in eo ab æterno: & potius est cū quasi res referuntur ad ipsum q̄ econuerso. Alia vero ex rebus: quia. ſ. res referūtur ad ipsum: vt sunt omnes relationes rōnis quæ cōueniunt eis ex tempore. Ex prædictis patet quomodo verum est q̄ deus scit quicquid sciet: & sciet inæternū quicquid scit & sciuit: & sciuit ab æterno quicquid scit & sciet. Vnde si arguatur sic: Deus scit quicquid sciuit & sciet: sciuit autē te nasciturum & sciet mortuum: ergo scit te nasciturum & mortuum: Nō sequitur: quia cōmutatur quid in quō se habere ex parte sciti. Sed bene sequitur: scit quicquid sciuit: & sciet: sciuit autem vt Iudā, factū p̄ditiōis eius & cętera hmōi: sciet vero vt Antichristū, facta malitię eius & cętera hmōi: ergo scit hęc eadē non aliter qñ nō sunt vt futura aut præterita: & aliter quando sunt: sed omnino eodem modo ac si essent p̄sentia & determinata in rerū natura. Et huius rō est, quia scientia dei in tempore nō est, nec aliquid a reb⁹ recipit quæ sunt in tempore: nec ab vno in aliud currit: sicut currit nostræ scientiæ comp̄henſio: sed est in fixa æternitate quę totum tēpus ambit, qđ licet in esse existentię suę fluat cū motu: tamen ratione suæ essentię tā tēpus q̄ motus se habent vt fixa & stantia respectu scientiæ dei & essentię oīm creaturarum. Simul enim oīa conspicit & secundū se & secundū habitudines quas in existentia nanę sunt habere inter se: & sic simul cum quolibet instanti temporis respicit singula secūdū modum quo sunt se habitura: siue secūdū esse: siue secūdū non esse in suo nūc æternitatis: & quæ fluunt extra in tempore stant simul fixa in eius cognitione: vt vniformiter deus in instanti temporis qđ nūc fluit, secūdū eundem modum habeat Antichristum secundum eum præsentem, et ipsum instans in quo primo erit, sicut habebit cum erit actu extra in illo instanti iam existente. Et sic omnia quæ fluunt in tempore sibi sunt ab æterno præsentia. & hoc non solum ea ratione quia habet rationes rerum ideales ex parte intellectus: & determinationes earum ad esse ex parte voluntatis vt principia p̄ductiua earū: p̄ qđ sunt differēter ideę rōnes eor̄ q̄ est factur⁹ & eor̄ q̄ nunq̄ est facturus: sed qa ei⁹ intuitus fertur sup oīa ab ętерno prout sunt in sua p̄sentialitate: vt non solū dicamus deum scire oīa tā cōtingētia ad vtrūlibet q̄ alia: qa cognoscit ea in seipso vt i sua cā p̄ductiua, etiā secūdū rationem esse particularis & idiuidualis: quēadmodū secūdū prædicta Auicen. posuit eum omnia immutabiliter scire in vniuersali sciendo se principiū productiuum oīs esse: quēadmodum a nobis circa inferiora in suis causis inferioribus aliqua cognoscunt scientia necessaria in suis causis necessariis: quēadmodum dictum est supra de eclipsibus secundū Auicē. & cōtingētia ad vtrūlibet i sua causa per accidens, non scientia infallibili & necessaria sed solum coniecturali: sed dicamus deum scire omnia tam contingentia ad vtrūlibet q̄ alia: quia p̄sentialitate essentiæ ipsius creaturę secundum p̄dictum modū subdunt suo conspectui: & hoc per essentiā ipsi⁹ dei in cognoscendo ipas eētias singulorum absolute: & p rationes earum ideales in cognoscendo differētias & habitudines earū inter se, secūdū supra expositū modū. Qua sciētia de⁹ nouit cōtigētia nō solū in se vt in eor̄ cā pria p̄ductiua: nec i cā eor̄ p̄xima p̄ductiua: in q̄ cōsiderant vt futurū & vt cōtingēs: qa cā talis non est determinata ad vnum: sed se habet ad oppositа: sed in eis ipsis, cognoscendo. ſ. & essentias eorum & essentias oīm circunstantiū ipas, eadem cognitione qua vnūquodq̄ eorum cognoscitur a deo vt in ratione formali: cum est actu ens in seipso, & consideratur vt p̄sens non solum diuinæ cognitioni, sed etiam sensui nostro: cui cū est, subditur infallibili cognitiōe: præter hoc q̄ sensus noster cum est cognoscit ipsum esse. Deus autem priusq̄ esset, non cognouit ipsum esse, intelligendo esse secundum adiacēs. Et p̄ hunc modū deus omnia q̄ fiunt in successione: non successiue cognoscit: prout in suo esse successiue se habent vnum post alterum: sicut nos ea cognoscimus: sed simul, & hoc quia, vt dictum est, æternitas p̄sens est omni differentiæ temporis: & omnis differentia

N

temporis & oĩs essentia creaturę etiã pſentes sunt ęternitati:& ideo cõtingentia q̃ nondũ sunt ĩ tẽ pore realiter & actualiter p naturas suas subdunt diuinę visioni:& pſentia sunt ei & ęternitati suę quo ad oñe qđ est p se scibile in eis:ac si essent extra:non aũt q̃ per hoc ponantur esse in æternita te plus q̃ in tempore accipiendo esse secũdũ adiacẽs:licet aliqui hoc putent:quia ex hmõi cognitio ne non ponunt esse nisi in ipsa diuina cognitione & consideratiõe:q̃ cõsiderat ipsa,vt dictũ est,prę ter rationem esse in actu & non esse in actu:accipiendo.ſ.esse vt est secũdũ adiacẽs.Nõ em̃ sequitur oĩa q̃ sunt in tempore sunt deo ab æterno pſentia nõ solum ea ratione qa habet rõnes rerũ apud se pſentes scđm modũ iã expositũ:sed quia eius intuitus fert sup oñia ab æterno prout sunt in sua.ſ. ipsius dei pſentialitate:ergo sunt in æternitate:sicut non sequit:ergo sunt in tempore:vel ergo sunt in seipsis extra intellectũ.sicut non sequit:aliqd est cognitũ siue scitum:ergo est in effectu extra co gnoscẽtẽ.Et sic est intelligenda illa rerũ pſentialitas in cognoscente tm̃:non aũt in existentia earũ ex teriori sicut aliqui ęstimant,hoc em̃ simpliciter falsum est & erroneũ: & esset ponere oĩa & contin gentia & necessaria,actuali existentia existere in æternitate:licet producta sint de non esse in esse ex tempore.Et sic est illa pſentialitas rerũ in deo non in rerũ existentia:sed in earũ cã:non solũ ꝓducti ua:sed formali cognitiua,vt dictũ est.Et q̃is sic oĩa q̃ sunt in tempore sunt deo ab ęterno pſentia non solũ quia rõnes productiuas rerũ habet apud se pſentes:non tamen ex hoc sequit q̃ necessario oĩa fuerint ab æterno in æternitate sub pſentia actuali earũ quã habebunt cũ erũt in existentia ex tra.Et sic quæ non sunt in sua natura propria, sunt præsentia æternitati:non solum pro tanto qa rationes ideales vt sunt causales ad ꝓducendũ ea in effectu,tempus, & oĩa tẽporalia,sint præsentes æternitati & deo ab æterno:& per hoc ipsa æternitas præsens istis rationibus:sed etiã pro tanto qa istæ rationes vt sunt cognitiuæ ad causandum cognitionem rerum in diuina sapientia,sunt pſen tes æternitati & deo ab æterno : & similiter ipsę rerũ essentiæ præsentes sunt æternitati & deo ab æterno:sicut obiecta cognita per illas rationes in diuina essentia fundatas scđm p̃expositũ modũ: & per hoc æternitas est præsens eis.Et hoc est qđ videt dicere Augusti.xi.confessi.Vbi ea viderunt qui futura cecinerunt:si nondũ sunt:neq̃ enim põt videri id qđ nõ est:& qui narrãt ꝑterita nõ vti q̃ vera narrarẽt:si aĩo illa non cernerent:q̃ si nulla essent:cerni oĩno nõ possent:sunt ergo & futura & ꝑterita.Si sunt,volo scire vbi sunt.qđ si nõ valeo:scio tm̃ vbicũq̃ sint,nõ ibi futura esse aut pręterita:sed pſentia. & hoc non nisi vt sunt in diuina essentia sicut obiecta cognita.dicente Augu.iiii. de trini.cap.v.Incõmutabilis veritas vbi principaliter atq̃ incõmutabiliter sunt oĩa simul:non so lũ quæ non sunt in hac vniuersa creatura:verũ etiã q̃ fuerũt & q̃ futura sunt.Ibi autem nec fuerũt nec futura sunt:sed tm̃modo sunt:& oñia vita sunt:& oĩa vnũ sunt. Vnde sequitur in libro cõfes. Cum ergo videri dicunt futura nõ ipsa q̃ nõdũ sunt.i.q̃ futura sunt:sed eorum causę vel signa:for fitã videntur q̃ĩã sunt:ideo non futura sed pſentia sunt iã videntibus: ex q̃bus futura ꝑdicant aĩo cõcepta.Et loquit hic ad literam de visiõe corporali:qđ patet exemplo qđ subdit.Intuor aurorã,ori turum solẽ ꝓnuntio & cętera.& sequit de visiõe spũali ꝓphetarũ. Docuisti ꝓphetas tuos,q̃nã ille modus est quo doces futura:cui futurũ quicq̃ non est:vel potius de futuris doces pſentia.de futu ris.ſ.in re, pſentia in cognitione.Iuxta illud qđ dicit Augusti.supra principium psalmi.lxxxiiii.Be nedixisti domine terram tuam.Cantat propheta in futurum:& vtit verbis quasi iã præteriti tẽpo ris:& tanq̃ facta dicit quæ futura erãt:quia apud deum & qđ futurum est iam factum est.Ibi ergo iam propheta videbat futura nobis,vbi iam facta in illius prouidentia & ꝑdestinatione certissima. Vnde non solus deus sed etiam ꝓpheta in deo videre potuit quæ non sunt,secũdũ oẽm eundẽ mo dum quo videre potuisset si coram oculis suis corporalibus ea præsentialiter conspexisset: hoc so lo excepto q̃ ea esse scđm modum quo esse secũdum adiacens est, ibi videre non potuit:sed solũ cũ pſentia sunt suboculis:sicut patet ex ꝑdictis.Vñ istę cõplexiones quibus dicit hoc est,fuit,vel erit solũmodo notant diuersos respectus siue habitudines eiusdem scibilis ad idẽ instans temporis. qđ qdẽ scibile vt scibile est:siue circa ipsas res absolutas siue circa ipsos respectus,secũdũ id qđ realita tis habent:& circa oĩa hmõi non mutat:sed habitudo vnĩ rei ad aliã rẽ:& modus habendi bñ mu tatur:scientia tm̃ nequaq̃:sed manet eadem propter identitatẽ scibilis:quando simul concipitur se cundum omnes respectus propter quos scia solummodo secundum modum sermonis quo expri mitur variat:non autem secundum se.Ipse autem sermo propter respectus diuersos variatur secũ dum diuersitatem respectuum a veritate in falsitatem re scibili in se nõ variata:& similiter opinio circa rem signata in dictione sub tali respectu. dicente philosopho , q̃ eadem manens oratio vel opinio mutatur a veritate in falsitatem sine sui mutatione,ad mutationẽ rei secundum dictos respe ctus: qui sunt esse non esse:fuisse non fuisse:fore non fore.Vnde hmõi complexa nõ sunt scibilia q̃

dam ſed potius opinabilia. Præmiſſis igitur inſpectis: patet q̄ ſcientia dei nō eſt niſi vniformis, qua liter cūq̄ circa res accidat variatio: quia neq̄ ex parte dei ſcientis poteſt variari; quia non acquirit alicuius ſcientiam de nouo, neq̄ augmentum neq̄ diminutionē eius. Nō em̄ poteſt ſcire plura vel pauciora vel alio modo vel alia, q̄ ſcit: & hoc maxime quo ad ſciētiam pure ſpeculatiuam. Similiter quantum eſt ex parte ſua quo ad eius ſcientiam quaſi practicam qua nouit operanda determinata per eius voluntatem. Idē em̄ eſt iudiciū quo ad hoc de ſcire particularia & vlia: plura vel pauciora quia ſcientia dei ſecundum prædicta etſi non determinat facienda vel non facienda: perfecte tamē perſcrutatur determinationē ſuæ voluntatis quo ad facienda & non facienda. Ita q̄ ſicut deus ab æterno potuit velle ſe eē facturū plura vel pauciora vel alia: ita ab æterno potuit ſcire plura, vl' pauciora, vel alia ſe eſſe facturum: & ſcire ſe eſſe facturū q̄ non eſt facturus: & hoc ſine omni mutatiōe: quia ſine pluralitate mutationis contrariorum circa idem: quia non exit de habitu ſciendi in actū: nec tamen hoc fuiſſet ſcire alia plura vel pauciora. Idem em̄ ſemper eſt ſcitum incōplexum ſiue ſciatur hoc facturus ſiue nō facturus: ſicut ſiue ſciatur eſſe vel non eſſe: fuiſſe vel fore: & ideo eadē ſciē tia, vt dictum eſt. Et ꝓterea vnū eſt qđ omino prohibet variationem eſſe circa ſciētiam dei, ſ. q̄ oīs variationis modus circa res ſiue ſub ratione incomplexi: ſiue ſub ratione complexi ſimul comp̄hendit ab æterno: & hoc quantum eſt ex parte nunc æternitatis ſuæ. Si enim vna dictio eſſet impoſita ad ſignandum nunc æternitatis prout abſtrahit ab omni differentia temporis: tunc quicquid ſiue ſecūdū rationem complexi ſiue ſecundum rationem incomplexi p̄dicatur de noſtra ſcientia ſecundum diuerſas dictiones cōſignātes diuerſas differentias tēporis: dicēdo ſciā vel ſcio vel ſciui, p̄dicabitur de ſcientia diuina ſcđm illam eandē dictionem ſignantem actū ſcientię eius, nullam differentiam temporis conſignantē: ſed ſolū cōſignantem nunc æternitatis. & ſi eſſet hæc dictio ſcio: bene diceretur: deus ſcit Antichriſtum eſſe: ſicut & ſcđm modū noſtrum cū ſciet fit futuri temporis: bene dicitur ſciet Antichriſtū eſſe: quia futurū noſtrū cōtinet in ſuo nūc p̄ſente æternitatis. Ita q̄ hoc poſito non ſequitur: Deus ſcit Antichriſtū eſſe: ergo Antichriſtus eſt: ꝓpter cōmutationem durationis nūc æternitatis in nūc temporis. Infert enim concluſio ac ſi ly ſcit cū dicit deus ſcit Antichriſtum eſſe, conſignaret nūc temporis: mō aūt non conſignat in præmiſſa niſi nunc æternitatis, de illo em̄ bene ſequit, ſcit Antichriſtū: ergo Antichriſt⁹ eſt: de iſto aūt nequaq̄. Sed ē aduertēdū q̄ deus ſcit res alio & alio modo ex parte rerū cognitarū: quia cognitione pure ſpeculatiua cognoſcit rerū eſſentias ſecūdū q̄ eſſentię ſunt abſolute quaſi ſcđm lineam rectam ordinatas ſecūdū gradus eſſentiarum, de quo ordine iam inferius erit ſermo in quarta queſtione. In cognitione vero practica cognoſcit eſſentias rerum vt quædam operanda: & hoc quaſi ſecūdū ordinem lineę circularis ſecūdū circulum tp̄is: in quo & eius partibus inſtantibus ſortiunt ſuā exiſtiā: ſed aliter rerū eſſentias conſiderando vt ſunt eſſentię ordinatę ſcđm gradus rerū: aliter vero vt operabilia ſunt ordinata ſecundum circulum temporis: quia ad eſſentias ſe habet & ad lineam rectam earum ſicut vnitas prima ad numerū: ad operabilia vero & ad circulum eor̄ ſicut punctus centri videntis æqualiter vndiq̄ totam circunferentiam & quēlibet punctum eius & quicquid eſt in eis. VLterius autem eſt aduertendum: q̄ ſecundum q̄ deus videt res non ſolum vt factibiles ſimpliciter: ſed vt variabiles ſua factione ſecundum eſſe & non eſſe: fore non fore: fuiſſe non fuiſſe, vt ſupra dictum eſt, ſecundum hoc videt & cognoſcit eaſdem res & eadem ſcibilia omnino ſecundum aliam & aliam rationem circuli. Quia operabilia primo modo cognoſcit ſecūdum rationem & ordinem circuli fixi & ſtantis reſpectu ſuæ ſcientiæ quantūcūq̄ & tempus & temporalia in ſeipſis fluant. Secūdo autem modo cognoſcit ea ſecūdum rationem & ordinem circuli fluentis cum variatione ſui fluxus nihil variantis circa eſſentiam ſcientiæ dei: ſed ſolūmodo circa eius denominationem eandem rem ſcire q̄ñq̄ eſſe & quandoq̄ non eſſe: quandoq̄ futurā: quandoq̄ non futuram: q̄ñq̄ fuiſſe: q̄ñq̄ non fuiſſe: quandoq̄ ſcire: quandoq̄ nō ſcire: q̄ñq̄ ſciuiſſe: & q̄ñq̄ non ſciuiſſe: quandoq̄ ſciturum eſſe: quandoq̄ non ſciturum eſſe: & hoc attribuendo ei ſcire conſignans differētias noſtri temporis. Attribuēdo vero ei ſcire qđ cōſignaret ſolūmodo nūc abſtractum æternitatis: tunc neq̄ ſecūdū ſermonis expreſſionem aliquam fieret ibi variatio, vt dictum eſt. AD argumentum in oppoſitum q̄ diuerſitas ſcibilium non poteſt a rebus cauſari: ſed a ſciētia dei vel ab aliquo in deo: Dicendum q̄ verum eſt: ſed illa in deo eſt ſecundum rationem tm̄: vel ex parte intellectus quo ad ideas reſpectu diuerſitatis eſſentiarum in rebus: vel ex parte voluntatis quo ad eius determinationes circa operanda ab ipſa, vt dictum eſt. Nec requiritur tāta diuerſitas in principiis quanta in principiatis, ſed talis rationis diuerſitas in deo nihil diuerſificat eius ſcientiam: vt patet ex determinatis.

Ad argumē. in oppoſi.

Qũ eſtio.iii. Arg.princi.

Irca tertiũ:q̃ nõ eſt poſſibile aliquẽ agere id qđ impoſſibile eſt fieri:arguitur ſic. Actiuũ & paſſiuũ ſunt relatiua:quoꝝ vnũ ponit alterũ:nec eſt vnũ ſine altero. ſi ergo non eſt alicuius potentia paſſiua vt fiat:nulla eſt reſpectu illius potentia actiua:quę illud eſſe faciat. CONtra.deus facit aliquid ex nihilo: in quo nulla oĩno eſt potẽtia paſſiua. Dicendũ ad hoc: q̃ aliquid dicit impoſſibile fieri dupli citer. Vno mõ obiectiue tanq̃ illud qđ habet ab alio fieri. ſecundum q̃ dicitur poſſe generari id qđ eſt termin⁹ generatiõis. Hoc mõ qđ impoſſibile ẽ fieri nullũ agẽs põt facere. & ſic nihil dicit impoſſibile fieri niſi purũ nihil: qđ nõ ẽ aliquid p eſſentiã:nõ ſolũ p exñtiã. tale impoſſibile fieri nec de⁹ põt facere:nõ ꝓpter defectum alicuius potẽtię:ſed quia ad tale nõ ordinat aliqua actiua potentia. Alio aũt modo dicit aliquid impoſſibile fieri ſubiectiue: & hoc dupliciter. Vno modo quia nõ eſt aliquod ſubiectum in potentia de qua poſſit aliquid fieri reſpectu cuiuſcunq̃ agentis. Alio modo quia non eſt aliqđ ſubiectũ in potentia vno modo reſpectu vnius agẽtis:eſt tamẽ in potentia alio modo & reſpectu alterius agentis. Ponere impoſſibile primo modo ſimpliciter implicat contradictionẽ:& repugnat factioni ſcđm oẽm curſum & ordinẽ rerũ. Repugnat ẽt agẽti ſimpliciter:vt ſi determinari ad ſitũ ſiue locũ ſcđm ſubſtantiam non ſit niſi ratione quantitatis:& aliqd qđ ex ſua natura & ſubſtãtia nullo modo in ſe habet aliquid ptinens ad quantitatẽ vt pũctũ aut linea aut hmõi:ponat ſecũdũ ſubſtantiam determinari ad ſitũ vel locũ: vel ſi diſtingui indiuiduali ter ſiue numeraliter aliq̃ duo ſub eadẽ ſpecie nõ ſit niſi rõne quãtitatis aut materię: & aliqd qđ i ſe nullo mõ habet quãtitatẽ aut materiã nec habere põt:ponat mõ dicto diſtĩgui aut poſſe diſtingui ab alio ſuę ſpeciei. Impoſſibile vero ſcđo mõ etſi eẽt ipoſſibile fieri reſpectu alicui⁹ agẽtis & ſcđm aliquẽ ordinẽ & curſũ rerũ:nõ tñ ſcđm oẽm:vt cũ aliqd dicit fieri ex nihilo qđ ſolũ poſſibile ẽ facere agentẽ ſupernaturaliter. Impoſſibile modo tertio eſt vbi ẽ aliqua potẽtia in ſubiecto reducibilis ad actũ p agẽs ſupernaturale:nõ aũt p agens naturale:vt q̃ naturaliter cęcus fiat vidẽs:aut q̃ mortu⁹ reſurgat. Iſto aũt ſcđo & tertio mõ ipoſſibile fieri nõ dicit ipoſſibile fieri ſimpliciter:ſed ſolũ ipoſſibile prio mõ. Nõ ei eſt ipoſſibile ſimplr niſi qđ eſt ipoſſibile ſimplr potẽti:nõ aũt qđ ẽ ipoſſibile alicui non ſimplr potẽti. quẽadmodũ nõ ẽ ſimplr dulce aut amarũ niſi qđ ẽ dulce aut amarũ reſpectu guſtus ſimpliciter bene diſpoſiti. Et illud ẽ ſolũmõ impoſſibile primo modo:ita q̃ nihil ſit ipoſſibile deũ agere:quin illud ſit impoſſibile fieri: & econuerſo nihil eſt impoſſibile fieri quin ſit impoſſibile deum agere illud. & ſic nihil poteſt deus agere quod eſt impoſſibile fieri. Ita q̃ magnum inconueniẽs eſt dicere deum poſſe aliquid agere ſecundum quẽcunq̃ curſum & ordinem rerum, quod ſecundum ſe ſimpliciter impoſſibile eſt fieri. Eſt etiam magnũ incõueniens dicere de tali impoſſibili puta q̃ cõtradictoria ſunt ſimul in eodẽ:q̃ nõ eſt ipoſſibile quia de⁹ non põt facere hoc: ſed quia hoc non poteſt fieri:quaſi reſtet non ex parte dei quin in ipſo ſit potentia actiua ad hoc faciendum ſed ex pte facti:qa nõ eſt in ipo potẽtia ad hoc fieri. imo nec i eo ẽ potẽtia ad hoc facere:ſicut nõ eſt in eo potẽtia ad peccare:quia illud eſſet oẽm ordinẽ rerum cõfundere:qđ poſſe nõ eſſet potẽtiæ ſed ipotentiæ: nec eſt ꝓpter impotentiam aut defectũ potentię:ſed ꝓpter potentiæ abundantiam:vt de talibus bene dicat q̃ deus potẽter nõ poſſit ea facere. Vnde i eis q̃ poteſt facere ipſum facere eſt voluntas facientis:nec ab alio dependet ipſum fieri. Ita q̃ non eſt verum dicere de impoſſibili ſimpliciter q̃ deus non poteſt illud facere quia nõ põt fieri:ſed poti⁹ nõ põt fieri quia deus nõ põt facere ſicut & in affirmatiua nõ dicit deũ poſſibile aliqd facere qa illud poſſibile eſt fieri:ſed econuerſo quia de⁹ põt illud facere, ideo poſſibile eſt fieri:aut obiectiue aut ſubiectiue. Vnde de correſpõdentia potẽtię actiuę & paſſiuę dicit Cõmẽ. ſup primũ cę. & mũdi. Notũ eſt p ſe q̃ illđ qđ ẽ poſſibile ab extrinſeco eſt poſſibile p ſe, cõceſſum eſt eñ q̃ oñe ipoſſibile in ſe eſt impoſſibile ſcđm extrinſecũ: & ipoſſibile eſt imaginari aliqd eſſe poſſibile in reſpectu patientis: & ipoſſibile in reſpectu agẽtis: & poſſibile nõ ẽ poſſibile niſi i reſpectu agẽtis & patiẽtis. AD primũ i oppoſitũ:qa nõ ẽ potẽtia actiua cui nõ reſpondet potẽtia paſſiua: dicẽdũ q̃ verũ eſt vel obiectiue vel ſubiectiue. vtroq̃ mõ reſpectu agẽtis naturalis qđ nihil agit niſi ex ſubiecta materia, obiectiue ſolũ reſpectu agẽtis ſupnatural' qđ agit ex nullo ſubiecto. Nõ agit tñ niſi qđ eſt natura & eſſentia aliq̃ potẽs eſſe obiectũ & terminus factionis diuinæ: in cuius eſſentia eſt iſta potẽtia eſſentialiter: iquãtũ eſſentia cuiuſlibet creaturæ inquantũ eſt de ſe, eſt poſſibile eſſe & non eſſe.

Ad arg.prĩ.

Queſtio.iiii. Arg. princi. In oppoſitũ.

Irca quartũ arguit q̃ effectus contingens poſſit immediate fieri a deo:qa põt ab ipſo fieri mediãte creatura, poteſt enim fieri immediate a creatura:& quicquid fit immediate a creatura, fit mediante creatura a deo, quicquid autem a deo poteſt fieri mediate, poteſt fieri & ab ipſo immediate. CONtra. effectus contingens nõ habet immediate niſi cauſam contingentem, deus autem nullius poteſt

esse cã contingens: quia talis est causa p accidens: quæ reducitur ad aliã p se. Deus autem non ẽ causa q̃ad aliã habet reduci. Dicendum ad hoc: q̃ contingens est quod potest esse & nõ esse. Aliquid Respo sio. aũt potest esse & non esse dupliciter: vel expte facti, ga est talis nature q̃ põt esse & non esse, fieri & non fieri: vel ex parte facientis, quia est tale agens q̃ ab ipso indifferens effectus potest fieri: & non fieri. Primo modo rationem contingentis habet omne defectibile: vt est generaliter omnis creatura & maxime qđ habet in se rationem corruptiui: vt ẽ oẽ generabile & corruptibile, & ois talis effect9 contingens potest fieri immediate a deo. Secũdo modo dupliciter: quia effectus põt ab aliquo indifferenter fieri vel nõ fieri dupliciter; vel quia non est in ipso vis qua necesse est eum fieri: vel qa non est in eo vis determinans ipsum fieri. Primo modo dicitur effectus contingens oñe qđ fit a deo circa creaturas. Secũdo autem modo nullus effectus contingens fit a deo immediate nec etiã mediante, respectu eiꝰ ipsius non est aliquis effectus contingens, qm̃ effectus sic contingens non procedit in esse nisi pter intentionem per volũtatẽ agentis: vt in fortuitis: vel absq̃ voluntate, vt in casualibus. Præter intentionem aũt dei agentis nihil fit. Ipse enim ordinat fieri intentione per se, quæcũq̃ fiunt per accidens & præter intentionem a causis inferioribus, dicente Augustꝰ super psal. ix. Oñi no ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur quæ stulti casu & temere & nulla diuina administratione fieri putant. Potest tamen hic distingui: quia fieri talis effectus possumus considerare dupliciter: vel quo ad substantiam facti: vel quo ad modum eius procedendi in esse ab agente imediato. Primo modo fit a deo mediante agente proximo: & potest fieri immediate a deo: licet non præter intentionem. Secundo aũt modo non fit omnino a deo nec potest fieri neq̃ mediate neq̃ immediate: quia non habet causam agẽtem sed deficientem tm̃. AD primum in oppositum q̃ effectus contingens fit a deo mediate: ergo & immediate: Dicendum q̃ verum est secundum iam expositũ modum: alias non. Et secundum eundem modum scđm p̃determinata dicẽdũ est ad secũdum.

Irca quintum arguit: q̃ duob9 equaliter se hñtibus ad receptionem gratiæ: non Quæstio. v. semp deus equaliter confert eã. quia inequaliter dando plus declarat suã potẽtiã Arg. princi. & suam misericordiã: secũdũ illud Roma. ix. Volẽs deus notam facere potẽtiam Primum. suam &c. Sic aũt debet gratiam suã distribuere quo magis sua potẽtia & sua misericordia declarẽtur, ergo &c. Qđ etiam patet in exemplo de sanctificatis i vtero: & de duobus paruulis, quorum vnus pducit ad baptismum: alter vero nõ: & Secundum. de adulto Paulo: qui i actu recalcitrãdi gratiã iustificantem accepit. qđ nulli con similiter legit fuisse factũ. CONtra. tunc videret esse acceptor personarum. AD hoc dicũt aliqui In oppositũ. q̃ deus quicquid operatur circa creaturas, ex mera liberalitate & solo beneplacito suæ voluntatis Opinio quo- operat: & faciẽdo qđ facit: & non faciẽdo qđ nõ facit: & faciẽdo mõ quo facit: & non faciendo modo rũdam. quo non facit: vt sup hoc non sit aliqua alia ratio vel causa petenda vel inuestiganda. s. aut merita præterita pſentia vel futura: aut dispositio vlla ex parte recipiẽtium. Qđ confirmant per illud qđ dicit apostolus Roma. ix. de Iacob & Esau. Cum nõdum nati essent aut aliqd egissent boni aut mali: vt secundum electionem propositum dei maneret: non ex operibus sed ex vocante dictum est: quia maior seruiet minori. Cum nondum nati essent, ecce amouet dispositio recipientium: quę etiã in præscietia dei æqualis potuit fuisse. Aut aliquid egissent boni aut mali. Ecce amouet opus nõ solum i re pſens: aut præteritum: sed etiam futurum in prędestinatione. Vnde glosa. Sicut non pro meritis præcedentibus, ita nec pro futuris: quia bona vel mala non erant futura nisi apposita gratia vel subtracta. Et sic manet sola secundum propositum gratuita electio: quæ est sola causa & sufficiens etiam omnibus aliis æqualibus. Vnde vt amoueretur suspicio non potentibus videre diuinæ electionis bonitatem, subdit apꝰs. Nunquid iniquitas est apud deum? absit. Quia secundum glos. Iacob per misericordiam elegit: Esau per iustitiam reprobauit. Qđ etiam apostolus declarat subdẽs. Aut non habet potestatem figulus ex eadem massa &c. Vnde sicut sola voluntas figuli ratio est quare de hac parte massæ facit vas honorabile: de illa vas contumeliæ: nulla discrepantia existente in tota massa: quẽadmodum neq̃ est in prima materia cum agens vestit eam in vno forma nobiliori: in alio vero minus nobili: sic sola voluntas beneplaciti dei est ratio quare de eadem massa equaliter vitiata in primo parente istum eligit ad gloriam: illum vero dimittit in cõdemnationem: vel etiam si non fuisset massa vitiata: sed omnes homines nascerentur secundum statum innocentiæ: & essent æquales omnino in naturalibus dispositionibus: vnum siue de massa vitiata, siue de non vitiata non nisi gratuito eligeret: alterũ vero dimitteret: vtrobiq̃ tam electo de massa vitiata q̃ non vitiata faciendo gratiam illi quẽ eligeret: sed maiorẽ electo ex massa vitiata: & illi iustitiã quẽ ex massa damnata non eligeret: non autem iniustitiam: sicut neq̃ iniustitiam illi quẽ secun

dum ſtatum innocentiæ exiſtentem non eligeret.Ecce poſitio catholica cum fundamento & ratione ſua.Sed cum deus quæcunq; agit circa creaturas nulla naturali neceſſitate : ſed per intellectum & determinationem voluntatis vt habitum eſt in præcedentibus quæſtionibus:neceſſario agit intentione finis:quẽ ſibi ꝓſtituit in actione:aliter enim eſſet actio vana & temeraria:Finis autem non eſt niſi ipſe.eſt enim alpha & ω.Apocalyp.primo & vltimo:propter hoc dicitur illud Prouerbio.xvi.Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus. Vñ quia finis eſt principalis cauſa in agibilibus quæ mouet agentem:& ille materiam ad formam:vt per formam ordinetur in finẽ cauſa igitur omniũ diuinarum actionum prima ipſe aſſignandus eſt: inquantum eſt omniũ finis: & hoc ſecundum rõnem ſuæ bonitatis. Vnde quia bonus eſt,oẽ qđ eſt,eſt id qđ eſt. Vnde quia cauſa in agibilibus non q̃ritur de fine:quia non habet cauſam:ſed de eis quæ ſunt ad finem:Sciendum q̃ ad finem aliquem poſſunt aliqua ordinari dupliciter:& per ſe & eſſentialiter:& per accidens ſiue accidentaliter.In iis quæ per ſe & eſſentialiter ordinantur ad finem:non eſt cauſa quærenda niſi ipſorum natura qua naturaliter ordinantur in finem,non per propoſitum & electionem.quẽadmodũ in domo ad finem eius quæ eſt pax & tranquillitas cohabitationis,ꝑ ſe & eſſentialiter ordinantur paterfamilias & liberi.Per hunc modum deus & omnes diuinæ perſonæ ad fruendum bono deitatis qđ ipſi ſunt,ordinantur q̃ſi in domo Hierarchię ſuperceleſtis.In iis autem quę per accidens ſiue accidentaliter ordinantur ad finem,nullam cauſam eſſentialem aut naturalem eſt aſſignare ex parte illorum neq; ex parte ſeruorum in domo.Et ſic ad finem ad quem deus ordinatur eſſentialiter,rationalis ſiue intellectualis creatura ordinatur accidẽtaliter.Sed quia agẽs per intellectum & propoſitum nihil agit ſine ratione per ſe:& non ſolum per accidens:quia omnem rationem per accidens reduci oportet ad illam quæ eſt per ſe:aliter enim actio ſua vt prius vana eſſet,& temeraria rationem ergo per ſe & eſſentialem quærere non eſt niſi ſuam voluntatem,vt prius ſecundum poſitionem.accidentalem oportet quærere ſolummodo ex parte rerum.Et ideo ponere oportet ſecũdum viam rectę rationis ꝙ eorum quæcunq; deus agit circa creaturas,& quo ad naturalia & ſupnaturalia earum, cauſa ſiue ratio per ſe non eſt niſi propoſitum voluntatis ſuæ qua congruit ſingula fieri ſecundum ꝙ vult:quia quæ vult fieri congruit fieri:& quia vult:& quæ nõ vult fieri nõ congruit fieri:& quia non vult, Congruentia dico ex parte ſua ſeu decentia.Et per hũc modum decentiæ quãtum ẽ ex parte ſua agit ſingula prout decent bonitatem ſuam:quæ eſt finis:qua iuſtum eſt agere qđ placuit ei agere circa creaturas:& quæ decent illam bonitatem.Et quo ad hoc bene ꝓcedit poſitio catholica prꝫexpoſita:ꝙ neq; propter diſpoſitionem recipiẽtium,neq; propter vlla merita ſit diuina electio:ſed ſecundum ſolum propoſitũ dei manet,cuius nõ eſt ratio niſi condecentia bonitatis,vt dictum eſt.Attamẽ quia propoſitum ſecundum decentiam finis agere non poteſt circa ea quæ ſunt ad finem niſi illa deceant finẽ:& ſimiliter quę circa illa agit ſiue ab ęterno in electione,ſiue ex tempore in gratiæ & gloriæ collatione:hoc enim requirit finis decentia:quia ſine illis ad finem decenter ordinari non poſſunt:tamen nullum ponit debitum ex parte dei ſecundum dicta in prima quæſtione:præter ergo rationem illã per ſe ex parte finis & agentis neceſſario ad actionẽ circa illa quæ ſunt ad finem in ordinando illa ad finem : adhuc requiritur ratio quæ eſt decentia in eis quæ ſunt ad finem:qua fini congruunt.quæ etſi non ſit ratio propter quã ſic eſt:eſt tñ ratio neceſſaria ſine qua nõ:etſi conſiſtit in ipſa iuſtitia ex parte eius circa qđ agitur,quare ſic agendum ſit & non aliter.Cũ enim actio duplicem habeat reſpectũ : vnum quo egreditur ab agente:alterum quo recipitur in paſſo:etſi ratio diuinarum actionum circa creaturas ſecundum primum reſpectũ non ſit niſi condecentia bonitatis dei:ratio tamen eius cum hoc quo ad ſecundum reſpectum bene poteſt eſſe condecentia aliqua in eis circa quæ recipitur actio:in qua conſiſtit abyſſus multa iudiciorum dei.Quia etſi in ſumma & in generali poſſumus dicere ꝙ deus nihil facit circa creaturã cuius non ſit ratio non ſolum ex parte ſui in faciẽdo propter quã ſit:ſed etiam ex parte rerum ĩ recipiẽdo ſine qua nõ:in ſpeciali tñ circa res determinatas & ĩ factis determinatis nõ ſemp eſt hoĩs illam determinate inueſtigare:q̃uis non deſit & multiplex eſſe poſſit. Vnde cõtra temerarios inueſtigatores iudiciorum dei quo ad certas ratiões circa operata & circa eos in quibus operantur:dicit Apoſtolus exclamando.O homo tu qs es qui rñdeas deo? Vbi dicit gloſſa.Hoc non facit ex inopia reddendæ rationis:ſed hominem ad ſuæ capacitatis conſiderationem reuocat.O homo.q.d.te & illum attende:tu es homo:ille deus: cuius valẽtiæ es:qui rñdeas deo,id eſt intellígas quæ deus facit,id eſt cur huiꝰ miſeretur:& te induret? quaſi ſi tibi diceretur, neſcires reſpondere,id eſt intelligere pro carnalitate tua:nec te ad hoc iuuat ſapientia tua:nec aliqua virtus tua.Qđ exponẽs Ori

ge, in quadam Homil. super Exo. dicit sic, O homo tu quis es? Per qđ de eo q̃ a deo dicitur induratus: non tam quæstionis absolutione q̃ apostolica auctoritate respondet: credo non iudicans dignum pro capacitate auditorum chartis & atramẽto huiusce modi absolutionis secreta committere. Vnde & in sequentibus qui non tam studiorum merito q̃ scieudi cupiditate secretioribꝰ se quæstionibus immergit, magnifici seueritate doctoris deterret: cũ dicit. O tu, es homo qui respondeas deo? Vnde hoc nobis obseruasse tm̃ & inspexisse sufficiat: atq; ostẽdisse auditoribꝰ quãta sunt in lege diuina profundis dimersa mysteriis: pro quibus dicere in oratiõe debemus. De profundis clamaui ad te domine. Hinc etiam dicit Augustinus, lxxxiii. quæstionum, quęstione, lxviii. Cũ videatur Apostolus corripuisse curiosos dicendo: O homo tu quis es: ne dicant apostolum in solue da quæstione defecisse: & obiurgasse quærentes quia non poterat quod quærebatur exponere. Et infra. Respondeamus firmissime: O homo tu quis es: nec eos reueriti sanctum canibus demus: aut proiiciamus margaritas nostras ante porcos: & de meritis animarum reuelante spiritu sancto sublime aliquid & a vulgari coniectura remotissimum vel ex parte atq; in ęnigmate suspicemur. Non enim hoc loco apostolus sanctos prohibuit a quærendo: sed eos qui nondum sunt in charitate radicati. & infra. Sed peruenies ad virũ perfectum: vt sis inter illos de quibus dicitur: Sapientiã loquimur inter perfectos, tunc recte & non præpostere audies siqua sunt de animarum occultis meritis & de gratia vel iustitia secreta omnipotentis dei. & ifra in fine quæstionis. Nec cõprehẽdi potest nisi forte ab iis qui diligunt deum suum ex toto corde suo. Illud tamen & cætera, vt infra dicetur. Q̃z ergo dicit Apostolus: O homo tu quis es: non dicit ex inopia reddẽdæ rationis de prædictis saltem in generali. In speciali autem magna inopia reddendę rationis ipsemet laborauit cum dixit Roma. xi. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, q̃ incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles vię eius, vbi dicit Glos. Augus. Præmiserat sententiã mirę profunditatis: scilicet q̃ deus conclusit oĩa i incredulitate vt omnium misereatur. Cuius profunditatis velut horrore percussus & velut abyssi altitudinem expauescens Apostolus clamat. O altitudo &c. Valde enim paruum sensum habemus ad discutiendam iustitiam iudiciorum dei: ad discutiendam gratiam gratuitam nullis meritis precedẽtibꝰ redditã. Nec em̃ tã mouet nos q̃ gratia p̃ stat indignis, q̃ q; ęque indignis aliis denegat. Scio q̃ sicut ipossibilitas ita iniqtas nõ est apđ deũ: & scio q̃ supbis resistit & humilibꝰ dat gratiã. Illud vero obscurũ est: q̃re qbusdã dignis dat: qbusdã negat. Aliquid ergo est in abdito pfundorũ iudiciorum dei. Similiter nec illud perspicuũ est quare hoc modo saluat iudęos ac gẽtes vt prius permitteret eos concludi in infidelitate. Siquis ergo quærat quare sic saluantur: cum multi alii modi saluationum sint: se nescire per admirationem innuit Apostolus: & quare sic factum sit, non posse comprehendi. & infra. Omnium enim humanarum diuinarumq; rerum sublimis & profunda est cognitio apud deum: quí solus sicut sunt omnia intuetur: ad cuius notitiam oĩs sensus noster retũditur. Vnde qđ dicit Apostolus. Cũ nondũ essent nati & cætera, non dixit quia nulla omnino ratio fuit deo ex parte eorum in hoc sed quia non merita precedentia neq; facta ex gratia: neq; facta ex puro libero arbitrio etiã in prę scientia existentia: & hoc specialiter respectu operationis æternæ in diuina electione vel reprobatione ex parte dei. Vnde super illud Roma. xi. Quis prior dedit illi: & retribuet ei. Glos. Etsi iudicia dei non possumus scire: saltem hoc constat q̃ sola gratia bona dat non ex præcedenti merito vel vt existit in diuina præuisione. Vnde super illud. Igitur non volentis neq; currentis: sed miserẽtis est dei. Glos. Id est nõ libero arbitrio hominis volentis vel operantis est ipsa bona voluntas vel operatio: sed misericordia dei: qui per gratiam appositam facit nos velle & currere. Hic dicit Augus. Non ppter futura quæ p̃uidit elegit: vbi ergo sunt merita: vbi opera vel p̃terita vel futura: tanq̃ liberi arbitrii viribus adimpleta vel adimplenda? Non igitur misertus est deꝰ quia Iacob voluit & cucurrit: sed ideo voluit & cucurrit: quia misertus est deus. Z EST tamen hic intelligendum: q̃ in volente & currente est tria considerare: & ipsum actum cursus & volentis: & ipsam gratiam qua liberũ arbitrium fit validum ad efficaciter volendum & currendum: & ipsam potentiam liberi arbitrii. Et bene verum est q̃ actus siue operatio ab vtroq; est: scilicet a gratia & a libero arbitrio simul: ita q̃ a neutro esset per se: & q̃ plus est a gratia q̃ a libero arbitrio: quia plus virium agendi dat gratia liberi arbitrii q̃ habeat ex se & suis naturalibus. Aliquid tamen agit in opere ex suis naturalibus: licet non nisi cum gratia: vt licet ex se & naturalibus suis

non operetur,ex eis tamen cooperatur.Et ſic tam ratione gratiæ omnino q̃ ratione operis princi paliter:bene verum eſt q̃ non eſt volentis neq; currentis ſed miſerentis dei.Ratione tamen liberi arbitrii in cooperando aliquo modo eſt volentis & currentis: vt ſaltem hoc vt eſt exiſtens in ſcie tia dei ſit ratio electionis æternę reſpectu electi:& ita prædeſtinationis:quia quodammodo non in cluditur ſub prædeſtinatione neq; ſub eius effectu:licet non ſit ſine eius effectu: nec ſit diſtinctũ qđ eſt prædeſtinationis,ab eo qđ eſt liberi arbitrii.Vnde dicit Gloſ.Congrue ait, Non eſt volen tis & cætera.Nõ ga hoc ſine volũtate noſtra agatur: ſed quia voluntas noſtra nihil boni agit niſi diuinitus adiuuetur.Vnde q̃ Apoſtolus ait.Non ego autem,ſed gratia dei mecum. Non ideo hoc ait quia nihil boni agebat : ſed quia nihil ageret ſi illa non adiuuaret. Igitur & hic dicit. Nõ eſt volentis:non quia nulla eſt homini volũtas atq; curſus:ſed quia nihil poteſt niſi ille miſereatur.Deus enim eſt qui operatur in nobis velle & operari bonum. Vt licet non ſufficit ſola voluntas hominis ſi non ſit etiam miſericordia dei:& econtra non ſufficit miſericordia ſi non ſit voluntas hominis:non recte tamen dicit.Non miſerentis eſt dei: ſed volentis eſt hominis. Recte autem dicitur non eſt volentis hominis:ſed miſerentis dei:vt totum deo detur qui hominis vo luntatem bonam & præparat adiuuandam:& adiuuat præparatam.Volentem eñ præuenit vt velit:volentem ſubſequitur vt perfecte velit.Aliquid tamen in coagẽdo agit liberum arbitrium dicente Auguſti.ſuper illud Pſalmi.lxxviii.Adiuua nos deus ſalutaris noſter.Cum adiuuari nos vult:nec ingratus eſt gratiæ:nec tollit liberum arbitrium:qui enim adiuuat per ſeipſum aliquid operatur.Sic ergo in agendo circa ea quę ſunt ad finem nullũ eſt incõueniẽs q̃ ſit ratio agendi ex parte illorum. SED eſt ſciendum q̃ in agentibus ad finem per intellectum & voluntatem du pliciter poteſt agere ſiue du plici intentione circa ea quæ ſunt ad finem.Vno mõ vt per illa quo quo modo ſibi acquirat finem.Alio modo vt ſolum acquirat illis. Primo modo agens agit circa ea quæ ſunt ad finem propter ſuam indigentiam & imperfectionem:quẽadmodum paterfami lias agit circa ſeruos vt ſibi & eis acquirat bonum pacis in domo.& tale agens mouetur in agẽ do ex ratione agendi ex parte eorum circa quæ agit:vt non ſit ſolum ratio actus ex reſpectu ad recipiens ſed etiam ex reſpectu ad agens. Et ſic deus nihil agit circa creaturas:ſecundum q̃ dicit ei Pſalmiſta.Bonorum meorum non eges. Nec mouetur ad agẽdum ex aliqua ratione congruen tiæ vel decentiæ ex parte eorum circa quæ agit:nec amore afficitur circa ea:niſi quaſi accidenta liter.dicente Auicen.viii.Metaphyſicę.Eſt ſciens qualiter eſt ordo bonitatis in eſſe qui eſt ex eo:& quoniam ipſe diligit ſeipſum qui eſt principium totius ordinis & bonitatis quantum ipſe eſt. Sic fit ideo q̃ ordo bonitatis eſt dilectus ab eo accidentaliter ſed non mouetur ad eum dilectio ne, ipſum enim non patitur ab eo nec concupiſcit aliquid nec inquirit.Hęc igitur eſt voluntas eius quæ eſt expers imperfectionis & immunis a deſiderio.& infra. Scilicet q̃ nõ certificatur per intentionem fluendi eſſe ab ea:vt ſit aliud ab ipſo fluere & eſt ipſa liberalitas.& infra. Cum ve ro dicit liberalis: intelligitur quia ipſe non intendit ſibiipſi.Et q̃is deus non mouetur ex aliqua congruentia ex parte rerum ad agẽdũ vt ſit ratio eliciendi ab ipſo propter quã ſit : nullum ta mẽ eſt incõueniẽs q̃ ſit aliqua ratio eius qđ agit circa alia in recipiendo aliquid ab eo in illis ſine qua in illis non fluit quantum eſt de potentia ordinata:quæ ſemper agit ſecundum congruen tiam,dicente Auicen,ibidem.Ab iſta ſcientia fluit ſecundum ordinem quem intelligit:ſcilicet or dinem rectum:licet de potentia abſoluta poſſet idem agere abſq; omni tali congruentia.& eſt il la congruentia iuſtitia quædam qua deus cõfert vni ita q̃ non alteri:qđ eſt iuſtitia congrui alia a iuſtitia dei qua ipſe iuſtus eſt in ſe: quæ eſt decentia ſuæ bonitatis qua elicitiue agit bonitatem ſuam communicando.Et q̃ talis ratio iuſtitiæ ponatur in operibus miſericordię:quæ tamen nõ mouet dantẽ:ſed ſine qua non dat:non ſit incõueniẽs:patet ex eis quæ fiunt circa opera cõdẽna tionis.q̃ enim condemnat aut obdurat ad hoc non mouetur niſi iuſtitia ſua quæ ipſe eſt quan tum eſt ex parte ſua.Propter nihil enim in creaturis mouetur ad agendum:quia tunc paſſiuus eſſet.Quantum vero ex parte condemnati aut obdurati hoc non facit ſine ratione quæ eſt iuſti tia quædã ex parte illius:quæ non ſolũ eſt ratio vt effectus recipitur in ſubiecto ſine qua non:ſi cut eſt in operibus miſericordiæ:ſed propter qđ ſic.& hoc eſt qđ dicit Gloſ.ſup illud:Ergo cuius vult miſereẽ & quẽ vult indurat.Si q̃ĩm⁹ meritũ obduratiõis & mię,obduratiõis meritũ inueni mus,miſericordiæ vero meritũ nõ inuenimus.& infra.Cõſtat itaq; ga nullus liberaẽ niſi gratui-

A

B

ta miſericordia: & nullus damnatur niſi ęquiſſima iuſtitia. Sed iſta iuſtitia eſt qua damnatur in tempore præcedente merito peccati quo habet eſſe: non autem qua damnatur in æterna præuiſione: quia tunc temporale eſſet cauſa & ratio æterni. Vnde ꝙ in æterna præuiſione Eſau odio habuit, non plus ex parte dei ſunt cauſa vel ratio illius opera mala eius futura, & iniuſtitia ſecundum ꝙ erant ab æterno in eius præuiſione: ſed ſua ipſius iuſtitia quę ipſe eſt: licet non ſine illorum operum malorum & iniuſtitiæ æterna præuiſione: q̄ ꝙ Iacob dilexit ex parte dei ſunt cauſa vel ratio opera eius bona & iuſtitia ſecundum ꝙ erant ab æterno in eius præuiſione: ſed ſua ipſius iuſtitia quæ ipſe eſt: licet non ſine illorū præuiſione, vt ſicut ibi ex parte ſubiecti ratio ſit iniuſtitia ꝓpter quā fit: ſic hic ratio ſine qua nō: vt ſine tali iuſtitia nunq̄ ponatur dei miſericordia. Q̄z etſi hic nullo modo poſſit poni aliquid in præuiſione ex parte ſubiecti: etiam nec id qđ ex ſe operatur liberum arbitrium in gratiæ cooperando qđ ſit ratio ęterni vt electionis: ſic nec ibi poſſit poni aliquid ex parte ſubiecti in præuiſione qđ ſit ratio ęterni: ſcilicet reprobatiōis. Non enim apparet ratio quare vnū deberet poni: alterum vero negari: ſaltem cum vtrobiq; ponatur aliquid in diuina præuiſione qđ ſit ratio temporalis: vt ꝙ iſti ex tempore quando diſpoſitio ſiue congruitas talis eſt in illo: vel ſecundum rem vel ſecundum dei præuiſionem: ipſi detur gratia iuſtificans: alii autem cum alia ſit diſpoſitio in illo ſiue contraria gratia denegetur & ipſe in malo induretur. Vnde ſuper illud Apoſtoli ad Romanos nono, Miſerebor cui miſertus ſum: dicit Gloſſa. Miſerebor, vocando & gratiam apponendo cui præſcius eram ꝙ miſericordiam daturus eſſem: ſciens illum conuertendum & apud me permanſurum. Deinde repetit: vt repetitione magis confirmet. Et miſericordiam præſtabo cui miſerebor, id eſt miſericordiam dabo illi quem præſcio poſt errorem toto corde reuerſurum ad me: hoc eſt dare illi cui dandum eſt: & non dare illi cui non eſt dandum: vt eum vocet quem ſciat obedire: illum vero non: quem ſciat non obedire: quia non in voluntate petentis: ſed & in arbitrio dantis debet eſſe quod datur. An enim dandum ſit: dantis debet iudicio penſari. ET q̄uis periculoſum ſit iudicium dei diſcernere: tamen propter hęſitantes ne putetur iniuſtum iudicium dei: ꝙ non iniuſte iudicet, rebus potius probemus q̄ verbis. Duo enim fuerunt reges in veteri teſtamēto, quorū & modus viuēdi & exitus vitę plurimū fuit diuerſus: videlicet Saul & Dauid. Inquiramus in hiſtoriis qualiter vterq; eorum reperiatur apud iudiciū p̄ſcientiæ dei. Videamus ergo ſi Saul ſe geſſit i neceſſitate & anxietate vitę vt Dauid: q accepta miſericordia deū miſericordię nō cōtēpſit: & poſt veniā peccatoꝝ tā bene i colēdo deo p̄ſtitit. Saul vero nō exaudit⁹ nō in prece p̄ſtitit: ſed impatiens & de dei iudicio indignatus, ad idola quæ prius iam damnauerat conuerſus, ab eis auxilium requiſiuit. Vt enim habetur ſecūdi Regū. xxviii. Saul abſtulit magos & hariolos de terra, & interfecit eos qui Phytones habebāt in ventre. Congregatiq; ſunt Philiſtiim & venerunt & caſtra metati ſunt in Sunā. Cōgregauit aūt & Saul vniuerſū Iſrael: & venit i Gelboe: & vidit Saul caſtra Philiſtiim: & timuit & expauit cor eius nimis: cōſuluitq; dñm, & non reſpondit ei neq; per ſomnia, neq; per ſacerdotes, neq; per prophetas. dixitq; Saul ſeruis ſuis. Quærite mihi mulierem habētem Phytonem & vadam ad eā & ſciſcitabor p illā. Idq; vt ibidem habetur relicto domino p fecit. Vnde iuſte reprobatus a præſcio videtur: ex hoc enim iuſtum iudicium præſcientiæ dei etiam agnoſcere nolentibus manifeſtatur. Vnde etſi dei æterna electio vel reprobatio non habet vllo modo p ratione opera præſcita etiam quantum ad portionem liberi arbitrii: tamen effectus temporalis electionis vel reprobatiōis bene poteſt habere illa pro ratione ſine qua non: cum ſemper ſic euenit ſecundum ꝙ deus præſciuit. Vnde ſuper illud. Iacob dilexi: Eſau odio habui. dicit Gloſ. Et in illo quem elegit: propoſitum dei manet, id eſt impletur: quia ita euenit vt præſciuit: & in illo quem ſpreuit ſimiliter manet quia ita fit vt præſciuit. Hoc autem in Malachia de iudicio dicit deus: illud vero, maior ſeruiet minori: de præſcientia ait. Præſciendo enim quid quiſq; illorum futurus erat: dixit illud in Geneſi Deus: & illud dum prædiceret, ſe futurorum præſcium oſtendit & nihil abſq; ſua præſcientia euenire poſſe mōſtrauit. Hoc aliud vero qđ in Malachia eſt dicitur de iam præteritis: & ex quoꝝ vita ante acta & operibus patuit alterum ſaluādū & alterum damnandum. & de actis iudicium fieri ſolet & notum. Illud ergo dixit deus ante futurū iudiciū vt iudicaturus crederet: & ſcđm merita reddit⁹. Q̄z etiā nō ſolū bon⁹ vſus liberi arbitrii in p̄ſtiētia ſit cā ſiue rō collationis gr̄e in effectu: ſed ēt collatio hmōi gr̄ę futurę p̄ſens i pre-

C

ſciẽtia ſit ratio electionis: qua dictum eſt:Iacob dilexi : plane explicat litera ſequens ſic inquiens. Ideo etiam illud dixit:vt intelligeretur hoc apertum eſſe poſtea per prophetam, qđ anteq̃ illi naſcerentur erat in dei prædeſtinatione per gratiam. Nam in Iacob anteq̃ natus feciſſet aliquid:qđ diligebat niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum:& in Eſau qđ oderat anteq̃ nat⁹ fuiſſet,niſi originale peccatum!Nam nec in illo diligeret iuſtitiam,quã nullam ille fecerat:neq; in iſto odiſſet naturam quã bonã ipſe fecerat.Nota q̃ in illo dicit,non diligeret iuſtitiam:quia ipſa eſt effectus gratiæ:ſed in iſto bene potuit dixiſſe q̃ odiſſet iniuſtitiam:quæ eſt defectus voluntatis. Vt ſic ex parte æternæ electionis donum gratiæ in præuiſione poſſit dici ratio electionis ſine qua non:& opus liberi arbitrii in præſcientia ratio temporalis doni gratiæ:iiuſtitia originalis ratio reprobationis æternę & ſubtractionis gratiæ temporalis. Eſt autem ad declarationem omnium prædictorum aduertendum:q̃ alium ordinem cauſalitatis in præſcientia dei reſpectu fiendorum aduertere debemus in eis quæ poſterius nata ſunt conferri in effectu reſpectu priorum & econuerſo.In quo debemus aduertere etiam alium in communi curſu conferendi gratiam in adultis per temporis ſucceſſionem:& alium in ſpeciali modo conferendi gratiam ſtatim ſiue in adultis ſiue in paruulis.Quo ad primum horum ſciendum:q̃ in operandis ſemper finis vltimus primum eſt in artificis intentione:& vltimum in executione:& eſt cauſa ſiue ratio aliorum in intendendo Et eodẽ modo ſemper prius in intentione ratio eſt priorum in intendendo:ſecũdum genus cauſę finalis.Et ſic quia deus eligit aliquem ad gratiam,eligit eum ad perfectiorem gratiã quã in vita iſta adepturus eſt:& quia eligit eum ad illam gratiam:elegit eum ad gratiam priorem in illo augmẽtãdã vt fiat pfecta:& quia eligit ad illã gratiã iuſtificãtẽ pfectã,eligit ad gr̃am gratis datã qua ad illam animus p̃parat:& quia eligit eũ ad iſtã,ſi qua alia eſt prior ad iſtã diſponens:ꝓpter hãc eligit ad illam prȩcedentem:quouſq̃ ſit ſtatus in prima:q̃ omnibus æqualiter offertur. Ecõ tra autem in exequendo & in genere cauſæ efficientis meritorie ſemper prius eſt cauſa & ratio poſterioris:ſed ſub conditione: ſi in bono priori per bonum vſum liberi arbitrii perſeueret.Et ſic quia iſte per liberum arbitrium bene ſe habet ad primam gratiam:Deus dat ei ſecundam:& ſimiliter quia ſe bene habet ad ſecundam : dat ei tertiam:& ſic deinceps vſq̃ ad gloriam : in qua eſt finis . Vnde deus eligit ad primam gratiam vt det ſecundam : & ad ſecundam vt det tertiam: & ſic deinceps.Reuera iſti modi bene aſſignantur ſumendo effectus prædeſtinationis ſecundum partes.Sed ſi accipiatur in communi totus ſimul:quæ ratio vel cauſa eius ex parte prædeſtinati aſſignabit! Et dicitur fuiſſe opinio Origẽ,q̃ merita præcedentia in alia vita vt exiſtentia in æterna præuiſione.Sed hanc opinionem excludit Apoſtolus:dicendo de Iacob & Eſau:Cum nondum nati fuiſſent,Pelagiani vero dixerunt q̃ merita digni ex puris naturalibus . Sed contra eſt: q̃ tunc gr̃a non eſſet gr̃a:ſed p̃ meritis ſine gratia reddita,nec etiam tenet fides q̃ vlla opera poſſint eſſe meritoria ſine gratia. Vnde in hoc reprobantur Pelagiani q̃ dixerunt initia bonorum operum a nobis eſſe,& meritoria complemẽti:qđ poſuerũt eſſe a deo:& propter hoc etiam meritoria gloriæ:licet non per ſe:quia forte neminem poſuerunt ſaluari ſine gratia. Vnde opera moris ſine gratia gratis data nõ poſſent etiam dici meritoria de congruo. Alii autem dicunt q̃ nullam omnino habet cauſam aut rationem ex parte noſtra: ſed ſolummodo ex parte dei,eius bonitatem.Et poteſt dici ſecundum prędicta:q̃ licet effectus totus prædeſtinationis quoad ſubſtãtiã & habitum gratiæ & eſſentiam opationis meritoriæ totius inquantum totum eſt effectus gratiæ,totum pertinet ad effectum prædeſtinationis:tamen inquãtum in toto liberũ arbitriũ cooperatur & aliquid ex ſe agit:licet nihil agit niſi idem agatur a gratia:tamen inquantum fit a libero arbitrio poteſt eſſe totum:ſecundum q̃ fit a libero arbitrio ratio totius prædeſtinationis modo p̃expoſito.Nec incidit poſitio hęc in opinionem Pelagianorum:quia non ponitur hoc opus liberi arbitrii:quin etiam ponatur gratiæ:qualiter non ponebant Pelagiani . Propter qđ totum meritorium eſt ratione gratiæ ex qua fit: & totũ vt eſt in p̃ſcientia,eſt p̃deſtinationis ratio. Vnde dicit Auguſtinus,lxxxiii.quęſtionum,quęſtione,lxiii.Ad cœnã illã quã dominus dicit in euangelio p̃paratam:nec omnes qui vocati ſunt venire voluerunt:nec illi qui venerunt venire poſſent niſi vocarentur.Itaq̃ nec illi debent ſibi tribuere qui venerunt: quia vocati venerunt : nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere : ſed tm̃ ſibi: quoniam vt venirent vocati erant. Vocatio ergo ante meritum,voluntatem operatur . Propter quod etſi quiſq̃ tribuit q̃ ve-

D

nit vocatus: non ſibi poteſt tribuere q̄ vocatus eſt. Qui autem vocatus nō venit, ſicut non habuit meritum prēmii vt vocaretur: ſic inchoat meritum ſupplicii cum vocatus venire neglexit, Ita erūt
E duo illa miſericordia & iudicium. PRAEDICTVS autem ordo gratiæ ab imperfecta ad perfectā aliter intelligēdus eſt fuiſſe in ſtatu innocētiæ: aliter vero in ſtatu naturæ lapſæ. In ſtatu autem innocentiæ ſecundum totum genus hominum & angelorum, ſciendum eſt q̄ deus potuit de potentia abſoluta vni dare ſtatim gloriam vel gratiam, & alii nihil, ſine iniuſtitia iſti facta: q̄a nihil erat ei debitū: ſed miſericordia vtriq; facta erat in collatione naturaliū: & illi āplior miſericordia in collatione gratiæ aut gloriæ. Poterat etiam dare gratiam aut gloriam maiorem vni q̄ alteri: & hoc abſq; omni cauſa ſiue ratione ex parte recipientium. Quantum autem erat de potētia ordinata ſecundum aliquā congruentiam ex parte recipientium quæ erat in eius præſcientia quę cunq; ſit illa: Dicendum eſt q̄ omnibus & hominibus & angelis ſtatim in eorum creatione ſecūdū ſtatum innocentiæ gratiam contulit: & hoc vel ęqualem vel inæqualem iuxta rationē quā habere potuit ex parte recipientium. Vnde etiam modo non eſt neceſſe ponere q̄ aliquibus exiſtētibus in æquali diſpoſitione ad gratiam iuſtificantem, conferat eis æqualem. Similiter aliquibus ex æquali charitate, & æqualibus naturalibus, & æquali niſu in opus: non oportet ponere q̄ æqualiter eis augmentet gratiam. Poteſt enim ſecundum aliquam rationem occultam ex parte recipientis vni cō ferre plus licet credibile ſit q̄ talibus æqualiter augmētet. Vnde licet in generali dici poſſit q̄ ſemper ſit ratio ex parte prædeſtinati & eius cui confertur gratia aut gloria: quæ tamen ſit illa ī particulari præter prædictam generalem quare datur iſti & non illi: aut iſti plus, illi minus: maxime cæteris paribus: de hoc non eſt præſumendum aliquid determinare, dicente Auguſt. ſuper Ioan. Quare hūc trahat: & illum non trahat: noli diiudicare ſi non vis errare. Quomodo autem proceſ
F ſit poſt receptionem primæ gratię factum angelorum, videbitur in quadā quæſtione ſequente. DE hominibus autem tenet fides q̄ in primo homine tota maſſa humana perdita erat & damnatione digna. Et ſecundū iſtum ſtatum loquitur Apoſtolus de prædeſtinatione, dicēte de hac maſſa Gloſ. ſuper illud. Ergo cuius vult miſeretur. Vniuerſum genus humanum tam iuſto dei iudicio in apoſtatica radice damnatum eſt: vt etiam ſi nullus inde liberaret, nemo recte poſſet dei vituperare iuſtitiam, & infra. Vniuerſa nanq; maſſa merito damnata: contumeliam debitam cui vult reddit dei iuſtitia: honorem indebitum donat cui vult dei gratia non meritorum prerogatiua: non fatali neceſſitate: non temeritate fortunę: ſed cauſa altiſſimę ſapientiæ & ſcientiæ ſuę. & infra. Cur potius hūc q̄ illū liberet vel non liberet: ſcrutet qui pōt tā magnū profundū iudiciorum dei, verūtamen caueat precipitium. Quare ergo illum liberet & nō illum: noli a me quæras: homo ſum: profundū nimis eſſe aduerto, verum eſt in ſpeciali. In generali autem ſi nō ſit prædicta, nullam video: quā tñ non aſſero: licet tamen credo q̄ non deſit ne ponatur miſericordia dei ſine iuſtitia: nō ſolum ex parte ſui: ſed etiam ex parte noſtri: etſi non digni: tamen congrui. DE proceſſu autem gratiæ ī adul
G to ante baptiſmum vel poſt baptiſmum in ſtatu peccati mortalis actualis, tenendum eſt q̄ deus peccatorem gratia gratis data prævenit ſtatim cum venit ad vſum liberi arbitrii, vt per deliberationē aliquid agere poſſit. Qui ſi p liberum arbitriū bene ſe erga eam habeat, de cōgruo diſponitur vt deus ei gratiam iuſtificantem tribuat, dicente Auguſt. ſuper illud pſal. lviii. Miſericordia eius prævenier me. Non prior ad te ſurrexi: ſed tu ad excitandum me veniſti. Nam miſericordia eius prævenier me anteq̄ boni aliquid faciam: iuſtificat conuerſum: & ipſe admonet vt conuertatur auerſus. Et ſuper illud pſal. lxxxiiii. Tu conuertens viuificabis nos, dicit. Vt nō ſolum viuificatio mea a te ſit: ſed etiam ipſa conuerſio: vt iuſtificemur. Et nota tria per ordinem ſe habentia ī his duobus dictis. Primo enim auerſum vt conuertat admonet. Secundo admonitum conuertit vt viuificet. Tertio cōuerſum viuificat: & ſecundum q̄ dicit ſuper illud pſal. lxxvii. Non eſt creditus cū deo ſpiritus eius, vt bene cooperetur cum operante in ſe deo. Et eſt admonitio quidam impetus a deo in libero arbitrio: quo liberum arbitrium peccatoris qđ ſemper habet volūtatem peccādi actu niſi aliquo diſtrahatur aut impediatur, vel habitu cum eſt diſtractum aut impeditum, excitatur vt ſiſtat in quadam indifferentia negatiua: vt neq; diſtractum neq; impeditum non velit peccare: hoc eſt vt pro hora qua nec diſtrahitur nec impedit nō habeat voluntatem actualem peccandi. Et offertur iſta admonitio æqualiter omnibus, vt dictum eſt. Quā qui a ſe repellit: reddit ſe indignū vt ampli⁹ iuuet: ſed in peccato ſuo āplius p hoc indurat iuſte. Pie tñ credēdū eſt q̄ etiā poſt petitā liberi arbitrii pria gra pluries viſitat, aliter nullus ab illo reſurgeret: licet forte aliquos multū obſtinatos de cętero nō viſitat. Qui vero eā nō repellit, ſed ſiſtit, reddit idone⁹ vt de cōgruo iuuet āpli⁹

Et eſt iſta admonitio imperfecta conuerſio: qua diſponitur nō ponendo obiicē vt perfecte poſſit conuerti. Vnde ſuper illud pſal. vi. Cōuertere dñe & eripe aiam meam, dicit Auguſt. Conuertere dñe .i. fac me conuerti. & addit. Eripe animam meam, id eſt adiuua me vt perficiatur conuerſio. Vnde proprie poteſt dici verſio. Prouerbio. xii. Verte impios & non erunt. Poſt iſtam autem admonitionē tanq̄ diſpoſito de congruo & iuſte iuſtitia congrui dat ei habitum quēdam gratiæ gratis datę: quę ipſum liberum arbitrium ſic conuertit vt habeat voluntatem non peccandi imperfectam: qua imperfecte deteſtatur peccare: & imperfecte diſplicet. Et iſta deteſtatio ſiue diſplicentia quædam imperfecta & inſufficiens contritio eſt: quæ vocatur attritio: qua tamen potens eſt deſiderare ſibi perfectam voluntatem nō peccandi dari: vt velit habere perfectam voluntatem non peccandi: quā non dum habet nec habere poteſt quouſq̄ receperit gratiam gratificantem. Vnde quia illa verſio & iſta conuerſio non differunt niſi ſicut completum & incompletū, multi nō diſtinguūt gr̄am gratis datam in duo: ſed aut ponunt ſolum impetum eſſe gratiā gratis datam: aut ſolummodo habitum p̄ dictum. Nec eſt in hoc vis aliqua faciēda ſi ponatur iſta gratia gratis data aliquo alio modo dari: ſecūdum q̄ dicit Auguſtinus, lxxxiii. q. q, lxiii. Nec velle quiſq̄ poteſt niſi admonitus & vocatus ſiue intrinſecus vbi nullus homo videt: ſiue extrinſecus per ſermonem ſonantem aut per aliqua ſigna viſibilia efficiatur vt etiā ip̄m velle de⁹ operet in nobis. Qui autem poſtq̄ acceptauerit primam admonitionem repellit a ſe hmōi gratiæ inclinationem: obiicem ponit ad gratiam gratificātem. vnde & iuſtitia digne ei denegatur: & ipſe in peccato induratur. Qui vero eam acceptat iuſtitia congrui diſponitur ad gratiam gratificātem quā deus illico eidē confert: qua a peccatis mūdat. Quo modo autem iuſte licet miſericorditer iſti gratiam gratificantem confert: & iuſte illi alteri denegat: iuſte dico iuſtitia accepta ex reſpectu ad p̄deſtinatū: bene exponit Auguſtinus ſuper illud Pſal. xxxii. Diligit miſericordiam & iudicium, dicens. Ne putetis fratres quia iſta a ſe poſſint in deo aliquo modo ſeparari: omnipotens eſt deus: neq̄ in ſua miſericordia amittit iudicium: neq̄ in ſuo iudicio miſericordiam: conuerſis ad ſe donat peccata: non conuerſis non donat: miſericors eſt iniuſtis: nunquid & iudicium amiſit? aut non debuit iudicare inter conuerſos & non conuerſos? an nobis iuſtum videtur vt conuerſus & non conuerſus æqualiter habeātur: vt eodem modo ſuſcipiantur confitens & non cōfitēs: humilis & ſuperbus? Ergo habet & iudicium in miſericordia: rurſus in illo iudicio habet miſericordiam. Idem, lxxxiii. q. q, lxviii. Prorſus cuius vult miſeretur & quem vult obdurat. Sed hæc voluntas dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim de occultiſſimis meritis: quia & ipſi peccatores cum propter generale peccatum vnam maſſam fecerunt: non tamen nulla eſt inter ipſos diuerſitas. Præcedit ergo aliqd in peccatorib⁹ quo q̄uis nōdū ſint iuſtificati digni efficiantur iuſtificatione: & recte præcedit in peccatoribus aliis quo digni ſunt obtuſione. & infra in fine queſtionis. Illud tamen conſtantiſſima fide tenendum eſt: neq̄ quicq̄ deum iniuſte facere: nec vllam eſſe naturam quæ non deo debet id qđ eſt. ECCE plane quomō in particulari effectu prædeſtinatiōis circa hunc & circa illum eſt cum miſericordia iuſtitia in reſpectu ad prædeſtinatum: & ſicut in vno facto reſpectu vnius hominis in vno tempore: ſic & vniuerſaliter in omni effectu prædeſtinatiōis circa vnum pro tota vita eius: & ſicut vniuerſaliter in omni circa vnum: ſic & vniuerſaliter circa totum genus humanum. Quia ſecundum Grego. xxvii. mora. ſumma regit vt non prępediatur a paruis: eque cuncta diſponit. Vnde Auguſt. lxxxiii. q. vbi ſupra. Hoc autē ſiue in ſingulis & cætera vt iam infra dicetur. Vnde ſicut & in conuerſatione publica ſecundum curſum communem legis diuinæ dominus non facit miſericordiā niſi facienti miſericordiam: ſic & in priuato dominus non facit miſericordiam niſi ſibimet miſericordiam fecerit acquieſcēdo diuinæ admonitioni. De qua miſericordia dicitur Eccleſia. xxx. Miſerere animæ tuæ placens deo: & congrega cor tuum in ſanctitate eius. Vnde Auguſt. poſt prædicta immediate ſubdit. Beati inquit miſericordes quoniam ipſorū miſerebitur. Si enim non in quemlibet ſed in eum erit miſericordia qui prærogauit miſericordiā: & ip̄a miſericordia iuſta erit quia confuſa non eſt. Et ſicut poſt primam admonitionem qua dominus omnino præuenit peccatorē, vſus bonus liberi arbitrii ſaltem negatiue eſt ratio conferendi primam gratiam gratis datam: & bonus vſus circa illam eſt ratio conferendi gratiam gratificātem: ſic bonus vſus circa ipſam in cooperando eſt ratio augmentādi ipſam: & bonus vſus circa augmēntatam eſt ratio perficiendi ipſam: & bonus vſus circa perfectam, in ipſam finaliter cuſtodiendo, eſt ratio gloriam pro gratia conferendi. Et ſicut particularis vſus liberi arbitrii eſt ratio partis: ſic totus vſus per totam vitā eſt ratio totius: & ſimiliter electionis æternæ: & ſicut in vno, ſic & in toto humano genere: vt ſecundum hoc & hoc modo, quo ad totum genus humanum, aſſignemus itrinſecam rationem: & quo ad totum genus humanum: & quo ad quēlibet, ſed in gñali tm̄, quare ali-

quí ſaluantur: alíi vero damnantur: & quare íſte potíus ſaluatur q̄ ílle a totíus maſſæ damnatione in quo æquales ſunt: & hoc in adultís: non ſolum autem aſſignemus rationem extrinſecam quare deus de tota maſſa perdita voluit quoſdam miſericorditer liberare: & quoſdam in ſua iuſta damnatione permittere: nullam autem quare potius hunc q̄ alium: ſecundum q̄ dícunt alíquí ex parte ſolíus bonitatís dei ſumendā hmōí rationem: vt ſcílícet bonitas eius ſimplex exíſtens in ſe manifeſtet multípliciter in rebus diuerſis ſimul: eo q̄ in nullo tota manifeſtarí poteſt: quía díuinā perfectionem nō attingit vlla: vt quēadmodum propterea ad perfectionem vniuerſí requirūtur diuerſi gradus rerum in naturalibus: & hoc in materialibus etiā ex eadem materia æqualiter ſe habente ad omnes: ſic etiā ꝓpter eādē bonitatē manifeſtādā ad perfectionem vniuerſí requiruntur diuerſi gradus in moralibus'. Et ſicut deus ex eadem materia æquali in omnibus diuerſa genera rerum formauit in vno veſtiendo vnam partem totius materiæ forma nobiliori: & in alio minus nobili: ſic ex eadem maſſa vitíata deus quoſdam p̄ miſericordiam elegit ad gratíam & gloriam: quoſdam vero in ſua iuſta damnatione permiſit: & ex hoc ex conſequente permiſit fieri vitia actualia ſubſequentia. & hoc non ibi ſiſtendo: ſed quía in hoc bonitas ſua manifeſtaretur quo ad alíquem gradum ſupernaturalem: quía peccatum aut defectus bonitatem dei non manifeſtat: & pura naturalia non ſecundum alium gradum manifeſtant eam in malis & in bonis: ſed vlterius procedēdo & reprobos iuſte puniendo: in quo manifeſtatur bonitas iuſtitię dei: ſicut in glorificatis manifeſtatur bonitas miſericordię eius. Sic enim deus permittit iuſte mala fieri ne bona impediant: ſed vt eueniant & hoc tam in moralibus vt in propoſito: q̄ in naturalibus vt in cęco nato: a quo dominus Ioan. ix. excludit omnem rationem quare cęcus naſceretur: etiam illam quę eſt peccati originalis: dicens q̄ neq̄ ipſe neq̄ parentes eius peccauerint vt cęcus naſceretur: & ſolam oſtendit rationem eē vt gloria dei manifeſtaretur in illo: ſed hoc non ex defectu viſus in cęcitate: ſed ex eius illuminatione miraculoſa a domino. Et videtur hanc rationem aſſignare apoſtolus Roma. ix. dicens. Volens deus oſtendere iram iuſtitiæ & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa ire apta in interitum vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quę præparauit in gloriā. Cui concordat exemplum de figulo de eodem luto faciente vas vnum in honorē: & aliud in contumeliam: de quo etiam ſecūdæ Timo. ii. dicit apoſtolus. In magna autem domo non ſolū vaſa aurea & argentea: ſed et ignea & fictília: & quædam quidem in honorem quædam in contumeliam. Vnde dicit: q̄ ſicut in naturalibus cum prima materia tota ſit vniformis, quare vna pars eſt ſub forma ignis: alía ſub forma terræ: alia ſub ſpecie hominis: alía ſub ſpecie vermis & cętera huiuſmōí a deo creata ab initio: bene poteſt aſſignari ratio intrinſeca. ſ. perfectio vniuerſi: & extrinſeca: ſcílícet manifeſtatio potentiæ & bonitatis dei. SED quare hęc pars materiæ ſit ſub hac forma, & illa ſub illa, & non econuerſo: & ſic de cæteris: nulla ratio eſt aſſignanda: nec eſſe poteſt niſi ſola voluntas artificis ſic determinantis: a qua dependet totum artificium. ſicut & in operib⁹ humanis q̄ hic lapis ſic figurat vt ſtituet in altarí: alter autem in cloaca. ſecundū q̄ philoſophus. ii. phyſi. dicit aliquos lapides bene fortunatos: & aliquos male: quis in gñali rō artis reqrat vt alíquí ponant hic alíquí ibi ad perfectionem ciuitatis. Quare tamē hic diſponitur vt ponatur in altarí: nō autem alter alias ęqualis in omnibus: hoc a mera electione artificis dependet. Sic dícunt in propoſito: cum tota maſſa humana vitiata ſit vniformis: quare de ipſa vnus eligitur alter reprobatur: ratio poteſt aſſignari in vniuerſali dicto modo: nulla autem in particulari circa hunc & illum: quare hic potius eligitur q̄ ille. Et dícunt q̄ ex hoc q̄ deus ſic inæqualia æqualibus facit, nō eſt iniquitas neq̄ inæqualitas apd ipſum: quía in his quæ fiunt ex gratia ſine debito: poteſt abſq̄ oñi iniquitate ſiue inæquitate dās dare æqualibus prout vult, vni nihil, alteri aliquid, tertio plus. iuxta illud Matthęi. x. Tolle qd tuū eſt & vade. An non licet mihi qd volo facere? Tunc autē eſſet iniquitas ſi eſſet datum ex debito. Dictum iſtud multum rationabile apparet in paruulis: quibus nihil eſt nec poteſt eſſe de vſu liberi arbitrii: & æquales ſunt quo ad vitium maſſę, moriētibus ante tempus quo vti poſſent libero arbitrio. Q2 em̄ in talibus aliqui electi ſunt & acceperunt gratiam: vel ex fide parentū in lege naturę: vl ex circūciſione in lege Moyſi: vel ex baptiſmo in lege euangelii: vel abſq̄ his modis per ſanctificationem aliam: aut extra vterum aut in vtero: & morientes infra annos pubertatis ſtatim tranſferātur ad gloriam: & a lii reprobati moriantur ante annos pubertatis nullo dictorum quatuor modorum: & permaneant in ſua iuſta damnatione: non apparet hic ratio niſi prædicta extrinſeca manifeſtatio: ſcílícet bonitatis dei ſecundum dictum modum: quia ex parte ſingularum perſonarum ſingulares rationes nullæ poſſent aſſignari niſi ponendo q̄ inæquales fuiſſent in naturalibus: vel in vitio originalis: quod non ponitur. Sic enim illa inæqualitas poſſet ab aliquo

poni ratio illius de congruo: quẽadmodum ſi in adultis opera moris ſine gratia in vno & non in alio aliis eiſdem exiſtentibus aliquis poneret rationem gratiæ conferendæ: aut niſi ponendo ꝙ in dei p̃ſcientia p̃uiſi fuiſſent futuri inęquales ſecundum vſum liberi arbitrii ſi ſupuixiſſent: ita ꝙ aliqui eorum fuiſſent vſuri ipſo in bonum: alii non: & hoc diuerſimode in diuerſis: & ꝙ ſecundũ illam inęqualitatem deus quoſdam elegit ad gloriam: quoſdam reprobauit. Qđ non eſt tenẽdum: quia ſecundũ hoc eadem ratione in adultis non conferretur gloria ſecundum gratiam habitam in morte: ſed ſecundum vſum liberi arbitrii in bonum ſi ſuperuixiſſent. Sed in adultis habentibus vſum liberi arbitrii non apparet dicti præcedentis tanta rationabilitas: in quibus poteſt eſſe inæq̃litas ſecundum vſum liberi arbitrii habendum in determinato tempore vitę ſuę mortalis. Propter qđ ſecundum prædictum modum etſi in aliis eſſet æqualitas, ſola inæqualitas vſus arbitrii in prę uiſione poſſet eſſe ratio electionis vel reprobationis ſecundum modum præexpoſitum. Slmiliter M
qđ dicit dictum illud: ꝙ quoſdam voluit permittere in iuſta damnatione vt poſſet eos iuſte punire ad manifeſtationem bonitatis iuſtitiæ ſuæ: non eſt clarum. Q3 enim ſic manifeſtare bonitatem ſuã ſit de dei intentione non video, bene enim verum eſt ꝙ ſi peccata fiant: ꝙ ipſa puniat vel temporaliter vel æternaliter: ne maneat dedecus culpæ ſine decore iuſtitiæ, niſi enim potens eſſet deus mala culpę facta ſic ordinare: nunq̃ permitteret ea fieri: vt dicit Auguſt. in enchiri. Aliter em̃ eẽt vni uerſum imperfectum, exiſtente, ſ. in ipſo ordinabili aliquo qđ nõ eſſet ordinatum. Sed ꝙ per intentionem peccata fieri & eſſe permittat: vt facta ordinet & puniat, non video. Bene em̃ verum eſt, vt dicit apoſtolus Ro. xi. ꝙ fractis ramis in iudæis inſert9 eſt gentilis a deo. Sed non propter hoc fracti ſunt rami a deo vt deus illum inſereret: ſed propter illorum incredulitatem. Et per eundem modũ dicitur Roma. ix. de Philone. Excæcaui te vt oſtendã virtutem meam &c. Et ſimiliter in propoſito. Nec plus video ꝙ per intẽtionem cuiuſcunq; plus ſunt permittenda mala fieri aut eſſe vt euemãt bona vel ſint: ſiue ne impediantur fieri: q̃ facienda: quia intendens malũ eo modo quo intẽdit vult malũ. Nũc aũt per ſe nullũ malũ pœnę aut culpę poteſt intendi inquãtũ malum: quia bonum eſt ratio appetibilis: & ita ꝙ malum poteſt appeti, hoc eſt per accidens, inquantum conſequitur aliquod bonum iunctum illi malo. quẽadmodum agens naturale intendit priuationẽ ſiue corruptionem vnius formæ in materia per accidens. ſ. quia intendit per ſe eſſe alterius formæ: quæ non poteſt eſſe in materia niſi coniuncta priuationi alterius. ſic & fornicator intendens delectationem per ſe: p accidens intendit difformitatem culpæ quæ cõnexa eſt. Sed ſic velle malum culpæ non poteſt niſi voluntas mala. & ſic voluntas dei cum non poſſit eſſe mala, ipſe nec per ſe nec per accidens põt vel le malum culpæ: quare nec intendere qđcũq; bonum inde prouenire poſſet ſi eſſet: vel impediri ſi non eſſet. & hoc ideo quia per ſe priuat ordinem ad bonum qđ ipſe eſt: propter quod nõ permittit malum eſſe ſine pœna: & vt inordinatum per culpam ab ipſo, ordinet in ipſum per pœnam. Et ſecundum hoc malum pœnę poteſt appetere: ſed non niſi ſecundum modum quem alibi expoſuim9 quæſtione de cęco nato. Si vero dicatur ꝙ intentio & voluntas dei in permittendo mala non cadit ſuper hoc totum: vt intentio aut voluntas vllo modo feratur ſuper malum: ſed ſolummodo ſuper permittere: vt intẽdat ſiue velit malum permittere eſſe aut fieri: non ratione totius ſed partis: eſto ꝙ ita ſit vt ſecundum hunc modum deus intendat & velit permittere mala eſſe & fieri: licet nõ velit mala eſſe aut fieri: cũ tamen non ſit bene clarum quõ intendat & velit vnum ſed non alterũ: nõ tamen ad manifeſtandũ bonitatem ſuam, vt. ſ. pluribus modis manifeſtetur, debet hoc permittere: quia iſto modo ſufficienter manifeſtatur in iuſta punitione dæmonum: quorũ reprobatiõis cauſa eſt meritum culpę eor̃: aliis miſericorditer receptis ad gloriam: vt ſecundum hoc inæqualitas ĩ angelis quo ad malitiam & non malitiam ſit ratio ex parte illorum diuerſa quo ad glorificationem & damnationem. Vnde modus manifeſtationis iuſtę bonitatis dei in angelis & hominibus damnatis non differt ſecundum gradus & ſpeciem: ſed ſecundum miſericordiam tm̃: quæ non pertinet eſſentialiter ad bonitatis dei manifeſtationem: neq; ad perfectionem per conſequens vniuerſi: ſicut ne ꝙ pertinet eſſentialiter ad perfectionem vniuerſi ꝙ ſunt plura vel pauciora indiuidua ſub eadem ſpecie. Præterea ſi aliquo modo ſit diuerſitas in manifeſtando bonitatem dei aliter in pœnis hominum & dæmonum: vt ꝓpterea nõ ꝓpter aliam rationẽ partũ maſſę humanæ permittat indãnationem: conſimiliter eſſet diuerſitas manifeſtandi miſericordiam ſuã ſi glorificaſſet aliquos homines innocentes: ſicut glorificauit angelos innocentes: vel aliquos angelos aut homines ſine oi merito in ſeipſis vel in alio: quẽadmodum meritum quo paruuli p gratiam ſacramentorum ſaluantur erat in Chriſto: in quo videt̃ fuiſſe manifeſtatio maioris miæ q̃ ſit mõ manifeſtata ĩ angelis & hoĩbus glorificatis ex meritis. Si ergo ad ſic manifeſtandum bonitatẽ ſuę mię non voluit miſericorditer

glorificare homines & angelos ſine merito: ſed ſufficiẽter manifeſtata in hominib⁹ & angelis glorificatis ex merito: multo minus ad manifeſtandum bonitatem iuſtitiæ ſuæ opus fuit pœnis hominum peccatorum, cum ſufficienter fuit manifeſtata in pœnis angelorum peccantiũ. Et ſic non minus ſufficienter manifeſtaretur eſſentialiter bonitas iuſtitiæ in non permittendo homines peccatores in maſſa damnationis, q̃ permittendo: vt propterea congruentius videtur eſſe q̃ accipiatur ratio permiſſionis illius ex aliquo ſecũdũ q̃ poſſit inueniri inæqualitas ĩ liberatis de maſſa & non liberatis: & hoc ex parte ipſorum ſecundum præaſſignatum modum: vt nec apparens inæqualitas ſit apud deum: cum non reddit inæqualiter niſi inęqualibus. Nec eſt contra rationẽ iuſtitię p̃deſtinationis reddere gratiã primã ex merito congrui: immo dare eam ſine tali debito vni & non alteri potius apparet contra rationem iuſtitiæ ex parte recipientis & non recipientis: licet ex parte dei q̃litercunq; diſponeret nulla omnino eſſet iniuſtitia. Et ſi non poteſt dici q̃ homines dãnatos aliquos eſſe in perpetuis pœnis non ſit de perfectione manifeſtationis diuinæ bonitatis eſſentialiter: multo fortius nec de pfectione vniuerſi, propter quã aliqui putauerunt ipſos ponendos eſſe in vniuerſo: qđ tñ non eſt verum. De perfectione enim vniuerſi nõ ſunt niſi eſſentiales partes, ſpẽs, ſ. entiũ poſitiuę: nullum aũt defectiuũ ſiue ſit culpa ſiue pœna: nec etiam poſitiuũ qđ dependet ex aliquo iſtorum, inquantũ dependet ex hoc. Et ſic patet q̃ non eſt ſimile qđ aſſumũt p̃ ſimili. ſ. q̃ ſicut ad perfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus rerum in ſuis formis naturalibus: & hoc ex eadẽ materia in generabilibus & corruptibilibus: ſic propter bonitatẽ iuſtitiæ dei manifeſtandã ad pfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus in moribus, ſanctoꝝ. ſ. & damnatorum differentiũ in gloria & pœna ſecundum virtutes & vitia. Illa enim per ſe ſunt de perfectione vniuerſi: iſta autem neq̃q̃. Qđ patet, ſi eſſet pœna damnatorum de vniuerſi perfectiõe, ſufficeret tm̃ in angelis, vt dictũ eſt. Et q̃ aſſumitur, q̃ ſicut ſine omni ratione ex eadem materia ſecundum partes ęquales fiunt diuerſa ſecundum gradus: ergo ſimiliter hic ex eadem maſſa corrupta ſine omni alia ratione a volũtate dei poteſt quoſdam eligere: quoſdam reprobare: Poſſet reuera abſolute ſecundum prædictum modum. Sed non eſt ſimile: quia ibi ex parte materiæ impoſſibile eſt aliam eſſe diſpoſitionem inquãtum materia eſt nuda in vna parte eius q̃ in alia: & eſſentialiter pertinent ad perfectionem vniuerſi diuerſæ formę ſub quibus eſt. Hic autem ex parte maſſę corruptę in hominibus poſſibile eſt p̃ donum gratiæ gratis datæ aliam eſſe diſpoſitionem in vno & altero: ſicut & materia ſub aliqua forma non eſt in potentia proxima ad illud ad qđ eſt in potentia proxima ſub alia forma: ſecundum q̃ acetum non eſt in potentia vnium: ſed aqua in ſtipite. Præterea vt dictum eſt, oẽs illę formarum differentiæ ſunt eſſentialiter de perfectione vniuerſi: non autem iſtæ differentiæ hominum ĩ gloria & in pœna exiſtentium. Et q̃ aſſumitur: q̃ illũ fecit naſci cęcum ſolum propter manifeſtationẽ bonitatis ſiue gloriæ ſuæ omni alia ratione excluſa: non ſic autem alium: ergo ſimiliter hic vnũ poteſt permittere in damnatione debita & non alium: omni alia ratione excluſa: Dicendum q̃ hic nõ poteſt dici q̃ hoc fecit quia p̃ſciuit iſtum vſurum libero arbitrio in ſuſceptiõe illuminationis in ſe ad gloriam dei aliter q̃ alium, quia eſto q̃ alium ſimiliter ſciuiſſet vſurum, nõ ſequitur q̃ in ambobus exercuiſſet miraculũ illuminationis: ſicut in p̃poſito duob⁹ ęqualiter ſe hñtib⁹ ad gr̃am primã ęqualiter ſcđm curſum cõmunẽ cõfert gr̃am ſecũdã. Nec põt dici q̃ rõ in p̃poſito põt eſſe ex parte aſſiſtẽtiũ: qa iſte erat mendicare aſſuetus circa tẽplũ vbi plures conuenerant: & ideo in ipſo magis fuit famoſum ad gloriam dei: quia plures tales cęci circa templum conſimiliter reperiri poterãt: non tamen in omnibus fuiſſet factum miraculum ad gloriam dei. Ideo dicendum q̃ ſecus eſt in electione aliquorum ad donum gratuitum: & ad donum gratum faciẽs. quoniam ad donum gratuitum bene ſolum conſideratur a deo cauſa & ratio finalis: ſcilicet manifeſtatio bonitatis ſuæ: & nulla ex parte rei circa quã fit, vt in propoſito: & ſimiliter in dãdo eſſentiis ſpecierũ eſſe ĩ aliquo vel in aliquibus indiuiduis & non in aliis: cum tamen ęqualiter ad recipiendum eſſe ſpeciei in effectu in ſe eſt in potentia quodlibet indiuiduum, nec poteſt eſſe vnum ad illud congruentius q̃ aliud: ſicut poteſt adultus vnus ſuper alterum in ſuſceptione gratiæ aut gloriæ. ET q̃ arguitur q̃ hoc videtur ſenſiſſe apoſtolus cum dixit. Voluit autem deus oſtendere &c. Roma. ix. Dicendum q̃ hoc dixit: & exemplum de figulo immediate propoſuit ad confirmandum illud qđ præmiſit. O homo tu quis es &c. Vnde ſecundũ ibi expoſita, hæc omnia & conſimilia dixit non ex inopia reddendæ rationis prædicto modo: ſed vt reprimat temeritatem incapacibilium. Bene enim verum eſt q̃ de⁹ volẽs oſtẽdere irã ſuã. i. iuſtã vidictã ſuſtinuit ĩ multa patiẽtia vaſa irę apta in iterítũ vt oſtẽderet &c. Et debet legi ly vt, cõſecutiue: & ſcđm gen⁹ cauſę finalis & ex q̃ oẽs poſſunt videre: vt bñ exponit dicta poſitio: p qđ nõ excludit rõ effectiã ex pte recipiẽtis ſcđm p̃dicta. Nec ẽ ſile ĩ exẽplo apli

N

niſi ex parte finis:ex parte aũt ſubiecti nequaq̃:quia ibi nulla poteſt eſſe ratio ex parte ſubiecti:ſicut neq; in prima materia:hic aũt poteſt,vt iã dictum eſt.Et ſimiliter reſpondendũ eſt de lapidibus ponendis in ędificio.Sed exemplũ de vaſis fictilibus,ligneis,& argenteis,& aureis magis valet ad propoſitum:quia ibi differentia eſt in ſubiecto:propter quã vaſa fictilia fiunt in maiorẽ cõtumeliam:lignea in minorẽ: aurea in honorẽ maiorẽ:& argentea in minorẽ:illa in interitũ:iſta in gloriam. Vnde dicit ibi gloſſa,In magna domo.i.in eccleſia,Item non ſolũ vaſa aurea & argẽtea.i.boni dei diſpẽſatores:ſed lignea & fictilia,i.mali.Et quædam ſunt in honorẽ,ſ.boni:quædã autem in contumeliã ,ſ.mali.& ſicut illa fracta extra domũ eiiciunt:& alia non fracta ſtudio reponũtur:ita mali mortui in tenebras exteriores,boni vero in vitam æternã collocabuntur &c. EST autem alia difficultas circa prædicta de paruulis:quorum vnus venit ad baptiſmũ:alter non:ex quibus ambobus prętẽtis morte vnus damnat:alter glorificatur.Dicendũ q̃ non eſt ſimile de illis quæ fiunt a deo immediate & quæ mediate.In iſtis em̃ ſinit agere medias cauſas curſu ſuo,dicente Aug.de ciui.dei. Sic deus res adminiſtrat vt eas ꝓprios mot9 agere ſinat.Et ſic q̃ vnus venit ad baptiſmũ,alter non : eſt ꝓpter medias cauſas,ſ.ſacramentũ:& illos p quos debet applicari:quę concurrunt circa vnũ,ſecundum dei prouiſionem,& non circa alterum.Siqua aũt ſit alia cauſa ex parte illorum in p̃ſciẽtia dei ignoramus.In propoſito autem dubitatio noſtra eſt ſolum circa adultos & in actione eorum quę habent fieri a ſolo deo imediate. ALIA difficultas ſolet induci de ſanctificatis vel paruulis in vtero vt de Ioan.Bap.vel adultis vt de Paulo.Et licet forte hmõi factorum aliqua alia ratio ſit,non tamẽ video aliã q̃ ſupra tactã,ſ.bonũ vſum in præſcientia:quo adulti ad primũ motũ gratię gratis datę per liberũ arbitriũ bene ſe habuiſſent ſi nõ fuiſſent iuſtificati niſi ſcdm legẽ cõmunẽ:& tãto meliorẽ aliis in vſu gratiæ iuſtificantis, quanto maiori dono eos præuenit:et ſigs tali dono prærecepto ante vſum liberi arbitrii moriatur & euolet ad gloriã, ex ſola potentia abſoluta abſq; oĩ alia rõne collatum fuit,ſine aliquo merito etiã congrui,etiã in dei præſcientia præcedente.Sed puto nemini tale donum conferri niſi victuro & bene per liberũ arbitriũ vſuro.Vñ Augu.lxxxiii.q.q.lxiii.eandẽ rationem de iſtis & de aliis ſimul aſſignat dicẽs.Hęc aũt vocatio quę ſiue in ſingularibus hominib9 ſiue in pluribus ſiue in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur,altę & pfundę ratiõis eſt.Quo ptinet illud.In vtero ſanctificaui te:& Iacob dilexi:Eſau autẽ odio habui. Sed forte dicet aliquis q̃ Aug.illud de hac materia ſecundum p̃miſſam determinationem dixit in lib. ſuper epiſtolam ad Roma.exponendo illud Ro.ix.Vt ſecundum electionem propoſitum dei maneret &c.Cui dicendum q̃ in dicto Aug.erat aliquid generale,ſ.q̃ electiõis dei quo ad effectum eius aliqua eſt ratio ex parte electi in dei præſcientia, & aliquid ſpeciale,ſ.q̃ illud erat actus fidei informis.& quo ad hoc ſpeciale retractauit non aũt quo ad generale: q̃ aliquid aliud eſſet. Vnde qđ dixit:nonnullos mouet vt putent apoſtolũ Paulum abſtuliſſe liberum voluntatis arbitrium, dicunt enim q̃ ante opera aliqua ſiue bona ſiue mala duoꝝ nondũ naſcentium deus vnũ dilexit : alterum odio habuit,Sed reſpondemus: præſcientia dei factum eſſe qua nouit etiã de nõdũ natis quis q̃ſq; futurus ſit:illud nunq̃ retractauit:ſed poti9 poſt aliq̃ interpoſita declarat ſine retractatione q̃ hoc concedit,ſubdens quõ elegit cui donet.Si em̃ nullo merito,non eſt electio,ęquales enim omnes fiũt ante meritũ:nec põt in rebus omnino ęqualibus electio nominari.Et illud qđ dicit.Si em̃ nullo merito,intelligo merito ſaltem cõgrui:ad ſtatũ,ſ.liberi arbitrii p̃dictum ad diuinã admonitionẽ:& quo ad peccati prædictã imperfectã per gratiã gratis datam deteſtationẽ.Et quia Aug.illud tunc intellexit de merito fidei informis quã credebat eſſe ex nobis:ſecũdũ q̃ explicãt verba ſua continue ſequntia:quibus dicit ſic.Sed qm̃ ſpiritus ſanctus non dat niſi credẽtibus , non quidẽ ipſe elegit opera q̃ ipſe largitur,cum dat ſpũm ſanctũ vt p charitatem bona operemur: ſed tamen elegit fidẽ:quia niſi quiſq; credat & in accipiendi voluntate permaneat non accipit donum dei.i.ſpiritum ſanctũ: per quẽ infuſa charitate bonũ poſſit operari:non ergo elegit deus opera cuiuſq̃ in præſcientia quæ ipſe daturus eſt:ſed fidem elegit in præſcientia &c.vt pertractat primo ſententiarũ diſt.xli.ca.Opinati ſunt tm̃.Ideo iſta retractauit quo ad hoc:quia etiã ipſa fides eſt donũ dei.Sed qđ ſequitur:Eſt autẽ gratia vt vocatio peccatori prærogetur cum ei9 merita nulla niſi ad damnationẽ præceſſerint: q̃ ſi vocatus vocantẽ ſecut9 fuerit,qđ eſt iã in libero arbitrio,merebit & ſpiritũ ſanctũ:p quẽ poſſit bona operari:in quo pmanẽs,qđ nihilominus eſt in libero arbitrio,merebit & vitã æternã:hoc non retractauit.In quo aperte inſinuat vocationem per gratiam gratis datã eſſe añ oĩa merita digni:& eſſe in poteſtate liberi arbitrii ſeq gratiã illã,etſi nõ credẽdo. qđ retractat Aug.quia fides nullo mõ datur niſi cũ gratia. Sequi tamen poteſt ſiſtendo prædicto modo:& incomplete peccata deteſtando,vt dictum eſt.Et per hoc mereť de congruo ſpiritũ ſanctũ dantẽ gratiam iuſtificantem:& per il

Rlam vitam æternam: vt ſupra expoſitum eſt. Hi ſtamen vt dicit magiſter aduerſari videtur qđ dicit Auguſt. ſuper Malachiam, vbi ſcriptũ ẽ. Iacob elegi: Eſau aũt odio habui. Cui vult (ingt) miſereꝫ quẽ vult indurat. Sed hęc volũtas dei iniuſta eſſe nõ põt &c. vt habitũ eſt ſupra de. lxxxiii. q. Prę-
cedit ergo aliquid ĩ peccatoribus: quo q̃uis nõdũ ſint iuſtificati digni efficiant iuſtificatione: & iterum præcedit in aliis peccatoribus quo digni ſunt obſtinatiõe. Intellige digni de cõgruo reſpectu iuſtificandorum: ꝓprie autẽ digni immo condigni reſpectu alioꝝ: Et dicit magiſter diſt. prædicta cap. His tñ. Quid itellígere voluit ignorat, & credo nõ temerarie deſinẽdo, ſed pie ingrẽdo ꝙ illud ſit qđ ĩã ſupra expoſuim⁹: Melior ẽ em̃ fidelis ignorãtia q̃ temeraria ſciẽtia, vt dicit magiſter loquẽ do de hac materia. Sed magiſter putat eũ ĩtellexiſſe qđ ĩã vt dictũ eſt retractauit. Sed mirũ eſt quõ magiſter hoc potuit dicere, qm̃ vt dicit Aug. lib. i. retracta cap. xxii, cũ adhuc preſbyter eẽt librũ ſup epiſtolam ad Roma. retractauit: & vt dicit cap. xx. librũ. lxxxiii. q. retractauit ĩã epiſcopus, quas tũc prio colligi fecit: & in vnũ librũ redigi, ga vſq; ad illud tps diſperſę erãt ꝑ chartulas multas. Ex quo plane patet ꝙ nõ eſt veriſimile ꝙ dicta in lib. lxxxiii. q. retractauit retractãdo dicta ſuper epiſtolam ad Ro, cũ nec tũc has q̃ſtiones habuit p̃ manibus, & toti libro proprium cap. in retractationib⁹ dedit: nec retractando illud dictũ, nec inſinuãdo ꝙ illud alibi retractauerat. Qđ vt credo magiſter be
S ne vidit nihil eſſe. Vñ dictum iſtud Aug. exponẽs incidit ĩ id qđ dixim⁹. Sic em̃ ait. Põt tñ accipi ex eo ſenſu fore dictum: ga aliq nõ adeo mali ſunt vt mereant ſibi gratiam nõ ĩpartiri &c. vbi diſtinguit ꝙ aliq ita in pfundũ iniqtatis deuenerunt vt mereantur penit⁹ abiici, alii autem etſi non mereant gratiam iuſtificantẽ, non tñ merẽtur oĩno repelli. Qui ſunt iſti quæro: nec põt dici ꝙ ſint alii q̃ exiſtentes in ſolo originali: vel in aliquo actuali mortali. Et de vtroꝙ horum verum eſt dicere ꝙ mereatur oĩno repelli ſi nullo inſtinctu gr̃æ præueniatur, cui liberũ arbitriũ nõ cõtradicat: ſed in aliquo cõſentiat: per qđ ſolũ vt expoſuimus nõ mereat repelli, immo de congruo mereatur viſitari, qđ bene vidit magiſter: & ideo addit. Sed hoc friuolũ eſt: bene tñ verum eſt ꝙ vn⁹ plus mereꝫ propter actualia maiora repelli q̃ alter: propter qđ vnum viſitat quando alterũ non viſitat: vel vnũ magis alterum minus fortaſſe. PER prædicta patent obiecta vtriuſq; partis.

T Equuntur quæſita de creaturis in cõparatione ad deũ. Et erãt duo: vnũ ptinens ad eſſe naturæ. Vtrũ productio creaturarum a deo poſſit demonſtrari. Alterum ptinẽs ad eſſe gr̃æ: vtrũ ĩ aĩa Chriſti gaudiũ fruitionis ſimul fuit cũ triſtitia. Primũ proponebat ſine argumentis. Ad qđ dicẽdũ ꝙ q̃ſtio ex mõ ꝓponẽdi ſoluit ſe ipſam. Creatura em̃ in eo ꝙ creatura eſt, creatum quid eſt: ſicut factura ĩ eo ꝙ factura factum qđ eſt. Sicut ergo factura quia factũ qđ eſt ratione firma conuincit ꝙ ab alio ſit facta: & ita ab alio producta. Nulla em̃ res ſeipſam ꝓducit qa oẽ qđ producit, eſſe hẽt per ꝓductionẽ: & ita nõ a ſe: ſed ab eo a quo producit, qđ oportet habere eẽ a ſe: ga vt dicit Richar. primo de Trini. cap. viii. Si nihil a ſemetipſo fuiſſet, non eſſet oĩno vnde ea exiſtere potuiſſent: quæ ſuum eſſe a ſemetipſis non habent, nec habere poſſunt. Quia ſi illud a quo eſſe ſuum habent, habe rent ab alio, eadem quæſtio eſſet de illo: vtrũ haberet eſſe a ſe vel ab alio, & eſſet procedere in infinitum aut ſtare in eo quod a ſe habet eſſe non ab alio. Quare ponere productũ produci a ſe, implicat cõtradictionem. Idem habere eſſe a ſe, & nõ habere. Sic et creatura, ga eſt creatum qđ, ratione cõuincitur ꝙ ab alio ſit creata, & ita ab alio producta: & hoc ab illo qđ nõ eſt ab alio ꝓductũ: & a quo alia, vt iam inductum eſt, qđ nõ ponimus eſſe niſi deum: ga eſt neceſſe eſſe. Si enim eſſet poſſibile eẽ haberet ab alio eſſe, vt infra declarabitur. Et ſimiliter vt ĩfra declarabitur non eſt neceſſe eſſe niſi ſolus deus. Vnde ex modo eſſendi qui competit creaturæ, veritas quæſtionis præcipue inueſtiganda eſt: & hoc ſecundum ꝙ arguit Richar. i. de Trinitate cap. vi. ratione diuiſiua ſic. Vniuerſaliter omne eſſe diſtinguitur triplici ratione. Erit enim ab æterno & a ſemetipſo, aut econuerſo nec ab æterno, nec a ſemetipſo, aut mediate inter hæc duo, ab æterno quidem: nec tamen a ſemetipſo. Nã illud quartũ qđ huic tertio membro videt ecõuerſo reſpondere, nullo modo ipſa natura patitur eẽ. Nihil enim omnino poteſt eſſe a ſemetipſo qđ non ſit ab ęterno. Quicquid enim ex tempore eſſe coepit, fuit quando nihil fuit. ſed q̃diu nihil fuit omnino nullum eſſe habuit, nec a ſe neq; formaliter neq; principiatiue, nec ab alio: quia aliter eſſent ſimul contradictoria in eodẽ, ſcilicet ꝙ eſſe habuit & non habuit. Creatura ergo ſi ſic ponatur eſſe a ſemetipſa, ita ꝙ non poſſit probari eſſe a deo, quẽ admodum Peripatetici poſuerũt incorruptibilia alia a primo, eſſe a ſemetipſis, vt infra in quadam quæſtione patebit: neceſſe eſt ponere eam eſſe ab æterno: ita ꝙ non poſſit demonſtrari ꝙ non ſit ab æterno, quorum vtrunq; falſum eſt, vt ibidẽ declarabitur. Si autem iuxta ſecundum membrũ principale propoſitum ponatur creatura eſſe nec ab æterno, nec a ſemetipſa, neceſſario ponẽdum eſt q

Quæſt. vi.
Quæſt. vii.
Reſponſio.

ſit ab alio in eſſe producta: quia ex quo non eſt ab æterno, fuit quando non fuit: & ideo eſſe qđ habet recepit, quare ſecundum poſitionem non eſt a ſeipſa. Sicut enim eſt impoſſibile ꝙ ſit formaliter, ita videlicet ꝙ ex ſe non habet niſi eſſe formæ: nullam autem potentiam ad eius contrarium quin ſit ab æterno, vt iam dictū eſt: ſic impoſſibile ꝙ ſit a ſeipſa principiatiue. Quia vt dicit Richardus, q̄diu nihil fuit, nihil omnino habuit, & nihil potuit. Nec ergo ſibi nec alteri dedit vt eſſet, aliquin dedit qđ non habuit, fecit qđ non potuit. Sequitur ergo neceſſario: ꝙ eſſe recepit ab alio: & hoc qui a ſe non ab alio habet eſſe: ne ſit proceſſus in infinitum: qui non eſt niſi deus, vt dictum eſt. & infra aut poſt dicetur. Si autem iuxta primum membrū principale creatura ponatur ab æterno & a ſemetipſa: ſi intelligatur a ſemetipſa principiatiue, hoc omnino eſt cōtra naturam entis ſimpliciter. Nulla enim res ſeipſam producit vt ſit ſicut iam dictū eſt. Si vero intelligatur formaliter hoc poteſt eſſe dupliciter, aut quia a ſe ita formaliter ꝙ a nullo principiatiue. Tale eſt ſimpliciter neceſſe eſſe: qđ nulli creaturæ poteſt cōuenire, ſed ſoli deo, vt infra declarabitur. Propter qđ creatura ſiue ponatur ꝙ ſit poſſibile eſſe ex ſe & ex tempore iuxta ſecundum membrum iam tactum, ſiue ponatur ꝙ ſit ex ſe neceſſe eſſe formaliter: non autē principiatiue: neceſſe eſt ponere ꝙ ſit ab alio principiatiue. Et hoc eſt qđ in vno ſenſu continet tertium membrum principale propoſitum, ſcilicet ꝙ ſit ab æterno: nec tamē a ſemetipſa. Ab æterno enim eſſe, nō tamen a ſemetipſo, ponitur aliquid dupliciter. Vno modo quia eſt ex ſe poſſibile eſſe, qđ tamen neceſſario habet eſſe ab illo qđ eſt neceſſe eſſe, quemadmodum poſuit Auicen. creaturas incorruptibiles habere eſſe a deo vt infra videbitur. Alio autem modo ga ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter: ſed tamen ab alio habens eſſe principiatiue. De tali ente dicit Richar. cap. nono. Fuiſſe autem aliquod eſſe ab æterno, qđ tamen non ſit a ſemetipſo, nemini videtur impoſſibile quaſi ſit neceſſarium: & verum eſt in diuinis: vbi eſt productio de ſubſtantia producentis, quæ eſt neceſſe eſſe formaliter, & per ipſam omnis habens eam in ſe eſt neceſſe eſſe formaliter, ſcđm ꝙ hoc alibi declarauimus: & infra aliquid de hoc dicet. Qđ etiam ſecundum aliquos poſuit philoſophus in omnibus incorruptibilib⁹ poſt primū, de quo videbitur infra. Sed hoc ponere in creaturis omnino eſt impoſſibile: immo in quacunq; natura ponitur ꝙ ſit neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ſi non ponatur eſſe deus, neceſſe eſt ponere ꝙ ſit ab alio principiatiue, vt infra declarabitur: ita ꝙ in ſolo deo ponendū eſt eſſe alios neceſſe eſſe ex ſe formaliter: principiatiue autem ab alio: & vnicū ſolum qđ eſt neceſſe eſſe a ſe formaliter & a nullo principiatiue: a quo principiatiue habet eſſe omnis alius & omne aliud. Et ſic dicendū eſt ꝙ creaturam eſſe productam a deo infallibili ratione naturali, & ex ſola ratione naturali demonſtrari poteſt.

V

X

Quæſt. vii. Arg. pri. pri.

Irca ſecūdū arguit: ꝙ in aīa Chriſti nō fuit ſimul triſtitia cū gaudio fruitionis. Primo ſic. ꝙ ſimul poſſunt eſſe cōtraria vel cōtradictoria ſm diuerſos reſpectus hoc nō cōtingit niſi in relatiuis vbi aliqd eſt duplū ad hoc: nō tñ eſt duplum ad illud. In abſolutis aūt nunq̄ cōtingit: vt ꝙ aliqd ſit calidū reſpectu illi⁹, & frigidū reſpectu alterius, niſi in medio vno qđ eſt tepidū: i quo nō ſunt cōtraria, ſed ſunt vnū. Cū ergo gaudiū a ſuperiori & triſtitia ab inferiori ſint abſoluta q̄dā nō exiſtentia vnū in aliquo medio: impoſſibile eſt fuiſſe ſimul in vna anima Chriſti maxime ſcđm vnā & eandem potentiam indiuiſibilem.

Secundum.

Secūdo ſic. triſtitia & gaudiū in aīa ſunt ſicut glorioſum & non glorioſum in corpore. ſed corpus glorioſū nō cōpatit i ſe nō glorioſū aliqd. ergo

In oppoſitū.

aīa gaudens glorioſe nō cōpatit i ſe triſtitiā aliquā. Cōtra. maior eſt colligantia potētiarū aīæ iter ſe q̄ ptiū corporis. ſed illę ſibi cōpatiunt ſm medicos: ergo & potētiæ aīę. Sed Chriſti aīa vere patiebat in potētiis ſenſitiuis, ſicut fides tenet. ergo cōpatiebatur i triſtādo ſimul potētia rōnalis. illa aūt

Reſponſio.

nunq̄ fuit ſine gaudio fruitionis, vt ſili⁹ tenet fides. ergo ſimul i ea erāt gaudiū & triſtitia. Dicēdum ad hoc: ꝙ cū gaudiū & triſtitia paſſiones ſint in anima, & vt effect⁹ cauſati in ipſa a triſtabili & delectabili obiecto: contrarietas aūt & incompaſſibilitas effectuum non eſt niſi ſcđm contrarietatem & incompaſſibilitatem cauſarum quas ſequuntur: ita ꝙ ſi cauſę non ſunt contrariæ, ſed ſeſe compatiuntur, conſimiliter iudicandū eſt de effectibus. Vnde ſi calidum & frigidum ſunt cauſæ nigri & albi in corpore: & ſi calidum & frigidum non cōtrariarentur, ſed ſeſe compaterentur in corpore, nec nigrum & album, immo ſe compaterentur. Nunc autem ſic eſt in propoſito: ꝙ obiecta de quibus in anima Chriſti fuerunt gaudium & triſtitia, penitus non erant contraria, ſed omnino alterius generis: ſed compatiuntur ſe, quia gaudium illud erat de obiecto increato: triſtitia vero de obiecto creato. Increatum autem & creatum omnino ſunt genere diuerſa non contraria, ſed ſeſe compatientia. Eſt enim creator per eſſentiam in omni creatura, ergo & gaudium de increato nullo modo contrariatur triſtitiæ de creato, ſed ſeſe compatiuntur. Sed ꝙ tri

ſtitia non compatitur gaudium, hoc eſt quando ſunt contraria: & de contrariis eiuſdem generis. Vnde gaudium de calido & triſtitia de frigido nunq̃ compatiuntur ſe, ſicut neq; calidum & frigidũ, qa ſunt cõtraria: niſi forte miraculoſe ī dānatis, ſi ſimul ponant patiī eadē pte idiuiſibili triſtitiã a calido & frigido. Gaudium autem de ſpiritali bono gr̃æ: & triſtitia de recordatione mali culpæ bene ſtant ſimul, quia non ſunt cõtraria, ſicut neq; gr̃a & culpæ memoria ſiue culpa vt exiſtens in recordatiõe ſiue in memoria, nec in beatis: in quibus gaudiũ de bono gr̃ę perfectæ q̃ eſt gloria, eſt cã recordationis, licet abſq; triſtitia mali culpæ. Cõſilr̃ in aĩa Chriſti ſimul erãt gaudiũ de increato, & triſtitia de creato, qa nõ erãt cõtraria. ĩmo nec gaudiũ de increato oĩno cõtrariũ hr̃e põt, qaens in creatum nullũ põt hr̃e cõtrariũ aliud ens vt alibi declarauimus: ſed hẽt oppoſitũ purũ non ens. Vñ ſi gaudio de increato ſit triſtitia oppoſita: illa non poteſt eſſe de oppoſito increati boni, vt ſi ſit gaudium de eius p̃ſentia p̃m viſionẽ & fruitionem, triſtitia oppoſita ſit de eius abſentia: quẽadmodum ſi quis gaudet de aliquo bono temporali habito, triſtet triſtitia contraria de ipſo non habito. Sed tale gaudium nõ cõpatit ſecũ hmõi triſtitiã oppoſitã, ſicut ſimul eſſe non poſſunt q̃ idem bonũ ab
Z eodē ſit habitũ & nõ habitũ. Sic ergo in Chriſto ſimul erant in eodē gaudiũ & triſtitia reſpectu diuerſorũ: gaudium a ſuperiori bono, & triſtitia ab inferiori malo, & gaudium principaliter in ſupiori aĩæ portione rõnis: & p cõſequẽs ī tota ſubſtantia eius: ecõuerſo triſtitia principalr̃ ī iferiore pte ſenſus: & per conſequens in ſupiore & in vi rationali ſecundũ portionem inferiorem, & in totam ſubſtãtiã aĩæ: ita q̃ cõſiderãdo aĩam vt eſt natura, tota aĩa Chriſti gaudebat ſimul & triſtabat. cõſiderando aũt ipſam vt eſt diſtincta p̃m portionem ſupiorẽ & inferiorẽ, ſic gaudebat tota ſecundũ vnã portionẽ, ſ. ſupiorẽ, & triſtabatur ſcd̃m aliã, ſ. inferiorẽ, & nõ ecõuerſo, & hoc qa portiones in aĩa nõ diſtinguuntur ſicut potentiæ ex reſpectu ad diuerſa obiecta formalia, nec ſicut vires circa diuerſos modos eiuſdẽ obiecti formalis: ſed ſolũmõ ſicut reſpectus ad diuerſa obiecta p̃m grad9: vt. ſ. gradibus ſupioris & inferioris diſtĩguunt. Et dicit portio ſupior, qa reſpicit ſupi9, & iferior qa reſpicit iferius. Vñ qa illud gaudiũ nõ eſt niſi ī reſpiciẽdo ſupi9, nec triſtitia niſi ī reſpiciẽdo iferius, & reſpicere inferi9 non ẽ reſpicere ſupi9, idcirco gaudiũ nõ eſt ī aĩa vt ī portione niſi vt eſt portio ſupior: ſimiliter neq; triſtitia niſi vt eſt portio iferior. Nec ẽ ī hoc differẽtia p̃m quot vires ſiue potẽtias reſpiciat iferi9, & p̃m quot ſupi9. Inquãtũ ei reſpicit iferi9: etſi p̃m oẽs potẽtias ſiue vires irrõnales & ſenſitiuas reſpiciat iferi9, vt p̃m oẽs triſtet, nõ ẽ niſi vna portio. Silr̃ iquãtũ reſpicit ſupi9, etſi nõ niſi p̃m
A oẽs vires ſiue potẽtias rõnales reſpiciat ſupi9, vt p̃m oẽs triſtet, nõ eſt niſi vna portio. Nec tale gaudiũ & triſtitia talis ſimul exiſtentes in eadem natura, aut potẽtia aĩæ, ſeſe diminuebãt ī Chriſto aut retrahebant: cũ tñ vnũ eorũ nõ erat materia alteri9. Videt enĩ naturale eſſe q̃ taliũ vnũ ſemp retrahit aut diminuit aliud: niſi triſtitia ſit materia gaudii, vt in pœnitẽte: in quo quanto maior eſt triſtitia, tãto maius eſt gaudium: & illud multo magis q̃ ī diuerſis virib9 aĩæ: ī qb9 vna ītẽta ī ſua operatione naturalr̃ & neceſſario retrahit alterã a ſua opatione, aut diminuit opationis ſuę itentionẽ. Et hoc ideo in Chriſto contingere potuit ſupernaturaliter per hoc q̃ ſupernaturaliter aſſumpſit ad diuinã perſonam cum diuina natura naturã hũanã, & diſpẽſatiue naturã hũanã cũ diſpoſitiõe paſſibilitatis: ita q̃ ſi hũana natura Chriſti paſſibilis ſibi fuiſſet derelicta, ĩpoſſibile eſſet quin vires ſeſe p̃m diuerſas opationes, & eadẽ vis ī diuerſis paſſionib9 retracta fuiſſet ab altera earũ, aut diminuta ī ea. AD primũ ī oppoſitũ: q̃ gaudiũ a ſupiori & triſtitia ab iferiori ſunt abſoluta: quare nõ Ad pri. pric.
B ſunt ſimul ī eodẽ etiã reſpectu diuerſor̃, verũ eſt ſi eſſent cõtraria vel oppoſita, aut repugnãtia, qđ
C non eſt verum vt dictũ eſt. Nõ repugnãtia aũt quãtũcũq̃ diuerſa bene cõpatiunt ſe in eodẽ. PER Ad ſecũdũ.
idem patet reſponſio ad ſcd̃m, qm̃ glorioſum & non glorioſum ſunt penes diſpoſitiones repugnantes. Doti enim claritatis oĩno repugnat obſcuritas: doti vero agilitatis ſilr̃ repugnat põderoſitas: & ſubtilitati groſſities, & ĩpaſſibilitati paſſibilitas. & hoc nõ min9 q̃ eadẽ repugnãt claritati naturali, agilitati, ſubtilitati, & ĩpaſſibilitati. quẽadmodũ vitiũ ītẽperãtiæ repugnat tẽperãtię: vt eſt virt9 moralis, & vt ẽ virt9 gratuita, nõ ſic aũt eſt de gaudio a ſupiori & triſtitia ab inferiori vt dictũ eſt.

Equũtur quæſita de creaturis ſecundum ſe. Et primo de q̃ſitis circa ipſas in generali. Secundo de q̃ſitis circa eaſdẽ ī ſpeciali. Circa primum q̃rebant duo. Vnũ Queſt. viii.
ptinẽs ad pfectionẽ earũ ī eſſe. Secundum vero ad modũ eſſendi earum. Primum erat: vtrũ in pfectionibus eſſentialibus creaturarum ſit ſtat9 in accipiendo aliquã ſpeciem creaturæ perfectiſſimam, proximã ī gradu naturæ primo perfectiſſimo ſupra quã non ſit accipere aliã p̃ximiorẽ illi. Secundũ erat: vtrũ aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe. CIRca primum arguit q̃ ſit ponere ſtatum in perfectione creatu- Queſt. ix.
ræ, quia in eſſentialiter ordinatis qualiter ordinantur creaturæ inter ſe ſecundum ſpecies ſuas Arg. princ.

reſpectu dei,ſi non ſit primũ,nec aliquod aliorũ:ſecũdũ philoſophum in ſecundo Metaphy. de ſta
tu cauſarum,ſed ĩ eſſentialiter ordinatis ſemp p̃cedẽs eſt primũ reſpectu ſequentium: & eſſentia-
lem ordinem habet ad omnia ſequentia:qualem primum ſimpliciter reſpectu omnium, ergo in ſic
ordinatis ad vnũ primum oĩm ſi non ſit proximum poſt illũ qđ eſt primum reſpectu oĩm aliorum
nec aliquod aliorum,ergo a contrario ſi ſint alia poſteriora eſſentialiter ordinata ad primũ oĩm,ne
ceſſario eſt aliquod primũ reſpectu illorum,qđ eſt ſcđm reſpectu primi,& proximũ illi. Ita q̃ ſicut
In oppoſitũ. primo ſimpl'r nihil poteſt eſſe prius : ſic ſub iſto nõ põt aliqd eſſe pri⁹ reſpectu aliorũ,hoc aũt non ẽ
niſi ponere ſtatum in perfectionib⁹ creaturarum,ergo &c. Cõtra,deus eſt infinitæ perfectionis,ſe-
cundũ autem rõnes pfectionis eſt imitabilis a creaturis,ergo ſecundum rationes infinitas ẽ imitabi
lis a creaturis, hoc aũt non ẽ niſi quia creatura ſm equales modos imitať:qa nõ eſt imitabilitas paſ
ſiua ſine imitãte actiua , ſicut vl'r nõ põt eſſe paſſiuũ ſine correſpõdẽte actiuo,nec econuerſo, ergo
creatura ſcđm infinitos gradus pfectionis põt eſſe imitatiua dei,hoc aũt nõ cõtigeret ſi ſtat⁹ & nu-
Reſolu.q. merus eſſet in pfectionibus creaturarũ,ergo &c. HIC in principio ſciendũ ſcđm p̃dicta in prima q̃ D
ſtione præcedente:q̃ creaturæ ad deũ dupl'r habẽt comparationem. Vno mõ ſcđm ſuas eſſentias
vt ſcđm rõnes ideales ſpeculatiuas ſunt q̃dã exẽplata ipſius.Alio mõ ſcđm ſuas exiſtentias,vt ſm
rationes ideales practicas ſint q̃dã operata ſiue operanda ab ipſo.Et iſto ſcđo mõ creaturæ nullum
ordinẽ eſſentialẽ habent ad deũ,quo neceſſe eſt ipſum p ordinẽ ꝓducere creaturas ĩ eſſe:vt prĩo vnã
primã:& deĩde alias p ordinẽ mediante prima:& ſemp poſteriorẽ mediãte priori,ſiue nõ,ſed ſingu
lã immediate a deo,licet aliquẽ talium ordinũ poſuit Aui.in ꝓductione rerum a deo,vt alibi expo
ſuim⁹.Prĩo aũt mõ creaturæ oẽs ordinẽ eſſentialẽ ſcđm grad⁹ pfectionũ ĩ diuerſitate eſſentiæ hñt
inter ſe,& ad primũ:quẽadmodũ in diuinis,vbi in identitate eſſentiæ habẽt eſſe plures ab vno pri
mo,neceſſario hñt ordinẽ eſſentialẽ ſiue naturalẽ inter ſe & ad primũ,ſecundũ rationes ꝓductionũ.
Nũc aũt ita eſt q̃ in eſſential'r ſiue naturaliter ordinatis ſcđm act⁹ ꝓducendi inter ſe & ad vnũ pri
mũ, eſt aliquid ſcđm reſpectu primi & oĩm aliorũ,qđ producit a ſolo primo:& tertiũ qđ nõ a ſolo
primo:ſed ſimul a primo & ſecundo,et ſi ordo ꝓcederet vlterius,quartũ nõ produceret a ſolo prĩo
nec a ſolo prĩo & ſcđo:ſed ſimul a primo ſcđo & tertio:& ſic deinceps, ita q̃ nullum ſequẽtiũ ꝓdu
ci poſſet a primo,aut aliquo aliorum,niſi ſimul ab omnibus intermediis,vt alibi plane declarauĩ-
mus,loquẽdo de emanationibus diuinarũ pſonarũ. Quare ſi ſit ordo eſſentialis in eſſentiis rerum
potius q̃ in exiſtentiis: erit cõſil'r in eſſentialiter ordinatis ſecundum actum eſſendi,ſ.eſſentialiter
ſecundum formas & eſſentias ſuas ꝓducibiles in eſſe a deo ſecundum actũ exiſtendi:ita q̃ eſt aliqđ
ſcđm reſpectu primi & omnium aliorum: qđ ſolum immediatum eſt ad primum:& poſt primum
& ſecundum tertium,qđ ſolum immediatum eſt poſt illos:& ſic deinceps vſq; ad infimam crea- E
turam. ita q̃ nullum ſequentium haberet q̃ eſſentia & natura quædam eſſet a deo producibilis
ordinẽ eſſentialem habendo ad ipſum:niſi haberet ſil'r ordinem eſſentialem ad omnia intermedia
& illa ſimiliter ad primum,ita q̃ quocunq; poſteriorum dato in tali ordine impoſſibile eſt ponere
infinita media inter illud & primum,Hoc enim eſſet ordinem eſſentialem omnino interimere,Sĩ-
cut enim in tali ordine ſi non eſt primum ſimpliciter non eſt aliqđ poſteriorũ: ſic ſimiliter ſi non ẽ
ſecundum proximum poſt primum:nec etiam eſt aliquod poſteriorum,quia illud ſcđm primũ eſt
reſpectu poſteriorum:& ſic deinceps.Et declaratur ordo eſſentialis in ſic ordinatis in hoc: q̃ mõ
numerorum in eis eſt aliquod vnũ primum ſimpliciſſimum ĩ fine ſimplicitatis & virtutis infinitæ
quia ſumme vnitę:& poſt illud eſt aliquod vnũ quod p aliquam compoſitionem ſed minimã quæ
poteſt reperiri in creaturis,recedit a ſimplicitate illius primi:quemadmodũ binarius per aliquã
compoſitionem recedit a ſimplicitate vnitatis:ſed minimam quæ põt inueniri in numeris. Vnde
eſt poſt illud primũ omnino infinitum magis infinitum virtute cæteris & magis vnite, & ſic dein
ceps vſq; ad infimam creaturam minimę virtutis. Vt ſecundum hoc intelligatur illud quod dicit
Auguſtinus lib.confeſ.Duo feciſti domine: vnum prope te: ſcilicet aliquam creaturam angeli
cam:alterum prope nihil.ſ.primam materiam. Vnde ſi multiplicatio eſſentiarum creaturæ intelli
gatur multiplicari ſiue plurificari, hoc non debet imaginari ponendo principium ĩ prima materia
& accedendo ad primũ oĩm a minus nobili ad magis nobile ſic vt nõ ponať finis perfectionum in
creaturis in aſcendendo.Iſtud enim contrarium eſt ordini naturæ:quẽ natura nunq; ĩchoaret cũ
eũ pficere nõ poſſet, eẽt etiã cõtrariũ reductioni creaturarũ ad deũ:qa nulla pfecte reduceret ad ipꝫ
qa nõ reducũť poſteriora ad primũ niſi p mediũ,nec eẽt ĩ reducẽdo ordo nõ mõ eſſentialis:ſed nec F
aliqs ordo omnino:quia in infinitis nõ eſt ordo. Q2 aũt aliq aſſignãt p cã : q̃ ſi ponať quęcũq; crea
tura pfectiſſima,ſm aliquã pfectionẽ imitabilitatis ĩ deo imitať ipm:q̃ ẽ ſup pfectionẽ imitabilitatis

qua imitatur eum creatura inferior. Ita ꝙ ſicut ſecundum rationẽ noſtri intellect⁹ ſup perfectionẽ imitabilitatis qua imitatur eum creatura inferior, eſt ſumere perfectionẽ qua illa ſupior creatura eſt imitabilis, eo ꝙ ipſa non exhaurit totam imitabilitatem dei, ſic cum nec ſuprema creatura data exhaurit totam imitabilitatem dei, quia ipſa eſt infinita: & quælibet creatura imitatur modo fini to: erit ergo in deo ponere perfectionem imitabilitatis ſuperiorem: qua imitatur eſſentia ſuperioris creaturæ: & ſic deinceps in infinitum. Præterea niſi ita eſſet ſicut eſſentiæ creaturarum ſm ſpecies neceſſario ſunt finitæ, & ideæ ī deo, ga nõ ſunt p ſe niſi ſpecies, neceſſario eẽnt finitę, qđ videt icõue niens. Sed prima iſtarum rõnũ procedit ex falſa imaginatione: imaginãdo gradus ī diuina perfectione ſecundum cõſiderationẽ intellect⁹ noſtri: q̃ omnino eſt falſa: etſi nullos gradus ponat in deo, ga talis conſideratio nõ ſequitur naturã rei, vt. ſi ſcđm ipſam tales cõcept⁹ ſint formabiles: qualiter debent ſequi omnes veri cõcept⁹ de deo id qđ cõſideratur ī ipſo, ſicut alibi expoſuimus, imo debem⁹ cõſiderare in deo vnũ quid ſimpliciſſimũ in perfectione: qđ rõnes oĩm pfectionũ poſſibiliũ circa creaturas hẽt in ſe nõ quãtitatiue quaſi p extẽſionẽ in qua accipitur pars, & pars quãtitatiua, quẽadmodũ maior linea hẽt in ſe minorẽ, & plus, etſi ſolũ ſm cõſiderationẽ intellectus: nec qualitatiue p intenſionẽ, in qua accipitur pars & ps qualitatiua, quẽadmodũ magis calidũ habet in ſe intenſionẽ minus calidi, & plus. Talis em̃ cõſideratio nõ põt eſſe circa aliquid ſine oĩ compatione exiſtẽs Et ſm hũc modũ aliqui cogitant omnes pfectiones eſſe cõtineri in eſſe dei: quẽadmodũ calidũ ignis continet omnes pfectiones calidorũ, quia eſt ſumme calidũ. & nõ bene. Immo debem⁹ cogitare pfectiones oĩs eſſe fore in eſſe dei vnite, nõ ſcđm rõnẽ eiuſdẽ ſed alterius & ſupeminẽtis. Quẽadmodũ in vnitate cõſideratur perfectio oĩs numeri: ita ꝙ ſicut in vnitate nõ eſt aliquid qđ imitatur numerus vnus & non alius, imo id ipſum qđ in vnitate imitatur vn⁹ numer⁹ & qlibet, & hoc eſt totum qđ eſt ipſa vnitas: ſic in deo non eſt aliquid re qđ imitatur vna creatura & non alia. imo id ipſum qđ ī deo imitatur vna creatura, & q̃libet alia: & hoc ẽ totum qđ eſt diuinitatis eſſentia. ita ꝙ rõnes imitabilitatum & idearum non ſint in deo ſcđm actũ ex natura rei ſecundum ſe: ſed ſolum ex conſideratione diuini intellectus, vt ſupra dictũ eſt: quo õcprehendit ſe imitabilẽ a diuerſis, nõ cõphẽdẽdo aliquid diuerſitatis realis ex pte ſui & eius qđ eſt p ſe obiectum intellectus ſui: ſed ſolum cõprehendẽdo ſecundũ actũ vnũ ſimplex in ordine vel cõpatione ad diuerſa ipſũ imitãtia. Qđ quidẽ ſimplex vt ſic comprehenſum eſt ab intellectu, & hoc vt diuerſimode imitabile eſt, eſt formaliter & actualiter ipſę diſtinctæ ſiue diuerſæ ideæ. Ita ꝙ ipſa diuina eſſentia eo ꝙ ſimpliciſſima eſt & ſumme vna ex ſe virtute & quaſi in potentia continet omnes imitabilitates ideales quaſi radix & fundamentũ: ſicut & oĩa alio⁹ q̃ in diuinis ſecundũ aliquã pluralitatẽ ſunt ſiue conſiderantur. vt ſic principium primũ originale omnis pluralitatis & diuerſitatis non eſt niſi vnitas & identitas ſumma abſq; omni pluralitate & diuerſitate. Sed ꝙ iſta eadem eſſentia ſit formaliter & ſcđm actũ oẽs huiuſmodi imitabilitates ideales, ſiue ꝙ ſecundum actum formaliter ſint in ea vt diſtinctæ & diuerſæ, hoc ſolummodo habet ab opere intellectus circa ipſam vt intellecta eſt: ita ꝙ eſſentia nec ex ſe vt ſubſtantia quædam eſt, nec ex ſe vt etiam intellecta eſt, habet in ſe illas ſecundum actũ: ſed ab opere intellect⁹: ita ꝙ illę imitabilitates ideales opere intellectus ſunt in eſſentia intellecta vt in radice formaliter, & ſecundum actum: & ſimiliter in ipſo intellectu non ſolum vt in cõprehendẽte, ſed vt in quaſi ſubiecto: quẽadmodũ intentio ſecunda ab opere aĩæ exiſtens in anima, eſt in anima non ſolum vt in cognoſcente: ſed vt in vero ſubiecto: non ꝙ ipſe intellectus diuin⁹ conſideret diuerſas imitabilitates in eſſentia: ga conſiderat imitantia diuerſa, vt ſecundum hoc diuerſitas imitantium ſit ratio diuerſitatis imitabilitatum: ſed potius ꝙ conſiderat diuerſa imitantia, quia cõſiderat ſe diuerſimode imitabilem: vt diuerſitas relationum rationalium quas deus ſuo intellectu conſtituit in ſeipſo, ſit potius cauſa diuerſitatis relationum realium in creaturis q̃ econuerſo, ſicut dictum eſt ſupra dicente Auguſtino. lxxxiii. quæſt. quæſt. de ideis. Has rationes vbi arbitrandum eſt eſſe niſi in ipſa mente creatoris? Non enim extra quicq̃ poſitum intuebatur, vt ſecundum id conſtitueret quod conſtituebat. Nam hoc ſacrilegum eſt. Et Seneca ad Lucilium epiſtola. lxviii. Plato exemplar ideã vocat. Hoc eſt enim ad qđ reſpiciens artifex id quod deſtinauit efficit. Nihil autem ad rẽ ptinet vtrũ foris habeat exemplar, an intus referat oculos, an itus qđ ipſe conſpicit ibi & poſuit. Hæc exemplaria rerum omnium deus intra ſe habet: numeroſq; vniuerſorum quæ agenda ſunt & modos mente complexus eſt: plenus his figuris quas Plato ideas appellat. Q; autem deus ſic huiuſmodi exemplaria in ſe conſtituit: non autem ea ab extra accipit, hoc contingit ex lympiditate ſui intellectus. Quemadmodum enim ex rectitudine ſuæ voluntatis volendo ſuam bonitatem quæ ipſe eſt, vult ſe eſſe beneficum aliorũ: & hoc tamen nõ niſi illorum a

iuſta electione beneficia eius ſunt percepturi nulla ratione ſuæ voluntatis aut electionis ex parte ſua accepta ex parte eligibilium: licet nullos eligat niſi quorum eſt ratio ex parte ſua: qua iuſtitia congrui potius vnus effectuum electionis in ſe conſequitur, & non alius vt habitum eſt ſupra: ſic ex lympiditate ſui intellectus ſciendo ſuæ eſſentiæ veritatem quæ ipſe eſt, ſcit & nouit ſe imitabilem aliorum: & tamen non niſi illorum qui naturaliter eius eſſentiam imitantur nulla ratione ſuæ ſcientiæ ſiue notitiæ ex parte ſua accepta ex parte rerum ſcibilium extra, licet reſpectu nullius ſe imitabilem ſciat niſi cuius eſt natura aliqua q̃ eſt quiditas & eſſentia: qua potius imitat diuinam eſſentiam q̃ illud cuius natura non eſt quiditas aut eſſentia aliqua. Vnde cum creaturæ ſuperioris & inferioris gradus perfectionẽ diuinæ eſſentiæ imitantur: non eſt ſecundum aliã G
& aliam rationem perfectionis abſolutam: quarum vnã exhaurit vna creatura, & aliam alia. Hoc enim omnino eſt impoſſibile, ſcilicet ꝙ vna creatura exhauriat vnam rationem diuinæ perfectionis, & alia aliam. Sic enim vniuerſitas infinitatum eſſentiarum creaturæ exhauriret infinitatem diuinæ perfectionis: & adæquaretur quo ad hoc infinitas eſſentiarum creaturæ, infinitati perfectionis dei. Qđ multo magis eſt impoſſibile q̃ ponere ꝙ deus ſecundum aliquam rationem perfectionis nõ ſit imitabilis a creatura, licet vtrunq; ſit impoſſibile. Quicquid em̃ perfectionis eſt in deo, q̃libet creatura imitatur, & creaturam in aliquo adæquari infinitati creatoris, omnino eſt impoſſibile. Præterea eſto ꝙ ſecundum aliam & aliam rationem perfectionis in deo diuerſæ creaturæ diuerſimode ipſum imitentur: ſi propterea neceſſe habemus ponere ꝙ infinitæ debent eſſe eſſentiæ creaturarum imitabilitates: quia creaturæ non exhauriunt infinitas imitabilitates in deo eadem ratione, cum nulla eſſentia creaturæ ſpecifica vna ſecundum vnum gradum intentionis exhaurit totam rationem perfectionis qua deus eſt imitabilis ab illa, quia quælibet ratio perfectionis & imitabilitatis in deo infinita eſt intenſiue, ſicut & tota imitabilitas: & nulla eſſentia vnica creaturæ ſpecifica poteſt exhaurire infinitum, nec ei vllo modo adæquari, oportet ponere ad hoc ꝙ tota imitabilitas perfectionis qua ſpecies aliqua ſpecifica imitatur deum: exhauriatur: habeat etiam infinitos gradus ſecundum ſua indiuidua: vt ſpecies aſini infinitos gradus aſinorum, quorum vnus ſemper ſit ſuperior alio in gradu naturæ: ita ꝙ non ſit dare aliquem vel in aliquo gradum perfectionis, quin ratio perfectionis qua deus eſt imitabilis a ſpecie aſini, amplior ſit imitabilis. quemadmodum in ſpeciebus omnino diuerſis creaturarum non eſt dare aliquam quæ tm̃ imitatur quin deus amplius ſit imitabilis. Si ergo propter infinitam imitabilitatem perfectionis vnius rationis in deo, non oportet ponere infinitos gradus aſinorum: ſilr in tota vniuerſitate creaturarum non oportet ponere infinitas eſſentias earum propter infinitam imitabilitatem dei. vel ſi hoc neceſſe eſſet ponere ibi, & hic. Quare cum hoc non eſt neceſſe ponere hic, nec illud ibi. Videtur tamen hoc neceſſarium ponere ibi: ſi imaginamur creaturas ſuperioris & inferioris gradus imitari diuinam perfectionem ſecundum aliam & aliam rationem perfectionis abſolutam. Vnde ne illud cogamur ponere, ponendum eſt ꝙ creaturæ ſecundum diuerſos gradus perfectionis perfectionum ſuarum imitantur diuinam eſſentiam ſecundum vnam perfectionem ſimplicem & indiuiſibilem re & ratione abſoluta: quę ſolo reſpectu differt ſecundum ꝙ eſt ad diuerſas eſſentias quæ neceſſitate naturæ concomitantur ipſam diuinam eſſentiam ab æterno. & hoc vt dicit Auicenna octauo Metaphyſicæ, non ſicut partes eſſentiæ diuinæ: quia tunc contingeret ipſum multiplicari, nec ſicut ſeparatæ ab omni eſſentia alia & a ſuis ſingularibus: & quaſi ſecundum ordinem poſitæ in horizonte deitatis: ſic enim incidunt in ideas Platonicas, nec ſicut quę a deo procedunt de neceſſitate in eſſe in ſingularibus, vt poſuit Auicen. ſed ſicut illa quæ habent in ipſo eſſe vt ĩ intelligente ſcđm p̃declaratum modum. Et ſic imitabilitates ſiue ideæ ĩ deo non nominant diuerſas rationes perfectionum, ſed vnũ ſolũmõ ſub diuerſis reſpectibus: qui tot ſunt quot eſſentiæ rerum ad quas ſunt. Et ſecundum hoc dicuntur eẽ diuerſę rõnes ideales ſiue imitabilitates: & hoc quemadmodum eadem eſſentia dicitur diuerſæ potentiæ ſecundum diuerſos reſpectus vt alibi declarauimus. Qđ autem aſſumitur ꝙ ſcđm prædicta ideæ in deo eſſent finitæ, non video H
ꝙ ſit aliquod inconueniens: potius autem æſtimo me videre ꝙ icõueniẽs ẽ infinitas eſſe in ipſo. De hoc tamen nihil determino, nec ea q̃ hucuſq; ꝓpoſui circa hanc quęſtionem, intendo propoſuiſſe determinando: ſed ſolũmõ inueſtigando & proponẽdo lectori qđ mihi videt magis applicabile aio nihil tm̃ ſup hoc iudicãdo. Vnde primum argumẽtũ vere neſcirẽ ſoluere. AD ſecũdum poſſet di I
Ad argu. cere volens alteram partem ſuſtinere, ſecundum iam dicta, ꝙ deus eſt infinitæ perfectionis non quantitatiue, vel qualitatiue, ſecundũ ꝙ prædictum eſt: ſed vnitiue tm̃: ita ꝙ nõ ſunt in ipſo diuerſæ rationes perfectionis: ſed ſolum vnica ſecundum diuerſos reſpectus. Argumẽtum aũt nõ ꝓcedit

niſi ponendo cum diuerſis reſpectibus diuerſas rationes perfectionis eis ſubtractas.

Circa ſecundum arguitur: q̃ aliqua creatura vt ſubſtantia incorporalis ſeparata ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe. Primo ſic, qđ habet cauſam intrinſecam formalẽ ſui eſſe ſibi ſemp̃ præſentẽ, ex ſe eſt formaliter neceſſe eſſe, ſubſtantiæ ſeparatæ ſũt hmõi. ergo &c. Probatio maioris eſt, quia ablatis cauſis extrinſecis res manet ĩ eẽ ſcđm ſuas cauſas intrinſecas. Probatio minoris ẽ, qa illæ ſubſtãtiæ ſimplices ſunt formæ q̃bus habẽt eſſe, q̃ propter ſimplicitatẽ ſibi abeſſe nõ p̃nt. Secundo ſic, qđ non põt relinquere cauſam formalem ſui eſſe, ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe. ſubſtantiæ prædictæ ſunt hmõi. quia ſecũdum Proclũ propoſitione. xlv. nullum ſimplex relinq̃t ſeip̃m ſubſtãtiæ illæ formæ ſimplices ſunt, vt non poſſint relinquere ſuam formã niſi relinquẽdo ſe. Præterea philoſophus dicit punctũ eſſe indiuiſibilem: quia non habet vltimũ. Nõ habere ergo vltimũ eſt ratio eius qđ eſt eſſe indiuiſibilẽ. Quare cũ illę ſubſtãtiæ ſint idiuiſibiles, nõ habẽt vltimũ. nihil aũt põt ſe relinquere niſi habeat vltimũ: quia relinquere neceſſario ponit duos terminos. IN contrariũ eſt Auicen. qui probat q̃ non eſt niſi vnum neceſſe eſſe, vt deus. HIC prio eſt aduertẽdum diuerſos eſſe modos eſſendi: quorũ aliqui ſunt poſſibiles aliqui ĩpoſſibiles: & ſunt vndecim. Quorũ primus eſt ei⁹ qđ ex ſe formaliter eſt ens: & a nullo pricipiatiue. Hoc mõ hẽt eſſe ſolus deus pater in diuinis: & eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ita q̃ a nullo principiatiue. Secũdus modus eſt eius qđ eſt ex ſe formaliter ens: ſed cũ hoc habet ſuũ eſſe ab alio. Qđ poteſt poni triplr. Vno modo pricipiatiue, ſecundo modo cauſatiue, tertio modo dependenter. Primo iſtor̃ modor̃ ex ſe eſſe formaliter & ab alio principiatiue conuenit filio & ſpiritui ſancto in diuinis, & hoc ſm identitatem ſubſtãtię eius qui eſt ab alio: & eius a quo eſt: & ambo habẽt eſſe ex ſe formaliter, licet ab alio pricipiatiue. Scđo modo aliqui imponunt pño q̃ poſuerit ſubſtãtias ingenerabiles & incorruptibiles alias a prio ex ſe formaliter eẽ neceſſe eſſe, ſed ab alio vt a deo cauſatiue, qa ĩ aliena ſubſtãtia. Tertio modo creditr verius philoſophum poſuiſſe mundũ & ingenerabilia & incorruptibilia habere ex ſe eſſe formalr, ſed ſolũ dependenter ad primum, vt iam dicetur. Et vterq̃ iſtorum modor̃ eſt ĩpoſſibilis, quia in vtro q̃ ponitur creaturæ conuenire q̃ ex ſe formaliter ſit neceſſe eſſe, qđ eſt ĩpoſſibile, vt iã declarabitr. Quintus modus eſt eius qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe: ſed non poſſibile non eſſe, ſed ab alio cauſatiue ẽ neceſſe eẽ. qđ ĩplicat cõtradictoria, vt videbitr. Sextus eſt ei⁹ qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe: ſed ab alio cauſatiue neceſſario habet eſſe, & eſt poſitio Auic. quæ ſimiliter implicat contradictoria, vt videbitur. Septimus eſt eius qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe: & ſimiliter ab alio cauſatiue poſſibile eſſe. Et hoc duplr vel ab æterno, ſcđm q̃ aliqui moderni ponunt potuiſſe creaturam fieri a deo ab æterno, licet nõ ſit facta: qđ ſiltr icludit cõtradictoria, vel ex tpe: & hoc duplr, vel q̃ hẽt eẽ cũ toto tpe: ſic mũd⁹ & oĩs creatura icorruptibilr & ex ſe & ab alio ẽ poſſibile eẽ, vel in pte tpis: ſic ſunt gñabilia & corruptibilia, de quorum eſſe nihil ad præſens. Vndecimus modus eſt eius qđ nec ex ſe nec ab alio eſt poſſibile eſſe: q̃ ſe eſt resa reor reris dicta: q̃ eſt ens ſolum ſcđm imaginationẽ: nec eſt naturæ aut eſſentiæ alicui⁹ vnde nec eſt factibile oĩno. De quibus dicit phus. i. cæ. & mun. q̃ ſunt nõ entia ſemper tempore infinito, vt iam dicetur. De modis eſſendi primo & ſecundo nihil ad præſens: quia ſolum pertinent ad ens increatum. Similiter nec de octauo nec nono modo, quia non ponunt circa creaturam neceſſe eſſe. Sed de quinq̃ intermediis oportet hic conſiderare. Quantum ergo ad tertium modum dicunt aliqui q̃ phus poſuit eſſentias oĩm incorruptibiliũ poſt primum ens exiſtentes ordie naturę determinatas eſſe ad eſſe: ita q̃ nullo mõ ſint poſſibiles ad nõ eſſe: ita q̃ ex ſe nõ ſunt etiam poſſibile eſſe, ſed tm̃ ex ſe formaliter neceſſe eẽ: qđ tamen cauſatiue habent ab alio: quod quidem aliud cũ hoc q̃ ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, hoc a nullo eſt cauſatiue. qđ poſuit eſſe deum, & omne aliud creaturam. Et ſecundum hoc aliqua creatura ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe: & hoc quemadmodũ ſecundum fidem catholicam in diuinis perſonæ filii & ſpiritus ſancti conuenit q̃ ex ſe formaliter ſint neceſſe eſſe: principiatiue tamen hoc habent a patre: qui ſolus ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, ita q̃ a nullo principiatiue, ſcđm q̃ hoc de perſonis diuinis alibi expoſuimus. Ita q̃ ſecundum hoc non refert ponere aliquid eſſe ex ſe formaliter neceſſe eſſe & ab alio productum, ſiue ponatur eiuſdem ſubſtantiæ cum producente, ſiue diuerſa: niſi q̃ in diuinis de ſubſtantia eius qđ ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe & a nullo principiatiue, producuntur illi qui ex ſe ſunt neceſſe eſſe & ab illo pricipiatiue. In creaturis vero qđ ſecũdum dictum modum ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, & pricipiatiue ab alio, de nulla ſubſtantia habet produci, neq̃ producẽtis, neq̃ alteri⁹, vt iã ampli⁹ declarabitr. Quõ autem neceſſarium ſit in diuinis ponere neceſſe eſſe aliquibus conuenire ex ſe formaliter, ab alio tamen principiatiue: ſed in identitate ſubſtantiæ producentis & producti: alibi declarauimus.

Quęſt. ix. Arg. pri. pri.

Secũdum.

Tertium.

In oppoſitũ.

Reſolu. q.

Q2 autem ſit omnino impoſſibile in diuerſitate ſubſtantiæ, de hoc eſt præſens difficultas, quod tamen alibi maxime ex dictis Auicen. declarauimus, probando vnitatem dei per hoc q̃ probauimus q̃ impoſſibile ſit eſſe plus q̃ vnum neceſſe eſſe. In diuinis enim etſi ſint plures quorum eſt neceſſe eſſe, ſiue qui ſunt neceſſe eſſe: non tamen ſunt plus q̃ vnum neceſſe eſſe: ſicut non ſunt plus q̃ vna eſſentia, ita q̃ ſi eſſent plures habentes neceſſe eſſe in diuerſitate ſubſtantiæ, neceſſario eſſent plura neceſſe eſſe, & plures dii. Quod etiam ad præſens declarauimus inclu M
dere contradictoria per hunc modum. Cum enim aliquid dicatur eſſe in potentia reſpectu alicuius actus dupliciter, aut vt ſubiectum de quo aliquid habet produci: quemadmodum materia de qua habet generari homo, dicitur eſſe in potẽtia vt de ipſa generetur homo: alio modo vt obiectũ qđ eſt ipſum productibile & terminus productionis: quemadmodum homo dicit̃ eſſe in potentia vt generet̃: hoc ſuppoſito arguo ſic, qđ eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ex ſe eſt non in potẽtia ad eẽ ſed ſemp eſt actu ens neceſſe eẽ. quia neceſſe eſſe & poſſibile eſſe proprie acceptum opponuntur, licet communiter accepto poſſibile eẽ, ad neceſſariũ ſequitur poſſibile, vt habet̃ i lib. Peri hermenias & in lib. Prior. Proprie em̃ loquẽdo, qđ eſt poſſibile eſſe: poſſibile eſt etiã nõ eſſe, & qđ eſt neceſſe eſſe nõ eſt poſſibile nõ eſſe. Qđ aũt cauſatiue ab alio in aliena ſubſtantia habet eſſe neceſſe eſſe, ex ſe ẽ in potentia ad eſſe & nõ ens ſcđm actũ neceſſe eẽ. ga aliena ſubſtantia in qua aliqd habet eſſe ab alio: & ſimiliter qđ habet eſſe ab illo non habet ex ſe illud eſſe, quia tunc nec ipſa nec illud qđ ſubſiſtit̃ i illa haberet illud ab alio. Qđ ergo eſt neceſſe eſſe formaliter ex ſe & pricipiatiue ab alio, ſimul eſt ī potentia eſſe neceſſe eſſe: & non in potentia eſſe neceſſe eſſe, & ens neceſſe eſſe, & non ens neceſſe eſſe. Maior patet, quia vt dictum eſt, neceſſe eſſe excludit omne poſſibile eſſe. Minor ſimiliter patet ex dictis. Quia qđ ex ſe non eſt in potentia obiectiue nec ſubiectiue dum ſubſiſtit in aliena materia, nullo agente poteſt eſſe in actu ſecundum illum actum: vt dictum eſt ſupra in tertia quæſtione. Qđ etiam declaratur per exempla: quia ſi aliquid vt ſubiectum non ſit in potentia vt de ipſo aliquid producatur, ita q̃ non ſit ex ſe non ens ſecundum actum illum: & ponatur q̃ de ipſo producatur illud, contradictio includitur. quia ſi de illo producitur, poteſt produci de ipſo: & ex ſe eſt non ens ſcđm actũ illi9. Aliter em̃ ex illo nullo mõ ꝓduceret̃, vt patet de filio q̃ nunq̃ ꝓduceret̃ de diuina ſubſtãtia niſi de ipa ſubſtãtia poſſet ꝓduci: & niſi ipa ex ſe eẽt nõ fili9: & ſilr de materia ſubiectiue nũq̃ ꝓduceret̃ ignis niſi de ipſa poſſet ꝓduci: & niſi ipſa ex ſe eſſet nõ ignis. Conſiliter ſi aliqd obiectiue non ſit in potentia ad eſſe aliquid, & non actu ex ſe illud: & ponatur ab illo produci in eẽ ſecundum actum illum, contradictio includitur. quia ſi eſt in potentia ad eſſe illud, hoc eſt quia non eſt non ens ſecundum actum illum. Si vero ab illo producat̃ poteſt ab ipo produci: & eſt ex ſe non ens ſecundum actum illum: & hoc tam in diuinis q̃ in creaturis, ſed differenter. Ad cuius in N
tellectum ſciendum: q̃ aliquid vt obiectum eſt in potentia dupliciter. Vno modo non ad eſſe abſolutum, ſed ad ſuppoſitum: cui cõmunicatur eſſe per productionem de illo. Alio autem modo ad eſſe abſolutum: & per hoc ad id cui per productionem acquiritur eſſe. In diuinis enim de diuina eſſentia non procederet filius niſi ipſa eſſet in potentia vt de ipſa procederet. In potentia dico non ad eſſe abſolutum, ſed ad ſuppoſitum, cui per productionem communicatur eſſe, ita q̃ ipſa eſſentia ex ſe non habet rationem ſuppoſiti ad quod eſt in potentia. In creaturis vero de ſubiecto aliquo non poteſt intelligi poſſe produci aliquid in actu exiſtendi in aliquo ſuppoſito niſi ſit ſimul in potentia ad eſſe: ita q̃ ex ſe ſit non ens ſecundum actum illum. Qđ etiam bene concederet philoſophus. Ex quo patet q̃ quintus modus præpoſitus eſt impoſſibilis, & includit contradictoria: quia ponit q̃ aliquid eſt ex ſe poſſibile ad eſſe: non autem ad non eſſe: & q̃ habet q̃ ſit neceſſe eſſe ab alio quia qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe, ex ſe eſt poſſibile non eſſe. Propter quod philoſophus poſuit q̃ poſſibile eſſe ex ſe, nullo modo poſſet eſſe neceſſe eſſe ab alio niſi motus. Vnde ſecundum ipſum ſi cælum eſſet ex ſe habens potentiam ad eſſe, non poſſet eſſe ab alio neceſſe eſſe, vt a primo cauſatiue. Sed licet ſecundum motum eſt in potentia ad neceſſe eſſe ab alio, poteſt eſſe neceſſe eſſe. dicente Cõmẽtatore ſuper. xii. Metaphy. Ioãnes Grãmaticus mouet magnã quæſtionem Peripateticis. Dicit enim: ſi omne corpus habet potentiam finitam, & cælum eſt corpus: ergo habẽt potentiam finitam & omne finitum eſt corruptibile. ergo cælum eſt corruptibile. Si ergo aliquis dixerit q̃ priuatio cor O
ruptionis eſt acquiſita in cælo de eſſentia abſtracta continget vt aliquid poſſibile corruptionis ſit æternum. Et reſpondet ſubdens. Potentia multiplr dicitur. Eſt enim potentia in ſubſtantia, & alteratione, & vbi. & de iſtis nulla in cælo exiſtit niſi ad vbi. Et cum dicitur, quæcunq; potentia fuerit in corpore, eſt finita: verum eſt. Sed non ſequitur q̃ omne corpus habet potentiam omnem Corpus enim cæli non habet potentiã niſi in vbi. In corpore quidẽ cæleſti nõ ẽ potẽtia vt corrũpat̃,

quia nõ habet contrariũm. Est igitur remanens per se & per suã substãtiã. Motus autẽ impossibile est vt sit remanens per suã substantiã: cum habeat contrariũ. s. quietem. Ideoq; in cęlo nõ est possibilitas nisi vt quiescat. corruptio eñ non est in eo sicut quies. Et ideo nõ est verũ dicere aliquid possibile esse ex se: æternũ aũt & necessariũ ex alio: nisi in motu cęli tñ. Vt aũt aliquid sit possibile in substantia sua: & per aliud sit necesse in esse, est impossibile: nisi esset possibile vt eius natura transmutaretur. Intelligo vt de natura possibili esse, fieret natura necesse esse: vt non esset amplius ex se possibilis esse: sed ex se necesse esse formaliter: sed ab alio principiatiue. Et est ille modus tertius quẽ
P habemus p̃ manibus: quẽ vt dixi aliqui ponũt philosophum posuisse. Sed quia hæc positio manifeste contradictionẽ implicat vt declaratum est: nõ videtur aliis plm aliquid tam absurdum posuisse. Vnde Cõmẽ. assignat rationẽ quare motus potest esse necessarius ab alio nõ a substantia: dicẽs. Permanẽtia motus est ex alio: substãtię aũt ex se. Ideo impossibile est inueniri substãtiã possibilem ex se necessariam ex alio: qđ possibile est in motu. Cũ ergo plis posuit q̃ substãtię incorruptibiles sint ex se formaliter necesse esse: nullo modo cũ hoc posuit q̃ sunt causatiuæ ab alio. Propter qđ veri9 est dicere q̃ plis nõ ponit alia a primo esse ab ipso effectiue siue causatiue, nõ cõtinuatiõe motus. Sic eñ omne aliud a deo ex se eẽt possibile esse & non esse vt dictũ est: & nõ haberet esse nisi sibi acquisitũ causatiue a deo: qđ est positio Auicẽ. Posuit ergo omnia quæ sunt, p̃ter generabilia & corruptibilia esse ex se formaliter sicut deum: sic & omnia alia ab ipso incorruptibilia secundũ naturas specierũ. Et solũmodo quo ad hoc differentiam posuit inter alia a deo: q̃ quædam species stant in esse ex se formaliter in vnico indiuiduo: vt omnia incorruptibilia scđm ipsum: quædam vero nõ nisi i plurib9: vt species generabiliũ & corruptibiliũ: q̃ per se vt species sunt, sunt incorruptibiles. Sed p accidẽs corrũpuntur in indiuiduis suis. Quẽadmodũ etiã elemẽta scđm speciem & scđm tota posuit ĩcorruptibilia: scđm ptes vero corruptibilia. Si ergo plis ponit alia eẽ a deo: hoc ẽ solum dependẽter scđm quartũ modũ essendi p̃tactũ: vt ponat oẽ aliud ens a deo in suo esse dependere: sicut minus pfectũ in esse a magis pfecto: & per eũdẽ modũ a secũdo post deũ oia posteriora: pro tãto. s. q̃ ppter essentialem ordinẽ quẽ habẽt inter se, si nõ esset primũ: nõ esset aliqd posteriorum: ita q̃ primũ posset poni in esse sine posteriori: quia non dependet ab illis: nullum aũt aliorũ sine primo quãtũcũq; ponantur fore necesse esse ex se formaliter. Posuit eñ q̃ sic essent oia necessaria in suo necesse esse ex se formaliter: q̃ sibi abesse nõ possent. Ita etiã q̃ si ponatur aliquod posteriorũ esse & primũ nõ esse, includãtur cõtradictoria simul in eodem: q̃. s. esset: quia est necesse esse sine possibilitate ad nõ esse: & q̃ nõ esset: quia illud p positionẽ nõ est a quo essentialiter dependet in esse, scđm q̃ versus finẽ quęstionis declarabimus. Sed ista positio quę putatur fuisse plı̃, etsi nõ iplicet cõtradictoria: supponit tñ vnũ falsum. s. q̃ aliquid in suo esse essentialiter dependet ab eo a quo nõ habet esse. Nauta eñ p suam absentiã nũq̃ esset causa periclitationis nauis nisi p suam p̃sentiã aliquo modo esset causa esse salutis nauis. Vnde scđm superius dicta quãtũcũq; sit essentialis ordo creaturarũ inter se: quia tñ esse nõ habẽt nisi a primo in suis speciebus: a nullo depẽdẽt in suo esse nisi a primo. Vt vna. s. illarũ sicut nec scđm ꝓductionem in esse depẽdet ab alia, sic neq; se cũdũ permanẽtiam suã in esse. Vnde & indiuidua generabilia & corruptibilia si in nullo a corporibus cęlestibus & motibus eorum dependerẽt scđm ꝓductionẽ suã in esse: neq; scđm eorũ p̃manẽtiam in esse. Vnde & sicut deus in suis primis indiuiduis ꝓduxit ea sine illis: vt cuncta terrenaſcẽtia tertia die, ante creationẽ solis & lunę & stellarũ quarta die, ne vt dicit Ambrosius in Hexame. putarẽtur fuisse mediante sole luna & stellis, si post quartam diẽ fuissent ꝓducta: sic & deus sine illis potest etiã ea conseruare in esse. vt contra sentẽtiã phorũ illud qđ est possibile esse & nõ esse ex se, possit perpetuari in esse de futuro: etsi nõ semp fuit in pręterito: sed recepit esse post non esse. & hoc quia esse habet ab alio. Vnde eadẽ de causa qua Commentator dicit de motu: q̃ possibile est vt sit necessarius ex alio: & possibilis ex se, scilicet quia esse habet ab alio: scilicet a motore: & ideo ætern9: qa ẽ a motore æterno: vt ideo eẽ & p̃manẽtia eius possit eẽ ab alio abęterno: potuisset dixisse de substãtia. Vñ q̃ plus in substãtiis posuit ĩpossibile substãtiã ĩueniri possibilẽ ex se, necessa
Q riam aũt ex alio, huius causa non est nisi quia posuit p̃manentiã substãtiæ æternã non esse nisi ex se: ita q̃ nullo modo ex alio causatiue: sicut in substãtia generabili & corruptibili posuit q̃ ex se necesse habet quãdoq; nõ esse: licet ab alio habet esse. vt habere esse ab alio: qđ est possibile ex se, nõ sit tota ratio quare possit ab alio perpetuari in esse. Sed cum hoc concurrunt alia duo: Quorũ primũ est q̃ eẽ suũ habet immediate ab eo qđ vniformiter se habet ad ipm, & ad mobile, vt ẽ anima cæli siue motor eius coniunctus: & similiter esse suũ mediate ab eo qđ semp vniformiter se habet in se & respectu aliorũ: vt a motore primo: quia est imotus semper & p se essentialiter & accidẽtaliter, &

hoc propter particularia generabilia & corruptibilia: quę esse suũ immediate habẽt a cęlestib⁹ corporibus: q̃ ꝓpter motũ quo sunt causę eorũ, semp difformiter se habẽt ad illa. Scđm vero: qa nec permanẽtiã suã habet ex se: & hoc ꝓpter substãtias alias a generabilibus & corruptibilib⁹: quarũ natura posuit pl̃s esse talẽ, ꝙ nõ esset in ea potẽtia oĩno: nisi ꝙ ĩ solo corpore cælesti esset potẽtia ad vbi: & ꝙ in substãtia sua ex se & natura sua eẽnt necesse esse: & ꝙ alia ex substãtia & natura sua nõ sunt necesse esse: sed corruptibile: ita ꝙ si aliqd sit semp existẽs hoc facit natura sua qua est necesse eẽ, vt nihil possit esse semp existẽs nisi ex se sit necesse esse ꝑter motũ: et sil̃iter si aliqd sit nõ semp existẽs, hoc facit natura sua q̃ nõ est necesse eẽ: vt scđm ipm substãtia qa ex se nõ semp est, nõ possit hr̃e ab alio sẽp eẽ nisi eius natura trãsmuteť: vt ille alius ꝑ vna natura daret sibi aliã naturã: et sil̃r dãs de vna natura trãsmutaretur in aliã. Et hoc est qđ dicit in primo cę. & mũ. Impossibile est vt nõ generabile in aliquo tẽpore cadat sub corruptione. Impossibile est em̃ vt aliquid nõ generabile & corruptibile fiat sine factore. Facta em̃ sine factore rara sunt: & cũ fuerit destruũtur. Permanẽs aũt in ęternũ, & in tẽpore infinito nõ fit sine factore omnino: & cum ita sit, natura est faciens omnia æterna necessario, & ipsa facit vt idẽ sit ens, & vt sit non ens in tẽpore, & tẽpore: & vt quędã sint sempentia & quędam non entia semp in tẽpore infinita, & causa illius est fortitudo illius naturę. Q đ exponẽs Cõmẽtator dicit sic. Abbreuiatio huius sermonis est: ꝙ si aliquid est nõ generabile siue ponatur si ue non, & aliqd fuerit corruptibile, siue generatũ siue non: manifestũ est ꝙ impossibile est ꝙ fit casu nam sicut qđ fit casu raro fit: ita etiã parũ existit. Et cũ ita sit: illud qđ semp est, nõ est semp nisi ex natura ad hoc: & est natura eius ꝑ quã ẽ qđ est. Naturę igitur rerũ dant eis aut vt sint semp, aut vt non sint semp: aut vt aliquãdo sint, & aliquãdo non sint. Si igitur inuenitur aliquid generabile æternũ, aut æternũ corruptũ, esset possibile vt natura possibilis trãsmutaretur in necessariã, & necessaria in possibilem in agẽte natura & recipiẽte: qđ est impossibile. Et dixit. Impossibile est em̃ vt aliquid generabile &c. i. impossibile est vt aliquid sit nõ generabile aut nõ corruptibile casu: sed necessariũ est vt hoc sit natura faciẽte: quoniã oĩa existẽtia casu non pmanẽt nisi parũ: sicut non fiunt nisi raro. Deinde dixit. Permanẽs autẽ & æternũ &c. i. non fit nisi quia substãtia & essentia eius dat ei pmanẽtiã. Deinde dixit: Et cũ ita natura sit &c. i. et cũ causa esse rerum naturaliũ sit ex natura: naturalia sunt tribus modis: aut quorum natura dat eis vt semp sint, aut vt semp non sint, aut vt sint in duabus dispositionibus. et nulla natura dat vt sit semp et nõ sit, nisi necessariũ transmuteť in possibile. Deinde dixit. Et causa illius est &c. i. & causa diuersitatis entiũ in istis dispositionibus est causa diuersitatis naturę in sua substãtia. Est ergo positio pĥi: ꝙ res inferiores deo nõ possunt eẽ in alia dispositione q̃ habẽt ex natura sua: et ꝙ aliquoꝝ natura est vt semp sint: & alioꝝ vt semper nõ sint: & alioꝝ vt neꝙ semp sint, neꝙ semp nõ sint: sed ꝙ aliqñ sint & aliqñ nõ. & ꝙ necessariũ ita esse, & se habere & ĩ se & respectu dei. Quia sicut scđm ipm est natura aliarũ rerũ sic se habere vt se habẽt: sil̃iter est natura dei sic se habere vt se habet & in se & respectu aliorum: vt non posset oĩno res facere aliter se habere q̃ habẽt: nisi ipe sicut & alia trãsmutareť ab vna natura ĩ aliã: qđ oĩno est impossibile vt dictũ est: aut seq̃reť ꝙ cõtrarię naturę simul essent ĩ eodẽ. Et hoc ẽ qđ pl̃s cõtinue subiũgit dicẽs. Non est igiť possibile vt aliqd semp sit nõ generabile: et semp corruptibile. ꝙ si fuerit, possibile est tũc cõtraria esse in actu necessario: qđ est ipossibile. Q đ exponẽs Cõmẽ. dicit. Deide dixit. Nõ est igiť possibile &c. i. nõ ẽ possibile vt eadẽ natura det ei eẽ semp et nõ eẽ semp. Hoc aũt cõuenit dicẽti aliqd eẽ ĩgñatũ et post gñatũ: et aliqd nõ corruptibile et post corruptũ. s. ꝙ necesse est ei ponere aliqd cuius natura dat ei vt sit semp et vt semp nõ sit. Deinde cõfirmauit hoc ꝑ demõstrationẽ sup quã sustẽtatus est ĩ his demõstratiõib⁹: et dixit: Q z si fuerit, possibile &c. i. si aliqs posuerit ꝙ possibile est vt ĩ aliquo ętemo sit potẽtia ad corruptionẽ absq; eo ꝙ corrũpať: conuenit ei ꝙ illę sint duę potẽtię cõtrarię existẽtes. s. potẽtia ad esse & potẽtia ad non esse in actu. Si ergo actio vnius potẽtię fuerit ĩ actu: necessario erit altera ĩ potẽtia: cũ ipossibile sit vt actio duarũ potẽtiarũ sint ĩsimul. s. nõ esse in actu, et eẽ ĩ actu: nisi idẽ sit et nõ sit in actu: qđ est ipossibile. Et si vna illarũ fuerit in potẽtia, erit positio suę actionis ꝙ sit ĩ actu, falsa nõ possibilis, sed est falsa ipossibilis: qa inducit ad eẽ actuũ duarũ potẽtiarũ simul ĩ actu. Ergo illud qđ positũ fuit. s. potẽtiã eẽ ad cõtrariũ nõ esse in ętemo, falsum est et nihil: qm̃ ipossibile cõtrariũ est possibili: et ex quo sequit ipossibile est ipossibile. Ex qbus patet ꝙ ꝑter generabile et corruptibile nõ ponit pl̃s aliqd aliqñ nõ eẽ nisi semp naturaliter sit nõ ens in ꝑterito et futuro: neꝙ esse aliqñ nisi semp naturaliter sit ens ĩ ꝑterito et futuro: et ꝙ nihil sit possibile eẽ qñꝙ ens, et qñꝙ nõ ens: nisi habẽs cõtrariũ ĩ materia ex qua generať qñꝙ et est: et in quã corrũpiť qñꝙ et nõ est. scđm ꝙ manifeste dicit in sequẽtib⁹. Et possum⁹ pscrutari de hoc sermone &c. vbi dicit Cõmẽ. Oẽ igiť generabile habet cõtrariũ, et oẽ corruptibile simi-

liter. Et cũ cõiũgitur huic ꝙ omne generabile habet cõtrariũ: & omne habẽs cõtrariũ est corruptibile: cõuenit ꝙ oẽ generabile est corruptibile. & siliter si cõiũgit huic ꝙ oẽ corruptibile habet sile: cõuenit ꝙ oẽ corruptibile est generabile. habẽs em̃ cõtrariũ ipossibile est vt remaneat ptẽp⁹ infinitũ: neq; in ꝓterito neq; in futuro. Si ergo mũdus fuit primo nõ ens, deinde generatus fuit post non esse: necesse erit huic cõtrariũ: ex quo fuit nõ ens anteq̃ generabat: & cũ est ei contrariũ: necessario corrũpit post gnationẽ &c. Ex quo plane patet ꝙ ponit ipossibile aliqd a deo fieri ex nihilo: aut factũ tale ꝑpetuo cõseruari i esse: sed deum nihil agere oino circa res nisi ꝙ ex ordine quodã scdm ꝙ dictũ est, ex dependẽtia quadã ad ipm̃ p ipm̃ cõseruant in esse. & ꝙ posuit oẽ qd semp est, ex se, formaliter esse necesse esse: & qd semp nõ est, ex se esse ipossibile esse: & qd aliqñ est aliqñ nõ est, ex se eẽ possibile. Ita primũ nũq̃ possibile est nõ esse. Scdm vero nũq̃ possibile est esse. Tertiũ necesse ẽ qñq; eẽ: & qñq; nõ esse, nõ ita ꝙ semp fuerit in esse de ꝓterito: & nõ erit semp vel aliqñ ꝓ futuro: nec ita ꝙ semp fuerit nõ ens ꝓ ꝓterito: sed erit semp aut aliqñ ꝓ futuro: sed ita ꝙ non semper fuerit ꝓ ꝓterito: & ꝙ nõ semp erit ꝓ futuro: sed aliqñ sit: ita ꝙ nec primũ idẽ numero habuerit esse: nec posterius habebit. Propter qd dixit multum ante ꝑdicta. Illud qd semp est ens, neq; est gnabile neq; corruptibile &c. Sup quo dicit Cõmẽ. Vt cũ aliqd dicit semp ens, cõuenit vt sit in toto tpe: & illud in cuius natura est receptio æternitatis, non recipit æternitatẽ in ꝓterito absq; futuro: neq; in futuro absq; ꝓterito. Vbi voluit plane ꝙ illud qd est semp nõ ens i ꝓterito: nõ est possibile vt sit i futuro: nec ecõuerso qd est semp nõ ens in futuro, fuerit ens i ꝓterito. HAEC sunt reuera q̃ phs supponit tãq̃ fundamẽta sua: vbicũq; loquit de hac materia, siue in prio ce, & mũ, siue in .viii. physi, siue alibi. Ex quo patet ꝙ falsa sunt maxime scdm fidẽ catholicã: q̃ ponit aliqd fieri ex nihilo: immo qcqd est ꝓter deũ, & totũ mũdũ aliqñ factũ ex nihilo. Ponit ẽt ex his plurima diuina virtute in toto futuro cõseruari i eẽ: & ꝙ de⁹ agit causatiue aliqd circa res: & ꝙ oẽ qd est ꝓter ipm̃, quãtũ est ex se esse nõ habet nec habuit nisi a deo: ex se aũt nõ nisi nõ esse & tm̃ possibile eẽ & ceta cõtraria ꝑdictis. Quibus negatis & rõnabiliter negatis patet inspicienti dicta sua: ꝙ nulla rõnũ suarũ ꝓcedit. Et sic appellando creaturã qcqd est aliud a deo, phs posuit plurimas creaturas eẽ ex se formaliter necesse esse: qd oino falsum est: immo ois creatura & oẽ aliud a deo, ex se est possibile esse & nõ esse: vt posuit Auicẽ, cuius opinio in hoc multo verior fuit & ꝓpinquior veritati catholice: ꝙ. s. scdm sextũ modũ essendi supra positũ, ois creatura ex se est possibile esse: ita ꝙ ꝓter primũ nullũ aliog; sit necesse esse: scdm ꝙ probat efficacissime vt alibi declarauimus. Vnde dicit .viii. Metaph. Cetera alia extra necesse esse habẽt quiditates que sunt p se possibiles esse: qbus nõ accidit esse nisi extrinsecus.

X Ponit aũt Auicẽ, in positione sua duo: q̃ alibi sepius declarauimus. Vnũ, ꝙ deus cereris creaturis mũdi a generabilibus & corruptibilibus dat esse ex necessitate suę essentię: et ita semp in omni preterito, ita ꝙ ab æterno: & i omni futuro, ita ꝙ ieternũ cõseruabit illud esse qd dedit. Aliud, ꝙ licet creatura talis a deo semp esse habet, & ab æterno esse: ita ꝙ nũq̃ fuit in nõ esse: quia tm̃ ita ex se est possibile esse & nõ esse ꝙ semp est i nõ esse, nisi ab alio habeat esse: natura ipsa habet esse post nõ esse: licet nõ duratione, scdm ꝙ dicit in .vi. eiusdẽ. Qd pessentiam suã causa est alterius rei, pfectq; semp erit ei causa: eo ꝙ absolute prohibet rẽ nõ esse. Et hæc est intẽtio q̃ apud sapiẽtes vocat creatio: qd est dare rei esse post nõ esse absolute. Causatũ em̃ quãtũ est in se, est vt non sit: quantũ vero ad suã causam est ei vt sit. Qd aũt est ei ex seipsa: apud intellectũ prius est p essentiã nõ tẽpore eo qd est ei ex alio. ergo esse causatũ est post non ens posteriorirate essentię. Et scdm hoc large sumẽdo incipere esse, verũ est dicere ꝙ omne creatũ incepit esse: q̃q̃ ab æterno habuit ab alio esse. Vnde continuo subdit. Si aũt laxaueris nomẽ inceptionis circa oẽ esse qd habet esse post nõ esse: q̃uis nõ sit hec posteriorítas tpe: tunc esse causatũ erit incipiẽs. Si tm̃ ꝓprie sumatur incipere, solũ generabilis res ex tẽpore determinato dicit incipere esse. Vnde cõtinuo subdit. Si vero non laxaueris: sed fuerit cõditio incipiẽtis vt habeat esse quo tẽpus sit prius: & sic nõ oẽ causatũ est incipiẽs. Sic aũt nec Auicẽ, nec fides catholica ponũt creaturã incepisse post tẽpus ꝓcedẽs: immo Auicẽ. & Plato, et fides catholica ponũt ꝙ tempus incepit cũ mũdo. Sed Plato & fides catholica ꝙ non incepit ab æterno: Auicẽ, vero ꝙ ab æterno ẽt a ꝓteante. Oẽs vero cõcedũt ꝙ eternus est ex ꝓte post in futurum. & sic ponũt ꝙ in æterno sit potẽtia vt corrũpatur: licet nunq̃ continget ipm̃ corrumpi. Et sic possibile est vt aliquid incipiat esse & remaneat post ipetuũ: ita etiã scdm fidem catholicam, vt licet semper fuisset in petuo prius, possibile tm̃ esset eum corrumpi in futuro: vt licet possibilitas ad corruptionẽ sit ei ex se: incorruptio tm̃ ab alio: nõ aũt ex ei⁹ natura ꝓpria. Vt hoc modo nõ sit inconueniens ꝙ aliquid sit ens p tẽpus infinitũ: & possibile ad non esse semp: & sic duę potentiæ quoquo modo contrariæ sint in eodẽ: vna scdm cursum nature institutę: alia scdm cursum volũ-

tatis diuinę,cuius contraria principia ſumpſit phs:vt patet ex dictis.Ex quibus ſicut ex falſis ſuppoſitis ſeruata bona forma arguendi efficaciſſime concludit contrarium hmõi:vt patet inſpicienti primum cę. & mũ. & hoc rationibus quibus non eſt facile reſpondere: niſi interimendo fundamenta ſuppoſita in dictis ſuppoſitionibus:quę poſtq̃ veritati fidei ſunt cõtraria,rationabiliter poſſunt negari & interimi. Nec deſunt rationes pure naturales efficaciores & cuidẽtiores intellectui per quas poſſunt & debent interimi,q̃ ſint illę per quas probantur,quę vt dicit Auguſtinus, quãtũcũq; ſint apparentes,ſolubiles ſunt: quia veri ſimilitudine decipiunt:nec verę rationes eſſe poſſunt:ſed veriſimiles tm̃ ſunt. Vnde cum fundamenta illa ſint impoſſibilia : & oppoſita eorum neceſſaria: impoſſibile eſt q̃ neceſſariis deſint neceſſariæ rationes & magis euidentes q̃ induci poſſint pro ipſis fundamentis impoſſibilibus:licet rationes illę non omnibus perſpicuæ eſſe poſſint. Vnde & eiſdem qui primo ponunt huiuſmodi fundamenta falſa ex rationibus veriſimilibus: contingit q̃ poſtmodum contradicant eiſdem ex rationibus veris: ſicut cõtigit Auer. qui fundamẽta p̃dicta philoſophi quę aſſeruit,& de opinione philoſophi eſſe dixit exponendo primũ cę. & mũ. poſtmodum eadem negauit in libello de ſubſtantia orbis: & dixit contraria eorum de opinione philoſophi fuiſſe:vt iam infra patebit.Hinc etiam cõtigit q̃ ea quę quibuſdam rationibus in pluribus locis aſſerit, per alia eius dicta alibi efficaciſſime impugnari poſſunt: vt patet ex eis quæ alibi declarauimus in quæſtione de bona fortuna. Iſta opinio Auicẽ.deficit in duobus.In vno q̃ ponit creaturam habere eſſe a deo neceſſitate naturę eius:& q̃ tamẽ eſt ex ſe poſſibile eſſe.In alio:q̃ ponit ipſam habere eſſe a deo ab æterno:licet natura poſt non eſſe. AD deſtructionem aũt primi,ſciẽdũ ſecũdum determinationẽ philoſophi veridicã in primo cę.& mũ. q̃ falſum eſt duobus modis:impoſſibile.ſ.& non impoſſibile. & q̃ falſum qđ non eſt impoſſibile eſt illud qđ eſt poſſibile vt ſit:quãdo ponitur ens ĩ actum anteq̃ ſit. Verbi gratia:ſi poſuerimus Sortem qui eſt ſurgens eſſe ſedẽtem eſt falſum poſſibile & nõ ĩpoſſibile:cũ poſſit ſ;dere. Qui aũt dixerit ſurgẽtem & ſedentẽ ſimul:falſum dicit & impoſſibile.In talibus aũt oppoſitis ita eſt q̃ in tẽpore in quo res habet vnũ oppoſitorum,non habet niſi potẽtiam ad ſecũdũ:non aũt ad oppoſitũ habitũ ĩ actu.Si ergo ſcđm poſitionẽ Auicẽ. aliquid ex ſe vt creatura mũdi eſt in potentia ad non eſſe & corruptionem:& ex deo ſemper neceſſe eſt ipſam eſſe:ſi ponatur nõ exiſtere in actu: poſitio iſta falſa eſt poſſibilis.Sed ſi ita fuerit: & cum hoc neceſſario habet eſſe ab alio: cõtingit vt ſit ens & nõ ens ſimul:qđ eſt falſum impoſſibile Cũ ergo hoc ſit poſſibile:q̃ creatura poſſibilis eſt nõ eſſe:& ideo abſolute poni eam nõ eſſe, falſum eſt:ſed nõ impoſſibile: ſed poni cũ alio,qđ ponit Auicẽ.ſ.q̃a deo habet eẽ de neceſſitate:eſt falſum & impoſſibile:quare cũ ſequitur ex illis duobus:& falſum impoſſibile nõ ſequit niſi ex falſo ĩpoſſibili:illud ergo eſt falſum & ĩpoſſibile,q̃ illud qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe & nõ eſſe,de neceſſitate a deo habeat eſſe:aut ecõuerſo ſi habeat eſſe a deo neceſſitate,vt deus nõ poſſit ipſi nõ dare eſſe:ſicut nõ poteſt nõ eſſe deus:nullo modo eſt ex ſe poſſibile eſſe & nõ eſſe:aut ipſe deus poſſet nõ eẽ deus:aut nõ eſſe neceſſe eſſe.Immo ſi hoc eſt impoſſibile,creatura mũdi ex ſe nõ habet potentiã ad ſubſtãtiã: ſiue ad eſſe aut nõ eſſe in ſubſtãtia:ſiue ad eſſe aut non eſſe ſcđm ſubſtãtiã:ſicut neq̃ cęlũ aut alia incorruptibilia ſcđm phm. Vnde ex hoc q̃ creata ſunt ex ſe poſſibile eſſe: & deus ſit neceſſe eſſe: ſumme verebaẽ Auicẽ.ponere q̃ p neceſſariã cõcomitantiã ad eſſe dei neceſſario ſimul ab æterno ſeq̃retur eſſe creaturę.Sic eñ dicit in.viii.Metaph.Si vero poſuerit ea ſequẽtia ſuã eſſentiã:ſic,ſ,q̃ creaturę de neceſſitate ſimul ſint cũ eius eſſentia:accidet ſuę eſſentię q̃ ex pte eorũ non ſit neceſſe eſſe ꝓpter applicationẽ ſuã ad poſſe eſſe.Reuera non eſſet ex ſe pfecte neceſſe eſſe:quia nihil neceſſitate naturę agit in aliena ſubſtãtia ad ꝓducẽdum aliud eſſe: niſi ab eo aliquo modo dependeat pfectio in ſuo eſſe:vt p hoc relationẽ realẽ habeat deus ad creaturam:& eẽt mutabilis ſcđm ipam:niſi creatura incõmutabiliter fieret ab iſto:ita q̃ non eſſet poſſibilis ad nõ eſſe:qđ eſt impoſſibile ſcđm p̃dicta. Vnde durũ fuit Auicẽ.hoc ponere:quia ponit q̃ in deo aliquid perfectionis acquiritur per creatũ.Sed durius videbaẽ ei ponere q̃ de nouo creaturã ꝓduceret:quia vt dicit in lib.vi. neceſſario p̃cederet in eſſe ſuo motus.Sed huic difficultati reſpõdet ſubdẽs. Nec cures ſi ei9 eſſentia accipiatur cũ aliqua relatione ad poſſe eſſe:ſed nõ inquãtũ eſt ſua eſſentia. Vbi intelligẽdum q̃ accipere eſſentiã ſuã cũ relatione ad poſſe eſſe non inquãtũ eſt ſua eſſentia: nõ poteſt intelligi niſi aut in quantũ eſt ſua ſcientia aut inquãtũ eſt ſua volũtas:ga non eſt principiũ ꝓducẽdi res niſi aut p ſcientiam ſuã,aut p ſuã voluntatẽ.& ꝓculdubio ipe poſuit q̃ inquãtũ eſt ſua ſciẽtia. Vnde ſubdit poſt modicum.Et ſcias q̃ ipe intelligit ſuã eſſentiã eſſe principiũ oĩs fluxus intellecti inquantũ eſt intellectũ creatũ.Primus igitur intelligit ſuã eſſentiã & ordinationẽ bonitatis q̃ eſt ĩ omni,& quomodo eſt.Igitur illa ordinatio ob hoc q̃ intelligit eã,fluit & fit & eſt:& ſciuit fieri & modũ fiẽdi. Sed hoc

níhíl eſt ꝓ eo:qm̃ non mínus eſt neceſſe eſſe eíus ſcíẽtía q̃ eius eſſentia.ergo ſi nõ eſt cutãdũ ſi eíus eſſentía accípiatur cũ alíqua relatíone ad poſſe eſſe ínquãtũ eſt eſſentía:nec ínquãtũ nõ eſt eſſentía
A ſed ſcíẽtía:qm̃ rãtũ curandũ ẽ ne ſcíẽtía nõ ſit neceſſe eſſe quãtũ ne eſſentía.Et ín rei veritate ponẽ do ꝙ de eo qđ eſt neceſſe eſſe, neceſſarío fluit poſſe eſſe:cõtradíctoría íncludũtur & ex pte dei & ex parte creaturę.Ex pte dei,quía ſi nõ poteſt eſſe níſi ſit ab eo poſſe eſſe: & poſſe eſſe abſolute põt nõ eſſe:ergo & neceſſe eſſe poteſt nõ eſſe.Et ídeo bene díctũ eſt ſcđm hoc ſupra ſcđm phm.Sí inueníaẽ alíquíd generabíle æternũ,aut æternũ corruptũ,vt natura poſſibílís tranſmutareẽ ín neceſſaríã:& neceſſaría ĩ poſſibílẽ in agẽte & ín recípiẽte.Ex pte aũt creaturę ſimíliter íncludũtur cõtradíctoría .ſ.ꝙ illud qđ ex ſe eſt poſſe eſſe,ſit nõ poſſe eſſe:ſi neceſſarío fluít a neceſſe eſſe:quía ex hoc habeẽ ꝙ nõ põt nõ eſſe:ſed ſit quoddã neceſſe eſſe ab alío cauſatíue: licet nõ ex ſe formalíter prímo & príncípalíter : qđ tñ Auicẽ,ſumme nitebaẽ reprobare. Vnde optíme poſuít phus ꝙ poſſibíle eſſe ex ſe nullo modo haberet neceſſarío eſſe ab alío:quía hoc eſſet ponere íꝑm eſſe neceſſe eẽ quoquo mõ. Et ꝑ hoc amouẽdo ab eo poſſe:neceſſarío ponít ꝙ ſecũdarío & cõſequẽter formalíter ex ſe ſit neceſſe eſſe,lícet ab alío príncípíatíue,& íncludũtur adhuc cõtradíctoría vt prí⁹ declaratũ ẽ. Poſitío ergo
B Auicẽ,pro hoc mẽbro oĩno eſt ípoſſibílís.Nullo ergo modo de neceſſítate alíqua ponere poſſumus creaturã eſſe a deo:cũ ex ſe ſit poſſe eſſe:ne hoc redũdet ín neceſſe eſſe dei,vt díctũ eſt.Sed cõuenien tíor eſt modus ponẽdí penes ſeptímũ modũ eſſendí ꝓtractũ: ꝙ nõ de neceſſítate,ſed volũtarie deus dat eſſe creaturę:íta etíã ꝙ ab æterno potuíſſet eís eſſe dediſſe ſi voluíſſet:lícet nõ dedit.Nec ex po ſítíone ín eſſe ípm poſſíbíle,vllo mõ ſequít ꝓdictũ ípoſſibíle:quía ſícut íllud ponítur ín eſſe ex pte cauſatí:ſic põt ponί ín eſſe ex pte volũtatís de cõtrarío.Sícut eĩ mũdus factus nõ eſt ab æterno: & potuít fuíſſe factus:ſic deus voluit mũdũ nõ fuíſſe factũ ab æterno,& potuít ſíne mutatíõe voluíſ ſe mũdũ fuíſſe factũ ab æterno.Et ſi ponaẽ ín eſſe ꝙ fuít factus ab æterno: ſimul ponetur in eſſe ꝙ deus voluit eũ fuíſſe factum ab æterno:non tñ ꝙ potuít voluíſſe factũ fuíſſe poſtq̃ voluít nõ fuíſſe factũ,hoc eĩ poneret ín eo mutatíonẽ: ſícut nõ poteſt ponί fuíſſe factum ab æterno poſtq̃ non fuít factus.hoc eĩ ín eodem poneret contradíctíonẽ:& ponere ſic in eſſe poſſíbíle: eſſet ponere non fal ſum poſſíbíle,ſed falſum ímpoſſíbíle:ſícut ſi Sorte ſurgẽte ponatur ſedere vt íam ſupra dictum eſt. Et ſic non eſt curandum ſi eíus eſſentía accípíatur cum alíqua relatíone ad poſſe eſſe: quía hoc nõ eſt ínquantum eſt eſſentía ſed ínquantũ voluntas:quę reſpectu creaturarum ín producẽdo eas nõ eſt neceſſe eſſe: ſed potíus poſſe eſſe: quia non de neceſſítate voluit eas producere voluntate con comítante ſcientíam neceſſítate ímmutabílí,vt poſuít Auicẽ,ſed líbera voluntate:ímo líbero arbí trío voluntatís:qua potuít velle producere creatum & non velle: & velle ín íllo ínſtantí ín quo ꝓ duxít & non velle.Sic aũt ponere poſſe eſſe ex parte voluntatís deí:nullo modo repugnat neceſſe eẽ ín deo:qđ tamẽ vídere non ponít Auicẽ.Propter qđ poſuít deũ níhíl de nouo poſſe producere níſí noua & mutabílí voluntate. Sed reſtat conſequẽter íſtí poſítíoní & poſítíoní Auicẽ. difficultas ín ſecũdo artículo poſítíonís Auicẽ,an,ſ.creatura cum ex ſe ſit non eſſe:eſſe aũt nõ níſi ab alío: poſſít habuíſſe eſſe a deo ab æterno:íta ꝙ nũq̃ fuíſſet ín non eſſe:& tamẽ prius eſt ꝑ eſſentíam qđ eſt ex ſeípſo q̃ qđ eſt ex alío:lícet non tẽpore neq; duratíone alíqua etíã ęternítatís:ſcđm ꝙ poſuít Auicẽ. ꝓter hoc ꝙ deus non ponatur de neceſſítate aliqua producere creaturam:nec producere potuíſ ſe ab æterno neceſſarío:ſed ſolummodo voluntarie. Et vídetur alíquíbus hoc ponί poſſe rationa Opíní.
C bíliter & ratíone & exemplís . Ratíone, quía nullum eſt ínconueníens aut ímpoſſíbíle ea quæ non Arg.í.
ſunt ſimul ſecũdũ eſſe ꝙ ſimul ſint duratíone. Qđ non ſolum patet ex auctorítate Auicẽ,& ín mo do poſítíonís ſuę de ꝓductíone rerũ ab æterno:ſed etíã ex auctorítate Platonis & phí cõſentiẽtís ín hoc Platoní.& hoc ín modo poſítíonís Platonís de ꝓductíone rerũ ex tẽpore. Vt ením recítat phs prímo cę.& mũ.Plato poſuít mũdũ generarí nõ ín tẽpore:ſed ꝙ tẽp⁹ ſequít motũ cęlí:ſcđm ꝙ etíã poſuít phs.Poſuít etíã eũ ſic generarí nõ ín tpe ꝙ mũdus ſit generatus ex reb⁹ ſímplícíbus , ex qb⁹ cõponít:nõ íta ꝙ ſímplícía ſint príora cõpoſíto,tpe:ſed natura & eſſe ſolũmõ.quẽadmodũ ín geo metrícís línęę & ſupfícíes ſunt príores fígurís:q̃ ex íllís cõponunt.Vbí dícit Cõmẽ.Voluit decla rare ex hoc ꝙ oẽ qđ dícítur eſſe prius alío non dícít tm̃ ſcđm tẽpus oĩno,& hoc verũ eſt:ſed ſic cõ tíngít ei ſi hoc prius non fuít tpe vt ſit ín eſſe tm̃:& res príores ín eſſe ſunt ſimul ín tpe & æternę. Iſtud prius aut poſterius eſſe vel eſſentía appęllamus prius aut poſterius natura. Bene ergo abſq; omní ímpoſſíbílí poteſt ponί creatura fuíſſe facta a deo ab æterno : aut potuíſſe fuíſſe facta ín eſſe. q̃q̃ ex ſeípſa habeat non eſſe:quoníam íllud poteſt ex ſe habere prius natura etſi non alíqua dura tíone temporís aut æternítatís. Vnde ꝙ Plato poſuít príncípía ex quíbus mundũ compoſuít prío ra mundo ín eſſe & natura:quo ad hoc non díſputat contra ípm:ſed ſolũ quo ad hoc ꝙ Plato po-

ſuit illa pręcedere ſecũdum ſęculum & durationẽ infinitã æternitatis: vt dicit Cõmẽtator ibidem.

Arg. Scđm. Præterea arguũt ad idem ſic, ſcđm plm id qđ nec poteſt habere eſſe: neq; pmanere in eſſe ex ſe: ſed ſolũmodo ab alio: etſi ex ſe ſit poſſibile eſſe, ab alio tñ poteſt habere pꝛpetuũ: & in omni pterito & in omni futuro eſſe: vt dictũ eſt de motu. Creatura autẽ inquantũ creatura eſt, nec eſſe poteſt habere, nec pmanere in eſſe ex ſe: ſed ſolũmodo ab alio vt a deo. Quia ſcđm beatũ Grego. niſi eã manuteneret, omnis creatura caderet in nihilũ, nec habere eſſe poteſt niſi ipſe dederit. Licet ergo eſſe ex ſe tm̃modo ſit poſſibile eſſe: a deo tamẽ poteſt habere eſſe ppꝛetuũ & in omni pterito abſq; initio tẽporis: ſicut & in omni futuro abſq; termino. Et hoc cõfirmant p exẽplum. Si enim eſſet corpus luminoſum æternũ, puta ſol, oppoſitũ abſq; impedimẽto æternaliter illuminabili æterno puta aeri, ſol ab æterno aerẽ illuminaſſet: & tñ ex ſe de natura ſua prius eſſet tenebroſus q̃ illuminatus: licet non duratione. Et ita ſicut poſſibile illuminari ex ſe ab æterno poſſet illuminatum eſſe ab

Cõtra opi. alio: ſic poſſibile eſſe vel creari ex ſe, ab alio æternaliter põt habere eſſe vel creatũ fuiſſe. CONtra D iſtũ ſecũdũ articulũ, ſ. ponẽtiũ creaturã ab ęterno fuiſſe vl' fuiſſe potuiſſe: ita q̃ ex ſe ſit poſſibile eẽ: imo cum hoc quãtũ ex ſe nõ eſſe: ſed non niſi ab alio habẽs eſſe cum habet ipſum: & hoc natura prius habẽs non eſſe q̃ eſſe, etſi nõ duratione æternitatis aut tẽporis: arguo primo ex natura eſſentię creaturę. Secũdo ex natura eſſe & nõ eſſe circa ipſam. Prima via ſic, eſſentię ſpęcificę creaturarũ quãtũ eſt ex pte ſui æqualiter ſunt poſſibiles eſſe prius q̃ in aliquo indiuiduo receperint eſſe, æqualiter eñ ſpęcies ſolis quãtum eſt ex ſe eſt nõ ens & ſpęcies hominis: & æqualiter æternę ī diuina cognitione exiſtẽres: & ſil'iter in diuina eſſentia p ideas ſuas æq̃liter entes & æq̃liter æternas ī deo. Et ſil'iter æq̃liter ſpęcies hoīs quãtũ eſt ex ſe, eſt poſſibilis recipe eſſe ſimpliciter, & ſpęcies ſolis: licet nõ æqualiter natę ſunt pmanere in eſſe recepto propter diuerſitatẽ naturarũ: vt iam in parte dicetur. Quãtũ ergo eſt ex pte ſpęcierũ, nõ prius nata eſt fieri a deo ſpęcies ſolis in ſuo vnico indiuiduo, qđ eſt iſte ſol: q̃ ſpęcies hominis in aliquo ſignato indiuiduo: puta in Adam. Nec ſimiliter hoc indiuiduũ, qđ eſt ſol iſte, natum eſt quantum eſt ex ſe prius recipere eẽ a deo: q̃ hoc indiuiduũ qđ eſt iſte homo: puta Adã. Omnis eñ actus eſſendi circa creaturam depẽdet a ſola volũtate creantis. Aliter eñ deus ante ſolẽ iſtum non potuiſſet feciſſe hominẽ iſtum Adam: ſicut fecit lucem: cęlum, terram, maria & terrę naſcentia: qđ falſum eſt: nec hoc poneret aliquis catholicus, cũ quo quo ad iſtũ articulũ principaliter eſt noſtra diſputatio. Similiter deus ipſe quantum eſt de ſe indifferẽter & æqualiter ſe habet ad dandum eſſe ęque primo vni ſpęciei in ſuo vnico indiuiduo & alteri: ita q̃ ſecũdũ prędicta illi cui dat eſſe primo, poſſet dare ſuꝑmo, & cui dat poſſet nõ dare & alteri dare: & hoc in differẽrer, q̃ eñ dat vni & non alteri: vel vni prius, alteri poſterius: vel aliquibus ſimul: hoc ſolum modo ꝓcedit ex determinatione liberi arbitrii in ipſo. Si ergo deus ab æterno potuit creaſſe iſtum ſolẽ: ita & iſtum hominẽ Adam: & ante ipſum nullum aliũ: vt ipſe eſſet principium omniũ aliorũ, & etiam mulieris formandę de coſta ei⁹. Quare cum in qualibet circulatione vel reuolutione ſolis vel ipſe vel aliquis vel aliqui procedẽtium ab ipſo potuiſſent procreaſſe homines alios & alios: cũ infinitę reuolutiones ꝓceſſerunt reuolutionẽ ſolis quę modo inſtat: ſi ſol fuiſſet factus ab æterno: quare & hominẽ qui generatur in iſta reuolutione infiniti homines ꝓceſſiſſent: & tñ eſſet ponere primũ poſt quẽ & a quo oẽs alii: & vltimũ qui poſt oẽs & poſt quẽ aut a quo nullus. Et ſic primo exiſtente vnico & finito: ſil'iter vltimo: medii eſſent infiniti: qđ eſt contra naturam & rationẽ. Si enim eſſent medii infiniti, nũq̃ a primo finito deuẽtum eſſet ad iſtum vltimũ. Si ergo hoc aperte falſum eſt & impoſſibile: falſum ergo eſt ex quo ſequitur & impoſſibile, ſ. q̃ primus homo Adam ab æterno potuit a deo fuiſſe factus. Simili ergo ratione etiam falſum eſt & impoſſibile ſecũdum ꝓdicta: q̃ ſoliſte ab æterno a deo potuiſſet fuiſſe productus: etſi non iſte: nec iſta luna: nec iſta ſtella: nec iſte angelus, nec eadẽ ratione aliqđ indiuiduũ alicuius ſpęciei: & per cõſequẽs nec aliqua ſpęcies: cũ nõ ſit ſpęcies factibilis niſi in aliquo ſuo indiuiduo. Et ſic nec iſte mundus totus potuit ab æterno factus fuiſſe a deo: quia non fit niſi ex indiuidiuis ſpęcierum. Secunda via arguo idem ſic. Si a deo habet creatura eſſe actu: creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe, quoniam ſi non eſſet ex ſe poſſibile eſſe, actũ eſſendi non poſſet habere ab alio ſecũdũ ſuperius determinata. Quare cum ſicut ſe habet eſſe ſimpliciter ad poſſibile eſſe ſimpliciter: ſic & eſſe ab æterno ad poſſibile eſſe ab æterno, ergo ſi a deo habet creatura eſſe ab æterno: creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe ab æterno. Non eſt autẽ aliquid poſſibile ex ſe ad actum aliquẽ quẽ non habet niſi ab alio: niſi quia ex ſe non eſt ens ſecũdum actum illum. Si enim eſſet ens ſecũdũ actũ illũ, non eſſet poſſibile ad recipiẽdũ illũ ab alio: quia nihil ab alio recipit qđ ex ſe iã habet: quia tũc ſaltẽ natura pri⁹ illũ actũ haberet q̃ haberet: & bis ipm̃ haberet. Si ergo a deo creatura habet eſſe ab æterno, ex ſe eſt poſſibile eſſe ab æterno: & non habẽs eſſe ab æterno.

Quęro ergo an ſimul oĩno a deo creatura habet eſſe ab æterno: & ex ſe poſſibile eſſe & non eſſe ab æterno: aut prius a deo eſſe q̃ ecõuerſo, aut ecõtrario. Nõ primo mõ: qa ſimul eſſent in eodẽ actus cõtrarii, ſ. eſſe & nõ eẽ. Nec ſcõdo mõ, quia vt dictũ eſt pri⁹ ſcdm Auicẽ. qđ cõuenit rei ex ſe, prius
E eſt eo qđ cõuenit ab alio. TERtius igit modus eſt neceſſarius: ꝙ, ſ. creatura prius habeat ex ſe poſſibile eſſe & nõ eſſe: q̃ a deo eſſe. Sed cũ vt iã dictũ eſt ſupra ſcdm Platonẽ, Auicẽ. phm, & eius Cõmẽ. eſt prius ſcdm eſſe ſiue eſſentialiter & ſcdm naturã aut ſcdm durationẽ: & ſicut dicit ibidẽ Cõmẽ. non eſt tertius modus prioritatis creaturę: ergo aut prius durationẽ habet ex ſe poſſe eſſe & nõ eſſe q̃ a deo eſſe: aut natura. Si primo modo: cũ nõ ſit duratio niſi temporis aut ęternitatis: aut ergo durationẽ temporis, aut æternitatis. Si primo modo: ergo neceſſario in tempore priori creatura eſt poſſe eſſe, & nõ ens ex ſe: & poſteriori tempore habet eſſe a deo. Et ſi ſic: non ergo creatura ab æterno potuit habere eſſe a deo. Quia æternitas aut ſimul eſt cum toto tempore: aut præcedit ipſum. Non ſcõdo mõ, qa ęternitas cũ nõ habet ptẽ & ptẽ: nõ habet prius & poſterius. Si vero dicat ꝙ creaturę poſſe eſſe & nõ eſſe ſcdm actũ ſunt prius natura, q̃ eſſe actu a deo: ſicut dicit Auicẽ. & ponẽres deũ potuiſſe feciſſe mũdũ ab ęterno, licet nõ fecit: tũc vlterius cũ eſſentia creaturę nõ ſolũ ex ſe eſt poſſibile eſſe actu exiſtẽtię: ſed etiã poſſibile nõ eſſe: Si eñ eſſet ex ſe ipoſſibile nõ eſſe: qđ eſt cõtradictoriũ illi⁹, eẽt ex ſe neceſſe eẽ: qa ipoſſibile nõ eſſe & neceſſe eẽ ęqpollẽt: ideo nõ ſolũ creatura prius eſt natura poſſe eſſe & nõ eſſe actu: ſed etiã poſſe nõ eſſe actu q̃ ſit eſſe actu a deo: Quęro ergo cõparando inter ſe poſſe eſſe creaturę & eius poſſe nõ eſſe ſcdm prius & poſteri⁹: & ſimul natura & durationẽ: & reſpectu eſſentię creaturę & reſpectu actuũ. Et primo reſpectu eſſentię quęro poſſe eſſe in exiſtẽtia & poſſe nõ eſſe i exiſtẽtia an ſimꝫ habẽt eſſe i eſſentia creaturę: aut ſcdm pri⁹ & poſterius, nõ ſimul: qa cõtrarię potẽtię ſcdm phm & Cõmẽ. primo cę. & mũ. non poſſunt oĩno eſſe ſimul i eodẽ ſicut nec ipſi actus cõtrarii. Si eñ (vt dicũt) potẽtię eſſent iſimul: & potẽtiã quãlibet mõ quo ẽ potẽtia i aliquo, poſſibile eſt poni in actu: ſimul ergo duas potẽtias cõtrarias poſſibile eſſet exiſtere i actus cõtrarios, et ex poſſibili poſito i eſſe ſequẽs falſum ipoſſibile. In eſſentia igit creaturę poſſe eſſe i exiſtẽtia pcedit poſſe nõ eſſe i exñtia: aut ecõuerſo, & hoc vel natura vel durationẽ. Poſſe aũt eſſe nõ põt pcedere natura: qa nõ eſſe vt dictũ ẽ, pcedit natura ipm eſſe, & qđ pcedit actũ nõ pcedit potẽtiã ad illũ: qa natura i eodẽ potẽtia pcedit actũ, etſi nõ ſemp durationẽ, ſcdm phm. x. Metaph. Poſſe non eſſe ergo natura pcedit poſſe eſſe. Reſtat ergo dubitatio qd illoꝝ pcedit durationẽ. Si eñ alterũ pcedit durationẽ: aut ergo de neceſſitate poſſe hoc pcedit illud aut econuerſo; vel indifferẽter vtrũq; eoꝝ põt pcedere alterũ. Et eſt iſtud vltimũ impoſſibile: quia tũc eſſentia creaturę ſub indifferẽtia ſe haberet ad vtrũq; illorũ: et ſic ad ipſa poſſe & ad actus eorũdẽ. Nũc aũt nõ æqualiter ſe habet eſſentia creaturę ad actũ exiſtẽdi & nõ exiſtẽdi: quia actũ exiſtẽdi nõ eſt nata habere niſi ab alio: actũ vero nõ exiſtẽdi a ſeipſa. Pręterea ſi æqliter ſe haberet ad ipſa poſſe: & ſimiliter ad eorũ actus: ergo quantũ eſt ex pte ſui ſimul poſſet exire in diuerſos actus: qđ eſt impoſſibile ex pte ſui. Quare nec ex pte agẽtis põteſt eſſe indifferẽtia: quia ſemp potẽtię paſſiuę correſpondet actiua & ecõuerſo ſcdm pdicta. Ita ꝙ ſcdm hoc eſſentia nõ dicit ꝓprie in potẽtia ad eſſe niſi prius fuerit in nõ eſſe: aut ecõuerſo. Si vero alterũ pcedit durationẽ, et hoc de neceſſitate: ſi ergo pcederet in eſſentia creaturę durationẽ ipm poſſe eẽ, cũ ordo actuũ eſt ſcdm ordinẽ potẽtiarũ, ergo de neceſſitate exiſtẽtia creaturę pcederet eius nõ eſſe. Ita creatura nõ poſſet ſcdm durationẽ aliquam nõ eſſe ex ſe, niſi pri⁹ haberet eſſe ab alio. Et ſic neq; eẽt prius ex ſe nõ ens natura q̃ eẽt ens ab alio durationẽ aliqua. nihil eñ conuenit alicui prius natura qđ nõ eſt natũ eidẽ quãtũ eſt ex ſe prius cõuenire durationẽ. Illud aũt eſt ipoſſibile: quia vt dictũ eſt qđ cõuenit alicui ex ſe natura, eſt pri⁹ illo qđ cõuenit ei ab alio. Et ſi poſſent eẽ ſimul durationẽ, neceſſariũ eſt ergo ſcdm mẽbrũ ꝙ de neceſſitate in eſſe creaturę durationẽ pcedit poſſe nõ eſſe: quare et eius nõ eſſe nõ ſolũ ſcdm naturã ſed etiã ſcdm durationẽ. ita ꝙ diuerſa cõtraria actu in eſſendo eidẽ, ſemp qđ prius cõuenit ei natura: et cõuenit ei pri⁹ durationẽ. Cõuenire aũt prius natura nõ durationẽ, hoc nõ cõuenit niſi idẽ attribuit diuerſis et vni p alterũ: vt cõtigit de principiis mũdi ſcdm phm: ꝙ poſſunt eẽ priora natura et nõ durationẽ. Reſtat ergo ꝙ creatura nõ poſſit eſſe habere ab alio a ſe: niſi prius durationẽ habeat nõ eſſe: qđ conuenit ei ex ſe. Et ſic nullo modo poterit poni ꝙ fieri poſſit ab æterno: ſed ex tẽpore: non ꝙ tempus præcedat ſuũ eſſe: ſed quia in primo inſtanti temporis recipiat eſſe: et prius in tota æternitate fuerit in non eſſe: quẽadmodũ mõ ꝓductus eſt ſcdm prophetiã Moyſi. et hoc ſcdm no-
F nũ modũ eſſendi propoſitũ: quẽ diximus ſolũ creaturę mũdi cõuenire. Q2 ergo arguebat pro opinione dicta ꝙ creatura mundi potuit ab æterno produci a deo: etſi non ſit producta: quia quæ ſunt ſimul durationẽ, non ſunt ſimul natura: vt non eſſe mundi præcedat eſſe natura: etſi

Ad primũ arg. opi.

non duratione:ſicut ſcđm Platonẽ principia ex quibus componit̃ mũdus p̃cedunt ipſum eſſe non duratione:Dicẽdum q̃ nõ eſt ſimile de vno cõueniẽte duobus:vt eſſe mũdo p ſua principia & ipis & de duobus conueniẽtibus vni:quoꝝ vnũ ei cõ uenit ex ſe:alterũ vero ab alio.Quicquid enim cõ uenit principiato per principia,neceſſe eſt aliquo mõ prioritatis priꝰ cõuenire principiis:ſed ęqua liter prioritate durationis ſi ſint principia proxima & propria . Duobus aũt conueniẽtibus alicui vno ex ſe, alio ab altero,ſemp quoquo modo priꝰ ei cõuenit illud qđ cõuenit ei ex ſe. ſed in ꝓpoſi to non ſola natura. quoniã eſſentia creaturę vt eſſentia eſt ſimpliciter cõſideratur abſq̃ omni alio ſcilicet p̃ter eſſe & nõ eſſe:p̃ter poſſe eſſe & poſſe non eſſe : ſunt em̃ cętera omnia quaſi accidentia ipſi eſſe vt ſępius alibi declarauimus:ſed aliquod horum ex ſe ſibi determinat vt nõ eẽ:ita q̃ eſſen tię creaturę ex ſe vt cõſideratur nude,conuenit poſſe non eſſe : quod habet ex ſe ſemp actui con iunctũ:vt ſicut deus quia ex ſe eſt ſemp ens, ex ſe eſt neceſſe eſſe primo,& p ſe:illud aũt qđ ſemper eſt non ens nec natũ eſſe:eſt impoſſibile eſſe p̃r ſe & primo:ſic eſſentia creaturę ex ſe p ſe & primo eſt poſſe non eſſe, coniunctũ actui non eſſendi:ita q̃ nõ eſt ex ſe p ſe & primo poſſe eſſe, nec æqua liter & ſimul etiã natura poſſe eſſe & poſſe nõ eſſe. Immo non eſt poſſe eſſe ab alio:niſi quia ex ſe ẽ non ens ſcđm actũ aliquãdo vt dictum eſt.In ꝓpoſito aũt Platonis ſola natura bene p̃cedunt prin cipia principiatũ in eſſe:nequaq̃ aũt duratione: quia idẽ eſt eſſe duratione. Vnde pĥus reꝓhendit Platonẽ:quia vt dicit Commẽ.ponit illas res ex quibus mũdus fit:priores mũdo ſcđm ſęculũ : qđ eſt impoſſibile:quia ea ex quibus mũdus fit ſcđm Platonẽ, ſunt corpora exiſtẽtia in actu:qđ nõ eſt verum. Vnde vt dicit Cõmẽtator:ſi intẽdebat cũ dicebat mundũ eſſe generatum ex cauſis prioribus in eſſe: erit verum.Scđm fidem aũt catholicam mũdus generatur ex cauſis prioribus mũdo ĩ eſſe:quia ex indiuiduis ſuarum ſpecierum:ſed non duratione. Ipa autem indiuidua non generan tur ex aliquo ſubiectiue: quia ipſę eſſentię rerũ non ſunt ſubiecta eſſe & nõ eſſe:vt de eſſentia non ente generetur eſſentia ens:quẽadmodũ de corpore non albo generatur corpus album. Subiectiue enim ipa nõ eſt potẽtia ad eſſe vel nõ eẽ: ſed obiectiue eſt in potẽtia ad eſſe cũ eſt ſub nõ eſſe : non vt ex eſſentia nõ ente fiat ens:ſed vt ipa eſſentia nõ ens fiat ens:& cũ eſt in eſſe,tũc eſt in potẽtia ad non eſſe:non vt ex eſſentia ente fiat eſſentia non ens:ſed vt ipa eſſentia ens fiat nõ ens: nõ a princi Ad ſcđm. pio corruptiuo,ſed defectiuo. AD ſcđm:q̃ nec habẽs eſſe ex ſe,ſed ex ſe pmanẽs ĩ eſſe,põt ab alio habere eſſe perpetuũ & ab æterno:vt motus: creatura omnis eſt hmõi &c.Dicẽdum ad hoc & ſimi liter ad confirmationẽ de corpore luminoſo: q̃ res aliqua quę nõ habet eẽ ex ſe nec pmanẽtiam,ha bet tñ eam in ſe vt ſubſtãtia aliqua: res vero alia non habet eſſe nec permanẽtiam in ſe : ſed in alio vt accidẽtia.Et ſcđm hoc in re duplex eſt potẽtia:Quędã ad eſſe ſcđm ſubſtantiã:quędã vero ad eẽ ſcđm vbi,vel ſcđm illuminationẽ,aut huiuſmodi.De eo qđ eſt ĩ potẽtia ad eſſe ex ſe primo modo non poteſt ſcđm pĥm habere eſſe perpetuũ ab alio:habẽdo,ſ.naturã qua neceſſe eſſet ipm ſemp eſſe niſi in hoc natura eius tranſmutaretur.In eadẽ tñ natura manẽte ab alio conſeruãte & nõ a natu ra illius qđ conſeruatur niſi quo ad potẽtiam obediẽtię:vere ponit fides catholica q̃ poſſibile non eſſe ex ſe ab alio poteſt ĩ eẽ ꝓpetuari.ſed talẽ modũ perpetuãdi nõ vidit pĥs.De eo vero qđ eſt in po tẽtia ſecũdo modo intelligitur ſolũ dictũ pĥi. Vnde corpus cęleſte ex ſe eſt poſſibile moueri ſem per:non ſemp aũt actu mouet quãtũ eſt ex ſe & ſuo motore cõiũcto . dicẽte Cõmẽ.ſup.xii.Metaph. Si potẽtia q̃ mouet hoc motu æterno fuerit ĩ eo:aut ẽ finita aut ifinita. Si ifinita,cõtiget moueri ĩ inſtãti.Si vero finita,poſſibile eſt quieſcere, qđ iã iprobatur.ergo nõ mouetur p potẽtiam exiſtẽtẽ in eo:immo p potẽtiam nõ in ſubiecto omnino.Et vt dicit motus eius cõponit̃ ex duobus motoribus:quorum vnus eſt finitę motionis,& eſt anima exiſtens in eo:& alter infinitæ motionis, & eſt potẽtia quę non eſt in materia: & inquantũ cęlum eſt ex ſe poſſibile moueri:ex ſe eſt poſſibile quieſcere:quia motus habet contrariũ.ſ.quietẽ,ꝓpter qđ impoſſibile eſt q̃ ſit remanẽs ex ſe:ſed ab alio motore ſeparato . Et ſunt in hoc duo conſideráda:quorum alterũ ſolum poſuit Cõmẽ.quaſi poſſi bile ex ſe poteſt eſſe neceſſariũ & perpetuũ ab altero. Vnũ,ſ.qđ tãgit Cõmẽ.quia habet eſſe ab alio: vt motus a motore:illuminatio ab illuminante.Propter qđ ab illo a quo habẽt eſſe poſſunt habere continuationẽ eſſe. Vnde ſubſtantię quia habẽt eſſe ex ſe & ſua forma,& ſcđm ipm non ab alio niſi per quãdam depẽdẽtiam p̃dicto modo:ideo ſi ex ſe non habẽt poſſe eſſe ſuũ cõtinuare,nullo modo eſſe ſui continuationẽ poſſunt habere ab alio ſuperiori:niſi & agẽs & recipiẽs mutarẽtur in ſubſtã tia. poſuit em̃ q̃ deus nihil ageret circa inferiora niſi de neceſſitate naturę: & hoc nõ niſi motum cęleſtẽ:& p illum ea quę dependẽt a motu . Ponẽdo tñ q̃ agat & moueat p voluntatẽ circa omnia & mediate & immediate,ſcđm q̃ ei placuerit,nõ minus poteſt ꝓpetuari in eſſe ex pte poſt poſſibile eſſe ſcđm ſubſtantiã q̃ poſſe eſſe ſcđm vbi,nõ ſic autẽ ex pte ante vt iam dicetur. Aliud vero eſt cõ-

G

ſiderare ī eo qđ ſcđm philoſophũ habet ꝑpetuari ab alio:quia habet eſſe ī eo qđ ſcđm philoſophũ habet eſſe neceſſariũ ex ſe. Vnde quia cælũ habet eſſe neceſſariũ ſecũdum ſubſtantiã & æternũ ſecũdum ipſum:& ex ſe eſt poſſibile moueri & poſſibile quieſcere:ideo ab alio poteſt motus in ipſo cõtinuari:& ſimiliter ſtellę oẽs:cũ ſcđm aliquos recipiunt lumẽ a ſole:qa ex ſubſtãtia ſua habẽt eſſe neceſſariũ:& ex ſe ſunt poſſibile illuminari vl' nõ illuminari. Ideo in illis quę nunq̃ eclipſant poſſibile obſcurari ex ſe, ꝑpetuo illuminari poteſt ab alio:& hoc eadẽ ꝑpetuitate qua ſubiectũ habet ꝑpetuitatẽ in ſua ſubſtãtia, ſiue ab ante ſolũ, ſiue ad poſt, ſiue vtroq; modo. Vnde ab illa regla, Poſſibile ex ſe nõ poteſt ꝑpetuari ab alio:nõ ſolum debent excipi motus cęli:ſed etiã illuminatio & ſiqua plura huiuſmodi accidẽtia poſſent inueniri in corpore cęleſti, ſcđm quę eſſet trãſmutabile, ꝑ eundẽ modũ quãdo ex ſuppoſitiõe ponũtur ꝑpetua ante & poſt illuminabile & luminoſum & oppoſita ſine impedimẽto, cõtingit q; ꝑpetuo vnũ illuminaret alterũ. Quia ſicut ex ſuppoſitiõe ſubiecta habẽt eſſe nõ poſt nõ eſſe:ſic & poſſibilia ſunt vt ī eis fiant accidentia nõ poſt nõ eſſe. Sed ſi ſol ponat ꝑ impoſſibile eſſe deus quidã & quoddã neceſſe eſſe potẽs ꝑducere de nihilo radiũ ſubſiſtentẽ:quãadmodũ deus creauit oĩa ab initio:nõ plus poſſet ꝑducere radium ſibi coæternum q̃ de⁹ creaturas alias:ſed neceſſe eſſet vt radii illius nõ eſſe pręcederet eſſe. Si vero talia accidẽtia haberẽt eſſe in ſubiecto corruptibili ſcđm philoſophũ, nullo modo poſſent ab alio ꝑpetuari:quia cauſa mot⁹ ſui quę nõ eſt niſi forma ſua, ꝑpetuari nõ poteſt. Q̃ q̃ ergo in creatura ſit pria cõditio ſcđm fidẽ, q; non habet eſſe niſi ab alio:quia tamẽ nõ eſt ex ſe neceſſaria:neq; habet eſſe ī neceſſario eſſe:& ab illo alio qđ de⁹ eſt nõ habet eſſe neceſſitate naturę eius:nõ eſt neceſſe ab illo ꝑpetuari, nec ante, nec poſt, nec etiã poteſt ex parte ante:licet ſcđm poſitionẽ philoſophi poſſibile ex ſe, nec ex parte ante, nec ex parte poſt poſſit perpetuari. Ipſe eñ poſuit alia prẽter generabilia & corruptibilia a nullo eſſe pricipiatiue: ſed ſolũ modo ex ſeipſis formaliter:ita q; cæleſte corpus ab ipõ non recipiat niſi motus continuationẽ:ſicut vnũ eorũ ab altero illuminationẽ. Propter qđ propter æternitatẽ oĩmodã quã poſuit ex parte ſubiecti, potuit ponere in ipſo ꝑpetuari omnimode:qđ erat poſſibile ī eo. Sed tũc forte arguit aliqs ſecũdum q; ſupra arguebamus cõtra Auicẽ. Si cælum de neceſſitate mouet ab alio:& ex ſe poſſibile eſt ipm nõ moueri:ponat ergo in eſſe:etſi falſum ſit, nõ tamen impoſſibile. Nũc autẽ nõ eſt falſum
H abſolutum ſed falſum impoſſibile:quia includũtur cõtradictoria vt patet. Et eſt dicendũ q; duplex eſt poſſibile eẽ. Eſt eñ quoddã poſſibile eſſe ſecũdum actũ vni⁹ formę, qđ eſt neceſſe eſſe ſcđm actũ alterius formę:per quã ordinẽ & connexionẽ habet ad aliud neceſſe eſſe:a quo per hmõi ordinẽ habet actum formę illius ſcđm quã habet q; ſit poſſibile eſſe, ſicut in propoſito cælũ ſcđm actũ formę ſuę eſt neceſſe eſſe:& ſcđm actũ motus eſt poſſibile eſſe:& p primã formã habet ordinẽ & cõnexionẽ ad primũ neceſſe eẽ:a q̃ p hmõi ordinẽ habet moueri ſm actũ. Aliud vero eſt poſſibile eẽ ſcđm actũ vnius formę:& ſcđm nulli⁹ formę actũ eſt neceſſe eẽ vt oĩs creatura. Propter qđ nõ eſt ſille. Sed illđ poſſibile ꝑpter annexũ nõ põt poni ī eſſe niſi per ipoſſibile:iſtud autẽ põt poni eẽ abſolute, & ſic cælũ ab eodẽ depẽdet:licet ab eo cauſatiue nõ habeat eẽ a q̃ depẽdet in motu & a quo cauſatiue habet moueri: ita q; ſcđm philoſophũ motus cæli nõ põt poni nõ eſſe:niſi ponat ordo & dependẽtia cæli ad primũ non eſſe. & ſi ordo ille nõ eſſet, cælũ non eſſet. dicente Auer. in fine de ſubſtãtia orbis. Dator cõtinuationis motus cæli eſt dator motus cęli:& niſi eſſet, deſtrueret motus:& ſi motus, & cælum:etſi motus cæli deſtrueret, deſtrueret motus entium inferiorũ:& ſic mundus:ex quo verificat q; dator cõtinuationis motui eſt dator eſſe aliis entibus:licet alio & alio modo vt iam dictũ eſt. Vnde poſuit tantam cõnexionem in eſſe inferiorum per dependentiã ad ſuperiora:vt licet inferiora ponerent ex ſe eſſe neceſſe eſſe, q; tamẽ nõ eſſent ſi ſuperiora nõ eſſent: ita q; ſi poneret aliquod inferiorum eſſe ſecũdum ipſum ſine connexione ad ſuperius, cõtradictoria & impoſſibilia implicarẽtur. ſ. q; eſſet propter neceſſe eſſe:& nõ eſſet propter defectũ cõnexionis ad aliud neceſſe eſſe. Sed q̃ q̃ Cõmẽta. exponendo librũ cæli & mundi ſic ſenſerit vt iam dictũ eſt de ſubſtãtia cæli & motu eius: & q; cælum ſecũdum ſubſtantiã nõ eſt in potẽtia:ſed ſecundũ vbi tm̃:& q; ideo ab alio cauſatiue mouetur:ſed non exiſtit niſi dependẽter ſolũ:in libello tamẽ de ſubſtãtia orbis videtur retractare hoc & dicere q; Ariſto. idem ſentiebat de motu eius:vt ſcđm hoc in modico differat opinio Ariſto. ab opinione Auic. In tertio eñ capło de ſubſtãtia orbis Cõmenta. dicit ſic. Et debemus ſcire q; corpus cæleſte non indiget virtute mouẽte in loco tm̃:ſed etiam virtute largiente in ſe & in ſua ſubſtãtia permanẽtiã æternã. qm̃ etſi ſit ſimplex, & nõ habeat potẽtiam ad corruptionẽ:tamẽ eſt finitę actiõis neceſſario: quia eſt finitarũ dimẽſionum. Et omne tale cum intellectus poſuerit ipm exiſtens per ſe abſq; eo q; aliud largiat ipſi permanẽtiam & æternitatẽ, neceſſe eſt vt ita ſit de finitate ſuę permanẽtiæ ſicut eſt de finitate ſuę actionis:& ideo neceſſe eſt in intellectu potentiã eſſe largientẽ ipſi perma

nẽtiam æternam:quẽadmodũ ipſi largitur motũ æternũ:& nõ hoc tm̃:ſed neceſſe eſt hic eſſe virtutem quę largit̃ ei motum propriũ ſuę actioni,quæ eſt æternitas inter cęteros motus,ſ.motũ localẽ in circuitu:& figurã propriã ipſi motui.ſ.ſphęricã:& mẽſuram propriã vniuſcuiuſq; iſtorũ corporum:& cõuenientiã inter ea adinuicẽ in ordine & quãtitate:ita q; ex oĩbus perficiatur vnus actus .i.totus mũdus. Nulla em̃ eſt differẽtia iter indigẽtiam virtutis actiuę in oĩ corpore ſimplici vno: aut in vno cõpoſito ex ſimplicib⁹ hmõi:& indifferẽter:ſiue etiã corpus illud fuerit generatũ,vl̃ nõ gñatũ. Vnde videmus cælũ habere vnã virtutẽ non tantũ mouẽtẽ oĩa:ſed agẽtem & conſeruantẽ omnia,Sed agẽtiũ quoddã eſt prius tẽpore acto:& eſt agẽs omne qđ fit in ſphęra mũdi:& eſt orbis quẽ ſequit̃ tẽpus: & eſt agens orbem.i.faciens ipſum in diſpoſitionib⁹ neceſſariis inueniendo finem propter quẽ fuit,Et cum hoc ignorauerũt quidam eſſe de opinione Ariſto,dixerũt ipſum nõ dicere cauſam agẽtem totum:ſed tm̃ cauſam mouẽtem: & illud fuit valde abſurdũ.Q2 ſi ita ſit:cęlum ergo ſicut eſt poſſibile moueri & nõ moueri ex ſe:ſic ex ſe eſt poſſibile eẽ & nõ eſſe: qđ proculdubio verum eſt obiectiue:& tale ſcđm ipſum bene poteſt pꝛpetuari ab alio:nõ autẽ qđ eſt poſſibile eſſe & nõ eſſe ſubiectiue:qđ dicunt Auer. poſuiſſe circa cælũ,ca.v.de ſubſtantia orbis,vbi dicit q; duobus modis eſt aliqd eẽ virtutis infinitę,ſiue actiue,ſiue paſſiue. Vno modo in tẽpore,ſ.per ſucceſſionem ſemp agendo & ſemp recipiendo:aut in ſe,ſ.vigore,ſ.inſimul agẽdo infinite vel recipiẽdo.Hoc ſecũdo modo in nullo corpore,ſiue cæleſti,ſiue elementari poteſt eſſe virtus actiua aut paſſiua infinita.Primo vero modo eſt infinita in corpore cæleſti actione & paſſione:quia ſubiectiue nõ eſt materia in potẽtia ad formã:ſed nec conſtitutiua forma eius in eſſe p materiã:ſicut nec anima rationalis per corpus humanũ. Vnde ſcđm ipm ex hoc corpus cæleſte habet q; põt ꝓpetuari in eſſe ab alio vtroq; modo:licet vtroq; modo ſit poſſibile ex ſe:non aũt corpus elementare:quia.ſ.eſt cõpoſitũ ex materia & forma:quę ſubiectiue eſt in potẽtia eſſe & non eſſe.& tale neceſſe eſt corrũpi: & tale proprie eſt poſſibile corrũpi. Vnde dicit q; nõ ſequit̃:q; ſi virtus eſt finitę actionis & paſſionis q; ſit corpus poſſibile vt corrũpaṫ:poſſibilitas em̃ nõ debet eſſe niſi ex hoc q; virtus eſt finita ĩ tẽpore:qa eſt cõpoſitum:& in potẽtia ſubiectiue.Et ſic Ariſto.arguens in primo cęli & mũdi:q; corruptibile ex ſe nõ poteſt perpetuari ab alio:ſolum intẽdit hoc arguere de eo qđ eſt corruptibile ſubiectiue potẽtia materię & habẽs cõtrariũ corruptiuũ: qualiter poſuit Plato cęlũ corruptibile:& a deo ꝓpetuari:nõ autẽ de eo qđ eſt ſolũ corruptibile obiectiue potentia defectiua naturæ. Tale em̃ non habet cauſam agẽtem corruptionẽ:& ideo a tali corruptiõe neceſſe eſt ꝓpetuo quieſcere:vt dicit in fine de ſubſtãtia orbis:credẽs per hoc ſatiſfacere queſtioni Ioannis Grãmatici.Sed nõ ſatiſfecit:licet em̃ nõ habet cauſam agentẽ:habet tamẽ cauſam deficientẽ ſubtrahente ſe cauſa in eſſe conſeruãte. Sed huic nullo modo cõſenſiſſet niſi poneretur illa cauſa mutabilis,vnde poſuit iſtam cauſam non poſſe ſe ſubtrahere propter inſeparabilẽ connexionẽ prædictã:& ſic q; nullo modo poſſet poni deficere niſi implicando contradictoria. Nos autẽ fideles qui omnia pręter deum ponimus ex ſeipſis nõ eſſe:& eſſe non habere niſi a deo:ita q; ſuũ non eſſe ſecundũ prædicta non ſolum natura ſed duratione etiã neceſſe eſt pcedere ſuũ eſſe:ita q; nullo modo poſſint recipere eſſe niſi ſint actu in nõ eſſe:debemus dicere q; ex parte ante recipere non potuerunt eſſe perpetuũ:nec ideo deus illud eis dare potuit:nõ propter aliquã impotentiam in ipſo:ſed propter conditionẽ receptibilis,nõ eſt em̃ potẽtia actiua ſine paſſiua ſibi correſpondente:vt ſupra habitũ eſt,illa em̃ vana eſſet.Poteſt tamen recipere a deo ex parte poſt quantũcũq; ſit corruptibile ſubiectiue: quia vis diuina poteſt vim corruptiuã abſoluere natura ipa manẽte:vt a calore ne calefaciat.qđ philoſoph⁹ videre nõ potuit. SIC ergo recolligo pdicta: q; neceſſe eſſe ex ſe formaliter ita q; a nullo pricipiatiue,eſt ſolus deus pater ſecũdum primũ modum eſſendi prepoſitũ. Neceſſe vero eſſe ex ſe formaliter ſed principiatiue ab alio ſunt filius & ſpũs ſctũs,iuxta ſcđm modũ eſſendi.Et ſic ſolus vnus deus in tribus pſonis eſſentialiter ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe:& nulla creatura eſt aut poteſt eſſe neceſſe eſſe formaliter:neq; ex ſe neq; ab alio, qm̃ neq; ex ſe formaliter & ab alio pricipiatiue,iuxta tertiũ modũ:neq; formaliter ex ſe & depẽdẽter ab alio:iuxta quartũ modũ:neq; etiã ex ſolo alio cauſatiue:ita q; nõ ex ſe formaliter:iuxta quintum modum & ſextũ & ſeptimũ. Sed iuxta octauũ modum oĩs creatura eſt poſſibile eſſe poſt non eſſe actione ſupnaturali,& poſſibile nõ eſſe poſt eſſe defectiue,Iuxta nonũ autẽ modum generabile & corruptibile eſt poſſibile ad eſſe poſt nõ eſſe actiõe naturali:& poſſibile nõ eſſe poſt eſſe corruptiue.Iuxta.xi.autẽ modũ &vltimũ ſumit̃ ipoſſibile eſſe oppoſitũ quoquo modo ei qđ eſt neceſſe eſſe.

Ad primũ principale. Ecce breuis ſolutio:ſed longa & ſpatioſa declaratio. Q2 ergo arguebaṫ primo ĩ oppoſitũ q; ſubſtãtię ſeparatę habent cauſam formalẽ intrinſecã ſui eſſe ſibi ſemp pręſentẽ:ergo ſeipſis formaliter ſunt neceſſe eẽ:Dicẽdũ ad mediũ q; eẽ duplex eſt,Eſſentię purũ:qđ eſt eẽ cognitiuũ:qa nõ habet illud rei k

essentia extra ītellectũ:& esse existētię qđ est esse verũ in re extra. Si ergo loq̃mur de necessitate circa esse primũ, nulla essentia creaturæ ex se formaliter est necesse esse, habēdo causam formalem intrinsecam sui esse sibi pręsentē:quia etsi esse essentię in essentia rei a nullo habetur effectiue:imitatiue tamē habet hoc a diuina essentia. Inquātum em̃ deus scđm ratiões ideales imitabilis est a creaturis:ex hoc habēt creaturę esse essentiæ suę:& ꝙ sint essentię quędā habētes esse cognitiuũ in mente diuina. Vnde Auicē. quia in rebus incorruptibilib⁹ non distinxit inter rei essentiā & existētiam: per hunc modũ posuit existētias rerũ extra a diuino intellectu. Et scđm hoc essentię siue formę rerum quasi dupliciter fluũt a primo. Vno modo p quādam imitationē formalē:& hoc quo ad esse essentię, scđm quē modum pñus in esse existētiæ posuit substātias incorruptibiles habere esse a deo. Alio modo p quādam pductionē:& hoc quo ad esse existētię, scđm quē nō posuit pñus incorruptibilia esse a deo:vt patet ex prędeterminatis. Et istos duos modos fluēdi formas rerũ a deo, notauit Auicē. viii. Metaphy. primo primũ:scđo scđm:dicēs. Scias ꝙ differētia est inter fluere ab aliquo formā cuius natura est vt intelligat:& inter fluere ab aliquo formā intellectā, inquātum est intellecta tm̃ absq; additiõe aliq̃. Forma ītellecta inquātũ intellecta:est forma vt est vniuersalis:causatũ vt intellectũ quoddā in eē essentię. Forma vero ī cui⁹ natura est vt ītelligat, est eadē forma vt singularis in suppposito in esse existētię:causatum vt ens quoddā extra. Vnde de vtroq; subdit cōtinue, primo de primo, scđo de scđo dicēs. Et scias ꝙ ipse intellígit suam essentiā esse principiũ fluxus oīs intellectí:inquātum est intellectũ causatũ sicut intellígit suā essentiā esse principiũ fluxus oīs entis inquātum est ens causatũ. Si vero loquamur de necessitate circa esse scđm:a qua sumit verũ necesse esse de quo est sermo noster:sic scđm prędicta nulla res creata vllo modo est necesse esse. Et ꝙ arguitur ꝙ habet causam formalē &c. Dicēdum ꝙ aliqua est forma a qua ex se ipsa sola habet esse sine alteri⁹ actu circa eā. Hoc modo sola forma illa quę est diuina essentia, est causa formalis diuini eē: licet impropriissime dicat causa esse:qa ipsa potius est ipm̃ esse. Et ideo solę tres psonæ quę habēt hmõi formā intrinsecam semp sibi præsentē, sunt necesse esse. Alia vero est forma a qua nō ex seipsa sola habetur esse actualis existētię: sed solūmodo ex actu alterius circa ipsam, quo fluit ab ea eē in re cuius est. & talis est oīs forma creata. Inquātū em̃ ipsa est effect⁹ dei, & ex hoc habet depēdētiā & respectũ quēdam ad deũ, ipsa est ratio & causa esse rei. & qđ sic habet formā intrīsecā sibi pręsentē sui eē, nō est necesse esse:sed solum possibile esse:cuius actus oīno depēdet ab alio. Et ꝙ arguit ad probationē maioris:ꝙ ablatis causis extrinsecis res habet esse per intrinsecas: Dicēdum ꝙ sunt quędā causę extrinsecę:a qbus res depēdet ordine essentiali:vt elemēta a celestib⁹:quędā vero sunt extrinsecę accidētales:a qb⁹ res depēdet ordine accidētali:vt iste hõ fili⁹ ab alio hoīe patre suo. De causis extrīsecis scđo mō verũ est:nō aūt de causis extrīsecis prīo mō, scđm ꝙ dicit Cōmēta. sup 8m Phy. ꝙ gñans pximũ particulare:vt hõ gñans hominē genitũ:nō aūt gñans vniuersale vt sol vel cęlũ. Vñ qa de⁹ est causa extrinseca omniũ essentialissima:idcirco sine ipo nihil valēt ad dandũ esse causę intrinsecę. immo si nō manu potētię suæ eas teneat, statim in nihilũ cadūt. Et qđ arguit ad probationē minoris:ꝙ formę simplices sibi abesse nō possunt:verũ est. nō tamē vt dictũ est per se sufficiũt ad dandũ esse existētię, sed essentię solũ scđm dictũ modũ. & ideo nullā necessitatē possunt dare ī esse existētię:

I. sed solũ in esse essentię quoquo mō vt dictũ est. PER idē patet ad scđm:qđ nō potest relinq̃re causam formalē sui esse, ex se formaliter est necesse esse. Dicēdum ꝙ verum est quādo ex se solo est causa sufficiēs sui esse:qđ solũ cōtingit ī forma increata deitatis. Quādo aūt ex se oīno ad hoc est insufficiēs:vt est omnis forma creata sicut dictum est:tunc quātūcūq; non potest res relinq̃re huiusmodi formā:non tamē ex ipsa est necesse esse nisi secundum dictum modum. Ad secundũ

Equuntur quęsita de creaturis scđm seipsas in spęciali:& primo circa quęsita de intellectualibus:scđo de non intellectualib⁹ sed inanimatis. Et circa primũ quęrebant primo quędā cōmuniter pertinētia ad naturā angelicā & humanā. Deinde quęrebant quædā alia ptinētia spęcialiter ad naturā humanā. Circa primũ istorum quęrebātur duo, quorũ vnum pertinet ad statũ naturę ītellectualis institutę, alterum vero ad statũ naturæ intellectualis oīno destitutæ. Primũ erat:vtrũ homo vel angelus quo ad statũ innocētię possit habere primũ actũ malũ. Secũdum vtrũ damnati possint reuerti ad bonũ. CIRca primũ arguit ꝙ nō:qa 8m Anſel. de casu diaboli, creatura intellectualis nō pōt habere primũ actu volūtatis nisi a deo. sed a deo nō pōt habere actũ volūtatis malũ:qa tūc malũ culpę esset a deo:qđ falsum est. ergo &c. CONtra. habēs potētiam perfectā nō impēditā liberā ad actũ, potest statim in actũ illũ ad quē est cũ aliquid potest per illā potētiam. natura intellectualis in volūtate sua habet huiusmodi potētiā:quę etiā est expeditior in malũ q̃ in bonum: quia facilius est Quęst. x. Quęst. xi. Argu. prin. In oppositũ.

Reſponſio. deficere q̃ proficere,ergo &c. AD hoc dicẽdum:q̃ ſiquis nõ diſtinguat inter actũ volũtatis naturalẽ & deliberatiuũ:nõ aſpiciẽdo ad actũ aliũ q̃ deliberatiuũ:poteſt dicere q̃ creatura intellectualis poteſt habere primũ actũ malũ.Cũ em̃ deliberauerit eligẽdo,ſiue bonũ fuerit,ſiue malũ,propter liberi arbitrii facultatẽ põt eligere malũ:licet nõ niſi vt bonũ ſibi & ſub ſpecie boni:vt iã diceť.Vñ dicẽtes q̃ deliberatio naturę intellectualis poſſit fieri ſubito:qa intelligit ſine diſcurſu : poſſunt ponere q̃ i primo inſtãti actio prima poſſit eſſe mala.Sed qa ei⁹ deliberatio nõ põt eſſe ī inſtãti:ideo nõ potuit in primo inſtãti habere actũ malũ.Vñ & ſcđm ponẽtes q̃ hoĩes & angeli erãt creati in gr̃a:& q̃ boni angeli meruerũt ī primo inſtãti creationis ſuę,meritũ illud ſiqđ erat p̃ceſſit ex gr̃a in actu volũtatis naturali nõ deliberatiuo.Si igit̃ diſtĩguam⁹ act⁹ volũtatis ī naturalẽ & deliberatiuũ:& q̃am⁹ gñaliter de actu pr̃io:vtrũ poſſit eſſe malus,ſiue ſit naturalis,ſiue deliberatiu⁹:Dicẽdũ eſt q̃ cũ act⁹ volũtatis naturalis p̃cedit deliberatiuũ:vt iã declarabiť:& naturalis act⁹ volẽdi nõ põt eſſe malus:ſicut nec ipa natura põt,eſſe mala:qđ em̃ vult naturali actu,vult vt bonũ naturę:q̃re nõ põt eſſe niſi bonũ:qa a deo ẽ ĩditũ naturę:idcirco ſimplr̃ dicẽdũ eſt:q̃ nullo mõ act⁹ prim⁹ volũtatis põt eẽ malus.Sed hũc actũ naturalẽ a deo eẽ ĩditũ naturę,ponũt ſic eſſe ĩditũ,q̃ ĩpetu quodã volũtatẽ ducit ad primũ actũ volẽdi:ſine quo nõ põt vt dicũt exire ī alios. Vñ dicũt q̃ prim⁹ act⁹ mal⁹ eſſe nõ põt:qa nõ põt fieri niſi a deo agẽte vt merito aſcribereť deo,q̃re cũ malũ deo ex actione ſua aſcribi nõ põt:prim⁹ act⁹ malus eſſe nõ poteſt.Qđ dicũt ſenſiſſe Anſel.de caſu diaboli.De angelo em̃ ī ca. xi,quęrit ſic,Putas ne ipſe angel⁹ p ſe poſſit aliqd velle?Et exponit qd appellat p ſe:ſubdẽs.Per ſe dico p hoc qđ iam habet:vt q habet pedes q ſufficiũt ad ambulandũ,p̃r ſe poteſt ambulare:q aũt habet pedes & nõ habet ĩcolumitatẽ pedũ:nõ põt ambulare p ſe.Hoc itaq̃ modo quęro:an angelus q iã aptus eſt ad volendũ & nondũ qcq̃ vult,per ſe poſſit aliqd velle:habendo,ſ.volũtatis potẽtiã qua ſeipo poſſit & velit ſeip̃m mouere de nõ velle ad velle?Et determinat q̃ nõ:ſubdẽs ī ca.xii.Quicqd ſe mouet ad volendũ,prius vult ita ſe mouere:quicqd ergo nihil vult:nullo modo poteſt ſe mouere ad actũ volẽdi. Reſtat igit̃ vt ille angelus q iã aptus natus eſt ad habendũ voluntatẽ:ſed tñ nihil vult:nõ poteſt habere voluntatẽ primã a ſe.Q2 ſic neceſſe ſit ponere:vt,ſ.ponere q̃ ſup naturalẽ voluntatẽ quę eſt naturalis potẽtia aĩæ,oporteat a deo fieri aliquẽ ip̃etũ in hmõi volũtatẽ ad eliciẽdũ primũ actũ volũtatis anteq̃ ex ſe poſſit exire ī actũ ad aliquẽ aliũ:nõ video. Si em̃ angelus ex dono dei in naturalib⁹ ſuis habet voluntatẽ q̃ poteſtas naturalis eſt,& facultatẽ incolumẽ ante oẽm eius actũ:nõ video qn p ſe poſſit aliqd velle:vt,ſ.ſeip̃am moueat & velit & poſſit mouere ī actũ volẽdi: cũ pri⁹ nihil oĩno voluerit:aut nullũ actũ volẽdi oĩno habuerit.Vñ nõ video qn bñ rñdeat ei diſcipul⁹ cũ dicit ī ca.xii.Si iã apt⁹ ẽ ad volũtatẽ,i.ad actũ volẽdi vt nihil aliđ illi deſit,ſ.de ĩtriſecis naturalib⁹ neceſſariis ad actũ volẽdi:vt nihil ei reſtet vl̃ deſit q̃ velle:nõ video cur per ſe nõ poſſit.Vt tñ mutẽ ſimile & exẽplũ qđ ibi cõtinue ſubiũgit:& dicã ſic:qcũq̃ em̃ apt⁹ eſt ad vidẽdũ:& aptis oculis in tenebris poſit⁹ nihil videt:qa,ſ.deeſt lux mouẽs: & ipſa ſolũmodo poteſt videre per ſe lumine ſubito fulgẽte ī p̃ſentia oculor̃:q̃re ergo q apt⁹ eſt ad volẽdũ:& volũtati nullo volibili p̃poſito p cognitionẽ intellect⁹ nihil vult:qa,ſ.deeſt p̃ſentia volibilis in cognitione:& p̃pt hoc ſolũmodo nõ põt velle p ſe:volibili ſubito p̃ſente ī cognitiõe intellect⁹:quare ergo nõ volẽs ſil̃ nõ velit p ſe ſicut nõ vidẽs põt p ſe videre:reuera nõ video.Nec valet hic reſpõſio Anſel.qua reſpondet ad exẽplũ qđ ibi proponit diſcipulus de illo q clauſis oculis ī luce poſit⁹ nihil videt : & tamẽ põt p ſe videre:nõ aũt nõ volẽs põt p ſe velle.Et reſpõdet Anſel.dicẽs q̃ hoc cõtigit qa ille nõ vidẽs habet viſum & volũtatẽ iã actu volentẽ qua põt mouere viſũ ad vidẽdũ aperiẽdo oculos.In p̃poſito aũt loqmur reſpectu act⁹ volẽdi de illo q iã habet nullũ actũ volẽdi.Et ita reuera q̃ ad hoc nõ eſt ſil̃e.Sed ſic ī nr̃o exẽplo reſpõderi nõ põt:qa ſi ī tenebris ſint oculi apti:& volũtatẽ nihil ip̃diat p hoc q̃ ſit alibi nimis intenta:nec alio modo cũ lux ſplẽdet ī p̃ſentia oculor̃ abſq̃ oĩ actione volũtatis p̃cedente qua mouet viſum ad actũ vidẽdi:põt p ſe videre:& quęrať quare ergo ī p̃poſito ſi volũtas nõ ſit ip̃edita:& poſtq̃ prius nullũ volitũ pr̃eſens erat ī cognitiõe:& ideo nihil vult: cũ ſtatim ī cognitiõe p̃ſentať volibile abſq̃ oĩ actione volũtatis p̃cedẽte qua mouet ſe ad actũ volẽdi:nõ poteſt p ſe velle. Nõ enim poteſt dici q̃ ille habet actũ volũtatis ante actũ videndi:quo poteſt mouere viſum ad actũ videndi:iſte vero nõ:quia ibi actus volũtatis p̃cedẽs nihil operať ad actũ videndi vt dictũ eſt. Vnde nec requiriť appetere videre ad illũ primũ actum vidẽdi. Vnde ſicut ī primũ actũ vidẽdi,aut cognoſcẽdi,aut intelligẽdi nõ oportet ducere viſum vel intellectũ in actũ videndi vel intelligẽdi per aliũ actum vidẽdi,cognoſcẽdi,vel intelligẽdi p̃cedẽtẽ:ſed ſine illo põt p ſe exire ī actũ aliis neceſſariis ad ip̃m cõcurrentibus:ſic in primum actum volendi non oportet ducere voluntatem in actum volẽdi per alium actum volendi p̃cedentẽ:ſed ſine illo poteſt exire in ip̃m aliis neceſſariis ad ipſum cõcurrẽtib⁹. Cũ

ergo quęrit Anſel. Quare reſpõde mihi ſiqua res ſeipſam mouet de nõ velle ad velle: vtrũ ſic ipſa ſe velit mouere: Reſpondeo ꝙ ſic: ſed nõ alio actu volendi, quicunq; em̃ vult aliquid, vult ſe velle illud in illud volẽdo: & qcũq; explicite actũ replicãdo ſup ſe dicit ſe velle ſe velle illud, nugatorie hoc dicit: quia in primo velle dicit vtrũq;: & ſic dicere velle ſe velle illud, eſt ac ſi diceret: volo volo illd niſi ita ſit ꝙ actus principalis velle non ſit in poteſtate volentis ſe velle illud, & hoc aut nullo modo: aut nõ tali modo quo vult ſe velle. Velle em̃ deum charitatiue nõ eſt ĩ hominis poteſtate abſq; habitu charitatis: & ideo volũtate naturali poteſt velle ſe velle deũ: & hoc non eſt niſi velle habere charitatem qua poſſit velle deũ charitatiue. Similiter q vult deũ ex minori charitate, nõ poteſt vel le illũ qualiter põt velle ex charitate maiori. & ideo voluntate ex charitate minori põt velle ſe velle deũ: & hoc nõ eſt niſi velle habere charitatẽ maiorẽ qua poſſit velle deũ magis charitatiue. Et ſicut
P eſt de velle in volẽdo ſe velle, ſic eſt de diligere in diligẽdo ſe diligere. Tamẽ ne tam abſurdum ꝙd credatur Anſel. poſuiſſe: puto ꝙ illud qđ dicit Anſel. Dic ergo quicqd ſe mouet ad volẽdum prius vult ita ſe mouere &c. vt ſcriptum eſt ſupra: intelligit de voluntate in habitu reſpectu illius quod vult naturaliter. ad tale em̃ qd neceſſario prius vult ĩ habitũ ita ſe mouere: anteq̃ naturaliť in actu ſe moueat ad illud volẽdum. Et ꝙ ſic intelligit, aperte explicat p hoc qđ dicit in litera ĩmediate pręcedente. Siquis em̃, vt tangit diſcipulus in ſua dubitatione, ſubito claudit oculos ad ictũ veniẽtem aut ſi cogiť aliquo incõmodo vt ſubito velit & prius non volebat: quia forte nihil de illo aduertebat: ſic ſubito nõ moueret ſe actu volũtatis fugiẽdi illud niſi prius ſcđm habitum naturaliter ſe velit mouere ad illũ actũ volũtatis. Vnde ipſe Anſel. cõtinuo ſubdit dictis cõſentiẽdo ſic inquiẽs. Nullus cogiť vel timore vel ſenſu alicuius incõmodi nec attrahiť amore cõmodi alicuius ad volẽdum aliqd. ſ. ſcđm actũ: niſi q pri⁹ habet volũtatẽ naturalẽ vitãdi incõmodũ: aut habẽdi comodũ: qua volũtate ſe mouet ad alias volũtates, hoc eſt ad alios actus volẽdi. Ecce q̃ aperte dicit volũtatẽ primã qua ſe mouet ad alios act⁹ volẽdi eſſe volũtatẽ naturalẽ vitãdi incõmodũ aut habẽdi cõmodũ: quę nihil aliud eſt q̃ actus volũtatis in habitu: qua ſtatim cũ offert incõmodũ ſcđm actũ, vult vitare: & cum offert cõmodum, vult habere neceſſario & naturaliter. Hũc aũt actũ volũtatis naturalẽ in habitu nõ habet reuera a ſe ſed a deo: in eo ꝙ dedit naturalẽ potentiã voluntatis: & naturaliter ei imꝑſſit velle vitare incõmoda & habere cõmoda. Qđ etiã apte inſinuat p ea quę ſubdit. Beat⁹ autẽ nõ poteſt eſſe &c. vbi declarat ꝙ accepit a deo velle ſibi bene eſſe & nõ eſſe male, & velle eſſe beatũ: ita ꝙ nõ poſſit moueri ab hoc ad volendũ aliud contrariũ: & ſimiliter velle ea quæ p ſe & eſſentialiter ordinant ad beatitudinẽ: & hoc volẽdo ee beatũ: quãto hoc alti⁹ eſſe nõ poſſe cognoſcit: & quo modo cũ nõ põt habere ſumma cõmoda: neceſſe eſt eũ velle habere inferiora: & ꝙ velle cõmoda ſiue maiora, ſiue minora eſt donũ dei: ſicut eſt vita aut ſenſualitas: & ꝙ nõ eſt in tali voluntate, ſiue iuſtitia, ſiue iniuſtitia. Ex quo cõcludit ĩ fine. c. xiii. Ergo inquãtum eſſentia eſt, bonũ eſt aliqd: quãtũ
Q vero ad iuſtitiã ptinet ſiue ĩiuſtitiã, nec bona, nec mala eſt. AD dubitãdũ tamẽ an ſic ſenſerit Anſel. mouet me vnũ verbũ: per qđ videť ſenſiſſe de actu primo intelligẽdi ex quodã impetu diuino. eſt aũt verbũ illd qđ poſuit ſupra: ĩ quo expoſuit qđ dixit p ſe, ſic ĩquiẽs. Per ſe dico p hoc qđ iã habet. Vbi explicat ꝙ illd qđ iã accepit ĩ naturalib⁹ nõ ſufficit ad primũ actũ ĩtelligẽdi: cui⁹ cõtrariũ eſſe verũ iam declarauim⁹. Si vero intelligat dictũ ſuum ſcđm modũ quo ipm iam expoſuimus: tũ dictũ eius nõ valet ad ꝓpoſitũ: qa quęſtio eſt de velle ĩ actu nõ in naturali habitu potẽtię. Ideo dicẽdũ ſicut prius: ꝙ actus prim⁹ volũtatis nõ põt eſſe malus qa naturalis eſt: & a deo indit⁹ nature intellectuali: nõ p impetũ quẽdã vt dicit ꝑdicta opinio: ſed p hoc ꝙ ei ididit naturalẽ volũtatẽ: qua ex ſe & p ſe. i. p hoc qđ iã habet naturaliť, põt ĩ actũ primũ volũtatis. Per hoc em̃ de⁹ ei naturã talẽ indidit qua naturaliter poteſt ĩ talẽ actũ. qđ em̃ ſic vult nõ poteſt nõ velle. Idcirco merito talis act⁹ deo aſcribiť: vt ideo dicať nõ poſſe eſſe malus tum qa pure naturalis: tũ qa naturã qua ſic põt & nõ aliter, a deo habet. Et ſic iſte actus bonus eſt: quia a natura bona eſt: & a deo qui naturam cõdidit: nec poſſet oĩno eſſe malus niſi deus naturã malam cõdidiſſet. & per hoc etiam deo aſcriberet malitia & iniuſtitia eius: non autẽ agenti eum per ſuam voluntatẽ talẽ. Sicut ſi habẽs tibiam curuam in ſuo primo actu incedendi claudicaret, imputãdũ eſſet efficienti tibiam: nõ ſic incedenti per eã: & malus ſiue iniuſtus ſcđm hunc actum potius diceret efficiens tibiam q̃ claudicãs per eam: ſi tamẽ inceſſus eſſet pure naturalis & incedens oĩno neceſſe haberet incedere per eã: ſicut volẽs neceſſario & naturaliter per voluntatẽ agit primũ actum volẽdi. Vnde ſicut primus actus rectus a volũtate recta nõ imputať iuſtitię volentis ſed bonitati dei: ſic ſi primus actus eſſet obliquus a volũtate obliqua, non imputaretur iniuſtitiæ volentis ſed malitiæ dei. Vnde dicit Anſel. de caſu diaboli. cap. xiiii. Sicut non eſſet voluntas iniuſta ſi vellet incõuenientia: qm̃ hæc nõ poſſet nõ velle: ita ſi vellet cõuenientia: nõ

idcirco eſſet iuſta volũtas:quando ſic accepiſſet vt nõ poſſet aliter velle.Si vero inceſſus cũ hoc ꝙ eſſet naturalis ex parte tibię:ex parte incedentis eſſet deliberatiuus:& ex electione procedens:etiam imputaret vitio incedẽtis. Sic & in ꝓpoſito habens a deo volũtatẽ obliquã ſi cũ hoc ea vellet ꝑ deliberationẽ actum obliquũ,malitia actꝰ imputari deberet & deo & volẽti. Sed ſi procederet malus ex voluntate obliqua nõ naturaliter:ſed ex deliberatione:hoc ſolum eſſet malitię volentis, quemadmodum ſi in primo inſtanti fieri poſſet deliberatio:& primus actus eſſet malus:eſſet a bona natura & a mala volũtate. Eſt autẽ in actibus intellectualis maximi angeli de quo pręcipue eſt ſermo,quo ad ſtatum innocentię: ſciendũ ꝙ primo per intellectũ ex habitu cõcreato cõprehẽdit vniuerſales rerũ eſſentias:& ſimul ſtatim complacet naturaliter voluntati ſuę in illis abſq; deliberatione.In qua cõplacentia quæ neceſſario eſt primus actus eius:quia nõ eſt circa particularia:nõ poteſt eſſe malum aut bonũ moris, in comprehẽſione autẽ particulariũ ſub vniuerſali,cũ ſimul plura nõ poſſit cõprehendere ſed ſolum per diſcurſum vnũ poſt alterũ:ſed non vnum ex altero: ſic vt angelus ſuperior in naturalibus prius ſuam eſſentiam particularẽ comprehẽdat quia ſibi magis pręſens eſt,ſiue alicuius alterius ſub alia ſpecie,ſiue pluribus ad cõprehenſionẽ per intellectũ cuiuſq; ſingularis ſimul duratione:licet quodam ordine naturę cõcomitatur complacẽtia naturalis in illo:& ſic in quolibet ſucceſſiue: ſcđm ꝙ ab intellectu comprehẽditur vnum poſt alterum.Nec ĩ aliquo actu huiuſmodi voluntatis poteſt eſſe malũ aut bonum moris:ſed ſolũmodo bonum naturę.Vlterius autem cum intellectus angeli primi eſſentiã ſuam propriam comprehẽdit ſub cõparatione ad eſſentias inferiorum:& comprehẽdit ꝙ eſſentia ſua ſuperior eſt & dignior ordine & gradu naturę: & quãtũ eſt ex naturalibꝰ nata pręeſſe & principari aliis:& vlterius cum hoc ꝙ iſtud eſſet bonum quoddã & ordinatum:& ſibi atq; aliis bonũ:in hoc verũ dicit ĩtellectus abſq; omni fallacia & errore:cũq; talẽ intellectum ſequit complacẽtia voluntatis,illa adhuc pure naturalis eſt & abſq; omni deliberatione. Vnde & iſtẽdo ĩ ea adhuc oĩs actus volũtatis hucuſq; qui neceſſario plures ſunt,boni ſunt: & in deum bonitas illorum retorquẽda eſt:& nullus eorũ malus.ꝙ ſi eſſet:malitia eius in deũ retorquẽda eſt.Et hoc curſu ꝓcedit actio voluntatis hucuſq; ꝙ non poteſt eſſe niſi bona bonitate naturæ: neq; bona aũt neq; mala bonitate & malitia moris:& hoc ſiue oĩs creatura ĩtellectualis fuerit creata in gratia ſiue non:quia gratia non variat aut mutat naturã:quia nec curſum aut ordinẽ naturę,Ita ꝙ ſicut actus voluntatis prędicti neceſſario ſunt abſq; omni deliberatione:& prędcedũt omnẽ actum deliberatiuũ ſine gr̃a:ita & cũ gratia.Vnde ꝙ aliqui dicunt ꝙ fuerũt creati in gratia gratũ faciente:& ꝙ oẽs in primo inſtanti ſuę creationis meruerũt:non video:quo ad hoc videlicet:ꝙ tũc potuerũt meruiſſe : cũ quãtum eſt ex natura ſua nondũ de aliquo potuerit deliberaſſe: ſed neceſſe eſt omnẽ deliberationẽ prędictos actus cõplacẽtię naturalis prędceſſiſſe. An aũt gratia iuſtificãs fuerit eis collata a deo in creatione cum ſuis naturalibus,de hoc nihil iudico:niſi ꝙ ſic fuiſſe factũ potuit: ſed an fuerit factum : quia a mera dei voluntate hoc dependet : ſcio ꝙ nulla naturali ratione deprehendi poteſt certitudinaliter.Modus autem aliquis quo congruentius fieri potuiſſe appareret cõuinci poteſt.Quare cũ ſemp pręſumẽdũ eſt deũ feciſſe qđ rationabilius & cõgruẽtius faciẽdum erat:& ſic congruentius & rationabilius fieri decuit:ſecũdum enim ꝙ dicit Auguſt, de libero arbitrio:ſi recta ratione deprehendi poteſt quia cælum decimũ eſſe congruat:putãdum eſt deum illud feciſſe: ſecũdum modum ergo magis decẽtem & congruum credẽdum eſt deum gratiam cõtuliſſe.Vnde quia gratia non ordinatur niſi ad meritum congrui quo ad gratis datam:aut digni quo ad gratum faciẽtem:vt habitum eſt ex ſupra determinatis:& vſq; ad horam qua deliberare potuit intellectualis creatura:cum ſecundũ dicta actus voluntatis non potuit eſſe niſi pure naturalis:quo nec de congruo:nec de digno habeẽ aliquod meritũ: quia vt dictũ eſt in genere moris neq; bonus neq; malus eſſe poteſt:fruſtra ergo & in vanum ante horam qua deliberare potuit aliqua gratia ei collata fuiſſet.Et propterea mihi apparet rationabilius eſſe ponendum ꝙ vſq; ad illam horã ſuiſſet in puris naturalibꝰ in qbus & creatus erat:& ſcđm hoc angelos in claritate naturaliũ fuiſſe creatos & oẽs p ſpatiũ tẽporis ĩ tali btitudine pſtiterũt:vſq;,ſ,ad horã qua deliberare potuerũt.Vt ſcđm hoc intelligamus illud dictũ Aug,xi,de ciui,c,xi,Nullo modo ſcđm ſpatiũ aliqđ tẽporis prius erãt ſpũs illi tenebrę:quos angelos dicimꝰ:ſed ſimul vt facti ſunt lux facti ſunt &c.Prius nõ erãt tenebrę:qa natura nõ fuit mala creata ſicut dicebãt Manichei. Quorũ opinionẽ p hoc cõſequẽter repellit ibidem.Sed in quali & quãta luce,ſ,an naturæ tm̃,an gratię,certitudinaliter definiri nõ poteſt,Augu, dicẽte continuo,Quatenus autẽ anteq̃ ꝓccaſſent illius ſapiẽtiæ fuerint participes definire quis poteſt!Vnde ſi angeli mali ponẽdi ſunt,nunq̃ gratiam iuſtificantẽ habuiſſe putãdum. Congruentius videtur deum eam omnibus tribuiſſe anteq̃ aliqui eorum ꝓccauerunt.Sed cum ad inſtans ꝓrue-

nerunt in quod deliberare poterãt. Vbi deus ſuã oſtendit benignitatẽ nõ ſolũ naturã creando qua deliberando poſſit actu velle bonum:& tẽperate velle non excedẽdo in volendo:ſicut & poteſt in volendo excedere:ſed etiã gratiam iuſtificantẽ apponẽdo:qua iuuatur cum bonũ velit & tẽperate velit,dicente Anſel.de caſu diaboli.c.xiiii.Qm̃ non ſolũmodo volendo beatitudinẽ:nec ſolũmodo volẽdo qđ cõuenit,cũ ex neceſſitate ſic velit,nec iuſt⁹ nec iuſtus põt appellari,nec põt,nec debet eẽ beatus niſi velit & iuſte velit:neceſſe eſt vt ſic faciat de⁹ vtrãq; volũtatẽ.i.voluntatẽ vnã ſcđm vtrãq; conditionẽ in illo cõuenire:vt & beatus velit eſſe & iuſte velit:quatenus addita iuſtitia ſic tẽperet volũtatẽ beatitudinis:vt reſecet voluntatis exceſſum:& excedẽdi non amputet poteſtatẽ:vt p hoc quia volet eſſe beat⁹ modũ poſſit excedere:p hoc vero q; iuſte volet.i.q; habet iuſtitiam qua velit: non velit excedere:& ſic iuſtã habens beatitudinis voluntatẽ:poſſit & debeat eſſe beatus:qui nõ volẽdo qđ debet velle cũ tamẽ poſſit:mereatur vt qđ velle nõ debet nunq̃ velle poſſit:& ſemp tenẽdo iuſtitiam per moderatã voluntatẽ nullo modo indigeat:aut ſi deſeruerit.ſ.volendo quod nõ debet velle per immoderatã volũtatem,oĩno indigeat.Sed ſi iſtam gratiã fuiſſe dicamus iuſtificantẽ ſecũdum q; iam dictum eſt,tunc angelos bonos & malos in gratia pares fuiſſe iudicam⁹ priuſ q̃ illi peccauerunt.Qđ Augu.non audet aſſerere.Vnde poſtq̃ dixit Aug.qđ ſupra poſuimus.Quaten⁹ autem anteq̃ peccaſſent illius ſapiẽtię fuerint participes definire quis poteſt?continuo adiungit. In cuius tum participatione æquales fuiſſe iſtos illis,qui propterea vere pleneq; beati ſunt:qm̃ nequaq̃
R de ſuę beatitudinis æternitate fallũtur,quomodo dicturi ſumus?Vnde de hoc nihil certificandum eſt:ſed pie credendum qđ magis congruit rationi. Vnde velle bonum temperate poteſt aliquis triplíciter.Primo ex puris naturalibus volendo aliquod bonũ moris:vt det velle tẽperate:qđ bene poteſt ex puris naturalibus:licet aliqui hoc negãt: quia tunc neceſſe eſſet voluntatẽ pure naturalem in deliberando excedere:quia tunc non eſſet deliberatio: ſed natura:nec imputandus eſſet exceſſus deliberanti:ſed talem naturam inſtituenti.Secundo ex puris naturalibus cum aliquo dono gratiæ gratis datę iuuando in hoc naturam.Tertio ex dono gratiæ gratum facientis:per hoc amplius naturam iuuando vt ſtet in tẽperamẽto:Vt ex primo actu nullum ponamus meritum omnino:ex ſecundo vero meritum congrui tm̃:ex tertio vero meritum digni. Nũc autem qđ ex aliquo merito poteſt dari,congruentius vt videtur ſecũdum cõmunem curſum datur:cui datur prędẽte merito congrui:& denegatur propter demeritum cõgrui:q̃ vt abſq; omni merito vel demerito tribuatur & illi qui per gratiam gratis datam non eſſet ſe diſpoſiturus ad illud:& illi qui eſſet ſe diſpoſiturus:quẽadmodum vt iam dictum eſt ſecũdum Anſel. donum beatitudinis congruentius eſt dari ex merito q̃ fine. Vnde ſicut non congruit ponere q; omnes fuiſſent creati in gratia iuſtificante propter rationem prædictam: ſic propter rationem iam dictam magis puto q; omnibus primo data fuerit gratia ſiue iuſtitia aliqua gratis data qua ſtare in bona voluntate volendo bonum temperate poterunt:& mereri de cõgruo:ſed nõ de condigno:vt propterea ex illa gratia proficere non potuerint: neq; boni angeli neq; mali. Sed boni qui vſi bene ſunt illa gratia prima volendo bonum temperate ſine exceſſu, ſtatim meruerunt gratiam iuſtificantem. Et mali quia ea male vſi voluntarie excedendo moderamen in quo gratia illa viſa eſt eos tenere, ſtatim gratiam iuſtificantem demeruerunt: & ſtatim ceciderunt:aliis in gratia ſtantibus & illorum caſum videntibus & reuerentialiter iudicem timentibus:& cum adiutorio gratiæ ad bonum nitẽtibus:in quo ſuam beatitudinem meruerunt:& exinde in bono confirmati aliis priuſ damnatis & in malo obduratis. dicente Gregorio ſuper illud Iob.xl. Territi purgabuntur. Nec rectę intelligentię ſenſum relinquimus ſi credamus leuiathã ab arce beatitudinis cadente in ruina eius etiam angelos bonos expauiſſe:vt cũ iſtum ex illorũ numero ſuperbiæ lapſus eiiceret,illos ad robuſtius ſtandũ timor ſolidaret. Vnde cum ſublat⁹ fuerit timebunt angeli:& territi purgabũtur.Purgati em̃ ſunt:quia nimirũ iſto cum reprobis legionibus exeunte ſoli in cæleſtib⁹ ſedibus qui beati inæternũ viuerent remanſerũt. Huius itaq; lapſus eos terruit & purgauit:terruit ne cõditorem ſuum ſupbe deſpicerẽt:purgauit quia exeuntibus reprobis actũ eſt iuſte vt electi ſoli remanerẽt. Et quia cunctorum opifex deus ſcit ad bonorum cuſtodiã bene vti etiam mala actione reproborũ,lapſum cadẽtium vertit in prouectũ manẽtiũ:& vnde punita eſt culpa ſuperbientiũ,inde humilibus angelis & inuenta & ſolidata ſunt augmenta meritorũ.Iſtis nãq; cadentibus,illis in munere datum eſt vt cadere oĩno non poſſint.Sancti enim angeli dum in iſtis ſuæ naturæ damna cõſpiciunt:in ſeipſis iam cautius robuſtiuſq; conſtiunt.Moral.lib.xxxiiii.cap.viii. Vt ſecũdũ hoc ponamus angelos peccatores gratiam iuſtificantem non habuiſſe:ſed ſimul illã & gloriã demeruiſſe. Vt ſecundũ hoc intelligamus illud qđ dicit Augu. xi.de ciui.dei.ca.xiiii. Qui per piam ſubiectionem noluit tenere qđ vere eſt:affectat per ſuppbam ela

tionē ſimulare qđ nō eſt,vt ſic ſicut dicit,intellígatur etiā,qđ beat⁹ apoſtolus Ioā. ait.Ab initio dia bolus peccat:hoc eſt ex quo factus eſt iuſtitiā recuſauit:quā niſi pia deo ſubiecta volūtas habere nō poſſet.Ecce ꝙ dicit ꝙ recuſauit:ad oſtēdendum ꝙ ob hoc peccauit & malus extitit ꝙ iuſtitiā recu ſauit:nō quia natura eius mala fuit.Vnde cōtinuo ſubdit.Huic ſentētię quiſquis acquieſcit:nō cū illis hęreticis ſapit.i.Manicheis:& ſiquę alię peſtes ita ſapiunt ꝙ ſuam quandam propriam tanq̄ ex aduerſo prīcipio quodā diabolus habeat naturā ſuā.Dicit etiā.Quā niſi pia &c. ad declarādū quā do illam iuſtitiam recuſauit:quia nō ſtatim in primo inſtanti quo factus eſt:ſed quando non piam nec deo ſubiectam voluntatē habuit,qđ erat quādo primū opus malum ex deliberatione fecit.Vo luntas enim antea nec pia,nec impia fuit vt dictū eſt:quā etiā tunc recuſauit nō repellendo illam quā prius habuit:ſed non acceptādo quā tūc pia deo ſubiecta volūtas habere potuit & debuit.De qua Anſel.dat exēplū de caſu diaboli.c.xv.dicens ſic.Exiſtimo iā te cognoſcere cū iniuſtitia non ſit aliud q̄ abſentia iuſtitię:nec iniuſtum aliud q̄ non habere iuſtitiā:cur nō ante datam ſed poſt dere lictam iuſtitiā eadem abſentia iuſtitię vocatur iniuſtitia:& non habere iuſtitiam ſit iniuſtum:& ſic vtrūq; reprehenſibile.Non em̄ propter aliud niſi quia nō dedecet abeſſe iuſtitiam niſi vbi debet eſ ſe.Sicut em̄ virū q nōdū debet habere barbā nō dedecet nō habere:cū vero iā habere debet:indeco rū eſt nō habere:ita naturā q̄ nō debet habere iuſtitiā,nō deformat nō habere:illā vero q̄ habere de bet,dehoneſtat nō habere:& quāto magis debere habere virilē oſtēdit naturā,tāto magis nō habe re fœdat virilē figurā.Vñ Grego.ſup illd Iob. Aurū op⁹ decoris tui:& foramina tua ī die q̄ cōdit⁹ es p̄parata ſunt.dicit Mora.lib.xxxii.ca.xxvi.Aurū op⁹ decoris ei⁹ extitit: qa ſapiētiæ claritate ſana uit quā bene creatus accepit.Foramina vero idcirco ī lapidibus fiunt:vt vinculati auro in ornamēti cōpoſitione iūgant: & nequaq̄ a ſe diſſidāt:qs interfuſum aurū repletis foraminib⁹ ligat. Huius er go lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt:quia videlicet capax charitatis eſt cōdi tus:qua ſi repleri voluiſſet:ſtātibus angelis tanq̄ poſitis ī regio ornamēto lapidibus potuiſſet inhę rere.Si em̄ charitatis auro ſeſe penetrabilē prębuiſſet,ſanctis angelis ſociatus in ornamento vt dixi mus regio fixus remaneret.Habuit ergo lapis iſtę foramina:ſed per ſupbię vitiū charitatis auro nō ſunt repleta.Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant: idcirco iſte cecidit,quia etiā perforat⁹ ma nu artificis amoris vinculis ligari cōtempſit,ex hoc peccando contēnere potuit:quia licet creaturę cuilibet & vnuſcuiuſq; voluntati naturaliter inditus ſit appetitus boni ſuiipſius: ita ꝙ cōtrarium eius nullo modo niſi per accidēs velle poſſit:nō tamē ſic naturaliter inditus eſt vt bonum appeten do ordinet illud in alterū bonum:ita ꝙ ab illo deficere nō poſſit agēs volūtarium,quēadmodū agē tia nō voluntarie quātum eſt ex ſe ab illo deficere nō poſſunt.Vnde peccat agens voluntarie:quia bonum propriū in vltimū bonum nō ordinat:ſed in eo ſibi finē cōſtituit.Cum em̄ vt iam ſupra dī ctum eſt,angelus malus ſuā prærogatiuā ſuper alios cōſpexit vt bonum ſibi eſſet aliis principari:et ſi hoc ei cōplacuit:in hoc nondū peccaſſet ſi cōplacētiam ſub moderamine tenuiſſet:quia complacē tia pure naturalis fuiſſet.Sic em̄ etiā boni angeli ſuperiores prerogatiuā ſuā ſup inferiores cōſpexe runt:& in hoc eis cōplacuit,ſed nō peccauerūt:quia ſub moderamine ſcđm inſtinctū gratię ſibi da tę ſeſe cōtinuerunt.Malus autē angelus nequaq̄:ſed cū eo ꝙ ſibi preminentia ſua cōplacuit,in ela tionē ſingularitatis erupit: & moderamē cōplacentię exceſſit,bonum ſibi ſingulare ſingulariter re putans:& bonū aliorū deſpiciēs:in hoc ſup alios ſimilē altiſſimo ſe reputās:vt ſicut ille ſingulariter prędellit oīa,ſic iſte ſingularit reputauit ſe p̄cellere cętera.Vñ ſic ſingularit ſe efferre,erat p effectū dicere.Sup aſtra cæli exaltabo ſoliū meū &c.Et per hoc ſeipſum finem aliorum conſtituit:& quia a fine & ſecūdum finis exigētiam debēt regulari ea quæ ſunt ad finem:ideo ſeipſo & ſecūdum ſeipm alia regere diſpoſuit & eis præeſſe.Vnde Greg.xxiii.Mora.c.viii.Quatuor ſunt ſpecies quibus oīs timor arrogātium demonſtratur:cum bona aut a ſemetipſis habere ſe eſtimant:aut dum ſibi datū deſuper credunt,pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant : aut certe cum iactant ſe habere qđ non ha bent:aut deſpectis cęteris ſingulariter videri appetunt habere qđ habēt.& infra. In hac arrogantiæ quarta ſpecie crebro humanus animus labitur:vt id qđ habet ſe ſingulariter habere glorieť:in qua diabolicę ſimilitudini vicinus appropinquat.qa quiſqs bonū ſe habere ſingulariter gaudet,illū imi tatur q deſpecto bono ſocietatis angelorū ſedē ſuam ad aquilonē ponēs & altiſſimi ſimilitudinē ap petēs,p iniquū deſideriū q̄ſi ad culmē conat⁹ eſt ſingularitat[erūpere.Illū(vt dicit ī lib.iii.c.xxiiii.) imitantes,q accepta cōditionis dignitate cōtentus nō fuit dicēs.In cęlum aſcendā &c.Vnde nō pec cauit prima ſpecie arrogātię bonum ſuum a ſemetipſo habere ſe æſtimans, ex ſcientia em̄ pure na turali ſciuit hoc nō eſſe verū:ſed quicqd haberet & eſſet bene ſciuit ꝙ a deo ſibi eſſet:& ideo ī hoc æqualitatem dei non appetiit nec appetere potuit : quia hoc eſſet eum appetere non eſſe id qđ eſt.

Nec ſimiliter ſecũda ſpecie bonũ ſuũ ſuis meritis habere ſe ęſtimans, ex ſcientia, n, naturali ſciuit ꝙ a deo ex nihilo habuit. Nec tertia ſpecie: ga de nullo gloriatus eſt q̃ de eo quod habuit: licet in hoc male gloriando vlterius habere petiit qđ non habuit. Et hoc eſt pc̃m, & ſequela primi peccati eius qđ erat elatio in ſua ſingularitate ſcđm quartã ſpeciem: quæ cõſiſtit non in appetendo nõ habitum ſed in gloriando inordinate circa habitum: qđ nõ proceſſit ex aliqua deordinatione, vel errore in ratione: ga non propoſuit voluntati niſi quod ipſe erat in rei veritate reſpectu aliorum. Et erat pc̃m hoc non in delectando circa bonum: ſed in excedendo modũ, ppter aliquos qui dicũt ꝙ non peccat voluntas circa bonum: ſed ſolum circa ſilẽ bono ſiue veriſimile bonũ: qđ intellectus vel ratio proponit ei tanq̃ bonũ. qđ non eſt ſine rationis errore ante peccatũ volũtatis: qđ erat impoſſibile ante ſtatum elationis. Vnde ratio in ipſo non errauit niſi poſtq̃ elatus fuit: poſt primã em̃ elationem obſcurata erat in eo ratio circa appetibilia quæ propoſuit, & ꝓlationem ſup cęteros ſub ratione eligibilis, & boni ſibi: non ptractando ꝙ ex puris naturalibus ſibi non competebat: quia voluntas intellectui pertractare non ꝑcepit. Vnde ptractationẽ non expectans ſtatim prȩlationem dictam appetiit, & ex puris naturalibus eam aſſeq̃, & quaſi in poſſeſſionẽ ſe ponere viſus fuit: non curans de modo & ordine contingendi ad illam. Nec tñ iſtam ꝓlationem ſic appetiuit: vt quaſi non ſub deo ipſam obtinere voluerit. Nõ, n, in ipſo fuit vel adhuc eſt ratio exceęcata qn bene nouit ꝙ impoſſibile fuit: bñ em̃ ſcit ex puris naturalibus ꝙ nulla creatura ordine naturali alias regere poterit ſine influẽtia diuina: ſed ꝑſumptuoſe ęſtimauit ꝙ cõmunis & naturalis dei influentia ſibi ſufficeret: & ꝙ vlteri⁹ ex puris naturalibus habere deberet ꝙ alia regeret, cum tamẽ hoc ſe recepturum nõ niſi ex dono dei ſpeciali expectare debuiſſet: ſi tñ de⁹ voluiſſet. Vnde quo ad hoc de eo qđ appetiit iudiciũ rõnis & appetitum voluntatis quouſq̃ diuinũ ꝑceptum habuiſſet ſuſpendere debuiſſet ſicut fecerunt angeli boni. Vnde nihil appetiit ſordinate, niſi quod a deo ſi expectaſſet humiliter, ex dono & ordinate accepiſſet. Vanũ eſt ergo dicere ꝙ bonum ſpirituale viſionis dei, aut alicuius hmõi ex puris naturalibus obtinere voluit. De tali, n, bono nec tunc, nec nunc ęſtimationem ex puris naturalibus habere

S potuit. Qđ ergo arguit ꝙ ſecũdũ Anſel. prim⁹ actus voluntatis in ſtatu innocentiæ non potuit eſſe malus: quia eſt a deo: Dicẽdũ ꝙ verũ eſt: ga eſt naturalis, & natura eſt a deo vt dictũ ẽ, alias em̃ non intelligo Anſel. — Ad arg. prl.

T AD argumẽtum in oppoſitum: Voluntas in ſtatu illo perfecta eſt non impedita: Dicẽdum ꝙ verum eſt: tñ limitate: vt nihil poſſit velle niſi qđ ꝓpoſitum eſt a ratione: licet nõ habet neceſſitatem immutabilitatis ſequendi iudicium rationis ſicut alibi determinauimus. Vnde quia ratio non poteſt ſtatim ponere res ſub tali modo: vt circa eas poſſit fieri electio ꝑ deliberationem: ſed neceſſe eſt plurimos actus pure naturales prȩcedere: q non poſſunt eſſe mali: idcirco neceſſe ꝙ primus actus voluntatis non ſit malus ſecundum determinata. — Ad argu. in oppoſitum.

V Circa ſecundũ arguit: ꝙ damnati poſſint reuerti ad bonum: quia in ipſis eſt liberũ arbitriũ: qđ ſe habet ad oppoſita. Cõtra, dãnati ſunt obſtinati in malo: ſicut beati ſunt confirmati in bono: ſed iſti ꝓpter confirmationẽ non poſſunt in malum: ergo illi ꝓpter obſtinationẽ nõ poſſunt ī bonũ. Dicẽdũ ad hoc: ꝙ q̃druplex diſtinguit bonũ, ſ, naturæ, moris, gratiæ, & gloriȩ. De bono naturæ non põt habere locum quæſtio: quia damnatis non aufertur bonũ naturæ: vt in ipſis ꝑſeueret malũ pœnę, dicẽte Greg. iiii. Moral. In viuẽdi eſſentia etiã moriẽdo ſubſiſtit quẽ pditio vitę nõ ſubtrahit: ga in ęterno dolore poſitũ ſeruãdo mors in modũ extĩguit. & lib. xxxii. Qui ſi potẽtiã ſublimitatis pdidit: ſubtilitatẽ tñ naturę rõnalis nõ amiſit. Et ita ſicut habet bonũ naturę, ſic habet bonũ naturalis actus in ſciendo, & intelligẽdo multa vera ſciẽtia naturali: & naturali voluntate in cõplacẽdo bono naturæ & fugiendo malum naturæ: etiam per ſyntereſin & conſciẽtiæ vermem deteſtando malum culpę, dicente Greg. viii. Moral. Tũc animũ reatus obnubilat, & recordationis ſuę iaculis ipſa ſe conſciẽtia impugnat. Si vero intelligat quæſtio de bono moris qđ conſiſtit in actu deliberatiuo: intelligendũ ꝙ in bono moris ſiue in actu morali duo ſunt: & ſubſtantia actus: & forma quã imponit intentio operantis. Quãtũ igit ad ſubſtãtiam actus, bene verum eſt ꝙ damnati poſſunt reuerti ad bonum: quia poſſunt in ſubſtantiam actus qui eſt de genere bonorum: vt conſulere iuſte vel eleemoſynã dare. Quãtũ vero ad formã actus & intentionẽ finis, dicunt aliqui ꝙ in actũ bonũ poſſũt ex pietate naturali: ſicut põt dare eleemoſynã exiſtens in mortali peccato: cuius nullus eſt finis niſi ſatisfacere deſyderio pietatis naturalis. Qđ videt ſentire Aug. cum dicit ſup illud pſal. vi. In inferno autem quis confitebitur tibi. Sic cõfeſſus eſt in inferno ille diues: vſqueadeo vt etiã moneri ſuos vellet vt ſe a peccatis ſuis cohiberẽt. Hoc autẽ non voluit niſi ex plena deliberatione: ſecundũ ꝙ patet ex dictis eius quæ recitat textus euangelii. Cõtrarium tamen videtur ſentire Grego. in eo — Quæſt. xi. Argu. pricl. In oppoſitũ. Reſponſio.

qđ dicit,xviii.libro Moral,cap.i.Omnis volũtas damnati iniusta est.Nõ aũt est iniusta,sicut neq; iusta voluntas aliqua nisi ex fine.Ideo vt mediã viã teneamus in hoc articulo, distinguendũ est q; vel le bonũ ex deliberatione potest aliqs dupliciter:vel per se ꝑpter ipsum bonũ ad qđ est per se,& eius amorẽ & odiũ mali:vel per accidens ꝑpter fugã pœnę:& hoc vel proprię vel aliorũ. Proprię:sic dico q; possunt in actum bonũ moris:vt velle nũq̃ actũ q pcãm fuit & est cõmississe ne ęternaliter punirent.Quę tamẽ volũtas in hoc non est bona bonitate moris: quia nec recognoscunt illum actum esse malũ:nec displicet eis ꝑpter se qa malus:sed solum ratione pœnę annexę:quẽadmodum & vellent nõ esse ꝑpter acerbitatẽ pœnę:vt alibi declarauim⁹. Propter fugã pœnę aliox; sic dicere posset aliquis q; nequaq̃ per se immo simpliciter & absolute omnes damnati homines & dęmones vellent omnes secum esse damnatos & puniendos:& ad nullũ,neq; ad seinuicem,neq; ad deũ habere possunt actũ amoris deliberatũ:sed solũ ad seipsos statuendo finẽ suũ ꝑuerse in seipsis: sed ad oẽs & ad seinuicẽ summũ habẽt odiũ:p accidẽs aut possunt.Et sic ille diues moneri suos voluit:vt se a peccatis cohiberent:non qa p se hoc voluit ꝑpter odiũ peccati & amorẽ illorum: sed qa ęstimauit se posse corpori suo restitui & ad vitã:& in corpore mitti ad ipos:& sic a pœnis subtrahi. Vñ istã admonitionem nullo modo propter bonum simpliciter vel illorum illos admoneri voluit:sed propter bonũ ꝑprium:ita q; nec per aliũ a se eos moneri voluit. Vnde dicẽte Abrahã, habẽt Moysen & prophetas:respondit,non pater:sed si aliqs ex mortuis &c,q.d,per me sic fiat: quia magis idoneus sum ad hoc:& mihi magis credent.Glos.tñ Luc,xvi.hoc aliter exponit dicẽs. Seruat diuiti ad pœnã memoria fratrũ quos reliqt:vt de pœna inutiliter amatorũ amplius torqueat.& videt glossa intendere q; voluit eos conuerti:ne si secũ in locũ tormẽtorũ venirent:ex hoc amplius ex pœna visa amatorum torqueret.Qđ videt sentire Greg.Nissen⁹.Diues quasi quodã iusto etiã post mortẽ a vita detinet carnali.Nam siquis omnino carnalis secũdũ mentẽ fiat:nec postq̃ corpus exuerit remouet a passionibus eius.Sed vnde hoc q; ex pietate naturali cum deliberatione non possint pro tanto reuerti:vt velint bonum moris ꝓpter bonum moris per se: & propter bonum saltem sicut existens in peccato mortali:licet ex minori necessitate ad hoc moueret existens in mortali peccato non damnatus q̃ damnat⁹?Et dicunt aliqui q; hoc facit alius & alius status horum & illorũ.Qđ nõ est sufficiens:quia nulla cõmutatione existente circa voluntatẽ qđ põt quis quãtũ est ex parte soli⁹ voluntatis in vno statu,& in alio.Propter qđ dicũt alii q; volũtas quãto liberior est & pfectior,tãto se perfectius immergit siue impingit in volitũ:vt ideo cũ natura ĩtellectualis separata a corpore oĩno libera est voluntate intãtũ impingit se in volitũ,& immergit,& tanto amore illi alligatur:vt ab illo auerti non poterit:non aliqua coactione impellente:sed voluntate ipsa immutabiliter illi hærere volẽte:vt etiam exinde homo in statu innocentiæ propter corporis aliquãtulam corruptibilitatẽ aliqualiter grauet:nec oĩno anima vergat immergendo se per omnimodã adhęsionem in volitũ, sed vel sepata vel existẽs in corpore incoruptibili totaliter se ĩmergit,vt reuerti nõ poterit,vt ꝑpter ea scdm Ansel,qđ hoĩb⁹ mors,hoc dęmonib⁹ casus.Iuxta illđ qđ dicit Greg,xxxii.lib.moral,ca.ii.de diabolo.Idcirco peccãs sine venia dãnatus est:qa magn⁹ sine cõpatione fuerat creatus. Et hoc quia secũdum magnitudinem suam ex creatione impegit,& immersit se in volitũ p peccatũ.Sed hoc nõ explicat satis modũ quo fiat quod quærimus. Ideo dicendũ secundũ illud prouerb,xviii. Peccator cum in profũdũ peccatorum venerit contẽnit:q; quando voluntas est in perfecta sua libertate habita completa deliberatione:tanta efficacia currit in volitum peccati ponendo in eo finem: vt veniens ad obstaculum syntheresis:nec ibi sistit:sed contemnendo impingit in illam,& ibi retundit vt retrahere se nec possit,nec velit,nec põt velle,quẽadmodũ si ferrum acutum penetrans carnes in interioribus ossis retunditur,extrahi non potest. Homo aũt viator qa tanta efficacia impingere nõ potest:ideo semper reuerti potest in aliquem actum bonum moris.Similiter in bono citra finẽ nulla voluntas creata sic impingere potest quin ad malum possit reuerti : sed cum impingit in finem vltimum per apertam visionem ibi necessario immobilitatur. Si vero fiat sermo de bono gratiæ vel gloriæ, siue quo ad actum, siue quo ad habitum : sic simpliciter est q; non possunt reuerti ad vnq̃ habendum habitum gratiæ aut gloriæ: quare neq; ad habendũ actum bonum procedentem a gratia aut gloria:qa istos habitus a se habere nõ põt:& deus iusto iudicio decreuit illos se eis nũq̃ esse daturum. AD argumentum in opposito q; in eis est liberum arbitrium:dicendum q; verum est:sed affectione sua in malum ligatum:vt licet libertas sit ibi vt in radice : in effectum tñ prosilire non potest.

Ad arg. pri.

SEquuntur ſpecialiter quæſita circa naturam humanam. Vbi quęrebãtur quędã ex parte animę:& q̃dam ex parte coniuncti ex corpore & anima. Ex parte animæ quærebant pertinentia ad intellectum. vnum ex parte intelligentis: duo ex parte intellecti:& vnum pertinens ad voluntatem. Quorum primum erat: Vtrum intellectus agens intelligat. Scđm: vtrũ intellectus poſſibilis noſter intelligat phantaſmata. Tertiũ: vtrũ aliqs articulus fidei poſſit demõſtrari. Quartũ: vtrũ appetitus rationalis poſſit diſtingui in iraſcibile & concupiſcibile. Circa primũ arguit̃ q̃ intellectus agens intelligat: quia intellectus non dicit̃ niſi ab intelligendo, aut ergo ab intelligendo actiue aut paſſiue, non paſſiue: quia ſic intelligit intellectus poſſibilis, ergo intelligit actiue. Cõtra, intelligere pati qđdã eſt, pati aũt nõ eſt niſi intellectus poſſibilis, quare neq̃ intelligere. Dicendum eſt ad hoc: q̃ de intellectu agente plurimę erãt opiniones: ſed in ſumma quo ad duo. Qm̃ qui dã dicebant q̃ erat intelligentia ſeparata alia a poſſibili. Alii vero cõmuni9: q̃ agẽs & poſſibile ſunt duę potentię aĩæ. Ponẽtes prĩo mõ, dicũt q̃ cũ oĩs ſubſtantia ſeparata ſit a materia: & ideo eſt intellectualis natura: ipſa intellectiuũ & intellectũ quid eſt. Sed ſciendũ q̃ hmõi ſubſtantia dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo in ſe. Alio modo vt eſt cooperatiua ad actũ intelligendi alterius. Primo modo vt dictum eſt ipſa intelligit ſecũdũ ſe: inquãtũ eſt q̃dam intellectualis natura: ſed hoc ſub ratione poſſibilis non agentis: & in recipiẽdo obiectũ: non aũt agendo: qđ pertinet ad agentem. Nunc aũt ſiue ponamus q̃ agens inquãtũ agens ſit ſubſtantia ſeparata, ſiue potẽtia in eadẽ ſubſtãtia cum poſſibili: in hoc nulla eſt differẽtia. Propter qđ ſimul dicendũ eſt de vtroq̃ mẽbro: q̃ agẽs ſecundũ ꝓ̃m eſt habitus qdam vt lux, large accipiendo habitum: & ſe habet ad phãtaſmata ſicut lux ſe habet ad colores: & ad poſſibilẽ ſicut lux ſe habet ad viſum, & cõſimili neceſſitate ſe habet ad actũ intelligẽdi agẽs: ſicut lux ad actũ videndi. De coloribus aũt ita eſt q̃ licet color ſit viſibile per ſe ſcđm ſecundũ modũ dicendi per ſe: quia tñ non eſt ex ſe in perfecta actualitate: vt agat in viſum & in medium: ſed ſolũ per actũ lucis ſecundum definitionem coloris in ſecũdo de anima: Color eſt motiuũ viſus ſecũdũ actũ lucidi: ideo ad hoc eſt lux neceſſaria in viſu ex parte coloris q̃ ipſa poſſit ſe actu facere in medium & in organũ: ex parte aũt vidẽtis eſt neceſſaria qa (vt probat̃ in perſpectiua) color nõ videt̃ niſi admixt9 luci. Per eũdẽ modũ intellect9 agẽs neceſſari9 eſt ad actũ intelligẽdi: eo videlicet q̃ phantaſmata non ſunt niſi potentia intellecta: quia in ipſis natura & quiditas rei eſt ſub ratione eſſe materialis, & conditionibus particularibus: nec eſt aliquid natum mouere intellectũ: niſi ſub ratione vl'is. Eſt ergo actus intellect9 agẽtis exiſtentis in eadem ſubſtantia animæ cũ poſſibili intellectu & cum potentia phantaſtica in qua ſunt phantaſmata: q̃ cũ exiſtit in ſubſtãtia animę: ſicut lux in medio, reſpicit phãtaſmata in phantaſia: ſicut lux illa colores in pariete: & ſicut corporaliter illuſtrat colores: vt agant ſpeciẽ ſuã in medio ſine materia parietis & ſine ſubſtãtia colorꝝ: & p medium defertur ad pupillam: & eã informat actu viſionis: ſic ſpiritualiter agens illuſtrat phantaſmata: vt apta ſint agere in intellectum poſſibilẽ ſub ratione qua eſſentiæ ſimpliciter ſunt: non ſecũdũ conditiones particulares & materiales. Qđ appellat̃ denudare phantaſmata ab iſtis cõditionib9, & abſtrahere eas, quæ abſtractio non fit per aliquã migrationem vel generationẽ ab eis in intellectu poſſibili: pręter q̃ p hmõi abſtractionẽ habẽt rationem vniuerſalis actiui & motiui intellectus poſſibilis: vt id qđ moueat non ſit in ſubiecto niſi in phantaſia: licet non mouet niſi ſub ratione vniuerſalis per motum agentis vt dictum eſt. In intellectu aũt poſſibili non eſt niſi ſicut mouens in moto ante actum intelligẽdi: quia per ſuam actionem generat in intellectu poſſibili intellectionem qua ſibi ipſum aſſimulat: per quã eſt in intellectu ſicut cognitũ in cognoſcẽte, & intellectũ in intelligente. Et qa agens eſt q̃ſi lumen in poſſibili: phantaſma quaſi mixtũ cũ lumine agentis mouet poſſibilẽ ſicut ſpecies coloris mixta luci mouet viſum. Et eſt hic & ibi differẽtia: q̃ lux facit vt ꝑter viſionẽ faciat color ſpeciem in medio: qua vice coloris informat pupillam actu viſionis, agens vero non facit vt ꝑter intellectionem faciat aliquã aliam ſpeciem ſuam in poſſibili. Eſt etiam differẽtia ex parte viſus & intellectus reſpectu lucis & agentis: quia ipſa lux eſt quoddã viſibile natum per ſe videri: licet non videt̃ niſi cũ permixta eſt colori propter ſuam maiorem ſimplicitatem. Agẽs autem cum eſt potentia q̃dam nõ eſt p ſe intelligibile ſicut lux viſibile: ſed ſolum efficaciam dat intelligibili vt intelligatur: niſi ſecundum ponentes q̃ agens ſit ſubſtantia ſeparata. Illi enim ponunt q̃ agẽs cum hoc q̃ eſt agens etiã intelligit quęcunq̃ facit in intellectu poſſibili: & retinet ea ad obliuionẽ poſſibilis, ita tñ q̃ quanto magis informatur intelligibilibus, tanto magis eleuatur ad cognoſcendum agẽtem, & in ipſo ea quæ ipſe intelligit: vt cum fuerit adeptus perfecte coniungitur agenti intelligendo ipſum: & quęcunq̃ ipſe intelligit. Quod falſum eſt: quia ad hoc ex puris naturalibus intellectus

Quæſt.xii. Quæſt.xiii. Quæſt.xiiii. Quæſt.xv. Arg. princi. In oppoſitũ. Reſponſio.

A B C

noſter attingere non poteſt vt videat ſeparata:aut etiam ſeipſum: niſi ſicut alia a ſe, imaterialia.ſ.in effectibus ſuis ſenſibilibus.Nec intelligo per abditam notitiam qua ſe anima ſemper intelligit:nō autem ſemper ſe cogitat,niſi notitiam intelligendi in potentia:qua obiecta vniuerſalium ex habitibus innatis ſemper eius oculis præſentia ſunt. Sed iudicare cogitando de illis nihil poteſt:quia coniuncta ſecundum ſtatum naturalē vitæ prēſentis non poteſt eſſe intenta aliis q̄ quæ nata ſunt intelligi in phantaſmate:quēadmodū ſi aliquis apertis oculis eſſet in lumine:& pro ſtatu aliquo viribus retractis interius nullo modo poſſet anima eſſe intenta viſibilibus : q̄uis ipſa viſibilia agerent ſe in oculos illius:nihil omnino tamen pro illo ſtatu poſſet videre,aut oculis aduertere.Quēadmodū ergo iſte diceret videre:nihil tamen aduertere:quæ ſtatim aduerteret in alio ſtatu exiſtens:ſic anima nſa dicit ſemp intelligere:nihil tñ cogitare:q̄ ſtatim cogitaret in alio ſtatu exiſtēs.ſ. vel ſeparata vel in corpore icorruptibili.Et in rei veritate Aug.quo ad dictū illud Platonic⁹ erat.& ſicut aīa noſtra vt eſt exiſtens in corpore ſtatus huius,non poteſt naturaliter aliquid intelligere niſi in phantaſmate:ſic nec etiam eſt naturę ſubſtantiæ ſeparatę:vt videat vniuerſale per abſtractionem ſicut videt noſter intellectus.Propter qđ ſiue agens ponatur ſubſtantia ſeparata:ſiue potentia coniuncta:cum non ſit niſi ratio coadiuuās ad rationem intelligendi,inquantū hmōi omnino nō intelligit: nec natus eſt intellectus noſter intelligere per potentiam agentis ſed poſſibilis tñ:ſicut procedit ſecunda ratio. AD primam rationem q̄ intellectus dicitur ab intelligendo:aut ergo actiue aut paſſiue:Dicendum q̄ actiue:non quia ſit obiectum mouens poſſibilem:ſed quia agit circa phātaſmata:vt idonea ſint agere actum intelligendi in poſſibili ſecundum dictum modum. D

Ad arg. prī.

Quæſt.xiii. Reſponſio.

B

ET idem patet reſponſio ad quæſtionem quæ ſine argumentis erat ꝓpoſita: Dicēdo q̄ phantaſma poteſt dupliciter cōſiderari.Vno modo vt habet rationem phātaſmatis & particularis.Alio modo vt per denudationem & abſtractionem prędictam habet rationem vniuerſalis,qđ appellatur vniuerſale phātaſmatis: licet nō ſit aliud re ab ipſo phantaſmate.Sed ſe habēt ſecūdum Aug.& plīm,phantaſmata ad ītellectum:ſicut viſibilia extra ad viſum,ſed hoc quo ad aliqd ſic:quo ad aliud nō.Quia ſicut res particularis extra eſt ipſum viſum,ſic in phantaſmate eſt ipſum intellectum:licet in potentia abſq; opere agentis ſecundum iam dicta.Ita q̄ intellectum vniuerſale in phantaſmate habet duplex particulare:adminiculo cuius intelligitur.ſ.particulare extra qđ facit ſenſationem obiectiue,& phantaſma particulare derelictū ex hmōi ſenſatione.Et differēter ſe habet vniuerſale intellectum in phantaſmate ad vtrūq; pticulare. Ad primū ſe habet vt ad id qđ F
mediante vniuerſali natum eſt intelligi ſecundum lineam reflexam:& ſic ſe habet in rōne obiecti reſpectu intellectus. & nō differt ratio vniuerſalis & particularis niſi ſicut determinatum & indeterminatum. Ad ſecundum vero ſe habet:vt in quo ſecūdū tactū modum natum eſt ab intellectu per G
cipi:non autem vt qđ per ipſum vniuerſale natum eſt vllo modo eſſe intellect⁹ obiectum: quia nec natū eſt eſſe obiectū ſenſus:ſed ſolum eſt ratio in ſenſu interiori ad imaginandū & phantaſiandum intra illud qđ eſt ſenſatum extra:niſi in ſomnis:vbi phantaſmata apparent vice rerum:& hoc virtuti imaginatiuę deceptę:q̄ credit ea eſſe res. & ex hoc in vigilia per memoriā recordantem viſionum phantaſmatum in ſomno,intellectus ſolūmodo intelligit phantaſmata:non aliter tñ q̄ particularia & ſic non ſub ratione phantaſmatum.Quia igitur nihil intelligit a nobis primo ſub ratione particularis:intellect⁹ noſter nō intelligit prīo pticulare phātaſma:ſicut nec pticulare extra.Si autē quaſi linea reflexa ſecundū philoſophum p vniuerſale intelligit pticulare,vt alibi expoſuim⁹:nō tñ particulare qđ eſt in phantaſmate:ſed particulare extra:cuius tā intelligendo vniuerſale q̄ particulare extra:ratio eſt ipſum particulare phantaſma:ſicut etiā imaginando particularia: non imaginamur particularia phantaſmata:ſed per rationes phantaſmatum particularia extra:a quarū ſenſatione retenta ſunt phantaſmata.

Quæſt.xiiii. Arg. princi. In oppoſitū. Opinio.

H

CIrca tertium arguitur:q̄ aliquis articulus fidei poſſit demonſtrari: quia vnum deum eſſe articulus fidei eſt:& tñ demonſtratiue probatur. Contra.demonſtratio innititur lumini naturalis rationis:nō autem notitia articuli fidei, ergo &c. DIcunt aliqui Richar.ſenſiſſe q̄ fidei articuli probari poſſunt:quia dicit primo de Trini.cap.iiii.Erit itaq; intentionis noſtræ in hoc opere ad ea quæ credimus inquantū dominus dederit non modo probabiles:verūetiam neceſſarias ratiōes adducere:& fidei noſtrę documenta veritatis enodatione & explanatione condire.Credo nanq; ſine dubio ad quorūlibet explanationem quæ neceſſe eſt, non modo probabilia,verūetiam neceſſaria ar

gumẽta non deeſſe: q̃uis illa interim contingat noſtram induſtriam latere, & infra. Videtur aũt im poſſibile eſſe neceſſaria eſſe & neceſſaria ratione carere: ſed non eſt cuiuſlibet dicere hmõi rationes & de ꝓfundo & latebroſo naturæ ſinu elicere &c. Sed intelligendũ ꝙ ſecundũ philoſophum in octauo Topi. duplex eſt diſputatio: q̃dã ad rem de qua aliquid q̃rit̃ abſolute: quędã vero ad poſitionẽ quan do quęrit̃ aliquid aliquo ſuppoſito: & ſecundũ eius ſuppoſitionem arguit̃ ad q̃ſitum: & ſecundum hoc etiam diuerſimode docet reſpondẽtẽ ſimpliciter ad q̃ſita & poſitionẽ ſuſtinere & reſpondere. Si primo mõ queſtio ꝓponat̃ de articulis fidei: nullum. ſ. credendorum ſupponẽdo: ſed veritatem oñi no incognitã diſputando q̃rẽdo: ſic non ſolum ipoſſibile eſt probare aliquẽ articulorum fidei demõ ſtratiue: ſed nec abſolute: ſed dono gratię credere: qa ſunt de illis q̃ in tãtũ facultatẽ naturalis ratio nis excedunt ꝙ contraria eorũ per illa quæ videt in naturalibus ꝓbabiliora ſunt ei q̃ ipſa: vt patet inducendo in ſingulis. Propter qđ ad intelligendũ aliquid eorũ q̃ ſunt fidei gradus nobis debet eſſe auctoritas: cui primo credamus in eis quę ſunt fidei: & ex quibuſdam creditis & ſuppoſitis tanq̃ ve ris & neceſſariis & aliis naturali ratione cognitis coaſſumptis, demũ per hæc ad alia credita intel ligenda poteſt homo aſcẽdere: ita etiam ꝙ illa credita quę ſunt principia intelligendi alia, quibuſdã adiunctis poſſint eſſe cõcluſiones cognitę & intellectę ex aliis creditis, quibuſdam aliis eis adiũctis. l vt ſic nullum maneat credibile quin poſſit eſſe intelligibile. Propter qđ dicit Eſa. vi. Niſi crediderí tis nõ intelligetis. Q đ exponens dicit Richar. in principio de Trini. In his verbis diligenter attendẽ dum videtur ꝙ horũ intelligentia hac nobis auctoritate non generaliter ſed conditionaliter nobis neganda ꝓponitur cũ dicit. Niſi crediderítis nõ intelligetis. Non ergo debẽt exercitatos ſenſus ha bentes de talium intelligentia comparanda deſperare: dũ tñ ſe ſentiant firmos in fide: & ꝑ omnia ꝓ batæ conſtantiæ in fidei aſſertione. Vñ qđ ſupra dictũ eſt ſecundum Richar. ꝙ in eis quę ſunt fidei non deſunt neceſſarię rationes: intelligendũ eſt ꝙ aliqua ſunt fidei q̃ ęterna ſunt & abſolute neceſ ſaria: & impoſſibilia aliter ſe habere vel habuiſſe: vt ſunt omnia credẽda circa trinitatẽ: & q̃ ꝓtinent ad interiora deitatis. & de talibus dicit Richar. ꝙ impoſſibile eſt ea neceſſaria ratione carere, quod bñ verũ eſt: ſed ſoli deo cognita: & nullli pura naturali rõne inueſtigãda abſq̃ fidei ſuppoſitiõe. Alia vero ſunt fidei quæ æterna ſunt & neceſſaria: non ſimpliciter & abſolute: ſed ſolũmõ ſuppoſita di uinę voluntatis determinatione: vt ſunt oĩa q̃ pertinent ad ſacramẽta, & humanam redẽptionẽ per Chriſtũ: q̃ oĩa aliter poſſibile fuit ſe habere ſi deo placuiſſet. Et ad iſta non ſunt neceſſaria argumen ta etiam credibilibus ſuppoſitis: ſed ſunt probabilia ex cõgruentiis & decentiis ex parte modi redẽ k ptionis, & noſtræ iuſtificationis accepta. Ad cuius intellectum vlteriorẽ ſciẽdũ ꝙ differũt circa idẽ credere, intelligere, & videre. Videre eñ eſt oculo ad oculum mẽte conſpicere ſpiritualiter: ſicut cõ ſpicimus ſolẽ corporaliter, & ſic beati vident omnia in diuina eſſentia. Nõ ſic videri poteſt aliqd ꝑ intellectum extra viſionem gloriоſam in diuina eſſentia quacũq; alia cognitione ſiue naturali, ſiue ſupernaturali. Intelligere aũt eſt verũ aliquid cognoſcere perſpicue per medium certius ex ſenſus cognitione in primis certificatũ, quẽadmodũ cõcluſiones intelligimus intellecto medio ꝓprio no tiori cõplexo & applicato. Mediũ aũt propriũ cõplexum cognoſcimus, & intelligim⁹ per aliud me dium notius: & ſic deinceps: quouſq; deueniamus ad primũ: qđ inter prędicatũ & ſubiectum nullũ habet medium, qđ intelligimus intelligendo terminorum definitiones per differentias illorũ: quo uſq; deueniatur ad prima incomplexa: quorum cognitio non habetur niſi adminiculo ſenſus. Cre dere aũt eſt veritati alicuius complexi propter auctoritatem ꝓpoſitis ſignis & prodigiis cæteriſq; hmõi confirmatam voluntarie ꝑ intellectum adhęrere. Vnde de articulis fidei dicit Richar. primo de Trini. cap. ii. Nihil certius: nihil cõſtãtius tenemus q̃ qđ fide apprehẽdim⁹. Sunt nãq; pluribus & cęlitus reuelata: & tam multis, & tam magnis, tam miris ſignis & prodigiis diuinitus confirma ta: vt genus videatur eſſe dementiæ in iis, vel aliquantulum dubitare. Innumera itaq; miracula, & alia quæ non niſi diuinitus poſſunt fieri in hmõi nobis fidem faciunt: & dubitare non ſinunt. Vtimur itaq; in eorum atteſtatione ſiue etiam confirmatione ſignis pro argumẽtis, prodigiis pro experimentis. Verum eſt ad perſuadendum voluntati vt velit credere: non autem ad declarãdum ratione veritatem eorum quæ credenda ſunt: vt propter eorum declarationem & perſpicuam ve ritatem credat, fidẽ. ſ. pręueniẽdo. Aliter eñ meritũ fidei euacuaret̃: quia ſcđm Greg. Fides non ha bet meritũ: cui humana ratio ꝓbet experimẽtũ. vt ſic ſcđm Aug. non ex ratione credam⁹. ſ. quãtum eſt ex parte intellect⁹: ſed tñ nec ſine rõne credam⁹. ſ. quãtũ eſt ex parte volũtatis. Et ſic credere repu gnat oñi apto intellectui veritatis: qa ſemp debet ſecũ habere annexã obſcuritatẽ: ne oĩno clareſcat veritas ſpicua. Et ſic repugnat & aptę viſioni & intellectui: ſed aliter & aliter. viſioni eñ repugnat ſic vt ſimul oñino eſſe nõ poſſint fides & viſio, videre & credere: quia implicarent contradictoria

non eſt enim fides ſine obſcuritate. Propter qđ ratio nunq̃ de crediti veritate inquãtum creditum eſt. ſ. in vniuerſali, poſſit perfecte eſſe aſſecurata: vt non poſſit hęſitare de contrario in particulari. viſio aũt non patit ſecũ viſi obſcuritatẽ: ſed plene de ſeipſa veritas viſa aſſecurat rõnẽ: vt de ſe dubitare non poſſit. Q̃uis em̃ in viſione ei⁹ plures ſunt gradus in lympidius & minus lympide videndo: in omnibus tñ eſt viſio ſine omni obſcuritate impediente p̃fectam aſſecuratione p̃dictã. Credere aũt repugnat intellectui p̃cedenti ex parte finis: quia vt dictum eſt ſecundum Grego. euacuaret meritum. Sed ex parte formæ & naturæ veritatis credibilium nullo modo repugnat ĩtellectui quia ſic non tam repugnat intellectui præcedenti fidem ſed ſubſequenti: ſed proprie excedit pręcedentem intellectum: quia ante fidem non poteſt haberi ratio niſi per media pure naturalia & ſuppoſitiones pure naturaliter cognitas: quę nullo modo attingere poſſunt veritatem credibilium quia ſupra naturalẽ cognitionem eſt. Intellectũ vero ſubſequentem iuuat & ꝓmouet. ſuppoſitis em̃ eis q̃ fidei ſunt: & concurrẽtibus quæ naturali ratione vere cognita ſunt: quia veritas naturaliũ veritati ſupnaturalium nunq̃ repugnat: ſed potius via eſt & adminiculũ nõ ad fidem faciendũ de illa vt dictum eſt: ſed fide ſuppoſita ad ipſam perſpicuam intellectui faciẽdam: & tanto magis perſpicuam: quãto media ex naturali ratione adiuncta efficaciora ſunt, & veritati fidei magis conſona & ꝓpinqua. Vnde ſicut in cognitionem naturalium & mathematicorũ nõ ſtatim habitis primis ſuppoſitionibus aſcendit ad intellectum vltimarum cõcluſionũ: licet virtute ſint in ipſis ſuppoſitionibus: ſed gradatim per media proximiora ſuppoſitionibus quæ principia ſunt ad concluſiones priores, & deinde ad vlteriores vtendo cõcluſionibus pro principiis reſpectu vltimorum: ſic in cognitione credibilium non ſtatim creditis articulis fidei p̃ſumendum eſt poſſe aſcendere ad illorum intellectum nec media incongrua: aut quia nimis alta ſũt: aut quia abſurda adiũgere vel obſcura: hoc enim faceret aut reſilire a fide: aut in ea dubitare aut errare videtẽ ſe non poſſe ad intellectũ attingere: & maxime ſi videret quẽq̃ doctorũ media abſurda adiungere: quorũ contraria naturali rõni ſunt veriora: ſed optet gradatĩ aſcẽdere vt dictũ eſt media cõgrua rõni naturali cognita adiũgẽdo. Propter qđ dicit Richar. i. de Tri. cap. iii. Ad eorum itaq; notitiam de quibus recte dicitur nobis: Niſi crediderit is non intelligetis: oportet qdem per fidem intrare: nec tamen in ipſo ſtatim introitu ſubſiſtere: ſed ad interiora ſemper & profundiora intelligentię properare: & cum ſtudio & ſumma diligentia inſiſtere: vt ad eorum intelligentiam q̃ per fidem tenemus quotidianis incrementis ꝓficere valeamus: & ſemp ꝓcedere. Quia intelligendo p̃ media nunq̃ ad perfectum intellectum poſſibilẽ eſt peruenire: quia non perficitur niſi in tertio genere cognitionis q̃ appellatur viſio: quia ſe veritas manifeſtat contentiua omnium veritatũ. Propter qđ cõtinuo ſubdit Richar. In horũ plena notitia & perfecta intelligentia vita obtinetur ęterna: citra quãtũcũq; ꝓficiat intelligentia in notitia credibilium: ſemper tamen eſt fidei permixta: quæ habet obſcura ænigmata: quouſq; euacuẽtur in viſione aperta. Immo etiã ipſa naturalis intelligẽtia circa ea q̃ naturaliter ſunt intelligibilia, obſcura eſt circa cognita ſua reſpectu claritatis cognitionis quã de ipſis eiſdẽ habebit in viſione aperta: vt quo ad hæc omnia etiam naturaliter cognita in vita iſta ſunt quædam credita in eo q̃ ꝓmittitur nobis eorum viſio aperta: vt ſic nunq̃ intellectus citra aptam viſionem fidem euacuet: ſed ſimul ſtant: & intellectus fidem certificat & clarificat. Nec etiam proprie pro tantillo quo clarificat euacuat: qa non eſt ꝓprie fides eoꝝ q̃ non intelligunt inquãtũ non intelligũtur: vt fidei obſcuritas intelligatur reſpectu claritatis intellectionis: ſed eorum q̃ non videntur inquantum nõ videtur: vt ei⁹ obſcuritas intelligatur reſpectu claritatis viſionis. Vnde quãtũcũq; credita clare intelligũtur citra viſionẽ, nihil melius eſt fidei q̃ prius in ſciente: ſed ſolũ certior eſt in fide: quã certitudinẽ meretur fides: dicente Auguſt. lxxxiii. q. q. lxviii. Non anteq̃ credant diuina datur noſſe cupientibus. Merces enim cognitionis meritis redditur: credendo autẽ meritum comparatur. Et iſta certitudo iam habita cũ fide eſt principiũ amplius merendi: q̃ ſine illa. Se habẽt aũt illa tria, credere, intelligere, & videre, quẽadmodum ſi de aliqua eclipſi iam inſtãte dicat aliquis non videnti illã: quia iam luna eclipſatur, ſi præſumat de veritate dicentis, ſtatim credit quod non videt præ oculis nec intelligit: quia per concurſus motuum cæleſtium non ſcit q̃ in tali inſtãti de neceſſitate debeat luna eclipſari. Ille vero qui hoc nouit iſto modo lunam intelligit iam eclipſari: ſciendo eclipſim aliquã eſſe in ſingulari vago: & ita in vniuerſali: non autem in ſingulari ſignato niſi oculis ſuis videat illam particularia eius comprehendẽdo: vt dictum eſt ſupra ſecũdum Auicen. Ille vero qui illam videt, certiſſimum intellectum habet de hac eclipſi vt particularis eſt ſignata: de qua aſtrologus non habet niſi fidem ſiue opinionem: q̃q̃ de ea in vniuerſali & ĩ particulari vago habeat demõſtrationem: ita q̃ ẽ certa demõſtratio de vniuerſali & particulari vago: & fides ſiue opinio de particulari ſignato

ſimul ſtant abſq; viſione corporali in particulari ſignato.Sed cū eſt talis viſio,de eodem euacuatur fides præcedēs ſiue opinio:nec ſimul eſſe poteſt:ita ꝙ quātūcūq; fortificet de modo,nunq; fides euacuaꝫ quouſq; aduenīat viſio.Et ſic per omnem eundem modū eſt in propoſito:fides enim noſtra de particularibus eſt vel quaſi particularibus indeterminatis nobis in vita iſta: vt ꝙ aliquis vnus homo eſt Chriſtus:aliqua vna fœmina eſt Maria mater eius:aliqua natura ſingularis eſt deitas: ſed nihil determinatum vel in re vel nobis fide percipimus : ſed hoc in viſione expectamus ; & de illo ſignato qđ tūc videbimus ꝓprie fides eſt,Qđ ga nunc fide nō cognouim⁹ niſi indeterminate, in hoc conſiſtit fidei ęnigma:q̄ euacuaꝫ ſi nobis hmōi particulare determineꝫ,dicente Augu.viii.de Trini. cap.v.Cauendū eſt ne credēs animus id qđ non videt,fingat ſibi aliqd qđ nō eſt:& ſperet:& diligat qđ falſum eſt.ꝙ ſi ſic:nō erit charitas de puro corde & conſcientia bona & fide non ficta.Neceſſe eſt aūt cū aliqua corpalia lecta vel audita q̄ non vidimus credim⁹: fingat ſibi aliqd animus in lineamēta formiſq; corporū qđ aut verum nō ſit:aut etiā ſi verū eſt,qđ rariſſime poteſt accidere. Nō hoc tamen vt fide teneamus quicq̄ prodeſt: ſed ad aliud aliqd vtile:qđ p hoc inſinuaꝫ.Nā ipſius facies dominicę carnis innumerabilū cogitationū diuerſitate variaꝫ & fingiꝫ.Quę tamē vna erat q̄cunq; erat.Neq; in fide nr̄a quā de dño Ieſu Chriſto habemus,illud ſalubre eſt qđ ſibi animus fingit lōge fortaſſe aliter q̄ res habet:ſed illud qđ ſecūdū ſpeciem de homine illo,ſ.cogitamus: & tñ firmiſſime credimus:quia ſecūdum ſpeciem generalemq; notitiam quæ certa nobis eſt,cogitam⁹. Quāobrem qm̄ trinitatis ęternitatem,ęqualitatem,& vnitatem quātū daꝫ intelligere cupimus,vigilandum nobis eſt ne ficta ſit fides noſtra,& ifra.Cū ergo dicimus & credimus eſſe trinitatē,nouimus qd ſit trinitas:quia nouimus qd ſit tria:ſed non hoc diligimus: ſed ꝙ trinitas deus. Sed deum nullū aliud vidimus aut nouimus:quia vnus eſt ſolus deus quē non vidimus & credēdo diligimus.Sed ex qua rerū notarū ſilitudine vel cōpatiōe credam⁹ ꝙ etiā nōdū notū diligim⁹ &c. qđ prolixe ꝓſeqr̄: & de
M hoc alibi ſufficiēter locuti ſumus.Quare igiꝫ fides prima & intellectus bene ſtant ſimul: & q̄cunq; naturaliter cognoſcimus congruunt & ſupernaturalibus & creditis,ſi eſſet qui ea applicare ſciret: vt oportet.Vera autem certiſſime cognita coniuncta aliis licet nō ita clare cognitis,de aliis vlteriorib⁹ minus clare cognitis ſecundum ſe clariorem facere poſſunt cognitionem : vt ſi maior nota ſit ſyllogiſmo demonſtratiuo & minor topico::certius ſciꝫ cōcluſio,q̄ ſi maior eſſet ſolūmodo cognita ſyllogiſmo topico:quia tūc poſſet negari maior: & per hoc ſimiliter concluſio: non autē q̄ſi maior nota eſt ſyllogiſmo demōſtratiuo. Ex eis ergo q̄ poſt fidem acceptam habenꝫ ex naturalibus cognita per acquiſitionem ſiue ante fidem ſiue poſt cum aliis quæ ſunt fidei accepta,aut eis ſuppoſitis,poſſunt certiori cognitione intelligi ea quæ ſunt poſteriora credibilia q̄ ſine illis ſint cognita ſola fide:& ſic ſemp ꝓcedendo & cognitione vera intellectiua ea q̄ ſunt fidei certius & certius intelligendo.Sed non omnium eſt ordine congruo applicationem talium mediorum facere , dicente Richar.i.de Trini.ca.iiii.Videtur omnino impoſſibile neceſſaria eſſe:& neceſſaria rōne carere.Sed eſt certius &c. vt habitum eſt iam.Sic ergo patet quō articuli fidei probari poſſunt veridica ratione generante verum intellectum & ſcientiam de ipſis:qđ appellam⁹ demōſtrationem,hoc tñ non niſi ſi
N de ſuppoſita. AD primū:ꝙ deū eſſe eſt fidei articulus:& poteſt probari etiam abſq; fide:Dicēdū ꝙ deum eſſe abſolute non eſt fidei articulus:nec eſt credibile fidei ſimpliciter:licet alicui ſit credibile:quia intellectus eius non excedit naturalem rationē:poteſt enim ad hoc eſſe ratio naturalis quā nouerunt ꝑfi abſq; fide:ſecundum ꝙ de probatione huius alibi determinauimus : ſed ſolū eſt fidei articulus cū determinatione,ſ.ꝙ eſt reparator humani generis & glorificator & hmōi: quæ natura
O li ratione niſi fide ſuppoſita probari non poſſunt. AD ſecundum ꝙ articuli fidei non innituntur niſi lumini ſupernaturali:& demonſtratio non innititur niſi lumini rationis naturalis : Dicendum ꝙ articuli fidei conſiderantur vno modo vt credibilia ſolum:& ſic non innituntur niſi lumini ſupernaturali, & quo ad hoc non poſſunt demonſtrari: quia illa eſt prę quia fidem faciens:vt non credita credantur aut intelligantur.Alio modo poſſunt conſiderari vt intelligibilia poſtq̄ ſunt credita.& ſic non tam innituntꝫ lumini ſupnaturali q̄ naturali,& ſic vt dictū eſt demōſtrari poſſunt.

Ad arg. pri.

Ad argu. in oppoſitum.

CIrca quartū arguiꝫ:ꝙ appetitus rationalis diſtinguaꝫ penes iraſcibilē & cōcupiſcibilē.Primo ſic,dicitur de ſpiritu & anima ꝙ aīa p concupiſcibilitatē appetit:p iraſcibilitatem contemnit:per rationalitatem inter vtrūq; diſcernit. & ſequitur Has potētias habet anteq̄ corpori miſcetur:naturales ſiquidē ſunt ei, ſed non ſeparaꝫ niſi ſecundū ꝙ eſt rōnalis.ergo &c.Scđo ſic,appetit⁹ rōnalis eſt circa bonū ſimplr: ſicut appetit⁹ ſēſibilis eſt circa bonū vt nūc.q̄ qdē appetit⁹ ſenſibilis diuidiꝫ i cōcupiſcibile ꝓpter bonū vt nūc:ſcđm ꝙ pōt habere rōnē delectabilis & arduī,ſicut aūt bonū

Queſt.xv. Argu. prīci. Primum. Secundum.

vt nũc poteſt diuidi in bonũ delectabile & arduum:ſic & bonũ ſimpliciter,quare ſi propter illud ap
In oppoſitũ. petitus ſenſibilis diuidit in concupiſcibilẽ & iraſcibilem:ſimiliter & appetitus rationalis. In cõtra-
Opinio. rium eſt phs:qui vult ꝙ ptinent ad rõnale per participationem:qđ non eſt niſi vis irrationalis. DI P
cunt aliq ꝙ appetitus rationalis qui dicit voluntas,ordinat ad cõmunem rationem boni:quia non
reſpicit in eſſe bonum aliquã differentiam tẽporis in qua ꝙſtimat eſſe bonũ:etſi alias non ꝙſtimaret
eẽ bonũ:quẽadmodũ hmõi differẽtiã tẽporis reſpicit in bono vt nunc appetit⁹ ſenſitiuus:ꝓpter qđ
dicitur eſſe boni vt nunc.Talis autẽ non diſtinguit per diuerſas potentias ſecundũ diſtinctionẽ ſpe
cierum & modorũ boni ſimpliciter:quẽadmodũ viſus quia eſt coloris ſimpliciter,non diuerſificat ꝑ
potentias diuerſas in ſentiẽdo albũ & nigrũ:quæ ſunt diuerſę ſpecies coloris.Et ideo ſecũdũ nullas
differentias circa bonum ſimpliciter diſtingui poteſt appetitus ratiõalis,quare cum neceſſario ſint
diuerſæ differentię boni circa quas ſunt iraſcibile & concupiſcibile,non poſſunt eſſe differentiæ ap
Cõtra opi. petitus rationalis. Sed videt mihi ꝙ ratio iſta potius cõcludit ꝙ nõ debẽt eſſe omnino aliquę aliæ Q
potentię animę circa bonũ:q̃ appetitus rationalis:ex quo eſt circa bonũ ſimpliciter: ita ꝙ nullo mo
do iraſcibile & concupiſcibile debeãt dici partes appetitus.Appetitus enim qui eſt boni ſimpliciter
etiã eſt boni vt nunc,aliter em̃ ex deliberatione non proſequeret ipſum.Et iterũ ſicut appetitus ra
tionalis eſt circa bonũ vniuerſale ſimpliciter:ita ꝙ circa omne bonũ qđ poteſt habere rationẽ boni
vniuerſalis intelligibilis:ſic appetitus ſenſibilis ſiue irrationalis eſt circa bonum particulare ſimpli-
citer:ita ꝙ circa oẽ bonũ qđ poteſt habere rõnẽ boni particularis ſenſibilis. ergo ſi id qđ eſt circa ra-
tionem aliquã ſimpliciter,non debet diuidi per partes:ſicut ergo non diuidit ꝑ partes in appetitu
intellectiuo circa bonum vniuerſale ſimpliciter : ſilr neq; in appetitu ſenſibili diuidetur circa bonũ
particulare ſimpliciter per partes:vt penes iraſcibile & concupiſcibile.Immo qua ratione debet ille
manere vnicus & indiuiſus,eadem & iſte.Propter illã ergo rationem non debet negari appetitus ra
tionalis diuidi in iraſcibilẽ & cõcupiſcibilẽ.Prẽterea cum appetitus ſenſibilis diuidit in cõcupiſcibi
lẽ & iraſcibilẽ:iſtud non eſt penes diuerſitatem boni ſenſibilis obiecti,non eſt em̃ aliud bonum obie-
ctum concupiſcibilis & iraſcibilis:ſed vnũ & idẽ penitus,differens ſolum penes diuerſas rationes &
conditiones obiecti,bonum em̃ qđ eſt obiectum concupiſcibilis vt placitũ & delectabile,id ipſum eſt
obiectum iraſcibilis vt arduum & appretiabile.Propter qđ ſicut concupiſcibilis in illud mouet vt
ipſum apprehendat:& in eo qeſcat:ſic iraſcibilis in idem mouet:vt ipſum defendendo cuſtodiat:ne
quies concupiſcibilis circa ipſum diſturbetur.Q̃uis ergo appetitus intellectiuus eo ꝙ eſt circa cõ
munem rationem boni:ſiue circa bonum vniuerſale ſimpliciter,non diſtinguat ꝑ diuerſas potẽ-
tias ſecũdum diſtinctionem ſpecierũ & modorũ boni ſimpliciter:quẽadmodũ viſus ꝙa eſt circa co
lorem ſimpliciter,nõ diſtinguit in diuerſas potẽtias ſcđm diuerſas ſpecies coloris:quia nec ſecundũ
hunc modũ diſtinguit appetitus ſenſibilis ſecũdum diuerſas potẽtias: ſcđm diuerſas ſpecies & mo
dos boni vt nunc,vt iam dictum eſt:bene tñ põt diſtingui appetitus intellectualis,circa cõmunem
rationem boni exiſtente vtroq; diſtinctorum,ꝑnes diuerſas rationes & conditiones boni eiuſdẽ om
nino.Quia cũ hoc ꝙ accipit ſemp ſub vna & eadẽ ratiõe cõis,vt cõmune eſt,põt habere rationes
diſtinctas penes placitum ſiue delectabile:& ꝑnes arduum & appretiabile: & hoc indifferenter cir
ca bonũ vniuerſale intelligibile:& circa bonum particulare ſenſibile.Propter qđ nõ minus ꝑnes hu
iuſmodi differẽtias circa bonũ vniuerſale intelligibile põt diuidi appetit⁹ intellectualis in concupi
ſcibilẽ & iraſcibilẽ, q̃ appetitus ſenſitiu⁹ circa bonum ſenſibile particulare:& hoc inquãtũ vterq; ap
petitus motiu⁹ eſt.Sed inquãtũ appetit⁹ ſenſitiu⁹ eſt paſſiuus:nõ ſic autẽ intellectiuus: multo plus
differunt inter ſe cõcupiſcibile & iraſcibile ſenſitiui: q̃ concupiſcibile & iraſcibile intellectiui: vt iã
declarabitur. VT aũt videamus an ſic diuidi debeat appetitus rationalis:videndum eſt rationem R
& modum diſtinguendi potentias animę.Eſt igitur ſciendum ſecundum iam dicta:ꝙ cũ potentiæ
diſtinguant̃ per obiecta,hoc non intelligit ſecundũ diuerſitatẽ in eſſentia obiectorũ:ſic em̃ nõ eſſet
intellect⁹ vna potẽtia reſpectu oĩm intelligibiliũ.Sed hoc ſolũ eſt gñale in virtutib⁹ paſſiuis:ꝙ ſecũ
dũ diuerſitatẽ obiectoꝝ a qb⁹ diuerſimode patiunt̃,& hoc ĩquãtũ diuerſimode ab eis patiũt̃,ſunt di
uerſę potẽtię:ita ꝙ quãtũcũq; ſũt diuerſa obiecta,dũ tñ vniformiter & eſſentialr eandẽ rõnẽ paſſio
nis inferunt,eis rñdet vna virtus paſſiua:vt vnus intellectus omni intelligibili:& vnus viſus omni
viſibili.Color aũt & ſonus quia diuerſimode ĩmutãt & inferũt ſenſui paſſiones, propter hoc opor-
tet eſſe diuerſos ſenſus reſpectu illoꝝ.Et ſecundum hoc phs in ſcđo de Anima ꝓbat numerum ſen
ſuum ſecundum numerũ ſenſibilium. Sed intellectus non numerat̃ per potẽtias aut vires ſecundũ
aliquã diuerſitatem intelligibilium,qm̃ idem eſt modus mouendi intellectum a quocunq; intelligi-
bili.Dico eſſentialiter quãtũ eſt ex parte intellectus:licet ſecundum aliquã diuerſitatem accidẽtalẽ

ex parte obiectorum:quemadmodum differunt intellectualis intelligentia & memoria. Memoria enim dicitur non tam ex conseruatione habituũ cognitiuorũ : q̃ ex ratione simplicis actus intelligendi: a quo formatur actus intelligendi declaratiu⁹ verbi mentalis vt alibi declarauimus. Et est eiusdem potẽtię omnino moueri ad actum intelligẽdi vtroq; modo:differens in nobis sola ratione sicut & sola ratione differt obiectum:& eiusdẽ virtutis penitus est habitus in se conseruare quibus faciliter educitur in actus:licet in sensu,alterius virtutis est species sensibiles conseruare vt memo rię sensibilis:& alterius eis moueri vt imaginatiuę:quoniã virtutes illę sunt organicę:& necessario alia dispositione organi virtus retinet species & immutatur ab ipsis.Propter qđ alia est vis memo-ratiua & imaginatiua:non sic memoria & intelligentia.quia & retentio & immutatio fiũt absq; or gano:& virtus separata nata est reflecti per suum actum & super se & super id qđ est in se: non sic virtus organica.Item in intelligentia etiam accidentaliter differunt scientificum & ratiocinatiuũ in hoc scilicet q; dicitur scientificum inquantum principium intelligentię mouet ex se absolute:ra tiocinatiuũ inquantum principiatum intelligentię mouet ex eo q; principium mouet prius.Et nõ
S differunt nisi sicut moueri absolute,& moueri vno motu sub cõparatione ad moueri alio motu. Siliter gñale est ĩ oĩb⁹ virtutibus actiuis q; sđm diuersitatẽ modorũ agendi circa obiecta di uersifi cãtur:ita q; quãtũcũq; sint obiecta diuersa:& idem est modus agendi circa ea: eadẽ est virtus siue potentia: secũdum q; propterea appetitus sensitiuus distinguitur ab ĭntellectiuo:nõ quia ille circa bonũ pticulare:iste vero circa bonũ vle:sed quia ad pticulare bonũ qđ est sensibile bonũ mouet appetitus sensibilis: inquantũ est sensibile bonũ, nõ ĩquãtũ est bonũ simpliciter.& hoc non nisi vt motus a tali bono. Ad vniuersale aũt bonũ mouetur appetitus rationalis inquantum est bonum simpliciter. & hoc absq; eo q; moueatur ab ipso . Vnde appetibile sensibile est mouens non motũ. Appetitus autem sensitiuus est mouens motum:vt dicitur tertio de anima.Appetitus vero ratio nalis est mouens non motum omnino. Propter qđ necessario sunt diuersę potentię appetitus sen sitiuus & rationalis. Vlterius sicut sunt diuersę potentię:quia secundũ diuersos modos generales: diuersimode mouentur circa sua obiecta.Nunc autẽ ita est q; potentia actiua & motiua suiipsius circa bonum primo & per se est motiua,& prima intẽtione sui ipsius in bonũ & commodum vt in eo delectetur.Et quia contrariorum eadem est potentia:secũdario & secũda intentione est motiua suiipsius ĩ malũ & incõmodũ ne ab eo contristetur.Sed quia nihil natum est prosequi conueniẽs propter delectationẽ: & fugere disconueniẽs propter contristationem:qđ non habet aliquid qđ na tum est ipsum custodire vt pacifice in bono habito delectetur defendendo ipsum contra nitentia auferre delectabile, & inferre tristabile, aut volẽtia in delectatione circa bonũ ipsum disturbare:& similiter qđ natum est ipsum in expectando fouere & amouere impedientia ne bonum non habi tum circa qđ delectandum est cõsequatur,quemadmodũ natura in aliquibus non posuit membra quibus in suo conuenienti habent delectari & disconuenientia fugere:sed etiam membra sicut ar ma quibus impedientibus in bono delectari habẽt rebellare.Primũ fit in vi appetitiua per vim cõ cupiscibilem:secũdum per vim irascibilem. Quare cum tã ĩ appetitu rationali q̃ sensitiuo necesse est ponere vim aliquã delectantẽ in bono & conuenienti:& mouentẽ se in illud & fugiẽtem cõtra rium:sine hoc enim nullus est appetitus: & hęc est vis concupiscibilis: necessariũ est ergo vtrobiq; virtutem cõcupiscibilẽ ponere: aut ille qui positus est esse appetitus non est omnino appetitus: ita q; impossibile sit ponere virtutem aliquã appetitiuam boni: quãtũcũq; in cõmuni siue quãtũcũq; in particulari:dum tamen sit appetitiua boni qđ est aliud a se propter se & suũ commodum: quin
T fit desideratiua & concupiscitiua illius. Propter qđ cum omne aliud a deo appetens appetitu co gnitiuo,vt etiam angelus appetitu suo intellectuali,appetat bonũ aliud a se: idcirco in omnib⁹ aliis a deo,etiam in angelis:necesse est ponere vim concupiscibilem: aut non esset in eis voluntas omni no.In solo autem deo est voluntas simpliciter in volendo seipsum:& nihil aliud nisi volẽdo se: sicut & nihil aliud a se scit nisi in sciendo se.Nullo autem modo vis concupiscibilis:quia nihil aliud a se concupiscit:neq; agit per concupiscentiam aliquid extra se,dicente Auicẽna,viii.Metaph.Volũtas eius est quę est expers imperfectionis & immunis a desiderio. & infra. Volitũ primi non est sđm volitum nostrum:ita vt in eo qđ est ex eo sit ei intentio.Si autem in omni appetitu necesse est pone re vim cõcupiscibilẽ:ergo secũdum iam dicta & vim irascibilẽ defensiuam eius.Quę in hoc ex pte obiecti differunt : q; concupiscibilis dicitur esse circa bonũ vt est delectabile:quia semper appetit ĩ ipso bono delectari.Irascibilis vero dicitur esse circa bonũ arduũ:quia appetit in ipso superare oĩa contraria.Est enim irascibilis vindex concupiscibilis.Vnde sđm Auicẽ.in fine.viii.Metaph.Perfe ctio & finis irę vindicta est, vt sđm hoc concupiscibilis sit ĩña principalis potẽtia: & irascibilis sit

T

quędam vis in ipſa & ex ipſa orta.quia eñ concupiſcibilis amore appetit inhęrere dclectabili qđ po teſt amittere:ideo neceſſario ei eſt timor amittendi vel conturbationis circa ipm annexus.Secūdū eñ Auguſtinū,lxxxiii,q.q,xxxiii, prorſus nullo modo metuit quiſqs nihil aliud amat: propter qđ neceſſario ſibi habet vim coniūctā cuius eſt timorē repellere:quaſi famulantē ſibi in hoc. Vnde ſi cut in parte ſenſitiua paſſiones iraſcibilis oriūtur a paſſionibus concupiſcibilis & terminantur in eis:iraſcūtur enim aīalia cū diſturbātur a delectatione in concupiſcibili:& ceſſat eorum ira cū qui eſcūt in ea:propter qđ dicit phs in libro de aīalibus: q̄ ꝓpter tria in qbus ſolent delectari pugnāt aīalia.ſ.propter eſcam,ꝓpter coitum,& ꝓpter nidū:Sic & oēs actiones iraſcibilis oriūtur ex actio nibus concupiſcibilis:& in ipſas terminātur tam ex pte intellectiuę q̄ ex parte ſenſitiuę.Et ſic ſicut in ſenſitiua neceſſe eſt ponere appetitū aliū q̄ intellectiuū: & ītellectiuū aliū q̄ ſenſitiuū:ita q̄ in ho mine oporteat ponere vtrūq; appetitū:& hoc quia diuerſimode mouet appetitus intellectiuus ad vniuerſale bonū:& ſenſitiuus ad bonū particulare: in eo.ſ.q̄ appetitus ſenſitiuus non mouet niſi motus a ſenſato:qđ non ſolū ingerit organo ſentiendi paſſionē corporalem ſenſibilē vt ſentiatur: ſed etiā organo appetendi vt appetatur:vel ꝓſequutiue vel fuga,& hoc diuerſimode & in diuerſis organis ſcđm motuū diuerſitatē.Appetitus vero intellectiuus qa non eſt organicus mouet ſe nō prius motus ab alio:vt habitum eſt ſupra.Et hoc quia ad bonū vniuerſale ſcđm q̄ bonū mouetur qđ eſt ſeparatū: & ipſe ſimiliter eſt ſeparatus:non virtus organica: et ideo ꝑfectū liberū arbitriū habens.Q̄d aūt mouet motum:de neceſſitate mouet poſtq̄ fuerit motū. Ex quo patet qualiter ma gis differūt concupiſcibile & iraſcibile in ſenſitiuo q̄ ī intellectiuo,hoc enim cōtigit:quia ſenſitiua virtus mouet mota,Ita q̄ licet quantū eſt ex modo agendi & mouēdi non plus differūt cōcupiſci bile & iraſcibile in ſenſitiuo q̄ in intellectiuo:quia tamen ſunt organicę: & diuerſimode patiuntur & mouētur ab obiecto prius q̄ moueant: ex hoc ſpecialem differentiam habent in ſenſitiuo quam non habent in intellectiuo:vt in ſenſitiuo ꝓprie dicantur potentię ratione diuerſorum: in intelle ctiuo vero concupiſcibilis eſt potentia principalis : iraſcibilis autem vt dictum eſt quædam vis eius: Ita q̄ volūtas non eſt tertia potentia ab iſtis duabus ſed continens in ſe iſtas & contenta in eis. ſicut nec tertia potētia appetitiua eſt cōmunis in ſenſitiuo cōcupiſcibili & iraſcibili:quę etiam reſpectu ſuoꝝ actuū ſe habēt ſicut potentia principalis & vis in ipa, q̄liter etiā ꝓpter eandē rationē vt dictū eſt qua neceſſe eſt ponere cōcupiſcibile & iraſcibile in appetitu ſenſitiuo & in intellectiuo nō obſtante q̄ reſpicit bonū cōmune:ſic bonū ſub cōmuni ratione boni.Non minus eñ ipa appeti tiua vis conturbari aut impediri poteſt circa ſuū bonū,q̄ ſenſitiua circa ſuū. Vnde ſicut appetitus ſenſibilis vere dicitur iraſcibilis in appetēdo impugnare malū ex impetu paſſionis: ſic appetitus in tellectiuus vere dicitur iraſcibilis in appetēdo impugnare malū ex iudicio rationis:vel ex determi natione liberę electionis.Et ſicut ſimiliter appetitus ſenſibilis ꝓprie dicitur concupiſcibilis in cōcu piſcēdo delectari in bono ex impetu paſſionis: ſic appetitus intellectiuus ꝓprie dicit cōcupiſcibilis in appetēdo adhęrere bono ex iudicio rationis,vel ex determinatione liberę electionis.vt in intelle ctiuo cōcupiſcibili ponamus charitatē & amorē:ī iraſcibili ſpem.Et p hoc volūtas cōcupiſcit talia bona:ad q̄ nō poſſit moueri p appetitū ſenſitiuū:nec cōſeq ipm:vt ſapiētiā, virtutes,& cęta hmōi Et ſimiliter iraſcit cōtra talia mala,cōtra q̄ nō poſſet ſufficiēter moueri p iraſcibilē ſenſitiuā vt cō tra vitia:ita etiā q̄ etſi odiū vitioꝝ ptineret ad cōcupiſcibilē rōnalē: propter tñ corū impugnatio nem neceſſaria eſt ei vis iraſcibilis exequēs impugnationis actū. Q2 aūt iſti duo appetitus ſunt ī in tellectiua pte,etiā experiētia docet.Nā ſępe cōcupiſcibili & volūtate rōnali volente quieſcere ī dele ctatione contēplationis circa bona gratię et glorię: inſurgit per odiū ad impugnādū actionē alio rū vitioſam:et diſturbat quietē cōcupiſcibilis cōtra eius inclinationē,qđ nō poſſet eſſe ſi ad vnam ſimplicē rationē mouēdi aut appetēdi ptinerēt.Vnde et ſicut in ſenſitiua,ſic et in intellectiua con cupiſcētia intēſa mitigat iraſcibilē,& a ſuo ꝓpoſito reuocat ſępius: et ecōuerſo:licet ī appetitu fre quēter concordet:quia iraſcibilis nō eſt vt dictū eſt niſi ꝓpugnatrix & defenſatrix cōcupiſcibilis. Q2 aūt differūt vt ſunt in intellectiua pte & ſenſitiua,ex hoc patet: quia ſcđm q̄ dicit phus in.iii. de aīa:multotiēs intellectus no iubet timere:ita q̄ nec iraſcibilis & itelligibilis mouet: ſed paſſione quadā timoris cor mouet: & ſenſitiua iraſcibilis nitit ſe ad fugā mouere.Et ecōtra ꝑcipiente intel lectu & ducēte fugere aliqd,aut ꝓſequi,nō mouet: ſed ſcđm cōcupiſcentiā ſenſitiuā agit:vt patet in corinente:quia nō eſt ſciētię agere ſcđm ſciētiā:ſcd appetitus intellectiui. Vnde neq̄ appetit9 ſen ſitiuus dñs eſt hmōi motus niſi velit cōſentire appetitus ītellectualis. Poteſt tñ cōtraire & tenere appetitū ſenſitiuū.Abſtinētes eñ & cōcupiſcētes concupiſcētia ſenſitiua nō opant ea quorū habēt appetitū: ſed p appetitū intellectualē ſequūtur intellectum. Intellectus eñ nō mouet ſine appetitu

V

X

Volũtas em̃ appetitus est. Et accidit contrarietas in istis appetitibus propter aliã rationẽ boni appetibilis mouentis: quia vt dicit ibidẽ, Intellectus ꝓpter futurũ retrahere iubet. Concupiscẽtia aũt ꝓpter ipm̃ iam. ꝓpter qđ vincit aliquãdo deliberationẽ. Intellectualis tñ appetitus superior ẽ & principalior: & semp vincit appetitũ inferiorẽ cũ vult. AD primũ dicẽdũ cõcedẽdo ꝙ nõ solũ in intellectiua ꝑte sunt concupiscibile & irascibile ga naturaliter sunt in substãtia animę rationalis: & hoc naturaliter anteq̃ corpori miscetur: Sic em̃ insunt ei & vires sensitiuę: vt habet in eodem libro: sed quia aliter insunt sensitiuę & manẽt in ea sepata: aliter intellectiuę. quia illę ī anima sepata manẽt solũ sicut in radice: sed intellectiuę manẽt etiã in suo effectu: qđ intellexit illa auctoritas. Secundũ simpliciter concedẽdũ est. AD tertiũ in oppositũ de phio: ꝙ irascibile & cõcupiscibile ꝑtinẽt ad rationale ꝑ participationẽ: põt dici scđm ꝙ alibi declarauimus: ꝙ etiã appetitus intellectualis scđm ipm̃ dicit rationale ꝑ ticipationem. Vel potest dici ꝙ aliã sentẽtiã de libertate arbitrii in volũtate debẽt tenere catholici: q̃ tenuit phius. Ipse enim posuit ꝙ volũtas nõ esset liberi arbitrii nisi ante rationis determinationẽ & iudiciũ siue sentẽtiam aut dictamen. & hoc respectu intellectus seu rõnis quia. ſ. potest intellectũ mouere ad discernẽdũ qđ agẽdũ & qđ nõ agendũ. Et ideo ipa potest discernere & nõ discernere: quare etiã volũtas agere q̃ nõ agit: & non agere q̃ agit. Sed post iudiciũ rationis posuit volũtatẽ de necessitate seq̃ iudiciũ rõnis: nõ coactiõis: sed imutabilitatis cuiusdã q̃si põdus quoddã: quẽadmodũ etiã & appetit⁹ sensitiu⁹ necessario seq̃t motũ a sensato. Et ideo dixit ī. iii. de aĩa. Cũ scđm rationẽ mouetur, & scđm volũtatẽ mouet. Appetitus aũt sensibilis mouet ꝑter rationẽ. Q̃m aũt appetitus sunt cõtrarii adinuicẽ: sensibilis. ſ. & intellectualis: hoc accidit cũ ratio & cõcupiscẽtię sensitiuę cõtrarię sunt: quasi appetitus volũtatis nullo mõ possit esse cõtrarius rõni. Vnde subdit. Vtrũ em̃ agat hoc aut hoc iã ratiõis opus est: & necesse est vno. ſ. intellectu mẽsurari quid potius. ſ. agendũ est. Maius em̃ & melius siue potius agẽdũ scđm iudiciũ rationis sequit volũtas. Propter qđ nullã differentiã in motus executione ad ꝓsequendũ vel fugiendũ ꝑ concupiscibilẽ, vel ad impugnandũ aut defendẽdũ ꝑ irascibilẽ potest phs ponere ex ꝑte volũtatis, quoniã harum viriũ differẽtia solũmodo cõsistit in opis diuersa & diuersimode executione. Nos aũt qui ponimus ꝙ volũtas manet libera etiã post ītellectus vel rationis determinationẽ, ad opus. ſ. exequẽdũ vel nõ exequẽdũ, & ad assequẽdũ diuersimode ī fugiẽdo, & ꝓsequẽdo vel defendẽdo, vel ipugnãdo: bene possum⁹ distiguere appetitũ ītellectualẽ ī cõcupiscibile ītellectuale, & irascibile ītellectuale: & debem⁹ scđm dictã determiationẽ. Et ꝙ sic debeat distingui manifestat opatio diuersa. Quia cũ volũtas libere & libertate eadẽ vtrũꝙ opus exequit & refrenat: appetitus aũt sensitiu⁹ necessario: nõ tñ eadẽ necessitate exequit opus suũ concupiscibilis & irascibilis: qa alia & alia necessitate quãtũ est ex se irascibilis & concupiscibilis necessitant: eo ꝙ alia & alia passio in alio & alio organo. Ex passione em̃ quę ira est, mouetur irascibilis. Est em̃ scđm Damasc. ira feruor sanguinis circa cor ex vaporatione fellis ꝓpter sensum discõueniẽtis. Ex passione vero delectationis mouet cõcupiscibilis. Est em̃ delectatio tempamentũ sanguinis circa cor ex vaporatione splenis ꝓpter sensum conueniẽtis. In splene em̃ est sanguis dulcissimus: quia fel dependẽs abeo & connexus ei suggit ex eo omnẽ amaritudinẽ. Vnde quia aliud & aliud est principiũ motus in appetitu sensibili irascibili & concupiscibili: idem aũt in appetitu rationalis irascibilis & concupiscibilis: in hoc magis differũt irascibilis & concupiscibilis scđm ꝙ sunt ptes appetitus sensibilis: q̃ scđm ꝙ sunt ptes rationalis appetitus. Propter qđ scđm cõmunẽ vsum etiã sanctoꝝ magis distinguũtur irascibilis & cõcupiscibilis vt sunt ptes sensitiuę partis: q̃ vt sunt ptes rationalis.

Y Ad primũ prin.

Z Ad arg. in oppo.

SEquũtur quęsita de humana natura ex parte coniũcti ex corpore & anima. Vbi quęrebantur quędam generaliter ptinẽtia ad omnes homines: & quędã alia specialiter ptinẽtia ad prelatos. Et circa primũ horum Primo quęrebãtur quędã pertinẽtia ad statũ gratię: deinde alia ptinẽtia ad statũ culpę. CIRca primũ q̃rebatur vnum ptinens principaliter ad meritũ glorię, & alia tria ptinẽtia ad diminutionẽ pœnę debitę. Quorũ primũ est: vtrũ religiosus ꝓponẽs facere maius bonũ deberet illud dimittere faciendo min⁹ bonũ ꝓpter ꝓceptũ sui superioris. Scđm erat: qđ magis est ꝑficuũ: aut ꝑsequi negotiũ crucis scđm consiliũ ecclesię, aut ingredi & stare ꝑficiẽdo in religione. Tertiũ erat de ope volũtarie assumpto: vtrũ opa facta ī charitate minore, tãtũ diminuũt de pœna debita peccatis quãtũ eadẽ vel æqualia facta in charitate maiore. Quartũ erat de ope satisfactorio pœnitẽtialiter iniũcto: vtrũ pœna satisfactoria iniũcta a sacerdote discreto, vel a iure taxata sufficit ꝓ tota pœna peccatis debita in purgatorio de quibus confessus est: & ꝓ quibus iniuncta est.

Quęst. xvi. Quęst. xvii. Quęst. xviii. Quęst. xix.

CIRCA primũ arguitur: ꝙ religiosus debeat facere magis bonũ cõtra ꝓceptũ superioris, quia Arg. prin.

Bernardus dicit de præcepto & dispñ. Qđ pro charitate institutum est: cõtra charitatem militare non debet, pro charitate instituta est obedientia. Charitas autem dictat maius bonum preferendum esse minori, ergo obedientia non debet esse cõtra hoc qđ magis bonum. Esset autem contra, si debitum esset illud dimittere propter minus preceptum a superiore, ergo &c. Item nihil minus obligat iuramentum q̃ votum: sed non est licitum iuramentum de dimittendo magis bonum propter minus: quare nec votum aut obedientia. CONtra, non minus obligat votum q̃ matrimoniũ cõsummatũ, sed propter matrimoniũ cõsummatũ oportet mulierẽ maius bonũ dimittere propter minus de precepto viri, ergo &c. DIcendum est ꝙ præceptum superioris si certum esset ꝙ esset contra deum: omnino contemnendum esset. Licet enim quis voueat aut iuret generaliter obedire de omnibus: non tamen intelligitur nisi de licitis iustis & honestis, vt. xi. q. iii. Non semper, vbi dicitur, Nõ semper malum est non obedire precepto. Cum enim iubet quę deo contraria sunt, non est ei obediendum. Sed in dubio an sit contra deum precepto prælati standum est. Qđ et si sit contra deum: propter bonũ obedietię nõ peccat subditus: vbi tamen peccat prelatus. xxiii. q. i. Quid culpatur, in fine. Multo ergo magis si bonũ sit qđ precipit oportet obedire: & propriũ propositum de agendo magis bonũ dimittere: & supponere ꝙ causa rationabilis sit quare sic præcipit, & sic propter bonum obedientię recompensatur ei in minore bono qđ amittit in maiore. Propter qđ dicit Augustinus. Melior est vna obedientia q̃ omnes virtutes, hoc est quęcunq; opera virtutum facta contra obedientiã: quę ex hoc vitia fiunt etsi alias de genere virtutum essent. Et sicut est de vno, sic est de omni eo ad quod homo per votum obligatus est: ꝙ ei non debet preponi aliud volũtariũ: etiã licet in se magis bonum videatur. Vt siquis vouit aliquid se facturum qđ bonum est & licitum & expediens: postmodum tamen licet bona conscietia rationabiliter deliberata dicat ei ꝙ melius esset aliquid aliud facere, & illud qđ vouit omittere: melius tamen est & fructuosius votum explere: quia sine periculo peccati mortalis non posset illud omittere. Et ideo hoc omittendo quodcunq; aliud ad frugem vitę æternę nihil posset ei valere. AD primum in oppositum dicendum: ꝙ facere minus bonum ex præcepto nunq̃ militat contra charitatem subdito, etsi forte prælato. Licet enim charitas dictet ꝙ absolute maius bonum præferendum est minori ab illo in cuius potestate est vtrunq;: tamen etiã dictat ꝙ subditus propter obedientiã minus bonum præceptum a superiori debet præferre maiori bono a se ꝓposito. AD secundũ dicendum ꝙ bene verum est ꝙ non esset licitum votum sicut nec iuramentum de dimittendo maius bonum propter minus, est tamen licitum immo necessarium ꝓpter iuramentũ vel votũ factũ superiori ad p̃ceptũ eius dimittere maius bonũ ꝓpter minus. Debet em̃ p̃sumere ꝙ ei melius est qđ p̃cipit p̃latus: licet non videatur sibi: & ideo qđ p̃cipitur facere tã q̃ magis bonum.

Secundum.

In oppositũ.

Responsio.

A

Ad prin. arg.

B

Ad secũdũ.

Quęst. xvii. Responsio.

C

CIrca Secundum nihil arguebatur: sed proponebatur sine argumentis. Et est dicendum ꝙ vita religionis eo ꝙ contemplatiua est, per se ordinatur ad augmentum glorię, & hoc non nisi ex merito proprię deuotionis et charitate in bonis operibus quę exercẽtur in religione. Negotium aũt crucis tanq̃ pœnale actiuũ per se ordinatur ad pœnę debitę diminutionem, aut remissionem, & hoc non tã ex deuotione proprię charitatis in hmõi negotium exequendo: q̃ ex deuotione & merito Christi in sua passione: inquantum opus siue negotium istud indulgentiale est. Vnde quia tenet ecclesia ꝙ summus pontifex habet potestatem pro tali negotio iam assumpto cum proposito exequendi ipsum secũdum consilium ecclesiæ indulgere totam pœnam debitam oĩbus peccatis quotcunq; & qualiacũq; commisit: dum tamen vere pœnitens fuerit & confessus: de quo nullus potest habere securitatem quãtũcũq; ad plurimos annos laborauerit in religione: idcirco absolute & simpliciter tenendum ꝙ prosequi negotium crucis secũdum cõsiliũ ecclesię multo magis est proficuũ ad remissionem pœnę obtinendam & securitatem habendam de statim euolando: q̃ vita cuiuscunq; religionis, licet illa magis possit esse proficua ad augmentum gloriæ.

Quęst. xviii. Arg. prin.

CIrca tertium arguitur: ꝙ opera æqualia facta in charitate maiore & minore nõ æqualiter diminuũt de pœna taxata: q̃ sufficit ꝑ tota pœna peccatis debita in purgatorio: de quibus cõfessus est, & pro quibus iniũgitur. Quia substãtia charitatis ex qua fit opus, per se respicit premiũ gloriæ. Pœna vero quę consistit in opere, ꝑ se respicit diminutionẽ pœnę debitę. Q̃uis ergo sit maior charitas: vt ex ipa plus mereatur de gloria in æquali opere: q̃ ex charitate minore: non tamẽ

ꝓpositũ.

plus diminuitur de pœna. CONtra, diminutio pœnę non est nisi ex ratione merendi: quare cũ

ratio merendi non consistit nisi in charitate: et ideo maior charitas magis meretur: plus ergo de
D pœna minuitur pro æquali opere ex maiore charitate facto q̃ ex minore. Dicẽdũ ad hoc: q̃ opus Responsio.
ad hoc q̃ sit meritorium glorię aut etiã satisfactoriũ pœnę, oportet q̃ deo gratum sit & acceptũ. Acceptum autem vel gratum deo esse non potest nisi factum sit in virtute illius qui factus est reconciliatio pro peccatis nostris: Christi, s. Ipe enim est principale agens in merendo toti generi humano peccatorum & pœnæ pro peccatis abolitionem & gloriæ collationem: quæ sunt finis omnis actionis Christi & passionis in homine quã gessit. Agens autem organicum quilibet homo purus est inquantum est membrũ illius. Et agens secundariũ quale est omne agens organicũ siue instrumental, nõ attingit finem agẽtis principalis, nisi agat in virtute illius: quẽadmodũ calor non generat nisi in virtute agentis impressa calori a generante. In virtute ergo Christi omne opus nostrũ debet esse factum si sit meritorium glorię aut satisfactorium pœnę. In virtute autem agentis principalis non potest agere agens secundariũ organicum nisi sit ei coniũctum, & virtutis ac influẽtię eius susceptiuũ, quemadmodum membrũ separatum a capite & corpore virtutem capitis & corporis suscipere nõ potest: et ideo nec in virtute eius agere potest. Organũ quale est quilibet nostrũ Christo capiti non coniũgitur nisi sit membrum in corpore suo mystico q̃d est ecclesia: glutino spiritus sancti quę charitas est, ei coniunctum. Eph. iiii. Qui est caput Christus: ex quo totum corpus cõpactum & connexum per omnẽ iũcturam submínistrationis secũdum operationem in mẽsurã vniuscuiusq; membri augmẽtũ corporis facit in ędificationẽ sui in charitate. Glos. Qui est caput nobis, puidẽs & regere potẽs: per quem totum corpus, i. ecclesię compactũ est per fidem, connexum vinculis charitatis: q̃ faciũt mẽbra iuicẽ submínistrare secũdũ opationem non solum in voluntate
E in mensuram vniuscuiusq; membri, i. scd̃m q̃ vnũquodq; membrũ potest operare p̃ gratiam sibi datam, & ipe facit augmentũ corporis ædificando illos qui nõ sunt, & hoc totũ facit in charitate. Ex hoc ergo solo opus nostrum est meritorium q̃ Christo sumus coniũcti in corpore, & ecclesiæ p̃ fidem & charitatem: p̃ quę in virtute eius meremur: & in ipo augmentum spirituale accipimus. Propter q̃d cum homo amissa charitate desinit esse membrum ecclesię: grata non possunt esse deo opa eius: nec alicui meritoria neq; glorię neq; díminutionis pœnę prius debitæ: ita q̃ substantia opis quãtũcũq; sit de genere virtutis siue pœnale, siue nõ pœnale, nec meritoriũ nec satisfactoriũ est nisi ex virtute & radice charitatis: ita q̃ deus nõ acceptat opus aut meritum aut satisfactionẽ nisi ꝓpter dispositionẽ opantis. Vñ dictũ est Geñ. iiii. q̃ dominus respexit ad Abel & munera eius, ad Cain autem & ad munera eius non respexit. Vbi ex ordine verborum conicimus q̃ non tam aspexit, vel non aspexit ad opera, q̃ aspexit vel non aspexit ad personas: non econuerso. Propter q̃d super illud primę Corin. xiii. Si charitatem non habuero níhil mihi prodest. Glos. Opera bona non ex quantitate sui: sed ex charitate plus vel minus prosunt. Sed intelligendum q̃ opus ex virtute charitatis duplex habet esse, vnum interius q̃d consistit in feruore & deuotione operantis, aliud exterius q̃d cõsistit in substãtia actus. Et sic se habẽt inter se: q̃ sicut opus simpliciter non placet nisi ex virtute charitatis: quia ex radice charitatis procedit: sic nec placet opus exterius plus vel minus nisi secundum feruorem maiorem vel minorem operis interioris: ita q̃ non mensuratur meritum operis exterioris tam ex substantia charitatis secũdum se, q̃ ex feruore & deuotione quã elí
F cit in opere interiori. ET sciẽdũ q̃ opus exterius quadruplex est: liberale, pœnitentiale, indulgẽtiale, & suffragale. Liberale: q̃d quis agit ex propria voluntate. Pœnitentiale: q̃d iniũctum est a sacerdote. Indulgẽtiale: q̃d suadetur a prælato. Suffragale: q̃d vnus facit pro alio. Comparando igitur opus exterius secundum istos quatuor modos ad opus interius: sciendum q̃ ex opere interiore procedit opus exterius idem in specie & æquale omnino ex maiore & minore charitate in diuersis dupliciter. Vno modo opere interiore existente æquali in diuersis vel inæquali: quia ex parte habitus charitatis in se non oportet distinguere: quia non est meritum ex ipa nisi secũdum q̃ se extendit in opus saltem interius: quia si est, operatur aut deficit: nequaq̃ vero proficit. Si vero opus interius sit in diuersis æquale: tunc opus exterius factũ est in singulis aut liberale: aut pœnitentiale: aut indulgentiale: aut suffragale: aut est in vno liberale, in alio vero vel aliis aut pœnitẽtiale, aut indulgẽtiale, aut suffragale: aut est in vno pœnitẽtiale: in alio vero aut aliis indulgẽtiale:
G aut est tertio mõ in vno pœnitẽtiale aut indulgẽtiale: in alio vero vel aliis suffragale. Si primo mõ q̃, s. opus ĩteri⁹ sit q̃le in diuersis: sed exteri⁹ in singulis est liberale: aut pœnitẽtiale, aut ídulgẽtiale: sic dico q̃ idẽ op⁹ exteri⁹ & q̃le factũ ex habitu maioris charitatis & minoris æqualiter meret & glorię augmẽtum & pœnę diminutionẽ in diuersis. Si vero opus exterius in singulis sit suffragale vt cum diuersi capellani dicunt missas suas p̃ viuis siue p̃ defunctis: quia hmõi opa pfunt & sunt

meritoria tã facientibus ea q̃ illis p̃ quibus ea faciũt: tunc distinguendũ ex pte facientiũ opus: & ex parte eorũ p̃ quibus faciũt: quia cõparari possunt inter se ipsi facientes, aut ipsi p̃ q̃bus faciunt, aut facientes illis p̃ quibus faciũt. Si primo modo & secũdo, sic æqualiter merentur inter se illi qui faciunt ex æquali opere interiori: et similiter illi inter se qui opere interiore æqualiter meruerunt dũ viuerent vt eis valerẽt si p̃ eis p̃ alios fierent: vel iam viuẽtes æqualiter mererent. Si tertio modo: sic semp plus merentur facientes: q̃d certũ est quantũ ad augmẽtũ glorię ipsius facientis. Quantũ aũt ad diminutionẽ pœnę plures credũt q̃ plus merẽtur illi p̃ q̃b⁹ principaliter facit. Etenim si quis aliquid de suo p̃ alio faciat: nõ ex hoc diminuit meritũ ppriũ: & semp maioris meriti est bonũ facere per se dũ possibile est fieri: q̃ p̃ aliũ scdm p̃dictum modũ: licet quãdoq̃ amissum in vno opere nõ facto, possit recompẽsari in alio. Si vero secundo modo principali opus exterius sit in vno liberale: in alio vero vel in aliis sit pœnitẽtiale aut indulgẽtiale: sic semp indulgẽtiale & pœnitẽtiale plus merentur ꝓpter sacramẽti virtutẽ in pœnitẽtiali: & clauiũ efficaciã in indulgẽtiali. Si vero in vno sit liberale, in alio vero vel in aliis suffragale: sic est triplex cõpatio, vt iã distinctũ est ī mẽbro p̃cedẽte. Et si primo illorũ triũ modorũ cõparẽt. s. iter se faciẽtes: vel scdo mõ cõparẽt. s. iter se illi p̃ q̃b⁹ fiũt: sic illi iter se eq̃liter merent: & sil'r isti inter se. Si tertio mõ cõparẽtur faciẽtes illi q̃ faciũt, & illi p̃ q̃ bus inter se: semp plus merẽtur faciẽtes scdm determinatũ modũ. Si vero modo tertio principali opus in vno sit pœnitentiale: in alio vero indulgẽtiale: tunc de hoc iudicandũ est scdm quantitatẽ indulgentię. Posset em̃ esse tanta q̃ plus mereretur q̃ opus pœnitẽtiale: & posset esse tanta q̃ æqualiter: posset forte etiã esse tam modica q̃ minus. Si vero in vno fuerit suffragale: in altero vero pœnitẽtiale sit vel indulgentiale: sic semp plus meretur pœnitentiale vel indulgẽtiale: sicut & semper plus meretur liberale, vt dictum est. Si vero opus interius sit inæquale: sic distinguendũ vt supra H
q̃n opus interius positũ est æq̃le: q̃a prio mõ ī opere exteriori liberali pœnitẽtiali & indulgẽtiali & suffragali semp plus meretur operans interius intensius. Si vero secũdo modo principali opus exterius fuerit in vno liberale, in alio pœnitentiale aut indulgẽtiale: si pœnitentiale & indulgentiale fiant ex maiori intẽsione interius, semp plus merentur. Si vero ecõuerso liberale fiat ex opere interiore multo intẽsiore, bene potest plus mereri. Si modice intẽsiore, potest æqualiter aut etiã min⁹ mereri. Si vero opus fuerit in vno liberale in alio suffragale: sic triplex faciẽda est cõpatio vt prius & in prima & secũda cõparatione semp plus meretur qui ex feruentiore actu interiori. In tertia vero cõparatione si suffragale sit ex multo feruentiore actu in illis p̃ quibus faciũt, sic isti plus merẽtur: si in modico: sic æqualiter, alias semp plus merentur agentes. Si vero tertio modo principali opus in vno sit pœnitentiale: in alio vero indulgentiale: & pœnitentiale fit ex maiore feruore interius: distinguendũ est de ope indulgentiali vt prius. Alias indulgẽtiale si fiat ex maiore feruore, plus meretur. Si vero in vno fuerit suffragale: in alio vero pœnitentiale vel indulgentiale: tũc pœnitẽtiale vel indulgẽtiale ex maiore feruore semp plus meretur. Suffragale vero posset esse ex tãto maiore feruore q̃ plus mereret q̃ pœnitẽtiale: & tã modico maiore q̃ ꝙquaretur: & sil'iter q̃ indulgentiale: nisi valde abũdãtes essent ĩdulgẽtię. Et nota q̃ q̃uis opus indulgẽtiale vel liberale posset esse suffragale: hic tñ sumitur ipm̃ pprie inquãtũ cũ nullo eorũ coincidit. Nota iterũ: q̃ idẽ est iudiciũ de suffragali respectu illius p̃ quo fit, & de quocũq̃ illorũ quatuor modorũ opis respectu illius cui cõplacẽt. Cõplacẽdo em̃ opus alterius facit homo suũ. Grego, ī reg. epl'a. xxii. Est mihi ho ex dei munere in magna cõsolatione quia opus factũ q̃d in me non habeo diligo in te: cũq̃ de tuis actibus magna exultatione gaudeo, ea q̃ p̃ laborẽ tua sunt: per charitatem mea fiũt. Et post. cxv. Nostra sunt q̃ etsi imitari nõ possumus amamus in aliis: & amantiũ fiũt q̃cũq̃ amantur in nobis Hinc ergo pensent mũdani, charitas quantę virtutis est: quę alieni laboris opera nostra sine labore facit. Vnde etiã in generali omniũ bona aliorũ diligẽtes p̃cipes eorũ simus. Psal'. dicente. Particeps ego sum oĩ. ti. te. &c. Vnde etiam defunctis existẽtibus ī purgatorio prosunt opa non solũ q̃ p̃ eis fiunt: sed etiã quę generaliter p̃ defunctis. Sed hoc nõ nisi p̃ quãto meruerũt dũ viuerẽt: vt eis prodessent si p̃ eis fierẽt. dicẽte Augustin. de cura p̃ mortuis agẽda. Vt hoc q̃d impẽdit ꝓdesse possit post corpus, ī ea vita acq̃situm est quã gessit in corpore. Q̃d ergo arguitur primo: q̃ substãtia opis respicit p̃ se diminutionẽ pœnę: & quãtitas charitatis augmẽtũ glorię: Dicẽdũ q̃ non est verũ ꝓpter se: sed solũ ꝓpter radicẽ charitatis: nõ scdm substãtiã: sed scdm q̃ se extẽdit ī op⁹ iteri⁹ laboriosum. Vñ op⁹ bonũ qa de genere bonorũ etiã qa pœnitẽtialiter est ĩiũctũ factũ extra charitatẽ nullius est meriti ꝓpt̃ solã substãtiã opis. Opus ẽt exteri⁹ factũ ex hñte charitatẽ: a charitate aũt nõ elicitũ nec actu nec hĩtu, siq̃d tale ꝓcederet exteri⁹, quãtũcũq̃ eẽt de gñe opis boni nullo mõ eẽt meritoriũ. Vñ tantus posset esse feruor pœnę interioris, q̃ habens charitatẽ minorem cũ minore opa-

re exterius totam pœnam debitam peccato diminueret: cum tamen alius habens maiorem charita
tem cum maiore opere exteriore & minore feruore in opere interiore: nõ tãtũ de pœna sibi debita
K minueret quãtũ ille ope suo exteriore minore. Nõ ergo aliter se habet substãtia opis exterioris ad
meritũ glorię, & ad diminutionẽ culpę quãtũ est ex se, nec siliter substãtia charitatis: licet substan
tię charitatis scdm se deberẽt pmiũ maiori maius & minori minus. Vñ ex pte opis interioris totũ
iudicandũ est principaliter: licet vt dictum est opus exterius aliquid apponat. In quo est duo consi
derare: ipsum. s. feruorẽ deuotionis, acerbitatẽ pœnę, & intẽtionẽ operantis. Et est feruor deuotio-
nis per se ad glorię augmẽtũ. Acerbitas pœnę p se ad pœnę debitę diminutionẽ. & hoc in magna p
te scdm intentionẽ operantis: quę ambo dirigit in finẽ. Si enim principaliter aut plus dirigit ad pœ-
ne diminutionẽ q̃ ad meriti glorię augmentũ: plus valent & opus interius & exterius ad diminu-
tionẽ pœnę q̃ ad augmentũ glorię: vel ecõuerso, si ecõuerso: & si æqualiter, æqualiter. Et scdm hoc
etiã idẽ opus factũ a diuersis siue in æq̃li charitate: siue inæquali: potest indifferẽter vni eor̃ eẽ ma
L gis diminutoriũ pœnę, q̃ augmẽtatiuũ glorię, & alteri ecõuerso. PER idẽ patet ad scdm: dicẽdo Ad arg. in
q̃ ratio merendi nõ cõsistit in substãtia charitatis nisi put se extẽdit in opus interius: vt dictũ est. oppo.

CIrca quartũ arguitur: q̃ pœna iniũcta a sacerdote discreto, vel a iure, sufficit p Quęst. xix.
tota pœna purgatorii: quia dicitur de pœni. dist. vi. Quicũq; pegerit post recõ Arg. prin.
ciliationẽ quãdocũq; defunctus fuerit ad deũ vadit: ad requiem vadit: a regno
dei nõ priuabitur: a populo diaboli separabitur. Vnde sup illud. Ad requiẽ va
dit, dicit glossa. Recta via: ita q̃ nec purgatoriũ sentiat pro illis peccatis de q̃b9
pœnituit. CONtra, maiori libidini maior debetur pœna: sed taxatio pœnę a In oppositũ,
iure ęqualis est in ęqualibus factis exterioribus: & similiter sacerdotis discreti: quia quantitatẽ libi
dinis pensare non possunt. ergo pœna iuris etsi vni sufficiat & pro ipo satisfaciat: nõ oportet tñ q̃
M pro altero. Quæstio ista quęrit de efficacia operis pœnalis pœnitẽtialiter iniũcti: quę innititur vir Resol. q.
tuti clauiũ: vtrũ tanta sit q̃ iuncturũ virtute clauiũ sufficit pro tota pœna debita. Vnde quia q̃-
rit de virtute clauiũ: sciẽdum est q̃ in ecclesia est clauis sciẽtię: de qua nihil ad prẽsens: et clauis po
tentię: in qua distinguitur triplex potentia. s. ordinis & iurisdictionis & mixta. Ea autẽ quę fiunt
potentia ordinis, ab omnibus æqualiter fiunt qui ordinẽ æqualiter habent. Vnde omnes sacerdotes
æqualiter consecrant: omnes episcopi æqualiter ordinẽ conferũt. Talia sunt ordinis pure & nõ iu
risdictionis. propter qđ vis ordinis in talibus suspendi nõ potest quin agant qđ ordinũ est: quãtũ-
cũq; excõmunicati fuerint vel interdicti. Ea vero quęmerę iurisdictionis sunt, non ab oĩbus æqua
liter fiunt: quia in aliquibus suspendi potest ne taliũ aliqd ab eis fieri possit: vt excõmunicare infe
riorẽ: indulgẽtias dare: & hmõi. Nec oẽs ex ordine & statu in ecclesia æq̃lẽ iurisdictionẽ in talib9 ha
bent. Aliqui tamẽ volũt dicere q̃ omnes sacerdotes æqualem potestatem habent in istis: licet execu
tio in sacerdotibus inferioribus restricta est. & hoc in ordines celebrãdo, & in oibus quę etiã ad epi
scopalis ordinis potestatẽ & iurisdictionẽ pr̃inẽt: qa vt dicit Hieronymus: Qui nũc sacerdos olim
eps. Sed hoc nõ tenẽt: quia sempordo epor̃ q̃ tenẽt locũ apostolor̃, fuit supra ordinẽ sacerdotũ q̃
tenent locũ discipulorum. vt dicit Glos. Matth. x. Et qđ dicit Hieronymus. Qui nũc sacerdos olim
eps. hoc dicit, quia olim singulis ciuitatibus singuli epi: et quandoq; plures vni ciuitati pfuerunt
N epi: vbi modo pfunt simplices sacerdores. De epis tenẽt multi q̃ oẽs æqualem habent potestatem
ita q̃ libet habet totã clauiũ potestatẽ: sicut habuit qlibet apl̃us: non maiorẽ vnus q̃ alter: licet in
hoc Petrus habuit aliquã progatiuã quã mõ habẽt sui successores: et hoc tũ ppter beati Petri me
ritũ: tũ ppter iussionẽ dñi: tertio ppter cõciliorũ auctoritatẽ. dist. xvii. cap. Cõcilia. Eius sedi primi
apl̃i Petri meritũ: deinde sequuta iussione dñi: deinde cõciliorũ venerandorũ auctoritas: singularẽ
in ecclesiis tradidit potestatẽ. Quarto ppter apl̃orũ volũtatẽ. dist. xxi. In nouo testamẽto p Christũ
dominũ a Petro cœpit sacerdotalis ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia datus est, dicente
domino. Tu es Petrus &c. Hic ligandi & soluẽdi potestatem primus a domino accepit: cæteri vero
apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt: ipsumq; principem eorum
esse voluerunt. Ipsis quoq; discedentibus in loco eorum surrexerũt episcopi &c. Vbi sup illud Pari
consortio, dicit Glos. Quantũ ad ordinẽ. Petrus tñ fuit maior aliis in administratione. & dist. xxi.
cap. Sacrosancta. Inter beatissimos apostolos fuit quędã discretio, licet eẽ oẽs apostoli essent: Petro
tamen a dño concessum est: qđ & ipsi idẽ inter se ad ipm voluerũt: vt reliquis omnibus pesset Apo
stolis, & principium teneret apostolatus: & eandẽ formã suis successoribus, & reliqui apostoli epis
tenẽdam tradiderunt. Et sic in administratione & regimine successor Petri pfertur: vt in eis quæ
iurisdictionis sunt, aliorum potestatẽ scdm q̃ videbitur ei expediẽs modo restringere modo rela-

xare poſſit. Vnde vt dicitur in fine p̄dicti cap. ſicut cardine oſtium regitur: ſic huius ſanctę apoſto
licę ſedis auctoritate omnes eccleſiæ domino diſponēte regūtur. Sed quicquid eſt de aliis, vniuer-
ſalis indulgētiarum diſpenſatio de theſauro eccleſiæ ex merito Chriſti eidē reſeruata eſt. & hoc po
tius quia non vſi ſunt ea cæteri epi: q̄ quia ſummus pontifex executionē eis ſubtraxerit vt dicunt
aliqui. Quas quidē indulgētias diſpenſare debet pēſata vrgēte neceſſitate, & cōmuni vtilitate. Si
tamē aliter faciat, periculo ſuo caueat. POteſtas vero mixta eſt in pœnę æternę in temporalē mu O
tatione: & illius p parte relaxatione: & vniuerſaliter quęcūq; habēt fieri circa ſacramētum pœnitē
tiæ: quia depēdet ab ordine: eo q̄ ibi nihil fieri pōt niſi ab ordinatis: et ſimiliter a iuriſdictiōe: quia
ſi ordinato ſubtrahatur iuriſdictio in exequēdo ea quę pertinent ad ſacramētum pœnitētię, nihil
poteſt agere. Ita q̄ circa ea quę ptinēt ad executionē ſacramēti pœnitētię: diſpoſitio ptinet ad diſ-
poſitionē ſummi pontificis: in quo in aliquo habet maiorē poteſtatē cęteris: licet in aliquo non niſi
æqualem. In cōmittēdo em̄ poteſtatē vel ſubtrahēdo eam aliis, plenā habet poteſtatē ſolus ſup oēs
quā nullus alius habet. In adminiſtrando vero nō habet maiorē poteſtatē aliis: quia in adminiſtrā
do non agunt ſacramēta niſi ſacramētaliter ſc̄dm virtutē a deo eis conceſſam: non aūt ſc̄dm ſta-
tum aut diſpoſitionē adminiſtrantis ſacramentū: Ita q̄ nō plus valet ſacramētū baptiſmi admini
ſtratum a ſummo pontifice: q̄ adminiſtratū a minimo ſacerdote. Propter qđ contrariū ſentientes
reph̄dit Paulus illos qui dixerūt. i. Corin. i. Ego ſum Pauli: ego ſum Apollo. Diuiſus eſt Chriſtus.
ſup quo dicit Gloſ. Alius alio doctior eſt: alius alio melius operatur in eodē: nec ſunt oēs æquali
ſapiētia p̄diti. Alius vero alio magis minusve baptizatus eē: ſiue ab inferiore ſiue a maiore bapti-
zāte, dici non poteſt. & infra dicit quędā gloſſa. Cū tātū valet baptiſmus per hominē cōrēptibilem
quātū per Apoſtolū datus: ita nec illius ſed Chriſti eſſe cognoſcitur. & ſic in omni alio ſacramēto
Ita q̄ cum in ſacramento pœnitentię duo eſt conſiderare quę reſpiciunt pœnā debitam peccatis. ſ. P
ſacramētalem abſolutionē quę peccata abluit: & pœnam æternā peccatis debitā mutat in tēporalē
& aliquid etiam de illa pœna temporali relaxat: & ſacramētalem ſatiſfactionis iniunctionē: quantū
eſt ex parte abſolutionis in eis quę ambo & maior & minor poſſunt abſoluere: nō plus remittit de
pœna debita maior q̄ minor. Inquantū vero ad ſc̄dm ſciendū: q̄ illa ſatiſfactio aut iniūgitur ſacra
mentaliter ſolum: aut ſimul & ſacramētaliter & indulgentialiter ab eo qui poteſt cōferre indulgen
tias. Si ſacramētaliter ſolū: ſic ſi opere expleatur, dupliciter relaxat: partim qa ſacramētaliter iniū
cta: partim qa pœnalis eſt & facta in gratia. Et vtroq; modo nō relaxat niſi ſc̄dm determinatā quā
titatē, & non plus in vno q̄ in altero, aliis eiſdē ſe habētibus in vtroq; nec plus quando eſt iniuncta
a maiore: q̄ quādo a minore: nec plus quando a iure, q̄ quādo ab homine. Si vero iniūgatur ſacra-
mentaliter & indulgētialiter ſimul: ſic differētia poteſt eſſe ſola ex ea ratione qua opus relaxat in-
dulgētialiter: non aūt ex ea ratione qua relaxat ſacramētaliter: ita q̄ cum opus magis pœnale iniū
ctum ſit vni ſacramētaliter tm̄, & aliud minus pœnale iniūctū ſit alii ſacramētaliter & indulgētia-
liter ſimul ab illo qui poteſt p illud indulgētiā conferre: bene poteſt minus pœnale plus de pœna
relaxare q̄ magis pœnale: & tanto plus quāto indulgētia maior cōfertur: ita q̄ ſi poſſit & velit mi
niſter p tale opus totā pœnam debitam relaxare: vere totaliter tali opere cōpleto totum relaxatū
eſt. Vnde ſi intētio papę ſit, & hoc poſſit facere, q̄ qcūq; facit pœnitentias taxatas a canone p certis
generibus peccatorū: aut taxatas a diſcreto ſacerdote, ſit liber ab omni pœna peccatis illis debita: ve
re liber eſt. Sed nō ex hoc q̄ opus hmōi ſacramentale eſt: ſed ſolū ex hoc q̄ eſt indulgētiale. Vnde
cōtingit verū eſſe qđ aliqui canoniſtę dicūt: q̄ pœnę a iure taxatę: vel a ſacerdote diſcreto iniūctę
Ad arg. pri. peractę ſatiſfaciunt pro tota pœna, qđ nō eſt verū niſi ſc̄dm iam dictā diſtinctionē. AD primū Q
argumētū: q̄ qui peregerit pœnitētiā nec purgatoriū ſentiet pro illis peccatis: Dicēdū q̄ verū eſt ſi
indulgentialiter pro omni pœna debita ab eo qui poteſt fuerit iniunctū. Sinautē: ſed ſacramentali
ter ſolum: diſtinguendū, aut em̄ ſufficiēter eſt iniūcta vt p conditione fori eccleſię militāris in vi-
ta iſta, reſpōdeat pœnę debitę p foro eccleſię militantis in purgatorio: aut non. Si ſic: omnino libe-
rat. Si nō: aut dolor & contritio & pœnę deuotionis interioris cum pœna exteriori ſufficiūt ſc̄dm
iam dictū modū: aut non. ſi ſic: omnino liberat. ſi non: nequaq̄: ſed ſolū p tanto: & oportet reſiduū
ſoluere in purgatorio. De neceſſitate enim oportet totam pœnā perſoluere hic aut in futuro p ſe
vel p alium. Vnde p illis qui per opus indulgētiale ſoluūt, Chriſtus potius p ipſis ſoluit: ex cuius
merito habentur indulgentię: q̄ ille qui facit opus indulgentiale. Vnde dictum illius decreti non
intelligitur niſi de illo qui ſufficiēter hic egerit & perfecte pœnitētiā: qđ raro de aliquo inuenitur.
Vñ Auguſtinus in ſecūdo de pœnitētia (vnde decretū illud acceptū eſt) dicit ſic. Baptizatus de
ſertor & violator tanti ſacramēti, ſi agat pœnitētiā ex toto corde: vbi deus videt: q̄ vidit in corde

Dauid quando increpatus a ꝓpheta exclamauit, dices peccaui. Mox exaudiuit dominus: & abſtulit peccatum. Sunt tres ſyllabæ peccaui: ſed in tribus ſyllabis cordis ſacrificium in cælum aſcendit. Igitur, vt ſequitur continuo, qui egerit veraciter pœnitentiam: & ſolutus a ligamento & a corpore corruptibili ſeparatus, & bene poſt pœnitentiã vixerit ſicut ante viuere debuit poſt recõciliationem &c. Ecce plane loquitur de illo qui perfectam pœnitentiam egerit dolore & contritione interiori, propter qd̃ non valet decretum ad propoſitum. AD ſecundum: ꝙ maior pœna debetur maiori libidini, verum eſt vel interior, vel exterior, vel ꝑ ſe, vel per aliũ exhibita, ſecundũ dictum modum, alias vero non. Ad arg. I op.

SEquuntur quæſita de humana natura ex parte coniuncti ex corpore & anima quoad pertinentia ad ſtatum culpæ. Duo pertinentia ad ſtatum culpæ p̃teritæ alia vero plurima pertinentia ad ſtatum culpæ inſtantis. Primum, vtrum mulier quæ genuit prolem in fornicatione, poſtq̃ factum adultum videat cum bene conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium: & deteſtari actum fornicarium quo eum genuit. Quæſt. xx.

Secundum vero erat, vtrum accipiens tonſuram clericalem ab alieno epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionẽ iterum tonſurari. Quæſt. xxi.

RIca primum iſtorum arguitur ꝙ ſic, quia voluntas libera potens eſt ad diuerſa & contraria. Cõtra ſequitur: habet hũc filium: ergo fornicata eſt: & nemo poteſt velle antecedens niſi velit conſequẽs Arg. princ.

SDicendum ꝙ in propoſito aliud eſt iudicium de poſſe velle, & de debere velle. De poſſe velle ſciendum: ꝙ circa progenitum in fornicatione eſt duo conſiderare circa actum generandi. ſ. ſubſtantiã actus: & circunſtantiam, quia ex fornicatione: & ſimiliter duo circa genitum. ſ. naturam, & bonam conuerſationem. Et tria iſtorum poteſt velle, ſimul deteſtando circunſtantiam fornicationis circa actum: quia velle & deteſtari non ſunt circa idem, ſed illam circunſtantiam nullo modo debet velle: nec actum cum illa circunſtantia adiuncta, immo potius deberet velle talem prolem, etſi eſſet ſanctior Ioanne baptiſta, non habuiſſe, quia pro nullo bono creaturæ debet aliquis conſentire in offenſam dei, ſiue de præterito, ſiue de p̃ſenti, ſiue de futuro. Similiter licet ſine peccato põt velle mulier aliqua prolem bonam ſe habere ex matrimonio, tamen plus deberet velle eã non genuiſſe quantumcunq; bonam, & in virginitate permanſiſſe, quia modicum de augmẽto in propria gloria plus debet appretiari q̃ gloria alterius ſumma cum detrimento gloriæ propriæ. Hinc Amb. libro. iii. de ſancta viduitate commendans Iulianam viduam tres habentem filias, dicit ſic. Honoremus hanc viduam, quia ſcriptum eſt: viduas honora quæ vere viduæ ſunt, licet verborum noſtrorum honorem non ambiat: quæ mandatum apoſtoli adæquauit habens in bonis operibus teſtimonium ꝙ bene filias educauerit, melius inſtituerit. Deſcribens autem quomodo filias ſuas inſtituerit, ſubdit dicens. Videte filiæ longęuam matrem: plenam & adhuc immaturam virtutũ ſtipendiis. Videtis amiſſum omne præſidium & ornamentum: non auxilium viri habeo: nec virginitatis gratiam, & de me leuis cura. Vos mœreo: vos conſidero: remanſerunt mihi onera coniugii hæredũ adiumẽta. Quanto mallem in hos nũq̃ veniſſemus. Poteſtis tñ excuſare patrem, alleuiare matrem, ſi qd̃ in nobis amiſſum eſt in vobis recompenſetur. Hoc ſolo nos coniugii non pœnitebit ſi vobis labor noſter profecerit. Proximum putabo matrem eſſe virginum, acſi virginitatem tenerem. Ecce quia dicit mallem in hæredes nunq̃ veniſſe q̃s bonos. Et cum conſequẽter profiterẽt ipſa viduitatem, & illę virginitatem, ſubdit dicens. At vtinã non licuiſſet & mihi dicere quę Chriſto profitemur: & tamen profiteamur ego viduitatem, vos virginitatẽ. Ecce quia voluit virgo ꝙ manſiſſe, vt nec profiteretur viduitatem, nec filias haberet profitentes virginitatẽ. Aliis ergo eiſdem retentis, nec propter bonum prolis matrimonium virginitati præferendum eſt, ſed ecõuerſo magis. Bonum enim prolis non tam prodeſt matri quantumcunq; bona ſit ꝙ eam genuit carne q̃ ꝙ eam genuit fide, dicente Auguſt. de virgine Maria in lib. de ſancta virginitate. Scriptum eſt in euangelio, quicunq; fecerit voluntatem patris mei ipſe mihi frater & mater & ſoror eſt. quid aliud nos docens niſi carnali cognationi genus noſtrum ſpirituale præponere, nec inde beatos nos eſſe ſi iuſtis & ſanctis carnis propinquitate iungimur: ſed ſi eorum doctrinis & moribus obediendo atq; imitando cohæreſcunt! Beatior ergo Maria percipiendo fidem Chriſti, q̃ concipiendo carnem Chriſti. & infra. Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet niſi felicius Chriſtũ fide q̃ carne geſtaſſet. Vnde ſi alia virgo felici⁹ Chriſtũ geſtaſſet q̃ Maria, magis illi q̃ Marię profuiſſet. Cũ ergo Helizabet ꝑ corruptionem Ioannem baptiſtam genuit: malle tamẽ debuit ꝙ ipſa virgo permaſiſſet, aliis eiſdem retentis, videlicet ꝙ alia eum in corruptione genuiſſet carne, & ipſa tantum quãtum illa genuiſſet fide: & cæteris huiuſmodi. AD primum obiectũ, ꝙ ſimul poteſt vnum velle & Ad arg. prĩ.

alterum deteſtari,quia voluntas eſt libera: Dicendum ꝙ hęc nõ eſt ratio,ſed ꝗa obiecta nõ ſunt cõ
Ad arg.ī op. traria,vt dictum eſt. AD ſecundum:ꝙ habere hunc filium eſt antecedens ad fornicatam fuiſſe:di V
cendum ꝙverum eſt:ſed per accidens.Potuiſſet enim eum habuiſſe eundem ſine fornicatione.Et cũ
dicitur ꝙ non poteſt velle aliquis antecedens ſine conſequente:dicendũ ꝙ verum eſt qñ eſt per ſe
conſequens:non autem qñ eſt ſolum per accidens.

Quæſt.xxi. Reſponſio. Circa ſecundũ nullum ꝓponebatur argumentum.Ad qđ dicendũ:ꝙ ſecundum iã ſupradicta ea quæ ſunt ordinis pure, executionem effectus ſui ſemp habent. Vn X
de epiſcopus hæreticꝰ,ſchiſmaticus,vel excommunicatus quos ordinat ordina-
ti ſunt:ſicut qđ conſecrat conſecratum eſt.Et ideo cõſimiliter quẽ tonſurat quã
tumcunꝙ in excommunicatione tonſuratur,clericus eſt & tonſuratus, nec abſo
lutus debet iterum tonſurari.Si vero hoc ſit pure iuriſdictionis,ꝗa ſup hoc nul-
la facta eſt prohibitio ꝙ tonſuratus in excõmunicatione nihil recipit:ideo adhuc
quod factum eſt circa ipſum ratum eſt.

Quæſt.xxii. Arg.princ. Equũtur pertinentia circa hominem ad ſtatum culpæ præſentis. Quorum vnũ erat ex facto præterito.Quædam vero alia ex facto præſente. Primum illorum erat,vtrum res præſcripta in bona fide,cum notum fuerit de mala fide, ſtatim tenens eam teneatur reſtituere illam ei ad quem alias de iure debet pertinere.Et arguitur ꝙ non,quia res iuſte teneri poteſt eius auctoritate ꝗ eam poteſt dare. ſed Codice de præſcriptione quadragẽnali bene a Zenone dicitur ꝙ princeps omnium rerum dominiũ habet quo ad proprietatẽ,& talis bene poteſt rem dare:& auctoritate eiꝰ bene poteſt retineri.Sed tenẽs rem mala fide præſcriptam nõ vi aut clam , & cæteris hmõi, retinet eam auctoritate principis:qui in lege de preſcriptione ſup hoc auctoritatem ſuã adhibuit,ergo &c.

Inoppoſitũ. Contra.illud debet reſtitui qđ abſq; peccato mortali non poteſt retineri.ſed talis res abſq; peccato mortali non poteſt retineri,extra de præſcriptione cap. vlt.vbi dicit ꝙ qui præſcribit nullo tempo
Reſponſio. re debet ſcire rem alienam.ergo q̃ cito ſcit alienã iam nõ valet ei præſcriptio.ergo &c. Dicẽdum Y
ad hoc ꝙ oĩs præſcriptio ad ius poſitiuũ pertinet.qđ debet valere,aut ad iuris naturalis declaratio-
nem,aut ad eius efficaciorem obſeruationem,aut ad tranſgreſſionis eius punitionẽ.De primis duo
bus modis nihil ad propoſitum.Sed de tertio ſciendum:ꝙ ad tranſgreſſionis punitionem ius poſi
tiuum duplr pœnalia ſtatuta conſtituit.Vno modo pœnas certas delictis imponendo,vt ꝙ volun
tarius homicida captus occidatur,de quo adhuc nihil ad preſens.Alio modo ī deteſtationem vniꝰ
crimĩnis punitioni alterius ſeſe non intromittendo,de quo ponit Augu. exemplum,i.de libero ar-
bitrio dicens.Diſcutiẽdum videtur,vtrũ hoſtis irruens vel inſidiator ſicarius ſiue pro vita,ſiue ꝓ
libertate,ſiue pro pudicitia,ſiue vlla interficiatur libidine.Et ſi dicatur ꝙ nõ,contra hoc ſtatim cõ
cludit.Nõ ergo lex iuſta eſt q̃ dat ptãtẽ vel viatori vt latronem ne ab eo ipſe occidatur occidat,vel
cuipiam viro, vel fœminę,vt violentum ſtupratorẽ irruentem ante illatum ſtuprũ ſi poſſit inter-
imat.Et infra.Quapropter (inquit Auguſt.) legem nõ reprehẽdo quæ tales permittit interfici,&
infra.Videtur mihi legem iſtam quæ populo regendo ſcribitur recte iſta permittere,& per diui-
nam prouidentiam vindicari.Ea enim vindicanda ſibi hęc aſſumit q̃ ſatis ſunt conciliandę paci ho
minibus imperitis:& quanta poſſunt per hominem regi.Illud ergo qđ iſto modo ſtatuitur in dete
ſtationem criminis non puniendum,ſed permittendum,ſtatui non debet niti ꝓpter bonum & pa-
cem reipublicæ:& quatenꝰ vergit in pacem & bonũ reipublicæ. Vnde ſi eſſent caſus aliqui in q-
bus legem hmõi ſtatuti obſeruare nullo modo vergeret in pacem & bonũ reipubli.caſus hmõi ex
cipi deberent,quia iniquum eſſet ipſos ſub generali ſtatuto cõphendi: ita ꝙ etſi in prima legis cõ
ſtitutione legiſlator eos non excĩperet:poſtmodum tamẽ legis directiuus ſiue correctiuꝰ eos debe-
ret excipere,vt ſi in prĩo ſtatu de præſcriptione non eſſent excepti caſus illi quibꝰ aliqui vi vel clam
pſcriberent:poſtq̃ cõptũ eſſet ꝙ vergerẽt ī detrimentũ & diſturbationẽ reipublicę,excipi deberent
nec vnq̃ debuit legiſlator ſapiẽs eos velle aut intendere includi. Vnde ꝗa lex de præſcriptione iu
ſte inſtituta eſt ex iteutione inſtituẽtis,ne lites fierent ĩmortales, & in pœnã differentiũ per totum
tempus pſcriptionis ſua repetere,ſic debet lex intelligi de præſcriptione vt in his legiſlatoris inten
tio obſeruet:& cum hoc quantum poſſibile eſt indemnis innocentia conſeruetur.Et eſt duplex ſta Z
tuti de præſcriptione expoſitio ſm duplicẽ opinionem circa ipſum,tacta extra de pſcrip.Vigilanti
vt infra videbitur.Vna ꝙ res præſcripta continue nec vi,nec clam,nec contra aliquam conditio-
nem caſus cuiuſcunꝙ quibus iura determinant legem & modum præſcribendi,iure præſcriptio
nis facta eſt præſcribentis finito tempore præſcribendi a iure præfinito :& iam definit eſſe illius

contra quem præſcribitur, ita ꝙ conquerens de cętero nõ eſt audiẽdus. Et ſm leges ciuiles, vt dicit Gloſ. extra de ꝓſcrip. cap. vlti. etiã ꝓſcribens licet currente tpe ꝓſcriptionis fuit malę fidei poſſeſſor & iniuſte atq; in peccato mortali ſcienter detinuit alienũ: tñ elapſo tpe præſcriptionis iam fact⁹ ẽ bonæ fidei poſſeſſor, & iuſte, & ſine oĩ peccato incipit detinere, nõ alienũ, ſed qđ ſuũ eſt: & hoc legiſ
A latoris, & legis auctoritate qua nemo peccat. Sed an ita poſſit eſſe perſcrutandũ eſt. Eſt planũ oĩbus ꝙ facere illud qđ eſt alicui⁹, non eſſe ſuũ, ſed alienũ, & eſſe alteri⁹, nullus põt niſi vna de cauſa ex his duabus. Aut quia ille qui hoc facit maius habet dominiũ in re illa, ita ꝙ inferior nullum ius habet in ea re niſi de voluntate illius: & q̃diu ipſe voluerit. Sic deus fecit ꝙ illud qđ erat ægyptiorũ eẽt Hebræorum qñ ꝑcepit eis vt ſpoliarẽt ęgyptios. Exod. xii. Sic eriã dñs põt facere ꝙ bona q̃ ſunt ſerui, ſint non ſua, ſed alteri⁹. Aut qa eſt aliqđ ius legis naturæ & diuinæ aut hũanæ, ꝑpter qđ qđ ſuũ eſt debet eſſe non ſuũ, ſed alienũ: & hoc nõ niſi propter delictum illius cui⁹ eſt: qđ vergit in detrimẽtum & diſturbationem reipublicæ, & quo lędit innocentia, & foueẽ malitia. Hoc mõ auctoritate legis naturæ iudex miniſter legis facit ꝙ illud qđ eſt illius q non vult reddere mutuũ, fiat non ſuum, ſed illius cui mutuo tenetur. Hoc etiã mõ ꝑ edicta eccleſiaſtica in certis criminibus commiſſis contra eccleſiam, feudũ qđ eſt alicuius qđ tenet de eccleſia, fiat non ſuũ, ſed eccleſiæ a qua tenet illud. Vnde in caſu in quo lędit innocentia, & fouetur malitia, abſq; omni bono qđ inde poſſit ꝑuenire reipublicæ, nec eſt, nec debet eẽ intentionis legis, aut legiſlatoris, aut miniſtri legis, ꝙ id qđ eſt alicuius fiat nõ ſuum, ſed alienum, nec debet legiſlator hoc ſtatuere fieri, aut dare occaſionẽ ꝙ fiat, immo potius nõ ꝑmittere & ſtatuere ne poſſit fieri. In ꝓpoſito autem caſu præſcriptionis qđ eſt ſuum non fit nõ ſuũ, ſed alienum, niſi ex vltima cauſa, ſ. ex legis ſtatuto, vt ponit prędicta opinio
B Sed ꝙ nõ ſic debet intelligi lex de ꝓſcriptione, ſicut exponit eã dicta opinio, hic ex iã dictis videt declarari ſic. Vt eñ patet ex iam dictis, ſtatutum pœnale faciens de ſuo nõ ſuum, hoc debet facere ꝓpter culpam veram, vel ꝑſumptam tali præſumptione, cõtra quã nõ admittitur exceptio eius cui⁹ res primo eſt, vergentem in detrimẽtũ reipublicæ vere vel ꝑſumptiue: ita ꝙ idcirco ex hoc nõ lædatur innocentia, neq; foueatur malitia, neq; detur occaſio hmõi abſq; euidẽtiſſima vtilitate reip. quę alias obtineri non poſſet. Vñ ſtatutum de ꝓſcriptione ſic debet intelligi: vt per ipſum ꝓcureẽ reipublicæ vtilitas: & non lædatur innocentia, nec foueatur malitia prout eſt poſſibile fieri. Ita ꝙ ille non ſit rectus intellectus ſtatuti per quem ex ſtatuto in aliquo caſu ſi poſſit contingere lęderet innocentia, & foueretur malitia abſq; euidentiſſima vtilitate reipublicæ: quæ alias obtineri nõ poſſet. Nunc autem ita eſt in caſu noſtro propoſito. Poſſet enim contingere ꝙ aliquis intendens peregrinari in remotis partibus, fundum aliquem locet vicino ſuo vſq; ad annum ſub tali conditione ꝙ extunc reſtituat eum hæredibus quos relinquit, & ſtatim recedere. Ille autem non ſeruat pactum: & anno elapſo non reſtituit fundum: ſed mala fide poſſidet tanq̃ ſuum, hæredibus forte paruulis, aut negligentibus, reſtitutionem fundi non petentibus nec reclamantibus: & ſic præſcribit: tpe vero præſcriptionis elapſo reuertitur peregrinus, & petit fundum: ille autem qui tenet dicit ꝙ non reddet: quia ſuus factus eſt iure præſcriptionis. Ecce ſi ille iuſte detinet quomodo innocentia lædit̃, & malitia fouetur per prædictum intellectum ſtatuti. Sed dices ꝙ etſi lædatur ſine culpa ſua: non tamen ſine culpa ſuorum. Sed eſto ꝙ non dixiſſet hæredibus ſuis in ſuo receſſu ꝙ fundus ille ſuus eſſet: & ꝙ eis poſt annum reſtituendus eſſet: ſed totum hoc bonæ fidei alterius commiſiſſet, tunc ſine culpa ſua & ſuorum, innocentia læderetur. Sed dices, debuiſſet dimiſiſſe procuratorem diligentem. Sed ponatur ꝙ nõ ꝓpoſuiſſet morari niſi per tam modicũ temporis intra quod iura non iudicarent eum debere dimiſiſſe procuratorem, & interim captus violenter vel etiam in domo ſua occulte, & inde clam ad loca remotiſſima per totum tempus præſcri-
C ptionis abſens vt a nullo poſſit ſciri quo ipſe deuenit: ſic adhuc nullo modo eſt in culpa. Sed dices adhuc: ꝙ etſi in iſto caſu lædit̃ innocentia ſine culpa: non tamen ſine cauſa: quæ eſt prædicta ꝓpter quam ſtatutũ editum eſt: qđ ꝓpter vnũ caſum non debet infringi. qui etiam excipi a ſtatuto non debet, quia prædictam cauſam abſentiæ ſuæ forte probare non poſſet: & ideo non crederetur ei. Sed eſto ꝙ probare poſſet: & hoc in iure proponit: reuera videtur ꝙ audiri deberet. Vnde de præſcripti. capitulo vltimo ſuper illud. Nulla valeat præſcriptio abſq; bona fide. dicit Gloſa. Bene debet audiri qui vult probare malam fidem ab initio habuiſſe, quia poſtea præſcribere non potuit. Vnde talis caſus ſi præcogitatus fuiſſet a legiſlatore, excipi debuiſſet, aut oportet aſſignare euidentem vtilitatem reipublicæ inde prouenientem quã alias non obtineret. Sed dices ꝙ illa eſt ne lites fiant immortales. ergo ſaltem ſalua iſta vtilitate ſic debet temperari intellectus edicti: vt obſeruata iſta vtilitate, vel quacunq; alia, ſic debet intelligi edictum quo potius

& magis consulitur innocentiæ ne lædatur:& obuiatur malitiæ ne foueatur,hoc autem fit si cum hoc ꝙ lex publica non assumit sibi huius facti correctionem propter publicam pacem: dimittat tamen eius correctionem legi superiori scilicet diuinæ, dimittendo scilicet conscientiæ detentoris,vt si habeat conscientiam ꝙ mala fides fuit in præscribendo,aut ab initio detentionis rei a primo detentore:ꝙ restituat detentum sicut alienum. Si autem,ꝙ reseruet si velit. Per hoc enim ꝙ sic conscientiæ suæ relinquitur,non minus consulitur paci reipublicæ q̃ si assecuretur in conscientia.Sed minus consulitur innocẽtię:& minus resistitur malitiæ.Propter qđ est aliorũ opinio,ꝙ res secundum omnes conditiones præscribendi legitime ꝑscripta hoc solo deficiẽte ꝙ aliqñ in ꝑscribẽdo,vel ab initio in detinẽdo,vel ipse q nũc rem detinet,vel aliqs ꝑdecessorũ eius fuerit malę fidei possessor,non est iure ꝑscriptionis sic facta ꝑscribẽtis,aut tenẽtis eam ꝙ desinat esse illius cõtra quẽ ꝑscribitur:sed ꝙ de cætero coram iudice super illius rei repetitione non est audiendus,quia vt dicitur de ꝑscrip.cap.Ad aures.Quadragẽnalis ꝑscriptio omnem prorsus actionẽ excludit. Et sic lex permittit conscientię suæ restituere,vel non restituere:et similiter correctionem si contra conscientiam non reddat,legi diuinæ,& iudicio dei.Ita ꝙ si habeatur conscientia ꝙ ab initio ipse vel aliqs prædecessorum suorum in illa re fuit malę fidei possessor, confidendo ĩ iure ꝑscriptionis nõ debet super hoc cõscientiam deponere qua putat se male detinere:immo debet eam sibi informare,quia ĩ rei veritate eã male detinet.Hanc opinionẽ puto esse veriorem:& credo ꝙ magis cõcordat iuri canonico : etsi forte alia magis concordet iuri ciuili,qđ in hoc debet imitari ius canonicum,vt extra de ꝑscript.cap.vlti.vnde argumentũ ſecũdũ assumptũ est:vbi dicit,Quoniã oẽ qđ nõ est ex fide,peccatum est, synodali iudicio definimus,vt nulla valeat absq; bona fide præscriptio tã canonica q̃ ciuilis,cũ generaliter sit oñi constitutioni atq; cõsuetudini derogandum q̃ absq; mortali peccato nõ potest obseruari. Vnde oportet vt q ꝑscribit in nulla temporis ꝑte rei habeat cõsciẽtiã alienæ.Qđ non est ex fide,glos.i.ex conscientia.Tam canonica q̃ ciuilis.Glos.Videtur ꝙ papa voluit præiudicare ꝑscriptioni laicorum:q̃ locum habet,vbi etiam habuit malam fidẽ in præscriptiõe.Dicebat Ioã. ꝙ ratione peccati hoc statuit papa de ꝑscriptionibus laicoꝝ,ga oĩs causa ratione peccati saltem ĩdirecte ptinet ad ecclesiam,supra de iudiciis.Nouit. & scđm hoc oĩa iura ciuilia q̃ tractant de præscriptionibus non tenent hodie.Sed hoc non credo:sed quo ad ius diuinũ verum est illud,quia sine mortali peccato laic⁹ ꝑscribens talem rem retinere nõ põt:& ille q ꝑscribit,bonã fidẽ debet hꝫ & lex aliud considerauit q̃ canon.Lex eñ cõsiderauit negligẽtiã nõ petẽtis rẽ suã, supra eodẽ.Vigilanti,sed canon cõsiderauit pcñ ꝑscribentis mala fide:qđ non excusat negligẽtiã nõ petẽtis rẽ suã & ideo dicit hic ꝙ nulla valet ꝑscriptio canonica vel ciuilis q̃ sine pcõ mortali obseruari nõ põt. Vnde potius standũ est canoni q̃ legi in hoc casu:quia ꝑscribens non excusatur p rõnẽ legis:& ideo cõcilium voluit propter periculum animarum leges in hoc corrigere. Ecce plane ꝙ cõciliũ p hanc literam voluit preiudicare ꝑscriptioni legum quę malã fidẽ habuit ĩ ꝑscriptione,vel ĩ detẽtione rei alienæ ab initio:non quo ad hoc ꝙ in nullo tenerẽt hodie:ĩmo tenent quo ad hoc ꝙ cõtra malæ fidei præscribentem post ꝑscriptionẽ nemo audit:etiã licet aliqs velit probare malã fidẽ:sed ꝑm canones debet audiri,vt dictũ est iam.& quo ad hoc iura canonica corrigunt leges non reuocant. Licet enim sic seruetur in iudicio sæculari : vt segtur in glos.prędicta,tamẽ scđm iura diuina q̃ canones imitantur,nõ permittit,sed vindicat illud qđ leges ꝑmittũt de ꝑscriptionib⁹:& in hoc non tenet secundum legem diuinam,qđ tenet scđm legẽ ciuilem.Non tamen in hoc illę leges vituperãdę sunt,vt dictũ est supra ꝑm Aug.vbi subdit dicẽs.Laudo & ꝓbo istã q̃is inchoatã minusq; pfectã. Videt eñ lex ista q̃ regẽdis ciuitatibus fertur, multa concedere atq; impunita relinquere : quæ p diuinam tamen prouidentiam vindicantur,& recte.Neq; enim quia non omnia facit:ideo quæ facit improbanda sunt. Vnde quia leges de præscriptione permittunt impunes mala fide præscribentes,non ideo malę sunt,nec sic reuocatę vt non teneant in bene dictis suis,quemadmodum malæ sunt leges permittentes vsuras, & per canones hodie nõ tenent,sed reuocatæ sunt omnino: quia in nullo habent bene dicta,vt notatur de vsuris.capitulo.Quia in omnibus.Et hoc ideo quia edicto publico permittere quod omnino malum est,iniquum est:licet quandoq; de facto possit dissimulari.Si vero leges ciuiles intellexissent, sicut dixit præcedens opinio:ꝙ prescriptio ꝑscribẽtes in mala fide assecuraret & excusaret ne deberẽt post ꝑscriptionem rem restituere,hæc iniquitas fuisset,& quo ad hoc propter periculum animarum nequis præscribens putaret se excusari,canon dictus corrigit leges. Vnde si per legem præscriptionis debeat aliquis excusari detinendo rem alienam,oportet ꝙ in præscribendo in nulla parte temporis ab initio quo incipit præscribere vsq; in finem habeat conscientiam rei alienæ:quod si cõtingat,tunc post præscriptionem non te

netur sibi facere conscientiam de re q̃ sit aliena, siue q̃ sit ab aliquo prædecessorum suorum ab initio male detenta: aut in mala fide præscripta: immo debet eam deponere si potest tanq̃ erroneam. Sed si omnino non potest: vt euitet mortale qđ incurreret detinendo rem contra conscientiam, debet eam restituere: secundum illud cap. de præscriptionibus. Vigilanti studio cauẽdum est ne malę fidei possessores simus in prædiis alienis, quoniam nulla antiquorum dierum possessio iuuat aliquem malę fidei possessorem nisi respuerit postq̃ se nouerit aliena possidere, cum bonæ fidei possessor dici non possit. Vbi tamen glossa tangit duas opiniones prædictas super illud. Se nouerit, dicens sic. Qđ intelligẽdum est si ante completam præscriptionem habuit malam fidem, quo niã qui mala fide præscribit non possidet. Sed pone q̃ post completam ꝓscriptionem incipiat habere malam fidem: nunqd tenetur ipsam rem reddere vero domino? Videtur q̃ sic, quia iam scit q̃
F res sua non est, quia non dimittitur peccatum, xiiii. quæstio, tertia. Si res. Sed contra videtur, qa cõpleta præscriptione iam tutus est secundum vtrunq̃ ius: ergo iure possidet. Si iure: ergo & iuste & bene. Item conditor canonis vel legis potest mihi dare rem alienam, & tutus ero. ff. de euict. Lucius. §. De quadriennali ꝓscriptione, bene a Zenone, & per totũ: & sic multo fortius potuit inducere hanc prescriptionem i odium negligentiũ. Quidam dicunt q̃ quandocũq̃ habeat conscientiã rei alienæ tenetur eã reddere, alias peccat. Alii dicunt (qđ videtur verius) q̃ non tenetur eã amplius reddere: qm̃ iam non est aliena, immo sua: & iuste eam possidet, quia iure. Sed mihi videtur verius secundum prædicta illud quod dicit prima opinio. Vnde potius exponendũ illud. Nouerit, quãdocunq̃ habuit malam fidem, & maxime si ante completam præscriptionem. Et quod dicitur q̃ tutus est secundum vtrunq̃ ius: Dicendum q̃ verum est secundum ius ciuile, nõ aũt scđm ca-
G nonicũ, vt patet ex dictis. Q2 ergo arguit primo: q̃ cõditor legis potest dare legẽ alienã: Dicẽdũ q̃ nõ puto ita. Principes em̃ sunt nõ domini rerũ subditorũ nisi essent serui: sed tutores ac defensores habentes ꝓpria stipendia sibi deputata in prima institutione, nõ natura, sed de populi voluntate: q regem sibi instituendo non subiecit se seruituti eius, neq̃ quo ad psonas, neq̃ quo ad res suas. Vñ ꝓpriis stipẽdiis debet esse contentus, nec pro volũtate sua facere potest de iure, qđ est alienũ vt fiat suum, dicente August. de verbis domini serm. xix. Ideo agere rempu. vt diuitias augeas, videt esse damnabile. Propterea em̃ quadã puidẽtia militibus sunt stipẽdia constituta, ne dum sumptus q̃rit ꝑdo grassetur, &. xxiii. q. i. §. Reddite, dicitur. Qđ Cæsar præcipit ferendũ est, qđ imperat toleran-
dum est. Sed fit intolerabile dũ prædam exactores accumulant, quicunq̃ sibi stipẽdia decreta conse quitur si amplius quærit, tanq̃ calumniator & concussor, Ioannis sententia condemnatur. In vsum tamen reipublicæ princeps posset si opus esset bona subditorum conuertere cuius sunt pars: &
H ideo debitũ ẽ q̃ singuli de populo contribuant in vsum publicum. Conditor vero canonum vt sũmus pontifex, quia aliam potestatem habet super bona ecclesiastica quæ tenent singuli, q̃ principes super bona ꝓprietaria singulorum, fortasse posset facere q̃ meum fieret tuum, & sine statuto & per statutum præscriptionis. Sed non videtur statutum fore multum rationabile, vt patet ex prædictis.

Ad arg. pri.

SEquuntur quæsita circa hominem pertinentia ad statum culpæ instantis ex facto præsenti. Et erant tria. Quorum vnũ erat de culpa procedente ex lubricitate. Secundum vero de culpa procedente ex cupiditate. Tertium autem de culpa procedente ex malitia. Quorum primum erat, vtrum non potens continere, ni tens tñ continere, si vt fortius astringat ad continendum voueat se intraturum religionem quam summe detestatur si amplius recidiuet: & contingat q̃ recidiuet, teneatur intrare illam religionem. Secũdũ, vtrum liceat emere redditus ꝓpetuos. Tertiũ, vtrũ peccet nõ gaudẽs de bono opẽ alteri9. Circa primũ arguit q̃ sic, quia voti ipletio necessitatis ẽ absolute, sicut absolute ꝓmittit: ergo etsi ꝓmittit sub cõditione, necessitatis est extãte cõditione, quare cũ hic existat cõditio, ergo &c. Cõtra, matrimoniũ spũale nõ debet fieri sine consensu, sicut nec carnale. q̃re cũ iste nõ cõsentit i ingressũ talis religiõis, qa eã sũme detestat, &
I gressũ quodãmõ fieret mrimoniũ spũale, ergo &c. Difficultas hui9 qstiõis ẽ i hoc q̃ i hoc voto sunt duo ĩuoluta, sed vnũ magis, s. recidiuare i fornicationẽ: & alterũ min9, s. illã religionẽ ĩtrare. ꝓpter qđ cũ ois obligatio volũtaria sit: & ita circa volitũ: appet q̃ hic nulla sit obligatio. Sed nõ ẽ ita. Sicut em̃ aliqd nõ eligibile est alicui, vel qa malũ, & ita simpliciter nõ eligibile: vel appens malum: & ita non eligibile illi cui apparet malum: & hoc vel absolute, vel in comparatione, non eligibile alicui absolute, quia simpliciter malum: sic isti in proposito eligibile est non fornicari & non intrare re

Queſt. xxiii.

Quæ. xxiiii. Quæſt. xxv. Arg. princ. In oppoſitũ.

Reſolu. q. & reſpõſio.

ligionem deteſtatam:quia eſt ei apparens malum:non eligibile autē alicui in comparatione,vt mi
nus malum ſimpliciter reſpectu minoris mali ſimpliciter.dicente Gregorio.Paulus cum quoſdā
in eccleſia incontinentes aſpiceret,conceſſit minora mala vt maiora declinarent.vel vt maius ma
lum ſimpliciter reſpectu minoris mali,ſecundum æſtimationem.diſt.decretorum.xiii. Duo ma
la licet cautiſſime ſunt præcauenda,tamen ſi periculi neceſſitas vnum ex his perpetrare com
pulerit id debemus reſoluere qđ minori nexu cognoſcitur obligare.tale exemplum eſt in propoſito
Quia enim maius malum eſt fornicari:& minus malum ſecundum æſtimationem intrare dictam
religionem:bene poteſt eligibile eſſe ingreſſus eius reſpectu actus fornicandi.& ideo in comparatio
ne poteſt iſte illud velle:& vt omnino effugiat maius malum ſub conditione ad illud æſtimatum
malum ſe voto obligare etiam ſi eſſet conditio inhoneſta,vt ſiquis dicat mulieri permitte me for
nicari tecum,& voueo deo q̄ intrabo religionem cum hoc fecero, ſtante conditione obligatus
eſt ad voti impletionem,& hoc quia talis conditio extans non repugnat impletioni voti,quia ma
Ad arg.i op. lum bene poteſt eſſe occaſio boni:& impletio voti eſt correctiua huius mali. AD argumentum K
in oppoſitum iam patet reſponſio.Etē qđ hic vouetur,licet non ſit voluntarium abſolute:eſt tñ
voluntarium in comparatione:& hoc ſufficit etiam in matrimonio carnali. Si enim deteſtaretur
quis mulierem,& propter odium fornicationis p̄mitteret ſe eam ducere in vxorem ſi cōtingeret
eum fornicari,vel ſi permitteret ſe fornicari cum ea,alterutra conditione ſtante teneretur promiſ
ſum implere.

Queſt.xxiiii. Arg.princ. Ircа ſecundum arguitur,q̄ non licet emere redditus perpetuos. quia qui pecu
niā dat ſub pacto vt plus recipiat,cōmittit vſurā: q̄ illicita eſt,dicente Auguſt.
in origi.ſuper illud pſal.xxxvi.Tota die miſeretur & fœneratur. ſecundū tranſla.
lxx. Si fœneraueris homini.i. mutuam pecuniam tuam dederis,a quo aliquid
plus q̄ dediſti expectes accipere,non pecuniam ſolam,ſiue illud ſit triticum ſiue
vinum ſiue oleum ſiue quodlibet aliud, ſi plus q̄ dediſti expectas recipere fœne
rator es.Attende qd facit fœnerator:minus vult dare certe,& plus accipere.hoc
In oppoſitū. facit emens redditus perpetuos,ergo &c. Cōtra.prælati & viri religioſi tales redditus emūt vel
Reſponſio. emere conſulunt:qđ non facerent ſi vſura eſſet,& non liceret. Dico ad hoc ſecundum q̄ alias de L
terminaui,q̄ differunt mutuū & venditio ſeu emptio.Mutuū enim de natura ſua debet eſſe omni
no liberale ſine ſpe amplius percipiendi,iuxta illud euangelicum.Mutuum dantes nihil inde ſpe
rantes. Nihil nec pecuniā,nec quicq̄ aliud,vt iam dictum eſt ſecundum Auguſt.Emptio autem ſi
ue venditio deberet eſſe omnino æqualis ſecundum rationem medii iuſtitiæ commutatiuæ. Vn
de Auguſt.xiii. de trinitate dixit de quodam. Vili velle emere,& carius vēdere omnibus credidit
adeſſe commune.qđ reuera vitium eſt,vt dicit.de quo alibi ſatis tractauimus. Nūc autem pecunia
tale quid eſt in qua per ſe non cadit emptio & venditio vt extremum,ſed vt medium vtriuſq̄,ſicut
ibidem expoſuimus:& ideo vbicunq̄ & quandocunq̄ traditā pecunia in contractu tanq̄ extremum
nō tanq̄ mediū emptionis & venditionis,mutuo traditur.ꝓpter qđ ſpes accipiendi p̄ huiuſmodi
pecuniæ traditione: proculdubio ſecundum dictū Auguſt.vſura eſt.Si ergo pecunia nuda datur M
& nulla omnino emptio & venditio interueniāt ſiue vt tota ſimul recipiatur poſt lapſum tp̄is & ali
quid ampli⁹,de quo nullus dubitat quin ſit vſura,ſiue vt per quotam aliquam ſingulis annis re
cipiatur intentione plus recipiēdi recepta ſorte (plus dico recipiendi,vel p̄ ſe quo ad vitā ſuā,vel p̄
ſe & p̄ hęredes ſiue ſucceſſores ſuos quo ad vitā pluriū,aut ad ꝓpetuū)pculdubio nō video quin ſit
vſura.Nec enim in aliquo differt emere tales reddit⁹ ad vitā vel ad perpetuum niſi q̄ maior eſt cu
piditas ampli⁹ recipiēdi vltra ſortē ad perpetuum q̄ ad vitā.Nec in rei veritate eſt emptio:licet ſic
ſolet appellari vt pallietur vitiū,qa vt dictum eſt extrema huius contractus & obligationis per ſe
ſunt pecunia ſimul data:& per quotas recipienda:ſed eſt purum mutuum. Si enim eſſet emptio
& venditio:vt vere poſſet dici quia pro data pecunia emerentur redditus,tunc oporteret interue
nire contractū alium imo duos contractus circa rem alia quæ per ſe extremū nata eſt eſſe emptio
nis & venditionis,vt videlicet res illa puta fundus aut menſura terræ, vel ſignata & determi
nata vel indeterminata in maiore menſura terræ contenta primo pro pecunia iuſta ematur:& de
inde pro aliqua quota pecuniæ annuatim,vel ad vitā,vel ad perpetuum reuendatur, vel hęredi
tarie concedatur, vel quota huiuſmodi a tali ematur cui debetur iure venditionis: puta
qui fundum aut menſuram terræ vendidit communitati alicuius ciuitatis vel domui religioſo
rum pro certa quota pecuniæ annuatim in perpetuum reddendæ:aut dedit proprietatem reſeruā

do sibi pro vsu illos redditus. Si enim velit redditus istos vendere: & omne ius qđ habet in eis: licitum est alteri ꝙ emat eos, nec reputabitur dare pecuniam pro redditibus: sed pro iure temporali qđ ille habuit, in recipiendo scilicet redditus illos pro fundo suo, vel pro perpetuo vsu eius ita ꝙ ambo isti in recipiendo illos redditus reputentur eadem persona: & venditionem quam
N fecit primus, reputetur fecisse & secundus. Vnde istis duobus modis licet emere redditus, siue perpetuos, siue ad vitam absq; peccato. Nec emuntur redditus nisi in recompensationem alterius rei in quam per venditionem & emptionem res data ab emente eos commutari potuit: vt non proprie emantur redditus vel pecunia pro pecunia: sed pro re alia. Vnde in consimilibus factis ex solo modo contractus vnum licet fieri, alterum non licet. Puta si vnus vendit fundum suum pro aliqua quota pecuniæ in perpetuum soluendæ, vel concedit proprietatem, & retinet tantũdẽ ꝑ vsu: & velit alteri concedere pro certa summa pecuniæ ius omne quod habet in recipiendo illam quotam in perpetuo, bene licet emere. Si vero alius habens fundum consimilem: & vult pro tanta summa pecuniæ eidem obligare fundum suum ad soluẽdum in perpetuos redditus æqualem quotam: non licet: quia hic nullius rei venditio est, sed sola obligatio fundi in pignus. Sed si iste primo emeret fundum, ita ꝙ suus esset, posset licite cõcedere, vel reuendere eundem eidem pro prædicta quota in perpetuum annuatim recipienda. Cætera autem materiam istam tangentia diffusius declarauimus. Et argumento ꝙ plures tales redditus emunt, aut consulũt aliis vt eos emãt respondendum sicut ibi responsum est.

Circa tertium arguitur ꝙ non gaudens de bono alterius peccat. quia hoc est contrarium charitati. Apostolus enim dicit. i. Corinthi. xiii. de charitate. Quia congaudet veritati. Glos. i. operibus iustitiæ. Contra. bonum opus vnius impeditiuum est boni operis alterius quando ambo simul illud agere non possunt. Quæst. xxv. Arg. princ. In oppositũ.
O nullus autem gaudere debet de impedimento boni operis sui. ergo &c. Dicendum ꝙ non gaudere de bono opere alterius potest aliquis duplici de causa, aut negatiue scilicet quia nõ aduertit, aut contrarie & priuatiue, quia dolet, & hoc vel odio personæ, & est peccatum in spiritum sanctum. s. odium fraternæ gratiæ, vel odio ipsius Responsio.
P boni operis, & est peccatum in spiritum sanctum. s. impugnatio veritatis agnitæ. AD primum Ad arg. pri.
Q ꝙ non gaudere est contrarium charitati, verum est non gaudere priuatiue. AD secũdũ dicendũ Ad arg. i op.
ꝙ de impedimento boni sui per se faciendi nullus debet per se gaudere nisi fiat recompẽsatio. Nũc aũt per bonum opus alterius non impeditur bonum opus tuũ quin tibi fiat recompensatio si nõ stet per te. Opus enim alterius in impediendo bonum opus tuum, non est bonum fieri nisi melius fiat per alium q̃ per te: & tũc debes gaudere fieri poti⁹ ꝑ aliũ q̃ ꝑ te: & hoc circa publicũ vsum quando simul per te & alium fieri non potest. Sed tunc congaudendo quia melius fit per alium tu illud opus facis tuum: & fit tibi recompensatio maioris meriti q̃ si tu per te illud faceres.

Sequuntur specialiter pertinentia ad prælatos. Vbi proponebatur vnum pertinens ad prelatos sæculares, scilicet ad principes. Et quædam alia pertinentia ad prælatos ecclesiasticos. Illud vnum erat, vtrum pro delicto principis possint subditi iuste puniri, occisione, captione, & bonorum suorum temporalium vastatione & deprædatione. Et arguitur ꝙ sic. quia qui pro aliquo delicto possunt puniri maiore pœna, & minore. maior est spiritualis q̃ corporalis. Sed bene puniũtur pro delicto principum pœna spirituali, vt interdicto. ergo &c. Item. ii. Regum vlti. punitus fuit populus pro delicto Dauid. Item philosophus dicit in Politicis, ꝙ intellectus siue voluntas dominatur membris principatu despotico: virib⁹ aũt ĩferiorib⁹ prĩcipatu politico: & ꝙ prĩceps dñatur seruis prĩcipatu despotico & liberis principatu Politico. ergo sicut voluntas se habet ad membra & ad vires animæ: sic princeps ad seruos & liberos quibus principat. Sed pro peccato voluntatis iuste puniunt̃ & mẽbra & vires inferiores. ergo & pro peccato prĩcipis iuste puniũtur & serui & liberi: & ita omnes subditi. Cõtra. sicut nullum malum debet esse impunitũ, sic nulla innocentia debet puniri. Cũ ergo subditi sint ĩnocẽtes ĩ facto prĩcipis: nullo mõ Quęst. xxvi. Arg pri. pri. Secundum. Tertium. In oppo. Responsio.
R ꝑ ei⁹ facto debẽt puniri. Dicendũ ad hoc: ꝙ prĩceps q̃ deliq̃t, aut delinq̃t in parẽ sibi, aut subiectũ aut supiorẽ. Si prĩo mõ, sic sentiendũ ẽ ꝙ ecclesiastica hierarchia tota debet esse ordinata, tam ecclesiasticorũ q̃ sæculariũ p̃latorꝝ ſm gradus suos sub vno summo põtifice, vt alias declarauim⁹: & semper superior de inferiori suo delinquente in parẽ vel subditum suum debet facere iustitiam Par vero vel inferior læsus non sese debet iustitiare de pari vel superiori. Sed debent semper recurrere ad superiorem conquestionem faciendo, non propria auctoritate in vĩdictã ĩiuriãtẽ ĩuadere

& perſonas & res ſubditorum ſuorum occidere vel deuaſtare,in hoc enim poſſunt habere cauſam iuſti belli. Q; ſi faciant:& ipſi dñi principales inuaſores,& ſubditi eorum qui de mandato eorum ſubditos prioris iniuriantis occiderunt,dep̃dauerunt,vel incenderunt aut deuaſtauerũt bona eorũ:& quicunq; ad hoc conſiliũ dederunt,incitauerunt,& adiuuauerunt,fouerunt,aut aliquid huiuſmodi,rei ſunt omnium malorum perpetratorũ in prædicto bello,& ad oía damna q̃ per ſingulos illata ſunt reſtituenda ſunt obligati: nec ſi fuerit publicum factum eorum, abſoluendi ſunt aut ad cætera ſacramenta eccleſiæ recipiendi,quouſq; ſatiſfecerint ſinguli de malefactis per ſe perpetratis pro poſſe. Vnde omnia bona ſua debent in reſtitutionem exponere,nec in alios vſus conuertere per ſe vel per alios per quos inhabiles fiant ad ſatiſfaciẽdum:niſi forte fuerit ex illis tales q; probabiliter dubitare potuerunt an dominus eorum iuſtum bellum habuit & iuſtam cauſam impugnandi ſuum aduerſarium.In hoc enim caſu domino ſuo aſſiſtere debent,& excuſantur a delicto,xxiii.q.i. Quid culpat,vbi in fine dicitur. Vir iuſt⁹ ſi forte ſub iniquo rege homine ſacrilego militet,recte põt illo iubente bellare ſi vicem pacis ordine ſeruans qđ ſibi iubetur vel non eſſe contra dei præceptum,vel vtrum ſit certum non eſt: ita vt fortaſſe reum facit regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem dicit ordo ſeruiendi. Si vero ſuperior pro iniuria eius, vel rebellione inuadat inferiorem, iuſtum pro ſe & pro ſuis debet habere bellum in opponẽtes ſe pro iuſtitia facienda:alias vero non.vnde cap.eodem in principio.Nocendi cupiditas,vlciſcẽdi crudelitas,implacatus atq; implacabilis animi ferocitas,libido dominandi & ſimilia: hæc ſunt quæ in bellis iure culpantur,quæ plærũq; vt etiam iure puniantur, aduerſus violentias reſiſtentium,ſiue a deo, ſiue ab aliquo legitimo imperio gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur. Bene enim dicit Auguſtinus de verbis domini. Militare non eſt delictum: ſed propter prædam militare peccatum eſt.Item vbi ſupra.Apud veros dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt: quę non cupiditate

Ad pri.pric. aut crudelitate,ſed pacis ſtudio geruntur:vt mali coerceantur & boni ſubleuentur. AD primũ in oppoſitũ dicendũ:q; nõ eſt ſile de pœna ſpirituali& corpali.qa qđ i pœna ſpũali ex vna pte amittitur, ex bono obedientiæ recõpenſatur:non ſic aũt recompẽſatur in pœna corporali.Propter quod,licitum eſt pro reatu principis punire innocentes ſubditos pœna ſpirituali, vt per illã prin

Ad ſecundũ cipes citius corrigantur: non aũt pœna corporali. AD ſecundũ q; pro peccato Dauid punitus fuit populus:Dicendum q; ratio huius erat, quia nocentes non innocentes erant: & hoc facto Dauid in quo peccauit conſentiendo, vel non reſiſtendo,vt dicit gloſſa, vel in aliis peccando Dauid peccata eorum non corrigente: propter quod iuſte in peccatum incidere permiſſus & propter illud peccatum,quia eorum occaſione commiſſum eſt,iuſte punitus eſt,dicente ibidem Gregorio in gloſſa.Pro qualitatibus ſubditoꝝ diſponuntur acta regentium,vt ſępe pro malo gregis ẽt vere boni delinquat vita paſtoris.Dauid deo teſte laudatus tumore repentino elationis populum numerando peccauit:& populus pœnam ſuſcepit: quia ſecundum merita plebium diſponuntur corda rectorum.Iudex vero iuſtus peccantis vitium ex ipſorum animaduerſione corrigit quorum cauſa peccauit.Quandoq; etiam iuſti & innocentes permittuntur ſimul puniri cũ impiis a domino,vt eorum probetur patientia:& augmentetur gloria, quemadmodum Iob permiſit a diabolo flagellari.Sed talia facta nihil ad ꝓpoſitum valent.Sic enim innocentes a crimine ſolum punire poteſt qui poteſt occulta meritorum & demeritorum diſcernere. Vnde iudicibus

Ad tertium. & principibus mundi proponi non poſſunt in exemplum,vt iuſtos punire poſſint cum impiis,vel pro ipſis. AD tertium:q; pro peccato volũtatis iuſte puniunt vires inferiores & membra &c. Dicendum q; non eſt ſimile:quia in eadem ſubſtantia radicantur omnes vires animæ cuius eſt agere & pati per ſingulas vires.propter quod peccans ſecundum vnam vim,iuſte puniri poteſt ſecundum omnes,quia ipſa eadem eſt in omnibus quæ patitur:nõ ſic autem eſſet ſi vires eſſent connexę in ſubſtantia:quẽadmodum ſunt princeps & ſubditi.De membris etiam ſciendum eſt q; in eis nihil punitur niſi qđ ſentit,& qđ ſentit non eſt niſi anima,propter qđ in eis adhuc nihil punitur niſi anima quæ peccauit.

Quæ.xxvii. Arg.princ. Equitur de quæſitis circa prælatos eccleſiaſticos. Vbi quærebatur vnum pertinens ad diſpenſationem temporalium.& deinde quædam alia pertinentia ad diſpenſationem ſpiritualium.Illud vnum erat,vtrum liceat eos ſuperflua retinere Et arguitur q; non.Bernar.ad Henricũ Senonẽſ archiepiſcopum.Clamãt nudi clamant famelici,conqueruntur & dicũt.Dicite pontifices in fræno quid facit aurũ nobis fame & frigore miſerabiliter laborantibus!Quid conferunt tot mutatoria vel extẽſa i pertícis vel plicata in manticis!Noſtrũ eſt qđ effunditis:nobis crudeliter ſubtra

hitur quod inaniter expenditis:noſtris neceſſitatibus detrahitur quicquid accedit vanitatibus ve-
X ſtris. CONtra eſt exẽplũ in Ioſeph:qui ea q̃ tẽpori pſenti erant ſuperflua retinebat. HIC oportet videre quomodo tẽporalia pertinent ad miniſtros eccleſiæ.Eſt igitur ſciendũ q̃ in tẽporalib⁹ bonis eccleſiæ non eſt dñs niſi Ieſus Chriſtus,xii.q.i.Res eccleſiæ non quaſi ꝓprię: ſed quaſi cõmunes & dño oblatę,& hoc quẽadmodũ in veteri teſtamẽto decimę a ſe ſibi erant reſeruatę,& vſui miniſtrorũ templi deputatę.Poſſeſſio aũt eſt eccleſiæ vniuerſalis. Defenſio autẽ & dominii & poſſeſſionis principaliter cõmiſſa eſt ſummo pontifici:& ſub ipſo cæteris eccleſiis,& perſonis eccleſiaſticis:q bus vſus neceſſarius de ſibi cõmiſſis cõceſſus eſt. Vñ ſup illud,Nõ quaſi proprię,gloſ.Si ergo de re bus eccleſię emiſti equũ vel aliud,illud non eſt tuũ:ſed dicas q̃ illud eſt ſolũmodo clericorũ:qđ ꝓ
Y babili ratione cõſumunt. AD cuius intellectum ſciendũ:q̃ iſta ſex per ordinem ſe habent circa bona temporalia vſui humano conceſſa:& ſemp præcedens cõtinet in ſe neceſſario ſequentia & non econuerſo:& ſemp præcedens plus habet in re q̃ ſequens: ita q̃ primũ maximũ,vltimũ vero minimũ:quæ ſunt poſſeſſio iuris ſiue hęreditaria:ꝓprietas ſiue dñiũ: fructus: vſus: factũ:poſſeſſio facti. Poſſeſſio iuris a qua aliquis denominatur poſſeſſor eſt hæreditaria quãdo hęreditarie aliquis habet alicuius rei proprietatẽ cũ actuali eiuſdẽ tẽtione. Proprietas a qua aliquis denominatur proprietarius:poteſt eſſe ſine poſſeſſione actualis tẽtionis. Sed proprietarius habet in re ius:quo deberet poſſidere ipſam:propter qđ etſi non poſſideat:manet tñ verus dñs. Neutro iſtorum modorum temporalia bona ſunt eccleſiæ ſed ſolius dei,xii.q.i.ca.Si priuatum.Non noſtra ſunt quorum procuratiõnẽ quodãmodo gerimus:nõ proprietatẽ nobis vſurpatione damnabili vẽdicemus.gloſ. Quia tñ illius procuratio nobis cõmiſſa eſt.Ergo prẽlati dicũtur procuratores rerum eccleſiaſticarum:& qñ q̃ dicuntur domini,& quandoq̃ defenſores:non tamen habent generalem & liberã adminiſtratiõnẽ ſicut & ꝓcurator Cæſaris.Modicũ tñ dare poſſunt,& loco dñi habenẽ cũ bene adminiſtrant: loco p̃donis cũ male.Et quia ſunt loco dñi quo ad hoc, etiã quãdoq̃ in iure dicunẽ dñi: & ſecũdum
Z hoc in quæſtione de perfectione attribui miniſtris eccleſiæ dñium rerũ eccleſiaſticarũ. VNde nec proprie dicuntur fructuarii.Fructuarius eñ ſiue vſufructuarius dicit aliqs a fructu:qui etſi nõ habet dominiũ aut proprietatẽ in re:habet tamen liberum ius omnes fruct⁹ q̃ proueniunt de re, ſibi attrahendi & diſpenſandi de eis prout vult.Puta qui in ſylua cędua habet ad vitã ſuam vſum fructus:poteſt omnes fructus ſingulis annis in vſum ſuum conuertere:& aliis ipſos tribuere pro libito ſuę voluntatis.Non ſic aũt miniſtri eccleſiæ poſſunt de fructibus bonorum eccleſiæ ſibi cõmiſſis diſponere:quia vt dictum eſt,non poſſunt niſi modica dare:nec habent generalem & liberam ad miniſtrationẽ. Quia tñ de bonis eccleſię ea quæ ſunt vſib⁹ ſuis neceſſaria poſſunt accipere:quo ad
A hoc ꝓprie dicuntur vſuarii ab vſu iuris.Eſt eñ vſuarius qui ius vtendi habet in re: non tãtum iuris habens in re quãtũ vſufructuarius.vſufructuarius enim omnes fructus ſibi poteſt attrahere & alienare: Vſuarius autem non plus poteſt ſibi attrahere q̃ in ſuum proprium vſum habet cõuertere: & de reſiduo nihil habet aut poteſt diſponere: niſi quo ad hoc adminiſtratio ſibi fuerit conceſſa ab vſufructuario.Et quo ad hoc miniſter eccleſiæ plus habet in bonis eccleſiæ iuris,q̃ mere vſuarius:quia habet ius adminiſtrãdi de reſiduo ei⁹qđ in neceſſarium vſum ſuum habet neceſſe cõuertere:vt licet ſit vſuarius ſolũ quo ad id qđ in propriũ vſũ cõuertit: miniſter tñ eſt pauperũ quo ad reſiduũ eius qđ debet cõuertere in vſus illorũ:vt aſpiciẽdo ad vtrũq̃ ſimul proprie poſſit dici miniſter vſuari⁹:nõ tñ gñaliter & libere:ſed ſpecialiter egenis & indigentibus,xii.q.i.Epũs eccleſiaſticarũ rerũ habeat poteſtatẽ ad diſpenſandũ erga omnes q̃ indigent cũ ſũma reuerẽtia & timore dei. Percipiet aũt & ipẽ qb⁹ îdiget ſi tñ îdiget,tã in ſuis q̃ in fratrũ q̃ ab eo ſuſcipiũt neceſſariis vſib⁹ ꝓ futuris:ita vt nulla qualibet occaſione fraudent,iuxta ſanctũ apoſtolum ſic dicentẽ:habentes victũ & veſtitum his contenti ſim⁹.Q; ſi contenti iſtis minime fuerint:conuertat aũt res eccleſię in ſuos domeſticos vſus,& eius cõmoda:vel agrorum fructus non cũ preſbyterorum vel diaconorũ conſcientia pertractet:ſed eorum poteſtatem domeſticis ſuis aut propinquis,aut fratrib⁹ filiiſq̃ cõmittat:vt per hmõi perſonas occulte lędantur res eccleſiæ:ſynodo ꝓuinciæ pœnas ipſe perſoluat.Su-
B per illud.Indiget.x,q.ii.Epiſcopus. vbi fere idem cap.ponitur. gloſ. Nota qualiter exponitur verbum Indiguerit:vt arcẽtur tñ ad victum & veſtitum:qui tamẽ melior vel peior dandus eſt ſecũdum qualitatem perſonarum.Et gloſ.ſuper illud,xii.q.i.dicit. Et ita refertur hæc neceſſitas ad naturæ neceſſitatem,quæ tamen penſanda eſt ſecundum qualitatem perſonarum,hoc enim facere eſt bonum miniſtrum miniſterium ſuum honorificare. Alias autem dare poti⁹ eſt ſeipſum glorificare Vnde dicit Bernard.in prefata epiſtola.Honorificabis miniſterium tuum: miniſterium inquã non dominiũ.Ipſum itaq̃ honorificabis non vos:nam qui quærit quæ ſua ſunt,ſe cupit honorari nõ ſu

In oppoſitũ.
Reſolutio,q.

um miniſteriũ.Honorificabis aũt nõ cultu veſtiũ:nõ equorũ faſtu:non amplis ędificiis: ſed ornatis moribus,ſtudiis ſpiritalibus, operibus bonis.Aut fratribus. gloſ.x.cauſa.q.ii.Præſumitur enim ꝙ hoc carnali amore faciat:vnde eis danda non ſunt niſi parua:niſi inquãtũ pauperes ſunt.Tũc enim eis poti⁹ prouidendũ eſt q̃ aliis cæteris paribus:ſcđm Augu.epiſtola quadam ad Lætũ diaconum. Alias aũt eis dare eſſet pauperes defraudare.Vñ.x.q.ii.in ca.p̃dicto ſubdit.Si aũt epiſcopi, & qui cũ eis ſunt preſbyteri vel diaconi accuſentur:ꝙ quę ex redditibus vel ex quolibet actu eccleſiæ veniũt in vſus ſuos colligunt,& pauperes fraudant & fame cõficiũt:& hoc qđ corripi oportet.In quo caſu intelligenda eſt auctoritas hęc prędicta.Factuarius aũt eſt a facto ſiue ab vſu facti dict⁹:cui circa id cui⁹ dominiũ ab alio habet,vſus conceſſus eſt:& tãtũmõ p̃bet qđ facti eſt in vtẽdo,& nihil iuris. Talis factuari⁹,vt alias determinauimus,cũ omni dominio renũciat:quãto eſt paucioribus contentus:tanto eſt quo ad ſtatũ pfectior:cõpatione cęterorũ religioſorũ q̃ bonis ſuis cõibus ſiue mobilib⁹ ſiue ĩmobilib⁹ dñiũ retinẽt aliquale.qa minori ſollicitudine neceſſari⁹ vſus facti p ſingulos dies acqrit quocũqꝙ modo ſiue p artẽ ſiue p mendicationẽ:ſiue alio modo.quãadmodũ etiã ab habentib⁹ ſolũ mobilia in cõmuni dñium ſimul acqritur & cuſtodit.Oĩs enim ſollicitudo in acquirendo vſum facti neceſſarium,eſt neceſſaria naturæ:illa vero q̃ eſt in cuſtodiendo eſt pręterneceſſaria:quę neceſſario prouenit ex minori confidentia:ppter qđ neceſſario de pfectione diminuit.Semp eñ aliis eiſdẽ retẽtis pterneceſſaria ſollicitudo quã ſtatus aut factũ maiorẽ reqrit,de pfectiõe in ſtatu vel in facto diminuit,vt alibi expoſuimus.Vñ etſi ſępius maior fuerit ſollicitudo in ſolo vſu facti acqrendo q̃ ſi mul in acqrendo & cuſtodiendo mobiliũ aut immobiliũ dominiũ:qa tñ illa ſollicitudo eſt omnino neceſſaria:iſta aũt in parte pręterneceſſaria:idcirco illa ſollicitudo etiã maior,quia eſt neceſſarię proꝛuiſionis:in nullo de perfectiõe diminuit:ſed iſta minor quo ad hoc.ſ. ꝙ eſt præterneceſſaria, & ideo cũ minori cõfidentia de dño.Sed forte dices ꝙ illi ſollicitudini neceſſarię maiori prouideť p iſtam ne ſit neceſſe eam eſſe tantã.propter qđ & iſta quo ad cuſtodiã reputanda eſt eſſe neceſſaria:ſicut & illa:& nõ minoris confidentiæ.Sed non eſt ita:quia etſi ſępius contingeret illam ſollicitudinẽ neceſſariam in acquirendo vſum facti eſſe maiorem:ſemper tamẽ incertum eſt ſi debeat eſſe maior: quia forte non erit opus ea omnino:aut forte poterit eſſe minor. Certum eſt autem ꝙ ſemper cuſtodia boni tẽporalis aliquã apponit ſollicitudinẽ.Vñ q̃q̃ omnis ſollicitudo diſtrahens ex ſe ſit mala:quia tamẽ illa propter omnimodã neceſſitatẽ naturę omnino eſt excuſabilis:iſta aũt nequaq̃:eligere aũt minus malum,certũ tamẽ,ad euitandũ maius malũ incertum, non eſt ſine diffidentia euadendi illud maius malũ:& ita cũ ſpe diminuta in diuino adiutorio ſuper neceſſariis vitæ obtinendis : ideo dñs in oratione dominica non docuit petere niſi quotidiano victui neceſſaria : qñ dixit, Panem noſtrum quoti.da no.ho. Vbi cũ dixit panẽ,explicat neceſſarium,excludendo circa delicata pterneceſſaria auiditatẽ.Cũ vero dixit quotidianũ,explicat neceſſarium diei inſtanti, excludendo circa pterneceſſaria cuſtodiẽda auaritiã. Vnde Augu.in ſermo.de oratione dominica exponens illam petitionẽ dicit ſic.Iam terreſtria poſtulamus ſed tamen neceſſaria: nam dicimus panem noſtrum quo. da no. ho.O ſapiẽtia vera & diuina prouidentia:quę docuit & panem ſolũ petere & hodie nominare.Hoc enim dicto & auiditas cũ auaritia tollitur:& humanę vitæ inſinuat incertũ.ſecũdũ illud.Nolite ſolliciti eſſe in craſtinũ. Vere eñ inconueniens eſt:eũ in multos annos & tẽpora & certe in alium diẽ neceſſaria poſtulare:cui forte ſub nocte eſt vita finienda. Cõpetenter ergo oramus panẽ noſtrũ quotidianũ dari nobis:quia craſtinus dies quicquid pariat ignoramus.Idcirco ergo oñis ſollicitudo in cuſtodiendo,quãtũcũqꝙ ſit minor,diminuit de perfectione:non aũt illa quę eſt neceſſarię ꝓuiſionis. Et ſic ſemp quantũ eſt ex parte ſollicitudinũ perfectior eſt ſtatus in quo quæritur ſolũ vſus facti:q̃ in quo quæritur rerum qualecũqꝙ dñium. Et nõ ſolum quãtum ex ratione ſollicitudinũ:ſed etiam ſemper quantum eſt ex natura rerũ ſtatus eſt perfectior per ſe aliis eiſdem retentis in ſolum quęrẽdo de facto vtendo,q̃ in quærendo & cuſtodiendo ſimul:quia plus naturaliter animũ habita q̃ nõ habita afficiunt:Dico per ſe & ex natura rei:quãto habitũ magis eſt coniunctum q̃ non habitum: vt dicit Auguſt.in epiſtola ad Paulinũ: ſecundum ꝙ alibi diximus:licet per accidens.ſ.ex eſtimatione ſit econtra. Secundũ Augu.in fine primi de doctrina chriſtiana,inter temporalia & æterna hoc intereſt: ꝙ temporale plus diligitur anteq̃ habeatur : vileſcit autem cum aduenerit.Aeternum autem ardentius diligitur adeptum q̃ deſideratum. Et hoc contingit, quia ex pronitate noſtra ad delectationem in temporali bono plus eſtimatur q̃ eſt:& creditur inueniri ſatietas vbi inueniri nõ poteſt.Propter qđ dicti ſui circa temporale bonum cauſam ſubdit Augu.dicens, Non enim ſatiat aiam cui vera eſt & certa fides ęternitatis.Econtra autẽ ex excellentia æterni boni contingit ꝙ non poſſum⁹ ipſum eſtimare quãtũ eſt,& ideo minus eſtimat q̃ eſt: nec preſumit tãtũ poſſe inueniri in

in ipso quãtũ inuenitur. Propter qđ dicti sui circa æternum bonum causam assignans Augu. dicit Nulli enim consideranti conceditur de illo ęstimare quãtũ in se habet &c. Cæteri aũt ministri eccle siæ qui bonis proprietariis renunciantes publici ministri eccl'ię fiũt: nõ ꝑpter se principaliter: sed ꝑ pter pauperes: & ministerium publicum eccleſię sustinendo: in nullo ex hoc patiunt̃ status perfectio nis diminutionẽ: sed poti⁹ sentiunt augmentum: vt .xii. q. i. Expedit facultates eccleſię possideri &c.

C POSsessio facti est a qua dicitur aliquis facti possessorius: cuiusmodi est ille qui nihil omnino pos sidet nisi pro hora qua illud in vsum suum quo statim consumitur conuertit: nec vsum facti ꝑ futuro in aliquo cuius dominium est penes quẽcunq; alium, habet aut habere expectat. Tali possessione facti contenti esse possent pauci & vagi: qui si dicerent se non velle habere vsum facti pro futuro in re cuius dominium esset penes alium: tanq̃ hoc esset in diminutionẽ perfectionis & stat⁹ eoꝝ, error esset, qm̃ sollicitudo necessarię prouisionis licet excusabilis sit, & idcirco nullo modo quicq̃ de statu perfectionis diminuat: vt dictum est: quia tamẽ ex se mala est, & ad malitiam diei pertinet: tã to perfectior est status: quanto in eo nata est esse minor absq; omni alia sollicitudine prętterneceſſaria: & illud qđ circa statum natum est diminuere hmõi sollicitudinẽ necessariam, vergit potius in augmentum q̃ in diminutionem perfectionis ipsius status. Quare cum aliquis habẽs dominium in rebus necessariis ad vsum facti aliquorum, concedit illis vsum facti quãdocunq; necesse habent, vt non oporteat aliunde sollicitari ad ipsum obtinendũ: hoc multum natum est diminuere sollicitudi nẽ circa necessariã ꝓuisionem. Habere ergo vsum facti in eo cui⁹ alius habet dominiũ: in nullo de p fectione aut eius statu diminuit: sed poti⁹ augmentat: quãdmodum non diminueretur status per fectionis eremitę: si per angelũ administrarent̃ ei victus & vestitus necessaria: vt non oporteret ipm

D sollicitari ad acquirendum illa vel artificio vel mendicatione aut alio modo. Sed dices ꝙ verũ esset si illi iidem nullam apponerent sollicitudinẽ in procurando: vt bona conuertant̃ in illius dominiũ a quo habent vsum facti in eisdem. Dicẽdũ, reuera si nullam oporteret eis apponere sollicitudinem iam dicto modo: hoc potius vt dictũ est vergeret in augmentum perfectionis q̃ in diminutionem. Ipsa tamẽ sollicitudo in hoc apposita si non excedat necessariam prouisionem in eis quæ sunt victui & officio status necessaria: omnino excusabilis est: nec de statu perfectionis diminuit: maxime respe ctu omnium aliorum qui propter seipsos dominiũ habẽt in re quacunq;. Si vero sollicitudo illa ex cedat necessariam prouisionẽ vsus facti: aut, s. quia fiat prouisio ad vllam superfluitatem siue co piã vel thseaurizationẽ: aut sub colore aut intentione alicuius prouidentię non necessarię in futu rum: bene potest ex hoc multum derogare statui perfectionis de facto. Cũ enim de iure hoc nõ de bet fieri: siqui sic superflue sollicitarent̃, poti⁹ sibi q̃ statui derogarent: qui prohibere debet ne profi tentes eum scienter consentiant plus pecuniæ concedi ad aliquã rem necessariam comparandam q̃ verisimiliter æstimari possit rem necessariam valituram: secundum ꝙ hoc prohibet fratribus mi noribus Nicolaus papa. Vnde etsi communitas status hoc requireret, reuera multum statui per fectionis derogaret: & bene posset esse perfectior status alius habẽs aliquod rerum dominium cum sollicitudine prętterneceſſaria minore. Hęc digrediendo diximus ad declarandum aliqua quæ visa

E sunt alias in quæstione de statu perfectionis a nobis obscure tractata. Reuertentes igitur ad propo situm, ex pręmissis respõdemus quæstioni distinguendo: ꝙ ministros eccleſiæ contingere retinere superflua vsui ꝑsentis temporis intelligo dupliciter: quia duplici intentione. Vno modo propter vsum priuatum, suiipsius & suorũ solũmodo. Alio modo ꝓpter vsum publicum, s. pauperum & sui ipsius inquãtũ est aut debet esse vnus ex pauperibus. Primo modo dico ꝙ non licet: quia facerent se vsufructuarios bonorũ eccleſiæ quærendo quæ sua sunt, defraudando pauperes, quorũ debent esse illa. Sed hoc possunt facere duplici de causa. Vna, s. ex nimio timore: quia timent ꝙ sibi aliquid pro futuro deficiat. Alia ex cupiditate. Sc̃do aũt modo licet: quia hæc est cautela: vt qđ non est ꝑ ꝑsenti tempore omnino necessariũ reseruetur ad vsum pauperum magis opportunũ, aut ad vsum etiã proprium, prouidendo ꝑ futuro pro minori, q̃ de bonis pauperũ oporteret eos refundere in futu ro si non esset eis prius prouisum, secundum ꝙ has tres causas reseruandi in posterum bona eccle siæ tangit Hieronymus, xii. q. ii. Gloria episcopi est pauperum operibus prouidere, Ignominia sacer dotis est propriis studere diuitiis, & infra. Accipere pauperibus erogãdum: & esurientibus plurib⁹ reseruare: vel cautũ vel timidum est: aut qđ apertissimi sceleris est, exinde aliquid subtrahere: om nium ꝑdonũ crudelitatem superat: vel cautũ. Ecce casus in quo licet reseruare. vnde glos. ibidẽ. Cũ ideo fit quia expectatur maior necessitas, hinc est ꝙ scđm ꝙ dicit Aug. xii. q. i. habebat dominus lo culos: a fidelib⁹ oblata cõseruãs: & suoꝝ necessitatibus & aliorũ indigẽtiis tribuebat. Tũc primũ ec cleſiastic̃ę pecuniæ forma instituta est: vt intelligeremus qđ ꝑcepit, non esse cogitandum de crastino

non ad hoc fuiſſe ꝓceptū vt nil pecuniæ ſeruet a ſanctis: ſed ne deo ꝓpter iſta ſeruiat:& propter in
opię timorem iuſtitia deſeraſ.Et iſte eſt caſus primus propter quē nō debent miniſtri eccleſię ſerua- F
re ſuperflua.Vnde ſuper illud,Vel timendū.gloſ.Ideo facit:qa timet ne ſibi deficiat.Talis reuera ꝓ-
pter timorem inopię deſerit iuſtitiam:qua pro tempore inſtanti quę ſeruat deberet pauperibus ero
gare,dicente Ambro,de officiis.Aurū habet eccleſia non vt ſeruet:ſed vt eroget & ſubueniat neceſ
ſitatibus. & infra.Cur paſſus es inopes fame mori,& certe habebas aurum vnde miniſtrares alimo
niam!gloſ.i.miniſtrare debuiſſes.Propter talem ergo timorem non licet miniſtris eccleſię qui ꝓfecti
eſſe debēt,publica bona eccleſiæ reſeruare in neceſſitate:licet ex cautela futurorum hoc licet: & hoc
abſq; perfectionis eorum diminutione:quia in huius indicium ex vna cauſa Chriſtus loculos habu
it:q̄uis propter talem timorem licet imperfectis aut minus perfectis bona priuata perſonæ vel cōi-
tati alicui reſeruare pro futuro,quorum infirmitati concedens Chriſtus ex alia cauſa loculos ha-
buit:vt alibi dicit Aug. PER hęc patēt obiecta.Bernar.n.loquitur in caſu quando ſeruātur ſuper
flua,& ex cupiditate.Ioſeph aūt bona quæ ſeruauit pro cautela futurorum ſeruabat:qđ licitum eſt
ſecundum iam dictum modum:licet primum ſit illicitum.

Quę.xxviii. Quęſt.xxix. Quæſt.xxx. Quæ.xxxi. Argu.prici. In oppoſitū Reſponſio. Ad arg.prī.

SEquuntur quæſita circa prelatos eccleſiaſticos quo ad diſpenſationem ſpiritualiū
Vbi quærebatur vnum pertinēs ad abſolutionis pœnitētialis ratihabitionem.Se
cūdum vero ad curæ ſpiritualis ſubtractionē.Tertiū vero ad curę ſpiritualis cō
miſſionē.Quartū aūt ad cōfeſſorum reuelationem.Primū erat.Si habens poteſta
tem abſoluendi limitatam: abſoluat de aliis,& poſtmodum a ſuperiori qui ſuper
illis habet abſoluendi poteſtatem, petat ratihabitionem : vtrum ratihabitio ob-
tenta ſufficiat.Secundum erat.vtrum abbas ſciens monachum ſuum per confeſ
ſionem eius conſtitutum in cura parochiali eſſe corruptorē parochianarum ſuarum,teneatur eum
reuocare ad abbatiam ſuam,& a cura amouere. Tertium.quis duorum fratrū vterinorum quo-
rum vnus genitus eſt ex matrimonio prēcedēte, tamē clandeſtino: alter vero genitus eſt ex matri-
monio ſequente præſumpto, ſolenniter tamē facto in facie eccleſiæ:legitimus eſt ad curā animarū
ſuſcipiendam:ſi ambo ſint ſacerdotes. Quartum.ſi aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem
nominauit occiſurum:& ꝙ vellet non habere voluntatē occidendi : ſacerdos cui confitetur poterit
dicere illi cui cōminatus eſt,caueatis vobis:aliquis inſidiatur vobis ad occidēdum vos. CIRca pri
mū arguitur ꝙ ratihabitio ſufficit ad hoc ꝙ abſolutio prefecta valeat:& confitens ſit vere abſolu-
tus.quia extra de his quę fiunt a prælato ſine conſenſu capituli.Cū vos.dicit ꝙ per ratihabitionem
capituli valet factum prælati,ſuper quo per ſe poteſtatem non habuit.ergo a conſimili in propoſito
per ratihabitionem valet abſolutio quæ ſine ea non valeret. CONtra. ſi conſecret qui non habet
poteſtatem conſecrandi:& nihil valet qđ fecit:quia idem fecit:non poteſt valere & efficax eſſe p ali
cuius poteſtatem habentis ratihabitionem.ergo &c. DIcendū ad hoc:ꝙ ea quæ ſacramētaliter fi- G
unt per eccleſiam, in factis cōſiſtunt per verba circa ſenſibile elementū:& hoc quātū eſt ex parte ſa-
cramenti,& in potētia quātū eſt ex parte adminiſtrantis ſacramētū: ita ꝙ etſi Chriſtꝰ effectū ſacra
mentorū efficere potuit in illis quibꝰ adhiberet ſine ſacramētis:& etiā licet hmōi poteſtatē hoibus
puris & miniſtris eccleſię potuiſſet tribuiſſe:vt.ſ.ſola inuocatione & interceſſione abſq; ſacramētis
effectum ſacramētoꝝ egiſſet:nulli tñ homini in eccl'ia neq; eccl'ię hmōi poteſtatem tribuit:vt dicit
Aug.exponēs illud Ioan.i.Vidi ſpiritū deſcēdētē quaſi colūbā &c.& ſequit.Et ego neſciebā.Propter
qđ dico:cū in abſolutiōe pœnitētiali regrit poteſtas ordinis & eiꝰ executio ex pte miniſtri,& verba
abſolutoria applicata ad ipſum confeſſum vt ad ꝓpriā materiam:& cum alterum deficit vel vtrūq;
non habeſ ſacramētalis abſolutio:In propoſito aūt ex parte ſacerdotis abſoluentis deficit poteſtas ſe
cundum poſitionē:ex parte aūt ſuperioris etſi ſit ſola ratihabitio, deficit tñ verbū cū applicatione
ad elemētū:Idcirco non ſufficit ratihabitio ad abſolutionē cōfeſſi:immo vel debet accedere ad ſu-
periorē & ab ipō abſoluī:aut debet ſupior poteſtatē alicui cōmittere per quē abſoluaſ.Et ſecūdū hęc
concedendum eſt ſecūdū argumentum. AD primū in oppoſitum ꝙ in alienatione ſufficit ratiha- H
bitio ſuperueniens:ergo & in propoſito : Dicendū ꝙ non eſt ſimile:quia alienatio dependet ex ſola
voluntate habentis poteſtatem alienandi.Propter qđ cū alienatio dependet a voluntate plurium,ſi
voluntas vniꝰ ꝑcedat,ſufficit ratihabitio qua habetur voluntas alterius ſubſequens,continuata ta
men voluntate prioris cum voluntate poſterioris:& non prius reuocata:quia tunc non eſt ſola ra-
tihabitio:ſed gemina cōcurrens voluntas. Vnde etſi abſolutio in propoſito dependeret a ſola volū
tate ſuperioris,ſimiliter valeret per ſolam eius ratihabitionem:nunc aūt non eſt ita vt dictum eſt:
ideo non ſufficit ſola ratihabitio.

Quęſt. xxix. Arg. princi.

Irca ſecundum arguitur q̄ abbas ille non debet monachū ſuum a cura reuocare quia extra de pœ. in ca. Ois vtriuſq; ſexus, dicitur de confeſſoribus. Caueant omi no ne verbo vel ſigno, aut alio quouis modo aliquaten⁹ peccatorē p̄dant. per talē aūt amotionem peccatum illius proderet; ergo &c. In contrarium eſt q̄ tunc ab bas viam aperiret malitiis: & quodāmō facto nefario cōſenſum adhiberet qđ poſ

In oppoſitū.

I ſet impedire. Dicēdū ad hoc: q̄ ſigillū cōfeſſionis debet eſſe tātū, q̄ etſi confeſſor

Reſponſio.

ſuper aliquo facto a ſuo ſuperiore aſtrictus eſſet ad dicendū veritatē: non tamē de beret circa illud reuelare in dicto ſuo aliquid qđ ſciuit ex ſola confeſſione, p̄ qđ quocūq; modo pec catum confitentis poſſet reuelari: licet etiam illud dictū & ſcitū in confeſſione non eſſet per ſe per tinēs ad confeſſionem. Quia qđ in confeſſione ſcit, non ſcit niſi in perſona dei: & iuramentum non obligat ipſum ad dicēdū aliqd niſi qđ nouit inquātū hō. Propter qđ illud qđ nouit abbas in confeſ ſione, non debet mouere ipſum in agendis negotiis inquātū eſt hō: ſed ſolūmodo quę agit inquātū eſt ſecretarius dei. Ea aūt quę agit vt abbas in publico, agit inquātū homo: licet in hoc ſit miniſter dei publicus: ea aūt quæ agere habet circa ſubditum ſuū ne habeat occaſionem corrumpendi paro chianos, debet agere inquātū eſt ſecretarius dei. Et ideo in ſecreto poteſt habere intentionem illum amouendi propter ſalutem eius & illorum: ſed in publico debet habere rationem & occaſionem amouēdi ipſum abſq; ſcādalo & ſuſpitiōe: quā ſi habere poterit ipſum debet deponere vt ſecretari⁹ dei: & pōt vt publicus miniſter: nec dat ſcandalo occaſionē aut ſuſpitionē: etſi forte aliis conſci⁹ fa cti aliquantulum poſſet ſumere ſcandali aut ſuſpitionis occaſionem: propter quā bonum iſtud nō debet omitti: ſi alio modo ęque competenti abſq; omni ſuſpitione accepta non poſſit fieri. Si vero il lam habere non poterit: ſed propter carētiam rationis, aut occaſionis amouendi ipſum poſſet oriri ſcandalum aut ſuſpitio q̄ propter crimē aliquod ipſum amouiſſet, nullo modo debet ipſum depo nere: quia nullo modo ſunt facienda mala a nobis vt eueniāt bona. Immo in hoc caſu deo negotiū totum cōmittendum eſſet, firmitet tenendo q̄ non p̄mitteret hmōi mala fieri niſi iuſtum eſſet ea fieri: & niſi ita potēs eſſet q̄ ſciret ea in bonū ordinare: vt quo ad hoc voluntatē noſtram diuinę vo luntati concordemus: in volēdo ſaltem ex cauſa in generali qđ ipſe velit ex cauſa in particulari: ab ſolute tñ volendo deū velle hoc non permittere fieri: in hoc concordando voluntatem noſtram vo lūtati diuinę, in volendo, ſ. qđ ipſe vult nos velle. In primo membro prædictę diſtinctionis procedit ſecundū argumētū, tunc em̄ ſolum aperiret viam malitiis & illi malo conſentiret, ſi bonam haberet rationem, ſiue occaſionem deponendi illum & non deponeret: alias aūt nequaq̄, immo aperiret viā

Ad arg. pri.

K damnationi ſuæ: et in peccatum proprium conſentiret. In ſecundo vero membro procedit pri mū argumētū. Tunc enim ſolum proderet confitentē actiue ſi ſine occaſione & cauſa deponeret il lum: alias nequaq̄ vt dictum eſt.

Quæſt. xxx.

Irca tertiū nullum proponebatur argumētū. Ad qđ dicēdū: q̄ edicta eccleſię pœ nalia maxime ſuſpēſionis ſūt cōtra illos q̄ faciūt cōtra alia edicta eccleſię vt for tius obſeruēt: & maxime etiam ad illa cuſtodienda q̄ nouit eccl'ia: & de quibus ha bet iudicare. Vñ cū eccl'ia ponit edictū pœnale q̄ nullus illegitimus ad curam animarū accedat: hoc eſt in odium copulę extra matrimoniū ab eccleſia appro batū. Propter qđ illi qui nō ſunt progeniti ex mr̄imonio nō approbato p̄ eccleſia am, quātūcunq; ſit ratū corā deo, cōtra illos eſt edictū p̄cedēs & nō cōtra illos q̄ ſunt ex matrimo

Reſponſio.

L nio approbato p̄ eccl'iam quātūcūq; nō ſit ratū corā deo. Quare ſimpliciter dicēdū eſt: q̄ ſi ille pri mus ex legitimo matrimonio corā deo nō tñ approbato per eccl'iam ſuſcipiat curā animarū, contra interdictum eccleſię ſuſcipit & eſt irregularis: alter vero nequaq̄.

Quæ. xxxi. Argu. prici. In oppoſitū

Irca quartū arguit q̄ dictus cōfeſſor debet munire illū cui cōfeſſus inſidiat: ga debet p̄curare bonū p̄ximi, & impedire malū eiuſdē. hoc facit ex p̄te vtriuſq; illū muniēdo vt patet, ergo &c. Cōtra tūc ſcandalizaret cōfitēs: ga vix contingeret qn̄ ex geſtu alterius p̄ciperet q̄ eēt munit⁹: & hoc nō niſi ab ipō cōfeſſore. ſed ne

Reſponſio.

M ſcādalū fiat: bonū eſt omittēdū, ergo &c. Dicēdū ad hoc ſcdm diſtinctionē iā p̄ poſitā in diſſolutiōe ſecūdę q̄ſtionis p̄xio p̄cedentis: q̄ ſi confeſſor poſſet habere alias bonā rōnē & occaſionē muniēdi illū p̄ter hoc qđ dictū eſt ei in confeſſione, deberet munire illū maxie alio ſciēte huiuſmodi rōnē ſiue occaſionē: nō obſtante q̄ ille ex hoc ſcādalizaret: ga tunc p̄ma de eēt ac ſi alias & alio mō illā cōminationē illi factā ſciuiſſet. & eſt reſpectu illi⁹ ſcādalū acceptū nō datū, qđ p̄pter veritatē vitę p̄clitātē debet p̄mitti fieri. Si vero alias nullā rōnē aut occaſionē munēdi illum poterit habere: vt ex munitiōe p̄ſumat firmiter alium poſſe ſcādalizari, & reputare cōfeſſio

rem confessionis reuelatorem & confessi proditorẽ: in hoc casu ad scandalũ actiuum euitãdum debet illũ non munire sed deo cõmittere:quia non potest plus facere.PER hęc patent obiecta.

Quæ.xxxii. Quæ.xxxiii. Arg. princi. Primum.

SEquũtur q̃sita specialiter circa creaturas inanimatas.Vbi q̃rebaẽ vnũ ptinẽs ad creaturę situm,s.de loco inferni.Scdm ad creaturę numerũ,s.de numeratione luminũ in medio.Tertio q̃rebanẽ q̃dã alia pertinentia ad creaturę virtutem.Primũ illorũ erat.Vtrum locus inferni sit centrũ terræ. Secũdum erat:vtrum species in medio accipit numerum a subiecto an ab obiecto. CIRca primum arguitur ꝙ sic:quia locus glorię & pœnę debent se habere ex opposito sicut se habet gloria & pœna.sed gloria est in loco supremo:vt in cælo empyreo, ergo pœna est in lo

Secundum.

co infimo:vt in centro terræ.Locus autem pœnę ęternæ non est nisi infernus, ergo &c. Itẽ in psal. dicitur de damnatis.Descẽdent in inferiora terræ.sed inferiora terræ non sunt nisi in centro:& illi

In oppositũ.

non descendunt nisi in infernũ.ergo &c.CONtra.intentio naturæ frustraretẽ in hoc,s.ꝙ grauia nõ

Resolutio.q.

possent ferri in centrum. IN ista quęstione ductus naturalis rationis modicum nos iuuat : dicente Greg,xxix.Moral.ca.ix.Occulta inferni nullo nobis naturali sensu penetrãt. Vnũ aũt de occultis eius est locus siue situs vbi sit.Vnde in hoc dictis sanctorũ ex scripturis sanctis adhęrẽdũ est. Dicit autem Grego.xii.Moral.cap.iii.Esse alia inferiora inferni loca:esse & alia superiora credẽda sunt.Et hoc ideo quia dicit in psal.lxxxv.Eruisti animã meã ex inferno inferiori.qđ exponẽs Aug.dicit.Hoc si non vobis tanq̃ certus exposuero,ne succenseatis,homo sum enim:& quantũ conceditur de scripturis sanctis tantũ audeo dicere,nihil ex me.Intelligimus nanq; duo inferna esse:superius & inferius.Videtur ergo fratres habitatio eẽ quædam cælestis angelorũ in vita ineffabilium gaudiorum.Illa pars rerũ superna est:hęc inferna in qua sumus in carne & ista mortalitate. Sed rursus ab hoc inferno,i,ab hac parte in terra,est aliud inferius quo eunt mortui.Propter ista duo inferna missus est filius dei vndiq; liberans:ad hoc infernũ missus est nascendo: ad illud moriẽdo.Ecce ꝙ pręter istũ infernũ mysticũ huius superficiei terrę in quo viuimus,de quo nihil ad pręsens,dicit infernũ verũ eẽ in terra inferius:de quo intendimus:& istum cõtinuo distinguit in partem superiorem in qua erãt patres:& inferiorẽ in qua erant damnati:dicẽs.Fortassis apud inferos ipsos est aliqua pars inferior: quo traduntur impii qui plurimũ peccauerũt.Et quidem diues cum torqueretẽ apud inferos, cum videret Abraham leuauit oculos,non enim posset leuatis oculis videre:nisi iste esset superius ille inferius.Sed tamẽ nec hoc asserit,vnde subdit. Siue istud siue illud sit:hic me scrutatorẽ verbi dei nõ temerarium affirmatorem teneatis.Greg.aũt.xiii.lib.Moral.cap.xix. tres modos inferni distinguit dicẽs.Quãtũ ad sublimitatẽ cæli,huius aeris caliginosi spatium infernus dici potest: quantum vero ad eiusdem aeris altitudinem,terra quæ inferius iacet infernus profundus intelligi potest: quantũ vero ad eiusdẽ terrę altitudinẽ:etiam illa loca iferiora.Inferni profundissimi appellatione insinuat sub terra sinum inferni superiorem & inferiorem.Sed vtrũ in centro terræ siue in latere adhuc dubium est.Q; autem sit in latere,videtur insinuare per hoc qđ dicit,iiii.dial.cap.xxvii.recitãdo visionem cuiusdam Eremitę in Sicilia de Theodorico rege: sic inquiens,Theodoricus hesterna die hora nona inter Ioannem papam & Symmachum patricium discinctus atq; discalceatus vinctis manibus deduct9 in hac vicina Vulcani insula iactatus est.Sed illud fuit forte visio imaginaria.Vnde & inter Ioannem & Symmachũ deductũ vidit:quos tamen habebat Romę in carcere:vt dicit Grego.Vnde ex hoc certa fides haberi non potest:maxime quia etsi in antro Vulcani esset introit9,non tamen sequitur quin posset descendere vsq; ad centrum terræ:& magnum spatium circa centrum occupare.Quid tenendum sit hic,nescio:nisi ꝙ verius credo ꝙ sit infernus sub terra:& quanto remotius fieri potest a loco superiori:& hoc ꝙ non sit nisi in centro & circa centrum terræ.Vbi distinguunt aliqui quatuor intercluſuras & vnam sub alia : vt fundus inferior & sentina sit infernus damnatorum: superius autem ex aliquo latere sit purgatorium animarum iustorum : & adhuc superius ex eodem latere vel aliquo alio limbus paruulorum in originali discedentium : & adhuc superius siue ex eodem latere siue ex alio limbus patrum.Verũtamen de hoc Augustꝰ,omnem assecurationẽ ex ratione naturalis ingenii remouet.de ciui.dei,libro,xx,xvi,ca,dicens sic,Iudicatis iis q non sunt scripti in libro vitæ:& in ęternum ignem missis:qui ignis,cuiusmodi, & in qua mũdi vel terum parte futurus sit,hominem scire arbitror neminem:nisi forte cui spiritus diuinus ostendit. Vbi expresse nõ solum dubitat siue non exprimit vbi modo sit:sed etiam dubitat an ibi futurus sit vbi modo est. Ad argumentum in oppositum:ꝙ si infernus esset in centro frustrarentur grauia a suo loco: Dicẽdum ꝙ hoc non est inconueniens virtute diuina:quẽadmodum & sub terris sunt multę cauernę tectę grauedine terræ,quæ nunq; ad concaua earum descendit.

Ad argu. in oppositum.

Quæ.xxxiii. Arg. princi. In oppoſitū. Reſponſio.

Q Arca ſecūdū arguitur q̄ ſpecies in medio non accipit numerū ab obiecto: quia nō eſt in ipſo. Q̄ etiā nō a ſubiecto: quia duę ſpecies lucis ſunt in eodē: vt in perſpectiua p̄batur per diuerſas vmbras. ALIqui adhęrentes experientię tactę in ſecūdo argumēto dicūt q̄ ſpecies in medio non numerat̄ a ſubiecto: ſed ab obiecto: & hoc quia debile eſſe habet nō fixum & ſtans in ſubiecto: ſed tranſiens quātū eſt ex natura ſubiecti: ita q̄ non conſeruat̄ in eſſe niſi ad præſentiā ipſius obiecti. ab illo aūt res numerat̄ a quo habet eſſe & cōſeruari. Q̄d oīno ſtare nō p̄ōt: quia quātū cūq; debile eſſe habet: tm̄ non eſt nihil: ſed aliq̄d in natura & eſſentia. Q̄d cū ad p̄ſentiā obiecti ab ipſo tang̃ ab agente habet fieri & eſſe de nouo in medio: hoc non p̄ōt intelligi niſi vno ex tribus modis. Aut p migrationē: vt videlicet ſpecies illa primo fuerit in obiecto: & ab obiecto migret in mediū: q̄d eſt impoſſibile: qa accidēs eſt. & accidētia ſecundū Boetium perimi poſſunt: alterari (ſ. p migrationē) nō poſſunt. Aut per productionem de nihilo, q̄d eſt ſil̄r impoſſibile: quia hoc eſſet creare q̄d eſt ſupra poteſtatem creaturæ. Q̄ aūt illud eſſet creare, patet per Cōmen. q ſuper. xii. Meta. dicit contra datores formarū. Si forma fieret a generāte in materia nō ex materia, generatio eſſet creatio. Aut per veram generationē: & hoc non niſi de potētia materiæ & medii ex ſe diſpoſiti, ſicut materia quæ eſt neceſſitas. Q̄ ſi ſic: cū ea quę ſunt eiuſdē naturę ſpecificę de eadē potentia materię generantur in diuerſis tēporibus intercedēte corruptione: vt de potētia eiuſdē ſubiecti numero diuerſę albedines: ſicut ea q̄ ſunt diuerſarū ſpecierū de diuerſis potētiis eiuſdē ſubiecti: vt de alia potētia
R materiæ albū: & de alia nigrū: ſi tm̄ uigrū ſit color poſitiu⁹. Quęcūq; aūt de eadē potētia materię generant diuerſa: qa ſecūdū eūdē modū & rōnē habent eē in ſubiecto: ſimul eidē ineē nō poſſunt: ſed quęcunq; ſeſe compatiunt in eodē ſubiecto debent produci de diuerſis potētiis materiæ: & per hoc alio & alio modo habere eſſe in ſubiecto: quia cū diuerſę ſpecies lucis non differūt plus q̄ numero: ſicut nec diuerſę luces: ſil̄r nec diuerſę ſpecies albedinū: ſicut nec diuerſę albedines. q. n. dicuntur diuerſę ſpecies, idē eſt ac ſi dicerent diuerſę rei intētiones: non quia differentia ſpecifica differunt: ſed quia nō ſunt verę res: ſed tm̄ idolū rei & quo ad hoc ſpecies. Diuerſę igit̄ ſpecies lucis aut albedinis ſiue cuiuſcūq; ſenſibilis vnius ſcd̄m ſpeciē nullo mō poſſunt eſſe ſimul in eadē parte medii: immo quotquot ponant̄ vel appareant eſſe ſimul in eadem parte medii, ſunt vna ſcd̄m numerum: licet a diuerſis obiectis ſcd̄m numerū. quēadmodū in eodē non eſt niſi vna lux ſcd̄m numerū: ſed cū ſint diuerſa lumina obiecta medio: in quo lumē generatur: oīa illa in generatione illius cōcurrunt quaſi eſſent vnum numero: ita q̄ q̄dlibet illorū ſecundū modū & proportionē intenſionis ſuę & virtutis agat in illius luminis intēſione: ſed diuerſimode ſi ſimul apponant̄: & ęque primo agunt in mediū: etſi ſucceſſiue vnum poſt alterum, qm̄ ſi ſimul: tunc in illo p̄ūcto medii vniunt̄ virtutes omnium: & fiunt vna virtus q̄ generat ſpeciē q̄ lumē eſt in puncto illo ſub intenſione proportionali illius virtutis, ſub qua generaſſet ipſum vnicum agēs luminoſum ęqualis virtutis & intenſionis illis plurib⁹. Si vero ſucceſſiue vnum luminoſum aduenīat poſt alterū: tūc pri⁹ aduenīēs generat ibi lumen intenſum ſecūdū proportionē virtutis ſuę: & ſcd̄m nihil facit niſi augmētare intēſionem luminis iā generati: & hoc ſcd̄m proportionē virtutis ſuę: & ſic de cæteris quotquot ſucceſſiue apponunt̄. Et ſi plura apponāt̄ ſimul poſt primā illius generationē in virtute vna augmentāt ſcd̄m p portionē virtutis vtriuſq;: ſicut dictū eſt de ei⁹ gn̄atione a pluribus ſimul. Et ſicut hoc cōtingit in vno p̄ūcto medii: etiā ſic contingit in quolibet puncto ei⁹, & in toto medio ſe habente ad diuerſas lu
S ces, ſiue corpa diuerſa lucida ad rectā oppoſitionē. Sed dices: ergo eadē rōne in viſu a medio fit vnius ſpeciei luminis gn̄atio in oculo a diuerſis corporibus luminoſis: quare cū ſcd̄m ſpeciē acceptam de re iudicat viſus: plura ergo luminoſa viſa nō iudicaret niſi vnū: ſicut eſt ſpecies vnica q̄ iudicat Sed nō eſt ita: nec hoc ſeq̄t ex poſito: qm̄ bñ verū eſt q̄ nō eſt a diuerſis corporib⁹ luminoſis. niſi vnica ſpecies luminis gn̄ata in oculo: ſcd̄m tm̄ q̄ habet in ſua ſubſtātia intēſionē p̄portionalē ſingulis luminoſis vt dictū eſt: ſcd̄m hoc nullū corporū luminoſor̄ ſe habentiū ſcd̄m rectā oppoſitionē ad oculū mouet ip̄m generādo, vel itēdēdo ſpeciē luminis ī ipo ſcd̄m maiorē luminis intēſionē: quātū ab ipſo ſi eſſet p. ſe ſolū natū eēt gn̄are in oculo. & p̄pterea illa ſpecies nō imutat oculū ad videndū aliq̄d luminoſum niſi ſcd̄m illā p̄portionē q̄ ab ipſo eſt gn̄atū aut intenſum, ſiue ſit ęqualis, ſiue inęqualis p̄portioni ſcd̄m quā eſt gn̄atū ab altero luminoſo. Propter q̄d licet illud lumē ſit vnū ī ſubſtātia: per ip̄m tm̄ vidēt diuerſa corpora luminoſa, & vt diuerſa & diſtincta. Cui⁹ declaratio eſt: qa vt p̄bat̄ ī p̄ſpectiua, oē q̄d videt̄ ſub angulo pyramidis videt̄: cui⁹ baſis eſt in extremitatib⁹ rei viſę: & con⁹ in p̄ūcto interiori nerui obtici: in quo cōcurrūt nerui duor̄ oculorū: & in quo viget virt⁹ ſenſitiua viſiua de viſis iudicatiua, de viſibili iudicās ſecūdū q̄ tota ſuperficies eius contenta inter baſes pyramidis offertur virtuti viſiuę in angulo coni ſub illo puncto & in illo. Aliter enim res viſa duo

bus oculis,non vna ſed duæ ſemper iudicaretur: vt ſimiliter probatur ibidem. Nunc aũt ita eſt ꝙ quęcunq; diuerſa corpora luminoſa directe obiecta viſui in illo puncto vigente habent baſes diuerſas inter ſe diſtinctas & diſtantes abinuicem:quarum vna eſt ſemper extra aliam:ſicut & vnum eorum extra aliud & diſtans ab ipſo. Ita ꝙ licet ſingulæ pyramides concurrunt in prædictum eundẽ punctum:tamen ſemper ex alio & alio reſpectu,& ſecundum diuerſos conos inter diuerſas pyramides & diſtantes,intra quorum lineas ſuperficies obiectorum,& lumina ad ipſis diffuſa in diſtinctis conis diſtincte præſentantur:ita ꝙ intra lineas eiuſdem pyramidis in vno cono impoſſibile eſt repſentari ſpecies aut lumina diuerſa diuerſorum viſibilium.Propter qđ quodlibet illorũ ſub ſuo cono diſtinctum & diuerſum videtur ab alio:& ſolũmodo ſecundum modum claritatis & luminis ꝑ prii qđ immutat per ſe viſum ſub illo cono,non cõmixtũ cum lumine alterius:licet in eodem puncto medii ſint cõmixta vt medium eſt:& vt punctus eſt ſimpliciter.Vnde ſi in illo puncto eſſet vis viſiua:q̃q̃ in illo eſſent ſimul quaſi cõmixtum in vnum lumen a diuerſis corporibus luminoſis:qa tamen vt videns non iudicaret:niſi vt ſub diuerſis conis inter lineas pyramidales præſentaret: nõ iudicaret niſi diſtincte,& ſecundum proportionẽ qua a ſingulis procederet. Et iuxta hunc modum contingit:ꝙ licet a diuerſis ſit ſecundũ prędictũ modum vnum lumen in toto medio:ſi tñ inter aliquod luminoſorum corporum & medium illuminatum interponatur corpus opacũ: proiiciet vmbram in medio illuminato ab aliis ſecundum proportionem:qua corpus luminoſum patiens obſtaculum natum eſt augmentare lumen generatum in medio:& ſic de ſingulis,ita ꝙ cuilibet propria vmbra reſpondebit. Licet enim nõ ſit niſi vnum lumen ſecundum numerũ in re:eſt tamẽ plura lumina in virtute & intentione.Propter qđ per vmbras non poteſt probari ꝙ in medio ſunt diuerſa lumina numero ſecundum rem:ſed ꝙ virtute ſolum,vtrolibet enim modorum ſingulis corporibus luminoſis per ſingula obſtacula ſingulas vmbras neceſſe eſt rñdere. PER hæc patẽt obiecta.

Quę.xxxiiii. Quæ. xxxv. Quæ.xxxvi. Quę.xxxvii. Argu. prici.

SEquuntur quæſita pertinentia ad creaturę inanimatę virtutem.Vbi quęrebant duo pertinentia ad virtutem actiuam corporalis in ſpirituale:& duo alia pertinentia ad virtutem paſſiuam corporalis a corporali.Primum iſtorum erat:vtrũ ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum. Secũdum,vtrum aliquis lapis poſſit ſua virtute fugare dęmones.Tertium,vtrum ex ſpeciebus ſacramenti poſſit generari vermis.Quartũ,vtrũ ignis poſſit frigefieri. CIRca primũ arguitur ꝙ non:qa non propria virtute:vt agens principale,quia oĩno eſt inferioris naturæ:& minus in actu q̃ ſpũs.Agẽs aũt ſecundũ plim ſemp debet eſſe ꝑfectius patiente:nec in virtute ſuperioris agẽtis vt inſtrumẽtum:qa omnino attingere ad ſpm̃ non põt:ſicut debet inſtrumẽtũ ad paſſum. Quæſtio iſta ſupponit ignẽ quo patient ſpũs fore materialẽ,qđ tñ Aug. in dubio dimittit,xx.de ciui.dei:vt in ꝓdicta auctoritate ſupra:& ibidẽ ca.xxii. vbi dicit ſic. In pœnis aũt malorũ & inextinguibilis ignis & viuaciſſimus vermis ab aliis atq; aliis aliter atq; aliter eſt expoſitus.Alii quippe vtrũq; ad corpus:alii vtrũq; ad animã retulerũt:alii proprie ad corpus ignem tropice ad aĩam vermẽ:qđ eſſe credibilius videt.Sed ſi tropice ad aĩam vermis:quõ nõ tropice: ſed proprie ad aĩam ignis?Sed Greg.de hoc amplius aſſecurat nos:cũ dicit in.iiii.dial.ca.xxvi.Credi neceſſe eſt ꝙ a die exitus ſui reprobos exurat ignis.Ex qua ratiõe credẽdũ eſt:quia rem incorporeã tenere ignis corporeus põt:vt in tormẽto ſit viuẽdo & ſentiendo ignẽ,nãq; eo patiẽ quo viuit: & qa cremari ſe aſpicit cremaẽ.ſicq; fit vt res corporeas incorporea exurat dũ ex igne viſibili ardor inuiſibilis trahit:vt per ignẽ corporeũ mẽs incorporea etiã corporea flãma crucieẽ. Ecce plane quia ille ignis corporeus eſt & erit,qđ firmiter credẽdũ eſt:quia hoc Chriſtus dicit in euãgelio. Ibũt in ignẽ ęternũ &c.& ignẽ vrẽtẽ non ſolemus appellare niſi corporeũ.Sed qs ſit modus quo agere poſſit in ſpm̃,de hoc eſt difficultas.Et erat vna opinio ꝙ aĩa ſeparata etſi nõ ſit corpus gerit tñ ſiłitudinem in ſe corporis in quo vere poſſit patí:dicẽte Aug.ii.de ĩmortalitate aĩę.Neq; hoc differere me æſtimes(.ſ.ꝙ aĩa nõ ſit corpus)tãq̃ negẽ fieri poſſe:vt aĩa mortui ſicut dormitãtis in ſiłitudinẽ corpis ſui ſentiat ſiue bona ſiue mala.& infra.Q2 ſi tale aliqd apđ inferos gerit: & in eis ſe nõ corporibus: ſed corporũ ſiłitudinib9 ſe cognoſcũt.Cũ eñ triſtia patimur q̃is in ſõnis etſi mẽbrorũ corporeorꝫ ſit illa ſiłitudo nõ mẽbra corporea: nõ eſt tñ pœnę ſiłitudo:ſed pœna.Sed hoc nõ poteſt ſtare:qa ſi ſimilitudines corporũ nõ ſunt niſi in parte ſenſitiua imaginatiua:ſcẽdm quas aĩa patit decepta in ſomno:ęſtimãdo ſiłitudines corporũ cẽ corpora:vt ſiłitudinẽ ignis cẽ ignẽ. Nũc autem aĩa nõ habet vim imaginatiuam:niſi in organo corporali:& ita vt eſt coniuncta:non vt eſt ſpiritus & ſeparata. Prętera talis paſſio non procedit niſi ex deceptiõe ęſtimando ſe corpoream & pati ab igne æſtimato.Nunc autem in propoſito quærimus veram paſſionem realem.Ideo alii dicunt ꝙ in anima eſt

Reſolutio.q. T

vis qua pati poteſt ab igne corporali:& hoc naturaliter vt eſt exiſtẽs in corpore & mediãte corpore in quo ipſa p ſe dolorẽ verũ ab igne patiẽt:nõ autẽ corpus niſi pro eo q̃ eſt animatũ,dicẽte Aug.xxi. de ciui.dei.c.iiii.Dolor corporis magis ad animã ptinet:aĩç em̃ ẽ dolere:nõ corporis.Sed etiã ei quã do cauſa dolẽdi exiſtit in corpore:cũ in eo loco lędítur vbi lędit corpus &c.Quare cũ virtute diui na qđ poteſt agere in eam mediate,poteſt & imediate:qa in omni actione poteſt cauſas medias ab= ſoluere:eadẽ ergo vi qua patit pure naturaliter ĩ corpore ab igne:poteſt pati ab eodẽ extra corpus
V quodãmodo ſupnaturaliter.Qđ nõ poteſt ſtare:qm̃ in corpore pati nõ poteſt niſi ſcđm vim ſenſiti uam actu extẽſam per organum corporeũ:quã ſeparata oĩno habere nõ poteſt.Ideo alii addũt & di cunt tertio modo: q̃ licet in aĩa ſeparata nõ ſit vis ſenſitiua ſcđm actũ:quia nõ habet organũ cor= poreũ in quo extendaſ:eſt tamẽ in ipſa virtute:& q̃ſi in radice & potẽtia.Nunc autẽ nõ eſt mirũ ſi diuina virtute operante poteſt pati per illam potentiam:vt eſt in radice & virtute in anima ſepara= ta vt eſt ſeparata:per quã patit pure naturaliter:vt eſt per organũ extẽſa.Sed etſi ſic poſſet dici ex parte animę:hoc nõ valet ex parte angeli: in quo nec in virtute & vt in radice eſt aliqua vis ſenſiti ua.Ideo q̃rto modo dicũt alíq alii iuxta prędicta in auctoritate Grego.q̃ ſpiritus ſeparatus ab igne corporeo ſic q̃ſi includit & ei alligatur q̃ nullo modo ab eo poteſt ſeparari:per qđ impędit ab agen= do quę agere cupit:& in hoc ſumme affligitur.vt hoc intellígat Grego.per hoc qđ dicit:dũ ex igne viſibili ardor inuiſibilis trahit.Sed hoc modo non pateretur ab igne inferente paſſionẽ niſi occaſio naliter:ſed ipſe in ſe hmõi dolorẽ excitaret: ſicut homo in ſe excitat paſſionẽ iracũdię ad præſentiã contrarii repugnãtis.Ideo dicitur quinto modo q̃ patitur ab igne:nõ vt eſt natura naturaliter af= flictiua:ſed vt eſt inſtrumẽtũ diuinę iuſtitię,infligẽdo modũ alicuius paſſionis ad quã ſpirit9 eſt in potẽtia:vt eſt diuinę iuſtitię inſtrumẽtũ:quã ex natura propria ei nullo modo infligeret.Sed ſic nõ potius pateretur ab igne inquãtum calidus,q̃ ab aere:immo poſſet aer eſſe inſtrumẽtũ diuinę iuſti tię in affligẽdo ſpiritũ ſicut & ignis,nec ignis vllo modo diceretur affligere in eo q̃ eſt calidus . cui videtur diſcordare dicta ſanctorũ.Ideo oportet dicere ſexto modo q̃ ignis affligit ſpiritũ inquãtum calidus:& eodẽ genere afflictiõis quo affligeret ſenſum corporis.Sed cum nõ eſt actiuũ ſine paſſiuo ſibi correſpõdente:nõ poteſt ignis agere ſua naturali actione in ſpiritum ipm̃ affligendo,niſi ſpiri= tus poſſit pati ab ipſo paſſionem veram qualem ſenſus reciperet ab igne : potentia autem propria in recipiendo hmõi paſſionẽ nõ eſt niſi ſenſus:& actus actiuorũ nõ ſunt niſi in patiente & diſpoſito diabolus autẽ vim ſenſitiuã non habet:reſtat ergo difficultas ex parte ſpiritus quomodo paſſionẽ ab igne corporali ĩ ſe poſſit recipere.Nec poteſt dici q̃ eſt ĩ eo naturaliter:qa tũc idifferẽter pateret exiſtẽs ĩ igne ĩfernali ſpũs peccator & nõ peccator & magis peccator & min9 peccator:cũ peccatũ nõ ſit diſpoſitio ad pœnã niſi meritorie,Illud autẽ falſum eſt dicẽte Grego.iiii.Dial'.c.xliii.Vnus gehẽ nę ignis nõ eodem modo cruciat peccatores.Vnuſquiſq̃ em̃ quãtum exigit culpa tantũ illic ſentit de pœna.Nec poteſt dici q̃ deus in hoc naturã ſpiritus mutet:quia tunc non ſuſtineret pœnã qui cõmiſit culpã.Reſtat igit vt videt q̃ deus nature ſpiritus angelici & humani cõmunẽ vim qua pa= ti poſſit ab igne corporali,imprimit ſupnaturaliter.Vel ſic vtriq̃ naturaliter ineſt:licet nobis latet. & ſic illam tẽperat vt peccatis pœnã correſpõdentẽ per illam ſuſtineat: vt ſcđm q̃ dicit Grego,ix. Moral.q̃is angelorũ atq̃ hominum ſit natura diſſimilis: vna tamen pœna implicat quos vnus in crimine reatus ligat.

X Qu.xxxv. Reſponſio.

Y Irca ſecũdũ nullũ ꝓponebat argumẽtũ. AD qđ dicẽdũ q̃ vis diaboli naturali= ter omnẽ corpoream creaturã excedit: nec eſt aliqua vis in lapidib9 aut herbis quæ ipſum cogere poteſt vel fugare vllo modo: licet fingere poſſit ſe cogi per herbas aut lapides aut carmina.Hoc ex ſe nullum horũ facere poſſet niſi de9 ſu pernaturaliter eis virtutẽ hmõi indidiſſet:quẽadmodum indidit eã ſacramẽtis & verbis ſacramẽtalibus. Vnde nec ex verbis euangelicis niſi meritorie fugari poſſet:quia nec ſunt ad hoc ordinata:ſicut nec ad ſanãdos languores corporales ad quos Sortiarię mulieres frequenter eis vtuntur.qđ non licet.

 Qu.xxxvi. Argu.prin. Primũ. Secũdum.

Irca tertiũ arguit q̃ ex ſolis ſpeciebus ſacramẽti nõ poſſit generari vermis:quia ex nõ ſubſtãtia ſcđm philoſophũ nõ fit ſubſtãtia,ſpecies illę ſunt nõ ſubſtãtia:& vermis eſt ſubſtãtia,ergo &c. Pręterea nihil per generationẽ naturalẽ fit in actu niſi de potẽtia materię producatur:aliter em̃ eſſet formarũ latitãtia aut datio & ita non generatio,ſed in illis ſpeciebus nõ eſt materia ſubiecta:quia ſunt ſine ma= teria ſcđm fidem,ergo &c. CONtra,nõ eſt generatio vnius ſine corruptione al= terius:cum ergo videmus ſpecies illas vetuſtate naturaliter corrũpi:ergo oportet In oppoſitũ.

ſimul aliquid naturaliter generari:& qua ratione aliquid aliud,eadē ratione & vermis:quia æqua-
Reſponſio. lis difficultas eſt vtrobiq;. Dicēdum ſecūdum q; alias diximus:q; ſpecies illę in omnib⁹ eandē vim Z
habēt in agendo & patiendo abſq; forma ſubſtātiali & materia quæ præceſſit ſub eis,quā habuit ip
ſum cōpoſitum ex eis.Propter qđ per agēs naturale appropinquās poteſt generari ex illis ſpecibus
& produci quicqd generari poſſet ex illo cōpoſito:& ꝓduci ex materia ita q; q̄cūq; forma a naturali
agente poſſet produci ex materia quæ pręceſſit & ex illis ſpeciebus,nō refert in aliquo:niſi q; forma
producta de materia cū ipſa materia cōſtitueret vnum ſubſtātiale & ſecundum ſubſtātiam:forma
autem educta de potentia ſpecierū quæ fuerunt ſacramentū,non conſtituit cū ipſis ſpeciebus iā fa
ctis per tranſmutationē ſpeciebus vermis ex ſpeciebus ſacramēti,niſi vnum accidētale ſiue vnū per
accidēs:& eſſet in illo vno per accidēs forma ſubſtātialis ſine materia ſicut & ipſę ſpecies:& eſſet ver
mis in forma ſubſtātiali ſine materia.Et licet ſpecies illę poſtq̄ factę ſunt vermis & cōfiguratæ ei nō
ſunt de cętero ſpecies ſacramēti:virtutē tamen adhuc habēt materię quæ fuit:ita q; illud cōpoſitū
ſine materia eandē vim habet in agēdo & patiēdo quā haberet cū materia quæ præceſſit: vt videli
cet nutrimētum verum attrahat poſtq̄ generatū eſt:& prępараret ipm alterando vi nutritiua:vt pro
pria forma corrupta ſubſternatur formę illi ſubſtātiali:& ipſa informetur:quēadmodum informata
fuiſſet ſi pręceſſiſſet materia cui vnita fuiſſet:& cōſimili modo dimēſionibus inuentis ſubſternetur
vt informent iā cōpoſitum ex materia & forma ſicut fecerunt prius illud compoſitum quod tran-
ſubſtātiatum eſt:& ſua virtute dimēſiones inuentas augmentet:quēadmodum augmētaſſet ſi ali-
cui materiæ præcedēti in cōpoſito ſubſtātiali vnita fuiſſet,& per hoc vermis qui prius erat vnum
cōpoſitum per accidēs & nō ſubſtātialiter niſi forma abſq; materia:habēs tamē ab illis accidētibus
omnē vim & diſpoſitionē quā haberet ex materia,ꝑ nutritionē fit vnum cōpoſitum ſubſtātiale ex
materia & forma:vt ſic abſq; nouo miraculo ſupueniente ſuppoſita vi derelicta in ſpecieb⁹ex primo
miraculo opere naturæ ponamus oīa hęc fieri. Sēper em̄ qđ poteſt poni abſq; miraculo in talibus A
meli⁹ eſt aſcribere naturę oīno q̄ miraculo oīno:aut partim naturę partim miraculo.Deus em̄ ſm
Aug.ſic res adminiſtrat vt eas ꝓprios mot⁹ agere ſinat:nec vnq̄ facit nouū miraculū:niſi finis ali⁹
ſpecialis ſit q̄ naturę adiutoriū in ſua opatiōe.vt nō ſit hic neceſſe ponere q; in corruptiōe naturali
ſpecierū materia trāſubſtātiata eadē numero per creationē aut reuerſionē qualēcūq; ſub ſpecibus
illis habeatur:aut q; aliqua alia de nouo ſub ipſis crectur:aut ab extra addatur:in cuius potētiam
cedunt accidētia cum corrūpūtur:& forma alia cum ſuis propriis accidētibus generetur:vt in eo-
dem inſtanti fiāt hęc tria,ſ.accidētium poſt pręcedētem alterationē corruptio:& materię adiunctio
& formę de ipſa ꝓductio.Quæcūq; autē harū opinionū teneat nō reprobo:nec ꝓdictā opinionē oī-
no aſſero.Eſt autē alius modus ponēdi magis cōgruus,ſ.q; ſpecies illę nō ſolū ſunt ī potētia ad for
mā:ſed ꝑ ſe ad cōpoſitū ex materia & forma:& ī potētia ad ſubſtātiā materię ꝓducēdā ī eſſe: ſicut
& ad ſubſtātiā formę:& ſic naturaliter abſq; oī miraculo & noua creatiōe vermis iſte generat. Nec
eſt hic difficultas ī aliquo niſi quo ad hoc:q; ſubſtātia materię eſſe reciperet nouū ī cōpoſito: ſicut
Ad primū & ſubſtātia formę.qđ nō cōtingit ī aliis generatiōib⁹ naturalib⁹. AD primū in oppoſitū:q; ex nō B
principale. ſubſtantia nō fit ſubſtātia:dicēdum q; verū eſt nullo prēſuppoſito miraculo. Prēſuppoſito tamē q;
per miraculū non ſubſtātia vt ſola accidētia habeant omnē vim & efficaciam ſubſtātię,bene poſſi-
bile eſt ex nō ſubſtātia generari ſubſtātiam. Aliter em̄ nec ipſę ſpecies alterari poſſent nec oīno cor-
rumpi niſi deſitione in non eſſe : cum in eo q; ſunt quātitas ſeparata non habeāt oīno cōtrarium.
Ad ſecūdū. AD ſecundum q; nihil generatur niſi de potētia materię:reſpondēdum eſt eodem modo,nullo.ſ. C
prēſuppoſito miraculo quo nō materia habet omnē vim materię:quo prēſuppoſito ex non potētia
materię,ſed ex eo qđ habet omnē vim potentię materię,vt in propoſito,bene poteſt fieri pure natu
ralis gnātio. Dico quātū ad productionē formę in eſſe actu de nō eſſe actu ſed in potētia tm̄ abſq;
omni creatione:& etiam quātum ad conſtitutionem vnius per accidens:licet non quātum ad con-
ſtitutionem vnius compoſiti ſecūdum ſubſtātiam qđ eſt per ſe generatum in naturalibus:aut ſecū
dum aliam poſitionem quātum ad generationem compoſiti ex materia & forma.

Qu.xxxvii. Argu.prin. Circa quartū arguitur q; ignis poſſit infrigidari:& hoc ab agēte naturali:vt quā
do ex igne generatur aqua per actionē naturalē aquę in ignē quā neceſſario prę
cedit alteratio qua aqua ignē alterat infrigidādo & humectādo.& ſi agēs natu-
rale hoc poteſt facere aliqualiter:vt.ſ.remittatur in calore & aliqualiter fiat fri-
gidus.ergo agens ſupernaturale hoc poteſt ſimpliciter:& facere vt ignis ſimpli
In oppoſitū. citer ſit frigidus. CONtra,ignis quia eſt primū calidum formaliter:oportet q;
caliditas eius ſit in ſummo:quare nec poteſt remitti igne manēte:& ſic nec infrigidari quoquo mo

D ãc. Dicendũ est ad hoc: ꝙ generatio naturalis si proprie accipitur, inquãtum cõsistit in formę sub stantialis vnius productione ad compositum constituendũ: & alterius corruptione ad alterũ cõpositum destruendũ: non est nisi in termino alterationis: q̃ necessario præcedit generationẽ per alterationem omniũ accidentiũ congruentiũ formę corrũpendę: vt incõgruentia fiant ei, & congruentia formę generandę: ita ꝙ in instanti in quo oĩno facta sunt incõgruentia vni formę & cõgruentia alteri: forma pręcedens corrumpitur: & forma succedens generatur: ita ꝙ per totũ tempus alterationis materia est actu sub forma corrũpenda: quæ in dicto instãti vltimo corrũpitur: & simul alia generatur: qđ est medium instans inter esse materię sub forma priori & posteriori, Ita ꝙ in esse prioris formę non sit dare vltimũ instans sed posterioris tm̃, secundum determinationẽ philosophi in. viii. Physi. Huiusmodi alterationẽ in dimẽsionib⁹ bene exponit Auer. cũ dicit ĩ prĩo ca. de substãtia orbis, Forma caliditatis aeris qñ agit ĩ aquã: incipit aqua augeri & crescere in dimẽsionib⁹ & vicinari dimẽsionibus aeris, Cum ergo peruenerit ad magnã quantitatem aquę: tunc subiectũ denudatur a forma aquę, & a qualitate & quãtitate dimẽsionum aquę: & propriã formã recipit aeris, & quantitatem etiam dimensionũ propriarũ formę aeris, Et similiter facit forma frigiditatis in aere, s. ꝙ omnes dimẽsiones aeris nõ cessant diminui donec expellatur materia a sua forma & recipiat formã aquę. Et sicut est de alteratione secundũ dimensiones quãtitatis: sic est & de alteratione secundũ dispositiones qualitatis: ꝙ, s. forma caliditatis aeris quando agit in aquã incipit aqua calefieri & exinde augeri & crescere in caliditate, & vicinari caliditati aeris. Cum ergo peruenerit caliditas ad magnã quãtitatẽ intẽsionis in aqua: tunc subiectũ denudatur a forma aquę, & a caliditate & intẽsione caliditatis aquę: & propriã formã recipit aeris: & intẽsionem etiã caliditatis propriã formę aeris, Et similiter facit ecõtra frigiditas aquę in aere, s. ꝙ intensio caliditatis aeris nõ cessat remitti donec expellatur a materia forma aeris: & recipiat formã aquę, Et ſcđm Auer. ibidem, materia nunq̃ denudatur a dimẽsionibus non terminatis: nec dimẽsiones simplices denudantur a prima materia: sicut nec alia accidẽtia cõmunia corporibus cõtrariis, Propter qđ dicit philosophus in secũdo de generatiõe, ꝙ accidẽtia symbola quę erãt in corrupto manẽt in generato, Sed singula accidẽtia vt sunt determinata cuiꝙ formę cum ipsa corrupta corrũpuntur: & cum ipsa generata generãtur: ita ꝙ omnia accidentia formę generandę citra talem intensionẽ qua propria sunt formę generandę, non contrariantur: nec penitus repugnãt formæ corrũpendæ: immo simul sunt cũ ipla in materia: & in cõposito ex materia & forma sunt accidentia & in ipso exĩstentia, Et sicut hęc cõtingunt in generatione aeris ex aqua & ecõuerso: sic & vniuersaliter in omni naturali generatiõe & corruptione vt ibidem determinat: licet de aqua & aere solũmodo exemplificat. Quẽadmodũ ergo prędictũ est in generatione aeris ex aqua: & ecõuerso: sic oportet cõtingere in generatione ignis ex aqua & ecõuerso: ꝙ forma caliditatis ignis quãdo agit in aquã, incipit aqua calefieri & exinde augeri & crescere in caliditate pertranseunte per cãliditatẽ q̃si propriã aeris & congruentẽ eidem: & vicinari caliditati ignis, Cum ergo peruenerit caliditas exĩstens in aqua ad magnã quãtitatem intẽsionis: tunc primo subiectũ denudatur a forma aquę & a caliditate & intẽsione caliditatis aquę: & propriã formã recipit ignis: & intẽsionẽ etiã caliditatis ꝑpriã formę ignis, Et similiter facit ecõuerlo frigiditas aquę ĩ igne, ſ. ꝙ intẽsio caliditatis ignis nõ cessat remitti donec expellat a materia forma ignis & recipiat formã aquę. Et ſcđm hęc dicẽdũ est ad q̃stionẽ: ꝙ ignis manẽs in forma ignis ĩfrigidari põt naturaliter: citra tamẽ intẽsionem frigiditatis propriã formę aquę aut terrę naturali: aut etiam formę aeris accidentali, Cum em̃ de igne fit aqua: & hoc per alterationẽ præcedentẽ, agente frigido aquę in calidum ignis naturaliter, & assimilante sibi passum: quia passum licet in principio sit contrariũ in fine est simile: vt dicitur ſcđo de anima: & omne agens physicum in agẽdo patitur: necessariũ est ꝙ quãtũcũq; ignis sit actiuus per calorẽ, ꝙ patiatur a frigido aquę intantũ ꝙ quo ad aliquid intẽsio caloris in igne remittatur, aliter em̃ in nullo pateretur a frigido aquę: neq; frigidum aquę ĩ aliquo sibi assimilaret materiã sub forma ignis exĩstentem, Et pro quãto remittitur caliditas ignis: pro tanto mouet motu infrigidationis et infrigidatur et tendit ad mediũ: vt attingat extremũ. Nõ est em̃ motus ab vno extremo in mediũ nisi per cõmixtionẽ alicuius qđ est alterius extremi. Est em̃ mediũ ſcđm philosophũ. v. Physi. vtrũq; extremorum respectu vtriusq; : ita ꝙ motus ab extremo in mediũ et econuerso reducatur ad motum ab extremo in extremũ. Propter tamen violentam reactionem calidi ignis in quodcũq; frigidum corruptiuũ eius, et determinationem formę substãtialis ignis ad intensionem caloris: minimã latitudinem in remissione caloris secum compatitur: aliquã tamẽ. Cũ tamen alia elementa minus sunt actiua, latitudinem magnã compatiuntur in remissione qualitatis sibi proprię, Ita etiam ꝙ vltra medium in quo consistunt, extrema per ęqualitatem cõpatiuntur

Resolutio. q.

E Responsio.

ſecum qualitatem ſui contrarii. Propter qđ etſi alia elemẽta poſſint eſſe actu ſub diſpoſitiõe qualitatis ſibi contrarię: vt aer frigidus & aqua calida: ignis tamen nequaq̃ frigidus actu eſſe poteſt: ſed nec tepidus ab agente naturali, immo citra teporẽ in aliquo gradu calidi ignis exiſtens non patitur forma eius ipſum magis infrigidari: ſed fit materia improportionalis formę ignis ſi amplius infrigidetur: & proportionalis formę aquę: vt ſimul perfecta frigiditas cum forma aquę introducatur. dicente Augu. iii. ſup Geñ. in principio. Cum poſſint feruere cętera elemẽta: ignis frigeſcere nõ poteſt. Intelligo intãtum vt frigidus fiat ſecũdum actum procedente infrigidatione vltra tepidũ medium inter calidum & frigidũ. Vnde continue exponendo ſe ſecũdum hoc ſubdit. Facilius quippe extinguitur vt ignis non ſit q̃ frigidus maneat: aut ſit alicuius frigidi contactu tepidior. Etſi em̃ neceſſario aliquãtulũ remittit in calore contactu frigidi: & hoc neceſſitate naturalis actionis qua vt dictum eſt neceſſario omne agens naturale quantũcunq; excellens in agendo patitur: non tamẽ vſq; ad gradũ illum in quo poſſit dici tepidus: vt licet poſſit per actionem frigidi corrumpentis dici factus aliquãtulum minus calidus, ex hoc non dicitur factus tepidior: quia nec nunc nec prius omnino tepidus fuit. Prius enim q̃ ſic remittatur in calore vt non mereatur dici calidus ſed tepidus corrumpitur. iuxta qđ dicit verſus finem ſecũdi Soliloq. Ignis ſi calore careat, nec ignis quidem erit. Et philoſoph⁹ dicit in prædicamẽ. q; cõtraria nata ſunt fieri circa idem: niſi alterũ naturaliter inſit vt igni calidum. Et cum quatuor ſunt qualitates elementorũ: calidum, frigidum, humidũ, ſiccum: ita q; quodlibet elementoꝝ habet vnam ſibi propriam & aliam cõmunem cum alio elemẽto: Eſt em̃ ignis calidus per ſe & principaliter: ſiccum autem habet commune cum terra: Terra autem ſicca per ſe: ſed frigidum habet commune cum aqua: quæ principaliter frigida eſt: & habet humidum commune cum aere, qui principaliter humidus eſt: & calidum habet commune cum igne: Dicunt aliqui q; quodlibet elementum ſecundum ſuam propriam qualitatem nõ poteſt alterari vt ſit ſub contraria diſpoſitione. Et ſecundum hoc dicit Auicen. q; aqua pura non calefit: ſed partes terræ cum ipſa admixtæ. Alii etiam dicunt q; aqua non calefit: ſed ignis generatus eſt cum ea ex materia pro quanto habet de calore. Sed hoc vltimũ apertum eſt impoſſibile: quia aqua non tantum eſt extinctiua ignis ratiõe frigiditatis: ſed humiditatis. Propter qđ impoſſibile eſt in eodem eſſe calidũ ignis cum humido & frigido naturali aquę. Secũdũ qualitatẽ aũt cõmunem poteſt alterari vt fiat ſub contraria diſpoſitione: quẽadmodum ponit terram poſſe calefieri: & aerem frigefieri. Et ſecũdũ hoc licet ignis non poſſet infrigidari: poſſet tamen humectari. & verum eſt q; potius pateretur humectationem q̃ infrigidationem. Quia tamẽ calidum naturaliter ſibi aſſociat ſiccum: & ſiccum ſecũdum philoſophũ eſt lima caloris: idcirco licet quantum eſt ex parte formæ ſubſtantialis: ignis ſecundum ſe poſſet potius humectari q̃ frigidari: propter tamen aſſociationem caloris ſumme intẽſi humectari nõ poteſt vltra cõgruum gradum caloris cum quo ſaluatur forma ignis: & vlterius nequaq̃. PER dicta patet quomodo bene ꝓcedit primũ argumentũ oſtendendo q; infrigidari poſſit ignis quo ad hoc q; aliquãtulum in ſuo calore remittatur: non tamen quo ad hoc vt aliquãtulum frigidus fiat excedendo medium qđ eſt in tepore: & hoc per agens naturale: nec etiam per agens ſupernaturale: ſi tamẽ forma ignis ſubſtãtialis ſic tenet ligatam potẽtiam ad frigiditatẽ q; impoſſibile eſt eam ire in actum ſub forma ignis. tunc enim poſito q; ignis eſſet frigidus ſecũdum actũ: contradictoria cõcurrerẽt in eodem. ſ. q; frigidus eſſet: & q; impoſſibile eſſet ipſum eſſe frigidum. Alias autem ab agente ſupernaturali ſine omni incõueniente poſſet poni eſſe frigidus. Qđ mihi videtur verius. poteſt enim agens ſupernaturale tenere formã ſubſtantialem in materia: & dare diſpoſitionẽ aliquã ſupernaturalẽ vt teneat in ea ſub illa improportionalitate qua neceſſe eſſet eam corrũpi aut ſeparari ab agente naturali ſi nõ eſſet in illa diſpoſitione: quẽadmodum corpora damnatorum tanto calore calefient quãtum non poſſet ſuſtinere anima manens in corpore. AD ſecũdum in cõtrarium: q; ignis eſt calidus in ſummo: verum eſt: ſed illud ſummũ non eſt ita proprium ei quin forma ignis compatitur ſecum eius remiſſionem aliquã: vt patet ex iam dictis. & hoc aliquo in ipſo naturaliter agente ad corruptionem ignis & contrarii generationem: ita etiam q; omnino infrigidari poſſet per agens ſupernaturale.

F

G

Ad arg. pri.

H

Ad argu. in oppoſitum.

Finis Diſputationis de Quolibet Octauo Magiſtri Henrici a Gandauo.

Hic incipit Nonum Quodlibet Magistri Henrici a Gandauo.

Ona disputatio nostra de quo

libet continet quęstiones, xxxii. Quarũ quędã sunt de deo: sed in cõparatione ad creaturas. Quædam vero sunt de ipsis creaturis. Circa primũ erant duo de relatione dei ad creaturas. Vnum in generali de relatione simpliciter inter deum & creaturas. Vtrum, ſ. omnis relatio inter deum & creaturam sit quia ipsa creatura refertur ad deum: & nõ ecõuerso. Alterum in speciali de relatione dei ad creaturas per rationes ideales. Vtrum, ſ. deus potuisset plures creaturas secũdum ſpecies produxisse: si nõ esset in ipso pluralitas idearũ. CIRca primũ arguebat: ꝙ omnis relatio inter deum & creaturã est quia creatura refertur ad ipm: & nõ econuerso. Primo sic: relatio alicui⁹ ad aliud ga illud aliud refert ad ipsum, est in illo alio secũdũ rẽ & non secũdum rationem tm̃: vt patet de relatione inter deum & creaturam secũdum dominiũ & seruitutem: qua deus vt domin⁹ refertur ad creaturã vt ad seruam: & est in creatura secũdũ rem & i deo secũdũ rationẽ tm̃. Sed i deo ad creaturã nulla est relatio secũdũ rẽ: sed secũdũ rationẽ tm̃: quia aliter esset mutabilis aut mutat⁹ cũ de nõ dño factus est dñs: aut ecõuerso si cessante oi creatura ab esse de dño fact⁹ esset nõ dñs, ergo &c. SEcũdo sic, relatio inter deũ & creaturã est relatio cõmẽsuratiõis, ſcdm plium, x. Metaphy. in qua ſcdm cũdẽ, v. Metaphy. mẽsura refert ad mẽsuratũ quia mensuratũ refertur ad ipsam, ergo &c. TERtio sic, deus essentia sua inquantũ cõtinet perfectiones creaturarũ in essendo, nõ refertur ad ipas nisi ga illę referunt ad ipsum. Aliter cm̃ deus realiter referret ad creaturas: nõ ga creaturę referrent ad ipm. Deus autẽ in cognoscẽdo & volẽdo nõ refertur ad creaturas nisi essentia sua inquãtum cõtinet in se pfectiones creaturarũ i essendo, ergo &c. CONtra, Ideę sunt æternę rationes in mẽte diuina ſcdm Augusſt, lxxxiii. q. q. xlvi. quibus refertur ad creaturas nõ quia ipsę referũtur ad illũ, quia nullius æterni in deo pôt esse ratio aligd q̃d est
I in creatura, ergo &c. DIcendũ ad hoc: ꝙ cũ ſcdm Aug. vii. de trini. ca. i. oĩs essentia quę relatiue dicitur, etiã aligd est excepto relatiuo: sicut homo dñs: si em̃ nõ esset homo, i. aliqua substãtia, nõ esset qui relatiue dñs diceret: quapropt vt dicit, qđ nõ est aligd ad seipm, nõ est oĩno quo relatiue dicatur ad aliud: creatura ergo nullã habet relationẽ ad deũ nisi sit aligd ad se vel p se. Ad se autẽ non est aligd neq; secũdũ essentiã neq; ſcdm existẽtiã a seipsa: sed ab altero tm̃, a q̃ est id qđ est, vt possit quoquo mõ dici ad eã illđ apl̃i, i. ad Corit. iiii. Quid habes qđ nõ accepisti? Ad nihil ergo neq; etiã ad deũ dicit relatiue: nisi ab alio sit aligd ad se: & hoc nõ nisi a deo. Ipsa autẽ a deo nõ est aligd nisi ordine naturę quodã existẽtę inter illũ a quo est, & illud qđ est, vt ille primũ & istud sit ſcdm. Qm̃ etiã i diuinis vbi est simplicitas ęternitatis: ga filius nihil habet nisi qđ accipit a patre p generationẽ, ideo ordo quidã naturę est inter patrẽ & filiũ: & inter generare quo pater dat, & generari quo filius accipit. qđ exposuim⁹ in quęstionib⁹ nostris ordinarie disputatis. Quare cũ relatio quę est inter primũ & secũdũ: qua se habẽt sicut a quo est aligd & qđ est aligd: nõ est nisi ga primũ quoquo mõ, ſ. ſcdm rationẽ saltẽ, refert ad ſcdm & nõ ecõuerso: relatio ergo oĩs inter deũ & creaturã, quę cõsistit iter deũ & creaturã ga creatura est a deo id qđ est, siue ſcdm essentiã, siue ſcdm existẽtiã, necessario est inter ipsos potius quia de⁹ refert & ordinẽ habet ex ratiõe sui intellect⁹ & volũtatis ad creaturã vt a quo est id qđ est: q̃ ecõuerso quia ipa creatura refert ad deũ, licet aliqua alia sit inter ipos quia creatura refert ad ipm & nõ econuerso: vt iã patebit in soluẽdo argumẽta. Vnde cõcedendũ est argumentũ ad istã partẽ, procedit em̃ de relatione iter deũ & creaturã in essendo ab ipso id qđ est per essentiã: sicut iam patebit in parte: & pfectius in dissolutiõe quęstionis sequẽtis. Ad primũ ergo in oppositũ: ꝙ si inter deũ & creaturã est relatio quia deus refert ad creaturã, illa est in deo ſcdm rem:
K Dicendũ ꝙ nõ oportet i duplici modo relatiõis dei ad creaturas. AD cui⁹ intellectũ oportet scire quę est relatio ſcdm rẽ: & quę ſcdm rationẽ: et vnde & quot modis habeat esse: & prio de relatiõib⁹ ſcdm rationẽ: de qb⁹ nũc pricipaliter est sermo: deide de relatiõib⁹ ſcdm rẽ: vt p hoc tã de istis q̃ de illis sciam⁹ q̃ habẽt cẽ i deo & q̃t & quõ respectu creaturę: & q̃ nõ. Est aũt relatio ſcdm rationẽ tm̃ q̃ nõ fundat i re absq; cõsideratiõe & opatiõe itellect⁹ circa illã, & hoc dupl̃r. Vno mõ ex cõsideratiõe sola & opatiõe itellect⁹ circa rẽ, causando relationẽ i vtroq; extremoꝝ. Alio mõ ex cõsideratiõe intellect⁹ & operatiõe ei⁹ circa rẽ, causando respectũ circa vnũ extremoꝝ i ordine ad alterũ in q̃ est relatio ſcdm rem, & vtroq; modo dupliciter. Secundũ primũ em̃ modũ vno modo intellect⁹ operat

Quęst. i.

Quęst. ii. Argu. prin. Primũ.

Secundum.

Tertium.

In oppositũ.

Responsio.

relatiões diuerſas habẽtes diuerſitatẽ ex natura rei aliquo modo diuerſa. Alio modo circa extrema habẽtia diuerſitatẽ ex ſola cõſideratione intellect⁹ abſq; oĩ diuerſitate rei. Primo modo relationes rationis ſunt genus & ſpecies circa hominẽ & aĩal. Secũdo modo relatio rationis eſt idẽtitas circa idẽ re bis acceptũ ſecundũ rationẽ. Scđm modũ vero ſecundũ operať intellect⁹ rationẽ circa vnũ extremũ in ordine ad alterum: & ad relationem quæ eſt in altero. Vno modo vt circa illud qđ ex ſe non prætendit aliquã habilitatẽ vt intellectus circa illud operet relationẽ: quẽadmodum operať dextrũ aut ſiniſtrũ circa colũnam in ordine ad dextrũ & ſiniſtrum: qđ ſcđm rem eſt in aĩali. Alio modo vt circa illud qđ ex ſe habet aliquã habilitatẽ vt intellectus circa illud operet relationem. Sed hoc dupliciter. Vno modo q̃ relatio illa quę eſt ſcđm rem, prꝫexiſtat in altero extremo: & ſcđm eius correſpondentiã formeť in alio: vt p̃ hoc relatio illa ſcđm rem quodãmodo eſt ratio cauſandi illã quę eſt ſecũdum rationẽ: vt cõtingit vniuerſaliter in relatiõe quę eſt mẽſurę ad menſuratũ: & quę ſunt dei ad creaturas ex tẽpore. Alio vero modo q̃ relatio illa quę eſt ſcđm rationẽ natura ſit prior in illo in quo eſt: & ſcđm eius correſpondentiã habeat eſſe id qđ eſt alterum extremũ: & relatio realis in illo vt p̃ hoc relatio illa ſcđm rationẽ quoquo modo eſt ratio cauſandi illã quę eſt ſcđm rẽ: vt cõtingit vniuerſaliter in relationib⁹ quę ab æterno ſunt in deo ad creaturas: & ex parte diuini intellect⁹: & diuinę volũtatis. Ex cõſideratione eñ diuini intellectus circa diuinã eſſentiã vt eſt intellecta ab ipſo: L
ſunt in ipſo rationes ideales ſcđm modũ exponendũ in ſequente quęſtione: q̃ ſunt relationes ex hoc in deo ſcđm rationẽ ad ipſas eſſentias creaturarũ: quę ex hoc ſunt aliqd ſcđm eſſentiã q̃ reſpõdent rationibus idealibus in deo exiſtẽtibus: & ratione ipſius eſſentię earũ habent relationẽ realẽ ad deũ. Ex cõplacentia autẽ diuinę volũtatis in diuinã eſſentiã cognitã a ſuo intellectu: vt in ſe habet rationes ideales, et per hoc in eſſentias creaturarũ: vt per ſuas ideas cognitę ſunt ab intellectu diuino: eſt in deo relatio ſcđm rationẽ ex parte voluntatis qua dicit creatiuus: & ipſa eſſentia creaturæ dicit creabilis. Vnde nõ ens qđ non eſt aliqd per eſſentiã: nec habet rationẽ idealẽ in deo: nullo modo eſt qđ creabile. Vlterius autẽ ex determinatiõe diuinę volũtatis qua ab ęterno electione liberi arbitrii determinauit has eſſentias ſe eſſe creaturũ ex tẽpore in eſſe exiſtẽtię: & forte alias nõ: habet ex parte voluntatis relationem ad illa quę eſt creaturus, qua dicitur creaturus: & ipſa eſſentia creaturę dicitur creãda. Et differt hæc ab illa ſcđm rationẽ ĩ hoc: q̃ reſpectu creabiliũ nõ creandorũ dicit ordinẽ habitualẽ ad mutationẽ qua creatura nata eſt creari, reſpectu creandorũ aũt dicit ordinẽ actualem
ad mutationẽ qua creatura aliquãdo actualiter creabit. Vlteri⁹ autẽ ex hoc q̃ deus volũtate ſua M
eſſentias creat ſcđm actũ in eſſe exiſtẽtię, habet relationẽ ad illa creata qua dicit creator a ſuo actu creandi: & illa dicũtur creata a ſua creatione paſſiua. Sed ſolũmodo ſcđm rationẽ differũt illa tria in deo: & ſũt iidẽ reſpect⁹ ſcđm rationẽ, differẽtes ſolo noĩe q̃ dicit creatiu⁹ creaturus & creãs, licet eñ nominatio illa qua dicit creans ſiue creator, cõuenit ei ex tẽpore quo creatura eſt creata: & ita quia creatura refertur ad ipm: ipſe tamẽ reſpectus ęternus eſt: & eſt ipſius ad creaturã: non ga creatura ad ipm: ſed potius ecõuerſo. quẽadmodũ creare actiue potius eſt ratio eius qđ eſt creari paſſiue q̃ econuerſo. Paſſio eñ vt dicit in. vi. principiis, eſt effectus illatio q̃ actionis. Et eſt ille actus quo deus creat æternus: ga ſuũ velle eſt æternũ: licet paſſio qua creatura creatur noua ſit: & ex tẽpore quo creatura p̃ſilit de nouo in eſſe ex æterno velle, & æterna atq; antiqua determinatione volũtatis. Vnde q̃ illa creatio dicitur actio noua, noua nominatio eſt actionis antiquę ab ipſa noua paſſione. Vlterius autẽ ex hoc q̃ creatura habet vlteriorẽ relationẽ realem ad deum qua dicitur ſerua ex tẽpore circa deũ, correſpõdet ei relatio ſcđm rationẽ qua dicit dñs: q̃ dicit relatio in deo ex tẽpore ga creatura referť ad ipm vt ſerua, ipſa vero dicit ſerua nõ quia ipe refertur ad illam vt dñs. Et non eſt proprie noua relatio: ſed noua nominatio antiquę relationis, eadẽ eñ relatio qua ab æterno dictus eſt dominatiuus & dñaturus creaturæ: dicitur dñs ſiue dominãs ex tẽpore: ſecũdum q̃ iam dictum eſt de creatiuis creaturis & creare. Et differt relatio quę denominať a dñio, ab illa quę denominatur a creatiõe: quẽadmodum differũt actus creandi & actus cõſeruandi creatum. Vnde relationes quas cõſuetũ eſt dicere eſſe in deo ex tẽpore ga creatura eſt ad ipm, nõ ſunt ꝓprie relationes ſed nouę nominationes æternarũ relationũ: quibus ab ęterno ſcđm iam expoſitum modũ deus ſecũdum rationẽ habet referri ad creaturã: nõ quia creatura referť ad ipm ſed potius ecõuerſo. Hinc eſt q̃ Aug. huiuſmodi relatiões ex tẽpore potius vocat nouas noĩationes ſiue appellationes q̃ nouas relationes, dicit eñ Augu. v. de trini. c. vlt. Nõ moueat q̃ ſpũs ſctũs cũ ſit coęternus patri & filio, dicit tamẽ aliqd ex tẽpore: veluti hoc ipm qđ donatum eſt. nam ſempiterne ſpũs donum: temporaliter autem donatum. nam etſi dominus non dicitur niſi cum habere incipit ſeruũ: etiam iſta appellatio relatiua ex tẽpore eſt deo. Non eñ ſempiterna creatura eſt cuius ille eſt dñs. Sequit. Ille ſempiterne

Non dominaret nisi & iste sempiterne famularetur. Et distat multū ista relatio noua ex tēpore, qua deus vt dñs refertur ad creaturā quia creatura refertur ad ipsum vt serua: & illa qua columna vt dextra refertur ad animal quia aīal refertur ad ipsam vt sinistrū. In columna enim nulla omino præfuit ex se relatio ad animal: qua per hoc q̄ aīal sibi factum est sinistrum, noua appellatione dicatur dextra: nec similiter aliqd super qđ ex natura rei relatio qua appellatur dextra fundetur: ppter qđ cum noua appellatione sibi aduenit noua relatio: sed secundū rationē & intellectus operationē: & ideo præter colūnę omnimodā mutationē. In deo autem præfuit relatio ad creaturam secūdum iam dictum modum: quę per hoc q̄ creatura de nouo facta est sibi serua, noua appellatione dicitur dñium, quę prius dicta est in deo dominatiuū & dominaturū: sicut & in essentia creaturę erat relatio qua ab æterno dici potuit seruitiua siue seruilis aut seruitura. & hoc quēadmodum iustus: qui cum in æterna dei prędestinatione potuit dici amicabilis siue amicaturus deo: & ex tēpore de nouo dicitur amicus dei quando de nouo incipit amare deum: & sic per suam mutationē. Deus autē ab æterno potuit dici amicatiu⁹ siue amicabilis, aut amicaturus creaturę, propter æternū amorē quē habuit ad ipsam: & ex tēpore de nouo dicitur amicus non propter aliquē nouum amorē ad ipsam in deo: sed propter nouū amorem in creatura. Et ideo est in deo illa noua denominatio absq; sui mutatione: quia nulla aduenīente noua relatione, sicut aduenit colūnę: licet secūdum rationē: vt dictū est. Propter qđ multo minus sine sua mutatione recipit appellationem nouam secundū relationem q̄ colūna. Et licet relatio qua colūna dicit dextra possit aliquo modo dici accidere & mutabiliter cōuenire colūnę secūdum rationem: quia tēporaliter ei aduenit: nullo tamen modo relatio hmōi dei ad creaturā potuit dici accidere deo, aut mutabiliter cōuenire eidem secūdum rationem: quia ęternaliter ei conuenit. Per qđ soluit August. quęstionē quomodo deus ex tēpore de nouo potest dici amicus & dñs: cū tamen hęc nō accidant ei sicut accidunt creaturę: dicēs in. v. de trini. c. vlt. Quo modo obtinebimus nō secūdum accidēs dici dominū: nisi quia ipsius naturæ nihil accidit quo mutetur? Vt ea sint accidētia relatiua quę cum aliqua mutatiōe rerum de quibus dicūtur, accidunt: sicut amicus relatiue dicit, supple homo: & hoc accidentaliter, vnde sequit continuo. Neq; eī esse incipit (scilicet amicus) nisi cū amare cœperit. Fit ergo aliqua mutatio volūtatis vt amicus dicat. Et infra Q2 ergo tēporaliter dici incipit deus: qđ ante non dicebat: manifestū est relatiue dici: non tñ secundum accidens dei qđ ei accidit: sed plane secūdū accidens eius ad qđ dici aliquid deus incipit relatiue. Et q̄ amicus dei iustus esse incipit, ipse mutatur: Deus autē absit vt aliquē tēporaliter diligat quasi noua dilectione quę in ipso deo non erat: apud quē nec præterita trāseunt: & futura iam facta sunt. Ita q̄ omnes sanctos suos ante mundi constitutionē dilexit: sicut prędestinauit: sed cum cōuertūtur & inueniunt illum: tunc incipere ab eo diligi dicūtur: vt eo modo dicatur quo potest ab humano affectu capi qđ dicitur. Quia igit actus amādi absolut⁹ idem est & immutabilis quo deus amat se & creaturas & anteq̄ erant & cū sunt, tam cū ipsum non amāt q̄ cū ipsum amāt seu amare incipiunt: actus autem quo dicta est creatura amatura deum anteq̄ esset, & deum amare cū est in eius amore existens, licet sit idem: tamen mutatur creatura secūdum eum cū incipit amare deū: ideo relatio quæ est dei ad creaturas secundum rationem voluntatis suæ qua dicit amicatiuus, aut amicaturus, aut amicus, fundata in actu amationis eius quo amat creaturas, omnino est eadem immutabiliter ei cōueniens. Relatio vero quæ est creaturę ad deū secundū rem qua dicitur amicatiua aut amicatura (vt sic liceat fingere nomina) aut amica, fundata ī actu amatiōis ei⁹ quo amat deū: licet omino sit eadem re: differens sola ratione: tamen mutabiliter cōuenit ei secūdū omnes rationes. eadem enim mutatione qua nunc creatur, prius erat creanda: & postmodum est creata. Et simile est de amare: amaturum esse: & amauisse ex parte creaturę: & similiter de amarī amandam esse & amatā: quātum est ex parte sua, quia cum ex tempore incipit amare, sicut cōmutabiliter incipit amare cum prius non amauit: sic mutabiliter incipit esse amica cum prius non fuit: & mutabiliter desinit dici amatiua aut amatura cum prius talis dicebatur. Et sicut est de ista relatione qua dicitur creatura amicabilis & amica: sic est de illis quibus dicitur creabilis creanda & creata: & vniuersaliter de omnibus quibus realiter refertur ad deum. & simile est de omnibus quibus secūdum rationem volūtatis suæ deus refertur ad creaturas. Et est vna relatio secūdum rem quæ est ex parte creaturæ, diuersa secūdum rationem respectu dei qualitercūq̄ diuersimode nominetur: & similr ex parte dei respectu creaturæ est vna secūdum rationē quātum est ex parte dei. Vnde & quia de⁹ vnica actione rem creat dando ei esse: & in esse dato cōseruat: vna est relatio qua respectu creaturæ dicit creator & cōseruator: et sicut vnicū eē est qđ habet mutabiliter p creationē & in quo cōseruat eadem relatione secundū rē, differente solūmodo scđm rationem, refertur ad deum vt creata in esse

& vt cõſeruata in eſſe. Sicut enim ex parte dei eadẽ actio eſt creare & cõſeruare: ſic ex parte creaturæ eadem paſſio eſt creari & conſeruari. Sed paſſio iſta dicit creari pro inſtanti mutationis quo creatura nunc primo ꝓſilit in eſſe: & ſimiliter dicit actio dei creare. Dicitur autẽ conſeruari paſſio: & cõſeruare actio, pro toto tẽpore reſiduo. Diximus tamẽ in primo noſtro Quolibet aliam actionẽ qua O deus res creat in eſſe, & qua creaturas conſeruat: cõnumerando in creatione paſſiua mutationẽ ſine qua res per actũ creationis non ꝓſilit in eſſe: quę nõ manet in cõſeruatione rei in eſſe. Et ratione mutatiõis illius annexę actui creatiõis & ipi cõnumeratę, nõ annexę actui cõſeruatiõis nec ei cõnumeratæ: reuera ali⁹ eſt act⁹ creatiõis & cõſeruatiõis. Pręter dictos autẽ modos relationũ ſcdm rõnẽ quib⁹ deus refert ad creaturas modo intellect⁹ & volũtatis, eſt adhuc tertius quo refertur ad ipſas modo menſurę: de quo inferius erit ſermo iam. Relatio vero ſecũdum rem ſiue realis eſt ſecũdum P ꝙ alibi expoſuimus quæ in re fundata eſt: & hoc pręciſe ex neceſſitate naturæ ipſius ſuper quã fundatur, abſq; omni conſideratione aut opere intellectus vel volũtate circa ipſam vt iam pręexiſtentẽ Ex neceſſitate aũt naturæ rei abſq; cõſideratione intellectus poteſt relatio fundari dupliciter. Vno modo ex præciſa natura ipſius rei abſolute: ſup quã habet fundari abſq; omni ordine ſuo ad rẽ aliã abſolutã. Alio modo non abſq; tali ordine. Primo modo ſunt relationes reales in deo ad intra fundatę in ipſa diuina eſſentia, ſiue natura. Propter qđ diuinæ relationes nõ referunt naturã: ſed cum natura cõſtituunt ſuppoſita quæ ipſis relationibus inter ſe referunt: ſecũdum modũ in aliis quęſtionibus alias a nobis expoſitũ. Et hoc modo impoſſibile eſt ꝙ in alia natura vel eſſentia fundetur aliqua relatio realis. Hoc enim prouenit ex infinitate & illimitatione ipſius diuinæ eſſentiæ ſecũdum ꝙ hoc declarauimus diſputando de emanationibus diuinarum perſonarũ. Vnde in creaturis relationes reales habẽt eſſe tantũ ſecũdo modo: vt ꝓpterea habitudo relationis neceſſario in creaturis ſit fundata in pluribus: ita ꝙ non fundatur in vno abſoluto abſq; alio abſoluto ſibi correſpondẽte: in quo ſimiliter fundat, ſecũdum ꝙ in tertia quęſtione ſequẽte amplius declarabit. Et ideo relatio realis in creaturis requirit mutuũ ordinem inter ſe illorum ſuper quæ fundatur. Propter quod etiã pręſupponit ſuppoſita q̃ ſubſiſtũt: in qbus ſunt naturę ſup quas relatiões fundãtur: & nõ cõſtituũt ea: ſed referunt: nõ autẽ ipſas naturas ſuper quas fundãtur. Et eſt ipſa relatio ordo quidam inter relata: & inter illa in quibus fundatur: cũ in diuinis relationibus nõ ſit ordo niſi inter ſuppoſita quę referũtur & quæ conſtituũtur per ipſas relationes. Ordo autẽ iſte quia naturalis eſt & a natura rei Q & non relationis ab opere intellectus aut voluntatis: aliter enim talis relatio rationis eſſet: vt patet ex iam dictis: ideo neceſſario procedit ex naturali dependẽtia vnius naturæ ad alterã: qua ſeſe mutuo expectãt vt in ipſis fundetur relatio. Non enim fundatur ſimilitudo in vno albo niſi coexiſtat aliud album. Et ex hoc ipſa relatio talis non ſolum eſt habitudo quędã & ordo: ſed cũ hoc eſt quędam dependẽtia: cum tamẽ relatio in diuinis cõſiſtat in ordine quorũdam relatorũ: ſed abſq; omni dependentia: quia natura ſup quã fundatur: vt in ipſa fundetur non expectat quicq̃ extra ſe. Vnde & quia in diuinis nihil exiſtit qđ expectat aliqd extra vt fundet: aut exiſtat in eo aliquid qđ naturaliter habet exiſtere aut fundari in eo: ideo talẽ ordinẽ, ſ. naturalem, nullo modo poteſt habere de⁹, vel aliquid qđ eſt in eo ad id qđ eſt extra ſe: etiã ſi per impoſſibile: immo per incõpoſſibile ponatur eſſe ſine omni dependentia. Et quia ſine iſto ordine vt dictũ eſt non eſt relatio ad extra realis: idcir co impoſſibile eſt oĩno ꝙ deus realem relationẽ habeat ad creaturas quę ſunt extra eum. Sed ſi aliquem ordinẽ habeat ad illas: ille erit rationis tantũ: quia per intellectũ & volũtatem vt dictũ eſt iã: aut modo menſurę vt iam dicetur. Et ſic ordo naturalis qui debet eſſe inter relata adinuicem quæ ſunt extra ſeſe, impedit ꝙ dei ad creaturas nulla eſt relatio realis in deo: etſi pręcludantur alia quæ in creaturis ſunt rationes creatiuę ordinis. Ipſe enim non poteſt eſſe extremũ alicuius ordinis naturalis & realis inter ipſum & creaturas: ſed eſt extra omnẽ ordinem reſpectu creaturę. Creaturæ enim ex hoc dicũtur eſſe eiuſdem ordinis: ꝙ. ſ. ſunt extrema ordinis eiuſdem naturalis: et ſimiliter ꝙ habent ordinem naturalẽ ad deum: vt ad primũ efficiẽs formale aut finale vt iam dicetur. Ideo enim ad ipm neceſſario habẽt relationẽ realem. Ante iſtam autẽ radicem præcedũt alię, ſ. dependẽtia, mutabilitas, & imperfectio: propter quas etiam dicuntur eſſe reales relationes creaturarũ inter ſe tanq̃ conditiones naturæ creatæ: quibus naturaliter & ex ſe abſq; intellectu & volũtate operante habet in ipſa fundari relatio: quæ realis dicitur ex hoc. Propter quas adhuc amplius repugnat deo habere relationem realem ad creaturas: quia mox deo repugnat ꝙ ſit dependens ad aliud aut ex ſe imperfectum: aut ꝙ aliquid per aliud ei acquiratur: & per hoc ſit tranſmutabile. Vnde quia philoſophi in deo relationes reales ad intra non poſuerunt propter eius ſimplicitatem: ſed omnino eſſe in ipſo negauerunt: & ponebant aliquas relationes reales ad intra ſolũmodo in creaturis materia-

libus compoſitis: ſecundum q̄ dicit Simplicius in fine ſuper capitulum de relatione. In materialibus quidem propter diſtentionem: & propter materialem diuerſitatē habitudo ſubſiſtit. In his autem quę ſunt ſine diſtētione & immaterialia & impartibiliter cōiūcta: quō vtiq; erit habitudo? Ni
R ſi forte (qđ quidā dicebāt) ſicut & diſtinctio ibi dicit, ita & diuerſitas. Quare etiā in deo & in imaterialibus nō poſuerūt relatiōes reales ad extra: & hoc ꝓpter accidentalitatē quā ꝑportant, & trāſmutabilitatē quā in ſubiecto ſupponūt: ſicut in tertia q̄ſtiōe ſequēte declarabit. ſecūdū q̄ de prīo dicit ibidē Simplici⁹. Nulla eſt ibi habitudo neq; intelligit. In qb⁹ em̄ nō eſt alterū in altero vt habitudo iſubſtātia: hoc quidem aliud: illud aūt aliud: vt adinuicem aliquo modo ſe habeant: quomodo poſſibile eſt in iſtis ipſum ad aliquid cōſiderari niſi ſecūdū aliquā analogiā: ſicut & cauſas dicimus ibi & cauſata? De ſecūdo vero dicit in fine. Adhuc aūt ſi ſupuentitiā naturā habere dicunt ipſa ad aliquid & adnaſcentię aſſimilari: & eſſentiā a trāſmutatione extrinſecorum dependentem habēt: quō in illis conſiderari iſta poſſibile eſt? quaſi dicat nullo modo. Idcirco philoſophi oīno in deo & ſubſtātiis immaterialibus quas deos poſuerūt, nullo mō ponebāt relationes reales ad deum. Sicut autē ordinē naturę neceſſario p̄cedit depēdētia: vt relatio dicat ordo dependentię, ſecūdū q̄ dictū eſt: ſic dependētiā neceſſario p̄cedit mutabilitas, nihil em̄ ad aliud depēdet niſi p illud ſibi aliquid habeat acquirere: & hoc p mutationem. Et quia nō eſt aliqd natū acquirere quicq̄ ꝑ mutationem niſi ꝓpter ſuam imperfectionē: idcirco mutabilitas neceſſario ꝓſupponit imperfectionē: qua res nō habet pfectum eſſe naturę ſuę. & hoc ꝓpter ipſi⁹ limitationem: quæ eſt prima radix omniū: limitatio enim eſt cauſa impfectiōis: & p conſequēs omniū alioꝝ. Quia em̄ creatura limitata eſt: ideo impfecta eſt: & quia impfecta, ideo eſt mutabilis: & qa mutabilis, ideo eſt dependēs: & quia dependēs, ideo ordinē habet naturalē ad id a quo depēdet: vt quoquo modo pficiat p illud. Quia in relationib⁹ ꝓportionalibus id ſup qđ fundant, puta albū, in altero ſimiliū nō habet totaliter in ſe rationē albedinis: ſed ſolū participationē eius. ideo depēdet ad aliud albū: quia pfectius ſecundū rationē ſpeciei habet in duobus q̄ in altero illoꝝ. In actiuis etiā neceſſitate naturę: quia aut non habet niſi formam producendā in paſſiuo participatā vt calefactionē: aut non niſi virtute: vt ſol formā vermis. ideo etiā depēdet ad ſuā pfectionem habendā ab ipſo paſſiuo: & multo fortius econuerſo. In menſuris etiā planū eſt q̄ mēſuratum reſpectu menſurę quid impfectum eſt: & habet ſuā pfectionē a mēſura: licet ecōuerſo ne-
S quaq̄. AD ſecūdū q̄ relatio in deū & creaturas eſt relatio cōmēſuratiōis in qua non refert de⁹ ad creaturā niſi quia creatura refert ad ipm: Dicendū q̄ deus non ſolū refert ad creaturas ſecūdū cō mēſurationis rationem: ſed etiā ſecūdū rationē ꝓportionis & ſecūdū rationē actionis. Ad cuius intellectū ſciendū: q̄ ſecūdū phm. v. metaphy. ca. de relatione, tres ſunt modi relationū ſecūdū triplex genus cauſę formalis, efficiētis, & finalis, ad quos oēs relationes habent reduci: & illæ q̄ ſunt ſecūdū rē: & illę q̄ ſunt ſecūdū rationē. Sed phs ꝓponit eos in relationibus realibus: & eſt primus eoꝝ in ꝓportionibus. Proportionalia em̄ relationē habent inter ſe ſecūdū rationē vnius & multi. Propter qđ phs vocat eū ibidē modo nūeri. Vnū em̄ vt dicit. x. metaphy. habet idē & ſimile & æquale: & multū haber diuerſum & diſſimile & inęquale. & vt dicit in. v. æquale & ſimile & idē dicunt ſecūdum vnū modū: quia referunt ad vnū. hoc eſt ſecūdū cōmen. q̄ ꝓportio in eis eſt eadē in vtroq; extremo. Per qđ intelligit q̄ in eoꝝ cōtrariis inęquale diſſimile & diuerſum dicunt ſecūdū eūdē modum etiā quia referunt ad multū: eo q̄ ꝓportio in eis eſt diuerſa ī vtroq; extremoꝝ ab altero tm̄. Et eſt ī omnibus iſtis relatio ſcđm genus cauſę formalis: quia nō eſt niſi eoꝝ q̄ cōueniunt in forma generis aut ſpeciei. Sunt em̄ ęquale & inęquale in quantitate, idē & diuerſum in ſubſtantia, ſimile & diſſimile in qualitate: ſed diſſimile inter diuerſa ſpecie ſecūdū qualitatē: ſimile vero ꝓprie inter eadē ſpecie. Et dicunt inęquale, diſſimile, & diuerſum in cōmunicādo eadem forma difformiter: ęquale ſimile & idem in cōmunicādo eadē forma cōformiter. Secūdus aūt modus eſt in actionib⁹, actiua aūt & paſſiua ſunt relatiua per potētiā actiuā & paſſiuā in eis. Diſpoſitionem em̄ relationis vnū eorum non acgrit niſi reſpectu alteri⁹: vt calefaciēs reſpectu ei⁹ qđ calefit, vt habet. v. metaphyſicę. Et ē iſte modus ſecūdū genus cauſę efficientis manifeſte. Et in iſtis duobus modis eſt relatio ſecundū rē in vtroq; extremoꝝ. dicēte phō in. v. metaphy. Omnia q̄ dicunt modo numeri & potētiæ, ſunt relatiua quia eſſentia eorum dicitur ad aliud: & non quia illud aliud dicitur ad illa. Commenta. id eſt non quia alterū eoꝝ intrat in relationē p ſe: ſed ſupple vtrūq;. Tertius vero modus eſt in commenſurationibus: ſecūdum quē menſuratū dicit ad menſuram. Et eſt ſecundū iſtū modū relatio ſecundum rem in mēſurato: ſecūdū rationem vero in menſura. dicente phō ibidē. Intellectū & ſcitū dicit relatiuum qa ad illud dicit aliqd aliud. vbi dicit Commen. Relatio eſt duobus modis: aut in ſubſtantia vtriuſq; relatiui: aut in ſubſtantia alterius tm̄: & in altero propter iſtud. Et eſt iſte modus ſecundū

Ad ſcđm principale.

genus cauſæ finalis,illi enim qđ primo eſt vnũ, qđ eſt mẽſura:hoc nomen accidit ei ꝑ complemẽtũ quia ſcilicet eſt aliquid in ſe pfectum & cõpletũ qđ rõnes pfectionis & cõpletionis omniũ aliorum i ſe continet. Circa primũ iſtoꝝ modorum qui conſiſtit in ꝓportione ſecũdũ formam,ſciendũ eſt ꝙ T cõmunicãtia in forma poſſunt cõmunicare ea,puta ſimilia,quadrupliciter. Vno modo ſimpliciter & abſolute nulla ꝓgatiua ſecũdum formam exiſtẽte in vno ſup alterũ. Alio mõ in altero eoꝝ exiſtente ſcđm formam aliq̃ ꝓgatiua,& hoc tripliciter:vel ſecũdũ rõnem intenſionis:vel ſcđm rõnẽ imitationis,vel ſcđm rõnem ꝓductionis.Primo modo dicuntur ſimilia ęqualiter alba.Secũdo modo magis albũ & minus.Tertio modo exemplar & exẽplatũ.Quarto mõ ꝓducẽs & ꝓductũ.Et primis duob⁹ modis iſtoꝝ quatuor nõ ẽ aliqua relatio dei ad creaturas:quia creaturę nõ participant formã deitatis ſcđm rõnẽ qua eſt in deo,neq; ſecũdũ ęquale,neq; ſecũdũ magis & minus:ſicut mi⁹ albũ participat eãdẽ formã cũ magis albo:ſed creaturę ꝑticipant formã deitatis ſecundũ rõnem cuiuſdã imitationis:qđ ꝑtinet ad primũ modũ relationis.Et illã rationem imitatiõis participant quo ad eſſe exiſtentię ſecũdũ rõnem ꝓductionis.Sed hoc ꝑtinet ad ſecũdũ modũ relationis,Iuxta primũ iſtoꝝ quatuor modoꝝ in diuinis tres ꝑſonę ſunt ęquales & ſimiles in ſubſtantia,Iuxta ſecũdũ modũ nulla eſt relatio in diuinis:quia i illis nõ ſunt magis & minus.Iuxta tertiũ modũ eſt relatio filii i eoq; ẽ imago ad patrẽ.Iuxta q̃rtũ modũ ẽ relatio filii ad patrẽ & ſpũs ſancti ad vtrũq;. Terti⁹ aũt modus pricipalis relatiõis q eſt cõmẽſuratiõis,nullo mõ cadit in diuinis iter ꝑſonas:qa nulla ꝑſona habet formã deitatis ꝑticipatã ad menſurã:ſed ęq̃liter illimitate eſt in q̃libet ꝑſona diuina.Sed eſt inter deũ & creaturas:inter quos etiã ſunt alii duo modi pricipales relatiõis:ſed differẽter,qm̃ ſecũdus reſpicit ſolũmõ creaturarũ exiſtentiã:prim⁹ vero & terti⁹ reſpiciũt earũ eſſentiã:ſed differẽter. qm̃ prim⁹ reſpicit eẽntiã ſimplicit vt eſt eẽntia:terti⁹ vt eſt determinata quãtitate i gradu naturę. Sed primus modus nõ reſpicit eſſentiã creaturę ſub rõne q̃ eſt eſſentia ſimpliciter & abſolute abſq; oñi relatione immutationis:qualiter ſecũdũ primũ modũ ſeſe reſpiciũt ęqualiter alba:& magis & minus albũ:ſic em̃ non eſt relatio niſi inter illa q̃ hñt eãdẽ rõnem formę:ſed relatio dei ad creaturas ſecũdũ primũ modũ relatiõis reſpicit eſſentias creaturarũ ſub rõne imitatiõis.Sic em̃ eſſentię creaturarũ habent ſimilitudinẽ ad deũ. Et eſt inter deũ & creaturã relatio ſcđm genus cauſę formalis quę eſt inter exẽplar & exemplatũ:& eſt ſecũdũ rõnes ideales a quibus formaliter licet non effecti ue ſunt creaturarũ eſſentię id qđ ſunt ad ſe aliqd ꝑ eſſentiã.Et iõ philoſophus ponẽdo mũdũ cẽęternũ:& illa q̃ ſub deo exiſtunt ſcđm ſpeciẽ in vnico indiuiduo non eſſe ab alio ꝓductiue nec formaliter:ſed eſſe ex ſe formaliter q̃dã neceſſe eſſe:licet ſecũdũ formã inferioris gradus:nullam poſuit relationem realẽ aliorum ad primum:niſi forte ſcđm rationem menſurati tm̃modo. Vnde ſiqui adhuc nitunt dicere ꝙ nulla eſt relatio inter deũ & creaturã niſi ſecũdũ rõnem mẽſurę:negant inter ipſos eſſe aliquẽ reſpectũ ſecũdũ rationẽ cauſæ efficientis & formalis exẽplaris:& ꝑ cõſequẽs negãt deũ ſe habere ad creaturas in triplici genere cauſę:quia nõ eſt genus cauſę in aliquo ſecũdũ qđ nõ habeť habitudo & relatio inter ipſam & cauſatũ. NOS ergo qui debemus ponere ꝙ nec creaturæ V ſunt etiã vt obiecta cognita exiſtẽtia i diuĩa cognitiõe id qđ ſunt ad ſe aliqd ꝑ eſſentiã niſi ab alio: & id qđ ſunt ꝑ eſſentiã aliqd exiſtẽtia in ſola cognitiõe,nõ ẽ ab alio effectiue ſecũdũ gen⁹ cauſę efficiẽtis,qa illud ſolũ reſpicit rerũ exiſtẽtias:neceſſe habem⁹ ponere ꝙ eſt ab alio:ſed ſecũdũ gen⁹ cauſę formalis exẽplaris tm̃: & hoc a rõnibus idealib⁹ ſecũdũ ꝙ exponeť in q̃ſtiõe ſequẽte.Et ſic ex pte intellectus ſcđm rõnes ideales deus habet relationẽ ad creaturas ſcđm primũ modũ relationis:ſed ſecundũ rationem tm̃:quẽadmodũ in deo idea eſt aliquid ſcđm rõnẽ tm̃.Et eſt iſta relatio in deo ad creaturã nõ quia creatura eſt ad ipſum:ſed magis ecõuerſo. Etem̃ ſcientia dei ex ſola ſe eſt cauſa rerũ non quo ad ipſarum exiſtentiam:ſed quo ad ipſarum eſſentiã tm̃.Et cũ ſecundum hunc modũ creatura eſt a deo id qđ eſt ꝑ eſſentiã:quia eſt hoc ipm̃ ſecũdũ limitationẽ:neceſſario eſt ad ipſum vt menſuratũ ſcđm gradũ naturę determinatũ:ex quo habet relationẽ ad deũ ſecũdũ rõnẽ menſurati ad mẽſurã ſuam.Eſt em̃ eſſentiã creaturæ dupliciter conſiderare. Vno modo ſecundum id qđ eſt ꝑ eſſentiam. Alio modo ſecũdum quãtitatẽ & gradũ ipſius eſſentiæ.Primo modo referť ad deum vt ad exẽplatũ quid cauſę formalis.& hoc qa exẽplaris vt forma referť ad ipſum:& hoc ſecundum primũ modum relationis ꝑ quandã reductionem.Secundo mõ referť ad deum vt mẽſuratum eius: deus ad ipſam vt menſura: & hoc non niſi quia ipſa refertur ad ipſum : & hoc ſecundum tertium modum relationis.& quõ hoc,amplius exponetur in quæſtione ſequente.Et ſunt iſti duo modi relationis fundatę in eſſentia creaturæ ad deum abſq; ordine eius ad exiſtentiam: ita ꝙ relatio dei ad eſſentiam creaturæ ſecundum primum modum & rationem formæ,præſupponitur relatio ni creaturæ ad deum ſecundum tertium modum : & rationẽ finis. Et iſti duo præſupponuntu

relatioñi dei ad creaturam in ordine ad earum exiſtentiam extra diuinum intellectum: quæ eſt ex
X parte voluntatis: & pertinet ad ſecundum modum relationis & rationem efficientis. AD tertium Ad tertium
q̄ deus eſſentia ſua inquantū̃ continet pfectiones creaturarum in eſſendo, non referr̄ ad creaturas principale.
niſi quia ipſę referuntur ad ipſum: Aliter enim in deo eſſet relatio realis ad creaturas quia realiter
continet illas perfectiones: non quia creatura refertur ad ipſum: Dicēdum q̄ bene verū̃ ē q̄ deus ſe
cundum tertium modum relationis qui conſiſtit in cōmenſurationibus, eſſentia ſua referr̄ ad crea
turam quia creatura referr̄ ad ipſum: qm̄ ſua eſſentia ratione qua eſt eſſentia ſimpliciter, eſt vnica
menſura omnium creaturarum: & id quo ſimpliciter quātitas & gradus eſſentiæ earum habet co
gnoſci: & hoc per ſe & ex ſe. Q2 tamen ipſa eſſentia diuina vt menſura per ſe cognoſcit determina
te quantitas eſſentiæ creaturæ ſecundum gradum determinatum: hoc non eſt niſi inquantum cō-
tinet pfectiones earum: ſcdm q̄ hęc patebunt in quæſtione ſequenti. Sed tamen vtroq; modo nō re
fertur ſecundum tertiū̃ modum relationis ad creaturam niſi quia creatura referr̄ ad ipſum: quia ra
tio perfectionalis pertinet ad genus cauſæ finalis, ſecūdū̃ q̄ non eſt relatio finis ad aliquid niſi quia
illud ad ipſum. Q2 autem aſſumitur q̄ deus in cognoſcendo & volendo non refertur ad creaturas
niſi eſſentia ſua, inquantum continet in ſe perfectiones creaturarum in eſſendo: Dicendum q̄ in di
uina eſſentia eędem rationes ſunt perfectionales & ideales differenti ratione. Sunt autem eędem ra
tiones, quia vt ſunt perfectionales & vt ſunt ideales non ſunt in eſſentia ex natura eſſentiæ abſolu-
te niſi virtute tm̄: ſed ſolummodo ex conſideratione intellectus, vt patet de ipſis inquantum ſunt
ideales: & iam amplius patebit in ſequēte quæſtione: vbi etiam declarabit̄ quomodo ſunt in eſſen-
tia ſecundum actū̃ ex conſideratione intellectus inquantum ſunt perfectionales. Differūt aūt ſola
ratione: quēadmodum forma eadem eſt principium eſſendi & cognoſcendi vt forma: & pricipium
perficiendi vt finis. Quia inquātū̃ ſunt rationes ideales ptinēt ad deum: vt eſt cauſa formalis crea-
turarū̃: inquantum vero ſunt perfectionales, pertinent ad eundem vt eſt cauſa finalis. Et inquantū̃
ſunt rationes ideales, refertur deus ad creaturas per ipas, vt ipſę creaturę ſunt aliquid p eſſentiam
ad ſe: & vt ipſę ideę ſunt rationes cognoſcendi illas: & hoc ſecundum primū̃ modum relationis. In
quantum vero ſunt rationes perfectionales referr̄ deus ad creaturas per ipſas, vt ipſę creaturæ ſunt
aliquid limitatum in gradu quantitatis naturę: & vt illę ſunt rōnes mēſurandi gradū̃ quantitatis
in eſſentia creaturę: & hoc ſecundū̃ tertium modū̃ relationis. Et primo modo relationis nō referr̄
deus ad creaturas per intellectum & voluntatem qa creaturæ referunt ad ipſum: ſed econuerſo po
tius: ſed ſecundo modo: ſecundum q̄ iſta patebūt iam ex ſequente quæſtione.

Quæſtio. ii.

Arg. princi.

Irca ſecundum arguit̄: q̄ ſi in deo non eſſet pluralitas idearū̃: ſed vnatm̄ aut nul
la: ipſe non potuiſſet plura produxiſſe: quia ipſe aliter nō cognoſceret plura alia
a ſe: quia ratio producendi præſupponit rationem cognoſcendi: & idē ſecūdum
idē, cuiuſmōi eſſet de9 ſi nō eſſet in eo pluralitas idearū̃, nō facit niſi idē, ſicut nō
cognoſcit niſi idem, conſequens eſt falſum, ergo &c. CONtra, in libro de cau- In oppoſitū̃
ſis ſcribitur. Quāto aliquid eſt magis ſimplex & vnicum, tanto ad plura ſe extē primum.
dit, ergo etſi in deo eſſet tāta ſimplicitas q̄ in ipſo nō eſſet oīno rōnum idealiū̃ pluralitas: ad plura
poſſet ſe extendere in agendo & cognoſcendo. Itē agens artificiale ex vno habitu ſimplici plura p- Secundum.
ducit, ergo multo fortius deus ex vna ratione quæ eſt in ipſo. HIC oportet videre quō de9 nō intel Reſolu. q.
Y ligit pfecte aliud a ſe niſi p rōnes ideales: & quō propterea oportet ī deo plures ponere ideas: & per
quē modum. Eſt igit̄ primo ſciendū̃ q̄ nihil intelligit aliqd niſi id qđ eſt p ſe obiectū̃ virtutis qua co
gnoſcit: vel id cui9 illud p ſe obiectū̃ eſt rō cognoſcēdi, qa virt9 q̄ intellect9 ītelligit, q̄ eſt ītellect9 ei9,
paſſiua eſt: q̄ nō mouet ad actū̃ intelligēdi niſi a p ſe obiecto. Obiectū̃ aūt ītellect9 cōiter ſumēdo ra
tionem obiecti, pōt eſſe dupliciter. Vno mō potētiā intellectiuā informādo actu ītelligēdi ſua actio-
ne. Alio modo ipm actū̃ intelligendi terminādo ſua cognitione. Primo modo nihil eſt obiectū̃ p ſe
diuini intellectus niſi ipſa diuina eſſentia: vt eſt intelligibile qđdā habens rōnem veri. qm̄ vt dicit
plis in. xii. metaphy. ſecūdū̃ expoſitionē Cōmēta. intellectū̃ eſt perfectio intelligentis. ſ. inquantū̃ mo
uet ipſum ad ſuā perfectionem quæ ē intelligere. Et ſic ſi aliud a ſua eſſentia eſſet per ſe obiectū̃ in-
formans diuinū̃ intellectū̃ actu intelligendi: tūc ſubſtātia ſua nō eſſet nobiliſſima omniū̃: quia nobi
litas non eſt ei niſi quia pficit̄ per aliud: qđ aliud neceſſe eſt vt ſit nobilius eo. Secūdo mō contingit
aliqd eſſe obiectū̃ intellect9 dupliciter. Vno mō primariū̃. Alio mō ſecūdariū̃. Obiectū̃ primariū̃ nō
eſt niſi obiectū̃ iformās aliqd ad actū̃ ītelligēdi: & nō eſt niſi ipſa diuina eſſentia q̄ p ſe ītelligit a deo:
& nihil aliud ab ipſo: ſecundum determinationem philoſophi ibidē. Obiectum aūt ſecūdarium eſt
aliud a ſe, ſi ēm nullo modo aliud a ſe eſſet obiectū̃ cognitū̃ ab ipſo: tunc eſſet inſipientiſſimus, vt di

cit phs primo de aĩa cõtra Empedo. Sed aliud a se vt obiectũ secundariũ suæ cognitionis potest co gnoscere dupliciter. Vno mõ cognoscẽdo de creatura id qđ ipsa est ĩ deo. Alio modo cognoscendo de ipsa id qđ ipsa habet esse in seipa aliud a deo, q̃uis non habeat esse extra eius notitiam. Primo mo do cognoscit Hercules cognoscẽdo Herculis imaginẽ, scđm q̃ est res q̃dã: nõ secundũ q̃ est imago. Hoc modo deus cognoscit alia a se: vt sũt in sua essentia idem qđ ipa: & sic nõ vt alia, q̃m vt sic sũt in eo, sunt vnũ simplex cũ eo oĩb⁹ modis. Secũdo aũt mõ cognoscit alia a se vere: sine quo nõ eẽt ĩ eo perfecta notitia: quẽadmodũ nunq̃ cognosceret aliquis perfecte Herculem in imagine sua nisi co gnosceret imaginem sub ratione qua est imago. Sic autem sua essentia qua cognoscit se cognoscit alia a se, nõ dico sua essentia vt est simplex essentia: secũdũ quã rõnẽ sua essentia se solũ cognoscit: & nõ alia: nisi vt sunt ĩ ipso id qđ ipe: sed vt ipsa essentia est ratio & habet rationẽ respectus quo respi cit alia a se, non vt q̃ sunt p existentiam aliquid extra in seipsis: sed vt quæ sunt p essentiam aliquid in diuina cognitiõe: videlicet in eo q̃ diuina essentia est ratio & forma exẽplaris illoꝝ: & vt forma & causa & pricipium formale exemplatoꝝ, vt supra tactũ est. Et vt puto secũdũ rationem talis cau salitatis Cõmẽ. super. xii. metaphy. intellexit deũ cognoscere alia a se cũ dixit. Et veritas est q̃ scđm q̃ scit se tm̃, scit entia in esse qđ est causa eẽ eoꝝ. Et sciẽtia ęquoce dicit de sciẽtia sua & nostra: sua em̃ sciẽtia est cã entis: ens aũt est cã sciẽtię nostrę. Illa aũt rõ in diuina essentia secũdũ quã sua essen tia ẽ rõ qua cognoscit alia a se: nihil aliud est q̃ imitabilitas q̃ ab aliis imiteť: quã vocamus ideã, quę est talis ratio siue respect⁹ in diuina essentia non ex se vt essentia est secũdũ se & absolute: nisi in vir tute & quasi in potẽtia: sed vt est iã cognita: & obiectũ primũ intellectus diuini secũdũ actũ. Et per hoc scđm actũ habet rõ illa esse in essentia ex cõsideratiõe intellectus circa eã in cõprehendẽdo eam sub ratione imitabilis: vt secũdũ hoc idea nihil aliud sit de ratione sua formali q̃ respectus imitabi litatis ex cõsideratiõe intellect⁹ in ipsa diuina essentia. & hoc nõ vnicus tm̃ quo imitabilis sit a crea tura simpliciter & in vl̃i: sic em̃ de⁹ nõ cognosceret alia a se nisi cognitione vl̃i & vt vnũ: sicut respe ctus ille esset vnus: & sic sciret singula entia nõ nisi in põtẽtia: sed est plurificatus secundũ essentias absolutas rerũ secundum specialissimas species: & hoc ab ope intellectus. Intellectus em̃ diuinus qa pspicacitatis est infinitę, totã virtutem suæ essentiæ intelligẽdo penetrat, quẽadmodũ (vt vtar exẽ plo Commenta.) qui scit naturã caloris secũdũ q̃ est calor simpliciter, nõ dicit nescire imo scire na turã caloris existentis in rebus calidis: et hoc p hunc modũ. calor em̃ existens in rebus calidis est in illis participatus secũdũ diuersos gradus caloris: q̃ omnes continentur virtute & sub indistinctiõe in calore simpliciter. Qui aũt sciret caloris naturam secũdũ q̃ est calor simpliciter: oẽs gradus il los scđm quos sunt plura extra existẽtia attingeret in vno simplici cognito: ĩ quo nõ habent esse vt plura & secundum gradus: sed vt vnũ, scđm diuersas rõnes virtute in illo existentes: & hoc attin gendo per cognitionem secundum actũ omnes illas rationes non vt quędã obiecta cognita: sed vt rõnes quasdã cognoscendi alia vt obiecta secũdario cognita, s. illa q̃ sunt extra scđm grad⁹ existẽtia quoꝝ sunt rationes. Cõsimiliter est ĩ ppolito: q̃ deus cognoscendo naturam entis in eo q̃ est ens simpliciter, qđ est ipse, cognoscit naturã entis i quolibet ente extra, qđ est in illis participatũ: licet se cundũ aliã naturã in essentia: & inferiorẽ q̃ sit diuina essentia: & secũdum diuersas naturas specifi cas: secũdũ quas sunt diuersi gradus in ipsis participantibus. In hoc em̃ nõ est simile exemplum de calore: quia omnis calor existens in rebus secũdũ diuersos gradus idẽ est in natura specifica cũ calo re simpliciter: & ibi inuicẽ. Cognoscit aũt deus ĩ eo q̃ cognoscit ens simpliciter qđ est ipse, naturam cuiusq̃ entis secũdũ gradũ suũ extra existentis: quia ens existens extra scđm omnes gradus suos cõ tinet virtute in ente simpliciter qđ est ipse: nõ aũt vt in aliquo vl̃i: sed vt in aliquo singulari: qđ vir tute est omnia vnice in vnico simplicissimo. Et qa in ente simpliciter qđ est ipse cõtinent virtute se cundũ oẽs gradus suos entia q̃ sunt extra: ideo sciendo naturã entis secũdũ q̃ ens simpliciter qđ est ipse, omnes gradus entis existẽtis extra p cognitionẽ attingit in vno simplici cognito: in quo nõ habent esse vt plura & secũdũ gradus: sed vt vnũ secũdũ diuersas rõnes virtute in illo existentes, & hoc attingendo p cognitionẽ secũdũ actũ oẽs illas rõnes nõ vt obiecta cognita: sed vt rõnes quasdã intelligẽdi ipsa obiecta vt secũdario cognita: q̃ sunt extra scđm gradus existẽtia: quoꝝ sunt rõnes. Et hoc maxime qa huiusmõi rõnes in deo nõ sunt nisi respect⁹ quidã quibus ipse vt forma exẽpla ris relatiue se habet ad essentias rerũ extra: sicut ad q̃dã exẽplata relatiue se habẽtia ad deũ: in eo q̃ id qđ sunt aliqd p essentiã exemplata quędã sunt. Cognoscẽs em̃ distincte vnũ relatiuoꝝ necessario simul cognoscit & aliud. Et est talis hęc dei cognitio in cognoscendo se secũdũ rõnẽ formę exempla ris: a quo secũdũ rõnem causę formalis hũt esse aliqd p essentiam ipsa exẽplata in esse suo cognito. & hoc quẽadmodum intellectus nõster entia facta ab ipso constituit in esse cognito: q̃ sicut sunt di-

Z

minuta entia reſpectu alioꝝ exiſtentiũ quoꝝ intellectus noſter nõ eſt cauſa: neq; q̃ habent eſſe ſim
pliciter: qa q̃ ſic hñt eſſe nõ habent niſi a deo: neq; q̃ habent eſſe cognitũ: qa q̃ ſunt in eſſe cognito
intellectus noſtri, huius ipſa potius ſunt cauſa q̃ ipſe intellectus noſter: qa nõ ſunt in cognitione in
tellectus noſtri vt obiecta cognita & opata ab intellectu: ſed vt obiecta agentia intellectũ: & facien
tia vt intellect⁹ noſter ſit intellect⁹ ſcdm actũ. p qđ ſeipſa faciũt eſſe in eſſe cognito intellect⁹: qđ nõ
facerẽt niſi ex ſe ſecũdũ actũ eſſent entia vera: reſpectu quoꝝ intellectus quodãmõ eſt ens in potẽtia.
Sic em̃ iſta eadẽ entia reſpectu entis qđ de⁹ eſt ſunt diminuta entia: nõ tñ ſic diminuta ſicut ſunt
entia opata ab intellectu noſtro: qa illa nullo mõ nata ſunt habere aliquod eſſe verũ extra itellectũ
p̃ter eſſe cognitũ qđ hñt in itellectu. Iſta aũt nõ ſunt ſic diminuta reſpectu entis qđ deus eſt: & exiſtẽ
tia in eſſe cognito: quin in illo eſſe ſint aliquid ad ſe per eſſentiã qđ natũ eſt deo efficiẽte etiã exiſte-
re extra diuinũ intellectũ præter eſſe cognitũ in eſſe exiſtentię: qđ eſt eſſe verũ & pfectum. Vnde cũ
ſcdm plm. vi. metaphy. Ens diuidit in ens diminutũ: qđ cõtinet oñe ens cõſtitutũ ab intellectu in
eſſe cognitũ: qđ nõ habet aliud eſſe p̃ter iſtud: nec poteſt habere: & in ens verum & perfectũ: et illđ
ſubdiuidit in ens p accidens ſiue in accidente: & in ens p ſe ſiue eſſentialiter. Ens eſſentialiter intel
ligit quicquid ad ſe eſt aliqd natũ exiſtere in eſſe vero & pfecto extra intellectũ: licet habeat pri⁹ eẽ
in ſolo intellectu. Et ens iſtud ſubdiuidit in decẽ p̃dicamẽta: quia ad rõnem p̃dicamẽti, & q̃ aliquid
dicat eẽ res p̃dicamẽti, nihil requirit niſi q̃ ſit aliqd p eſſentiã, nõ ab ope intellect⁹ noſtri. Eſt em̃ p̃dica
mẽtũ cõtẽtiuũ taliũ rerũ nõ ſecũdũ q̃ ſunt ĩ eſſe cognito, neq; ſcdm q̃ ſunt in eẽ vero: ſed ſecũdũ q̃
ſunt aliqd ſimpliciter: p ĩdifferẽtiã ſe hñs quãtũ ad illud qđ eſt p eſſentiã, ad vtrũq; illoꝝ eſſe, dicẽ-
te Simplicio exponendo intẽtionẽ libri p̃dicamẽtoꝝ. Ipſa dictio ſubſtãtię ſymbolũ eſt exiſtẽs ſubſtã-
tię q̃ eſt in entibus ſuis: ſiue ſit in hypoſtaſi, ſiue penes intellectũ exiſtat, nihil em̃ hoc quantum ad
p̃dicamentũ differt. nõ em̃ ſecũdũ q̃ in hypoſtaſi, ſunt res ſignificatę a p̃dicamento: ſed ſecũdũ q̃ cõ
cipiunt vel exiſtẽtes vl' tanq̃ exiſtẽtes. His viſis deſcẽdendo ſpecialiter ad q̃ſtionem dico: q̃ ſi ĩ deo Reſponſio.
A diuina eſſentia non haberet niſi rõnem eſſentiæ & abſoluti abſq; omni ratione reſpectus & imitabi-
lis ad extra: nihil de⁹ cognoſceret niſi ſuã eſſentiã & ſeipſum: & illa quę intra ſe ſunt ipſa eſſentia: &
nihil eoꝝ quę ſunt extra, niſi ſecũdum q̃ ſunt in ipſa: & id ipſum cum ipſa. quod non eſſet aliud q̃
cognoſcere ipſam vt ipſa eſt: & alia ab ipſa vt alia ſunt ignorare. Vlteri⁹ ſi non eſſet in ipſa niſi vna
ratio imitabilitatis & reſpectus ad creaturã ſimpliciter: nõ cognoſceret p ſuã eſſentiã alia a ſe niſi
in vl̃i: & ſcia vl̃i, ſ. inquantũ ſunt ſimpliciter entia: & eſſet cognitio ſua in cognoſcendo alia a ſe im-
perfecta & in potẽtia. vt em̃ dicit Cõmen. xii. metaphy. ſup capitulũ de ſciẽtia dei, illud cuius ſcien-
tia ẽ vl̃is ſcit particularia q̃ ſunt in actu & in potentia. Vlteri⁹ ſi nõ eſſent reſpect⁹ imitabilitatis ĩ ip
ſa niſi ſecũdũ numerum generũ: aut ſpecierũ ſubalternarũ: adhuc non haberet ſcientiam niſi vl'em
ipſarum ſpecierũ q̃ ſup formam cõmunẽ gñis addũt ꝓprias formas differentiarũ. Vnde quia indi
uidua non addũt formã ſup formã ſpeciei ſpecialiſſimę: ſed ſolũmodo determinationẽ eius ſecũdũ
q̃ alibi declarauimus: ita q̃ in cognitione rerũ ſcdm ſuas formas ſpecificas perfecta notitia eorũ cõ
ſiſtat: ad perfectã notitiã rerũ oportet in deo ponere tot reſpectus imitabilitatis ſiue ideas: quot ſũt
ſpecies ſpecialiſſimę rerũ illarũ quarũ ſunt ideę: & p ideas illarũ cognoſcit ea ſiue ſint ſimplicia ſiue
compoſita: & in illis ipſa componentia: & iuxta illas ea q̃ eis accidunt: & non habent ideas proprias
vt ſunt relationes reales: & ea q̃ ſunt rationis circa ipſa ab aĩa: & ſimiliter ea q̃ ſub eis ſunt vt ſingu
la indiuidua ſub ipſis ſpeciebus: ſecũdũ q̃ alibi declarauimus. Non em̃ ponimus cũ Cõmẽ. q̃ quia
particularia ſunt infinita, ideo nõ determinant a ſcientia dei. licet em̃ non ponamus q̃ ſcia dei ſit
vl̃is aut particularis: tñ ſuis ideis q̃ ſunt rõnes ſpecierũ vniuerſaliũ ſpecialiſſimarũ eque pfecte co-
gnoſcit & ipſas ſpecies & ſingula indiuidua ſub ipſis. Et ſic dico q̃ oportet ponere ideas eſſe in deo
& hoc ꝓpter quatuor: vt pfecte explicemus neceſſitatem ponendi eas. Primo em̃ oportet eas ponere
ad cognoſcendũ alia a ſe perfecte ſecundũ rationem qua alia: & plures ideas in deo ſcdm dictũ mo
B dum, vt oĩa alia a ſe pfecte cognoſcat. Siquidẽ vt dicit Augu. in queſtione de ideis: tanta in eis vis
cõſtituit vt niſi his intellectis ſapiens eſſe non poſſit, ſ. cognitione illa qua habet cognoſcere alia a ſe.
Et quia vt dictũ eſt talis ſciẽtia de rebus ex parte dei eſt cauſa exemplaris rerũ vt ſint ad ſe aliquid
p eſſentiam: ideo ſecũdo ꝓpter creaturas plures ſpecie differentes, vt ſint aliquid p eſſentiam, eſt ne
ceſſe ponere ideas plures in deo: quib⁹ in notitia ſua habet pſentialiter vt in mundo archetypo ſin-
gula pſentia ab æterno: & quę nunq̃ futura erãt in exiſtẽtia: poſſibilia tñ fieri: & quæ erant futura:
& hoc in eſſe ſuo quiditatiuo qđ ſunt p ſuã eſſentiã p diuinã ſcientiam conſtitutã. Deus em̃ nõ per
fecte ſe ab æterno cognoſceret niſi ſe cognoſceret vt principium aliorum conſtitutiuũ. ſciendo em̃
ſe in ſua cognitione vt quædam cognita, ipa ſcita alia a ſe habent eſſe id qđ ſunt p ſuam eſſentiã: &

aliquid ad ſe.Et hęc eſt pærfectiſſima ſcientia & modus pfectiſſimus ſciendi alia a ſe,a ſcia em̃ tali ip
ſa ſcita alia habent eſſe id qđ ſunt.Primo em̃ ab hmõi ſcia habent eſſe id quod ſunt per eſſentiam in
cognitione interiori:vt a cauſa exemplari:& deinde per voluntatem per efficientiam: vt a cauſa ef
ficiente in exiſtentia exteriori,ſecũdum formam & modum quo habent eſſe in ſcientia interiori.ſe
cundum q̃ dixit Boetius tertio de conſolatione.Tu cuncta ſuperno Ducis ab exemplo, pulchrum
pulcherrimus ipſe Mundum mente gerens,ſimiliq̃ imagine formãs.Et Ber.Sylueſter.Sua prior re
rum natiuitas diuina celebrat in mente:Secũda eſt quæ ſequitur actiõe.& infra.Ad æternas inſpici
ens notiones germana proximante ſimilitudine rerum ſpecies reformauit,& infra.In qua vitę viuẽ
tis imagines,notiones ęternę,mundus intelligibilis, rerum cognitio præfinita. Erat igitur videre
velut in ſpeculo certiori qcqd gñatiõi,qcqd opi dei ſecretior deſtinauit affect9:illici gñe i ſpecie i in
diuidua ſingularitate conſcripta quicquid hyle:quicqd mundus:quicquid parturiũt elemẽta illic
exarata ſupni digito depictoris:textus temporis:fatalis ſeries:diſpoſitio ſæculorum: illic lachrymę
pauperũ:fortunæq̃ regũ:illic potẽtia militaris:illic phorũ felicior diſciplina:illic quicquid angelus:
quicqd ratio comprehendit humana:illic quicquid cęlũ ſua complectitur curuatura.Et Seneca:ad
Lucilium epiſtola.lxviii.Plato exemplar ideam vocat:hoc eſt enim ad qđ aſpiciẽs artifex id qđ deſti
nauit effecit.Hęc exemplaria rerum omniũ deus intra ſe habet:numeroſq̃ vniuerſorum quæ agen
da ſunt & modos mente complexus eſt:plenus his figuris quas Plato ideas appellat immortales,in
numerabiles,infatigabiles,ltaq̃ homines pereunt:ipſa autem humanitas ad quã homo effingit,per
manet. Quibus concordat Auguſt.lxxxiii.q.q.xlvi.ſic inquiens. Ideas primo Plato appellaſſe phi
betur:non tamen ſi hoc nomen anteq̃ ipſe inſtitueret non erat,ideo vel ipſę res nõ erãt quas ideas
vocat:vel a nullo erant intellectę:ſed alio atq̃ alio nomine ab aliis atq̃ aliis nuncupatę quæcũq̃ res
ſunt.Rem videamus q̃maxime cõſiderãda atq̃ noſcẽda eſt.Ideas igit latine poſſumus formas vel
ſpecies dicere.Sunt nanq̃ ideæ principales quædam formæ vel rationes rerum ſtabiles atq̃ immu
tabiles:quæ ipſę formatæ non ſunt: atq̃ per hoc æternæ,ac ſemper eodem modo ſe habentes:q̃ diui
na intelligentia continentur:& cum ipſę nec oriantur nec intereant:ſecũdũ eas tamen formari di
citur omne qđ oriri & interire poteſt.& infra.Qđ ſi recte dici & credi poteſt,reſtat vt omnia ratio C
ne ſunt cõdita:nec eadem ratione homo qua equus,hoc em̃ abſurdum eſt ęſtimare. Singula igitur
propriis ſunt cõdita rõnibus.Et ne aliqs puerſe exponeret dicendo q̃ verũ eſt ex pte cõditi:vt alia
ratione quæ eſt in homine conditus ſit hõ:& alia quæ eſt in equo cõdit9 ſit equus:qa ſecũdum aliũ
gradum naturæ ſubſiſtunt illę & iſtę:ideo cõtinuo ſubdit. Has autem rationes vbi arbitrãdum eſt
eſſe niſi in ipſa mente creatoris?Non enim extra ſe quicq̃ intuebatur vt ſecundum id conſtitueret
qđ conſtituebat.Cui etiam concordat Plato,cuius ſententiam prædicti defendunt.Dicit em̃ in prin
cipio ſecundi Timæi.Mens cuius viſus contemplatioq̃ intellectus eſt,genera idearum contempla
tur intelligibili mundo.Sed vtrum Plato cum ſequacibus ſuis ideas appellabat reſpectus quoſdam
imitabilitatis in diuina eſſentia,vel ipſas rerum eſſentias in diuina cognitione exiſtentes,non ſatis
clarum eſt ex dictis ſuis. Quia tamen ideam ignis ignem appellat,& ſic de cæteris:ſecundũ q̃ dicit
verſus finem Timęi,mouendo dubitationem de poſitione idearum ſic inquiens:Eſt ne aliquis ignis
ſeorſum poſitus:iterum cæteræ ſpecies quas concipientes mẽte dicimus ſeparatas a cœtu corporea
rum ſpecierum fore archetypa exemplaria rei ſenſibilis:an hæc ſola ſunt quæ videnť:q̃q̃ corporis i
tentione ſentimus:nec præter hæc vlla ſunt vſpiam: ſed fruſtra præſumitur eſſe intelligibiles ſpe
cies quarum ſunt imagines ſenſibiles: eaſq̃ nihil aliud eſſe q̃ verba!& reſpondet poſt aliqua inter
poſita : Fatendum eſt eſſe hmõi ſpeciem ſemotam a ſenſibilibus & cętera:magis apparet q̃ poſuit
ideas ipſas rerum eſſentias in diuina notitia,q̃ ipſas rationes in diuina eſſentia. Qđ maxime patet
ex hoc quod dicit Auguſti.in dicta quæſtione. Ideas latine poſſumus vel formas vel ſpecies dicere:
vt verbum e verbo tranſferri videatur.Si autem rationes eas vocamus,ab interpretãdi proprieta
te diſcedimus, rationes enim græce logoi appellant non ideę:& conſtat q̃ eſſentię rerum in diuina
notitia ꝓprie dicuntur formæ aut ſpecies:non autem rationes,ſecundum etiam q̃ Auguſt.vt iam
habitum eſt,eas vocat res dicẽs.Tñ quiſqs hoc vocabulo ratio vti voluerit:à re ipſa non abhorret.
ſunt nanq̃ ideæ &c.vt ſupra iam.Sunt enim eſſentiæ rerum vt ſunt in diuina cognitione exẽpla
ria ſuiipſius vt habent fieri in exiſtentia quodammodo:quẽadmodum diuina eſſentia ſecundũ ra
tiones ideales eſt forma exemplaris qua eſſentiæ creaturarum ſunt id qđ ſunt vt quædam exẽpla
ta.Modus tamen theologorum magis cõſuetus eſt appellare ideas ipas rõnes imitabilitatis: ſecun D
dum q̃ expoſitum eſt. Sed poſitionem idearum ſecundum q̃ eſſentiæ rerum appellantur ideę,quo
ad naturas eſſentiarum ſecundum q̃ eſſentiæ ſunt:optime exponit Auicen.in ſua metaphy.ſecũdũ

q̃ alibi tractauimus. Sed positionem idearum cõtra Platonẽ multum nititur improbare Aristote, quasi posuisset ipsas esse separatas a rebus existentibus,& extra intellectum diuinum:& forte etiã intendebat ostendere q̃ nec ponendum esset eas inesse in diuino intellectu sine notitia: quia essentias rerum specificas non posuit nisi quasdam existentias & quædam necesse esse ex se: nec effectiue nec formaliter a deo,vt iam dictum est. Sed q̃ catholici in hoc nituntur eum sequi negando ideas & rerum essentias in diuina notitia fuisse vt quædam cognita ab æterno: hoc satis mirabile est illi cui patent p̃dicta:maxime cũ hoc sit vnũ eorũ in quib⁹ Augustꝰ docet dicta Platonis magis
E concordare cum sacra doctrina,q̃ dicta Aristo. TERtio vero necesse est ponere ideas licet non sub ratione idearum:quia necesse est ponere in eo rerum perfectiones quibus est rerum singularum p̃pria mensura. Differunt enim sola ratione,rei idea & perfectio in deo. Ad cuius intellectum sciẽdũ circa rationem mensuræ in qua consistit tertia species relationis:q̃ secundum philosophum in.x.& v.metaphy. Mensura est illud p̃r qđ cognoscitur quãtitas rei. Et est transumptum hoc nomen mẽsura ab vno numerali qđ est mẽsura numerorum,ad quodlibet eorum quæ dicunt mensurare: sicut est transumptum hoc nomen quantitas a quantitate numerali. Vnde quantitas hic numeranda appellat gradus rei in dignitate naturæ & essentię:& mẽsura appellat in vnoquoq; genere illud qđ est p̃ se cognitũ i quãtitate naturę & essentię suę:& rõ cognoscẽdi quãtitatẽ aliorũ:quẽadmodũ in mẽsuris q̃ sunt ab institutione,vncię quãtitas nota ẽ ex se:& ideo est mẽsura oĩm põderũ:& inter mẽsuras q̃ sunt a natura rei vnitas cuius quãtitas notissima est in discretis mẽsura est oĩm numerorum. Vnde si aliquid ponatur mensura qđ habet aliud notius eo quo habet mẽsurari,semp reducẽdũ est ad aliquod primũ qđ est simplicissimum & notissimum in suo quãto:qđ aliorum poni debet mensura,dicente philosopho,v.metaphy.ca.de vno. Prima mẽsura est principium,& illud qđ primo scimus apud nos est prima mensura in quolibet genere:vt dicit Cõmen.& oportet vt omne mensurans primum in omni genere sit primum in esse & cognitione:cum p̃r illud cognoscimus mensuratum:ita q̃ licet in singulis generibus sint singulæ mensuræ tales:tamẽ in genere entium vniuersaliter sit mensura aliorũ vnum ens primũ & prima substantia. Quã vt dicit Cõmen,intendebat Aristo,esse primum motorem:qui non solum est principium sicut motor:sed sicut forma &
F finis. ET est aduertendum q̃ talis mensuræ triplex est genus:& secundum hoc triplex est ratio mẽsurandi tali mensura. Est enim quædam mẽsura quæ a mensurato exceditur semper:& ideo nõ mensurat nisi replicatione. Est vero alia quæ quandoq; excedit:quãdoq; exceditur:quãdoq; æquatur:& ideo quandoq; mensuratur replicatione:quandoq; explicatione:quandoq; absolute. Est vero tertia quæ mensuratum semper excedit: & ideo mensurat sola explicatione. Verbi gratia. Primo enim modo mensurandi vnitas quæ primum est & simplicissimum in numeris,& ex se nota in sua quantitate,non mensurat numeros nisi sua replicatione. Vnitate em̃ tantus cognoscitur esse numerus quotiens in eo cognoscitur replicari vnitas. quantitas enim binarii cognoscitur ex hoc q̃ in eo cognoscitur vnitas non nisi bis replicari:& quantitas ternarii q̃ non cognoscitur in eo nisi ter replicari:& sic deinceps. Secundo autem modo mensurandi motus diurnus cæli est primum & simplicissimũ in motib⁹:quia vniformis est & in termino quodã consistit sine additione & diminutione ab eodem in idẽ:& ideo notissimus in sua quantitate. Qui motus inquãtum includit mensurã sibi intrinsecam quę est tẽpus:alios quos excedit mensurat explicatione alicuius partis quã in se cõtinet indistinctam a toto:& ita quodãmodo virtute & in potentia. Motus vero qui ipsum excedũt mensurat seipso cũ partis sui replicatione:vel replicatione suiipsius super se semel vel pluries. Motus vero æquales sibi mensurat seipso simpliciter absq; replicatione aut explicatione. Si em̃ videre voluerimus quantum viator itinerauerit,cognoscendo mensurã quantitatis motus eius(dico qua mensuratur secundum durationem,secũdũ quã motus cęli diurnus est mẽsura aliorum motuũ. aliã enim rationem mensuræ habet motus secundum spatium: de qua nihil ad præsens) nos aspicim⁹ ad motum cæli diurnum applicando illum per intellectum motui mensurando. Quẽadmodum si quis velit mensurare pannum,applicat ei cubum:& si inuenitur mensura excedens,mensurat explicando & determinando atq; signando aliquam partem in ea quæ illi æquatur:& secundum illã cognoscitur quantum sit mensuratum:vt motus mẽsuratus si sit semidiurnus vel quartam partem quantitatis diurni motus continens:& sic secundum cæteras proportiones in plus vel in minus cõtinendo q̃ semidiurnum. Si vero inuenitur q̃ mensura excedit:tunc mẽsurat replicando vel seip̃m vel partem eius:& dicitur esse diurnus & quartam partem quintam vel sextam vel aliquam hmõi continens:aut bidiurnus aut tridiurnus:& sic de cæteris proportionibus. Si vero inuenitur q̃ mẽsura non exceditur,iudicatur motus ille diurnus simpliciter. Tertio vero modo mensurandi deus

eſt menſura omnium entium: quia eſt primum & ſimpliciſſimum: & inquãtum eſt ex ſe notiſſimũ in natura ſua. Sed quantitate naturæ ſuæ eo ꝙ illimitata & infinita eſt perfectione non priuatiue ſed poſitiue: ſecundum ꝙ alibi declarauimus: eſt menſura excedens omnium aliorum entium: eo ꝙ omnia limitata ſunt & finita in quantitate & gradu naturæ ſuæ. Ita ꝙ ſi deo vt menſura debeat cognoſci quantitas & gradus determinatus alicuius entis creaturæ: hoc non poteſt eſſe ſeipſo ſimpliciter: ſed ſolum modo explicatione alicuius quantitatis virtualiter contentæ in deo vt in menſura excedente: quæ proprie reſpondet quantitati rei menſurandæ: & ſic ęqua eſt illi ſecundum quandã correſpondentiam: etſi non ſimpliciter, quẽadmodum motus diurnus ſeipſo vel replicatiõe aut explicatione adęquatur cuilibet alteri motui. Quantitas autem illa virtualis in deo explicanda quæ ęqualis debet eſſe quantitati rei mẽſurandæ per quandam correſpondentiam etſi non ſimpliciter: cum non habet eſſe in deo ſecundum rem: ſiue ſignata & diſtincta actu: quẽadmodum in denario ſecundũ rem ſunt & actu ſignata ſex a quatuor & diſtincta abinuicem: vt ſi denarius eſſet propria menſura numeratorum, ſenarii explicatione menſuraret quædam, & alia explicatione quaternarii: ſiue nec ſignata nec diſtincta: quẽadmodum in motu diurno ſecundum rem ſunt ſemidiurnũ diurni &cętera hmõi: ſed non ſignata aut diſtincta abinuicẽ ſecũdũ actum: ſed ſignantur per intellectum: cum alium motum menſurat alicuius partis ſui replicatione: oportet igitur ꝙ ſit in deo ſola ratione, aut nullo modo ipſo vt menſura poterit cognoſci rei menſurandæ quantitas. SOla autem ratione non habet eſſe in eo niſi ex ſola conſideratione intellectus. Quare cũ ſingulis gradibus in eſſentiis creaturarum debeant reſpondere ſingulæ ratiões p̃dictæ in deo: oportet ad hoc ꝙ de⁹ ſit omniũ menſura vt qua cognoſcitur rei gradus & quantitas in ſua eſſentia: ꝙ ſola intellectus cõſideratione habeant ibi eſſe rationes illæ diuerſæ: & hoc tanq̃ ꝓprię ratiões ſingulorum, & mẽſuræ propriæ: & propria principia cognoſcendi quantitates earum: vt deus ipſe ſimpliciter cõſideratus ſit menſura omnium cõmunis & excedens: rationes vero iſtę ſingulę ſint menſuræ ſingulorum per quandam correſpondẽtiam coęquatę. Quæ quidẽ rationes eędem ſunt cum rationibus idealibus: & differunt ſola ratione: quia ideales dicuntur inquantum ſunt rationes cognoſcẽdi eſſentias rerum vt ſunt eſſentiæ ſimpliciter, ſecundum præexpoſitum modum. Dicuntur vero rationes perfectionales inquantum ſunt rationes cognoſcendi pręciſe quantitatem: & gradũ in eſſentia & natura cuiuſlibet entis creati. Et habet deus referri per hmõi rationes ad creaturas ratione eſſentiæ earum ſimpliciter inquantum ſunt ideę penes primũ modũ relationũ: non quia creatura refertur ad ipſum: ſed econuerſo magis ſecũdũ ꝙ p̃dictum eſt. Inquãtum vero ſunt ratiões perfectionales habet referri ad eaſdem ratione quantitatis earum: penes tertiũ modum relationis: quia creaturæ referuntur ad ipſum & non econuerſo: vt ſit ordo iſte ꝙ cũ ſciẽtia dei ſecundũ rationes ideales ſit cauſa rerum cognitarum cauſando ſecundum rationem cauſæ formalis ſecundum prædicta id qđ ſunt ex ſe: neceſſario ordine cauſalitatis & principii & quaſi quodam ordine naturę prius eſt ratio idealis in deo q̃ ſit in creatura id qđ eſt ad ſe per eſſentiam: & ideo de⁹ refertur ad creaturam ſecundum ideas: non quia creatura refertur ad ipſum: ſed econuerſo magis. Ex eo autẽ ꝙ creatura a deo per rationes ideales habet id qđ eſt a ſe per eſſentiam alienam: neceſſario habet eam ſecundum determinatam quantitatẽ & gradum naturæ quem determinat in ea ſecundum rationẽ cauſæ formalis propria ratio idealis. Quæ quidem quãtitas licet in ſe ſit determinata a cauſa ſua quantus tñ ſit gradus eius ex ſe non cognoſcitur determinate quouſq; applicetur ei per intellectũ ſua menſura: quẽadmodum motus quo quis itinerauerit in die: licet in ſe ſit quantitatis determinatę ſecundum durationem, cuius tamẽ gradus ſit non determinate cognoſcitur niſi per applicationem eius ad motum diurnum. Et ideo tertio eſſentia rei ſua quantitate ſecundum rem refert ad deum vt ad menſuram qua cognoſcatur, & hoc vt ipſe deus eſt eſſentia prima ſimpliciter ſimpliciſſima & notiſſima ex ſe: ſicut debet eſſe per ſe menſura. Etenim ſi determinate ipa diuina eſſentia vt eſſentia eſt non cognoſcitur gradus determinatus rei: ſed ſolum vt in ea conſideratur ratio perfectionalis illi correſpondens: non tamen dicitur per ſe menſura niſi ipſa eſſentia vt eſt eſſentia ſimpliciter: quia ipſa ſola ex ſe nota eſt, non autem ratio perfectionalis: ſicut nec ex ſe habet eſſe in ipſa eſſentia: ſed ſolum conſideratione intellectus: quẽadmodum etiam motus particularis non dicitur mẽſura niſi motus diurnus ſimpliciter non ratione partis explicatæ: quia motus diurnus ex ſe notus eſt in ſua quantitate: nõ autem pars eius: ſicut nec ex ſe habet eſſe actu in illo: ſed ſola cõſideratione & ſignificatione intellectus. vt ſic deus ratione eſſentiæ ſuæ vt eſt eſſentia non refertur vllo modo ad creaturam niſi quia creatura refertur ad ipſum. Secundum primum enim modum

relationis quo deus refertur ad creaturam non quia creatura refertur ad ipſum: non refertur ad ipſam ratione ſuæ eſſentiæ ſimpliciter vt eſt eſſentia: ſed ſolummodo ratione ideæ & ratione qua eſt idea. Secundum vero modum tertium relationis quo deus refertur ad ipſam creaturam quia creatura referẽ ad ipſum: ipſa creatura refertur ad ipſum ratione eſſentiæ dei ſimpliciter vt eſſentia eſt: etſi non determinet quantitatem creaturæ niſi ſecundum rationem perfectionalẽ, & vt ratio perfectionalis eſt. Et ſic quarto eſſentia dei vt eſſentia eſt, refertur ad creaturã quia creatura refertur ad ipſam: & ſimiliter vt ratio perfectionalis eſt: ſed eſſentia ſecundum q̃ eſt eſſentia vt eſt menſura vniuerſalis & excedens: ſecundum vero q̃ eſt perfectio ſiue ratio perfectionalis vt eſt menſura propria & ęquata quodammodo. Et ſecundum hunc modum licet relatio ſecundum rationẽ commenſurationis non ponat ex ſe in menſura rationem cauſalitatis niſi ſecundum genus cauſæ finalis: ſemper tamen præſupponit in eadem cauſalitatem ſecundum alterum genus cauſæ: qua ſecundum aliud genus relationis refertur ad idem prius. Vt enim dicit Commẽta. ſuper prędictum verbum de. v. metaphy. oportet vt omne menſurans primum ſit in omni genere in quo inuenitur primum in eſſe & cognitione. Ita q̃ licet ſecundum illud genus relationis qđ eſt in ratione menſurę ſecundũ genus cauſæ finalis, non referẽ ad aliud niſi ga illud refertur ad ipſum: tñ ſecũdũ aliud genus relatiõis ſcđm aliud gen⁹ cauſæ bene referẽ ad illud, nõ ga illud referẽ ad ip̃m. Verbi gratia: vnum qđ eſt menſura nũerorum, eſt primum in eſſe numerorũ, ipſos conſtituendo ſecundũ genus cauſæ materialis. Numeri eñ non menſurant̃ primo & eſſentialiter niſi per primum qđ ẽ eis indiuiſibile: ex quo componuntur, vt dicit Commen. ibidem. Similiter ſcibile qđ eſt mẽſura ſcięntiæ, eſt principium in eſſe eius ipſam adgenerando in ſciente ſecundum genus cauſæ efficiẽtis, vt ſecundum hoc id qđ eſt menſura refertur ad id qđ eſt mẽſuratum ſecundum genus cauſę qua eſt cauſa eius in eſſe: non quia illud refertur ad ipſum: ſed potius econuerſo. Secundum vero genus cauſæ finalis & menſuræ qua ſolum eſt cauſa eius in cognitione, nequaq̃ refertur ad illud: niſi quia illud refertur ad ipſum. Ita tamen q̃ nihil refertur ad aliud ſecundum tertium modum quia aliud refertur ad ipſum, qđ non prius refertur ad illud: nõ quia illud refertur ad ipſum ſecũdum alium modum relationis. Et eſt ſemper relatio ſecundum rationem menſurę ſecundum rationem in mẽſura: & ſecundum rem in menſurato. Relatio vero ſecundum aliud genus cauſę & alium modum relationis præſuppoſita bene eſt ſecundum rem in vtroq̃ extremorum. Scibile enim in creaturis inquantum eſt cauſa efficiens ſcientiæ in ſcito ſcđm modũ ſcđm relationis refertur ad ſcientiam: & eſt relatio realis in vtroq̃ extremorum: ſed in deo ſiue in eius ſcientia inquantum eſt cauſa formalis exemplaris ſcibilis, eſt relatio ſecundum rationem, & in ſcibili ſecundum rem, vt patet ex dictis.

I QVARto & vltimo neceſſe eſt ponere in deo ideas propter productionem rerum in exiſtentia actuali: quia non poſſet plura diuerſa & diſtincta producere niſi ſic ea producenda cognoſceret, vt proceſſit primum argumentum. cognitio autem talis ſecundũ prædicta non eſt niſi per ideas. Vnde philoſophus quicũq̃ non poſuit in deo pluralitatem idearum vt ſunt rationes imitabilitatis in eſſentia dei: licet ponerent ideas vt eſſentias rerum in ſua cognitione, ſicut poſuit Auicen. nõ potuit ponere plura produci a deo ęque immediate: quia productio iſta non eſſet niſi ſecundum ordinem quem creaturæ haberent ad deum ſecundum naturas ipſarum: non quem deus haberet ad ipſas ſecundum determinationem ſuæ voluntatis, vt patet ex dictis Auicen. alibi a nobis pertractatis.

SIC ergo breuiter dicendũ eſt ad quæſtionem: q̃ ſi in deo non eſſet idea, non poſſet aliquid extra ſe vt aliud eſt ab ipſo cognoſcere: & per conſequens nec aliquid oĩno extra ſe in eſſe producere: & ſi in deo non eſſent plures ideę, non poſſet ſcire plura extra ſe: nec per conſequẽs producere. Vnde ponere ipſum deum eſſe, & ideas non habere: eſt ponere nihil extra ſe cognoſcere aut producere: & ita

k nec deum eſſe. AD primum in oppoſitum: quanto aliquid eſt magis ſimplex tanto ad plura ſe extendit: bene verum eſt: ſed non ſine rationibus reſpectuum: qui ſimplicitati eius nõ repugnant: ſed magis cõueniunt. hoc enim ſecundum Auicen. eſt de natura ſimplicis: q̃ quanto ſimplicius eſt tanto plures negationes & plures reſpectus habet. ſicut alibi expoſuimus. Vnde ponere ſimpliciſſimum, & ſine pluribus reſpectibus, eſt ponere antecedẽs: & negare cõſequẽs. Eſt eñ ponere naturam

l & negare ꝓprietates naturales cõſequẽtes naturã. AD ſcđm q̃ agẽs artificiale eadẽ arte facit plures domos. ergo &c. Dicẽdũ q̃ plures dom⁹ aut ſunt quaſi ſpecie differẽtes ſicut circularis: q̃drata: & hmõi: aut ſunt q̃ſi ſolo numero differẽtes, vt oẽs circulares & rotũdę inter ſe. De domib⁹ differentibus q̃ſi ſolo nũero verũ eſt q̃ eadẽ arte facit eas: & ſic deus eadẽ idea cognoſcit & facit plura indiuidua ſub eadem ſpecie: ſecundum q̃ alibi expoſuimus. De pluribus differẽtibus quaſi ſpecie non

Ad primum in oppoſitũ.

Ad ſecundũ.

cit verũ ꝙ artifex eadem arte facit plures domus:niſi loquendo de arte cõmuni exiſtente in habitu Immo ad faciendũ eas oportet ꝙ de cõmuni arte habituali educat ꝑ intellectũ diuerſas artes ſpecia les:quæ ſunt diuerſę domus in anima:de quibus diuerſę domus ſecundũ ſpeciem producuntur ex tra.Et ꝑ hunc modũ deus non niſi diuerſis ideis producit extra diuerſa ſecundũ ſpeciem.

Quæſtio.iii. Arg. princi. In oppoſi.

SEquunt quæſita de creaturis ſecundũ ſe.Et quærebat vnum pertinens vniuer ſaliter ad omnes creaturas.Deinde plurima alia ptinentia ad diuerſas creaturas particulariter.Illud vnum erat de prędicamento relationis cõiter in creaturis. vtrum circũſcripta re ſui fundamenti relatio poſſit ſignari ꝑ nomẽ primę impo ſitionis.Et arguit ꝙ ſic,quia eſt aliquid a natura rei:nomen autẽ ſecũdæ impoſi tionis eſt illius qđ fit ab opere intellectus. CONtra,relatio ſolũmodo habet rea litatem alterius vt ſui fundamenti,aliter em̃ poneret cõpoſitionẽ in diuinis perſonis: quæ cõſtituũ tur ex ſubſtãtia cũ relatiua proprietate,qđ autẽ ex ſe nullam habet realitatẽ,non habet ex ſe nomen

Reſol.q. niſi ſecũdę impoſitionis,ergo &c. Hic implicant difficultates circa ꝑdicamentũ relationis:circa q̃s M oportet videre,ſi relatio ſit aliquid circũſcripto fundamento: & quid ſit.Quia enim eſſe debile ha bet,viſum eſt aliquibus ꝙ præter fundamentum non ſit aliquid in rebus extra: ſed ſolum in ani ma & ab anima,qm̃ vt eis videtur,tũc mortuo patre maneret relatio quæ eſt filiatio in filio:cum ex morte patris nulla oĩno ſit tranſmutatio circa filium:& ideo nihil ſecũdũ rẽ variat in ipſo.& ſic de oĩbus relationibus ſequeret ꝙ manerẽt non mutato eo cuius ſunt, quacunq; mutatione exiſten te in quocũq; alio.Aliis vero videt cõtrariũ:videlicet ꝙ relatio ſit aliqđ ſecũdũ rẽ ꝑter rẽ fundamẽ tí:& ꝑter modũ qui eſt ad aliud eſſe:qui quoquo mõ etiã reperitur in diuinis.Quoꝝ ratio ẽ ꝙ rela tio eſt vnũ.x.ꝑdicamẽtoꝝ:ꝑdicamentũ aũt qđlibet quãtũ ad id qđ principaliter ĩportat,nõ ſolũ di cit modũ rei ſed etiã rẽ verã,aliter em̃ eẽ in cũ ſit mod⁹ eſſendi circa id qđ eſt ĩ alio vt accidẽs ei⁹,ea dẽ rõne cõſtitueret vnũ ꝑdicamẽtũ ſicut & eẽ ad aliđ circa id qđ eſt ad aliud:cũ nõ ſit ſcđm poſi tionẽ iſtam niſi modus circa illud.Qđ etiã arguũt ex eo qđ Boetius dicit:ꝙ decẽ ꝑdicaměta ſunt decem genera prima rerũ ſignatiua, & vt dicit Simplicius in expoſitiõe æquiuocoꝝ,hic de primis dictionibus quæ ſunt primarum & ſimpliciũ rerũ ſignificatiuę proponit dicere:ſub quib⁹ oĩa alia habent reduci.Siquidẽ vniuſcuiuſq; rei vnũ proprium nomen ſub vna categoria,rebus em̃,vt di cit,& totidẽ generibus differunt.Relatio aũt nõ eſt res niſi accidentis.& ſic præter modũ exiſtendi ad aliud eſt aliquid ſecundũ rẽ in ſubiecto exiſtens. VT ergo omnia iſta occaſione q̃ſtionis ꝓpoſi tę perfectius proſequamur:ſciendũ eſt ꝙ Simplicius in expoſitione cap.de relatione dicit,ſecũdum ꝙ iã tactũ eſt:ꝙ aliq dubitant an relatio ſiue habitudo ſecundũ ſe ꝑter fundamẽtũ ſit hypoſtaſis & res aliqua ꝑter rẽ fundamẽti:vel nomẽ ſolum ꝓlatum ſimul cũ exiſtẽtibus rebus q̃ ſunt fundamẽ ta habitudinis:cũ dicit hoc quantum eſt duplũ:illud vero dimidiũ. Et reuera dicere ꝙ ſit nomẽ ſo lũ,vanũ eſt.ſic em̃ habitudo ſiue relatio nihil oĩno neq; res neq; modus neq; in aĩa neq; extra eẽt in entib⁹:qđ abſurdũ eſt dicere.Secũdũ em̃ ꝙ dicit Simplici⁹ in exponẽdo illud,Eoꝝ q̃ ſcđm nullã cõ plexionẽ dicũt:et vox vana eẽt & nomẽ inane ſi nihil entiũ eſſet qđ ſignificat & cõcipit cũ dr duplũ aut dimidiũ.Qđ ſpecialiter ſup ꝑdicamẽtũ relatiõis de qbuſdã relatiõib⁹ declarat dicẽs ſic.Q2 qdẽ nõ oẽm habitudinẽ interim̃edũ:ponẽdo ſcđm ꝙ oĩno ſit:palã ex eo ꝙ oportet ſicut ſubſtãtiã & quã titatẽ & alioꝝ generũ vnũqđq;,ita & habitudinẽ inter entia poni:cũ multã opportunitatẽ ipa exhi beat,neq; em̃ genera,neq; q̃ ſub ipſis ſunt cõmunionẽ habebunt aliquam adinuicẽ niſi aliquid ſit ratio habitudinis in entibus.Incõueniens aũt & harmoniã interimere.Interimet autẽ & cõmẽſura bile & ęquale &c.Si igit vt cõcludit hęc ſunt icõueniẽtia mltũ,eſt aliqd habitudo.& infra.Hęc em̃ cõitas eſt ꝙ oĩa penetrans & ꝙ cõtraria & ꝙqualitercũq; differentia:& ꝑ ea q̃ ſub ipſis ordinant.ꝙ ſi non adeſſet diſtraherentur vtiq; omnia ab oĩbus. SVPpoſito ergo ꝙ relatio non ſit vox ſola ſed aliquid in entibus ſignatum per vocem,cum dicitur duplum,dimidiũ,& hmõi,aliqui vt ſtoici po N nebant ꝙ relatio præter ſuum fundamentum non eſt aliquid in entibus exiſtens a natura in reb⁹ extra animam:ſed in anima tm̃: vt ꝙ ſimilitudo nihil aliud ſit q̃ conceptus mentis ex collatione habita circa duas qualitates conformes puta circa duo alba,dicente Simplicio ſuper capitulum de relatione.Simile vel ęquale aiunt nihil eſſe præter id qđ in vtroq; quale vel quãtum,quæ quidem præexiſtunt ante habitudinem. Qđ ſtatim improbat dicens.Habitudo itaq; erit quoddam iudiciũ operantis quæ a ſeipſis ſunt: & dicentis ꝙ hoc & hoc eãdem magnitudinem habent:& eandem ꝓ prietatem.Ad omnia autẽ talia(vt dicit)obuiare oportet:dicendo,ſ,prout continuo ſubdit: Q2 ſi quidem mentitur iudicium & vanus eſt intellectus:qui ſcilicet iudicat ſe aliquid itelligere qđ ẽ ex tra in re:nihil vtiq; erit habitudo,ſ,in re extra:ſed in anima ſolummodo.Si autem verum dicit:&

aliquid.ſ.in re extra intelligimus ipſum ſimile & æquale:& rõni credere oportet:& intelligẽtiisno
ſtris tanq̃ entia ſpondentib9.ſ.eſſe ipſa ad aliquid:poni oportet eoꝝ q̃ ſunt habitudinẽ & ipſum ad
aliquid in ꝓpria hypoſtaſi.quale enim & quantũ ſecũdũ ſe quidẽ ſunt:ſimilia aũt & æqualia dicun
tur:& participare his q̃ ſecundũ hoc habitudinibus. Intelligit autẽ ꝑ ꝓpriam hypoſtaſim ꝓpriam
O realitatẽ in rebus extra aĩam:& quõ hoc iam infra videbit. SIMpliciter ergo concedẽdũ eſt:ꝙ re- Reſponſio.
latio ſiue habitudo ꝓter ſuum fundamentũ ſit aliquid in rebus extra animam,& non ſolũ nomen
aut conceptus mentis,ſcdm iã dictum modũ.Eſt igit intelligendũ ꝙ q̃dã relationes nõ ſunt nomẽ
ſolum:ſed aliquid extra aĩam exiſtens vt ſunt relationes reales.Alię aũt ſunt nomẽ & concept9 mẽ
tis ſolũ circa id qđ denominant,abſq; eo ꝙ ille cõceptus ſit ab eo ſolo qđ denominat:vt ſunt relatio
nes ſcdm rõnem,ſicut dextrũ aut ſiniſtrũ in columna.Tertię vero ſunt nomen & conceptus men
tis antiquus aut voluntas antiqua circa id qđ denominant:ſiue illud nomen fuerit nouũ in deno-
minando,ſiue antiquum: nouum ſicut relationes attributę deo de nouo & ex tpe ſunt nomẽ ſolũ
impoſitũ antiquę relationi ſecũdũ rõnem,vt dictum eſt ſupra.Nõ em̃ concipit intellectus aliqd no
ui circa deũ quo dicit dñs:ſed ſolũ concipit illũ antiquũ reſpectũ quo prius dicebat dominatiu9:&
quia de nouo creatura realiter facta eſt ſerua,idẽ reſpectus iã nominat alio noĩe quo deus dicit do
minãs vel dñs.Nõ ſic aũt aliquid antiquũ circa columnã dicit dextrũ vel ſiniſtrũ: ſed ſolummodo
reſpectus formatus circa columnã vt eſt intellecta in ordine ad ſiniſtrũ aut dextrũ aĩalis,ſcdm ex-
P poſitũ modũ,dicit dexter aut ſiniſter:a quo ſic dicto denoiat columna dextra aut ſiniſtra.Eſt igit re
latio realis de q̃ eſt ſermo in q̃ſtiõe aliqd ꝓter fundamẽtũ ſuũ extra aĩam:vt quãdmodũ verũ ſit di
cere illud qđ dicit Aug.vii.de trini.Qis eſſentia q̃ relatiue dicit,& eſt aliquid excepto relatiuo &c.
vt habitũ eſt ſupra in prĩcipio reſpõſionis ad primã q̃ſtionẽ: ſic verũ eſt dicere ꝙ oẽ relatiuum quo
aliqd relatiue dicitur,etiam aliquid eſt excepto illo: & de illo aliquo intendit ꝑſens inquiſitio quid
ſit.Et quęro an ſit aliquid vnũ ſimpliciter:an aliqua plura:vt quãdmodũ id qđ relatiue dicit eẽ aliq̃
plura,puta qđ dicit ſimile ſecũdũ albedinẽ,eſt hñs albedinẽ:ita ꝙ in ipſo ſint aliud & aliud ipſa al-
bedo & ſubiectũ in quo eſt,a quo habet:ſic & ipſa relatio ſit aliqua plura,puta ſimilitudo:quorum
vtrũq; ptineat ad ꝑdicamentum vnũ relationis.Sed ꝙ ſint plura ęqualiter rõnẽ rei habẽtia hoc eſt
impoſſibile:quia tũc nõ poſſent vnũ ꝑdicamẽtũ cõſtituere:qa vt iã dictũ eſt.x.genera ſunt prima-
rum rerũ ſimplicium ſignificatiua.Neceſſario ergo ſe hñt ſicut res vera & mod9 eius.Qđ multi cõ
cedũt ponẽtes rem illam eſſe verum accidens inhęrens:quę nõ tranſfert manens ad diuina:ſed ſolũ
modo modus ille.Sed tũc nõ vere tranſferretur ꝑdicamentum relationis ad diuina manẽs in eis:ſe
cundum ꝙ de hoc habitus eſt ſermo in quæſtionibus diſputatis ordinarie. Prędicamẽtũ em̃ ĩ quo
aliud eſt res,aliud modus,vere conſiſtit in re ipſa non in modo,vt patet de prædicamento ſubſtan
tiæ.Præterea cum modus ille relationis ſit ad aliud eſſe:ſicut modus ſubſtãtię eſt ꝑ ſe eſſe:& accidẽ
tium realium eſt in alio eſſe:rei autẽ illi de ꝑdicamento relationis ſecundum poſitionem quę ẽ alia
a modo iſto,non cõuenit modus iſte:vt ſubſtantiæ qđ habet eſſe ad aliud: quia illud qđ ad aliud di
citur, non eſt niſi ſuppoſitum vt album, vel quantum ad aliquid hmõi:oportet igit ꝙ modus ille
ei conueniat vt fundamento a quo radicaliter fluat & oriatur:niſi ſit aliquid ſecundum rationem
ſolum:de quo videbitur infra.Hoc autem falſum ẽ:cũ modus ad aliquid in ſimili & ęquali fundet
in qualitate & quantitate:aut eadem eſt illa res cum qualitate & quãtitate:& ſic non ẽ de prædica
mento relationis:aut idem modus ſecũdũ numerũ eſſendi ad aliud habebit plura fundamenta ſi-
ue mediate ſiue immediate: qđ eſt impoſſibile:ſicut impoſſibile eſt ꝙ idẽ modus qui eſt eſſe in alio
ſecũdum numerum,ſit in pluribus accidẽtibus. immo ſicut albedini ſeipſa ꝓpe ſe conuenit modus
eſſendi in alio vt ei qđ habet eſſe in alio:ſic albedini ſeipſa cõuenit modus eſſendi ad aliud vt ei quo
aliquid habet eſſe ad aliud ſicut per fundamentum.Sic ergo ponere oportet ꝙ oĩne relatiuum quo
aliquid dicitur relatiue , excepto eo quod relatiue dicitur,non eſt niſi aliquid vnum ſimpliciter.
Q Ad percipiendum aũt differentiam inter relationem hmõi & ſuũ fundamẽtum,& quomodo ẽ ali-
quid vnum & ſimplex extra animam præter ſuum fundamẽtum & quomodo non:& quõ modus
& quõ res:& qđ hoꝝ vel quid hoꝝ verius:Sciendum eſt ꝙ cum ſecundum Simplicium ex ſola ha-
bitudine ad alterũ oriat:immo relatio eſt ipſa habitudo qua vnum eorum mutuo eſt ad alterum:
& quaſi medium inter ipſa:dupliciter habet conſiderari ipſa relatio.Vno modo vt eſt quaſi mediũ
& interuallum habentium inter ſe habitudinem.Alio modo vt eſt fundata in ipſis nõ ſeparata ab
eiſdem.Primo modo relatio vna eſt duorum.Sic enim habitudo eſt vna inter duos fratres:& ſimi-
liter inter patrem & filiũ,& inter quæcunq; adinuicem ſe habentia.Secundo autem modo pluriſi
catur ſecundum pluritatem relatorum & ipſorum fundamentorum.ſic enim in duobus fratri-
bus duæ ſunt fraternitates:& habitudo quę eſt vna inter patrem & filium,in patre eſt paternitas:

in filio vero eſt filiatio.Et ſcdm hoc ſicut in aliis ꝑdicamentis dicimus ſingulariter & pluraliter vt ſubſtãtiã & ſubſtãtias & quantũ & quanta:ita & in ad aliquid:& ipſum ad aliquid & ipſa ad aliqd & ſingulariter & pluraliter dicimus:non ſolum pluraliter vt quidam putauerunt,ſicut dicit Simplicius.Et primo modo eſt purus modus & ratio eſſendi ad aliud aliquorum quæ ſunt ad aliud: & fundamentorum ꝑ quę ſunt ad aliud:quẽadmodũ eſſe in,purus modus eſſendi eſt alicui⁹ quod eſt in alio.Et quantũ eſt ex ſe ad aliud eſſe nullam recipit diſtinctionẽ aut diuerſitatẽ ſiue fuerit ĩ diuinis:ſiue in creaturis:ſiue in relationibus ſecundum rem:ſiue in relationibus ſecũdũ rõnẽ:nec vllo modo penes ipm ſumitur realiter genus aut ſpecies in ꝑdicamento relationis.Scdo aũt mõ contrahit realitatẽ a fundamẽtis characterizãtibus ipſam habitudinẽ:penes quã in relatione realiter ſumunt genus & ſpecies in relatione. Et primo mõ eſt in ſolo intellectu non ab intellectu exiſtens opatũ in ipſo:ſed vt modus in cõmuni acceptus ad modos diſtinctos,& quaſi abſtractus ab illis,ſicut vle a particulari.Secũdo aũt modo ꝑ fundamenta habet eſſe in ipſis relatis participantib⁹ habitudinẽ & ſic extra intellectum: & diuerſa ſecũdũ diuerſitatẽ fundamẽtoꝝ a quibus abſtrahit:vt eſt mediũ & interuallũ.Hinc eſt ꝙ dicit Simplici⁹.Sicut qualitates ſecũdũ ſuã naturã ſine corporibus intellectę incorporeę ſunt:ita & habitudines ſecũdũ ſuã naturã pręter cõpoſita intellectę incorporeę ſunt.Nã habitudo eſt ratio ſecũdũ ſe:& hoc quo ad primum modũ cõſiderandi eã,ꝓprietatem aũt ratio iſta habet ſubſtãtialẽ ꝓprię differẽtię adiũctiõe ad alterũ,& hoc quo ad ſecũdũ modũ.Vt enim ſubdit continue,dram ſumendũ nõ ſecũdũ ipſum ad aliquid:ſed a quali & ſubiectis: ſi eñ ſe cũdũ ſe habet differentiã, aſſimilat aliis generibus.ſ.abſolutis. Eſt igit ſecũdũ hęc dicta Simplicii ĩ relatione duo cõſiderare.Primo ratione illã q̃ eſt habitudo ſola & modus quidã:ſiue cõſideret ſecũdũ ſe vt eſt mediũ & interuallũ vnũ:ſiue cõſideret vt eſt in participãtibus ea & plurificat ſecundũ illa.Quę ratio cõuenit ꝑdicamento ad aliqd ex ratione ſui generis:imo eſt ratio & modus illius generis differens a modis & rationibus aliorum generũ:quibus genera diſtinguunt abinuicẽ: pręter diſtinctionẽ quã habent a rebus,ſecũdũ quas ſumunt genera & ſpecies in ſingulis ꝑdicamentis.Secũdo vero eſt in relatiõe cõſiderare rõnẽ differẽtię quã ab illis cõtrahit:in qb⁹ fundat ꝑ quãdã characterizationẽ ab eis:ſecũdũ quã realiter ſumunt in ꝑdicamento relationis genera & ſpecies diſtincte.Ex qbus duobus,ſ.ex modo & realitate quã habet per characterizationem a fundamento integrat.Et in eiſdẽ cõſiſtit hypoſtaſis relationis,dicẽte Simplicio. Q2 quidem in his q̃ ad aliquid cum ꝓprio charactere habitudo cõſubſiſtit,ab oĩbus cõceſſum eſt,& infra.Non eñ hñt naturã ſubſiſtendi ſecũdũ ſe,ad alterũ eñ habitudo,neceſſe ergo ipſam in eo q ſecũdũ differẽtiã charactere exiſtere. Character aũt iſte alicubi quidẽ qualitas eſt:alicubi aũt quantitas:alicubi aũt motus: alicubi autẽ tempus: alicubi autẽ locus,ltaq; habitudo ſemp coexiſtit characteribus & vnũ ſimul vtrũq;,& infra.Q d cũq; ei defecerit hoꝝ nõ ſaluat tale ꝑdicamẽtũ:nõ eñ habitudo nuda ſecũdũ ſe eſt:neq; differentia ſine habitudine facit hoc ꝑdicamentũ.& infra. Secũdũ ambo igit habẽt hypoſtaſim ad aliquid:talẽ qualẽ diximus ex differentia ſimul & habitudine conſiſtẽtẽ,& infra.Aliud eñ ipſum ęq̃le prꝛter ipm quãtũ:& aliud ipſum ſimile prꝛter ipſum quale:habens etiã hypoſtaſim nõ ſupuẽtitiã , quẽadmodũ.ſ.habent alia.vi.ꝑdicamenta q̃ dicunt accidentia extrinſecus aduenientia,de qbus determinat in libello q dicit.vi.principiorum:ſed principalẽ cũ principalibus generibus: ſecundũ ęquale quidẽ quantis:ſcdm ſimile vero determinatis qualib⁹ nõ penes aſſiſtẽtes habitudines,ſ. ab extrinſeco aduenientes ĩ illis ſex:ſed ſcdm principales naturas ipſoꝝ entiũ vl coexiſtẽtiũ cũ ipſis.Q d tñ nõ ſic debem⁹ intelligere q itelligam⁹ ꝙ res fundamẽti ſcdm ꝙ hmõi cadat i ſignificato relatiõis cũ hitudine,vt poſuerũt aliq,ſeqt ei eos,vt dicit Siplici⁹,incõueniẽs,ſ.cõpoſita facere gña ex prioribus & ſecũdis vt ad aliqd ex quali & ad aliquid. Vt eñ dicit ſuper poſt ꝑdicamenta exponẽdo capitulũ de oppoſitione,aliud eſt vnũ vnũquodq;,aliud participans ipſi:ſicut ęquale,ipm qdẽ eñ eſt de numero eoꝝ q̃ ſunt ad aliqd:q̃ aũt ſub ipſo,quãta ſunt:in quib⁹ eſt ęquale, SED illud ſic debemus intelligere:ꝙ habitudinẽ q̃ nuda eſt ſcdm ſe & nõ niſi modus qdã:ipm fundamẽtũ inquãtũ fundat ĩ ipo characterizat:cõicãs ei quodãmõ ꝑ hoc realitatẽ ſuã:i eo videlicet ꝙ habitudinẽ q̃ circũſcripta realitate fundamẽti vt in ſe & ꝑ ſe conſideratur,purus modus eſſendi ad aliud eſt: in quo nulla cadit diſtinctio:aut differẽtia,aut determinatio,ſiue i diuina fundet eſſentia,ſiue in creata,ſiue ex natura rei,ſiue ex ope intellect⁹,ipm fundamẽtũ inquãtũ ſup ipm fundat ſcdm cõditionẽ ſuę realitatis determinat:vt alia & alia ſit hitudo ſecũdũ rẽ:ſecũdũ ꝙ aliꝺ & aliud ẽ ſuũ ꝑ ſe fũdamẽtũ:& hoc quẽadmodũ curuitas q̃ de ſe dicit cõmunẽ & ideterminatã rõnẽ incuruatiõis cũ habet eẽ in naſo naſus dat ei ꝓpriã rõnẽ curuitatis q̃ dr ſimitas hñs ꝑ hoc ꝓprię differẽtiæ rõnẽ a ſuo ſubiecto. Propter qd & ĩ definitiõib⁹ ꝓpriarũ paſſionũ cadit id qd ẽ ſcdm ſe loco gñis:& ſubiectũ loco dfiæ:vt cũ dr ſimitas eſt curuitas naſi:curuitas ga ẽ qd ideterminatũ ẽ loco gñis: & naſus ipam determinãs ẽ loco dfiæ

Et eſt omnino ſimile hicinde: niſi q̄ curuitas ſecūdū ſe rē verā & abſolutam ſignat determinatam ſcdm rē generis determinati q̄ ſua eſt & qua eſt aliqd in eſſentia: habitudo aūt nō niſi modū rei oī no determinatum & ſecūdū rē generis & ſcdm rē ſpeciei: ga nullam ex ſe habet aut importat: neq̄ ſecūdum genus generaliſſimū in relatione: neq̄ ſecūdū aliquā ſpeciem contentā ſub ipſo, ga q̄ realitatē habet p̄dicamētū relationis & ſcdm genus & ſecūdū ſpeciem: hoc non eſt ex aliqua ꝓpria realitate q̄ ei debeť ex ſe: ſicut cōtingit in p̄dicamentis abſolutis: ſed quā ſolummō ex ſuo fundamento contrahit: in quo p̄dicamētū relationis diſſimilat aliis p̄dicamētis. Quā quidē realitatē cōtractam a fundamento reſpectu habitudinis indeterminatę, Simplicius appellat differentiā: quā ſi ſcdm ſe haberet, aſſimilareť aliis p̄dicamentis, vt iam dictum eſt ſecūdū Simplicium. Propter q̄d ſępi⁹ alibi diximus q̄ relatio realitatem ſuam contrahit a ſuo fundamento: & q̄ ex ſe non eſt niſi habitudo nuda: quæ non eſt niſi modus quidā rē habendi ad aliud: & ita nō res quantū eſt ex ſe, ſed ſolum modo modus rei: niſi extēdendo rē vt etiā mod⁹ rei dicat res, ſecūdū q̄ alibi expoſuim⁹. Propter q̄d etiā dicit Simplicius: ipm ad aliqd aliqd eē ſi ſcdm ſolā habitudinē penſeť nō cōcipiētib⁹ nobis res quarū eſt habitudo. In qua q̄dē habitudine nuda conueniunt omnes modi relationū tam in genere generaliſſimo q̄ in ſpecieb⁹ ſpecialiſſimis & in īdiuiduis ſub ipſis, nō q̄ in ad aliquid cōitas gñis generaliſſimi ſumatur a nuda ratione habitudinis: diſtinctio aūt ſpecierū ſub ipō q̄ differētias a ratione characterū: quā ſecūdū q̄ dicit Simplici⁹, characterizant alicubi quidē qualitas, vt in eo q̄d ē albi⁹: alicubi aūt tēpus, vt in eo q̄d eſt ſeni⁹: alicubi aūt locus vt in eo q̄d eſt ſuperi⁹, hñt em̄ vt dicit relationes ſecundū res multas differentias q̄ nihil differunt ſecūdū illud vnum habitudinis genus, ſed q̄ modus ille eſſendi ad aliud q̄ importat noīe habitudinis ſecūdū ſe ſit ꝓpria rō generis relationis: ſecundū quam diſtinguiť genus relationis a genere ſubſtantiæ inquantū illius eſt modus prius eſſendi per ſe, habet em̄ quodlibet genus p̄dicamenti ꝓprium modū eſſendi: ſecūdū quē diſtinguiť ab alio præter rē ſuā. Realitas aūt q̄ principaliter ſub illo modo conſtituit p̄dicamētū & ſecūdū gen⁹ gñaliſſimū & ſecūdū oēs ſpecies cōtētas ſub ipſo: ſicut eſt in p̄dicamētis abſolutis ſubſtātia quātitate & q̄litate ex ſe non ab alio: ſic in p̄dicamēto relatiōis & etiā in aliis ſex extrīſecus aduenīētibus ab alio, vt infra declarabiť: & in p̄dicamēto relationis ſpecialiter a ſuis fundamētis: a quib⁹ cōtrahit habitudo realitatē: q̄ primo diſtinguit ſpecies ſpecialiſſimas in relationes nō ſecūdū differentias fundamentoꝝ. Sic em̄ plus differrēt in p̄dicamēto relationis ſimile & ęquale q̄ ptinent ad eūdē modū relatiōis cū tñ fundenť ſup res diuerſoꝝ p̄dicamētoꝝ, quātitatis, ſ. & qualitatis: q̄ ſimile & calefactiuum q̄ ptinēt ad diuerſos modos relationis: cū tñ fundenť ſup res eiuſdē p̄dicamenti, ſimile em̄ fundať ſup quaſcūq; res p̄dicamēti qualitatis generaliter, calefactiuū aūt & quæcūq; ptinēt ad ſecūdū modū relationis, ptinēt ad ſecūdū & tertiū genus q̄litatis: ga fundanť ſup naturalē potētiā & impotētiā & paſſibilē qualitatē ſiue in agēdo ſiue in patiendo. Sed differūt ſecūdū ſpecies ſpecialiſſimas ſecūdū diuerſos modos fundādi relationes ſup ipās res. Vñ quia ſimile ſecūdū eūdē modū fundať ſup vnū & multū in qualitate ſicut ęquale & ineq̄le ſup vnū & multū in quantitate: iō magis vniunť in gñe ſubalterno aut ſpecie ſil'e & ęquale: q̄ ſimile & calefactiuū. Diſtinctis aūt diuerſis ſpeciebus ſpecialiſſimis in gñe relationis ſecūdū diuerſos modos fundandi reſpectus ſup ſua fundamenta ab illis abſtrahunť genera vſq; ad generaliſſimum incluſiue: q̄d continet intētionē communiſſimā realē illius gñis ſub ratione habitudinis ſimpliciter dictę: ſine quibus duobus, vt iam dictū eſt ſecūdū Simpliciū, nō cōſiſtit p̄dicamētū relationis. Illa aūt intētio realis cōmuniſſima ſub rōne habitudinis ſimpliciter dictę ſcdm differētias ſpecificātes illā realitatē cōmuniſſimam vſq; ad vltimas differētias nō aūt ipſam rōnē habitudinis cōtracta deſcendit in diuerſas ſpecies ſpecialiſſimas cōſtitutas ex gñe & differentiis realibus, nō ꝓpria realitate ſicut cōtingit in p̄dicamētis abſolutis: ſed cōtracta ab aliis p̄dicamētis, vt dictū eſt. Hic dicit Simplicius. Oportet aūt genus eſſe ipſoꝝ ad aliquid ex quo diuidūť diuerſitates q̄ ſcdm ſpecies cōſiderant. Sed rō habitudinis eadē in oib⁹ intelligiť, multę aūt ſpecies ſcdm ſubſiſtētiā habitudinis: & in quib⁹ habitudo cōſiderať, q̄ ꝓprie dicitur ad aliqd ſcdm ipſam habitudinē: nō aūt ipſa habitudo ad aliqd dicit. dicēte Simplicio. Nō ē poſſibile de habitudine ipa dicere ad aliud aliqualiter ſe habere: ſed aliud ad aliud aliqualiter ſe habere ſcdm hāc cōſiderať: ſicut & ipm habere p̄dicamētū dicit nō in habēdo aliqd ipm: ſed in habendo aliqd aliud. Scdm hoc ergo relatio ē aliqd extra aīam ꝑter ſuū fundamētū vt modus & habitudo; ſed nihil reale quin habeat a fundamēto. Q̄d tñ reale ſcdm q̄ infra exponeť nō eſt diuerſa res a modo ſed ſolūmodo quædam ipſi⁹ modi characterizatio, vt dictū eſt. Vnde cū p̄dicamētum relationis tranſſertur ad diuina: tota habitudo vt eſt habitudo nuda tranſferť ratione habitudinis: non autem ratione characterizationis: ſed in diuinis habet aliam characterizationem ſicut & aliud

V

fundamentum.Sic igitur patet ꝙ circunſcripta re fundamenti relatio ſiue in deo ſiue in creaturis non eſt niſi modus quidã eſſendi ad aliud:ſicut eſſe in alio nõ eſt ſimpliciter aliquid niſi modus quidam eſſendi.Qui cũ in relationib⁹ realib⁹ nõ eſt fundatus niſi in re,& hoc abſq; oĩ cõſideratione intellectus,vt ſępius dixim⁹ reſpectu talis in ordine ad ſuũ fundamẽtũ põt cõſiderari dupliciter.Vno modo p̃ciſe vt fundat ĩ illa.Alio modo vt fundat⁹ in illa recipit ab ipſa characterizationẽ.Et ſecũdũ hoc deſcẽdendo ad quæſtionẽ,a reſpectu nudo relatiõis poſſumus ĩtellígere circũſcribi rẽ ſui fundamẽti duplicit.Vno mõ circũſcribẽdo ipſã ſecũdũ ĩtellectũ ſiue p̃ poſſibile ſiue p̃ ipoſſibile ſiue p̃ incõpoſſibile p̃ciſe vt fundat in ipſa:nõ aũt vt characterizat ab ipſa.Alio mõ circũſcribendo ipſam nõ ſolum vt fundatur ĩ ipſa:ſed etiã vt characterizat ab ipſa.Si primo modo:ſic dico ꝙ relatio eſt nomẽ primę impoſitionis:ſicut & generaliſſima alior̃ p̃dicamentor̃ abſolutor̃.Præter hoc ꝙ noĩa alior̃ p̃dicamẽtor̃ abſolutorum imponunt rebus q̃ ex ſe pertinent ad propria p̃dicamẽta:& non ipſi modo ſiue rationi quæ propria eſt ipſi p̃dicamento:quẽadmodum generaliſſimum ſubſtantiæ imponitur rei quę ſubeſt modo qui eſt eſſe per ſe,& non ipſi modo.Nomen vero relationis vt eſt nomen p̃dicamenti imponit ipſi modo qui eſt ratio huius p̃dicamenti, nõ ſecundũ ſe:ſed vt characterizat a fundamento ſuo,& eſt nomen p̃dicamenti & primę impoſitionis nõ ratione ipſius modi ad aliud ſed ratione ipſius characterizationis: in quo differt a p̃dicamentis abſolutis ſecũdũ Simpliciũ.Si ſecũdo mõ:ſic dico ꝙ relatio ẽ nomẽ ſecũdę ĩpoſitionis:& nõ nomẽ p̃dicamẽti ſed p̃ciſe mõi ipſi⁹ p̃dicamẽti.Nomẽ em̃ p̃dicamẽti nõ ẽ niſi vt mod⁹ iſte characterizat⁹ eſt a re fundamẽti.Et ſic formãdo q̃ſtionẽ de p̃dicamẽto relatiõis ſecũdũ ꝙ ꝓpoſita fuit,abſq; oĩ diſtinctiõe dicẽdũ ꝙ eſt nomẽ primę impoſitionis nõ ſecũdæ. Relatio tñ vt p̃ciſe importat modũ illius p̃dicamenti non eſt niſi nomẽ ſecũdę impoſitionis. AD cuius ampliorem intellectũ vt cognoſcamus q̃d nomẽ & cuius debet dici primę impoſitiõis: & q̃d & cuius debet dici ſecũdę impoſitionis:Sciẽdũ ꝙ qcquid concipit ab intellectu:aut cõcipit vt res p̃ciſe:aut vt modus p̃ciſe:aut vt mod⁹ characterizatus a re,Q̃d cõcipit primo modo inquantum hmõi ſemp eſt nomen primę impoſitionis:& hoc ſiue fuerit vera res naturę: ſic em̃ ſunt noĩa primę impoſitionis noĩa trium p̃dicamẽtor̃ abſolutor̃,ſ,ſubſtantia,qualitas,quãtitas: ſiue fuerit ficta a ratione:ſic em̃ noĩa figmentorum ſunt nomina primæ impoſitionis:vt chimęra,tragelaphus:ſiue fuerit abnegatio veræ rei,ſic em̃ nomen primę impoſitionis eſt hoc nomen nihil,Q̃d vero concipit ſecũdo modo inquantũ hmõi ſemp eſt nomen ſecũdę impoſitiõis:quẽadmodum hoc nomen indiuiduũ eſt nomen ſecũdę impoſitionis circa ſortẽ:vel ſecũdũ ꝙ curſus dicit eſſe nomẽ & currere verbũ:nomẽ & verbũ ſunt noĩa ſecũdę ĩpoſitionis:vel ſecũdũ ꝙ dicendo hõ currit,homo dicit eſſe ſubiectum & currit p̃dicatum: ſubiectũ & p̃dicatum ſunt nomina ſecũdę impoſitionis.Q̃d vero cõcipit tertio mõ inquãtũ hmõi ſemp eſt nomẽ prię ĩpoſitionis:& hoc ꝓpter characterizationẽ nõ propter modũ,ſicut dictũ eſt.& hoc ſiue fuerit mod⁹ ille characterizat⁹ a re extra aĩam circa quã eſt:quẽadmodũ ſimile & diſſimile noĩa ſunt priæ ĩpoſitiõis q̃ characterizant a qualitatibus q̃ ſunt in illis circa q̃ ſunt:vel circa quã nõ eſt:quẽadmodum calceatũ eſſe & veſtitũ eſſe:& vſt illa q̃ ſunt de p̃dicamento habere,ſunt noĩa primæ ĩpoſitiõis: q̃ characterizant nõ ab aliquo q̃d eſt in habente circa quẽ ſunt:ſed ſolũmõ ab eo q̃d habet,vt ifra dicet:ſiue fuerit characterizatũ a re exiſtente in anima:quẽadmodũ dextrũ aut ſiniſtrũ circa columnam ſunt nomina primæ impoſitionis:nõ characterizata ab aliquo q̃d eſt in colũna:ſed ab eodẽ a quo characterizant dextrũ & ſiniſtrũ in animali inquantum concipiuntur ab intellectu,& ſecundũ illa intellectus format dextrum & ſiniſtrum circa columnam.Et cum his modis iam dictis diſtiguũtur nomina primæ impoſitionis & ſecundæ:illa ſola quæ ſignant p̃ciſe modos rerum vt per vocem exprimuntur,dicuntur eſſe nomina nominum.Cætera vero omnia dicuntur eſſe nomina rerum: & hoc largo modo ſumendo rem & appellando rem omnem modum qui eſt circa rem ſecundum ſe : ſiue vt in re extra exiſtit:ſiue vt eſt in ſolo intellectu vel ab ipſa re vel ab ipſo intellectu ſecundum iam tactum modum. Similiter illa omnia nomina quæ ſignant modos p̃ciſe,quocunq; modo illos ſignent,illa ſola dicuntur eſſe nomina ſecundarum intentionum.Cætera vera omnia dicuntur eſſe nomina primarum intẽtionũ. PER hęc patent argumenta ad vtrãq; partem propoſitæ quæſtionis.Q̃d ergo arguit primo ꝙ relatio circũſcripto fundamento eſt aliquid ex natura rei:ergo eſt nomẽ primę impoſitiõis:qa nomen ſecũdę ĩpoſitiõis nõ eſt niſi illi⁹ q̃d fit ab ope ĩtellect⁹:Dicẽdũ ſcđm p̃dicta ꝙ verũ ẽ ſi intelligat circũſcripta characterizatiõe,circũſcripta dico nõ cõtelligẽdo rẽ fũdamẽti ſiue p̃ poſſibile ſiue p̃ ipoſſibile ſiue p̃ incõpoſſibile,Q̃uis ei iſta circũſcriptio nõ ſit,ſi tñ poſſit fieri hoc nõ eſt niſi ope intellectus:tñ modus ille ſic intellectus nõ habet eſſe aliq̃d ab intellectu niſi vt intelligit in circũſcriptiõe dicta:quẽadmodũ id q̃d ſpecies eſt vt hõ licet circũſcribi nõ habet a Sorte & Platone niſi ope

Ad arg. pri.

X

intellectus: non tamen est aliquid ab opere intellectus, immo intellectus inquantū est scdm actum intelligens, est aliquid habēs esse ab ipso: secūdum qꝺ intelligibile scdm actū est cā intellectus secūdū actū. De illo aūt modo relationis vtrū illud qd̄ est sit aliquid intelligibile aliud a re fundamēti: sciē dum: qꝺ sicut in sensibilib⁹ est aliquod sensibile p se & primo vt sensibile ꝓpriū: quēadmodū lux aut color visui: calidū aut frigidū tactui: est alid̄ sensibile p se sed nō primo: quēadmodū sensibile cōmu ne, puta figura q̄ simul sentit cū sentit sensibile ꝓpriū: nullo aūt mō circūscripto sensu sensibilis ꝓ- prii: aliter em̄ esset p se & prio sensibile: sic i intelligibilibus est aliquod intelligibile p se & primo: vt q̄cūqꝫ sunt aliquid absolute: & aliquid intelligibile p se: sed nō primo: vt modus rei quicūqꝫ. Et pro pter hoc nō intelligit nisi simul cū intelligit intelligibile absolutū vt res sui fundamenti: aliter em̄ esset intelligibile p se & primo: nullo aūt modo circūscripta re sui fundamenti: vt secūdum hoc non ꝓprie dicat̄ itelligibile: sed cointelligibile. Argumētū aūt ad oppositū cōcedēdū est. Difficultates au tē tactę in principio solutionis ad q̄stionē, cōtrarię vident̄ iā determinatis: propter qd̄ eis respōdere
Z oportet & ipsas exponere. Qd̄ ergo primo opponebat̄: qꝺ relatio nō sit aliquid in rebus extra: sed tm̄ in anima & ab aīa: qa aliter maneret in extremo nō transmutato ad transmutationē alteri⁹ extremi qd̄ nō est verū: Dicēdū qꝺ verū eēt si relatio scdm qꝺ relatio eēt aliqd absolutū i subiecto, qd̄ em̄ tale ē nō corrumpit̄ in subiecto p cuiuscunq; corruptionem: aut trāsmutationē in alio: sed solūmodo ꝑ ꝓpriā corruptionē sui in subiecto absq; omni transmutatione & corruptione cuiuscunq; alterius extra suū subiectū: nisi illud sit tale qꝺ esse & generatio ipsi⁹ ab illo depēdeat: quēadmodū depēdet eē luminis i medio a ꝓsentia corporis luminosi. Nūc aūt relatio etsi aliqd sit extra aīam ex natura rei scdm qꝺ iā expositum est: & in re extra secūdū qꝺ iā exponet̄ infra: nihil tn̄ est absolutū: sed respecti- uum solūmō vt habitudo q̄dā: q̄ licet id qd̄ est secūdū se sit vnū aliqd pter extrema & præter fun- damenta in illis: vt interuallū inter illa sicut inter participantia habitudine: est tn̄ in diuersis iquā tum in illis characterizat̄: & p hoc diuersificat̄, vt patet ex iā dictis. Et sic nō est i aliquo illoꝝ nisi i ordīe ad alterū: vt idcirco licet vna sit habitudo iter duos fratres: duę tn̄ sunt i ipsis fraternitates: sicut dicit Auicen, et vna habitudo inter generantē & generatū: q̄ in generante est paternitas: i ge nito vero est filiatio. Propter qd̄ trāsmutato eo secūdū relationē & habitudinem vt est in eo ad qd̄ aliquid relatione sua dicit̄ relatiue: & ipsum necessario simul scdm relationem suā transmutat̄. qa habitudo q̄ fundat̄ in ipso, nō minus fundat̄ in illo alio: ita qꝺ ipsa habitudine deficiente & corru- pta in vno per corruptionem sui fundamēti in illo, ipsa necessario simul deficit & corrūpit̄ in alio absq; corruptiōe sui fūdamēti i illo, & hoc qa hītudo nō est nisi i diuersis & ad alterū: nec i vno nisi in ordine ad alterum in quo habet esse similiter. Et est hęc trāsmutatio ꝓpria relationi & subiecto se cundum ipsam in creaturis: q̄ nisi ei conueniret: aut nata esset cōuenire: nullo mō esset accidens in creaturis: sicut nec in diuinis, dicente Augu. v. de trini. ca. iiii. Accidēs dici non solet nisi qd̄ cū aliq̄ mutatione eius rei cui accidit amitti pōt. & hoc vel cum mutatione secūdum id in quo fundatur accidens: vel cum mutatione secundum ipsum accidens solummodo: secundum qꝺ subdit cōtinuo quo ad vtrūqꝫ modum. Nam vt dicit si quædam dicuntur accidentia inseparabilia sicut plumę cor ui niger color: amittit eum tn̄: nō qdē q̄diu pluma est: sed qa non semper est pluma. Sequit̄. Q̄uis & accidens quod separabile dicitur mutatione amittatur: sicut est capillis hominum nigredo. q̄ diu capilli sunt possunt albescere: & qualitas coloris verti atqꝫ mutari. Et ad primum modum mu tationis transmutatio relationis ꝑtinet, quando trāsmutatur in aliquo subiecto ad mutationem sui fundamenti in eodem. Ad modum vero mutationis scdm pertinet trāsmutatio relationis quā do transmutatur in vno absq; transmutatione secundum suum fundamentum ad transmutatio- nem suam in alio transmutatione sui fundamenti, licet sit in hoc magna diuersitas: quoniam se- cundum accidentia absoluta non fit mutatio penes secundum modū nisi vno accidente corrupto simul generetur contrarium aut medium: secundum relationem autem bene fit corruptio absq; omni generatione contrarii: vt si duo alba sint similia, si alterum corrumpatur in nihilum, in ma-
A nente corrumpitur similitudo absq; oīi generatione cuiuscūqꝫ. Sed forte ex hoc arguet aliquis qꝺ relatio sit res aliqua vera extra animam in subiecto existens præter rem sui fundamenti: qa non fit transmutatio in aliquo nisi secundum id qd̄ est res aliqua in ipso: quia & ipsa trāsmutatio non ē nisi res aliqua. Illud ergo qd̄ corrumpitur & trāsmutatur in aliquo absq; omni transmutatione & corruptione secundū aliqd aliud in illo existēs necessario est res aliq̄ in illo ꝓter illud: & alia ab illo: qa si esset eadē cū illo secūdū vnū & idē idipm̄ sil' & semel esset trāsmutatū & nō trāsmutatū, qa cū scdm relationē sit mutatio ei⁹ in eo i quo est fundamētū, absq; oī mutatione ei⁹ scdm rē fundamēti relatio ergo est aliqua res vera in subiecto existens præter rē sui fundamenti: & non purus modus

Ad argu. in oppositum.

quia ſecũdum illũ non fit per ſe tranſmutatio. ET eſt dicendum: ꝙ ſecũdũ Simpliciũ aliud eſt genꝰ mutatiõis quo reſpectus ſiue relatio vt habitudo mutatur in ſubiecto: vel vt verius loquar, fundamentũ aut ipſum ſubiectũ ſecũdũ relationem: et aliud eſt genus tranſmutationis quo res aliqua abſoluta vt res fundamẽti tranſmutatur in ſubiecto aut ſubiectũ ſecũdũ ipſum: ſecũdũ ꝙ Boetius de trini. ca. xiii. priꝰ genꝰ relationibꝰ tribuit: & ſecũdũ remouet ab eiſdẽ, dicẽs. Stet aliqs: ei igit̃ ſi accedã dexter: ille erit ſiniſter ad me cõparatꝰ: nõ ꝙ ille ipſe ſiniſter ſit: ſed ꝙ ego dexter acceſſerim. Rurſum ego ſiniſter accedo: iterũ ille fit dexter: non ꝙ ille ita ſit p ſe dexter: velut albus & longus: ſed ꝙ me accedente fit dexter: atꝙ id quidẽ a me: & ex me: miníme vero ex ſeſe. Vel loquendo de ſecundo gñe tranſmutationis dicit phs in p̃dicamẽtis, ꝙ ſola ſubſtãtia p ſui tranſmutationẽ eſt ſuſceptiua cõtrariorum: oratio aũt & opinio nequaq̃: ſed ſolũ p mutationẽ alterius, ſ. rei de qua eſt oratio vel opinio. Qd̃ tamẽ nõ fit abſq; tranſmutatione ſua de ſecũdo genere. Quis ergo, vt dicit Simpliciꝰ, ipſa ad aliquid nihil ſecundum ſe patiant̃ intelligi ſc̃dm primũ genus: fundamentis tamen vel ſubiectis illoꝝ tranſmutatis (intelligo vel in vno extremo vel in ambobꝰ) & ipſa ad aliquid ſimul tranſmutãt̃ & hoc ſimpliciter p accidens in illo in quo fit tranſmutatio ſecũdũ fundamẽtũ: & accidentaliter per accidẽs in illo in quo non fit tranſmutatio ſecũdũ ipſum fundamẽtũ. Si ergo (vt dicit Simplicius) tranſmutant̃ ſicut nata ſunt tranſmutari: eius igit̃ vt dicit qd̃ eſt a dextris & patris & filii ſcimus tranſmutationẽ ſecũdũ ꝙ talia. Patris em̃ tranſmutatio eſt filii alteratio: & in oĩbus ad aliquid eadẽ ſufficit ratio. Si em̃ natura eoꝝ in altero eſt & ad alterum: illo altero tranſmutato & ipſa ſimul tranſmutant̃. Turbat aũt multos (vt dicit) ꝙ nõ videt̃ circa ipſa ad aliquid ſecũdũ ſe tranſmutationem, hoc aũt non eſt dignũ exquiri. Nõ em̃ inquãtũ ſecũdũ ſe ſunt: ſed inquãtũ ad aliquid oportet conſiderare circa ipſa tranſmutationem. Si em̃ entiũ ſunt, quia ſunt ad alterũ, quid mirũ ſi illiꝰ alterius tranſmutatio & alteratio ſit ipſius tranſmutatio qd̃ ſe habet ad aliqd̃? Nõ em̃ inquãtũ qualis nec inquãtũ quantus, cõſiderãdũ ipſius tranſmutationẽ: quia & ſic corrumpuntur cũ alteratione & tranſmutatione fundamentoꝝ: ſed cũ ea q̃ ſibi conuenit, ſecundũ ꝙ poſtea patebit. Sic ergo patet ꝙ ſecũdũ ꝙ iã dictũ eſt in diſſolutione p̃cedentis rationis, non poteſt argui ꝙ habitudo non ſit aliquid extra intellectũ: qa nõ manet in eo in quo eſt nullo corrupto in eodẽ ſed in alio, hoc em̃ naturæ ſuæ eſt qua differt a natura abſolutoꝝ: q̃ nõ corrũpunt̃ in ſubiecto corrupto alio extra. Vñ aſpiciendo ad ſecũdũ genus tranſmutationis quaſi reſpectu illiꝰ nihil reputãdo tranſmutationem ſecũdũ primum genus, ipſam vocat vocabuli amiſſionẽ Boetius cũ dicit de trini. ca. xiii. Si auferas ſeruũ abſtuliſti quoq; dñm. Si auferas albedinẽ, abſtuleris quoq; albũ. Sed intereſt ꝙ albedo accidit albo: & ideo albedine ſublata perit album. at in dño ſi ſeruũ auferas, perit vocabulũ quo dominus vocat. Aſpiciẽdo vero ad primũ genus tranſmutatiõis ſubdit. Sed nõ accidit ſeruus dño vt albedo albo: ſed poteſtas q̃dã qua ſeruus coerceꝫ a dño: quæ qm̃ ſublato ſeruo deperit, cõſtat nõ eã p ſe domino accidere ſed p ſerui quodãmõ extrinſecus acceſſum. Appellat aũt ibi poteſtatẽ nõ aliqd̃ abſolutũ de genere qualitatis: ſed reſpectũ fundatũ ſup illud, abſolutũ em̃ manet p̃reunte reſpectu. Ex quo cõtinuo a relationibus remouet tranſmutationẽ penes ſecũdum genus ſubdens. Non ergo dicí põt p̃dicatione relatiua quicq̃ rei de qua dicit̃ ſecũdũ ſe addere vel minuere vl̃ mutare: quę tota non in eo qd̃ eſt eſſe cõſiſtit: ſed in eo qd̃ eſt in cõparatione. & infra. Quare q̃ ſecundũ rei alicuius in eo qd̃ ipſa eſt ꝓprietatẽ nõ faciũt p̃dicationẽ: nihil alterare vel mutare queunt: nullamq; oñino variare eſſentiã. Nec tñ ecõtra ex hmõi gñe tranſmutatiõis põt argui ꝙ relatio ſit res alia a ſuo fundamento inhęrens ſubiecto & p̃ter modũ eſſendi ad aliud. ipſi em̃ modo in eo ꝙ modus eſt, propria eſt iſta tranſmutatio & circa ſubiectũ & circa fundamẽtũ manẽs. Qd̃ patet in mõ eſſendi accidentis in ſubiecto. Cũ em̃ in ſubſtãtia panis primũ hñt eſſe accidentia q̃ manent in ſacramento altaris: & nõ ſũt i aliquo ſubſtãtia panis tranſubſtãtiata i corpus Chriſti: nulla tranſmutatiõe alia facta circa illa accidentia: facta eſt tranſmutatio circa ipſa ſecũdũ modũ eſſendi in: quia iã nõ ſunt in, quę prius fuerũt in. Et ſi iterũ p aliud miraculum reuerteret̃ ſubſtantia panis, vt prius, iã eſſet tranſmutatio circa illa accidẽtia de nõ eſſe in ad eſſe in. Et ſic ex tali mõ tranſmutatiõis ſecũdũ relationẽ potiꝰ põt ꝓbari ꝙ ex ſe p̃ter realitatem fundamenti relatio non ſit aliquid niſi modus purus q̃ contrariũ. Si enim eſſet aliquid aliud, ſecũdũ illud per ſe fieret tranſmutatio ſecũdũ primum genus tranſmutationis iã dictũ: & ſecũdũ ipſum modũ ad aliud p accidens ſc̃dm ſecũdũ genus tranſmutationis. Qꝫ etiã tranſmutatio iſto ſecundo genere tranſmutationis nõ arguit relationes reales in creaturis eſſe aliquid ſc̃dm rem p̃ter rem fundamenti & p̃ter modũ eſſendi ad aliud: qd̃ etiam nec arguit eã eſſe aliquid extra intellectum: hoc plane patet ex hoc ꝙ talis tranſmutatio eſt in relationibus q̃ ſunt ſecũdum rationem tm̃: & in intellectu opere intellectus. Ad tranſmutationẽ em̃ alialis ſecũdum locũ mu

B

C

tatur columna a dextro in ſiniſtrum: non autem econuerſo, non ſic tranſmutatio ſecundum dextrum & ſiniſtrum in animali ad quamcunq; tranſmutationem in columna. Tunc aũt iſta tranſmutatio arguit ſolummodo relationem ſecundum rem in vtroq; extremo, quando vice verſa & mutuo ad tranſmutationem cuiuſq; illorum per ſe ſecundum fundamentum & relationem nata eſt fieri tranſmutatio in altero, ſecundum relationem ſolum. Sicut enim nõ manet pater ſecundum habitudinẽ licet maneat ſcđm ſubſtantiam mortuo filio, ſic ecõuerſo patre mortuo non manet filius ſcđm habitudinẽ licet maneat ſcđm ſubſtãtiã. Sed qñ ad tranſmutationem vni⁹ ſm fundamẽtum & relationẽ fit tranſmutatio in vno, & non ecõuerſo, vt dictum eſt de columna & aĩali, tunc in illo eſt relatio ſcđm rẽ, ad cuius tranſmutationem trãſmutatur alterũ ſcđm relationẽ: in reliquo vero
D ſecundum rationem ſolũ. Et ſm hoc generale fuit apud phos q; relatio ſcđm rẽ nõ eſt niſi in trãſmutabilib⁹. Et ideo phi, quia ſcđm ipſos intellectualia ſeparata a materia nullã ĩ ſe oĩno nata ſunt recipere tranſmutationem penes ſecundum genus tranſmutationis: eo q; nullã in eſſentia ſua ſcđm ipſos habent cõpoſitionẽ: & q; propterea eis nihil poteſt accidere: nullã oĩno relationẽ realẽ poſuerũt neq; ad intra, neq; ad extra, vt dictũ eſt in tertia queſtione præcedente. Sed in hoc errabant circa relationes reales in deo ad intra: quæ fundãtur in eodem ſimplici qđ eſt diuina eſſentia: & ideo abſq; oĩni trãſmutabilitate & accidẽtalitate, vt iã ampli⁹ infra videbitur. Sed nõ errabãt circa relationes dei extra ad creaturas, quin verũ ſit q; illę non poſſunt ex parte dei eſſe ſm rẽ, ſed ſcđm rõnẽ tm̃. qđ bene declarat in deo circa relationes quæ dicunt ex tempore, Augu. in fine. v. de Trini. dicẽs. Quõ
E obtinebimus &c. vt habitũ eſt ſupra in quæſtione prima. AD illud vero q; arguebat relationem eẽ aliquid in re præter fundamẽtũ & modũ q; eſt eſſe ad aliud, eo q; eſt vnũ decẽ prædicamẽtorum: Dicẽdum ſm p̃dicta q; relatio p̃dicamẽtũ nõ ſolũ eſt modus, ſed res propter characterizationem: ſed nõ alia realitate q̃ q̃ ſui eſt fundamẽti & quã habet ab illo. Nec aliam realitatẽ habẽt ſex p̃dicamẽta quæ dicuntur extrinſecus aduenientia, licet non eodẽ mõ characterizandi. Prædicamẽtũ em̃ hñe non dicit niſi reſpectum habẽtis ad id quod habetur. & hoc propter acceſſum ſiue applicationem eius quod habetur ad habentem, & non econuerſo. Vnde & characterizationem ſuam contrahit nõ ab habẽte: ſed abeo qđ habetur, ſcđm q; ſpecies p̃dicamẽti dicuntur calceatio, veſtitio, & hmõi, ab illis q̃ habent, ſ. a calceis & veſtibus & hmõi. ita q; prædicamẽtũ hñe quantũ eſt ex parte habentis non niſi modũ purũ importat. Et in hoc quodammodo contrario modo ſe habent prædicamentũ relationis & prędicamentum hñe. In prædicamento enim relationis relatio ex ordine ad id cuius ẽ habet realitatem: & ex ordine ad id ad quod eſt, habet rationem modi tm̃. In prædicamento aũt hñe reſpectus ex ordine ad id cuius eſt, non eſt niſi modus tm̃. ex ordine vero ad id ad qđ eſt habet realiF tatẽ. Et cũ aſſumebatur q; modus purus qui eſt eſſe in, licet ſit circa rem veram, non ex hoc habet realitatem vt cõſtituat prædicamentum: quare neq; modus eſſendi ad aliud: niſi relatio haberet aliquã ꝓpriã realitatẽ præter iſtum modum. Nec petit argumentum aliud q̃ rationẽ quare eſſe in non conſtituit p̃dicamentum ſicut eſſe ad. Et eſt dicendum q; generalẽ artẽ diſcernendi quis mod⁹ eſſendi habet conſtituere prędicamẽtũ, & qs nõ, docet nos Simplicius exponendo prædicamentum quando: in reſpondendo quæſtioni quam ibi mouet, ſic inquiens. Cum multa ſint ea quæ in aliquo, duo ſola. ſ. q̃ in tpe, & q̃ in loco, propria p̃dicamenta faciũt. Dicitur autem in aliquo, ſicut accidens in ſubiecto. Si enim aliud eſt albũ & aliud corpus, & aliud eſſe albũ in corpore: eſt aũt propoꝛtionale album qdẽ Sorati, corpus quidem tempori: eſſe autem album in corpore ei qđ eſt Socratẽ eſſe in tempore: propter quid ergo nõ ſecũdum hoc ꝓpriũ prædicamentũ extitit? propter qđ & nõ qđ eſt in vaſe aliud faciet p̃dicamẽtũ, & qđ in materia aliud: & qđ in toto pars: & qđ in partib⁹ totũ, & qđ genus in ſpeciebus, & qđ ſpecies ĩ genere? & ita eſſent nobis plura prædicamẽta. Et reſpõdet ſubdens. Igit̃ dicendũ q; non omne qđ in aliquo, dignũ eſt ſpeciali prædicamento, ſed ſola illa, in quibus hoc quidem continet: hoc aũt cõtinetur, vtroq; ſuam naturã ſeruante, & neutro alterius parte facto, neq; complẽte alterum. In his em̃ ſolum illud qđ eſt in aliquo, natura quędam determinata fit præter habitudinẽ ipam ſubſiſtens: veluti qđ eſt in loco, aut in tempore corpus eſſe. Ab hoc em̃ particulari tempore & loco ſeparata quæ in ipſis erant, ſubſiſtunt adhuc. Alia vero ſignata ei⁹ qđ eſt in aliquo hęc quidem completiua ſunt: vt partes & totum, & genera & ſpecies, & principans & principata: hęc autẽ non poſſunt ſeorſum ſubſiſtere, vt qđ in materia & ſpecies, & qđ in ſubſtãtia accidens. qđ quidem & forma ſubiecti fit. propter qđ & ſubiectum appellatur ſecundum illud puta album. Quomodo itaq; erit alterum in altero proprie, neq; abinuicem ſeparata ſecũdum hypoſtaſim, ſed ſecundum intellectum ſolum? quæ vero in tempore & in loco immo alias fiunt in alio, i. tempore & loco eadem numero: in ſubiecto autem alias in alio, idem ſecundum numerum fieri im

poſſibile eſt.Patet igitur ex dictis Simplicii ꝙ ratio circa id qđ eſt eſſe in,quare quãdoq; conſtituit propriũ prædicamẽtum,eſt qa.ſ.illud qđ eſt ĩ alio non ẽ cõpletiuũ ei⁹ ĩ quo ẽ:& ꝙ poſſit ſubſiſtere ſepatũ ſine illo ĩ quo eſt.Altero em̃ cor̃ deficiẽte,eẽ in nõ cõſtituit ppriũ pdicamẽtũ:& hoc ideo qa tũc eſſe ĩ eſſentiale eſt illi qđ ẽ in: & hoc vel tãq̃ cõpletiuũ ei⁹,vel tãq̃ ĩſeparabile ab ipſo.Sic.n.pti eſſentiale eſt ꝙ ſit in toto,& ecõuerſo toti ꝙ ſit in ptib⁹,& generi ꝙ ſit ĩ ſpecie,& ſpeciei ꝙ ſit ĩ gñe & formę ꝙ ſit in materia: & accidẽti ꝙ ſit in ſubiecto:& ſilr ſm oẽs alios modos eſſendi ĩ,præter eẽ in tpe,& eẽ ĩ loco,ĩ qbus eſſe in oĩno accidit ei qđ eſt ĩ,qa.ſ.qđ ẽ in non eſt cõpletiuũ ei⁹ in quo eſt:& põt ſubſiſtere ſeparatum ab eo in quo eſt.Cõſilr dico in ppoſito ꝙ eſſe ad in creaturis,quia omnino eſt accidentale ei qđ eſt ad:qđ quidẽ participat habitudinẽ eſſendi ad,eo ꝙ non eſt cõpletiuũ ei⁹ ad qđ eſt:& poteſt ſubſiſtere ſine illo.Quatuor enim & duo non ſecundũ ꝙ quatuor & duo ſunt ad aliquid:ſic enim vnum eorum eſt in altero,vt pars in toto,& totum in partibus: ꝑ quod vnũ eor̃ eſt completiuum alteri⁹,& pars toti⁹:& vnũ eorũ eſt inſeparabile ab altero, vt totũ a pte:ſed ſunt ad aliquid ſcđm ꝙ cõſiderantur vt qdã exceſſus maioris & minoris.Scđm hoc em̃ vnũ eorũ nõ eſt cõpletiuũ alteri⁹,ſed ab eo ſeparatũ,vt ĩ eis ſcđm aliud cõſideretur eſſe ad,& ſcđm aliud eſſe in.Se ipſo em̃ duo ineſt quatuor,ſicut & ſeipſa albedo ineſt corpori:ſed nõ ſeipſo duo ẽ ſubduplũ ad quatuor:neq; quatuor duplum ad duo,ſicut neq; ſeipſo album vnũ eſt ad aliud album ſine aliquo colbo.Ipſa enim ſubiecta neq; ſecundum ſe,nec vt ſubſunt fundamẽtis relationũ,non ſunt ex ſe,aut per ſe ad,ſed ſolũmõ ipſa habitudine qua participãt:niſi per coexiſtẽs, dicente phio.v.Metaphyſicæ cap.de relatiõe.Et relatiuorũ qđdã dicit modo accidẽtali,ſicut hõ:qui eſt relatiuus qa accidit ei eẽ duplũ alicuius,& hoc eſt relatiuoꝝ: & ſimiliter accidit eidẽ vt ſit albũ & duplum etiam.Vbi dicit Commen.Homo em̃ ſecundum ꝙ homo neq; eſt duplũ neq; albũ.Quia igit̃ ei cui conuenit eẽ ad omnino accidit ei ad,quia poteſt eſſe & non eſſe ad:idcirco dico ꝙ eſſe ad,eſt aliqd præter illud cuius eſt,exiſtens extra intellectum ſubſiſtens in hypoſtaſi,& conſtituens prædicamentũ:ſed nõ ſine characterizatiõe ab eo in quo fundatur ſcđm ꝙ dictum eſt.Eſſe autẽ in,qđ cõuenit accidẽti,quia ipſum accidẽs ſecundum naturã ĩſeparabile eſt a ſubiecto:ita etiã ꝙ ſi ꝑ miraculũ ſeparetur,naturalem habet dependẽtiam & inclinationẽ ad ſubiectũ: idcirco omnino ẽ ei ſecundũ naturam eſſentiale ꝙ ſit in.Et propterea hmõi eſſe in non eſt extra intellectum aliquid ſubſiſtẽs in hypoſtaſi,nec cõſtituit prædicamẽtum ſicut facit eſſe ad,q̃q̃ neutrũ eorũ ex ſe ſit aliud q̃ purus modus eſſendi.Vñ ipſa albedo & ſuũ eſſe in,ambo accidũt corpori ſcđm eandẽ rõnẽ accidentis:& ſcđm eandẽ rõnẽ denominãt corpus.Idem em̃ eſt corpus eſſe albũ qđ albedinẽ eſſe in corpore,propter qđ ad idem pdicamẽtũ pertinẽt.Vnde ſicut habere albedinẽ nõ ptinet ad pdicamẽtũ hre: ſed ſolũ ad pdicamẽtũ qualitatis ad qđ pertinet albedo,ſic & albedinẽ eſſe ĩ , nõ ptinet ad aliđ pdicamẽtũ q̃ ad qđ ptinet albedo.ꝓpter qđ inoleuit vſus dicendo & bene: ꝙ accidentis eſſe eſt ineſſe : q̃uis ipſum ineſſe ſit modus quidã ipſius rei q̃ eſt accidens:quo reſpicit ſubiectum:& eſſe ei⁹,ſiue ſcđm eſſentiã,ſiue ſm exiſtentiã ſit modus ali⁹ eiuſdẽ,quo.ſ.reſpicit deum vt cauſam eſſentiæ ſuæ ſecundum formam:vl̃ exiſtẽtię ſm efficiẽtiam,vt habitũ eſt ſupra. Eſſe autem in ſeparato vt ĩ loco,aut tpe,& hſe aliquid ſeparatũ pnta tunicã in dorſo,vel galeam in capite,pertinent ad diuerſa prædicamenta.Non enim idem eſt eſſe album & eſſe ſimile ſiue ad aliud,quia nõ eſt niſi ad ſeparatum:& ſine quo poteſt eſſe qđ eſt ad illud:nec eo eſt album quo eſt ad aliud;Vnde eſſe ad quod conuenit rei ſeipſa non alteri⁹ participatione,quemadmodum vni albedini ꝙ eſſentialiter ſit ſimilis alteri,ad idem pdicamẽtum pertinet cũ eo qđ eſt ad.Vnã em̃ albedinẽ eſſe ſimilẽ alteri,idem eſt qđ vnã eſſe ſecundum ſpeciem eandem alteri.Eſſe aũt hanc illi eandẽ ſpecie,nihil aliud eſt q̃ hanc & illã eſſe albedinẽ ſimpliciter:q̃ eſt eadem ſm ſpeciẽ ſuper vtrãq ,vt in qua habent eſſe idẽ,& eſſe ſimpliciter ſicut inferius in ſuperiori,aut indiuidiuum in ſpecie,qđ reducitur ad modum eſſendi ſpeciem in genere: qđ eſſe in nõ ſeparat prædicamentum,vt dictũ eſt.Sed hic aligs obuiãs dicet,ſicut albedo ſeipſa eſt ad , cum dicit ſimilis alteri albedini, ſic albũ ipſa albedine ſua eſt ad,cum dicitur ſimile alteri albo,quia ſicut ibi eſſe ad non pertinet ad aliud prædicamentũ q̃ ad qđ pertinet albedo:ſic nec hic ptinet ad aliud pdicamentum.Et eſt dicendum ꝙ nõ eſt ita,ſecũdum ꝙ alibi magis expoſuimus,qm̃ eſſe ad,quo albũ dicitur eſſe ad quando dicitur albũ eſſe ſimile albo, non conuenit ei ratione albedinis vt eſt albedo ſicut albedini conuenit eſſe ad,ratione qua albedo ẽ,cum dicit albedo eſſe ſimilis albedini,immo illud eſſe ad conuenit albo ratione albedinis vt eſt ſubiecto inhærens.Vnde non refert albedinem ſicut refert cum vna albedo dicitur ſimilis alteri,ſed refert ipſum album.Et ſic iſtud eſſe ad,omnino eſt accidentale illi quod eſt ad,& ratione fundamenti,& ratione ſubiecti illius,& rõne compoſiti ex vtroq ;ſed aliter accidit fundamẽto,aliter ſubiecto eius: aliter vero compoſito ex vtroq ,vt

G

ſam infra videbit. Propter qđ refert non fundamentum, ſed vel ſubiectũ eius, vel compoſitum ex vtroq; & ſiue hoc, ſiue illud, ſiue vtrũq; referat, licet diuerſimode, vt patebit ibidẽ, tñ illud non refert ſeipſo, aut ipſo fundamẽto, puta albedine, quẽadmodum ipſa albedo ſeipſa abſq; alicuius alterius participatione refertur ad aliam albedinem cum dicitur ei ſimilis: ſed refertur participatione accidentalis habitudinis. Vnde iſta eſt per ſe ſecundum primum modum dicendi per ſe, duplum eſt ad aliud: iſta vero, quantũ ẽ ad aliud, eſt per ſe ſm ſecundum modũ dicendi per ſe. Duplũ enim duplicitate eſt ad aliqd, ſicut hõ humanitate eſt animal: & eſt prædicatũ de ratione ſubiecti & forma eius. Quantũ vero quãtitate eſt ad aliquid, ſicut homo humanitate eſt riſibilis, & eſt ſubiectũ
H cauſa ꝓdicati, iſta aũt, hõ ẽ ad aliqd, eſt ꝑ accidens. Eſt aũt ſciẽdũ ad maiorẽ declarationẽ iã dictorũ & eorũ q̃ in qbuſdã aliis Quolibet dixim⁹: q̃ relatio ſup formã abſolutã habet fundari tripl'r. Vno mõ ſup formã accidentalẽ vt hẽt eſſe in ſubiecto, puta ſimile ſuper albedinem vt eſt in corpore. Alio modo ſuper formã ſubſtantialẽ, vt habet eſſe ĩ ſuppoſito: & ſuper humanitatẽ, ſm q̃ hẽt eſſe in Sorte & Platone. Tertio ſuper hanc aut illam, vt ſecundum ſẽ conſideratur præter eſſe in ſubiecto aut ſuppoſito. Primo modo eſt relatio oĩno accidentalis ſubiecto. Scdo modo eſt ſubſtãtialis ſuppoſito pro quanto forma ſpeciei ẽ ſubſtãtialis ſuppoſito, ſed ſolũmõ accidẽtalis ꝑ quãto accidit formæ q̃ ſit in ſuppoſito, & neutro modo denoĩat ſuum fundamẽtũ, ſed ſolũmõ ſubiectũ aut ſuppoſitũ. Nõ enim dicimus ſecundum hos modos q̃ albedo aut humanitas ſit ſilis, aut ſimilitudo, ſed ſolũmõ dicimus q̃ albũ eſt ſimile albo albedine: & vn⁹hõ alteri hũanitate. Relatio tertio modo ẽ oĩno eſſentialis, & nullo mõ accidẽtalis rõne ipſi⁹ fundamẽti: etſi forte aliqd accidẽtalitatis hẽt qa nõ hẽt ab vna illarum formarum cauſari, aut ſm actũ fundari ſuper ipſam niſi ꝑ coexiſtẽtiã alteri⁹, ſed illa accidẽtalitas non facit q̃ pertinet ad aliud ꝓdicamẽtũ, ſicut neq; accidẽtalitas eius qđ eſt eſſe in, licet ſe parari põt ab accidẽte in ſacramẽto altaris. Q; vero ꝓponebat vlterius: q̃ ſm Boetiũ et Simpliciũ decem prædicamenta ſunt decem prima genera rerũ ſignãtia ſiue primarũ & ſimpliciũ rerum ſignificatiua, vt ſecundum hoc totidem rebus diſtinguantur quot ſunt genera: Dicendum q̃ ipĩ accipiunt ibi rem large pro omni eo quod eſt aliquid extra animam ſubſiſtens in hypoſtaſi vel natũ ſubſiſtere, et hoc largiſſime ſumendo hypoſtaſim & ſubſiſtere ad id quod habet realitatẽ ꝓpriam exiſtẽs per ſe, et ex ſe, & in ſe, qđ proprium eſt ſubſtantiæ, cui propriiſſime conueniunt rõ ſubſiſtẽdi, & ratio hypoſtaſis, & ad id qđ habet realitatẽ ꝓpriã exiſtẽs in alio: qđ cõuenit accidentibus abſolutis. ſ. quantitati & qualitati ſolummõ, & ad id qđ eſt modus illius qđ nõ eſt cõpletiuũ alteri⁹: & poteſt ſubſiſtere ſeparatũ ab eo: & hoc inquãtũ recipit characterizationẽ ab alio. Scdm iã dictũ modũ, vt dictum eſt, non ſolũ cõuenit ꝓdicamẽto relatiõis: ſed aliis ſex extrinſecus aduenientibus, quẽ admodum ſecundum differentias loci & tpis characterizant ꝓdicamentũ vbi & quãdo: & ſm differentias fundamẽtoꝝ characterizantur quando & vbi: qđ adhuc in pte iã amplius patebit iferi⁹.
I Et q̃ vltimo aſſumitur q̃ relatio præter modũ ad aliud & rem fundamenti non poteſt eſſe niſi res aliqua inhærens alteri vt ſubiecto: Dicẽdum q̃ negare qn prędicamentũ relationis realis ſm totũ accidens ſit in creaturis. ſ. & ſcdm rationem illã qua modus eſt ſcdm ſe: & qua habet characterizationẽ a fundamento, licet alio & alio modo, vt iam videbitur: omnino abſurdum eſt. dicẽte Augu. v. de Tri. c. iiii. Nihil in deo ſm accidẽs dicitur: qa nihil ei accidit. Nec tñ oẽ qđ dicit ſm ſubſtantiã dicit. In rebus eñ creatis atq; mutabilibus qđ nõ ſcdm ſubſtãtiã dicit reſtat vt ſm accidẽs dicat. Omnia eñ accidunt eis q̃ vel amitti poſſunt vel minui, et magnitudines, & qualitates, & qđ dicit ad aliquid, & ſitus & habitus, et loca & tpa & opera atq; paſſiones. Dicit autẽ amitti poſſunt vel minui: qa amiſſio vel minutio, cũ ſint mutationes, ſigna ſunt et indicia q̃ q̃cũq; talia ſunt q̃ amitti ꝑñt vel minui accidẽtia ſunt illi⁹ a quo amitti et in quo minui ꝑñt. Propter qđ dicit cap. xvi. Nihil accidit deo temporaliter, qa non eſt mutabilis. et infra. Vt ea accidẽtia ſint q̃ cũ aliqua mutatione rerũ de qbus dicuntur accidũt. Econtrario autem eſſe accidẽs in aliquo, eſt cauſa mutabilitatis ſm illud in eodẽ. Juxta illud qđ dicit cap. ii. Deo aliquid accidere nõ ꝑõt: et ideo ſola eſt incommutabilis ſubſtãtia vel eſſentia quæ deus eſt. et cap. xvi. Ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur. Hic ergo oportet videre quõ relatio ſit accidens: et quomodo differat ab accidẽtibus abſolutis: et quo
K modo ſit aliquid in ſubiecto exiſtẽs: et quomodo non. Ad cuius intellectum ſciendum eſt: q̃ omnes relationes reales oportet ponere accidentia eſſe in creaturis: et hoc tam rõne habitudinis ſiue modi quẽ iportãt q̃ rõne characterizatiõis: licet aliter et aliter, ex quibus, vt dictũ ẽ, integratur ꝓdicamẽtũ relationis: vt ſm hoc vere totũ ꝓdicamẽtũ relatiõis dicatur eſſe prędicamentũ accidentis. dicente Sĩplicio ĩ expoſitione. Eorum aũt quæ ſunt, habemus decem prædicamentoꝝ diuiſionẽ in duo. Nouem eñ ſub accidente cõprehendũtur: et ſubſtantia prima alioꝝ numeratur. Et hoc verum

eſt generaliter appellando accidens omne diuiſum ex oppoſito contra ſubſtantiam. Vt enim ſtatim ſubdit, quæcunq; non ſunt accidentia omnino ſubſtantiæ ſunt, appellãdo, ſ. accidẽtia q̃cũq; ſubſtantiæ, & aliis p̃exiſtentibus in ſubſtantia ſupueniunt. Modis tamen diuerſis accidẽtia dicunt p̃dicamenta abſoluta, quantitas, ſ. & q̃litas, & illa p̃dicamẽta ſeptẽ q̃ habitudines iportant. Simplicius ſuper illud, Eorum quæ ſc̃dm nullam commixtionem dicuntur, diſtinguit prædicamenta ſic. Exiſtentiarum hæ quidem ſc̃dm ſe habent eſſe: quas oẽs ſubſtãtia cõprehendit: hæ autem in aliis ſubſiſtunt. Et harum hæ quidem ſecundum habitudinem conſiderantur: hæ autem ſine habitudine ſunt. & earum quæ ſine habitudine, hæ quidem ſecundum formationẽ conſiderantur: & ſunt oẽs ſecundum quale. hæ autem ſecundum diſtenſionem: quæ ſunt p̃m quantum. Earum vero q̃ p̃m habitudinẽ, hę quidẽ dicunt conuerſa: quas oẽs cõtinet ad aliqd prędicamẽtũ: hæ aũt dicunt nõ cõuerſa. Per qđ intelligit q̃ illa de p̃dicamẽto relationis mutuos habẽt reſpectus p̃m quos æqualiter dicuntur adinuicem: illa vero alia ſex nequaq̃, ſed in illis reſpectus ſolus eſt in vno in ordine ad alterum. dicente Simplicio. In vbi & quando non accipitur temporis & loci habitudo ad id qđ eſt in loco & tempore: ſed eius qđ eſt in loco ad locum: & qđ eſt in tempore ad tempus, & ſic de aliis vnde nec ad ſe mutuo dicuntur. Expreſſius autem differentem accidentalitatem in iſtis ſeptẽ poſſumus diſcernere ſic. Cum eñ generaliter dicuntur accidentia quæ aliis præexiſtentibus ſupueniunt: aut ergo ſupueniunt eis toraliter ab intra: & dicuntur accidentia omnino intrinſecus aduenientia, vt ſunt quantitas & qualitas: q̃ ex ſola natura abſoluta eius cui aduenĩũt vt ſubiecto, accidunt eidẽ: aut ſupueniũt toraliter ab extra, & dicunt accidentia ſex oĩno extrinſecus aduenientia, quia ex ſolo reſpectu eius cui ſuperueniunt ad alterum, vel alterius ad ipſum adueniunt illi. Vnde iſta vel aduenĩunt ex ordine alterius ad id cui adueniunt, vel econuerſo. Primo modo eſt vltimum prædicamentũ. ſ. habere: qđ habenti aduenit ex ordine eius qđ habeť ad habentem. dicit eñ reſpectũ quẽ habet habẽs ad id qđ habeť: qa illud applicatũ eſt ei. Secundo modo ſunt quinq; alia p̃dicamenta extrinſecus aduenięntia. aduenĩũt eñ ei cui⁹ ſunt ex ordine ipſius ad aliud. Propter qđ inter p̃dicamenta omnino extrinſecus aduenientia ſolũ prædicamẽtũ habere dicitur acqſitũ, ranq̃ magis extrinſecus aduenięns: propter qđ & vltimo ordinatur. dicẽte Simplicio in expoſitione p̃dicamẽti habere. Ariſtoteles qđ ex ſeipſo oẽ principali⁹ exiſtimat eſſe eo qđ extrinſec⁹ aduenit & acqſito. quoniã alia quidẽ omnia genera, vel in ſubſtantia, vel in habitudinibus quibuſdã exiſtẽtia a ſe ipſis partem quãdam ad eſſe conferunt: habere autem extrinſecus totum & acquiſitum circa nos fit. Propter qđ vltimo ponit ipſum. a ſeipſis intelligo. i. ex eo q̃ ex ſola natura ei⁹ cui⁹ ſunt, hoc habẽt Talia eñ ſunt actio, paſſio, quãdo, vbi, & ſitus. Actio eñ & paſſio aduenĩunt motui in paſſo ab agẽte: quia ſuper motum nihil addunt niſi reſpectus diuerſos quibus inter ſe diſtinguuntur. Ambo enim fundantur in motu qui ab agente præterit in paſſum. Actio enim formaliter dicit reſpectũ fundatum in motu, vt habet eſſe & procedere ab agente. Paſſio vero formaliter dicit reſpectũ fundatum in eodem motu vt ipſe recipitur in paſſo. In quo differunt prædicamentũ actionis & paſſionis ab aliis tribus. qm̃ actio & paſſio habent in paſſo fundamẽtũ immediatum, ſcilicet motum elicitum ab agente in paſſo. Alia vero nihil ponunt in eo in quo ſunt niſi reſpectum purum immediate fundatum in illo. Quãdo vero aduenit ei qđ eſt in tẽpore ex ordine illius ad ip̃m tp̃s: & formaliter dicit reſpectum quendam eius qđ eſt in tempore ad ipſum tempus ex hoc q̃ eſt in ipſo. Vbi autẽ ſupuenit ei qđ eſt in loco ex ordine eius qđ eſt ĩ loco ratiõe totius ad locũ. formaliter eñ dicit reſpectum totius exiſtentis in loco ad ipſum locum rõne totius loci adæquati locato: & hoc rõne eius qđ ſic eſt in illo. Situs vero ſuperuenit toti qđ eſt in loco ratione ſuarum partium ordinatarũ in loco: & hoc ex ordie ipſarũ ad ptes diuerſas loci: ĩ eo videlicet q̃ diuerſimode ſituanť, ſiue diſponunť in illo. Prædicamẽtũ vero relatiõis mediũ ẽ iter p̃dicamẽta oĩno ĩtrĩſec⁹, & oĩno extrinſecus ſuperuenięntia. Habitudo enim in qua conſiſtit, partim eſt intrinſecus aduenięns: ptim vero extrinſecus. Relatio enim vt eſt prædicamentum ſecundum prædicta, duo habet in ſe & rationem modi ad aliud, & rationem characterizationis. Et ratione vtriuſq; habet accidentalitatem, ſed diuerſimode quia accidentalitatẽ characterizationis omnino habet ab intrĩſeco. ſ. ab ipſo fundamẽto. Accidentalitatẽ vero modi quę eſt nuda habitudo: partim habet ab intrinſeco vt a ſuo fundamẽto, & partim ab extrinſeco vt ab aliquo ſibi correſpondente extra. Vt propterea relatio q̃q̃ media ſit inter accidentia intrinſecus & extrinſecus aduenientia: magis tamen ab intrinſeco aduenit q̃ ab extrinſeco: & magis connumeratur accidentibus intrinſecus q̃ cum extrinſecus aduenientibus. Propter quod etiam vocatur relatio habitudo cognata, cum aliorum ſex habitudo voce

tur ſimpliciter aduentitia. dicente Simplicio. Præordinentur quæ ſecundum ſe his quæ ad aliquid. Factis pluribus neceſſe eſt aduenire habitudinem ad aliquid. Poſt hoc autem alia prædicamenta non ſecundum cognatam habitudinem, ſed ſecundum aduentitiam. Fundamento enim ſimilitudinis vt albedini, quantum eſt de ſe, eſſentiale eſt q̃ ſuper ipſam fundetur ſecundum actum, & nata ſit fundari habitudo ſimilitudinis: & eſſentiale eſt albedini quantum eſt de ſe q̃ ſecundum eam album dicatur ſimile. Sed non habet hoc ex ſe ſola perfecte, & ſecundum actum, ſed ſolummodo ex coexiſtentia alterius albedinis in alio ſubiecto. dicente Simplicio. Videntur autem quæ ad aliquid, ſimul eſſe natura. Non enim habitudo eſt in vno, ſed alterius ſemper ad alterum. Oportet igitur ambo coexiſtere ſi debeat habitudo in ipſis ſaluari. altero ſolo manente non erit habitudo. Vnde quia reliquum vel poteſt coexiſtere vt ſecundum actum ſit habitudo, vel non coexiſtere vt non ſit ſecundum actum habitudo: & hoc præter ipſius fundamenti corruptionem & ipſius ſubiecti: ideo ſecundum definitionem accidentis quæ eſt quod adeſt & abeſt præter corruptionem ſubiecti, prædicamentum relationis omnino eſt accidens. quia non ſolum adeſt, & abeſt præter corruptionem ſubiecti, ſed etiam præter corruptionem fundamenti Et propter hoc mutatio fit ſecundum ad aliquid in vno ad mutationem ſecundum rem abſolutam in ſolo altero. Sed eſt aduertendum q̃ licet totum prædicamentum relationis vt dictum eſt accidens ſit, & ratione modi & ratione characteris: q̃ tamen eſt alia & alia ratio accidenta
M litatis hincinde: & alia atq; alia ratio eius cui accidit. Ratione enim characteris tribus modis ſolet aſſignari habitudinis characterizatio. Vno modo vt ipſum fundamentum ponatur cum ipſa habitudine conſtituere prædicamentum & hypoſtaſim relationis: quemadmodum ſi figura quæ eſt in ſigillo cupreo character cupri, eſſet in cæra applicata eadem numero character cæræ. Alio modo vt non ipſum fundamentum ſit character habitudinis: ſed aliquid a fundamento quaſi impreſſum habitudini: quemadmodum ſigillum non ſuam figuram imprimit cæræ: ſed eius ſimilem. Tertio modo vt nihil aliud intelligatur habitudinis characterizatio q̃ determinatio ad illud in quo fundatur: quæ ex ſe indeterminata eſt: quemadmodum ſimitas eſt curuitas determinata naſo: quæ ex ſe indeterminata eſt ad naſum & ad alia. Et iſte eſt modus quem tetigimus ſupra: & ſecundum illum modum ex diuerſa determinatione per diuerſa fundamenta habitudo diuerſificaretur ſecundum ſpeciem & genera ab illis abſtracta. Et ſecundum hoc cum habitudo fundatur ſuper vnum in qualitate, vt ſuper duo alba, dicitur ſimilitudo: quando vero ſuper multa in qualitate, dicitur diſſimilitudo. non q̃ aliquid præter modum ſiue habitudinem ſit de prædicamento relationis, vt videlicet res fundamenti vel aliquid ab ipſa quod eſt in ipſa habitudine, & aliud ab ipſa. & hoc quemadmodum ſi diceremus motum non eſſe de prædicamento actionis & paſſionis: ſed ſolum reſpectus quoſdam diuerſimode fundatos in motu & determinatos per ipſum: & ſic de cæteris prædicamentis quæ conſiſtunt in habitudine, vt nihil dicamus eſſe de prædicamento illorum niſi nudam habitudinem diuerſimode determinatam ſiue characterizatam in hoc q̃ reſpectus illorum aliquo determinatur vt iſta determinatio dicatur realitas prædicamenti relationis. Iſtud videtur multum probabile. Per huiuſmodi enim characterizationem etſi prædicamentum relationis nõ contineat in ſe rem fundamenti, vt q̃ ſimilitudo non ſignat albedinem in qua fundatur: quaſi tamẽ ipſam ſignat
N inquantum per ipſam determinatur. SECVNdus vero modus videtur mihi habere falſam imaginationem & impoſſibilem. Non enim character qui eſt aliquid ſecundum rem abſolutum in aliquo ſecundum ſimile ſibi characterizat aliud ſibi coniunctum, niſi dans characterem ſe habeat vt ſeparatum ab illo, & corporale ſicut ipſum, quemadmodum cæra corporalis eſt & ſeparata a cupro, cuius ſimilitudinem characterizatione recipit. Nunc autem habitudo, cum ſecundum Simplicium ſit corporale qd & inſeparatum a ſuo fundamento, non ſic ſe poteſt habere ad album. Propter quod non videtur mihi q̃ illo ſecundo modo poteſt characterizari vt ponat in habitudine aliquid re diuerſum omnino & ab ipſo modo ad aliud, & ab ipſo fundamento: ſecundum q̃ de hoc habitus eſt ſermo ſupra. Primus modus, vt videtur mihi, eſt ille quem tenet Simplicius, vt patet ex ſupra dictis ſecundum ipſum, & non obuiat huic poſitioni niſi q̃ idem eſſet in diuerſis p̃dicamẽtis: quod ſimiliter videt Simplici⁹ negare de relatione, vt ſupra habitũ eſt. Sed huic reſpõdetur defacili: dicendo q̃ res alterius p̃dicamẽti puta albedo, q̃ qualitas eſt, ſm q̃ habet eſſe in, eſt de prædicamẽto qualitatis: ſed ſecundum rationem characterizãdi habitudinẽ nõ ẽ incõueniens q̃ ſit de p̃dicamẽto relationis. dicẽte Simplicio in expoſitione capituli de actiõe & paſ-

ſione. Ad aliqd ſecundū ſe ſecundum ſolam habitudinem cōſideratam in aliis p̄dicamētis habet eē Habitudo enim ſecundum ſe nō eſt. Sicut igit̄ in q̄li eſt ꝑm ſil̄e et diſſil̄e, ſic et in quanto ſecundum æquale & inæquale. Et nihil inconueniens idē eſſe ſub duobus prædicamētis pene eā q̄ ꝑm ſe hypoſtaſim, & penes habitudinē adinuicem, & hoc quemadmodū ſecundum aliquos mot⁹ q ꝑm ſe ē de genere quantitatis: aut illi⁹ prædicamēti in qđ eſt mot⁹: eſt tñ in generibus actionis & paſſionis in quantum reſpectus ꝑm quos diſtinguunt iſta duo p̄dicamēta fundant circa motum. Si igitur aſſignet characterizatio relationis prīo mō, manifeſtū eſt q̄ relatio ratione ſuæ characterizatiōis nullā aliā importat accidentalitatem q̄ eam quæ eſt ſui fundamēti: & ſic ſicut fundamētū ſuū accidens eſt ſubſtātię, puta albedo hoīs, & inhærēs eidē vt ſubiecto, ſic & ſil̄e: ſed p̄ fundamētū: nullā aūt hēt accidentalitatē reſpectu ſui fundamēti, imo magis idētitatē & cōſubſtātialitatē. Vnde ſi fundamētū non eſſet accidēs, nec ipſa ſil̄itudo accidens eſſet, ſicut nec relatio in diuinis accidēs eſt rōne ſuæ characterizationis: qa ſup diuinā ſubſtātiā & eſſentiā fundatur imediate. Et tñ dīa eſt in characterizando relationē hincinde: qa in diuinis relatio fundat ſup ſubſtātiā ſimpl̄r vt ſubſtātia eſt: propter qđ bene dicit̄ q̄ deitas eſt paternitas. In creaturis aut̄ nō fundat relatio quæ accidēs eſt, ſup accidens abſolutū niſi rōne ſuæ inhærentiæ in ſubiecto, propter qđ in illis nō dicit̄ q̄ albedo ē ſil̄itudo Et in hoc plus cōuenit relatio in diuinis cū relatione eſſentiali, vt cū ſimilitudine q̄ fundatur in albedine ſimpl̄r, qa de illa bene dicit̄ q̄ albedo eſt ſil̄itudo, vt dictū eſt ſupra. differūt autem in hoc q̄ relatio non denoīat in diuinis. Nō enim dicimus q̄ deitas eſt pater denominatiua prædicatione, vt deitas intelligatur referri paternitate, ſicut dicimus q̄ albedo eſt ſimilis. Et in hoc plus cōuenit relatio diuina cū ratione accidētali. Illa enim nō denoīat fundamētū. Nō em̄ dicim⁹ accidētali relatione q̄ albedo eſt ſil̄is, ſicut nec dicimus q̄ deitas eſt pater, vt iam expoſitum eſt. ſed & hic & ibi relatio denoīat ſolū ſuppoſitū, dicēdo in diuinis, generans eſt pater: & in creaturis, homo vel albū eſt ſil̄e. Si vero aſſignetur characterizatio relationis Tertio mō: ſic idem ſentiēdum eſt de relationis accidētalitate cū eo qđ iam dictū eſt de prīo mō, qa quaſi ꝑm idē currūt iſti duo modi. Sed quocūq̄ modo dictorū triū ponatur fieri characterizatio p̄ter rōnē modi ad aliud, nullā realitatē hēt relatio niſi a ſuo fundamento etiam largiſſime accipiēdo realitatē: ꝑm q̄ determinatio ſimilitatis dicitur ſua realitas. ita q̄ quæcunq; relationes ſuper idē fundant eandem habent realitatē. In diuinis em̄ oīno eſt eadē realitas oīm relationū diuinarū, qa fundant in eadē eſſentia: & in creaturis, cū idē ſcđm eandē albedinē eſt ſil̄is alii albo: & diſſimilis nigro, ſimilitudo & diſſimilitudo inquātū fundant ſuper eandē illā albedinē, habēt eādē realitatē. Vnde tā in diuinis, q̄ in creaturis q̄ relationes ſint reales hoc habēt a ſuo fundamēto: ſed q̄ ſunt diuerſæ, hoc habent ab eo q̄ ſunt ad obiecta diuerſa. Vnde ſil̄itudo & diſſil̄itudo fundatę ſup eādē albedinē ſūt diuerſę relatiōes: qa ſil̄itudo eſt ad ſil̄itudinē fūdatā in alia albedine: & diſſimilitudo ad diſſimilitudinē fundatā in nigredine. & cōſiſtit in iſta diuerſitas relationum fundatarū ſuper idē non niſi ex pte ipſius modi ad aliud: q diuerſus ē ſecundū diuerſitatē terminorū eadem exiſtente realitate in eiſdem. Vnde & q̄ fit tranſmutatio in relationibus p̄ tranſmutationē realē abſolutā in alio abſq̄ omni tranſmutatione abſoluta in ſuo ſubiecto, illa fit penes modū: nō aūt penes characterizatiōes niſi valde p̄ accidēs: iquātū nō pōt manere characterizatio ſub ratione characterizationis corrupto modo in quo habet eſſe. Vnde quia talis accidētalitas non exiſtit in relatione niſi ex accidētalitate ſui fundamenti, ideo accidentia q̄ ſequūtur fundamētum vt magis & minus, etiā ſequunt̄ hmōi relationē. dicēte Simplicio. Sine alio p̄dicamēto neq; intelligi p̄ñt ipſa ad aliquid. conſubſiſtunt em̄ ſemper in aliis. Propter hoc ergo q̄ñ accipiunt in p̄dicamēto habente contrarietatē, habebūt & ipſa contrarietatē. Sin autem, nō habebūt. Quæcū q̄ em̄ inſunt generi ſubiecto, inſunt & ad aliquid. Habent em̄ contrarietatem ſcđm q̄ qualia, ſed nō ſecundum q̄ ad aliquid. Sed neq; vna habitudo intenſionem & remiſſionem ſuſcipit. Q2 em̄ ad alterum ſe habēt, ſil̄r ſe habēt: & nō ꝑm q̄ habitudo & ad aliqd, ſed ꝑm q̄ talis, & ſecundū q̄ qualitas magis et minus ſuſcipiunt. Scđm q̄ talis, et ſcđm q̄ qualitas intelligo, i. ſcđm q̄ determinata eſt q̄litate fundamētaliter ſubiecta: et p̄ hoc characterizata ab ipſa ꝑm modū aliquē p̄dictorū. Si ergo loquamur de accidētalitate relatiōis rōne modi ad aliđ, cū ꝑm p̄dicta ille p̄tī oriat ab itrīſeco, ſ. a fundamēto: p̄tī ab extrīſeco. ſ. a ſibi corrīdēte: inquātū orit̄ ab extrinſeco nullam omnino habet accidentalitatē reſpectu ſui fundamenti, qa eſſentiale eſt ei quantum eſt ex ſe q̄ incommutabiliter fundet̄ in ipſa, vt dictū eſt. quēadmodū etiā i diuinis relationes nullā oīno hñt accidētalitatē reſpectu diuīę eſſētię, ſed iquātū hmōi accidētalitatē hñt ad ſubiectū ſiue ſuppoſitū qđ referūt, et hoc nō niſi p̄ fundamētū. qa. n. fundamētū accidit ſubiecto, et mod⁹ ad aliud fundat⁹ i ipō: ideo accīs denoīat ſubiectū ſicut et ipm fundamētū inquātū eſt cōcretum ſubiecto, et vnū p̄ accidēs cōſtituit ex acci-

dẽre & ſubiecto qđ eſt per ſe ſubiectũ relationis, licet ſcđm aliud genus accidẽtis. Sed in hoc differt modus iſte in creaturis & ī diuinis. In diuinis. n. eſt eſſentialis ſuppoſito qđ refert & denoiat, qa eſt cõſtitutiu⁹ ipſius. Hic aũt nõ ſubſtãtialis, ſed accidẽtalis, qa ſupponit ſuppoſitũ vt cõſtitutũ ī eſſe. Vñ penes modũ ad aliđ iquãtũ habet oriri a ſuo fundamẽto, nõ fit tranſmutatio ī ſuo ſubiecto niſi ad trãſmutationẽ ei⁹ ꝑm fundamẽtũ. Si vero cõſideret modi illi⁹ accidẽtalitas iquãtũ oriť ab extrīſeco: hoc nõ cõtigit ꝑm q ꝓ iã dictũ ẽ niſi qa illud extrinſecũ põt coexiſtere & nõ coexiſtere. Et ſic nõ ponit hmõi accidẽtalitatẽ p ſe ī reſpectu ad id, cui mod⁹ ille nat⁹ eſt ieſſe p ſe vt fundamẽto: & me diãte fundamẽto cuidã alteri vt ſubiecto ꝑm dictũ modũ, ſed ſolũ ī reſpectu ei⁹ ad qđ hẽt eẽ: nec p ſe illud extrinſecũ, ſiue adſit, ſiue abſit, ponit aliqd ineẽ, vel nõ ieſſe ſubiecto aut fundamẽto: ſed ſo lũ cũ adeſt ponit adeſſe, & cũ abeſt ponit abeſſe, & iõ ſi ex tali trãſmutatiõe arguať accñtalitas ī rela tiõe: illa nõ põt argui q̃ad ei⁹ eẽ ī, ſed ſolũmõ q̃ ad ei⁹ eẽ ad. Nõ. n. ex hoc ſubiecto vel fũdamẽto ieſt vl̃ nõ ieſt, qđ nõ ifuit, vel ifuit: ſed ſolũmõ ex hoc ſubiectũ p fũdamẽtũ ẽ ad aliđ ad qđ pri⁹ nõ fuit: vl
R nõ ẽ ad aliđ ad qđ pri⁹ fuit, & ſic reuera ꝑm modũ ſupra expoſitũ ꝑm relatiões fit mutatio, ñ ꝑm aliã rõnẽ eẽ ī, ſed ſolũmõ ꝑm rõnẽ eẽ ad. & ſcđm eũdẽ modũ ī creaturis relatiões p ſe hũt rõnẽ accidẽtis & ſunt accidẽtia ꝑm rõnẽ qua ſunt ad aliđ, nõ ſcđm rõnẽ q̃ ſunt ī alio, ſiue vt ī fundamẽto, ſiue in ſubiecto, & ſic ꝑm talẽ trãſmutationẽ ꝑm relationẽ trãſmutať ſubiectũ aut fũdamẽtũ quo ad eẽ ipo rũ ad aliud, vel nõ eſſe ad aliud: nõ aũt quo ad aliqd eis ieſſe, vel non ineſſe niſi p accidẽs: inquãtũ non adeſt nouus mod⁹ eſſe ad aliud niſi de nouo ſit fundat⁹ ī fundamento: & p fundamẽtũ inſit ſub iecto. Neq; deficit quo ad eſſe ad aliud, niſi deficiat quo ad eſſe in. Et per hunc modũ relatio etiã ꝑm q dicit purũ modũ ſiue habitudinẽ nudã eſſendi ad aliud, accidẽs eſt ī creaturis: & ꝑm ipam fit trãſ mutatio in ſubiecto: & circa fundamẽtũ, ſed nõ ẽ ꝓprie accidẽs fundamẽti: qa nõ fundať ī ipo rõne ſuæ eſſentiæ ſcđm ſe, ſed ꝑm rõnẽ ſuæ iherærẽtiæ, ſed tñ nõ ieſt niſi p ſubiectũ. Quia. n. fundamẽtũ ineſt ſubiecto, ideo & illud qđ ei ieſt, vt fundamẽto: p illud etiã ineſt ſubiecto: & ſic p illud etiã eſt ac cidens ſubiecti. Propriã tñ & p ſe inhærentiam ī ſubiecto, ſicut habent accidẽtia abſoluta, nequaq̃ hẽt. Vnde cum dicit ꝓhus ī ꝓdicamẽtis: Eoq; q̃ ſunt q̃dã ſunt i ſubiecto, & dicunť de ſubiecto: vt ac cidẽtia vl̃ia: quædam vero ſunt ī ſubiecto, & non dicunť de ſubiecto, vt accidentia ꝑticularia: inter qualia accidẽtia ſtati cõnumerat ad aliquid: ibi ſumit ſubiectũ large: & p ſubiecto quo iferi⁹ ī linea prædicamẽtali ſubiectũ ẽ ſupiori, quando dicit, q̃dã dicunť de ſubiecto: & p ſubiecto quo aliqd ſub iicit accidẽti quoquo mõ, qñ dr̃, q̃dã ſunt ī ſubiecto. Sed ſubiectũ & eẽ ī, ęquiuoce cõueniũt accidẽti bus abſolutis & reſpectiuis, qñ abſoluta p ſe ſunt in ſubiecto p inhærẽtiam: reſpectiua vero ratio ne habitudinis nequaq̃, ſed per ſe & prio nõ ſunt niſi ī ſubiecto fundamẽtaliter nõ ihærẽter, vt ipm fundamẽtũ appelletur ſubiectũ ꝓpter talẽ modũ eſſendi in. ſecũdũ q ſtatim ſupra dixit Simplicius Quæcunq; iſũt gñi ſubiecto, iſunt & ad aliqd. vbi expreſſe fundamẽtũ appellat ſubiectũ. p ipm aũt fundamẽtũ, vt dictum eſt, ſecũdario ineſt ſubiecto cuj ineſt fundamẽtũ. Talẽ aũt accidẽtalitatẽ nul lo modo põt hr̃e relationes in diuinis: qa nõ fundantur niſi ſup idẽ. Et ꝓpter hoc ī deo nullo mõ põt ꝑm relationem eſſe q̃cunq; trãſmutatio, ſicut eſt ī creaturis, niſi ponať in ipſo trãſmutatio ꝑm ſubſtãtiã, ſicut ī creaturis nõ põt eẽ trãſmutatio ſcđm relationẽ niſi ponať trãſmutatio ſcđm fun damẽtũ ī altero extremoꝝ, vel in vtroq;. In ad aliqd eñ p ſe omnino nõ fit trãſmutatio, ꝑm ꝓhum
S v. phyſi. Ex his vt ęſtimo põt patere q̃cũq; obſcura relinquimus circa relationes, maxime in creaturis de qbus per intentionem locuti nõ ſumus alicubi niſi in quæſtionibus de Quolibet.

SEquunť quæſita ptinẽtia ad diuerſas creaturas ſpecialiter. Primo ptinẽtia ad cre aturas ītellectuales. Secũdo ad creaturas nõ ītellectuales. Clr̃ca primũ q̃rebãť quædã ptinẽtia ad intellectuales communiter tã angelicã q̃ hũanã: & vnum cir ca creaturã angelicã tm̃: & plurima circa creaturam hũanã tm̃. Clr̃ca primũ proponebatur vnũ ex parte ītellect⁹: Vtrũ ſcięntia ſit aliqd cõpoſitum in ītellectu Quæ. iiii.
& duo ex parte volũtatis. Quorũ primũ erat de voluntate quo ad ſeipſam: vtrũ Quæſt. v.
voluntas moueat ſeipſam. Secundum vero erat de voluntate reſpectu intellectus: vtrũ iperare ſit Quæſt. vi.
actus voluntatis an rationis ſiue intellectus. Clr̃ca primũ arguitur q̃ ſcientia ſit aliquid compo Arg. princ.
ſitum ī intellectu. Primo ſic. ſcientia ſucceſſiue acgritur, ergo habet partes, quarum vna acquiritur Primum.
poſt aliã, oñe autem habẽs ptes eſt compoſitũ ex illis, ergo &c. Secundo ſic. p ſcientiã aſſimilatur Secundum.
homo compoſito ſcito, compoſito autem non aſſimilatur niſi p aliqđ compoſitũ. ergo &c. CON In oppoſitũ.
tra. non componitur ex materia & forma, quia non eſt niſi forma, nec ex accidente & ſubiecto, qa non eſt ſubiectum alicuius: qui ſunt duo modi compoſitiõis ad quos alii habẽt reduci. quare &c.
T Dicendum ſecundum q̃ alibi expoſuimus, loquendo de ſimplicitate dei: q̃ eſt quædam compoſi- Reſponſio.

tio qua aliquid componitur alteri: & eſt quædam compoſitio qua aliquid componitur ex aliis. Loquendo de primo modo compoſitionis, clarum eſt ꝙ ſcientia eſt compoſitum quid, quia componit intellectui ſcientis, ſicut accidens ſubiecto. Loquendo vero de ſecundo modo compoſitionis, cū ille multiplex ſit, vt ibi eſt expoſitum, aliquis illoꝝ conuenit ſcientiæ, & aliqs non. Eſt em̄ compoſitio quæ eſt ex diuerſis ſecundum rem in nullo conueniētibus, cuiuſmodi eſt illa quæ eſt ex materia & forma, de qua vt procedit ſecundū argumentum, patet ꝙ ſciētia nō eſt cōpoſita, qa eſt forma accidē talis non habēs materiā ex qua, ſed in qua tm̄: & non eſt dubitatio de ſcientia niſi an ſit cōpoſita ex ptibus formalib⁹, vt ſciētia ſit vna forma compoſita ex pluribus formis, & eſt cauſa dubitationis expreſſa in primo argumēto. Et eſt dicendum ꝙ omnis forma q̄ per agens naturale, aut modo naturali, tranſmutatione q̄ motus eſt, educitur de potentia ad actum, partes habet in quibus ſucceſſiue eē aliud & aliud ſibi acquiritur, differens ſecūdum completum & incompletū, proficiſcendo ab incōpleto ad completum: ita ꝙ vnum eorum ꝓcedat de altero, vt de eo qđ eſt in potentia & incompletū id qđ eſt in actu & completum: vltimo ſtando in aliquo ſimpliciter perfecto & completo ſecundum naturam illius formę. Quarum partium diuerſitas tripliciter poteſt intelligi, aut ſecundum rationem, aut ſecundum intenſionem, aut ſecundum rem. Primo mō ꝓtes habet oīs forma acqſita per motum intenſionis & remiſſionis: quia ꝓcedit de imperfecto ad perfectum in eadem forma ſpecifica. Magis enim & minus in forma nunq̄ differunt ſpecie, ſed numero tm̄, ſicut magis album & minus album: licet accidēt alr magis differt magis albū & min⁹ albū, q̄ æqualiter alba. Quin ergo ſcientia ſicut & albedo & quælibet alia forma recipiens intēſionem & remiſſionem partes habeat in ſua eſſentia, quemadmodum & omnis forma alia recipiens magis & minus, negare non poſſumus: immo expſſe cōceſſim⁹ & expoſuim⁹ quomodo hmōi partes habeat talis forma in quæſtione quadam de formarum intenſione & remiſſione. Sed ex talibus partibus talis forma non eſt dicēda eſſe compoſita: quia ſecundum declarata in iam tacta quæſtione, partes formæ recipientis intenſionem & remiſſionem non manent in eadem diſtinctæ abinuicem ſecundum ſuos gradus, in quibus natæ eſſent ſtare in diuerſis, niſi ſecundum rationem tm̄, ſemper minus intenſo manente in magis intenſo virtute ſolum, ita ꝙ eſſentia formæ eiuſdem conſideratæ ſm̄ rationem intenſi & remiſſi ſemper exiſtit ſimplex, non habens partes differentes re aut intenſione inquantum huiuſmodi, ſed ratione tm̄. ita ꝙ in quocunq; gradu ſiſtat, gradus alii qui virtute ſunt in illo, non ſunt differentes ab illo niſi ſecundum rationem ſolum. Quare cum differentia aliquorum in aliquo ſecundum rōnē ſolum non ponat compoſitionem in eodem, quemadmodū pluralitas rationum pfectionalium in deo nullam compoſitionem ponunt in ipſo: idcirco dico ꝙ ſcientia in intellectu nullo modo dicenda eſt eſſe compoſita ex talibus partibus q̄q̄ ſucceſſiue acquirantur. quia. ſ. nō manent niſi in eodem ſimplici, in quo non habent diſtinctionem niſi ſecundū rationem ſolum. Aliter tamen ſecundum rationem ſumitur hic differentia & in deo ſecundum rationes perfectionales quia hic ſecundum rationem accipiuntur diuerſi gradus in ipſa forma exiſtentes virtute: qui ſibi in eadem forma nati ſunt ſuccedere & ſeorſum ſtare: ibi vero ſecundum rationem in forma deitatis non concipiuntur rationes perfectionales vt diuerſorum graduum, quia gradus in forma deitatis nullo modo poſſunt eſſe nec intelligi neq; imaginari niſi falſo, ſed ſolummodo vt diuerſæ rationes: quibus rñdent in aliis formis diuerſi gradus ſtantes ſeorſum in diuerſis, differentes ſecundum rem. Vnde in deo concipiuntur rationes perfectionales vt differentes ſecundum rationem tm̄: & nō ſecundū intenſionem: nec ſecundum gradus. In formis recipientibus intenſionem concipiuntur partes eſſentiales vt differentes ſecundum rationem & gradus. SEcundo modo partes habet omnis forma quæ ſpecies eſt ſub genere, & ſunt partes illæ genus & differentia, ex quibus componitur, non vt ex differentibus re, ſed intenſione tm̄. Et ſunt aliqui qui ponunt ꝙ licet idem ſint ſecundum rem, differentia ſola intenſione, genus, & quæcunq; differentiæ eius exiſtentes in eodem bruto, puta in eodē animali corporeū viuēs ſpirās & ſenſibile: in gñatione tm̄ primo extenditur qđ gñatur ab eſſe ſubſtantiali in eſſe corporeū: & ex corporeo in viuum, & ex viuo in ſpirans, & ex ſpirante in ſenſibile: & ſic de cæteris, ſiue plura ſiue pauciora ponantur intermedia: vt ſicut ex parte generationis non eſt mediū mutationis ſimul cum principio nec idem ipſi: nec finis ſimul cum medio nec idē ipſi: ſic nec ex parte formę generatæ non ſimul generatur mediū cū primo, nec vltimū cum medio: nec eſt idē ipſi ſcđm intenſionē. Q̄uis em̄, vt dicūt, in fine & vltimo habēt eſſe vnū conſtitutū in ſubſtātia: ſi tm̄ ſimul habēt illa diuerſa eſſe ſubſtantię quę per motū recipiūt & complete: nō habēt niſi in vltimo. Qui ſic dicūt, generationē naturalē dicunt eſſe motū & formarū inchoatiōes in materia: ita ꝙ de veritate formæ nihil acquiritur

V

X

per generationẽ: ſed ſolũ eẽ aliud & aliud: ſcdm q̃ alibi plenius pertractaui, vbi declarauí quomo mihi viſum eſt q̃ generatio nõ ſit motus: ſed mutatio in fine motus alterationis p̃cedentis p̃parantis ſubiectũ ſcdm accidẽtia vt ſit materia neceſſitas ad generationẽ formę, quę tota ſcdm ſubſtantiã & omne eſſe ſuũ educitur de potentia materię. Sed quocũq̃ modo ſe habeat: de hoc planũ eſt q̃ id qđ ſic habet partes ſiue ſucceſſiue generatas ſiue ſimul: eſt compoſitũ ex diuerſis nõ ſecũdũ rem, ſed ſcdm intenſionẽ generis & differentię: ſed talem cõpoſitionẽ ex ptibus poſſumus pone re in ſcientia: quia ptes ſcdm intenſionẽ differẽtes habet ſicut albedo & quęcũq̃ alia forma ſubſtã
y tialis exiſtens in ſpecie ſpecialiſſima. TERtio modo ptes formales ſcdm rem habere aliquid in ſe cõtingit intelligere dupliciter: vel q̃ ptes hmõi ſint eiuſdẽ rationis in toto vel alterius & alterius. Primo modo linea eſt compoſita ex diuerſis partibus: quarũ q̃libet linea aliqua eſt: quas ſucceſſiue intelligũt lineã in ſe acquirere per motũ qui intelligũt pũctũ fluentẽ lineã facere. Talis compoſitio nullo modo eſt in ſcientia: quia nõ eſt niſi in ſimplici anima. Sed ſi aliquo modo intelligi poſſit eſſe compoſita, hoc erit quẽadmodũ ſi intelligamus geometriã vnũ habitũ ſciẽtię cõpoſitũ ex diuerſis habitibus diuerſorũ principiorũ & diuerſarũ concluſionũ, vt videlicet quodlibet principiũ & q̃libet cõcluſio habeat ꝓprios habitus in anima re diuerſos: ex quibus integratur vnus. Et de iſto modo p̃tendit, vt credo, quęſtio ſuã difficultatẽ. Et eſt ſciendũ: q̃ cũ ſcientia ſit habitus cognitiuus: q̃ cũ habitu affectiuo continetur in prima ſpecie qualitatis: quę ex oppoſito diſtinguitur cõtra alias ſpecies qualitatis ſub eodẽ genere, quę eſt qualitas: genus aũt non deſcẽdat in ſpecies niſi p̃ differẽtias ex quibus cũ genere cõponuntur ſpecies: neceſſe eſt ponere q̃ habitus ſimpliciter qui eſt vna ſpecies qualitatis ſubalterna: componatur ex genere & differẽtia. Cũq̃ habitus cognitiui & affectiui non ſint eiuſdem potẽtię neq̃ eiuſdẽ rationis: neceſſe eſt ponere q̃ deſcendat habitus ſimpliciter in illos p̃ differentias: & ſic oportet ponere q̃ habitus ſciẽtialis ſimpliciter cõpoſitus ſit ex genere & differẽtia ſimpliciter. Sed q̃ſtio ꝓpoſita non q̃rit de cõpoſitione quę rationis eſt ex genere & differẽtia: ſed q̃rit de cõpoſitiõe reali: an ſit cõpoſita ex ptibus re diuerſis: quarũ vna acquiriť poſt aliã: vt primo ps vna in qua cõſiſtit habit⁹ principii: deĩde ps alia, i q̃ cõſiſtit habit⁹ cõcluſiõis primę, &
z ſic deinceps. Q; ſi ſic ſciẽtia intelligat eſſe cõpoſita: hoc mõ ſciẽtia ſimpliciter q̃ in eodẽ ſciẽte cõtinet oẽ gen⁹ ſciẽtię: vt grãmaticã, logicã, metaphyſicã, & cęteras oẽs, diceť eẽ cõpoſita ex illis. Et nõ eſt hęc cõpoſitio aliud q̃ quędã aggregatio. Sed nec de hac q̃rit q̃ſtio: quia ſic quãtũcũq̃ ſunt ſciẽtię diuerſę, ſcientia vna poſſet dici cõpoſita: & ſic vna ex illis. Sed q̃rit de ſcientia illa quę ſcdm veritatem dicitur vna ab vnitate ſubiecti: & non diuiditur: tamẽ ſucceſſiue acquiriť pars eius poſt partem. De quibus ptibus eſt q̃ſtio vtrũ ſcientia ſit aliquod compoſitũ ex illis. Et eſt hic ſciendũ ſcdm q̃ determinauimus in q̃ſtione: an theologia ſit vna ſcientia: q̃ ſciẽtia non dicitur vna ꝓpter vnitatẽ realem ſcdm genus aut ſpeciem eorũ de quibus conſyderat: ſed ꝓpter vnitatẽ rationis & modi conſyderãdi circa ſubiectũ vnũ: ad qđ plura attribuũtur ꝓpter vnã formalem rationẽ cõſyderandi omnibus cõueniẽtẽ, dicẽte ꝓho in. ii. Poſte. Vnius inquantũ vnũ, ſ. ſcdm vnã rationẽ conſyderãdi, vna eſt ſciẽtia. Vnde ſcdm q̃ determinauimus in prima q̃ſtione de diuerſitate theologię ab aliis ſciẽtiis, ſi ſint aliqua ſic diuerſa q̃ nõ cõmunicãt in ratione cõſyderãdi: nullo modo habent vnũ habitum ſcientię in aĩa: vt moralis ſcientia & mathematica. Si vero fuerit ſubiectũ idẽ ſcdm rem: ꝓpter tñ diuerſas rationes cõſyderandi, illud non habet vnũ habitũ ſciẽtię in aĩa ſed diuerſos Quemadmodũ naturalis ſcientia & aſtrologia: inquantũ ambę conſyderãt motum cęleſtiũ: quia non eodẽ modo: omnino ſunt diuerſi habitus in aĩa. Metaphyſica aũt quę cõſyderat de primo ente, & ideo de ente ſimpliciter & oĩbus entibus ſcdm rationẽ cõmunẽ cõſyderãdi vt ens: vnicũ habitũ generat, aliarũ aũt ſcientiarũ quęlibet ſcdm ꝓpriam rationẽ cõſyderãdi, vnũ habitũ generat Et inquantũ metaphyſica ſub ſcientia ſimpliciter diuiditur cõtra alias, ipa componiť ex genere qđ eſt ſcientia ſimpliciter & ꝓpria differẽtia cõpoſitione rationis. & aliæ ſimiliter abinuicem diſtinguuntur ſpeciebus ſpecialiſſimis, in quibus ſtat diſtinctio. Et eſt quælibet ſcientia ſtans in ſpecialiſſimo vnus habitus: cõpoſitione rationis cõpoſitus ex genere & differẽtia, non diuiſibilis vlterius ſcdm formę additionẽ aut differẽtiã: ſed in indiuidua: vt grãmatica in grãmaticã Sortis: & grammaticã Platonis. Et quia q̃libet taliũ habituũ ſcientialiũ nõ ſimul habetur ſed ſucceſſiue acquirẽdo partem poſt partem: ideo de vnoquoq̃ taliũ eſt q̃ſtio vtrum ſit compoſitus ex illis ptibus: & ſic vtrum ſcientia ſit cõpoſita cõpoſitione reali ꝑter compoſitionẽ ex genere & differentia quę eſt ra
A tionis. ET eſt dicendũ, q̃ q̃libet ſcientia quę eſt habitus in ſpecialiſſimo ſciẽtię conſiſtẽs, vnicus eſt & ſimplex in re, carens omni cõpoſitione reali ex diuerſis ſcdm rem vt ptibus exiſtẽtibus & manẽtibus in ipo, & hoc æquali ſimplicitate illi quã habet quilibet habitus affectiuus: & vniuerſaliter

quælibet forma vna recipiens intensionem & remissionẽ. & hoc scdm modum iam supra tactum. Vnde non est minor simplicitas in habitu sciẽtię Metaphysicę in quocunq; gradu habeat eam aliquis: q in habitu temperantię & q̃ in albedine. Ita q̃ per primũ actum generatiuũ habitus habetur tota realitas habitus: quemadmodum ex primo actu generatiuo albedinis habetur tota realitas albedinis: licet in gradu imperfectissimo: a quo habet procedere per intensionis motum ad gradum perfectum. Sed habitus quousq; sunt sub determinato gradu imperfectionis debiliter firmati in subiecto & de facili mobiles, non dicũtur habitus sed dispositio: quæ fit ipse habitus per profectum ad gradum vlteriorem. Et non est differentia quo ad hoc in formis recipientibus magis & minus nisi in actibus sibi respondẽtibus: quibus diuersimode diuersę formę intenduntur: vt de imperfecto in eis fiat perfectum. Propter qđ maior videtur esse differẽtia partium in quibusdã, q̃ in aliis. et ideo maior apparet ī eis compositio ex illis partibus q̃ in aliis. Sũt enim de numero talium formarum quædam quæ non nisi ex actibus conformibus & eisdem secũdũ speciem generantur & augmentantur: vt sunt illę quę sunt naturales: puta albedo, quę ab actu infrigidandi generatur & intenditur in niue: & hoc siue a diuersis infrigidantibus siue ab eodem, modo infrigidando intensius, modo remissius: aut lumen, qđ ab actu illuminãdi generatur & intenditur. & hoc siue a diuersis luminosis eandem partem medii illuminantibus, siue ab eodem illumināte, modo remissius modo intẽsius. Sunt vero alię formę recipientes magis & minus: quæ generantur & augmentantur ex actib⁹ difformibus, vt sunt habitus cognitiui sciẽtiarũ specialium continẽtium cognitiones principiorũ & cõclusionũ: quorũ videnť esse diuersi habitus: vt alius sit habitus principiorũ: alius cõclusionũ & diuersi habitus diuersorum principiorũ & diuersarum conclusionũ: ex quibus componatur sicut ex re diuersa, ipsa scientia tota horum cognitiua: puta metaphysica aut geometria: quali modo non videnť in se habere cõpositionẽ formę naturales nõ ex actibus nostris sed ex actibus naturę generatę & augmentatę. Sed non est ita: quia vnius talium sciẽtiarum specificatarum non est nisi B
vnicus habitus simplex: & non minus simplex q̃ formę naturales ex actibus vniformibus naturalibus generatę. Et est vnusquisq; habitus talium sciẽtiarũ specificatarũ generatus ex actibus nostris cognitiuis & augmentatus: ex quo etiã consimiles actus habent elici: quemadmodum & singulę virtutes quę sunt habitus affectiui simplices, habitus sunt elicitiui talium actuũ ex quibus generantur. Verũtamen si ordine recto acgrendi aliquẽ taliũ habituũ cognitiuorum procedatur: primo habet generari ex actu cognitiuo: quo cognoscimus primũ principium illius scientię: & est in gradu infimo, & inquantum hmõi est habitus principii primi, qđ est principium cognoscendi alia principia posteriora: vt semper pręcedens scdm id quod de habitu generatum est sit principium & dispositio apud cognoscentẽ cognoscendi sequens: ita q̃ ex quolibet actu cognitiuo augetur & intenditur habitus cognitiuus generatus a primo actu cognitiuo cognoscẽdi primũ principium simpliciter primũ. Et semper quo ad hoc q̃ per ipsum habitus primus est intẽsus, dicitur ille idem habitus esse habitus principii illius vel conclusionis cuius est actus. Et sunt isti actus cognitiui diuersi, sicut & ipsa principia cognitiua sunt diuersa: quorum quilibet plurificari potest secũdũ numerum: & sic firmare & intendere habitum quo ad notitiam illius principii cuius actus plurificantur: vt per hoc magis vnũ principiorum cognoscatur q̃ aliud. & non solum sic augmentatur habitus in cognoscendo plura principia pluribus actibus secundum speciem differẽtibus vel quasi: sed etiam in cognoscendo idem principium pluribus actibus solo numero differentibus. Cumq; habitus dictus sic sit generatus vsq; ad certum gradum ex actibus cognitiuis principiorum: ipse habitus principiorum est principium & dispositio cognoscendi conclusiones per actus proprios cognitiuos: qui etiam sunt augmentatiui habitus præcedentis: & nullius alterius generatiui. Et quo ad hoc q̃ per actum cognoscendi conclusionem habitus primus est intensus: dicitur idem habitus esse habitus illius conclusionis: & etiã diuersarum conclusionum: secundum q̃ per actus cognitiuos diuersarum conclusionum augetur: qui sunt diuersi inter se quasi specie & quasi genere differentes ab actibus quibus habitus principiorum est generatus & augmentatus. Quorum quilibet qui est ad eandem conclusionem plurificari potest secundum numerũ: et sic firmare & intendere habitum eundem quo ad notitiam illius conclusionis: vt per hoc magis vna conclusio cognoscatur q̃ alia. et sic non solum habitus augmentatur in cognoscendo plures conclusiones pluribus actibus quasi secũdum speciem differentibus: sed etiam in cognoscendo eandem conclusionẽ pluribus actibus solo numero differentibus. Sed est aduertẽdum: q̃ tam circa principia q̃ circa cõclusiones varii sunt modi cognoscendi. et est circa principia triplex. Principia enim cognoscimus vno modo inquantũ terminos cognoscimus. Et est via definitiua, sciendo quid dicitur per nomẽ. Prin-

cipium etiam cognoſcimus alio modo via ſenſus,memorię, & exꝑientię.Principia etiã cognoſcimus tertio modo ratione ducente ad impoſſibile.Cõcluſiones etiam cognoſcimus ſyllogiſmo,ſub quo continet enthymema,& inductione,ſub qua continet exemplum : & hoc vel habendo mediũ demõſtratiuũ:vel habẽdo mediũ nõ demõſtratiuũ.& oĩb⁹ mediis augmẽtat habitus ĩ ſuis actib⁹: ſed non niſi ſcdm intenſionẽ & remiſſionem:ſemp intenſo & remiſſo exiſtente eodẽ ſimplici ſcdm rem:differente ſolum ſecũdum rationem vt dictum eſt ſupra de albedine.Cũq; habitus fuerit generatus,ex ipſo habent elici actus conſimiles eis exq̃bus eſt generatus:& ĩ ſingulis intenditur habitus:vt ꝑfectius cognoſcãtur tam principia q̃ concluſiones.Principia enim ꝑfectius cognoſcũtur:cum ex ipſis cognoſcuntur concluſiones elicitę:& concluſiones ꝑfectius cognoſcũtur cũ cognoſcuntur in principia reſolutę.& vnũ principium ꝑfectius cognoſcitur iuxta alterum cognitum:& vna concluſio iuxta alteram:& ſingula cognita iuxta ſingula,nõ ſolum in principiis & cõcluſionibus vnius ſcientię ſed plurium:ſiue ſint penitus diuerſę: ſiue ſe habeãt vt pars & totum:

C ſiue vt ſubalternans & ſubalternata.de quorum differentiis alibi loquuti ſumus. Q2 ergo arguitur primo:q̃ ſcientia eſt compoſita quia acquiritur pars poſt partem:Dicendum q̃ non oportet hoc de ſcientia plus q̃ de albedine.Non enim habet partes plures niſi virtute & ratione ſola differentes ſicut nec albedo,vt dictum eſt. AD ſecũdum:q̃ ſcientia eſt compoſitum quia ꝑ ipſam

D ſciens aſſimilatur compoſito. Per idõ poſſet probari q̃ deus eſſet compoſitus:quia ſua ſciẽtia quę eſt ſua eſſentia aſſimilatur compoſito.Ideo dicẽdum q̃ forma in re compoſita ſicut eſt principium & ratio eſſendi,& ſui ipſius vt eſt aliquid compoſiti: & totius compoſiti ĩquãtũ eſt cõpoſitum: & materię,vt eſt aliquid in ipſo:ſicut eſt principium cognoſcendi eorũdẽ: & eſt ꝑ ſe menſura ſciẽtię quę habetur de ſcibili.Et ideo ſicut ipſa ſimplex eſt:licet dat eſſe compoſito & materię:ſic & ſciẽtia menſurata ſcdm ipſam ſimplex eſt:licet ꝑ ipſam habeatur ſciẽtia de compoſito.

Ad primũ principale.

Ad ſecũdũ.

Queſt.V. Arg. princi.

Irca Secũdum arguitur: q̃ voluntas non moueat ſeipſam: quia cũ ipſa ſit ſimplex,vna,& eadem:tunc idem reſpectu eiuſdẽ eſſet ſimul actu & potentia:quia mouens in eo q̃ mouens, in actu eſt reſpectu moti:& motũ in potẽtia eſt reſpectu mouentis.Illud autem eſt impoſſibile:quia actus & potentia ſunt contraria circa idem quę ſeſe non compatiũtur. CONtra, graue quod materiale quid eſt mouet ſeipſum ceſſante generante & non exiſtente prohibente : & ſimiliter animalia in motu progreſſiuo.ergo multo fortius volũtas quę eſt quid immate-

In oppoſitũ.

E riale. HIC oportet conſiderare ſex habentia ſe ꝑ ordinem ſecundum rationem mouendi:quę ſecundum ordinem ſuum,maiorem & minorem differentiam habent inter mouens & motum. In primo enim minus differunt q̃ in ſecundo: & ſic deinceps. & hoc largiſſime accipiendo motum ad motum ſecundum rem & propriiſſime dictum: & ad motum ſecundum rationem et impropriiſſime dictum. Et vniuerſaliter verum eſt in omnibus mouentibus & motis: q̃ virtus & ratio mouentis & moti neceſſario ſunt contrarię: quia vt procedit prima obiectio, virtus & ratio mouentis eſt ex diſpoſitione ꝑfectionis qua eſt in actu, & fluit in aliud : virtus aũt moti eſt ex diſpoſitione imꝑfectionis qua eſt in potentia:& recipit ad ſuam perfectionẽ aliquid ab alio.Et ideo vniuerſaliter mouens nullo modo motus,cuiuſmodi eſt deus: & vniuerſaliter motũ nullo modo mouens,cuiuſmodi eſt prima materia,ſumme diſtant ſecũdum eſſentiam:quia deus eſt pure actus & ſumme perfectus: materia vero eſt pura potẽtia,& ſumme imperfecta.Illa autem ſex quę dicto modo ſe habent ꝑ ordinem ſecũdum rationem mouendi,ſunt iſta.Primũ eſt volũtas diuina in volẽdo,Secũdũ eſt volũtas creata in volẽdo: de qua eſt queſtio: & propter quã ad maiorẽ declarationẽ eius de aliis ſermonẽ inducimus.Tertium eſt intellectus creatus in intelligendo,Quartum eſt graue aut leue in mouendo ſeipſum:de quo procedit ſecũda obiectio,Quintũ eſt animal in mouendo ſeipſum motu ꝓgreſſiuo.Sextum eſt generans in mouendo aliud extra ſe ſeparatũ ad alicuius ge-

Reſol.q.

F nerationem . Primũ iſtorum mouet ſeipſum in volendo ſiue ad actũ volendi.Et non differũt voluntas vt mouens & mota niſi ſecũdũ rationem tm̃:ſicut & ipſa volitio ſcdm rationem tm̃ differt ab eiſdem.Vnde & largiſſime loquẽdo:& nomẽ extendẽdo: velle ſiue actus volendi dei motio,ſiue motus quidã ſecũdũ rationẽ dicitur in diuina volũtate:& ſcdm rationẽ volũtas ipſa inquãtũ mouens,eſt quaſi perfectũ & in actu:& inquantũ quaſi motũ eſt quaſi imperfectũ et in potentia:et ipſa volitio eſt quaſi motio et actio exiſtentis quaſi in potentia. Ita q̃ dicere q̃ ſecundum q̃ eſt quaſi in potentia ſit mouens ſeipm̃, hoc eſt impoſſibile, ſed ſolũ ſcdm q̃ eſt in actu mouet ſeipm̃ ſcdm q̃ eſt in potentia.Cętera vero mouẽtia et mota ſcdm q̃ ordine naturę magis recedũt ab ipſo, maiorem habent et minorẽ differentiã inter mouens et motũ.Vnde vltimũ mouens et motũ in ſexto

gradu mouens et motū differentiā habent inter ſe ſcđm ſubſtantiā et eſſentiam,et diſtant loco et magnitudine:cum mouentia & mota in aliis gradibus intermediis non penitus differant ſecūdū ſubſtantiā aut ſecundū locum. Vnde in quinto gradu vbi animal mouet ſeipſum motu progreſſi uo:mouens & motum partim differunt ſecundū ſubſtantiā,& partim non:& partim diſtant loco & partim non. Et incipiēdo a ſummo, philoſophus in tertio de anima determinat q̄ primū mo uens ſecundū locū non eſt potētia vegetatiua:quia ipſi non reſpondēt organa progreſſionis in plā tis,neq; intellectiua ſpeculatiua:quia non ſpeculatur agibilia propter quę eſt motus: neq; intelligē tia practica, ſecūdū q̄ determinat. Et ſecundū q̄ ibi expreſſius dicit Themiſtius,practicus intelle ctus nō eſt dominus mot⁹: quia ſępe meditatur dignū fuga:puta terręmotū aut beſtiam: & ſaltat cor:tamē manet in loco animal:& delectabile aliqđ particula corporis ſentit: quieſcit tñ totū aīal, tāq̄ alio exiſtēte dño eius qđ eſt moueri. At vero neq; cōcupiſcētia motus domina eſt:neq; ira. Cō tinētes enī irati cōcupiſcētes quieſcūt. Et cōcludēdo determinat q̄ hęc duo mouēt appetitus & in tellectus practicus: ſed intellectus nō mouet niſi qa appetitus mouet. Vñ in motu aīaliū ꝓgreſſi- G uo mouens eſt aīa bruti ſecundū appetitū ſenſitiuū: aīal vero qđ eſt hō ſiquātū hō, ſcđm appetitū rationalē q̄ dicitur volūtas. Totum aūt cōpoſitū eſt motū. Sed quia aīal nō mouetur niſi organice oportet q̄ ſit organū aliquod quo anima ſecundū appetitum vtitur ad motum:in quo ponendum eſt id qđ appetit vt mouens eſt. Vnde dicit Auer. Corpus mouetur a primo inſtrumēto:ita q̄ prī mū inſtrumētū qđ mouet,& qđ eſt ſubiectum animę deſideratiuę, eſt in corpore animalis in vno loco:a quo expellūtur partes quędam:& ad quē attrahuntur partes alię: & cum hoc oportet q̄ in illo ſit idem aliquid qđ principiū & finis motus eſſe poſſit. Omnis enim motus cōpoſitus ex attra ctione & expulſione neceſſe eſt vt principium a quo fit expulſio ſit finis ad quē eſt attractio: ſicut motus gyratiuus. Quoniam autem motus animalis compoſitus eſt ex attractione & expulſione manifeſtū ē,quoniā quando pars dextra mouetur a nobis,& ſuſtentati ſumus ſuper ſiniſtrā: tūc q̄ dam partes illius partis erunt expulſę ad anterius vt anteriores: & quędam attractę, vt quæ ſunt poſteriores, & attractio & expulſio earum non eſt in rectitudine: ſed ſecūdū lineas magis curuas q̄ rectas:et ideo aſſimilatur gyro. Et iſta pars quieſcens eſt per motum attractionis finis:& per mo tum expulſionis principiū. Et ideo neceſſe eſt ibi eſſe gibbum:ita q̄ ſignū medium in gibbo ſit qui eſcens:a quo erit principiū expulſionis:& in qđ erit finis attractionis: & cōcauū ſit motum tam a dextris q̄ a ſiniſtris. Et ſunt principium & finis in hoc motu diuerſa definitione: magnitudine aūt idem,ſicut centrum.& qđ tale eſt in animali,eſt cor. AD cuius ampliorem intellectū: quia Auer. H non viderat dicta Ariſtotelis in libris de motu progreſſiuo:& de cauſis motus animaliū:quia non habuit eos tranſlatos vt dicit in paſſu iſto: Sciendum q̄ in omni motu animalis ex ſe, generale eſt id qđ mouetur & mouet ex ſe habere aliquid fixum immobile in quo figitur & ſuſtentatur:& hoc tam intra ſe q̄ extra ſe. De eo enim qđ tale debet eſſe intra ſe,dicit philoſophus de cauſis motus ani maliū in principio. Omnis motus animaliū oportet ſi moueatur aliqua particula,quieſcere aliquā Et ꝓpter hoc iuncturę in animalibus ſunt:quemadmodum enim centro vtūtur iūcturis:& fit to ta pars in qua eſt iūctura,& vna & duę,& recta & curuata:permutatis potentia & actu ꝓpter iun cturā: qđ autē in iūcturis potētia & actu, ſunt aliquādo quidē vnū, aliquādo autē diuiditur. Sed ſemper principiū primū inquantū principiū quieſcit mota particula quę de ſubtus, vtputa bra chio quidē moto cubitus: toto autē membro humerus,tibia quidem genu,toto autē ſcaleo verte brū. Et infra. Quare ſi animal eſſet brachiū:hic vtiq; eſſet principiū animę mouētis.& infra. Semp autē neceſſe eſt in medio eſſe amborū principiū animę mouētis.amborū em̄ extremorū mediū vlti mū. De eo vero qđ tale debet eſſe extra ſe:dicit ibidē inter iam dicta. Q̄z quidē igitur vnūquodq; in ſeipſo aliqd oportet habere quieſcēs,vnde principiū eius qđ mouet, erit manifeſtū:ſed omnis q̄ in ipſo quies inſufficiēs ſi nō ſit aliquid extra ſimpliciter quieſcēs & immobile. Quēadmodū enim in ipſo oportet aliquid immobile eſſe ſi futurū ſit moueri:ſic adhuc magis extra animal oportet eē immobile:ad qđ appulſum mouet qđ mouet. Si em̄ cadit ſemp puta murib⁹ q̄ ī arena ꝓgrediunt: nō ꝓcedit ipm̄ aīal:ſi nō terra maneat neq; volatio aut natatio:ſi nō mare aut aer ſiſtat. Et vt dicit de motu ꝓgreſſiuo animaliū,ſemp pmutatur qđ mouet firmatū ad ſuppoſitū ipſi. Propter qđ ſiue ſubtus feratur hoc velocius q̄ vt firmari queat qđ facit in ipſo motū:ſiue totaliter:neq; vnā habet reſiſtētiā his quę mouētur:nihil in ipſo poteſt mouere ſeipm̄. Et vt dicit de cauſis motus aīalium neceſſariū autē & hoc alterū eſſe a moto & totū a toto:et partē nullā eſſe ei⁹ qđ mouetur, & infra. Talia omnino neceſſe & in ipſis habere quieſcens & extra ad qđ propulſent. Quę vt dicit ibidē,nō ſolum neceſſaria ſunt in motis ex ſe ſecūdū locum:ſed ī motis ſcđm inſpirationem & reſpirationē:

et aliis motibus ex se. Ad sciẽdũ aũt spẽcialiter modũ motus progressiui animalium: qui tactus est in argumẽto: dicit i de motu progressiuo. Semp qđ mouetur duabus vtiť organicis partibus quibus facit motũ. & hoc distinctis in eodẽ scđm dextrũ & sinistrũ. scđm ꝙ post pauca subdit dicens. Vnũ corporis scđm locũ mutationis principiũ natura: hoc quidẽ dextrũ. Oppositũ aũt qđ natũ est sequi, sinistrũ. Et vt dicit de moribus animaliũ, amborũ necesse est i medio esse principiũ animæ mouentis, sed mouens ambo necesse est vnũ esse. Hoc aũt est anima: alterũ existens a magnitudine tali: his quidem in corde: his autẽ i ꝓportionali. Et scđm ꝙ determinat in tertio de aĩa, hic oportet quatuor considerare ꝓ ordinẽ se habẽtia. Quorũ primũ est mouens non motũ: qđ est bonũ appetibile cognitũ. Secundum est mouens motum: sed alio motu q̃ mouet: qđ est vis animæ appetitiua mota ab appetibili cognito, motu alterationis duplicis. & hoc tam in appetitu rationali: q̃ sensitiuo. Bonũ enim appetibile & malum fugibile alterando causant sensus, phantasias, & intellectus. Phantasiæ autem & intellectus habentes virtutes rerum ingerunt passiones potẽtiis appetitiuis. Phantasię enim appetitiuas virtutes sensitiuas secũdum calidum & frigidum in suis organis alterant primo: & statim atq; continuo alterant eas motu appetitus: vt de non appetente fiat appetẽs: cumq; appetitus sensitiuus sic motus fuerit motu alterationis duplicis, statim impetuose mouet membrum organicum motu locali duplici, attractionis & expulsionis, vt iam videbiť; tanq̃ id qđ mouet alia motu consimili. Secũdum enim ꝙ dicit philosophus ante finem de motibus animaliũ: alterato propter sensum loco qui circa principium, aut permutato secundum caliditatem & frigiditarem: aut secũdum aliquam aliam talem passionem: cum fiat alteratio circa cor: habitę simul ꝓ mutantur extensę & conductę partes: vt ex necessitate propter hoc fiat motus in animalibus. & multam facit corporis differentiam in ruboribus & palloribus & timoribus & tremoribus & his contrariis. Intellectus autem operabili cognito alterat passione quadam spiritualis affectionis voluntatem, vt iam infra videbitur: ad quam sequitur alteratio secundum appetitum quando de nõ volente fit volens: & tunc imperio suo mouet organa motu locali: quemadmodum mouet appetitus sensitiuus vt dictum est. Vnde tertiũ ẽ mouens motum & eodem motu mouens quo mouet scilicet motu locali, & est membrum qđ est organum virtutis appetitiuę & motiuę in corde vel in proportionali: qđ secũdum ꝙ iam dicetur mouetur a vi appetitiua animę attractione & expulsione: & motum mouet alias partes habitas & cõsequẽter se habentes ad se: sed vicissim tali motu modo existente in dextra parte modo in sinistra: & non simul in vtraq;. quia vna mota necesse est alteram quiescere, vt dictum est: & iam amplius declarabitur. Quartum vero est motum non mouẽs & sunt partes habitę & membra animalis exteriora. Alio tamẽ & alio modo mouetur organum illud secundum partes, dextram scilicet & sinistram, a vi appetitiua attractione & expulsione, q̃ ab ipso eodem motu mouentur partes habitę vt iam dicetur. Prędicta autem quatuor, philosophus in fine tertii de anima, reducit ad tria dicens sic. Et primũ quidem mouens depellit & non depellitur: vltimum autem solum depellitur non depellens: medium autem vtraq;: multa autem media. & sic mouens & motum reducit ad vnum. Multum tamen ad propositum valet videre distinctionem eorum secundum differentem modum mouendi: vt iam patebit. Et sic vt dicit ibi Commentator, motio in talibus cõponitur ex tribus: scilicet primo motore: medio & postremo moto. Medium autem potest esse vnum & plus vno. Illud autem organum de quo iam habitus est sermo, est circa principium qđ est medium cordis vel proportionalis: in quo principaliter est vis animæ appetitiua & motiua: vt in signo indiuisibili qđ ambitur ab ipo organo secundum partes suas distinctas penes dextrum & sinistrum, ante & retro, superius & inferius. Principaliter tamen penes dextrum & sinistrum. Et est ipsum organum totum potentia quidem vnum: operatione autem duo: quia altero quiescente in eo puta sinistro alterum mouetur puta dextrum: sed hoc vicissim: secundum ꝙ hæc omnia colliguntur sparsim extra de motibus aĩalium: quę omisit declaranda in libro de anima: promittendo ibidem horum declarationem in hoc libello. Et licet vt dictum est vicissim altero dictorum quiescente alterum mouetur: neutrum tamen eorum ab altero mouetur: sed ambo a tertio immobili quod est anima, quia vt dicitur, viii. Physico, non contingit ipsum seipsum mouere sic ꝙ vtraq; pars moueatur ab vtraq;: ita ꝙ sit motus reciprocus. Et vt dicit ante finem de motibus animalium: loquens de dextro & sinistro: & in organo dicto contrariis mouentur: vt non sit in quiescendo super dextrum moueri sinistrum: neq; in eo qđ habet illud. Semper autem in superiori amborum principium: & necesse in medio esse principium animæ mouẽtis, amborũ enĩ extremorũ mediũ vltimũ. Et sicut hoc medium est principiũ motꝰ inter dextrũ & sinistrũ: sil'iter & inter ꝓtes scđm alias differẽtias positionis. vñ cõtinuo subdit. Sil' aũt ha-

bet & ad alios motus hoc,& ad eos qui deſurſum & deorſum: puta eos qui a capite, ad eos qui a ſpina.Nullo igitur modo eſt hic motus reciprocus exiſtẽs mediũ qđ eſt terminus cõis amborum niſi quo ad hoc,q̃ vt dictum eſt,medium illud eſt terminus vtriuſq; exiſtens in vtroq;,& mouens vtrũq; ſed dextrum vt quieſcit in ſiniſtro:& ſiniſtrum vt quieſcit in dextro:ſecũdum q̃ iam declarabitur:vt ſecũdum hoc quoquo modo dextrum poſſit dici moueri a ſiniſtro & econuerſo. Vnde k
quia iſtę partes habent moueri & quieſcere viciſſim ab anima: & per illas alię partes animalis exteriores:ideo dicit circa finem de motibus animaliũ: q̃ neceſſe eſt illud organũ nõ eſſe punctũ:ſed magnitudinem aliquã:& hoc diuiſam in dextrum & ſiniſtrum:vt ſecũdum hoc in animali ſcđm omnẽ motum quo mouet ex ſe:intelligamus iſta tria.Primo ſignũ vnũ indiuiſibile in medio dicti organi inter ſex differentias poſitionis:quę ſunt dextrum,ſiniſtrũ,ante,retro,ſurſum,deorſum.licet principaliter inter dextrum & ſiniſtrũ:ſecũdũ quę principaliter illud organũ diſtinguitur. dicente philoſopho in de motu ꝓgreſſiuo.Oportet eſſe cõmune ſecundum q̃ continua hęc ſunt ad inuicem:& hic exiſtere principium motus vtrarũq; partium: ſimiliter & ſtationis ſcđm eam quę dictarum partium copulationem.Dico autẽ dextrorum & ſiniſtrorum,& eorum quæ ſuperius & inferius,quę poſterius & anterius:qđ ſignũ neceſſario eſt quieſcens: quia in oſibus permutationib⁹ fieri oportet inflexionẽ & rectificationẽ:& principiũ eſſe & finem:vt propterea modicus motus in ſenſibili parte circa illud medium,ſiue ſcđm alterationẽ, ſiue ſcđm locum, ſecũdũ modũ magnitudinis ſuę multum & magnũ motum facit in cęteris partibus corporis. quoniã vt dicit de cauſis motus,modica permutatio facta in principio multas & magnas facit differentias deinceps: veluti gubernaculo ſecundũ aliquid modicum tranſpoſito magna prorę fit tranſpoſitio.Secũdo vero intelligimus partes organi quę ſunt ꝓpinquę ſigno & circũſtantes illud per continuationẽ ad ipſum:quę principaliter intelligũtur ad propoſitum eſſe dextra & ſiniſtra:quarum quęlibet habet in ſe ante & retro,ſurſum & deorſum.Tertio vero hic intelligim⁹ cęteras partes habitas ī animali tam interiores q̃ exteriores circũſtantes illud organũ:quę ſimul mouẽtur moto organo,& hoc motu magno ad motũ paruũ in organo:& tanto maiore quanto partes ſunt exteriores, & magis remotę a medio & ab organo,quemadmodum in corpore orbiculari moto motu reuolutionis maximũ habent motum & velociſſimũ partes quę ſunt extra in ſuperficie: minimũ vero & tardiſſimũ partes quę circa centrum.Quemadmodũ etiã ſi vnico motu ſimul moueãtur rotę minor rota in maiori,minor enim rota vt dicit philoſophus,quaſi centrum eſt maioris. Et nõ ſolum in hoc differunt motus organi:& partium habitarum:quia tunc non eſſet eſſentialis diſtinctio in motu animalis inter organũ illud & cęteras partes:vt organũ dicatur mouens & motum:cęterę autem partes motę tm̃:ſed differunt in modo tractus & pulſus,qui ſunt principia motus localis.In partibus L
enim dextris & ſiniſtris dupliciter fiunt tractio et pulſio: et hoc principaliter: ſed eiſdem modis etiam in aliis ſecũdum alias differentias poſitionũ. Vno modo in partibus organi:Alio modo in partibus habitis. Vno enim modo eſt tractio partis per eius contractionem et abbreuiationem,quemadmodum videmus in animali qđ vocatur inteſtinũ terrę:qđ cũ partes anteriores aut poſteriores contrahit ad mediũ corporis ſui extenſi ſcđm longum:rugeſcit ps contracta:& cõtracta ſiue retracta breuior facta eſt.Alio vero modo eſt tractio partis abſq; eius cõtractione et abbreuiatione: quẽ admodum ſiquis in curuando genu attrahat ſibi tibiam. ex hoc enim tibia nec cõtrahitur nec rugeſcit aut breuior fit.Similiter vno modo eſt pulſio partis eius per extẽſionem et prolongationem quemadmodum videmus ī inteſtino terrę: qđ partem quã primo cõtrahit attrahendo,deinde in ſuo progreſſu extendit quaſi extra ſe pellendo.Alio vero modo eſt pulſio partis abſq; eius extenſione et prolongatione:quemadmodum ſiquis genu incuruatum rectificet:et per hoc pellat a ſe tibiã: ex hoc tibia in ſe non fit magis extenſa,nec longior. Primis modis tractus et pulſus fiunt in partibus dextris et ſiniſtris organi:quę propinquę ſunt dicto principio,dicẽte philoſopho in fine de motibus animalium.Propter hoc et ſpiritus complantatus hic videtur exiſtens naturaliter ad hoc q̃ fit motus et exhibeat virtutem. opera autem motus pulſio et tractio,quare oportet organum augeri poſſe et abbreuiari.Talis autem eſt ſpiritus natura qua vtitur anima ſicut inſtrumento ī mouendo organum illud.Aliis autem modis tractus et pulſus fiunt in partibus habitis:ita q̃ in partibus organi fiunt tractus et pulſus ſicut in ſentiẽte et animato:anima ſcilicet vt eſt in vna parte: attrahẽte ſibi aliã:licet principaliter attrahit vt eſt in ſigno medio quieſcẽs,ppt qđ organũ hoc eſt mouens motũ:nõ tm̃ quia ꝓ ipſam mouent ptes habitę:ſed qa ꝓ vnã alia.quemadmodũ cõtingit in motu ptiũ inteſtini terrę.Hic dicit ante finẽ de cauſis motus.Et rõnabiliter accidit.Etenim ſenſitiuũ hoc dicimus eſſe: q̃re alterato ꝓpter ſenſum &c.vt iã ſupra. In ptib⁹ vero habitis fiũt tract⁹ &

pulſus non ſicut in ſentiente ſed ſicut in animato nihil operante ad motum: quemadmodũ manus tenens baculum attracta attrahit ſimul & baculum: nec eſt differẽtia in hoc: propter qđ pars habi
O ta eſt mota non mouens. Hinc dicit philoſophus parum ante verbum iam dictum. Quoniã autem conuenit & ad manũ habere aliqd inanimatorũ: puta ſi moueat baculũ: manifeſtũ quia nõ erit vti q̃ in neutro extremorum anima neq̃ in extremis eius qđ mouetur: neq̃ in altero principio. Eteni lignum habet principium & finem ad manum. Itaq̃ & propter hoc etſi non in baculo mouens ab anima principiũ ineſt: neq̃ in manu. Similiter enim habet & extremum manus ad carpon: & hęc pars ad cubitum. nihil enim differũt quę ſunt adnata, ab his quę non. fit enim quemadmodũ auferibilis pars baculus. Et ſic principium mouens ſecundum locum: inquantum mouens nullo modo habet eſſe in partibus habitis: ſed vt motum tm̃. In partibus vero organi habet eſſe vt motum & mouens. In ſigno vero medio vt mouens tm̃: & non motum, niſi per accidens: inquantum me-
P dium ſignum non habet eſſe niſi in extremis motis. Hic dicit philoſophus in fine de cauſis motus. Exiſtimandum autem conſtare aial quemadmodum ciuitatem bene legibus rectam. In ciuitate enim quando ſemel ſtabilitus fuerit ordo, nihil opus eſt ſeparato monarcha: quem oportet adeſſe per ſingula eorum quæ fiunt: ſed ipſorum quodlibet facit quę ipſius vt ordinatum eſt: & fit hoc poſt hoc propter conſuetudinem. In aialibus autem idem hoc propter naturam fieri: & quia natum eſt vnũquodq̃ ſic conſtantium facere proprium opus: vt nihil opus ſit in vnoquoq̃ eſſe animam: ſed in quodam principio corporis exiſtente: alia quidem viuere eo q̃ adnata ſunt: facere autem proprium opus propter naturam. Qđ quidem principium corporis: licet ſit principaliter in cordis medio reſpectu totius corporis: cum totum corpus mouetur de loco ad locum: eſt tñ etiã quoquo modo in qualibet iunctura: cum manente toto corpore in eodem loco, mouetur pars eius aliqua in ſigno aliquo medio inter quieſcẽs & motum reſpectu partis motę ad partem quieſcentẽ. Quemadmodum enim centro aialia vtuntur iuncturis, vt habitum eſt ſupra: & fiunt ſemper tractus & pulſus in partibus habitis, manente in eiſdem eadem figura ſicut & eadem magnitudine quemadmodum contingit in motu inſtrumentorum ſeſe impellentium & trahentium. In partibus vero organi mutata figura ſicut & quantitate, dicente philoſopho de cauſis mot⁹. Poſtmodũ in automatis quidem & curribus non eſt alteratio: etiã ſi fiãt minores quæ intus rotæ & circulo
Q moueantur. In animalibus autẽ poteſt & maius & minus fieri: & figurę permutari augmentatis partibus. Immo licet in partibus habitis non tranſmutentur ſecũdum figuram, aut ſecũdum quãtitatem: tñ in partibus organi neceſſe eſt ea mutari vtroq̃ modo. Semper enim in eis contractio fit ad ſignum medium quieſcens: non ſecũdum lineam rectam: ſed ſecũdum curuam partis illius quę mouetur. Et hoc partibus inquantum mouentur motu contractionis motis ab anteriori & ſuperiori verſus poſterius & inferius ad ſignum medium: manente parte quieſcente a motu progreſſus ſecũdum lineam rectam per totum motum incuruationis partis alterius. Sed linea illa recta inquantum continuatur ſigno medio inclinat ad poſterius ab initio: licet quouſq̃ incipiat in curuari ſemp magis ac magis declinet ad anterius: vt idcirco tã propter vnius ptis incuruationẽ, q̃ propter alterius rectitudinem ipſum ſignũ mediũ neceſſe ſit tendere ad poſterius: et propterea verſus poſterius facere gibbum inter partes: vt concauũ ſit verſus anterius: ita q̃ ſi ſimul contrahantur pars dextra & ſiniſtra, eſt quædam incuruatio ad anterius, inter arcus partis dextrę & ſiniſtrę: & gibbus ad poſterius: in quo eſt ſignum medium: quaſi ſecundum figurã ſemicirculi, qđ fit quodammodo in motu ſaltus. In motu eñ a principio ſaltus exiſtente ſigno medio inter dextrũ & ſiniſtrum quaſi inter lineas rectas ſecũdum figuram triangularem ſimul fit motus & incuruatio ſecũdum dextrũ & ſiniſtrũ: & fit ſignũ medium in gibbo inter lineas curuas: & cum iterato ſimul rectificantur fit reuerſio ad triangulum. Et in iſta cõtractione & directione habent partes ab inuicem fixionem & reſiſtentiam inter ſe mutuo, præter fixionem ab extra: per quã principium motiuum exiſtens in ſigno medio vtrãq̃ attrahit in cõtractione & repellit a ſe in pulſione. Et mouetur animal ſecundum totum ſimul in ſaltu. Hinc dicit philoſophus in principio de motu progreſſiuo. Qđ ſaltat, ad ipſum firmamentum qđ deſuper, & ad id qđ ſub pedibus, facit ſaltum. habent enim quandam contrareſiſtentiam adinuicem partes in inflexionibus: et vniuerſaliter fixum ad oppreſſum. Propter qđ ſaltant plus habẽtes ſaltarios lapides q̃ non habentes: et currentes velocius currunt contra mouentes manus. Fit enim quędã cõtrareſiſtentia ad manus et ad corpus. fit enim in motu ſaltus quemadmodum ſiquis deorſum contra tenentes moueat crura ad anterius.
R Si vero pars organi dextra et ſiniſtra nõ ſimul contrahantur et extendãtur: ſed viciſſim cum vna incuruatur altera rectificat: tunc extẽſa ad anterius in pte inferiore: et ad poſterius in pte ſupiore

continuatur ſigno communi ſecundum lineam rectam: & pars contracta quieſcit ſuper illam, & cõ iungitur ſigno medio ſecundum lineam curuam: & figitur in ſua eleuatione & incuruatiõe ſuper rectam: & habet reſiſtentiam in ipſa in ſua extẽſione. Qđ fit ſimpliciter in motu ambulationis greſ ſibilium, vna parte premente & alia preſſa: & quæ attollitur prębet ferenti onus: & ſic ordinantur ſecundum figuram ex vna parte habente lineam rectam: ex altera vero curuam. Sed in tali pro greſſu dextra pars naturaliter eſt principium motionis: vt primo ſit nata contrahi ſuper ſiniſtram & in incuruatione ſup illã eleuari. & poſt eleuationẽ & contractionẽ iterum extẽditur: vt ſic ex pte dextrę incipiat motus: & p̃ponatur primo pes dexter ad anterius: & poſtea quieſcẽte dextra cõtra hatur ſiniſtrũ & incuruatione ſua eleuetur ſup dextrũ: & deinde extendat & p̃ponatur pes ſiniſter dextro. Et ſic vt dicit Themiſtius ſup tertiũ de anima, cõtrahentia & extendẽtia viciſſim ſiniſtra & dextra pgrediũt aialia. Vt eñ dicit phs de motu ꝓgreſſiuo, ſtãte vnaquaq̃ põdus ĩ hac eſt. Motis etiam in anterius oportet pedem p̃cedentẽ leuem eſſe: continuo autẽ greſſu facto rurſum in hoc pondus ſuſcipere & ꝓcedere aial in anterius. Q2 autem ſcđm hũc modum, primo, ſ. incipiẽdo mo tum a dextris, pgrediãtur aialia: ſcđm q̃ dicit in principio de motu ꝓgreſ. ſignũ eſt ferre onera in ſiniſtris. Sic eñ facilius cõtingit moueri qđ ferẽ, libero eo qđ debet moueri primo. Propter qđ etia onus nõ eſt in motiuo, ſ. ſup ſignũ mediũ: ſicut nec in primo moto: ſed ſolũ in mouẽdo oportet ipo ni. Si eñ in mouẽte & principio motus imponatur: aut totaliter nõ mouebitur, aut difficilius. Sic S ergo patet quomodo partes organi quia mutãtur in motu ſcđm quantitatẽ, ẽt oportet ſecundũ di uerſitatẽ motuũ mutari: & ſcđm figuram. Partes vero habitę quia nõ mutãtur ſcđm quantitatẽ: ideo qualitercũq̃ moueãtur, quantũ eſt ex ſe nõ oportet mutari ſcđm figuram: immo quãtũ eſt ex ſe reſpiciũt ſignũ medium ſcđm lineã rectã: ex ſe eñ rectę ſunt: & ſic ſcđm figurã triangularẽ Si vero reſpiciũt ſcđm figuram curuã: hoc accidit eis quia non cõtinuantur illi ſigno niſi ꝑ lineas arcuales organi. Et non ſolũ quę dicta ſunt cõtingũt in motu ꝓgreſſiuo greſſibiliũ habẽtiũ dextrũ & ſiniſtrũ patẽter diſtincta: ſed etiã in repẽtibus & aliis nõ habẽtib9 ea patẽter diſtincta. dicẽte phõ ibidẽ, loquẽdo de dextro & ſiniſtro. Hoc aũt dearticulatũ eſt alteris magis q̃ alteris. Quęcũq̃ eñ organicis ptib9 vtẽtia puta pedibus, aut alis, aut quocũq̃ alio tali: dictã pmutationẽ faciũt circa ta lia magis dearticulata. Quęcũq̃ autẽ nõ talib9 ptibus, ipſo aũt corpore diſtinctiones faciẽtia p̃cedũt quemadmodũ quę ſine pedibus: puta ſerpentes, & quę vocãtur inteſtina terrę: exiſtit quidẽ & his qđ dictum eſt: nõ aũt patet ſimiliter. Vnde & in ſaltu vbi quaſi ſimul dextra & ſiniſtra mouentur dextrum naturaliter prius mouetur q̃uis imperceptibiliter. Sic etiam cõtingit in volãtibus alis & natantibus pennulis: primo mouent alam vel pennulã dextram q̃ ſiniſtrã: licet imperceptibiliter. Propter qđ ꝓgreſſus illorum magis aſſimilatur ſaltui q̃ ambulationi. Et ſicut p̃dicta contingũt in habẽte duos pedes tm̃: ſimiliter & in habentibus plures pedes vt quatuor. Quia tñ vt dicit phus principaliter greſſus eorum eſt anterius, poſteriora eorũ mouentur ad anteriora ſcđm diametrum Poſt dextrũ eñ pedem anteriorẽ ſiniſtrũ poſteriorẽ mouent: deinde ſiniſtrũ anteriorẽ: poſt hoc de xtrum poſteriorẽ. Eodẽ autẽ modo quęcũq̃ plures habẽt pedes quatuor, faciũt motũ: Oportet eñ quemadmodũ in quatuor: quę deinceps poſteriora ad anteriora moueri ſcđm diametrum. Palam aũt in lente motis. Et ſicut cõtingit in habẽtibus quatuor pedes aut plures: ſic contingit in piſcibus habẽtibus quatuor pennulas, aut plures: & cõtingeret in auibus ſi haberẽt quatuor alas aut plures & eſſent in omnibus tam pedũ, q̃ alarum, q̃ pennarũ motus ad latus: ſicut eſt modo in habentibus duo vel plura illorũ. Speciale aũt accidit in motu repentium: vt patet ĩ inteſtino terrę: qđ cũ fuerit ſuper terrã contractũ in toto corpore, a medio vbi eſt ꝓportionale cordi, primo extẽdũtur & p longantur expulſione partes anteriores: quę incipit a ſigno qđ eſt in medio: licet primo apparet in parte priore: deinde ſecũdo cõtrahuntur depſſione: quę ſimiliter incipit a dicto ſigno. & primo ap paret ibidẽ: & ſim̃ attractione ab eodẽ ſigno & apparẽte ibidẽ extẽdũt ptes poſteriores: & poſt q̃ fu erint extenſę, tunc demũ tertio contrahũtur ad idẽ ſignũ: & apparet primo in ipſo: & eſt totũ aial contractũ ſicut prius, & tunc iterũ incipit p̃cedere vt prius. Sic ergo patet quomodo in iſto mo T tu aialium ꝓgreſſiuo mouens & motũ nõ ſunt diſtincta ſcđm totum, & ſeſe ab extra tangentia: ſi cut cõtingit in mouentibus & motis modo p̃cedente: ſed aia eadem in toto corpore & omnino ſim plex quo ad intellectiuã in hominibus, licet extenſa ſcđm ptes corporis in brutis, mouet in vnico ſi gno indiuiſibilis exiſtẽs organice totum aial ſcđm dictum modũ: & ſic quodã modo ſeipam: prout eſt in partibus per ſe motis, & etiam prout eſt in ſigno p̃dicto mouens licet per accidens vt dictum eſt. QVAE vero ſunt mouentia & mota, ſ. grauia & leuia in quarto gradu adhuc minus diſtin V guũtur. Cum eñ ſint corpora ſimplicia inanimata, nõ mouẽtur per appetitum: ſed per naturalem

impetum: & nulla eſt diſtinctio in ipſis ſecũdum organa: ſicut cõtingit in aĩalibus: nullo modo poſ ſunt moueri ex ſe: vt determinat phus. viii. Phyſi. Intellige vt ſint ſibi principiũ inchoandi motum ſine cauſa extrinſeca: vt ſit mouens per principiũ qđ exiſtens in vna parte mouet viciſſim alteram, hoc em̃ animatorũ propriũ eſt: & aliter poſſent ſtare in medio motus ex ſeipſis, vt dicit ibidem. Et quo ad hoc dicit ibidẽ: ꝙ quæ nõ mouẽtur a ſeipſis, vt grauia & leuia: mouentur aut a generante & faciente graue aut leue: aut ab impedientia & prohibentia ſoluente. Ab altero enim horũ debent habere ꝙ incipiant moueri: qđ cũ habuerint, vlterius mouẽtur ex ſe proſequẽdo motum. & quo ad hoc mouẽtur ex ſe per accidens, dicente Cõmẽta. ſup. viii. Phyſi. Ex graui eſt principiũ receptiõis vt moueatur ab extrinſeco: non principiũ actionis niſi per accidẽs. Ex ſe enim mouẽtur exequẽdo mo tum: ſed exequi non incipiunt niſi per aliud, vel per generans dans formã qua exequitur ex ſe mo tum: vel per remouẽs prohibens: per hoc ponendo ipſa in tali ſtatu, in quo per formã iam habitam poſſunt exequi motũ. Et ſic per accidens mouẽtur a ſeipſis, non quia in executione motus aliud ſit quo moueantur q̃ ipſa ſeipſis: nec ꝙ ceſſante impedimẽto alio q̃ ſeipſis motũ inchoant: immo quo ad executionẽ motus ſunt per ſe cauſa motus: & generans atq; remouens prohibens, ſunt cauſę per accidens: ſed quia nõ incipiunt ſe mouere poſtq̃ non mouebãtur prius: niſi quia nõ erant in diſpo ſitione qua poſſent moueri: vel propter formę carẽtiam, vel propter formę habitę impedimẽtum. et quo ad hoc ſunt cauſa motus ſui per accidens: & generans atq; remouens prohibẽs, per ſe: ita ꝙ ſi
X fuerint in locis propriis: nullo modo ex eis mouẽtur: niſi per violẽtiam. In quo differenter ex ſe mo uẽtur grauia & leuia: & alia quę ex ſe mouent ſine alio mouẽte, niſi ſecũdũ rationẽ appetibilis. qa il la inchoant motũ poſtq̃ prius nõ mouebãtur: & ceſſant a motu ſeipſis: qđ non poſſunt facere gra uia & leuia. Vnde dicit Auer. ibidẽ. Generans eſt illud qđ dat corpori ſimplici generato formã ſuã & oĩa accidentia contingentia formę: quorũ vnũ eſt motus in loco. Sed intellige ꝙ nõ per ſe & ime diate dat motũ ſicut dat formã: ſed ꝙ dando formã dat motũ: quia forma nõ impedita eſt ſufficiẽs in eis cauſa motus. Vnde cum perfectam habuit formam extra ſuum locum naturalem ad abſenti am generantis, ſi ceſſet prohibens, ſtatim ſeipſo abſq; omni alio mouente mouetur ad locum ſuum. dicẽte Auer. primo Metaph. Cauſa diuiditur in cauſam eſſentialẽ & in cauſam accidẽtalem: ſed cau ſa accidentalis vocatur cauſa impropríe: eo ꝙ cauſatũ non prouenit ex ea: ſed ex alio: qđ nõ fit cau ſa debita eſſendi cauſatum niſi cum illa. Sicut qui remouet colũnam ſuſtinẽtẽ tectum dicit tectũ di ruere: qđ nõ eſt verum: eo ꝙ cauſa ruinę tecti eſt eius ponderoſitas: ſed retinetur interim propter ſuſtentationẽ colũnę, remotio igit colũnę aptauit illud ad caſum: & ruit: qđ erat ei. ſ. graui propria actio. Vel ſicut ſcamonea dicit infrigidare eo ꝙ aufert cholerã: quę prohibet naturã infrigidari. na tura igit erit frigeſcens: ſed cum remotũ fuerit qđ prohibet: & ſcamonea erit cauſa remotiõis cho lerę non cauſa infrigidationis quę ſequit poſt remotionẽ cholerę naturaliter. Sic ergo patet ꝙ ſicut natura eſt cauſa per ſe infrigidans, & amotio cholerę nõ niſi p accidẽs: cui⁹ amotiõis per ſe cauſa eſt ſcamonea: & per accidens infrigidationis: ſic in graui cauſa per ſe faciens deſcenſum eſt ipſum gra ue per ſuam formã: & amotio prohibentis ſiue ipſum amouens prohibens eſt cauſa deſcenſus per accidens. quod quidẽ amouens eſt cauſa amotionis prohibentis per ſe. Propter quod poſt prædicta ſubdit Auer. Potentia vero ad motum quã accidit inueniri in corpore ſimplici: quando inuenitur in tẽpore ſuæ generationis ꝙ non mouetur ad ſuum locum naturalẽ ab aliquo impedimẽto: quan do generatur in loco extrinſeco: aut quãdo exit a loco ſuo naturali ab aliquo extrahente: nõ indiget ad hoc ꝙ exeat in actum motore extrinſeco eſſentiali: cum ſit in potentia accidentali. Et cum ita ſit & illud qđ mouetur eſſentialiter eſt illud in quo eſt potentia vera ad motum. ſ. potentia receptionis motus: tunc illud qđ mouetur in rei veritate hoc motu eſt materia ex qua generat corpus ſimplex verbi gratia: ꝙ aer qui eſt in potentia ignis & ſuperius, eſt illud quod mouetur in rei veritate & eſ ſentialiter ad ſuperius quando fit ignis: & hoc a generante vt dictũ eſt: ſed cum generatũ eſt: ſi ſit extra locum ſuum: abſq; omni alio per ſe mouetur in ipſum. dicente philoſopho in. viii. Phyſi. Con tingit impedimẽtũ nõ ſurſum eſſe: ſed ſi auferatur impedimẽtum: agit & ſurſum fit ſemp: & eſt per ſe mouens. ſ. forma accidentalis grauis: per ſe vero motum ipſum corpus grauis cõpoſitum ex ma teria & forma ſubſtãtiali. Quę nõ diſtinguũtur, nec loco, nec ſitu: ſicut diſtinguũtur mouẽs & mo tum ſecũdum partes in aĩali: quo ad motum localem vt iam dictũ eſt: & etiam quo ad motum au gmẽti: ſed tantũmodo diſtinguũtur ſicut forma & ſubiectum exiſtens in actu p formã: ſecũdum ꝙ philoſophus aſſignãs differẽtiam inter motum ex ſe, qui eſt in augmento: & motum grauium & le uium: in hoc videlicet ꝙ quo ad aliquid graue & leue magis habent in ſe principiũ motuum ſuorũ q̃ quæ augmẽtantur: dicit in. iiii. cęli & mũdi. Magis aũt leue & graue i ſeipſis vidẽtur habere prin

cipium horum propter propinquiſſima eſſe ſubſtãtiæ eorũ. Quod Cõmẽta.exponẽs dicit ibidem. Totum in graui mouet totũ: ſed in augmẽtabili pars vna augmẽtat aliam diſtinctã ab ea loco.Et alibi ſuper eundẽ quartum dicit ſic.Cauſa quare graue mouet ſe remoto impediẽte:eſt quia motus eius cõſequitur formã grauis ſicut propriũ accidens.et ideo nõ indiget extrinſeco motore.De quo etiam dicit ſuper tertiũ eiuſdẽ.Quẽadmodũ cętera accidentia exiſtentia in re generata non exiſtũt in ea niſi mediante forma generati:ita eſt de hoc motu.& paulopoſt.Propter hoc iſte motus nõ eſt primus & eſſentialis a motore extrinſeco:ſed a forma moti:& ideo mouetur ex ſe graue cum impediens quieuerit.Et etiã ſcdm iſtũ modũ aſſimilatur ei qđ mouetur per ſe.lapis eñ mouet ſe inquãtum eſt grauis in actu:& mouetur inquãtum eſt in potentia deorſum.Cauſa autẽ hęc eſt:quia cõponitur ex materia & forma.Forma eñ eius mouet inquãtum eſt forma: & mouetur ſecũdum q̃ eſt in materia:aliter eñ non eſt in potentia inferius. Eſt tamẽ hic aduertẽdũ q̃ circa graue differunt per ſucceſſionẽ motus,& mutatio ſubito : qñ quãtũ eſt ex parte mouẽtis & mutantis graue ſe p̃ ſe,hoc eſt p̃ formã grauis,ſe mutat ſubito faciendo ſe deorſum ſi non ſit mediũ reſiſtẽs.& ſi ſit mediũ reſiſtẽs,ſucceſſiue mouet ſe deorſum:& hoc vel velocius,vel tardius ſcdm diſpoſitionẽ medii & grauis.Quãtũ vero eſt ex parte moti vl' mutati,graue ex ſe mutat deorſum nõ per violẽtiã aut reſiſtẽtiam mutationis ſed per obedientiã:& hoc abſq̃ omni ſucceſſione motus.Sed q̃ mouentur deorſum,hoc eſt ex ſe:ſed non ſine medio reſiſtente:& ſic mouet ſe graue accidẽtaliter.Et cũ ita ſit,vt dicit Cõmẽta.ſuper.iiii.cęli & mũdi:neceſſe eſt vt moueat ſe : quia mouet eſſentialiter aliud a ſe. Verbi gratia,homo nõ mouet ſe accidentaliter in naue niſi quia mouet nauẽ eſſentialiter:& ſic lapis non mouet eſſentialiter niſi aerem in quo eſt:& ſic ſequit̃ motum aeris:ſicut eſt de homine & de naue.& in fine capituli dicit.Manifeſtũ q̃ aer eſt neceſſarius in motu lapidis. & eſt illud qđ p̃mi ſimus & declarauimus in Phyſicis.ſed iſte locus eſt cõuenientior. Vnde grauia & leuia poſtq̃ ſunt generata in forma perfecta abſq̃ impedimento,quodãmodo magis ex ſe mouent ſe tranſeundo ad ſua loca naturalia:q̃ aĩalia mouentur ex ſe ad loca in quib⁹ inueniũtur ſua appetibilia: quia grauia & leuia non requirunt quieſcens,nec intra ſe nec extra.dicente philoſopho de cauſis motus aĩaliũ. De inanimatis autem quęcũq̃ mouẽtur,dubitabit vtiq̃ aliquis vtrum in ipſis eſt quieſcens & mouens:& aliquid extrinſecorum quieſcẽtium appelli neceſſe:& hoc autẽ impoſſibile:puta ignẽ & terram aut inanimatorũ aliquid.Et prẽterea ſi grauia & leuia non mouerent̃ ex ſe quia a generante & remouente prohibens habent principium,multo fortius nec animalia:quia non habent formã appetitus niſi ab appẽtibili,a quo habẽt principiũ motus vt dictũ eſt:vt ꝓpterea nec libere moueant ſe bruta. IN eis vero quę ſunt mouentia & mota in tertio gradu.ſ.in intellectu in intelligendo:cũ intellectus motus fuerit ab intelligibili intellectione ſimplicis intelligentiæ,virtute ſua conuerſiua quam habet naturaliter ſuper ſe & ſuum actũ & ſuum obiectũ,opponit ſe eis vt intellectiuũ quoddam natũ moueri a ſeipſo vt a memoria intellectuali informata ipſa notitia ſimplici circa obiectũ: quæ ſunt vnum obiectum mouens eundẽ intellectum ſic cõuerſum,informando ipſum notitia declaratiua:ſecundũ q̃ alibi declarauimus exquiſitius.Et ſic diſtinguitur idem intellectus in mouens & motum.Eſt enim mouẽs vt informatus eſt notitia ſimplici:& motus vt nudus intellectus & in potentia ad notitiam declaratiuã:ita q̃ licet non potuit ſe facere ad primũ actũ,ꝙ non erat niſi in pura potentia reſpectu actus intelligendi:poteſt tamẽ ſe facere ad ſecũdum actum:quia aliquid habet de actu quod fieri in materialibus impedit materia:quemadmodum expoſuimus in quæſtionibus ordinariis. Et eſt in hoc inter mouens & motum idcirco minor differentia q̃ in præcedentibus. ET ſequitur mouens & motum in ſecundo gradu.ſ.in voluntate in mouendo ſeipſum ad actum volendi:de quo eſt quęſtio propoſita.Et dicunt aliqui ſecundum q̃ determinat Anſel.& videtur ſentire philoſophus in de bona fortuna:q̃ primus motus voluntatis non poteſt eſſe a ſeipſa ſed a deo.de quo in aliis Quolibet ſufficienter declarauimus q̃ nõ eſt ita. Deus eñ etſi oĩa mouet ſecundũ generalẽ adminiſtrationẽ: & diuerſimode ſecũdũ diuerſitatẽ mobiliũ: vt grauia deorſum leuia ſurſum:ſic & voluntatẽ ſecũdum eius conditionẽ : non tamẽ ex hoc motus omniũ debent ei aſcribi niſi vt cauſę vniuerſali:& præter hanc ſunt motuũ diuerſorũ inueſtigandę diuerſę particulares cauſę:quarũ effectus non ſunt attribuendi deo: etſi ab illo ſunt vires.quẽadmodũ motus grauium non debet attribui danti formã grauis qua mouetur.quo ad hoc eñ dicit Augu. q̃ deus ſic res adminiſtrat vt eas ꝓprios motus ſuos agere ſinat.Alii vero dicũt q̃ volũtas mouet a bono cognito ſicut a ſuo ꝓprio obiecto ꝓpriũ paſſibile:quẽadmodũ a vero cognoſcibili mouetur ſtellectus: ſed naturaliter nõ violẽter.Qđ nõ põt ſtare:qñ tunc ſicut intellectus prẽſente intelligibili non poteſt nõ moueri ab ipſo ad actum intelligẽdi,ſic voluntas præſente bono cognito volibili non poteſt

Y

Z

A

non moueri ad actum volendi: & ſic periret liberum arbitriũ: & per conſequens omnis ratio meriti & demeriti: & ſuaſionis ac deliberationis & conſiliationis & cæterorum huiuſmodi quę neceſſaria
B ſunt ad virtutes. IDEO dicunt alii: ꝙ forma intellectus eſt per ſe principium actionum humanarum: & ꝙ voluntas eſt appetitus: qui non eſt niſi inclinatio quædam ſequens formam intellectus. Sed quia forma intellecta eſt vniuerſalis, indeterminate ſe habens ad multum: ſimiliter & inclinatio voluntatis: vt non neceſſe ſit ipſam determinate inclinari ad vnum: ſicut nec voluntatem artificis ad aliquã domum. Sed ſi ſic forma intellectus moueret voluntatẽ ipſam inclinando: immo ſic ꝙ ipſa non eſſet niſi quędam inclinatio ad bonum cognitum: quẽadmodum formam grauis conſequitur inclinatio deorſum: vt non ſit aliud appetitus eius eſſendi deorſum niſi huiuſmodi inclinatio: tunc ſicut bonũ vniuerſale apprehenſum mouet ipſam indeterminate vt ex hoc nõ de neceſſitate appetat aliqđ particulare bonum ſub illo: ſic bonum particulare apprehẽſum neceſſario moueret ipſam & inclinaret vt determinate & ex neceſſitate appeteret illud, & periret in hoc liberũ arbitriũ.
C IDEO dicũt alii ꝙ act⁹ volũtatis ꝙ eſt velle, dupliciter poteſt cõſiderari. Vno modo quo ad actus determinationẽ. Alio modo quo ad eius exercitium, quẽadmodum ĩ artifice ſi nõ habet niſi vnius domus formã in mente, nõ poteſt velle facere aliam alterius formæ. Secũdo vero modo determinat̃ a fine: quẽadmodum artifex non habẽs niſi vnam formã domus: adhuc poteſt indifferẽter ſecundũ illam domũ facere vel nõ facere. Et primo modo dicũt volũtatem moueri ab intellectu: quia bonũ vt intellectum, eſt forma actum volendi ſpecificans: & determinat vt ſiquid velit neceſſe eſt ꝙ illud velit. non autẽ ſecundo modo: quia ſic eius obiectũ eſt bonum ſub ratione boni: & ita finis quẽ poteſt indifferẽter velle ꝓſequi & nõ velle. & ſic eſt voluntatis mouere ſe & alias potentias omnes in
D ſuas actiones, vel retrahere ab ipſis. SED ſi quo ad actus ſpecificationẽ qualecũq; prĩcipiũ motiuũ voluntatis eſſet intellectus, vt bonum intellectũ ponatur mouere volũtatẽ: tunc quęro de ſpecificatione qua ponitur volũtas moueri. Aut enim eſt pura oſtẽſio ſiue oblatio boni facta volũtati ab intellectu recipiente eius impreſſionẽ ab obiecto intelligibili: quẽadmodum propriũ paſſiuum recipit a ſuo proprio actiuo naturali neceſſitate abſq; omni libertate ipſius intellectus ad non recipiẽdum niſi quẽadmodũ materia poteſt recĩpere vel non recĩpere formã: ſecũdum ꝙ poteſt eſſe vel non eſſe agens imprimẽs eũ, ſed hoc nõ ex libertate aliqua. Aut eſt aliqua inclinatio facta in volũtate. Si primo modo, tunc voluntas nec a bono intellecto, nec ab ipſo intellectu mouetur. quare nihil mouet̃ ab aliquo niſi aliqua impreſſione facta in ſe ab illo. & ideo ſi mouetur ipſa voluntas, a ſeipſa mouetur: & hoc ſiue moueatur determinando ſibi ſuum actum & ſuum obiectũ: ſiue exercendo aut exequendo ſuum actum: ita ꝙ vtroq; modo maneat plena libertas volũtatis reſpectu ſui actus. Nec operatur intellectus ad hoc ꝙ fiat in ſuum actum ipſa voluntas, niſi oſtendendo ſiue offerendo obiectum: & hoc non niſi ſicut cauſa per accidens & ſine qua non, vt ſecundum hoc ſi ibi ſit aliqua determinatio, illa eſt ipſius intellectus, qua determinat̃ paſſiue ab intelligibili agente & determinãte: qua quidem determinatione ſua paſſiua in ipſa præſentatur voluntati obiectum: nullo modo qua
E ab intellectu agente determinetur paſſiue ipſa voluntas ad actum volendi. Si ſecundo modo, ſcilicet ſit aliqua inclinatio facta in voluntate: aut ergo illa inclinatio non eſt aliqua volitio ſed impreſſio aliqua inclinans ad volendum ſicut pondus: quemadmodum ipſum inclinat aliquis habitus exiſtens in ipſo: aut eſt aliqua volitio ſiue actus volendi. Si primo modo, tunc non obſtante illa impreſſione inclinante manet voluntas in ſua plena agendi libertate & non agendi ſecundum illam impreſſionem ac ſi non habuiſſet eam. licet non ita de facili poſſit velle cõtrarium eius. Et ſic ſi moueatur ad aliquid volendum, a ſeipſa mouetur: & hoc tam quo ad determinationem actus & obiecti: q̃ quo ad exercitium actus ſicut prius. Si vero ſecundo modo illa inclinatio ſit aliqua volitio: vt huiuſmodi inclinatio non ſit niſi quoddam velle: quemadmodum dicit Auguſtinus ſuper illud pſalmi. Inclina cor meum in teſtimonia tua. Quid eſt inclinatum cor ad aliquid habere niſi velle: Sed cum voluntas aliquid vult, illud exequitur niſi impediatur: & ſi exterius nõ ſit aliqua executio facienda, non eſt aliud exercitium actus q̃ ipſum velle: vt ſic non ſit poſſibile ponere ꝙ intellectus dicto modo moueat voluntatem quo ad actus determinationẽ: & nõ quo ad exercitium: immo ſi hoc modo neceſſitatur quo ad determinationẽ: ſimiliter & quo ad exercitium: quia non poteſt nõ velle exequi: Appetitus em̃ ſit operatio, vt ait philoſophus de motibus aĩalĩũ: & iã declarabitur ſecũdum ipſum: Sic ergo ſi voluntas moueretur ab ipſo quantũcunq; modice, nullo modo poſſet eſſe actiuus circa illud ipm repellendo: ſed neceſſe eſſet illud exequi ſiue proſequi vt adipiſceretur. Qđ enim ſemel paſſiuum eſt ab aliquo, ſemper ab eodem paſſiuum eſt: & nunq̃ actiuũ. licet poſ

ſet eſſe actiuum circa aliud:quẽadmodum intellectus qui eſt paſſiuus ab obiecto intelligentia ſimplici,primo ſic paſſus poteſt eſſe actiuus in ſeipſum ad generandum in ſeipſo notitiam declaratiuam:& conſtituendo noua intelligibilia complexa circa intelligibilia primo cognita.Sic etiam intellectus inquãtum eſt in actu:quo ad cognitionem principiorum agit ad hoc vt fiat ſecũdum cognitionem concluſionum.Sic & voluntas ſi eſſet in actu aliquo volendi aliquid per intellectum,bene poſſet mouere ſeipſam ad volendum aliud ordinatum ad illud:vt volens ſanitatem motione intellectus,poſſet ſeipſum mouere ad volendum potionem.Nullo modo tamen poſſet ſecundũ dictam poſitionem recedere a volendo illud ad qđ mota eſt per intellectum vt velit,poſtq̃ eſſet ei determinatum a ratione.Inquãtum enim eſt determinatum:vel eſt finis,vel includit rationem finis:in hoc videlicet ꝙ ſine ipſo nõ poſſet haberi finis:& ideo de neceſſitate mouet vt finis & bonum ſecundũ omnia particularia:& vt ſecundum omnem conſiderationem boni.Qđ enim tale eſt,neceſſitat voluntatem ſuperando ipſam quo ad pluralitatem reſpectu contrarii.Vnde ſi intellectus proponit aliqua volũtati vt bona:qualia poteſt ſibi proponere abſq; omni determinatione: nõ mouetur voluntas neceſſario,nullum enim bonum apprehenſum mouet neceſſario voluntatẽ:niſi finis qui eſt bonum ſecũdum omnem rationem & conſiderationẽ:vel includens rationem finis per hoc qđ a ratione fuerit determinatum.Vnde dicit philoſophꝰ de motibus animaliũ. Mouet primũ qđ appetibile & intellectuale:nõ autẽ omne:ſed qđ operabilium finis,propter qđ bonorum eſt qđ mouet:ſed nõ omne qđ bonum. Inquantum enim gratia huius aliud: & inquãtum eſt finis eorum quæ alterius gratia exiſtunt:mouet.& hoc de neceſſitate:nõ autẽ inquãtum eſt aliud bonum. ad illud enim nõ mouet vt dicunt aliqui niſi conſilio præcedente:vt cum aliquis vult ſanitatẽ,de iis quę ſunt ad ſanitatẽ incipit conſiliari:ita ꝙ nihil illorũ vult niſi tandẽ finito cõſilio.Qđ quia libere poteſt expetere a ratiõe vel nõ expetere:vel expetitũ expectare vel nõ expectare:vel expectatũ & datũ a ratiõe poteſt ſequi vel non ſequi:eo ꝙ cõſilium eſt inquiſitio quędã non demõſtratiua.& in hoc dicunt conſiſtere volũtatis libertatem. Qđ tamen ſi fuerit determinatũ a ratione vt concluſio demonſtratiua:& includens rationẽ finis:dicunt aliqui ꝙ voluntas illud non poteſt nõ velle.Si vero non fuerit determinatum a ratione vt cõcluſio demonſtratiua:ſed vt concluſio perſuaſoria:dicũt ꝙ poteſt nõ velle.Sed ſi velit & eligat illud,neceſſe eſt ꝙ motũ volũtatis quo vult illud etiam præcedente conſilio,& ſimiliter motum voluntatis quo vult conſiliari de volendo illud,præcedat alius motus volũtatis non a ſeipſa ſed ab alio:& hoc vel ab appetibili alio intellecto & determinato ſecũdum rationem finis:vel ſi non ab illo appetibili:vt appetibile iſtud ſit primo volitum,licet non abſq; conſilio præcedente ab aliquo alio:vt a cęleſti corpore:aut a deo:aut a fato:aut bona fortuna aut aliquo huiuſmodi. Primũ vero iſtorum,ſcilicet ſi fuerit bonum aliqđ determinatum a ratione ſimpliciter:& ita vt concluſio demonſtratiua & vt includens rationem finis:ꝙ voluntas non poſſit illud non velle:ſed ꝙ moueatur ad hoc volendum a bono intellecto vt paſſiuum naturale a ſuo proprio actiuo: videtur eſſe poſitio philoſophi.vi.Ethi. fundata ſuper hoc ꝙ appetitus eſt mouens motum ab appetibili cognito:vt determinat.iii.de anima,& in libro de cauſis motus aĩaliũ:vbi vult ꝙ voluntas ex neceſſitate mouetur ad conſentiendum ſiue volendum:& ad proſequendum volitum ſi non impediatur exterius : vt potentia paſſiua ab appetibili cognito ſicut a ſuo proprio actiuo:quẽadmodum intellectus mouetur ad aſſentiendum ſiue aſſerendum & ad inſiſtendum cognito a vero intellecto ſicut a ſuo proprio actiuo : ita vt quãtum efficacia demonſtrationis mouet intellectum in ſpeculabilibus vt non poſſit diſſentire concluſo:ſic & volũtatem in agibilibus. Qđ expreſſius mihi videtur ſentire in libro de motibꝰ animalium q̃ alibi.Ibi enim dicit ſic.Quẽadmodũ autẽ intellectus quandoq; quidem operatur: quandoq; autem non operatur:& mouet quãdoq; :quãdoq; autem nõ mouet:videt ſimiliter accidere & de immobilibus intelligẽtibus & ſyllogizãtibus.ſiquidem ibi theorema finis.cum enim duas propoſitiones intellexerit,cõcluſionem intellexit & compoſuit. hęc autem ex duabus propoſitionibus cõcluſio fit operatio:vtputa cum intellexerit quia omni homini ambulandum,ipſe autem homo,ambulat confeſtim.Si autem ꝙ nulli nunc ambulandum homini:ipſe autem homo,ſtatim quieſcit.& hęc ambo facit ſi non aliquid prohibeat. Vbi poſt aliqua interpoſita ſubdit. Q2 quidẽ igit operatio cõcluſio,manifeſtũ.potãdum mihi concupiſcentia dicit: iſtud autẽ potabile ſenſus dicit aut phãtaſia aut ītellectus: ſtatim bibit.In quo nullã facit differẽtiã in motu appetitꝰ rõnalis ab ītellectu,& appetitꝰ ſenſitiui a ſenſu & phãtaſia.Qđ patet ex eo qđ ſubdit cõtinuo.Sic quidẽ igit ad moueri & operari aliquãdo ipetũ faciũt.vltima qdẽ cauſa eſt eius qđ eſt moueri appetitu exiſtẽte:hoc aũt facto aut p ſenſum aut p phãtaſiã & intelligẽtiã appetẽtiũ ope

F

tari:hoc autē propter voluntatē:hoc quidē faciunt:hoc autē agunt.Sed quantūcunq; dicentes primū prædictorum:ſcilicet q; ſi bonum aliqđ fuerit determinatum a ratione,vt cōcluſio demonſtratiua:dicunt volūtatem moueri ab intellectu abſq; violentia & coactione:quia nō mouetur ſic tanq̄ naturaliter ad cōtrarium determinatum:quēadmodum mouetur grauc ſurſum: ſed tanq̄ aliquid indeterminate ſe habens ad multa,mouetur alio determinante ad vnum illorū:tamen omnino auferunt libertatem arbitrii in volendo volitum:quæ requirit libertatem abſq; omni neceſſitate. Vnde & in diuinis in ſpirando ſpiritū ſanctū licet dicimus ipſum a patre & filio ſpirari libera voluntate:propter tamē neceſſitatem incōmutabilitatis annexam nō dicimus eum ſpirari libero voluntatis arbitrio,ſicut dicimus a deo creari creaturas.Sed de hoc alias ſatis habitum eſt in aliis quęſtionib⁹ de Quolibet:q; ſcilicet volūtas ſic determinari non poteſt a quocunq; determinato per intellectum citra bonum ſummū immediate viſum. Vnde in hac vita non poteſt ſic determinari niſi in vniuerſali,ſecundū q; homo nō poteſt nō velle eſſe beatus:nec pertinet ad preſentem quęſtionē:ſed ſolum an volūtas in ſic volendo ab alio moueatur.Etenim ſi ad præſentiam appetibilis in intellectu abſq; omni tranſmutatione quā volūtas recipiat ab appetibili cognito: volūtas libere ſeipſam mouendo ad actum volendi feratur in volitum : ſi tamen annexa ſit neceſſitas & incommutabilis & nullius coactionis,vt non poſſit non velle quod ſic vult:omnino libertas arbitrii auferetur vt dictum eſt.

G SED q; ſic volendo voluntas non moueatur ab obiecto cognito ex hoc patet:q; tunc non alia neceſſitate moueretur appetitus rationalis qui dicitur voluntas,ab appetibili cognito per intellectum q̄ appetitus ſenſibilis ab appetibili cognito per ſenſum & phātaſiam. Qđ etiam bene expreſſit philoſophus vt iam dicetur.Qđ falſum eſt:quia in hoc volūtas non eſſet rationalis proprie:non ſolum nō eſſet liberū arbitriū:& ageretur magis q̄ ageret,dicente Damaſce. libro.ii.ſententiarum.cap.xx. In irrationalibus appetitus fit alicuius:& confeſtim impetus ad operationem: & aguntur animalia appetitu; ideo neq; voluntas dicitur irrationalium appetitus. In omnibus enim rationalibus entibus ducit magis rationalis appetitus : q̄ ducitur. & capꝰ.xxix. Aut enim non erit rationale : aut rationale ens dominus erit actuum. & infra ſubditur de irrationalibus. Aguntur magis a natura q̄ agant: & non contradicunt naturali appetitui : ſed ſimul cum appetierint & impetum faciunt ad actum : homo rationale ens magis agit naturam q̄ agatur.

H SEcundum vero prædictorum: ſcilicet q; ſi bonum aliquod non fuerit determinatum a ratione vt concluſio demonſtratiua: ſed vt perſuaſoria:ad hoc q; velit ipſum aut velit conſiliari de ipſo : neceſſario præcedit alius motus voluntatis ab alio a ſe,etiā ſi nō ponatur alius præcedere a bono cognito ſub ratione finis:hoc nituntur declarare ratione tali.Si aliquis velit aliquod eorum quæ ſunt ad finem: cum prius non voluit illud:nec de neceſſitate velit:motus ab intellectu hoc non vult niſi præcedente conſilio:conſilium autem non aggreditur nec petit de neceſſitate ſed libere : immo libero arbitrio voluntatis volentis ſuper hoc conſiliari.Cum ergo voluntas non moueatur in eis quæ ſunt ad finem niſi ex conſilio : cum voluntas quæ nunc vult conſiliari & prius non voluit : neceſſario ab aliquo moueatur vt velit conſiliari prius q̄ velit illud quod volendum eſt ex conſilio:aut ergo ad velle conſiliari mouetur ex ſe:aut ab alio.Nō ex ſe:quia cum conſilium ſit eorum quę ſunt ad finem,neceſſe eſt q; hunc motum voluntatis præcedat conſilium:& eadem ratione illud præcedit aliud:& ſic in infinitum. quare cum hoc ſit impoſſibile,neceſſe eſt ponere q; voluntas moueatur primo motu

I ad volendū id qđ eſt ad finem,& quodcūq; volendū eſt cōſilio,ab alio a ſe. Qđ reuera poſuit philoſophus vel a deo in iis quæ non cadunt ſub libero arbitrio : & quæ non ſunt in noſtra poteſtate noſtræ cognitionis & præuiſionis,vt expoſuimus in quæſtione de bona fortuna: vel a corporibus cæleſtibus in iis quæ cadere poſſunt ſub noſtra comprehenſione naturali ex ſenſibus : ſed mediante intellectu : ponendo q; appetitus intellectiuus determinatur & mouetur a cæleſtium impreſſione:ſicut & ſenſitiuus:& hoc in iis in quibus determinatur voluntas ab intellectu:quia determinationem in voluntate ab intellectu non poſuit quo ad omnia intellecta.Secūdum enim q; dicit verſus finem de motibus animaliū:ſenſus ſtatim ſunt alterationes quædam exiſtentes: phantaſia autē & intelligentia habent rerum virtutem. Aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi aut frigidi,aut delectabilis aut triſtabilis,talis exiſtit qualis quidem & rerum vnaquęq;.propter qđ tremunt & timent intelligentes ſolū.Hęc aūt omnia paſſiones & alterationes ſunt in corpore.Alteratis autē in corpore hęc quidem maiora,hęc autem minora fiunt.& infra.Principium quidē igitur motus quē admodū dictū eſt,qđ in operabilibus perſequibile & fugibile.ex neceſſitate autē cōſequitur meditationi & phantaſiæ eorum caliditas & frigiditas,triſtabile em̄ fugibile:delectabile autē perſequibile. Sunt autem triſtabilia & delectabilia omnia fere cum frigiditate aliqua & caliditate.& infra. His

autem accidẽtibus ſecũdum hũc modũ:adhuc paſſiuo & factiuo talem habẽtibus naturã vt ſit hoc quidem factiuũ hoc autẽ paſſiuũ:& nihil deficit ipſorum quæ in ratione:conſeſtim hoc quidem facit:hoc autẽ patitur.Propter hoc autẽ ſimul vt eſt dicere intelligit quia ambulandũ: & ambulat ſi non aliquid impediat alterũ.Organicas em̃ partes imperãt idoneę paſſiones: appetitus autẽ paſſiones:appetitum autẽ phãtaſia. hoc autem fit aut per intellectum aut per ſenſum:ſimul aũt & cito: quia paſſiuum & actiuum eorum adinuicem ſcdm naturam.Vt ſecũdum hoc intelligatur illud dictum:Talis eſt voluntas in hominibus,qualẽ in die ducit pater virorũ.i.cælum. verificari loquendo de moueri a cælo mediate,qđ inducit philoſophus cõtra illos qui ponebant intellectum moueri a cælo immediate:& nõ eſſe intellectũ aliud q̃ imaginationẽ.Nec mirũ:quia cum res ſenſibiles ſunt cæli effectus:& ſecũdũ illas formãtur ſenſus:ſcdm ſenſus intellectus,ſecũdum intellectum volũtas: & hoc modo actiui & paſſiui naturalis: etſi anima ponatur vis incorporea,tamẽ ponendo ꝙ naturaliter voluntas eius mouetur ab intellectu:ponitur ꝙ mouetur a cęlo:licet non immediate & directe.Vnde philoſophus.iii.de anima,principiũ mouens qđ eſt voluntas non diſtinguit ab intellectu: K
ſed cõprehendit ſub intellectu:& cum intellectu in homine cõprehendit pro eodem principio virtutem imaginariã:quã diſtinguit contra appetitiuã ſenſibilẽ.Et ſecũdum hoc diſtinguendo imaginationẽ ab intellectu ponit tria mouẽtia,& computando pro vno ponit duo tm̃:ita ꝙ ponit non moueri hominẽ niſi conueniant intellectus practicus & appetitus ſenſibilis:& cum cõueniunt ꝙ tunc neceſſe eſt eum moueri.Et quia quãdoꝙ mouent ſeparatim:appetitu vincente appetitum: quia intellectus non mouet niſi ratione ſui appetitus:ideo determinat ꝙ motus fit ab iſtis duobus nõ ſecũdum ꝙ ſunt diuerſa:ſed ſecũdum rationem cõmunem in qua conueniunt.Aliter em̃ vt dicit Commẽta.motus non proueniret ab eis niſi accidẽtaliter.Sed cum vt dictum eſt ſi voluntas moueret ab alio naturaliter determinaretur ad actum abſq; omni libertate:nec poſſet reſilire ab ipſo:& ita non eſſet dña ſuorum actuũ:nec appetitus qui eſt voluntas haberet poteſtatẽ refrẽnare appetitũ in eis q̃ ſunt citra viſionem vltimi finis:cuius cõtrarium dicit Damaſc.c.xxix.prædicto:ſimpliciter ergo dicendum ꝙ volũtas in actum volẽdi a nullo alio ſed a ſeipſa ſola mouetur. Qđ autem aſſumitur L
in ratione iam dicta:ꝙ voluntas in eis quæ ſunt ad finem nõ mouetur niſi ex conſilio:Dicẽdum ꝙ falſum eſt.immo abſq; omni conſilio determinato a ratione ad vnum ad quodcũq; bonum propoſitum citra finem vltimũ manifeſte viſum poteſt ex ſe moueri:& ſine motu a quocũq; alio:ſicut & diuertere ab illo.& ſic non valet proceſſus vlterior. Quomodo ergo ponere debeamus ꝙ voluntas ex ſe mouetur in actum volendi,conſiderandũ eſt. Cum enim voluntas virtus ſit ſuperior intellectu: & per cõſequens oibus mouẽtibus ſecũdum modos prætactos: & nihil ſit propter libertatem eius ſuperius ea pręter deum:minor differentia requirenda eſt inter ipſam & ſuum propriũ mobile ab ipſa,q̃ in mouẽtibus & motis ſecundũ modos p̃cedentes,licet minor q̃ in deo: in quo nõ eſt differẽtia inter mouens ſecũdum actum intelligẽdi,& ipſum qđ mouetur,& ipſum actum quo mouetur niſi ſcdm rationẽ tm̃,vt dictum eſt. EST igitur ſciẽdũ ꝙ in volũtate eſt cõſiderare potẽtiam ſiue M
vim receptiuã in ſe actum volitionis & libertatẽ ſimpliciter,& libertatẽ arbitrii:vt licet ſint eiuſdẽ potẽtię,nõ tamẽ ſola ratione differũt,ſed quaſi vires in ea.& hoc ex natura rei:nõ ex ſola conſideratione rationis:vt voluntatem inquãtum eſt potentia intelligamus paſſiuũ:& in potentia ad actum volitionis:ſicut eſt intellectus in potẽtia ad actũ intellectionis.Qđ neceſſariũ eſt ponere a quocũq; mouente voluntas ponatur moueri quãdo de non volente fit volens,eſt enim velle in ea accidens: & operatio ĩ qua cõſiſtit ſua perfectio ĩ bene eſſe:quã propter libertatẽ volũtatis qua debet eſſe domina ſuorum actuũ,impoſſibile eſt poni ꝙ ab aliquo naturali actiuo,vt eſt natura vt eſt receptibilis volitionis,alio a ſe procedat de potẽtia in actũ:hoc em̃ oĩno repugnat libertati ſicut dictũ eſt.& non minus ageret appetitus volũtatis q̃ ille qui eſt ſenſibilis.Vnde & ſpũs ſctũs ſi a patre & filio p cederet vt a naturali actiuo,vt natura eſt,& modo naturę,nõ diceretur procedere modo volũtatis & libertatis ſiue liberalitatis:ſed quia procedit ab agente vt eſt liberum volũtate:quãtũcunq; con comitatur immutabilitas naturalis neceſſitatis,dicitur procedere opẽre voluntatis.Similiter etiam ſi deo agente fieret directe vt de non volente fieret volens:& licet non eſſet cõtra naturam eius ſed præter eam tm̃ : non tamen diceretur actus liberalis : nec ſecundum eum eſſet laudabilis : nec eſſet omnino actus virtutis. Quia cum actio eius taliter debet eſſe in ipſo:ꝙ ſecundum eam voluntas laudabilis dicatur & virtuoſa : oportet ꝙ a nullo alio moueatur ad actum volendi : ſed ſolum a ſeipſa directe,licet aliquo aſſiſtente & cooperante vt ſpiritu ſancto:vel per ſe & immediate,vel in aliquo dono eius,vel vtroq; modo. Vnde & actum volendi ſiue diligendi glorioſum in dei viſione aperta non ponimus elici niſi ab ipſa voluntate,cooperante ſpiritu ſancto in ſe:& in dono ſuo. Sed

aliqui volentes ſuſtinere motum voluntatis ſequi informationẽ intellectus ſecũdum modum in opinionibus iam dictis expoſitum: licet non ponatur moueri ab intellectu: dicerent ꝙ voluntas inquãtum libera eſt: mouet ſeipſam vt potẽtia eſt actus volitionis receptiua: ſed non niſi ſecũdum intellectus informationẽ: & ꝙ hoc naturale ſit ei. & ſecũdum hoc poſſent exponi modi p̃dicti: præter hoc ꝙ intellectus non ponatur mouere voluntatẽ. Sed ſi ſic eſſet: & euitaretur incõueniẽs cõcluſum cõtra dictas opiniones: ꝙ voluntas nõ eſſet domina ſuorũ actuũ: & magis ageretur q̃ ageret: ſic enim ponẽdo voluntas ponitur dña ſui actus: & agere potius q̃ agi: non tamen poſſet euitari quin omnino præcluderetur libertas arbitrii: qua nulla neceſſitate oportet eum ferri per ſuum actũ in ſuũ obiectum: niſi ponẽdo ꝙ pro tanto poteſt velle qđ non vult: & nõ velle qđ vult: pro quanto intellectus poteſt non intelligere qđ intelligit: vel intelligere qđ nõ intelligit: vt libertas arbitrii voluntatis
N dependeret a ratione: & rationi potius deberet tribui q̃ voluntati. Ideo adhuc dicerent alii aliter: ꝙ voluntas vt libera eſt ſeipſam inclinat ad bonum cognitũ ſecundũ ꝙ cognitũ eſt: qđ eſt velle quoddã licet imperfectũ: vt patet ex prædictis ſcđm Augu. vt ſic quadã neceſſitate immutabilitatis moueatur a ſeipſa ad bonum cognitũ pręponderans, maxime poſt determinationẽ rationis: nõ tamen tanta adhæſione quin ſeipſa vt eſt liberi arbitrii poſſet illum actum repellere aut proſequi. Sed talis actus licet libere elicitur a volũtate, hoc tamẽ fit cum quadã neceſſitatis immutabilitate in qua nec laus, nec vituperiũ moris cõſiſtit. Eſſet ergo indifferens, nec laudabilis ſi eſſet ad bonum cognitum qđ eſt ſimpliciter bonũ: nec vituperabilis licet eſſet ad bonum delectabile & apparẽs tm: cum tamẽ primi motus ſenſibiles ſecũdum quoſdã ſimpliciter vituperabiles eſſe iudicẽtur, etſi veniales vel ſic ꝙ nõ imputẽtur vt de eis vindicta exquiratur: vel vt tantũ exquiratur vindicta quæ peccato veniali debetur, qđ apparet magnum incõueniẽs. Ideo non videtur iſtud eſſe tenẽdum. Sed cum intellectus in nobis practicus ex eo ꝙ eſt practicus aliqd plus operetur circa voluntatẽ q̃ ſpeculatiuus: vt eo monſtrante bonum operabile ſub ratiõe operabilis aliquid fiat circa volũtatem qđ non fit circa ipſam intellectu ſpeculatiuo monſtrante verum non operabile ſub ratione veri. Aliter enim nõ plus voluntatẽ pro eodem principio motiuo cõnumeraſſet philoſophus cũ intellectu practico q̃ cũ ſpeculatiuo: nec intellectus practicus potius diceretur principiũ mouens q̃ ſpeculatiuus: Dico ꝙ licet voluntas nullo modo moueat ab intellectu practico ſecũdum actum volendi faciẽdo de non volente (non dico de volente) volentẽ: mouetur tamẽ ab ipſo ſecũdum paſſionẽ aliquã quæ eſt velut pondus in ipſa volũtate vt eſt libera inclinãs ipſam ad modũ habitus vt velit: quẽadmodum in ſenſitiuis paſſiones ſecũdum calidum & frigidũ cauſant appetitus. Sed quia appetitus illi magis aguntur q̃ agant: & ſimiliter bruta ſecũdum illos: verius dicamus: quẽadmodum gratia aliqua a deo in volũtate inclinat ipſam ſicut pondus vt velit: quæ tamẽ actum voluntatis non elicit nec ipſam ad eliciẽdum cõpellit: quia nõ habet elici niſi ab ipſa voluntate libera, ſed frequenter nec eliceret eum ſine tali pondere inclinãte ipſam: & in eis quę pertinent ad rationẽ meriti nullo modo
O poſſet ipſum ſine illo meritorie elicere. Et ſcđm hoc inclinatio volũtatis ęquiuoca eſt. Vno modo voluntas incõpleta qua imperfecte mouetur in rẽ: de qua dictum eſt ſupra ſcđm Auguſt. ꝙ non eſt aliud q̃ velle. Alio modo pondus paſſiõis ab intellectu practico vel alicuius doni infuſi: vel forte alicuius impet9 facti in volũtate. Secũdum primũ em̃ modum graue dicitur inclinari inferius quando incipit moueri: ſed lente. Secundum modum ſecundũ dicitur inclinari inferius quãdo ſurſum quieſcens ſuo pondere premit illud ſuper qđ quieſcit vt deſcendere poſſit. Vnde & quando fortior eſt vis ponderis imprimendo q̃ ſuſtẽtãtis in ſuſtinẽdo: tunc depellit ſuſtinens ſeipſo remouẽdo prohibens & deſcendit. Et poſuit philoſophus eſſe pondus iſtud in volũtate ipſum bonum cognitũ ſecundum expoſitum modũ: ita ꝙ ſemper ſecũdum intellectum moueretur aĩal niſi eſſet appetitus contrarius prępondera[n]s: quẽ poſuit tanti poſſe eſſe ponderis vt omnino motũ voluntatis obrueret: vt ille nullo modo poſſet quãdoꝙ reſiſtere. Qđ verũ eſt niſi eſſet adiutus gratia, q̃uis aliqui hæretici poſuerint ꝙ ex ſe omnẽ motum ex appetitu ſenſitiuo ſufficeret repellere. Hoc tamen verum eſt: ꝙ motus ſenſitiuus ſi præponderat vincens motum voluntatis: hoc non eſt violentiã ei faciendo: ſed tanto pondere alliciendo vt neceſſe habeat aſſentire: ſed libere: aut ſuperius adiutoriũ requirere faciendo qđ in ſe eſt: qđ ſi faceret, illud ei non deeſſet, qđ cum nõ facit, allecta libero volũtatis arbitrio cõſentit. Sed tantam ponderis violentiã non poſſet volũtati imponere ſolus intellect9: ſed im-
P ponit ſibi ſua propria iniquitas. Vnde aſpiciẽdo ad tantillũ põderis qđ per ſe imponit ei intellect9: Dico ꝙ non eſt tantũ quin voluntas vt libera arbitrio poſſit contrarium eius ad qđ inclinat velle quodcũꝙ ſit illud, citra apertã viſionẽ vltimi & finalis boni: & quãtũcũꝙ determinet ab intellectu ꝙ ſit faciendũ vel volendũ. Solũ em̃ finale bonũ cognitũ per intellectũ aperta viſione tantũ habet

ponderis inclinãtis alliciendo non violentãdo voluntatẽ vt libere velit illud: ꝙ tamẽ quadã immutabili neceſſitate nõ poteſt non velle illud. Libere dico: ſed tamẽ nõ libero arbitrio: qđ nõ proprie cadit circa finẽ: ſed libertas ſolum: immo circa ea quę ſunt ad finẽ. & hoc ſcđm phm, non niſi quantum eius electio dependet a iudicio & determinatione rationis vt dictũ eſt. Secũdum hoc enim diſtinguit Damaſce. lib. ii. c. xxvi. aliquid fieri voluntarie a nobis eligẽtibus: & aliqd a nobis nõ eligẽtibus. Et primũ velle nõ operatur voluntas ſine ratiocinatione: & ideo ſubito. Secundum vero ſecũdum philoſophum non operatur ſine ratione: & ideo nõ ſubito ſed ſolũmodo prędicta ſententia rationis. Cum enim maiorem propoſitionem proponit intelligẽtia practica tanq̃ bonum determinatum: & minor nota eſt intellectu ſpeculatiuo: habita maiore nõ inſiſtẽdo minori pro cõcluſione ſequit operatio: & hoc volũtate libera: quia bonum quod allicit in maiori placet: ſed libere: etſi non liberi arbitrii electione: quia nõ expectat minorẽ. In viſione enim beata viſo ſummo bono dicit intellectus practicus: velle hoc: bonũ eſt homini. Intellectu autẽ ſpeculatiuo notũ eſt cuilibet ꝙ ipſe hõ eſt: & ideo nõ pertractata minore viſo ſummo bono ſubito & imutabiliter volũtas vult illud abſq; ratiocinatione & minoris ptractatiõe. Cũ vero maiorẽ propoſitionẽ proponit appetitus tanq̃ bonum factiuũ vt poſſibile determinari: & notitia ſenſus, phãtaſię, aut intellectus habet determinare minorẽ, habita maiore nõ ſequit ſcđm phm operatio niſi pertractata minore: & ſic vult cõcluſionẽ non tam libere q̃ libertatis arbitrio: & nõ ſubito abſq; ratiocinatiõe. Hinc dicit phus de motibus aialiũ. Propoſitiones factiuæ p duas ſpecies fiunt: per bonũ, & per poſſibile: puta ſi ambulare bonũ homini ꝙ ipſe homo non iã immorat. Propter qđ quęcũq; nõ ratiocinãtes operamur velociter operamur: ſicut cõtingit de appetitu ſenſitiuo: qui dicit cõcupiſcẽtia: qui dicit, potabile mihi bonũ: iſtud autem potabile ſenſus dicit, aut phãtaſia, aut intellectus: ſtatim bibit: ſed nõ abſq; ratiocinatione & pertractatione minoris pręcedẽte. Sed in hoc vltimo nõ ſequimur philoſophũ in duobus. In primo quo ad primũ, quãtũcunq; enim ꝓponat propoſitio factiua p bonũ: niſi ſit de ſummo bono aperte viſo: nõ neceſſario ſtatim operat: immo poteſt libere repellere propoſitũ. In ſecũdo quo ad ſecũdum: quia quantũcunq; proponat propoſitio factiua per poſſibile: & minorem dicit ſenſus, aut phãtaſia, aut intellect⁹ non neceſſario tunc demũ operat: quia quãtũcũq; tale cõcluſione demõſtratiua volũtati determinetur: libere poteſt illud repellere: licet imponat ei onus quo inclineť ad illud faciendũ: quo incipit volũtati informari cõſcientia ꝙ illud debeat facere: qđ tamẽ nõ obſtãte cõſciẽtia poteſt nõ facere. Nec poteſt voluntas hoc onus repellere directe: poſtq̃ enim reſpectu ipſius ſit naturale paſſiuũ, ſemp reſpectu illi⁹ eſt paſſiuũ & nõ actiuũ: neq; in onus tale augmẽtãdo neq; in directe repellẽdo. Ipſa tamẽ voluntas quę eſt per hmõi onus receptũ in ſe primo paſſiua: non oportet ꝙ ſemp ſit paſſiua reſpectu cuiuſcũq; & nullo modo actiua: immo per hoc ꝙ eſt paſſiua ſecũdum hmõi diſpoſitionẽ, per eã efficacius fit actiua ad generãdum in ſe aliam diſpoſitionẽ. Voluntas enim licet ſe ex ſe poſſet mouere ſecundũ actum volendi in bonum cognitũ abſq; illo onere inclinãte: nõ tamẽ ita efficaciter. Eſt etiã voluntas ſcđo actiua ad depulſionẽ illius oneris indirecte: qa enim illud onus ipſi impreſſum eſt a ratione ex eo ꝙ via ratiocinationis determinauit bonũ eſſe volẽdum: voluntas ſuo imperio rationem ſiue intellectũ poteſt impellere ad inueniendũ rationem æque efficacem ad cõtrarium: vel ſi nõ poterit, poterit eam cõpellere ad credendũ cõtrariũ: ſi tamẽ ratio nõ ſit determinata medio vere demonſtratiuo & euidẽti, ſed tamẽ non ſine aliquali ratione ad illud credẽdum cõpellitur. Vel poteſt dici ſecũdum ꝙ alibi determinauimus: etſi tale pondus nõ ineſſet volũtati a determinatione rationis, citra vltimũ finem ex ſe poſſet ſe mouere ad quodcũq; vellet. Sic ergo ad quęſtionẽ dicẽdũ eſt ꝙ volũtatem ad actũ volendi non mouet niſi ipſa ſeipſam ſecũdum ꝙ dictũ eſt, & hoc libere in ſummũ bonum pręſentialiter viſum: & per liberę volũtatis arbitriũ in quodlibet aliud: & ĩ illud idẽ qđ non pręſentialiter viſum niſi in vniuerſali: ſicut in vniuerſali nõ poteſt homo nõ velle eſſe beatus: & conuenit ei talis vis actiua in ſeipſam: quia eo ꝙ eſt ſeparata a materia ſuper ſe, eſt cõuerſiua ad agendũ in ſe: ſicut & intellectus ad patiendũ a ſe. Multo etiam minus diſtant hic actiuũ & paſſiuũ q̃ ex parte intellect⁹: quia intellect⁹ actiu⁹ nõ poteſt eſſe niſi primo patiat: ita ꝙ nõ agat aliqd in ſe niſi cum illa diſpoſitione, ſecũdum ꝙ in quęſtionibus ordinariis expoſuimus. Volũtas vero etſi nõ fuerit primo paſſiua in dictum pondus recipiendo: tamẽ ad ſolam præſentiã boni cogniti in intellectu poſſet ſeipſam mouere ſecundum actum volendi illud: & hoc quia non mouet ſe vt principale mouens: ſed vt mouendi ratio. Senſus enim cuius potẽtię ſunt intellectus & volũtas, intelligit ipſo intellectu vt aliquo ſui: & ſimiliter vult voluntate: & ideo intelligẽdo per intellectũ bonum per volũtatem mouet ſeipſum in volũtate ad volẽdum illud. ita ꝙ ſi intellectus & voluntas non eſſent potentię eiuſdem nec in eadẽ ſubſtantia animę vel naturę in corpore fundatę: ſed cõſiderarentur vt

quędam diuerſa:quorum vnum ſit per ſe et principale intelligens:& alterum ſit per ſe & principale volens:cum voluntatis non ſit cognoſcere,& non contigit velle,niſi cognitū:nullo modo voluntas ſeipſam moueret in actū volendi. Q2 ergo arguebaṫ primo ꝙ voluntas non pōt mouere ſeipſam:quia cum ſit ſimplex:tūc idē reſpectu eiuſdē ſimul eſſet actu & potētia:Dicendū ꝙ idem reſpectu eiuſdem ſecundū omnē modū impoſſibile eſt ꝙ ſit actu & potentia:aut mouēs & motum:īmo ſemper inter illa oportet aliquam eſſe diuerſitatem : diuerſimode tamen ſecundum diuerſas rationes motuum & mouentiū ac motorū:ita ꝙ non requiratur æqua diuerſitas inter mouēs & motū in ſpiritualibus & corporalibus:ſicut neq; motus eiuſdē ratiōis eſt in his & in illis. Vñ vt patet ex prędictis,in voluntate ſufficiens eſt diuerſitas inter mouēs & motum tali motione quę eſt volitio, ſ. q̄uis ſit ſimplex ſecundum rem. ARgumentum ad oppoſitum licet propter concluſionem concedendū ſit:tamen medium de motu grauis & leuis ex ſe & aīalium ſecundū locū, non valet ad propoſitum:niſi quo ad hoc ꝙ in illis non ſunt penitus diuerſa & abinuicem ſeparata mouens & motum: ſicut nec hic, maxima tñ eſt diuerſitas:quia in illis re differunt id ratione cuius mouēs mouet & ratione cuius mouet,graue eñ mouet ſe ſecundum formā & mouetur ſecundū materiā: nō ꝙ forma moueat & materia moueaṫ:ſed ꝙ forma eſt quo totum moueat: & materia quo totū moueatur.Similiter ī animali anima eſt quo mouet vt forma: & qddā corporis qđ mouet & mouet ſicut organū:vt partes proximę principio formaliter motiuo:& totum reſiduum motum eſt nō mouens:vt patet ex dictis . Hic aūt mouens & motum differunt ſola ratione,& ad plus intentione,& hoc non ſicut diuerſę potentię ſed ſicut vires vnius potentię.Vnde ad ꝓbādū ꝙ tale quid qđ eſt oī no ſimplex ſecundū rem poſſit mouere ſeipſum:nullo modo valet dictum mediū:īmo magis valet ad oppoſitum:quia ſi ex hoc graue & leue & animalia mouent ſeipſa : quia in ipſis eſt inuenire diuerſa ſecundum rem quibus diſtingui poſſunt mouens & motum:ergo ex oppoſito cū talia diuerſa non poſſint inueniri in voluntate : ſequitur ꝙ nullo modo poſſit mouere ſeipſam. & verum eſt tali motu quali illa mouēt ſe,& econuerſo ſi voluntas quia propter ſuam ſimplicitatem eſt virtus conuerſiua ſuper ſe,poteſt mouere ſeipſam:vt mouens & motum omnino ſint idē ſecundū rem:ſequitur ꝙ grauia & leuia & aīalia quia ſunt materialia nullo modo poſſunt ſe mouere vt mouēs & motum ſint omnino idem ſecundum rem:ita ꝙ ſi voluntas haberet materiam & eſſet compoſitum ex materia & forma ſiue ipſa ſiue id cuius eſt:vt anima vel angelus:vel ex qbuſcūq; aliis diuerſis ſecūdum rem:nullo modo poſſet mouere ſe ſicut modo mouet.

R Ad arg. prī.

S Ad argu. in oppoſitum.

Quæſt.vi.

T Arg. princi. In oppoſitū. Reſpoñio.

Circa tertiū arguitur ꝙ imperare ſit actus rationis non voluntatis:quia imperare nihil aliud eſt q̄ aliquid faciēdū alteri intimare,hoc aūt eſt ratiōis reſpectu volūtatis,ergo &c. CONtra,imperare ſemp pertinet ad id qđ eſt ſupremū & liberū dominiū magis habens,tale non eſt niſi voluntas in toto regno aīę,ergo &c. Dicendū ꝙ cū imperare ſit actio alicui directa ad aliqd exequendū:cuius ſit actio vt imperātis hic oportet perſcrutari ex tribus adinuicem comparatis,ſ. ex habitudine quā debet imperās habere ad illū cui dirigitur imperium: & ex conditione actus qui imperaṫ,& ex diſpoſitiōe eius cui īperaṫ.qb9 pſcrutatis plane patebit ꝙ act9 īperādi debet attribui volūtati & nō intellectui.Prīo ergo ꝙ īperare ſit act9 volūtatis nō intellect9 cōſideraṫ ex habitudine imperantis ad illum cui imperiū dirigitur.Quia.n.īperās ad eū cui īperiū dirigiṫ habitudinem ſuperioris ad inferiorē debet habere quo ad aliquē gradū:par.n.in parē nullū habet īperiū:& mlto min9 inferior in ſuperiorem: cum igitur quæſtio eſt de imperare in homine ſimpliciter tā ſuper ea q̄ ſunt intra ſe ſecūdum ꝙ in ipſo debet eſſe aliqua virtus quæ cæteris imperat: q̄ ſecūdū ea quæ ſunt extra ſe:ſi enim in homine ſit virtus aliqua quæ cæteris imperat quæ ſunt intra ſe:illi etiam attribui debet imperium ad ea quæ ſunt extra ſe:talem autem virtutem vnam cæteris principantē oportet ponere in homine,dicente philoſopho,i.Pol.Quęcunq; ex pluribus cōſtituta ſunt:& fiunt vnū aliquod cōmune ſiue ex coniunctis ſiue ex diuiſis:in omnibus videt principans & ſubiectum:& hoc non niſi reſpectu alicuius operis qđ a principante debet imperari ſubiecto.Propter qđ p̄miſit ibidē. Vbi aūt hoc qdē principaṫ:hoc qdē ſubiiciṫ:eſt aliqđ horū opus.Iſta ergo q̄ſtio quo ad hoc multū dependet ab illa qua quęrit quæ ſit virtus ſiue potentia ſuperior in hoīe,ſemper enim ſuperiori & principaliori debet attribui principatus & imperiū:ſiue dominiū.vt eñ dicitur primo Pol, natura melius eſt principās principato. Quæ aūt potētiarum in homine ſit ſuperior & principalior,ſuper hoc non eſt dubitatio niſi de intellectu & voluntate.Propter qđ dicentes intellectum eſſe potentiā ſuperiorem dicunt ꝙ intellectus eſt imperare,& ꝙ voluntatis eſt ei obedire & imperium ſuſcipere. Imperans enim vt dicunt ordinat eum cui imperat ad aliquid agendum: & hoc intimando & de-

nunciando:vt imperare nihil aliud ſit q̃ ordinare, ſiue actus rationis ordinãtis aliquid agendũ cũ quadã intimatiua motione,non per modum conſilii & ſuaſionis ad opus volendũ:ſecundũ q̃ intimatio exprimitur per verbum indicatiui modi:dicendo hoc eſt tibi faciendũ:ſed per modũ præcepti & cõpulſionis ad opus exequendum: ſecundũ q̃ intimatio exprimitur per verbum imperatiui modi,dicendo fac hoc:ita q̃ quando perfecte imperat ratio voluntati vt velit,tunc iam vult: & q̃ aliquando imperat & non velit:hoc eſt quia imperfecte imperat:vtpote cũ fluctuat ratio inter duo Et ſic imperare rationis eſt vt dicũt:quia ordinare eſt proprius actus rationis: qui ſicut non eſt in brutis,nec imperium:q̃uis primũ mouẽs ad exercitium huius actus ſit voluntas: quẽadmodũ eſt primum mouens in omnibus viribus animę ad exercitium actus earum:vt ſic fiat in virtute volũtatis,& prę ſuppoſitione actus eius:quia ſecundum mouens non mouet niſi in virtute primi mouẽtis:& virtus prioris actus manet in actu ſequẽte: & ſic q̃ ratio mouet hoc eſt in virtute volũtatis & imperare eſt actus rationis prę ſuppoſito actu voluntatis,in cuius virtute ratio mouet per imperiũ ad exercitiũ act9:licet nõ ad ipſius act9 iperãdi determinationẽ: quẽadmodũ etiã dicũt q̃ ad exercitiũ act9 quo volũtas vult aliqd,volũtas mouet ĩtellectũ:licet nõ ad illi9 act9 determinationẽ: ſed magis ecõuerſo:vt ſecundũ illũ modũ ſecundũ q̃ dicunt ratio poſſit ordinare de actu volũtatis:& ſicut põt iudicare q̃ bonum ſit aliqd velle:ita poſſit iperare q̃ ipſa velit illud,& ſic actus voluntatis poſſit eſſe imperatus a ratione:& ſimiliter actus ſuus proprius poſſit eſſe imperatus ſibi:quia ratio eo q̃ ſupra ſeipſam reflectitur, ſicut poteſt imperãdo ordinare de actibus aliarum potẽtiarum: ſic & de actu ſuo.Suppoſito autem ex aliis quę ſtionibus q̃ voluntas eſt potentia ſuperior q̃ intelectus:dico q̃ quãtũ eſt ex parte ſuperioritatis potius ponẽdũ eſt q̃ voluntatis eſt imperare, & intellectus & omniũ aliarum potẽtiarum obedire,atq̃ imperium voluntatis ſuſcipere. Voluntas enim & velle cõtra dictamẽ rationis poteſt & ipſam rationem cogere vt recedat a ſuo iudicio:& per hoc ipſam ad conſentiendum ſibi & omnes alias potentias ſuo imperio conſtringere:quia ad actum imperii a volũtate, prę uium oportet eſſe actum intellectus:quia incognita velle non poſſumus:qui inclinando voluntatem modo prædeterminato ad imperandũ volitum voluntati determinet quaſi intimatiua motiõe:quę nõ eſt imperium:ſed ad imperium diſponit:qđ imperium vel iuſſio dici nõ poteſt:quia voluntas illi motioni per intellectum aſtringi non poteſt:qđ tamen vt iam videbitur,in eo cui fit imperium,neceſſario regitur. Q2 ſi aſtringeretur vere,non eſſet aliud imperium q̃ rationis intimatiua motio:qđ nõ ſolum eſſet motio:ſed ad obediendum cõpulſio.Et quia ſic ratio diſponit ſua intimatiua motione ad verum imperiũ voluntatis,ideo ſua motio ſiue compellat ſiue non. etſi imperium proprie dici non poteſt,dicitur tamẽ iuſſio: quæ quandã rationẽ imperii habet:& tamen verum imperium ſoli voluntati tribuitur.Iuxta illud Damaſ.de duabus naturis.in vna perſona Chriſti. Dicimus ipſum rationalem appetitum ope rationis: quia liber arbitrio eſt ſub poteſtate habens irrationabiles paſſiones,& iudicans,& gubernans,& freno ducens has irã & cõcupiſcẽtiam & ſenſum & ſecundum progreſſum motum. Hæ enim obedientes & ſuaſibiles ratione ſunt irrationabiles paſſiones:natę enim ſuaderi a ratione & ſubordinari:& mouet vt vtiq̃ iubet ratio in his quę ſecundum naturã hoib9.et infra.Coniungantur igitur intelligentia et appetitus in homine:vt non inuoluntarie patiamur quæ irrationalium rationales exiſtentes.Ecce q̃ in homine diſtinguit appetitum et intelligentiam:et appetitui tribuit gubernare et ſub freno ducere: qđ non eſt niſi principaliter imperantis.Intelligentię aũt tribuit ſecundũ rationem in ſuadendo iubere: ſed non impellendo ad actum ſicut facit volũtas. Et ſecundum hunc modum loquendi poſſet exponi illud qđ de intelligentia ſpeculatiua dicit philoſophus.iii.de anima.Non iubet aũt timere quaſi ad intellectum practicũ hoc pertineat.qđ non eſt verũ:ga vt dicit ibidẽ Themiſti9,practicus intellectus nõ eſt dominus mot9.dñs autem motus eſt ille cuius eſt principaliter iubere atq̃ p̃cipere.Et ſic intellectus non proprie dicit fac hoc,niſi per modum conſilii:nec eſt ipſius ordinare principaliter niſi cõſulendo. In exequendo aũt et imperando ſolius voluntatis eſt ordinare:ſed intellectus ſubordinare,vt dicit Damaſ.et hoc ſecundũ modũ quo ei cõuenit iubere vt dictum eſt.Nec eſt voluntas ſolũ modo in imperando primũ mouẽs quo ad exercitium actus exequẽdi ab intellectu vt perueniat ad determinandum illud qđ debet imperari:ſed proximũ quo ad impoſitionẽ actus illis viribus a quibus debet per imperium exequi:licet hoc quodãmodo fiat in virtute intellectus ſecundum dictum modum. Et ſecũdum hoc nullo modo actus voluntatis poteſt eſſe imperatus a ratiõe,ſicut nec aliquis alius ſiue ſuus ꝓprius ſiue alteri9:ſed gcgd impaſ intus et extra a volũtate impaſ.Et hoc cõuenit ei ſecundum iam dicta ex ordine ad intellectum: et ſimiliter ad omnes alias vires animç:quia ſuperior omnibus aliis eſt.Et ſic primo cõſideraſ q̃ impare ſit actus voluntatis non intellect9 ex ha

V

X

Y bitudine ipetãtis ad illũ cui imperiũ dirigitur.Secũdo aũt idẽ cõsiderat partim ex habitudine eius cuius est imperare ad illum cui dirigi debet imperiũ:partim ex cõditione eius qđ imperat:qm̃ ipe-
rans sic debet esse superior illi cui imperat,ꝙ cõpellere possit aliquo mõ inferiorẽ ad exequendũ im
peratũ:quia imperio in superiore respondet obediẽtia in inferiore.q̃ si non respõdet naturaliter,nõ habet imperiũ naturali ordine sup illud.Quæ in inferiori nõ rñdet qñꝙ quidẽ,ga nõ est in sua po-
testate actus imperatus.Nõ em̃ intellectus põt obedire voluntati si pręcipiat itelligere qđ est supra suam potestatẽ:vt veritatẽ supnaturalẽ:vel si p̃cipiat ei dissentire cõclusioni demõstrationis mani festę:licet cum suo iperio possit retrahere ne de illa cogitet.Secũdũ quẽ modũ volũtas virib9 vege tatiuę nihil habet imperare:ga nõ sunt natæ obedire. Qñꝙ vero nõ respõdet obediẽtia in inferiori perfecte:ga partim est in sua potestate & ptim non:quẽadmodũ appetitus sensitiuus partim depen det a dispositiõe organi:& sic nõ est in potestate illius obedire imperio rõnis:q etiã ex hoc aliqñ nõ põt ꝓueniri a rõne:partim vero dependet a vi aĩæ:& sic cum instat volũtas & suadet ratio,necesse habet obedire.Propter qđ dicit phs primo Pol. ꝙ rõ dominat irascibili & cõcupiscibili principatu politico:qui est patris ad liberos:sed mẽbris dñatur principatu despotico,qui est dñi ad seruos:in quo non habet locũ contradictio:& hoc inquãtũ motus mẽbrorũ regulat a viribus sensitiuis:sicut
Z regulat in motu secũdũ locũ:vt patet ex dictis in p̃cedenti q̃stione.Vñ qñ motus multo plus est a dispositione organi q̃ a vi aię sensitiua in aliquibus mẽbris:illa mẽbra in ꝙbus habent esse hmõi mo tus:quo ad illos motus nõ sunt nata obedire rationi:sed mouent motu inuolũtario aut nõ volũta rio.De quib9 dicit phs in fine de causis motus aĩaliũ. Quõ mouent motib9 volũtariis aĩalia,& ꝓ-
pter quas causas,dictum est. Mouent aũt & aliꝙb9 inuolũtariis q̃dã partium:pluribus aũt nõ volũ tariis.Dico aũt inuoluntarios:vtputa eũ q cordis & eum qui pudẽdi. Mouẽt em̃ apparente aliquo non tñ vidente intellectu mouẽtur . Nõ voluntarios autẽ vtputa somnum & vigiliam: & respira-
tionẽ:& quicũꝙ alii tales sunt.Nullus.n.dñs est horũ simpliciter:neqꝙ phãtasia neqꝙ appetit9. Nota ꝙ nõ loquit de motu cordis in attractione & pulsione ad causandũ motũ progressiuũ de quo habi tũ est supra:ille em̃ pure volũtarius est,& cadit sub iperio voluntatis & appetitus:sed de illo qui fit in pulsu:q pure est naturalis:nec a phantasia motus aut appetitu:vel de eo q fit ꝑter imperiũ volũ-
tatis:sed ꝓuenit ipsum naturaliter,de quo dicit in.iii.de Aĩa. Multotiẽs cogitat intellect9 in aliquo timoroso,aut in aliquo delectabili:sed nõ ꝓpter hoc erit timor aut delectatio, cor autẽ mouet . De quo etiã dicit de causis motuũ.Phantasia aũt & intelligentia habent rerũ virtutẽ &c.vt in q̃stione p̃cedente.Vñ & causam hmõi motuũ post supradicta in eodẽ assignat dicẽs.Causæ aũt motuũ,cali
ditas & frigiditas,quędã foris,& quędã intus existẽtes naturales. Et ꝑter rationẽ vtiꝙ facti motus dictarum partiũ alteratione incidente fiunt:& hoc vel præter phãtasiã & intellectum p̃cedẽtes: vel excitati a phantasia & intellectu inquãtũ sũt factiui passionũ offerendo species factiuorum: vt in p̃
cedente q̃stione tactum est.Et vt dicit recte in fine de causis motus : qñꝙ eadem intelligentibus fit motus qui ꝑter rationem in partibus:qñꝙ aũt nõ:causa,qñꝙ inesse passiuã materiã: qñꝙ aũt non tantã aut talẽ. Debet ergo imperãs esse tale ꝙ ille cui imperatur necesse habeat ei obedire ad explẽ-
dũ illud qđ imperat.Quare cũ illđ qđ ex se habet libertatẽ arbitrii nulli astringit ad obediendũ:sed illi potius oĩa alia:& libertas arbitrii volũtatis cõuenit ex se : ita ꝙ nõ aliis nisi eius participatione quemadmodum virtus primi mouentis manet in mouente secundo:secũdum ꝙ alibi sufficienter declarauimus:ex cõsideratione igitur habitudinis imperantis ad eum cui imperat patet secũdo ꝙ imperare sit act9 volũtatis. Vñ qđ dicunt aliꝙ ꝙ radix libertatis sicut causa est rõ,siue intellect9,li-
cet subiectũ eius sit volũtas:vt ex hoc solo voluntas libere possit ad diuersa ferri,quia ratio põt ha bere diuersas cõceptiones boni:absit hoc,qđ alibi ostẽdimus non posse stare,imo voluntas & est sub iectũ libertatis,& radix prima:a qua ꝑ participationẽ ad imperiũ & impressionẽ ei9 inuenit in acti-
bus rationis,& aliarũ viriũ,sicut & virtutes,put alibi declarauimus. Vñ qñ intellect9 sua actione p̃
uenit volũtatẽ,actio voluntatis habet ab intellectu ꝙ sit rõnalis:nõ ꝙ libera arbitrio.Qñ vero ecõ uerso actio voluntatis præcedit intellectũ: actio intellectus habet a voluntate ꝙ sit libera arbitrio: nõ aũt ꝙ sit rõnalis.Et ga intellectus naturaliter prior est sicut & operat:ga non possumus velle ni si cognita:ideo rõnale qđ est ꝓprietas intellect9,naturaliter prius est q̃ liberũ arbitriũ qđ est ꝓprie-
tas voluntatis:& naturaliter prius habet volũtas ab intellectu ꝙ sit rõnalis,q̃ intellectus ꝙ sit liber
A arbitrio. Propterea q̃uis omne rationale est liberũ arbitrio & ecõuerso:& oñe intelligens est vo-
lẽs & econuerso secũdũ Damasc.tñ vt dicit lib.i.ca.xxix.in principio:in qb9 est rõnale cõfestim conco mitatur liberũ arbitriũ.Est igit rõnale p̃cedẽs,liberum arbitriũ cõcomitãs:& nõ ecõuerso.Et secũ-
dũ hoc vbi libertas arbitrii attribuit actionibus voluntatis & rationis,per se debet intelligi in actio

nibus voluntatis:per participationē vero in actionibus intellectus. Sil'r vbi rōnabilitas attribuitur actionib9 volūtatis & intellectus,per se debet intelligi in actionib9 intellectus:per participationē vero in actionibus volūtatis. Vñ cū dicit Damaſ.lib.ii.ſentētiarū ca.xxiiii. Volūtas eſt rōnalis: & liber arbitrio naturalis appetit9:libere.n.in arbitrio & rōne mouet:intelligo in arbitrio.i.i volūtate,in rō ne.i.in intellectu:vt poſſit cōſil'r dici ecōuerſo. rōnabiliter em̄ in rōne & arbitrio mouet.i.in intelle ctu & volūtate. Et ſil'r cū ſubdit dicēs. Libero ergo arbitrio appetit:& libero arbitrio vult:& libe.arb. ingrit:& libe.arb. ſcrutat:& libe.arb.iudicat:& libe.arb.diſponit:& libe.arb.eligit : & libe.arb. īpetū facit:& libe.arb.agit,& opat ſemp in his q̄ ſecūdū naturā ſunt:in his ꝓpter liberū arbitriū adiūctū aliquę actiones proprię intellectui attribuunt rationi: ita etiā ꝙ ſi intelligamus aliquas illarū eſſe voluntatis:& alias intellectus:illas q̄ ſunt volūtatis intelligemus attribui libe.arb.eſſentialiter:& il las quæ ſunt rationis per ſolā participationē.& cōſil'r econuerſo ſi dicamus ſic. Intellectus eſt liber arbitrio:& rōnabiliter naturalis ſenſus. Rationabiliter enim in rōne,& libero arbitrio mouet: rōna biliter ergo appetit:& rōnabiliter vult:& rōnabiliter inquirit:& rōnabiliter ſcrutat: & rōnabiliter iudicat:& rōnabiliter diſponit:& rōnabiliter eligit:& rōnabiliter impetum facit:& rōnabiliter agit & operat in his q̄ ſecūdū naturam. Et ſecūdū hoc tam theologi q̄ plii frequenter confundunt inſi mul intellectum & voluntatem,& eorū operationes & modos operandi:ſed diligens lector debet ſin gula diſtinguere. Vñ cū dicit Damaſ.de duabus naturis & vna perſona Chriſti:Irrationabilia non libero arbitrio mouent ad appetitum:naturaliter em̄ moto in ipſis appetitu non habentia imperan tē rationē,ducunt a natura hmōi appetitu victa:vnde cōſeſtim mouent ad actionē niſi ab altero ꝑ hibeant:propter qđ nō ſunt libera arbitrio:ſed ſub poteſtare:pculdubio cū dicit nō habētia rōnem imperantē,confundit ſub rōne intellectū & voluntatē,q̄ expreſſe cōtinuo diſtinguit dicens. Rōnalis aūt natura poteſtatē habet ſuccūbere naturali appetitui:& nō ſuccūbere ſed vincere. & oſtēdit vi tę deſideriū naturale & exiſtens & ſuccūbens rōni. Multi.n.duce rōne vtētes voluntarie proceſſe runt ad mortē:& a cibo appetitū retraxerūt & ſomno & reliquis,ducētes naturā libero arbitrio. Ec ce quō diſtīguit primo dicēs duce ratione.ſ.in conſulēdo: deinde dicēs ducētes naturā.ſ.in appetiti bus naturalibus,libero arbitrio.ſ.imperando viribus inferioribus & eas ſubtrahendo ab eis quæ ap petierunt. Sic igit̄ ſicut ſubdit Damaſ.poſt aliqua interpoſita:rōnalis oīs irrationalis creaturæ rex conditus eſt homo:& rōnalis & intellectualis exiſtens appetitiue intelligit & ratiocinat: & rōnalis & intellectiuus libero arbitrio appetit. Tertio apparet ꝙ impare ſit actus voluntatis ſpecialiter ex conditione ei9 qđ imperat ei cui ab iperante dirigit imperiū. Id enim qđ imperat eſt aliqs actus exe quendus ab illo cui imperatur. Vnde nulli habet fieri imperium de diſpoſitione q̄ non habet cau ſari ab ipſo:ſed tm̄ habet fieri ab alio in ipo. Quare cū volūtas nō habet velle niſi ea q̄ ptinēt ad ex ercitium aliarū potētiarū:vt ꝙ vult intellectū conſiderare,cōſiliari & hmōi: aut quę determinat ſi bi intellectus ſecundū dictū quorūdā:& primū velle nullo mō imperatur volūtati a ratione: ſed po tius per ipſum voluntas imperat rationi,vt ipſi concedunt:ſecūdū etiā velle ſecūdū ipſos non cau ſatur ab ipſa volūtate ſeipſam mouēte:ſed poti9 ab intellectu,& a bono cognito ſecūdū eos: & ideo volūtati īpari nō poteſt,niſi cōiter ſumēdo imperiū.quēadmodū fit mēbris corporis principatu de ſpotico: nullo igit̄ mō ponendū eſt ꝙ intellectus habet imperare voluntati:ſed alterum eorum ne ceſſario habet alteri imperare,cuius eſt imperare ſimpliciter. Simpliciter eſt ergo voluntatis impe rare:non aūt intellectus. PER dicta patent obiecta vtriuſq; partis. B

Quæ.vii. Argu. prici. In oppoſitū

SEquitur vnū qđ ptinet ad naturā angelicā ſecūdū ſe,& erat Vtrū ęuū ſit ſubſtā tia an accidēs. Et arguit ꝙ ſit ſubſtātia:quia mēſura eſt vnigenea ſuo menſurato ſcđm ꝓm.x.Meta. Aeuū aūt ē mēſura ſubſtātię angeli,& ſubſtātię nō eſt vnige neū niſi ſubſtātia.ergo &c. CONtra,ꝓpriū eſt ſolius dei ꝙ ſua ſubſtātia eſt ſua mēſura:cū ergo ęuū ſit mēſura ſubſtātię angeli,nō ergo eſt ſubſtātia ei9.ergo &c.

Reſponſio.

DIcendū ꝙ cū æuum nō eſt niſi menſura q̄dam:oportet videre modos mēſura rum & per hoc ex comparatione æui ad alias patebit in parte cuiuſmodi menſura ſit ęuū. Eſt igi tur ſciendum ꝙ in qualibet re exiſtente in actu duo eſt conſiderare,ſ.ei9 eſſentiam , & exiſtentiam: & ſecundū vtrūq; eorū reſpondet ei mēſura. Ex parte em̄ eſſentiæ menſura dei eſt ſua immēſitas: q̄ ſola rōne differt a ſua eſſentia. In eſſentia aūt creaturę eſt duplex ratio mēſurę.vna ſecūdū ꝙ ē eſſen tia ſimpliciter,alio mō ſecūdū ꝙ eſt extenſa vel multiplicata ſecundū partes. Primo modo quælibet creatura duplicē habet mēſurā. Vnā intra:quę eſt limitatio in gradu naturę & eſſentię. Aliā extra: id qđ eſt primū & digniſſimū & veriſſimū ens in ſuo gn̄e: & vl'r quo ad res oīm generū: id qđ eſt primū ens ſimpliciter qđ eſt diuina ſubſtātia q̄ eſt ꝑ ſe mēſura oīm:ſecūdū ꝙ eſt ex ſe quid abſolu- C

tū. & nō habet ſquātū hmōi reſpectū ad creaturā: niſi qa ipſa habet reſpectū ad illā. vt ex hoc ꝙ creatura habeat reſpectū ad deū, rōnes pfectionales cōſiderent in deo: quēadmodū aliq ponūt ꝙ rōnes attributales nō ponāt in deo: niſi qa p intellectū creaturę ſecūdū correſpōdētiā eis q̄ deo attribuunt p intellectū, referunt ad deū: vt in hoc cōtrario mō cōſiderent rōnes ideales, & pfectionales. Ideales. n. cōſiderant in deo nō ex hoc ꝙ creaturarū eſſentię habēt referri ad deū: ſed ecōuerſo magis. & i iā dictis modis mēſurarū nulla cadit accidētalitas: & nullo horū modorū æuū eſt mēſura. Conſiderādo aūt mēſurā eſſentiæ ſecūdū ꝙ eſt extenſa: ſic eſt mēſura eius quātitas cōtinua: ſub cuius ptibus partes ſubſtantię materialis ſunt extenſę. Et p iſtā quantitatē accidētalē intrinſecā cōuenit quātitas dimenſionalis extrinſeca: q̄ dicit locus: q̄ ſimiliter accidens eſt. Secundū vero ꝙ eſt multiplicata ſic accidit ſubſtātiis materialibus nūer⁹. Nec adhuc de natura taliū mēſurarū eſt ęuū. & ſic nihil eſt oīno in re ptinēs p ſe ad eſſentiam rei rōne ipſius eſſentiæ: ſed ſolūmō eſt de rōne menſurarū rei ratione ſui eſſe: cuius mēſura eſt duratio in eſſe: & diuerſificat ſcđm diuerſum modū durandi in eſſe. & eſt
D in triplici gñe. Eſt em̄ q̄dā duratio abſq; omni variatione & variabilitate: & eſt ſolius dei: quę dicit æternitas: & differt ſola rōne ab eē & eſſentia dei. Quædā vero eſt variabilis ſecūdū cōtrarias diſpoſitiones: & dicit tēpus: q̄ eſt p ſe mēſura mot⁹: & nō alterū, niſi inquantū eſt mutabile ſecūdū cōtrarias diſpoſitiones in eſſe: de cuius natura nō eſt ęuum. Eſt vero q̄dā alia quę eſt variabilis ſecundū cōtradictorias diſpoſitiones tm̄: & eſt duplex. Quędā trāſiens: q̄ nō eſt niſi mēſura ei⁹ qđ eſt mediū inter terminos variationis: cuiuſmodi eſt inſtans: qđ eſt p ſe mēſura mutationis ſubitę & mutabilis ſcđm ꝙ eſt ſubiectū talis mutationis. Quędā vero manens: quę eſt menſura eſſe rei manētis in eſſe poſt nō eſſe inquātū manēs: poſſibilis tñ cadere in nō eſſe: qđ eſt ſimpliciter mēſura fixa & ſtans abſq; inouatiōe & ſucceſſione: ſicut & eē: cuiuſmodi eſt mēſura ſubſtātię cui cōuenit eē: & eſt qđ abſolutū ſimplex ſtāns abſq; fluxu, ꝓportionale inſtanti reſpectu mutationis: pręter hoc ꝙ vtrūq; iſtorum nō habet eſſe niſi trāſiens. & quo ad hoc eſt minus cognitū q̄ ſit æuum qđ eſt manēs. Sed ecōuerſo inſtans eſt magis cognitū inſtans: qa eſt aliqd cōpoſiti vt tēpus: & hoc vel a quo fluit vel in qđ: qđ p motū cognoſcit: qui mot⁹ eſt qddā cōpoſitū & ſenſibile p ſe licet cōe: & per hoc nobis magis cognitum: & p motū tēpus, ſil'em habēs cōpoſitionē: & p tēpus ipſum inſtans. Eſt ergo æuum accidēs
E abſolutū reducēdū ad genus quātitatis. AD argumētū in oppoſitū ꝙ menſura eſt vnigenea menſurato: hoc ſolū itellígit dictū de mēſura extríſeca: quę cōuenit rei rōne ſuę eſſentię ſimpl'r. Qđ em̄ ſic eſt mēſura ſubſtātię, ſubſtātia aliq̄ eſt. & eſt ſcđm artē phi in quolibet gñe reperire tale qđ eſt mēſura oīm illi⁹ gñis, vnde nō valet ad ꝓpoſitū de æuo: qđ eſt mēſura alteri⁹ rōnis: vt patet ex dictis. Ad arg. pri.

Equunt quęſita ptinentia ad humanā naturā ſpecialiter: et q̄rebant ibi q̄dā pertinētia ad quaſdā pſonas humanas p̄rogatiuas ſpecialiter: et q̄dam alia pertinentia ad hoīes et humanā naturā generaliter. Circa primū q̄rebant tria pertinētia ad corpus Chriſti et ſanguinē. Duo ex pte corporis: et vnū ex parte ſanguinis. Quęrebat etiā vnū ptinēs ad mr̄imoniū et votū virginitatis glorioſę virgis matris dei. Quęrebat etiā vnū ptinēs ad ſepulturā corpis et cordis cuiuſdā nobiliſſimi pricipis. Quor̄ primū erat de ſacramēto corpis Chriſti ex pte ei⁹ i qđ fiat cōuerſio panis: vtrū ſ. dicēdo Hoc eſt corp⁹ meū, tenet eccl'ia ſecūdū vſū et dicta ſanctorū ꝙ fiat cōuerſio i ſubſtātiā aię rōnalis ſcđm ꝙ dat eē corporeū: an in ſolā materiā: vt habet ptes ſuas extēſas ſub ptib⁹ dimēſionū an in aliqđ cōpoſitū ex materia et forma alia p̄ter aīam intellectiuā. Scđm erat de ſacramēto eiuſdē ex pte ei⁹ qđ cōuertit. Vtrū materia panis maneat poſt cōuerſionē. Tertiū erat de ſacramēto ſāguinis quo ad formā verborū q̄bus fit cōuerſio vini in ſanguinē: vtrū ſit hęc. Hic eſt calix ſanguis mei. Quartū erat: vtrū cū voto virginitatis ſimpliciter ſtet verū et pfectū matrimoniū. Quintū: vtrū q̄ ſepeliuit in ſua eccleſia ptē corporis illi⁹ q elegit alibi ſepulturā corporis ſui ſimpliciter, teneat partē illā reſtituere: et illi apud quos fuit ſepultura p corpore ſimpliciter electa teneant illam repetere.

Queſt. viii.

Queſt. ix.

Quæſt. x.

Quæſt. xi.

Quæſt. xii.

CIRca primū iſtorū arguit: ꝙ cōuenienter ponit eccleſiā tenere cōuerſionē panis fieri in aīam Chriſti rationalē: ſecūdū ꝙ dat eē corporeū. quia cū tenet ꝙ conuerſio fit in corpus Chriſti: tenet ꝙ fiat in id qđ dat eſſe corporeū. ſed cōuenienter ponitur ꝙ vna ſola forma ſit in hoīe q̄ homini dat ꝙ ſit corp⁹ ſiue eē corporeū: ſicut et eē viuū & ſenſibile et rōnale. ergo &c. Q; cōueniēter ponat tenere eccl'iam cōuerſionē fieri i materiā ſcđm ꝙ habet ptē extra ptē ſubquātitate, arguit: qa vt prius cū tenet eccl'ia ꝙ cōuerſio fiat in corpus, cōueniēter tenet ꝙ fiat in id qđ vere pōt dici eſſe corpus, ſed materia etiā abſq; forma ſubſtātiali vere pōt dici corp⁹: qa bruta ex ſe mouēt: et iō ſcđm phm. viii. Phy. ſūt diuiſibilia neceſſario in p ſe mouēs, et in p ſe motū. p ſe aūt mouēs eſt aīa, vt dicit in de motu ꝓgreſſiuo, p̄ter quā nō eſt niſi ſola materia in bruto: quā oportet eē per ſe motū. qđ aūt eſt per ſe

Arg. princi.

Scđa pars.

Tertia. motū,nō est nisi corpus.ergo &c. Q2 vero teneat cōuersionē fieri in aliā formā arguit:quia cū vt pri⁹ tenet ꝙ fiat cōuersio in corpus,nō tenet ꝙ fiat in aliḋ q̄ in id qḋ vere possit dici corpus,& qḋ vere est corpus,sed nō est vere corp⁹ a sola materia:qa verū corpus in qḋ fit cōuersio est corpus qḋ est substātia,nō.n.fit cōuersio in ipsas dimēsiones panis: qa manēt & cōstituūt corp⁹ qḋ ē quātitas corpus aūt qḋ est substantia,cum sit aliqd vt species in genere substantiæ,non est nisi ab aliqua forma substantiali,quā nō tenet ecclesię vsus ꝙ sit aīa rōnalis:quia ipsa ponitur ibi esse p concomitantiam sicut & deitas Christi,non aūt esset cōuersio in verū corpus nisi esset in id qḋ substantialiter

Resolutio.q. dat esse corporeū,ergo &c. Quin conuersio substātiæ panis secūdū materiā & formā suā substātialem fiat vt & materia & forma eius substātialis cōuertant:de hoc nulla est dubitatio:qa oēs tenēt & semp in sancta eccl'ia tenuerūt.Sed dubitatio est ex parte eius in qḋ debet fieri conuersio.& hoc quē admodū quęstio ꝓposita est:nō vtrū fiat cōuersio in vnū dictorū triū:qḋ est quęstio quasi iuris:sed qd tenet secūdū vsum suū & dicta sanctorū super hoc eccl'ia:qḋ est quęstio facti.Sed in idē redit:qa cū ecclesia nō erret in eo qḋ tenet:tenet ꝙ in id fit conuersio,in qḋ fit secundū rei veritatē:& in tale qd qḋ secūdū veritatē est:& qḋ debet dici & qḋ recta ratio debet iudicare esse verum corpus.Sed quia iudicium rectæ rōnis super hoc ex se nō est certū & notū:ideo ꝓposita est quęstio de vsu ecclesię & dictis sanctorū sup hoc:ex ꝗbus tanḡ ex auctoritatibus illud magis certū nobis esse pōt,q̄ argumētis secūdū rationē formatis:quę frequenter apparētia sunt vbi vera esse creduntur. Et ideo magis est nobis securū in hoc & vlr in eis quę sunt fidei,auctoritati ihærere q̄ rationi: dicēte Aug⁹t.in pricipio de morib⁹ eccl'ię.Quia caligātes hoim mētes pspicuitati sinceritatiq; rōnis aspectū idoneum intendere nequeūt,saluberrime cōparatū est vt in lucē veritatis aciē titubantē inducat auctoritas.& infra.Cōfugiendū est igit ad eorū p̄cepta quos sapiētes fuisse ꝓbabile est.Ex dictis ergo illorum,quos ꝓbabile est fuisse sapientes,qḋ de hoc tenendū sit ad pśens inuestigandū est. illis em̄ ad hærēdū ē.Qḋ si ex dictis illoꝝ claresc̄re nō possit pspicue:quouisq; eccl'ię auctoritate sup hoc aliqd certi definitū fuerit,vel doctorū discussionibus inuestigatū:in quodā gn̄ali & indistincto standū est ꝙ.s.conuersio fiat in id qḋ est verū corpus Christi,qḋcūq; sit illud, siue a forma, siue nō,siue a qua forma.Definire em̄ in eis q̄ sunt fidei,vbi nec ecclesię,nec sapiētiū auctoritas,nec ratio perspicua definiuit:periculosum est:quia si falsum esset definitum & pertinaciter defensum hęreticū esset. Sed tale periculū maxime cōtinget appropinquāte tēpore Antichristi:qū nō dicet expresse Christiano nega Christū,sicut dictū fuit ei tēpore martyrū:sed inducet ad credēdū aliquid cōtra Christum:in quo quasi nō recedēdo a Christo,iplicite negat Christū.Vt em̄ dicit Leo papa in sermo.vi. de Epiphania, aduersarius q in aptis pśecutionib⁹ inefficax fuit, tecta nocēdi arte desęuit. Sed quia prior tēpestas turbinū cōqeuit:& q̄dam videtur arridere tranqllitas:vigilanter cauenda sunt illa discrimina quę de otio ipsius pacis oriunt.& hoc nostris temporibus.dicente Aug⁹t.in originali sup psal. xxxix.in pricipio. Sparsus est sanguis iust⁹:cōsequēs est tēpus simulationis.Hostis ille tunc leo fuit cū apte sæuiebat:modo draco est cū occulte insidiat:& magis metuēdus est cū fallit:q̄ cū sæuit.Illo tēpore cogebat christianos negare Christū:isto autē tēpore docet christianos negare Christum. Videbat tūc fremēs:lubric⁹ nunc.Difficile videt docēs negare Christū q̄si nō videat recedere a Christo.Reuera post tēpora martyrū nulli dictum est nega Christum:sed dictū est ab aliqbus,dic Christum non esse nisi verbum & carnē ꝑter aīam oīno,vel ꝑter intelligētiā.dicēte Augu.sup psal.xxix. Apollinaristę dixerūt hoiem quē suscepit sapiētia dei nō habuisse mētē humanā:sed tātū aīam sine intelligentia humana:sed ipsum verbum dei erat in illo homine pro mente.Excluſi sunt isti. Nō defuerūt alii q dicerent illū hominē non habuisse nec aīam:sed tātū dixerūt verbū & caro erat: & aīa ibi nō erat:& eccl'ia catholica expellit eos.Cōfirmatū ē in catholica fide hominē illum quē suscepit sapiētia dei nihil minus habuisse q̄ cęteri hoies,quātū ptinet ad integritatē naturæ.Per qḋ Augu. apte exprimit ꝙ istos ecclesia repulit q Christū aliquid minus q̄ cęteri hoies,quantū pertinet ad integritatē naturę hūanę,habuisse dixerūt:in hoc cōsentiēdo, ꝙ singula horū Christo ineſſe putanda sunt secūdū humanitatē.s.caro & aīa habēs intelligētiā:in quo p dei gratiā nr̄ic oēs cōsentiunt.Sed vlteriores opiniones nr̄is tēporibus ortę sunt:ꝑtactę.s.in argumētis:vtinā nō etiā piculosę quo ad aliquas illarū.Quarū duę dicūt ꝙ de integritate hoīs nō sunt nisi duę naturę.s.materia & aīa hūana: licet iter se differant i hoc ꝙ vna dicit hoiem nō dici corpus ex aliq̄ forma substātiali.Alia vero dicit ꝙ ex aīa hūana dicat qcqd dr̄ in eē formali.Tertia vero dicit ꝙ de integritate hoīs sūt tres naturę.s.materia,& forma substātialis corporeitatis educta de potētia materię ope naturę, & aīa rōnalis ab extrīseco aduenięs.In q̄ timēdū est ne illi min⁹ aliqd q̄ optet:aut isti plus Christo attribuāt q̄ ad integritatē humanę naturę ptineat.In quib⁹ aliquod existit periculum consimile quoquo mo-

do eis quę tacta ſunt in dictis erroribus. Vna. n. pars vel altera etſi neutra dicat, negat Chriſtū aperte, vel cogit vt negetur ſimpliciter & abſolute: & dicaꝫ ꝙ ille homo quē adorat eccleſia, nō ſit Chriſtus ꝓmiſſus in lege. Altera tñ earū docet negare Chriſtū qñ ſuadet vt credaꝫ Chriſto quem colit eccl'ia, vel ineſſe qđ nō ineſt: vel nō ineſſe qđ ineſt. Qđ reuera nihil aliđ eſt: q̄ dicere negādo ꝙ Chriſtus quē colit eccleſia nō eſt Chriſt⁹ in lege ꝓmiſſus. Propter qđ ne periculum tale incurraꝫ: neutra partium pertinaciter defendaꝫ: quouſq; ſup hoc eccleſia aliqd duxerit diffiniendū: vel aliqd euidentiſſima rōne aut expreſſa auctoritate fuerit declaratū: ſed ſingula prędicta in Chriſto hoīe fore ſimpliciter confitendū: ſiue ſecundū duas naturas ſiue ſecundū tres. Et per cōſequēs de conuerſione ſimiliter: ꝙ. ſ. ſimpliciter fit in verū corpus Chriſti quodcūq; ſit illud, ſiue materia ſola, ſiue materia cū forma alia ab anima rationali, ſiue materia cū anima rationali, inquātū dat eſſe corporeū: licet nō inquantū dat eſſe animatū. Sed in hoc tertio erat ſpecialiter duplex ſentētia. Vna ꝙ nō eſſet conuerſio in ſubſtātiā animę licet in materiā ſcđm rōnem eſſe corporei qđ habet ab anima, q̄ dicit ꝙ in ſacramento altaris non erat ſubſtātia aīę, niſi per quādā realē cōcomitantiā: ſicut nec deitas Chriſti. Alia vero, ꝙ eſſet cōuerſio in ſubſtātiā aīę ſicut & in materiā: licet non niſi ſecundum rōnem qua dat eſſe corporeū: ita ꝙ ſecūdū rationē qua dat eſſe animatū, nō habeat aīa eſſe in ſacramento niſi ꝓ quādā realē cōcomitātiā. Quid ergo de p̄dictis cōſueuit cōmunius tenere eccleſia: & quid euidentius de hoc in dictis ſanctorū cōtineꝫ, inueſtigādū eſt: ſecundū ꝙ quærit queſtio: & illi reuera magis adherendū eſt: etiā licet nō pertinaciter defendendū eſſet: eo ꝙ nō plene clarū eſſet quid de hoc cōſueuit tenere eccl'ia: & quid ſentiant ſancti doctores. Quid ergo de hoc hactenus tenuit eccl'ia quā
k tū poteſt patere ex vſu cōmuni, & dictis ſanctorum, Primo inquirēdū eſt ex parte corporis Chriſti: Secūdo ex parte cōuerſionis in ipſum. Ex parte corpis, qd. ſ. debeamus intelligere noīe corporis: aut materiā ſolā: vt ſolūmodo habet partem extra partē ſub quātitate: aut materiā talē cū eē corporeo nō includendo in ratione corporis ipſam ſubſtātiā aīæ: vel materiā cū ipſa ſubſtātia aīę: vt dat eſſe corporeū incluſa in ratione corpis: vel materiā cū aliq̄ forma ſubſtātiali corporea alia a forma q̄ eſt aīa. Si aūt aſpiciam⁹ ad vſum, nō credo ꝙ vnq̄ niſi nouiter fuit auditum loq de plurib⁹ modis corporis, q̄ de mathematico, & de naturali: & ꝙ corpus mathematicū nō eſt dictū niſi materia: vt eſt ſub forma corporeitatis & dimēſionibus quātitatis abſtractis a qualitatibus ſenſibilibus. Naturale vero non eſt dictū niſi materia cū forma naturali: vt eſt ſub dimenſionibus exiſtētib⁹ cū qualitatib⁹
l ſenſibilibus. De materia aūt ſecūdū ſe ꝙ diceret eſſe corpus in habēdo partē extra partē, auditū nō eſt. Vnde plis. viii. Meta. non diſtīguit niſi dictos duos modos materię: vbi dicit. Materia per ſe nō cognoſcit: & quędā materia eſt ſenſibilis: & q̄dā intelligibilis. Senſibilis, vt cuprū & lignū. Intelligibilis: vt illđ qđ eſt ī ſenſibilib⁹, nō ſecūdū ꝙ ſūt ſenſibilia vt mathematica. Et ſicut nūq̄ fuit vſus appellare nudā materiā corp⁹, quātūcūq; intelligat habere ptē extra ptē: ſic nec credo ꝙ ī aliquo dicto authētico ipſa ſit appellata corpus. Aliquam tñ apparētiā dedit illa imaginatio ptis materiæ extra ptē, ad vocādum materiā nudā corpus quoquo mō: ſecundum ꝙ ptractauimus in prima diſputatione noſtra de Quolibet, qñ poſitio illa recēs erat nō tātū pſcrutata quātū mō, propter qđ nec eā ibi reꝑhendimus: ſed eā ſolūmō cum aliis expoſuimus nihil diffiniēdo. Similiter ꝙ materia habens eſſe corporeū excluſa ſubſtātia aīę ſic ꝙ nō includaꝫ in rōne corporeitatis, vnq̄ fuerit appellata corpus niſi noſtris temporibus, nō credo: quia talis corporeitas ſine ſubſtantia aīæ nō includit niſi puram intērionē & rōnem conſiderationis, quę non cōſtituit aliqd vt ſpeciem de p̄dicamēto ſubſtātię: q̄le debet poni corpus hoīs ſecūdū ꝙ corpus eſt. Vnde nec in dicto aliquo authentico antiquo tale qd appellatū eſt eſſe corpus: licet ponētes aīam eſſe in ſacramēto ꝓ ſolā cōcomitātiā: & nō eſſe aliam formā in hoīe: nec materiam vt eſt habēs partem extra partem eſſe corpus, neceſſe habēt hoc ponere. Propter qđ multo cōueniēti⁹ eſt dicere ꝙ corpus eſt materia informata aīa incluſa in rōne corporis quo ad ei⁹ ſubſtātiā inquātū dat eſſe corporeū, per qđ in aliquo corrigit dictū immediate prędē
M dēs. Sed nec dici corpus in hoīe ab aīa rōnali abſq; alia forma inter ipſam & materiā vſitatū eſt diu: nec recolo ꝙ hoc vnq̄ videri in aliquo ſcripto antiquo, nec hoc ponere ē ſcđm p̄hiam Ariſt. q aīam ītellectiuā quā iſti ſolā ponūt eē in hoīe nō poſuit eē formā & actū materiæ: cū poſuerit eā vnā eē ī oīb⁹: ſecundū ꝙ de hoc infra diceꝫ. Vñ nec artiſtę poſuerunt vnq̄ ꝙ ſecundū p̄hiam Ariſt. hō reponeret in ſpecie aīalis diſtict⁹ a brutis ꝓ aīam ītellectiuā: ſed ꝓ aliquā ſēſitiuā nobilē eductā de potētia materię: q̄ ſcđm nō ponētes gradus formarū in formis eductis de potētia materię etiā dat eſſe corpeum: & ſcđm ſuā ſubſtātiā eſt aliqd corporis. Vñ quātū mihi videt, vſus antiquus obtinuit maxie apud theologos corpus hoīs dici corpus ab aliq̄ forma naturali educta de potentia materię alia ab aīa ītellectiua: q̄ ē ab extrīſeco: licet illi forme naturali nō attribuāt vires aīę vegetabilis aut ſēſibilis

eo ꝙ ponunt aĩam rationalẽ cum illa eſſe actum & formã corporis:ſicut ei attribuerunt has vires non ſequentes philoſophũ Ariſtotelẽ : eo ꝙ ipſe non poſuit aĩam rationalẽ cũ illa forma corporeitatis eſſe actum & formam corporis:ſed poſuit ſeparatam ſecũdum rationem act⁹: & ſolũ coniũctã nobis per noſtrũ phantaſticũ ſecundum rationem motoris:ſecũdum ꝙ exponit ipſum Cõmen. ſup iii.de anima.Ex eo eñ ꝙ theologi poſuerunt ꝙ aĩa rationalis eſſet actus corporis:& ꝙ ſingulorum corporum eſſent ſingulę animę:potuerunt ponere ꝙ forma corporeitatis educta de potentia materię non haberet vires aĩę:quia conuenienter ipſi aĩę rationali poſſunt attribui:vt ipſa ex ſe habeat aliquid quo cõuenimus cũ brutis,& aliquid quo differimus ab eiſdẽ: ſed in eadẽ ſubſtantia:licet ex ſe non habeat quo cõueniamus cũ corporalibus inanimatis,hoc enim eſt contrarium ſuę naturę cũ ſit aliquid incorporeũ:quia ſicut contrarium nõ poteſt eſſe ratio formalis ſui cõtrarii:ſic nec incorporeũ poteſt eſſe ratio formalis corporei,dando eſſe corporeum:in cuius ratione ipſa realiter includatur. Qđ reuera videntur ſentire tractatores catholici dicẽte Damaſ.li.ii. ſententiarum.xiii.cap. N
Deus ex viſibili & inuiſibili natura condidit hoĩem:ex terra qdem corpus plaſmans:aĩam aũt rationalem per inſufflationem. Si corpus ex terra plaſmatum:nõ ergo ab anima eſt corpus: quia tũc qđ eſſet corpus potius eſſet inflatum q̃ plaſmatũ,non eñ eſt plaſmatio ſumere de terra nudam materiam,cui anima eſſet coniungenda dans eſſe corporeum,vnde ſubdit ca.xiiii. Cõmunicat eñ inanimatis quidẽ ſecundũ corpus & concretionem quę eſt ex quatuor elemẽtis. Conſtat aũt ꝙ ſi anima daret eſſe corpori : non eſſet ibi aliqua forma mixti ex elemẽtis:nec eſſet alterius naturę in homine alia forma qua eſt corpus a forma animę,cui contradicit Damaſ.lib.iii.ca.iii. Impoſſibile eſt inquit vnius naturę dicere animã & corpus adinuicẽ cõparata. Vñ propter iſtam diuerſitatem dicit cap. vi. Vnitũ eſt carni per mediũ intellectum dei verbũ.Quã diuerſitatẽ magis explicat cap.xvi.dicens Singularis hõ ex duab⁹ naturis cõpoſit⁹ eſt:aĩa & corpe,ſeruat.n.alterutra & poſt vnionẽ naturalẽ ꝓprietatẽ.& infra.Quare neceſſe eſt hominẽ dicere ad min⁹ ex qnq; cõpoſitũ eẽ naturis.i.ex q̃tuor elemẽtis & aĩa.Intelligo ex q̃tuor elemẽtis non manentibus q̃tuor niſi virtute tm̃.ſ. in forma mixti. vt vere non dicatur cõpoſitus niſi ex duplici natura.ſ.ex mixto & aĩa:vel ex triplici.ſ.ex materia & duplici forma:quarũ vna eſt forma mixti:alia anima rationalis:qm̃ ſecundum ꝙ ſubdit,omnis cõpoſitio ex his quæ ꝓxime cõpoſuerunt cõpoſita dicitur eſſe.Ita & in domino Ieſu Chriſto non partes partium intuemur:ſed quæ proxime componunt,i.deitatem & humanitatem.Amplius hominem duarũ naturarum dicẽtes,tres in Chriſto dicere cogemur.Propter qđ in ſymbolo Athanaſii dicitur.Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo:ita deus & homo vnus eſt Chriſtus.& conſtat ꝙ in Chriſto duę naturæ ſunt vnius ſuppoſiti deus & homo:ergo & in homine aĩa & caro:aut nihil eſſet qđ dicunt de hoĩe.Hinc dicit de ſpiritu & anima.ca.xiii.Mira ſocietas carnis & animę,ſpiritus vitæ & limi terræ ſicut ſcriptum eſt:fecit deus hominẽ de limo terræ,& inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę:dans ei ſenſum & intellectum:vt per ſenſum limũ ſibi ſociatũ viuificaret : & ꝑ intellectũ regeret.& infra.Plenũ fuit miraculo ꝙ tã diuerſa & tã diuiſa abinuicẽ, adinuicẽ potuerunt coniungi:nec minus fuit mirabile ꝙ limo noſtro deus ſeipſum coniunxit:vt ſibi inuicem vnirentur deus & limus, tanta ſublimitas, & tanta vilitas.Item de ſpiritu & anima cap.penult. dicit. Dicim⁹ corpus ꝑ coniugii copulã ſeminari:dei vero iudicio coagulari in vulua & cõpingi atq; formari:ac formato iã corpore aĩam creari & infundi:vt viuat ex vtero homo ex anima cõſtans & corpore.Non duas animas credimus eſſe in homine:vnam aĩalem qua animat corpus: & alteram ſpiritalem qua rationem miniſtret:ſed dicimus eandem eſſe animam in homine: quæ & corpus ſua ſocietate viuificet,& ſemetipſam ſua rõne diſponat.Ecce qd clari⁹ q̃ dicere iam formato corpore animam creari & infundi:nõ autem formatum eſt niſi aliqua forma.Hinc etiã dicit Richar.de ſancto Victo.iiii.de Trini.ca.xvi.Proprium eſt hominis habere ſubſtãtiale eſſe ex propagatione ſimul & ꝑ creatione,nam anima procreatur:corpus propagatur.Proprium eſt brutorum habere ſubſtantiale eſſe ex propagatione ſola.Proprium eſt angelorum habere ſubſtantiale eſſe ex ſola procreatione. Si autem propagatur ſecundum corpus: propagatio non eſt ſolius materię miniſtratione : ſed alicuius formę ex materia productionc: quod propagatio dicitur. Vnde ſuper illud pſal.Filii tui ſicut O
nouellę oliuarum,dicit Amb.Generauit te pater cõmunicãdo carnẽ ſuã,creauit te deus adhibẽdo potẽtiam ſuam.Aliter enim non eſſet propagatio:nec parentes aliquid agerent in propagatiõe,vñ vere parentes dici poſſent:nec Maria vera mater Chriſti poſſet dici,ſi non vere ſecundũ carnis ſubſtantiam eum procreaſſet.Hinc Aug.ſuper loã,par.i.ſer.viii.cõtra quoſdam qui Mariam verã matrem Chriſti eſſe negabant:dicit.Mater erat carnis:mater humanitatis.Vnde Damaſ.lib.iii.ca.v.loquens de Chriſto dicit,Cõfinxit ſibi ex caſtis & puriſſimis ſanguinibus carnem puram. & cap.xii.

Exiſtentia vero carnis in ipſo verbo per dei genitricem.Et lib.iiii.cap.v. Virginis puros & immaculatos ſanguines ſibi ipſi viſceraliter carnẽ ſubſtituit. Corpus enī vnitũ eſt diuinitati:qđ ex virgine corpus. De quo generaliꝰ loquẽs Boetius dicit de duabus naturis,cap.vi.Poſt primũ hominem caro omnis humana ex humana carne deducitur. Vnde differentẽ modum productionis hominis primi ſecũdum corpus & ſecũdũ animã explicat ſcriptura:cum dicit Geñ.i.Formauit hominem de limo terrę,hoc quo ad corpus.Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę,hoc quo ad ani
P mam.Qđ exponens Ambroſ.ſuper illud Beati immaculati.Manus tuę dñe fecerũt me & plaſmauerunt me,dicit.Hic ergo homo geminę ſubſtantię eſt.Alia enim eſt facta ſubſtantia:alia figurata Et vt dicit Auguſtinus.vi.lib.ſuper Geñ,ad literam. viſibiliter in corpore,inuiſibiliter in anima: conſtans ex anima & corpore. Vnde & Eze.propheta.xxxvii.ca. loquens de corporũ reparatione in glorioſa reſurrectione,vt dicit Gloſ,dicit.Acceſſerũt oſſa ad oſſa vnũquodq; ad iuncturam ſuã:& ecce ſuper ea carnes & neruꝰ aſcenderũt;& extenſa eſt in eis cutis deſuper:& ſpiritũ non habebant. Gloſ.iacebant tm̃ humana corpora nõ habentia ſpiritum. Et ſup illud qđ ſequitur. Et ingreſſus eſt in ea ſpiritus,& vixerunt.Gloſ.Vt quõ in prima productione hominis ſufflauit deus in faciem eius,& factus eſt homo in animam viuẽtẽ:ſic & ſecũda cõditio,i.reſurrectio mortuorum inſufflãte ſpiritu viuificetur.Exercitus grãdis,i.congregatio mortuorum. Ecce q; in primi hominis creatione: & in vltima omniũ reparatione deſcribat ſcriptura aliã corporum formationẽ q̃ per animarum coniũctionem.de quo Ambro.ſuper illud.Manus tuę domine fecerũt me.Accepit deus puluerem de terra:& plaſmauit hominem:vbi puluis,ibi plaſmatio:qđ de limo eſt reſuſcitatur. terra enim in terram redit.Sed forte dicet aliquis q; homo eſt ex corpore & anima:non q; corpus ſit aliquid ſeorſum ab anima niſi ratione materię:ſed q; corpus ſit aliquid ratiõe eius qđ eſt forma qua eſt corpus.& hoc nõ ẽ niſi ab anima.Per hunc enim modum aſinus poteſt dici eſſe compoſitus ex anima & corpore:quia etiam de anima bruti dicit in ſecũdo de anima:q; ipſa eſt act9 corporis.Cõ
Q ſtat autem q; ipſum eſt compoſitum ex actu & eo cuius eſt actus. Qđ videtur ſenſiſſe Auguſtin9 etiã de anima ratiõali:vbi dicit in fine de immortalitate animę.Anima nõ localiter iungitur ſummis illis æternis rationibus prior q̃ corpus:quanto etiam corpore melior,nã iſta propinquitas nõ loco ſed naturę ordine dicta ſit.Hoc autem ordine intelligitur a ſumma eſſentia ſpecies corpori p animam tribui,qua eſt in quãtũcũq; eſt.Per animam ergo corpus ſubſiſtit:&eo ipſo eſt quo animatum:ſiue vniuerſaliter vt mundus: ſiue particulariter vnũquodq; animal intra mundum. & infra.Manente quippe anima corpus per illam ſubſiſtit dantẽ ſpeciẽ non adimẽtẽ,& infra.Tradit em̃ ſpeciem anima corpori vt ſit corpus inquãtũ eſt,& infra.Quia nõ niſi traditione ſpeciei fit corpus per animã,& infra.Corpus enim nullum fit niſi accipiendo per animã ſpeciem.Qđ totum plene tractat explicando q; non erat de intentione ſua eſſe corporeũ in homine eſſe ab anima : licet aliqñ hoc ei viſum fuit.Sic enī dicit in lib.retractationũ: retractando iam dicta a ſe in libro de immortalitate animę,Illud temere dictum eſt:a ſumma eſſentia ſpeciem corpori per animam tribui qua eſt inquantum eſt.Per animã ergo corpus ſubſiſtit:& eo ipſo eſt quo animat:ſiue vniuerſaliter vt mũdus,ſiue particulariter vt vnũquodq; animal intra mundũ.Hoc totum prorſus temere dictũ eſt.
R Q; ſi ſic:ergo contrariũ diſcrete dictũ eſt:corpori ſpeciem non per animã tribui qua eſt inquantũ eſt:et q; nõ p animã ſubſiſtit iquãtũcũq; corp9:& q; nõ eo eſt inquãtũ corpus quo animat:& cętera hmõi.Et hoc intellexit Auguſt.proculdubio retractãdo hoc generaliter tã de aĩa mũdi quã poſuit Plato, q̃ de anima hominis,ſed de anima hominis ſolũmodo quo ad hoc q; dicit eam corpori dare cẽ corporeũ.De anima vero mũdi quo ad hoc idẽ: & quo ad hoc q; videtur aſſerere q; mũdus habet animã:ſed hoc nõ qa ſentiret hoc eſſe falſum.Sed qa nõ certitudinaliter nouit hoc eſſe verũ ſcdm q; retractationẽ hãc quo ad illã clauſulã.Siue vniuerſaliter vt mũdus, exponit in libro retractationũ:retractãdo quędã dicta in libro Muſicę,dicit ſic.Animal eſſe iſtũ mũdũ ſicut Plato ſenſit aliiq; phi plurimi:nec ratione certa indagare:nec diuinarũ ſcripturarũ auctoritate pſuaderi poſſe cognoui.Vnde tale aliqd a me dictũ quo id accipi poſſit,etiã in libro de imortalitate animę temere dictũ notauí:non quia falſum hoc eſſe confirmo:ſed quia nec verũ eſſe comphendo q; ſit animal mũdus.Vnde quia dictę clauſulæ retractationẽ factam in libro de immortalitate animę expoſuit alia aũt retractata ibidẽ de eo q; dixit animã humanã dare eſſe corporeum:oĩno nõ expoſuit : nec ſup eã reuerſus eſt:cũ tñ eque occaſionẽ habuit reuertẽdi ſuper vnũ ſicut ſupra alterũ,vt patet ex eis quę de proximo p̃cedũt iã dicta:clarũ eſt & dilucidũ q; retractationẽ illã quo ad dicta de anima hominis oĩno ratã habuit:nec eã in aliquo exponẽdã putauit. Qđ dico ꝓpter aliquos illud dictũ iã
S Non quia hoc falſum confirmo,volentes retorquere etiã ad retractationẽ dictã de aĩa hominis,qđ

nequaq̃ poſſunt: quia expreſſe ly hoc p̃ciſe demõſtrat id qđ notauit temere dictũ, quo ad illã clauſulam Siue vniuerſaliter vt mũdus: vt patet aſpicienti. Nec poteſt aliquis dicere q̃ Auguſtinus intelligit animã dare ſpeciẽ corpori, de dare ſpeciẽ quẽadmodũ Auicẽna poſuit intelligẽtias dare formas: ga vt patet ĩſpiciẽti, ĩtẽdit p̃bare q̃ anima nõ poteſt cõuerti in corpus ꝓpriũ: de quo magis videretur: per hoc, ſ. mediũ q̃ dat ei formam ſeipſa: quę nullo modo p̃ corpus poteſt ei adimi, ex quo dat eam illi. Vnde etiã expreſſe dicit. Quo corpus eſt, eſt ipſa anima qua animat. qđ nõ eſt niſi dando formã quę ipſa eſt: vt ſcđm mẽtẽ Auguſt. idem ſit hic animã dare formã corpori & ipſam ſeipſa eſſe formã corpori. Aliter em̃ eſſet aliqua alia forma media inter animã & corpus: qua ipſum corpus informaretur actione animę ſumẽtis illã, & imprimentis eã corpori. qđ expreſſe negat ſubdens poſt verba p̃poſita. Nec inuenitur aliquid inter ſummã vitã quę ſubſtãtia & veritas eſt incõmutabilis: & id qđ vltimũ viuificatur. i. corpus, niſi viuificans anima. Ex quo cõcludit intentũ ſubdens Q̃z ſi tradit ſpeciẽ aĩa corpori vt ſit corpus inquantũ eſt: bene vtiq; ſpeciẽ tradendo adimit. Adimit aũt anima in corpus trãſmutãdo. Non igit̃ anima ſiue p ſeipam corpus fit: quia nõ niſi manente anima corpus p eã fit: ſiue paliã: quia non niſi traditione ſpeciei fit corpus p animam: & adeptione ſpeciei anima in corpus cõuerteretur. qđ nullo modo ſequitur niſi anima corpus informare ſeipſa intelligatur. Qđ reuera tãq̃ temerarie dictũ retractauit vt dictũ eſt. Quia vero Auguſt. interponit. Siue vl'r vt mũdus: ſiue ꝑticulariter vt vnũqđq; aĩal intra mũdũ: volũt aliq cõcludere q̃ eẽt cõtra Auguſt. bruta habere formas q̃bus ſunt corpora a ſuis aĩab⁹. Sed manifeſtũ ẽ q̃ ibi nõ loq̃t niſi de aĩa rõnali. Vñ aĩal nõ põt ibi ſupponere niſi p aĩali rõnali. Nullo em̃ mõ ẽ itẽtio ſua de p̃bãdo aĩam irrõnalẽ nõ poſſe cõuerti in corp⁹: & p hoc ipſam eẽ immortalẽ: ad qđ tñ p̃bãdũ hoc inducit interimẽdo p hoc vnũ mẽbrũ diuiſionis: cuius mẽbra interimit ex hoc cõcludendo q̃ anima oĩno eſt immortalis: a quo intitulauit totũ librũ dando ei nomen De immortalitate animę, ſcđm q̃ hęc patent inſpicienti p̃greſſum libri. Vnde & adiũgit p̃bationẽ ex abundãti, q̃ nec anima rationalis poſſit cõuerti in animã irrõnalẽ: cũ dicit. Hoc de irrationali anima &c. Quare cũ nõ poſſit eſſe corporeũ qđ ponit hominẽ in ſpecie ſubſtãtię ſubalterna, niſi ab aliqua forma: relinquit̃ ergo de mẽte Auguſt. fuiſſe: in homine eſſe aliã formã p̃ter animã rationalem: quę dat eſſe corpori ſcđm q̃ eſt corpus ſimpliciter: qđ ab anima ſumit eſſe viui animati. dicẽte eodem Auguſt. de verbis Apoſtoli ſer. xvi. Si dominus noſter Ieſus Chriſtus tm̃modo animã humanã ſuſciperet, mẽbra ei⁹ nõ eſſent niſi animę noſtrę: quia vero & corpus ſuſcepit, p̃fecto illi⁹ membra ſunt & corpora noſtra. Et infra. Præſentia animę tuę caro viuit. Eſt em̃ anima vita quędã qua viuit caro. & infra. Spiritus dei habitat in anima: et p animã in corpus: vt & corpora noſtra templũ ſint ſpiritus ſancti. Quia ergo ad integritatẽ naturę humanę p̃rtinẽt vt aliqua duo ſcđm formam, corpus, ſ. & anima: ideo Chriſtus ambo accepit nũq̃ alterum eorũ dimiſſurus. dicẽte Damaſc. de duabus naturis in Chriſto. Q̃z q dem animã humanã habuit, ait ipſe: Poteſtatem habeo ponendi animã meã. Q̃z autem corpus habet, teſtis Ioſeph q̃ petiit corpus Chriſti. Et ne credat̃ dictũ ſcđm cõmunẽ vſum loquẽdi, ſicut dicit̃ de aliis mortuis corporibus, corpus illud mortuũ dici corpus Ieſu: ſubdit. Quoniã autẽ & ab anima animales operationes & paſſiones aſſumpſit: teſtis ſunt quę p̃ corpus nõ corrumpendũ oĩno ſanctę ipſius animę operationes. Vidit enim &c. Et infra. Non enim vidit oĩno ſecundum corpus corruptionẽ: ſed deciſionẽ & fluxũ naturaliter ſuſtinuit. Corruptio enĩ eſt in ea ex quib⁹ ẽ corpus reſolutio: & ante omnia ipſa vita quę eſt animalis opatio prima, ex aĩa tradita corpori eſt. Ecce quia Chriſtus corpus habuit nõ corrũpendũ: qđ nec ſeparata aĩa vidit corruptionẽ: cui p̃ſentia animę vitam tribuit: qđ nõ eſſet ſi corpus illud ab anima corpus eſſet. Illud em̃ corpus cuius aĩa eſſet vt ps eſſentialis: & qđ eſſe corporeũ haberet ab aĩa: neceſſario corruptũ eſſet quoad rationẽ corporis: licet maneret ſcđm rationẽ materię aĩa ſeparata. Propter qđ diximus in noſtro primo Quolibet q̃ magis cõſonũ eſt fidei quę ponit p prophetã dicẽdũ corpus Chriſti nõ corrũpendũ, ponere q̃ corp⁹ dicitur in hoĩe a ꝑtibus materię: q̃ ponere q̃ dicit̃ corpus a forma corporeitatis alia ab aĩa: quę eſt putredinis de nouo introducta: et etiã q̃ ponere q̃ dicit̃ corpus a forma corporeitatis quæ manet in ea aĩa ſeparata, ſi ponat̃ ire in corruptionẽ ſicut forma putredinis. Idẽ em̃ inconueniẽs ſequitur vtrũq; modũ ponendi. ſ. q̃ contra dictũ prophetę corpus Chriſti videret corruptionẽ. qđ nõ ſequit̃ ponentẽ corpus dici a ꝑtibus materię. Sed poſtq̃ ponim⁹ illã formã corporeitatis manentẽ ſeparata aĩa rõnali: ſed diuino miraculo detineri, ſcđm q̃ poſtmodũ ĩ aliis Qđlibet declarauim⁹: ad hoc nõ ſequit̃ vllo mõ dictũ incõueniẽs: quia manet in eadẽ diſpoſitione qua erat ſub aĩa: propter qđ & eãdem opationẽ habet quã habebat ſub aĩa. Habet em̃ eſſe in materia virtute miraculi dãs ei eſſe ſubſtãtiale corporeũ, & cõſeruãs eã atq; cõpoſitũ ex ipſa & materia: nullo aũt mõ diſponẽs ad putrefa-

T

V

ctionem aut vltimatã corruptionẽ neq; diſpoſitionẽ ad quã ſtatim ſequitur neceſſario act9 putrefactionis: aut aptus eſt ſequi. Et ſic ponere q; talis forma ſic ponit cõſeruari, nullo modo eſt ponere q; forma aliqua ponat in ſuo ꝓprio poſſibili ſine ꝓpria opatione, qđ neceſſario ſequeretur ſi p̃dicta forma putredinis ſupinducta poneret: qa illa forma nõ eſt nata dare eẽ materię: neq; cõſeruare eã aut cõpoſitũ ex ipſa & materia: niſi vt eſt in via ad putrefactionẽ & vltimatã corruptionem quã ſtatim & neceſſario cõſequit actus. Et ſic ponẽdo q; corpus eſt homo a dicta forma, ſaluatur q; idem Corpus Chriſti erat viuũ & mortuũ, manẽs oĩno idẽ & incorruptũ. Idẽ dico nõ ſolum ſcđm rationẽ diuini ſuppoſiti: ſed ſcđm rationẽ formę naturalis. Qđ nõ poteſt ſaluari ponẽdo q; homo dicat corpus ab anima rõnali: quia hoc ponens nõ poteſt ſaluare corp9 Chriſti nõ fuiſſe corruptũ ſcđm verã rationẽ corporis. In quo illã poſitionẽ q; corpus in homine dicat a ptibus materię extra partes, cõmẽdaui cõparatiue reſpectu alterius poſitionis q̃ dicit q; corpus in hoĩe dicit ab aĩa rõnali: Et hoc quo ad articulũ de corporis Chriſti incorruptione: cui nõ eſt cõtrariũ illũ cũdẽ articulũ poſtmodũ improbare ſimpliciter: maxime quia in illa q̃ſtione nullã dictarũ triũ poſitionũ cõmẽdaui niſi cõparatiue: ſed nullã earũ abſolute tenui aut ſuſtinui ſicut patet inſpicienti. Sic igit vt mihi videtur clarũ eſt: q; ſcđm dicta ſanctoꝝ homo Chriſtus ſicut & cęteri, eſt ex corpore & aĩa, corpore exiſtẽte ſeorſum aliqd ab aĩa: nõ rõne materię tm̃ & ptiũ eius exiſtentiũ extra partes: ſed ẽt rõne formę ſubſtãtialis corporeitatis, alterius a forma q̃ eſt aĩa. Quali modo nõ poteſt dici aſinus cõpoſitus ex corpore & aĩa: quia in ipſo nõ eſt corpus aliqd ſeorſum ab aĩa niſi ratione materiæ, ſed q; eſt corpus, hoc nõ eſt niſi a forma: q̃ eſt ipa aĩa bruti. Vnde quẽadmodũ materia nuda ſe habet ad animã bruti: ſic materia ſub forma corporeitatis ſiue ipm̃ corpus ſimpliciter ad animã hoĩs, eſt enim vtrũq; eorũ potentia vitã habẽs abiiciẽs animã: ſiue a quo aĩa dans eſſe eſt ablata ꝑ intellectũ. Dicũtur eĩ ambo potẽtia vitã habẽtia quẽadmodũ ſemẽ habet potentiã vt viuat. Corpus aũt organicũ in vtriſq; eodẽ mõ ſe habet ad animã vtrãq;. Eſt eĩ i vtriſq; qđ organicũ eſt potentia vitã habẽs nõ abiiciens aĩam. Dicit eĩ in vtriſq; qđ organicũ eſt potẽtia vitã habẽs: qa habet iã aĩam qua agat: & patiat. ſed in illo tẽpore quo dicit potẽtia vitã habens: nec agit nec patit: ſed eſt ſicut aĩal dormiens. Et dicit in potẽtia, in tẽpore in quo nõ agit: cui reſpõdet actus ſecũd9 egrediẽs ab actu primo qui eſt aĩa: vt nõ ſit hoc modo aliqd habẽs vitã in potẽtia niſi actu animatũ aĩa: q̃ eſt principium ſecũdorũ actuũ vitę: quos reſpicit illa potẽtia. Et eſt differentia in eſſendo animã actũ corporis organici in bruto & in homine, quo ad duo. Primo quia aĩa bruti nõ ſolũ eſt forma & actus corporis organici ſcđm q; eſt organicũ: dans organico inquantũ eſt organicũ, eſſe organicum: includendo ſubſtantiã animę in ratione organici corporis: ſed etiã forma & actus corporis ſimpliciter: ſcđm q; eſt mixtũ abſolute, ſed ſcđm aliã & aliã intentionẽ: quia eſt forma & actus corporis ſimpliciter vt eſt mixtũ, ratione qua eſt forma ſimplex habens vim formę mixti: immo vere exiſtens forma mixti. Eſt vero forma & actus corporis organici: ratione qua eſt forma quę eſt anima, & eſt illa intentio prior & impfectior: iſta vero poſterior & pfectior. Vnde & includit illam in eodẽ ſimplici ſcđm rem. Sed illa pfectior diſtinguit in duas, quia ſcđm intentionẽ vegetabilis eſt pfectio organici nutritiui inquantũ nutritiuũ eſt: ſcđm vero intentionẽ ſenſitiui eſt pfectio organici ſenſitiui: nec habet vlteriorẽ intentionẽ. Et ſcđm hoc habet anima talis tres intentiones: quarũ vltima includit alias in eodem: & habet eas ſcđm idem ſimplex in re. Sed alię duæ ſtant in planta ſine tertia: & prima ſtat in lapide ſine aliis. Anima vero hominis nõ eſt forma & actus corporis ſimpliciter ſcđm q; eſt mixtũ: ſed tale eſt ab alia forma ſcđm p̃dicta: in qua cõuenit cũ lapidibus: ſed eſt ſolum forma & actus corporis organici ſcđm q; eſt organicũ, dans ei eſſe organicũ: includẽdo ſubſtãtiã aĩę i rõne corpis organici. ſed ſcđm duas intẽtiones: qa ſcđm rõnẽ ſiue intẽtionẽ vegetabilis eſt pfectio organici nutritiui inquãtũ nutritiuũ eſt: in quo cõuenit hõ cũ plãtis, ſcđm vero itẽtionẽ ſenſitiui eſt pfectio organici ſenſitiui. Et hoc nõ ſolũ ſcđm ſubſtãtiã aĩę: ſed ſcđm potẽtias organicas cõſiles in hoc potẽtiis organicis brutoꝝ. Sed habet vlteriorẽ itẽtionẽ, ſ. rõnabilẽ ſiue intellectualẽ: ſcđm quã eſt pfectio hoĩs iquãtũ hõ eſt: & corporis organici vt hoĩs eſt, et hoc ſcđm ſubſtãtiã ſed nõ ſcđm eius potẽtiã: qa potẽtia iſta ſepata eſt nõ organica: qa habet opationẽ itelligẽdi nõ vt i organo exiſtẽs: qđ pficit potẽtia illa: quẽadmodũ potẽtia viſiua pficit oculũ: licet indigeat organis ſenſitiuis & eoꝝ opibus ad ſuã opationẽ. Vñ quo ad rõnẽ vegetabilis & ſenſibilis, definitio illa Aĩa eſt actus corporis organici potẽtia vitã habẽtis, oĩno vniuoce cõuenit aię hoĩs & bruti: inquãtũ aĩa hoĩs pficit ſcđm rõnẽ vegetabilis & ſenſibilis. Licet eĩ iſta educta eſt de potẽtia materię: & ſubſtantialiter extẽſa ſcđm eius extẽſionẽ: illa vero nequaq̃: hoc nõ refert ad rõnẽ actus, ſcđm eĩ oẽm eũdẽ modũ & eãdẽ rõnẽ aĩa hoĩs & aĩa bruti pficiũt corpus organicũ ſcđm rõnẽ vegetabilis & ſenſibilis

ita ꝙ non aliter anima perficit modo ſcdm has rationes,q̃ ſi eſſet educta de potẽtia materię.Inquã tũ vero anima hominis pficit ſcdm rationẽ rationalis ſiue intellectualis:licet quãtũ ad naturã ſubſtantię animę vniuoce pficit ſemp:quantũ tñ ad rationẽ ipſius potentię rationalis,pure æquiuoce perficit cũ aliis potẽtiis.Et ideo dicit Cõmẽ.poſt principium ſup ſcdm de aĩa.Si poſſibile eſt definiri animã definitione in vl̃i , nulla definitio eſt magis vl̃is q̃ iſta:nec magis cõueniẽs ſubſtãtię aĩæ. Et iduxit hũc ſermonẽ ſub forma dubitationis cũ dixit.Si igitur aliquod vl̃e dicẽdum eſt in omni aĩa,dicemus ꝙ eſt prima pfectio corporis naturalis organici.excuſando ſe ab equiuocatione accidẽte in ptibus huius definitionis. Perfectio em̃ in aĩa rõnali & in aliis virtutibus aĩæ, fere dicit̃ pura equiuocatione,qm̃ vt dicit inferius,nõ latet:ſed manifeſtũ eſt ex hac definitione: ꝙ ipoſſibile ſit ꝙ aĩa ſit abſtracta a corpore,aut ſcdm oẽs ptes,aut ſcdm aliquã eius.Apparet em̃ ꝙ q̃dã ei⁹ virtutes ſunt pfectiones ptiũ corporis,ſcdm ꝙ formę naturales pficiunt̃ p materiã.& tale impoſſibile eſt vt ſit abſtractũ ab eo p qđ pficit̃.Sed hoc nõ eſt manifeſtũ in oĩbus ptibus eius:cũ ſit poſſibile vt aliqs dicat ꝙ q̃dã pars ei⁹ nõ eſt pfectio alicuius mẽbri corporis.Et in hoc ſolo reſtat: ꝙ definitio ꝑdicta ſit pure equiuoca.Propter qđ dixit fere.Nos aũt qui ponimus ꝙ aĩa ſcdm ſuã ſubſtantiã eſt forma & actus corporis:multo maiorẽ neceſſe habemus ponere vniuocationẽ q̃ poſuit Auer. Et licet in hoĩe ſint due formę ſcdm ꝑdeterminatũ modũ:quia tñ vna pficit ſcdm rõnẽ corporis ſimpl̃r : alia ſcdm rõnẽ organici:et ſic pfectio ab vna materialis ẽ reſpectu pfectionis ab alia: ideo vere vnũ naturale cõpoſitũ eſt homo ex corpore organico:vt eſt brutũ:in quo non eſt niſi vnica forma. & hoc ab vnitate formę vltimę:quia cõpoſitũ ex materia & forma ꝓcedẽs nõ eſt aliqd in actu perfecto reſpectu formę vltimę: ſed ſolũ in potẽtia ſicut materia. Aliter em̃ cõpoſitũ non diceretur vnũ:ſicut nõ diceretur vnũ cõpoſitũ ex materia & vnica forma,ſi materia eſſet aliqd in actu in cõpoſito: niſi ſicut dicunt̃ vnũ illa q̃ ſunt vnũ p contactũ & ligamen. Nũc aũt quia qđ eſt materia reſpectu aĩæ in hoĩe:licet i ſe ſit cõpoſitũ:nõ cõpatiõe ad ipſam niſi ſicut materia ad formã:ideo cõpoſitũ qđ eſt homo nõ dicit̃ vnũ niſi quia ſua forma vltima eſt vna.Propter qđ nõ eſt ꝓprie dicẽdũ ꝙ homo eſt corpus & aĩa : nec ꝙ eſt aĩa vtens corpore:ſed ꝙ eſt vere cõpoſitũ naturale ex corpore & aĩa:vt ex materia & forma. quę licet nõ dat eſſe corporis ſecundum ꝙ eſt corpus ſimpliciter:dat tamen eſſe corporis ſcdm ꝙ eſt organicũ:vt patet ex determinatis.Vnde Auguſt.qñ dixit in libro de immortalitate aĩę,ſpeciẽ corpori p animã tribui qua eſt in quãtũcũq; eſt:per animam ergo ſubſiſtit:& eo ipſo eſt quo animat̃,& cętera hmõi:proculdubio verũ dicit loquẽdo de corpore ſub rõne qua ẽ organicũ:qa ipa aĩa dat eſſe organicũ:nec ipm eſt abiiciẽs animã,vt dictũ eſt.Falſum aũt eſt loquẽdo de corpore ſub rõne qua eſt corpus ſimpliciter,vt patet ex dictis.Et qa Auguſt.ſup hoc nihil diſtinxerat i lib.de imortalitate aĩe:ideo retractãdo dixit totũ illud temere eſſe dictũ:maxime reſpiciẽdo ad illud qđ dixit,iquãtũcũq; eſt. Quo ꝓculdubio iplicauit ꝙ aĩa homini dat ſpeciẽ & eſſe corporis ſcdm quãcũq; rõnẽ in eſſe corporis cõſideratur:qđ nõ eſt verũ vt dictũ eſt.ꝓpter qđ illud bene indiguit retractatione. Ex qbus ſoluit̃ argumẽtatio aliquoꝝ dicẽtiũ ꝙ ſi aĩa hois nõ pficeret hominẽ ſcdm ꝙ eſt corpus ſimpliciter:ſed alia forma q̃ nõ eſt aĩa educta de potẽtia materię,duplex inconueniẽs & ipoſſibile ſequit̃. Vnũ: ꝙ tũc corpus ſimpliciter i hoĩe nõ poſſit nutriri aut augeri:qa nutritũ & augmẽtatũ agit in nutrimẽtũ ſua forma:ipm in ſe cõuertẽdo,i fine faciẽdo ſil̃e qđ i principio eſt cõtrariũ:ſcdm phim ſecũdo de aĩa,& primo de gnatione.Forma aũt dicta puta caro. Vñ caro cũ nõ eſt aĩa:ſed mixtũ ſimpliciter:iſta nullo mõ habet agere actiões nutritionis & augmẽti:qa nõ ſunt actiões formę niſi q̃ eſt aĩa, ſcdm phim ſcdo de aĩa.Aliud vero: ꝙ cũ ois forma q̃ eſt aĩa nobilior eſt q̃ illa q̃ nõ eſt aĩa: ſicut & viuẽs nõ viuente:& forma qua brutũ eſt corpus ſimpliciter & mixtũ,eſt aĩa ſi in bruto nõ ſit ponere gradus formarũ.Forma vero qua homo eſt corpus ſimpliciter & mixtũ:nõ eſt aĩa nec dans vitã.Nobilius ergo mixtũ eſt corpus bruti q̃ corpus hois . ET eſt dicendũ ad primũ ꝙ ſicut in bruto materia in nutritione & augmẽto non agit neq; rõne ſui:neq; ratione formę bruti:ſcdm ꝙ dat eſſe mixti:licet nutritio non habet eſſe in ipo: aut augmentatio: niſi p cõuerſionẽ in ipſam principaliter,ſcdm ꝙ eſt aliqd in forma mixti:licet principaliter agit organicũ forma ſua ſcdm rõnẽ vegetabilis: q̃ ſcdm ſubſtãtiã & ſcdm potẽtiã vegetabilis eſt actus totius mixti:qđ ſcdm ꝙ mixtũ,in potẽtia eſt ad vegetabile in plãta & in bruto: licet nõ ſcdm aliã formã: ſcdm rõnẽ tñ alterius intẽtionis & potentię pfectibilis ab eadẽ forma: & p hoc nutritionẽ & augmẽtũ recipit corpus vt mixtũ eſt in planta & in bruto:nõ tñ agẽdo forma mixti:ſcdm ꝙ ꝑciſe eſt mixti:ſic dico in propoſito,ꝙ licet in homine in nutritione & augmentatiõe nõ agit forma mixti educta de potentia materiæ:q̃uis in ipm principaliter habet fieri cõuerſio nutrimẽti quo fit nutritio & augmẽtũ:qa tñ forma hois q̃ aĩa eſt,ꝑm ſuã ſubſtãtiã & potẽtiã ſiue itẽtionẽ vegetabil̃,eſt p-

Z

A

B

fectio illius mixti inquantũ organicum eſt ſcđm iã dicta:forma ſua inquantũ organicum eſt agit mixtũ illud in nutrimentũ:& cõuertit ipm aſſimilando formę mixti.Licet em̃ ſit ſcđm rẽ alia forma q̃ eſt aĩa:& alia q̃ eſt mixti in hoie & nõ in bruto: tãtũdem tñ aĩa rõne potentię ſuę vegetatiuę vim habet aſſimilãdi nutrimẽtũ mixto nutriẽdo & augmẽtãdo ſcđm q̃ mixtũ ẽ, quãtũ habet forma bruti potẽtia & intẽtiõe vegetabilis. Nec refert ad ꝓpoſitũ ſiue vis illa vegetatiua ſit ĩ eadem forma re cũ forma mixti:ſiue nõ. Per idẽ patet in pte ad ſecundũ. dicendũ eſt enĩ ſcđm Cõmẽ. ſup.vii.Metaphy.q̃ ſemina ſunt illa quę dant formas rerũ generatarũ ex ſeminibus ꝓ formas quas dederũt ſemina generantia:quę ſunt virtutes naturales diuinę,generãtes ſibi ſimilia:ſcđm q̃ artes generant artificiata.Et ideo dixit Ariſtotel.in libro de aĩalib9,q̃ iſtę virtutes aſſimilãtur intellectui quia agũt actione intellectus:nõ ꝓ inſtrumentũ corporale.Et in hoc differũt a virtutibus naturalibus q̃ in corpore aĩalis agũt ꝓ inſtrumenta determinata,ſed vlr nõ agit niſi ꝓ calorem q̃ eſt in ſemine.Semina erga q̃ deſcindũtur ab hoie & brutis & plantis ĩ calore naturali habẽt impreſſas virtutes formarũ pfectarũ illorum a q̃bus deſcindũtur:& in virtute illarũ ſemen,ſcđm phm.ii.Phyſi. &.v.Metaph.actiuũ eſt & mouet ad generationẽ ſilis ſcđm formã: ita q̃ ſi in materia ſeminis tota forma eius a quo ſemẽ deſcindit eſt ĩ potẽtia:ipſam pfecte totã educit de potẽtia ĩ actũ: & generat ſilẽ in ſpecie & forma pfecta:vt plantã ex ſemine plãtę:& brutũ ex ſemine bruti.Si vero in materia ſeminis nõ fuerit in potẽtia tota forma eius a quo deſcindit:ſed aliq̃d eius:agit tñ trãſmutãdo ac ſi totã poſſet educere de potẽtia materię ĩ actũ:et q̃ totã nõ poteſt,ꝓducit qđ ex materia eſt ꝓducibile ſcđm eãdẽ pfectionẽ formę qua nata eſt eſſe in eo a quo ſemẽ deſcindit:& quo ad illud perfecte aſſimilat. Quis ergo forma bruti rõne qua eſt aĩa.ſ.rõne vegetabilis aut ſenſibilis itẽctionis nobilior ſit forma mixti in hoie,vt mixti eſt:quẽadmodũ quo ad hoc forma inferioris vermis nobilior eſt forma cęli:ſi nõ eſt ſubſiſtẽs ꝓ animã,& viuẽs: rõne tñ qua eſt forma mixti ſimpliciter, multo nobilior eſt illa forma mixti generãda in hoie de potẽtia materię:& eſt multo nobilior mixtio q̃ in quocunq̃ alio:quãto nobilior eſt vis generatiua aĩę hois imprimẽtis virtutẽ in ſemine qua ſemen eſt actiuũ:q̃ vis generatiua cuiuſcũq̃ alteri9 creaturę. dicẽte Alga.v.Metaph.Ex oĩb9 cõmixtionibus illa eſt pfectior q̃ fit ſperma hois:qđ habet aptitudinẽ recipiẽdi formã humanã. Licet em̃ hoc nõ exprimat:exprimit tñ Auic.cuius expoſitor fuit,vt dicetur iam.a quo etiã nũq̃ diſcordabat aliquis phorũ.Qui em̃ ponebant q̃ ĩtellectus eſſet vnus in oĩbus & nõ forma ſed motor corporis tm̃ plane ponebãt q̃ homo nõ erat in genere entiũ abſq̃ aliqua forma ꝓter animã. Qui etiã ponebant q̃ in diuerſis eſſent diuerſi:etiã ponebãt corpora ꝓpagari & ꝓparari a generãte naturali: et tũc animã a creatore infundi.Dicit em̃ Auic,iiii.Metaph.ſuę. Non poteſt eẽ vt ei qđ pmaneat exiſtẽs ꝓ ſe nõ in ſubiecto nec de ſubiecto,vllo modo ſit eſſe poſt non eſſe:ſed oportet vt pendeat aliquo modo a ſubiecto ad hoc vt ſit.Cũ aũt fuerit,non eſt res quę eſt exiſtẽs ꝓ ſe:ſed ẽ ex aliquo, vel cũ. Primũ eſt ſicut corpus:qđ eſt ex hyle & forma.Secũdum eſt ſicut animę rõnales cũ generatione corporũ. Et tunc pluralitas ſui eſſe pendebit ex illo.Et infra.Igitur cũ ſit corpus,verbi gratia,ſicut ignis nõ eſt pluralitas ſui eſſe niſi vt fiat ex materia & forma:igitur pluralitas ſui eſſe habet ſubiectũ.& hoc eſt materia.Igitur res ex qua fit primũ eſt forma quę fit in materia: & fit corpus ex cõiũctione eorũ. Aĩa quoq̃ nõ ꝓuenit niſi ꝓ eſſe ſubiecti corporalis,& pluralitas ſui eſſe in illo eſt exiſtens ꝑ illud propter hoc q̃ illa materia appropriat ſibi.Et quia aĩa nõ habet eſſe poſt non eſſe:niſi cũ fuerit eſſe corporeũ,ſcđm modũ cõmixtionis ꝓ quã adaptat fieri inſtrumentũ eius:ꝑ quã diſcernat certitudo ſuę nouę inceptionis: non q̃ certitudo eius ſit in illa: tũc cũ fuerit in illis corporibus pluralitas hui9 cõmixtionis: tũc erit pluralitas eſſendi animã. Hoc etiã reuera ſenſerũt antiqui doctores.

C Vñ dicit magiſter Guliel.Altiſſ.in ſũma ſua.In gñatione hois primo eſt materia ſub vili forma.ſ. ſub forma ſeminis:poſtea recipit meliorẽ formã quouſq̃ habilitata ſit habilitate vltima ſiue organizatione ad receptionẽ aĩę.Et ſcđm hoc alias determinauim9 q̃ ſimul ĩ eodẽ inſtãti iſta forma mixti generatur & anima creatur:& dat illa forma mixta eſſe corporeũ vt ſit cõpoſitũ ex hyle & materia:qđ eſt pars vna hominis,& anima eſt pars alia. dicente Auicen.v.Metaphy.Dicim9 q̃ corpus dicitur genus hominis,& dicitur materia hominis.cũ autem fuerit materia hominis,ſine dubio eſt pars eius.Impoſſibile ẽ aũt partem ꝓdicari de toto,Qđ nullo modo eſſet verum ſi corporeitas eſſet a ſubſtãtia animę rationalis: tunc enim corporeitas nõ eſſet niſi intentio in qua fundatur ratio generis: qđ vt confuſum & indeterminatum prædicatur de eo cuius eſt vt de determinato. Nec eſſet aſſignare differentiam inter corpus qđ eſt pars,& inter corpus qđ eſt genus,plus in homine q̃ in brutis,In bruto enim ſecundum ponentes vnã formã in ipo ꝓter hyle:non eſt accipere ptes niſi ſcđm intentionẽ generis & differẽtię vt ĩ bruto:vt ſcđm rõnẽ differãt corp9 vt eſt ps,&

corpus vt eſt genus. In homine aũt corpus vt accipit ſicut quid determinatum in forma naturali corpereitatis differentis a corporeitatibus exiſtẽtibus in aliis cui aduenit forma alia pręter corporeitatẽ addita illi & in ea ſuſtẽtata, ſic eſt pars. Vt vero accipitur ſicut qd indeterminatũ in corporeitate q̃ in bruto aliq̃ differẽtia ꝑprię corporeitatis determinat: & in hoīe aliqua alia nobiliori differẽtia corporeitatis determinat, differẽtibus ſolũ inter ſe determinato & ideterminato ſicut intẽtiones nõ ſicut res diuerſę: ſic corpus eſt genus hois ſicut bruti: qđ deſcẽdit in hoīe ꝑ nobiliorẽ differentiã corporeitatis. Et eſt illud cõpoſitũ ſcđm rõnẽ ex intẽtione generis & differẽtię, includẽs in ſe materiã corpus qđ eſt pars hois. illi em̃ aduenit aĩa rõnalis vt differẽtia qua cõſtituit in ſpecie ſpecialiſſima: & in qua habet triũ differẽtiarũ intẽtiones ꝙbus diſtinguit a vegetabilibus & brutis & angelis: vt differẽtia ꝑprię corporeitatis ꝑprie differat ab inanimatis: differẽtia ꝑprię vegetabilitatis a plãtis: differẽtia ꝑpriæ ſenſibilitatis a brutis: differẽtia rõnabilitatis ab angelis. Eſt em̃ cõ- D
finiũ homo corporaliũ & incorporaliũ creaturarum: differẽs ſuo rõnali a brutis ſic ab irrõnalibus. Hinc dicit Auic. de corpe qđ ẽ gen⁹. Prędicat de cõpoſito ex corporeitate q̃ eſt ſicut materia, & ex aĩa. Collectio em̃ horũ ſubſtãtia ẽ: q̃uis ſit cõiũctio ex multis. Vnde ſi vegetatiuũ in hoīe eſſet forma corporeitatis educta de potẽtia materię ſicut in brutis: & aĩa rõnalis cũ ſola potẽtia rationali ſiue intellectuali eſſet ab extrinſeco: tũc cõſimili modo aĩal vno modo eſſet genus hois, alio modo pars: & eſſet hõ cõpoſitus ex aĩali, & aĩa rõnali. dicẽte Auic. Si accipiat aĩal tali cõditione vt nõ ſit in ſua ſubſtãtialitate niſi corporeitas & vegetabilitas & ſenſualitas: & vt id qđ eſt ꝓter hoc ſic pręter ipm: tũc nõ erit lõge quin ſit materia homini & ſubiectũ: cuius forma eſt aĩa rationalis. Ex quo claret multũ: quomõ brutũ nullo mõ poteſt dici cõpoſitũ ex corpore & aĩa ſicut homo. Patet ergo reuertendo ad ꝑpoſitũ, ꝙ licet ſcđm rationẽ vitę vermis nobilior eſt cęlo: ſcđm tñ aliã rationẽ formę ſuę: qua. ſ. eſt generatiua formę vermis: eſt multo nobilior q̃ ſit vermis, aut aliqđ inferiorũ quæ generari habẽt a cęlo. Semp em̃ agens ꝑſtãtius eſt patiẽte, & ꝑducens ꝑducto in ordinatis eſſentialiter: ſcđm ꝙ ordinãtur cęlũ, & iſta inferiora ab ipſo generata. SIC ergo patet qđ ex ꝑte corporis E
Chriſti potius tenẽdũ eſt ſcđm vſum hactenus obſeruatũ, et ſcđm dicta ſanctorũ, ſignari nomine corporis. Et ſequit inquirendũ quid potius tenendũ eſt ex ꝑte ipſius cõuerſionis in corpus Chriſti in quid. ſ. tota ſubſtãtia panis & ſcđm materiã & ſcđm formã ponẽda eſt cõuerti: quia ſupponẽdum eſt ꝙ nihil ſubſtãtię eius permaneat cõpleta cõuerſione. quia cũ verũ corpus Chriſti cõuerſione pfecta ponendũ eſt ibi eſſe & vere eſſe: licet nõ vt in loco vel ſicut ſubiectũ ſub accidẽtib⁹, qđ ꝑ priis accidẽtibus cõmenſurat loco: nec ſicut in ſigno tm̃: ſed quodã modo huic ſacramento ꝑprio. Et nõ eſt ibi ꝑ aliquã loci mutationẽ: quia tũc deſcendẽs de cęlo nõ maneret in cęlo. Secũdũ em̃ ꝙ dicit magiſter Guiliel. Altiſſi. in ſumma ſua, ſine aliquo deſcẽſu & motu eſt corpus Chriſti in altari: & ſine aliquo aſcenſu forma panis definẽte eſſe eſt corpus Chriſti in cęlo. vnde ſimul eſt in altari & in cęlo. Corpus aũt vnũ non poteſt localiter eſſe in diuerſis locis, vt infra videbit. Aut ergo erit ibi ſcđm modũ ꝑpriũ huic ſacramẽto: aut erit ibi ꝑ conuerſionẽ alterius in ipſum illo nõ manẽte qđ cõuerſum eſt: licet nõ annihilato. Si em̃ aliquid qđ erat, aliud fuerit effectũ: nõ vtiq; oĩno nõ erit. Si em̃ oĩno nõ eẽt ꝑ annihilationẽ, vel oĩno eſſet manẽdo id qđ prius, nõ eſſet cõuerſio: neq; ꝑ illã tranſubſtãtiationẽ eſſet ibi aliqd qđ prius ibi nõ erat. Et depẽdet pars iſta oĩno a ꝑte ꝓcedẽte. In id em̃ qđ ſcđm vſum eccleſię & dicta ſanctoꝝ obtentũ eſt appellari verũ corpus Chriſti, tenẽdum eſt fieri cõuerſionẽ panis. Vnde ſicut nõ eſt obtentũ appellare corpus purã materiã habẽtẽ partẽ extra ptẽ: nec tenendũ eſt ꝙ in illã ſolã fiat cõuerſio: maxime cũ tenet vſus, vt dictũ eſt: ꝙ tota ſubſtãtia panis & ſcđm materiã & ſcđm formã cõuertat. ga ſi alterũ maneret hoc fieret ſpeciali miraculo, vel ponẽdo materiã ſine forma ſubſtãtiali vel ecõuerſo: cũ tñ hoc nõ eſt cõſuetũ poni niſi miraculũ cõuerſionis: & ꝑ illã corpus Chriſti eſſe vbi prius nõ fuit: & accidentia ꝑ ſe ſubſiſtere. Si aũt & materia panis & forma eius ſubſtãtialis cõuerterent in materiã: cũ minus eſſe habeat ma- F
teria q̃ forma ſubſtãtialis: tũc habẽs magis & verius eſſe cõuertere⁊ actione diuina in habẽs minus eſſe: qđ eſt icõueniẽs. Quia ſicut ſcđm Auguſt. lxxxiii. q. Deus nõ eſt cauſa tẽdẽdi i nõ eſſe: ſic nulli eſt cauſa tẽdẽdi in minus eſſe: quia vterq; modus eſt tẽdere in defectũ. Siliter ſicut nõ eſt obtẽtum appellare corpus materiã ſcđm rõnẽ eſſe corporei abſq; re ipſius forme incluſę in rõne corporis: ſic nec eſt obtẽtũ ꝙ fiat cõuerſio i tale corp⁹, maxie cũ tale eſſe abſq; re ipſi⁹ formę nõ eſt ꝓter materiã niſi ratio ſeu intẽtio pura. & ſic nõ eſſet cõuerſio in corpus verũ reale: ſed rõnis vel itẽtionis ſolũ. Siliter ſicut nõ eſt obtẽtũ appellare corpus materiã cũ aĩa rationali incluſa i rõne corporis: ſic nec ab antiquo obtẽtũ eſt cõmuniter ꝙ fiat conuerſio in tale corpus: vt materia panis cõuertatur in materiã Chriſti: & forma panis in animã Chriſti: ſicut neq; ꝙ in diuinitate Chriſti. Dico nõ ſolum

in animã vt eſt animans: ſed nec in rem quę eſt anima rationalis. Sed hoc ponit quædã poſitio nouiſſima: dicens ꝙ anima eſt forma corporis dans ei totũ eſſe ꝑfecti, ſ. eſſe corporeũ & eſſe animatũ: & ſic de aliis. Cõuertitur ergo ſcđm iſtos forma panis in formã corporis Chriſti. ſ. in animã rationalẽ ſcđm ꝙ dat eſſe corporeũ: non aũt ſcđm ꝙ dat eſſe animatũ tali aĩa. Quẽadmodũ ſiquis poneret ꝙ vegetatiuũ & ſenſitiuũ ſint potentię quędã in forma mixti: eductę de potentia materię: ſicut cõtingit in brutis, ſcđm negantes gradus formarũ in ipſis: diceret ꝙ cõuerſio fieret in formã illam
G quę eſſet anima ſenſibilis ſcđm ꝙ dat eſſe corporeũ: non aũt ſcđm ꝙ dat eſſe animatũ tali aĩa. Sed ſi ita eſſet, tũc nõ eſſet cõuerſio in corpus generatũ de virgine: quia aĩa rõnalis ſcđm nullã rationẽ eſt generata. Qđ falſum eſt, dicẽte Ambroſ. Prẽter naturę ordinẽ genauit virgo: & hoc qđ cõficimus corp⁹ de virgine eſt. Quẽ ſequẽs Guiliel. Alti. dicit. Intellígit ĩ hoc ſacramẽto corpus Chriſti verũ qđ traxit de virgine. Prẽterea cũ corpus nõ habet eſſe a forma niſi ſcđm ꝙ eſt in materia: cum in triduo mortis aĩa nõ fuerit in corpore nec in materia corporis Chriſti: nõ potuit dici ꝙ corpus Chriſti fuit in ſepulcro niſi ſcđm materiã: quare nec ĩ triduo potuiſſet facta fuiſſe cõſecratio niſi in nudam materiã: & nõ in corpus: quia deficit cõuerſionis terminus: eo ꝙ corpus, vt dicũt, non eſt corpus niſi ab aĩa in ratione corporis incluſa. ita ꝙ ſecundum ꝙ dicũt in illo triduo nõ fuit idẽ corpus mortuũ qđ prius viuũ, niſi vnitate diuini ſuppoſiti. Et ſic pro eodẽ corporę vnitate corporeitatis ſcđm ſe non fuiſſent tunc vera iſta verba conſecrationis: Hoc eſt corpus meum: pro quo erãt vera ante triduũ, immo nec oĩno erant vera in triduo: quia nec erat vere corpus vt dictũ eſt. Prætẽrea ſi hoſtia cõſecrata ante mortẽ cõtinẽs in ſe ſacramẽtũ corporis Chriſti ex cõuerſione materię panis ĩ materiã Chriſti, & formę panis in ſubſtãtiã aię ſcđm ꝙ dat eẽ corporeũ, fuiſſet reſeruata: cũ in triduo mortis aĩa fuit ſeparata a materia: et ꝑ hoc nõ manſit corpus vt dictũ eſt: tũc manẽtib⁹ ſpeciebus defeciſſet ſacramẽti res: & nõ fuiſſet corpus Chriſti ſub ſpeciebus: etſi forte ꝑtes fuiſſent ſub ipſis ſeparatę. Quare cũ hęc ſint icõueniẽtia: nec poſſint euadi ſcđm ꝙ mihi apparet, niſi ponẽdo corp⁹ Chriſti ab alia forma q̃ a forma animę ſcđm p̃dictũ modũ: ideirco licet nõ velim damnare opinionẽ aliã, nullo modo tñ videt mihi ſecurũ ſed ſumme ꝑriculoſum tenere illã. Vnde ſicut ſcđm hunc modũ cõſuetũ eſt appellari corp⁹, ſcđm eũdẽ modũ teneri debet (quãtũ mihi videt) ꝙ in tale corpus fit cõuerſio: qđ ſemp manſit etiã in triduo mortis, vt dictũ eſt. Et ſic corpus conſecrari potuit in triduo mortis idẽ qđ prius: & prius conſecratũ remãſiſſet ſicut prius: niſi ꝙ hora mortis Chriſti in cruce mortuũ fuiſſet ꝑ ſolius aię ſeparationẽ: qđ prius erat viuũ. dicẽte magiſtro Guiliel. Alti. Si ponat ꝙ aliquis ex diſcipulis reſeruaſſet corpus Chriſti ĩ pyxide ꝑ totum illud triduũ: iſta cõcedẽda eſt, corpus Chriſti moritur in pyxide per violentiã corpori illatam in cruce: ſeparatur anima ab eodẽ corpore Chriſti qđ eſt in pyxide. Cũ aũt cõceditur iſta: corpus Chriſti mo ritur in pyxide: nõ intellígitur aliqua noua ꝓprietas aduenire: ſed ís eſt ſenſus: anima Chriſti incipit nõ eſſe hic. Et ſic nec eſt ponendũ ꝙ maneat materia nuda ſine forma: nec ꝙ aliqua forma cadaueris noua introducatur. Et ſecũdũ hoc ſtat qđ ſemp conſuetũ eſt poni: ꝙ deitas & anima Chriſti quo ad rem quę ipſa eſt: nõ habẽt eſſe in ſacramento ex vi conſecrationis, ſed ſolũmodo ex reali cõcomitãtia: vt. ſ. deitas ſicut ſemp erat cõiũcta corpori Chriſti: ſic ſemp fuit, eſt, & erit in ſacramẽto. Et ſimiliter anima quãdo fuit ĩ corpore. Sed in triduo quãdo anima fuit ſeparata, ſi fuiſſet cõſecratũ nõ fuiſſet aĩa Chriſti ſub ſacramẽto. quẽadmodum ſi ſanguis Chriſti fuiſſet oĩno in triduo extra corpus Chriſti: tũc cõſecrato corpore ſolo nõ fuiſſet ibi ſanguis ꝑ concomitantiã. Et ſi hoſtia prius cõſecrata qñ ſanguis & anima fuerũt in corpore, fuiſſet cõſeruata in tẽpore qñ ambo erant ſepata a corpore: tũc quãdo ſcđm rẽ ſeparabant a corpore: nõ remanebant diutius ſub ſacramento corporis. ſed hoc nõ ꝓpter defectũ aliquẽ in ſacramẽto vel in verbis cõſecrationis eius: ſed ſolũmõ ſcđm rei variationẽ vt dictũ ẽ. Sed qđ moderni ꝙ tenẽt ꝙ cõuerſio fiat ĩ aĩam Chriſti ſcđm ꝙ dat eſſe corporeũ, dicũt ſępius animã nõ eſſe ſub ſacramẽto ex vi cõuerſionis & formę verborũ: ſed per ſolã realem concomitantiã: quia vbi eſt vnũ naturaliter coniunctoꝝ ibi eſt & reliquũ: debet exponi ꝙ anima non eſt ibi niſi ꝑ quãdam cõcomitantiã, inquãtum dat eſſe vegetabilis ſenſibilis aut rationalis: ſed ſolũ eſt ibi ex vi conuerſionis inquantũ dat eſſe corporeum ſcđm dictũ modũ. Quẽadmodũ ſi in corpus bruti virtute diuina fiat alicuius conuerſio, dicendo: hoc eſt corpus bruti: eſt ibi ex vi verborũ anima bruti inquantũ dat eſſe corporeum: ſed ꝑ cõcomitantiã inquãtũ dat eſſe ve-
H getabile & ſenſibile. Sed ſi ſubtilitatem iſtam intellexerint antiqui deus nouit: ad minus in docendo eccleſiam de ipſa nullam ꝓnitus faciebant mentionem quantum apparet ex ſcriptis antiquis: immo potius faciebant mentionem de contrario, ſicut dicit Præpoſitus in ſumma ſua: auctoritatẽ inducens doctorum ſui temporis. Magiſtri noſtri dicunt ꝙ ſub vtraq; ſpecie tantum panis

tranſubſtãtiatur in corpus:& tm̃ vinũ in ſanguinem. Q2 dicitur ergo vtrũq; eſſe ſub ſpecie panis: Reſpõdet q; ibi eſt corpus & ibi eſt ſanguis:qa corpus nõ habet eẽ ſine ſanguine:aliogn eẽt inaiatũ corpus.nam & anima eſt ibi. Non tm̃ dicim9 q; panis in animã tranſubſtãtiatur.Ecce q; non ponit animã eſſe cũ corpore per trãſubſtantiationẽ ſicut neq; ſanguinẽ:ambo tm̃ ibi eſſe cũ eſt viuũ:& q; ambo poſſint abeſſe eidẽ cum fuerit mortuũ.Hinc etiã dicit magiſter Guiliel. Q2uis panis trãſubſtantiatur in corpus Chriſti:& vinũ in ſanguinẽ:tamen ſub vtraq; ſpecie eſt Chriſtus integer.non enĩ corpus Chriſti eſt ſine ſanguine & anima:nec ſanguis ſine corpore & anima.Sed non valet hec argumentatio:ſub forma panis eſt corpus Chriſti & ſanguis ex trãſubſtãtiatione. ergo aliquid eſt tranſubſtantiatũ in ſanguinẽ.Et patet inſtantia in anima Chriſti:quæ ibi eſt ex tranſubſtantiatione:nihil tm̃ tranſubſtantiatũ eſt in eã.Intellígo ſicut neq; in ſanguinẽ:quia aliter non eſſet inſtantia in anima:nec eſſet eodẽ modo p concomitantiã cũ ſanguine & cum corpore:in quo tm̃ nullã differentiã inſinuat:immo conuenientiam magis,vt patet inſpicienti. Mihi igitur ex iam declaratis magis videt tenẽdũ q; homo ſit corpus ab alia forma p̃ter animã:& q; in corpus ex materia & illa forma cõpoſitũ ſit conuerſio:ita q; ſemp in formã q̃ dat eſſe corporeũ,terminat cõuerſio:vt ipſa habeat eſſe in ſacramẽto ex vi cõſecrationis:& nõ p cõcomitãtiã. Vñ cũ in bruto nõ eſt forma dãs eẽ corporeũ niſi eius aia:ſi virtute diuina fieret cõuerſio alicuius in corpus bruti dicẽdo hoc eſt corpus bruti:anima bruti eſſet ibi vi verborũ & nõ p cõcomitantiã quo ad id qd̃ ẽ ſcdm rẽ: licet bene quo ad rõnẽ vegetabilis & ſenſibilis,vt dictũ eſt,aut nõ eſſet conuerſio in corpus ſed tm̃ in mate

Ad arg. prĩ. riã,& partes eius:quæ corpus non appellatur vt viſum eſt.AD Primũ:q; cõuenienter ponitur q; I ſola anima ſit in homine q̃ dat eſſe corporeum:ergo &c.Patet reſponſio ex dictis,quomodo conueniẽter ponitur,& quomodo non.Licet em̃ ſola anima dat eſſe corporeũ organicũ:non tamẽ dat eſſe corporeũ ſimpliciter.Nũc aũt cõuerſio nõ fit in corpus ſcdm q; eſt organicũ, hoc em̃ non eſt niſi ab aia p̃ſente in corpore:ſed ſolũmõ ſcdm q; eſt corpus ſimpliciter:qd̃ eſt ab alia forma:in quo ſepaꝛta anima nõ manẽt organa inquãtũ organa:ſed figurę organorum tm̃.Vnde cũ vt dicit Damaſc. de duabus naturis Chriſti:Chriſtus habuit inſtrumentalẽ formationẽ:teſtis quę caput vnguento & pedes rigauit lachrymis:& claui q; fixi in palmis & plantis pedum: lancea quę aperuit latus: & recumbens ſuper pectus diſcipulus:lingua q̃ dixit:Siquis ſitit veniat & bibat: os qd̃ tradidit ſanctum ſpiritum:dentes & guttur diuidentes paſcha & ſtomacho trãſmittẽtes hoc: & hepar in ſanguinẽ conuertens & cętera hmõi:Horum oĩm veram figuram retinuit verum corpus Chriſti manens idem numero in triduo mortis:Et hoc propter vnitatem formę corporalis manentis:non ſolum propter vnitatẽ ſuppoſiti verbi retinentis vnionem cum corpore quã prius.Non tamen retinuit in illis organorum rationẽ, quã nõ dedit niſi praeſens anima in Chriſto,ſicut neq; in aliis hominibus.Propter qd̃ in triduo mortis organa & corpus inquantum organicum ex organis conſtitutum ęquiuoce erant & in mortuo & viuo:& non erant idem numero niſi ſecundum materiam & formam mixti ſolum in Chriſto & verbi ſuppoſitum. Oculus enim quãdo non poteſt in propriam operationem:et formam ſuam quę eſt vis viſiua,amiſerit: de qua dicit philoſophus ſecũdo de anima:Si oculus eſſet animal,viſus eſſet eius anima:etiam ĩ viuo homine oculus æquiuoce eſt. Q2uis enim ſit membrum viuens a ſubſtantia animæ et vi nutritiua:non tamen eſt ſentiens nec organum ſenſus.Et ſic non eſt inconueniens idem manere æquiuoce ratione formæ amiſſę: et vniuoce ratione formę manentis qua manet idem numero.Et ſic huiuſmodi partes organicę manent eędem numero non ſolum ſecundum materiam remotam:quę nihil aliud eſt q̃ materia:ſed etiam ſecũdum materiam propinquã:quę eſt ſimpliciter conſtans ex carnibus, oſſibus, muſculis, neruis et cęteris hmõi homiomeris:in quib9 omnibus eſt vna forma mixti:quę ſolummodo differũt ſecũdum diuerſas paſſiones coagulationis ex calido et frigido: vt habetur ex fine quarti Meteororũ. Propter qd̃ omnia hmõi vniuoce et eadem numero ex ſua forma erant manẽtia in corpore Chriſti viuo et mortuo:et in ipſa fit conuerſio.Vnde ſub ſpecie panis totum verum corpus Chriſti cõſtitutum ex carne oſſe neruis et huiuſmodi continetur ex vi ſacramenti. Q2 enim Chriſtus ſacramentum hoc potius exprimit nomine carnis,hoc non facit niſi aſpiciendo ad vſum ſacramẽti.

Ad ſecũdam partem. Io.vi.Caro mea vere eſt cibus,quoniam homines potius ſolent manducare carnes q̃ oſſa. AD K ſecũdũ:q; cõueniẽter ponit vere dici corpus a ſola materia: dicẽdũ q; nõ eſt verũ.ſcdm em̃ p̃dicta non dicitur corpus ſubſtantia niſi ab aliqua forma ſubſtãtiali:nõ a ſolis ptibus eius. Et q; aſſumit bruta quę ex ſe mouẽtur,diuidũtur in animã vt p ſe mouentẽ:& in materiã vt p ſe motã: & nõ eſt per ſe motũ niſi corpus:ergo materia vere poteſt dici eſſe corpus:Dicẽdũ ſcdm ſupra deterĩata de motu animaliũ:q; licet in motu locali aialiũ p ſe mouens ſit anima:& hoc ſcdm ibi expoſita nõ niſi

vt habet eſſe in ſigno determinato organi motus localis: per ſe tamen motum non eſt materia. Nec ſimiliter totum aial eſt motum per ſe ratione materiæ, quemadmodum contingit in motu grauis & leuis ſecundum prædeterminata. Non enĩ animal motum localiter ex ſe mouens ratione animæ, æque primo & per ſe mouet ſecundum omnes partes ſuas. qđ contingeret ſi ex ſe moueret per ſe ratione materiæ: ſicut per ſe mouet ratione animæ. Graue enim ex ſe mouens ſe rõne formæ & ex ſe motum ratione materiæ, æque per ſe & prĩo mouetur ſecundum omnes partes ſuas. & hoc multo verius q̃ graue mouetur per violentiam ſurſum æqualiter ſcđm oẽs ſuas partes. Proiiciens enim graue, principaliter pellit partẽ quã immediate tãgit, & per cõtinuationẽ ad illam ſimul pellit alias. forma aũt grauis mouẽs æq̃liter mouet i qualibet pte grauis & materiæ. Sed in motu aialis ſecundum locum anima vt exiſtens in ſigno determinato & requieſcens in vna parte, pellit a ſe aliam, vt requieſcens in ſiniſtra pellit a ſe dextram verſus anterius: & viciſſim ecõuerſo requieſcẽs in dextra ſecundum modum ſupra expoſitum. Et ſic licet per ſe mouens ſit anima, hoc non eſt aia ſecundum ſe, ſed vt ſe tenet cum parte quieſcente: per ſe autem motum non eſt niſi pars altera, & hoc viciſſim. Propter qđ totum aial per ſe mouetur ſecundum ptes, ſed per accidens ſecundum totum. & ſic eſt diuiſibile in duo: quorum vnum eſt per ſe motum, vt eſt aliqua partium eius ſub in differentia modo vna mõ altera: & aliud per ſe mouẽs, vt eſt anima exiſtens in ſigno quieſcente in parte altera. Sed quia non mouet niſi p alterius partis quietem, vt dictum eſt ſupra, poteſt dici q̃ p ſe mouens ſit anima cum parte quieſcente, q̃ per ſe poteſt dici moueri ratione animæ mouentis vt in ea quieſcit: quemadmodum ſacramenta nouę legis dicuntur cauſa gratiæ: quia deus vt in eis exiſtit, confert gratiam, ſecundum q̃ alibi expoſuimus. Et econuerſo pars mota per ſe poteſt dici moueri ratione materiæ. vt ſecundum hoc animal ex ſe motum dicatur diuidi in duo: quorum vnũ eſt per ſe mouens, ſed hoc ratione alicuius qđ eſt in eo forma, vt eſt altera partiũ eius: & alterum p ſe motum: ſed rõne alicuius qđ eſt in eo materia, vt pars reliqua, & hoc viciſſim. Nõ tamen ita principaliter motũ dicitur moueri ratione materiæ, ſicut mouens dicitur mouere ratione formæ. Forma enim eſt q̃ in quieſcente exiſtens principaliter mouet: non autẽ ipſum quieſcens: ita q̃ dicendũ eſt partem quieſcentem mouere quia anima mouet, & non econuerſo. Econuerſo autem materia exiſtens in moto non principaliter mouetur, ſed pars in qua eſt: ita q̃ dicendum eſt partem totam per ſe moueri, & non materiam: niſi qa eſt in parte & aliquid eius. Per ſe enim ſubiectum motus ſecundum locum non eſt niſi ſubiectum exiſtens in actu dimenſionatum. Per ſe autem agens motũ iſtum eſt ipſe actus exiſtens in parte quieſcente. Vnde non dicitur pars quieſcens mouere per animam ſicut per inſtrumentum: quemadmodum dicitur ignis calefacere calore: ſed ſi comparemus animam ad totum animal, vt eſt mouens & motum, tunc ipſum animal ſimpliciter eſt per ſe mouens vt agens principale: ſed anima exiſtente in parte quieſcente vt inſtrumento naturali, licet nõ ſit per ſe motum, ſed ſolum per partem, vt dictum eſt. TERtiũ concedendum ẽ, & vt arbitror ſtrmiter tenendum.

L

CIrca ſecundum arguitur, q̃ materia panis poſt conuerſionem maneat: quia non habet aliquid corrumpens, eo q̃ non habet contrarium: & tale manet eo q̃ eſt ſymbolum: qđ in tranſmutatione naturali manet eo q̃ non habet contrarium corrumpens. CONtra. tunc non eſſet conuerſio aut tranſubſtantiatio, qđ falſum eſt. ergo &c. Dicẽdum q̃ aliud eſt quærere vtrũ materia maneat poſt cõuerſionem, & vtrum aliquid maneat abſolute in hoc ſacramẽto. Hæretici enim aliqui non ponentes aliquam conuerſionem, aut tranſubſtantiationem fieri in hoc ſacramento, ponebant q̃ in hoc ſacramento tota illa ſubſtantia panis manet poſt conſecrationem. Putabant enim illud Luc. xxii. Hoc eſt corpus meum, ſpiritualiter eſſe intelligendum: & non eſſe ſic dictum niſi vt in ſigno & figura: moti ex hoc, q̃ cum Chriſtus dixiſſet Iudæis. Ioan. vi. Niſi manducaueritis carnem filii hois, & biberitis eius ſanguinem &c. et dictũ eſt ei. Durus eſt hic ſermo. reſpondit eis. Spiritus eſt qui viuificat: caro nõ prodeſt qcq̃. quaſi diceret, quicquid de corpore meo & ſanguine dico intelligatis ſpiritualiter. Sed fide firma tenendum eſt in ſacramento eſſe verum corpus Chriſti ſicut verba ſonant quibus dicit Hoc ẽ corp⁹ meũ. vt nõ ſit hic veritas ſicut in ſolo ſigno, ſicut erat in ſacramẽtis veteris legis. Vñ illud Matth. vlti. Vobiſcũ ſum vſq̃ ad conſũmationẽ ſęculi, itelligere debemus de veritate corporalis præſentiæ in ſacramẽto, vt corpus qđ eſt vno modo eſſendi p ſens ſolummodo in cælo, alio modo eſſendi præſens nobis eſt in ſacramento. & hoc in veritate eadem eiuſdem corporis eſſendo præſens ibi & hic, quod ſola fide deprehenditur. Secundum enim q̃ dicit Auguſt. ſurſum eſt dominus: tamen hic nobiſcum eſt dominus. Corpus enĩ in quo reſur-

Quæſt. ix. Arg. princ.

In oppoſitũ. Reſponſio.

rexit vno in loco esse oportet. Veritas autē eius vbiq; diffunditur. Vnde istud: Hoc est corpus meū nullum requirit spirituale intellectum. Sed illud, Nisi manducaueritis, quodammō literalem, quo dammodo spiritualem requirit. Literalem quo ad id quod manducatur, qa secūdum Ambrosium de sacra. sicut verus est dei filius dominus Iesus Christus, ita vera Christi caro est quam accipim⁹. Spirituale quo ad modū manducādi: qa dicit Augustin. super psal. iiii. exponens verbum prædictū spiritualiter, quæ locutus sum: quia. s. non in propria specie dentibus laniando carnem Christi manducamus, quemadmodum Iudæi intellexerunt manducationem, cum dictum est eis, Nisi mā ducaueritis. Hoc enim modo caro non prodest quicq̄: sed sub specie sacramēti manducandum cor poraliter: illud verum corpus manducando spiritualiter. Propter qđ dicit Augustin. super Ioan. Vt quid paras dētes & ventrē? crede & māducasti. Vnde manducando sacramentū corporaliter, corp⁹ Christi manducandum est in fide spiritualiter. Sic enim spiritus est q̄ viuificat. Quare cùm opor tet ipm corpus Christi verum sub specie panis esse in sacramento: & vt iam dictum est supra, non habet ibi esse per aliquam loci mutationem, oportet q̄ hoc sit p alicuius mutationem quod prius ibi erat, quēadmodū ignis p corruptionē aquæ incipit esse vbi prius nō erat, q̄ si nec sic, nec p loci mutationē illuc adueniret, nullo modo esset ibi. & tunc habet locum dubitatio magis generaliter M
q̄ ppositā est. s. vtrum post cōuersionē maneat substātia panis tota, vel aliquid eius, vt materia: de qua propositā est quæstio. Et erat opinio aliquorum q̄ non manet: reputantium conuersionē vni⁹ naturæ in aliā fore impossibilem. Cum em̄ necesse habebant ponere secundum iam dicta q̄ sub spe ciebus sacramenti erat verū corpus Christi, & q̄ nō cōuersa substantia panis, & manēte nō posset ibi esse verū corpus Christi absq; loci mutatione illi⁹ quam nō ponebant fieri, necesse habebant po nere q̄ substantia panis non maneret, & per eius absentiā statim ibi fieret corpus Christi. Quoꝝ ali qui posuerunt q̄ substantia panis non manet, quia oīno adnihilatur. Alii vero quia resoluitur ī pri mā materiā. Primum horꝝ non põt poni, qa deus immediate & solus est causa per se eius qđ fit in isto sacramento. Ipse autem vt dicit Augustin. lxxxiii. q. nullius est causa tendendi in nō esse. Præter ipsum non est causa aliqua sufficiens ad hoc. Similiter secundum non potest poni, quia resolu tio in materiam primam non est nisi formæ quæ erat in potentia in illa. Ista ergo resolutio non N
potest esse nisi formæ panis in materiam panis, ita q̄ ipsa materia panis existat sine forma panis quia materia vlterius in materiam resolui non potest. In illa ergo materia resoluta forma panis ipsa materia aut manet intra species illas, aut exit. Q̄ exiens de sub illis speciebus, siue fiat sub aliis speciebus, siue non, siue materia maneat sine forma substantiali, siue non: hoc non po test poni: quia hoc est respectu specierum sacramenti purus defectus & priuatio: qui ex se nullius est positiuus. Per hoc ergo non posset poni ibi de nouo esse corpus Christi. Si vero materia illa ma net sub illis speciebus: aut ergo in illa fit alia forma sub speciebus illis, aut non. Si sic, tunc erit idē impedimentum qđ prius, ne possit ibi de nouo esse corpus Christi: quia resolutio formæ panis nō est causa essendi ibi nisi illius alteri⁹ formæ. quia corruptio vnius formæ quā cōcomitatur gñatio alterius, non est causa nisi generationis illius. Si autem non fit alia forma in illa materia sub illis spe ciebus, adhuc ipsa sola tātū impediet præsentiam corporis Christi quantum si fieret sub noua for ma: quia sic manere forma resoluta in ipsam, non est nisi purus defectus: qui ex se nullius positiu⁹ est: neq; ex aliq̄ virtute ꝓcedit: sed poti⁹ ex virtutis defectu. Prę̄sentia aūt corpis Christi sub specieb⁹ panis debet esse agēte virtute illa q̄ agit q̄ sub specieb⁹ panis nihil habet esse substātię panis. Nec est ergo dicere q̄ substantia panis aut annihilatur, aut in primam materiam resoluitur. Propter O
qđ alii oēs ponunt substantiæ panis conuersionem in corpus Christi: & per illā ibi esse de nouo cor pus Christi: & q̄ ad hoc nulla alia trāsmutatio circa substantiā panis sufficeret, quēadmodū nulla sufficeret trāsmutatio vt sub specieb⁹ symbolis aeris cū igne fieret ignis q̄ gñatio ignis ex aere. Sed dicūt aliqui q̄ ista cōuersione facta nō manet substātia panis cōuersa, licet nō annihiletur, sicut nō sequitur q̄ si aer ex quo generatus est ignis non sit ibi vbi erat: sed aliud vice ipsius: q̄ sit annihila tus, sed cum non maneat, in eo q̄ non manet, aliquo modo ad min⁹ est non ens: quia si nullo modo esset non ens factum, omnino maneret ens non annihilatum: aut in eo q̄ non annihilatum, ad mi nus aliquo modo est ens. Aliter enim esset omnino nihil factum, & ideo annihilatum. Non est ergo dicendum simpliciter q̄ ista conuersione facta substantia panis non manet, sicut nec est simpliciter dicendum q̄ manet, sed est dicendum q̄ quodammodo manet, & quodammodo non manet. Et qa qđ sic manet vt dicunt aliqui non potest manere secundum rationem formæ, sed tm̄ secundum ra tionē materiæ: Materia enim quia ē ens in potentia: medium est inter non ens simplr̄, & oīno ens actu, secundum philosophum secundo Metaphysicæ: idcirco dicunt q̄ forma panis resoluitur in

ſuam materiam, & materia ipſa ſic vnitur materię corporis Chriſti vt fiat vna materia cum illa, virtute diuina vniente materiam panis cũ materia corporis Chriſti: quẽadmodũ fit vna materia nutrimẽti cũ materia eiꝰ qđ nutrit, cõuerſione facta virtute agẽtis naturalis. Hoc nõ põt ſtare quo ad primum articulum, ſ. ꝙ forma panis reſoluatur in materiam: quoniam non eſt tenẽdum ꝙ hic fiat aliqua trãſmutatio niſi virtute verborum, ꝗbus dicit, Hoc eſt corpus meũ. quæ nõ ſignant cõuerſionẽ fieri niſi ī id qđ demõſtrat̃ p ly hoc. Quare cũ p ly hoc demõſtrat̃ vniformiter cõpoſitũ, aut demonſtrationi pſupponit nõ tã materia panis ꝙ forma: vniformiter ergo fit cõuerſio tã materiæ in corpus Chriſti ꝙ formæ. Nõ ergo reſoluit̃ forma in materiã: nec vlteriꝰ materia panis ī materiã corporis Chriſti vnit̃: ſed totum conuertitur, immo totũ toto. Illud enim repugnaret formæ verborum qua dicit̃, Hoc eſt corpus meum. Corpus em̃ vt dictum eſt nõ purã materiã, ſed formã cũ materia ſignat. Quo ad ſecundum autem articulũ, ꝙ fit conuerſio materiæ panis ī materiã corporis Chriſti manente materia panis, ſic ꝙ vna fiat materia ex illis: incõueniẽs eſt, ꝙa tũc ſeqret̃ ꝙ Chriſtus materia panis aduenięte nutriretur, aut ſaltem augeretur, aut aliqd haberet virtute ſacramẽti de ſubſtantia ſua qđ prius non habuit: & eſſet in ipſo plus de materia ꝙ̃ prius: & ſic ſemper toto tẽpore quo ſacramẽtũ hoc cõficitur, materia Chriſti eſſet habẽs plus & plus in ſubſtantia, vel aliqd qđ priꝰ nõ habuit, & eſſet mutatio realis ex hoc ſacramẽto circa Chriſtũ. qđ vt credo hæreticũ eſt
p dicere. Ideo videtur mihi eſſe dicendũ ꝙ tota ſubſtãtia panis, & ſecũdũ materiã, & ſm formã cõuertit̃ in corpus Chriſti, nõ amboī materiã ſolã, nec amboī formã ſolã: ꝙa hoc eſt cõtra formã verborꝫ quibꝰ dicit̃, Hoc eſt corpus meũ. Corpus enim non ſignat materiã tm̃, nec formã tm̃, ſed cõpoſitũ ex materia & forma, nõ forma i materiã, ꝙa tũc eſſe formæ panis innouaretur quodãmõ, vt dictũ eſt iã ſupra. Relinquitur ergo ponendũ ꝙ materia panis conuertat̃ in materiã corporis Chriſti: & forma ī formã, & ꝙ neutrũ illorꝫ manet id qđ erat priꝰ, ita tm̃ ꝙ neutrũ eorũ deſinat eſſe ſimpliciter, imo vtrũq; illorꝫ deſinẽdo eẽ id qđ erat ī ſe, iã cõuerſũ eſt ī aliud. & hoc quẽadmodũ dicit Aug. loquẽdo de cõuerſione ſeu cõuertibilitate aĩæ rationalis in corpus, dicit. n. ante finẽ de ĩmortalitate aĩæ. Videtur effectũ eſſe ratiocinatione hac vt animꝰ ad nihilũ puenire non poſſit: conuerti aũt in corpus forſitan poſſit. Si em̃ qđ erat animus ī corpus fuerit effectũ, non vtiq; omnino nõ erit. Et ſic ſm ꝙ dicit magiſter Guilielmꝰ Altiſſ. panis trãſit in corpus Chriſti, ita ꝙ nihil de pane remaneat ſed trãſit in id qđ priꝰ erat, in quo nõ annihilat̃. Quorũ vtrũq; bene ĩuenit̃ ſigillatim in creaturis, licet nõ ambo ſimul. Primũ em̃, vt dicit, ĩuenit̃ in tranſitu formarũ, ꝙa nihil de tranſeunte manet. Secundũ non, quia nõ fit tranſitꝰ in id qđ erat. ſ. quo ad eiꝰ eſſe cõpletũ reſpectu eẽ eius qđ nõ manet in ſe, ſed in alio: qđ tũ prius non erat. propter qđ nõ annihilat̃. & hoc ſm ponẽtes in eodẽ gradus formarum modo p̃dicto ī q̃ſtione de cõpoſitione ſcientiæ. Cum em̃, vt dicit, in generatione hominis primo eſt materia ſub vili forma, ſ. ſub forma ſeminis: poſtea recipit meliorem formam quouſq; habilitata ſit habilitatione vltima ſiue organizatione ad receptionem aĩæ, ibi manifeſtũ eſt ꝙ forma tranſit in formã: & tm̃ nihil de forma tranſeũte remanet. Secundũ vero inuenit̃ ī nutrimẽto Nutrimentum em̃ tranſit in corpus qđ erat, ſed primũ non inuenitur: ꝙ aliqd de nutrimẽto relinquitur in nutrito. Vm̃ iſta duo ſimul nõ inueniunt̃ in naturis, ſed in differẽtiis quo ad cõuerſionẽ dictã: & fit illa conuerſio ſic, ꝙ in toto tempore platonis verborum ſubſtãtia panis eſt id qđ prius erat in ſe, ſed in vltimo inſtanti conuerſa eſt in aliud nõ manẽs aliqd qđ ipa prius erat, aut qđ iam facta eſt, ſed tm̃ manet in aliquo. ſ. in qđ iam conuerſa eſt. Et cõuenit iſta tranſmutatio cum aliis ꝙ eſt in ea ordo huius poſt hoc, ſicut & in aliis. Eſt em̃ ſub illis ſpeciebus corpus Chriſti poſtq̃ ſub eis fuit corpus panis, ſicut in creatione id qđ prius non eſt poſtea eſt: & in gñatione qđ prius eſt aer, poſtea eſt ignis. Et cõuenit iſta cõuerſio cũ creatiõe, quia ī neutra ẽ aliqd cõmune ſubiectũ p̃exiſtẽs in actu, & ſubſiſtens ambobus terminis. In quo ambo differũt a tranſmutatione naturali q̃ nõ eſt ſine cõmuni ſubiecto. Propter qđ cũ dicitur in generatione naturali, qđ prius erat aliud modo ẽ hoc ly qđ ſupponit pro ſubiecto cõmuni. Cum vero dicit̃ in creatione, qđ prius nõ erat nec eſt, ly qđ ſupponit pro eſſentia: q̃ eſt quaſi cõmune ad eſſe & ad nõ eſſe. Cũ aũt dicitur in iſta cõuerſione, qđ priꝰ erat ſubſtantia panis modo cõuerſum eſt in corpus Chriſti, ly qđ primo ſupponit ſubſtantiã panis pro ſubſtantia panis ſecundũ ſe: ſcđo ſupponit ſubſtantiã panis non pro ſubſtantia panis, ſed pro eo in quod eſt cõuerſa: qđ eſt corpus Chriſti, & non ẽ ſubſtantia panis. Et ſic ſicut in creatione de eo qđ eſt nihil in exiſtẽtia actuali, fit aliqd: ſic in hac conuerſione id qđ eſt aliqd ſecũdũ ſe, cõuertit̃ in aliud: nec fit annihilatio eius: non tamen mediante aliquo eius qđ prius in ſe erat. Et differunt ſpecialiter in hoc termini huius conuerſionis & generationis naturalis: ꝙ in hac conuerſione terminus tranſit in terminum, vt panis in corpus Chriſti: ibi vero non tranſit terminus ī terminum

vt aer in ignem,ſed ſubiectum commune tranſit ab vno in alterum.In quo conuenit quodammõ hæc conuerſio cum generatione naturali:ꝙ hic accidentia cõmunia mõ habẽt ſub ſe vnã ſubſtãtiã modo aliã,ſicut ibi ſubiectũ mõ habet in ſe vnã formã mõ aliã.Differt aũt ſpecialiter a nutritione quia in nutritione aliqd corrũpit in potẽtiam materiæ vt forma nutrimẽti: & aliqd manet in alio vt materia in nutrito: hic autem nihil corrumpitur in potentiam materię,nihilꝙ manet ſubſtãtię panis:nec ipa manet aliqd omnino:vel qđ prius erat,vel qđ poſtea facta eſt:nec tñ annihilatur,quia manet in aliquo,ga in eo in qđ eſt conuerſa:qđ tñ nec prius erat:nec poſtmodũ facta eſt. EX pdictis ſequitur modus prædicãdi inter terminos,quia eñ ſe habent ꝑ ordinẽ, vn⁹ eorũ nõ ꝑdicatur de alio abſolute per verbũ eſſendi.Nõ eñ dicim⁹ ꝙ panis eſt corp⁹ Chriſti, aut ecõuerſo, ſicut nec ꝙ ens eſt non ens,aut aer eſt ignis,vel ecõuerſo.Prædicaẽ tñ vnũ de altero mediante prępoſitione ex,dicendo ex pane factum eſt ſub ſpeciebus corpus Chriſti: vt tamen omnem trãſmutationem intelligamus circa panem, & nullã circa corpus Chriſti.& hoc ꝑ ly ex denotando ordinis circunſtantiã nõ ſubiecti circa iſtã cõuerſionẽ.Quęcũqꝫ.n.circũſtantia cõnotans ſubiectũ manẽs,nõ admittiẽ in ꝑdicatione huius conuerſionis aut creationis.Vnde nec in hac conuerſione ſicut nec ĩ creatione dicit ꝙ vnũ poteſt eſſe aliud,inquãtũ ly poteſt eſt nota ſubiecti,ſicut dicitur in gñatione,ꝙ aer põt eſſe ignis,& eadẽ rõne nõ recipitur in iſtis prædicatio per de,dicendo de pane fit corpus Chriſti,ſicut recipit illa: de aere fit ignis,nec ſimiliter prædicatio de præterito,aut futuro, dicendo corpus Chriſti fuit panis:vel panis erit corp⁹ Chriſti,ſicut dicitur aer fuit ignis,vel erit ignis.Siĩr nec per verbũ fieri,dicẽdo panis fit corpus Chriſti,vel factus eſt corpus Chriſti:licet propter accidẽtia cõia aliquo modo prædicationes hic poſſent recipi q̃ ibi recipiuntur, ꝓpter commune ſubiectum.Magiſter tñ Guilielmus Altiſſ.concedit ꝑdicationes q̃ fiunt ꝑ ly fit,dãs talẽ regulã. Oẽs locutiones quæ ſignant tranſitum cõcedẽdę ſunt,ſicut hæ: panis tranſit in corpus Chriſti,vel tranſſerẽ,vel tranſubſtantiaẽ,vel mutatur,vel fit corpus Chriſti. Oẽs illæ negãdæ ſunt,in quibus nõ ſignatur trãſitus,ſicut iſtę:panis eſt corpus Chriſti:panis erit corpus Chriſti:panis poteſt eẽ corpus Chriſti.Sed mirum eſt ꝙ concedit illam,panis fit corpus Chriſti,quia fieri non dicitur aliquid niſi ſicut terminus ad quem,quemadmodum dicitur creatura fieri cum creatur,vel ſicut ſubiectum cõe manẽs,vt dictũ eſt.Non aũt dicitur fieri terminus a quo , niſi ſumendo fieri ordinaliter,ſicut ſi diceremus ꝙ mane fit meridies.i.poſt mane.Et ſic forte cõcedit illã,panis fit corpus.Sed ordinaliter nõ ſolet poni ly fit niſi mediante prępoſitione,dicendo ex mane fit meridies.Et ſecundũ hoc ſumendo ly ex ordinaliter,& nõ ſubiectiue:quidam concedũt iſtas:ex pane fit corpus Chriſti, corpus Chriſti factum eſt ex pane.& hoc tota tranſmutatione importata per fieri intellecta circa panem, & nulla circa corpus Chriſti,vt dictum eſt. AD primum in oppoſitũ,ꝙ ſubſtantia vel materia panis manet,quia nõ habet cõtrariũ corrũpens:Dicendum ꝙ verum eſſet ſi iſta conuerſio fieret actione naturæ:q̃ nõ fit ſine contrario corrũpẽte qđ nõ manet.Nũc aũt ga fit actione ſupernaturali, licet nõ ſit proprie corruptio:tamen bene poteſt nõ manere in ſe,quia manet quoquo modo ĩ oppoſito termino:quod in nulla alia trãſmutatione cõtigit.Et ꝙ aſſumitur,materia panis eſt ſymbolũ commune pani & corpori Chriſti:Dicendum ꝙ in tranſmutatione naturali,quia fit per cõtrarium,nõ fit alicuius corruptio niſi quatenus eſt contrarium.Nũc autem ſecundum phum quĩto Metaphyſicę Cõtrariũ eſt vel extremũ extremo,vt calidũ frigido,vel mediũ extremo. Quorũ primũ eſt ꝑ ſe cõtrariũ formaliter.Propter qđ non ceſſat forma agentis quouſqꝫ illud omnino corrumpat. Secundũ vero non eſt contrariũ niſi propter diſpoſitionẽ intenſi vel remiſſi in forma. propter qđ ceſſat forma agentis a corrumpendo,cũ intenſum vel remiſſum ad æquale & ſibi proportionale perduxit. Talium eñ neutrũ ab altero natũ eſt pati,aut corrumpi,ſed potius conſeruari . non eñ corrũpũt niſi excellẽtiæ. Quare cũ materia nulli habet cõtrarietatẽ,nec primo modo,nec ſecũdo,oportet ꝙ maneat in omni actione agentis naturalis:quale nõ eſt agẽs ĩ iſta cõuerſione:ſed ſupernaturale:qđ poteſtatem habet ſuper totã ſubſtantiã,propter qđ poteſt ipſam ſubſtantiã panis in ſubſtantiam corporis Chriſti conuertere,ne maneat id qđ erat,aut aliqd eius,nõ tñ annihileẽ, quia tũc nõ cõuerteret,nec per eius annihilationem inciperet eſſe corpus Chriſti vbi pri⁹ nõ erat. & quia nõ annihilatur,manet quoquo mõ in eo ĩ qđ cõuertitur,vt ꝓpterea videatur poſſe dici,qđ tñ nõ aſſero ꝙ ly hoc,dicendo,Hoc eſt corpus meũ:nõ ſolũ demõſtrat qđ eſt ſub ſpeciebus pro inſtanti finitę ꝓlationis & conuerſionis factæ, vt ipſum corpus Chriſti in qđ facta eſt cõuerſio, ſecundum ꝙ alias expoſuimus:ſed ꝙ pro toto tempore prolationis demonſtrat ſubſtãtiam panis pro ipſa, & in dicto inſtanti demonſtrat eam vt iam conuerſa eſt in corpus Chriſti:& ſic non pro ſubſtantia panis,ſed tantũmodo pro eo in qđ iam conuerſa eſt,& in quo manet quo ad hoc ꝙ non annihilatur. Ex hoc

Ad arg.pri.

Q

R

hoc eñ ſolo q manet in illo, quoquo modo dicit̃ non annihilari: & per hoc demõſtrat ipſum corp⁹ Chriſti in quod facta eſt conuerſio: pro quo & verificat locutionem, nullatenus annihilato aliquo qđ prius erat de ſubſtantia panis: nec tamen aliquo eius pmanente, ſed totaliter in corpus Chriſti conuerſo: & hoc poteſtate diuina: cui ĩ hoc obediẽs eſt oĩs creatura: vt in quãlibet conuerti poſſit pro libito ſuæ volũtatis abſq; omni annihilatione, & cuiuſq; permanẽtia cõuerſi. ARgumẽtum in oppoſitũ concedendum eſt.

Quæſt. x. Arg. princ. In oppoſitũ.

S Circa tertiũ arguitur: q in his verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, conſiſtit forma ſanguinis: quia niſi verbis iſtis platis iam facta eſſet cõuerſio, & ibi eſſet ſanguis falſa eſſet iſta platio, cõſequẽs falſum eſt, ergo &c. Cõtra. Luc. xxii. dicitur, Hic eſt calix noui teſtamẽti in meo ſanguine: vbi aliquid interponit̃, nec magis determinatũ de dicto vnius Euangeliſtæ q̃ alteri⁹, in quo forma verboꝝ conſecrandi conſiſtat, ergo &c. Dicẽdũ q generaliter in illis q̃ pertinent ad fideliũ obſeruãtiã, iquãtũ in facto conſiſtit, maxie vbi ſimplr nihil certi determinat ſcriptura, tenẽdus eſt vſus eccleſiæ qui ab apoſtolis deriuatur: qui multa in obſeruantiis dimiſerunt eccleſiæ, quę in ſcriptis authenticis non redegerunt. Quare cum forma verborum cõſecrationis in facto puro cõſiſtit, & ad obſeruantiã ptinet corũ q̃ Chriſtus fecit & faciẽda inſtituit, nec de illa aliqs apoſtoloꝝ certũ quid expreſſit: eo q verba in quibus conſiſtit forma, & p q̃ habet fieri conuerſio, a diuerſis euãgeliſtis, qbus in hac parte exhibetur auctoritas, diuerſimode exprimũtur, & in numero & in ordine & qualitate verborum: de forma igitur verboꝝ cõſecrationis in hoc ſacramento tenendus eſt firmiter vſus eccleſiæ ſup hoc qui in miſſali conſcriptus eſt, q̃ creditur traditus eſſe ab apoſtolis, & hoc ſecundum formã ſm quã viderũt & audierũt Chriſtum cõſecraſſe. Sed cũ plurima verba cõtineant̃: vbi certum eſt cõtineri formam verborũ ſuper conſecratione ſanguinis q̃ cõnexa ſunt, cũ dicitur vt habet̃ in miſſali, Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamẽti myſterium fidei: q pro vobis & pro multis effundet̃ in remiſſionem peccatorũ: certũ tñ non eſt vtrum omnia verba hæc ſint de forma: vt non niſi omnibus prolatis ſub vno contextu fiat conſecratio: an aliqua illorum. Vnde qa in dubiis ſecundum Auguſt. ſemper tenendũ eſt certum, & dimittendum incertum, & hoc p̃cipue in facto: q̃q̃ propter aliquas perſuaſiones potius videatur verum minus certum: idcirco in cõſecratione ſanguinis cum ſumma diligentia & intentione omnia verba prędicta ſub vno contextu ſunt proferẽda, qa certũ eſt q tunc conſecratũ eſt cũ oĩa dicta ſunt, nec eſt ſuper hoc tãta certitudo parte aliqua verborum prolata. Aeſtimat̃ tamen ab aliquibus q illud vltimũ Qui pro vobis &c. poti⁹ pertineat ad effectum ſacramẽti iam cõſecrati per præcedens, q̃ ad formã & neceſſitatẽ cõſecrationis. Vlterius arbitratur ab aliquib⁹, q pars illa, Noui & æterni teſtamenti myſterium fidei, poti⁹ exponit virtutem ſacramenti q̃ pertineat ad formam eius, & ad conſecrationis neceſſitatẽ, vt ſm hoc in ſolis verbis illis, Hic eſt calix ſanguinis mei, conſiſtat forma verborum: quibus cõplete dictis ſtatim conſecratum eſt. & hoc quia verba quæ ſunt de forma huius ſacramenti, nõ tm̃ ſunt ſignificatiua, ſed & effectiua eius quod ſignificãt, & hoc per aſſertionem quæ exercetur in ipſis. Quare cum verba dicta non ſunt aſſertiua eius quod pertinet ad veritatem huius ſacramenti niſi quo ad illa, Hic eſt calix ſanguinis mei: totum autem reſiduum potius aſſerit conditionem ſacramenti quo ad eius virtutem & efficaciam: in illis ſolis ergo verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, vt videtur tota forma verborum conſiſtit. & hoc non minus q̃ in conſecratione corporis forma verborum præciſa conſiſtit in iſtis verbis, Hoc eſt corpus meum: vt ſecundum hoc plena ſit cnoformitas verboꝝ cõſecrationis & corporis & ſanguinis Chriſti. Quod ego potius arbitrarer ſi ĩ tanto myſterio aliquid liceret arbitrari. Sunt tñ aliqui qui dicunt q oĩa quæ ſequũtur dicta verba, Hic

T eſt calix ſanguinis mei, uſq; illa, Noui & æterni &c. ſunt etiam de ſubſtãtia formæ, ea videlicet rõne q ſunt quædam determinationes ſanguinis: & ideo pertinent ad integritatem locutionis, & ad integritatem cõſecrationis, licet p prima, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificet̃ ipſa conuerſio vini in ſanguinẽ, eo modo quo in forma cõſecrationis panis. Sed planũ eſt q illa ratio falſum ſupponit. Illi enim genitiui noui & æterni non ſunt adiectiua huius ſubſtãtiui ſanguinis, ſed illius ſcilicet teſtamenti, vt patet ex verbis q̃ ponit Lucas, aſſumptis in argumento contra. Qđ etiam patet conſtruenti & punctanti poſt illa verba noui & æterni. Tunc enim nullius ſenſus perfectionem importarent verba ſequentia, Teſtamenti myſterium &c. Et conſtruuntur ambo illi genitiui ſanguinis teſtamenti, cum illo nominatiuo calix tranſitiue, ſubintellecta copula: & poſt ly mei, & ly myſteriũ conſtruunt̃ cũ illo nominatiuo calix ſpecifice. Et qđ addũt q p pria verba, Hic ẽ calix ſanguinis mei, ſignatur cõuerſio vini in ſanguinẽ eo mõ quo in forma conſecrationis panis, dicẽdo, Hoc eſt

corpus meũ,patet ꝙ apta ẽ cõtradictio.Cũ em̃ vt dictũ est verba ista nõ solũ sunt significatiua:sed & effectiua eius qđ significãt: si ergo per illa verba,Hic est calix sanguinis mei,significatur conuer sio vini i sanguinẽ,sicut p illa,Hoc est corp⁹ meũ,significaꝫ cõuersio panis ĩ corpus Christi:ergo illa efficiunt conuersionem vini in sanguinem,sicut ista panis in corpus. Q2 si sic,nullũ ergo verbo- V
rum consequentium est de forma vt dictum est. ARgumenta pro & contra non habent efficaciã
Ad arg. pri. nisi probabilem,maior tamen efficacia videtur esse in primo q̃ in secũdo, quia procedit secundum pertractationem iam dictam,probando ꝙ in illis solis verbis, Hic est calix sanguinis mei,sit tota forma.Potest tamen responderi ad medium,cum dicitur:nisi in his verbis forma consisteret,falsus esset sermo ille,Hic est calix sanguinis mei,quia in veritate non esset ibi sanguis ipsis platis. Et est dicendũ:ꝙ scđm ꝙ alias dictũ est,& iam tactũ est supra de forma verborũ in cõsecratione corporis ly hoc non demõstrat aliqd ꝑ tempore suæ prolationis,sed ꝑ termino plationis totius sermonis:& secundum hoc veritatem habet ille sermo,Hoc est corpus meum.Sic dico in proposito,ꝙ demõ- strat ly hic non pro tempore in quo profertur:nec solum pro tempore in quo profertur illud,Hic est calix sanguinis mei,sed etiam pro tempore in quo profertur totum residuum.Et similiter ꝙ ille sermo,Hic est calix sanguinis mei,non significat & asserit aliquid pro tempore in quo ipse profer- tur præcise,sed pro toto tempore in quo ipse cum toto residuo profertur. Vel potest dici ꝙ ly hic non demonstrat nisi substantiam vini,vt est aliquid qđ est in se vsq; ad prolationem totius:& toto prolato demonstrat sanguinẽ Christi,& vinũ non nisi pro eo qđ habet esse ĩ illo,sicut iam supra di ctum est de demonstratione ly hoc circa substantiam panis. & secũdum hoc verba illa prima nihil
Ad secũdũ. significant vel asserunt pfecte vsq; ad prolationem totius:& ideo nec prius aliquid efficiunt. AD X
secundum ꝙ Lucas aliquid apponit qđ non posuit alius euãgelista: qui ponit p̃cise illa verba,Hic ẽ calix sanguinis mei . Dicendũ ꝙ etsi aliquid apposuit Lucas,hoc non fecit ad exprimẽdum aliqdqđ erat de forma,sed potius pertinens ad expositionem virtutis & efficaciæ sacramenti,vt dictum est.

Quæst.xi. Arg.princ.

Circa quartum arguitur:ꝙ cum voto virginitatis simpliciter non stat verũ & p- fectũ matrimoniũ, quia tradẽs marito ptãtẽ plenã sui corporis,cõsentit ĩ carna lẽ copulã:quia ad illam tradũt corpora sua in matrimonio mutuo inter se con- trahentes,hoc autẽ repugnat voto virginitatis simpliciter,dicẽte Hiero,Vouẽ- tibus non solum nubere,sed velle nubere damnabile est,sed sic tradit potestatẽ sui corporis marito contrahens verum & perfectum matrimonium. ergo &c.

In oppositũ. Contrarium apparet in dei genitrice virgine Maria:quæ verum & perfectum matrimoniũ cõtra-
Responsio. xit cũ Ioseph,& habuit votũ virginitatis simpliciter. HIC solet distĩgui de tempore emissi voti,qa V
aut emissum est ante matrimoniũ cõtractũ,aut post.Et dicũt ꝙ si primo mõ(vt dicũt aliqui)ꝙ cũ voto virginitatis simpliciter emisso non stat verum matrimonium:nec post tale votum potest ali- qua persona sine peccato cõsentire matrimonio . tũ qa piculo,imo necessitati amittẽdi virginitatẽ se exponere vellet ĩ dãdo viro ptãtẽ plenã corporis sui,tũ qa p hoc ĩ carnalem copulã,& virginita- tis amissionem quoquo modo consentiret,ad minus implicite.Sed cum voto virginitatis simplici- ter & solenni emisso post matrimoniũ & ante copulam,bene stat verum & perfectum matrimoniũ absq; omni peccato & discrimine.Vnde dicunt ꝙ Maria sciens vtrunq; bonum magnũ,virginitatẽ scilicet & fœcunditatẽ,vtrũq; illorũ amabat & desiderabat,sed virginitatem tanq̃ optimum & deo acceptissimum præferebat.dicẽte August.in sermo.quodã de natiuitate virginis. Hæc duo ipsa iu cundius amabat:virginitatem scilicet & fœcunditatem. Virginitatem,quia hanc deo per omnia placere intelligebat.Fœcunditatem,quia sine hac maledictum legis quæ adhuc carnaliter custodi ebatur , incurrere metuebat. Vicit tamen amor in ea seruandæ virginitatis. Virgo igitur totam intentionem suam,totum amorem suum,totum studium suum ad hoc intendit vt corpus suum & animam deo virginitate perpetua consecraret.Sciebat quia quãto sanctius eam cõseruaret,tan- to sublimius ei qui omnium castissimus,immo qui ipsa castitas est,appropinquaret.Et quia sic vir ginitatem præferebat : studium habuit atq; desiderium ipsam consecrandi per votum & solenne votum,quia sciebat opera perfectionis esse perfectiora & magis laudabilia,cum ex voto celebran- tur. Verum qa lex Moysi adhuc carnaliter obseruabatur:vt oporteret tam viros q̃ mulieres car- nali generationi insistere per matrimonium: ideoq; ipsa maledictum legis si non contraheret , & generationi prolis ex viro vacaret,metuebat incurrere,non creditur(vt dicũt)vouisse virginitatẽ anteq̃ despõsaretur Ioseph,licet eã in desiderio habuit,qđ tamen diuino arbitrio committẽs,vt le- gis maledictum euaderet se Ioseph matrimonio copulauit : secundum ꝙ mores illius temporis

exigebant, ſed poſtmodum ſimul cum eo votum virginitatis emiſit. Aliis vero videtur q̃ ante matrimonium vouit, ſed tantummodo voto ſimplici expreſſo in corde, cum firmo propoſito tenendi ipſum. & hoc non abſolute: ſed ſub conditione niſi deus aliter ordinaret. Et ideo diuinitus certificata ex ſpeciali ſpiritus ſancti conſilio q̃ Ioſeph erat in conſimili propoſito, virginitatem ſuam deo committens, Ioſeph ſe matrimonio coniunxit, & poteſtati eius tradidit, & conſenſit ſimpliciter & abſolute in copulam coniugalem, tradendo alteri corporis ſui poteſtatem: in quo conſenſu conſiſtit verum & perfectum matrimonium quantum eſt de prima perfectione rei quã attingit ex forma ſibi eſſentiali, & ex fine ſuo intra. Forma enim eſſentialis matrimonii non eſt niſi idiuiſibilis coniunctio animorum in traductione poteſtatis corporum, per quam coniuges ſibi mutuo fidẽ conſeruare tenẽtur. In copulam autem carnalem (vt dicũt) nõ conſenſit ſimpliciter & abſolute, ſed ſolummodo ſub conditione, ſi deo placeret: q̃. ſ. copularetur carnaliter: qđ & deo non placuit: ſed vt voueret conſenſũ viri obtinuit: qui in cõſimili deſiderio erat: & ſic poſt cõtractũ matrimoniũ cũ ipſo ſolenne votum virginitatis emiſit. Et eſt opinio magiſtri ſententiarum libro quarto diſtinctiõe xxx. cap. Præmiſſis. vbi dicit ſic. Sane credi poteſt non ſolũ Mariam, ſed etiam Ioſeph apud ſe diſpoſuiſſe ſeruare virginitatem, niſi deus aliter iuberet: eoſq̃ ſic conſenſiſſe in coniugalem ſocietatem vt vterq̃ de altero reuelante ſpiritu ſancto intelligeret q̃ virginitatem ſeruare vellet niſi deus aliter inſpiraret. Sed illam voluntatem verbis non expreſſerant: poſtea vero expreſſerunt, & in virginitate permanſerunt. Conſenſit ergo Maria in maritalem ſocietatem, ſed non in carnalem copulam, niſi de ea ſpiritus ſanctus preciperet: cui⁹ conſilio in maritalem conſenſit copulam &c. Q̃d confirmat ibidem auctoritate Augu. Vnde ſi prolem diuinitus non concepiſſet, matrimoniũ illud nõ fuiſſet perfectum quantum eſt de perfectione rei ſecunda: quã attingit exercendo opus debitũ formæ: quo conſequitur finem ſuum extra. Opus enim extra eſt carnalis copula: quo proles quæ finis eſt extra, procreatur. Quæ quidem copula quia nõ erat conſecuta, quo ad hoc non fuit perfectũ
Z matrimonium. Sed quia in actu qui eſt ꝓpria rei operatio non conſiſtit rei perfectio niſi quia per ipſum aſſequit finẽ, ita q̃ ſi abſq̃ omni operatione res aliqua finem ſuũ cõſequit, nõ eſt ex hoc imperfectior, immo multo perfectior q̃ ſi opatione illam attingeret: dicente philoſopho in ſecundo cæli & mundi: q̃ quædam ſunt res imperfectę q̃ nulla operatione pfectionẽ poſſunt attigere: q̃dã vero pluribus operationibus ſuã pfectionẽ attingunt: quædam vero pauciorib⁹, aut vna, & modica: q̃ ideo perfectior eſt: quædam vero habet ſuam perfectionem abſq̃ omni operatione, & illa eſt perfectiſſima: licet ergo matrimonium Mariæ cum Ioſeph operatione copulæ carnalis perfectionem non habuit: non minus tamen perfectum fuit. dicente Ambroſio in libro de virginitate, vt habetur xxvii. quæſt. ii. cap. Cum initiatur. Defloratio virginis non facit coniugium, ſed pactio coniugalis. Deniq̃ cum coniungitur viro coniugium eſt, non cum viri admixtione coniungitur. Super illud Pactio eſt. Gloſ. ſcilicet conſenſus de præſenti. Sed hoc maxime in matrimonio Mariæ: quia licet matrimoniũ inter ipſam & Ioſeph ex matrimonio per carnalem copulam non habuit prolem progenitam: tamen prolem habuit matrimonialiter a Maria & Ioſeph educandam: & idcirco ſimpliciter perfectionẽ matrimonii quo ad bonum prolis & finem eius, licet abſq̃ copula carnali: & ideo perfectius habuit. Omne itaq̃ (vt dicit Auguſtinus primo de nuptiis & cõcupiſcentia) nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, & ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum dominum Ieſum. Fidem, quia nullum adulterium. Sacramentũ, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptiarum concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine vlla carnis concupiſcentia. Vnde & per talem prolem ſic conceptam virgo Maria maledictum legis euaſit, dicente Auguſtino in ſermone prædicto. Dedit ergo ei vt & virgo, qđ magis optabat permaneret, & vt nemo illam a maledicto legis liberrimam dubitaret, fœcunda fieret. Et vnde fœcunda? fœcunda ſpiritu ſancto qui omnia fœcundat. vt ſecundum hoc edictum legis quantum ad intentionem Legiſlatoris de matrimonium contrahendo non erat niſi propter prolem habendam ex copula, ita q̃ ſi poſſet ab aliqua haberi proles ſine copula, caſum iſtum intellexit Legiſlator exceptum, vt ſimul exiſtens perfectus Legiſlator & Epieices: vt talis mater intelligeretur excepta a legis maledicto & edicto ſi nec matrimonium contraxiſſet, ſicut nec copulam ſuſtinuit. Vnde in edicto legis & maledicto non erant niſi ſterilitas & ſubtractio partus voluntaria. Deuter. ſexto & ſeptimo. Non erit apud vos ſterilis vtriuſq̃ ſex⁹. Propter quod cauſa cõtrahendi matrimonium in Maria non fuit proles ex matrimonio generanda, ſed educanda, & vt ſuſpitio tolleretur qua de inceſtu genuiſſe ſuſpicaretur. Sic ergo dicunt q̃ votũ Mariç qa ſimplex fuit, verum matrimonium contraxit. quia non votum ſimplex, ſed ſoleune impedit matrimoniũ

contrahendum.& quia ſub conditione fuit:ſuper qua reuelatione diuina certificata erat: & in illa conditione cõtinebatur implicite diſpoſitio dei de eius conſenſu in matrimoníalem copulam:ideo non peccauit. & licet non conſenſit in carnalem copulam:quía talis huiuſmodí conſenſus non fuit appoſitus & expreſſus,ideo matrimonium non impediuit, quia expreſſus impediuiſſet:quia.ſ.eſt contra bonum matrimonii.ſ.plem procurandam,& omnis talís conditio appoſita oĩno tollít matrimonium.& ſic nec implícite in carnalem copulã conſenſit:quía nec ſuper hoc conſiliũ ſpũs ſancti habuit. Quo ad hoc ergo ꝙ dícunt aliqui Mariam ante matrímonium affectaſſe & deſideriũ habuiſſe ſeruandæ virginitatis: bene verum eſt,quia forte non continuo poſt habitam diſcretionem habuit deliberationem de virginitate perpetuo conſeruanda niſi ſtatím habuiſſet reuelationem ſpíritus ſancti: quã forte non habuit.Ex deliberatione enim virginitatem ſe ſeruaturã ſine reuelatione aut aliqua certificatione non diſpoſuit,aut voluntate etiam abſq; voto firmauit,qm̃ ſi abſolute vouiſſet, aut diſpoſuiſſet cuſtodire perpetuam virginitatem abſq; aliqua certificatiõe, aut reuelatione ſuper hoc habita:& maxime ſi voluntatem ſuam ſuper hoc voto etiam ſimplící confirmaſſet,q̃uis ſub conditione talí, niſi deus aliter diſponeret & inſpiraret eí ꝙ eam vellet conſentíre in copulam:tñ quantum eſt ex ſe,ſimpliciter copulam abnegauit. Talis em̃ conditio de voluntate ſuperioris pro non adiecta habetur.Et ſic quantum eſt de ſe legi contrariaretur voluntate, etſi non voto ſolenní expreſſo verbis,& voluntate etiam abſq; omní voto,ſiue contrahens matrímonium ſiue non contrahens peccaſſet:et nõ minus abſq; voto q̃ cum voto,& ſine matrimonío q̃ cum matrimonío:quia ſi cum matrímonio,tunc cum hoc ꝙ contrariaretur legi per voluntatem, perículo contrario voto ſe exponeret.Propter quod dícitur.xxvíí.quæſt.íí.in.§.Sed quare. Quía nunq̃ ſe cognituram propoſuerat,ſed contra ſuum propoſitum poſtea conſenſit in carnalem copulam,rea facta eſt voti virginalís mente etſi non corpore violati.qđ de ea ſentíre nefas eſt.Propter qđ q̃ſtiõí reſpondendo inducit cap. Auguſt. Beata virgo propoſuit ſe ſeruaturam vígínitatem níſi deus aliter reuelaret.Committens ergo virginitatem ſuam diuinæ diſpoſitioní conſenſit in carnalem copulam,non illam appetendo,ſed diuinæ inſpiratíoní in vtroq; obediendo.Gloſ.ſuper íllud.Reuelaret.Inde eſt ꝙ lícite potuit contrahere matrímonium deo reuelante: etſi vouiſſet etiam ſolenníter quía votum fuit ſub cõditione.Immo quantũcunq; abſolutũ ſit votũ, ſemper intellígitur excepta auctoritas maioris,vt extra de iureiurã. Venientes. Sic ergo vt mihi videtur,beata virgo etſi ante matrímonium affectum & deſiderium ſeruandæ vírginitatis habuit abſq; reuelatione aut certificatiõe, nihíl ſuper hoc firmauit ſiue volũtate ſimplící,ſiue voto.Sic ergo neceſſe eſt ponere ꝙ reuelationem aut certificationem habuit de præſeruantia in virginitate anteq̃ ſuper hoc alíquid volũtate firmauit,aut vouit:poſtq̃ autem talem certificationem habuit,æqualiter voluntate firmare,& vouere etiam ſolenníter quãtum ẽ ex ſe potuit.Quare cũ hmõí certificationem æqualíter potuit habuiſſe ante matrímonium,& poſt:æqualiter ergo ante & poſt potuit vouiſſe etiam ſolenníter quantum erat ex ſe. Q2 autem dicta opinio dícit ſecũdum prædictum modum Maríam prius ſe matrímonio Ioſeph coniunxiſſe q̃ vouiſſe,non videtur mihi tenendum,quía Augu.in princípio de ſancta virginitate videtur ſignificare eã primo vouiſſe,deinde cõtraxiſſe:& tertio filium dei cõcepiſſe.dícit enim ſic,Prius q̃ conciperet iam deo dicatam de qua naſceretur elegit.Hoc índicant verba quæ ſibi fœtũ annunciánti angelo María reddidit,Quomodo (ingt) fiet iſtud,qm̃ virũ nõ cognoſco.Qđ ꝓfecto nõ diceret niſi deo ſe virginẽ ante vouiſſet.Ecce qa ante vouit q̃ cõcepit.Q2 vero ante vouit q̃ nupſit,índicat qđ immediate ſequitur. Sed quía hoc Iſraelítarũ mores adhuc recuſabant,deſponſata eſt víro iuſto.Sed ne aliquís poſſet dicere:verum eſt,ſed prius q̃ vouit:ſeqtur continue. Nõ violenter ablatura:ſed potius contra violentias cuſtoditura qđ illa iam vouerat nõ violéter ablaturo,ſ.ne a víro volente eã violare,violaretur,vt Chriſtus de ea virgine exíſtente conciperetur.ſecundum ꝙ præmiſit ante verbum præaſſumptũ dicens.Ideoq; virginitas eíus gratior & acceptior:quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo quã cõſeruaret,ꝓripuit,ſed prius q̃ conciperetur &c.vt iam ſupra.Non præripuit voto caſtitatis poſt coniugiũ emiſſo,ſed íam deo dicatã ante.ſ. coniugium elegit. Qđ bene índicat Aug.in eo ꝙ addit,Iam illa vouerat.Quid inquã vouerat de præterito: niſi ꝙ ꝓpter Iſraelitarũ mores deſponſanda eſſet víro iuſto non eam violaturo,ſed cuſtodituro! Qđ eam vouiſſe pri9 nullo modo erat opportunũ niſi vt prius q̃ ſciret ꝙ Chriſtus de ea naſceretur vouereť libere abſq; alterius conſenſu ante contractũ matrímonium:ne iam contracto matrimonío de eius conſenſu vouereť,vt de cætero non haberet neceſſitatem ſeruiendi eí in copula carnali etiam ſi vellet.& in hoc exemplum eſſet virginum futurarum,vt ſcílicet ante matrímonium vouerent.& ſic gratioſior eſſet virginitas Mariæ dependens ex abſoluta electiõe

propria:non ex consensu viri & necessitate seruiendi eidem,vt sic secundum Ansel. virgo tanta pu
ritate polleret qua maior sub deo esse non posset. Vnde & ꝙ filium dei esset cõceptura nõ prius no
uerat q̃ ipsi iam in matrimonio existenti hoc angelus nunciauit. Hinc Aug. cõtinue post verba prę
dicta. Qđ ipsa iã nouerat, subdit. Q̃ q̃ etiã si hoc solũ dixisset, s. quomodo fiet istud : nec addidisset
qm̃ virum non cognosco:non quęsiuisset vtiq; promissum sibi filium quõ fœmina paritura esset si
cõcubitura nupsisset. Poterat & nubere & virgo permanere:in qua dei filius formam serui congru
enti miraculo acciperet:sed exemplum sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse de-
buisse,quę prolem etiam sine concubitu cõcipere meruisset, virginitatem deo dicauit:cum adhuc
quid esset conceptura nesciret:vt in terreno mortaliq; corpore cęlestis vitæ imitatio voto fieret,nõ
præcepto, amore eligendi, non necessitate seruiendi. Itaq; Christus nascendo de virgine quæ anteq̃
sciret quis de illa fuerat nasciturus,virgo statuerat pmanere:virginitatem sanctam approbare ma-
luit q̃ imperare:& sic etiam,vt in ipsa fœmina in qua formã serui acciperet,virginitatem esse libe-
ram voluit. Vnde quia multo liberius est votum virginitatis non dependens ex consensu viri post
matrimonium:& multo purior non consentiendo simpliciter in copulam carnalem q̃ sub quacun
q; conditione:etiam sub illa si deo placeret: quæ semper intelligeretur etsi non apponeretur : & sic
vt dupliciter esset exemplũ futura sanctis virginibus:vouit ante conceptũ partus cælestis:ne puta
retur sola virgo esse debuisse:quæ prolem sine concubitu concipere meruisset:& etiam ante contra
ctum coniugium:ne putaretur consimili ratione nulla virgo esse debuisse quin prius coniugio co-
D pularetur. Sic ergo dicendũ ꝙ Maria ante matrimonium vouit:sed non nisi certificata de perseue-
rantia sua in virginitate. Qđ etiã intellexit Aug. per id qđ dixit supra:Qđ ipsa iam nouerat. Pro
pter quã certificationem contraxit absq; omni periculo de virginitate amittenda: & non consensit
in copulam carnalem:nisi sub conditione nisi deus aliter ordinaret:quã apposuit non qa dubitauit
se virginem perseueraturam:secundũ.n.ꝙ dicitur in.§.sed quare,nouit se Maria virginem perseue
raturam. Vnde angelo ait. Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? sed illam conditio-
nem apposuit:quia illam certitudinem a se ipa nõ habuit. Sed est intelligendũ ꝙ in carnalem copu
lam potest esse consensus dupliciter:vel quo ad actum copulę,vel quo ad potentiam copulandi. Et
propter veritatem matrimonii secundum legem celebrandum,vt dictum est, consensit simpliciter
in potentiam copulandi si maritus petere vellet:& hoc vel implicite vel explicite. Implicite enim il
la consentit quæ nec omnino in contrahendo de copula cogitauit. Sed propter voti integritatem
non consensit in actum copulæ carnalis:nisi sub conditione dicta:sciens ꝙ nunq̃ peteret:aut si pete
ret ꝙ deo disponente nunq̃ ad actus executionem perueniret. & propter simplicem consensum in
potentiam:& consensum in actum:licet sub tali conditione expressum : verum erat & perfectum
matrimonium modo prædicto. Vnde qui per sponsalia promisit se contracturum matrimoni-
um, si propter promissum implendum contrahit de præsenti: & nulla apponatur conditio expres-
sa:& non consentiat in actum copulę omnino:verum contrahit matrimonium: si tamẽ consentiat
in potentiam tradendo se simpliciter potestati mulieris:licet cum firmo proposito sese statim sub-
trahendi propter ingressum religionis. Est tamen in proposito perfectum votum circa actum. quia
illa conditio votum non impedit:& apponere eam necessariũ non fuit. Licet enim cõditio depẽdens
a voluntate humana apposita impedit votum simpliciter : vt siqua voueat virginitatem si placet
matri suæ:illa tamen quæ pendet omnino a voluntate diuina:non impedit:nec votũ diminuit:qa
subintelligitur semper etsi nõ apponatur. Vnde siqua alia sub lege vouisset sicut Maria vouit,non
certificata:ipsa cõtra legem egisset & peccasset:nec votum valuisset. Si qua vero modo post edictũ
ecclesiæ ne valeat matrimonium post solẽnitatem voti quã instituit ecclesia,post votum tale cõtra
hat matrimonium non consentiendo in actum copulę:sed in alia & etiam in potentiã ad copulam:
modo quo beata virgo consensit:etsi forte matrimonium contraheret verum, sicut & beata virgo
contraxit:tamen si non esset certificata de actu : ꝙ sic a domino puideretur sibi ne vnq̃ veniẽdi ad
actum haberet necessitatem:ipsi sic velle nubere damnabile esset:quia contra edictum ecclesiæ face-
ret:& periculo faciendi contra votum se exponeret:& sic etiam implicite in copulam consentiret fa
cto:licet explicite dissentiret animo. Sed vbi est certitudo de voluntate diuina, consensus in potẽtiã
E nullo mõ ponit cõsensum in actũ:nec etiã iplicite:qa tunc nõ depẽdet sic potentia a volũtate viri
ꝙ possit reduci ad actum stante illa certificatione, quẽadmodum prædestinatus licet absolute po-
test damnari:actum tamẽ impossibile est poni stante prędestinatione. Vnde quando consensus in po
tentiam propter certitudinem nullo modo implicat obligationem ad actum : nullo modo derogat
voto:quia votum non est nisi respectu actus & intentionis exercendi actum. Ecõuerso aũt dissensus

in actū nullo modo derogat matrimonio:quia petere vel non petere actū,relinquit voluntati cōtra hentium.Possunt enim ex consensu superueniente se obligare ad non petendū . Quia vt dicit Au guſt.sanctiora sunt cōnubia pari voto continentium,in epistola ad Editiam.Et similiter ex cōsensu precedente eadē ratione:dū tñ sit in vtroq; potētia:vt actum non excludat necessitas:sicut cōtingit in spadonibus:cū quibus non contrahitur matrimonium:sed voluntas:sicut cōtingit quando am bo sufficientes essent ad copulam si vellent.Sed quid dicemus ad Aug.cuius literam inducit magi ster ad confirmationē suæ opinionis?Ad cuius intellectū sciēdū:q; circa votum beatæ Marię est cō siderare triplicē conditionē,s.affectum siue desiderium de continendo: & votum simpliciter emis sum per se deo siue mente sola,siue etiam voce emissa inter se & deum:& votum solenne verbo ex pressum in prēsentia Ioseph ex cōmuni cōsensu vtriusq;.Affectum aūt siue desiderium tale non est dubium quin semp habuit postq̄ ad annos discretionis deuenit:qđ tñ nō vouit nec voluit siue dis posuit firmato proposito quousq; certificata prędicto modo fuit,vñ in,§.prdicto, Virum nō cogno sco,i.me non cognituram ꝓposui.Neq; enim quia tunc virum non cognoscebat,necesse est inquiri quomodo posset habere filiū:sed quia nunq̄ se cognituram̄ proposuerat.Intelligo quātū erat ex se:ni si lex ad hoc constringeret.vnde dicit glos. Sic ergo patet q; Maria nō vouebat continentiam : sed proposuerat vouere & virginitatē cōseruare.intelligo quātū in se erat ex parte electionis suę,nec ta men simpliciter ꝓposuit:quin ꝓpter legis necessitatē disposuit contrahere:quę prolē suscitare prece pit.Votū aūt occultū simpliciter factum inter ipsam & deum,secūdū p̄dicta,emisit ante matrimo nium.quando etiā quātū ex se erat potuisset ipsum solennizasse:siqua forma solēnizandi tunc fuis set:qđ forte & fecit vt esset perfectius votum: volēs tamen satisfacere legi quātū potuit consentien do in matrimoniū:scđm p̄dictū modū.qđ demū postq̄ Christū cōceperat,vna cū marito solēnizauit quātū potuit.Et de tali solēnizatione voti loquitur Aug.in ca.qđ magister īducit ꝓ se. & plane cō stat per eundē q; sic ex mutuo consensu amborū solēnizauit.Ioseph em̄ erat in consimili ꝓposito:cū Maria:quod forte ei Ioseph reuelauit:si tamen aliter sup hoc certificata nō fuit de sua virginitate: vt iam supra habitum est:q; votū aliqđ simpliciter emisit priusq̄ sciret q; filiū dei conciperet.Vnde litera Aug.sic legēda est,Beata Maria ꝓposuit se pseueraturā virginē etiā ex voto occulto simplici qđ tamē non excluditur per ꝓpositum:sed includitur:& respicit voti solēnizationem cū marito fu turā.Cætera exponantur secūdum prædicta:vsq; ibi.Postea vero.vbi sequitur in litera magistri.Si mul cum viro labiis expressit:& vterq; in virginitate permansit.Et magister intellīgit q; prius nul lum votum simpliciter expressit:qđ nō est verum.Magister ibi literam omittit qua Aug.intelligit quando votum illud labiis expressit:quam exprimit decretum : in quo integre ponitur dicta au ctoritas,§.prædicto,dicit enim sic, Postea vero q̄ filium genuit, quem corde conceperat simul cum viro &c.Ad qđ etsi non esset auctoritas,ratio innitēs auctoritati hoc declarat ex parte Ioseph:qm̄ li cet ipse quātū erat ex parte sua erat in simili desiderio vouendi virginitatem cū Maria:cū tñ ꝓ illo tēpore non minus erat astrictus legi ad prolem in matrimonio procreandā q̄ Maria:quare nec vo luntate firma nec dispositione nec voto debuit se astringere ad virginitatem custodiendam potius q̄ Maria:quare cum illa sine peccato non disposuisset vel vouisset custodiā virginitatis nisi sup hoc habuisset specialem reuelationem aut certitudinem : nec similiter Ioseph . Quare cum supponen dum sit q; sine peccato simul vouit cum Maria qa scriptura dicit eum virum iustum fuisse:suppo ponendum est q; votum illud non fecit simul cū Maria sine speciali super hoc reuelatione aut cer titudine:sicut nec fecit Maria. De Ioseph aūt dicit Amb.sup illđ psal.defecīo tenuit me,Ioseph cui desponsata erat Maria:cū eam grauē vtero vidisset, cum esset iustus noluit eam traducere:& vtiq; nullum adhuc audierat oraculum.ergo ante conceptum nullum habuit oraculum siue reuelatio nē.Si ergo ex reuelatione vouit cum ipsa,nō vouit nisi post Christi conceptum.& qđ Ambro.dicit: Quia nullū adhuc audierat oraculū:intelligat̄ de Christi cōceptu.Q; si aliam ante habuerat de vo uēdo:aut ergo sciuit q; Maria simile habuit oraculum:aut non.Si nō,dimisisset eam vouere cū iu stus esset:quia vt dictum est peccasset.Si vero sciuit q; oraculū de vouendo habuit:nullo ergo mo do suspitionem de adulterio cōtra ipsam habuisset:quā tñ habuit:vt ibidē textus Ambrosii insinu at.Reuelationē ergo de vouēdo cū Maria nullo modo habuit ante oraculum,quo ipsam de spiritu sancto impregnatā cognouit.Verum est ergo q; istud votum Maria cum Ioseph tā solenniter nō fecit:nisi postq̄ filium genuit intus in vtero.Sed præter istud expresse ponit Augu.aliud precessisse de sancta virginitate vt dictum est:de quo est dubitatio an fuerit ante matrimonium an post.Et ea dem dubitatio manet in litera Magistri:quia propter eius truncationem non determinat tempus. Sed tempore determinato sicut est in Decreto,de illo voto non manet dubitatio: & sic nihil valet

F

G ad probandū ꝓpoſitum ſuū.Ex quo patet q̄ Hugo cuius ſententiam in q̄ſtione ꝓpoſita Magiſter ſententiarū tenuit,Bedā qui tenuit Mariā ante mr̄imonium vouiſſe,minus iuſte reprehendit,ſic in quiens in ſentētiis ſuis.Beda in expoſitione ſup Lucā vidēt affirmare beatam Mariā anteq̄ iniſſet cū Ioſeph cōiugiū,decreuiſſe q̄ vitā duceret virginalē.Qđ eqdē a veritate vidēt deuiare:cū beata virgo prudētiſſima eſſet:& nouiſſet q̄cunq̄ pie ꝓmitterent eſſe fideliter perſoluenda: veriſimile eſt q̄ ab adoleſcentia ſe deo totā cōmiſerat,parata ſiue ad nubendū ſiue ad continendū: quēadmodū deū velle cognoſceret,qđ teſtat Aug.in lib.de nup.& cōcup.his verbis. Illud credēdum eſt,q̄ beata virgo mente dūtaxat.i.conſenſu mentis fuerat coniunx Ioſeph: & q̄ ꝓpoſuiſſet ꝑmanere in virginitate ſi placeret deo:& aliter agere ſi ipſe vellet.Ex hac auctoritate & ex hoc q̄ ipſa non renuit deſponſari,manifeſte apparet eam anteq̄ deſpōſareť continentiā nō vouiſſe: quā tamē certum eſt eā & virum eius poſtea promiſiſſe:ex quo vtriq̄ myſterium dñicę incarnationis angelo reuelāte innotuit. Reuera prudentia virginis fecit eam prę̄eligere virginitatem vt dictum eſt: & certificauit eam vt etiam ante coniugiū voueret,vt iam diceť:parata cum hoc ad nubendū ſecundū q̄ prudētia ſua deum velle cognouerat:& prius q̄ certificata erat:& ante coniugium potius in virginitate permanere ꝓpoſuit:licet aliter ageret ſi de⁹ vellet. Vñ ex auctoritate Aug. et ga certificata nō renuit deſpōſari,nullo modo eā apparet anteq̄ deſponſareť cōtinentiā nō vouiſſe.Certū etiā eſt ex dictis eā vouiſſe abſq̄ viro prius q̄ myſterium incarnationis alicui eorum innotuit:etſi ipſa poſtmodū cū viro votum ſub maiori ſolēnitate iterauit.Dicta aūt auctoritas quā Hugo ponit Aug.de nup.& con cup.non eſt in illo libro. vñ neſcio an ſit Aug.& vnde eam ſumpſerit.Sic ergo Marię cū Ioſeph ſimpliciter verum & perfectū erat matrimoniū ꝓpter ꝓlem & conſenſum vt dictum eſt: & ſimpliciter votū virginitatis etiā ante matrimoniū ꝓpter reuelationē & certificationē.nec matrimonii veritati & pfectioni eſt derogatū p̄ p̄cedēs votū: quia erat ſub conditione ſtante ex certificatione ſup hoc habita aut reuelatione.Nec ipſum votum in aliquo eſt violatum per ſequēs matrimonium:qa nō erat in copulam carnalem.Nec reſtat ergo dubitatio niſi de mō quo Maria ſup p̄dictis fuit certificata.& dicunt aliqui q̄ Maria ſup p̄miſſis certificata fuit ſpeciali ſp̄ūs ſancti conſilio.Cui non contradico ex parte virginis:quia contra hoc expreſſam auctoritatem non vidi:ſicut nec dicētem hoc.Videť tñ mihi q̄ alius modus certificationis eius cōuenientior & ſufficiēs ſine illo poteſt ſumi ex verbis Aug.in prędicto ſermone: q̄bus dicit ſic.Vicit amor in ea ſeruādę virginitatis:& excluſit ab ea timorem incurrēdæ maledictionis.& infra poſt illa quę ſuperius ſunt poſita in principio.Amplectēdo igitur qđ acceptabilius eſſe cognouit domino legis ſperauit & credidit ſe plene euaſurā male dictum datę legis,reputans ſecū illum tantę bonitatis:tantę ſapientiæ: vt dum ſe nullatenus iuxta conſcientiam ſuam melius ſcire aut poſſe facere q̄ faciebat aduerteret,certū conſilium ne quid peccati in iſtis ſubrepęret inueniret.Nec decepta eſt:q̄s eñ ſperauit in dño & derelictus eſt ab eo?Deni q̄ vbi tam ſanctā intentionem eius,tam caſtū propoſitum eius,tam firmā fidem & conſtantē ſpem & indeficientem vidit charitatem eius:eo miſericordię ſuę intuitu ei⁹ circa illam : vt nec ſanctitas intētionis ei⁹ fruſtraretur: nec caſtitas propoſiti eius violareť:ne aut firmitas fidei infirmata a ſpei cōſtātia titubaret:aut charitatis ī ea plenitudo deficeret. Dedit ergo ei vt & virgo qđ magis optaH bat ꝑmaneret:& vt nemo illam a maledicto legis liberrimam dubitaret,fœcūda fieret.Sic ergo ex iudicio rectę rōnis adiuta gr̄a virginitatē meli⁹ qđ iudicauit fœcūditate ex copula mr̄imoniali. Et vt Aug.dicit ibidē,licet p reuelationē ſp̄ūs ſancti apli edocti fuerint oēm veritatem: incomparabiliter tñ manifeſtius ac eminētius ipſa per eūdem ſpiritum ipſius veritatis intellīgebat ꝓfunditatem & hoc quātū pertinet ad propoſitum,quo ad diſtantiam inter bonum virginitatis & fœcūditatis ex matrimonio:propter quod deliberata electione amplexata eſt eam,tanq̄ ſciēs per eam magis deo placere:& ex hoc confidens de eius ſapientia & bonitate q̄ ei prouideret vt virgo ꝑmanēs maledictū legis effugeret.Et ſic dño ante mr̄imoniū caſtitatē vouit abſq̄ omni alia ſpeciali reuelatione, illuminata ſapientia naturalis induſtrię & gr̄ę:& mota ad hoc faciēdū volūtate bona,fide firmata:ſpe roborata & charitate inflāmata p̄ cæteris mortalibus ſub deo. Propter quod liberius & gratioſius eius votum erat.& ideo magis deo placuit q̄ feciſſet ſi motū & inſtinctū aut reuelationē magis ſpeI cialem ad hoc habuiſſet. Vnde & p hoc pri⁹ Chriſtum concepit mente q̄ corpore: dicente Augu. libro de virginitate.Materna propinquitas nihil Marię ꝓfuiſſet,niſi felicius Chriſtum fide q̄ carne geſtaſſet.Ipſa quoq̄ virginitas eius ideo gratior et acceptior &c.vt habitum eſt ſupra. Sic enim eū primo concipiendo promeruit quātum in ſe erat:vt eum poſtmodum conciperet carne.dicēte Auguſt.in ſer.prædicto.Nec ſummi ſapiētia dei vllā in maſſa gñationis humanæ viam inuenit:p quā vt diſpoſuerat in mūdum veniens luctuoſę perditioni ſubueniret:donec ad iſtam de qua loquimur

virginem ventum esset:sed hęc mox vt in mundum per humanę generationis lineam venit,tanta omnis boni virtute atq; constantia perfecte resplenduit:vt ipsa dei sapientia vere dignum iudicaret per quã in hominẽ veniens sola prę cunctis mediatrix effici meruit.Et sic qa Maria erat cõfiniũ veteris & nouę legis,& virgo erat & nupta: vt inchoatio consilii de virginitatis obseruantia ab ipsa inciperet ex libertate nouę legis:& nuptię virginum ex necessitate veteris legis in ipsam terminarẽtur:vt de cætero damnabile sit ex propria voluntate post votum nubere, siue fuerit simplex siue solenne: cuius solennizatio secundum certos actus in quibus votum causetur, solennizari instituta est ab ecclesia : & statutum ne de cætero post talem solennizationem possit contrahi matrimonium:& impeditur omnino ne contrahi possit.Sed ante solennizationem ab ecclesia institutam, nulla erat voti solennizatio:licet enim vnum potuit fuisse magis publice factum q̃ aliud, non erat in hoc nisi accidentalis differentia:quemadmodum modo est votum simplex siue fiat priuatim siue publice,præter actus illos in quibus ecclesia ordinauit votum solennizari:ita q̃ quomodocunq; fuisset factum, siue tempore legis Mosaicæ, siue tempore euangelii, præter actus solennizandi quos statuit ecclesia,semper tenuisset matrimonium sequens sicut & modo tenet:licet peccasset cõtrahens post votum simplex. Vnde si hodie coniuges ex communi consensu vouent voto simplici,& alter coniugũ velit frãgere votum, tam firmum est vinculum matrimonii q̃ alter debet reddere debitum,qđ potest sine peccato:licet non possit petere,propter quod periculosum est coniugibus vouere voto simplici. Q̃z ergo arguitur q̃ votum virginitatis simpliciter non stat cum perfecto matrimonio:quia tradens plenam potestatem corporis sui viro,consentit saltem implicite in carnalem copulam:qui consensus repugnat voto virginitatis simpliciter:quia post tale votum talis consensus damnabilis est:immo etiam omnino tollit matrimonium ne possit fieri:Dicendum secundum prædicta q̃ tradens plenam potestatem corporis sui viro cõsentit in carnalem copulam dum non est certificata q̃ sic prouideret sibi a deo ne vnq̃ veniret ad actum:certificata aũt nequaq̃ consentit in actum copulæ carnalis:licet consentiat in potentiam:qđ non repugnat voto virginitatis simpliciter:vt dictũ est.Sicut enim virginẽ posse in actũ copulę carnalis non repugnat voto virginitatis simpliciter:dum tamen perfecte non vult actum:sic dare alteri posse super corpus suum ad copulam non repugnat eidem:dum tamen certitudo adsit q̃ nunq̃ act9 continget.Talẽ aũt certitudinem habuit virgo Maria iam dicto modo,sciens q̃ etsi Ioseph non fuisset sic iustus quin voluisset petere ab ea actum copulę,qđ potuit pro illo tempore fecisse sine periculo amittendę iustitiæ:q̃ tamen dominus sic disponeret q̃ nunq̃ ad actum perueniret: absq; tamen suo peccato in denegando. Vnde q̃ sciret & certa esset Ioseph fuisse in proposito simili cum ipsa seruandi virginitatem & nũ q̃ petendi actum copulæ:hoc non erat necessarium vt sine peccato virginitatem simpliciter voueret cum proposito contrahendi propter legis necessitatem:sed sufficit alia prædicta. Nũc autẽ ista debet esse nobis regula,q̃ ad id qđ potest fieri vnico non requiramus plura:nec hoc qđ potest fieri sine miraculo,imponamus miraculo:nec id qđ potest fieri ex dono naturę imponamus dono gratię nec id qđ potest fieri dono supernaturali dato modo cõmuni,tribuamus dono supernaturali dato modo speciali. Vnde cum ex scientia naturalis industrię cum dono gratię datę modo cõmuni quo aliis solet dari,licet in maiori abundantia,potest poni Mariam certam fuisse secundum dictum modum q̃ deo prouidente nunq̃ veniret ad actum copulę carnalis : licet non fuisset certa ex speciali modo reuelationis sibi factę super hoc:& licet nõ fuisset certa de Ioseph q̃ sic iustus erat q̃ esset in consimili proposito cum ipsa:talem reuelationem sibi factam fuisse vt ante matrimonium simpliciter voueret:& postmodum perfectũ matrimoniũ contraheret:nõ oportet ponere. Si tñ sciuit q̃ Ioseph esset sic iustus vt eam non esset violaturus:sed tantũmodo custoditurus,sicut dicit Augustꝰ. ad hoc bene requirebatur specialis reuelatio.Propter dictam igitur certitudinem non erat Mariæ damnabile matrimonium dicto modo contrahere.Q̃z tñ modo post votũ simpliciter factum aliqua cõtraheret,nõ liceret:sed secundũ Hiero.velle nubere esset ei dãnabile:qa matrimoniũ mõ nec in p̃cepto nec in cõsilio:sed in sola p̃missiõe:qa post simplex votũ etsi teneret mr̃imoniũ, cõtrahẽs peccaret:qa nõ faceret hoc nisi quodãmodo in actũ carnalis copulę cõsentiret vt dictũ est,post votũ aũt solẽne fil'r peccaret.Et q̃q̃ apud deũ nõ minus obligat simplex q̃ solẽne:tamẽ propter eccl'iæ interdictum post votũ solẽne matrimonium non tenet.Vnde q̃ sub noua lege virgo cõtraheret post votum,ad hoc nihil omnino posset eam mouere nisi specialis reuelatio diuina : aut auctoritas ecclesiæ: cuius esset in hoc dispẽsare:qa ad damnationem suam quoquo modo in actum carnalis copulę consentiret:& periculo sustinendi illum se exponeret,qđ non sic erat de Maria:quia erat cõfinium vtriusq; legis:vt dictum est.Propterea eñ nulla speciali reuelatione indiguit (quantũ mihi videt)

Ad arg. prĩ. K

L

ſed ſolū certificatione prędicta ad faciendum qđ fecit,vt patet ex dictis.Quin tamē cū tali certifica tione reuelatio,quā multi ponunt,ei fuerit facta non penitus abnego:ga hoc in puro facto cōſiſtit. Sed ſiue ex tali reuelatiōe ſiue alio modo certificata fuerit:ſiue poſt matrimonium vouerit ſiue nō de quo nihil eſt ponendū niſi ſecundum ꝙ dictāt recta ratio & dicta ſanctorū factum fuiſſe perfe ctius:qđ ipſam p̄ſumēdū eſt feciſſe:tamē ex dictis patet ꝙ licite ante matrimonium perfectum ſubſe cuturum potuiſſet vouiſſe ſimpliciter abſolute.

Quæſt. xii. Caſus.

CIrca quintum ponat propter obiecta & ad maiorem intellectum quęſtionis caſus talis.Rex qdam potentiſſimus peregre proficiſcēs cū filio hęrede ſuo ſucceſſuro in regno,ſepulturam corporis ſui ſimpliciter elegit faciendam in eccleſia quorū dam monachorum.Mortuo autē rege prædicto in regione longinqua,viſum eſt filio ſuo iam ſuccedenti in regno oneroſum & periculoſum corpus deferre cum ſtreſtinis ad locum ſepulcri electū,& inteſtina extracta deſtinauit ſepeliri in eccl'ia quorūdam fratrum:ſed ad inſtantiam archiepiſcopi loci & canonicorum eccleſiæ matricis ꝓcurato ꝙ inteſtina in eccleſia eorum ſepelirent,qdam de ordine fratrū prædictorum procurauit erga dictū hæredem ꝙ cor ei conferret ad ſepeliendum in eccleſia ſua nō multū diſtante ab eccl'ia dictorū mo nachorū:quo facto,& corde cum corpore delato vſq; in ciuitatem regiam:abbas dictorū monacho rum cum ſuo cōuentu conſtanter petiit ſibi cor cū corpore tradi ad ſepeliendū:qđ cū eis denegare tur conſtanter ab hęrede iam nouo rege:tandē per proborum interceſſionē poſt multam contradi ctionem licet inuiti dixerūt dicti abbas & monachi ꝙ ſuſtinerēt hoc qđ rex de corde faceret,ex quo p̄ſumebat rex ipſos adhibere cōſenſum vt cor ſepeliretur in eccleſia dicti fratris & cōfratrum ſuo rum:qđ & ſic factū fuiſſe propoſitū erat.ſuper quo eſt quęſtio:vtrū fratres illi cor illud tenerent di ctis monachis reſtituere:& an monachi teneātur illud repetere. Et arguitur ꝙ ſic:quia dicitur.xii. q.ii.§.Nūc q̄ritur.in gloſ.Sīqs aūt in caſu non conceſſo receperit corpus alienū,etiam ſepultum red dere coget cum oīnibus quę a corpore ipſius receperat.Quare cum eadē ſit ratio in parte & in to to:cor ergo illud qđ erat dictis fratribus alienum:quia a defuncto cum corpore fuit collatum mo nachis:nec erat aliquo iure conceſſum fratribus vt ipſum ad ſepulturam acciperent:quia mortuus nec ꝑ corpore nec ꝑ corde ſepulturam apud fratres elegerat: fratres ergo cogendi ſunt vt reſtitu ant cor monachis:etiam cū omnibus quę a cor receperant:& ſi illi tenentur reſtituere,monachi te nent illlud repetere:ga aliter in hoc iniuriaret eccleſię eorū:& ipſi tenentur repetere ea in quibus ec cleſiæ eorum iniuriatur. ITEM ſi alicui legentur decem,& ſubtrahatur vnum:ſubtrahēs tenetur illud reſtituere,& ſi ſint legata eccleſię tutor eccl'ię tenetur repetere: quia in hoc eccleſia illa eſt de fraudata.ergo cū dictis monachis corpus ſimpliciter fuit legatum ad ſepulturā: & in corpore ſim pliciter legato legatur quicquid eſt de integritate corporis:ergo &c. IN cōtrarium arguitur mul tipliciter.Primo ſic.Qđ in nullius vergit detrimentum & alicui ꝓficit & cultum diuinū augmen tat:licitum eſt.factum in ſepeliendo cor eſt hmōi: quia ex hoc monachi nullum paſſi ſunt detrimen tū:qā non pauciores habuerūt oblationes aut emolumēta pro ſolo corpore q̄ ſi cor fuiſſet ſimul cū corpore ſepultum apud eos:& hoc multum profecit fratribus & animæ defuncti,diuinus etiam cultus augmentatus eſt:quia plures miſſæ celebrantur pro defuncto propter hoc, q̄ ſi ſimul eſſet cor ſepultū cum corpore apud monachos. ergo factum fratrum in ſepeliendo cor, licitum fuit, ex licite facto, nulla reſtat reſtitutio aut repetitio,ergo &c. SEcundo ſic,qua ratione monachi a di ctis fratribus tenerentur repetere cor & fratres reſtituere:eadem ratione tenerentur alia inteſtina repetere a prædictis canonicis:& illi ipſa reſtituere monachis,cū ergo hoc falſum ſit:ergo &c.TER tio ſic,ſecundum iura ciuilia:vbi ſepultum eſt caput ibidē cēſetur locus religioſus ac ſi totum cor pus ibi eſſet ſepultū:etiam ſi membra alia alibi fuerint ſepulta. ergo multo fortius vbi caput cum humeris et brachiis et aliis membris maioribus eſt ſepultum,& corpus ſimpliciter cenſendum eſt eſſe ſepultum.quare cum hęc ſepulta ſint apud monachos:corpus ſimpliciter apud eos cenſendum eſt eſſe ſepultum.nihil aūt aliud q̄ corpus ſimpliciter legauit eis ſepeliendum defunctus. ergo &c. QVARto ſic,in iure ciuili cautū eſt ꝙ princeps poteſt mutare tumulos:ꝙ ſi ſic,ergo multo forti⁹ poteſt non tumulatum corpus diuidere:& partem eius in tumulo ſeorſum ponere:cum ergo fra tres qđ fecerūt tumulando cor,auctoritate principis fecerunt:ergo &c.QVINto ſic, reges p̄dece ſſores ei⁹cui⁹ auctoritate & collatione fratres ſepelierūt cor,cōſueuerūt inteſtina patrū & vxorū ſua rū ptīri:& tradere ſepeliēda vbi voluerūt qñ in remotis ptib⁹moriebāt:ſed cōſuetudo dat ius maxie regib⁹ & prīcipib⁹.ergo &c.SExto ſic,qđ poſſunt aliq tumulare alicubi,poſtq̄ eis datū eſt p̄t defer re & tumulare alibi vbicūq;q̄re cū fratrib⁹ dicti ordīs data fuerūt oīa inteſtina,et potuiſſet ea ſil' in

Ad arg. prī Primum.

Secundum.

In oppoſitū Primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

eccl'ia ſua ſepeliuiſſe ſi non fuiſſet aliter ordinatum,ergo potuiſſent illa vel aliquã partem ex eis de tuliſſe:& in eccleſia fratrũ vbi nũc cor ſepultũ eſt,ſepeliuiſſe.Quare cõſil' & frater ille qui obtinuit

Septimum. cor ſepeliendum apud dictos fratres,licite potuit illud deferre:& apud illos ſepelire,ergo &c. SEpti mo ſic,Qui põt aliquid tumulare poteſt illud alteri ad tumulandum dare:vel alter de illius conſenſu:quare cum cor cum inteſtinis datum fuit dicto archiepiſcopo & capitulo ſuo, ipſi potuerunt illud alteri ad ſepeliendum alibi dare : vel aliquis alter cum eorum conſenſu.quare cum rex de eorum conſenſu quibus data erant inteſtina dedit fratri cor ad ſepeliendum:vbi modo ſepultum eſt,

Octauum. ergo &c. Octauo ſic,Qui poteſt dare integrum,& partem ex illo,cũ ergo rex potuit integre inteſtina dediſſe ad ſepeliendũ non accepto corde ſicut dediſſet canonicis niſi frater cor petiuiſſet:& de derat cõfratribus illius,niſi archiepiſcopus ſe oppoſuiſſet:ergo & cor potuit dare fratri illi ad ſepe

Nonum. liendum vbi nunc eſt ſepultum:ergo &c. NOno ſic,qđ fit parte conſentiẽte & auctoritate ſuperioris aſſiſtente ſuper aliqua diſcordia,licitum eſt , ſed in ſepultura cordis faciẽda apud fratres pars conſenſit,ſ.abbas & monachi ad põces & voluntatẽ hęredis:auctoritas etiam ſuperioris, vt legati de latere papę,& epi loci,qui cor ad eccleſiam fratrũ attulerunt,& propriis manibus tumulauerunt. In quo ambo facto adhibuerũt auctoritatẽ ſepeliẽdi ibi cor:qđ nõ minus erat imo maius q̃ adhibere

Reſponſio. auctoritatẽ verbo tm̃,ergo &c. DIcẽdũ eſt ad hoc,q̃ factũ iſt đ dupliciter poſſum9 cõſiderare. Vno M mõ ſecũdũ naturã ſuiipſius in ſe.Alio mõ ſcđm q̃ ei ſupuenit diſpẽſatio auctoritate ſuperioris,& de ipſo hoc ſecundo mõ erit ſermo in diſſolutione vltimi argumenti.Si ergo loquamur de ipſo primo mõ,ſciendũ q̃ ſcđm q̃ ſcribitur,xiii.q.ii.vltima voluntas modis oĩbus conſeruetur , Gloſ. cũ eſt rõnabilis,cũ ergo vltima volũtas fuerit regis defuncti quã & ꝓpriis verbis exp̃ſſit,ſ. vt corpus ſuum ſimpliciter ſepeliretur:& ad hoc abbati & conuentui ſuo ipſum dedit,ſicut poſitũ eſt in caſu qui aũt ſimpliciter dicit nihil excipit:& qui ſimpliciter dat aliquid,de dato nihil dandum alteri retinet:vltima ergo volũtas regis quo ad ſepulturam corporis ſui fuit q̃ integre nulla parte excepta alibi ſepelienda:aut alteri danda:quare ſic implẽda fuit.Sed q̃ volũtas regis in hoc rationabilis fuit patet:& ex parte loci in quo elegit ſepulturam:& ex parte corporis ſepeliendi.Ex loco:quia ibi ſunt ſepulcra patrũ ſuorũ:& vt probat pluribus exemplis,xiii.q.ii.Ebron,& ibidẽ concluditur,in ſepultura parẽtum filiorũ corpora collocanda ſunt. vbi dicit gloſ.q̃ hoc conſilium eſt:& ideo ex electione moriẽtis dependet,qa tñ conſilium ex ratione procedit,melius & rationabilius eſt facere id qđ iure conſulit q̃ contrarium.Idcirco rationabilis fuit regis volũtas in eligẽdo ibi corporis ſui ſepulturã: & melius fecit aliis eiſdẽ exiſtentibus ibi eligendo q̃ alibi,illud enim fuiſſet ei quodãmodo ignominioſum,ſecundũ,n.q̃ dicit gloſ.ſuper prædictum cap,Ioſeph moriẽs in Aegypto rogauit fratres ſuos vt tempore viſitationis ſuę oſſa ſua ſecũ deferrent:& in ſepulcrum patrum ſuorum ea collocarent:quia ignominioſum erat tunc q̃ aliqs non ſepeliret in ſepulcro patrũ ſuorũ.Vnde eſt vnus caſus in quo locum ſepulcri a iure determinatũ põt aliquis dimittere,ſecundũ em̃ q̃ ibidẽ dicit gloſ. ſuper,§. Nunc quæritur, quilibet debet ſepeliri in eccleſia vbi audit diuinũ officiũ : vt extra de ſepulturis.In noſtra,niſi in trib9 caſib9,ſi velit tranſire ad epiſcopalẽ eccleſiã,vt,xiii.q.ii.Vbicũq̃,vel ſi elĩgit ſepulcrum in loco magis religioſo:vt extra de ſepulturis Fraternitatẽ,vel ſi velit ſepeliri in ſepulcris patrũ ſuorũ:vt,xiii.q.ii.Placuit.Ex parte vero corporis ſepeliendi ſil' rationabilis fuit regis N volũtas: in hoc,ſ.q̃ corpori ſuo ſepulturã in certo loco elegit ſimpliciter nullã partem excipiẽdo vl' ſeparando ad alibi eam ſepeliendũ.Eſt,n.multũ rationi cõſonũ vt corpus quãto integrius poteſt ſepeliat.Apl's,n.Ro.xii.diuerſis mẽbris in corpore cõparat diuerſas pſonas in eccl'ia : in hoc videlicet q̃ ſicut in idipſum p̃ inuicẽ ſollicita ſunt mẽbra in corpore,ſic debẽt eſſe pſonę in eccl'ia. Sollicitudo ergo quã debẽt habere pſonę ĩ eccl'ia diuerſę p̃ ſuicẽ ex volũtate illa,debet eſſe ad inſtar ſollicitudinis quã habent inuicẽ mẽbra in corpe ex natura.Cũ ergo ſic laudabile & rationabile deſideriũ voluntatis eſt inter ſeſe amãtes:vt mẽbra corporis eccl'ię quãtum poſſibile eſt fieri moriẽtes eligãt ſepeliri in ſepulcris amicorũ ſuorũ,maxime patrũ,& cõſanguinitate aut affinitate cõiunctorũ:vt patet ex iam dictis,vt parati ſint ad ſimul reſurgẽdũ in nouiſſimo die: vnde hoc p̃ cauſa aſſignando quare Ioſeph voluit oſſa ſua ſepeliri in ſepulcro patrum ſuorũ:dicit gloſ.ſuper p̃dictum cap.Vel qa in ſpũ viderat qa dñs reſurgere deberet ibi: naturale ergo deſideriũ & laudabile eſt in mẽbris vni9 corpis:vt inſil' & quãto magis cõiũcte poſſint ſepeliãt ſil' expectãtes reſurrectionẽ:vt magis quãtũ eſt ĩ ſe pati ad illã p̃ hoc.Et eſt tale deſideriũ p̃ naturã magis in mẽbris corpis: q̃ p̃ volũtatẽ in membris eccl'iç: maxie ex hoc q̃ vnũ mẽbrũ nõ poterit reſurgere niſi alteri cõiũctũ,qđ põt ibi pſona q̃libet quãtũcũq̃ ſit ab alia ſepata,q̃re cũ rõ & volũtas in hoie ad hoc ſũt q̃ laudabile & naturale deſideriũ corpis ſui debent implere quo ad id in quo deficit natura:vt rõ p̃ quolibet mẽbro diſponat

& voluntas eligat:& pro posse naturale & laudabile desiderium membri impleat: multū ergo laudabile & rōnabile est: ꝙ quilibet moriens corpori suo prouideat vt integre sepeliatur: quātum hoc fieri valeat : & hoc vt dictum est maxime in sepulcris patrum suorum. Vnde vt puto nullo modo placuisset Iacob ꝙ aliqđ ex membris suis vel interioribus vel exterioribus,filii sui postq̄ simpliciter elegit sepulturam in sepulcris patrum suorꝝ,sepeliuissent alibi.Pręsumendū est ergo cum sit rationabile & laudabile, ꝙ eligens sepulturā corpori suo simpliciter in aliquo loco,integre velit illud ibi sepeliri:nisi superueniat rationabilis causa:quā si pręuidisset moriēs,secūdū illā de corporis sui sepultura aliquid specialius ordinasset. quēadmodū Ioseph cū moriebatur:quia vidit ꝙ fratres sui non sufficerent ad deferendum corpus suum in sepulcrū patrū suorū sine magno periculo & grauamine:q̄q̄ desiderauit ibi corpus suum sepeliri:tamen non pręcepit nisi ꝙ ossa sua secū sepelienda in sepulcro patrum deferrent:& carnes manerēt incineratę in ægypto propter hmōi necessitatē.Iacob aūt sciēs ꝙ p potentiā Ioseph sine grauamine corpus suū integrū statim posset deferri sepeliendū in sepulcro patrum suorum,non pręcepit filiis suis tm̄ de sepultura ossium:sed corporis sui simpliciter. Vnde filii sui ex tali p̄cepto patris p̄sumētes integrū corpus suum velle deferri:& in sepulcro patrum sepeliri: non inuenīt ꝙ aliqd vt intestina corporis subtraxerint sepelienda in ægypto: vel in aliquo loco intermedio:sed ꝙ corpus simpliciter conditū aromatibus sepeliendum detulerūt & sepelierunt.Cum ergo voluntas regis rationabilis fuit in eligendo sepulturam suam apud dictos monachos:& hoc pro corpore suo simpliciter:in quo p̄sumitur ꝙ integraliter: dico ꝙ voluntas regis quo ad duo,ſ. & quo ad hoc ꝙ corpus suū sepeliretur apud dictos monachos: & etiam quo ad hoc ꝙ ibi integraliter sepeliret:adimplenda fuit:nisi forte causa rationabili superueniēte: pro qua p̄sumendū est ꝙ aliquid specialius de corporis sui sepultura ordinasset q̄ ordinauit si illam pręuidisset.Quare si forte nō superuenit rōnabilis causa ꝓpter quā cor regis sepeliri debuit & potuit apud fratres:de qua iā erit sermo in solutione argumentorū:& ipsi fratres cor alienum receperunt sepeliendum & sepelierunt : ideo cor sepultum reddere cogendi sunt cum omnibus quæ ab ipso receperunt:& tenentur cor restituere,& similiter monachi illud repetere:cū rex sepulturā apud eos elegit simpliciter:non tam in fauorem ipsorum, q̄ patroni,& sanctorū ecclesiæ,& sepulcri patrum suorū qđ apud illos est:vt licet aliqd factum in iniuriam alicui⁹ eorum personalē dissimulare possent: nō tamen tale qd qđ factū est in iniuriā ecclesiæ suę & sanctorū ei⁹ & patrū p̄decessorū regis:& qđ posset in posterum vergere in magnū detrimētum ecclesiæ:vt iam videbitur.Secundū hoc ergo cōcedenda est prima ratio,& similiter secūda:quia nihil concludunt nisi iam expositā. AD argumenta aūt in oppositum vsq; ad vltimū,in quo prosequemur secūdū membrū distinctionis ꝓpositæ in principio,respondendū.Et primo ad primū dicēdo ꝙ sepultura cordis apud fratres in nullius vergit detrimētum:Dicendum ꝙ non est verum,imo p̄r occasionem potest vergere in maximū detrimentū monachis. ex hoc enim facto qa principalius secūdū fictionē iuris naturę debet apud fratres iudicari corpus regis esse sepultum propter cor, q̄ apud monachos propter totum residuū:sicut iam dicetur:facilius rex filius suus posset inclinari ad eligendum sepulturam suam apud fratres:& ad ei⁹ imitationē successores & affines sui:& cōsimiliter illorum posteri : & fieret tumulus regum quo ad omnes succedentes apud fratres:qui apud monachos permansisset forte si talis occasio ex cordis sepultura data non fuisset:qđ esset eis summū detrimentum:sicut patet considerantī. Et qđ assumitur:ꝙ factū illud alicui vt fratribus ꝓficit:verum est temporaliter in oblationibus & quęstu tēporalium: obest tm̄ multū eis in spūalibus:quia fidē & charitatem quā deberent habere erga proxios amittunt:si tamen absq; causa rationabili & in casu non concesso cor sepeliendū receperunt,secundum ꝙ ꝓcedit primū argumētū īductū cōtra fratres. Si aūt rōnabilis causa supuenit ꝓpter quā licite cor concessum eis fuisse potuit:secundū ꝙ concludam in solutione vltimę rationis: tūc sec⁹ est & soluā scđm hoc argumēta ad oppositū. Et ꝙ assumitur tertio ꝙ p̄r factum illud cultus dei augmētat:dicendū ꝙ etsi augmētat quo ad substātiā facti:nō tm̄ quo ad modū faciendi,quē plus de⁹ respicit:intātū ꝙ nō placet deo factū nisi ꝓpter modū faciēdi & ecōtra.factum etiā de genere bonorū displicet ꝓpter īdebitū modū faciēdi.Propter qđ dicit Gen.iiii.Respexit dñs ad Abel: & ad munera eius.Ad Cain vero & ad munera eius non respexit.Glos.interlinea.Qui mētē offerentis non oblationē intendit quæ placet ex munditia offerentis.Si ergo fratres non modo competenti cor sepeliendum receperunt:& p̄rseuerant in hoc simpliciter non restituendo ablatum : quia secundum Augustī. aliter non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum:quicunq; diuinus cultus ex tali modo faciendi procedit : quia non plene placet deo : diuinus cultus non est reputandus. de quibus dicitur.xiii.q.ii.§.Sed alius.Contra Melchiadis papæ auctoritatem nititur,qui vanis persua-

O Ad primū in oppositū.

P

ſionibus illectus ſepulturam ſuorũ parentũ contemnit. Aít enim. Leo epiſcopus ſeruus ſeruorũ dei fidelibus in Chriſto per totam Italiam. Relatum eſt auribus noſtris eſſe quoſdam peruerſe agentes qui ſubuertere nituntur atq; diuidere conãtur eccleſię vnitatem: videlicet abbates monachiq; qui non ſtudio charitatis: ſed zelo rapacitatis inuigilant & docent atq; ſeducere non ceſſant ſęculares quos illaqueare poſſunt, vt res ſuas atq; poſſeſſiones ſiue in vita, ſiue in morte monaſteriis illorum tradant: & eccleſiis quibus ſubiecti eſſe videbant: & a quibus baptiſmũ, pœnitentiã, & euchariſtiã

Ad ſecũdũ. recipiunt: nihil de bonis relinquunt. Q AD ſecundum: q; dicti monachi eadem ratione alia inteſtina deberent repetere a dictis canonicis, & illi ea reſtituere: Dicendũ q; non eſt ſimile, quia ſi ſecũdũ q; dicitur. xiii. q. ii. cap. Placuit, nullus proprii arbitrii temeritate aliam eccleſiam niſi cui vſus anti quorum parentum canonica inſtitutione ſubiacere perhibetur, ſepulturę cauſa adire audeat: niſi infirmitatis cauſa impeditus in aliam regionem fuerit quocunq; negotio progreſſus: conſimiliter nullus hęres ſepulturę cordis patris ſui qui pro eo ſepulturam in aliqua eccleſia elegit: cui vſus antiquorum parentũ rationabili cõſuetudine ſubiacere perhibet: aliã eccliam adire audeat niſi neceſſitatis cauſa impeditus in longinqua regione. Vnde etſi neceſſitatis cauſa, ſ. quia oneroſum erat & periculoſum portare corpus regis defuncti cum inteſtinis ad ſepulcrum patrum ſuorum qđ elegit rex hęres ſuperſtes pro inteſtinis ſepeliendis potuit adire aliam eccleſiam. Si enim defunctus præui diſſet, hoc recta ratione ordinaſſe debuiſſet, quẽadmodum ordinauit Ioſeph de ſolis oſſibus ſuis in ſepulcris patrum ſepeliendis: vt dictum eſt. Et ideo hęres ſicut bonus epieices qđ pater omiſit ſupplere potuit, iuxta artẽ phi in. v. Ethi. Si tñ non reputaret hmõi onus, & prouideret periculo condimentis aromatum ne forte ſentiretur fœtor: & aſportari faceret corpus integrum cum inteſtinis vſq; prope locum ſepulturę ad opus corporis electę, non poſſet diuidere inteſtina a corpore: & dare alteri eccleſiæ ipſa ad ſepeliendum: quia ceſſante cauſa ceſſare debet effectus, & ſicut de totis inteſtinis, ſic de parte eorũ: vt de corde. Quia poſtq̃ cor fuit aſportatum cum corpore vſq; prope locum ſepulturæ: & ſic hęres facere diſpoſuit: non licuit ipſum cor dare ſepeliendum alteri eccleſiæ: nec etiam prius dare alicui: vt ſic deferretur ad ſepeliendum alibi: nec licuit ad hoc regem iuuenem inducere, immo ſi cõmode potuiſſet abſq; ſumma neceſſitate corpus integrum cum inteſtinis detuliſſe, hoc facere debuiſſet: voluntatẽ patris ſui extremã charitatiue adimplendo: nec expenſis ad hoc faciendum peperciſſe, quẽadmodũ Ioſeph non legitur inteſtina de corpore patris ſui Iacob extraxiſſe: q̃uis inter diem mortis Iacob & diem ſepulturę fluxerunt dies plurimi. ſecundum enim q; legitur Geñ. l. præcepit Ioſeph ſeruis ſuis medicis vt aromatibus condirent patrem: quibus iuſſa complentibus tranſierunt. xl. dies: & fleuit eum Aegyptus ſeptuaginta dies: & hoc anteq̃ Ioſeph accipe

Ad tertium ret iter aſportãdi corpus in terram Chanaan: quæ bene diſtabat ab Aegypto itinere. xl. dierum. AD R tertium q; ſecundum iura ciuilia ibi cẽſetur locus religioſus & videt corpus ſimpliciter eſſe ſepultum vbi ſepultum eſt caput: ergo multo fortius vbi caput cum multis aliis membris: Dicendum q; hoc dictum eſt ſecundum fictionem quandã iuris ciuilis, ſed ſicut ius ciuile habet ſuam fictionẽ ſic & ius naturale. Ius enim ciuile quia iudicat principaliter ſecundum ea quæ apparent publico iudicio humano: & quia in capite ſunt ſenſus omnes: ideo ſecundum ius ciuile magis nobile & principale membrum totius corporis iudicatur: & corpus cenſetur eſſe ſepultum vbi ſepultum eſt caput: nec reputat reſidui corporis ſepulturam. Iuxta hoc quod dicit Ambro. ſuper illud pſal. Vide humilitatem meam & eripe me. Reciſo capite reliqui corporis trũcus beſtiarum corpori comparatur, ſepelitur enim ſine decore corpus. In capite etenim vigor vitæ. In capite eſt gratiæ venuſtas. & hoc quia in eo primo apparent opera vitæ & ſenſus: & apparenter ab ipſo procedunt nerui & venę. Iuxta illud qđ dicit Ambro. ibidem. Caput eſt qđ fouet mẽbra omnia & dirigit atq; implet ſenſus: inde ductus venarum meatuſq; ſpiritus: ſanguinis vires in totius corporis partes deriuantur. Ius vero naturale quia iudicat ſecundũ dictamẽ naturę: & in corde principium eſt & ſedes animæ ſecũdum q; dicit philoſophus in de animalibus. Membrum diuinum eſt cor & eius inhabitator eſt anima: & a corde eſt primum principium vitę & motus & ſenſus: quo vita manifeſtatur in viuentibus, et in ipſo vltimo deficiunt: et primo formatur: et poſt ipſum cætera membra quæ fundantur in ipſo: vt lineæ ductæ ad circunferentiam in centro: et ab ipſo oriuntur venæ et arteriæ quæ ſunt delatrices in ſanguine ſpirituum et virium animæ ad cætera membra corporis: vt determinat philoſophus ibidem: idcirco ſecundum ius naturale magis nobile et principale membrum eſt cor et corpus cenſendum eſt potius ſecundum fictionem iuris naturalis ibi eſſe ſepultum, q̃ vbi ſepultum eſt caput: et reputari debet reſidui corporis ſepultura abſq; corde fore ſine decore. Vnde et potius cenſendum q; ibi reſurget homo vbi cor ſepultum eſt, delato ad cor toto reſiduo corporis: &

eidem compaginato ibidem potius q̃ econuerſo. vt enim dicitur Ezech. xxxvii. vbi loquitur propheta de reſurrectione: in commotione diei nouiſſimę dicitur. Ecce commotio: & acceſſerunt oſſa ad oſſa, vnũquodq; ad iunctuam ſuam: & eſt illa iunctura in corde ſicut in centro: in quo viget aĩa & a quo inchoatur motus aĩalium progreſſiuus; vt habitum eſt ſupra: & ſic ſecũdum fictionem iu

S ris naturalis potius cenſendum eſt corpus regis eſſe ſepultũ apud fratres q̃ apud monachos. AD quartũ: q; ſecũdum iura ciuilia princeps poteſt mutare tumulos &c. Dicendũ q; argumẽtũ falſum ſupponit: quia nõ inuenitur i iure ciuili q; princeps poſſit mutare rationabilẽ volũtatẽ defuncti, vel totum corpus vel partẽ corporis alibi ſepeliendo. Sed ſi corpus iam ſepultũ debet tranſferri de loco ad locum: hoc debet fieri auctoritate principis vel rectoris prouincię. & gloſſa ordinaria exponit id eſt papę vel epiſcopi. Et quicqd dicant de hoc iura ciuilia: hoc eſt cõtra iura canonica: quę diſtricte prohibẽt ne pſonę ſeculares diſponãt de reb⁹ eccleſiaſticis. Quare cũ in oĩbus rebus corporalibus nihil habet eccleſia pretioſius q̃ reliquias fideliũ: quos oẽs ſanctos reputam⁹ poſtq̃ in fide catholica deceſſiſſe credũtur: quia illas reſurrecturas reſurrectione glorioſa credimus reſumptis aĩabus: & pr animas gloria pfrui ſempiterna: nihil ergo circa reliquias corporũ fideliũ defunctorũ in eccleſia vel in cimiterio ſepultorũ habent oĩno principes diſponere: nec corpora tumulata propria auctoritate de tumulo in tumulũ tranſmutãdo: ſicut nec corpora nõ tumulata eorũ qui certas ſe- Ad quartũ.

T pulturas elegerũt, partiẽdo, & diuerſis eccleſiis ea tumulãda tradẽdo. AD quintũ. reges prędeceſſores noui regis inteſtina prędeceſſorũ ſuorum & vxorũ in longinquis partibus morientiũ partiri conſueuerũt &c. Dicẽdum q; ſi decedentes elegerunt ſepulturã p corpore ſuo in certo loco: niſi magna neceſſitate & rationabili de cauſa inteſtina a corpore ſeparare alibi ſepeliẽdo nec debuerũt, nec potuerũt, nec quęcũq; cõſuetudo in hoc daret eis ius ſuper hoc: quia non eſſet conſuetudo ſed corruptela: intromittendo ſe de rebus eccleſiaſticis diſponẽdis, niſi in caſibus a iure vel ex priuilegio ſibi cõmiſſis. Quę rationabilis cauſa ſi ſupueniret: poſſet ſimul ſecũdũ q; ſuperius tactum eſt, ſepelire in vna eccleſia inteſtina, vel i diuerſis partiẽdo ea. Si tamẽ cõtingeret ea vel partẽ eorum aſportare prope locum electũ ſepulturę corporis ſui ſimpliciter, ius haberẽt & habuiſſent perſonæ illius eccleſię petendi aſportatũ: & illi apud quos inuẽtum eſſet tenerẽtur reſtituere. Q; ſi aliquas expẽſas in aſportando feciſſent: fortaſſe poſſent agere ad intereſſe: vel erga hęredẽ defuncti ſi ſuis expen- Ad quintũ.

V ſis nõ fuiſſet aſportatũ, vel erga perſonas illius eccleſię. AD ſextũ q; inteſtina tota poſtq̃ data erãt fratribus ad tumulandũ, ſicut potuiſſent ea licite tumulaſſe niſi conſiliũ mutatũ fuiſſet: ſic potuerunt ea vel partẽ eorum vt cor deferre ad tumulandũ vbi modo tumulatũ eſt: Dicẽdum q; nõ eſt verum: quia dicta inteſtina non fuerunt eis data niſi ad certum actũ. ſ. tumulandi ibi: & ſtatim: & hoc propter eandem cauſam qua extracta ſunt ex corpore, propter qđ nõ potuerũt ea vel partẽ eo- Ad ſextum.

X rũ deferre vel cõferre ad alibi tumulãdũ. AD ſeptimũ reſpondẽdum eſt pr idẽ. AD octauũ patet per idẽ & per prędicta, q; reuera rex iuuenis potuit dare cor ad tumulandum vbi alia inteſtina ſunt tumulata: vel pr ſe tumulandũ in alia eccleſia ex rationabili tamẽ cauſa, vel ſimul cum aliis inteſtinis: ſed ad deferendũ prope locum vbi pater ſuus elegerat corpori ſimpliciter ſuam ſepulturam, nõ potuit dare: qa tunc ceſſaſſet cauſa quare deberet alibi ſepeliri ipm aut alia inteſtina. ſi eñ poſſent deferri ſine magno grauamine & periculo: ipſe tenebat ea deferre vſq; ad locum ſepulturæ Ad ſeptimũ & octauũ.

Y electę ſicut dictum eſt. AD nonũ: q; abbatis & monachorũ conſenſus interuenit & auctoritas ſuperiorum: Dicẽdum reſumendo ſecũdum mẽbrum diſtinctionis propoſitę in principio: q; ſi liberalis conſenſus eorum interuenit & auctoritas ſuperiorum liberaliter: ſi tamen cum hoc habuerunt auctoritatẽ cõmutandi ordinationem defuncti: reuera licite factum eſt quicqd ſuper cordis ſepultura factum eſt: nec ipſi tenẽtur cor reſtituere: nec monachi poſſunt aut tenentur ipſum repetere: quia ſupponẽdum eſt q; ſi feciſſent liberaliter, legitimã rationem diſpenſandi in hoc illi ſuperiores habuiſſent, aliter enim nõ fuiſſet legitime factũ coram deo: & periculũ delicti immineret, ſiquod in Ad nonum

Z hoc eſſet cõmiſſum, illis ſuperioribus, & illis qui eos ad hoc induxerũt quicũq; erant. ET pr hoc reſpondendũ eſt ad primã rationẽ quæ dicit, Si quis autem in caſu non cõceſſo & c. dicendo q; in hoc verbo explicatur ſolutio: cõſenſu eñ libero partis interueniente & ſuperiorũ diſpenſatione le- Ad.primũ principale.

A gitima, faciunt caſum in quo fratribus cõceditur ſepelire cor. PER idem patet ad ſecundũ: q; ſubtrahens vnum de. x. quę legata ſunt, tenetur iſtud reſtituere. Verum eſt niſi fiat de conſenſu illius cui ſubtrahitur: & hoc in rebus eccleſię ex auctoritate ſuperiorũ ſuper hoc poteſtatẽ habẽtium: ſicut ſecũdum poſitionẽ cõtingit in propoſito. Si vero cõſenſus abbatis & monachoꝝ fuit nõ liberalis: ſed coactus: & metu amittendi bona iam habita: vel nõ adipiſcendi bona adipiſcẽda: illicitũ erat coram deo quicquid erat factum, niſi ſuperiores ex legitima cauſa habuiſſent poteſtatẽ in hoc mu Ad ſecũdũ.

tandi volũtatem defuncti:etiã cõtra voluntatẽ abbatis & monachorũ.Potuerũt tamẽ ꝑ talia verba expreſſiſſe ſuum cõſenſum:licet cõtrarium habuiſſent in mente:ꝙ tali conſenſu adueniente auctoritate ſuperiorũ,abbas & monachi nullam forte haberent poteſtatẽ cor repetendi:neꝙ fratres tenerentur ipſum reſtituere.Dico quãtum ad forum eccleſię militãtis:licet coram deo & in cõſcientiis totum eſt cõtrarium.Si vero fuiſſet cõſenſus illorũ oĩno liberalis:& non ſupervenieſſet auctoritas ſuperioris:credo ꝙ nõ valuiſſet cõſenſus illorum in præiudiciũ eccleſię in cuius fauorẽ rex elegit ſepulturam : & tenerentur monachi repetere cor:& propterea illi reſtituere,vt,xxiii,q,xii. Si is qui,vbi dicit.Ea quę in nobis committuntur facile poſſumus remittere:ea vero quę in deum ſunt cõmiſſa:cum magna diſcretiõe,vbi dicit gloſſa.Sed nunqd epiſcopus poteſt remittere iniuriã illatã eccleſię?Non credo ꝙ poſſit ſolus epiſcopus remittere.Nã epiſcopus procurator dicitur eccleſiaſticarum rerũ,vt,xii,q,i,c,vlti.Vnde cũ ſit procurator conditionũ eccleſię,non poteſt facere deteriorẽ vt extra,de donationibus,c,ii,quare multo minus nec abbas cũ cõuentu: & ſic tenerẽtur monachi repetere cor:ſi tamẽ ſine ſcãdalo fieri poſſet,xxiii,q,iiii.Nõ poteſt,l,d.Vt cõſtitueret. Similiter ſi ſuperiores metu qui cadere potuit in cõſtantẽ virum,inducti fuiſſent ad adhibendũ cõſenſum verbo vel facto cordis ſepulturę:nõ valuiſſet fratribus corã deo quin tenerẽtur reſtituere:licet forte ab eccleſia ſuperioriby habẽtibus ratũ factũ ſuũ non cogerẽtur reſtituere: nec monachi poſſent repetere. Quid autẽ ſup hoc veritatis ſit,quo ad hæc q̃ in mero facto cõſiſtunt:ipſi ꝑ quos actũ eſt viderint.

Queſt,xiii. Queſt,xiiii.

SEquuntur illa quę pertinẽt ad humanã naturã & ad hoĩes generaliter.Vbi quę rebantur quædã ex parte animę:quædã vero ex parte corporis:quędam vero ex parte cõiuncti ex corpore & aĩa.Ex parte animę quęrebat vnum pertinẽs ad ſtatum eius ſupernaturalẽ:vtrũ gratia & gloria ſint idem.Et duo pertinẽtia ad ſtatum eius naturalẽ.Vnum ex parte ſuæ ſubſtãtię:vtrum ex fundamẽtis Ariſto, poſſit oſtẽdi ꝙ intellectus in oĩbus ſit vnus numero:an cõtrarium poſſit demõſtrari.Aliud ex parte operatiõis eius:vtrũ in nobis ſit aliquod intelligere abditum.

Queſt,xv. Argu. prin.

ClRca primũ arguit ꝙ gratia & gloria non ſint idẽ:quia eiuſdem habitus idem eſt actus,ſed non eſt idem actus gratię & glorię:quia ſi eſſent idẽ,cum actus glorię ſit immediate videre deũ ꝑ eſſentiã:tunc idem actus eſſet gratię:& habẽs gratiã videret deũ immediate per eſſentiã licet incõplete:ſicut gratia eſſet habitus incõpletus reſpectu glorię,ſiue gloria incõpleta,ſi gratia & gloria eſſent idem,cõſequẽs

In oppoſitũ.

falſum eſt.ergo & antecedẽs. CONtra,vnus eſt habitꝰ elicitꝰ actũ beatitudinis in diligẽdo deũ ex parte volũtatis & hic & in futuro:vt eſt habitus charitatis. ergo & ſimiliter in cognoſcẽdo,quare cum habitus quo ipſum in̄t prędenti cognoſcimus ſit gratia quædã:& quo in futuro eum cognoſcemus erit gloria,ergo &c.

Reſponſio.

DIcendũ ꝙ q̃uis aliquando ſolet appellari gloria obiectũ in quo beati gloriantur:ſcdm ꝙ dicitur in pſal.Gloria mea tu es: Aliquãdo actus videndi ſiue cognoſcendi deum. Hiere,ix,Qui gloriat ĩ hoc glorieť:ſcire & noſſe me:Aliquãdo delectatio cõſequẽs,Eſa,lxvi.Delitiis affluatis ab oĩmoda gloria eius: hic tamẽ ſolũmodo ſumit pro habitu:& hoc principaliter ex parte intellectꝰ:de quo eſt maior dubitatio q̃ de habitu ex parte volũtatis.Ex parte eñ volũtatis habitꝰ eſt charitas quo diligimus deũ & in prędenti & in futuro:nõ ſic autẽ ex parte intellectꝰ eſt aligs habitus quo in prędenti deũ videmus,& in futuro videbimus.Vnde eſt quæſtio vtrũ ſit in futuro aliquod lumẽ glorię beatis infuſum differens ꝑ eſſentiã a gratia quæ habetur in prędenti ſine tali lumine qđ gloria appellatur.Eſa,lx,Venit lumẽ tuũ:& gloria dñi ſuper te orta eſt.Et eſt hic ſupponẽdum ſecundũ ꝙ alibi determinauimus:ꝙ gratia gratũ faciens exiſtẽs ꝑ ſe in eſſentia animę ipſam in bene eſſe ſupnaturali perficiens & reddens deo gratã,ab eſſentia redũdat in potentias:& eas perficit ſecũdum diuerſitates potentiarũ,ſecũdum diuerſas rationes diuerſarũ virtutũ:quẽadmodum lux infundẽs ſe in ſubſtantiã nubis ſub ratione lucis ꝑ diuerſam diſpoſitionẽ in diuerſis partibus eius diffundit ſe ſub ratione diuerſorũ colorũ vt patet in iride.Vt ſcdm hoc in re gratia & virtus gratificans ſint idem:& differant ſola ratione.Et eſt donũ charitatis vt perficit voluntatẽ ad actum ſupernaturalis volũtarii amoris:& intellectũ ad actũ ſupernaturalis intellectualis cognitiõis.Et hoc poſuimus ibi,quia ad hoc qđ fieri poteſt ꝑ pauciora non ſunt expetẽda plura. Finaliter nõ reſtat hic videre niſi an gratia perficiens totam animã ſecundũ dictũ modum ſufficiat ad perficiendum eam in patria ſicut hic in via. Quia ſi ſic:ponẽdũ eſt ꝙ gratia & gloria ſint idem.Sin autẽ,ponendum eſt ꝙ ſint diuerſa.Et dicunt aliqui ꝙ cognitio dei in via & in patria oĩno alterius & alterius rationis eſt.Potẽtia autẽ cognitiua quę diſpoſitione eget ad actum cognoſcẽdi ſicut indiget intellectus ad cognoſcẽdum deũ,ſecũdum diuerſitatẽ actuum diuerſimode debet diſponi.debet ergo eſſe alia diſpoſitio intellectus in via & in patria.Cũ ergo diſpoſitio patrię eſt gloria:& diſpoſitio vię eſt

gratia:gloria igitur & gratia nullo modo poſſunt eſſe idẽ.Quẽadmodum ergo diuerſi ſunt habi-
tus ſcientiales:quibus ex diuerſis ſcientiis habent diuerſa media ad cognoſcendũ eandẽ concluſio-
nem:puta terræ rotũditatẽ per mediũ naturale & geometricũ:ſic ſunt diuerſi habitus gratię quí-
bus diſponit intellectus ad cognoſcendũ deum:nõ niſi ſub ænigmate in preſenti: & reuelata facie
in futuro.Et quia voluntas ſequitur intellectum:ideo etiam requirit in volũtate diuerſus habitus
ad diligẽdum in patria,alius ab eo quo diligit in via.Et dicũt ꝙ quẽadmodum gratia exiſtẽs in eſ
ſentia animę redũdat in potẽtias animę: & ſic totam animã perficit in preſenti:ſic habit⁹ glorię eſt
in ſubſtantia animæ, redundans in oẽs potentias animę, pro quãto ſunt participes beatitudinis,&
ſic pficit totã animã. Sed ſi ita eſſet,ſicut in vita preſenti nõ haberẽtur ī anima habit⁹ glorię:quia
ſupflueret:cum actus eius in preſenti nõ habeat exerceri : ſic in vita futura non haberẽtur in ani-
ma habitus gratię:quia eius actus nõ haberẽtur ibi:& ſupflueret ponere habitus vbi non poſſunt
D exerceri act⁹.Pręterea qualitercũq; res ſe habeat ex pte ītellectus:nõ ſic ſe habet vt dictũ eſt ex par-
te volũtatis,actus em̃ diligendi nõ eſt alius & alius in quocũq; ſtatu: quia nõ eſt virtus ab obiecto
paſſa,ſed ſeipam faciens in obiectũ,vt habitum eſt ſupra.Et ideo ſicut quãtum eſt ex parte ſua nõ
eſt alterius rationis quo ad informari actione volitionis,& quo ad id quo ſeipſam habet informa-
re:ſic nec eſt alia & alia actio volendi obiectum:qualitercũq; in intellectu preſentet ſiue in ęnigma
te ſiue aperte. Vnde etſi voluntas ſequit intellectum in hoc ꝙ nõ poteſt velle niſi cognitũ: non ta
men ad diuerſum genus cognoſcẽdi ſequitur diuerſum genus volendi,& differt ſolũ penes perfe-
ctum & imperfectũ : vt bonum perfectius cognitũ perfectius diligatur.Si ergo ex parte intellectus
nõ ponitur habitus glorię diuerſus ab habitu gratię niſi propter diuerſum genus cognitionis:id-
circo ecõtra ex parte volũtatis non debet poni alius & alius:ſed ſufficit idem propter idẽ gen⁹ vo
lendi,& differens ſolũ ſicut perfectũ & imperfectũ:vt ſicut charitas imperfecta in via quæ volunta
tem impfecte eleuat:& aſſiſtẽte & cooperãte principaliter ſpũ ſancto vt charitate increata elicit actũ
volendi gratuitũ licet imperfectũ:ſic charitas perfecta in patria volũtatẽ eleuet perfecte,& ſpũ ſan-
E cto principaliter operãte eliciat actum volẽdi glorioſum perfectũ. EX parte autẽ intellectus ſecus
videtur:qm̃ licet ex parte voluntatis nõ inuenitur vt dictum eſt niſi vnus modus volendi:ex par-
te tamen intellectus inuenitur triplex modus cognoſcendi,ſ.credendo per fidem:intelligendo ꝑ ſa-
pientiam,noie ſapientię cõprehendendo oẽs habitus cognitiuos:& videdo per deitatis claram pra-
ſentiam.Quare cũ actui credendi qui non manebit ſicut nec fides propter repugnantiã eorum ad
apertam viſionẽ,ratione imperfectionis ex parte ęnigmatis ei annexę,ſuccedet actus videdi:ad quẽ
non ordinatur elicitiue habitus ſapientialis:quia eſt per ſe ad eliciendũ actum intelligendi:& idem
habitus non eſt ad diuerſos actus elicitiue:cum omnis actus maxime ſupremus & nobiliſſimus re
quirat habitũ diſponẽtem potẽtiam & aptãtem ad actum:ſi.n.requirit in actibus inferioribus pro-
pter eorũ excellentiam qua excedunt ſtatũ naturę: multo fortius in actu ſupremo qui ſumme ex-
cedit ſtatum naturæ:neceſſe eſt ergo ponere habitũ manẽtem euacuata fide,diſponẽtẽ & eleuantẽ
intellectũ ad viſionẽ glorioſam:qui ſit lumẽ aliqđ ſupernaturale qđ appellat lumẽ glorię:vt ſecun-
dum hoc ꝓpter actũ intellectus lumẽ iſtud non ponatur in ſubſtãtia animę:qua ſufficienter diſpo
nitur per gratiã & aptatur ad omnẽ perfectionẽ recipiendam per actus in ſuis potentiis:ſicut vo-
luntas ſufficiẽter diſponit habitu creatę charitatis: ſed ponatur ſolũmodo in potentia intellectiua
ad perficiendũ ipſam ſecũdum dictum modũ.Et ideo quia a radice gratię exiſtẽtis in ſubſtãtia ani-
mę nõ redũdat lumẽ iſtud in intelligẽtia: ſed immediate illi a deo infunditur : propterea dicũt ꝙ
F gloria et gratia non ſunt idem. IN dicto iſto non video aliquã neceſſitatẽ,cũ em̃ lumen iſtud nõ
intelligitur poni niſi ꝓpter actum videndi:conſtat autem ꝙ actus videndi nõ elicitur in intellectu
ex habitu aliquo:quia habitu vti poſſumus quãdo volumus: et ſic abſq; preſentia diuinę eſſentiæ
ſe manifeſtãtis ex habitu illo poſſet elici actus vidẽdi: qđ falſum eſt:immo ipſa ſola preſentia lumi
nis increati elicit in intellectu actũ hunc videndi,ſcđm ꝙ alibi euidẽtius declarauimus:et ſic lumẽ
iſtud glorię nõ oportet ponere ad diſponẽdum potentiã in eliciendo actum videndi: ſi ergo pone-
re ipſum ſit neceſſe:hoc nõ erit niſi ad diſponẽdum potentiam in eleuãdo eam:per hoc eam aptan
do vt preſentia diuinitatis eliciat in ea actũ videndi.Ad qđ faciendũ vt videtur ſufficit habitus ſa
pientię:quẽadmodũ ex parte volũtatis ſufficeret habitus charitatis ad eleuandũ: etſi nõ ſufficeret
ad eliciendũ:nec etiã in eliciẽdo aliqd cooperareť.Nec vt videť ꝓpter aliud oportet ponere habitũ
ſapientię in patria,actus em̃ intelligendi credita pro ſtatu vię:qa non erat niſi ex fidei ſuppoſitione
in fundamẽto vt alibi declarauim⁹,nõ manet in patria: ſicut neq; fides: licet maneat actus intelli-
gẽdi naturalis:niſi ponat habere alium actũ intelligẽdi in patria q̃ habuit ī via ex fundamẽto fidei

aut forte eũdẽ ſcdm aliũ modũ. Vñ licet habit⁹ ſapiẽtię nõ ordinaꝫ ad actũ vidẽdi ī patria ī elicien
do: neq; ad actũ intellígẽdi eliciẽdũ quẽ eliciebat ī via: aut nõ ſcdm eũdẽ modũ: ordinaꝫ tñ ad actũ
vidẽdi ī eleuãdo potẽtiã, & aptãdo eã vt ſit idonea ad recipiendũ illũ: etſi ī eo q; ordinaꝫ vl' ordina
bilis eſt ad actũ aliquẽ eliciẽdũ aliũ ab actu vidẽdi: vocẽꝫ habit⁹ ſapientię: in eo tñ q; ordinaꝫ eleua
tiue ad actũ vidẽdi: nõ nominaꝫ niſi habit⁹ glorię. Qđ mihi videꝫ potius ponẽdũ: & ſcdm hoc dicẽ
dũ q; idẽ ſunt gr̃a & gl'ia: quia glorię lumẽ nõ eſt niſi pfectus habit⁹ ſapiẽtię: q̃ nõ eſt niſi gr̃a redũ
dans de eſſentia aĩæ in potẽtiã intellectiuã. Si tñ cũ hoc ponaꝫ lumẽ ſuperius qđ glorię lumẽ appel
Ad arg. pri. laꝫ, nõ ptinaciter reſiſto: neceſſitatẽ tamẽ nõ video. & ſcdm hoc cõcedẽdũ eſt ſcdm argumẽtũ. AD
primũ in oppoſitũ q; gr̃a & gl'ia nõ ſunt idẽ: qa actus glorię nõ eſt act⁹ gratię. Dicẽdũ q; act⁹ dicit G
glorię vel qa eſt actus q; eſt ipſa gl'ia: vel qa eſt actus a gl'ia elicitus. Et ſil'iter poteſt dici actus gratię
dupliciter, ſumendo actum glorię primo modo eſt ip̃m videre: quia ipſe actus eſt ipſa gloria ſcdm
vnũ modũ vt iã ſupra dictũ eſt: & act⁹ gr̃ę illo eodẽ modo nõ eſt videre vt ꝓcedit obiectio: ſed ſolũ
modo gratificare animã deo. & ſic verũ eſt q; actus gl'ię & gratię nõ ſunt idẽ: nec gr̃a & gl'ia. Actus
gl'ię ſcdo mõ ſumẽdo ly gl'ię dicit ip̃m videre: qa eſt habitus q; dicit gl'ia ſcdm aliũ modũ ſup̃ tactũ.
Iſto aũt mõ gl'ię idẽ ẽ act⁹ gl'ię & gr̃ę: qa idẽ ſũt habit⁹ cui⁹ act⁹ ẽ videre nõ elicitiue: ſic em̃ p gr̃am
ī pſenti viderem⁹ deũ, licet impfecte vt ꝓcedit obiectio: ſed eleuatiue ad quẽ eleuat ip̃fecte ad vidẽ
dũ deũ ī pſenti impfecte & ī trãſitu, ſi ſe vellet manifeſtare: quẽadmodũ viſus fuit a paulo ī raptu.
Sed p̃fecte eleuat in vita futura ad vidẽdum deum pfecte ī pmanẽtia: quẽadmodũ videꝫ a beatis.

Queſt. xiiii. Reſponſio. Circa ſecundũ nullũ ꝓponebaꝫ argumentũ. Dico tamẽ nõ dubitãdo qn ſinguloꝝ
ſint intellect⁹ ſiue animę rationales: ſed dubitationem ſupra ſentẽtiã Ariſtotelis
circa hoc: aliis dicentib⁹ q; ſenſit vnũ intellectũ eſſe in oĩbus: aliis q; multos, per
tractãdo. In primis mihi videꝫ nõ eẽ mirũ q; hoĩes dubitãt qd ſenſit Ariſtoteles H
ſup̃ his duob⁹, ſan intellect⁹ ſit forma & act⁹ corporis: & an ſit idẽ numero ī di
uerſis: an ſinguli ī ſingulis. Immo vt arbitror ipſemet ſemp ſup̃ illis ī dubio fuit:
nec vnq; pro ſuppoſito q̃ſi pr̃icipio habuit q; intellect⁹ vnus ī oĩb⁹ ſuit: neq; q; diuerſi in diuerſis:
neq; q; eſſet forma & actus ſubſtãtialis corporis: neq; q; nõ eſſet: ſed iter vtrũq; horũ fluctuãs: mo
do p vna pte modo p alia, apparẽtia ꝓtulit: ſcdm q; qdã expoſitorũ ei⁹ tã greco rũ q̃ arabicorũ ex
ponũt eũ in oĩb⁹ dictis ſuis p vna pte: & alii p alia. qa em̃ dubitãs fluctuat nõ tãtũ dicit p vna pte,
cui forte magis adhęret: qn cũ hoc plurima alia dicit q̃ apparẽr eſſe p parte cõtraria ipſa veritate
cõtrariãte coact⁹. Vñ nec ex nudis ꝓpoſitiõib⁹ q̃ mõ videnꝫ ſonare p vna pte magis, modo p alia:
nec ex dictis expoſitoꝝ eius ſed ex fundamẽtis eius de quib⁹ nulli dubiũ eſt qn ea p intentionẽ ſta
tuit, inſpiciendũ eſt qd ſup̃ prẽmiſſis ſentiat: aut ſaltẽ cui parti magis cõſentiat, etſi de altera par
te certus nõ fuerit. Vbi eſt aduertẽdũ q; cõſideratio de aĩa hũana ad duplicẽ ſcientiã in phĩa perti
net, ſad naturalẽ & ad Metaphyſicã, ſcdm em̃ q; dicit ī ſcdo Phyſic. Phyſicũ oportet cognoſcere ſpe
ciem quẽadmodũ medicũ neruũ: & fabrũ æs: vſqueq; cauſa vniuſcuiuſq;: & circa hoc q̃ ſunt ſepatę:
quẽadmodũ ſpẽs: in materia aũt, hõ em̃ generat hominẽ & ſol: quõ autẽ hęc ſepabilis & qd ſit: phĩę
primę determinare op⁹ eſt. Hoc eſt dicere, q; naturalis phĩs cõſiderat formã ſepatã, ī materia tñ exi
ſtẽtẽ vſq; ad terminũ aliquẽ determinatũ ſcdm cauſam finalẽ ītẽtiõis ſuę: quẽadmodũ medic⁹ cõſi
derat neruũ inquãtũ ptinet ad ſanitatẽ q̃ eſt finis ei⁹: & ſil'r faber æs ĩquãtũ ptinet ad artificiatũ ex
illo. Et eſt ille termin⁹ phĩ naturalis circa formã partĩ ſepatã & ptim̃ ī materia exiſtẽtẽ: cuiuſmodi
eſt aĩa rõnalis: q̃ eſt forma hoĩs ſcdm q; eſt terminus gñatiõis dãs hoĩ eſſe: & q̃ ad hoc ptinet ad cõſi
derationẽ naturalis. Inquãtũ vero eſt ſepata ſcdm virtutẽ ītellect⁹ q; ꝓpri⁹ eſt hoĩ: ptinet ad cõſide
rationẽ Metaphy. ſm q; dicit. xii. Metaph. Cauſę mouẽtes ſũt q̃ ꝑcedũt, hęc aũt ſunt ĩſimul, ſicut hõ
eſt ſan⁹: ſanitas & hõ ſunt inſimul. Si aũt aliqd remanet ī poſtremo q̃rendũ eſt de hoc. Si em̃ aĩa ta
lis eſt diſpoſitiõis nõ tota ſed intellect⁹: totã em̃ forte eſt ipoſſibile. Hoc eſt dicere, q; cauſę mouẽtes
pręcedũt gñatũ: forma aũt eſt ſimul cũ eo: qa nõ prius habet eſſe hõ ſan⁹ q̃ habet eſſe ſanitas eius.
ſed ſi aliqua remanet ſine eo cui⁹ eſt forma de hoc q̃rẽdũ eſt. ſi Metaph. Nota q; dicẽdo ſi talis, non
aſſerit q; ſit talis & q; maneat poſt hominẽ: licet aſſerat q; non ꝑcedat: ſuppoſito tñ q; ſit forma &
act⁹ ſubſtãtialis materię. Ex q̃ prio euidẽs eſt ip̃m nõ aſſerere q; ī hoĩe ſit aliq̃ forma q̃ manet hoĩe I
corrupto. Qđ ergo q̃rit. iii. de aĩa. Vtrũ aũt ītellect⁹ ſeparat⁹ a magnitudine ītelligat aliqd ſepatũ:
ſub dubio ꝓponit: ſicut & illđ prio eiuſdẽ. Si eſt aliqd aĩę opertũ aut paſſionũ ꝓpriũ: cõtĩgit vtiq; ſe
parari. ſi vero nullũ eſt ꝓpriũ ipſi⁹: nõ vtiq; erit ſepabilis. Scdo vero euidẽs eſt ex eodẽ ipſum nõ aſſe
rere ītellectũ eſſe formã & actũ materię. Ex qb⁹ tertio vlteri⁹ nõ eſt euidẽs: an poſuerit ītellect⁹ plures
pluriũ: vel vnicũ ſingulorũ. Si em̃ ſenſiſſet q; nõ eſſet actus & forma materię ſed oĩno ab ea ſepara-

tus:ex fundamẽto ſuo qđ ĩdubitãter poſuit q̃ ſub eadẽ ſpẽcie nõ pluríficanť indíuídua niſi p̃ mate
ríã:vt iã declarabíť:neceſſe habebat ponere q̃ ſinguloꝝ nõ ſint ſinguli intellect⁹,ſed vnícus oĩm:&
ecõtra ſi ſenſiſſet q̃ eſſet actus & forma materíę: ex fundamẽto quo poſuit q̃ ſpẽs exiſtẽs ĩ matería
vt forma & actus ei⁹ pluríficať ſcđm pluríficatíonẽ materíę vt iã declarabíť:neceſſe habebat pone-
re q̃ ſinguloꝝ ſinguli ſint intellect⁹. Quare cũ euidẽs eſt q̃ nõ aſſeruit ĩtellectũ eſſe formã & actũ
materíę:nec etiã negauit:ſilr euidẽs eſt q̃ nec aſſeruit ĩtellectũ eẽ vnícũ oĩm hoĩm nec ſingulos ſin-
K gulos. Vñ null⁹ põt certitudínalit cõiecturare ſi Ariſto.cõcluſionẽ cõceſſiſſet,aut rõni reſpõdiſſet
qua p̃bať q̃ nõ ſint ſinguli ĩtellect⁹ ſingulorũ:qa cũ ĩtellect⁹ ppri⁹ manet ſcđm veritatẽ q̃libet hoĩe
corrupto:& ſcđm Ariſtotelẽ ponentẽ mundũ ẽternũ,ínfíníti hoíes p̃ceſſerũt:ergo nũc eſſent ĩfiniti
íntellect⁹ ſimul manẽtes & exiſtẽtes.Nec põt aliqs ſupponere qđ Ariſtote, reſpõdiſſet:qa nõ habeť
ab ipſo q̃ aſſertíue poſuerit ĩtellectũ eſſe actum materíę,& pluríficari p̃ ípam atq̃ manere ĩ poſtre
mo:qa ſi hoc poſuiſſet,neceſſe eſt ipm cõcedere cõcluſionẽ.ſi autẽ nõ poſuiſſet:negaſſet illã q̃ dícit
q̃ hoĩe corrupto manet aliqs ĩtellect⁹ ꝑrius ei⁹ poſt ipm.Cõcluſionẽ aũt dictã nõ cõcederet niſi ſe
cũdũ modũ q̃ dícit Algazel ĩ Metaphyſica ſua: q̃ ĩ quo fuerit mltitudo ſine ordine,ſ.eſſentiali: infi
nitas nõ remouet ab eo:ſicut nec a motu cęli,nec ab aĩab⁹ manẽtib⁹ poſt corpa. qm̃ eo q̃ vna earũ
nõ eſt cã eẽ alteri:nõ eſt ordo earũ eẽntialis:q̃ remoto aĩa deſinat eẽ aĩa:ſed ſiml' ſũt ĩ natura ĩ eſſen
tíis ſuis ſcđm q̃ ſunt eſſentię:lícet accídẽtaliter vna p̃cedit alterã ſcđm tẽpus creatíõis ſuę.Sed re-
uera modũ iſtũ nõ poneret Ariſtote,quía níhil taliũ poneret eẽ nouũ,vt iã videbíť. Vñ vt arbitror
lícet Ariſto.in ordinatís accídẽtalit nullũ eẽt íncõueníẽs ſucceſſíue ĩ ínfínítũ ire ſiue ante ſiue poſt:
ſicut nõ eſt ĩcõueníẽs diuiſionẽ cõtínuí p̃cedere ĩ ĩfínítũ ſcđm diuiſionẽ & augmẽtũ p̃ diuiſi appo
ſitionẽ:magnũ tñ eẽt íncõueníẽs ei ponere hmõi ĩfinita ſiml' eẽ ĩ actu: ſicut ẽ ipſi íncõueníẽs pone-
re cõtínuũ actu eẽ diuiſũ ĩ ĩfinitũ:& eẽ aliqd actu ĩfinitũ ex ílloꝝ appoſitíõe.iíi.Phyſi. Ex q̃ clare pa
tet q̃ Ariſto.nũq̃ ĩ phía naturali aſſertíue poſuit q̃ aĩa ſepabílis eẽt forma hoĩs:qa ſi hoc ĩ natura-
lí phía poſuiſſet,nũq̃ in Metaphy.in qua ſupponit determinata ĩ phía naturali: ſub cõditiõe ꝑpo-
L ſuiſſet. VLteri⁹ qa ex qbuſdã aliís fundamẽtís ſuís claret q̃ forma nõ eſt vna ſpẽcie & plẽs nũero
niſi p̃ materiã:dícẽte ípo.xíi.Metaph. Vnũ nũero plura,habet materiã.&.viíi.eíuſdẽ. Oẽ qđ nõ hẽt
materiã,vnũqđq̃ eoꝝ ſtatim eſt vnũ.Nec põt dici q̃ ipſe definite poſuit multiplicari p̃ materiã:nõ
quę eſt aliqd eſſentię ſuę:hoc eĩ exꝑſſe negauit:ſed cui⁹ ípa eſt act⁹:quẽadmodũ Auicẽ.determinat
aĩas pluríficari ſcđm corpora:qa vt dictũ eſt nec ípe plane determinat q̃ ipſa eẽt act⁹ corpis. Vñ qa
hoĩs act⁹ nõ eſſet ĩtellígere níſi qa ĩtellect⁹ ĩ aĩa eſſet forma ei⁹:ſicut Ariſto.hoc nõ aſſeruit,iuxta il
lud.Dico aũt intellectũ quo ĩtellígit aĩa:ſi aũt eſt aliqđ primũ quo intellígam⁹ &c.ſic nec plane de
terminauit quõ hõ ĩtelligit. Vñ & cũ tres ſint vires aĩę pricipales,vegetatiuũ,ſenſitiuũ,ĩtellectiuũ:
vtrũ intellect⁹ differat ab aliís ſubiecto : vt.ſ.nõ ſint in eadẽ ſubſtãtia aĩæ:an ſit idem illís ſubiecto
& ſint ſicut trígonũ ĩ tetragono:ĩdeterminatũ relíqt.Hínc & qñ definiẽs aĩam díxit:q̃ aĩa eſt act⁹
prim⁹ corpis organící:dícit nõ determinãdo de ĩtellectu ſic eſſe:niſi ſi forte eẽt act⁹ corpis,ſicut ſũt
alię vires ĩ brutis & vegetabílib⁹,ꝑpter qđ ſubdit. Si oportet aliqd cõe ĩ oĩ aĩa dicere &c. vt ſupra.
vbi expoſitũ eſt quõ ĩ veritate ſic eſt ponẽdũ íntellectiuã aĩam eſſe formã ſubſtãtialẽ hoĩs.Q̃uis.n.
Ariſt.nõ definiuit an aĩa ſit forma ſubſtãtialis hoĩs:ín q̃ ſunt vegetatiuũ,ſenſitiuũ,ĩtellectiuũ:ſicut
trígonũ ĩ tetragono:& q̃ p̃ ſubſtãtiã ſuã ẽ forma & pfectío corpis organící:ſenſitíuo & vegetatíuo
pfectío organoꝝ exiſtẽs:& ío nõ ſepabílis:ĩtellectíuo vero nulli⁹ organí exñs pfectío:& ío ſcđm hoc
ſepabílis:oía tñ q̃ determinat de aĩa hũana:determinat ac ſi eſſet de ſua mẽte certiſſíme q̃ eſt vera
M forma ſubſtãtialis hoĩs:& tot aĩę q̃t hoĩes.Quía tñ níhil certí de hoc tenuit de aĩa cui⁹ potẽtía eſt
ĩtellect⁹: l⁊ certíſſíme tenuit q̃ ĩ hoĩe eẽt aĩa,cui⁹ potẽtía eẽt vegetatiuũ & ſenſitíuũ,ſiue ĩ eadẽ aĩa
ín q̃ cũ íllís eſt ĩtellectiuũ,ſiue ĩ alía,nõ exiſtẽte aĩa forma hoĩs ĩ q̃ eſt ĩtellectiuũ:ſed ſi habeat aliquẽ
ordínẽ ad hoĩem,hoc eſt ſicut nauta ad nauẽ:totũ ſub cõdítíõe díxit,ſicut eſt íllđ. Q⁊ qđẽ ígiť no ſit
aĩa ſepabilis a corpe:aut ꝑtes q̃dã ipſi⁹:ſi partibilis apta nata eſt:non ĩmanifeſtũ.q̃rũdã eĩ ꝑtiũ act⁹
eſt ípárũ.At vero ſcđm q̃ſdã níhil ꝓhibet:ꝑpter qđ nulli⁹ corpis ſunt act⁹,propter qđ ſubdít ĩferi⁹
De íntellectu autẽ & pſpectíua potẽtía níhil adhuc manifeſtũ:ſed videť genus alterũ eſſe.& hoc nõ
ſcđm q̃ dícit Cõmẽta.q̃ dicta definitio ęquoce cõueníat aĩę intellectíuæ cũ aliís:ſed vt ſubdit,pro-
pter cõtígere ſepari hoc ſicut ꝑpetuũ a corruptibílí:& hoc nõ ſolũ cũ aĩa ĩ qua ẽ a corpe,ſed ab aliís
partib⁹ aĩę:nc ſeparatę cũ aĩa habeãt actus ſuos ſicut habet intellect⁹ ſuũ,propter qđ ſubdít.Relíquę
autẽ partes aĩę manifeſtũ q̃ nõ ſepabíles ſunt.Sed de ſeparatíõe ea q̃ íllę nõ ſint ĩ eadẽ ſubſtãtia aĩę
cũ ĩtellectu:an q̃ ſint ĩ eadẽ,differẽtia ſola rõne:hoc relíqt ſub dubío,vbí dicit.De ĩtellectu aũt & per
ſpectíua potentia níhil adhuc manifeſtũ.& cũ ſubdít ínferi⁹.Síue ſepabílí exiſtẽte.ſ.ab aliís ptib⁹:ſiue
nõ ſeparabílí ſcđm magnitudínẽ ſed ſcđm rõnẽ.& determinat differẽtiã quãtũ ad modũ opẽrãdí ĩtel

lect⁹ ab aliis qđlibet mẽbrorũ ponat:vt patet iſpiciẽti literã:vt dubitationẽ oĩno dimittat inſolutã.

Reſpõſio ex ſen.auctoris

N Ex dictis igitur mihi videtur plane reſpondendũ eſſe ad queſtionẽ pro prima eius parte dicẽdo ꝙ ex dictis ſuis in eis quę determinat de aĩa vt naturalis philoſophus,bene poſſet oſtẽdi ꝙ intellectus ſit actus & perfectio corporis:& in veritate iudicãdũ eſſet ꝙ hoc opinat⁹ fuiſſet Ariſtoteles niſi ſub cõditione ꝓpoſuiſſet ſuã determinationẽ,quã indeterminatã relinqt.ſuppoſito eĩ ꝙ eſt act⁹ corporis vniuoce ſicut alię potẽtię:ꝓter hoc ꝙ illę ſunt eductę de potẽtia materię: intellectus autẽ ab extrinſeco:veritatẽ tetigit in eis q̃ de aĩa dixit:& ꝙ talis eſſet ſuppoſuit in tota ſua determinatione,licet nõ determinauit.Reuera debuit ſupponere ſi aliquid de ĩtellectu determinaret,aliter ſicut naturalis ꝓhus nõ debuiſſet de ĩtellectu determinare.Quare cũ nõ poſſet poni ĩtellect⁹ forma ſubſtãtialis hoĩs vel corporis niſi ipſi appropriaret:ſequit illis ſuppoſitis ꝙ ex dictis ſuis poſſet eadẽ rõne oſtẽdi ꝙ ſinguli ſint intellectus diuerſoꝝ:niſi ex cõditione & ſuppoſitiõe determinationẽ ſuã ꝓpoſuiſſet:qa ſi actus corporis eſſet,ꝓ corpus indiuiduari poſſet.Si vero reſpiciam⁹ ad alia fundamẽta ſua magis generalia:videlicet de mũdi æternitate:& hominũ infinitate pręcedentiũ,& intellect⁹ in corruptionẽ & ꝑmanentiã poſt corpus:ex quo ſequit ꝙ iã eſſent infiniti intellect⁹ ſimul exiſtẽtes qđ vt dictũ eſt,nullo modo ęſtimo ipm poſuiſſe:cõſiderando etiã ꝙ firmiter ponit ꝙ nihil noui poteſt fieri in mũdo niſi mediante motu cæleſti:& ꝙ aĩę humanę nõ generant ex materia naturaliter mediãte motu cęleſti:nullo mõ potuit ponere aliquã animã nouã licet corpa ſint noua.Et ſic ſi aĩa eſſet actus corporis:& ſinguli haberẽt ſingulas aĩas:oporteret ꝙ infinitę aĩæ pręceſſiſſent ab ęterno oĩa corpora hũana generata ꝑ motũ cæleſtẽ.vt ſicut eſſent modo infinitę ſimul q̃ fuerũt vnitę:ſic eẽnt modo infinitę vniendę q̃ nunq̃ erunt vnitę,quę oĩa mihi vidẽtur apud ipm fuiſſe incõueniẽtia. Vnde qđ dicit in.xii.Metaph.Si aĩa maneat ĩ poſtremo:vt iã ſupra habitũ eſt:hoc ſub cõditiõe dixit:quia de mẽte ſua nõ fuit aliqd poſſe eſſe ꝑpetuũ ex parte poſt,quin etiã fuerit ꝑpetuũ ex parte ante:vt plane patet ex fundamẽtis ei⁹ primo cęli & mũdi:de gñabili & corruptibili.Nec ſimiliter potuiſſet abſolute poſuiſſe animã manere poſt corpus.qm̃ an aliquę ſubſtãtię ſeparatę eſſent ſine ꝓpriis corporib⁹ q̃ manerẽt:nihil certitudinaliter determinauit,hoc eĩ habuit ꝓ principio ꝙ nihil fuit ei viſũ determinãdũ niſi quãtũ ex ſenſibilib⁹ & ex motu cõiicere potuit,& qa ex ſenſibilib⁹ & ex motu nõ potuit ei apparere ꝙ haberẽt aliquẽ vſũ in mũdo niſi mouerẽt corpa: qa nullũ vſũ earũ pcipere potuit niſi ex motu ꝓcedẽti ab ipſis ĩ corporib⁹ ſenſibilib⁹:ꝓpterea i.xii.Metap.ex motu quãdã probabilẽ rationẽ aſſũpſit:qua cõcluſit ꝙ ſi eſſent ſubſtãtię ſepatę ſine corporib⁹ ꝓpriis ꝙ eſſent otioſę. Nũq̃ ergo poſuiſſet ꝓ intentionẽ animã ſemp manere poſt corp⁹,qn etiã poſuiſſet eã fuiſſe ſemp ante corp⁹.Cũ ergo abſolute determinat formã nõ ꝓcedere id cuius eſt:ſed ſub dubitatione & cõditiõe de aĩa dicit ꝙ maneat ĩ poſtremo nõ tota ſed intellectus.& addit dubitatiue, Tota eĩ forte ĩpoſſibile propter vegetatiuũ & ſenſitiuũ:de quibus omiſit ſub dubitatione an ſint idẽ ſubiecto cũ intellectiuo:& tũc manerẽt ſaltẽ in ſubſtãtia aĩę rationalis vt in radice:an differãt ſubiecto:& tũc ꝓculdubio nõ manerẽt:Ex aliis eius fundamẽtis magis liquet ꝙ in alterã ꝑtẽ magis declinat.Videlicet ꝙ intellect⁹ ſi manet ĩ poſtremo,pręfuit ĩ ante,immo ꝙ ĩ poſtremo maneat:hoc magis pro certo habuit quando dixit hoc ſeparari,ergo magis habuit pro certo ꝙ ante pręfuit:& ſic ꝙ nec ante fuit act⁹ corporis:licet in hoc certus nõ fuit:& vlterius ꝙ ſcđm numerũ plurificari nõ potuit,quã pluralitatẽ ſine materia ꝓtibili q̃lis eſt ĩ gñabilib⁹ & corruptibilib⁹ nõ poſuit:vel q̃ ſit pars eſſentialis rei:quẽadmodũ poſuit plurificari ĩ eadẽ ſpecie illa eadẽ q̃ cõpoſita ex materia & forma habẽt materiã ꝓtẽ eſſentię ſuę:vl' q̃ ſit ſubiectũ eſſentiale ipſi⁹ formę:quẽadmodũ poſuit ĩ eadẽ ſpecie plurificari accidẽtia materialia. Vñ in ꝓpetuis & corporalib⁹ & ſpũalib⁹ nõ poſuit niſi vnicũ idiuiduũ ĩ ſpecie vna.Propter qđ dicit.xii.Metap.Si plures cęli fuerit ſicut hoĩes erũt.ſ.vnũ ſpecie & plures numero,& gñabiles & corruptibiles ꝓpter materiã:vt patet ex lra ibidẽ.Quia ergo P Ariſtote. q̃cũq; de aĩa rationali ĩ libris naturalib⁹ tractauit,ex ſuppoſitiõe & cõditiõe dixit:ſi eſſet forma & actus corporis:vt ex illis nullo modo ſequat ꝙ ipſam eſſe formã & actũ corpis aſſeruerit: ex aliis autẽ fundametis eius q̃ ſimpl'r poſuit:ſequit ꝙ aĩa nõ ſit act⁹ corporis:& ideo ꝙ nõ plurificetur ſcđm pluralitatẽ corporũ:vt patet ex iã dictis:Idcirco ſentiẽdũ eſt ſimpl'r ꝙ de intellectu an ſit actus & forma corporis:& an ſit ſcđm hoĩes plurificatus,nihil certi dixit ſcđm ſe:aut determinauit,ꝙ tñ magis declinauit ſequendo ſua principalia fundamẽta : ꝙ forma & act⁹ corporis nõ ſit nec plurificat⁹ ſcđm plurificationẽ corporũ.Nec tamẽ fundamẽtis ſuis intãtũ credidit ꝙ illud qđ ex eis ſequit expreſſe aſſerere voluit:ſed ne de facili reꝓhendi poſſet in dubio reliquit:quia rationes alias efficaces habuit quib⁹ certitudinaliter reſpõdere neſciuit, quin intellect⁹ eſſet forma & actus corporis:& ideo ſcđm pluralitatẽ corporũ plurificatus:licet fundamẽtis ſuis q̃ rationibus illis magis adhęſit.Ex quibus vt reſpondeamus ad ſecundã partẽ queſtiõis,certiſſime demõſtrari poteſt ꝙ

anima ſit forma & actus corporis:& etiã per cõſequens ſecũdum corpora plurificabilis:quarũ vna principalis eſt:q̃ in nobis experimur actum intelligẽdi. Actus autẽ nulli conuenit niſi a forma cui debet:aut quia ipſe eſt ipſa forma: aut qa forma eſt aliqd eius. Primo em̃ modo intelligit angelus vel intelligẽtia:qa eſt q̃dã forma ſeparata a materia.Secũdo modo ītelligit homo aĩa,ſi eſt forma & pars aliqua in eo. Si autẽ primo modo homo intelligeret,tũc nõ eſſet homo niſi aĩa vtens in actib9 ſuis corpore:& nõ eſſet corpus de ſubſtãtia hoĩs,vt poſuerunt aliqui:& maxime Platonici:cui9 cõtrariũ ſuppoſuit,dicit em̃,viii.Metaph.In rebus naturalib9 homo generat hominẽ.Manifeſtũ eſt igi tur q̃ non oportet q̃ ſit aliqua forma quaſi exẽplar: ſed vt pater poſſit agere & ſit cauſa formæ in materia,i.vt generet formã quæ eſt in iſtis carnib9 & in iſtis oſſibus:& vt generet Sortẽ & Calliã: & vt generet alium ꝓpter materiã:& vt idem ſit ſecundum formã: quoniam forma nõ diuiditur. Sed an iſta forma de qua loquiť ſit intellectus nõ determinat.Vnde ſequiť multum infra.Sed diffi cile eſt vt hoc ſit ſeparabile intellectu:vt forma hoĩs,quæ ſemp videť in carnibus & oſſibus & par tibus iſtis,vbi dicit Cõmẽta.Impoſſibile eſt em̃ hominẽ intelligere ſine carnibus & oſſib9. Oportet ergo vt homo dicatur intelligere ſecũdo modo:& ſic oportet q̃ aĩa ſit pars aliqua hoĩs: & per hoc homo erit cõpoſitũ ex aĩa & corpore:& iſte homo ex iſta aĩa & iſto corpore:ſecũdum q̃ ſubdit.Cõ gregatum ſi fuerit modo ſimplici aĩa & corpus: tunc iſta aĩa & iſtud corpus erunt ſicut vniuerſa
Q le & particulare.Sed quid ſup hoc ſentire debeat quo ad animã rationalẽ,relinquit ſub dubio. Vn de ſequiť in trãſlatione Boetii. Vtrũ autem prẽter materiã talium aliquorũ,perſcrutandũ.Et licet philoſophus ſupponit q̃ homo nõ ſit niſi cõpoſitum ex aĩa & corpore:etſi illa ſit intellectiua, ſup ponit tamẽ q̃ ſit verius aĩa q̃ corpus;non autẽ q̃ ſolum.ſecundũ q̃ dicit.x.Ethi.Propriũ homini q̃ ſecũdum intellectũ vita,ſiquidẽ maxime hic homo. Reuera ratio iſta neceſſaria eſt & ſufficiẽs in ſe ſed nõ eſt ſufficiens ſuppoſitis fundamẽtis prædictis Ariſto.propter quę nõ fuit ei ſufficiẽs.& ideo licet ipſa & alię cõſimiles fecerũt eum dubitare ne ſup prædictis aliquid certi determinaret:magis tamẽ fundamẽtis ſuis adhęſit pro vna parte vt dictũ eſt. Vnde nobis qui fundamẽta eius tanq̃ fal ſa & erronea negare debemus:ex ratione fulta fide,certa debet eſſe demõſtratio tenẽdi contra fun damenta Ariſto.q̃ forma aliqua poteſt manere in poſtremo ſine corpore:quę tamen non inciperet eſſe niſi in corpore:& plurificari plurificatione corporis:in numero tamẽ finito:quia ponimus mũ dum incepiſſe,& generationem hominũ quandoq̃ ceſſare.

R S Irca tertiũ arguitur q̃ in nobis ſit ponere aliqd intelligere abditum qd eſt abſq̃ phãtaſmate,quia hoc dicit Augu.x.de trini,c,penult.&.xiiii,c,xii. CONtra,In fine ſecũdi poſterioꝝ dicit.Impoſſibile eſt nos habere nobiliſſimos habit9:& nos lateant,ergo & multo fortius nobiliſſimos act9:eo q̃ minus latent q̃ habitus:cu iuſmodi ſunt intellectus abditi:qui tamẽ nobis oĩno latent,ergo &c. Dicendũ q̃ quęſtio iſta mouetur ad intelligendũ dicta Auguſt. ſup hoc:qui memoriã,in telligẽtiam,& volũtatem ponit ī abdito quodã mẽtis,ſic em̃ dicit.xiiii.de trini,c,vii. Admonemur eſſe nobis ī abdito mẽtis quarũdã rerũ quaſdã notitias:& tunc quodãmodo procedere in medium atq̃ in aſpectu mentis velut apertius poni quãdo cogitãtur. tunc em̃ ſeipſa mens & meminiſſe:& intelligere:& amare ĩuenit:vnde etiã nõ cogitabat quãdo aliud excogitabat.Sed an ponat illa tria in ſolo habitu,vl' quoquo modo in actu:non eſt clarum ex dictis ſuis.videtur em̃ q̃ in ſolo habitu ex eo qd dicit in prĩcipio capituli ad dicti ſui cõfirmationẽ. Cõſideremus aliud eſſe rem nõ noſſe: aliud nõ cogitare:fieriq̃ poſſe vt nouerit hõ aliqd qd non cogitat quãdo non inde cogitat.Duarũ vel plurium diſciplinarũ peritus quando vnã cogitat,aliam vel alias etiã ſi non cogitat nouit tamẽ &c. Et cõſtat q̃ iſte nõ nouit niſi ī habitu.Vnde expreſſius dicit.c.vi.Cũ vero nõ ſe cogitat:nõ ſit q dem ī cõſpectu ſuo:nec de illa ſuus formetur obtut9:ſed tamẽ nouit ſe tanq̃ ipſa ſibi ſit memoria ſui.ſicut multarũ diſciplinarũ peritus ea q̃ nouit eius memoria cõtinẽtur:nec eſt inde aliqd in con ſpectu mẽtis eius vnde nõ cogitat.& infra.Nec quãdo cogitãdo intellectã ſe conſpicit,tanq̃ ſibi an te incognita fuerit:ſed ita ſibi nota erat:quẽadmodum notę ſunt res quæ in memoria continẽtur. Sed q̃ hoc nõ dixit niſi ſuadẽdo nõ aſſerẽdo,patet ex eo qd ſubdit. Notitia vero cuiuſq̃ rei q̃ ineſt menti,etiam quando de ipſa non cogitat:ad ſolam dicitur memoriam pertinere. Si enim ita eſſet, non habebit hęc tria:vt & ſui meminiſſet:& ſe intelligeret & amaret:ſed meminerit ſui tantum:& poſtea cum cogitare ſe cœpit: tunc ſe intellexerit atq̃ dilexerit. Vnde habita ſuper hoc diligẽ tiore perſcrutatione in proximo capi, dicit. Volui adhibere qualecunq̃ documentum quo poſſet oſtendi quomodo ex iis quę memoria continentur recordantis acies informetur:& tale aliquid gi gnatur vbi homo cogitat,quale in illa erat vbi ante cogitationem meminerat. Nam ſi nos refera-

Quęſt.xv. Argu. prin. In oppoſitũ. Reſponſio.

mus ad interiorē mentis memoriā qua ſui meminit:& interiorē intelligētiam qua ſe intelligit: & interiorē voluntatē qua ſe diligit:vbi hęc tria ſemp ſunt ex quo eſſe cœperūt,ſiue cogitantur ſiue nō cogitātur,videbitur quidē imago trinitatis & ad ſolam memoriā pertinere. Qđ intelligo reſpectu imaginis quę cōſiſtit in cognoſcēdo:de qua ſequitur confeſtim. Vnde dicit.c.x.Profecto ex quo eſſe cœpit,nunq̄ ſui meminiſſe,nunq̄ ſe intelligere,nunq̄ ſe amare deſtitit:ac per hoc quando ad ſe ipſam cogitatione cōuertitur,fit trinitatis imago:in qua etiā iā verbū poteſt intelligi.Sic ergo quia illa ponit tria diſtincta:qa aliter non eſſet imago:proculdubio ergo ponit illa in actibus:quia in habitu non ſunt niſi vnū ſecundū actū. Vnde & ipſam memoriā quæ pars imaginis eſt,ponit actualem:ſecūdū q̄ ſtatim declarat.c.xi.Hæc autē tria ponit in abdito mentis ab intra omnino accepta: nō autē ab extra,ſcđm q̄ dicit.c.viii.Ecce meminit ſui:intelligit ſe:diligit ſe:hoc ſi cernim⁹,cernim⁹ trinitatē:nō quidē deū ſed imaginē dei.Nō forinſecus accepit memoria qđ tenet: nō foris inuenit qđ aſpiceret intellect⁹ ſicut ocul⁹ corporis:nec iſta duo velut formā corporis & eā q̄ inde facta eſt i acie cōuentis volūtas foris iunxit. Qđ declarat cōtinuo,inducēdo ſcđm oēs modos quib⁹ notitia poteſt trahi ab extrīſeco: cōcludēdo ſcđm q̄ dictū eſt.c.x.q̄ ſemp erāt in mente ex quo eſſe cœpit. Quare cū vt iā dicet nō poſuit habit⁹ in aīa ab initio ſui eē:nullo ergo mō potuit ponere illa tria i ſolo habitu:ſed potius in actib⁹ ſuis: quos tñ nō percipit,nec de eis iudicat ipedita,ſecūdū q̄ dicit cap.v.Ipſa ſe noſſe credenda eſt:ſed intenta nimis in eas res quas per corporis ſenſus tanto maiore quāto nouiore cœpit delectatione ſentire,nō ignorare ſe poteſt:ſed cogitare non poteſt. Vnde certitudinaliter cōcludit i fine capituli.Hinc tantū certos nos eſſe ſuffecerit:q̄ cum hō de animi ſui natura cogitare potuerit atq̄ inuenire qđ verū eſt:alibi non inueniet q̄ penes ſeipſum.Inueniet autem non qđ neſciebat:ſed vnde non cogitabat. De tali ergo actu intelligendi ſciendum q̄ ſentētia Platonis fuit q̄ animæ pręcedebāt corpora in cęlis exiſtēdo:& in corpora a cōparibus ſtellis deſcēdendo:& habitus ſcientiales ſecum deferendo:ſed nō conſiderare ſecūdum ipſos,eo q̄ occupatione circa corpus & corporalia per ſenſum amore attrahit ad ſenſibilia ne oculum mentis cōuertat ad illa quę ſunt ſemp in ea:& q̄ per ſtudiū nihil homo addiſcit:ſed ſolūmodo excitatur ad rememorādum illa quæ ſunt in ea,& quę aliquādo ſecūdum actum nouit,& per molē corporis tradidit obliuioni,dicente Boetio de conſolatione.Si Platonis muſa perſonat verum:qđ quiſq̄ diſcit immemor recordatur.Quā ſentētiam Aug.non tenuit,licet in multis Platonē ſecutus eſt. dicit em̄.xii. de trini.c.vlt. Plato ille philoſophus nobilis perſuadere conatus eſt vixiſſe hic animas hominum anteq̄ iſta corpora gererētur: & hinc eſſe q̄ ea quæ diſcūtur reminiſcūtur potius cognita q̄ cognoſcuntur noua.& infra. Sed potius credendū eſt mentis intellectualis ita cōditam eſſe naturā, vt rebus intelligibilibus naturali ordine diſponente cōditore ſubiecta ſic iſta videat in quadam luce ſui generis incorporea:quēadmodum oculus carnis videt quæ in hac corporea luce circumiacent:cuius lucis capax:eiq̄ cōgruens eſt creatus.Et eſt iſta lux increata:in qua ſola Auguſti.poſuit ſynceram veritatem poſſe cognoſci,tanq̄ in quodam repræſentatiuo omnium cognoſcibiliū circa creaturas quæ deus ab æterno cognouit.Quæ vt ſunt obiecta cognita ab ipſo ab æterno,Auguſtinus appellat incorporeas rationes.dicens ibidem capi.penulti.Non ſic fuerunt vt eſſe deſinerent: aut ſic futura ſunt quaſi nunc non ſint:ſed id ipſum eſſe ſemper habuerunt: ſemper habitura ſunt.Manent autem non tanq̄ in ſpatiis locorum fixa veluti corpora: ſed in natura incorporali ſic intelligibilia præſto ſunt mentis aſpectibus,ſicut iſta in locis viſibilia vel contrectabilia corporis ſenſibus. Non ſolum autem rerum ſenſibilium in locis poſitarum ſine ſpatiis localibus manent intelligibiles incorporaleſq̄ rationes: verumetiam motionum in temporibus tranſeuntiū ſine temporali tranſitu Stāt etiam ipſę intelligibiles non ſenſibiles: ad quas mentis acie peruenire paucorum eſt: & cū peruenitur quātum fieri poteſt,nō in eis manet ipſe peruētor: ſed veluti acie ipſa reuerberata repellitur: & fit rei non tranſitorię tranſitoria cognitio. Quæ tamen cogitatio tranſiens per diſciplinas quibus erudītur animus,memorię commendatur: vt ſit quo redire poſſit,quæ cogitur inde tranſire. Nō em̄ ſicut manet:vergit(verbi gratia)quadrati corporis icorporea & immutabilis ratio:ſic in ea manet hoīs cogitatio,tñ qđ inde rapuerit:etſi trāſiens mētis aſpect⁹, & quaſi glutiens i vētre ita i memoria repoſuerit:poterit recordādo quodāmodo ruminare:& in diſciplinā qđ ſic didicerit attrahere,& lib.xiiii.c.xv.Hinc eſt q̄ impii cogitant æternitatē:& multa recte reprehēdunt recteq̄ laudant in hominū morib⁹. Quibus ea tandē regulis indicant niſi in quibus videt quēadmodum quiſq̄ viuere debeat!& infra. Vbi ergo ſcriptę ſunt niſi in libro lucis illi⁹ quę veritas dicit: vñ lex oīs iuſta deſcribit!Eſt ergo intētio Auguſt.nō q̄ animę ſeparatę erāt ante corpora ſecum deferētes habitus ad quos p ſenſus aīa excitata nō addiſcēs ſed reminiſcēs reuertit,vt poſuit Plato:ſed poſtq̄

intelligibilia rerũ ſenſibiliũ cõſpexerit in phãtaſmatib9 p ſenſus receptis,a ſenſibus ſe ſubſtrahit & phãtaſmatibus:& per hoc attingit p̃dictas incorporeas rõnes in ipſa veritate incorporea exiſtẽtes. Sunt em̃ eadẽ,cognita & p̃dicta intellecta in phãtaſmatibus:& ipſę incorporeę ratiões in ipſa veritate æterna,nõ ſunt em̃ aliud q̃ ipſę naturę & eſſentia rerũ. Attingẽdo aũt illas incorporeas rõnes illuſtratione quadã ab illa ſpecie lucis æternæ: etſi non vt obiecto cognito,ſed vt ratione cognoſcẽdi,cognoſcit de illis ſyncerã veritatẽ:quã ex ſenſib9 & phãtaſmatib9 haurire nõ poſſet,ſcdm q̃ alibi diffuſius expoſuim9,& p hoc aĩa habitus veros ſciẽtiales acquirit eorũ q̃ intelligimus. Qui q̃dẽ habitus formãt in mente actibus intellectiuis formatis:nec tã ex ſenſibus & phãtaſmatib9 q̃ ex ipſa luce ęternę veritatis & illuſtratione rõnũ æternarum:quę ſunt ideales rõnes quibus deus ab ęterno illa nouit. ſecũdũ q̃ dicit loquẽs de p̃dicta ſpecie.vi.de trini.cap.x. Ars quędã omnipotẽtis dei ut q̃ ſapiẽtis plena omniũ rationũ viuẽtium incõmutabiliũ: & omnes vnũ in ea ſicut & ipſa vnũ:ibi nouit deus omnia q̃ fecit p ipſam. Et ideo cum ſuccedãt & decedãt tẽpora:non decedit aliquid vel ſuccedit aliquid ſcientię dei. Non em̃ quæ creata ſunt ideo ſciunt a deo quia facta ſunt:ac non potius ideo facta ſunt mutabilia qa immutabiliter ab eo ſciunt. Cum aũt abſtracti a ſenſibus & phantaſmatibus veritatẽ ſynceram intelligimus,coniuncti illis æternis rationibus ſtatim ſe opponũt caligines imaginum corporaliũ & nubila phantaſmatũ: & obnubilant ſerenitatẽ quæ primo ictu diluxit:vt dicit lib.viii.ca.iii. Manet tñ aliquid in memoria ad qđ redeundũ eſt:vñ formatt ſcientia vt dictum eſt,quia vt ait libro.ix.cap.vi.regulis ſupra mentem noſtram incommutabiliter manentib9 vel approbare apud noſmetipſos vel improbare cõuincimur:cum recte aliquid approbamus vel improbamus. Viget & claret deſup iudiciũ veritatis:ac ſui iuris ĩcorruptiſſimis regulis firmũ eſt:& ſi corporaliũ imaginum quaſi quodã nubilo obtexitur : non tamen inuoluitur atq; confunditur. Sed intereſt : vtrum ſub illa vel in illa caligine tanq̃ a cælo perſpicuo ſecludat: an ſicut in altiſſimis montiũ accidere ſolet,& ſereniſſimã lucem ſupra, & dẽſiſſimas nebulas ſubtus aſpiciã. Et ſparſim infra. Ipa vero forma incõcuſſę ac ſtabilis veritatis luce ĩcorruptibilis ſynceriſſimęq; rõnis & mẽtis meę aſpectũ & illã phantaſiæ nubẽ quã deſuper cerno,imperturbabili æternitate pfundit res quædã menti nunciata p oculos,memoriæq; tranſfuſa imaginariũ conſpectũ facit:ſed aliud mẽte conſpicio:itaq; de iſtis ſecũdũ illã iudicamus & illã cũ cernim9 rationalis mẽtis intuitu,& ſequit cap.vii. In illa ergo ęterna veritate ex qua temporalia facta ſunt oĩa: formã ſecundũ quã ſumus & ſecũdũ quã in nobis vel in corporibus vera & recta rõne aliqd opamur,viſu mẽtis aſpicimus:atq; ĩ
Z de conceptã rerũ veracẽ notitiam tanq̃ verbũ apud nos habemus. Quantũ cõiicere poſſum, dictum iſtud Aug.eſt acceptũ de philoſophia Platonis:qui poſuit formas ſeparatas eſſe principiũ cognitiõis formarũ ſenſibiliũ in materia exiſtẽtiũ. Vt em̃ dicit Augu.(qđ & ita arbitror eſſe) formę ſenſibiles ĩ materia exiſtẽtes p ſenſum nũciatę memoriæq; trãſfuſę imaginariũ faciũt ĩtellectũ mẽte concipiẽte intelligibilia in phantaſmatibus. Sed cũ forma icõcuſſę & ſtabilis veritatis quę eſt ars diuinæ ſapiẽtiæ,plena rationum viuẽtiũ,pfundit luce incorruptibilis ſynceriſſimęq; rõnis,& mentis aſpectũ & illũ imaginariũ intellectũ,quẽ Aug.appellat phãtaſiæ nubem:tunc in illa luce & per hoc in illa æterna veritate ex qua facta ſunt oĩa, mente conſpicimus formã ſecũdũ quã ſumus: & vniuerſaliter formas ſecũdũ quas habẽt eſſe illa de quibus habemus imaginariũ intellectũ:& ſecundũ illas vt ſecũdũ ſe cõſpicimus eas,iudicamus de eiſdem vt habẽt eſſe in materia: & per hoc habem9 de eis veracẽ notitiã:ſcdm q̃ pluribus auctoritatib9 in q̃ſtionibus ordinariis circa principiũ declarauimus. Et ſic per formas quæ ſunt eſſentiæ rerũ vt ſecũdũ ſe cõſpiciunt illuſtratione lucis ĩcreatę,cognoſcunt vera notitia ipſę eędẽ formę vt habẽt eſſe in materia,quæ conſpiciunt in phãtaſmatibus illuſtratione lucis creatę quæ eſt intellectus agẽtis:ſecũdũ q̃ alibi expoſuimus. vt ſecũdũ hoc intellectus agẽs illuſtrans mẽtẽ ad cognoſcẽdũ ſyncerã veritatem formæ materialis in conſpiciẽdo vl̃e in eſſentia formę ſecũdũ ſe abſtractę,licet nõ ſecũdũ ſe exiſtẽtis,ſed in ſola mẽtis notitia primo ĩ creatæ deinde creatę exiſtẽtis dicat ipſe deus:quẽadmodũ intellectus agẽs illuſtrans mẽtem ad cognoſcendũ imaginariã veritatẽ formæ materialis in cõſpiciendo vl̃e in phãtaſmate abſtracto a forma particulari exiſtẽte in materia extra,dicit aliqua virtus creata,vt potẽtia animę vel aliqd aliud Et ſecũdũ q̃ hmõi aliud eſſe habet in materia extra:aliud in ſola mentis notitia:ſecũdũ hoc ipſa dicit eſſe alia & alia:licet res ſit eadẽ,primo cognita & non exiſtens niſi in mente ſola: deinde cognita & exiſtens extra. Propter qđ dixit Auguſt.iã ſupra:q; res p oculos nunciata imaginariũ facit conceptum:ſed mẽte aliud conſpicio licet non ſit aliud re,licet differat intellectus agens qui eſt deus:& q̃ eſt potẽtia aię rõnalis. Agẽs em̃ q̃ eſt dẽ9 agit ſicut ars q̃ ponit formã ĩ materia artificii. Agẽs vero q̃ eſt potẽtia animę agit ſicut lumẽ circa phantaſmata:ſecũdũ q; alias expoſuimus. Sed in tali ſentẽ

tia Aristoteles multum nitit contrariari Platoni imponēdo ei ꝙ vniuersale posuerit separatum a particulari, quasi aliquid extra mētis notitiā. sic em̄ nō esset vle sed singulare: in re em̄ nihil existit nisi singulare ens: nec esset principiū cognoscendi id cuius est: secundum ꝙ bene ꝓcedunt rationes Aristote. Sed cum Plato nō sic posuit vle separatum a re cuius est: sed solū in mentis notitia, vbi vere rōnē vlis habet non singularis: sic bene scdm dictū modū Platonis & August. potest esse principium cognoscendi formam particularē existētē in materia, & nihil oīno cōcludunt rationes Arist. cōtra Platonē: vt patet inspicienti eas & ꝑdicta ꝓtractanti. Descendendo igitur ad quæstionē de intelligere abdito, dico secundū ꝑdeterminata ex verbis August. ꝙ hoc non intelligit Aug. de intelligere in habitu sed solūmodo de intelligere in actu: & hoc nō ab extra adminiculo sensus & phātasię & actus intelligendi ex phantasmate: sed de actu intelligēdi qui ꝓcedit oēm actū intelligendi ab exteriori: quē operat in mente illustratio sola lucis ętern̄e: a qua sicut a forma artis cuiusdā vera notitia sui in mēte describitur: quæ in ipsam ab arte illa non migrando, sed tanq̄ imprimēdo transfertur: sicut imago ex anulo in cęrā: & anulum non relinquit: secundum ꝙ dicit de impressione habitus iustitię in aiam iusti a lege ętern̄a, xiiii. de trini. cap. xv. in fine. Et fit in mēte ista impressio ipa luce vt ratione manifestādi ipsum obiectū intelligibile, & imprimēdi in mētē ipsam verā notitiā de ipsa re itelligibili: quēadmodū si lux ꝑsens oculo cū specie visibili in opponēdo ipsā visui ꝓmeret in ipm actū visiōis: & hoc secūdū magis & min⁹, scdm ꝙ magis & min⁹ dispositā ē virt⁹ receptiua. scdm modū quo dixerūt aliqui philosophātiū, ꝙ a splendore itelligētię in aiab⁹ nostris describebat forma notitię sic, ꝙ quanto aliqua earū esset purior & magis abstracta a sensibilibus & phantasmatibus, tāto plus de splēdore intelligentię resultaret in ea: & ampliore notitia informaret q̄ aliæ, quē admodum plus de splēdore lucis resplēdet in corpore terso & polito & lęui, q̄ in rubiginoso & aspero. Et est ille modus cognoscendi aię naturalis, vt est intelligentia q̄dā naturalis: & recepisset homo si stetisset in statu innocentię: magno splēdore: sed post q̄ cōiūcta corpori corruptibili qđ aggrauat aiam: hmōi splēdor tenebrascit: & plus phātasmatibus inuoluitur: & cū ꝑ amorē inhęserit cognitis imaginario intellectu ex eisdē: a quo tū quodāmō tāgit etiam cū ab illo auertit. vt dicit in cap. xv. ꝑdicto. Vt enim dicit libro. x. ca. v. multa per cupiditatē prauā tanq̄ sui sit oblita: sic agit. Videre em̄ q̄dam intrinsecus pulchra i prętātiore natura q̄ deus est: & cū stare debet vt eis fruat: auertit ab eo moueturꝙ, & labitur in minus qđ putat amplius. Qđ arguit in oppositum: impossibile est nos habere nobilissimos habitus, & nos lateant: Dicendū ꝙ istud dixit Aristoteles contra Platonē: q vt dictum est posuit animas ante corpora separatas: & cū incorporabant habitus secū deferre quibus singulare rememorando intelligebāt, sed August. non ponit illos habitus, sed luce æterna illustrari ad cōsimilē modū intelligēdi generatiuum habituum: qualē posuit Plato ex habitibus generatis. Et cum assumitur cōtra hoc ꝙ magis impossibile est in nobis esse nobilissimos actus, & lateāt nos: Dicēdū ꝙ act⁹ siue mot⁹ existētes i itellectu aut volūtate duplicit possunt se hēre ad ipsos. Aut em̄ oīno latēres: aut aliquo modo patētes: & hoc triplicit: aut patēt, sed trāsitorie: aut patēt, sed idistincte: aut patēt & distincte. Prio mō possunt eē act⁹ siue mot⁹: & latere ꝓpter puitatē & tenuitatē mot⁹: quēadmodū decimū millesimū milii mouet visū: sed fallit eū vt nō ꝓcipiat motū: sicut dicit i de sensu & sensato. Quia ergo ꝓpter aię indispositionē possunt ꝑdicti act⁹ eē minimi: bene possunt latere nos. Et eadem ratione secundū Platonem possent latere ipsi habitus: quia non cognoscuntur ꝓ actus si actus ex ipsis eliciti essent tam tenues vt laterent mentem. Secundo modo latent actus siue motus: quia etsi percipiuntur cum fiunt: non tamen sic imprimuntur vt recordationem habeant: quēadmodum cōtingit in sensu, secūdum ꝙ dicit August. xi. de trini. ca. x. Memoriā a sensu voluntas auertit: cū in aliud intēta nō ei sinit ihęrere ꝑsentia. Qđ animaduertere facile est: cū sępe loquē tē coram nobis aliquem aliud cogitando non audisse nobis videmur: falsum est autē: audiuimus enim & nō meminimus. Quare ga voluntas sensibilibus extra est intēta: actus interiores latere necesse est. Et eadē rōne secundū Platonē possent latere ipsi habitus. Tertio vero latēt actus siue mot⁹ ex vno mouente: quia nō possunt discerni ab actib⁹ ꝓcedentib⁹ ab alio mouente: quēadmodū actus amoris eliciti ex amore charitatiuo: ab actu amoris eliciti ex amore naturali aut carnali. aliter em̄ hō posset certitudinaliter scire: vtrū in suo actu esset dign⁹ amore vel odio. Quia ergo actus itelligē di lumine agētis vnius & alterius ꝑdictorū discerni nō possunt: bene possunt ambo non latere oīno sed alterū eoꝝ sic latere ꝙ ab altero discerni nō possit: vt ex hoc ambo credant ꝓcedere ab vno. quē admodū cōtingere pōt in ꝓposito de cognitiōe i mēte quā habet de re siue ab agēte vno siue ab altero & de aliis a se: secundū ꝙ dicit August. x. de trini. cap. viii. Quid tā in mēte q̄ mēs! Sed quia in his q̄ cū amore cogitat sensibilibus assueta est: nō valet sine imaginib⁹ eoꝝ esse in semetipsa. hic ei

Responsio. A

Ad Argu. in oppositum. B

oborīt erroris dedecus dũ rerum ſenſatarũ imagines ſecernere a ſe non poteſt: vt ſe ſolam videat, qm̃ dum ſe ſolã nititur cogitare: hoc ſe putat eſſe ſine quo ſe nõ poteſt cogitare. Cum ergo pręcipitur ei vt ſe cognoſcat: nõ ſe tãq̃ ſibi detracta ſit q̃rat: ſed id qđ ſibi addidit detrahat. & ifra. Cognoſcat ergo ſeipſam: nõ q̄ ſe neſcierit: ſed q̄ ſecum aliud amando cũ eo ſe cõfundit: & cõcernit quodã modo. Atq; ita dum ſicut vnũ diuerſa complectīt vnum putauit eſſe quæ diuerſa ſunt. Quare & actus quibus cognoſcunt, eadem ratione latere eſt neceſſe: & eadem ratione ſecundũ Platonem poſſent latere habitus quia non diſcernũt actus. Si vero quarto modo ſint actus patentes & diſtincti: ſic ſecundũ plm inconueniens eſt q̄ ſint in nobis nobiliſſimi habitus: quorum. ſ. nati ſunt actus eſſe patentes vt diſtinguãt ſuos act9 ab actibus aliorum & lateant nos: quia ſic patent actus, & ſimiliter habitus per act9. Vnde ſuppoſuit phs q̄ ſi eſſent alii habitus in nobis q̃ acquiſiti ex actibus noſtris: illi nullo modo poſſent eſſe eiuſdẽ rõnis cũ acquiſitis: nec actus habituũ illoꝝ poſſent eſſe vllo modo latentes, quia em̃ nihil poſuit niſi qđ ex motu & ſenſibilibus poſſet cõiici: oĩno negauit tales habitus: ſed non bono modo, etſi negandi ſunt: quia eadem ratione & multo fortius ſecundũ q̄ p̄cedit obiectio negaſſet act9 abditos quos ponit Aug. qui ī veritate ponẽdi ſũt: in ipſis em̃ conſiſtit perfectio cognitionis cõtemplantiũ modo naturę: & in ipſis fundat perfectio contemplantiũ mõ ſupernaturali ſecũdũ tertiũ genus viſionis intellectualis eorum quæ futura ſunt modo p̄phetico: de quibus nihil ad præſens.

Quæſt. xvi.

Quæſt. xvii.

Quæſt. xviii.

Argu. prin. primum.

Secundum.

Tertium.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

C

D

E

SEquunt quęſita de hoĩe ex parte corporis. Vbi quęrebat vnũ p̄tinens ad ſtatum corporis humani ſupernaturalẽ, vtrũ. ſ. dos impaſſibilitatis ſit diſpoſitio poſitiua in corpore. Duo vero pertinẽtia ad ſtatũ ei9 naturalẽ. Quorũ vnũ erat ex parte ſubſtantię corporis. Vtrũ videlicet ſuppoſitis fundamentis phi ſit neceſſe ponere q̄ ſemp fuerit homo: & homo ab hoĩe ex parte ante in infinitũ. Alterũ vero ex parte conditionis trahẽtis ortũ ex corporis p̄pagatione. Vtrũ. ſ. nobilitas gñis ab iitio p̄ceſſerit ab ignobili. CIRca primũ arguīt q̄ dos impaſſibilitatis nõ ſit aliq̃ diſpoſitio poſitiua ī corpore, quia nõ naturę elemẽtaris: qa oĩs talis diſpoſitio corporale qđ eſt & corruptibile p̄ naturam cõtrarietatis ad aliqđ aliud elementare: dos aũt impaſſibilitatis non eſt corporalis: nec corruptibilis: nec contrariũ habet. Itẽ nec eſt illa diſpoſitio naturæ cæleſtis: quia illa nõ aufert naturam elementarẽ: eo q̄ non contrariat ei: & natura elementaris p̄pter contrarietatem neceſſario ponit paſſibilitatem. Item nec eſt illa diſpoſitio ab anima: quia anima non tollit naturã elemẽtarẽ vt prius, ergo &c. CONtra eſt illud apoſtoli. Mortale hoc induet imortalitatẽ: & corruptibile hoc induet incorruptionem. Incorruptio aũt ponit impaſſibilitatẽ, ergo &c. DIcendũ q̄ duplex eſt paſſibilitas: & ecõtra duplex impaſſibilitas, ſecũdũ plm ſecũdo de aĩa. Quędã eſt abiectio cõueniẽtis ex cõtrarii receptione: & quędã eſt receptio cõuenientis ex imperfectionis abiectiõe. Paſſibilitas primo mõ dr̃ corruptibilitas in maĩatis, & mortalitas in animatis. Paſſibilitas ſecũdo modo perfectibilitas quædam eſt. Sic em̃ intellectus patīt in recipiendo ſcientiam & in ſciendo, & ſenſus in recipiẽdo ſenſationem & in ſentiendo. Hęc ſecunda paſſibilitas non tollīt per dotẽ: nec cõtrariat ei: qa pertinet ad p̄fectionem naturæ, vnde in corporib9 ſanctorũ erũt perfectę operationes oĩm viriũ intellectiuarũ & ſenſitiuarũ. Volẽt em̃ & ſcient: videbunt & audient: & vlr̃ ſentiẽt quæcũq; ſunt eis & beatitudini eoꝝ conuenientia tam ex parte viriũ exteriorũ q̃ interiorũ. Prima vero paſſibilitas cõtrariat doti & p̄ ipſam tollit. Vnde non erit in corporibus ſanctorũ, multo minus q̃ in corporib9 cęleſtibus: de quibus determinãt phi q̄ non recipiũt peregrinas impreſſiones. Et propter hoc oportet ponere in illis dotem impaſſibilitatis quam requirit natura animæ humanæ: quia q̄ ſit in corpore hoc eſt ei naturale ſicut naturale eſt graui eſſe in centro: q̄ vero ſit extra corpus, hoc eſt contra naturam ſuam: ſicut eſt contra naturam grauis eſſe extra centrũ. Sicut aũt eſt ei cõtra naturam q̄ ſit extra ipſum: ſic cõtrariũ eſt eius naturę q̄ aliquid ſit ī corpore p̄ qđ neceſſe habet aliquando eẽ extra corpus: quãadmodũ cõtrariũ eſſet naturæ grauis ſi aliquid eſſet in centro quo aliquando neceſſe haberet expelli extra ipm̃. Quare cũ nihil habet eſſe p̄fectum quouſq; ſit liberũ & expeditum ab eo qđ eſt naturę ſuæ cõtrariũ: anima igit humana perfectionẽ ſuę naturę nõ habet quouſq; ipaſſibilitatẽ ſecum in corpore ſuo habuerit. Quare cũ aĩa non eſt data corpori niſi vt ſuã p̄fectionẽ habeat in illo: & hoc maxime p̄ ſtatu glorioſo: oportet igit q̄ glorioſorũ corpora oĩa ſint impaſſibilia & immortalia: quod cum non poſſint habere ex puris naturalibus ſuis quæ ſunt naturaliter contraria & corruptiua: oportet q̄ hoc ſit ex aliquo dono ſupernaturali: qđ appellamus dotẽ impaſſibilitatis: de quo eſt quęſtio quid ſit, & quõ habet eſſe, & quid agat in corpore. AD cuius intellectũ ſciendũ q̄ immortalitas ſiue incorruptibilitas quę ſequīt impaſſibilitatẽ, triplex eſt. Quarũ prima

erat in ſtatu innocentię hoſ:qua potuit nõ mori p diuinã cõſeruationẽ a morte & corruptione ex eſu ligni vitę,quouſq; raperet ad ſecũdã immortalitatẽ q̃erit corporũ glorioſorꝝ poſt reſurrectionẽ Secũda vero immortalitas erit corporum beatorꝝ,qua homo nõ poterit mori ab aliqua cauſa intrĩ ſeca vel etiã extrinſeca creata agente vel poſſibili agere ad corruptionẽ & mortẽ:qualis nec eſt in angelis nec in cęleſtibus corporibus ſecũdũ modum infra declarandũ. Tertia eſt immortalitas qua quis nullo modo poteſt mori:neca cauſa intrinſeca nec a cã extrĩſeca oĩno,q̃le ſolum eſt illud qđ eſt formalit neceſſe eẽ & vita:cuiuſmodi eſt ſolus de⁹:reſpectu cuius oĩa alia ſunt mortalia & corrupti bilia in nihilum niſi manu diuina tenerent:ſecundũ q̃ etiam teſtatur Plato:in hoc multo meli⁹ ſen tiens Ariſtotele:qñ dixit in ſecũdo Timęi,loquens immortalibus & incorruptibilibus creaturis.O dii deorũ quorꝝ opifex idemq; pater ego:opera ſigdẽ vos mea diſſolubilia natura:me tñ ita volente indiſſolubilia.Oẽ ſiquidem qđ cõiunctum eſt,natura eſt diſſolubile. At vero qđ bona ratione iũ- E
ctum atq; modulatũ ẽ:diſſolui velle non eſt dei:quapropter quia facti genitiq; eſtis, immortales q dem nequaq̃ , nec oĩno indiſſolubiles:nec tñ vnq̃ diſſoluemini:nec mortis neceſſitatẽ ſubibitis: ga volũtas mea maior eſt nexus & vegetatior ad æternitatis veſtrę cuſtodiã:q̃ illi nexus vitales: ex quibus æternitas veſtra coagmentata atq; compoſita eſt.Impaſſibilitatis ergo cauſam penes natu- ram non q̃rimus:illa eñ repugnat naturæ creaturæ:& ppria eſt ſoli naturę increatæ:nec illius pe- nes quã habeẽt immortalitas primo modo: ga illa nõ ponit neceſſitatem non moriendi ſed ſolũ poſſi bilitatẽ. Sed quęrimus cauſam impaſſibilitatis tertio mõ:penes quã neceſſe eſt quãtũ ex rõne prin cipiorum intrinſecorꝝ non mori.Nec poſſumus dicere q; illi⁹ cauſa ſit mera voluntas dei:ſecũdum q; dictum eſt de immortalitate & de incorruptibilitate deorũ in auctoritate Platonis: vt ipſa talis impaſſibilitas ſit ipſa dos,qñ diuina voluntas eſt cauſa extrinſeca reſpectu talis impaſſibilitatis:& reſpicit ppriẽ finalem corruptionem qua res decidat in nihilum.Nec poſſumus dicere q; illius cau ſa ſit aliquid tale quale in diis deorũ,ſiue ſint angeli ſiue corpora:quia illorũ incorruptibilitas ẽ ex puris principiis naturalibus: quia eſt abſq; oĩ contrarietate:ratione cuius etſi ſubtracta cuſtodia di uinę voluntatis caderẽt in nihilum: propter qđ dixit Plato,Immortales quidẽ nequaq̃ &c.non tñ hoc eſt ppter aliquã neceſſitatẽ ex principiis intrinſecis impellentib⁹ ad diſſolutionem:qualiter im pellunt miſcibilia mixtum. Nec poſſumus dicere q; illius cauſa eſt ablatio q̃litatũ actiuarũ & paſ G
ſiuarũ ab elemẽtis:qa ptinent ad pfectionẽ elemẽtorꝝ & formę mixti in corpore humano. Et nõ eſt ponẽdũ q; aliqd pfectiõis naturę auferet a corpib⁹ glorioſis.Nec poſſum⁹ dicere q; illi⁹ cã ẽ ablatio actionũ naturaliũ qualitatũ actiuarũ & paſſiuarũ q̃ ſunt calefacere aut ifrigidare & hmõi:q̃ nõ ma nebũt eo q; non ſunt de pfectione rei in ſe ppter neceſſitatẽ idiuiduí:ſed ppter pfectionẽ ſpeciei in alio extra:quales actiones nõ manebũt in corporibus ſanctorũ:ſed tñ actiones q̃ ptinent ad pfectio nẽ rei in ſe:qualis eſt calidi calere,in qualibus actionibus cõſeruabit mixtio & forma mixti in cor- poribus iuſtorũ:quia ſic impaſſibile & incorruptibile non eſſet corpus beatum ex aliqua diſpoſitio ne poſitiua ſed priuatiua tñ.Diceret eñ ſolummodo impaſſibile ex defectu agentis & inferẽtis paſ ſionem:quẽadmodũ ſi terra tota quieſcens in cẽtro dicat immobilis quia deficit virtus fortior ex- pellẽs ipſam a centro,q̃ ſit virt⁹ eius ppria qua ſe tenet in cẽtro,ſcđm q; dicit Auer.in fine de ſub- ſtantia orbis,q; terra habet perpetuã quietẽ quia habet ppetuã carẽtiã virtutis mouẽtis ipſam.Qđ aũt ſic dicit impaſſibile aut immobile,ſimpliciter eſt paſſibile & mobile quãtũ eſt ex ſe.qđ ei tale eſt natũ ẽ pati aut moueri,licet nunq̃ patiet aut mouebit.terra eñ ſimpliciter mobile qđ eſt:etſi nunq̃ habeat mouẽs.Similiter tale corpus ex ſe ſimpliciter paſſibile & corruptibile eſſet etſi deficeret cor rũpẽs. Nos aũt cũ hoc dotẽ ponimus aliquid poſitiuum in corpore ſup eius naturalia.Nec põt ad huc dici q; illud poſitiuũ ſit aliqd in mixto quo conſeruat ne quantum eſt ex ſe ab intra aliqua paſ ſione moueatur : quæ omnino præſeruat qualitates paſſiuas a paſſione quantumcunq; agant actiue:quẽadmodum Adam conſeruaſſet quoquo modo eſu ligni vitæ.Quod enim ſic eſt impaſſi- bile ab intra:nõ ex hoc pręcluditur quin poſſit pati ab aliquo extra:quẽadmodum terra etſi nõ ſo lũ geſcat in cẽtro ex carẽtia cauſę mouẽtis ipſã extra cẽtrũ,ſed etiã ex virtute poſitiua eadẽ geſcat i centro qua mouet ad centrũ: mobilis tñ dicit et paſſibilis ga moueri põt a cẽtro p virtutẽ exterio rẽ excedentẽ virtutẽ quietis eius,dicente pho de cauſis motus aialiũ. Oportet virtutẽ ęquare mo uẽtis & eã q̃ moti.Eſt eñ aliqua multitudo vigoris ſecũdũ quã manet qđ manet:quẽadmodũ & ſe cũdũ quã mouet mouens: & eſt q̃dã pportio ex neceſſitate: quẽadmodũ contrariorꝝ motuũ ſic & quietũ:& æquales qdẽ impaſſibiles abinuicẽ,ſicut eñ pellẽs pellit ſic pulſum pellit ſcđm virtutem. Si eñ aliqs excedat virtute actiua motus terrę quietẽ,mouebit ipſam a medio.Et virtus hęc q; nõ infinita,manifeſtũ,neq; eñ terra ifinita:q̃re neq; grauitas ipſi⁹.Qđ ergo hoc mõ eſt impaſſibile aut

ĩmobile, natũ est pati & mouerí: licet nũq̃ patiet aut mouebit: quẽadmodũ id qđ in cẽtro terrę visibi
H le est etsi nunq̃ videbit. Oportet ergo dicere q̃ illud positiuũ sit aliquid in mixto: quo cõseruat ne
omnino a quocũq; agente siue interiore siue exteriore possit pati, præter dictũ casum in nihilũ. Nec
põt dici q̃ illud sit aliqua virt⁹ corporis: ga nõ elemẽtaris, vt dictũ est: neq; cælestis: qđ aliq ponũt
dñarí ĩ corpore humano post resurrectionẽ, licet modo dominent elementa: ita q̃ sicut sunt modo
corruptibilia ꝓpter actionẽ elementoꝝ: sic tunc erunt incorruptibilia & impassibilia ꝓpter actionẽ
cęlestis corporis. Sed hęc fictio est: ga corpus cęleste scđm substãtiã nõ venit in mixtionẽ cũ elemen
tis, ga nõ cõmunicãt in materia, secundũ virtutẽ autem nõ immittit qbus elemẽta impędiat in sua
actiõe, sed magis vt expediat. Oportet igit̃ ponere q̃ illud positiuũ sit aliqđ supnaturale qđ ab oĩ
passiõe tã ab interiore agẽte q̃ ab exteriore pseruet corpus glorioſũ a dissolutiõe eoꝝ ex qb⁹ cõponí
tur: vt dicat impassibile & indissolubile quia necesse est id oĩno nõ dissoluí nec corrumpí. hoc em̃
ĩ corpore glorioso apostolus attribuit virtuti Christi. Phil. iii. Reformabit corp⁹ humilitatis nostrę
I &c. ET sunt aliq q dicũt q̃ illa dispositio nõ est aliud q̃ gloria animę: p quã corpus suũ erit ei ple
ne subiectũ. Propter qđ in corpore glorioso nõ poterit esse aliq̃ mutatio aut passio contra ei⁹ dispoſi
tionem: quia passio nõ fit ab aliquo agente in passum nisi ga dñium formę debilitat supra patiens.
Qđ nõ videt sufficiẽs: quãtũcũq; em̃ corpus sit subiectũ animę: si nihil receptũ sit in corpore p qđ
ex se sit impassibile: ga q̃ nõ patit̃ hoc est ex illa subiectione: ex hoc ergo vt prius habet bene q̃ nun
q̃ patiet: non tñ qn ex se maneat passibile & q̃ põt pati. Nũc aũt q̃rimus cãm talis impassibilitatis
qua necesse est ipm nec pati vnq̃ nec posse pati. Etsi em̃ nunq̃ dñium formę q̃ est aĩa, põt debilitari
sup materiã q̃ corpus est: & oĩs passio fit p victoriã agẽtis sup patiens: vt ꝓpterea materia q̃ est cor
pus nõ possit subiici cõtrario dñanti, tollẽdo dñiũ aĩę sup corpus: vel saltẽ ipm diminuendo: tñ dñi-
um vnius ex qualitatibus actiuis & passiuis etsi nunq̃ debilitaret ꝓpter dñiũ aĩę: posset tamẽ, vt di
ctum est, debilitari: et ideo posset ob hoc fieri passio a qualitate vincente in passum: licet nunq̃ fie-
ret: & sic vt prius adhuc eẽt vere passibile etsi nunq̃ pateret. Sed nos q̃rimus corpus impassibile qđ
sic est impassibile q̃ ex se necesse est nõ pati: nec aliquo modo possit pati, vt dictũ est. Vñ ex ista rõne
nõ põt poni corpus impassibile ꝓpter aĩę gloriã, nisi ponẽdo q̃ aĩa in hoĩe dat esse corporeũ: vt nõ
sit homo cõpositꝰ nisi ex substãtia q̃ est aĩa, & materia prima. Vbi nõ video aliquam mixtionẽ nec
formam elemẽti: nec illã quæ est ex elemẽtis, nec aliam corruptionem q̃ separationem animæ a ma
teria. Nunc autem non ponimus separationem animæ a corpore nisi propter dissolutionem immi
nentem aliquorum in corpore ex quibus cõponit̃: q̃ p suã pſentiã cõtinet forma illa q̃ est aĩa quãtũ
põt, vt dicit in fine primi de aĩa. Quare si sola aĩa eẽt forma in hoĩe, nõ video cãm corruptiõis aut
passionis, siue aĩa sit glorificata siue nõ. Quare si corpus hũanũ ex se passibile sit & corruptibile se-
cũdũ formã aliã ab anima: vt habitũ est supra: & debet scđm dictũ modũ esse impassibile; oportet q̃
hoc fiat ex aliqua dispositione positiua scđm se pter aĩam, & manet secũdũ hoc vniuoce corpus, cũ
sic fuerit factum de corruptibili & passibili incorruptibile & impassibile: & similiter ipse homo de
mortali factus fuerit ĩmortalis, nõ nouã vitã accipiẽdo/sed quẽdã casum siue passionẽ vitæ. Ita etiã
q̃ sip impossibile aĩa nõ glorioſa corpori exñti cũ tali dispositione cõiungeret, ĩmortalis esset homo
nec vnq̃ aĩa separari posset a corpore: & eadẽ ratione nec separari posset a materia: & esset hõ immor
talis si eẽt cõpositꝰ ex sola aĩa & materia: ga ipsa materia ita ĩcorruptibilis ẽ ex se, quãtũ datũ corpꝰ
K ex dicta dispositiõe quã appellam⁹ dotẽ. Quęrit̃ ergo a quo ẽ ista dispositio ĩ corpe glorioſo. Et ẽ di
cendũ q̃ radix passibilitatis, q̃ est abiectio, & corruptiõis naturalis ĩ materialib⁹ est priuatio existẽs
in materia. Priuatio em̃ vt dicit phs primo phyſi. est principiũ gñationis p accidẽs, & hoc respectu
gñati: sed tamen necessariũ generationi: vt dicit ibidẽ Cõmẽ. ga vt dicit generatio fit ex nõ ente p
accidẽs, ĩ. ex subiecto: cui accidit q̃ ĩ eo sit priuatio rei q̃ gñat̃: & si priuatio formę nõ ꝑcederet ĩ sub
iecto, nõ gñaret ex eo. Sed vt dicit phs in fine libri: priuatio multotiẽs imaginabit̃ ad maleficiũ. Cõ-
mẽ. Magis destruere q̃ esse. qm̃ scđm q̃ subdit: qui nõ cõcedit priuationẽ cũ materia: nõ põt dicere
quare appetit⁹ est materię ad recipiẽdũ formas post formas: & nõ solũ habet ex priuatione appeti-
tũ formę nõ habitę, sed etiã aptitudinẽ & potẽtiam ad illã. Ita q̃ scđm hoc siqua forma est in ma-
teria absq; priuatione ad formã cõtrariã, iã cessat aptitudo ad aliã formã & potẽtia, dico inquantũ
depẽdẽt a priuatione: licet nõ inquãtũ depẽdẽt a substãtia materię, & cessat etiã p cõsequẽs oĩs gña
tio & corruptio: & ẽt oĩs alteratio: ga nõ ẽ possibil' natural' alteratio vbi nõ ẽ possibilis gñatio: vt pa
L tet ex primo de gñatione. Dico ergo q̃ ex vnione aĩę glorioſę cũ corpore mũdo ab oĩ fomite pẽi
quale erat formatũ in statu innocẽtię, ex redũdãtia glorię aĩę in corpus corpori infundit̃ q̃dã dispo
sitio q̃ tollit illã dispositionẽ defectiuã q̃ erat priuatio: sicut tollit̃ aduenięte forma cui erat cõtraria

ita ꝙ amota priuatione etiã tollit oĩs appetitus materię,& oĩs potẽtia & aptitudo eius ad aliã formam q̃ sit illa qua est informata.Dico inquãtum appetitus potẽtia & aptitudo depẽdẽt a priuatione:licet nõ inquãtũ depẽdẽt a substãtia materię,& manet sic in materia pura carẽtia formę : cuius priuatio pri⁹ erat in ea:quẽadmodũ carẽtia formę elementi est in materia corporis cęlestis:si i eo fit materia:ꝓter hoc ꝙ in materia cęli nõ est appetit⁹ aptitudo aut potẽtia ad formã elemẽti:neq; quãtum est ex parte substãtię materię,sicut neq; quãtũ est ex pte priuationis.In materia vero corporis glorioſi,vt dictũ est,manẽt illa quãtũ est ex pte substantię materiæ:licet nõ quantũ est ex parte priuationis.Et cũ dicta dispositio infusa sustulerit illã dispositionẽ defectiuã:per hoc se ipsa ponit imortalitatẽ:& sic destructa inimica morte induit imortalitatẽ:& corruptibile induit incorruptionẽ.secundũ ꝙ dicit Apostolus primæ Corin.xv.Ita ꝙ stãte dispositione illa nõ plus corpus glorioſum est in potẽtia ad formã elementi aut alteri⁹ mixti,q̃ ipsum cęlum:nisi ꝙ cælum inquantũ est ex substantia materię sue & ex pte priuationis nullo modo habet po tentiã ad formam aliã:quã tñ habet aliquo modo corpus glorioſum quantũ est ex parte substantiæ materię sue:vt in hoc differẽs sit immortalitas & incorruptibilitas in cęlo & in corpore glorioſo.Vñ ga nihil patit nisi qđ ꝑ priuationẽ est cõtrarium & in potẽtia:ideo qualescũq; sint actiones in tali corpore, siue ab extra siue ab intra nõ plus patiet q̃ mõ patit sphęra lunę a calore ignis quẽ in sua cõcauitate cõtinet.& ꝑ hoc corpus hmõi simpliciter factũ ẽ impassibile & ĩcorruptibile:& homo secũdũ ipsum simpliciter imortalis & incorruptibilis,nõ quia vt dicit Augusł.xiii.de ciui.dei.cap.xxiii.corpus qđ de terra factũ est nõ ipsum erit: sed quia dono cęlesti iã tale erit vt etiã cęlo incolẽdo nõ amissa natura sed mutata qualitate cõueniat.Et vt arbitror dispositio ista qualitas est reducẽda ad naturalẽ potentiã de secunda specie qualitatis:nõ qua qđẽ habet agere de facili:a quali denoiant cursor & pugillator:nec qua habet solum difficile pati, a quali denoiat durũ:sed qua habet impossibile pati,vt dictũ est. Cõce M
Ad duo prima principa. dendum est ergo primũ argumentũ & similiter secundum:ꝙ dispositio illa q̃ est dos,non est ab alia qua corporali natura cęlesti aut elementari. AD tertium ꝙ non est ab anima:ga ipa non tollit naturam elementarẽ:Dicendũ ꝙ verum est quãtũ ad id qđ est de natura & pfectione substãtię elemẽtaris:quia tũc diminueret perfectionem corporis humani,vt patet ex dictis.bene tamen tollit aliquid qđ est defectus & imperfectionis naturæ elementaris,& in hoc eam amplius perficit.
Ad tertium.

Quæst.xvii. Argu.prin. In oppositũ. Circa secundũ arguit:ꝙ homo habet generari ab hoie in infinitũ ex parte ante secundum fundamenta Aristote,quia dicit in.vii.metaphyſi.Oẽ qđ gñat:gñat a sibi simili noie & definitione.Si ergo iste hõ gñatus est:ergo ab alio hoie gñatus est:& ille eadẽ ratione ab alio: & sic in infinitũ. CONtra.xii.metaphy. vult ꝙ oĩs forma in potẽtia in prima materia est in actu in primo motore,qđ vero est i actu i prio motore,in potẽtia aũt in materia,motor ex se sine alio põt ex materia
Reſponſio. ꝓducere,ergo &c. Dicendũ ꝙ sententia phi fuit:ꝙ sicut species rerũ nõ hñt esse extra intellectus N
notitiam nisi in singulari vnico aut pluribus:sic nec habent causari nisi i eisdẽ.Et bene dixit i hoc sed species illas q̃ subsistunt in vnico indiuiduo tm̃ nec gñabili nec corruptibili,posuit ęternas,non causatas ab alio vt a principio ꝓductiuo,secundũ em̃ ꝙ dicit.xii.metaphy.Cælũ nõ habet causam in esse:sed in motu. Species vero gñabiliũ & corruptibiliũ secũdũ rõnẽ speciei aliter non posuit producas nisi prout habent esse in suis indiuiduis ꝑ gñationẽ:quor̃ cãm ꝓximã ꝑter generans partículare i ꝓpagatis posuit cęlũ:ita ꝙ species ipa a deo nullo mõ habeat ꝙ sit causata ab ipo nisi ꝑ quãto generat in suis indiuiduis:& hoc non nisi mediante cęlo ex materia indiuiduali determinata:ꝑ quã species in indiuiduis indiuiduari habet & plurificari. Sed a cælo scdm cõmunẽ cursum aliter O
posuit species pfector̃ gñari in suis idiuiduis:aliter vero ipfector̃.Quia ipfector̃ ex solo cælo agẽte in materia vim seminalẽ absq; pticulari agẽte simili i specie posuit posse ex materia exire de potẽtia in actũ postq̃ desierat esse in oĩbus suis indiuiduis.Vnde loquẽdo de tali vi gñata in putrefactis a cęlo dicit in.iiii.meteoro.Calor disgregãs naturalis cũ fit,cõstare facit disgregata.In cęlo enĩ cõtigit aliqñ fieri aliquem aspectum & circulationem q̃ prius nõ erat:quor̃ effectus ꝓprius est aliqua species gñabilis & corruptibilis. Species vero pfector̃ nõ a solo cęlo absq; particulari agẽte simili i specie posuit exire in suis indiuiduis de potẽtia ad actũ.Sol em̃ & hõ generãt hominẽ: vt dicit.ii.phyſi. Tales aũt species posuit phs sempiternas:& nunq̃ defuisse:sed causatas tm̃ non abstractas absq; indiuiduis:& extra intellectũ existentes. nõ sic ꝙ singula species subsistat in aliquo idiuiduo sempiterno causata, sicut subsistũt species cęli & intelligẽtię:sed ga semp vnũ indiuiduor̃ gñatũ est ab altero semp in ꝑterito:& similiter generabit in futuro:& similiter species ipsa in quolibet eorum.ita ꝙ nũq̃ materia sic cœperit esse ꝙ nõ ꝑfuit:nec definit cẽ ꝙ nõ erit i posterũ.& quolibet idiuiduor̃ in

cipiẽte esse in ipso, incipit species eẽ: & desinẽte esse i ipso, desinit species esse. Et scdm ipm hoc mõ nõ sic species incipit esse quin semper pfuit: nec sic definet esse quin semper postmodũ erit. Equus em simpliciter etsi incipit esse p generationem huius equi, pfuit tñ in alio generante ipsum: & si desinit esse i vno per mortem eius, manet tñ semp in alio generato vel ab ipo vel ab alio. Et sic licet qd libet indiuiduum sub tali specie sic sit causatũ q non pfuit: sed penitus esse incepit: & similiter spe
p cies in illo: non tñ sequit q ipsa species sic esse cœperit: q penitus non pfuit. Falsa est em illa ppositio q dicit q species illa est noua & esse inceperit cum penitus non pfuisset, cuius qdlibet indiui duũ in pterito nouum erat: & sic cœpit esse q non pfuit penitus. Licet em quodlibet indiuiduum sic esse cœperit q penitus non pfuit: nullũ tñ eor scdm phm sic incepit esse qn aliud a quo esse cœ pit prefuit. Species aũt nõ habet esse, fuisse, vel fore solũmõ p eẽ aut fuisse aut fore vni⁹ indiuidui: sed cuiuslibet indifferẽter, est em propositio illa similis que dicit, oẽ pteritũ siue ppinquũ siue remo tum determinatã distantiã habet ad præsens: quia est aliquod tunc: ergo totum tempus præteri tum est finitum. Cui respondet Aristo. in. iiii. phys. dicens: q licet quodlibet tunc siue tempus pre teritum sit finitum; quia tamen in tempore est accipere tũc ante tunc: & præteritum ante pteritũ in infinitũ: ideo non est totũ tẽpus pteritũ finitũ. componit em ex finitis quantitate: numero aũt in finitis: & ideo in infinitũ habuit esse pteritũ añ pteritũ. Sic etiã licet nullũ sit hois indiuiduum qn esse cœperit cũ prius non fuisset: quia tñ indiuiduũ hois est ante indiuiduũ in infinitum scdm phi losophum: ideo secundum eũ homo non incepit esse cũ penitus non pfuisset, sicut nec tempus. Et est simile de partib⁹ temporis & indiuiduor hominis: quia sicut tempus pteritum simpliciter ha buit esse per quodlibet nunc & tũc: sic & homo & similiter species qlibet per quodlibet indiuiduũ suum. Et ideo scdm philosophum species equi non sic incepit esse quin semper pfuit: quia nunq in cepit eẽ vnum indiuiduũ eius quin aliud pfuit in infinitũ. qm speciei inceptio simpliciter nõ potest argui ex inceptione vnius aut cuiuslibet indiuidui sui secũdũ se, cum non pfuisset: sed solummodo ex alicuius indiuidui eius inceptione: cum nec ipsum nec aliud idiuiduũ illius speciei pfuisset, cũ pcedẽti ei speciei inceptiõe bene stat speciei æternitas: licet nõ cũ ista vt patet ex dictis. Et sic secũdũ philosophum celo & elementis existentibus sempiternis, equus potuit generari ab equo præceden te & homo ab hoie in infinitum absq omni repugnantia naturæ rei: vt non sit omnino ponere pri mum hominem aut primũ equũ. Immo qd plus est, secũdum philosophum impossibile est i quacũ q specie aliquod indiuiduum ponere qd nõ pcessisset aliud eiusdem speciei. & hoc siue in ppagatis in quibus non potest vnum procedere de potentia ad actũ nisi per aliud pcedẽs sue speciei: siue etiã in aliis quorum indiuidua pduci possunt virtute cæli solius. Cuius ratio est secũdum phm, q pri mum agens & mouens semp est & semper fuit agens & mouens. Ex quo ergo egit & mouit tẽpore infinito: impossibile est q habeat nũc aliquã virtutem aut dispositionem siue aspectum producẽdi aliqd indiuiduũ, quin prius habuerit consimilem virtutem pducendi simile: qd & eadẽ ratione p duxit. & hoc infinities in infinito tpe qd pcessit. Vt ideo secũdũ ipsum, qcũq species, quæcũq opi niones aut leges: religiones: sectę aut hereses sunt modo: infinities pcesserint: & circulariter eadem specie reuertent in futuro: & qualiacũq nũc sunt, talia infinities futura sunt, & similiter pcesserũt quis eor pter antiquitatẽ nõ restat memoria. Et sic si omes species quarum indiuidua generan tur p propagationem, possent generari a solo cælo: & species reparari omnibus indiuiduis suis ali quando corruptis: adhuc eadem ratione non contingeret ponere primum indiuiduum: quia infi nities secũdũ philosophum quælibet species talium fuisset corrupta oino & iterũ reparata. Omia Sententia au
Q ista ex falsa suppositione procedunt. s. q species rerum sunt eternę, & nulla noua nisi quatenus de ctoris.
pendet in esse ab indiuiduis gñabilibus & corruptibilib⁹, qd nec rerũ nature, nec rectę rõni cõcor dat. de creatura em alias sepi⁹ declarauim⁹ q nõ põt fuisse æterna. Si. n. potuisset fuisse eterna, absq icõueniẽte ex natura rei poni posset ab eterno fuisse: & si fuisset ab æterno, cũ secũdũ phm i æternis non differunt esse & posse, impossibile fuisset ab æterno actũ distantẽ fuisse a potentia: & sic impossi bile fuisset ipsam incepisse de nouo: quia per infinitum tempus precedens actus fuisset distãs a po tentia. Et sic ex alibi determinatis supponimus impossibile q ponantur celum, elementa, & cætera quorũ species subsistit in vnico indiuiduo, fuisse semp & ab æterno. de quo nõ qrit ista quæstio: sed suppositio q illa fuerint ab æterno: vtrũ secundum fundamẽta Aristote, necesse sit ponere q homo generauit hominem semp ex parte ante in infinitũ. Vbi duo sunt consideranda. Primũ: si omni ho mine aut equo corrupto incendio vel diluuio: virtute cæli possent reparari de terra. Secundum: si secũdum naturam rei possit poni cælo existẽte æterno hominem semper fuisse ab homine, equum ab equo, absq aliquibus primis equis & primis hominibus ante quos nulli. De primo istorum dat

Aríſtoteles dubiã ſiſiam:vbí dícit ſecundo politic.in fine.Veriſimile primos ſiue terrigenę erant,ſi ue ex corruptione quadam ſaluati ſunt:ſimiliter eſſe & contingẽtes & inſenſatos. Et probat ꝑ hoc antiquas leges eſſe mutandas:eo videlicet ꝙ homines illi per quos primo ciuitates ſunt conſtructæ & leges inſtitutæ poſt vniuerſalẽ deſtructionem viuentium vl̃i díluuio ignis aut aquæ: erant qua leſcũq; in moríb⁹ & fatui ſenſib⁹.Propter qđ leges irrationabiles inſtituerũt:& hoc ſiue poſt illã vni uerſalem deſtructionẽ fuerint illi hoíes terrigenę:ideſt geniti de terra a ſole: qđ quęrit q̃ſtio noſtra ſiue ex corruptione vl̃i in qua totũ genus humanũ perierat,ſaluati ſunt:ſicut Noe ſaluatus eſt per arcam tempore vniuerſalis diluuii aquæ: & Deucalíon per aſcẽſum montis tempore díluuíi ígnis qđ fuit in Greçia. Dícũt autẽ aliqui tenentes vnam partem:videlicet ꝙ virtutes cæli & ſtellarum R cõmixtę víribus elementorũ omnia formant & perficiunt:& ꝙ non indígetur ꝓpagantibus niſi ꝓ pter cõmodíus & frequentius generari: quẽadmodum expertum eſt de muribus primo genera tis de terra:q poſtmodum generant ꝓpagando.Sed quícquid ſit de aliis,hoc nullo modo poteſt po ni de hominibus,qm̃ non minus perfecti generanť homines ꝓpagatiõe q̃ generarenť a ſtellis,quía melíora fométa interiora dant ꝓpagantes q̃ darent ſtellæ. Sed videmus tantã imbecillitatem ĩ ſta tim generatis a propagantibus,ꝙ niſi foueanť exteriusarte & ingenio propagãtium , inedía & fa me eos mori neceſſe eſt:& ſic etiam ſi generarẽtur a ſtellís:quia ĩ cõſimíli imbecillitate aut maiore ab íllís generari neceſſe eſſet:cum non haberent fouentes,mori eos neceſſe eſſet prius q̃ ad perfectío nem peruenirent: & ſic per generatos a ſtellís genus humanũ reparari non poſſet:& quod ampli⁹ cũ natura ſcđm plm non deficit in neceſſariis,ſi ſtellis eſſet indita a natura vis hominũ generati ua:prouidiſſet eis de fouentibus eos poſt generationẽ.Quare cũ in hoc non prouidit eis:non eſt po nendum ꝙ habeant naturam generatiuã hominũ:& hoc conſimíli ratione qua ꝓbat philoſophus in fine de aía, ꝙ a ví vegetatiua nõ habet eſſe principiũ motus ſecundũ locũ,quia tunc natura ꝓ uidiſſet plantis in quibus eſt vis vegetatiua,inſtrumenta quibus mouerentur localiter.Et eadem ratíone probať ꝙ nec animalía ꝑfecta plurima,quoꝝ fœtus índígent nutrítione parẽtum, a ſtellis generari poſſent.Propter qđ q̃uís ſtellę ſufficiẽrer mouẽt ad ſpecies mixtoꝝ inanimatorum & ter ræna ſcentium & plantarũ:& ſimíliter animalíũ in corpore cõſimílíũ:vt ſunt ſerpentes & vermes: & ſimíliter aíalium imperfectorum non multũ díſſimilium:ſicut ſunt mures & veſpertílio nes:ta men non ſufficíenter mouent ad ſpecies animalíũ perfectoꝝ:nec in homine ad tam nobilẽ for mã mixtí:qualem requírit ſibí ſubiectã ín corpore qđ debet informare anima rationalis,Propter qđ po nendũ eſt:ꝙ quantũcũq; fuerit díluuiũ aquę aut ígnis:ſemꝑ deus aliquibus hoíbus ꝓuidit ſaluatío nis remediũ:vnde alíí ꝓpagarenť : & q̃uís ponamus nunq̃ díluuium generale fuiſſe níſi aquæ tem pore Noe:nec futurũ eſſe níſi ígnis ĩ die iudicíi:& hoc nõ naturaliter ſed poti⁹ miraculoſe. De ſe S cundo ergo prę míſſorũ reſtat perſcrutãdũ:Dicendo ꝙ philoſophus q̃uís ſecundũ prædictũ modũ ponat hominẽ ab homine procedere in infinitũ ex parte ante:tamen cum hoc ponit ꝙ naturaliter ſimplíciter & eſſentíaliter ſemen potius ꝓcedit ab homine q̃ homo ex ſemine.dicit enim.xii.meta. in reꝓhendendo illos qui dixerunt ꝙ principía rerũ non ſunt bonum aut nobile:quía ſunt imper fecta vt rerũ ſemína:ſed bonũ & ꝑfectum eſt in illís quæ ſunt ex eis:quia ſunt entia perfecta,vt plan tę & animalia.contra quos dicit ſic.Non eſt verum quod æſtímant quía ímperfecta vt ſemina non ſunt abſolute príncípia perfectorum ſed ecõuerſo.Semína enim ex quíbus ſunt entia perfecta,ſunt ex aliis præcedentibus perfectis,Primum enim vt dicit non eſt ſemen factum ſed a líqd perfectum. Verbi gratía:hominem oportet eſſe ante ſperma,non illud qđ fit ex hoc ſed alíud ex quo fit ſemen vt ſecundum hoc oporteat hominẽ eſſe ante ſperma:non illũ q fit ex ſpermate:ſed alíum ex quo fit ſperma.Ex quo patet ꝙ q̃uís philoſophus íſte ex fundamentís ſuís quibus principaliter ínnitebať T nõ poſuit hominẽ ante quẽ nullus:ſed ſemꝑ fuiſſe hoíem ante hominẽ:& hoíem ex ſpermate & ſper ma ex homine in infinitum:hic tamen ipſa veritate coactus aperte ponit ꝙ ſecundum veritatẽ & naturam rei ſimpliciter & naturaliter homo príus factus eſt ſemine:& hoc eſſentíali non acciden tali ordine:vt licet hoc ſemen præcedat hunc hominem factum ab íllo:hoc non eſt níſi quía hoc ſe men præcedit alíus homo ex quo habet eſſe illud ſemen:vt ſecundũ hoc quẽadmodum íſte homo præcedit illum accidentaliter:& ſimíliter accidentaliter hoc ſemen præcedit hunc hominem q fa ctus eſt ab illo:q̃q̃ homo ſimpliciter præcedat ſemen ſimpliciter eſſentiali ordine. Quare cũ ita ſit ín rerũnatura:& ꝙ primũ ordine eſſentiali non habet fieri naturaliter ex poſteriore:ſed ecõuerſo:id enim ex quo fit alterum,inquantum hmõí,eſt principiũ illi⁹ qđ fit ex eo:ſpecies ergo hominis aut equi ſimpliciter nõ habet fieri ex ſemine ſimpl̃r,hoís aut equi:licet nõ níſi ĩ índiuíduis eorũ:ſed ecõ uerſo,exigente hoc ordine eſſentiali,Quare cum licet in ordinatis accidentaliter proceſſus põt ire

in infinitum:in eſſentialiter tamen ordinatis vt probatur ſecundo metaphy,neceſſe eſt ponere ſtatũ.Quantũ eſt ergo de ratione ſpecierũ hominis & ſeminis & indiuiduorũ ipſoꝝ ſimpliciter ſtatus eſt: vt nõ ſemper procedat homo ex ſemine & ſemen ex homine:ſed ſimpliciter ſemẽ ex hoīe:& hoc
V in aliquo indiuiduo,hoc ſemine ꝓcedente ex iſto hoīe q non ꝓceſſit ex ſemine. Simpliciter ergo ꝓ ductionem hominis facti ex ſemine ſicut & ꝓductionem ſeminis reducere oportet ad productionẽ hominis facti non ex ſemine:& ideo ex aliqua alia ſua cauſa efficiente immediate aut cęleſti corpo re aut aliqua alia non cæleſti corpore,vt iam habitũ eſt,ergo a deo:& hoc non ſecundum ſpeciẽ ſeparatã:ſed in aliquo eius indiuiduo vno vel plurib9.Sic ergo etſi cælũ & elemẽta eſſent ętherna,q̃ i ſingulis indiuiduis facta fuiſſent a deo:tamẽ neceſſe eſt ponere aliquẽ vnum hominem aut plures immediate factos a deo:ante quos nulli & a quib9 cęteri.Quare cũ vnus homo vel plures idem nu mero nõ potuerũt facti fuiſſe ab ętherno:quia certa eſt periodus totius vitæ generabilis & corrupti bilis:neceſſe eſt ergo hmõi indiuidua a deo incepiſſe:cum nec ipſa nec alia indiuidua hominis præ ceſſiſſent.Et eadem ratio eſt de omnibus perfectis quæ immediate a cęlo produci nõ poſſunt:& ſic
X neceſſe eſt ſpecies omniũ talium incepiſſe cũ prius non fuiſſent.Non ẽ ergo verũ qđ dictum eſt ſupra ſecundum philoſophum:ſpecies generabiliũ & corruptibilium non eſſe cauſatas niſi per generationẽ vnius ab alio & a cęlo ex potẽtia materię,imo neceſſe eſt ipſas imediate cauſari a deo in aliquibus ſuis indiuiduis:& tunc primo ex ſemine illorum cũ virtute cæli produci indiuidua conſimilia in ſpecie ex materia:& aliter nõ.Et per hũc modũ cũ in diuerſis actus ſimpliciter ꝑcedat potẽtiam : licet potentia in hoc,præcedat actũ in illo:vt licet potentia in hoc ouo præcedit tempore actum in gallina ex illo generata:& ſic tempore ꝑcedit potẽtia actum:& actus in hac gallina potẽtiam in ouo ex quo alia gallina eſt generanda:hoc tñ nõ procedit in infinitũ,immo neceſſe eſt ſtare in gallina quæ non habet eſſe ex ouo:ſed quæ præcedit omne ouũ & oẽm gallinã generatã ex ouo & ſic actus ſimpliciter neceſſario ꝑcedit potentiam tẽpore.Qđ etiam ipſe Ariſtoteles teſtat eſſe neceſſarium.ix.metaphy.vbi dicit ꝙ licet in eodẽ ſecũdum numerũ qđ de potentia procedit ad actũ potentia tẽpore pręcedit actũ:idẽ tamẽ ſecundum ſpeciem in aliquo indiuiduo exiſtit in actu pri9 q̃ aliquod aliorum exiſtit in potẽtia,dico materiæ:vt ex qua aliquid procedit de potẽtia in actum.
Y Q2 ergo arguitur primo:ꝙ ſecundum philoſophũ homo ſemper generatur ab homine: Dicendũ Ad arg. prĩ.
Z ꝙ reuera hoc erat de mẽte ſua:ſed non eſt verum vt dictũ eſt. AD ſcđm:ꝙ formę in potẽtia in ma Ad argumẽ.
teria,ſunt actu in motore primo &c.Dicendũ ꝙ verum eſt appellando motorem primum deũ.Oia in oppoſi.
enim anteq̃ fiant ſunt in actu in eius notitia:& in eius ſubſtantia ſecundum rationes ideales & perfectionales vt habitum eſt ſupra:& bene poteſt ex materia omnia producere immediate:ſecundũ ꝙ produxit,vt habeť Geñ,primo,Sed hęc non eſt intentio philoſophi:q intendit ꝙ non poteſt ꝓducere aliquid qualitercũq exiſtat in ipſo,niſi mediante motu cæleſti:ſecũdũ ꝙ dicit Cõmẽ,viii,phy. Voluntas antiqua nihil nouũ facit niſi mediante alio antiquo,ſ,motu cęleſti.Et ſic argumẽtum in tẽdit concludere ꝙ motor primus naturali curſu mediante cælo poſſet omnia ex materia producere:vt nõ ſit opus hominẽ ſemp generari ab homine.Et eſt dicẽdũ: ꝙ licet oĩa ſint actu in prio motore q̃ ſunt in potẽtia in materia:non tamẽ ſic qn oportet vt perfecta ſint primo ab ipſo producta immediate ſicut & cælũ,& tunc mediante cælo & mediantibus perfectis ex materia producit i diuidua conſimilia in ſpecie vt dictum eſt.

A Irca tertiũ arguiť ꝙ nobilis ſemp ꝓcedit ab initio ab aliquo nobili:quia cã ſemp Quæſt,xviii.
nobilior eſt ſuo effectu,ergo quanto quis recedit a primo ſtipite:tanto eſt min9 Argu.prin.
nobilis ſtipite,ergo &c. IN cõtrariũ eſt phs ſecũdo rhetо. Dicendũ ꝙ ſecundũ In oppoſitũ.
philoſophũ prio politic.Nihil aliud q̃ virtus & malitia determinant ſeruũ & li- Reſponſio.
berũ:& nobiles & ignobiles. Sed hoc nõ ẽ tã aſpiciẽdo ad habit9 gñatos,q̃ ad naturales diſpoſitiones ꝙbus hoīes nati ſunt recipe eos:vt habeť ſcđo Ethi,nec tam aſpiciẽdo ad diſpoſitionẽ hmõi vt habita eſt abſolute ab aliquo:q̃ vt diu tracta eſt ꝑ mlťos medios ab antiqs ꝓgenitorib9 nobilibus:q ꝓpter naturalẽ nobilitatẽ q̃ bñ vſi ſunt in actus nobiles exercendo:& ꝑ hoc habitus nobiles acquirẽdo:meruerunt præfici populis,& poſt hęredes ſui iure hęreditario.Et ſcđm hoc plis determinat ꝙ nobilitas reqrit antiqtatẽ.Cũ ergo q̃riť vtrũ nobilitas gñis ꝓcedat ab aliq̃ nobili an ignobili:Dicẽdũ ꝙ ſi loq̃mur de nobilitate ſimplr ſcđm naturã rei:ſic nõ oportet ꝙ nobilis ꝓcedat a nobili,imo ignobilis natura & moribus bñ põt gñare nobilẽ natura:q bono vſu naturæ fit vere nobilis habitu:ſicut ecõuerſo a vere nobili poteſt procedere vere ignobilis: vt
B iam diceť.Si vero loquamur de nobilitate generis ſecundũ quã vulgo ſolent appellari nobiles,qui ſę pius ſecundũ rei veritatem multum ſunt ignobiles:ſic nobilitas includit antiquitatem.Et tũc diſti

guẽdum de initio:quia aut eſt ſermo de initio generis:vel de initio ſimpliciter. Si primo modo:ſic dico ꝙ nobilitas ſemper procedit a nobili.Non enim inchoauit genus nobilitatis ab initio in quocũ ꝙ genere nobilium niſi nobilis vere aut eſtimatus,nullus enim ab initio incipit dominari aut imperare populo niſi propter aliquam probitatem qua præfertur eis, par enim in parem nullũ debet habere imperium.Vnde Nẽroth,ſecũdum magiſtrum hiſt.primo ſibi ſubiecit populum:ꝓpter qđ dicitur fuiſſe venator robuſtiſſimus:hoc eſt bellator fortiſſim⁹.Qui ſi vere nobilis fuit vt probitate ſua primo incepit dominari in regno Aſſyriorum:& accepit vxorem ſibi in nobilitate reſpondẽtem,naturaliter genuerunt ꝑlem nobilẽ.dicẽte philoſopho in primo politic. Ex ambobus diuinis id eſt virtuoſis & nobilibus progenitricib⁹ radicibus quis vtiq; dignificabit aliquid dicere ſeruũ ,ſ.generari ex illis?quaſi dicat,nullus,cui⁹ rationẽ ſubdit.Dignificãt eñ.i.dignũ dicũt hoies & iuſtũ eſſe quẽadmodũ ex homine hominem,& ex beſtiis beſtiam fieri:ſic & ex bonis bonũ.Et hoc quia mores boni et nobiles informant nobiliter virtutem imaginatiuam:quæ hora conceptus cũ habetur affectio ad prolem generandã:in teneram materiã imprimit ſecundum conditionẽ imaginationis diſpoſitionem ad ꝓcreandũ fœtũ:ſecundum naturalem diſpoſitionem reſpondentẽ nobilitati generantium.& hoc ideo quia anima ſimpliciter non ſolum ſe habet ad corpus vt forma ad materiã: aut vt mouẽs ad motum:ſed vt artifex ad artificiatũ.Sicut eñ artifex mediante forma exemplari artis ꝑ inſtrumentũ conſimilem ſpeciem imprimit artificiato:ſic anima forma nobili virtutis & ꝑbitatis affecta per virtutẽ generatiuam in calore naturali vt per inſtrumẽtũ,ſimilẽ aut reſpondẽtẽ diſpoſitionem corporalem imprimit nato:cuius diſpoſitione habiliteꝫ & inclineꝫ ad conſimilem acquirendã:ſecũdũ ꝙ oues Iacob:per imagines receptas a virgis conceperunt fœtus reſpondentes in colore imaginãti.Qđ ibidẽ in Gloſ.exponens Aug.dicit.Inhęſerat animæ diſcolor phãtaſia ex contuitu variarũ virgarum per oculos impreſſa.Hinc dicit Chryſoſto.ſup Matth.xxiii.Quales fuerit parentes tales erũt & nati.Et ex hoc procedit ꝙ filii bonorum & vere nobiliũ honorati ſunt a poſteris loco parentum veluti vere boni & nobiles ſimiles parentib⁹:cõſuetudine in hoc cõſequẽte naturam. Nititur enim natura proles aſſimilare parentibus:non ſolum in diſpoſitionibus corporis ſed etiã animę:vt pulchri generẽt pulchros:& turpes generent turpes:& iracundi iracundos:mãſueti manſuetos:licet in hoc frequenter propter occurrens impedimentum deficiat.Propter qđ continuo philoſophus ſubdit dicens.Natura autem vult hoc facere:multotiẽs tñ non põt.quia vt dicit in ſecũdo rhetoricę.qđ quidẽ in pluribus non accidit nobilibus:ſed ſunt multi leuis valoris. Vnde dicit Chryſoſto.vbi ſupra. Si autẽ ambo fuerint æq̃les,aliqñ fit vt de bonis parẽtibus mali exeant filii:& de malis boni:ſed raro:quia hoc eſt præter naturæ intentionem. Vnde continuo ſubdit.Ecce regula eſt humanę naturę vt omnis homo naſcaꝫ duos oculos habens & quinos digitos: aliquando tñ naſcitur hõ ſex digitos habens:aut oculos omnino non habens. Sicut ergo extra naturalem regulam naturæ raro euenit vt de formoſa naſcaꝫ deformis:ſic extra regulam naturæ raro ꝓcedit vt diſſimilis naſcatur filius parentibus.Multotiẽs tamẽ accidit, vt per malam conſuetudinem & prauã diſciplinã non ſequãtur naturalẽ diſpoſitionem impreſſam a parentibus: & ſibi cõtrarios habitus adgenerant:vt licet naturaliter eſſent nobiles,vſu & habitu facti ſunt ignobiles:& ſolum nobiles ſunt vulgi opinione:& generant ꝑles minus nobiles ſcđm diſpoſitiones corporales,q̃ ipſi erant geniti a ſuis genitoribus:& ſic vadit nobilitas in defectum ſi filii in prauis moribus imitantur parentes:ſicut econuerſo cum ſequunt in vſu,nobilitatẽ quã acceperunt a parentibus: trãſfundunt in poſteros,& maiorem q̃ habeant in ſeipſis ſi tamen geniti ſunt a parentibus ambob⁹ nobilibus. quia mixta virtus vtriuſq; nititur ſimilem impreſſionem facere ī fœtũ , & nobilitatem amborum genitorum proli immittere:vt ex hoc filii nobilium ſemper ſunt nobiliores parentibus niſi degenerent:& tanto nobiliores quãto magis recedunt a primis radicibus,ſi tamen ambo ſemper generantes ſint nobiles.Propter qđ dicit philoſophus in.ii.rhetoricę.Lõge magis q̃ prope facta honorabiliora & magis iactabilia.Si vero alter generantium fuerit vere nobilis & alter non:tunc vt dicit Chryſoſtomus vbi ſupra,ſi pater fuerit bonus & mater fuerit mala,aut pater malus & mater bona, interdum filii patrem ſequuntur, interdum matrẽ, & tũc minus nobiles ſunt q̃ ſi ambo nobiles eſſent & boni.Et q̃uis ſic quandoq; ſequuntur patrẽ,quãdoq; matrẽ:tñ ſicut dicit Chryſoſto.frequentius eſt vt nati patrem ſequantur.Et inde eſt(vt arbitror)ꝙ nobiles plus reputant nobilitatem generis paterni q̃ materni. Si vero circa nobilitatem generis loquamur de initio ſimpliciter:ſic ſecundũ intentionem philoſophi in q̃ſtione præcedente tactam,quodlibet genus nobilium infinities potuit ſcđm carnẽ a nobili & ignobili ſimpliciter,& ſimiliter genus nobilium p̃ceſſiſſe genus ignobilium,& ſimiliter ſequi ĩfinities tã a parte ante q̃ a pte poſt.Põt eñ ignobilis aliqs ꝓcrea

re vere nobilẽ & bonũ, vt dictum eſt: & ille nobilis incipe genus nobiliũ qđ terminat in aliquo ignobili: & ille prior ignobilis potuit ꝓceſſiſſe ab ignobilibus ſcđm genus: & iſte ſecũdus ignobilis põt incipere vnũ genus ignobiliũ: ita ꝙ ſcđm plim genus nobile & ignobile in eadẽ linea ſelẽ generãtiũ
E infinities poterit variari & ex parte ante & ex ꝓte poſt. AD primũ ꝓbans ꝙ nobilitas ſemp incipit a nobili: quia cauſa ſemper nobilior eſt cauſato: Dicendũ ꝙ hoc verũ eſt in eſſentialiter ordinatis: vt corpus cęli nobili⁹ eſt mixto. In accidẽtaliter aũt ordinatis ſicut ordinat hõ generans ad generatũ non oportet, vt dictum eſt. Ad arg. prĩ.

SEquunt ptinentia ad hoies cõiter ex parte cõiũcti ex corpore & aĩa: vbi q̃rebant q̃dã ptinentia indifferẽter ad oẽs hoies: & q̃dã ſpecialiter ad quoſdã ſtat⁹ hoĩm. CIRca primum quęrebant tria. Duo de opere bono: & vnũ de opere malo. Quorũ primũ erat de ope bono ſimpliciter: vtrũ bonũ ꝓpriũ magis ſit ꝓcurandũ q̃ cõmune. Secũdũ erat de ope bono ex genere facti: vtrũ largitio eleemoſynę ꝓ defuncto in gratia, ambobus, ſ. dante eleemoſynã & recipiente eã exiſtentib⁹ in pec
cato mortali ꝓficiat defuncto illi ꝓ quo fit. Tertium erat: vtrũ ſcandalizans in verbo otioſo peccet mortaliter. CIRca primũ arguit ꝙ bonũ cõmune magis eſt ꝓcurandũ, quia eſt diuinius. COntra ordinata charitas eſt prius & magis diligere ſe q̃ ꝓximũ: bonũ autem ꝓprium ꝓcuratur ex amore
F ſui: bonũ cõe ex amore proximi. ergo &c. Dicendũ ꝙ hic oportet diſtinguere de bono & ꝓprio & cõi. Quia eſt bonũ temporale: qđ principaliter pertinet ad corpus: & eſt bonũ ſpirituale qđ principaliter ptinet ad aĩam. Similiter eſt ꝓpriũ qđ includit in cõmuni: & eſt qđ nõ includitur. Si ergo bonũ ꝓpriũ includat in cõi: tunc potius ꝓcurandũ eſt cõmune q̃ ꝓpriũ qđ includit in communi: aliis eiſdẽ ſe habentib⁹. Si vero bonũ ꝓpriũ non includat in cõmuni: tũc vtrũq; bonorum aut eſt tẽporale, aut vtrũq; ſpirituale: aut vnũ temporale & alterũ ſpirituale. Si primo mõ: tunc aut ꝓcurans multũ indiget ꝓprio, & ꝓxim⁹ modicũ indiget cõi: tunc ꝓpriũ magis eſt ꝓcurandũ. Aut ꝓcurans modicum indiget proprio, & ꝓximus multum indiget cõmuni: tũc cõmune magis ẽ ꝓcurandũ. Aut mediocriter indigent: & ſic citra extremã neceſſitatẽ ambo: tunc vt arbitror adhuc cõmune eſt magis ꝓcurandum, quia etſi in cõmuni bono tẽporali nõ includit ꝓpriũ temporale: nõ tñ põt eſſe qn ꝓprium ſpirituale includatur ex merito ꝓcurantis. & ꝓpriũ ſpirituale magis ꝓcurandum eſt aliis eiſdem ſe habẽtibus q̃ ꝓpriũ tpale. Si vero vtrũq; bonũ ſit ſpirituale: tũc ꝓpriũ magis eſt ꝓcurãdũ quia modicũ boni gratiæ aut gloriæ ꝓpter eius ætĕrnã perſeuerantiam magis debet quilibet velle ſibi q̃ maximũ ꝓximo: quẽadmodũ debet potius velle ſolus ſaluari & omnes alios damnari, q̃ conuerſo. Si vero vnũ bonorũ ſit ſpirituale & alterũ tẽporale: aut ergo illud ſpirituale eſt ꝓpriũ, & tẽporale eſt cõmune: aut econuerſo. Si primo mõ: ſic magis ꝓcurãdũ eſt ꝓprium: & multo magis q̃ ſi cõmune eſſet etiã ſpirituale. Si ſecũdo modo: aut ꝓcurans indiget temporali ꝓprio in extrema neceſſitate, puta pane ne moriat: aut non tm̃. Si ſecũdo modo: ſic magis ꝓcurãdum eſt commune. Si primo modo: aut cõmune non ꝓcuratũ redundat in detrimẽtũ publicum eccleſiæ in fide & moribus: aut non, ſed aliquarum perſonarum tm̃. Si primo modo: tunc magis ꝓcurandum eſt cõmune etiã ſi pro defectu ꝓprii temporalis deberet homo mori. Si ſecundo modo: ſic econuerſo. PER iam
G dicta patent obiecta inſpicienti. In caſibus enim in quibus ꝓpriũ magis eſt ꝓcurandum, non eſt cõmune diuinius: aut non ſimpliciter: aut nõ ꝓcurãti. Diuinius aũt cõmune nunq̃ eſt magis procurandũ niſi qñ in ipſo includit diuinius ꝓprium. Diuinius em̃ ꝓpriũ qđ non includitur in communi, ſemp magis eſt procurandum: ſicut & ſpirituale propriũ ſpirituali cõmuni, qñ ꝓpriũ non includitur in cõmuni, vt dictũ eſt. In caſibus vero in quibus cõmune magis eſt ꝓcurandũ, ꝓcurare cõe non tollit quin charitas a ſeipſa incipiat: quia hoc non facit niſi quia in cõmuni ĩcludit proprium. Ad argumẽ.

IRca ſcđm arguit ꝙ eleemoſyna elargita exiſtenti in peccato mortali ab illo q fiĩr
H eſt ĩ peccato mortali, nõ ꝓficit defũcto ꝓ quo elargit. qa datũ nõ placet ex dato: ſed aut ex dãtis aĩo aut recipientis. hic nõ placet ex aĩo alteri⁹ hoꝝ: quia nihil qđ fit ab aĩo exĩtis in mortali placet rõne aĩ. immo magis diſplicet, dicente Grego. Cũ is qui diſplicet ad itercedẽdũ mittit, irati animus ad deteriora ꝓuocat. ergo &c. CONtra. Ois eleemoſyna prĩcipaliter dat deo q ſemp parat⁹ eſt reddere: nõ aũt niſi illi ꝓ quo dat. ergo &c. Dicendũ ꝙ ſcđm Auguſt. ſuffragia non ꝓſunt defunctis niſi quatenus merebant dũ viuerẽt vt eis ꝓficerẽt ſi ꝓ eis fierẽt. Propter qđ eleemoſyna elargita nõ ꝓdeſt defũcto ex aĩo dãtis aut recipientis niſi paccũs: ſed ꝓ ſe ſolũmõ ex aĩo q fuit ĩ defuncto cũ viueret: licet ſubſtãtia facti ex aĩo facientis eleemoſynã depẽdeat. Et idcirco dico ꝙ licet ambo ſint in peccato mortali, & dãs eleemoſynã & recipiẽs, tñ proficit defuncto pro quo datur: ſicut & proficeret miſſa Queſt. xx. Arg. princi. In oppoſi. Reſponſio.

Ad arg. prī. illi ꝑ quo ordinata eſt ad dicēdū:licet ſacerdos dicat eā in peccato mortali exiſtens. AD argumē I
tum in oppoſitū:ꝙ datū non placet ex dato ſed ex aīo:Dicendū ꝙ verū eſt ſcđm dictū modū.Cū au
tem aſſumit ꝙ non proficit niſi ex aīo:verū eſt,illi em̄ cui ꝓficit oportet ꝙ ex aīo eius ꝓficiat : ſed
non oportet ꝙ ꝓfectus iſte ex aīo alteri⁹ dependeat. Vnde ſi debet eleemoſyna ꝓficere dāti eā,opor
tet ꝙ ꝓficiat ex aīo eius q placet:& ideo danti eā in mortali nō ꝓficit:vt ꝓbat rō.proficit tm̄ defun
cto ex aīo illi⁹:vt dictū eſt.Vñ qđ dicit Greg.Cū is qui diſplicet &c. Dicēdū ꝙ verū eſt ꝙ cōtra miſ
ſum prouocat:non aūt contra mittētē ꝓuocat etiā ſi mittat malū:de quo tm̄ multum ꝑſumit ꝙ ſit
bonus non prouocat dñs contra mittentē:ſed poti⁹ cōtra miſſum q ꝑſumit orare cū diſpliceat. Vñ
mittenti ꝓuidendū eſt qualē mittat, ne tam contra mittentem ḡ contra miſſum prouocetur.

Quæſt.xxi. Argu.prin. In oppoſitū. Reſponſio. K

SIrca tertiū arguit:ꝙ ſcādalizans in verbo otioſo ꝑccat mortaliter:qa ſi quis opę
ram exhibēdo tali in quo eſſet peccatum veniale,occideret corporaliter:ꝑccaret
mortaliter.ergo multo forti⁹ in verbo otioſo in quo eſt peccatū veniale ſcanda
lizando:qa ꝑ hoc occidit ſpiritualiter. CONtra.Si in verbo otioſo quis ſcāda
lizet nō eſt ſcādalū datū:qa nō eſt tale vñ quis deberet ſcādalizari:ſed eſt ſcanda
lū acceptū tm̄:in quo nō peccat ſcāndalizās ſed ſcāndalizatus tm̄. Dicēdū ꝙ oñe
opus omittendū eſt de quo ꝑſumi pōt ꝙ ſcādalū oriat: niſi tale ſit ꝙ in ipſo omiſſo veritas periclí
tat:q̄ ꝓpter ſcādalū qđ poſſet oriri nō eſt permittenda periclitari.Melius eſt em̄,vt dicit Ber.vt ſcā
dalū oriat q̄ veritas relinquat ſiue vitę:ſiue iuſtitiæ:ſiue doctrinę.Vñ & opus alias licitū omitten
dū eſt propter ſcādalum,primę Corinth.viii.Si eſca ſcandalizat fratrem meum,non mād ucabo car
nes in æternum ne fratrem meum ſcādalizem.Vnde Gloſ.ſuper principium.ix.capitu. dicit.Inci
pit proponere exemplum: vt ſicut ipſe abſtinet a licitis, ita & illi abſtineant. Et intelligo ꝙ quili
bet abſtinere debet:ꝙ ſi non abſtineat:& periculum ſcandali ꝓcipiat:credo ꝙ mortaliter peccat : et
ſi nō ex gñe operis:tm̄ ex circūſtantia operātis.Quare & multo fortius ſi qs conſideret ꝙ ex verbo
otioſo qs ſcādalizaī & nō abſtineat,arbitror ꝙ mortaliter peccat. Si vero debitā diligētiā adhibeat
ne quis infirmus aſſiſtat qui ſcandalizari valeat:etſi facto peccati venialis operā exhibeat:eo ꝙ non
eſt peccatū mortale ex gñe facti,ſed ex circūſtantia ex parte faciētis:nō credo ꝙ mortaliter peccet:
quia ex parte operantis nō eſſet ſcādalū datū,ſed ſolū acceptū ex parte ſcandalizati:qui non deberet
Ad obiecta. ſcandalizari eo ꝙ factū non eſt malū mortale de gñe ſui:ſecūdū ꝙ ꝓceſſit ſecūda obiectio, Si aūt fa L
ctum eſſet malū de gñe ſuo,eo ꝙ tale quantūcūq; veniale eſt ex ſe,ꝑbet infirmo occaſionē ruinę: cre
do ꝙ qualitercūq; ex tali facto ſcādalum oriatur ꝙ mortaliter peccet:ſicut qui rei illicitæ ex gene
re facti operam adhiberet:quantūcunq; eſſet veniale,ſi mors corporalis inde contingeret peccaret
mortaliter vt ꝓcedit prima obiectio.Si tamen nō eſſet opus malū de gñe ſuo,ſed ex ſola circūſtātia
ex parte operantis,& adhiberet diligentiam quā deberet:etſi ſequeretur mors corporalis,nō credo
ꝙ mortaliter peccaret.

Quæſt. xxii. Quæſt.xxiii. Quęſt.xxiiii. Quæſt.xxv. Argu. princi pale primum Secundū. Oppoſi. Reſponſio. M

SEquunt quæſita circa homines ꝑtinentes ad diuerſos ſtat⁹. Et primo pertinētia
ad ꝑlatos:deinde ꝑtinentia ad ſubditos.Circa ꝑlatos quęrebantur,tria circa ꝑla
tos eccleſiaſticos:circa ſupiores vnū:& circa alios duo:& quęrebaī vnū circa prę
latos ſeculares.Quorū primum erat: vtrum poteſtas epiſcoporum ſit a Chriſto
immediate:an mediante papa.Secundum erat:vtrum ſacerdos habēs competēs
beneficiū poſſit alii deſeruire pro lucro tēporali. Tertium erat:vtrum ſacerdos
curatus poſſit abſoluere parochianam ſuam cum qua peccauit:nec illa poſſit ad alium ire ſine ei⁹
obtenta licentia.Quartum erat:vtrum iudex ſæcularis poſſit cogere reum ad confitendum aliqd
ad qđ ſequitur mors corporalis. CIRca primum arguitur:ꝙ epiſcopi immediate habent poteſta
tem a Chriſto,quia ſunt ſponſi eccleſiæ:& hoc nō niſi imediate gerendo vicem Chriſti veri ſponſi.
ergo &c. Item actuū.xv.ſuper quæſtiōe mota de legalibus veteris teſtamēti obſeruandis vel nō cū
fide Chriſti,ſcribitur:ſecundū q; etiā dicit magiſter in hiſto,quomodo Petrus ſurgens prim⁹ ratiocí
nando oñdit non eſſe imponendū fidelibus iugū legis.Facto aūt ſilētio Iacobus Hieroſolymorū epi
ſcopus adhęrens verbis Petri, auctoritate pontificali protulit definitiuam ſententiam dicens.Vi
ri fratres audite me. Simon narrauit & cætera.Propter qđ ego iudico & cætera,quaſi dicat,meum
eſt proferre ſententiam:quia eſt in diœceſi mea,hoc autem non faceret poſt iudicium Petri & in p̄
ſentia eius ſi iuriſdictionem haberet ab ipſo Petro: quare nec epiſcopi qui ſunt ſucceſſores apoſto
lorum iuriſdictionē habent a papa qui eſt ſucceſſor Petri. CONtra.Papa eſt caput eccleſiæ:a quo
alii dependent vt membra,quare cum membra habent virtutē a capite,& epiſcopi atq; cæteri præ
lati a papa. Dicendum ꝙ in ꝑlatis ſuper eccleſiam duplex reſidet poteſtas,ſ.ordinis & iuriſdictio-

nis. Illa quæ eſt ordinis, a deo æqualiter habet ineſſe omnibus papę & epiſcopis: & a Chriſto nõ per hominẽ delegãtẽ ſed ſolũ p ſacramentum ordinis ſacerdotalis. vt diſt. xxi. In nouo teſtamento, vbi dicit. Per Chriſtum a Petro ſacerdotalis cœpit ordo: quia ipſi primo pontificatus in eccleſia datus eſt: dicẽte dño. Tu es Petrus, & ſup hãc petrã ędificabo eccleſiam meam. Hic ligãdi ſoluẽdiq; ptãtẽ primus a dño accepit. Intelligo in promiſſo. Cęteri vero apoſtoli cum eodem pari conſortio honorẽ & poteſtatẽ acceperũt. Intelligo in actu: qñ dictum eſt ei: paſce oues meas. Ipſis queq; diſcedentibus in loco eor̃ ſurrexerunt epiſcopi. Super illud pari conſortio. Gloſ. Arg. q̃ oĩs epiſcopus ſit par papę quantum ad ordinem ratione conſecrationis. Illa vero poteſtas q̃ eſt iuriſdictionis, diſpar eſt. xxiiii. q. prima. Loquitur dñs. vbi dicit. Sup vnum ędificauit eccleſiam ſuam: q̃uis apoſtolis omnib⁹ parẽ poteſtatẽ tribuat: tamen vt vnitatẽ manifeſtaret, vnitatis eiuſdẽ originem ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Sup illud Sup vnũ. Gloſ. Pares fuerũt in ordine & dignitate conſecrationis: ſecus in adminiſtrationis plenitudine: q̃ ſatis differt ab aliis. ii. q. vii. Puto. vbi dicitur. Quis neſciat illum apoſtolatus principatũ cuilibet epiſcopatui pferẽdũ? lxxx. diſt. In illis. Q̃m nec inter apoſtolos
N par fuit inſtitutio ſed vnus prę fuit oĩbus. CIRca illa autem quæ ſunt iuriſdictionis, duo eſt cõſiderare: & iuriſdictionis acceptionem, & iuriſdictionis executionem. Si conſideremus iuriſdictiõis acceptionem: illã a Chriſto in apoſtolis pdeceſſoribus ſuis acceperunt epiſcopi: & non alio medio niſi ſacramento conſecrationis & cõfirmationis ſuę electionis: quẽadmodum papa ſuam in Petro a Chriſto accepit immediate, & non alio medio q̃ ſacramento conſecrationis aut electionis. Et hanc habent quo ad ſubſtantiã poteſtatis in eiſdem quæ pertinent ad regimen eccleſiæ ſecundũ edicta diuinæ legis: licet non quo vſus amplitudinẽ. qm̃ papa poteſt ea vti non ſolum in ppria ſed in cuiuſlibet epiſcopi dicœceſi p vniuerſum mundũ cũ opus fuerit. quo ad hoc eĩ eſt omnium iudex immediat⁹. ix. q. vlt. §. Sola Romana eccleſia ſua auctoritate valet iudicare de oĩbus: de ea nulli iudicare pmittit. Vbi & in capitulis ſequẽtibus multa de excellentia poteſtatis papę. Ipſe etiã põt facere edicta vniuerſalia q̃ omnes vbiq; aſtringũt: in quibus nullam epiſcopi habent iuriſdictionem niſi quatenus eis committit a papa: & in iure edito ab ipſo eis conceditur. Epiſcopi vero ſtatuta nõ poſſunt facere ligãtia aliquos extra ppias dicœceſes. In quib⁹ etiam papa plenã habet iuriſdictionem. Si vero cõſideremus iuriſdictionis executionem: ſic dico q̃ papa habet iuriſdictionem limitãdi aliis ſuã & ſibi reſeruandi, ſecundũ q̃ opus ſibi viſum fuerit. Et licet epiſcopi habeant poteſtatem non a papa ſed immediate a Chriſto tã eã quę eſt ordinis, q̃ eam q̃ eſt iuriſdictionis in ordinãdo eccleſias ſecundũ inſtituta legis diuinę: tñ iuriſdictionem in ordinando eccleſias ſuas ſecundũ edicta a papa ĩ
O ſtituta, & in reſumendo ea q̃ papa ſubtraxit: habẽt a papa, & a deo mediãte papa. Qđ ergo arguitur primo q̃ omnes ſunt ſponſi eccleſiæ: ergo immediate gerunt vicẽ Chriſti: verum eſt de quolibet epiſcopo reſpectu eccleſiæ ſuæ dicœceſis: reſpectu cuius hñt poteſtatẽ aliquam a Chriſto immediate, aliquã papa mediante, vt dictũ eſt. Solus tñ papa eſt ſponſus vniuerſalis eccleſię vice Chriſti.
P Propter qđ habet vniuerſalem poteſtatẽ ſup omnes ſecũdũ pdictum modũ. AD ſecundũ q̃ Iacobus tulit ſententiam poſt Petri admonitionem ipſo Petro pſente: Dicendum q̃ hoc non fecit quaſi habens etiã in ſua ciuitate parẽ poteſtatẽ cũ Petro: Petr⁹ eĩ ſi voluiſſet Iacobo filẽtiũ impoſuiſſet: & ppria auctoritate ſentẽtiã illã ptuliſſet: ſed quia cõgruũ eſt & decens vt quilibet ſuperior pmittat gaudere iferiorẽ ſua poteſtate ordinaria & vbi eã habet exercere: niſi rationabilis cauſa ſubſit quare debet inferiori ſubtrahere eius executionẽ & eã ſibi aſſumere: idcirco Petrus pmiſit Iacobo in ſnia illa pferẽda vti iure ſuo. qđ nõ arguit q̃n Petrus in eadẽ ſnia pferẽda pinguiⁿ ius habuerit.

Ad primum principale.

Ad ſecundũ.

Q Irca ſcđm arguit q̃ ſacerdos hñs cõpetẽs beneficium nõ poteſt alii deſeruire pro lucro tẽporali: quia hoc eſt cupiditatis. IN cõtrariũ eſt cõſuetudo ſacerdotum. Dicendũ q̃ talis ſacerdos aut vocat a prælato ſuo ad deſeruiẽdũ bñficio tẽpore quo caret ppio deſeruitore: & hoc ppter ipſius beneficii neceſſitatem: aut ingerit ſe ppter q̃ſtus cõmoditatẽ. Primo modo dico q̃ põt & licitũ eſt ei & meritoriũ bñficio alii deſeruire & p labore emolumentũ pcipe & in vſus pios conuerte re. Si ſecũdo modo: aut appetit q̃ſtum vt lautius viuat, aut vt pauperes paſcat. Si primo mõ, dico q̃ nõ põt ſine pctõ: nec licet ei: qa & de ppio bñficio nõ licet cuiq̃ plus accipe q̃ neceſſaria ad ſtatũ pſonę. qa quo ad alia diſpẽſatio ſibi credita eſt: in hoc eĩ miniſtri eccleſię diſpenſatores pauperũ dicũt eſſe. Vñ q̃ lauti⁹ viuẽdo abũdanti⁹ expẽdũt: in hoc paupes defraudãt. dicẽte Ber. ĩ epla ad Hẽricũ Senonẽñ. archiep. Clamãt nudi: clamãt famelici: cõq̃rũt & dicũt: noſtrũ ẽ qđ effundit[:] nobis crudelit ſubtrahit qđ ianit expẽditis: nr̃is neceſſitatib⁹ detrahit qcqd accedit veſtris vanitatib⁹. Si vero appetit p lucro tpali deſeruire ĩ alio bñficio vt paupes paſcat: aut ergo magna

Quæſt. xxiii. Argu. prin. In oppoſitũ. Reſponſio.

neceſſitate vrgent pauperes,& nõ inueniunt ſubſidium:aut non.Si primo modo,bene poteſt:qa nõ ſolũ licitũ eſt ſed ſumme meritoriũ.tali em̃ de cauſa vendi poſſunt eccleſiæ vaſa.Secundo mõ etiã ſi liceat facere,melius tñ eſſet tempore quo alteri beneficio vacaret,ſi orationi & contemplationi i ſuo loco & beneficio vacaret.talis em̃ actio non debet eſſe in deſiderio voluntatis ſed ſolũmodo in miniſterio neceſſitatis. Per dicta patet ad primũ. AD ſecundũ q̃ cõſuetudo ex parte p̃latorum instituentium ſacerdotes in alio beneficio:nõ eſt niſi propter illius neceſſitatem:& ideo bona & approbanda:licet cupiditas ſacerdotum quæ ad hoc eos trahit,ſit reprobanda.

Ad argu.in oppoſitum. R

Quęſt.xxiiii. Arg. princi. In oppoſitũ.

Reſol,q. S

Irca tertium arguit q̃ ſacerdos poſſit abſoluere parochianã ſuam cũ qua peccauit:nec ipſa alium adire ſine eius licentia:quia ex peccato ſuo non amiſit poteſtatẽ ſup parochianam. CONtra.ſacerdos nõ poteſt minuere virtutem ſacramẽti ſed minueret ſi eã audiret & abſolueret:quia cõpellendo eã nõ poſſet adire aliũ: & ſic tolleret eius erubeſcentia,quæ eſt magna pars ſatiſſactiõis:quę eſt vna pars principalis pœnitẽtiæ. Quin ſacerdos licet eſſet perſeuerans in peccato ſuo,ſi illa vere pœnitens cõfiteret ei,poſſet eã audire & abſoluere:de hoc nulla eſt dubitatio:quare & multo fortius ſi ipſe eſſet vere pœnitẽs & correctus.Sed an ipſa ſi velit alteri confiteri,teneat ab ipſo licẽtiã petere:& an illo licentiã denegante ipſa nõ obtenta licentia poſſit alterum adire:de hoc eſt dubitatio. ET eſt dicendũ:q̃ quouſq̃ pmittit ab eccleſia in ſuo ſeruitio,nullã põt habere excuſationẽ propter quam nõ debet licentiã petere ab illo,ſecũdũ ſtatutũ concilii generalis. Ois vtriuſq̃ ſexus,niſi forte ſentiẽs ſe fragilẽ timet q̃ ĩ petẽdo debeat eã ſollicitare,Si aũt petierit:& ille denegauerit:aut ergo timet de ſollicitatiõe ad recidiuũ:cognoſcens fragilitatẽ ſuã et illius:aut non : ſed confidit q̃ ipſe bene ſit correctus:nec ei eſt periculum de confitendo illi.Si primo modo: nullo modo debet ei confiteri:ſed adire pœnitẽtiariũ:vel aliquem habentẽ abſolute poteſtatẽ ſupioris:& illi cõfiteri: vel ab illo petere licẽtiam confitendi alieno ſacerdoti:nõ tñ ſic cauſam exprimere,vt poſſit per hoc quoquo modo ſacerdotẽ ſuũ infamare.Sinaũt:arbitror q̃ petita licentia & non obtenta poterit alterũ adire.

Reſponſio. T

Ad argu.in oppoſitum. V

AD argumẽtũ in oppoſitũ q̃ diminueret virtus ſacramẽti pœnitentiæ p ſubtractionẽ verecũdię:Dicendũ q̃ q̃dã ſunt in pœnitẽtia q̃ ſacramento pœnitentię ſunt eẽntialia:& de eius integritate:vt cõpetẽs cõtritio,integra cõfeſſio,cõueniẽs ſatiſſactio. Si quo ad aliq̃d horũ minueret ſacramentũ pœnitẽtię in ipſam audiendo & abſoluendo:tunc nihil poſſet agere circa illã.Alia vero ſunt q̃ ſunt accidentalia ſacramento pœnitẽtię:vt acerbiſſima cõtritio,& oĩm circũſtantiarũ nõ aggrauãtiũ cõfeſſio:& in ſummo ſatiſſactio.Siquid autem horum deficiat:nõ ex hoc diminuit virtus ſacramenti,& effectus eſſentialis & principalis,qui eſt peccatorũ ablutio per gratiæ collationẽ:licet diminuat effectus eius ſecundarius:q eſt remiſſio: vltra quã ſe extendit p ſe virtus ſacramenti.& tale diminuens eſt verecundię ſubtractio.

Quæſt. xxv. Arg. princi. In oppoſitũ. Reſol,q. X

Irca quartũ arguit q̃ iudex ſecularis neminẽ põt cogere ad cõfitẽdũ aliq̃d ad qd ſequit mors alterius,qm̃ in hoc cõmittit frequenter mortale peccatũ puniendo iniuſte innocentẽ:qa frequẽter ſperando cito euadere pœnas,accuſant innocẽtes. In cõtrariũ eſt iudicũ ſeculariũ cõſuetudo. Si liceat pœnis extorq̃re veritatẽ a teſte vel accuſatore:& quõ,ſecũdũ q̃ notatur.v.q.vii.ſuper cap.Illi qui.de hoc nihil ad p̃ſens.Sed queſtio eſt de illis qui morti ſunt adiudicati,vel in vinculis ſeruãtur cõdemnati:a quibus iudices per pœnas nituntẽ exquirere cõplices ſuos male factores: vtrũ liceat hoc iudicibus.Et eſt dicẽdũ q̃ taliũ cõplicũ facta aut ſunt oĩno occulta:& non ſunt ſuper factis ſuis in iudiciũ vocati : aut tanq̃ infamati ſuper factis ſuis ad iudiciũ ſunt vocati: quia diffamati ſunt.Si primo modo:nullo modo debẽt eos ad confitẽdũ ſic occulta cogere per pœnas:quia ꝑdere ſic occulta peccatum mortale eſt:& mortaliter peccat quicũq̃ alium ad mortaliter peccandũ compellit.Vnde tales nullis pœnis compulſi debent talia confiteri: & debent ſacerdotes hoc inhibere qui audiunt eorum confeſſiões.Si vero ſunt propter famã vocati ad iudiciũ:arbitror q̃ ſuper illis certis articulis qui eis imponuntur a iudice,ſi præſumeret q̃ abſq̃ pœnis non vellẽt dicere veritatem , poſſet eam pœnis extorquere. Vt ſecundum q̃ dicitur in prædicto capitulo: dum pœnis corporalibus ſubiiciuntur,quæ geſta ſunt fideliter & veraciter exprimantur,ſed non ad hoc vt iſti ſint teſtes : & dictis eorum aliquis condemnetur : ſed vt ex hoc præſumptio aliqua habeatur. PER hæc patet ad primum : dicendo q̃ ex eorum confeſſione nunq̃ debet ſequi mors.immo iniquus eſſet iudex qui propter talium confeſſionem aliquem morti addiceret , ſiue eſſet innocens ſiue nocens , niſi aliter conſtaret facinus iudici : & ei illa confeſſio aliquam præſumptionem daret . Nam plarique ita tormenta contemnunt , vt exprimi veritas ab eis

Ad arg. prĩ. Y

nullo modo poſſit. Alíi potius mentíri q̃ pati tormenta volunt. & ſanctius eſt impunitũ relínqui facinus nocentis: q̃ innocentem damnare. AD ſecundũ: ꝙ ſi iudices ſeruãt cõſuetudinem ſecũdum modum iam tactum: puto ꝙ bona eſt: alias autem eſt corruptela. Ad argu. in oppoſitum.

Z

SEquuntur quæſita circa homines ſubditos. Et quærebatur vnum circa ſubditos ſæculares: & plurima circa ſubditos eccleſiaſticos. Illud vnum erat: vtrum condemnatus morti licite poſſit abire ſi tẽpus & locum habeat. Et videtur ꝙ non. ga cui non licet ſubtrahere minus nec maius, corpus cõdemnati eſt maius quid iudicis q̃ alia res temporalis. ſed non licet damnato iudici ſubtrahere quã cũq; aliã rem. ergo nec licitũ eſt ei ſubtrahere illi corpus ſuum: ſubtraheret autẽ ſi abiret. ergo &c. Quæſt. xxvi. Arg. princi.

CONtra. cũ iſte abeundo vitam ſuam poſſet ſaluare, remanendo occaſionem occidendi ſe daret: quod nulli licet. ergo &c. In oppoſitũ.

A

DIcendũ ꝙ plures habere poteſtatem ſuper eandẽ rem diuerſis reſpectibus non eſt inconueniens: vt ꝙ vnus habeat in eam proprietatem & alius vſum. & ſecundũ hoc diuerſimode quílibet eorum poteſtate ſua vti poteſt ſup illã rẽ: dũ tñ nõ fiat hoc in læſionem alterius. Sũt autem quatuor per ordinẽ ſe habentia, ſcdm q̃ ſup eandem rem diuerſas poteſtates diuerſi habere poſſunt diuerſimode: q̃ ſunt: fas: licitum: ius: neceſſitas. & includit ſemp prius in poſteriori. Fas ẽ æquitas naturalis qua quiſq; põt vti re alteri⁹ abſq; damno & incõmodo illi⁹. vt em̃ dicitur decretorum diſtin. prima. §. Oẽs leges. tranſire p agrum alienũ fas eſt. i. æquũ: cũ ſubeſt cauſa, & innoxius eſt tranſitus. Licitũ eſt, qd a lege indultũ eſt: quo quis põt vti re aliena in aliquale damnũ eius. In veteri em̃ lege licitum erat comedere vuas in agro alterius ſed nõ exportare: & cõterere ſpicas: ſed nõ falcẽ immittere. Ius eſt æquitas quæ dat actionem rem vendicandi. Neceſſitas eſt opportunitas vtẽdi re aliena. Diſcipulos em̃ cũ p ſegetes tranſeũdo euellerent ſpicas & ederent: ipſi⁹ Chriſti vox innocẽtes vocat: ga coacti fame hoc fecerũt. vt dicit de. cõſ. diſt. v. Diſcipulos. vbi dicit Gloſ. Neceſſitas famis excuſat furtũ. Dico ergo ad propoſitũ: ꝙ ſup corpus damnati ad mortẽ poteſtatẽ habet iudex ſæcularis capiẽdi: detinẽdi: & occidendi. Habet aũt & ipſemet damnat⁹ quo ad animã poteſtatem ſuper idẽ corpus vtendi eo ad vitę ſuæ in corpore cuſtodiã, in qua cõſiſtit eius pfectio ſine iniuria alterius. & hoc non ſolũ ęquitate nature quę fas eſt circa rẽ alienã: ſed q̃ licitũ eſt: & nõ ſolũ licitũ tanq̃ a lege nature indultũ in aliquale alterius p iudicium: ſed q̃ ius eſt ſecũdũ legẽ naturę: & nõ ſolũ ius, ſed in caſu neceſſitas exequendi ius ſuũ: vt ſi oporteret captiuũ talem fame mori niſi acciperet clam cõtra voluntatẽ cuſtodis panẽ eius: in hoc habet poteſtatẽ & ius atq; neceſſitatem vtendi corpore ad panem capiendũ & veſcẽdũ. & fit hoc ſine læſione alterius: quia neceſſitas facit cõmune qd erat ppriũ: vt iuſte occupanti cõcedat. Sic dico in ppoſito: ꝙ iudex nõ tãtũ iuris habet ſuper corpus damnati: quin & ipſemet damnat⁹ ſimiliter ius habeat ſecũdũ animam. quãtũ em̃ habet ille iuris in detinẽdo & occidẽdo: tãtũdẽ & plus habet iſte ĩ abeũdo cũ poterit, & vitã cuſtodiẽdo. & etiã plus iuris habet: ga iudex nõ tãta neceſſitate cõpellit eũ detinere aut occidere: quãta neceſſitate ppter iuſtũ metũ mortis cõpellit damnat⁹ ꝙ ſibi puideat ne vitã & pfectionẽ ſuã in corpore amittat: ga ſi ĩ hoc nõ puideret ſi poſſet inuenire locũ & tẽpus: vt ſi forte eẽt ſine viculis: & oſtia eſſent aperta: nec adeſſet ipedimentũ abeũdi, & per hoc vitã ſaluandi: ſuiipſi⁹ homicida eſſet non prouidendo ſibi ſicut deberet. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecũdum argumentũ. AD primum principale ꝙ non licet damnatum ſubtrahere quamcunq; aliam rem: quare nec corpus ſuum: Dicendũ ꝙ falſum ẽ, qm̃ quãcũq; rem neceſſariam ad cuſtodiam vitę ſuæ poſſet ei ſubtrahere: dum tamen eius ſubtractio non vergeret in præiudicium iuris qd habet iudex in corpus illi⁹. Si enim, vt dictum eſt, exiſtens in vinculis neceſſe haberet mori fame niſi ſubtraheret ei panem: hoc liceret ei: quia hoc nullo modo vergit in p̃iudiciũ iuris qd habet in detinendo vel occidẽdo. Quare cum ſubtractio corporis neceſſaria ſit animæ ſuæ ad vitæ ſuę cuſtodiã, quã facit abſq; omni præiudicio poteſtatis quã habet iudex ſuper corpus eius: quãdo ſentit ꝙ corpus non eſt ĩ vinculis, & ꝙ oſtiis apertis nullum reſtat obſtaculum: ideo in tali caſu licet corpus ſuum ſubtrahere vtendo iure ſuo: ſicut in alio caſu liceret ſubtrahere panem iudicis. AD cuius intellectum ſciendũ eſt, ꝙ ſupra rẽ aliquã dupliciter haberi poteſt poteſtas ſiue ius. Vna quo ad proprietatem in ſubſtantia rei. Alia quo ad vſum in actiõe aliqua exercẽda circa rem. Primam poteſtatem aut ius nullatenus habet iudex ſæcularis ſuper corpus damnati, plus q̃ ſuper animam illius: ſed ſecundam tm̃: quæ conſiſtit in tribus. ſ. in corpus capiendo, in vinculando ſiue incarcerando, & ĩ occidẽdo. Poteſtatem autem quo ad ꝓprietatem in ſubſtantia corporis ſola anima habet ſub deo: & tenẽt ius ſuum in hoc cuſtodire abſq; iniuria alterius: qd cuſtodiret in præiudicium & iniuriam iudicis, ſi cum exiſteret corpus in vinculis, aut in firmata cuſtodia, vt abiret vincula diſrumperet aut carcerem. Ad arg. prĩ.

B C D E F G H

Propter hoc em̃ duri⁹ puniendus eſſet ſi cõtingeret ipſum capi:quia de iure poteſtatẽ habet eũ vi culandi & claudẽdi in carcerẽ:quo.ſ.ad actũ vinculationis & clauſionis.Et ideo non ſine iniuria in iudicẽ rumperet vincula aut carcerem:ſicut cũ eſt iudex in actu occidendi ipm,iniuriaret iudici ſi rebellaret percutiendo ipſum:aut ab actu ſuo eũ impediẽdo.immo debet patienter ſuſtinere vt circa corpus exerceat actũ iuſtitiæ:licet forte ſecũdũ iura ciuilia licitũ eſſet quocunq; modo ſanguinẽ ſuũ defendere.Si tñ iudex damnatũ dimittat in carcere ſine vinculis,& negligat firmare carcerem in quo eſt damnat⁹:& ſic omittat exercere circa ipſum ius qđ habuit:quia nec occidit nec detinet: abſq; omni iniuria iudicis qui nullũ ius habet in ſubſtãtiam corporis, põt corpus ſuũ abducere. quẽ admodum ſi quis ſepiat agrũ ſuũ:nõ licet quẽq; tranſire p agrũ illius ſepẽ rũpẽdo:quia quõ ad hoc non eſſet ei licitũ:qa eſſet i ꝓiudiciũ iuris alteri⁹ qui de iure potuit ſepire agrũ ſuũ.Si tñ ſepitus nõ fuerit:licitũ eſt p agrũ tranſire eo mõ quo prius dictũ eſt.Et qđ pluseſt,ſi ꝑcipiat ei iudex ne carcerem exeat:ſi tñ nõ oporteat q̃ vincula vel carcerẽ diſrumpat:vel quicq̃ conſimile faciat in quo circa ipſum ius habet:in illo ei obedire non debet:quia nec poteſtatẽ hoc ꝑcipiendi habet:quia in animã ei⁹ nihil de iure habet,nec i corpus niſi vel corporaliter capere,vel corporaliter viculis vel clauſura detinere vel occidere:ita q̃ ſi neutrũ horũ circa corpus illius faciat, ius ſuum exercere omittit:& ideo ſine omni eius iniuria poteſt anima exercere in corpus qđ ſuũ eſt.Per hoc enim ille non amittit ius ſuũ quia põt recapere inuentũ in iuriſdictiõe ſua:& detinere & occidere ſicut pri⁹.Sed ſi non exercẽdo ius ſuum:anima exercẽte qđ potuit & debuit:a iure ſuo alienatur:hoc negligẽtiæ ſuæ imputetur.

Quæ. xxvii.

Quæ.xxviii.

Quæſt.xxix.

Arg. princi.

In oppoſi.

Reſponſio.

Ad Argu. in oppoſitũ.

SEquunt quęſita ptinẽtia ad ſubditos eccleſiaſticos. Quoꝝ quædã erãt circa ſubditos religioſos:& quædã circa ſubditos nõ religioſos. Circa religioſos erãt tria Primũ quo ad reuelationẽ cõmiſſi. Vtrũ religioſus ſubditus qui recipit a quodã aliquid in ſecreto non vergẽs in damnũ cuiuſq̃,teneꝫ illud reuelare ꝓlato ſuo petẽti vt ei reueleꝫ.Secũdum erat de reuelatione peccati.Vtrũ religioſus ſubditus ſciẽs ſecreto & ſolus confratrẽ ſuũ ſubditũ peccato mortali peccaſſe:peccet reuelando illud ꝓlato ſuo ante ſecretã admonitionem.Tertiũ erat de contractu matrimonii.Vtrũ religioſus iã ꝓfeſſus de facto,qui iuuenis ante religionis ingreſſum,& ante oẽm obligationem ad illã mulierem affidauit inflammatus amore venereo erga ipſam ſubſecuta carnali copula,in qua non habuit intentionẽ recedendi a ſponſalibus:nõ tamẽ credit ſe conſenſiſſe in cõtractũ matrimonii de ꝓſenti: Vtrũ inquã talis poſſit manere in religione cuſtodiẽdo vorum ſuũ:an oportet ipſum reuerti ad ſęculũ:& illã ducere ſolenniter in vxorẽ: & pertractare maritali affectu ſi velit. CIRca primũ arguit̃ q̃ ſubditus ille non debet ꝓlato ſuo petenti reuelare ſecretũ ſibi cõmiſſum:quia hoc eſſet expreſſe & directe contra virtutẽ:quia cõtra fideliratẽ q̃ eſt pars iuſtitię. CONtra.Si aliquid ẽ exſe licitũ,habito ꝑcepto de cõtrario ab illo cui obed ẽdũ eſt,iã eſt illicitũ religioſo:quia vt dicit Ber.q̃ ꝓfitendo ſe totũ ſubdidit, nihil ſibi retinuit.qq ergo licitum eſſet cuſi odire ſecretũ:poſtq̃ tamẽ ꝓlatus ſubdito qui ſibi nihil retinuit,reuelare ꝑcipit non ſicut ipſe vult ſed ſicut vult prælatus agere debet:illud ſecretũ reuelando & nullatenus occultando. Dicẽdum q̃ religioſus in nulla religione voto ad alia ſe aſtringit q̃ ad licita & honeſta ſecundum regulæ quã profiteꝫ ſtatuta:& in his ſolum tenetur ſuperiori ad obedientiam.q̃ ſi illicita & inhoneſta ꝑcipere ꝓſumpſerit:maxime diuinæ legi & virtutibus & bonis moribus cõtraria:nullatenus in illis obediendũ eſt hoi ſed deo.dicẽte Ber,in epiſtola ad Adam monachũ.Liquido apparet mala imperantibus nõ eſſe parendum:preſertim dũ prauis obtemperans imperiis,in quo hoi videris obediẽs,Deo plane qui omne quod perperam agit̃ iterdicit inobedientem te exhibes. Valde autem peruerſum eſt profiteri te obedientẽ in quo noſceris ſuperiorem propter inferiorem,i.diuinam propter humanam ſoluere obedientiam Quid enim ? iubet homo,prohibet deus:& ego audiam hominẽ,ſurdus deo!Nõ.Vnde in talibus obedire homini non eſt obedire:immo in nõ obediẽdo verius obedit.Quia ergo vt procedit obiectio prima,ſecretum reuelare contrarium virtuti eſt:nullo modo tenetur ſubditus præcepto ſuperioris obedire vt fidei cõmiſſum illi reuelet. ADargumentum in oppoſitum:q̃ alias licitum per præceptum fit illicitum:hoc ſolum verum eſt de indifferentibus:& maxime quæ pertinent ad profeſſionem:de aliis autem nequaq̃.Et q̃ aſſumitur q̃ religioſus nihil ſibi retinuit:verum eſt de illis quæ pertinent ad ſuam profeſſionem & obedientiam:cætera autem omnia voluntati ſuæ libere retinuit Propter qđ ſalus ſua & damnatio dependet a ſeipſo,& non a ſuo prelato.

Circa ſecundum arguit: ꝙ reuelãs peccatum confratris ante ſecretam monitionẽ peccat, quia ſicut medicus corporalis peccat ſubtrahendo medicinã qua facilius poſſet curare, ſic & ſpiritualis, ſed quilibet iuſtus circa peccatorem medic⁹ debet eſſe ſpiritualis in corripiendo & denũciando, ſed facilius curaret p̃mittendo ſecretam admonitionẽ, quia illa forte curaret ſine famæ denigratiõe, quod nõ facit illã omittendo, ergo &c. Contra, in foro ſæculari ꝓprium eſt principis punire cõmiſſa baronum: Balliui vero ciuium, balliuus autem non peccat omittẽdo correctionem ciuis committendo eam principi qui vtilius põt illum corripere, ergo ſimiliter nec peccat frater omittendo ſuam correctionem committendo eam prælato per denunciationem: qui ſalubrius poterit corripere illum. Dicendum ꝙ cum ſecreta admonitio de emendatione peccati ſit pars fraternæ correctionis: qua ne procedat peccatum vſq; ad ſcandalizantem infamiam, cor peccatoris ſubito reuocatur, aut per confuſionem propoſitam ex peccati turpitudine, vel per pœnam cõminatam ex peccati enormitate: & inde dicitur correptio quaſi cordis raptio: ſubitanea enim rapti dicuntur fieri: idcirco ſubitanee, & ſtatim cum ſcimus peccatũ proximi, ante omnia & ante omnem reuelationem ſecrete debemus eum admonere: quia non poteſt eſſe tam modica reuelatio quin in ea incipit ſcandalum & ſuſpicio. Propter quod dicit Gloſſa ſuper illud Matthæi. xviii. Si peccauerit in te &c. Hoc ordine vitare ſcandala debemus. & ſuper illud, Corripe inter te & ipſum Gloſ. ne publice correptus verecundiam perdat, qua perdita in peccato remaneat. Vbi intelligit publice corripi quando alteri crimen reuelatur in cuius præſentia corripitur. Aliter enim non eſſet expoſitio illius, Corripe inter te & ipſum. Sed ſi crebra admonitione ſecreta correctus non fuerit, tunc primo debet aduocatis vno aut duobus teſtibus coram illis corripi. Sed quis ſit modus in hoc obſeruandus quando ſolus conſcius ſum peccati: quia de peccato publico ad preſens nõ loquimur: de hoc eſt magna dubitatio an poſſim peccatum illud alteri reuelare neſcienti. Et videtur aliquibus ꝙ ſi poſt ſecretam admonitionem non ſe correxerit, debet vni vel duobus de quibus præſumitur ꝙ poſſint & debeant prodeſſe, peccatum illud reuelare, & fama negligi pro parte vt conſcientia reparetur, & tunc ſecundo ſub teſtimonio illorum vt prius corripere ne omnino fama perdatur: & deinde ſi non corigatur debet fama omnino negligi, & in publico debet prodi reuelatione facta eccleſiæ. Aliter enim negligeret proximi ſalutem. dicente Auguſtino in regula. Si petulantiam in aliquo veſtrum aduerteritis, ſtatim admonete: ne male concepta progrediantur, ſed de proximo corrigantur. Sin autem et poſt admonitionem iterum id ipſum facere vid:eritis, iam velut vulneratum prodat quicunq; hoc potuerit inuenire: prius tamen & alteri vel tertio demonſtret: vt duorum vel trium teſtium poſſit ore conuinci & competenti ſeueritate coerceri. Nec vos iudicetis eſſe maliuolos quando hoc indicatis: magis quippe innocentes non eſtis ſi fratres veſtros quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tu⁹ habet vulnus in corpore qđ velit occultari cum timet ſecari, nonne crudeliter a te ſimularetur, & miſericorditer indicaretur! Quanto ergo plus debemus monſtrare, ne deterius putreſcat in corde! Sed dictum illorum non videtur poſſe ſtare, quia ſic reuelans non tam eſſet criminis corrector q̃ proditor, dicente Auguſtino libro de verbis domini ſermo. xv. & habetur. ii. quæſtione prima. Si peccauerit frater tuus in te, corripe eum inter te & illum ſolum. quare! quia in te peccauit quid eſt in te peccare! tu ſcis quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit quando peccauit in te, ſecretum ſit cum corrigis quod peccauit. & infra. Si tu ſolus noſti, tunc vere in te peccauit. nam ſi multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit. & infra. Ergo ipſa corripiẽda ſunt coram omnibus quę peccantur corã omnibus. Ipſa corripienda ſunt ſecrete q̃ peccantur ſecretius. Diſtingue tempora: & concordabunt ſcripturæ. Vnde ſi te non audierit: & ſic ſit ſecretum vt nullus alius ſciat, non debeo vltra procedere, ſed expectare quouſq; inuenti fuerint alii qui ſciant qđ ego ſcio, quemadmodum propoſuit facere Ioſeph, dicente Auguſtino ibidem. Iuſtus Ioſeph tanto flagitio qđ de vxore fuerat ſuſpicatus, tanta benignitate peperçit &c. de quo dicit Ambroſius ſuper illud pſal. Defectio tenuit me. Denicq; Ioſeph cui deſponſata erat Maria mater domini, cum eam grauem vtero vidiſſet, noluit eam traducere, ita vt non ſolum ab vltionis atrocitate, ſed etiam ab accuſationis ſeueritate iuſti aliena perſona eſt, potiuſq; ducit ſuã remiſſionem accuſari ꝙ nõ indicauerit, q̃ alienum crimen vrgere: forte expectans quouſq; notum eſſet aliis qđ ipſe nouit, ꝙ tunc primo cum alii ſciunt vel factũ vel famam q̃ nos ſcimus, p̃miſſa ſecreta admonitione eos vocare debemus. Ita etiam ꝙ ſi illi æque primo ſcirent qđ ego ſcio vt ego, ſecreto prius deberem admonere, etiam ſi ille qui ſcit ſit ipſe prælatus, dicente Auguſtino

Quæ. xxviii. Arg. princ.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

ibidem. Neſcio quendã homicidã nouit epiſcopus,& nemo alius eũ nouit, ego aũt nolo eũ publice corripere:& tu q̃ris inſcribere:non prodo,nec tamen negligo,corripio in ſecreto,pono ante oculos eius dei iudicium,terreo cruẽtam cõſcientiam,perſuadeo pœnitẽtiam: hac charitate prædiți eſſe debemus. Vnde aliquando homines reprehẽdunt nos quaſi non reprehendamus,aut putant nos ſcire qđ neſcimus,aut putant nos tacere qđ ſcimus forte,ſed ſcis & ego ſcio,nõ coram te corripio, qa curare volo,non accuſare.& infra. Nos ergo nõ ꝑdim⁹,ſed ĩ ſecreto arguim⁹. Vbi cõtingit malum ibi moriatur. Nec tamẽ vulnus illud negligimus:ante omnia oſtẽdẽtes homini in tali peccato conſtituto ſauciãq; gerẽti cõſcientiam illud vulnus eſſe mortiferũ. vbi dicit Gloſ. Ioãnis. intelligit de tali occulto qđ ſcitur a multis,& poteſt ab aliq̃b⁹ probari:& vocantur teſtes vt probetur admonitio facta:& eſt argumẽtum ad hanc ſolutionem extra de iudiciis. Nouit. Vnde quia qđ dicit Auguſt. Nouit epũs,& nemo alius nouit,videtur cõtrarium illi qđ ſeq̃t. Scis & ego ſcio,dicit Gloſ. Hic nõ excludit paucos,ſed multitudinẽ,ſicut in Thren. Quõ ſedet ſola ciuitas.& hoc innuit Aug. vbi dicit:ſed ſcis & ego ſcio. Vnde cũ ſubdit Aug. Nõ ergo prodim⁹,ſed ĩ ſecreto corripim⁹. ſatis explicat ꝙ ſi ante ſecretam monitionem aliquẽ aduocarẽ etiã ex illis quos ſcirẽ ſcire qđ ſcio,ꝑditio eſſet,ſed poſtq̃ illũ ſecreto admonuero,& ſciuero aliũ,vl' alios ſcire qđ ſcio ſiue factũ ſit, ſiue fama:tũc ſi ego ſcio factum, & ſciuero ꝙ alii ſimiliter ſciunt,debeo illos aduocare & arguere ſuper facto corã illis. Si vero illi ſciuerint famã tm̃,tunc licet ego ſciam factum cum fama,debeo ſuper fama tm̃ coram illis corripere,& de facto ſilere,licet inter me & ipm̃ de vtroq; ipſum reprehendi. Sed ſi prælatus ſit vnus eorum qui nouit qđ ſcio,tũc ipſe debet primo vocari,& corã ipſo corripi. Et ſic intelligitur quod dicit Auguſt. in regula. Anteq̃ aliis demonſtretur per quos conuincendus eſt ſi negauerit, prius præpoſito debet oſtendi. Si autem negauerit, tunc adhibendi ſunt alii, vt iam coram omnibus poſſit non ab vno teſte argui,ſed a duobus vel tribus conuinci. Conuictus vero ſecundum præpoſiti,vel etiam preſbyteri arbitrium ad cuius diſpenſationem pertinet, debet notoriam ſubire vindictam: quam ſi ferre recuſauerit etiam ſi ipſe nõ acceſſerit de veſtra ſocietate proiiciatur Quod intelligit euangelium quando dicit. Sit tibi ſicut ethnicus. quia vt dicit de verbis dñi,ſermo. xv. gentiles & paganos ĩ nũero fratrũ nõ deputamus. Qđ ergo dicũt ꝙ poſt ſecretã admonitionem fama negligenda eſt,& reuelandum illis qui poſſunt prodeſſe,non arbitror eſſe verum,nec tĩ non reuelans in hoc negligit,quia facit quãtũ facere debet,vt iã dictũ eſt ſecundum Auguſt. Et ſi forte ſuper hoc eum cõſcientia vrget,potius ſecũdũ dicta exẽplo Ioſeph ducere debet ſuam remiſſionẽ accuſari,ꝙ nõ reuelauerit, q̃ alienum crimẽ occultum reuelare. Et ꝙ arguũt per Augu. in regula:Dicendum ꝙ loquitur quando alii nouerunt qđ corripiẽs nouit,qđ clare probat ex hoc qđ dicit Alteri vel tertio demõſtret,vt duoꝝ vel trium teſtium poſſit ore cõuinci & cõpetẽti ſeueritate coerceri. Vnde ſequitur poſt prępoſita. Si autem negauerit &c. vt iam ſupra. Loqtur ergo de talibus qui poſſunt eſſe teſtes coram iudice ad cõdemnandũ & puniendũ ſup eo de quo corripitur. Teſtes autẽ non poſſunt eſſe de alio q̃ qđ corripiens eis reuelauit:& ita non niſi de auditu vnius. Propter tale aũt teſtimoniũ null⁹ debet cõdemnari:immo ipſe correptus poſſet habere actionẽ contra corripientẽ ꝙ ipſum diffamauerit. Vnde teſtes in fraterna correptione nõ ſolum debẽt eſſe tales ꝙ per ipſos põt probari admonitio ꝑ corripiẽte primo:& deinde denũciãte ne poſſit excipi cõtra ipm̃ ꝙ denũciaret nõ obſeruato ordie euãgelico: ſed ꝙ per eoſdẽ poſſet ꝑbari & fama & factũ corã iudice ad eius punitionem. Aliter enim vana eſſet & inutilis eorum vocatio,& eſſet infamia ſine fructu. Quando ergo peccatum ſic eſt ſecretum ꝙ non ſcit ipſum niſi vnus, ſiue ſit ille prælatus, ſiue ſubditus,vltra ſecretam admonitionem per ſe ſolum non debet procedere quouſq; cognouerit alios ſcire qđ ſcit. Licet enim vt aliquibus videtur, prælato neſcienti debet reuelari qđ vnus ſubditus ſolus nouit,quia magis proficit admonitio prẽlati q̃ ſubditi, quia tamẽ magis timendum eſt de eius deterioratione, ſi propter verecundiam maiorem,aut propter maiorem timorem pœnæ incipiat ſe excuſare prælato corripiente ſecreto poſt ſecretam monitionem ſubditi præcedentem q̃ cum ſubdito ſolo corripiente: idcirco ſicut non alii,ſic nec prælato peccatum vni ſoli cognitum debet reuelari. Propter quod Auguſtinus de verbis domini ſermo. xv. exponens illud. Corripe ipſum inter te & ipſum: dicit. Studens correctioni parcens pudori. Forte enim præ verecundia incipit defendere ſuum peccatum:& quẽ vis facere meliorem forte facis peiorem. Quãdocũq; enim probabiliter timetur ꝙ correptus ex correptiõe deterior debeat fieri,debet omitti etiam ſecreta admonitio eius qui ſingulariter nouit delictum: & ſic non habens teſtes poſt ſecretam admonitionem nullum debet peccatum reuelare,nec verbo nec ſigno alios adducere,vt peccatum etiam ſimile in ſpecie circa peccatorem poſſint comprehendere,licet bono modo illos qui prodeſſe volũt

ad diligentiam adhibendum circa custodiam correpti possit inducere, per quam forte poterunt ipsum in suo peccato comprehẽdere. Ad quod tamen probandum non essent testes idonei nisi plures simul comprehenderẽt in eodem facto secundum numerum. Nec licet ad cognoscenda peccata aliena explorare, dicente Augustino in sermone prædicto. Admonet nos dominus noster non negligere inuicem peccata nostra, non quærendo qđ reprehendas, sed vidẽdo quid corrigas. Vnde post secretam monitionem si testes desunt qui sciunt peccatum, negotium vlterius deo debet committi cui de occultis committenda sunt iudicia. & hoc maxime inquantum de peccato occulto q̃rit correctio proximi prout vergit in nocumentum ipsius personale. De peccatis autem quibusdam occultis quæ etiam vergunt in detrimentum proximi & reipublicæ, dicunt aliqui: q̃ si delinquens nõ corrigatur ex secreta correptione, tunc debet tale peccatum prælato denunciando reuelare: & hoc quærendo de peccato illo correctionem delinquẽtis prout vergit in nocumentum publicum. Sed licet istud licitum esset, quia tñ in hac denunciatione non quæritur principaliter bonum delinquẽtis, sed publicum, ipa non pertinet ad pręceptum de fraterna correptione, in qua principaliter q̃rit bonum delinquentis. Vnde & fraterna correptio pertinet ad virtutem charitatis, & est de effectib⁹ eius: illa autem denũciatio & correctio intenta per ipsam pertinet ad virtutem iustitiæ, non priuatę sed publicę. & est de operibus eius. Illud autem exemplum qđ August. inducit in regula de vulnere corporali. Si autem frater tuus habet vulnus &c. Dicendũ q̃ August. sicut patet inspicienti literam secundum iam exposita, loquitur ibi de silentibus & non vocantibus testes, cum eos habere possunt ad arguendũ corã illis, vt si non emendetur correptus dicatur prælato tanq̃ medico spirituali. Quo ad hoc siquidem bene simile est q̃ iste crudeliter fileret in proposito, sicut crudeliter sileret vulnus fratris qđ vellet occultare in corpore. & secundum hoc processit primũ obiectũ principale ad q̃stionẽ adductã. Nec est simile quo ad hoc: q̃ sicut vulnus corporale qđ vulneratus vult celare oñino debet reuelare corporali medico ignorãti, licet illud solus sciat: sic vuln⁹ spirituale qđ vulneratus vult celare medico spirituali, vt prælato ignoranti reuelare, licet illud solus sciat, quoniam vulnus corporale non infamat, sicut facit vulnus spirituale: & propter solam famam custodiendam qđ quis solus nouit nulli debet reuelari. quia qđ est secretum quando solus nouit, postq̃ alteri reuelasset iam secretum non esset, & infamia inciperet. AD secundum argumentum principaliter inductum ad argumentum: q̃ Balliuus potest corripiendum a se nõ correptum præsentare regi vt ab ipso corripiatur: ergo & subditus corripiendum a se nõ correptum potest præsentare p̃lato vt ab illo corripiatur: & sic reuelare factum illius absq̃ monitione secreta pręcedẽte: Dicendũ q̃ non est simile, quia Balliuus neminẽ põt aut debet corripere nisi confessum, aut cõuictum per testes in publico iudicio, vel cuius factũ omnino est notorium. & sic sua denunciatio qua præsentat eũ regi puniendũ non infamat, sicut faceret denũciatio facta p̃lato, propter qđ vt dictũ est ista nullo modo est licita sicut illa. Est igitur ex eo qđ dictũ est iam secundũ Aug. Vbi cõtigit malũ ibi moriatur: Sciendum q̃ malũ aliq̃n contingit in secreto coram vnico solo. Aliquando cõtingit publice corã populo. Aliquando cõtingit medio modo coram duobus, vel tribus, aut aliquantulũ plurib⁹ paucis tamen. Et secundũ hoc qđ fit in secreto coram vnico, in secreto vnico corripiente solo si fieri potest moriatur. Qđ vero fit corã omni populo publice, publica correptione facta corã omnib⁹ moriatur. Qđ vero cõtingit coram duobus, aut tribus, aut pluribus, paucis tamen: si non mortuum fuerit vno solo corripiente secreto, moriatur vno corripiente coram vno, aut duobus, aut tribus, nunq̃ tamen coram illo qui non prius id aliunde q̃ a corripiente sciat.

Ad arg. i op.

VIrca tertium vero nullum proponebatur argumẽtum: & ideo statim respondẽdũ est ad ipm secundũ formam qua propositum est. Dicendo q̃ postq̃ vere sponsalia præcesserunt verbo & mente contracta, licet affectu venereo ad hoc fuit adductus: qđ nullatenus veritatem sponsalium impediuit: & post talia sponsalia carnalis copula est subsecuta: in qua non expresse cognouit se dissensisse in copulã cõiugalẽ: nec consensisse: præsumendũ est ex facto copulæ carnalis q̃ cõsensit in copulam coniugalem. Præsumendum dico & a seipso ĩ conscientia sua, q̃. s. implicite consensit, & etiam ab ecclesia tali psumptione cõtra quã nullam admitteret exceptionem in contrarium, sed sentẽtiãdo iudicaret verum esse matrimoniũ perfectum & cõsummatũ. Quare cũ tali modo astrictus vxori non habet potestatem subtrahendi se a consortio mulieris, defraudãdo eã debito qđ habet in eius corpore, sicut nec ecõuerso, dico sine suo consensu amborum: dicente Apost. i. Corin. vii. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: propter quod nec possunt nec debent sibi in hoc defraudare nisi ex mu

Quæ. xxix. Responsio.

tuo conſenſu amboꝝ,ſecundum q̄ continuo ſubdit Apoſtolus. Nolite fraudare inuicem niſi forte ex conſenſu ad tempus,Super illud,Vir debitum reddat,Gloſſa,Poſtq̄ coniūcti fuerint, & ſuper illud,Poteſtatem non habet. Non ſibi alterutri negent,Poſt copulam enim carnalem neuter habet poteſtatem corporis ſui ad vſum ſui corporis denegandum alteri,Propter quod dicitur Roma.vii. Quæ ſub viro eſt mulier,viuente viro alligata eſt legi viri,& ſimiliter econuerſo,quia in hoc pares ſunt,vt dicit Gloſ.i.Corin.vii.ſuper illud,Nolite fraudare, Gloſſa.i.ſubtrahere debitum,vt etſi alteri eorum perpetua continentia placeat,niſi ex alterius conſenſu nō poſſit. Vnde nec q̄rere debet occaſionem diſſolutionis,dicente Apoſtolo in eadē, Alligatus es vxori: noli quærere ſolutionem. Gloſſa.Etſi inſtet neceſſitas. Propter quod dicit Apoſtol⁹ ibidē,Pręcipio nō ego,ſed dominus,vxorem a viro nō diſcedere.Intellige nec econuerſo.Idcirco dicendum q̄ talis religioni per votum nullo modo potuit ſe aſtringere,nec poteſt in ea permanere niſi obtento eius expreſſo conſenſu ſecundum ordinationem eccleſiæ,ſed oportet ipſum ad ſæculum reuerti,& matrimonium cum illa ſolennizare & tractare affectu matrimoniali.Sed q̄q̄ ſponſalia præcederent,& carnalis copula ſequeretur,ſi conſenſus non interueniret,non eſſet matrimonium quantum ad deum:nec etiam quantum ad eccleſiam,ſi conſtaret eccleſiæ q̄ conſenſus non interueniſſet,vt extra de ſponſalibus. cap.Tua nos.Sed poſtq̄ illud eccleſiæ conſtare non poteſt,ſtabit pro eo qđ ei factum conſtat.

Quæſt.xxx.

Quæ.xxxi. Arg.prī.

SEquuntur quæſita circa ſubditos eccleſiaſticos non religioſos.Et erant duo.Primum pertinens ad boni temporalis adeptionem,vtrum beneficia eccleſiaſtica legitime conferuntur pueris ſcientia vel ætate.Secūdum pertinēs ad boni temporalis ſubtractionem:vtrum clerici teneantur ad exactiones quas laici ſoluunt ciuitatib⁹ & dominis temporalibus. CIRCA primum arguitur:q̄ beneficia eccleſiaſtica non legitime cōferunt pueris ſcientia vel ętate,quia Orige.ſuper Exodū.xviii.dicit.Ad hoc ſolū miniſtri eccleſiæ debēt ſumere tēporalia vt miniſtrēt ſpiritualia.q̄re cū tales pueri ſpiritualia miniſtrare nō ſufficiāt, qa miniſtratio eoꝝ reqrit ætatē & ſcientiam,ergo &c.

Reſponſio.

DIcendum iuxta illud qđ dicitur extra de præbendis.Superiordinata.Cū illi ſint in eccleſia idonei reputādi qui ſeruire poſſunt & volunt in ipſa,conſultationi tuę taliter reſpōdemus:q̄ pueri & beneficiati qui non poſſunt in eccleſia deſeruire,in eadem non debent idonei reputari.Et ſi non idonei,quare nec legitime conferuntur eis quæ non niſi idoneis ad ſeruiendum debent conferri,extra de ætate & qualitate ordinandorum.Ex ratione.Indecorum eſt q̄ hi debeant eccleſias regere qui non nouerunt gubernare ſeipſos , cum tm̄ ad regimen eccleſiarum tales perſonæ ſint admittendæ,quæ diſcretione præmineant , & morum fulgeant honeſtate.Nota q̄ dicit Qui ſeruire poſſunt & volunt,quia licet poſſent,ſi tamen vellent vagari,& nō cōtinue in eccleſiis ſuis reſidere,beneficia non ſolū nō ſunt eis conferenda,ſed collata ſunt eis deneganda,ſicut & alia priuilegia in fauorē diuini officii eis conceſſa.xvi.quęſtio.prima,Generaliter.Eos tm̄ monachos & clericos huiuſmodi beneficium habere ſancimus, qui ad ſacroſanctas eccleſias vel monaſteria permaneant,non deuagantes, nec circa miniſteria deſides,cum propter hoc ipſum beneficium eis indulſimus,vt aliis omnibus derelictis dei omnipotentis inhæreant miniſteriis,Quales reuera non ſunt pueri ſiue ætate ſiue moribus.Propter qđ dicit Bernardus in epiſtola ad Theobaldum comitem,Honores & dignitates eccleſiaſticas non ignoro deberi his qui eas digne ſecundum deum ad miniſtrare & velint & poſſint.Porro eas acquiri paruulo veſtro precib⁹ meis,vel veſtris, nec vobis nec mihi tutum eſſe noueritis.Et ſi nec honores,nec dignitates:quare nec alia beneficia inferiora indignis & inidoneis ad illa,tutū eſt acquirere,quare nec conferre,quia non expediret illis , cum on⁹ debitum beneficio portare non poſſent.Qđ ſi ſentirent beneficia conferentes,non darent ea pueris ſcientia aut ætate,nec ipſi pueri acceptarent,Sed quia ad honorem reſpiciunt & conferentes & recipientes,non attendentes ad onus:ideo cōtingit illud quod dicit beatus Bernardus in epiſtola ad Henricum Senoneñ.archiepiſcopum.Multi non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores ſi eſſe ſentirent & onera:grauari profecto metuerent,nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum . Nunc vero quia ſola attenditur gloria & non pœna, purum eſſe clericum erubeſcunt in eccleſia qui quocunq; eminentiori loco non fuerint ſublimati.Scholares pueri & impuberes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promouentur ad eccleſiaſticas dignitates:& de ſub ferula tranſferuntur ad principandum preſbyteris,lætiores interim q̄ virgas euaſerint, q̄ q̄ meruerint principatum. Nec mirum : qui necdum in ſemetipſis exper-

ti sunt. Videntes quippe illos qui iam proprios humeros cupitæ sarcinæ submiserunt non solum non gemere tanq̃ sub onere: sed semper appetere plus onerari, tales qualiscunq; ætatis sunt, beneficiis indigni sunt & pueri maledicti. de quibus dicit ibidem. Docti sunt vendicare altaria: subditorum marsupia vacuare: ministris in hac disciplina vtentes idoneis ambitione & auaritia. Verum quantauis industria tua tibi lucra tua conquirere, tibi cautulus videaris: quantalibet vigilia possit seruare tua, quantolibet studio regum ac principum gratiam tibi aptare cures: dicimus tamen, væ terræ cuius puer rex est. Et vt dicit in fine tertii ad Eugenium, O miserandam spõsam talibus creditã paranymphis: qui assignata cultui eius, proprio retinere quæstui nõ verentur non amici profecto sponsi, sed æmuli sunt. Reuera ista modo implentur in ecclesia, cum pueri vtroq; modo ad summũ sacerdotii gradũ promouentur. vnde dolendum. Sed inter pueros distinctio adhibenda est. Licet eñ pueris scientia & moribꝰ beneficia ecclesiastica nullatenus sint conferenda, quantumcũq; adulti fuerint ætate: pueris tñ ætate, sed adultis sciẽtia & moribus quibus iam actu sunt prædiri propria acquisitione, cum prærogatiuo diuino auxilio, vel per miraculum virtute ætatẽ supplentibus beneficia legitime conferuntur, secundum q̃ dicit Bernar. ibidẽ. Nec dicimus quam cunq; ætatem dei gratia præmaturam, sicut nec seram: cum multos videamus iuniorum super senes intelligere, moribꝰ antiquare dies, præuenire tempora meritis: qđ ætati deest compensare virtutibꝰ. Quorum iuxta cõmonitionem apostoli nemo contemnat adolescentiam. meliores bonæ indolis adolescentes inueteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus est: & eregione senectus venerabilis non diuturna nec̃ numero annoꝝ computata. Sicubi hmõi puer senex promotus inuenitur opus dei est, his qui tales non sunt mirandum non imitandum. Vnde et siqui tales, sunt fugiunt ab oneribus reputantes se impares illis. dicente Ambro. super illud psal. Voluntaria oris mei. Excusabat se Hieremias dicens. Ecce domine nescio loqui, quia puer ego sum. Verecũ de propheta ætatem corporis prætendebat, ne in exequendis cælestibus imperatis impar adolescentia deprehenderetur. Sed deus qui morum magis q̃ annorum cõsiderãdã iudicauit ætatem, & in iuuenili corpore maturitatem robustę sapientiæ in suo seruulo præuiderat, ait. Noli dicere quia iunior sum ego. Sed heu hodie contingit econtra illud qđ dicit Bernar. Vbi supra. Curritur in clero passim ab omni ætate & ordine a doctis pariter & indoctis ad ecclesiasticas curas: tanq̃ sine curis

Z iam quisq; victurus sit, cum ad curas peruenerit. AD duo decreta in oppositum, dicendum q; secundum q; patet inspicienti, loquuntur de pueris promouendis in religionibus monachorũ: vbi domino famulantes, de cõibus bonis viuunt: qui bene pro ætate sua seruire sufficiunt, licet nõ in ecclesiasticis beneficiis: in quibus seruire oportet non tam deo in se, q̃ in fidelibus suis deseruire. ad quæ nequaq̃ essent idonei nisi forte beneficia essent tã modica & sine cura q; sufficere possent ad ea deseruienda in minoribus ordinibus: ad quos iura eos promoueri permittunt. Ad decreta.

A Lrca secundum arguitur: q; clerici teneantur ad exactiones. quoniam clerici cũ sint pars ciuitatis tenentur ad illa per quæ meliorat ciuitas in qua morantur. per hmõi autem exactiões melioratur ciuitas. ergo &c. In cõtrarium sunt iura canonica. Dicendum q; clerici aut sunt mercatores negotiantes cũ laicis, sicut cæteri laici, aut non. Si primo mõ, dico q; de q̃stibus & negotiationibus suis tenẽtur ad exactiones publicas sicut laici, vt extra de vita & honestate clericorum capitulo vltimo. Ex literis Põtini comitis intellexim⁹ q; quidam clerici terræ suę potius sæcularibus negotiis q̃ officiis diuinis intendunt: & gaudere volentes priuilegio clericali nolunt statutis patriæ in negotiationum suarum quæstibus subiacere. Mandamus quatinus si tales a te tertio moniti ab hmõi non resipuerint, sed negotiationibus institerit supradictis, cum facto abiiciant priuilegium clericale, tu quo minus cum his se implicant, de suis facultatibus statutis & consuetudinibus patriæ subiaceant nõ defendas. De cęteris autem bonis suis tam mobilibꝰ q̃ immobilibꝰ non tenentur nisi sicut cæteri clerici qui non se ĩplicant his. de quibus super illud, Cũhis se ĩplicant. Glossa dicit. Quasi dicat: si non ĩplicant se, priuilegio ecclesiastico gaudebũt in rebꝰ suis sicut in rebus ecclesiæ. quia res clericorum & ecclesiarum eodẽ priuilegio gaudent. vt. xii. quæst. secunda. Ecclesiarum. De immobilibus tamen suis tenẽtur ad tributa debita sicut & laici. xi. quęstio. prima. Si tributum petit imperator, agri ecclesiæ soluant. Vnde Augustinus super illud psal. Principes persecuti sunt me gratis. Quid enim Christiani læserunt regna terrena? Nunquid eorum rex milites suos prohibuit impendere & exhibere quæ debentur regibus terræ? Nonne de hoc sibi calumniãtibus Iudæis dixit: Reddite Cæsari q̃ Cæsaris sunt: & deo quæ dei sũt: Quæst. xxxi. Arg. princ. In oppositũ. Resp̃sio.

Henrici a Gandauo

Nonne tributum de ore piſcis & ipſe perſoluit? Nonne præcurſor eius militibus regni huius quid facere deberent pro æterna ſalute quærentibus non ait: Cingulum ſoluite: arma proiicite: regem veſtrum deſerite vt poſſitis deo militare! Nonne vnus militum eius dixit: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit! & poſt ait. Ideo enim tributa præſtatis. Miniſtri enim dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal. Vbi dicit Gloſ. ſuper illud. Præſtatis. Ad oſtendendū ſubiectionem quaſi dicat, non reddetis, quia reddent ſoluendo dum in defenſione pugnant pro patria. SECVNdum iura autem B
ciuilia tenentur ad itinera conſtruenda, & ad refectiones pontium etiam de ſuis, etſi non negotientur. & hoc maxime ſi prope itinera & pontes hæreditatem habent. C. de ſacroſanctis eccleſiis. Ad inſtructiones. Dum tamen non habeant communes facultates & ſufficientes ad talia: nec fiant conſtructiones & refectiones pręterneceſſariæ: quia ad voluptuoſas non tenentur. Sed ad exactiones extraordinarias non tenentur clerici, ſicut nec eccleſiæ. xvi. quæſtio. prima C
Generaliter. §. Nouarum collationum & ſordidorum munerum immunitatem acceperunt. Vnde Conſtantinus cunctis clericis ſcribit. Iuxta ſanctionem quā dudum meruiſſe perhibemini, fundos mancipia veſtra nullis nouis collationibus obligabunt, ſed vacatione gaudebitis. Et. c. Placet. Nil præter canonicam illationem niſi quā aduentitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit eius functionibus aſcribatur. Super illud, Sordidorum munerum. Gloſſa dicit. Vt calcis coquendæ arenæ fodiendæ. & appellatur hoc munus onus cum neceſſitate faciendi impoſitum. Super illud Nouis collationibus. Gloſſa. Extraordinariis, vel ſuperinductis repentino caſu. quia nouas collationes non poſſunt laici ab ipſis petere propter aliquas neceſſitates, puta ad collectam quæ fit pro communi vtilitate laicorum dum non tangit clericos, videlicet pro debitis ſoluendis, pro libertatibus priuilegiorum, aut mercationum ipſorum laicorum. Qz enim ad talia non tenentur, habent ex ſtatutis papæ & imperatorum, vt patet ex dictis. Quæ non minus immunitatem eccleſiis & clericis modo conferunt cum ditati ſunt, q̄ hactenus conferebant cum pauperes erant. Dicta enim ſtatuta pro eis edita erant non in fauorem perſonarum, aſpiciendo ad indigentiam eorum maiorem vel minorem: ſed ſolummodo aſpiciendo ad dignitatem ſtatus & ordinis. Quæ quia eodem modo manent, ſiue eccleſiæ & clerici diuites ſint, ſiue pauperes propter hoc eodem modo vigorem habent ad ipſos defendendum a dictis exactionibus. quia manente cauſa ſtatuti, & ſtatutum. Vnde ad vnguem tenenda ſunt huiuſmodi ſtatuta, & incurrit vitium qui vult ea mutare, clericos aſtringendo ad prædictas exactiones pro eo q̄ iam ditati ſunt quia in hoc non ſeruaret, ſed mutaret intentionem ſtatuētis. Vnde nec habet in hoc caſu locum epyeices: qui nihil habet facere niſi q̄ legem datam in generali applicat & ſpecificat ſecundum particularia. ſed non ſecundum quæcunq̄ particularia, quia non ſecundum illa quæ contrariantur intentioni Legiſlatoris, & cauſæ propter quam legem edidit, ſed ſolum ſecundum illa in quib⁹ ambo ſaluantur & roborantur. puta ſi lex ſit neminem debere aſcendere murum de nocte tempore belli, & hoc ne proderetur ciuitas, legem iſtam non poſſet epyeices ſpecificare ſecundum caſum particularem per quem ciuitas facilius prodi poſſet, quia hoc eſſet contra intentionē Legiſlatoris & cauſam legis, ſed ſolum poteſt eam ſpecificare ſecundum caſum per quem ciuitas ampli⁹ contra proditionem muniretur, vt patet in caſu quē circa hanc legem exprimit Comment. v. ethicorum. Quia igitur cauſa edendi dicta ſtatuta pro eccleſiis & clericis erat dignitas & ordo eccleſiaſticus & clericalis, quæ adhuc manent ſecundum caſum particularem, per quem in aliquo derogatur dignitati & ordini prædictis, nullo modo poteſt epyeices ea ſpecificare. Talis autem eſt iſte caſus quo aliqui volūt clericos de nouo aſtrīgere ad dictas exactiōes. hoc. n. multū eis derogat. Vnde dicta interpretatio valde eſt inconueniens, quia ſecundum ipſam de cætero eccleſiæ eleemoſynæ conferri non deberent poſtq̄ ſatis ditata eſt. Sed epiſcopus tempore neceſſitatis cum charitate poteſt ab eis aliquid petere. Non ergo tenet lex quæ dicit q̄ clerici tenentur ad inſtructionem D
murorum. vt C. de ſacroſanctis eccleſiis. Ad inſtructiones. Sed pro expenſis principis factis pro eccleſia in exercitu contra hoſtes eccleſiæ, debent eccleſiæ & clerici conferre ſicut & laici. Intellīgo autem per hoſtes eccleſiæ impugnatores fidei, aut contra iuſtitiam, regum, vel ciuitatum Nec tamen tunc vt dicit Gloſſa ſuper illud. Neceſſitatis. per laicos ſed per epiſcopos petetur vt extra. de īmunitatib⁹ eccleſia. Nō minus. Nec ſilr̄ i aliis caſib⁹ p̄dictis ī quib⁹ contribuere tenent niſi q̄ forte cogente neceſſitate quæ legem non habet in caſu defenſionis fidei aut regni aut ciuitatis, ponere poſſent manus ad res ipſorum: ſi per epiſcopum ad hoc compelli nō poſſent. PER dicta patent obiecta vtriuſq̄ partis.

SEquitur vnicum & vltimum pertinens ad corporea & inanimata, vtrum per miraculum idem corpus possit esse in diuersis locis simul, & in eodem tempore. Quæ. xxxii.

Et arguitur ꝙ sic: quia vt videtur, non minus est possibile per miraculum diuersa corpora simul esse in eodem loco q̃ idem in eodem tempore esse in diuersis locis: sed illud potest fieri per miraculum & factum est quando Christus natus est clauso virginis vtero: & quando ad discipulos suos intrauit clausis ianuis ergo &c. Arg. pri. pri.

Præterea corpus Christi verum per miraculum in sacramento altaris in eodem tempore sub diuersis dimensionibus habet esse in diuersis altaribus: & sic in diuersis locis, & hoc ex conuersione substantiæ in ipsum sub illis dimensionibus, sed per miraculum possunt dimensiones sacramenti conuerti in dimensiones Christi, erunt ergo virtute conuersionis dimensiones corporis Christi vbi erant dimensiones sacramenti. Sicut ergo substantia corporis Christi potest esse per conuersionem in eodem tempore sub diuersis dimẽsionibus in diuersis altaribus, sic & dimensiones corporis Christi per conuersionem possunt esse in diuersis altaribus, vbi erant diuersæ dimensiones conuersæ in illas, sed non sunt dimensiones corporis Christi nisi vbi est verũ totum & integrum corpus Christi: ergo totum corpus Christi simul potest esse per miraculum in diuersis locis, ergo &c. Secundum.

IN oppositũ est, ga tũc contradictoria essent simul: qđ nec possibile est fieri ꝑ miraculũ. Probatio cõsequẽtiæ est, qa dimẽsiões corpis cõuerant dimẽsionib⁹ locis. In oppositũ.

Si ergo idem corp⁹ eẽt i diuersis locis, eẽt vnũ & plura, & sic vnũ & nõ vnũ. Dicẽdũ ad hoc ꝙ licet bñ possit fieri aliqd circa rẽ aliquã miraculo a deo ꝑ potẽtiã obediẽtię respectu dei: qđ ipossibile ẽ fieri circa illã a natura ꝑ potẽtiã ordinis naturę respectu cuiuscũq; agentis naturalis: qđ tñ repugnat simplr & ſm oẽm potentiam naturæ rei, nullo modo a quocunq; agente põt fieri circa illam, quia cõcurrerẽt cõtradictoria simul. ſ. posse fieri illud & non posse fieri. Nunc autem quando aliquid quantum est ex potentia agentis indifferenter fieri posset secundum varios modos circa idem si illud esset receptibile illius: si secundũ vnum illorum modorum impossibile est fieri circa illud quod põt fieri, & simpliciter est impossibile fieri: & ecõuerso: si secundum vnum illorum modorum possibile est fieri similiter & secundum quemlibet aliorum. Verbi gratia, quia quantum est ex potentia agentis cõuersionem panis in corpus Christi indifferenter in vno loco, & in pluribus: similiter & in omnibus: idcirco in quotcunq; locis possibile est esse panẽ, virtute diuina possibile est ipsum conuerti in corpus Christi, & qua ratione in vno loco & in pluribus, & etiã in oĩbus, & vbiq; si panis esset vbiq;, & si panis nõ posset cõuerti virtute diuina vbicũq; esset i corpus Christi: nec similiter i vnico loco singulari existens posset conuerti in ipsum. Cum ergo quãtũ est ex parte dei, cũ sit virtutis infinitæ, ipse per miraculum posset facere ꝙ idem corpus indifferenter esset in duobus locis: & ꝙ esset in tribus, & sic deinceps, & silr vbiq; & in omnibus, si ipsum corpus posset esse in illis locis: si ergo secũdum vnũ hor̃ modorũ impossibile est idem corpus per miraculũ deo agente esse in diuersis locis, & simpliciter & absolute impossibile est per miraculum deo agente esse in quotcunq; diuersis locis, scilicet duobus, aut tribus, aut pluribus, sed impossibile est ꝙ per miraculũ etiam deo agente idem corpus sit simul in eodem tempore vbiq; & in oĩbus locis, hoc. n. est solius diuinitatis. Idcirco dico ꝙ simpliciter & absolute est ipossibile idẽ corpus esse in diuersis locis simul, quia si esset possibile ꝙ in duobus, eadẽ ratione ꝙ in tribus, & ꝙ in omnibus. Qđ etiam declaratur ex inconuenientibus apertis quæ sequuntur dictum istud, ꝙ si idem corpus æque corporaliter & dimensionaliter esset in diuersis locis, aut qđ ponitur existens in vno, ponitur existens in alio, aut nequaq̃. Si primo modo: ergo si in vno loco esset gelu, in alio calor, simul haberet calorem & frigus. Similiter si i vno loco nõ inueniẽs qd comederet, esuriret, in alio aũt iueniẽs comederet & saturaret: simul esuriret & saturaret: & in vno loco incurrens infirmitatẽ ex aeris intẽperie, in alio vero conseruaret sanitatem ꝓpter tẽperiẽ: esset ergo simul san⁹ & ęger: et si i vno loco occideret, & in alio nõ, simul moreret & nõ moreret. Si secũdo, eadẽ sequũt icõueniẽtia: nisi ꝙ ſm primũ modũ cõtraria simul eẽnt i eodẽ, & i eodẽ loco: ſm aliũ cõtraria eẽnt simlr i eodẽ, sed i vno loco vnũ, i alio vero aliđ. & sũt ista euidentiora icõuenientia circa idẽ corp⁹ i diuersis locis dimẽsionalr existẽs, q̃ illa q̃ aliq qñq; cõcedebãt de corpore Christi existẽte i cruce dimẽsionalr, & i pyxide sacramẽtalr, videlicet ꝙ fuit i cruce passibilis et mortalis, et ꝙ passus fuit vulnera et mortuus ex eis: i pyxide vero ipassibilis et imortalis nec mortu⁹: et ꝙ ſm hoc idẽ corp⁹ moriebat et nõ moriebat, et erat mortuũ et nõ mortuũ, viuũ et nõ viuum in eodẽ instanti. Reuera omnia ista pro iconuenientibus ecclesia habet et habuit hactenus. Scđm. n. ꝙ dicit Guil. Altiss. post iductionẽ dictor̃ icõueniẽtiũ, ꝙ idẽ corp⁹ nũero viuit et nõ viuit est ipossibile & cõtra itellectũ. Propter hoc dicũt oẽs magistri ꝙ domin⁹ dedit discipulis suis corp⁹

E F G H

Secundum.

Respõsio.

mortale & passibile,& ista concedenda est,corpus Christi moritur in pyxide,sed omnes illæ negandæ sunt,Christ⁹ crucifigit in pyxide,lanceat,aut vulnerat i pyxide,patit in pyxide.& nō valet hęc argumētatio,corpus Christi morit in cruce morte violēta:ergo violētia ifertur ei i pyxide,ga sicut aliqd morit p violentiam illatā alibi alteri,vt cor i hoie aliquo moritur p violentiā illatā capiti ei⁹, sic idē corpus moritur in pyxide per violētiā ei illatā in cruce,& hoc p separationē aię a corpore vbi cunq; fuerit,& ideo sequitur:si moritur in cruce,aut mortuus est:ergo moritur,aut mortuus est in pyxide:non tñ sequitur si vulnerabatur in cruce q; vulnerabat in pixide:ga nec crux,nec crucifigētes erant in pyxide.& hoc quia licet Christus erat in pyxide vi cōsecrationis secundū veritatem essentiæ corporis qđ perfectum erat aīa:nō tñ dimensionaliter sub ꝓprietatibus dimensionalib⁹ q; bus susceptibilis erit violētiæ.Propter qđ moriebat in pyxide,ga aīa separabat ab eo qđ vi sacramē ti erat in pyxide,nō aūt vulnerabat in pyxide,quia nō recepit p se violētiā nisi per id qđ per solam cōcomitantiā erat in pyxide.& sic ista est p se vera, corpus in pyxide est mortuū,ga ibi est per se id cuius per se actus immediate erat aīa:nō aūt ista,corpus in pyxide habet vulnera siue est vulneratū,ga ibi non est per se id qđ per se immediate,siue per qđ per se & imediate recipiebant vulnera,ſ. dimensiones.Vnde nunq̄ cōcedimus circa idē cōtraria,aut affirmationem & negationem,nō circa corpus Christi vbicūq; hēt eē,nec circa aliud:& tñ videtur q; hic potius possent cōcedi q̄ ibi,ꝓpter diuersum modū essendi corpus Christi i cruce & in pyxide : & propter eundem modū existendi corpus idem secūdū q̄stionem in diuersis locis . Quare cū illa ex hoc inducta,q; ibidē corporaliter p se dimensionaliter sit simul in diuersis locis simpliciter,sunt impossibilia simpl'r : dicēdū q; ipossibile est etiā p miraculū idē corpus esse dimēsionaliter in diuersis locis,nec sup hoc plus cadit potentia q̄ super facere duo cōtradictoria simul.& sic non posse hoc non est impotētię,sed cōditio naturæ. Si quis vero arguat sic circa corpus Christi:corpus Christi vulnerabatur in cruce,& nō vulnerabatur in pyxide:ergo idem corpus numero simul vulnerabat & nō vulnerabatur: ergo similiter in proposito:nō est incōueniens q; circa idem corpus in diuersis locis existēs secundū loca diuersa sūt contraria & cōtradictoria.Et est dicendū q; ista propositio,corpus Christi non vulnerabatur in pyxide, & consimiles p̄dictæ duplices sunt,ga illa determinatio in pyxide pōt determinare hoc verbū existens subintellectū:vel ipsum verbum expressum,vt in proposito illud verbum vulnerabatur.& primo mō sunt oēs verę sub tali sensu,corpus Christi existens in pyxide vulnerabatur,distinctione facta post ly existēs.Secundo modo sunt oēs falsę sub tali sensu:qđ existit corpus Christi vulnerabat in pyxide.Licet enim id idē corpus qđ erat i pyxide vulnerabatur:nō tñ vt in pyxide existens vulnera recipiebat,sed tm̄ vt existens in cruce.In vtroq; autem sensu illę sunt veræ,corpus Christi moriebatur in pyxide,corpus Christi mortuū erat in pyxide,& consilēs.Et quare hoc,patet ex iam dictis.Vnde siquis arguat sic:corpus Christi nō vulnerabatur i pyxide,& vulnerabatur in cruce:ergo idem numero vulnerabatur,& non vulnerabatur:non segtur:quia nō segtur,nō vulnerabatur in pyxide:ergo nō vulnerabat.quia non erat in pyxide vt natus vulnerari ibi, quia non dimēsionaliter,vt dictū est,Sicut nō sequit:filius dei non est vbiq; secundū carnē:ergo nō est vbiq;.ga secūdum carnē nō est natus vbiq; esse . imo est fallacia scđm qd & simpliciter.Sed sequeretur: corpus non vulnerabatur illa hora in cruce:ergo hora illa nō vulnerabat,quia vt erat in cruce natus erat vulnerari.Similiter in proposito : si idem corpus dimensionaliter, hoc est per se secundum suas proprias dimensiones esset in diuersis locis,qcqd est natum agere vel pati in vno,& in alio. Consil'r bene sequitur simpliciter,calescit in hoc loco existēs:ergo calescit simpl'r:& similiter frigescit in alio loco existens:ergo frigescit simpliciter.& similiter segtur simpliciter coniunctim : ergo calescit simpliciter & frigescit simul simpliciter.& directe atq; simpliciter sequitur q; cōtraria & cōtradictoria possunt esse simul circa idem numero si ponatur idem corpus dimensionaliter posse esse simul in locis diuersis,& non solum circa ipsum,sed etiam in essentia , quia sequitur q; sit vnum ex hoc q; commensuratur dimensionibus vnius loci,& nō vnum,sed plura,quia commensuratur pluribus dimensionibus plurium locorum: & dimensiones corporis sicut commensurantur secundum quantum & continuū in dimensionibus loci,sic commēsurantur eis scđm multum,& scđm numerū.Et cū hoc etiā si ponam⁹ corp⁹ glorioſum esse qđ nō cōmēsurat loco ꝑm quātū & cōtinuū quia vt dictum est pōt esse simul cū alio corpore absq; eo q; sit i loco nisi p illud,cōmēsurat tñ ei ꝑm situ,quē necessario determinat ex eo q; corpus est dimēsionale. Ita q; licet corpus absolui possit a situ locali qui est vbi: & esse absq; contactu cum alio corpore,& non in loco nisi per accidēs, si illud esset in loco cum quo est vt dictū est:nō tñ pōt absolui a situ determinationis quo oportet ipsum esse ita hic q; non alibi.vt etiam corpus glorioſū etsi ponat nō habere situm vt i loco: nō tñ pōt eē

ſine ſitu determinationis: vt oĩno nõ poſſit eſſe hic & alibi per determinationem diuerſorum ſituũ niſi ſacramẽtaliter. Qđ intellexit Hugo: vbi loquens de corpore Chriſti exiſtẽte ſacramẽtaliter ſub diuerſis partibus ſpecierũ ſenſibiliũ in ſacramento, dixit de Sacramentis lib. ii. p. viii. c. xi. Totũ hic & totum ibi: nec minus in parte q̃ in toto: nec minus in toto q̃ in parte. Quotcũq; partes feceris in ſingulis totũ eſt. Nec mireris. opus dei eſt. Et infra. Non eſt mirũ ſi mirabilis mirabilia operatur. Quomodo (inquit) corpus vnũ in eodẽ tẽpore in diuerſis locis poteſt eſſe: hic eſt: ibi eſt: & totũ vtro biq; eſt: & in multis locis: ſimiliter noli mirari. Et infra. Quia aũt ſic ipſe fecit vt corp⁹ vnũ ĩ vno loco eſſet: tu qđ factũ eſt vidiſti, & neſcis aliud niſi q̃ factũ eſt qđ vidiſti. Idcirco miraris quãdo aliud vides vel audis q̃ videre vel audire cõſueuiſti &c. Et patet ex continuatione literę, & ſcđm antecedẽtia & ſcđm cõſequẽtia, q̃ nõ loquit̃ de eſſe vnius corporis in diuerſis locis ſimul: niſi de eſſe corporis Chriſti ſacramẽtaliter ſub diuerſis ſpeciebus ſacramẽtalibus & partiũ earũ. Vnde mirũ eſt ſi aliqs ex iſta litera velit arguere idẽ corpus poſſe eſſe nõ ſacramẽtaliter in diuerſis locis, ſic repugnãte natura rei. Dicendũ eſt ſimpliciter q̃ impoſſibile eſt idem corpus numero eſſe in diuerſis locis: licet hoc ſit poſſibile ſacramentaliter. In quo tñ modũ poſſibilitatis comphẽdere, eſt ſuper naturalẽ

N intelligentiã noſtrã (credo) & angelorum. AD Primũ in oppoſitũ: q̃ duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco: ergo & idẽ eſt in diuerſis: Dicendũ q̃ nõ eſt ſimile: quia vt dictũ eſt, in hoc obuiat contradictio circa idẽ numero: cuius altera pars nõ poteſt abſolui a ſubiecto, & ſimul nõ poſſunt adeſſe aut ſimul abeſſe. In illo vero nõ obuiat niſi cõtraria diſpoſitio ad eſſe ſimul cũ alio, qua poteſt abſolui. Et ideo illa abſoluta nihil repugnat eſſe ſimul cum alio. In corporibus em̃ nihil repugnat ipſa eſſe ſimul niſi dimẽſiones. ſed hoc non ꝑpter eſſentiã dimenſionũ: ſed ꝑpter ſitũ quem natæ ſunt habere in loco qui eſt accidens dimenſionũ: ſicut ſitus qui eſt ordo earum inter ſe in toto eſt differentia eſſentialis illis. Propter illum em̃ ſitũ qui dicit ordinẽ ad locum, tãgũt ſe corpora & tenent ſe extra ſe: & ſeſe penetrare non poſſunt. Et eſt illa diſpoſitio impfectionis in dimenſionibus: & eſt præter eſſentiam dimenſionũ: ſic q̃ licet diſpoſitione quacũq; naturali non ſit ſeparabile ab illis: eſt tñ ſeparabile ab eiſdẽ diſpoſitione ſupnaturali: quę eſt dos ſubtilitatis: quę eſt quędã natura lis potentia non reſiſtendi: ſic q̃ non reſiſtit alicui nec aliquid ſibi. & ſic eſt vis qua corpus cui inꝑ eſt, illabi poteſt alteri, abſq; eo q̃ tangit ipſum reſiſtendo. Vnde & tale corpus non habet eſſe per ſe in loco ꝑ continentiã inter latera corporis circũdantis: ſed ſolũmodo ꝑ ſe determinat ſibi ſitũ in corpore qđ ipſum excedit puta in aere. Et ſi eſt ſimul cũ corpore ſibi æquali qđ ꝑ ſe eſt ĩ loco, hoc corpus ꝑaccidens eſt in eodẽ loco cum illo: & cõtinet̃ inter latera continentis ꝑ accidẽs: quia latera illa non ſeparat, nec diſtare facit: ſed illa ſeparat & diſtare facit corpus aliud cum quo eſt ſimul.

Ad primũ ꝑin.

O AD ſecundũ: q̃ ſi dimenſiones panis cõuerterẽtur in dimenſiones corporis ſimul cum cõuerſione ſubſtãtię panis in ſubſtãtiã corporis Chriſti: eſſet Chriſtus dimẽſionaliter in diuerſis locis: licet nõ viſibiliter: Dicendũ q̃ ĩ euchariſtia duo ſunt: & ſacramentũ qđ eſt ipſa viſibilis ſpecies: & res ſacramẽti: qđ eſt verũ corpus Chriſti. Circa qđ duo eſt conſiderare: & conuerſionẽ factã in ipm: & ꝑ cõuerſionẽ ſuũ eẽ alicubi vbi prius nõ erat, abſq; omni ſua trãſmutatiõe. Et nõ poſſet ſcđm eſſe ſine primo. Nullo em̃ mõ abſq; ſui mutatiõe ſcđm locũ poſſet corpus Chriſti verũ eẽ alibi extra locũ ĩ quo ẽ ĩ cęlo abſq; eo q̃ aliq̃ cõuerſio facta ſit in ipm, niſi ſui ipſi⁹ ſcđm locũ mutatiõe: q̃ neceſſe hꝫ dimittere locũ quẽ tenet ĩ cęlo. qa nec eſſet poſſibile ipm dimẽſionaliter ſcđm ꝓprias dimenſiones eẽ ſimul ĩ plurib⁹ locis, ſicut nec quodcũq; aliud vt dictũ ẽ. dicẽte Auguſt. Donec ſęculũ finiat ſurſum ẽ dñs: ſed cũ hoc etiã nobiſcũ eſt veritas domin⁹. Corpus em̃ in quo ſurrexit, vno loco oportet eſſe. Veritas aũt ei⁹ vbiq; diffuſa. Qđ exponẽs Hugo in ſententiis ſuis, dicit ſic. Veritas. i. diuinitas vel ipſum corpus vbicũq; celebratur. Ideo dixi vbicũq; celebratur: quia nõ eſt dicendum cor-

Ad ſecũdũ.

P pus Chriſti vbiq; eẽ: qđ eſt ſolius diuinitatis. Licet ergo ſcđm ꝑdicta ſacramẽtaliter poſſet eſſe vbi q̃, ſi panis vbiq; in ipſum cõuerteretur: tamẽ hoc proculdubio verũ eſt, q̃ nõ põt eſſe vbiq; ex eſſe corporis Chriſti in loco ſcđm ꝓprias dimenſiones. quia qua ratione ex ſe nõ poſſet eſſe in omnib⁹, nec in duobus vt dictũ eſt. Et ſic vt iam dictũ eſt ſicut hoc ſcđm q̃. ſ. corpus Chriſti nõ poteſt eſſe alicubi extra cęlum manens in cęlo abſq; primo. ſ. q̃ aliquid cõuertatur in ipm: ſic dicũt aliqui q̃ nec primũ poteſt eſſe abſq; ſecũdo: ita. ſ. q̃ ſi ponãtur ſimul & dimenſiones & ſubſtãtia panis cõuerti in dimẽſiones & ſubſtantiã corporis Chriſti, ex cõuerſione corpus Chriſti neceſſe eſt eſſe vbi cõ-

Q uerſio facta fuit: & panis deſinit eẽ panis. Qđ etſi verũ eſſet, nõ tñ ibi eẽt corp⁹ Chriſti ſcđm rõnẽ ſuarum dimenſionũ ſiue dimenſionaliter. de quali modo q̃rit̃ queſtio. an. ſ. idem corp⁹ poſſit eſſe ĩ diuerſis locis. Et ideo ex illo nõ poteſt ꝓbari hoc. Etenim etſi panis dimenſiones cõuerterẽtur ĩ dimenſiones corporis Chriſti abſq; cõuerſione ſubſtantię panis in ſubſtantiã corporis Chriſti: non

ramẽ dimẽſiones corporis Chriſti eſſent in ſubſtãtia panis dimẽſionaliter:quia tũc ipſam informa rẽt & extenderẽt vt haberet ptẽ extra ptẽ ſub ptib⁹ dimẽſionũ Chriſti:ſicut primo habuit ſub di-mẽſionibus ꝓpriis:aut ſi nõ informarẽt ſubſtantiã panis:ſed ſolũmodo ſuã ſubſtãtiã q̃ ibi eſt p cõ comitantiã: & eſſet ſubſtãtia panis in ſimplici & indiuiſibili exiſtens: quia vt dicit primo Phy. ſi ſubſtãtia ſola eſt,neq; magnitudinẽ habebit vllã : non em̃ poſſet hñe ptẽ abſq; dimẽſionib⁹ informã tibus:niſi forte ſpeciali miraculo: adhuc non eſſent ibi dimẽſiones corporis Chriſti dimẽſionaliter quia nõ eſſent ibi niſi ratione illius ſubſtãtię manentis: q̃ nõ eſt ibi dimẽſionaliter quare et ſi totũ in totũ cõuertitur multo minus erũt ibi dimẽſionaliter,quia quocũq; modo ponat ibi eſſe virtute cõuerſionis,hoc nõ poteſt poni dimẽſionaliter. Vnde etſi aliqui dicũt q; ꝓpter cõuerſionẽ factam alicubi totũ cõuertẽdo in totũ dimẽſiones & ſubſtantiã: corpus eſſet vbi erat prius qđ cõuertebat puta in aere:non tñ erit ibi dimẽſionaliter plus q̃ modo eſt in ſacramẽto. Qđ tñ nec poni poteſt R
aut debet:quia cũ corpus nõ ponit eſſe alicubi extra cęlum manẽs in cęlo niſi ſacramẽtaliter : & nõ habet eſſe ſacramẽtaliter niſi ꝓpter ſpecies viſibiles q̃ ſunt de ratiõe ſacramẽti : vnde & cũ deſinũt eſſe illę ſpecies viſibiles:deſinit ibi eſſe corpus Chriſti: ſi ergo totũ cũ dimẽſionibus & aliis acciden tibus cõuertat,cũ nõ ſit ibi manens aliqua ſpecies ſacramẽtalis: nullo modo dicendum eſt corpus Chriſti eſſe vbi totũ cõuerſum eſt in totũ & ſcđm ſubſtãtiã & ſcđm accñtia:quoniã nõ poſſet po-ni ibi eſſe niſi ſacramẽtaliter,qualiter ibi nõ eſt: qm̃ ſi nõ incipit eẽ ſacramẽtaliter vbi ſpecies ſunt niſi ſub ſpeciebus: & deſinit eſſe ibi definẽtib⁹ ſpecieb⁹ eſſe:ſcđm q; dicit Hugo lib.ii.p.viii.cap.xii. ſi in aliquo a ſimilitudine recederet:verum ſacramentũ nõ eſſet.Et ca.xiii.Si ĩ aliquo ſimilitudo de ficeret illic ꝓculdubio ſacramẽtũ nõ eſſet:nec vllo modo eſt ſacramẽtũ vbi ſpecies penitus nõ ſunt Alio aũt modo ibi eſſe poni nõ poteſt:quoniã ſi alio mõ ibi eſſet:res ipſa,vt dicit Hugo ĩ fine dicti cap.xiii.proderet & manifeſtaret euidẽti miraculo:qđ nõ cõtigit q̃diu fides locũ habet. Poſt hoc ergo ſi corporalẽ Chriſti ꝑſentiã q̃ris:in cęlo q̃re,ibi q̃re vbi & prius fuit q̃ ꝓſacramẽtũ ſuũ corpo raliter recũ eſſe inciperet:& vnde nõ diſceſſit quãdo ad te venit.Sic ergo etſi dimẽſiones panis fu erint ante cõuerſionẽ in aliquo loco aeris:nullo mõ eſt dicẽdũ q; poſt eartũ cõuerſionẽ cũ ſubſtãtia panis in corp⁹ Chriſti,corpus Chriſti habet ĩ illo loco aeris eſſe:qa nõ erat aliquid de intraneis pa-nis:& ita non ptinet ad ſacramentũ.Prętera cũ corpus Chriſti ibi non eſſet dimẽſionaliter,nõ im pleret locũ quẽ prius impleuerũt dimẽſiones panis: & ita non maneret illa capacitas:ſed in inſtãti S
conuerſionis partes aeris cito concurrerẽt in vnũ continuũ,& deſineret aer eſſe locus qui prius:& ſic per ipſum non maneret ibi corpus:ſicut nec modo manet corruptis ſpeciebus panis.Si ergo ad huc maneret:hoc nõ eſſet niſi ꝓpter ſubſtantiã ptiũ aeris,quę immediate prius tangebant dimen ſiones panis: & ſic ſemper maneret ibi corpus Chriſti:quia ſemp manere poſſent in ſubſtantia illę partes aeris.Qđ oĩno abſurdũ eſt dicere:& vt credo cõtra veritatẽ ſacramẽti: ita q; ſi non ſit ſacra mentũ q; inconueniẽs ſit dicere corpus Chriſti eſſe extra certum locũ quẽ habet in cęlo.

Hic incipit Decimũ Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

N noſtra diſputatione gene-

rali Decima ꝓponebãtur q̃ſtiones.xvii.Quarũ quędã erant de perti-nentibus ad ſacra:quędam vero de ptinentibus ad nõ ſacra. Quędam
Queſt.I. vero ptinebant ad ſacramentum pœnitentię:quędã vero ad ſancta cor pora Chriſti & beatorũ. CIRCA primũ iſtorum ꝓponebãtur qua-tuor.Quorum primũ pertinet ad actũ confitendi: vtrũ.ſ.error ſit di-cere q; vere pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt eũ abſoluere de gratia & ex priuilegio ſpeciali:teneatur eadẽ peccata iam illi confeſſa iterato confiteri illi cui tenetur confiteri de iure cõmuni
Queſt. II. ex illo ſtatuto generali extra de pœ.& re.Oĩs vtriuſq; ſexus. Secundũ vero pertinet ad auctoritatẽ cõmiſſam audiẽti cõfeſſionẽ de gratia & ex priuilegio: Vtrũ.ſ.ex cõ-miſſione generali qua cõcedit aliquibus ex priuilegio & de gratia poſſe audire confeſſiones & ab-ſoluere a peccatis ſimpliciter,concedat poteſtas abſoluẽdi a maioribus criminibus reſeruatis epis.
Queſt.III. Tertiũ erat de pœnis infligendis nõ cõfitẽtibus illis quibus tenentur confiteri de iure cõmuni ex ſtatuto generali:vtrum.ſ.adultos qui ad annos diſcretionis peruenerunt non confeſſos ſemel in anno omnia peccata ſua proprio ſacerdoti alias eidem non confeſſa,debeãt ipſi pręlati eccleſiarum

viuentes ab ingreſſu eccleſię arcere:& morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura: prout dicit ſtatutum illud generale prędictum.Omnis vtriuſq; ſexus. Quartum aũt fuit de electione cõfeſſorum a pœnitentibus:vtrũ,ſ.expediat ſubditis eligere ſibi cõfeſſores cõiter & regulariter p volũtate ſua. Quæſtionem. CIRCA primũ arguitur:q; error ſit dicere vere pœnitentem & confeſſum abſolutũ rite ab eo qui poteſt eum abſoluere, etſi non niſi de gratia & priuilegio, teneri eadẽ pœccata iam illi confeſſa iterato confiteri ei cui tenetur confiteri de iure cõmuni virtute illius ſtatuti.Omnis vtriuſq; ſexus. Primo ſic.Erroneum eſt dicere q; ſacramẽtum quodcũq; ſuper eãdem materiam ſcđm rem & eodẽ modo ſe habẽtem,de neceſſitate debeat iterari:quia hoc multum derogaret virtuti ſacramenti: & poneret ipſum eſſe infirmũ.non enim iterato adhiberetur niſi ſemel adhibitũ nõ ſufficeret ad explendum effectum ſacramenti.Quare cum pœnitentia quo ad partes eius,quę ſunt contritio,confeſſio,& ſatiſfactio,ſit vere ſacramentum nouę legis:& ſacramenta nouę legis non ſunt infirma & egena elementa:ſicut ſcđm Apoſtolum Gal'.iiii.erant ſacramenta veteris legis: erroneum ergo eſt dicere q; pœnitentia quo ad confeſſionem circa eũdem confitentem & abſolutũ manentẽ in eodẽ ſtatu ſine pœccato, poſt primam abſolutionem vllo modo debeat iterari. Eſt ergo error dicere vere pœnitẽtem &c. Confirmaẽ autẽ iſta ratio per hoc:q; ſcđm beatũ Hieronymũ,Pœnitẽtia eſt ſecũda tabula poſt naufragiũ, & ita quaſi ſecũdus baptiſmus.Sicut ergo error eſt dicere baptiſmum vllo modo debere iterari: ſic error eſt dicere pœnitentiam quo ad confeſſionẽ debere iterari de pœccatis eiſdem. Secũdo ſic,Sicut ſtatutũ eſt q; ſubditi ſaltem ſemel in anno confiteantur oĩa pœccata ſua proprio ſacerdoti,ibi.Omnis vtriuſq; ſexus: ſic ſtatutum eſt ibidem:q; ſuſcipiant ad minus in paſcha euchariſtię ſacramentum:niſi de conſilio proprii ſacerdotis duxerint abſtinendũ.& intelligitur illa ſuſceptio a proprio ſacerdote.Sed non obſtante illo ſtatuto generali,ſi quis euchariſtiam in die paſchę ſuſcipiat ab alio q̃ a proprio ſacerdote,etiam ſine priuilegio, quare & maxime ex priuilegio, non tenetur adhuc ipſam ſuſcipere iterato tẽpore eodem a ſuo ꝓprio ſacerdote. hoc eñ non permitteret eccleſiaſtica cõſuetudo:q; ſemel cõmunicatus ab vno,eodem die & quaſi cõtinue poſtea cõmunicaretur ab alio.ergo &c. CONfirmatur aũt iſta ratio per hoc:q; ſi ex ſtatuto generali ordinetur q; nullus de aliqua parochia baptizet quẽq̃ niſi proprius ſacerdos: & aliquem illoꝝ de parochia baptizet alius, ſiue ex gratia priuilegii ſiue contra ſtatutum directe, non eſt ille iterũ a ſuo ꝓprio ſacerdote baptizãdus.ergo &c.Tertio ſic.dicere aliquid ex quo ſchiſma in eccleſia oritur: erroneum eſt. tale aũt eſt dicere vere pœnitentem &c.quia pręcipui viri dicunt q; non tenetur,vt quidam religioſi,aliis contradicentibus,vt quibuſdã epiſcopis.ergo &c. Quarto ſic.omnia ſacramenta nouę legis efficaciam habẽt a ſolo Chriſto inſtituẽte ea:nequaq̃ autẽ ab aliquo inſtituẽte humano.Quãtũcũq; ergo ab homine inſtituatur q; ſacramentum aliquod a proprio ſacerdote adminiſtretur:ſi tamen ab alio qui poteſt ipſũ adminiſtrare adminiſtretur:efficaciam habet ſuam pẽfectam: & nullam efficaciam apponit iterata adminiſtratio ꝓpter hominis generale ſtatutum. Sed nulla poteſt eſſe cenſio ad ſacramenti alicuius iterationem: niſi iteratio apponat aliquid efficacię.ergo &c. Quinto ſic,ad confitendum pœccatum qđ non eſt, nemo poteſt obligari:quia generale ſtatutum.Omnis vtriuſq; ſexus, neminem obligat ad confitẽdum aliud q̃ pœccata ſua:quę,ſ. habet in conſcientia.Cum igitur pœccata de quibus homo vere pœnitens eſt & rite cõfeſſus & abſolutus ab eo qui poteſt eum abſoluere, nõ ſunt: ſed iam deleta ſunt.ergo &c. Sexto ſic. princeps habet omnia iura in ſcrinio pectoris ſui.C.de teſtam. Omnẽ. quare cum aliquibus concedit liberã poteſtatem audiendi confeſſiones,& abſoluendi illos qui in hoc aliis erant obligati,hoc ſciẽs & prudens contra ius alterius facit.Sed ſciens & prudens ius qđ debeẽ vni non cõfert alteri, niſi hoc auferat ab illo cui debeatur primo.ergo &c. CONTRA.non eſt erroneum dicere: q; aliquis teneatur ex præcepto papę ad illud qđ eſt per ſe licitum,ſed per ſe licitum eſt q; cõfeſſus vni,eadem libere vel ex proprio voto confiteatur alteri.ergo &c. Dicendum ad hoc:q; iſta quęſtio pticularis eſt & formata in caſu particulari : ſed alia conſimilis poſſet formari magis generalis : quæ talis eſt: vtrum,ſ.error ſit dicere q; vere pœnitens & confeſſus & rite abſolutus ab eo qui poteſt eum abſoluere teneatur eadem pœccata alteri confiteri.Quã quęſtionem ſecundã quidã religioſi quibus cõceſſum fuit in priuilegio a felicis recordationis Martino papa:q; plenam haberent poteſtatem audiendi confeſſiones & abſoluendi confitentes eiſdem: determinantes apud ſe in partem affirmatiuam,tranſformauerunt eam in propoſitionem affirmatiuam talẽ:q; vere pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt,teneatur eadem pœccata alteri cõfiteri, error eſt.Et reuera talis propoſitio:quia eſt propoſitio iuris vniuerſalis:& legis poſitiuę:vera debet iudicari prima fronte,pro ut regulariter & in pluribus habet veritatẽ:qa regulariter & in plurib⁹ hactenus cõfeſſis vera eſt.

Queſt.IIII.

Arg.princi. primũ.

Cõfirmatio.

Secundum.

Cõfirmatio.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

In oppoſitũ.

Reſpõſio ad Quęſtionem generaliorẽ.

Reſpõſio ad q. ꝓpoſitam. Queſtio autem iam ꝓpoſita in caſu particulari magis particularis eſt: & poteſt a determinãtibus eam in partem negatiuam, tranſformari in propoſitionem negatiuam dicte propoſitioni affirmati ue quodammodo oppoſitam talem: ꝙ vere pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt de gratia & ex priuilegio ſpeciali, non teneatur eadem peccata alteri confiteri, cui de iure cõmuni tenetur confiteri ex illo ſtatuto, Omnis vtriuſq; ſexus, error eſt, immo ꝙ teneatur error non eſt. De propoſita igitur quæſtione inueſtigandum quid ſentiẽdum ſit: & ſimiliter de propoſitione ex illa tranſformata. Dico ergo ad q̃ſtionem hanc ſine prẽiudicio & ſub proteſtatione facta alias in q̃ſtione quadam alia mota ſuper dicto priuilegio in quodam alio noſtro Quolibet. Dico igitur præ habita dicta proteſtatione ad queſtionem: ꝙ aliud eſt teneri eadem peccata ſemel confeſſa iterũ cõfiteri ex aliquo ſtatuto de plurib⁹ vel pluries confitẽdo eadẽ peccata: & aliud eſt teneri eadẽ peccata vni confeſſa ex gra ſiue priuilegio ſpeciali, alteri confiteri ex ſtatuto generali de confitẽdo vni. Si enim ſecundum primum modum formetur queſtio: vtrũ ſcilicet error ſit dicere ꝙ aliquis teneatur directe eadem peccata pluries vel pluribus confiteri ex ſtatuto generali vel prẽcepto: hoc non eſt aliud querere q̃ querere an hoc poſſit ſtatui. Et dicunt aliqui ꝙ non: quia pluribus vel pluries eadem peccata confiteri, eſt in conſilio tm̃: & quæ ſunt conſilii non cadunt ſub præcepto. Sed ratio hec non valet: quantũcũq; enim aliquid ſit in conſilio: tamen quantum eſt ex ſe & natura ſua ſi cauſa ſubſit ſiue ratio bene poteſt cadere ſub præcepto. Continere enim & non nubere de cætero: quantum eſt ex ſe in conſilio eſt: ex cauſa tamen bene cadit ſub præcepto. ſecundum ꝙ contra occiſores vxorum ſuarum ſtatutum eſt in pœnam, xxxiii. q. ii. cap. Amouere, ꝙ de cætero non ducant vxores: nec ducere poſſunt. & ſecundum ꝙ ex cauſa virgini profeſſe poſſet præcipere papa vt nuberet. Dico igit ꝙ ſi cauſa rõnabilis ſubſit, ꝙ ſtatui poſſit pluribus vel pluries eadem peccata eſſe confitenda: & ita ꝙ ad hoc aliquis directe teneretur. Nec hoc in aliquo repugnat virtuti & efficacie ſacramenti pœnitentiæ. Si enim ex natura ſacramenti pœnitentiæ repugnaret ei iteratio circa eadem peccata confitenda: tunc ex deuotione & libera voluntate vt quis citius veniam conſequatur, nullo modo eſſet licitũ pluries vel pluribus confiteri eadem peccata, vel ſemetipſum ex voto obligare ad hoc: ſicut nec iterum baptizari. cuius contrarium declarauimus in alio Quolibet: & tenet conſuetudo eccleſiæ. Verũtamen ſciendum ꝙ ſtatuens pluribus vel pluries eadem peccata eſſe confitenda, hoc poteſt ſtatuere ex duplici intentione ſiue cauſa aut ratione. Vno modo intendendo hoc ſtatuere propter cauſam ſeu rationem acceptam ex parte ipſius ſacramenti: ſcilicet propter infirmitatem ſacramenti & debilitatem: quaſi ſcilicet ſit elemẽtũ infirmum & debile ad effectum ſuum principalem cauſandum in pœnitente: niſi pluries vel a pluribus adminiſtretur. ſuper quo formata eſt prima ratio propoſita. Alio modo intẽdendo hoc ſtatuere propter cauſam ſeu rationẽ acceptam ex parte ipſius peccati: ſcilicet in deteſtationem eius, & in pœnam committẽtis ipſum, atq; in cautelam cauendi ipſum. Primo modo dico ꝙ illud ſtatui non poteſt: & eſt error dicere ꝙ ex illa cauſa aliquis teneatur eadem peccata pluries vel pluribus confiteri. Secundo autem modo videtur mihi ꝙ bene poſſit ſtatui: & non eſt error dicere ꝙ ex huiuſmodi ſtatuto aliquis teneatur directe eadem peccata pluries vel pluribus confiteri: puta ꝙ in deteſtationẽ vitii Sodomiæ & vt fortius arceantur homines ab hoc crimine, ſtatuatur generali ſtatuto ꝙ quicũq; committat vitium Sodomiticũ, pluries ſiue pluribus teneatur idẽ vitiũ confiteri. Si vero ſecũdum modum ſecundum formetur quæſtio: vtrum ſcilicet error ſit dicere ꝙ aliquis teneatur eadem peccata pluries vel pluribus confiteri, ſemel vni ex gratia & priuilegio: alteri vero ex ſtatuto & præcepto: vt directe non teneatur confiteri ea niſi vni & ſemel: ſuper hoc mota eſt quæſtio propoſita. Et videtur mihi eſſe diſtinguendum: quia hmõi ſtatutum ſiue præceptum aut eſt præcedens confeſſionẽ factam ex gratia & priuilegio: aut eſt ſequens eam. Si vero intelligatur præceptum ſequi confeſſionem factã vni ex gratia & priuilegio: Dico ꝙ ibi nõ habet locum generale ſtatutum: quia eſſet contra ſeculares perſonas: etſi ꝑceptum ſit. Sed dicunt aliqui ꝙ nec ab aliquo ſuperiori poſſet præcipi ſimpliciter ſine ſtatuto talibus ſic confeſſis & abſolutis ꝙ eadem iterato alteri confiterentur: immo ꝙ hoc non pertinet niſi ad conſilium & liberam voluntatem. Qđ verum eſt ſimpliciter & abſolute loquendo, & non apparente cauſa rationabili propter quã tale quid præcipiẽdũ ſit. Verũtamen ſi cauſa rõnabilis præcipiendi hoc occurrat, vt mihi videtur bene poteſt præcipi, vt ſcilicet confeſſus vni & abſolutus ab eo, iterato teneat eadẽ cõfiteri alteri: & ab ipſo abſolui. puta ſi confeſſor primus percipiat ꝙ confeſſo & abſoluto non ſit vtilior ſatiſfactio iniũgẽda q̃ iterata confeſſio eorũdẽ peccatorum. In hoc enim caſu poteſt & debet illi prẽcipere iteratam cõfeſſionẽ eorũdẽ peccatorũ. Secũdũ enim ꝙ dicitur in ſtatuto illo, Omnis vtriuſq; ſexus, Sacerdos autem ſit diſcretus & cau-

tus, & more prudentis medici ſuperinfundat vinũ & oleum vulneribus ſauciati:diligenter inqui rens de peccatis,& de peccati circũſtantiis:quibus prudenter intelligat quale ei debeat conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere:diuerſis experimentis vtendo ad ſanandum ægrotum. Vnde ſi intelligat iteratam confeſſionem propter maiorem verecundiam vel aliquid aliud confeſſo eſſe ma gis medicinalem,illam poterit ei in ſatiſfactionem præcipere & iniungere,& ille humiliter debet ſuſcipere, quia de confeſſo dicitur ibidem. Iniũctam ſibi pœnitentiam pro viribus ſtudeat imple re. Licet enim iterare confeſſionẽ ſicut ieiunare & peregrinari ſimpliciter cõſilii ſunt non præcepti: ex cauſa tamen & in pœnam ſatiſfactoriam pro peccato iam confeſſo bene poteſt quodlibet eorũ ſe cundum arbitrium confeſſoris præcipi: & ſic cadere ſub præcepto in hoc caſu. Si autẽ præceptum
A ſiue ſtatutum intelligatur præcedere confeſſionem factam vni ex gratia priuilegii: in hoc caſu po poſita eſt quæſtio referendo intentum ad priuilegium domini Martini conceſſum quibuſdam reli gioſis de confeſſionibus audiendis. Dominus enim Innocentius papa.iii.primo ſtatuit generaliter & præcepit in generali concilio contento in Omnis vtriuſq; ſexus,in quo erat præceptum & ſtatu tum vt generale ius & cõmune,q; ſaltem ſemel in anno confitẽdum eſſet a quolibet vni omnia pec cata ſua: & dimiſit in libera voluntate confitentis confiteri eadem peccata pluries ſuo proprio ſa cerdoti vel habenti poteſtatem de illius conſenſu,ſi vellet: & non confitẽdi iterum eadem nec plu ries nec pluribus ſi nollet. Sed quia non vacabat ſacerdotibus curatis audire confeſſionem pluries de eiſdem peccatis:nec erat alicui conceſſa poteſtas audiendi confeſſiones ſubditorum curatis ſi ne illorum conſenſu:quẽ ſepius ſubditi volentes pluries confiteri non potuerũt de facili impetra re:idcirco(vt puto)non tam in fauorẽ religioſorum q̃ confitentium eis,conceſſit poſtmodum re ligioſis dominus papa Martinus plenam poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi,& in iungendi pœnitentias ſalutares quibuſcunq; qui vellent ad eos accedere: neminem cogendo per præceptum aut ſtatutum ad confitẽdum illis:ſed hoc in libera voluntate quorũlibet relinquẽdo. Et ſic ſtatutũ illud gñale,Omnis vtriuſq; ſexus,nõ eſt de iterando confeſſionem eorundem pecca torum directe & per ſe: etſi indirecte & per accidens: ſi pœnitens ſcilicet prius confiteatur reli
B gioſo priuilegiato q̃ ſuo ſacerdoti. Sed ſic intelligendo ſtatutum generale præceſſiſſe,& priuile gium domini Martini ſubſequutum fuiſſe: ad diſſolutionem quæſtionis reſtat inueſtigare an per illud priuilegium ſubtrahitur vel ſuſpenditur obligatio illius ſtatuti generalis: vt ſcilicet confi tentes dictis religioſis a debito contento in dicto ſtatuto de confitendo proprio ſacerdoti ſemel in anno omnia peccata ſua,ſint abſoluti,an non: ſed æque manet ipſum debitum ex ſtatuto,ſiue obligatio cũ priuilegio prædicto & ſine eo. Quia ſi primo modo:ſic in rei veritate error eſſet di cere q; confeſſi dictis religioſis teneantur eadem peccata iterum confiteri ſuis propriis ſacerdo tibus. Si vero ſecundo modo:ſic proculdubio error eſt dicere q; confeſſi dictis religioſis non te neantur eadem peccata confiteri ſuis propriis ſacerdotibus: quia confeſſi illis religioſis non mi nus manent obligati ad confitendum peccata illis confeſſa ſuis propriis ſacerdotibus, q̃ erant prius quando ea illis non erant confeſſa. Et tenent dicti religioſi: q; per eorum priuilegium in fringitur circa confitentes ſibi debitum ſeu obligatio illius ſtatuti generalis, Oĩs vtriuſq; ſexus, quantum ad hoc q; confeſſa eis non oportet iterum ſacerdotibus parochialibus confiteri, dicen tes q; hoc clarum eſt eis,nec dubitant in eo: & q; nemo de hoc debet dubitare, nec moueri debet aliquis propter illos qui dicunt contrarium:prælatos ſcilicet & alios,qui tenent q; per illud pri uilegium nullo modo infringitur obligatio contenta in illo ſtatuto generali. Sed q̃ro quomõ hoc eſt eis clarũ & certũ: an ex forma verborũ priuilegii:an ex aſſecuratione verbor; quã habent ſup hoc a dño papa. Si primo modo:hoc dicere perſonis literatis valde mirabile eſt:cum nõ ſit aliquis ita ſimplex,dum tamen grammatice nouerit literas, quin ei viſo ordine verborum ſicut iacent in priuilegio,ſtatim prima facie apparet q; dictum ſtatutum generale per priuilegium nõ tollitur nec infringitur in aliquo: immo confirmatur & conſeruatur. Non infringitur: quia per nul lum priuilegium infringitur ius commune niſi in priuilegio exprimatur clauſula de non ob ſtante eo quod eſt contentum in iure communi. Niſi forte tale quid per priuilegium conceda tur aliquibus,qđ non poſſunt ſimul obtinere illi quibus debebatur de iure communi: pura ſi ſa cerdotes parochiales debent de iure communi percipere decimas noualium prouenientium in ſuis parochiis, & quibuſdam religioſis conceditur q; percipiant noualia vbi percipiunt ve tera: maxime de terris quas propriis manibus excolunt: per tale priuilegium bene infringitur debitum ex iure communi. Non ſic autem contingit in propoſito:quia ſtant ſimul q; eadem pec cata quæ confitentur prius religioſis ex gratia,iterato confiteantur propriis ſacerdotibus ex debi

to. Vnde dicunt alii: q̃ etsi non adderetur illa clausula: Volumus autem q̃ ii qui fratribus confitebuntur eisdem suis parochialibus sacerdotibus confiteri saltem semel in anno prout generale cõcilium statuit nihilominus teneantur: tamen nullo modo illud priuilegium derogaret statuto generali. Et hoc ideo: quia illud priuilegium quo ad audiendum confessiones subditorum inuitis p̃latis: preiudiciale est prelatis, & priuilegium datum in preiudicium aliorũ, stricte est interpretandum, vt extra de decimis, ca. i. Tua. qđ notatur de vsu pallii in prima glos. Q; aũt in præiudicium prelatorum sit dictum priuilegium, patet ex hoc q̃ per ipsum religiosi dãtur in coadiutores curatis ipsis inuitis, & volẽtibus exercere suũ officium in propria persona: qđ multum est eis preiudiciale, licet esset in fauorem pro quanto non sufficerent audire pluries confessiones suorum subditorum, & pro tanto large esset interpretandum: secũdũ q̃ large interpretatur priuilegium illud p̃ latorum de eligendo sibi confessores, extra de poe. & re. Ne pro dilatione. In hoc. s. q̃ licet aliquãdo contenti erant sub prima clausula illius statuti, Omnis vtriusq; sexus: vt infra videbitur in quarta quẽstione: tamẽ propter illud eorum priuilegium, q̃uis in eo non exprimatur, non obstante illa clausula, eo q̃ est in fauorem prelatorum datum: quia non possunt semper illis esse pẽsentes ad eor confessiones audiendas: large est interpretandum: q̃. s. non oportet eos reuerti ad suos superiores p̃pter eadem confitenda: & sic derogat iuri cõmuni, Omnis vtriusq; sexus. quia non est ibi clausula illa, Volumus autem. quę ipsum saluaret. Sed quicquid sit de hoc, luce clarius est q̃ per hãc clausulam, Volumus aũt. statutum illud confirmatur & in suo robore cõseruatur. Vnde & ad istud debitũ soluendũ suis ꝓpriis sacerdotibus, præcepit dñs Martinus in fine priuilegii dictis religiosis q̃ confessos sibi ad hoc exhortarentur. Qualiter autem dicta clausula non potest infringi p alias, quin quantum est de plano literæ conseruet illud generale statutum, de hoc satis disputatum est in alio Quolibet. Si vero dicant dicti religiosi q̃ clarum & certũ est eis priuilegiũ ex assecuratione quã habent a domino papa: Econtra dicũt prælati q̃ multo magis assecurati sunt ab eodẽ. Sed cum series literę oĩno vt apparet prima facie pro intẽtione p̃latorũ est: de quo nostrũ nõ est iudicare nisi quatenus per literã exprimitur: vt mihi videt, magis certi debent esse de intentione sua circa intellectum dicti priuilegii, q̃ ipsi religiosi: nec ducere intellectum eius in dubium. Sed dices q̃ nullo modo obstat priuilegium quin confessi religiosis eadem debent confiteri iterum suis sacerdotibus: quo ad hoc eñ licet p̃latis iudicare de priuilegio. Vnde extra de iudic. Cũ venissent. sup illud. Cum super priuilegiis sedis apostolicę causa vertitur, nolumus de ipis per alios iudicari: dicit Glos. Sed nũqd incidẽter potest alius cognoscere q̃ papa? & subdit respondendo. Si verba sunt manifesta: iudex potest dicere: non obstat priuilegium. extra de fide instrumentorum. Accepimus. Hoc autem habet locũ cũ verba priuilegii obscura sunt & ambigua: tũc eius est interp̃tari cuius est condere. Est etiam absq; dubio intentio prælatorum magis tuta: quia nullum est periculum: immo est proficuum semel confessum vni in bona deuotione confiteri alteri: magnum autem esset periculum animarum confessa religiosis non confiteri iterato suo proprio sacerdoti, si forte priuilegium non infringeret ius cõmune generalis statuti. Sic ergo dico: q̃ cum veritate regulari illius propositionis vniuersalis quæ est legis positiuę, q̃ vere pœnitens confessus & absolutus rite ab eo qui potest, teneatur eadem peccata alteri confiteri, error est: simul stat veritas illius propositionis negatiuæ particularis oppositæ: quæ est legis directiua: q̃ vere pœnitens & confessus rite absolutus ab eo qui potest ex gratia priuilegii, non teneatur eadem peccata confiteri alteri cui tenetur confiteri de iure communi, qđ nõ reuocatur, sed saluatur in priuilegio, error est, immo dicere q̃ teneatur non est error, sunt enim simul verę: sicut & istę duę. Omni depositori gladius suus reddendus est. Depositori facto furibundo gladius suus non est reddendus. Vnde mirum est q̃ secundum q̃ dicitur, aliqui religiosi propter regularem veritatem illius propositionis vniuersalis volunt falsificare suam oppositam particularem negatiuam: volẽtes includere siue inuoluere sub veritate illius propositionis affirmatiuę regulariter verę: veritatem huius affirmatiuę particularis: q̃ vere pœnitens & confessus rite absolutus ab eo qui potest ex gratia priuilegii, teneatur eadẽ peccata confiteri alteri cui tenetur de iure communi: error. dirigentes intẽtionem suam ad cõfessum sibiipsis & absolutũ ab eis virtute priuilegii domini Martini: & ad sacerdotes curatos cui tenetur confiteri de iure cõmuni illius statuti. Oĩs vtriusq; sexus. quasi reuocatũ esset p illud priuilegiũ & nõ saluatũ i ipo. Vñ iducũt i probationẽ intẽtiõis suę testimoniũ. xvii. magistror in theologia (vt dicit) q figillauerũt eis in quadã litera illã. vl'em affirmatiuã verã esse tãq; regularẽ: cũ tñ vt credo non concederent requisiti illam pticularẽ affirmatiuã esse verã. In quo multum dictis magistris iniuriantur, falsitatem eis imponẽtes. & tali intentione dictam literam impetrantes: cum

C D B

nũq̃ fuerit ītētio eorũ alīqd de ꝑsone ꝓticulari aut ꝓtinētibus ad illos ꝓuilegiũ iudicare: nec de illis aliquid cogitabāt: vt a pluribus illorũ intellexi: q̃ hoc ꝓpriis vocibus testificati sunt corā quatuor episcopis congregati vna cũ pluribus aliis magistris tunc actu regentibus tā religiosis q̃ ſecularibus: inter quos ego vnus erā: qui p̄dictā literā non sigillauerunt: qui omnes vnanimiter ꝓfessi sunt q̃ illa vīs nullo modo applicari habet ad istā ꝓticularē: nec debet aliquo modo aut potest ista
F sub illa inuolui. AD primũ quo arguitur: q̃ error sit dicere cōfessum religioso ex gratia priuilegii iterũ debere confiteri eadē p̄cata ꝓprio sacerdoti ꝓpter obligationē statuti: quia hoc derogaret virtuti sacramēti pœnitentię ponēdo in eo infirmitatē: Dicendũ q̃ falsum est. non em̄ semel adhibitũ iterato adhibetur quia semel adhibitũ nō sufficienter explet effectũ sacramēti: vt assumit in argumēto: immo semel adhibitũ quantũ est de se, sufficienter explet effectũ suũ primũ & principalem, ad quē principaliter ordinat. Sed exhibetur iterato ꝓpter obligationē p̄cepti generalis ecclesię explendũ, & sacerdoti suo debitũ ei reddēdũ: nō tñ sine effectu suo alio: vt iā patebit. Q̄d bene licitum est: cũ etiam iterari possit ꝓpter obligationē ex ꝓprio voto implendā. Potest em̄ ex ꝓprio voto homo se obligare ad idem p̄ccatũ pluries vel pluribus confitendũ: aut ad iterum confitendũ post primā confessionē. Potest etiā iterato adhiberi ꝓpter aliquas causas p̄tactas: & eas q̃ in iure sunt expressę, & alias quę de nouo possent emergere, vt in alio Quolibet exposui. Et ī q̃libet adhibitiōe sacramēti pœnitētię, etsi nō habeat effectus prim⁹ ei⁹ & principalis: qa sufficiēter habit⁹ est ī prima adhibitione: ꝓpt qd̄ sacramētũ pœnitētię est firmũ & nō debile elemētũ: qd̄ esset si illũ nō haberet, vt vlterius assumit ī argumēto: habet tñ aliqs effect⁹ ei⁹ scdari⁹ & nō pricipalis. Quis aūt sit effect⁹ p̄nię principalis & qs nō principalis, expositũ est ī alio Quolibet. Et ꝓpt hmōi effectũ secūdariũ Sacramētũ pœnitētię est potius iterabile circa eādē materiā scdm rē q̃ quędā alia, vt iam patebit.
G Q̄z autē adiūgitur ad confirmationē rationis: q̃ pœnitētia est secūda tabula &c. Dicēdũ q̃ ratiorñionē secū iportat p hoc q̃ pœnitētia dicitur tabula secūda & secūdus baptismus. In quo exprimitur plane differētia eius ad primā tabulā, & primũ siue principalē baptismũ. Propter qd̄ pœnitentia bene potest habere aliquas cōditiones & ꝓprietates ꝓpter quas est iterabilis: baptismus aūt nequaq̃. Et est prima & radicalis causa vt puto: quia baptismus non habet nisi effectus quos pfecte explet semel adhibitus. Pœnitētia aūt nequaq̃. Propter qd̄ circa pœnitētię sacramētũ pōt fieri statutũ de eius iteratione: vel directe vel indirecte: vt habitũ est supra: nō aūt circa baptismũ: de quo
H iā āpli⁹ videbit infra. Q̄uis aliqui dicere & cōfirmare nitātur q̃ pœnitētię sacramentũ si iteretur circa idē p̄ccatũ, hoc solũ est ꝓpter dubiũ: an, s. pœnitens prius fuerit vere cōtritus: & ita a p̄ccato absolutus: non aūt ꝓpter aliquē effectũ secūdariũ: nec ꝓpter diminutionē pœnæ debitę: nec ꝓpter recōciliationē ecclesię: nec ꝓpter augmentũ gratię. Non ꝓpter diminutionē pœnę: quia vt dicunt posset in prima cōfessione & absolutione tñ conteri, vel postea tot opa satisfactoria agere, q̃ nullũ debitũ pœnę restaret diminuēdũ. Non ꝓpter recōciliationē ecclesię: quia vt dicūt in prima confessione & absolutione qua absoluit peccatũ: etiā ecclesię vnit, & sic reconciliatur. Item absolutus a curia Romana nō remittit alibi absoluendus: & hæc est cōsuetudo curię: ergo semel absolutus pfecte recōciliatus est ecclesię: nec iterũ absoluēdus ꝓpter reconciliationē ecclesię faciendā. Nec ꝓpter augmentũ gratię: quia sacramētũ pœnitētię est ad sanandũ ęgrotũ, vt in illa cōstitutione: Oīs vtriusq̃ sexus. Sed sanatio nō cōsistit in augmēto gratię: sed solūmodo in absolutione culpę & relaxatione pœnę, ergo &c. Item sacramentũ in forma sua debet ꝓtēdere totũ effectũ suũ. sed in adhibitione sacramēti pœnitētię nō ꝓtēdit effectus alius q̃ deletio culpę: cũ dicit sacerdos: Ego absoluo te &c, ergo &c. Item scdm tria p̄ccati genera: originale, s. actuale veniale: & actuale mortale: tria sunt sacramēta eis correspōdētia: baptismus: extrema vnctio: & pœnitētia. Baptismus cōtra originale principaliter: vnctio cōtra veniale: pœnitētia cōtra actuale mortale. Sed baptismus & extrema vnctio nō cōferūt gratiā neq̃ augmētū gratię nisi ex ordine ad peccatũ delēdum: ergo nec pœnitētia. Quare si nō habet delere p̄cm̄ adhibitũ: nec gratiā cōferre aut augmētare, sed post primā absolutionē nihil de p̄cō a quo est absolutus, restat delendũ: ergo in sequēti & iterata cōfessione p absolutionē nulla gratia oīno cōferet aut augmētat. Vñ dicūt, q̃ si ex cōfessione & absolutione iterata haberet augmētū gratię: hoc nō est ex vi sacramēti: sed ex merito humiliationis qua cōfitēs recognoscit peccatũ suũ vt dei offensam: vt de pœnitētia. di. i. ca. i. Quē pœnitet. Q̄z aūt pœnitētia circa eadē p̄cā nūero nō est iterabilis sicut nec alia sacramēta, arguūt sic: & ē ad principalē q̃stionē. In aliis sacris oīb⁹ ita est q̃ circa idē nūero oīno nō iterant: nec baptism⁹ circa eūdē baptizatum circa idē peccatũ originale: nec extrema vnctio circa idē peccatũ veniale: nec ordo circa eūdē ordinatũ: nec matrimoniũ circa eosdē cōiuges: nec cōfirmatio circa eūdē cōfirmatũ: nec eucha-

Ad primũ principale.

Ad confir.

De pœnitentia nō iterāda.

Arg. primũ.

Arg. secūdũ.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimũ.

Octauum.

Cōfirmatio.

Nonũ.

ristia circa consecrationē eiusdem hostię:aut cōmunio eiusdem in vno:quasi in indiuisibili tēpore quare nec sacramentū pœnitentię circa eūdem omnino eodē modo se habentē absq; nouo peccato

Decimū. iterabile est. Item qñ sacramentū est principaliter contra peccatū:vt sunt baptismus,pœnitentia, extrema vnctio,sed peccatū idē numero nō est iterabile,nec sacramentū contra ipsum: vt patet de baptismo contra originale:& extrema vnctione cōtra veniale,ergo pœnitentia contra eadē peccata

Ad primū. nullo mō est iteranda. Q; ergo pponit primo de sacramēto pœnitentię:q; si iteretur circa idē pec I catum,hoc solum est ppter dubiū:an.s.pœnitēs prius fuerit vere cōtritus & a peccato absolutus: Dicendū q; si ita esset:tunc nō esset differentia de baptismo circa peccatū originale:qđ nō est iterabile in eodē numero:& de pœnitentia circa peccatū actuale mortale: quia filiter idē numero nō est iterabile in eodē numero.Sicut ergo iterum baptizare inconueniēs est nisi ppter dubiū: & tūc non est iterum baptizandū nisi sub cōditione dicēdo:Non te iterū baptizo siue rebaptizo:sed si nō fuisti baptizatus ego te baptizo:Sic inconueniēs est iterū sacramētum pœnitentię adhibere siue cō fiteri & absolui nisi ppter dubiū:vt cōsimiliter nō sit iterum cōfitendū neq; absoluēdū nisi sub cō ditione dicendo,Non iterū confiteor siue reconfiteor: nec iterū absoluo siue reabsoluo te: sed si nō fui cum pfecta contritione confessus ego confiteor. Si nō fuisti absolutus ego te absoluo. Quare cum hoc nō obseruet consuetudo generalis ecclesię,quę districte custodienda est: non est dicēdum q; solū ppter dubiū idem peccatū iterū confitendū sit, & ab eodē absoluēdū, sicut ppter idem origi

Ad secūdū. nale non est iterū baptizandū nisi ppter dubiū. Q; assumitur: q; ppter diminutionē pœnæ non K est iterum confitendū:quia posset esse homo in quo nullū esset debitū pœnę diminuendū:Dicendū q; diminutio pœnę debitę non sic effectus est cōfessionis & absolutionis q; nō possit adhiberi quin istum effectū habeat:sed quantū est de se,ipm habet si aliqd de pœna restat : de qua semp potest ali quid restare,propter qđ istud sacramētū institutū est esse iterabile circa eadē peccata,vt iam infra dicetur,quemadmodū etiā nec absolutio peccati est eius effectus nisi adsit peccatū.Et tñ licet i cō tritione p̄cedente deletū sit peccatū:scdm Augustī.sup illud psal'.Dixi confitebor &c.qui dicit. Ma gna dei pietas vt ad solam ꝓmissionē peccata dimiserit dum nō ꝓnūciat ore &c.tamē confessionis & absolutionis sacramētū bene adhibetur ppter effectū aliū,& ppter Christi p̄ceptum. Etsi enim forte homo esset in tali statu q; nullo illorum indigeret:nūq; tñ p̄sumēdū est q; nullo eorū egeat

Ad tertiū. siue q; nullū eo; possit in se capere. Qđ autē assumitur:q; nec ppter reconciliationē ecclesię ite L randa est pœnitentia:quia in prima absolutione plene per gratiam susceptam reconciliatus est ei: Dicēdum q; verum est in ppōsito casu nostro:propter ppōsitū iterato confitendi ecclesię militanti qđ cōmuniter supponitur in eo & consimilibus esse,quēadmodum vere contritus prius q; veniat ad sacerdotem,triumphanti ecclesię est recōciliatus:sed ppter ppositum confitēdi sacerdoti in ec clesia militanti:ita q; si cadat a tali ppōsito,nec confiteatur,cadit a reconciliatione iam facta nouū peccatum cōmittendo.Propter qđ indiget noua reconciliatione p confessionē & absolutionē sequē tem:ita q; si in tali ppōsito maneat,sequens confessio fiat forte non ppter nouā reconciliationē ec

Ad quartū. clesię faciendā:sed ppter iam factam custodiendā. AD aliud circa idem:q; consuetudo curię Ro M manę est q; absolutum in ea nō remittit alibi ad absoluēdum:qđ non faceret nisi vnica absolutione esset pfecte ecclesię reconciliatus:Dicēdum q; curia de plenitudine potestatis absoluit:nec oportet q; in eius absolutione habeat ppositū de iterū cōfitēdo alibi ppter aliquā obligationē. Propter qđ pfecte reconciliat ecclesię:nec mittit alibi ad reconciliādū:aut ad recōciliationē custodiēdā. Verū tamen bene mittit alibi ppter satisfactionē & pœnitentiā salutarē iniungēdā,quā debet habere cō fessus in ppōsito:a quo si resiliat, cadit a reconciliatione:vt nō sit oīno solida reconciliatio nisi hu militer pœnitentiā iniungendā susceperit. Vnde sicut ille ad reconciliationis conseruationē debet

Ad quintū. aliunde pœnitentiā suscipere: sic in ppōsito semel cōfessus debet alteri iterū cōfiteri. Q; arguit N vlterius:q; sacramētum pœnitentię nō habet effectum secundariū augmētum gratię: qa est ad sa nādum ęgrotum : vt in illo ca.Omnis vtriusq; sexus.Sanitas autē cōsistit in sola amotione culpæ & non in collatione gratiæ:nisi in ordine ad culpam: Dicendum q; ad sanationē ęgroti generādā tāq; ad primū effectum ordinatur pœnitentia.Nihilominus tñ ad sanationē eandē confortandam bene tāq; ad scdm effectum ordinatur.Sanitas em̄ perfecta nō solum consistit in amotione morbi i sanādo:sed in confortatione conualescentis in sanitate.Vnde sicut medicus corporalis nō solū de bet esse sollicitus ad habendā medicinā ad curationē morbi in generando sanitatē:sed etiā ad cōfor tationē conualescentis in sanitatē augmentando:& synthomata morbi amouendo: sic sacerdos de bet esse discretus more prudentis medici:nō solum in curando a morbo peccati pœnitentē p me dicinam sacramenti pœnitentię cōferendo gratiā:in qua cōsistit sanitas spiritualis:sed etiā ad ipm

confortandũ augmentando in eo gratiã ad amouẽdum ſynthomata malę cõcupiſcentię ex peccato
O dimiſſa. AD ſcdm ad idem: ꝙ ſacramẽtum in forma ſua debet cõtinere totum effectũ ſuum: Di- Ad ſextum.
cendũ ꝙ falſum eſt: quia forma baptiſmi nullũ effectum ſuum cõtinet dicendo, Ego te baptizo, niſi
in figura. Similiter nec ſacramentũ confirmationis, dicendo Inungo te chriſmate ſalutis. Si ergo in
forma pœnitentiæ aliquis effectus eſt exprimendus: ſufficit ꝙ ille ſit principalis, per quod nõ exclu
P ditur quin cum hoc ſit alius ſecũdarius. AD tertium ad idem: ꝙ baptiſmus qui eſt cõtra pecca- Ad ſeptimũ
tum originale, & extrema vnctio quę eſt cõtra peccatũ veniale, non conferũt gratiam aut augmen
tant niſi ex ordine ad peccatũ delendum: quare nec pœnitẽtia: Si ergo non ſit peccatũ delendũ, nõ
eſt pœnitẽtia adhibenda: Dicendum ꝙ ratio iſta vere ſolubilis eſt: quia cõcluſum aperte falſum eſt
non ſolũ in ſacramẽto pœnitẽtię: ſed etiã in ſacramẽto baptiſmi. Si eñ alicui pfecte pœnitẽti per cõ
tritionem ante omnẽ cõfeſſionem peccata ſua ſunt dimiſſa: de quo nullus in eccleſia dubitat quin
poſſit fieri: immo credo ꝙ pluries euenit: & cũ hoc ſi certus eſſet ꝙ non eſſet in eo peccatum delen
dum: nihilominus inde teneret confiteri illa peccata: & eſt ei ſacramentũ pœnitentię adhibendum
& hoc propter ſolũ ſtatutũ diuinũ de confitendo peccata actualia mortalia: licet nõ iterãtur abſq;
effectu, quo pręſumit pœnitens indigere. Nec inſtitutũ eſſet iterabile. Eſto eñ per impoſſibile ꝙ ni
hil de pœna reſtaret in debito: & ꝙ etiã in vita iſta eſſet ĩ tali ſtatu ꝙ ĩ ipõ charitas augmẽtãda nõ
eſſet: qđ nullo modo poſſibile eſt: nec oĩno pręſumendũ: ꝙ etiam nec eccleſię recõciliandus: tamẽ in
ipſo per ſacramẽtum recõciliatio cuſtodiẽda eſt. Similiter ex parte baptiſmi: ſi quis paruulus circũ
ciſus eſſet in fine tẽporis quo ſacramẽta veteris legis habebant efficaciã ſuam: & per circũciſionẽ in
ipſo deletum fuiſſet peccatũ originale: nihilominus tamẽ tẽpore nouę legis ſacramentũ baptiſmi ei
erat adhibẽdum: & hoc ppter ſolum ſtatutũ diuinum de baptiſmo: licet nõ ſine effectu aliquo prę
dictorum. Vnde & Maria Magdalena ſi nõ fuit baptizata quando Chriſtus remiſit ei oĩa peccata
ſua: debuit poſtmodũ baptizari: etiam ſi ſe mũdam ab omni peccato ſciuiſſet. Etiã in vtero ſanctifi-
catus tẽpore legis Chriſti debuit baptizari. Vnde Ioan. baptiſta ĩ vtero ſanctificatus dixit Chriſto.
Ego a te debeo baptizari. Vnde ad formã argumẽti, & ad aſſumpta in ipo, dicendũ: ꝙ illud aſſum-
ptum: Dicta ſacramẽta non conferunt gratiam neq; augmẽtant niſi in ordine ad peccatũ delendũ:
duplicẽ habet intellectum, quia ly delẽdum poteſt eſſe participiũ vel nomẽ verbale. Si ſit participiũ
tunc exponit per deletionẽ paſſiuam de futuro ſimpliciter acceptã ſub hoc ſenſu. In ordine ad pec-
catum delendũ, i. qđ delebitur per ipſum ſacramentũ pœnitentię: & nõdum eſt deletũ. & ſic ſimpli
citer eſt falſa. Si vero ſit nomẽ verbale: tunc exponit per paſſionẽ deletionis ſimpliciter abſq; tẽpo-
ris determinatione ſub ratione digni vel debiti, ſub hoc ſenſu: In ordine ad peccatũ delendum, i. qđ
quãtum eſt de ſe & natura ſua ſimpliciter dignũ vel debitũ eſt vt p ipm deleat. & ſic eſt vera. Pec-
catum eñ originale quãtũ eſt de ſe & natura ſua dignũ & debitũ eſt deleri p baptiſmũ: etſi nullũ
ſit qđ reſtat delẽdũ participialr. Siliter ẽ de veniali reſpectu vnctiõis: & de mortali actuali reſpectu
pœnitentię. Vnde illa ſacramẽta nõ cõferunt aut augmẽtant gratiã niſi in ordine ad peccatũ delẽ
dum nominaliter: qa nõ ſunt principaliter inſtituta ad gratiã conferendã vel augmẽtãdam: ſed ad
peccati deletionẽ. & ſic ꝙ gratiam conferunt vel augent: hoc non eſt niſi in ordine ad peccatum
ſimpliciter: ſic ꝙ ſi ſit, deleant ipſum: & ſi non ſit, ꝙ delerent ipſum ſi eſſet: nõ ſolum autẽ in ordi-
ne ad peccatũ delendum participialiter: in quo ſenſu falſo ſequitur cõcluſio falſa: non autẽ in ſenſu
vero: quia tunc aliter accipit ly delẽdum in præmiſſa vera: & aliter in cõcluſione falſa vt dictũ eſt.
Q & propter hoc non valet ꝓceſſus vlterior in argumẽtãdo. Qđ autẽ addit: ſi ex cõfeſſione & abſo Ad octauũ,
lutione iterata habet augmentũ gratiæ: hoc nõ eſt ex vi ſacramẽti ſacramẽtaliter adhibiti: ſed ſolũ
ex merito humiliationis qua confitẽs recognoſcit peccatũ ſuum qđ fecit vt dei offenſiuũ: an ſic ſit
an nõ, nihil omino refert: dum concedatur ꝙ confeſſio ſemel facta vni, iterari poſſit alteri circa ea
dem peccata: & in caſu noſtro ꝓpoſito iterari debeat. Sed in hoc dicẽdo reuera ſollicite cauendũ eſt
periculũ qđ cõſiſtit in denegãdo ſacramẽto efficaciã quã a deo in ſua inſtitutione recepit: vel in at
tribuẽdo ei efficaciã quã nõ recepit. Sed vt mihi videt in dicto illo duo implicant: quæ ſimul ſtare
nõ poſſunt: ꝙ videlicet ſacramẽto iteratio adhibetur, & ſine effectu ſacramẽtali: quia ſecũdũ dictũ
illud: ſi effectus aliquis gratię ex eius adhibitione cõſequeretur: ille cõſequeret ratione opis operã-
tis, ſ. ex deuotione & humiliatione eius cui adhiberet: nõ autẽ ratione opis operati. Et ſic in tali ad-
hibitione ſacramẽti nouę legis nulla eſſet prerogatiua ſup exhibitionẽ ſuo tẽpore ſacramẽtorũ ve-
teris legis: & nõ efficeret in tali adhibitione qđ figurat: ſicut neq; efficiebant ſacramẽta veteris le-
gis prẽter circũciſionẽ: & eſſet debile elemẽtũ, ſicut erãt ſacramẽta legalia. Quę oĩa vt videt multũ
vergũt in iniuriã ſacramẽti nouę legis: & etiã in falſitatẽ eius. Cũ eñ ſacramẽta legalia figurabant

futurum qđ nõ efficiebant,vera ſigna in hoc eſſe poterant. Sacramentũ vero nouę legis:quia figurat preſens eſſe qđ efficere natum eſt:ſi nõ efficit qđ figurat:falſum ſignũ eſt:quia aliter nõ eſt præſens. Nullo ergo modo tale ſacramẽtũ in tali adhibitione poteſt eſſe verũ ſignũ,ſed falſum neceſſario:qđ eſt magnũ inconueniens circa ſacramentũ dicere,& vt timeo erroneũ. Ideoq; mihi videtur: q; nunq; ſacramentũ nouę legis adhibeť quin aliqd ſpirituale efficiat qđ figurat:ita q; ſi non efficeret,nullo modo eſſet in præcepto neq; in cõſilio eius adhibitio, immo in ꝓhibitione potius. Vnde etſi principaliter ꝓpter ſolũ preceptũ alicui⁹ ſacrameti adhibitio faciẽda eſt vl' ſemel tm̃ quãdoq; vt dictũ eſt i baptiſmo,vel iterato vt dictũ eſt in pœnitẽtia:nũq; tñ eſt ſine aliq effectu:nec põt hõ eſſe in vita iſta in tali ſtatu:vel ſaltẽ non eſt preſumẽdũ:qn ſacramentũ aliquẽ effectũ circa ipſum habere poſſit,ita q; ſi adhibitio ꝓſumereť eſſe ſine effectu ſacramẽtali:nullo modo præcipi poſſet:qa hoc eſſet in iniuriam ſacrameti. Ad cõfirmationem. Q2 autem ad confirmationẽ illius dicti adducitur auctoritas Augu. in libro de pœnitẽtia:& habeť de pœ.diſt.i.c. Quẽ pœnitet omnino pœniteat,vbi dicit ante mediũ capituli. Dignus eſt miſericordia q ſpecialť labore gratiã petit. Laborat em̃ mens patiẽdo erubeſcẽtiam. Sed quoniam verecũdia magna eſt pœna,qui erubeſcit pro Chriſto fit dignus miſericordia. Vnde patet q; quãto pluribus quis confitebit in ſpe venię turpitudinẽ criminis: tanto facilius conſequeť miſericordiã remiſſiõis. Ex quo patet reuera:q; ex ope operãte ſiue ex merito humiliatiõis in iterata cõfeſſione & abſolutione habetur augmẽtum gratię:nec vnq; hoc vllus catholicus negauit Sed q; ſolũ habeat ex hoc,& nõ ex vi ſacrameti,ſed opere operãte:ſicut dicit dictũ illud:hoc nõ habeť ex dicto Augu. Sed cõtrariũ habeť manifeſte,ſ.q; ex vi etiã ſacrameti adhibiti cõſequit qs miſericordiam remiſſionis:de qua loquit:quæ pertinet ad pœnę relaxationẽ. Nõ autẽ loquit de augmẽto gratię:niſi quia forte ſimul gratia augetur quando pars pœnę remittit:ita q; illa humiliatio ſit quędã diſpoſitio vt ipm̃ ſacramẽtũ efficacius effectũ ſuum conſequať. Sic em̃ conſequit continue. Ipſi em̃ ſacerdotes plus iam poſſunt ꝓficere:plus confitẽtibus facere vel parcere, quibus em̃ remittunt,remittit deus. Ecce q; ex illa humiliatione ſacerdotes plus poſſunt ꝓficere circa confitẽtes faciendo circa eos remiſſionẽ. Et cõſtat q; non loquit de remiſſione culpę:quia illa non recipit magis aut minus:& eã ſupponit iam remiſſam prius:ſed pœnæ tm̃. Vnde ſequit continue. Lazarum em̃ quẽ de monumẽto ſuſcitauit,obtulit dñs diſcipulis ſoluẽdum:per hoc oſtẽdens poteſtatẽ ſoluendi cõceſſam ſacerdotibus: dixit em̃:quodcũq; ſoluerit⁹ ſuper terrã erit ſolutum & in cælis:& qđcũq; ligaueritis ſuper terrã erit ligatũ & in cælis:hoc eſt ego deus & oẽs cęleſtis militię ordines & omnes ſancti in gloria mea laudant vobiſcũ & confirmant quos ligatis & ſoluitis. Gloſ. Quos ligatis iuſte & miſericorditer pœnis,non dicit peccatis. Soluitis iuſte & miſericorditer a pœnis,nõ dicit a peccatis. Ecce q; ſacerdos opere ſuo ſacerdotali pœnas ſacramẽtaliter iniungit & relaxat. AD vltimo argutum:q; pœnitentia circa peccata eadẽ numero non eſt iterabilis:quia nec aliud ſacramẽtorum circa idem numero omnino iterať:Dicẽdum q; ſacramẽtum eſt circa aliquid dupliciter. Vno modo vt circa ſubiectũ:vt baptiſmus circa baptizatũ:Vnctio extrema circa vnctũ:pœnitentia circa pœnitẽtem:Euchariſtia quo ad eius cõſecrationẽ ſeu benedictionẽ circa hoſtiam quæ conſecrať quo ad eius vſum circa cõmunicantẽ cui cõmunicatur:cõfirmatio circa cõfirmatũ:ordo circa ordinatum:matrimoniũ circa cõiuges. Alio modo vt circa obiectũ ſiue effectũ:ſicut baptiſmus circa characterẽ imprimẽdum,& originale delẽdum: & gratiã conferẽdam & augẽdam:extrema vnctio circa veniale delẽdum,& gratiã augẽdam:pœnitẽtia circa peccatũ actuale mortale delẽdum & gratiam cõferẽdam:& circa pœnã ęternam debitã mortali mutandã in tẽporalẽ,& tẽporalẽ relaxandã aut pro toto aut pro parte:Euchariſtia ad gram augẽdã:& ſiliter cõfirmatio:ordo & matrimoniũ. & eſt etiã matrimoniũ ad coniuges vniendũ:& ordo ad characterẽ iprimẽdũ:& ſiliter cõfirmatio. Quorũ nullum iterari debet circa idẽ ſubiectũ oino eodẽ modo ſe habẽs. Sed quædã eor̃ nullo modo ſunt iterabilia circa idẽ ſubiectũ re:quocũq; modo alias variet:vt ſunt illa quę imprimũt characterem,ſ.baptiſmus,ordo,& cõfirmatio. & hoc ideo quia ſemel adhibita effectũ ſuum totũ habent quẽ habere poſſunt:ſi non ſit impedimẽtũ ex parte ſubiecti: eo q; effectus eorũ non depẽdet ab aliqua noſtra cooperatiõe:dũ tamẽ nõ ponamus eis obiicẽ in noſtra volũtate. Alia vero oia iterabilia ſunt circa idem ſubiectũ re:& hoc ideo quia ſemel adhibita habẽt vnum effectũ:& poſſunt habere aliũ adhibita poſtea:eo q; effectus eorũ depẽdet a noſtra diſpoſitiõe ac cooperatione: puta extrema vnctio ſemel adhibita,poſt interuallũ tẽporis quo poteſt preſumi inunctũ cõtraxiſſe noua venialia in tanta multitudine & quãtitate q; eis timeať grauari:iterato adhibẽda eſt:nec prius debet adhiberi:licet ſtatim cũ eſſet notũ q; aliqđ veniale eſſet in ipõ,poſſet adhiberi & etiã habere effectũ ſuũ. Similiter pœnitẽtia ſemel adhibita,poſt interuallũ tẽporis in quo aduenit pœnitẽti noua cõtritio

R

Ad nonum.

S

iterato debet adhiberi. & nõ debet prius: quia licet forte poteſt prius adhiberi: & adhibita effectum habet: prius tamen adhiberi non debet propter reuerẽtiã ſacramẽti: ne ꝓpter citã & frequẽtẽ iteratiõẽ vileſcat: & faſtidiũ pariat: niſi forte ex cauſa ſpeciali, vt ſupra, ꝓpter ſoluẽdum debitũ confeſſus fratri in die paſchę ſtatim ante cõmunionem velit confiteri ſuo proprio ſacerdoti eadem peccata. Similiter Euchariſtia ſemel adhibita alicui poſt interuallũ tẽporis quo præſumitur ꝙ noua deuotio ſufficiens ad iterum ſuſcipiendũ aduenit: iterum poteſt exhiberi, quia licet forte poteſt prius adhiberi: tamen non debet ſine cauſa: vt ſi ſacerdos plures hoſtias conſecrauit q̃ opus ſit: & primo ſumpſit vnam per ſe: deinde percipit adeſſe aliam: nec habet vbi eam cuſtodiat: poteſt cõtinuo & illam ſumere: vel ſi neceſſe habet pluries eodem die celebrare. Circa eandem autẽ hoſtiam nullo modo poteſt iterari conſecratio: quia vna conſecratio circa eãdem hoſtiã facit quicquid circa eam poteſt fieri. Similiter matrimoniũ ſemel adhibitum alicui reſpectu eiuſdẽ coniugis: poſt interuallum tẽporis quo per mortẽ alterius ſolutum eſt vinculum matrimonii: poteſt ſuperſtiti iterato adhiberi reſpectu alteri⁹ cõiugis. Circa eoſdẽ aũt cõiuges nullo modo põt iterari: ꝙa ſemel circa eoſdẽ adhibitum operatur quicquid circa eos operari poteſt. Et ſic differẽtia eſt de extrema vnctione & matrimonio, reſpectu Euchariſtię & pœnitentię. Illa em̃ non debẽt nec poſſunt iterari niſi variato ſubiecto: iſta autem poſſunt, vt dictum eſt. Cuius ratio eſt: quia illa ſemel adhibita: totum ſuum effectum ſimul habent quẽ habere poſſunt circa tale ſubiectũ: ſi nõ ſit obiex: eo ꝙ effectus eorum non dependet a noſtra cooperatione. Euchariſtia autẽ & pœnitentia iterari poſſunt ſubiecto in eadem diſpoſitione continua remanente vt dictũ eſt. Cuius ratio eſt: quia ſemel adhibita non totum effectum ſuum quẽ habere poſſunt ſimul habẽt: & effectus eorum dependet a noſtra cooperatione. Et ſic patet quomodo eſt ſimile, & quomõ nõ: & in quo ſimile eſt & in quo nõ, in pœnitẽtia & in aliis ſacramẽtis quo ad eorum iterationẽ circa idem ſecũdum rem: qm̃ tria ſacramenta quæ characterẽ imprimunt: vt baptiſmus, cõfirmatio, & ordo: nullo modo ſunt iterabilia circa idem ſubiectum & idem obiectum ſecũdum numerum: neq; ſacramẽtum Euchariſtię quo ad eius cõſecrationẽ circa eãdẽ hoſtiã numero. Alia vero q̃tuor iterabilia ſunt circa idẽ ſubiectũ re: ſed extrema vnctio & matrimoniũ nõ niſi variatione facta circa ſubiectũ quo ad obiectũ. Vnctio em̃ nõ eſt iterabilis niſi variatiõe facta quo ad peccatũ veniale delẽdũ p ipſã. Matrimoniũ nõ eſt iterabile niſi variatiõe facta quo ad vinculũ cõnexiõis cõiugũ. Euchariſtia vero & pœnitẽtia licet iterari nõ debeãt circa idẽ ſubiectũ non variatũ ſaltẽ pręſumptiue per lapſum tẽporis ſecundũ nouam deuotionẽ quo ad Euchariſtiam, vel nouam contritionẽ quo ad pœnitẽtiam, propter reuerẽtiam ſacramentorũ: poſſunt tamen ſuos effectus habẽdo. Sed differẽtia eſt inter hęc duo ſacramẽta: ꝙ Euchariſtia nõ poteſt prius q̃ noua deuotio adueniat adhiberi vt habeat ſuum effectũ: niſi ex cauſa. Pluribus em̃ Euchariſtiis cõmunicari vel ſimul vel ſucceſſiue abſq; interuallo quo poteſt præſumi adeſſe noua deuotio: & hoc ſine cauſa: non eſt niſi vnica cõmunio habens vnicum effectũ: ita ꝙ error eſſet putare maiorem effectum plures hoſtias conſecratas ſimul cõmunicare q̃ vnicam. Perinde autẽ eſt plures ſimul ſumere & plures ſucceſſiue abſq; interuallo notabili quo pręſumitur adeſſe noua deuotio, totum em̃ tempus illud pro vno indiuiſibili reputatur quo vnica hoſtia nata eſt ſumi. Pœnitentia vero bene poteſt adhiberi vt habeat ſuum effectũ circa idem ſubiectum non variatũ: neq; ſecũdum contritionem: neq; aliter ſimpliciter & abſolute: ſed maxime ex cauſa. Licet em̃ iam confeſſus in eadem cõtritione exiſtens non debeat ſine cauſa iterum ſumi ad confeſſionem: ſi tamen ſumatur, ſacramentum habet effectum ſuum. Quãdoq; em̃ non debet matrimoniũ celebrari: vt in quadrageſima propter temporis reuerẽtiam: ſi tamen fiat, effectum ſuum principalẽ habet. Similiter pœnitẽtia etſi quandoq; non debeat adhiberi propter reuerẽtiam ſacramenti: etſi non ex aliquo præcepto Chriſti aut eccleſiæ: ſi tamen adhibeatur ex cauſa, forte bene habet effectum ſuum: puta ſi cõfeſſus fratri in die paſchę velit eadem peccata confiteri ante cõmunionẽ propter ſtatutũ eccleſiæ. Cauſa em̃ differẽtię in hoc inter ſacramẽtum Euchariſtię & pœnitentiæ eſt: ꝙ pœnitentia quo ad diminutionem pœnę reſtantis poſt primã abſolutionẽ: eſt circa huiuſmodi obiectũ & circa id qđ eſt maioris neceſſitatis & debiti circa pœnitẽtem q̃ ſit Euchariſtia quo ad gratię augmẽtum. magis enim neceſſarium eſt pœnitẽti, & magis obligatus eſt tanq̃ debito: vt procuret ſibi relaxationem pœnę quã tenẽt ſoluere deo: q̃ neceſſarium ſit cuicunq; deuoto vt procuret ſibi augmẽtum gratiæ: & q̃ obligatus ſit ad hoc. Et ſic quo ad hoc, ſacramẽtum pœnitentię eſt maioris neceſſitatis q̃ ſit Euchariſtia: & ideo magis & citius atq; frequẽtius põt adhiberi abſq; iteruallo notabili: ſic ꝙ qualibet vice ſuũ effectũ habeat q̃ Euchariſtia. & ſic pœnitẽtia eſt ſacramẽtũ magis iterabile & circa idem ſubiectũ & circa idẽ obiectum, q̃ aliq̃d aliorũ. Nec oĩno ſimile eſt quo ad iterationem de hoc ſacramento: & de quo-

cunq; aliorũ:ſed argumẽtũ procedit ac ſi omnino eſſet ſimile. Q; inducebaꝫ vltimo:quãdo ſacramẽtum eſt principaliter contra peccatũ,non poteſt iterari niſi peccatũ itereꝫ: vt patet in baptiſmo qui nõ iteratur quia originale nõ iteratur:& in extrema vnctione:quę non iteratur niſi iteratis venialibus:quare nec pœnitẽtia quę eſt contra peccatũ actuale mortale,iteranda eſt niſi peccato mortali iterato.Cum ergo idem peccatũ mortale ſecũdum numerũ nullo modo poſſit iterari:nec pœnitentia circa ipm poteſt iterari. Et quęrit quare circa eadẽ peccata potius iteraꝫ pœnitẽtia q̃ aliquod alioꝝ.Et eſt dicẽdum q̃ baptiſmus ſimul quãtum eſt de ſe ex vi ſacramenti ſi nõ habet obicem ſimul remittit culpam & omnẽ pœnam illi debitam:& idem pręſumit quo ad venialia de extrema vnctione. Propter qđ a ſua inſtitutiõe baptiſmus & vnctio circa eadẽ peccata ſunt initerabilia.De ſacramẽto autem pœnitẽtię qđ eſt cõtra peccatũ mortale actuale: cui debetur multa & magna pœna tẽporalis:non pręſumitur q̃ ſimul culpam & totam pœnã illi debitam remittat: ſed ſolum portionẽ certam & ſemp ęqualẽ quãtum eſt ex ſe. Propter qđ vt qđ reſtat de ſolutione remittat,pœnitentia a ſua inſtitutiõe circa eadem peccata numero eſt iterabilis. AD ſecũdum qđ erat ad principale,q̃ accipiens in paſchate Euchariſtiã a nõ ſuo ſacerdote:non tenetur iterum recipere eam a ſuo ſacerdote:quare neq; confeſſus alteri tenetur eadem confiteri ſuo ſacerdoti:cum vtrũq; horum æqualiter ſtatuatur & pręcipiatur in Omnis vtriuſq; ſexus.Dicẽdum ad hoc ſecundũ iam dicta,q̃ aſſumptũ de Euchariſtia q̃ cõmunicatus ab alio in paſchate non tenetur iterum recipere eam a ſuo ſacerdote : verum eſt , non tamen propter hoc verum eſt q̃ ſimiliter neq; tunc confeſſus alteri tenetur eadem confiteri iterato ſuo proprio ſacerdoti: quia non eſt ſimile:eo q̃ ſecũdum iam dicta,ſacramẽtum Euchariſtię maioris eſt reuerentię q̃ ſacramẽtum pœnitẽtię:& ſacramẽtum pœnitẽtię maioris neceſſitatis eſt q̃ ſacramẽtũ Euchariſtię. Siquis tamen imminẽte paſcha ſic ſe arcet alteri cõfitẽdo & Euchariſtiã ab illo ſumẽdo : etiã ſup hoc priuilegiato tali priuilegio quale eſt domini Martini , q̃ nõ poſſit in debita deuotione & cõtritione iterum infra annum qui finitur in paſcha ſuo proprio ſacerdoti confiteri eadem,& cõmunicari ab ipſo:tranſgreſſor eſt ſtatuti & moraliter peccat niſi ex cauſa de licentia proprii ſacerdotis expectet:& nihilominus tenetur ſe pręparare per contritionem & deuotionem vt q̃ citius poterit poſt paſcha confiteatur prius confeſſa alteri,& ſuper illa tranſgreſſione, priuſq̃ cõmunicetur ab eo : & ſic reddat deo & ſacerdoti debitum in quo adhuc manet obligatus quouſq; pręſoluerit.Nec licet eum expectare de confitendo vſq; ad ſequens paſcha infra annum illum ſemel dicta peccata cum aliis infra eũdem annum cõmiſſis ſuo ſacerdoti confitendo,hoc enim non ſufficit: quia per hoc q̃ aliquis eſt in mora ſoluendi debitũ,nõ prorogatur ei tempus ſolutionis:ſed obligatus manet ad ſoluendum q̃ citius poterit.Bene autem licet eum expectare vſq; ad ſequens paſcha de cõmunionẽ accipiendo ab eodẽ:quia ſuper tranſgreſſione in eo q̃ a ſuo ſacerdote non eſt cõmunicatus,nõ poteſt ſatisfacere cõmunionem ab ipſo accipiendo:ſed de tranſgreſſione illa pœnitendo:& eam illi confitendo. Super tranſgreſſione autem in eo q̃ illi nõ eſt ſemel in anno pręcedẽte confeſſus,ſatisfacit pœnitendo,& peccata alteri confeſſa cũ iſta tranſgreſſione eidem iterato confitendo. Vnde ſi aliquibus ex gratia priuilegii conceſſum eſſet q̃ poſſent ſingulis annis miniſtrare ſacramẽtum Euchariſtię ſicut & pœnitentię quãdocũq; opus eſſet:& miniſtrarent ipſum ante paſcha:ſic vt noua deuotio poſſet intercidere ad miniſtrãdum ipſum a ſuo ſacerdote in paſcha,iterũ deberet ipſum ſuſcipere in paſcha: licet ſi in die paſchę ille miniſtraret vnam ſemel:non deberet iterato in eadem die recipere aliam a ſuo ſacerdote : etiam ſi tẽpus reſtaret quo eodem die cõſuetum eſt cõmunionem recipere.Sic tamen non eſt de confeſſione: quia ſi in die paſchę aliqs alteri cõfeſſus eſt & non cõmunicatus ab eodem: debet nihilominus eodem die eadem cõfiteri proprio ſacerdoti:ſi reſtat tẽpus ſufficiens illius anni in quo ſuam cõplere poſſet confeſſionẽ : & confeſſione cõpleta ſi adhuc reſtat tẽpus anni illius,debet ab eo recipere cõmunionem:ne fiat tranſgreſſor ſtatuti de ſemel in anno confitendo ſuo ſacerdoti:& cõmunionem ab eo recipiendo. Q; ſi non reſtat tempus recipiẽdi cõmunionem:ſtatim factus eſt tranſgreſſor ſtatuti quo ad hoc: & debet de illa tranſgreſſione ſtatim pœnitere & confiteri ſuo ſacerdoti eandem q̃ citius poterit:per hoc ei ſatiſfaciendo de ſibi debito. ſed non debet niſi velit cõmunionem recipere ab eodem citra paſcha ſequens:vt ſupra dictum eſt. PER dicta patet ad confirmationem de ſacramento baptiſmi . nõ enim eſt ſimile de baptiſmo & pœnitẽtia:& minus ſimile de pœnitentia & Euchariſtia.Baptiſm⁹ enim natus eſt habere omnem effectum ſuum ſimul & ſemel:non ſic autem Euchariſtia & pœnitẽtia: vt ſupra dictum eſt. AD tertium q̃ ex eo q̃ dicitur confeſſum ex gratia teneri eadẽ iterum confiteri ſuo ſacerdoti:oritur ſchiſma inter pręlatos & religioſos &c. Dicendum eſt de ſchiſmate ſicut & de ſcandalo : q̃ dicere illud ex quo oritur ſcandalum vel ſchiſma eſt

Ad ſm pri. T

Ad confir.

Ad tertiũ. V

erroneum. Verum eſt: dum tamen illud dictum non ſit de illis quæ pertinent ad veritatẽ opportu nam ad dicendũ: vitę ſcilicet, iuſtitię, aut doctrinę. Si vero ſit de illis quæ pertinent ad aliquam ha rum veritatum: illud dicere non eſt erroneum, neq; quo ad rem dictam: neq; quo ad actum dicẽdi Dictum autẽ iſtud de quo eſt quęſtio, pertinet ad veritatem vitæ: quia vt ſupra dictum eſt, ipſa de illo in quo conſiſtit periculum animarũ: & eſt nunc temporis opportunitas ad dicendũ: eo q; habet

X fortes cõtradictores. AD quartũ: q; ſacramẽtum pœnitentię efficaciam habet a ſolo Chriſto: non autem ab vllo hoſe inſtituẽte &c. Dicẽdum q; verum eſt tam in principali eius effectu q̃ in ſecũda rio: nec iteratio eius propter inſtitutũ papę dat ei nouam efficaciam vt ſupponit argumẽtũ. Habet tamen vt dictũ eſt nouum effectum: ſed a ſolo Chriſto, & multo aliud & aliud eſt dicere habere no uam efficaciam de qua procedit argumentũ: & habere nouum effectũ contra quem intendit proce

Ad quartũ.

Y dere. AD quintũ q; nemo poteſt obligari ad confitẽdum qđ nõ eſt: Dicẽdum q; nõ obligatur ho mo ad cõfitendum peccata quæ iã actu habet in macula: ſed quæ iã hactenus habuerit, & manent per memoriã in conſciẽtia. Nam vere contritus coram deo, prius q̃ alicui confeſſus eſt: non habet in ſe maculam: quia per contritionem & propoſitum confitendi deleta eſt: & tamen clarum eſt q; illa peccata quæ non ſunt, tenet cõfiteri. Cõſimiliter & confeſſi religioſis licet non habeant maculã peccati: quia per abſolutionem & propoſitum confitendi illa eadem ſuo proprio ſacerdoti deletum eſt: nihilominus tamẽ tenẽtur eadem iterato confiteri ſuo proprio ſacerdoti. Vnde ſicut in contri tione quãtacũq; eſſet non delerentur peccata: niſi ſimul adeſſet propoſitum confitendi ea ſacerdoti tempore opportuno: ita q; ſi ante cõfeſſionem reſiliret a propoſito confitendi: grauius crimen com mitteret q̃ erant peccata prius deleta: ſic in cõfeſſione facta religioſis ex gratia dicti priuilegii, quã tũcunq; eſſet perfecta: non delerentur peccata in abſolutione, niſi ſimul adeſſet propoſitum confitẽ di illa iterum ſuo proprio ſacerdoti: nec eſſet vere pœnitens: ſicut nec ille eſſet vere contritus: ita q; ſi ante iteratam cõfeſſionem confeſſus ſemel reſiliret a propoſito confitendi iterum: grauius crimẽ cõmitteret q̃ erant peccata prius deleta. Propter qđ dominus Martinus papa ne confeſſi dictis reli gioſis tale diſcrimẽ incurrant: præcipit illis religioſis vt diligenter & efficaciter ſecundum datam

Ad ſextum.

Z eis a domino gratiam eos ad hoc exhortentur. AD ſextum: q; papa qui habet omnia iura in ſcri nio pectoris ſui, ius abſoluẽdi & confeſſiones audiendi illorum qui vellẽt venire ad eos, qđ debeba tur ſacerdotibus curatis, cõtulit dictis religioſis: ergo abſtulit illud ſacerdotib⁹: Dicendum q; mul tum refert de iure qđ habetur in re tẽporali: & qđ habetur in re ſpirituali. De illo qđ habet in re corporali: quia non poteſt haberi ſimul a pluribus in ſolidum, verum eſt q; quando confertur vni aufertur ab alio, vt dictũ eſt ſupra de decimis nouallium. De illo vero qđ habet in re ſpirituali: quia illa poteſt a pluribus ſimul poſſideri in ſolidum: non eſt verum q; ius in illa conceſſum vni aufertur alteri: immo manet integre apud vtroſq;. tale omnino eſt ius de audiendo confeſſiones & abſoluendo. Qđ arguitur in oppoſitum: q; non eſt erroneum teneri ex præcepto papę ad illud qđ alias eſt licitum: Dicẽdum q; verum eſt: dum tamen ſubſit cauſa ſiue ratio ſecundum prędicta, alias autem bene poſſet eſſe erroneum.

Ad argu. in oppoſitum.

Circa ſecũdum arguitur q; ex conceſſione per priuilegium de abſoluẽdo a pecca tis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluẽdi a maioribus criminibus: puta quę ſunt reſeruata epiſcopis. Primo ſic. Qui ſimplr cõcedit & nihil excipit: totũ in cludit: quare cum per priuilegiũ ſimpliciter concedatur religioſis poteſtas ab ſoluendi a peccatis: & audiendi cõfeſſionem illorũ & nullum peccatum excipit: ſed qđlibet genus peccati includit. ergo &c. Secundo ſic: qđ nõ eſt prohibitũ vi detur eſſe conceſſum. dominus Martinus in dando fratribus ſimpliciter poteſtatem audiendi con feſſiones peccatorum non phibuit eis caſus epiſcopales. ergo &c. Tertio ſic. Idem in eodem priuile gio concedit eis plenam poteſtatem audiendi confeſſiones & abſoluendi. ſed non eſt plena poteſtas quæ ſe extendit ad aliqua peccata & ad aliqua non. ergo &c. CONtra. reſcriptũ de beneficii colla tione ſimpliciter, nõ poteſt extendi ad dignitates, ſiue ad beneficia quibus dignitates ſunt annexę: vt extra. de pręben. c. vlt. ergo nec poteſtas conceſſa ſuper peccata ſimpliciter vllo modo poteſt ex

Queſt. ii. Argu. prin. primũ. Secundum Tertium. In oppoſitũ.

A tendi ad maiora crimina epiſcopis reſeruata. AD iſtam quæſtionẽ reſpõdet dñs Clemẽs papa in reſcripto quodã: in quo dicit ſic: loquẽs ad fratres pdicatores. Libere pdicare poteſtis: audire confeſ ſiones: abſoluere vobis cõfitentes: ac pœnitẽtias vobis confitentibus iniungere ſalutares: aliorũ infe riorũ pręlatorũ & rectorũ eccleſiarũ ac ſacerdotũ parochialiũ aſſenſu nullatenus req̃ſito: illis tamen exceptis q; de iuris cõſuetudine aut retẽtione ab eis ſpecialiter facta ſedi, legatis & ordinariis prędi ctis ſpecialiter relinquũtur: ad quos non licet vobis manus extendere: niſi vobis ſpecialiter cõmit-

Reſponſio quorũdam.

tantur.Intelligit autē dominus Clemens vt iam declarabitur:ꝙ non licet &c.virtute.ſ.priuilegio-
rum a prædeceſſoribꝰ ſuis conceſſorū eis de prædicādo & confeſſiones audiēdo ſimpliciter.Quare
cū in priuilegio domini Martini non cōmittuntur eis ſpecialiter caſus illi:quia de eis nullam facit
mētionem:ſed ſolūmodo facit fratribꝰ ſimplicē cōmiſſionem:in cōmiſſione ergo facta fratribus ſim
pliciter:nullo modo quātū mihi videt,intelligunt illi caſus cōmitti: aliogn ex eadē cōmiſſione etiā
itellígerētur eis cōmitti caſus reſeruati dño papę.Niſi forte aliqs dicat ꝙ ī cōmiſſiōe gñali p priui B
legium princeps cōmittit quicquid cōmittere poteſt:pręter illa quę ſpecialiter pertinēt ad ip̄m:qa
priuilegia large ſunt interpretanda cōtra quēlibet excepto illo qui ea cōceſſit. Cum ergo dñs Mar
tinꝰ papa cōmittat ſimplr fratribꝰ poteſtatē audiēdi cōfeſſiōes & abſoluēdi : cōmittit eis poteſtatē
audiendi confeſſionē & abſoluendi in oībus caſibus pręterq̄ ſibi reſeruatis.Quare cum bene poſſit
eis cōmittere caſus epiſcopales:etiam eis inuitis:vt habet in dicto reſcripto dñi Clementis:ergo in
illa cōmiſſione cōmittit eis poteſtatē ſuper caſibus epiſcopalibus.Et tunc reſpondeat ad dictum in
priuilegio dñi Clemētis:dicēdo ꝙ licet ipſe in cōceſſione quā fecit fratribus ſimpliciter:excepit ca-
ſus epiſcopales:quia tamē legē non potuit inſtituere ſuis ſucceſſoribus:quia par in parem non ha-
bet imperiū:non obſtat qn ſucceſſorū eius aliquis potuit facere conceſſionē fratribus ſimpliciter ni
hil excipiendo:ſicut fecit expreſſe dñs Martinus in ſuo priuilegio:& per hoc totum eis conceſſiſſe:
pręterq̄ ſpecialiter ſibi reſeruatum,vt iam dictum eſt.Quod non videt poſſe ſtare:quia eiſdem fra C
tribus alias conceſſa eſt poteſtas audiendi cōfeſſiones ſimpliciter & abſoluēdi: vtpote a domino pa
pa Alexādro,& forte etiam ab aliqbus aliis:& tamē in tali cōceſſione generali ſimpliciter facta nul
lo modo intelligebatur eis conceſſa poteſtas ſuper caſus epiſcopales: quare neq; ſimiliter in conceſ-
ſione quā habēt ī priuilegio ſuo a dño papa Martino ſub eadē forma & magis reſtricta,cōcedit.Q;
aūt in ſimplici & gñali cōceſſione poteſtatis ī priuilegio,vel priuilegiis conceſſo,vl' cōceſſis fratri-
bus a dño papa Alexan,aut ab aliis prędeceſſoribus eius:nō intelligitur conceſſa eis poteſtas ſuper
caſus epiſcopales:plane patet ex declaratione dñi Clementis papę:qui ſucceſſor dñi Alexan.fuit:li-
cet mediatus.In qua declaratione exprimit, ꝙ in priuilegiis a prędeceſſoribus ſuis conceſſis conce
ditur eis poteſtas audiendi cōfeſſiones & abſoluēdi irreqſito conſenſu prelatorū inferiorum, qđ ali
qui negabant:cōtra quos fecit illam declarationē. Exprimitur etiā in illa declaratione ꝙ ex illis cō
ceſſionibus nō eſt eis conceſſa poteſtas in caſibus epiſcopalibus:neq; conceditur in cōſimilibus,niſi
eis ſpecialiter cōmittatur.dicit em̄ ſic.Quidam temerarie ſentientes &c.vſq; in finē: & legat exqui
ſite totum reſcriptū.Non eſt ergo verum,vt videt,ꝙ papa in ſimplici cōmiſſione cōmittat quicqd
poteſt cōmittere præter ſibi reſeruata: alioquin etiā ex cōmiſſione ſimpliciter facta ſuper prouiſiōe
de beneficio eccleſiaſtico extēdi poſſet ad prouiſionē de maiori beneficio & dignitate,qđ nō eſt ve-
rū:vt procedit obiectio ſecūda. Et apparet ꝙ ſit penitus ſimile ī hac cōmiſſione & in illa.Cōmiſſio
enim prouiſionis de beneficio ſimplici non poteſt extendi ad prouiſionē de beneficio maiori aut di
gnitate:quia maior requiritur induſtria in adminiſtratione beneficii maioris aut dignitatis q̄ mi-
noris.Cōſimiliter autē maior requirit in audienda cōfeſſione & abſolutione & pœnitētię iniunctio
ne ſuper maioribus criminibus:q̄ ſuper cōmunibus peccatis. Sicut ergo in prouiſione cōmiſſa ſim
pliciter de beneficio conferendo: non intelligitur cōmiſſio facta de conferēdo maiori beneficio aut
dignitate:ſic in cōmiſſione facta ſimpliciter de audiendo confeſſiones,abſoluēdo,& pœnitētiam in
iungendo, non intelligitur cōmiſſio poteſtatis quo ad illos actus in maioribus criminibus reſerua
tis epiſcopis. Vnde vt dictum eſt reſpondēdo ad exceptionē caſuum in priuilegio domini Clemen D
tis: licet in conceſſione quam fecit fratribꝰ in ſuo priuilegio excepit caſus epiſcopales, per hoc non
erat aſtrictus dominꝰ Martinus quin potuit facere conceſſionē abſq; omni exceptione. reuera be-
ne verum eſt ꝙ plenam conceſſionē eis potuit dñs Martinus feciſſe:nullos caſus excipiendo ſi vo-
luiſſet.Sed non eſt verum ꝙ dominus Clemens in ſuo priuilegio fecit eis conceſſionē illos caſus ex
cipiendo,immo ſolūmodo declarauit priuilegia illis a ſuis prædeceſſoribus conceſſa ſuper duobus.
Quorum primū erat:ꝙ non oporteret eos petere conſenſum audiendi confeſſiones & prædicādi a
prælatis inferioribus & ſacerdotibꝰ curatis,poſtq̄ ſuper illis licētiati eſſent a ſede apoſtolica,aut le
gatis eiuſdem,aut ordinariis locorum,qđ aliqui neceſſarium fore aſſerebant.Secundū vero erat qđ
proprio motu declarando expreſſit : videlicet ꝙ ex conceſſione talis licentiæ a quocunq; papa , vel
prędeceſſore,vel ſucceſſore,nō licet eos extendere manus ad caſus epiſcopales niſi eis ſpecialiter cō
mittantur.Quare cum dominus Martinus tales caſus in ſuo priuilegio non commiſerit illis ſpe-
cialiter vt patet: nullo igitur modo ex illo priuilegio iſti caſus intelligūtur iſtis conceſſi . Q; au-
tem dominus Clemens nullam conceſſionem eis fecerit in ſuo reſcripto : ſed ſolummodo decla-

rationem in prędictis, patet ex serie literę inspicienti eam. Vnde in fine literę vocat eam nõ concef
E sionem sed declarationẽ. Q2 etiam dñs Martinus in suo priuilegio nõ intellexit cõcedere fratrib9 potestatẽ sup casibus episcopalibus, hoc pręcipue põt ex hoc conici: ꝙ nullo modo liberius concederet fratrib9 potestatẽ super casibus episcopalibus q̃ sup casibus q cõcessi sunt sacerdotibus curatis: eo ꝙ maiora cum maiori diligentia & cautela debent cõmitti q̃ minora. quare cum concessionem factam fratribus sic tẽperauit in casibus concessis de iure cõmuni sacerdotibus curatis: ꝙ ius eorum & auctoritatẽ in audiendis cõfessionibus suorum subditorũ reseruaret illibatum per illam clausulam. Volumus autẽ &c. vt patet ex quęstione prędictẽ, & amplius ex dictis ī alio Quolibet: nõ autem sic tẽperauit concessionem in casibus episcopalibus: si huiusmodi cõcessionem intellexisset in casib9 episcopalib9: liberior cõcessio fuisset eis facta ī casib9 episcoporꝫ q̃ sacerdotũ. Quare cũ in hoc nullo modo est p̃sumẽdũ, nullo mõ est p̃sumẽdũ ꝙ in sua cõcessiõe generali cõcessisset casus episcopales: nisi sicut tẽperauit circa casus sacerdotũ cũ dixit. Volumus autẽ &c. sic tẽperasset circa casus episcoporꝫ. Volumus autẽ ꝙ ii qui fratribus cõfitebũtur eisdem suis episcopis cõfiteri saltem semel in anno de casibus quos eis specialiter iura vel cõsuetudo cõcedunt, nihilominus tenebũtur. Quare cum nõ sic tẽperauit: nullo modo sentiẽdũ est ꝙ ex illa cõcessione eis intendebat concedere
F potestatẽ sup casibus episcopalibus: sed solũmodo super casibus cõcessis sacerdotib9 parochialibus de iure cõmuni: & hoc cum tẽperamento: vt dictũ est. AD primũ argumentũ qđ erat in oppositum: Qui simpliciter cõcedit nihil excipiendo, totum cõcedit: Dicẽdum ꝙ exceptio quadrupliciter potest fieri a simpliciter cõcesso: vel per clausulã expressam & adiunctam: vel per iura cõmunia: vel per consuetudinẽ: vel p intẽtionẽ habitualẽ concedẽtis. Et bene verũ est ꝙ qui concedit simpliciter nihil excipiendo, concedit totum: dum tamen nullo dictorum modorũ fiat exceptio per clausulam appositam. Etenim licet nulla fiat exceptio p clausulã appositam: si tamen fiat aliquo aliorũ trium modoꝝ: nõ cõceditur illud qđ illo modo excipitur. Vnde quia declaratio domini Clemẽtis qua dixit ꝙ ex simplici cõcessione facta fratribus nõ intelligũtur eis cõcedi casus episcopales, secundũ prę dicta explicat qđ iuris cõmunis est: ex illa declaratione nobis innotescit ꝙ in cõcessione facta a dño Martino casus episcopales sunt excepti per ius cõmune. Præterea vt videtur, sunt excepti de consuetudine: quia dñs papa ex cõcessione simplici & generali nõ consueuit concedere maiora vt dictum est. Et præterea quia maiora non debent concedi nisi cũ maiori cautela illis in quibus maior est industria: illi casus sunt excepti ex intentione habituali concedentis: sic ꝙ si forte illos casus adG uertisset, illos excepisset: si nõ de iure cõmuni vel de consuetudine fuissent excepti. PER idẽ patet ad scđm: qđ nõ est phibitum, videt cõcessum. Verum est aliqua dictarũ exceptionũ. Vel vt alii dicunt, illud brocardicũ intelligit in eis quę sunt amplianda: nõ autẽ in priuilegiis restringẽdis: quale est istud. In talibus enĩ qđ nõ est cõcessum, intelligitur esse prohibitũ. Vnde qđ supradictũ est: ꝙ priuilegiũ large est interpretandũ contra quẽlibet excepto eo qui istud concessit: Dicendũ ꝙ verũ est quãdo in alterius speciale prędudiciũ non vergit. Secus autẽ est si vergit in illius prædudiciũ: vt
H habitũ est supra. AD tertiũ: ꝙ papa cõcedit eis potestatẽ plenã: Verũ est quãtũ patit cõcessionis modus: & sup illa peccata ad quę extendit: q̃ sunt cõmunia peccata, potestati curatorũ de iure cõmuni cõmissa. Non autẽ concedit eis plenã simpliciter: quia modus cõcessionis hoc non patitur.

Ad primũ principale.

Ad scđm.

Ad tertium

Irca tertium arguit ꝙ prælati episcopi debẽt pœnis contẽtis in generali statuto subditos suos quos cõstat nõ fuisse cõfessos semel ī anno oĩa peccata sua suo proprio sacerdoti, punire: sic. Extra de maio. & obe. dicit. Siquis venerit contra decretum episcopi: abiiciendus est de ecclesia. ergo multo fortius, siquis venerit cõtra decretũ gñalis cõcilii papę & cardinalitũ, nõ cõfessus semel &c. venit cõtra decretum tale contẽtum in illa litera. Omnis vtriusꝙ sexus. ergo &c. CONtra. Maior est transgressio decretorũ in pręceptis decalogi, q̃ decretorum concilii: sed transgressores de calogi nõ sic sunt puniendi. ergo &c. ITEM talis pœna inflicta talibus magnũ scãdalũ generaret:
I propter qđ vitãdum subtrahẽda est seueritas ī puniendo trãsgressores. ergo &c. Dicẽdum ꝙ frustra essent pœnę institutę contra transgressores decretorum: nisi fieret earum debita executio. quarum executio episcopis singulis in suis dioecesibus sup suos subditos est cõmissa. ii. q. i. Multi, versi. Siquis frater. Executionẽ autẽ a superiori sibi cõmissam tenet quilibet exequi ex virtute obediẽtię debitę: & hoc cũ tẽpus occurrit opportunũ. aliter enĩ esset trãsgressor: & peccaret p inobediẽtiã cõtra superiorẽ. Pœnarũ autẽ executio tunc est opportuna cũ maleficia sunt cõmissa. vt extra de pœnis. Ea q̃ frequẽti puaricatiõe iterant: frequẽti sentẽtia cõdẽnent. glos. Quotiẽs qs deliqrit totiẽs puniri debet: ne maleficia pmaneant impunita. Ipsa enĩ impunita dimittere: est iustitiam infringere &

Quęst. iii. Argu. prin.

In oppositũ Primo. Secundo. Resp̃sio.

audaciam delinquẽdi tranſgreſſoribus prębere.Epiſcopi ergo nõ exequẽtes pœnas iuris cum male ficia fuerint pœpetrata:non ſolũ peccant cõtra ſuperiorẽ:& ita cõtra deum,cuius locũ tenet,per inobedientiã:ſed etiam per iniuſtitiã.Cum ergo nec ſic,nec ſic peccare debeant:debent exequi contra K
trãſgreſſores pœnas i iure ſtatutas:& ſic non cõfitẽtes ſemel in anno oĩa peccata ſua ſuo ꝓprio ſacerdoti:debent per excõmunicationẽ viuos coercere ab ingreſſu eccleſiæ : & morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura. Quare cũ tenẽt tanꝝ eis clarũ & nullo modo dubiũ ꝙ abſoluti a fratrib⁹ virtute ſui priuilegii,teneant peccata illis cõfeſſa ſemel in anno cõfiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti nõ minus q̃ non cõfeſſa:debent ꝓculdubio confeſſos fratribus virtute ſui priuilegii viuos coercere ab ingreſſu eccl̃iæ:& morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura:niſi cõfeſſa illis prius confeſſi ſuis ſacerdotib⁹ vel poſtmodũ confiteanẽ eis infra elapſum annum vſq; ad paſcha,quando debent euchariſtiam ſumere:cõſimiliter ſicut & nõ confeſſos fratribus nec ꝓpriis ſacerdotibus.Illud eñ ſtatutum.Omnis vtriuſq; ſexus,cõtinet ius cõmune:& ſemp ſtandum eſt iuri cõmuni quouſq; certũ ſit de eius reuocatione.Si vero verba priuilegii fratrũ eſſent eis ambigua,& de reuocatione illius ſtatuti generalis L
dubitarent: bene verum eſt ꝙ tunc nõ deberẽt procedere ad pœnarum executionẽ contra cõfeſſos fratribus & nõ ſuis ſacerdotib⁹:ſed prius expectare priuilegii interpretationẽ ab eo qui ipſum condidit. Sed nunc ecõtra:poſtq̃ verba priuilegii epiſcopis certa ſunt & clara,nec reuocantia illud ius cõmune:potius procedendũ eſt ad pœnarum executionẽ iuris: q̃ expectanda interpretatio priuilegii.& notatur iſta diſtinctio aliqualiter in.c.illo extra.de iudici.Cum veniſſet.in gloſ. Sed eſt aduer M
tendum ꝙ ad dictarũ pœnarum executionẽ aut eſt procedendũ contra ꝑſonas ſingulares:aut contra cõmunitatẽ.Si primo modo:ſtatim procedendũ eſt ad pœnã:ne prauo exẽplo vnius corrũpantur cæteri:& vt pœna vnius,metus ſit aliorũ.Si ſecundo modo:parcẽdum eſt multitudini:nec eſt procedẽdum contra eam ad dictarum pœnarum executionẽ:niſi timeatur deterius,vt in propoſito amiſſio iuris prælatorũ circa ſuos ſubditos:& ſubtractio illorum ab ipſoꝝ obedientia:quod bene timendũ eſt in propoſito caſu, ſi ſubditi non cõpellantur ſemel in anno cõfiteri omnia ſua peccata ꝓprio ſacerdoti etiã fratribus cõfeſſa,vt dicetur in ſequẽti quæſtione.Q̃d ſi feciſſent Epiſcopi ab initio quando fratres vti cœperũt ſuo priuilegio: eſtimo ꝙ fratres qui modo recuſant petere cũ epiſcopis interpretationẽ ſui priuilegii quo ad duos articulos in quib⁹ eſt diſcordia inter ipſos:ſtatim cõcurrendo ad dñm papam cõqueſti fuiſſent de epiſcopis: & per hoc ad ſuam interpretationẽ ſiue expoſitionẽ dicti priuilegii quo ad ea in quib⁹ diſcordant,peruenirent. Et puto ꝙ epiſcopis cõpendioſior via & ſecurior eſt ꝓcedere ad pœnas q̃ petere priuilegii iterpretationẽ : & ꝙ ampli⁹ eſt. ſi eñ eã aggreſſi fuerint:credo ꝙ ſtatim audiẽt cõqueſtam cõtra eos:& tunc prouocati venient ad iudiciũ papę:& ſentient cito(vt puto)priuilegii interptationẽ pro eis. ARgumentũ primũ cõce
Ad argu. in oppoſitum primũ. dendũ eſt. AD primũ argumẽtum in oppoſitũ ꝙ nõ ſic punitur tranſgreſſio decalogi: Dicẽdum N
ꝙ immo debent puniri ſecũdum modũ quo iura pœnã eorum dictãt:& hoc i manifeſtis:quia in occultis reſeruaẽ iudiciũ deo & ſacerdoti in cõfeſſione.Siquãdo vero circa manifeſta delicta cõtra decreta decalogi nõ dictat ius cõmune, illa dimittit puniẽda ad arbitriũ epiſcopoꝝ.Etem̃ licet mai⁹ ſit peccare cõtra decreta decalogi q̃ contra decreta hominũ:quia tamẽ decreta hominũ ſępius ſunt circa peccata quę vergũt in iniuriã proximoꝝ:cũ plurima decreta decalogi ſint circa peccata quæ vergunt in iniuriã dei: ideo apud homines propter publicã pacẽ habẽdam plus ſolet vindicari q̃d fit contra proximũ,& dimittitur deo vindicandũ q̃d fit contra ipm. Vnde acrius punitur furtũ q̃
Ad ſecundũ periuriũ:cum tamen periuriũ ſit maius peccatũ. AD ſecũdum:ꝙ pœnę illius inflictio magnũ ſcã O
dalum generaret:Dicẽdum ꝙ ꝓpter hoc detrahendũ eſſet ſeueritati,nec procedẽdũ paſſim & ſubito ad illas:ſed tunc demũ quãdo timetur periclitari veritas vitę:q̃d forte multũ timẽdum eſt modo:& ideo potius permittẽdum eſt ſcandalũ oriri q̃ veritatẽ vitæ periclitari:& procedendum ad dictarum pœnarum executionem.

Queſt.iiii. Argu.prin. primũ. CIrca quartũ arguitur ꝙ expedit cõmuniter ſubditos pro volũtate ſua ſibi eligere cõfeſſores.De pœnitẽtia diſt.i.c.prędicto.Quẽ pœnitet,dicitur.Qui cõfiteri vult peccata vt inueniat gratiã:quærat ſacerdotẽ ſciẽtẽ ligare & ſoluere:ne cũ negligẽs circa ſe extiterit,negligaẽ ab illo qui eũ miſericorditer mouet. expedit ergo pœnitẽti quærere confeſſorẽ:q̃d nõ poſſet facere niſi liceret ipſum eligere
Secundum. pro voluntate,ergo &c. ITEM expedit fratribus vt ad hoc libere pro volũta-
In oppoſitũ. te cuiuſcũq; eligãtur:quia aliter nõ litigarent propter hoc cõtra prelatos. CONtra,nõ licet quę
Reſponſio. rere ſemp medicum corporalẽ pro ſua volũtate,nec expediret,ergo nec ſpiritualẽ. Dicẽdum ꝙ vt p
puto iſta queſtio mota fuit propter priuilegiũ fratrũ,vtrum ſcilicet expediret fratribus eſſe cõceſ-

ſum q̃ quilibet ſubditus curatorũ pro ſua libera volũtate poſſet eligere aliquẽ ex fratrib⁹ ſibi in cõ
feſſorem. Et videt mihi eſſe diſtinguendũ, q̃ eligere confeſſorem pro voluntate ſua contingit aliquẽ
dupliciter: aut paſſim & ſine cauſa rationabili: & præter conſenſum proprii curati aut ſupioris: aut
ex cauſa rationabili & de cõſenſu illius aut ſupioris. Si primo mõ: dico q̃ nullo modo expedit: vt ia
diceꝫ: immo multum obeſſet & pœnitẽti, & reipublicę. Pœnitẽti: qa frequenter pœnitẽs eligeret ſibi
confeſſorẽ condeſcendentẽ nimiũ, & coram quo minus verecũdaretur: & ob hoc fugeret confeſſorẽ
ſibi deputatum: ne, ſ. eum durius tractaret ſecundum quantitatem & qualitatẽ criminis: & quia co
ram eo plus verecundareꝫ. Similiter nec expediret reipublicę: immo ſumme obeſſet niſi cogereꝫ eli-
gens aut prius aut poſterius confiteri eadẽ ſuo proprio ſacerdoti. Per hoc em̃ q̃ quis confiteꝫ alicui
& detegit ſuam infirmitatẽ, concipit verecundiam ad confeſſorẽ, & fit ei magis obediẽs & ſubiect⁹:
& per hoc q̃ ei ſubtrahitur & alteri confiteꝫ peccata quæ non eſt illi confeſſus vel confeſſurus, ſub
trahitur obedientia & reuerentia ad ipſum. Vnde generaliter concedere ſubditos poſſe p̃ volũta-
te ſua paſſim, ſiue ex cauſa, ſiue ſine cauſa eligere cõfeſſores extraneos, & dimittere p̃prios: nec vnq̃
confeſſuros illis eadem peccata: eſt quodãmodo declinare vt videt a merito eccleſiaſticę obediẽtiæ
quã debent ſubditi prælatis ſuis: & hoc quo ad oẽs: & ſimiliter regularis obſeruantiæ quo ad reli-
gioſos. Quę ſi ſubtrahaꝫ inferioribus, ſ. curatis: reuera redũdabit ĩ ſuperiores, ſ. epiſcopos: vel vſq̃ ad
monarchã: qa per obedientiam & reuerẽtiam quã habent ſubditi ad ſuos curatos: conſeruaꝫ & foue
tur obediẽtia ad ſuperiores: ſecũdũ q̃ hoc amplius declarauim⁹ in alio Quolibet. Subtrahere etiam
ſubditos prelatis dicto modo: eſt eis obtegere vultũ eorum ne eos poſſint agnoſcere, nec ſufficiẽter
conſulere ſi opus ſit: quia a notitia p̃cedentium peccatorũ dependet conſultatio medicinalis contra
Q ſequentia. Si vero eligatur confeſſor ex cauſa rationabili & conſenſu prelati aut ſupioris: aut ergo
conceditur poteſtas eligẽdi confeſſorẽ, abſq̃ eo q̃ petaꝫ licẽtia a ſuo ſuperiori cui alias teneꝫ cõfiteri
de iure cõmuni: & abſq̃ eo q̃ illi confiteaꝫ prius aut poſterius alteri cõfitẽda: aut cõcediꝫ, petita tñ
& obtenta licentia a ſuo ſuperiori, vel de eiſdẽ prius illi confeſſione facta aut poſtmodum facienda.
Si primo modo: ſic expedit prelatis pro voluntate ſua eligere ſibi confeſſores: qa frequẽter curatos
ſuos nõ habẽt: & etiã de eorũ induſtria ĩ eligẽdo ſibi idoneos cõfeſſores multũ p̃ſumit. & ideo hoc eis
permiſſum eſt de iure cõmuni, ſecũdũ q̃ dicitur extra. de pœ. & re. Ne p̃ dilatiõe pœnitẽtiæ pericu
lum immineat animarũ: permittimus epiſcopis & aliis ſuperioribus necnon & minoribus præla-
tis exemptis: vt etiam præter ſui ſuperioris licentiam p̃uidũ & diſcretum ſibi poſſint eligere con-
feſſorem, vbi dicit Gloſ. q̃ ante iſtam p̃miſſionem non poterant ſe ſubiicere alicui cõfeſſori ſine licẽ
tia ſui ſuperioris: vt ſupra eodẽ. Oĩs vtriuſq̃ ſexus. Ex quo nota q̃ aliquando omnes epiſcopi & ar
chiepiſcopi vſq̃ ad papam erant cõtẽti ſub p̃ria clauſula illius gñalis ſtatuti. Oĩs vtriuſq̃ ſexus, &
appellabaꝫ ibi proprius ſacerdos quilibet ſuperior curat⁹, a quo modo ſunt exempti ſoli prælati. ma
nent ergo adhuc contenti ſub ea omnes ſubditi & ſeculares & religioſi clerici & laici Quare cũ Pa
pa Martinus concedit generaliter fratribus poteſtatem audiendi confeſſiones omnium, & abſoluen
di eos qui adhuc continenꝫ ſub illa prima clauſula. Omnis vtriuſq̃ ſexus. ad quã remittit cum di
cit. Volumus aũt &c. fratres ergo habẽt poteſtatẽ audiendi cõfeſſiones omniũ ſubditorũ, & abſol-
uendi eos ſiue ſint ſeculares, ſiue religioſi, ſiue clerici, ſiue laici: niſi quo ad hoc ſint exempti, aut ali-
quid ſpeciale habeant quo muniantur: vt confeſſuros tñ ſuo proprio curato eadẽ: qui in priuilegio
domini Martini vocaꝫ ſacerdos parochialis large ſumpto vocabulo. Ipſi etiam prelati ex iure ſpecia
li ſibi conceſſo poſſunt eis confiteri non confeſſuri eadem aliis. Iſto autem modo eligere confeſſorẽ
pro voluntate nullo modo expedit ſubditis: quia habẽt p̃pe ſe curatos: & de eorum induſtria in eli
gendo ſibi confeſſores idoneos non ſic præſumitur: & ideo non eſt illud eis adhuc conceſſum: ĩmo
p̃hibitũ: de pœnitentia. diſt. vi. Placuit vt deiceps nulli ſacerdoti liceat quẽlibet cõmiſſum alteri ſa
cerdoti ad pœnitentiã ſuſcipere ſine eius conſenſu cui ſe cõmiſit: niſi pro ignorantia illius. vbi ad-
R dit gloſ. Vel p̃ alia cauſa: qđ etiã p̃ceptũ eſt in illo ſtatuto, Oĩs vtriuſq̃ ſexus. Iſti ergo cõmuni iu
ri modo derogatum eſt circa epiſcopos, quo ad illum articulum. Nulli ſacerdoti liceat quẽlibet cõ-
miſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine eius conſenſu. & hoc per illud ius iam dictũ.
Ne pro dilatione: in hoc, ſ. q̃ ſine licẽtia ſuorum ſuperiorum qui erant illorum curati & ſine reuer
ſione ad ipſos. Circa omnes aũt ſubditos quo ad eundem articulum per priuilegiũ fratrum: in quo
inhibetur ne quis fratres in executione audiendi confeſſiones impediat: qđ frequẽter curati facerẽt
ſi oporteret ſubditos licentiam ab illis petere & obtinere: quo ad hoc derogatum eſt per priuilegiũ
fratrum illi iuri cõmuni. Omnis vtriuſq̃ ſexus. in quo p̃cipitur q̃ ſubditus alium confeſſorẽ non
adeat niſi prius a ſuo curato licentia petita & obtenta: licet cõſeruatũ ſit quo ad hoc q̃ ſemel in an-

no proprio curato faciẽda est omniũ peccatorum cõfessio:vt habitum est iam supra.Et istud est se-
cundum mẽbrum subdistinctionis:in quo potestas eligendi confessorem conceditur omnibus sub-
ditis:petita tamẽ & obtenta licentia adeundi alium a suo proprio curato,vel confessione de confitẽ
dis aliis facta sibi vel facienda.Per hunc eñ modũ expedit oĩbus subditis eligere pro voluntate con
fessores.Propter qđ secundũ hanc formã concessit dñs Martinus fratribus suum priuilegiũ: vt ha-
Ad primũ principale. bitum est supra in quęstione prima. AD illud qđ primo obiicitur:ꝙ ius concedit volenti confiteri S
ꝙ quærat sacerdotẽ discretum vt inueniat gratiam:Dicendũ ꝙ hoc nõ concedit passim faciẽdum
sed solũmodo de licentia curati:qui non deberet hoc cõcedere,nisi ex rationabili causa.Vnde dicit
glos.ibidẽ.Eius qui pręest assensu talem adeat.Nũc aũt quando assensum non oportet quærere vt
Ad secũdũ. quis confiteat fratribus:aliud remedium est adhibitũ:ꝙ.s.eadẽ confitenda sunt illi infra annũ. Qđ T
aũt assumit: ꝙ hoc expedit fratribus:bene potest esse si audiant confessiones vt tenent,diligenter.s.
admonẽdo confessos sibi vt secundũ illud statutũ,Oĩs vtriusꝙ sexus:confiteãtur etiã suo ꝓprio sa
Ad argu. in oppositum. cerdoti.Aliter(vt puto)non expediret fratribus spiritualiter:licet forte tẽporaliter. AD argumẽ- V
tum in oppositum ꝙ non licet passim ęgrotum eligere medicũ corporalem:quare nec spiritualem:
Dicendũ ꝙ verum est:nisi pręsumatur discret9 ad eligẽdum:sicut pręsumit̃ de ꝓlatis: ꝓpter quod
cõcessum est sibi eligere confessores:vt dictum est,qđ non concessum est aliis subditis:quia talis dis-
cretio non præsumitur cõmuniter esse in eis.

Quæst.v. Quæst.vi. Equuntur quæsita de eis quæ pertinent ad corpora sancta Christi & beatorum:
& erant duo.Vnũ de identitate secundum speciẽ corporis Christi & Petri.Vtrũ
Argu. prici. .s.corpus Christi viuũ,& corpus Petri viui sint idẽ specie. ALlud erat de ado
ratione corporis Petri vel alterius mortui.Vtrũ.s.corpus Petri mortuum sit ali
qua adoratione adorãdum. CIRca primum arguit̃:ꝙ corpus Christi viuum,& corpus Petri viuum non sunt idem specie,quia corpus Christi viuum & mortu
um est idem numero:quia mansit in morte incorruptũ:secundum illud psal.Non dabis sanctũ tuũ
videre corruptionem:vt alibi expositum est:& iam amplius exponã.Corpus aũt Petri viuũ & mor
tuum differt nõ solũ numero:sed etiã specie:ga forma corporeitatis Petri viui,in morte oĩno corru
pta est:& corporeitas cadaueris introducta est:quę specie differt a corporeitate Petri viui.hoc autẽ
In oppositũ. non esset si corpus Christi viuum & Petri viuum essent idẽ specie:quia formę eiusdẽ speciei eodem
mõ se habẽt ad suas priuationes,ergo &c. CONtra,q̃ ęqualiter participãt naturã,& speciẽ natu
rę:quia species sequit̃ naturã.Christus & Petrus ęqualiter participant hoĩs naturã:quia Christ9 nõ
nisi naturam nostrã totã assumpsit:ga nõ nisi illã quã assumpsit redemit,eiusdẽ ergo naturæ sunt
Resonsio. corpus Christi viui & Petri,& ęqualiter participant naturã corporis:quare & speciẽ corporis,taliũ
aũt corpa sunt eiusdẽ speciei.ergo &c. DIcendũ ad hoc:ꝙ cum duplex sit species,specialissima.s.& X
subalterna:& de identitate speciei subalternę non est ista quæstio intellígenda:sic enim oĩa corpora
naturalia completa & terminata vltima differentia eiusdẽ speciei sunt,vt hoĩs, asini,lapidis,& arbo
ris:& oĩm indiuiduorũ suorum:quia omnia continent̃ sub corpore simpliciter:qđ est species subsiã
tię.Et sic idẽ est corpa aliq̃ esse idẽ specie & gñe:ga idẽ corpus simpliciter qđ est species subalterna
respectu superioris:est genus subalternũ respectu inferiorũ.sed species inquantũ cõsiderat̃ secũdum
rationẽ corporeitatis simpliciter:genus vero inquantũ illa corporeitas habet determinari per diuer
sas differentias & cõtrarias,quousꝙ descẽdat in species specialissimas rerũ corporaliũ.Est ergo quę
stio proposita intelligẽda solũmõ de specie specialissima:q̃ in suis indiuiduis signata est, & nõ deter
minata diuersis differẽtiis substãtialib9.Dicit̃ eñ species specialissima oĩs forma cõis cõparata ad in
diuidua vt solo nũero differẽtia,& nulla differentia substantiali formę cõi in eis supaddita . Sed sic
põt dici forma cõmunis species specialissima dupliciter:ꝓprie.s.& cõiter.Proprie qñ forma illa non
est nata determinari ꝑ differẽtias cõtrarias substãtiales:& cõtinet indiuidua signata:q̃ nullo mõ na
ta sũt distigui ꝑ differẽtias cõtrarias substãtiales:sicut sũt species specialissimę,hõ,asin9,leo,& hmõi
Cõiter aũt dicit̃ species specialissima:qñ forma cõis q̃ nata est determinari per differẽtias cõtrarias
substantiales,& indifferenter continet indiuidua diuersarum specierũ quę distinguunt̃ inter se per
differentias substãtiales:& sil̃r indiuidua specierũ singularũ q̃ inter se nulla differentia substantiali
differunt:considerat̃ simpliciter vt nulla differentia determinata: & vt ad omnia illa indiuidua cõ
parat̃: inquãtũ non determinant̃ per differentiam alicuius speciei ; sed per formam sui cõis signa-
tam tm̃.SIC dicimus ꝙ corpus simpliciter est species specialissima ad quodcũꝙ corpus inquantum Y
est corpus simpliciter.Et refert multum quęrere de duob9 corporib9 indiuidualibus cõpletis secun
dum formã vltimę differentiæ:Vtrum sint idẽ corpus specie primo modo speciei specialissimę.&

ſecũdo. Vñ ad q̃ſtionẽ ſimpliciter dicẽdũ eſt: q̄ Chriſti corp⁹ viuũ & Petri corpus viuũ ſũt idẽ corpus ſpecie: ſicut & corpus Petri viuũ & corpus Pauli viuũ. Aliter em̃ Chriſtus nõ haberet vniuoce hũanã naturã nobiſcũ: nec eẽt vniuoce hõ nobiſcũ. Sed ſunt idẽ corpus ſpecie ſpecialiſſima ꝓprie dicta: inquantũ corpus humanũ: & differunt ſolo numero: & hoc ideo quia dicunt duas ſignificationes corporis humani ſecũdũ vnã differẽtiã ſpecificã completã, & ideo ſunt etiã idẽ corpus hoĩs ſpecie: & ſil̃r corpus eiuſdẽ hoĩs ſpecie: & hoc ideo q̄ ambo, ſ. Chriſtus & Petrus ſunt idẽ hõ ſpecie. Participatione. n. ſpeciei (vt dicit Porphyri⁹) plures homines ſunt vnus hõ. Et ſecũdũ hoc concedẽdũ eſt ſecũdũ argumẽtũ. Sũt vero idẽ corpus ſpecie ſpecialiſſima cõiter dicta & differũt ſolo numero inquantum huiuſmodi, inquãtum ſunt corpus ſimpliciter: & hoc ideo quia dicunt duas ſignificationes corporis ſimpliciter ſcdm differentiã ſpecificã incompletã: licet inquãtũ hmõi nõ ſunt idẽ
Z ſpecie ſpecialiſſima ꝓprie dicta. Per qd̄ patebit reſponſio ad primũ argumẽtũ. Sed priuſq̃ reſpondeamus ad formã argumenti: oportet primo videre in Petrõ, an ipſo mortuo aliquid formę, vel aliqua forma maneat quę pri⁹ fuit in ipſo ſub forma, vel ſub aliquo formę vitę: & deinde idẽ in Chriſto: & maxime quo ad rõnẽ corporis ſiue formę corporeitatis ſimpl̃r. Et q̄ corporeitas duplex eſt, ſ. mathematica, ſ. ſcdm formã accidẽtalẽ quãtitatis, & ſubſtãtialis ſecũdũ formã eſſentialẽ ſubſtãtię: Prĩo vidẽdũ eſt an in Petro mortuo maneat aliqd corporeitatis accidẽtalis: quę prius fuit in viuo. Deinde vtrũ aliqd corpeitatis ſubſtãtialis. Cõſideratio aũt de primo non refert in Petro viuo & mortuo, & in quocũq; gñato & corrupto. Eſt aũt de hoc ſentiendũ, ſecũdũ q̄ pluries in aliis quęſtionibus tetigi, q̄ eadẽ quãtitas dimẽſiua interminata eſt in oĩ gñato & corrupto: & manet ingñabilis & ĩcorruptibilis: quę tamẽ nõ eſt aliqd exñs in potẽtia materię: ſed eſt in ſua eſſentia, differẽs ſcdm actum a materia: & aliqd ĩpfectũ: pfectibile aũt ſecũdũ diuerſas terminationes, quã in omni motu & trãſmutatione ſcdm formas ſupponit actio naturę: & eſt ex ſeipſa in potentia ad diuerſas terminatiões dimẽſiuas: ſicut materia prima ex ſeipſa eſt in potẽtia ad diuerſas terminationes ſubſtãtiales. Sed iſtã terminationẽ aliq ponũt in quãtitate dimẽſiua per aliqd ſibi ĩtrĩſecũ de gñe quãtitatis: & ſic determinãtes qd ſit dimẽſio interminata, dicunt q̄ ſi ſuperficies tollat̃ a corpore, manet corpus interminatũ. ſi tollat̃ linea a ſupficie, manet ſupficies interminata. Sil̃r ſi tollat̃ pũct⁹ a linea, manet linea interminata. Dicũt etiã q̄ tota rõ interminatiõis q̃ eſt in quãtitate, orit̃ a pũcto. Sed ſic ponere dimẽſiones interminatas non cõtigit in rerũ natura: ſed in imaginatione ficta tm̃. Vñ nec cõtingit ipas ſic ĩtelligere, qm̃ vt dicit phis. ii. Metaph. linea ſi nõ aptat̃ ſtare ſup duas dimẽſiones, i. ſup duo pũcta impoſſibile eſt vt cõphẽdat̃ p intellectũ. Et iõ q cũ ſua imaginatione accipit lineã infinitã: non determinabit dimẽſiones ei⁹, i. pũcta. Quare cũ dimẽſionẽ ĩterminatã oportet ponere ĩ materia: ſecũdũ q̄ ipſa eſt ſubiectũ trãſmutationis naturalis, ſuccedẽtibus ſibi inuicẽ diuerſis formis naturalib⁹: q̄ oĩs trãſmutatio naturalis eſt ĩ quãto, & ſupponit quãtũ: qđ ꝓpterea etiã de neceſſitate pſupponit iſte termin⁹ trãſmutatiõis: & ſic neceſſario p̄cedit formã ſubſtãtialẽ in materia: prędere aũt nõ põt vt termĩata: q̄ nõ habet termĩari niſi p formã naturaľr p̄cedẽtẽ: ergo p̄cedit vt ĩterminata: & ſic oportet dimẽſionẽ ponere vt aliqd in materia ſecũdũ veritatẽ extra imaginationẽ, extra imaginationem aũt ĩpoſſibile eſt ipſam ponere niſi inter ſuos terminos ſtãtẽ: & ſic vt terminatã terminatione quãtiq̃ ẽ terminatio Mathematica: ſine q̃ nõ põt eſſe quãtitas dimẽſiua ĩ re extra imaginationẽ. Vñ quãtitas q̃ eſt diſpoſitio ſubiecti in trãſmutatione media ĩter duas formas ſibi ſuccedẽtes ĩ eadẽ ꝑte materię: ſemp ẽ terminata terminis quãtitatis. Aliter. n. ſicut ſubiectũ mutat̃ de forma in formã q̃ ſibi ſuccedũt in materia: qb⁹ ipſa terminat̃ ex ſe exñs indeterminata: ſil̃r dimẽſio mutaret̃ de terminis ĩ termĩos quãtitatis: q ſibi ſuccederẽt in ipſa dimẽſiõe, qb⁹ ipſa terminaret̃, ex ſe exñs interminata, qđ falſum eſt. Eſt. n. ſemp ĩter eoſdẽ terminos manẽtes: ſicut & ipſa materia manet in tota trãſmutatione a forma ĩ formã: vt iã patebit: & etiã ſub vtraq; forma. Qđ patet duplici exẽplo. Si. n. vinũ replẽs doliũ mutet̃ in acetũ, nõ dicit̃ doliũ euacuari: et ſi reuertat̃ p miraculũ acetũ in vinũ nõ dr̃ de nouo ĩpleri: & hoc iõ q̄ illud vnde & vinũ & acetũ cõtẽta ſunt & repletiua dolii, manet, ſ. dimẽſio. & hoc nõ niſi terminata ſupficie: q̄ ĩterminatũ nec cõtinet̃ nec replet. Itẽ doliũ ligneũ ſi mutet̃ in plũbeũ nõ definit cõtinere idẽ qđ pri⁹: & ſi reuertat̃ plũbũ in lignũ, nõ incipit de nouo cõtinere qđ pri⁹. & hoc iõ q̄ illud vñ cõtinet manet, ſ. dimẽſio: & hoc terminata: q̄ interminatũ nõ continet ſicut nec
A cõtinet̃. Alio igit̃ mõ oportet ponere dimẽſiones ĩterminatas ẽẽ, & alio mõ terminari. Dicẽdũ q̄ in quãtitate dimẽſiua duplex ẽ termĩatio. Vna mathematica: q̃ eſt ĩ ſola quãtitate: et eſt illa de q̃ iã ſermo hĩtus eſt: cui rñdet ĩterminatio terminor̃ ſubtractiõe p imaginationẽ, ꝓpter qđ eſt ĩ ſola imaginatiõe: vt dictũ eſt. Eſt aũt altera terminatio quãtitatis dimẽſiuę naturalis: q̃ nõ eſt p aliqd intrĩſecũ qđ eſt de gñe quãtitatis: ſed p extrĩſecũ qđ eſt de gñe ſubſtãtię: vt p formas ſubſtãtiales ad q̃s ſegt̃ ipſa terminatio quãtitatis ſcdm exigẽtiã ipſius formæ. Oĩm. n. natura cõſtãtiũ ſtatuta ẽ rõ et termin⁹

magnitudinis & augmẽti:vt dicit phs.Vñ tales termini mutant in ipa quãtitate ſcdm mutationẽ formarũ,dimẽſione eadẽ terminata in materia ſemp manente.Hinc dicit Auer.in libro de ſubſtãtia orbis. Qñ de aq̃ gñat aer,nõ ceſſat natura extẽdere materiã:quouſq; fiat ꝓportionalis aeri: & ipro portionalis aq̃:& ecõuerſo qñ de aere gñat aq̃,nõ ceſſat materiam cõtrahere.Vñ iſta terminatio nõ eſt termiatio quãti ſub rõne quãti ſimplr:ſed ſolũmõ ſub rõne rari & dẽſi.Et eſt dimẽſio itermiata dimẽſio ſtãs iter terminos eoſdẽ quãtitatis termiatiõe quãti ꝑ idifferẽtiã ſe habẽs iter magis extẽſũ & min⁹,ſicut cõtingit plane cũ de maiori circulo fit minor vel ecõuerſo:ſola variatiõe i raro & dẽ ſo nullo addito:nullo remoto.Ibi.n.dimenſio manet iter terminos eoſdẽ quãtitatis:ſed variat ſcdm rõnem maioris & mioris,& eſt iterminata in ſola trãſmutatiõe media iter duas terminationes:vel int vni⁹ formę corruptionẽ:& alteri⁹ gñationẽ:ſub qb⁹ dimẽſionẽ ẽ neceſſe eẽ terminatã.Sed ipoſſi bile eſt ipſam ſub illis eãdẽ habere terminationẽ ſcdm extẽſionẽ:q̃uis qñq; ipſę terminatiões ſub ip ſis formis diuerſis ſũt multũ ſil̃es,& apud dẽſũ idiſtictę:vt patet i vino & aceto:& in viuo & i mor tuo.Et eſt iſta terminatio quãti nõ ſcdm q; eſt quãtũ ſicut ꝓcedẽs:ſed ſcdm q; eſt rarũ & dẽſũ:q̃ in hoc ſunt prĩcipia oĩm naturaliũ trãſmutationũ:vt vult phs.iiii.Phy.Et ex hoc cõtingit ſic definiri rarũ & dẽſũ a phõ.Dẽſũ eſt cui⁹ ptes ꝓpinq̃ iacẽt.Rarũ aũt cui⁹ ptes diſtãt.Qd nõ eſt intelligẽdũ ꝑ pter aliquas partes materię cõquaſſatas & cõpactas magis in dẽſo q̃ in raro : vt aliq̃ voluerũt dice re:ſed qa a pũcto ſignato in medio dẽſi,omnes ptes ei⁹ circũſtãtes minus diſtãt ab illo pũcto q̃ par tes rari a pũcto medio ſignato in ipſo.Propter quod ſi ex raro fiat dẽſum vel ecõuerſo:ipoſſibile eſt dimẽſionẽ eodẽ mõ eẽ terminatã iſta terminatiõe naturali q̃ cõſiſtit in extẽſione ſcdm magis & mi nus:& eadẽ rõne ipoſſibile eſt qualitatẽ q̃ acqrit ꝑ trãſmutationẽ alteratiõis,ꝑ variationẽ ſubiecti ſe cũdũ rarũ & dẽſũ eodẽ mõ eẽ terminatã terminatiõe naturali q̃ cõſiſtit i ĩtẽſione ſcdm magis & mi nus:& hoc in q̃litatib⁹ recipiẽtib⁹ magis & min⁹.Terminatiõe eñ & interminatiõe naturali nõ ſo lũ cõtingit quãtitatẽ eẽ terminatã & interminatã:ſed etiã q̃litatẽ. Et ſcdm hoc q̃litates ſymbolę ſe cũdũ eẽ & gradũ iterminatũ iter magł & min⁹ ſemp manẽt eędẽ in gñato & corrupto:ſed ſolũ vari ant ſcdm gradũ terminatiõis penes magis & min⁹ ſub diuerſis formis ſubſtãtialib⁹.Propter qd in hñtib⁹ ſymbolũ nõ ſolũ facilior ẽ trãſit⁹ i trãſmutatiõe ab vno i alterũ:vt pt3 i aere & igne:cũ.n.de aere fit ignis,itẽdit calor:q ꝑ itẽſionẽ fit iproportiõalis foꝛę ſ̃bali aerł,& ꝓportiõalis foꝛę ſ̃bali ignis: qd.n.facit materiã priori formę icompoſſibilẽ, facit ei neceſſitatẽ ſuſcipiẽdi formã poſteriorẽ: & ſic ſemp vni⁹ formę gñatio eſt alteri⁹ corruptio:ſed etiã poſt trãſitũ maior manet ſil̃tudo iter gñatũ & corruptũ quo ad quãtitatũ & q̃litatũ terminationẽ ſub vtroq;.& hoc maxie in illis q̃ ſunt naturę vicinę:vt etiã ſenſu qñq; iter duas terminationes differẽtia diſcerni nõ poſſit:vt patet quo ad dimẽ ſiones & figuras & q̃dã alia accidẽtia & in viuo,& in mortuo:in vino & aceto. SIC ergo patet ex B dictis:q; in mortuo aligd manet corporeitatis accidẽtalis q̃ pri⁹ fuit i viuo,ſ.ipſę dimẽſiones corpis iterminatę,q̃ neceſſario aliter terminatę ſunt in viuo q̃ erãt in mortuo. & quo ad hoc corp⁹ q̃quo mõ eſt idẽ numero in viuo & in mortuo,ſ.qa materia manet eadẽ,& dimẽſiones aliqualiter eædẽ in vtroq;.Nec quo ad hoc vlla eſt differẽtia oĩno in Chriſto & Petro,in aſino & boue:& vlr in quocũ q; gñato & corrupto.Ex quo aliq̃ ponẽtes formã vnicã in quocũq; vno,iſtã idẽtitatẽ corpeitatis ac cidẽtalis vlteri⁹ extẽdũt ad aliq̃lẽ idẽtitatẽ corpeitatis ſubſtãtialis: dicẽdo q; eadẽ eſt forma in eodẽ ꝑ quã ipſũ eſt ſubſtãtia,corpeũ,viuũ,& ſic de cęteris.Sed q; materia ipſa vt ẽ alid a forma quoquo mõ ſit corporea,hoc ab eodẽ habet viuũ & mortuũ:& vlr gñatũ & corruptũ.ſ.ab ipſa dimenſione. & ſcdm hoc ipa corpeitas aliquo mõ manet eadẽ in viuo & mortuo gñato & corrupto.ſ.id a quo ſumit corpeitatis rõ:ſed ſemp manet idẽ numero,ſ.materia ſub dimẽſione ad quã forma q̃ aĩa ẽ,ma nẽs i morte habet aptitudinẽ & ordinẽ:vt harmonia & organizatiõe repatł,illi iterato vniat. Eſt igi tur vt dicũt idẽ corpus viuũ & mortuũ:qa materia ſub dimẽſionib⁹ iterminatis manet eadẽ,habẽs ptes ſubſtãtiales ſuas ſub ptib⁹ dimẽſionũ:& forma q̃ eſt aĩa,ſub termiata hĩtudine illud reſpicit in hĩtu qd pri⁹ reſpexit & poſtea reſpiciet i actu.Dictũ iſtd quo ad corpus qd eſt gen⁹, vel aliqd ꝑ ſe i gñe,nullã oĩno põt habere efficaciã.Forma.n.ſubſtãtialis a q̃ aliqd eſt ſubſtãtia,ſcdm rõnẽ gñis gña liſſimi nõ deſcẽdit in ſpeciẽ ſiue ſubalternã ſiue ſpecialiſſimã niſi ꝑ differẽtiã ſubſtãtialẽ in eſſentia eiuſdẽ formę fundatã:ſcdm q; alias expoſuim⁹.Si ergo deſcẽdat in ſpeciẽ ſubalternã q̃ eſt corp⁹:vt cõſtituat ipſũ habẽdo rõnẽ corpeitatis:hoc ẽ ꝑ differẽtiã ſubſtãtialẽ in eo ſupueniẽtẽ rõni gñis: nõ aũt ꝑ aliqd accidẽtale:cuiuſmodi ſũt dimẽſiones ꝓdictę i materia.Nec ad hoc facit aliqd in hoie hĩ tudo aĩę ſepatę ad illud:qa hĩtudo talis nõ tollit qn corpeitas illa nõ ſit niſi pure accidẽtalis.Et ita ſi ſcdm illas dimẽſiones ſint quoquo mõ idẽ ſpecie corp⁹ viuũ & mortuũ:illd nõ eſt niſi accidẽtale

Scdm mem brum. aut nõ ſubſtãtiale ꝑ formã ſubſtãtialẽ.AD ꝓſens aũt de ſic ſubſtãtiali q̃rim⁹ Vtrũ eſt idẽ i mortuo C id qd fuerit i viuo:qd eſt ſcdm mẽbrũ ſupra poſitũ.Et eſt dicẽdũ q; de idẽtitate corpis in mortuo,

& viuo cõtigit loq tripl'r: qa aut itelligũt eẽ idẽ cõpleta corpeitate in vtrisq; , aut incõpleta i vtrisq; :aut cõpleta i vno, icõpleta i alio. Loquẽdo vero de idẽtitate corpis i viuo & mortuo, prio mõ, dico q; tã scdm illos q; ponũt plures formas in omnibus aut solum in homine: q; secundum illos qui po nunt in nulla re eẽ plures formas substantiales, nullo mõ est idẽ corpus viui & mortui: neq; substã tiale neq; accñtale. Qm aũt aliqd dr corp⁹ simpl'r, siue ab eadẽ fora, q; dr hõ vel asin⁹, siue ab alia: il lud habet rõnẽ corpis ipfectã & iterminatã: nec põt habere rõnẽ pfectã corpis huius speciei vel illi⁹ nisi sub rõne vltime differẽtie, si tãtũ sit vnica forma: vel sub rõne vltime formę, si sint plures i eo dẽ. Sicut. n. dictũ est supra de dimẽsionib⁹ & q̃litatib⁹ iterminatis & terminatis, q; inquãtũ p̃cedunt formã substãtialẽ hñt rõnẽ ipfecti & icõpleti & iterminati: rõnẽ aũt pfecti & cõpleti & terminati nõ nisi sub forma ſbali & ab ipsa: sic itelligẽdũ ẽ i formis plurib⁹ scdm gradus re differẽtib⁹, & in dif ferẽtiis pl'ib⁹ scdm ordinẽ i eadẽ fora scdm rẽ differẽtib⁹ virtute solũ, siue scdm cõpletũ & icõpletũ q; sicut ibi nõ est eadẽ dimẽsio & q̃litas oĩno & simpl'r in viuo & mortuo: & vl'r in gñato & corru pto: qa cõpletiões & terminatiões q̃ sunt sub diuersis formis aut diuersis differẽtiis: oĩno sũt diuer se: & sub alio & alio gradu pfectiõis: fm q; ipse iter se habẽt aliũ & aliũ gradũ pfectiõis: vt p̃dictũ est: sic & hic in formis substãtialib⁹ & differẽtiis. Corpeitas. n. simpl'r siue ſbalis, siue accñtalis q̃ est in hoie: licet sit hois vt simpl'r cõsiderat: nõ tñ est hũana: nisi vt est fora hois: vel sub differẽtia vltia a q̃ hõ est hõ: sub q̃ aliũ habet gradũ pfectiõis & terminatiõis q̃ habet sub aliq̃ alia forma, vel sub dra p̃cedẽte, vel si ponat p se sine terminatiõe p vltimã formã aut dfam. vñ in pposito loquẽdo de hoie mortuo: etsi eadẽ corpeitas manet q̃ erat pri⁹ in viuo siue ſbalis siue accñtalis q̃quo mõ: nullo mõ tñ posset eadẽ eẽ simpl'r scdm eãdẽ pfectionẽ & cõpletã terminationẽ, qa si i mortuo sit sub alia for ma ſbali: ibi necessario est sub alio gradu termiatiõis iquãtũ est sub illa q̃ erat sub viuo: & ideo nõ simpl'r est idẽ: sicut nullo mõ põt eẽ simpl'r idẽ calor, & eadẽ corpeitas siue ſbalis, siue accñtalis i ae re vt est terminat⁹ sub forma aeris q̃ pri⁹ fuit in igne, & termiat⁹ sub forma ignis de quo gñat⁹ ẽ aer Vt sicut nõ possum dicere q; corp⁹ aeris est corp⁹ ignis: aut q; sunt idẽ corp⁹: aut q; corp⁹ vermis gñatũ de boue sit corp⁹ bouis: aut q; idẽ sit corp⁹ vermis & etiã bouis: sic nõ possũ dicere simpl'r q; idẽ sit scdm eẽ terminatiõis cõpletę corp⁹ viui & mortui: aut q; corp⁹ mortui ẽ corp⁹ viui: neq; etiã i Christo viuo & mortuo: qa nõ scdm illã pfectionẽ corpeitatis quã ab aĩa recepit i viuo, a q̃ dr i vi uo corpeitas hũana: q̃ nõ manet in mortuo: vt iã ãpli⁹ patebit. Et q̃cũq; corpa scdm istũ modũ sũt ea dẽ spe: ipa necessario sũt eadẽ spe specialissima ppie dicta. Loq̃ndo vero de idẽtitate corpis scdo mõ dico q; in hoie scdm ponẽtes solã aĩam rõnalẽ eẽ formã in illo : nullo mõ ẽ idem corp⁹ viui & mor tui: qa sepata aĩa nihil manet formę substãtialis q̃ prius erat. In aliis aũt & etiã i hoie scdm ponẽtes pl'es foras i ipso, aliter rñdẽdũ ẽ fm opinionẽ ponẽtiũ q; corpeitas ſbalis itermiata manet eadẽ in ge nerato & corrupto sicut accñtalis: & nõ fit resolutio p corruptionẽ i formis ſbalib⁹ vsq; ad primã materiã: sed stat i fora corpeitatis simpl'r: & fm opinionẽ ponẽtiũ q; nihil forę ſbalis manet idẽ i ge nerato & corrupto: ſ fit resolutio vsq; ad primã materiã. Tenẽdo primã opinionẽ, sic dico q; fm cẽs ponẽtes pl'es foras i eodẽ: idẽ ẽ corpus simpl'r & fm nũerũ siue ſbale siue accñtale viui et mortui: et vl'r corrupti et gñati: qa corp⁹ itermiatũ qdcũq; idẽ ẽ i quocũq; fuerit fm q; p̃dictũ ẽ de dimẽsiõib⁹ iterminatis q̃ ip̃z sequũt. Et sic fm illos nõ pl⁹ ẽ idẽ corp⁹ Christi viuũ et mortuũ, q̃ corp⁹ Petri viuũ et mortuũ, nisi q; i Christo idẽ ẽ suppositũ i viuo et mortuo: et iõ i ipo idẽ ẽ corp⁹ i supposito viuũ et mortuũ: qđ in nullo alio cõtingit. In quolibet. n. alio p sepationẽ aię noua forma introducta est: se cũdũ q; i aliis Quolibet determiauim⁹. Et fm tenẽtes hãc opinionẽ eadẽ corpeitas q̃ ẽ i viuo nõ so lũ manet post ei⁹ corruptionẽ: sed etiã pfuit añ ei⁹ gñationẽ. fm q; penes istã positionẽ dr i Cõmẽ. sup de duab⁹ naturis. Sic sine cõponẽtis alicui⁹ cõfusione cõpositis cõponẽtia sũt qđ erãt: siue simul alia cũ aliis siue p se sola sine aliis, nec tm dũ manent in illius cõpositionis habitu: sed etiã anteq̃ ipsa iam existẽtia cõponant: et post q̃ a seinuicẽ fuerit dissoluta. Nã qcũq; nondũ generatus futurus est homo iã corpus est vt Antichrist⁹. Quicũq; vero iã dissolut⁹ aĩa & corpe nõ ẽ hõ, adhuc est corpus et spũs Qđ pbat p illa corpis atq; spũs ppria, q̃ vero de nõdũ cõceptis et iam de dissolutis dicũt: vt de Anti christo dicit q; est i lũbis paternis: et de phaetõte q; ẽ sit⁹ i sepulcro: q̃ neq; de illo neq; de isto dicerẽt: nisi et ille iã eẽt et iste adhuc eẽt gñe corp⁹. Et fm istũ modũ corpa nõ sunt eadẽ: neq; fm speciẽ spe cialissimã cõiter dictã. Tenẽdo vero secũdã opinionẽ, dico q; i nullo alio a Christo ẽ idẽ corp⁹ nũero i mortuo qđ fuit i viuo: neq; i corrupto qđ fuit i gñato: nisi fm illos q; ponũt plures formas i eodẽ: sed vnã gradati corrũpi post aliã: vel vnã fm diuersa eẽ corrũpi gradati vsq; ad primã materiã. Isti. n. non stati ponũt corpeitatẽ viui oĩno corrũpi i mortuo, et ideo ponũt eãdẽ formã ſbalẽ manere i mortuo q̃ fuit i viuo vsq; ad tps: ſ nõ sẽp: put ãpli⁹ iã declarabim⁹. Loquẽdo vero de idẽtitate corpis tertio mõ sic dico vt pri⁹, et eadẽ de causa: q; in hoie secũdũ ponẽtes solã aĩam rationalẽ esse formam, nullo mo do est idem corpus viui et mortui. In aliis autem et etiam in hoie secũdum ponentes plures formas in ipso semper est corpus idẽ incompleta corpeitate i viuo et mortuo: qa in viuo ipa est complcta sub

ſuo cõpleméto:ĩ mortuo aũt ipa eſt ĩcõpleta abſq; illo cõpleméto,& hoc ſcdm primã dictarũ duarũ opinionũ.Secũdũ aũt vtrãq; opinionẽ,in ſolo Chriſto eſt eadẽ forma corpeitatis viui ſub cõpleméto aĩç,& mortui abſq; oĩ alteri⁹ formę cõpleméto,qa in Chriſto viuo corpeitas eſt actu terminata in gradu dignitatis ſcdm rõnẽ aĩę:in Chriſto mortuo ẽ ſolũ terminata in hitu p eãdẽ formã aĩę:q̃ habet ordinẽ eẽntialẽ & ĩclinationẽ ad illud terminãdũ,& ĩ terminatiõe pficiẽdũ,ſcdm diſpoſitiões q̃s aĩa ſua ſepatione ab eo ſubtrahit.Et ſic trãſmutatio mortis Chriſti termĩata eſt nõ ad nouã formã: D
ſed tm̃ ad aliqd poſitiuũ.ſ.ad formã corpeitatis ſub gradu dignitatis inferiori nõ cõtrario:q̃lẽ héret ſi noua forma fuiſſet ĩtroducta:ſed priuatiuo:qa ſub gradu ĩcõpletiori q̃ pficiẽ vſq; ad gradũ ſupio rẽ & pfectiorẽ reuertẽte aĩa ĩ ſua reſurrectiõe. Vt nõ ſolũ verũ ſit de corpe nr̃o: ſed etiã de corpore Chriſti,illd̃ qd̃ dicit Damaſ. Reſurrectio eſt illi⁹ qd̃ cecidit repatio,l; quoad plura corpa nr̃a reda cta ĩ puluerẽ ſunt repãda q̃ erat corpus Chriſti. Nõ ergo dixit Damaſ.q; reſurrectio ẽ iterata vnio aĩę cũ corpe:qd̃ eſſet verũ ſi nihil corpi ſubtractũ eẽt repandũ:qd̃ mõ nõ ẽ verũ:qa oportet corpus mortuũ in reſurrectiõe in diſpoſitionib⁹ ĩnouari,& ſubſtãtialib⁹ ſcdm oẽm gradũ q̃ eſt ĩ gñe ſubſtãtię,& accidẽtalib⁹ eis rñdẽtib⁹, nõ ſolũ q̃s habuit ĩ viuo:de qb⁹ ſũt illę q̃ ptinẽt ad harmoniã elemẽtorũ:& q̃litatũ elemẽtariũ:& diſpoſitiões organorũ:ſ; q̃ ptinẽt in iuſtis ad corpis dotes:q̃ ſunt clari tas,ſubtilitas,& ĩmortalitas. Vbi eſt aduertẽdũ:q; ſi aſpiciam⁹ ad illas diſpoſitiões terminationũ q̃s E
habuit ab aĩa & ſub aĩa ĩ viuo:nõ eſt idẽ corpus Chriſti viui & mortui:qa illis diſpoſitionib⁹ priua tũ eſt corpus mortuũ q̃s habuit in viuo.Eſt tñ idẽ nũero p tpe quo ponũt aliq nullã nouã formã ĩ troduci ĩ mortuo:& hoc quo ad hoc q; corpus ĩ mortuo eſt ĩcõpletũ priuatũ cõpleméto,qd̃ eſt ĩ vi uo ſub ſuo cõplemento. Vñ in talib⁹ qñ nomẽ corpis de ſe nõ ĩcludit rõnẽ cõpleméti, bñ dr̃ & vni uoce & in viuo & in mortuo idẽ:vt ſunt oĩa noĩa partiũ corpis homogenearũ ſiue non organicarũ Bñ eñ dicit̃ q; caro erat vniuoce in Chriſto viuo & mortuo.Q̃ vero formaliter ĩ ſuo ſignato ĩclu dit rõnẽ cõpleméti:& ab illo ĩponit̃:nõ dr̃ vniuoce in viuo & mortuo idẽ:ſed ęquoce tm̃ vt ſunt oĩa noĩa ptiũ corpis hõgenearũ ſiue organicarũ.Oculus,n.qa eſt nomẽ ĩpoſitũ parti corpis vt eſt pfecta ví viſiua ab aĩa: ĩõ nõ bñ dr̃ q; ẽ idẽ oculus Chriſti viui & mortui vniuoce:ſed ęquoce tm̃.& ſic de ſiĺib⁹. Vñ in aliis oĩb⁹ a Chriſto in qb⁹ noĩa ſunt ęquoce in viuo & mortuo,ſcdm opinionẽ dicẽtiũ q; in corruptione ſtatĩ fit reſolutio vſq; ad primã materiã:magis manifeſta eſt ęquocatio ĩ ptib⁹ or ganicis q̃ in cõſiĺib⁹ ptib⁹ ex qb⁹cõſtãt:& hoc qa forma earũ ſcdm q; hmõi magis eſt manifeſta qñ adeſt & abeſt,q̃ illarũ.dicẽte pño.iiii.Metaph.Hõ mortu⁹ ęquoce:& mau⁹ defũcti ęquoce:& vniuer ſa organa.min⁹ vero de carne & oſſe talia manifeſta.Hoc,n.p q̃cũq; & cã formalis miníme ĩ iſtis ma niſeſtũ ẽ vbi plurimũ materię,vniuerſa aũt ſũt determinata ope.Q̃ę,n.poſſunt facere, ſuiipſi⁹ op⁹ eſt ſingulũ:quẽadmodũ oculus vídet:qd̃ vere nõ põt ęquoce: ita ſane & caro.ſed opus ipſi⁹ mín⁹eſt manifeſtũ.Silr̃ in plãtis:atq; inaĩata cęra,ęs,& argẽtũ.vniuerſa q̃ppe virtute q̃dã ſũt.q̃ de re qñ exi ſtit & qñ nõ:nõ facile pſpicere niſi valde ĩbecille ſit:& figurę ſolę ſũt relíq̃:quẽadmodũ veterũ cor-
Ad arg.pri. pora mortuorũ ſubito cinis fiunt ĩ ſepulcris. AD formã igit̃ argumẽti: q; corpus Chriſti mortuũ F
& corp⁹ Petri mortuũ nõ ſunt idẽ ſpecie:ergo nec Petri viuũ & Chriſti viuũ:Dicẽdũ q; ſunt idem ſpecie mortuũ mortuo ſicut viuũ viuo.præter hoc q; viuũ eſt idẽ viuo cõpleta corporeitate ſcdm ſpeciẽ ſpecialiſſimã ppriedictã.mortuũ aũt mortuo ſcdm ĩcõpletã: & ſcdm ſpeciẽ ſpecialiſſimã cõit dictã: ſic tñ q; Petro mortuo corp⁹ ĩterminatũ eſt ſub oppoſita terminatiõe q̃ fuit ĩ viuo,nullo mõ natũ eẽ ſub tmĩatiõe quã habuit in viuo. In Chriſto vero mortuo corp⁹ ĩtermĩatũ ſub nulla termi natiõe eſt:natũ tñ eẽ ſub eadẽ terminatiõe ſub q̃ fuit in viuo ſcdm numerũ:nõ ſcdm ſpeciẽ tm̃.Sed ĩ Chriſto mortuo hoc accidit.Eſſentialiter,n.& naturaliter quãtũ eſt de natura hũana noua forma ĩtroducta fuiſſet in Chriſti corpe ſi ſibi relicta fuiſſet:ſicut & fuit in materia corpis Petri:vt alibi ex poſuim⁹.& fuiſſent illę duę formę nouę eiuſdẽ ſpeciei cadaueris in Chriſto mortuo,& ĩ Petro mor tuo:ſicut & duę aĩę ſepatę p mortẽ ſũt eiuſdẽ ſpeciei in Chriſto viuo & ĩ Petro viuo.Nũc autem p miraculũ retẽta eſt corpeitas Chriſti ĩterminata abſq; ĩtroductiõe formę cadaueris: qd̃ maxie habẽt neceſſe negare illi q̃ dicũt q; in hoĩe nulla eſt forma ſubſtãtialis ſcdm rẽ niſi aĩa rõnalis. qa.n. con-
ſtat q; ipſa tota ſepat̃ in morte,nullo mõ poſſũt ponere q; corpus viui & mortui eiuſdẽ hoĩs ad ſepa tionẽ aĩę ſit idẽ numero:ſed tm̃ ſpecie,& ſub oppoſita termĩatiõe q̃ fuit in viuo. Sũt tñ tres modi:q G
bus ponẽtes q; nõ ſit forma in hoĩe niſi aĩa rationalis,idẽ ponũt fuiſſe corpus Chriſti viuũ & mor tuũ.Quorũ prim⁹ eſt dicẽtiũ q; corp⁹ps hoĩs nõ eſt aliud q̃ materia extẽſa dimẽſionib⁹.Sed tũc cor pus ſub ſubſtãtia nõ eẽt ſpecies ſubalterna:qa non ſpecies neq; ſpecialiſſima neq; ſubalterna niſi per differẽtiã formalẽ. Vel ſumet̃ corpus ęquoce hic & ibi.Sed nõ eſt ita.Corpus,n.ſubſtãtia vno mõ eſt materia oĩm ſubſtãtiarũ corporearũ in ſpecie ſpecialiſſima ſubſiſtentium:alio vero mõ genus:vt in alio Quolibet de corpore Chriſti declarauim⁹. SEcũdus modus eſt dicentiũ q; corpus mortuũ di

cit̃ Christi viui:secũdũ q̃ vinũ tale dicit̃ talis vitis:quia in ordine naturę nõ potuit immediate fie
ri nisi de viuo:sicut tale vinũ nõ nisi de tali vite.Sed ex hoc non dicit̃ corpus mortui & viui idem:
sicut nõ dicitur idem eẽ corpus vini & vitis. Sed dicũt q̃ imo in Christo:& hoc ſpeciali mõ qui in
solo Christo inuenit̃:qa.ſ.idẽ erat ſuppositũ Christi viui & mortui,in quo subsistebat tam corpus
Christi mortuum q̃ viuũ: qđ in nullo alio hoie inuenit̃:qa ſuppositũ hois viui habet̃ p̃ p̃sentiã aiæ
ad corpus: q̃ nõ est in ipso mortuo:nec etiã inuenit̃ in aliquo alio:quia qđlibet aliorum habet simi
liter rationẽ ſuppositi a ſua ꝓpria forma naturali:& in nullo alio est eadẽ forma viui & mortui,ge
nerati & corrupti.Sed ista vnitas non est ipſorum corporũ inter ſe,qualẽ q̃rimus:ſed in tertio.Præ
terea sic dicere corpus mortuum in ſepulcro fuiſſe corpus Christi viui,multum ęquiuoce dicitur
H a mõ idẽtitatis:quo q̃rimus corpus mortuũ in ſepulcro fuiſſe corpus Christi viui. TERtius mo-
dus est dicentiũ q̃ aĩa Christi manẽs ſeparata,habet habitudinẽ,inclinationẽ,& ordinẽ determinatũ
ad determinatã partẽ materię ſub quacunq; forma ſiue elemẽti ſiue mixti varieẽ:reſpiciendo illam
determinate:vt ipſa harmonice & organice reparata ei vniat̃.Sed cũ aĩa non dat ſecundum actũ ra
tionẽ corporeitatis humanę:niſi inquãtũ dat determinatã rationẽ corporeitatis: & eã conſequunt̃
complexiões harmonicę,& organizationes corporales proprię homini:q̃ nõ dat niſi qñ actu est vni
ta materię:ſeparata ergo a materia nõ dat niſi ſecũdũ habilitatẽ & aptitudinẽ.Quare ſil̃ nec mate
ria ſub dimenſionibus anima ſeparata poteſt dici corpus propter ordinem animæ ad illam, niſi ſe-
cundũ habilitatẽ & aptitudinẽ:qđ adhuc est non corpus ſecundũ actũ.Et ſunt iſti tres modi cõmu
I nes Christo & aliis hominib9. SVPpono aũt vniuerſaliter quatuor in ista reſponſione.Quoꝝ Pri-
mũ est:q̃ in hoie cũ aĩa rõnali est alia forma materialis.Secũdũ est:q̃ illa forma materialis reſeruata
fuit in Christo.Tertiũ:q̃ nõ fuit reſeruata in Petro aut in alio hoie. Quartũ:q̃ nihil formę ſubstã
tialis manet naturaliter in mortuo alio a Christo,q̃ fuit in viuo.Primũ iſtorum ſuppoſitorũ.ſ. q̃ in
hoie ſint plures formę ſubstãtiales,alibi docuim9,& rõnib9 in vno Quolibet, & auctoritatib9 i alio
Qđ duabus auctoritatib9 quas alibi nõ poſui,ſufficit ad p̃ſens declarare:quarũ prima est Hug.de
ſancto Victore in tractatu de ſciẽtia aĩæ Christi,rñdẽdo ad iterrogationẽ a Vualtero de Maritania
ſibi factã ſup hoc:q̃ icipit ſic.Hugoni ſancti Victoris priori Vualter9 ſalutẽ.Nup de Pariſi9 veniẽs
&c.in qua ſic dicit.Queris de aĩa Christi,i.de illo rõnali ſpũ,q humanã in Christo carnẽ vegetauit
quẽ verbũ cum carne ipſa ſibi in vnitate p̃ſonę vniuit,vnus Christus in vna p̃ſona,duabus naturis
tribus eſſentiis.Vna videlicet p̃ſona:qa idẽ hõ & de9,ꝓpter qđ fuit in duabus naturis, diuina.ſ. &
humana.Tribus eſſentiis,diuinitate,carne,& aĩa,ſine ſeparatione diſcretis, ſine confuſione ſociatis.
Ecce q̃ plane diuinitatẽ carnẽ & aĩam ponit fore tres eſſentias in Christo diſtictas,& manẽtes i vni
one diſtinctas.Qđ adhuc ãplius explanat ſubdẽs inferius.Tres eſſentię ſunt in Christo:caro,aĩa, di
uinitas:q̃ ſi tres eſſentię:ergo tres naturę:ergo tres formę:quarũ vna.ſ.caro,ſub ſe materiã icludit.
Qđ nullo mõ verũ eẽt ſi ſola aĩa rõnalis eẽt forma in hoie,dãs eẽ corporeũ viuũ,ſenſibile & rõnale.
Ab hac qdẽ carne i morte Christi ipſa manẽte eadẽ ſcdm rẽ & naturã ſepata ẽ aĩa Christi,& de car
ne viua facta ẽ caro mortua exuta ſiue ſpoliata aĩa & priuata vita.Vñ vbi nſa lſa Coloſ.ii.habet.Ex
poliãs pricipat9,alia lſa h3 ſecũdũ Hilar.Exut9 carne.Quã exponit.ix.de Tri.ca.vi.dicẽs.Quero a te
q̃ ſit caro illa ſpoliata,& infra.Si.n.nõ idẽ est Christ9 mortu9 q̃ ẽ caro ſpoliata:carnis ſpoliatę nomen
oñde,& ifra,Spoliata.n.caro est Christ9 mortu9.Ecce plane q̃ Christ9 moriẽs ſcdm carnẽ,vere erat
ſpoliat9 ſiue exut9:vt illd ſpoliũ quo erat ſpoliat9,ſiue veſtimẽtũ illud quo erat exut9, aĩa ei9 intel-
ligat̃:qua ſpoliat9 ſiue exut9 erat in morte ponẽdo eã.Vt tria itelligam9 circa tres eſſentias ſiue na
turas in Christo.Christ9.n.vn9 & idẽ in p̃ſona,cõtinẽs in ſe illas tres naturas ſiue eſſentias,ſecundũ
diuinitatẽ ſuã erat ſpoliãs:ſcdm carnem vero ſuã erat ſpoliat9:ſpoliũ vero erat aĩa depoſita. Nunc
aũt ita est q̃ caro q̃ fuit viuẽs aĩa veſtita,niſi eadẽ maneret eadem depoſita Christo moriẽte,Christ9
mortuus nullo mõ eẽt caro ſpoliata,imo ſi a ſola forma q̃ est aĩa,eſſet caro,ipa caro & qcqd formę ẽ
in natura humana,in ipſa aĩa depoſitum eſſet & ſpoliũ, & eſſet ipſa materia ſpoliata: & eſſet Chri-
K ſtus mortu9 nõ caro ſpoliata:ſed poti9 materia ſpoliata. Præterea cũ ſcdm p̃hm.iiii.Meta,inter pri
uationẽ & negationem est differentia:qa negatio est abſolutio:priuatio aũt habet materiã ſubiectã
de qua dicit̃,vbi dicit Cõmẽ.Negatio.n.est abſolutio alicui9 negati ſimp̃r.Priuatio vero est abſolu-
tio ei9 a natura determiata,& cũ illa natura fuerit depoſita p priuationẽ:erit illd i forma affirmatio
nis.Et hoc itẽdebat cũ dixit de q̃ erat priuatio.Et.n.vt p̃hs dicit.ii.Phy.priuatio quodãmõ est.Qua
re cũ ſpoliatio priuatio q̃dã sit:& Christo mortuo ẽ caro ſpoliata:caro ẽ natura ſubiecta ſpoliatiõi,
& ſpoliatio talis ẽ affirmatio & ſpecies quodãmõ ſiue forma circa carnẽ.Et ſic vt ęſtimo certa fide
tenẽdũ est q̃ caro q̃ erat viua & aĩa veſtita tanq̃ forma ſua & habitu:ipſa eadẽ manens in morte est

ipſa anima ſpoliata,& ſubiectum priuationis ſiue carentiæ animæ.aliter enim circa illud qđ manet in morte de eo qđ fuit anima informatum,non erat caro ſpoliata ſiue priuata:ſed potius erat caro vegetata. Talis autem caro licet aſſumpta fuit mediante anima:manſit tamẽ verbo vnita anima ſe parata:nec de nouo aſſumpta eſt aĩa reuerſa. Nec etiam terminationes pfectionis:quas caro Chriſti amiſit animę ſeparatione,& quæ reparatę ſunt animę reuerſione,dicitur verbum tunc dimiſiſſe:& poſt de nouo aſſumpſiſſe:quia ſemper manſit idem.ſ.eſſentia humanæ naturæ,in qua erant aſſumptę & ante earum corruptionem:& poſt earum reparationem.in ſeipſis enim aſſumptæ non erant. Sed ſi anima vegetatiua & ſenſitiua eſſent alię ſubſtantiæ a forma carnis & anima rationali: & per ſeparationem animæ corruptę & redactę in potentiam materiæ, illas dimiſiſſet verbum:& iterum aſſumpſiſſet ipſis reparatis per animę reuerſionem. Hãc apoſtolicam fidem ſęculi homo non capit: vt dicit Hilari⁹ in principio dicti cap.& vt dicit in principio.v.ca.p̃cedentis,hui⁹ ſacramẽti apl's cõ ſcius:& p dñm ipſum fidei ſcientiam adeptus:cum non ignoraret incapacem eius eſſe & mũdũ, & homines,& phĩam,ait ad Col.cap.prędicto. Videte ne quis vos decipiat per philoſophiã & inanem deceptionem ſecundum traditiones hominũ:ſecũdũ elemẽta mũdi:& nõ ſcđm Chriſtũ. Reuera iſto tempore hoc maxime cauendum eſt in ꝓpoſita quęſtione circa carnem Chriſti:ſi forte inueniãtur mõ homines qui ſic innituntur philoſophię:vt in hac materia & in pluribus aliis ſolas rationes phi loſophicas pro ſe adducant nihil curantes de auctoritatibus & dictis ſanctorum aut maiorũ:ſecun dum q̃ dicit gdam articulus nuper in Anglia inter hęreſes computatus:loquens de talia dicentib⁹ & dicens ſic. Qui vult iſta dicere,non tenet in talibus fidem adhibere auctoritati Papę,vel Greg.vel Aug.& cõſimiliũ,aut cuiuſcunq̃ magiſtri:ſed tm̃ auctoritati Biblię & neceſſarię rationi. In quo etſi reuerẽtiã exhibẽt auctoritati Biblię verbo:facto tamẽ non plus ei fidẽ adhibẽt q̃ auctoritati alicuius ſanctorum.qm̃ indifferenter nituntur exponere auctoritates Biblię quæ videnẽ eis obuiare:ſicut & auctoritates ſanctorum. Vnde multo aliter exponerent dictam auctoritatem apoſtoli q̃ eam expo nit Hilar.Etiã dicto Hilarii quãtũcũq̃ clarũ ſit,aliã niterenẽ dare expoſitionẽ q̃ litera eius prætendit. Vnde omnino adhęrẽt rationi ſibi apparenti quã reputant neceſſariam. Qđ certe cõtigit illis: qa vt dicit Magiſter in ꝓlog.Sen.non doctrinæ ſtudium impendunt:ſed his quæ ſomniarunt ſapientię verba coaptare nituntˉ:non veri ſed placiti rationẽ ſectãtes. Quã reuera ex phĩa capiunt: q̃ vt dicit gloſ.ſup illud Col.Per phĩam, non eſt ſecundum Chriſtum in aliqua parte,p quã ſolent ſeduci q cupiunt prudentes videri in mundo. Quis enim non videat q̃ inanis ſit ratio illa contra præmiſſa inducta de carne in Chriſto manente q̃ dicit:Res nõ poteſt eſſe & non eſſe:niſi qa in materia aliqd poteſt induci qđ eſt impoſſibile formæ qua habet eſſe: qđ non poteſt eſſe ſola priuatio: qa oĩs mutatio eſt inter terminos oppoſitos: quorũ vnus ꝓducit ab agente & expellit alterum:q nõ poteſt eſſe priuatio:qa priuatio nõ eſt aliqd emanãs ab agente qđ amouet priorẽ formã neq̃ intentã ab eo.cũ agẽs non intendit p ſe corrũpere ſed gnare, vt alibi expoſuimus. Quare cũ corruptio hoĩs ſit vera mutatio:oportet q̃ in ea ſit forma noua inducta per agens qua alia expellitur. Dicendũ q̃ L verũ eſt ſi natura Chriſti in morte omnino curſui naturę fuerit pmiſſa:quia tunc ſola actione naturali in morte Chriſti alia forma fuiſſet in materia inducta,& corporeitas Chriſti ſubſtantialis oĩno corrupta. Diſpoſitiones.n.inductę in corpore p violentiam vulnerum faciebant neceſſitatẽ quãtũ erat ex ſe ad formã nouam inducendam:& impoſſibilitatem ad pmanentiam non ſolum animę rationalis:ſed etiam formę corporalis in Chriſto:ad cuius corruptionem neceſſario ſubſecuta fuiſſet putrefactio. Dicente enim Aug.in ſermone quodã de Aſſumptione:abſq̃ vlla ambiguitate ſoluendum in morte,poſt mortẽ eſt futurũ putredo. Sed hoc niſi ſpecialiter diuinum miraculum interceſſiſſet.dicente etiã Aug.in ſermone eodem. Dictum eſt primo parenti. Puluis es & in puluerem ibis. Qđ ſi de morte dictum eſt:& talis eſt ſententia de reſolutione in puluerẽ:hãc cõditionẽ caro Chriſti euaſit de carne Marię ſumpta:quæ corruptionem non ſuſtinuit. Reuera qa non ſuſtinuit corruptionem in ſeipſo primo:nõ ſuſtinuit poſtmodũ puluerizationem in materia. De hoc eñ ſcriptum eſt. Nõ dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ. Sed hoc fuit ex priuilegio vt iã infra exponet. ITEM M quis eſt qui non videat q̃ vana ſit ratio q̃ inducitur contra pluralitatẽ formarũ talis? Impoſſibile eſt ponere aliqd ratione eiuſdẽ ſimul eſſe in actu & in potentia: licet ratione diuerſorum ſit poſſibile. Cũ ergo per quãcũq̃ formam exiſtentẽ in materia cõpoſitum habeat exiſtẽs in actu per illam formã ergo ſecundum illam non eſt in potentia ad vlteriorẽ.q̃ ſi fuerit:illa erit accidens. Dicẽdũ eſt q̃ N verum eſt quando illa forma prima dat actum pfectum ſecundum gradũ aliquẽ in ſuo genere quãtũcũq̃ imperfectũ reſpectu pfectionis quã dãt aliquę alię formę:qualem dat forma mixti ſimpliciter in lapide:vegetabilis ſimpliciter in planta:ſenſibilis ſimpliciter in bruto:licet forma lapidis dat gra

dum impfectum reſpectu plantę:& forma plantę impfectum reſpectu bruti.Sed quãdo ſecũdũ nullum gradũ dat actũ pfectum alicuius ſpeciei:ſed ſecũdũ omnẽ gradũ nõ dat niſi actũ impfectũ:tũc bene aliquid ſcđm idẽ eſt in actu ſcđm rationẽ impfecti:& in potẽtia ſcđm rationẽ pfectionis quã expectat a forma vlteriori:qđ cõtigit in ꝓpoſito:& ĩ illo ſolo.In ſolo em̃ hoĩe qa eſt cõfiniũ mediũ ĩter pure corpalia & pure ſpũalia: & hoc rõne aię intellectiuę q̃ eſt finis naturaliũ & principiũ ſupnaturaliũ(dicẽte pho in vlt.politic.Generatio aũt principiũ eſt & finis.Ab aliquo ẽ principiũ alteri⁹ finis.Rõ aũt ĩ nobis & ĩtellect⁹ eſt nature finis)materia eſt pfectibilis forma vlteriore q̃ natura poſſit ꝓducere:q̃ fo͂a vlterior dat formę naturali & materię pfectionẽ ſcđm rationẽ oĩs gradus.ſ.ſubſtãtię,corporeitatis:& cũ hoc ſcđm rationẽ ꝓpriã qua dat eſſe ſpecificũ in ſpecialiſſimo:quarũ nullam põt dare forma p materiã educta de potẽtia materię.Oẽm em̃ pfectionẽ ſcđm oẽs gradus quã põt inducere naturale agens de potẽtia materię ĩ eodẽ,inducit ĩ vna & eadẽ fo͂a.Propter qđ ſola actione naturali nũq̃ ſunt plures formę ſubſtãtiales re differẽtes in eodẽ ꝓductę.Sed q̃ ſint plures formę in eodẽ: hoc eſt quia in eo cõcurrũt agẽs naturale deficiẽs:& agẽs ſupnaturale pficiẽs.Propter qđ phs nõ ſentiẽs animã rationalẽ eſſe actũ & formã in hoĩe:vt in p̃cedẽte Quolibet declarauimus ponit q̃ oĩs forma naturalis dat actũ pfectũ in ſpecie:ita q̃ nõ ſit in potẽtia ad actũ vlteriorẽ ſubſtãtialẽ. Vnde qđ arguũt ad idẽ:materia nõ eſt potẽtia niſi cõtradictorioꝝ: & p eaſdẽ diſpoſitiones p quas fit ĩpoſſibilitas ad eſſe alicuius formę p̃cedẽtis:ſit neceſſitas ad eius nõ eſſe:& ad eſſe alicuius alterius formę ſequẽtis:& ecõtra p eaſdẽ diſpoſitiones p quas fit neceſſitas ad eſſe alicuius formę ſequẽtis:ſit poſſibilitas ad eſſe formę p̃cedẽtis.Quãdo ergo fit neceſſitas ad formã animę in hoĩe: neceſſario fit impoſſibilitas ad formã corporeitatis ĩductę p naturã. Nõ eſt ergo in potẽtia ad plures formas ſimł ſcđm gradũ & ordinẽ ſe habẽtes.Dicẽdum q̃ verũ eſt in formis quæ dãt aliquod eſſe perfectũ ſcđm rationẽ alicuius generis vel ſpeciei:quãtũcũq; ſit actus impfectus reſpectu actus alterius formę.Sed qñ nõ dat actũ ſcđm rationẽ cuiuſcũq; generis aut ſpeciei niſi impfectũ & ordinatũ ad vlteriorẽ pfectionẽ in eodẽ gradu:quãtũcũq; ſit pfectus reſpectu alterius formę nõ ordinatę ad vlteriorẽ pfectionẽ:materia ſcđm potẽtiã qua eſt ad vnã formã impfectã,bene poteſt eſſe ad aliã formã pfectiorẽ:quę ſi poſſet eſſe naturalis & p agens naturale ꝓduci ſup formã p̃cedentẽ:ita q̃ agẽs naturale poſſet ꝓducere vnã formã dantẽ eſſe impfectũ:& aliã quę impfectionẽ illam poſſet pficere ab vnico agẽte naturali plures formę ſubſtãtiales poſſent eſſe in eodẽ. Vnde cũ hoc non poſſit eſſe ab vnico agẽte naturali vt iam dictũ eſt:igit̃ vt alibi ſępe dixi in ſolo hoĩe in quo concurrit duplex agẽs,naturale & ſupnaturale:materia q̃ recipit impfectũ actũ ab vna forma naturali educta de potẽtia materię ab agẽte naturali:bene eſt adhuc in potẽtia ad vlteriorẽ ſupnaturalẽ formã ꝓductã p agẽs ſupnaturale:nõ de potẽtia materię:perficiẽtẽ tñ materiã ſcđm eãdẽ potẽtiã cũ forma p̃cedẽte ipſa manẽte:quia iſta nõ eſt nata dare ſuã pfectionẽ,q̃ eſt cõplemẽtũ ĩcõpleti & impfecti p̃cedentis niſi ſtãte actu impfecto a forma priori.Forma em̃ incõpleta & cõpleta diuerſę ſcđm eſſentiã & ſecũdũ genus:quarũ vna dat eſſe incõpletũ:alia vero dat illius incõpleti cõplemẽtũ(Nõ dico eſſe cõpletũ qđ ĩ ſe virtute includit ĩcõpletũ:quale cõplemẽtũ dat aĩa rationalis in hoĩe ſup eſſe incõpletũ qđ dat in eodẽ forma naturalis & ſecũdũ gradũ ſubſtãtię & ſcđm gradũ corporeitatis:& ſic de cęteris)bene ſtãt ſimul:licet nõ illę quarũ vna dat eſſe impfectũ:alia vero eſſe pfectũ:includẽs ĩ ſe virtute illud impfectũ:maxime q̃ ſunt eiuſdẽ eſſentię & ſpeciei:vt calor pfectus & impfectus. Sed negãtes plures formas in hoĩe,dicũt q̃ qñ nobilitat̃ corpus p vlteriorẽ harmoniam & organizationẽ: corporeitas illa q̃ dabat eſſe incõpletũ deſinit eſſe , materia ſibi iã facta ĩproportionali p aduẽtum aię cõicãtis materię & cõpoſito ex fo͂a & materia ſuũ eẽ: in quo manet virtute eſſe qđ dabat prior corporeitas. Sed tũc nihil maneret ĩ hoĩe ꝓductũ actione nature,& nõ eſſet vllo mõ opus nature diſpoſitio ad animã rationalẽ niſi mediãte ſua corruptione:ſicut forma alimẽti diſponit ad formã carnis nutriẽdę p ſuã corruptionẽ.Et ſic nõ vere & ꝓprie poſſet dici q̃ homo generat hoĩem:ſicut nec q̃ generãs id qđ nutrit carnẽ,nutrit ipſam. & ſic nõ poſſet corpus illud a forma naturali dici corp⁹ hoĩs:niſi qa ñ niſi ex illo habet gñari hõ p aductũ aię,& hoc p trãſmutationẽ naturalẽ ĩducẽtẽ diſpõnes circa illđ corp⁹ q̃ matia fit ĩproportiõalis ad formã corpis:& ꝓportiõalis ad formã q̃ ẽ aĩa.Quẽadmodũ ecõtrario corp⁹ hoĩs mortui p formã cadaueris nõ dicit̃ hoĩs corpus niſi quia nõ niſi ex hoĩe habet generari p tranſmutationẽ naturalẽ circa hominẽ:qua materia fit ĩproportionalis ad formam hoĩs, & ꝓportionalis ad formã cadaueris: vt ſcđm hoc illa forma corporis ponatur p tẽp⁹ p̃cedere infuſionẽ aię. Qđ nullo mõ poteſt poni ſic fuiſſe in Chriſto:quia in inſtãti conceptionis ſcđm fidẽ pfectus homo formatus eſt.In Chriſti ergo formatione aut nullo mõ fuit illa forma:aut ſi fuit & corrupta eſt iã in aduentu aię rationalis,in illo inſtãti eodem eſt ſimul generata &

Reſpõſio ad primũ.

corrupta:qđ eſt impoſſ.bile.Dictum etiã illud in aliis hominibus nõ videtur cõueniẽs:neq; etiam p
ſimpliciter ſcđm ſe:quia qñ duo ſe habẽt ſicut incõpletũ & cõpletum : diſpoſitiones q̃ ſunt cõue-
niẽtes inductioni cõplemẽti,nullo mõ poſſunt eſſe cõtrarię & repugnãtes incõpleto,aliter em̃ in-
cõpleto repugnaret ſuũ cõplemẽtũ:& eſſet incõpoſſibile ip̃m deuenire ad illud:qđ eſt incõueniẽs.
ITEM alia ratione nõ videt dictũ illud in ſe cõueniẽs:quia natura non agit diſpoſitiue ad formæ Q
vnius corruptionẽ niſi diſponẽdo materiã ad alterius formę quã nata eſt ꝓducere inductionẽ,vt di
ximus in alio Quolibet.Et ſic nec eſt dicẽdũ q̃ natura prius generet talẽ formam corporeitatis:&
poſtea eã corrũpat nullã aliã ꝓducendo:ſicut neq; etiã q̃ corrũpat formã embryonis,p hoc diſpo-
nẽdo materiã ad talis corporeitatis humanę ꝓductionẽ quã nõ ꝓducat: ſed vice ei⁹ creator animã
rationalẽ infundit:q̃ materię dat eſſe corporeitatis humanę pfectum: quod illa forma etſi ꝓducta
fuiſſet:dare nõ potuiſſet.Sed eſt dicendũ:q̃ natura prius naturaliter & ſimul duratione ꝓducit il
lã formã qua materia vt aliqd incõpletũ diſponit ad aĩam vt ad cõplemẽtũ: q̃ deus creãdo illã in
fundit.Vnde de eccleſiaſticis dogmatibus.Dicimus corpus coagulari in vulua & cõpingi atq; for
mari:ac formato iam corpore animã creari & infundi,vt viuat homo in vtero ex aĩa conſtans &
corpore.Sic tñ vt forma illa corporeitatis dat eẽ incõpletũ corporeitatis iterminatę:q̃ cõpoſitũ eſt
corpus ſimpliciter:cui aĩa ſupaddit cõplementũ p hoc dando eſſe cõpletũ corporeitatis terminatę
qua cõpoſitũ eſt corpus humanũ omniũ corporũ dignißimũ:quale cõplementũ pfectionis natura
nec in vnica forma nec ĩ plurib⁹ ꝓducere potuit: ſed ſolũmõ p formã quã ꝓduxit ad illã diſponere
potuit: ſicut incõpletũ ad cõplemẽtũ:vt infra declarabit.Vt ſic in ſolo hoĩe ſit poſſibile eſſe plures
formas ſubſtãtiales pficiẽtes vnã potẽtiã materię:quarũ vna naturalis eſt: alia vero ſupnaturalis:
quia forma naturalis illã ſufficiẽter pficere nõ potuit.In oĩbus aũt aliis foꝛa vnica quã natura ꝓdu
xit,potentiã q̃ad ipam eſt,ſe ſola pficere ſufficit. Per iã dicta etiã patet ſcđm ſuppoſitũ:q̃ dicta for R
ma naturalis in Chriſto abſq; corruptione in ſua ſubſtãtia, & p cõſequẽs abſq; puluerizatione in
materia ſub forma putredinis,a deo cõſeruata fuit.Patet etiã ex eodẽ tertiũ ſuppoſitũ,dicta em̃ for
ma naturalis in nullo alio cõſeruata fuit:poſtq̃ ſcđm dictũ prophetę illud fuit priuilegiũ Chriſti
Et q̃ illud fuerit priuilegiũ Chriſti quo ad nõ ſuſtinere corruptionẽ,Auguſtinus videt innuere ĩ
ſermone cũ dicit.Scimus dictũ primo parẽti:puluis es:& in puluerẽ ibis.Qđ ſi de morte dicit, ge
neralis eſt ſententia: ſi de reſolutione in puluerẽ:hanc cõditionẽ Chriſti caro euaſit q̃ corruptionẽ
nõ ſuſtinuit.Innuit ergo vt videt q̃ nõ ſuſtinere corruptionẽ in forma corporeitatis ꝑdicto modo
fuit cã q̃re poſt modũ nõ ſuſtinuiſſet puluerizationẽ:etiã ſi reſurrectio ſua accelerata nõ fuiſſet.Et
ſic vt videtur innuit q̃ eũ nõ ſuſtinere corruptionẽ in carne priuilegiũ eius fuit:licet mori p ſepa
rationẽ animę ab illa carne,ipſi cum aliis cõmune fuit.Sed nec ſic quin etiã non mori ex debito pri
uilegiũ eius fuit,dicẽte Auguſtino ſup illud pſal'.cxlii.Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſę
culi. Hoc ĩ capite agnoſcitis,Ille em̃ p nobis mortuus factus eſt:ſed nõ mortuus ſęculi. Qui ſunt
mortui ſęculi:merito mortui,mercedẽ recipiẽtes iniquitatis & mortẽ ducẽtes ex ꝓpagine ꝓccati
At illeq; in alio pſal'.dixit.Quę nõ rapui tunc exoluebã. dixit in euangelio.Venit princeps mundi
& nihil in me inueniet:nullã culpã quare mori debeã.Non aũt morte dignus ſum:nihil feci vnde
moriar:ſed facio vt moriar ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber,quia nõ ſolueret a vin-
culis niſi liber a vinculis.Ille liber mortẽ occidit:vinculũ vicit.Ecce q̃ mori nõ debuit:ſed a morte
liber fuit.Et ideo aſpiciẽdo ad mortẽ debitã quã alii ſuſtinuerũt,excipit de illa gñali ſententia q̃ de
morte dicit,caro Chriſti mũda p virginẽ aſſumpta, & ſic nõ mori priuilegiũ eius fuit.Nõ ergo eſt
mortuus cõtra priuilegiũ ſuũ niſi q̃ voluit,vt ſcđm hoc qđ dicit Auguſt.illi p innocẽtis mortem
liberarent q̃ habebãt quare morerẽtur. Q2 ſi hęc cauſa nõ fuiſſet:cõtra priuilegiũ ſuũ nunq̃ mor
tuus fuiſſet:nec carnẽ mortalẽ aſſumpſiſſet.Si aũt priuilegiũ ſuũ fuit nõ mori niſi voluntate & ex
cã.ſ.ꝓpter moriẽtiũ pfectũ:per cõſequẽs eius priuilegiũ fuit nõ corrũpi ſcđm formã carnis: neq;
vlterius puluerizari niſi ex cõſimili cauſa.Quare cũ illa nõ ſubfuit:quia ex illa corruptione & pul
uerizatione nullus pfect⁹ moriẽtib⁹ ꝓueniſſet: qui pfecte ex ſola morte ꝓuenit:igit vt videt quo
ad non corrumpi ſecundum carnem & nõ puluerizari priuilegiũ illud ſibi ſeruauit. Sed an fue-
rit eius priuilegiũ quo ad nõ ſuſtinere puluerizationẽ,vt nullus hoc cũ Chriſto de eius voluntate
cõmune haberet: de hoc dubitat in Maria matre Chriſti in ſermone ꝑdicto:vt licet Chriſti priui-
legiũ fuit incorruptũ manere in forma corporis:& p cõſequẽs immunẽ a puluerizatione:Marię tñ
cõmune cũ ipo eſſe potuit, manere imunẽ a puluerizatione: etſi nõ incorruptã in forma materiæ.
Vnde poſtq̃ ait:Corruptionẽ nõ vidit q tertia die reſurrexit: adiecit. Sed hic ille q qñ voluit re-
ſurgere potuit,Excipit ergo de illa generali ſententia de virgine ſumpta natura, q̃ ſi nõ Mariæ cõ-

gruit:congruit tñ filio quẽ genuit.Ecce q̃ dicẽdo:Corruptionẽ non vidit:nõ tamẽ hoc intelligit de corruptione p puluerizationẽ vt aliqui exponũt: dicẽdo q̃ nulla forma quę fuit ĩ Christo viuo manſit in ipſo mortuo: ſed accelerata reſurrectione p̃uẽta fuit in ipſo puluerizatio.Sic em̃ hoc nõ inſinuaret Auguſtinus eſſe priuilegiũ Chriſti : cũ ſentiat q̃ cõmune habuit cũ Chriſto Maria q̃ puluerizationem non recepit.Vnde ſequitur in eodẽ ſermone,Putredo & vermis:humanę eſt opprobrium cõditionis:a quo opprobrio cum Ieſus ſit alienus:natura Mariæ excipitur:quã Ieſus de ea accepiſſe probatur.& infra.Illud ergo ſacratiſſimũ corpus de quo Chriſtus carnem aſſumpſit: eſcam vermibus traditum cõmuni ſorte putredinis & futuri de vermibus puluꝛis: quia ſentire
S non valeo:dicere pertimeſco. Quartũ vero ſuppoſitũ.ſ.q̃ nihil formę ſubſtãtialis naturaliter manet in mortuo alio a Chriſto quę prius fuit in viuo:ex hoc declarat qđ iam ſupra tactũ eſt:& tactũ in Quolibet p̃cedẽte:q̃ ſicut eiſdẽ diſpoſitionibus quibus materia fit improportionalis formę embryonis,& impoſſibilis ſtare ſub illa,& pportionalis atq̃ neceſſitas fit ad ſuſcipiendũ in ſe nõ tã formam corporeitatis hominis q̃ animę rationalis ſimul:ad quã illa diſponit: cõſimiliter eiſdẽ diſpoſitionib9 cõtrariis q̃bus materia exiſtẽs ſub forma hoĩs,& q̃ eſt aĩa rõnalis,& q̃ eſt educta de potẽtia materię fit ĩproportionalis & ĩpoſſibilis ad ſubſiſtẽdũ ſub illis formis:& neceſſitas ad ſuſcipiẽdũ ĩ ſe aliã formã.& hoc indifferẽter:ſiue ponat vnica forma ĩ vno,ſiue plures numero ĩ quocũq̃.Ad oẽs em̃ ſimul fit materia neceſſitas aut ĩpoſſibilis:ſiue ſimul duratione:ſiue tẽpore ꝓducat in eodẽ:puta in hoĩe ſubſtãtialitas hoĩs vt eſt hoĩs: & ſiliter corporeitas: q̃ ſunt a duplici forma.ſ.naturali & ſupnaturali in hoĩe:& forma animati & ſenſibilis & rõnalis:ſiue ſint diuerſę formę ſcđm rem:ſiue vna & eadẽ:q̃ ſunt in hoĩe a ſola aĩa: & ſimiliter ſimul a materia abiiciuntur.Generata em̃ in aſino ſcđm vltimã differentiã ſpecificã hac aſininitate,ſimul generat ſcđm differẽtiã ſubalternã hęc aĩalitas,& hæc animatio,& hæc corporeitas,& hęc ſubſtãtialitas: & ecõtrario in corruptione: vt neceſſe ſit oẽm generationẽ inchoari a prima materia,& oẽm corruptionẽ reſoluí in primã materiã, aliter em̃ ſubiectũ gñationis & corruptionis nõ eſſet ens in potẽtia mediũ iter ens & nõ ens. Et ſic q̃ñ generatio & corruptio currũt curſu naturę nõ ĩpedite,cũ materia ſit neceſſitas aut ĩpoſſibilitas ad formã vltimã:ſimul fit neceſſitas aut impoſſibilitas ad oẽs formas p̃cedentes vſq̃ ad primã materiã,quotcũq̃ formę ponãtur ĩ eodẽ.Et ſi tm̃ vnica forma ponat ĩ eodẽ,ſimul fit neceſſitas aut impoſſibilitas ad ipſam ſub ratione & gradu vltimę differẽtię quę dat rationẽ eſſe cõpleti:& ſub ratione & gradu generis primi & cuiuſcũq̃ differẽtię intermedię.Licet em̃ nõ ponamus in ſubſtãtialibus aliquã corporeitatẽ interminatã manere eãdẽ in generato & corrupto, ſicut manet eadẽ corporeitas accidẽtalis interminata vel eadẽ ĩterminata qualitas ſcđm p̃determinata.Et hoc ideo:q̃ generatio nõ terminat niſi ad eſſe ſubſtãtię attingẽdo ipſam ſubſtãtiã:& corruptio ad eius nõ eẽ. Propter qđ eadẽ forma ſubſtãtialis ſcđm rẽ nõ p̃t eſſe incorruptibilis & ingenerabilis ſcđm eſſe ĩterminatũ:& gñabilis & corruptibilis ſcđm eſſe terminatũ.Augmẽtũ aũt & diminutio ſcđm quãtitatẽ, ĩtẽſum & remiſſum ſcđm qualitatẽ, nõ terminant ad quãtitatẽ & qualitatẽ attingẽdo eoꝝ eſſentiã:ſed ſolũ gradũ in eſſe circa ipa.Propter qđ bene p̃t eadẽ quãtitas interminata eſſe incorruptibilis & ingenerabilis,& corruptibilis & gñabilis ſcđm gradus terminationũ:& ſiliter eadẽ qualitas manere abſq̃ gñatione & corruptione in ſua eſſentia: & eſſe generabilis & corruptibilis ſcđm gradus terminationũ.Bene tñ ponimus in eadẽ forma numero in eodẽ ſubſtãtiali ſimplici p eſſentiã nõ ſuſcipientẽ magis & minus,neq̃ maius aut minus,gradus ſcđm intẽſiões, pfectius & min9 pfectũ:vt ſubſtãtialitatis corpeitatis aĩationis & cęteroꝝ hmõi.& grad9 teriationũ ſubſtãtialiũ ſiue eſſentialiũ diuerſos. Noĩe em̃ ſubſtãtialitatis figurat forma illa vt iteriata oĩno.Noĩe aũt corporeitatis,aĩationis,ſenſibilitatis,& rõnabilitatis ſignatur eadẽ vt in diuerſis gradib9 ſub diuerſis differẽtiis radicatis ĩ eſſentia eiuſdẽ formę termiata ẽ.Nec ẽ vllo mõ dicẽdũ q̃ ſorę plures introducunt ĩ eodẽ p ordinẽ,aut q̃ diſpõnib9 icõpletis matia ſic fit neceſſitas ad formã ſubſtãtialẽ icõpletã: & illa gñata p alias diſpõnes cõpletiores fit neceſſitas ad formã cõpletiorẽ:q̃m nũq̃ fit matia neceſſitas ad vnã formã generãdã:quin ſimul & eiſdẽ diſpõnib9 fiat ĩpoſſibilitas ad aliquã aliã formã ſubſtãtialẽ exiſtẽtẽ ĩ materia abiiciẽdã:& ecõtrario ſiliter.aliter em̃ gñatio eſſet ſine corruptiõe.Sed nec ad formã icõpletã ſiue ſub rõne incõpleti generãdã vnq̃ materia fit neceſſitas,q̃n ſimul & eiſdem
T diſpõnibus fiat neceſſitas ad formã cõpletã:ſiue ſub gñatione cõpleti generãdã,& ecõtra nũq̃ fit ĩ poſſibilitas ad vnã expellendã,q̃n ſim̃l fiat ĩpoſſibilitas ad aliã expellẽdã. SED ſtatim aliqs arguet Arg.primũ. cõtra nos ex dictis:q̃ Chriſtus nõ ſit vere & naturaliter mortuus ſicut Petrus:quia ſcđm iã dicta forma corporeitatis in Chriſto educta de potẽtia materię eſt vltia neceſſitas ad animã intellectiuã. Si ergo illa forma corporea manẽte aĩa ſeparet:ſeparatio illa eſt inaturalis, & ſolũmõ miraculoſa

& ſupnaturalis & contra ſolitū curſum naturę: ſicut cōtra ſolitū curſum naturę eſſet q̄ forma illa corporea generata nō infunderet anima: etſi deo volēte poſſet nō infundi. Ex quo ſequit q̄ in morte Chriſti duplex erat miraculū: vnū in animę ſepatione: alterū in corporis manentis a corruptione ꝓſeruatione. Nec valet ſi dicat q̄ ex iproportione rōne diſpoſitionū accidētaliū aīa ſepareť manēte illa forma ſubſtātiali ſine aliquo medio diſponēte ad animā, vt dictū eſt: qa diſpoſitiōes illę nō ſunt diſpoſitiōes ad animā: niſi ꝑ hoc q̄ ſunt ordine naturę prius diſponētes ad illā formā corporeā ordine naturę p̄cedentē ipſam animā, quare cū illa forma naturalis maneat: licet nō manēt illę diſpōnes accidētales: aīa nō ſeparať naturaliter ab illa forma corporea: aut minus naturaliter ſeparať ab ea q̄ ſeparať ab ea in aliis hoibus: in q̄bus nō manet ad ſepationē ipſius aīę. Item iſta poſitio ſolitaria eſt & nō habet plures defenſores, vt aliq: qđ magnū eſt ſignū q̄ nō eſt ita cōueniēs vt aliqua aliarū, potius em̄ p̄ſumit q̄ veritas pluribus inſpireť q̄ vni. Item poſitio de vnitate formę i hoie magis apparet rōnabilis q̄ aliq: quia maius incōueniēs eſt qđ apparet cōtra naturā rei q̄ qđ apparet cōtra q̄dā facta. Ex poſitione aūt ponēte plures formas i eodē hoie, apparet incōueniēs cōtra naturā rei, ſ. q̄ aliqua forma ſubſtātialis ſit q̄ nō dat eſſe ſimpliciter, adueniēs primę materię, vt ſupra argutū eſt. Ex poſitione aūt ponēte q̄ nō ſit in hoie vno niſi vnica forma, ſolum apparet inconueniēs cōtra q̄dā facta. V

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Reſponſio.

Dicendū ad hęc: ſuſtinēdo q̄ Chriſtus vere & ęque naturaliter mortuus fuit vt Petrus: q̄ in Chriſto forma naturalis educta de potētia materię nec eſt neceſſitas oīno, nec vltima neceſſitas in materia ad animā intellectiuā: ſed potius corruptio diſpōnū in quātitatibus & qualitatibus quo ad earū terminationes: q̄bus materia ꝓportiōalis erat formę embryonis: & earūdē diſpōnū ꝓpinquatio ad determinationes q̄s expectāt a forma humana: q̄bus materia embryonis iā facta eſt iproportionalis formę embryonis, & facta neceſſitas ad eius corruptionē. Ad quā ſic p̄cediť a natura: q̄ in toto tēpore i quo p̄cedit motus alterationis quo diſpōnes illæ tranſmutanť quouſq̄ corrūpanť ſcđm terminationes quas habebāt a forma embryonis: & q̄bus materia erat ei ꝓportionalis: materia eſt actu ſub forma embryonis: & in vltimo inſtāti illius tēporis quo naturaliter corrūpunť illę diſpōnes ſcđm rōnē terminationū dictarū: & appropinquāt terminationib⁹ accipiēdis a forma humana: & in illo ſigno quo primo corruptę ſunt illę diſpōnes dicto mō: materia primo & imediate eſt neceſſitas ad corruptionē illius formę embryonis, & corrūpiť in eodē inſtāti ſcđm rē in quo corrūpebanť dictę diſpōnes: ſed in ſigno poſteriore ſcđm rōnē: qa naturaliter prior eſt corruptio illarū terminationū: & appropinquatio ipſarū diſpōnū ad terminationes alias, q̄ ipſi⁹ formę p̄cedētis corruptio: qua corrupta, tūc primo materia eſt neceſſitas ad duas formas i hoie recipiēdas: vnā via naturę: aliā ſupnaturaliter. Et ꝓducunť i eodē inſtāti ſcđm rē illę duę formę i eſſe in quo corrūpiť foꝛa p̄cedēs: ſed in poſteriori ſigno ſcđm rōnē: qa ſemp naturaliter prior eſt p̄cedētis corruptio q̄ ſequētis ꝓductio. Ad quarū ꝓductionē cōſequūtur i cōpoſito dictarū diſpōnū nouę terīationes ſcđm exigētiā illarū foꝛarū, & p̄cipue aīę: q̄b⁹ matia eſt ꝓportiōalis vt pmaneāt i ipa, & hoc ſimł i eodē inſtāti ſcđm rē i quo ꝓducunť illę formę: ſed i ſigno poſteriore ſcđm rōnē: ſcđm q̄ foꝛa ſubſtātialis p̄cedit naturaliter i matia oīa accñtia cōpoſiti quo ad ipoꝛ terīatiōes: ita q̄ ſcđm hoc ad ꝓductionē cuiuſlibet foꝛę i matia, & ēt aīę, vltima diſpō q̄ matia facta ē neceſſitas ad illā, nō eſt aliqđ poſitiuū i matia ꝑter virtutē agētis, & diſpōnū īterīatarū appropiñqtionē ad terīatiōes recipiēdas a foꝛa ſequēte: ſed defectiuū tm̄: vt ſunt corruptio dictarū terīationū: & foꝛę p̄cedētis. Materia em̄ ſpoliata & denudata a foꝛa embryonis ꝑ corruptionē terīationū quas dictę diſpōnes habebāt ab illa foꝛa, & diſpōnib⁹ illis approximatis ad terīatiōes a foꝛa hūana habēdas: qa ꝑ hoc diſpoſita eſt vt ſumma & vltia neceſſitas nihil aliud reqrēs quātū eſt ex ſe ad ſuſceptionē duplicis foꝛę in ſe, ſtatim virtute agētis naturalis ꝓducit foꝛa corporeitatis i materia de potētia materię: & aīa virtute agētis ſupnaturalis ab extra de nihilo. Ad quarū ꝓductionē i eodē inſtāti ſcđm rē, ſed i poſteriori ſigno illius inſtātis ſcđm rōnē, ab vtraq̄ forma tāq̄ a ꝑ ſe cā ſequunť dictarū diſpōnū terīationes: q̄bus materia eſt ꝓportionalis & diſpoſita ad illarū formarū pmanētiā in ea. Et cōſimili mō dicto de corruptione formę embryonis, p̄cedit natura in hoie ad vnius formę corruptionē & alteri⁹ ſeparationē. Corruptio em̄ illarū diſpōnū quo ad terminatiōes quas habēt ab illis: & appropinquatio illarū ad deterīatiōes ab alia forma de potētia materię generāda, facit materię neceſſitatē & nō aliud, ad vni⁹ formę corruptionē, alterius vero ſepationē, & alterius formæ gñationē. vt ſicut illę terīationes vltimę erāt in generatione, primę ſint i corruptione. & ſicut ſimul vtrāq̄ formam cōſequunť: ſic ſimul faciūt ſua corruptione materiā improportionalē ad vtrāq̄: & maxime ad animā quāto pleni⁹ ab aīa cauſabanť. Vt quēadmodū quodā ordine naturę pri⁹ ꝓducit a natura illa foꝛa corporea q̄ deus creādo infundat animā: vt dictū eſt ſupra: ſic quodā ordine naturę pri⁹ ſeparatur

aĩa q̃ ista forma corrũpat in aliis a Christo: & nata sit corrũpi in Christo. Vnde & dicũt multi: ꝙ
X manet etiã in aliis post aię sepationẽ vel semp vel aliqđ tẽp⁹. Vñ dico ad argmẽtũ: ꝙ si illa fo-
ma corporea esset dispositio faciẽs necessitatẽ materię ad aię receptionẽ: bene verũ eẽt argmẽtũ ꝙ illa
manẽte sepatio aię eẽt innaturalis quodãmõ & supnaturalis atq; miraculosa & cõtra solitũ cursũ
naturę: sicuti eẽt inaturale & cõtra solitũ cursũ naturę ꝙ illa forma corporea gñata aĩa nõ ifunde
ret. quẽadmodũ ẽt nũc ponẽdo ꝙ illa forma corpea nõ facit necessitatẽ matię ad animã: sed alia ꝑdi
cta: inaturale eẽt & cõtra solitũ cursum naturę ꝙ postq̃ materia est facta dicto modo necessitas ad
formã hois: nec dicta forma corporea ꝓduceret ꝑ naturã: nec aĩa infunderet a deo: sed materia ma
neret nuda absq; omni forma: etsi deo volente sic posset fieri. Nũc aũt ponendũ est scđm ꝙ supra
posuimus: ꝙ ad animã dicta forma corporea nõ est dispositio vt faciẽs necessitatẽ ad aię ꝓductionẽ
in ea. Per idẽ eñ oino fit necessitas materię ad illã formã & ad animã ꝓducẽdas: vt patet ex dictis.
Sed ꝙ illa forma dicit dispositio ĩ materia ad animã, hoc solũ est scđm illũ modũ quo incõpletũ di
cit dispõ ad suũ cõplemẽtũ: vt detur vnũ esse cõpletũ materię & cõpositũ ab ambob⁹ hmõi. Et sic
ponẽdo nullũ illorũ icõueniẽtiũ sequit aut oportet sequi: sed ad plenã necessitatẽ faciẽdã materiæ
ad pure naturalẽ separationẽ aię & illius formę corruptionẽ sufficit indispositio & iproportionali
tas materię propter corruptionẽ terminationũ q̃ erãt in dictis dispositionibus ab vtraq; forma: li-
cet cõpletiue ab aĩa, & ipsarũ appropinquatio ad alias terminationes a forma generãda: ita ꝙ vlte-
rior ꝑmanentia ꝑ tẽpus aliquod alterius cor̃ sine altera vel ambarũ simul esset oino innaturalis &
supnaturalis & miraculosa: sicut & postq̃ materia facta est necessitas ad ipsas, alterius earũ nõ ꝓdu
ctio ĩ materia vel neutrius esset oino inaturalis. Et sic ĩ morte Christi nõ cõtigit nisi vnũ miracu-
lũ, ſ. illius corporis ꝑseruatio a corruptione. Q3 arguit cõtra hoc: ꝙ illę dispões nõ sunt dispões Ad secũdũ.
Y ad animã nisi ꝑ hoc ꝙ sunt ordine naturę prius dispões ad illã formã corporeã &c. vt supra. Dí-
cẽdũ ꝙ rõ ꝓcedit ex prauo intellectu, & circa dispões faciẽtes materię necessitatẽ ad corruptionẽ
& circa dispõnẽ quã facit illa forma corporea ad animã. Illę eñ dispões ꝑ quarũ improportionali
tatẽ & corruptionẽ facta est materia necessitas ad corruptionẽ illius formę & ad aię sepationẽ: non
sunt dispões primo ad illã formã corporeã ꝓducẽdã ꝓcedẽtes eã: neq; sil̃iter ad animã secũdo ꝓce
dẽtes illã per hoc ꝙ ꝓcedũt naturaliter formã corporeã naturaliter ꝓcedẽtẽ animã: vt falso suppo-
nit in argmẽto: sed oino scđm suas terminationes sequunt & illã formã & animã & totũ cõpositũ
ex aĩa & corpore: quas habẽt ab vtraq;: sed ab aĩa principalius q̃ ab illa forma. Et ideo ꝑ illarũ cor-
ruptionẽ fit materia necessitas ad aię sepationẽ simul tẽpore: & ad illius formę corruptionẽ: & tã-
to tũ magis ad aię sepationẽ quãto magis ab ea erãt illę terminationes, per hoc eñ erãt magis ei ꝑ
portionales. Et ideo non obstãte ꝙ illa forma fuit dispositio ad animã sicut incõpletũ ad suũ cõple
mẽtũ: per solã illarũ dispõnũ corruptionẽ in materia est pfecta necessitas ad naturalẽ aię sepationẽ:
etiã manẽte supnaturaliter illa forma. Forma eñ illa naturalis est dispositio ad animã nõ nisi sicut
incõpletũ ad cõplemẽtũ per hũc modũ. Eo eñ ꝙ illa in nullo gradu generis substãtię dat esse com
pletũ sed incõpletũ: qa icõpletã substãtialitatẽ & incõpletã corporeitatẽ: ꝓpter hoc vt pfecte pficiat
materiã, eget cõplemẽto quo ad istos grad⁹ ꝑ aliã formã: q̃ etiã sup illos grad⁹ ꝑ se det pfectionẽ ĩ
esse specifico. Vnde aĩa rõnalis infusa dat pfectionẽ quo ad cõplemẽtũ substãtialitatis et corporeita
tis. Et sic materia quo ad istos gradus pficit ꝑ vtrãq; formã ĩ eẽ cõpleto: et est vna dispositio ad alte
rã in pficiẽdo: nõ aũt in necessitatẽ dãdo materię ad aliqd in ipa ꝓducẽdũ. Nec additur aĩa sup illã
formã incõpletã vt differẽtia sup genus: sed vt q̃ simul cõstituunt in eodẽ rõnẽ generis gñalissimi
qđ est substãtia: et siliter rationẽ generis subalterni qđ est corp⁹. Et vlteri⁹ aĩa habet ĩ virtute sua ꝙ
addat rõnes differẽtiarũ se sola sup rõnẽ corporeitatis: q̃ ẽ gen⁹ subalternũ. Hinc aũt ex rõnib⁹ dua
rum formarũ, cõtrahẽdo, ſ. corpus differẽtia animationis, ſ. vegetabilis, facit corpus animatũ: et vl
terius sensibilitate cõtrahẽdo corp⁹ animatũ, facit aĩal: et cõtrahẽdo animal rõnalitate facit homi
nẽ. Vnde licet quo ad actũ pficiẽdi materiã, forma corporea est dispositio ĩ materia ad animã: qa, ſ.
aĩa nõ ẽ nata dare cõplemẽtũ: nisi ꝑsuppositio naturaliter illo icõpleto: et sic est dispositio ad animã
respectu actus pficiendi ꝑsupposita: quo ad actũ tñ ꝓductionis earum in esse in materia, nõ est vna
magis in materia dispositio ad animã q̃ ecõuerso: nec vna ꝓcedit alterã, aut ꝑsupponit alteri: sed
æque primo naturaliter ambę natę sunt ꝓduci simul: sicut et materia eadẽ oino est necessitas ad
vtrãq;. Q4 si illę dispões scđm suas terminationes nõ essent dispões ad animã: nisi ꝑ hoc ꝙ eẽnt
ordine naturę prius disponẽtes ad illã formã corpoream, tãq̃ ad summã dispositionẽ & immediate
faciẽtem necessitatẽ materiæ ad animã aliqualiter vt supponit argmẽtũ: forte seq̃ret cõclusum
in ratione, sed cũ nõ est ita vt dictũ est: clarũ est ꝙ nullo mõ sequit. Est aũt ad maiorẽ declarationẽ

dictorũ aĩaduertendũ ꝙ circa illam formã corporeã duplex cõsideratur ordo. Vnus respectu actus producendi eam in esse: Alius respectu actus perficiendi & dandi esse materiæ & toti composito. Habẽdo vero aspectũ ad primũ ordinẽ, dicta forma nequaq̃ est dispositio ad animã: sed ea q̃ scdm p̃ dicta faciũt necessitatẽ materię ad animã: nec etiã naturaliter p̃cedit animã: sed naturaliter simul ĩ eodẽ instãti scdm rẽ & in eodẽ signo scdm rationẽ ambę formę ꝓducũtur in esse. Habẽdo qdẽ aspectũ ad scdm ordinẽ: dicta forma corporea est dispositio ad animã: & p̃cedit ipsam in materia naturaliter. Vt em̃ dicit phs lib. viii. Politic. Corpus & aĩa duo sunt, corpus aũt generatiõe prius q̃ aĩa. qđ iam etiã supra diximꝰ, & auctoritate Augusti. de ecclesiasticis dogmatibus cõfirmauimus. Illa em̃ forma etsi respectu actus ꝓducẽdi in esse nec pfecte nec ĩmpfecte disponit materia ad animã: tñ respectu actus pficiendi in esse: ipa est pfecta dispositio materię ad animã: sicut icõpletũ qđ pficit eã respectu cõplemẽti qđ addit pfectionẽ in esse, & quod pficit eã scdm esse pfectum cũ forma illa imperfecta. Et hoc est quod facilius dicit: ꝙ habẽdo aspectũ ad fieri illarũ formarũ: vna nullo modo p̃cedit aliã. Habẽdo aũt aspectum ad esse earum in materia, vna est dispositio ad aliã naturaliter p̃cedens: scdm ꝙ infra dicemus dimẽsiones interminatas ĩ fieri p̃cedere formas substãtiales generabiliũ & corruptibiliũ in materia: in esse aũt sequi eas. Q2 aũt duobus sic se habẽtibus ꝙ vnũ non potest manere absq; pmanẽtia alterius, nõ sit incõueniẽs virtute diuina illud manere qđ oĩno naturaliter depẽdet a pmanẽtia alterius: patet in substãtia panis & eius accidẽtibꝰ. Accidẽs em̃ nullo modo naturaliter natũ est manere sine substãtia. & tñ nõ manẽte substãtia panis in trãsubstãtiatione manẽt accidẽtia ꝑ miraculũ. Etiã si materia & forma naturaliter corrũperẽt in nihilũ, deo nõ cõseruãte illa ĩ esse scdm modũ cõmunẽ manutenẽtię creaturarũ: licet accidẽtia simul caderẽt naturaliter in nihilũ, tñ miraculo deus posset illa tenere in esse. Q2 arguit ꝙ ista positio est solitaria: Dicendũ ꝙ nõ est in aliquo solitaria p̃terq̃ in modo cõseruãdi formã corporis Christi in esse post aĩç separationẽ. In oĩbus em̃ aliis vel cũ vna vel cũ altera ex aliis duabus famosis opinionibus concurrit: & quo ad illud qđ est ei solitariũ, plane posuit illam Hilarius: vt patet in dicta auctoritate ix. de tri. & plane p̃nũciauit propheta qñ dixit, Non dabis sanctũ tuũ videre corruptionẽ: vt patet ex expositione Augusti. Q2 arguit ꝙ magis incõueniẽs est apparẽs cõtra naturã rei in positione pluriũ formarũ in hoie q̃ cõtra facta in positione vnius: Dicẽdũ ꝙ nõ est incõueniẽs p̃ferre q̃ exprimur ꝑ rõnes naturales in naturis rerũ scdm doctrinas philosophicas illis factis. Si tñ de illis aliqs intellexerit (qđ nõ est verisimile) q̃ in sacramẽtis & in aliis factis ptinẽtibꝰ ad fidẽ certa tenemus a diuina instructione: tũ minimũ incõueniẽs apparẽs in eis q̃ fide tenemꝰ, maximũ debemus reputare incõueniẽs: & dicere ꝙ q̃cũq; ratio humana quãtũcũq; efficax appareat, tñ verisimilitudine decipit. scdm ꝙ dicit Augusti. de rationibus q̃ inducũtur cõtra veritates cõtẽtas in sacra scriptura cũ quarũ veritate eiusdẽ auctoritatis sunt q̃ in sacramẽtis ecclesię & circa pccatũ originale & cętera instituta a Christo & a deo facta tenemus ex cõsuetudine ecclesię & dictis sanctorũ, etsi de illis in sacra scriptura nulla oĩno fieret mẽtio. Et ideo incõparabiliter p̃ferenda sunt hmõi facta & sacrę scripturę dicta oĩbus eis q̃ a phis dicta sunt & scripta: nec illis cõparãda. quia vt dicit in psal. de phis qui erant suis doctrinis iudices & doctores gentiũ, Absorpti sunt iuncti petrę iudices eorum. Vbi dicit Augustinus, Petrę, i. Christo, coniuncti, i. comparati iudices eorũ tãq̃ iudicantes de moribus, & sentẽtiam proferentes. Dixit hoc Aristoteles. Adiunge illum petrę: & absorptus est: apud inferos cõtremiscit. Dixit hoc Pythagoras: dixit hoc Plato. Adiũge illos petrę: cõpara auctoritatẽ illorũ auctoritati euãgelicę: cõpara inflatos Christo crucifixo. Dicimus eis. Vos lras vestras cõscri psistis in cordibus superborum: ille crucem suam fixit in frontibus regum. ergo absorpti sunt iuncti petrę iudices eorũ. Tandiu vidẽtur aliquid dicere donec cõparẽtur petrę. Propterea si inuentus fuerit aliquis eorum dicere qđ dixit Christus congratulamur illi. Sed erunt multi qui contra dicant. Quid ergo erit? audient verba mea quoniam pręualuerunt. Pręualuerunt verba mea verbis illorum. Dicta sunt quędam ab eis discrete: sed a me vere. Ecce ꝙ q̃diu non fuerint comparata dicta philosophorum dictis & factis Christi: dictis in sacra scriptura: & factis in sacramentis & in corpore quo ad identitatem in viuo & mortuo, & corporis ꝑseruationẽ, & etiam in corpore nostro quo ad originalis propagationem & cætera huiusmodi: tandiu possunt videri dicere aliquid discrete: sed cum comparantur petræ in dictis & factis: si contradicant non est eis vlterius credendum: quasi aliquid dicant vere. Vnde quia tanta sequi videntur inconuenientia circa prædicta facta diuina ex positione vnius solius formæ substantialis in homine: quantũcũq; mihi verisimilis ratio produceretur ex philosophia, etsi forte eam soluere nescirem, solubilem tamen a magis perito crederem. Et quod amplius est, si non possent vitari omnia inconuenientia circa dicta

Ad tertiũ. Z

Ad quartũ. A

facta, ponẽdo in homine cũ anima rationali vnã formã corporeã tm̃: & illã in morte Christi conseruatã miraculose tm̃: sed naturaliter: ego dimissa ꝓpositione quę mihi videt ad psens ꝓbabilior & melius vitare oia incõueniẽtia circa dicta & facta & alia, potius ponerẽ in homine multo plures formas naturales: quocũq; modo generari ponerẽtur & corrũpi: & manere naturaliter vnã vel plures in corpore Christi mortui ad animę separationem q̃ vnicam: quia modo a ponentibus eãdem formã corporeitatis numero manere ī Christo mortuo quę prius fuit ī viuo: nõ differt nisi ꝙ ego illã formã nõ pono sub terminatione alterius formę: sicut illi ponũt eã vltimã resolutiõe: & ꝙ ego illam pono manere miraculose: illi vero naturaliter: vt quo ad hoc in re posita nullo modo differa
B mus: sed solũ in modo ponẽdi. ET ꝑterea nõ minora incõueniẽtia ex natura rei apparẽt sequi ex positione pluriũ formarũ in hoīe q̃ vnius: vt ꝙ actione patris nihil ꝓduceretur in filio: & ꝙ naturaliter corruptio esset sine naturali generatione: & q̃ plurima huiusmodi: quę in aliis disputatiõi
C bus de Quolibet ꝑtractauimus. Reuertendo igitur ad ꝓpositũ patet ex hoc qđ dico: ꝙ nihil forme substãtialis quãdo generatio & corruptio ꝓcedũt cursu nature nõ impedito, manet idẽ in generato & corrupto, siue in viuo & ī mortuo: & ex eo qđ cũ hoc suppono. s. ꝙ ī morte oĩm aliorũ homiñ a Christo corruptio ꝓcedit cursu nature nõ impedito: quia ꝑseruatio a corruptione fuit priuilegiũ solius Christi: vt patet ex ꝑdictis. Nullo ergo modo pono idẽ corp⁹ numero manere in Petro mortuo qđ fuit in Petro viuo. Sed dicet aliquis: ergo incido in articulũ nuper damnatũ in Anglia & hęreticũ reputatũ: qui dicit sic. Sextus est qui dicit sic. Corpus cuiuscũq; sancti vel hominis anteq̃ sit ꝑ putrefactionẽ mutatũ in auras vel elementa, nõ esse idẽ numero cũ corpore eius viuo: nisi scđm quid. s. ratione materię cõmunis: sicut sunt vnũ q̃ inuicẽ trãsmutãtur vt caro & vermis & rõne acceptionis cõis. s. quãtitatis. simpliciter aũt esse diuersũ corp⁹ mortuũ a viuo specie & numero. Reuera nõ incido scđm modum quo articuli illi in Anglia reputãtur erronei. Quem modũ bene exprimit ille qui eos fore erroneos promulgauit. Cũ enĩ octauo articulo sic dixit: Octauus est ꝙ in homine tm̃ est vna forma. s. anima rationalis: & nulla alia forma substãtialis: adiunxit cõtinue subdens sic. Ex qua opinione videtur sequi omnes hęreses supradictę. An hęreses sint contẽtę in dictis articulis nõ iudico: nec ꝙ hęreses sint assero: sed ꝙ oẽs sequũtur ex opinione q̃ in octauo articulo dicit: ꝙ in homine tm̃ est vna forma substãtialis. s. anima rationalis, & nulla alia, cõstãter affirmo, q̃ si hęresis est: proculdubio cętera cõsiliter hęreses sunt. sed hoc nõ nisi vt habẽt aliquã consequentiã ex illa: siue vt cuius gratia alię damnãtur siue ecõuerso, in hoc enim non facio vim. Et sic Sexta quã apparet me tetigisse: q̃ talis est: Corpus cuiuscũq; sancti &c. vt iam supra, cõsimiliter dicte sequitur ex illa opinione tacta in octauo articulo: sed nõ simpliciter: sed tm̃ scđm vnũ modũ intelligendi illã opinionẽ, qui modus reuera eque hęreticus est: sicut & illa opinio ex qua sequitur siue vt damnatus ꝑ illam siue ecõuerso, in hoc em̃ nõ facio vim: vt dictũ est. Secũdũ aũt aliũ modum intelligendi ipsam, nullo modo sequitur ex illa opinione nec ecõuerso: nec cõtinet in se aliqd erroris aut hęresis: sed vt puto veritatem. Corpus enim sancti ꝓ aut generaliter cuiuscũq; hominis mortui ante resolutionẽ suã ꝑ putrefactionẽ nõ esse idem numero cũ corpore eius viuo, nõ potest
D cõtingere nisi ex hoc ꝙ forma corporis viui omnino ablata est nec manet in mortuo. Sed ꝙ forma viui auferat omnino, & nõ maneat aliquid eius in mortuo, hoc duplici de causa potest cõtingere aut. s. quia in homine nõ est alia forma substãtialis q̃ aĩa rationalis: quę aufertur oĩno a materia in morte: aut quia etsi cũ illa sit alia aliqua vel etiã plures alię, illa & illę simul corrũpũtur & in potentiam materię resoluũtur, sicut & simul generantur cum infusione aĩę: vt supra expositũ est. Dicere autẽ ex prima causa ꝙ corpus sancti aut generaliter cuiuscũq; hominis mortui: siue ante resolutionẽ eius siue post, in quo nulla est differẽtia, nõ sit idẽ numero cũ eius corpore viuo nisi scđm quid: reuera hęreticũ est: si illa opinio est hęretica: quia sequit̃ directe & simpliciter ex illa. Si em̃ in homine viuo tm̃ est vna forma substãtialis. s. aĩa rõnalis dans esse corporeũ, q̃ separata est totaliter a materia corporis cuiuscũq; hominis & Christi: nullo modo corpus illius viuũ est corpus ab eadẽ forma substãtiali qua corpus ei⁹ mortuũ corp⁹ ẽ. Et ideo nõ simpliciter sed tm̃ scđm qđ ẽ idẽ. s. scđm materiã & dimẽsiones accñtales interminatas: & hoc in aliis a Christo. & cũ hoc etiã specialiter idẽ est ī Christo ꝓpter idẽtitatẽ materię & aĩę sepatę ī suppositо verbi: qđ cũ materia facit ad idẽtitatẽ corporis cũ corpore nõ in se: sed solũmõ q̃si in tertio. Et nõ est alia idẽtitas scđm hũc modum maior inter Christi corpus mortuũ & viuũ, q̃ aliorum. Absit aũt ꝙ ex hac causa vnq̃ posuerim corpus cuiuscunq; hominis viui & mortui non idem esse: & nullo modo manere eandem corporeitatem in mortuo quæ fuit in viuo. Dicere vero ex secunda causa ꝙ corpus sancti aut generaliter cuiuscunq; hominis mortui excepto duntaxat corpore Christi, non sit idem numero

cum corpore eius viuo niſi ſecũdũ quid:nullo modo eſt hęreticum:etiam ſi opinio illa ſit hęretica: quia hoc ponere ex hac ſecũda cauſa ſtat cum oppoſito illius opinionis,ſ.cum poſitione pluriũ formarum in homine: & ideo non ſequitur omnino ex illa opinione.Et non eſt differẽtia in hoc apud E ponentẽ in homine cũ anima intellectiua vnã formã aliã aut plures, quę ſimul corrũpũtur i ſeparatione animę:ſiue ante corporis mortui reſolutionẽ ſiue poſt dicatur nõ eſſe idem cũ corpore viuo ſimpliciter:ſed ſecundũ quid:niſi quo ad ſenſus apparentiã:qui nõ poteſt diſcernere in carne & oſſe & cęteris partibus cõſimilibus quãdo exiſtũt eadẽ ſecundũ formã ſimpliciter:& quãdo nõ:niſi poſtq̃ magna mutatio facta fuerit circa ea p reſolutionẽ in cineres aut in pulueres,aut generationẽ aialis alterius figurę ex ipſis.Et hoc ideo:quia ſenſus formã ſubſtãtialẽ percipere nõ poſſunt:& corpora hominũ & aialiũ vniuerſaliter recẽter mortua parũ vidẽtur diſtare a viuis: ſicut & acetum viſui parũ apparet diſtare a viuo.Sicut etiã in oĩb9 cõtingit quę ſunt vicinę ſiue ꝓpinquę naturę. In omnibus em̃ talibus gradus harmonię in vno, & diſpoſitionũ variatio ſcdm modicã intẽſionẽ aut remiſſionẽ p modicã actionẽ facit materiã incõpoſſibilẽ ad formã illius,& neceſſitatem eius ad formã vicinam contrariã. Vnde in homine ſua morbida diſpoſitio qua habet neceſſitatẽ moriẽdi ſi quo ad harmoniã ſuã & diſpoſitionẽ qua ſaluatur cũ ea forma hoĩs ſubſtãtialis:modicũ intẽdat vel remittatur:ſtatim materia fit incõpoſſibilis formę hoĩs:& neceſſitas ad formã cadaueris: modica tm̃ facta mutatione in figuris & quibuſdã aliis qualitatibus ſymbolicis quo ad illarũ terminationes:vt viſus inter generatũ & corruptũ modicã aut nullã poſſit diſcernere diuerſitatẽ:qa ſcdm modicũ variata eſt terminatio in illis ꝓpter formarũ vicinitatẽ:ita vt i mortuo & viuo corpore appareat nõ ſolũ i homœomeris idẽ corpus:eadẽ caro:idẽ os:idẽ neruus:ſed etiã i anomœomeris apparet idẽ caput:idẽ oculus:idẽ naſus: eadẽ manus:& cętera huiuſmodi:licet forma ſubſtãtialis in eis ſit diuerſa.Sed quãdo corpora mortuorũ diu in ſepulcris iacent:tunc ſola figura corporis viui eſt in eis.Si em̃ tangũtur manu vel venti exſufflatione,ſtatim decidũt in pulueres. Et tunc primo propter magnã diſtantiã quę eſt inter corpora viua & reliquias corporũ mortuorũ, percipit ſenſus q̃ non eſt idem corpus ſimpliciter ſecũdũ ſpeciem ſpecialiſſimã ꝓprie dictam viui & reliquiarũ illarum: ſecundũ rem tamẽ & veritatẽ pcipit ſtatim intellectus cuius eſt pcipere formã ſubſtãtialem q̃ nulla eſt identitas ſecundũ formã ſubſtãtialẽ maior in corpore mortuo ad corpus eiuſdem viuũ q̃ ipſarum reliquiarũ corporis mortui,quemadmodũ ſenſus guſtus & odoratus percipiunt q̃ nulla eſt idẽtitas aut modica in ſapore & odore maior in aceto ad vinũ q̃ ad aquam in quã reſoluitur acetum:licet hoc non pcipiant viſus,tactus,& auditus.Apud ponentes vero in homine cũ anima rationali eſſe vnam aliã formã materialem vel plures:quę tamẽ nõ ſiml' corrũpũtur in ſeparatione animę:ſed manẽt p aliquod interuallũ:& variatione maiore facta in corpore corrũpitur vna poſt aliam ſi ſint plures:magna eſt differẽtia in dicẽdo nõ eſſe idem corpus mortuũ cum viuo niſi ſecũdum quid:ante reſolutionẽ in pulueres & poſt. Iſti em̃ poſſent dicere q̃ aliquãtulũ manet idẽ corpus mortuũ qđ fuit viuũ poſt animę ſeparationẽ:anteq̃.ſ.p putrefactionẽ mutatũ ſit in auras vel elementa:licet nõ maneat poſt,ſicut ſcdm p̃determinata dicerẽt q̃ fuit generatũ p aliquãtulũ tempus ante animę infuſionẽ.Poſſunt etiã dicere nullã eſſe differentiã quo ad hoc in Chriſto & in aliis hoĩbus : niſi q̃ Chriſti reſurrectio accelerata fuit:& p̃uenit corporis corruptionẽ:qđ nõ fit i aliis. Propter qđ corrupta forma ſubſtãtiali in eis:vergũt in putrefactionẽ.Et nõ eſt differẽtia inter iſtos duos modos ponẽdi,niſi in hoc,q̃ prior modus ponit eãdẽ corporeitatẽ reſeruatã miraculo in ſolo Chriſto mortuo q̃ fuit in viuo,nõ ad horã ſed ſimpliciter:vt etiã ſi non fuiſſet accelerata reſurrectio nõ fuiſſet corruptũ,nec etiã potuiſſet corrũpi:vel naturaliter vt redigeret in pulueres:vel violẽter p cõbuſtionẽ vt redigeret i cineres.Dico ſtãte diuino ꝓmiſſo qđ prędixauit Dauid ꝓpheta dicẽs.Nõ dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ.Sicut vero oratione cõpoſita p̃deſtinatus nõ poteſt dãnari:licet ſimpliciter & abſolute potuiſſet corrũpi:ſic ſimpliciter & abſolute oratiõe diuiſa p̃deſtinatus põt dãnari.Iſte vero modus ponit q̃ naturaliter ſolũ pmãſit ſicut & manet i aliis ad tẽp9.

Arg.pri. Sed q̃ nos nõ poſſum9 tenere reſolutionẽ fieri i gñatiõe & corruptiõe vſq̃ ad primã materiã,nulla F forma ſubſtãtiali manẽte naturaliter:hoc arguũt aliq̃ ſic.Si nõ manet aliqua forꝫ ſubſtãtialis eadẽ in gñato & corrupto:neq̃ eadẽ accñtia:cũ oĩa ſint fundata i matia mediãte forꝫ ſubſtãtiali.ſm illđ phĩ.i.Phy.Subiecta matia cũ forꝫ &c. Quare cũ poſui ſupra q̃ aliq̃ cõia maneãt quãtũcũq̃ ſint determinata:oportet q̃ maneat aliq̃ forꝫ ſubſtãtialis:licet icõpleta & iterminata: mediãte q̃ fundant in materia.Aliter em̃ illa accñtia p̃cederẽt formã ſubſtãtialẽ,& imediati9 adhęrerẽt matię q̃ forꝫ ſubſtãtialis:qa ipa eẽt i materia mediãtibus illis:& eẽnt poti9 formę ſubſtãtiales q̃ illa quã ponim9

Secũdũ. ſubſtãtiã. Item ſi eadem accidentia q̃ prius erãt i viuo,manẽt in mortuo:& hoc qa ſunt ſymbola

vtriq; formæ,& a neutra forma,aut a proprietatibus earum possunt corrumpí,eo q; illis non repugnãt,& non est corruptio nisi rõne repugnãtiæ:et præterea frustra esset eorum corruptio ex quo cõmunia sunt generato & corrupto:similiter cum forma substãtialitatis & corporeitatis sunt symbolæ & cões omni generato & corrupto:non ergo minus debent eadẽ manere in corrupto & generato,q̃ ipse formæ accidentales. Item arguunt q; illud non põt teneri scdm fidem,sic.Constat ex fide Christiana q; homo ab instanti infusionis aiæ intellectiuæ contrahit peccatum originale,& hoc non ex natura animæ:quia tunc si separata daretur,haberet in se originale,qđ falsum est:nec ex natura materiæ:quia tunc in Christo fuisset originale,in quo communis materia nobiscum erat: qđ similiter falsum: oportet ergo q; hoc sit ab aliqua dispositione inducta in materia a gñante:mediante qua aia vnita materię contrahit originale:& sic dispositio illa præcedit aiam in esse: quare non dependet ab ea in esse,immo manet anima remota.Et si sit accidentalis,necesse est vt prius q; sit silr manens alia substantialis mediante qua vt prius fundat in materia.Et si substantialis,bene quidem semper tamẽ aliqua forma substantialis manet aia separata:q̃ & necessario p̃cedit eam.Nõ ergo aia separata statim fit resolutio vsq; ad primã materiã.Vel sic ad aliam cõclusionẽ : & sic dispositio illa præcedit animam in materia. Q; si sit substantialis : sunt ergo plures formæ substantiales simul in hoie. Si vero sit accidentalis:ergo præsupponit in materia aliam substantialẽ,non nisi corporalẽ:& sic est dispositio in corpore prolis composito ex materia & forma corporali:& sic idem qđ pr9.Sed vlterius.Non est autem ista dispositio in corpore prolis nisi quia prius fuit a parente diffusa in corpus seminis,& a corpore seminis deriuata in corpus prolis.hoc autem esse non posset nisi eadẽ forma corporeitatis,& idem corpus qđ fuit in semine corrupto,scdm formam seminis maneret in p

G le generata ex semine,qđ est contra dicta mea superius. AD primum dico vt pr9,q; eadẽ accidentia interminata manent in generato & corrupto:nulla tñ forma substantiali etiam manẽte interminata.Et q; arguit q; hoc non põt stare,cum omnia accidentia sint fundata in materia mediante forma substãtiali:aliter enim accidentia in materia præcederent formam substantialẽ : & ei immediatius adhærerent:Dicendum q; non obstante q; accidẽtia sunt fundata in materia mediante forma substantiali,bene tamen accidentia interminata p̃nt manere in generato quæ erãt i corrupto.quia sicut nunq̃ sunt in aliquo instanti reali nisi sint terminata,vel secundum exigentiam vnius formæ vel alterius:sic nunq̃ sunt in materia nisi mediante vna forma substãtiali vel altera.Bene tamen idem qđ est sub determinatione vna habitum in forma accidentali a prima forma substantiali, & fundatum in materia mediante illa forma substantiali,manet:& est sub alia terminatione habita in forma accidentali a secunda forma substantiali,& fundatum in materia mediante illa forma substantiali.Q; autem forma accidentalis sit absq; omni sua determinatione,& in materia absq; fundamento formæ substantialis,hoc non est nisi secundum intellectum , & in signo considerato , in instanti reali secundũ intellectũ.Licet enim in eodẽ instanti reali sint abiectio vnius formæ,& inductio formæ alterius,& mutatio media,quæ est generatio:qua abiecta vna per corruptionẽ p̃ducat altera: tamẽ quia naturaliter prius est abiectio formæ vnius q̃ transmutatio qua producatur altera:& sic naturaliter prior est transmutatio gñationis qua forma altera producit,q̃ fit ipsa forma p̃ducta:ideo illud instans vnũ scdm rem oportet diuidere in tria signa,differentia solum scdm rõnem:vt in primo intelligatur formæ prioris abiectio,& in vltimo formæ sequentis inductio,& i medio ipsa generationis transmutatio.In quo secũdũ considerationem intellect9 materia vt est in potentia & non in actu aliqua forma,sed media inter ens actu p̃m formã,& non ens omnino,est subiectum illius transmutationis,& similiter accidentium symbolicor̃ i terminatorum.Et p̃m hunc modum præcedunt in materia secundum fieri eius ipsam formam substantialem , & non fundantur in ipsa mediante forma substantiali.Fundantur tamen in ipsa mediante potentia ad formam substantialem . quia cum materia ex se sit in potentia ad formas substantiales & accidentales , potentia ad formas substantiales essentialius & immediatius adhæret materiæ,q̃ ad formas accidentales . Vnde contingit q; forma substantialis inducta in posteriori signo immediatius adhæret materiæ q̃ forma accidentalis,& quo ad eius determinationem quam habet a forma substantiali,& quo ad id symbolum interminatum quod subtractum est illi determinationi.Et scdm hũc modum præcedit forma substantialis in materia formam accidẽtalem scdm esse.Vt scdm hoc duplicem ordinem scdm prius & posterius debeam9 cõsiderare inter formam substãtialem & accidẽtalem respectu materiæ.Vnũ temporis quo ad fieri earum i materia. Aliũ ordinis naturalis quo ad esse earũ i materia.Scdm primũ ordinẽ dimẽsiões i terminatæ,& p ipsas alia accidẽtia i terminata p̃cedunt in materia formã substãtialẽ gñabilem & corruptibilem.Propter qđ sunt diuisibiles scdm

Tertium.

Ad primũ.

diuisiões materiæ sub dimẽsionib⁹ ad diuisionẽ dimẽsionũ: & generabiles & corruptibiles propter pluralitatem illorum accidentium ad diuersas terminationes: & p hoc ꝙ accedũt ad vnã terminationem faciunt materię necessitatẽ ad vnã formã, & ipossibilitatem pmanendi sub alia: & econuerso p hoc ꝙ accedũt ad aliã terminationẽ. Forma aũt cęli, qa i materia pcedit naturalr oẽm rõnẽ dimẽsionũ, non est diuisibilis diuisione materiæ, & dimẽsionũ. & nõ possunt dimensiones habere nisi vnã determinationẽ quã habẽt ab illa. ppter qđ ipsa naturaliter est ĩgenerabilis & ĩcorruptibilis. Scđm aũt ordinẽ secũdum, forma substantialis oẽm rõnẽ dimensionũ pcedit: & ideo secundũ rẽ nõ fundant accidentia in materia nisi mediante substãtiali forma i quocũꝙ tpe, vel istanti reali, licet ꝑm cõsiderationẽ intellect⁹ in signo medio secũdum rõnẽ nõ fundant ĩ materia nisi mediãte potẽtia ad formas substãtiales. AD secũdũ, si accidẽtia qa sunt symbola pñt manere: ergo & formæ substãtialitatis & corporeitatis, qa ĩ eis hñt symbolũ corruptũ & gñatũ: Dicẽdũ ꝙ nõ ẽ verũ nisi ꝑm ponẽtes ꝙ i eodẽ sint plures formę differẽtes ꝑm rẽ, & tot quot sunt grad⁹ ĩ pdicamẽto substãtię, dicẽdo ꝙ brutũ alia forma ꝑm rẽ ẽ substãtia, alia corp⁹, alia vegetabile, alia vero sensibile, & ꝙ nõ fiat resolutio ad primam materiam, sed sit stat⁹ corruptiõis ĩ forma corporeitatis, & ibi ĩcipiat gñatio exclusiue Isti eñ possunt ponere ꝙ eadẽ forma corpeitatis & substãtialitatis ꝑm nũerũ q̃ sunt ĩterminatę respectu aliarũ, maneant ĩ corrupto & generato ex illo. Et similiter ꝑm ponentes ꝙ formæ substãtiales specificę ĩ diuersis nõ differũt ꝑm essentias differentes specie specialissima cõiter dicta, sed ꝑm eẽ tm̃ eiusdẽ formæ ꝑm essentiã specificã, & ꝙ sit stat⁹ corruptiõis ĩ forma corporeitatis, vt ꝙ eadẽ forma corporeitatis substãtialis sit in aqua & ĩ aere ꝑm speciẽ specialissimã cõiter dictã, differẽs solũ ꝑm diuersum esse scđm rationes diuersarum specierũ specialissimarũ ppric dictarũ. Isti etiam possunt dicere ꝙ eadẽ corporeitas scđm nũerũ interminata quo ad esse, q̃ fuit in corrupto terminato sub vno esse, manet in gñato ex eo terminatũ sub alio eẽ. Scđm ponẽtes aũt ꝙ formæ substãtiales, puta substantialitas, corporeitas, aĩatio, & sic de aliis, in diuersis differunt genere & specie & numero ꝑm ꝙ differũt illa ĩ qb⁹ sunt, vt ꝙ substãtialitates aĩalis & lapidis differũt gñe, sicut aĩal & lapis, & silr eorum corporeitas, & sic de aliis: in quib⁹ habent aliquam conueniẽtiã: silr ꝙ substãtialitates equi & leonis differunt specie, sicut & ipsi, & sicut substantialitas fauelli & brunelli differũt numero, sunt sub specie specialissima cõiter dicta: sicut & ipsi differũt specie specialissima propric dicta: Isti nullo mõ pñt ponere symbolũ in formis substãtialib⁹, sicut & in accidẽtalib⁹, qa symbolũ nõ ẽ nisi ĩ eisdẽ formis substãtialibus scđm nũerũ, differentibus secũdũ magis & min⁹ vel mai⁹ & min⁹, vt habitũ est supra, sicut ꝑm dictas dispositiões symbolũ ẽ ĩ eisdẽ formis substãtialib⁹ secundũ nũerũ, differẽtibus ꝑm diuersas terminationes, vel penes diuersas formas, vt dicit pria opinio, vel penes diuersa esse vt dicit secũda. Et vlr symbolũ nõ pñt ponere substãtiarũ ponẽtes resolutionẽ fieriꝰq; ad primã materiã, & simul ĩ eodẽ istãti: qa quæcũꝙ forma substãtialis ẽ in corrupto, nõ põt eẽ symbolũ & ideo nõ põt manere cũ quacunꝙ forma generati, q̃ necessario haber produci in esse ad illi⁹ corruptionem. AD tertiũ de tractu originalis dicendũ est cõcedendo ꝙ nõ cõtrahit ex natura aĩæ, nec ex natura materiæ, sed ex natura alicuius dispositionis corporalis morbidę ĩtroductæ a generante in cõposito ex materia & forma corporali: quã supra dixim⁹ esse dispositiuam cum materia ad susceptionẽ aĩæ rationalis. Et pcedit illa dispositio aĩam natura, licet nõ duratiõe, in illo cõposito, vt ĩ stans vnum reale in quo forma illa naturalis generat, & cõpositũ ex illa & materia dicta dispositione morbida inficit, & aĩa rõnalis illi cõposito infundit, diuidat in tria signa ꝑm rõnẽ, & in prio ĩtelligatur forma naturalis siue cõpositũ ex ipsa & forma gñari: in medio ipsum compositum infici: in tertio aĩam infundi, & per illã dispositionẽ originale contrahere. Qđ autẽ assumit: si ista dispositio nõ dependet in esse ab aĩa, qa eã pcedit: ergo aĩa remota põt manere, & hoc non nisi cũ forma substãtiali: Dicendũ ꝙ nõ est verũ, quia licet illa dispositio in esse non dependet ab aĩa, dependet tm̃ a suo subiecto: qđ naturaliter simul habet corrumpi cũ aĩæ separatione: & propter hoc in illo simul corrũpitur illa dispositio, & nõ manet, aut si maneret hoc non esset nisi sicut qualitas symbola: cui⁹ pmanentia scđm prædictum modũ non arguit permanẽtiã alicuius formæ substantialis. Ad cuius declarationem & ad sciẽdũ modum cõtrahendi originale quo ad infusionem illius dispositionis morbidæ, & quid sit originale, aduertendum: ꝙ peccatum originale est non pura carentia originalis iustitiæ: quã deus nõ infundit aĩæ prolis propter peccatũ parentis primi, manẽte ipsa aĩa in rectitudie naturali, vt dicitur in prædicta quæstione. Per quod ille qui eam scripsit nititur saluare tractum originalis. Sed non potest, quia istã carentiam non habet ex aliqua dispositione subiecti, sed ex sola voluntate dei volentis illam iustitiam infundere: et ideo nullo modo est tracta, immo peccatum originale cum carentia illius iustitiæ qua anima habuit pronitatem et inclinationem ad bonum

Ad secũdũ. H

Ad tertium. I

dicit in anima a ſtatu ſuæ naturalis rectitudinis quandam obliquationem: qua habet in ſe pronitatẽ & inclinationem ad malum, ſicut habuit in ſe anima Adæ ex peccato, non ſolũ carentiam originalis iuſtitiæ, dicente Auguſtino, xiii. de Ciuitate dei cap. x. Pro magnitudine qppe culpæ naturã damnatio mutauit in peius: vt qđ peccabiliter præceſſit in peccantibus hominibus primis, naturaliter ſequeretur in naſcentibus cæteris. Vnde per hominem qui deſcendit de Hieruſalem in Hiericho. Luc. x. Gloſſa intellígit genus humanum per peccatum primi parentis expoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalibus. Iſtud autem vulnus & obliquatio in naturalibus non eſt a deo inflicta immediate, ſed in vnione cum corpore per illam morbidam diſpoſitionẽ tracta. Per illam enim naturaliter anima corpori coniuncta obliquatur, & habet in ſe paruulus fomitem concupiſcentiæ in habitu, quem habet adultus in actu. Nec cauſatur illa diſpoſitio in prole per aliquod idẽ numero tranſfuſum in ſubſtantiam prolis, qđ prius fuit in ſubſtantia parentis: immo qđ tranſfunditur in corporalem ſubſtantiam, non eſt niſi reſiduum nutrimẽti: nõ aũt aliqua portio corporalis ſubſtantię parentis, vt quidã ſolebãt dicere volẽtes per hoc ſaluare tractũ originalis. Nutrimentum autem prius q̃ recipiatur in vaſis generationis nullo modo habet in ſe illã morbidã diſpoſitionem. Vnde ſi ex ipſo immediate a deo formaretur proles, non contraheret aĩa eius ex conjunctiõe cũ illa formata originale. Sed poſtq̃ receptum eſt in vaſis generationis, & vi generatiua corrumpitur forma glutinis & generatur forma ſeminis, tũc primo ordinatur naturaliter & per ſe ad prolis procreationem, & infunditur ſemini illa morbida diſpoſitio. Propter qđ dicitur Sapi. xii. Semen maledictum erat ab initio, ita q̃ ſi de illo ſemine virtute diuina formaretur corpus prolis, anima ex cõiunctione cum illo cõtraheret originale, ſicut cõtraheret ex cõiunctione cũ corpore formato de digito hois geniti in originali. Propter qđ ſemen virginis, vnde in primo inſtanti conceptus eius in loco plaſmationis naturalis corpus Chriſti ope ſpiritus ſancti formatum, & anima creata infuſa & ipſa cũ corpore a deitate aſſumpta eſt, via qua localiter deſcendit in locũ formationis, purgatũ eſt a dicta diſpoſitione, propter qđ aĩa Chriſti originale non contraxit ex vnione cum corpore formato ex illa. Cumq; ſemen infectum a patre deciditur, & in loco formationis reponitur, eadem vis generatiua & membrorum formatiua quæ erat in parente ad generandum ſemen ex nutrimento & inficiendũ ipſum dicto modo, manet in ſemine ad generandum ex ſemine corpus humanũ, corporeitatẽ, ſi-e formã corporeitatis educendo de potentia materiæ, & corrumpendo formã ſeminis, & ſimiliter ad inficiendũ illud corpus eadẽ diſpoſitione qua ſemen erat infectũ, ſicut & vis gñatiua parentis infecit ſemẽ eadẽ infectione qua ipſe infect9 erat. Etſi eñ remiſſum eſt originale formaliter in renatis, manet tñ fomes ĩ membris materialr. De quo dicit Apoſt. Ro. vii. Scio q̃ nõ habitat bonum in carne mea. Nec eſt differẽtia in hoc ſiue plures gñationes & corruptiones naturales ponãtur inter gñationem primã formæ ſeminis & vltimã corporis humani, qñ ſemper manet vis eadẽ gñandi & inficiendi in quolibet itermedio, q̃ fuit in ſemine, & in ipſo parẽte. Et per hãc eãdẽ viã radicaliter leproſi parentes naturaliter generant leproſos. Q2 ſi ita ſit, nõ video quomõ ponẽtes in homine non eſſe aliam formam ab aĩa, poſſunt ponere modũ contrahẽdi originale, cũ ibi nulla põt fieri infectio materiæ, quia ex ipſa nulla fit naturalis generatio. Patet etiam ex hoc q̃ non eſt neceſſe dicere q̃ ad hoc q̃ contrahatur originale eadem forma q̃ fuit in ſemine maneat in prole, & idem compoſitum ex materia & forma corporeitatis, qđ quidem cõpoſitum quia eſt infectum in ſemine, eſt infectum in prole, quaſi alia via non poſſet infectio ſeminis deſcẽdere in prolẽ. nõ dico eadem numero, ſed ſpecie, ſicut infectio quæ fuit ĩ parente non eadem numero deſcendit in ſemen, ſed eadem ſpecie tñ, licet aliqui illud volunt dicere: & per hoc probare q̃ in generatione & corruptione eadem forma manet in generato quæ fuit in corrupto, & non fit reſolutio formarum oĩm in primam
k materiam. Sic igitur dicere q̃ in Petro mortuo non manſit eadẽ forma corporis quæ fuit in viuo ex ſecunda cauſa, nullo modo eſt hæreticũ: nec ſequẽs ex illa opiniõe in. viii. articulo. & qualitercũq; ſentiatur de hoc, ſiue q̃ maneat eadem forma, ſiue q̃ non maneat, nõ debet iudicari erroneũ aut
l hæreticũ, quia nõ eſt materia circa quã habet cadere error aut hæreſis. Eſt igitur ſciẽdũ q̃ iſta tria falſum, erroneum, hæreticum ſic ſe habent per ordinem, q̃ omne hæreticum eſt erroneum, & nõ econuerſo, & omne erroneum eſt falſum, ſed non econuerſo. Erroneum eñ non dicitur niſi falſum in doctrina fidei aut morũ, vel redundans in ipſam, qđ tunc primo dicitur hæreticum quãdo cũ pertinacia defenditur. Falſum autem ſimpliciter eſt qđ non eſt in doctrina fidei aut morum, neq; redũdans in ipſam: vt ſunt pure naturalia & philoſophica, vt eſt dicere q̃ anguli triãguli non ſunt æquales, de nũero quorũ falſum eſt alterum horum, q̃ in Petro mortuo non manet eadem forma corporis materialis quæ erat in viuo. Non enim in hoc eſt differentia de homine mortuo & viuo

& de aſino mortuo & viuo. In hoc eñ communicant homo & aſinus, & etiã omnia corporalia etiã inanimata. Si eñ in vno ipſorum ſunt plures formæ materiales, quarũ vna corrupta manent p aliã quantulũ temporis aliæ vel vna earum: cõſimiliter hoc cõtigit in omnibus aliis. Sicut ergo nõ eſt error dicere etſi forte falſum eſt q̃ in aſino mortuo non manet eadem forma corporalis quę prius fuit in viuo: conſimiliter non eſt error dicere, licet falſum ſit forte, ſimile in Petro mortuo & viuo.

Sed dices forte q̃ non eſt ſimile: qa illud dictum circa Petrum non autem circa aſinum eſt falſum redundans in doctrinam fidei & morum. Secundum doctrinam enim fidei & morum adoramus corpora ſanctorum mortua, qđ non faceremus niſi formę eſſent in mortuis quæ fuerunt in viuis. Quando enim aperte corruptę ſunt formæ quæ erant, aliis formis eductis de materia, nõ adoram⁹ illa corpora. vt patet ſi vermes eſſent generati de corpore ſancti, non adoraremus illos. Dicendũ M q̃ non adoramus corpora ſanctorum mortua propter formas quę in eis remanẽt de corporibus viuis: aliter enim non adoraremus cineres ſanctorum potius q̃ vermes de corporibus ſanctorum generatos, quia non plus de formis corporum viuorum manet in cineribus, qui tamen adorandi ſunt q̃ in vermibus qui non ſunt adorandi: ſed propter aliã cauſam vt videbitur in ſequẽti quæſtione. Quare ſi ille articulus q̃ nõ manet eadem forma in corpore hominis mortuo quæ erat in viuo, ſimpliciter fuit damnatus in Anglia, & ex quacunq̃ cauſa hoc poſſet poni, proculdubio non fuit opus ſalua pace damnãtis. Non ſic forte de damnatione illi⁹ quando ponit ex cauſa ſcđm quam ſequitur ex dicta opinione de vnitate formæ in hoie: quæ reuera, etſi nondũ ſic fuerit damnata vſq̃ ad tempora iſta quin ſuſtineri potuerit & poteſt adhuc pro opinione, ſecundum q̃ alias dixi: & adhuc dico: mihi tñ videtur, & diu viſum eſt, q̃ dicta copioſa ſacrorum doctorum concordanter explicant q̃ Chriſtus erat perfectus homo ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens, ſicut dicit in ſymbolo Athanaſii. vt ſicut Chriſtũ perfectum hominem non teſtificantur, qui dicunt ipſum habere humanam carnem ſine anima, vt deitas in ipſo ſit loco aiæ, ſic non teſtificantur ipſum perfectum hominem qui dicunt ipſum habere animam rationalem, & non carnem ab alia forma q̃ ſit anima: ſed q̃ aia loco formæ illius eſt virtute eã continẽs, dãs materię eſſe corpis & carnis. Vtriq̃ enim vt puto ęqualiter ſunt falſi teſtes Chriſti, denegando Chriſto qđ pertinet ad perfectionem naturę humanæ. Hinc dicit Auguſt. de fide ad Petrum cap. v. Dei filius cum ſit deus æternus & verus cum patre ſecundum deitatem, pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo verus q̃ verã habet humanam naturam. In eo vero plenus q̃ carnem ſuſcepit & aiam rationalem. Et hanc carnem quæ remanſit anima ſeparata: & ideo caro ab alia forma q̃ ab aia. Quod poſt pauca declarat, ſubdens. In cruce idem deus homo factus pependit, & in ſepulcro idem deus homo factus iacuit, & ab inferis idem deus homo tertia die reſurrexit. Sed in ſepulcro ſecundum carnem idem deus iacuit, et in infernũ ſecundũ animam ſolam deſcendit: qua de inferis ad carnem reuertente idem deus ſm carnem qui in ſepulcro iacuit, de ſepulcro ſurrexit. Ecce q̃ ad carnem quæ iacuit in ſepulcro aia reuertente deus ſecundũ eam reſurrexit. Itẽ ad Oroſiũ. Et paſſus et mortuus, et reſurrexit et aſcẽdit in cęlum, ſedetq̃ ad dexteram patris. Et veniet ad iudicandum in eadem forma carnis atq̃ ſubſtantiæ: in qua etiã in ſepulcro iacuit. dicẽte Auguſt. de verbis domini, ſermo. x. homil. lvi. Agnoſcimus geminam Chriſti ſubſtantiam: diuinam, ſ. qua æqualis eſt patri, humanã qua minor eſt patre. Vtrunq̃ autem ſimul non duo, ſed vnus Chriſtus ne ſit quaternitas non trinitas deus. Sicut eñ vnus eſt homo aia rationalis et caro, ſic Chriſtum in his omnibus, Chriſtum in ſingulis confitemur. Quis ẽ ergo per quẽ factus eſt mũdus? Chriſtus Ieſus: ſed in forma dei. Quis eſt ſub Pontio Pilato crucifixus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma ſerui. Item de ſingulis quibus homo conſtat. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus Ieſus, ſed in anima ſola. Quis reſurrecturus iacuit triduo in ſepulcro? caro. Et intelligit ſola caro: quia dixit non ſolum verum eſſe de omnibus, ſed de ſingulis Et q̃ ſic intelligat ſatis expreſſit modicum ſuperius, afferens q̃ nõ ſolum homo Chriſtus dicitur filius dei, ſed etiam ſola caro quæ in ſepulcro iacuit: ſic inquiẽs. Neq̃ chariſſime hõ Chriſtus non dicitur filius dei: qđ etiam ſola caro eius in ſepulcro meruit appellari. et paulopoſt. Ac per hoc cũ credimus in dei filium qui ſepultus, profecto dei filium fecimus et carnem quæ ſola ſepulta eſt. Sed ponentes vnicam formam in homine, modicum reputant tales auctoritates quantumcunq̃ expreſſas, ſecundum q̃ dicit ſeptimus articulus damnatus in Anglia: qui talis eſt. Qui vult ita dicere &c. vt ſupra. Qui enim ponunt vnam formam, multum innituntur philoſophiæ. Vnde ad confirmandum in corpore Chriſti nouam formam fuiſſe inductam in morte dicit in eadem quæſtione. Corpus Chriſti non tm̃ dico alteratum, immo formaliter & ſubſtantialiter eſt mutatum. & hoc probat tam logica q̃ phyſica. Qui vero innituntur philoſophiæ, fidem non adhi- N

bent niſi rationi acceptæ a ſenſibilibus & reducendę in ſenſibilia, & non auctoritati, aut dicto cuiuſq̃ niſi quia exhibet rationem. Qđ q̃ pernicioſum ſit dicere generaliter in omnibus eis quæ pertinent ad ſcientiam fidei, patet cuilibet fideli, eo q̃ fides eſt de non viſis, & de eis quæ naturali ingenio abſq̃ ſupernaturali illuſtratione ſciri non poſſunt, vt in quæſtionibus noſtris ordinariis ſatis tractauimus. Specialiter autem inſanum eſt dicere q̃ in quæſtione de vnitate formæ in homine, non eſt credendum niſi rationi, & præcipue acceptæ ex philoſophia Ariſtotelis & Peripateticorum. Poſtq̃ enim ipſi non poſuerunt omnino animam rationalem eſſe formam & actum in homine, ſed formam aliquam materialem habentem vires animæ vegetatiuæ & ſenſitiuæ, vt in præcedente Quolibet plane declarauimus: quomodo ex dictis eorum poſſunt accipere veras rationes ad probandum q̃ in homine forma ſubſtantialis & actus materiæ eſt ſola anima rationalis, & nulla forma materialis, cuius contrarium illi poſuerunt? Reuera nequaq̃. Vnde quæcunq; rationes ex philoſophia inducuntur contra pluralitatem formarum in homine: etſi ratione materiæ habent veritatem in aliis ab homine: in homine tamen nullo modo habent veritatem. Non enim ſunt ſimpliciter & vniuerſaliter verę, puta dictum illud ex philoſophia ſupra tactum, habẽs actum & eſſe ab vna forma ſubſtantiali, non recipit ab alia eſſe niſi accidentale, ex quo concludunt q̃ non eſt niſi vna forma ſubſtantialis in eodem: cum omnis forma ſubſtantialis det ſuum eſſe: & habito vno ſubſtantiali eſſe ſiue actu eſſendi in materia non eſt poſſibile recipi aliud: non eſt vniuerſaliter verum: quia ſecundum ſupradicta non eſt verũ niſi de forma ſubſtantiali quæ dat eſſe completum in aliquo gradu prædicamenti ſubſtantiæ, quale eſſe dat omnis forma ſubſtãtialis in reb⁹ corporalibus aliis ab homine, & ideo in ſolis illis habet veritatem illud dictum: & habendo reſpectum ad illa ſolum loquitur philoſophus dictum illud proponendo. De forma autem ſubſtantiali quæ non dat eſſe niſi incompletũ, quale dat forma corporalis in ſolo homine educta de potentia materiæ: non eſt verum. Ipſa em̃ ga non dat niſi eſſe inchoatiuũ & diſpoſitiuum in quolibet gradu prædicamenti ſubſtantiæ, vt dictum eſt ſupra requirit ſecum formam quæ eſt anima rationalis quę dat completiuũ. Vnde qđ aliqui dicunt: q̃ rõ iam dicta, quare non eſt ponere pluralitatem formarum in aliis ab homine, etiã habet locum ī homine non eſt verũ, ſed vanũ & friuolũ eſt dicta philoſophica de rebus pure naturalibus applicare vniuerſaliter ad hoĩem. Sunt enim aliqui qui dicunt q̃ non oportet ſemper formam dare actum eſſendi vt in Chriſto actum eſſendi non dat anima rationalis, ſed ſuppoſitum fundatum in diuina natura Aliter enim in Chriſto eſſent duo eſſe: & Chriſtus eſſet duo exiſtentes, ſed de hoc erit ſermo inferius.

Quæſt. vi. Arg. pri.

In oppoſitũ. Primum. Secundum. Reſolu. q.

Arca ſecundum arguitur, q̃ corpus Chriſti mortuũ, aut alterius ſancti, non ſit adorandũ, q̃m̃ ſi ſit adorãdũ, hoc eſt quia illud qđ erat in viuo manet in mortuo Aliud em̃ non eſt in mortuo, propter qđ eſt adorandũ. hoc autem falſum eſt, ga in verme generato de corpore ſancti mortuo manet ſaltem materia, q̃ tamẽ nõ propter hoc eſt adorãdus, ergo &c. In contrarium eſt vſus eccleſiæ. Itẽ veſtimenta ſanctorum adorantur: quæ minus ad ſanctos pertinent q̃ ipſorum corpora mortua: ergo multo fortius corpora ipſorũ mortua ſũt adorãda. HIC oportet prio videre qd ſit adorare: & ad hoc oportet ſcire: q̃ iſta. v. reuereri, honorare, laudare, glorificare, adorare, ſe hñt pordinẽ: & poſteri⁹ ſẽp aliqd ſup pri⁹ addit. Reuereri em̃ ẽ aĩo magna reputare bona q̃ qs videt aut ęſtimat eẽ ī alio: paruipẽdendo cõpatiõe illorũ bona q̃ cõſiderat ī ſeipſo. Honorare vero, reuerentiam exiſtẽtem iteri⁹ ī aĩo opere exteriori indicare. Hic eſt q̃ honor dicitur eſſe exhibitio reuerentiæ in teſtimoniũ virtutis. ſ. eius quẽ reuereť. Laudare vero eſt honoratũ p bonis quæ in ſe habet aliis commendare. Glorificare autem eſt laudes honorati longe, lateq̃ prænizare. Propter quod dicitur gloria eſſe frequens fama cum laude. Adorare autem eſt in id qđ eſt reuerendũ, laudandũ, honorandũ, atq̃ glorificãdũ, ppter eminentiã ſuę ſanctitatis & virtutis totã ſpẽ atq̃ fiduciã ſubiiciẽdo ſe illi, piicere. Propter qđ adoratio dr cultus. ſ. propter diligẽtẽ intẽtionẽ circa id qđ adorať. Illud em̃ coli dicit cui quis ſtudioſe intendit operam illi ſuam exhibendo, ſicut ager vel quodcunq; aliud. Ei enim quod adoratur diligenter quaſi ei qđ colitur obſequium exhibetur: in orationibus in genuflexionibus, in oblationibus ſacrificiorum & aliorum donorum & maxime fide, ſpe, & charitate. ſecũdum Auguſtinum ī Enchi. Dicitur etiã ſeruitus, quia hmõi opera exhibentur ei qđ adorať in recognitionẽ dominii illius ſuper adorãtem. Et eſt iſto modo aliquid adorandum dupl'r. ſ. per ſe, & per accidens. & per ſe iterum dupliciter. Vno modo tanq̃ finis principalis in quo completur ſeruientis ſiue adorantis tota ſpes atq̃ fiducia. Alio modo tanq̃

aliqd coniunctum illi fini, cuius adminiculo adorans coniungitur fini,vt in eo ſpes & fiducia cõ-
pleantur.Primo modo eſt aliquid adorandum propter ſe,& per ſe:& ſic ſolus deus trinitas eſt ado
randus adoratione quæ vocatur latria:& ſimiliter in ipſo ea quæ ipſius ſunt:ſecundum q̃ dicit
præfatio de Trinitate,In eſſentia vnitas,in perſonis proprietas,& in maieſtate adoreꝫ æqualitas.&
Chriſtus homo ratione perſonæ diuinæ. Et eſt idem latria græce,qđ ſeruitus latine.vnde per com
poſitionem dicitur idololatria idolorum ſeruitus,Et licet generaliter omnis adoratio ſeruitus quę
dam ſit,vt dictum eſt,quia tamẽ ſeruitus & obſequium ſumme debentur deo: ideo diuina ſeruit⁹
dicitur latria,& commune nomẽ ſibi appropriatum per antonomaſiã,quẽadmodũ ppter aliquam
excellentiã,cũ dicit Apoſtolus ſimplr,intelligit Paulus,& cũ dicitur poeta ſimplr, intelligitur Vir
gilius. Vnde & alio noie dicitur pietas propter eminẽtẽ effectũ deuotiõis qui debet hri deo exhibẽ-
do ſeruitiũ ſibi debitũ. Tertio etiã nomie dicit Theoſebia,i.diuin⁹ cult⁹:qa ĩ ipſa ſingulariter colit
deus.Et quarto noie dicitur Euſebia id eſt bonus cultus per antonomaſiam: qa optimũ eſt adoran
do colere deum.Et quinto modo dicitur religio:quando ad huiuſmodi adorationem homo ſpecia-
liter ſe obligat.dicẽte Tullio in Rheto.Religio cuidã ſupiori naturę cultũ cerimoniãq; affert.Secũ
do modo eſt aliquid adorandum per ſe,& propter aliud.& ſic quædam creaturæ ſunt adorandæ
propter diuinã naturã ſibi coniunctã:& hoc dupliciter,ſecundũ q̃ dupl'r diuina natura põt eẽ cõ-
iuncta naturæ hũanæ,vel per ineffabilem vnionẽ totã plenitudinem eius habẽdo, vel per doni cõ
munionem de plenitudine eius participationem adipiſcẽdo.Primo modo diuina natura cõiuncta
eſt humanitati Chriſti,q̃ vt dicit Hugo in tractatu de ſcientia aiæ Chriſti,non ſorte participatio-
nis ex illa viguit,ſed priuilegio vnitatis totã poſſedit:in qua,vt ait Apoſtolus,habitat omnis ple-
nitudo diuinitatis corporaliter.vt Chriſtus in ſe habere intelligatur per gratiam totum qđ deus
eſt per naturam:& idem illic gratia qđ hic natura. Et lõge aliud eſt idem habere & idem eſſe:quia
habere pertinet ad gratiam, eſſe pertinet ad naturam: et plenitudo in verbo ei vnita eſt ex tem-
pore per gratiam,q̃ in deo ex æternitate fuit per naturam.Secundo modo eſt diuina natura cõiũcta
humanæ naturæ cuiuſcunq; ſancti.quia vt ait Hugo,vbi iam ſupra,ſine diminutione ſui ab omni
bus participatur:& cũ idẽ ſit in oĩbus,non tamen ab oĩbus eodẽ modo participatur.ſed omnes qui
ſecundum conditionẽ ſuam,aut donum gratiæ largitoris minus aut magis,huius eiuſdẽ cõionis
ac participationis capaces ſunt,de plenitudine eius non plenitudinẽ,ſed gr̃æ participationem acci-
piunt.Propter iſtam ſecundam coniunctionem adorandę ſunt aliquæ purę creaturę adoratione q̃
dicitur dulia.Propter primã autẽ coniunctionem adoranda eſt ſola humanitas Chriſti inquãtũ eſt
vnita diuinitati,& q̃cũq; ptinent ad ipſam,vt anima & corpus quo ad materiam & formã materia
lem:& hoctã p ſtatu mortis in quo erãt corp⁹ & aĩa ſeparata, q̃ p ſtatu vitæ ĩ quo erãt cõiuncta
quia in vtroq; ſtatu deitas ſemper æqualiter fuit vnita ambobus,& omnia quæcũq; in ipſo & cir-
ca ipſum conſiderant eſſe vel fuiſſe,vt mors,paſſio,aſcenſio,ſigura,& qualitates,cęteraq; huiuſmo
di.Sed hoc modo humana natura Chriſti dupl'r eſt adoranda,& quæcunq; in ea ſunt. Vno modo
ratione perſonæ:& hoc adoratione quæ vocat latria:de qua dicit Auguſt.de verbis dñi ſermo.lix.
Quid q̃ carnẽ eius quam creaturã eſſe nõ negas,ſimul cũ diuinitate adoras:atq; non minus q̃ diui
nitati deſeruis? Ego dñicã carnẽ,imo pfectã in Chriſto humanitatẽ propterea adoro q̃ a diuinitate
ſuſcepta eſt atq; vnita diuinitati.ſ.in vnitate perſonæ.Alio modo ratione naturæ diuinitati vnitæ
& hoc adoratione quæ vocatur hyperdulia,hoc eſt adoratione quæ ſuperior eſt adoratione quæ
eſt ſimplex dulia, licet inferiore q̃ ſit latria. Si vero conſideretur humanitas Chriſti ſecundum V
ſe vt coniuncta diuinitati per donum gratiæ creatæ:ſi tamen tale quid ponatur eſſe in ipſo,quã-
tumcunq; excedat dona gratiæ aliorum ſanctorum,quo ad hoc non plenitudine diuinitatẽ ſibi ha
beret coniunctam,ſed excellentiſſima participatione,& eſſet adoranda adoratione dulię ſimplicis
non latriæ,aut hyperdulię.dicente Auguſt.ibidem. Si hominem ſeparaueris a deo, illi ego nunq̃
ſeruio:ſcilicet latria,aut hyperdulia.& ponit exemplum ſubdens. Velut ſiquis veſtem aut purpu-
ram,aut diadema regale iacens inueniat, nunquid eam conabitur adorare? quaſi dicat non, ſci-
licet adoratione illa qua rex adoratur. Vnde ſubdit.Cum ea vero rex fuerit indutus,periculum
mortis incurrit ſi ſimul adorare cum rege quis contempſerit.ita & in Chriſto domino &c. Adora-
tione autem ſimplicis dulię, non propter aliud, ſed propter ſe ſancti viui adorandi ſunt, & X
omnia quæ in eis ſunt, vt ſunt in eis,ſcilicet anima & corpus,materia & forma materialis,&
omnia eorum accidentia q̃ cõſiderantur circa ipſos:& etiã aię eorũ ſeparatę,quia cũ eis manet vnio
diuinitatis per donũ gratiæ ſicut fuit cum viuis ex corpore & anima cõſtitutis.Per donum em̃ gr̃ę
corpus non vnitur deo niſi per aĩam ĩ qua eſt ipm donũ. Vnde ſi corpus ſancti alicui⁹ ad ſepationẽ

aĩæ maneret ſm formã corporalẽ idẽ in mortuo qđ fuit in viuo p miraculũ ſicut manſit in Chriſto vel per naturam in oĩbus hoĩb9: ſcđm aliquos nõ eſſet adorãdũ niſi ex habilitatione & ordine quẽ hẽt ad ſuã aĩam. Materia vero corpis alicuius ſancti alterí9 a Chriſto, quę nũc manet ſub ſubſtãtiali forma, vt patet ex dictis in p̃cedẽti quæſtione, vno mõ eſt adoranda per ſe: alio vero mõ nõ, ſed ſolũ p accidẽs, vt iã dicet. Per accidẽs aũt aliqd eſt adorandum eadẽ adoratione qua adorat ſuũ adorã-
Y dũ p ſe: ad qđ reducit ꝑpter ordinẽ aliquẽ quẽ habet ad id qđ eſt adorãdũ p ſe. Iſta aũt adoratio hẽt fieri ſex modis, ſ. ſignificatiõe, imitatiõe, cõtinẽtia, cõtrectatione, deſcẽſiõe, cõnaturalitate ꝑpter ordinationem ad per ſe adorãdũ. Primo mõ ſunt adorãda elemẽta ſenſibília i ſacramẽtis, qa ſũt ſigna indicatiua ſiue ſignificatiua gr̃æ, per quã ſancti cõiunguñt deo. & per hoc ſunt p accidẽs adorãda ſimplici dulía: & ſilr verba euangeliorum & ſacræ ſcripturæ legis diuinæ, quia ſunt ſigna eorum quæ circa Chriſtum & deum ſunt adoranda per ſe. Et inquantũ reducunt ad ea q̃ ſunt adoranda circa Chriſtũ dulía, vel hypdulía, ſilr eiſdẽ modis ſunt adorãda: inquãtũ vero reducũtur ad adorã da circa deũ latría, eodẽ mõ ſunt adorãda. Semp eñ adorandũ per accidẽs eadẽ adoratione adorat cum adorando per ſe ad quod reducitur, ſiue imediate, ſiue mediate propter ordinẽ ad per ſe ado randum. Secundo modo ſunt adorãdę imagines illorum quæ ſunt adoranda, ſiue per ſe, ſiue per ac cidens, nõ ſecundum q̃ ſunt res quædã ſcđm ſe, quẽadmodum adorabãt imagines idololatrę, æſti mantes q̃ diuinæ virtutes eſſent eis in ſua formatione artificiali inditę virtute ſtellarum, vt dicit Hermes Trimegiſtus in lib. ſuo de idolo, ſed ſecũdum q̃ ſunt imagines, & ad aliud: & hoc ſiue fue rit imago naturalis, ſiue artificialis, ſiue realis, ſiue figuralis. dicẽte Damaſ. lib. iiii. cap. vii. Cuius gratia nos adinuicem adoramus, niſi q̃ ſecundum imaginem dei facti ſumus! imaginis honor ad prothotypum id eſt exemplar peruenit, cuius gratia Moſaicus populus tabernaculum adorauit typum ſiue imaginem ferens cæleſtium. Sed tales imagines adorandæ ſunt dulia vel hyperdulia, ſicut & ſua imaginata: nulla autem earum latría, quia deo nulla poteſt fieri imago. dicente Da maſceno ibidẽ. Inuiſibilis ĩcorporei & ĩcircũſcriptibilis & inſigurabilis dei quis poteſt facere imagi nem! Hinc in veteri teſtamento non erat imaginum vſus, nec etiam in lege naturæ, dicente Statio Thebaidos libro duodecimo. Nulla auri effigies nulla commiſſa metalla. Forma dei mem tes habitare & pectora gaudet. Quia vero deus ſecundum veritatẽ factus eſt homo, ſculpta ad me moriam & noſtram doctrinam adoramus, non materiam ſed imaginatum: quẽadmodũ neq; euan
Z gelii, vel crucis materiã adoramus, ſed figuratũ. Propter ordinem autem ad per ſe adorãdũ tertio modo adorari potuit latria colũba in qua apparuit ſpiritus ſanctus. Sicut Abrahã Geñ. xviii. ima gines trium virorum adorauit latria in figurã trinitatis diuinarũ perſonarũ q̃ apparuit i illis. Q2 ſi i illis tres angelos adorauit, tũc adorauit i illis ſpeciebus adoratione dulię, ſicut etiã ſpẽs ſacramẽ
A tí altaris continentes verũ corpus Chriſti adoram9 adoratione hyperduliæ. Propter ordinẽ ad p ſe adorandũ quarto mõ adoram9 veſtes ſanctoꝝ & capillos qui nõ reſtituent i reſurrectione & cęte ra hmõi adoratiõe dulíæ: veſtes vero Chriſti & ſepulcrũ & loca in qb9 ſedit aut regeuit, & cętera hmõi, & crucẽ eius veram adoratiõe hyperduliæ. Sed & cruces quæ ſunt imagines illius crucis, ſi militer adoramus adoratione hyperduliæ: quia in ordine ad Chriſti humanitatem. Sed crucẽ ve ram adoramus ſecundum iſtum quartum modum: cruces vero alias adoramus ſecundum præ dictum modum mediante vera cruce. Iſto quarto modo præcipue adoranda eſt hyperdulía bea ta virgo inquantum Chriſtum præ cæteris contrectauit baiulando in vtero, pannis inuoluendo vberib9 lactãdo: & cętera hmõi. q̃ ſecũdũ ſe adoranda eſt dulía: & etiã forte latría inquantũ eſt ma
B ter nõ ſolũ hoĩs, ſed etiã dei, licet ſecũdum aſſumptã hũanitatẽ & valde per accidẽs. Propter quin tũ ordinẽ ad p ſe adorãdũ adoramus adoratiõe duliæ corpora ſanctoꝝ mortua aliorũ a Chriſto, in quibus ſupra diximus nouã formã inductã fuiſſe ad ſeparationẽ aĩæ. & iſte modus pertinet ad ꝑ poſitã quæſtionem. Dictũ eſt eñ ſupra, q̃uis eñ corpus ſancti viuũ & mortuũ nõ ſit idẽ ſecundũ formã & ſuppoſitũ: corpus tamẽ mortuũ dicit eẽ ei9 cui9 erat viuũ. qa tale corpus mortuũ nõ põt
C fieri per generationem niſi deſcendẽdo de tali corpore viuo per eius corruptionem. Ad cui9 ĩtel lectum ſciendum eſt, q̃ ſicut in ordine generationis non ſemper quodlibet habet generari ex quo libet: q̃lis ẽ gñatio elemẽtorũ ex elemẽtis & mixtis: nec qđlibet ẽ i potẽtia propiqua ad qđlibet, ſed qñq; ad determinatũ aliqd nõ hẽt determinari niſi ex determinato: nec eſt aliud q̃ illud i potẽtia ꝑpiqua & p ſe ad ipm. Nõ. n. idolum hẽt imediate fieri ex terra, nec terra eſt in potẽtia ꝑpiq̃ ad ip̃ ſed ad cuprũ, & cuprũ ad idolũ: Silr nõ ex q̃libet mixto hẽt gñari ſãguis imediate: qa ñ e lapide, aut melle, ſ; ſolũ ex cõgruo nutrimẽto: nec ex q̃lib; hẽt gñari chim9 imediate, ſed ſolũ ex ſãguine: nec ſp ma ex quolibet, ſed ſolũ ex chimo, neq; embryo ex quolibet, ſed ſolũ ex ſpermate, neq; homo ex q̃l;

ſed ſolum ex embryone hominis. Sic & in ordine corruptionis non ſemper quodcunq; habet corrumpi naturaliter & per ſe in quodlibet generandum ex eius materia: qualiter corrumpunt inter ſe elementa: ſed quandoq; non habet corrumpi determinatū niſi in determinatū, quia vice verſa determinate habet generari ex illo, vt ex eo qđ eſt in potentia ꝓpinqua & per ſe ad illud. Non em̃ vinum natum eſt corrūpi per ſe ordine naturæ niſi in acetum, neq; acetū vinoſum generari niſi ex vino. Conſimiliter corpus mortuum hominis determinatum ſecundū formā nō eſt per ſe ordine naturæ natū gñari niſi ex corpe hois viui, neq; naturaliꝝ corpꝰ hois viui natū eſt corrūpi niſi i corpus hois mortuū, & hoc corpꝰ viuū nō niſi i hoc corpꝰ mortuū. Et vlteriꝰ hoc corpꝰ mortuū ſi reſoluit naturaliter in cineres ſiue pulueres, non niſi mediātibꝰ aliis generatis ex ipſo determinatis reſoluit in illos. In quibus ſemper determinatum habet corrumpi in determinatum & generari ex determinato vſq; ad reſolutionem in pulueres. Ita etiam q̄ determinatum corpus habet reſolui in determinatos pulueres, & nō in alios: & determinati pulueres habēt relinqui ex corpore determinato, & nō ex alio: puta Petri corpus mortuum ſiue mediate ſiue immediate nō habet reſolui niſi in pulueres Petri, nec pulueres Petri habēt relinqui niſi ex corpore mortuo Petri. Et q̄ ſic ſe habēt per ordinem eo q̄ vnum eorū eſt ſemp in potentia proxima & determinata, vt per ſe alterū determinatū & non aliud habet generari ex illo, neq; illud in aliud corrumpi: formæ omnium taliū vicinę ſibi ſunt & ꝓpinquæ, non dico ordine dignitatis, ſed ordine generationis & corruptionis. vt propter hoc inter ſe multum habent de ſymbolo: & modica tranſmutatione facilis fit tranſitus ab vno in alterum: & propter ꝓmanentiam multorum in ꝙbus habent ſymbolum, non apparet ſenſui quin illud qđ eſt in mortuo ſiue corrupto, fuit in viuo, vt habitū eſt in quæſtione pręcedente. Et propter talē ordinem eſſentialem deſcenſionis dicitur corpus mortuū eſſe eius cuius erat viuum, licet non ſit idem corpus in forma, vt habitum eſt ſupra. Et ſic non propter aliquam identitatem ſubſtantialis formę q̄ nulla eſt eadem i vtriſq;, ſicut nec propter identitatem q̄ manet ſecundū ſubſtātiam eadē in vtriſq; aut propter habitudinē materiæ ad aīam ſeparatam, aut aīæ ad ipſam, eſt corpus mortuū adorādū ſed ſolum propter ordinē naturalis deſcenſionis ad viuum. Et ſiꝝ q̄cunq; intermedia ſunt, in ꝙbus per ordinem fit corruptio vſq; ad vltimatā reſolutionē in pulueres: & ſimiliter ipſi pulueres propter eandem rationem ſunt adorandi. Si enim propter materiæ identitatē corpus mortuū vel puluis eius eſſet adorandus, vel propter dimenſiones interminatas manentes eædē, aut habitudinē animæ ad illā materiam, aut ecōuerſo, eadem rōne vermis generatus ex materia corporis mortui alicuius ſancti eſſet adorandus, quia eadem materia & dimenſiones & habitudo animæ ad materiā ſunt in materia ſub forma vermis, & ſub forma cadaueris: qui tñ nullo mō eſt adorandus: eo q̄ nō ſecundū rectū ordinē, & per ſe curſum naturæ deſcendit vermis de corpore viui corrupto: vt ideo poſſit corpus vermis dici corpus eius cuius erat viuum, ſicut dicitur cadauer eius, aut puluis eiꝰ ſed q̄cunq; fiunt per putrefactionem, eo q̄ putredo non per ſe & ex ſe ſola eſt per ſe in ꝓpinqua potentia vt vermis generetur ex ea, ſed ſolum per aliqđ accidens: quo calor naturalis diſgregans fit inaturalis, & facit conſtare diſgregata, vt dicit in. iiii. Meteoro. idcirco gñant caſualiter, & per accidēs aliqđ ſuperueniens, per quod corpus viuum exit ordinem eſſentialem deſcēdēdi per mortem & reſolutionem in pulueres. Vnde & quia ex puluere non eſt natum per naturam aliquid determinatum generari, ſed indifferenter reſoluitur in vnum elementū, & in aliud, aut i corpus per generationem mixti indeterminati ex eo: ideo poſtq̄ ex puluere generatur aliqđ mixtum, aut ipſe reſolutus eſt in vnum elementū, aut in plura, iam non amplius propter materiæ identitatem aliquo modo illud elementum vel mixtum eſt adorandum, nec eſt de reliquiis ſancti. Vnde ſolum illa quę per dictam ordinatam deſcēdētiā ſunt Petri, cum adorant & honorant, adoratur & honoratur Petrus, quia illa ſunt verę reliquię Petri, & tanto magis & deuotius adorandæ, quanto corpus viuū magis & deuotius eſt adorandum, ſicut & crux Chriſti deuotius eſt adorāda q̄ crux Petri: & alia adoratione ſecundum ſpeciem, quēadmodum Chriſtus viuus deuotius eſt adorādus q̄ Petrus viuus, & alia adoratione ſecundū ſpeciem. Tanto etiam deuotius tales reliquiæ ſunt adorandæ, quāto in ſymbolicis diſpoſitionibus magis conueniunt cum illo a quo deſcenderunt. Q2 aūt ex tali ordine ad corpora viua, quæ dimiſerūt, & quæ illi quorū ſūt dicto modo per reſurrectionē reſumpturi ſunt, adorantur, & virtutem habent conferre adorantibus, ſatis exprimit Damaſ. cum dicit libro quarto cap. vi. Dominator Chriſtus præbuit ſanctorum ſuorum reliquias multiformia beneficia erogantes, vnguentum boni odoris ex ſe tribuentes. & infra. Sed hi non ſunt mortui qui in ſpe reſurrectionis dormierunt. Et quia eodem modo tali adoratione adorandi ſunt pulueres Petri & corpus mortuum eius, qđ in illos pulueres determinatos eſt reſolutū, in quibus pulueriꝰ manifeſtū

eſt non oportere ſecundum apparentiam ſenſus ponere aliquã formam quæ prius erat in eius cor-
E pore viuo vt adorent:q̃re neq; in corpe Petri mortuo nõ reſoluto in pulueres. Propter ſextũ ordi-
nem ad per ſe adorandũ adorãda eſt materia q̃ percipi poteſt fuiſſe in corpore viuo alicuius ſancti
ſub quacunq; forma inueniat,etſi compoſitum in quo eſt nõ ſit adorãdũ:vt dictũ eſt de verme.Ma
teria enim ſub forma vermis poteſt dupliciter cõſiderari.Vno modo in ordine ad formam vermis
ad quã habet habitudinẽ ſecundũ actum:& eſt actu terminata ſub illa.Alio modo in ordine ad for
mã ſancti ſub qua fuit in viuo:ad quã habet habitudinẽ in habitu:vt ſub illa ſit aliquãdo.Si primo
mõ:dico q̃ non eſt adoranda ſicut nec vermis ipſe.Sed iſto modo cõſiderando materiam Petri ſub
forma cadaueris Petri, ipſa eſt adoranda ſicut & ipſum cadauer.Si ſecundo modo:ſic dico q̃ mate
ria illa ſiue fuerit ſub forma cadaueris ſiue vermis ſiue quacunq; alia,adoranda eſt propter ordinẽ
connaturalitatis ad ſeipſum vt eſt ſub forma in viuo:in eo.ſ.q̃ vna eſt & eadẽ naturaliter: & etiam
propter ordinem quẽ habet ad animam ſuam aliquando reſumendam. Et quãdo materia illa non
eſt adoranda vt eſt ſub forma aliqua:puta vermis:tunc ipſa mente ſola eſt veneranda ſiue adoran-
F da:non tamen corporaliter vt genuflexione,ne videatur vermis ipſe adorari. PER hęc patet ſolu- Ad arg.pri.
tio ad argumentũ primũ:q̃ corpus ſancti mortuum nõ eſt adorandũ:quia nihil manet in eo qđ fu
it in viuo propter qđ debeat adorari.Dicendum ſecũdũ iam dicta,q̃ corpus mortuum non adora-
tur propter remanẽs in eo de viuo ſecũdũ formã:ſed quia p̃ naturalem & per ſe corruptionem viui
naturali ordine deſcendit de eo:vt reliquiũ eius.Vñ licet in corpore mortuo maneat figura corpo-
ris viui modicũ ſecundum terminationem variata:non propter hoc ſecundum veritatem licet ſe-
cundum ſenſus apparentiam potius eſt reliquium corporis viui:nec ideo poti9 adorandum q̃ pul
ueres:in quos ordine naturali corpus illud eſt reſolutũ:licet maiori deuotione propter maius ſym
bolum:vt dictum eſt. Vnde vt intellexi, nuper in Anglia quidam religioſi dicentes in ſcholis q̃
corpus ſancti mortuum & viuum non eſt idẽ niſi ſecundum quid:quia non ſecundum aliquã for-
mam ſubſtãtialẽ:ſed ſolũmõ ſecũdũ materiã, & q̃dã accidẽtia ſymbola, multum deliq̃ũt prouocã
tes pplm ad inſiliendũ in eos:q̃ſi dicãt q̃ caput ſancti Thomę aut alicui9 alterius ſancti mortuũ nõ
eſſet vere caput illius neq; ſimpliciter:ſed tm̃ ſecundum quid:& q̃ idcirco non eſſet adorãdum vt
caput illius.Immo q̃q̃ caput illud mortuum non ſit idẽ qđ prius viuum niſi ſecundum materiam
propter qđ tamẽ vt dictum eſt non eſt adorandum:non autẽ ſecundum aliquã formam ſubſtantia
lem:& ideo non niſi ſecundum quid eſt idem mortuum qđ fuit prius viuum: quẽadmodum ocu-
lus in capite mortuo non eſt idẽ ſecundum formam cum oculo prius viuo : quia forma viui oculi
erat viſus:qui fuiſſet eius aĩa ſi oculus viuus fuiſſet animal:de quo manifeſtum eſt q̃ nõ eſt forma
oculi mortui:& ideo nõ ſunt iidẽ oculi niſi ſecũdũ quid:vere tamen & ſimpliciter dicitur q̃ illud
caput mortuũ eſt eius cuius fuit viuũ:licet aliter & aliter:quia viuum fuit eius vt pars ſua ĩtegra
lis organica:mortuũ aũt eſt eius vt reliquiũ ſiue reſiduum eius,remanens in eadem materia p̃ na-
turalẽ deſcẽſionẽ ordine per ſe & eſſentiali de ipſo capite eius viuo,& ꝑpter hoc vere adorãdum eſt
tanq̃ reliquium ſancti:licet non tanq̃ pars eius organica. Magis tñ & maiori deuotione eſſet adorã
dũ tale reliquium ſi maneret idẽ in aliqua forma ſubſtantiali:quẽadmodum manſit corpus Chriſti
mortuũ idẽ cũ viuo:q̃ qñ non manet idẽ in ſubſtantiali forma:ſecũdũ q̃ hęc patẽt ex iam ſupra de
claratis.Q2 ſi forte aliquis vellet damnare opinionẽ dicentẽ q̃ non eſt eadẽ forma ſubſtantialis ſecun
dũ numerũ manẽs in mortuo q̃ prius fuit in viuo:eo q̃ aliter nõ eſſet adorandũ: nõ eſſet conſulta
dãnatio:& retractanda potius q̃ tenenda. ARgumẽta duo alia concedẽda ſunt: vt patet ex dictis. Ad argu. in
oppoſitum.

SEquuntur quęſita pertinentia ad non ſacra:vbi proponebantur q̃dam pertinen
tia ad omnes creaturas generaliter:& quædam pertinẽtia ad hominem ſpeciali-
ter.De primo aũt horũ ꝓponebañ tria:quorũ primũ erat de identitate eſſentiæ
& eẽ ſimpliciter:Vtrum,ſ,ponẽs eſſentiam creaturæ eſſe idẽ re cum ſuo eſſe,põt Quæſt.vii.
ſaluare creationẽ.Secundũ vero erat de idẽtitate eſſe accidentis cum eſſe ſui ſub
iecti.Vtrũ,ſ,accidẽtis exiſtẽtis in ſubiecto ſit aliud eſſe exiſtentię q̃ ſit eſſe exiſten Quæſt. viii.
tię ſui ſubiecti.Tertium aũt erat de modo cauſandi eſſe accidẽtis a ſuo ſubiecto.Vtrum,ſ, ſubiectũ Queſt.ix.
per ſe poſſit eſſe cauſa ſufficiens ſui accidẽtis. ClRca primum arguit q̃ ponens eſſentiam creatu- Argu. prici.
ræ eſſe idem re cum ſuo eſſe:non poteſt ſaluare creationẽ: primo ſic,ſicut ſe habet materia ad for- Primum.
mã in generatione:ſic ſe habet eſſentia ad eſſe in creatione,ſicut.n.materię acquirit forma per gene-
rationem:ſic eſſentiæ acquiritur eſſe per creationem,ſed ponens materiam idẽ eſſe re cum ſua for-
ma,non poteſt ſaluare generationem licet alterationem:quia tunc per generationem non acquirere
tur formæ eſſe in materia:ſicut nec materiæ:qđ eſt contra naturã generationis,ergo &c. Secundo Secundum.

ſic,ponẽs eſſentiam idem cum ſuo eſſe,ponit non poſſe intelligi eſſentiam ſub non eſſe:quia etſi alia qua ſint idẽ:& licet vnũ poſſit intelligi ſine altero cointellecto:non tamẽ põt intelligi ſub illius oppoſito. Verbi gratia:Si aĩal ſiue ſenſibile & rõnale idẽ ſint in hoĩe ſcđm rẽ:& poſſit aĩal ſiue ſenſibile intelligi ſine rõnali cointellecto:nõ põt tamẽ intelligi ſub irrationali. Aliter.n.oppoſita intelligerentur ſimul in eodẽ:qđ eſt ipoſſibile, ſed ponẽs q̃ eſſentia nõ põt intelligi ſub nõ eẽ:ponit q̃ nõ põt eẽ ſub non eſſe:quia ſic põt intelligi ſicut poteſt eẽ,talis aũt non põt ſaluare creationem:quia non eſt creatio niſi mutatio de non eſſe eſſentię in eius eſſe,ergo &c.

Tertium. Tertio ſic,In omni mutatione ſubiectum differt ab vtroq̃ termino:ſicut materia differt a forma corrupta & gñata in mutatiõe q̃ eſt gñatio quare cũ in creatione eſſentia ſit ſubiectũ:& termini ſint non eſſe & eſſe: oportet ergo q̃ ab vtroq̃ differat:& ideo q̃ cũ neutro ſit idẽ,quare ſi ponat cũ altero,vt cũ eſſe,idẽ: deficit creatio, ergo &c.

In oppoſitũ. CONtra,ſi eſſentia eẽt aliud ab eẽ,tũc eſſentię p creationẽ acgrereť eẽ ſicut ſubiecto : quẽadmodũ materię acquiriť forma p gñationẽ vt ſubiecto,quare cũ in oĩ trãſmutatione habente ſubiectum,id qđ acgriť p ipſam,de ſubiecto ꝓducit:vt forma de materia per gñationẽ:cẽ ergo in creatione ꝓduceret de ipſo eẽ p creationẽ. Q; ſi ſic:non igitur creatio eẽt de nihilo:ſed de aliquo,qđ eſt cõtra naturã creationis.

Opinio quorundam. Ponẽs ergo eſſentiam nõ eẽ idẽ cum cẽ ſuo,non põt ſaluare creationẽ. Dicũt aliq: q̃ ab inferioribꝰ naturalibꝰ & ſenſibilibꝰ debemꝰ manuduci ad ſupiora ſupnaturalia:q̃ ſolũ nũc a fine intelligibilia ſunt. In naturalibꝰ aũt eſt ita:q̃ illđ qđ p ſeipſum ſolũ ẽ in potẽtia ad aliqd p ſe: nõ eſt ſecundum actũ illud:neq̃ participat illo,nihil emꝫ habet eẽ ſcđm actum aliqd p illud quo eſt in potentia illud:vt patet in materia & forma. Quare ſi ſcđm actũ eſt illud:oportet q̃ illud p qđ habet eẽ ſcđm actũ illud, ſit aliud ſcđm rẽ ab illo p qđ põt eẽ illud. Cum ergo eſſentia creaturæ p ſe ex eo q̃ eſt eſſentia creaturæ ſit in potẽtia ad eẽ:p ſe ergo nõ eſt habẽs eẽ:neq̃ ex ſe ſcđm actũ:ſed p aliqd qđ re eſt aliud ab illa,quare cũ p eẽ formaliter habet eẽ:eſt ergo eẽ re aliqd aliud ab eſſentia creaturę.

Probatio prima.

Secunda. Qđ confirmãt per hoc:q̃ oppoſita circa genus ſunt differẽtię poſitiuę:quę habẽt aliquid cõmune ſcđm intellectum. Oppoſita materię ſunt forma q̃ eſt poſitiua,& priuatio quæ non eſt poſitiua quæ idcirco nõ cõmunicant cõmunẽ materiam,ſunt tamẽ circa idẽ in actu poſitum. Oppoſita circa eſſentiam ſunt eẽ qđ eſt poſitiuũ: & non eẽ qđ eſt negatiuũ:quæ nec habẽt aliquid cõmune: nec habẽt eẽ circa idẽ cõmune exiſtẽs extra intellectũ,& ideo plus diſtant ab eo qđ habẽt cõmune,q̃ oppoſita prædicta. Quare cum actualitas gñis differt a potẽtialitate eius:eo q̃ eſt extra rationẽ illius & actualitas materiæ quæ eſt forma,a materia:ſic q̃ re ſit alia ab illa: multo ergo fortius & actualitas eſſentię quæ eſt eẽ,differt ab eſſentia:ſic q̃ ſit re aliud ab illa,ſup quo fundať tertia ratio propoſita ſupra.

Tertia. ITEM eſſentia de ſe nõ eſt neceſſe eſſe:quia tunc non poſſet non eſſe:neq̃ impoſſibile eſſe:quia tunc non poſſet eſſe,eſt ergo poſſibile eſſe & non eẽ de ſe. Sed nihil exiſtit per hoc q̃ poſſibile eſt eẽ & nõ eẽ:eſſentia exiſtit p eẽ:ergo eſſentia p ſe & ex ſe nõ eſt eſſe. Qđ etiã cõfirmať p Boetiũ:qui dicit de hebdo. Diuerſum eſt qđ eſt eſſe & id qđ eſt,qđ neceſſario intellígitur de eẽ creaturæ non creatoris:quia conſequitur cõtinue. Ipſum vero eſt nondũ eſt:at vero qđ eſt,accepta forma eſſendi eſt atq̃ ſubſiſtit.

Boetii dictũ Itẽ ibidẽ. In oñi compoſito aliud eſt eẽ:aliud eſt ipm qđ eſt. Vñ ſicut in naturalibꝰ p trãſmutationẽ naturalẽ acgriť forma:& iõ tranſinutatio naturalis in naturalibꝰ fecit ſcire materiam differre ſecundum rem a forma:ſic cũ in creatis per creationẽ in eſſentia creaturæ acquiritur eẽ:ideo & creatio neceſſario facit ſcire eſſentiam creaturæ differre ſecundum rem ab eſſe. Sicut enim materia eſt in potẽtia ad formam & ad eius priuationem ſecundum rem abſq̃ intellectus conſideratione:quẽadmodum genus qđ eſt idem cum vtraq̃ differentiarum,eſt in potẽtia ad illas ſola conſideratione intellectus:ſic eſſentia ſecundũ rẽ abſq̃ cõſideratione intellectus eſt in potẽtia ad eẽ & non eẽ. Vñ cum potẽtialitas generis de qua minus videtur nõ reducatur ad actum niſi per aliqd ei additum qđ eſt extra rationem generis,ſ.per differentiam:& ſimiliter materia non reducitur ad actum formæ & priuationis niſi p realiter differẽs ab ea:eodem ergo modo eſſentia nõ reducitur ad actum eſſentialem niſi per aliquid qđ eſt extra rationẽ eius,differens re ab ipſa: cuiuſ modi eſt eſſe eius,neceſſario ergo re differt eſſentia ab eẽ. Sicut ergo vt dicũt oportet dare aliquid realiter differens a materia ſi ſit generatio:ita oportet dare aliquid realiter differens ab eſſentia : ſi ſit creatio. Omnis.n.mutatio habet ſuum potẽtiale & ſuum actuale:ergo & creatio cũ ſit vera mutatio. Vnde ſicut ponendo materiam eſſe idem cum forma ſubſtãtiali:vt potẽtiale cum actuali: nõ poteſt aliquis ſaluare generationem: licet poſſet ſaluare alterationem ponẽdo formam accñtalẽ eẽ aliud a ſuo ſubiecto:ſic ponẽs idem eſſentiam cũ eẽ,cum non põt ſaluare potẽtiale differẽs ab actuali & ipſum actuale differẽs ab illo:nullo modo poteſt ſaluare creationẽ:ſecundum q̃ proceſſit prima ratio. Ex iſta etiam poſitione(vt dicunt)ſequuntur multa quæ non poſſunt ſaluari in entibus,

Quorum primũ eſt:ꝙ eſſentia non poſſet intellígi non eẽ ſicut ꝓceſſit ſcda rõ ad príncipale. Secun dum vero eſt:ꝙ eſſentia creaturæ non eſt quid diminutũ & incompletum:neꝙ eſſe eius: quia non eſt quid partícipãs aut partícipatũ.Diminutio aũt nõ eſt níſi in partícipatiõe. Partícipare,n.idem eſt qđ partẽ capere.Pars aũt reſpectu totí⁹ imperfectum eſt, vel proximũ ſecũdum naturam.v. Me taph.Q; aũt non eẽt partícipatío patet:quía nõ eſt partícipatio níſi in natura potẽtiali;aut actuali ſecundum ꝙ recípiť in potẽtiali.quare ſi tollís potentiale, & actuale receptum in potentiali: & par tícipationem ꝑ hoc tollís.Potentiale autẽ & actuale tollís ponẽdo eſſe ídẽ eſſentiam creaturę & eſſe eius:quía níhil partícipat ſeípſo:nec eſt potentiale reſpectu ſuiípſius. & ſic in creatura tollís omnẽ defectum:primo rei in ſe:ſecundo in comparatione:quía res prius defuit in ſe q̃ ín comparatione. Tertium vero eſt:ꝙ non eſſet ens ꝑ accidẽs:quía prius res partícipat eſſe q̃ alíís quę ſequũtur eẽ: & non eſt ens ꝑ accidẽs níſi partícipando illa quę ſunt poſt eſſe.dícẽte Boetío de hebdo.Omne qđ eſt,partícipat eo qđ eſt eſſe vt ſit:alío vero partícipat vt alíqd ſit.Ac per hoc id qđ eſt partícipat eẽ vt ſit:eſt vero vt partícípet alío quolibet. Quartũ eſt:ꝙ non eſſet genus ín creaturís: quía genus non eſt níſi qd potentiale reſpectu differẽtiarũ.Sí ergo nõ differunt potẽtiale & actuale,genus nõ eſt Vnde ín deo:quía ídẽ ſunt actuale & potẽtiale,eſſentia & eſſe:ín ípſo non eſt ratío generis. Quintũ eſt: ꝙ non eſſet díſtinctío p̃dicamẽtorum ſubſtantiæ ab accidentíbus ſub analogía entís: quía tunc non eſſet ídem eſſe quod ſubſtãtíæ cõueníret primo & per ſe tanq̃ ílli qđ eſt prímo ens: & accidẽti tanq̃ ílli qđ non eſt ens níſi quía entís.ímmo accidẽs haberet proprium eſſe alíud ab eſſe ſubſtantiæ.

H HIC oportet primo vídere quõ ſe habet eſſe ad eſſentiã.Secũdo ex hoc príncipale quęſitũ.Sup ídẽ= títate eſſe,& eſſentię ín creaturís:habita eſt q̃dam q̃ſtio determinata in noſtro primo Quolibet.vbí dixímus & adhuc dícemus: ꝙ eſſe creaturę non eſt alíquid re abſoluta alíud ab ípſa eſſentia creatu ræ additum ei vt ſit in effectu:ímmo ípſa creatura eſſentia ſua qua eſt id qđ eſt,habet eẽ, non íquã tum eſt eſſentia ſecundum ſe & abſolute conſiderata: ſed vt conſiderata eſt in ordine & compatío= ne ad díuinã eſſentíam.Inquantũ.n.ípſa re ípſa abſq; omní abſoluto addíto eſt ſímílítudo díuínę eſ ſentíæ ſecundũ rõnẽ cauſæ formalis cõuenit ei eſſe eſſentíæ.Inquãtũ aũt ípſa in ſeípa abſq; omní ab ſoluto addíto eſt effectus díuínę eſſentię:vel immediate vel mediante agente naturalí ſcdm rõnem efficiẽtis,cõuenit ei eſſe exíſtẽtię,vt ſic nec eſſe eſſentiæ:nec eſſe exíſtentiæ ſuper eſſentiã ín ípſa eſſen tia creaturę addat ſup eſſentíam creaturę aliquid formale abſolutũ:ſed ſolũmõ reſpectum ad alíud Qđ tñ eſſe eſſentiæ non proprie dícíť addi eſſentię:quía non eſt eſſentia ꝓprie níſi ílló eſſe: ſed potí⁹ dícíť addi alíquo qđ eſt de ꝓpría ratione gñís ſui : qđ cũ ratione eſſe conſtituit eſſentíam compoſi tã ex eo qđ eſt,& eẽ qđ eſt ípſum quo eſt:vt iã infra plus patebit. SED arguit cõtra nos in hoc ad= uerſans nobis. Illud qđ eſt efficiens potẽtiale eẽ ex ſe,non põt íllud facere eſſe actu níſi ſeípſum ílli ímprímat vel alíud qđ eſt actus eius quo formaliter habet eẽ,ſeípſum aũt nõ ímprímit vt conſtat: ímprímit ergo alíud.impreſſum aũt tale nõ põt eẽ níſi abſolutũ:quía relatio nõ põt eẽ per ſe termi nus actionís.ergo &c. ITEM ex eo ꝙ alíqd habet reſpectũ ad alíud,nõ exíſtít:ſed ẽ ad alíqd:qđ præ ſupponit exíſtere:quía potẽtiale non exíſtit ſeípſo.ergo &c.ITEM materia eſt in reſpectu ad eſſe ex= tenſum,ſed non ſine alío ſibí aduenięte vt quantitate eſt actu extẽſa.ergo ſimíliter eſſentía nõ ex ſo

I lo reſpectu eſt actu ſub eſſe ſine alío addíto. DIcẽdũ ꝙ alíquid ex ſe eſt potẽtiale eẽ dupliciter. Vno mõ vt ſolum ꝑ ſe ſubiectũ tranſmutationís a non eſſe ín eſſe:& non vt per ſe terminus. Alío modo vt terminus eius.Primo mõ in naturalib⁹ ſola materia eſt potẽtiale eſſe.Secũdo vero mõ ſola forma educta de potẽtia materię:vel ípſum compoſitũ ex materia & forma,eſt potẽtiale eſſe. De potẽtiali eẽ primo mõ verũ eſt ꝙ efficiẽs ſiue agẽs quodcũq; non põt íllud facere eẽ in actu níſi ímprímẽdo ſe vt formã ílli:vel alíqd alíđ: qa ílló mõ nõ dr alíqd potẽtiale eẽ níſi reſpectu formę a q̃ ſumit actu ale eẽ.Et tali mõ potẽtiale eẽ bñ põt eẽ in actu exíſtẽtiæ:cũ hoc qđ ẽ ſic potẽtiale eẽ:vt materia pría ín naturalibus:quę inquãtũ eſt ſubiectũ tranſmutationís naturalís: non eſt potẽtiale ad eẽ ſimplící ter:ſed habet eſſe exíſtẽtię a deo ꝑ creationẽ vt terminus eius. qđ quídẽ eſſe exíſtẽtię ſupponit in ma teria omne agẽs naturale.Sed tale potẽtiale eſſe non eſt eſſentia reſpectu eẽ actualis exíſtẽtię:quia nõ põt exíſtere in actu ſine talí eſſe:ſicut non põt alíqd eẽ ſimile ſine ſímílítudine.Secundo autẽ modo falſum eſt.Illo,n.modo dícitur aliquid eẽ potẽtiale eſſe non reſpectu alícuius formæ ſibí ímprímẽdę: reſpectu efficientis vt eius actionem quæ eſt productío terminantis. Vnde forma ſubſtantialis per generationem eſt ſecundum actum ſub eſſe:quía eſt terminus actionís quæ eſt generatío:vnde ha= bet eſſe non vt ꝑ formã ſibí ípreſſam ꝑ tranſmutationẽ gñationís:quía tunc ſimul eſſent duę gña tiones: vna qua materia habet in ſe actum qui eſt forma : altera qua forma habet in ſe actum q eſt eſſe:neq; ꝑ creationem:qualiter ponit ílle eſſentiam habere eſſe ꝑ actum creationís: quía tũc in omí

Incõueníen= tia.
Primum.
Secundum.
Tertium.
Quartum.
Quíntum.
Reſolutio.q.
Arg.aduer= ſarii.
Primum.
Secundum.
Tertium.
Reſpõſio ad primum.

generatione coincidet actio creationis.Sic ergo essentia per creationem est actu sub esse:quia est terminus eius: non habendo esse vt formam sibi impressam & eductam de potentia essentiæ : quod supponit ille in suo argumẽto:quia tunc esse non haberetur in sua essentia per creationem:sed p generationem.quia secundum Commẽ.xii. Metaph.quando forma educitur de potẽtia materię:tunc est generatio:si aũt producereť in materia nõ ex materia,eẽt creatio:sicut patet de creatione gratię in aĩa:& non eẽt creatio cũ ipsa essentia creaturæ producitur in effectu:nisi qa ipsa essentia ꝑducereť de nihilo. Nec potest dicere ꝙ habet esse vt p formam sibi impressam per creationem: sicut gratia imprimitur animę:vt duo sint simul creata.ſ.essentia & esse.quia cũ secũdũ hoc essentia creatur vt subiectum:esse vero vt forma in subiecto:& forma in subiecto existẽs necessario prę supponit natura vel duratione subiectum:prius ergo natura eẽt essentia creata q̃ eẽ,etsi simul duratione:& sic non eẽt verum ꝙ prima rerũ creatarum est esse:qđ tamẽ oportet ponere:vt ifra declarabiť.Nõ ergo habẽdo esse vt formam sibi impressam essentia est actu sub eẽ p creationẽ:sed habẽdo eẽ in sua essentia ex respectu ad creantẽ:inquãtũ est ꝑducẽs eã:& illa est effectus ei⁹.Q2 arguit secũdo ꝙ ex respectu est res ad aliqd:nõ ꝙ existat: Dicẽdũ ꝙ reuera existere creaturæ nõ est existere simpliciter & absolute:sed solius esse creatoris est tale,sed eẽ creaturę non est existere nisi sub quadã depẽdẽtia ad manutenẽtiam creatoris:& ita in quodam respectu quẽ creatura habet ad deum,primo ex actu creationis:secundo ex actu conseruationis.& est respectus idẽ:si idem re sint actus creationis passiuæ & cõseruationis.& sic idẽ est creaturã existere:& ad aliud existere:& eodẽ ad aliud existit & existit simpliciter.absoluto enim tali respectu non existit omnino. Ad tertium:ꝙ materia est in potentia ad extẽsionem:sed non sine alio ei adueniente &c.Dicẽdum ꝙ non est simile:quia materia nõ est in potẽtia ad extẽsionem nisi vt subiectum.& ideo non vadit ad actum extẽsionis nisi p aliud:quo vt eẽn tialiter extẽso informatur.Essentia vero est in potẽtia ad esse non vt subiectum vadens ad actum p alicuius informationem:sed solum vt terminus existens in actu:per hoc ꝙ terminat actum creationis:& est effect⁹ creatoris vt dictum est. Q2 aũt super essentiam creaturę nihil absolutum reale in formans ipsam apponit ipsum eẽ: ꝑbaui sufficiẽter triplici medio in prædicta quæstione. Quorum primũ est:ꝙ veritas,bonitas , vnitas nihil addunt super essentiam rei absolutam:quare nec entitas Cui respondet ille dicẽdo ꝙ vno modo dicitur ens qđ diuiditur in decem prædicamenta:qđ est ens ab esse essentiæ.& hoc nihil addit super essentiam rei:sicut nec veritas,vnitas,aut bonitas. Alio modo dicit ens qđ existit in rerũ natura:& hoc est forma addita ipsi essentiæ rei,aliter eñ creatura tanę actualitatis esset ꝙ ex se posset existere:qđ falsum est. Vnde licet de se sit sufficientis actualitatis ad mouẽdum intellectum:non tamẽ de se est sufficientis actualitatis ad existẽdum secundum se extra intellectum. Sed assumptum in hac responsione plane patet esse falsum.ſ.ꝙ esse quo aliquid existit in rerum natura:est forma absoluta addita essentiæ.Aliter.n,ex se posset existere sua actualitate. qm̃ dato ꝙ nõ sit forma superaddita:sed solus respectus fundatus in essentia rei: nõ vt est eẽntia rei absolute:sed solũmõ vt est creatoris effect⁹:nũq̃ tñ ex se ẽ tãtę actualitatis ꝙ ex se possit existere in effectu:sed hoc solũ habet a creatore inquantũ eius effectus:quia ab hoc habet ꝙ respectus ille fundatur in ipsa essentia:nequaq̃ autẽ ex seipsa:qđ tamẽ supponit illa rep̃osio. Secunda ratio mea est:ꝙ si essentia non habet esse nisi per aliquid absolutum additum ipsi essentiæ:cum illud existat in illa essentia & non est creator:est ergo creatura,de se non habens existere:nec secundum se:nec in alio.ergo ei esse aliud a se acquiritur per creationem:& eadem ratione illi esse aliud : & sic in infinitum. IVxta hoc arguit ille ad idem contra se sic. Sicut essentia est possibile esse & non esse : quia non est necesse esse:nec impossibile esse:sic & illud esse.ergo non nisi per aliquid sibi additum habet existere sicut neq; essentia:& sic in infinitum.Et respondet dicens:ꝙ illud esse est possibile eẽ cui acquiriť eẽ. sed hoc est per accidens.ſ. quia nõ habet eẽ nisi in possibili eẽ. Verũtamen quãtum est de se, semper est:quẽadmodum dicunt philosophi ꝙ omnis forma quantum est de se est actus quidam & necesse esse.sed qđ non est necesse eẽ: hoc est per accidẽs.ſ.quia recipiť in possibili eẽ qđ est materia: & ideo non vadit processus in infinitum:quia illud esse primum non recipit aliud esse a se:quia non recipit esse nisi quia recipitur in alio qđ eo habet esse. Sed secundum dictum hoc apparet statim falsitas periculosior:ꝙ.ſ.formę creaturarum ex se & esse quo creatura formaliter existit,nõ sunt possibile esse : sed necesse esse : nisi quia sunt in possibili esse : cum tamen non sit nisi vnicum necesse esse: cuiusmodi est eẽ diuinum.Nec potest plurificari vt probat Auicẽ.& alibi in q̃stionibus ordinariis declarauim⁹. Ex quo seq̃t ꝙ oĩs forma creaturę & eẽ ei⁹ quãtũ est de se sit q̃dam diuina eẽntia & eẽ dei:& ꝙ sũt possibile eẽ: qa recipiũť ĩ possibili eẽ.Qđ q̃ absurdũ sit pt3 oĩb⁹.absurdũ est ergo illud ĩ

Ad secundũ — k

Ad tertium — I

Dictũ auctoris. — M

Ratio pria.

Secũda.

Arg.aduersarii.

Responsio. — N

quo fundaꝫ dicta ſolutio. Q; ſi forte dicat ꝙ illud ſolũmodo dixit ſecũdũ opinionẽ philoſophorum non ſic ſentiendo: tunc reuera non habet ex hoc dicto vnde ſoluat argumẽtum ſiue rationem ſeqns vt chriſtianus: ſed manet inſoluta. TERtia ratio eſt: ꝙ tale eſſe non põt eẽ accidẽs nec ſubſtantia, materia, aut forma, aut compoſitũ. Et rñdet dicẽs: ꝙ licet nõ ſit ſubſtãtia recipiẽdo de ſe ſubſtãtiæ ꝓdicationẽ: eſt tñ de gñe ſubſtantię ſicut principiũ & forma, dãs actualitatẽ eſſentię: ſicut forma dat actualitatẽ: & hoc ſuo modo: quẽadmodum punctus eſt de gñe quantitatis: licet quãtitas non præ dicet de ipſo. Qđ non põt ſtare: qm̃ non eſt vt forma ſubſtãtialis de ꝓdicamẽto ſubſtãtiæ. tunc em̃ eſſentiæ rerũ ſeipſis & ſuo eẽ eſſentiæ non conſtituerẽt ꝓdicamẽtum: ſed ſuo eſſe exiſtentiæ: nec eẽt aliquod ꝓdicamẽtũ niſi eſſentiis exiſtẽtibus in rerũ natura, cuius contrarium vult Auicẽ. & in quę ſtionibus ordinariis declarauim⁹, ꝙ etiã dicit Simplicius ſup ꝓdicamẽta idẽ, in queſtione de relatio ne in ꝓcedẽte Quolibet tetigim⁹. Itẽ Algazel in logica ſua exp̃ſſe dicit ꝙ huiuſmodi eẽ exiſtẽtię accidẽs ẽ entis. & Auicẽ. vult ꝙ eẽntię rei accidit eẽ qđ nõ eſt qđ ipſa: vt ꝙ ſit vl'is vel ꝑticularis in aĩa vel extra aĩam: & vl'r ꝙ ſit & ꝙ non ſit: vt in q̃ſtionibus ordinariis ſufficiẽter declarauimus. Auer. etiam ſup quintũ Metaph. dicit ꝙ iſtud eẽ eſt de ꝓdicamẽto accñtis: & illud qđ eſt eẽ eſſentię, eſt de ꝓdicamẽto gñis. Qđ & ipſe ſufficiẽter cõfeſſus eſt iã ſupra: cum dixit ꝙ eſſe exiſtẽtię eſt forma addi ta ipſi eſſentiæ: non ſic aũt eẽ eſſentię, & cõſtat ꝙ nõ ſubſtãtialis: qa tũc nullo mõ ꝑtineret ad ꝓdica mẽtum accidẽtis ſed gñis. ꝙ ſi eſt accidẽtalis nõ ſubſtãtialis nullo mõ eſt de gñe ſubſtantię ſicut prĩ cipiũ: ſicut nec eẽ eſſentiæ: qđ extra oẽ genus eſt: & ideo nõ cadit in cõpoſitione cũ aliquo qđ eſt in gñe, ad conſtituẽdum aliquod cõpoſitũ qđ ſit in gñe. Vñ ſup illud Boetii de Trini. ca. iii. Vnũqđq; habet eẽ ſuum ex his ex quibus eſt, i. ex partib⁹ ſuis, dicit Cõmẽ. Eſſe nãq; & id qđ eo eſt, nullo pror ſus cõuenit̃ gñe. Itẽ ſup illud de duab⁹ naturis. Quæ eſt hoĩs deiq; cõiũctio. Cõmẽ. Eſſe & id qđ eſt nec eiuſdẽ gñis nec eiuſdẽ rõnis ſunt: & ideo ipſorũ cõpoſitio eſſe non põt. Intellige cõſtituẽdo ali quod totum qđ ſit in gñe ꝑ ſe. tunc. n. eẽ aut formã gñis aut differẽtię diceret. Cõpoſitum. n. in gñe non eſt niſi ſpecies ſpecialiſſima aut ſubalterna, conſtituta ex gñe & differẽtia: conſtituit tñ eẽ cũ eo qđ eſt compoſitũ: vt infra dicet. qđ nõ eſt aliqd in gñe rõne toti⁹: quia neq; vt genus gñaliſſimum: neq; vt differẽtia neq; vt ſpecies ſpecialiſſima aut ſubalterna: ſed ſolum ratione partis eius q̃ eſt ipm qđ eſt cuius eſt eẽ: nõ vt pars eius: ſed vt forma extra genus: q̃ eſt q̃dã diuina participatio. Propter qđ alias in q̃ſtione de ꝓdicamẽtis diximus ꝙ eẽ nõ eſt genus: ſicut & mõ ꝙ non eſt aliqd in gñe: ſed
O ſolũ id cui conuenit eẽ. SIC ergo ſentiẽdum eſt ꝙ eẽ non ſit aliqd abſolutum additũ eẽntię creatu rę: & inhęrẽs ei ꝑ creationẽ: vt forma inhęret materiæ ꝑ gñationẽ. & hoc non ſolũ eẽ eſſentię: vt ille cõfiteꝫ: ſed etiã eẽ exiſtẽtię: qđ negare cõtẽdit. Nec tamẽ dicẽdum eſt ꝙ ipſa eẽntia ex ſe ſola & ꝓ prietate ſua ſit ipſum eẽ ſuũ: & hoc ſecũdũ hũc modũ: ſicut ẽ idẽ eẽ & eẽntia: hoc. n. ſoli diuinæ eẽn tiæ cõuenit: vt iã amplius dicet: ſed ſolũ ex hoc ꝙ eſt effectus dei: & hoc quo ad eẽ exiſtẽtiæ. de eẽ aũt eſſentię iam erit ſermo inferius. Vt ſcẽm hoc eẽ exiſtẽtię nõ addat ſup eſſentiã niſi reſpectũ ad efficiẽtem: inquantum. n. eſſentia vt creata eſt participat in effectu diuina ſilitudine: vt a deo tranſ formata: ipſa in ſe eẽ exiſtẽtię participat: qđ non põt dici eẽ ipſa: nec tñ aliud ab ipſa: niſi ſicut reſpe ctus ſimilitudinis fundat⁹ in albedine nõ ẽ ipſa albedo: nec tamẽ aliud re ab ipſa: ſed idẽ re, differẽs autem ſolo modo: ſecundum ꝙ declarauimus in quæſtione de relatione, non ꝙ eſſe ſub ſuo nomine dicat reſpectum: & eſſe ſit ille reſpectus: ſed ꝙ ipſa eſſentia vt eſt ſub tali reſpectu, eſt quædam exiſtẽ tia participatione quadam. & hoc non participatione alicuius aduenięntis ei & abſoluti vt intendit aduerſarius: qui intendit probare ꝙ eſſe aliqd abſolutum addit ſuper eſſentiã: ſed qa reſpectus nõ ac quiritur: niſi quia fundamentum acquiritur. Quando. n. aliquid eſt immediatum fundamentum alicuius reſpectus: ſi illud eẽt immobile & extremum in quo natus eſt fundari: correſpondẽs ſimili ter reſpect⁹ eẽt imobilis: vt in propoſito, vbi deus eſt alterum extremũ, non poſſet annihilari ille re ſpect⁹: ex quo fũdamẽtũ maneret. Quare ſi eẽntia in eo ꝙ ẽ eẽntia ẽ incorruptibilis: & ille reſpectus ſi nõ ſit ibi aliud abſolutũ fundaꝫ in ſola eẽntia: ergo & ille reſpectus eẽt imobilis. Vñ a cõtrario: qa ꝑ eſſe fundatur reſpectus in eſſentia ad deum: ideo quia eſſe poteſt ſeparari ab eſſentia: & ille reſpe
p ctus: ſed aliter non. Dicendũ ꝙ dicere ſicut ipſe dicit: ꝙ reſpectus nõ acquiritur niſi quia fundamẽ tum acquiritur: verũ eſt. Sed qđ aſſumitur: q̃n aliquid eſt immediatum fundamentum alicui⁹ &c. Dicendum ꝙ hoc eſt verum in omnibus illis reſpectibus qui fundantur in extremis ex natura pro pria ipſorum: vt contingit in actiuis & paſſiuis naturaliter, ſecundum ꝙ in præcedẽte Quolibet de clarauimus in quæſtione longa de relationibus. In illis vero reſpectibus qui fundantur in vno extre mo, nõ ſolũ ex natura ipſius fũdamẽti: ſed cũ hoc ex actione libera alterius extremi circa illud: non eſt verũ: vt cõtingit in ꝓpoſito, eſſe. n. qđ fundaꝫ in eſſentia & ponit ſolũ reſpectũ ſup eſſentiam: quo

Tertia rõ.

ad iſtum reſpectū non fundat in eſſentia ex ſola natura ipſius eſſentię:ſed tm̄ ex actione alteri⁹ extre
mi ,ſ.voluntatis dei imobilis circa ipſam eſſentiam:ita ꝙ iſte reſpectus nouus ſecundum rē in ipſa
eſſentia potius cauſatur ab altero extremo ſub illo reſpectu immobili ſecūdū rationē:q̄ ecōuerſo:vt
ſupra in dicta q̄ſtione declaraui.Qđ ergo aſſeruit: ꝙ p eē fundat res ad deū in ipſa eſſentia : falſum
eſt:niſi inquantū eſſe eſt idē cū eſſentia:& per ipſum eſſe eſſentię qđ a deo acq̄rit:non vt alia res:ſed
vt alia intētio:qua.ſ.eſt effectus dei:ſcđm quā eſſentiæ acquirit reſpectus ad deum vt ad ſuū princi
piū efficiēs:& hoc quaſi materialiter per ipſam eſſentiā,& effectiue p actionē dei circa eā:vt ip̄m eē
nihil addat ſup eſſentiam niſi ſolū reſpectū:aut potius ꝙ ipſum eē nihil aliud ſit q̄ id qđ eſt eſſen-
tia:vt eſt effect⁹ dei.Qđ ergo cōcludit:ꝙ qa eē qđ ponit eē abſolutū pōt ſepari ab eſſentia,ſil̄r & ille
reſpect⁹ p ipſius eē ſepationē:& aliter falſū ē:qa ſicut ille reſpect⁹ cauſat⁹ ē ī eēntia p dei actionē cir
ca illā:ſic p ſubtractionē actiōis dei circa illā ī cōſeruādo ſepat ille reſpect⁹ ab eēntia,& ipſa eēntia ī
ſeipſa corrūpit & annihilat quo ad eē exiſtētię.Vñ ꝙ eēntia eſt q̄dā exiſtētia pticipatiōe q̄dā:hoc eſt
ex p̄ſuppoſitione ſil̄itudinis diuini eē in ipſa eſſentia eſſentialiter p creationē.& quo ad hoc dicit eēn
tia eē quadā extrinſecus participatione,ſcđm ꝙ dicit Boetius de Trinitate loquēs de deo.Eſt forma
q̄ eſſe ipſum eſt:& ex qua omne eſt.Vbi dicit Cōmē.i.quę nō ab alio hanc mutuat dictionē: & quæ
cæteris oībus eandē quadā extrinſecus cōparticipatione cōicat: non de qualibet ſuæ eſſentię ꝑprie
tate dicit eſt:ſed ab eo q̄ non aliena ſed ſua eſſentia ꝑprie eſt: qm̄ ex eo tanq̄ ex principio dictio iſta
tranſumit:vt de vnaquaq; diuinę formę participatione ꝑprie recte dicat eſt. Per qđ patet rñſio ad
illud qđ arguit ſic,qñ aliqd de ſe non eſt tale,ex ſola relatione ad efficiēs nō habet eſſe tale. Si ergo
eſſentia de ſe non habet eē: ex ſola relatiōe ad efficiēs nō habebit eē:ſed requiritur aliqd formale in
formans:nec aliqd aliud ſufficeret. Dicēdū eſt.n.ꝙ ſolus de⁹ eſt talis ꝙ ſuæ eſſentiæ ꝑprietate de Q
ipſo dicit eſt.Ipſe.n.ſua eſſentia eſt ip̄m eē,nō ſolū eſſentiæ,ſed etiā exiſtētię ſuę:qđ nulli creaturę cō
uenire pōt.Et in hoc ſimplicitas diuinę eēntię excedit ſimplicitatē eēntię creaturę:qa nulla creatura
ꝑprietate ſuę eſſentiæ eſt:& ideo nō eſt ip̄m eē ſuum:ſed participat ip̄m non alio informante re ab
ipſa eſſentia:ſicut cōcludit:ſed ſola reſolutione ad efficiēs:non quacunq; ſed qua eſt effectus & ſil̄itu
do eius quo ad eē exiſtentiæ.& hoc non ꝑpter aliquid additū,ſed in ipſa eſſentia fundata abſq; om-
ni aduētitio p̄ter ſolū reſpectū.Et propter iſtā extrinſecus participationem iſtud eē pertinet ad præ
dicamentū de accidēte:& hoc ſcđm modū quo relatiōes accidūt ſuis fundamētis: vt eſt declaratū ī
q̄ſtiōe de relatiōe.cū tm̄ eē eēntiæ ptineat ad p̄dicamētū de gñe:vt diſtīguit Cōmē.ſup.v.Meta.Nec
tm̄ eē eēntię oīno eſt abſq; extrinſec⁹ participatione:vt iā declarabit.Quæ tm̄ non poteſt eſſentiæ ab
eſſe:etiam ſecundum intellectum:ſed ab illa habet eſſentia ꝙ ſit eſſentia:vt alibi ꝑtractauimus:licet
poſſit abeē p intellectū ei qđ eſt aliqd:qđ cū eē cadit in cōpoſitiōe eſſentiæ creaturæ:cū dicit ꝙ cō-
ponit ex qđ eſt & quo eſt.Participatio aūt quæ conſiſtit in eē exiſtentię,eſſentiæ pōt omnino adeſſe
& abeſſe.& propter hoc tale eē eſt extra rationem & intellectum eſſentię:vt licet non ſit res addita
ipſi eſſentiæ vt non differat re ab ipſa:nec etiam differat ſola ratiōe:quia in eis quæ ſola ratione dif
ferunt,vnum eorum non poteſt intelligi ſub contrario alterius:differunt tamē medio modo.ſ.intē-
tione,& in his q̄ ſunt eadē re.& q̄ ſic differunt,vnum eorum bene poteſt intelligi ſub contrario al-
terius.Sed dicit ille:nō intelligo qd ſit differre intētione aliud q̄ differre ratione.Declaro vt intelli-
gat.ecce rationale & album inter ſe differunt:rationale & animal inter ſe differunt:animal ratiōna
le & homo inter ſe differūt.Videt ne primo ꝙ animal rationale & homo differūt ſola rōne ſicut de
finitio & definitū:& tali modo differendi quo differentia nullam faciūt compoſitionē:neq; ex eis fit
aliquod compoſitū omnino:& ꝙ idcirco nō cōpatit homo ſecum oppoſitū aīalis aut oppoſitum rō
nalis:neq; quo ad eēntiā neq; quo ad exiſtētiā ſuā: vt neq; eē neq; intelligi poſſit ſub cōpoſito alteri
us illorū?Videt ne ſecūdo ꝙ rōnale & albū differūt re:ſicut ſubſtantia & accidēs:& hoc tali mō dif
ferendi quo differētia faciunt compoſitionē:& fit ex eis aliquod compoſitum realiter: & ꝙ idcirco
compatitur ſecum rationale oppoſitum albi:& quo ad ſuam eſſentiam,& quo ad ſuā exiſtētiam:vt
& eē poſſit & intelligi ſub oppoſito albi?Et quęro vtrū videat tertio ꝙ rationale & animal non diffe
runt ſola ratione ſicut definitio & definitum:vt nullam faciant compoſitionem:neq; omnino ex eis
fiat aliquod compoſitum:ſed plus non ſolum quo ad differre ſecundum magis & min⁹ in eodē mō
differēdi ſcđm ſpeciē:quēadmodū in deo plus differūt ſapiētia & bonitas q̄ eē & viuere:ſed quo ad
differre alio & alio mō differēdi ſcđm ſpeciē:qa faciūt aliquā compoſitionem in ſpecie conſtituta ex
ipſis:& hoc ideo qa nullo mō definitio eſt extra rōnē & ītellectū definiti nec ecōuerſo:ſicut gen⁹ eſt
extra rōnē & intellectū differētię & ecōuerſo:nec etiā differūt re tātū quātū differūt ſubſtantia &
accīs:qa tūc ſpecies ex ipſis cōſtituta nō eēt vnū p ſe:ſed tm̄ per accidens:aut ſaltē nō eſſet vnū ſim

plex in forma ſecundum rem: ſed medio modo. ſ. plus q̃ ratione ſola, & minus q̃ re. Reuera niſi clau dat oculum rationis luci veritatis, non poteſt hoc non videre. clarum enim eſt q̃ differũt plus q̃ ra tione ſola. Aliter enim genus poſſet prędicari de differentia & econuerſo: ſicut definitio prędicatur de definito & econuerſo: nec eſſet differentia extra rationem generis nec econuerſo: ſicut definitio non eſt extra rationem definiti nec econuerſo, quę plane falſa ſunt. Clarum enim eſt q̃ differunt mi nus q̃ differentia re. Aliter enim ex genere & differentia non conſtitueretur vnum in forma ſim plici qđ eſt ſpecies: ſicut non conſtituitur ex ſubſtantia & accidẽte, qđ falſum eſt. Nõ poteſt ergo nõ videre quin medio modo differant, & hoc non ſecundum magis & minus differre in eodem modo differendi ſecundum ſpeciem, vt aliquis diceret: ſed ſecũdũ alium modũ differendi ſecundum ſpe ciem ab extremis. Eſt enim alius modus differendi ſecundum ſpeciem quo ſubſtantia differt ab ac cidẽte: quia eſt facientium compoſitionẽ realẽ ab illo quo definitio differt a definito: vel quo in deo differunt ſapientia & bonitas: quia non faciunt compoſitum omnino. Et eſt medius modus differẽ di ſecundum ſpeciem quo genus differt a differentia: quia aliquã faciũt compoſitionẽ in ſpecie: ſed non realem vt prius. Vnde licet in dictis tribus modis differendi eſt differentia ſecundum magis & minus: non tamen omnes tres vel duo eorum ſunt in eodẽ modo differendi ſecundum ſpeciẽ: ſed in diuerſis neceſſario. Et propter hoc animal qđ eſt genus, poteſt ĩtelligi eẽ ſub oppoſito rationalis. Ba ptizetur ergo ille modus medius: & detur ei nomẽ: & ſi non compętẽter poſſit appellari differẽtia ſe cundum intẽtionem: vt omnino idẽ ſit differre intentione & ratione: detur ei aliud nomen. Fatuum eñ eſt diſputare de nomine quando notum eſt de re. Et iſto medio modo dixi & dico eſſentiam & eẽ ſuum exiſtentię differre inter ſe: & q̃ propterea vnum illorum, vt eſſentia, poteſt intelligi ſub oppo
R ſito eſſe exiſtentię, non dico q̃ poſſit eſſe niſi in mẽte tñ. Aliter, n. ſimul exiſteret & nõ exiſteret. Q; ergo q̃rit in q̃ſtione principali: Vtrũ ponẽs eſſentiam creaturæ eſſe idẽ cum ſuo eſſe, poteſt ſaluare creationem: Dicendũ q̃ ponẽs eſſentiam proprietate qua eſt eſſentia abſq; omni extrinſecus partici patione eſſe idem cum ſuo eſſe: vt de re cuius eſt eſſentia, ſuæ eſſentiæ proprietate ſola dicatur eſt ſi ue eſſe, talis nullo modo poteſt ſaluare creationem. Sic eñ ſola eſſentia creatoris eſt idẽ cum ſuo eſſe, & nullius creaturæ: vt iam dictum eſt. Ponẽs autem eſſentiam proprietate ſua non qua eſt abſolute eſſe natura: ſed quam habet quadam extrinſecus participatione: eſſe idem cum ſuo eſſe exiſtentiæ: vt de re cuius eſt eſſentia, tali proprietate eſſentiæ ſuę dicatur eſt vel eſſe: talis bene poteſt ſaluare creationem. ſic enim omnis eſſentia creaturæ eſt idem cum ſuo eſſe. Verũtamen ſciendum vt in pri mo Quolibet expoſui, q̃ iſta extrinſecus participatio ipſius eẽ, bene & male poteſt intelligi. Vno mo do intelligendo eſſentiam creaturæ aliquid potentiale ſubſtratum: vt materiã: de qua vel in qua ali quid habet produci actione agentis: ipſum vero eſſe aliquid receptum in illo aut de illo productum actione agentis vt formam & actum quo dicitur eſſentia & eſſe: ad modum quo dicitur corpus eſſe album recepta in ſe forma albedinis: vel materia prima dicitur aliquid eſſe in actu etiam recepta in ſe forma ſubſtantiali: vel anima dicitur grata recepta in ſe forma gratiæ. & hoc participando albe dine vel forma aut gratia: non totalitatẽ veritatis eius: ſed partem ſolummodo eius in ſe continẽdo Qđ videñ ſonare verba Boetii cũ dicit, Qđ eſt, accepta forma eſſendi eſt atq; ſubſiſtit, quæ infra ex ponemus. Hoc modo intelligũt participationem qui dicunt q̃ eſſe ſecundum rem differt ab eſſen tia. Alio vero modo intelligitur iſta participatio intelligendo eſſentiam creaturæ aliquid potentia le obiectum: vt terminũ actionis de nihilo productum. Ipſum vero eſſe intelligẽdo eandẽ eſſentiam, vt eſt actuale obiectum & terminus actionis de nihilo ipſum producẽtis ſicut ſimilitudinẽ ſuam: vt ipſa eſſentia inquantum eſt ſimilitudo producta, ſit eſſe quoddam participatum ratione huius ſi militudinis deficiẽtis ab ipſo diuino eſſe, quo in tali eſſe participat: nec totalitatem nec partem veri tatis eius, ſed ſolummodo ſimilitudinem atq; imitationem eius in ſe continendo: non q̃ eſſe ſit ali quid acquiſitum aut receptum in ipſa eſſentia vt in ſubiecto. Et eſt iſte verus modus participatio nis ipſius eſſe: præcedens autem phantaſtica imaginatio, quodammodo fingens modum creationis procedere ſecundum modum naturalis generationis: pręter hoc q̃ generatio naturalis præſuppo nit ſubiectũ: creatio vero nõ tm̃ ꝓducit aliqd ĩ ſubiecto: ſed etiã ꝓducit ipſum ſubiectũ. Et iſto ſcđo mõ ponẽdo participationẽ differũt ſcđm ſpeciẽ modus quo eſſentia participat eẽ: & quo participat aliis poſt eẽ. Primo vero mõ ponẽdo participationẽ idẽ eſt modus ſcđm ſpeciẽ quo ſubſtãtia partici
S pat eẽ, & accidẽtib⁹ ſequẽtib⁹ eẽ. Qui ponũt ptięipationẽ eẽ prio mõ, nõ poſſũt ſic pfecte ſaluare cre ationem propríe dictam: ſicut poſſunt ponẽtes participationẽ eẽ ſcđo modo, proprie. n. creatio non eſt de aliquo: ſed de nihilo ꝓcedit qcqd p eam ꝓducit: quare & proprie creatum non de aliquo: ſed de nihilo creatum eſt. Vnde ſi aliquis vellet ponere per creationem eſſe productum non de nihilo

ſed de aliquo:vt de eſſentia tanq̃ de potẽtiali ſuo:& ipſam eſſentiam de potentia nihilo: ipſum ergo eſſe non eſt proprie creatum ſed ipſa eſſentia. Vñ volẽs dicere q̃ eſſe ſit aliquid productum in eſſentia, re differens ab eadem, melius ſaluat creationem dicendo non q̃ eſſe producatur de eſſentia vt de ſuo potentiali ſubiectiue: ſed q̃ eſſe producatur in eſſentia cum ipſa: & q̃ vtrunq; eorum ſit potentiale qdã: vt producatur obiectiue de nihilo ipſa quidem eſſentia in ſe: ipſum vero eſſe in eſſentia: non de eſſentia. Si enim deus creet ignẽ compoſitum ex materia & forma: non eſt dicendum q̃ creet materiam ſolam de nihilo, & creando producat formam ignis de materia: ſed q̃ vtrũq; æque de nihilo producat, materiam ſub forma, & formam in materia: non de materia: q̃uis productione naturali materia ſuppoſita nata ſit forma produci de materia, Q̃d etſi hoc ille intẽdat, adhuc nõ poteſt proprie ſaluare creationem. Ad cuius intellectum oportet primo ſcire modum creationis proprie dictę: videlicet q̃ licet res ſiue eſſentia creaturę ab eodem ſecundum rem habet eſſe eſſentiale & eſſe aliquid per eſſentiam: inter ſe tamẽ differunt intentione: quẽadmodũ aĩal & rõnale inter ſe differunt intentione: vt dictum eſt: quia q̃d eſt aliqd generis alicuius ſecundũ ſe, eſſe participat vt eſt ſimilitudo q̃dam diuinę eſſentiæ ſecundum rationẽ cauſę formalis: pręter hoc q̃ animal ſimpliciter eſt genus ad hominẽ ſimpliciter: de cuius ratione ſunt animal & rationale. Eſſe aũt eſſentię ſimpliciter q̃d conſequitur decẽ prędicamẽta, non eſt genus omnino: cuius cauſam alibi declarauimus: ſed ſolũmodo rationem generis habet, hoc, ſ. aliquid cui conuenit eẽ, nec tñ aliquid cui cõuenit eſſe habet rationẽ vnius generis ad ſubſtãtiam & accidẽs: quia nõ eadẽ ratione eis conuenit eſſe: vt in quadam quęſtione de prędicamẽtis declarauimus: & iam patebit aliquãtulum iferius. Licet ergo res ſiue eſſentia creaturæ ab eodem ſecundum rem habet eſſe & eſſe aliquid: tamẽ differunt inter ſe intẽtione: ita q̃ ab alio ſecũdũ intẽtionẽ habet eẽ: & ab alio habet eẽ aliqd. Eſſe.n. habet eo q̃ eſt diuina ſimilitudo: eſſe vero aliquid habet rõne illius in quo fundatur reſpectus ſimilitudinis illius. Vñ ſuper illud de hebdo. Diuerſum eſt eẽ: & id q̃d eſt, dicit Cõmẽ. Cum enim dicimus homo eſt: theologi hoc eſſe intelligunt quadam extrinſeca denominatione ab eſſentia ſui principii: qua vnumquodq; prædicãt nõ eſſe aliquid: ſed eſſe, non enim dicunt humanitate hominẽ eſſe: ſed eſſe aliqd. Vnde eſſe aliquid dicitur quadã ratione ſui generis: eſſe aũt diuina quadam participatione. Et omnino conſimiliter ſentiendum eſt de exiſtere ſiue eſſe per exiſtentiam ſimpliciter, & de exiſtere aliquid ſiue de eẽ per exiſtentiam aliquid, pręter hoc q̃ vt dictum eſt, eſſe eſſentiæ eſt quędam diuina participatio ſecundum rationem cauſę formalis, quaſi forma ſubſtantialis eius q̃d eſt aliquid per eſſentiam. Exiſtere vero ſecũdum rationem cauſę efficiẽtis: qua in exiſtẽtia ꝓducuntur ipſum eſſe eſſentię & id cui⁹ eſt, ꝓductione ipſius eſſentiæ in eẽ exiſtentię: & eſt aliqd accidẽtale ipſi eſſentię. Vñ eẽ eſſentię in ipſa eſſentia eſt quoddã potẽtiale: vt per creationẽ eſſentię ꝓducatur obiectiue in eſſe exiſtẽtię: vt exiſtat ſimpliciter extra intellectum. Eſſe vero aliquid per eſſentiam cõſimiliter eſt quoddam potẽtiale: vt per creationem eſſentię producat in eſſe exiſtentię: vt exiſtat aliquid extra intellectum. Sed ſicut in eodẽ prius natura eſt eẽ q̃ eſſe aliquid: & prius exiſtere q̃ exiſtere aliqd: ſic pri⁹ creat eẽ vt exiſtat q̃ eẽ aliqd vt exiſtat aliqd: ſecũdũ illã quartã ꝓpoſitionẽ libri de cauſis. Pria rerũ creatarũ eſt eſſe: & nõ eſt añ ipſum creatũ aliud. Creatione, ſ. qua ꝓducit eſſe in exiſtentia, cũ.n. in eodẽ ſecundum rem ſint plures intentiones ſecũdũ eſſe, viuere, ſentire, intelligere: & alię hmõi: eſſe ante ſe nullam aliam ſupponit: & eſt ꝓpinquius eſſe primo puro & vero ſcdm naturã & intellectũ. Si.n. fiat reſolutio cõpoſiti ex plurib⁹ intẽtionibus, ſemp ſtabit reſolutio in eẽ: & ideo eſt primum in omnibus quæ procedunt a primo: & proprie cauſę primę effectus p creatiõis actum, & nihil aliud in re. Eſſe.n. in re eſt primus & ſimplex mẽtis conceptus ad nihil formatus, vel determinatus, nec formatiu⁹ nec declaratiuus alicui⁹ alteri⁹: qa nihil ipſum p̃cedit: ſed formabilis & in quo ĩcipit informabilitas p ea q̃ educuntur ab ipſo. Vt.n. dicit in Cõmẽto dictę ꝓpoſitionis: ſicut ex vna forma ſpecifica propter hoc q̃ diuerſificat in mũdo inferiori, veniunt infinita indiuidua: ſimiliter ex eſſe creato primo ꝓpterea q̃ diuerſificatur apparẽt formę intelligibiles infinitę: nec ſeiunguntur abinuicẽ ſicut eſt ſeiunctio indiuiduorum: qm̃ ſunt vnum habẽs multitudinẽ: & multitudo in vnitate eſt, ſemp.n. eodẽ ſcdm rẽ dicit q̃libet res eẽ & eẽ aliqd: vt dicit in Cõmẽto illi⁹ ꝓpoſitiõis. Diuerſum ẽ eẽ & q̃d eſt, & eſt pri⁹ eẽ q̃ eẽ aliqd: quẽadmodum q̃d diuinũ eſt eo q̃d nec genus eſt. ab eſſe.n. educit viuere: & ex viuere ſentire: & ex ſenſu rõnale, & ſemp q̃libet ſequẽtiũ ĩ intellectu ſuo & rõne ſupponit q̃libet p̃cedẽs ſe: vt nõ ex nihilo, ſed ex aliquo ꝓducat: ĩ quo eſt ĩchoatio ſui, ſ. ex ipo eẽ: q̃d ꝓprie ĩ craturis ꝓducit ex nihilo. Nihil ergo ſequẽtiũ ꝓprie fit p creationẽ: ſed poti⁹ p iformationẽ, & ſolũ ipm eẽ fit proprie per creationem: vt actus primus ſimplex a cauſa prima in actu exiſtendi productus: vt potius eſſe dicatur creatum a primo q̃ ens: & eſſe aliquid creatum tanq̃ illud quod eſt cauſa prima formalis

entis vehementius illi vnita: vt dicitur in cõmento propoſitionis dictę: & plus formaliter influens illi: vt dicit prima ꝓpoſitio de cauſis: quæ vt dicit cõmẽtum non remouet virtutem ſuam a re: cũ remouet eam cauſa ſecũda. Et exẽplificamus illud per eſſe & viuũ hominẽ: qa oportet ꝙ ſit rei eſſe & in primis: deinde viuũ: deinde homo. viuũ ergo eſt cauſa hoĩs propinqua: & eſſe remota. Eſſe igi tur vehemẽtius eſt cauſa hominis q̃ viuum, qm̃ non ſolum eſt cauſa hoĩs, ſed etiam viui. Similiter etiã quando ponimus rationalitatẽ cauſam hoĩs, eſſe eſt vehemẽtius cauſa hoĩs q̃ rationalitas: qm̃ cauſa eius eſt eſſe. Ipſum eſſe non eſt creatum niſi a deo: & ideo eſt diuina participatio ſecundum prædictũ modũ. Quod vero ei additur ipſum determinãdo, ad propriã naturam cuiuſcꝙ rei pertinet vt dictũ eſt. Vnde vita ante ſe ſupponit ens ſecũdum naturam & itellectũ: & ex eſſe producit ſicut ex confuſo: nec dicit viuere ita ſimplicẽ cõceptum: ſed formatũ ad aliqd. Vita ergo per creationem fieri nõ poteſt: quia fit ex aliquo, relinquitur ergo ꝙ fiat per informationem. dico ꝓprie loquẽdo. Eſſe ergo primũ oĩbus dat eſſe per modũ creationis. Vita autẽ prima oĩbus viuentibus dat vitam nõ per modũ creationis ſed per modũ informationis. Vnde ſup propoſitione de cauſis. xviii. Omnes res entia ſunt ꝓpter ens primũ: & res viuę ſunt propter vitã primã: & ſcientiã habent ꝓpter intelligẽtiam ſuam, dicit Cõmẽta. Dat oĩbus rebus ens per modum creationis: dat eis vitã nõ per modũ creationis: ſed per modũ formalẽ: & ſimiliter nõ dat eis quæ ſunt ſub ea: vt de ſciẽtia &
T reliquis rebus: niſi per modũ formę. Sic ergo dico ꝙ ponens in creatura idem eſſe ſecũdum rem dicto modo eſſe & eſſentiã: poteſt ſaluare creationẽ dictam proprie: & dicere ꝙ prima intentio rerum creatarum in eſſe exiſtẽtię eſt eſſe eſſentię: & ꝙ omnes alię intẽtiones in eadem eſſentia fiũt a creante: non ita ꝓprie per creationẽ ſed potius per ipſius eſſe creati quãdã informationẽ: & ita q̃ſi per alterationem generationẽ, & hoc quodãmodo ſecũdum modũ quo dicit Cõmẽta. ſup. v. Metaphy. Materia primo recipit formã vniuerſalẽ: & mediante forma vniuerſali recipit alias formas. Omnis enim forma quæ per agens de potẽtia ad actum deducit, in eo ꝙ de potẽtia vadit ad actum perducendo vnum de altero procedit per viam generationis aliqualis: etiam ſi non differũt ſecũdum eſſe: & ſimul habent fieri ſecũdum rem & eſſentiã: & per eandẽ indiuiſibilẽ tranſmutationẽ: ſicut cõtingit in creatione ſecundũ iſtam poſitionẽ. quare & multo fortius ſi differũt ſecundũ eſſe: ſicut cõtingit in creatione ſecundũ aliam opinionẽ circa eſſe & eſſe aliquid reſpectu eſſe exiſtentię. Vnde ponẽtes gradus formarũ ſecũdum diuerſa eſſe, & differẽtia ſecũdum cõpletum & incõpletum in eadem re: non ſimul ſed ꝑ tranſmutationẽ ſucceſſiuã educẽdo vnũ ex altero: dicũt huiuſmodi tranſmutationem eſſe generationẽ: & generationẽ non eſſe mutationẽ ſubitam ſed motũ ſucceſſiuũ: Dicendo ꝙ oĩs forma quę per agens naturale de potentia ad actum deducit: in eo ꝙ primo vadit ad actum per naturalẽ tranſmutationẽ, ſecũdũ eſſe & eſſe diuidit: vt ſi idẽ re ſit in bruto viuẽs, ſpirãs, ſenſibile, in mutatione generationis ſecũdum formã primo deſcendit ab eſſe in viuum: deinde a viuo in ſpirãs & ex ſpirante in ſenſibile: & nõ eſt mediũ mutationis ſimul cũ principio: nec finis ſimul cũ medio. q̃uis em̃ habent eſſe conſtitutũ in eodem ſubſtantiali formali ſecũdum rem: vt tamẽ habẽt illa diuerſa eſſe ſubſtãtię ſimul: quę recipiũtur per motũ, complete nõ habent eſſe niſi in vltimo. Quare ſi tranſmutatio talis ab vno eſſe in aliud a ſola intentione in eadem forma ſecundum rem: generatio eſt: quia vnum de altero educitur vt de ſuo potẽtiali: multo fortius ſi aliquis dicat ꝙ eſſe deducitur ex aliquo diuerſo a ſe ſecũdum rem ipſius eſſe, ꝓductio non erit creatio: ſed potius generatio quæ alia eſt mutatio a creatione. Et ſic qui ponũt eſſe exiſtentię in creaturis eſſe aliud ſecũdũ rẽ ab eſſentia & ab eiꝰ eſſe naturali, nullo mõ ſiue ponãt ꝙ ꝓducat in eſſentia ſiue de eſſentia, poſſunt ita proprie & perfecte ponere eſſentiã & eſſe exiſtentię in ea, habere eſſe per creationẽ: ſicut ponẽtes ꝙ idem ſecũdum rẽ ſunt eſſe natura, eſſe eſſentię, & eſſe exiſtẽtiæ ſecũdum prædictũ modum: etſi aliquo modo imaginatio poſſit ponere eſſentiã creatam de nihilo: de qua vel in qua creans ꝑ aliqua-
V lem generationẽ producat eſſe exiſtentię non proprie ꝑ creationẽ. AD dicta autẽ eius & ſimul ad argumẽta in cõtrarium adducta, reſpõdẽdum eſt per ordinẽ. AD primũ ergo de quo dicitur: ſicut ſe habet materia ad formã in generatiõe: ſic eſſentia ad eſſe in creatione: Dicẽdum ꝙ nõ eſt verum: immo cõtrario modo ſe habent materia reſpectu formę in generatione: & eſſentia reſpectu eſſe in creatione. qm̃ in generatione materia ſupponit: & per eius informationẽ forma in ea acquirit vt in ſubiecto: & de ipſa. In creatiõe vero nihil ſupponit: ſed tota natura rei inſtãti producit. Sed eſſe eſſentię in eſſe exiſtẽtię proprie ꝓducitur per creationem: non in eſſentia vt in ſubiecto ei, & de ipſa, ſed in eſſentia vt aliqd eius & prima intẽtio in ipa, & de qua per ipſius informationẽ producãtur omnes alię. vt habẽdo reſpectũ ad alias intẽtiones in ipſa eſſentia potius dicatur produci de eſſe: & eſſe fore in potentia ad eſſentiã q̃ ecõuerſo. Et ideo ponẽs materiã idẽ re cum forma: nullo modo

Ad pri. pri.

poteſt ponere generationẽ: quia productũ per propriã generationẽ aliud re debet eſſe ab eo de quo producitur. Ponẽs vero eſſe idem cũ eſſentia re ſecũdum dictũ modum, bene poteſt ponere creatiõnẽ: quia proprie creatio nõ eſt de aliquo oĩno. Ponens vero eſſe diuerſum re ab eſſentia: nullo modo põt ponere ita ꝓprie creationẽ ipſi⁹ eſſentię & eẽ exiſtẽtiæ ĩ ea, ſicut ſi cõpoſitũ aliqđ ex materia & forma producaſ: & in creando forma induceret in materia: non diceret ꝓprie creari totum: ſed materia. Et ſic manudictio illius a ſenſibili generatiõe ad creationẽ, deceptoria eſt: & falſa imaginatio, non eñ ſemp q̃ apparẽt in ſenſibilibus applicari poſſunt ad creationẽ, ſecũdũ ꝙ dicit Cõmẽta. ſuper de duplici natura & vna perſona Chriſti. Neq; omnia, neq; nulla q̃ in naturalibus aut mathematicis intelligũtur: in theologicis accipiẽda ſentimus. Ideoq; ſubtiliſſimę atq; exercitatiſſimę intelligẽtię eſt cõmunes vtriuſq; & ꝓprias ſingulorũ rationes notare. Et hoc quidẽ propter imperitos qui diuerſarum facultatũ rationes cõmunicant ꝓprias, aut cõmunes appropriãt, tetigimus. Reuera timẽdum eſt ne hoc moderno tẽpore multos cogat errare ĩ theologia. PER hoc etiã patet ad illud qđ ſecundũ illũ inductũ eſt in principio reſponſionis ad corpus queſtionis: qđ per ſe eſt in potentia aliqd, per ſe nõ eſt ſecundũ actũ illud: neq; participat eo: ſed ſolũmodo per aliqd aliud re ab illo. Dicẽdum eñ ꝙ verum eſt, quando qđ eſt in potẽtia non eſt niſi ſubiectum tranſmutationis qđ ipſa tranſmutatio ſupponit, tunc eñ ꝓductũ per tranſmutationẽ neceſſario eſt aliud a ſubiecto: qđ eſt in potẽtia ad productũ de ea, ſecũdũ quẽ modũ materia eſt ĩ potẽtia ad formã, ſecũdũ ꝙ ille exẽplificat de ea. Quãdo vero qđ eſt ĩ potẽtia nõ tã eſt ſubiectũ trãſmutatiõis q̃ obiectũ diſtictiõis: licet non alicuius actus acquiſiti ꝑ trãſmutationẽ: diſtinguẽdum, qm̃ ꝙ per ſe eſt in potẽtia aliqd, per ſe ſit ſcđm actum illud: poteſt intelligi dupliciter, quia per ſe eſſe ſcđm actum illud, poteſt intelligi vł ſcđm genus cauſę efficientis, vel ſecũdũ genus cauſæ formalis. Primo modo verũ eſt ꝙ illud quod per ſe eſt in ſola potentia aliquid: nunq̃ per ſe eſt ſcđm actum illud, aut participat illo, aliter eñ res per ſe iret de nõ eſſe ad eſſe: qđ eſt impoſſibile: nihil eñ eſt ſuiipſius cauſa vt ſit: neq; cõducit ad eſſe ſecundũ Auguſt. i. de tri. & hoc modo eſſentia quę per ſe eſt in ſola potẽtia ad eſſe, per ſe non habet eſſe. Secũdo modo ſubdiſtinguẽdum: quia per ſe formaliter eſſe ſcđm actum illud, poteſt intelligi vel ſcđm eandẽ rationẽ, vel ſcđm aliã & aliam rationẽ ſiue intentionẽ. Primo modo adhuc nũq̃ per ſe eſt ſecundũ actum illud: quia nõ poteſt eſſe eadẽ ratio entis in potẽtia & entis in actu, ſcđm ꝙ huiuſmodi. Secũdo autẽ modo bene verũ eſt: ꝙ illud qđ ꝑ ſe obiectiue eſt in potẽtia ad aliqd vt ad eſſe per ſe formaliter ſecundũ aliam rationẽ, eſt ſecundum actum illud. Sic eñ eſſentia creaturę vt eſt aliqd per eſſentiã, ꝑ ſe eſt in potentia ad eſſe ꝑ exiſtẽtiam ſimpliciter: & quo ad eſſe ꝑ eſſentiã ſimpliciter: & ad eſſe aliqd ꝑ exiſtentiã. Et nõ differũt eſſe ſimpliciter ꝑ eſſentiã, & eſſe ꝑ exiſtẽtiam ſimpliciter, ſecundũ rẽ ſed ſecundũ intentionẽ ſolum: neq; ſimiliter eſſe aliqd ꝑ eſſentiã, & eſſe aliqd per exiſtẽtiam: & vtroq; modo qđ eſt in potẽtia, nõ per ſe ſed per agẽs vadit ad actũ. Secũdum hũc ergo modũ bene ſaluatur creatio: & datur ei ſuum potẽtiale & ſuum actuale: & ſufficit in creatione ꝙ differant ſola intentione: & non requirit ipſa creatio plus. Si plus aſſumat: ꝙ oportet ꝙ differant realiter: quẽadmodum talem differentiam inter ſuum actuale & ſuum potẽtiale requirit generatio: Ita ꝙ etſi in creatione totum, ſ. eſſentia & eſſe, quaſi producaſ ſimul obiectiue: tamẽ quandocũq; aliqd producit obiectiue ꝑ ſe & primo vtputa eſſentia & eſſe ſimul: ibi eſt aliqd ꝓductũ in alio in quo ꝓducitur: & aliqd ꝓductũ in alio vt ĩ ſubiecto: qđ eſt formale ĩ illo alio ĩ quo ꝓducit: & aliqd ꝓductũ vt ſubiectũ in quo ꝓducit aliud: qđ ſubiectũ eſt quaſi materiale reſpectu illius. Et ſic licet aliud ſit potẽtiale obiectiue & aliud ſubiectiue: vnum tamẽ eorũ non eſt ſine alio: quia creare materiã non eſt facere ꝙ materia ſit materia: Materia eñ ad hoc ꝙ ſit materia: ad hoc nõ indiget ꝓduci: ſed creare materiã eſt facere ꝙ materia ſit ſub forma. Et eodẽ modo creare formã non eſt facere ꝙ forma ſit forma: ſed ꝙ forma ſit in materia: & eodẽ modo creare eſſentiã non eſt facere ꝙ eſſentia ſit eſſentia: ſed ꝙ eſſentia ſit ſub eſſe, & creare eſſe nõ eſt facere ꝙ eſſe ſit eſſe: ſed ꝙ eſſe ſit in eſſentia. Et ita licet potẽtiale ſubiectiue tm̃: q̃le eſt ipm̃ materiale, non ſit ipm̃ potẽtiale terminatiue tm̃ quale eſt ipm̃ formale: nec ecõuerſo: tamẽ vnũ eorũ nunq̃ eſſet ſine altero: ſed vtrũq; eoꝝ ſimul eſt vnũ potẽtiale obiectiue, & ꝓpter hoc vlterius, quia forma ꝑ ſuam corruptionẽ poteſt ſeparari a materia vel cõpoſito: poteſt ipſum cõpoſitum ſiue materia corrũpi aut annihilari, eodẽ modo quia eſſe per ſuã corruptionẽ poteſt ſeparari ab eſſentia: poteſt & ipſa eſſentia annihilari. Vnde actus ſiue formale quodcũq; nõ poteſt ꝓduci niſi cũ ſuo potẽtiali: nec ecõuerſo, vnde niſi ꝓductũ eſſet cõpoſitũ aut ꝓductibile eſſe alterius cõponibile: vt pars parti: nunq̃ eſſet ꝓductibile in eſſe: aut reductibile in nõ eſſe. Et eſt reſpondẽdũ: ꝙ illa ꝓpoſitio, quãdocũq; aliquid ꝓducit obiectiue ꝑ ſe & primo: vtputa eſſentia & eſſe ſimul &c. falſa eſt. Nõ eñ oportet ꝙ ibi ſit aliqd ꝓductum in alio: vt re

Ad primã ꝓbationẽ op. X

differẽs ab illo: ſed ſufficit q̃ ſit differẽs ab illo ſola intẽtione vt patet ex dictis. Et ſic licet aliquid ſit poſſibile obiectiue & alicui ſubiectiue: ſic. ſ. q̃ vnũ eorũ nõ ſit ſine alio: nõ oportet q̃ ſit aliud & aliud niſi ſola ītẽtiõe. Et ſic ponere materiã creari ſiue eſſentiã nõ eſt facere q̃ materia ſit materia: aut q̃ eẽntia ſit eẽntia, ſcdm modũ quẽ ponit: ſed hoc ẽ ponere q̃ materia ſi p ſe ſine forma ꝓducaꝫ in eẽ: ſit ſub eſſe differẽti a ſe ſola intẽtiõe. Vnde falſum eſt qđ aſſeruit: q̃ creare materiã eſt facere q̃ materia ſit ſub forma &c. tunc em̃ neutrũ eorũ poſſet creari p ſe ſine altero, qđ incõueniẽs reputatur ex parte materię. Et ſiliter falſum eſt qđ aſſeruit de eſſentia & eſſe: intelligẽdo q̃ ſic eſſentia creet ſub eſſe q̃ differt ab ipſa ſecundũ rem, ſufficit enim vt dictum eſt, q̃ creetur ſub ipſo vt ſub differenti ab illa ſcdm intẽtionẽ, & hoc modo vnũ iſtorũ nõ poteſt eſſe aut creari ſine altero: ſed vtrũq̃ ſimul. Qđ ergo aſſeruit vlterius: q̃ forma p ſuã corruptionẽ &c. ſupponẽdo q̃ materia nõ põt annihilari niſi p hoc q̃ forma ſeparaꝫ ab ea: neq̃ eſſentia niſi per hoc q̃ eſſe differẽs ſcdm rẽ ab illa põt ſeparari ab ea: falſum eſt, qm̃ ſicut materia & forma differũt p eſſentiã: ſic habẽt diuerſa eẽ: propterea differẽtia p eſſentiã vt dicẽt in ſequẽti queſtiõe. Et ideo ſi forma ſeparata a materia diuina virtute cõſeruaꝫ in ſuo eſſe ꝓprio: licet priuet illo eẽ qđ forma cõicauit cõpoſito: & materię in cõpoſito: ad huc matia põt corrũpi ſiue ãnihilari ꝓpria corruptiõe & annihilatiõe ipſi⁹ materię q̃ ad ſuũ ꝓpriũ eẽ: qđ ſola intẽtione differt a materia. Et cõſimiliter ponẽdo q̃ eſſentia & eſſe differãt ſola intẽtione ipſius corruptiõe quo ad illud eſſe corrũpit eſſentia ne eſſentia ſit: licet eſſentia ſemp mancat eſſentia. Q2 ſi ponaꝫ materia nõ corrũpi niſi p corruptionẽ formę in illa: nec eſſentia niſi p corruptionẽ eſſe, qđ eſt re aliud ab illa: tunc neq̃ materia quantũ eſt de ratiõe naturę ſuę: neq̃ eſſentia quãtũ eſt de natura eſſentiæ, nata eſt corrũpi vel annihilari poſtq̃ habuerint eſſe. & ſequereꝫ opinio pliorꝫ: q̃ materia & eſſentię rerũ nõ ſunt potẽtiale eſſe niſi quia ſunt cũ alio, vt materia cũ forma & eſſentia cũ eſſe differẽti ſcdm rẽ ab ipa: p quorũ ſeparationẽ ab ipſis ſolũmodo corrũpunt: ſcdm q̃ ſuperius tactũ ẽ. Vñ qđ addit q̃ actuale ſiue forale qđcũq̃ nõ põt ꝓduci niſi cũ ſuo potẽtiali: nec ecõuerſo: Dicẽdũ q̃ verũ eſt, nõ tamẽ ſemp oportet q̃ re differãt act⁹ & potẽtiale vt dictũ eſt. Qđ etiã addit vlterius: niſi ꝓductũ eſſet cõpoſitũ &c. Dicẽdum q̃ verũ eſt niſi illud eſſet cõpoſitũ ſaltẽ ex diuerſis ſcdm intentionẽ: vel cõponibile alteri vt diuerſo a ſe ſcdm intentionẽ, hoc em̃ ſufficit. Vnde verum eſt q̃ nõ poteſt ꝓprie ſaluari creatio aut annihilatio niſi talis differẽtia ponaꝫ inter actuale et ſuũ potẽtiale. Y AD ſcdm q̃ ponẽs eſſentiã eſſe idẽ cũ eſſe: ponit eã nõ poſſe ītelligi ſub nõ eſſe &c. Dicẽdum q̃ verũ eſſet ſi poneret eã oĩno idẽ: ſic vt de ꝓprietate ipſi⁹ eſſentię creatę cõpeteret ei eẽ: & eſſet idẽ cũ ipſo eſſe etiã intẽtione, & differẽs ab illo ſola ratiõe: ſicut cõtingit in eſſentia diuina & ſuo eſſe. Nunc autẽ cũ ponit idẽ re, differẽs autẽ intẽtione: ſic vt nõ de ꝓprietate eſſentię creatę cõpetat ei eſſe: nec eſſe eſt idẽ cũ ipſo omnino: ſed differt intẽtiõe ab ipſo: nõ eſt verũ vt patet ex dictis. Qđ autẽ aſſumit in argumẽto: q̃ ſenſibile quia eſt idẽ cũ rationali in hoĩe: nõ poteſt ī eodẽ intelligi ſub irrationali: Dicẽdum q̃ verũ eſt vt ſenſibile eſt in hoĩe contractũ p rationale ſcdm rẽ & ſcdm intellectum: quia ſic nõ differt intẽtione ſed ſola ratiõe a rationali. Si tamẽ cõſidereꝫ ſcdm ſe vt eſt differẽtia aĩalis: & ſe tenet ex parte generis, extra cui⁹ intẽtionẽ nõ eſt rationale: ꝓpter qđ tũc differt ab eo ſcdm intentionẽ: bene poteſt intelligi ſenſibile qđ eſt in hoĩe ſub oppoſito rationalis: licet nõ vt in hoĩe: vt dictũ eſt ſupra. Et ſic verũ eſt q̃ ponẽs eſſentiã & eſſe idẽ re & intẽtione: nõ poteſt ſaluare creationẽ. bene tamẽ poteſt ſaluare eã ponẽdo illa eſſe eadẽ ſcdm rem: differẽtia vero ſecundũ intẽtionẽ. Ex quo patet ſolutio cõfirmationis q̃ poſſet inducí ad roborandũ mediũ in dicto argumẽto: q̃ talis eſt. Quęcũq̃ ſunt eadẽ numero re in eodẽ numero re: vnũ eorũ nõ poteſt intelligi cũ oppoſito alteri⁹: qđ patet p ſyllogiſmũ expoſitoriũ talẽ, ſi b, puta ſenſibile in iſto hoĩe eſt a, puta rõnale: & b, puta idẽ ſenſibile ī eodẽ hoĩe ẽ c, puta irrõnale, ergo c, eſt a, id ẽ irrõnale ẽ rõnale, q̃re ſi ſenſibile qđ eſt ī hoĩe põt intelligi ſub irrõnali: ergo & irrationale põt ītelligi ſub rationali: & ſic oppoſitũ ſub oppoſito: qđ eſt ipoſſibile, impoſſibile eſt ergo & primũ, ſ. q̃ ſenſibile ī hoĩe põt ītelligi ſub irrationali. Dicendũ eſt em̃ q̃ cũ dicit, quęcũq̃ ſunt eadẽ numero re &c. verũ eſt ſi cõſiderent vt ſunt in eodẽ re: & vt vnũ cõtractũ eſt p aliud ſcdm rem & intellectũ: qa ſic ſenſibile vt eſt ī hoĩe cũ rationali: ſola ratiõe differt a rationali vt dictũ eſt, idẽ tñ qđ eſt ī eodẽ nũero & re cũ alio: & eſt idẽ nũero re cũ illo alio: ſi cõſidereꝫ nõ vt eſt cõtractũ p illđ ſcdm ītellectũ, nõ eſt verũ: quia ſic ſenſibile qđ eſt in hoĩe & idẽ re cũ illo: differt ītẽtiõe a rationali. Vñ ad ſyllogiſmũ expoſitoriũ dicẽdũ q̃ ſenſibile ī vtraq̃ prẽmiſſarũ põt cõſiderari dupl'r. Vno mõ vt eſt cõtractũ in hoĩe vel ī hoc hoĩe ſcdm rẽ & intellectũ. Alio modo nõ vt eſt cõtractũ in hoĩe vel ī hoc hoĩe ſcdm intellectũ. Si primo modo: ſic maior eſt vera: qa ſenſibile vt ī hoĩe eſt cõtractũ p rationale: aut in hoc hoĩe p hoc rationale eſt idẽ cũ rationali: aut cũ hoc rationali & re & intẽtione: differẽs ſolũ ab eo ſola ratione, & ſic

Ad ſcdm principale.

eſt bona forma ſyllogiſmi expoſitorii talis.ſi hoc b,eſt a,& hoc b,eſt c,ergo c,eſt a.ſed minor eſt fal
ſa:quia hoc ſenſibile nõ cõpatiť ſecũ irrationale:& hoc cõceſſum eſt iam ſupra.Si ſcđo modo:ſic &
maior & minor ſunt verę:quia ſenſibile in illis habet rationẽ cõmunis:quod cõpatiť ſecũ ſcđm in-
tellectũ illa oppoſita q̃ ſunt rationale & irrationale,& ſic nõ eſt bona forma ſyllogiſmi expoſitorii:i
quo medi⁹ termin⁹ debet eẽ idẽ nũero ſignatũ reſpectu vtriuſq; extremoꝝ:nec ſufficit ꝙ ſit idẽ cõe:
quia ſyllogiſm⁹ expoſitorius nõ tenet niſi ꝑ illã regulã.Quęcũq; vni & eidẽ numero ſunt eadẽ,in-
ter ſe ſunt eadẽ.Et quę dicta ſunt de ſenſibili reſpectu rationalis & irrationalis:intelligẽda ſunt cõſi
Ad ſecundã probationẽ. militer de eſſentia reſpectu eẽ & nõ eẽ. AD illud qđ ille ad idẽ adducit iuxta hoc:ꝙ magis diſtãt Z
inter ſe eſſe & nõ eſſe q̃ ſunt oppoſita circa eandẽ eſſentiã,q̃ differẽtię diuerſç,q̃ ſunt oppoſita circa
idem genus:& q̃ forma & priuatio quæ ſunt oppoſita circa eandẽ materiã : q̃re cũ actualitas gñis
quę eſt ꝑ differentiã quãcũq;,differt ſic a potẽtialitate eius ꝙ eſt oĩno extra rationẽ ei⁹ apud intelle
ctũ:nec eſt idẽ cũ illa apđ ĩtellectũ: & actualitas matię q̃ eſt foŕa ſic differt ab ei⁹ potẽtialitate ꝙ in
re extra animã nõ eſt idẽ re cũ illa: ergo nec actualitas eẽntię q̃ eſt eẽ,eſt idẽ re cũ ſua potẽtialitate
quæ fundať in ipſa eſſentia:Dicendũ eſt ſcđm ꝑdicta ꝙ nõ eſt ſiĺe,niſi ſcđm ipm falſo ponẽtẽ ꝙ eſſe
natura eſt potẽtialitas ſubiectiue:de qua habet ꝓduci ipm eſſe vl' in qua:ſicut ꝓduciť differẽtia in
ſpecie de potẽtialitate gñis: & foŕa ĩ cõpoſito de potẽtialitate matię:vel ĩ matia.Scđm ponẽtes aũt
ꝙ eẽntia nõ eſt potẽtialitas ad eſſe niſi obiectiue:nõ eſt ſiĺe,vt patet ex ꝑdictis.Et propter illã ſimili
tudinẽ cõtigit ꝙ etſi actus & potentiale neceſſario differrẽt re: qđ tamẽ nõ cõtingit oĩno ĩ gñe & A
Ad dictum Boetii. differẽtia:nõ tñ oportet ꝙ in ꝓpoſito differãt re. AD illa q̃ idẽ inducit ad idẽ ex dictis Boetii de
hebdo.ĩprobãdo expoſitionẽ quã illis dedi ĩ alio Quolibet:dico ꝑ ordinẽ.Et primo ad primũ qđ di
cit Boetius:Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:dico exponẽdo hoc ſcđm ꝙ ĩ alio Quolibet breuius teti
gi:ꝙ ſcđm Cõmẽt.cum dicit:diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:ſcđm theologos quidẽ intelligit per eſſe
id qđ eſt principiũ:id vero qđ eſt,illud quod eſt ex principio : & ſic nihil ad propoſitũ. Sed ꝙ non
ſic debet exponi ꝓbat ille per hoc qđ immediate ſequit.Ipſum vero eſſe nondũ eſt. qđ nullo modo
põt cõuenire eẽ principii qđ de⁹ eſt:quia illud ſemp eſt.Et eſt reſpõdẽdũ ꝑ hoc qđ dicit ibi Cõmẽta.
Nõ ait(inqt)nõ eſt:ſed nõdũ eſt.qđ ſic ĩtelligo:licet eſſe principii ſemp ſit:tamẽ nõdũ eſt.ſ.in eo qđ
eſt participatũ ab eo.in ſe eñ eſt ab æterno:participatio aũt ex tẽpore. Aliã vero expoſitionẽ addit
Cõmẽta.dicẽs.Diuerſum eſt eſſe.i.ſubſiſtẽtia quę eſt in ſubſiſtẽte. & id qđ eſt.i.ſubſiſtẽs:vt corporei
tas & corpus:humanitas & homo.Ipſum vero eſſe nondũ eſt:eo ꝙ nõ qualiter attendiť eſt:etſi eñ
abſtractũ:eſt tñ in abſtracto. Ecce licet abſtractũ & cõcretũ etiã in ſubſtãtiis nõ differãt re:ſed tñ
cõſideratione:tñ de diuerſitate illorũ bene exponiť illud,Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt.Conſiliter ſi
illud velim⁹ exponere de eſſe creaturę qđ acquiriť ꝑ creationẽ,& ipa eſſentia cui acgriť:nõ obſtante
ꝙ idẽ ſunt re:cũ tñ differãt ratione vel poti⁹ intẽtione:bene dicit de ipſis:ꝙ diuerſum eſt eſſe & id
qđ eſt:intelligẽdo ꝑ qđ eſt eſſentiã:& ꝑ eſſe exiſtẽtiã eius in effectu:q̃ ꝑ creationẽ ei acgriť:vt patet
ex ſupradictis.Cui cõcordat dñs Albert⁹ in libro ſuo de cauſis.iii.c.ii. vbi hanc ꝓpoſitionẽ exponit
dicẽs ſic.In eo qđ eſt,ſcđm aliud eſt eſſe & qđ eſt.ſed nec ꝑ eſſe:nec ꝑ id qđ eſt aliquo mõ cadit in di
uiſionẽ:quę diuiſio fit ꝑ eſſentiarũ multitudinẽ vel diuerſitatẽ.in quã tñ diuiſionẽ neceſſario cade
ret ſi in creatura exiſtẽte q̃ eſt ſcđm poſt primũ,eſſent re diuerſa eſſe & eſſentia.Qđ aũt ſequiť.At
vero qđ eſt accepta forma eſſendi eſt atq; cõſiſtit.exponit Cõmẽta.de gñatione cõpoſiti dicẽs.At ve
ro id qđ eſt ĩ ſe foŕa eẽndi quã abſtractã intellect⁹ cõcepit.Accepta q̃ acceptio dicit gñatio.Eſt atq;
conſiſtit.vt corpus eo ꝙ corporalitatẽ habet:eſt:& hõ eo ꝙ humanitatẽ.Sed ex hoc nullã poſſum⁹
ponere diuerſitatẽ realẽ inter corpus & corporeitatẽ:hoĩem & humanitatẽ:ſicut eñ homo eſt aĩal
rationale:ſic humanitas eſt aĩalitas rationalitas.Cõſimiliter ſi velim⁹ exponere de eſſentia creata &
forma eſſendi quã accipit ꝑ creationẽ dicto mõ:nullo modo ex hoc põt arg ui diuerſitas ipſorũ rea
lis.Et iuxta hũc modũ poſſunt exponi alia ſequẽtia: & ꝑcipue illud qđ ille aſſumpſit. Oĩ cõpoſito
aliud ẽ eẽ:aliđ ipm qđ ẽ.vbi dicit Cõmẽt.Qm̃ alio eſt:alio aliqd ẽ:etſi nõ ex diuerſis cõpoſitũ eſt.i.
ſcđm rem.Omni cõpoſito.i.oĩ ſubſiſtẽti:aliud eſt eſſe.qđ.ſ.eſt. Ipm vero eſt aliud alio quodã.quo.ſ.
Ad tertium principale. aliqd eſt.& quomõ hoc,patet ex ꝑdictis. AD tertiũ ꝙ in oĩ trãſmutatione alia ſubiectũ differt ſe- B
cundũ rẽ ab vtroq; termino:q̃re & in creatiõe:vbi ſcđm ſubiectũ eſt eſſe natura:termini vero eẽ &
nõ eẽ:Dicẽdũ ꝙ verũ eſt de eo qđ eſt ſubiectũ tm̃ & nõ termin⁹ ſed aliqd ꝑ trãſmutationẽ acqſitũ ĩ
ſubiecto:ſicut cõtingit de materia ĩ gñatione & corruptiõe formarũ:in qbus nõ eſſet gñatio ſi ma
teria ſubiecta eſſet eadẽ re cũ altero terminoꝝ.De eo vero qđ nõ tã eſt ſubiectũ trãſmutatiõis q̃ ꝑ
ſe terminus,nõ eſt verũ. vt cõtingit in ꝓpoſito & ĩ gñatione q̃ fit ꝑ informationẽ ſcđm diuerſa eẽ
in eadẽ foŕa ſcđm rẽ:vt dictũ eſt ſupra de eẽ viuere & ſentire.Et ideo ĩ iſtis ſuſtineť vera creatio:li-

cet ſubiectum ſit idem re cum altero terminorũ. Et ſic docet creatio ſcire eſſentiã creaturę qua aliquid eſt: licet non differentẽ ab eſſe qđ acquirit̃ per creationem: ſicut generatio facit ſcire materiã differẽtẽ re a forma. Et eſt falſum qđ ille aſſumit: ꝙ ſicut materia eſt in potẽtia ad formã & ei⁹ priuationẽ ſecũdum rem: ſic eſſentia ad eſſe & nõ eſſe. hæc enim falſa imaginatio eſt: vt habitũ eſt ſupra. Eſt tamẽ quodãmodo ſimile de potentia generis ad formas cõtrarias ſecũdum conſiderationẽ intellectus: & eſſentię ad eſſe & non eſſe: quia differentia ſola intentione differt a forma generis: nõ ſecũdum rem: & eſſentia qua creatura eſt qđ eſt, ſimiliter ſola intentione ſecũdum prædicta differt ab eſſe quo eſt. Et eſt ipſum qđ eſt, extra rationẽ ipſius quo eſt: ſicut differẽtia extra rationẽ generis. Nõ dico extra rem generis: ſed extra rationẽ cõſiderationis: quia intellectus capiendo formã vt indeterminatã, capit ipſam ſub ratione generis: nõ capiẽdo rationem determinationis quã apponit differẽtia: & ecõuerſo, & ita vtrũq; eſt extra rationem vtriuſq;. Et ſimiliter eſt de eſſe quo res eſt: &
C de eſſentia qua eſt aliqd. Quõ autẽ eſſentia creata eſt ſubiectũ & termin⁹ trãſmutationis q̃ eſt creatio, expoſuim⁹ in queſtione de potẽtia generãdi paſſiue vtrũ ſit in filio. ex qua aliqd breuiter extrahendo dico: ꝙ licet in generatione & corruptione naturali formarũ circa materiã in eodẽ inſtãti ſecundũ rẽ forma vna cũ priuatione alteri⁹ abiicit̃: & trãſmutatio fit in materia: per quã alia inducitur: iſtud tamẽ inſtãs diſtinguit̃ in tria ſigna ſecũdũ rationẽ. Quia em̃ naturaliter prius fit formæ prioris abiectio q̃ alteri⁹ inductio: illa abiectio fit in priore ſigno: & ſimiliter quia naturaliter prior eſt tranſmutatio materiæ quę fit in materia ꝓpinqua ad formã inducẽdã: & eſt ſub illa mediũ inter ens & nõ ens. ſ. inter nõ eſſe formę p̃cedẽtis, & eſſe formę ſubſequẽtis: illa trãſmutatio fit in medio ſigno: & ipſa formę inductio in tertio ſigno. Sic dico ꝙ in creatione in eodẽ inſtãti ſecundũ rem non eſſe ab eſſentia rei creatę abiicitur: & tranſmutatio fit, per quam in eſſe producit̃. Sed iſtud inſtans ſecũdum rationẽ diſtinguitur in tria ſigna. quia em̃ naturaliter prior eſt nõ eſſe abiectio q̃ ipſius eſſe per creationem acquiſitio: illa abiectio fit ĩ priore ſigno. Similiter quia naturaliter eſſentia prius eſt medium inter eſſe & nõ eſſe ſecũdum rationis cõſiderationẽ, q̃ poſt nõ eſſe recipiat eſſe: & vt eſt medium ꝓprie eſt ſubiectũ tranſmutationis in potẽtia ꝓpinqua: ideo creatio vt eſt trãſmutatio q̃ diſponit ad acquiſitionẽ, eſt in ſigno medio: & ipſius eſſe acquiſitio eſt ĩ ſigno vltimo. Et in hoc ſigno eſſentia nõ eſt ſignũ ſed termin⁹ creationis: quẽadmodũ neq; materia vt eſt actu ſub forma generati, eſt ſubiectũ tranſmutationis quę eſt generatio: ſed poti⁹ eſt termin⁹ eius vt aliqd generati. Et ſic eſſentia creaturę vt eſt mediũ iter eſſe & nõ eſſe ꝓprie eſt ens ĩ potẽtia ꝓpinqua: & ſubiectum trãſmutationis q̃ eſt creatio. Vt vero eſt ſcđm actũ ſub eſſe acquiſito, eſt termin⁹ creatiõis: vt aliqd creati: qđ ratione acquiſiti in illo ꝑ creationẽ habet nõ eſſe aliquid ſed eſſe tm̃. & nõ eſt illud eſſe exiſtẽtię aliqd de eſſentia creaturę vt creatura eſt: ſed accidit ei. Et idcirco ex tali eſſe & eſſentia: vt ex quo eſt & qđ eſt, cõponit̃ vnũ per accidẽs: cũ tamẽ ipa eſſentia cõponat̃ ex eſſe exiſtentię & re ſui gñis: vt ex quo eſt & qđ eſt: ſicut vnũ per ſe cõpoſitũ eſt ex quo eſt. ſ. ex eẽ: & qđ eſt. ſ. ex eo quo aliqd eſt: non tanq̃ ex diuerſis rebus ſed tanq̃ ex diuerſis intẽtionibus quoquo modo: vt habitum eſt ſupra. Vnde ipſa eſſentia ſimpliciter quæ vt eſt indifferens ad eſſe exiſtẽtiæ & nõ eſſe, eſt ſubiectum creationis: vt eſt aliqd creati terminus ei⁹ eſt. & nullum eſt incõueniens ꝙ ſic ſecũdum diuerſum genus cauſę idẽ eſt prius & poſterius ſeipſo: & cauſa atq; cauſatũ ſuiipſius. i. ſubiectum ſiue materia & finis: vt ſecũdũ hoc quoquo modo materia & finis coincidãt ĩ idẽ. Et qđ magis mirandum eſt, id cui conuenit eſſe materiale, quod eſt reſpectu eſſentiæ & eſſe: determinat ipſum eſſe ſicut materia determinat formã: & vlterius determinat̃ per ſibi addita. ſ. per differẽtias: vt materia ſiue materiale ꝑ formas. Idcirco em̃ verũ eſt ĩ metaphyſicalib⁹ ꝙ gen⁹ ſumit̃ a materia: differẽtia vero a forma, nõ a forma q̃ eſt eẽ: ab hac em̃ nec ratio generis: nec ratio differẽtiæ ſumit̃: ſed a forma quę determinat id cui cõuenit eſſe, reſpectu em̃ eẽ oẽs differẽtię ĩ genere materialia ſũt: & ſe tenẽt ex parte eius qđ eſt. Vnde eſſe exiſtẽtię eſt primũ formale in reb⁹, & ipm qđ eſt res. Ipſum autẽ qđ eſt cõmuniſſime acceptũ qđ eſt propriũ cuiq; generi, formã generis generaliſſimi importat: hoc eſt materiale quoddã ſub eẽ, per qđ eſſe, ipm qđ eſt habet ꝙ ſit eſſentia: aliter em̃ eſſet ſicut figmẽtum: licet extra intellectũ eſſe naturę & eius qđ eſt ipſum qđ eſt, ſit ipſum eſſe: & ꝑ conſequens extra omne qđ eſt aliqd in genere ſub ipſo generaliſſimo: qđ per differẽtias deſcẽdit in ſpecies ſubalternas & ſpecialiſſimas. Ex quo plane patet defectus dicẽtis ꝙ creatio paſſiua formaliter idẽ eſt qđ eſſe exiſtẽ
D tię rei creatę, imo ſecũdũ rẽ & naturã differt ab ipo ſicut & ab ipſa eſſentia. AD id qđ arguit ꝓbando ꝙ creatio paſſiua ſit idem quod eſſe exiſtentiæ acquiſitum per creationem: vt concludit eſſe non poſſe idem eſſe cũ eſſentia, poſtq̃ manifeſtũ eſt ꝙ creatio paſſiua non poſſit eſſe idem re cũ ipſa eſſentia: primo ex comparatione eius ad eſſentiam: quia eſt eius perfectio vt naturæ recipiẽtis

cuiꝰ pfectio eſt eẽ:ergo creatio & eſſe idẽ:Dicẽdũ ꝙ nõ valet:qñ creatio ſcdm ꝙ eſt trãſmutatio q̃ dam eſt pfectio eẽntię ſcdm ꝙ eſt in potẽtia ad eẽ: & vt in potẽtia eſt & media inter eſſe & nõ eſſe ſicut trãſmutatio gñationis eſt actꝰ & pfectio materiæ vt eſt media iter formã & formã:& ĩ potẽtia ĩquãtũ eſt ĩ potẽtia:ga eſt actꝰ impfecti ſcdm ꝙ impfectũ.Eſſe aũt exiſtẽtię eſt pfectio eſſentię in quantũ eſt terminꝰ hmõi trãſmutatiõis : quẽadmodũ forma eſt pfectio & actꝰ materię.Vñ nõ magis ſunt idẽ re creatio & eẽ q̃ generatio & forma. Licet eñ motꝰ nõ ſit niſi acqſitio partis poſt ptẽ eiꝰ qđ acqrit̃ p motũ:nõ tñ pars motꝰ eſt pars illa q̃ acqrit̃ ſcdm rẽ:nec vniuerſalit̃ mutatio eſt id qđ acqrit̃ p mutationẽ.Vñ licet ãbo,ſ.creatio & eẽ,ſint actꝰ eſſentię:ſi eẽ exiſtẽtię eſt aliud re abſoluta ab eſſentia:nõ oportet ꝙ ſint idẽ re:ga ſcdm aliã & aliã rationẽ eſſentię ſunt actus eiꝰ,ſicut neq̃ q̃litas & quãtitas ſũt idẽ licet ſint actꝰ eiuſdẽ:ga diuerſimode ſũt actꝰ eiꝰ.Vñ cõſeruatio & eſſe ga nõ ſunt circa penitꝰ idẽ:quia cõſeruatio nõ eſt actꝰ niſi cõpoſiti ex eſſentia & eſſe:eſſe vero eſt actꝰ ſolius eſſentię:idcirco conſeruatio & eſſe nõ ſunt oĩno idẽ:neq̃ forte etiã creatio & cõſeruatio:licet ſit idẽ eẽ creatũ & cõſeruatũ: vt ꝓpter hoc nõ eadẽ relatione referaẗ creatura ad creatorẽ & ſcdm actũ creationis & ſcdm actũ cõſeruatiõis. Qđ vero ad idem arguit ſcđo ex cõparatione creatio- E
nis ad motũ penes cõuenientiã:ga licet motꝰ ipſe nõ eſt motus vt ſubiecti aut termini:tamẽ motꝰ eſt idẽ in re cũ eo cuius eſt motus:vt albatio cũ albedine:ergo & ipa creatio cũ eſſe:qđ eſt terminꝰ eius: Dicẽdũ ꝙ nõ eſt verũ qđ ſupponit de motu ſcdm iã dicta:quia motus nunq̃ eſt circa idẽ re: vt circa ſubiectũ & circa terminũ.ga qđ producit̃ p motũ ꝓducit̃ ex ipſo ſubiecto motus:ipm autem ſubiectũ ſupponit̃:qđ vero producit̃ vt terminus p creationẽ eſt ipm ſubiectũ eius, & ideo ſicut idẽ re eſt ſubiectũ creationis & terminꝰ:ſic idem re eſt ipm ſubiectũ creationis & acquiſitũ per
ipſam:vt eſſe exiſtẽtię:qualẽcunq̃ differẽtiam habeãt ambo ad creationẽ paſſiuã. Qđ vero ad idẽ F
arguit tertio ex cõparatiõe creationis ad motũ penes differentiã : ga motus eſt actꝰ exiſtẽtis in potẽtia & impfecti ſcdm ꝙ hmõi: & reſpicit eſſentialius potentiã:creatio vero eſt actꝰ exiſtẽtis ĩ actu & pfecti p eſſe:& eſſentialius reſpicit actũ q̃ potentiã:actus autẽ exiſtẽtis in actu ſcdm ꝙ hmõi non eſt niſi eſſe:ergo &c. Dicendũ ſcdm iam dicta ꝙ hoc plane falſum eſt:creatio eñ non eſt actus niſi eſſentię vt eſt ĩ potẽtia ad eſſe:& media iter eẽ & nõ eſſe: ſicut gñatio eſt actꝰ materię vt eſt ĩ potẽtia:& media iter formã & formã: ſiue iter formã & eiꝰ priuationẽ. Vñ tã gñatio q̃ creatio vrrũq̃ reſpicit vt ſubiectũ eſſentialiꝰ potẽtiã. ſed actũ eſſentialiꝰ vt terminũ reſpiciũt q̃ potẽtiã. Qđ autẽ G
arguit vlteriꝰ:ꝙ ponẽs eẽ & eſſentiã eẽ idẽ re nõ põt ſaluare multa q̃ neceſſario oportet cõcedere ĩ entibꝰ:Quorũ primũ eſt:ꝙ potẽtia nõ poſſet ĩtelligi nõ eſſe : ſup quod fundata eſt ſecũda ratio ad pricipale:& patet ex reſpõſione ꝓpoſita ad illã,ꝙ hoc falſum eſt:Secũdũ eſt ꝙ eſſentia creaturę aut eius eſſe nõ ſit aliqd diminutũ & incompletũ: ga ſcdm hoc nõ eſt ponere ꝙ ſit ĩ eſſe & eſſentia aliqua participatio ſiue participãs & participatũ vt ſupra ĩductũ eſt:Dicendũ ꝙ falſum eſt:immo bene cõtigit ponere participationẽ ſcdm eſſe ĩ eſſentia creaturę ſcdm ꝓdicta:etſi nõ ratione alicuiꝰ ei inhęrẽtis. Qz aũt adducit ad illiꝰ ꝓbationẽ:ꝙ idẽ ſeipõ nõ participat:nec eſt poſſibile reſpectu ſui H
ipſius:ſine quo nõ eſt participatio:Dicendũ ꝙ duplex eſt participatio ĩ creaturis:vna qua creatura participat eſſe vt ſit : alia qua participat aliquo alio vt aliqd ſit:ſcdm ꝙ dicit illa regula Boetii de hebd.Omne qđ eſt participat eo qđ eſt eẽ vt ſit:alio vero participat vt aliqd ſit.Ac p hoc id qđ eſt participat eſſe vt ſit:eſt vero vt participat alio quolibet. Eſſe aũt vt ſit poteſt res intelligi participare ſcdm duos modos ſupra expoſitos. Vel in ſua eẽntia vt ipa eſſentia ſit q̃dã participatio:& diuinum eſſe ſit ipm participatum nõ in ſeipſo:ſed in ſua ſimilitudine:quę eſt ipſa rei eſſentia.& eſt verus modus participandi eſſe:& non ſic participat idẽ ſeipſo:ſed creatura participat creatore. Hinc Boetius,i.de trini.c,iiii.Ex iis formis q̃ præter materiã ſunt,iſtę formæ veniũt q̃ ſunt in materia & corpꝰ efficiũt.Nã formis quę ĩ corporibꝰ ſunt abutimur formas vocãtes dũ imagines ſunt,aſſimilantur eñ formis iis q̃ non in materia,ſ. ideis in deo. Sed idem ſcdm rem eſt potẽtiale reſpectu ſui ipſius ſcdm aliam intentionẽ:qđ non eſt incõueniens. Sic eñ genus eſt in potẽtia ad differẽtias:et eſſe ad viuere:vt habitũ eſt ſupra. Vel poteſt intelligi participatio ipſius eſſe in re alia ab ipſa eſſentia participante:vt res illa ſit quędã participatio in ipſa eſſentia.et eſt falſa imaginatio:et coincidit quodãmodo in ſecũdum mẽbrũ principalis diuiſionis : qua aliquid dicitur participare alio a ſeipſo qđ recipit in ſe.ſecũdũ ꝙ dicit.iiii.regula Boetii.Id qđ eſt,habere aliquid præterq̃ qđ ipſum eſt:poteſt.Quẽ tamẽ modum ſecũdũ Boetius oĩno remouet a modo quo participaẽ eſſe:cum dicit in.iii. regula.Fit eñ participatio cũ aliquid iam eſt. Vnde participatio eſſe omnino eſt alia a modo quo participatur,inhęrens participanti vt res alia ab ipſo. ET nota ꝙ aliquid eſſe ęquiuocatur in iſta I
regula:& cũ ſuperius diximus ꝙ res alio eſt,vt quadã diuina participatione : alio aliquid eſt,vt eo

qđ est ſui generis. Hic em̃ dicit res aliqd esse nõ nisi ſcđm accidẽs sibi inhęrẽs vt corpus albedine: ibi vero dicit res aliqd esse eo qđ est ſui generis determinãte ipm eẽ. Reſpectu autẽ modi quo dicit res aliqd esse p accidẽs sibi inhęrẽs, dicit res esse ſua eſſentia: & eo qđ est ſui gñis. Et ſcđm hoc Cõmẽta. exponit illã ſecũdã regulã: Diuersum est eẽ & qđ est, dicẽs. Scđm phos eẽ ſubſiſtẽtiũ dicunt

k ſolę quę prędicant ſubstãtię: quę ſunt ea tm̃ quæ alia ī se habẽdo subsiſtũt. TERtiũ qđ inducit est Ad tertium in con.
p nõ esset ens p accidẽs si esse esset idẽ cũ essentia. Dicendũ p verũ est si sic esset idẽ cũ illa p nõ es set aliquo modo participatio eius, sic em̃ in solo deo idẽ sunt esse & essentia: & ideo in ipm nullũ per accidẽs cadit. Nunc autẽ nõ sic est idẽ quin differat intẽtione: & est in essentia vt quędã partiçipatio eius vt dictũ est. Ille autẽ intelligit p nulla est participatio nisi habẽdo in se aliqd differens ſcđm rem: cuius plenitudinẽ ī se nõ habet: vt homo iuſtitia vel albedine dicit participare quia nõ omnẽ plenitudinẽ ſcđm rationẽ iuſtitię aut albedinis in se habet, sic em̃ non habet iuſtitiã nisi qui

L est per essentiã ipsa iuſtitia: nec albedinẽ nisi qui est per essentiã ipsa albedo. QVARtũ est: p tunc Ad quartũ.
in entibus nõ esset genus: ga nõ est genus nisi potẽtiale qđ prẽter rationẽ actualis, qđ nõ posset esse si potẽtiale & actuale ī se essent idẽ. Qđ nõ valet: ponẽdo em̃ p sint idẽ re: differẽtia autẽ intẽtione bene ſaluat genus: ga genus nõ est potẽtiale nisi reſpectu differẽtiarum quæ dant ei actuale ſuum:

M qđ nõ differt a genere re sed sola intẽtione. QVINtũ est: p tũc nõ esset diſtinctio p̃dicamẽtorũ Ad quintũ.
ſcđm analogiã ſub ente. Dicẽdũ p ille ſupponit p nõ potest esse analogia in participando esse: nisi sit vnũ numero in eodẽ: qđ p se cõuenit ſubſtãtię & nõ aliis nisi ga ſunt in ſubſtãtia. Et est falſum p nõ est nisi vnũ & idẽ esse in eodẽ: vt patebit in ſequẽti quæſtione. Falſum etiã est p aliter nõ poſ ſent ſubſtãtia & accidẽs analogiã habere in esse. Immo esse ſubſtãtię exiſtẽte alio ab esse accidẽtis: ſi cut & essentia ſubſtãtię est alia ab essentia accidẽtis & ecõuerſo: esse est qd cõmune analogũ abſtractum ab ipsis: inquãtũ ſubſtãtia verius participat esse diuinũ: veri9 exiſtẽdo diuina ſimilitudo q̃ sit accidẽs. Vnde esse analogũ ad ſubſtantiã nõ est aliqd idẽ ſingularitate: ſed ſolũ cõitate quadã ſupe riore q̃ sit cõitas generis: ga cõtinet ſub ſe, x, gña: & diuerſificat ſcđm diuerſitatẽ rerum ppriarũ ipsis. Vnde phi aſcribẽtes esse naturę rerũ & non diuinę participationi, cui ipm attribuũt theologi: dicunt p eodẽ quo res dicũtur esse: dicũtur aliqd esse: & inde est p hoc verbũ est dicũt ęquiuo-

N ce prędicari de oĩbus, vt dicit Cõmẽta. ſup illud. Diuersum est esse & qđ est. SEXtum: p nõ esset Ad ſextum.
mutatio in reb9: ga nõ est mutatio nisi diuersum sit actuale a potẽtiali. Dicẽdum p verũ est diuer ſitate reali circa illud qđ est potẽtiale ſubiectiue tm̃ reſpectu ſui actualis qđ ꝓducit de illo p veram generationẽ. Sed circa illud qđ est potẽtiale obiectiue: quale est essentia reſpectu esse: & de potẽtiali de quo ꝓducit actuale ſuũ per ſolã intentionẽ, ſicut de esse viuere: ſufficit ad mutationẽ a potẽtiali ad actuale ſola diuerſitas ſecũdum rationẽ inter illa, vt patet ex ſupra determinatis.

CIrca ſecundũ arguit p accidẽtis exiſtẽtis in ſubiecto nõ sit aliud esse exiſtẽtiæ q̃ Queſt. viii. Argu. prin. primũ.
esse exiſtẽtię ſui ſubiecti. Primo ſic. vii. Metaphy. dicit phus p accidẽs nõ est ens nisi quia est entis: quare eadẽ ratione nõ est exiſtẽs nisi quia est exiſtẽtis, hoc autẽ nõ sic esset nisi idẽ esse essentię esset accidẽtis & nõ aliud q̃ ſubiecti, ergo &c. SEcũdo ſic, ſi essent eorũ plura esse cũ ſe habẽt per ordinẽ essentialiter: vnũ eſ- Secundum.
ſe eorũ esset pfectius altero: & ſic vnũ eorũ esset participatio alterius ſiue partiçiparet altero, cõſequẽs falſum est: ga esse est ſumma actualitas: q̃ nullo potest participare ſcđm illã tertiã regulã de hebdo. Qđ est: participare aliquo potest, ſed ipm eẽ nullo modo aliquo participat: fit em̃ participatio cũ aliqd iam est: est autẽ aliqd cum iam esse ſuſceperit, ergo &c. TERtio ſic. vi. Tertium
Topico, dicit. Vnius rei tm̃ vnicũ est esse, cũ ergo ſubſtãtia quotcũq; ī se habeat accidẽtia vnica est ergo &c. QVARto ſic. Boetius de vnitate & vno dicit. Omne qđ est ideo est quia vnũ numero Quartum.
est: & ex ſeparatione res deſtruit: in ſuo esse nõ nisi vnitione conſeruat. quare cũ accidentis & ſubie cti non ſit nisi vnitio vna: ſicut materię & formę: vnũ ergo tm̃ est esse accidentis & ſubiecti: quẽadmodũ & cõpoſiti ex materia & forma. CONtra. ſi accidẽs nõ haberet aliud eẽ exiſtẽtię q̃ ſubiecti: In oppoſitũ.
tũc trãſubſtãtiatiõe panis facta ī corp9 Chriſti, nõ maneret ſine ſubiecto: ga nõ maneret nisi habẽdo aliquod esse exiſtẽtię, conſequẽs falſum est: quia maneret exiſtendo ſine ſubiecto: falſum est ergo

O & añs: ſubdẽs p nõ habet aliud esse exiſtẽtię ab eẽ ſui ſubiecti: ĩmo habet eẽ exiſtẽtię ppriũ ſibi. Di Opi. ꝗrtũdã. Probatio prima.
cũt aliq p vni9 rei vnicũ est esse exiſtẽtię quotquot formæ fuerit ī eo, ſiue ſubſtãtiales, ſiue accidẽtales: & p ipſa ſubſtantia, ſiue fuerit forma, ſiue cõpoſitũ ex materia & forma, ſubſiſtit ipi esse: & ipm eẽ est illud ī quo ſubſiſtit: & accidẽtia ſubſiſtũt & exiſtũt ga ſunt ī exiſtẽte. & hoc totũ est p vnũ eẽ exiſtẽtię, quẽadmodũ materia extẽſa est: ga ſubiicit extẽſioni: quãtitas extẽſa est quia est essentialiter ipſa extenſio qua materia extenſa est: alia vero accidẽtia & formæ quædam ſubſtantiales ſũt exten-

ſę:quia ſunt in extenſo,hoc tamen non niſi vna extenſione formali quæ eſt quãtitas. Et ideo(vt dicunt)quę diuerſimode participãt eſſe exiſtẽtię,diuerſimode habẽt exiſtere: ſicut & quæ diuerſimo de participant eſſe eſſentiæ:diuerſimode dicuntur entia. Vnde ſubſtantia exiſtit quia ei formaliter competit exiſtere:quãtitas exiſtit,quia eſt mẽſura exiſtẽtis:qualitas exiſtit,quia eſt modus quidam exiſtẽtis ſecũdum ſe:relatio exiſtit,quia eſt modus exiſtẽtis in ordine ad aliud.& ſimiliter intellígẽdum eſt de eſſe.Et per hoc vt dictũ eſt ſupra,dicũt ſaluari analogiam in ente ſup.x.prędicamẽta:&

Secunda. aliter nõ. Vnde vt dicũt,& ſecundũ ꝙ habeẽ in ſuperius notata quęſtiõe de gradu formarũ,ſi plures formę ſubſtãtiales ſcđm rem differẽtes,ponãtur in eodẽ,vt ſupra dictũ eſt i homine:illud nõ habet niſi vnum actum exiſtẽdi per vltimam formam. homo enim aut corpus humanum non habet

Tertia. actum exiſtẽdi niſi per animã rationalẽ. Quãdo eñ nobilitatur corpus ab aĩa ſcđm organizationẽ & harmoniam,corporeitas illa ſubſtantialis quæ dabat eſſe definit dare eſſe: & aĩa quiditati corporis cõmunicat ſuum eſſe:in quo manet virtute eſſe qđ dabat prędecẽs forma.& hoc quẽadmodum cum in vna forma ſcđm rem ſunt gradus intẽtionum quæ dant diuerſa eſſe,differẽtia ſcđm cõpletum & incõpletum:vt dictũ eſt ſupra de eſſe vita,aĩatione,ſenſu & rationalitate:in quibus imperfectior intẽtio non eſt principiũ exiſtẽdi cõpletiue:ſed inchoatiue & diſpoſitiue tm̃:ſed ſola intẽtio vltimę differẽtię in forma dat eſſe exiſtẽtię perfectũ & completũ:in quo virtute manent oĩa eſſe incõpleta prędecẽtia quæ ſe tenebãt ex parte generis:& definunt illę intẽtiones dare eſſe ſub ratione in

Quarta. completi.Nec eſt aliquo modo intelligẽdum ꝙ in aliquo talium ſiue habeat plures formas re differentes ſiue intentione ſola:ꝙ in eodem ſit ponere plura eſſe differẽtia ſecũdum rem:vnum cõpletum,& aliud incõpletum.Si enim vt dicũt ſint duo eſſe exiſtẽtię,& duo exiſtẽtes. Vnde & in Chriſto dicunt non haberi eſſe exiſtẽtię ab anima vt in nobis:ſed ꝙ eſſe exiſtẽtię perſonę diuinæ habuit compoſitum ex corpore & anima:& anima atq; corpus per animã, ꝙ ſi in Chriſto eſſet duplex eſſe exiſtentię:vnum increatum & aliud creatum:eſſet in ipſo duplex ſuppoſitum. Vnde dicit ſcriptor in dicta quęſtione. Nõ pono formã eſſe principiũ eſſendi ſemper.oportet enim ꝙ ponamus in Chriſto naturã hũanã ſine ſuo eẽ:alias eñ eẽnt duæ exiſtẽtię & duo exiſtẽtes:& duo ſuppoſita:qđ

Reſolutio.q. eſt ipoſſibile. HIC videt mihi primo eſſe cõſiderãda differẽtia inter eſſe eſſentię & eſſe exiſtẽtiæ: P quorum vtrũq; eſt quo eſſentia eſt:& inter eſſentiã,& id qđ ipa eſt.Eſt autem id qđ eſſentia eſt in vnaquaq; re cõmuniter loquẽdo id qđ ei conuenit ratione naturę ſuæ ſecũdum ſe.Eſſe vero eſt in ipſa eſſentia participatio quędam diuini eſſe:qua ipſa eſſentia in ſeipſa eſt quædam ſimilitudo diuini eſſe atq; diuinæ eſſentiæ:non autẽ in aliquo ſuperaddito ei,niſi quo ad reſpectum quẽ importat huiuſmodi ſimilitudo.Eſt autẽ iſta participatio diuini eſſe in eſſentia,eſſe eſſentię:inquãtũ eſſentia illa exẽplatum eſt diuini eſſe ſecũdũ rationẽ cauſę formalis,quia per ipſum eſſe eſſentię vt per actũ ſibi proprium eſſentialẽ habet id qđ res eſt ex ratiõe ſui generis ꝙ ſit ens & natura & eſſentia proprie dicta:nõ ſolum figmentũ vt dictum eſt ſupra.Et cõponitur omnis eſſentia creaturę ex illo qđ eſt ſcđm ſe & ex illo eẽ:ſicut ex materiali & formali:ſiue ex quod eſt & quo eſt: & dicitur cõpoſitũ huiuſmodi ens. Et iſtud eſſe abſtractũ per intellectũ ab illo qđ eſt aliquid de genere ſubſtãtię,quãtitatis,qualitatis,& aliorũ,eſt eſſe analogice participatum a rebus,x.prædicamẽtorũ.Similiter abſtractum ab ente qđ eſt ſubſtãtia & q̃litas & huiuſmodi,eſt ens qđ analogice prędicat de.x.prędicamẽtis.Eſt vero dicta participatio diuini eſſe in eſſentia,eſſe exiſtẽtiæ: inquãtum eſt ſimilitudo producta a diuino eſſe ſecundũ rationẽ cauſę efficientis: quia per ipſum vt per actum ſuum accidẽtalem inquãtum eſſentię & ratione eius qđ eſt,& ratiõe eius quo eſt,accidit eſſe ꝓductũ.qđ eſſe exiſtẽtię abſtractum ab eſſentiis.x.prędicamẽtorũ analogice participatur ab eis. & cõſimili analogia exiſtẽs prędicatur de rebus.x.prędicamẽtorum exiſtentibus.Sed eſſe eſſentiæ inquãtum per eſſentiã entia ſunt apud intellectum,eſt eſſe diminutum:eſſe vero exiſtentiæ verum & perfectum non habet niſi extra intellectum in rerum natura.Et vtrũq; horum eſſe,tam eſſentię q̃ verę exiſtentię,duplex eſt. Quoddã enim eſt eſſe tam eſſentię q̃ exiſtẽtię ſimpliciter dictũ:quale eſſe habẽt materia et forma, ſiue ſubſtãtialis,ſiue accidẽtalis ĩ cõpoſito.Quoddã vero eſt eſſe tã eſſentię q̃ exiſtẽtię:qđ dicit ſubſiſtentię:quod eſt ſuppoſiti et rei in ſe ſubſiſtentis.Pręter autem iſtum modum vltimum ſcilicet ſubſiſtentię,quo ad alteram eius partem quæ eſt eſſe ſubſiſtentię in exiſtentia:omnes alii modi ſubſiſtendi comprehendi poſſunt ſub eſſe eſſentię : ſecũdum ꝙ in aliis quęſtionibus vſi ſumus ipſo eſſe eſſentię. appellando ſcilicet eſſe eſſentię omne eſſe qđ conuenit rei abſq; eo ꝙ in ſe ſubſiſtat habendo in ſe eſſe perfectum ſubſiſtentię actualis extra animã.Suppoſitum enim qđ non habet eſſe exiſtentię niſi in comprehenſione intellectus:forma etiam et materia,licet in compoſito ex eis qđ ſubſiſtit in perfecta ſubſiſtẽtia actuali extra animã,habent exiſtẽtiã naturæ et eſſentiæ ſuæ qua ſunt in exiſtentia id qđ

ſunt. Similiter cõpoſitum ex materia & forma. ſ. ex corpore & aĩa in Chriſto, licet ſubſiſtat in ſuppoſito diuino pfecta ſubſiſtẽtia actuali extra animam: ſic ꝙ illud compoſitũ extra aĩam habeat exiſtentiã naturę ſuæ & eſſentiæ qua eſt in exiſtẽtia id qđ eſt: plenã tñ actualitatẽ exiſtentiæ non habẽt ex ſe: quia nõ habent eam niſi vt partes in toto: & pars inquãtũ in toto habet eſſe, potentiale qd eſt & imperfectũ. Per hoc eñ ꝙ in creaturis ſepate & diſtincte a quolibet alio ĩ ſe exiſtit, pfectionẽ actualitatis habet: q̃ dicit eſſe ſubſiſtentiæ in exiſtẽtia extra intellectum. AD quæſtionem igit deſcendẽdo dico ꝙ ſi loquamur de eſſe eſſentiæ ſimpliciter dicto: & ſimiliter de eſſe exiſtẽtiæ: cũ eſſentia quæ cũq; nõ ẽ ꝑprie eſſentia ſine ſuo ꝑprio eſſe eſſentiæ: qđ eſt ꝑprius actus eius quo eſſentia dicit: ſimiliter exiſtentia non eſt ꝑprie exiſtentia ſine ꝑprio ſuo eſſe exiſtente: qđ eſt ꝑprius actus ei⁹ quo exiſtẽtia dicit: ſicut albedo eſt propri⁹ actus quo aliquid albũ dicit. Sicut ergo nihil põt eẽ albũ hoc niſi habeat hanc albedinem: ſic nihil poteſt dici eſſentia hęc, niſi habeat eſſe eſſentię hoc ſibi ꝑprium. & ſimiliter eſt de eẽ exiſtentię. Quotquot ergo ſunt eſſentiæ in eodẽ, ſiue de p̃dicamento ſubſtãtiæ ſiue accidentis: tot neceſſario ſunt eſſe eſſentiæ in eodẽ, & tot eſſe exiſtentię: etſi vnum eorum ſit principale reſpectu aliorum: ſicut vna eſſentia eſt principalis reſpectu aliarũ. Vñ eſſe ſubſtantiæ tã eſſentiæ q̃ exiſtẽtię ſimplicit principalius eſt q̃ eſſe accidẽtis: ſicut ſubſtãtia principalior eſt natura q̃ accidẽs: & ſimiliter eẽ vtrũq; qđ eſt formę ſubſtantialis, principalius eſt q̃ qđ materię. Vnde & in quolibet cõpoſito forma materiæ & forma principalis, formę nõ principali ſuũ eſſe cõmunicat. & quo ad hoc in quolibet vno vnũ eſt eſſe tam eſſentię q̃ exiſtẽtiæ ſimpliciter & non plura. In hoc eñ omnis forma ſubſtantialis eſt principium eſſendi compoſito in quo eſt, & materię, qñ cũ hmõi forma conſequunt in compoſito ꝑprietates & paſſiones & omnia accidentia illius: & primo eſſe: quia alia non ſequunt niſi mediãte eſſe, ſcđm ꝙ dicit in. vi. regula de hebdo. Id qđ eſt participat eo qđ eſt eſſe vt ſit: eſt vero vt participet quolibet alio, vbi dicit Cõmẽ. Vtrũq; ergo & ipſum eſſe & aliđ aliquid cũ ipſo ab vno ſolo, i. ab eo qđ eſt. Qđ reuera dicit nõ ſecundũ theologos ſed ſcđm phos: vt patet ex dictis in p̃cedenti queſtione. Sed redit ad idẽ: nihil eñ intẽdit niſi ꝙ ſint idẽ re in eo qđ eſt ipſum qđ eſt. ſ. & ipſum eſſe & illud aliud aliquid cum ipſo. & ſequit in Commen. Sed illa participatio qua eo qđ eſt eſſe participat: natura prior eſt: altera vero poſterior: quia non poteſt eſſe aliqd niſi pri⁹ naturaliter ſit. Vnde in quolibet compoſito per ſe ex materia & forma ſicut ſunt duę eẽntiæ: ſic ſunt duo eſſe vtroq; modo, & ſimiliter in compoſito per accidẽs ex ſubſtantia & accidente quotquot ſunt in eo eſſentiæ diuerſę ſubſtãtiæ & accidẽtis: tot ſunt in eo eſſe vtroq; modo. Si eñ accidẽs non haberet eſſe ꝑprium in ſubiecto ſed ſolum eſſe ſubiecti: nullo modo compoſitum eſſet vnum ens per accidẽs. Sicut eñ dicit aliquid ens vel vnũ ſimpliciter a forma ſubſtãtiali: in eo ꝙ cõmunicat toti cõpoſito ex materia & forma ſubſtantiali ſuũ eſſe & vnitatẽ: ſic dicit aliquid eſſe ens & vnũ per accidẽs a forma accidẽtali in eo ꝙ cõmunicat toti cõpoſito ex ſubſtãtia & accidẽte ſuũ eẽ & ſuã vnitatẽ. Vnde ſi accidẽs nõ haberet in ſubiecto ꝑpriũ eſſe: nec ꝑpriam vnitatẽ: quia vnũ & eſſe conſequunt ſe: ſcđm Boetiũ. In Chriſto ergo ſicut ſunt tres eſſentiæ. ſ. caro, anima, deitas, vt dictum eſt ſupra, ſcđm Hug. vl' quatuor diſtinguendo carnẽ in materiã & formã: ſic ſunt in eo tres vel quatuor eſſe vtroq; modo: eſſentiæ. ſ. & exiſtentiæ ſimpliciter: licet principalius ſit illud qđ eſt formæ: & hoc tam animæ rationalis reſpectu corporis q̃ deitatis reſpectu totius humanæ naturæ in Chriſto, ſicut enim anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita deus & homo vnus eſt Chriſtus maxime quo ad hoc, ꝙ ſicut aĩa rationalis ſuũ eſſe cõmunicat carni: ſic deitas ſuũ eſſe cõicat naturæ humanæ. Veri⁹ eñ & vicinius vnitur diuinitas naturę hũanę q̃ anima rationalis carni: licet illa eſt abſq; informatione & cõpoſitione. vnio eñ naturæ diuinæ cum humana maior eſt poſt illam quæ eſt trium perſonarũ in vnitate ſubſtantiæ: vt dicit beatus Bernardus. Propter iſtam eñ cõmunicationẽ eſſe ſui quã facit natura diuina hũanæ, de homine Chriſto vere dicit ꝙ eſt hõ diuinus. Si vero loquamur de eſſe qđ eſt ſubſiſtẽtiæ: tunc ſi vnũqđq; eſſentialiter ſubſiſtit per vnicam formam vel differẽtiã vltimã eſſentialẽ q̃ dat rei eẽ ſubſiſtẽtiæ, ſi ſecũdũ ſe habet eẽ ſeparatũ, ſic dico ꝙ vnũ quodq; ſubſiſtẽs eſſe ſubſiſtentiæ vel p eſſentiam ĩ ſolo ĩtellectu: ſi nõ ſit aliqd extra: vel p exiſtẽtiã extra ĩtellectũ, tãtũ vnicũ habet eẽ quotcũq; ſint ĩ eo eẽ eſſentiæ vel exiſtẽtiæ ſimplicit dicta. Hõ eñ ĩ ſolo ĩtellectu exiſtẽs ſuppoſitũ vnũ eſt hoĩs: hñs vnũ eẽ ſuppoſiti p formã. exiſtẽs vero extra nõ niſi vnicũ ſuppoſitũ eſt p exiſtẽtiã vnũ habẽs eẽ exiſtẽtię ſuppoſiti. cui⁹ vnitas ĩ nullo repugnat pluralitati eſſe p eẽntiã & p exiſtẽtiã ſimplicit dictã: ſicut nec vnitas cõpoſiti repugnat vnitati formæ & vnitati materię. Immo ſi formale in re nõ haberet ĩ ſe vnitatẽ, & eſſe eẽntiæ ſuæ & exiſtẽtię ſimpliciter ſibi ꝑprium, nullum eſſe poſſet communicare materiæ & compoſito: nec poſſet ab illo haberi eſſe ſuppoſiti ſicut nec vnitas ſuppoſiti aut compoſiti: ſine qua nec eſſe compoſiti aut ſuppoſiti ha

Q Reſponſio.

R

berur. Hinc dicit Boetius in principio de vnitate & vno. Vnitas est qua vnaquæq; res vna dicitur S
nec potest esse vna nisi vnitate. Nec solũ vnitate est vna: sed etiam tandiu est quicquid est, q̃diu in
se vnitas est: cũ aũt definit esse vnũ: definit esse. Inde est q̃ quicquid est ideo est quia vnũ est. & in-
fra. Quapropter si res vnitate ducit ad esse: & vnitate i illo esse custodit. Vnde esse & esse vnum i
separabiliter cõcomitant se, & vident esse simul natura. & hoc intm̃, q̃ vbi est maior vnitas, & ma-
ior entitas: & econuerso: & vbi est minus de vnitate: & min⁹ de entitate, & ecõuerso: & qđ veri⁹ &
perfectius est vnum, veriorẽ & pfectiorẽ habẽdo vnitatem: verius & pfectius est ens veriorẽ & per-
fectiorẽ habẽdo entitatem: siue verius & perfecti⁹ esse scđm quẽcũq; modum esse. Quare cũ q̃cunq;
in eodẽ existũt differẽtia p essentiam, pprias vnitates habẽt sub vnitate totius: nec ppter vnitatem
toti⁹ amittunt pprias vnitates: sic ergo & habẽt ppria esse sub esse totius: nec ipsa amittũt ppter
esse totius, immo magis p vnitates & esse propria, quas habẽt manentes: sed non nisi effectiue a pri
ma vnitate & primo esse, causant esse & vnitatem totius, dicente Boetio ibidem, Ome esse a forma
est in creatis cum vnita est materiæ. Vnde philosophi sic describũt illud dicentes: Esse est existen- T
tia formæ cum materia. Cũ autẽ forma materiæ vnitur: necessario ex cõiunctione vtriusq; aliquod
vnũ cõstituit. & infra. Forma igit existẽs in materia: quæ pficit & custodit vniuscuiusq; essentiam:
vnitas autem est descẽdẽs a prima vnitate quę creauit eam. Ecce plane q̃ forma etiam existens i ma
teria constituendo cõpositum vnitas est vnitate quã accepit a deo qñ creauit eam: & hoc secũdum
modũ pdictę participationis. Cũ ergo in rebus eẽ & vnum sint eiusdẽ rationis: sicut nullus potest
dicere q̃ in vno composito ex pluribus non sit alia vnitas q̃ vna quæ est totius compositi ex pluri-
bus: immo materia & forma & quæcũq; sunt in illo, sub vnitate illius retinẽt suas pprias vnitates:
& per vnitatẽ eius qđ est formale & principale in illo, causant vnitatẽ totius: sic nullus potest dice-
re q̃ in vno composito ex pluribus non sit aliud esse q̃ vnum qđ est totius, immo materia & forma
& quæcũq; sunt in illo, sub esse illius retinent sua propria esse: & per esse formalis & principalis in
illo, causant vnitatẽ totius. Et vt istud idẽ applicemus ad confirmationẽ dictorum in præcedenti
quæstione: sicut nullus potest dicere q̃ vnitas quæcũq; in rebus est aliquid additũ ei cuius est: aut
illis ex quibus componit: vt enim dicit Commen. super. iiii. metaphy. substãtia cuiuslibet rei est vna
per se: non secũdũ rẽ additam illi: Sic nullus potest dicere q̃ entitas siue esse quodcunq; in rebus sit
aliquid additum rei cuius est aut illis ex quibus componitur. Et causa deceptionis & erroris i hoc
est, vt dicit philosophus in fine. viii. metaphy. q̃ ponũt rem cũ est in actu diuersam a seipsa qñ fuit
in potẽtia. Sed vt dicit ibi Commẽ. in rei veritate est vnum, illud enim qđ fuit in potũtia est i actu.
& vt dicit philosophus, nõ habet in hoc aliã causam oĩno præter motorẽ p̃ducẽtẽ rem de potẽtia
in actũ. & sic si non habet res aliam causam suæ vnitatis & sui esse in actu existẽtiæ, non est esse ad-
ditum essentiæ vel vnum re differẽs ab illa: ga illud esset alia causa, s. formalis: sicut albedo esset cau
sa essendi albũ, prẽter motorem. Sic ergo nullo modo tenẽdum est q̃ in vno non sit nisi vnicum es V
se: nisi hoc intelligat de esse suppositi siue subsistentiæ. tale eñ esse est vnicum quo per se & primo
subsistit & existit ipsum totum continens in se plura: & quo subsistunt & existunt materia & for-
ma substantialis siue vna siue plures: quia sunt aliquid subsistentis & existentis: quo etiã subsistunt
& existunt accidentia eius, quia sunt in existente & subsistente: non per additum: secundum q̃ ille
dicit q̃ esse sit aliquid additum existenti re diuersum ab eo. Qđ explicat dicẽdo: q̃ quæ diuersimo
de fundantur in existente: diuersimode dicuntur existere: sicut & quæ diuersimode fundantur in
ente: diuersimode dicuntur esse &c. vt supra. Vnde nisi poneret esse existentiæ aliquid additum re
differens: non posset ponere idem esse in vno habente in se plura: nisi ponendo q̃ in eodem solum
vltima forma vl' vltima differentia dat totum esse existentiæ. In quolibet enim habente in se plura
dicit illud esse existentiæ fore additum vt re differens ab eo cuius est. Qđ si ita esset: nõ oporteret
ipsum plurificare secũdum pluralitatem eorum quę ipso diuersimode participant. Sed ponendo q̃
esse nullo modo sit aliquid additum: sed est idem cum essentia rei secundum prætactum modum:
necesse est omne esse plurificari in eodem: siue essentiæ siue existentiæ. præter illud qđ est subsisten
tiæ, siue in ipsa rei essentia apud intellectum: siue in ipsa existentia extra, vt dictum est. & sic deter
minatio quæstionis huius multum dependet a determinatione quæstionis præcedentis. Q; autẽ
omne aliud eẽ in habente in se plura differentia re, plurificatur secundum eorum plurificationem
siue fuerit essentiæ siue existentiæ simpliciter: hoc plane patet de accidentibus quæ fuerunt in sub
stantia panis: & manent in ipso transubstantiato, de quibus certum est q̃ aliquod esse habent, vn-
de acceptum est argumentum vltimum, secundum hoc concedendum. SED vlterius distinguo: Y
aut ergo habebant idem eẽ prius in substantia panis, & sic habeo propositũ: aut non: & sic illud esse

eſt illis de nouo acquiſitum, ſed hoc nõ niſi per generationem naturalem: aut per cauſalitatem: aut per illud qđ remouet prohibens. Non primo modo nec ſecundo vt patet: nec tertio: tũ quia eſſe totius non repugnat eſſe illorum quæ ſunt in eo, vt patet ex dictis: & ideo nullo modo eſt prohibens: tũ quia remouens prohibens nihil agit in illud a quo prohibens remouet: ſed exponit ipſum ſuę naturæ. Eſſe autẽ aliud re ab eo cuius eſt, qđ non fuit prius ſub eſſe, & ideo non eſt niſi in ſola potentia ad illud, neceſſario per actionem aliquam alicuius agentis procedit in actum. Aliter enim reſſe ipſam de non eſſe ſimpliciter deduceret ad eſſe. Sed in actum poteſt procedere vel agente ex a quo remouet prohibens: vel agẽte alio: qđ non poteſt eſſe niſi generans aut creans, ergo vt prius. Vnde ſi quandoq; per ſolam actionem amouentis prohibens proceditur de potentia in actũ: hoc non eſt quia de nouo non enti ſimpliciter, qđ nõ eſt niſi in ſola potentia: eſſe in actu acquiritur: ſed quia exiſtens in actu vno modo, eſt in potentia ad exiſtere in actu alio modo: & remouens prohibens ne res ſit in actu alio modo: per ſe agit circa illud in quo conſiſtit prohibens. Verbi gratia: formæ ſingulæ habẽtes in ſe modicam vnitatem ſicut & modicam entitatem: quæ ſunt ſimiles in parte & in toto: vt ſunt forma lineæ & ſuperficiei, q̃ per ſe ſunt extẽſæ: & forma lapidis aut albedinis, quę per accidẽs ſunt extẽſę: quia ſunt ī quantitate: potẽtia ſunt plurificatę: ita q̃ aliquo remouẽte prohibẽs ſtatim ſunt plura in actu per ſolam ſolutionẽ cõtinuitatis, & hoc ga ex ſe erãt prius plures res cõtinuę: ſed modo ſunt plures diſtinctæ, dicente Boetio de vnitate & vno. Oĩa vnitatem appetunt:
Z & etiam ea quæ multa ſunt: vnum dici volunt. Quæcunq; enim ſunt, aut vera vnitate vniuntur: aut ſaltem eam ſimulando mẽtiuntur. Pluralitas autem non eſt niſi ex congregatione vnitatum: quæ vnitates ſi ſint diſgregatę: faciunt multitudinem: ſi vero ſunt congregatę in materia: faciunt magnitudinem. Quapropter inter vnitates quantitatis continuę & diſcretę exiſtentis in materia nihil intereſt: niſi q̃ iſtę diſgregatę ſunt & illę continuæ, & conſimiliter eſt de illis quæ extenduntur cũ quantitate. Et ſicut illud contingit circa eſſe accidentium ſeparatorum a ſubſtantia panis: ſic poſſibile eſſet contingere circa humanitatem Chriſti. Si enim humanitas Chriſti in Chriſto aſſumpta a verbo nullum habet eſſe ꝓprium præter eſſe ſuppoſiti increatum manente aſſumptione tunc ſi illam humanam naturã dimitteret ſicut poſſet ſi vellet: cum ipſe eſſe haberet tunc qđ prius non habuit: eſt ergo ei acquiſitũ de nouo: qđ eſt impoſſibile: quia nec ꝑ generans: nec per creãs: nec
A per remouens prohibẽs: vt prius. Sed dices q̃ ꝑ remouẽs prohibẽs: quia aſſumptio facit q̃ humana natura non habet eſſe ſeparatum ſiue diſtinctum ab alio: qđ requirit eſſentia ſuppoſiti: & ideo cum ſubtrahit aſſumptio: ſtatim habet eẽ exiſtẽtię ſuppoſiti. Qđ nõ valet: quia ſubtractio illa nihil ponit niſi ſeparationem naturæ humanæ a diuina ſecundum ſe eã ponendo: qđ non dat ei nouum eſſe: ſed ſolum nouum modũ circa eſſe. Prius ergo habuit idem eſſe qđ modo: ſed prius non ſecũdũ rationem ſuppoſiti ſed ſimplicis exiſtẽtiæ: quã modo propter ſeparationẽ habet ſecundũ rationem ſuppoſiti. In hoc enim ſolo differũt exiſtẽtia ſimpliciter & ſubſiſtẽtia: q̃ nõ ſubſiſtit niſi ſeparatum: exiſtit autem etiã alteri cõiunctũ: & qđ eſt exiſtẽtia ſimpliciter in coniuncto, eſt ſubſiſtentia in ſeparato. Præterea: ſi humana natura in Chriſto nullũ haberet eſſe ꝓprium, ſed ſolum diuini ſuppoſiti cũ illud nõ ſit niſi eſſe increatum: humanitas ergo Chriſti nullum haberet eſſe creatum oĩno: & ſic non eſſet Chriſtus creatura ſecundũ humanam naturam: quia non eſt creatura niſi participando eſſe creatum, conſequens falſum eſt, ergo &c.
B De iſto igit̃ eſſe exiſtentiæ qđ eſt ſubſiſtentiæ, ſciẽdum q̃ eſt formaliter a forma dante & cõmunicante ſuum eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter, illi cuius: & hoc ſeparatim aut diſtincte: ita q̃ illud eſſe quod eſt eſſentiæ vel exiſtentiæ ſimpliciter, inquantum eſt a forma ſimpliciter, eſt eſſe ſubſiſtentiæ: ſiue ſecundum eſſentiam ſiue ſecũdũ exiſtẽtiam inquantum dat illud ſeparatim aut diſtincte. Sed tale eſſe aut eſt abſolutũ & a forma abſoluta, aut eſt reſpectiuum & a forma relatiua. Primo modo habet exiſtentiam ſubſiſtentię oĩs creatura ſecundum ſe exiſtens ſeparata a quocunq; alio. Secundo modo habẽt exiſtẽtiam ſubſiſtẽtię ſolę tres perſonæ diuinæ. Vnde a diuina eſſentia non eſt in deo aliquod eſſe ſubſiſtẽtiæ: quia nullum habet eſſe diſtinctum aut ſeparatum a diuinis perſonis & ſubſiſtentiis earum: ſed eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter eſt vnum in tribus perſonis: ſicut ipſa diuina eſſentia eſt vna in illis: ꝓter tria eſſe ſubſiſtentiæ ad aliud: & hoc quẽadmodum ab anima rationali non eſt in Chriſto aliquod eſſe ſubſiſtentiæ: quia nullum habet eſſe diſtinctum aut ſeparatum a diuina natura & ſubſiſtentia verbi: & etiam quẽadmodum anima rationalis in alio homine vt eſt perfectio materiæ nullum habet in ſe eſſe ſubſiſtentiæ quia non eſt ſeparata a materia: quale eſſe ſubſiſtẽtię habet licet imperfecte cũ eſt ſeparata. Nullo igitur modo in habente in ſe plura quę eſſentialiter differunt inter ſe, poteſt eẽ vnicum eſſe tm̃ niſi illud ſit ſubſiſtentię, vel qđ communicatur ab vltimo formali toti compoſito.

Et eſt illud quod exprimitur in definitiua ratione:cum dicitur ꝙ definitio eſt oratio indicãs quod eſt eſſe,de quo intelligitur aſſumptum in tertia ratione:ꝙ vnius rei vnicum eſt eſſe,& de quo dicit Boetius primo de trini,cap.iii.Omne eſſe ex forma eſt,ſtatua enim non ſecundum ꝙ eſt materia ſed ſecundum formam quæ inſignita eſt,effigies aialis dicitur.& infra.Nihil ergo ſecundũ materiam eſſe dicitur:ſed ſecundum propriam formam . Per qđ patet reſponſio ad illud:ꝙ iſtud eſt illud quod fundatur in vnione formæ cum materia:quæ non eſt niſi vnica ſecundum ꝙ proceſſit quarta ratio.Non tamen ex hoc ſequitur quin materia habeat ſuum proprium eſſe eſſentiæ: & ſimiliter accidentia:vt patet ex dictis,Illud enim eſſe quod eſt in compoſito ex vnione formę cũ materia eſt vnicum in quolibet compoſito ex materia & forma:ſiue ſecundũ ſe ſeparatim ſubſiſtat vt in aliis hominibus,ſiue in ſuppoſito alterius vt in homine,Homo em̃ ille habet eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter ab anima rationali ſicut & cæteri:& cũ hoc habet eſſe diuinæ naturæ ſibi communicatũ: q̃ ſubſunt vni eſſe diuini ſuppoſiti,Vnde ſup de duabus naturis Commen.In illo ſunt vnũ quidem qđ ſit de⁹ & aliud qđ ſit homo:ſicut in quolibet hoie eſt quiddã qđ eſt anima:& aliud qđ eſt corpus.Et ſecũdũ illud duplex eſſe in Chriſto ſup cæteros,qui tm̃ habẽt vnicũ,in Chriſto eſt duplex viuere:humanũ.ſ.& diuinũ.ſecũdũ ꝙ etiã duplex in ipſo volũtas eſt:& cętera hmõi ſecũdũ duplicem naturam.Quo ad eſſe autẽ eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter,qđ cõuenit Chriſto ratione naturæ humanæ:non eſt differentia in Chriſto & in aliis homínib⁹:ſed quo ad eſſe ſubſiſtẽtiæ multum refert in Chriſto & in aliis:quia in aliis eſſe ſubſiſtẽtiæ eſt a forma abſoluta: & non differt ab eſſe exiſtentiæ ſimpliciter:qđ etiam eſt in Chriſto: niſi quo ad hoc ꝙ eſt eſſe exiſtentiæ ſimpliciter vt eſt a forma ſimpliciter:eſt aũt eſſe ſubſiſtentiæ, inquantum eſt a forma ad alterius ſubſiſtentię rationem non aſſumpta.Propter qđ in Chriſto,in quo forma humana ad alterius ſubſiſtentiæ rationem aſſumpta,non eſt idẽ eſſe ſubſiſtentiæ:quẽadmodũ etiã nec diuina natura in Chriſto licet det ei eſſe exiſtẽtiæ ſimpliciter,non tm̃ eſſe ſubſiſtẽtiæ:quia dat ipſum ſub ſubſiſtẽtia alterius rationis:q̃ eſt ſubſiſtentia non abſoluta ſed relatiua:& hoc a proprietate relatiua cõſtitutiua ſuppoſiti verbi. ita ꝙ ſi in Chriſto non eſſet aliud eſſe q̃ diuini ſuppoſiti:nullum eſſet in eo eſſe abſolutum ſed relatiuum tm̃.Qđ ergo dicũt aliqui:ꝙ ſubſtãtia eſt & exiſtit quia ſubſiſtit ipſi eſſe:verum eſt:nõ ſicut differenti a ſe ſecũdũ rẽ:ſed ſecundũ rationem ſiue intẽtionem tm̃.Et ꝙ accidẽs eſt & exiſtit:qa eſt iente & exiſtẽte:verum eſt:nõ quia non ſit ei ꝓprium eſſe vt illi intẽdunt:& vt concludit primum argumentũ:cuius ex hoc patet ſolutio:ſed ipſum quo ad id quod eſt,& quo ad id quo eſt,ſecundũ eſſentiã & ſecundũ exiſtẽtiam nullo modo eſt ꝓ naturã niſi quia eſt in alio qđ eſt & exiſtit in ſe.Vnde quia philoſophus bene ſentiebat ꝙ ex illo dicto ſuo quo accidẽtia dicuntur entia quia ſunt entis:aliqui putarẽt ꝙ accidẽtia non haberẽt proprium eſſe quibus dicerẽtur entia:continuo mouet ſuper hoc dubitationem ſubdẽs.Et ideo forte quæret aliqs:vtrũ ambulatio,ſeſſio,aut ſanitas ſignificant ens aut nõ ens,qm̃ nullũ eorum eſt exiſtẽs per ſe:nec poteſt ſeparari a ſubſtãtia.& ſoluit ſub cõditione ſubdens,Sed ſi ambulans fuerit de entibus & ſedens & ſanus,iſta ſunt digniora vt ſint entia.ſ.ſubſtantiæ.Ponit autem reſponſionem illam ſub conditione,quia ſupponit eam ex quinto libro præcedente vbi dixit ſic.Dicũtur entia per ſe quæ ſignificant figuræ prædicamẽtorũ:ſunt em̃ ſecundum numerũ eorum.Vbi dicit Commen.Hoc nomẽ ens dicitur de omnibus de quibus dicũtur p̃dicamẽta:quia qđ ſignificat hoc nomẽ ens,idẽ videtur cũ eo qđ ſignificãt dictiones prędicamẽtorum.Ex quo concludo:ꝙ cum dictiones illę ſignificẽt res diuerſas:quare & ens dictum de ipſis ſignificat eſſe earũdem diuerſa:vt non plus poteſt concludi ſic: accidens non eſt niſi quia eſt entis:ergo non habet proprium eſſe:q̃ ſic:accidens non eſt eſſentia niſi quia eſt eſſentiæ vt aliquid in ſubſtantia:ergo non habet propriam eſſentiam.Vt propter hoc accidẽtia non dicuntur entia niſi quia entis:neꝙ eſſentiæ niſi quia ſunt illius eſſentiæ quæ eſt ſubſtantia:non quia non habẽt ꝓpria eſſe & proprias eſſentias:ſed quia non habent ſua eſſe & ſuas eſſentias ſeparatim:ſed in ſubſtantia cum eſſe & eſſentia ſubſtantiæ:& etiã cauſaliter ab illis.Qđ bene ſignificat ibidẽ philoſophus ſubdẽs.Sedẽs enim & ſtans non dicuntur ſine hoc .ſ. ſubſtantia. Igitur hęc eſt cauſa eſſentiæ cuiuſlibet illorum:& illa ſunt propter iſtud.Qđ autem adducũt pro ſimili de extẽſione:Dicẽdum ꝙ magis facit pro nobis,licet enim non ſit extẽſio niſi ſub quantitate:neꝙ in accidẽtibus niſi quia ſunt in quantitate:nihilominus tamen aliquid proprię extenſionis habẽt materia & accidẽtia in natura & eſſentia ſua:licet non niſi per extenſionem quantitatis:quẽadmodum materia ſub quantitate habet partem iuxta partem:ſicut & quantitas:& aliã & aliam partem quãtitatis:& ſimiliter accidens in quantitate exiſtens,puta albedo,habet partem continue iuxta partem:& aliã & aliã partem ſub alia & alia parte quantitatis.Quẽadmodũ ergo materia habet proprium eſſe:licet cum hoc eſſe qđ ha

Ad ꝓbationẽ primam.

C

bet a forma: qđ quidem eẽ ꝓpriũ haberet ſi per virtutem diuinam exiſteret ſine forma: & ſimiliter accidentia propriũ eſſe hñt præter eſſe illius in quo ſunt: etiã per eũdẽ modũ quo diuerſimode habẽt fundari in ente exiſtẽte: diuerſimode dicunt eſſe & exiſtere. Sed non ex hoc habeẽt quin habẽt ꝓ pria eſſe diuerſa: quib⁹ diuerſimode ſecundũ ſe ſunt atq; exiſtunt quo ad ipſoꝝ eſſentias non cõparatas ad ſubſtantiã: vt in ipſa fundatę: licet iſta non habeant extra intellectum niſi fundata in ſub-
D ſtantia diuerſimode. Qđ vlterius arguitur: ꝙ ſi plures ſint formæ ſimul in eodẽ: nõ habeẽt eſſe niſi Ad ſecundã.
ꝓ vltimã: verũ eſt quo ad eius cõplemẽtũ qđ cõmunicat toti cõpoſito & materię, vt dictũ eſt: qđ eſt idẽ cũ eſſe ſubſiſtentię rei, nihilominus tamẽ eſſe cõpletũ habeẽt per alias formas & etiam ꝓ materiã.
E Qđ aũt adiũgit: ꝙ alię formę priores aduenięte vltima deſinunt dare eſſe: hoc impoſſibile eſt: ſicut Ad tertiam.
impoſſibile eſt ꝙ ipſa eſſentia illarũ ſit & deſinat eſſe eſſentia: quia in ipſa illarum eſſentia conſiſtit ipſarum eſſe: qđ quęlibet illarum ꝓ modulo ſuo cõmunicat cõpoſito & materiæ. Vnde aĩa rationalis nõ dat homini totum ſuũ eſſe: ſed ſolũmodo cõplemẽtũ ei⁹: & non ſunt virtute præcedentia in cõpleto ſed in tota forma cõtinente genus & ſingulas differentias tanq; differentes intentiones in ſe. Vnde nunq; ponimus in eodem duo eſſe eſſentiæ: vnũ cõpletum & alterum incõpletum. Ponimus tamẽ in eodem vt in hoie, duo eſſe eſſentiæ a duabus formis: quorum vnũ eſt incõpletum: alte-
F rum vero complementum. Q⁊ aũt addunt: ſi in vno ſunt duo eſſe: ille eſt duo exiſtentes: Dicendũ Ad quartam
ꝙ aliud eſt dicere duo exiſtẽtes in maſculino: aliud vero duæ res exiſtẽtes in fœminino: vel duo exiſtentia in neutro genere. Nũc autem ꝙ in maſculino dicitur vnus exiſtens vel duo exiſtentes: hęc denominatio non eſt niſi ab eſſe ſubſiſtentiæ ſiue ſuppoſiti: qđ nõ eſt niſi vnum in vno ſicut ꝑdictũ eſt: vt nullo modo poſſint dici maſculine duo entes vel duo exiſtentes, niſi quorum ſunt duo eſſe ſubſiſtentiæ. In fœminino autem vel neutro ꝙ dicitur vna res exiſtens vel duæ exiſtentes: ſiue vnũ exiſtẽs & duo exiſtentia: hæc denominatio eſt ab eſſe exiſtentiæ ſimpliciter: qđ ſecundũ prædicta bene plurificatur in vno ſecũdũ ſuppoſitum, & ideo vnus ſecundũ ſuppoſitũ, & vnus exiſtẽs maſculine, bene dicitur duæ res exiſtẽtes fœminine, vel duo exiſtẽtia in neutro: & hoc indifferẽter in nobis propter materiam & formam: & in Chriſto propter eandem & propter deitatem: ſecundum quæ in Chriſto ſunt plura eſſe exiſtentiæ ſimpliciter: vt in fœminino poſſit dici plures res exiſtentes: vel in neutro plura exiſtentia: & vniuerſaliter in quolibet toto habente plures ꝑtes, dicẽte Boetio in libro de trini. cap. iiii. Vnũqđq; habet eẽ ſuum ex his ex quibus eſt: & eſt hoc atq; illud: vt cũ terrenus homo cõſtat ex aĩa & corpore: & aĩa & corpus eſt. Et hoc non ſolũ quãdo ſunt coniuncta qđ cõtingit in omnibus hoibus: ſed etiam qñ ſunt ſeparata: qđ ad minus cõtingit in Chriſto, dicente Cõmen. ſuper de duab⁹ naturis, de humanitate Chriſti. Sicut aĩa hominis nunq; deſinit eſſe genere ſpirit⁹, nec corpus ei⁹ eſſe genere corpus: ita homo etſi remoto animæ habitu deſinat eſſe homo atq; animal: nunq; tamẽ deſinit eſſe corpus & ſpiritus. Q⁊ ſi ſic: tunc neceſſario habet eſſe vtriuſq;. Vnde ſuper illud de trini. Boetii: Cũ terrenus homo conſtat ex anima & corpore: & anima & corpus eſt, dicit Commen. Quicquid enim eſt eſſe cuiuſlibet partis eius: etiam qđ ex illa parte cõſtat eſt eſſe. & infra. Itaq; eſſe hominis non ſimplex atq; ſolitariũ. & infra ſuper illud. In parte igit nõ eſt id qđ eſt. Cõmen. Aliud ſaltẽ eſt eſſe partis vnius a qua cõpoſitũ aliquid eſt: & aliud alterius partis eſſe: a qua ſimiliter ipſum cõpoſitum eſt. Quocirca illud vere eſt, in quo nullus eſſentiæ eſt nũerus: quia nullum in eo eſt aliud eſſe præter id vnũ quo ſolo eſt vere: vt deus vel eius diuinitas, & loquitur de eſſe eius abſoluto. Et tamen licet Chriſtus ſic ſit plura exiſtentia ꝓpter eſſentias ex quibus eſt: tñ non niſi vnus exiſtens eſt ſecũdum ſuppoſitum in maſculino. Vnde non oportet dicere ꝙ in Chriſto nullum erit eſſe ab anima: ne ſi in ipſo eſſet duplex eſſe, creatum & increatum, Chriſt⁹ non eſſet vnus exiſtens: ſed potius duo exiſtentes & duo ſuppoſita. Si enim vt ſaluetur vnitas ſuppoſiti ſuper duas naturas in Chriſto: oportet dicere ꝙ in Chriſto non eſt niſi vnum eſſe: ſcilicet ſuppoſiti: & non aliud: cum illud eſſe non ſit niſi reſpectiuum & ad aliud: ſicut non eſt in deo ſuppoſitum niſi relatiuum: neq; in Chriſto: ergo etiam neq; in deo ponẽdum eſſet aliquod eſſe abſolutum a forma diuinæ exiſtẽtię, qđ commune ſit tribus perſonis diuinis: & quodam modo communicatũ Chriſto ſecundum humanitatem ſub ſuppoſito verbi: ſicut neq; illi dicunt in Chriſto fore aliquod eſſe ab anima in cõpoſito ex anima et corpore: qđ falſum eſt. Plane ergo patet eẽ falſum qđ ille dicit in ſua quæſtione: formam non ſemper eſſe principium eſſendi. Oportet enim ponere in Chriſto humanam naturam ſine ſuo eſſe, aliter enim eſſent in ipſo duæ exiſtentiæ et duo exiſtentes et duo ſuppoſita: qđ totum falſum eſt: vt patet ex dictis. Nõ enim poſſibilius eſt ponere formam exiſtere ĩmateria et non dare eſſe: q̃ ponere albedinem in corpore: et ipſam non dare corpori eſſe album. Sicut ergo contradictoria implicat qui dicit albedinem eſſe in corpore: et corpus per eam nõ eſſe album:

ſic contradictoria implicat qui dicit formam exiſtere in materia: & compoſitum per eam non eſſe
Ad ſcdm pri. aut non exiſtere. Non reſtat ergo niſi reſpondere ad ſecundum argumentum quo dicitur. Si eẽnt G
plura eſſe ſimul in eodem: per ordinem ſe haberent: & vnum eorum eſſet perfectius altero, qđ bene
verum eſt: non tamen ex hoc ſequitur vt concludit ꝙ vnum participaret altero: quia nihil eſſe par
ticipat niſi id in quo fundatur, qđ eſt eſſentia rei. Cũ ergo vnum eſſe non fundatur in altero: ſed qđ
libet in eſſentia ſibi ſubiecta: vt patet ex prædeterminatis: nullo modo ex poſitione quæ ponit plu
ra eſſe in eodem, ſequitur ꝙ ipſum eſſe aliquo participet. Vel aliter dicẽdũ: ꝙ licet eſſe ſcdm ſe non
pticipet aliquo: tamen vt ſecundum illos ex eſſe & eſſentia fit vnum compoſitum: illud compoſi
tum participat eſſe ſecũdo: & ſic in illo compoſito participat eo eſſe illud primum, qđ nullum eſt i
conueniens.

Quæſtio. ix. Argu. prin. CIrca tertiũ arguitur: ꝙ ſubiectum non poteſt eſſe cauſa accidentis exiſtentis in
eo, ſic. Qđ eſt in potentia ad aliquid, eo ꝙ inquantum hmõi eſt non ens, illud nõ
poteſt eſſe cauſa vt ſecundũ actum ſit illud: ſicut non ens non poteſt eſſe cauſa
ſuæ entitatis, ſubiectum ex ſe ſolum eſt in potentia ad ſuum accidens. ergo non
poteſt eſſe cauſa vt ſecũdum actũ ſit illud. Sic autẽ eſſet cã, ſi eſſet cauſa ſui ac
In oppoſitũ. cidentis, ergo &c. CONtra eſt: ꝙ voluntas eſt mouens ſeipſam in actum vo
Reſol. q. lendi, qui eſt accidens eius in quo eſt cauſa ſui actus volendi. ergo &c. Dicendum ꝙ quæſtio iſta ꝑ H
poſita eſt de cauſa efficiente accidentis generaliter: ſed ſpecialiter propter accidẽs qđ eſt ipſe actꝰ
volendi: quomodo poſſit cauſari effectiue ab ipſa voluntate quæ eſt ſubiectum eius. Et eſt ratio du
bitationis in ea: cum ſubiectũ ſit cauſa materialis reſpectu accidentis ſui: & ita licet ſit in actu quã
tum ad formam ſubſtantialem: tamen quantũ eſt ex ſe: non ẽ niſi in potentia ad formam accidẽta
lẽ: & ideo neceſſario eget aliquo exiſtẽte in actu tale, quale eſt illud in potẽtia, quo reducat de potẽ
tia in actum. Dico autem exiſtẽte in actu tale, ſaltẽ virtute etſi nõ formaliter: quẽadmodũ ſol g cali
dus ẽ in potentia: facit calidum in actu virtute etſi non formaliter calidus eſt. Et videtur mihi hic
eſſe dicendum ꝙ ſecundũ phm. vii. metaphy. vt tactũ eſt in q̃ſtione pręcedente: ſubſtantia eſt cau
ſa eſſentię & eſſe ſuorum accidentium nõ ſolum vt materialis ſed etiã vt efficiens: ſed aliter & ali
ter. Qz enim eſt cauſa accidentium materialis: hoc habet a ſe & natura ſua: ꝙ vero ſit cauſa efficiẽs
eorundem: hoc habet a generante & ꝓducente eſſentiam ſubſtantiæ in eſſe. Producẽs enim ipſam
in eſſe imprimit ei virtutem cauſandi effectiue in ſe omnia ſua accidentia. Et ſic videtur mihi hic
eſſe diſtinguendum: dicẽdo ꝙ ſubſtantia ſubiecta accidenti conſiderari habet dupliciter. Vno mo
do vt habet in ſe perfecte virtutem agentis ſibi influxam: qua natum eſt illud accidens producere
de potentia ad actum. & ſic eſt in ſe ſumme diſpoſitum & in potentia accidentali ad illud accidens
Alio modo vt eſt aliquid in natura ſecundum ſe. Si ſecũdo modo: de hoc membro breuiter me ex
pedio dicendo ꝙ ſubiectum nullo modo eſt cauſa ſui accidentis niſi ſicut materia & cauſa materia
lis, exiſtendo ad illud in potentia remota & eſſentiali, propter qđ eget vt vadat de potentia in actũ
ſecundum illud accidens eſſentiali tranſmutante extra. Si primo modo: in quo conſiſtit difficultas
quæſtionis: ſic dico diuidẽdo quæſtionem in duo membra. Quorum primum eſt de ratione & mo
do cauſandi accidẽs qđ iam eſt actu in ipſo ſubiecto. Secundũ vero de ratione & modo cauſandi ac
cidẽs qđ nõdum eſt actu in ſubiecto. Quo ad primum membrum dico: ꝙ ſic procedit curſus & or I
do naturæ ꝙ quandocunq; ad aliquam formam conſequunt naturaliter aliquæ ꝑ ſe proprietates
aut actiones, generans rem ſecũdum illam formam in generando ſic eam ſumme diſponit ꝙ quan
tum eſt de ſe ſit in potentia accidentali ad illud accidens & ex parte materiæ & ex parte formę. Ex
parte materiæ diſponendo ipſam vt ſit neceſſitas ad receptionem illius accidentis: & ex parte for
mę diſponendo eam vt ſit neceſſitas ad illius accidentis productionem de potentia materiæ. Vn
de generans ignẽ quia leuitas & caliditas ſunt per ſe proprietates ſequentes formam ignis: ſimul
diſponit materiam ignis vt ſit neceſſitas ad recipiẽdum leuitatem & caliditatẽ: & ſimiliter formã
ignis vt ſit neceſſitas producẽdi illam de ſua materia. Et hoc totum procedit de virtute agẽtis im
preſſa igni: & quo ad materiam & quo ad formam: & ideo ignis ſtatim cum generatus eſt quo ad
ſuam formam ſubſtãtialem de potentia materiæ cui adhęret, immediate generat de potentia quæ
ſuæ materiæ adhęret mediante potentia ad formam ſubſtantialem ipſas formas accidentales: leui
tatem, ſ. & caliditatem. Sed quia hoc non facit niſi in virtute generantis ignem ſecundum formã
ignis: ideo formarum accidentalium generatio attribuitur generanti formam ſubſtãtialem: qñ
dicitur ꝙ generans rem dat ei accidentia per ſe: & operationem illius propriam. attribuitur autẽ
formæ ſubſtantiali vt ſequelę ſuæ: quando dicitur ꝙ formam ſubſtantialem generatam neceſſario

conſequuntur ſuæ proprietates & proprię operatiões. Quia autem ad formam accidentalem quæ eſt leuitas per eundem modum ſequitur propria operatio quæ eſt moueri ſurſum: ideo ſimiliter dicitur ꝙ generans leue dat motum leui: & per motum locũ propriũ illi. Tamen cauſa proxima agẽs talium accidentium & operationum ſunt ipſę formæ rerum ſiue totum compoſitum ratione formæ tm̃. Et ſic quo ad iſtud membrum quæſtionis reſpondeo dicens: ꝙ omne ſubiectum per ſuam formam eſt cauſa agens & efficiens ſuorum accidentium propriorum: & ſimiliter communium, cõcurrentibus circa ipſum agentibus primis, quę ipſum ad hoc diſponunt ſecundum iam dictũ modum. Quo ad ſecũdum membrum quæſtionis in quo principaliter erat propoſita: ſcilicet de ratio
k ne & modo cauſandi accidens qđ nondum eſt in ſubiecto ſecundum actum: ſed ſecundum potẽtiam tantum: in quo videtur eſſe maior difficultas: Dico ꝙ ſubiectum generatum ſecũdum formam ſubſtantialem, ſi dicto modo nõ fuerit cauſa ſecũdũ actum ſuorũ accidẽtiũ & operationum hoc non contingit niſi quia ſuſtinet impedimẽtum: quo remoto (quia de ſe a generante extra, licet iam ceſſauerit a ſua actione & ſit abſens, ſumme diſpoſitũ eſt retinendo in ſe & ſecundum materiã & ſecundum formam virtutem generantis, ſecũdum prædictum modum) ſtatim cauſat ſecundum formam ſuam actiue, & ſecundum materiam ſuam paſſiue huiuſmodi accidentia & operationes: vt ſi ignis ſecũdũ formã ſubſtantialẽ poſſet ſuſtinere aliquod impedimentũ ne ſimul cõſequeretur eũ caliditas aut leuitas: & ſic eſſet ignis: ſed nõ calidus aut nõ leuis: amoto impedimento ſtatim ſeipſo agente ſecũdum prędictum modum fieret calidus aut leuis. Sed hoc magis clarum eſt in propriis operationibus quæ natę ſunt ſequi ipſas formas: quoniam per impedimentum retardãtur quandoq; patenter: ne poſſint in ſuas proprias operationes: vt patet de graui & leui: quæ generata ſecundum formã grauis & leuis, ceſſante impedimento per ſuas formas grauitatis & leuitatis mutantur & trãſferuntur, hoc ſurſum, illud deorſum: ſecundum ꝙ hoc ſufficienter declaraui in prędecedente Quolibet. Quando vero ſuſtinent impedimentum, & ſunt in potẽtia tantum ad ſuas operationes, amoto impedimento ſtatim ferunt̃ de potentia in actum ſecũdum p̃dictum modum Sic etiã habens habitũ cõſiderandi ſecũdũ aliquã ſcientiã, ceſſante impedimẽto ſemp quando vult (per hoc enim amouetur impedimentum) conſiderat: præſente vero ipedimẽto etſi ceſſet ad tempus: amoto impedimento ſtatim per habitum ſuum fit in actu conſiderandi. Et eſt omnino aliud genus tranſmutationis qua generatur habitus & addiſcens fit ſciens: & qua ſciens ſecundum habitũ fit conſiderans & ſciens ſecundũ actũ: & quo modo eſt ille in potẽtia ſciens ante generationẽ habitus: & iſte poſt habitus generationem. dicente em̃ Philoſopho ſecundo de anima: vterq; eorũ non eodem poſſibilis: ſed hic quidem quoniam materia eſt: ille autem poſſibilis conſiderare niſi aliqd prohibeat: & hic quidem per doctrinam alteratus eſt: ille autem alio modo, qđ vere non eſt alterari: in ſeipſum enim eſt inductio & in actum aut alterum genus alterationis. Q2 aũt non eſt proprie alteratio cum ſciens ſecundum habitum fit conſiderans: ex hoc claret: ꝙ operatio ſecundum actum minus diſtat a potentia ſua q̃ habitus, hæc em̃ eſt cauſa quare exitus in actum conſiderandi de potentia non eſt proprie alteratio: quæ eſt proprie corruptio alicuius contrarii: ſicut eſt exitus de potentia ad habitum: ſed proprie ſalus & perfectio operantis abſq; contrario. Propter qđ tale accidens qđ eſt operatio, præcipue poteſt ſubiectum in ſe cauſare de nouo poſt impedimentum remotum. Et per omnem eundem modum dico ꝙ voluntas forma libertatis ſuæ quæ eſt vis quædam in ipſa: vt alibi declarauimus: a cauſante voluntatem liberam in anima & imprimente ei in hoc virtutem ſuam ad cauſandum ſuas proprias operationes ſecũdum iam expoſitum modum, poteſt mouere ſeipſam & educere de potentia volẽdi ad actum volendi: & eſt tota voluntas mouens & mota tota: ſed mouens ratione qua eſt libera: quæ libertas eſt formale in ipſa: mota autem ratione qua eſt natura: quę eſt materiale in ipſa: & hoc ceſſante impedimẽto, quemadmodum
L dictum eſt de graui & leui reſpectu tranſlationis ſurſum & deorſum. AD cognoſcendum autẽ modum quo voluntas pati poſſit impedimentum ne poſſit velle: quo amoto ſeipſa libere vadit in actum volendi: Sciendũ eſt ꝙ aliqd a ſuo actu qui operatio eſt cũ ſit imperfectio actu ſecũdum formam qua natum eſt operari: poteſt impediri dupliciter. quia per impedimentum poſitiuum: quẽadmodum impeditur graue per obſtaculum ne deſcendat: & per impedimẽtũ priuatiuum: quem admodũ impeditur lux ne illuminet quando non habet illuminabile ſibi præſens. Primo modo impeditur voluntas ne velit per coactionem. Secundo autem modo impeditur per ignorantiam: qua obiectum volitum eſt ſibi abſens: qđ non eſt natũ eſſe ei prẽſens niſi per ſcientiã ſiue notitiam in intellectu. Et ſecundum hoc accipitur duplex inuolũtarium ſecundo Ethico, ſcilicet per violentiam

& per ignorantiam. Vnde ceſſante coactione libere de non volente cum effectu fit volens: & ceſſante ignorantia per præſentiam obiecti in cognitione libere ſeipſa de non volente fit volens ipſum bonum cognitum: & eſt mouens non motum prius: & agens non paſſum prius ab alio, niſi forte ſecundum exigentiam ſuæ naturæ: vt infra dicetur: ſicut potentia ſimpliciter actiua: & primo actiua: & ſecundo paſſiua. Et hoc dupliciter: ſed ordine quodã primo a ſeipſa quando de potentia volẽte fit actu volens: vt dictum eſt. Secundo ab obiecto: quando ex obiecto per actum volendi ſibi coniuncto ſuſcipit delectationem & gaudium & huiuſmodi. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecundum argumentum quod ſuper hoc erat fundatum. M

Opinio quorundam.

Quis ſint aliqui dicentes ꝙ voluntas ſimpliciter paſſiua eſt: & prius paſſiua q̃ actiua: licet ſit ſecũdario aliquo modo actiua: in quo excedit vires inferiores & ſenſitiuas & appetitiuas: quę omnino ſunt paſſiuę. Q2 eñ (vt dicũt aliq) ex ſe ſit in potentia aliqd ſiue ad aliqd, & ſeipſo fiat in actu illud nullo alio agente & mouẽte ipſum: hoc omnino eſt inconueniens. Quod probant per rationes: quarum prima eſt illa, quę ſupra ad partem negatiuam quæſtionis eſt producta.

Ratio pria.

SEcundo per hoc: ꝙ illud qđ facit aliqd in actu ſecundum aliquid ad qđ prius erat in potentia: oportet ꝙ prius ſit in actu ſecũdum illud: vt qđ facit aliud calidum oportet ꝙ in ſeipſo ſit calidum. Voluntas ergo ſi ſeipſam de potentia faceret in actũ volendi: prius vellet anteq̃ hoc faceret.

Secunda.

TERtio per hoc: ꝙ ſi aliqd ens in potentia, aliqd ſeipſum faceret in actum ſecundum ꝙ eſt in actu eſſet cauſatum: & ſecundum ꝙ in potentia eſſet cauſa: & ita effectus eſſet perfectior ſua cauſa.

Tertia.

Elſdem etiã videt ꝙ modus ponẽdi prętactus nõ eſt cõueniens: ſcilicet ꝙ in volũtate ſit aliqd mouẽs, & aliqd motũ: & aliqd potẽtiale: & aliqd actuale: & hoc ſicut cõtingit i gratui & leui: & ꝙ aliter periret liberũ arbitriũ. N

Improbatio primi pria. Secunda.

IMprobãt eñ primũ ſic: qm̃ dicũt ꝙ graue nõ mouet a ſe niſi quia mouet aliud p ſe: & ideo ſe per accidẽs: & tale ſi mouet ſe: oportet primo moueri ab alio a ſe: quare & ſic oportet ſentire de voluntate.

ITem ꝙ dicatur graue moueri ratione materiæ, & mouere ratione formę: hoc eſt inconueniens: quia ſubiectum motus nõ eſt niſi ens in actu ſecũdum ꝙ eſt in actu: ita etiam ꝙ moueatur ratione eius quo eſt in actu: quale non eſt materia: quia eſt in potentia tantum. Si ergo graue mouetur, totum compoſitum ex materia & forma eſt ſubiectum motus ratione totius & vtriuſq̃ partis in eo tã formæ q̃ materiæ ſimul. Qđ autẽ ſic ſubiectũ motꝰ eſt, non ratione totius neq̃ alicuius partis eius eſt principium aut ratio mouendi actiue, neq̃ ergo forma grauis: neq̃ compoſitum ex materia & forma ratione formę eſt mouens aut ratio mouendi actiue: ſed ſolummodo aliqd extrinſecum. Eodem modo & de voluntate eſt: quia tota cedit in ratione poſſibilis.

Tertia. Quarta.

ITem ſicut dicunt: ſi graue aut voluntas mouet ſe per ſe propter potẽtiale & actuale in ſe: eadem ratione omne compoſitum ex materia & forma moueret ſe per ſe.

ITem nõ mouet ſe per ſe ſecundum totum: quia ſimpliciter & realis differentia debet eſſe inter mouens & motum.

Quinta.

ITem tũc ſemper moueret ſe, quia ſemper eſt ſibi præſens.

Improbatio ſecundi prima.

SEcũdum autem propter qđ volũtas dicitur mouere ſe: quia aliter periret liberũ arbitrium: improbant ſic: quoniã voluntas vult qđ nõ poteſt nõ velle: & tamẽ libere vult. vniuerſaliter eñ bonũ qđ eſt ſimpliciter bonũ cũ eſt viſum non poteſt nõ velle: & tñ libere vult. Similiter bonũ ꝑticulare ꝑ hora qua illud vult, nõ põt nõ velle: & tamẽ libere vult. Vñ idem incõueniens ſequit ponẽdo voluntatẽ a ſe moueri & ab alio, ſi ſit inconueniens, equali eñ neceſſitate mouet a ſe & ab alio: vniuerſaliter eñ volens quando vult neceſſario vult nõ coacte ſed libere. O

Secunda.

Iſti autẽ imponendo volũtatem ptim actiuã & partim paſſiuam, ſed principaliter paſſiuã dicũt ꝙ paſſiua eſt ab obiecto ſecũdũ determinationẽ actus: actiua aũt ex ſe quo ad exercitiũ actus: illud ſcilicet qđ ei determinatum eſt a ratione exequendo: ſic enim eligere & imperare formaliter ſunt actus intellectus & principaliter: ſed executiue & miniſtraliter volũtatis. Vnde completa electione per iudicium & determinationem actus a ratione & voluntatis cõſenſu, voluntas agit precipiendo executionem imperati & proſecutionem eius qđ electum eſt viribus inferioribus, & etiam rationi vt exquirat modum vtrunq̃, & ſi ſtandum eſt in electione & imperio & cætera huiuſmodi.

Tertia.

Q2 autem non metaphyſice moueatur ab obiecto ſiue a fine, arguũt: quia obiectum qđ eſt finis non mouet metaphyſice niſi materiam: & hoc non niſi quia mouet per ſe agẽtem: qui vlterius per ſe mouet materiam: vt patet in operibus artis.

Contra tertium prima ratio.

Similiter ꝙ obiectum in eo ꝙ voluntas mouet ſeipſam non eſt cauſa ſine qua non, arguunt ſic. Duplex enim eſt cauſa ſine qua non. Vna quę nihil agit, vt albedo in ędificando: quando dicitur album ędificat, talis cauſa non eſt obiectum reſpectu actus volendi: quia voluntas ſine obiecto nihil vellet: ſine illa autem cauſa ędificans ędificaret. Alia eſt quæ aliquid agit: quia agit aliquid quo facto aliud exit in actum: vt ſcamonea expellit choleram: quo facto virtus naturæ infrigidat quæ prius erat impedita.

Sed ſic obiectum non agit: quia nihil poteſt facere aliquid quo facto aliud moueat ſeipſum: quia aliquid per ſe mouere ſeipſum, eſt per ſe impoſſibile. Vnde exemplum de ſcamonea eſt contra illos qui ipſum adducũt pro ſe: quia ſcamonea non facit aliquid quo facto virtus naturæ agat in ſeipſam ſed in aliquid aliud. Virtus enim quæ eſt in vna parte corporis, agit in aliam partem. Item ad idem: ſi obiectum non aliter agit q̃ mouendo intellectum: quo facto voluntas mouet ſe: eadem ratione poſſet probari ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus: quia non mouet niſi ſenſu prius moto ab obiecto ſenſibili. Dicit igit ꝙ obiectum eſt cauſa per ſe mouens volũtatem: quia nõ poteſt aliter probari quid eſt cauſa per ſe: niſi quia ea poſita neceſſario ſequitur effectus: & ea remota nullo modo ſequit. Aliter enim non poſſet probari ꝙ ignis eſſet per ſe cauſa agens in comburendo ligna: quia poſſet dici ꝙ ligna comburerent ſeipſa ad p̃ſentiam ignis: vt ignis non poneret eſſe cauſa combuſtionis niſi ſine qua non: quia non poteſt inueniri exemplũ ꝙ aliquo p̃ſente aliud mouet & eo abſente non mouetur, quin ipſum ſit cauſa mouens per ſe. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Opi. aucto.

p Iſta nobis reſtant pertractanda ordinem: dicendo ꝙ volũtas ſimpliciter & omnino actiua eſt quo ad actum volendi, & nullo modo paſſiua niſi a ſeipſa quo ad actum volendi, ſecundũ ꝙ de potẽtia ducit in actum: & quo ad affectiones gaudii & delectationis & huiuſmodi ab obiecto, vt dictum eſt. Ad arg. principale

Q Qđ ergo arguitur cõtra hoc ad principalem quæſtionem: qđ eſt in potentia aliquid: quia inquantũ hmõi eſt non ens: illud nõ poteſt eſſe cauſa vt ſecundum actum ſit illud: Dicendum ꝙ verum eſt: nullo modo recipiendo ad hoc virtutem ab alio prius q̃ illud facit. Si tamen ad hoc prius recepit virtutem ab alio & eſt impeditum: amoto impedimento bene poteſt illud, vt patet ex prędictis. Et qđ aſſumitur in argumẽto: ꝙ non ens non poteſt eſſe cauſa ſuæ entitatis: dicẽdũ ꝙ verum eſt: dum tñ nullo mõ eſt: quia tale nullam virtutem habet omnino nec a ſe nec ab alio q̃ poſſit ſe de potentia facere in actum. Si tamen actu eſt ſecundum formam ſubſtantialem in ea habendo virtutem primi agentis poſt amotionem impedimenti poteſt ſe ducere in actũ eſſendi aliquid, ad quẽ prius erat in potentia: ſicut & ceſſante omni impedimento ducit ſe in actũ per eandem virtutem ad præſentiã primi mouentis. Sic em̃ generans graue mouet graue: quia ab illo eſt virtus ad mouendum in graui: & graue ſeipſum mouet quia continet virtutem quã ad mouendũ ſe accepit: & ſic mouens ſemper ſe: non ſicut illi dicũt facit ſeipſum in actum nullo alio agente & mouente ipſum: abſq; enim omni alio mouente prius impoſſibile eſt omnino ꝙ aliquid moueat ſeipſum in creaturis: quẽadmodum poteſt aliquid moueri ab alio ſic ꝙ nullo modo moueatur a ſe: quẽadmodum graue per violentiam mouetur ſurſum.

R AD ſecundum qđ illi adducunt: faciens aliquid de potentia in actum ſecundum aliquid, oportet ꝙ prius ſit in actu ſecundum illud: Dicendum ꝙ verum eſt: vel formaliter ſicut calidum eſt in actu prius calidum quando de potentia calido vt de frigido facit calidũ: de quo procedit agumentum: vel virtualiter: quẽadmodum ſol eſt prius calidus quando ſuo radio de potentia calido facit actu calidum. Et ſecundum hunc modum, vt dictum eſt, faciens ſe de potentia in actum ſecundum aliquid, prius eſt actu tale licet alio modo: & ſecundum hunc modum volũtas faciens ſe de potentia volente, actu volentem: prius erat volens virtualiter: ſcilicet habendo vnde ſe potuit facere in actũ voleudi: licet non formaliter qualem ſe facit illa virtute. Ad ſecundã rationẽ opi.

S AD tertium: Si ens in potentia faceret ſe ipſum actu ſecundum aliquid: effectus eſſet dignior cauſa: Dicendum ꝙ verum eſt ſi nec virtute eſſet prius illud. Nunc autem eſt virtute prius illud, & in hoc quia ipſum primum mouens in quo eſt, perfectius licet ſecũdum aliam rationem, habet eſſe ipſe effectus q̃ in eo in quo cauſatur formaliter: quẽadmodum vnũquodq; pfectius habet eẽ in ſua cauſa prima: licet ſecũdum aliam rationem q̃ in ſeipſo ſecundum propriam rationem: quæ enim in ſeipſis non ſunt vita: in deo ſunt vita: vt dicit Auguſtinus ſuper illud Ioã. primo. Qđ factum eſt in ipſo vita erat. & quo ad hoc faciens ſeipſum de potentia in actum: perfectius eſt ſecundum alium actum q̃ ſecundum actũ quẽ facit. pertinet tamen vterq; actus ad integritatem ſuæ perfectionis. Ad tertiam.

AD illa quibus illis videtur inconueniens modus ponendi voluntatem mouere ſeipſam in actum volendi: Primo quo ad hoc ꝙ in ipſa eſt potentiale & actuale vt in graui & leui: & ſecundo quo ad hoc ꝙ aliter periret liberum arbitrium: Aduertendum eſt circa primum ꝙ non ponitur potentiale & actuale in voluntate circa diuerſa re ſicut in graui & leui, vbi totum ponitur potentiale ratione materiæ: & totum actuale ratione formæ: quæ per eſſentiam differunt inter ſe: ſed ſolummodo circa diuerſa ratione: ponendo totam voluntatem eſſe potentiale ratione qua natura eſt ſimpliciter: & actuale ratione qua eſt libera: quæ ſcilicet natura & libertas non differunt ſecũdũ rem i volũtate: Ad improbationes primi.

etſi ſecundum rationem aut intentionem.& propter hoc potentiale & actuale minus diſtant in voluntate q̄ in graui & leui.ſecundū q̄ in Quolibet p̄cedēte declarauimus diſtinguendo diuerſa
Ad primam genera mouentium & motorum. AD primum:q̄ non eſt ita de graui & leui q̄ ſuo actuali mo T
uent ſe per ſe: quia non mouent ſe niſi aliud moueat : & ideo ſe non mouent niſi per accidens:er
go nec voluntas mouet ſe per ſe:Dicendum q̄ motus quandoq̄ dicitur ſtricte pro tranſlatione cor
porali ſucceſſiua habente partem & partem:aliquando large pro tranſlatione ſubita & ſimplice nō
habente partes:aliquādo vero largiſſime pro operatione ſpirituali ab agēte ſpirituali in paſſum ſpi
rituale.Loquendo de motu primo modo:verum eſt q̄ graue & leue non mouētur a ſe niſi per acci
dens.Impellitur enim ab eis cum ſic mouent medium reſiſtens:qđ ſtatim quodam fluxu mouetur
& ſecum defert id qđ ipſum impulit motu vectionis : ac ſi nauis ſeipſa impelleret aquam & aqua
ſuo fluxu motu vectionis ſecum deferret nauem : & ſic mouetur a ſe per accidens : quia impellit
motum per ſe:per cuius motum mouetur per accidēs.Qđ autem ſic mouetur per motum alteri
us q̄ impulſu alterius mouetur:mouetur omnino per accidēs:vt graue ſurſum. Loquēdo autem
de motu ſecundo modo:graue & leue mouentur a ſe per ſe,quia tota mouentur:licet ratione par
tis principaliter:& tota mouent licet ratione partis principaliter:& hoc per virtutē quā habent in
ſe ſibi propriam,licet eam a generante receperint. Vnde ceſſante prohibente vel amoto, ſi non eſ
ſet medium reſiſtens:graue in inſtanti faceret ſe deorſum & leue ſurſum,& hoc per ſe:non per aliđ
extra ſe.Nunc autem q̄ graue deſcendit ſucceſſiue,hoc eſt propter impediens ſua reſiſtentia ne de
ſcendat ſubito,& propter deferēs qđ ab impellente mouetur ſucceſſiue: & ideo ſucceſſiue defert ali
ud. Vbi eſt aduertendum q̄ deferens mouetur per accidens,quia violenter ab impellente ipſum:
& ſimiliter delatum mouetur cum deferente accidentaliter per accidens:quia propter deferens qđ
mouetur per accidens abſolute,& ſic delatum eſt per ſe mouens deferens:& accidentaliter per acci
dens motum & a ſe & a deferente:licet alio modo accidentaliter,Per accidens enim mouetur a de
ferente:quia eſt in ipſo per accidens,A ſe:quia nō niſi per actionem qua ipſum delatum mouet de
ferens.Per ſe enim non moueret a ſe niſi ſubito.Et eſt aduertendum tamen q̄ graue minus per ac
cidens mouet a ſe deorſum:q̄ a violentāte ſurſum:quia a violentante mouetur omnino per acci
dens:ſcilicet & quo ad ſurſum lationem,& quo ad ſucceſſionem in latione,A ſe mouetur deorſum
quoquo modo per ſe:ſcilicet quo ad deſcenſum ſimpliciter:licet quo ad ſucceſſionem in deſcenſum
moueatur a ſe per accidens,vt dictum eſt.Loquendo autem de tertio modo motus:volūtas moue
tur a ſe:& hoc conuerſione quadam ſpirituali ad ſeipſam.ſecundum illam.xvii.propoſitionem Pro
cli.Omne ſeipſum mouens:primo ad ſeipſum eſt conuerſum,& tale vt dicit Commē.non vna par
te mouet & alia mouetur:qđ cōtingit in motu progreſſiuo animalium ſecundum q̄ alias expoſui
mus:qđ non eſt ſimpliciter ſeipſum mouēs:quia ſimpliciter ſe mouens non ſecundum alteram par
tem eſt mouens ſecundum alteram motum:ſed ſecundum totam ſuam ſubſtantiam eſt mouēs &
motum:neq̄ totum mouetur parte:aut mouet:neq̄ econuerſo:quod contingit quodammodo in
graui & leui:totum enim in eis mouetur:ſed parte altera principaliter mouet & ecōuerſo: vt pa
tet ex dictis.Non enim ſecundum totum eſt ipſum motum aut ſeipſo motum: ſed ſecundum par
tem eius:& hanc & illam.Sed tale qđ eſt ſeipſum mouens,primo ſecūdū vnum & idem totum mo
uet & mouetur:& eam quæ eſt ipſius mouere operationem ad ſeipſum habet:& ſic motiuum ſui
ipſi⁹ ad ſeipſum cōuerſum eſt. Vñ quandocūq̄ philoſophi probāt q̄ nihil ſeipm p ſeipſum mouet:
loquuntur de motu in corporalibus proprie dicto,propter qđ dicta ipſorum circa illa non valēt ad
propoſitum circa voluntatem:nec omnino conſimiliter mouet voluntas ſeipſam: & graue aut le
ue:ſed multo verius . Et ſecūdum hoc omnes rationes quas Ariſto,inducit primo de anima con
tra Platonem,q̄ anima eſt ſeipſam mouens:quæ veritatem concludunt in motibus corporalib⁹ pri
mo modo dictis:in motibus autem ſpiritualibus tertio modo dictis nihil omnino concludunt: ſol
uit Macrobius in fine libri ſui ſic dicens.Ariſtoteles animā nō ſolum ex ſe moueri:ſed nec moueri
penitus conatur aſſerere.Plato autem dicit ex ſe moueri animam:non a cauſa quæ intra ſe latet:
vt mouentur animalia & arbores: ſed ita dicit animam ex ſe moueri vt non aliam cauſam vel ex
trinſecus accedentem vel intrinſecus latentem.Anima enim per ſe mouetur:vt ignis per ſe calet
motu eſſentiæ conueniente.Sed Ariſtoteles etiam motuum genera in ipſa quærit:in quibus aliud
eſt qđ mouetur,aliud qđ mouet:cū nihil horum in anima cadere poſſit:in qua nulla diſcretio eſt
Ad ſecūdam mouentis & moti.Motus enim eius eſt q̄ deſiderio rapitur:q̄ cupiditatibus alligatur. AD ſe V
cundū q̄ graue non mouet ratione materię quia motū eſt in actu:Dicendū q̄ differt dicere aliqd

moueri:& ratione cuius aliquid moueri. Verũ em̃ est: ꝙ in graui materia nec est motum nec mutatum per se: sed totum compositum, hoc tñ ratione materiæ: quia nõ inest toti potẽtia ad motũ nisi fundamẽliter ratione materiæ. Qđ aũt assumitur ꝙ est subiectum mot⁹ non principium ei⁹ neꝙ aliquid eius &c. Dicendum ꝙ verum est ratione totius: potest tamen ratione partis: ita tñ ꝙ pars non est principium motus sed totum: vt patet ex dictis iam: & sic totum graue est mouens & totum motum: & multo verius voluntas: vbi non nisi ratione differunt: ratione cuius mouet & ratione cuius mouetur, vt dictum est. AD tertium: ꝙ si voluntas propter potentiale & actuale & simi- Ad tertiam.

X liter graue & leue moueret se: eadem ratione & omne compositũ ex materia & forma: Hoc bñ concedimus motu ꝑ formã substãtialem ad proprietates & proprias operationes suas, vt habitum est

Y supra: licet non semper motu locali. AD quartum: ꝙ nihil mouet se per se: quia realis debet eẽ differentia inter mouens & motum: dicendũ ꝙ non oportet nisi in aliquo modo motus: vt determinauimus in præcedẽte Quolibet. AD quintum: si aliquid per se mouet se: semper mouet se: dicẽdum ꝙ verum est in mouentibus se naturaliter nisi sit impedimentum vel finis motus adeptus: vt patet in graui & leui: non autem in mouentibus se libero arbitrio: qualiter mouet se voluntas, vt iam dicetur. Qđ autem inducunt contra secundum datum pro ratione quare voluntas mouet se, s. quia aliter periret liberum arbitrium: dicendum secundum ꝙ in quæstionibus ordinariis declarauimus: ꝙ differũt libertas & libertas arbitrii. Libertas em̃ est vbicũq; nulla occurrit coactio: licet nõ sit libera electio valens ad oppositum, liberum arbitrium autem non est nisi vbi est contrariorum libera electio, licet enim posse malum non sit libertas arbitrii nec pars eius: tamen non est sine hac: & vtrũq;, s. tam libertas q̃ liberum arbitrium requirit ꝙ motum non moueatur ab alio per coactionẽ.

Z Ad quintam.

Ad improbationes ſcđi.

Per qđ patet ad primum obiectum cõtra hoc cum dicunt, volũtas vult qđ non potest non velle vt

A summum bonum simpliciter: & bonum aliud ad horam quando vult: & tamen nõ nisi libere vult Dicendum ꝙ verum est simpliciter quo ad summum bonum: & etiam pro hora quo ad aliud: volendo, s. cum effectu illud aliud bonum cum isto: quia tunc contraria vellet simul, vt iam amplius declarabitur: si tamen non ponatur sic moueri ab alio a se quin possit contraire. Vnde sciendum est: ꝙ voluntatem ponere moueri ab alio non reputatur inconueniens propter ab alio moueri simpliciter: sed solummodo propter moueri de necessitate ab alio: quæ & libertatem arbitrii tollit. Simpliciter autem necessitate imutabilitatis bene potest moueri a se circa summũ bonũ: ga circa summũ bonũ necessitas imutabilitatis stat cũ libertate: licet non cũ libero arbitrio: ga statim ꝑsente summo bono per apertam visionem non potest voluntas non moueri in illud. Vnde licet de necessitate poneretur moueri simpliciter circa summum bonum: & hoc a se: tamen est incõueniẽs ponere ipsam de necessitate moueri ab alio vel a se circa aliud bonum pro hora: ga a se mouetur de necessitate immutabilitatis circa summum bonum: q̃ non excludit libertatem. Ab alio autem moueri vel a se circa aliud pro hora: de necessitate excludit omnino liberum arbitrium. Intelligo si sic ab alio ponatur moueri vel a se ꝙ in illa motione nihil coagat & non possit contraire. Si tamẽ ponatur coagere, & ꝙ possit contraire ne motio ꝓcedat: nec velit: sicut coagit in omni motu quo mouetur in bonum a gratia: non remouet libertas circa summum bonum: neꝙ etiam liberum arbitriũ circa bonũ aliud. Si ergo ponat hoc modo moueri ab obiecto & intellectu: dicendo ꝙ hoc sit naturæ voluntatis & intellectus: sicut illud est naturæ voluntatis & gratiæ: ita ꝙ non moueat ab alio nisi secundum modum congruentem naturæ suæ: & ꝙ sic volũtas ponatur moueri ab alio: nõ impugnamus: sed potius ꝙ non possit se mouere ex se: & ꝙ solummodo moueat ab alio: cuius motioni nõ possit contraire: etiam pro hora: nec possit mouere ex se sola contra motionem illius: hoc impugnamus. Qđ ergo dicunt ꝙ voluntas simpliciter passiua est ab obiecto & a ratione determi-

B nante actum: non potest stare si sic ab illis intelligatur moueri: vt nihil coagat nec possit cõtraire: quia tunc necessitaret eam, liberum arbitrium & libertatem tollendo: quẽadmodum calor ignis necessitat combustibilia vt comburantur. Aliter autem secundum dictum modum non est nobis inconueniens ipsam moueri ab alio: sed in hoc simpliciter actiua est: non autem passiua nisi secun-

C dum quid. Qđ arguunt: ꝙ obiectum non mouet metaphysice nisi materiam: dicendum ꝙ verum est ꝙ materiam mouet metaphysice: quia non imprimit in materiam: sed secundum eius exigentiam agens imprimit in eam: nihilominus etiam mouet metaphysice agentem: tam in artificialibus q̃ in naturalibus: quia sine illo non mouet quodcunq; agens: licet non motus ab illo: nec est vere mouens aliud q̃ ipse appetitus, primo seipsum ad volendum: deinde materiam vo-

D litam exequendo, nisi iam dicto modo. Q2 dicunt ꝙ nihil est dicta causa sine qua non, quia non est causa nisi agat per se aut per accidens: Dicendum: ꝙ reducitur ad causam

Ad tertiam.

Ad improbationes tertii: primam.

per accidens:non ſicut per accidens calor generat:qa agit in materiam ipſam præparando ad gene rationem: non ſic enim agit obiectum in voluntatem: ſcilicet præparando ipſam ad volendum: niſi iã dicto modo:nec ſicut muſicum ædificat:qa nõ muſicus poſſet ædificare:ſine obiecto autem cognito voluntas nihil poteſt velle:ſed ſicut remouens prohibens priuatiue:quia non poteſt aliqd velle niſi in notitia intellectus præſens ſit ſibi obiectum:qđ nõ cognitum erat abſens. Q2 dicunt ꝙ paſſiua eſt a ratione per determinationem act9: & in libertate eius dimittitur actus exercitium:di cendum ꝙ non determinatur voluntas in ſuo actu volendi:ſic vt neceſſe habeat ipſum exequi:ſed manet in ſuo libero arbitrio de non volendo vel volendo determinatum:ſicut in aliis quæſtionib9 declarauimus. Et ſic ratio ſua determinatione non eſt reſpectu actus volẽdi niſi dicto modo:aut nõ niſi ſicut cauſa ſiue qua nõ,niſi enim ratio oſtenderet obiectum:voluntas nõ poſſet illud velle vel eligere propter aliqua quæ placent : aut refutare propter aliqua quæ diſplicent.& ſic electio & im perium præciſe & formaliter ſunt in volũtate & a voluntate: nec vllo modo in ſe cõcludunt actum rationis:ſed ſupponunt tm̃.& qđ amplius eſt,ſi eligibile determinaret ſuo iudicio & diceret hoc eſ ſe eligendum & imperandum:ſic ꝙ neceſſe haberet voluntas eligere & imperare ſecundum ratio nis iudicium: nondum tamẽ ex hoc in ratione eſſet aliqd electionis aut imperii:ſed ſolum dictamẽ eorũdem:& non eligeret aut imperaret ratio niſi quia voluntati actus iſtos imprimeret:quẽadmo dum lux determinando viſibile:actum viſionis imprimit viſui,non tamen videre eſt operatio ſeu perfectio lucis. Et ꝑterea ratio non magis dictat actus determinationem q̃ exercitium:quia volun tas non vult niſi cognitum:ſi ergo non eſt libera quo ad actus determinationem:nec quo ad exerci tium. Ad cuius intellectum ſciendum eſt:ꝙ libertas arbitrii voluntatis nihil aliud eſt q̃ indifferen tia quædã circa actus voluntatis:q̃ ſunt velle & nolle ſiue non velle.& eſt duplex ſecũdũ ꝙ duplex eſt idifferentia circa actus voluntatis. Quarum vna conſiſtit inter contradictorios actus volunta tis circa idem,ſ.in aliqđ bonũ determinatũ volendo vel nolendo ſiue non volendo.& ſcđm hoc di citur libertas quo ad exercitium actus. Alia vero conſiſtit inter cõtraria ſiue diſparata volita reſpe ctu diuerſoꝝ actuum volendi vel nolẽdi,ſ.in volẽdo hoc vel illud:vel ĩ nolẽdo hoc vel illud.& hęc dicit eẽ libertas quo ad determinationẽ ſiue ſpecificationẽ act9. Quare cũ volũtas nihil põt velle vel nolle niſi cognitũ per intellectum & rationem:ſi nihil oĩno ſit cognitũ:nulla omnino poteſt eſſe li bertas arbitrii voluntatis in effectu:neq̃ quo ad exercitium actus:neq̃ quo ad determinationẽ ei9 Et ſic ſi ratio nihil cognoſcit quia voluntas non agit volendo vel nolendo niſi cognitum:ideo non magis dictat act9 determinationem q̃ exercitium:eo ꝙ neutrum dictat. Si ergo ratio dictat alterũ illorum:hoc nõ eſt niſi cognoſcẽdo aliquid:ſed hoc vel ſimplici intelligentia comprehendendo incõ plexum ſub ratione incomplexi:vel intelligentia collatiua compoſitiua aut diuiſiua,comprehẽden do complexum ſub ratione complexi. Si primo modo:cum in tali comprehenſione ratio non eſt niſi paſſiua:ipſa ſua actione nihil omnino dictat aut determinat ex parte actus voluntatis aut ex parte voliti. Sed ſi determinat aliquid, hoc eſt ipſum obiectum ſiue bonum cognitum: quod per actũ co gnoſcendi ſeipſum ꝓponit voluntati. Sed tale bonum ſic cognitum & ꝓpoſitum voluntati,aut eſt vnum ſolum per ſe cognitum & voluntati propoſitum,aut non:ſed cum alio : quod conſimiliter cognitum eſt a ratione & propoſitum voluntati. Si ſecundo modo:cum vtrunq̃ æqualiter cogni tum ſit & propoſitum voluntati:æqualiter determinationem faciunt:vel non faciunt: vt non ma gis moueat liberum arbitrium voluntatis quo ad actus exercitium in volendo vel nolendo per in differentiam hoc vel illud:q̃ quo ad actus determinationem in volendo vel nolendo potius hoc q̃ illud.& ſic ratio in iſto caſu non magis dictat determinationem actus q̃ eius exercitium,immo æq̃ liter eſt voluntas liberi arbitrii & non liberi arbitrii quo ad actus determinationem & quo ad actus exercitium,& econuerſo. Si vero primo modo cognitum eſt vnum ſolum per ſe ſine altero cogni to:& ſic propoſitum voluntati : tunc cum voluntas non poteſt velle vel nolle niſi cognitum:etſi iſtud cognitum poſſit liberum arbitrium velle vel nolle indifferenter:vt ſic omnino maneat libe rum arbitrium quo ad actus exercitium:nullo modo tamen poteſt velle aut nolle aliud ab hoc,imo ſi aliquid velit aut nolit:oportet ꝙ ſit iſtud & non aliud.vt ſic non omnino maneat liberum ar bitrium quo ad actus determinationem ſiue ſpecificationem. Sed cum illa propoſitio, cognitum ẽ vnum ſolum ſiue tm̃ vnum,continet hanc affirmatiuam:hoc eſt cognitũ:& hanc negatiuam,nul lum aliud ab hoc ẽ cognitũ:quæro an illa determinatio actus circa quã volũtas nõ manet liberi ar bitrii, ſicut manet liberi arbitrii circa exercitium act9, ꝓcedat ab illo qđ rõ cognoſcit vnũ ſolũ pro poſitũ ꝓ hoc volũtati,rõne affirmatiuę,ſ.qa cognoſcit illud vnũ ſic ꝓpoſitum voluntati:an ratione negatiuę,ſ.quia ratio non cognoſcit aliud:nec aliud eſt ꝓpoſitum voluntati. Si primo mõ:vt.ſ.ra-

E

tio dicatur dictare actus determinationem de volendo hoc & non aliud, potius q̃ act⁹ exercitium de volendo hoc vel nolendo: quia hoc est ei cognitum: hoc non potest stare. quoniam si ratio dictaret illud quia hoc est ei cognitum: aut ergo hoc dictat propter illud tanq̃ propter causam p se: aut tanq̃ propter causam per accidẽs. Non tanq̃ propter causam per se: quia cũ illud æqualiter est ei cognitum quando est ei cognitũ & aliud similiter: & qñ est ipm solũ ei cognitũ: æqualiter ergo dictaret actus determinationem hoc modo quando est cognitũ & aliud similiter: sicut & qñ est cognitũ per se solũ, consequens falsum est vt patet ex ꝓsecutione secundi membri. ergo & antecedens. Nec tã q̃ propter causam per accidens: quia tũc ꝓpter aliquid aliud vt propter causam per se, dictaret illã actus determinationem. Illud autem vt dictum est non potest esse alid nisi dicta negatiua. s. ga nõ est ei cognitum aliud: quæ tamen non potest esse illius causa p se: quia illud dictamen quid positiuum est: & pura negatio nunq̃ est per se causa alicuius positiui. Si ergo illa negatiua est causa illi⁹: hoc solũ est per accidens. Qđ non potest stare: quia cum illud dictamen sit positiuum quid: oportet
F habere sui aliã causam per se. Quare cũ hoc est impossibile, vt patet ex dictis, falsum ergo & impossibile est dicere ꝙ cũ ratio cognoscit vnum solum ꝙ dictat actus determinationem potius q̃ exercitium. Immo manet liberum arbitrium voluntatis & quo ad actus determinationem de volendo hoc vel aliud: sicut quo ad exercitiũ act⁹ de volendo vel non volẽdo hoc. Sed ꝙ potest cum effectu velle hoc & nõ potest cũ effectu velle aliud, illius affirmatiuę cã sine qua non, est illa affirmatiua. s. illud cognitũ est a ratione. Istius aũt negatiuę causa est non positiua sed negatiua: quia. s. nõ est alid cognitũ a ratione: qđ est causa eius ꝙ non potest velle cum effectu aliud, sicut impedimentum prębẽs. Quo qdẽ impedimẽto ignorãtię siue nescientię aut non cognitionis remoto p illud positiuũ qđ est cognitio causa alterius a ratione, iã liberũ arbitriũ põt cũ effectu velle aut nolle non solum illd sed etiã aliud ab illo. qđ & pri⁹ liberũ arbitriũ velle aut nolle potuit sed nõ cũ effectu. & hoc nõ nisi propter dictum impedimẽtũ eius negatiuum: non aũt propter aliquod dictamen rationis: quo po-
G tius dictat act⁹ determinationem q̃ exercitium. Si vero ratio cõprehendẽs intelligentia collatiua compositiua aut diuisiua dicatur potius dictare vnum illorum q̃ alterum: hoc similiter nõ potest stare. quoniam sicut talis ratio ex iudicio potest dictare ꝙ hoc est volendũ & non aliud: siue vno cognito siue pluribus: & hoc quo ad actus determinationem: sic potest dictare ꝙ volũtas debeat hoc cognitum velle & non nolle aut econtrario: & hoc quo ad exercitium actus. Et præterea dictando ꝙ hoc est volendum & non aliud: simul quo dictatur ꝙ est volendũ, dictat ꝙ non est nolendũ: quia qui vnũ oppositorum affirmat, negat reliquum. Et sic nullo modo ratio magis dictat act⁹ determinationem q̃ executionem, propter qđ neutrũ sic dictat quin maneat omnino liberum arbitrium in voluntate & quo ad actus determinationem, sicut & quo ad exercitiũ circa aliud a summo bono viso. & circa summũ bonum visum sicut non manet liberũ arbitrium in voluntate quo ad actus determinationẽ: sic nec quo ad actus exercitium: sed libertas pura quo ad vtrũq;. Vnde si exponeretur ille articulus dãnatus: Qz voluntas passiua est & non actiua, error: sic: verũ est quo ad exercitium actus sequentis: nõ autem quo ad determinationem actus prędcedentis: non est sustinendum. Qz em̃ ille articulus intelligat quo ad actus p̃cedẽtis determinationẽ, manifeste explicat ali⁹ articulus q dicit sic: ꝙ volũtas de necessitate mouet ab appetibili cessantib⁹ impedimentis, error, q̃ motio non pertinet nisi ad actus primi determinationem secũdũ illos. qui articulus sic exponeret, dicendo ꝙ verũ est simpliciter circa obiectum qđ non habet omnẽ rationẽ boni: ga videlicet prius potuit id velle & nõ velle & postmodũ silr esse circa aliud: sed nõ p hora qñ vult: tunc em̃ de necessitate mouet ab appetibili. Vnde solũ vult de necessitate quando determinat ab intellectu siue simpliciter siue pro hora. Sed quæro: aut intẽdit istud p illa hora ratione illi⁹ reduplicatiõis: aut simpliciter ra-
H tione actionis obiecti in volũtatem in illa hora absq; reduplicatione. Si primo modo: illud non est mirabile: quia nulla actio est ita contingens quin per talem reduplicationem habeat necessitatem circa subiectum: modo qui iam dicetur. Sortes enim quando currit: necessario currit. & sic nihil ẽ illud ad propositum. Si secundo modo: quæro an illa hora qua determinatur ab intellectu, de necessitate moueatur ab obiecto vt velit: & sic necessario vult pro illa hora absq; reduplicatione: q̃is non simpliciter & necessario vult, quia potuit prius impedimentum fuisse ne voluisset: & postea poterit cadere ab illa voluntate. Si dicas ꝙ nõ: ergo nullo mõ volũtas de necessitate mouet ab appetibili sicut nec p alia hora: sic nec pro illa: & sic habet libertatẽ arbitrii. q̃ libertate arbitrii nõ solũ libere vult qđ p illa hora vult: sed etiã libero arbitrio vult sic ꝙ possit p hora velle oppositũ: licet non ponẽdo illud in effectu cũ primo: ga cõtraria sil' vellet. Et sic dicere ꝙ volũtas moueat ab intellectu sicut & agens modo iam dicto: ita ꝙ pro hora non possit velle contrarium cum effectu ex causa iã

dicta:non tamen ꝙ pro illa hora moueatur de neceſſitate vt velit:neq; a ſe neq; ab alio:nullum eſt inconueniens:quia eadem libertate ponitur moueri a ſe ſola:ſicut & a ſe cum alio mouente ſecum: vt patet ex prædictis.Et hoc eſt contra illorum intentionem in illa expoſitione.Intendunt em̃ ꝙ voluntas illa hora neceſſario vult qđ vult:qđ dãnat articulus. non dico quando vult:qđ nõ damnat. Nullus enim eſt ita fatuus ꝙ credat ꝙ a tali obiecto moueat de neceſſitate pro illa hora.ergo hoc non intendit articulus damnare:ſed aliud.ſ.ꝙ de neceſſitate mouetur illa hora propter intellectus determinationem:ſic ꝙ non poſſit motui reſiſtere:quæ eſt neceſſitas coactionis.Aut forte cum hoc damnat ꝙ pro hora moueatur a ſe neceſſitate immutabilitatis.qm̃ nec pro hora i alio bono a ſummo inuenit boni plenitudinem vt neceſſario ſe in illud tranſferat:ſed libero arbitrio tm̃.qđ magis credo eſſe verum. Adhuc amplius declarat tertius articulus qui dicit ſic.Manente ſcientia particulari in actu & paſſione, ꝙ voluntas non poſſit vẽlle ſiue agere oppoſitum: error.Sed ſi exponeretur articulus iſte per hoc ꝙ iſta conceditur a magiſtris: non eſt malitia in voluntate niſi ſit neſciẽtia ſiue error in intellectu:quia loquũtur de ſimultate temporis:non autem de cauſalitate:qa ſimul tempore eſt deordinatio in vtroq;:ſiue ab intellectu cauſetur in voluntate ſiue ecõuerſo:nun q̃ poteſt eſſe in vno quin ſimul ſit in altero:ſi illa propoſitio magiſtrorum ſit vera.Sed habẽdo aſpectũ ad cauſalitatẽ:ſi diceret ꝙ volũtas nõ põt velle niſi cognitũ: & ſicut eſt cognitio in generali,& velle cognitũ in gñali:& ſicut ẽ cognitio i ſpeciali & velle i ſpeciali:& ſi ẽ error i intellectu i gñali: & in generali eſt in volũtate:& ſi in ſpeciali:& in ſpeciali:vt ſemp priꝰ cauſalitate ponat error in ratione:& cauſalitas erroris ſemper magis attribuatur rationi q̃ voluntati:ſimul ſimiliter neceſſario ſunt error in ratione & in voluntate.Et dicere ꝙ hoc ſequeretur ſi illud poneretur,in hoc non eſt error.Q2 tamen voluntas non poſſit in contrarium pro alio tempore,error eſt : ſicut ſedens dum ſedet non poteſt ambulare ſed poſtea. Sicut enim ſciens pro nunc quo eſt ſciens non poteſt errare: poſtea autem poteſt: ſimiliter manente ſcientia in actu & paſſione pro illa hora voluntas non poteſt velle oppoſitum:poſtmodum autem poteſt.Vnde ꝙ iſta:ſedens manẽs ſedẽs:ſiue ſedẽs dum ſedet non poteſt ambulare, non eſt diſtinguenda:ſed eſt falſa:et in ſenſu compoſito: eſt quia fruſtra adderetur illa determinatio manens ſedens:licet quantum eſt ex natura rei bene poſſet diſtingui. Sed illa eſt diſtinguenda:ſedẽs non poteſt ambulare,ſecundum vſum philoſophorum.Similiter & illa:ſedẽs manẽs ſedens,ſiue ſedens dum ſedet poteſt ambulare:quãtum eſt ex natura rei diſtingui poſſet,licet non ſit conſuetum:ne fruſtra videretur additũ ly manẽs ſedẽs:vel ly dũ ſedet. Vnde ſicut iſtæ ſe conſequuntur:ſi ignis eſt:calidus eſt:& econuerſo:ſimiliter ſi ſcientia eſt recta,& voluntas.dico neceſſitate conſequentiæ ſed non cõſequẽtis.Dico ſi illa propoſitio magiſtralis ſit vera:nõ eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione.Ecce ꝙ innuit diſtinctio illius:ſciens manens ſciens non poteſt velle ſiue agere oppoſitum:qa poteſt eſſe compoſita vel diuiſa:& ſi compoſita ſit eſt vera ſub conditione tamẽ ſi illa eſt vera, non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione:quia ſi ſic, iſta:ſi ſcientia eſt recta:volũtas eſt recta:eſt neceſſaria neceſſitate cõſequẽtiæ: quia neceſſario ſimul ſunt:licet non neceſſitate conſequentis, Licet enim ſcientia ſit recta : non tamen neceſſitate conſequentis voluntas de neceſſitate eſt recta : quia ſic in nullo tempore vlteriore poſſet eſſe non recta:quod falſum eſt.Si vero illa, ſciens manens & cætera ſit diuiſa,dicitur ꝙ eſt falſa:quia ſic in nullo tempore vlteriore poſſet velle oppoſitum.Et ſic ſecundum huiuſmodi expoſitionem expone articulum dictum errorẽ eſſe ꝑ ſenſu diuiſo & pro neceſſitate conſequẽtis:ſub hoc ſenſu.manente ſciẽtia in actu & paſſione:neceſſarium eſt volũtatem non poſſe velle oppoſitum:errorẽ.quia non ẽ illud cõſequẽs neceſſarium:quia tũc ꝑ nullo tẽpore alio poſſet velle oppoſitũ:qđ aperte erroneum eſt,& de quo nullus dubitat.Pro ſenſu autem compoſito,& pro neceſſitate cõſequẽtię ſecũdum dictam expoſitionem exponitur articulum illum non eſſe erroneum ſub hoc ſenſu.manẽte ſciẽtia & paſſione in actu:neceſſario ſequitur voluntatem non poſſe pro eodem tẽpore vel hora velle oppoſitum:& ꝙ hoc non ſit error.cõſequẽtia em̃ eſt neceſſaria eo ꝙ neceſſario ſimul ſunt error & directio in vtroq;:& non eſſent neceſſario ſimul pro hora illa ſi non ſequereť.An autem poſſit cõcedi hoc totum & quõ:patebit in determinatione habenda in ſequenti quæſtione.Si tñ nõ ponat cauſalitas ex parte rationis:quia volũtatis malitiã neceſſario ſequitur error in ratione communiter dictus:etiã ſi nõ cauſatur a ratione in volũtate:ſed ecõuerſo:ſi tamen illa ſit vera:non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione.ſup quã fundat ſe iſta expoſitio:qa aliter nõ poſſent iſta ſimul ſtare & eſſe ſil' vera,articulus ille & ꝓpoſitio magiſtroꝝ.Sed ponẽdo cauſalitatẽ ſemp in rõne,oĩno cõtrariat articulo.Propterea em̃ dãnatꝰ ẽ ille articulus:qa ſic daret rõni ꝙ ſic ꝑ hora neceſſitaret & determinaret volũtatẽ:vt ad errorẽ vniꝰ ſequereť error alteriꝰ,Per hoc em̃ in tali actu volẽdi tollit libertas

liberi arbitrii in eo ꝙ non potest contraire. Sed non sic posuit dicta opinio causalitatem in ratione: sed solũmõ dixit ꝙ si ita poneretur: sic sequeret: & sic vt dictũ est, deberet articulus exponi. Et qđ amplius est, si causalitas motionis voluntatis ponat in ratione mouente cum voluntate: sic tamen ꝙ non moueat nisi secundum modum congruentem suæ naturæ: quẽadmodũ dictum est de motione gratiæ: nullo modo necessitaret voluntatem, nec cõtrariaret articulo. Ad illđ quo arguitur obiectũ voluntatis in eo ꝙ voluntas mouet seipsam, non esse causam sine qua nõ: ga non est causa per accidẽs: vt albedo in ædificando: Bene verum ẽ: ga illa nihil agit per se omnino: causa autem quæ proprie dicitur sine qua nõ: semper aliquid agit p se vt iã dicetur. Similiter ꝙ neq; est causa p accidẽs quæ agit, quo facto aliud exit in actum suum: dico ꝙ imo, ad modũ enim quo posq̃ scamonea expulit choleram q̃ impediuit virtutẽ naturæ ne posset infrigidare: statim virtus naturæ infrigidat: obiectum posq̃ per se mouerit intellectum ad actum cognoscendi: & p hoc expulerit ignorantiam quæ impediuit voluntatem ne posset velle aliud obiectum: statim voluntas libere põt vel

L le. SED arguit contra hoc: ꝙ. s. obiectum non agit sicut scamonea: quia nihil potest facere aliquid quo facto aliqd potest mouere seipsum: qa aliqd p se mouere seipsum, est p se impossibile: & nihil potest facere aliquid quo facto aliud agat aliquid qđ est impossibile agere: sed aliquid bene potest facere aliquid quo facto aliquid potest mouere aliquid aliud a se: qđ est per se possibile: sicut contingit in ꝓposito, quãdo virtus naturę infrigidat expulsa cholera per scamoneam, virtus em̃ naturę non agit mouendo seipsam: neq; partem in qua ẽ: sed existẽs in vna parte puta in corde, mouet ad infrigidandum partem proximam. & sic scamonea non facit aliquid quo facto virtus naturæ moueat seipsam vel id in quo est. Vnde (vt dicit) exemplũ de scamonea directe est contra illos qui ipsum adducunt pro se. Dico ad hęc: ꝙ vt dictum est, obiectũ omnino agit sicut scamonea: quia sicut scamonea nihil agit nisi expellere choleram a membro: sic nihil agit obiectum nisi expellere ignorãtiã ab intellectu, sicut em̃ obiectum nullam vim ad mouendum se dat voluntati quando ab intellectu expellit ignorantiam: sic scamonea nullam vim ad mouendum dat virtuti naturæ quando a membro expellit cholerã & econuerso. Sed sicut scamonea expellente cholerã præcise, exposita est virt9 naturæ potestati suæ naturali ad mouendum aliquid secundum exigentiam naturæ suæ absq; oi impedimento: sic obiecto expellente ignorantiam ab intellectu præcise, exposita est vis voluntatis potestati suæ naturali absq; omni impedimento ad mouendum aliquid secundum exigentiam suæ naturæ. nec vlterius hic intelligitur aliquid facere obiectum in intellectu: sicut nec ibi scamonea. Aliter enim non essent causę sine q̃ nõ: sed ꝓpter quã sic. Et ideo sicut ibi expulsa cholera a membro potest virtus naturæ membrum infrigidare aliud a se: eo ꝙ hoc pertinet ad potentiam naturalem eius, quã nullatenus dat ei scamonea: ad quã potẽtiã virtutis naturæ ga corporalis est: nullo modo pertinet mouere seipsam vel id in quo est: sed solũmodo aliquid aliud: sic hic expulsa ignorantia ab intellectu, potest voluntas seipsam mouere: eo ꝙ hoc pertinet ad potentiam naturalem eius: quã cõsimiliter nullaten9 dat ei obiectũ. Ad quã potentiã voluntatis quia spiritualis est & libera: nullo modo pertinet motu spirituali qui est operatio & perfectio entis in actu secundum ꝙ est in actu, moueri ab alio a se necessitante ipsam: & qđ ampli9 est: nõ potest voluntas mouere aliud a se siue spiritualiter siue corporaliter priusq̃ seipsam moueat primo spiritualiter: quẽadmodum lux nullo modo illuminat aliud: nisi primo in seipa luceat: neq; quodcunq; agens spirituale agit aliquid in alio priusq̃ agat suam propriam operationem in seipso, dicente Proclo. cxxxi. propositione. Omnis deus a seipso propriam operationem orditur. Commen. Proprietatem enim eius quæ in

M secundo, in seipso primo intendit. Cũ igitur assumit ꝙ obiectum nõ agit sicut scamonea: quia nihil potest facere aliquid quo facto aliquid potest mouere seipsum: Dicendum ꝙ verum est, si illam potentiam mouendi seipsum non haberet naturaliter a se: & esset omnino impossibile voluntatem habere illam: sicut supponit in argumento. Si tamen illam habet a se naturaliter: & est impedita ab executione eius in opus, bene potest remouens prohibens aliquid facere quo facto potest mouere se ipsum: qđ prius non potuit: non quia illam potentiam non habuit: sed quia impedita fuit. Cõsimiliter omnino in exemplo de scamonea, sicut enim obiectum non potest facere aliquid quo facto voluntas potest mouere seipsam: quia non potest ei dare hanc potentiam: eo ꝙ solum potest expellere prohibens: sed illam virtutem naturaliter habet ex se: & ideo expulso ꝓhibente mouet seipsam: & sic facit obiectum aliquid quo facto voluntas põt potestate quã prius habuit sed impeditam; & modo habet, sed solutã: mouere seipsam: sic nec scamonea põt facere aliqd quo facto virt9 naturæ põt infrigidare partẽ sibi ꝓximã: ga nõ põt ei dare hãc potẽtiã: eo ꝙ solũ põt expellere prohibẽs, sed illã virtutẽ habet naturaliter ex se: & ideo expulso prohibente infrigidat partem sibi proximam. & sic

Ad secũdam tertii.

facit cõſimiliter ſcamonea aliqd,quo facto virtus naturæ põt poteſtate quã habuit prí⁹,ſed impedi tam:& modo habet,ſed ſolutam,mouere aliud a ſe.Et ſic plane exemplum de ſcamonea eſt pro me ſecundum modum iã dictũ quo ipſum alibi induxi: ſed incomplete intellectũ ab illo qui ipſum niſus eſt retorquere contra me.Vnde cũ dicit ꝙ nihil poteſt facere aliqd quo facto aliqd põt mouere ſeipſum:quia aliquid p ſe mouere ſeipſum eſt p ſe impoſſibile:manifeſte petit illd qđ debet ꝓbare.ſ.

Ad tertiam tertii. ꝙ aliquid mouere ſeipſum eſt per ſe impoſſibile. AD ſecũdũ:Si obiectũ non aliter agit q̃ mouendo intellectũ:quo facto volũtas mouet ſe:eadẽ ratione poſſet dici ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus & moueret ſe:quia mouet ſenſu prius moto ab obiecto ſenſibili,& non aliter:Dico ſcdm ꝓdicta ꝙ reuera obiectum non aliter agit q̃ mouendo intellectũ:& p hoc expellẽdo tenebras ignorãtiæ ab intellectu:quo facto volũtas mouet ſe:quia hoc habet a natura ſua non ab obiecto,niſi ſecundum modum congruentẽ naturæ ſuæ ꝓtactum:nec a ꝓhibẽtis expulſione:licet a ꝓhibẽtis expulſiõe habeat ꝙ libere poſſit in actũ ſuę potẽtię mouẽdo ſe:qđ prius nõ potuit ꝓpter impedimẽti ꝓſentiã.Sed nõ eadẽ ratione põt dici ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus in mouẽdo ſe:quia non mouet niſi ſenſu prius moto a ſenſibili,qm̃ appetit⁹ bruti ꝙ moueat ſcdm actũ:hoc nõ habet a natura ſua etiã poſt ſenſum niſi prius fuerit motus a virtute naturę ſecundũ paſſiones qualitatũ ſenſibiliũ.Et ideo licet nõ poteſt moueri niſi ſenſu prius moto a ſenſibili:cũ hoc tñ qñ ſenſus mot⁹ eſt a ſenſibili,bñ reqrit aliud mouens:& ſic non eſt omnino ſimile:nec põt ille dicere ꝙ illud eſt oĩo ſimile niſi petat & ſupponat

Ad quartam tertii. quod debet ꝓbare. AD tertiũ qđ dicit ꝙ obiectũ eſt per ſe cã mouens voluntatem : quia aliter nõ poſſet ꝓbari cã mouẽs p ſe niſi quia ea poſita ponit effectus:& ea non poſita non ponit:vt patet in igne & ligni combuſtiõe:Dicẽdũ ꝙ verum eſt vbi nullum reſtat impedimẽtũ amouendũ: vt cõtingit in veris motibus corpalib⁹: q ſunt actus imperfecti ſcdm ꝙ impfectum: vbi corporale mouens corporalẽ motũ mouet p cõtactũ abſq; oĩs ipedimẽti amotiõe.Propter qđ neceſſario ſequit ꝙ ſi tali ſic poſito ponit effect⁹:& ipo remoto remouet effect⁹:hoc eſt cã effect⁹ p ſe.In motib⁹ vero q ꝓprie ſunt opationes & pfectiões,& iõ act⁹ pfecti ſcdm ꝙ pfectũ eſt:quẽadmodũ lucere ẽ ꝓprie act⁹ lucis qbus mouẽs ſemp ſe mouet niſi ſit ipedimẽtũ,& in quibus põt interuenire ipedimẽtũ:nõ eſt verũ ſi tali poſito ponit effectus & eo remoto remouet: ꝙ ſit cauſa effectus per ſe.Illud em̃ qđ eſt remouẽs ꝓhibẽs eſt tale.Vnde lux ſi poſſet impediri ne luceret: amoto impedimẽto p ſe exit in actũ lucẽdi abſq; omni alio mouẽte.& tñ poſito remouente ꝓhibens ponit effectus lucẽdi:& eo non poſito non ponit:licet nõ ſit cã per ſe.Vñ & ignis ligna q̃ tãgit nõ cõburit ſi ipedimẽtũ ſit in lignis,niſi pcedẽte actiõe ei⁹ qđ remouet ꝓhibẽs:quo nõ poſito nec ipedimẽto remoto nõ cõburit:eo aũt poſito & ipedimẽto remoto,ſtatim cõburit.& ſic nõ ꝓbat p hoc aliqd eẽ cã p ſe ꝙ ſimplicit eo poſito ponit effect⁹,& nõ poſito nõ ponit:ſed ꝙ ceſſante ipedimẽto eo poſito ponit effect⁹, & nõ poſito nõ ponit.Et ſic ꝓbat ꝙ ignis eſt p ſe cã cõburẽs ligna:qa ceſſante ipedimẽto anteq̃ tãgit ligna,cũ tãgit cõburit & prius nõ cõburit.Sic ẽt ꝓbat ꝙ volũtas ẽ cã p ſe mouẽdi ſeipſam:qa ceſſante ipedimẽto ignorãtiæ priuſq̃ velit,p hoc ꝙ obiectũ eſt ꝓſens in cognitione libere põt illud velle vel non velle.

Ad quintam tertii. Et ſic multo eſſentialius volũtas p ſe põt in mouẽdo ſe motu volẽdi qui eſt eius opatio propria:q̃ graue p ſe inclinat deorſum:quę inclinatio eſt ei accidẽtalis,eo ꝙ eſt extra locum ꝓprium. Qđ autẽ adiungit in fine ꝙ exẽplum inueniri nõ poteſt ꝙ aliquo ꝓſente aliquid mouet,& eo abſente nõ mouet qn illud ſit ei cã mouẽs p ſe:dicendũ ꝙ falſum eſt:quia exemplũ habet in oĩbus in qb⁹ agẽs coniunctum eſt patienti & patit aliquod impedimentũ:quẽadmodũ cõtingit in ſcamonea & virtute naturæ.Si vero nullũ patiat impedimẽtũ:non eſt inſtantia qn illud ſit cauſa p ſe quo poſito ponit effectus:& quo non poſito non ponit.Sed hoc differenter in agente naturaliter, & in agẽte voluntarie:quia in agente naturaliter amoto impedimẽto effectus neceſſario ponit agente per ſe conIuncto patienti.In agente autem voluntarie,nequaq̃.Propter qđ voluntas dñanter agit in volẽdo natura vero ſeruiliter:puta ignis in comburendo:qđ nullo modo poteſt applicari ad motus ſpũales qui equiuoce ſunt motus cum illis.

Quæſtio.x. SEquuntur quæſita quæ pertinẽt ad creaturam,quę eſt homo, ſpecialiter.Vbi q̃rebantur quædam pertinẽtia ad omnes homines generaliter:vt de quibuſdam potẽtiis animæ: & quædam pertinẽtia ad quædã genera hominum ſpecialiter.

Quæſtio.xi. CIRca primum quærebat vnum pertinẽs cõiter ad vires intellectiuas & ſenſitiuas:vtrũ,ſ.appetitus ſenſitiuus poteſt mouere volũtatẽ ad cõſentiẽdũ alicui: nulla de hoc exiſtẽte notitia in intellectu:& vnum pertinẽs ſpecialiter ad intel-

Quæſtio.xii. lectum:vtrum,ſ,poſſibile ſit homini ꝙ aſſentiat propoſitioni cuius contrarium apparet ſibi per rationem:& vnum pertinẽs ſpecialiter ad voluntatem:videlicet vtrum amicitia ſit virtus.Deinde q̃

rebantur q̃dã alia ptinentia cõiter ad intellectũ & voluntatẽ. CIRca primũ arguit̃ ꝙ appetit⁹ ſenſi tiu⁹ nõ põt mouere voluntatẽ ad cõſentiẽdũ alicui de quo nullã hẽt notitiã in intellectu: quia ordinem naturalẽ habent inter ſe cognitiua intellectiua,& appetitiua,quia appetitiua ſua actiõe neceſſario ſequitur cognitiuã,non præcedente ergo notitia cognitiuæ intellectiuæ de aliquo appetibili,ꝓ illã appetitiua ſenſitiua nullo mõ põt mouere volũtatẽ,ergo &c. CONtra,ſi cognitiua itellectiua apprehendit motum appetitus ſenſitiui prius q̃ ſenſitiuus mouet intellectiuũ, tũc appetit⁹ intellectiuus ſiue voluntas non mouet̃ ab appetibili ſenſitiuo niſi rõ prius obũbretur errore,& nõ inficitur voluntas per malitiã,niſi prius obũbret̃ intellectus per errorem. Si oportet illã notitiam ĩ intellectu p̃cedere:ergo oportet pri⁹ intellectũ obũbrari per errorẽ,q̃ appetit⁹ ſenſitiu⁹ moueat voluntatẽ,qđ falſum eſt vt videtur,ergo &c. DIcẽdũ ad hoc ꝙ notitia ĩ intellectu de motu exiſtẽte in appetitu ſenſibili contingit dupliciter. Vno modo ſimplr quaſi notitia ſpeculatiua,cognoſcẽdo id quod eſt motiuũ in appetitu ſenſitiuo, & motum ac modum motus. Alio modo cognoſcendo eadem quaſi practice eis aſſentiendo & approbando. Si quidem neutro modo notitia appetitus ſenſitiui ſit in intellectu,q̃q̃ ſit in ſenſu, nullo modo appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum illi,quoniam voluntas vt dictum eſt non poteſt ferri in bonum niſi cognitum, & qa nõ eſt virtus organica nõ fertur in bonum ſub ratione qua particulare eſt primo,& ſub cõditionibus materiæ & boni vt nũc,ſed ſub ratione vniuerſalis & boni ſimpliciter abſtracti a conditionibus particularibus. Bonum autem mouens appetitum ſenſitiuum inquantum hmõi, & etiã ſenſum, habet rationem particularis boni:rationem autem vniuerſalis & boni ſimpliciter non habet niſi per abſtractionem ĩ notitia intellectus. Et ideo niſi notitia intellectualis præcedat de eo qđ mouet,& modo motus in appetitu ſenſitiuo,non põt ab illo moueri voluntas. Si vero nõ ſit de appetitu ſenſitiuo notitia in intellectu ſecundo modo:ſed primo tm̃: in hoc credo conſiſtere,q̃ſtionis difficultatem:vtrum,ſ.appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad cõſentiendum illi motui,& appetendũ illud de quo ipſa mouetur,de quo tñ intellectus nullam habet notitiam aſſenſus aut approbationis,ſed ſpeculationis tm̃,vt ꝑm hoc in tali notitia nullus ſit error p̃cedẽs circa iudicium rationis ipſam malitiam voluntatis. Qđ non eſt aliud q̃ quærere,an poſſit eſſe malitia per appetitum in voluntate ab appetitu ſenſitiuo trahente & alliciente, nullo præcedente errore in ratione circa illud quod appetit ſenſitiuus appetitus,& hoc ſiue error rationis ponatur eſſe per ſe cauſa propter quam fit malitia in appetitu voluntatis,ſiue ſaltem cauſa ſine qua nõ. ET eſt dicendum ꝙ ſecundũ ꝙ dicit articulus tertius tactus in quæſtione præcedenti,ſtante ratione recta,& in vniuerſali & in particulari pro hora in qua ſtat poteſt voluntas ei contrariari, & per appetitum generari malitia in voluntate,vt ſciens manens ſciens & perſeuerans in ſua ſcientia poſſit contra ſcientiam ſuam agere. Vnde ſuper illud pſal. cxxii. Forſitan viuos abſorbuiſſet nos,dicit Auguſt. in originali. Hi ſunt qui viui ſorbentur qui ſciunt malum eſſe & conſentiunt, conſentiunt & viuunt ſcilicet ſciendo malum in quod manentes ſcioli incidunt voluntarie. Sed completa malitia: tunc primo perfecte moriuntur opinando contrarium eius quod prius ſciuerunt,propter quod ſubdit continuo Auguſtinus dicens. Abſorpti moriuntur. Vnde Auguſtinus loquens de eodem,ſuper illud pſal. lxviii. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum,quærit ſic. Quid eſt viuos? cõſentiẽtes & ſcientes, quia cõſentire non debeamus,ecce norunt muſcipulam & pedem mittũt:tãtũ valet animi præſumptio, vt & coram ipſis muſcipula ſit, & incidant in eam. Muſcipula ſiue laqueus peccatum eſt ſiue malitia in voluntate: eſca in laqueo lucrum aliquod, vel delectationis vel alterius alicuius expetitio. Tunc autem eſt coram ipſis muſcipula quando peccatum notum & cognitum eſt in intelligentia. Vnde ſuper illud pſal. cxxxix. Non tradas me domine a deſiderio viro peccatori,dicit Auguſtinus. Tu deſiderio tuo facis locum diabolo,ecce diabolus propoſuit lucrum & inuitat ad fraudem. lucrum habere non poteris niſi fraudem feceris,ſed lucrum eſca eſt,fraus laqueus. Sic attendas ad eſcam vt videas laqueum. Fraudem enim ſi feceris, capieris. Frena deſiderium, & non cades in laqueum. Si autem vicerit te deſiderium eſcæ, mittet tibi collum in laqueum & capiet te auceps animarum. Sic ergo ſtante ratione recta pro hora in qua ſtat poteſt voluntas ei contrariari,& generari prius malitia in voluntate q̃ error proprie dictus generetur,ita ꝙ nullo modo p̃cedat,neq; vt cauſa propter quam ſic,neq; vt cauſa ſine qua non. Qđ ꝑculdubio intendebat tertius articulus errone⁹ tactus in fine præcedentis q̃ſtionis. Sed iſta malitia ſiue fuerit peccati mortalis,ſiue venialis, neceſſario eſt ſtatim cauſa erroris aliqualis ſiue obſcurationis in ratione. Vnde ſuper illud Pſal. ii. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, dicit Auguſtinus ſic. Ira dei ipſa eſt mentis obſcuratio quæ conſequitur eos qui legem dei tranſgrediuntur. Vnde poſtq̃ di-

Arg. pri.

In oppoſitũ.

Reſolu.o

xiſſet Dauid propheta. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, continuo adiecit. Obſcurentur oculi eorũ ne videãt, ita clare ſicut prius ſuo facto. quia iã amplius & liberius: cũ dixiſſet propheta Obſcurentur oculi eorũ ne videant, continuo adiecit. Et dorſum eorum ſemp incurua. vbi dicit Auguſtinus. Hoc conſequens eſt, nam quorum fuerunt oculi obſcurati ne videãt: ſequitur vt dorſum eorum incuruetur: cum autem dorſum volũtatis ſic fuerit incuruatum: tunc demum amplíore ira dei, oculus rationis obſcuratus omnino excæcatur. Propter quod ſequitur continuo in propheta. Effunde ſup eos irã tuã, vbi dicit Auguſtinus. Nã cæcitas occulta vidicta eſt. Vt em̃ dicit idem ſuper pſal. decimumtertiũ: Corrupti ſunt & abomina. f. ſunt in affectionibus ſuis: ipſæ ſunt affectiones quæ corrumpunt animam: & ſic excęcant, & corrumpunt, vt credat oppoſitũ principii eſſe verum. Cumq; anima ſic oculo intellectus fuerit excæcata: tunc in voluntate cumulantur peccata ſuper peccata. Vnde poſtq̃ dixit propheta. Effunde ſuper eos irã. t. addit paucis interpoſitis. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem ipſorum. Auguſtinus. Non vulnerando, ſed ſinendo. & tunc demũ in volũtate fiunt obſtinati ne reuertant ad bonũ. Propter qđ ſequit continue. Et non intrent in iuſt. t. deleant de libro viuentiũ. Et per hunc modũ in gyrũ malitiã voluntatis ſequitur error rõnis p obſcurationẽ: & ecõuerſo errorẽ rõnis maior malitia volũtatis, & illã maior obſcuratio: & ſic gradatim quouſq; ad plenã rationis excæcationẽ, ſequatur voluntatis perfecta obſtinatio. ſic tamen q̃ ſemper cauſalitas incipit a malitia voluntatis: contra illud qđ dicunt quidam, vt habitum eſt in fine præcedentis quæſtionis: qui prophetiam ſequuntur Ariſto. in hoc in ſeptimo ethicorum, dimittentes doctrinam clauſam in libris ſacris, & a ſanctis expoſitam, vt patet ex dictis. Ex qbus etiam aduertendum: q̃ licet error rationis & malitia voluntatis ſemper ſimul ſint tempore ſiue duratione, vt dicit illa propoſitio a magiſtris conceſſa: Non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione: ex qua ſequit illa: Si ratio eſt recta & voluntas eſt recta: ſemper tamen natura & cauſalitate præcedit malitia voluntatis, puta ſi primo fuit malitia voluntatis ī a, inſtanti ſiue venialis, ſiue mortalis, & toto tempore præcedenti potuit præceſſiſſe rectitudo & plena claritas rationis de contrario eius quod voluntas elegit: ſed ſimul cum generata eſt malitia voluntatis in a, in eodem inſtanti declinata eſt ratio a ſua rectitudine & a ſua claritate obſcurata: veruntamen natura prius eſt malitia in volũtate gñata q̃ ratio ſic eſt declinata: vt ſecundum intellectum illud inſtans quod eſt a, oporteat diuidere in duo ſigna ſecundum prius & poſterius ſecundum naturam, & in priore ſigno malitia voluntatis eſt generata ſtãte adhuc rectitudine rationis abſq; omni obſcuratione vitioſa tracta a voluntate. In poſteriore vero ratio declinata eſt per aliqualem obſcurationem vitioſam. Et eſt aduertendum: q̃ ſicut ſecundum prædicta voluntas non q̃ cito eſt malitia infecta & omnino auerſa a bono, tam cito eſt obſtinata, ſicut nec q̃ cito ratio a ſua rectitudine & claritate declinata, tam cito eſt excæcata & omnino corrupta, aut a vero auerſa. & hoc ideo quia voluntas magis immergit ſe & vnit volito, q̃ intellectus intellecto, vt infra dicetur. SED vt dictum eſt, paulatim primo obſcuratur ratio per primam malitiam aliquantulum, & creſcit obſcuratio plus & plus ſecundum q̃ creſcit & augmentatur malitia voluntatis: ita q̃ cum rectitudo rationis ſit per claram notitiam firmum habere iudicium de veritate, & rectum, qua cognitis terminis cognoſcuntur principia in moralibus & in credibilibus: vt q̃ furtum ſit malum cognito quid ſit furtum, & quid ſit malum, & q̃ deus ſit, cognito quid ſit deus: & quid ſit eſſe, obſcurata ipſa ratione in ſua notitia & deficiẽte claritate eius incipit iudicium vacillare & deficere a ſua firmitate & rectitudine. Quod enim quis recte iudicat, ex peccato ei in dubium venit. ſicut ſuper illud Matth. tertio. Vt tentaretur a diabolo. dicit etiam Gloſſa illa quæ ſic incipit. Nouit filium dei. vt deinde augmentata obſcuratione ad augmẽtationem malitiæ, tandem dubitatio eſt de illis principiis, & tandem ratione excæcata deficit omnino rectitudo iudicii circa principium: & notitia intellectualis terminorum, & per appetitum ſenſualem ex notitia ſenſuali quam habet de terminis, iudicat oppoſitum principii, vt q̃ furtum eſt bonum, & q̃ deus non ſit. Iuxta illud. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt deus. & quæ ſit ratio continue ſubiungit. Corrupti ſunt &c. vt iam ſupra. Et tunc voluntas fit obſtinata, & impleť illud prouerbiorũ. xviii. Peccator cum venerit in profundum malorũ contemnit. Q đ exponens Auguſtinus ſuper illud pſal. cxlii. Similis ero deſcendentibus in lacum, dicit ſic. Quid eſt contemnit? Iam nec vllam prouidentiam deputat, aut ſi deputat, ad illam ſe pertinere nõ putat, proponit ſibi licentiam peccandi. Vnde ſi excæcationem appellemus plenum defectum iudicii rationis: non ſtatim ratio excæcatur: ſed pręcedunt plures gradus obſcurationis. Si vero appellemus excæcationem totum progreſſum excæcationis, ſecundum q̃ vſus fui excęcatione in primo Quolibet, dicendo q̃ q̃ cito eſt malitia in voluntate, ratio

T

obſcuratur & excæcatur,quemadmodum homo qui graditur continue ad mortem dicitur mori. Ex quibus declaratur veritas illius articuli tertii poſiti in fine præcedentis quæſtionis: manente ſcientia particulari in actu & ſimiliter paſſione q̄ voluntas non poſſit velle oppoſitum, error:& vlr
V ppoſitionis magiſtralis q̄ dicit:Nō eſt malitia in voluntate niſi ſit error i ratione: & quō ſimul ſtāt & quomō nō.Verūtn̄ ad ampliorē vtrorūq̄ intellectum eſt hic aduertendum,q̄ iſta,ſciens nō pōt velle oppoſitū ſcientię,duplex eſt,ſicut illa,ſedēs non pōt ambulare. Quia poteſt eſſe cōpoſita,vt ly velle determinet ly ſciens:& ſic componatur ei ſub hoc ſenſu:ſcientem velle oppoſitum ſcientię nō eſt poſſibile.in quo ſenſu expoſitio habita in præcedente quæſtione diceret eam eſſe veram,quia ſe cundū ipſam pro hora ſcientiæ nō poteſt velle oppoſitum. Vel poteſt eſſe diuiſa:vt ly velle non de terminet ly ſciens,ſed ſeparetur ab ipſo ſub hoc ſenſu,ſcientem nō eſt poſſibile velle oppoſitum:in quo ſenſu proculdubio eſt falſa,q̄ tunc in nullo tempore vlteriore etiam nō manente ſcientia poſ ſet velle oppoſitum.Similiter illa,ſciens dum ſcit nō pōt velle oppoſitum,ſicut & illa,ſedens dum ſedet nō pōt ambulare,eodē modo eſt duplex,& eodē modo vera & falſa,& ſecūdū eoſdem ſenſus ſed magis explicatos.Eſt em̄ iſte ſenſus compoſitus:ſcientem velle oppoſitum ſcientiæ dum eſt ſci ens,non eſt poſſibile,& iſte eſt ſenſus diuiſus,ſcientem dum eſt ſciens non eſt poſſibile velle oppo ſitum:ſiue ſciens dum eſt ſciens non habet poteſtatem volendi ,de cætero oppoſitum. Similiter iſta ſciens manens ſciens non poteſt velle oppoſitum, eodem mō duplex eſt:& habet conſimiles ſenſus ſicut & illa,ſedens manens ſedens non poteſt ambulare.Et proculdubio ſi in illa,Non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione:non eſt diſtinguendum de errore in ratione:et ſimiliter ſi in illa, ſciens manente ſcientia non pōt velle oppoſitum,non eſt diſtinguendum de ſcientia manente.Sed omnes ſenſus prædicti compoſiti ſunt veri,ſi illa eſt vera,ſi ſcientia eſt recta, voluntas eſt recta,& ecōuerſo,& ſi ſcientia eſt obliqua,& volūtas eſt obliqua,& econuerſo,vt ſemper rectitudo propor tionaliter reſpondeat rectitudini & obliquatio obliquationi,vt nō poſſit eſſe verū qđ dicit ille arti culus: q̄ ſciens manens ſciens ſiue manēte ſcientia non poteſt velle oppoſitum,error:niſi pro ſenſu diuiſo.ſicut nō pōt eſſe verū qđ dicit illa ꝓpoſitio:Si ſciētia eſt recta,volūtas eſt recta, error: niſi p neceſſitate conſequentis. Quare ſi ecōtrario ſecundum verum intellectum articuli ponant oēs il li ſenſus compoſiti falſi,vt ſciens poſſet velle oppoſitum dum eſt ſciens: & tunc manente ſcientia, aut etiā poſt,proculdubio illa propoſitio,non eſt malitia i volūtate niſi ſit error in ratione,falſa eſt. et ſimiliter iſta,ſi ratio eſt recta,voluntas eſt recta,etiā neceſſitate conſequentiæ,& cōtrariatur ar ticulo damnato niſi diſtinguatur error rationis:& ſimiliter ſcientia manens. Hoc em̄ facto concor
X dari poſſunt articulus,& dicta propoſitio vt iam patebit.Suſtinendo ergo dictas ꝓpoſitiones de ſci re & velle falſas eſſe,& ſecundum ſenſum compoſitum,ſecundum aliquos modos,vt iam dicetur: et ſecundum diuiſum:licet illę de ſedere et ambulare in ſenſu cōpoſito ſunt verę: et tamen poſſe ſi mul ſtare quoquo modo dictam propoſitionem magiſtralem in ſua veritate:Dico q̄ iſta propoſitio error eſt q̄ ſciens manente ſcientia non poteſt velle oppoſitum,ſecundum prædicta duplex eſt,et ſe cundum duos ſenſus duas cauſas habet veritatis.Vnam q̄ manente ſcientia prius per totum tem pus præcedens actum volendi,voluntas non poſſit in oppoſitum finito illo tempore:vt ſi in a.inſtā ti ponatur primus actus volendi,et ſcientia oppoſita manente per totum præcedens tempus,licet quoquo mō corrūpatur in illo actu volēdi.Nec refert ad hoc ſiue error rationis ponatur cauſa erro ris voluntatis,ſiue ecōuerſo.In iſto ſenſu ſecundū iſtam cauſam clarum eſt q̄ dictū in illo articulo eſt error.Eſt em̄ ſenſus diuiſus et manifeſtior quem poteſt habere.Aliam vero cauſam habet veri tatis q̄ manente ſciētia ſimul cum ipſo velle,aut etiam poſt ipm̄ velle,voluntas nō poteſt velle op poſitum,quia non neceſſe eſt voluntatem et ſcientiam concordare in rectitudine et obliquatione qui eſt ſenſus diuiſus.Vnde ſi ſcientia eſt recta,et voluntas eſt recta:et ſi ſcientia eſt obliqua et volū tas eſt obliqua,et econuerſo:q̄ volūtas poteſt velle oppoſitū eius qđ ſciētia manēs dictat.et ſic pñt diſcordare,vt q̄ non obſtante q̄ ſcientia manens ſit recta, volūtas poteſt eſſe obliqua ſimul,aut ecō tra nō obſtante q̄ ſcientia ſit obliqua,voluntas pōt eē recta.Sed in hoc ſenſu diſtinguenda eſt illa ꝓ poſitio,non neceſſe eſt voluntatem et ſcientiam concordare,ſic:q̄ non eſt neceſſe ſi ſcientia ſit recta voluntas eſt recta,et econtra ſi ſcientia eſt obliqua,et voluntas eſt obliqua: q̄ ly neceſſe negatum poteſt dicere neceſſitatem cōſequentis,vel conſequentiæ.Si cōſequētis, ſic iterum clarū eſt q̄ dictū in illo articulo eſt error:q̄ ſi ſciētia eſt recta nō eſt neceſſe q̄ voluntas ſit recta vt nō poſſit velle op poſitum,vt dictum eſt in fine præcedentis quæſtionis.Si vero dicat neceſſitatem conſequentiæ,ſic iſta,ſi ſcientia eſt recta,non eſt neceſſe q̄ voluntas ſit recta duas habet cauſas veritatis.Vnā : quia ſcientia recta non eſt cauſa voluntatis rectę.Aliam:quia voluntas obliqua ſtare poteſt ſimul cum

ſcientia recta,aut econtra.In iſto primo ſenſu,& ſcdm iſtam cauſam clarum eſt q̄ dictum in iſto articulo eſt error.Hęc enim,vt dictum eſt in fine præcedentis quæſtionis,fuit cauſa principalis damnādi illū articulū.qa.ſ.ſupponit q̄ rō ſic eſt motiua neceſſitate naturali ipſius volūtatis q̄ nō poſſit oīno cōtrariari.qđ falſū eſt,qa liberum & volūtariū qđ ē liberi arbitrii nō pōt ſic moueri de neceſſitate ab alio abſq̄ coactione: quia moueri non habet niſi a ſe ſola,aut etiam ab alio ſecum mouēte ſecundū naturæ ſuæ cōgruentiā p̄ libertatē circa ſummū bonū viſum,vel per liberum arbitriū circa quodcūq̄ aliud bonum,vt dictū eſt iam ſupra.q̄ quidem coactio in tali nullo mō ſtat cū libertate aut libero arbitrio,imo tollit ambo vt dictū eſt in p̄cedēti q̄ſtione.Et hoc ſufficiebat dicere aliq̄ & alias ſolebat concedi:ſi ſcientia eſt recta voluntas eſt recta,& econuerſo:et ſi bene recolo in finib⁹ iſtis ſteti ſub quodam inuoluto in primo Quolibet qđ ſcripſi.Sed modo vlteri⁹ p̄cedēdū eſt,dicēdo q̄ in ſcdo ſenſu propter ſecūdam cauſam.ſ.quia volūtas cū ſua obliquatione cōpatitur ſcientiam rectam,vt voluntas non poſſit velle oppoſitum manente ſciētia ſimul,aut poſterius,adhuc duplex eſt.qa aut pōt itelligi de ſciētia obliqua & volūtate recta,vt ſi ſit ſcientia obliqua,voluntas non pōt eſſe recta volendo oppoſitum,aut de ſcientia recta & voluntate obliqua,vt ſi ſcientia ſit recta,volū tas non pōt eſſe obliqua volendo oppoſitum.Si primo modo,clarum eſt q̄ dictum in dicto articulo eſt error.Ex quo enim vt dictum eſt ſciētia obliqua nō eſt cauſa obliquitatis in voluntate,ſed ecō uerſo manente ſcientia obliqua bene pōt eſſe voluntas recta volēdo oppoſitum. Si ſecundo modo adhuc in illo ſenſu,& ex illa cauſa duplex eſt,quia ſcientia pōt intelligi recta aut p̄fecta & completa rectitudine abſq̄ oī obſcuritate & vacillatione ſeu dubitatiōe:aut īpfecta & īcōpleta rectitudine cū aliqua vacillatione ſeu dubitatiōe.Si prio mō,ſic an illa ſi ſciētia eſt recta nulla.ſ.obſcuratione obliquata,volūtas nō neceſſario ē recta,ſit vera neceſſitate cōſequētiæ,vt volūtas poſſit velle oppoſitū manēte tali ſciētia:& ſit error,q̄ nō poſſit velle oppoſitū,diligēs lector iudicet,& an illa bñ pōt cōcedi a magiſtris,nō eſt malitia in volūtate niſi ſit error ī rōne.ſ.per aliqualē obſcurationē. Videt ēm ſecundum p̄dicta q̄ voluntas ſua obliquitate quacunq̄ non compatit̄ ſcientiā rectā, ſed ſemp volūtas ſua obliquatione eſt cauſa aliqualis obliquationis ſcientiæ, vt volūtas nullo modo pōt velle oppoſitum manente ſcientia ſic recta,vt ſcdm hoc ſit quoquo modo omnis peccās ignorans qđ facit,maxime pro hora fm determinata a nobis in primo Quolibet.ex qua cauſa conceſſa eſt illa,non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione.ſ.ſequens naturaliter vt cauſatus, licet in eodem inſtanti ſcdm rationem aliquantulum obliquans ſcientiam,licet p̄cedens nullo modo poſſit vt cauſa obliquare voluntatē,ſicut nec ſcientię rectitudo poteſt eſſe cauſa rectitudinis voluntatis.Poſſunt enim voluntatem & rectā & obliquā ſimpliciter,& abſq̄ cauſalitate ex parte ſcientiæ p̄cedere ſciētia tam recta q̄ obliqua.Si ſecundo modo,ſ.ſcientia exiſtente in rectitudine incompleta,ſic illa,ſi ſcientia eſt recta voluntas eſt recta,nullo modo eſt neceſſaria neceſſitate conſequentiæ. immo etſi ſciētia eſt recta non eſt neceſſe q̄ voluntas ſit recta,quia ſcientia ſub rectitudine imperfecta bene ſtat cū voluntate obliquata,licet non cum omnino obſtinata. Et ideo in iſto ſenſu dictum in dicto articulo error eſt. Similiter in iſto ſenſu in alio articulo error eſt, quia ſciens poteſt velle oppoſitum ſcientiæ manentis in rectitudine incompleta: quæ tamen poteſt dici rectitudo ſimpliciter reſpectu illius obliquationis:qua ratio omnino corrumpitur opinando oppoſitum principii agibilium vel credibilium,cum tamen omnis obliquatio voluntatis per conſenſum in malum mortalis peccati,dicatur obliquatio ſimpliciter,& nullo modo rectitudo,licet illa obliquatio nō ſit tanta quanta eſt quando voluntas omnino eſt obſtinata.vt ſecundum hoc illa poteſt concedi, ſi ſcientia eſt recta voluntas eſt recta,& ſi obliqua eſt ſcientia obliqua eſt voluntas: & econuerſo proportionaliter hinc inde.Ita tamen q̄ cum ſcientia obliquata rectitudine incompleta ratione obliquationis: quæ tamen eſt completa ratione recti iudicii, etſi non omnino firmi, bene ſtat voluntas ſimpliciter obliquata,licet non vltimata obſtinatione.Sed cum ſcientia obliquata perfecta obliquatione qua corrupta eſt ratio & perfecte excæcata, non ſtat obliquatio voluntatis niſi obſtinata,nec econuerſo,vt ſecundum hoc intelligatur articulus,manente ſcientia ſimul, vel poſt in rectitudine ſimpliciter,licet aliquantū obſcurata q̄ nō poſſit volūtas in cōtrariū,error.qđ in rei veritate error ē.Sed an ratione manēte in apice rectitudinis abſq̄ omni obſcuratione q̄ voluntas non poſſit velle oppoſitum, error ſit,videat lector,cum vt dictum eſt omnem obliquationem voluntatis neceſſario ſequitur ſimul aliqua obſcuratio rationis : & etiam ſecundum hoc intelligatur propoſitio magiſtrorū ſim̄l ſtare cū articulo:q̄ ſi malitia ē ī volūtate error ē ī rōne.ſ.p̄portionalis vl' obſcuratiōis tm̄ ſi nō ſit cōpleta malitia,vl' exc̄catiōis ſi ſit malitia obſtiata.In gnq̄ ergo modis clarū ē q̄ ſit error dictū ī illo articulo,ſciēs ñ pōt velle oppoſitū manēte ſciētia ī ptīculari & paſſiōe.In vnico aūt ex

præpositis iudicet qui voluerit, qm̃ istę duæ stant simul: manente scientia in particulari & passione, voluntas non potest velle oppositum: quam damnauit dominus episcopus, & illa quam concesserunt magistri, non est malitia in volũtate nisi sit error in ratione. Qd̃ ergo arguitur primo ꝙ voZ luntas non potest moueri ab appetitu sensitiuo, nulla præcedente de illa notitia in intellectu, concedo. AD illud qd̃ arguitur in oppositum, ꝙ tũc prius obumbraretur intellectus q̃ appetitus sensitiuus moueret voluntatem alliciendo: quia aliter mouere eam non posset: Dicendum ꝙ nõ oportet. Nec hoc est possibile ꝙ appetitus sensitiuus obumbret modo aliquo vitioso, de quo est sermo, intellectũ a sua rectitudine quã habet, nisi mediante voluntate, licet eam impedire potest in acquisitione rectitudinis, & rectis iudiciis ex rectitudine acquisita, sicut & ebrietas & phrenesis: & hoc obũ bratione non vitiosa quando ꝓcedit ex morbo. Ad arg. i op.

Arca secundum arguitur: ꝙ non sit possibile homini vt assentiat propositioni cuiꝰ contrarium apparet sibi per rationem: quia non per voluntatem ad hoc cogentem: de qua magis videtur. quoniam intellectus per suum obiectum non potest cogere voluntatem ad consentiendum illi cuius contrariũ vult: ergo nec voluntas intellectũ ad cõsentiendũ ei cuius contrariũ nouit. Itẽ in secundo de aĩa. phã tasiamꝰ cũ volumꝰ: nõ aũt opinamur: vt hoiem quadrupedẽ phãtasiamꝰ quẽ nũ q̃ opinamur talẽ esse: opinari autem est opus intellectus, quare opus intellectus Quæst. xi. Arg. prĩ. pri. Secundum.

A non habetur ex voluntate. ergo &c. CONtra. tunc nũq̃ assentiremꝰ articulis fidei. Dicẽdum ad hoc breuiter: quia alias in quæstionibus ordinariis de tangentibus materiã huius quæstionis satis locuti sumus. Ex illis ergo q̃ ibi diximus dico distinguẽdo de ratione, quia aut est ratio q̃ solidę veritati innixa est, & nullo modo infringi potest aliquo genere solutionis veræ, aut est ratio quæ quantũcunq; apparens sit, solidæ tamen veritati non innititur. Illi autem cuius cõtrariũ apparet homini per rationem primo modo dictam impossibile est ꝙ homo cogatur assentire, vel possit: quia contrariũ illiꝰ oĩno falsũ ẽ: cui nullꝰ cõsentire põt, aut cogi põt cõsentire cognita veritate. Veritas enim cognita cogit ĩtellectũ ad sibi assentiẽdũ: & cogẽdo ad sibi assentiẽdũ simlʼ cogit ad dissentiẽdũ In oppositũ. Resp̃onsio.

B suo opposito. Vnde & secũdũ hoc concedenda sunt duo prima argumenta, licet modicum faciant ad propositum. Illi vero cuius cõtrarium apparet homini per rationem secũdo modo dictam, bene potest homo assentire per habitum fidei, & cogi ad hoc per imperium volũtatis. Per hũc enim modum, vt procedit argumentum in contrariũ, assentimus articulis fidei, quorũ cõtrariũ nũq̃ apparet per rationem primo mõ dictam, quia sunt innixi solidę veritati. Qz si per impossibile iueniri posset articulus, cuius contrarium appareret tali ratione, illi non esset adhærendũ vt fidei articulo, dicẽte Augustꝰ ꝙ si recta ratione & infallibili apparere posset contrarium ei qd̃ tenetur in sancta ecclesia, nõ propter illã fidẽ christianã dimitteret, qualem impossibile est ĩueniri, immo qualiscũq; rõ apparenter de contrario fidei aliquid asserit, vera non est, sed veri similitudine fallit, vt alibi latiꝰ Ad arg. prĩ.

C declarauimus. Ex quo plane patet falsitas dicti illius ꝙ voluntas non põt velle oppositum eius qd̃ iudicatum est per rationem: postq̃ voluntas põt ad assentiendum illi contrario cogere rationem.

Arca tertium arguitur, ꝙ amicitia non sit virtus, quia nulla virtus tollitur ab homine ex vitio alterius: amicitia tollit a bono, amico suo facto vitioso. ergo &c. Quæst. xii. CONtra. illud est virtus cuiꝰ actus eliciuntur ex habitu: amicitia est hmõi, vt patet ĩ actibus amicitiæ gratuitæ: q̃ eliciunt ex habitu charitatis. ergo &c. Quę Arg. princ. In oppoſi.

D stio ista mota est propter dictũ philosophi in principio. viii. ethicorum. Amicitia est virtus quædam, vel cum virtute. vbi propter diſiũctionem dubitatur qd illorum ponenda sit, an habitus quidam virtutis distinctus cõtra habitus aliarũ Reſolu. q.

virtutum, an passio aut actio quædam consequens habitus virtutum, vt. ſ. modus quidam cuiusdam amationis. Scd̃m species. n. amationis sunt species amicitiæ, vt dicit ibidẽ cap. iiii. Sed qa disiũctiua artis ęqpollet copulatiuę: Dico ad q̃stionẽ ꝙ amicitia virtꝰ ẽ fm habitũ separata ab aliis, & ps quædam iustitiæ, sed nõ nisi cum virtute alia, aut aliis. Ipsa eñ nunq̃ est solitaria, sed vt sit & generetur, virtutem aliquã aut aliquas requirit in fundamento. Vnde ꝙ species amicitiæ distinguunt fm species amationis, hoc non est, vt dicit ibi Commen. quia sunt idem amatio & amicitia, sed quia sunt cõueniẽtia, vt iã videbit. Propt qd̃ phus ibidẽ cap. vii. distiguit ĩter amicitiã & amationẽ, dicẽs sic. Assimilatur qdẽ amatio passiõi: amicitia aũt habitui. Vnde vt dicit: Amici redamãt cũ eleE ctiõe & bona volũt amatis illoꝝ gra, nõ fm passionẽ, sed fm habitũ. Ad cuiꝰ manifestationẽ sciendũ ꝙ ad amicitię gnationẽ & eẽ cõcurrũt tria. Prio debꝫ hre virtutẽ, vel alias ĩ fũdamẽto, sine q̃ vel qbꝰ nõ põt gnari vera amicitia & mãsiua. ꝓpter qd̃ dicit. viii. ethi. c. v. Perfecta ẽ bonoꝝ amicitia et secũ- Declaratio.

dū virtutem ſimilium. Permanet igitur horum amicitia quouſq; boni ſunt: virtus autem eſt manſiua. Aliæ enim duæ ſpecies amicitiæ, quæ ſcilicet fundãtur ſuper vtile & delectabile, non ſunt veræ amicitiæ. Vnde philoſophus cap. quarto. Secundum accidens amicitiæ hæ ſunt. Non enim ſecũdum q̃ eſt amatus qui ſic amatur, ſed ſecundum q̃ tribuunt hi quidem bonum aliquod, hi autem delectabile, facile vtiq; ſolubiles. Vnde Tulli⁹ prio de offi. Qui ſummũ bonũ ſic inſtituit, vt nihil habeat cum virtute coniunctum, idq; ſuis commodis non honeſtate metitur, nec amicitiam colere poteſt, nec iuſtitiam. Idem tertio, de amicitia. Virtus amicitiam & gignit & continet. Secundo debet habere diſpoſitionem in ſubiecto qua habilitatur quis vt in eo ſuper aliam virtutem poſſit fundari amicitia. quæ diſpoſitio vocatur amatio, & eſt paſſibilis qualitas: q̃ eſt diſpoſitio ad amicitiam generandam, ſic q̃ homo ea naturaliter eſt habilis vt in eo generetur virt⁹ amicitię. Vnde in quibus non eſt talis diſpoſitio quaſi in medio quodam & temperamento, non ſunt apti ad amicitiã, vt ſunt ſolitarii atq; ſylueſtres homines, ſeueri, dyſcoli & litigioſi. de quibus quarto ethicorum. Neq; quæcũq; curãtes dyſcoli & litigioſi vocantur. Vbi dicit alia trãſla. Sunt q̃bus cordi nõ eſt: neq; curant de aliquo dyſcoli & intractabiles. de quibus etiam dicitur octauo ethicorum. In ſeueris & ſenibus minus fit amicitia quanto magis dyſcoli ſunt, & minus colloquiis gaudẽt. In iſtis enim deficit dicta diſpoſitio: in aliis aũt excedit. vt ī illo de quo, quarto ethicorũ. Non in amando recepit ſingulos vt oportet, ſed ī eo q̃d quiſq; eſt. Silr em̃ ad ignotos & notos idẽ faciet. vbi dicit alia tranſla. Recipit quem recipit: eo q̃ natura eius talis eſt &c. Tertio debet amicitia vt generetur habere proprias actiones per quas generatur: quæ ſunt amare, & reamare. propter quod dicit ſeptimo ethicorum. Tres ſunt ſpecies amicitiæ æquales numero amabilibus. Secundum vnumq̃q; enim redamatio. & infra. Vterq; igitur amat, & æquale retribuit. Et ſunt ī triplici gradu actiones illę amoris per quas generatur amicitia. Primo em̃ ille in quo debet generari habitus amicitiæ, amat bonum virtutis q̃d in ſe habet propter ipſum, & ſeipſum propter illud. Secũdo amat idem in p̃ximo, & proximũ p̃pter illud. Vt enim dicitur nono ethicorum, amicabilia q̃ ad amicos, & quibus amicitię determinantur videnť ex his q̃ ad ſeipſum veniſſe. & hoc ideo, quia ſe & ſua quiſq; prius & poti⁹ amare debet q̃ alie na. Sed quia in hoc perfectio amoris non conſiſtit: ideo ſecundo deriuatur ad proximum. Vnde de perfecto amore charitatis dicit Richar. de Trini. cap. iii. Nullus priuato & proprio ſuiipſius amore dicitur proprie charitatem habere. Oportet igitur vt amor ad alterum tendat, vt charitas eſſe queat. & cap. quarto. Non põt amor eſſe iucundus niſi ſit mutuus, alter itaq; erit amorẽ impẽdens & alter amorem rependens. Tertio vero idem q̃d amat in proximo, vult a ſe, & a p̃ximo coamari in tertio, & cũ tertio coamare q̃d amat in ſe & ī p̃ximo vt ſit amor perfectus ī ſummo. dicente Richardo ibidẽ cap. xi. In mutuo amore nihil pretioſius q̃ vt ab eo quẽ ſumme diligis & a quo ſumme diligeris, aliũ æque diligi velis. In illis ergo mutuo dilectis exhibitę ſibi dilectionis conſortem æqua rõne requirit: ergo & charitatis cõſummatio perſonarum trinitatem requirit. Et cap. xv. Perfectio vnius exigit adiunctionem alterius, & perfectio vtriuſq; requirit cohærendum tertię. Et cap. xix. Quando ſolus ſolum diligit, dilectio quidem eſt: condilectio non eſt. Condilectio iure dicitur vbi duorum affectus tertii amoris incendio conflatur. Et ideo perfecta amicitia quæ actionibus amoris & dilectionis generatur, inter pauciores q̃ inter tres: eſſe non poteſt. Q̃z etſi plures perſonæ addantur: nullus tamen nouus modus in perfectione dilectionis additur. Omnis enim dilectio aut eſt ſimpliciter dilectio: quam poteſt aliquis habere ad ſe ſolum: aut eſt redilectio: quam poteſt habere vnus ad alium: aut eſt condilectio: quam non poſſunt habere minus q̃ duo ad tertium et ſi ſit trium ad quartum, non eſt niſi condilectio: & ſic vera amicitia ſtat in tribus. Vnde q̃d dicit philoſophus octauo ethicorum, de amicitia cap. nono. q̃ aſſimilatur abundantiæ: quæ nata eſt ad vnum fieri: exponit in libro nono capitulo. xv. dicens q̃ hoc videtur congruere amicis etiam ad vtilitatem: & tunc quęrit vtrum ſtudioſus vnũ aut plures ſecundum numerum debet habere amicos. & reſpondet ſubdẽs, q̃ eſt quædam menſura. vbi dicit Cõment. Et eſt talis multitudo amicorũ, cũ qua poteſt viuere quiete & ſine perturbatione: cum quibus autem non poteſt ſic viuere, iſti ſunt plures, quibus tanti itaq; erunt, puta tres. plures enim habere forte nõ facile. Ampli⁹ aũt actio amoris ī vnoquoq; dictorũ graduũ debet habere tres comites: q neceſſario amorẽ ſequunť: q ſũt bñuolẽtia, beneficẽtia, & cõfidentia. Beneuolẽtia quo ad initiũ generatiõis amicitię, beneficentia quo ad eius p̃greſſum, cõfidẽtia quo ad eius cõſummationẽ. Cũ enim quis beneuolus eſt virtuti ſuæ quã diligit & ſibi, eam alteri cõicari appetit, & ī p̃ximum tranſferri. Vt em̃ ait Tullius de amicitia fructus ingenii & virtutis, omniſq; præſtantiæ, tunc maximus capitur, cum in proximum tranſfertur. Vnde ait Auguſt. i. de doct. Chriſtiana. iii. cap. Omnis res quæ dando non deficit, dum non

P

G

H

datur nondum habetur quomodo habenda eſt.Per talem enim beneuolentiam incipit per amoris actionem generari habitus amicitiæ ad proximum:quem ſibi ſimilem in virtute vult fieri:& vniuerſaliter omnia bona quæ ſibi.Hinc de beneuolentia loquens dicit philoſophus nono ethicorum. Videt vtiq; pricipiũ amicitię eſſe: & amicos nõ poſſibile eſſe niſi beneuolos factos.Et quia non ſufficit bonum velle proximo vt ad ipſum habitus amicitiæ generetur, ſequitur ſecunda actio:quæ eſt beneficentiæ qua erga proximum operatur vt in eo virtus communicetur,& alia bona quæ ſibi vellet communicari.Vnde dicitur nono ethicorum.Ponunt amicum volentem & operantem. Vnde Tullius de amicitia.Faciendum,imitandumq; eſt omnibus: vt ſiquã pſtantiã virtutis, ingenii,fortunæ conſecuti ſunt, impartiant,communicentq; eam cum ſuis. Per hoc enim ſimiles efficiuntur.Similitudinem aũt ſeſe amantium requirit amicitia.dicente Tullio ibidem. Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur. quorum diſſimilitudo diſſociat amicitias. Nec ob aliam cauſam vllam boni improbis, improbi bonis amici eſſe non poſſunt, niſi q̃ tanta eſt inter eos q̃ maxima poteſt eſſe ſtudiorum diſtantia. Vnde & in eis quæ ſunt bona fortunæ,adæquare ſe debent amici pro poſſe.Vt enim idem dicit ibidem, qui in amicitiæ coniunctionisq; neceſſitudine ſuperiores ſunt,exequare ſe cũ inferioribꝰ debẽt.Sed licet quis beneuolentia & beneficẽtia vtat erga proximum vt ad eum amicitiam concipiat:ſi tamẽ non confidat de proximo vt ei vices readamando & reamicando reddat, perfecta & firma eſſe non poteſt. Ideo vt perfecte in quocunq; habitus amicitiæ generetur,oportet q̃ de proximo talia confidat qualia de ſe erga proximum ſentit. dicente Tullio de amicitia.Firmamentũ ſtabilitatis conſtantiæq; eius quã in amicitia quærimus,fides eſt. Nihil enim ſtabile eſt qđ infidum eſt. Quæ vt perfecte habeatur,debent amantes ſua pectora ſibi aperire.Vnde ibidem.Niſi apertum pectus videas tuumq; oſtẽdas,nil exploratum habeas.Per hoc eñ repellitur omnis fictionis & contrarietatis ſuſpicio. qđ neceſſariũ eſt ad perfectæ amicitiæ generationẽ.Vnde ibidem.Eſt viri boni hæc duo tenere in amicitia.Primũ neqd fictum ſit neue ſimulatũ: deinde non ſolum illatas ab aliquo criminationes repellere oportet,ſed ne ipſum quidem eſſe ſuſpicioſum.Per quę omnis controuerſia ab amicis tollitur: qđ requiritur ad veram amicitiam.dicente philoſopho octauo ethicorum. cap.xx.Qui propter virtutem amici exiſtunt,in operari adinuicem prompti ſunt.Ad hęc autẽ tendentiũ non ſunt accuſationes neq; pugnæ. Et quia talis experientia non habetur niſi ex multis actibus,ideo non cito generatur vera amicitia. dicente philoſopho.viii.ethicorum.Indiget tempore & conſuetudine. Secundum prouerbium enim,non eſt ſcire adinuicẽ,ante ſal comedere:neq; acceptari oportet priꝰ,neq; eſſe amicos,anteq̃ vterq; vtriq; amabilis appareat & credatur : non ſunt autem ſi non amabiles, & hæc ſciant.Voluntas igitur velox amicitiæ:amicitia autem non.vbi dicit Commentator,Forte eſt quando ex pauca conuerſatione cognoſcit aliquem ſtudioſus,ſed tamen & latebit vtiq; vt ad aliquid benignos proponens ſermones.Amici enim nõ poſſunt ſeinuicem cognoſcere anteq̃ ſimul tãtũ conuerſentur,vt pariter multum ſalis comedant.quoniam oportet conuerſari adinuicem: & ſcire eam quæ adinuicem beneuolentiam. Credent quidem adinuicem beneuolos eſſe experientiam aſſumentes. EX exercitio igitur horum trium beneuolentiæ,beneficentiæ,& confidentiæ in actione amandi generantur habitus quidam connectentes inter ſe amantes & ad vnitatem quantum poſſibile eſt redigentes,dicẽte philoſopho nono ethicorum cap.v.Ad amicum habere quemadmodum ad ſeipſum. Eſt enim amicus alius ipſe. Nam vt ait Tullius, vis amicitiæ in eo poteſt vt vnus animus fiat ex pluribus.Quid dulcius q̃ habere cum quo omnia audeas loqui ſic vt tecum!quis eſſet fructus in rebus proſperis,niſi haberes illum qui illis æque vt tu ipſe gauderet.Aduerſas res ferre difficile eſſet ſine eo qui illas etiam q̃ tu grauius ferret.Propter qđ amicitia omnia virtutum opera in commune exercitium deducit.Dicente enim Tullio,Amicitia nihil aliud eſt q̃ omnium diuinarum rerum humanarumq; ſumma cum beneuolentia & charitate conſenſio.In quo perficitur aliarum virtutum operatio,quia aliarum virtutum opera ſunt vt ſimpliciter fiant : amicitiæ autem opera ſunt, vt in communem vtilitatem ſeſe amantium producantur, vt idcirco nullus ſine amicitia actus virtutis poſſit eſſe perfectus,propter qđ continue ſubdit.Nec ſine amicitia vlla pactio eſſe poteſt.& infra.Virtutũ eñ adiutrix amicitia a natura data eſt: vt qñ ſolitaria non poſſet virtꝰ ad ſũma puenire,coniuncta & ſociata cũ altera peruenireꝰ.q̃ qdem altera amicitia eſt.Propter qđ quãtũ ad exercitiũ opis reſpectu aliarũ virtutũ ẽ virtꝰ q̃dã gñalis,& ps pricipalis iuſtitię generalis,reddẽs vnicuiq; qđ ſuũ ẽ,& implens illud naturę p̃ceptũ.Qđ tibi vis fieri hoc feceris alii,qđ tibi nõ vis fieri nõ feceris alii.Propter qđ dicit Tul.Solẽ de mũdo tollere videnꝫ amicitiã de vita tollũt:q̃ populos vniuerſos tueri, eiſq; conſulere ſoleat optime,cum de virtute iuſtitiæ generalis dicat philoſophus

gnto ethicorum. Neq; Heſperus, neq; Lucifer ita admirabilis. Vnde inter omnes virtutes morales maxime charitati infuſæ conformis eſt, & eſt omnium moralium virtutum corona, & tanto perfectior quanto ſup plures & perfectiores virtutes morales fundatur. de quarum numero amicitia eſt vna. dicente Cõment. ſuper pricipiũ. viii. ethicorum. Vnam virtutum eſt dicere amicitiam ſic vt fortitudinem & temperantiam & moralium vnamquãq;. Hęc enim circa paſſiones & actiones eſt vt reliquæ. Sunt enim actiones vt amare: paſſiones vt amationes. Et eſt aduertendum q; eſt ali⁹ & alius habitus inquantum eſt circa actiones, & inquantum eſt circa paſſiones. Inquãtum enim eſt circa paſſiones, proprie dicitur non amicitia, ſed amicabilitas: & eſt pars temperantiæ. Sic enim ſecũdũ Cõment. vbi ſupra, eſt medietas adulationis, & ſylueſtritatis. Sylueſtris em̃ deficit a medio, & nõ ẽ aptus ad copulam amicitiæ: adulator aũt abundat, vehementer delectabilis eſſe volens: amicus autem medio vtit: quando oportet delectabilis fact⁹: quando aũt non oportet, nõ factus. Vnde de medietate amicitię ſecundum hunc modum dicit ph̃us. iiii. ethi. cap. xxxi. In colloquiis autem & cõuiuere, & ſermonibus & rebus aliis communicare: hi qdem placidi eſſe videntur, omnia ad delectationem laudantes, & nihil contradicentes, ſed ęſtimãtes oportere ſine triſtitia qbuſcũq; eſſe. Qui autem contrario his, ad oia cõtrariãtes cõtriſtare, neq; quemcũq; curantes, diſcholi & litigioſi vocantur. Medius autem horum laudabilis: qui recipiet q̃ oportet, & vt oportet, ſil'r aũt & ſpernet. Videtur autem amicitia eſſe maxime ſcd̃m mediũ habitũ. Sed de hac amicitia nihil ad ꝓpoſitũ. Ipſa em̃ non plus dependet a fundamento aliarũ virtutũ q̃ ecõuerſo. Amicitia vero iquãtũ eſt circa actiões eſt pars iuſtitiæ, & ꝓprie amicitia dicitur, de qua eſt ſermo. Et tũc aliter eſt intelligere abũdãtiã & defectũ & mediũ ī amicitia. Vt em̃ dicit Cõmẽt. ſuper pricipiũ. viii. ethi. alig ſm abũdãtiã & ī amare vtunt actu amandi: qualiter dicit Sycherus ad patrẽ fuiſſe, q; neq; viuere volebat mortuo patre. Alii vero deficiũt non valentes amare: amicus autem medio mõ vtit actu amandi. Eſt autẽ & iſtã amicitiã attribuere iuſtitiæ. Iuſtitia enim eſt æqualitatis diſtributiua, & amicitia amicis ęqualitatẽ tribuit. Secundũ hæc ergo concedẽda eſt ſcda rõ. AD primã aũt in oppoſitũ: q; amicitia nõ eſt virtus, quia tollitur vitio alteri⁹: Dicendũ q; amicitia & ſcd̃m q; eſt pars tẽperantię, & ſm q; eſt ps iuſtitię, ſm pfectã rõnẽ amicitię nõ cõſiſtit ſicut aliæ virtutes ī habitu oĩno abſoluto in vnoquoq;: ſed in habitu q ſm rẽ eſt aliqd abſolutũ ſub rõne reſpect⁹ ad aliũ habitũ nũero, q; ī coamico & amato ꝓpter virtutem q̃ in illo ẽ, fundatum in eſſentia illi⁹ habitus hincinde. Et amicitia inquantum noĩe ſuo noĩat illum reſpectum q; conſiſtit in concordia & conſenſu amicorum, ſic relatio q̃dã eſt, & eſt vna inter duos amicos fundata ſuper duos habitus abſolutos ī eis, ſicut ſimilitudo eſt vna inter duos ſimiles fundata in eis ſuper duas albedies. Vt vero noĩat noĩe ſuo illos habitus abſolutos: ſic eſt duo habitus & duæ amicitiæ diuerſi numero, vt duæ albedines. Sed inquantũ noĩat vtrũq;, ſolum habet perfectam rationem virtutis amicitiæ. Dico ergo q; licet habitus amicitiæ tollitur ī illo q; perſeuerat bonus ex vitio alterius quo ad rationẽ reſpectus, ſicut ſimilitudo tollitur in vno ſimilium quando fundata eſt in albedine, ex commutatione alterius de albo in nigrum: non tñ tollitur quo ad rationem habitus abſoluti ſuper quem fundabatur ille reſpectus. Per quem qdẽ habitum nõ deſinit amare, & actiones beneficentię exhibere erga illum vitioſum, nõ vt iam entem amicum, ſed vt poſſibilem reuerti ad amicitiam: quouſq; incorrigibilis factus fuerit: & tunc retrahit ſe amic⁹ etiã a conuerſatione illius, & ab exhibitione actuum beniuolentiæ, & eſt ei ſicut ethnicus & publicanus & inimicus ratione vitii. quem tñ non deſinit amare ex habitu amicitiæ, ſicut alium extraneum. Et ſic habitus amicitiæ quo ad id qd̃ abſolutum eſt & reale in eo, ita permanſurus eſt ſimpliciter ſicut & habitus aliarum virtutum: licet non habeat perfectam rationem amicitiæ niſi habendo coamicum, vt dictum eſt.

Ad arg. pri. L

Quæſt. xiii. Quæ. xiiii. Quæſt. xv.

SEquuntur pertinentia ad intellectum & voluntatem. Et erant tria. Quorum primum pertinet ad ſubſtantiam ipſorum: vtrum. ſ. ratione dictante aliquid faciendum pro aliqua hora, voluntas poſſit illud non velle. Secundum vero pertinet ad ordinem illorum actuum inter ſe, vtrum ſcilicet operatio volũtatis ſit finaliter propter operationem intellectus, vel econuerſo. Tertium vero pertinet ad efficaciam illorum actuum circa ſua obiecta, vtrum ſcilicet magis iuuatur voluntas volito, an intellectus intellecto.

Arg. pri. pri. CIRca primum arguitur, q; ratione dictante aliquid faciendum, voluntas pro hora illud non põt nõ velle. quia voluntas naturaliter ſequitur cognitionẽ. & in eis q̃ ſeſe ſequunt ordine naturali, ſemp primũ ẽ cauſa poſterioris. ergo &c. ITEM p̃ſente obiecto habẽte rõnẽ oĩs boni ſimpl'r, nõ põt illud nõ velle. ergo nec habẽs rationẽ boni particularis pro hora.

Secundum.

In oppoſitũ. CONtra. tũc volũtas ī actiõe illa volẽdi nõ eẽt magis libera q̃ appetit⁹ ſenſitiu⁹.

M Dicunt aliqui sequentes plm: ꝙ incõtinens se habet in hora passionis intẽse sicut se habet intẽperatus omni tẽpore. Intẽperatus em̃ sicut est in errore cõtinuo iudicãdo oppositũ principii: vt ꝙ fornicari sit bonũ: sic (vt dicũt) incõtinẽs in errore est iudicãdo idem in hora ꝑ qua volũtas vult illud qđ ante noluit: ita ꝙ ꝑ hora illa nõ potest illud nõ velle qđ ratio tũc dictat esse faciendũ: licet prius potuit non velle quãdo dictauit oppositum, & postea poterit cũ oppositũ dictauerit, cessante passione. Et est dictũ istud plane contra illũ articulũ tertiũ damnatũ, tactũ in quęstionibus ꝓceden tibus: q ponit: Q3 manẽte scientia recta & passione voluntas nõ possit in oppositũ, error. Nõ solũ dico manẽte vsq; ad horã in qua vult oppositũ: sed etiã simul in ipsa hora & post similiter: vt habi tum est supra: vt sic stante scientia secundum actum & in particulari recta & passione, voluntas possit in oppositum. Sed quomodo tunc potest esse vera illa propositio magistralis. Nõ est malitia in voluntate nisi sit error in ratione: & hoc simul tẽpore quicquid sit de causalitate? Et est dicẽdũ scđm supius dicta: ꝙ licet nõ dicat ꝑprie error in rõne quousq; iudicet oppositũ principii: & ꝑ hoc oino corrũpatur per exęcationem: ois tñ rationis obscuratio siue offuscatio qua in suo iudicio re cto quoquo modo debilitatur scđm ꝓdictũ modũ supra: largo modo potest dici error: quia est via & dispositio ad errorẽ. Et similiter licet rectitudo potest dici esse in ratione quousq; corrũpitur per errorẽ ꝑprie dictũ: nõ tñ est i statu pfectissimo rectitudinis dũ i aliquo rõ ẽ offuscata. Q3 si intẽtio articuli sit: ꝙ scientia manẽte recta cũ imunitate ab obscuratione & errore vtroq; modo, qua volũ tas inficit malitia, nõ sit necesse rationẽ in aliquo obscurari aut debilitari in suo iudicio recto: vt nõ statim ꝑccatũ in volũtate sequat ꝑna ꝑccati in ratiõe: nõ video quomodo illa ꝓpositio pote
N rit stare cũ dicto articulo. Sed nõ puto sic intelligi articulũ ꝑpter ꝓdictas auctoritates psalmi & ea rum expositiones: vt volũtate agente cõtra scientiã ꝑ tẽpus ꝓcedens oino rectã absq; omni obnubi latione, ipsa scientia maneat in apice illius rectitudinis in hora qua volũtas agit cõtrariũ: sed ꝙ ipa maneat nõ corrupta cõtraria opinione: licet offuscata. quæ offuscatio largo nomine secũdum prędicta error potest dici. Nisi forte dicamus ꝙ illud instãs in quo primo est malitia in volũtate, diui datur in duo signa: ita ꝙ in posteriore sequatur aliqua obnubilatio rationis: & i priore fiat malitia in volũtate: & simul in illo signo maneat recta ratio absq; omni obscuratione, & sicut ꝑ totũ tẽpus prędcẽs: quia ipsa nõ repugnat oino volũtati cõtrarię: nisi quaten9 obscuratio rationis necessario sequit malitiã volũtatis vt effectus suã ꝑ se causam. & sic articulus intelligat ꝙ manente scientia i apice rectitudinis ꝑ signo priore, sciens potest velle cõtrariũ ꝑ eodem signo: Propositio vero magi strorũ intelligat ꝙ si est malitia in voluntate, ꝑ eodẽ instãti scđm rem, licet ꝑ signo posteriore, est error in ratione, ſ. alicuius obscurationis causatę a malitia volũtatis. Et sic ęstimo intellexisse magi stros nomine erroris quãdo iudicabãt ꝙ illa ꝓpositio põt cõcedi: nõ est malitia in voluntate nisi sit error in ratione. An sic possit dici exponẽdo intẽtionẽ articuli de scientiæ manẽtis rectitudine: nõ tñ in pfectissimo statu rectitudinis q̃ opponit errori ꝑprie dicto: q non est sine corruptione princi pii in rõne: & ꝓpositionẽ magistrorũ de sciẽtię manẽtis rectitudine i pfectissimo statu rectitudinis quę opponitur errori large accepto nomine erroris: q est sine corruptione principii in ratiõe: licet sit sub aliqua debilitatione ꝑ rõnis obscurationẽ: diligẽs inuestigator iudicet: quia nec verbaliter cõtra articulũ aliquid dicere ꝓsumo, qualiscũq; sit intellectus eius. Cętera aũt q̃ ptinẽt ad difficul tatem q̃stionis ꝓpositę quãtũ mihi sufficiẽs visum est, ꝑsecut9 sum. Vnde scđm ꝓdicta cõcedẽdũ
O est obiectũ vltimũ. Q3 vero primo obiicitur: ꝙ ratio naturaliter prior est volũtate: ergo ratio suo actu naturaliter prior est volũtate: ergo rõ suo actu est causa actus volẽdi vt volũtas nõ possit non velle id qđ dictat: Dicẽdũ ꝙ licet ꝓcedat: nõ tñ aliter est causa q̃ sine qua non, quemadmodum & sensus in nobis naturaliter prior est intellectu: non tñ actus sentiendi est causa actus intelligendi nisi sine qua non. Et similiter in brutis sensus ꝓcedit appetitũ: non tamen est causa nisi sine qua nõ ꝓter hoc ꝙ in brutis post sensum necessario sequitur passio quę necessario impellit appetitũ. In
P homine autẽ non necessario ad intellectũ sequitur volũtas: neq; intellectus ad potẽtiã sensus. AD secundũ: ꝙ ꝑsente obiecto habente rationem oĩs boni non potest illud non velle: ergo & præsente obiecto habente rationem boni ꝑticularis, saltem ꝑ hora non potest non velle illud: Dicendũ ꝙ non est simile, qm̃ obiectũ extra habens rõnẽ oĩs boni, nõ est bonũ qđ q̃rat voluntas: propter qđ necessi tate imutabilitatis, libere tñ, seipsum mouet in illud. Obiectũ vero habens rationẽ boni ꝑticularis iudicati pro hora est aliquid qđ q̃rat volũtas: propter qđ nõ immutabiliter volũtas se mouet in il lud. Sic enim ꝓponit sub ratione ꝑticularis boni: et si iudicat bonũ simpliciter pro hora: ostẽdit tñ necessario illud in quo est defectus alicuius boni: propter quẽ defectum voluntas sua libertate po test ab illo resilire: licet non moueat ꝑ appetitum ad aliquod aliud: qa sibi forte nullũ est ostẽsum.

Opi. quorũ dam.

Ad primũ princip.

Ad secũdũ.

Vnde ſi pro hora nõ poteſt cum effectu nõ velle illud aut velle eius contrariũ: hoc non eſt propter aliquã neceſſitatẽ quã ſcientia imponit volũtati: ſed ſolũ ꝓpter incõpoſſibilitatẽ contradictoriorũ vel contrariorũ circa idem in eadem hora indiuiſibili, vt patet ex ſupra dictis.

Queſt. xiiii. Arg. prin. Primũ.

Ircа Secũdũ arguitur: ꝙ operatio volũtatis ſit ꝓpter operationẽ intellectus vt ꝓpter ſuperius & principalius: & hoc ex ordine ipſarũ potentiarũ, quia appetitus naturalis eſt ꝓpter pfectionem rei naturalis ſcdm aliquid perfectius & ſuperius ipſo appetitu, ſuppoſita natura rei ĩ vtroq;. Propter hoc em̃ graue ſuppoſita natura eius appetit eſſe deorſum, ibi em̃ habet ſuã pfectionẽ in eſſe, & ſuam ſalutem. Similiter & appetitus animalis eſt ꝓpter pfectionẽ animalẽ quę eſt ſenſus vt ꝓpter aliquid pfectius eo, ſuppoſita natura. Cõſimiliter ergo volũtas & appetitus rationalis eſt ꝓpter pfectionẽ rationis quę eſt intellectus ſiue intelligere, vt ꝓpter aliquid pfectius, ſuppoſita natura intellectus & volũtatis. Item volũtas eſt potẽtia inferior intellectu: quia mouet̃ ab illo: mouens aũt in eo ꝙ hmõi: quia eſt in actu: eſt ſub potiori ratione q̃ motũ: qđ inquã tum hmõi nõ eſt niſi in potẽtia tm̃, & ꝙ ſic ſit patet, quia volũtas ꝓ pſentiã intellectus exiſtentis in actu vadit in actũ: & ꝓ abſentiã eius nõ vadit in actũ, ergo &c. Item pfectior eſt opatio vt ꝓpter quã eſt alia, quę eſt circa ſubiectũ vnitũ operãti: q̃ circa nõ vnitũ, amare poteſt eſſe circa ſubiectum non vnitum: nõ autẽ viſio, ergo &c. Item ſi poſtmodum maneat amare circa ſubiectum vnitum non ex hoc ẽ principalior opatio & pfectior: vt propter ipſum ſit alia, poſt q̃ primo eſt reſpectu nõ vniti, quia etſi fides maneret in patria reſpectu vniti: non tamẽ eſſet principalior viſione, conſimiliter ſciẽtia rerũ quę ĩ propria natura earum habet̃ hic in via, licet maneat in patria: nõ tamẽ eſt principalior viſione diuina, ergo &c. Item arguũt ex cõparatione amicitiæ ad alias virtutes. Eo enim ꝙ ſemper eſt ad alias virtutes & in comparatione ad illas ſup quas fundatur vel quas ſequit̃ nũq̃ eſt principalior aliis: ſed econuerſo: quare ſimiliter cũ dilectio fundetur ſuper cognitionem vel ſequatur illam, nũq̃ eſt principalior illa. Item ſcdm philoſophũ amicabilia ad alterum ſunt ꝓpter amorem ad ſeipſum. Si ergo aliquis ſit perfectus oĩbus virtutibus: perfectior eſt in illo ꝙ cognoſcit ſe talem entem, q̃ ꝙ velit ſiue eligat ſe talem eſſe. ergo ſi aliquis ſit perfectus ſine vltimo, pfectior eſt in illo ꝙ cognoſcat ſe talem entem q̃ ꝙ velit ſe talem eſſe. primũ fit actione intellectus: ſecũdũ actione voluntatis. perfectior ergo eſt operatio intellectus q̃ voluntatis. ſi ergo vna illarum eſt ꝓpter alteram: potius operatio voluntatis eſt propter operationem intellectus, q̃ econuerſo. CONtra, voluntas mouet ſe & alias potẽtias ad exercitiũ actus, qđ autẽ mouet ſe, nõ mouet niſi ꝓpter pfectionem ſuam, qđ enim mouet propter pfectionem alterius: mouetur principaliter ab illo q̃ principaliter intendit pfectionẽ alterius, ergo &c. Dicunt aliqui ꝙ actus volũtatis ſit ꝓpter pfectionẽ intellectus: quoniã volũtas nõ mouetur in eſſe ꝓpter ipſam rem: ſed ꝓpter rei ab intellectu conſecutionẽ. Volo em̃ finem: ſed nõ niſi vt videã ipm̃, & principalius eſt videre q̃ velle ſiue appetere vt videatur: & perfectius attingitur finis actione intellectus q̃ volũtatis. Et eſt volũtas aliqualiter pfecta pfectione intellectus: & intellectu ſiue videre formaliter & finaliter adhęrem⁹ deo non volũtate aut amore ſiue charitate. Charitas em̃ nõ eſt pfectiſſima virtus ſimpliciter: ſed ſolũ in merito ordinato ad ꝑmiũ, & ſecũdũ ſtatum vię: non autem in ꝑmio & ſecũdũ ſtatum patriæ. Quia amor viæ pfectior eſt cognitiõe vię: quę imperfecta eſt, eo ꝙ eſt ꝓ fidẽ. Ecõuerſo aũt cognitio patrię pfectior eſt amore patrię. & hoc quẽadmodũ ad pfectionẽ ſciẽtiarũ ſpeculatiuarũ perfectius iuuamur per logicam q̃ ꝓ geometriã, tãq̃ ꝓ eam quę pfectior eſt vt inſtrumẽtum ad acquirẽdum ſcientias ſpeculatiuas, q̃ ſit geometria: cum inter ſciẽtias ſpeculatiuas perfectior ſit geometria: eo ꝙ eſt demõſtratiua: q̃ logica. De ꝑminentia volũtatis & intellectus alibi ſatis diximus: determinãdo ꝙ operatio volũtatis ꝑminet & principalior ſit: ita ꝙ ſi natura volũtatis ſic in ſe pfecta eſſet: vt abſq; operatione intellectus poſſet in ſuã operationẽ: non eſſet vis intellectiua in natura: niſi ob dignitatem naturę volũtatis ipſa haberet illam vt miniſtram, ꝓcedẽtem eius operationẽ: quẽadmodum ſi rex tẽporalis eẽt tantę perfectionis vt per ſe poſſet in omnẽ ſuã opationẽ: nullo modo eſſet ei ſeruus niſi ꝓpter dignitatis eius exigentiam: ſcdm ꝙ non ob aliud ſunt cũ deo angeli & ſingulæ creaturę: & cõſiſteret pfecta beatitudo in amare deũ abſq; videre, qđ nõ poteſt dici ecõtra. Etſi enĩ viſio poſſit eſſe perfecta ſine amore: non tamen in ſola viſione poſſet conſiſtere perfecta beatitudo: quia perfecta beatitudo cum ſit optimũ omniũ bonorum, non cõſiſtit niſi in actu perfectiore & meliore: qui eſt nõ videre ſed amare. Melius enim eſſet deum amare non videndo, q̃ videre nõ amãdo: quia amare ſimpliciter melius eſt q̃ videre. quod probatur ex ſuis contrariis. Peius enim eſt (ponendo hoc per impoſſibile) odire deum & videre, q̃ ignorare & diligere: ſicut & ſimpliciter

Secũdũ.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

In oppoſitũ.

Op. quorũdam.

Q

R

ꝓius est deum odire q̃ ignorare. Illud autem secũdum considerationẽ philosophi est melius, cuius contrarium siue oppositum est ꝓius. Maiori enim bono maius malum ꝑ se & essentialiter oppo-

S nitur. Q̃ ergo arguitur ex ordine potẽtiarum, ꝙ operatio intellectus est superior & principalior: & ꝙ propterea operatio volũtatis est ꝓpter operationẽ intellectus: quia appetitus omnis semp est ꝓ ꝓpter pfectionẽ rei scdm aliqd supius q̃ sit operatio appetitus: Dicendũ ꝙ duplex est operatio appe-

Ad primũ princi.

titus. Vna q̃ cõsistit in desyderio nõ habiti: quę dicitur desiderare. Alia vero quę cõsistit in dilectio ne iam adepti: q̃ dicitur respectu volũtatis amare. De prima operatione procedit obiectio: & de illa verum est ꝙ omnis opatio appetitus est ꝓpter perfectionẽ rei appetentis scdm aliquid superius q̃ sit operatio appetitus, & hoc vel vt qua sicut supiori simpliciter pficitur: vel vt sine qua media pfe ctionẽ illius supioris non potest attingere. Et sic verum est ꝙ appetitus grauis quo appetit moue-

ri siue esse deorsum, est ꝓpter salutẽ solã quã habet in quiẽscendo deorsum. & appetitus sensitiuus animaliũ quo appetũt sentire delectabile, siue tenere ipm, est ꝓpter esse eorũ conseruationẽ ex fruitione ipsius. Et similiter appetitus intellectiuus rationaliũ quo appetunt videre beatificans bonũ siue habere ipm, est ꝓpter pfectũ esse qđ habent in eo ꝑ amorẽ adepti: ita ꝙ sicut in graui appetit⁹ essendi siue quiescendi deorsum nõ est nisi ꝓpter salutẽ suã quã habet ibidẽ: vt ꝓpter pfectionem rei appetentis scdm aliquid supius q̃ sit ipa opatio appetendi: qua quidẽ pficitur vt supiore simpli citer: appetitus vero mouendi deorsum nõ est ꝓpter hmõi motũ: nisi vt ꝓpter pfectionẽ: sine qua media nõ potest illã quietẽ deorsum, & salutẽ ꝑ illã attingere: sic & ī animali appetitus habẽdi siue tenẽdi delectabile ꝑ fruitionẽ, puta in comedendo, nõ est nisi ꝓpter salutẽ suã qua conseruatur suũ esse: vt ꝓpter pfectionẽ rei appetentis scdm aliquid superius q̃ sit ipa opatio appetendi: qua pficit vt supiore simpliciter. Appetitus vero sentiendi puta auditu/visu/vel odoratu/nõ est ꝓpter hmõi sensum nisi vt ꝓpter pfectionẽ suã: sine qua media nõ potest appetẽs illud appetibile attigere: neq; eius fruitionẽ, & ꝑ illam sui eẽ cõseruationẽ. Vñ canis leporarius nõ apperit odoratũ vel visum vel auditũ leporis nisi vt ꝑ talẽ sensum mediũ dirigat ad ipm capiẽdũ vt eũ comedat, & ex hoc esse suũ cõseruet. Et cõsiliter oino est in rationalibus. Appetitus em̃ habẽdi siue tenẽdi summũ bonũ ꝑ frui tionẽ in amãdo, nõ est nisi ꝓpter salutẽ suã q̃ pficit in illo: vt ꝓpter pfectionẽ rei appetẽtis scdm ali qd supius q̃ sit ipa opatio appetendi: qua pficit vt supiore simpliciter. Appetitus vero videdi illd nõ est ꝓpter hmõi videre nisi vt ꝓpter pfectionẽ sine qua media nõ potest appetens illud bonũ pfe cte attingere: neq; eius fruitionẽ: et ꝑ hoc suã in illo cõsummationẽ. Loquẽdo aũt de scda opatiõe appetit⁹, de qua obiectio nõ ꝓcedit: siliter verũ est ꝙ opatio appetit⁹ est ꝓpt pfectionẽ rei apperẽtis scdm aliqd supi⁹ q̃ sit ipa opatio appetẽtis, qa nulla opatio potest eẽ primũ obiectũ potẽtię cui⁹ est opatio. sed illa pfectio nõ cõsistit ī aliq̃ alia opatiõe potẽtię alteri⁹ ad quã ordinat: sed in obiecto illi⁹ opatiõis. Et sic appetit⁹ grauis in qescẽdo deorsum nõ est nisi ꝓpter sui esse conseruationẽ ꝑ esse ibi et appetitus animalis in fruẽdo delectabili ꝑ comestionẽ: nõ est nisi ꝓpter cõseruationẽ sui esse: et similiter appetitus rationalis in volẽdo deum: nõ est nisi ꝓpter appetẽtis cõsummationẽ in eẽ dei:

T nec est aliqs taliũ appetituũ principaliter ꝓpt aliquã aliã opationẽ. AD secũdũ: ꝙ volũtas est po tẽtia inferior & impfectior q̃ intellectus: quia mouet ab illo: Dicẽdũ ꝙ falsum est scdm p̃determina ta: nisi scdm modũ congruẽtẽ nature suę cui libere potest cõtraire, et qđ arguit ꝙ sic: quia volũtas ꝑ prẽsentiã intellectus scdm actũ fit in actu: et ꝑ absentiã non fit: Dicẽdũ ꝙ scdm p̃dicta verũ est

Ad secũdũ.

V sicut causa sine qua non: nõ aũt sicut causa ꝓpter quã sic. AD tertiũ: ꝙ visio nõ potest esse nisi cir ca obiectũ sibi vnitũ: sicut potest esse amor: ergo est pfecti⁹ & superius: Dicẽdũ ꝙ verũ est inquan tũ hmõi: quia talis amor nõ cõsistit nisi in opatione volũtatis impfecta. Visio aũt est opatio pfecta Inquantũ tñ ambo sunt pfecta ꝑ vnionẽ circa obiectũ, nihil impedit quin opatio amoris sit pfectior & superior. Qđ arguit vlterius cõtra hoc: ꝙ amare ex eo ꝙ postmodũ manet nõ est ex hoc opatio perfectior, principalior, aut supior: sicut neq; fides vel cognitio rerũ in suo genere: Dicẽdũ ꝙ verũ est si maneret absq; alio mõ vnitionis cũ obiecto q̃ prius: sicut manet illa sciẽtia: & sicut maneret fides, aliter em̃ non esset fides. Nũc autẽ post q̃ habet circa obiectũ vnionẽ veriorẽ q̃ intellectus vt

Ad tertiũ.

in sequẽti quæstione videbit: bene potest amare esse opatio supior/pfectior/& principalior q̃ sit vi sio. AD quartũ: ꝙ amicitia nõ potest esse principalis respectu aliarum virtutũ: quia fundatur su

X per ipsas: ergo nec actio voluntatis: quia actio voluntatis fundatur super actionem intellectus: Dicendum ꝙ immo scdm p̃dicta amicitia inquantum est pars iustitię, & pficit omniũ virtutum opationes: ipa est principalis sup oẽs, & principalior pars iustitię generalis nõ solũ specialis: & non sunt alię virtutes ei causa nisi sine qua nõ: sed ex ꝓpriis actionibus electiuis circa alias virtutes &

Ad quartũ.

Y earũ opationes habet causari scdm p̃dictũ modũ. AD quintũ: ꝙ pfecti⁹ est aliquẽ pfectũ aliquo se

Ad quintũ.

cognoſcere talem entẽ q̃ elígere ſiue velle talẽ eſſe:Dicendũ q̃ reuera perfectius eſt ſcire talem entem in p̃ſenti,q̃ velle ſe talem fore pro futuro:& etiã q̃ velle ſe pro futuro ſcire talem fore.multo tamen perfectius eſt velle ſe talẽ eſſe in p̃ſenti q̃ ſcire ſe talem eſſe in p̃ſenti: & etiã perfectius ẽ velle p̃ preſenti ſe ſcire q̃ talis eſt in p̃ſenti q̃ ſcire ſe talem eſſe in p̃ſenti:& adhuc multo perfectius eſt velle ꝓpter beatitudinẽ volũtatis que conſiſtit in actu amãdi,ſe talẽ eſſe in p̃ſenti:& etiam velle ſe ſcire q̃ talis eſt in p̃ſenti,q̃ velle ſe talem eſſe in p̃ſenti abſolute: & q̃ velle abſolute pro p̃ſenti q̃ talis eſt in p̃ſenti:quare & multo fortius q̃ ſcire abſolute q̃ talis eſt in p̃ſenti.Perfectius eſt enim velle ſe eſſe perfectum virtutibus ſiue velle pro p̃ſenti ſcire ſe eſſe talem ꝓpter beatitudinem: q̃ ſcire ſe vel eſſe perfectum abſolute.Perfectius igitur eſt in propoſito velle ſe eſſe ſiue velle ſcire ſe eſſe perfectũ viſione dei ſcdm intellectũ ꝓpter eius fruitionẽ ſcdm volũtatem,q̃ ſcire ſe entem talẽ.ſ.pfectũ fruitione dei,& etiã q̃ ſcire ſe eſſe pfectum viſione dei ꝓpter eius fruitionẽ:& etiã q̃ eſſe pfectũ viſione dei abſolute:& q̃ ſcire ſe eſſe pfectum viſione abſolute. Vnde qđ dictũ eſt ſcdm illos in ſoluendo q̃ voluntas nõ eſt motus in rem ꝓpter ipſam:ſed ꝓpter rei ab intellectu conſecutionẽ: falſum eſt vt patet ex dictis. Item qđ aſſumitur q̃ intellectu pfectius attingitur finis: et ideo volũtas aliqualiter perficitur pfectiõe intellectus:totũ falſum eſt:vt patebit ex ſequẽti q̃ſtione.Falſum eſt etiam q̃ non formaliter adhęremus deo volũtate ſed intellectu: & q̃ charitas nõ ſit ſup̃ma virtus niſi i via & in merito reſpectu p̃mii:qđ aperte falſum eſt.Hugo em̃ de ſancto Victore ſup. vi.c.cęle. hierarchię q̃rens de nomine Seraphin quare ab incẽdio charitatis denominat̃,dicit.ſic.Fieri poteſt vt licet oĩa virtutũ dona ſuperiores ordines excellẽtius poſſident: ab his tñ que inter virtutum dona ſublimiora ſolũ cognominationẽ trahant.Scimus em̃ de ſcriptura q̃ inter omnia virtutum dona charitas excellit.Propter qđ cõſequẽs erat vt ille ordo qui omniũ eminẽtiſſimus eſt: a charitate ſola ſumeret ſingularẽ in ſui diſcretione appellationẽ. quia enĩ cognitio veritatis poſt amorẽ ꝓxima dignitate cognoſcit̃:idcirco ab ipa qui dignitate ſcđi ſunt poſt primos angelici ſpirit⁹ cognoſcũt̃. Ecce q̃ non loquit̃ de charitate amore & cognitione ſiue viſione niſi patrię. Angeli enim nõ ſunt viatores:de quorũ charitate,amore,cognitiõe,viſione, iſta dicit:& tñ charitatẽ cęteris donis p̃ ſtatu patrię p̃fert & amorẽ cognitioni. Vnde nõ eſt ſimile de iuuamẽto p̃ logicam ad ſcięntias demonſtratiuas:& per charitatem ad viſionem:niſi illa eſſet de numero illarum, ſicut charitas eſt de numero ſupremorum donorum.tunc enim logica eſſet perfectior cęteris ſcientiis demonſtratiuis ſicut & charitas cęteris donis.

Ad ſextum. Z

Queſt. XV. Arg. prin.

In oppo.

Opi. quorũdam. A

Hugo. B

Circa Tertium arguitur: q̃ magis vnitur intellectus intellecto q̃ volũtas volito: ſic.quia ex illis fit magis vnũ. Intellectus em̃ vnitur cũ intellecto p̃r modũ informantis:volitum autem voluntati non niſi per modum terminantis. & plus vnitur rei qđ ipſam iformat ab intra q̃ qđ ipſam tm̃ terminat: quaſi ab extra. CONTRA.vnio voluntatis cum volito realis eſt. Vnio vero intellectus cum intellecto eſt ſecũdum rationem tm̃.Probatio.quia obiectum voluntatis habet rationem boni: que realis eſt.Obiectum autem intellectus habet rationem veri: que nõ niſi ſecũdũ rationem eſt ſolum:quia bonũ & malum ſunt in rebus : verum autem & falſum niſi ĩ anima & in conſideratione,vt dicit̃.vi.Metaph. Dicunt aliqui q̃ idem eſt obiectum volũtatis & intellectus differẽs ratione tm̃. quia eſt obiectum intellectus vt eſt quiditas realis ſecũdũ ſe.eſt vero obiectũ volũtatis vt eſt bonũ appẽſum ſcdm q̃ appẽſum.et ita vt eſt qd rõnis. non enĩ vult volũtas rẽ niſi ſecundũ q̃ cognitum quid eſt.Intellectus aũt intelligit rem ſcdm q̃ ſcdm ſe aliquid eſt. Maior eſt autẽ vnio cũ obiecto aliquo inquãtũ eſt reale quid:q̃ iquãtũ eſt qd ſcdm rõnẽ tm̃. Qđ nõ oportet:quoniã idem obiectũ vtriuſq̃ eſt ſcdm q̃ eſt aliquid reale.Ratio em̃ veri & ratio boni nõ ſunt obiecta intellectus & volũtatis:ſed res ipa ſub ratione veri eſt obiectum intellectus: ſub ratiõe aũt boni,volũtatis. q̃uis ꝓpterea dicit̃ cõiter q̃ verum eſt obiectum intellectus: bonũ aũt voluntatis. Quõ aũt maior eſt vnio volũtatis cum volito q̃ intellectus cũ intellecto,alibi ſatis declaraui:nec oportet repętere:qa nihil nouĩ audiui in cõtrariũ niſi iã tacta:p̃ter vnũ:videlicet q̃ illđ dictũ Hugonis ſup.vii.cęl.hierarchię.Intrat dilectio vbi ſciẽtia foris eſt,intelligit̃ de dilectione vię nõ patrię: qđ falſum eſt.Hoc enim dicit oſtẽdẽdo in ſeraphin ꝓpriã beatitudinẽ diuinę ꝑticipationis ex eius nomine dicens ſic.Ignem amoris concipiendo & prębendo calefacientes nominantur:nam quia in vnoquoq̃ ordine diſcretio nominis ſingularem quandam ac ꝓpriam notat habitudinis diuinę ꝑticipationem ex ſubſtantia ſua probat dicens.Mobile enim ſemp eorum circa diuina & inceſſabile & calidum & acutum & ſemper fluidum &c. Vbi ſuper illud acutum, dicit ſic.Signat acutũ impetum quẽdam amoris ferentis ſe in amatum:& intrantis & penetrantis in ipſum. Amor em̃ vnũ

te facere vult cū ipso.& infra.Dilectio supereminet scientię: & maior est intelligetia.Plus enī diligit q̄ intelligit: & intrat dilectio & appropinquat vbiq; scientia foris est: nec dissimulare valēs quousq; ad amatū pueniat: & eoipso amplius adhuc sitiens intrare in ipm & esse cū ipo: & tā ppinque,vt si fieri possit,hoc idē cū ipso sit ipe.Ecce q̄ aperte vbiq; loquit de amore & scientia patrię circa angelos
C cōtēplatores.qui nullo mō sunt viatores. Qđ arguitur primo: q̄ maior est vnio cū illo qđ se habet p modū informantis,q̄ cū illo qđ se habet p modū terminātis tm̄: Dicēdū q̄ verū est qñ terminās ē terminās tm̄: sic q̄ maneat extra terminatū: & ecōuerso. quēadmodū radius terminat ad parietē vnde reflectit.Qñ vero terminās nō est terminās tm̄,sed terminatū recipit in termināte per trāsformationē aliqualē in ipm terminās: tūc quāto magis tendit i idipm trāsformatio qđ informat: tanto maior est vnio rei cū eo in qđ trāsformat: q̄ cū eo qđ ipm informat.quæ trāsformatio fit volūtatis in volitū per hoc q̄ sua actione amandi vergit & mouet in ipm. Amor em̄ scđm Dionysium est virtus vnitiua & transformatiua scđm q̄ alibi declarauimus. Idcirco simpliciter magis
D vnitur volūtas cū suo obiecto q̄ intellectus cū suo. Nihilominus tn̄ respondēdū est ad rationē cōtrariā.Licet em̄ nitatur hoc pbare: hoc tn̄ nō facit bono modo. Cum em̄ dicit q̄ vnio volūtatis est scđm rationē tm̄: nō est verū.immo (vt dictū est) est: realis licet sub ratione veri: quę sumitur ex ordine quodā ad intellectū vt alibi declarauimus. Similiter quod dicūt aliqui: q̄ bonum est obiectum volūtatis vt est quid rationis: quia nō nisi vt est cognitū in ratione: Dicēdū q̄ verū esset si cognitio siue ratio cognoscendi aut essendi in cognitione esset propria ratio secundum quā esset obiectum volūtatis: sicut verū est ratio scđm quam res est obiectum intellectus.Sed non est ita: quoniam res est per se obiectum volūtatis vt habet rationē boni : licet nō absq; hoc q̄ est in intellectu. vnde volūtas tantum fertur in realitatē boni cogniti quantū ferretur in ipm si posset ferri in ipm absq; omni cognitione pręuia.

Ad arg.pri.

Ad arg. in oppositū.

Sequūtur quęsita ptinentia ad quædam genera hominū specialiter. Et erāt duo. Vnū ptinēs ad doctores: Vtrū.s.doctor siue magister determinās q̄stiones siue exponēs scripturas publice peccet mortaliter nō explicādo veritatē quā nouit. Alterum vero ad principes: Vtrū.s.liceat oppressos reprimere iniuriam suam p potentiā principū. CIRca primū arguit q̄ peccet mortaliter : quia talis doctor ex officio assumpto obligatur ad veritatē dilucidādū: cuius dilucidatio nec propter scandalū dimittenda est,dicente Gregorio sup Eze. Si de veritate scandalū surgit: vtilius est nasci scandalū q̄ veritas subticeatur,ergo &c. CONtra,veritas vitę in reprehendendo vitia quandoq; est dimittenda: ne.s.reprehensus deterior fiat: et similiter veritas iustitię in delicta puniēdo,dicente Augustino ad Parmenianū. Si periculum schismatis timetur: punitio iustitiæ est dimittenda.Similiter ergo & veritas doctrinæ aliquando est omittenda & nō dicenda,non
E ergo semper peccat mortaliter subticens eam. DIcēdum ad hoc q̄ secūdum Augustinū sup illud psal'.v.Perdes omnes qui loquūtur mendacium: aliud est mentiri: aliud verū occultare. Manifestum est autem non esse culpam quandoq; verum occultare.Falsum autē dicere nō inuenitur esse concessum. Verūtamē distinguēdū est de veritate.Est enim quędam veritas ad dicēdum opportuna: quā,s.nouit doctor esse vtilem,fructuosam,atq; expedientē audientibus.Et est alia veritas ad dicendum pernicioſa quā.s.nouit doctor esse in grauamen & nocumētum audiētiū. Loquendo ergo de prima veritate dico q̄ doctor tenetur eā prout melius nouerit & poterit explicare. Ad īstructionem em̄ audientiū debet doctoris officiū exerceri: & nō gratia alicuius priuati cōmodi,dicēte Augustino sup illud psal'.cxxxix. Vir linguosus nō dirigetur in terra.Qualis debet esse seruus dei: vt magis appetat audire q̄ dicere: et si fieri potest cupiat nō habere necessitatē loquendi & dicēdi & docendi: gaudiū taciturnitatis intus habeat in voluntate: vocē doctrinę in necessitate.quando em̄ opus est rectę doctrinę: quādo pateris imperitū: quando pateris indoctum.si semp te delectat docere, semper vis imperitū habere quem doceas.Si aūt benevolus es & vis omnes doctos esse: non vis semper habere quos doceas.Doctor ergo officium doctoris non debet assumere nisi propter imperitos: vt q̄ citius poterit eos peritos faciat: & a docendo cesset: quod nullatenus potest facere nisi ve
F ritatis quā nouit dilucidatione.Quam si non prout nouit dilucidat: sed per ambages procedit: & non quæ sentit proponit: sed aliena: Dico q̄ quantum est de se & ex officio suo auditores imperitos manere cupit: & officium docendi non ex necessitate sed ex voluntate exercet. Et ideo vt puto mortaliter peccat siue timore siue odio ad talem veritatem sic celandam perducatur : non solum in veritatem sic subticendo: sed etiam in officium doctoris assumendo,si tali intentione officium assumat qualicunq; modo.& non solum ipse : sed quicunq; sunt eius promotores,instiga-

Queſt.xvi.

Queſt.xvii. Arg.prin.

In oppoſitū.

Reſpōſio.

tores & fautores in hoc. Et hoc maxime quando doctor nouit veritatis dilucidationē cōmuni populo profuturā, & eius occultationē damnosam, p̄cipue in arduis q̄stionibus in quibus periculum vertitur: ad quas arguēdo pro & cōtra, quasi puteū abyssi aperit, & veritatē nō explicādo ip̄m nō claudit. Propter qd̄ reus ē sanguinis illi⁹ q̄ occasione tali in ip̄m p̄ errorē cadit. Q̄z si veritatē sic occultare crimē ē: quātū ergo crimē ē falsitatē p̄ veritate sciēter p̄pinare? Loquēdo aūt de veritate secūdo modo: illam potest & debet auditorib⁹ celare, et hoc siue fuerit ī grauamē: eo q̄ nō sint alīq̄ auditorū ei⁹ capaces: & dicere apd̄ se illd̄ Ioā. xvi. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed nō potestis portare mō: siue fuerit ī nocumētū audiētiū. Audiētiū ītellīgo nō tā p̄ntiū q̄ etiā illorū ad quos p̄ audiētes doctrina illa poterit peruenire: Et hoc quēadmodum Augustinus vbi supra declarat in exemplo. Si quis quęratur ad mortē: iustus paratus debet esse verum occultare non falsum dicere: G

Ad obiecta. vt neq̄ p̄dat neq̄ mētiat, ne occidat animā suā. PER hoc patēt obiecta: Dicēdo q̄ dilucidatio veritatis opportunę quæ si nō fieret periculū posset imminere publicū, nō est dimittenda p̄pter scandalum: quia p̄pter talem veritatē nō scandalizantur nisi mali, quibus hmōi veritas est odiosa, quē admodū scandalizati sunt Iudęi p̄ dilucidatione veritatis in doctrina Christi, de quib⁹ dixit Christus. Cęci sunt duces q̄ cęcorū. Veritas tñ nō opportuna p̄pter alias causas bene dimittēda est: vt patet ex dictis: & scd̄m q̄ procedit obiectio in contrariū: quę scd̄m hoc concedenda est. H

Quęst. xvii. Arg. prin. In oppositū. Ircа Secundū arguitur: q̄ non licet repellere iniuriā p̄ potētiam principū, sic, ga Matth. v. dicitur. Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliā. est ergo doctrina Christi q̄ iniuriatores sustinēdi sunt: & hoc nō faciūt repellētes iniuriā sibi factā p̄ potētiā principū: quare faciūt cōtra doctrinā Christi, ergo &c. CONtra, illud est licitū sine quo nō p̄t haberi pax, Iniuriati aūt pacē nō haberēt in ecclesia nisi p̄ potētiā principum iniurię repellerent, ergo licitū est eas sic repellere.

Responsio. DIcendū q̄ circa tolerantiā iniuriarū in passo iniuriam est considerare animū passi iniuriā dupliciter: & in ordine ad ip̄as iniurias: & in ordine ad inferentē iniurias. In ordine primo debet iniuriā passus habere patiētiā ī tolerādo: & animū habere paratū ad ampliora si oporteat tolerādū, potius q̄ expetat p̄ se vindictā. Iuxta illud Matth. v. Qui te percusserit in vnā maxillā: p̄be ei & alterā. i. parat⁹ esto ad p̄bendū p̄ tolerantiā pacificā si necesse fuerit. In ordine vero secūdo debet iniuriā passus primo miti aio reatū iniuriæ ex corde dimittere. Iuxta illud Matth. vi. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Per qd̄ ab animo remouetur libido vindictę: quā nullo mō vel p̄ seip̄m vel p̄ aliū debet expetere. hoc em̄ malorū est. Vnde Augustin⁹ sup illud psal. cviii. Pro eo vt me diligerēt detrahebāt mihi. dicit sic. Reddere malū p̄ malis habeāt vel mali vl' mediocriter mali & mediocriter boni vsqueadeo q̄ lex eis dederit vlciscendi modū: oculum pro oculo: dentē p̄ dēte. Quę si dici potest, iniustorū iustitia est: non ga iniquū est vt recipiat quisq̄ qd̄ fecerit: alioquin nequaq̄ lex illud constitueret: sed quia vlciscendi libido vitiosa est: magisq̄ ad iudicem p̄tinet: inter alios hæc discernere: q̄ bonū hominē sibi expetere. Dimisso aūt reatu iniurię & libidine vindictę oīno repulsa a corde, secūdo debet ad iniuriatoris correctionē laborare: & ne insolentior fiat iniuriator, & iustitia equitatis inter eos fiat: emendā & satisfactionē expetere. quia vt dicit Augustinus ad Marcellū. et habet. xxiii. q. v. Prodest. Hoc solū bene agitur: vt vita hominū corrigatur. Glos. Siue per verba, siue per pecuniā, siue alio modo nō refert. Sed talis emēda expetēda est p̄ iudicē ecclesiasticū siue sęcularē: quia vt dicit Leo papa ibidē: res oēs tutæ aliter esse nō possunt: nisi regia & sacerdotalis defendat auctoritas. Item Augustin⁹ ad Macedoniū. & habet ibidē. Non frustra instituta sunt potestas regis: ius agnitoris: vngulę carnificis: arma militis: disciplina dominātis: seueritas etiā boni patris. habēt oīa ista modos suos: causas: rōnes: vtilitates. Hęc cū timent, & mali coercent, & boni quieti inter malos viuūt. Sed primo sup hoc reqrēdus est p̄cipue a viris ecclesiasticis iudex ecclesiasticus: & deinde si corrigere nō valet iniuriantē, iudex sęcularis. Vnde vt Isido. ibidē. Principes sęculi nōnūq̄ intra ecclesiā potestatis adeptæ culmina tenēt: vt per eādē potestatē disciplinā ecclesiasticā muniāt: cęterū intra ecclesiā p̄tates necessarię nō essent nisi vt qd̄ non p̄ualent sacerdotes efficere p̄ doctrinę sermonē: potestas hoc impetret p̄ disciplinę terrorē. Q̄z si iudex defecerit, vt celerem emēdam p̄ ipsum habere non possit: tunc expectandum est iudicium dei, de quo in psal. cxlv. Faciet iudicium iniuriam patientibus. Augus. id est vindicabit iniuriā accipientes: & puniet iniuriosos. Nec amplius causa corā iudice terreno prosequenda est. Aliter enī vt dicit Augustin⁹ ibidē, statim ad te p̄cedit vox apostolica & dicit tibi. Iā qdē oīno delictū est: quia iudicia habetis vobiscū. quare nō magis patimini iniqtatē? q̄re nō iniuriā patimini? Corripit homines quia non patiūtur iniuriam: cūq̄ sic quisq̄ passus fuerit iniuriā: nec iniuriatus I K L M

pacem cum iniuriatore poterit habere: tunc demũ vtendum eſt conſilio Chriſti. Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Q3 ſi non poterit effugere corpore, fugiat animo: ne mẽte coinquinetur ex malorũ contubernio, dicente Auguſtino ſuper illud pſal. lxvii. Nõ me demergat tempeſtas aquæ. Quibus dictum eſt: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam: hoc eis dictum eſt vt nec carne hærerent nec ſpiritu. Non enim appetendum eſt vt hęreamus vel carne: ſed quantũ poſſumus vitare debemus. Si vero hęſerimus, & in manus peccatorũ venerimus: iã corpore hęſimus: fixi ſumus in limo ꝓfundi: reſtat ꝓ anima depcari vt non hęreamus, i. nõ cõſentiamus. Sic ergo dico: ꝙ ſeruato ꝓſcripto ordine bene licet repellere iniuriam ꝓ potentiã principũ:
N & iniquũ eſſet non repellere ſi poſſibile eſſet. Et ſecũdum hoc concedenda eſt ratio ſecunda. AD rationem primam in contrarium: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam: Dicendũ ſecundum iam dicta, ꝙ hoc intellĩgitur in caſu: quando iudex idoneus ad repellendas iniurias oppreſſorũ haberi nõ poteſt. Regulariter tñ fugere non debet negligendo emendã expetere & iniuriatoris correctionẽ, ſi iudex ad hoc idoneus haberi poſſit. Ad arg. princi.

Explicitum eſt Decimum Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit Quodlibet Vndecimũ. M. Henrici a Gandauo.

DIſputatio noſtra generalis vndecima continebat triginta propoſita: Quorum quędam erant pertinentia ad deum & ad creaturam cõmuniter: quędam vero ad creaturam intellectualem ſpecialiter. De primo propoſita pertinebant ad dei actionem circa creaturam. Quorum quędam pertinebant ad creaturarum productionem, quę proponebantur primũ: deinde proponebatur vnum pertinens ad creaturarum reductionem in ipſum. Adhuc de primo proponebantur tria: quorum vnũ pertinẽs principaliter ad rem productam/erat: Vtrum deus poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecialiſſima angeli/aliquem alium angelum æqualem in natura & eſſentia ſpeciei, angelo iam facto ſub illa. Alia vero duo pertinebant principaliter ad modum producẽdi aliquid a deo, ſiue ad modum agendi aliquid circa creationem. Quorum vnum erat. Vtrum deus poſſet facere aliquid qđ non decet, ſiue qđ non deceret illũ facere. Alterum vero erat: Vtrum in cõpoſito ex materia & forma educibili de potentia materiæ creato/principalius creetur materia an forma. Queſtio. I. Queſt. II. Queſt. III.

ClRca primum arguebatur/ꝙ angelo nunc exiſtente ſub aliqua ſpecie angeli ſpecialiſſima, deus poſſet facere alium angelum æqualem in forma & natura ſpeciei: Primo ex parte ipſius formæ ſiue naturæ ſpeciei: quia forma quantum eſt ex ſe non magis nata eſt eſſe in vno ſuppoſito q̃ in alio, & ſic æqualiter ergo nata eſt eſſe in vno ſuppoſito & in alio ſiue in pluribus: quare quia deus poteſt quicquid natum eſt eſſe aut fieri: deus poteſt facere alium angelum &c. Secundo a ſimili ſic. Non minus poteſt deus facere alium angelum æqualem in forma ſpeciei ei qui nunc factus eſt ſub ſpecie, q̃ poteſt facere alium ſolem æqualem iſti qui modo factus eſt in forma ſpeciei ſolis. ſed poteſt facere alium ſolem æqualem iam facto: ergo &c. Arg. prin. Primũ. Secundũ.

CONTRA. hoc eſſe quod habet angelus iam factus per ſe & eſſentialiter conſequitur ſpeciem angeli, quare non poteſt eſſe aliud eſſe ipſius ſpeciei angelicæ q̃ huius angeli, vt ideo neceſſarium ſit vnicum eſſe & ſpeciei & indiuiduo ſiue ſuppoſito eius. ſed eſſe non plurificatur aut communicatur niſi plurificato aut cõmunicato eo cuius eſt eſſe/quare ſi fieret alius angelus in quo eſſe ſpeciei communicaretur aut pluriſicaretur, oporteret ipſum ſuppoſitũ huius angeli iam facti communicari alteri angelo fiendo aut
O plurificari: conſequens autem eſt impoſſibile: ergo &c. HANC quæſtionem alias tetigimus in aliis quæſtionibus de Quolibet, in quibus etiam declarauimus quomodo genus in angelis aliter per differentias deſcendit in ſpecies q̃ in corporalibus. Quibus ſuppoſitis quantum ad præſens ſufficit: oporter ſcire ꝙ ſententia philoſophorum fuit ꝙ in ſeparatis non eſſet aliud eſſe ſpeciei & ſuppoſiti: & ſic ꝙ eſſentia non ſubſiſteret niſi in vnico ſuppoſito: & ꝙ vlterius nõ eſſet illius aliud eſſe eſſentiæ & aliud exiſtentię: ſed ꝙ ipſa eſſentia eſſet ex ſe quoddam neceſſe eſſe & quędam exiſtẽtia, & ſic ꝙ quodlibet ſuppoſitum ſubſiſtẽs in eſſentia ſepata eſſet deus quidã/ licet in diis eſt vnus
P primus & ſummus. Quod oĩno eſt abſurdũ apud catholicos vt alibi tractauimus. Ideo ſunt aliqui catholici dicentes ꝙ angelus vera creatura eſt, habens ab alio eſſe. Dicunt tamen ꝙ licet Reſol. q. Opi. phorũ. Improbatio opi. Opi. aliorũ.

non habet eſſe exiſtentię effectiue niſi a deo,tamē non ſubſiſtit niſi in vnico ſuppoſito in quo eſt p
fecta ratio ſpeciei:cū in nullo ſit aliud eſſe ſpeciei & aliud ſuppoſiti:& ſic ꝙ nō poſſit eſſe aliud ſup
Improbatur. poſitum angeli ſub illa. SED quia hoc damnatū eſt rationabiliter:quia eſſentia ſiue natura ſiue Q
forma ſpecifica ex ſe nō eſt niſi ipſa:nec habet eſſe aliquod qđ eſt aliud re ab ipſa:quia eſſe qđ dicit
eſſentię/qđ definitiua ratione exprimitur,cū dicit ꝙ definitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe:oīno
eſſentiale & naturale eſt ipſi eſſentię,& eſt idem cū ipſa re,differēs ab ea ſola ratione: cętera autem
oīa ſunt ei aliquo modo accidētalia:cuiuſmodi ſunt eſſe in aīa ſiue ī intellectu vt ī cognoſcēte:& eē
in ſuppoſito exiſtente extra animā vt in ſubſiſtēte:cui nō ſolū accidit eſſe exiſtentię qđ habet ī ſup
poſito exiſtēte extra animā:ſed etiā accidit ei quodāmodo eſſe in ipſo ſuppoſito, ſcđm ꝙ hoc alias
ſępius expoſuimus ſcđm Auic. Species em̄ ex ſe non habet eſſe in ſuppoſito,ſed eſſe oīno īdetermi
natū:eſſe aūt in ſuppoſito nullo modo habet niſi p hoc ꝙ eſt effectus:& p hoc habet eſſe determina
tum per qđ deſcendit in ſuppoſitū,nō p aliquid reale ptinens vllo modo ad naturā formæ ſpeciei:
quemadmodū forma generis deſcendit in ſpeciē per differentiā additā:vt aliquid reale ptinens ad
formā generis,eo ꝙ forma generis in potētia habet eſſentialiter in ſe formā quę eſt differētia,& eſt
eſſentialiter in potentia totū qđ eſt forma ſpeciei:ſcđm ꝙ etiā alias ſufficiēter declarauimus: ſed p
idipſum vt conſideratur ſub ratiōe determinati. Quare cū forma/quę ex ſe cōmunis eſt & indeter
minata, nō poteſt deſcendere in ſuppoſitū niſi aliquo modo determinetur in illud,quia aliter non
eſſet ſuppoſitū quid determinatū ſub ſpecie/qđ tñ oīs ratio ſuppoſiti requirit:ita ꝙ ſi ponat ſuppo
ſitum ſubſiſtere in re extra ſine omni determinatione,implicātur cōtradictoria:ſcilicet ꝙ eſſet de
terminatū & indeterminatū:& illa determinatio fit p aliquod eſſe nō aliud ab ipſo eſſe indetermi
nato:qđ quidē eſſe determinatū nō eſt vere accidēs:licet ſit extra rationē ſpeciei:determinatio ne
ceſſario fit p aliquid. Si em̄ illud eſſet vere accidēs,tūc ſuppoſitū ſub ſpecie nō eſſet vnū niſi p acci
dens & nullum p ſe:qđ falſum eſt. Vnde ſecūdū diuerſum modū ponēdi eſſe īdeterminatū ſpeciei R
determinari in ſuppoſito,ſcđm hoc diuerſimode ponitur ſpecies deſcēdere in ſuppoſitū/aut in ſu
poſita. Sed hoc alio & alio modo dicūt fieri in formis materialibus & ī formis ſeparatis a materia.
In materialibus em̄ dicūt ꝙ verū eſt ꝙ forma determinat p materiā in qua habet eſſe & recipi: nō
vt cōſideratur ipſa materia in ſua eſſentia ſimplici,ſed vt eſt ſub dimenſionibus. Et hoc dupliciter
quoniā in quibuſdā formā ſubſtātialem in materia naturaliter p̄cedūt dimēſiones interminatę:vt
in generabilib⁹ & corruptibilibus. In quibuſdā vero forma ſubſtātialis in materia naturaliter p̄ce
dit omnē rationē dimenſionū,vt in corporibus cęleſtibus,ſcđm ꝙ hoc plane dicit Auerro. in libel
lo de ſubſtātia orbis. In primis aūt quia dimēſiones quodāmodo p̄cedūt formā ſubſtātialē ī mate
ria/ materia ſub ratione diuiſibilis eſt ſubiectum ſuæ formę: ita ꝙ ſcđm vnam ptem ſui poteſt eſſe
ſubiecta formę ſpecificę ſcđm vnā determinationē quā habet ab illa:& nō ſcđm aliā,ſed ſcđm illam
aliā pōt eſſe æqualiter ſubiectū eiuſdē formę ſpecificę ſcđm aliā determinationē quā habet ab illa.
Et ideo in tālibus quia forma ſcđm vnā determinationē nō neceſſario continet ſub ſe totam ſuam
materiā poſſibilem ad ſui ſuſceptionē,per materiā fit indiuiduorū pluriſicatio ſub vna ſpecie ſpe
cialiſſima:& recipit ipa forma p hoc diuerſa eſſe in diuerſis ſuppoſitis. Et ſunt aliqui ſequētes dí S
Opi. quo- cta pliorū qui dicūt ꝙ nullo modo alio poteſt ſpecies determinari ad ſuppoſita niſi p materiā/ & p
rūdam. cōſequēs ꝙ nō niſi p materiā poteſt fieri formę ſpecificę indiuiduatio:neꝙ pluriſicatio p plura ſup
poſita. Sed aliter in formis cęleſtiū corporū/& aliter in formis ſeparatis īmaterialib⁹. In primis em̄
dicūt ꝙ etſi forma ſpeciei quātum eſt ex ſe ſit pluriſicabilis:vt forma ſolis & lunę,quia tñ cōtinet
in ſe totā materiā poſſibilē ad ipam ſcđm vnicā determinationē:& hoc quia vt dictū eſt forma ſub
ſtantialis in talibus p̄cedit omnē rationē dimēſionū/& eſt materia ſubiectum eius ſub ratione indi
uiſibilis:idcirco(vt dicūt)ſcđm phm in ſecūdo de cęlo & mūdo:impoſſibile eſt formas talium plu
riſicari,& impoſſibile eſt oīno plures eſſe ſoles aut plures lunas: & ꝙ deus non poſſet facere ſolem
alium ab iſto,neꝙ lunā aliam ab iſta. In formis aūt ſeparatis angelicis dicūt ꝙ quia illę nō ſunt na
tę determinari p materiā neꝙ eſſe actus materię,in ipſis nulla oīno eſt determinatio p materiā ne
ꝙ indiuiduatio:ſed ipſę formę ſingulę in ſeipſis ſunt quędā ſuppoſita abſꝙ omni determinatione
formę:ita ꝙ in ipſis nō differt eſſentia ſimpliciter & hęc eſſentia:neꝙ eſt aliud eſſe eſſentiæ ſimpli
citer & huius eſſentię,ſiue ſermo fiat de eſſe eſſentię ſiue de eſſe exiſtentię ſcđm ꝙ iam tactum eſt.
Improbat. SED hoc totū falſum eſt & erroneū atꝙ damnatū Pariſii: & hoc rationabiliter vt iam tactū eſt T
circa formā ſeparatā principaliter. Qđ etiā falſum eſt circa formā corporum cęleſtiū. eteni licet ſol
continet totā materiam ſuā(quæ ad formā ſolis eſt poſſibilis)iam factā:non tñ cōtinet totā facien
dam ſiue poſſibilem fieri a deo. Propter qđ ſicut deus poteſt facere materiā de nouo poſſibilē ad

formã ſolis talem qualis eſt illa quæ modo eſt ſub forma ſolis,ſic poteſt facere nouũ ſolem ſi velit. Sed philoſophi nihil poſuerunt de nouo poſſe fieri a deo immediate/ſed ab ęterno fuiſſe factũ quic quid ab ipſo poteſt fieri ĩmediate:& ideo poſito tali antecedente,nullo modo poterũt ponere ꝙ poſ ſibile eſſet plures eſſe ſoles aut fieri a deo/licet ipa forma ſolis quãtũ eſt ex ſe plurificabilis eſſet ſi plu
V rificari poſſet eius materia. Similiter forma angeli ita habet rationẽ vniuerſalis ſcdm rationẽ ſpe- ciei ſpecialiſſimę,ſicut eſt forma hoĩs aut aſini:& ita rationẽ cõmunis & abſtracti per intellectum & indeterminati atꝙ determinabilis, etſi nõ per materiã,tamẽ ꝙ eſſe in ſuppoſito:quia vt dictum eſt, nõ eſt ſuppoſitũ niſi per determinationẽ aliquã: vt impoſſibile ſit dicere ꝙ nõ ſit aliud eſſe eſſentiæ angeli ſimpliciter & huius angeli : immo oportet ꝙ ſint differentia ſecũdũ rationẽ determinati & indeterminati,quã quidẽ determinationẽ effectiue nõ habet forma niſi a ꝓducẽte ipſã in exiſtentia actuali:ga nõ terminat actus ꝓductionis ad eſſẽtiam rei ſimpliciter vt eſt eſſentia ſub ratione inde- terminati:ſed ſolũmodo vt eſt hęc eſſẽtia:quia oĩs actus & opatio eſt circa ſingularia,formaliter au tem habet determinationẽ in hoc ſuppoſito:quia in ipſo eſt ſcdm hoc eſſe propriũ huic ſuppoſito : & ſic poſitiua eius indiuiduatio nõ fit effectiue niſi per ꝓducẽtem,& formaliter nõ niſi per hoc eſſe Qualiter autẽ habeat fieri indiuiduatio negatiue, alibi ſufficiẽter expoſuimus. Vnde quia arti- culus iſte ꝙ nõ poſſint eſſe plures angeli ſub eadẽ ſpecie,damnatus eſt:aliqui volentes fugere illam dãnationis ſententiam, ponũt ꝙ angelica ſpecies plurificabilis eſt ſecũdũ determinationẽ eſſe diuer- ſorum in ſuppoſito,& ꝙ non eſt in aliquo ſuppoſito niſi ſcdm aliquod eſſe determinatũ.Et dicunt ꝙ eſſentia ſiue forma ſpecifica angeli poteſt deſcẽdere in plura ſuppoſita quãtũ eſt de ſe:ſed tñ ſecũ dum rationẽ perfectã ſpeciei,tãtũ in vnicũ ſuppoſitũ poteſt deſcẽdere,ſicut & ipſa forma ſpeciei eſt vnica: ſed ꝙ a ratione ꝑfectionis illius eſſe,poteſt deficere pluribus modis,& ſcdm plures grad⁹ im perfecti.Ideo enĩ(vt dicũt)cum illo primo angelo in quo eſt forma ſpeciei ſcdm eſſe cõpletũ & pfe- ctum,poſſũt eſſe plures alii ſecũdũ eſſe imperfectum & incõpletũ: ſed hoc dupliciter. Vno modo ꝙ prius q̃ deus aliquẽ angelũ fecit/ipſe potuit plures angelos feciſſe ſub vna ſpecie, ita ꝙ quilibet eoꝝ haberet aliquid de ꝑfectiõe ſpeciei,ſed ſemꝑ aliud & aliud.Alio modo ꝙ primo & vnico facto ſub ꝑ fecta ratione ſpeciei,deus potuit facere plures alios ſub eadẽ,deficiẽtes a ꝑfectione illius ſecũdũ gra dus diuerſos.Ita(ſicut dicunt)ꝙ quia decet deũ facere quod ꝑfectũ eſt:non autẽ decet eũ facere qđ imperfectũ,idcirco ſub vna ſpecie ſolũ fecit vnicũ angelũ.ſ.qui ſcdm eſſe perfectũ contineret formã ſpeciei,& nullũ aliũ.Etenim ſi plures poſſent fieri ſub ipſa,nõ tamen fecit:quia aliũ ęqualem illi qui ſecũdum eſſe perfectũ continet eſſentiã,facere non potuit: aliũ ſecundum eſſe impfectum cõtinen- tem in ſe eſſentiam non fecit:non quia illum facere non potuit,ſed quia facere eum nõ decuit: ſup
X quo mota fuit quæſtio ſequẽs. Quod omnino falſũ eſt quo ad eſſe ꝑfectũ angeli facti,& per con- ſequens ex ꝑte aliorum fiendoꝝ.Cũ enim illud eſſe ſpeciei in angelo ꝑfecto quãtũcũꝙ ſit perfectum & cõſequens ſpeciẽ,& in illo ſuppoſito ſit determinatũ,& formaliter determinãs formã ſpecificam ad ſuppoſitũ,neceſſario differt ab eſſe eſſentiæ ſpeciei ſimpliciter:quod eſt ĩdeterminatũ.Sicut etiã ſecũdum rationem determinati & indeterminati differunt eſſe incõpleta,poſſibilia fieri/ſcdm illos/ in aliis angelis,& eſſe ipſũ eſſentiæ ſimpliciter:ita ꝙ omnino falſum ſit dicere ꝙ in aliqua creatura ſubſiſtẽte in ſuppoſito nõ eſt aliud eſſe ſimpliciter & eſſe huius:& ꝙ in nullo differũt eſſẽtia & hęc eſſentia, quia eſſẽtia ſimpliciter propter ſui eſſe omnimodam indeterminationem eſt in potẽtia ad quodlibet eſſe determinatum,ſiue fuerit perfectum ſiue impfectum:& ſic eſt in potentia ad eſſe de terminata diuerſa ſecũdum perfectũ et imperfectum:ſimiliter ad eſſe diuerſa ſecũdũ rationẽ ęqua- lem perfecti & impfecti : etiam ſi non poſſet deus facere angelũ,nec poſſet angelus eſſe omnino niſi ſecundũ rationem eſſe ꝑfecti:& hoc quẽadmodum forma eſt pluriſicabilis ſecũdum diuerſas mate- rias/ſi poſſibile eſſet illas eſſe.Et ideo ſicut ex parte ſolis deũ poſſibile eſt facere aliam materiã ſecun dum quã forma ſolis eſt in potentia ad aliũ ſolem, etſi non eſt niſi vnica,& æqualem illi:& ſic cum effectu poteſt facere plures ſoles æquales: ſic ex parte angeli poſſibile eſt deũ facere angelum ſcdm aliud eſſe æque perfectum illi eſſe quod habet angelus iam factus,acſi non eſſet alius factus:quia ſe
Y cundum illud eſſe forma angeli eſt in potentia ad alium angelum. Quod autem dicunt ꝙ plures angelos poteſt deus facere ſecundum eſſe imperfectum:hoc omnino falſum eſt,quia ſpecies angeli- ca in ſimplici & indiuiſibili conſiſtit,nõ recipiẽs magis aut minus:ergo in quocunꝙ eſt,tota eſt,& æqualiter tota ẽ quo ad eſſẽtialia formę. Qđ addunt/ ꝙ deus non facit illos angelos ĩperfectos
Z quia non decet eum facere illos:de hoc videbitur in ſequenti quęſtione. SIC ergo ſimpliciter di co ad quæſtionem, ꝙ deus quocunꝙ angelo iam facto poteſt facere æqualem in forma & natura & eſſe ſpeciei. Et ſecundum hoc concedenda ſunt duo prima obiecta pro iſta parte. Ad tertium

Opinio alio rum.

Improbatur

Reſpõſio ad quęſtionem. Ad ar.i op.

qđ eſt in contrarium / ꝙ eſſe qđ habet angelus perfectus iam factus, per ſe & eſſentialiter ſequitur ſpeciem angeli: dicẽdum ꝙ aliquid ſequitur ſpeciem angeli aut ex præciſa natura & forma ſpeciei angelicę, aut nõ niſi per aliquid aliud. De illo qđ primo modo ſequitur verum eſt ꝙ nõ eſt niſi vni cum ſicut vnica eſt eſſentia: & tale eſt eſſe eſſentię indeterminatũ: nequaq̃ autem eſſe eſſentię determinatum: illud em̃ non ſequitur eſſentiam niſi per accidẽs, ſ. per hoc ꝙ eſt effectus dei & determinata in ſuppoſito. Vnde ſi ſecũdum primũ eſſe haberet ſpecies rationem ſuppoſiti, verum eſſet qđ dicũt, hoc em̃ dixerunt philoſophi. Et ideo dicebant ꝙ in formis ſeparatis nõ differrent eſſẽtia ſimpliciter & hæc eſſentia: neq; eſſe eſſentię ſimpliciter & huius eſſentiæ: & ꝙ oĩno in eis non differũt eſſentia ſiue ſpecies, & ſuppoſitũ: quod falſum eſſe patet ex iam dictis.

Queſt. ii. Argu. prin. Primũ.

Circa ſecũdum arguebatur / ꝙ deus poſſet aliquid facere quod nullo modo deceret eũ facere: primo ex pte factibilis ſic. Deꝰ poteſt facere plures angelos ſub vna ſpecie, quia cõtrarium eſt articulus damnatus: qđ tamẽ nullo modo decet deũ facere: quia illud repugnaret perfectioni angelicę / qua tota ſpecies in vnico indiuiduo poteſt perpetuari. Plurificatio em̃ indiuiduoꝝ non eſt niſi propter ĩperfectionem eius qđ non poteſt perpetuari in vnico indiuiduo: vt patet in hominibus, ergo &c.

Secũdum.

Secundo ex parte factibilis & facientis ſimul, ſic. Factum a deo factũ eſt meliori modo quo poteſt fieri ſecũdum rectam rationẽ: vt patet per Auguſt. qui dicit, iii. de libe. arbi. cap. vii. Credit humana anima deum feciſſe qđ vera ratione ab eo faciẽdum fuiſſe cognouit / etiãſi hoc in rebus factis nõ videt. (Neq; em̃ tu potes aliquid melius in creatura cogitare qđ creaturæ artificẽ fugerit) quare etſi cęlum oculis videre nõ poſſet: & tamen ratione vera tale aliquid faciendũ fuiſſe colligeret, credere debuit factũ eſſe q̃uis id oculis non videret. Quare quod a deo factum eſt, meliori modo factum eſt quo poteſt fieri ſimpliciter, quia qđ eſt melius ſimpliciter, eſt melius ſecundũ rectam rationẽ: cuius contrarium nullo modo decet: & tamen poſſet illud facere: quia quod deꝰ facit optimo modo / poteſt facere modo miñ bono tm̃. ergo &c.

In oppoſitũ.

CONtra, qđ non decet deum incõueniens eſt deum facere: quia omne indecens eſt inconueniens: minimũ autem indecens in deo maximum eſt impoſſibile, ſcđm Anſel. in lib. cur deus homo, pri. cap. xx. ergo &c.

Reſolu. q.

DICENDVM ad hoc, ꝙ ſcđm Tullium in primo de officiis, de officio duplex eſt quæſtio. Vna pertinens ad finem: & eſt de bono & eius oppoſito qđ eſt malũ: vtrum, ſ. quod ꝓpoſitũ eſt ſit bonum an malum: & duobus bonis propoſitis, vtrũ illorũ ſit melius. Altera pertinẽs ad ea quæ ſunt ad finem: & eſt duplex quęſtio: vna an, ſ. factum vel faciendum ſit honeſtũ an turpe: & duobus honeſtis propoſitis vtrum illorum ſit honeſtius: altera an factum vel faciendum ſit vtile an inutile: & duobus vtilibus propoſitis, vtrum illorum ſit vtilius. vt ſint tria de quibus fit omnis quęſtio in agibilibus & factibilibus quæ ſunt bonum, honeſtum, & vtile: quę ſunt eadem cũ illis, licens, decens, & expediens. Omne em̃ licens ex ſua natura eſt bonum & econtrario: & omne decens eſt honeſtum & econtrario: & omne vtile eſt expediens, & econtrario. Omne autem decens ſiue honeſtum & omne vtile ſiue expediens eſt bonũ: ſed nõ econuerſo. Aliqua em̃ ex ſe bona ſunt & licita, quæ tamẽ nec honeſta ſunt nec vtilia. Omnia em̃ mihi licent / dicit Apoſtolus: ſed non omnia expediunt: & vere addi poteſt: neq; honeſta ſunt. Sed de vtili & honeſto dubitatio eſt an omne vtile ſit honeſtum & econuerſo. de honeſto autem determinat Tullius ꝙ conflatur ex quatuor virtutibus cardinalibus. In omnibus em̃ operibus virtutum conſiſtit honeſtum: & ꝙ ideo omne qđ eſt vtile ſimpliciter ex natura ſua / quia virtꝰ conſona eſt naturæ / eſt honeſtum, & econuerſo. Non ſic autem de vtili ex tempore qđ appellatur cõmodum: quod in malis ſolummodo pugnat cum honeſto. Quod enim eſt turpe, licet ſit vtile, ne quaq̃ eſt eligendum: quia hoc ſecũdum rectam rationẽ fieri non poteſt. quare cum deus nihil agit propter vtile cõmodum / & omnia ſecũdum rectam rationem: in dei opere idem ſunt bonum honeſtum & expediens. Quare, quia deus nullo modo poteſt facere qđ non eſt bonum & expediens, nullo modo poteſt facere qđ non eſt decẽs ſiue decorum aut honeſtum. Verum ad clariorem huius intellectum habẽdum, Sciendum ꝙ factum aliquod dicitur honeſtum ſiue decens ex duplici ordine. Primo ex ordine quem habet ad facientem: ſecũdo ex ordine ad aliud factum. Secundum primũ ordinem bonus & ſapiens nunq̃ facit niſi quod ſtatũ eius decet & honeſtum ſit facere: & nunq̃ facit qđ non decet ſtatum ſuum: quia illud eſt indecens ſtatui ſuo. Vnde quia regem non decet intrare cauponam & ganeam cum ſcurris & cæteris vilibus hominibus, rex ſapiens hoc nunq̃ faceret. Et ſecũdum iſtum modum deus, quia eſt optimus & ſapientiſſimus, nec facit nec poteſt facere aliquid qđ nõ decet eum facere. Et de tali modo proprie propoſita eſt quęſtio. Scđm ordinẽ ſecũdũ aliquid dicitur decens ſiue honeſtum dupliciter, qđ patet ex eius cõtrario, qđ eſt indecens ſiue in-

A

B

honeſtum. Quia vno modo dicitur inhoneſtum vel indecẽs ſecũdum ordinem aliquem particularem ad aliquã cauſam particularẽ, & ad facta aliqua particularia. Alio modo ſecundũ ordinem vniuerſalem ad aliquã cauſam vniuerſalem/& vniuerſaliter ad omnia alia. Primo modo inhoneſtũ eſt aliquod malum pœnę, puta ꝙ aliquis ſit cęcus: vt erat ille de quo eſt ſermo Ioan. ix. indecens eſt & inhoneſtum in ordine ad merita eius: quia vt ibidem dicitur, nec ipſe nec parentes eius meruerũt vt cęcus naſceretur. Similiter indecens eſt in ordine ad perfectionem aliorum ſenſuũ in illo: quẽadmodum indecens eſſet ꝙ patibulum latronũ ſtatueretur in medio foro ciuitatis, vbi nihil mali de meruerunt ciues, aut maiores eorum. Decens autem eſt ꝙ ſtet extra ciuitatẽ ad ſuſpendendum latrones. Et conſimiliter decens eſt ꝙ quãdoq; per publicam iuſtitiam excęcetur id meritus. Secundo modo nihil eſt inhoneſtum niſi malum culpę. Nullum enim malum pœnę contingit in particulari quod non congruit vniuerſo, & eſt eius cauſa rationabilis & certa, q̃uis nobis incognita multotiens. & ſic decens & honeſtum fuit ꝙ ille cęcus naſceretur Ioan. ix. quia ex hoc eſt quiddam decens
C & honeſtum ortum, ſ. dei glorificatio, vt ibidem dicitur. De illo ergo qđ eſt indecens iſto ſecundo modo: dico ꝙ deus non poteſt facere quod non decet ipſum facere, ſicut nullo modo poteſt peccare. Et poſitio illorum implicare videtur ꝙ hoc quod eſt facere angelum imperfectum ſit tale indecens. De illo autem quod eſt indecens primo modo/qđ tamen decens eſt & honeſtum per oppoſitionem ad indecens ſecundo modo: Dico ꝙ deus poteſt facere qđ eſt indecens: non tamen ſub ratione illa qua eſt indecens, aſpiciendo ad ordinem & cauſam particularem: ſed ſub ratione qua eſt decens aſpiciendo ad ordinem vniuerſalem & cauſam ſuperiorem & vniuerſalem: ſecũdum quem modum alias declarauim⁹ quomodo deus erat cauſa cęcitatis & mali pœnę in illo cęco nato: & qđ ſic erat decens, licet ſecundum alium ordinem indecens, bene deum decuit facere non ſecũdum ꝙ erat indecens ſed ſolum ſecũdum ꝙ erat decens. Et ſic abſolute dico/ꝙ deus nullo modo poteſt facere aliquid qđ nullo modo & ſecũdum nullum ordinem deceret eum facere: immo quicqnid facit decet eum facere: & quicquid facere poteſt, ſi faceret, deceret eum facere, & nõ niſi ſecũdum ordinem decẽtem faceret. Vnde ſi poteſt deus Petrum damnare & Iudam ſaluare de potẽtia abſoluta, hoc nõ eſt niſi quia deceret eum facere hoc ſecũdum ordinẽ aliquẽ iuſtitię ſi faceret, nec aliter poſ-
D ſet illud facere. Et ſic nihil poteſt deus facere de potentia abſoluta, quin illud poteſt facere de potẽtia ordinata: licet ſecundum alium ordinem q̃ ſit ille propter quem dimittit illud facere: ita tamẽ ꝙ ſemper facit quod melius & rationabilius eſt aſpiciendo ad totum ordinem vniuerſi, ſecundum
E quem multa non facit quæ poſſet facere. Ex quo patet ꝙ valde incõueniens eſt dicere ꝙ deus poſſet plures angelos facere ſub eadem ſpecie ſecũdum dictum modũ, quos tamen non facit, quia non decet eum illos facere. Si autem intelligatur ꝙ poteſt illos facere: & abſolute ꝙ ſecundum nullum ordinem omnino decet eum illos facere, ſimpliciter falſum eſt & erroneum. Si vero intelligatur ꝙ poteſt illos facere ꝙ tñ deceret eũ facere eos ſecundũ aliquem ordinem ſi illos facit: ſed ꝙ non facit hoc eſt quia ſecũdum alium ordinem conuenientiorem non decet eum illos facere, nec decuit eum
F illos feciſſe, bene debet concedi. Sed vtrum iam fecerit plures ſub eadem ſpecie, an tm̃ ſingulos ſub ſingulis ſpeciebus, vt ſint tot ſpecies angelorum quot ſunt angeli: an ſint plures ſub vna ſpecie, an omnes eiuſdem ſpeciei: de hoc nihil ad preſens: ſed an poſſibile ſit plures fieri ſub eadem ſpecie ſemper tamẽ ſecũdum eſſe perfectius & imperfectius iuxta prędictum modum in quęſtione precedenti an ſecũdum æqualem perfectionem ipſius eſſe/de hoc ſimiliter nihil ad preſens plus q̃ iam dictum eſt. Concedenda eſt ergo ratio vltima probans ꝙ deus nihil poteſt facere quod nullo modo deceret
G ipſum facere. Ad primũ in oppoſitum/ꝙ repugnat perfectioni angelorum facere plures ſub eadem ſpecie: dicendum ſecũdum prædicta in præcedente quæſtione ꝙ falſum eſt qđ aſſumit: & ad illius probationem/ꝙ plurificatio indiuiduorum ſub eadem ſpecie non eſt niſi propter ipſius ſpeciei imperfectionem: dicẽdum ꝙ plurificatio indiuiduorum ſub eadem ſpecie/duo reſpicit, ſ. & pluralitatem multitudinis ex parte ſpeciei, & modũ multiplicandi ex parte actus, quo multiplicantur. Quo ad primũ dico ꝙ non eſt niſi propter perfectionem formę ſpeciei. Quo ad ſecũdum dico ꝙ plurificatio per actionem alterius: vt per creationẽ, nullo modo repugnat perfectioni ſpeciei: immo hoc eſt de eius perfectione: plurificatio autem eius per actionem propriam ſcilicet per generationem non eſt ſine aliqua perfectione ſpeciei, qua ſcilicet non poteſt plurificari in vno ſecundum numerum/vt procedit obiectio: non tamẽ eſt ipſa plurificatio effectiue propter illam imperfectionẽ, ſicut nec ipſa generatio ſimpliciter, ſed potius propter perfectionem: perfectionis enim eſt generare & perfectorũ tm̃/licet generare in aliena materia ſit imperfectionis: ſed hoc non propter ipſum generare, ſed propter ipſum aliud generatum & alienam materiam: ſecũdum ꝙ amplius declarauimus hoc loquen-

Reſponſio.

Quoli. v. 3. v.

Ad pri. pri.

Ad ſcdm. do de generatione in diuinis. Ad ſecundum/ q̄ factum a deo factum eſt meliori modo quo fieri H
poteſt: dicendum q̄ verū eſt aſpiciendo ad totum ordinē qui nūc eſt in rebus. Et quod aſſumí-
tur: q̄ contrarium illius nullo modo decet, dicendum q̄ verum eſt ſecūdum illum ordinem qui
nunc eſt: ſi tamē poteſt illud facere & faceret ſecūdum alium ordinem eſſet decens & melius q̄ nō
facere. Nihil enim omnino poteſt fieri in rerum natura quod cadit extra ordinem diuinæ ſapien-
tiæ atq̄ iuſtitiæ omnino.

Queſt.iii. Argu.prin. In oppoſitū. Circa tertium arguebatur q̄ in creato cōſtante ex materia & forma educibili de potentia materiæ verius & principalius dicatur creari forma q̄ materia: quia creatio eſt mutatio ad eſſe, quod ergo verius per creationem recipit eſſe debet dici verius creari: ſed forma eſt huiuſmodi, quia verius & principalius habet eſſe q̄ materia/ſecūdum Philoſophū. vii. Metaphyſi. ergo &c. Contra, proprium eſt creatiōis reſpectu mutationum aliarum q̄ producat aliquid de nihilo nihil præſupponendo: qđ ergo de nihilo omnino producitur minus præſupponendo aliquid, verius & principalius debet dici creari: materia eſt huiuſmodi reſpectu formæ: quia forma materialis in ſuo eſſe qđ recipit naturaliter preſupponit materiam ordine quodam naturæ: materia autem omnino

Reſolu.q. Noua q̄ſtio. nihil præſupponit, vt patet: ergo &c. QVIA queſtio tangit etiam creationem ſubſtantiarū ſim- I
plicium, in quibus eſſentię per creationē acquiritur eſſe, & aliqui dub: tant de eſſe & eſſentia vtrū
illorum verius habet creari & principalius: ſicut in propoſito dubitatur de materia & forma: Eſſen
tia em̄ ſe habet ad eſſe, vt videtur, ſicut materia ad formā: ideo altius quæſtionē attollēdo: SCI-

Opinio.i.ſex ponens. endum q̄ aliqui ſunt qui primo dicunt eſſe ſex: quæ non poſſunt ſaluari niſi in creaturis realiter
differat eſſe ab eſſentia. Qui etiā ſecundo ſoluunt tres rationes quibus probatur non poſſe ſaluari
creationem ponendo eſſentiam & eſſe realiter differre. Et tertio improbant tres diſtinctiones qui
bus alii reſpondent difficultatibus ſibi obuiantibus. Et quarto reſpondent tribus rationibus quas
alii inducunt ad probandum q̄ eſſe & eſſentia ſignant eandem rem. Et ſimiliter improbant cōfir-
mationes illarum trium rationum inductas contra ſolutiones datas ad illas. Quinto autem oſten-
dunt eoſdem male exponere quandam auctoritatem Boetii. Sexto ipſi adducunt tres rationes quí-
bus oſtendunt q̄ non poſſet creatura in nihilum redigi niſi differrent in ea realiter eſſentia & eſſe.
Quibus intendimus reſpondere: & ſimiliter aliis inductis ab illis/ & etiam tribus aliis rationibus
quibus nituntur oſtendere q̄ tollentes talem differentiam non poſſunt ſaluare q̄ creaturæ de no-

Primum primi. uo poſſint creari a deo ſiue procedere ab ipſo ex arbitrii libertate. Circa primum igitur dicta ſex K
inducendo dicunt q̄ primum illorum eſt, q̄ omnis creaturę eſſentia poteſt intelligi cum oppoſito

Reſponſio. ipſius eſſe: nihil autem poteſt intelligi cum oppoſito ſuiipſius: ergo. &c. Et eſt reſpondendum ſi-
cut reſpondi alias in parte, & ſimiliter ad alia ſequentia, q̄ nihil re & ratione idem cum aliquo po
teſt intelligi ſub oppoſito illius, ſicut neq̄ cum oppoſito ſuiipſius: & ſi poteſt intelligi cum oppoſi
to illius, realiter differt ab illo; idem tamen re cum aliquo ſic vt non apponat rem differentem illi,
ſed differēs ſola intētione ab illo, bene poteſt intelligi ſub oppoſito illius, vt contingit in ꝓpoſito de

Secundum. eſſentia reſpectu eſſe & nō eſſe. Secundum(vt dicunt)eſt q̄ quęlibet eſſentia creaturę participat L
eſſe, ita q̄ omne eſſe in creatura eſt quid participatum. & q̄ creatura non participaret eſſe/nec eſſe
creaturæ diceretur quid participatum niſi eſſet ibi differentia realis. Nam omnis participatio, vel
eſt per modum potentię vel per modum actus: quia ſcilicet potentia ſuſcipit aliud, actus vero ſuſci
pitur ab alio. Hoc enim eſt participare quaſi partem eius capere. Quod enim aliquid in ſe ſecūdum
totum habet, non participat illo: ſed plenitudinem habet eius: eſſentialiter & realiter exiſtens illud.
Vnde ſi calor eſſet ſeparatus, eſſet fontalis calor habens in ſe omnem rationem & plenitudinem ca
loris: & reſpectu eius calor in materia eſſet diminutus, & ſecundum participationem ſubiecti rece
ptus: nunc autem eſſentia participat eſſe ſicut potentia actu: & eſſe participatur ab eſſentia, ſicut
actus a potentia: quia eſſentia creaturæ non poteſt recipere eſſe, neq̄ eſſe recipi ab illa ſecundum ip
ſius eſſe plenitudinem: vt loquamur de eſſe creaturæ reſpectu eſſe dei, ſicut & de calore in materia
reſpectu caloris ſeparati. Dicitur autem calor in materia participatus & reſpectu ſui ſubiecti & re-
ſpectu caloris ſeparati: ſed reſpectu caloris ſeparati dicitur quodāmodo participari reſpectu ſuiip-
ſius, quod contingit ei eo q̄ eſt quid imperfectum in ſe: ſi enim in ſe perfectus eſſet non eſſet natus
recipi in alio: nec eſſet imperfectus reſpectu alterius omnino. Vnde dicere q̄ calor eſt in alio re-
ceptus & non participatus, eſt dicere repugnantia. Sic ergo eſſe creaturæ non eſſet participatum
aut diminutum niſi eſſet in alio receptū. Receptum dico diſtincte ab eo ſecundū rem: nihil enim
ſeipſum diminute recipit. Sed per hoc vltimū quo præuidit ſibi eſſe reſpondendum: Reſponden-

dū eſt dicendo ꝙ eſſe creaturæ participat eſſe per modum potentiæ,& eſſe participatur ab illa per modum actus: & hoc non inquantum ſunt idem re,ſed inquātum differunt intentione. Et quod aſſumit contra hoc:ꝙ tunc eſſe non reciperetur ab eſſētia creaturę diminute,quia nihil ſeipſum recipit diminute:Dicēdum ꝙ ſicut nihil recipit idem ſibi ratione quadam,ſed ſolum ratione qua diuerſum: ſic nec recipit illud diminute niſi ratione qua differens a ſe,ſaltem ſecundum intentionem, quę quidem diminutio recepti non eſt reſpectu recipientis ſed reſpectu eſſe dei.Nihil em̄ recipit ſeipſum diminute etiam ratione qua diuerſum/niſi in ſeipſo ſit id quod eſt diminute,ſecūdum ꝙ etiam ipſi ponunt in ſuo exemplo de calore. Vnde quia eſſentia creaturę diminute eſt eſſentia reſpectu eſſentię diuinę:nullum inconueniens eſt immo neceſſarium eſt ꝙ recipiat eſſe diminute,licent idem ſint re,recipiens & receptum,differentia autem ſola intētione. Tertium eſt(vt dicunt)ꝙ entia in genere ſūt,& determinata ad genus.Quod nō poteſt ſaluari niſi re differant eſſentia & eſſe.Secūdum em̄ Cōmentatorē in ſecūdū Metaphyſicę, Genus dicit formam mediam inter potentiam & actum:quiditas ergo cuiuſlibet creaturę eo ipſo ꝙ eſt in genere dicit quid in potentia ad actum,& per cōſequēs quid in potentia ad eſſe, ita ꝙ ſecūdum ꝙ nata eſt recipere magis & minus de eſſe,ſecūdum hoc cōſtituit alium & alium gradum in entibus,& eſt in alio & alio genere,& in alia & alia ſpecie entis. Hoc totum verum eſt:ſed non propter ipſum eſſe receptū,ſed ſolum propter ipſam eſſentiam recipientem.Per eſſentiam em̄ ſuam res ſunt in prædicamentis,licet ſunt extra in re per participationem eſſe exiſtentię: & ſic per eſſentiam ſuam determinatur omnis creatura ad genus.Propter hoc em̄ eſſentia cuiuſcꝫ creaturę compoſita eſt ex forma generis & forma differentiæ,quæ quidem forma generis media eſt inter puram potentiam & quæ eſt materiæ,& inter actum perfectum,qui eſt in forma ſpeciei completa:cuius cōplementū eſt forma differētiæ.Nec eſt iſta compoſitio ex diuerſis ſecūdum rem ſed ſecūdum intētionem ſolum,& ſufficit cōpoſitio ex ſic differentibus vt conſtituātur eſſētiæ creaturarū in diuerſis generibus & ſpeciebus,qa iſta diuerſitas trahitur a natura ipſarum differentiarum ſecundum ſe conſideratarum abſq; omni eſſe actualis exiſtentię:licet eſſentia creaturę perfecta in gradu ſpeciei ſpecialiſſimę vlterius ſit in potentia ad eſſe exiſtentię,qđ omnino accidentale eſt eſſentiæ & naturæ generis.Dico quo ad ſuā intentionem qua differt ab eſſentia licet non re aliqua.& facit tale eſſe compoſitionem accidentalem Et ideo eſt potentia alia qua eſſentia eſt in potentia ad eſſe exiſtentię, a præcedente qua forma generis eſt in potentia ad formā ſpeciei aut differentię: & nulla ipſarum eſt ipſe actus.nec oportet ꝙ propter hoc vllo modo differāt potētia & actus ſcđm rē,& faciāt realem compoſitionem,ſicut differunt materia & forma in materialibus & faciunt cōpoſitionem realem,propter quā ſunt in inferiori gradu q̄ immaterialia:in quorum eſſentia nulla eſt omnino compoſitio ex diuerſis ſecūdum rem.Per qđ patet ꝙ non tenet tale ſimile quo ipſi dicunt ſic. Niſi in elementis eſſet compoſitio ex materia & forma re differentibus,non eſſet vnum elementum materialius altero,ſed quodlibet elementum eſſet ipſa forma:ſic niſi in eſſentia cuiuſlibet creaturæ eſſet compoſitio ex potentia & actu realiter differentibus,non eſſet vna creatura potentialior altera,ſed quælibet eſſet ipſe actus:quoniam materia non poteſt minus differre a forma q̄ realiter/potentia autem poteſt bene differre ab actu minus q̄ realiter:qđ plane patet in genere & differentia. Quartum(vt dicunt)eſt/ꝙ in entibus eſt analogia/ quæ amoueretur niſi re differrent eſſentia & eſſe : quia prima analogia eſt inter prima diuidentia eſſe quæ ſunt participatum & imparticipatū:ſed ſi non differrent realiter eſſentia & eſſe,in rebus non eſſet participatum,vt dictum eſt:quare nec analogia. Et eſt dicendum,ꝙ cum diuiditur eſſe in participatum &.non participatum,ibi ſumitur eſſe non tam pro eſſe exiſtētię q̄ pro eſſe eſſentiæ. Quicquid enim eſt in creaturis,participatum eſt,ſiue fuerit eſſe ſiue eſſentia,reſpectu eſſe & eſſentiæ creatoris. Non em̄ omnis participatio eſt accidentalis,ſed eſt aliqua eſſentialis. eſſentia enim creaturæ eſt participata eſſentia reſpectu eſſentiæ dei:& ſic licet nullum eſſet eſſe exiſtentiæ omnino,eſſe tamen eſſentiæ & eſſentia ipſa creaturæ id qđ eſt inquātum huiuſmodi/participatum quid eſt : quare etiam licet eſſe exiſtentiæ creaturæ non eſt in re aliud ab eius eſſentia,eſſent tamen ambo,ſcilicet eſſentia & eſſe exiſtentię creaturæ,quędam participata. Quintum (vt dicūt) eſt,ꝙ oīs creatura participat aliqđ accidens,qđ non eſſet niſi eſſentia participaret eſſe:quia,ſecundum Boetium,nihil participat alio quod non participat eſſe. Quod bene verum eſt,ſed falſum eſt qđ aſſumūt,ſi non differunt re eſſentia & eſſe,eſſentia non participat eſſe. Vnde ex eo ꝙ dicimus ꝙ eſſe exiſtētię nihil reale addit ſuper eſſentiam,nō ſequit ꝙ eſſentia creaturæ ſit ipſum eſſe ſuū,qđ ſoli deo cōpetit:ſed tūc illud ſequeretur,ſi nec reſpectū alterius intētionis adderet eſſentiæ,quem quia addit vt aliquid accidentale illi & vt accidens non reale ſed intentionale,

N Tertium.

O Reſponſio.

P Quartum.

Q Reſponſio.

Quintum.

Reſponſio.

ſequitur ꝙ eſſentia non ſit ſuum eſſe,ſed ꝙ vt accidente quodam intentionali participat ipſum eſ-
ſe quod eſt primo participatum vt receptum in alio,& ſupponitur in qualibet alia participatione
accidẽtis realis & realiter differẽtis a ſubiecto ſuo.& ſic ſecũdum Boetium/eſſe participat creatura
vt ſit,eſt vero vt participet alio quolibet,& aliquid ſit. Sextum eſt (vt dicunt) ꝙ omnis creatu-
ra eſt aliquo modo mutabilis ſecũdum ſubſtantiam,qđ non ſit ſine reali differentia inter eſſentiam
& eſſe:quoniã omne mutabile ex aliqua informitate formatur: eo ergo ipſo quo eſt eſſentia poteſt
acquirere eſſe / & perdere eſſe/ & mutari ſecundum eſſe.Sic ergo intelligitur eſſentia eſſe quid in-
forme reſpectu eſſe,& eſſe intelligitur eſſe perfectio eſſentię,& per conſequens ꝙ eſſe ſit res alia: qđ
Secũdũ prin falſum eſt quo ad hoc vltimum,vt patet ex dictis : licet verum ſit quo ad alia. CIRca ſecun-
cipale opini dum dicũt ſic. Triplici via poſſumus oſtendere ꝙ argumentum primum factum ab aliis contra ip
onis dictæ. ſos:videlicet ꝙ ponentes creaturam produci ex eo ꝙ eſſe recipitur in eſſẽtia,vt diuerſum in diuer
ſo ſecundum rem,non poſſunt ſaluare creationem ipſius eſſe:quia tunc creatio eſſe preſupponeret
Prima via. aliquod ſubiectum,quod eſt contra naturam creationis:non concludit,nec probat propoſitũ. Pri
ma via quę eſt ex parte dei producentis,ſic patet.Nam(vt dicũt)nulla cauſa ſupponit ſuum effe-
ctum,bene tamen ſupponit effectum alterius:ars enim ſupponit effectum naturæ,non artis:& na
tura ſupponit effectum dei non naturæ.In eo ergo ꝙ deus producendo creaturam totã ſimul pro-
ducit,ſ.eſſentiã & eſſe, in tali actione nullo ſuppoſito agit, ſicut ſi crearet compoſitum ex materia
& forma,vt lapidem.Licet enim forma requirat materiam in qua recipiatur,nec fieri poſſet niſi in
materia:vere tamen deus creat lapidem,& quo ad materiam, & quo ad formam,& hoc ex nihilo:
Reſponſio in quo incipiunt tangere propoſitum in quæſtione principali. Sed dico ego / ꝙ non obſtantibus R
ad primam dictis in via iſta,adhuc propoſitũ ſtat.Licet enĩ ſimul duratiõe creantur materia & forma: quia ta
viam. men forma creatur in materia vt quod informat,& de cuius potentia eſt nata produci,& materia
creatur nõ in alio:igitur natura prius creatur materia q̃ forma in ipſa.Et(quod amplius eſt)quã
do forma nata eſt educi de potentia materię,non habet proprie fieri per creationem,ſed potius per
quandam informationem,acſi produceretur a deo ſupernaturaliter ex materia præcedente in tem
pore,licet in propoſito non præcedat niſi natura.Cum enim deus agit aliquam actionẽ in qua po-
teſt aliquo modo cõmunicare natura,reliquit naturæ quod ſuum eſt.Vnde quia naturę materiæ
eſt vt de eius potentia producatur forma ad quam eſt in potentia: deus ergo producens in mate-
ria formam producibilem de potentia materiæ,etſi ſimpliciter eam producat, producit tamẽ eam
de potẽtia materiæ.Et ſic licet in prędictis ſaluatur creatio totius compoſiti ex materia & forma,
non tamen ęque proprie ſecundum vtrãq; eius partem.& ſic eſſe non omnino ita proprie ponitur
creari vt eſſentia,ſi tamen ponitur eſſe in eſſentia,vt forma producibilis de potentia materiæ poni
tur eſſe in materia:ſicut forma lapidis eſt in eius materia:non autem ſicut anima rationalis in cor
pore,quæ proprie dicitur creari,licet creetur in corpore: quia non eſt forma educibilis de potẽtia
materię.Et ita ſic dicere:eſt dicere ꝙ eſſe non primo creatur nec ita proprie vt eſſentia: cum tamẽ
Secũda via. contrarium debeat eſſe verũ ſi(vt dicunt illi)eſſentia nõ creatur niſi ſuſceptione ipſius eſſe. Se- S
cunda via(vt dicunt)quæ ſumitur ad idem ex modo producendi,& quodãmodo videtur exclude
re iam dicta,ſic patet.Nam ſcđm commen.xii.Metaphy.ſi aliquid fieret in aliquo & non ex illo,per
tranſmutationem illius fieret ex nihilo.dato ergo per impoſſibile ꝙ eſſentia præcedat & deus edu-
cat eſſe in eſſentia ſed non de potentia eſſentiæ & ſine tranſmutatione eius,vere & proprie crearet
eſſe,vt patet de anima rationali infuſa corpori. Sed dico ego ꝙ non valet,quoniã(vt dictum eſt) T
ſi eſſe non educitur de potentia eſſentiæ ſicut nec anima rationalis de corpore:& æque proprie cre
atur vt anima rationalis: ſicut ergo anima rationalis nata eſt ſecũdum ſe eſſe non ſolum in corpo-
re : ſimiliter ergo & eſſe ipſum natum eſſet ſecundum ſe eſſe ſiue exiſtere non ſolum in eſſẽtia crea
ti:cuius contrarium illi dicunt. Quod autem dicunt ꝙ eſſe non inducitur in eſſentia per tranſ
mutationem eſſentiæ,ſicut nec anima in corpore per tranſmutationem corporis, falſum eſt. Si enĩ
non tranſmutaretur eſſentia recipiendo eſſe/non eſſet verũ dicere ꝙ recipiendo eſſe crearetur, aut
alia creatione crearetur q̃ eſſe creatur:cum omnis creatio ſit tranſmutatio: quorum contrariũ aſ-
ſerunt illi. Quod tamen,ſcilicet ꝙ creatio non ſit aliqua mutatio,ſiue ꝙ ſecundum nullum modũ
mutationis ſit mutatio,error eſt,vt dicit articulus damnatus. Præterea non eſt omnino verum
ꝙ anima creatur in corpore ſine corporis tranſmutatione,quando de non animato fit animatum.

Similiter non eſt omnino verum,immo falſum ſimpliciter:ꝙ eſſentia non tranſmutatur quan-
do ex nõ ente fit ens,vt infra declarabit:cũ etiã ī altero relatiuorum quodãmodo fiat trãſmutatio
Tertia via. p trãſmutationẽ factã ſolũmõ in altero/vt infra dicem⁹,ſcđm Sĩpliciũ. Tertia via(vt dicũt)quę V

ſumitur ex ipſa re producta, ad idem, patet ſic. Nam creatio ſicut & quælibet alia productio, eſt per ſe & primo totius cõpoſiti, & partiũ eius, non niſi vt ſunt aliqd cõpoſiti, ita ꝙ vnius compoſiti eſt vnica tantũ productio ſcđm totum & ſecundum omnes partes eius. Producitur enim vna ſub alia, vt potentia ſub actu, & vna cũ alia vel in alia, vt actus cum potentia, vel in potentia, ſicut nata ſunt eſſe. Non ergo producit eſſe preſuppoſita eſſentia/ſicut neq; econuerſo. Et quia eadẽ eſt ſcđm numerũ illorum ꝓductio ſiue creatio, non magis ꝓprie creatur vnũ eorũ q̃ alterũ: immo ſi magis proprie alterutrũ eorũ creat̃ hoc eſt potius eſſe q̃ eſſentia: ſicut magis proprie generatur forma q̃ materia, licet vna generatione generant̃ in cõpoſito. ſemp enim productio pricipalius terminatur

X ad actũ q̃ ad potentiam. Reſponſio. Sed dico ego ꝙ non valet, licet enim vnica ꝓductione producũtur act9 & potentia, & ideo ſimul duratione, nec quo ad hoc productio vnius preſupponit alterũ illorũ: nec etiam vnum illorum magis proprie illa productione terminat̃ q̃ alterum: tamen producitur quodam ordine naturæ vnũ illorum prius altero: & de altero, vt dictum eſt. Illud enim in quo alterũ producitur, etſi ipm ꝓducatur ſimul duratione, oportet tamẽ ipſum produci prius natura. Prius enim natura eſt id in quo alterum producit̃/q̃ qđ in illo producitur, vt generatio formę corporeitatis in homine q̃ creatio animę rationalis in corpore, ſicut declarauimus in noſtro decimo Quolibet. q. v. Et hoc q̃uis id in quo alterũ producitur non producat̃ niſi ſub illo. Licet enim ſimul ſunt duratione hoc in illo & illud ſub hoc, natura tamẽ prius eſt id in quo aliud, q̃ id ſub quo eſt aliud.

Y Vlterius autẽ dico deſcendendo ad quæſtionem principalẽ: ꝙ etſi vnum illorum quæ ſunt materia & forma, eſſentia & eſſe, non magis proprie creetur q̃ alterũ quantũ eſt ex parte actus creatio Ad queſtionem. nis propter eius vnitatem, tamen propter ordinem naturę quem habent inter ſe ipſa creata in toto, bene poteſt vnum eorũ prius natura & magis ꝓprie creari q̃ alterum, vt materia q̃ forma: ſi tamen forma educibilis de potentia materiæ producta in toto creato proprie & per ſe poſſit dici

Z creari: de quo iam erit ſermo, ſicut dictum eſt. Ad aſſũptũ. Et ꝙ aſſumitur: ſi alterum illorum magis proprie creatur, hoc eſt potius eſſe q̃ ipſa eſſentia, ſicut magis proprie generat̃ forma q̃ materia: Dicendum ꝙ creatio reſpicit duos terminos, ſcilicet terminũ a quo, quia eſt de nihilo: & terminum ad quem, quia eſt alicuius productiua: ita ꝙ magis proprie & magis eſſentialiter ſecundum ꝙ comparatur per differentiam ad alias productiones, reſpicit terminum a quo, q̃ terminum ad quẽ: qa ex ordine ad terminum a quo diſtinguitur eſſentialiter ab aliis productionibus, non autem ex ordine ad terminum ad quem. quia proprium eſt creationi ꝙ producat de nihilo: quod nulli alii productioni conuenit. Nõ autem propriũ eſt ei ꝙ ſit ꝓductiua alicuius, in hoc enim cõuenit cum qualibet alia productione, ita ꝙ etſi omnes alię productiones diſtinguũtur inter ſe in ordine ad terminos ad quos ſunt, per illorum diuerſitatem, ſecundum ꝙ generatio dicitur productio ad ſubſtantiam terminata: augmentatio vero terminata ad quantitatem: alteratio autem terminata ad qualitatem, latio vero ad vbi: ſola tamen creatio ab aliis productionibus diſtinguitur per ſe & principaliter in ordine & ex ordine diuerſo ad terminũ a quo. Quare cum proprium ſit creationi in ordine ad terminum a quo ꝙ ſit de nihilo & nullo præſuppoſito: magis proprie ergo dicendum eſt creari quod ſic eſt de nihilo ꝙ nihil præſupponit omnino nec oportet preſupponere, ſicut eſt eſſentia: q̃ qđ ſic eſt ex nihilo ꝙ aliqd præſupponit naturaliter & oportet preſupponere, ſicut eſt ipſum eſſe, vt patet ex prędictis. Vnde etſi anima rationalis creatur in corpore, poſſet tamẽ creari ſine corpore, ſicut & eſſe ſine illo poteſt: non ſic autem ipſum eſſe poteſt eſſe ſine eſſentia aut creari ſine ea, vt etiam illi dicũt. Propter quod etſi anima creata in corpore proprie poſſet dici creari, non tamẽ

A ipſum eſſe in eſſentia. Ad ſimile. Et ſic patet ꝙ non valet ſimile aſſumptum de materia & forma in generatione: quoniã generatio magis per ſe & eſſentialius reſpicit terminum ad quem, q̃ terminum a quo: contrarie ei quod iam dictum eſt de creatione. Et ideo ſemper generatio principalius termina tur ad id quod plus recipit de entitate per generationem: & econtrario creatio ad id quod plus

B producitur de nihilo, vt dictum eſt. Soluta prima ratione, vt dicunt illi, de facili ſoluitur ſe- Solutio rationis ſecũde. cunda. Nam cum dicitur, ſi poneremus talem compoſitionem, & eſſet creatio dicto modo, tunc eſſe produceret̃ de eſſentia: ſi arguentes hoc dicant ex opinione propria tunc ratio recipit falſum, & peccat in materia. Nam nũq̃ forma educitur de materia niſi tempore pręcedat formam, non ſic autem eſt de creatis, vt dictum eſt: ſi autem illud ſupponant tanq̃ dictum ab aduerſariis, dicemus (inquiunt illi) ꝙ nunq̃ ad nos peruenerunt dicta aliquorum qui tantæ eſſent dementiæ, vt dicerent ꝙ in creatione educitur eſſe de potentia eſſentiæ, ſicut in generatione educitur forma

C de potentia materię. Cõtra ſolutionem. Sed dico ego, ꝙ dictum illud, Nunq̃ forma educitur de materia nec actus de potentia niſi tempore pręcedant materia & potentia, verum eſt loquendo de generatione natu-

rali,non tamē eſt verum loquēdo de generatione ſupernaturali. In illa enim ſufficit ꝙ materia pręcedat formā natura tm̄.Si enim deus ſubito,immediate,& ſupernaturaliter de trūco formaret vitulum,ex eadem potentia materiæ ex qua formaret ipſum natura ſucceſſiue & per multa media, hoc non diceretur creatio proprie, ſed magis generatio ſupernaturalis.Opus enim omne qđ deus facit mediante natura ex aliquo,poteſt facere immediate ex eodem. Si ergo deus materiam ſubito crearet,ex cuius potentia nata eſſet forma produci,& ſimul duratione produceret formā de illa potentia materię,licet materia proprie diceretur creari,forma tamen potius diceretur ſupernaturaliter generari: ſicut & formatio corporis Chriſti de potentia materiæ pręcedentis tractę ex virgine, inquātum formatum fuit opere ſpiritus ſancti:quia de potentia materię fuit forma eius educta cooperante virtute naturali Marię,potius dicitur a ſpiritu ſancto ꝓducta ꝑ actionē ſimilē generationi naturali,aut etiam generatione quadā ſupernaturali,q̄ vera & propria creatione.Secus autē eſt ſi forma ꝓduceret in materia ex cuius potentia non eſt nata produci:tunc em̄ tam materia q̄ forma crearentur.Sed tamen magis proprie materia:quo ad hoc,ſ.ꝙ nihil oportet eam per naturā ad ſui productionē pręſupponere,forma vero naturaliter pręſupponit materiam.Si ergo eſſentia eſſet in potentia ad eſſe,non ſolū receptiua,ſicut eſt corpus ad animā rationalē,ſed etiam formatiua,ſicut eſt materia naturalis ad formā naturalem:eſſe productū cum eſſentia a deo potius diceret generari ſupernaturaliter q̄ creari:aut ſi eſſentia eſt in ſola potentia receptiua ipſius eſſe,tunc adhuc magis proprie creari diceretur eſſentia q̄ eſſe,vt dictū eſt,vt vniuerſaliter productio materialis & potentialis per creationē minus dependet a productione formalis & actualis q̄ econuerſo.propter qđ materia potius a deo poſſet creari & eſſe ſine forma materiali,q̄ econuerſo forma materialis ſine materia. Sic ergo ad hoc ꝙ pręmittunt illi an eſſe educi de eſſentia dicant arguentes ex opinione propria,an ſupponunt illud ab aduerſariis:Dico ego ꝙ ſupponūt hoc ab aduerſariis : quia licet hoc non dicant expreſſe,implicatur tamē in dictis eorū.& hoc licet non dicant eſſe educi de eſſentia vt educitur forma generatione naturali de materia pręcedente,vt patet ex dictis. Solutis duabus rationibus ſoluemus & tertiā(dicunt illi)nam cum ſic arguitur: Cauſa prima iſtarum cauſarum eſt eſſe vt dicit quarta propoſitio de cauſis,& eſſe eſt per creationem:cætera vero per informationem,vt dicitur in cōmē.propoſitionis.xviii.ergo eſſentia potius creabitur in eſſe tanq̄ poſterius in priore : & eſſentia potius informabit eſſe q̄ econuerſo : Dicemus (inquiunt illi)ꝙ eſſe recipitur in eſſentia & informat eam non econuerſo:quia ſemper actus informat potētiam,& recipitur in illam,& non econuerſo.Et quia Auctor de cauſis nō accipit cum dicit Prima rerum creatarū eſt eſſe:ipſum eſſe vt diſtinguitur contra eſſentiā,ſed accipit ipſum in omnimoda latitudine:tali em̄ eſſe nihil eſt prius,nihil latius,nihil ſimplicius,nihil vehementius rebus vnitum & adhærens eis:& omnia alia ſe habent per additionē ad ipſum,ratione quorum additorū cum eſſe ſit vnū,ab ipſo tamen procedit rerum multitudo.Et ſic bene verū eſt ꝙ eſſentia creatur in eſſe ſicut ſpeciale in generali,& ſe habet ad ipſum ꝑ informationē potius q̄ ecōuerſo.Non autē verum eſt ꝙ eſſentia creatur in eſſe actualis exiſtentię,nec ſe habet ad ipſum per informationē,ſed potius ecōuerſo.Nam vt dicit nona propoſitio de cauſis,in intelligentia eſt compoſitio ex forma quæ eſt ſua eſſentia,& eſſe. reſpectu cuius ipſa forma intelligentiæ Hyleacum quiddam eſt.i. non proprie hyle & materia, ſed quaſi hyle & materiale reſpectu eſſe qđ eſt actus & forma in intelligentia. Et ſic(vt dicunt illi) rō eſt omnino pręter propoſitū & procedit in æquiuoco. Attamē(vt dicunt)ſi vellemus loqui de eſſe quod diſtinguitur contra eſſentiā,adhuc poſſemus ſaluare ꝙ prima rerum creatarū eſt eſſe:quia ſecūdum prædicta principalius per creationē producitur magis actuale & actus,q̄ potētiale & potentia,quēadmodum ſi nunq̄ videretur lux ſine colore & vnica viſione ambo videantur,lux tamē ſemper eſt prima rerum viſibiliū/& principalius viſibile.& ſic licet vnica creatione ſimul creantur eſſentia & eē, tm̄ cē eſt prima rerum creatarum,quia ſemper principalius ſumitur ratio productionis ex actu q̄ ex potentia. Sed dico ego,ꝙ ratio noſtra dicta bene eſt ad propoſitum/quia bene & directe probat ꝙ eſſe exiſtentię quod creatur in eſſentia vt accidēs eius ſecūdum ꝙ illi dicunt, non principaliter creat,ſed poti9 aliqd aliud vt eē latiſſimū qđ ſe tenet ex parte eēntiæ reſpectu eſſe exiſtentiæ.& ſic ratio non procedit in æquiuoco,licet eſſe/quod principalius probat creari,ſit æquiuocē dictum eſſe cum eſſe latiſſimo. Vlterius autē intentio noſtra in dicta ratione principaliter vergit ad probandū ꝙ eſſentia prīcipalius habet eſſe per creationem q̄ ipſum eſſe exiſtētię,etiam ſi ſit res alia ab ipſa eſſentia.qđ patet:& primo ſi ponatur eſſe res alia:ſecūdo ſi ponatur eſſe ſolus reſpectus.Si em̄ ponatur eſſe res alia,illico patet ex hoc:ꝙ eſſentia prius informat eſſe latiſſimū pēnes ſecundū modum prædictū q̄ ipſa informatur per eſſe exiſtentię.qm̄ ſi ſit res alia,accidens eſt:qđ pri-

Solutio rōnis tertię.

Contra ſol. dictam.

D

E

mo & immediate ſequitur indiuiduũ aut ſpecie ſpecialiſſimã ſecũdũ Porphyriũ.& ſic quẽadmodũ ſubſtãtia ſubiecta principalius creatur q̃ eius accidẽs exiſtẽs in ea,ſic eſſentia principalius creat q̃ ip ſum eẽ exiſtẽtię:quę quidẽ eſſentia creat p informationẽ qua informat eẽ latiſſimũ,non aũt qua informat ipſa ab eſſe exiſtẽtię.Eſſe igitur exiſtẽtiæ quod aduenit eſſentię naturaliter,primo & immediatius informat eſſentiã q̃ informat eſſe latiſſimũ.Quapropter & eẽ tale accidit ipſi eſſentiæ:vt accidẽs ſubſtãtię ſubiectę:ſubſtãtia aũt nõ dependet a productione ſui accidẽtis ſicut ecõuerſo. eſſentia ergo creari poſſet quantũ eſt de ſe:etſi eẽ exiſtẽtiæ vt res alia,non creetur in ea:licet non ecõuerſo.Qđ ſi ſit,cũ eſſentia non ſit terminus creationis niſi recipiendo eſſe a creante,eſſe ergo illud ſine quo non poſſet creari eſſentia nihil nominat aliud ſupra eſſentiã niſi reſpectũ ſæpe dictũ. Et hoc eſt quod principaliter probare nitimur:non ꝙ eſſe non faciat aliquod compoſitũ cum eſſentia,ĩmo facit ſecundũ modũ quẽ determinauimus in q̃ſtionibus ordinariis.Nec ꝙ eẽ non ſit accidẽs ſubſtantiæ,ĩmo eſt:ſicut reſpectus in creaturis habet eẽ accidens,ſecũdũ ꝙ ſiḿ ibidẽ & in aliis quæſtionib⁹ de Quolibet determinauim⁹.Nec ꝙ eẽ dicat poſitiue eandẽ rẽ quã dicit eẽntia: vt in hoc ſint nomina ſynonyma:contra qđ plures rõnes aduerſantium nobis in prẽmiſſis,procedunt.Id enim non eſt verum:ſed ꝙ eẽ ſupra eſſentiam non nominat niſi reſpectum quendam:qui nihil realitatis importat abſolutæ præter illam realitatem quę eſt ſubſtantiæ,a qua dicitur reſpectus realis,non ꝙ ſit res illa aut ſignificet eam ſub ratione rei:niſi largo modo appelletur res ipſe reſpectus ſub ratione reſpectus,ſecundũ ꝙ alibi determinauimus:& ſic ꝙ negatiue eſſe non dicat aliam rem abſolutam præter rem ipſius eſſentiæ,ſiue quæ alia eſt a re ipſius eſſentiæ. Si ergo penes ſecundum modum iam tactum eſſe exiſtentiæ ſit ſolus reſpectus & non accidens abſolutum,illum non oportet primo fundari in eſſentia,ſiue in ſpecie conſiderata,ſiue in indiuiduo : ſed in illo quod proprie primo creat.& ſic non ꝓprie fundatur primo in eſſentia rei vt eſt eẽntia determinata, ſed in ipſo eẽ quod eſt latiſſimum.quod eſſe latiſſimum(vt dictum eſt)proprie habet eſſe in ipſa eſſentia per creationẽ:& ſic proprie,& per ſe,& primo recipit eẽ exiſtẽtię,non autẽ eẽntia niſi quatenus ipa eſſentia informat ipm eſſe latiſſimũ,& eſt idẽ re cũ ipſo eẽ latiſſimo:& p hoc eſſe eſſentię nõ informat eſſentiã vt aliquid p ſe & prio ſequẽs ipſam,ſed potius vt aliquid p̃cedẽs eam,quod quidẽ eſſe exiſtẽtię primo informat eſſe latiſſimũ accidẽtaliter,qđ etiam informatur ab eſſentia eſſentialiter. & ſic ſaltem p accidẽs eẽntia poti⁹ informat eẽ exiſtẽtię,vt poſterius ipſum prius,q̃ econuerſo.& ga magis vere & proprie creata eſt res vera abſoluta q̃ quicũq; reſpectus,ideo etiã verius creata eſt eſſentia q̃ ille

F reſpectus importatus per eſſe exiſtentiæ. SEcunda vero dictarũ ſolutionũ procedit in ęquoco ſiḿter,qm̃ principalius dicitur aliquid alicui cõuenire dupliciter.Vno modo quia perfectius ratio illius inuenitur in illo,alio modo quia prius.& ſecundũ primũ modũ exponit illa ſolutio dictum illud prima rerũ creatarũ eſt eſſe exiſtentię:quia ſcilicet eſt magis actuale q̃ eſſentia ſecundũ prędicta.Sed iſto modo principalitatis non attendit principalitas creationis,ſed ſecundo modo:quia.ſ.non in ordine ad terminũ ad quẽ,ſed ſolũmodo in ordine ad terminũ a quo ſecundũ prędicta.Propter hoc.n. eſſe largiſſimũ principaliſſime dicitur creari,quia.ſ.nihil ſuppoſitum informat reſpectu cuius nullũ aliorũ proprie dicit creari:quia quodlibet aliorum pręſupponit naturaliter aliquid quod informat & ſic minus proprie dicitur creari eſſe exiſtẽtię q̃ eẽntia ſi ponat aliud re ab eſſentia:quia eſſe exiſtẽtię informat ipſam eſſentiam.Qđ aũt dicunt illi,ꝙ ſemp ratio productionis principalius ſumit ab actu q̃ a potẽtia:verũ eſt in aliis productionibus a creatione,quia aliquid ſupponunt:nõ aũt in creatione,quia nihil ſupponit.& ſic eſſe latiſſimũ quod primo creatur,in vnoquoq; eſt potentiale acci-

G dẽtali potẽtia reſpectu eſſe exiſtẽtię,& eſſentiali,reſpectu eẽ eſſentiæ. CIRca tertium principale dicunt illi ſic.Oſtenſo ꝙ rationes impugnantiũ compoſitionẽ eẽ cũ eſſentia non concludunt,declarabimus quaſdã diſtinctiones quas faciunt,non ſufficere ad tollẽdas difficultates. Sũt autẽ huiuſmodi diſtinctiones tres,quarum Prima eſt de poſſibili ſubiectiue & obiectiue ſiue terminatiue. Secũda eſt de eſſentiis,quarũ quędam exiſtit ꝓprietate ſuæ naturæ,q̃dam vero extrinſecus participatiue. Tertia vero eſt de ipſo differre,ꝙ quędam differunt re,quędam intentione,quędam vero ratione. Vnde cum probatur contra eos ꝙ eſſentia & eſſe realiter differunt,quia eſſentia eſt poſſibile eſſe,& poſſibile eẽ nõ fit actu exiſtẽs niſi ꝑ aliquid ei additum,aliud re ab illa, quod non eſt primo aliud q̃ ipſum eẽ:Dicũt ꝙ verum eſt de poſſibili ſubiectiue:veluti de materia ſubiecta extẽſioni: non aũt de poſſibili obiectiue,vt contingit in ꝓpoſito. Similiter cũ probatur contra eos ꝙ tunc aliquid acquireretur ſibi ipſi:ltẽ ꝙ tale eẽ creaturę non inciꝑet de nouo eſſe,quia em̃ qđ eſſentia eſt eſſentia æternũ quid eſt,quare & eſſe eius ſi idẽ re ſunt eſſentia & eẽ eius:ltem nihil poteſt a ſeipſo ſeparari nec ſeipſum ꝓdere:& ſic creatura nõ poſſet annihilari nec amittere eſſe:Dicũt ꝙ verum eſſet : ſi ſic

Ad ſecundã ſolutionem.

Tertiũ principale.

Prima diſtinctio.

Secunda.

Tertia.

nõ differrẽt re eſſentia & eſſe,ꝙ eſſentię ſua ꝓprietate cõueniret eẽ:nũc aũt hoc nõ eſt verũ,cũ eſſe cõueniat ei ſolũ modo quodã exterius participatiue,acqrẽdo,ſ.ſibi quẽdã nouũ reſpectũ. Siliter cũ ꝓbaꝫ cõtra eos ſic,ſi aliqua duo dicũt vnã & eandẽ rẽ,licet vnũ poſſet intelligi non intellecto altero impoſſibile eſt ꝙ vnũ intelligaꝫ cũ oppoſito alterius,vt patet de ente & vno,ꝙ aliquid põt intelligi eſſe ens non intelligẽdo ꝙ ſit vnũ,nõ tñ intelligẽdo ꝙ non ſit vnũ. Et(quod fortius eſt) res aliqua non poteſt intelligi cũ oppoſito eiꝰ qđ ꝑ ſe habet habitudinẽ ad illam,licet poſſit intelligi ſine illo & cũ oppoſito eiꝰ qđ nõ habet ꝑ ſe habitudinẽ ad illã. Verbi gratia,hõ poteſt intelligi nõ intellecto riſibili:& æthiops nitens colore:homo tñ nõ põt intelligi intelligẽdo ſimul ꝙ ſit hinnibilis. Quare ga eẽntia itelligi põt cũ oppoſito eiꝰ qđ eſt eẽ,ſ.cũ nõ eẽ:eſſentia & eẽ nõ eandẽ rẽ dicũt:qđ verũ eſt qñ quę ſunt idẽ re differũt rõne tm̃,vt cõtingit de ente & vno qđ cõuertiť cũ ipſo: nõ aũt qñ cũ hoc differũt intẽtione ſola,vt cõtingit in ꝓpoſito. Dicũt ergo primo ꝙ poſſibile aliud eſt ſubiectiue aliud terminatiue:qđ & nos cõcedim⁹:ſed nõ eſt vnũ illoꝝ ſine altero:ga agẽs nõ facit niſi cõpoſitũ ex potẽtia & actu:facere,n.materiã nõ eſt facere ꝙ materia ſit materia,ga cũ materia ſemp ſit materia, ad hoc non indiget factione:ſed facere materiã ẽ facere ꝙ ſit ſub forma:& vlr facere potẽtiã vel poſſibile,eſt facere ꝙ ſit ſub actu. Silr facere formam materialem nõ eſt facere ꝙ ſit forma: quia ad hoc non indiget factione:ſed facere formam eſt facere ꝙ illa ſit in materia. Similiter facere intelligẽtiam quæ in ſua eſſentia eſt forma ſine materia, non eſt facere ꝙ ſit forma , nec ꝙ ſit intelligentia : quia ad hoc factione non indiget:ſed facere eam eſt facere ꝙ habeat eẽ exiſtẽtiæ. Vniuerſaliter.n.tã actus q̃ potẽtia in creaturis indigẽt factore & cõſeruatore,qđ qdẽ eſt potẽtia,indiget vt factione ſua ſit ſub actu & vt cõſeruet ſub ipſo:qđ vero eſt actus,indiget vt factione ſit in potẽtia & cõſeruetur in ea. SED ego dico ꝙ illđ falſum ẽ,ꝙ.ſ.nõ eſt poſſibile termiatiue ſine poſſibili ſubiectiue: ſi itelligũ tur ſubiectũ & illud cui ſubiiciť differẽtia ſcđm rẽ:qđ ꝓprie facit poſſibile ſubiectiue. Bene tñ verũ eſt ſi intelligunť differẽtia ſcđm intẽtionẽ:nec vnq̃ hoc negauim⁹. Nõ eñ ſemp oportet ꝙ actus differat a potẽtia ſecundũ rem & ſit actus quid abſolutum:ſed ſufficit ꝙ differãt ſecundum intẽtionẽ ſolũ:& ſit quid reſpectiuũ. Et cõtingit hoc ſemp circa actũ q eſt eſſe exiſtẽtię,ſub quo prio & prĩcipaliter ꝑ verã creationẽ creatur in eſſe exiſtẽtiæ ipſum eſſe eſſentię cuiuſq;,& deinde cætera oĩa q̃ ſub eſſe eſſentiæ ꝓprie fiũt in eſſe exiſtentię ꝑ quãdã informationẽ ſcđm ꝑdicta. Vñ de poſſibili ſubiectiue ꝓprie loquẽdo de ſubiecto,quale in naturalib⁹ eſt materia,quæ eſt ſubiecta formę,Dico,ſicut & alias dixi,ꝙ nunq̃ fit actu niſi ꝑ aliqd additum differẽs re ab illo. De poſſibili aũt ſubiectiue cõĩter loquendo de ſubiecto qualiter res abſoluta ſubiiciť intẽtioni aut reſpectui,falſum eſt. Qđ autẽ dicunt illi ꝙ ſi eſſentia nõ eſt in re extra ꝑ aliquã rem ſupadditã,idẽ eſt eſſentiam exiſtere ſecundũ rem extra itellectũ,& eſſentiam eſſe eſſentiam:quare cũ eſſentia ſemper maneat eſſentia ſiue ſemp ſit eſſentia,ſiue ſemp verum eſt ꝙ eſſentia ſit eẽntia,ſemper ergo verum eſt ꝙ eſſentia ſit aliqd ĩ re extra,& ſic ĩ ſeipſa habet ꝓprietatẽ exiſtẽdi:& nõ põt ei ſcđm ſe accidere corruptio:& eſt oppoſitio in adiecto,ꝙ.ſ.eſſentia ſemp manet ſiue ꝙ eſt eſſentia & ꝙ põt corrũpi proprie propria corruptione naturali. Ad hoc dico ego ꝙ nullũ iſtorũ ſeqr̃.Eſt.n.eẽ eſſentię creaturę in re extra non ꝑ rẽ aliam ſupadditã,ſed ꝑ hoc ꝙ ipſa in ſe eſt termin⁹ diuinę opationis abſq; oĩ alio ei aduenięte ex huiuſmodi opatione ꝓter reſpectum ad opantẽ:vt ſæpe dictum eſt:ſed ille reſpectus non eſt aliquid creatum obiectiue niſi ꝑ accñs,ga.ſ.circa eſſentiã ſequiť quę creatur obiectiue:q etiã reſpectu actus creãdi eſt poſſibile obiectiue:reſpectu vero eſſe ſiue dicti reſpectus eſt poſſibile ſubiectiue:ſicut etiam reſpectu mutationis quæ eſt creatio,vt alibi diximus. Et ſic magna eſt differẽtia ſecundũ rẽ ĩter eſſentiã eſſe eſſentiam:& inter eſſentiam eſſe exiſtẽtiam extra. Nõ ergo ſi eẽntia ſemp manet eſſentia, vel ſi oportet concedere verum eſſe ſemper ꝙ eẽntia ſit eſſentia:ꝙ ſiliter oporteat cõcedere eſſentiã eẽ exiſtẽtiã extra:quia non ſolum differẽtia realis & ſcđm abſolutũ qd addita alicui ſimpliciter variat ꝓpoſitionem ſecundum veritatẽ & falſitatẽ:ſed etiam differentia ſecundum intentionem & ſecundũ aliquem reſpectũ. Vñ hæc ſemp eſt vera:eſſentia eſt eſſentia:ſed non ſemp eſt hæc vera: eſſentia eſt intellecta:& tñ ſup eſſentiam ſimpliciter nihil addit eã eẽ intellectã niſi reſpectũ quẽdã,ſcđm hmõi.n. variationẽ frequẽter cõtigit fallacia accidẽtis. Nec eſt aliqua oppoſitio in adiecto,dicẽdo ꝙ eſſentia ſemp eſt eſſentia & ꝙ põt corrũpi corruptione ꝓprię naturæ. Sicut.n.ꝓductione ꝓpriæ naturæ creatur ex hoc ſolo ꝙ eſt effectus dei in ſeipſa,ſic corruptione proprię naturę corrumpitur definẽdo eẽ effectus dei,nullo alio ſecũdũ rem addito & nullo remoto. Vñ qđ addunt illi arguendo,tota cauſa quare ſemper verificaꝫ hęc,eſſentia eſt eſſentia,nõ aũt hæc:eſſentia eſt exiſtentia,eſt ꝓpter realẽ differẽtiã inter eſſentiã & exiſtẽtiam:quare cum inter illa nulla ſit differentia ſecũdũ rẽ: ſicut ſemp ſecundum illos verificaꝫ iſta,eſſentia eſt eſſentia:ſic & illa,eſſentia eſt exiſtẽtia. Dico ego ꝙ non ſequiť

Cõtra tertiam.

H

I

K

L

M

ſi aliqua ſunt eadē ſecūdum rē:ergo de quo vnum eorum verificaṫ ſecundum rē,verificatur & reliquum:quoniam veritas ſecundum rē non dicitur a ſola re,ſed ab ipſa ſecundū ꝙ exprimiṫ p ſermonē. Vnde licet idē ſecundū rē ſignificant ens & vnum,ga tñ ſub alio modo illud ſignificaṫ noīe entis q̄ ſignificatur noīe vnius,ꝑpter hoc quiddā ſemp verificaṫ de vno:qđ tñ nunq̄ verificaṫ de altero:ga licet hæc ſemp ſit vera:vnū ſignat indiuiſionē:hęc tñ ſemp eſt falſa,ens ſignat indiuiſionē. Cōſimiliter ecōtrario ex parte ſubiecti,licet idem ſignificant ſecundum rem eſſentia & exiſtētia, ga ſcilicet exiſtentia nullā rem abſolutam addit ſup eſſentiam:non tamē idcirco de quo ſemp verificaṫ vnum eorum,de eodē ſemp verificatur alterū,vt iō non ſequaṫ ꝙ ſi eſſentia ſemper ſit eſſentia,ꝙ eſ
N ſentia ſemp ſit exiſtētia:licet exiſtētia nullam rē aliam addat ſupra eſſentiam. Qđ vero addunt illi ad confirmationē ſui dicti,ga ſunt idē ſecundum rem ens & vnum,impoſſibile eſt de aliquo verificari ſecundū rē ꝙ ſit ens,quin de illo ſecūdū rē verificetur ꝙ ſit vnū: Dico ego ꝙ verū eſt,quia differunt ſola ratione:ſi eñ differrent intentione,non eēt ita:licet eñ rationale vt differētia & aīal vt genus idē ſignificant ſecundū rē,ga tñ differunt intentione,ſemp eſt hęc vera,rationale eſt rationale:nunq̄ tamē hæc eſt vera,rationale eſt aīal,niſi ratione ſuppoſiti:& ſic vnum prędicaṫ de quo non
O p̄dicatur reliquum. IMprobata diſtinctione de poſſibili(dicunt illi)volumus improbare diſtinctionē de eſſentia:ꝙ.ſ.quędā exiſtit ī ſua ꝓprietate,vt illa quæ eſt dei, quędā vero extrīſeca participatione,vt illa quæ eſt creaturæ,ꝙ.ſ.cōſiſtit in quodā reſpectu quē pōt eſſentia creaturæ acgrere & amittere,& ꝑ hoc eē & non eē. Sed hoc(vt dicunt illi)ſtare non pōt:ga reſpectus nunq̄ acquiriṫ niſi quia acquiritur aliqua res in qua fundatur:nec amittitur niſi quia illa res amittitur. Aliter eñ cēt per ſe acquiſitio & amiſſio illius reſpectus:& p cōſequēs eēt per ſe motus aut mutatio ad reſpectū ſiue relationē:cui⁹contrariū habetur ex quinto Phyſicorum. SED dico ego ꝙ totū hoc falſum eſt. In omnibus eñ relatiuis in quibus aliquid refertur ad aliud quia illud referṫ ad ipſum,qualitercūq̄ nominetur illud ſecundum illā relationem reſpectus in illis amittitur & acquiritur abſq̄ hoc ꝙ illi acquiraṫ aliqua res in qua fundaṫ reſpectus aut amittatur ab illo. Verbi gratia , ſcibile acquiriṫ reſpectū rationis ad ſcientiam,ga in ſciente acquiritur ſcientia,quę ex ſe realē reſpectū habet ad ſcibile:& ſiliter creaturæ eſſentia ſecundū ſe & abſolute cōſiderata acquiriṫ reſpectū realem ad deum: quia deus ſecundum genus cauſæ agentis qua ab æterno habuiṫ relationē ſecundum rationem ad eſſentiam creaturæ:vnde creabilis ſua actione æterna:de nouo operaṫ circa ipſam vt ſit effect⁹ eius in ſuppoſito ſignato,ſcđm ꝙ expoſuimus in prima quæſtione de Quolibet nono,abſq̄ ipſius agentis mutatione,ga iſta diuerſitas a mera ratione ſuę voluntatis æternę dep̄ndet. Si cñ deus eam p ducat aut conſeruet in eſſe,habet creatura reſpectum realē nouum ex ſui noua īmutatione ad ip̄m ſecundum rem,quia deus habet reſpectum ad illam ſecundum rationē ab ęterno licet noua denoīatione, et ſi nō cōſeruēṫ ab eo amittit reſpectum illū ad deum ſecūdū rationē ſuę nouitatis : ga deus ab æterno ſua voluntate ordinauiṫ ipſam in tali ſuppoſito non conſeruandam amplius. Dixim⁹.n. in quadā q̄ſtione de relationib⁹ ꝙ ſecundum genus cauſę efficiētis & effecti creatura habet reſpectum realem ad deum:quia deus habet ſecundum rationē reſpectū ad ipſam,& relatio ſic circa eēntiam creaturę acquiritur & amittitur,nō tñ eſt p ſe terminus mutationis,ſed ipſa eſſentia rei:quæ in eo ꝙ creatur in ſignato ſuppoſito obiectiue acquiritur in ea reſpectus dictus ſubiectiue:q nō ē terminus creationis niſi p accidēs. Vñ & ad mutationē reſpect⁹ in vno relatiuorū fundati.ſ.in eſſentia rei,ſequitur mutatio in altero,ſ.in deo:licet ſecundū ſolā denominationē. Nō tñ reſpectus eſt ꝑ ſe terminus mutatiōis. Verbi gratia. ſi Sortes & Plato ſunt ſiles ī eo ꝙ ſunt hoīes,ſiliṫudo hæc fundatur in puris eſſentiis illorum,& tñ ſi alter deſinat eſſe homo, relatio ſiliṫudinis perit in altero,abſq̄
P eo ꝙ aliqd reale ei ſubtrahatur omnino.nō tñ relatio eſt ibi p ſe terminus mutationis. Per hoc patet defectus rationis qua illi nituntur arguere contra hoc,dicendo ꝙ ſi deus faceret parietē album &: hoīem albū,eſſet p albedinē relatio ſimilitudinis inter parietē & hoīem deo operante,nunq̄ tñ deus poſſet iſtam relationem ab altero illorum tollere niſi remouendo albedinē ab alterutro illorum. Sic & in propoſito de reſpectu creaturæ ad deum opere dei contingit ꝙ non pōt deus huiuſmodi reſpectū a creatura tollere quātūcūq̄ ipſo operante creatus eſt,niſi remoueret ab eſſentia creaturæ aliquam rem quæ eſt immediatum fundamentum huiuſmodi reſpectus. Et eſt reſpondendū ꝙ non eſt ſimile,quoniam in pariete & homine reſpectus fundatur non in illorum eſſentia immediate:ſed in ipſa albedine:propter qđ manēte albedine in vtroq̄ non pōt reſpectus ille amitti:ſed in propoſito illius reſpectus in creatura non eſt immediatum fundamentum aliqua res abſoluta addita creaturę vt ipſum eſſe exiſtētię,quod illi ponunt:ſed ipſa eſſentia creaturę vt ipſa eſt ſignata in ſuppoſito determinato eſt immediatum fundamētum huius reſpectus,non ſecundum ꝙ eſt eſſentia ſim-

Contra ſecūdam diſtinctionē q̄ eſt de eſſentia.

Defenſio.

Quol.ix.q.i.

pliciter, ſed ſolummodo ſecũdũ q̃ ipſa eſt terminus opationis diuinę ęternę: nec omino requiritur alia res media, immo ipſa ſola eſſentia ſic ſe habens ſufficit ad ſuſtinẽdum huiuſmodi reſpectũ quẽ eſſe addit ſuper eſſentiam & nihil aliud: nec in hoc eſt aliqua differentia: nec aliam vnq̃ fecimus ſiue creatura ponatur produci a deo ex actione liberę voluntatis, ſiue neceſſitatis naturalis, ſi eẽt hoc poſſibile, vtroq̃ em̃ modo reſpectus ille fundatur in ſola eſſentia creaturę, non vt eſt eſſentia ſimpliciter, ſed ſolũmodo vt eſt termin⁹ diuinę operationis, vel ab ęterno ſi operaretur circa illam neceſſitate naturę: vel ex tempore, ſicut mõ cum operatur circa illam libertate volũtatis. Et ſic ſi deus velit huiuſmodi reſpectũ ab eſſentia creaturæ tollere non oporteat q̃ ſeipſum immutet, vel q̃ aliquid abſolutum ab eſſentia creaturæ demat: ſed q̃ actionẽ ſuam qua operatur circa eſſentiam craturæ, ab illa ſubtrahat: qđ poteſt facere nulla mutatione facta circa ſeipſum, ſed ſolũmodo circa creaturæ eſſentiam: in eo, ſ. q̃ definit eſſe terminus diuinæ operationis: & per hoc definit habere illum reſpectum ad deum, ſicut per illud prius habuit illum abſq̃ alia re abſoluta illi coniuncta: & ſic facere eſſentiam non eſt facere q̃ eſſentia ſit eſſentia, ſed q̃ ſit effectus diuinę operationis: & per hoc eſt habens eſſe, & eſt coniuncta ipſi eſſe, non, vt illi dicunt, res altera abſoluta ab eſſentia, ſed vt id qđ eſt altera intentio fundata in eſſentia rei vt a qua habet omnẽ ſuam realitatem, quę non acquiritur p ſe in eſſentia nec tollitur ab ea, ſed ſolum per hoc q̃ ipſa eſſentia eſt vel non eſt terminus operationis diuinę, vt dictum eſt. Et ſic euitatur per hoc omnis difficultas circa hanc materiam. IMproba- Q

Cõtra diſtinctionẽ de differentia ſeu differre.

tis diſtinctionibus de poſſibili & de eſſentia (dicunt illi) volumus improbare diſtinctionem de ipſo differre ſiue de differentia: quia primo oſtendemus diſtinctionem ipſam non eſſe bonam: Secundo q̃ per eam non poſſunt ponentes eam difficultates effugere. Diſtinguũt em̃ triplex differre, ſ. re, ratione, & intentione. Nam ſunt quędam differentia re, vt accidens & ſubiectum: quędam ratione vt definitio & definitum. Cũ ergo aliqua plus differant q̃ definitio & definitũ: & minus q̃ accidens & ſubiectum, vt genus & differentia: ergo medio modo differunt: & vocetur differre intentione. Sed modus iſte arguendi non valet. Non em̃ ſequitur ex illis q̃ differentia iſtorum ſit media inter differre re & ratione: quia in ipſo differre ratione eſt accipere magis & minus: & ſimiliter in ipſo differre re, & magis differre ratione quodãmodo mediũ eſt inter differre re & minus differre ratione & ſic genus & differentia ſi differũt ſola ratione, magis tñ differunt q̃ definitio & definitum: & ſi

Rñſio auctoris.

differũt re, minus tamẽ differunt q̃ accidens & ſubiectum. SED dico ego q̃ verum eſſet illud ſi illa differentia inter differre intentione & ratione eſſet ſolũmodo ſecundũ magis & minus: ſed intelligimus q̃ etiã implicat modum diuerſum differendi ſecundum ſpeciem: quẽadmodũ etſi differre re differt a differre ratione ſecundum magis & minus, non tamẽ ſolũmodo differunt ſic, ſed etiam differunt ſecundum ſpeciem differendi, quẽadmodum genus & differentia differunt in ſpecie, propter quod faciunt compoſitionem quã nullo modo facerent ſi ſola ratione differrent, vt patet de diuinis attributis in deo. R

Replica.

Sed arguunt contra hoc dicentes q̃ alius & alius modus differẽdi eſt vbi vnitas rei ſolam differentiam rationis facit: quia poſtq̃ res quælibet ſecũdũ ſe eſt vna, ſola ratio hos

Reſponſio.

modos diuerſitatis inuenit. Sed dico ego q̃ non dicitur modus differendi rationis, quia inuentus eſt a ratione quæ eſt potentia animæ: ſed dicitur rationis: quia cum hoc q̃ perceptus eſt, nõ dico inuentus eſt a ratione, ex ſe exiſtit in natura rei, ita videlicet q̃ ex natura rei eſt q̃ in eadem re aliqua ſolummodo differunt ſecundum magis & minus tm̃, aliqua vero differunt ſecũdum magis & minus, & adhuc amplius. Illa quæ primo modo differunt neceſſario continentur ſub vno modo differendi & differente ab aliis ſecundum ſpeciẽ, quia ſola differentia ſecundum magis & minus nunq̃ diuerſificat ſpeciem. Illa vero quæ differunt ſecundo modo, ratione ampliori bene poſſunt differre inter ſe alio modo differendi ſpecifico ab eis quæ in eadem re non differũt pœnes tale amplius. Verbi gratia cum genus & differẽtia ſint in eadẽ re, ſicut definitio & definitum ſunt in eadem re ſiue in ſolis ſeparatis ſubſtantiis, ſiue etiam in corporalibus (in hoc em̃ nõ eſt vis) vnũ illorum nullo mõ poteſt prædicari de altero: definitio vero ſemper prædicatur de definito, & econuerſo: neceſſario igitur genus & differentia cum hoc q̃ plus differunt inter ſe q̃ definitio & definitum eo videlicet q̃ neutrum eorum prædicatur de altero, ſicut mutuo prædicatur definitio de definito & econuerſo, differunt alio modo differendi ſecundum ſpeciem q̃ illa. T

Q differentia ſit inutiliter excogitata.

Quod addunt illi: q̃ tali diſtinctione non ſoluitur argumentum nec ipſa difficultas euitatur dicendo, q̃ ſi aliqua ſunt idem re, vnum eorum non poteſt intelligi ſub oppoſito alterius. Nam genus quod poteſt intelligi ſub oppoſitis differentiis non dicit vnam rem ſed aliam, vt eſt ſub vna differentia & idem illi, q̃ vt eſt ſub alia & idem illi. Vnde vbi ſunt aliqua idem re differentia, quocunq̃ modo dicuntur differre, non põr

Probatur.

V

idē intelligi ſub oppoſitis differētiis. Et dico ego ꝙ genus vt eſt intelligibile ſub oppoſitis differen tiis:licet non ſignat eandem rem numero aut ſpeciē,ſignat tamen eandem cōmunitate generis,quę in idem re coincidit cum vtraq; differentia:& idem re cōmuni,ſ.ſecundum rationem cōmunitatis gñis eſt in vtraq; ſpecie.Aliter enim nulla eſſet identitas illa quæ dicitur generis,& per illam iden titatem forma generis ab vtraq; differentia non re nec ratione ſed ſola intentione differt:quod ſuffi cit ad declarationem propoſiti & ſolutionem argumenti,licet maior vnitas realis eſt eſſentiæ reſpe ctu eſſe & non eſſe,quia numeralis:q̄ generis ad oppoſitas differentias.Per hunc enim modum ſi ali qui duo ſint albi,in albedine vtraq; fundatur reſpectus ſimilitudinis mutuę vnius ad alterum:& ſi alter eorum fiat niger,ſuper albedinem non alterati fundatur reſpectus diſſimilitudinis ad nigrum & ſunt reſpectus illi contrarii,ſimilitudinis ſcilicet & diſſimilitudinis,& tamē ex parte albedinis ma nentis idem realitatis quod eſt in vno eſt & in alio,ſcilicet in ſimilitudine & diſſimilitudine funda tis ſuper eandem albedinem,& nullam aliam realitatem habet in ſe,ita ꝙ eadem res quæ eſt albedo poteſt intelligi ſub vtroq; reſpectu vt idem re cum vtroq;:quia nihil realitatis proprię dicit reſpe ctus ſed ſolummodo quantum eſt ex ſe,quia non habet realitatem niſi a ſuo fundamento,niſi exten datur nomen rei, vt alibi expoſui. Et vniuerſaliter eſſe & eſſentia ponendo ꝙ eſſe ſecundum di ctum modum non addit niſi nudum reſpectum ſuper eſſentiam,dicunt vnam & eandem rem aut non aliam & aliam: & ſic ſicut eadem albedo numero exiſtens ſub reſpectu ſimilitudinis poteſt eſſe & intelligi ſub oppoſito reſpectu,vel ſub priuatiōe illi⁹ reſpectus:ſic eadē eēntia nūero exñs ſub eſſe
X pōt eē & intelligi ſub priuatione eſſe,ſcilicet ſub non eſſe abſq; omni incōueniēti. Adhuc aūt ad dunt alii dicentes.Poſſumus autem ad hanc veritatem oſtendendam facere ſyllogiſmum expoſito rium,vt ſi a ſit animal rationale,& illud idem ſit irrationale vel poteſt intelligi eſſe irrationale, idē animal eſt vel poterit eſſe rationale & irrationale,qđ eſt inconueniens.Bene ergo verum eſt ꝙ a qđ eſt animal rationale realiter differt ab irrationali,vel ab eo quod poteſt intelligi eſſe irrationale. qc quid ergo poteſt itelligi cū oppoſito alicuius realiter differt ab illo. Sed dico ego ſicut alias dixi,ꝙ quicquid poteſt intelligi ſub oppoſito alicuius realiter differt ab illo:Verum eſt de eodem contra cto & ſecūdum numerū,de quo tenet ſyllogiſmus expoſitorius ſolūmō:nō aūt eſt verū de eodē nō cōtracto ſcđm rē,ſicut ē aliqd idē ſcđm gen⁹,de quo nō tenet ſyllogiſm⁹ expoſitori⁹.Sed dictū hoc vt dicūt illi cōſiderat qđ eſt ꝓ accidens, nec difficultatē euacuat.Cōſiderare em̄ aliqd ſicut dicūt il li,vt non contractum accidit & extraneum eſt ſyllogiſmo expoſitorio,quia tenet ſolum gratia ma teriæ in contractis & ſingularibus,& ſic reſponſio conſiderat quod eſt ꝑr accidens, nec valet. Sed dico ego ꝙ imo bñ valet,quia illud accidēs ſcilicet ſumere nō contractum,eſt neceſſarium in reſol uendo ꝑr concluſionis deſtructionem ſyllogiſmum expoſitorium,cuius concluſio ſemꝑr eſt falſa & impoſſibilis,& ideo in propoſito arguēdo ſic: a animal eſt rationale & a animal eſt irrationale:er go idem eſt animal rationale & irrationale:bene verum eſt pro eodem ſecūdum genus, & ſunt am bę præmiſſæ verę:non autem pro eodem ſecundum ſpeciem aut numerum, quia eſſet altera præ miſſarum falſa. Vnde ſi arguatur ſic: hęc eſſentia eſt ens,& hæc eſſentia eſt non ens:ſequitur cōclu ſio impoſſibilis:ergo hæc eſſentia eſt ens & non ens.Nō obſtante tamen ꝙ eſſentia ſit idem cum eē nec eſſe addit rem aliam,poteſt intelligi eadem eſſentia ſub non eſſe,& eſſe ſub non eſſe in alio tem pore,quæ nullo modo repugnant identitati rei ſuper quam fundatur ſyllogiſmus expoſitori⁹. Rur ſus(vt dicunt)hoc difficultatem non euacuat:immo magis auget vt cauillantur.Nam animal nō contractum non dicit vnam rem:non ergo poteſt differre intentione & nō differre re:& quia nō di cit vnam rem poteſt intelligi ſub duobus oppoſitis. Sed dico(vt dixi) ꝙ dicit vnam rem commu nem licet non ſingularem:& ideo differt ſola intentione ab oppoſitis contrahentibus illam, & ſic
Y quia dicit vnam rem poteſt intelligi ſub oppoſitis. ClRca quartum dicunt illi ſic,ſolutis ratiōni bus quibus aliqui probant ꝙ ponentes eſſe & eſſentiam differre ſecundum rem,non poſſunt ſalua re creationem:& improbatis diſtinctionibus quibus videntur tollere difficultates in cōtrarium ori entes:Reſtat declarare ꝙ ea quæ adducunt ad confirmandas rationes factas ab eis ad probandum ſcilicet non differre realiter eſſentiam & eſſe,non ſufficiunt,neq; quietant intellectum.Fecimus au tem nos(vt dicunt illi,& verum dicunt) tres rationes quibus concluſerimus eandem rem ſignifi care eſſentiam & eſſe:quarum prima talis erit. Vnitas,veritas,bonitas,nullam rem addunt ſuper eſſentiam rei:pari ergo ratione vel fortiori,nec entitas. Ad hanc reſpondebant illi dicentes,ꝙ ens vno modo dicit eſſentias prædicamētorum,& ſicut illa tria,eādē rē dicit cū eſſentia,& eſt q̄libet res ens p ſuā eſſentiā ſicut eſt vna & bona.Alio mō dicit earū exiſtētias:& ſic ens dicit aliā rem q̄ eſſen tia,& eſt quælibet res ens per aliam rem additam ſuæ eſſentiæ quā participat,& eſt iſtud ens non

Improbat.

Ad ſyllogiſmū expoſitorium.

Replica.

Reſponſio.

Replica altera.

Reſponſio.

Quartū principale.

Prima ratio

Solutio.

Cõtra ſolu. omnino idem cum vero & bono. Sed dico ego ꝙ hæc ſolutio (vt & illi dicũt) ſupponit duo. Pri- Z
mo enim ſupponit ꝙ eſſe ſit quædam res abſoluta, & quædam actualitas exiſtendi in effectu de ſe:
quod falſum eſt, ꝙa tunc poſſet ſecundum ſe produci & exiſtere ꝑ ſe ſine eſſentia, maxime ſecũdum
illos, ꝙa dicunt ꝙ eſſe nõ ſe habet ad eſſentiã ſicut forma producibilis de potẽtia illius: & ꝙ etiã dí-
cũt ꝙ eſſe quãtũ eſt ex ſe eſt neceſſe eſſe, licet ſit poſſibile non eſſe, prout in alio recipitur. Nihil em̃
ex ſe eſt forma non educta de potentia materię, aut neceſſe eſſe: ꝙa in alio non eſt niſi poſſibile eẽ niſi
ꝑ ſe poſſit eſſe & ſeparatum a quolibet alio. Quod em̃ eſt ſic actualitas exiſtendi ꝙ ex ſe eſt neceſſe
eſſe, ꝑ ſe ſeparatũ põt eẽ & produci in eſſe: quare cũ eſſe non poſſit exiſtere aut produci ſine eſſentia
Rñſio aduer ſariorum. vt illi probant, nullo ergo modo eſt ex ſe actualitas quędam dicto modo. Ad quod illi reſpõdẽt dí-
cendo ꝙ hoc nullã habet difficultatẽ. nam nullum agens facit qđ repugnat effectui: de ratione em̃
Improbatio eius. effectus eſt ꝙ non fiat ꝑ ſe niſi compoſitũ, cuiuſmodi non eſt eſſe. Et dico ego vt patet ex dictis, ꝙ
hoc falſum eſt ſi intelligaẽ hoc de cõpoſito ex rebus abſolutis diuerſis, quia in ſubſtãtiis ſeparatis ſe
cũdũ ponẽtes ꝙ in eis nõ eſt materia, nulla eſt rerum diuerſitas, & ſic cuilibet taliũ vt ſit effect⁹ dei
nihil additur ſup eſſentiam niſi reſpectus quidam. Vnde ſi eſſe eſt actualitas quędam creata in eſſen
tia rei, & res q̃dam abſoluta eſt, cũ nihil ſit creabile niſi ſit ex ſe eẽntia quædã, qđ ſecũdũ p̃dicta non
habet ex creatione. Si ergo eſſentia ipſius eẽ creata eſt actualitas alteri⁹ per hoc ꝙ eſt in altero, mul
to fortius nata eſt eſſe actualitas ſuiipſius ſecundũ ſe. Vnde ſecundũ ꝙ dixi tunc, & nunc etiã dico
eſſe non dicit niſi reſpectũ ſup eſſentiam: & vt aliquid ſit effectus dei nihil additur ſup eſſentiã niſi
Replica. reſpectus quidã. Cõtra qđ illi arguũt dicẽtes ꝙ hoc falſum eſt, ꝙa ſolus reſpectus non poteſt perdi
Reſponſio. vel acquiri. Sed dico ego reſpondẽdo ſecũdũ p̃dicta ꝙ verum eſt per ſe. per actionem tñ aliquã cir A
ca ſubiectum. ſ. quia eſt terminus operationis diuinę, bene põt ille reſpectus acqri & econuerſo perdi
per hoc ꝙ ceſſat eſſe effectus & terminus operationis talis, ſicut & ꝑ operationem circa oppoſitum
fundamẽtũ põt circa aliqd idẽ reſpectus perdi & acquiri circa ſuum proprium fundamentum: vt
Sorte ſolo exiſtente albo non eſt reſpectus ſimilitudinis in illo, fundatus in eius albedine: ſed Plato-
ne facto albo, iam reſpectus ille eſt acquiſitus in Sorte: & Platone facto nigro iam eſt amiſſus. Hoc. n.
conuenit generationi & corruptioni relationũ: vt alias in quæſtione magna de relationibus, decla-
rauimus. Quod ergo illi ſupponunt ſecundo, ꝙ. ſ. eſſentia nõ habet actualitatem ſine illo addito ei
Scđa ratio. vt re alia, hoc ſiliter falſum eſt, quia ſufficit ꝙ ei addaẽ reſpectus ſolus per hoc ꝙ eſt effect⁹ dei. Se B
cunda ratio noſtra (vt dicunt) eſt, ꝙa ſi eſſentia nõ exiſteret niſi per eſſe additũ, oporteret ꝙ illud eẽ
exiſteret per aliud eẽ additum in infinitum. Et vt dicũt, reſpondebaẽ ab eis ꝙ hoc non oportet. Nã
licet materia exiſtat per formam, non oportet ꝙ illa forma exiſtat per aliam in infinitum: quia alio
& alio modo comparanẽ ad eſſe. Nã materia ex ſe eſt potens eſſe & non eſſe: forma aũt quãtũ eſt de
ſe ſecundũ modũ loquẽdi philoſophorum non haber ꝙ poſſit non eſſe, ſed ſolũ ratione materiæ in
qua recipitur. Vnde ſecundũ pĥos forma ſeparata a materia non poſſet non eſſe. Cõſimiliter dicim⁹
(dicunt illi loquẽtes de ſeipſis) ꝙ eſſentia de ſe poteſt eſſe & non eẽ, ſed ipſum eſſe ſecundum ſe con
ſideratũ non habet ꝙ poſſit nõ eſſe, niſi ꝙa recipitur in alio, & ſeparatũ eſt neceſſe eſſe. Cõtra hanc
rationẽ (vt dicũt loquẽtes de nobis) quidam conati ſunt arguere dicẽtes periculoſum eſſe ſi ponaẽ
eſſe creaturæ ex ſe eſſe neceſſe eſſe: quia tũc eẽt deus. Qđ vero dixi ego ꝙ periculoſum eſt ponere C
ꝙ eſſe alicuius creaturę ex ſe eſt neceſſe eſſe, & ꝙ non poſſet impediri ratio ducens ad infinitum: ꝙa
cum eſſe creatum ſit, cum creatur recipit eſſe, vt ſit ibi eſſe recipiẽs & eſſe receptum: & eadem ra-
tione illud eſſe ſecundum creabitur, & recipiet eſſe tertium, & ſic in infinitum: quoniam ipſimet di
cunt ꝙ deus producendo creaturam producit ſimul eſſentiam & eſſe. Hac autẽ productione facta
ſic producere eſſe non eſt facere ꝙ eſſe ſic ſit, quia hoc ſemper eſt, ſed hoc eſt facere ꝙ eſſe ſit in eſſen
tia, & ex tali productione eſſe habet quendam actualem reſpectum ad deũ, non quia eſſe ſit eſſe, ꝙa
tunc ſemper talem haberet reſpectum, & ſemper exiſteret: ſed hoc competit ei: quia eſt in eſſentia: &
poteſt ab ea ſeparari & ei non ineſſe. Reſpondendo illi dicunt ꝙ illud non dixerunt, ſ. ꝙ eſſe creatu
rę ſit neceſſe eſſe: ſed ꝙ eſſe vnde eẽ nõ habet ꝙ ei accidat corruptio, neq; aliqs actus aut forma, ſed
ꝙ ipſi eſſe ſiue actui aut formę accidit corruptio, hoc contingit ei ex eo ꝙ recipitur vel natum eſt
recipi in alio. Et ſic (vt dicũt) ꝙ eſſe creaturæ non eſt neceſſe eſſe non eſt contrarium dictis eorum.
Nam eſſe creaturæ (vt dicunt) duo dicit. Dicit enim eſſe, & dicit eſſe tale. Ratione qua dicit eſſe,
nõ habet vnde corrumpaẽ aut deſinat eẽ, ſed ſolũmõ hoc habet ratiõe qua dicit tale eẽ, qđ. ſ. receptũ
eſt. Aliter em̃ oẽ eẽ eẽt defectibile, & ſic ſi aliqđ eẽ eẽt nõ receptũ in ſe, nõ poſſet deſinere eſſe. Sed D
dico ego ꝙ ſecundum ꝙ tenet litera illorum primo expreſſe dicunt ſic. Materia & forma alio & alio
modo comparantur ad eſſe &c. vt ſupra. Dicunt ergo expreſſe ꝙ forma quęlibet aut eſſe quantum

eſt de ſe non habet ꝙ poſſit non eẽ,niſi quia recipiť in alio,& ſeparatim eẽt neceſſe eſſe. Sed hoc im
ponunt dicto & ſentẽtię philoſophorũ:qui ponũt oẽs eſſentias quę ſunt formę ſeparatæ vel intelle-
ctus,eſſe ſimplices & quędã neceſſe eẽ & incorruptibiles & incorporabiles & deos quoſdã,vt alibi ex
E poſuimus.Quorũ ſententia quo ad hoc omnino hęretica eſt. Contra vero dictũ ipſum ego arguo
ſic.Si aliquid quantũ eſt de ſe ſit incorruptibile in natura ſua,impoſſibile eſt ꝙ corrũpatur receptio
ne ſui in alio,vt patet in anima rõnali recepta in corpore.Sicut ecõuerſo ſecundũ Auicẽ. impoſſibi
le eſt ꝙ aliquid ex ſe ſit poſſibile & p aliud ſit neceſſe eẽ.Et ſic dicere ꝙ eẽ creaturę qđ ſcđm ipm eſt
forma q̃dã & eſſentia ex ſe incorruptibilis nõ ſit poſſibile eſſe niſi ga recipitur in alio:& ſimiliter di
cere ꝙ eſſe ratione eſſe nõ habet vnde corrũpiť,ſed rõne qua in alio receptum eſt,falſum eſt.Licet.n.
eſſe ratione qua eſſe eſt cõe & analogũ ad eſſe creatoris & eſſe creaturæ,non eſt defectibile,aliter em̃
vt dicunt,& bene,omne eſſe eſſet defectibile: eſſe tñ ratione qua eſt eſſe quoddã ſub illo analogo di
ſtinctũ contra eſſe creatoris,bene põt eẽ defectibile ratione qua eſt tale eſſe,licet non ratione qua eſt
eſſe ſimpliciter,etiam ſi non eſſet receptũ in alio,ſed ſcđm ſe ſeparatũ.Et ſecũdũ hoc inſufficiẽs eſt il
la diſtinctio bimẽbris quã illi ponunt.ſ.ꝙ eẽ creaturę duo dicit,ſcilicet eſſe & eẽ tale.ſ. receptum in
alio:immo receptũ in alio inquantũ hmõi non dicit tale eſſe.ſ.contractum ad creaturam , ſed talem
modũ eſſendi ipſius eſſe talis.& ſic debet eſſe diſtinctio trimẽbris.ſ.ꝙ eſſe creaturæ tria dicit,videli-
cet eſſe ſimpliciter,in quo analogatur cum eſſe diuino,& tale eſſe,quod.ſ.eſt proprium creaturę &
diſtinguiť contra eſſe diuinum:quod etiam dupliciter poteſt conſiderari.Vno modo vt eſt aliquid
ſecundum ſe,alio mõ vt habet receptum eſſe in alio.Et ſicut dictum eſt de eſſe,ita intelligẽdũ eſt de
forma qualibet,ꝙ põt conſiderari vt forma ſimpliciter ratione cõis analogi ad formã creatam & in
creatam,& rõne tali non eſt defectibilis,vel vt eſt forma talis.ſ.creaturæ:& hoc dupliciter,vel vt ſe-
cundum ſe eſt aliqd,vel vt eſt recepta in alio.Et licet eſſe vnde eſſe ſimpliciter,vel forma vñ forma
ſimpliciter,non ſit defectibile vel defectibilis,tñ vnde eſſe tale vel forma talis.ſ.creaturę vtrꝙ mo-
do.ſ.vt conſideratur ſecundum ſe & vt conſiderať ſicut recepta in alio,bene eſt defectibilis. Ipſi aũt
expreſſe dicunt,licet dictum ſuũ imponãt phis,vt patet reſpiciẽdo p̃dicta, ꝙ forma vel eſſentia vel
eẽ ſecundũ ſe nõ habet ꝙ poſſit nõ eẽ,ſed ſolũ rõne materiæ ī qua recipiť:ita ꝙ forma vel eſſentia ſe
parata,vel eẽ ſeparatũ,nõ poſſet nõ eẽ:ga eẽt neceſſe eẽ.Et ſic ponũt exp̃ſſe ꝙ eẽ vel forma vel eẽntia
nõ ſolũ rõne q̃ eſt eẽ vel forma vel eſſentia ſimpl'r non eſt defectibilis,ſed ꝙ etiã nec rõne q̃ eſt tale eẽ
vel forma vel eẽntia.ſ.creaturæ quãtũ eſt ex ſe.& ſic nõ ſolũ dixerũt ꝙ eẽ vñ eẽ nõ habet ꝙ ſibi acci
dit corruptio,neꝙ aligs actus aut forma:ſed etiã dixerũt ꝙ eſſe vnde tale eſſe.ſ.creaturę ſcđm ſe di
ſtinctũ contra eſſe creatoris non habet ꝙ accidit ei corruptio,neꝙ aliquis actus aut forma:ſed eti-
am dixerunt ꝙ eſſe vnde tale eſſe.ſ.creaturæ ſecundũ ſe diſtinctũ contra eſſe creatoris,non habet ꝙ
accidit ei corruptio neꝙ aliquis actus aut forma vnde talis.ſ.creaturæ ſcđm ſe,ſed ſolũmõ ex eo ꝙ
recipiť vel natum eſt recipi in alio.Et ſic dicere poſtmodũ ꝙ eẽ creaturę ſcđm ſe abſꝙ eo ꝙ in alio
recipiatur non habet vnde accidit ei corruptio,& ꝙ tñ ex ſe non ſit neceſſe eſſe,plane eſt contrariũ
dictis eorum prioribus.Nec prodeſt illud in aliquo ꝙ non ſolum dicũt ex eo ꝙ recipitur ſed etiam
ex eo ꝙ natum eſt recipi in alio:quia ſicut ex eo ꝙ recipiť habet vnde accidit ei corruptio, ſic ex eo
ꝙ natũ eſt recipi habet vnde nata eſt ei accidere corruptio,licet nõ ei accidit inde ſecũdũ actũ: vt ſi
tale quid perpetuo eſſet ſepatũ,perpetuo haberet vnde nata eſſet ei accidere corruptio, nunq̃ tamẽ
ſecũdũ illos ei accideret.Et ſic in hoc etiã oĩno cõtrariãť dictis phorũ,q dixerũt ꝙ omne corruptibi
le neceſſe eſt aliqñ corrũpi. Qđ quia forte perſpexerũt,aliter reſpondendo dicũt ꝙ nulla creatura
eſt neceſſe eſſe ſimpliciter:attñ nõ eſt incõueniẽs ꝙ ſit neceſſe eẽ ſecundũ quid.ſ. put conſiderať vt
quid intelligibile abſtractum a tempore,& vt ſemp ens.ſecũdum ꝙ dicitur in libro Priorũ. Micha-
lus intelligibilis ſemp eſt,licet Michalus ſimpliciter vel Callias,vel quilibet particularis hõ eſt ter-
F minati tẽporis & qd corruptibile. Sed dico ego ꝙ non valet:ga expreſſe loquuntur de eſſe actua- Rñſio auctoris.
lis exiſtẽtię & de forma actualiter exiſtẽte,qñ dicũt ꝙ materia & eſſentia aliter comparanť ad eſſe q̃
forma & ipſum eſſe:ga forma quãtũ eſt de ſe nõ habet ꝙ poſſit nõ eſſe,ſed ſolũ ratione materiæ in
qua recipiť.Sil'r ꝙ ipm eẽ ſcđm ſe nõ habet ꝙ poſſit non eſſe niſi quia recipitur in alio & ſeparatum
eſſet neceſſe eſſe.Præterea ſicut nullũ incõueniẽs eſt ꝙ creatura quæ eſt eſſe vel forma ſiue actus ſit
neceſſe eſſe ſecũdũ quid.ſ.vt cõſiderať vt qd intelligibile abſtractũ:ſic nullũ inconueniens eſt ꝙ cre-
atura quæ eſt materia vel eſſentia ſit neceſſe eſſe ſecundum eundem modum.Nullo ergo modo dif
ferenti quo ad hoc,comparantur ad eſſe materia & forma:neꝙ eſſe & eſſentia:cuius contrarium in
tendunt aſſerere.Dicta ergo ſua,vt videtur,nullo modo poſſunt ſuſtinere. Tertium vero (vt di- Tertia ratio
cunt) quod adducimus ad confirmandas noſtras rationes , eſt ꝙ eſſe illud quod eſt res alia

ab essentia,nec substãtia põt eẽ nec accidens. Ad hoc(vt dicunt)respondebaꝫ,ꝙ licet nõ sit substã
tia aut accidẽs,est tñ aliqd in gñe substantiæ,sicut principium & actus substãtię. & sic indirecte est
in gñe substantiæ:sicut punctũ in gñe quãtitatis. Hanc solutionẽ(vt siliter dicũt,& bñ) nitimur G
destruere:quia res nõ sunt in gñe nisi ꝑ suas eẽntias:ita ꝙ vniformiter vnũquodꝙ est in gñe tã nõ
existẽs q̃ existẽs.Aliter,n.substantia quęcũꝙ non eẽt in gñe substantię ꝑ essentiam suam, sed solum
ꝑ esse. Sed qđ addunt ex seipsis:ꝙ esse in genere substantiæ tanq̃ principium non faciat substantiã H
aliquam esse substantiam,quia substantia q̃libet est substantia ꝑ suam essentiam:& quælibet res est
id qđ est secundum genus ꝑr suam essentiam,habet tamẽ ipsum eẽ rationem principii respectu sub
stantiæ: non prout est substantia simpliciter:nam non intelligendo eẽ adhuc intelligitur substan-
tia esse quid determinatum ad genus:sed prout est substantia in effectu,& prout existit actu in re-
rum natura,ꝑr quod reducitur ad genus substãtię:falsum est omnino.Nihil,n.est in genere aliquo
vt principium,quin faciat ad hoc ꝙ illud cuius est principium sit res illius generis. Vnitas eñ est
vt principium in genere quãtitatis,qa facit ꝑr sui replicationẽ ꝙ numerus sit quantitas,& vt nu-
merus sit numerus.Siliter punctũ est vt principiũ in genere quãtitatis:qa facit ꝑ hoc ꝙ ab ipso flu
it linea,ꝙ magnitudo siue linea sit quãtitas:ĩmo ꝙ linea sit linea.Et sic si esse esset de genere substan
tiæ vt principium,faceret quoquo modo ꝙ substãtia cuius est principium,esset substãtia.Vñ si ha-
bet rationẽ principii respectu substantię alio modo.ſ.non prout est substantia,sed prout est substan
tia existẽs secũdũ effectũ in rerũ natura:tũc nõ ptinet aliter ad p̃dicamẽtũ substãtię q̃ ipm existere in
rerum natura.Quare cũ vt alibi declarauimus sępius,existere secũdum actum in rerum natura ac
cidit prædicamento substantiæ & aliis prædicamẽtis similiter,accidentaliter ergo esse pertinet ad p̃
dicamentum substantiæ,& hoc quẽadmodũ albũ aut sedẽs: vt sicut dicitur ꝙ esse habet rationem
principii respectu substantię prout est in effectu:& ideo prout principiũ reducitur ad genus substã
tiæ:sic põt dici ꝙ albũ aut sedens habet rationẽ principii respectu substantię prout est dealbata vel
prout est in sessione:& ꝙ ideo vt principium reducit ad genus substãtiæ.cõsequẽs falsum est. ergo
&c. Qđ in parte declarant cõtra se cũ subdunt.Est ergo diligẽter sciendũ ꝙ non est inconuenięs
aliquid non esse de ratione rei simpliciter, immo esse posterius illa re,qđ tñ potest esse de ratiõe ip
sius secundum aliquẽ modũ:vt cuprũ qđ nõ est de ratione circuli simpliciter,ĩmo intellectus circu
li simpliciter potest præcedere intellectũ cupri:attamẽ cuprũ licet non sit de ratione circuli simpli-
citer,est tamẽ de ratione circuli cuprei:sic licet intellectus essentię p̃cedat intellectum ipsius eẽ,& di
uidatur contra essentiam,nec habeat rationem principii respectu eius simpliciter, est tñ de ratione
eius vt est in effectu. Qđ si ita est,immo quia ita est,cum cuprũ non sit posterius circulo, nisi qa I
accidit circulo ꝙ sit in cupro,quia potest esse in alio,vt in lapide & ligno: propter hoc in definitio-
ne eius non ponitur cuprũ secundũ philosophum septimo Metaphy.& ita si cuprũ sit de ratiõe cir
culi cuprei,licet non de ratione circuli simpliciter,hoc nõ est nisi sicut albedo est de rõne hois albi:
licet nõ de rõne hois simplr:& silr eẽ de rõne existẽtis substãtię in effectu & in rerũ natura:& sic cõ
stituit esse cũ essentia vnũ quodãmõ ꝑr accidẽs, sicut albedo cũ hoie, & circulus cũ cupro.Sed qđ
est principium alicuius qđ est vnũ ꝑr accidẽs cuius vna pars est substantia & ipsum est pars alte-
ra,non est reducẽdũ vt principium ad genus substantiæ:immo ꝑr se pertinet ad genus alicuius ac
cidentis. Præterea cum secundum iam dicta:& vt illi dicunt,esse sen:p est esse:quod non habet ex
creatione neqꝫ per hoc ꝙ est in alio,sed ꝙ est in alio hoc habet ꝑr creationẽ,& ꝑ illam creationẽ ha-
bet respectum ad deũ:esse ergo scdm ꝙ sequitur ex dicto illorum ex se absq; esse in alio & absq; dic-
to respectu,est aliquid ꝑ essentiam,& ita determinatũ ad genus aliquod.Siue ergo creetur in se si-
ue in alio,oportet ꝙ ex se sit principaliter res alicuius prædicamẽti:& sic nõ ꝑr reductionẽ vt prĩ
cipium aliquod illius.Et sic sicut res alię absolutę querũcũꝙ generũ nõ creantur secundum illos
nisi quia esse aliquod aliud re ab illis,eis acquiritur:similiter nec res illa quæ secundum se est ipsum
esse:& sic procederet in infinitum:vt dicit ratio p̃cedẽs:aut si in natura ipsius eẽ ꝑr creationẽ nihil
Quintum principale. acquirit nisi respectus aliquis,eadẽ ratione nec in quacunqꝫ re alia absoluta.Et sic vt videt illi in di
ctis suis istis propriam vocẽ ignorauerũt. ClRca quintũ sic procedunt illi dicẽtes:Postq̃ soluimus K
rationes,& ꝑobauimus distinctiones,& ostẽdimus ꝙ ea ꝑ quæ cõfirmant rationes prius factas nõ
sunt sufficiẽtia nec quietant intellectũ:ostendere volumus ꝙ non bene exponitur auctoritas Boetii
Arguebatur eñ contra me(vt dicunt,& verum est)ꝑr Boetium dicẽtẽ:Diuersum est esse & id qđ
est,differunt ergo secundum rẽ.Hoc soluebã dicẽs ꝙ Boetius ꝑr eẽ intelligit ipsum principium: ꝑ
id qđ est,id quod est ex principio:& sic diuersum est,esse & id qđ est:qa differunt re,creator & crea
tura.Hęc reuera dixi:& adhuc dico,& est vna expositionum Cõmẽ,& vera est, vt secũdum Cõmẽ.

ſicut & illi confitentur, per eſſe debeamus intelligere principiũ ſiue deũ eo modo quo ipſe eſt eſſe omniũ,ſ.nõ formaliter ſed cauſaliter:quia,ſ.omnia dicũtur eſſe per ipm,qđ ſufficit nobis ad propoſitum noſtrũ contra illud argumentũ. Vel ſi velimus ſcđm aliã expoſitionẽ dictũ illud eſſe de ſolo eſſe creaturę:et dicere ꝙ diuerſum eſt,eſſe & id qđ eſt: dicẽdũ ꝙ nõ intelligit iſta diuerſitas de diuerſitate ſcđm rẽ,ſed tm̃ vel de diuerſitate ſecũdũ rõnẽ,vel de diuerſitate ſecũdũ intẽtionẽ.Cõpoſitio em̃ in creatura non ſemp intelligitur ex diuerſis ſcđm rem,ſecũdũ ꝙ dicit idẽ Cõmẽ. Eſt igit
L intelligendũ ꝙ ſcđm iam dicta ſuperius & ſcđm illos,eſſe vno modo dicit eſſe eſſentię p̃dicamẽti alio modo dicit eius exiſtentiã.Loquendo de eſſe primo modo:vno alio modo a p̃dicto exponit dictum Boetii,ꝙ diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:quia quælibet res creaturę per rationẽ ipſius eſſe qđ indeterminatũ eſt,nec determinatur ad genus,ſed ſolũmodo per rationem ſuę eſſentię in qua tale eſſe eſt q̃dã diuina participatio ſcđm rationẽ cauſę formalis exẽplaris. Vnde ſcđm Cõmen.homo humanitate non habet eſſe,ſed tm̃modo eſſe aliquid.Et ſcđm hoc aliq̃n dixim̃us in q̃ſtione quadã de p̃dicamentis in cõmuni,ꝙ p̃dicamẽtum nominat aliquid cui conuenit eſſe:& eſt quodlibet p̃dicamentum in ratione eius cui conuenit ꝙ ſit genus generaliſſimũ:puta in eo qđ eſt ſubſtantia aut quãtitas aut huiuſmodi compoſitũ ex eſſe tali & eo cui conuenit eſſe. & eſt diuerſum in eo eſſe & id qđ eſt cui conuenit eſſe/ſed hoc non ſicut re differẽtia ſed ſicut differẽtia intentione tm̃modo, vel ratiõe. Hoc quidẽ eſſe licet ſcđm p̃dicta ſit prima rerũ creatarũ,quia tñ ex ſe nõ eſt determinatũ ad genus,& p conſequẽs nec ad ſpeciem nec ad indiuiduũ, ideo p ſe ſeparatim abſq; eſſentia quę ſe habet ad illud p informationẽ creari nõ poteſt,nec eſt re aliud ab eo qđ ipm informat.Loquẽdo aũt de eſſe ſecũdo mõ,tertio mõ poteſt exponi dictũ Boetii dicẽdo ꝙ diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:quia q̃libet res ſiue eſſentia creaturę,includens in ſe eſſe ſecũdo modo dictũ per qđ exiſtit extra intellectũ,eſt q̃dã diuina pticipatio ſcđm rationẽ cauſę efficiẽtis, & ſic homo humanitate habẽt eẽ aliquid cui cõuenit eſſe. ſed hoc modo nõ ſicut ſuperius & magis cõmune eſſentiale conuenit ſuo inferiori & min9 cõmuni ſicut cõuenit eſſe primo modo homini:ſed ſicut accidẽtale quid ſuo ſubiecto. Vnde ſi deus ad momentũ ſubtrahat ſe vt cauſa efficiens & conſeruans, a creatura vt a ſuo effectu, ſubito cadit in nihilũ & in non eſſe oppoſitũ eſſe actualis exiſtentię,non tñ in nõ eſſe oppoſitũ eẽ primo modo dicti.Sicut em̃ nõ poteſt cadere a ſua eſſentia vt non ſit eſſentia ſcđm p̃dicta: ſic nec a tali eſſe:aliter em̃ nõ eſſet quid intelligibile, ſed imaginabile tm̃, vt chimęra vel hircocerauus.Nec hoc eſſe oportet intelligere vt rem aliam abſolutã ab ipſa eſſentia:immo eſt ecõuerſo eſſe eſſentię:qđ ſola ratione ab ipſa differt.Similiter nec eſſe exiſtẽtię oportet intelligere vt rem aliã abſolutã ab eſſentia,ſicut illi dicũt:ſed ſufficit intelligere vt intentione aliud, qđ quidẽ eſſe tã primũ q̃ ſecundũ,quia nihil niſi reſpectũ quẽdam addit ſup eſſentiã cuius eſt reſpectus,qui ſeparatus eſſe nõ poteſt:idcirco p ſe ſeparatim creari nõ poteſt,qđ reuera poſſet ſi diceret rem aliã abſolutam ab eſſentia cuius eſt. Tũc enim ex eo ꝙ in ſe eſſet quędã eſſentia ſcđm p̃determinata eſſet determinatum ad genus,& p cõſequẽs ad ſpeciẽ,& ctiã ad indiuiduũ ſub ſpecie,eo ꝙ ſcđm ꝙ dicũt illi, eſſet maioris actualitatis q̃ eſſentia cuius eſt:vt patet ex p̃dictis. ClRca ſextum quo ad primũ eius Sexti principalis primus articulus.
M articulum ſic procedunt dicẽtes,ꝙ non poſſit creatura in nihilum redigi niſi differret in ea realiter eſſe & eſſentia,triplici via probamus.Prima ex ipſa creaturę productione:ſecunda ex conſeruatione eius: tertia ex defectibilitate eius. Prima via,vt dicunt,ſic patet.Nam ꝙ eſſe ſcđm ſe poſſit incipere eſſe,& ꝙ actus ſcđm ſe poſſit incipere eſſe actu p ſe loquendo contradictionẽ implicat: quia ſemp hęc eſt vera,eſſe eſt eſſe,& actus eſt actus.Si ergo actus vel eſſe incipit eſſe oportet ꝙ ſit tale ꝙ non ſit eſſe vel actus per ſe ſed in alio,Ex hoc enim poteſt non eſſe,quia ab illo poteſt ſeparari.Oportet ergo ꝙ omne eſſe vel actus creatus ſit in alio receptum, creatura ergo non poteſt eſſe actus tm̃,ſimiliter nec potentia tm̃,quia potentia tm̃ non poteſt actu eſſe,& ſic eſt compoſita ex potentia & actu,& hoc differentibus re,quia ſicut non differũt ſic nõ poſſunt ſeparari:ſi ergo nõ differunt realiter,realiter nõ poſſunt ſeparari,quia nihil poteſt ſeparari a ſe nec ſeipm pdere:ergo &c. Prima via.

N Et ego reſpondeo hic ſcđm prędicta ꝙ eſſe ſi eſſet res abſoluta,& actualitas alterius in ſe poſſet eſſe.Similiter qđ dicitur de actu ꝙ implicat contradictionẽ ponẽdo ꝙ ſcđm ſe poſſit incipere eſſe, falſum eſt,& inſtãtia eſt ĩ anima rationali & in quãtitate cõtinua quæ naturaliter actus ſunt alterius: & tñ ſcđm ſe poſſunt incipere eſſe:quia deus poteſt illa ſcđm ſe creare, ſicut poteſt ea a ſuis Rñſio ad eã.
O poſſibilibus ſeparare. Qđ autẽ arguũt ad illius probationẽ,ꝙ hęc ſemper eſt vera: eſſe eſt eſſe,& actus eſt actus:Dico ꝙ licet hoc verũ ſit,eſſe tñ eſſe incipit actu:& actus incipit eſſe actu, ſicut hęc ſemper eſt vera,homo eſt homo:& tamen hęc eſt vera:homo incipit eſſe homo.Illa enim ſemper eſt vera:homo eſt homo:vt ly homo in ſubiecto ſtat pro forma ſiue p ſignificato.Et ſiliter illa eſt vera

homo incipit esse homo,vt ly homo in subiecto stat pro supposito. Adam enī vt erat subsistens ex corpore hoc siue ex hac materia & hac anima cōiūctis,incepit esse homo corpore formato de materia,& anima p creationē ei adiūcta. Et similiter desiit esse homo corpore illo corrupto & forma eius corporali i potētiam materię resoluta:& p hoc aīa ab ipso separata.Similiter illa,esse semp est esse,est vera,vt esse in subiecto stat p significato: et cum hoc illa similiter est vera:esse incipit esse scdm q ipsum esse stat p supposito:qđ est quædā essentia singularis cui acquirit respectus ad deū per creationē:cuius nature necesse habet ponere ipm esse qui ponit q sit res absoluta scdm p̄dicta Similiter illa est vera:semp actus est actus:& similiter illa:aliquādo actus incipit esse actus siue ens in actu.Hęc enī anima separatim creata est actus subsistēs,& incipit esse actus: et scdm id qđ est in se,et similiter cōpositi ex anima & corpore.Et sic esse & actus cōsimiliter potest desinere esse scdm se absq hoc q possit ab alio separari:quia posse separari ab alio non est causa alicuius q possit in se corrūpi,sed magis ecōuerso. Qđ assumit in fine:sicut aliqua nō differūt,sic non possunt separa- P
ri:verū est.Qđ aūt concludit ex hoc,si ergo nō differunt realiter:realiter nō possunt separari:dicē dum est q verū est intellígendo p realiter separari separationē rei a re. Sic enī nihil potest separari ab eo a quo nō differt scdm rem,sicut nec a se.Et sic ponēdo q esse nō apponat rem aliā sup essentiam nō separat ab essentia realiter sed tm intētionaliter,sicut intentionaliter differt ab illa. Intelligendo vero p realiter separari separationē scdm naturā rei,qđ distinguit contra intellectualiter separari,sicut nigredo separatur a coruo,sic esse separatur ab essentia realiter per ipius corruptionē
Secūda via. licet ab illa differat intentione sola.et sic quicquid accipitur in argumēto,sophisma est. Secūda Q
via(vt dicūt) sumitur ex conseruatione rerum:nā in ipsa essentia creaturę vt est cōiūcta essentiæ creatoris fit actualitas quędā quā appellamus esse,quā perdit cū separatur a deo,illud aūt actuale (vt sępe dictum est)non potest dicere respectū tm,quia solus respectus nō potest acquiri aut perdi: ergo &c. Sed dico ego q reuera ex sola coniūctione essentię creaturę cum essentia creatoris scdm modū coniūctionis causę efficiētis cum effectu,fit actualitas quędam in essentia, quā appellamus esse,& ex separatione vnius ab altero p̄ditur: nec ē tm aliud esse ipm sup essentiam q̄ respectus in essentia creaturę fundatus in ordine ad deum,vt sępe dictū est. Qđ aūt additur,q respectus nō po- R
test acquiri nec p̄di,dicēdū q immo scdm p̄dictum modū.Et sic nihil continetur hic nisi repetitio
Tertia via. prętactorū. Tertia via(vt dicūt)ad idē sumitur ex defectibilitate rerum. nā omnis defectibilitas S
accidit ex potētialitate scdm phm.ix.Metaphy. permanētia vero ex actualitate.& hęc oportet differre scdm rem.quia cum actus scdm q huiusmodi non deficit ab actu,sed sola potētialitas, scdm igitur q in re differunt potētia & actus,sic poterit in re esse defectus.Si ergo non differrent realiter potentia & actus nunq̄ creatura deficeret ab actualitate scdm rem,licet forte scdm intellectum & sic nullo modo annihilari posset. Sed dico ego scdm iam dicta q reuera omnis defectibilitas est T
a potentialitate,& ideo actus cui nulla potētialitas admiscetur omnino deficere non potest, cuiusmodi est actus diuini esse tmmodo: omnis autem alius actus potētialitatem habet coniūctam suæ actualitati qua potest deficere ab actu,& hoc ratione qua est potētialitas simpliciter qualitercūq ponatur differre ab actu:in hoc enim nulla est differentia.Non enim scdm modum differentię illorum est modus differens defectibilitatis actuū,vt si non differant scdm rem nihil possit deficere vt illi dicunt:immo æqualiter scdm rem potest creatura deficere & annihilari ponendo q in eadē non differant scdm rem potentia & actus,& ponendo q differant scdm rem & magis proprie,se-
Sexti principalis articulus secūdus. cūdum q supra dictum est econtrario de creatione. CIRca sextum quo ad secūdum eius ar- V
ticulum sic procedunt dicentes,si creatura de necessitate fuisset ab æterno & esset necesse esse,adhuc possemus saluare q esset creata a deo & conseruata in esse,& dependens ab eo & deficiens ab illo:sed hoc ponendo non possemus ponere q creatura procederet a deo mera libertate arbitrii,sed sola necessitate naturæ,sicut vmbra a corpore,aut imago a facie, aut sicut vestigium a pede. Et quantum nobis occurrit, oportet ponere idem eos qui dicunt in creaturis essentiam non differre ab esse: vel q creatura nullo modo indigeret factore.Si enim vera esset opinio philosophorum qui dicunt creaturas non procedere a deo mera arbitrii libertate,sed sola necessitate naturę, difficile esset valde probare q realiter differrent essentia & esse,scilicet actualis existentię.Sed non videtur habere dubium:quin si tolleretur ab eis talis differentia saluare non possemus q creaturę de nouo possent creari a deo,nec q possent procedere ab ipso ex mera arbitrii libertate,sed ex necessitate naturæ. Qđ (vt dicunt illi)volumus quatuor viis inuestigare:quarum prima sumitur ex generali habitudine creaturæ ad deum.Secunda ex speciali habitudine eius ad diuinam naturam.Tertia ex speciali habitudine eius ad diuinū intellectum.Quarta ex consideratione naturę &

ſuppoſiti in creaturis. Propter primam(vt dicunt) Sciẽdũ eſt ꝙ creatura quatuor habet habitudines ad deum.Primo vt a deo eſt producta ſimpliciter.Secũdo vt a deo cauſaliter eſt producta.ſ. vt dependens & deficiens ab eo.Tertio ꝙ ab ipſo eſt ſine eius mutatione creata.Quarto ꝙ continuo indiget conſeruari ab ipſo per preſentiam eius in ipſa. Si ergo(vt dicũt)cõſideremus creaturam ſolum ſub hac habitudine vt eſt a deo producta,& non etiam conſideretur qualiter producta ſit,nihil ẽ in creatura niſi natura & reſpect9 fundatus in natura:quia oportet ꝙ productio terminetur ad naturam aliquam,& ꝙ productum realiter referatur ad productorem.Sed ſi vlterius conſideretur illa natura vt habet dependẽtiam ad producentẽ,oportet ꝙ natura illa dicat aliquid defectiuũ:& ideo creatura non ſolum in ſe habet naturã & reſpectũ, ſed etiam defectum.Ex quo poſſumus inueſtigare in eis differentiam inter eſſentiam & eſſe,ꝙ videlicet creaturę etſi neceſſitate quadam eſſent a deo ab æterno,non eſſent ſuũ eſſe,ſed eſſent compoſitæ ex eſſentia & eſſe, nam ſi creatura a deo producta & actu dependens ab ipſo habet actualem reſpectũ ad ipſum:iſte actualis reſpectus vel debetur ei ex natura ſua,& tunc a deo proceſſiſſet:& non potuit a deo non procedere:& hoc eſt incidere in opinionẽ philoſophorum: ſcilicet ꝙ quicquid potuit immediate a deo procedere,totũ de neceſſitate naturę ab æterno proceſſit ab ipſo:ſed ſi eſſentia vel natura creaturæ non eſt ſufficiens fundamẽtum huiuſmodi reſpectus/oportet ꝙ aliquid addatur ei qđ faciat ipſam eſſentiam eſſe in actu,reſpectu cuius ſuperadditi ipſa eſſentia ſe habebit vt potentia ad actum quẽ vocamus eſſe.Ex hoc ergo dicimus ꝙ creatura eo ipſo ꝙ nõ eſt de neceſſitate, æterna ſed poteſt de nouo creari:differunt in ea eſſe & poſſe eſſe & eſſentia,actus & potẽtia, & eſt compoſita ex illis:in quo toto compoſito fundatur ille actualis reſpectus, et ſic ſi ipſa habet actualem reſpectum ad deũ hoc eſt inquantum eſt coniuncta cum ipſo eſſe qđ dependet ex mera voluntate dei.Sed ſi ille actualis reſpectus fundaretur in ſola eſſentia creaturæ,tunc ipſi deberetur ex ſe talis actualis reſpectus, quo poſito,creatura vel eſſet de neceſſitate æterna,& hoc ponendo reſpectum illum ſemper fundari in ipſa eſſentia,vel non poſſet produci in eſſe ſine motu præcedente in deo vel mutatione aliqua vnde ſurrexit iſte nouus reſpectus, & hoc ponendo creaturam non æternam & non ſemper habere actualem reſpectum ad deum. Sed forte dices(inquiunt illi) ꝙ creatura ex ſe non habet illum reſpectum,ſed ex mera dei voluntate illum acquirit & perdit.Sed hoc (vt inquiũt) ſatis improbatum eſt:quia ſolus reſpectus non poteſt de nouo acquiri aut perdi.quare ſi productum nihil habet reale additum ſuper eſſentiam,oportet ꝙ eſſentiæ de ſe debeatur talis reſpectus, & oportet illum eſſe inſeparabilem ab ipſa,ſicut apparet in productione diuinarum perſonarum, vbi perſona producta ſuper naturam nihil addit niſi reſpectum ad producentem . In talibus ergo ex quo producens eſt æternum,oportet ꝙ etiam productum ſit æternum,vel ꝙ ſit facta mutatio in producente ſi ſecũdum hunc modum aliquid ab eo produceretur de nouo ſiue in diuinis ſiue in creaturis. Nunq̃ enim reſpectus aliquis de nouo acquiritur vel amittitur:niſi ſimul aliqua mutatio fiat in ſubiecto illius aut in aliquo alio ſecũdum rem aliquam qua acquiſita acquiritur reſpectus,& qua perdita perditur reſpectus.Ipſe enim reſpectus quia non eſt aliquid ſed ad aliquid,per ſe nec acquiri nec perdi poteſt.Vnde ſi creatura dicit aliquid compoſitum ex pluribus rebus ſecundum ꝙ illę res coniunguntur vel ſeparantur, ex mera dei voluntate poteſt reſpectus ille acquiri vel perdi. Si vero dicat vnã rẽ ſimplicẽ,reſpectum illum non poteſt de nouo acquirere nec de nouo perdere, quia hoc eſſet per aliud,& ſic facta eſſet mutatio in alio,& hoc ſolũmodo ī eo ad quem terminatur reſpectus ille:& ſic in ꝓpoſito facta eſſet mutatio in ipſo deo.Per ſe enī nõ poteſt aliquid acquirere vel perdere huiuſmodi reſpectum.reſpectus enim nõ acquiritur vel perditur niſi quia acquiritur vel perditur eius fundamẽtum:quare cum in creatione & annihilatione ſemper nouus reſpectus acquiratur vel amittatur,& res noua aliqua alia acquiritur vel amittitur,& ſic creatio & annihilatio requirunt compoſitionem in creatura ex rebus diuerſis.Quia igitur ex tertia habitudine creatura eſt a deo producta de nouo dependens ab ipo ſine ſui mutatione:manifeſte cõcluditur ꝙ ipa
X eſt ex diuerſis ſcđm rem compoſita. SED ego dico ad ſingula iſtorum:incipiendo a primo.Qđ enī dicũt primo:ſi creatura de neceſſitate &c.omnino falſum ẽ. Si enim creatura ſic de neceſſitate fuiſſet ab æterno ꝙ eſſet neceſſe eſſe,nullo modo eſſet a deo creata & conſeruata & depẽdẽs & deficiẽs ex ipo:quia qđ eſt neceſſe eſſe in ſe formaliter eſt ipm eſſe:tale autẽ etſi habet eſſe ab alio,vt patet in diuinis perſonis,non tamẽ p creationẽ,quia nihil creatur niſi qđ ex ſe eſt non ens:nec conſeruatur vt depẽdẽs ſcđm ſuũ eſſe,quia eſſe ſuũ amittere nõ poteſt:nec habet eſſe deficiẽs, quia nihil eſt deficiẽs rõne neceſſitatis in eſſe,ſed ratiõe poſſibilitatis ad eſſe:ſcđm ꝙ iſta pertractauimus. ix. Reſponſio auctoris.
Y Quolibet.q.ix. Qđ vero addunt ſecũdo ꝙ ponẽdo in creatura non differre ſcđm rem eſſentiã &

esse,oportet ponere eam procedere a deo natutę necessitate non libertate arbitrii,aut nullo modo indigeret factore:Dico ꝙ falsum est.Factore enim creatura indiget,quia non habet ex sua essentia ꝙ sit:nec est differẽtia quo ad essentiam & esse siue ponatur ꝓcedere a deo naturæ necessitate, vt ponũt philosophi:siue libera voluntate,quia indifferẽtia scdm rem inter essentiam & esse,non magis repugnat vni illorum modorum ꝓducẽdi q̃ alteri:neꝙ similiter differẽtia eoꝝ scdm rẽ.Sicut enim si in ligno esset vis factiua nauis,quę est quid artificiale,sic operatur natura nauem sicut ars: vt dicitur in secũdo physicoꝝ: similiter & econuerso,si ars esset factiua alicuius rei naturalis, sic operatur illam sicut modo eã opatur natura. Quare si deus ꝓduceret creaturam mõ necessitatis naturalis,in ea essent vel possent esse indifferẽtia scdm rẽ esse & essentia. Similiter ergo & cũ modo producit eã ꝑ libertatẽ arbitrii modo artis,ꝓducit eam vel potest sic eã ꝓducere sub tali indifferẽtia inter essentiã & esse.Quare cũ in vnoquoꝙ dignius est ponere pauciora q̃ plura:cum tñ est æque possibile:potius ergo ponẽdum est creaturã produci a deo sub indifferẽtia reali inter essentiam & esse,q̃ sub differẽtia/siue ꝓducatur modo naturalis necessitatis, siue modo artis & liberæ volũtatis. Z

Q2 vero dicunt tertio arguẽdo via prima: ꝙ si creatura est ꝓducta a deo & dependẽs ab ipõ,& ꝑ hoc habens actualẽ respectũ ad deum:aut ergo ille respectus debetur ei ex natura vel essentia creaturę,aut ab aliquo alio. Dico ego ꝙ partim ex natura ipa creaturæ, partim ex creante ipsam. Respectus enim ille scdm potẽtiam est in natura & essentia creaturę, inquantum ipsa est possibilis creari: scdm actum vero est a creante inquantum ipsam ꝓducit scdm actum. Qd autẽ assumit contra hoc: ꝙ tunc semper a deo ꝓcessisset &c. Dico ego ꝙ non sequitur,nisi scdm actum esset ex ipa natura creaturę, sed tũc non haberet respectum illum eo ꝙ procederet a creante.Et ideo non ꝓpter illum respectum sequitur ꝙ ab æterno procederet ab illo.Est tñ ipa natura scdm se sufficiens fundamẽtum illius respectus:nec ꝑ aliud additum est scdm actum fundamentum illius ꝑ qd fiat in actu fundamẽtum:sed solum ꝑ agens & faciens ipsam naturam, siue ab æterno(si tñ hoc fit possibile)siue ex tẽpore. In hoc enim nulla est differẽtia sicut dictũ est. Vnde falsum est qd assumit:si ille respectus actualis fundaret i sola essentia creaturę,tũc ipi deberet de se. Non enim deberetur ei de se, nisi secundum potentiam tm̃,sicut respectus in diuinis personis, filio.s.& spiritu scto,fundat i sola diuina essentia,nõ tñ ipsi debet de se esse scdm actũ sed sola actiõe gñationis & spirationis circa ipsam. A

Sed qd arguit cõtra hoc:ꝙ tũc nõ posset creatura ꝓduci a deo sine mutatione ꝓcedẽte i deo aut in alio aliquo,de qua mutatione surrexit iste nou9 respect9: Dico ꝙ verum est,& ista mutatio ꝓcessit natura non duratione,non in deo,sed in ipa essentia creaturę,quę est subiectum & terminus transmutationis illius,quę.s.est creatio,sed ipa essentia creaturę est prius natura subiectum transmutationis quę est creatio, q̃ terminus:scdm ꝙ alibi exposuimus:& sic ex mera voluntate dei ꝑ ei9 actionẽ quę est creatio,illum respectum scdm actum acquirit creatura inquantum ipa est terminus creationis,licet scdm potẽtiam sit in ipa de se. B

Et qd arguitur contra hoc,ꝙ solus respectus non potest acquiri:Dicẽdũ ꝙ verũ est, sed hic nõ solus respectus acquiritur,immo ipa essentia vt est terminus creationis acquiritur sub ipo respectu:& ꝑ hoc respectus ille in ipa. et quia actio diuina circa ipam essentiã creaturę quo ad ipsius cõseruationẽ ẽ sepabilis ab ipa,ideo & respectus ille scdm actũ est sepabilis.Nec est simile de respectu semp fundato in diuina essentia quo ad diuinas psonas:qa diuina actio insepabiliter est circa ipam: & sic creaturã ꝓducẽs est æternũ,& ꝓductũ tẽporale, et hoc absq̃ mutatiõe ꝓducẽtis,sed solũ ꝑ mutationẽ circa rẽ quę acgrit:qua acgsita acgrit ille respect9. C

Sed nõ oportet ꝙ illa res acgsita fit aliqd aliud ab ipa essentia re absoluta,vt dictũ est,immo scdm illos nõ solũ creationis termin9 est res illa in essentia creata,sed etiã ipa essentia sub illa,vt potẽtia sub actu,vt nõ solũ respectus ille fit in essentia ꝑ rẽ illã creatã in ipa,sed etiã ꝑ hoc ꝙ ipa essentia creata est sub illa,est respectus ille i illa.sed hoc nõ est ratione qua sub illa creata est,sed ratione qua creata est simpliciter:ita ꝙ si ꝑ se ponatur creari sine illa re,nihilominus ꝑ hoc ꝙ ipa est termin9 creationis erit scdm actũ respectus ille fundatus in essentia sola, et sic acquiritur respectus ꝑ hoc ꝙ acquiritur suũ fundamẽtũ simpliciter,in quo nullam oportet esse compositionem ex rebus diuersis,vt videlicet si creatura dicat aliquid cõpositum ex pluribus rebus scdm ꝙ illę res cõiũgũtur vel separãtur ex mera dei volũtate respectus ille potest acquiri vel ꝑdi,quasi respectus iste acquiratur ex sola coniũctione diuersarum rerum,qua deus res faciendo ipas coniungit ꝑ creationẽ, non aũt ex earum productione qua ipsas res coniungendo facit:cuius contrarium verum est,non enim ex coniũctione habetur talis respectus, nisi quia fit in ipsis coniunctis ex illorum factione,ita ꝙ quodlibet illorum proprium respectum habeat ad factorem, & ꝙ tot sint tales respectus in eodem quot sint res absolutę diuersę, & ꝑ hoc tot esse:nec ipsum compositũ habeat alium respectum q̃ componẽtiũ:ita tamẽ ꝙ formale in com-

positio cõmunicet respectũ suũ cõposito sicut & esse suũ,tãq̃ id cuius eẽ & respectus sunt principaliores.Qđ tamẽ esse vt est cõmunicatũ composito,est esse suppositi:qđ scđm hãc rationem neutri partium cõuenit.& sic ad huiusmodi respectum fundandũ in re absoluta nulla requiritur rerum compositio,sed sufficit rei cuiusq; productio,siue scđm se,siue in composito : & similiter cõseruatio eius talis sufficit ad conseruandũ esse in ea,& talẽ respectum. Secũda autẽ via (vt illi dicũt) Secũda via.
D est q̃ quelibet creatura est similitudo quędã diuinę naturę,licet vna earum imitatur illã vno modo,alia vero alio modo:ita q̃ quelibet creatura suo proprio & speciali modo imitatur illam.qđ habet ex natura suę proprię essentię qua determinatur ad proprium genus & ad propriam speciem Sed q̃ est similitudo agẽtis nõ est ex sua natura sed ex sui productione ad quã requiritur aliquid aliud qđ est subditum voluntati agentis:& oportet q̃ illud naturaliter procedat ab agente. Sed quia non producitur creatura nisi prout essentia eius coniungitur suo esse qđ est illud aliud,ideo ad nutum voluntatis agentis creatura producitur in esse illo alio producto in ipsa, & q̃diu vult
E q̃ duret talis coniunctio ipsa pdurat ī esse. Et dico ego q̃ dictũ illud: qđ est sil'itudo diuinę naturę ex sua natura &c.simpliciter verum est:omnis enim creaturę essentia est propria similitudo diuinę naturę scđm rationẽ causę formalis exemplaris:& hoc ab eo q̃ essentia est,non ab eo q̃ producta est.Quę quidem essentia scđm se & ex se sola subdita est diuinę voluntati vt producibile, & scđm hoc respectum habet ad producentem in habitu ab æterno.propter qđ voluntate diuina potest procedere scđm suam simplicitatem in esse ab omni alia re sibi coniuncta : ex quo processu est
F similitudo agentis inquantum est agens. Tertia via(vt dicunt illi)est q̃ creaturę comparantur ad intellectum diuinũ speculatiuũ naturaliter,quia quęcunq; deus speculatiue intelligit,naturaliter & ab æterno intelligit,comparantur autem ad intellectum dei practicum scđm dispositionem diuinę voluntatis.Cuius causa est,quia comparãtur ad intellectum speculatiuũ ratione essentiarum suarum simpliciter,inquantum p ipsas determinantur ad genus & ad speciem simpliciter,cõparantur vero ad intellectum practicum vt natę sunt recipere esse & illi coniungi: et quia hęc coniunctio dependet a voluntate diuina.eo enim q̃ intellectus est practicus & ordinatur ad opus, dependet quo ad effectus productionẽ a diuina voluntate,quare si res actu existerẽt p suam essentiam tunc æqualiter p suam essentiam compararẽtur ad intellectum dei speculatiuũ & practicũ.Ex quo sequitur q̃ sicut ab æterno sunt intellectę semp speculatiue & naturaliter,q̃ similiter sunt intellectę practice siue productiue:& sic consimiliter ab æterno essent productę. Nec valet(vt dicunt)si quis diceret q̃ vltra essentiã est ibi respectus quidã.Nam intelligibile speculatiue intelligitur habere talẽ respectum . Rursus vt pluries dictũ est,respectus scđm se non subditur voluntati,nec factio terminatur ad ipsum. Sed dico ego q̃ cętera concedo vsq; ad hoc qđ dicũt:si res actu existe
G rent p suam essentiam &c. Hoc enim potest intelligi dupliciter. Vno modo vt intelligatur res ex hoc existere q̃ est essentia,hoc aũt falsum est,& scđm hũc intellectum illi procedũt falsum cõcludẽdo ex falso.Alio modo vt intelligatur res ex hoc existere q̃ eius essentia in sua simplicitate non p aliquam rem additam habet esse in actu:& hoc qa per qđ ipa scđm se essentia ab æterno est aliqd respectu intellectus diuini speculatiui,per illud idẽ res ipa est ex tẽpore aliqd respectu intellectus dei practici & diuina factura:vt licet æternũ sit q̃ essentia sit essentia,nouũ tñ est q̃ essentia sit facta.Dico in seipsa scđm simplicitatẽ suę essentię:nõ in aliquo composito ex alicuius rei alterius cõiũctione cũ ipa,quę nequaq̃ requiritur,& sic nõ tenet processus,vt p hoc q̃ ipa essentia sit facta,sit in ea aliquid aliud vltra essentiam per qđ est in ea actualis respectus ad agens, tanq̃ respectus alicuius pręter illum quem intelligitur habere speculatiue ad deum , & fundatus super aliud. qđ nullo modo oportet,quia ambo fundantur super simplicitatem ipsius essentię . Ille enim primus est secũdum genus causæ exemplaris & ab æterno, in quo non distant nec differunt actus & potentia.Iste vero secũdus est secũdũ genus causę efficientis, & scđm actum ex tempore : licet scđm habitum & potẽtiam fuerit in ipa essentia ab ęterno.Qui quidẽ respectus vt pluries dictum est(& totiẽs iterare idẽ vanũ est nisi cogeret eiusdẽ argumẽti frequens repetitio) bene subditur diuinæ voluntati per accidens,licet non per se,inquantum factio terminatur ad ipsum per accidens.s.per ipsam essentiam factam,non vt est essentia,sed vt est facta ex tempore æterna sua actione in determinato suppositio,vt dictum est. Quarta via (vt dicunt) est/ q̃ si creatura nihil plus dice-
ret q̃ essentiam & naturam in qua fundatur respectus, sicut non dicit aliud suppositum in di-
H uinis ab ipsa diuina essentia:ergo naturæ secundum se debetur respectus ille. Et dico q̃ debetur naturæ secundum se potentialiter & quasi inchoatiue,non autem actualiter, & quasi completiue,vt iam dictum est.Propter quod non est dicendum vllo modo q̃ essentia seipsa,hoc est eo

Secũda via.

Responsio auctoris.

Tertia via.

Responsio.

Quarta via.

Responsio.

q̄ eſt eſſentia refertur ad deū ſiue formaliter ſiue ſubiectiue, niſi quo ad hoc q̄ non per aliā rē ſibi additam ſic refertur. Sed proprie loquendo ipſa eſſentia reſpectu fundato in ipſa refert, ad quē per nullam rem additam vel aliam a ſe ſubiectiue ſiue fundamentaliter ſe habet, vt per quam ſit fundamentum illius, habet tamen eum per aliam rem a ſe effectiue ſiue completiue, ſ. per deum faciē tem creaturę eſſentiam ſua actione æterna exiſtere ex tempore in ſuppoſito determinato. Quę q̄ non ſemper producitur ab eo, ideo non ſemper habet ſcd̄m actum reſpectum illum in ſe fundatum, nec illo ſemper refertur ad deum, & hoc abſq̄ omni defectu in eo, quia facit qd̄ facit mera voluntate nulla naturę neceſſitate. Propter qd̄ ad fugam huius inconueniētis, ſ. q̄ eſſentię rerū quātū eſt de ſe ſint ſemper producte, & q̄ non procedunt a deo ex mera libertate arbitrii, ſed magis ex quadam naturę neceſſitate, non oportet ponere, ſcd̄m q̄ illi dicunt eſſe ponendum, omnē creaturā de neceſſitate eſſe compoſitam ex re & re, quarum vna ſe habet vt potentia, reliqua vero vt actus, & q̄ actualis reſpectus ad productorem fundatur non in potentia ſcd̄m ſe, quia tūc potentia illa ſemper eſſet producta: nec in actu ſcd̄m ſe, quia tunc ſimiliter actus ille ſemp eſſet productus, ſed fundatur in coniunctione vtrorūq̄ vel in quolibet horum vt coniungitur alteri. Et quia iſta coniunctio dependet ex mera voluntate dei, ideo productio rerum ex voluntate dei depēdet: & ſic ſuppoſitum in creaturis non dicit reſpectum tm̄ ſuper naturam vt in diuinis: ſed oportet ponere creaturam eſſe compoſitam in ſua eſſentia & ex eſſe qd̄ conſequitur eſſentialiter prędicamenta, & eo qd̄ aliquid eſt, vt ex eo qd̄ eſt & quo eſt: & ſimiliter ex genere & differentia: & in exiſtentia ex ipſa eſſentia & ipſo eſſe actualis exiſtentiæ quaſi ſit additum rei abſolutę ſuper eſſentiam. Sed ego dico q̄ in rei veritate ſufficit ponere omnem huiuſmodi compoſitionem ex differētibus ratione vel intentione, vt etiam ipſum eſſe exiſtentiæ dicat ſolum reſpectum ſępe dictum, qui fundatur in ſola eſſentia, quæ non idcirco ſemper eſt producta quia non fundatur in ipſa ex ſe niſi potentialiter vt dictum eſt: ſed idcirco non ſemper eſt producta quia deus non ſemper facit, ex qua factione fundatur in illa completiue & ſecūdum actum reſpectus ille. Vtrum autem non ſemper eam facit deus, quia non ſemper eam facere voluit licet ipſa ſemper fieri potuit: an quia ipſa non potuit fieri ſemper, non eſt præſentis ſpeculationis. Quod autem dicunt illi q̄ dictus reſpectus fundatur in coniunctione duorum vel in quolibet illorum vt coniungitur alteri, & ideo productio rerum dependet ex dei voluntate, quia ab ipſa dependet illa coniunctio: hoc non oportet, quia non ſolum illorum coniunctio a voluntate dei dependet, ſed etiam ipſorum coniūgendorum vel coniunctorū productio, quia coniungi non poſſent niſi eſſent producta: aut eſt ponēdum q̄ ſeparata haberent ex ſe eſſe ab æterno ſed coniunctionem ab alio ex tempore: quemadmodum ſi anima humana ex ſe fuiſſet ab æterno & ſimiliter corpus humanum: ſed de nouo & ex tempore fuiſſet coniūcta corpori: hoc autem eſt hęreticum ponere. Oportet ergo illos ponere q̄ non ſolum illorum coniunctio dependet a voluntate dei, ſed etiam ipſa ſcd̄m ſe productio coniunctorum. Naturaliter enim coniunctio ſupponit productionem coniunctorum. Non ergo quia coniunctio illa dependet a dei voluntate, ideo dependet ab illa rerum productio, ſed potius econuerſo: niſi loquamur de productione compoſiti talis, ſub ratione qua compoſitum eſt. ſed tunc vnū eorum non eſt potius ratio alterius q̄ econuerſo. Ipſa enim illius compoſiti ſub ratione compoſiti productio eſt ipſorum componentium coniunctio, & econuerſo. Oportet tamē q̄ in tali compoſito ambo componētia ſint producta, q̄ ſi ſic, licet producātur vnica productione tamen quodlibet illorū propriū reſpectū alium & aliū habet ad producētē: ſicut ſunt alia & alia res: nec oportet q̄ compoſitū habeat aliū reſpectū q̄ illum qui eſt formalis in illo, ſicut nec aliud eſſe q̄ ſit eſſe ipſius formalis ſcd̄m dictum modum. Non ergo propter talē reſpectū fundandū in eſſentia creaturæ, aut proter nouitatē productionis creaturę oportet ponere in creatura qualibet eſſe compoſitionē ex diuerſis rebus. & ſic ſuppoſitū in quibuſdā creaturis bene poteſt dicere reſpectum tm̄ ſup naturā & eſſentiam eius abſq̄ cōpoſitione ex rebus diuerſis, quę tñ eſſentia in creaturis talibus puta in illis quę nō ſunt compoſitę ex materia & forma: ſed ſunt forma tm̄ abſq̄ materia, neceſſario eſt cōpoſita aliis cōpoſitionibus pluribus, ſ. ex qd̄ eſt & quo eſt, ex genere & differētia & aliis q̄buſdā, ſcd̄m q̄ alibi declarauim⁹, ex quo excedit eā ſimplicitas diuini ſuppoſiti, in quo nulla oīno intelligit cōpoſitio. In creaturis aūt cōpoſitis ex materia & fōa, ſuppoſitū etſi in ordine ad deū dicit reſpectū tm̄ ſup eſſentiā: illa tñ eſſentia cōpoſita eſt ex rebus diuerſis ſimplicib⁹, q̄ multo magis recedit a ſimplicitate diuini ſuppoſiti. Et ita licet q̄ eſſentia ſit eſſentia hoc habet ab æterno, & non ab aliqua factione in quo nulla eſt differentia ſiue intelligatur ſimplex ſiue compoſita realiter: Si enim a nominat eſſentiam ſimplicem: & ſimiliter b: & c nominet eſſentiam compoſitam ex a & b: vt ex rebus diuerſis, & q̄ a ſit a

Incōueniēs.

Fuga eius.

& q̄ b sit b, æternum sit & absq̄ factione: similiter & q̄ c sit c, q̄ tamen essentia aliqua creaturę siue simplex siue composita sit in existentia actuali hoc habet a factione. Omnis enim essentia creaturæ existens facta est, licet non est factū q̄ ipsa sit essentia. Vnde creare essentiam sicut non est facere q̄ essentia sit essentia, sic nec solum facere q̄ essentia sit sub esse. Similiter creare esse sicut nō est facere q̄ esse sit esse, sic nō est solum facere q̄ esse sit in essentia. Similiter & de materia & forma, nisi ponatur q̄ huiusmodi componentia scd̄m se habent esse ex se ab æterno, sed de nouo componantur. Sed creare essentiam, vel materiam, vel formam, vel esse, si sit res aliqua absoluta, est facere ipsam essentiam, vel materiam, vel esse, vel formam: creare vero compositum est creare vnū illorum sub alio & vnū in alio, quę tamen creatio in alio & sub alio supponit creationem vniuscuiusq̄ eorum scd̄m se, q̄uis etiam alterum eorū non sit natum creari separatim. Et sic sup essentiam simplicē creaturę non oportet ponere ad hoc vt sit in existētia actuali aliud q̄ ipsam factionem diuinę actionis,
K per quā in ea scd̄m actū fundatur sæpe dictus respectus ad deum. Et sic nec oportet nec est possibile imaginari imaginatione recta q̄ esse existentię super essentiam creaturę aliquid nominet re diuersum ab ipsa, sed solummodo respectū prædictum.

Quęst.IIII.

SEquitur vnicū propositū pertinens ad creaturarū reductionē in deū. Vtrum. s. aliqua creatura posset trāsubstātiari in deitatem, puta substantia panis in substantiā deitatis Christi, sicut trāsubstātiatur in substantiā corporis Christi. Et arguitur q̄ sic, quia ex hoc variatio nulla ponit circa deitatē aut personalitatem Christi, nec inconueniēs aliquod sequit: ipsa aūt deitas quantū est ex se potest eē terminus oīs actionis quę nullā mutationē ponit circa eā, aut incōueniēs/quia ad ipsam īmediate terminat bonorū volūtas & cognitio p actus ipsorū volendi & intelligendi. Item diuinū esse est quodāmodo esse oīm, & hoc magis q̄ esse vnius creaturę sit eē alterius. Et siliter essentia dei est quodāmō oīs essentia, quia oīm in se pfectiones cōtinet: nō sic aūt vna creatura cōtinet in se pfectiones alterius: vnūquodq̄ aūt magis natū est cōuerti in sibi conueniēs q̄ in disconueniēs: cū igit substātia panis conuertit in corpus Christi, multo fortius potest cōuerti in deitatē eius. CONtra, per cōuersionē id in qđ fit cōuersio de nouo existit vbi prius non existebat. s. vbi prius erat id qđ cōuersum est: propter hoc em̄ corpus Christi simul est in plurib⁹ altaribus in quibus prius nō erat: sed deitas nullo modo potest esse vbi prius nō erat, quia ipsa semp est vbiq̄: ergo &c. Dico q̄ sic est in cōuersione trāsubstātiationis q̄ conuersum quia post cōuer
L sionē nō est nihil, eo q̄ p conuersionē nō est oīno annihilatū, ideo necesse est ponere q̄ post cōuersionem sit aliquid, quia esse nihil, idē est qđ nō esse aliquid. Cuicūq̄ ergo cōuenit q̄ non sit nihil siue q̄ nō sit nō aliquid: necesse est cōcedere q̄ ipm̄ sit aliquid: quia si nō, stare posset cōtradictoriū. s. q̄ nō esset aliquid, & sic cōtradictoria essent simul vera. s. q̄ non esset nō aliquid: & q̄ nō esset aliqd. id ergo qđ conuersum est, post conuersionē quodāmodo est aliquid, quia nō est nihil: sed hoc non qđ erat prius, quia illud totū conuersum est: nec aliquid aliud ab illo in qđ cōuersum est: vt nūc cū substātia panis cōuertit in corpus Christi sicut post cōuersionē substātia panis. i. qđ fuit aliquādo substātia panis nō qđ mō est substātia panis, nō est panis: sic nō est lignū nec lapis, nec aliquod cęterorū q̄ sunt aliquid aliud a corpore Christi. Oportet ergo sentire q̄ cōuersum post conuersionē sit aliqd, vt videlicet id in qđ cōuersum est: vt verū sit dicere q̄ id qđ fuit substantia panis sit corpus Christi: aut si hoc nō concedat, saltē oportet cōcedi q̄ scd̄m aliquē modū mirabilē, & forte nobis p hac vita nō plane ītelligibilē, verū sit dicere q̄ id aliqd qđ est corp⁹ Christi, siue aliquitas corporis Christi (vt ita liceat loq) sit aliqd ei⁹ qđ fuit substātia panis: & p hoc etiā esse corporis Christi fit scd̄m eūdē modū ei⁹ qđ erat substātia panis. Aliter em̄ nullo mō posset dici q̄ cōuersū post cōuersionē eē aliqd sit, siue q̄ esse aliquo mō ei cōueniret: imo oporteret dicere q̄ oīno esset annihilatū. Q; si sic, in omni ergo trāsubstātiatiōe aliqtas siue esse eius ī qđ cōuersum est p cōuersionē aliquo
M modo habet esse eius qđ cōuersum: vt in ppōsito, eius qđ fuit substātia panis. Quare cū substantia panis & vl'iter oē cōuertibile p trāsubstātiationē in aliud, sit finitū in esse & quiditate siue aliqtate, aliquitas aūt dei sit infinita, & similiter esse eius sit infinitū, quę in infinitū excedūt qđlibet finitū: ei aūt qđ ex natura sua est oīno finitū, nullo modo cōuenire poterit esse qđ est infinitū: vt p illud infinitū dicat esse aliquid & manere: & esse illud quoquo modo dicat esse illius: idcirco ergo dico simpliciter q̄ nulla creatura potest transubstantiari in deitatē Christi, qđ nō solū facit infinita distantia inter essentiā creatā & increatā, vt aliqui possent opinari, quia illa bene potest tranfiri siue absolui p actionē virtutis infinitę, a qua catusatur omnis trāsubstantiatio: sed hoc facit infinitus excessus aliquitatis & esse dei super aliquitatem & esse creaturæ: quia oportet q̄ illa quæ sic

Secūdum.

In oppositū.

Respōsio.

ſe habent inter ſe ꝙ vnum eorum poſſit tranſubſtantiari in aliud: ſic ſimiliter ſe habeant inter ſe ꝙ eſſe eorũ & aliquitates ſint proportionalia: vt ſicut hoc poteſt p tranſubſtantiationẽ conuerti in illud, ſic econuerſo illud poſſit conuerti in hoc. Et ſic æque impoſſibile eſt panem trãſubſtãtiari in deitatem, ſicut impoſſibile eſt deitatem tranſubſtantiari in panem. Hoc dixerim opinando & ſine

Obiectio. N

prçiudicio. Sed dicet aliquis, ꝙ nõ obſtante iſta ratione poſſet fieri conuerſio panis in angelũ, qđ tamẽ multi nõ concederent: deberet eñ eſſe cauſa cõmunis quare nec in deum nec in angelum poſſet fieri tranſubſtãtiatio: non ergo huius cauſa eſt infinitas exceſſus dei ſupra quãcũq; creaturam, quoniã angelus non excedit in infinitũ creaturã corporalẽ, cum ambo ſint finita eo ꝙ ſunt creatu-

Rñſio. O

rę. Et eſt dicendũ ꝙ dicta cauſa ꝓpria eſt ex parte dei, quare. ſ. in iſm non poteſt fieri tranſubſtantiatio, ſed ꝑter hoc eſt aliqua cauſa alia cõis deo & angelo: quare in neutrũ poteſt fieri tranſubſtantiatio, & nullũ eſt incõueniẽs ꝙ eiuſdẽ ſunt plures cauſę in eodẽ, propria. ſ. & cõmunis. Sed iſta ꝓ-

Quolib. xii. q. x. Ad primũ principale.

pria ſufficit ad ꝓſens. Quę aũt ſit illa cauſa cõmunis declarabit quãdo q̃ſtio occurret an panis poſſit tranſubſtãtiari in angelum/& an vnus angelus poſſit tranſubſtãtiari in alium. Ad primũ in P

oppoſitũ ꝙ cõuerſio in deitatẽ nullã poneret variationẽ in illa, Dicendũ ꝙ verũ eſt: ſed nõ negatur fieri propter variationẽ quã faceret circa ipſam, vt inſinuat argumẽtũ, ſed ꝓpter aliud, vt dictum

Ad ſecũdũ. Q

eſt. Ad ſecundũ, ꝙ diuinũ eſſe & eſſentia eius ſint quodãmodo eſſe & eſſentia omniũ: verum eſt: ſed modo eminenti, vt in aliis q̃ſtionibus expoſuimus. propter qđ habẽt infinitũ exceſſum eſſentia & eſſe dei ſuper eſſentiã & eſſe creaturę: propter qđ licet eſſentia & eſſe vnius creaturę nõ cõtinent eſſentiam & eſſe alterius creaturę, ſicut eſſentia & eſſe dei cõtinent eſſentiam & eſſe oĩs creaturæ: cum tñ iſta cõueniẽtia in cõtinẽdo ex parte dei ſit exceſſiua: eſſentia aũt vnius creaturę licet nõ cõtinet eſſentiã alterius dicto modo, cõuenit tñ cũ ea abſq; omni exceſſu infinitatis: idcirco ꝓpter illã cõueniẽtiã creaturę quã habẽt illa inter ſe, virtute diuina inuicẽ trãſubſtãtiari poſſunt q̃ cõueniẽtiã ad hoc habẽt abſq; oĩ exceſſu ſcđm rõnẽ ifinitatis: q̃ vero nõ habẽt eã, ſcđm aliquorũ opinionẽ, nequaq̃ poſſunt inuicẽ trãſubſtãtiari. Quę aũt ſit illa cõueniẽtia, & iter q̃, & inter q̃ nõ, ꝓpter quã q̃dã creaturę in inuicẽ poſſunt tranſubſtãtiari, & q̃dã nõ, nõ ptinet ꝓprie ad ꝓpoſitã q̃ſtionẽ, quia in illa cõſiſtit cõmunis cauſa quare in nullã ſubſtantiã ſpiritualem ſiue creatã ſiue increatam

Ad arg. in oppoſitũ. R

poſſit fieri tranſubſtãtiatio, vt aliqui dicũt. ARgumentũ in oppoſitũ nõ cõcludit. Licet eñ p cõuerſionẽ alicuius in deitatẽ ipſa nõ poſſet eſſe vbi prius nõ fuit, ſi tñ aliquid conuerteret in ipſam, puta ſubſtãtia panis, poſſet eſſe alicubi vbi fuit prius alio modo q̃ ibi prius fuit, i. ſub ſpeciebus panis ſacramentaliter, ſub quibus non fuit prius niſi naturaliter.

Queſt. V.

Equũtur poſita pertinẽtia ad creaturã, & hoc intellectualẽ ſpecialiter. Quorum q̃dã ptinebãt cõmuniter ad angelũ & ad hominẽ: quędã vero ꝓprie ad ſingulos eorũ. Pertinẽtiũ aũt cõmuniter ad vtrũq;, vnũ ptinebat ad ſolã ptẽ cogniti-

Arg. princi. Primum. Secundũ.

uã, alia aũt plura ptinebãt cõiter ad ptẽ cognitiuã & appetitiuã. Illđ vnũ erat, Vtrũ agẽs opationes vitales cognitiuas quales ſunt viſio, auditio, & vniuerſaliter ſenſatio ex pte ſenſus: & intellectio ex pte intellectus, ſit extra ſentiẽtẽ & intelligentẽ, an intra. ET arguit ꝙ nõ eſt extra ſed intra tñ, Primo ſic. Agens p ſe opationẽ vitalem non eſt niſi viuũ, quale nõ eſt aliquid extra, vt obiectũ de quo maxime videt, quia nec in ſe, nec in ſua ſpecie, nec in aliquo qđ ab ipſo ſit i cognoſcẽte, eſt viuũ quid: ergo &c. Secũdo ſic. Nullũ agẽs

Tertium.

pr ſe elicit actionẽ q̃ tranſcẽdit ſuam ſpeciẽ, quia oĩs actio eſt ꝓportionalis agẽti: ſed actio vitalis, cuiuſmodi eſt ſenſatio aut intellectio, tranſcẽdit ſpeciẽ oĩs nõ viui in nobilitate, quia eſt nobiliſſima opatio: ergo eſt nobiliſſimi agẽtis cuiuſmodi nõ eſt niſi viuũ, quia nõ eſt aliquid extra exiſtens, ſed intra tñ: ergo &c. Tertio ſic. actio quæcunq; principaliter attribuitur agenti & denominat

Quartum.

iſm, vt calefactio calefaciẽti: ergo ſi aliquid extra cauſaret actionẽ ſentiẽdi, vt calor, vel intelligẽdi, vt intelligibile: tũc potius diceret calor ſentire q̃ ſenſus: & intelligibile intelligere q̃ intellectus: cõſequẽs eſt falſum: ergo &c. Quarto ſic. nullius paſſionis ſenſibilis cauſa eſt natura corporalis, ſed

Quintum.

anima format eam in ſeipſa ad ꝓſentiam illius/vt dicit Auguſt. in. vi. Muſicę: ergo multo fortius nec aliqd extra eſt cã itellectionis. ergo &c. Quinto ſic. ſicut actio calefaciendi attribuit calido, ſic

Sextum.

& actio viuendi viuo: tale autem non eſt aliquid extra: ergo &c. Sexto ſic. cuiuſlibet actionis na-

In oppoſitũ.

turalis principium eſt intra: actiones ſentiendi & intelligendi ſunt naturales: ergo &c. CONtra, tales actiones vitæ paſſiones ſunt reſpectu ſenſus & intellectus: & vt potentię paſſiuę ſe habent ad illas. ſecũdum enim philoſophũ, ſentire pati eſt, & ſimiliter intelligere. prçter ſenſum aũt & intellectum non eſt aliud principiũ agẽs intra: ergo &c.

Reſpõſio. S

Dicendũ ad hoc, ꝙ ſcđm phm in ſecũdo de aĩa, agere & pati tripliciter dicũtur ſcđm tres modos alterationis diuerſos. Eſt eñ vnus mod⁹ altera-

tionis quæ eſt ſecundū priuatiuas diſpoſitiones mutatio,quæ eſt a contrario in contrariū,per vni⁹ illorum corruptionem & alterius gñationem.vt eſt illa qua aliquid realiter mutat a calido in frigi dum,vel econuerſo.& dicitur hæc mutatio contrarii abiectio. Alius vero modus eſt alterationis quæ eſt connaturalis diſpoſitionis receptio,quæ eſt a potentia in actum deductio,abſq; omni cōtra rio:& hæc mutatio dicitur ſalutis receptio.& hæc eſt duplex.vna qua acqrit diſpoſitio in re ad ſuā propriam operationem:& eſt illa qua aliquid intētionaliter mutatur a ſenſibili,aut intelligibili.al- tera vero eſt qua elicitur a re ſua propria operatio:& eſt illa qua aliquid diſpoſitum ſeipſo inducit in actum:vt qua non videns aut non intelligens ſecundum actum,factus eſt videns aut intelligēs: & dicitur ſalutis adeptio proprie. Sed primus modus ex pte ſenſus duplex eſt.Eſt em̄ q̄dam altera tio ſenſitiui principaliter in ipſo organo ſentiendi,quæ eſt per ſpeciem ſenſibilis receptam in illo p medium a ſenſibili extra.Eſt autem alia alteratio ſenſitiui principaliter in ipſa vi ſenſitiua q̄ in ipa eſt inclinatio quædam ad actum operationis ſuæ eliciendum:& eſt ſpecie dicta agente in virtute ſenſibilis extra,& hoc ex parte ſenſus:ex parte autem intellectus noſtri ē ab ipſo itelligibili vniuer- ſali,quod ſeipſo eſt præſens intellectui in phantaſmate actione intellectus agentis, propter qđ ſeip- ſo inclinat intellectum non mediante ſpecie,quam ſolummodo ponimus in ſenſu,quia ſenſibile in ſeipſo non poteſt eſſe pñs intra,vt inclinando ſenſum ducat ipſum in actum. & eſt hæc inclinatio
T intellectus initium habitus cognitiui. Tamen circa præcedentia intelligendum,q̄ in primo ge- nere alterationis,quæ eſt contrarii abiectio,alteratur corpus,vt eſt corpus naturale ſimpliciter.In ſecundo autem genere,q̄ eſt ex parte ſenſus per ſpeciei receptionem,alteratur corpus naturale,nō vt corpus ſimpliciter,ſed vt organum animæ.In tertio autē genere ex parte ſenſus alteratur cor- pus naturale organicum,non inquantum eſt corpus ſimpliciter,neq; inquantum eſt organicū,ſed inquantum eſt corpus naturale organicum viuū:qđ dicit quid compoſitum ex corpore naturali organico,& anima:prout ipſa eſt potentia: & etiam circa actum qui eſt operatio ſiue in ſenſu ſiue in intellectu:qđ miniме habet rationem alterationis ſiue mutationis aut motus.Mutatio enim oīs proprie dicta:& ſimiliter motus ex vna parte,& operatio ex altera,magnam habēt differētiam. Mo tus enim omnis eſt actus ſiue diſpoſitio imperfecti:ſm q̄ imperfectū eſt,& tendit ad alīqd aliud cau ſandum & relinquendum in moto,quemadmodum calefactio eſt actus calefacti & relinquit in ipſo calorem: & ſic omnis mutatio proprie dicta,& ſimiliter motus,ordinantur ad aliud vt ad finem,& non habent in ſe rationem finis,& non habent rationem niſi actionis tranſeuntis in aliud ſecundū q̄ eſt aliud. Operatio autem eſt actus ſiue diſpoſitio perfecti ſecundū q̄ eſt perfectum & non ordi- natur ad aliud,ſed eſt finis & perfectio vltima eius cuius eſt.Actiones autem vitales quæ ſunt ſen ſatio & intellectio,non ſunt mutationes aut motus,ſed ſunt proprię operationes ſenſus & intelle ctus,& habent rationem actionis manentis in agente, quemadmodum operatio lucis eſt lucere in ſeipſa : non autem tranſeuntis in aliud, quemadmodum motus a luce eſt illuminare aliud a ſe, & quemadmodum calere eſt operatio calidi in ſeipſo manens:non autem quemadmodum calefa-
V ctio eſt motus a calido in aliquid extra egrediens.In hmōi autem propriam opationem ſuam non poteſt res niſi poſtq̄ fuerit in actu ſecundum omnes diſpoſitiōes abſolutas quæ ad actū requirunt quæ ſunt duæ ex parte ſenſus,vna ſubſtantialis quæ prima eſt,& altera accidentalis quæ ē ſecun- da.Et ſimiliter duæ correſpondētes ex parte intellectus.Prima em̄ immutatio qua ſenſus habet eē in actu eſt a generante quo ad vim ſenſitiuam & diſpoſitionem organi naturalem , & ita ab extra: ſecunda autem immutatio eius ē a ſenſibili ſecundum q̄ ſpeciem ſuam immittit in organum:qua exiſtente in ipſo non in hoc adhuc exiſtit ſenſatio vt viſio vel auditio:quia talem operationem vir tus ſenſitiua in organo exiſtens non elicit niſi excitata & inclinata & determinata ad actum reſpe- ctu determinati obiecti,quā ſpecies exiſtēs in organo agit per virtutem eius a quo proceſſit in vim ſenſitiuam:cuius ſignū eſt,q̄ cū ipſa fuerit impedita magno impulſu debet excitari vt actū ſuū eli ciat,& illa eſt tertium ad quam ſequitur viſio vt quartum:quia ipa eſt terminus alterationis qua inclinatur vis ſenſitiua iam dicto modo.Illa enim inclinatione completa,totum compoſitum ex or- gano & ſpecie & viſiua vi,ſtatim opationem ſuam elicit,nō vt motum aliquem ſucceſſiuum,neq;
X vt mutationem tranſeuntem extra, ſed vt ſimplicem actionem manentem intra.Hinc Auguſt.xi. de Trini.cap.ii.declarando in ſenſu viſus,dicta quinq; neceſſaria in quolibet ſenſu,quæ ſunt,ſenſi bile extra,ſpecies ab ipſo impreſſa,excitatio per illam,vis ſenſitiua,ipſa ſenſatio,dicit ſic.Cum ali- quod corpus videmus,tria facillimum eſt cōſiderare.Primum eſt ipſa res quam videmus.ecce pri mum.Deinde viſio,ecce ſecundum,vt iam patebit.ſequitur tertium qđ in ea re quæ videtur q̄diu videtur viſum detinet oculorum.i.animi intentio,ecce tertium. Qđ em̄ detinet ſenſum non eſt

niſi illa excitatio per dictã iclinationẽ,de qua poſt pauca ſubdit:Quæ i ea re,quã videm⁹,ſenſũ tenet atq; vtrunq; cõiungit.Vocat aũt Aug.illã animi itẽtionẽ cauſaliter,qa ꝓ ipſã fit ſenſus animi itẽtus ad obiecta pcipiẽda.Sequit.Senſus aũt q iam exiſtit in aiante prius q̃ viſibile aliqd occurret,ad aiantis naturã ꝓtinet,ecce quartũ.Seqtur.Tũ ex corpore qđ videt gignitur viſio.i. ſenſus ipſe formatur q viſio vocat,ecce quintũ. EST aũt hic aduertẽdũ,q; Aug.equiuocatiõe incõſueto mõ ſer Y
monẽ ſuum inuoluens mõ ſuo cõſueto in lib.de Trini.aliter in iſto quinto ſumit viſionem,q̃ iam ſupra in ſcdo.Ibi em̃ viſionẽ appellat ſpeciẽ ſenſibilis organo impreſſam,ſcdm q; de ea poſt q̃ induxit tertium prædictorũ,dicit ſic.Ipſaq; viſio quid aliud q̃ ſenſus ex ea re quæ ſentitur iformatus apparet.Hanc aũt informationẽ exponit ſubdẽs:Et ipſa forma q̃ imprimit ſenſui ab eodẽ viſio vocat. Q̃ aũt in quinto appellat viſionem ipſam viſus opationem,patet cum declarat modũ genitionis eius ſubdens poſt prædicta de illo qnto qđ vocat & viſio.Gignitur aũt ex re viſibili viſio,ſed nõ ex ſe ſola niſi adſit & videns.Intelligo aũt qđ adeſt per tertiũ prædictor̃:vnde illud cõphẽdendo ſubdit cõtinuo dicẽs.Quocirca ex viſibili & videte gignit viſio,quõ tñ differenť,qa. ſ.a ſenſu videte q ꝓtinet ad quartũ p̃dictor̃,vt eſt informat⁹ pricipaliter tertio:a viſibili aũt vt ab iprimente ſpeciẽ,q̃ pertinet ad ſecundũ,per quã tertiũ formať i ſenſu,declarat ſubdens. Ita ſane vt ex videte fit ſenſus oculorum & aſpect⁹,atq; intuentis intentio:illa tñ informatio ſenſus quæ viſio dicitur,a ſolo imprimitur corpore qđ videtur.i.a re aliqua viſibili.& infra.Itaq; nõ poſſumus dicere q; ſenſũ gignit res viſibilis,gignit tñ formam velut ſimilitudinem ſuam q̃ fit in ſenſu cũ aliqd videndo ſentimus.NO Z
ta q; cum dicit,non poſſumus dicere q; ſenſum gignit res,ſenſum ibi ſumit pro viſione ſiue ſenſatione quæ ꝓtinet ad qntũ prædictorum:in qua agens principale eſt vis animę inclinata:agens autem inſtrumentale eſt organũ informatum ſpecie,dicente Aug.modicum ante iam dicta.Senſus autem oculor̃ nõ ob aliud ſenſus corporis dicitur,niſi quia & ipſi oculi membra ſunt corporis:& q̃is nõ ſentiat corpus ex anima,anima tamen cõmixta corpori ꝑ inſtrumẽtũ ſentit corporeum.& infra.At q; in his tñ ſenſus nõ procedit ex corpore illo qđ videť,ſed ex corpore ſentientis aiantis,cui aia ſuo quodã miro modo cõtẽpať,tñ ex corpore qđ videtur gignitur viſio.i. ſenſus ipſe formatur,vt iam non tm̃ ſenſus,qui etiam in tenebris eſſe iteger põt,ſed etiam ſenſus informatus ſit, q viſio vocať. Intelligo autem q; ſit informatus ipſa ſenſatione q̃ eſt forma compoſiti ex ſenſu & organo informato ſpecie.& tũc immediate ſegtur qđ iam dictũ eſt:gignitur ergo &c. Sic ergo viſio & vniuerſaliter ſenſatio,actio eſt viuentis ſm q; eſt viuẽs,q̃ eſt operatio non motus neq; alteratio,niſi extendendo nomen alterationis,vt dicit ſcđo de anima:& nõ dicitur ſenſatio paſſio, niſi quia ſine paſſione aliqua ſenſus informatus & diſpoſitus ſentire nõ põt.Et eſt illa paſſio duplex, vna q̃ pricipaliť ẽ ipſius organi corporalis:que eſt dictę ſpeciei receptio:alia q̃ eſt ipſius virtutis ſenſitiue, q̃ eſt dicta inclinatio eius ad pcipiendum.Quantumcũq; em̃ organum ſit ſpecie ſenſibilis informatũ:ſi tñ vis ſenſitiua ſit ipedita,quia ligata vt in ſomno,vel detracta per aliam virtutẽ ſupiorem operi ſuo multum intentam,vel quia eſt circa aliud intenta : nullo modo fit ſenſatio niſi tm̃ ſit excitata & quaſi vocata forti inclinatione per ſpeciem fortiter organo impreſſam, vt conuertat ſe ad pcipiẽdum Vnde qui aliq̃ vocati voce ſummiſſa non audiũt,nec percipiũt licet organũ audit⁹ informet ſpecie ſoni talis non ſufficienter excitantis & inclinantis & quaſi ad ſe vocantis vim auditiuam,vocati voce vehementiori ſtatim audiunt & pcipiunt inclinata vi illa ſufficienter. EST ergo ſciendum B
q; ad ſenſationem ſm actũ ante omnẽ motum aut mutationẽ ad illã,quatuor debent ꝓſupponi diſpoſita ſm congruentiã & correſpondentiam & a natura:q̃ ſunt obiectũ ſenſibile extra,mediũ,organũ,& vis ſenſitiua.Scđm pñium em̃ in ſecundo de anima,debet eſſe congruentia & correſpondentia ꝓportionalis organi,medii,& obiecti.Et etiã ſm Aug.vt iam dictum eſt,aia quodam ſuo miro modo cõtemperatur organo:& ita etiam aliis duobus quibus organũ contemperatur. His ſic diſ C
poſitis a natura ſequuntur alia quatuor:obiectum em̃ ſimilitudinem ſuam generat in toto medio vſq; ad organũ:& deinde mediũ immediate tangens organum, per ſpeciem qua informatur conge nerat ſpeciem conſimilem in organo:tertio autem ſpecies in organo exiſtẽs,iclinãdo vim viſiuã facit eẽ itẽtã ad pcipiendum,& tunc demũ formatur in compoſito ex vi ſenſitiua & organo ſpecie informato ipſa operatio,q̃ dicitur ſenſatio:quã vis ſenſitiua elicit pricipaliť: ſed organũ informatum

De itellectione. ſpecie,inſtrumentaliter. Expte aũt intellectus ſunt duo correſpondentia duob⁹ p̃dictis in ſenſu,q̃ ad vitalẽ operationem requirunť.Prima em̃ immutatio qua intellect⁹ habet eſſe i actu eſt a cauſante ipm̃,& hoc quo ad nudã vim intellectiuã. Secũda aũt eius immutatio eſt ab intelligibili ſibi præſente,& hoc nõ mediante aliqua ſpecie ab illo ipreſſa intellectui,ſed ab ipſo intelligibili imediate.In quo differt ſecunda imutatio q̃ fit i itellectu,ab illa q̃ fit in ſenſu,cuius rõ eſt,qa ſenſibile eo q; non D

pōt per ſuam ſubſtātiā eſſe in organo & præſens vi ſenſitiuę ad ipſam mouēdā, oportet q̄ ſit ei pñs per ſuam ſpeciē: & quia nō multiplicat ſuā ſpeciē niſi p actū lucidi, & ī lucido, imediate nō pōt ſpeciē ſuā facere ī organo niſi p mediū, vt dictū eſt. & tūc organū p ſpeciē illā habētē vim ei⁹ cuius eſt immutat vim illam inclinando, vt dictū eſt. Intelligibile aūt qa bene pōt eſſe pñs intellectui hūano & angelico, licet aliter & aliter ſm q̄ alibi declarat: & infra dicet in pte: res aūt obiecta qñ pñs pōt eſſe multo melius mouet q̄ eius ſpecies, & eſt maioris virtutis & actiuitatis in agēdo: ppter hoc ex parte intellectus non debet poni ſpecies ſicut ponitur ex pte ſenſus. Sed quēadmodū ī ſenſu ſpecies exiſtens in organo ſiue organū per illā ſpeciē immutat vim ſenſitiuā ipſam inclinando ad pcipiēdū per actū ſenſationis ipm obiectū ſenſibile: ſic in intellectu intelligibile pñs ſub rōne obiecti vniuerſalis vel in phantaſmate, vel in habitu imediate imutat vi ſua actiua ipm intellectū inclinādo ipm ad ſe pcipiendū per actū itellectionis: & diſpoſitione illa qua ſic eſt inclinat⁹, eſt diſpoſitus vltimate ad eliciendum intellectionē tā q̄ ſuā ppriam operationem, nō tanq̄ ad motū aut aliquā mutationē q̄ eſt actus impfecti ſm q̄ impfectum eſt: ſed tanq̄ opationem q̄ eſt actus pfecti ſm q̄ perfectum eſt. Quolib. iiii. q.7. & Quo lib.v.q. xiiii.

E PER hæc patent argumenta. Cū em̄ arguit ad vnā partē prīo q̄ opationes hmōi ſunt oīno ab agēte intra abſq̄ coopatione agētis extra, falſum cōcludit: & ad alteram partē q̄ ſunt omnino ab agen Ad obiecta.

F te extra, ſil'r falſum cōcludit: & ſic ad ſingula reſpōdētū eſt. Qđ ergo arguit prīo q̄ actio vitalis non pcedit niſi a viuente: Dicendum q̄ verum eſt vt a proximo eliciente ipſam, qa tñ eā nō elicit intellectus vel ſenſus niſi primo immutat⁹ & ad hoc ſiclinat⁹ ab obiecto vt ab agēte extra, in cui⁹ virtute per diſpoſitionem dictam actū elicit: ideo vt a primo agente dicit eſſe ab obiecto. Qđ qdē quia eſt extra aīæ eſſentiam & non ī ipſa per aliquā impreſſionē, etiā ſi ſit intra p præſentiam ſm rōnē obiecti mouentis ipm, dicitur mouens extra: inquātū tñ intelligibile eſt intra, & pñs ſub rōne obiecti dicitur mouens intra: non ſic autem ipſum ſenſibile: ideo reſpectu obiecti ſenſibilis obiectum intelligibile dicit eſſe mouēs intra, & obiectum ſenſibile dicit eſſe mouēs extra: dicente pho in ſcdo de anima & cōparante hæc duo ſic. Differt autem q̄ hui⁹ qdē accidētia opationis extra ſunt viſibile audibile, ſil'r aūt & reliqua ſenſuum: cā aūt eſt qa ſingulariū ſm actū ſenſus eſt, ſcientia aūt vniuerſalium: hæc aūt ī ipſa quodāmō ſunt aīa. & ideo ē q̄ q̄libet aīæ ex pte cognoſcitiuę opatio, paſſio dicit, qa nō elicit eā niſi per illud qđ prīo paſſa recipit ab obiecto. Sic etiā cōtingit ex pte iraſcibilis & cōcupiſcibilis tam ſenſualis q̄ intellectualis. Nō ſic autē ex pte volitiuę, q̄ nō regrit niſi pſentiā obiecti in cognitiua abſq̄ omni inclinatione facta in ipſa, qua neceſſario elicit ſuā opationem, ſicut Ad ſecūdū.

G contingit ex pte cognitiuę. AD ſecūdū, q̄ nulla actio tranſcēdit ſpeciē agentis: Dicendum q̄ verū eſt de actione q̄ eſt opatio quam opat intra ſe: talis em̄ opatio propria eſt cuiq̄ ſm ſuā ſpeciē, vt determinatur in fine quarti Metaphy. & ideo obiectū ſiue ſenſibile ſiue intelligibile inquātū obiectū etiā ſi eſſet nobili⁹ q̄ ſit ipſe intellect⁹, nullo modo opat in ſe hmōi opationem, ſed in alio tm̄: & hoc diſpoſitiue. De opatiōe aūt quā opat ī alio extra ſe & ſicut agēs primū diſponēs agens proximū, bñ pōt tranſcēdere ſuam ſpeciem in hoc q̄ agat nobiliorē opationē q̄ ſibi cōpetat opari in ſeipſo: & ſic obiectū nō viuū bene opatur in alio operationem vitalē: quēadmodū & cælū operatur ī viuens per

H generationem naturalem licet in ſe non ſit viuens. AD tertium, q̄ actio denoīat agentem: Dicēdū q̄ verum eſt qñ eſt ab ipſo vt ab agente proximo, etiā ſi nō ſit in eo ſecundum q̄ agens denominatur ab eo, qđ non eſt ſecundū rem niſi in paſſo: qñ aūt eſt ab alio vt a proximo agēte ī quo eſt, nō Ad tertium.

I oportet. Nulla enim operatio alium denominat q̄ illum in quo eſt. Per idem patet ad quartum. Verum eſt em̄ q̄ nullius actionis ſenſibilis cauſa eſt natura corporalis vt agēs proximo eliciens: bene tñ eſt agens primum, ſecundum dictū modū. & ſic intelligitur dictum Auguſtini q̄ anima operationem ſuam format in ſeipſa & ſenſibilem & intelligibilem ad præſentiam ſenſibilis & intelligibilis. Dico autem ad præſentiam ſenſibilis & intelligibilis nonnihil faciētis ad illā formationē, qa per inclinationem qua ipſam ad actum determinat dat ei vim quodammō ad informandum ſeipſam: & ſta informando ſeipſam eſt mouens mota. Sine em̄ determinatione quam habet intellectus nunq̄ aliquid determinate intelligeret: Et ſi oīno nihil ab obiecto reciperet, omnino nihil intelligeret. Et ſimiliter ex parte ſenſus. Per idem patet ad quintum. Attribuitur em̄ actio vitæ viuo vt Ad quintū.

K actio calendi calido: quo ad hoc q̄ eius eſt vt principii pximi & in ipſo: non tñ ſic q̄ abſq̄ alteri⁹ actione præcedente a quo patiatur & diſponatur ad actum, ſicut calor calet, & lux lucet: in quo differunt operationes cognitiuarum virtutum ab omnibus aliis. Ad argumentum in contrarium, q̄ Ad arg.ī op.

L tales operationes paſſiones ſunt, Dicendum q̄ nec ſunt paſſiones, nec ppriæ actiōes, ſed ſunt ppriæ operationes: ſed dicunt paſſiones quia non eliciūtur a virtute niſi per hoc q̄ eſt prius paſſa ab obiecto: ſicut dictum eſt.

Henrici a Gandauo

Quæſt.vi.
Quæſt.vii.
Quæſt.viii.
Quæſt.ix.
Arg.prī.pri.
Secundum.
Tertium
Quartum.
Quintum.
Sextum.
Septimum.
Octauum.
Nonum.
Euaſio.
Reprehēſio.
Decimum.
In oppoſitū.
Deciſio.q.

SEquunt pertinētia cōiter ad hoiem & ad angelū ex pte virtutis appetitiuæ. Vbi duo proponebant ptinentia ad actionē ei⁹ ſimpliciter. Quorū primū erat vt actio pcedit ab agēte: Vtrū aliqd pōt reducere ſeipm de potētia ad actū. Secūdū erat vt actio procedit ī obiectū: Vtrū ī ſubſtātia itellectuali creata, poſſit eē virt⁹ vna actiua q̄ poſſit ī cōtraria. Alia vero duo ꝓponebāt ptinētia ſpecialiter ad paſſionē doloris: quorū Primū erat ex pte agētis & iferētis ipm, Vtrū ver⁹ dolor ſit ex ſola imutatione p apprehēſionem, an ex alia imutatione reali. Secundū erat ex pte ſubiecti recipiētis ipm: Vtrū rō formalis ipſi⁹ doloris ſit in vi apprehenſiua, an ī vi appetitiua. Cl Rca primū arguitur primo ſic. Qđ participat aliqd nobiliori mō nō facit ex ſe vt habeat illud mō ignobiliori: ſi autē aliqd reducit ſe de potentia ad actum ex ſe prīo eſt virtute tale quale ſe facit ſm actū: qđ aūt ex ſe eſt virtute tale, nobiliori mō tale eſt q̄ qđ eſt actione, vt patet in ſole, q nobiliori mō eſt calidus virtute q̄ aliud qđ facit calidū actiōe: ergo &c. Itē qđ mouet ſe primo eſt primum mouēs & vniuerſale omnium eorum inter quę eſt ordinatum, quo mouent oīa alia, non ſic autem volūtas quia volēdo me videre nō video, & nolēdo me videre, aptis oculis oportet me videre: ergo &c. Itē potentia actiua ſm philoſophum eſt principiū trāſmutationis in aliud: ſed voluntas eſt ſubiectum in quo fiunt per trāſmutationem eius accidētia, quoꝝ vnū eſt actus eius: ipſa autem nō ē alia a ſeipſa ergo &c. Item prīo phyſi. dicitur. Materia cū forma cauſa eſt oīm accidentiū vt mater. non ergo eſt ſubiectum vt efficiens: voluntas autem reſpectu ſui actus eſt hmōi: ergo &c. Item Aug. dicit in primo de Trini. Nulla res ſeipſam gignere pōt: quare ſi voluntas ſiue aliquid aliud gñaret ſuum accidens vel actū, generaret ſeipſam, ſaltem p accidēs, ga p ptē. Item inconueniens eſt q̄ p ſe gñans coincidat in idem cum termino generationis, ſicut totum aut ſicut pars, & hoc indifferenter, ſiue illud generatū fuerit vnū ſubſtantialiter ſiue accidentaliter: ga ſicut gñans ignē nullo mō ē ignis generatus ſicut ps, aut ſicut totū: ita nec generās ignē calidū eſt ignis calidus generatus, neq̄ ſicut pars, neq̄ ſicut totū, alioquin ſeq̄ret q̄ ipſe generaret ſeipſum: hoc autē ſequeretur ſi ſubiectum cū accidēte eſſet cauſa ſui accidētis, aut volūtas ſui actus: ergo &c. Itē gñans & generatū ſemp differunt ſubiecto & loco: ſed ſubiectū & accidēs ei⁹ nō differūt loco: ergo &c. Itē idē non eſt ens & non ens reſpectu eiuſdē: ſed qđ eſt ī potētia ad aliqd puta ad eſſe frigidū, nō ē ens reſpectu illius, ſm q̄ efficit ſe in actum eſt ens reſpectu ei⁹ qđ efficit: ergo &c. Itēqđ p aliud determinat ad actū, nō vadit ad actū p ſe: volūtas per itellectū determinat ad actū: ergo &c. Maior patet. Minor ꝓbat ſic, exiſtēte recta ratione in apice rectitudinis volūtas in illo inſtanti, aut pōt cū effectu ī oppoſitū, aut nō pōt Si nō, ergo ipſa determinat. Si ſic, tunc falſa eſt illa ꝓpoſitio, q̄ ſolet cōcedi, nō eſt malitia ī volūtate niſi ſit error ī rōne. Si dicatur, q̄ duplex ē error rōnis, qdā p obſcurationē rōnis, qdā vero p ei⁹ excęcationē: & q̄ error rōnis ex obſcuratiōe ſemp ē cū malitia volūtatis: nō autem ille q ē ex excęcatione Hoc nō valet, quia recta rō ī apice rectitudinis opponit oī obſcurationi rōnis: & ideo nō ē ī eodē inſtanti cum rōnis obſcuratione, ſed exiſtente rōne recta in apice rectitudinis, vt dicis, voluntas vult cōtrariū: ergo ad malitiā volūtatis in eodē inſtanti, nō ſequitur aliqua obſcuratio rōnis. Itē rectitudo ī volūtate nō ponit rectitudinē ī ratiōe, ga dicit q̄ errāte rōne volūtas pōt eē recta: ergo nec malitia ī volūtate ponit obliquationē ī ratione. Cōtra. nono Metaphy. dicitur q̄ in rōnabili⁹ volūtas eſt vere dña, i. prim⁹ motor: talis aūt ſi mouet mouet ſeipm: ergo &c. Reſpōſio ad hāc q̄ſtionē M patet ex dictis ī q̄ſtione p̄cedēte. Nō em̄ mota ē niſi ꝓpter actū ſiue motū volūtatis q dicit velle, quia non eſt proprie mot⁹ aut mutatio, ſed operatio voluntatis: quemadmodum intelligere eſt operatio intellectus: & ſic cū ſit opatio vitalis, erit viuētis: & principiū elicitiuū eius ē principiū vitæ, cuiuſmodi ē volitiua potētia. Sed nō reſtat in hoc dubitatio alia q̄ an voluntas facit ſe in actum volendi prius ab alio mota & inclinata, ſicut intellectus facit, vt iam dictum eſt: an abſq̄ oī motu & trāſmutatione p̄cedēte in volūtate ipſa ſeipſā facit ī actū volēdi. Sed quo ad hoc, ſuſtinēdo q̄ abſq̄ oī trāſmutatione aut iclinatione p̄cedēte maxime ipſā neceſſitāte: iſtā q̄ſtionē anno præcedēte determinaui ín decímo Quolib. q̄ſtione nona: & prius in nono Quolib. q. v. vnde corpus ſolutiōis ſuppono ex eis q̄ dicta ſunt ibi. Et forte propter noua argumēta q̄ videntur cōtrariari dictis meis ibi: q̄ſtio iſta iterato repetebat. EST igit̄ aduertēdū ad maiorē declarationē ibi dictoꝝ circa hāc q̄ſtionē, q̄ ex N eo q̄ dixi determinando, q̄ voluntas eſt primū mouēs ſe & faciens ſe in actum quo ad ſuum accidens commune, qđ eſt motus: & q̄ nō eſt icōueniēs aliqd ſeipſum facere in actū & quo ad accidentia propria & quo ad cōia: aliqui dubitant & dicunt q̄ de accidētibus ꝓpriis & inſeparabilibus nō videtur multum inconueniens q̄ ſubiectum ſit cauſa agens ſuorum accidentium. Cum enim talis ſubſtantia ex principiis ſuis ſit determinata ad talia accidentia, & ſe habet ad illa vt qua poſita

illa ponunt: & tale cõſuetũ eſt dici eẽ cã: per hoc talẽ ſubſtãtiam vel tale ſubiectum dicũt eſſe cauſam talium accidentium. Sed (vt dicũt) de ſepabilib⁹ & cõibus accidẽtib⁹ hoc videt oĩno abſurdũ dicere: vt ꝙ lignum dicat eſſe cauſa effectiua ſuæ albedinis & ſuæ nigredinis, cũ ex ſuis principiis non ſit determinatum ad duo cõtraria, nec poſſet determinari ad illa p quãcũq; virtutẽ ſibi impſſã a generante, quia ſine violentia põt eſſe ſine vno & ſine altero, ſicut Diaphanũ lucidũ & tenebroſũ. Et ſil'r eẽ videt incõueniẽs ꝙ volũtas dicat eſſe cauſa ſuæ volitiõis, cũ abſq; violẽtia poſſit eſſe ſine
O volitione. Et patet ꝙ iſta nõ repugnãt dictis noſtris q̃ſtione nona Quodlib. noſtri decimi, in qua iſta materia tractat. In diſſoluẽdo eĩ quæſtionẽ illã circa principiũ inſinuabamus quãdã diſtinctionẽ accidentiũ, cuius vnũ mẽbrũ ſubdiſtinximus, qa ſolũ ptinebat ad noſtrũ ppoſitũ: & aliud omiſimus. Eſt autem diſtinctio talis: ꝙ q̃dã ſunt accidẽtia q̃ exiſtẽte ſuo ſubiecto ſc̃dm formã ſubſtantialẽ cõſtituto in eſſe de neceſſitate ſequuntur ipſum ſecũdum eſſe actuale ipſorum, niſi ĩpedimẽtũ coincidit: & cũ ĩpedimẽtũ interuenit qđ ĩpedit illorum accidẽtium conſecutionẽ, tũc ab agẽte eſt in illis virtus ad ꝓducẽdũ ſm eſſe accidentale illa accidentia, ſiue ſint communia, ſiue ppria, vtpote generans aquam ꝓducit ĩ illa ſm actũ grauitatẽ: & ſi extra locũ aquæ gñat cã, dat ei vt agẽs prímũ, motũ deorſũ, dãdo ei grauitatẽ vt agẽs ꝓximũ: & ſic p motũ dat ei ppriũ locũ aquę. ꝙ ſi gñetur extra ſuũ locũ, & p impẽdiẽs ibi moreť, ſil'r ſi p cõtrariũ agẽs calefiat, gñans cũ generauit aquã virtutẽ impreſſit ſuæ formæ, qua ceſſante ĩpedimento in contrarium agẽte, gñat in ſe motum quo tẽdit ad locum ſuũ deorſum & quo reuertitur ad frigiditatẽ. & ſumo motũ cõiter ad verum motũ & mutationem. Qđ dico propter graue exiſtens ſurſum, qđ remoto impedimẽto & reſiſtẽte ſubito facit ſe deorſum per mutationem nõ per motum: mouet autem a ſe per accidẽs, cum inuenit me
P dium reſiſtens. Alia vero ſunt accidẽtia de qbus in dicta q̃ſtione nõ fecimus mentionem, qa nõ ptinebant ad ppoſitum, de qbus tñ illi opponebant: q̃ ſuo ſubiecto ſm formã ſubſtãtialẽ cõſtituto ĩ eſſe, nõ de neceſſitate ſequunt ipſum ſecũdũ eſſe actuale ipſorũ ceſſante omni impedimento. & hæc non ſunt niſi accidentia cõia & ſeparabilia: q̃ nõ cõſequunt rõne formę ſubſtantialis vllo modo niſi determinent per agẽs aliud q̃ ſit ipm generans, rõne qua generat ipm ſm formã ſubſtantialẽ: qualia accidentia ſunt albedo & nigredo circa lignũ, propter hoc lignum in eo ꝙ lignum nullo modo poteſt eſſe cauſa ſuæ albedinis aut nigredinis: quia ad neutrum illorum determinat forma ligni neq; p generans ipm ſm formã ſubſtãtialẽ inquantum hmõi. Aqua aũt in eo ꝙ aqua, determinat ſibi grauitatem & frigiditatem: & ideo ceſſante impedimẽto & agente cõtrario, virtute quam hẽt a generante facit ſe in motũ ad deorſum & ad frigidũ. & eſt ſecundum p̃dictum modum cauſa ſui
Q motus & ſui eſſe deorſum & ſuæ frigiditatis, nec eſt ĩ hoc differentia, ſiue accidentia ſint ppria ſiue cõia, dũ tñ ad illa determinate ſe habet ſubſtãtialis forma. Quod aũt arguit adhuc ab aliis, ꝙ licet talis motus ſit grauis a natura ſua, graue tñ ꝓprie nõ dicit efficere motũ illũ, qa a ſe nõ hẽt naturam quã ſeqtur iſte motus, ſed a generante. Si ergo non dicimus graue licet frigiditatẽ habet a generante ꝙ infrigidet ſe: ſimiliter non debemus dicere ſi graue motũ habet a generante & natu-
R ram per quã mouetur, ꝙ propter hoc moueat ſe. Et eſt dicendum ꝙ bona eſt cõpatio de graui & frigiditate quã ſimul habet cũ generatur: & ſimiliter de motu quẽ habet cũ gñatur: ſed de motu quẽ hẽt poſt ĩpedimẽtũ ceſſans, & ſil'r de frigiditate, qa de nouo grauitatẽ nullo mõ hẽt a ſe, nec accidẽtia q̃ ſiml' gñant cũ ipo circa q̃ nõ cadit ĩpedimẽtũ: illa tñ q̃ poſt ĩpedimẽtũ ceſſans fiũt ĩ ipo a natura quã recipit a gñante, bñ põt dici fieri ab ipſa, qa fiũt a natura ipi⁹, & q̃ẽ ĩ ipo principiũ mot⁹ &
S ſtat⁹. Q; arguit ab aliqb⁹ adhuc de volũtate reſpectu velle & nõ velle, a ſil'i de ligno reſpectu albi & nigri: ꝙ qa lignum ex ſua forma nõ eſt alterum illoꝝ determinatũ, ideo nullo mõ põt dici ilT loꝝ cã: quare neq; volũtas ſui velle aut nolle, cũ ad neutrũ illoꝝ ſit determinata: Dicẽdũ ꝙ differt ſic vires rõnaliũ & non rõnalium. Vires eĩ & potẽtiæ rõnalium q̃ rõnales vocãt valẽt ad oppoſita: q̃ vero ſũt nõ rõnaliũ, q̃ irrõnales vocant, non valẽt ad oppoſita, ſed ad vnũ tñ ſiue ad alterum oppoſitoꝝ. Licet ergo lignũ qđ nõ ẽ rationale, ſed ẽ purũ naturale a gñante nõ rõnali & pure naturali non põt habere potentiam vel vim q̃ poſſit ad oppoſita, aut ẽt ad alteꝝ eoꝝ, qa natural'r ẽ ſuſceptibile vtriuſq;, & hoc nõ ex p̃ciſa natura ſui gñantis ĩquãtũ ẽ ipm, ſz ſolũmõ pei⁹ cõtrarias diſpoſitiões: ſed ſolũ illa naturalia a gñante hñt vim ꝙ ex ſep vim quã hñt a gñante poſſint ĩ alterũ ipſoꝝ q̃ ex p̃ciſa natura gñantis & ſuę forę ad illđ ſũt determinata: volũtas tñ qa ẽ rõnalis, ex natura
V ſua valet ad oppoſita. ſ. ad velle & nõ velle ſiue nolle. Qđ arguit cõtra modũ ponendi ſic. ꝙ ſicut ſubſtantia habet a producẽte virtutẽ qua eſt ĩmediata cã effectiua accidentiũ, conſil'r hẽt ab agẽte ꝙ ſit ſubiectũ eorundẽ: oportet ergo ꝙ habeat virtutẽ ſibi ĩpreſſam a ꝓducente ad hoc ꝙ ſit cã
X materiał: qđ nõ oportet ponere: ergo &c. Reſpõdẽdũ ẽ ad hoc reſpõdẽdo ad q̃ſtionẽ quã q̃rit cõti

nue de illa virtute an sit idem cũ substantia producti an accidẽs ei⁹:Dicendo ꝙ non est accidẽs eius ga vnũqdꝙ per suam formã qua est id qd̃ est,potens est in suam propriã opationẽ, & in illud qd̃ p ipsam hẽt pduci:vt lux ad lucendũ,calor ad calefaciẽdũ:& sic de singulis. Singula em̃ aliqua ppria opatione determinant̃,vt dicit in fine quarti Meteoro.Est ergo substantia rei sub ratione respect⁹ & hoc hẽt a pducẽte,& ꝙ sit id qd̃ est sub ratione absoluti:& qd̃ ẽ sub rõne talis respect⁹.Sed īquã tũ est producẽs simplr̃ hẽt ab eo qd̃ simplr̃ est & absolute.Inquantũ vero est pducẽs determinãs ad aliquid determinatũ hẽt a virtute & id qd̃ est sub ratiõe respect⁹.Et hoc vt dixi ī q̃stione ꝓnoiata tã sub ratione respectus ad receptionẽ q̃ ad pductionẽ alicui⁹.Habet em̃ a pducẽte suo ex pte suę materiæ siue principaliter rõne suæ materiæ vt sit dispositа ad receptionem sicut subiectũ.Ex pte vero suæ formæ siue principaliter rõne suæ formæ hẽt ab eodẽ ꝙ sit dispositа ad pductionẽ accidẽtis sicut efficiens.Si vero id non sit nisi pura forma,q̃ non est a se imediate receptibilis alioꝝ accidẽtiũ receptibilis tamen est in se & a se actuum suoꝝ accidentaliũ,vt cõtingit circa volũtatem ī aĩa rõnali:id ipsum a generãte dispositũ est ad vtrũqꝙ:nec importat illa dispositio sup essentiam rei aliud q̃ rõnem respectus. Qd̃ arguitur contra membrũ concessum,ꝙ virtus illa non sit substantia,sed ẽ accidens rei,quia si est substantia rei,tunc non est scdm diuersa causa effectiua & materialis:Dicendum est ꝙ verum est ꝑm diuersa absoluta: est tñ ꝑm diuersos respectus ꝑm ꝙ alium respectum in eodẽ noĩat potentia passiua & potentia actiua. Qd̃ vero arguit contra hoc,ꝙ tunc modus cõsiderandi erit causa tantæ diuersitatis realis,q̃ est in efficiendo accidens & in recipiendo illud : Dicendũ ꝙ non est ita,quia respectus illi nõ sunt rationales ex sola consideratione intellectus sed reales & ex natura rei,& sunt relationes ꝑm rem,nõ autem secundum rationẽ,q̃uis non sunt res alia absoluta a suis fundamẽtis:vt alibi exposuimus in quæstione quadam de relationibus in generali.

Similiter qd̃ arguitur ad idem secundo:Sicut est diuersus modus considerãdi rem in se,& vt est effectiua accidentis,ita diuersus modus est cõsiderandi rem in se,& vt est subiectum accidẽtis:& tñ propter illã diuersitatẽ non dicit ꝙ res considerata in se non est subiectũ accidẽtiũ:sed aliqua virtute:ergo nec dicendum est ꝙ de se non sit cã accidẽtiũ,sed rõne virtutis.Hoc bene concedo.sicut.n. non est effectiua alicuius nisi sub rõne qua est potentia,sic nec receptiua,qualitercunqꝙ aũt noĩetur differentia inter substantiam fundamẽtalẽ huius respectus & ipsum respectũ,siue ꝑm rationem siue secũdũ intentionem:dum tñ intelligamus ꝙ sit respectus realis ex natura rei,nõ aũt rõnalis ex intellectus nostri consideratione,de hoc non est mihi curæ ad propositum,ex eo ꝙ respectus reales sunt res & continentur sub ente vero reali,non tñ alia realitate secundum rem q̃ sit res fundamẽti,nec tñ alietate secundum rationem nostræ cõsiderationis tm̃:quia tunc nõ essent alietates reales,sed alietate secundum ītentionẽ.Et qd̃ in proposito sic facit differre aliqua, est realitas siue entitas vera,nõ diminuta ex pte vtriusqꝙ differentium,sed aliter in illis q̃ differũt sicut res absoluta & relatio realis fundata ī illa, q̃ in illis q̃ differũt sicut diuersæ res absolutæ.In istis,qd̃ facit ista differre vt album & nigrum inter se, est ex vtraqꝙ parte res vera & secundũ rem existens: & ideo ppriе dicũtur differre ꝑm rẽ.In illis vero qd̃ facit illa differre vt albũ & simile qd̃ sup albedinẽ fundat̃,ex vna parte ẽ res vera & ꝑm se existẽs,q̃ est albedo,ex altera pte est res vera similiter & eadẽ res,sed ad alterum existẽs.Et sunt ꝑm se existere & ad alterũ existere reales cõditiones et ex natura rei,nõ aũt rõnales ex cõsideratione rationis.ꝓpter qd̃ differentia quã faciũt circa eãdẽ rẽ,sicut nõ põt dici realis,sic ꝑm rem ꝓprie loquẽdo,quia nõ est diuersarũ rerũ ꝑm se existentiũ, non põt dici rationis siue secundum rationẽ:sicut illa q̃ differũt pura ratione ꝑm adinuentionẽ intellectus.Alio ergo mõ proprio differunt,quocunqꝙ nomine nominetur illa differentia:qui modus non differt ab altero illorum ꝑm magis et minus tm̃: ꝑm ꝙ ꝑm rationem differentium vna differentia secundum rationem potest esse maior vel minor,ꝑm ꝙ aliqui dicunt ꝙ hæc differentia quam appellamus ꝑm intẽtionem non est nisi secundum rationem,licet forte ponat maiorem differentiam q̃ habent illa quæ proprie ꝑm rationem dicuntur differre.Sed iste modus differẽdi medi⁹ est inter illos,et differt ab vtroqꝙ illorũ nõ solum secũdũ magis et minus,sed ꝑm speciẽ.Ad differẽtiã autẽ ꝑm rationẽ nõ põt ista differentia reduci:quia differẽtia ꝑm rõnẽ quęcunqꝙ differũt non differunt secundum se,sed solum secũdũ cõsiderationem nostrã.Respectus autem realis vel in relatiuis ꝑm rem non differt a suo fundamento secundum solã nostrã consideratiõnẽ tm̃:tunc em̃ nõ esset respectus realis ex natura rei,sed solũmõ rõnalis ex ratione considerationis nostræ:qd̃ falsum est.Sed de hoc alibi exquisitius locuti sumus. Et sic ad reddendũ causas effectuum,non oĩm dico sed illorũ qui procedunt a rebus ex seipsis non ab aliquo extrinsecus agente,sufficit dicere ꝙ hoc sub tali intentione et respectu est causa huius,et sub tali est causa illius: et sic non est facile omnia soluere. Sed ex hoc

D nō possum dicere q̄ ignis non facit aquā calidā, sed aqua ipsa p quādā virtutē intētionalē quā recipit ab agente non facit se calidam, vt ignis appositus non sit causa nisi sine qua nō. Silr nec possum dicere q̄ gñans nō generat cōpositū ex materia & forma, sed materia p quādā virtutē quam recipit ab agēte, facit se sub tali forma. Nec silr q̄ vnumqdq; se producit in aliquo esse p virtutē quā hēt ab alio: ga hoc nō possum dicere nisi de ꝓductione taliū q̄ de necessitate cōsequuntur ꝓductionē aliorū, aut hñt statim existere illis existētib⁹, nisi fuerit ipedimētum: & quæ p̄nt ipediri illis ꝓductis ad quorū esse necessario cōsegt esse illorū: talibus em̄ ꝓductis a ꝓducēte iprimit virt⁹ & dispositio, q̄ summe disponit dispositiōe q̄ est necessitas vnūqdq; taliū q̄ quātū ē de se est ī potētia accidē tali si abstit ipedimētū, vt statim illo ꝓducto & existente existit ī illo tale per eius in quo existit actionē: quēadmodū producto igne statim leuitas & caliditas & motus sursum si gnātur extra suū locū hñt eē ab ipso p ꝓductionē ī illo: & hoc p virtutē ꝓducētis ignē ipressam igni, ꝑm q̄ exposuim⁹ in prædicta quæstione decimi Quodlibeti. Si vero ī aliquo taliū ꝓdictorū cōtigat ipedimētū, vt nō statim cōsequat aliqd̄ sic natorū cōseq ipm̄ a suo ꝓducēte, summe tamen dispositū ē dispositiōe q̄ ē necessitas p virtutē ꝓducētis cōseruatam ī ipso, vt cessante impedimento totū illud ꝑm actū cōsequatur, qd̄ necessitate naturali natum est cōseq formā suā, sicut graue gñatū sursū & ipeditū ne descē

E dat, cessante ipedimēto statim facit se deorsū, ꝑm q̄ silr diffusius exposuim⁹ in dicta q̄stiōe. Ex quo patet, quare ex hoc dicto nro nullus potest dicere q̄ ignis nō facit aquā calidā, sed aqua seipsā: qm̄ caliditas nō est accidēs qd̄ p se cōsegtur formā aquę: imo ē cōtrariū illi, & ꝓpter hoc nō habet virtutē a gñante vt se faciat calidā, sed regrit agēs extra, vt ignē: & hoc vt causa p se, nō aūt vt sine qua nō: imo ga frigidū p se cōsegt formā aquę ꝑm dictū modū: ideo cessante cōtrario agēte, ſ. calefaciēte aquam: qd̄ est ipedimēto ne aqua possit moueri & reuerti ad frigiditatē, statim seipsa mouet motu ifrigidationis, & seipsa ī fine mot⁹ seipsā facit pfecte frigidā: & est id qd̄ amouet calefaciēs illi⁹ ifrigi

F dationis & gñatiōis frigiditatis cā sine q̄ nō. Per eādē rōnē nō possum dicere q̄ generās nō gñet cōpositū sed materia, quia ipsa per se nō est nata ꝓduci sic q̄ ad eius ꝓductionē cōsequat aliq̄ forma determinata, sicut ad aquā cōsegt eē frigidū: & ideo nullā virtutē habet oīno materia ad aliqd ī se

G ꝓducēdū. Silr nō possū dicere q̄ ignis illo mō possit se facere calidū se solo absq; gñante sibi cōiuncto ꝑm actū: licet aqua possit se facere frigidā: ga forma ignis nō cōpatit frigiditatē secū sicut aqua caliditatē, vt ibi amoto frigefaciēte ignis calefaciat seipm̄, sicut hic aqua seipsā ifrigidat. Vñ si p ipossibile aqua gñaret & posset hre ipedimētū ne eā statim cōsequat frigiditas, amoto illo ipedimēto, statim moueret se ad ifrigidationē si eēt sub cōtraria dispositiōe, ſ. sub caliditate, aut si p ipossibile non esset calida neq; frigida, cessante impedimēto, seipsa cito esset frigida: cōtraria em̄ dispositio facit q̄ p motū graue descendit, & sic q̄ aliqd ē cā efficiēs sui accidētis ī eē. & hoc ē ī naturalib⁹. ga natura rei determinata ē ad illud a generāte, & patit ipedimētū nisi illud cōsequat: & sit similis cū eo. Qñ aūt natura rei nō ē determinata ad illud nec adsit ipedimētū ne sit ī illo, nullo mō ī re naturali ē virtus efficiēdi aliqd ī seipsa: vt dicto mō duo oporteat cōcurrere ad hoc vt res moueat seipsā, aut ali-

H qd̄ efficiat siue agat in seipsa. Qd̄ arguit vlteri⁹ sic, q̄ oē qd̄ ꝓsupponitur in re ante formā q̄ debet in ea acqri, materiale est respectu illi⁹ formę, sicut nō solum corpus, sed cū supficie ē subiectū q̄litatis: sed virt⁹ illa p̄cedit accidēs qd̄ ponit cāre: ergo ē subiectū & materia illi⁹: quod nō incidit cum cā efficiēte: Dicēdū q̄ verū eēt si eēt aliqd absolutū, & res alia a substātia, quēadmodū supficies est res alia absoluta a corpore, qd̄ ē substātia, & ideo color vt ī subiecto ē tā ī supficie q̄ ī corpe. nūc aūt ga nō ē nisi respect⁹ sup substātiam: immo est ipa substātia sub rōne respectus, ipsa vt ē virt⁹ agētis siue ab agente, bene est agens, & secundum id bene est subiectum & materia: & sic bene coincidūt

I absq; inconuenienti. Item quod arguitur: q̄ de materia non distinguimus q̄ est principium formæ substantialis & q̄ est subiectum: quare neq; de toto composito q̄ est subiectum & materia respectu accidentium: Dicendum secundum iam dicta q̄ de composito vt est aliquid absolutum non sic distinguimus, sed vt vno modo est absolutum: alio modo habet rationem respectus: & sic

K habet rationem efficientis. Et similiter de materia distinguimus q̄ potest cōsiderari ī se, vel p ut est principiū formę, nō efficiēs, sed receptiuū principiū: & sic sicut ī reb⁹ naturalib⁹ agētib⁹ ad gñationē accidētis in se dicimus q̄ sicut res ē principiū actiuū principalr rōne formæ, sic est principiū receptiuum ratione materiæ: & ratio principii semper importat rationem respectus circa id quod est aliquid in se absolutum: & sic illud quod facit se tale in tali productione per illam virtutem est

L quodammodo tale quale fuit generans: & sic est tale virtute quale se facit actione. Sed arguitur contra hoc: q̄ virtute tale non facit se tale sed aliud, vt virtute calidum non facit se calidum, sed aliud. sicut cōtingit in agente vniuoco: quod est tale formaliter non facit se tale, sed aliud

vt ignis calidus non facit ſe calidum,ſed aliud.Et eſt dicendum ꝙ eſſe aliquid virtute tale cõtigit dupliciter,vel particulari & determinata ab agente tali ſecũdum actionem: vel vniuerſali indeterminata oĩno. Primo modo aqua calida actu eſt virtute frigida:& ideo eius generatio eſt vniuoca q̃ facit ſe frigidã,ſicut erat vniuoca qñ frigidũ generãs ipſam fecit eam frigidam. Secundo modo ſol calidus eſt virtute,& ideo eius generatio qua generat calidum eſt æquiuoca. Et quia nõ habet hãc virtutem a producẽte nato ipſum calefacere actione,nullo modo habet ipſam ad faciendum ſe calidum,ſed ſolummodo aliud.Et quia eſſe tale virtute particulari,& eſſe tale actione ſiue formaliter ſunt in eodem aliud & aliud & alterius rationis:eſſe autem actione & formaliter tale non poſſunt eſſe plura ſimul in eodẽ eo ꝙ ſunt vnius rationis vt plures albationes:idcirco licet ignis calid⁹ actione nõ põt facere ſeipm,ignis tñ ſi p impedimẽtum poſſit eſſe calidus virtute ita ꝙ nõ formaliter,ſe ipm faceret actione calidum,vt dictum eſt. Et qa iſta virtus vt dictum eſt,non eſt alia a ſubſtantia M
nec accidẽs ſupueniens ei : et eſt neceſſario in omni eo qđ ex ſua natura a producẽte determinatur ad aliquid,& hoc ex eo ꝙ determinat ad illđ: idcirco dico vlteri⁹ ꝙ ad oñe illud ad qđ determinat res quæcunq; ſecundũ ſuã naturã a ꝓducẽte ipſam,habet talẽ virtutẽ illud in ſe producendi & cauſandi,ſi contingat ipſam pati impedimentum ne habeat actu in ſe illud: & hoc ſiue ptinet ad primas actiones ſiue ad ſequẽtes.Ad oẽs enim terminatur a producẽte illam in ſua ſubſtantia neceſſario & inuariabiliter.Idcirco dico circa voluntatem,propter quã circa naturalia omnia prædicta introducta ſunt,& ratione volũtatis circa totam animã humanam,ꝙ ipſa aia reſpectu omnium ſuorum accidentium & primorũ & ſecundorum ex rõne ſuæ naturæ & eſſentiæ a ꝓducẽte ipſam habet ꝙ ſit ſubſtantialiter ſuæ potentię,ſcđm ꝙ diffuſius perſcrutati ſumus ĩ quadã q̃ſtione de Quolibet. Qđ aũt adhuc arguunt aliqui primo ſic:actus animę ſecũdarii poſſunt eſſe & abeſſe:& ſic aia nõ eſt determinata ad illos:& ſic determinat ad illos per aliud qđ vocat potẽtia, Dicẽdũ ꝙ verũ eſt,ſed non vt p aliud re absoluta:ſed reſpectu ſolum,vt dictũ eſt.Secũdo ſic,Ea q̃ hñt eſſe ĩ fieri in ſubiecto pſupponunt aliqđ accidẽs,vt motus dealbationis nigredinẽ:ergo motus in ſpiritualib⁹ qualis eſt intelligere & velle pſupponit accidens in ſubiecto,qđ nõ eſt niſi potentia:ergo &c. Iſtud modicum cogit.Q2 eñ motus ſiue corporalis ſiue ſpũalis ſupponit accidens in ſubiecto,hoc nõ cõtingit niſi quia eſt a contrario vel a priuatiuo in contrarium:& ſic tanḡ accidens ſupponit in ſubiecto non ſemp ipſam potentiam qua elicitur actus,ſed ipſum contrarium vel priuatiuũ actus aut accidentis qđ per actum acquirit.quẽadmodum dealbatio præſupponit nigredinem vt contrariũ albedinis producendæ.Et ſimiliter dealbationis motus pſupponit quietem ſibi contrariam præcedentem in nigredine.Et ſic accidens qđ præſupponit in ſubiecto motus qui eſt velle vel intelligere non eſt potentia qua vult aut intelligit:ſed priuatio huius vel illius,vt nõ velle,vel nõ intelligere Tertio ſic,anima de ſe limitata eſt,ergo ſeipſa nõ põt determinari ad diuerſa: ergo p alia a ſe,nec p P
diuerſos reſpectus,quia illi non ſunt rationes agendi:ergo &c.Dicẽdum ꝙ anima determinat ad diuerſos actus vel ſecũdum genus,vel ſecundum ſpeciem,vel ſecundum numerum.Genere enim aut ſpecie differunt intelligere,velle,ſentire,Specie aũt differũt videre & audire. Numero vero differunt intelligere,velle &c.hoc vel illud.Dico ergo ꝙ determinatione prima & ſecunda determinatur a ſolo producente animam,qui eſſentiæ eius ſecundum id qđ eſt indidit ꝙ potẽs eſt ad illos actus differentes genere vel ſpecie,licet nõ cum effectu niſi per determinationem ab organis quo ad potentias organicas,& alio modo quo ad potentias non organicas,quam aſſignauimus in dicta quæſtione de potentiis animæ.Tertia autem determinatione determinatur ab obiectis.Formaliter aũt præter iſtas determinationes determinatur per reſpectus importatos in noĩbus potentiarum. Subſtantia eñ etſi cum reſpectu cadat in ſignificatione potẽtiæ:formaliter tñ ſignificat reſpectum & ab ipſo imponitur,qui quidem reſpectus ad actum determinat,licet elicitiuum actus non ſit niſi ſubſtantia:vt tamen ſub ratione reſpectus exiſtens,ſecundum ꝙ in quęſtionibus aliis iſta clariꝰ ex poſuimus.Quarto ſic.Diuerſi reſpectus reales ſupponũt diuerſa fundamenta realia q̃ non pñt eẽ Q
in anima niſi accidentia:ergo &c.Dicendum ꝙ falſum eſt,quia ſuper idem re diuerſi reſpectus reales in ordine ad diuerſa bene fundantur,vt ſuper eandem albedinem reſpectu alterius albedinis ſimilitudo,& diſſimilitudo reſpectu nigredinis:& tñ ſimilitudo & diſſimilitudo important diuerſos reſpectus reales,quorum realitas etſi ſit a fundamento,diuerſitas tñ eſt ex ordine ad diuerſa,vt ex poſitũ eſt in quæſtionib⁹ ordinariis.quem tamen ordinem nõ hñt ex illis diuerſis ſed ex ipſo ꝓducente ſubſtantiam & ordinãte ipſam.Cauſaliter eñ in ꝓpoſito actus potius determinantur per potentias q̃ econuerſo.Dico quantum eſt ex parte rei,licet quantum eſt ex parte notitiæ potentię diſtinguuntur per actus,& actus per obiecta fm phum. Quinto ſic,Membra leonis non differunt a R

Rõnes ꝓbãtes potentiã naturæ differre ab eius eſſentia. N O

membris cerui, niſi quia aĩa differt ab anima, vt dicit Commentator ſup primũ de anima: in hoĩe ergo in quo differt vnũ membrũ ab alio, oportet q̃ ſit propter diuerſitatẽ a natura animę ipſius, q̃ nõ põt eſſe ex parte eſſentię animę: q̃ eſt eadẽ numero in toto hoĩe & in qualibet eius parte: ergo ex parte potentiarũ ei⁹: ergo &c. Et eſt dicẽdũ ſcđm iam dicta q̃ verum eſt ſcđm modũ iã determinatum diuerſitatis potentiarũ: cuius prima & principalis cauſa non eſt niſi producẽs aĩam, propter quod diuerſitas potentiarũ animę & diſtinctionis earũ non ſupponit diſtinctionẽ organor̃ tanq̃ potentia ſit cõſequens cõpoſitũ ex anima & corpore organico, in quo ſit vt in ſubiecto aut fundamento, ſed magis ecõuerſo, licet aliqua ſcđm organa ſit potentiarũ organicarũ determinatio, vt. ſ. poſſit cum effectu in actus diuerſos, vt in quæſtione p̃dicta eſt expoſitũ. Nõ tñ ex hoc oĩs potẽtia animæ ponit organica. Poteſt em̃ alicuius potentię non organicę, vt intellectiuę, & mediante intellectu volitiuę, determinatio, vt. ſ. poſſit in actũ ſuũ cũ effectu, quoquo modo fieri p organũ: ſcilicet inquãtum intellectus vtit organo phantaſię quo ad ſuũ actũ intelligendi: ſed hoc non quãđmodũ ſenſitiua vtit organo ad ſuũ actũ. Illa em̃ non exercet actũ niſi in organo informato ſpecie ſenſibilis. Intellectiua aũt quo ad intellectũ plenũ vtit organo vt in quo ſuũ obiectũ ſibi manifeſtatur p illuſtrationẽ intellectus agentis, actione tñ eius exiſtẽte ſeparata abſq̃ organo & abſq̃ oĩ ſpecie a phãtaſmate recepta in intellectu ſiue in eſſentia animæ. Q̃đ ergo primo arguebat ad q̃ſtionẽ principalit: q̃ ſi voluntas faceret ſe in actu, eſſet virtute tale & ita nobilius &c. Dicẽdum ſcđm iã dicta, q̃ hoc ſolum verum eſt de tali virtute vlt & indeterminata: nõ aũt de eo q̃đ eſt virtute determinata tale. & ideo nobilius eſt voluntati velle ſcđm actũ q̃ ſecundũ virtutem: quia q̃đ eſt virtute tale, non ſolum eſt tale ad agendũ id quo ſit actu tale, ſed etiã ad recipiendũ illud in ſe, nõ ſic aũt q̃đ eſt tale virtute vlt, & ideo nõ põt ſe facere tale actione ſiue formaliter: & nobilius eſt ei ſe nõ facere tale q̃ facere.

S Ad arg. pri. primum.

T AD ſecũdũ q̃ primũ mouens eſt motor oĩm alior̃ in oĩbus ſuis motibus &c. Dicendũ q̃ verũ eſt q̃ñ ſic ſe mouet q̃ a nullo alio depẽdet vt vadat ĩ actũ: cuiuſmodi eſt motor omniũ vniuerſalis ſimpliciter: ſed hoc multũ extendendo motũ: non aũt de mouente ſe depẽdente in ſuo motu ab alio: qa em̃ motus volũtatis depẽdet ab intellectu, & motus intellectus a motu ſenſus, ideo oportet vires apprehenſiuas pri⁹ ab aliis moueri q̃ a voluntate, vt voluntas moueat ſeipſam: ſed poſtq̃ fuerit mota habet vim mouẽdi alias potẽtias ad ſuas actiones & retrahendi ab eis, niſi quatenus mouent ab aliis naturaliter. Ad excludẽdum aũt prauũ modũ aliquor̃ in ponẽdo voluntatẽ mouere ſe & alias vires quantũ ad exercitiũ actus: ſed non quãtũ ad determinationẽ: Sciẽdũ q̃ illi in quodã tracta tu paruo dicũt ſic. Ad intellectũ eius q̃đ dicit q̃ volũtas mouet ſe & alias vires quãtũ ad exercitiũ actus: ſed quantũ ad determinationẽ actus eſt motio voluntatis ab obiecto. Dicendũ: q̃ volũtas mouet ſuo imperio quãtũ ad exercitiũ actus & etiã quantũ ad determinationem actus atq̃ modi agẽdi, oẽs alias vires aię, & etiã mẽbra corporis, bene verũ eſt: Sed q̃ ab aliquo alio moueat prius, aut quãtũ ad ſui actus determinationẽ aut quãtũ ad eius exercitiũ aut ad ipſum actũ voluntatis eliciẽdum, vt ſic ab illo mouente habeat virtutem mouendi alia: vt iſti iã in ſequentibus ponũt, hoc penitus falſum eſt: ſed ipſa eſt primũ mouẽs in regno animę: iõ & ſeipſam mouẽs ĩ actũ, & ſibiipſi actũ ſuum determinat, ſcđm q̃ iam diximus ſupra, & in alio Quolibet ſatis declarauimus. Sequit. Notandũ ẽ q̃ reſpectu primi actus intelligere, qui p̃cedit ſcđm naturã quẽlibet actũ volũtatis, voluntas non habet rationẽ mouẽtis per modum mouentis vel impellẽtis quãtũ ad exercitiũ hmõi act⁹: immo hmõi actus vel motus intellectus eſt ab obiecto intelligibili, & quantũ ad exercitiũ actus, & quantum ad determinationem eius. Dicendum. q̃ voluntas reſpectu primi actus intelligendi qui conuenit intellectui poſtq̃ aliquando nihil intellexit, non habet rationem mouentis ad actum huiuſmodi eliciendũ vel determinandum, ſed potius obiectum: bene verum eſt: falſum tamen eſt dicere q̃ exercitiũ eius quo ad actus continuationẽ, & diſcurſum ab vno actu intelligendi ad aliũ ſit ab obiecto ſolo & non a voluntate: immo eſt a voluntate potius q̃ ab obiecto. In poteſtate enim volũtatis eſt ſtatim poſtq̃ actus huiuſmodi eſt elicitus, intellectum ab ipſo retrahere vel in ipſo conſeruare & actum ipſum continuare, quod pertinet ad exercitiũ hmõi actus, ſecundum q̃ ipſimet ſtatim dicunt inferius. Sequit. INtellectus autem ſic motus ab intelligibili & cũ hoc apphendit bonum & perfectũ vl' ipſius intelligibilis vel proprię opationis, inclinat volũtatẽ in hoc bonũ. Dicendũ q̃ etſi verum ſit appellando inclinationem excitationem ad motum quo ferri poteſt ĩ illud bonum, ſecundum q̃ alias declarauimus: huiuſmodi inclinationem poſſe poni in voluntate abſq̃ oĩ inconuenienti circa libertatem arbitrii: non tamen verum eſt appellando inclinationẽ ipſam motionem voluntatis qua fertur in bonũ cognitum: q̃đ tñ implicat litera ſequẽs: quia ſequit. Et hæc inclinatio quæ eſt motio voluntatis a bono apprehenſo habet virtutem vt ſit vis motiua: quaſi

Ad ſecundũ

V Excluſio erroris de motu volũtatis.

X

Y

Z

impulſionē ipſius intellectus ad ſuum actum qui eſt intelligere exerceat cōtinue circa illud intelligibile:vel ſe & vires alias q̄ ſunt neceſſariæ ad intelligendum applicet ad intelligendū aliud quod cōſequit naturaliter ad primū.Dicēdū q̄ dicta inclinatio etſi ponat:de quo tñ dubiū eſt,an ſit ponenda in voluntate ab intellectu an obiecto intellecto,quia forte non niſi ſeipſam inclinat,q̄ ſit formaliter ipſa motio qua voluntas ferꝛ in bonū,vt bonū cognitum moueat volūtatem in ſeipſum:hoc ſimpliciter falſum eſt.Illa em̄ inclinatio non eſt niſi diſpoſitio ad motū : qualis eſt ab habitu ordinātē potentiā ad actū ſibi reſpōdētē.Falſum etiā eſt dicere q̄ hæc inclinatio habet virtutē vt p ipſam voluntas ſit vis motiua intellectus & aliarum virium,ac ſi dicat q̄ ſicut ſecūdū ipſos voluntas nō habet ex ſe q̄ moueat,ſed ſolum ab intellectu vel obiecto intellecto,ſic nec ex ſe ſed ex illo habeat q̄ mouere poſſit alias vires ſcdm q̄ ſup hoc cōtinuo ſe exponūt cū ſequit. Et iſto modo pōt dici voluntas mouere alias vires inferiores & ſupiores quātū ad exercitiū,& eſſe domina oīm opationū humanarū,quia ſcilicet motio eius quę eſt ab intellectu & bono apprehenſo ſecūdū actū intellectus factiua eſt vt intellectus exerceat operationē q̄ eſt intelligere dicto modo.Dicendum :q̄ iſto mō volūtas moueat alias vires etiā ſuperiores,quaſi intellectus ſit vis ſuperior volūtate,eſt falſum.Etem̄ licet dicta inclinatio ponat in volūtate ab intellectu,p illā tñ non eſt neceſſe voluntatē moueri,vt illi volunt:nec p illā habet vim mouendi alias vires:quia volūtas quantūcūq̄ inclineꝛ ab intellectu , libere pōt hmōi inclinationi contraire & non moueri in id ad qđ intellectus inclinat:immo ſi mouetur & ferꝛ in illud volendo,hoc libere facit & ſua ꝓpria virtute,& eadē virtute habet q̄ poſſit mouere alias vires inferiores:nullā aūt ſupiorē:qa ſimpliciter ſuperior potentia eſt volūtas q̄ ſit intellectus: vt alibi declarauimus.& p illā eādē vim voluntas pōt ſeipſam inclinare ad actū ſuū & ſeipſa eū elicere,& vlterius alia mouere,& ſic eſſe dña oīm operationū humanarū perfectius q̄ ſecūdum modum illoꝝ,vt ſic nullo modo ſit neceſſe poni volūtatē inclinari ab aliquo alio a ſe. Et ſcdm hoc etiā falſum eſt qđ ſequit. Et ratio appetitus vel volūtas dicit̄ mouēs:motū tñ ab appetibili apprehenſo.& hæc eſt vis motiua eius p cōparationem ad alias vires vt exerceant ſuas operationes mouentes aliud,ſi ſint actiuę:vel motę ab alio,ſi ſint paſſiuę.reſpectu aūt ſuiipſius non habet vim motiuam niſi p accidēs:inquātū ſcilicet mouet intellectū a quo mouet.Dicendū eſt,q̄ cōtrariū verum eſt,quia voluntas reſpectu ſuiipſius habet vim motiuā per ſe,& mouet ſe p ſe:mota aūt a ſe non ab alio,mouet alia a ſe:intellectū autem p̄ſupponit voluntas ſicut cauſam ſine qua non tm̄modo:vt alibi declarauī. Sequit̄.Sicut graue mouens & diuidens aerē a quo deferꝛ,dicit̄ mouere ſe p accidēs. Dicendum q̄ exemplū hoc ſi bene reſpiciaꝛ,multū eſt contra eos.Graue enim q̄ mouet̄ per accidēs a ſeipſo:hoc non eſt niſi qa graue impellēs ſe deorſum & inueniēs aerem ſibi reſiſtentem ipſum impellit,& ipſum impulſum ſucceſſiue diuidit,& per hoc ſucceſſiue & p motū deſcendit & deferꝛ per aerem inferius:cū tñ ſe p ſeipſum deorſum ipellat:ita q̄ ſi non eſſet mediū reſiſtēs,ſed ſicut vacuū, ſubito deſcenderet ipſo immutante ſeipſum deorſum.& ſic licet p accidēs a ſeipſo mouet̄,hoc tamē non eſt niſi quia pri⁹ p ſe a ſeipſo mutaꝛ,& ipſum a ſe mutatū mouet aliud,quo moto ipſum cū illo & in illo mouet̄ per tempus,qa ſine illo per ſe ſubito mutareꝛ & ptingeret eundem terminū per ſe ſubita mutatione,quē per aliud attingit motu ſucceſſiuo.Et ſecūdū eūdem motum in parte voluntas primo ſeipſam immutat ſecūdū actum volendi,& ipſa immutata mouet intellectū in actus eius exercitium.quo intellectu ſic moto,volūtas iterū mouet̄ ſecūdū aliū actū volendi,non aūt ab intellectu mota:quēadmodum graue mouetur ab aere moto,ſed a ſeipſa tm̄,modo materię,& nō ab intellectu,niſi ſicut a cauſa ſine qua non.Secūdū quod deficit ſimilitudo de motu grauis & de motu voluntatis: quia graue vere mouetur ab alio per accidens ſecūdo,licet primo a ſe per ſe immutaꝛ:non ſic autem voluntas ab intellectu,ſed & primo & ſecundo per ſe mouet̄ a ſe.Eſt autē ſolum modo ſimile in hoc:q̄ ſicut anteq̄ graue proprie mouetur prius oportet moueri aerem,ſic anteq̄ mouet̄ voluntas oportet prius moueri intellectum:licet intellectus motus non mouet volūtatem, ſicut aer motus deferendo mouet graue.Et ſic propriē loquendo graue non mouet̄ a ſe niſi per accidens: immutaꝛ tamē prius a ſe per ſe q̄ moueatur a ſe per accidēs:volūtas autem nullo modo aut immutaꝛ aut mouet̄ quocūq̄ modo ſumatur mutatio aut motus,ab alio a ſe,neq̄ p ſe neq̄ p accidens niſi ſicut a cauſa ſine qua non:ſecūdū q̄ alibi diffuſius declarauimus. Sequitur. Totus autē homo qui mouetur per voluntatem quæ eſt aliquid ſui,dicitur ſeipſum mouere per ſe. Dicēdum q̄ reuera quia actus & operatio omnis vt per ſe agentis,non ſunt niſi ſuppoſiti,& hoc ſiue in creaturis ſiue in deo,ſecundum q̄ alibi declarauimus:ideo bene verum eſt,q̄ totus homo mouet̄ ſecūdum actum volendi per voluntatem,ſimiliter ſecundum actum intelligēdi per intellectū,& ſcdm actū ſentiendi per ſenſum:& cōſimiliter in cæteris motibus ſuis,quos agit per id quod eſt formale

in ipso:inquãtũ habet rationes diuersarum potentiarum quibus non attribuit actus sicut agẽti p prie loquendo,sed potius sicut medio quo agit.Non em̃ voluntas proprie vult ipsa volũtate,& sic de cęteris.Et sic p se dicit agere & mouere,quia per aliquid sui,attamen non dicit p aliquid sui mouere sic p se vt verũ sit dicere ipsum mouere p se & non p accidens. Qđ em̃ sic mouet p se q̃ nullo modo p accidens sic mouet q̃ se toto primo mouet,nõ aũt per aliquid sui:& sic verum est dicere q̃ homo moueat se & moueatur a se,non mediante alio extra,sed solummodo mediante aliquo sui,vt iam dictũ est de motu grauis,vt sic homo sit primum mouens se non motũ ab alio,quia id quo mouet se primo vt voluntas q̃ est aliquid sui est prima ratio mouendi absq; motu præcedẽte in hoc ab
G aliquo alio extra.Quare cum extendimus nomen & dicimus id quo homo mouet aut mouet,mouere aut moueri,puta voluntatem qua homo vult dicimus velle:sicut ergo volũtas est qua homo vult & dicit mouere se p se,cõsimiliter dicet voluntas velle & scdm actũ volendi mouere se per se, aut si voluntas non sit prima ratio qua totus homo mouet se p se,oportet ponere q̃ non voluntate mouet se p se primo,sed potius illa alia ratione,puta intellectu secũdum illos qui ponũt q̃ intellectus moueat volũtatem. & sic homo non mouet se per voluntatem,nisi quia illa mota est ab intellectu:& sic non per se mouet seipsum voluntate,sed potius per accidens & p aliud quod primo moaet volũtatem.Quare cũ nec intellectu põt dici homo mouere se per se vt per aliquid sui,quia intellectus non mouet nisi prius motus ab obiecto: et eadẽ de causa multo minus aliqua alia vi,puta sensitiua:nullo ergo modo potest dici q̃ totus homo mouet per se,quia per aliquid sui,& per illud seipsum mouere per se,nisi illud sit prima ratio mouendi scilicet q̃ moueat non mota. Quare cum etiã scdm illos,ratio illa non potest esse sensus aut intellectus,& præter illas vires nõ restat nisi voluntas:totus ergo homo aut nullo modo põt dici moueri p aliquid sui,& per hoc mouere seipsum per se,nisi volũtas sit prima ratio homini qua mouet se,nõ mota,vt p hoc etiã ipa volũtas dicat mouere p se seipsam non mota ab alio prius. *Sequitur.*Et ideo quodcunq; facit,qa nõ determinat ad hoc secũdũ naturam:sed potius per inuentionẽ & doctrinã,ipsi imputat,siue bonũ siue malum.Dicendũ:q̃ voluntas siue homo non determinat p naturã ad faciendũ quod facit,bene verum
H est:sed q̃ ad hoc determinatur per inuentionem & doctrinam,hoc est p notitiã intellectus propria industria acquisitam:aut alterius instructione,quasi intellectus sua notitia determinet agenda,sic vt necesse sit voluntatem velle simpliciter & absolute sibi determinatũ aut saltem sub conditione, q̃ scilicet necesse sit eam illud velle si aliquid velit,vt.ſ.non possit illud nolle,volendo cõtrariũ,hoc omino falsum est secundũ p̃dicta:quia pluribꝰ ꝓpositis siue ostẽsis p intellectum,potest velle aliud ab illo qđ est determinatũ.Vnico etiã ostẽso & illo determinato q̃ non põt velle aliud,hoc non est propter aliquam determinationẽ:sed propter nullius alterius ostensionẽ:quẽadmodũ cũ nihil omnino est ostensum p intellectum,voluntas nihil omnino potest velle:nõ propter aliquã determinationẽ: sed quia nihil omnino est ostensum.Qđ ergo illi dicũt:q̃ vno determinato p intellectum voluntati iputat q̃ nõ vult aliud siue aliud sit ostensum siue non,omnino falsum est:immo non debet volũtati imputari si volendo determinatum non velit contrarium eius quod est determinatũ ab intellectu sub ratione boni,quod tamen est malum simpliciter.Propter qđ etiã secũdũ illos imputat volũtati si velit illud:& est peccatũ cõmissionis:qa scdm illos,nõ oportet eã illud velle simplicit,sed solũ sub cõditiõe si aliqd vellet:& ideo ei merito iputat.Q2 si simplr oporteret eã illđ velle:qđ videt dicere litera illoꝝ supior,qua dicũt:Intellectꝰ aũt sic motꝰ ab appetibili &c,nullo mõ ei deberet iputari.In eodẽ aũt casu volũtatẽ stare vt nõ velit cõtrariũ nec nolit determinatũ,necessario cẽt pctm̃ omissionis scdm illos:& sic eẽt volũtas pplexa,qa peccaret illđ volẽdo,& peccaret cõtrariũ nõ volẽdo:qđ est ipossibile.Stãdũ est igit in p̃dictis,q̃.ſ.volũtas,qa est primũ mouẽs in actũ volẽdi & nolendi,seipsam libere determinat ad faciẽdũ vel nõ faciẽdũ:& iõ ipsi semp imputat. *Sequit.*Suppoſito igit q̃ oĩs virtꝰ passiua ab obiecto sicut ipa ex determinato obiecto mouet ad determinationẽ actꝰ:
I ita etiã ex obiecto simplicit mouet ad actũ suũ simplicit,vel ad exercitiũ sui actꝰ simplicit.Dicendũ q̃ istud simplicit verũ est & necessariũ.Sicut em̃ se habet determinatũ ad determinatũ sic & simpliciter ad simpliciter.Qđ bene declarãt i exẽplo qđ sequit.Verbi gratia,obiectũ intelligibile determinatũ,qđ mouet itellectũ vt hoc determinate intelligat, mouet cũ simplicit, vt exerceat actũ intelligẽdi.Dicẽdũ q̃ verũ est.obiectũ cm̃ intelligibile determinatũ & est itelligibile simplicit,& est itelligibile tale qa sic determinatũ:& rõne q̃ est intelligibile simplicit mouet itellectũ vt simplicit itelligat & exerceat actũ intelligẽdi simplicit:rõne aũt q̃ est itelligibile hoc determinatũ,mouet itellectũ vt itelligat hoc determiatũ & exerceat actũ itelligẽdi hoc determinatũ.Et sicut hęc vera sũt expte intellectꝰ,sic oportet eẽ silr ex pte volũtatis,si ipa sit virtꝰ passiua ab obiecto volibili cognito:vt vc3 oĩm volibile determiatũ qđ mouet volũtatẽ vt hoc determiate velit,moueat eã simplr vt exerceat

actū volendi ſimpliciter:ita ꝙ ſicut intellectus & voluntas mouent ex determinato obiecto ad determinationem actus,ita etiã ex obiecto ſimpliciter mouent ad actus ſuos ſimpliciter:qđ neceſſe habent dicere de voluntate ſicut & de intellectu:cũ nõ minus ponant eam virtutẽ paſſiuã q̃ intellectum,& hoc ab obiecto:& ipſi generaliter dicunt hoc de omni virtute paſſiua ab obiecto.Sicut ergo ſecundum ipſos intellectus a determinato intelligibili determinat vt illud intelligat,& exerceat actū intelligendi circa illud,ſic ꝙ non poſſit ipſum nõ intelligere cũ ſic determinat:conſimilit oportet ponere ſecundum ipſos,ꝙ volũtas a determinato volibili determinat vt illud velit,& exerceat actum volendi circa illud.Quod reuera neceſſe habent dicere ponendo volũtatem paſſiuam ab obiecto dicto modo,vt ſic ſecundum eos quicquid vult voluntas neceſſario velit,nec habet in hoc aliquam libertatem aut dominiũ proprium:quod tamen eſt inconueniens illis.Vnde nec hoc cõſueuerunt expreſſe aſſerere:ſed conſueuerunt dicere ꝙ intellectus ꝑ obiectũ cognitum & ꝓſentatum voluntati actum volendi determinat:dicendo ꝙ hoc eſt eligendum ſimpliciter,ita ꝙ non aliud nec contrarium eius:ſed ꝙ voluntas maneat adhuc libera ad volendum illud vel non volendum,ita tamen ꝙ illa determinatione ſtante non poſſet velle aliud aut contrarium:vt q̃uis,quantum erat ex ſe,poſſet velle hoc vel aliud,vel contrarium,tamen propter determinationem factam ab intellectu poteſt tm̃ velle hoc & non aliud aut contrarium,vt iam dictum eſt ſupra.Sed hoc dictũ eorũ quod conſueuerunt dicere omnino eſt inconueniens in ſeipſo.Si em̃ actus aliquis ſimpliciter eſt determinatus alicui volũtati,non ſolum ſic determinatur vt poſſit velle tm̃ hoc ita ꝙ non aliud:ſed etiam ſic determinat vt poſſit velle illud ita ꝙ non poſſit non velle.Aliter em̃ non eſſet determinatio actus ſimpliciter,ſicut plane cõtingit ex parte intellectus in determinatione actus intelligendi: vt patet conſideranti.Eſt enim alia indifferentia ad volendum hoc vel non volendum,pertinẽs ad K
quoddam exercitium actus,ſicut & illa alia quæ eſt ad volendum hoc vel aliud. Non enim eſt ratio quare per obiectum potius tollatur vna indifferentia q̃ alia:vt ꝙ determinet voluntas ad volẽdum hoc ita ꝙ non aliud,& non determinetur ad volendum hoc ita ꝙ non maneat indifferens ad non volendum,ſecundum ꝙ vtraq; indifferentia tollit ex parte intellectus per obiectum: vt patet de ſe.quia nõ velle hoc bonũ,alio ſimul oſtẽſo,ſi ſit volũtas rationalis nõ eſt niſi ꝓpter velle aliud, quia non velle hoc bonum nec velle aliud,nõ eſt voluntas ſimpliciter:quia nõ eſt volũtas ſiue act9 voluntatis niſi boni,nec eſt mali niſi qa apparet bonũ.Multo fortius ergo volũtas nõ deſerit velle vnũ bonũ,niſi quia vult aliud:& ſic ſi manet indifferentia quo ad actus de volendo hoc vel nõ volendo,neceſſario cõſimiliter manet quo ad obiecta de volendo hoc vel aliud,& ſic impoſſibile eſt ꝙ ſit determinatio actus reſpectu obiecti de volendo hoc ita ꝙ non aliud,& maneat indifferẽtia act9 reſpectu ſui cõtradictorii de hoc volendo vel non volendo:ſicut impoſſibile eſt qđ dicunt,ꝙ libertas ẽ in volũtate quo ad exercitiũ act9 de hoc volẽdo vel nõ volẽdo,nõ aũt quo ad determinationẽ actus ad obiectũ de volẽdo hoc vel aliud,cũ vtrũq; ſit qđdã exercitiũ act9,vel vni9 circa diuerſa obiecta,vl' cõtrarioꝝ circa idẽ obiectũ.Et ſic patet ꝙ nulla ẽ diſtictio q̃ dicũt ꝙ volũtas põt moueri vl' ad determinationẽ act9 vel ad exercitiũ act9,qa determinatio ad obiectũ nihil aliud ẽ q̃ ablatio vni9 exercitii act9:q̃ nõ põt auferri alia manẽte,vt ẽ dictũ:vt ſic ítelligam9 triplex exercitiũ in actu volũtatis.Duplex em̃ exercitiũ actus cõuenit ei circa ſeipſam:vnũ quo ad actus volẽdi poſitiuos diuerſos circa obiecta diuerſa:cuiuſmodi cõſiſtit in volendo hoc vel volẽdo illud. Alterũ quo ad act9 volendi cõtrarios circa idẽ obiectũ,cuiuſmodi cõſiſtit in hoc volendo vel nolendo.& hęc duo exercitia iã tetigerũt. Tertiũ aũt exercitiũ cõuenit ei circa vires alias in mouẽdo ipſas ad exercitia ſuoꝝ actuũ,qđ etiã tetigerũt iam ſupra,quo ad modũ mouendi in hoc alias vires a voluntate. qđ repetũt cũ ſequit. Si velimus aũt dicere voluntatem motiuã aliarũ viriũ quãtũ ad exercitiũ act9,oportet hoc intelligi dicto modo,vt.ſ.ꝑſuppoſita eius motione ex apprehenſione boni,in quo eſt pfectio aliarũ potẽtiarũ,inſit ei quaſi vis impulſiua vt alię vires applicent ad ſuas opationes ſi ſint actiuę i mouẽdo aliđ,ſi ſint paſſiuę i moueri ab alio.Et ẽ dicẽdũ,ſcđm ꝙ patet ex iã dictis,ꝙ licet volũtas habeat vim motiuã aliarũ viriũ,hoc tm̃ nõ fit ſcđm hũc modũ quẽ iã repetũt,ſed ſcđm aliũ ꝑdictũ:& M
ꝓpter illũ habet volũtas libertatẽ plenã ſup actũ volẽdi ſimplicit,& ſup triplex exercitiũ ei9 ꝑtactũ.

Sequit.Officiũ em̃ volũtatis ẽ alias vires excitare ad ſuas pfectiões aſſequẽdas,& ꝑcipue itellectũ, vt fiat in ſua vltima pfectione,q̃ eſt intelligere diuinã eſſentiã.Hoc em̃ finalit appetit volũtas:& cũ hoc acqrit intellect9,tũc volũtas eſt in ſua vltima pfectione,in q̃ ſiſtit ſuus appetit9,qa ad pfectionẽ intellectus finaliter tendit.Dicẽdũ ꝙ verũ ẽ ꝙ volũtas alias vires & ꝑcipue itellectũ ad ſuas pfectiones excitat,ſecũdũ modũ quẽ aſſignauim9,licet nõ ſcđm modũ quẽ illi cõfingũt.Sed ꝙ hoc finalit ex N
parte intellectus appetat volũtas:ſcilicet ipſius intellectus pfectionẽ q̃ eſt ī intelligẽdo diuinã eſſen

tiam,potius q̄ ſuā ꝓpriā pfectionē q̄ eſt in diligendo ipſam:hoc eſt falſum.Hoc em̄ a natura inditū eſt vnicuiꝙ appetitui ꝙ plus ſuā perfectionē appetat q̄ cuiuſcūꝙ alterius.& ſic volūtas finaliter appetit ſuā ꝓpriā pfectionē,nec eſt in ſua vltima pfectione ꝓperfectionē cuiuſq̄ alteri⁹ quouſꝙ ſuā ꝓ priā pfectionē adipiſcat:citra quā nullaten⁹ ſiſtit.& eſt illa multo perfectior q̄ q̄cūꝙ alia:quēadmo dū perfectius eſt tranſformari in rē nobilem q̄ aſſimilari illi:ſcđm ꝙ alias declarauimus. Sequit. Et ideo quia in via vitæ preſentis nō pōt intellectus attingere ſuā pfectionē nec p conſequens volū tas:ꝓpterea ſi in via volūtas quæ in ſe eſt imꝑfectior ītellectu,debeat alti⁹ eleuari q̄ intellect⁹,opor tet ꝙ hoc ſit p altiorem habitū,vtpote p charitatē,q̄ ſit habit⁹ intellectus q eſt lumen fidei.Dicēdū
O ꝙ in via pn̄tis vitæ nec intellectus nec volūtas poſſunt attingere ſuā pfectionē:& hoc ga intellect⁹ pfectio cōſiſtit in pfecta diuinę eſſentię cognitione,q̄ nō habet niſi in ei⁹ aperta viſiōe. Perfectio au tē volūtatis nō cōſiſtit niſi in pfecta eius dilectione,q̄ requirit apertam viſionē p̄cedētē,non vt cau ſam propter quā ſit,vt illi intendunt in principio huius clauſulæ:quaſi.ſ.voluntas ſuā habeat p fectionem non in ſe,ſed in ipſo intellectu,vt iā dictū eſt,ſed vt cauſam ſine qua non.Habet em̄ volū tas in ſe ſuā perfectionē ſupiorē pfectione intellect⁹:ſecundū ꝙ hoc alibi latius declarauimus.Et ſic volūtas in via non ſolū alti⁹ eleuat̄ p altiorē habitū q̄ ſit habitus intellectus,ſed & ipſa eſt ex ſeipſa
P altior potētia & alti⁹ eleuata q̄ ſit intellect⁹,vt ſimiliter alibi declarauimus:ita ꝙ habit⁹ volūtatis qui eſt charitas,nō ſolū ſit altior q̄ ſit habitus intellectus in via,q eſt fides:ſed etiā q̄ ſit quicūꝙ ha bitus intellectus in patria.& hoc quia perfectione æquiuoca perfectior eſt habitus intellectus in pa tria q̄ in via: vniuoce autem perfectior eſt habitus voluntatis in patria q̄ in via: eo ꝙ idem habi tus numero voluntatis qui eſt in via erit in patria,licet augmentatus:quia charitas nunq̄ excidit. Habitus aūt intellect⁹ mutat̄,ga fides oīno euacuat̄ aduenīente viſione:ſcđm Apoſto.primę Cori. xiii. Sequit.Et ga voluntas fert̄ finaliter in pfectionē intellectus ſcđm ꝙ in illā tēdit non ſiſtēs in propria pfectione ſua quā habet ex obiecto ſuo,pro tanto dicit̄ ferri in rē extra,intellect⁹ aūt ſolū fer
Q tur in pfectionē quā habet ab obiecto ꝓprio.Dicendū ꝙ hoc totū falſum eſt,ſcđm ꝙ litera iacet:& cōtrariū ſimplicit verū eſt:ga intellectus tēdit finalit in perfectionē volūtatis nō ſiſtēs in ſua ꝓpria pfectione quā habet ex obiecto ſuo:& p tanto intellectus tendit finaliter in rē extra,vt eſt res:volun tas aūt ſolū fert̄ p ſe in pfectionē quā habet ab obiecto proprio,vt eſt res.& ſi aliquo modo intendit pfectionē intellectus,illā intēdit ſolū vt eſt ratio,& hoc p accidēs.ſ.vt eā ducat in ſuā pfectionē pro priā. Sequit.Vt ſimilis ſit comparatio ītellect⁹ & volūtatis referēdo ipſa ad obiecta ꝓpria tm̄ quo ad modū eſſendi in,obiectoꝝ:quia ſicut intellectū eſt in intelligente nō per ſpeciē imꝑſſam,ſed per actū quo intelligit̄ q eſt in intelligente:ita volitū eſt in volente p actū volēdi quo volūtas vult ipm
R qui eſt in ipſo volente,per quem voluntas exiſtēs in actu habet vim mouendi alias vires.Dicendū, ꝙ hoc totū eſt falſum:ga oīno eſt diſſimilis comparatio intellectus & volūtatis referendo ipa ad obiecta propria tm̄ quo ad modum eſſendi in,quia intellectū vt ītellectū ſimpliciter eſſe habet in ī telligente & nō niſi in intelligēte,vt in illo quem informat:volitum autem vt volitū nullo modo
S habet eſſe in volente:ſed potius ecōuerſo volens in volito,vt in eo in quod tranſformat. Qđ aūt ſe quit.Sicut intellectum eſt in intelligente &c. Similiter falſum eſt. Quoniam duplex eſt actus,qui dam qui eſt factio, qui non eſt in faciente ſed in re extra quæ eſt facta, vt illuminatio a ſole in illu minato eſt. Ali⁹ eſt actus qui eſt operatio,qui non eſt niſi in operante vt in ſubiecto:ſed alio & alio modo in intellectiua vi & in volitiua:quia operatio intellectiua habet eſſe in intellectu quoquo mo do ab ipſo obiecto,& ſiſtit in ipſo obiecto vt quo perficitur. Et quia iſte actus ſiue operatio ha bet eſſe in intellectu ab obiecto per ipſum obiectum,quoquo modo habet eſſe in ipſo intellectu ip ſum obiectum.Operatio vero volitiua habet eſſe in volente nullo modo ab ipſo obiecto volito,niſi ſicut ſine quo non:fertur autem per ipſum actum volendi in obiectum,vt in quod trāſformatur. Et quia iſte actus ſiue operatio non habet eſſe in voluntate ab ipſo obiecto,ſed potius a ſeipſo ſolo nullo modo per ipſum actum volendi habet eſſe volitū in volente,& ſic omnino eſt diſſimile. Se quitur.Et hæc conuenienter intelliguntur in ſimili quodam.Suppoſito enim motu locali cordis a generante qui eſt primus motus ex ſe in animali,ſicut in toto mundo motus cæli, vis motiua in corde ad apprehenſionem ſenſus habet virtutem vt ex ea ſequatur motus in quibuſcunq̄ aliis par tibus corporis:qui diuerſificatur ſecundum diuerſitatem apprehenſionis & alterationis primo fa ctæ in corde.Sic enim ad apprehēſionē delectabilis cor mouetur ad pudenda:ſecundū ꝙ hæc pla ne traduntur ab Ariſtotele de cauſa motus & progreſſuū animaliū:& in tertio de anima cap.de
T mouente. Dicendum ꝙ ſimile hoc quod de corde inducunt pro ſe, ab illa parte:Vis motiua in corde & cætera,multum facit pro nobis: pro parte eius præcedente in qua nullam perpendunt

ſimílitudínẽ,eſt tamẽ magna,licet ſit diſſimílitudo in alíquo in ordíne ad habita in ſecunda parte. Similitudo eñ eſt in hoc:q̃ ſicut cor mouetur a generante nõ ex continua impreſſíone facta in ipõ a generante,ſed ex vírtute quã ipſi in prima generatione impreſſit,& motu locali continuo mouet dílatationis ſcílicet & cõſtrictionis,níſi forte adſit impedimẽtũ,vt in ſyncopi,quo amoto ſtatim ad ſuũ motũ reuertit,licet non ſecũdũ idem indiuiſíbile corporis ſit mouẽs & motũ:vt alíbi declarauí ſecũdũ q̃ dictũ eſt ibidẽ de grauí: conſimíliter ad ſeipſam mouendam vírtutẽ quãdã naturalem a creante habet volũtas in qualibet ſubſtãtia incorporea ceſſante impedímento ſecũdũ vnũ & idẽ in diuiſíbile:in quo differunt motus cordís & voluntatis. Vnde propter illã vírtutem díxit Anſel. q̃ primus motor voluntatis de⁹ eſt,quẽadmodũ etiã graue dícitur moueri a generante. Eſt aũt diſſi- V
mílitudo in hoc q̃ a vírtute motiua localiter in corde non ſequit motus in aliís membrís corporis aĩalis bruti níſi illa vis motiua cordís fuerit alterata ad apprehenſionem ſenſus ſecũdum cui⁹ díuerſitatẽ díuerſificat cordís alteratio & motio eius localis:& ſecũdũ alterationís illi⁹ díuerſificationem díuerſificat aliorũ membrorũ motio:& eſt cordís illa prima alteratio pure naturalis & inuolũtaria,ſicut & ſequens pudendorum,ex quo mouentur localiter inordinate,dícente pho in fine de motibus animalíũ,Dico aũt motus inuolũtarios,vt puta qui eſt cordís,& eũ qui eſt pudendí:nullus eñ dñs eſt horũ. Sed qñ neceſſe eſt alterari alteratione naturalí animalía vt alteratis partibus moueañt & permutentur natis haberi permutatiõib⁹ inuicẽ,cauſa aũt motuũ calídítas & frigídítas q̃ deforis & intus,& præter rationẽ vtiq̃ facti ſunt mot⁹ dictarũ partium, & alteratione incidẽte fiũt. A vírtute aũt motiua in volũtate ad actũ volendí ſine omni alía alteratione volũtatis bene ſe X
quit mot⁹ aliarũ vírtutũ & membrorũ corporis:& ſic non oportet motũ volũtatis díuerſificarí p alterationẽ factã in ipſa ab apprehenſione intellectus,& per hoc díuerſimode mouere alías vires & membra:ſed ſecũdũ merũ imperiũ ſuũ mouet prout vult. Aliter eñ eſſet ſimile in motib⁹ naturalib⁹ elementarib⁹ & motibus appetit⁹ ſenſitiui brutalis,ad motũ volũtatis:quod abſurdũ eſt valde & multũ inconueniens dígnitatí hũanę. Propter illos eñ mot⁹ alterationís,vt infra dicet ſcđm Damaſce. Bruta in ſuís appetitib⁹ potius agunt q̃ agant:intellectualia aũt qa non mouent ſic mota,potí⁹ agũt q̃ agũtur.& in hoc omnino deficit ſile qđ adducũt. Sequit. Et hac motione volũtatis a bono apprehenſo ſuppoſita debet quærí libertas & dominíũ ſuarũ operationũ in homine qui voluntarius operat:& libertas q̃ coactionẽ & neceſſitatẽ ſimpliciter non patit. Saluat eñ æque faciliter iſto ſuppoſito,ſicut ſi ponat volũtas non mota ab obiecto p ſeipſam a ſeipſa eſſe in actu volendi. Si iſtud declaraſſent bene feciſſent:ſed hoc eſt oĩno impoſſibile. Dictũ eñ illorũ,vt patet ex Y
iam dictis,oĩno libertatẽ tollit a volũtate,& in eliciendo actũ volendí,& in exercẽdo ſe in actu itel ligẽdí,ſecũdũ duo genera exercitii p̃dicta:licet ĩ tertio gñe exercitii maneat libertas ĩ actione,quã tñ,vt dicũt,nõ habet volũtas ex ſe,ſed potius ab intellectu,inquãtũ ſcđm p̃dicta vim mouendí alias vires habet p hoc q̃ in actũ volẽdí mouet ab intellectu. Et ſic líbertatem arbitrii ſimpliciter tollunt a voluntate,& cui non audẽt exp̃ſſe cõtradicere,iplicite impugnant:vt ex hoc exp̃ſſe liqueat,

Ad tertium principale.

q̃ illí aliud p̃tendũt & aliud intendũt,aut míſere decepti ſunt. AD tertiũ principaliter ſuperius Z
adductũ ad quæſtionẽ:q̃ potentia actiua eſt principiũ tranſmutationis in aliud nõ ergo in ſeipm: Dicendũ q̃ in re duplex eſt tranſmutatio(díco quo ad díſpoſitiones naturales natas neceſſario ſequi ſcđm actũ)quędã prima q̃ eſt a generante,a quo res habet oẽs ſuas p̃prietates naturales níſi impediens interueniat:q̃dã ſecũda,q̃ eſt a díſpoſitione quã rei imp̃ſſit generans ĩpeditũ ne mediante illa díſpoſitione illam p̃prietatẽ poſſet inducere. De potentia actiua primę tranſmutationis verũ eſt q̃ eſt principiũ trãſmutationis in aliud ſcđm q̃ eſt aliud:ſic eñ a generante graue ſurſum non impedíto eſt deſcẽſus ei⁹ deorſum. De potẽtia vero actiua ſecũdę trãſmutationis nequaq̃. Sic eñ a forma grauís ceſſante impedimẽto quo quieſcebat ſurſum,graue deſcẽdit.& p hũc modũ volũtas a ſe mouet,vt ſępe dixi. Nec eſt differẽtia in prima trãſmutatione & ſecũda,níſi q̃ ſine interuallo tẽporis in prima res habet ſimul a generãte díſpoſitionẽ dictã naturalẽ & p̃prietatẽ ſiue trãſmutationẽ debitã illi. Sed tñ nõ habet illã tranſmutationẽ níſi mediãte illa díſpoſitione,vt illa díſpoſitio ſit illíus cauſa proxima:& generãs prima,licet nõ attribuat níſi generãti p̃pter illã ſimultatẽ. In ſecũda vero p interuallũ tẽporis res habet eſſe a generante ſub illa díſpoſitione p quã habet eẽ ſub illa trãſmutatione:& ideo licet ęqualiter mediãte dicta díſpoſitione eſt illa tranſmutatio ſicut pri⁹,tñ non attribuit generãti:quia propter illud interuallum in ſe abſens eſt,& ſic generatio rei ex hoc q̃ per ipſam habetur vis proxima motiua eſt cauſa oĩs trãſmutationis naturaliter ſequẽtis illã,ſiue ſimul ceſſante impedimẽto ſiue non ſimul interueniente impedimẽto & poſtmodum ceſſante,propter qđ philoſophus dícit de motibus animalium. Prim⁹ motus generationis cauſa vtiq̃ exit & aliorũ mo

tuũ, forte oĩm. Et ſequit poſt modica. Primę aũt augmentationis & alterationis motus ab alio fiũt.

A AD quartũ, ꝙ ſubiecta materia cũ forma eſt cauſa accidẽtiũ, vt mater: nõ ergo vt efficiẽs: Dicendũ Ad q̃rtũ pri.
ꝙ ſubiectũ inquãtũ ſubiectũ ex ſe & p ſe nunq̃ eſt efficiens, p aliquã tñ diſpoſitionẽ ipſi influxã a ge
nerante bene põt ſe mouere: vt patet de corde, qđ motu naturali ordinato ſemp ſe mouet p virtu-
B tẽ ſibi influxã a generãte: & ſimiliter de graui in deſcendẽdo, vt ſępe dictũ eſt. AD quintũ, ꝙ nulla Ad quintũ.
res ſeipſam gignit vt ſit: Dicendũ ꝙ verũ eſt ſecũdũ totũ: ſic em̃ nec p ſe nec p accidẽs quicq̃ ſeipſum gignit: quia tunc eſſet anteq̃ eſſet: dicente pho de motibus animalium: Generationis & corruptio-
nis nequaq̃ poſſibile eſt ipſum cãm eſſe ſibi: prꝫexiſtere em̃ oportet ei qđ mouet mouens, & generãs
ei qđ generat. nihil aũt pri⁹ eſt ipm ſeipſo. Aliquo tñ recepto in aliquo, vt in aliq̃ parte eius qđ habet
vim generãtis primi, bene põt gñare ſeipſum p accidẽs: vt qđdã totũ p accidẽs vnũ cõpoſitũ ex ſub
iecto & accidente, quale eſt graue, quia põt motum deorſum: generare aũt ſeipſum p accidẽs ſed vt
vnũ ens p ſe cõpoſitũ ex materia & forma ſubſtãtiali oĩno ẽ ipoſſibile: qa neutrũ illoꝝ ſcđm cõmunẽ
curſum rerũ naturaliũ natũ eſt produci ſcđm ſe altero nõ ꝓducto ꝓpter impedimentum interue
niens, vt ſic in altero illoꝝ recipi poſſit & manere virtus ꝓductiua alterius: ſubiectũ aũt compoſitũ
ſubſtãtiale eſt natum ſcđm ſe produci & habere a producente vim qua alterum in ipſo produceret
niſi adeſſet impedimentũ, propter qđ ceſſante ipſo impedimẽto illa vi põt producere illud accidẽs:
C & ſic ſeipſum p accidens: inquantũ eſt vnum p accidens. ſ. per alteram eius partem. AD ſextum, ꝙ Ad ſextum.
generans nõ incidit in idẽ cum generato, neq; vt totum neq; vt pars: Dicendũ ſcđm iam dicta ꝙ ve
rum eſt vniuerſaliter de generante primo. Et ſimiliter q̃ generatũ eſt vnũ p ſe & ſubſtãtialiter: nõ
aũt de generante proximo, & q̃ vnũ eſt p accidens: & iam viſa eſt cauſa, & hoc p tale accidens qđ
non de neceſſitate conſequitur exiſtentiã ſubiecti propter impedimentũ interueniens: ſed qđ de ne
ceſſitate ſequitur ipſum vt ſubiectũ qđ eſt neceſſitas ad illud accidens ceſſante illo impedimento, &
ſic generans ignẽ calidum vt generans primũ nũq̃ coincidit in idem cũ genito neq; vt pars, neq; vt
totũ. Si tñ generans ignem poſſet impediri ne ignis generatus eſſet ex generatione calidus aut ma
nens ignis poſſet amittere ſuã caliditatẽ, ſicut aqua põt amittere ſuã actualẽ frigiditatẽ: proximum
D generans calidũ bene poſſet incidere in idẽ cũ igne calido gñato: vt pars ei⁹, ſicut dictũ eſt. AD ſe- Ad ſeptimũ.
ptimũ, ꝙ generans & genitũ ſemper diſtant ſubiecto & loco: Dicendũ ſecundum dicta ꝙ verũ eſt
vl'iter in generato ſubſtantiali & de generante primo: non autẽ in generato accidentali & generan
te proximo: vt patet ex iam dictis. AD octauũ, qđ efficit aliquid tale eſt actu tale: qđ fit tale nõ eſt Ad octauũ.
E actu tale: ſed potentia tm̃. ergo &c. Dicendum ꝙ quod efficit tale oportet vt ſit tale vel formaliter
vel virtute. Formaliter q̃ efficit ſicut agẽs primũ vniuocũ: Virtute q̃ eſt agens primum vniuer
ſale vel proximũ particulare, vt patet ex dictis. & qđ ſic eſt in virtute tale non eſt actu tale, ſed i po
tẽtia. Q̃z aũt ſit actu tale formaliter & faciat ſeipſum tale hoc eſt oĩno ipoſſibile: qa ſequeret (vt ar
F guit) ꝙ reſpectu eiuſdẽ idẽ ſimul eſſet ens & non ens tale. AD nonũ ꝙ ratio ſiue intellectus i ſuo Ad nonum.
actu determinat voluntatẽ qa nõ mouet ſeipſum in ſuo actu: Dicendum ſecundum pdicta: ꝙ nul-
G lo modo eam determinat: immo poteſt agere libere cõtra rõnis determinationẽ. Qđ aũt quęris ad Quæſtio.
probationẽ illius, an rõne exiſtẽte in apice rectitudinis in illo inſtãti in quo eſt i tali rectitudine põt
volũtas velle oppoſitũ cũ effectu: an non? Dicẽdũ ꝙ ſimile huic eſt q̃rere: an materia exiſtẽte ſub for
ma aeris, in illo inſtanti in quo eſt ſub tali forma, poteſt ignis cũ effectu corrũpere formã aeris? Et ẽ
dicẽdũ ꝙ nõ: nõ ꝓpter aliquẽ defectũ ignis, aut ligamen quo ad vim ei⁹ actiuã & corruptiuã formę
aeris: ſed ꝓpter incõpoſſibilitatẽ partiũ cõtradictionis: qa in illo inſtanti in quo aliqd corrumpit cũ
effectu, tũc primo non eſt. Ponere ergo ipſam corrũpi ab igne in illo inſtãti in quo eſt ſub forma ae-
ris, eſt ponere ꝙ poſſet facere cõtradictoriũ eſſe ſimul cũ cõtradictorio, ſup qđ nulla põt potẽtia, nõ
ꝓpter aliquã ſui impotẽtiã, ſed ꝓpter rerũ repugnantiã: & ideo ſi ponit eſſe in inſtãti aliquo, a nul-
la virtute etiã infinita põt corrũpi in illo: ſimplicit tñ põt in illo corrũpi, nec tñ põt eſſe oĩno in illo ſi
corrumpat in illo: nec eſt illud ponibile, qa repugnat poſito: & hoc quẽadmodũ ſedẽs põt ſtare i quo
libet inſtãti tẽporis ſuæ ſeſſionis, licet nõ poſſit ſtare dũ ſedet. Sed qđ in aliquo inſtãti corrumpit, in
toto tempore pcedẽte fuit, & in illo inſtãti primũ nõ eſt: & qđ ſic põt in aliqd, ſimpliciter põt. Dicẽ
H dũ ergo ad q̃ſtionẽ ꝓpoſitã ꝙ in illo inſtãti rectitudinis pcedẽte nõ põt ratio obliquari cũ effectu: Reſponſio.
qa hoc eſſet in eodẽ inſtanti ipſam eſſe & nõ eſſe in apice rectitudinis. Volũtas aũt volẽs cũ effectu
oppoſitum neceſſario obliquaret rõnẽ in illo inſtanti in quo ſic vellet. Et ſic dico ꝙ nõ põt in illo in
ſtanti cum effectu velle oppoſitũ, non propter aliquem defectum volũtatis aut determinationem
impoſſibilitatis ad actum, ſed propter rerum incompoſſibilitatem. Et ſic abſolute dico ꝙ in quoli-
bet inſtanti ſignato voluntas poteſt in oppoſitum, ratione exiſtenti in apice rectitudinis, non

cũ effectu tamẽ pro illo inſtãti,ſed ꝑ toto tẽpore pręcedẽte.Et in illo inſtanti in quo voluntas vult
Replica. oppoſitũ,obliquaꝫ ratio,etſi non totaliter excæcatur. Quod arguiꝫ contra hoc,ꝙ tũc ſecũdũ po- I
Solutio. ſitionẽ ſtat ratio in apice:Dicendũ ꝙ falſum eſt:ſed pro toto tempore præcedẽti.Impoſſibile eſt au
tẽ ſimpliciter corruptibile poni eſſe in vltimo inſtanti ſuæ corruptionis,ſed ſolummodo in illo non
eſſe habet. Eſt igitur ſciendum ꝙ aliquid eſt poſſibile ſimpliciter,vt rationẽ exiſtentẽ in apice recti K
tudinis in intellectu humano viatoris obliquari:eſt tñ alteri incompoſſibile: vt ſcilicet obliquetur
in eodem inſtanti in quo ſtat:ſed eſt ſimpliciter poſſibile,quia non tranſit in inſtans in quo nõ poſ
ſit obliquari rectitudine præcedente in toto tempore præcedenti. Eſt aũt aliqd ipoſſibile ſimplici-
ter,vt apicẽ rectitudinis hoĩs beati poſſe obliq̃ri,nõ tñ eſt incõpoſſibile alicui alteri ſi obliqueꝫ ma
nente in apice rectitudinis intellectu diuino.Eſt tertio aliquid ſimpliciter impoſſibile & alteri in-
compoſſibile,vt apicẽ rectitudinis beati poſſe obliquari in eodem inſtanti in quo ſtat. & tali modo
opponens putat impoſſibile eſſe ꝙ intellectu manente in apice rectitudinis volũtas poſſit in oppo-
ſitum cũ effectu:quia ſi intellectus determinaret volũtatem, nõ ſolũ eẽt incompoſſibile volũtatem
poſſe in oppoſitũ in illo inſtanti in quo ſtat rectitudo:immo eſſet omnino ſecũdũ ſe impoſſibile:qđ
eſt falſum.Et ſic ꝙ volũtas non poteſt in oppoſitũ cum effectu,non eſt propter aliquam impoſſibi- L
litatem,ſed propter ſolam incompoſſibilitatem:& hoc non per ſe,ſed ſolũmodo per accidens. Volũ
tas enim quantũ eſt ex ſe & exactu ſuo ſine omni incompoſſibilitate per ſe dicta poteſt cũ effectu i
oppoſitũ,ſtante apice rectitudinis intellectus:quia ex ſe ſunt ſolummodo diſparata, non aũt repu-
gnantia aliqua oppoſitione quin poſſint eſſe ſimul in eodẽ inſtanti,ſicut currere in ſorte & ſtare in
Platone. Quia aũt velle oppoſitum cũ effectu neceſſario ponit obliquationem rationis quę ꝑ ſe op
ponitur apici rectitudinis,idcirco per illam obliquationẽ & ita per accidens contingit ꝙ voluntas
in illo inſtanti non poſſit in oppoſitũ:ſed per ſe & ſimpliciter poteſt,ita ꝙ cũ naturaliter velle oppo
ſitũ præcedat obliquationẽ ſicut cauſa effectũ,licet ambo ſint ſimul & in eodem inſtanti ſecũdum
rem,& apex rectitudinis nequaq̃,ſed ſolũmodo ꝓceſſit in tempore præcedente,cũ in ſigno poſte-
riore habeat eſſe & fieri illa obliquatio:& in ſigno priore actus volendi oppoſitũ,ſicut ſecũdũ natu
ram vnũ præcedit alterũ,ita etiam ꝙ in eodem ſigno ſunt naturaliter apex rectitudinis & velle op-
poſitũ,inquantũ ex ſe non repugnat naturaliter,licet ſecundũ rem & effectũ non eſt in eodẽ ſigno
apex rectitudinis & velle oppoſitũ,vt dictũ eſt.Et ſic ſicut ea q̃ ſunt ſimul ſimpliciter in eodem in-
ſtanti,ſunt tamen in alio & alio ſigno,qa non ſunt ſimul natura,ſed ordinem habent naturę,ſic ea
quę non ſunt ſimul ſimpliciter nec in eodẽ inſtanti,ſunt tñ ſimul in eodẽ ſigno,qa ſunt ſimul na-
tura,& nullã habent naturarũ repugnantiã,aut ordinẽ naturæ inter ſe,ita ꝙ quantũ eſt ex ſe poſ
ſent eſſe in eodem inſtanti. Quod arguitur vltimo,ꝙ rectitudo in volũtate nõ ponit rectitudinẽ M
Ad decimũ & vltimum principale. in ratione,quare nec obliquatio obliquationẽ:Dicendũ ꝙ non ſequiꝫ:quia facili⁹ eſt deſtruere q̃ cõ-
ſtruere eo ꝙ plura ad illud regrunt.Quẽadmodũ em̃ videm⁹ ꝙ ad hoc vt operatio quæ eſt viſio,ſit
ꝑfecta,duo regrunt.ſ.vt ſit obiectũ ꝑfecte mouẽs:& virt⁹ intẽta:alterũ tñ ſufficit ꝑ ſuũ defectũ vt nõ
ſit ꝑfecta,ſic ad ꝑfectã rectitudinẽ intellect⁹ duo regrunt.ſ.vt ſit obiectũ recte mouẽs & intellect⁹ di
recte intendẽs:alterũ tñ ſufficit vt obliqueꝫ ꝑ ſuũ defectũ:& ideo volũtas obliqua retrahendo eã ip
ſam obliquat:recta aũt nõ dat illa duo:& ideo nõ per ſe rectificat: etſi aliqd faciat retrahẽdo ipſam
ab obiecto obliquante,per quã retractionẽ minus eſt obliquata ſaltem ſecũdũ actũ:quia obliquũ re
cipit magis & minus:rectũ autem non,quia conſiſtit in puncto.

Quæſt.vii. Arg.princi. primũ ex parte intellect⁹ per habitũ. Maior probatur.

Circa ſecũdũ arguiꝫ,ꝙ in nulla ſubſtãtia intellectuali põt eſſe virt⁹ ad contraria.
Primo ex parte intellect⁹ ꝙ non poteſt in cõtraria per habitũ aliquẽ ſic,quia qđ
ꝑ ſe & per ſuã naturã ad aliqđ genus eſt determinatũ & ſimiliter ad ſpeciẽ,non
poteſt eſſe ratio repſentatiua cõtrariorũ: habit⁹ eſt hmõi.ergo &c.Maior proba
tur,quia omne tale quid potentiale eſt nõ natũ per ſe mouere virtutẽ actualem
ꝑ aliquid qđ eſt in ſe. Itẽ qđ tale eſt & alia a ſe q̃ ſunt eiuſdẽ generis differũt ad
min⁹ per cõtrarias differẽtias,propter qđ nõ põt illa pſentare:quare multo min⁹ res alioꝝ generũ
ꝓpter maiorẽ diſtantiã.Diuerſum em̃ aut cõtrariũ nõ eſt pſentatiuũ diuerſi aut cõtrarii:ipoſſibi-
le em̃ eſt ꝙ aliqd ſit expſſiuũ alteri⁹ niſi habeat in ſe oẽs cõditiones ei⁹.Minor ſcribiꝫ in ꝑdicamẽtis.
Secundum. Arg.de ſpecie. Secũdo ſic,illđ qđ ſolũ habilitat potẽtiã ad actũ nõ eſt rõ elicitiua illi⁹ obiectũ pſentãdo.Nõ em̃ ha
bit⁹ artis eſt rõ intelligẽdi artificiatũ.habit⁹ eſt hmõi:hęc em̃ eſt ei⁹ natura.ergo &c. Q̃z ſiliter nõ
poſſit in cõtraria ꝑ ſpeciẽ,arguiꝫ ſic,qa ſi ſpecies repſentaret cõtraria vt ſpecies alicui⁹ qditatis id qđ
eſt cõtrariũ illi,multo magis pſentaret ſingularia ſub illa,& ꝓprietates:hoc aũt eſt falſum,qa ad il-
Primum. la nõ ſe extendit ſpecies eſſentiæ ſpeciei.ergo &c. Q̃z voluntas,non poſſit in contraria,arguitur:

quia ad talia non extendit ſe natura elementi:ergo a ſimili nec voluntas. ITem voluntas poteſt ſo lum exire in actum ad præſentiã alterius:quare ad nihil poteſt ex ſe:quare neq; ad cõtraria. OP- poſitum arguitur per Phm.ix.Metaphy.vbi vult q̃ potentię rationales eędem poſſunt in cõtraria: omnis ſubſtantia intellectualis eſt rationalis:& ex parte intellectus: & ex parte volũtatis:ergo &c. Secundum. In oppoſitũ.

N DIcendum q̃ poſſe in contraria:poteſt intelligi multipliciter. Vno modo ex parte obiectorum quę ſunt bonum & malum ex parte voluntatis:verum & falſum ex parte intellectus. Et q̃ in talia contraria ex ſe poſſit omnis ſubſtantia intellectualis:clarum eſt & per volũtatem & per intellectũ. Poteſt em̃ homo per voluntatem velle bonũ & velle malum:licet non malũ niſi ſub apparentia bo ni.Poteſt etiã intellectus intelligere verum & falſum tam ſpeculabile q̃ operabile:licet non falſum niſi ſub apparẽtia veri.Alio modo intelligitur poſſe in contraria ex parte actuum circa obiecta cõ traria:vt fugere malũ & conſequi bonum ex parte voluntatis:aſſentire veritati & diſſentire falſita ti ex parte intellectus.Et hoc modo etiam clarum eſt q̃ poſſunt in contraria.Sed hoc non eſt vere poſſe in contraria:ſed in actibus ſubſtantiæ intellectualis per voluntatem aut intellectũ vere poſſe in contraria intelligitur in actibus contrariis circa idem obiectum:cuiuſmodi ex parte voluntatis ſunt fugere & non fugere:conſequi & non cõſequi eidem.Similiter ex parte intellectus aſſentire & non aſſentire:diſſentire & non diſſentire eidem. Hoc ergo modo intelligendo contraria, DIco q̃ Reſo.quæſt. Reſponſio.

O omnis ſubſtantia intellectualis poteſt in contraria:ſed ſola volũtate:quia ipſa ſola libera eſt & a nul lo determinabilis aut determinata niſi a ſummo bono principaliter ĩtellecto:ſecũdũ q̃ hoc de volũ tate alias declarauimus ſufficienter. PER intellectum aũt non poteſt in contraria:quia ipſe ſic de

P terminatur quãtum eſt ex ſe per verum vel apparens verũ:vt nullo modo poſſit ab eo diſſentire: ſed neceſſe eſt ei aſſentire.Similiter per falſum aut apparens falſum:vt nullo modo poſſit ei conſen tire:ſed neceſſe eſt ab eo ipſum diſſentire:et ſi aliqua quandoq; adſit ei facultas aſſentiendi ei quod ſibi apparet falſum:vel econuerſo diſſentiendi ei quod ſibi apparet verũ:hoc ſolum poteſt per do minium & libertatem volũtatis:ita q̃ libertas voluntatis nõ dependeat ab intellectu : vt aliqui vo lunt dicere:ſed magis econuerſo.Similiter nec aliqua virium appetitiuarũ: puta iraſcibilis,aut cõ cupiſcibilis:ſiue fuerit ſenſibilis ſiue intellectualis:quia ſeipſas ad actus ſuos non determinant: nec in ſeipſis eſt refrenare executionẽ: ſed eſt ex parte voluntatis in hoĩe: quia vis volitiua eſt ſuperior

Q vi iraſcibili & concupiſcibili:& de ſe libera. QVod ergo arguitur q̃ ſubſtantia intellectualis non poteſt in contraria per intellectum quo ad obiecta contraria:falſum eſt hoc:ſicut & de volũtate: & ſecũdum hoc procedit vltima ratio:quia aliter poſſe in contraria q̃ contrarietate obiectorũ vel actu um circa ipſa,non intelligit Philoſophus potẽtiam rationalem cognitiuã poſſe in cõtraria:& quod magis eſt:nec volitiuã.Ponebat em̃:(vt videtur) volũtatem inclinari per intellectum & neceſſitari in actum ſuum quo ad velle & executionem operis:ſi adſit facultas:quia vt dicit de motib9 anima lium:Quomodo autem intellectus quandoq; operatur,quandoq; nõ operatur:aut etiã mouet quã doq;,quãdoq; aũt non mouet:videt̃ ſimiliter accidere ſyllogizanti,cum em̃ duas propoſitiones in tellexerit,& concluſionẽ intellexit & cõpoſuit.Hęc aũt ex duabus propoſitionibus cõcluſio fit ope ratio:ſecũdũ q̃ alibi declarauimus:& ſimiliter oſtendimus q̃ illud nõ eſt verũ:ſic em̃ nõ plus poſ ſet ĩ oppoſita q̃ appetitiua ſenſitiua.Et eſt tota ratio quare poteſt ĩ vero,cõtraria:qa ſcilicet eſt ſui Ad primũ princip. ex parte itelle ctus.

R ipſius volitiua & ad actionẽ determinatiua. QVod aũt arguit̃ primo q̃ per habitũ nõ poteſt intel lectus in contraria:quia eſt determinati generis:argumẽtum hoc & alia duo ſequentia quęrunt per quid intellect9 intelligit cũ ſit virtus paſſiua & nõ intelligit per ſuã ſpeciẽ.Et conant̃ aliqui cõuin cere q̃ p ſpecies rerũ intellectui impreſſas:vt earũ ſimilitudines quę ſunt veriſſime expreſſiuę rerũ & ſimillimæ eis,qđ nitunt̃ probare auctoritatibus plicrũ:quia dicitur in libro de cauſis:q̃ oĩs ĩtelli gentia plena eſt formis,qđ nõ oportet aliter exponi q̃ de formis & eſſentiis rerũ q̃ intellectui intelli gentię pſentant̃:& ſunt ĩ ipſo vt cognita ĩ cognoſcẽte.ſed qa ſeipſis pſentari nõ pñt qa nõ ſubſiſtũt in ſe extra ſingularia nec inhærẽt intellectui:oportet q̃ preſentent̃ p aliqđ inhęrẽs illi ſi naturaliter preſentent̃.Vñ dicũt q̃ preſentant̃ p rerũ ſpecies. QVod etiã cõfirmãt p Phm qui dicit tertio de Per habitũ.

S aĩa q̃ intellectus eſt locus ſpecierũ:qđ veriſſimũ eſt:ſumendo ſpecies ſicut formas & p formis. Lo cus enim debet eſſe ſeparatus a locato & ecõuerſo:& ſpecies expreſſę,ſeparatę ſunt ab intellectu in quãtũ hmõi,nõ ſic aũt ſpecies inhęrẽs.Vñ de eſſe talis formę vel ſpeciei in intellectu,dicit expreſſe Cõmentator ſup.xi.Metaphy.Balneũ duplex habet eſſe,vnũ in ĩtellectu,alterũ ĩ materia:& niſi eſ ſet materia balnei verũ balneũ eſſet ĩ aĩa,& eſſet eadẽ forma principiũ motus deſiderii & finis.Cõ ſtat aũt q̃ etſi ita eẽt,q̃ tñ nullo mõ balneũ in aĩa eẽt forma vel ſpecies ei impreſſa:qa illa nõ eadẽ ẽ forma cũ illa quę eſt in aĩa.Et ſic ꝓpter illa dicta nõ oportet ponere alias ſpecies in intellectu q̃ ipſas

formas,quę ſunt ipa intelligibilia. NObis aũt videtur q̃ inhęrens p quod pſentetur obiectum ſit habitus,qui ęqualiter imprimitur ab obiecto ſicut & ſpecies & actus.Eadẽ eñ quo ad hoc eſt ratio ſpeciei,habitus,& actus.Sed qa actus nõ eſt manẽs,ideo ei non poteſt attribui pſentatio: aliis autẽ duobus æqualiter attribui poteſt,quia ab eodẽ in nobis ſcilicet ab obiecto intelligibili formant̃,& virtutẽ eius retinẽt ad ipm pſentandũ,quẽadmodũ idem natũ eſt pſentare ſeip̃m. Sed hoc non ſic intelligendũ,vt ante primũ actũ intelligẽdi aliqd inhęrens intellectui noſtro proponat̃ vt intelligibile intellectui & illo moueat̃ in actũ intelligẽdi:quẽadmodũ pſentat̃ per phantaſiã in primo actu intelligendi:ſed vt id qđ impreſſum eſt intellectui p primũ actũ intelligẽdi quẽ elicit ſolũ obiectum virtutem eius retinẽs,inclinet intellectum ad determinatũ actũ intelligẽdi terminatũ ad certũ obiectũ,& pſentet obiectũ,qđ quidẽ inclinãs proximũ eſt ipſe habitus,& habet in ſeip̃m pſentatiuam ſolus oim obiectorũ a q̃bus impreſſus eſt.Ex hoc eñ tenet vim illoꝝ:nec aliam vim haberet ſpecies & ſuperfluũ eſt ponere aliqd fieri per duo cũ põt fieri per vnũ:quia cũ ſecundũ oẽs neceſſe eſt ponere habitus ad inclinandũ,& non niſi inclinando poteſt quodcũq̃ fit illud,pſentare:ſuperfluũ ergo eſt ponere ſpecies in intellectu ad pſentandũ obiecta alias ab habitu. SIc ergo licet ſecũdũ q̃ p- cedit prima ratio,habitus ſit res determinati generis,& quo ad hoc ſolũ eſſet ſuiipſius pſentatiuus & hoc tanq̃ aliqd intelligibile inclinãs intellectũ p aliquã diſpoſitionem quã ei imprimit ad actum intelligendi ſeip̃m,tñ vt habet virtutẽ cuiuſlibet a quo impreſſus eſt,non minus habet vim pſentandi q̃ ſpecies,nec eſt minus ſpiritualis res,nec plus eſt de p̃dicamẽto habitus q̃ ſpecies: ambo eñ ſunt aliquid in anima reale,de potentia eius educta,vt habitus vnus ſcientialis repñtet oñia ſcibilia in ea quo ad eorũ quiditates & eſſentias. Domus eñ in materia producitur a domo quæ manifeſtatur in arte artificis: vt non ſolum habitus ſcientialis habilitet potentiã ad actũ:ſed etiã repræſentet actum.Licet eñ illud ſit ei cõe cum aliis habitibus,hoc tamẽ eſt ei propriũ ratione qua eſt habitus cognitiuus. Eſt igit̃ ſciendum q̃ habit9 ſcientialis dupliciter habet cõſiderari.V no modo ſecũdũ id qđ eſt aliquid de genere entium diſtinctum ab aliis:& ſic vt obiicitur eſt quid potentiale non determinatiuum:ſed tantum inclinatiuum ad actum abſq̃ omni ratione præſentandi aliqd: ſicut̃ſunt habitus partis appetitiuæ,in quo conuenit cum eis. Alio modo vt eſt formatus a re intelligibili,vt notitia eius habitualis,& ita vt eius ſimilitudo per quam habet relationem ad intelligibile,ſicut ſcientia ad ſcibile:& ſecundum hoc a nullo genere entium diſtinguitur,ſed eſt quodãmodo omnia entia ſcibilia per illum,quemadmodum ſcientia eſt quodammodo omnia ſcibilia per ipſam.& ſecundum hoc eſt omnium præſentatiuum,non ratione alicuius contrarietatis aut diſparationis,ſed veræ ſimilitudinis.Et ſic habitus ſcientialis de prima ſpecie qualitatis inquantum ipſemet ſcibile quoddam eſt & imprimitur a ſeipſo,repræſentatiuus eſt ſuiipſius.Similiter inquantum qualitas de ſecunda ſpecie qualitatis,ſimiliter de tertia & de quarta:& ſimiliter res quęcunq̃ cuiuſlibet alterius prædicamenti,inquantum eſt ſcibilis per illum,& vt obiectum intelligibile impreſſiuum illius,repræſentari habent æqualiter per illum ſecundum iam expoſitum modum. Ille autem qui has rationes inuenit,reſpexit ſolum ad primum conſiderandorum circa habitum ſcientialem & non ad ſecundum. ARgumentum in oppoſitum q̃ ſpecies vna non præſentat contraria,mihi videtur concedendum:eſt enim idem habitus ſcientialis contrariorum potius q̃ eadem ſpecies. AD primum q̃ voluntas non poteſt in contraria,quia nec natura elementaris,patet q̃ nõ valet:quia illa eſt limitata per naturam,volũtas autem a nullo limitata eſt aut determinata. AD ſecundum,q̃ licet voluntas non poſſit in ſuum actum niſi ſuppoſito actu intellectus, quia tamen intellectus nullam determinationem,nullamq̃ neceſſitatem imponit voluntati reſpectu ſui actus idcirco non obſtante q̃ intellectum preſupponat,bene adhuc poteſt in contraria.

T V X Y Z

Ad Argu. de ſpecie. Ad primũ. Ad ſecũdũ.

Quæſt. viii. Arg. princi.

IRca tertium arguitur q̃ dolor verus ex ſola apprehenſione procedit : quia aut procedit ex,illa aut ex immutatione reali quæ fit per abiectionem contrarii,ab iſta aũt immutatione reali nõ põt pcedere:qa ipſa ipedit pceptionẽ eo q̃ impedit ſenſum:ex hoc q̃ enſibile poſitũ ſupra ſenſum,ſecũdũ Philoſophũ ſecũdo de anima,nullum facit ſenſum,immo potius impedit ipſum ne fiat: & ita dolorem eo q̃ non eſt niſi cum perceptione, quia inſenſibilia licet realiter immutant omnino tamen non dolent:ergo &c. CONtra,ad immutationem quæ per ſe delectat nullo modo ſequitur dolor : quia cum dolor ſit contrarius delectationi , tunc ex eodem actu ſequerentur duo contraria : quare cum omnis apprehenſio vt viſio,intellectio, & quæcunq̃ alia per ſe delectat: ergo &c. DIcendum de dolore ſicut & de quacunq̃ alia animi paſſione

In oppoſitũ. Reſponſio. A

quæ pertinet ad tertiam ſpeciem qualitatis, q̃ ſequit̃ ex duplici radice: prima ſcilicet & proxima. Radix prima paſſionū quæ ad fugam pertinent: vt ſunt dolor & timor, eſt immutatio corruptiua ſiue offenſiua diſpoſitionis naturę conuenientis. Et hoc vel iam aſſiſtens, vt in dolore, vel quæ iam imminet, vt in timore. Et hoc quēadmodum econtrario radix prima paſſionū quæ pertinent ad immutationem: cuiuſmodi ſunt delectatio & ſpes, eſt immutatio inductiua & ſaluatiua diſpoſitionis naturæ conuenientis: & hoc vel iam aſſiſtēs, vt in delectatione, vel quæ iam imminet, vt in ſpe. Propter quod dicit̃ q̃ delectatio eſt cōiunctio cōueniēti cū cōueniēti: & econtrario, q̃ dolor eſt cōiunctio diſconueniētis cum diſcōueniēti. Dicente Auicenna in fine. viii. Metaphy. Scias q̃ delectatio cuiuſcunq̃ virtutis plena eſt perfectionis ſuæ acquiſitio: & id eſt ſenſui ſenſata cōuenientia, & iræ vindicta, & ſpei cōſecutio, & vnicuiq̃ rei id qđ eſt ei proprīū & animę rationali ipm̄ fieri ſecūdū intelligibile in actu. Et lib. ix. Quia delectatio voluptatis & bonitas eius eſt vt pueniat ad eā qualitas ſenſibilis cōueniēs aliq̃ ex quinq̃. Delectatio irę eſt victoria: & delectatio ęſtimatiōis ē fiducia: & delectatio cōſeruatiuę eſt recordatio rerum cōuenientium. Nō vniuſcuiuſq̃ eorū eſt id qđ contrariū eſt iis, ſed oīes conueniunt in vno cōmuni, in percipere qđ ſuū cōueniens eſt & ſibi aptum eſt. Vt enim dicit Phūs decimo Ethicorū, Similibus exiſtentibus & adinuicem ſecūdū eundem modū habentibus paſſiuo & factiuo, idem aptū natum eſt fieri, ſcilicet vt dicit Cōmentator, delectationē in operationibus. Vbi clarior eſt alia trāſlatio, quę dicit ſic, Quoaduſq̃ durauerit ſenſibile & intelligibile, ſecūdum q̃ oportet erit delectatio ī actione, hoc eſt q̃diu durauerint agens & patiēs ſimilia, & fuerit relatio cuiuſq̃ eorum ad ſuū compar ſecundum diſpoſitionem vnam. Radix vero proxima omnium talium paſſionum eſt illius immutationis apprehenſio. Apprehendens enim per talem immutationem iam ineſſe delectatur ſi eſt conueniens: & dolet ſiue triſtatur ſi eſt diſconueniens.

B Et quia apprehenſio eſt virtutis cognitiuæ quæ non percipit niſi quod fit in ſeipſa, vel in organo quo operatur: & hoc per ſuam actionem cognitiuam, quæ non excedit virtutem cognitiuam aut organum eius: idcirco paſſio non eſt niſi ex immutatione in ipſa virtute cognitiua, aut organo eius. Propter quod ex immutatione quæ fit in oſſibus & aliis non ſentientibus in animali nullus conſequitur dolor: quia illa nullo modo apprehendit̃. Eſt autē hęc diſpoſitio naturæ cōueniens aliter in viribus ſenſitiuis & aliter in viribus intellectiuis. Diſpoſitio enim cōueniens in viribꝰ ſenſitiuis attenditur, & ex parte organi, non ratione qua eſt corpus naturale ſimpliciter: nec ratione qua animatum ſiue viuens ſimpliciter per ſubſtantiam animæ, & vt in ipſo operatur actum primū qui eſt eſſe ſiue viuere, quod eſt eſſe: neq̃ ratione qua eſt viuens vita vegetatiua & organica ad operationes vegetatiuę: ſed ratione qua eſt organicum ſenſitiuum animatum, potentia animæ ſenſitiuæ, & vt in ipſo operatur actum ſecundū, qui eſt ſentire ſiue viuere quod eſt ſentire. Et eſt illa diſpoſitio ex pte organi media quædā ratio & ꝓportio ſuorū ſenſibiliū ꝓpriorū contrariorū, in potentia vtrūq̃, & actu neutrū exiſtēs: aliter em̄ illorū nō eſſet ſuſceptiuū, ſi em̄ eēt actu alterū nō, eēt ſuſceptiuū p ſecundū genus īmutationis p̄dictæ alterius contrariorum. Secundum hoc em̄ ſuſceptiuū coloris eſt non color: & ſoni aſonum: & ſic de cæteris, ſuo tamen ſemper modo licet diuerſo in aliis & aliis ſenſibus & ſenſibilibus. Per hunc enim modum intellectus poſſibilis vt omnium formarum materialium ſit ſuſceptiuus nullam illarum ex ſe habet actu, vt determinat Philoſophus in principio tertii de anima. Diſpoſitio autem in viribus ſenſitiuis ex parte animę eſt q̃ ipſa per diuerſas potentias eſt cōtemperata diuerſis organis: & per hoc quodā miro modo media proportio contrariorum ſenſibiliū. In viribus autem intellectiuis illa diſpoſitio naturæ cōueniens attenditur nō ex pte organi: niſi in nobis forte per accidens, quia vis intellectiua nō eſt organica: ſed ex parte virtutis ſolum: & eſt in ipſis viribus talis diſpoſitio media ratio & proportio cognoſcibilium qua ꝓcipiūtur ſcibilia tam ſpeculandorum, quo ad intellectum ſpeculatiuum q̃, agendorum & q̃ faciendorum: & hoc quo ad intellectum practicum. Quæ quidem diſpoſitio duplex eſt: & naturalis indita naturaliter animæ in ſuis potentiis: & accidentalis ſuperueniens per habitus in potentiis animæ acquiſita.

C Eſt autem aduertēdum primo quomō dolor contingit in viribus ſenſitiuis: Deinde quomodo in intellectiuis: & iuxta hoc de aliis paſſionibꝰ cōſimiliter. De primo ſciendū ſecūdū aliquos, q̃ licet duæ ſint radices doloris prædictę: ſcilicet immutatio corruptiua & eius apprehenſio: ſola tamē apprehēſio ſufficeret ſi poſſibile eſſet eā eſſe ſine illa īmutatiōe talē qualis eſt cū illa: ſic etiā q̃ multo maior eſſet dolor ex ſola apprehēſiōe: quēadmodū fit in viribus intellectiuis. quod ꝓcul dubio verū eſſet q̃ illa immutatio ꝓ quāto corrūpit ꝓportionē, ꝓ tāto adimit ſiue dirimit ſenſum ſiue apphenſionē: & p cōſequēs dolorē: ita q̃ ſi fieri poſſet immutatio illa qua fit apphenſio quā ſequitur dolor, abſq̃ tēperamēti corruptiōe, qđ eſt ī virtute & in organo: integra & pfecta fieret apphenſio: & ideo

perfectiſſimus ſequeretur dolor. Et ponunt aliqui ꝙ poſſibile eſt ita eſſe: & ꝙ tali modo cruciabunt D
ſecundum corpus homines damnati: quia corpora eorum erunt incorruptibilia: vt infra dicetur:
paſſibilia tamen. Dicunt enim ꝙ ignis inferni eſt ardentiſſimus attingẽs carnes eorꝝ: nec cõburet eas:
nec imutabit realꝝ immutatione ſecundum primum genus immutationis ſuperius expoſitæ, quæ
fit per contrarii abiectionem: ſed manebunt caro vt medium ſecundum tactum, & neruus vt orga
num in ſuo naturali temperamento ſine calefactione: immutabit tamẽ ea ſcõ genere immutatiõis
per ſpeciem intentionalem caloris ac ſi arderent & ſumme calefierẽt. Organo autem ſic immutato
per ſpeciem caloris, immutabitur exceſſiue vis tactiua ſenſatione tactiua: ad quam ſummus ſequet
dolor. In nobis autem pro ſtatu vitæ præſentis: quia non poteſt naturaliter ſenſum ſic exceſſiue im
mutare: niſi calefaciat mediũ & organum realiter, non ſolum intentionaliter: & ſic corrumpit pro-
portionem, qua impeditur tam exceſſiua apprehẽſio: ideo impoſſibile eſt in nobis ſequi tam exceſſi E
uum dolorem. Sed quomõ hoc poſſit fieri naturaliter, non video. Si enim in tali immutatione nulla
fiet omnino abiectio penes primum genus immutationis: in tali apprehẽſione nihil percipietur na
turaliter, niſi ſenſibile ſub ratione qua eſt ſenſibile: ſub tali autem ratione non eſt niſi ſalubris & cõ
ueniens naturæ ſicut ſalus eius. Ex perceptione autem cõuenientis & ſalubris inquãtum huiuſmo
di non dolor ſequitur naturaliter: ſed delectatio tantum. Quare ſi hoc modo ignis affligit corpora
damnatorũ, non naturaliter, ſed modo quodam ſupernaturali & miraculoſo affligit ea: ita ꝙ ſi mira
culũ huiuſmõi ceſſaret: nullo mõ affligeret ea. ſicut ſi corpora glorioſa eſſent in igne inferni, & dic-
to modo immutarentur per ſecundum & tertium modum immutationis: quales poſſibile eſt fieri
in ipſis ſecundum ſenſus omnes, qui erũt in ipſis perfectiſſimi: nullo tamẽ modo ab igne illo affligi
poſſent. Si ergo ſecundum fidem oporteat ponere, ꝙ corpora damnatorum ab illo igne affligentur
pure naturaliter quãtum eſt ex parte ipſorum corporum afflictorum, vt vere paſſibilia: q̃uis ſint
incorruptibilia: aliter enim fruſtra eſſent vere paſſibilia natutaliter: quia nunq̃ patcrẽtur naturali
ter: nec etiam omnino paterentur calefactionem aut infrigidationem: ſed ſolummodo ſuper-
naturaliter dolorem qui natus eſt huiuſmodi immutationes concomitari naturaliter: & ſic
non propter temperamentum manens in ſenſibus aut ex ipſo actu ſentiendi vllo modo ſequeretur
ille dolor: ſed a deo immediate imprimeretur: nec ad hoc vllo modo neceſſarius eſt ignis, aut im-
mutatio vlla penes ſecundũ genus immutationis factæ ſecundũ rem & veritatẽ, & apprehenſione
non decepta: licet apprehenſione cum perceptione decepta, poſſet verus dolor cauſari ab igne: quẽ
admodum cauſatur in dormientibus ſomniantibus ſe comburi ab igne: ſecundum ꝙ dicit Augu-
ſtinus duodecimo ſuper Geneſim ad literã: Dicendũ eſt igit ꝙ nullo mõ naturaliter poteſt cauſari
dolor niſi adſint illę duę radices: & neutra ſufficit ſine altera. Inanimata enim immutantur immu
tatione corruptiua: ſed non dolent: quia nihil ſentiunt ſiue apprehendunt per ſenſum: animata aũt
ſenſitiua ſi non ſint immutata: etſi apprehendunt ſua obiecta ſenſibilia, non dolẽt: quia nõ apprehẽ
dunt immutationem corruptiuam ſeu leſiuam. Eſt igitur ſciẽdum ꝙ circa apprehenſionem ſen F
ſitiuam eſt conſiderare duo: vnum ſcilicet ipſum actum apprehenſionis: & alterum ſcilicet ipſam
perceptionem quæ annexa eſt apprehenſioni. Ex actu apprehenſionis inquantum eſt apprehenſio:
ſi intelligatur ſeorſum a perceptione, nũq̃ ſequitur dolor: ſed potius delectatio: vt dictũ eſt. Ex actu
autem perceptionis ſeorſum conſiderata, ſequitur omnis dolor: non tamen poteſt eſſe ſine appre-
henſione: vt ſecundum hoc apprehenſionem ſequitur dolor vt cauſam ſine qua non: perceptionem
autem vt cauſam propter quam ſit: & ſic ad actum apprehenſionis inquantum includit in ſe per
ceptionem, ſequ[illegible] dolor nõ rõne apprehẽſionis: ſed rõne perceptiõis. Et q̃q̃ ſecundum vſum cõmu
nem ſermonis de apprehenſione loqui ſolemus vt includit perceptionẽ: differunt tamẽ: quod diſ-
cernimus ex differentia obiectorum: quoniam proprium & per ſe obiectum apprehenſionis ſenſiti
uę eſt ipſum ſenſibile: vt viſionis color vel lux: auditionis ſonus: tactus tangibile: & ſic de cæteris.
Obiectum autem proprium perceptionis ſunt intẽtiones circa ſenſibilia vel circa itelligibilia, quæ
quidem intentiones ſunt per ſe cauſa paſſionum doloris, delectationis & huiuſmodi. Illę enim intẽ
tiones important rationem conuenientis vel diſconueniẽtis & habent in ſe vim illarum rerum cir
ca quas ſunt ad cõmouendum paſſiones: dicente Philoſopho de motibus animalium. Alterãt phã
taſiæ & ſenſus & meditationes, phantaſia aũt & intelligẽtia habẽt rerum virtutẽ: aliquo enim mo
do ſpecies intellecta calidi aut frigidi aut delectabilis aut triſtabilis talis exiſtit qualis quidem & re
rum vnaquęq. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum. hæc autem omnia paſſiones
& alterationes ſunt. & infra. Intellectus enim & phantaſia ſicut dictum eſt prius factiua paſſio
num: ſpecies enim factiuorũ afferũt: quæ reuera tanto magis ſunt factiuę, quãto forti° imprimunt

& intenſius magis:qa p hoc aſſimilant ſenſum rei, quæ ſentitur,ad quod maxime operatur appetitus:qui vt dicit Auguſtinus,xi.de Trin,cap,ſecundo,habet vim copulandi hęc duo:vt & ſenſum formandum admoueat rei quæ cernitur & in ea formatum teneat,& ſi tam violẽta eſt vt poſſit vocari libido:etiam cæterum corpus animantis vehementer afficitur. Et vbi non reſtat pigrior durioręq materies,in ſimilem ſpeciem coloremq commutat. Licet videre corpuſculum Cameleontis ad colores quos videt facillima conuerſione variari. Aliorum autem animalium: quia non eſt ad conuerſionem facilis corpulentia, fœtus produnt plærunq libidines matrum:quod.ſ.cum magna delectatione conſpexerint.Q3.n.teneriora atq formabiliora ſunt primordia ſeminum:tam efficaciter cõſequuntur intentionem animę materne:& quę in ea facta eſt phantaſiam per corpus quod cupide aſpexit.Vbi dat exemplum in ouibus Iacob.Nam vt dicit cap. iiii.interdum homines nimia cogitatiõe rerum viſibilium vel illecti,vel territi:etiã eiuſmodi voces repente ediderũt:quaſi reuera in mediis talibus actionibus vel paſſionibus verſarentur, vbi dat exemplum de abſtracto a ſenſibus exterioribus conuerſo ad interiorem imaginationem,qui mulierem imaginatam interius veram mulierem extra exiſtimauit: vt & ei ſe miſceri ſentiens etiam genitalibus flueret. Ex quo patet q eandem vim immutandi,quam habet res vt eſt exiſtens extra:habet vt eſt imaginata vel intellecta,& ipſam vt eſt imaginata vel itellecta appellat Philoſophus ſpeciẽ factiui:cui9 habet factiuam virtutem.Non ergo hic appellat id quod organo eſt impreſſum ſpeciem factiuam:ſed potius rem imaginarie vel intellectualiter vt obiectum apparens in actione imaginandi aut intelligẽdi:qđ eſt forma ſiue ſpecies non impreſſa:ſed expreſſa.Vnde Aug.vbi ſupra de auerſis a ſenſibus & conuerſis ad ea quę intus imaginantur dicit ſic.Tanta effunditur ſimilitudo ſpeciei expreſſa ex memoria:vt nec ipſa ratio diſcernere ſinatur,vtrum foris corpus ipſum videatur,an intus tale aliqđ cogitetur:nam interdum homines &c.vt ſupra.Formatur autẽ ipſa forma expreſſa i imaginatiua ab ipſa forma ſiue ſpecie impreſſa in memoria:vt a memoria p ſpeciẽ ſibi ipreſſam nihil formet in imaginatiua niſi operatio imaginandi,terminata ad illam ſpeciem expreſſam.Hinc dicit Aug.ibidem. Interdum ita contingit vt cogitatione occupata ſe volũtas auertat a ſenſibus:atq ita formet animi aciem variis imaginibus rerum ſenſibilium, tanq ipſa ſenſibilia ſentiant: non tantum autem cum appetendo in talia voluntas intenditur:ſed etiam cum deuitandi & cauendi cauſa rapitur anim9 in contuenda ea quę fugiat.Vnde non ſolum cupiendo:ſed etiam metuẽdo informatur vel ſenſus ipſis ſenſibilibus vel acies animi informanda ipſis imaginibus ſenſibilium.Ita vt metus aut cupiditas quãto vehemẽtior fuerit tãto expreſſius formet acies,ſiue ſentiẽtis ex corpore quod in loco adiacet, ſiue cogitantis ex imaginatione corporis quæ memoria continetur, & ſic q perceptio mouet non eſt niſi per accidens:quia affert motiuum.Vnde dicit ibidem Philoſophus.Videmus mouentia animal intellectum & phantaſiam. Etenim phantaſia & ſenſus & intellectus eundem locum habent:iudicatiua enim omnia,quare mouet primũ qđ appetibile & qđ intellectuale:nõ autẽ oñe: ſed qđ operabilium finis,quod quidẽ primũ non motum mouet,appetitus autẽ & appetitiuũ motũ
G mouet:vltimum autẽ motorum non eſt neceſſe aliquid mouere. INtentiones autẽ dictæ conue-
H nientis vel diſconuenientis dupliciter poſſunt percipi puta intẽtio nociui. Vno modo ſub ratione nociui imminẽtis & cõminantis malũ futurũ.Alio modo ſub ratione inſtantis & inferentis malum præſens.Primo modo eſt intentio inſenſata:quia nõ eſt nata percipi a ſenſu particulari.Secũdo aũt modo eſt intentio ſenſata:& percipit a ſenſu particulari vt ſenſibile cõmune,Secundũ hoc igitur dicte intentiones cõuenientis & diſcõueniẽtis:quãdoq percipiũtur nõ ab ipſa eadem virtute apprehenſiua ſenſibilium aut intelligibiliũ:ſed ab alia:& hoc vel ſenſitiua vel intellectiua,Senſitiua vt ad præſens loquamur de intentione inconueniẽte ad quã ſequitur dolor in vi ſenſitiua:quẽadmodum ouis videns lupum ſtatim exiſtimat inimicum:& timens fugit.Vel intellectiua,quemadmodũ videns errabundum de nocte ſuſpicatur furem & timẽs merces ſuas abſcondit.Quandoq autem illa intẽtio percipitur ab eadem virtute ſenſitiua apprehenſiua:& hoc vel circa organum ipſius virtutis vel circa ipſam virtutem,vel circa eius operationem.Circa virtutis organum apprehendendo p cipit illam intentionem:percipiendo leſionem quæ fit in organo ex qua ſequitur dolor.Sed hoc nõ principaliter quia leditur immutatione corruptiua tẽperamentum organi: ſed quia offenditur tẽperamentum virtutis exiſtentis in organo:quo ipſa contemperata naturaliter eſt organo cuius eſt
I ſentire principaliter:& ſuiipſius offenſionem principalius percipere. Hæc autem leſio in organo cuiuſcunq ſenſus etiam dupliciter poteſt contingere:vel per accidens:vel per ſe.Per accidens quando organum ſentiendi puta viſus inquantum viſus eſt,& media ratio viſibilium,leditur immutatione reali:puta calefactione:& hoc per ſe inquantum eſt corpus naturale ſimpliciter:per accidens

inquantum est organum visus. & est simile de organis aliorum sensuum. Omnia enim quo ad sua temperamenta habent corrumpi per accidens: qualitatum actiuarum & passiuarum contrarietate: quæ sunt calidum & frigidum, humidū & siccum: quibus etiam corrumpitur totum animal. Per se autem cōtingit lęsio in organo cuiuscp sensus: quando lędit immutatione intētionali per speciem sui proprii sensibilis excessiuā: inquantū excellentiæ sensibilium corrumpūt per se sensus, secūdum Philosophum secūdo de Anima. Quis aliqui dicunt cp hoc cōtingit per dictam actionem realem per se. Immo dico cp species excessiua cōmensurationem organi vt sensitiui est, corrumpit per se. Sed actio realis, quæ per se corrumpit corpus vt est corpus mixtum: per accidens corrumpit illam cōmensurationem: sicut etiam per accidens corrūpit totū animal: vt cum ictus tonitrui contingit simul cum sono: vt dicitur i tertio de Anima. Sicut em̄ temperamētū vt mediū reale qualitatum sensibiliū realium: puta calidi, frigidi, humidi, & sicci: a temperato & nō nimium excedente calido in suo temperamento cōseruatur: ab excedēte aūt corrumpitur per se inquātum est corpus mixtum & harmonia media realis inter reales qualitates tangibiles: per accidens autem inquantū est harmonia media intentionalis inter species intētionales illarum qualitatum: & similiter vt est media inter species aliorum sensibilium quo ad organa aliorum sensuum a tactu, qui organū suū habet sub organis aliorum sensuū: sic temperamētum vt est organū & mediū specierum intētionalium: puta speciei albi & nigri & mediorū colorum, a temperata & nō nimium excedēte specie impressa in organo conseruatur; ab excedente autem nimium corrumpitur: puta temperamentum organi visus inquātum organū tale ab excedēte specie lucis diffusa ab nimis fulgida luce & ab excedente specie cuiuscūcp coloris diffusa ab excedente colore. Vnde contingit cp organū informatum temperata luce & temperato colore aliquo: in nullo impeditur ab informatione a quacūcp alia luce temperata, aut colore, simul em̄ informatur speciebus contrariorū colorū: & statim cū absentatur sensibile extra, euanescit illa species ab organo. Sed cum informatur specie excedente nimium organi harmonia impeditur ne informetur speciebus aliorū: & auerso sensibili extra adhuc manent reliquiæ illius speciei impressę: ita cp visus conuersus ad alia visibilia nō informatur speciebus colorum illorum: sed apparent ei omia colorata colore cuius specie erat excessiue informatus. quæ quidē impressio maxime apparet oculis clausis. Ita etiam cp si huiusmodi impressio fortis sit multum, corrūpitur organi harmonia omnino: & manet impressio illa sensibiliter nō quasi species lucis aut coloris: sed quasi verus color: & nullius speciei organū de cætero est receptiuū. Si vero huiusmodi impressio nō sit ita fortis vt corrumpat harmoniā: licet debilitet: continue euanescit & reuertitur vigor temperamenti: dicente Augustino xi. de Trin. cap. secundo. Plarunq; cū diutile attenderimus quæcunq; luminaria: & deinde oculos clauserim⁹: quasi versantur in cōspectu quidā lucidi colores varie sese commutātes & minus minusq; fulgētes, & quodāmodo gradatim deficiēdo variari donec omnino desistāt, quas intelligendum est reliquias illius esse formę quæ facta erat in sensu cum corpus lucidum videret. ET est aduertendū cp quāto fortius est impressa, tāto tardius deficit: & cp pro quanto manet post corporis exterioris absentiā, pro tāto erat species illa impressa ex cessiua & lęsiua: & nō recepta sub ratione speciei tātum: sed quodāmodo verę rei: vt nō tantū sub ratione speciei lucis aut coloris: sed sub ratione lucis quodāmodo aut coloris: quā vt est dictum nō solum res vera extra: sed species eius in virtute sua potest imprimere susceptibili corpori: quale est illud organum, & hoc quodammodo: quēadmodū lux in nube formaliter impressa ex pluriū radiorū cōcursu multiplicat se sub specie coloris nō lucis: vt patet i colorib⁹ iridis. Et ille color existēs i exteriori parte organi sic debilitati, non autem corrupti, videtur a vi visiua in organo quo ad partem eius interiorem: & hoc ad absentiam primi sensibilis: vt licet sensibile positum supra sensum nullum facit sensum: sensibile tamen positum in sensu dicto modo: aliquo modo facit sensum vt sit idem medium sentiendi respectu sensibilis exterioris: & obiectum respectu sentientis interius. qđ inquantum huiusmodi impedit sensum ad alia percipienda extra. Et per hunc modum sentiunt aliqui continuum tinnitum in auribus: & multum impediūtur ab audiendo alia. Circa vero virtutem sensitiuam ipsamet virtus percipit intentionem inconuenientis circa seipsam: & hoc dupliciter: Vno modo per aliquā suiipsius lęsiuam lęsionem. Alio modo per inconuenientis offendentis perceptionem. Primo modo deficit delectatio & sequitur dolor ex labore in operatiōe diurna. Vñ quærit Phus. x. Ethicorū. Quare cōtinue nullus delectat? & rñdet subdens. Vel laborat: natura em̄ hūana opa nō pōt cōtinue opari: nō fit igit delectatio, vbi Cōmētator ḡrit. Nōne cū ex labore nō operari vtimur nō delectamur? & rñdet. Ex sensib⁹ nō delectamur: secūdū reuersionē naturæ delectamur. Quia igitur in operibus delectationes fiunt: quæcunq; semper & continue opę

K

L

rari possunt, continue delectantur vt intellectuales naturæ:quorum autem operatio labore interscinditur,horum & delectatio deficit.Sed quia virtutes non lęduntur nisi quia sunt in organo qđ lęditur per se:ideo virtus non lęditur nisi per accidens. Et sic dolor iste sequitur ex lęsione organi per se:ex lęsione ipsius virtutis non nisi per accidens,& sic iste modus causandi dolorem debet per se reduci ad modum prædictum causandi dolorem:scilicet ex lęsione organi. Secundo modo sequitur dolor quia non est proportio actiui ad passiuum,& hoc dupliciter: vel partim ex parte vnius partim ex parte alterius:vel ex parte vnius omnino.De primo dicit Philosophus decimo Ethicorū post superius tacta secundum aliam trāslationē: postq̄ enim dixit quousq; durauerint sensibile & intelligibile:continuo sequitur,Et propter istud non est possibile vt delectetur homo delectatione continua:eo q̄ res humanæ nō possunt agere actionem continuam propter mutabilitatem similitudinis quę est inter agens & patiens.Secundū patet ex hoc:q̄ existente optima organi dispositiōe propter obiecti indispositionem sequitur dolor,& hoc quēadmodū etiā bruta animalia delectātur ex sonorū & cantuum melodia:& tristantur ex eorum discordia:quia cōcordia melodię concordat temperamēto virtutis & sui organi naturaliter:& discordia discordat. Et quāto magis ex natura speciei vel indiuidui temperatum est organum & virtus sensitiua ei naturaliter contemperata:tāto magis illam delectat melodia & contristat discordia. Ita q̄ aliqui homines,qui scilicet sunt in optima dispositione temperamenti circa organum audiens,maxime delectētur in melodiis:qui vero non:neq̄q̄ illis delectantur:sed forte potius offenduntur & tristantur,& sic in aliis sensibus quidam odoribus & saporibus aromaticis delectātur quidam tristantur. M Circa operationem autem virtutis sensitiuæ ipsa virtus percipit intentionem inconuenientis per ipsius operationis defectionem:quia enim operatio cuiuscunq; virtutis nata est per se delectare: q̄ ipsa non delectat hoc solum contingit propter perceptionem alicuius imperfectionis circa ipsam: quæ scilicet non perfecta operatio elicitur a virtute,quæ imperfectio non contingit ex se:sed solummodo ex organi defectu. Vires enim non senescunt in se nec deficiūt:sed ex organo. N Omnis ergo dolor talis procedit ex perceptione illius imperfectionis:sicut ecōtrario ex pceptione perfectionis eius nascitur delectatio. O ADquæstionem ergo respondendū quo ad vires sensitiuas q̄ omnis dolor in animali tanq̄ ex radice prima & ex causa propter quā sic, nō sequitur ex aliqua apprehensione:sed ex sola organi lęsione,vel virtutis offensione,vel operationis defectione tanq̄ ex inconuenientis coniunctione. Sicut ecōtrario:delectatio vt ex radice prima,non sequit ex aliqua apphensione;sed ex sola organi confortatione,vel virtutis pacatione,vel operis pfectione.Et vt generaliter causas horum assignemus:quo ad omnes passiones sensibiles,vt ex radice prima sequunt ex intētione cōuenientis & disconuenientis imminentis quo ad passiones quæ respiciunt malum futurum vel bonum futurum quales sunt timor & spes: vel instantis & hoc quo ad passiones quæ respiciunt malum præsens,vt sunt dolor & tristitia.Tanq̄ autem ex radice proxima dolor sensitiuus & cæterę passiones ex apprehensione, sicut ex causa sine qua non: ex perceptione vt ex causa propter quam sic: sed per accidens:ex intētiōe autem percepta circa sensibile vt ex causa per se propter quā sic,ipsum enim sensibile puta lupus aut mulier apprehensa sensu aut imaginatione aut intellectu non sunt per se factiua passionum:quia sola imaginatiōe vel itellectu speculatiuo aut sensu particulari apprehenduntur:quæ nihil dicunt de actuali bono aut malo: neq̄ de fugiendo vel imitabili: etiam cum apprehendunt timendum aut lætandum:non iubent timere aut lætari: & sunt sicut intelligere & imaginari in nobis cū volumus.In nobis enim est facere hoc prę oculis:sicut contingit positis in recordatiuis.Secūdum phantasiam enim & intellectum huiusmodi:nos habemus sicut si essemus considerantes in pictura difficilia & contristantia:ipsę autem intentiones circa sensibilia & intelligibilia quæ consistunt in ordine & relatione rerum contristantium & lętantium ad animata sensibilia:puta lupus aut mulier:vt inimicum & amicum naturę,pceptę æstimatione vel opinione vt bonum vel malum actuale:quæ iubent aut timere aut lętari:& dicunt de fugiendo & imitabili cum percipiunt timēdum aut lętandum: & non sunt hęc in nobis cum volumus:& cum existimamus aut opinamur aliquid difficile aut tristabile,statim compatimur.secundum q̄ hæc omnia habent ex tertio de Anima.Et sicut est cum intentiones huiusmodi percipiuntur virtute alia: sic est cum percipiuntur eadem. P DE dolore autem quomodo contingit in viribus intellectiuis : sciendum secundum q̄ dictum est supra de dolore ex apprehensione sensitiua : q̄ vt ex radice prima contingit ex dispositione siue intentione disconueniente corruptiua:quia illa non habet locum ex parte intellectus:eo q̄ non est virtutis corruptibilis nec in se nec in organo: quia nullum habet:sed solummodo ex dispositione offensiua & disconueniente,& hoc non ex eius apprehensione speculati

Respō.ad.q.

ua niſi vt ex cauſa ſine qua nõ:ſed ex pceptione:& hoc vel qa illa intẽtio eſt diſcõueniens virtuti vel qa eſt diſcõueniens opationi.Sed hęc pceptio fit nõ niſi eadẽ virtute ſcdm rẽ & naturã potentię, qua fit apphenſio:qa nõ eſt niſi vna potẽtia cognitiua intellectualis,quæ ſolum diſtinguitur in ſpeculatiuam & practicam ſecundum fines vt alibi declarauimus.Appellando autem aliã virtutem, practicum & ſpeculatiuum:quandoq; intentio nociua percipitur virtute alia: quandoq eadẽ.Sed nunq̃ niſi cum percipitur vt actualiter inſiſtens virtute alia percipitur vel circa virtutem vel circa eius operationem.Primo modo vt quando de practicis fit conſideratio ſpeculatiua,tunc.n.ſpeculatiua non ſolum apprehendit bonum & malum pręſens:ſed ſub ratiõe veri & falſi:& bonum & falſum quo offenduntur alię vires percipit practica parsad quam ſequitur paſſio:vel quia intentio pcepta eſt inconueniẽs ſibi & offenſiua ſuiipſius: vel quia eſt offenſiua ſui eo q̃ eſt repugnãs & diſconueniens virtuti alteri.Primo modo ſequitur dolor practicæ perceptionem:quia.ſ.offendit ſe & repugnat habitui ſuo practico: & ſic ſequitur dolor quando muſicus apprehendit diſcordantiam ſonorum aut vocum : quia diſcordat a regulis habitus ſui : & econtrario delectatio quando apprehendit concordantiam:quia concordat habitui ſuo:& ſic in aliis artibus:& ſimiliter quãdo prudens percipit operari nõ ſecundum regulas prudentię.Secundo modo dolor ſequitur perceptionẽ practicæ partis tripliciter:aut quia intentio percepta diſconueniens eſt ex parte appetitiuæ partis vi volitiuæ in qua eſt virtus iuſtitię:& ſic ſequitur dolor ex perceptione operis iniuſtitię:quia repugnat volũtati informatæ habitu iuſtitiæ.Aut eſt diſcõueniens vi cõcupiſcitiuę in qua eſt virtus temperantiæ:& ſic ſequitur dolor ex perceptione operis intemperantiæ: quia repugnat virtuti tẽperantiæ.Aut eſt diſconueniens vi iraſcitiuę in qua eſt virtus fortitudinis:& ſic ſequitur dolor ex perceptione operis formidinis:quia repugnat virtuti fortitudinis.Ex contrariis autẽ ſequitur delectatio & hoc indifferenter ſiue homo talia opera percipiat in ſeipſo ſiue in aliis.Econtrario aũt in diſpoſitis habitibus cõtrariis ex perceptione cõtrariorum ſequitur dolor aut gaudium ſiue delectatio. Puta inuidẽs cũ videt in illo cui inuidet proſperũ,dolet:cum vero videt aduerſum gaudet. Si vero ab alia virtute percipitur intentio diſconueniens operationi, illa non eſt niſi quia virtus non perfecte poteſt in ſuam operationem:& ſic pars ſpeculatiua percipit defectum operatiõis volitiuæ & concupiſcibilis & iraſcibilis & intellectualis practicæ: & ſequitur ſemper dolor. Si vero intentio dicta diſconueniens percipitur a virtute eadem quæ apprehendit:hæc perceptio cõtingit parti ſpeculatiuę vel circa ſeipſam vel circa ſuam operationẽ. Primo modo quando percipit aſſertionem contrariã habitui ſapientiæ aut intellectus.Secũdo,qñ percipit defectũ ſuæ operationis intellectualis:& tunc ſemper ſequitur dolor.Si quis autem velit dicere q̃ quælibet virtus ad minus cognitiua percipit defectum ſuę operationis ſimiliter & profectum:tunc debet dicere q̃ ex pceptione eius virtutis cuius eſt apprehendere ſequitur dolor vel delectatio ſuam operationem:nec ſolum ſequitur dolor intelligibilis ex perceptione diſconuenientis circa intelligibile:ſed etiam circa ſenſibile:vt omnibus modis prædictis quibus cauſatur dolor in ſenſibili parte ex perceptiõe circa apprehenſionem ſenſibilem,eiſdem cauſatur dolor in parte intellectuali ex perceptione eorũdem:& etiã ex perceptione intellectualis ipſius paſſionis quę eſt dolor ſenſibilis.Quia quicquid percipitur a ſenſu & vi ſenſitiua poteſt percipi ab intellectu & vi intellectiua.Et ex his patet etiam reſponſio ad quæſtionem quo ad vim intellectiuã. Quia aũt quęſtio propoſita fuit tãtum de dolore ſenſibili:& ex abũdanti extendimus illam ad dolorem intellectualem: & argumenta ſolum tangebant dolorem ſenſibilem:ideo ad illa ſpecialiter reſpondendum eſt,reſpiciendo ad dolorem ſenſibilem. Dicendum ad primum q̃ dolor ſenſibilis ſequitur apprehenſionem vt radicem & cauſam proximam: modo tamen iam dicto.ſequit tamẽ intentionẽ diſconuenientem vt radicem primam: quæ multipliciter habet cauſari vt ſimiliter habitum eſt ſupra. Et vnus illorum modorũ eſt ex immutatione reali: ſed per accidens vt dictum eſt. Similiter & qd arguitur contra hoc q̃ immutatio realis per qualitates reales corrũpit ſenſum : Dicendũ q̃ verũ eſt inquantũ immutat organũ realiter.Si tamẽ immutaret mediũ realiter & organũ tãtũ intẽtionaliter vel vtrũq; tãtũ intẽtionaliter,adhuc eſſet dolor ex læſione & corruptione organi p ſpeciẽ intẽtionalẽ. Sed ſcdm aliã rationẽ ſpecies illa eẽt ĩmutatiua ad opationẽ ſenſus & ſcdm aliã corruptiua organi:qa ſcdm q̃ nõ haberet rõnẽ exceſſiui immutaret:& eẽt opatio illa ex ſe delectabilis nõ hñs cõtrariũ:ſicut nec delectatio ſcdm ſenſum.ſcdm vero q̃ habet rõnẽ exceſſiui lędit & ĩpedit ſenſum,p apphẽſionẽ tñ qua ĩmutat ſequit̃ dolor ſcdm magnitudinẽ lęſionis pceptę.Et per hũc modũ,delectationi quæ eſt in ſenſu ex pceptione cõuenientis immutatiois organi factæ per qualitates intentionales, cõtrarius eſt dolor q eſt in ſenſu ex perceptione immutationis contrarię. AD argumẽtũ in cõtrariũ q̃ apphenſio eſt p ſe delectabilis:ergo

Reſponſio. R

Ad arg.pri. S

Ad arg.i cõ. T

nõ ſequitur eã: Dicendum ꝙ verũ eſt:vt cauſa propter quã ſit,ſequitur tamen eam vt cauſam ſine qua non.ſ.propter perceptionem.quia tamẽ etiam perceptio eſt per ſe delectabilis,adhuc non ſequi tur illã niſi per accidens:ſed per ſe ſequitur perceptionem rõne pcepti qđ habet vim per ſe actiuam paſſionis vt patet ex prædictis.

Circa quartũ arguitur ꝙ formalis ratio doloris ſit in vi apprehenſiua. Primo ſic: In illa vi eſt formalis ratio doloris in qua eſt formalis ratio ſui contrarii.ſ. delectationis:qa contraria ſunt nata eſſe circa idem:Formalis aũt ratio delectationis eſt in vi apprehenſiua:dicente Auicen.viii.Metaphy.Delectatio eſt apprehenſio cõueniẽtis & ſenſibilis.Lætatio eſt app̃henſio ſenſibilis conueniẽtis & intellectua lis.Delectatio eſt apprehenſio intelligibilis conueniẽtis.Apprehenſio non eſt niſi in vi apprehenſiua,ergo &c. Quæſt.ix. Arg. princi. Primum. Auicenna.

Secundo ſic,in eo qđ mouet corpus ſecundum qualitates calidi & frigidi,eſt dolor formaliter:quia paſſionibus mouetur corpus animalis,hoc aũt eſt apprehenſio ſecundũ pñm in de motibus animaliũ.ergo &c. Secundum.

Contra.Oĩs paſſio eſt motus ad rem,in rem tendere ꝙpriũ eſt appetitus nõ apprehẽſionis:quia app̃henſio eſt motus rei in aĩam. ergo &c. In oppoſitũ.

V

Dicẽdum ꝙ omnis paſſio aĩalis diſpoſitio eſt ad operationem ſiue motum vel cauſandũ vel continuandum vel ſubtrahendum.Oportet ergo ꝙ ſit in eo maxime qđ eſt cauſa motus ſiue operationis vel eius con tinuationis vel ſubtractionis:hoc eſt appetitus non apprehenſio:quia ad impetum appetitus moue tur apprehenſio vel ad motus continuationẽ vel ad eius ſubtractionem vel ad aliquã aliam appre henſionem q̃ prius:& quęcunq; mouẽtur in animali motu aĩalis inquantũ eſt animal. Idcirco ergo dico ꝙ in ſolo appetitu habet eſſe omnis paſſio:& ita dolor:Aliter enim appetitus in animali nõ eſt mouẽs motũ niſi quia per apprehenſionem mouetur alteratione quæ eſt paſſio,& tunc appetendo mouet alia,dicente Damaſ.libro.ii.cap.xxiii.Paſſio eſt motus appetitus ſenſibilis in imaginatiõe bo ni & mali.Et logtur de paſſione ſenſitiua:quare & conſimili modo erit de paſſione intellectiua.Item Aug.quarto de Ciuita.cap.iiii.cõmendat pl̃os appellantes paſſiões pturbationes & affectiões quaſ dam.quæ plane non ſunt niſi in vi appetitiua.& ſcđm hoc,eſt concedẽda vltima ratio. Reſponſio.

X

Ad primã in oppoſitũ:ꝙ delectatio eſt in vi app̃henſiua:dicẽdũ ꝙ falſum eſt:immo in vi appetitiua:p quã ap prehenſiuam detinet appetitiua in ſua operatione,propter qđ dicit Pl̃s.x.Ethico.Delectatio cõfir mat operationes & diuturniores facit. Ad pri.prĩ.

Q3 inducit ſcđm Auicẽnã ꝙ delectatio eſt apprehenſio con ueniẽtis:Dicendũ ꝙ opinio aliquorũ fuit,ꝙ delectatio eſt ipſa operatio in qua cõſiſtit rei perfectio. Et iſti dicerent ꝙ delectatio formaliter eſſet ipſa apprehenſio:& ita in vi apprehenſiua in qua eſt ip ſa apprehenſio vt procedit argumentum. Sed non eſt ita.Immo licet ſit inſeparabiliter cõiuncta ei non tamen eſt idẽ illi,dicẽte Pl̃o.x.Ethico.Delectationes ſunt propinquę operib9 & indiſcretæ: ſic vt habeat dubitationem ſi idem eſt operatio delectationi:inconueniens.n.ſed propter non ſeparari, videtur idem quibuſdam.Ponendo ergo ꝙ differunt & eſt quiddam conſequens operationem & firmans eam & hoc non niſi quia per appetitum tenet ſenſum in ſua operatione : & ꝙ ſecundum hoc ſit in virtute appetitiua:dictum illud Auicen.debet exponi ſecundum prædicationem cauſæ Ad Auicen nam.

Y

efficientis vt delectatio dicatur apprehenſio conuenientis quod ex illa conſequitur. Ad ſecũdam ꝙ dolor mouet corpus ſecundũ qualitates ſenſibiles & hoc per apprehenſionem : Dicẽdum ad hu ius declaratiõẽ ꝙ in motu aĩalis ſecundum ꝙ tactum eſt in quęſtione præcedẽti:eſt quoddã quod mouet non motum,qđ eſt conueniens vel diſconueniens apprehenſum,qđ mouet alterando par tes organicas ſecũdũ calidum & frigidum.Quoddã vero eſt mouens motum.& hoc multiplex eſt circa partẽ ſenſitiuã:quorum primũ eſt ipſę partes organicę:quæ motę p alteratiõẽ ſecundum ca lidum & frigidum mouent vim ſenſitiuã appetitiuã exiſtentem in illis ſecundũ paſſiones timoris & doloris & huiuſmodi.Secundo mouẽs motum eſt ipſa vis appetitiua quæ informata paſſione p illã licit ſuam propriã operationem quæ eſt appetere.Tertio mouẽs motum eſt ipſa vis appetitiua exi ens informata operatione appetendi:qua mouet membra ad fugiendum,vel imitandum id quod appetitur:qđ erat primum mouens & terminus motus.& illud vltimum motum non eſt neceſſe aliud mouere:ſed poteſt eſſe motum non mouens.ſecundum ꝙ de primo iſtorũ dicit philoſophus de motibus animalium ſic.Mouet primũ qđ appetibile,qđ quidem non motum mouet. Ad ſecundũ

Q3 aũt mo uet alterando partes organicas ſecundum calidum & frigidum & huiuſmodi diſpoſitiones,expoe nit:ſubdens.In animali poteſt & maius & minus fieri & figurę permutari,partibus propter calo rem & frigiditatem alteratis.Alterant autem phantaſiæ & ſenſus. Ex qua autem vi & quõ ſic mo uet exponit continue ſubdens.Phantaſia autem & intelligentia habẽt rerum virtutem.Aliquo emm modo ſpecies intellecta calidi & frigidi aut delectabilis & triſtabilis talis exiſtit qualis qdem & re-

rum vnaquęq;.De ſecundo autem & quomodo partes organicę ſic motę & diſpoſitæ mouent vim appetitiuam ſecundum paſſiones metus & doloris & huiuſmodi, exponit ſubdens continue poſt iam dicta.Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum: hæc autem paſſiones & alterationes ſunt:alteratis autem partibus in corpore:hęc quidem maiora:hęc aũt minora fiunt.Adhuc autem ſecundum caliditatem & frigiditatem:aut ſecundum aliquam aliam talem paſſionem,cum fiat alteratio circa cor & hoc ſecundum magnitudinem:in ſenſibili parte multam facit corporis differentiam in ruboribus & palloribus & tremoribus & timoribus & horum contrariis.Repetẽs autem iam dicta circa hæc duo:ſubdit,dicens.Principium igitur motus perſequibile & fugibile:ex neceſſitate autem conſequitur meditationi & phantaſiæ ipſorum caliditas & frigiditas: ſed latet circa modica accidens hoc.Sunt autem delectabilia & triſtabilia fere cum frigiditate & caliditate aliqua,hoc autem palam ex paſſionibus:audacię enim & timores & ad venerea motus & alia corporalia:hæc quidem ſecundum partem cum caliditate aut frigiditate ſunt : hæc autem ſecundum totum corpus.Quare rationabiliter iã condita ſunt quæ intus & quæ circa principia organicarum partium tranſmutantia & mollia & dura ex inuicem.De tertio autem quomodo per paſſiones mouetur vis appetitiua ad actum appetendi ſubdit dicens.Organicas partes præparant idoneæ paſſiones:appetitus autem paſſiones:appetitũ autem phantaſia,qđ intelligo ſic.Paſſiones idoneæ ſecundum calidum ſcilicet & frigidum præparant ſua diſpoſitione organicas partes vt poſſint mouere vim appetitiuam ad paſſionem metus & doloris & huiuſmodi. Iſtæ autem paſſiones quæ proprie paſſiones dicuntur(licet hic æquiuocet nomen paſſionis)præparant appetitus, id eſt vires appetitiuas: vt poſſint elicere ſuas operationes appetendi.Phantaſia autem per ſenſum aut intellectũ præparat appetitum,id eſt id qđ appetitur: vt ſcilicet per hoc qđ eſt apprehẽſum & perceptum,poſſit mouere partes organicas ſecundum calidum,& hoc neceſſitate naturali,& ſecundum q̃ continuo ſubditur.Simul et ſcito quia paſſiuum & factiuum ad inuicem ſunt ſecundum naturam. & ſecundum q̃ pręmiſit.His autem accidentibus ſecundum modum hunc & adhuc paſſiuo & actiuo talem naturam habentibus: & nihil defecerit eorum quæ in ratione:confeſtim hæc quidem facit hæc autem patitur. De quarto aũt.ſ.quomodo vis appetitiua mota & exiſtẽs in actione appetendi eadẽ neceſſitate naturali confeſtim mouet membra ad fugam aut imitationem,continuo ſubdit:dicens. Propter hoc autem ſimul vt eſt dicere intelligit ambulandum:quia & ambulat ſi non aliquid impediat alterum.Qđ licet forte ſecundum ipſum æqualiter ſit verum de appetitiua intellectuali ſicut & de ſenſibili:tamen in rei veritate non eſt ita niſi de appetitu ſenſitiuę,appetitus enim rationalis non niſi libere mouet.De quinto autem, q̃ vltimo motum eſt motũ tm̃ non mouens aliud, declarat reducendo hæc oĩa ad tria.ſ. ad mouens primũ non motũ qđ eſt appetibile,& ad motũ vltimũ non mouens:cuiuſmodi ſunt membra aut inſtrumenta exteriora,& ad mouens motum cuiuſmodi ſunt omnia intermedia quæ comprehendit ſub appetitu.vbi dicit.Qđ quidẽ igitur primum non motum mouet: appetitus autem & appetitiuum motum mouet:vltimum autem motorum non neceſſe eſt mouere aliquid. Eſt autem primo hic aduertendum q̃ dicit ſimul intelligit quia ambulandum & ambulat ſi non aliquid impediat alterum,qđ ſimpliciter verum eſt & quo ad appetitum ſenſitiuum & quo ad appetitum intellectiuũ.Sed in brutis nullum poteſt eſſe impediens intra:ſed eſt in ipſis actiuis & paſſiuis dictis modis diſpoſitis neceſſarius impulſus ad motꝰ fugę vel imitationis niſi ſit impediens extra,ſecundum q̃ timore ictus cum eleuatur claua vel gladius fugit canis qui appetit euadere.Eſt enim vt dicit aliqua magnitudo vigoris & virtutis: ſecundũ quã mouet mouens:et eſt quædam proportio neceſſario motuum contrariorum:ſed obtinet ille qui præcedit ex maiore virtute.In hominibus autem cum hoc q̃ poteſt eſſe impedimentum extra, ſicut et in brutis:poteſt eſſe impedimentum intra:cuiuſmodi eſt liberum arbitrium:cuius eſt poſſe refrenare pro voluntate ſua omnem appetitum quo ad mouendum membra exteriora,licet non quo ad interiora quædam.ſ.cor et genitalia quæ mouentur ad appetitus ſenſationis inuoluntarie : et ſimiliter quædam alia membra ad inſpirationem et ſomnum non voluntarie. ſecundum q̃ dicit in eodem.Mouentur igitur motibus voluntariis animalia:mouentur autem et aliquibus inuoluntariis quædam partium:plurimis autem non voluntariis.Dico autem inuolũtarios vtputa eum qui cordis et eum qui pudendi.multotiẽs em̃ appetente aliquo non tm̃ volente intellectu mouetur. Non volũtarios aũt puta ſomnũ et vigiliã et reſpirationem et quicũq; alii tales ſunt:nullus enim dominus eſt horũ ſimpliciter,neq; phãtaſia,neq; appetitus.In aliis aũt oĩbus motibus voluntas domina eſt:et poteſt impedire ipſos.Aliter enim ceſſante impedimento exteriori quo ad motus illos nulla eſſet omnino differentia in nobis et in brutis. Secundo eſt hic aduertendum : q̃ licet princi

Z

A

piatiue omnis ſenſus & motus eſt a corde,& forte omnis motus ſecundum paſſiones & ſecundum ſitum incipiat in corde: & hoc quo ad valde modicum & imperceptibile quandoq; ſecundum q̄ dicit in de motibus animalium:Modica permutatio facta in principio multas & magnas facit differentias deinceps: non imanifeſtū:velut gubernaculo ſecundum aliquid modicū tranſpoſito magna prorę fit tranſmutatio : adhuc autem ſecundum caliditatem & frigiditatem:aut ſecundum aliquā aliam paſſionem:cum fiat alteratio circa cor:& hoc ſecundum magnitudinem inſenſibilem: multam facit corporis differentiam in ruboribus & palloribus & tremoribus & timoribus & horum contrariis:Tamen non eſt vnicum membrum ſiue organicum cōmune appetitus ad omnes paſſiones & motus in ſe complendos:ſed aliud & aliud ſecundum q̄ ſunt aliæ & aliæ paſſiones & mot⁹: & ſimiliter aliæ & alię alterationes diſponentes ſecundum calidum & frigidum & cæteras conſequenter diuerſimode præparantes ad diuerſas paſſiones & diuerſos motus. ſecundum q̄ hoc dicitur tertio de Anima de motu ſecundum paſſiones:& eſt idem intelligendum ſecundum alia. Dicit ergo ſic.Intellectus multotiēs intelligit timidum aliquid aut lętum:non iubet autem timere:ſed cor mouetur.Si vero lętum,altera quædam pars eſt,vbi dicit alia tranſlatio. Multotiens cogitat intellectus in aliquo timoroſo : ſed non propter hoc erit timor aut delectatio . Cor autem mouetur motu timoris : & cum cogitat in aliquo delectabili , membrum aliud a corde mouetur motu delectationis.Ecce q̄ plane ponit delectationem in organo aliquo appetitus per hoc indicans q̄ ſit
B in vi appetitiua. Tertio hic eſt aduertendum q̄ paſſiones mutuo concurrunt,& ſecundum ſuos motus ſeſe excitant vel impediūt.Timor enim cū maior eſt per fugam impedit delectationē quo ad proſequutionem delectabilis & econuerſo.Dolor autem ex inconuenienti illato frequenter excitat
C iram & motum ad proſequutionem vindictæ. Quarto autem eſt aduertendum q̄ licet paſſiones intellectuales non cauſentur per diſpoſitiones alterationis ſecundū calidū & frigidū:ga appetitus intellectualis non eſt virtus organica:tñ cauſanť per aliquid reſpondens illi. In aliis autem omnibus conueniunt.Sicut primum mouens in appetitu ſenſitiuo eſt conueniens vel diſconueniens apprehenſione ſenſus perceptum: ſic & motiuum primum in appetitu intellectiuo eſt conueniens vel diſconueniens apprehenſione intellectus perceptum.Ita q̄ quemadmodum ex parte ſenſus, quanta cunq; ſit alicuius perceptio ſiue ſit nociuū ſiue non:ſi tamen nō percipiatur ſub ratione nociui vel proficui,non ſequitur paſſio aut motus in appetitu:quātuncunq; enim ouis videret lupum veniētem ſi non æſtimaret eum nociuum,nunq̄ timeret ac fugeret:& ſi videat canem cuſtodem ouium: ſi tamen eum æſtimet lupum , timet & fugit: ſimiliter quantuncunq; ſit lædens vel offendens, ſiue delectans apprehenſum præſentialiter:ſi tamen non percipiatur eſſe tale nunq̄ mouet . Similiter contingit ex parte intellectus.Q; autem nō percipiatur tale apprehenſum,contingit propter alī quod impedimentum ex parte ſenſus & intellectus. ſecundum q̄ dicit Auicenna nono Metaphy. Perfectio & res conueniens præparata virtuti apprehendenti ſi fuerit impediens animam abhorret eam & eligit potius eius contrarium. Sicut infirmus aliquis abominatur ſapores dulces. quia non eſt abominatio,ſed priuatio delectationis:ſicut cum formidoloſus inuenerit victoriam non perci-
D pit eam nec delectatur in ea,quouſq; remoueatur impediens & tunc redibit ad ſuam naturam. De delectatione autem circa ſpiritualia ſimiliter loquitur ibidem,dicens.Quia nos in hoc ſæculo & noſtro corpore demerſi ſumus in multa turpia : ideo non ſentimus illam delectationem cum apud nos fuerit aliquid de cauſis eius,niſi prius depoſuerimus a ceruicibus noſtris iugum voluptatis & iræ & ſorores earum.Sicut autem poſt apprehenſionem & perceptionem ex ſenſu non ſequitur paſſio,aut motus appetitus ſenſibilis niſi præcedat in organo alteratio ſecundum calidum & frigidū: ſic poſt apprehenſionem & perceptionem intellectus non ſequitur paſſio aut motus appetitus intellectualis:niſi præcedat in intellectu medium ſyllogiſticum coniungens perceptum ad motum conſequendum : vt præmiſſam minorem concluſioni. Cum enim ſenſus apprehenſione & perceptione ſua quaſi dicat q̄ imminet nociuum, ſtatim naturaliter ſequitur alteratio dicta: & ad illam motus appetitus ſenſibilis.Quæ alteratio ſi non intercederet,motus ille non ſequeretur. Cum vero intellectus ſua apprehenſione & perceptione dicit q̄ imminet nociuum, nihil ſtatim naturaliter ſequitur vt impreſſio aliqua ad quod neceſſario ſequitur motus appetitus intellectualis: ſed ſi neceſſe eſt eum ſequi oportet adiungi p intellectus apprehenſionem, maiorem propoſitionem quæ virtute continet concluſionem,ſcilicet q̄ imminente nociuo fugiendum eſt,qua adiuncta penes intellectus aſſertionem neceſſario ſequitur paſſio timoris & motus appetitus in appetendo longius abeſſe:& ſiſt motus fugæ niſi ſit aliud qđ obſiſtat.Et ſcđm hoc phs in de motib⁹ aīaliū poſtq̄ determinauit q̄ aīalia ſiue rōnalia ſiue irrationalia mouēť ſcđm appetitū ſenſibilē alteratione facta ſcđm

calidum & frigidum circa organum appetitus dicens. Mouetur & ꝓcedit animal appetitu aut ele ctione, alterato aliquo ſecũdũ ſenſum, aut phantaſiã. ſtati ſubiũgit de motu, ſecũdũ appetitũ rõnalẽ facta non alteratione, ſed augmentatione, ſubdẽs. Propoſitio aũt intellectus qñꝫ qdẽ opaẽ qñꝫ non operaẽ: & mouet qñꝫ, qñꝫ aũt nõ mouet. Videẽ ſimiliter accidere & de immobilibus ſyllogizanti bus. cũ. n. duas ꝓpoſitiones intellexerit, cõcluſionem intellexit & cõpoſuit. Hic aũt ex duab⁹ ꝓpoſi tionib⁹ cõcluſio fit opatio, vtputa cũ ĩtellexerit ga oĩ homini ambulãdũ: ipſe aũt hõ: ambulat ſta tim. Si aũt ꝙ nulli nũc ãbulãdũ homini: ipſe aũt hõ: ſtatim qeſcit: & hoc facit ſi nõ aliqd ꝓhibeat. ſi militer faciẽdũ mihi bonũ, domus aũt bonũ: facit domũ ſtatim: & cõcluſio opatio eſt. Ego aũt deſcẽ dẽs ad ꝓpoſitũ addo ſic. Imminẽte nociuo, fugiẽdũ eſt: nũc aũt iminet nociuũ: ergo nũc fugiẽdũ eſt E
& fugit: eſtꝫ cõcluſio fuga. Siĩr iminẽte cõueniẽti imitãdũ eſt: nũc iminet, ergo &c. Vel, hoc iminẽs eſt cõueniẽs ergo &c. In hac aũt argumẽtatione maior ꝓpoſitio debet poni ſub interrogatiõe & de ea certificari intellectus ꝑ inueſtigationẽ, qñ nõ naturaliʳ in eo habet eẽ ei⁹ notitia ꝑ minorẽ cogni tã ꝓceptiõe intellect⁹ ſtati ſeqt̃ mot⁹. ſicut ꝑ ꝓceptionẽ ſenſus habet ſtatim in organo appetit⁹ eẽ al teratio ſecũdũ calidũ & frigidũ, ꝓpter qd̃ in appetitu ſenſitiuo tã in brutis q̃ in hoĩbus q nõ vtunt rõne ex parte maioris ꝓpoſitiõis ſtatim ſeqt̃ appetitio & opatio niſi ſit ĩpediẽs, nõ ſic in intellectiuo apud hoĩes q nõ opant̃ niſi rõne apparẽte in ꝓpoſitione, maiore: qa qñꝫ oportet prius ad notitiam maioris ꝓpoſitiõis rõcinari: ſed circa minorẽ ꝓpoſitionẽ nõ inſiſtũt: qa q̃ſi manifeſtã nõ cõſiderant eã: & ſic iſti nõ ꝓpter minorẽ ſed ꝓpter maiorẽ ꝓpoſitionẽ, nõ velociter operantur. Alii autem qui non curant de maiore cui oportet ratiocinando inſiſtere : ſed ſolũ minori quam oſtendunt ſenſus & intellectus: velociter operantur . vnde dicit Philoſophus ibidem . Interrogantes ſic alteram pro poſitionẽ. ſ. maiorẽ, eam quę eſt manifeſta. ſ. minorẽ: neqꝫ intellectus conſiſtens conſiderat puta ſi am bulare bonũ homini: quæ. ſ. debet haberi ex interrogatione, ꝙ autẽ ipſe homo non iam immoratur: quia. ſ. manifeſtum eſt ex ſenſu vel intellectu: & ideo ſtatim concludit quia bonum eſt ipſi ambula re & ſtatim ambulat, propter qd̃ vt ſubdit, quæcũqꝫ nõ ratiocinantes operantes nihil. ſ. conſideran tes de maiore ꝓpoſitione: ſed ſolum ſequẽtes minorẽ quã apprehẽſio proponit: velociter operãtur. Cum eñ cõpertus fuerit aliquis illorum, aut ſenſu, aut phantaſia, aut intellectu, id qd̃ appetit, ſta tim facit. Pro interrogatione eñ aut intelligẽtia quę deberet eſſe de maiore ꝓpoſitione ipſa appeti tio fit operatio: quia ſtatim ad eam ſequit̃ operari. Potabile mihi appeto, dicit cõcupiſcentia. & hoc pro maiore ꝓpoſitione. iſtud autẽ potabile dicit ſenſus aut phãtaſia, aut intellectus. ſtatim bibit. & hoc nõ cõtingit niſi quia ꝑ paſſionẽ abſorbetur ratio, ne conſideret illam maiorem. Sed qualiter-

Ad ſcdm in forma

cunꝫ in homine operari cõcludatur ſemp a libertate voluntatis impediri poteſt. Q2 ergo arguit q, dolor ſiue paſſio mouet corpus ꝑ qualitates ſenſibiles: Dicendum ꝙ verũ eſt ꝙ mouet corpus ad operis executionẽ & continuationẽ mouendo immediate appetitum ad actum appetiti: ſed non mouet corpus ad qualitates ſenſibiles: ſed magis econuerſo qualitates illę mouent appetitum ſecũ dum paſſiones vt patet ex prædictis.

Quæſt. x. Quæſt. xi. Quæſt. xii. Quæſt. xiii. Arg. princi. Primum.

Equuntur quæſita ꝑtinẽtia ſpecialiter, primo ad angelum, ſecũdo ad hominẽ. Pertinentia ad angelũ erant tria cõmuniter pertinẽtia ad angelum tam malum q̃ bonum. Vnum pertinens ad eius perſonalitatẽ: vtrum. ſ. angelus poſſit aſſume re naturam humanã in eius perſonalitate. Aliud de eius duratione: vtrum vnũ ſit æuum omniũ æuiternorũ. Tertium vero de eius notitia: vtrum angelus po teſt naturaliter videre corpus Chriſti ſub ſacramẽto. Et vnũ ſpecialiter pertinens ad angelum malũ: vtrum in dæmonibus cadat obliuio. Circa primũ arguit ꝙ angelus poteſt in ſua ꝑſonalitate aſſumere naturam humanã. Primo ſic: perſonalitas vt videtur abſoluta qualis eſt in creaturis: nõ eſt aliud q̃ ſubſiſtentia ipſius naturæ ꝑ eſſe ipſius determinatũ: niſi eñ determi netur habet rationẽ vniuerſalis & indeterminati, determinabilis tamẽ. ipſa eñ determinatio q̃ eſt hęc ita ꝙ nõ alia dat ei rõnẽ ꝑſonalitatis & ſuppoſiti. ꝑſonalitas aũt angeli talis nõ min⁹ nata ẽ de terminare naturã hoĩs q̃ ãgeli: qa natura ãgeli min⁹ eſt determinabilis eo ꝙ magis eſt abſtracta & ĩ

Secundum.

materialis q̃ ſit natura hominis ergo &c. Scdo ſic. ꝙ natura diuina poſſit aſſumere in perſonalitate ſua: hoc nõ eſt niſi ꝑ aliquã cõgruentiam naturæ diuinæ & humanæ. Sed maiorẽ congruentiã ha bet q̃libet natura creata ad aliã naturã creatã q̃ ad naturã diuinã: qa vna natura creata non diſtat

In oppoſitũ.

in infinitum ab alia natura creata ſicut quælibet natura creata diſtat a natura diuina. ergo &c. Cõ tra: Perſonalitas cuiuſlibet ꝑſonæ limitatę limitata eſt & determinata ſingularitati naturę ſuæ. qua re cum natura vna ſingularis angeli nulli alii perſonalitati poteſt cõmunicari q̃ ſuæ: vt eadem na tura determinetur duabus ꝑſonalitatibus, ergo neqꝫ perſonalitas ſimiliter ſingularis vnius naturæ

F singularis vllo modo poterit cõmunicari alteri nature singulari. Dicẽdum ſecũdũ q̃ alibi determi nauimus, q̃ pſonalitas nihil aliud eſt q̃ diſtincta ratio ſubſiſtẽdi circa ſingularẽ naturã q̃ in diuinis non eſt niſi reſpectiua:qa in diuinis eadẽ natura ſingularis nõ põt diſtingui neq̃ determinari pluri bus abſolutis:in creaturis aũt ratio illa eſt abſoluta:& habet q̃libet natura ſingularis in creaturis talem ſingularitatẽ propriã ſibi:qua nõ ſolũ diſtinguit vna natura creata ab alia:ſed ſic in ſe deter minatur vt ſit ſeparata a qualibet alia:vt ſic pſonalitas in creaturis circa naturã creatam nõ eſt ni ſi modus ei9 eſſendi ſepatim ab alia natura creata.Propter qđ neceſſe eſt ſecũdũ q̃ ꝓcedit vltima ra tio,q̃ perſonalitas q̃cũq̃ creata ſit finita & ſua finitatione limitata ad naturæ ſuę ſingularitatem & illi appropriata:vt idcirco nullius creaturę pſonalitas pluribus naturis poſſit cõmunicari.Propter qđ pſonalitatem cõmunicabilẽ pluribus naturis oportet eſſe ex ſe indeterminatã & naturę indeter minatę.Aliter.n.q̃ ipſã naturã determinareť ipſa pſonalitas.Et ſic etiã optet q̃ vtrũq̃ eoꝝ ſit infini tũ,cuiuſmodi ſunt natura diuina & q̃libet pſonalitas ei9. & ꝓpter indeterminationẽ hmõi pſonali tatis & naturę põt ipſa pſonalitas cõicari naturæ creatæ limitatę:eo q̃ qcqd eſt in tali natura finita etiã eſt in illa natura infinita licet ſub modo eminentiore.& idcirco coniunctum continens naturã diuinam & humanã nõ regrit aliud pſonalitatis q̃ alterum illorum tm̃.Propter qđ quelibet perſo na diuina quãlibet naturam creatã cum ſua natura põt ſibi in eadem perſonalitate aſſumere, natu ra aũt vna ſingularis creata quia oñino eſt extra aliam & plus eſt naturalitatis in duabus q̃ in vna idcirco perſonalitas vni earum appropriata imo ꝓpria,nullo modo poteſt eſſe alterius:ſed quelibet requirit propriam perſonalitatem.& ſic contrario modo ſe habet de trãſubſtãtiatione naturę in na turã & de aſſumptione naturę ad alteri9 naturæ pſonalitatẽ:quoniã natura finita in naturã infini tã trãſubſtãtiari nullo mõ poteſt:vt habitum eſt ſupra:ſed ad ſolius naturæ infinitę perſonalitatem

G aſſumi põt. Ad primũ in oppoſitũ,q̃ pſonalitas angeli nõ minus eſt nata determinare naturã hois q̃ angeli:Dicẽdũ q̃ falſũ eſt:qa cũ pſonalitas in creaturis debet ſcđm pđicta eſſe correſpõdẽs ſuę na turę & determinata illi,ipſa oño eſt improportionalis alteri naturę ſiue ſit ſuperior ſiue inferior ſi ue çq̃lis.Bñ aũt verũ eſt q̃ natura humana,qa materialis eſt,magis quo ad hoc determiabilis eſt q̃ natura angelica.Propter qđ aliq̃ putauerũt q̃ nõ differũt in angelo natura ſimpliciter & ſuppoſitũ vt habitũ eſt ſupra.Et ſic nõ obſtãte maiori determiabilitate,qa tñ nõ eſt determiabilis niſi ꝓprie tate pſonali ſibi cõgruẽte,qualis eſt ſolũmõ ſua pſonalitas finita,vel pſonalitas diuina infinita:conti nẽs in ſe oẽm rationẽ cuiuſlibet pſonalitatis finitę licet ſub modo eminẽtiore:nullo mõ põt huma

H na natura aſſumi cũ ãgelica in vnitate pſonę angelicę. Ad ſecũdũ q̃ maior eſt cõueniẽtia naturæ humanæ cũ angelica q̃ cũ diuina:ergo &c.Dicendũ q̃ aſſumptio naturæ cũ natura in ſua pſonali tate nõ eſt ꝓpter cõueniẽtiã in rõne cõi alicui9 vlis q̃liter cõueniũt duę naturę creatę iter ſe,& nul la natura creata cũ icreata:ſed eſt ſolũmõ ꝓpter cõueniẽtiã in aliqua ſingularitate:qualiter cõuenit q̃libet natura creata cũ natura diuina:inquãtũ.ſ.natura diuina cõtinet in ſe licet p quandã eminẽ tiam quãlibet naturã creatã:& ſilr pſonalitas diuina quãlibet pſonalitatẽ creatã.ꝓpter qđ quelibet natura creata cum natura diuina poteſt aſſumi in vnitate perſonę.

Circa ſecundum arguit q̃ non ſit vnum æuũ omniũ ęuiternorũ:qa de ratiõe mẽ ſuræ q̃ eſt vna pluriũ,oportet q̃ illa ſit menſura primi reſpectu aliorũ:vt tẽpus primi motus reſpectu aliorum temporalium: nõ ſic æuum primi angeli qđ eẽt menſura aliorum angelorum ſi aliquod eſſet,quia ille lucifer eſt cuius æuũ non poteſt eſſe menſura bonorum angelorum cum ſint minus mutabiles in eſſe q̃ ille,ergo &c. Contra eſt illud philoſophi.x.Metaph. In quolibet genere eſt vnũ

I primum &c,quare in æuiternis eſt vnum æuum omnium aliorum menſura. Dicendum q̃ iſta q̃ ſtio plures poteſt habere ſinus & intellectus. Vnum an ſinguli angeli habent æuum proprium ſibi, ſic.ſ.q̃ æuum primi angeli eſt menſura aliorum æuorum & per hoc menſura omnium angelorum. Alium an ſit vnum æuum vnius primi angeli qđ eſt menſura omnium aliorum angelorum : ſic q̃ nullus illorum habeat proprium æuum:quemadmodum vnum tempus eſt menſura omniũ mo

k tuum.Et dico q̃ plurium nunq̃ eſt vna menſura ſecundum numerũ plurium quæ eſt propria vni us illorum:ſic q̃ nullũ aliorum habet ꝓpriã menſurã niſi illa cõnexionẽ & cõnaturalitatem habẽt inter ſe ſecũdũ rationẽ cauſę & cauſati.& ſic eſſe omniũ aliorum depẽdet ab eſſe primo:quẽadmo dum contingit in motibus naturalibus:q̃ oẽs habẽt cauſari a motu primi mobilis.Propter qđ tem pus qđ eſt menſura illius,menſura eſt omniũ aliorũ motuũ.Quare cum vnus angelus nullam ha beat cauſalitatẽ in eſſe ſup aliũ:idcirco dico q̃ nõ eſt aliq̃ æuũ ꝓpria mẽſura vnius angeli & alio

L rum q̃ illũ,ſic q̃ nullus illoꝝ ꝓpriũ habeat euũ:imo dico q̃ q̃libet angelus habet ſuũ æuũ ꝓpriũ.Et

Reſponſio.

Ad pri.pri.

Ad ſecundũ

Quæſt.xi. Arg. princi.

Secundum.

Inoppoſitũ. Reſolu.q.

Reſponſio.

tunc reſtat videre vtrum ęuum alicui⁹ angeli ſit mẽſura oĩm aliorũ angelorũ cũ hoc ꝙ ſit menſura vnius propria:qđ ꝑ ſe nullo mõ põt eſſe. Qz.n.mẽſura vnius ꝓpria ſit menſura alterius,hoc nõ eſt niſi quia illud vnũ habet cauſalitatem in eẽ aliorum,ſiue alia ponant habere ꝓprias mẽſuras ſiue non:quẽadmodũ ſiue motus alii a prĩo ponant habere ꝓpria tpa ac ſuas mẽſuras ſiue non:tẽpus tñ primi mot⁹ nunq̃ diceretur eſſe mẽſura aliorũ motuũ:niſi quia primus mot⁹ haberet cauſalitatem in eſſe ſuper alios.& ſic eadẽ rõne q̃ prius vnũ æuum non poteſt eſſe per ſe menſura omnium æuiternorum. Si ergo poſſibile eſt vt ſit,hoc non poteſt eſſe niſi per accidens, ſcilicet quia vnum æuum eſt menſura aliorum æuorum & per hoc eſt menſura aliorũ ęuiternorũ,qđ aliqui ponũt per allegatũ in ſecunda ratione p̃dicta.Quia.n.ęuorũ oĩm eſt vnum genus entis : oportet ꝙ in illis ſit vnũ primũ qđ eſt mẽſura aliorũ. Sed hoc nõ põt ſtare:qa ſi aliqd eſt menſura menſurati : quia eſt M
menſura menſuræ:oportet ꝙ ſit menſura mẽſurati ſub illa rõne qua eſt mẽſura mẽſurę: vt ſi locus eſt mẽſura albedinis q̃ eſt in ſupficie:qa ille eſt mẽſura ſupficiei:oportet ꝙ ſecũdũ eandẽ rationẽ mẽ ſurãdi locus ſit mẽſura ſuperficiei & albedinis.Nũc aũt aliter ęuũ eſt menſura ęuiterni:aliter vero vnũ ęuum eſt mẽſura alterius æui.Aeuũ.n.eſt mẽſura ęuiterni quo ad modũ exiſtẽdi in ſimultate quadam defectibili:quẽadmodum æternitas eſt menſura Dei quo ad modum exiſtendi in ſimultate quadam indefectibili.Et tẽpus eſt mẽſura motus quo ad modũ exiſtendi in quadã ſucceſſione,ſecundum ꝙ alibi planius expoſuimus.Aeuũ aũt vnũ,eſt mẽſura aliorũ æuorũ quo ad dignitatẽ naturæ exiſtentis:& ſic ęquiuoce dicit mẽſura hincinde. Et ſecũdũ primũ modũ mẽſurãdi nihil põt eẽ ꝑ ſe mẽſura vnius,& ꝑ illud pluriũ alioꝝ,niſi illud vnũ habeat cauſalitatẽ in eſſe ſup alia vt dictũ eſt:de quo nihil ad præſens.Secundũ aũt modũ menſurãdi ſecũdũ,ſcđm ꝙ vnũ eſt menſura plurium:de quo loquitur Phĩs:cum dicit.x.Metaph.In quolibet genere vno &c.et ſuper quem fundatur tertius modus relationis:de quo loquitur in.v.eiuſdem : iſto modo menſura in vnoquoq; genere appellatur id in quo nobiliſſime & perfectiſſime reperitur natura illius generis : ſic ꝙ in quocunq; alio illius generis reperitur per quandam defectionem & ſub quodam gradu inferiori . Et per hoc menſura iſto modo principium eſt cognoſcendi quãtitatem rei mẽſuratę:non quãtitatẽ molis:quę cognoſcitur per menſuram ſecũdũ primũ modũ męſurę:ſed quãtitatem ꝑfectionis naturalis qua ſcđm Augu.in iis quę nõ ſunt mole magna idem eſt maius eſſe qđ meli⁹: & hoc melius nõ bonitate moris ſed bonitate naturæ:qđ eſt eſſe ꝑfectius in illa natura. In quãto autẽ gradu dignitatis ſit vnũqđq; menſuratorũ,cognoſcitur ꝑ mẽſurã ei⁹: qa in tanto gradu eſt ſcđm quantũ participat id qđ eſt mẽſurę. Qđ enim participat magis,eſt ꝑfectius & meli⁹ atq; maius. ꝓpter qđ dicit ꝙ mẽ ſura eſt vnigenea mẽſurato.i.vnius generis:& debet menſura eſſe aliqd vnum in natura ſingulare in quo natura habet eſſe ꝑfectiſſime:& in quo eſt ſtatus oĩm cõmunicantiũ naturam illã vt in quo dam ſupremo dignitate & ꝑfectione,& qđ oĩa alia cõtinet virtute & eminentia quadam in natura ſimpliciſſima illius generis:a cuius ſimplicitate oĩa alia recedunt ꝑ aliqualem compoſitionẽ.propter qđ dicit eſſe minimũ in illo genere.Sed genus vnũ in quo habent eſſe vnigenea mẽſura & mẽ ſuratum dupliciter eſt:& ſcđm hoc duplex eſt vnigenitas & duplex ratio menſurę de qua loquit: quarũ vna magis proprie habet rationẽ menſurę q̃ alia vt iam patebit.Eſt eñ quoddã genus me- N
taphyſicũ,quoddã logicũ.Genus Metaphyſicũ accipitur pẽes cõmunitatẽ pure analogicam:quæ cõtinet aliqd,cui principaliter nomẽ conuenit qđ eſt mẽſura:& aliis ꝑ quãdam attributionẽ participatiuam ad illud:quę ſunt menſurata.& ſic ens dicitur genus vnũ in quo eſt vnum primũ minimũ mẽſura aliorũ.De iſto genere loquit Philoſophus cũ dicit.iiii.Metaphyſi. Conſideratio de oĩ bus entis formis vniuerſaliter eſt vnius ſciẽtię ſcđm genus formę:& eſt in rei veritate ſciẽtia prioris rei ex qua alię dependẽt & ꝑ quã vocantur entia.Et hęc res in genere entis eſt deus:& eſt ꝓpriiſſime mẽſura cuiuſlibet alterius entis.Cum eñ propriiſſime dicitur menſura aliquid in aliquo genere:oportet ꝙ gen⁹ illud ſcđm cõmunitatẽ analogicam,nõ æquiuocã dicat.ſcđm ꝙ dicit Philoſophus ibidẽ.Ens dicitur multipliciter,& nõ ęquiuoce. Diuidat prima diuiſione in id qđ eſt mẽ ſura,& in id qđ eſt mẽſuratũ:ſic ꝙ in primo mẽbro diuiſionis ſtet ratio noĩs ſcđm naturã rei ſimpliciter ſignificatã ꝑ nomẽ abſq; oĩ alia additione.In ſcđo vero mẽbro ſtet ꝑ alicuius additionẽ qđ ẽ extra naturã rei vt ꝑ nomẽ ſignificat ſimpliciter. Et ſic hoc nomẽ ens qđ imponit ab actu eſſendi ſimpliciter,diuiditur in ens qđ nõ eſt niſi eſſe purũ:quia nihil prẽter eſſe:& ꝑ hoc eſt in fine ſimplicitatis:cuiuſmodi eſt deus qui eſt extra omne gen⁹ prędicamẽti qđ eſt genus logicũ vt iã dicetur:& in ens cui conuenit eſſe qđ in ſuo ſignificato includit aliquid prẽter rationẽ eſſe.Et per hoc cadit in cõpoſitionẽ & deficit a ſimplicitate primi entis:cuiuſmodi eſt creaturæ eſſentia: q̃ ꝑtinet ad genus prædicamẽti qđ nõ tm̃ nominat eſſe:ſed etiã aliqd cui cõuenit eſſe.ita ꝙ res cuiuſli

bet prædicamenti etiã in generaliſſimo conſiderata cõpoſitum quid nominat ex eẽ latiſſimo & ali-
O quo cui illud conuenit,vti alias declarauimus.Et ſecundũ hũc modũ põt exponi illud dictum Boe-
tii de Hebdo.Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt.ꝙ quidem id qđ eſt non eſt ipſum eſſe vt dicit ibidem
ſed accepta eſſendi forma eſt.Sed hoc non aliud re:ſed intẽtione ſola:ſi enim ſola rõne differrent nul
lam facerent cõpoſitionem.& eſt vtrũꝙ pticipatio & ptialitas quędã in ſe reſpectu eſſe Dei & reſpe
ctu eius qđ eſt id qđ eſt Deus:in quo eſſe & id qđ eſt ſiue qđ eſt aligd ſiue aliquitas eius:differũt ſo
la rõne.Vnũ tñ illorum,vt ipſum eſſe,eſt quaſi quiddam participatum ab eo qđ eſt aliquid in ipſo:
non autẽ econuerſo,dicente Boetio.Qđ eſt participat aliquo,ſed ipſum eſſe nullo modo aliquo par
ticipat.Et ſic menſura dicitur hic propriiſſime:ga naturã continet purã eſſe,& ſecundũ veritatẽ ſim
plicitatis:& eſſentia creata dicit menſurata:quia continet eſſe & aligtatẽ vt participatã per quãdã
imitationẽ ad eſſe & aliquitatẽ Dei & ꝑ quãdã cõpoſitionẽ. & ſic vł natura in q̃ debet eſſe rõ vni-
geneitatis inter mẽſurã & menſuratũ:in ipſa menſura eſt ſub quadã ſimplicitate & claritate & puri
tate ſpirituali:in ipſo mẽſurato ſub quadã groſſitie,obſcuritate,& impuritatis admixtione.Propter
qđ reſpectu Dei q̃libet creaturæ eſſentia,materiale quid dicitur:propter qđ etiã Deus nõ ꝓprie di-
cit ens ſed eſſe:creaturę vero eẽntia econuerſo nõ ꝓprie dicit eſſe:ſed ens,qđ includit eſſe. & qđ eſt
vt cõe analogum ad deum & eſſentiã creaturę non proprie dicitur ipſum ens:ſed ipſum eſſe:vt eẽ
ſit ipſum latiſſimũ cõiter analogũ ad eſſe dei,hoc eſt qđ eſt ipſe Deus q non eſt niſi eſſe: et ad eẽ cre
aturę,hoc eſt non qđ ꝑciſe eſt ipſa eſſentia creaturę:qa ipſa eſt aligd ꝑter eſſe:q̃ qdem aliquitas non
cadit ꝓprie in altero mẽbro cũ diuiditur eſſe:ſed in quod eſſe deſcendens per identitatem realẽ in
groſſatur & obſcurat vt ſit quędã participatio & participatũ eſſe.Sicut aũt Deus minus proprie
loquendo dicitur ens vel ſubſtantia,vt ens & ſubſtantia ſint analoga quædã ad ens ſiue ſubſtantiã,
q̃ eſt de9:& ad ens ſiue ſubſtãtiã,q̃ eſt creatura:cõſilr in tali gñe entis & ſubſtãtię,mẽſura eſt ens ſi-
ue ſubſtãtia q̃ eſt de9:mẽſuratũ vero ens ſiue ſubſtãtia q̃ eſt eẽntia creaturæ.Sicut aũt ſecũdũ iã di-
ctũ modũ eſſe ſimpliciter eſt vnũ genus in quo mẽſura eſt primũ eſſe qđ eſt deus:& mẽſuratũ ipſa
eſſentia creaturę:& hoc ꝑ ſe: et ꝑ hoc ipſa eſſentia creaturę cõtinens in ſe eſſe vt aliquid ſui:ſic ens
qđ proprie dicitur ens in creaturis eſt vnum genus:in quo cõſimili modo iam dicto ens eſt primũ
P qđ eſt menſura aliorum.Hoc enim ens diuiditur in ens qđ non eſt niſi ens:& in ens qđ eſt alicuius
vt ſicut deus eſt eſſe in ſua puritate non per alicuius appoſitionẽ qđ facit compoſitionẽ cum ipſo:
& ideo primũ eſſe inter omnia eſſe:ſic ſubſtantia eſt ens in entitatis talis puritate non per alicuius
additionem:& ideo primũ ens inter entia inquãtum proprie entia dicuntur: ſicut deus eſt primũ
eſſe inter alia eſſe.Et ſicut eſſe qđ conuenit eſſentię creaturę,eſt eſſe ꝓticipatione quadã,qđ ꝑ quãdã
compoſitionẽ habet eẽ in eſſentia creaturę inquãtũ eſt eſſentia ſimpliciter:ſic accidens eſt ens ꝑ quã
dã participationẽ,qđ ꝑ quãdã vlteriorẽ cõpoſitionẽ habet eſſe in eſſentia accidẽtis: inquãtũ accidẽs
eſt.ſecũdũ hoc,n.ſubſtãtię eſſe reſpectu accidẽtis:eſt eſſe ſimpliciter.& ꝑ conſimilẽ attributionẽ,qua
ſe habet oñe aliud eſſe ad eſſe dei,ſe habet oñe aliud ens inquãtum eſt ens ad ens qđ eſt ſubſtãtia.
& ideo in gñe entis qđ eſt cõe ad ſola decem ꝑdicamenta,ens qđ eſt ſubſtãtia,eſt mẽſura: & ens qđ
Q eſt accidens,eſt menſuratũ. Sicut aũt ens ſcđm iam dictũ modũ eſt vnũ genus ad decẽ ꝑdicamẽta
ſic accidẽs eſt vnum genus Metaphyſicũ ad nouẽ ꝑdicamenta accidẽtiũ:qđ diuiditur cõſimili mo
do,modis iã dictis,in accidẽs qđ eſt alicuius ſimpliciter abſq; alio addito:qđ eſt quantitas:& in ac
cidẽs qđ eſt alicuius ꝑ aliud:& ſic ꝑ additum: vt ſunt alia accidentia quę non inſunt niſi per quãti
tatem:& hoc loquendo ſecundum philoſophos qui non poſuerunt accidentia niſi in ſubſtãtiis cor-
poralibus:& ſic in genere accidentium menſura aliorum eſt quãtitas:quia alia non accidunt ſubſtã
tię niſi ꝑ quãtitatẽ.Silr accidẽs ꝑ aliud eſt vnũ genus cõtinẽs octo alia ꝑdicamenta:qđ diuiditur in
accidẽs ꝑ aliud ſimpliciter abſq; alio addito qđ eſt relatio:q̃ nihil rei addit ſup ſuum fundamẽtum
per quod accidit,& in accidẽs ꝑ aliud additum q̃ ſit illud per qđ accidit ſimpliciter vt ſunt alia ſe-
ptem:quia qualitas præter hoc ꝙ accidit per aliud: vt per quantitatem:rem propriam abſolutam
habet. & ſimiliter cætera ſex.& ſic inter talia accidentia quæ accidunt per aliud, menſura eſt rela-
tio propter ſimplicitatem in accidendo per aliud.Propter quod tertio loco a Philoſopho ordinatur
poſt ſubſtãtiã:ſecũdum ꝙ ſup ipſius ordinatione immediate poſt quãtitatem magnã diſputationẽ
ponit Simplicius ſuper prędicamentũ relationis:& ſic in ꝓcedendo ſemper in quolibet genere me
taphyſico eſt inuenire vnũ primũ minimũ qđ eſt mẽſura aliorũ in rõne illi9 cõis:licet nõ ſecũdũ id
R qđ alia addũt niſi ꝑ accidẽs vt patet ex dictis. Nõ ſolũ aũt ſcđm dictũ modum eſt inuenire menſu-
rã in genere metaphyſico:qđ ſcđm dicta nõ habet cõitatẽ niſi analogicã purã in q̃ eſt ſolum nomẽ
cõe:& nulla res: neq; ſecũdũ rõnẽ naturę,neq; ſecundum rõnẽ conſiderationis: ſed etiam eſt inueꝝ

nire eã in quolibet genere logico:in quo licet ſcdm Philoſophũ.vii.Phyſi.ſemp latet aliqua ęquocatio:quia ſemp in diuiſione gñis p differẽtias contrarias,eſt nobilius alterũ extremũ cõtrarietatis:vt dicit in.x.Metaphy. eſt tamẽ in ipſo vniuocatio inquantũ eſt in eo aliqd cõmune ſuis ſpeciebus ſecũdũ cõſiderationẽ:& eſt ſemp ſpecies q̃ cõſtituit p nobiliorẽ differentiã mẽſura in illo gñe puta in ſubſtantię genere.Cũ.n.ipſa diuidit p incorporeã & corporeã:nobilius natura eius deſcendit in incorporeã q̃ in corporeã.Propter qđ loquẽdo de menſura in genere ſubſtantiæ:vt eſt genus prędicamenti vniuoce ſe habẽs ad contenta ſua:ſubſtantia incorporea eſt menſura ſubſtantiarum corporearum inquantum ſubſtantiæ ſunt.Vlterius aũt inquantũ corporeę ſunt vnum genus:& ſimiliter in quantũ incorporeæ: & ſemp in quolibet vſq; ad ſpecialiſſima, eſt menſura aliorum ſecũdum rationẽ illius generis ſpecies q̃ cõſtituitur nobiliore differẽtia,ſed in indiuiduis ſub eadẽ ſpecie ſpecialiſſima:qa nihil rei addũnt ſuper ſpeciẽ:& in ipſis non eſt ordo dignitatis naturalis : nec ante nec poſt: vt dicitur.v.Metaphy,ideo in illis nullũ eorũ eſt mẽſura aliorũ. Sunt aũt ad intellectũ dictorũ tria S
hic aduertenda.Primũ eſt q̃ mẽſura q̃ eſt ſcdm genus logicũ:nõ ita ꝓprie & pfecte habet rationem mẽſuræ ſicut illa q̃ eſt ſecundũ genus metaphyſicũ.In gñe.n.Metaphyſico id qđ eſt mẽſura in ſimplicitate quadam naturę cadit in diuiſione illius gñis & in illa ſtat, quam primo prĩcipaliter & immediate ſignificat nomẽ gñis:a qua deficit natura quã ſignat mẽſuratũ & cadit in ratione cõpoſiti: ita q̃ nihil cõmune neq; re neq; ratione habẽt mẽſura & mẽſuratũ.Sed ratio & nomẽ gñis cõuenit mẽſurato p quãdam attributionẽ & imitationẽ ad menſurã:& non eſt inter illa niſi vnigeneitas imitationis ꝓpter nimium exceſſum & ſupeminẽtiã naturæ vt ſignatur p menſuram reſpectu ei9 vt ſignatur per mẽſuratum.Propter qđ virtute pfectiſſime cõtinet mẽſura in ſe mẽſuratũ,& iter hęc veriſſime habet rationẽ mẽſurę qđ eſt prima mẽſura ſub latiſſimo genere,ſ.ſub eſſe vt deus: quia ſe toto eſt mẽſura totius mẽſurati: & non ſic aliqua aliarum.Deus em̃ nihil aliud exiſtẽs q̃ eſſe,eſt mẽſura cuiuſlibet eſſe inquantum eſt eſſe:licet em̃ non inquãtum eſt aliqd eſſentia creaturę, Deus nõ eſt eius menſura inquantum ipſe eſt eſſe:inquantũ tñ ipſe eſt aliquid ſcdm rationẽ differens ab eſſe, eſt menſura cuiuſlibet:inquantum eſt aliquid:ſicut & eſt mẽſura ſubſtantię,inquantũ eſt eminẽter ſubſtantia,& mẽſura noſtrę ſapiẽtiæ inquantum eſt eminenter ſapientia:& ſic ſe cæteris , q̃ ratione nobilitatis quã importãt ſecũdũ noĩa ſua tranſferunt ad deũ.Subſtãtia aũt etſi inquantũ eſt ens ſecũdũ totalitatẽ entitatis ſuæ quã ens primo ſignat eſt mẽſura aliorũ entiũ inquãtũ ſunt entia:non tñ eſt mẽſura illorũ rõne eius qđ addunt ſecũdũ ꝑdictum modum:ſed mẽſura ſecũdũ genus logicũ qa non ſtat in ſimplicitate generis.Cũ enim dicit:Subſtantiarũ alia corporea: alia incorporea:incorporeum qđ eſt menſura non ſtat in ſimplicitate ſubſtãtiæ: nihil addendo ſup illud quod primo ſignat ſubſtantia:ſicut ſtat qđ eſt menſura ſub genere metaphyſico.Cum enim dicitur entium aliud ſubſtãtia aliud accidẽs:ſubſtãtia nihil addit ſup aliqd ſignificatũ noĩe entis quia nihil ſignat primo niſi ens qđ eſt ſubſtãtia.& ſic cũ incorporeũ ſit mẽſura corporeorũ nõ ſcdm ſe totũ hoc eſt menſura neq; illud mẽſuratũ,quia incorporeũ nõ eſt mẽſura illius niſi inquãtũ eſt ſubſtãtia:nõ inquãtũ eſt talis ſubſtãtia ſcdm rationẽ ſuę differẽtię quã addit ſupra gen9.Silr nec corporeũ eſt mẽſuratũ niſi ratiõe qua eſt ſubſtãtia ſimplr:nõ ratiõe differẽtię ſuę. Ratiõe.n.differẽtię vna nõ eſt ĩ illa aliquo modo neq; ſcdm eſſe nobilius neq; alio modo:licet vna differẽtia ſit nobilior q̃ alia: ſed ſolũmodo eſt in illa virtute vt in nobiliori ĩquãtũ eſt nobilior ratio ſubſtãtialitatis deſcẽdens in ſpeciẽ p differentiã nobiliorẽ q̃ p differentiã min9 nobilẽ. Secundũ autẽ qđ hic eſt aduertẽdũ eſt q̃ aliter deſcẽ T
dit gen9 qđ eſt ſubſtãtia ĩ ſpecies corporeas & ĩcorporeas. In iſtis.n.deſcẽdit p ſolã formã ſeparatã quã addit differẽtia ſuper formã generis & ſup ſolam formã: in illis autẽ ꝑr formã differẽtię quæ recipitur in materia.Et ſic nõ ꝑr ſolam formã ſed etiã per materiã quę facit q̃ corporeũ ſit genus ſubalternũ nõ ſolũ logicũ ſed naturæ.& ſic etiã nobilius eſſe habet ſubalternũ in incorporeo:quia in illa deſcẽdit ꝑr differẽtiam q̃ eſt forma immaterialis:& ſic manet in illo forma ĩmaterialis:q̃ in corporeo:quia in illa deſcẽdit p differentiã q̃ eſt forma materialis,& ſic fit quodãmodo ĩ illo forma materialis.Propter qđ,vt dictũ eſt,ĩcorporeũ mẽſura eſt corporei.Scdm autẽ iſtos diuerſos modos deſcẽdendi genus ĩ ſpecies diuerſificat ratio mẽſurę ſumẽdę ĩ genere corporei & in gñe incorporei: quia em̃ vt alibi declarauimus ĩ gñe incorporei quãto differẽtia prius ſtat cõſtituẽdo ſpeciẽ ſpecialiſſimã:tanto ſpeciẽ perfectiorem conſtituit: & ipſa in ſe eſt ꝑfectior: & quãto tardius conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimã: ſed prius cõſtituit ſpeciẽ ſubalternã q̃ ꝑr vlteriorẽ differẽtiã deſcẽdit quouſq; pueniat ad ſpeciẽ ſpecialiſſimã:tanto cõſtituit ſpeciem impfectiorẽ & ipſa eſt in ſe imperfectior:ita q̃ in incorporeis ſpecies ſpecialiſſima q̃ plures differẽtias in ſe colligit,& in quã vltimo deſcẽdit genus illa eſt ĩpfectiſſima:& illa in quã vnica differẽtia deſcẽdit gen9,illa eſt ſimpliciſſima & perfectiſſi

ma omniū aliarū pfectiones in se cōtinēs,inquātū sunt substantiæ sub rōne eminentiori. & ideo illa
species est mēsura aliarū in gñe incorporeorū. In gñe aūt corporei quāto differētia pri⁹ stat cōstituē
do speciē specialissimā:tāto speciem impfectiorē cōstituit & ipa i se est impfectior.Et quāto tardius
cōstituit speciē specialissimā:sed pri⁹ cōstituit speciē subalternā q̄ p vlteriorē differentiā descendit,
quousq; pueniat ad speciē specialissimā:tāto cōstituit speciē pfectiorē:& ipsa in se est pfectior. Ira q
incorpeis species specialissima,q̄ plures differētias colligit in se:& in quā vltimo descēdit genus:illa
est pfectissima oīm aliarū pfectiones in se cōtinēs i vna simplicissima re scdm q̄ corporea,licet plures
contineat intētiones.Et iō illa species est mēsura aliarū in gñe corporeorū:vt est species humana se
cūdū q̄ corporea:& habet pfectius rōnē mēsurę respectu oīm corporeorū: qa scdm oēm rationē.s.
& scdm rōnē corporei mixti,& scdm rōnē aīati vegetabilis & sensibilis:licet scdm rōnē rōnalis nul
lius sit mēsura:qa p illā differētiā ab aliis distīguit & mēsurat p mēsurā icorporeorū:eo q̄ aīa rōna
lis scdm rōnalitatē infima est intelligētiarū:& p ipsam est cōfiniū icorporeorū & corporeorū p diffe
rētias alias:cū tñ mēsura incorporeorū nō est mēsura aliorū nisi scdm rōnē substātię vt dictum est.

V Tertiū est,qđ hic aduertēdū est,q̄ cū idiuidua sub eadē specie nō possunt habere rōnē mēsurę ra
tione qua indiuidua:qa nullū eorū pōt esse aliorū mēsura:vt dictū est:q̄ nihil esse habet mēsura ni
si rōne formę speciei & hoc specialissimę solū:qa i illa est sola pfectiōis rō.Q; si rō mēsurę sit i vnico
indiuiduo:hoc est solū p accidēs.s.qa spēs nō subsistit i alio: q̄ tñ posset vt habitū est supra cē in plu
rib⁹:vt patet i corpore orbis primi qđ ponit mēsura oīm corporū scdm q̄ sunt corpa:& in prīo an
gelorū:si sit vnicus sub sua specie:si tñ sit ponere aliquē primū & supremū.Q đ dico sed non asseren
do:si enim eēt aliqua substātia separata,q̄ esset mēsura aliorū,in ipsa esset status.Sed secūdū articu
lū quēdā damnatū Parisii nulla creatura habet statū in supremo:qm̄ supior ea esse pōt,eo q̄ in infi
nitū semp distat a substantia increata.Sed in infima est status.s.in anima rationali. propter qđ aliq
ponūt eam esse mēsuram oīm substantiarū separatarū.qa dicit Auerr.si ignoratur intellectus possi
X bilis tunc nō scitur numerus substātiarū separatarū. Item qa vt argutū est tunc diabolus lucifer
esset mēsura oīm secūdū opinionē illorū q dicūt ipm fuisse supremū angelorū: an i infinitum proce
deret pcessus angelor scdm pfectius & pfecti⁹:& sic scdm species diuersas:nō video.Sed video q̄ si
sic sit q̄ tūc infinitę ideę angelorū sunt in Deo & sil'r infinite essentię specierū angelorum sunt i ei⁹
notitia:licet non sit ponere aliquē vltimū in actu ppter pcessum in īfinitum.qđ si sit, nō video qn
vniuersitas illarū essentiarū etiā in infinitū distat a diuina essentia:sicut & q̄libet illarum secūdum
se:vt extra illam eadē ratione sit ponendū aliā omnibus,q̄ sunt in illa,supiorem quę pōt similiter fi
eri scdm actū a Deo:& sic etiam i infinitum:vt esset alia infinitas talium essentiarum in diuina no
titia & similiter idearū earūdem:& sic in infinitum esset ponere infinities infinitas ideas in Deo, &
infinities infinitas essentias angelorum in diuina notitia.Nec sufficit dicere q̄ illa summa infinita
rum essentiarū a diuina essentia distat distantia infinita:cōsiderādo diuinam essentiam vt est essen
tia nō tamen considerādo ipsam vt est idea. Quia.s.sicut infinitę essentię angelorū sunt infinita co
gnita in diuina notitia:sic sunt earum infinitę ideæ in diuina essentia:& sic inquātum est vtrobiq;
infinitas non distant oīno sed æquiparantur licet distent in infinitum quo ad essentiā maxime cu
iusq; illorum secūdum se. & sic quia ratione numerorū est æquiparatio,nō est processus in infini
tum sup totam summā prædictā:licet sup quēlibet singulariter datum procedit processus in infi
Y nitū. Respōdendū est em̄ q̄ sicut numerus infinitus essentiarū equiparatur numero idearum:sic
vnitas essentię cuiusq; illarū æquiparatur vnitati ideę suę,sicut ergo nō obstante ista æquiparātia
scdm rationē vnitatū qua vnitati essentię respondet vnitas ideæ:vt q̄ vnitati essentię cuiuslibet an
geli vnitas suæ ideæ respōdet:propter distantiā tamē infinitā inter essentiā cuiusq; angeli & essen
tiam diuinā est sumere essentiā angeli specificā : vnam super alterā in infinitū:sic non obstante illa
æquiparantia secūdum rationē infinitatū qua infinitati essentiarū respōdet infinitas idearū vt q̄
infinitis essentiis specificis angelorū respondēt infinitę ideę:propter distantiā tamē infinitam illarū
essentiarū infinitarū,inquantū sunt essentię ab essentia diuina,est eadem ratione sumere sup quāli
bet summā infinitarū essentiarū angelorū aliquā essentiā angeli superiorē.Semper enim æque infi
nita distantia manet inter quācunq; vnam essentiā datam & quācunq; summā infinitarū essentia
Z rum angelicarū ad diuinā essentiā:& sic bene procedit argumētatio iam inducta. Nō video ergo
posse absolui infinitā distantiā creaturę ad deū per hoc q̄ sit semp sumere angelū sup angelū in in
finitū:nisi aliqua essentiarū infinitas adęquet quoquo modo infinitatē diuinę essentiæ:non tm̄ quo
ad numerū essentiarū:sed etiam quo ad quātitatē perfectionis ipsius essentię vt est essentia. Videat
ergo qui poterit si infinities infinitę essentię creaturarum possunt adæquare illam infinitatē:ita q̄

remaneat distantia infinita inter illas:& an sumẽdo vnum incõueniens,ne.ſ.ponatur finita distantia inter creatorẽ & creaturã : incidatur in aliud.ſ.ꝙ in infinitum angelorũ perfectio & simplicitas procedit:& ꝙ sic vniuersitas aliqua creaturarum posset adæquare diuinam infinitatẽ quo ad perfectionem & simplicitatem essentiarũ.Videat ergo qui poterit an sit inconueniẽs ponere primũ & supremũ angelum:& manere illam infinitam distantiam:quia æqualiter videtur manere:etsi processus ponatur procedere in infinitum. Quãtum enim nunc distat diuina substantia a nouem generibus accidentiũ,tantũ distaret substantia simpliciter ab accidente: etiam si ponatur ꝙ in infinitum posset ꝓcedere ꝓcessus,vt semp genus accidẽtis aliud & aliud nobilius & nobilius fieri posset. nunq̃ eñ infinitas generum accidentis posset attingere dignitatem eius quia est eius mensura secundum naturam.Et similiter quãtum distat infima substantia puta materia a deo:tãtum differt supremus angelus non solum qui factus est sed etiam qui fieri posset:quia licet inter creata finita secũdum ꝙ inter se comparẽtur,secũdum hoc ꝙ sunt finita magna est distantia secũdum gradus: inter ipsa tamẽ secũdum ꝙ comparantur ambo ad deum ad quem habent distantiã infinitam,nulla est distantia maior inter vnum eorum & deum,& inter alterũ eorum & deum:quẽadmodum si duę lineę coniunctæ in aliquo puncto ambæ essent infinitę ex parte vna,& finitę ex altera,quantũcunq; vna earum excederet alteram ex parte illa qua sunt finitę:æqualiter tamen essent infinitę ex altera:& a partibus finitis signatis in dictis punctis æqualiter distaret quicquid in infinitũ vel infinite distaret ex parte alia:quia ex parte infinitę distantię nõ est comparatio secũdum magis,nec secundum minus,nec secundum æquale.inter se tamen sese haberent finita secundum excessum.& qualis esset excessus secũdum situm in corporalibus & lineis:talis est in spiritualibus secũdum naturæ gradus.Sed qualitercunq; res se habeat in hoc, tamen si aliquis angelus secundum aliquam speciem vel aliqua species angelorum esset mensura omnium angelorum simpliciter : reuera non posset fieri superior:quia status est in mensura simpliciter . Nihilominus tamen quia angelus superior semper in dignitate superior est inferiore:ille secũdum hoc manet mensura illius,quodlibet enim genus vt iam dixi habet suam propriam mensurã in specie nobilioris differentię licet sit alia superior:vel posset esse etiã in infinitũ . ſcdm enim hunc modũ mensura prima accidentis in eo ꝙ habet esse,deus est:in eo tamẽ ꝙ est ens pertinens ad prędicamẽtum:substantia quę est in prædicamẽto est eiꝰ mẽsura etiã ratiõe generis:licet aliq dicãt ꝙ nõ sit ita. Qđ aũt dicũt aliq ꝙ aĩa rationalis sit mensura angelorũ:hoc omnino est contra rationẽ mẽsuræ:de cuius cõditione est esse perfectissimũ vt habitum est supra.Et qđ dicit Auerro,ꝙ ignoto intellectu possibili ignoratur numerus substantiarũ separatarũ:hoc nõ dicit quia per eius notitiã vt per mẽsurã cognoscũtur : qđ etsi esset verũ nõ tamẽ per eius notitiã cognoscitur numerus earũ:quia mẽsura nõ facit notitiã ſcdm rationẽ differentiarũ qua inter se distinguũtur mẽsura & mẽsuratum nisi in solo Deo vt dictũ est. Sed id dicit Auerrois quia intellectus possibilis est vna substantiarũ separatarũ:qua nõ cognita impossibile est ꝙ omnes sint cognitę. Tunc descendendo ad propositũ:dico ꝙ sicut in substantiis in quolibet genere est ponere mensurã & mẽsuratum sic & in accidẽtibꝰ: quare cum ponẽdo æua differre ſcdm differẽtiam angelorum est vnũ genus subalternũ æuorum sicut & angelorum : secundum eundẽ modum quo est ponẽdum vel nõ ponẽdum mensuram vnam angelorũ ſcdm substantiam in vna ſpecie angeli:sic est similiter ponẽdum in ęuis,ponẽdo,ſ.vel non ponendo æuum illius esse mẽsuram aliorum æuorũ: sed nullo modo aliorum æuiternorũ propter mensurę æquiuocationem vt habitum est supra.Vnde negãtes aliquã speciem angeli esse ſcdm substantiã aliorum mensuram,negant æuum cuiuscunq; esse mẽsuram aliorum æuorum. Si autẽ poneretur & liceret ponere vnam speciem angeli tanq̃ superiorẽ: reuera æuũ illius cõsimiliter deberet poni mensura omnium æuorum.Nihilominus tamẽ sicut in ſpeciebus angelorũ quæ sunt,est ponere aliquod genus angelorũ qđ nõ est minus,siue superiores fiant siue non,ſcdm illud genus saltem est ponere vnam ſpeciem mẽsuram aliarum,& æuum illorum aliorũ æuorum.Qđ autẽ aliqui dicunt ꝙ licet nõ sit vnum æuum omniũ æuiternorũ hoc est mẽsura eorũ aut suorum æuorum: reducũtur tamen in vnam mẽsuram primã omniũ quę est æternitas:qđ verum est:nihilominus tamẽ præter illam quę est extra genus logicum:quęrendę sunt ꝑprię in quolibet genere logico:quẽadmodũ in genere colorum ponit mẽsura albus color. Qđ arguit si angelus vnus esset mẽsura aliorum,& eius ęuum aliorum ęuorũ:ille esset lucifer:& videtur incõueniens ꝙ sit mẽsura bonorum angelorũ:hoc certe verum esset si ratio mensurę sumeretur secũdum rationẽ gratiæ.nunc autẽ non sic est.sed sumitur secũdum rationẽ naturę quã non mutat gratia:nec in Lucifero deleuit culpa:propter qđ nullum esset incõueniens ipm & suũ æuũ ponere mẽsuram aliorũ angelorũ.ſ.beatorũ & ęuorũ ipsorum.

A

Reſponſio.

B

Ad ſm prĩ.

C

Circa tertium arguit ꝙ angelus naturaliter potest videre corpus Christi sub sacramento: quia sensus visus potest videre album colorē & nigrū in corpore aliquo: sed si albus color vertat in nigrū: adhuc videbit ipsum nigrū colorē ī corpore eodem. quare cū angelus p intellectū potest naturaliter videre substantiam panis & corpus Christi: si vertatur substātia panis in corpus Christi sub specie bus panis adhuc videbit ipsum Christi corpus sub illis: hoc autē est videre ipsum sub sacramēto. ergo &c. Contra, quia diabolus potest naturaliter videre qđ angelus bonus, diabolus ergo posset videre mysteriū sacramēti naturaliter: cōsequēs est falsum: quia tunc non esset mysterium. ergo &c. Dicēdum ꝙ mysteriū siue sacrum secretum huius sacramenti in tribus consistit: quorum primū est conuersio panis in corpus Christi. Secundū quomodo qđ fuit anteq̄ esset ibi corpus Christi nō est annihilatū: sed est aliquid ī corpore Christi: siue aliqd esse habet ī illo: siue esse illius qđ est corpus Christi aliquo modo conuenit ei qđ fuit substātia panis: scđm qđ tactū est supra. Tertiū quomodo corpus Christi habet esse sacramentaliter sub specie bus illis sub quibus fuit prius substantia panis. Et ad nullū istorum potest se extendere videre angeli naturale: quia qđlibet illorum est qd supernaturale. Non em̄ potest videre illam transmutatiōnem: licet potest videre defectū substātię panis sub illis speciebus: nec potest videre naturaliter quomodo esse aliqđ cōueniat in corpore Christi, ei qđ prius fuerit sub speciebus panis. Nec etiam tertio potest videre quomodo corpus Christi est sub speciebus panis: & etiā an sit ibi: quia nō est ibi p se nisi ratione substātię, quę licet ex se visibilis sit naturaliter angelo per intellectū: non tamē vt est ibi p accidētiū cōcomitantiā: sed solūmodo vt est alibi p accidētiū in loco ꝑprio signationē. & secūdum hoc cōcedenda est ratio secūda. Ad primā de videre album & nigrum: dicēdum ꝙ licet sensus visus possit videre album & nigrum seorsum in aliquibus corporibus diuersis, non autē in eodem secundū idem: tamē si album vertatur in nigrū licet adhuc videat ipsum nigrū vbi prius vidit ipm̄. s. in corpore in quo prius vidit ipm: non tamē videt ipm̄ sub quātitate siue in quātitate in qua vel sub qua prius vidit album. & similiter in proposito: licet angelus videt corpus Christi vbi prius vidit. s. sub propriis dimēsionibus: non tamē sub specie sacramenti vbi prius ipsum nō vidit.

Quæst. xii.
Argu. prin.
In oppositū.
Responsio.
Ad pri. prī.

Circa quartum arguit ꝙ in dęmonibus cadat obliuio, sic. Augu. dicit sexto Musicę. Species quę est in memoria q̄ cito inest incipit labi: & hoc causat obliuionem: quare quia dæmon cognoscit per speciem siue quę est habitus siue aliquid aliud (in hoc enim nulla est differētia) potest obliuisci. Contra, in ipso nulla euenit deletio: nec per se naturaliter, quia in ipso nihil naturaliter productum est: nec p accidēs: quia nec per subiecti corruptionem: quia ipse incorruptibilis est: nec per actus cessationē quia per actus nihil in ipso generatū est. ergo &c. Dicendū ꝙ in diabolo sicut & in angelis bonis duplex habetur scientia. Vna ab æterno suo siue ab initio suę creationis, pure speculatiua circa æterna & rerū oīm vīes eētias: q̄ ei naturalr est īdita a ꝑducēte ipm̄ ī esse. Altera ex tēpore practica siue experimētalis, acqsita ex factis & cōtingentibus particularibus. De prima dico ꝙ circa eā in dęmonib⁹ nulla oīno cadit obliuio: quia sicut integra ipis manēt naturalia vt dicit Dionysi⁹, iiii. cap. de Di. no, sic ītegra manet & talis notitia. De scđa dico ꝙ hęc tria differūt, nesciētia, ignorātia, & obliuio: qm̄ oīs ignorātia & obliuio est nesciētia, sed nō cōuertit: qui em̄ ignorat aliqd aut oblit⁹ est ei⁹ nescit illud: qđ em̄ aliqs nūq̄ sciuit, nescit: nō tn̄ ignorat aut oblitus est: qa nunq̄ illud sciuit. Ignorātia aūt & obliuio ꝑprie loquēdo p̄supponūt habitū fuisse vel ad mīn⁹ q̄ ad ignorātiā potuisse fuisse. De nesciētia verū est ꝙ est ī dęmone: qa multa potuisset sciuisse si stetisset q̄ nunq̄ postea sciuit. Multa etiā sunt scibilia deo de se ipo q̄ nō possunt sciri mō quo de⁹ illa scit a creatura. Et sic quo ad illa diabol⁹ habet nescientiā. Quæ si largo modo possit dici obliuio talis obliuio cadit in dæmone ex merito peccati sui. dicente Grego. iiii. lib. Moral. super illud Iob. iii. Obscurent eum tenebrę & vmbra mortis. Per vmbram mortis obliuio debet itelligi: quia ergo apostata angelus ęternę obliuioni traditur, vmbra mortis obscuratur. Obliuio autem proprie dicta est carentia notitiæ prius habitę per deletionē interius illius quo eam habuit, siue ponatur fuisse species siue habitus. & quia in ipso interius nulla potest fieri deletio eorū quę a creatura & ex creatione naturaliter habuit, idcirco in ipso nulla ꝑprie loquēdo cadit obliuio. Ignorātia autē tripliciter causatur. Vno modo, quia aliquis nescit aliqd qđ potuit scire & addiscere: sed noluit, faciēdo qđ eū ab addiscendo impediuit, vel impossibilem ad addiscendum reddidit. Alio modo quia per deletionē alicuius quo sciuit interius est oblitus simpliciter. Tertio modo quia propter passionem superueniē tem non aduertit ad tempus. Primo modo dico ꝙ multa ignorat quæ modo sciunt beati angeli. Se

Quæst. xiii.
Argu. prici.
In oppositū.
Responsio.

cūdo modo nihil ignorat ſicut nec ꝓprie eſt oblitus.vt eñ alibi dixi:angelus ꝑ habit⁹ innatos,cognoſcit rerū vniuerſalia:ꝑ quę abſq; oī ſua īmutatiõe cognoſcit eor⁹ ſingularia ſcđm q; ſuccedūt ſibi & ſcđm q; cõtingūt in tẽpore. Sed ex illis Tertio modo aliquãdo cognoſcit aliqua certa experiẽtia cõiecturali q̃bus opinãter adhęret.puta de Chriſto q; erat filius dei:ſupueniẽte tamẽ motu iræ & inuidię opinat⁹ eſt contrariũ:& ſic ad horã ignorauit qđ prius ſciuit.Aut forte qđ aliquãdo vere ſciuit ex habitu interiore: vt q; deus iuſtus eſſet: per paſſiones obnubilatus ad horã ſine variatione facta ī habitu:ſed ſolũ ī actu mẽtis potuit aliquãdo ad horã ignorare qđ pri⁹ ſciuit. Q3 eñ ad actus mẽtis & volũtatis in ipo ponat mutatio,nullũ eſt incõueniẽs.Et hoc modo ignorãdo large loquẽdo appellãdo ignorantiã hanc ad tẽpus obliuionẽ,in ipſo cadit obliuio:alias autẽ nõ.quæ in bonis angelis nequaq̃ cadit:quia in ipſis nõ prouenit aliqua paſſio obnubilãs.Vnde loãnes †Damaſcenus.iiii.cap.Cæl.Hierarch. loquens de dęmonibus & de obliuione ipſorum proprie dicta,dicit ſic.Angeli ſemp diſcere poſſunt ſed nunq̃ obliuiſci,& ſequitur.Malitiam omnẽ ſuperat & obliuionem, Per iam dicta circa corpus quæſtionis patent argumẽta vtriuſq; partis.

†Saracenus.

Queſt.xiiii.

Argu.prin.

In oppoſitũ.

SEquuntur quæſita ſpecialiter pertinentia ad hominẽ.& erat vnum pertinẽs ad ſtatum ſeparationis animę hominis a ſuo corpore:& plura alia pertinẽtia ad ſtatum coniunctionis eius cũ corpore, Illud vnũ erat. Vtrum anima ſeparata non impedita ſuo corpori oĩno diſpoſito propria virtute poſſet reuniri.Et arguitur q; non.quia vt videtur ſicut anima ſe habet ex ſe ad ſeparãdum ſe a ſuo corpore ſic ſe habet ſeparata ad reuniendũ ſe illi:ſed anima a ſuo corpore nõ poteſt ſe ſua propria virtute ſeparare:quia naturale ſibi eſt eſſe ī corpore,ergo &c. Contra.anima ſeparata naturaliter inclinatur ad ſuum corpus ſecundum Auguſti.(vt alias expoſuimus)& ſi nõ impediatur poteſt ſe applicare illi ſicut & alii,& intrare ipſum in intimis. Forma autem naturalis non poteſt ſic intrare materiã propriam niſi ei vniatur vt forma & actus,ergo &c.

Reſponſio.

Dicẽdum q; cum anima non ſit forma educta de potẽtia materię, immo ꝑ hoc corpori infundat K
q; in eo creatur ac ſi de potentia eius educi poſſet & ꝑ hoc diuina actione eſt ei præſens vt ꝓprio perfectibili,& vt propriũ actiuũ ſuo ꝓprio paſſiuo:Dico quo ad actionẽ qua recipit paſſum actum primũ qui eſt eſſe,quẽ aĩa ex ſeipſa agit naturaliter in proprium corpus cum ſic ei eſt approximata:& per hoc ei vnitur,& inhęret naturaliter vt perfectio perfectibili agendo actionem perficiendi in eſſe primo,qđ pficiendo dat corpori ſeipſa:quẽadmodũ calidum approximatum calefactibili agẽdo actionem perficiendi in eẽ ſecundo qđ dat paſſiuo calore quem agit in ipſo, Proprium enim actiuum approximatum proprio paſſiuo:impoſſibile eſt non agere ſuam ꝓpriam actionem.Nec differt ex parte animę in animando & calidi in calefaciendo niſi q; anima ſeipſa animat & perficit & naturaliter vnitur perfectibili : calidum autem non niſi calore quem in paſſo generat.& ſic anima vnita cõmunicat ei vires ſuas vt forma materię,Ideo dico q; parata materia ſine corpore ſicut erat hactenus,cũ non impedita,põt ſe intimare corpori ſuo diſpoſito & pſentẽ facere ſicut & cuilibet alteri corpori:cũ aũt intimata fuerit ſic illi:quia ex ſe naturaliter ſe habet ad ipſum ſicut propria & naturalis pfectio ad ſuum ꝓprium & naturale perfectibile:& ſicut ꝓprium actiuum ad ſuum proprium paſſiuum in recipiendo actum primũ qui eſt eſſe:vt dictum eſt:naturaliter ſecundũ modũ iam dictum,vnit ſe tali corpori & agit in ipſum actum primũ qui eſt perficere & creare eſſe . Ita q; licet aĩa non impedita voluntarie trãſferat ſe in ſuum corpus & ei intimetur: per hoc tñ non vnitur ei. Sic.n.tam aĩa q̃ angelus poſſunt ſe tranſferre in lapidem & intimare ſe illi aliquid aliud agendo circa ipſum q̃ actum primum qui eſt dare eſſe.Sed ſic intimata volũtarie corpori ſuo diſpoſito: & ſic approximata vt naturale actiuum naturali paſſiuo,naturaliter non voluntarie niſi voluntate concomitante vnitur corpori:& agit in ipſum actum primum qui eſt perficere & dare eſſe primũ ſubſtantiale.Et hoc quemadmodũ ſi ſub ſpeciebus ſacramenti altaris virtute diuina operante reuerteretur ſubſtantia panis & debito modo diſpoſita appropinquaretur ſic illis ſpeciebus:illę ſpecies naturaliter ſe reunirent ſubſtantiæ panis agendo circa ipſam actum perficiendi & dandi actum qui eſt eſſe ſecundum accidentale,& etiam quemadmodum graue non impeditum poteſt ſe facere deorſum:& attingens deorſum illi ſe vnire & in ipſo quieſcere.ſic enim anima non impedita voluntario appetitu & amore ad ſuum corpus(ſecundum q; dicit Auguſti.Amor meus,pondus meum,co ſe. ror quocunq; feror)poteſt ſe tranſferre ad ſuum corpus & illi ſe intimare & ſic vnire vt quieſcat & terminetur eius appetitus:& hoc eſt reunire ſuo corpori. Sed quodammodo aliter hoc contin- L
git in graui,aliter in anima : quia graue per idem pondus naturale grauitatis quo fertur deor-

ſum vnit ſe centro & quieſcit in illo. Anima autem non ſic: quia ipſa per pondus amoris voluntarii fertur ad ſuum corpus & ei intimatur. Per pondus autem amoris naturalis ei vnitur: & qui eſcit eius appetitus voluntarius & naturalis in vnione cum ipſo, & ſic propria virtute poteſt non impedita ſe tranſferre ad ſuũ corpus & ei ſe vnire: ſed alia & alia vt patet ex dictis. & ſcdm hoc cõ

M cedenda eſt ſecũda ratio. Ad primã q̃ nõ poteſt ſe ſeparare a ſuo corpore quare nec vnire: Similiter poſſet argui q̃ graue non poteſt ſe ſeparare a centro vt aſcendat ſurſum, quare nec vnire deſcẽdendo deorſum: Dicendũ q̃ nõ eſt ſimile: quia ſola voluntate nõ poteſt facere ſuũ corpus indiſpoſitum ad ſe conſeruãdum etiã ſi vellet contra naturale ſuũ deſideriũ quo vult eſſe in corpore, propter qd̃ non poteſt ex ſe recedere: quia ſine indiſpoſitione naturali nõ poteſt naturaliter recedere: eo q̃ non poteſt recedere non naturaliter: ſicut nec ecõuerſo intrare ſi eſſet indiſpoſitũ. Indiſpoſitũ eñ intrare nõ poteſt nec manere in eo: diſpoſitum autẽ non poteſt relinquere: & poteſt ipm̃ intrare, per inſtrumẽta tamẽ & mẽbra corporis poteſt ſuum corpus facere indiſpoſitũ & ſic recedere ſicut faciũt occidentes ſe, nullo tamen modo indiſpoſitum ex ſe poteſt facere diſpoſitum.

Ad arg. pri.

Quæſt. xv. Argu. prici.

Secũda pars

In oppoſitũ.

Opi. q̃rũdã.

Cõtra opi.

Reſponſio.

SEquuntur quæſita pertinẽtia ad coniunctũ ex corpore & aĩa in homine, & erat vnum pertinẽs ad hominẽ damnatũ: plura autẽ alia pertinẽtia ad hominẽ viatorem. Illud vnũ erat vtrũ ceſſatio motus cæli poſt iudiciũ erit cauſa incorruptionis corporũ damnatorũ. Et arguitur q̃ ſic: quia cauſa illius nõ eſt ex parte corporis: eo q̃ nullã habet dotem incorruptibilitatis: Neq̃ ex parte ignis: qa nõ impeditus quin faciat ad corruptionẽ qd̃ in ſe eſt, q̃ ergo incorruptũ manet nõ eſt niſi quatenus corruptio eius dependet a motu cæli, ergo &c. Contra: omnis paſſio magis facta abiicit a ſubſtantia niſi ſit virtus impediens: ignis corporibus damnatorũ maximã infert paſſionem: ergo ſi nõ eſſet impediens abiiceret a ſubſtãtia: & ſic finaliter corrũperet, nõ impedit quies

N cæli: quia defectus eſt & ſola priuatio, ergo &c. Dicunt aliqui ſupponẽdo duos primos modos immutationis ſupra expoſitos: q̃ oĩs immutatio realis ad motũ cæleſtem reducitur vt ad motũ primi motoris, mediante quo virtutem motiuam influit cuilibet mouenti poſteriori, ſine qua penitus non moueret neq̃ ageret. Propter qd̃ cælo non moto nihil realiter immutari poſſet ab agente naturali: & ideo corpora humana damnatorũ & beatorũ neceſſe erit incorrupta manere inẽternum: quia ſublatũ eſt principiũ mouens & corrũpens. Sed in beatis per plenam ſubiectionẽ corporis ad animã & p̃ donũ gloriæ ſpecialiter ab omni corruptione preſcruabũtur. Immutatiõe autẽ intẽtionali quia reducit ad non immutatũ intentionaliter: ſicut immutatio realis reducit ad non immutatum realiter: bene poteſt cælũ mutari etſi ſtet: & ideo ipſo ſtante bene poſſet fieri immutatio intẽtionalis ſecundũ ſenſum, propter qd̃ corpora damnatorũ non immutabũtur realiter ſed intẽtiona

O liter tm̃. Q̃ ſtante cælo oĩs motus excepto illo qui fit per immutationẽ intentionalẽ ceſſaret: falſum eſt oĩno: ſtante eñ cælo ſi graue eſſet ſurſum nullo impediente deſcẽſum impoſſibile eſſet ibi quieſcere: quia eſſet perpetua violenta quies ſine aliquo inferente violẽtiam: qd̃ falſum eſt: deſcẽderet ergo. Similiter aĩal ſtante cælo nõ impediret a ſuo motu p̃greſſiuo: cum etiam dicit Auerro, q̃ iſti motus eſſent in vacuo. Similiter aĩalia quę reperirẽtur viua in hora ſtatus cæli, ſemp̃ & inẽternum viuerent naturaliter. Similiter ſi eſſent inuenta mortua cadauera ipſorũ inẽternum manerẽt

P incorrupta eadẽ ratione qua corpora damnatorũ. Licet ergo motus qui requirũt principiũ extra non eſſent ſtante motu cæli: motus tamẽ qui habẽt principium ſufficiẽs intra: poſſent eſſe etſi ſtaret cælũ: & hoc maxime quando motus non tam cauſatur a virtute q̃ a defectu virtutis, cuiuſmodi eſt motus corruptionis: & hoc maxime quãdo corruptio eſt ſine generatione. Cũ eñ ſimul currunt naturaliter generatio & corruptio, agens per ſe generat: corrũpit autẽ per accidẽs quia inducit contrariã virtutẽ illi qua conſeruabat̃ qd̃ corrũpit̃: per cuius defectũ corrũpitur: & ſic potius per defectũ & virtutis ſubtractionẽ q̃ alicuius poſitiui impreſſionẽ. Signum autẽ ad hoc ſufficiens eſt ſecũdum q̃ dicit Philoſophus. iiii. Phyſico. q̃ nihil fit niſi moueatur: corrũpitur autẽ cum nihil mouetur & nihil generatur niſi per tranſmutationẽ ab alio. Corrũpitur autem aliqd̃ etſi ad hoc a nullo alio recipiat tranſmutationem, per motum enim nihil fit per ſe niſi corruptio. Per accidens autẽ per ipm̃ fit generatio, ſ. per virtutem mediante motu impreſſam paſſo. Propter qd̃ dicit Philoſophus ibidẽ. Mutatio omnis natura remotiua eſt & magis per ſe corruptionis cauſa q̃ generationis: deſtitutiuũ eñ eſt mutatio per ſe: generationis autẽ & ipſius eſſe ſecundũ accidẽs. & tunc ſequit̃ qd̃ iam dictũ eſt. Signum autẽ &c. Quia ergo cęlum per ſe ſuo motu eſt cauſa generationis vim generatiuã per motum ſuum influendo: corruptio autẽ fit etſi nihil ſit extra a quo moueatur: quare etſi ſtante cælo non poſſet fieri motus generationis: quia non eſſet vis generans, poſſet

tamē fieri corruptio:& licet nō per agens,& mouens extra:fieret tamen ſufficienter per defectum
virtutis conſeruātis intra.Mixta eīn non ſolum ſunt virtute cæli generata:ſed etiam poſt genera-
tionem cōſeruata ſunt in eſſe per virtutē eiuſdē:& hoc quouſq; virtus cōſeruās oīno deficiat ſub-
tracta:& tunc ſequit corruptio nō ex virtute agēte:ſed potius ex virtute deficiente:vt nō ſit in ta
li corruptione quērēda cauſa poſitiua ſed potius negatiua. Vnde Philoſophus ſcdo de Generatio Q
ne:aſſignans cauſam cōtinuę generationis & corruptiouis mixtorū: primo oſtēdit qualitates acti-
uas & paſſiuas alterātes materiā nō eſſe p ſe cauſas horū maxime gñationis niſi inſtrumentales &
adhuc minus q̄ inſtrumētales:dicens ſic,Potentias attribuunt corpori propter quas generāt valde
organice auferētes eā quæ eſt ſcdm ſpeciē cauſam.Videt autē & ipſe ignis ſpecie mot9 pati,quocir
ca ſe valde & maxime facit & mouet ignis.Sed quomodo mouet non vident: qm̄ deterius q̄ orga-
na. Sup illud:Quomodo mouet nō videt,dicit Auerrois Cōmēta.Nō faciūt niſi agēs in genere in-
ſtrumēti nō agens verū cū deſtruūt primū agens habentibus.quia eīn videmus in quibuſdā q; ma
gis ſunt agētia q̄ alia:digniora ſunt vt corrūpāt q̄ vt generēt:quapropter neceſſe eſt ſi generēt res
vt habeant agens qđ faciat ea p tēperamentū natura.Inſtrumentū eīn nō mouet ſine artifice:& cū
mouebit cum artifice mouebit ad generationē tantū.ignis aūt cum nō mouebit per primū mouēs
mouebit ad corruptionē tantū.Deinde Philoſophus cōtinuo determinat generationē & corruptio R
nem fieri per primū mouens circa vnumqđq; generabile & corruptibile.& hoc motibus contrariis
per vnam,ſ.generationē: quia adducit generans vim generatiuā & cōſeruatiuam influendo,p aliā
corruptionem vim generatiuā & conſeruatiuā ſubtrahendo:dicens ſic,Quoniā tranſmutatio quę
eſt ſecūdum allationem perpetua eſt:neceſſe eſt & generationē eſſe cōtinue:quia adducit generās:
& allatio prima cauſa generatiōis eſt. Qm̄ autē cōtinua eſt rebus generatio & corruptio:dicimus
cauſam eſſe allationem generationis.Vna quidem ente allatione nō contingit fieri ambo:quia con
traria ſunt.Idem eīn ſimiliter ſe habēs ſemp idem innatum eſt facere, quocirca ḡneratio erit ſem-
per aut corruptio. Oportet autem multos eſſe motus & cōtrarios aut allatione,aut inęqualitate,
contrariorū eīn eſſe contraria,ideoq; non prima allatio cauſa eſt generationis & corruptionis : ſed
quæ circa obliquū circulū: in hac eīn & continuū ineſt & moueri duos motus:neceſſe eīn ſi ſemp
erit continua generatio & corruptio ſemp aliquid moueri vt nō deficiant trāſmutationes:duo au
tem vt nō alterū cōtingat ſolum.Cōtinuitatis quidē igit totius allatio cauſa:preſentię vero & ab-
ſentię inclinatio. Contingit eīn quādoq; longe fieri quādoq; prope/in ęquali vero diſtantia ęqualis
erit motus.Quocirca ſi in adueniendo & ꝓpe eſſe generat:& in recedendo & longe eſſe idē ipſum
corrumpit:& ſi in multotiēs adueniendo generat:in multotiens recedendo corrūpit. Contrariorū
eīn cōtraria eſſe:& in ęquali tēpore corruptio & generatio quę ſcdm naturā.Ideo & tēpus vitę vni
uſcuiuſq; terminū habet,& hoc determinat:oīm eīn eſt ordo: & omne tēpus & vita mēſurat perio
do,non tamē eadem omnes: ſed hi quidem minore:hi vero maiore: iis quidem enim minus,iis au-
tem maior,aliis autē minor periodus eſt menſura. Apparent autem & ſecūdum ſenſum quæ dicta
ſunt,videmus enim qm̄ adueniente ſole generatio eſt:recedente autem diminutio & in æquali tē-
pore alterutrum. Aequale enim tempus corruptionis & generationis illius quæ eſt ſcdm naturā.
Sed contingit multotiens in minori corrumpi propter adinuicem confuſionē : inæquali enim en-
te materia & non vbiq; eadem neceſſe eſt & generationes inęquales eſſe:has quidē citiores:has ve-
ro tardiores.Hunc textū integrum vt magis appareat exponet declaratio noſtra iam ſequēs appli
canda ad propoſitum noſtrū. Notandum eſt igitur ad huius literę planiorē intellectum q; perio S
dus idem eſt qđ modulatio harmonica a motu harmonico cęleſti harmonice impreſſa ſiue influxa
inferioribus cauſis & principiis motiuis ad formarum materialium productionem maxime mixto
rum & in illis præcipue viuentium atq; in eſſe & viuere ſecūdum eaſdem formas conſeruationē
quā harmoniā iam appellauit Auerro.cōtemperamētum. Et cum multi ſint cęleſtes circuli:tamē
omniū eorum non ſunt niſi duo motus vt vult Philoſophus.iii.Metaphyſi.ſ.aplanes & planes.Mo
tus autem aplanes qui idem eſt qđ ordinatus:eſt motus primi mobilis qui dicitur diurnus & pro
cedit ab oriente in occidentem ſuper polos mundi ſecūdum circulos ęquidiſtantes:quorū medius
& maximus eſt æquinoctialis & affert ſecum cæteros orbes inferiores & ſtellas quæ ſunt in eis,ſo
lem & cæteros planetas & omnes ſtellas fixas in eo:& omnes gradus totius orbis ab oriente in oc-
cidētem. Motus autem planes qui dicitur idem qđ erraticus eſt motus ſeptem orbium ſeptē pla-
netarum ab occidēte in oriētem contra motum primi mobilis & in circulo ſignorum ſuper polos
Zodiaci : qui diſtat a polis mundi tam ab inferiori antarctico q̄ a ſuperiori arctico per.xxxiii. gra-
dus &.xxv.minuta,ſub quo circulo motu fortiore primi mobilis motu raptus feruntur.vii.orbes

planetarum ab oriente in occidentem,propter qđ ſtellę motę in illis oblique mouẽtur reſpectu polo rum Mundi,ſ.ab ante in retro vt ab aquilone in meridiem & econuerſo ſecũdum q̃ ſol mouetur a capricorno in cancrum & econuerſo. propter qđ dicuntur ſtellæ erraticę,& earum motus dicitur erraticus.Et propter illos motus diuerſos primi mobilis ab oriente in occidentẽ,& planetarũ econ trario ab occidente in orientẽ dixit Phus q̃ oportet motus eſſe cõtrarios.Propter autẽ motus pro prios planetarũ ab ante in retro & ecõuerſo,dixit q̃ oportet motus eſſe inæquales:vt ſit diſiũctiua artis.Vtraq; em̃ diuerſitas requirit:qa vt dicit,cõtinuationis ſcđm gñationẽ & corruptionẽ cauſa eſt contrarietas.Q; autem modo fit alicuius generatio modo eiuſdem corruptio,cauſa eſt inęqua
T litas motus ī obliquo ſiue decliui circulo: per quam gñans modo eſt p̃ſens modo abſens. Et quia ſcđm q̃ dicit Phus in ſequentibus: ſi ſint motus plures neceſſe eſt vt ſint plures motores:& quia oĩa mota aliquo modo mouent eodẽ motu:& qa eſt motus diurnus:neceſſe eſt q̃ oẽs motores cõti neant ſub vno principio primo mouẽte qđ eſt ĩmobile & ingñabile & inalterabile,Iſtis aũt duobus motib9 qa diuerſimode adducit ſol p̃cipue:qa p̃cipue eſt generãs:ppter qđ de Sole poti9 dedit exẽ plũ q̃ de ſtella: & ſil̃iter planetę alii adducunt contẽperãtes virtutẽ ſolis ad variã & diuerſam gña tionem: diuerſimode elementa inter ſe tranſmutantur ſuis actionibus & commiſcẽtur adinuicem ad generationẽ mixti:qa ſole verſus Capricornũ deſcẽdẽte vincũt elemẽta inferiora:& quãdo aſcẽ dit verſus Cancrũ incipiũt vincere elemẽta ſuperiora:& ſic ſemp trãſmutant ī inuicẽ & in mixtũ diuerſimode & circulariter:qa cũ adducit gñans,quęcũq; tunc gñant:ecõtrario tũc corrũpunt cũ ab eis abducit.Generans autẽ hic nõ ſolus appellat Sol:licet ſit p̃cipue:nec etiã planetę cũ ipſo:ſed etiam oẽs cõſtellationes ſtellarũ fixarũ ſcđm quãcũq; determinatã oĩm illorũ concurſuũ appropin quationẽ & remotionẽ. Sicut em̃ nõ ſolus ſol eſt cauſa gñatiõis licet p̃cipue ſit generãs ī eo q̃ oẽs ſtellę illuſtrantur a ſole: ſimiliter nec ſolus ſol acceſſu ſuo & receſſu per obliquum circulum & de cliuem facit periodũ:licet prĩcipaliter ipſam faciat ſicut principaliter generat:quia aliter nihil de beret naſci ī hyeme:ſed tm̃ in æſtate: & nata in æſtate ſtatim deberẽt corrũpi in hyeme:& nullius
V periodus aut duratio ptrãſiret annũ:qđ manifeſte falſum eſt.Sed gñationẽ & periodũ cõſeruatio nis gñati in eſſe faciũt oĩa prædicta ſimul circa qđcũq; generatum in aliqua hora certa ſcđm ordi nẽ & reſpectũ quẽ habẽt inter ſe ſex ſigna tũc aſcẽdentia cũ oĩbus planetis & ſtellis q̃ ſunt in eis:& etiã ſcđm ordinẽ & reſpectũ quẽ habẽt ad alia ſex ſigna oppoſita cũ oĩbus planetis & ſtellis q̃ ſunt in illis.Ex oĩbus em̃ dictis ſcđm quẽlibet ordinẽ & reſpectũ vna virtus contẽperat ad aliq̃ generan da:& alia ad alia ſcđm aliũ & aliũ ordinẽ:ita q̃ vna virtus ſcđm vnũ ordinẽ aliquãdo nata eſt ge nerare alia q̃ alia virtus nata eſt gñare ſcđm aliũ ordinẽ,& tunc eadem nata ſunt generari ſecũdũ virtutes contẽperatas diuerſas ſcđm diuerſos ordines aut ſecundũ oẽs.Fortior tamẽ eſt virtus illa ſecũdum vnum ordinẽ q̃ ſecundũ alium: & ſecundũ fortitudinẽ illius virtutis naturaliter fortio res ſunt generati in vna hora q̃ in alia.Ita q̃ ſi nulla eſſet diuerſitas ex parte materiæ ex qua gene rantur illa quæ ſunt vnius ſpeciei,omnium generatorũ vnius ſpeciei in vna hora eſſet eadem pe riodus. Sed quia diuerſa eſt diſpoſitio materię ex qua generantur diuerſa & in vna parte eſt obe dientior & receptibilior virtutis cæleſtis ei imprimendę:ideo non generantur in eadem hora eiuſ
X dem fortitudinis:neq; eiuſdem periodi ſunt. Eſt ergo cauſa periodi cuiuſcunq; dicta fortitudo virtutis ſtellarũ quæ ſunt in ſex ſignis incipientibus aſcendere hora generationis cum ſuſceptibi litate materiæ. ſecũdum hoc em̃ aliquorum periodus habet eſſe dies vnus tm̃: vt illius piſcis qui dicitur ephimera:cui9 generatio quo ad totam ſpeciem & omnia indiuidua eius perficitur in vno die artificiali : & ſimiliter eius corruptio in nocte artificiali . vnde in eodem die artificiali in quo oritur & moritur:nec eſt natus generari niſi ī conſtellatione tam debilis virtutis & de materia de biliter receptibili impreſſionis ab illa virtute. Et ſecũdum hunc modum aliorum periodus eſt an nus:aut plus huius aut minus:& hoc quãdoq; ſecũdum totam ſpeciem & omnia eius indiuidua quãdoq; autẽ ſecũdum diuerſa indiuidua tm̃:quia alia indiuidua eiuſdẽ ſpeciei nata ſunt naſci in hora conſtellationis alterius virtutis & ex materia alio & alio modo diſpoſita:& ſemp periodus eſt maior vel minor ſcđm q̃ fortior vel debilior eſt virtus cęleſtis a qua generant:& ſcđm q̃ materia eſt receptibilior vel minus receptibilis illius.Et ſic quęlibet ſtella fixa & erratica ſecundum reſpe ctum ſex ſignorum aſcendentium hora generationis operatur ad rei generationẽ ad eius profectũ. Econtra quęlibet ſtella fixa & erratica ſecũdum reſpectum ſex ſignorum oppoſitorũ cum incipiũt deſcendere operatur ad eius defectũ & corruptionẽ:& ſcđm hoc vult Philoſophus q̃ contrariorũ
Y contrarii ſint effectus. Sed intelligẽdũ q̃ operãtur ad corruptionẽ per accidẽs:& hoc dupliciter. Vno mõ qa ex materia illi9 alicđ generãt ſcđm q̃ nata ſunt gñari.Alio mõ qa p̃ hoc q̃ hmõi ſtellæ

cum huiuſmodi ſignis adducũtur,abducũtur contrarię quę erant cauſa generationis:& per abdu
ctionem ſubtrahit earũ virtus & debilitantur: & cum per pfectam elongationẽ pfecte ſubtrahitur
per defectum eius corrũpuntur.Et quia æquale eſt tempus adductionis talis generantis vſquequo
fit in pfectione virtutis qua pficit generatũ & abductionis qua deficit:idcirco ſcđm reſpectũ æqua
lem eſt tẽpus generationis cuiuſlibet & corruptionis:quia reſpectu primi ſigni aſcendentis in hora
generationis qua incipit eſſe ſcđm formã generatã vſq; ad ſextum incluſiue cõputatur rei genera
tio ſub generatione cõputando rei profectũ:reſpectu vero ſeptimi ſigni cum incipit aſcendere vſq;
ad.xii.ſimiliter incluſiue cõputatur rei corruptio ſub corruptione computãdo omnẽ eius defectũ.
Sunt autẽ iſti reſpectus ſemp æquales ſcđm naturã:quia tantũ tẽporis elabitur ab aſcenſu primi Z
vſq; ad ſeptimũ quãtum ab aſcenſu ſeptimi vſq; ad primũ excluſiue. verbi gratia. ab ariete p tau=
rum & gemínos & deínceps vſq; ad libram tantũ eſt quãtũ a libra per ſcorpionẽ & ſagittariũ & de=
ínceps vſq; ad arietem:& ſic ſecundũ naturam tantus eſt periodi defectus quãtus eſt eius pfectus.
Vt ſi profectus eſt triginta annorũ alicuius hominis,defectus eius eſt aliorum.xxx. annorũ:& erit
tota periodus vitæ illius.lx.annorum.Poteſt tamẽ contingere circa hoc impedimẽtum vel in tẽpo=
re profectus,vel in tẽpore defectus,vel in vtroq; vt per variationẽ regionis & regimẽ malũ aut ali
quorum huiuſmodi:& tunc ſecundum quãtitatem impedimẽti citius vel tardius deficit:ſed vltra
progredi per naturam nõ poterit.& tale impedimentũ comprehendit Philoſophus ſub confuſione
& inæqualitate materię.Vocat emm confuſionẽ & inæqualitatẽ materię indiſpoſitionẽ eius ad reci=
piendũ impreſſionẽ a virtute cæleſti ante generationẽ,& impedimentũ ad continuandũ eius actio
nem poſt primã generationẽ. Et qui ſecundũ dictum modum ſciret vires ſignorũ & conſtellatio= A
num in rerum generatione & materię receptibilitatẽ poſſet ꝓgnoſticare cuiuſlibet generati dura=
tionem naturalem. quæ tamẽ per accidẽs poſſet impediri vt dictum eſt.Et ſimiliter per accidẽs per
omnimodam materiæ indiſpoſitionem poſſet impediri cuiuſlibet generabilis generatio. Ideo di= B
cit Philoſophus ibidẽ.Futurũ nihil prohibet nõ generari : futurus emm incedere non incedet:& ſic
generabile nulla neceſſitate generabit niſi ex hypotheſi:ſi virt9 cęleſtis inuenerit materiã diſpoſitã.
Sed tamẽ omne corruptibile neceſſario corrũpetur:quia neceſſe eſt cuiuſq; periodũ ad finem veni=
re:ad quẽ cum peruenerit ceſſante influentia conſeruãte per cõtinuam ſubtractionẽ neceſſario cor
rũpitur generatũ: & accidit corruptioni ꝙ tũc ex corrupto aliquid aliud genereť aut ꝙ prius per
aliqđ accidens corruptio acceleret.Sed ſubtractione oĩmoda virtutis conſeruatiuę:etſi nõ ſit cau=
ſa agens ſtatim res prius generata corrũpitur.Nec eſt in hoc differẽtia:ſiue ſucceſſiue ſubtrahatur
quouſq; peruenia ad finem periodi naturalis:vel tota ſimul:& hoc per aliquã violentiã factam cir
ca generatũ vt cũ ſubito materia fit indiſpoſita ad formę conſeruationẽ.ſicut emm indiſpoſita mate
ria nõ poteſt formã recipere,ſic nec facta indiſpoſita poteſt eam conſeruare:vel per aliquã tranſmu
tationẽ circa cælũ a quo virtus influitur quę eſt ceſſatio a motu. Et ideo dico deſcẽdendo ad p= C
poſitum ꝙ ſi cælũ ſtaret omnia corruptibilia ſtatim corrũperentur:vt ſunt omnia mixta. Elemẽta
autẽ quia ex ſe ſunt incorruptibilia & nullo modo corruptibilia niſi per accidẽs quia ſunt in potẽ
tia ad formas alias elementorũ & mixtorũ:ideo ceſſante actione generationis quę nõ eſt in elemen
tis niſi ex virtute cęleſti ceſſabit & generatio & corruptio elementorũ. Vnde quærit Philoſophus
loquens de elementis:quare vnoquoq; corporũ in propriã allato regionem in infinito tẽpore nõ di
ſtant corpora.Commẽtat.verbi gratia.aeris aſcenſus & aquæ deſcẽſus:vt.ſ.aer non deſcendat ad lo
cum aquę neq; ecõuerſo.Et reſpõdet Philoſophus ſubdẽs. Cauſa huius eſt quę adinuicẽ tranſitio.
Si emm vnũquodq; maneret in ſua ipſius regione & non tranſmutareť ad id qđ prope eſt:iam vtiq;
deſtitiſſent.tranſmutãtur quidẽ igitur propter allationẽ duplicem:quia autẽ trãſmutãtur nõ con
tingit manere vllũ eorũ in vlla regione ordinatum . Eſt igitur tranſmutatio vnius elementorũ in
aliud per duplicẽ allationem,cauſa quare nullum eorum manet totaliter quietũ in regione loci ſui
naturalis: ſed vnum eorum aſcẽdit ad locum alterius.ergo a contrario ſtante duplici allatione nul
lum eorum tranſmutatur in aliud: ſed manebit vnũquodq; eorum imperpetuũ in proprio loco di
Rñſio ad.q. ſtans ab alio: ſic ꝙ nullũ eorum ſubintrabit locũ alterius:licet erunt tangentia ſe & cõtigua. Di= D
co ergo breuiter ad queſtionẽ ꝙ corpora damnatorũ aut beatorũ nõ manent incorrupta quia cor
ruptio ipſorũ depẽdet a motu cæli.immo ecõuerſo:quia eſſe & cõſeruatio eorũ vſq; ad finẽ periodi
depẽdet a motu cæli:ideo ceſſante motu cæli oĩa ſubito corrũpũtur & in elemẽta reſoluũtur:quia
illa ceſſatio motus finẽ oĩm periodorũ ponit. ſubtrahit emm ſimul omnẽ virtutẽ quã quęcũq; perio
di poſſent ſubtrahere ſucceſſiue.& ideo ſicut finita periodo neceſſe eſſet qđcũq; mixtum corrupti
bile corrũpi etſi nullũ eſſet corrũpens extra:quia illud accidit corruptioni & accidit illi qđ corrũ=

pitur,aut etiam accidit corruptioni vel corruptibili ꝙ per corrūpens extra acceleret corruptio vt iam habitū est:sic;cessante motu cæli necesse est illico oīe mixtum corruptibile corrūpi,vt dictū ē.

E Si ergo corpora damnatorū maneāt in ppetuo incorrupta:oportet illius quærere aliā causam supnaturalē:q̄ scd̄m ꝙ alias determinauimus ex pte corporū beatorum est dos incorruptibilitatis:qua non solū nunq̄ corrumpent:quemadmodum aliqui dicunt ꝙ nunq̄ corrumperentur ꝓpter pfectā subiectionem eorum ad aīas suas,& ꝓpter donum gloriæ:quēadmodū Adā fuit nō corrupt⁹ ꝓpter bonum innocētiæ & donū originalis iustitiæ: sed qua oīno non possent corrumpi & essent oīno incorruptibilia sicut corpora cælestia aut angeli.Ex pte aūt corporū dānatorū,vt videtur,opinio bti Grego.est,ꝙ sicut semp sunt & manent passibilia:sic semp sunt & manent corruptibilia.Super illd em̄ Iob.x. Vbi nullus ordo,lib.ix.Moralium dicit sic.Ordo in suppliciis non erit:quia rebus in pœnam surgētib⁹ qualitas nō seruatur:hic flamma q̄ succēdit illuminat:illic ignis q̄ cruciat obscurat & q̄is illic ad consolationem non luceat:tñ vt magis torqueat ad aliquid lucet:supplicia vltra vires cruciant:& vitæ subsidium extinguētes seruant vt sic vitam terminus puniat quatenus semp sine termino cruciatus afficiat,qa & ad finē per tormenta ꝓcrat & sine fine deficiēs durat.Fit ergo miseris mors sine morte,finis sine fine,defectus sine defectu,quia & mors viuit & finis semp incipit & defectus deficere nescit.Quia igit̄ mors pimit nō extīguit:flamma cōburit:sed nequaq̄ tenebras

F discutit, quia in obscuritate cruciat:sciendū tñ est:ꝙ ita lumen ad tormenta seruat vt ad cōsolationis gratiā ignis supplicii nulla claritate candeat,& ad doloris cumulū quos inordinate nūc reprobi diligunt qualiter crucientur ostendat. Ad oīm autem horum declarationem tanq̄ in simili dicit sic.Quantum ꝙ notitiam præsentis vitæ colligitur,supplicia ordinem non habent q̄ nō suā per omnia qualitatem tenent:qđ si probare testimoniis in sua expressione non possumus: supest vt ediuerso doceamus.Tres quippe pueri succensis ignibus ligatis manib⁹ & pedib⁹ proiecti sunt:quos tamen rex illæsis vestibus deambulantes vidit,vbi aperte colligitur ꝙ mira dispensatione conditoris,ignis qualitas in diuersa virtute tempata & vestimēta non attingit & vincula incendit,sanctisq; viris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad solutionis ministerium exarsit. Per hūc ergo modū intellīgit Greg.ꝙ sicut circa illos pueros ignis seruauit scd̄m actū opationis q̄litatē suam in comburendo vincula:non seruauit autem eam in comburendo ipsos pueros aut eorum vestimenta q̄is ipsa erant in se combustibilia sicut & vincula:sic circa damnatos ignis suam qualitatem ex pte lucis seruat in ostendendo ea q̄ cum videntur cruciant: non seruat autem eam in ostendendo illa quæ cum ostenduntur delectant: q̄is ambo visibilia sint quæ delectant sicut & quæ cruciant.Et consimiliter circa corpora damnatorum ignis qui cruciat ex parte caliditatis qualitatem suam seruat in calefaciendo:non seruat autem eam in proportionem organorum ipsorum sensuum vllo modo alterando,neq; in formā corporis substantialem aliquā corrūpendo:aut harmoniam illam quam anima requirit in corpore vt permaneat in ipso.Si em̄ formaret suā qualitatem in corrumpendo proportiones organorum quibus anima vnitur corpori & conseruatur in ipso,& exercet in ipso actum primum qui est esse siue viuere per suam substantiam,& actus secundos qui sunt sentire,& similiter intelligere inquātum non est sine phantasmate,maior esset vis ei⁹ et fortior actio eius in agendo corruptionem si corpora illa haberent rationem corruptibilis q̄ cēt vis illorum et actio eorum in resistendo:aut animæ in corpus a corruptione conseruando:et p hoc necessario corrumpentur:quia secundum ph̄m de moribus animalium,in omni actione naturali quæ fit per contrarietatem actiui et passiui necessario est quædam proportio virtutum qua mouens mouet et transmutat passum:et qua passum cōtra agēdo manet in eo qđ est:et tenet se ne ab illo transmutetur,ita ꝙ semp excedens obtinet,et in æqualitate existētia impassibilia sunt adinuicē Vnde quia non seruat suam qualitatem in corrumpendo dicto modo sicut conseruat eam in calefaciendo:ideo in eis est summa immutatio secundum primū genus transmutationis: & excessiue calefiunt,quia sunt vere passibilia a calido ignis.Et quia in eis manet proportio organorum illæsa est etiam in eis ob hoc summa immutatio ſm secundū genus immutationis et excessiue immutantur organa secundum speciem calidi.Et ex hoc tertio est in eis summa immutatio secundum tertium genus immutationis:et perfectissime sentiunt,caliditatem ignis et percipiunt læsionem per calefactionem excessiuam circa proportionem quæ debet esse circa corpus animalis vt mixtum est inter calidum & frigidum, humidum et siccum.Et ex illa perceptione quarto afficiuntur summo dolore et cruciantur vltra vires.i.vltra q̄ possent sustinere citra suā corruptionem si ignis seruaret suam qualitatem secundam sicut et primam,dum tamen essent corruptibilia sicut et passibilia.Tunc enim potius corrumperentur q̄ persisterent in tormento tanto procedente ex tanta im-

mutatione. Et eſt intentio Grego. q̄ vere manent corruptibilia ſicut & paſſibilia. Aliter enim nō di
ceret q̄ ignis primam qualitatem ſeruat, ſecundam autem non ſeruat: ſicut ignis ex parte lucis ſer
uat qualitatem ſuam in oſtendendo captiuatis ea quibus magis torqueantur: non autem in oſten
dendo ea quibus conſolentur. Conſtat enim q̄ hoc fit per miraculum & lucis ſuſpenſionem quan
dam: quia ita ſunt oſtenſibilia quantum eſt ex ſe, ea quibus conſolentur vt ea quibus torquen=
tur. Similiter ergo fit per miraculum ex parte caloris q̄ ſuſpenditur eius qualitas ſecunda. q̄d nul
lo modo oporteret ponere niſi illa corpora eſſent vere corruptibilia ſicut & ſunt vere paſſibilia. Et G
ſic ſecundum Gregorium, ſi ſeruaret ignis ex parte caliditatis ſuam qualitatem ſecundam, omnino
ipſa corrumperet etiam ſtante cælo licet nihil generaret mixtum. & per hunc etiam modum feſtu
cas combureret ſtante cælo. Secundum ſententiam autem Gregorii etiam ſi inæternum moueret
cælum, & fierēt naturalis generatio & corruptio propter illius ſcd̄æ qualitatis ſuſpenſionem, ignis
nullo modo corpora damnatorum corrumperet, quia cum cælum non agit niſi mediante elemen=
to, ſuſpenſa qualitate elementi quo ad actū corruptionis ſuſpenſa eſſet & actio cæli quo ad eūdem.
& ſic ſcd̄m Gregorium ille ignis quantum eſt ex actione ſecundum primā dictarum qualitatum vi
tam damnatorum extinguit: quā tamen ſeruat propter ſuſpēſionem qualitatis ſecūdæ, vt ſic termi
nus & exceſſus immutationū ſcd̄m primam qualitatem vitam puniat vt ſemper ſine termino cru
ciatus afficiat: & ſic etiam ſemper ad finem per tormenta properat & ſine fine defectus durat id eſt
ſine fine vita durat ſub tali exceſſu ſub quali alias neceſſe eſſet eam deficere: & per hunc modum
fit miſeris mors ſine morte & finis ſine fine & defectus ſine defectu. Et ponit Grego. conſimilem diſ H
poſitionem ignis quo ad primam eius qualitatem in cruciando corpora æqualiter paſſibilia inæ=
qualiter: q̄a nō ſcd̄m diſpoſitionem paſſibilitatis in corporibus: ſed ſcd̄m diſpoſitionē vitioꝝ ī aīab⁹
Dicit em̄ ibidē paulo prius. Sicut in domo p̄ſis mānſiones multæ ſunt p̄ diuerſitate virtutis, ſic dā
natos diuerſo ſupplicio gehennæ ignib⁹ ſubiicit diuerſitas criminis. q̄. ſ. gehenna q̄uis cunctis ſit
vna non tñ cunctos vna eademq̄ qualitate ſuccendit. nā ſicut in vno ſole omnes tangimur, nec ta=
men ſub vno & eodem ordine omnes æſtuamus: quia iuxta qualitatem corporis ſentitur & pond⁹
caloris: ſic damnatis vna eſt gehenna quæ afficit: non tamen vna omnes qualitate comburit. quia
hoc q̄d hic agit diſpar valetudo corporum, hoc illis exhibet diſpar cauſa meritorum. Sed ſi cor= I
pora illa vere ſunt corruptibilia ſicut & vere ſunt paſſibilia, vt videtur ſentire Grego. qua ergo vir
tute manēt inæternum abſq̄ corruptione? Eſt enim aliqua multitudo virtutis ſecundum quā ma
net quod manet: quemadmodum & ſecundum quam mouet mouēs, vt dicit p̄hus de motibus ani
malium: vt nō ſufficiat dicere q̄ manet, q̄a non adeſt corrumpens. Quēadmodum etiā dicit Auer.
in fine de ſubſtantia orbis, q̄ non eſt dicere q̄ terra quieſcit perpetuo in centro, quia non habet mo
uens eam extra centrum, vt dixit Ioannes Grammaticus: ſed quia habet in ſe virtutem qua quie=
ſcit in centro ſicut & qua mouetur ad centrum, cū eſt extra ipſum. Oportet ergo ponere q̄ ſit ali=
qua virtus poſitiua qua perpetuo manent. Cōſtat autem q̄ illa non eſt naturalis, quia omnis vir=
tus corporis naturalis eſt finita: q̄ ex ſe non poteſt eſſe cauſa durationis infinitæ, vt dicit Auerrois
de ſubſtantia orbis. Oportet ergo q̄ ſit ſupernaturalis & hoc vel ſola voluntas diuina quę ipſa cor=
pora conſeruat ſemp & in æquali incorruptibilitate: vel aliqua diſpoſitio ipſis corporibus a deo im=
preſſa. Q̄ primo modo bene poſſibile ſit deo conſeruare in eſſe, ſicut & ſuſpendere calorem ignis K
quo ad actum corrūpendi illa corpora, plane profitemur. Sed tunc neceſſario ad hoc q̄ corpora dic=
ta perpetuo cōſeruentur abſq̄ corruptiōe in tali igne, duplex cōcurrit miraculum. Vnū. ſ. in dicta
ſuſpenſione qualitatis ignis ne corrūpat. Alterū vero in corporum perpetua conſeruatione ſcd̄m
ſtatū corruptibilē. Si vero ponamus q̄ cōſeruent aliqua diſpoſitio dictis corporib⁹ impreſſa quæ ſit
quaſi dos in faciēdo illa corpora incorruptibilia, licet nō ipaſſibilia, ſicut vera dos facit corpora glo
rioſa ſimul & incorruptibilia & impaſſibilia, non oportet ad perpetuam punitionem ab illo igne di=
ctorum corporum ponere aliud q̄ hoc vnicum miraculum quo fiunt illa corpora incorruptibilia.
Semper enim melius eſt cum poſſibile fuerit pauciora ponere q̄ plura: & q̄d poſſibile eſt fieri per
vnum potius fieri per illud q̄ pauciora. Et ſimiliter cum oportet currere ad miraculum quod pōt
poni æque bene fieri p vnicū miraculū ad illd̄ ponēdū fieri nō eſt ponēdū plura adhiberi miracula:
quēadmodū dicimus q̄ corpus Chriſti in triduo ad animæ ſeparationem per miraculum manſit
idem numero incorruptum: ſed hoc non per aliud miraculum q̄ illud erat quo verbum dei eſt in=
carnatum & ſibi partes ambas humanæ naturæ. ſ. animam rationalem & carnem aſſumpſit, & hoc
inſeparabiliter nunq̄ alteram illarum dimiſſurus, & hoc ne plura miracula ponamus ad aliquos
effectus plures quando & vbi vnicum ſufficit. Et ſic videtur potius ponendum q̄ illa corpora per

miraculũ ſunt facta incorruptibilia,q̃ per miraculum in ſua corruptibilitate conſeruata:quia cũ illo ſecundo ſi non corrumpãtur ab igne:oportet ponere aliud,quẽadmodũ oportet ponere miraculum aliud quo idem ignis non ſecundum diſpoſitionem corporum,ſed ſecundum diſpoſitionem criminum corpora damnatorum ſuccendit ſecundum prædicta:cum iſto autem nequaq̃,vt
L dictum eſt. NEC tunc reſtat aliud q̃ intelligere & exponere Gregorium vt intelligamus ignem gehennæ ex parte caloris non ſeruare ſuam qualitatem in corrũpendo ſicut in ſuccẽdendo per calefactionem,non quia aliquo modo ſuſpenſa ſit ne corrumpat præſens corruptibile,ſed quia quo ad hoc virtus illa propter contrariam diſpoſitionem corporum non poteſt ſortiri effectum:ſicut non poteſt ſortiri effectum corrumpendi ſubſtantiam dæmonum,licet ipſos cruciet eadem qualitate ignis qua cruciat & damnatorum corpora,dicente Gregorio ibidem. Quis angelorum atq̃ hominũ longe ſit natura diſſimilis: vna tamen pœna implicat quos vnus in crimine reatus ligat Et quo ad hoc eſt ſimile de corporibus dãnatorũ & corporibus illorum puerorum,ſcilicet q̃ ignis ille ſicut corpora puerorum non tetigit moleſtãdo per calefactionem:neq̃ eorum veſtimenta per corruptionem:ſed ſolummodo vincula: ſic nec corpora damnatorum ignis gehennæ tangit per corruptionem,ſed ſolũmodo per cruciatum afficiendo. Non autem eſt ſimile quo ad hoc q̃ corpora puerorũ & veſtimenta q̃ vere erant corruptibilia non tangebantur vllo modo,ignis calore ſuſpenſo. Corpora autem dãnatorũ quia ſunt incorruptibilia non tangũtur corruptione:tãguntur tamen paſſione, & ſic non erat omnino ſimile de ignis calore non agente circa pueros & eorum veſtimenta & eorum vincula:niſi q̃ ſicut vincula corrumpebantur:ſic damnatorum corpora patiuntur:& ſicut corpora puerorũ & veſtimenta in nullo tangebantur: ſic & corpora damnatorũ in nullo corrumpũtur. Non tamen eſt ſimile quo ad hoc q̃ ſicut corpora illorum & veſtimenta non tangebantur calefactione propter caloris (quo ad hunc actum) ſuſpenſionem:ſic hic corpora damnatorum non corrumpuntur calefactione propter caloris (quo ad hunc actum) ſuſpenſionem:immo calor gehennæ agit quantum in ſe eſt,vt corpora damnatorum non ſolum ſumme crucientur:ſed etiam q̃ quantum in ipſo eſt niſi aliud obſiſteret perfecte corrumperentur. Et ideo non videtur mihi inconueniens q̃ hoc ſit quaſi per dotem incorruptibilitatis,ſed non impaſſibilitatis qualis eſt in corporibus beatorum,vt ſic per incorruptibilitatem in æternum permaneant:
M & per paſſibilitatem in æternum torqueantur. De iſta incorruptibilitate damnatorum loquitur Hieronymus ad Numenium Alexandrinum de Reſurrectione carnis. Super hoc Theodorus ſic loquutus eſt. Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem vt poſſit in vtranq̃ partẽ vel in pœnis vel ĩ cælorum regno manere perpetuum. Diodorus Carthaginenſis epiſcopus inquit,Si incorrupti reſurgent mortui,haud dubium ad meliora mutari. Quid ergo neceſſe fuit dicere & non omnes immutabimur? Alii hoc volunt intelligi q̃ ĩcorruptio communis ſit omnium: immutatio autem proprie iuſtorum dum & gloriam conſequuntur. Soli enim ſancti in corpore & anima in melius mutabuntur. Ita vt in corpore omniũ reſurgentiũ ſit:ſic aſſerunt vere mortuos debere intelligi peccatores:qui reſurgent incorrupti vt poſſint æterna ſuſtinere ſupplicia quia in eo miſerabiliores erunt vt non mortali & corruptibili corpore diſſoluantur. Suæ ſentẽtiæ magis acquieſcit eccleſia,ſed de hoc modicum aut nihil tangit Gloſſa.i.ad Corinthios.xv. Et in hoc patet q̃ quaſi dos ille incorruptibilitatis in damnatis ſeruit diuinæ iuſtitiæ ſicut in iuſtis ſeruit diuinæ miſericordię:& ſic ſine omni corruptione in reali immutatione ſubſtantiali facta in corpore inquantum mixtum eſt,vel in organo inquantum organum, patientur per organa manentia in ſuis temperamentis per excellentiam ſenſibilium ſummas paſſiones per tranſmutationes reales in calido & frigido,humido & ficco,manente tamen ſemper ſubſtantia rei & organi proportione per illam diſpoſitionem quæ eſt quaſi dos. Non minus autem eſt poſſibile q̃ ſic ſine organo etiam ab ipſo eodem ſenſibili percipiatur dolor conſimilis in appetitu intellectuali ex ap
N prehenſione & perceptione facta in intellectu abſq̃ omni organo medio. Qđ ergo arguitur primo argumento diuiſiue:q̃ corpora illa non corrumpuntur,non eſt ex dote:quia dotem non habent incorruptibilitatis: non videtur mihi neceſſarium hoc ponere, ſed ſolummodo q̃ non habent dotem incorruptibilitatis quo ad rationem impaſſibilitatis. Aut ſi nullo modo habent talem:Deus virtute ſua & voluntate mera ipſa conſeruat corruptibilia,ſic tamen q̃ nunq̃ corrum
O pantur. Quod additur q̃ non manent incorrupta ex parte ignis:quia facit quod in ſe eſt:Dicendum q̃ verum eſt circa mixta ſi ponantur manere manente cælo per impoſſibile, quia etſi ſtante cælo ignis non haberet vim corrumpendi generando,& ita per accidens ſicut dictum eſt:bene tamen poſſet habere vim corrumpendi etiam abſq̃ motu cæli:quia corruptio non pcedit per ſe

Ad principal.

Ad ſecũdam partem.

ex virtute cælesti,sed potius eius defectu,etsi ex virtute naturali ignis posset corrumpi absq; omni influentia ex virtute cæli:licet ignis corrumpendo vnum non posset generare aliud absq; motu cæli & influentia virtutis eius.Propter quod bene damnatus est Parisii articulus ille : q; stante cælo ignis non posset comburere stuppã.& sic falsum est q; corpora damnatorum manẽt incorrupta quia corruptio eorum dependet a motu cæli.

Quæst.xvi. Arg.princ.

SEquuntur quęsita specialiter pertinentia ad hominem viatorem.Et erat vnum cõmuniter pertinens tã ad clericum q̃ ad laicũ,& plura ptinentia specialiter vel ad istos vel ad illos.Illud vnũ erat,Vtrum patri infideli in necessitate sua potius est subueniendum q̃ extraneo fideli.Et arguit q; sit patri infideli subueniendũ quia maius damnum sequeretur de non subueniẽdo patri:quia per necessitatẽ moreretur & in anima sicut in corpore:extraneus aũt fidelis nõ moreret nisi in corpore tm̃:& maiori damno potius occurrendum est.ergo &c. Contra.fundamentum veræ amicitiæ est bonum virtutis scdm philosophum,viii.Ethicoꝝ. vbi ergo maius est bonum maior debet esse amicitia:& ita maior dilectio: ga amicitia requirit correspõdentẽ dilectionem.Sed maius bonum virtutis est i extraneo fideli q̃ in patre infideli.ergo &c. Item qualis ordo est in amicitia & dilectione ciuili talis debet esse in amicitia charitatiua: sed in illa potius in bello iuuandus est ciuis bonus ne occidatur q̃ pater infidelis:ergo & in ista.ergo &c.Dicẽdũ q; debitũ p subuentionis in necessitatis articulo respicit nõ tam dilectionis affectum q̃ effectum:quia etsi nõ adesset dilectionis affectus,per effectum tamen soluitur obligatio talis debiti.Est ergo quæstio de ordine dilectionis quo ad dilectionis effectum:in quo maxime considerari debet quantitas debiti & obligationis:quia maius debitum & maior obligatio potius est soluenda q̃ minus si ambo solui nõ possunt. Quia igitur homo summe debitor est patris etiam infidelis iure diuino & obligatione diuini præcepti quæ nunq̃ p infidelitatem soluitur:non sic aũt fidelis extranei:ideo simpliciter dicendum q; si aliud nõ obstat siue aliis eisdem se habentib9,i omni necessitate potius subueniendũ est patri infideli q̃ extraneo fideli.Sed hoc non ppter damnum qđ inde cõtingeret vti ptendit prima ratio:quia tunc in nullo casu potius subueniendum esset extraneo fideli q̃ proximo ifideli:qđ falsum est,vt iam dicetur:sed propter maius debitum & maiorem obligationem. Distinguẽdum est igitur vt videamus quõ regulariter verũ falsum est in casu:quia pater infidelis aut eget subuẽtione ppter necessitatem naturæ in patiendo naturæ defectum,in cibo,potu, vestimẽto,aut hmõi aũt ppter peruersitatem malitiæ in exercendo infidelitatis effectum in deum blasphemando:propter quod oportet ipsum mori vel incarcerari,vel in bello contra fideles dimicando :& per hoc necessitatem moriendi incurrendo nisi ei subueniatur in omnibus indigentiis. Prio modo potius subueniendum est patri infideli q̃ extraneo fideli in omnibus indigentiis. Secundo modo potius subueniendum esset extraneo fideli.In hoc enim casu subuenire patri,esset potius fouere eius malitiam q̃ subuenire,& sic processit obiectio secunda.In tali enim casu vel consimili loquit Christus cũ dicit Matthęi.x. Veni separare hoiem aduersus patrẽ suũ.Et.xix.Qui reliquerit patrẽ suũ &c. propter me &c.In hoc enim casu propter deum reliquit:quia magis tenetur paternitati diuinæ:& ideo qñ paternitas hũana contrariatur illi respuenda est:sicut contemnẽda est minor auctoritas qñ contrariatur maiori:& vniuersaliter auctoritas humana quando contrariat auctoritati diuinæ. AD primum respondẽdũ est in isto casu q; propter maius damnũ qđ posset iminere si pater infidelis permitteretur occidi,non est in hoc casu potius subueniendum patri infideli: quia p̃ sumendum est q; si viueret amplius deterior fieret & deterior moreretur . & sic ex hoc nõ incurritur maius damnum,sed potius minus:licet simpliciter secundum se maius damnum sit vnũ mori in anima & corpore q̃ alterum in corpore tm̃.AD tertium respondendũ est de duplici amicitia quo ad alium casum : dicendo q; magis obligat diuinũ præceptum patri infideli q̃ extraneo fideli si aliud non obsit:& ppter nullã amicitiã ciuilẽ potius subueniendum esset extraneo fideli,nisi in quo pater contrariatur deo.Vnde si propter amicitiam ciuilem oporteret dimittere potius patrem occidi q̃ ciuem:Dicendum q; hoc locum habet tam de patre fideli q̃ infideli,& hoc quia si ciues habeant iustum bellum pater bellans cõtra eos impugnat iustitiam,& sic deo cõtrariat. Est autem aduertendum q; si q̃stio gñalius ꝓponeret:an magis vel potiꝰ sit diligendus pr̃ infidelis q̃ extraneus fidelis:Distinguẽdũ eẽt de diligere effectu:& tunc subdistiguẽdũ eẽt vt iã ptractatũ ẽ i q̃stiõe:& de diligere affectu.& dicẽdum esset q; in omnem casum plus diligẽdus eẽt extraneꝰ fidelis q̃ pr̃ ifidelis,secũdũ q; in hoc secũdo mẽbro logtur Ambro.qñ dicit sup Canti. Domestici si boni sunt malis filiis sunt ꝓponẽdi,vt notat dist.xxx. Decretorum super illud capitulum,Siqui filii.

In oppositũ.

Secundum.

Responsio.

Ad arg.pri.

Ad pri.i op.

Ad primum prin.i forma

Ad secũdũ i oppositum.

P

Q

R

S

T

SEquunt q̃stiõ circa hoiem viatorẽ ptinẽtia ſpecialiter ad laicũ vel ad clericũ. Et erãt duo ptinentia ſpecialiter ad hoiem laicũ. Primũ in vexando proximũ: Vtrũ laici publica tenentes officia vexantes parentes clericorũ, quia ipſi clerici nolũt eis obedire: ſint excommunicati. Secũdũ in occidẽdo pximũ: Vtrũ i lege noua liceat iudicem ſæcularem occidere quẽq̃ pro ſolo furto. CIRca primũ arguit, q̃ illi laici ſunt excommunicati, quia extra de ſen. excõmunicatiõis. Nouit. dicit q̃ ſtatuẽtes cõtra eccleſiæ libertatem ſunt excommunicati: illi autẽ cõtra eã in ſic faciendo cõtra clericos & eorũ libertatem pugnãt facto: qđ maius eſt, ergo &c. Cõtra. parentes illi clericorum laici ſunt excõmunicati: ergo &c. Dicẽdum q̃ q̃ſtio aut q̃rit de excõmunicatione canonica p iniectionem manus violẽtã i clericũ: aut p aliquo alio delicto. Si primo modo, dico q̃ ppter illũ canonem ex tali facto non ſunt excõmunicati: qa talis canon logtur de iniuria illata clerico in pſona ſua tm̃. Si ſecũdo mõ: tũc diſtinguẽdũ eſt de cauſa excõmunicationis & aio vexantiũ. Aut em̃ vexant parẽtes clericoꝝ vt cogant clericos ſubiicere ſe ipſorum iuriſdictioni in illis in q̃bus non debẽt eſſe iudices eorũ: & ne q̃rãt eccleſiaſticũ auxiliũ i talib9 p vexatiõe parẽtũ clericorũ: i iſto caſu dico q̃ ſunt excõmunicati auctoritate canonis allegati, & expreſſi9 eodẽ titulo cap. Grauẽ. & expreſſiſſime auctoritate Bituricen. cõcilii i cap. Cũ nõnulli. Aut vexãt eos p aliis cauſis, pura ne clerici iniurient ciuib9 ſuis, aut ciuitati: in iſto caſu credo vel conſimili, etſi forte grauiter peccarẽt, q̃ nõ ſunt excõmunicati. Breuiter em̃ credo q̃ p tali facto nõ ſunt excõmunicati niſi vel directe vel indirecte infringũt libertatẽ eccleſiæ. Per hęc patent obiecta vtriuſq̃ partis.

Quæſt.xvii. Arg.princ. In oppoſitũ. Reſponſio.

Quæ.xviii. Arg.princ. Cõfirmatio. In oppoſitũ. Reſponſio.

ILrca ſecundũ arguitur, q̃ in lege noua nõ licet occidere quenq̃ pro ſolo furto, qa hoc nõ licuit i lege veteri: qa ipſa taxauit talionẽ vt p vna oue redderent q̃tuor & p vno boue quinq; boues, vt habẽt Exo. xxii. vbi etiam dicit, q̃ ſi nõ haberet vnde redderet, fur venderet, & de pretio ſuo ſatiſfieret. In lege autem noua non debet obſeruari maior crudelitas q̃ in veteri: quia illa erat lex timoris: iſta vero eſt lex amoris, dicente Auguſt. Breuis differentia legis & euangelii: timor & amor ergo &c. IN cõtrariũ eſt cõſuetudo obſeruata i eccleſia. Dicẽdũ q̃ p nullo delicto qs morte plectendus eſt: dũ tñ põt aliter corrigi, qa ſemp pœnæ mitigãdæ ſunt. Mors autem vltima pœnarũ eſt: ppter qđ dicitur in auten. vt nulli iudicũ. ſ. pro furto. Coll. x. Pro furto nolumus omnino quodlibet membrum abſcindi aut mori: ſed eum aliter caſtigari. Si tamen aliter corrigi non poteſt aut caſtigari: & per hoc mors vtilior iudicetur q̃ vltra viuere, quia ſic ceſſare mala agere quædam correctio eſt, morte furtũ bene plectẽdũ ẽ. Quia vt dicit. xxiii. cã. q. v. cap. Prodeſt. ſi ue plectendo ſiue ignoſcẽdo hoc ſolũ bene agitur vt vita hominũ corrigat. In caſu autẽ quo incorrigibilis inuenitur fur, logtur aliud capitulũ ibidem dicens ſic. Qui malos percutit in eo q̃ mali ſunt & habet cauſam interfectiõis & poteſtatem vt occidat, miniſter eſt domini. Cauſa aũt vt occidat duo in ſe debet cõtinere. Vnũ ex pte facti p quo quis occidẽd9 eſt. ſ. q̃ vergat in p̃iudicium dei aut pximi. Aliud ex pte occidẽdi q̃ icorrigibilis appareat. Propter primũ dat furtum cauſam occidendi: & eſt directe cõtra legem naturæ & pactũ humanæ ſocietatis, dicente Tullio lib. tertio de officiis. Hominem hominis icommodo ſuũ commodũ augere magis eſt contra naturã q̃ mors: nam tollit conuictũ humanũ. Illud natura non patit vt alioꝝ ſpoliis noſtras facultates augeamus, & ſic iure naturæ ſicut dicit fures tanq̃ membra putrida abſcidendi de cœtu humani generis & morte plectendi. Secundum aũt dictorum dat cauſam occidendi: quia tollit omne aliud remediũ talis autem iudicãdus eſt fur ex humanis p̃ſumptionibus: quia aliter interiora hominum ſcire nõ poſſumus. Præſumptio autem talis accipitur, vel ex magnitudine rei quã furat, vel ex aſſuefactione furandi, per quã quis ſupfurãdi actu diffamatus eſt tãq̃ frequẽter deprehẽſus in tali ſcelere quã tũcũq; ſit modicũ furtũ. Vnde ppter hoc ſecũdũ leges humanę q̃ p̃hibebãt fures ſimplices occidi pro furto, vt habitũ eſt ſupra, bene p̃cipiũt fures famoſos occidi. ff. de pœnis. l. Capitalium. §. Famoſos. Propter primum lex Moyſi quę in minoribus furtis ordinauit talionẽ: maiora p̃hibuit ſub pœna ſanguinis ſiue mortis. Aeſtimabat autem res furata maior vel ratione ſui, vel ratione eius in cui9 poſſeſſiõe erat. Propter primũ dr̃ Exo. xxi. Qui furat9 fuerit hoiem & vẽdiderit eũ, cõuict9 noxæ morte moriatur. Propter ſcđm Achor lapidatus fuit, quia propter ſacrilegium furãdo dño cõſecrata. Vnde de morte ei9 legit̃ Ioſ. 7. vbi dr̃. Quia turbaſti nos exturbet te dñs i die hac. & lapidauit eũ oñis populus, qđ eſt, qa q̃ furatus erat de poſſeſſiõe dñi erant vt dicitur Ioſ. vi. Sit ciuitas

anathema & omnia quæ in ea ſunt:quicquid autem auri & argenti fuerit & vaſorum æneorum ac ferri domino conſecretur depoſitum in theſauris ſuis.De his autem ille furatus erat pallium coc cineum &.cc.ciclos argenti,regulam quoq; auream,vt ipſemet confeſſus eſt.Ioſ.vii. Ad primum ergo q̃ in lege Moyſi pro furto nemo occidebatur &c. Dicendum ſecundum iam dicta q̃ verum eſt p̃ cõmiſſo in minoribus in quibus ſtatuit talionem.In maioribus autem in quibus talionem non ſtatuit dimiſit ipſum morte plectendum ſecundum curſum legis naturæ: ſicut & modo idem relinquit lex euangelii.& hoc non tm̃ in maioribus,ſed etiam in minoribus,quia nullam pœnam talionis ſtatuit. & hoc erat congruum legi euangelii ſuper legem Moyſi . Illa enim habet docere perfectionis opera & affectionẽ a rebus temporalibus tranſferendam ad ęterna:q̃ principaliter p̃ mittit ſpiritualib⁹ hominibus.Lex aũt opa pfectionis non docuit:ſed ſecundũ Aug.de ſermone dñi in monte,docuit quãdã inchoatam imperfectãq; iuſtitiam.vnde & temporalium rerum amorem p̃ miſit:& ea cultoribus ſuis p̃miſit tanq̃ hominibus carnalibus q̃ nondũ erant idonei ad pfectę iuſtitię,& ad ſpiritualium bonorũ p̃miſſiones.Propter qđ furtum qđ p̃cedit ex nimio temporalium rerum amore magis deteſtãdum eſt in lege noua q̃ in veteri.Propter qđ in minorib⁹ ipſa p̃miſit furtum abſq; pœna ſanguinis ſtatuens pœnã talionis in rebus,ſecundũ etiam q̃ quia proni erant ad homicidia,indulſit homicidis ciuitates refugii.Lex autem noua quia nullũ furtũ permittit vel homicidium,nec pœnam talionis ſtatuit furtis minoribus,nec ciuitates refugii prouidit homicidis Propter qđ non eſt contra legem euangelii p̃ furto quocũq; occidere ſecũdum determinatum modum:& in quacunq; ciuitate homicidam ad occidendum capere:licet hoc fuit contra legẽ Moyſi. Propter quod licet iudicibus ſub noua lege occidere pro furto pro quo nõ licuit occidere ſub lege Moyſi. Qđ aũt aſſumitur q̃ tunc crudelior eſſet lex noua q̃ vetus:qđ eſſe non debet:Dicendũ q̃ verum eſt ſi ipſa dictaret furem eſſe occidendum:qđ in nullo caſu ſtatuit.in quo correctionẽ expectandam docuit,& neminem occidẽdum quouſq; incorrigibilis inuentus eſſet. Neminem ergo occidit:quia nullũ ſtatutũ de occidendo tradidit ſicut nec talionem reddi ſtatuit. in quo quo ad ſtatuta ſua lex Moyſi apte crudelior fuit:quia lex noua vt dicit Greg.nono Moraliũ:corda delinquẽtiũ mãſuetudine potius q̃ terrore correxit . Per legem quippe deus virgam tenuerat cum dicebat Siquis hæc vel illa fecerit morte moriatur:ſed incarnatus virgam abſtulit:quia vias vitæ per mansuetudinẽ offendit. Vnde lex noua in pœnã mortis infligẽdam ſolummõ vſum & cõſuetudinẽ legis naturæ obſeruandam reliquit:vt crudelitas in hoc non legi euangelii,ſed potius legi naturæ imputari debeat,quæ in hoc maioris iuſtitiæ q̃ lex Moyſi erat.Propter qđ ſub lege Moyſi,cum tẽpus legis euangelicæ appropinquare cœperat in qua illud impleri debuit:Nouis ſuperuenientib⁹ vetera proiicietis & vetuſtiſſima veterum comedetis:augmentata fuit pœna furtis taxata in reb⁹ & hoc a Salomone quando dixit Prouerb.vi.Nũ grandis eſt culpa cum quis furat⁹ fuerit! Furatur eñ vt eſurientem impleat animam:deprehenſus quoq; reddet ſeptuplum & omnem ſubſtantiã domus ſuæ tradet & liberabit ſe.per hoc inſinuans q̃ adueniente tempore gratiæ pfectæ iuſtitiæ pro tanto liberari non debeat:ſed ipſemet occidetur.

Ad arg.pri. Z

Ad cõfirma. A

Quæſt.xix. Quęſt.xx.

SEquuntur pertinentia ſpecialiter ad hominem viatorem clericum.Et erant duo ſpecialiter pertinentia ad clericum religioſum,& plura alia ptinẽtia cõiter tam ad religioſum q̃ ad ſęcularẽ.Primum illorum duorum erat pertinens ad votum ſimplex:Vtrũ qui vouit intrare religionẽ ſtrictiorẽ liberatus eſt intrando laxiorem.Secundũ erat pertinens ad votum ſolenne:Vtrum de religione priuilegiata q̃ fratres eius non poſſunt tranſire ad aliã religionẽ æqualis arctitudinis aut minoris,fratres alterius religiõis quæ nõ præſumitur eſſe maioris arctitudinis ſed potius minoris, poſſint recipere ad ſuam religionem fratrem p̃feſſum in illa religione priuilegiata. CIRCA primum arguitur,q̃ qui vouit intrare religionem arctiorem liberat⁹ ſit a ſuo voto intrando laxiorem:quia per hoc implet votum quo ad tria eſſentialia religioni: quia illa in omni religione obſeruantur, & p̃ tale votum non videtur ille obligari ad plus q̃ ſe extendunt eſſentialia religioni . Ad alia enim obſeruanda ſolum obligantur profeſſi. CONtra, qui non implet intergre promiſſum non eſt liberatus a voto:iſte talis eſt quia duo promiſit:& intrare & talem regulã ſeruare,ergo &c. HOC vltimum concedendum eſt:quia eñ iſte nõ ſolũ vouit intrare religionẽ ſed talẽ religionẽ in qua tales ſunt obſeruantiæ quales non ſunt in alia:& ſecundum quas diuerſarũ religionũ profeſſiões diſtinguunt. Triũ enim votorũ principaliũ ſolennitas i q̃libet religiõe obſeruat.Quia igit ille i voto ſuo p̃miſit duo:& itrãdo religionẽ laxiorẽ nõ ſoluit niſi vnũ:a voto ſuo nõ

Arg.princ.

Probatio.

In oppoſitũ.

Reſponſio. B

est liberat⁹ nisi super hoc dispēsationem aut licentiam obtinuerit competentem. & qđ maius est: si quis promisit ītrare vnū monasteriū ex religionibus habentibus bona temporalia mobilia & immobilia distincta secundum distinctionem monasteriorum, non soluit promissum intrando aliud sicut æstimo, vt qui vouit intrare monasterium ordinis sancti Benedicti apud sanctum Dionysiē non soluit promissum complete intrando illud apud sanctum Germanum: quia etsi satisfaciat religioni siue ordini simpliciter & in hoc deo: non tamen satisfacit monasterio cui fecit suam promissionem: si non velit remittere promissum: quia aliquid iuris habet ex illo promisso illud monasterium qđ non habet aliud. secus autem est de religione in qua diuersa monasteria nihil sibi appropriant, sed quicqd habent proprium est toti religioni pro singulis fratribus eius: vt quantum iuris habet singulus eorum in bonis vnius monasterii: tātum habet in bonis alterius. Propter quod ex suo promisso nihil plus iuris ī illū acquirit vnū monasteriū q̄ aliud. propter quod vouens intrare vnum, sine omni iniuria illius potest intrare aliud & soluit perfecte promissum: vt contingit in

C religionibus fratrum prædicatorum & Minorum. Ad argumentum in oppositum ꝙ sufficienter liberatus est: quia æqualiter soluit promissum quo ad tria essentialia in votis: Dicendum ꝙ non est verum: quia iste non solum promittit religionem vbi tria vota essentialia obseruantur: sed vbi etiam cum talib⁹ obseruantiis obseruantur. & qđ amplius est si eædem obseruantiæ custodirentur: postq̄ tamen non essent eis oīa æqualiter cōmunia sicut non sunt diuersis monasteriis in eadem religione quandoq̄, adhuc non satisfaceret quo ad eos quibus facta erat promissio licet satis-

D faceret quo ad rem promissam. Non enim qui aliqd promittit vni & in hoc debitor eius factus est, satisfacit si hoc soluit alteri, immo si sit res quæ potest ab eodem solui pluribus postq̄ soluerit vni debet eam adhuc soluere alteri, vt si vni promisi denarium & credens soluere siue satisfacere dem denarium alteri puta pauperi in eleemosynam, adhuc teneor soluere denarium illi cui erā obligatus ex promisso. Vnde si talis subintrauit aliam religionem laxiorem: ante ꝓfessionem debet exire & intrare religionem cui se deuouit nisi dispensationem vel licentiam competentē habuerit, etiam si scandalum ex hoc debeat oriri: quia hoc respectu illius scandalum passiuum est non actiuū nisi quo ad hoc ꝙ fatue egit ab initio in talem necessitatem se ponendo: & de illa debet agere pœnitentiam: & maxime si ex suo exitu postmodū scandalum oriatur: qa contra illud debuisset sibi prouidisse. propter quod ei imputatur sicut ebrioso si committat homicidium. Post professionem autem per maius votum absolutus est a minori, debet tamen agere pœnitentiam scilicet

E pro transgressione minoris. ET ꝙ assumitur in argumento ꝙ per simplex votum non obligatur ad plus, q̄ ad tria essentialia: Dicendum ꝙ nec ad illa tria nec ad alia obligatur, & hoc neq̄ quo ad ipsorum obseruantiam finalem, nec quo ad ipsorum experientiam: sed solummodo obligatur ad præcisum ingressum religionis vbi illa tria obseruantur cum talibus obseruantiis: & non satisfacit nisi intrando talem religionem: quo facto statim perfecte liberatus est & satisfecit & recedere potest libere quandocunq̄ ei placuerit ante voti solennizationem: secundum ꝙ alibi planius declarauimus.

Ad arg. pri.

Ad ꝓbationem.

Circa secundū, ꝙ dicti fratres non possunt dictum fratrem ad suā religionē recipere arguitur: quia cōtrectarēt rem alienam inuito domino. i. prælato suo alterius religionis. Similiter inuito prelato summo pōtifice. s. qui hoc in priuilegio a se dato prohibuit vt ponitur in casu. Item per tale factum ministratur plurib⁹ scandalum: ergo peccat qui eius ex suo facto dat occasionem. ergo &c. Contrarium

F vt dixit opponens fit religioni suæ. Dicendum ꝙ si omnia essent vera quæ supponūtur in casu. s. ꝙ fratres qui recipiunt ad suam religionem fratres alterius religionis nō essent strictioris religionis, nec cū hoc haberent priuilegium fortius contrariū, aut si haberent, non tñ cōstaret de illo, & ꝙ illi de alia religione sic essent priuilegiati vt dixit opponēs, omino peccarent recipiētes: dū tñ cōstaret eis de aliorū priuilegiis. peccarēt ēt ꝓpter ipm factū: qa īiuriosum est in se vt procedit prima ratio: & propter scādalum qđ exinde sequitur: quia si ita esset scādalum actiuum esset. Si autem veritas non suffragaretur in dictis: quia. s. recipiētes essent strictioris religionis, nullo modo peccarent. quia nō obstaret priuilegium illud qđ non cōcedit nisi ius cōe De iure aūt communi non licet transire de religione ad religionem nisi illa ad quam transitur strictior esset. Si em̄ esset æqualis strictionis tunc transire reputari debet curiositatis siue leuitatis. Si vero esset laxior, tunc transire reputari debet irreligiositatis siue dissolutionis. Et de iure communi licet transire ad arctiorem religionem petita licentia a prælato laxioris religionis licet non obtenta. Frater autem opponens vt ostenderet religionem suam fore arctiorem q̄ illam ad quam

Quæst. xx. Arg. pri. pri.

Secundum. In contrariū Responsio.

fratres ſui ordinis inuito ꝓlato ſuo & contra ſuum priuilegiũ immo cõtra ius cõe recipiebant: dixit expreſſe coram oĩbus ſe eſſe ordinis beatæ Mariæ de monte Carmeli: & fratres qui ſuos fratres receperunt eſſe ordinis prædicatorum: & probauit ordinem ſuum eſſe ſtrictiorem vel æqueſtrictũ q̃ ſit ordo fratrum prædicatorum per quaſdam literas domini Innocentii papæ: in q̃bus cõtinet talis clauſula. Sicut accepimus dilecti filii Prior generalis & fratres eremi de monte Carmeli, abdicatis præſentis ſæculi opibus titulum elegerunt paupertatis vt mente & corpore expediti & acceptam valeant domino impendere ſeruitutem nullas poſſeſſiones nihilq̃ proprium vnde ſuſtentari valeant poſſidentes &c. Dicebat ergo ille. Cum nos non habeamus poſſeſſiones mobilium nilq̃ proprium neq̃ mobilium neq̃ immobilium: fratres autem prædicatores habeãt poſſeſſiones mobilium proprias ordini licet ſint communes omnib⁹ fratribus ordinis: noſtra ergo religio eſt ſtrictior q̃ ipſorum. Super quo iudicium perſpicacioribus relinquo.

Quæſt. xxi.

Arg. princ.

SEquũtur pertinentia cõmuniter ad clericos tam ſæculares q̃ religioſos, & erat vnicum quo ad ipſorum bona temporalia: & plurima alia quo ad eorum bona ſpiritualia. Illud aũt vnum erat. Vtrum ſi a principe conceſſum ſit quibuſdam religioſis accipere pedagiũ qdã licitũ & iuſtum vſq̃ ad primã alicui⁹ diei certę futurę: & vt extũc recipiãt canonici loci: Canonici aũt illa die aduenięte pulſari faciunt primam in aurora extra horam cõſuetam: religioſi illi debeant amittere pedagium prouęturum vſq̃ ad horã primę cõſuetã. Et arguit q̃ ſic: quia in conceſſionibus & priuilegiis non eſt vtendũ niſi ſermonibus conſuetis, & ſcdm conſuetum intellectum vtendum eſt illis, vt extra de ſpõſalib⁹. Ex literis. & ꝓbus dicit q̃ loquẽdũ eſt vt plures. Sed cũ dicitur vſq̃ ad horam primam, ſermo conſuetus eſt & conſuetum eſt ſic eo vti vt intelligatur vſq̃ ad horam debitã qua conſueuit pulſari. Vſq̃ ergo ad illam horam habent dicti religioſi ius accipiendi illud pedagium.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

Contrarium vidi dixit opponens. Dico q̃ ſupponendo caſum illum habere veritatem, canonici illi frauduleter agũt & doloſe ꝓoccupãtes horã debitę pulſationis: qđ nõ debet cedere i alteri⁹ nocumẽtũ, nec i ꝓpriũ cõmodũ: qa fraus & dolus nemini debẽt patrocinari, & ſic religioſi illi ius habebãt recipiẽdi illud pędagiũ vſq̃ ad horã primę cõſuetã vt oſtẽdit prima rõ ad hoc adducta. & ſi cõtrariũ factum fuit, vt ꝓcedit dictũ i oppoſitũ: & erant illi religioſi ipediti i percipiẽdo dicto pędagio, multũ i hoc iuriatũ eſt illis, & tenẽtur canonici eis ad reſtitutionẽ ſi illd receperũt: qđ ſi renuant facere canonici: ꝓſequãtur religioſi ius ſuũ ſicut poterũt. Si vero dicti canonici ex cauſa rationabili pulſationem priæ anticipauerunt: quo ad hoc nõ ſunt in culpa. Nihilomin⁹ tñ per hoc nõ poſſunt ſibi ius in percipiendo dictum pędagiũ qđ alias nõ eſſent ꝓcepturi citra horam primæ conſuetam, acquirere.

G

Quæſt. xxii.

Arg. princ.

SEquuntur cõiter ptinẽtia ad clericos tã religioſos q̃ ſæculares quo ad eo⁹ bona ſpũalia. Quo⁹ vnũ ptinebat ad priuilegii papalis iterꝓtationẽ: Vtrũ exponẽs priuilegiũ apoſtolicũ cõtra planũ & expreſſũ verbo⁹ ſit cõmẽdãdus vt exhibitor reuerentiæ dño papæ, cardinalibus & curiæ Romanę: & alia plurima q̃ ptinebãt ad diuini officii exequutionem. CIRca primum arguitur q̃ ille expoſitor talis nõ ſit cõmendãdus dicto modo. quia nullus præſumptuoſus iterꝓtator priuilegii apoſtolici commendandus eſt dicto mõ: quia ꝓſumptio nec commẽdabilis eſt: nec cuiq̃ reuerentiam, ſed contrarium magis exhibet ſcilicet irreuerentiam illi cuius eſt priuilegium. qa ille per priuilegium ſuum intelligi nihil vult q̃ ſecundum planum verborum. Aliter enim omnia priuilegia traherentur in abuſum: ſi ſcilicet cuilibet liceret eis dare intellectũ & maxime contra planum verborum: vt extra de priuilegiis. Priuilegia. Ille autem expoſitor talis eſt: quia extra de priuilegiis Cũ veniſſent, dicitur in Gloſ. q̃ iudex de priuilegio apoſtolico incidenter poteſt cognoſcere ſi verba ſint clara & manifeſta. & ſi inuenta ſint fore clara & manifeſta: poteſt dicere ſi aliquid pro vel contra arguatur: obſtat vel non obſtat. ſecundum q̃ diximus in noſtro decimo Quolibet, quæſtione prima: ſic ſolummõ licitum eſt iudicare de dictis in priuilegio apoſtolico ſecundum planum verborum: ergo a contrario ſenſu (quod eſt fortiſſimum argumentum in iure) nullo modo licet iudices ire contra planum & expreſſum verborum. Hoc autem facere circa expoſitionem priuilegiorum (quod non licet) præſumptuoſũ ẽ. ergo &c.

In oppoſitũ

In cõtrariũ eſt dixit opponẽs q̃ viri & ſapiẽtes & diſcreti dicunt talẽ expoſitionẽ eẽ de mẽte & itẽtione dñi Papę: et i hoc dicũt ſe eẽ aſſecuratos: q̃bus i hoc credẽdũ ẽ. Exponẽs aũt priuilegiũ ꝑm mẽtẽ et itẽtionẽ dñi papę maxie cũ de hmõi expoſitione habeat ſufficiẽs teſtimoniu⁹ ꝓborum, q̃ ſit de mẽte et intentione domini papæ dicto modo

H cõmendandus est:ergo &c. Dicẽdum scdm Augustꝫ.de sermone dñi in monte:Qꝫ de occultis no bis iudicare nõ licet,sed solũmodo de manifestis: sic ꝙ de ipsis possint haberi aperta indicia: p quę quę alias sunt occulta fiũt manifesta.Sic em̃ dñs docet cognoscere occultam hypocrisim: quando dicit:Ex operibus eorum cognoscetis eos,vt exponit Aug.Propter qđ dicit primi Reg.xvi.Homines vidẽt ea quę apparẽt:Deus aũt intuet cor.In priuilegiis ergo de mẽte & occulta intẽtione dñi papę nobis p̃sumere aut iudicare nõ licet nisi qđ p manifesta ĩdicia verborũ priuilegii nobis ĩdicatur.In priuilegiis em̃ nõ est vtẽdũ verbis obscuris figuratiuis & ænigmaticis quę nos ad p̃sumẽdum excitant aliquã occultã intelligẽtiam subillis verbis ĩtellexisse scribẽtẽ quã verba intẽdũt sed non quã p̃tẽdunt:in quib⁹ aliquãdo vitiũ est verbis ĩsistere,& scdm verba exponere,cũ tñ in priuilegiis semp oporteat verbis insistere.Vt aũt paulo altius ordiamur,Sciendũ ꝙ oĩs sermo aut est propriusaut figuratiuus.Et est sciẽdũ ꝙ ipm exponere scdm planũ verborũ aliquãdo bonũ est: & malum est exponere ipsum alio modo maxime cõtrario,dicẽte Greg.in prologo Moraliũ.Aliquãdo qui verba accipere historię iuxta literam negligit oblatũ sibi lumen veritatis abscondit:cũꝙ labore inuenire in eisaliquid extrinsecus appetit hoc qđ foris sine difficultate assequi poterat amittit.& ponit exẽpla quę habẽtur Iob.xxxi.Si negaui qđ volebant pauperibus: & oculos viduę expectare feci & cętera hmõi.de qbus subdit:dicẽs.Quę videlicet si ad allegorię sensum violẽter ĩflecti mus cunctę eius misericordię facta vacuamus.Aliquãdo vero sermonẽ ꝓpriũ exponere scdm planũ verborũ bonũ est & alio modo similiter:immo aliis modis pluribus,dicẽte Greg. Nõnulla tríplíciter ĩndagamus:nã primũ fundamẽta historię ponimus:deinde p significationẽ typicã in arcẽ fidei fabricam mẽtis erigimus:ad extremũ p moralitatis gratiã quasi supducto ædificiũ colore vestimus,talis expositio in theologicis acceptatur.Sermonẽ vero figuratiuũ exponere scdm planum verborũ semp malũ est.dicẽte Greg.Aliquãdo aperta verba intelligi iuxta literã nequeũt,quia superficie tenus accepta nequaq̃ instructionẽ legẽtibus:sed errorẽ gignũt.Ecce em̃ dicit Iob.ix.Sub quo curuantur qui portant orbem.& de tãto viro quis nesciat ꝙ nequaq̃ vanas poetarũ fabulas sequatur vt mũdi molem subuehi gigantũ sudore suspiceť!Et sic hmõi sermonẽ exponere scdm planũ verborũ non est bonũ,ita ꝙ aliquãdo sit bonũ ipm exponere contra planũ verborũ. Dicẽte Greg. Aliquãdo ne intelligi iuxta literã debeant:ipa se verba literę impugnãt. ait nãq Iob.iii.Pereat dies in qua natus sum:occupet eũ caligo & inuoluatur amaritudine. quia nimirũ natiuitatis dies ipso impulsu tẽporis euolutus stare non poterat.Quo igit pacto ipm inuolui caligine optat! & tñ si in
k rerũ natura subsisteret sentire amaritudinẽ nequaq̃ posset.Constat ergo ꝙ nullo modo de die sensibili dicit qui pcuti amaritudine optatur:sed nimirũ verba literę dum collata sibi conuenire nequeũt aliud in se aliquid qđ q̃ratur ostẽdunt: ac si dicãt,dũ nostra nos conspicitis superficie destrui hoc in nobis q̃rite qđ ordinatũ sibiq cõgruẽs apud nos valeat iteri⁹ inueniri. Ex quo patet ꝙ sunt tres modi expositionis sermonis:duo ꝓprii, & vnus figuratiui. Quorum prim⁹ ẽ quẽ malum est exponere alio modo,& maxime contrario q̃ scdm planũ verborum.de natura ei⁹ debet esse omnis sermo positus in priuilegiis:quia debet exponi scdm planũ verborũ:& non alio modo maxime contrario penes aliquẽ aliorũ duorũ modorum.Expositio em̃ penes scdm modũ non competit ei:quia nõ debet cõtinere mysteriũ.Expositio vero penes tertium modũ ei nõ cõpetit:quia nõ debet continere sermonẽ figuratiuũ. & sic(vt dictũ est)oportet semp verbis priuilegii insistere,& scdm sensum quẽ verba p̃tẽdunt ipm exponere. dico grãmatice loquẽdo,quẽadmodũ dñs papa Nicolaus vult regulam fratrũ Minorũ exponi,quę in hoc habet vim priuilegii:prẽter hoc ꝙ si dictio ambigua vel clausula dubia in priuilegio ponat & scdm hoc possint in eodẽ plures haberi sensus veri & possibiles:tũc ex titulo de verborũ significationibus vel ex aliis iuribus sensus quẽ dñs papa intellexit pscrutandus est scdm ꝙ iura q̃dam p alia iura solent exponi,& hoc licitũ est. Aliter em̃ iura legi aut exponi non cõsueuerũt in scholis a doctoribus,qualiter tamẽ nõ licet exponere regulam fratrũ Minorum:quia p̃cipit papa ꝙ solũ grãmatice exponat.Si aũt dubiũ illud p alia iura exponi nõ potest:tũc nõ sunt cẽsenda verba esse plana,nec licet exponere alterũ sensum ptinaciter defen-
l dendo: sed oportet expositionẽ dñi papæ expectare. Propter qđ simplíciter dico ꝙ expositor dicto modo dicti priuilegii nullo modo scdm dictũ modũ cõmẽdãdus est,maxime quia non dubiũ sensum sua expositione promit:quia nec hoc ei liceret:quia hoc iudicio solius dñi papę reseruatũ est: sed quia vt ꝓponit q̃stio cõtra planũ verborꝫ cõtrariũ sensum ingerit, qđ minime licet scdm pdicta.Ideo qui exponit priuilegiũ dñi papę scdm planũ verborũ,quãdo in eo nõ est ambiguũ vt doctor humilis est cõmẽdandus.Qui vero exponit ipm cũ aliquid verborꝫ est ambiguũ,vt interpretator p̃sumptuosus est corripiẽdus.Qui vero exponit ipm cõtra planũ verborũ nequaq̃ est cõmẽ-

dandus:ſed potius vt ꝑuaricator iniurioſus eſt fuſtigandus : & ſic talis ſua expoſitione reuerentiam papę aut alicui ſuorum ſuperiorū nō exhibet:ſed magis irreuerētiam maximam quantum in ſe eſt:nec dominus papa aut cardinales talem reuerētiam acceptarēt. Vnde talis cōmendatio non poteſt eſſe charitatiua ad propalandum cōmendati merita:ſed potius eſt hiſtrionica & adulatoria ad procurandum cōmēdanti beneficia. Tales enim cōmendatores non cōmendant alios quia in ſe ſunt bene meriti: ſed etiam licet mali eſſent:quia ipſis ſunt beneficij,qui ecōtra æque faciliter alios vituperant:non quia in ſe ſunt male meriti,ſed etiam ſi boni eſſent non apparet eis ꝙ ſibi ſint bene ficij,vnde Greg.iii.Mora.Sunt nonnulli qui dum ſibi in eccleſia vident deeſſe qđ ambiunt,hoſtes bonorum fiunt:& non ſolum prauę ſemetipſos actioni inſerunt:ſed etiam iuſtorum rectitudinem inflectere ad ꝑuerſa moliuntur. Vnde in talibus impletur illud Miche.iii. Hæc dicit dominus ſuper prophetas:qui ſeducunt populum meum:qui mordent dentibus ſuis: & ꝓdicant pacem:et ſi qs non dederit in ore eorum quippiam,ſanctificant ſup eum ꝓlium. De qualibus etiā dicit Apoſtolus.Roma.xv.Huiuſmodi Chriſto domino non ſeruiūt:ſed ſuo ventri.vbi dicit Gloſ. Aliis em adulantur,aliis detrahunt vt poſſint ſuū ventrem implere. Et bene correſpondent ſibi talis expoſitor & talis commēdator. Expoſitor enim nititur quę recta ſunt corrigere:Commēdator vero cō tendit quę ꝑuerſa ſunt laudare: in quibus duobus conſiſtunt duo genera loquutionū quæ ſunt in humana ſocietate pernicioſiſſima.dicente Greg.in fine.vii.Mora.Duo ſunt genera loquutionū importuna valde & noxia humano generi. Vnū qđ curat etiam ꝑuerſa laudare: et alterū qđ ſtudet etiam recta corrigere:illud deorſum cum fluuio deducitur: hoc vero contra fluenta veritatis obſerare etiam alueum conatur:illud metus ꝓmit:hoc elatio erigit:illud gratiam ex fauoribus captat:hoc iram certaminis excitat.et hoc commotum per illud contra doctores qui ſanam doctrinā ſuſtinēt. vt in illis impleri incipiat(ſi tamen modo ſint aliqui talium:qđ abſit, licet quęſtio aſſertiue proponatur) illud Apoſtoli.ii.Timo.vlt.Erit tempus cum ſanā doctrinam nō ſuſtinebūt:ſed coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus,vbi dicit Gloſ.ꝙ prophetia eſt apoſtoli:vnde neceſſe eſt eam impleri. Secūdū ꝓdicta concedēda eſt prima ratio:quia bene procedit & veritatem iam expoſitam concludit. M N

Ad arg.in oppo. AD argumentum in oppoſitum ꝙ viri ſapientes & diſcreti dicunt talem expoſitionem qualem ille ponit eſſe de mente & intentione domini papę : & ꝙ ſuper hoc ſunt aſſecurati:bene poteſt eſſe ꝙ hęc omnia vera ſint: non tamen eſt eis in hoc credendum: maxime ſi pro ſe & in fauorem illorum prolata eſt illa expoſitio. Pro ſe enim & in cauſa ſua nullius teſtimoniū recipitur in forenſi judicio,& maxime ſuper expoſitione papalis priuilegii:cui in hoc debemus exhibere tantam reuerentiam ne alicui expoſitioni contra verborum planū credamus:quouſq; ipſe met nobis quid intendat aperire dignetur:ne forte quo ad planū verborum falſitas aliqua in eius priuilegio contineri valeat ſuſpicari ſi contra planum verborum alicuius alterius expoſitio admittatur.

Queſt.xxiii. SEquūtur pertinētia ad diuini officii executionem.quorum quędam pertinēt ad diuini officii executionē circa ſacramentorum adminiſtrationem:quędam vero circa prędicationis inſtructionem:& quędam circa horarum obſeruationem & miſſarum celebrationem. DE primo q̄rebatur vnū de adminiſtratione pluriū ſacramentorum cōmuniter: Vtrum obligatus ad audiēdam ſubditorum ſuorum confeſſionem & aliorum ſacramētorum miniſtrationē ſi relaxetur ab obligatione prima æqualiter remaneat obligatus ad ſecundam. Deinde q̄rebātur quędam pertinētia ad adminiſtrationē ſacramenti pœnitentię ſpecialiter. ET circa primū argue-

Arg.prin. batur ꝙ non:quia ſicut ſe habet confeſſio ad abſolutionē cum ſatiſfactionis iniūctione: ſic ſe habet ad aliorū ſacramētorū adminiſtrationē:qa ſicut eſt ordo eſſentialis abſolutionis ad cōfeſſionē ꝙ ſine illa ꝑcedēte null⁹ pōt ſalubriter abſoluere,& ſalubriter ſatiſfactionē iniūgere:ſic eſt ordo adminiſtrationis aliorum ſacramentorū ad eādē:ꝙ.ſ.ſine illa pręcedente null⁹ ſalubriter pōt alia adminiſtrare ſacramenta.Sed abſolutus a confeſſione ſubditi audienda non poteſt æqualiter manere obligatus ad ei ſalubriter abſolutionem cū ſatiſfactione iniūgendam: quia hoc eſſet impoſſibile fieri.ſecūdum enim qualitatem & quātitatem ꝑccatorum quę confeſſa ſunt debet iniūgi ſatiſfactio: er-

In oppoſitū. go &c. CONtra.eſſentialiter ordinātur diaconicatus ordo & ſacerdotii:ſed tū non præcedente ordine diaconicatus æqualiter poteſt recipere ordinē ſacerdotii ſicut ſi ꝑceſſiſſet. vt extra de cleri.

Reſponſio. ordi.p ſaltum.Veniens.ergo &c. Dicēdum ꝙ ſi aliquis ſit obligatus ad duo: ſi ſecūdū nō poteſt exequi ſine primo, impoſſibile eſt eū poſtq̄ eſt relaxatus a primo æqualiter manere obligatū ad ſecundū:aut eſſet obligatus ad impoſſibile ſibi qđ eſt incōueniēs. Vnde vt ꝑcedit primū argumētū O

& bene, obligatus ad audiẽdum ſubditi confeſſionem: & ad iniũgendũ ei ſalutarẽ ſatiſfactionẽ impoſſibile eſt ꝙ æqualiter maneat obligatus ad ſecũdũ vt prius. Sed in ꝓpoſito circa adminiſtratio nem aliorum ſacramẽtorum poſt ſacramentũ pœnitentię, puta euchariſtię vice aliorum, eſt conſi derare duo, ſ. adminiſtrationem eius regularem ſcdm ſtatutum eccleſię: ꝙ. ſ. quilibet cõmunicetur ad minus ſẽmel in anno, ſ. in paſchate, vt dicitur extra de pœ. & remiſ. Omnis vtriuſq; ſexus. & ad miniſtrationem eius ꝑculiarem ſiue priuatam pluries in anno. Primo modo dico ꝙ ęqualiter ma net obligatus ad euchariſtię adminiſtrationem: dum certificatus fuerit ꝙ ſubditus ſuus confeſſus fuerit ei qui habet priuilegiũ ꝑ qđ relaxatur ei obligatio de confeſſione ſubditi audienda. Secũ do mõ dico ꝙ nequaq̃: qa non debet alicui priuatę perſonę pluries ſacramẽtũ euchariſtię miniſtra re niſi cõſtet ei de mũditia cordis & deuotiõe ſpeciali: quę nõ poſſunt cognoſci ſine cõfeſſionis audi tione. imo debet oĩno denegare: & exponeret ſe diſcrimini ſi pluries miniſtraret neſciẽs an ſanctũ daret canibus: quia i tali adminiſtratione nõ excuſaretur ſicut excuſatur in prima ꝑ ſtatutũ eccle-

P ſię & dictum priuilegiũ. AD rationẽ in oppoſitũ: dicendũ ꝙ nõ eſt ſimile: quia licet diaconatus & ſacerdotii ordo habent ordinẽ eſſentialem ſcdm gradũ dignitatis: nõ tñ condepẽdentiã in eſſe: quoniã vtrũq; illoꝝ poteſt eſſe ſine altero. Talẽ aũt cõnexionẽ habẽt cõfeſſionis audítio & ſalubris euchariſtię adminiſtratio pluries in anno, vt patet ex dictis.

Ad arg. in oppoſitũ.

Queſt. xxiiii.

Equĩtur ꝑtinentia ad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ ſpecialiter: quorum vnũ ꝑtinebat ad illuſionẽ confeſſoris paſſiuã. Vtrum ſi confeſſus ꝓc cata quę dicit ſe habere, recipiat pœnitentiã ſatiſfactoriã ꝑ illis ex cõfeſſoris in iũctione, & reuerſus ſequẽti die in cõfeſſione alia dicat eidẽ cõfeſſori ꝙ in ꝓcedẽ ti confeſſione fuit oĩno mentitus: & confiteatur alia cũ illo mẽdacio, ꝓ quibus pe tit ſibi iniũgi pœnitẽtiã ſalutarẽ: Vtrũ inquã cõfeſſor pœnitẽtiã ſatiſfactoriã in iũctã i prima cõfeſſione debeat reuocare & nouã i illa ſecũda cõfeſſione iniũgere. Alia aũt duo pti nebãt ad illuſionẽ cõfeſſoris actiuam. Primũ ꝑ actũ confitendi: Vtrũ clericus nõ exiſtens in ſacris

Queſt. xxv. ordinibus aſſumens habitũ cõfeſſoris: ſi audiat ſic alicuius confeſſionem: fingens ſe eſſe ſacerdotẽ & confeſſorem: qua audita dicit ſe deluſiſſe confitentem & deridet eum: Vtrum inquam clericus

Queſt. xxvi. ille ſit ſuſpenſus: vt non poſſit de cætero ad ſacros ordines promoueri. Secũdum ꝑ actum deti nendi fidei commiſſum: Vtrum confeſſus habens rem alienam quã iuſto metu nõ audet reſtitue re illi cui eſt reſtituenda: ſi committat eam confeſſori ſuo vt eam reſtituat: confeſſor autem eam

Arg. prin. non reſtituit: Vtrum inquã confeſſus ille ſit abſolutus a debito illius rei. CIRca primũ arguit ꝙ ille confeſſor debet primam ſatiſfactionem reuocare, & nouam iniungere: quia reuocata cauſa debet reuocari effectus: & noua cauſa ſuꝑueniente debet ſequi nouus effectus. Peccata autem hic ſunt reuocata propter quę facta fuit illa iniũctio: & noua ſunt confeſſa propter quę debet fieri noua ſatiſfactionis iniunctio, ergo &c. CONtra, confeſſor non debet reuocare qđ neſcit: ſed nec

In oppoſitũ Primũ. ſcit illa ꝓccata prioris cõfeſſionis, nec qđ iniunxerat pro illis: qa vt dicit Auguſtinus, nihil minus ſcitur q̃ qđ in confeſſione ſcitur, ergo &c. Item confeſſor non debet reuocare qđ neſcit an ſit re-

Secundũ. uocandum: ſed neſcit an illa iniunctio ſit reuocanda an non: Nec debet illi ſuper hoc credere: qa qua ratione dixit ſe fuiſſe mentitum in prima confeſſione: eadem ratione poſſet dicere ſe fuiſſe mẽ-

Reſpõſio. Q titum in ſecunda, & ſic de cęteris: ergo &c. DIcendum: ꝙ confeſſor aut ꝑcipere poteſt ꝙ ſana vl̃ non ſana mente fecerit primam confeſſionem: aut non: ſed manet ſemper in dubio. Si poteſt ꝑ cipere ꝙ non ſana, totum qđ factum eſt in illa prima confeſſione, pro nihilo debet reputari & pro non facto: & debet iniungi noua ſatiſfactio pro confeſſis in ſecunda confeſſione. Si autem manet in dubio, debet potius preſumere ꝙ non ſana mente fecerit primam confeſſionem: ſed ſecũdã: quia non eſt preſumendum ꝙ in ſecunda confeſſione in qua ꝑcipitur eſſe ſanę mẽtis ſit immemor ſuę ſalutis, et tunc redit in idem ac ſi ꝑcipere poſſet ipm tũc fuiſſe ſanę mentis. Propter qđ etſi non multum debet ei credere: debet tamẽ ſecundę confeſſioni magis inhęrere: quia ſemp ꝓſumendum eſt ꝙ confitẽs ſanę mentis verũ dicat in cõfitendo retroacta. Et ideo magis debet reputare ſatiſfa ctionẽ primo iniũctam nõ fuiſſe iniũgendã tãq̃ tũc fuiſſet mẽtitus, & nõ in ſecũda cõfeſſione. Non tamẽ debet illud ſimpliciter reputare: quia forte in prima cõfeſſione nõ eſt mẽtitus: ſed in ſecũda: et ideo potius primã debet reuocare & nouã ſecundã iniũgere, q̃ illam primã ratam habere & q̃ ſecundã confeſſionẽ ꝑ nihilo reputare: nec ꝑ ea aliquid iniũgere, non tñ ſimpliciter: ſed dicẽdo cõ feſſo ſub conditione. Si verũ dixiſti in prima confeſſione, non reuoco tibi iniũcta in illa: nec habeo ratam confeſſionẽ quã modo facis: & qđ tibi iniũgam. Si autẽ mẽtitus es in illa cõfeſſione, vt dicis nihil habeo ratum de factis a me in illa confeſſione: ſed reuoco totũ. & tunc debet ei iniũgere pœ-

Ad arg. prī. nitentiam ſecūdum exigentiam ſecundæ confeſſionis. AD primum argumētum: ꝙ peccata præ R
cedentis confeſſionis reuocantur. ergo &c. Dicendum ꝙ verum eſt forte verbo ſolum: ſed nequaq̄
ſecūdum rem. propter qđ iniuncta pœnitentia pro ibi confeſſis non debet reuocari niſi ſub condi
Ad primū in tione ſecundum iam dictum modum. AD primū in oppoſitum ꝙ confeſſor neſcit facta in pri
oppo. ma confeſſione ſecūdum Auguſt. Dicendum ꝙ verum eſt vt reuelanda, etiam ſi eſſet ſuper reue
latione facienda adiuratus in publico iudicio: niſi forte alio modo ſciret eadem: quia qđ in confeſ
ſione ſcit: non ſcit confeſſor vice perſonæ proprię, ſed ſolummodo vice dei. Scit tamen illa ſimpli
citer vt memoriter retenta. Et debet confeſſor vt perfectius in qualibet confeſſione ex ordine ad
confeſſionem præcedentem agnoſcat pecoris ſui vultum niti vt memoriter retineat quę in con
feſſione audit & facit pœnitentias iniungendo. Per hoc enim melius cognoſcendo ſtatum eius cū
Ad ſecūdū. iterum ad confitendum ipſi reuertitur: melius & diſcretius poteſt ei conſulere. AD ſecūdum ꝙ
neſcit confeſſor an prima iniunctio ſit reuocanda: quia neſcit an ſit confitenti credendum in con
feſſione ſecunda: Dicendum ꝙ licet non ſit ei ſimpliciter credendum in illa: potius tamen creden
dum eſt ei q̄ non credendum. Et ideo alia ſatiſfactio iniungenda eſt non ſimpliciter: ſed ſub condi
tione, vt dictum eſt.

Queſt. xxv. Arg. prin. Irca Secundum arguitur: ꝙ clericus ille ſit ſuſpenſus, & non poſſit ad ſacros or
dines promoueri: quia in quo quis pœccat debet & puniri. Iſte in ſacros ordines
pœccat fingēdo ſe habere illos cum non habuerit, & officiū illis debitum exercē
In oppoſitū do: ergo in ipſis debet puniri: & hoc non niſi prohibendo ipſum ad ipſorū ſuſce
ptionem accedere. ergo &c. CONtra. Iudæi & hæretici qui ſunt in grauiori
delicto non ſunt ſuſpenſi ad aſcenſum ſuſcipiendi ſacros ordines poſtq̄ pœni
teant: ergo nec iſte multo minus. Reſpondeo: ꝙ clericus ille aut eſt ſuper di S
Reſponſio. cto facto in iudicio conuictus, vel aliter grauiter diffamatus: aut non: ſed factum illud eſt occultū.
Si primo modo: ſic tanq̄ criminoſus non poteſt nec debet promoueri: vt extra de temporibus ordi
nand. cap. vlt. & diſt. xxxi. cap. i. & de hoc notatur diſt. xxv. cap. vlt. Et ſic iſte ab ordinibus repelli
tur: non quia ex facto illo de iure ab ordinū ſuſceptione ſuſpenſus ſit: ſed propter ſubſequentem in
famiam. Si ergo ſe habeat res ſecundo modo: dico ꝙ promoueri poteſt ad ſacros ordines.

Ad arg. prī. AD argumentum in oppoſitum: ꝙ in ordines ſacros pœccauit &c. Dicendum ꝙ licet verū ſit T
ꝙ puniendus eſſet circa ſacros ordines in quos deliquit ſi canones ipſum punirent ſiue pœnā eius
taxarent: quia tamen iura circa tale factum pœnam ſpecialem non exprimūt, ipa arbitraria eſt: &
ſtatuenda ſecūdum qualitatem & quantitatem delicti & perſonæ, & maxime circa ordines ſi con
gruū videtur confeſſori: & hoc vel vt tardet ire ad ordines, vel vt in ſuſceptis ordinibus circa con
Ad arg. in oppoſitū. feſſiones audiendas diligentius & cautius ſe exerceat. AD ſecundum dicendum ꝙ non eſt ſimi V
le de Iudæis: quia poſt baptiſmū in ipſis prioris vitę nec manet delictum nec infamia. De hęreticis
autem ſimile eſt quo ad infamiam licet alias ipſi ſunt excōmunicati & ſuſpenſi etiam occulti. vnde
ad ordines non aſcendunt niſi ex ſpeciali gratia.

Queſt. xxvi. Arg. prin. Irca Tertium arguitur ꝙ ille confeſſus eſt abſolutus a debito: quia in hoc agit
ſecundum conſilium eccleſiæ, & agens ſecundum conſilium eccleſiæ non ma
net in aliqua obligatione peccati: quare nec debiti reſtituendi: quia ſecundum
In oppoſitū. Auguſtinum: Non dimittitur pœccatum niſi reſtituatur ablatum: ergo &c.
Reſpōſio. EX eodem arguitur ad oppoſitum: hic non eſt reſtitutum ablatum: ergo nō
eſt remiſſum pœccatum: quare adhuc ad reſtitutionem eſt obligatus. Dicen X
dum ꝙ qui abſtulit alienū ſic eſt obligatus ad reſtituendum, vt ſecūdum actum ſiue effectum con
ſequatur reſtitutio. et vt hoc fiat, obligatus eſt procurare: aut ſemper manet obligatus. Et ſic dico
ꝙ iſte confeſſus non eſt abſolutus a debito: ſed obligatus vt prius: et ad hoc pro poſſe ſuo procu
Ad rōnes. rare tenetur reſtitutionem. RAtiones autem ad vtrāq̄ partem nō habent efficaciam: quia bene Y
poteſt contingere ꝙ quis abſolutus eſt a pœccato qđ commiſit auferendo rem alienā: manet tamen
obligatus ad eius reſtitutionem: quia in firmo propoſito qđ habet quis ad reſtituendum vt primū
facultas ſe obtulerit, abſoluitur quis a pœccato: non tamen a debito quouſq̄ ſequatur reſtitutionis
effectus. Q; ſi aliquando ſtet per ipſum ne ſoluatur, cadit a dicto propoſito & nouū pœccatū incur
rit. Si autem manet in propoſito: & facit qđ in ſe eſt: ſemper manet obligatus ad reſtituendum: &
nūq̄ eſt in dicto pœccato: ita ꝙ ſi factus ſit omnino impotēs ad ſoluendū: ſemper tamē manet obliga
tus: & debet eſſe in firmo propoſito reſtituēdi ſi facultas ſe offerret. Aliter enī recidiuaret in pri
Ad arg. prī. ſtinū pœccatum. Qđ ergo arguitur primū: ꝙ iſte agit ſecūdum conſilium eccleſię: dicendū ꝙ verū Z

eſt.Sic enim conſulendum eſt:& bene.Et qđ aſſumitur:ergo non manet obligatus obligatione pec
cati:dicendum ꝙ verum eſt ſecundum iam dicta.Et qđ aſſumitur:quare nec debiti: dicendum ꝙ
A falſum eſt. Qđ arguitur ad illius probationem per Auguſt.Non dimittitur peccatum &c.Verū Ad Auguſt.
eſt niſi reſtituatur facto vel firmo propoſito ſecundum dictum modum:& alterum ſufficit ad ab-
B ſolutionem a peccato:ſed ſolum factum ſufficit ad abſolutionem a debito,vt dictum eſt. AD ar- Ad arg.in
gumentum in oppoſitum ex eodem:dicendum ꝙ non valet:quia hic ablatum reſtitutum propoſi oppoſitū.
to ſufficit ad dimiſſionem peccati:& manet obligatio debiti:non quia ab illa ſecūdum actum nō ſo
luta dependet obligatio peccati:ſed obligationis debiti ſolutio dependet ab ipſo actu ſolutionis.Pro
pter qđ qui committit alteri reſtitutionem faciendam:bene debet eſſe cautus ꝙ ipſe fideliter agat
ſibi commiſſum:quia quātocūq; bono animo committat: nō tamen abſoluitur niſi cōmiſſum fiat
ſicut qui in teſtamento cōmittit vt de bonis ſuis ſibi quęrantur indulgentię,nunq; illas obtinet ni
ſi qđ de bonis ſuis faciendum ordinauit fiat: niſi pro quanto ab initio meretur bona deuotio:quæ
ſtatim aliquid meretur: non tamen totum quod obtineret ſi quod ordinauit fieret. Et pro tan-
to vult Auguſt. ꝙ poſt mortem nihil recipit mortuus niſi qđ merebatur viuus. Tali enim bona
deuotione merebatur:vt ſi quę ordinauit fiant:indulgentias recipiat: quas tamen non recipit niſi
fiant.Si autem nihil bona deuotione ordinando vel alio modo merebatur: vt ſi quid fieret ei vale-
ret:nihil omnino ei valet etſi fiat.

Equūtur pertinentia ad prædicationis inſtructionem.Et erant duo,Vnum per-
tinens ad dignitatem boni prædicatoris quam meretur ex actu prædicandi:
Vtrū ſcilicet ille q ex priuilegio habet poteſtatem prędicandi: & alios prædica- Queſt.xxvii.
tione ſua inſtruendi, ex eo ꝙ aliis prędicat,& eos inſtruit, maior ſit & verius ſit
pater q̄ qui hoc poteſt facere & facit iuriſdictione ordinaria. Alterum qđ perti-
net ad pœnam impedientis prædicatorem veritatis in tali prædicatione: Vtrū Queſt.xxviii
ſcilicet excōmunicatus ab ordinario loci:quia publice reſtitit vera prædicanti: ſi poſtmodum ce-
lebret,ſit irregularis. CIRca primū arguitur ꝙ ille qui ex priuilegio:maior ſit & verius pater p Arg.prin.
exemplum:quia dicitur Mar.v.ꝙ archiſynagogus quidam nomine Iairus impetrauit a Chriſto Primum.
vt filiam ſuam ſuſcitaret.Et vt dicit Gloſ,interlinearis, Iairus interpretatur illuminans vel illu-
minatus:quia verbis vitę populum illuminauit:& vt hoc poſſet a ſpiritu illuminatus eſt. Iairus
autem ille maior erat inter Iudæos,& verus pater puellæ:quia naturalis.Ex quo patet ꝙ omnis il
luminatus a deo:& ex hoc alium illuminans:ex hoc fit pater eius:& poteſt dici pater puellæ ſuſci
tandę.i.animæ fidelis per gratiam viuificandę:ſiue hoc faciat ex iuriſdictione ordinaria vel delega
ta ſiue ex actu charitatis paternæ. Et tanto verius:quāto magis & verius eſt illuminatus:& ve- Confir.
rius & magis ſiue perfectius alios illuminat.Et hoc patet de Dauid:qui non fuit propheta ex offi- Exēplo pri
cio ſicut Eſaias & Hieremias & cęteri: ſed tm̄modo ex actu prophetandi quo cæteris expreſſius, mo de Da-
excellentius,& eminentius prophetauit.Propter qđ dictus eſt etiam eximius prophetarum, quaſi uid.
cęteris excellentior:qui ꝓphetabāt ex officio: ipſe autem non. Vnde apud Hebræos non numera-
tur inter prophetas: ſed inter hagiographos. Vnde & aliquando melius prophetizat qui ex ſolo
actu eſt propheta:q̄ qui ex officio.Similiter etiam aliquando eſt aliquis cantor ex officio,& aliquā Secūdo de
do ex actu cantandi:& conſtat ꝙ melius frequenter cantat cantor ex actu q̄ cantor ex officio.Qua cantore.
re cum maiorem poteſtatem ad illuminandum alios habent priuilegiati q̄ ordinarii ex illumina- Tertio de
tione:& etiam quia delegatus fungitur vice delegantis:& ideo maior eſt omni ordinario,extra de priuilegia-
offi.iudic. del'. Sane.ii. magis etiam ſunt aliis doctrina illuminati qua poſſunt alios inſtruendo tis.
& prædicando illuminare q̄ ordinarii,vt patet ex ſe:maior ergo eſt omnino ille qui ex priuilegio
habet poteſtatem prædicandi & illuminandi et verius pater q̄ ille cui hæc competunt ex pote-
ſtate ordinaria: et ſimiliter ille qui hoc facit ex charitate ſi melius docet & inſtituit: quia multi
multa nouerunt quæ non nouerunt prælati. Item tales aut patres dicuntur aut pædagogi. Scđm prīci.
Apoſtolus enim non videtur diſtinguere inſtructores niſi in patres & pædagogos:cum dicit.i.ad
Corinth.iiii.Si habeatis decem milia pædagogorum:non tamen plures patres. Sed iſti inſtructo-
res euangelici pædagogi non poſſunt dici: quia dicitur Galat.iii. Lex pædagogus noſter erat
in Chriſto: at vbi fides venit iam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filii dei eſtis per fi-
dem in Chriſto Ieſu.vbi dicit Gloſſa,Poſtq̄ reuelata eſt fides quæ prius occulta fuerat in antiquis
non ſumus ſub pædagogo. Quod poteſt intelligi ex alio loco .i. Corinthi. iiii. vbi loquitur
Apoſtolus de pædagogo.Etſi decem milia pædagogorū habeatis &c. vt ſupra dicitur. Ecce ꝙ
Paulus probat ſub euangelio ſe eſſe patrem:quia doctor erat euāgelii: abſit ergo ꝙ ſumus ſub pæ-

dagogo.ergo qui docent recta ſub euangelio non pædagogi: ſed patres dici debent. Pædagogus dicitur a pæs qđ eſt puer & gogos qđ eſt ductio:quia ducit & reducit puerum ad ſcholas vt erudiatur a magiſtro qui pater eſt. **Tertium.** Item paterfamilias nomen traxit a patre: qui æquali affectu ſe habet ad ſeruos & ad filios.Aliter enim nõ ẽ vere paterfamílias.dicente Iſidoro.ix.Ety.Paterfamílias omnibus in familia ſua vt pater prouidet: & non diſtinguit conditionem ſeruorum ab affectu filiorum.Hinc enim paterfamílias nomen traxit, qui inique iudicat in ſeruis,non reputet ſe hoc nomine appellari. Si ergo quia prouidet ſeruis pater illorum dicitur: multo magis quilibet **In oppoſitũ.** bonus doctor qui prouidet liberis. CONTRA.in corporalibus ſiue carnalibus ſiue naturalibus ille maior eſt & verius eſt pater naturalis reſpectu filiorum carnalium qui filium generat, & per quem eſt aliquid in eſſe naturali q̃ qui ipſum iam genitum nutrit,& educat,& inſtruit in vita & moribus vt ꝓficiat:ergo & in ſpiritualib⁹ ille maior eſt & verius pater ſpiritualis reſpectu filiorum ſpiritualium qui filium generat: et per quem eſt aliquid in eſſe ſpirituali: q̃ qui ipm iam genitum nutrit,& educat,& inſtruit in vita & moribus,vt ꝓficiat in eſſe ſpirituali.ſed qui habet poteſtatem ordinariam ille filium generat in eſſe ſpirituali:& per ipſum habet ꝙ ſit aliquid in eſſe ſpirituali:qui vero habet ſolam poteſtatem delegatam ſolum filium generatum nutrit educat & inſtruit dicto modo:ſicut patet:quia inuenit iam fidelem cui prædicat:ergo &c. **Reſponſio.** Quia iuxta dicta Ric.libro primo de trinitate, ex rebus corporalibus & naturalibus diſcimus qualia de incorporalibus & ſpiritualibus ſentire debeamus: quis ergo in ſpiritualibus & ſpiritualiter maior & verius pater dici debeat:hoc ex illis qui dicuntur patres in naturalibus & corporalibus perſcrutari oportet.In naturalibus autem & corporalibus ille ſolus maior reſpectu filii & vere pater dicitur:qui filiũ in eſſe naturę generat,& a quo habet ꝙ eſſe ei conueniat.A quo etiã debet habere alia duo. vnum ꝙ eum in eſſe conſeruet. alterum vero ꝙ eum in eſſe dirigat.Ille enim qui filium generat eum educare debet quo ad neceſſaria in corpore:& inſtruere quo ad neceſſaria in mente, Vnde philoſophus in.viii. Ethicorum, vbi loquitur de cauſa amicitiæ inter patrem & filium ad omnes alios dicit ſic.Differt autem magnitudine beneficiorum : cauſa enim eſſendi exiſtimatur maxime eſſe & nutrimenti & diſciplinæ. vbi dicit Commentator. Cauſa enim pater eſt filio eſſe. quod eſt maximum omniũ beneficiorum:& nutrimenti quod cõſeruat eſſe: & diſciplinæ quę dirigit. Quorũ primum non per alium:ſed per ſe miniſtrat ſolum:nec per alium miniſtrare poteſt Et ideo ab hoc ſolo principaliter pater dicitur.Secundum vero & tertium ſi non poteſt aut non velit miniſtrare per ſe,poteſt miniſtrare per alium, propter quod non principaliter ab illis pater dicitur:quia cum ad illos actus de iure naturæ tenetur ratione primi actus quo filium in eſſe ꝓducit naturæ:ita ꝙ etiam illos debet exercere per ſeipſum ſi commode poſſit:ideo ſunt tales act⁹ patri vere & proprie dicto per ſe conuenientes reſpectu filii generati:& ſunt actus paterni a patre de iure exercendi vel ab aliis quibus pater committit vice ipſius patris. Sed alii qui vice patris illa duo generato miniſtrant mutuant ſibi nomen veri & principalis patris:& patres quodã modo dicuntur non principales nec veri reſpectu illius qui genuit. Vnde pater ille cęleſtis pater domini noſtri Ieſu Chriſti:de quo dicit Apoſtolus Epheſ.iii. Ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur:pater inquam illius,qui vt dicit Orig.ſuper illud Matth. Cum eſſet deſponſata mater Ieſu Maria:in excelſis eſt ſine matre,& in terra ſine patre eſt: quia per alium curam filii in terris ſecundum carnem gerere voluit matrem eius deſponſari diſpoſuit.dicente Orig.ibidem.Ideo fuerat deſponſata Ioſeph:vt nato infanti curam videretur gerere.Propter quod nomen patris mutuauit:vt videlicet pater Ieſu diceretur.dicente Orig. ſuper illud Lucæ. Erant pater & mater Ieſu mirantes ſuper iis quæ dicebantur de illo.Mirabatur & pater:Sic enim appellatus eſt Ioſeph:ꝙ nutritius eius fuit,qui ſic patres dicuntur : quia non proprie patres ſunt:ideo proprio nomine pædagogi vocantur a pæs quod eſt puer,& gogos quod eſt ductio: quaſi ductor pueri p̃cipue cum ad hos actus circa pueros exercendos ab alio qui vere & proprie pater eſt & cui principaliter incumbit cura pueri, deputentur:ita ꝙ non aliquando & caſu:ſed regulariter & ex ſpeciali deputatione tales actus exerceãt,qualem curam de Ieſu geſſit Ioſeph vt dicit Orig.verbi gratia,ſiue iens in Aegyptum ſiue inde denuo veniens.Hinc dicit Gloſſa ſuper illud Gal.iii.Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto. Pædagogus enim paruulis aſſignatur: vt laſciuiens refrenetur ætas,& prona in vitia teneantur corda,dum tenera ſtudiis eruditur infantia,& metu pœnæ coercita præparetur ad maiora. Et hoc ipſum pædagogi nomen ſonat ab eo ꝙ agat.i.ducat. Conſimiliter ergo & in ſpiritualibus vbi filius dicitur aliquis per gratiam adoptionis. ſecundum ꝙ ſuper illud Gal.iiii.Miſit deus filium ſuum vt adoptionem filiorũ reciperemus.dicit Gloſ.i.bona

quę per gratiam dantur per quę sunt filii:Iste modus quo nos deus per gratiã suã genuit adoptio vocatur. & hoc maxime ꝓpter gratiam fidei.Propter qđ dicitur Ioã.i. Dedit eis potestatem filios dei fieri iis qui &c.In sic spũalibus iquã ille dicitur solus maior respectu filii & vere pater qui ipm filium i esse spirituali generat,& a quo habet ꝙ esse tale habeat.A quo etiã debet habere alia duo. Vnũ ꝙ eum in esse conseruet.s.per nutritionem.& aliud ꝙ eum in esse dirigat .s. per disciplinam. Et a primo istorum dicitur quis vere pater: a secundo autem & tertio nequaq̃: sicut neq; in naturalibus scđm prędicta.Sed primũ istorum ille qui verissime pater dicitur non sicut supra in naturalibus per se solum operatur:sed operatur etiam per alium, licet ille principaliter operetur : alius autem non principaliter.Et propter hoc vera paternitas in spiritualibus recipit gradus licet non in naturalibus.A secũdo aũt& tertio vt supra,dicit aliquis pater mutuãdo nomẽ patris:qa aliqd agit circa filiũ spũaliter genitũ vice patris generantis.Generãtis dico,dictã gratiam qua fit adoptatio,conferendo.Dico autem agere vice patris generantis circa filium spiritualiter genitum , dictam gratiam nutriendo per teneram vel facilem doctrinam fidei,& dirigendo per sapiẽtiam perfectam intellectus.Illam doctrinam fidei appellat Paulus potum lactis cũ dicit.i.Corin.iii.Tãq̃ paruulis in Christo.Glos.In cognitione Christi.Lac dedi vobis potum.Glos.i.Facilem & dulcem doctrinam & nutrientem.Sapientiam autem intellectus appellat escam quasi solidum cibum qui debetur adultis iam perfectis.Vnde subdit.Non escam.Glos.Non altiora prędicaui vobis. De qbus dicit.i.Corin.ii.Sapientiam loquimur inter perfectos.Glos.Qui inter vos incapaces simpliciter loquuti sumus:sapiẽtiã aũt q̃ est de secretis dei,loqmur iter pfectos.Perfectos hic dicit: nõ pfectos cognitores & doctores quibus opus non est doceri:sed auditores iam capaces.Ad quam tamen capacitatẽ oportet prius per vsum lactis enutriri. scđm ꝙ dicitur.i.Petri.ii.Sicut modo geniti infantes lac concupiscite vt in eo crescatis in salutẽ. GEnerare aũt dicitur aliquis conferendo gratiam adoptionis.Vnde dicitur aliquis vere pater vel auctoritate vel ministerio.Auctoritate solus deus trinitas : omnes autem alii ministerio tm̃:quia solus deus pater gratiã adoptionis creando infundit. Cęteri autem ad hoc aliquid ministerialiter operantur:quo medio instrumentaliter deus gratiã illam infundit.Et ideo solus deus trinitas propriissime dicitur pater spiritualis & nullus alius sic respectu illius. secũdum ꝙ dicitur Matth.xxiii.Omnes vos fratres estis,& patrem nolite vocare vobis super terram.Vnus est enim pater vester qui est in cęlis.Vnde & dicit Glos. super illud.i.Corĩ. iiii.Per euangelium ego vos genui.Cum prędixisset ego vos genui:addidit per euangeliũ:ne ipsi9 putaretur esse qđ dei est.Ait enim dominus in euangelio:Ne vobis dicatis &c. Qđ non ideo dicitur vt hoc nomen cęteris tollatur:sed ne gratia dei qua in æternam vitam generamur,naturę vel potestati vel etiam sanctitati cuiusq̃ tribuatur.Appellãtur quidem & alii patres:sed nõ sicut deus qui vnus & verus pater est,qui regenerat spiritu sancto quos facit filios ad ęternam hęreditatem. Homines vero dicũtur patres propter honoris gratiam, propter ætatem curamq; pietatis. & hoc non nisi ministerialiter.In quo cõueniũt & illi qui operantur circa iam regeneratum per gratiam, & etiam illi qui aliquid operantur circa regenerandum vt gratia adoptionis ei conferatur.Conueniunt quidem in generali in hoc ꝙ ambo operantur ministerialiter:sed differunt in modo operandi:quia hi ministerialiter saltem operantur ad generationem: & sic quodammodo generant.Illi autem nequaq̃:sed solummodo ad generati nutritionem & directionem.Et ideo licet ambo dicantur patres ministerio:verius tamen & principalius isti dicuntur patres,q̃ illi: & maiores respectu filiorum,q̃ illi. ita ꝙ illi respectu istorum proprie patres dici non possunt : sed proprio nomine dicuntur pędagogi.Et ideo Paulus reputans se vnum de numero istorum & pręferendum illis tanq̃ maiorem & verum patrem respectu illorum,se patrem appellauit: & ab illis nomen paternitatis repulit:appellans illos pædagogos quando dixit .i. Corinthio. iiii. Vt filios meos charissimos moneo:nã si habetis.x.milia pędagogorum in Christo non multos patres tamen: nam in Christo Iesu per euangelium ego vos genui.Vbi dicit Glossa super illud.Vt filios . Bene dico ꝙ vos estis filii: quia ego pater sum. Et hoc est quod ait. Nam si habeatis decem milia pædagogorum in Christo. Glossa. Finitum pro infinito posuit:id est quantamlibet multitudinem eruditorum in Christo qui non genuerunt vos,habeatis. Vbi habet alia litera:Qui erudierunt,& est vtrunq; verum : quia & erudierunt iam genitos: sed non genuerunt erudiendos: sed tamen non habetis multos patres qui genuissent vos in fide Christi : nam ego tantum vos genui non in me scilicet naturam meam vobis communicans sicut generant patres naturales & carnales : sed in Christo Iesu.i.in fide Christi, fidem scilicet Christi vobis cõmunicando: & hoc per euangelium .i.per meam p̃dicationem.& sic ministerio insinuat se eos genuisse,& ꝓ hoc esse patrẽ:non aucto-

ritate:qđ dicit vt remoueat a ſe generare & eſſe patrem adoptiuũ auctoritate:qđ ſoli deo conuenit vt iam dictũ eſt.Et ideo ſequit in Glo.Cum p̃dixiſſet ego vos genui &c.vt iam ſupra.Et ſic Paulus recte diuidens & vnicuiq; tribuẽs qđ ſuũ eſt:paternitatẽ adoptionis,quę ſoli deo conuenit,a ſe remouet:& paternitatẽ ꝓprie dictã quę miniſtrãtibus vt quis regeneretur ſolũ conuenit: ſibi attribuit,& ab aliis repellit quos pędagogos vocat:qui ſolũ erudiunt & nõ generãt ſcđm dictũ modũ. Qui etſi patres poſſint dici aliquo mõ:nõ tñ ꝓprie aut ita ꝓprie ſicut illi q generãt. ſicut pater naturalis qui genuit & in ꝓpria perſona filiũ nutrit & erudit,ex illo actu ſolo quo genuit dicit pater: non aũt ex actu nutriendi aut erudiendi,licet ipſos etiam facere tenetur:& hoc p ſe vel p aliũ, qui eſt ꝓprie pędagogus vices ipſius patris in hoc gerẽs:vt ſic poſſit idem eſſe pater in generando: & nutritor pariter:cũ hoc facit p ſe qđ etiã poteſt facere p pędagogum. Vnde Paulus licet erat pater Theſſal.inquantũ tñ nutriuit eos:non patrẽ ſed nutritiũ vocauit ſe,quãdo dixit.i.Theſſal.ii.Facti ſumus paruuli in medio veſtrũ tãq; ſi nutrix foueat filios ſuos.Gloſ.Nõ alienos. Alienos quãdoq; nutrit mulier p mercede non ex amore:proprios vero ex dilectione.Dicere ergo q; ſolũmodo qui G
ex officio ordinarię iuriſdictionis habet exercere actus curę.ſ.p̃dicare fidelibus & abſoluere pœnitẽtes &c.proprie debet dici pater,& nõ ille qui hoc facit ex ſola delegatione:verum eſt:& qui hoc dicit verũ dicit.Qui aũt dicit q; etiã qui hoc facit ex ſuperioris delegatione aut ex feruore charitatis dicitur ꝓprie pater aut ita ꝓprie: credo q; falſum dicit: & maxime quo ad illũ qui hoc facit ex ſolo feruore charitatis.Iſte em̃ nec pędagogus dici poteſt:quia nõ eſt aliquis pędagogus niſi ex aliqua cõmiſſione facta illi a patre proprie dicto ad opus illud exercẽdũ.Propter qđ dicit Gal.iiii. Quãto tẽpore hęres paruulus eſt nihil diſtat a ſeruo,cũ ſit dñs omniũ:ſed ſub tutoribus & actoribus ẽ vſq; ad tẽp⁹ p̃finitũ a patre.Gloſ.Amb.Verũ eſt em̃ qa patres ius ordinauerũt vſq; ad quã ætatem ſubiectus eſſe debeat:& in qua adultus emancipetur ſtatuerũt. Tutores aũt & actores vocat illos eoſdẽ quos iam ſupra vocauit pędagogos vt iam patebit. Iſte ergo qui id agit non ex ali- H
qua cõmiſſione:ſed ſolũ ex charitatis feruore qua diligit cęteros vt fratres & filios patris ſui, nõ facit hoc vt pater:neq; etiam vt pędagogus:ſed ſolũmodo vt frater. Et ſic nõ bene dicitur talis facere hoc ex charitate paterna ſed potius ex fraterna. & hoc ſiue in docẽdo ignorãtes ſiue in arguendo delinquẽtes,quę includit correctio fraterna,quã non ſolũ licet exercere in parẽ aut inferiorem: ſed ẽt i ſuperiorẽ adhibita reuerẽtia.Qđ nõ facit vt habẽs poteſtatẽ vllam in ſuũ ſuperiorẽ tãq; eo ſuperior vt ex hoc poſſit dici pater illius: ſed ſolũmodo vt habet charitatẽ ad illũ ſicut ad quẽlibet aliũ proximũ,& vt ad fratrẽ:licet magis ad vnũ q; ad alium. Non em̃ a tali prælatus docẽt vel arguitur vt pater pręlati:ſed vt frater & æqualis.Nullo igit̃ modo illuminans ex ſolo feruore charitatis poteſt dici pędagogus & multo minus pater. Proprie aũt pater dicit̃ aliquis miniſterialiter I
operãdo ad generationẽ diuerſimode ſcđm q; diuerſimode ad hoc habet poteſtatẽ: quia aliquis habet poteſtatẽ operandi miniſterialiter vt gratia adoptionis conferat̃ vel p ſe: ſcilicet opando opus qđ ex ſe ratione operis opati inſtrumẽtaliter agit vt habeat̃ a deo gratia adoptionis:vel p accidẽs.ſ. opando opus qđ nõ ex ſe ratione operis operati inſtrumẽtaliter agit,vt habeat̃ gratia adoptionis. Primo modo adhuc dupliciter aliquis poteſt opari p ſe vt gratia adoptionis conferat̃: vel p ſeip̃m opando abſq; ſacramẽto iam inſtituto a Chriſto,vel mediante ſacramẽto. Primo modo ſolus Chriſtus homo ſiue ſcđm q; eſt homo habet poteſtatẽ vt ratione operis opati cuiuſcũq; ſi voluerit gratia adoptionis conferat̃,quę vocat̃ poteſtas excellẽtię.Secũdo modo cęteri homines habẽtes officiũ miniſtrandi ſacramẽta:maxime quo ad ſacramẽtum baptiſmi quo fit regeneratio:cuiuſmodi ſunt ſoli pręlati eccleſię qui tanto ſunt maiores in tali paternitate:quãto ſunt ſupiores & maiores in p̃latione.Et ſic maximus in paternitate tali eſt dñs papa:qui eſt pater patrũ & omniũ aliorũ.Secũdo dñi epiſcopi.Tertio curati parochiarũ : cũ quibus cõputant̃ abbates,decani,& oẽs curam aiarũ ex officio ordinario habẽtes. dũ tamẽ ex officio habẽt poteſtatẽ adminiſtrandi ſacramẽtum regenerationis iis qui nati ſunt eis ſubiici.Quia tñ vnus eorũ nõ generat verius p ſacramẽta q; alter, vnus iſtorũ non dicit̃ verius pater q; alter.Tertio modo.ſ.p accidẽs nõ ratione opis opati cõuertẽtes in- K
fideles ad gratiam fidei p ſuam p̃dicationẽ vel bonã exhortationẽ,dicũtur patres eorũ: & ſunt p̃cipue qui habẽt ſic p̃dicare & exhortari publice ex auctoritate & iuriſdictione ordinaria:ratione cuius etiã habent complete & pfecte generare p virtutẽ ſacramẽta fidei.ſ.baptiſmi adminiſtrandi p̃r ipſos & p inferiores aut ordinarios:vt epiſcopi p̃r ſacerdotes curatos, aut delegatos: vt tam hi q; illi p vicarios vel eorũ vices agẽtes.Alioquin ſi quis ſua p̃dicatione vel admonitione aliquẽ infidelẽ conuertat ad fidem auctoritate ſibi cõmiſſa vel delegata:aut ex charitate fraterna quę extendit ſe ad omnes homines viatores:ſi nõ habet miniſtrare ſacramẽtũ p̃dictũ p qđ fit generatio ſpiritualis

perfecta:nec ex auctoritate ordinaria:nec ex cõmiſſa vel delegata:nõ dicitur ita proprie pater:quia non eſt ita ꝓprie generãs:ſed diſponens & habilitãs ad generationẽ &c. De iis qui primo modo cõ uertunt:& ideo patres dicunt:dicit Apoſt.i.Corit.iii. Ego plantaui Apollo rigauit.vbi dicit Gloſ. Ego plantaui prædicatione ad fidem: Apollo rigauit baptiſmo.Et vterq; poteſt dici pater operando ad generationem: & hoc proprie reſpectu illius qui ſolum operatur circa iam genitum in fide.

L Quia etiam gratia fidei ſine baptiſmo non conſignat charactere ſicut facit baptiſmus : & ita per gratiam baptiſmalem perfecta fit adoptio quaſi conſignata ſigillo principis:que quaſi eſt inchoata quãdo ꝑ gratiã præuenitur baptiſmus: ideo inter illos magis proprie dicunt patres qui generant per ſacramentum baptiſmi conferentis gratiam non iam præuẽtam:q̃ qui ſola prædicatione : qua conuerſus recipit gratiam prꝙuenientem baptiſmũ: vel qua etiam lapſus a fide poſt baptiſmũ iterum per prædicationem reformatur ad fidem.de quo dicitur Gal.quarto.Filioli mei quos iterum parturio.Gloſ. Primo quidem per fidem genuerat eos in baptiſmo: ſed poſtea deformati ſunt per pſeudo apoſtolos,quos cũ dolore reformat.Attamẽ nõ dicit Paulus:quos iterũ genero:qa non ita proprie eſt noua generatio aut filiatio ſicut ab initio:manet enim filiatio in charactere quodãmodo.hinc dicit Auguſti.ſuper Ioan.ſermo.xii.Generatio ſpiritualis vna eſt ſicut & generatio carna-

M lis vna eſt. Ex hoc autem qđ dicit:genuerat in baptiſmo : Nota ꝙ generare per baptiſmũ contingit aliquẽ dupliciter: vel auctoritate & ordinaria poteſtate : vel ex cõmiſſione & vice ordinarii & eius auctoritate.& quia ille potius dicit opus facere cuius vice & auctoritate fit:q̃ qui illud exequit: id circo talis baptizando per alium puta ſacerdos curatus,per ſuum capellanũ:potius dicitur baptizare q̃ capellanus:& potius pater & maior pater q̃ capellanus:licet vterq; dicatur pater : maxime ſi prius per ſuam prædicationem conuertit ad fidem quos per alios baptizat : quẽadmodum Paulus illos quos ad fidem conuertit per miniſtros ſuos baptizauit.Epiſcopus etiam qui habet ex auctoritate ordinaria prædicare & omnia ſacramenta miniſtrare:q̃uis inſiſtat principalius circa actũ prædicandi & corrigendi & huiuſmodi quę requirunt in miniſterio maiorem perfectionem: q̃ circa actum baptizandi : q̃uis non baptizet per ſeipſum,inquantum ſcilicet baptizat per inferiorem ſacerdotem,qui habet etiam baptizare ex auctoritate ordinaria : licet ſub epiſcopo,vere & proprie pater eſt, prout etiam Paulus vere pater fuit Corinthiorum:licet paucos ex illis baptizauit : quia

N miſſus fuit non tam baptizare q̃ euangelizare.vt dicit.i. Corinthio.i. *Sic igitur deſcendendo ad quæſtionem:dico ꝙ ſicut pater naturalis vel carnalis dicitur propter naturalem vel carnalem generationem:& non propter aliud : dicente Auguſti.ꝙ ideo dicitur pater quia generat: ſic dicitur pater ſpiritualis propter ſpiritualem generationem:ſcilicet quia generat : & non propter aliud qđ operatur circa iam genitum retinentem gratiam adoptionis:quæ eſt præcipue gratia fidei.Q̃diu enim manet iformis: vt in illis qui poſt baptiſmum incidunt in peccatum mortale:manet filiatio adoptionis:ita ꝙ cum reuertitur ad gratiam charitatis per quã fides formatur,nõ acquiritur noua filiatio:ſed ſolũmodo noua filii fugitiui reconciliatio. Propter qđ confeſſores reconciliantes tales per ſacramentum pœnitentiæ : pro hoc facto non dicuntur proprie & vere patres eorum: ſed ſolummodo impropie & extenſo nomine:quia faciunt aliquid circa iam genitum:quia cum ſicut actus patris eſt generare filium:ita etiam filium genitum qui offendit pœnitentem reconciliare & offenſam remittere:ideo etiam illi quibus conuenit ſic filium reconciliare:ſcilicet auctoritate & poteſtate ordinaria:patres ſunt vere & proprie . Qui autem hoc poſſunt facere auctoritate & poteſtate delegata ab iis qui dicto modo ſunt vere & proprie patres:non ſic ſunt patres proprie:ſed eo-* Reſponſio.

O rum vicarii vel vices agentes. Pater igitur ſpiritualis quia generat,primo & propriiſſime & veriſſime dicitur ſolus deus trinitas : qui gratiam adoptionis vt agens principale creat & infundit: reſpectu cuius nullus homo inquantum homo proprie & vere dicitur pater:ſed omnes renati in-

P ter ſe ſunt fratres.Secũdo vero vt agens miniſterialiter ſecundũ modũ dictum dicit propriiſſime & veriſſime pater Chriſtus inquãtum homo : reſpectu cuius nullus purus homo dicitur proprie & vere pater. & hoc ideo maxime quia ipſe merito paſſionis in ſanguine ſuo omnes nos baptizauit virtualiter : vnde baptiſmus eccleſiæ habet efficaciam & virtus fidei vt per baptiſmum flumi nis aut flaminis baptizamur.dicẽte Apoſtolo.Roma.vi. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu in morte ipſi⁹ baptizati ſumus.vbi dicit Gloſſa ſuper illud. In Chriſto Ieſu.Qui baptizat vere. & Apocal.i. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Propter qđ etiam licet Chriſtus dicitur agens miniſteriale reſpectu dei & quantũ ad gratię adoptionis creationẽ inquantũ homo:reſpectu tamen aliorum hominum dicitur in baptizando agens vt principalis miniſter:quia ipſe poteſtate

quadam baptizat in aqua:qua nullus alius baptizat:quę ipſi ſoli a deo eſt conceſſa:qua abſq; ſacra mento per quẽcunq; actum ſecũdum volũtatem Chriſti poſſet dari gratia quæ datur per ſacramẽ tum.& ſecũdum hunc modum Chriſtus baptizat poteſtate ſibi propria:alii vero poteſtate aliena: data ſcilicet a Chriſto aquis ad verba ſacramentalia.Propter qđ Chriſtus dicitur baptizare pote= ſtate: alii vero miniſterio. dicente Auguſti. ſuper Ioan.ſermone.v. Clamabat Paulus cum videret homines ponentes ſpem in ſeipſo : nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Pauli baptizati eſtis. Baptizat ergo Paulus tanq̃ miniſter:non tanq̃ ipſa poteſtas: baptizat autem domi nus tanq̃ poteſtas. A quocunq; ergo quis baptizatur miniſterio:ſolus tamen Chriſtus eſt qui ba= ptizat poteſtate.& ſic ſicut ſolus deus trinitas eſt pater auctoritate:ſic Chriſtꝰ poteſtate,& omnes alii miniſterio ſimplici. Inter quos maiores & principaliores etiam paternitate ſunt & ſic tertio lo co patres prælati eccleſię qui ex officio ordinario habent miniſterium prædicandi & adminiſtran= di ſacramenta regenerationis:inter quos papa eſt primus:Epiſcopi ſecundi:Curati tertii.& omnes alii ſub ipſis ſunt in paternitate etiam in baptizando & conuertendo infideles . In quibus caſibus quodam modo proprie & vere dici poſſunt patres illi qui non habent illa facere ex iuriſdictione ordinaria:ſed ex delegata:vtputa quando ſua prędicatione conuertunt infideles ad fidẽ:ſiue quan do baptizãt vice ordinarii:& etiam qui hoc faceret in caſu neceſſitatis ex ſola charitate. Sed in ta= li actu maior eſt in paternitate & principalius pater qui hoc facit ex cõmiſſione vel delegatione ſu periorꝭ q̃ qui ex ſolo charitatis feruore . Sub omnibus autem iſtis illi infimi in nomine paterni= tatis ſunt qui non agunt aliquid niſi circa iam genitum exiſtẽtem in gratia adoptionis:& ideo im proprie dicũtur patres:ſed proprie dicuntur adiutores vel pędagogi vt dictũ eſt. Inter hos tamen maiores ſunt in paternitate improprie dicta illi qui per ſecũdum baptiſmũ,ſcilicet per ſacramẽtum pœnitentię reformant renatos ad gratiam per primũ baptiſmũ:q̃ illi qui ſolum prædicando eos il= luminant ad doctrinam . Et adhuc inferiores omnibus iſtis ſunt illi qui ex ſolo feruore charitatis exiſtentes in fide licet informi inſtruũt & reprehendunt:qui nec patres nec pędagogi dici poſſunt ſed tantũmodo fratres vt dictum eſt.Et ſecũdum hoc concedẽda eſt ratio vltima ad iſtam partem

Ad pri.prĩ. quã tenemus. Ad illud qđ arguitur primo in oppoſitũ:q; ille eſt maior & verius pater qui facit prædicta ex priuilegio:q̃ qui ex poteſtate ordinaria per exemplum de lairo: Dicẽdum q; illud non facit ad propoſitum quia myſticum eſt:& ex myſtica theologia argumẽtationes formari non poſ= ſunt. Sed eſto q; ille qui fuit pater puellę, interpretatur illuminans: & per hoc ſignificat patrem ſpiritualem animæ fidelis qui illuminat ſpiritualiter: arguere ex hoc q; omnis ſpiritualiter illumi nans eſt vere pater ſpiritualis:eſt arguere ſecũdum fallaciam accidentis conſequẽtis a ſuperiori ad inferius,nam verum eſt q; omnis pater ſpiritualis eſt illuminans : quia debet eſſe illuminatus lu= mine ſcientiæ & virtutum & alios ex hoc potẽs illuminare:qui etiam ratione officii hoc facere te= netur circa generandos ab ipſo quãtum ad non baptizatos:vel circa genitos.ſiam baptizatos. Vn de illuminare bene eſt actus paternus : ſed non quo pater per ſe & immediate fit proprie pater,vt dictum eſt. Vnde non eſt conuertibilis cum patre: ſed poteſt alteri conuenire vel ex delegatione ip ſius patris vel ex charitatis feruore alicuius fidelis fratris: ſicut etiam pater ſpiritualis eſt lucidus vel ſciens : ſed non omnis lucidus vel ſciens eſt pater ſpiritualis . Sed etiam vlterius eſto q; ipſe eſt pater puellę & illuminatus & illuminans:& propterea omnis illuminãs & illuminatus aliquo mo do pater poteſt dici ſpiritualis fidelis animę:tamen ſi ad totum myſterium aſpiciamus: ipſe lairus magis repręſentat illuminatos & illuminantes ex poteſtate ordinaria q̃ delegata : quia non ſolum dicitur pater puellę lairus: ſed etiam dicitur fuiſſe archiſynagogus:& ſic principatum habens or= dinarium in ſynagoga,ſicut modo habent prælati in eccleſia : & ſic principaliter aut ſolum repręſentat illuminãtes ex poteſtate ordinaria prelationis. Vnde ſuper illud. Venit archiſynagogus no mine lairus. dicit Gloſſa interlinearis.Moyſes legiſlator,per quem potius prelati illuminãtes alios ordinaria poteſtate intelliguntur:qualem habuit Moyſes:q̃ illi qui ſunt illuminantes ex ſola pote= ſtate delegata vel ex ſolo actu charitatis:quæ reuera nullo modo poteſt dici paterna:ſed ſolummo

Ad cõfirma tionem. do fraterna vt dictum eſt. Quod autem aſſumit:q; tales tanto verius & magis ſiue maiores de= bent dici patres:quanto magis verius & perfectius ſunt illuminati : & ſic alios inſtruendo illumi= nant:iam patet ex ſupra dictis: quoniam ex actu docendi & illuminandi non dicitur aliquis pater niſi per accidens:& in ordine ad perfectam generationem quæ fit virtute ſacramenti baptiſmi : vt quando contingit aliquem per prędicationem conuerti ad fidem,& ſacramenti fidei ſuſceptionem ad qđ faciendum maiorem poteſtatem habent illi qui faciunt illud poteſtate ordinaria:quibus ma

Q R S

gis competit ratione officii ꝙ sint magis illuminati & magis illuminantes & melius:& qui etiã habẽt ex officio baptizare quos illuminãt & ad fidem conuertunt: q̃ aliis qui faciunt ex sola delegatione: qui etiam sicut auctoritate sua,ordinaria scilicet,non conuertunt per prædicationem: sed auctoritate & potestate superioris sibi cõmissa:ita etiam sic cõuersos non habent sacramento regenerationis perfecte generare: sed debent eos ad ordinarios remittere baptizandos & sic perfecte regenerandos. Et si habentes auctoritate ordinaria illuminare non sint tales ꝙ sunt magis illuminati ex sua prædicatione & instructione magis illuminare potentes: hoc accidit:sicut illis accidit ꝙ sint tales. Vnde & multi prælati magis sunt illuminati multis ex illis:& melius illuminant q̃ illi. Et sic licet vniuersalius contingit ꝙ illi sint magis illuminati & melius illuminant,ex hoc nihil accrescit paternitati eorum siquam haberent: quia non accipitur principaliter nisi respectu actus generandi in Christo per gratiam fidei suscipiendam ex sacramento:quæ non suscipit magis vel minus:siue conuertitur quis ante susceptionẽ sacramenti per prędicationẽ magis illuminati & magis illuminãtis:siue nõ.ita ꝙ paternitate quã habet ex actu suo ĩ ordine ad gratiã suscipiendam ex sacramẽto qua vere generatur: tantũ pater infidelis est ille qui conuertit ipsum per rudem & modicam prædicationem:quãtum ille qui per subtilissimam & maximam. Considerando autem paternitatem quæ magis illuminato conuenit ex ordine ad gratiam fidei datam a deo ante sacramentũ:quia ad illã magis disponit sua prędicatione q̃ minus illuminatus: & per hoc conuersus a magis illuminato maiorem gratiam ante sacramentum recipit q̃ alter:& est perfectius generatus illa gratia & perfectior filius: hoc ergo modo considerando paternitatem:magis illuminatus bene potest dici quodammodo magis pater & verius altero: sed nullo modo simpliciter magis illo cui prædicare competit infidelibus ordinaria potestate, cui etiam vlterius cõpetit generare per sacramentum quantũcunq; exili prædicatione sua conuertat baptizandum. Si autem tales prædicationes fiant circa iam generatum:ex hoc nulla oritur paternitas nisi impropríe loquendo vt dictum est. Sicut nec ex hoc ꝙ pater verus suum instruit filium aliquando:vt dicit Apostolus ad Hebræos. Patres nostræ carnis habuimus eruditores & reuerebamur eos. Aliter enim cum aliquando eorum aliquis magis esset illuminatus:q̃ summus Pontifex: & similiter prædicando melius illuminet alios aliquo modo: ergo maior esset illo & verius pater, quod omnino falsum est. Q2 nititur idem probare secundo per Dauid:dicendum ꝙ propheta non est aliquis simpliciter aut vere propheta ex aliquo actu prophetandi:sed solummodo ex prophetica illuminatione & profundorum mysteriorum per reuelationem cognitiõe: etiam si nunq̃ prophetaret: aut reuelata sibi manifestaret. Vnde prophetæ ex hoc ꝙ scripserunt figuras sub quibus eis erant mysteria reuelata,non eorum prophetæ sed solummodo ex illuminatione & reuelatione qua cognouerunt mysteria occulta illis figuris signata. Aliter enim Nabuchodonosor si descripsisset somnium suum quod vidit:propheta ex hoc dictus fuisset:qđ non est verum: sed Daniel ex hoc solo ꝙ illuminatione reuelatum fuit ei mysterium sub illo somnio obumbratum,propheta dictus fuit & erat. Vnde vt dicitur primi Regũ secundo. Qui olim dicebatur videns nunc dicitur propheta. Et sic in proposito Dauid non ex actu prophetandi aut prædicandi quæ vidit dictus est eximius prophetarum: sed solum ex clariore illuminatione & reuelatione quam super alios recepit. Secundum enim ꝙ dicitur in principio Glossarum psalterii. Cum omnes prophetas spiritus sancti reuelatione constat esse loquutos: Dauid tamen prophetarum eximius quodam digniori & excellentiori modo q̃ alii,velut tuba spiritus sancti prophetauit. Intelligo.id est,mysteria quæ prophetauit:reuelante spiritu sancto vidit. Vnde sequitur continue. Alii nanq; per quasdam rerum imagines atq; verborum integumenta,scilicet per somnia ac visiones facta ac dicta prophetauerunt:Dauid autẽ instinctu solius spiritus sancti sine omni exteriori adminículo suam edidit prophetiam.& sic non ex actu prophetãdi:quia sub figuris & ęnigmatibus multa edidit & magis occulte q̃ alii quædam ediderunt: sed solum ex reuelatione sibi facta dicitur eximius prophetarum:non autem ex actu prophetiæ inquantũ ipsam edidit:nisi forte per accidens,in eo videlicet ꝙ clarius eam edidit q̃ alius:sicut clarius eam vidit. Quia tamen missus non erat ex officio ad prædicandum siue ad prophetandum sicut alii: ideo inter prophetas non numeratur vt dixit opponens & vere:& sic non per se quia melius prophetauit,dicitur propheta eximius:sed quia clarius vidit:nisi per accidens,quia ad clariorẽ eñ visionẽ,consequutus est clarior actus prophetandi: ideo per accidens ex actu prophetandi potius dicitur eximius propherarum:q̃ illi qui erant prophetæ & prophetabant ex officio. Et similiter licet alii qui me-

Ad exẽplũ de Dauid.

lius docent, meliores clerici vel magis literati bene dicuntur, ſicut Dauid exímius propheta-
rum: ſicut tamen Dauid quia non habuit tantam auctoritatem prophetandi quantam illi qui
ex officio prophetiſſabant: nomen quod ex officio & auctoritate prophetandi dabatur: non da-
batur Dauid ſicut aliis: & propterea non eſt enumeratus inter prophetas: conſimili ratio-
ne nec illi numerandi ſunt inter patres: quia paternitas non tantum reſpicit actum: ſed po-
teſtatem agendi ipſum: ſed non quemlibet ſed ſolum illum qui eſt generare vt dictum eſt.

Ad exẽplũ de cantore. Ad aliud de cantore (ꝙ aliquando eſt aliquis cantor ex officio: & aliquando ex actu can- V
tandi, & ꝙ conſtat ꝙ melius frequenter cantet cantor ex actu q̃ cantor ex officio: Quare
cum maiorem poteſtatem ad illuminandum alios habeant priuilegiati q̃ ordinarii ex illumi-
natione: & etiam quia delegatus fungitur vice delegantis, & ideo maior eſt omni ordina-
rio. extra de officio iudicis delegati. Sane enim &c. quæ ſupra recitauimus) omnino fri-
uolum eſt. non enim ex actu cantandi melius aut frequentius dicitur aliquis cantor: ſed po-
tius cantator, niſi nomen æquiuocetur: quia ꝙ aliquis melius cantat: hoc eſt quia magis ha-
bet artem cantandi & organa correſpondentia modulationi artis: & ſic dicitur cantor quaſi
ſecundum primam ſpeciem qualitatis. Alius autem dicitur cantor: quia habet ſpecialem po-
teſtatem ex officio ordinariæ auctoritatis ꝙ poſſit cantare cantus incipiendo & regulando
alios in cantu: etſi ex arte aut etiam membrorum diſpoſitione non poteſt prorumpere in opus
ita efficaciter vt cantor primo modo. Et ſic dicitur cantor quaſi ſecundum ſecundam ſpeciem
qualitatis: quemadmodum dicitur aliquis pugillator penes ſecundam ſpeciem qualitatis pro-
pter naturalem potentiam: licet non habeat artem pugnandi. Propter quod frequenter me-
lius pugnat ille qui dicitur pugillator penes primam ſpeciem qualitatis: q̃ ille qui penes ſe-
cundam. Principalius tamen nominatur talis qui talis eſt ſecundum ſecundam ſpeciem. Et
ſic cantans melius & alios in cantu dirigens ex ſola charitate vel ex commiſſione facta ſibi, nul-
lo modo poteſt dici verius cantor q̃ ille qui hoc habet facere ex officio. immo ille qui facit il-
lud ex ſola charitate, nullo modo poteſt dici cantor penes ſecundam: ſed ſolum penes primam
ſpeciem qualitatis: neq; ille qui facit hoc ex ſola commiſſione, niſi quatenus gerit vices illius.
Propter quod nunq̃ in nomine illo penes ſecundam ſpeciem qualitatis eſt principalior illo aut
æqualis: ſed ſemper inferior. Et ideo non ſolet nominari cantor ſed ſuccentor vel potius vice
cantor: quia ſuccentor ſolet aliquis aliquando ex officio eſſe. Et ſimiliter contingit in pro-
poſito de actu illuminandi per prædicationem etiam circa iam genitos: quia prælati habent po-
tentiam ad hoc ex officio penes ſecundam ſpeciem qualitatis: & quandoq; ex arte penes pri-
mam: Prædicantes autem ex charitate ſecundum primam ſpeciem ſolum, quia non prædicant
ex commiſſione ſiue ordinaria poteſtate vt prædicantes ſecundum ſecundam ſpeciem. Et ſi ali-
quando verius & melius poſſunt dici prædicatores ex arte prædicandi ſecundum primam ſpe-
ciem qualitatis: nullo tamen modo illis poſſunt æquiparari vel præferri in nomine penes ſe-
cundam ſpeciem qualitatis ſecundum quam fiunt huiuſmodi denominationes principaliter.
Vnde patrem eſſe, prælatum eſſe, principem eſſe, iudicem eſſe & cætera huiuſmodi ſunt deno-
minationes relationis principaliter penes ſecundam ſpeciem qualitatis vt ipſa eſt principium
actionis & paſſionis. Vnde Philoſophus quinto Metaphyſicæ. patrem & filium annumerat in- X
ter relationes fundatas ſuper actionem & paſſionem: quarum principia ſunt naturalis poten-
tia & impotentia: dicens ſic. Et quædam dicuntur ſecundum tempus vt agens & patiens: ſi-
cut pater dicitur filii pater: quemadmodum agens & patiens. vbi Commenta. exponens il-
lud quod dixit, Secundum tempus. dicit ſic. Relatiua in genere actionis & paſſionis ſunt
relatiua per potentias exiſtentes in eis. quorum quædam ſunt quæ non ſunt relatiua niſi
in temporibus determinatis: ſicut res ſunt actiuæ & paſſiuæ: & pater & filius ſunt de ge-
nere in quo non inuenitur actio & paſſio, niſi in tempore determinato. vir enim & mulier
De priuile-giatis. non generant in qualibet ætate ſed in temporibus determinatis vitæ. Per iam dicta patet Y
falſum eſſe quod conſequenter aſſumitur. ſcilicet ꝙ priuilegiati & ex charitate operantes ha-
Ad ꝓbatiõẽ de dele-gatis. bent maiorem potentiam ad alios illuminandum q̃ ordinarii. licet enim habent maiorem ſci-
entiam ad hoc ſecundum primam ſpeciem qualitatis: non tamen maiorem potentiam quæ
pertinet ad ſecundam ſpeciem qualitatis ſecundum quam debet ſumi paternitas vt dictum
eſt. Q2 tamen arguitur ad hoc pro priuilegiatis ſpecialiter probando ꝙ delegatus fungitur Z

vice delegantis: & ideo maior est omni ordinario: Dicendum q̄ triplex est genus delegatorum. Quidam enim delegantur ad vtilitatem causarum & negotiorum in prouinciis illis ad quę delegantur: vt legati de latere papæ domini cardinales, de quibus verum est q̄ tempore legationis suę quia perfecte funguntur auctoritate papę & vice papę, maiores sunt simpliciter ordinariis in omnibus quæ incumbunt ordinariis: & similiter maiores in paternitate & principaliores patres quantum est ex potestate eis commissa. Alii vero delegantur ad aliquam certam causam litigiosam terminandam: quam cum inchoauerint, superiores sunt ad ipsam terminandam omni ordinario: quia de illa ordinarius non debet se de cætero intromittere: quia frustra interciperet eam postq̄ semel est ab alio assumpta. Propter qđ ipse habet coercionem vt sibi in causæ prosequutione obediatur. Sed talis ante causę inceptionem non est maior ordinario: quia si ordinarius prę ueniat eum per actoris querimoniā, potest ordinarius causam illius prosequi: nec potest eam delegatus de manu sua eripere. Est vero tertius delegatus ad certum officium: & hoc in ordinarii subsidium: qui aut nullā omnino habet coercionē: aut siquā habet, illā non habet nisi in subsidium ordinarii. Iste nullo modo est maior: quia non est nisi coadiutor ordinario datus: sicut nō esset maior quem ipsemet assumeret: ita tamen q̄ ad eundem actum exequendum eodem tempore & loco semp prærogatiuā debet habere ordinarius aliis eisdem retentis: vt alias dixi. Et de illo qui fungitur vice delegantis secūdo modo loquitur proprie illa litera Sane: non autem de de-

A legatis tertio modo qui nullam habent coercionem. Ad illud: q̄ tales non possunt dici pędagogi: quia vbi fides venit non sumus sub pędagogo vt dicitur Galat. iii. Hic est difficilioris assumptio: Dicendum q̄ triplex est status populi dei principalis in ecclesia ac si totus populus dei esset vnus homo. Quorum primus est seruorum per donum timoris qui in libertatem filiorum vocantur. Secundus est filiorum per gratiam adoptionis qui in hæreditatem dominorum conseruā tur. Tertius est dominorum per gloriam qui in hęreditatem instituūtur. Quorum Primus erat in lege Moysi: in qua omnes erant serui. Secundus est in lege euangelii: in qua omnes sunt liberi. Ad fm prī.

B Tertius est in visione dei: in qua omnes sunt domini. Sub lege Moysi omnes erant serui: quia lex Moysi non adoptabat: quia in sacramentis suis gratiam non conferebat: nec iustificabat nisi in sacramento circuncisionis: sed hoc non nisi vt erat figura sacramenti quo fit adoptio in nouo testamento. Et sic siqui per gratiam filii erant in veteri testamēto, quo ad hoc pertinebant ad nouum aut hoc habebant virtute noui testamenti: & ideo illi in eo q̄ serui, paruuli & pueri erant: & in hoc coercendi metu pœnę: vt metu pœnæ etsi non amore iustitiæ ab illicitis retraherētur: & per bonam instructionem ad maiora præpararent. Et sic lex erat eis pædagogus: secundum q̄ dicit Galat. iii. super illud. Lex pędagogus noster erat. Gloss. Nos quasi pueros ab illicitis comprimens & ad recta dirigens timore pœnarum. Sub lege autem euangelii omnes sunt liberi & filii. Lex ēm euangelii adoptat: quia in sacramentis suis gratiā confert & iustificat: qui tamē sunt sub euangelio in eo q̄ sunt filii expectantes hęreditatem: & quia non habent finalem & consummatam perfectionem ad quam tendunt, & continue crescere & proficere possunt quousq̄ illam assequantur non domini sed pueri sunt & paruuli respectu illorum qui sunt in gloria visionis dei: quēadmodum & ipsi sub euāgelio sunt liberi filii & viri perfecti respectu illorum qui sub lege Moysi sunt serui & paruuli. & illi sub euangelio hæredes sunt proprie: isti autē sub lege respectu istorum nō proprie hęredes sunt sed solum vocati in hæreditatem vt dictum est. Et isti quia sunt liberi paruuli sunt non tam coercendi metu pœnæ vt serui: q̄ attrahendi amore iustitię. Et sic euāgelium q̄uis non possit habere rationē pædagogi respectu alicuius status perfectioris in vita ista, ad quā ducere habeat: cum non sit perfectior lex vel etiam cognitio dei expectanda in vita ista q̄ per legem euangelicam habetur: quemadmodum expectabant existentes sub lege Moysi perfectiorem in vita ista, scilicet ipsam legem euangelicam: propter quod lex illa erat simpliciter pædagogus: non solum quia aliquo modo duceret ad statum perfectissimum vitæ humanę: sed quia inducebat a statu imperfecto ad statum perfectum, scilicet euangelicum in hac vita: potest tamen euangelium respectu status futuri post hanc vitam dici aliquo modo filiis siue liberis pędagogus. s. in visionē dei: sicut lex Moysi fuit seruis pędagogus in fidē Christi. In visione autē dei omnes sunt

C dñi & magni/nullus autē paruulus neq̄ vt seruus neq̄ vt filius. Et correspondēt sibi isti tres status: quia sicut status legis Moysi est figuralis & imperfectus respectu status euāgelii: sic status euāgelii licet sit perfect⁹ respectu status legis Mosaicæ: tamē est ęnigmaticus & imperfectus respectu status visionis dei: quo veniente sicut qđ perfectū est, euacuabitur qđ imperfectum est: vt dicitur

primę Corint.xiii. Propter qđ cõparando ſtatum euangelii ad ſtatum viſionis,dicitur Lucę.vii. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne baptiſta, qui autem minor eſt in regno cælorum maior eſt illo: & hoc quia plus veritatis comprehenditur minima viſione q̃ totius euangelii contemplatione.Et ſimiliter poſſet dici comparando ſtatum legis Moyſi ad ſtatum legis euangelii. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Hieremia.ſit ita: qui autem minimus eſt in regno cælorum qđ eſt eccleſia euangelica,maior eſt illo: quia plus veritatis fides euangelica declarat minimo chriſtiano bono q̃ fecit tota lex maximo iudęo quantum eſt ex parte legis.licet enim ſub lege aliqui nouerunt quæ patefacta ſunt ſub euangelio:quo ad hoc ſecundum Auguſtinum pertinebant ad ſtatum euangelii. Eſt igitur aduertendum:ꝙ licet dicti tres ſtatus diſtinguũtur D
vt dictum eſt:tamen in quolibet illorum ſunt infimi medii & ſupremi:& ſic ſecundum modum ſtatus legis aliqui erant incipientes:alii proficientes:alii perfecti: ſicut & in ſtatu euangelii iuxta modum eius.Qui autem erant perfecti erant miniſtri legis & pædagogi aliorum coercendo paruulos paruitate ſeruili timore pœnę quo ad legem:ducendo vero paruulos paruitate filiali amore iuſtitię quo ad euangeliũ.& ſecũdum hoc in aliquo conueniebat pędagogiũ legis & euangelii. cum enim pędagogium nihil ſit aliud q̃ magiſteriũ vl' officium pędagogi:& incipientes & profi cientes erant tam in lege q̃ in euangelio ſub pędagogio perfectorum illius legis: in aliquo autem differebant:quia pędagogium legis exercebatur metu pœnæ:pędagogium autẽ euãgelii vt dictũ eſt exercetur amore iuſtitiæ: & propterea legis pædagogium euacuatum eſt adueniente pędagogio euangelii,ſecundum ꝙ dicitur Galat.iii.vt argutum eſt.Manet tamen pędagogium euangelii & manebit toto tempore militantis eccleſiæ: quia nullus perfectior ſequitur niſi ſtatus gloriæ in quo ceſſabit omne pędagogiũ: ſed erunt omnes perfecte edocti a domino.& ſicut adueniẽte ſacramento nouę legis ceſſabat omne ſacramentum veteris legis:ſic adueniente viſione dei ceſſabit omne ſacramentum nouę legis. vt dicit Auguſtin⁹ in epiſtola ad Maximũ.Sicut circunciſionem abſtulit domini primus aduentus:ſic baptiſmũ auferet ſecundus eius aduentus.Sicut eñ nunq̃ E
poſtq̃ venit libertas fidei & eſt remotum ſeruitutis iugum vllus chriſtianus circunciditur carne:ſic tunc regeneratis iuſtis cum domino,damnatiſq; impiis nemo baptizabitur,ſed qđ iſta figurant,i.circũciſio cordis & munditia conſcientię,manebit in̊eternum.Hinc dicit Hieronym⁹ libro xi.quęſtionũ ad Edibiam quęſtione.viii.ꝙ inclinante caput Ieſu & emittente ſpiritum velum templi ſciſſum eſt in duas partes a ſummo vſq; in deorſum:quęrendum an exterius an interius:mihiq; videtur in paſſione domini illud velum eſſe cõſciſſum qđ & in tabernaculo & in tẽplo foris poſitum fuit & appellabatur exterius:& omnia legis reuelata ſunt myſteria:vt quæ prius recondita tenebantur vniuerſis gentibus panderentur.Quia autem ex parte videmus & ex parte cognoſcimus:cum venerit quod perfectum eſt:tũc etiam velum interius diſrumpendum eſt:vt om
Ad ſcđm principale. nia quæ nunc nobis abſcondita ſunt, domus dei ſacramenta videamus.Qđ autem aſſumitur in F
argumento:ꝙ hoc poteſt intelligi ex eo qđ dicitur.i.Corinth.iiii.ꝙ ſi decem milia &c.omnino falſum eſt.Nõ eñ Paulus ibi probat ſe eſſe patrem quia erat doctor ſimpliciter:ſed quia genuit ſua doctrina.Alias enim quãdo erudiuit iam genitos erat nutrix vt dictum eſt. Et de tali pędagogo euangelico loquitur hic ſupponendo ꝙ in veritate Corinthii habebant plures bonos doctores ipſorum iam genitorum:a quibus non remouet pędagogium ſed paternitatem:quia ipſe ſolus eos genuit ſecundum modum ſupra expoſitum. Abſit ergo quin multi euangelici ſint ſub pædagogo: licet non tali modo quali erant ſub pædagogo illi legales. illorum enim pædagogium ſub euangelio euacuatũ eſt:quo ad hoc ſcilicet qđ erat ſeruile vt patet ex dictis.Nec omnes qui recta docent ſub euangelio debent dici patres: ſed multi ſunt tantũ pædagogi. vnde in fine ſuper illud.Si decẽ milia &c. dicit gloſſa.Dum loquitur corinthiis & pędagogos nominat & pueros illos eſſe ſignificat:quales erant illi quibus dicit Hebrę.v. Cũ deberetis magiſtri eſſe propter tẽpus rurſum indigetis vt vos doceamini quę ſunt elementa exordii ſermonis dei:& facti eſtis quibus lacte opus ſit non ſolido cibo. Omnis enim qui lactis eſt particeps:expers eſt ſermonum iuſtitiæ/ paruulus enim eſt,aliter non diceret apoſtolus fidelibus illud primę Corinthi.iii. Tanq̃ paruulis & cætera,ſicut ſupra,nec diceret Petrus illud primę Petri ſecundo. Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite. Vnde ſicut apoſtolus humanæ conſuetudinis ſimilitudine probat ceſſationem legis Moſaicæ adueniente lege fidei Chriſti cum dicit:Quanto tẽpore hæres paruulus eſt &c. ſic per eandem ſimilitudinem poſſumus probare ceſſationem legis fidei Chriſti ſub euangelio adueniente dei viſione:dicendo ſic,Quanto tempore &c. Ita & nos cum ſumus paruuli ſub

ænigmate fidei caligantes ſumus: at vbi veniet plenitudo temporis oſtendet deus filium ſuum exaltatum in gloria: vt eos qui ſub fide,ſunt glorificet & hæreditatem dominorũ recipiamus. qđ bene explicat illud qđ dicit apoſtolus primę Corinthi.xiii. Cum venerit quod perfectum eſt:euacuabitur qđ ex parte eſt.Et loquitur ibi ad literam de imperfectione quæ modo eſt ſub euangelio per fidem reſpectu perfectionis quæ erit in gloria per apertam viſionem.ſecũdum ꝙ explicat cum ſubdit. Videmus nunc per ſpeculum &c. & interponit ſecũdum Gloſſ.ſimilitudinem per quã declarat præcedens:dicens. Cum eſſem paruulus loquebar vt paruulus &c. cũ autẽ factus ſum vir euacuaui ea quę erant paruuli.Paruulus autem erat Paulus cum ipſe erat ſub lege: & comparatione illius ſtatus factus eſt vir cum erat ſub euangelio.Cui reſpondet illud quod dicit Galat.iiii. Itaq; cum eſſemus paruuli &c.nihilominus tamen in eo ꝙ erat vir ſub euangelio reſpectu eius ꝙ prius fuit paruulus ſub lege,erat ex parte & paruulus reſpectu eius quod futurus erat in gloria quando qđ perfectum eſt venturum erat.& tali paruulo ſub euãgelio magis congruit illud exemplum de paruulo qđ inducit apoſtolus ſecũdum conſuetudinem humanam quando dicit:Quãto tempore hęres paruulus eſt &c. q̃ illi paruulo ſub lege: de quo ſubdit. Itaq; & nos cum eſſemus paruuli &c. quoniam vt dictum eſt paruulus ille ſub lege nondum erat hæres: ſed tantum vocatus vt eſſet hęres:paruulus autem iſte ſub euangelio iam eſt hęres perfectus.Iſti ergo paruulo ſub euangelio conuenit ꝙ ſit ſub tutoribus & actoribus. Intelligit autem per tutores ſcđm Gloſſ. qui eum contra hoſtes defendunt.per actores vero vt ſimiliter dicit Gloſſ.qui eius cauſas agũt & mores eius informant. Iſti autem ſunt illi quos dicimus pędagogos ſecũdum prædicta.& ſic omnino ſub euangelio ſunt pędagogi ſicut & ſunt paruuli:non tamẽ oportet ꝙ omnes qui ſunt ſub euangelio inter ſe comparati paruuli ſint & ſub homine pædagogo:ſicut nec omnes ſub lege:licet omnes erant ſub lege vt ſub pędagogo ducente ad euangelium: ſicut omnes qui ſunt ſub euangelio
G ſunt ſub ipſo vt ſub pędagogo ducente ad apertam viſionem ſicut patet ex dictis. Quod ergo additur ꝙ pędagogus dicitur eo ꝙ puerum ducat ad magiſtrũ vt ab eo erudiatur qui pater eſt: totum falſum eſt:quia magiſter in eo ꝙ ſolũ pueros inſtruit,quia nõ generauit eos:nec carnaliter nec in Chriſto ſpiritualiter non poteſt dici proprie pater. extendendo autem nomen generationis ſecundum ꝙ ignorans quando fit ſciens: per hoc dicitur generatus ſciens: ſic extendi poteſt nomẽ paternitatis:& oĩs inſtruẽs etiã ex ſola charitate pater dici.ſed hoc eſt grãmatiſſare.Sic eĩ grãmatici appellant patres largiſſime ſumendo:ſecundum etiam ꝙ quẽlibet antiquũ vocant patrem & quẽlibet honoratum: quia habent aliquas conditiones veri patris. Q̃z autem dicit ꝙ pędagogus dicitur quaſi ductor pueri:hoc non ſolũ eſt in via pedum vt opponẽs intelligit:ſed etiã in via
H morum & bonarum diſciplinarum. Q̃z autem vlterius arguitur ꝙ paterfamilias nomẽ trahit a patre &c. Dicendum ꝙ large ſumendo paternitatem & grammatiſſando/ſecundum illos verſus grãmaticorũ. Eſt pater hic cura &c. bene dicitur paterfamilias pater: quia curam habet ſeruorũ, & liberorum & ſingulis debet prouidere æquali affectu:id eſt proportionali ſecundum proportionem geometricam:qua ſimiliter dicuntur ſe habere.iiii. ad.ii.ſicut. viii.ad.iiii. quia ſecundum duplam proportionem:non autem ſecundum proportionem arithmeticã qua ſe habent tria ad duo ſicut quatuor ad tria:quia in æquali fit exceſſus hincinde.Sic enim nullo modo æqualem habet affectum ad ſeruum cui dat annonam,& ad liberũ cui parat hæreditatem.propter qđ dicit philoſophus in primo politicæ:ꝙ aliter principatur dominus ſeruo principatu deſpotico: aliter pater filio quia principatu politico:quẽadmodum ratio aliter dominatur membris,aliter viribus animæ.

Ad tertium

Alias arithmeticam. Alias geometricam.

I Circa ſecũdum arguitur ꝙ ille excõmunicatus celebrans ſit irregularis:quia pro tali cauſa licet ordinarium vt ex iuſta cauſa excõmunicare:tenet ergo eius ſententia:& ſic eſt vere excõmunicatus.Sed vere excõmunicatus celebrans ſtatim eſt factus irregularis. Contra,forte ſunt exẽpti. Vana videtur mihi iſta quęſtio ſtando in generali intra iſtos terminos,quia poſtq̃ hæc eſt iuſta cauſa excõmunicandi:quia iſte reſiſtens prędicatori veritatis proculdubio mortaliter peccat:tum quia veritatem impugnat,tum quia ſcandalum commouet:igitur ſi celebrat non eſt dubium quin ſtatim factus eſt irregularis vt procedit primum obiectum:& hoc niſi ſit præmunitus legitima & rationabili appellatione:aut exemptus a iuriſdictiõe ordinarii: ſic vt ab ipſo puniri nõ poſſit,etiam ratiõe delicti cõmiſſi. Q̃z ſi pręceſſerit talis appellatio aut habeat talem exemptionem & hoc conſtiterit: nec pro excõmunicato:nec pro irregulari debet haberi.Si autem non cõſtiterit, illi quibus alterum horum non conſtiterit debent ipſum habere pro excõmunicato & irregulari

Qu.xxviii. Argu.prin.

In oppoſitũ. Reſponſio.

& vitare,nec cum ipſo cõmunicare,ipſe etiam ſi tale priuilegium habeat: aut legitime appellauerit:niſi hoc cõſtare faciat ſi ex facto eius ſcandalum oriatur,grauiſſime peccat ille & oẽs complices eius pręter peccatũ primũ mortale qđ cõmiſit prędicatori veritatis reſiſtẽdo:a quo nõ credo eum per aliqđ priuilegium poſſe fieri immunẽ vt ſcilicet ex virtute priuilegii poteſtatem habeat impugnandi veritatem agnitam:ſic ꝙ in huiuſmodi impugnatione non peccet.

Queſt.xxix. Queſt.xxx. Argu. prin.

SEquuntur vltimo quęſita duo:Vnum de horarũ obſeruatione:vtrũ clericus ordinatus in ſacris:& vtrum clericus beneficiatus: & vtrũ religioſus peccẽt mortaliter omittendo dicere horas canonicas. Alterum,vtrum oẽs teneant ad dicendum vel audiendũ quotidie officium miſſę. CIRca primũ arguebatur ꝙ ſic.quia facit contra præceptum apoſtolicum,extra de celebratione miſſa. Dolẽtes,vbi papa loquens de clericis & prælatis & de eorũ comeſſationibus & confabulationibus illicitis cum publice dicunt horę in eccleſia,& ſimiliter de ſacerdotibus celebrantibus miſſas vix quater in anno:& ſimiliter de contemnẽtibus intereſſe dum celebrantur : dicit ſic. Hęc & his ſimilia ſub pœna ſuſpẽſionis penitus inhibentes diſtricte præcipimus in virtute ſanctę obedientię vt diuinum officium nocturnum pariter & diurnũ quantum eis deus dederit ſtudioſe pariter celebrent & deuote.Sed tranſgreſſor præcepti apoſtolici facti in virtute ſanctæ obedientiæ

In oppoſitũ. mortaliter peccat:ergo &c. Contra,qui deſeruit aliquid per vnam viam non tenetur idem deſeruire per aliam,vt extra de pbendis.Licet,vbi dicitur ꝙ ſcholari ſtudenti in theologia miniſtrentur prouentus eccleſiaſtici pro quibus ſeruiret in eccleſia ſua: & ſi pro ſtudio abſoluitur a ſeruitio qđ

Reſponſio. teneretur facere in eccleſia:ergo & eadem ratione a ſeruitio quo tenebatur horas dicere. Dicendum ꝙ licet in lege euangelii a Chriſto non ſit inſtitutum tempus determinatum quo inſiſtendũ ſit diuinis obſequiis,quia nullum tempus ab illis vacare debet : ſicut in lege veteri ad hoc fuit inſtitutum ſabbatum:eccleſia tamen prout ei Chriſtus determinãdum reliquit,determinauit ad hoc generaliter omnibus tam clericis q̃ laicis dies dominicos in memoriã octauę reſurrectionis dominicæ : clericis autem aſcriptis diuino ſeruitio ſpecialiter determinauit ad hoc ſingulis diebus,vii. horas iuxta illud dictum prophetæ : Septies in die laudem dixi tibi . quæ determinantur orationibus quæ horæ canonicę dicuntur: quia determinatis horis & competẽtibus regulariter ſunt dicẽdę:vt extra de celebra.miſſ.Preſbyter.Vt autem dicit ibi Innocẽtius in ſuo apparatu: preſbyter,i.ſacerdos,diaconus,ſubdiaconus,vel quicunq; clericus beneficiatus,& ſic large hic ſumit preſbyter.Hic enim notant duo genera clericoꝝ:ſcilicet in ſacris ordinib⁹ conſtitutoꝝ:& beneficiatorũ & intelligũt aliqui ly beneficiatorum ſcilicet cum effectu vt poſſint fructus ſuorum beneficiorum percipere,vel in parte,vel in toto.vel potius vt intelligunt alii,ſic cũ effectu vt ſaltem habeant ius ſpeciale de percipiendo fructus aliquãdo:& ꝙ ex hoc ad horas obligantur,& ſic ꝙ mortaliter pec-

Queſt.noua cant ſi per ipſos ſteterit ꝙ non dicant eas. Sed nunquid ſingulis horis diei ſigillatim inſiſtẽdum L
eſt & vacandum ad dicendum horas canonicas? Dicẽdum ꝙ ſic:niſi cauſa rationabilis ſubſit quare aliter fiat.Hinc dicit Innocentius.De occupatis autem conſilium eſt vt ſimul dicant horas omnes,quod(vt dicit)intelligitur de omnibus circa officiũ rurale & rempublicam occupatis. et ſeruant dominus papa & cardinales & epiſcopi pro magna parte hoc:quo ad horas ſimul dicendas: eo ꝙ completis horis habent multa alia negotia expedire:& melius eſt pręuenire q̃ præueniri.Qđ autem dicit Innocentius: Simul dicant omnes horas:intelligo vt ſcilicet ſic dicantur omnes horæ ſimul ꝙ nulla horarum dicatur quin alia dicatur ſub vno continuo prætextu cum ea:non ꝙ ſimul dicantur in mane matutinæ & cæteræ horæ etiam completorium:hoc enim eſſet indecens & ridiculum valde. Sed ꝙ in mane dicantur horæ ſimul vſq; ad veſperas : & tunc ante cœnam veſperę & completorium. Si etiã nõ vrget magna neceſſitas:maxime in hyeme,matutinæ ſeparatim dicendę ſunt de nocte aut forte prima cũ illis:ſecundũ ꝙ conſuetũ eſt in capella dñi papę. vt dicit

Alić dubiũ. Innocẽtius:ꝙ quacũq; hora noctis dicunt matutinæ continuo ſub vno prętextu dicit prima. Sed M
quęrit Innocẽtius quid de infirmis:& reſpondet dicens:excuſant a dicẽdo:& etiã forte ab audiẽdo ſi directe vel occaſionaliter obeſſe timeret ꝑbabiliter ipm:ſcilicet dicere vel audire.Intelligo cũ hoc ſi obeſſet dicere ſed nõ audire: etiã excuſat ab audire ſi nõ poſſit habere q̃ in ꝑſentia ei⁹ illas dicat

Alić dubiũ. Sed nunqđ cum dicit horas debet vacare ab omnibus aliis? Dico ꝙ ſic niſi neceſſitas aliqualis vr- N
geat. Tunc em̃ vt dicit Innocentius ſiue equitando ſiue aliud quicq̃ agendo dicat eas quiſq; prout melius potuerit.De hac materia notatur.xii.diſti.capi.vlt. Quia aũt opponens tetigit religioſos in

Rñſio de religioſis. ſua queſtione: Dico de religioſis:ꝙ ratione qua religioſi ſimpliciter:quia poſſunt eſſe puri laici:nõ O
plus ex tali ſtatu obligantur q̃ laici non religioſi.Si aũt ſunt clerici & in ſacris ordinibus conſtituti

tenentur ratione ordinum.Si autem non sunt in sacris:& habet religio bona ecclesiastica sibi deputata vnde viuunt:tenentur sicut clerici beneficiati non existentes in sacris ratione iuris percipiendi beneficium:ita ꝙ ratione religionis simpliciter non obligantur ad horas.ꝙ si obligentur ad horas ex aliquo statuto vel papę vel ipsius religionis,hoc est ratione qua sunt clerici religiosi.Et sic concedē

P da est ratio ad primam partē adducta. Ad rōnē in oppositū ꝙ deseruiens p vnā viā absoluitur ab alia:dicendū ꝙ verū est scdm modū quo ab alia absoluit,nūc aūt ita est ꝙ absolutio ista fit per priuilegiū ad hoc cōcessum scholarib⁹:qđ non absoluit scholarē ab horis dicendis simpliciter:sed solū modo ab ipsis dicēdis scdm aliquē modū determinatū.Beneficiatus.n.nō scholaris de iure tenetur cōtinue residere in eccl'ia in qua est bñficiatus ad officiandum ipsam.Et ex hoc circa horas dicēdas tenet ad duo:quorū vnū est ad dicēdas eas simpliciter.Alterū est ad dicēdas eas ordinatim in ecclesia scdm cōsuetudinē suę eccl'ię:nisi alias subsit causa legitima aliter dicēdi eas.& sic ab isto scdo absoluit scholaris per priuilegiū qđ cōcedit ei fructus beneficii sui in scholis,& recōpensat p opus studii:a primo aūt nequaq̄:& sic manet oblig⁹ ad horas dicendas simpliciter:licet non secūdum modum quo dicunt in eccl'ia sua.& sic nō est sil'e de vno & de alio.Vñ dicit Innocē.Clerici cuiuslibet ordinis & plati possunt ex causa ab officiis q̄ in eccl'ia dicunt abesse: debent tñ put melius possunt horas dicere absq; syncopi & defectu.quę si fiant ex crassa ignorātia mortale est.Alioqn si tñ i choro cū aliis cantet & legat,& rōnabiliter īpeditus nō dicat versiculū aut aliqd taliū siue in principio siue in medio siue in fine aliis pcedētib⁹ credo ꝙ nō debet repetere illud.scdm ꝙ dicit Innocentius sup illā literā Dolētes.Sil'r si aliquis sine malitia:sed aliqua legitima occupatione nō interfit vel principio vel fini horarū:nō oportet ꝙ a capite incipiat vel finem pficiat: & hoc propter vinculū charitatis quo cū aliis est vnū corpus:ppter qđ id qđ p alios fit ab eo reputat factū.quēadmodū cū vn⁹ chor⁹ dicit vnū versum psalmodię & ali⁹ aliū: singuli reputant totum dixisse:& fatuum eēt super hoc sibi formare cōsciētiā.Sec⁹ aūt est si chor⁹ multū in principio processit vel multum de fine restat:tunc em̄ tenet supplere defectū,& incipere ab initio quousq; concurrat cum aliis.

Ad argu. in oppositum.

Quæst. xxx. Arg. princi.

In oppositū. Responsio.

Q Circa secūdū arguit ꝙ oēs tenēt ad dicēdū vel audiēdū missam quotidie aut pec cāt mortaliter:qa in dicta litera Dolētes pcepit Papa celebrari solēnia missarū a sacerdotib⁹,sicut & dicere horas.& si tenēt dicere, maxīe tenent audire & ipi & alii oēs. Cōtrariū vidēt.qa de audiēdo vel dicēdo missarū solēnia nihil pcipit i dicta litera pl'byter.nisi ꝙ pcipit horarū obseruātia. Innocēti⁹ dicit ꝙ qlibet clericus bñficiat⁹ etiā non in sacris cōstitut⁹ debet dicere vel audire diuina officia oī die.Qđ si dicit de officio missę: hoc solū itelligit de residētib⁹ in ecclesiis suis:aut si de oīb⁹ dicitur gñaliter,diuina officia ibi intelligunt horę canonicę. nullo em̄ iure q̄q̄ ad hoc obligat vt quolibet die missam dicat vel audiat:sed tm̄ hoc pcipitur oīb⁹ etiā laicis die dñico sub pœna excōicationis.de cōse.dist.i.cap.Missas.vbi sic dicit. Missas die dñica sęcularib⁹ totas audire pcipimus.& dicit ibi Glos.Vñ cōtra pceptū faciunt qui diebus dñicis nō audiūt missas:nisi aliq̄ necessitas cogat. Sed qđ i talib⁹ nō pcipit oīni die faciēdū, deuotiōi singulorū cōmittitur:& scdm hoc cōcedēda est

R ratio secūda p hac pte. Ad primā rōnē q̄ erat in oppositū,dicēdū ꝙ illa litera Dolētes:nō pręcipit sacerdotib⁹ singulis dieb⁹ missas dicere aut audire:sed dns Papa in illa litera solūmodo prohibuit superfluas comessationes cōfabulationes & hmōi hora maxime celebrandi diuina officia,& pręcipit diuinum officium diurnū & nocturnum deuote celebrari:secundū ꝙ prius præceperat in illa litera Presbyter quo ad horas diurnas.in qua & hoc pcepit:ꝙ horę diurnæ debēt quotidie obseruari:sed de missarum solēniis quo ad determinationē temporis celebrandi ipsas:nec in vna litera nec in altera vllam fecit mentionem.Vnde super illo verbo Officiū,in illa Dolentes,dicit glossa.Ad qđ omnes sine isto præcepto tenentur supra eodem Presbyter.& sic diuinum officium non extenditur

S ibi ad missarum solennia: immo solūmodo intelligitur pro horis. Sed est aduertendum ꝙ in omnibus talibus quæ sunt de genere bonorum nec cadunt sub pręcepto diuino aut humano:pensandum est sollicite qd pro quo admittēdū siue postponēdū,qđ & relinquitur cuiuslibet conscientiæ: cuius iudex in hoc debet esse solus deus qui scrutatur renes & corda hoc est cogitationes singulorum & desideria.Vnde extra de celebra.miss.ca.Quidā,vbi reprehēduntur laici missas priuatas audientes: quasi melius sit audire illas ex seipsis, q̄ missas ordinarias: non præcipitur eis ꝙ quotidie audiant missam:sed hoc potius relinquit in eorū volūtate dicens sic.Sed si voluerint vt sibi missę dicantur de eodem die missas audiant.

Finis Vndecimi Quodlibet Magistri
Henrici a Gandauo.

Henrici a Gandauo

Incipit Duodecimum Quodlibet eiuſdem Magiſtri Henrici a Gandauo.

Quæſt.i.

Quæſt.ii.
Quæſt.iii.
Quæſt.iiii.

Quæſt.v.
Quæſt.vi.

Arg. princi.
Primum.
Probatio.

Secundum.

In oppoſitū.

Reſponſio.

Vęſita ī noſtra generali diſpu

tatione de Quolibet Duodecimo erāt.xxxi. & oīa pertinebāt ad deum & ad creaturam intellectualem.Et erant cōiter pertinentia ad deū & ad creaturam intellectualē.vi.ad creaturā aūt intellectualē incorporeā tria ad hominē autē cōpoſitum ex natura intellectuali incorporea & corpo rea.xxii. Sex ptinētia cōiter ad deum,& ad creaturā intellectualē erant de deo vt eſt obiectum intellectus aut voluntatis creaturæ intellectua lis,quorum tria prima erāt de deo vt eſt obiectum intellectus. Primū eī erat:Vtrū deus ſub rōne infinita ex parte ſui ſit ſubiectum ſiue ob iectum alicuius ſcientię creatę. Secūdū:Vtrum in via de deo poſſit ꝙ qd eſt,vel ꝙ ſit trinus,clarius ſciri,q̄ per lumē fidei. Tertium:Vtrū nō habēs rōnē cogentē ad alī quā partē contradictionis,poſſit illi aſſentire ſine formidine. Quartū aūt erat de deo vt eſt obiectū voluntatis.ſ.Vtrum deus poſſit diligi a creatura intellectuali abſq; eo ꝙ ab illa aliud dīligatur cū eo. Quintū vero & ſextum erant de deo:vt cōiter eſt obiectum vtriuſq;.quorū primū erat:Vtrū deus poſſet facere ꝙ intellectus poſſit videre ipſum:& ꝙ tī voluntas eū non diligat. Sextum erat: Vtrum habens meliora naturalia cum ęqvali charitate & gloria intenſius videbit & diliget deum

CIRca primū arguebaṫ ꝙ nō:quia nihil vnum & idem ſub eadem rōne poteſt eſſe ſubiectum ſiuę obiectū ſcientiæ īfinitę & finitę:ſciētia dei eſt īfinita:ſciētia intellectus creati eſt finita.ergo &c. Pro batio minoris eſt:quia ſcientię iſtę diſtāt in infinitum:& ſic diſtinguunt ſecūdū rationes infiniti & finiti.Diſtinctio aūt ſcientiarum debet eſſe circa rationes formales obiecti ſiue ſubiecti:quia ſciētia recipit ſpeciē a rōne formali obiecti:quare cum deus ſub rōne infinita ſit ſubiectum ſiue obiectum ſuæ ſcientię infinitę:non ergo ſub illa rōne poteſt eſſe ſubiectum ſiue obiectū ſciētię intellectus crea ti finitę.Aliter eī ſciētia intellectus creati eſſet infinita. Item quia deus ſub ratione infinita eſt ob iectum ſuæ ſcientię:ideo intelligendo ſe intelligit omnia alia a ſe. Si ergo ſub eadem ratione infinī ta eſſet obiectum ſcientiæ intellectus creati intelligendo deum:ipſe ſimul omnia alia intelligeret.cō ſequens eſt falſum:quia homo intelligendo deum per ſcientiam theologiæ non ſimul intelligit om nia alia, dicente Auguſtino.xiiii. de Trinitate cap.i.Rerum diuinarum ſcientia ſapientia proprie nuncupeṫ:humanarum autem proprie ſcientiæ nomen obtineat. Nō vtiq; quicquid ſciri poteſt ab homine in rebus humanis vbi plurimū ſupuacuę vanitatis & noxię curioſitatis,eſt huic ſciētiæ tri buendum: ſed illud tātūmodo quo fides ſaluberrima quę ad veram beatitudinem ducit gignitur, nutritur,defenditur,& roboratur.falſum eſt ergo & antecedens ꝙ ſub ratione infinita eſt obiectum ſcientiæ creatæ. Contra,ſub rōne illa deus eſt ſubiectū ſcientię cuiuſlibet creatæ ſub qua eſt obiectum ſcientiæ bonorum:quia & ipſorum ſcientia creata eſt: ſed ipſe eſt obiectum ſcientiæ bonorū ſub ratione infinita:quia aliter non quietaretur voluntas bonorum in deum diligendo & volendo ſecundum modum quo ipſum cognoſcerent:quia vltra quodlibet finitum plus appeteret:quare cū finitur ipſorum appetitus oportet ꝙ eum cognoſcant & ſciant per intellectum ſecundum rationē infinitam,ergo &c. Dico ꝙ deus ſub ratione infinita ex parte ſui dupliciter poteſt eſſe ſubiectum ſcientiæ.Vno modo vt vtrūq;.ſ.& res ipſa quæ deus eſt & ratio illa infinitatis ſit obiectū ſcientię:& ab vtroq; & ſecundum vtrunq; formatur & ad vtrunq; terminatur ſub ratione & ratione vtriuſq;.Vel alio modo vt ſolūmodo res ſubiecta illi rationi ſit obiectum ſciētiæ:& ab illa ſola formatur: & ſecundum illam & ad illam terminatur:ſic tamen vt eſt ſub ratione infinitatis:vt ipſa infinitas in quantum huiuſmodi ſeu ratio infinitatis ſit quoddam annexum ſubiecto ſiue obiecto inquantum obiectum eſt:ſic inquam annexum vt ſub ratione contraria non ſit ſubiectum vel obiectum:ita ta men ꝙ illa ratio non ſit obiecta illi ſcientiæ.Primo modo deus ſub ratione infinita eſt obiectum ſoli us ſcientiæ dei,propter qđ ſcientia dei de deo differt ſecundum ſpeciem a ſciētia angelorum & ho minum de deo,& eſt ſciētia dei ex hoc ſubalternās ſibi ſcientiam de deo angelorum & hominum bo norum & viatorū. Et eſt iſte modus ſubalternationis quo ſcientia conſiderans obiectum determi natum infinite comprehenſum in illa ſcientia ſubalternat ſibi ſcientiam conſiderantem ipſum ſim pliciter:cōtrari⁹ modo ſubalternandi quo ſcientia conſiderans ipſum ſimpliciter ſubalternat ſibi ſci entiam conſiderantem ipſum determinatum: quemadmodū ſcientia de linea ſimpliciter, ſubalter-

T

nat ſibi ſcientiam de linea radioſa. Vnde iſte modus non eſt aliquis illorū quatuor: quos ponit philoſophus in libro Poſteriorū, quos in q̄ſtionibus noſtris ordinariis expoſuimus. Et ſc̄dm hoc concedenda eſt ratio vltima ad iſtam partem adducta. Ad rationem primam in cōtrarium: q̄ nihil idē ſub eadem ratione poteſt eſſe obiectū ſcientiæ infinitę & finitę &c. Dico q̄ verum eſt ſi ratio illa infinitatis intelligat eſſe aliqd obiecti ſcientiæ: non autem eſt verum ſi intelligatur tantūmodo eſſe annexa obiecto ſecundū iam dictū modū. Intelligendū tn̄ eſt propter tacta in probatione maioris illius q̄ quęlibet ſcientia reſpicit duo: & obiectum ſcibile a quo formatur in ſciente, & ad qd̄ terminatur: & ſubiectum in quo formatur, & ab vtroq̄ determinatur ſed diuerſimode: quia ſecundum rationē obiecti determinatur ad formā & ſpeciem: ſecundum rationem aūt ſubiecti determinatur ad intenſionem & remiſſionem. Verbi gratia in videndo ſolem ab aquila & homine & noctua ꝓpter idē obiectum & ſecundum eandē rōnē a parte ſui qd̄ eſt lux ſub ratione ſplendentis, i. in ſe lucentis, eſt ea dē viſio ſecundū ſpeciē, quæ tn̄ ſecundum ſpeciem diſtinguitur a viſione coloris: ſi tn̄ lux & color diſtinguunt ſecūdum ſpeciem, ſemp em̄ ſecundum diuerſitatem obiectorū diuerſificant ſecundum ſpeciem viſiones & ſcientiæ. Propter vero aliam diſpoſitionē ſubiecti variam lympidior eſt viſio aq̄ę q̄ hominis, & hoīs q̄ noctuę: qa ſemper actus actiuorum ſunt in patiente ſecūdum rationē diſpoſitionis ipſius ſecundū intēſum & remiſſum: qa qd̄ recipit, ſemper ſecundum modum recipiētis recipit: & non ſecūdū modū eius qd̄ recipit. Et cōſimiliter dico in ꝓpoſito q̄ deus & ſecundū eādem rationē, ſ. infinitatis ex parte ſui, eſt obiectum ſcientiæ dei & beatorum & hominū viatorum: & determinatur ad ſpeciem ab obiecto, determinat tn̄ ſecundū intenſionē & remiſſionē a diſpoſitiōe ſubiecti vt lympidius vel minus lympide videatur. Sciendū tn̄ q̄ ab obiecto infinito ſub rōne infinitatis conſiderato determinatur ſcientia tripliciter ſecundū ſpeciē: ſecūdū q̄ tripliciter obiicitur ſcientiæ. Vno.n.mō obiicitur rōne infinitatis & quātum eſt ex parte obiecti & quantum eſt ex ratione ſubiecti in quo, ſimul: vbi, ſ. obiectū ſcientiæ eſt & ſubſtantia & ratio infinitatis ſimul. & eſt in ſubiecto infinito vt in ſcientia ſolius dei ſicut dictū eſt: qm̄ ſua ſcientia ſe totū rōne ſubſtātiæ & totaliter ratione infinitatis comprehendit. Alio modo ratione ſubſtantiæ, ſed non rōne infinitatis: niſi vt eſt annexa ipſi obiecto: nullo autem modo quantum eſt ex parte ſubiecti in quo, vt in omni ſciētia quā creaturę habēt de deo, q̄ totum deum quo ad eius ſubſtantiam apprehendunt: ſed non totaliter: qa non ſecundum rationem infinitatis, de qua licet apprehendant q̄ ſit in deo: tamen nullo modo quę ſit. Et ſecūdū hoc ſecūdū ſpeciē differunt ſcientia dei de deo & cuiuſlibet creaturæ de deo: & infinitatē habet ſcientia dei non ſolum ratiōe ſubiecti in quo: ſed etiā rōne obiecti qd̄ eſt ratio ſubſtantiæ & ſimul infinitatis. Rōne autē ſubſtantiæ ſub rōne infinitatis annexę obiicit obiectū infinitum ſciētię creatę dupliciter. Vno modo nude & abſq̄ aliquo inuolucro: Alio aūt mō nō niſi cū quodam inuolucro & ęnigmate. Prīo mō obiicit deus ſcientię beatorum. Scdo mō obiicit ſciētiæ hoīm viatorum, propter qd̄ ſecūdū ſpeciē differūt inter ſe & quaſi ſc̄dm ſpecies ſpecialiſſimas, quātūcūq̄ enim credibile intelligat, intellectum tamē non abſoluit ab ęnigmate, dicēte Augu. in epla ad Conſentiū Ad vnius eſſentię trinitatē vidēdā quātūlibet in hac vita ꝓſpiciamus p ſpeculum & in ænigmate videmus. & hoc quia ſcientia noſtra de deo non eſt ſine fundamēto fidei. Cōueniūt tamen quaſi ſecundū ſpeciē ſubalternā: & cū his etiā ſciētia dei de ſeipſo: inquātū oēs ſunt ſciētię diuinę: & proprie dicunt ſapientiæ licet analogice: & diſtinguunt cōtra ſcientias humanas de rebus aliis quæ ꝑ prie dicunt ſciētię, vt iam dictū eſt ſecundum Auguſt. in opponendo. Q̄z ergo ſcientia dei de deo increata & creata diſtinguūt penes infinitum & finitum: Dico q̄ iſta diſtinctio nō eſt ſecundum ſpeciem & ſecundum rationes conſiderandi obiectum formales: quaſi deus ſit obiectum ſciētię dei infinitę ſecundum rōnem ifinitatis etiā obiectiue: & ſic obiectum ſcientię finitę ſecundum rationē finitatis obiectiue: ſecūdū q̄ nitit̄ ꝓcedere argumentum: ſed eſt iſta diſtīctio ſciētiæ penes finitū & infinitū ſecūdū materiā & ſecūdū cōditiones ſubiecti potius in quo hmōi ſcientia recipit̄. Qd̄ qdē ſubiectum qa eſt ifinitę capacitatis in deo, ſ. diuin⁹ ītellectus: finitę vero capacitatis in creatura, ſ. intellectus creatus: idcirco ab obiecto infinito rōne ſuę infinitatis iformatur ſcientia infinita intellect⁹ diuinus: intellectus vero creatus ab eodem obiecto non rōne ſuę infinitatis nec etiam rōne alicuius finitatis: ſed rōne ipſius eſſentię deitatis ſimplr̄, vt cui annexa eſt rō infinitatis ſecundū dictum modum, informatur ſcientia finita. Et ſic ſcientia dei & intellectus creati de deo bene poſſunt diſtīgui ſecundum finitum & infinitum: & tamen iuxta dictum modum deus ſecūdum rationem ſuam infinitam bene poteſt eſſe obiectum ſcientiæ infinitę dei & finitę creaturæ: licet quoquo modo aliter ſcientia dei & ſcientia creaturæ reſpiciant illam rationem infinitatis vt iam viſum eſt: vt ſecūdum hoc verum ſit dicere q̄ intellectus diuinus ītelligit ſe infinitum & infinite ſiue totum & totaliter

Ad primū principale.

Ad probationem maioris.

intellectus autem creatus intelligit deum infinitū ſed finite & totum & nō totaliter. Et ſecūdū hoc dixímus in queſtionibus noſtris ordinariis q̄ ſubiectū theologię deus eſt, nō ſub ratione qua eſt ſal uator aut quocūq; modo alio: ſed ſub rōne oīno abſolutiſſima, prout ibidē determinauim⁹, propter quod vt puto mota fuit hæc quæſtio hic. Deus igit̄ nō rōne alicuius finitatis a parte ſui, hoc eſt nō rōne alicuius ſpecialis rōnis puta glorificatoris aut reſtauratoris determinantis eſſentiā deita tis debet poni ſubiectū theologię vel ſcientię beatorū de deo. Et eſto q̄ ita eſſet: nō valeret ad eor̄ p A poſitum cum p hoc intendāt diſtinguere ſcientiam infinitam dei a ſcientia finita intellect⁹ creati de deo penes finitum & infinitum. Nā illa ratio ſpecialis quā intelligunt noīe reſtauratoris ſeu glorificatoris vt eſt ī deo ſcd̄m ſe, eſt etiā infinita: ſicut & ipſa ratio deitatis ſecūdū q̄ deitas eſt abſolute: ſicut & idea aſini ſeu ratio vt eſt in deo, eſt infinita: licet ſecūdū modū intelligendi per hu iuſmodi rationem ſpecialē videat determinari & finiri p cōparationē ad intellectum noſtrū ipſa ra tio deitatis abſoluta. Iſta ergo ratio ſpecialis nihil faceret ad diſtinguendum ſcientiam dei increatā & ſcientiam de deo creatam penes finitum & infinitum attendendo ad rationē in obiecto ſecundū ſe: penes quā tñ rationē vt eſt in obiecto nitunt̄ diſtinguere ſciētiam dei increatā & ſciētiam de deo creatam penes finitū & infinitū: ſed ex parte ſubiecti in quo ſic debēt diſtīgui penes finitū & infini tum: vt viſum eſt. Item deus ſub nulla ratione finita a parte ſui ſeu determinata (qa nec aliqua ta B lis in eo eſſe poteſt) poteſt eſſe glorificator noſter. Si igitur eſt ſubiectū theologiæ ſub rōne qua glo rificator noſter (vt concedunt) oportet etiā q̄ concedant ipſum eſſe ſubiectum theologiæ ſub rōne infinita, nihil ergo valet ad improbandum dictū noſtrū de ſubiecto theologiæ iſta ratio infinitatis.

Ad ſecundū principale. Ad ſecundum q̄ deus qa eſt obiectū ſuę ſcientię ratione ſuę infinitatis, ideo ſimul ītelligit alia oīa C a ſe &c. Dico q̄ verum eſt, ſed intelligere alia a deo intelligendo deū pōt cōtingere dupliciter. Vno mō ſub rōnib⁹ particularib⁹ qb⁹ differūt inter ſe. Alio mō ſecūdū aliquā rōnē cōmunē q̄ ſe habent p attributionē aliquā ad deū. Primo mō ſolus deus naturaliter intelligit alia a ſe intelligendo ſe, & hoc ꝓpter ſpecialē modum p̄dictum quo ſe intelligit ſub ratione infinita. Et hoc modo nullus intel lectus creatus intelligendo deum intelligit naturaliter alia a deo: etiā ſi ſit beatus: qa ille videndo de um non videt alia in deo naturaliter ſed ſolūmodo ſcd̄m modū quo vult oſtendere ſe ſecundum ra tionē ſpeculi & ideę ad videndū illa in ſe. Secūdo aūt mō intellectus hoīs viatoris intelligendo deū per habitum ſcientiæ theologiæ intelligit ſimul oīa alia ab ipſo, inquantum omnia alia p quādam attributionem ſe habent ad deum: & continent̄ ſub ſcientia theologiæ: & pertinent ad ipſam: ſecū dū q̄ expoſuimus loquendo de vniuerſalitate ſcientiæ theologiæ & eius ſubiecto in q̄ſtionibus no ſtris ordinariis. Et propter primū modū ſciendi alia a deo, non oīa quę ſciri poſſunt attribuit Au guſtinus ſciētię theologię: ſed ſolūmō ea qbus fides generatur, nutritur, roboratur, & defenditur, & talia ſunt oīa alia a deo: ſecūdū q̄ habēt ſe p attributionē ad deum: & vt ea quibus vti poſſumus ſi cut eis quę velut vtibilia ordinabilia ſunt ad ipſum deū tanq̄ ad eum quo fruendum eſt ſicut fine.

Obiectio. Prima. Sed p̄terea ex dictis meis contra me nitunt̄ arguere. Nā dixi q̄ ſcientia theologiæ & etiā beatorū eſt participatio quędam ſcientiæ diuinæ: ex quo (vt dicunt) neceſſario ſequit̄ q̄ id qđ eſt obiectū ſci entię dei ſub rōne abſoluta ſit obiectum ſcientię participātis ſub aliqua rōne partiali & ſpeciali, ali

Secunda. ter non diceret̄ ſciētia participatiue. Item arguunt ſic. Scientia theologię eſt organū ſeu inſtrumē tū veniēdi ad beatitudinē: ſed beatificamur ī deo ſub rōne qua ē glorificator noſter: ergo ſub hac rō ne ſpeciali debet poni de⁹ theologię ſubiectū. Si. n. de⁹ eſſet ſub ſua rōne abſoluta ſubiectū theologię iam ſciētia theologię ageret vltra ſuā ſpeciē conſiderādo ipſum ſub rōne gñaliori: q̄ vt eſt glorifica

Ad primā. tor. Ad primū dicendū: q̄ vt dixi & adhuc dico ſciētia beator̄ de deo eſt q̄dam participatio diuinę D ſciētię īmediate deriuata a ſciētia diuina: nō qa cōſideret tanq̄ obiectū ſuū formale ipm deū ſub ali qua rōne finitatis ſeu ſpeciali quā intelligūt noīe reſtauratoris vel hmōi: hoc em̄ falſum eſt vt patet ex p̄dictis: ſed dicit̄ ſciētia p participationē reſpectu ſciētię dei: eo q̄ obiectū ſuū qđ eſt de⁹ ſub rōne ſua abſoluta totaliter cōprehendere nō pōt, ſicut ipſe deus a ſeipſo cōprehēdit̄: vel ideo qa deus ipe infinit⁹ & etiam ſuæ infinitatis ratio vt cōprehēſibilis a ſeipſo, vt formale obiectū obiicit̄ ſciētię dei de ſe ipſo: nō ſic aūt ſciētię beatorū vel viatorū: ſed ipſe de⁹ ſecūdū ſe abſolute: vt tñ ei annexa eſt rō infinitatis: q̄ vt comprehēſibilis nō pōt eſſe obiectum alicui⁹ ſciētiæ de deo creatæ nec beatorū nec

Ad ſecūdā. viatorū. Ad aliud cum dicit̄ q̄ ſciētia theologię ageret vltra ſuā ſpeciē ſi de⁹ ſub rōne abſoluta eſ E ſet ei⁹ ſubiectū, Dico q̄ falſum eſt. Et cū dicit̄ q̄ ipſa organū ē veniēdi ad felicitatē: cōcedo. Et cū di cit̄: de⁹ inquantū glorificator beatificat: Dico q̄ hic eſt nugatio: qa hoc eſt dicere glorificat inquan tū glorificator. Vñ ſub nulla rōne ſpeciali determinata ſeu finita glorificat: ſed magis inquantū de⁹ infinitus abſolute. Et qđ aſſumitur q̄ iam ſcientia theologię ageret vltra ſuam ſpeciem: patet q̄ fal

ſum eſt:qa nō poteſt eſſe rō generaliōr in deo q̄ illa ſub qua eſt glorificator. Hęc em̄ eſt ratio deitatis abſolutę vt a parte viſa:vel deus ſub rōne ſuę deitatis abſolutę:vt a parte viſibilis.

Quæſt. iii.

Arg. princi.

Primum.

Secundum.

In oppoſitū.

Reſponſio.

Obiectio.

Reiectio.

Ad primū principale.

Ircа ſecūdū arguebat:ꝙ qd eſt dei,aut ꝙ de⁹ eſt trin⁹,aut qđcūꝙ aliud credibile de deo nō poſſit hic ī via clari⁹ cognoſci ſiue ſciri q̄ p lumē fidei. Et videt ꝙ nō qa ſi ſic:oportet ꝙ hoc ſit in clariori lumine q̄ ſit lumē fidei,clarius aūt lumen nullum eſt in vita iſta eo ꝙ illud non habet in ſcriptura:ſed fictitiū eſt illud ponere,ergo &c. Item qđ clarius cognoſcit clarius intelligitur:ſed cognitio clarior de deo q̄ per fidem eſt viſio in ſeipſo p ſpēciē:deus ergo in ſeipſo p ſpēciē poſſet cognoſci in vita iſta.Cōſequēs falſum eſt,ergo &c. Contra.Cōcluſiones cognoſcunt ex principiis:& cognitio principiorū reſoluit in definitiuā rōnē terminorū,ex qbus cognitis cognoſcunt principia:ſed rōnes terminorū articuli credibilis vt qd dī hoc noīe de⁹ ſecūdū naturā eius,& ſic de cęteris, bñ cognoſcunt clari⁹ q̄ per lumē fidei:ſecūdū ꝙ clarius intelligit qd dicitur noīe deus vnus q̄
F alius:ergo &c. Dico ſecundū ꝙ determinaui in q̄ſtionib⁹ ordinariis,ꝙ quid eſt deus & ꝙ ſit trin⁹ & cętera credibilia de illo clarius poſſunt cognoſci q̄ p fidem:& hoc in clariori lumine q̄ ſit lumen fidei,niſi em̄ clarius q̄ per fidē poſſent cognoſci,nō haberet de credibilibus clariorem notitiam vn⁹ fidelis q̄ alter:licet firmiorē iuxta modū magnitudinis fidei. Qđ falſum eē apparet ex hoc,ꝙ poſtq̄ de ſcientia theologiæ dixit Auguſt.illud.xiiii.de Trini.Rerū diuinarum ſcientia &c. vt iam ſupra in q̄ſtione p̄cedenti,cōtinue adiūxit.Qua ſciētia nō pollent fideles plurimi q̄uis polleant ipſa fide plurimū.Iſtud aūt pollere ſcientia non conſiſtit niſi in cognitionis claritate:qa ipſa ſcientia non eſt niſi cognitio q̄dam. Sed forte dicet aliquis:ꝙ qa fides bene recipit augmentum bene pōt aliquis ex
G ſolo lumine fidei pollere ſciētia fidei plurimū: qua nō pollet ali⁹ plurimū. Sed dico ꝙ ſi clarior nō poſſet haberi notitia de credibilibus q̄ p fidē ſine lumine fidei,tūc neceſſario fides & ſciētia hic ęgparent:vt quāto polleret fide qs,tāto polleret hac ſciētia:& ſic q plurimū polleret fide,plurimū polleret hac ſciētia,cui⁹ cōtrariū plane dicit Augu. dicēdo ꝙ hac ſciētia nō pollēt fideles plurimi,q̄uis polleāt ipſa fide plurimū.Et ſic cognoſci ſiue ſciri reuera pōt aliqd credibiliū clari⁹ q̄ fide:ꝓpter qđ
H aliqs pōt p ſuā ſciētiā clari⁹ ſcire credibile aliqđ q̄ ille q ſcit illud ſola fide. Qđ cōtinuo ad declarationē dicti ſui addit Aug.aſſignando differentiā inter ſcire p ſolā fidē, & p aliā clariorē notitiā,ſubdens. Aliud em̄ eſt ſcire tātūmodo qđ homo credere debeat propter adipiſcēdā vitam beatam quę non eſt niſi æterna:Aliud aūt eſt ſcire quēadmodū hoc ipſum & piis opituletur & contra impios defendatur.Piis aūt opitulatur per hanc ſcientiam clariorem quando per doctrinam maiorum qui hanc habent ſcientiam clariorem,fides ſuadetur minoribus:vt in ipſis generetur & nutriatur.Contra impios autem per hanc ſcientiam defendit & roboratur,quando maiores qui habent hanc ſciētiam quā ſibi ex creditis acquiſiuerunt,modo quo alię ſcientiæ humanæ acquirunt ex ſenſibilibus p media & rationes q̄ p hanc ſciunt elicere ex intellectu credibiliū ſiue ex credibilibus intellectis: vt ex primis principiis:reſpondent verſutis argumētationib⁹ infideliū & hæreticorū:& improbant dicta eorum:& per hoc fidei veritatem defendūt:ſecūdū ꝙ in q̄ſtionibus aliis ſatis declarauim⁹. Vnde & ſcientia ſacræ ſcripturæ vtilis eſſe non poteſt niſi ſic intelligatur:vt ex ea media & ratiōes de credibilibus capi poſſint : per quæ credita poſteriora ex aliis vt ex prioribus intelligi poſſint. talis autem intellectus huius ſcientiæ non habetur niſi ex illorum credibilium intellectu quę prius credere
I ſuadet:vt iam dicet ſecūdū Aug.in epl'a ad Cōſentiū. Qđ ergo arguit prīo in cōtrariū:Si clari⁹ ſciri poſſent credibilia q̄ p fidē,hoc eſſet in clariori lumine:Dico ꝙ verū eſt:propter hoc em̄ inter dona gratis data eam cōnumerat apoſtolus & diſtinguit a fide: qñ dicit.i.Corīth.xii.Alii datur ſermo ſapiētię:alii ſermo ſciētię:alii fides. Hāc em̄ clariorē notitiā ſapiētiā appellat qñ eſt credibiliū de rebus ęternis:ſciētiā vero qñ eſt credibiliū de reb⁹ tpalib⁹:ſicut clare determinat Aug.vbi ſupra.Qđ ergo
K aſſumit:ꝙ nō ē clari⁹ lumē cognitiuū ſupnaturale ī vita iſta q̄ ſit lumē fidei:Dico ꝙ falſū ē.Qđ autē ad hui⁹ ꝓbationē aſſumit:ꝙ tale lumē nō habet ex ſcriptura:& ideo ponere ipm̄ fictitiū eſt:Dico ꝙ vtrūꝙ falſum eſt:qa hoc habet ex ſcriptura implicite:licet nō expreſſe:& vtrūꝙ ſufficit. dicente Auguſt.in ſer.de Aſſumptione. Tāto q̄ magna ſunt cauti⁹ tractanda exiſtūt quāto ſpeciali⁹ auctoritatū teſtimoniis nō poſſunt ad liqdū roborari:& qa q̄dā ſcriptura ſacra veris indagationū ſtudiis quęrēda reliquit,nō ſuperflua æſtimāda dum vera indagatione fuerit patefacta. Fœcūda eſt enim veritatis auctoritas,& dum diligenter diſcutitur veram intelligentiam parit quā manifeſtis ſermonibus abſcondit. Taliter autem Auguſtinus in principio ſuper Ioan.intelligentiam hmōi luminis diſcutit exponendo illud Ioan.i. Vita erat lux hominum. dicit enim ſic. Ex iſta vita homines illuminantur. & exponit diffuſe, & expreſſe ꝙ illa quæ lux eſt increata, illuminat homines duplí-

ci lumine,paruulos quidem lumine fidei quo nutriantur vt lacte : maiores vero lumine ſapientiæ quo vt ſolido cibo veſcant,de qua ſapientia dicit Apoſtolus,i.Corin.ii.Sapientiam loquimur inter pfectos.Gloſ.Perfectos dicit non cognitores & doctores ſed auditores iam capaces,quos & ſpiritua les vocat:non capaces aũt carnales:quando ſubdit. Nõ potui vobis loqui quaſi ſpũalibus: ſed quaſi carnalib⁹.Carnalibus aũt iam fidelibus loquebatur vt eos in fide nutriret,ſpũalibus aũt vt eos circa intellectũ eorum q̃ fide tenent inſtrueret:qualiter defendi & roborari poſſent.vt em̃ ibi dicit Gloſ ſa cum eadem Apl'us prędicaret ſpiritualibus & carnalibus quiq; pro modulo ſuo capiebant:illi vt paruuli,iſti vt maiores:illi vt lactis alimentũ,iſti vt cibi ſolidamentũ: qa etſi non audiunt ampli⁹, tamen intelligunt amplius:non em̃ æqualiter mente ꝓcipiť etiam qđ in fide pariter ab vtriſq; recipitur.Q3 aũt aliud ſit lumen fidei qđ accipiunt paruuli,aliud vero lumen ſapientiæ qđ accipiunt L
maiores,expreſſe declarat Auguſt,ſup illud Io,i.Vita erat lux hominũ,ſic inquiens. Multi ſunt animales nondũq; ſe poſſunt ad ſpiritualem intellectum erigere:qđ dicit In principio erat verbũ:hoc aĩalis hõ non ꝓcipit.Quid ergo? filebimus hic?quare ergo legitur ſi filebitur?aut quare audit ſi nõ exponitur?Sed vt qd expoñt ſi non intelligit?Ecce q̃ manifeſte vult q; propter intellectũ credibiliũ exponẽda ſunt illa quæ ſunt contenta in ſacra ſcriptura,& q; hoc ſit in vita iſta per aliud lumen q̃ ſit lumen fidei apte declarat Aug,ſubdẽs.Erat Ioannes de illis montibus de qbus ſcriptũ eſt: Suſcipiant montes pacem populo & colles iuſtitiã,Intelligit enim p pacẽ ſapientiã qua maiores illuminãtur poſt fidẽ,Iuſtitiã aũt appellat fidẽ qua illuminãť minores ſubdẽs.Colles paruulę aĩę ſunt:mõtes excelſę animę ſunt.Quæ eſt iuſtitia quã colles accipiũt:fides,non aũt acciperẽt minores fidẽ niſi maiores ab ipſa ſapientia illuminarent vt poſſent paruulis traiicere qđ poſſent capere.Suſcepit pacem mons iſte: cõtẽplabať deitatem verbi.Appellat autem iſtud cõtẽplari intellectualẽ notitiã: ad quã excitat auditores capaces ſubdẽs.Erigite vos ad ei⁹ ſenſum:ſi nõdũ poteſtis intelligere inuocate auxiliũ a dño,Si non potes cogitare qd ſit,differ vt creſcas:accipe lac vt nutriaris & ſis validus ad capiendum cibũ.Ecce q; fides primo eſt in paruulis ſine intelligentia:ſed in fide nutrit vt validus fiat.Factus aũt validus ad intellectũ ſuſcipiẽdũ lumine ſuperiore illuminatur.dicente Augu.ibidem in ſermone,v.Poterunt mẽtes magnę quę mõtes dictę ſunt,quas maxime illuminauit lumẽ iuſtitię ſcđm q; dicit cõtra epl'am fundamẽti.Ego catholicã fidẽ ꝓfiteor & per illã me ad certã ſciẽtiã venire ꝓſumo,& ita iam nõ hoĩbus:ſed ipſo deo intrinſecus mẽtẽ noſtrã illumĩnãte atq; firmãte.ppter qđ dicit Aug,ſupra iã.Si nõdum poteſtis intelligere inuocate auxiliũ a dño, & hoc nõ ad fidei gñationem vel augmẽtũ:qa ex illa quãtũcũq; homo in illa poſſet nõ haberet intellect⁹ ſecũdũ ſciẽtiam: ſed ad ipm̃ ſcientialẽ intellectũ ſupra credere p fidẽ,& ſic alio & alio lumine illuminať fidelis ad credendũ q̃ ad intelligendũ,& eſt clarius lumẽ quo intelligit q̃ quo credit: & non eſt hoc fictitiũ niſi illis de quibus dicit Auguſtinus ibidẽ ſuper Ioan.Stulta corda iſtam lucem capere non poſſunt:ip ſi enim tenebrę ſunt.Q3 ergo deus quærit oſtendere lumen illud clarius:idẽ eſt ac ſi diceret Pelagius Auguſtino:tu dicis q; liberũ arbitrium non poteſt velle bonum ſine gratia:oſtende ergo nobis illam gratiam:aut ſi diceret iudęus chriſtiano:tu dicis gratiam dari in baptiſmo:oſtende illam.Reuera ſpirituale lumen vel gratia non eſt tale qd vt non habenti poſſit oſtendi.Sed ille ſolũmõ bene nouit qui accipit.Et eſt magnũ mirabile q; in quacunq; alia facultate peritus nititur ſcientiam ſuam M
quantũ poteſt extollere:ſoli aũt theologi quidam vt phiam videant exaltare,theologiam deprimũt aſſerentes ipſam non eſſe vere ſciẽtiã:nec credibilia poſſe fieri vere intelligibilia in vita iſta.Tales ſibi viã ſciẽdi & intelligẽdi credibilia præludũt:& aliis deſperationem intelligendi illa incutiunt:qđ valde pernicioſum eſt & dãnoſum eccleſiæ & periculoſum dicere:immo potius ſuadendum eſt q; certa ratio haberi poteſt de credibili ꝑ quam vere ſciri & intelligi poteſt in vita iſta. Ad cuius in N
tellectũ ſciẽdũ q; credibilib⁹ rõ adhibet dupliciter.Vno mõ ante fidẽ habitã,Alio modo poſt fidẽ habitã,Primo mõ dupliciter.Vno mõ ad fidei apprehenſionẽ vt rõne probetur id qđ credẽdũ eſt pri⁹ q̃ credať: q̃liter ꝓmittebãt ſe reddituros rõnẽ de credibilib⁹ manichei:vt patet p Aug,lib,cõtra epiſtolã fundamẽti:in quo oſtẽdit hoc eſſe ĩpoſſibile.Alio mõ ad ſuadẽdũ qđ ante rõnẽ illo mõ iductã credẽdũ eſt,poſt fidẽ aũt rõ adhibẽda eſt:vt primo tradita poſtea intelligant.Vñ Aug,cõtra Cõſentiũ q nõ putauit rõnẽ vllo mõ adhibẽdã eẽ credibilibus vt intelligerent: ſed ſolũmõ auctoritatẽ vt crederẽt:dicit ſic,Si fides(ĩqt)ex rõne diſputatiõis & nõ ex credulitatis pietate apphẽderet, nemo p ter phos beatitudinẽ poſſideret: ſed non tam rõ requirẽda q̃ auctoritas.Vide ergo ne debeas maxie de hac re,ſ.de vnitate deitatis & diſcretione pſonarũ in qua ꝑcipue fides noſtra cõſiſtit,ſolã auctoritatẽ credere:nec eius intelligentiæ q̃rere rationem.Rñſio.Neq; enim cum cœpero te in tanti huius ſecreti intelligentiam vtcunq; introducere:qđ niſi deus intus adiuuerit non potero,oĩno aliud diſſe

rendo facturus sum, q̄ rationem vt potero redditurus: non vt fidem respuas : sed vt ea quæ fidei firmitate iam tenes, etiam rationis luce respicias. In rebus ergo ad doctrinam salutarem pertinentibus quas ratione percipere nondū valemus, fides præcedat qua cor mundetur vt magnæ rationis lumen capiat & perferat. Hoc vtiq; ratiōis est: & ideo rationabiliter dictum est p prophetā: nisi credideritis nō intelligetis: vbi ꝑcul dubio discreuit hæc duo, deditq; cōsiliū quo prius credamus: vt id quod credimus intelligere valeamus. Si ergo rationabile est vt magna quædam capiantur quæ capi nondū possunt, fides antecedat rationem: procul dubio quātulacūq; ratio quæ hoc persuadet antecedit fidem. Propterea monet Apostolus paratos nos esse debere ad rñsionē omni poscenti nos rationem de fide & spe nostra: quoniā si a me infidelis rationē poscit fidei meę, hāc ei reddo rationem qua videat q̄ prępostere poscat rationem earum rerum quas capere non potest. Si autem iam fidelis rationem poscat vt qđ credit intelligat: capacitas eius intuēda est vt secundum rationem reddi tam sumat fidei suę quantā potest intelligentiam: maiorem si plus capit, minorem si minus: dū tamen quousq; ad plenitudinem cognitionis perfectionemq; perueniat, ab itinere fidei non recedat: quā si non dimiserimus, non solum ad tātā intelligentiam rerū īcorporearū & īmutabiliū quanta in hac vita ab hoībus capi potest, verū etiā ad summitatē cōtēplatiōis quā dicit Apostolus facie ad faciem, veniemus. Sed expedit quorundam occultā esse rationem ne rationis cognitione vilescant. Hęc dixerim: vt fidem tuam ad amorem intelligentię coarctarer: ad quā ratio vera perducit: cui fides animū prępărat: in qua qui eiusdem rectitudinem per dei gratiā comprehendere potuerūt, humili pietate confessi sunt sibi in ea fuisse primos piscatores nō solū credendo firmissimo robore: immo etiam intelligendo certissima veritate: ac per hoc qm̄ id qđ ad eā pertinebat fides egit: ideo cō sequens ratio aliquid eorum quę inquirebat inuenit. Porro autē qui vera ratione iam qđ tātūmodo credebat intelligit, profecto pręponendus est ei qui cupit adhuc intelligere qđ credit. Si autem nec cupit: & ea quæ intelligenda sunt credenda tantūmodo existimat: cui rei fides profit ignorat. Intellectum ergo ama: quia etiam ipsę scripturę sanctæ quæ magnarum rerum ante intellectum suadent fidem, nisi eas recte intelligas vtiles tibi esse non possunt. Omnes em̄ hęretici qui eas in auctoritate
O recipiunt: non q̄ eas contemnunt: sed q̄ eas non intelligunt hęretici sunt. Ad secūdum q̄ clarior cognitio de deo q̄ p lumen fidei est visio: quæ haberi non potest in vita ista, ergo &c. Dico q̄ circa diuina differunt credere, intelligere, & videre. Credere em̄ est assentire veritati credibilis per intellectum ex habitu fidei cum voluntatis imperio: secundum modum quo oportet credere doctori omnem qui discit: quēadmodum ille qui credit solem eclipsari nunc, non habendo ad hoc demonstrationem quā habet magister suus, nec videt oculis interpositionem lunæ inter nos & solem: sed sic eē
P tenet ex solo dicto magistri sui. Intelligere aūt est cognoscere aliquid ex alio per discursum ratiōis vel definitiuū vel syllogisticū: qualiter doctor astrologus intelligit per demonstrationē solē nūc eclipsari: qđ oculis nō videt. Videre autem intellectualiter est oculo mentis deum ex nuda eius prę-
Q sentia conspicere: quemadmodum quis videt eclipsim oculis carnalibus videndo lunam positam inter nos & solem. Et sic licet intelligere diuina contingit clariori lumine q̄ credere: multum tamē distat intelligere a videre & differt ab ipso. Omne enim credere & similiter videre proprie dictum est intellegere: quoddā sed non ecōuerso secūdū q̄ hoc alibi diffusius declarauim⁹. Large tñ accipiēdo videre, credere, & intelligere: possunt dici videre quoddā. Est. n. credere videre qđdā dicēte Aug. ī epla p̄dicta. Habet fides oculos suos: q̄b⁹ quodāmō verū eē videt qđ nōdū videt: & q̄b⁹ certissime videt nōdū se videre qđ credit. Etiam ītelligere dicto modo videre quoddam est. dicente eodem: sermone .i. super Io. Videns Ioānes dicebat in principio erat verbum: viderunt hoc mentes magnę: & vt perueniret ad id qđ viderunt delonge, a cruce Christi non recesserunt: paruuli autem qui non possunt hęc intelligere non recedentes a cruce, perducunt ad id qđ non vident. Consimiliter large &
R credere in pręsenti & videre in patria, intelligere quoddam dici possunt. Ad declarationem autem ampliorem horum oīm & dictorum meor̄ hic & alibi, Notādus est ordo actus credēdi siue ei⁹ qđ est credere ad actum intelligendi siue ad ipsum intelligere: & ordo auctoritatis ad rationem & ecōuerso. Sciendum est enim q̄ licet omne qđ quis nouit, inueniendo vel addiscendo nouerit : tñ nosse inueniendo per semetipsum necessario præcedit nosse addiscendo ab alio: qui enim nihil omnino nouit ex seipso, nihil omnino potest discere ab alio: & ideo quia quę quis nouit ex se nouit adminiculo sensus ex natura rei illa intelligendo, p̄ter illa q̄ qs nouit ex alio discēdo, ipm̄ intelligere aliqua q̄ naturaliter possunt cognosci adminiculo sensus necessario p̄cedit oē credere nō solū ex auctoritate alteri⁹: aut ex habitu īfuso: sed etiā credere ex argumētatiōe q̄ est ex p̄babilib⁹: q̄lē fidē & credere generat syllogism⁹ topic⁹. Ante inquam credere ex tali fide imo etiam ante talis fidei generationem

Ad secundū principale.

neceſſario p̄cedit intelligere icōplexorū & p̄ricipiorū cōplexorū:ex q̄b⁹ concludunt̄ cōcluſiones,q̄b⁹ talis fides gñat̄:licet tale itelligere neceſſario p̄cedit habit⁹ fidei ſupnaturalr̄ ifuſę: q puulis ifundit̄ in baptiſmo ante oēm actū intellect⁹.Et ideo vlteri⁹ licet in diſcēdo ab alio oportet eū credere q diſcit S tamē iſtud credere & ipſam fidē qua ſic credit̄,q eſt habit⁹ gñatus ex ſyllogiſmo topico,oportet pr̄e cedere ip̄m itelligere p̄dicto modo:& ſilr̄ rationē topicā oportet p̄cedere auctoritatē qua docēti cre dit̄.Nullus.n.credit alicui auctoritati niſi prius ſuaſum ſit ei rōne ſaltē topica q̄ debuit illi crede re:& ſic itelligere:& rō oīno p̄cedit credere ex rōne,& auctoritatē cui credit̄,nō ſolū auctoritatē cui credit̄ ex tali rōne:ſed etiam auctoritatē cui credit̄ ex virtute habit⁹ infuſi:licet vt dictum eſt talis fides ſcd̄m habitū in puulis baptizatis p̄cedat oīne intelligere & oīe credere. Ipſum aūt intellige T re quo intellect⁹ intelligit ſupnaturalia:& p̄ cōſequēs habitū gñatū ex tali intelligere & ſuadētē rō nē qua habet talis habitus generari,p̄cedit neceſſario ipſum credere ex habitu infuſo. Sed propter ipſum credere p̄cedēs ex tali habitu infuſo diſtinguendum eſt ex parte credibilium:q̄.ſ.ſunt q̄dam q̄ ita credunt̄ q̄ nunq̄ intelliguntur vt facta hiſtorica:q̄dā vero ita credunt̄ q̄ poſtea intelligunt̄:vt illa q̄ p̄tinēt ad diuinā naturā:de q̄b⁹ principaliter theologica ſciētia eſt: de q̄bus tñ anteq̄ credant̄ oportet p̄intelligere naturali intelligentia qd p terminos eorū ſignificatur,p̄recognitione,ſ.qd eſt qd̄ dicit̄ p nomē ſaltem generaliſſima & cōfuſa:q̄ neceſſario trahit ortū a ſenſu:vt ſecūdū hoc oēm intellectū & ſcientiā qui habent̄ de credibilib⁹ poſt fidē infuſam oporteat quodāmō reducere in ſen ſum. Poſtq̄ aūt tale intelligere terminorū incōplexorū alicuius cōplexi theologici habitum eſt di- V cto mō ex ſenſu,puta qd eſt de⁹,quid eſſe,quid trin⁹,qd vnus,licet non vt eſt cōplexū credibile:ſed magis vt naturaliter cognoſcibile: cū poſtmodū ex illis terminis ex auctoritate ſacræ ſcripturę ſeu dei p̄ponuntur articuli credibiliū cōplexi ex illis terminis incōplexis cōſtituti,q̄bus articulis p̄pter illā auctoritatē cū adiutorio fidei infuſę credit̄ & firmiter eorū veritati aſſentit̄: præpata eſt via ad intelligēdū ſupnaturalr̄ illa incōplexa adiutorio ſupnaturalis luminis excedētis fidē & lumē fidei co gnitione magis determinata & magis p̄ticulari q̄ erat cognitio quā p̄hi ex puro lumine naturali potuerūt habere de illis.Qua qdē cognitiōe acq̄ſita quaſi via diuiſiua & definitiua cognoſcitur qd eſt res in ſe modo clariori q̄ nata eſt cognoſci in via:vt qd eſt deus,qd eſt eſſe,qd trinus,qd vnus:& hoc vt iſti termini ſunt termini cōplexionis intelligibilis ī ſe maxīe:licet p̄rio nobis vt credibilis ex auctoritate ſcripturę p̄poſitæ p̄pter debilitatē noſtri intellect⁹ reſpectu illius, q̄bus terminis cogni tis in ipſis ſtatim cognoſcunt̄ cōplexa ex q̄bus conſtituunt̄,vt principia tam extrinſeca q̄ intrinſe- ca ſcientifica in theologia:vt q̄ deus eſt:q̄ deus eſt vnus:q̄ deus eſt trinus:quę ſunt principia extrī ſeca in demōſtratione theologica.Et cōſimili modo in eodem lumine virtute talium p̄ricipiorū ex- trinſecorū cognoſcunt̄ p̄ricipia theologię intrinſeca:& ex illis cōnexione demōſtratiua cognoſcunt̄ cōcluſiones q̄ ex illis ſequunt̄:quę nō in ſe nec ex ſe cognoſcunt̄ cognitione ſuorū terminorū: ſed ſo lū ex p̄ricipiis,& in illis cognitis cognitione terminorū.& p̄ hoc habet̄ habit⁹ itellectiu⁹ de p̄ricipiis tā extrīſecis q̄ intrinſecis theologię, & ſcientificus ſimpliciter de concluſionibus credibilibus.

Quæſt.iii. Arg. princi. In oppoſitū.

Irca tertiū arguit̄ q̄ nō habens rōnē cogētē pōt aſſentire vni parti cōtradictiōis ſine formidine:qa ſic aſſentit̄ articulis fidei. Cōtra, ratio demonſtratiua facit aſ- ſentire ſine formidine:ratio aūt p̄babilis cū formidine,qcunq̄ autem aſſentit ali- cui parti aſſentit illi ex rōne,igitur qcūq̄ aſſentit ſine formidine aſſentit rōne de monſtratiua:aliter.n.eſſent cōtradictoria ſimul,ſ. aſſentire cum formidine & ſine

Reſponſio.

formidine. Dico q̄ aſſentire cōtingit alicui parti cōtradictionis dupliciter. Vno X modo ex ipſius cogniti claritate in ſua veritate.Alio mō ex habitu infuſo cū ipſi us voluntatis imperio.Primo modo nulli aſſentit̄ ſine demonſtratiōe ſiue veridica ratione ſiue in diuinis ſiue in humanis p̄ ſtatu huius vitę.Secūdo aūt mō,ſ.ex volūtatis imperio cū lumine tñ fi- dei apud intellectū bñ aſſentit̄ alteri parti contradictionis ſine demōſtratione:& hoc ſine oīni rōne qua directe aſſentitur ipſi qd̄ ſcit̄:licet nō ſine rōne qua gs ſuadet̄ qd̄ credi debet:vt dictū eſt ſcd̄m

Ad argu. in oppoſitum.

Auguſt.in q̄ſtione p̄cedēti.Secūdū hoc ergo cōcedēda eſt prima ratio. Ad ſecundū aūt dicendum Y cum aſſumit̄:qcūq̄ aſſentit alicui parti aſſentit illi ex rōne:q̄ falſum eſt,ī illis q̄bus aſſentit gs ex au ctoritate maxīe in his q̄ ſunt fidei:q̄b⁹ aſſentit̄ in adiutorio luminis fidei & forte alicui⁹ doni gratui ti apd̄ volūtatē, de quo aliqd tetigim⁹ in qnto Quolibet q̄ſtione.xxi. Talibus aūt aſſentit̄ ſine oīni formidine abſq̄ oīni rōne:& ſi ad idē habeat̄ rō p̄babilis,p̄pter illā tamē in aſſentiēdo nulla eſt for- mido:ſicut nec ſciētia eſt cū formidine q̄ñ aliqs de eadem concluſione habet demōſtrationem & ra- tionem p̄babilem ſimul.licet em̄ ratio p̄babilis ex ſe ſola formidinē ponit circa cognitum:nō tamē vt eſt cum demonſtratione aut voluntatis imperio.

Z Circa quartum arguitur ꝙ deus possit diligi absq; eo ꝙ diligatur aliquid aliud cum eo:quia de⁹ potest se facere cognitū absq; eo ꝙ fiat aliqd aliud cognitū cū eo secūdū aūt August.nihil pōt diligi nisi cognitum:ergo &c. CONtra.si deus diligit proximus diligit:proximus aūt est aliquid aliud a deo:ergo &c. PRObatio antecedentis est:qa sequitur econtrario:proxim⁹ nō diligit ergo deus nō diligitur.scdm ꝙ dicit i Canonica Ioannis.Qui proximū quē videt nō diligit,deū quē nō videt quō diligere potest? Dico ꝙ scdm ꝙ ꝓcedit primū argumētū,de⁹ pōt ꝓsentari intellectui creato & viatori & beato sic ꝙ simul i illo nō ꝓsentat illi aliqd aliud:scdm ꝙ in alio Quolibet declarauí.Idcirco etiā bene pōt diligi absq; eo ꝙ aliquid aliō cū ipso diligat:licet vno & eodē actu intelligēdi nō variato posset simul aliud intelligere:& similiter eodē actu diligēdi posset simul aliud diligere:q̄q̄ forte hoc in deo sit impossibile:cum naturaliter cognoscit & diligit quę cunq; cognoscit & diligit. A AD argumētum in cōtrariū:dico ꝙ diligere & similiter non diligere aliquid contingit intelligi dupliciter. Vno modo enim aliquid diligitur secundum actum. Alio autem modo secundum habitum.Non diligere autē vno modo dicit negatiue:alio modo priuatiue.Loquēdo autē de diligere secūdū actū nō sequit oīno:deus diligit,ergo proxim⁹ diligit:quia oppositū cōsequētis pōt stare cū añcedēte. deus eñ bñ diligit sic tñ ꝙ ꝓximus nō diligat secundum actum.Si tamen deus diligitur secundum actum,necesse est ꝙ proximus diligatur secundum habitum:quia oppositum consequentis non stat cum antecedente.Deus enim diligi non potest si proximus non diligatur secundum habitum:quia sequitur econtrario:si proxim⁹ nō diligat secūdum habitum,deus nō diligit scdm actum.Nō diligere autē proximū scdm habitū est nō diligere priuatiue:qa fundat ista negatio supactū cōtrariū q est odire:qui eñ odit proximū nō diligit eum etiā secundū habitū. Nō diligere autē proximū negatiue bene stat cum diligere proximū secūdū habitū qa homo nō diligit ꝓximū negatiue:q̄re nec habet ei⁹ notitiā in actu diligēdi deū:nec tñ odit ipm.

B Circa quintum arguitur ꝙ deus potest facere ꝙ intellectus videat ipm:ita tñ ꝙ voluntas nō diligat ipm:qa intelligere & videre sunt diuersi actus scdm rem: deus autē q̄cunq; realiter diuersa pōt ab inuicē separare scdm esse:ergo &c. ITem voluntas fert in obiectū suū libere:in eius ergo potestate est ferri in ipm vel nō ferri eriā q̄cunq; intelligit:ergo &c. CONtra.in deo est ratio oīs boni:a quo qñ vidēt,voluntas auerti nō potest:ergo &c. Dico ꝙ voluntas licet ad quodcunq; in volendo ordinet illud libere velit:aliter tñ ordinat in volendo finē:aliter autē in volendo id qđ est ad finem.Ad finē eñ licet ordinet vt velit ipm libere:nō tamē sic ordinat vt possit ipm velle ex libero arbitrio vt est flexibile secundum effectum ad oppositа:sed sic ordinat solūmodo ad ea quę sunt ad finem:& hoc ideo:quia omne quod vult ex tali libero arbitrio,vult per electionem:quod autem quis vult libere per electionem,pōt illud libere velle & non velle.Nunc autem non potest aliquis libere non velle siue nolle per electionem aliquid nisi ex duplici causa. Vna quia intellectus cum eo ꝙ in aliquo videt rationen boni,simul etiam videt in eodem rationem mali: puta cum intelligit fornicationem sub ratione delectabilis inordinati.Alia:quia intellectus cum eo ꝙ videt in aliquo rationem boni,simul videt in eo etiam rationem diminuti:puta cum intelligit fornicationem sub ratione delectabilis tātū,simul intelligit ꝙ delectatio in fornicatione est C bonum diminutum: quæ diminutio ponit rationem mali quod est defectus. Tale autem bonum diminutum est omne bonū quod est ad finem,& ideo libero arbitrio semper potest volūtas ipsum indifferenter velle & nolle,siue simul appareat cum ipso in eodem ratio mali simpliciter adiuncta siue sola ratio diminuti:nec potest aliquid non velle siue nolle nisi propter aliquam istarum duarū causarum : ita ꝙ sicut voluntas non potest aliqd velle per se nisi aspiciēdo ad bonum : quia nihil potest velle per se aspiciendo ad malum vt dicit Dyonisius : sic non potest aliquid nolle per se nisi aspiciendo ad malum:quia nihil potest nolle per se aspiciendo ad bonum.Quare cum in deo intellecto sub ratione boni, & in intellectu sub ratione qua practicus est non potest fieri aspectus nisi ad bonum:& impossibile est ꝙ in ipso fiat aspectus ad malum , quia in ipso est perfecta ratio oīs boni & nulla ratio mali aut defectus:idcirco dico ꝙ simpliciter est impossibile ꝙ intellectus videat deum vt finem:quod proprie pertinet ad intellectum practicum circa amabile,cum sit finis in quo est perfecta ratio omnis boni: & ꝙ voluntas nolit ipsum: immo necesse est ꝙ statim velit ipsum siue diligat:secūdum ꝙ ꝓcessit vltima ratio. D AD primā rationem in oppositum ꝙ intelligere & diligere sunt diuersę actiones:ergo &c.Dico ꝙ aliqua differunt re quæ tamen nullam habēt naturalē cōnexionē in esse:scilicet nec ex parte vnius nec ex ꝑte alterius , quin vnū eorū

Quæstio.iiii. Argu.prin. In oppositū. Probatio. Responsio. Ad argu.in oppositum. Quæstio.v. Arg.princi. primum. Secundum. In oppositū. Responsio. Ad primum princip.

quantū eſt ex ordine naturę ſuę poſſit eſſe ſine altero & econtrario: quēadmodū ſi ſic re differunt ſubſtātia & quātitas continua: qđ planū eſt ſic eſſe ex parte quātitatis: licet naturaliter ſit poſterior ſubſtantia, ex natura eīs ſua habet quātitas ꝙ nō ſic ordinatur ad ſubſtantiā quin quantū eſt de potentia obedientię ſuę poſſit eſſe ſine ea ſi ſit agens qui ſupra talem potētiam habet vim agēdi. & oīa talia poteſt deus ſeparare & facere ꝙ vnū eorum poſſit eſſe ſine altero: quia ipſe vim habet agendi ſuper omnē potētiam obediētię in oīm creatura. Alia aūt differunt re q̄ tamē habent naturalem connexionē in eſſe: ſic ꝙ vnū eorū quantū eſt ex ordine naturę ſuę non poſſit eſſe ſine altero. & hoc quia vnū eorum in eſſe dependet ab altero vel ambo a tertio. Primo modo nō eſt factibile ꝙ vnum relatiuorum ſit ſine altero: quia relatiua ſunt: quorū eſſe eſt ad aliud quodāmodo ſe habere. Secundo mō in ꝓpoſito voluntas & intellectus p̄dictus ſic ſe habent in intelligendo & volēdo deum ꝙ in obiecto ſic cōnectunt ꝙ vnū eorum ſine altero eſſe nō pōt: quantūcunq; intelligere deū & velle ſiue diligere ipſum differant ſecūdū rem. Vtrum aūt intelligere deū ſpeculatiue & diligere ipſum ſiue velle, poſſit ſeparari deo agēte, vt. ſ. beat⁹ poſſit itelligere deū pure ſpeculatiue & nō velle ſiue amare ipſum, de hoc poteſt eſſe alia queſtio.

Ad ſecūdū

AD ſecundū ꝙ voluntas ferꝫ libere in obiectū: ergo in poteſtate ei⁹ ē ferri & nō ferri in ip̄m: Dico ꝙ reuera in poteſtate ei⁹ eſt ferri & nō ferri qñ obiectū eſt aliquid ad finē. & hoc nō ſolū ex libertate: ſed ex libero arbitrio vt dictū eſt. Sed qñ obiectū eius eſt finis ſub ratione oīs boni, in poteſtate eius ē ferri in ip̄m: ga ferri in bonū ſub ratiōe boni poteſtatis ſimpliciter voluntatis eſt: quia nō eſt ordinata ferri niſi ad aliquid ſub ratione boni: ſed nō eſt in poteſtate eius nō ferri in ipſum: quia nō ferri in tale bonū oſtenſum ſub ratione boni nō eſt poteſtatis volūtatis ſimpliciter, nec etiā poteſtatis obedientię vt a tali actu ſuo ſuſpendat ab alio: quia non eſt ordinata diuerti niſi ab aliquo ſub rōne mali ſecundū dictos ſuos modos. & ideo licet libere ferꝫ in ip̄m, nō tū libero arbitrio, & ga non libero arbitrio, ideo neceſſitate nō coactionis antecedētis, ga illa excluderet libertatē, ſed īmutabilitatis cōcomitātis ferꝫ in ipſum. & ſic poſſe ferri in bonū ſub oīm rōne boni ſcilicet in bonū qđ eſt finis & ſimiliter in bonū qđ eſt ad finē ſub rōne boni, eſt poteſtatis ſimpliciter: vnū libertatis & alterū liberi arbitrii. Poſſe aūt nō ferri ī bonū qđ eſt finis ſub oīm ratione boni aut in malū ſub oīm ratione mali nō eſt poteſtatis oīno: ga vtrunq; eorū ē impoſſibile poſſe aūt non ferri in bonū quod eſt ad finē ſub rōne boni, licet ſit ei diminutio annexa, aut in bonū cui eſt malū annexum, nō eſt poteſtatis ſimpliciter ſed defectus libertatis arbitrii.

Queſtio. vi. Arg. princ.

Confir.

In oppoſitū.

ICrca ſextū arguit: ꝙ meliora hīs naturalia exīs in æq̄li charitate & gloria cū altero intēſius videt & diligit deū: ga actus cōformat potētiæ & habitui, ſecūdum ꝙ agens agit: quare hīs maiorē potētiā ex maioribus naturalibus in eadē charitate & gloria intenſius agit ſuā actionē: ergo &c. Quod confirmat p Auguſt. xii. ſuper Geñ. ꝙ aīa ſeparata retardat ne ferat in ſummū cælū ꝓpter appetitum ad corpus: hoc aūt nō eſt niſi ga ſeparata diminuta eſt in naturalibus: ergo &c. CONtra, tūc minorē hīs charitatē poſſet eē æq̄liter beat⁹ cū hīte maiorē: qđ falſum eſt. Probatio cōſequētię. Sint ei alīq duo ī gl̄ia in ęq̄li gr̄a ſiue charitate & gl̄ia: quorū alter habeat meliora naturalia, & cōpēſato eo ī quo ille excedit quo ad naturalia illđ diuidat p mediū, & quātitas charitat⁊ ſiue glorię ꝓportionalis illi alteri ptium tollat de hīte meliora naturalia, remanet ergo iſte in minori charitate ſiue gloria q̄ ille & ī maiorib⁹ naturalib⁹: & quātū iſte excedit ab illo in charitate ſiue gloria tātū excedit illū in naturalibus: æqualiter ergo videbūt deū & diligēt ille & iſte, & ſic erunt æq̄liter beati.

Reſponſio.

DIco ꝙ i actu beatitudinis glorioſo volūtatis & intellect⁹ duo eſt cōſiderare. ſ. ordinē actus ad ip̄m obiectū ad qđ terminat, & cui beatus p actū ſuū vnit, & ordinē ad ip̄m ſubiectum a quo act⁹ elicit. & ex ordinatiōe ad obiectū recipit act⁹ formā & ſpeciē, ex ordinatiōe aūt ad ſubiectū recipit intēſionē & remiſſionē penes diſpoſitionē ſubiecti vt tactū eſt ſupra q̄ſtiōe prima. Sed ex pte ſubiecti qđ ptinet ad p̄ſentē q̄ſtionē, ſubdiſtinguēdū eſt: ga diſpoſitio ſubiecti ſcđm quā recipit act⁹ intēſionē & remiſſionē, duplex eſt, ſ. naturalis potentia agētis & habitus potētiā informātis. Et tam potētia q̄ habit⁹ dupl̄r cōſiderari p̄nt: aut quo ad eoꝝ ſubam: aut quo ad eorū feruorē ad actū elicīē dū. Sil̄r ex pte intēſiōis & remiſſiōis diſtinguēdū eſt: ga illa aut cōſiſtit in ipſa ſuba actus vt tēdit in obiectū: aut ī mō expeditiōis in eligēdo ip̄m ex ſubiecto. Cōſiderādo aūt intēſionē & remiſſionem act⁹ prio mō, ſic ſemp ſequit ſubiectū ex quo elicit ſcđm diſpoſitionē vtrāq;: ſed pricipaliter rōne feruoris ei⁹ quo ad actū merēdi ī p̄nti vita, & quo ad ſubam act⁹ vt tēdit ī obiectū, & q̄ ad expeditionē eliciēdi ip̄m ex ſubiecto, ſcđm feruorē eīs maiorē potētię & habit⁹ charitatis act⁹ intenſior merendi elicit & expeditius. & hoc meritū ex nobis ē & ex deo. Quo ad actū vero p̄miū recipiēdi in vita gloriosa quo ad intenſionē & remiſſionē eius in ſua ſubſtātia vt tendit in obiectū ſolū ſequit ſecūdum

dispositionem habitus, quia in ipso consistit meritum cui redditur pręmiū scdm intensionem actus vt tendit in obiectū: & hoc a solius dei liberalitate. Quo aūt ad intensionem modi expedite eliciendi actū ex subiecto: sequit secūdū dispositionē vtrāq;. Et ideo dico q; hns meliora naturalia in æqli charitate expeditius elicit actū intelligēdi & volēdi q̄ hns minus bona naturalia, actib9 tn intelligendi & volendi exntibus æqlibus in vtrisq; iuxta æqlitatē habitū gloriæ. Et scdm hoc cōcedendū est vltimū argumētū ꝓbans q; hns æqlē gloriā in meliorib9 naturalib9 nō videt aut diligit deū intensius licet actū vidēdi & diligēdi quātū est ex se eliciat expeditius: nulla tn exnte difficultate eliciēdi ī illo

H qui ex minus bonis naturalibus elicit actū minus expedite. PER dicta etiā patet rnsio ad primū dicēdo q; verū est q; actus cōformat semp potētię vel habitui: sed nō semp vniformiter actus merēdi & actus pmiū recipiēdi, & actus quo ad suā substātiā & quo ad expeditionē eliciendi ipm: sed secū-

I dū modū iā expositū. PER idē patet ad tertiū de dicto Aug. qm aīa sepata qa nō est ī omnimoda pfectione naturaliū extra suū corpus, ideo retardat ī actu suo, nō quo ad subam act9: sed quo ad expeditionē ī eliciēdo actū fruēdi. Nec tn ꝓpter hoc erit beatior aīa qn erit cōiūcta suo corpi, q̄ qn erit sepata, beatitudo em̄ non cōsistit maior vel minor ī expeditiōe eliciēdi actū: sed solūmō in intēsione & remissione actus ī sua substātia qua tendit ī obiectū, & vnit intēsius & remissius agētē ipi subiecto.

Ad primum principale.

Ad confir.

Equunt q̄sita tria ptinentia ad creaturā intellectualē incorporeā: quorū Primū ptinet ad eius actionē: vtrū peccatū in ipa secundū augmētū ꝓcedat in infinitū. Secundū ptinet ad mēsurā actionis eius: vtrū cogitationes ipsius mēsurent mē sura cōposita ex indiuisibilibus. Tertiū vero ptinet ad ei9 passionē: vtrum possit pati ab igne absq; hoc q; calefiat. CIRca primū istor arguit: q; peccatū sub stantię intellectualis incorporeę puta dæmonis aut aīæ sepatæ ꝓcedat in infinitum: qa scribit in psal. Superbia eor q te oderūt ascendit semp. illi aūt pcipue sunt dęmones & animæ dānatorū: quor superbia nō ascendit semp nisi semper peccādo: ergo &c. CONtra. Omne peccatum adimit aliqd habilitatis ad bonū: qa nō est malū nisi qa bonū adimit, vt dicit Aug. in libro de natura boni. quare cū illa habilitas sit finita eo q; est in natura finita, si ipa semp peccaret in infinitū aliqn tota habilitas naturæ ad bonū cōsumeret: qa aliqd quātitatis eius quātūcunq; modicū quod libet pctm̄ adimeret. cōsequens est impossibile: qa impossibile est natura manente tolli ab ipsa omnē

Quęstio. vii. Quæst. viii. Quæstio. ix.

Ad arg. prī.

In oppositū.

K habilitatē suā ad bonū: ergo &c. DIco q; in pctō tria cōsiderant. s. act9 quo fit: & macula quā ī peccante imprimit: & reatus siue debitum pœnæ ad quā peccantem obligat. Si cōsideremus peccatū primo mō, dico q; ꝓcedit in illis in infinitū. Semp em̄ hnt malos & puersos actus in voluntate interius, quos exterius exercēt in opus scdm q; a deo pmittunt. Si aūt cōsideremus pctm̄ scdo mō, non video quomō macula pcī, quæ. s. consistit in habitu vitioso, possit plus ꝓcedere in infinitum in augmētando ex actibus malis q̄ habitus virtutis in angelis bonis & aīabus sanctorum ex illorū actibus bonis. hitus aūt ille cū sit forma q̄dā creata ī infinitū augeri nō pōt. & ē eadē difficultas ī hoc & in augmēto charitatis. Si aūt cōsideremus pctm̄ tertio mō, sic tenet fides q; non augmētat demeritū in dānatis quo ad reatū pœnæ in infinitū: qa tūc deberet semp pœna eor crescere in infinitū: sicut

Reſponſio.

Ad arg. prī.

L nec augmētat meritū beator nec augmētat eor pmiū. Q2 ergo arguit prio: q; superbia eor qui te oderunt ascēdit semp &c: Dico q; dictū illd si exponat de dæmonib9 & dānatis nō ascēdit oīno secūdū augmētū maculæ & reatus: sed solūmō scdm actuū malor multiplicationē quo ad eor substantiā vt dictū est. Intelligēdo aūt illū ascensum scdm maculā peccati aut reatū scdm q; exponit Aug. in originali & habet in glossa, tūc scdm ipm exponit ly semp p toto tpe pntis vitæ. Vn cū isto verbo exponēdo verbū imediate pcedēs. Ne obliuiscaris voces inimicor tuor. dicit. Noli eorū superbiā

Ad argu. in oppositum.

M obliuisci: nec obliuiscit oīno aut punit aut corrigit. AD secundū q; pctm̄ semp adimit de habilitate &c. Dicendū q; bene ꝓbat intentū q; nō ꝓcedit pctm̄ in infinitū scdm maculā qa p illam solā adimit solū aliqd ītrinsecus inclinās ad cōtrariū, nō aūt scdm substantiā actus: licet secundū eius deordinationē adimat ab extrinseco elongādo ipsum a gratia, qa p hoc deus se elongat ab illo q; ille hoc mō se elōgat a deo. Vn Greg. exponēs de diabolo illud Iob. xviii. Socii ei9 q nō est, dicit. xiiii. lib. Mor. Qui idcirco nō est quia a summa essentia recedit & p hoc quotidie excrescēte defectu q̄si ad nō esse tēdit: q; semel ab eo q vere est cecidit. Et hoc est quod aliter pōt dici. s. q; habilitas respicit duo: & naturam in q̄ est: & actū ad quē est. Prio mō nō tollit aliquo mō naturę habilitas nisi tollēdo naturam vel aliqd ī primēdo naturę quo ī clinet ad cōtrariū: sed solūmō tollit. Scdo mō, & hoc nihil alid est q̄ ꝓcedire naturalē habilitatē ad bonū a ꝓgressu ī actū bonū. & est prim9 mod9 tollēdi habilitatē finitus sicut est & ipsa natura: sed secūdus vadit in infinitū. & sic tollitur p peccatū seu minuit habilitas ad bonū in infinitū etiā in dæmonibus absq; hoc q; ī ipsis auget macula peccati aut reatus, qui

libet eñ actus peccati in ipſis ponit in ipſis obſtaculũ progrediendi in actum bonũ,& eſt in ipis pœna q̃dam ſpiritualis ne deus eis impartiatur gratiã:ſicut eſt i nobis excõmunicatio ne admittamur ad eccleſiaſticã cõmunionẽ:quæ quãto plus plurificat tanto magis homo habet obſtaculũ reconcili andi eccleſiæ,& requirit q̃libet ſuam abſolutionẽ.& hoc etiam quẽadmodũ auis per pennas q̃ ſunt in alis ſuis habet habilitatẽ ad volandũ:q̃ diminuit ſcdm ſe p extractionẽ pẽnarum,diminuit etiam per obſtaculũ impẽdiens pgreſſum ad actũ vt per aliquid ponderoſum, pennis appenſum.

Quæſt.viii. Arg.princ.

Confir.

Circa ſecundum arguitur q̃ cogitationes ſubſtãtiæ incorporalis ſeparatæ menſurentur mẽſura cõpoſita ex indiuiſibilibus:ga oñis mẽſura debet eſſe vnigenea & correſpondens mẽſurato,ſecundũ Phm in.x.Metaphy,quare cum q̃libet illarũ cogitationũ ſit idiuiſibilis & tota ſimul ſic q̃ inter duas illarũ nõ cadat medium ſui generis:ſimiliter ergo erit de menſuris:ergo &c. CONfirmatur autẽ ratio quia ſicut ſe habet æuum ad eſſe,& inſtans ad mutatũ eſſe, & tempus ad motũ & æternitas ad æternum:ſic & menſura illarũ cogitationũ ad illas, ſed oñes hæ menſuræ ſunt re eędem cũ menſuratis,& differunt ſcdm rõnem & aĩæ conſiderationẽ.Illę eñ mẽſuræ ſe habent ad ſua mẽſurata ſicut enter eſſe ad eſſe,& ſicut æternaliter eſſe ad eſſe æternũ. Sed iſta inter ſe differũt ſola rõne:ergo & illa. Similiter prius & poſteri⁹ in motu ſunt idẽ q̃d motus:ga ſunt partes eius.Tempus aũt nõ eſt niſi prius & poſterius in motu ſecundũ Phm & Cõmentatorẽ quarto Phyſicorũ. Sicut ergo ex illis cogitationibus nõ eſt aliquod vnũ cõſtitutũ niſi ex indiuiſibilibus:quare nec ex mẽſuris illarũ.

Aſſumptum de tempore.

In oppoſitũ.

Confir.

CONtra,Indiuiſibile in tẽpore vt inſtãs ſic ſe habet ad inſtãs aliud q̃ ſi inter q̃libet duo cadat aliquod cõtinuũ vt tẽpus mediũ q̃d non componit ex indiuiſibilibus:ergo & ſimiliter inter duo indiuiſibilia menſurantia dictas cogitationes:ergo &c. CONfirmatur aũt ratio:quia angelus põt cõtinuare tãto tempore vnã cogitationẽ quãto ſibi ſuccedũt plures:q̃d nõ eſſet niſi eſſet aliquod cõtinuũ inter duo indiuiſibilia.

Rñſio. N

Dico q̃ mẽſura oñis q̃ eſt duratio,nihil aliud eſt niſi modus & forma qua res cuius eſt menſura perſeuerat in ſuo eſſe.& ſecũdũ hoc debet eſſe ei proportionalis.& eſt menſura rei pmanẽtis pmanẽs,& rei in ſuo eſſe fluentis & non pmanẽtis ſecundũ eundẽ modũ fluẽs & nõ pmanẽs. Quia ergo vt procedit prima ratio cogitationes dictę ſingulę ſunt indiuiſibiles & totę ſimul:ſed trãſeuntes ordine quodã vna poſt aliã abſq̃ oñi cõnexione illarũ inter ſe:ga vna earum nõ ſuccedit ex alia: eo q̃ intellectus ſubſtãtiæ ſeparatæ non eſt diſcurſiuus cogitando vnũ ex alio:ſicut intellect⁹ noſter:licet cogitet diuerſa & vnum poſt aliud:propter hoc oportet q̃ mẽſurę illarum cogitationũ ſint ſingulę indiuiſibiles & totę ſimul:ſed tranſeuntes cõſimili mõ & abſq̃ oñi cõnexione illarũ inter ſe.Quia tñ ordinẽ quẽdã inter ſe habẽt vna quædã menſura ex illis conſtituit vt ex diſcretis,quam Aug. appellat tempus quãdo dicit.xii. ſuper Geñ.q̃ deus mouet ſpũalem creaturã p tẽpus licet non p locũ.Et eſt tempus diſcretum & ex diſcretis,habens potius rõnem numeri q̃ temporis.de quo loquit Ariſto.Nõ tamẽ eſt quãtitas illa quæ eſt numerus,ſicut nec oratio,licet ſit quãtitas diſcreta:ſed magis cõuenit cũ oratione eo q̃ nõ pmanent ptes eius ſimul,ſicut nec orationis,partes autẽ numeri ſimpliciter pmanentes ſunt, & ſi non pmanent hoc accidit eis.tale autẽ tẽpus Phus ponere nõ potuit:ga actionẽ cuiuslibet ſubſtãtiæ ſeparatę poſuit eſſe ſuam ſubſtãtiã:poſuit eñ quãlibet illarũ eſſe deum quẽdã vt alias declarauim⁹

O

Secundũ hoc ergo dico q̃ menſura cogitationũ angelorũ cõpoſita eſt ex indiuiſibilib⁹ diſcretis trãſeuntibus ſicut & oratio,& diſtinguit ſecũdũ ſpeciẽ ab oratione.ga ptes orationis licet ſint diſcretæ inter ſe q̃libet in ſe põt habere rõnẽ cõtinui & mẽſurari vero tẽpore ſecundũ q̃ morari poſſumus in prolatione cuiuslibet ſyllabæ, vt eius platio menſuretur tẽpore ſicut & noſtra cogitatio quãdo in ea perſiſtimus,& nõ eſt tota ſimul:ſicut & q̃libet cogitatio angelica.& ſic cõcedẽda eſt prima ratio.

Ad confirmationem primę rõnis.

P

Confirmatio aũt eius falſum ſupponit q̃ ſemp menſura idẽ eſt in re cum menſurato:hoc enim contingit in ſolo deo.Vnde nõ fuit(vt puto)illa confirmatio adducta ꝓpter argumẽtũ: ſed ꝓpter ipam difficultatẽ i ſe:quã alias ſatis declaraui in quo & in quiterno oſtẽdẽdo q̃ nõ ſunt idẽ re.& idẽ ſentio de iſtãte & mutatiõe & tẽpore & motu.Nec obſtat q̃ tales mẽſurę ſint intrinſecę ſuo ꝓprio mẽſurato:vt quũ quiterno,iſtãs mutatiõi,tẽpus motui primi mobilis q̃d p illũ eſt mẽſura extrinſeca alioꝝ motuũ quoꝝ ille eſt mẽſura.Frequẽter eñ alia accidẽtia ĩtrinſeca ſunt ſuo ſubiecto.

Quæſtio. Reſponſio.

Q

Sed q̃ret aliqs in quo p̃dicamẽto ſit,& dico q̃ ẽ in p̃dicamẽto quãtitatis ſicut principiũ ei⁹:quẽadmodũ vnitas & punctũ & iſtãs ſunt in p̃dicamẽto quãtitatis.Quemadmodum eñ ex diuerſis indiuiſibilibus menſurantibus diuerſas cogitationes cuiuſcunq̃ angeli conſtituitur vna menſura diſcreta quæ tempus appellatur : quia conſtituitur ex tranſeuntibus menſurantibus eſſe rei tranſeuntis: ſic ex diuerſis indiuiſibilibus æuorum menſurantibus ſubſtantiam & eſſe ſecundum ſubſtantiam

plurium angelorum numero differentium in vna ſpecie angelorum conſtituit vna menſura diſcreta:quæ nō mereť appellari tempus:qa non conſtituit ex tranſeuntibus mēſurantib⁹ eſſe rei trāſeuntis vt tranſiens eſt, ſed potius ex pmanētibus mēſurantibus eſſe rei permanentis vt pmanens eſt.Et ideo eſt nō vna ſpecies temporis:ſed potius numeri.Et eſt iſte numerus ex diſcretis vnitatib⁹ in ſpiritualib⁹,ſicut eſt ille numerus quē ponūt Phi ex diſcretis in corporalibus.Q2 ſi contingat q̄ nō ſit niſi vnicus angelus in vnica ſpecie:qa tamē plures poſſunt eſſe ſcdm q̄ alias declarauim⁹: nihil refert ad ponendū talē numerū eſſe aliquā ſpeciē quātitatis, ſicut ſi oīe corporale eſſet vnū cōtinuū,nihil referret ad ponēdū numerū naturalē eſſe ſpeciē quātitatis:cū cōtinuū illud diuidi poſſet ſaltem p intellectū:& de cōtinuo fiat diſcretū.Sic ergo æuū i ſpecie cōtinens in ſe æua diuerſa mēſurantia eſſe diuerſoꝝ angeloꝝ,eiuſdē ſpeciei ē quātitas diſcreta & diuiſibilis ī indiuiſibilia:q̄ ſunt æua ſingulorū angelorum differentia inter ſe ſecundū numerū. & ſi ab æuis diuerſorū angelorum differētiū ſpecie fieri poſſit abſtractio mathematica, ſicut a numeris diuerſarū rerū corporaliū differētiū ſpecie,tūc forte ſicut eſt vnus.x.hoīm denarius &.x.equorū, licet.x.nō ſunt eadē,ſic idē
R eſt æuū in ſpecie oīm angeloꝝ diuerſoꝝ ſpecie,licet ipſa æuiterna nō eſſent eadē ſpecie. Quod autē aſſumitur in cōfirmatione: q̄ enter eſſe & eſſe ſunt idem re: Dico q̄ ſi p enter intelligas mēſuram entis creati vt ſit aduerbium tēporis,nō eſt verū,ſicut nec verū eſt q̄ tēporaliter eſſe idē eſt qđ eſſe Si autē enter,ſit aduerbiū q̄litatis ſicut ſi dicať currenter currit:tūc idē ſignificat enter & eſſe ſicut curreter & currere.Sed tūc eſſet nugatoriū dicere iſte enter eſt ſicut eſt nugatoriū dicere iſte currē ter currit.Q2 autem aſſumit ſpecialiter de tēpore: q̄ prius & poſterius in motu ſunt ipſe motus & prius & poſterius in motu ſunt ipm tēpus:ergo tempus eſt idē re qđ ipſe motus: Dico q̄ eſſe in aliquo multis modis dicit ſecundū Phm,iiii.metaphy.& ſunt duo:ſcilicet eſſe in vt pars in toto, & vt accidens in ſubiecto.Dico ergo q̄ prius & poſterius in motu vt pars in toto ſunt ipſe motus qa ſunt ambę partes eius,prius autē & poſterius in motu vt accidēs in ſubiecto nō ſunt ipſe mot⁹ nec partes eius:ſed ſunt accidētia & menſurę partiū eius:& p hoc totius motus,& hoc ſecundo modo intelligūt Phius & Cōmentator ſiquis diligēter inſpiciat ipſos,q̄ tēpus eſt prius & poſterius in mo
S tu,& non primo modo. Qđ autē arguit primo ad ptem q̄ſtionis cōtrariā:q̄ inter duo inſtātia in diuiſibilia eſt cōtinuū medium qđ eſt tēpus non cōpoſitū ex indiuiſibilibus:ergo ſimiliter inter duo indiuiſibilia mēſurantia diuerſas cogitationes angelorū: Dico q̄ nō eſt ſimile,qa mēſuratū ibi ab indiuiſibili nō eſt nec poteſt eſſe manēs in ſe:ſed nō eſt niſi fluens in aliud vt prima mutatio in motum: vel fluxū alterius terminās vt vltima mutatio motū, ꝓpter qđ ibi iter duo indiuiſibilia oportet ponere continuū ad indiuiſibilia terminatū:menſura em̄ proportionať mēſurato,Menſuratum autē hic ab indiuiſibili pōt eſſe manens in ſe,etiā ſi fluat deſinēdo eſſe, nō tn̄ fluit in aliud cui⁹ eſt terminus:licet aliud ſimiliter fluat poſt ipm,vt vna cogitatio angeli poſt aliā:ſed nulla fluit in aliā vel terminat fluxum illius:ꝓpter quod nullū continuās oīno cadit inter illa:ſed manēt oīno diſcre-
T ta,& cōſtituūt tempus diſcretum ex indiuiſibilibus. Q2 addit ad rōnis cōfirmationē q̄ angelus poteſt cōtinuare ſuā cogitationē vnā tanto tempore quāto ſibi ſuccedunt vel pñt ſuccedere plures qđ nō eſſet niſi eſſet cōtinuum interceptū inter plures:Dico q̄ q̄libet cogitatio angeli eſt tota ſimul in ſimplici duratiōe ſtās,ſicut ſuo modo eſt ęternitas dei tota ſimul:nec quātū eſt ex ſe & ex menſura ſuæ duratiōis eſt maius vel minus:nec magis vel minus in duratiōe vnius & alterius. Sed ſi hęc in ea intelligunť, hoc eſt ī ordine ad tps qđ currit cū æuo,ſimplici ſtante & æternitate.Sic em̄ deus dicit plus duraſſe aut angelus q̄ Adā:& fiť cogitatio vna vni⁹ angeli q̄ duę alteri⁹ angeli:nulla tn̄ cōtinuatione interueniēte ex pte ſui ī indiuiſibili mēſurāte vnā cogitationē multū durātē:nec iter duo indiuiſibilia mēſurātia duas cogitatiōes tātūdē durātes vt vna durat,ſicut nec aliq̄ cōtinuatio cadit in ęternitate licet ipſa complectatur totum tempus.

V CIrca tertiū arguit q̄ ſuba incorporalis ſepata nō poſſit pati ab igne qn calefiat:qa ignis nihil agit niſi mediāte calore. ſed mediāte calore nihil agit niſi calefaciēdo, nō agit aūt calefaciēdo niſi calefiat paſſum,ergo &c. Cōtra,Nullū incorpale ē re ceptiuū ipreſſiōis corpalis,calefieri ſiue calidū eē ē impſſio corpalis,ergo &c. Dico ad itellectū q̄ſtiōis q̄ duplex ē paſſio.Quędā em̄ ē corruptio ſubę rei:q̄dā vero eſt ingeratio.Prio mō nihil patit niſi corpus ſcdm ſubam corruptibile:& hoc dupliciter:vel in ipius ſubę corruptione:vel ī corruptione harmonię & ꝓportionis q̄ erat neceſſitas vt forma ſubalis fieret in materia:& q̄ ſimiliter eſt diſpoſitio quare eſt neceſſitas ad eius conſeruationē in eſſe. Vbi autem eſt talis paſſio, oportet q̄ fiat per contrarias diſpoſitiones agentis & paſſi quia cum contraria nata ſint fieri circa idem:ſi talis actio ſit a calido:qđ per ſe corrumpitur eſt

Ad reliquā ptem cōfir.

Ad aſſump.

Ad arg.in oppoſitū.

Ad confir.

Quæſtio.ix Argu.prin. In oppoſitū. Reſponſio.

contrarium calidi in ſubiecto in quo natũ eſt fieri calidũ. Et ga vt procedit ſecunda ratio, talis diſpoſitio nõ eſt oĩno nata eſſe in ſubſtãtia ſeparata: ideo dico ꝙ tali modo nõ patiẽt ab igne: & vlterius ꝙ quocũq; mõ ponenda ſit pati ab igne ꝙ tamen ſic illa paſſione patiat ab ipſo ꝙ in patiendo nullo mõ calefiat: nec ꝙ aliquãdo poſſit dici ꝙ ipſa ſit calida. Qđ nec dici poteſt reuera de aĩa quando patitur ab igne mediãte calore vt eſt exiſtẽs in corpore, quare multo mĩn⁹ dici põt de angelo vel aĩa ſeparata. Paſſio autẽ q̃ eſt inquietatio, eſt dolor triſtitia & hmõi: quę nõ cõſiſtit p ſe ĩ immutatione q̃ eſt ſecundũ actũ ſentiendi aut intelligẽdi: ga oĩs regularis actio eſt ex ſe nata generare delectationem: & eſt p ſe delectabilis: nec etiã cõſiſtit p ſe ĩ aliq̃ læſiõe ſcđm ſubam vl̃ diſpoſitionẽ aliquã ſentiẽtis aut intelligẽtis: ga tũc leſum nõ ſentiẽs nec intelligẽs doleret: ſed conſiſtit p ſe & formaliter ĩ ſola pceptione læſionis p actũ ſentiendi aut intelligendi ipſius: ita ꝙ in cauſando dolorem ex actione ſenſibilis corporalis naturaliter cõcurrit primo læſio in ipõ ſentiẽte aut itelligẽte ex actiõe materiali ipſi⁹ ſenſibilis: ſcđo ipſa ſenſatio aut itellectio ex actiõe ſpũalis imutatiõis ab eodẽ: tertio pceptio illius læſionis ex q̃ formaliter & cõpletiue cauſat dolor ſiue paſſio inquietãs in ipſo appetitu ſenſitiuo mediãte ſenſu, vel itellectiuo mediãte intellectu: ſcđm ꝙ hoc lati⁹ declarauim⁹ in Quolibet pręcedente. Illa aũt læſio ab agẽte corporali nõ fit ab agente ſenſibili p q̃litates actiuas q̃ ſunt calidũ & frigidũ: niſi rõne excellentiæ ſuæ: p quã primo corrumpũt harmoniã ſcđm diſpoſitionẽ q̃litatũ actiuarũ & paſſiuarũ in paſſo. & hoc habendo aſpectum ad modũ actionis quã naturaliter experimur ignẽ materialẽ agere mediãte calore. & ideo tali mõ agẽdi ignis qualẽ experimur nullo mõ poſſet ſubſtãtia q̃cunq; pati dolorẽ ab igne quin neceſſe eſſet ipſam fieri calidã. Et ideo dico ꝙ ſecũdũ modum agẽdi ignis mediante calore quẽ nos experimur nullo modo aĩa vel angelus patiẽt ab igne materiali mediãte calido. Credimus tñ firmiter ꝙ ab igne materiali patiat & hoc mediãte calore quo agit ignis illã paſſionẽ vt mediãte iſtrumẽto: licet modũ agẽdi & virtutẽ ignis & caloris in illã paſſionẽ cauſando nõ plene nouim⁹: de quo tñ fecim⁹ mentionẽ aliquãtulũ ĩ nono Quolibet. Vnde cum dicit in prima rõne ꝙ ignis nõ agit niſi mediãte calore: Dico ꝙ hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno mõ vt tanq̃ medio & inſtrumẽto in producẽdo quicqđ natũ eſt ꝓduci p agens ꝓticulare rõne ſuæ formæ ſubalis. Alio mõ vt tanq̃ medio & inſtrumẽto ĩ ꝓducẽdo tãtũmõ id p qđ materia fit neceſſitas ad recipiendũ id qđ principaliter natũ eſt induci p agens. Primo modo dicũt aliqui ꝙ ignis agit mediante calore in generãdo ignem: vt ſcilicet calor agens ſicut inſtrumẽtum non ſolũ ſua actione attingit in terminũ ſuæ actionis in paſſo ipm calorẽ generatũ in illo: quo de non calido facit calidũ: ſed etiã attingit vt terminũ ſuæ actionis in paſſo ipſam formã ſubſtãtialẽ ignis generatã in illo, qua de nõ igne facit ignẽ, vt ſecundũ hoc forma ſubalis nullã immediate habeat actionem in ꝓducendo formã ſubſtãtialẽ ignis plus q̃ in ꝓducẽdo calorẽ: ſed qcqđ agit & ꝓducit, mediãte calido agit & ꝓducit, ĩmediate aũt nihil oĩno agit aut ꝓducit: cui⁹ contrariũ ĩ alio Quolibet declarauimus, declarando hoc eſſe plane cõtra Philoſophum in ſecundo de generatione. Et ideo tenemus ſecundũ modũ ſemp: ſcilicet ꝙ ignis nõ agit mediãte calore niſi alterãdo ad diſpoſitionẽ materię & ſuſceptibilis: ſed materia diſpoſita in finẽ alteratiõis ipſa forma ſubſtãtialis ſe ſola agit formã ſubalẽ p actũ gñationis. Sed diuerſitas ĩ hoc modicũ valet ad ꝓpoſitũ: quocũq; em̃ illoꝝ duoꝝ modorũ ignis agit in ſubam incorporeã: tñ ponimus ꝙ agat ſecundũ illũ modũ p calorẽ attingentem terminũ aliquẽ trãſmutatiõis in illa ſubſtãtia quo leſiua eſt illius quo ad aliquas diſpoſitiones ipſius circa corruptionẽ ſubæ, modo tñ nobis incogñito & incognita ipſa læſione, abſq; tamẽ eo ꝙ calefiat. ſecundum ꝙ concludit ſecunda ratio.

Ad arg. pri.

Quolib. i. q. xiiii.

Quæſt. x.

Arg. princ.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

Equunt̃ q̃ſita ptinẽtia ad hoĩem cõpoſitũ ex natura intellectuali ĩcorporea & corporea, & erat primũ ptinẽs ad ea q̃ ſunt hominĩ ſubalia: vtrũ ſola aĩa intellectiua poſſit eſſe forma ſubalis in hoĩe. Alia aũt plurima erãt ptinẽtia ad accidẽtalia homini. CIRca illud primũ arguit ꝙ ſola aĩa poſſet eſſe forma in hoĩe: ga de⁹ hoc põt facere eo ꝙ põt facere ꝙ forma accidẽtalis trãſeat de ſubiecto in ſubiectum vt patet in cicatricibus corporũ viuorũ q̃ reperiunt̃ in mortuis: mlto forti⁹ ergo hoc põt facere de forma ſubali eo ꝙ mĩn⁹ depẽdet a ſubiecto: ergo &c. Contra, ſi ſic eẽt tũc hõ eẽt corpus a ſuba aĩæ rõnalis: & fieret panis trãſubatio in ſubam aię rõnalis: qđ eſt ĩpoſſibile: ga nihil ẽ cõe ſubæ aĩæ ĩtellectiuę & ſubæ panis. & ſi hoc, ĩpoſſibile eſt ꝙ ſuba panis poſſit trãſubſtãtiari ĩ angelum. Dico, ſi ex cõditione nature aĩæ hũanę ſit ꝙ forma corporeitatis media quoquo mõ ſit ad hoc vt humana anima vniatur materiæ ad hominis cõſtitutionem, firmiter teneo vt alias ſępius declarauĩ: ꝙ ſicut anima humana non poſſet eſſe forma corporis aſini: vbi clarum eſt corpus eſſe corpus ab aliqua forma educta de potentia materię: ſic impoſſibile eſſet ſolam animã eſſe formam

B materiæ in homine. Vnde cõcedo argumentũ ſecundũ ad hoc ꝓbandũ inductum. Si em̃ homo Ieſus Chriſtus ſicut & alii eſſet corpus a ſubſtãtia aĩæ rõnalis: & tranſubſtantiatio panis fieret in corpus Chriſti: neceſſariũ eſſet trãſubſtãtiationẽ ſiue cõuerſionẽ panis fieri in ſubſtantiã aĩæ rõnalis. Non em̃ poſſet dici ꝙ fieret trãſubſtãtiatio in aĩam ſecundũ ꝙ dat eſſe corporeitatis: ꝙ tñ non fieret tranſubſtantiatio in ſubſtantiã animæ: quia non dat eſſe corporeitatis ſubſtãtialis niſi ꝓ ſuã ſubſtãtiam: & non ſeparãtur eſſe corporeitatis ꝙd dat aĩa: & eſſe ſenſualitatis & ĩtellectualitatis q̃ ſimiliter dat niſi ſecundũ rõnem noſtri ĩtellect⁹: quia cũ ſubſtantia animę ſunt eadẽ: aut ſunt accidentia addita ſubſtãtię, trãſubſtãtiatio aũt nõ fit ĩ aliqd ꝙd tãtũ habet eẽ aliqd ꝓter ſubſtãtiã & alia q̃ ſunt in ipſa ſecũdũ rationẽ noſtri intellectus: neq; in id ꝙd eſt accidens ſubſtãtię: ſed ſolũmodo ĩ id: ꝙd eſt natura ſubſtantię rei naturalis. Et ſic quicunq; concedit ꝙ impoſſibile eſt fieri tranſubſtantiationem in ſubſtantiam animæ rationalis: & ſimul ꝙ ſola anima rationalis ſit & poſſit eſſe forma hominis: contradictoria in ſuo dicto implicat: ſcilicet ꝙ fieret cõuerſio ĩ ſubſtantiã animę & nõ fieret in ſubam eius. Aut ergo oportet cõcedere ꝙ in ſubam aię rõnalis ſit trãſubſtãtiatio panis: aut negare ꝙ ſola aĩa rõnalis ſit forma materiæ ĩ hoĩe. Q2 aũt nõ fiat trãſubſtãtiatio ĩ ſubam aię rõnalis, bene concedũt: male ergo cõcedũt ꝙ ſola aĩa rõnalis eſt forma materię ĩ hoĩe. Q2 aũt bñ cõcedũt & rõnabiliter ꝙ ſubę corporeę trãſubſtãtiatio nõ põt fieri ĩ aĩam rõnalẽ vl' in quãcũq; ſubam incorporeã: rõ hæc eſt: quã ĩ. xi. Quolibet q̃ſtiõe. iiii. inſinuauimus aſſignãdo ꝓpõne ꝙ ſuba panis nõ poſſet cõuerti ĩ deitatẽ Chriſti: ga oportet ꝙ ei⁹ cõuerſio nõ ſit annihilatio: & ſic oportet ꝙ aliquitas ei⁹ maneat & eius eſſe quo quo mõ ĩ illo ĩ ꝙd cõuertit. Q̃d nõ poſſet fieri rõne diſtãtię ĩfinitæ deitat⁊ ĩfinitę ad finitã ſubam panis: ſi poneret ſuba panis cõuerti ĩ ſubam deitat⁊. Q̃d etiã nõ poſſet fieri ſi ponat ſuba panis cõuerti
C in ſubam ĩcorporeã: ga vt ꝓcedit ſecũda rõ nihil eſt cõmune reale ſecũdũ eſſe naturę ſubſtãtiæ panis & ſubæ incorporeæ: licet ſit eis aliqd cõe ſecũdũ ronẽ & ſecundũ eſſe logicũ eo ꝙ non cõicãt in materia & ſubiecto a quo ſumit cõitas naturæ ſecũdum quã forma cõuenit cũ forma, qualis cõitas nõ eſt niſi inter formas q̃ ſunt educibiles de potẽtia materię: ita ꝙ forma educibilis de potẽtia materiæ talẽ cõitatem nõ habet cũ forma nõ educibili de potẽtia materię, vt cũ aĩa rõnali quãtũcũq; ipa ſit naturaliter forma materię, vt ſecundũ hoc in nihil põt cõuerti ſuba panis ſacramẽtaliter & miraculoſe ſubito & ĩmediate in ꝙd nõ poſſit cõuerti alio mõ cõuerſionis naturaliter & ꝑ multa media: vt ſcdm hoc ga in his quoꝝ vnũ põt naturaliter cõuerti ĩ aliud, illd alid ecõuerſo naturaliter põt cõuerti in primũ: nihil ergo põt cõuerti ĩ aliqd niſi illud viceverſa poſſit cõuerti in primũ: vt ſi panis ſubſtãtia poſſit cõuerti ĩ deitatẽ, & ecõuerſo deitas poſſit cõuerti ĩ ſubſtãtiam panis: & ſilr ſi ſuba panis poſſet cõuerti in ſubam aĩæ vel angeli, econuerſo ſuba angeli vel aĩæ poſſet cõuerti in ſubam panis. Et eſt eadẽ rõ cõis de cõuerſiõe ĩter ſubam panis & deitatis in inuicẽ, & inter cõuerſionẽ in inuicẽ ĩter ſubam panis in ſubam angeli aut aĩæ: quã tãgit Boetius in libro de duab⁹ naturis & vna perſona Chriſti: pbãdo pipam ꝙ ĩ Chriſto nec deitas poſſit cõuerti in hũanitatẽ nec hũanitas ĩ deitatẽ, ſic ingens ca. vii. Hoc quõ fieri põt! nõ ei oĩs res ĩ rẽ oẽm verti põt aut trãſmutari. Nã nec corpea ĩ incorporeã nec ĩcorpea ĩ eã q̃ corpus eſt mutari põt. Nec vero ĩcorporea ĩ ſeinuicẽ formas ꝓprias mutãt, ſola em̃ mutari trãſformariq; in ſe põt q̃ hñt vnius materię cõe ſubiectũ. & ĩfra Corpea vero & ĩcorpea nulla rõne poterũt ꝑmutari: qm̃ nulli cõi materia ſubiecta ꝓticipãt. & ĩfra, Nullo ergo mõ fieri põt vt corpus in corpalẽ ſpeciẽ ꝑmuteť: quoꝝ em̃ cõis nulla eſt materia nec in ſe verti nec permutari poſſunt. Sed dicet aduerſarius ꝙ nõ eſt verũ: ꝙ ſcilicet in illo dicto implicant contradictoria: immo ſimul ſtant: ꝙ ſola aĩa rõnalis ſit forma hũani corporis: & tñ ꝙ ĩ ſubam
D aĩæ rõnalis ꝑ ſe & ſecũdũ ſe nõ fiat trãſubatio panis: etiã ipſa aĩa exĩte coniũcta corpori. Bene enim cõcedunt ꝙ ſicut nõ põt fieri cõuerſio panis in angelũ: quia in nullo ſubiecto reali cõmunicãt: ita etiã cõcedũt ꝙ nõ põt fieri trãſubſtãtiatio panis ĩ aĩam ſeparatã vt ſeparata eſt: ga ſeparata exiſtẽs nihil habet commune cum ipſo pane, nam dato ꝙ haberet materiam partem ſui, non tamen eſt eiuſdem rationis cum materia panis: quod oporteret ad hoc vt poſſet fieri conuerſio eorum ad inuicem. Attamẽ quia materia corporis perfectibilis per animam dãtem rationem corporeitatis eſt eiuſdem rationis cũ materia panis: ideo dicunt ꝙ dato ꝙ illud corpus in ꝙd dicit fieri tranſubſtantiatio panis nominet compoſitum ſubſtantiale ab ipſa forma ſubſtantiali quæ eſt anima fiet tamen conuerſio totius panis in totum compoſitum corporis per ſe: hoc eſt in totum compoſitum ex ipſa anima rationali & materia corporis organizata: quæ intelligitur per corpus: eo ꝙ iſtud compoſitum quod dicit corpus, communicat in materia eiuſdem rationis cum materia compoſiti quod nominat panis. & tunc ſi ex hoc debeat concedi ꝙ fieret tranſubſtantiatio in ipſam ſubſtantiam animę rationalis, hoc eſſet ꝑ accidens valde: & ſolummodo vt eſt coniũcta

Arg. ſecũdũ cõceditur.

Ad rationẽ in oppoſitũ.

Obiectio.

corpori,quod nullum eſt incõueniens vt dicunt.Dicent tamẽ q̃ nõ debet concedi q̃ ꝓpter hoc fiat conuerſio panis in hominem:eo q̃ homo nominat cõpoſitũ ex corpore & ſubſtãtia aĩæ rõnalis non ſolum vt dat eſſe corporeũ:ſed etiã cũ hoc vt dat eſſe ſenſitiuũ & rõnale.Nec tñ oporteret q̃ concedẽs nõ poſſe fieri trãſubſtãtiationẽ panis ĩ animã ſepatã cõcederet q̃ panis nõ poſſet trãſubſtãtiari ĩ hoĩem . Homo eñ habet aliqd reale cõe cũ pane, videlicet materiã eiuſdẽ rõnis,ſeu ſubiectũ a quo ſumit cõmunitas naturę,nõ ſic aũt habet aĩa ſepata vt ẽ ſepata.Vñ & via naturę ex hoĩe põt fieri panis & ecõuerſo licet ꝑ multas trãſmutatiões:q̃uis nõ ita ſit de aĩa ſepata,homo eñ cõpoſitũ nominat naturale hoc eſt ex materia naturali:ſicut panis:licet forma aĩæ q̃ eſt pfectio materię hoĩs non ſit educibilis de potẽtia materię ſicut eſt forma pficiẽs materiã panis,ꝓpter qđ ſolũ dicit aĩa forma ſupnaturalis:ſed tñ naturaliter pficiens materiã eiuſdẽ rõnis cũ panis materia.Vñ & homo totus dicit gñari naturaliter ab hoĩe nõ aũt creari:licet tota ſubſtãtia aĩæ q̃ forma hoĩs eſt, creet. Ex quo etiã poſſet rõnabiliter dici q̃ licet cõcedat q̃ in totũ cõpoſitũ ex corpe & aĩa fiat trãſubſtãtiatio panis ꝑ ſe:& poſſet etiã cõcedi q̃ poſſet fieri in hoĩem:nõ tñ oporteret q̃ fieret cõuerſio in ipam ſubſtãtiã aĩæ:ſicut & cõcedit q̃ tot⁹ homo gñatur & tñ aĩa q̃ eſt eius forma nec ꝑ ſe nec ꝑ accidẽs generat. Dico q̃ immo ſcđm p̃dictũ modũ in dicto ſuo implicat cõtradictio,ſuppoſito q̃ in ſubſtãtiã aĩæ ſepatę aut in angelicã ſubſtãtiã nõ poſſit fieri panis trãſubſtãtiatio.Qđ aũt dicũt ad illud declarandũ:q̃ materia corporis pfectibilis ab aĩa dãte rõnẽ corporeitatis eſt eiuſdẽ rõnis cũ materia panis: Dico q̃ verũ ẽ quo ad ipam ſubſtãtiã materiæ q̃ eſt rõ eadẽ oĩm formarũ materialiũ remotiſſima educibiliũ de materia:& etiã aĩæ rõnalis q̃ eſt ab extra:nõ aũt quo ad potẽtiã materiæ q̃ ordinatur ad formã q̃ eſt rõ ad formã propinquã.Quo ad hãc aũt rõnem eſt vna & eadẽ ratio materiæ ſiue materia eſt vni⁹ & eiuſdẽ rõnis reſpectu oĩm formarũ materialiũ educibiliũ de potẽtia materiæ inter ſe:inquãtũ,ſ.oẽs ſunt educibiles de potẽtia materiæ:nõ aũt eſt materia eiuſdẽ rõnis formarũ educibiliũ de potẽtia materiæ & aĩæ rõnalis inquãtũ reſpectu aliarũ formarũ eſt in potẽtia ſic vt de potẽtia illius materię ſit forma educibilis nõ de nihilo,reſpectu aũt aię rõnalis eſt in potẽtia paſſiua ſiue pure reſpectiua ſic vt nõ ſit de potẽtia materiæ illius educibilis:ſed ſolũmodo de nihilo licet in materia.Ad hoc aũt q̃ aliqđ totũ cõpoſitũ trãſubſtãtiet in aliud compoſitũ nõ ſufficit q̃ cõpoſitũ qđ dicit corpus in qđ ſit trãſubſtãtiatio cõmunicet in materia eiuſdẽ rõnis primo mõ cũ materia corporis qđ trãſubſtãtiat puta panis:ſed regrit q̃ cõmunicet cũ illo in materia eiuſdẽ rationis ſecũdo mõ.Ex hoc eñ ſolũmõ q̃ cõmunicãt in materia eiuſdẽ rõnis ſcđo mõ fit tranſubſtãtiatio vnius compoſiti in alterũ ſecundũ totũ.Sola eñ talia hñt cõmunitatẽ generis inter ſe naturalẽ ſumptam a materia & ſubiecto:ꝓpter quã q̃ vnũ cõpoſitũ ex materia & forma trãſubſtãtiat in alterũ cõſimiliter cõpoſitũ ex materia & forma: materia trãſubſtãtiat in materiã: & forma in formã ſcđm illoꝝ ſubſtãtiã:& neutrũ trãſubſtãtiatoꝝ annihilat:ſed aliquitas eoꝝ manet in cõmunitate reali aliqua. Si vero cõpoſitũ ex materia & forma puta panis tranſubſtãtiaret in hoĩem, ita q̃ nihil ſubſtantiæ panis tranſubſtantiaretur in aliqd qđ eſt forma hoĩs ꝑ ſe & ſecũdũ rem & totũ in materiã hoĩs,forma ipſius panis trãſubſtãtiata in ſubſtãtiã materiæ annihilaret aut nõ proprie trãſubſtãtiaret:ſed potius virtute diuina in materiã reſoluereť nõ trãſubſtãtiaretur ꝓprie: qa nulla cõmunitate reali cõmunicat materia cũ forma.Si aũt aliq̃ cõmunitas generis ſumpta a materia ſit aliorũ corporaliũ ab hoĩe & ipſi⁹ hoĩs aĩa rõnali ſola exiſtẽte forma ĩ ipõ,illa cõmunitas nõ eſt ſcđm eandẽ rõnẽ gñis hoĩs & aliorꝝ inter ſe:ſicut nõ eſt eadẽ rõ materiæ ꝓpinqua vt dictũ eſt,ꝓpter qđ non tanta vniuocatione generis ſunt corpus,homo & alia corporalia:quãta ſunt alia inter ſe. Et ſic dico cõtra illos q̃ dato q̃ illud corpus in qđ dicit fieri trãſubſtãtiatio panis,nominet cõpoſitũ ſubſtãtiale ab ipſa forma ſubſtãtiali q̃ eſt aĩa:nũq̃ tñ fiet cõuerſio totius panis ĩ totũ cõpoſitũ ex ipa aĩa rõnali & materia corporis organizata:nec iſtud cõpoſitũ qđ dicit corpus in hoĩe,cõmunicat ĩ materia eiuſdẽ rõnis cũ materia corporis qđ eſt panis,niſi æquoce & valde analogice:vt dictũ eſt,ita q̃ cũ hoc ſi tota ſubſtãtia panis & rõne materię & rõne formę cõuertereť ĩ ſubam lapidis quo ad ei⁹ materiã:ita q̃ nihil formę panis cõuertereť ĩ formã lapidis: nõ eẽt trãſubſtãtiatio formę panis aliquo mõ in ſubam formę lapidis nec ꝑ ſe nec ꝑ accñs:qa etiã ſi trãſubſtãtiatio panis ſcđm materiã & formã fieret ĩ materiã lapidis ſolã nõ eẽt trãſubſtãtiatio ĩ lapidẽ cõpoſitũ ex materia & forma niſi ꝑ accñs:qa nõ niſi ꝑ prẽ ei⁹.& ſic aut eſſet formę panis ĩ materiã lapidis reſolutio:& ſic nõ ꝓprie trãſubſtãtiatio:aut eẽt ipſius formę panis annihilatio,nõ obſtãte q̃ eſt eoꝝ materia eiuſdem rõnis ſcđm primum & ſecũdũ modũ:& ſilr corporeitas ĩ gñe,quare & multo forti⁹ in ꝓpoſito nõ eſſet trãſubſtãtiatio formæ ſubalis panis ĩ ſubam aĩæ nec per ſe nec ꝑ accñs:ſed potius eẽt ei⁹ annihilatio:nõ obſtãte q̃ eſt ĩ eis materia eiuſdẽ rõnis prio mõ:& ſilr corporeitas ĩ gñe ſcđm dictũ modũ.Et ſic ſicut ſcđm illos nõ de

bet cõcedí q cõuerſio fiat i hoíem ſimplr eo q hõ noíat cõpoſitũ ex corpore & ſuba aía rõnalis non ſolũ vt dat eẽ corporeũ ſed etiã vt dat eſſe ſenſitiuũ & rõnale:ſic nõ debet cõcedí q fiat trãſubſtãtia tio in hoíem ſecũdũ q eſt corpus ſimplr.hõ em̃ nõ dicit,vt dictũ eſt,aliqđ cõpoſitũ eiuſdẽ rõnis cũ aliis corporibus,ſeu ſubiectũ a quo ſumit cõitas generis naturę:q̃ ſufficit ad nõ trãſubſtantiationẽ in ſubiectum animę cõiunctę.Sicut em̃ non poteſt fieri tranſubſtantiatio in animã ſeparatã:ſic nec in coniunctam,licet ab aía coniuncta ſumat aliqua ratio cõmunitatis generis naturæ cum aliis corporibus:qualem non habent cũ anima ſeparata.Et ſic nõ ſicut dicũt ſiue intẽdũt dicere eadẽ via naturæ ex hoíe poteſt fieri panis & econuerſo per multas trãſmutationes medias:ſicut ex pane poteſt fieri lapis & ecõuerſo,vt patet ex dictis.nõ eí nominat homo cõpoſitum ex naturali materia ſicut panis,dico ſecundũ eandem rationẽ materiæ ꝓpinquã:& hoc quia aía rationalis nõ eſt educibilis de potentia materiæ ſicut educibilis eſt forma perficiens materiam panis aut lapidis,vt dictũ eſt.Propter qđ etiã aía rõnalis non conſimiliter dicit forma naturalis ſicut forma panis aut lapidis:nec eodẽ modo naturalitatis p oẽm modũ pficere naturã:nec materiã eiuſdẽ rationis.Vnde nec etiam oí no vniformiter dicit generari naturaliter homo ab homine ſicut aſinus ab aſino:licet nõ dicat creari q̃uis tota ſubſtãtia animę creet,ſcđm q in quæſtionibus de vnitate formæ in homine latius materiam hanc circunſtantia tacta ſunt. Ex quo patet q non poteſt rationabiliter dici q ſi concedat q in totum compoſitum ex corpore & aía qđ eſt homo fiat trãſubſtãtiatio per ſe:q tñ nõ oportet fieri cõuerſionẽ in ſubſtantiã animæ,imo hoc eſt neceſſariũ.Sed poſtq̃ concedit q nullo mõ fiat tranſubſtãtiatio in ſubſtãtiã animæ,nullo modo debet concedi q fiat trãſubſtantiatio in totũ hominẽ p ſe,quia tũc tranſubſtãtiatio fit in totũ hominẽ non niſi p alteram partem eius,ſ. p ſolã materiam:& ſic non niſi p accidẽs in totũ hoíem:& vlteriꝰ nec p ſe nec p accidẽs in animã rationalem: quia nihil conuenit parti p accidẽs ratione totius quin conueniat toti per ſe,quẽadmodum rationalis aía in homine generat quoquo modo p accidẽs quia totus homo generat p ſe.Qđ ergo addit p ſimili:q totus homo dicit generari & tñ aía q̃ eſt eius forma nõ gñat nec p ſe nec p accidẽs:Dico q falſum eſt,imo p accidẽs gñat mõ quodã:quẽadmodũ & materia gñat p accidẽs:licet em̃ neutrũ eoꝝ gñet p ſe quo ad ſuã ſubſtãtiã,ambo tñ gñant p accidẽs:inquãtũ ſũt de cõpoſitiõe hoíꝰq gñat p ſe:ſicut etiã forma educta de potẽtia materiæ generat p accidẽs ſecũdũ philoſophũ & Cõmentatorem,viii.metaphy,licet anima rationalis magis p accidens genereť q̃ forma educta de potẽtia materiæ:& ſimiliter materia magis per accidẽs q̃ forma educta de potentia materiæ.Vnde ſi concederet q tranſubſtantiatio panis fieret in totũ hoíem p ſe(qđ nego) concedi oporteret q fieret in ſubſtãtiam animæ per accidẽs:non tamen in ſubſtãti..m animæ,vt dictum eſt. AD primũ argumẽtũ q deus poteſt facere q ſola anima ſit forma hominis:puto q non eſt verum:eo q hoc non eſſet factibile niſi animæ natura trãſmutareť: & ſic anima nõ eſſet anima & occurreret contradictio. Q2 pbat:q hoc eſt deo poſſibile:quia poteſt tranſmutare accidẽs de ſubiecto in ſubiectũ:Dicẽdũ q hoc non cõtingit niſi quia qualitates ſymbolæ natæ ſunt manere in generato & corrupto.& hoc ꝓpter ſubiecti identitatem.& ſic idem eſſe naturæ ſuæ cõſeruãt propter idẽtitatem ſubiecti cum quo habẽt cõicantiã ſiue fuerit ſub vna forma ſubſtantiali ſiue ſub alia:non ſic autẽ eſt eadem ratio ſubiecti reſpectu animę vt eſt cum forma corporali educta de materia & vt eſt ſine illa:immo vt eſt ſine illa, materia nullo modo habet rationem ſubiecti reſpectu ſolius animæ.& ſic anima non eſt ſicut aliquod ſymbolũ ad materiam purã & ad materiã ſub corporeitate:ſicut eſt cicatrix ad materiã vt eſt ſub forma viui & vt eſt ſub forma mortui.Propter qđ non põt tranſferri aía vt informet ſolã materiam quã informauit cũ forma corporeitatis:licet poſſit trãſferri cicatrix vt iformet materiã ſub forma mortui quæ eandem informauit ſub forma viui.

Ad arg.pri.

Equunt quæſita pertinentia ad accidentalia hoí.Quoꝝ primũ & vnicũ erat de accidentali hoí pro ſtatu damnationis & hoc ex parte corporis:Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit ſimul eſſe ſumme calidũ & ſumme frigidum. Alia aũt plura erãt pertinẽtia ad hominẽ pro ſtatu vitæ pſentis:de quibꝰ ſtatim. CIRca primũ arguit q corpus hominis damnati ſimul poſſit eſſe ſumme calidũ & ſumme frigidum:quia in hoc non incidit contradictio:eo q calidum & frigidum opponunt contrarie non cõtradictorie.Deus autem poteſt facere quæcũq̃ nõ implicant contradictionẽ.Nec habent eſſe circa idem:quia circa aliã potentiã materię habet eſſe calidum & circa aliã frigidũ. CONtra.ſup.iiii.metaphyſicę dicit Commentator.Si nõ poſſunt eſſe ſimul contradictoria nec contraria:quia nõ cõpatiunt ſe.Dico q illud impoſſibile eſt fieri qđ oíno repugnat rei naturæ:nũc aũt naturę rei & quæ ineſt & cui ineſt omnino repugnat q aliquid ſibi i

Quæſtio.xi.

Arg.princi.

In oppoſi.

Reſponſio.

ſit naturaliter ad qđ eſt indiſpoſita natura cui ineſt. Quare cū calidum & frigidū & vniuerſaliter cōtraria nata ſint fieri circa idem naturaliter: & materia vt eſt ſub vno cōtrario excellenti omni no eſt indiſpoſita ad eſſe ſub cōtrario excellenti: licet citra ſuas intēſiones ſiue excellētias cōtraria omnia q̄ recipiūt magis & minus, poſſint eſſe ſimul: idcirco dico ꝙ impoſſibile eſt corpus dānati ſimul eſſe ſumme calidū & ſumme frigidū. An aūt pati poſſit ab vtroq; ſimul abſq; calefactione & infrigidatione, de hoc dicendum, ſicut iā dictum eſt de paſſione animę an pati poſſit a calore abſq; eo ꝙ calefiat. Qđ ergo arguit ad primā partē: ꝙ deus hoc pōt facere: Dico ꝙ verū eſt ſi ſit factibile L
ſed dico ꝙ non eſt factibile. Qđ arguit, ꝙ imo: qa non occurrit cōtradictio: Dico ꝙ falſum eſt. Et qđ arguit ꝙ nō: quia calidū & frigidū ſūt cōtraria nō contradictoria: Dico ꝙ verum eſt primo & p ſe ſed qñ ſunt in excellētia reducunt ad cōtradictoria & hñt in ſe vim cōtradictorioꝝ. calidū em̄ in ſūmo & frigidū in ſummo opponunt ſicut calidū & nō calidū: & ſicut frigidū & nō frigidū. Q̄z iterū arguit ꝙ nō ſunt cōtradictoria qa nō ſunt circa idē: Dico ꝙ immo: quia ly circa dicit circūſtātiā ſubiecti & materię tm̄: ly ex aūt bene pōt etiā dicere circūſtātiā potētię. & ſic ſunt ſimpliciter circa idē: qđ ponit cōtradictionē: q̄q̄ nō ſunt ex eadē potētia, illa em̄ potētia non ponit rē aliquā ſupra ſubſtātiam ſed ſolummodo reſpectum eius ad formam, vt alibi declarauimus.

Quæſt. xii.

Arg. princi.

SEquunt̄ pertinētia ad hoiem accidētaliter pro ſtatu vitę p̄ſentis. Quoꝝ primū & vnicū erat ptinēs ad Chriſtū q̄ eſt & erat de⁹ & homo. Vtrū Chriſt⁹ ſi fuiſſet mortu⁹ ſenio fuiſſet ſcđm corpus putrefactus. Plura aūt alia erāt de hoie puro.
CIRca primū arguit ꝙ ſic, quia natura nō incipit motū quē nō pōt terminare ſecūdū p̄hm. iii. metaphyſicę, terminus aūt corruptionis corporis viuētis eſt putrefactio, ſcđm p̄hm in. iiii. meteoro, ergo cū natura iſtū corruptionis terminū in ſe

In oppoſitū. nio Chriſti p eius mortē incepiſſet, ergo &c. CONtra, tunc nō fuiſſet verū illud dictum prophetę

Reſponſio. Non dabis ſanctū tuū videre corruptionē. Dico de iſta putrefactione corporis de qua eſt q̄ſtio, ſi- M
cut de morte Ezechię dicit beatus Gregorius libro. x. Mora, ſic inquiens. Nulla quę in hoc mundo hominibus fiunt abſq; oīpotentis dei occulto conſilio eueniūt, nā cuncta de⁹ p̄ſciens ante ſęcula decreuit q̄ p ſęcula diſponunt̄, nec ppheta igit̄ fallax qa tēpus mortis innotuit quo vir ille mori merebat̄: nec dominica ſtatuta cōuulſa ſunt: qa vt ex largitate dei anni vitę creſcerēt: hoc quoq; aū tēpora p̄fixū fuit. Secūdū hūc ergo modū dico ad q̄ſtionē ꝙ Chriſtus ſi mortuus fuiſſet cōfect⁹ ſenio quātū eſt ex curſu mot⁹ naturalis fuiſſet corpus eius putrefactū: ſicut tūc qñ nuntiauit Eſaias, Ezechias fuiſſet mortu⁹. Quātū tñ eſt ex diuina prędordinatiōe puto ꝙ putrefactū nequaq̄ fuiſſet etiā ſi vſq; ad reſurrectionem vniuerſalē deus reſurrectionē Chriſti diſtuliſſet, quia cū ab initio in Chriſti incarnatione filį⁹ dei humanā naturā integrā & quo ad corpus & quo ad animā aſſumpſit: ꝙ ī deſibiliter aſſumpſit pie credēdum eſt. Depoſuiſſet aūt corpus illud ſepata anima ſi putrefactione corruptū fuiſſet. Sic ergo pietati fidei adhęrēdo dico ꝙ putrefactū nō fuiſſet nec ĩcineratū; ſed de⁹

Difficultas. ſua ordiatiōe ĩtegrū cuſtodiſſet quouſq; ipm reſurrecturū decreuiſſet. Nec ē difficultas ī hac q̄ſtio N
ne alia q̄ vtrū poſtq̄ mortu⁹ fuit ī cruce ſtatim corrupta fuerit ī eo forma corporeitatis, aut corrupta fuiſſet ſi nō fuiſſet accelerata Chriſti reſurrectio. Puto em̄ ꝙ ī nullo caſu fuiſſet corruptū ſed diuina ordinatiōe cōſeruatū miraculoſe: ſicut miraculoſe additi fuerūt. xv. anni annis naturalib⁹ Ezechię: nō dico miraculo nouo opato a deo iter Chriſti mortē & reſurrectionē: ſed antiq̄ miraculo quo .ſ. filį⁹ dei ī ſua incarnatione indeſibilit integrā humanam naturā aſſumpſit. dicēte Damaſceno libro. iii. ca. iii. Indiuiſibiliter & ieuulſibiliter & indiſtāter & immiſcibiliter in duabus naturis vnam hypoſtaſim confitemur filii dei. Et Leo papa ſermone. x. de natali dicit ſic. Quia etſi vnū manet ab æternitate, aliud cœpit ex tēpore, tñ in vnitatē cōueniūt vt nec ſeparationē poſſint habere nec finē: dū ita ſibi inhęſerunt vt ſiue ī oīpotētia ſiue ī cōtumelia nec diuina ī Chriſto careāt hūanis: nec hūana diuinis. Et ſic hūana natura in Chriſto finē habere nō potuit nec ex pte aię nec ex pte corporis, q̄ vtiq; vt dicit in ſermone. viii. finiri niſi aut conſumptiōe aut ſepatione non poſſet. Eodē igit̄ miraculo quo tunc corpus Chriſti aſſumpſit cū aia ſibi coniuncta: ipſum conſeruauit a corruptione ipſa aia ſeparata: & hoc inſinuāt verba ppheticę. Non dabis ſanctū tuū videre corruptionē. Gloſſa ſecundum Auguſt. i. corpus meū a te ſanctificatū: quaſi diceret, ex hoc ꝙ ſanctificatum eſt a te nō pmittes ipſum videre corruptionē. Erat aūt illa ſanctificatio p hoc ꝙ ex vnione humanę naturę cū diuina natura vnxit eū deus prę participibus ſuis. & ſcđm hęc concedēda eſt ſcđa rō. Vñ qđ Petrus ar

Ad dictū Petri apoſtoli. guit in actibus cap. ii. & . xiii. verificari verbū Dauid p reſurrectionē Chriſti acceleratā: nō eſt argumentū a cā ſed a ſigno tm̄: quia etſi non fuiſſet accelerata, adhuc tñ verificatū fuiſſet verbū Dauid

Ad arg. prī. propter aliam cauſam iam dictam. AD primum in oppoſitum: ꝙ natura non incipit motū quē O

non poteſt terminare:Dico ꝙ verum eſt ſi non eſſet impedita a ſuperiore & primo agente & mouẽte:cui⁹ motũ poti⁹ ſeq̃t natura oĩs q̃ motũ naturæ inferioris:& poti⁹ debet iudicari fiẽdũ ſimpliciter qđ eſt fiẽdũ vel non fiẽdũ ſcđm cãm naturalẽ ſupiorẽ:q̃ qđ eſt fiẽdũ vel nõ fiẽdũ ſcđm cãm pticularẽ iferiorẽ.Et p hunc modũ natura i Ezechia motũ ad mortẽ eius incepit quẽ nõ iplenit.Et ſic quia in ꝓpoſito impeditus fuiſſet motus naturæ in morte Chriſti ex ſenio p cauſam ſuperiorẽ,bene potuiſſet natura iſtũ motum incepiſſe:quẽ non potuit terminaſſe ſtante tali impedimento,potuiſſet tamen ſimpliciter & abſolute ipſum terminaſſe quantum erat ex ſe.

SEquit de pertinẽtibus ad hominẽ purũ pro ſtatu huius vitæ actiuę.Quoꝝ primum vnicũ erat pertinens ad infideles:Vtrũ non ſperans vitã futuram debeat ſecundũ rectã rationem eligere mori p republica. Alia vero plura erant ptinentia ad homines fideles:de quibus ſtatim.CIRca illud primũ arguit ꝙ non,quia nullus agens ſecũdũ rectam rationem debet eligere illud quo eſt miſer:qa ſecundum Auguſtinum ſicut omnes volumus naturaliter eſſe beati:ſic omnes volumus non eſſe miſeri:ſed talis moriens p republica inquantũ hmõi eſt miſer,dicente Auguſt.xiii.de trinitate cap.xiii.vbi loquẽs de ſpe vitæ futuræ dicit ſic.Qui ſpe beatus eſt expectat per patiẽtiam beatitudinem quã non tenet:qui aũt ſine ſpe tali,ſine vlla tali mercede cruciat quantãlibet adhibuerit tolerantiã non eſt beatus veraciter ſed miſer fortiter.ergo &c.Item qui ſine tali ſpe eſt nõ minus debet diligere vitã ſuã naturalẽ:q̃ ille qui eſt cũ tali ſpe debet diligere vitam ſuã ſpũalẽ:qua,ſ. viuit p gratiam & charitatẽ,quia ſicut iſte in vita ſua ſpirituali habet verum bonũ ſibi:ita ille in vita ſua naturali:ſed hñs talem ſpem non debet mortem ei contrariã quę eſt mors peccati,ſecũdum rectam rationẽ eligere p republica:dicente Anſel.libro meditationũ.Si peccare deũ dehonorare eſt hoc homo facere non deberet etiã ſi neceſſe eſſet quicquid eſt quod deus non eſt perire.ergo &c.

Quęſtio.xiii.

Arg. princi. primum.

Secundum.

CONtra.bonum commune ſecundum rectã rõnem debet ꝑferri priuato:quare cum vita talis ſit bonũ priuatũ:ſalus reipublicæ eſt bonũ cõmune,ergo &c.Item ſicut membra ſe habent i corpore:ſic ſe habẽt in republica diuerſæ perſonæ, ſecũdũ Apoſto.primę Corin.xii.ſed membrũ p corpore debet vitam ſuã exponere.ergo & quælibet pſona p republica. Dico ꝙ illud qđ ſecũdũ rectã rationẽ debet fieri, apud oĩes æqualiter debet fieri:& ab omnibus rectam rationẽ habẽtibus ęqualiter debet iudicari debere fieri:nec in hoc diuerſificari debent iudicia philoſophorum & catholicoꝝ: nec aliter debet iudicare ſperans aliam vitam q̃ non ſperãs nec econuerſo.Sicut eñ quod verũ eſt apđ quoſdã,verũ eſt apud oẽs:nec eſt aliqđ verum ſecũdum philoſophiã verã qđ nõ ſit verũ ſcđm theologiam nec econuerſo: ſic eſt de eo qđ rectũ eſt aut faciẽdũ ſecũdũ rectã rationẽ.& ſic in iſta q̃ſtiõe non debet aliter ſentire bonus theologus q̃ ſentiret verus philoſophus:nec econuerſo.& conſimiliter de eo qđ eſt falſum,et contra rectã rationem.Nunc aũt ita eſt ꝙ ſcđm rectam rationem ſperans vitã aliã iudicare debet ſecundũ rectam rationẽ ꝙ ꝑeligendum eſt mori p ſalute reipublicę non tã quia ſperat pœnã mortis ſibi reſtitui & recõpenſari in ꝑmio vitæ futuræ q̃ qa nõ eligẽs hoc peccaret, & deũ offenderet quicunq; pro republica vitã ſuã tẽporalem nõ exponeret.quare & idẽ debet iudicare non ſperans vitam futurã: ꝙ,ſ.ſcđm rectam rõnẽ pro republica eligendũ eſt mori.& hoc quia non eligens hoc peccaret,etſi dei offenſam non timeret propter pœnã futuram quia illam nõ crederet,ſecũdũ aũt rectã rationẽ ſemp opera virtutũ eligẽda ſunt:& opera vitioꝝ ſũt fugiẽda etiã ſi non ſperareť vita alia.Hinc habendo reſpectum ad fugam dixit quidã philoſophus.Si ſcirẽ deos ignoſcituros & homines ignoraturos peccare dedignarer.ꝓpter exercitium aũt virtutũ dicit Ber. in epiſtola ad Garinũ abbatẽ.Vera virt⁹ finẽ neſcit:nunq̃ iuſtus dicit ſatis eſt.ſi ſemp viueret ſemper quãtũ in ſe eſt iuſtior eſſe contenderet.& hoc quia virtutes ſũt ſecũdũ rectã rationẽ:ſecũdũ quã homo ſecũdũ ꝙ homo viuere debet.Hoc eñ eſt ei ſecũdũ naturã ſuã viuere. Vitia vero ſũt cõtra rectam rationẽ.Sic ergo dico ꝙ ſecũdũ rectam rationem etiã nõ ſperãs aliã vitam debet eligere mori pro republica.Non addo aũt cum neceſſe eſt:aut pro ſalute reipublicæ,quia qui eligeret mori cũ non eſſet neceſſe eum mori p ſalute rei publicæ:vt quãdo ei aliter de facili poſſet ꝓuideri:ille nõ eligeret ꝓprie mori p republica:ſed pro temeritate ſua.Similiter qui eligeret mori nõ p ſalute reipublicæ.ſ.non p iuſtitia & innocentia eius defendenda:ſed p honore & gloria & hmõi reipublicæ cõtra iuſtitiã cõſeruãdis:ille nõ diceret eligere mori p republica ſed poti⁹ p iactãtia & cupiditate.Eſt eñ talis non vere fortis ſed ſolummodo aſſimilat ei.Tales autẽ appellat,vt videť,pĥus fortes ſecũdũ politicã fortitudinẽ.de quibus dicit ibidẽ. Videnť ſuſtinere pericula ꝓpter eas quæ ex legib⁹ vituperatiões & opprobria,& ꝓpter honores.tales aũt Homerus facit fortes,puta Diomedem & Hectora. Vnde mortem & alia mala pœnæ oportet declinare per ſe:dicente Auguſti.xiii.de trini.cap.

In oppoſitũ primum.

Secundum.

Reſponſio.

vii.vbi loquẽs de bono iusto,Quis(inquit)p fortitudinẽ sit paratus excipere & equo ferre animo quicqd aduersitatis acciderit:mauult tamen vt non accidat & si possit facit.Intelligo nisi debeat declinatio ipsoꝝ alicuius turpis nobis causa fieri.Turpe autem appellat vitium: quod semp declinãdum est.& ideo vt declinet vitium mors declinanda non est.potius em̃ oportet omnia mala pœnæ pati q̃ malo culpæ cõsentire.Vñ vbi philosophus i.iiii.Ethico.dixit.Nihil mortuis videbit nec bonũ nec malũ esse:quia vt dicit Cõmentator,mortuus nihil declinat vt malũ nec desiderat vt bonũ: continuo addit:Non videt aũt fortis ille qui nõ timet quẽq̃ per mortẽ sed quę in maximo & optimo periculo:siue,vt dicit Commentator,p salute patrię,legum,amicoꝝ,& libertatis.In his ergo & sic factis periculis ītimiditas est ꝓpria fortis.Vnde & addit philosophus.Principaliter aũt dicetur fortis qui circa bonã mortẽ impauidus,& quęcũq̃ eam inferunt,talia aũt maxime sunt quæ circa bellũ,& ifra.Fortis aũt instupefactibilis vt hõ,timebit igitur talia vt oportet & vt ratio sustinebit boni gratia.Hic em̃ est finis virtutis.Idẽ lib.ix.Verũ est qđ de studioso dicit:& amicoꝝ gratia multa agere & pati:& si oportet mori.Vbi exponendo ly omnia dicit Cõmentator, Non oia agit gratia amici:puta quæcũq̃ verecundiam siue confusionem afferunt & ad vtilitatẽ veri honoris nõ tẽdunt.Pro republica igit scdm rectam rationẽ moriendũ est:etsi non esset spes vitę futurę.Qđ pro cui dubio sentit ipse phus circa felicem felicitate politica:de qua loquẽs in primo Ethico.dicit.Per fectum bonũ & p se sufficiens dicimus non soli viuenti vitam solitariã: sed & parentibus & filiis & vxori & amicis & ciuibus,& consistit bonũ hmõi in impturbabiliter operari secundũ virtutem pfectam quæ est prudentia,opera virtutũ moralium,quæ sunt fortitudo,temperantia,& iustitia,cui melius & beatiꝰ est ī breui hora vnum magnũ opus agere scdm virtutẽ q̃ diu viuere in operibus paruis.Propter hoc igit mori p republica nõ solũ est simpliciter melius quia pluribus:sed etiã melius est ipsi,secũdũ q̃ dicit in.ix.Ethico.Omis intellectꝰ eligit optimum sibiipsi.epieices aũt obedit intellectui.Proiicit em̃ & pecunias & honores & totaliter circũpugnantia bona:ꝓcurãs sibiipsi bonum.Paucũ etenim tempus delectari valde,magis eliget q̃ multum quiete:& viuere bene annum q̃ multos annos qualitercunq̃:& vnam actionem bonã & magnam q̃ multas paruas.Morientibus hoc forte accidit.Eligũt vtiq̃ magnũ bonũ sibiipsis.Si ergo hoc sẽtit phus de felicitate politica,s.q̃ secundum rationẽ rectam debet elígere mori pro republica : quia in hoc elígit magis bonũ vt tangit per totum:Quęro quid sentit de felici felicitate speculatiua:de qua dicit in.x.Talis ẽ melior vita q̃ quæ secuudũ hominẽ.non em̃ scdm q̃ homo est sic viuit:sed secũdũ q̃ diuinũ aliquod in ipso existit.Si em̃ sentit de ipso felici speculatiuo q̃ secundũ rectam rationem debet elígere mori pro republica:q̃ro an hoc sentit quia est sibiipsi bonum:an quia simplr bonũ licet non sibiipsi.Nõ quia sibiipsi bonũ,quoniã cum hoc operatur scdm fortitudinẽ politicã ad modum politici:ergo hoc nõ est ipsi bonum nisi ad modũ quo dictũ est politicũ esse bonũ,s.q̃ melius & beatius est in breui hora vnum opus magnum agere &c.Qđ non est verum:quia ita nequaq̃ contingit in aliqua operatiõe secundum virtutem politicã tãtũ delectari quãtũcũq̃ sit magna:quantũ secũdum virtutem speculatiuam:quia illa habet mirabiles delectatiões,vt dicit in libro.x.non ergo esset ipsi bonum:qa caderet a maiore & permanentiore delectatione ad minorẽ & breuiorẽ.Aut ergo sentit phus q̃ felix felicitate speculatiua non deberet elígere mori scdm rectã rationem p republica quia est melius ipsi: aut si hoc deberet elígere scdm rectã rationem,hoc esset quia esset melius simpliciter:licet non ipsi scdm modũ quo illud ponit phus esse melius politico.Quicquid de hoc sentit philosophus,nõ credo ipsum recte sensisse de felici speculatiuo:aut sentit qa secundũ rectã rationẽ speculatiuam deberet illd elígere quia illud est melius simpliciter & etiam ipsi,quia etsi nõ ipsi melius est quo ad boni alicuius acquisitionem nec omnino nec pro illa hora : est tamen melius ipsi quo ad euasionem mali culpæ.secundũ quẽmodum & politicus etiã si nullo modo esset melius ipsi quo ad boni acqsitionem:deberet tñ illud elígere qđ est melius simpliciter:& etiam melius illi quo ad euasionem mali culpæ. Dico ergo q̃ ad hoc vterq̃ eorum.s.tam felix politicus q̃ speculatiuus tenet de iure naturæ:& q̃ peccaret si illud non eligeret & q̃ turpiter viueret.melius est autem bene mori q̃ turpiter viuere.& quo ad hoc etiã melius est ipsi,quia licet p talẽ mortẽ non acqreret bonum sibi sed potius omnia bona sua amitteret:secũdũ em̃ q̃ dicit de politico in quarto Ethico,felicior in morte tristior est,tali em̃ maxime viuere dignum:& iste maxime bonis priuatur sciens triste aũt hoc:& sic licet bonum ei non cõtingeret:qđ innuit phus p hoc qđ sequit ibidem:sed nihilo minus fortis:forsi tan aũt & magis:qm̃ in bello bonum pro illo eligit:tamen secundũ rectam rationem deberet illud elígere:quia p hoc euaderet turpitudinem vitii:vt em̃ dicitur in quarto:fortis autem erat terribilia hoi existentia sustinere ꝓpter bonũ vel turpe.Non propter bonũ,s.acquirendum vel propter non

Quæstio de felici speculatiuo.

Q R S T

incurrendum turpe:hoc est turpitudinē culpę.Et sic scdm rectam rōnem debet nō sperans aliā vi tam,elígere mori p republica:sicut & sperās illā ex charitate: & sicut iste scdm rectā rationē debe ret elígere mori pro republica secundum prædictum modum etiā si p hmōi mortem nihil merere tur qđ esset recepturus in alia vita.Propter qđ,vt dicit Tullius libro.i.de officiis, pclare scriptum est a Platone:Non nobis solum nati sumus: ortusq; nostri partem patria vendicat partem amici. Atq; vt placet stoicis quę in terris gignunt ad vsum hoim omnia creari:hoies autē hominum cau sa esse generatos:vt ipsi inter se alius alii prodesse possent.In hoc naturā debemus ducem sequi,cō-munesq; vtilitates in mediū afferre mutatione officioꝝ.Idem in oratione populari ad senatum.Sic ab initio fui animatus:vt non magis me mea causa putarē esse natum q̄ reipublicæ pcreatū.Nihil duri vel acerbi mihi erit quo respublica curabit.neq; ei mors misera est quę ob rempublicā capitur: neq; exercitiū turpe est qđ virtute suscipit:præsertim cum hæ pœnę nōnullam habeant in se cōso-lationem,cum vt dicit lib,primo inuectiuarū.Patria mihi vita mea multo charior est. Idem lib.iiii. Mihi quidē hęc conditio data est vt omnes acerbitates omnes dolores cruciatusq; pferā nō solum fortiter:sed etiā libenter dummodo meis laboribus vrbis pariterq; reipublicę dignitas saluſq; pa-riant æquo animo paratoq; moriar.Non em̄ turpis mors forti viro potest accidere:neq; misera sa-pienti.Itaq; sapientes nunq̄ eam inuiti:fortes etiā sæpe appetierunt.Vnde quia philosophus secun dum rectā rationem mori elígendum sentiebat pro republica politico forti & sapienti contemplati uo,etiam si nihil boni:sed solum amissio boni inde eis contingeret secūdum modum iam expositū: ideo quādo dixit in.ix.libro vnam bonā actionē magnā q̄ multas paruas morientibus elígendā: eli gunt vtiq; magnum bonum sibiipsis:addidit forte,quia etsi illud non contingeret,nihilominus tñ mori sic scdm rectam rationē elígeret.Et secundū hoc concedendæ sunt duæ vltimę rōnes inductæ ad istam partem. Q2 si forte aliquis poneret q; philosophus non poneret felicem speculatiuum debere elígere mori dicto modo quasi sit omnino sequestratus ab humana societate non viuēs qua si homo mortalis:sed quasi diuinus & immortalis,vt dicit philosophus in quarto Ethicoꝝ:& q; iō non tenetur descendere a sua felicitate contemplatiua ad actionem politicam pro republica:& sic ponēdo hoc diceret ad primam rationem q; verum est q; bonū publicū pferendum est priuato:dū tamen bonum priuatū includat in publico:aliter non:licet simpliciter sit pferendum quantum est ex parte sui,non tñ quantū est pte illius cuius bonū priuatū non includit in bono publico.Et simi líter si diceret ad secundā:q; vnū membrū exponit se mortis periculo ppter conseruationē toti9:ve-rū est qñ membrū non habet ppriū intellectum nec pōt habere suū bonū ppriū sepatū extra bonū toti9.si tñ pars vel membrū haberet pprium intellectū:et bonū qđ separatim posset obtinere, qua le habet speculatiuus,nequaq̄ elígeret illud.Ista non possunt stare:quia etsi philosophus circa ea q̄ sunt ad finem multa scdm rectā rationē sentiebat & illa quę sentit fides catholica:circa illa tñ in or dinādo ipsa ad finem & circa ipsum finem vitæ humanæ in multis errabat:sicut & alii plii,quia vt dicit August.sibiipsi fabricabant quandā felicitatem percipiendā in vita pśenti:quæ est finis operū virtutis:& sic ad aliū finē ordinabant virtutū opera q̄ ordinet fides catholica:quæ ordinat illa ad beatitudinē pcipiendā in vita futura:& sic errauit.si tñ posuit(qđ non credo)felicem speculatiuū sic subtractum fuisse a societate humana q; non teneret in aliquo reipu. hoc em̄ est contra ius na-turę,vt dictum est,a quo absolui non potuit nisi posuisset q; in felicitate illa speculatiua positus es set extra statū peccandi sicut sunt beati in gloria:qđ oīno erroneū est.qa ergo semp manet naturali ter obligatus reipublicæ & est in statu merendi & demerendi,tenet semp elígere mori p republica scdm dictum modū.& hoc quia licet bonū suū priuatū aliqđ positiuū non includit in illo bono pu-blico,includit tñ in illo bonum eius priuatū quasi negatiuum.s.euasio turpitudinis & mali culpæ vt dictum est:& hoc sufficit ad propositum. Q2 si in bono publico non sic includeret bonū suū pri uatum,puto q; nullo modo deberet elígere mori dicto modo sicut nec tenent hoc elígere sancti in patria:quia non esset in hoc debitor reipublicæ sicut nec sancti in patria:quia sicut illi non sunt ps ciuitatis ecclesiæ militantis nec de foro eius:sic nec iste eēt pars societatis humanæ:scdm q; hoc vi det sentire philosophus ī nono metaphysicæ.vbi dicit q; vir eremita neq; est bonus neq; malus.vbi dicit Commentator:quia nō est pars ciuitatis.Vir autem eremita scdm philosophū erat felix felici tate speculatiua. Similiter qđ dicit ad secūdum q; membrum habēs pprium itellectum & ppriū bonum separatum non deberet elígere mori dicto modo nisi bonum suum includeret in bono com muni:non valet, quia licet singula membra haberent singulos intellectus in iudicio scdm rectā ra-tionem de elígendo illū actū,deberent plures intellectus illorum esse vnus,etem̄ licet,vt dictum est, bonum illius priuatum positiuū non includat in illo bono publico,includitur tñ in illo bonum ei9

V Obiectio rñ-dens ad pri-mum ī oppo-situm.

Ad secundū.

X Reiectio.

Y Reiectio solu. ad secūdum.

quasi negatiuū.& qđ amplius est:licet bonū eius priuatū positiuū non includat in illo bono publi co:tñ intātū dependet ab illo,ꝙ nisi eligeret mori dicto modo,ꝙ vitiū & turpe qđ incurreret amit teret suū bonū priuatū:quia non potest stare bonum virtutis aut feliciratis cuiuscunꝙ cum vitio.

Alia rñsio. Si vero dicat secundum iam dicta ꝙ iste speculatiu⁹ non ē pars ciuitatis & ita non membrum:pro pter qđ nullo modo tenet se exponere morti pro republica : & sic nec peccaret non eligēdo illud: Z

Reiectio. Dico ꝙ puto si ita esset ꝙ nullo modo esset pars ciuitatis:quia moriendo amitteret oīa bona sua & nihil boni acquireret nihilꝙ mali effugeret: ꝙ nullo modo illd eligere deberet:sicut nec aliquis homo viuens siue iustus siue peccator deberet eligere aliquod pcūm cōmittere aut se ꝑpetuo dāna ri vt omnes alii perpetuo saluarent:sicut tetigit secundū argumetū ad partem cōtrariam. Sed nō est ita.Vir em̄ eremita quantūcūꝙ sit abstractus ab humana societate,semp tamen in aliquo illius solatio indiget:& ideo manet ei naturaliter obligatus semper.Vnde etsi non sit pars eius quo ad exercitium multorꝫ actuū qui pertinent ad vitam politicam circa regimē domus & familiæ & circa amicos & hmōi:est tñ semp manēs pars eius quo ad exercitium actus necessarii ad salutem reipublicæ conseruandæ. Vnde si respublica indigeret ꝙ vir eremita philosoph⁹ speculatiu⁹ & subtractus a cōmuni vita esset rector regni prouinciæ aut ciuitatis,ipse dimissa sua speculatione debe ret descendere ad actionē & fieri rector ciuitatis & reipublicæ,sicut hactenus fiebant phi vt amplius declarabit inferi⁹ in quæstione antepenultima.

Ad primum principale. AD illud qđ arguit primo in contrariū: ꝙ ne mo debet eligere mori pro republica secundū rectam rationem:quia hoc eligendo esset miser vt dicit Augustinus:Dico scđm p̄dicta ꝙ reuera miser esset simpliciter in hoc ꝙ omnia bona sua & naturalia & acquisita qualiacūꝙ essent amitteret:& secundū intentionē Augusti,ad pœnas æternas descenderet,esset tñ miserior non eligendo illud:quia culpam incurreret;& maior est miseria culpæ q̄ cuiuscūꝙ pœnę siue damni siue sensus.Secundū rectam aūt rationem potius eligendū est id quo quis minus miser est q̄ quo quis est magis miser:& hoc sub conditione si alterum oporteret in A

Ad secundū. currere:vt contingit in proposito,licet neutrum illorum esset simpliciter eligendum . AD secundum ꝙ existens sine tali spe non debet eligere mortē suā naturalem,sicut nec existēs in gratia mortem spiritualem:Dico secūdum p̄dicta ꝙ non est simile:quia iste morte spirituali amitteret oē bonum suum & incurreret omne malū,s.culpæ & pœnæ cui se obligaret : non sic aūt ille qui morte sua naturali saltem effugeret malum culpæ qđ incurreret non eligēdo mori.& ideo iste deberet eligere mori morte naturæ:nullo tamen modo iste deberet eligere mori morte spirituali,vt patet ex dictis. B

Quæst. xiiii. SEquuntur quæsita pertinentia ad homines fideles ꝑ statu huius vitæ.vbi quærebatur vnicū pertinens ad habitū virtutis:Vtrū.s.prudentia possit generari sine generatione virtutis moralis.Et plura alia pertinentia ad exercitium actus.

Arg.princi. CIRca illud vnicū arguit ꝙ prudētia possit generari sine virtute morali:quia dictante recta ratione aliquid faciendū:voluntas potest non eligere illud cū effectu:& qua ratione hoc potest fieri semel ex parte intellectus,& similiter ex parte voluntatis:eadem ratione & pluries.sed hoc faciendo generatur prudentia in ratione sine generatione virtutis moralis in voluntate:quia in ratione conseruatur generatiuum virtutis: in voluntate vero generatiuum vitii.ergo &c.CONtra,si sic esset,tunc virtutes non essent cōnexę cū pru

In oppositū. dentia:quod est contra ꝓbm.vii.Ethicorꝫ.Sequeret etiā ꝙ essent cōtraria in eodē:scilicet vitiū in voluntate:qđ non remouetur vno actu:& prudentia generata sine morali virtute.

Secūda pars. Tertia pars. Resp̄sio. Dico ꝙ duplex ē prudentia in hominis intellectu practico.Vna naturalis:quæ est origo alterius & principiū acquirendi illam.Alia vero acquisita.Prudentia illa naturalis est naturale iudicatorium circa operabilia in intellectu practico:sicut est naturale iudicatorium circa speculabilia in intellectu speculatiuo,quod est quædam speculatiua naturalis,de qua dicit Augustinus.x.de trinitate in principio.Nisi breuiter impressam in animo cuiusꝙ doctrinæ haberemus notionem , nullo ad eam discendam studio flagraremus:quia rem oīno incognitam amare nullus potest omnino,& philosophus dicit.ix.metaphysicę.Necesse est vt addiscens habeat aliquid de cognitione: quia nō mouet aliquid ad aliđ nisi habeat aliquid in se de eo ad quod mouetur.Vbi dicit Commentator.i.omne quod generatur & fit aliquid,impossibile est hoc fieri nisi habeat aliquid naturaliter ex eo quod habebit in postremo. verbi gratia:quoniam citharizando citharœdi fimus:& impossibile est vt citharizet aliquis nisi habeat aliquid de arte citharizandi.Et ideo asinus non addiscit citharizare:nec homo qui non est natus citharizare.De prudentia aūt naturali circa opabilia,dicit Hieronymus in epla ad Demetriadē. Bonū gñaliter cūctis ĩstitutū est.Est em̄ in animis nr̄is naturalis q̄dā,vt ita dixerim,sc̄itas:q̄ velut C

in arce animi ꝑsidēs exercet boni maliq; iudiciū:& vt honestis rectisq; actibus fauet,ita finistra quę q; opera condemnat.Et sicut se habet in hoc ex parte intellectus q in ipso sunt quædam seminaria scientiarum:sic se habet ex parte voluntatis q in ipsa sunt quędam seminaria moraliū virtutū:qa vt iam dictū est,aliter impossibile esset vt ad ipsas acquirendas moueret.Dicta aūt prudētia naturali intellectus practicus ab initio primitiuo operis determinat ea quæ sunt ad finē:sicut volūtas dictis principiis seminalibus virtutum moraliū determinat & prestituit ipsum finē.Cūq aūt volū tas ab initio ꝑstituerit finē:& intellectus practicus id qđ est ad finē:& hocante operis ichoationem: tunc voluntas incipiendo opari incipit velle id qđ est ad finē: & operando illud tendere in finē.Sic aūt operante voluntate incipit gñari virtus moralis in volūtate:& incipit intellectus practicus ex opere voluntatis experiri in singularibus operabilia:qualiter possint & debeant opari & dirigi in fi nem: & statim incipit gñari prudētia practica in intellectu:& tunc intellectus p id quod naturali= ter sibi est insitum simul,& p id qđ sibi ex primo actu est acqsitū,ꝑstituit ad operandū ad finē:& vo luntas illud eligit & opat vt pri9:& auget virtus moralis in volūtate & prudentia in intellectu : &
D sic deinceps vsq; ad perfectionem habituū.Et ideo dico q mixtim generat virtus moralis cū pru= dentia practica,q̄ vere practica est dicenda : ita q vna earū nullo modo sine altera generari pōt:& secundū rationē eiusdē mensuræ:vt quantū quisq; acquirit de virtute morali,tantū acquirit & de prudentia,& p hoc necesse est omnes virtutes in prudētia esse cōnexas:secūdū q hoc alias in q̄stio ne quadā de virtutū connexione latius declarauimus,quinto Quolibet quæstione.xvi.&.xvii.& se
E cundū hoc bene procedit prima pars rationis ad secundā partē q̄stionis. AD rōnē in contrariū q Ad arg.prin. qua ratione semel recta ratione iudicante aliqd agendū volūtas pōt illud non eligere,eadē rōne & pluries:Dico q falsum est:quia cū primo eligit cōtra rectā rōnem,inficit vitio:a qua infectione vo luntatis statim incipit obscurari ratio & obliquari a sua rectitudine:& sic incipit deficere a rectitu dine iudicii gradatim & interscalatim quousq; voluntate in vitio obstinata ratio sit excęcata.Et vi dent talia bona simpliciter ad qualia voluntas est infecta:& iudicat oppositā principio in morali= bus esse eligenda,dicēte Grego.nono moral.super illud Iob.Vir vanus in superbiā erigit.A leuib9 (inquit)malis incipiens cū ad grauiora pueniť:vanitas mentē obnubilat:iniqtas cæcat,quia vt di
F cit libro.xi.moraliū,iuxta mensurā vniuscuiusq; pcti, intelligētiæ cæcitas generat. Q2 assumitur Ad secūdam in secūda parte rōnis in contrarium:q nisi simul generarent virtus moralis & prudentia,essent si= partem arg.i mul cōtraria virtus & vitiū in eodē:Dico q reuera simul generant:sed hoc potest intelligi duplici oppoſi. ter.Vno modo sic q in primo actu quo intellectus experit operanda genereť prudētia quo ad sub= stantiam:licet sub ratione incompletissima:& in primo actu voluntatis similiter moralis virt9 sub ratione dispositionis incompletissimæ.Alio modo sic q nihil virtutis qđ natum est fieri dispositio vel habitus generat in primis actibus:sed solummodo dispositio aliqua,q̄ tñ non est nata fieri habi tus,quæ est difficultatis ad bonū amotio,quæ est annexa habitui vitioso.Quæ cum sufficiēter fue rit amota & subiectum p hoc factū est q̄si materia:quæ ē necessitas ad vitii corruptionem & virtu= tis generationē:tunc primo generant simul prudētia & virtus moralis.Sed si ita est, vt dicit in isto secundo modo, vera actio p se terminaretur non ad aliquid positiuum sed solū ad priuatiuum:qđ est cōtra naturā rei,quia semp agēs & patiēs etsi sint in principio contraria,in fine tñ sunt similia:& ideo quantum amouetur de cōtrario,& terminat actio ad aliqd priuatiuū:tātū necesse est vt gñet de simili:& terminat ad aliqd positiuum:q etsi illud non sit forma principaliter generāda,est tñ ali qua dispositio positiua manens cum illa:vt est caliditas qñ gñat de aqua ignis: ita q i tali trāsmu tatione terminat actio p se ad positiuum:per accidens aūt ad priuatiuum.& sicut hoc contingit i naturalibus:sic & in voluntariis.Sed in gñatione habituū non est dare aliquid positiuum genera= ri per qđ cum amotione contrarii subiectū fiat quasi materia q̄ est necessitas ad habitum,nisi ipam dispositionem quæ nata est fieri habitus,ergo &c.Qđ plane patet p hoc: q in hominibus in statu innocentiæ habitus fuissent generati consimiliter secundum modos agendi intellectus & voluntā= tis licet ibi expeditius:& tñ ibi non fuisset oīno aliqua difficultas ex vitio amouenda.Dico ergo q secūdū q alias determinaui,in primo actu generationis habitus generat id qđ natum est fieri habi Quoliber.v.
G tus cōpletus per augmentū ex cunctis actibus sequentibus. Et qđ assumitur:q vitiū non remoue q.xvi. tur vno actu:verum est,attamen remittit secūdū modū eius:& id quod natum est fieri habitus ge= Ad tertiā ptē nerat & augmentat.Et qđ ex hoc concluditur: q tunc contraria simul sunt in eodem:Dico q hoc est necessarium in oī generatione & corruptione formarum recipiētiū magis & minus:citra tamē ipsorum excellentias in quibus sese non compatiuntur:vt dictum est supra,citra enim suas excellē tias omnia talia sese bene compatiuntur.

Henrici a Gandauo

Quæstio.xv.

Quęstio.xvi.

Quęst.xvii.

Quæst.xviii.

Quæst.xix.

Quæst.xx.

Quæst.xxi.

Arg.princi. primum.

Secundum.

In oppositū.

Responsio.

Ad secūdam partem.q.

Ad pri.prin.

Nota.

SEquunt pertinentia ad exercitiū actus hominis in vita ista. Et erāt quædā ptinē tia ad actus absolute: alia vero ptinentia ad act⁹ in quadā cōp:ratione. Circa pri mum erat vnicū ptinens ad actū eporū: Vtrū episcopus possit subditis suis p̄ ex cessibus & criminib⁹ infligere pœnā pecuniariā cōuertendā in vsum p̄priū vel pauperū vel ecclesiæ suæ. Alterū vero erat ptinēs ad actū doctor̄. Vtrū scholasti ce docens falsum ex siniſtra affectione mot⁹ peccet mortaliter. Duo aūt alia erāt ptinentia ad religiosos: quor̄ primum erat: vtrū monachus regulæ sancti Benedicti scholaris pe tens p̄ literas ab aliquo officialiū monasterii sui pecuniā ex idigētia ad opus studii sui, peccet mor taliter: & similiter ille qui eā illi mittit. Scdm erat: vtrū ille ad cuius man⁹ tales literæ veniūt, si eas aperiat & legat abbatiq̄ suo eas ostendat peccet mortaliter. Alia aūt erant plura ptinētia ad q̄scū q̄ psonas, indifferēter scilicet. Tria aūt erāt: quor̄ Primū erat, Vtrū excōmunicat⁹ sit ille qui legit aliquid de libro interdicto sub pœna excōmunicationis latę sententię. Scdm, Vtrū debēs facere ali quid ex vna causa, liberet se a debito, faciendo illud ex alia causa. Tertiū: vtrum licet alicui dare ec clesiæ cuiq̄ certam summā pecuniæ ad emendum terras ad opus illius ecclesiæ vt det ei certa sum ma pecuniæ ad vitā suam. CIR ca primū arguit q̄ epus p̄ excessibus subditorū non possit exigere pecuniā, quia Micheę. iii. reprehendunt iudices qui in muneribus iudicabant: & idem prima. q. i. Iu dices. sed corrigere excessus est actus iudicialis. extra de offi. ordini. Dilect⁹. ergo non est exercēdus in muneribus, quare &c. Item extra de Simo. Nemo. & prima. q. prima: Qui studet. dicit q̄ Giezi p̄ gratia corporalis sanitatis vendita lepram incurrit. ergo multo fortius qui pecuniā accipiēdo ven dit sanitatē spiritualē habēdam p̄ correctionē, lepram peccati incurrit. ergo &c. CONtra dicit in de cre. extra de pœnis. Licet. q̄ episcopus in eo casu i quo dispēsare potest, in illo etiā pōt pœnā corpo ralem vel spiritualem in pecuniariam cōmutare. ergo multo fortius in aliis casibus qui dispēsatio ne non indigent. DIco q̄ pœna q̄ pro excessibus exigit, cum sit in satisfactionē & emēdā delicti iā H
perpetrati & in cautelā cōtra delictū ppetrandū, illa debet iniūgi q̄ efficaci⁹ valet ad hęc duo. Vlte rius quia pœnę exiguntur potissimū vt timore arceat voluntas ne iterato peccet: idcirco dico q̄ pœ næ potius debent exigi q̄ magis timent secūdū status & cōditiones hoīm. Et quia pœnę pecunia riæ quandoq̄ magis timent: idcirco dico q̄ quando hoc percipit episcopus pot⁹ debet exigere pœ nam pecuniariā q̄ aliā. Quę qa non per se & principaliter ordinat ad emēdā & satisfactionē sicut pœ na corporalis aut spiritualis: quia excessus cōmittunt ab intra & corpore & spiritu principaliter: id circo dico q̄ pœna pecunialis non est p̄ se & primo exigēda nec principaliter: sed in casu p̄dicto. & ideo vt dicit ratio vltima, exigentia pœnę pecuniarię non est p̄ se exactio pœnę sed pot⁹ pœnę com mutatio in pœnā. Q2 vero vlterius addit in q̄stione: an exigere possit eā ad cōuertendū in p̄prios I
vsus aut pauperū aut ecclesiæ suę: Dico q̄ non nisi ad cōuertendū in vsus pauperū. sed ecclesia sua cui habet prouidere, inter pauperes cōnumeranda est. Et quia ipsemet debet esse vnus ex pauperib⁹ viuens de bonis pauperū sibi accipiēdo necessaria, residua aliis paupibus dispēsando, vt dicit Prosp de vita contemplatiua: & alias latius exposuimus: idcirco etiā dico q̄ p̄ emenda & satisfactione ex cessuum potest accipere emendam pecuniariam vel ad vsus pauperum vel ecclesiæ vel proprios: sic tamen q̄ quando conuertit eā in vsus proprios, bona ecclesiæ quæ alias esset recepturus conuertat in vsus aliorum pauperū: non aut in fastum & delitias p̄prias. ne de ipsis possit dici illud Bernardi ad Henricū Senonen̄. archiepiscopū. Dicite pōtifices: in freno quid facit aurum? nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahit qđ inaniter expenditis: nostris necessitatibus subtrahit q̄q̄d accedit vanitatibus vestris. & secundum hoc concedenda est vltima ratio. AD primā in oppositū K
q̄ corrigere est effectus iudicialis qui non debet exerceri in muneribus: Dico q̄ correctio tria respi cit. Primo correctionem quā habet facere corrigens in correctum: secundo vitæ mutationem i me lius ex illa consequēdā in correcto: tertio commissorum pro quibus corrigitur emendam siue satis factionem faciendā a correcto. Quorū primum qđ pertinet ad prælatum corripientem, & tertium quod pertinet ad subditum correctum, sunt propter secundum quod pertinet ad deum. Sed pri mum vt per illud disponatur ad recipiendum in se secundum: tertium vero vt in illo cōseruet. Et sunt tres partes essentiales correctionis iudicialis: sicut sunt tres ptes essentiales pœnitentiæ: & quo ad nullam harum trium partium debet fieri correctio iudicialis in munerib⁹: sicut nec administra tio sacramentalis pœnitentiæ quo ad aliquam suarum partium. Est igitur aduertendū: q̄ sicut in fo ro siue iudicio conscientiæ differunt hæc tria. s. ministrare sacramētum pœnitentiæ in muneribus accipiendis: & ministrare ipsum p̄ muneribus accipiendis: & p̄ sacramēti ministratiōe accipe mu nus: sic in foro siue iudicio ecclesiæ differūt hæc tria, s. iudicare in munerib⁹ accipiēdis aut acceptis:

et iudicare pro muneribus: & p ipso iudicio munera accipere. Iudicare aũt in muneribus dicit ille qui pecuniale satisfactione iniũgit: nõ ppter vtilitatẽ correcti: sed ppter cõmodũ ppriũ: Et sic nõ p dispensationẽ & cõmutationẽ pœnę in pœnã: sed p quãdã exactionẽ pœnę muneris. & hoc nõ ad satisfaciẽdũ ecclesię & deo: sed suo prauo desiderio. Qđ nõ licet oĩno: quia hoc nõ est iniũgere satisfactionẽ: sed ipsam oĩno omittere: & loco eius qđ in emenda satisfaciendum esset deo, satisfacere suo prauo desiderio. Sicut si administrãs sacramẽtũ pœnitẽtię, nõ intẽderet principaliter iniũgere aliquid ad satisfaciẽdũ deo: sed iniũgeret sibi dari pecuniã ad satisfaciẽdũ suo prauo desiderio. Vterq; eĩm istoꝝ iudicat in muneribus: qa tertiã prẽ iudicialis officii p muneribus accipiẽdis omittit: & p eisdẽ alias duas ptes exercet si ab initio muneris talis acceptionẽ intẽdit. Ois eĩm iudicãs ĩ muneribus ppter omissionẽ satisfactionis deo & ecclesię quã deberet iniũgere, iudicat p munerib9 quo ad
M alias duas ptes: ꝙs ppter munera satagit exercere. Proprie aũt iudicare p munerib9: qđ tñ nõ est iudicare in muneribus, est iudiciũ integrũ exercere scđm tres eius ptes: nõ ppter aliud q̃ ppter muneris mercedẽ, vel principaliter ppt illud: qđ silr nulli licet. Pro iudicio aũt munus accipere cõtingit duplr. Vno mõ rõne ipsius iudicii, vt. s. mun9 ponat merces ppter quã exercet iudiciũ vel principaliter vel secũdario. hoc nullo mõ licet: quia illud sub ptio tẽporali nõ cadit: et ideo in oĩbus p dictis casib9 puto cõmitti simoniã: sicut nec licet ppter simoniã exercere qđcũq; aliud opus diuinũ circa populũ. Vnde sup dictũ verbũ Micheę dicit Hieronymus. Si qs de principibus videbat iudicare qđ erat rectũ, vẽdebat magis sentẽtiã, & ĩ muneribus iudicabat. Sacerdotes quoq; nõ docebãt populũ nisi accepto ptio. Et cũ dicit: Gratis accepistis, gratis date: illi dei respõso pecuniã pferrẽtes
N gratiam dñi auara mercede vẽdebãt. Alio aũt mõ cõtingit accipere p iudicio rõne laboris in iudicando: qđ põt fieri dupliciter. Vno mõ sic q̃ iudicãs esset laboraturus iudicãdo: etsi non esset mercedẽ muneris cõsequutus. hoc bene licet. Alio mõ q̃ alias nõ esset laboratur9, qđ etiã cõtigit duplr Vno mõ aggrediẽdo laborem volũtarie ex muneris desiderio: qđ conuenit mercẽnario. & puto si talis nõ indiget q̃ nõ licet ei etiã velle laborare ppter munus tẽporale: etiã si principalius intẽdat munus æternũ. Si vero sit indigẽs & alteri officio obligatus qđ ppter istud postponi necesse est: puto q̃ nõ licet: sicut nõ licet religiosis ex desiderio mercedis tpalis volũtarie, & absq; coactione hois vl cõsciẽtię dimittere opa cõtẽplatiuę & exercere opa actiuę: q̃ ĩcũbũt platis ecclesię: vt patebit aliqualiter in q̃stione pnultima. Si vero sit indigẽs & nõ obligatus alteri officio: puto q̃ licet si ei permittat, vt pauperi sacerdoti p labore suo in celebrãdo missam recipere denariũ: & ex desiderio recipiẽdi illũ, aggredi laborẽ. Si aũt alias nõ laboraturus aggrediat laborẽ coactus, puta qñ aliquis assumitur in platũ ecclesię, vel qñ cogit aggredi ipm ex cõsciẽtia: puto q̃ coacto primo mõ licet accipere in dicto casu: quia ius habet petẽdi: & deberet petere si timeret in nõ petẽdo ius suũ periclitari. Coacto aũt secũdo mõ silr licet accipere in eodem casu: qa ius habet ex obligatione naturali ad
O illud dãdũ eorũ qbus seruit: licet nõ ex obligatione ciuili. Propter qđ nõ habet ius petẽdi. Dico ergo q̃ platus exigens emẽdã pecuniariã, si eã exigat iudicando in muneribus scđm expositũ modũ nullo mõ licet ei. tñ ei bene licet cõmutãdo pœnã in pœnã. Hoc eĩm faciẽdo nec iudicat ĩ muneribus, nec p muneribus, nec etiã p iudicio munus accipit: si nõ in ppria vsus cõuertere intẽdit. q̃ si sic: tũc p iudicio accipit munus: & ĩ illo casu hoc ei licet facere vl nõ facere scđm modũ distinctionũ ĩ isto mẽbro iã expositarũ. Pro iudicio eĩm rõne ipsi9 iudicii nõ licet accipe: sed rõne laboris: maxime si alias esset laboratur9, & coactus rõne platurę talẽ aggrediat laborẽ, & sit indigẽs, bene licet ei. Ad cõuertẽdũ aũt in ppria vsus pterne cessarios, & ad fastũ, nullo mõ licet: nõ aũt ppter ipam pecunię scđm talẽ modũ acceptionẽ: quã puto simpliciter licere, etiã si nõ sit ĩdigẽs: sed ppter abu
P sionẽ. Et scđm hoc dico q̃ p excessibus licet epo pecuniã accipere. AD secũdũ de Giezi patet p idẽ illius eĩm ĩtẽtio pricipalis fuit acceptio muneris p recepta sanitate: ac si dñs ei9 Helisęus intẽdisset recepisse donũ muneris p collata sanitate, q̃re qa nõ recepit Helisęus, ille recupare vicẽ dñi voluit. Qđ expsse vident sonare verba sup hoc facto scripta: qñ dixit Giezi ad Naamã: Dñs me9 misit me ad te &c. Vñ si scđm hũc modũ p ipo iudicio rõne iudicii eps pecuniã acciperet, reuera lepra peccati infectus esset: nec liceret ei. qđ tñ scđm aliã viã & modũ bene licet ei vt dictum est.

Ad scđm princi.

Q Circa Secũdũ arguit: q̃ scholastice docẽs &c. peccet mortaliter: qa est aliis causa errãdi. oportet eĩm discipulũ credere dictis magistri. CONtra. talis forte docet talia ex cõsciẽtia credẽs ipsa esse vera: & sic peccaret docẽdo cõtrariũ. ergo &c. Dico q̃ scholastice docẽs falsa, si docet illa mala affectione motus siue ex passione p illa hora siue ex habitu vitioso odii vel inuidię cõtra alios: in quorũ grauamẽ docet falsa, aut fauoris inordinati p aliqbus qbus est cõiũctus: si sint ta-

Quęst. xvi. Arg. prin. In oppositũ Responsio.

lia falsa quę ptinẽt ad fidẽ & mores,nõ solũ pccat mortaliter ꝓpter motũ odii vel inuidię:sed etiã ꝓpter actũ docẽdi falsa.Si vero nõ sunt talia ꝙ ptineãt ad fidem aut mores: licet pccaret mortali ter ex motu illo:aut etiã ex mala volũtate quã habet in docẽdo talia:nõ tñ oporteret ꝙ ex actu do= cẽdi pccaret mortaliter: sed forte venialiter: eo ꝙ nullũ piculũ ecẽt sentire hoc plus q̃ cõtrariũ ei⁹. R

Ad arg,pri. AD primũ:ꝙ talis mortaliter pccat:ga est aliis causa errãdi:Dico ꝙ verũ est si sit error pricu losus : qualis est ille q̃ est circa ea q̃ sunt fidei aut morũ.Si aũt nõ sit circa talia,bene põt pccare tm̃ venialiter quãtũ est ex ipo actu docẽdi vt dictũ est.Et dico ꝙ tali modo pccat quãtũ est ex se & do

Ad ꝓbatio= nem. ctrina sua:quia venenũ ꝓpinauit,et si nõ sit q̃ bibat:eo ꝙ forte nõ est q̃ ĩ docẽdo illi credat.Qđ aũt S assumit in argumẽto,ꝙ oportet discipulũ credere dictis magistri:Dico ꝙ verũ est in eis q̃ prius nõ nouit,& q̃ ipsi sunt alias dubia: & hoc in audiẽdo magistrũ, postmodũ tñ discipulus ordinati⁹ de bet penes se examinare dicta magistri anteq̃ eis firmiter adhęreat.dicẽte Boetio in fine libri secũdi de disciplina schol'.Miserrimi est ingenii semp inuẽtis vti & nũq̃ iueniẽdis.Stultius est magistrat⁹ orationibus oĩno cõfidere:sed primo est credẽdũ donec videat qd sentiat:postea fingẽdũ est eũdẽ ĩ

Ad arg,in oppositũ. docẽdo errasse:vt forte repire queat qd cõmissę obuiet sedulitati. ADargumẽtũ ĩ oppositũ ꝙ for T te talia docet ex cõsciẽtia:Dico ꝙ q̃uis doceat ea ex cõsciẽtia:ga tñ illa cõsciẽtia ẽ erronea:cui⁹ ipe est causa,habitũ vitiosum odii vel fauoris sibi adgenerãdo,vel motũ quo rõ obscurat nõ repellẽdo sicut supponit q̃stio:ideo in hoc ipe nõ excusat oĩno.Vñ talis q docet falsa ex tali cõsciẽtia erronea quã sibi formauit credẽdo illa esse vera,stante tali cõsciẽtia pplexus est:quia pccat docendo scđm conscięntiam falsa,& etiam pccaret docẽdo cõtra conscięntiã contraria vera.

Queſt.xvii. Arg.prin. In oppoſitũ. Reſponſio. Arca Tertiũ arguit: ꝙ monachus scholaris nõ possit petere pecuniã ꝑ literas ab aliquo officiali monasterii sui:nec ille mittere sine pccato:quia scribit in regula beati Benedicti:ꝙ nulli liceat literas vel aliqua munuscula a quoq̃ recipe sine licẽtia abbatis.Idẽ habet,xii.quæstione.i. Non dicatis. CONtra est cõsuetudo. V Dico ꝙ si officialis ille tã amplã habet administratiõnẽ sibi cõmissam ab abbate vel specialiter vel generaliter quo ad oẽs hmõi officiũ exercẽtes:vel de cõsuetu= die ex cõsciẽtia abbatũ cõseruata ꝙ possit eleemosynas facere de bonis ptinẽtib⁹ ad suũ officiũ:& hoc nouit ille scholaris:Dico ꝙ ille officialis sine pccato põt illi pecuniã ad vsus necessarios sui studii mittere:ga potius tenet de administratione sibi cõmissa subuenire fratri suo

Ad pricip. monacho q̃ extraneo.Et sil'iter ille scholaris põt eã sine pccato petere ꝑ literas.Q̃q̃ em̃ ĩ regula sit X ordinatũ ꝙ nullus lras cuiq̃ mitteret sine licẽtia abbatis, in hoc tñ ꝙ eũ ad scholas mittit cõcedit ei licẽtiã exercẽdi illa q̃ requirit status scholasticus:quoꝝ vnũ est, vt puto,lras mittere ꝑ idigẽtiis su is implẽdis.Si vero officialis ille nõ habet aliquo dictoꝝ modorũ tã amplã administratiõnẽ sibi cõ missam ꝙ possit eleemosynas facere aut donaria de bonis ptinẽtibus ad officiũ suũ, tũc pccat in mitrẽdo pecuniã:et sil'iter ille scholaris in petẽdo eã si illud nouit,ꝙ nõ licet ab aliquo petere qđ nõ licet illũ dare. Si vero de tali potestate illi⁹ officialis dubitat,põt sine pccato ei scribere ꝙ sibi mit= tat pecuniã sub cõditione tñ si potestatẽ sup hoc habeat.Per hęc patent obiecta vtriusq̃ partis.

Queſt. xviii. Arg.prin. In oppoſitũ Reſponſio. Arca Quartũ arguit: ꝙ ille ad cuius manus veniũt tales literæ, si eas aperiat & legat,& lectas abbati tradat,mortaliter pccat:ga ꝑ hoc ꝓximũ suũ scãdalizat. CONtra est:ꝙ ille malũ ipedit ne fiat.s.bonoꝝ monasterii distractio cõtra re= gulã.Dico ꝙ in tali facto est cõsiderare duo:vnũ.s. & literarũ illarũ aptiõnẽ & Y lecturã:aliud literarũ ostẽsionẽ abbati.Quo ad primũ articulũ dico:ꝙ nisi fir= miter ꝓsumeret ille ꝙ literę deueniẽtes ad manus suas cõtinerẽt illicitũ: & ꝙ vergere possent in detrimẽtũ monasterii si nõ ipediretur earũ ꝓcessus,ille multũ pccaret qui se= creta ꝓximi sui rimari cõtẽderet curiose. An mortaliter an venialiter hoc iudicãdũ ẽ scđm modũ libidinis & itẽtionẽ quã habuit ad respiciẽdũ cõtẽta ĩ illa,& ꝓcedẽdi si posset cõtra mittẽtẽ,& illũ cui mittunt:nec in hoc certũ qđ determinare possumus. Si vero ille firmiter ꝓsumeret ꝙ literę il lę cõtinerẽt illicitũ, & aliqd quod posset vergere in detrimẽtũ monasterii si nõ impediret earũ pro cessus:puto ꝙ licitũ est literas illas apire & respicere cõtẽta ĩ eis:& ꝙ peccaret si sic nõ faceret.Quo Z ad secũdũ articulũ dico,ꝙ si literę illę nõ cõtinerẽt illicitũ, nec aliqd qđ posset vergere in detrimẽ tũ monasterii:Dico ꝙ peccaret eas ostẽdẽdo abbati:ga forte minus iuste posset ꝓuocari abbas con= tra aliũ,s.mittentẽ literas,& eũ cui mittebant,vel cõtra vtrũq̃: et in hoc quoquo modo daret oc= casionẽ scandali.Si vero cõtinerẽt aliqd illicitũ,aut aliqd qđ posset vergere in detrimẽtũ monaste= rii:tũc si ꝓbabiliter ꝓsumi posset ꝙ absq̃ ostẽsione facta abbati illicitũ illud corrigi posset,& piculo obuiari:Dico ꝙ in isto casu peccaret,& materiã scandali daret illas lras ostẽdendo abbati.Sin autẽ

aliter,puto q̄ nō peccaret illas ostēdēdo abbati tāq̄ illi q̄ oībus deberet velle p̄desse & nulli obesse: immo vt puto multū peccaret illas nō ostēdendo abbati.Et p hoc patēt obiecta ad vtrāq; partem.

CIrca Quintū arguit: q̄ legens aliqd de libro sub excōmunicatione interdicto est excōmunicatus:quia q̄ simpliciter interdicit nihil excipit:ga qđ simpliciter dicit nullo addito dicit.Si aūt nihil excipit:totū ergo interdicit:quia q̄ nihil excipit(vt videt)totū interdicit:ergo &c. Quęst.xix. Arg.prin.

A CONtra.liber aliqñ interdicit p̄pter aliquod falsum cōtētū in illo:in quo plurima bona alia cōtinent simul:q̄ bene licet legere:quia illicitū esset interdicere ne qđ bonū est,legat. In oppositū. Rēspōsio.

DIco q̄ legere potest aliquis de libro interdicto aliqd dupliciter.Vno mō prout est scriptū in illius libri cōtextu Alio mō prout inuenit seorsum scriptum alibi.Si primo mō:dico q̄ legēs aliqd sciēter & ex ppōsito in libro sic interdicto,est excōicatus nisi specialē sup hoc aut generalē habuerit licentiā ab interdicēte:& hoc quēadmodū excōicatus esset q̄ aliquid exponeret de libro interdicto sub excōicatiōe ne quis exponeret aliqd de cōtētis in illo:quēadmodū modo excōicatus esset q̄ aliqd exponeret de cōtētis in cōstitutione dñi Nicolai papę sup regulā fratrū Minorū in legendo eā aliter q̄ grāmatice ex certa sciētia & deliberate.Si secūdo mō:dico q̄ nō est excōicatus:quia ad hoc nō extēdit se nec debet extēdere intētio interdicētis:quēadmodū ille nō esset excōicatus q̄ legēdo euangeliū i loco vbi est sermo de aliquo qđ tactū est in illa regula,exponeret illud aliter,expositione tñ cōsona fidei aut clarius q̄ sit expositū in illa regula.Per p̄dicta patent argumenta vtriusq; p̄tis.

B Dico em̄ q̄ Ad obiecta. nihil cōtētū in libro interdicto quātūcūq; cōtineat in se verā doctrinā & sanā:licet legere prout ibi cōtinet cōtinuatū ad añcedētia & cōsequētia,in q̄bus cōtinent illa erronea p̄pter q̄ est interdictus. Sicut nec licet exponere euāgelica cōtēta in cōstitutione dicta dñi Nicolai papę:aliter q̄ grāmatice & q̄ lītera sonat.Dico vt sunt cōtēta i illa & cōtinuata ad añcedētia & cōsequētia. Bene tñ licet legere cōtentū in libro interdicto maxime qđ cōtinet in se veritatē & sanā doctrinā,prout cōtinet alibi seorsum continuatū ad antecedētia & cōsequētia:in q̄bus non continent illa erronea p̄pter quę est interdictus.Sicut bene licet exponere euāgelica dicta cōtēta in illa cōstitutione:vt tñ cōtinētur in euangelio continuato ad antecedētia & consequētia euangelica.

CIrca Sextū arguit:q̄ debens facere aliqd ex vna causa,nō liberet se a debito si faciat illud ex alia causa : quia si q̄s debet alteri decē ex mutuo, & dat ei decem ex mera liberalitate & gratuito nō liberat se a debito alio⁹ decē. Quęst.xx. Arg.prin. Primum promittit aliqd voto vel iuramēto ex vno ppōsito, puta religionem intrare ex deuotione siue ppōsito experiēdi illā,nō se liberat a debito voti vel iuramēti intrādo sub ppōsito nō experiēdi:sed statim exeundi.ergo &c. Secūdum. PRObatio añcedētis est:ga q̄ soluit votū deo,satisfacit:sic intrās nō satisfacit deo: cum sic intrare deus nō acceptet:quia sic intrās peccat mortaliter:tū ga mentit cū ab eo inquirit si habeat ppōsitū experiēdi:dicēdo q̄ sic : aliter em̄ nō admitteret:tū quia ponit se aliqd facturū vnde scandalizabit & religio,& ipsemet. Probatio añcedētis. Item vouēs intrare religionē, aut vouēdo habet intētionē determinatā de experiēdo & pmanēdo:& tūc clarū est q̄ est obligat⁹ ad experiēdū, nō solū ad itrādū:aut habet intētionē de nō experiēdo:sed statim post ingressum recedēdo:tūc nō fuit votū: quia nō est de bono nec de meliori:immo de malo vt dictū est,& votū debet esse de bono aut meliori:aut habet i tētionē indeterminatā,nec de experiēdo,nec de nō expiendo:& tūc recurrēdū est ad ius cōmune,secūdū aūt illius interp̄tationē debuit habere intētionē de expiendo:ergo aut non est votū seu iuramētū oīno licitū,aut obligatus est ad expiendū. Tertium. Item si aliqs vouet aut iurat se intraturū religionē sub ppōsito nō expiendi illā,illicitū esset votū illud aut iuramētū,quia nō est votū nisi cōcept⁹ melioris ppōsiti:quale nō ē istud,sed poti⁹ deterioris.Melius em̄ eēt nō vouere sub ppōsito statim exeundi q̄ vouere & intrare sub tali ppōsito.Illud aūt nō est ita nisi ga ppōsitū intrādi cadit sub illo voto aut iuramēto.Illud em̄ cadit sub voto aut iura mēto,sine quo nō ē licitū.Illud aūt oportet seruare in soluēdo votū vel iuramētū qđ cadit sub illo.ergo &c. Quartum.

C CONtra.qui honorat parētes ex naturali pietate liberat se a debito quo tenet eos honorare ex p̄cepto diuino.ergo &c. In oppositū. Rēsponsio. DIco q̄ debēs facere aliqd ex vna cā pōt facere illd ex alia dupliciter.Vno mō excludēdo illā cām p̄p quā debet illd facere,faciēdo.s.id solūmō ex illa alia cā,& nullo mō cū hoc ex prima nec iplicite nec explicite.Alio mō faciēdo illud ex alia cā,& cū hoc simul ex prima.Qui facit aliqd ex alia cā primo mō nō intēdit se liberare a debito ex prima causa.Et ideo dico q̄ adhuc manet obligatus debito ex illa cā:vt p̄cessit prima ratio.Qui vero facit aliqd ex alia causa secūdo mō, intēdit se liberare ex debito prime causę.Et ideo dico q̄ liberat se a debito,vt p̄cessit vltima ratio:immo pfectius quoquo mo- Ad primū p̄ncip. Ad arg.in oppo.

do liberat ſe a debito: quia perfectiori volũtate facit illud ſimul ex alia cauſa q̃ ex ſola prima cauſa. Vnde & honorãs parentes ex naturali pietate: ſi cum hoc nõ honoraret eos ꝓpter debitum diuini p̃cepti nihil reputãs illud, nec curãs liberari a debito illius, nõ liberaret ſe a debito & eſſet trãſgreſſor diuini p̃cepti: & factũ ſuũ ꝓ non facto apud deum reputaret. AD ſecũdũ: ꝙ ꝓmittens aliquid ſub voto vel iuramẽto &c. Dico ꝙ etſi faciens aliquid ex vna cauſa nõ ſe liberaret a debito alterius cauſę ſi nullo modo faceret illud ex illa alia cauſa: bene tamẽ obligans ſe ſub vno ꝓpoſito liberat ſe ſoluens ſub alio: ſic etiã ꝙ nullo modo ſoluat ſub primo ꝓpoſito: imo ſub oĩno contrario ꝓpoſito, ſcdm ꝙ alias determinaui: ſi tamẽ ſoluat ex cauſa obligationis ſeu quia obligauit ſe, & hoc ideo quia ipm ꝓpoſitũ ſiue deuotio ſub qua vel ex quo iurauit vel vouit, non eſt cauſa debiti aut obligationis: quia tũc habens ꝓpoſitũ aut deuotionẽ intrandi ad experiendũ, eſſet obligatus ad intrandum vt experiret: qđ falſum eſt: quoniã nudũ ꝓpoſitũ neminẽ obligat: ſed ipa volũtas vouentis vel iurantis ex eo ꝙ vouet vel iurat, ipm obligat & facit debitorẽ de intrando. Et qa põt ſe itẽdere ſolũmõ obligare ad intrandũ ſic ꝙ nõ itẽdat obligare ſe ad experiendũ poſt introitũ, ſicut nec ad profitendũ: immo expreſſe intendat ſe non obligare ad experiendũ nec ad ꝓfitendũ: idcirco dico ꝙ implẽdo illud qđ cadit ſub voto, ſ. introitũ, qualitercũq; mutet ꝓpoſitum de experiendo poſt introitũ, vel non experiendo, nihilominus abſoluit oĩno a debito voti vel iuramenti. Qđ autem arguit cõtra hoc: ꝙ ꝓpoſitũ de experiẽdo cadat ſub voto & iuramento: Dico ꝙ nõ eſt verũ: immo nõ cadit ſub voto. Votũ etiã ſub cõtrario ꝓpoſito nõ eſſet illicitũ vt forte videri poſſet alicui: qđ tamẽ nõ aſſero: etſi ꝓpoſitum hmõi contrariũ exprimeret, dicendo: ego iuro vel voueo me intraturum religionẽ: propono tũ nõ experiri eã: eo ꝙ tale ꝓpoſitũ eſt de omnino extraneo & imptinẽte ad actum intrandi qui cadit ſub voto ſiue iuramento. Nũc autẽ actus ſup quẽ cadit ꝓpoſitũ nũq̃ facit votum vel iuramẽtum illicitum niſi pertineat ad actũ qui per ſe cadit ſub voto aut iuramẽto ſic vt aliquo modo illi deroget aut cõtrarietur eidem. Talis aũt vt forte diceret aliquis, nõ eſt actꝰ propoſiti de non experiendo reſpectu actus ingrediendi, Ad cuius intellectũ ſciẽdũ: ꝙ actus cadens ſub ꝓpoſito qui ſolũmodo ad ꝑſens locum habet: aut eſt cõtrarius actui qui ſub iuramento ꝓmittitur, aut nõ eſt ei cõtrarius. Si primo modo, dico ꝙ actui cadenti ſub iuramẽto vel voto poteſt eſſe contrarius actus cadens ſub ꝓpoſito ſiue affirmatus ſiue negatus: vno modo ratione ipſius actus cadentis ſub iuramento: alio modo ratione obiecti circa qđ eſt. Si primo modo, tale ꝓpoſitum facit iuramentũ omnino illicitũ, ſiue ſit contrarius ei in toto ſiue in parte. In toto, puta ſi aliquis promittat ſub iuramento aliquã ſe accepturũ in vxorẽ & proponat ꝙ nũq̃ eam accipiet. Iſte enĩ oĩno proponit nõ implere iuramẽtum. In parte, puta ſi ſic ꝓmittens ꝓponat ſe non cõſentire corde quãdo ipſam accipiet ꝓ verba de ꝑſenti: qui ſimiliter ꝓponit non implere iuramẽtũ. Quia ad impletionem talis iuramenti duo ſunt neceſſaria: & actus exterior in ſigno, & actus interior in conſenſu. Si ſecũdo modo, ſ. ratione obiecti: puta cũ aliquis dicto modo promittens proponit ſtatim cũ illam acceperit in vxorem ab ea recedere & omnino eã dimittere: & hoc ſimiliter facit iuramẽtum oĩno illicitum: quia cõtra naturã vxoris eſt & rationem ꝙ dimittatur ſine cauſa fornicationis. Sed hoc poteſt contingere dupliciter. Vno modo ſine cauſa rationabili proponẽdo eam dimittere, & eſt iuramentum omnino illicitũ: quia talis ꝓponit non implere illud qđ ſub iuramento ꝓmittit implicite, ſ. cum ipa morari poſtq̃ eam receperit: quia hoc ptinet ad ſeruitutẽ coniugii eſſentialiter. Alio modo ex cauſa rationabili quãtum eſt ex ſe: licet nõ ſit rationabilis ad ꝓpoſitum: puta ſi aliquis ꝓmittens dicto modo ꝓponit ſtatim cũ illam acceperit in vxorem eã dimittere ꝓpter ingreſſum religionis: & eſt iuramentũ illicitũ, quia vanũ. In hoc eñ iuramẽto cũ tali ꝓpoſito nihil boni conſiſtit immo multũ mali: qa illudit illã. Et ideo melius eſſet ꝙ ſtatim intraret religionẽ ſine tali iuramẽto & ipletione eius. Si autẽ actꝰ cadens ſub ꝓpoſito neutro mõ eſt cõtrarius actui q cadit ſub iuramẽto: Dico ꝙ ille oĩno imptinẽs eſt ad actũ alĩũ: qui. ſ. cadit pricipaliter ſub iuramẽto vel voto. Et ideo ꝓpoſitũ circa talẽ actũ nõ facit iuramẽtũ circa priorẽ eſſe illicitũ: nec etiã circa actũ cõtrariũ: puta ſi quis ſub iuramẽto ꝓmittit alicui dare. x. & ꝓponit ꝙ cũ illis decẽ dabit ei liberaliter alia. x. licitũ eſt iuramẽtum cũ tali ꝓpoſito. Licitũ etiã eſſet cum ꝓpoſito cõtrario, ſ. de non dando ei alia. x. oĩno. propter qđ & ꝓmittens ſub tali ꝓpoſito ante impletionẽ bene poteſt mutare ꝓpoſitũ & implere ꝑfecte ſuũ iuramẽtum cũ cõtrario ꝓpoſito. Sic aũt oĩno (vt forte poſſet videri alicui) contingit in ꝓpoſito: quoniã actus nõ experiendi in nullo dictorũ modorũ cõtrariat actui ingrediendi religionem, qui vouetur ſiue promittitur: quia non contrariatur ei, nec ratione ingreſſus: quia nihil derogat actui ingrediendi: nec ratione termini, ſ. religionis: quia natura & ratio religionis nõ regrit circa nouitium experientiam aut permanentiam: & ſicut nõ per totũ annũ, ſic nec per vnum diem.

Ad ſecũdũ principꝫ. D

Ad aſſumptum. B

F

G

Qđ ergo arguit ꝙ intrans religionē sub ꝓposito statim exeundi nō liberat se a debito voti vel iu
H ramēti quo ꝓmisit se intraturū religionē: Dico ꝙ falsum est scđm ꝑdicta. Q2 aūt arguit Primo ad illius ꝓbationē, ꝙ iste nō liberat se sic intrādo: qa nō satisfacit deo eo ꝙ factū illud nō acceptat: quia sic intrans peccat mortaliter: quia mētit dicēdo se habere ꝓpositū experiēdi: Dico ꝙ hic aliud est ingressus quē prius vouit, & aliud est mēdacium supueniēs: qđ oīno est accidētale ingressui. Et bene verū est ꝙ actū mēdacii nō acceptat deus: bene tñ acceptat actū ingressus. Et patet ꝑ sīle, licet magis dispāratū: si em̄ ab ingrediēte etiā intētione experiēdi q̄rat an diligēter audierit logicā: & mentiat, dicēdo ꝙ sic: cū tñ valde negligēter eā audierit, licet deus mēdaciū hoc nō acceptet: bene
I tñ acceptat ingressum. Q2 aūt cōtra hoc statim arguit secūdo medio: ꝙ ingressus ipse est peccatū quia in ipo scandalizat: Dico ꝙ ex actu intrādi nullo mō scandalizat: et si forte scandalizat: hoc est ex actu exeūdi: sed hoc nō est ex natura actus: sed pōt esse ex circūstātiis si nimis publice pluribus ꝑsentibus intrauit & illis ꝑsentibus statim exiuit: aut tale factū fuerit in religionis diffamiam & postmodū diuulgauit, q̄ circūstātię si nō fuissent, & sic nō scandalizasset: ex actu exeundi nō scandalizasset sicut nec ex actu intrādi. Sicut em̄ ex natura sua nō scandalizat actus exeūdi post expientiā: sic nec actus exeūdi statim: immo actus exeūdi post expientiā plus natus est religionē scandalizare q̄ statim, quia ꝑ illū insinuat ꝙ aliqua est exptus in religione incōueniētia ꝓpter q̄ exit: q̄ non insinuant ꝑ istū, quia ꝑputat scandalū istud si forte cōtingat, potiꝰ ꝓprię incōstātię & improuisioni istius. In quo tñ nō ꝓprie dicēdus est seipm̄ scandalizare: quia ꝑ hoc quātū est ex natura actꝰ exeū
K di nec sibi nec aliis ꝑbet occasionē vlterioris ruinę. AD tertiū principale cū dicit ꝙ vouēs se intraturū religionē, aut habet intētionē determinatā &c. Dico ꝙ intētio in actu vouēdi pōt esse circa actū eūdē qui vouet, vel circa aliū. Si primo mō: dico ꝙ obligat ad actus expletionē & ꝓmanentiā suā quouscūq; impleat. Qui em̄ vouit intrare debet intendere ingressum vel vere explicite & determinate, vel si interꝑtatiue iplicite & indeterminate. Aliter em̄ votū vel iuramētū esset illicitū: puta si iuraret intrare & nō intēderet intrare aliquo modo. Si secūdo mō, aut ille actus ꝓtinens est ad actū qui cadit sub iuramēto, vt sine quo nō esset licitū, aut est impertinēs. Si primo mō, dico scđm ꝑdicta ꝙ iuramētū est oīno illicitū siue votū. Si secūdo mō vt cōtingit in casu nostro, in quo idē est intēdere exire & ꝓponere exire: Dico ꝙ nec intētio nec ꝓpositū qđ in vouendo habet de expiēdo obligat: qn̄ possit illā mutare vt dictū est iā supra: & vt dicūt aliq (qđ tñ nō assero) qn̄ possit hfe in vouēdo ꝓpositū & intētionē de statī exeundo post ingressum: qđ tñ est votū simpliciter & licitū de intrādo vt dictū est: ita etiā ꝙ si ꝓpositū sit de ꝑsenti iuramēto vallatū, bene posset illud ante ingressum mutare: vt si qs simul duo iuraret in hūc modū: ego iuro me intraturū religionē: & sīliter ego iuro ꝙ habeo ꝓpositū de expiendo: bene em̄ pōt esse ꝙ in iurādo se intraturū religionē habet in ꝑsenti ꝓpositū de perseuerādo, & ita verū iurat in hoc iurādo, qa tñ nō iurat se in tali ꝓposito ꝑseueraturū vsq; post ingressum: nec sīliter iurat ꝙ in ingressu ꝓponet experiri: ideo nō obstāte illo iuramen
L to circa ꝓpositū de præsenti: bene posset illud mutare ante ingressum aut in ingressu. AD illud aūt qđ obiicit contra hoc membrum: Si habet intentionē de nō experiendo sed de recedēdo statim post ingressum: tūc nō fuit votū, quia nō fuit de bono nec de meliori: Dico ꝙ votum nō ex hoc negatur esse de bono aut meliori ꝙ post factū apparet melius nō fuisse vouenti: quēadmodū nō fuit melius intrare religionē illi q̄ post votū apostatauit, & ꝓmāsit in apostasia: sed ex hoc dicit de bono aut meliori ꝙ ꝓbabiliter posset ꝑsumi ꝙ cū hoc ꝙ ex se est melius simpliciter, aliquo modo potest esse melius vouenti. Nūc aūt in ꝓposito sic est ꝙ religiosus inducēs aliū ad ingressum quādoq; potest ꝑsumere ꝙ licet ille ꝑ tēpore illo nō habet ꝓpositū de expiendo post ingressum sed potius de statim exeundo, postmodū mutet ꝓpositū & ꝓponat experiri: quēadmodū etiā ille qui aliquādo intrauit religionē eo ꝓposito & intentione, vt amicum suū qui iam intrauerat secū educat: post suū ingressum mutauit ꝓpositū & ꝑseuerauit in religione cum amico suo, & sic non obstante ꝙ ille in vouendo ingressum simul habeat ꝓpositum de nō experiendo: tamē actus ingrediendi quē vouit qui in se simpliciter bonus & melior est q̄ non intrare, etiam bonus & melior potest iudicari fore illi, vt sic votum illud sit de bono & meliori. Si autē est ꝓpositū de tali qđ faceret iuramentū nō esse de bono omnino aut meliori, esset omnino illicitū: puta si aliquis sub iuramento promittit aliquā ducere in vxorem cum proposito ꝙ post q̄ eam duxerit recedet ab ea ingrediendo religionem, hoc enim iuramētum illicitum est: quia sumit nomen dei in vanū: quia nullo modo potest esse melior aut bonus simpliciter actus ducēdi de futuro, nec illi: nec potest esse melius ex se iurare illud q̄ nō iurare: qa melius eēt simpliciter & illi nō iurare se ducturū illā cū tali ꝓposito q̄ iurare: sicut meliꝰ eēt intrare religionē simplr & illi absq; iuramēto de ducēdo & absq; ductione q̄ prio iurare & postea

Ad ꝓbationē Primā.

Ad secūdā.

Ad tertium princip.

Ad ꝓbationē tertii.

ducere: & tūc demū dimissa illa religionē intrare: quia per hoc multū posset vilificari, & magnū damnū habere illa quę esset ducta: et ille nullū emolumētū nec tēporale nec spirituale. Sed si postq̄ eā iurauit se ducturū cū ꝓposito cōmorādi cū illa, mutet ꝓpositū de cōmorādo ꝓpt ꝓpositū de religionē intrādo: melio⁹ est ei i tali casu primo ducere ad iplēdū iuramētū, & postmodū intrare, vt dicit decre. q̄dā. PER iā dicta patet ad tertiū. Et q̄ adiūgit i argumēto, q̄ nō est tale votū licitū: q̄d. s. est cū ꝓposito nō expiēdi: sed statī recedēdi: nisi quia ꝓpositū de experiēdo q̄d habuit tpe voti, caderet sub voto: patet ex dictis q̄ falsū supponit i antecedēte. Si tñ eēt verū, bñ verū esset q̄ seq̄ret: quē admodū ga illicitū ē iuramētū quo aligs alicui ꝓmittit ducere eā i vxorē cū ꝓposito statim dimittēdi eā ductā: ideo sub illo iuramēto cadit ꝓpositū de ducēdo illā: ita q̄ p illud iuramētū obligat ad ducēdū illā, & ad cōtinuādū ꝓpositū de cōmorādo cū illa: nisi pri⁹ q̄ illā cognouerit mutare voluerit ꝓpositū illud in ꝓpositū de intrādo religionē. Q̄d tñ locū nō habet in ꝓposito, etiā supponēdo q̄ votū sit illicitū quo quis vouet se intraturū religionē cū ꝓposito nō experiēdi illā: q̄d tñ ad prę-sens nō asserimus. Dico em̄ q̄ nō obstāte q̄ tale ꝓpositū facit votū illud illicitū, ꝓpositū cōtrariū tñ nō cadit sub voto. Q̄d aūt assumit ad illius ꝓbationē: q̄ illud cadit sub voto aut iuramēto sine quo votū aut iuramētū nō est licitū: Dico q̄ hoc nō vlr verū est. AD cuius intellectū sciēdum est: q̄ votū siue iuramētū nō est licitū sine aliquo, duplici de causa. Vna quia illud est circūstantia & cōditio qua fit licitū q̄d vouet aut iurat: vt causa ꝓpter quā sic. Alia vero de causa, quia illd est cōditio siue circūstātia, nō qua fit licitū, vt causa ꝓpter quā sic, sed vt sine qua nō tm̄modo. De genere circūstātię primo mō est ois circūstātia q̄ scd̄m p̄dictū modū est contraria actui qui ꝓmittit sub voto siue iuramēto: & hoc siue sit actui cōtraria rōne sui, siue rōne obiecti circa q̄d est. Et ideo ois circūstātia sic cōtraria etiā cadit sub voto & iuramēto, vt patet ex declaratis. De genere vero circūstātię secūdo modo est ois circūstātia cuius cōtrariū nō cōtrariat actui q̄ ꝓmittit sub voto aut iuramēto: qualis circūstātia in ꝓposito est propositū de experiēdo vt patet ex dictis. Et ideo talis circūstātia nō cadit sub voto aut iuramēto: sic q̄ sub tali circūstātia aut cōditione oporteat ad implere votū vel iuramētū. Et sic vouēs intrare religionē cū ꝓposito experiēdi, nō oportet q̄ intrā do habeat ꝓpositū experiēdi nisi vouеat hoc p intētionē specialiter. et sic ꝓpositū experiendi nō est necesse q̄ cadat sub voto: licet sine ipo nō sit licitū votū: si tñ sine illo nō sit licitū: vt si fieret sub p posito cōtrario. Sufficit em̄ vt tale ꝓpositū sit solūmodo annexū illi q̄d cadit sub voto: & ideo nō oportet illud ꝓpositū saluari in implēdo votū vt libereт a debito: licet oportet q̄ existat cū emittit votū. Quēadmodū in emittēdo votū oportet q̄ adsit ꝓpositū de ꝓfitēdo tēpore cōgruo, & pseuerādo vlterius: ga sine tali ꝓposito nō valeret votū de intrādo, sicut nec sine ꝓposito de experiēdo: quia ꝓpositū ꝓfitēdi & pseuerādi in religione est finis intrādi religionē. Et istud primū debet esse in intētione: licet vltimū in executione: vt ad q̄d ordinat ꝓpositū experiēdi. et tñ nullus diceret q̄ propositū de ꝓfitēdo semp oportet cōseruare: sil'iter & de perseuerādo: quia sil'iter nec ꝓpositū de experiēdo: etiā si essent necessaria ad hoc q̄ votū esset licitū. Q̄d manifeste patet p hoc q̄ si aligs ꝓmittat sub fide et iuramēto aliquā ducere in vxorē nō valet ꝓmissio nisi habeat ꝓpositū cōmorādi cū ea, & eā carnaliter cognoscēdi. Et hoc, quia nisi aliud supueniat cōditio vxoris requirit q̄ vir cōmoreт cū ea. Tñ si iterim velit intrare religionē: cōsulit q̄dā decretal' q̄ prius cōtrahat cum illa: & tūc demū intret religionē: & cōstat q̄ iste nō cōtrahit cū illa cū ꝓposito cōmorandi cum illa, & cognoscēdi illā carnaliter, quale tñ ꝓpositū ab initio habuit & habere debuit.

Ad quartū. M

N

Obiectio. SED dicet aligs q̄ nō est simile: quia iste iurās ducere vxorē sub ꝓposito cōmorandi cū illa, nō soluit iuramētū nisi mutando illud in melius: ille aūt nō mutat in melius sed potius in peius. Dico q̄ licet nō sit simile in speciali quo ad hoc q̄ illud nō pōt mutari nisi mutetur in melius: est tñ simile in generali quo ad hoc q̄ ꝓmissum sub aliquo ꝓposito nō oportet semp soluere sub eodē: scd̄m q̄ in ꝓposito potest solui votum nō mutādo ꝓpositū in melius, sed in contrariū vel in deterius: ibi aūt non hoc cōtingit: quia illud ꝓpositum est causa ꝓpter quā licitū est iuramentum illud: hic autem solūmodo est causa sine qua non est licitum, vt patet ex dictis. O

Quęst. xxi. Arg. prin. In oppositū. Respōsio. Circa Septimū arguitur: q̄ nō licet ecclesię dare certā summā pecuniæ ad terras emēdas vt detur illi certa summa pecunię reddituū ad vitā suā: ga nō licet emere reddit⁹ ad vitā. IN contrariū est cōsuetudo. Dico q̄ bene licitū est q̄ q̄sq̄ hereditatē suā precarię det ecclesię scd̄m q̄ dictat concilium: sic dicēs, x. q. ii. Precarię a nemine de rebus ecclesiasticis fieri p̄sumant nisi quātū de quātitate dat ex ꝓprio, duplū accipiāt de rebus ecclesię in suo tātū q̄ dederūt noīe: si res ꝓprias & ecclesiasticas fructuario vsu tenere voluerit. Si aūt res ꝓprias ad p̄sens dimi- P

ſerint,ex rebus eccleſię triplũ fructuario vſu in ſuo tm̃ quiſq; nole ſumat.vbi dicit Gloſ. Precarię hic dicunt q̃dã p̃ſtationes vſus rerũ ī recõpẽſatiõe ei⁹ pprietatis q̃ dat eccleſiæ duplũ.Gloſ. videt cõtradicere ſupra eodẽ.Si œconom⁹.vbi dicit q̃ tãtũdẽ debet dari.ſed lex illa benignior ẽ canone. Si aũt ſic licet quẽq̃ hęreditatẽ ſuã dare eccleſię:& illã fructuario vſu retinere ad vitã ſuã:& cum hoc duplũ de rebus eccleſię,aut triplũ,aut tãtũdẽ:multo fortius licet rem ſuã quã dedit eccleſiæ vſu fructuario retinere,aut eã ad p̃ſens dimittere:& in ea vſufructum quãtũ valet retinere:eccle ſia quę illã hęreditatẽ recipit ſe & ſua obligante ad tãtũdẽ ei annuatim ſoluẽdũ. Quia ergo pinde eſt pecuniã dare eccleſię ad terras & poſſeſſiones ſiue hęreditates emẽdas vt deſ certa ſumma pecu nię,ſiue reddit⁹ ad vitã:& dare hęreditatẽ quã modo qs poſſidet & ſeruare in vſufructũ certã ſummã pecunię ſiue reddit⁹ ad vitã ab eccleſia accipiẽdi:Dico q̃ bene licet dare eccleſię &c.ſcdm

Q q̃ tenet cõſuetudo eccleſię,vt dicit ſecũda ratio. AD primã q̃ eſt ī oppoſitũ:q̃ nõ licet emere red ditus ad vitã:Dico q̃ reddit⁹ ad vitã dupliciter poſſunt acqri. Vno mõ ex iure ſibi debito.& hoc vel reſeruãdo ſibi vſufructũ ad vitã ſuã p̃ hęreditate,& p̃ ipſo vſufructu accipiẽdo certã ſummã pecunię ab illo ī quẽ trãſlata eſt hęreditas: vel ex aliquo alio iuſto titulo:qđ bene licet,vt patet ex iã dictis in illo q ſibi ius ī hęreditate ſua reſeruauit.Iſte em̃ nõ ſolũ habet reddit⁹ ad vitã ſuã:ſed etiã habet ius pcipiẽdi illos reddit⁹:qa de ſuo ſibi reſeruato habet illos,q̃ ambo cõtinent in vſufru ctu.Vlteri⁹ aũt qđ iſte habet ī vſufructu quẽ.ſ.reſeruauit:& quo ad reddit⁹,& quo ad ius pcipiẽ di reddit⁹:bene poteſt alteri vẽdere:qui ipſo vẽdente vera emptione emit reddit⁹ ad vitam vel ipſius q vẽdit:vel ſi placuerit & expedies & rõnabile videbit tenẽti hęreditatẽ,ad vitã illius q emit cõmutãdo vitã in vitã:ſed nõ emit ſolos reddit⁹,ſed emit etiã ius qđ ille habuit & retinuit ſibi ī hęreditate quã ab initio dedit:ſine quo iure empto reddit⁹ emi ad vitã nullatenus(vt puto)poſ

R ſent.Et ex hoc pinde eſt in tali emẽte ac ſi ipſe ab initio hęreditatẽ illã dediſſet eccleſię, & ſibi reſer uaſſet vſufructũ ad certã ſummã pecunię annuatim: ſicut fecit ille a quo ipſe reddit⁹ illos emit. Et ſicut in talibus eſt de reddit⁹ ad vitã:ſic eſt de reddit⁹ ppetuis.Sicut em̃ põt aliqs hęredi tatẽ ſuã dare eccleſię & reſeruare ſibi aliquã portionẽ reddit⁹ ad vitã ſibi tradendi ab eccleſia: ſic põt ſibi reſeruare aliquã portionẽ in reddit⁹ ppetuis reddẽdis ab eccleſia:licet forte minorẽ q̃ ſibi reſeruat ad vitã.Quare & eadẽ rõne q̃ pri⁹ põt iſte & reddit⁹ & ius pcipiẽdi illos alteri vẽdere:& il le põt vtrũq; licite emere:vt ſcdm hoc eo mõ quo licet emere reddit⁹ ad vitã ꝑm iã dictũ modũ,ẽt

S licet emere reddit⁹ ppetuos.Et ſicut licitũ ẽ acqrere reddit⁹ ad vitã & ppetuos vt ex iure ſibi debi to ex reſeruatione p̃ ppria hęreditate ſcdm iã dictũ modũ:cõſilr licet acqrere reddit⁹ ad vitã & ẽt ppetuos ex iure ſibi debito alio iuſto titulo,Iuſto puta p̃ debito iure ſeruitii ip̃ẽſi:vl pure liberaliter puta rex põt dare alicui p̃ ſeruitio ei ip̃ẽſo vl pure liberaliter.x.libras ſupra caſtelletũ:q̃ ſibi de iure cõpetũr:vel ẽt põt tãtũdẽ,vel pl⁹ aut min⁹ alicui dare de burſa ſua recipiẽdũ:vel ad vitã vl ad ppe tuũ,ad hoc ſolũmõ obligãdo ſicut ad ſeruitiũ pſonã ſuã & pſonas ſucceſſorũ ſuoꝝ,& oĩa bona ſua, & illoꝝ mobilia & imobilia nũc exiſtẽtia & in futurũ p̃uentura:vel ptẽ illorũ: quę etiã poſſet cõſilr modo vẽdere.& ſic dando talia nõ dat pecuniam principaliter q̃ eſt res q̃dã corporalis, ſed potius ius pcipiendi pecuniã qđ eſt res incorporalis: fundata tn̄ ſup rẽ corporalẽ obligatã & ordinatã ad rem corporalẽ pcipiẽdã rõne illius iuris a re corporali obligata p̃ illo:& vendẽdo talia nõ vendit pecuniã principaliter,ſed potius ius percipiẽdi pecuniã.In qua vẽditione nulla fit trãſlatio rei cor poralis a vendẽte in ementẽ: eſt tn̄ in ea tranſlatio a vendẽte in ementẽ rei incorporalis fundatæ ſup rem corporalẽ puta ſup perſonã regis & ſucceſſorũ eius:aut hęreditatẽ aliquam illius:& ordi natę ad pcipiẽdũ aliã rẽ corporalẽ puta pecuniã: ad cuius ſolutionẽ obligant pſonę regũ aut bona ipſorũ.Vlterius aũt ille cui datũ eſt tale ius a rege ſeu vẽditũ aut a quocũq; alio,põt illd ius datũ

T vel emptũ alteri dare vel vẽdere:ſcilicet ſcdm p̃dictũ modum.Alio aũt modo poſſunt acquiri red ditus ad vitã non ſibi reſeruando ius in hæreditate ppria: quã aut libere cõtulit aut vẽdidit: nec emendo ipſos cum iure illo qđ habuit vẽdens in dictã hęreditatẽ:nec recipiẽdo tale ius ex dono al terius iam dicto modo:& ſic ex iuſto titulo:ſed abſq; omni reſeruatione & abſq; omni dono ſibi fa cto aut emptione ſcdm iam dictũ modũ facta,ſcdm quẽ modũ alias determinauimus oĩno illicitũ eſſe emere reddit⁹ ad vitã aut perpetuos, puta qñ aliqs habet pecuniã & dat cõmunitati tm̃mo do vt recipiat ab illa annuatim ad vitã ſuam vel ppetuo certã ſummã pecunię annuatim ſumẽdã

V Eſt em̃ in illa acquiſitione vera ſpecies vſurę quę certa eſt.Hoc declarandum eſt ſcdm q̃ alias de clarauim⁹.i.Quolibet.q̃ſtione.xxxix.&.viii.Quolibet.q̃ſtione.xxiiii.Eſt igitur ſciẽdũ: q̃ ſi aliquis habeat.xx.ſolidos Pariſ⁹.videlicet vnam libram:& mutuauerit proximo ſuo eã ſub tali conditione ſi ue pactione, q̃ quouſq; voluerit eam retinere dabit ſibi aut hæredibus ſuis vnum denarium

Ad arg. pri.

Parisieñ.in qualibet ſeptimana:& cū nō voluerit librā illam diutius retinere:integre eā reſtituet: planū eſt q̄ ſit plana vſura. Item ſi mutuauerit eā illi vſq̄ ad annū ſub tali conditione q̄ ſi volue X
rit eā diutius tenere ſub eodē pacto q̄ dabit ſibi vel hęredibus ſuis cū ſorte in fine anni.lii.dena.Pa riſ.qđ eſt tātūdē ac ſi p qualibet ſeptimana accepiſſet.i.dena.pariſ. quia.lii.ſeptimanę ſunt ī anno
& ſic de ſingulis annis vlterioribus quibus illam librā retinuerit:adhuc plana vſura eſt. Item ſi di Y
cat ille:mutuo tibi librā meā vſq̄ ad annū vt qualibet ſeptimana reddas mihi vnū denariū pariſ. ſub tali conditione q̄ ſi moriar infra annū:tota ſors tua ſit,nihilq̄ reſtituere debeas hęredibus me
is:adhuc nō puto aliquē rōnalē eſſe virū qui nō dicat q̄ iſte ī cōtractu ſuo ſola ſpe recipiēdi vltra Z
ſortem cōmittit vſuram.Quid ergo?nūquid ſi iſte dicat,mutuo tibi libram meam vt qualibet ſe=
ptimana reddas mihi vnū denariū pariſiēſem quouſq̄ vixero ſub tali cōditione q̄ cū mortuus fu
ero tota ſors tua ſit,nihilq̄ reſtituere debebis hęredibus meis:nūquid inquā plana vſura eſt?Puto
vtiq̄ q̄ ſic.Si em̄ vſura ſit recipiendo in vnico anno.lii.denarios amiſſa tota reſidua ſorte p mortē
in fine anni:& hoc ex ſola ſpe recipiendi amplius:multo ergo fortius vſura eſt recipiendo p q̄dra
ginta annos quadragies.lii.denarios:qui in ſumma ſunt quatuor librę,xiii.ſolidi & quatuor dena A
rii pariſiēſes.vbi vltra ſortē excreſcunt.lxxiii.ſolidi & quatuor denarii.Q2 ſi ab initio pactio fieret
q̄ per ſe & per hęredes ſuos in pęrpęruū mutuando vnā librā reciperet qualibet ſeptimana vnū de
nariū,vel quolibet anno.lii.denarios:adhuc eſſet maior vſura quę p̄cederet vltra ſortem ſcđm cre
mentū in infinitū.Nec in aliqua cōuentione tali aliquid poteſt accipi vltra ſortem:q̄re nec ius alí=
qđ in cōuentione emitur aut emi poteſt,licet emi ſimulatur:quemadmodū nec vſurarius ſi dicat B
pauperi petenti ſibi ſuper vadiolum ſuū mutuari.xii.denarios:mutuabo tibi.xii.denarios:ſed nolo
habere in re ius accipiendi vnū denariū p̄ter ſortem in qualibet hebdomada quouſq̄ illos.xii.dena
rios tenere voluerís.Et ſic ī tali mutuo vbi nihil p̄ter ſortē poteſt accipi nō eſt vēditio aut emptio
ſed ſolūmodo eſſe fingitur: ſcđm q̄ alias latius declarauimus.Et ſic vł verū eſt q̄ ſcđm modum C
quo licet emere reddítus perpetuos, etiā ſcđm eūdē modū licet emere reddítus ad vitam:& ſecū
dū modū quo nō licet emere reddítus ad vitā: nec reddit9 ppetuos & ecōuerſo.Et ſic licet verū ſit
q̄ ius incorporale recipiēdi aliquā pecunię ſummā q̄ eſt aliud ab ipa pecunia q̄ eſt res corporalis,&
rōne illius iuris poteſt pcipi ſumma pecunię vel ad vitā vel ad rēpus determinatū,vel ad ppetuū
& poſſit vēdi vel emi licite: vēdi tñ & emi nō poteſt licite mediāte nuda pecunia immediate data
ſed ſolūmō mediāte liberalitate cōcedētis ius,aut ſeruitio vel fundo dato vel aliqua re hmōi a reci
piente:aliter enim non eſſet iuſtus titulus acquirendi ius.

Queſt.xxii. Arg.prin. Primum.

Equūtur queſita pertinētia ad exercitiū actus hoīs p ſtatu huius vitę in cōpara
tione.Et erat primū & vnicū cōparādo actū ad obiectū.ſ.de actu itelligēdi itelle=
ctus practici: Vtrū intelligere practicū poſſit abſolui ab intētione opis. Alia ve=
ro plura erant cōparando vnū actū ad aliū. CIRca illud primū arguit: q̄ in=
telligere practicū nō poſſit abſolui ab intentione opis: quia p hoc diſtinguit pra
ctícū a ſpeculatiuo,ſ.fine,vt dicit.iii.de aīa.et idem dicitur in lib.de motibus ani
malíū.Item obiectū formale appetitus,vt finis, eſt principiū intellectus practici,vt habet ibidē: ap
petitus aūt nō pōt abſolui ab intētione opis : quare nec intelligere practicū. CONtra.intelligere
diſcipuli in moralibus practicū eſt: quia ſcđm habitū practicū:& hoc abſq̄ opis intētiōe:ergo &c.

Secūdum. In oppoſitū.

Reſpōſio.

Dico q̄ ſcđm q̄ mihi videt queſtio æquiuoca eſt:quia intētio opis dupliciter pōt intelligi. Vno
em̄ mō dicit intētio operis diſpoſitio volūtatis qua tendit per opus in finē. & ſic intentio operis eſt D
voluntas directa in opus ad conſecutionem finis.Alio modo dicitur intētio operis ipſum opus in=
tentum:ſicut dicitur creatura ſalis.i.creatura quę eſt ſal. Primo modo bene poteſt intelligere pra
ctícum abſolui ab intētione finis:quia pōt eē intelligere de opabilibus practice abſq̄ eo q̄ intendit
opari id qđ intelligit practice:qualiter intelligit artifex carpētarius practice diſpoſitiones domus
poſſibilis opari & modos opandi ī pticulari circa ſingularē materiā abſq̄ eo q̄ itēdat illā opari exte
rius ſcđm modū quo ipſam concipit interius.Secūdo aūt mō nequaq̄ poteſt abſolui ab intentione
opis:quia nō eſt intelligere practicū niſi ſit de operabilibus:licet nō ecōuerſo omne intelligere qđ
eſt de opabilibus ſit intelligere practicū:ſed ſolū illud qđ determinat modū opandi in pticulari &
circa pticularia p habitū practicū acquiſitū ex experiētia opis ſcđm modū iam ſupra determinatū.
qui habitus eſt potentia directiua in opus: et habēs eū poteſt opari ſcđm ipm qñ vult.Qui aūt ſcit
opabília non p habitū acquiſitū ex experiētia opis in addiſcēte,ſed ſolūmodo ex auditu a magiſtro
quātūcūq̄ etiā magiſter doceat ex habitu vniuerſaliquē acqſiuit ex experientia ſingulariū,nō ē p
prie eius intelligere,ītelligere practicū:quia per tale intelligere aut p habitū quo intelligit non eſt

potens operari,quemadmodum ille qui non habuit experientiam instrumentalem citharizandi quantūcūq; habeat scientiam citharizandi ex auditu:illa non est proprie practica: nec intelligere secundum illam est proprie practicum,sed potius speculatiuum,secundum q̄ hæc latius in pluribus aliis quæstionibus declarauimus. Primū argumentum bene probat q̄ intelligere practicum non potest absolui ab intentione operis secundo modo,quia nō est nisi de operabilibus vt ostendūt illa dicta phi:non tamen ex illis potest concludi quin possit absolui ab intentione operis modo primo. Ad secundum q̄ finis appetitus est principium intellectus practici: dico q̄ finis appetitus duplex est:quidam proximus & immediatus cuiusmodi est eius actio siue opatio appetendi,secundum q̄ vnaquęq; res dicitur esse finaliter propter suum opus. Alius vero est eius finis mediat⁹ & vltimus,& est bonum operabile qđ consequitur p̄ suam operationem. De primo fine appetitus nō est verum q̄ semper sit principium intellectus practici:qa ptinet ad intentionem operis primo modo. De secundo autem fine appetit⁹ verum est q̄ semper est principium intellectus practici & ptinet ad intentionem opis secundo modo,vt patet ex dictis. Ad argumentum in oppositum: q̄ intelligere discipuli est intelligere practicum in moralibus, quia est secundum habitū practicum & absq; operis intentione: Dico q̄ bene verum est q̄ licet possit esse absq; operis intentione primo mō tamen nunq̄ est absq; operis intentione secundo modo:quia non est nisi de operabilibus .falsum tamen est q̄ sit intelligere practicum,& secundum habitum practicum nisi simul addiscendo ex auditu a magistro vniuersalis artis operando in seipso experiatur illa in particularibus operibus, quæ quidem experientia debet esse aliqualis antęq̄ sit idoneus auditor moralis scientiæ, vt determinat Simplicius in principio commenti sup̄ p̄dicamēta. Propter quod etiam dicit phūs in principio ethicorum. Huius scientiæ non est auditor puer:quia nō est expertus eorum q̄ sunt secūdū scientiā.& sicut debet esse aliquātulū exptus a principio, sic ad hoc q̄ vere secundum habitum practicum sciat moralem scientiam,oportet q̄ similia addiscendo vniuersalia a magistro,experiatur illa penes seipsum in operib⁹ pticularibus:vt sicut de Christo dicit.Incepit facere & docere.Actu.i. sic dicatur de idoneo discipulo moralis scientiæ:incepit facere & discere.

Sequuntur pertinentia ad actum comparando vnum ad alium,& ptinebant prima tria ad comparationem actuum penes causalitatem.Et erat primum pertinens ad actus positiuos: Vtrum aliquis scienter ex bono actu possit se reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti. Alia aūt duo erant pertinētia ad actus defectiuos.Primū in generando peccatum: Vtrum in peccato omissionis ſm q̄ distinguit contra pcm̄ cōmissionis requirat aliquis act⁹ positiuus.Secundum erat in excusando peccatum, Vtrum aliqs error vel facti vel iuris excuset peccatū. Quartum erat pertinens ad comparationē actuum penes simultatem, Vtrum voluntas possit actuari siue reduci in actū,& tñ nō determinari ab illo a quo actuatur. Quintum erat pertinens ad ordinem actuum, Vtrum sufficit ad libertatem arbitrii q̄ potuit impedīri ne actuaretur ab alio de necessitate.Sextum ptinebat ad actuum p̄eminentiam, Vtrum opera vitæ activæ sint p̄ferenda operibus vitæ contemplatiuæ tanq̄ meliora.Et septimum iuxta hoc ad præeminētiam statuum in qbus actus hmōi habent exerceri: Vtrum scilicet status prælatorū maior sit & perfectior q̄ status religiosorum. Alia autem duo & vltima erant pertinentia ad actuum absoluendi iteratione:quorum octauum ptinebat ad comparationem actuum scđm diuersos defectus, Vtrum excōmunicatus pro contemptu vero ab officiali nō sacerdote,post absolutionem ab eodem in forma ecclesiæ ab excōmunicatione,teneatur petere absolutionem pro contemptu a suo sacerdote.Nonum autem pertinebat ad comparationem actuum secundum vnum & eundem defectum, Vtrum cōfessus priuilegiato tenetur eadem confiteri curato suo,qđ diffuse fuit disputatum seorsum & per se. CIRca primum istorum arguitur q̄ nullus scienter ex bono actu potest se reddere impotentē ad impletionem diuini præcepti:quia nullus ex actu in quo meretur reddit se impotentem ad impletionem diuini præcepti:ex bono autem actu quilibet meretur.ergo &c. Cōtra,scienter potest quis profiteri religionem: quod est bonus actus:& tñ ex hoc reddit se impotentem ad honorandū parētes in administrando necessaria vitæ,quia reddit se impotentem habendi vel acquirendi ea.ergo &c. Dico q̄ si aliquis attentaret dicere q̄ aliquis per votum religionis eximatur ab impletione diuini mandati,& q̄ per illud votum redderet se impotentem ad impletionem illius:hęc mihi videretur esse noua & mirabilis doctrina:tum quia consilia sunt ad pfectiorem & ampliorem impletionem mandati:& nemo plus obligatur ad implendum mandata q̄ ille qui se obligauit ad implēdum consilia,dicēte beato Hieronymo in epistola ad Demetriadem sic.In diuinis scripturis prohi

E Ad arg.pric. primum.

F Ad secūdū. princip.

G Ad arg.i op.

Quęst.xxiii.

Quæ.xxiiii.

Quæst.xxv.

Quęst.xxvi.

Quę.xxvii.

Quę.xxviii.

Quæst.xxix.

Quæst.xxx.

Quęst.xxxi.

Arg.princ.

In oppositū.

H Responsio.

bentur mala,preçipiuntur bona,conceduntur media,ſuadent̃ pfecta.In duob⁹ illis primis pcm̃ oẽ concluditur:in vtroq; enim dei continetur imperium.Non ſ.lũ em̃ præcipere, ſed etiam prohibe re iubentis eſt:hęc ſententia vniuerſos tenet:nec vlli tranſgredi licet qđ omnibus ſpera tũ eſt. Duo reliqua in poteſtate dimiſſa ſunt.Et tunc alloquens & admonens Demetriadem ſuper præceptoꝝ impletione ſubdit dicens.Perfectionis itaq; ſecuta cõſiliũ,ſerua generale mandatũ: in cauſa iuſtitię vnum debemus omnes,virgo,vidua,nupta,ſummus,medius, & imus gradus æqualiter iubent adimplere præcepta,nec a lege ſoluit qui ſupra legem proponit facere.Quinimmo nullus magis illicita vitare debet q̃ qui reſpuit quæ licebant:nec q̃ſq̃ ita mandata pollicetur implenda,vt ille qui amore perfectionis ſupra mandata conſcendit : & dum amplius ſtatuit facere q̃ ſcriptũ eſt,oſtendit ſibi minus ſcriptũ eſſe q̃ potuerit.Igit̃ q tantæ obedientiæ ſe pfitetur,vt etiam diuinũ cõſilium libẽter audiat:q̃liter debet audire præceptum! quaſi dicat,multum diligenter. & intelligo non tã aure corporis q̃ obedientia cordis:ipſum opere implendo.Ex quo em̃ eligendo conſilia minus oſtendit ſibi ſcriptum q̃ potuerit,& plus pollicetur,& iubetur implere præcepta per conſilia ad q̃ aſtringitur non omittenda:nec ab illorum obſeruantia abſoluitur,ſed magis ad illã ligat̃,etiam vſq; ad minima. Hic idem dicit ad Cellantiam.Duo ſunt genera mandatorum in quibus claudit̃ tota iuſtitia:prohibendi vnũ eſt : iubendi alterum . Hoc igitur duplex diuerſumq; præceptum,prohibẽdi.ſ.& iperandi,æquo omnibus iure mandatum eſt,non virgo,non vidua,non nupta, ab hoc imperio ſecura eſt:in quouis propoſito in quouis gradu æqualiter peccatum eſt,vel prohibita admittere vel iuſſa non facere.Nec vero eorum te ſeducat error qui ex arbitrio ſuo eligunt vt mandata cõtemnant quæ vel quaſi vilia vel parua deſpiciunt.& infra. Magiſq; id prouidendũ ẽ ne tibi hoc cũ licita contemnis ſecuritatem quandã illicitorum faciat,quicqd pro iuſtitia deo offertur non debet impedire iuſtitiam,ſed iuuare.& infra. Vt exuta mens a cunctis retinaculis mundanis atq; corporalibus voluptatibus ſit: & valeamus plenius inhærere dñicis præceptis.Ecce cum beatus Hiero. dicat q mandatũ omne & in hoc q mandatũ de honorando parentes æquo iure omnibus eſt mandatũ, q in quouis gradu,& i quouis propoſito ęqualiter peccatum eſt ipſum trãſgredi.Vide ergo tu qui ex arbitrio tuo eligis religionem atq; implere conſilia ſtudes, ne ſi doces q ppter magna cõ filiorum opera non ſis obligatus ad opus mandati de honorando parẽtes,ſis de numero illoꝝ qui ex arbitrio ſuo eligunt vt mandata cõtemnant:& tanq̃ vilia & parua reputant reſpectu conſiliorum quibus cũ licita contemnant in vouendo conſilia,hoc facit eis ſecuritatem quandam illicitorum,ne ſcilicet peccent in omittendo præcepta.qđ omnino videtur erroneum,quia vt ſubdit Hieronym⁹ quicquid offertur deo pro iuſtitia ſcilicet priuata conſeruanda,ſicut offertur ei votum de ſeruando conſilia:non debet impedire iuſtitiam publicam ne ſeruetur pro qua offertur profeſſio de ſeruando mandata in ingreſſu religionis Chriſtianę,ſed potius iuuare vt efficacius ſeruetur,quia vt videtur ſentire Hieronymus,obſeruatio conſiliorum non eſt niſi quædam diſpoſitio ad pleniorem obſeruantiam mandatorum.quia obſeruatione cõſiliorum exuitur mens a retinaculis,&c.ſicut dicit Hieronymus.quibus exutis valemus plenius diuinis inhærere præceptis. vt ſecũdum hoc obſeruatio conſiliorum potius ordinetur finaliter ad obſeruationem mandatorum q̃ econuerſo:& in tali plena obſeruatione mandatoꝝ conſtat tota pfectio eſſentialiter. Vnde ſi propter conſilia oporteret diuina omittere p̃cepta, vt ęſtimo,nõ eſſent cõſilia pfectionis,ſed poti⁹ deuia erroris.Propter quod in Grangenſi concilio dicitur: & habetur diſtinct.xxx.Siqui filii parentes maxime fideles deſeruerint occaſione dei cultus hoc iuſtum eſſe iudicantes,& non potius debitum honorem parentibus reddiderint,anathema ſint.Intelligo deſeruerint,vel religionẽ igrediẽdo , vel poſt ingreſſum
Q.vi.q.xix. ad ſubueniendum eis non condeſcendendo,ſecundum q alias declaraui.Sed vt dicit Gloſſa ibidem hoc quidam hæretici fecerunt occaſione illius auctoritatis. Qui reliquerit patrem aut matrem propter me centuplum accipiet.ſed illud non habet locum niſi cum parentes a filiis honorari non indigeant:& maxie q̃n ipedimẽto ſalutis ſunt.dicẽte Hierony.ad Furiã.Certe filiã a parẽte nõ diuido.honora parentẽ,ſed ſi tea vero parẽte nõ ſeparat.alioqn Dauid tibi canet: Audi filia &c.Vt em̃ dicit ad Fabiolã.Multa erga noſtros facere cogit affect⁹: & dũ propinquitatem reſpicimus corporũ,& corporis & aĩæ offendimus auctorẽ. Quanti monachi dũ patri matriq; miſerentur ſuas animas perdiderunt!Concedo igitur primam rationẽ:qa ppter religionis ingreſſum nullus reddit ſe impotentem ad parentes honorandum qui non teneatur ad eos deſcendere , eos ſi indigeant honorando non tm̃odo reuerentiæ exhibitione vt quidam dicunt:ſed temporalis ſubſidii adminiſtratione.& hoc exemplo Chriſti qui fuit forma religionis cuiuſq;:q vtroq; modo matrem honorauit quouſq; vita mortali in terris conuerſatus eſt:& etiam in morte illi ꝓuidit de eo qui vice ſua il

li vtroq; modo prouideret post eius mortem temporalem,dicẽte Aug.in exponendo illud loã.vlti. Cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantẽ quẽ diligebat,dixit matri suæ:Mulier ecce filius tuus &c.Hęc est illa hora de qua Iesus aquam cõuersurus in vinum dixerat matri suæ:quid mihi & tibi mulier?nõdum venit hora mea,nondum venerat hora in qua deberet eam cognoscere mori turus:de qua fuit mortalis natus.Tũc ergo diuina facturus non deitatis sed infirmitatis matrẽ ve lut incognitam repellebat.Nũc aũt humana iam patiẽs eam ex qua factus fuerat homo affectu cõ mendabat humano. Moralis igitur insinuatur locus, facit quod faciendum admonet:& exemplo suo suos instruit p̃ceptor bonus vt a filiis piis ꝑpendatur cura pentibus.Ex hac doctrina sana didice rat apostolus Paulus qđ docebat.Si quis autem suis & maxime domesticis non prouidet,fidem ne gat,& est infideli deterior.Quid autem cuiq̃ tam domesticum q̃ parẽtes?Huius itaq; saluberrimi p̃cepti ipse magister sanctoq; de seipso constituebat exemplũ,qñ nõ vt famulę deus,sed vt matri ho mo quam relinquebat alterum pro se quodãmõ filium prouidebat.Nam cur hoc factum fuit qđ se quit indicat. Ait em̃ ibidem Ioannes:Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam.de seipso dicẽs vt ad eius curã quicquid ei esset necessarium pertineret.Suscepit ergo eam in suam, non prædia q̃ nulla iure proprio possidebat:sed officia quæ propria dispositione exequẽda curabat. Quæro ergo si Maria infirma fuisset & corporali solatio Ioannis & victu corporali indiguisset, nũquid Ioannes propter religionẽ apostolatus eam dimisisset desolatam?nec de necessariis ad victũ prouidisset:etiã propriis manibus laborando si aliter prouideri illi non potuisset,sed recedens dixisset ei,Maria,Bo na dies sit tibi:quasi suffecisset eam honorare verbo seu nutu,& nõ opere?Credo q̃ nequaq̃.Qua re similiter nec religiosus in cõsimili casu matrem suam nequaq̃ dimittere debet desolatam,sed eã debet honorare opere,vt dictũ est. Vnde vt puto illis qui cõtraria dicũt siqui forte sint (q tñ ad il la dicẽda mouentur,nec auctoritate,nec ratione,sed sola affectione fauoris ad statum suę p̃fessiõis videntur moueri)bene potest dici illud Matth.xv.Quare vos transgredimini mandatũ dei ꝑpter traditionem vestrã?Nam deus dixit:Honora patrem & matrem.Glos.Imbecillitati consulas dãdo necessaria.Vestra autem traditio contraria est.Et quõ,subdit:in quo multum declarat nostrum p̃ positum cõtra illos. Vos autem dicitis,quicunq; dixerit patri vel matri munus quodcũq; est ex me tibi proderit: & non honorauerit patrem suum aut matrem suam: & irritum fecistis mandatũ dei ꝑpter traditionẽ vestrã.Glos.Hoc filios dicere parentibus cõpellitis:qđ deo oblaturus eram ĩ tuos consumo cibos:quasi non ꝑderit tibi vel mihi.impietatem sub nomine pietatis inducũt:& docent q̃ oblatio dñi q̃ verus est pater obsequiis parentum p̃ferat. Quęro qđ isti aliud dicũt qñ suos au ditores:q̃ in hoc quoquo mõ filii eoq; sunt,docent nisi q̃ ex p̃fessiõe religiõis sic obligant deo ad offe rendum ei minus obsequii quo ad obseruantiam regularẽ,q̃ nec p̃nt nec debẽt munus obsequii sui impẽdere parentibus:quasi hoc esset eis illicitum,sicut illi dicebant q̃ sacrilegiũ erat cõferre necessi tati parẽtũ qđ posset offerri deo. AD secũdũ qđ dicit:q̃ p religionis ingressum ĩpotens q̃s factus est habendi & acquirendi necessaria patri,dico q̃ falsum est.Si enim aliter non posset hr̃e vnde pro uideret potius deberet manib9 laborare,& per hoc illi necessaria acquirere, q̃ eis q̃ sunt religionis insistere,& patrem permittere mori fame.in hac em̃ necessitate non multo min9 astringit ꝑuidere quacunq; via poterit patri q̃ sibiipsi.Ne autẽ quisq; in tali necessitate sibiipsi ꝑuideat,nulla necessi tate,nulla lege,nulla ꝑfessione põt astrigi,ꝑm q̃ dicit Nicolaus papa de ꝑuisione necessitatis extre mæ fratrum minoꝝ,deficiente omni alia ꝑuisione.Et q̃dẽ si (qđ nõ ẽ aliquatenus p̃sumendũ)hęc cuncta deficerent,sicut nec cæteris,sic nec ipsis fratribus iure poli in extremæ necessitatis articulo ad ꝑuidendum sustentationi naturę via omnibus extrema necessitate detentis concessa p̃cludi tur:cum ab omni lege extrema necessitas sit excepta. & sic in tali necessitate quilibet potest acqui rere & per acq̃sitionẽ qua potest habere vnde ꝑuideat patri in tali necessitate cõstituto:sicut & vñ prouideat sibi in necessitate consimili.

I

Ad arg.ĩ op.

Circa secundũ arguit,q̃ in pcto omissionis ꝑm q̃ distinguit cõtra pctm̃ cõmissio nis,nõ regit aliqs act9 positiu9,qa cõtigit peccare pctõ cõmissiõis faciẽdo cõtra p̃cepta negatiua dupl'r:& quãtũ ad actũ exteriorẽ,cuiusmodi ẽ furari: & quãtũ ad actũ iteriorẽ,cuiusmodi ẽ cõcupiscere.Sicut em̃ dicit lex,nõ furaberis,sic di cit nõ cõcupisces.Cũ igit̃ pctm̃ omissiõis sic se habeat ad p̃cepta affirmatiua, si cut se hẽt pctm̃ cõmissiõis ad p̃cepta negatiua:cõsil'r ergo cõtigit dupl'r pecca re cõtra p̃cepta affirmatiua pctõ omissiõis,& q̃tũ ad actũ exteriorẽ q̃ ẽ nõ facere qđ tenet,& quãtũ ad actũ iteriorẽ:q̃ ẽ ñ velle facere illd,sed ãbob9 cõcurrẽtib9 ñ regit ad pctm̃ omissiõis aliqs act9 po sitiu9.ergo &c. Cõtra,ꝑm Aug.de libero arbitrio,pctm̃ ita ẽ volũtariũ q̃ si nõ esset volũtariũ nõ eet

Quę.xxiiii. Arg.princ.

In oppositũ.

Reſponſio, pctm̃.ſed nō ē voluntariū ſine actus poſitiōe.ergo &c. Dico q̄ i pura negatione abſq; oi poſitiuo nō K
conſiſtit ratio peccati,quia pctm̃ nō hēt rōnē purę negationis:ſed poti⁹ priuatiōis.ſ.modi ſpeciei &
ordis.Priuatio aūt neceſſario regrit ſubiectū,ſcdm p̄hum.iiii.&.ix. Metaph.i hoc eī priuatio differt
a negatiōe.& ſic pctm̃ omiſſiōis neceſſario regrit aliqd poſitiuū. Vnde q oīno nihil cogitat & nihil
vult,vel agit,aut forte nō hēt oīno vſum liberi arbitrii,p illo tpe & hora nihil oīno pōt peccare niſi
ex ordine ad aliquē actū poſitiuū:i quo ſicut i radice demeruit q̄ ſi i tali tpe & hora aliqd faceret nō
faciendum,vel omitteret faciēdū,ei imputaret.& hoc quēadmodū ſuffragia viuorū p̄ſunt defūctis
p quanto meruerūt dū viuerēt q̄ ſibi valere poſſent ſi fierēt,q̄ ſi fiūt,ſūt merita eor̄ ex radice opis L
qđ fecerūt viui. Vnde dico q̄ pctm̃ omiſſiōis nullo mō pōt cōſiſtere i pura negatiōe.Nec tñ dico
ꝓpter hoc q̄ rō pcti omiſſiōis ē in poſitiuo actu niſi ſicut i radice:ſed ſolūmō i ipa act⁹ negatiōe ſi-
ue omiſſiōe.Nō eſt em̃ pctm̃ omiſſiōis i illo poſitiuo niſi ſicut i radice:vñ traxit omiſſio act⁹ q̄ hēt
rationem pcti.quēadmodū rō meriti cōſiſtit i actu quem facit viuus,nō vt i ſubiecto,ſed vt in ra-
dice:a qua hēt q̄ deputat mortuo in actu quē mortuus fecit viuus,et quēadmodū pctm̃ homicidii
cōmiſſum in ebrietate,vt i ſubiecto conſiſtit formal'r i ipſo actu occidendi,vt i radice aūt in actu po-
tationis quo ſe inebriauit,in qua radice eſt cā illi⁹ omiſſiōis.& ga radix nō eſt cā vitioſi niſi ipſa in
ſe ſit vitioſa,neceſſe ē q̄ ſi ſit pctm̃ i omiſſiōe q̄ ad actū omiſſū,q̄ ēt ſit pctm̃ i cōmiſſiōe quo ad actū
exercitum,vt ſm hoc nūq̄ poſſit eſſe vnum pctm̃ omiſſiōis ſine alio cōmiſſionis. Vñ ſi aligs i nullo
actu exercito delinq̄ret vllo mō,aut ille nō eſſet oīno cauſa & radix omiſſionis, aut illa omiſſio non
deberet iputari i pctm̃ omittēti:ſed excuſaret p̄uoluntariū ex ignorātia iuincibili. Sed ē aduertē M
dum q̄ ille actus poſitiu⁹ in quo ſicut i radice eſt cā omiſſiōis,vel pōt eē actus volendi terminatus
ad negationem ſiue omiſſionem eius ad quod qs tenet,licet nō ſine aliquo termio poſitiuo,puta qñ
aligs omittit honorare parētes,ga vult hūc actū omittere,ſiue ga vult nō honorare ipos,eo q̄ vult
ſeruare pecuniā qua deberet eos honorare. Talis em̃ ex hoc q̄ vult hoc, committit,& ex eo q̄ nō fa-
cit id qđ terminat negatiue actū volēdi,omittit.vel pōt ille act⁹ q̄ ē radix omiſſionis eē aligs alius
act⁹ pricipal'r explicit⁹ ſiue exercit⁹ aut impat⁹ a volūtate:puta ſtudiū p qđ detinet i tellect⁹ itētus
circa vnum,vt nō poſſit ſe cōuertere ad cogitādū de faciēdo id ad qđ qs tenet, & qñ tenet.q̄ qđē
actus ſtudēdi,licet ſit licit⁹ ſm ſe,& p alio tpe in ipo nō eēt aliq̄ cōmiſſio, cōmittit tñ volūtas i eo
q̄ itellectū tenet i tali attētione ꝓpter circūſtātiā tpis i quo deberet cē attēt⁹ ad faciēdū id ad qđ te-
net,& dimittere p illo tpe actū ſm ſe licitū ad quē nō tenet.& iō ſimul cū iſto actu poſitiuo i quo i
cidit pctm̃ cōmiſſiōis,ſiml' icidit iterptatiue act⁹ volūtatis p̄dict⁹,quo .ſ.vult omittere.In eo em̃ q̄
vult intellectū eē tā intētū ſtudio q̄ nō pōt cōuertere ſe ad cōſiderādū qd aliđ faciēdū ē, vult iter
Ad arg. pri. pretatiue omittere illđ qđ faciēdū ē.& ſm hoc cōcedēda ē rō ad ſecūdā ptē adducta. Ad primā q̄ N
omiſſio pōt fieri & q̄ ad actū exteriorē & iteriorē ſiml',ſicut & cōmiſſio:dico q̄ verū eſt:imo neceſſa
riū ē qñcūq; omiſſio reducit ad cōmiſſionē i alio actu poſitiuo q̄ ſit act⁹ volēdi.Sic,n.omittēs qđ te
net facere exteri⁹, ēt omittit cogitare de illo & velle id facere iteri⁹.Sed omitti pōt iſtud velle Vno
mō negatiue oīno.ſ.ga nō vult ire:& ex hoc nullū ē peccatū eo q̄ in pure negatiuo nō cōſiſtit pctm̃
Vñ quo ad hoc nō ē ſil'e de pctō cōmiſſiōis & omiſſiōis:ſic tñ p̄ceſſit argumētū. Alio mō priuati-
ue.ſ.ga vult nō hoc:rōne tñ alicui⁹ poſitiui ſemp,vt dictū ē.Sed cū reducit ad ipm̃ actū volēdi,tūc
nō ē ꝓprie niſi omiſſio act⁹ exterioris nō iterioris,ga ipſe act⁹ exterior negat:& act⁹ iterior omiſſus
poti⁹ ē priuatio q̄ negatio.q̄q̄ ergo duplex ſit omiſſio qñq;:ambas tñ oportet reducere ad aliqd po
ſitiuū i quo ē p ſe commiſſio ſcdm dictum modum.

Quæſt.xxv. Arg.princ. Primum. Secundum. In oppoſitū. Reſponſio.

Circa tertiū,videlicet vtrū aliqs error vel facti vel iuris excuſet pctm̃: Arguit q̄ error facti nō excuſat,ga Abimelech peccaſſet errore facti i Sarā vxorē Abrahæ niſi dñs eū ꝓſeruaſſet,ſm q̄ Gen̄.xx.dicit illi dñs.Scio q̄ in ſimplicitate cordis feceris,& ideo cuſtodiui te ne peccares. Itē dñs dixit de Iudæis crucifigētib⁹ ipm̃:neſciūt quid faciunt,& hoc ga errabāt errore facti:nō credētes illū quē cru cifixerunt,eē Chriſtū:& tñ peccauerūt. Cōtra.dicit Chriſtus.Si nō veniſſē & lo quut⁹ eis nō fuiſſem pctm̃ nō haberēt.& hoc nō niſi quia p ignorātiā errantes excuſati fuiſſent,er go &c. Dico q̄ nō ſunt idē error & ignorantia,ſed verum eſt q̄ nō eſt error ſine ignorātia. Eſt em̃ O
q̄dā ignorātia negationis:q̄ dicit in pueris neſciētia,qua aligs neſcit qđ nō eſt potēs aut natus ſcire
ꝓpter ſubiecti indiſpoſitionē ad ſcientiā cōtrariā illi ignorātię:& i adultis dicit ignorātia iuincibi
lis.& iſta ignorantia nō ē error,ga nec eſt pctm̃ nec cauſatū a pctō ꝓprię voluntatis i ignorante.Er
ror aūt omnis aut eſt peccatum in errante,aut a proprio pctō errantis cauſatus, vt ſm hoc igno-
rantia ſic dicta poſſit eſſe ſine peccato proprio ignorantis:non autem error. Vnde ignorantia phi

losophoꝝ qua ignorabant deū trinū & vnum,& cętera q̄ ptinent ad fidei articulos, error no erat nec peccatum,q̄diu fecerunt qđ in se erat ad sciēdum illa:& nō excluserunt a se radiū diuini lumi nis:sed postq̄ temeritate sua excludebant rebelliōe volūtatis a se radiū diuini luminis supnaturalis asserētes contrariū veritati quam non poterāt ex puris naturalibus attingere, decepti ex apparen tiis fallacibus,qbus volūtas elegit itellectum poti⁹ assentire falsis q̄ veris credibilib⁹, vtputa q̄ in deo sicut est vna substātia sic & vna psona absoluta,& negātes q̄ in deo sit trinitas psonarū,tunc ip sorū ignorantia facta ē error ex peccato temeritatis eorū ꝓueniēs:quia volūtate obliquata i sua elec tione necesse est rōnē obscurari in suo iudicio:vt habitū est iā supra. Nō est em̄ error nisi assertio falsitatis in rōne obscurata ex voluntatis obliquatione.Est autem alia ignorantia dispositionis siue priuationis ; quæ non est nisi in illis in qbus nata est esse scientia cōtraria p aliquā dispositionē,qua sunt susceptibiles illi⁹ scientiæ.Sed hęc est duplex,quædam facti,quædam iuris.Dicitur aūt ignorā tia facti nō quia aliqs ignorat factum ex hoc faciendo qđ non est faciendum:multi em̄ habent igno rantiam facti,etsi non faciant nō facienda,sed quia ignorat facienda & ea q̄ consistunt in facto.Et ē hæc ignorantia duplex,quædam cū exhibitione debitæ diligentiæ ad sciendum illa:quædā vero si ne illa diligentia. Prima excusat a pcō omnino,exēplo Iacob qui credens sibi suppositam fuisse Ra chelē,cognouit Lyam prius q̄ consensit cū ipsa i matrimonium.Secunda aūt nō excusat ꝓ quanto quis nō adhibet diligentiam quā debet ad sciendū ea q̄ consistunt in facto: ita q̄ si nullam diligen tiam adhibeat,in nullo excusat,sicut forte non est excusat⁹ Lamech occidendo Caim: putādo ipm esse feram.Si autem aliquā diligentiam adhibeat pro tanto excusatur,& pro residuo inculpatur.si cut contigit in facto Achimelech:q reuera peccasset si cognouisset Saram,etiam ipsa accepta i vxo rem,quia non sufficienter inquisiuit an fuisset vxor Abrahæ.excusatus tñ fuisset i aliquo:propter qđ etiā dñs eū custodiuit,qa Sara regsita q̄ esset:respōdit se esse sororem Abrahæ:vnde & credidit
P Achimelech eā nō fuisse vxorē Abrahę. qđ si credidisset: neq̄q̄ eā cognoscere voluisset,i quo Aug. commendat eius iustitiam in legenaturæ:& in tali cordis simplicitate abstulit eam.Dicit aūt igno rantia iuris qñ est illorū q̄ ius scienda dictat: & hoc vel diuinū vel humanū. Ignorātia autem illoꝝ q̄ ius diuinū sciēda dictat & q̄ sūt de necessitate salutis, neminē excusat nisi sit ignorātia negatiōis q̄libet enim alia ex culpa prouenit pro quanto ad ipsum pertinet scire illa.quia scire illa pertinet mi nus ad vnum,vt ad simplicem subditum: ad alium vero plus vt ad prælatum vel doctorem.Quia doctores qui negligūt studere ad sciendum illa quæ scire requirit ipsorum ꝓfessio: & propterea do cent falsa,etiam si nec fauore vel odio essent obscurati,non excusant a pcō.Et sil⁹ doctores qui om nem diligentiam adhibent studio ad sciendū illa quæ ipsis incūbunt docēda:& tamē ꝓpter natura lem indispositionem non possunt ad illorum scientiam attingere,in docendo falsa non excusantur quia non adhibebāt diligentiam quam debuerunt & potuerunt ne promouerētur ad statum qui requirebat q̄ docerent illa quæ vires eorum excedebant.Si autem nesciat aliquis qđ non sit de ne cessitate salutis vt sunt multa quæ pertinent ad philosophiam,aut ea quæ non tenetur scire ,nō peccat etiā partē falsam asserendo, nisi temere velit illam defendere contra peritiores se.Et est cer tum q̄ in omnibus talibus in quibus certi non sumus quid tenere debeamus,semper teneamus magis securum ad salutem:secundum Augustinum dicentem.Tene certum & dimitte incertum. & in omnino dubiis semper magis piam partem quæ scilicet magis vergit in honorem diuinum tenere debemus,dicente Gregorio decimo Moralium, Apud misericordem iudicem nequaq̄ sine venia culpa relinquitur,cum per fauorem zeli ex eius amore peccatur.Sæpe nanq̄ magnis hoc do ctoribus contigit: vt quo alta charitate ferueant, lingua aliquid quod non debet dicat.Sed tanto citius parcitur quanto ex qua prodeat radice pensatur:citius culpa dimittitur quæ nequaq̄ stu
Q dio malitiæ perpetratur.Ignorans autem ea quæ ius humanum dictat:similiter non excusatur ni
R si quatenus eum excusandum dictat,qualiter a notitia legum humanarum excusant propter eorū exercitia milites & rustici. Per prædicta patet respōsio ad prima duo obiecta. AD tertium in Ad arg.i op.
oppositum.Si non venissem &c.Dico q̄ ibi loquitur Christus de eis quæ pertinent ad notitiam iuris diuini a quo nemo excusatur secundum iam expositum modum.Tamen peccans ex ignorā tia talis iuris nō specialiter affectata min⁹ peccat qñ nō ē ei annūciatū, q̄ qñ est annūciatū:quia ser uus sciens voluntatem domini sui,& non faciens,plagis vapulabit multis:& sic si illis non fuisset annunciatum,sed peccassent faciendo qđ non debuissent,tamen minus peccassent q̄ postq̄ eis fuit annunciatum.& hoc intendit cum dixit : peccatum non haberent,scilicet non tantū haberent:ta men simpliciter haberent.

Quæ.xxvi. Arg.princ.

Circa quartum arguit ꝙ voluntas possit actuari ab aliquo,& tñ non determinari ab illo:quia voluntas respectu eorꝫ q̃ sunt ad finem, est liberi arbitrii,ostensis ergo sibi duob⁹ circa illud qđ ē ad finē,sese põt determinare ad vtrũlibet,sed ostẽso sibi aliquo sub rõne boni vnica,ab illo necessario actuat sicut a bono qđ apprehenditur sub ratione finis & omnimoda ratione boni,ab alio ergo actuat & ab alio determinatur,ergo &c.Contra,idē est respectu alicuius ex se ideterminati ipm actuare ad aliquid & ipm determinare ad illud,& hoc siue formal'r siue effectiue.Forma em̃ in hoc ꝙ actuat materiã, ipsam determinat.& sil'r agẽs,ergo &c. Dico ꝙ voluntas tripl'r cõparatur ad actum volendi. Vno modo negatiue,s.in eum nõ volendo, vbi negantur actus & obiectũ simul,Sic em̃ nõ vult ille q̃ nec volũtatẽ ad aliqd agẽdũ habet nec etiã actũ volendi. Alio mõ positiue,s.i oĩno volẽdo aliqd,vbi affirmant act⁹ & obiectũ simul.Sic em̃ vult ille q̃ hẽt volũtatẽ ad habẽdũ aliqd determinate.Tertio modo priuatiue,s.in partim volendo & ptim nolẽdo,vbi affirmatur actus & negatur obiectum.Sic em̃ vult ille qui habet voluntatem ad nõ habẽdũ aliqd determinate. Prio mõ non vult aliqd dormiẽs. scđo mõ vult vigilans esse beatus,tertio mõ vult non esse miser.Et differũt ista tria breuiter,sicut non velle,& velle,& velle non siue nolle. Volũtas aũt considerata vt primo modo comparat ad actum volendi sic se habet ad illum vt potẽtiale quoddã, & quasi p indifferẽtiã quantum est ex se vt compareꝫ ad actũ secũdo & tertio mõ iã dictis.s.vel i volẽdo affirmatiue,vel in nolendo priuatiue.Qui enim nec ẽ in actu volẽdi,nec est in actu nolendi,p indifferẽtiam se hẽt quodammõ ad velle & ad nolle illud qđ sibi ꝓponi põt per intellectum,vt posset illud quantum est ex se vel velle vel nolle.Sed vt circa dictã q̃stionẽ primo recitemus sententias alioꝝ, sciendũ est aliquos dicere ꝙ ad illa duo nõ se hẽt volũtas p indifferẽtiã quãtũ est ex ꝑte mouẽtis & faciẽtis ipam exire de potentia in actum volendi aut nolendi,ga vt dicunt necesse est principium actus voluntatis esse ab intellectu,ita ꝙ nisi intellectus fieret prio in actu,nunq̃ voluntas fieret in actu.Nõ em̃ volitum est obiectum intellectus sicut intellectũ est obiectum voluntatis. Oportet em̃ volitũ prio cẽ intellectũ,& deinde volitũ,sed nõ ecõuerso,ga intellectus quantũ ad actũ suum oĩno primũ cũ vadit de oĩmoda potentia in actum , nõ est i ptãte volũtatis qđ nobis primum i mẽtem veniat & moueat intellectum ad actum intelligendi,sed venit in mentem vt contingit vel a sensibili extra, vel a phantasmate quod aliis superfertur,vel ex consuetudine ,vel ex complexione, vel ex alia aliqua causa.Postq̃ autem intellectus factus est in actu intelligendi, tunc prio reduci potest in actum tam volendi q̃ nolendi.Distinguendo tamen de volibili , quia volibile a voluntatẽ , non potest esse nisi propositum per intellectũ:intellectus autem in intelligendo proponit & suum actum intelligendi,& ipsum obiectum intellectum:Dicunt ergo ꝙ intellectus aliter voluntatem in actum volendi i tellectum intelligere,& aliter i actum volẽdi obiectũ qđ intelligit inducit. De prio em̃ dicũt ꝙ q̃q̃ voluntas quantum est ex se,ante oẽm actũ suum est indifferẽs ad actum volẽdi & nolẽdi,tñ quãtũ est ex ꝑte eius qđ natum est ipsam facere in actu q̃ cito intellectus intelligit aliqd , statim ex necessitate complacet volũtati in ipso actu intelligendi intellect⁹,& de necessitate vult intellectum intelligere illud qđ prio intelligit.& sic (vt dicũt)res apphensa primo causat in volũtate,& hoc ex necessitate,volitionẽ cõsiderationis siue intellectionis.Et talem volitionem causari ab intellectu i volũtate,appellant aliqui actiuare siue actuare voluntatem:quia hoc facit eam de volente in potẽtia volẽtem in actu.Alii autem respicientes ad volũtatis ideterminationẽ prædictã appellant hoc determinare voluntatem,& ambo concordant in hoc:ꝙ sic velle primo secundum actum non est a voluntate,neꝙ a libero arbitrio voluntatis,ga primi dicũt ꝙ volũtas non est liberi arbitrii quo ad actuationẽ:alii autem dicunt ꝙ nõ est liberi arbitrii quo ad actus determinationem:& idipsum qđ illi appellant actuationem,alii appellant actus determinationem. Sed qui illorum magis proprie loquitur?Dico ꝙ primi:qui hoc appellant voluntatis actuationem,quia licet voluntas ex se sit ab initio quasi indifferens ad velle & ad nolle:proprie tamen secundum vtroſq; nõ debet dici indifferens ad volendum & non volendum in comparatione ad actum considerationis siue intellectionis,ga vt dictũ est ſm illos res primo apprehensa quæcunq; sit illa & sub quacunq; ratione apprehendat,ex necessitate prio causat in volũtate volitionẽ cõsideratiõis,& sic nõ ē idifferẽtia ex parte actiui: nec etiã ex parte passiui,quare nec ſm illos est ꝓprie determinatio actus,vbi nõ est ꝓprie idifferẽtia ad diuersos act⁹.Est aũt actuatio ſm illos ꝓprie,ga ſm eos p actionẽ itellect⁹ ꝓprie volũtas reducit de potẽtia ad actũ.De volẽdo aũt obiectũ distiguũt,ga aut illđ ē finis sub oĩ rõne boni:aut aliqd qđ ē ad finẽ.A fine aũt apphẽso sub rõne oĩs boni dicũt volũtatẽ actuari & necessitari ad actũ volẽdi. & iõ respectu illi⁹ vt pri⁹mag[ꝓprie accipit hic nomẽ actuatiõis q̃ nomẽ determiatiõis.De iis aũt q̃ sũt ad finẽ distiguũt,dicẽdo ꝙ cũ volũtas ē actuata vt velit intellectũ intelligere id qđ est ad finẽ siue id

In oppositũ.

Responsio.

Opi.aliorũ.

S

T

V

X

Y

qđ nō eſt finis,nec ſe habens ſub ratione oīs boni,aut intellectus intelligit id ſub vna ratiōe ſiue bo ni ſiue mali,puta fornicationem ſub ratione delectabilis tm̄:aut ſub ratione deordinati tm̄,aut in telligit ipſum bifurcatum,& ſub duplici ratione:puta fornicationem ſub ratione delectabilis inor= dinati.Si primo modo, dicūt q̄ volūtas ſtatim ab obiecto actuaī: ſed nō neceſſitatur niſi vt velit il lud ſcđm rationem illius determinationis.Si enim conſideratio ſit determinata ad bonū tm̄,tunc neceſſitatur vt velit bonum:& ſi ſit determinata ad malum tm̄,neceſſitatur vt velit malum,puta ſi intelligit fornicationem ſub ratione delectabilis tm̄,de neceſſitate vult fornicarí. Si vero ſub rō= ne deordinati tm̄:de neceſſitate vult non fornicarí:quia voluntas nihil poteſt reſpuere niſi ſub rō= ne mali,nec velle niſi ſub ratione boni. Voluntas aūt licet ſic ad hoc de neceſſitate actuetur:non tm̄ vt dicunt ab eo qđ non eſt finis ſub ratiōe omnis boni neceſſitatur: ſic vt oporteat ipām pſiſtere in actu volendi vel nolendi,quomodo neceſſario actuatur ab obiecto,ſicut neceſſitaī volendo finē
Z quia a volendo illum non poteſt ſe retrahere. Vt enim dicunt agens & patiens in naturalibus cō parantur inter ſe tripliciter:quia agens ipſum patiens actuat faciendo ipſum ſm actum quale eſt agens,& neceſſitatur:quia agente approximato patienti agens neceſſe habet agere & patiens pati ſic q̄ oporteat ipſum perſiſtere in diſpoſitione quā ei imprimit agēs. Sīr agens patiens violentat quia ſpoliat ipſum a diſpoſitione quam habet in ſe cōtrariam illi diſpoſitioni quā nitiī ei imprime re agens.Ex parte autem voluntatis dicunt q̄ a fine ad quem ſe habet ſub omni ratione boni, actua= tur & neceſſitatur ſimul: ab his aūt q̄ ſunt ad finem, & q̄ comprehenduntur non ſub omni rōne boni,actuaī quādo comprehenditur ſub vna ratione tm̄:a nullo autem poteſt violentari,Quia igīt (vt dicunt) voluntas eo q̄ nō neceſſitaī ab eis q̄ ſunt ad finem,habet in poteſtate ſuæ libertatis ar= bitrii vt poſſit perſiſtere in illa actuatione ſiue actu volendi aut nolendi illud a quo eſt actuata,aut poteſt ſe ab illis retrahere:& ſic ipſa volūtas ex ſe vere indeterminata eſt ad velle perſiſtere vel nō perſiſtere in illis,& quia in hoc non poteſt determinarí ab obiecto qđ non eſt finis ſub omni ratione boni:oportet ergo q̄ volūtas in hoc ſeipſā determinet ſuo libero arbitrio. Et hanc determinationē aliqui conſueuerūt appellare exercitium actus ſolūmodo.Talem determinationem ſiue exercitiū actus dicunt eſſe in libero arbitrio voluntatis : non autem ipſam actuationē q̄ præcedit neceſſario iſtam determinationem,& ſic dicunt actuationem voluntatis eſſe ab obiecto naturali neceſſitate:& nullo modo a libertate arbitrii in voluntate.Determinationem autē ſiue exercitium actus dicūt eſſe a libero arbitrio voluntatis,& reſpectu illius ſolūmodo voluntatem eſſe liberí arbitrii. Si ve= ro intellectus intelligit id qđ non eſt finis ſecundum rationem omnis boni ſub duplici ratione,ſcili cet bifurcata,puta fornicationem ſub ratione delectabilis inordinatí:vel potionem ſub ratione ſa= natiui amarí, dicūt q̄ in libertate arbitrii voluntatis eſt vt poſſit ſe determinare ad hoc vt velit in tellectum perſiſtere in conſideratione illius bifurcata,ſiue ſub vtraq; ratione,aut omnino deſiſtere ab illius conſideratione,vt ſecundum rationem neutrā ipſum conſideret,vel vt ſiſtat in conſidera tione illius ſub altera ratione tm̄:& deſiſtat a conſideratione eius ſub alia, vel vt non ſiſtat æqualr ſub vtraq;,ſed magis in conſideratione illius ſub vna ratione q̄ ſub altera.Et in omnibus iſtis neceſ ſe eſt intellectum ſequi determinationem voluntatis q̄diu ipſa vult ſtare in ſua determinatione,q̄ diu enim voluntas vult,ſtat intellectus in bifurcata cōſideratione, quia q̄diu vult voluntas intele= lectū de vtroq; conſiderare:& q̄diu ſtat intellectus in conſideratione de vtroq; æqualiter:dicunt q̄ p neutrū pōt actuarí volūtas vt vnū illoꝝ velit & alterum reſpuat:nec eſt ī volūtate vt quo ad alte rū illoꝝ fiat ī actu volēdi illud,ſed cū vult intellectū cōſiderare de altero tm̄ vel magis de illo q̄ de reliquo, tunc neceſſe eſt ipām actuarí ab illo qđ ſolum ītellectus conſiderat aut magis, puta cū vult intellectū ſolū vel multo magis cogitare de fornicatione ſub ratiene delectabilis, qa in obiecto nō hēt voluntas retrahens, allicitur a delectabili, & cauſatur in ea volitio fornicationis: & econtra,cū vult intellectum ſolū vel magis cogitare de fornicatione ſub ratione deordinatí,qa ī obiecto nō hēt volūtas allíciens,abominaī fornicationē,& cauſaī in ea nolitio fornicationis,& ſic ī volendo vel no lēdo volūtas ab obiecto actuaī,quia volitio cauſaī ī volūtate a bono apprehenſo,& nolitio a malo ap prehenſo,ita q̄ ſcđm hūc modū bonū vel malū apprehenſū actuat voluntatē,& ſic ſuū actuarí iſto mō nec ē a volūtate,nec a libero arbitrio eius,quia ſup ipſū volūtas nō hēt dominiū niſi p accidēs p hoc,ſ,q̄ poſſet ſe nō determinaſſe ad hoc q̄ voluit ītellectū ſolū vel magis cōſiderare fornicationē ſub rōne delectabilis.Niſi em̄ prī determinaſſet ſe velle intellectū cōſiderare de fornicatiōe ſub rō ne ſola delectabilis vel magis,ſed deſiſtere a cōſideratiōe eiꝰ ſub rōne fornicatiōis,fornicatio nō po tuiſſet volūtatē actuaſſe actu volēdi fornicationē,nec cauſare volitionē ſui in illa.Dicūt ergo iſti q̄ voluntas quo ad determinationem actus,quā alii appellant quo ad exercitium actus, quia ſeipſā p

liberum arbitrium determinat & exercitat, ſcđm dictum modum bene dicitur mouere ſeipſam, qa poteſt ſeipſam ad actum volendi dicto mō determinare in volēdo. Quo aūt ad actuationē quā alii appellant determinationem, nullo modo poteſt mouere ſeipſam: quia nō poteſt ſeipſam actuare niſi per accidens: quia ſcilicet potuit facere & nō facere illud quo facto volūtas actuaf, vt eſt ab obiecto in quo faciēdo & determinando ſeipſam mouet, & hoc etiā per accidēs ſcilicet per hoc q̄ ē mota ab alio. Anteq̄ em̄ volūtas fuerit i actu & actuata p obiectū ſecūdū aliquem p̄dictor̄ modor̄, nullo mō pōt ſe determinare ſm aliquē p̄dictor̄ determinandi modor̄. Quēadmodū, n, intellectus factus in actu per principia mouet ſeipſum ad concluſiones, ſed hoc mouendo voluntatem primo per boni= tatem principiorum a qua mouetur ad cōcluſiones: ſic voluntas facta in actu per finē mouet ſeipſā ad ea q̄ ſunt ad finē, ſed hoc mouēdo itellectū ad cōſiderationē alicui⁹ ſm vnā rationē qua ē ad finē a quo mouet ad volēdū id qđ ē ad finē. Vt aūt dicūt voluntas, quia ex ſe ad actū volēdi eſt ſolūmō in potentia, inquantum eſt ſolum in potentia non determinat ſeipſam, ſed ſolum inquantū eſt prius facta in actu quo actuatur primo. in actu autem quo actuatur ſcđo ſeipſam non facit in actū ſm ſe= ipſam, ſed ſecundum aliud vt dictum eſt. Si em̄ aliquid in ſeipſo ſecundum ſeipſum cauſaret actua tionem, tunc idem ſecundum idem eſſet actus & potentia, ſiue in potentia & in actu, qđ eſt impoſ= ſibile ex rerū natura, vt ſecundum hoc voluntas non exeat in actum aliquem volendi ſiue mouē= di ſeipſam, vt per ſeipſam ſolum dicaf mouere ſeipſam: ſed ſi exit i actum per ſeipſā, & dicitur mo= uere ſeipſam: hoc non eſt niſi cū hoc per aliquā diſpoſitionē aliam exiſtentē in ea, quemadmodū ali= qui volunt: ſm q̄ voluntas mouet ſe per quaſdam affectiones ſuas. Ad cuius intellectum, quomō A
ſcilicet hoc veritatem hīe poterit, & quō nō, eſt aduertendum circa hoc aliquid ex pte ipſius actus volendi eliciti a volūtate, & aliquid ex parte ipſius voluntatis, a qua elicif. Ex pte ſiqdē actus volē di eſt aduertendum, q̄ vnus actus volendi pōt cōparari ad aliū dupliciter. Vno modo penes ordinē prioris & poſterioris, alio mō penes gradum ſuperioris & inferioris. Primo mō comparantur in= ter ſe actus volendi finē, & act⁹ volēdi illud qđ ē ad finē. Scđo mō cōparanf iter ſe act⁹ volēdi modo naturali aliqđ volibile: & act⁹ idē volēdi mō ſupnaturali. Ex parte aūt volūtatis ē aduertēdū q̄ cir ca eā eſt cōſiderare aliqd vt quo hēt elici act⁹ volēdi ſimplr: & aliqd vt quo hēt facilr elici act⁹ volē di. Primo dictorum modorum comparando actus, voluntas nō exit in actum volendi id qđ eſt ad fi nem niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea prius, ſcilicet per actum volendi finem præce dentem in ea. ſed hoc nō vt per illud qđ eſt cauſa propter quā fic: ſed ſolūmodo vt per illud qđ eſt cauſa ſine qua nō. Sicut enim voluntas præſuppoſito in cognitione bono qđ eſt finis vult illud vt per cauſam ſine qua non, ſic & preſuppoſito actu volendi bonum quod eſt finis, vult bonum qđ eſt ad finem vt per cauſam ſine qua non: ſed vtrobiq; ſeipſa vt cauſa propter quam fic, ſine aliqua alia diſpoſitione exiſtente in ea, vult & finē et ea q̄ ſunt ad finē. Secundo aūt modo comparando actus, voluntas non exit ad actū volendi modo ſupernaturali aliqđ volibile ſupernaturale, niſi p aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea: quæ eſt aptitudo q̄dam in inſtrumento qđ eſt voluntas ad eliciēdū actum volendi talem. Et eſt illa aptitudo habitus aliquis ſupernaturalis eleuans potentiā vt poſſit actum illum elicere & diſponens eandem ad faciliter eliciendum illud, puta habitus iuſtitiæ in= quantum eſt donum dei quo poteſt voluntas elicere actum volendi iuſta facere meritorie, & volē di beatitudinem qualem ſperant iuſti, quē quidem actum ex ſe ſolo in puris naturalibus exiſtens ne inchoare quidem poſſet omnino. Ad actum autem volendi aliquod volibile naturale modo na turali faciliter, adhuc non poſſet exire voluntas niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea: cu iuſmodi eſt aliqua aptitudo ad eliciendum actum volendi in inſtrumento qđ eſt voluntas. quā apti tudinē Anſel. in fine de cōcordia p̄deſtinationis & gratiæ & liberi arbitrii, appellat affectionē. vbi di ſtinguit inter inſtrumentum qđ eſt voluntas, & hmōi affectionem & actum volendi eius, quē ap= pellat vſum, dicens ſic. Sicut habemus i corpore membra, & quiq; ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta quibus quaſi inſtrumentis vtimur, vt ſunt manus aptæ ad capiendum, pedes ad ambulandum, lingua ad loquendum, viſus ad videndum: ita & anima habet in ſe quaſdam vires quibus vtimur vt inſtrumēris ad vſus congruos. Eſt nāq; ratio in aīa qua ſicut ſuo inſtrumento vtitur ad ratiocī nandum: & volūtas qua vtitur ad volendum. Quoniam ergo ſingula inſtrumenta habent & hoc qđ ſunt, et aptitudines ſuas, & ſuos vſus, diſcernam⁹ in volūtate inſtrumētū & aptitudinē eius & vſum eius, quas aptitudines in volūtate poſſumus nominare affectiōes. Affectū quippe eſt inſtru mentum volendi ſuis aptitudinibus. Et eſt iſta aptitudo in voluntate nihil aliud q̄ pronitas quæ= dam qua inclinatur ad aliquid volendum: qua faciliter poteſt exire in actum volendi illud. Vñ vt continue adiungit Anſel, dicitur hominis anima cum vehemēter vult aliquid affectata eſſe ad

volēdū illud vel affectuoſe velle. & infra. Affectio autē hmōi inſtrumēti eſt qua ſic afficitur hmōi inſtrumentum ad volendum aliquid, etiam quādo illud non cogitat: vt ſi venit in memoriam, aut
B ſtatim: aut ſuo tempore illud velit. Sed eſt aduertendum q̄ talis affectio ſiue aptitudo voluntatis duplex eſt, quædam naturalis naturæ indita, quędam vero eſt naturę ſuperacquiſita. Aptitudo prima nihil reale addit ſupra naturam: ſed ſolummodo reſpectum & modum quo ordinatur ad actū volendi aliquid, ſicut nec aptitudo ad videndum lucem aut colorem, aliquid reale addit ſupra naturam viſus, & per talem aptitudinem ſiue affectionem voluntas ordinat̄ ad illud quod naturaliter & immutabiliter vult, cum ei pręſentatur per intellectum. Vnde & p̄ſe in puris naturalib⁹ exiſtens poteſt exire in actum volendi illud abſq̄ omni alia diſpoſitiōe exiſtēte in illa. Tali autem affectione vult voluntas ſalutē ſtatim, de qua dicit ibidē Anſel. Sic eſt inſtrumētum volendi affectū ad volendum ſalutem, etiam quando illam non cogitat, vt mox cum venit in memoriam ſtatim eam velit. Tali etiam aptitudine naturali voluntas pronior eſt, quantum eſt de ſua natura, ad volendū bonum virtutis, quod eſt bonum ſimpliciter: q̄ delectabile in malo vitii, qđ eſt bonum vt nunc, licet ex corruptione vitioſa originali vel actuali p̄nior ſit ad bonū, vt nunc. dicēte ibidē Anſel. Inueſtigādum eſt, vnde tam prona ſit ad malum iſta voluntas. Non enim credendum eſt talem illam deum feciſſe &c. Vbi dictam cauſam exprimit, ſicut patere poteſt intuenti: vt de cauſa ipſius. Aptitudo aūt ſecunda addit ſupra naturā volūtatis habitum virtutis, quo inclinatur ad bonum virtutis actum, in cuius actum tali promptitudine non poſſet exire per ſeipſam voluntas, quali exit in ipſum cum habitu virtutis. Poteſt tamen ſola aptitudine naturali per ſeipſam in actum virtutis imperfectum, generatiuum habitus, abſq̄ omni diſpoſitione exiſtente in ea, & etiam cum maiori promptitudine q̄ in actum vitii, poteſt exire in illū ſimpliciter abſq̄ omni alia diſpoſitione exiſtente in ea. Vnde de tali aptitudine ſiue affectione reſpectu actus meritorii ex virtute gratuita, dicit Anſel. Sanctus homo aſſeritur etiam cum dormit, & non cogitat indeſinenter habere voluntatem iuſte viuendi. Et non aliud dicimus voluntatē q̄ illam affectionem inſtrumēti qua vult iuſte viuere. ſecundum q̄ etiam vtrunq̄ modum aptitudinis declarat poſt pauca ſubdens. Sicut viſus plures habet aptitudines, ſcilicet ad videndum lucem: & per lucem ad videndum figuras, ad videndum colores: ita inſtrumentum volendi duas habet aptitudines quas voco affectiōes: quarum vna eſt ad volendum cōmoditatem: altera ad volendum rectitudinem: nempe nihil vult voluntas, quæ eſt inſtrumentum, niſi aut commoditatem aut rectitudinem, quicquid enim aliud vult, aut propter cōmoditatem aut propter rectitudinem vult. Et ad has etiam ſi fallitur, putat ſe referre quod vult. Per affectionem quidem quæ eſt ad volendum commoditatem ſemper vult homo beatitudinem & beatus eſſe: per illam vero quæ eſt ad volendum rectitudinem, vult rectitudinem & rectus. i. iuſtus eſſe. Propter cōmoditatem autem vult aliquid, vt cum vult arare vel laborare vt habeat vnde tueatur vitam & ſalutem, quę iudicat eſſe commoda. Propter vero rectitudinem vult: vt cum vult diſcere, vt ſciat recte. i. iuſte, viuere. Et per hoc plane inſinuat q̄ prima aptitudo ſit naturalis: ſecun
C da ſuperacquiſita naturæ ſecundum dictum modum. Aſſignans autem differētiā inter has aptitudines duas ſiue affectiones, dicit ſic. Illa quæ eſt ad volēdum commodum, inſeparabilis eſt: illa vero q̄ eſt ad volendū rectitudinē ſepabilis. In hoc quoq̄ differūt: qa illa q̄ eſt ad volēdū cōmodū, nō eſt hoc qđ ipa vult: illa vero q̄ eſt ad volēdū rectitudinē, rectitudo eſt. Nullus qppe vltra rectitudinē niſi rectitudinē habēs, neq̄ pōt aliquis rectitudinē velle niſi rectitudine. Palā aūt eſt eius voluntatis quæ eſt inſtrumentum iſtam eſſe rectitudinem, Reuera eſt eius vt habitus ſuus. Et ſic ſicut in volendo rectitudinem rectitudo eſt, quia habet habitum rectitudinis, ſic in volendo commodum non eſt illud: quia non neceſſario habet habitum ad volendum illud: ſed ſufficit ad illud ſola aptitudo naturalis ipſius voluntatis, quæ voluntas etiam ſola libertate arbitrii poteſt non ſolum in vere cōmodum per aptitudinem, ſed etiam in apparens cōmodum contra illam aptitudinem: ſecundum q̄ dicit Anſel. ſubdens poſt pauca. Illa voluntas quæ eſt ad volendum commodum, non ſemper mala eſt: minus dicit & plus ſignificat. immo ſemper bona eſt ſtādo in quadam generalitate cōmodi, quia non eſt mala niſi cōmodum, quando determinatur ad materiam: in qua tm̄ habet rationem boni vt nunc, ſiue apparentis. Vnde ſubdit continue. Sed quando conſentit carni concupiſcen
D do aduerſus ſpiritum, tunc ſupple mala eſt. Eſt autem aduertendum occaſione illius quod Anſelmus dicit in fine, loquendo de voluntate quæ eſt inſtrumētum, & eius affectione: Illa (inquit) vult quæ affectione ſua vult. Vnde non abſurde poſſumus dicere affectiones eius voluntatis quam inſtrumentum animæ dixi, quaſi inſtrumenta eiuſdem inſtrumenti, quia illa nihil niſi iſtis operatur. Occaſione illius dicti inquam aduertendum eſt, q̄ circa exitum actus voluntatis quæ eſt inſtru-

mentum animæ,eſt conſiderare duo:ſcilicet & ipſum exitum ſimpliciter: & promptitudinem ſiue facilitatẽ exitus in eliciendo ipſum actũ.Et quo ad hoc ſecũdũ & rõne eius bene verum eſt q̃ volũ tas nihil operatur niſi illis: quia promptitudinem in eliciendo actũ volendi non dat voluntati niſi eius aptitudo. Nihilominus tamen aſpiciendo ad primum ſolũ voluntas vi ſua naturali cẽm actũ volendi modo naturę congruenti p ſemetipſam elicit vt cauſa ꝓpter quã ſic,& nihil aliud in ea ſupra pura naturalia exiſtens requiritur niſi vt cauſa ſine qua non . habitus eñ politici non eliciunt actus ſimpliciter:ſed ſolum coagunt voluntati:vt prompte & faciliter perfectum actum eliciat.Dico ſaltem quo ad habitus noſtris actibus acquiſitos. Et rõne eius q̃ ſola volũtas elicit hmõi actum ſimpliciter,intelligo illud qđ ibi dicit Anſelmus:Volũtas (ĩquiẽs)inſtrumẽtũ mouet oĩa alia inſtrumenta quibus ſponte vtitur:& quæ ſunt in nobis:vt manus & lingua & viſus : & quæ ſunt extra nos,vt ſtylus & ſecuris:& facit oñes voluntarios motus:ipſa vero ſe ſuis affectionibus mouet.vnde dici poteſt inſtrumentũ ſeipſum mouẽs. Dico ergo deſcendendo ad quæſtionem:q̃ ſecundũ ſen E
tentiã p̃dictorũ aſſignantiũ differentiã inter actuationẽ & determinationem quæ conſiſtit in eo qđ alii appellant exercitium actus,proprie loquendo voluntas bene poteſt actuari & tñ nõ determinari:quia actuatio illa quã alii appellant determinationẽ,non eſt proprie determinatio actus,vt dictũ eſt.Sed ſecundum ſententiã illorum omino eſt aliud voluntatem determinari & actuari,ſicut ſecũdũ ſententiã aliorũ oĩno eſt aliud determinatio actus & exercitium actus: ſecundũ quorũ ſententiã nõ eſt aliud determinari q̃ qđ illi appellant actuari:vt dictum eſt:& ſecundũ hoc non p̃ot volũtas actuari & non determinari.Sed talis diuerſitas inter prędicta conſiſtit in ſolo nomine de qua non eſt nobis curæ.Sed queſtio noſtra intendit an voluntas poſſit actuari & non determinari:ex eo q̃ ſint diuerſa inter ſe ſecundũ rẽ:an non.Et dico ſecundum q̃ alias determinaui circa determinationem actus & exercitium eius:in quibus aliqui magnam ponũt differentiã:q̃ non differunt reſpectu voluntatis,eo q̃ ipſa vniformiter per liberũ arbitriũ ſe habet ad omnes actus volendi circa ea quę ſunt ad finem,videlicet & ad illos quos alii appellant determinationes,& ad illos quos alii appellant exercitia.Conſimiliter dico circa actuationem voluntatis & determinationẽ eiꝰ, in quibus alii magnam ponũt differẽtiã:q̃ nõ differũt reſpectu volũtatis,eo q̃ vniformiter ipſa p liberum arbitriũ ſe habet ad oĉs actus volẽdi circa ea q̃ ſunt ad finẽ,videlicet & ad illos quos appellãt actuationes : & ad illos quos appellãt determinatiões.Quare cum ſecundũ vtroſq̃ nõ eſt diſtinctio inter illos modos actionũ volendi niſi quia diuerſimode voluntas ſe habet ad illos ſecundũ dictum modum: Dico ergo q̃ F
ex parte rei nulla eſt differentia ex diuerſo ordine & mõ ſe habendi ad voluntatem, inter voluntatis actuationem,determinationẽ,& exercitium.Licet enim differenti mõ ſe habet volũtas ad actum volendi finem,& ea quæ ſunt ad finem : in hoc videlicet q̃ finem ſub omni ratione boni apprehenſum neceſſe habet velle,& non poteſt ipſum nõ velle,nec diuerti ab illo,nec ab illis quæ ipſum circunſtant:& hoc etiã manente apprehẽſione taliũ: omne aũt qđ eſt ad finẽ apprehenſum etiã manẽte apprehẽſione poteſt non velle,& velle indifferẽter:& ſimiliter ea q̃ illud circunſtãt: tamẽ ad finẽ ſub omni ratione boni & ad ea q̃ circũſtant ipſum,nullo differenti modo ſe habet. Sicut cñ finẽ talẽ apprehenſum neceſſe eſt voluntatẽ velle:ita ſilr neceſſe eſt ipſum velle intellectum intelligere finẽ & perſiſtere in actu intelligẽdi ipm.Silr ad ea q̃ ſunt ad finem,& ad ea q̃ circunſtãt illa,nullo differenti modo ſe habet.Percurrendo igitur ad huius declarationẽ iã dicta ab aliis,& impugnando ea G
quæ in illis quo ad hoc nobis ſunt contraria,cętera approbando tanq̃ bene dicta : Dico q̃ q̃q̃ verũ ſit vt illi dicunt q̃ neceſſe eſt principiũ actus voluntatis eſſe ab intellectu vt ſupra:tamen cum hoc ad actum volendi & nolendi & finẽ & ea quæ circunſtãt ipſum,& ſilr ad ea quæ ſunt ad finẽ : & q̃ circunſtãt illa,p indifferentiã ſe habet:& quantum eſt ex parte ſui & quantum eſt ex parte cuiuſq̃ alterius.Quantum eñ eſt ex parte ipſius voluntatis & finis ſub omni ratione boni:ſicut etiam neceſſe eſt ipſam velle finẽ,ſic & neceſſe eſt ipſam velle intellectũ pſiſtere in cõſideratione finis.Et ſicut non eſt neceſſe ipſam velle intellectũ pſiſtere in cõſideratiõe eorũ q̃ ſunt ad finẽ ſecũdũ dictũ modũ ſic nec eſt neceſſe ipſam velle etiã ab initio intellectũ intelligere qđ primo ſibi occurrit:neq̃ etiã neceſſe eſt ipſam velle illud in cuius cõſideratiõe voluit intellectũ pſiſtere ſub cõſideratiõe vniꝰ rationis in ipſo intellecto,immo ſtatim illo oblato voluntati primo actu intelligendi poteſt velle intellectũ nõ intelligere illud,ſed ceſſare.Stãte etiã intellectu ad volũtatis impiũ in conſideratione fornicationis ſub ratione delectabilis,libertate arbitrii poteſt voluntas illam nolle & velle:& ſic in nullo alter intellectus inducit volũtatẽ in actũ volendi intellectũ intelligere vel ſimplr,vel ſub quacũq̃ ratione,& in actũ volẽdi obiectũ,vtrobiq̃ eñ ęqliter eſt indifferẽs quãtum eſt ex parte ſua. Nec neceſſe eſt q̃ ſtatim cõplaceat volũtati in prio actu itelligẽdi:& ſic nõ oportet q̃ in ipa cauſet volitio vo

lẽdo intellectũ intelligere.Et ſiſ̃ pr̃ęſentato aliquo ſub duplici rõne,æqualiter volũtas põt ſe liber-
H tate arbitrii ad alterũ determinare. Qđ aũt addunt:talem volitionẽ cauſari ab intellectu in volũ
tate &c.Dico ꝙ hoc falſum eſt,qm̃ ſecũdũ ꝙ ſ̃pe dixi,licet principiũ voluntatis ſit ab intellectu, &
volitio cauſet a bono appĥenſo,nõ tamẽ hoc eſt ſicut ex cauſa ꝑpter quã ſic:ſed ſolũmodo ſicut ex
cauſa ſine qua nõ:qa vt a cã ꝑpter quã ſic,nõ mouet volũtas ab aliquo ad actũ volendi neq; actua-
tur niſi a ſeipſa,vt non ſolum dicamus voluntatem eſſe dominã ſupra ſuã actionẽ in qbuſdam vt
illi dicunt,ſicut patebit in queſtione ſequẽti:ſed in omnibus a principio vſq; in finẽ,includẽdo oẽs
actus & primos & medios & vltimos,licet ad finẽ ſub omni ratione boni apprehenſum, & ea quę
circũſtãt ipſum,moueat tm̃ libere & non libero arbitrio ꝓprie loquendo:ad ea vero q̃ ſunt ad finẽ
I & q̃ circũſtãt illũ,libero arbitrio tm̃,vt alias expoſuim⁹. Qđ aũt ad cõfirmationẽ dicti ſui argũit
ibidem:ꝙ voluntas nihil põt velle niſi ſub rõne boni,nec nolle ſiue reſpuere niſi ſub rõne mali:Di-
co ꝙ verũ eſt,non tñ oportet ꝙ in iſto velle vel non velle vel nolle ab alio moueatur q̃ a ſe,licet di-
uerſimode ſecundum ꝙ eſt diuerſa ratio boni.Si enim eſt ratio boni in aliquo oĩm ode pfecta, vt eſt
pfecta in bono qđ in ſe habet oẽm rationẽ boni,& nullã rõnẽ mali ſibi coniũctã,qualis eſt in eo qđ eſt
finis ſimpliciter,in illo mouet ex ſe libertate & imutabili neceſſitate:licet nõ libero arbitrio.Si vero
ſit ratio boni in aliquo diminuta,cuiuſmodi eſt rõ boni in omni eo qđ eſt ad finẽ: vel cõiũcta cũ rõ
ne mali,cuiuſmodi eſt rõ delectabilis cũ ꝓſentatur in fornicatione cũ rõne deordinati,in illo mouet
ex ſe libertate arbitrii:& põt ab illo reſilire nõ ſolũ ꝑpter malũ inordinationis ſibi cõiunctũ:ſed etiã
ꝑpter ſuã impfectionẽ,etiã ſi ſola ratio boni cõprehendat,& ideo quãtũcũq; alliciat ſi tñ allíciat aut
inclinet quoquo mõ, imperfecte tñ allicit ad neceſſitandũ voluntatẽ aut actuandũ . Sed qñ multũ
allicit & tepide voluntas cõtrariũ eligit:tunc contingit de illa ſicut de illo q proiicit merces in ma
re,qa vult & non vult:ſed magis vult q̃ nõ vult:& cũ in poteſtate eius ſit proiicere & non proii-
cere,libertate arbitrii proiicit licet inducta timore procedente ex amore. Et non eſt oĩno ſil'e de mo
uente in naturalibus & de mouẽte in voluntariis . Actio em̃ in naturalibus eſt motio quædam, &
actus impfectus:ſecũdũ ꝙ huiuſmodi:& ideo quãdoq; trãſit in aliud vt in ĩperfectũ . In voluntariis
aũt eſt opatio & actus pfectus ſecundũ ꝙ hmõi:& ideo manet in eo qđ ꝑ ipſum perficitur.& eſt diſ
poſitio ĩperfecti prius & in potẽtia ad illã nõ ſub cõtraria:ſed ſolũmõ ſub priuatiua diſpoſitiõe:cui
eſt coniuncta neceſſitas proſiliendi in actũ ſi amoueat prohibens:ſicut in graui,vt alibi ſatis decla-
rauimus.Et ſecundũ modũ ibi declaratũ voluntas ſeipſam & ſecũdũ ſeipſam actuat & ducit de po
K tẽtia ad actũ.Et ꝙ aſſumũt: ꝙ tũc idẽ eſſet potẽtia & actus ſiue in potẽtia & in actu:Dico ꝙ cũ di
citur ꝙ volũtas ſecũdũ ſeipſam,ſeipſam ducit in actũ,ſiue cauſat in ſe actuationem : hoc dicit ꝑ ly
ſeipſam excludẽdo omne agẽs & mouẽs qđ eſt extra ſubſtantiã ſiue eſſentiã volũtatis differens ſe-
cundũ rem ab eius eſſentia & habẽdo reſpectũ ad eſſentiã actus educibilis ab ipſo,mõ naturali:non
aũt excludẽdo ꝑ hoc oẽm alietatem inter rationẽ mouẽtis & moti qđ eſt intra naturã ipſius volun
tatis,& aſpiciendo ad facilitatẽ educẽdi actũ.Et hoc mõ aſpiciendo ad id qđ eſt intra naturã volun
tatis,ipſa volũtas in mouẽdo ſeipſam,non ſecũdũ idẽ eſt actus & potẽtia ſiue in actu & in potẽtia
qa voluntas eſt actus ſiue in actu primo q eſt eſſe,ſecundũ vim q̃ ſibi naturaliter eſt indita ad ſe mo
uendum a creante,quemadmodũ graue quieſcens ſurſum ꝑ impedimentũ eſt actu ens ſecũdũ for-
mã grauitatis.Eſt aũt volũtas potẽtia ſiue in potẽtia quo ad actũ ſecundũ q eſt opari ſecũdũ id qđ
eſt aliqd potens velle & pfici actu volẽdi: ſicut contingit & de graui,& eſt volũtas in actu a crean-
te virtualiter tale,quale eſt in potẽtia vt fiat formaliter tale.Et cũ hoc nulla eſt differentia in dicen-
do ꝙ aliquid moueat ſeipſum, ſeipſo ſolũmodo & ꝑ aliqd exiſtẽs in ipſo,æqualiter enim ſecũdũ hoc
ſequitur ꝙ idẽ ſecũdũ idẽ eſt in potẽtia & in actu. Sicut em̃ voluntas ſecũdũ ſe nõ eſt formaliter in
actu volẽdi: ſic nec cũ dicta affectione quã ponit Anſel. ſed ſufficit ꝙ ſit virtute tale æq̃liter & ſe
cũdũ ſeipſam,& cũ dicta affectiõe:aut etiã cũ aliq̃ motiõe alia ꝓcedẽte in ipſa,q̃ non eſt volitio: aut
etiã q̃ eſt volitio;ſed alia ab illa ad quã eſt in potẽtia.Vñ etiã ꝓhi qui poſuerunt ꝙ nihil mouetur
a ſeipſo:ſed ꝙ omne qđ mouet,ab alio mouet:ſic etiã poſuerũt ꝙ mouẽs motũ non mouet ſeipſum
ſed aliud a ſeipſo,vt ꝙ aer mot⁹ ab igne nõ vlteri⁹ alia motione moueat ſeipſum: ſed ſolũmodo ali
ud a ſe puta aquã. Sic ergo voluntas ſeipſa ꝑ ſeipſam exit in actum volẽdi tã finẽ q̃ ea q̃ ſunt ad fi
nẽ abſq; oñi alia diſpoſitiõe ſeu motione exiſtẽte ſeu ꝓcedẽte in ea.Talẽ.n.diſpoſitionẽ ſeu motionẽ
nõ reqrit ad hoc ꝙ exeat in actũ volẽdi, neq; a ſeipſa agẽte illã, neq; a quocũq; agẽte alio, ĩmo ꝓria
motio volũtatis nõ eſt niſi volitio quã habet a ſe nõ ab alio:neq; etiã a deo. licet hoc videat ſentire
Anſel.de caſu diaboli,qđ nullo mõ veritatẽ habere poteſt:ſicut alias declarauí:aut ſi veritatẽ aliquã
habet,q.ſ.ꝓria motio volũtatis nõ eſt ab ipſa voluntate ſed a deo,hoc nõ eſt niſi qa voluntas nõ a ſe

ipſa:ſed a deo habet naturalē vim q̄ mouet.iuxta illud qđ idē Anſel.dicit añ finē de cōcordia p̄de. & gra.ſic inqēs.Dico volūtatē iſtrumētū oēs volūtarios mot⁹ facere:ſed ſi diligēter cōſiderem⁹, ille veri⁹ dī facere oē qđ facit natura & volūtas q facit naturā & inſtrumētū volēdi cū affectiōib⁹ ſuis, ſine qbus idē iſtrumētum nihil facit.Nec eſt in hoc aliq̄ differētia quo ad determinationē poſt pri mā actuationē:& quo ad ipſam primā actuationē,qm̄ ſicut ex ſe eſt ī potētia ad primā actuationē, ſic & ad determinationem poſt illā:& ſicut p ſe mouet determinādo ſe ad actū determinandi,ſic & ad actū actuādi pōt ſeipſam mouere.nō.n.ab eo q̄ vult intellectū intelligere & ſecūdum hūc actū in telligēdi in actu,pōt dici habere vim mouēdi ſe ad determinationē aliquā p̄dictā: qa ſcđm illos im preſſio huiuſmodi actiōis naturalis eſt:cui⁹ potētia tm̄ eſt ad vnū.Potētia aūt volūtatis ad ſe mo uēdū ī actū determinatiōis ſcđm ipm̄ eſt liberum arbitrium qđ valet ad vtrūlibet.Nō ergo eſt ma gis incōueniēs dicere q̄ volūtas actuat ſeipſam,q̄ q̄ determinat ſeipſam. Verum eſt tamen q̄ intel L
lect⁹ exñs in actu p̄cedit oēm actum volūtatis vt cauſa ſine qua nō.Vnde quod dicūt ex pte ītel lectus reſpectu volūtatis de mouēdo ſe p aliud,nō eſt ſiſ:qa intellect⁹ eſt potētia ſimpliciter paſſi ua:volūtas aūt eſt potētia ſimpl'r actiua.Ob hoc eñ ītellect⁹ prīo fit in actu p principia vt p ppriū agēs: & deinde volūtas fit ī actu:nō mota a principiis cognitis aliter q̄ a cauſa ſine q̄ nō:ſed a ſeipſa ad p̄ſentiā illoꝝ,q̄ mouet ex amore principiorū ītellectū ad inueſtigādū notitiā cōcluſionū.Volūtas aūt facta in actu volēdi finē a ſeipſa ad appētēſionē finis,nō a fine,niſi ſicut a cā ſine q̄ non,vlterius mouet ſeipſam in actū volēdi ea q̄ ſunt ad finē:& hoc mouēdo ītellectū prīo ad cōſiderādū ea q̄ ſunt ad finē:nō vt a qb⁹ mouet ad volēdū ea vt a cā ppter quā ſic:ſed ſolūmō vt a cauſa ſine qua nō.Se
Ad arg. prī. cūdū iā dicta ergo cōcedēda eſt rō ſecūda īducta ad iſtā q̄ſtionē. Ad primā q̄ erat in oppoſitū:q̄ in M
eis q̄ ſunt ad finē oſtēſo aliquo ſub duplici rōne pōt ſe determīare:licet oſtēſo aliquo ſub vna rōne nō a ſe,ſed ab alio actuat:Dicēdū q̄ falſum ē,vt p̄z ex p̄dictis,īmo circa ea q̄ ſūt ad finē,a ſe determi nat & actuat p liberū arbitriū,& circa finē,libertate pura:vt iā tactū eſt,& alibi expoſitum.

Quæ.xxvii. Arg. princi. Primum. Circa quintū arguit:q̄ ad liberū arbitriū volūtatis ſufficiat q̄ ipſa potuit īpedire ne de neceſſitate actuaret ab alio.Quia licet hō de neceſſitate ſit alb⁹ qñ eſt alb⁹ qa tñ potuit priuſq̄ fact⁹ ſit albus,factū fuiſſe vt nō fuiſſet albus:iſta, hō eſt al bus,dī cōtīgēs ad vtrūlibet,ergo ſil'r licet volūtas de neceſſitate actuet a bono cognito:qa tñ volūtas prius potuiſſet aliqd elegiſſe quo electo nō fuiſſet actua ta ab illo appētēſo:puta qñ intellecta fornicatione ſub duplici rōne elegit intelle ctū intelligere illā ſub rōne delectabilis tm̄:quo facto,ſtatim volūtas eſt actuata ad volendū fornica rī,qualiter nō fuiſſet actuata ſi elegiſſet intellectū intelligere fornicationē ſub ratiōe deordinatiōis
Secūdum. tm̄,qđ fuit in libertate arbitrii:vt patet ex dictis in p̄cedēti q̄ſtione,ergo &c. Itē ſecūdū p̄m,Oīs malus eſt ignorās & nō ecōuerſo,Nō.n.oīs ignorās eſt malus.Prius aūt ſecūdū eūdē p̄m,eſt illud a quo nō cōuertit cōſequētia,pri⁹ eſt ergo eſſe ignorātē q̄ eē malū:ſicut prius eſt eſſe aīal, q̄ hoīem eo q̄ ſeq̄t,eſt hō ergo aīal,nō ecōuerſo.Malū aūt eſſe ignorātia p̄cedēte nō ē niſi ppter ignorātiā, & tamē dicit malus libero arbitrio fact⁹: & hoc nō niſi qa potuit p̄curaſſe q̄ fuiſſet ſciēs,ergo &c.Q; aūt talis ignorātia p̄cedat malitiā:p̄bat p Gloſ.ſup illud Iudi.xvi.Clauſum in carcere molere fece rūt.Sciendū q̄ prius intellect⁹ obtundit:& poſtea captus anim⁹ p exteriora deſideria vagat:vt cæ
In oppoſitū. ca mēs qua ducat neſciat: & carnis illecebris ſe libenter ſubdat. Contra. ad liberū arbitrū requirit q̄ ſit dñs ſui actus:ſed actus quo hō alio agēte vult aliqd de neceſſitate , nō eſt dñs liberi arbitrii:li
Reſolut.q. cet prius potuiſſet illū impediſſe,ergo &c. Illi,quorū dicta recitaui in p̄cedēti q̄ſtione,nituntur ſalua N
re liberum arbitriū volūtatis dicēdo q̄ volūtas habet p ſe liberū dñium ſup determīationē ſui act⁹ & ideo p liberū arbitriū dicit ſeipſam mouere prīo ſe determinādo ad velle & nolle in ordīe ad act⁹ ītelligēdi,vel ad ſiſtendū in ipſis,vel ad deſiſtēdū ab ipſis,& intelligendo aliqd vel ſub vna rōne vel ſub alia ſecūdū ſupra dictū modū,& etiā in ordine ad ſuū actū ppriū,vt velit perſiſtere in ſuo actu volēdi vel non pſiſtere,& p hoc q̄ primo habet libertatē arbitrii in determinādo ſeipſam & liberū do miniū ſup ſuos ppros actus,cōſequēter habet libertatē arbitrii,& liberū dominiū ſup determīatio nem conſimilē actuū intellectus,& cuiuſlibet alteri⁹ potētiæ.Secundum enim determinationem ip ſius velle in volūtate,ſeq̄t determinatio ipſius intelligere in intellectu,& proprium mouere in aliis viribus . Sequitur etiam omnis vlterior actio , quæ reſpondet illi determinationi . Et propter hoc etiā dicitur habere dñiū ſup illā.Et iō tales dicūt,q̄ ſufficit ad liberū arbitriū hoīs:& q̄ actio aliqua dicat ex libero arbitrio p̄cedere:q̄ p̄cedat ex illo qđ ſic libero arbitrio elegit:ex q̄ cōtīgit aliqd neceſ ſario: & potuit aliud elegiſſe:qđ ſi elegiſſet,id neceſſariū ſecutū nō fuiſſet.nec plus attribuūt homi ni de libero arbitrio ſup act⁹ volēdi,& nō volēdi vitioſos,& virtuoſos:niſi vt tales act⁹ dicant fieri

in volũtate ex neceſſitate obiecti apprehẽſi p intellectũ tanq̃ agẽtis ꝓximi:q tñ dicunt fieri ex vi liberi arbitrii tanq̃ agẽtis primi. qđ reuera non ſufficit.Secũdũ hũc em̃ modũ oĩa opa naturę poſſũt dici fieri ex libero arbitrio:qa fiunt a libero arbitrio dei vt primi mouẽtis,determinãtis naturas ad ſua opera.Immo ad hoc ꝙ aliquid dicat eſſe vere ex libero arbitrio, oportet ꝙ ſit a libero arbitrio vt a mouẽte ꝓximo:& ſic volũtas eſt dña ſuorũ oĩm actuũ ab initio vſq; in finẽ incluſiue: ita ꝙ nihil aliud a ſe operet aliquã actionẽ volẽdi aut nolendi in ipſa.& ſecũdũ hoc cõcedenda eſt vltima ratio. Ad primã in oppoſitũ de albedine:dicendũ ꝙ illa reuera dicitur contingens,homo eſt albus,licet non poſſit non eſſe albus quando eſt albus:qa prius potuit impediri actus quo factus eſt albus & non ſolũ quia potuit ipediri p aliqd quo facto non fuiſſet ſuũ agens primũ,& per cõſequens nec actus ille quo homo factus eſt albus:ſed etiã qa potuit impediri circa ſuũ agẽs proximũ ne ipſo ſtãte ab ipſo hõ factus eſſet albꝰ.Q; ſi hoc vltimũ deficeret,nõ ſolũ diceret hõ neceſſario eſſe albus qñ eſt albus cũ tali replicatione,ſed abſolute diceret,ꝙ neceſſario factus eſſet albus.Cõſiſt in ꝓpoſito:licet poſſet impediri actio volũtatis ſecũdũ illos:qa potuit aliqd fuiſſe factum,quo facto non fuiſſet, illa tamen dicenda eſt ſimpliciter eſſe ex neceſſitate,& non ex libero arbitrio, poſtq̃ ſtante ſua cauſa ꝓxima nullo mõ poſſet p liberũ arbitriũ volũtatis ipediri. Ad ſecundũ:ꝙ ignorantia prior eſt malitia,tanq̃ id a quo nõ cõuertitur cõſequẽtia:Dico ꝙ ſecũdũ ꝓdicta in q̃ſtione.xxv.ſumẽdo ignorãtiã cõiter,ipſa cõprehẽdit in ſe & ignorãtiã quę eſt error,& ignorãtiã quę nõ eſt error: & ſic eſt prius q̃ malitia prioritate naturæ:vt a quo non cõuertitur cõſequẽtia.Sed cõſequẽtia inter aliqua q̃ nõ cõuertit̃,poteſt eſſe dupliciter.Vno modo qa nõ qcqd eſt de eſſentia vniꝰ eſt de eſſentia alteriꝰ & econuerſo.Sic eſt talis cõſequẽtia inter ſuperius & inferius in linea ꝓdicamẽtali:de qbus verum eſt,ꝙ prius natura eſt illud a quo nõ conuertit̃ cõſequentia,vt aĩal,q̃ hõ.Alio mõ vnum neceſſario ponit alterũ,vt cauſa cauſatũ,ſecũdũ aliquod ſuppoſitũ eiꝰ,ſed nõ ecõuerſo. verbi gra ſeq̃t:ſi ignis eſt,calor eſt,& nõ ecõuerſo:qa oĩs ignis eſt calidus,nõ aũt omne calidũ eſt ignis.Et de talibꝰ non eſt vera illa regula.Prius natura eſt illud a quo nõ cõuertit̃ cõſequẽtia.Nõ em̃ calor eſt prior natura q̃ ignis:ſed potiꝰ ecõuerſo:& ſic eſt in ꝓpoſito.Sequit̃ em̃.malus eſt,ergo ignorãs,non qa ignorãtia ſit de eſſentia malitię,ſed qa ignorantia ꝑ aliquo eius ſuppoſito eſt ignorãtia cauſata a malitia : vt eſt illa q̃ eſt error.Vnde cũ arguit̃:Si ignorãtia natura ꝓcedit malitiã:hoc nõ eſt niſi qa malitia cauſat̃ ab illa &c.Dicẽdũ ꝙ nõ ꝓcedit malitiã natura aliqua ignorãtia,niſi forte in pueris illa q̃ eſt negationis.Illa aũt q̃ eſt error,ſemp ſeq̃t natura:qa nõ eſt error niſi ex culpa ſicut dictũ eſt.Poteſt tamen error ſequẽs vt effectus ex vna culpa ꝓcedere aliã,cuius poteſt eſſe cauſa,nõ dico ꝓpter quã ſic,ſed ſine qua nõ:qa nihil qđ eſt ex parte intellectus ipellit aut mouet voluntatẽ in actũ,ſed ſolũ ipſa ſeipſam ſicut dictũ eſt. Per hoc patet ad gloſſam dictã.Ibi em̃ exponit Grego. duplicẽ ordinẽ inter errorẽ rõnis,& obliquationẽ volũtatis,Vnũ priorẽ,quo ꝓcedit oblíq̃tio volũtatis,q̃ eſt prima & per ſe cauſa erroris in rõne,dicẽs ſic.Aliqñ prius deſideria carnis ebulliũt,& poſt longũ vſum illicitis opibus oculũ cordis claudũt.Nã ſæpe mẽs recta cernit,neq; ille ardenter cõtra puerſa ſe erigit,& renitẽs vincit̃,dũ hoc ipm̃ qđ egit diiudicãs carnis ſuę delectatione ſupat̃.Aliũ aũt ordinẽ poſteriorẽ tãgit in illo qđ arguẽdo ꝓpoſitũ eſt,quo error volũtatis ꝓcedit.de q̃ etiã poſt iã dicta ſubdit dicẽs.Q; em̃ & plerũq; priꝰ oculus cõtẽplatiõis amittit̃,& poſt captus p deſideria huiꝰ mũdi animus ſubiugat̃:teſtat̃ Sampſon ab Allophylis captus,qui poſtq̃ oculos ꝓdidit ad molã deputatus eſt. Vñ ordinẽ vnũ ad alterũ exprimẽs ſubdit.Quia malígni ſpũs poſtq̃ tẽtationum ſtimulis intus aciẽ cõtẽplatiõis effoderũt foris ĩ circuitu labores emittũt.Ecce ꝙ priꝰ tẽtationũ ſtimulis,q̃ ſunt ĩ volũtate vel cõſciẽtia,oculus effodit̃:& ſic exceęcatꝰ in laboribꝰ peccatorũ mittit̃.Et tãgit ĩ hoc difficultas an poſſit eẽ malitia in volũtate nõ exiſtẽte ignorãtia ꝓpter quã peccet in rõne.Et dico breuiter ſecũdũ alias determinata,ꝙ ſic:qa volũtas põt agere p electionẽ cõtra iudiciũ rõnis nec ignorãtis nec erranꝫtis:ſed hoc facto ĩcipit error gñari ĩ rõne cũ vitio gñato ĩ volũtate,& tũc deiceps peccãs peccat ſil' ex malitia volũtatis & errore rõnis:ita ꝙ in fine peccat ex rõnis exceęcatione.Et hũc ordinẽ tãgit gloſ. ſup illud Iudi.xvi.Clauſũ in carcere molere fecerũt:vt tactũ eſt.Ad ãpliorẽ aũt intellectũ Sciẽdũ ꝙ tripl'r peccatũ cauſat̃.Aliqñ ex pura electione abſq; paſſiõe ĩ appetitu ſenſitiuo ſtimulãte ad illã volũtatẽ ipſam: & cũ certa ſciẽtia rõnis.Aliqñ ex paſſione allicięte nõ vt ex cauſa ipulſiua,ſed iductiua ſolũmõ. Sola em̃ volũtas ſeipſam mouet & ĩpellit in peccatũ.Et in iſto mõ peccandi obnubilat̃ lumẽ veritatis ne pcipiat ſicut priꝰ, et hoc añ peccatũ ſcđm modũ allectiõis ĩ volũtate,ſed ĩ radice luminis iterioris in nullo diminuitur.Quemadmodum ſi inter ſolem & oculum ſubintraret aliquid puta nubes peruia,obumbraretur lumen ſolis, ne perciperetur lympide, non autem lumen naturale viſionis.Sed poſtq̃ obliquatur voluntas per peccatum,tunc primo obſcuratur lumen rationis

Ad primũ argu.princi.

Ad ſecũdũ.

in ſeipſo,& tunc tertio modo incipit homo peccare non ſolum ignorans,ſed ex ignorantia.

Quę.xxviii. Arg. princi.

Circa ſextū arguit:q̄ opa vitæ cōtēplatiuæ ſunt p̄ferēda opib⁹ vitę actiuę,tanq̄ meliora:qa opa vitæ cōtēplatiuę in ſe ſūt optima ſecūdū illud Lucę.x. Maria optimā ptē elegit.& ſunt p ſe eligēda,& diligēda,& ſemp.nō ſic aūt opa actiuę,ſed ꝓpter neceſſitatē ꝓximorū:& hoc aliqñ.ſ.tpe neceſſitatis & indigētię tm̄,cū ppl's idiget, & nō eſt q eū regat ſufficiēter,dicēte Aug.xix.de ciui.dei.ca.xviii.Otiū ſanctū q̄rit charitas veritatis,negotiū iuſtū ſuſcipit neceſſitas charitat⁊.Quā ſarcinā ſi nullus

In oppoſitū.

iponit,pcipiēdę atq; intuēdę vacādū eſt veritati.Si aūt īponit',ſuſcipiēda eſt propter charitatis neceſſitatē. Cōtra. Opera ꝓpria ſtatui pfectiori p̄ferenda ſunt tanq̄ meliora, qa pfectio operū ꝓpriorū ſtatui,rñdet ipſi ſtatui:talia aūt ſunt opa vitę actiuę: qa propria ſunt ſtatui p̄la

Reſolut.q.

torū,q perfectior eſt q̄ ſtatus religioſorū,cui ꝓpria ſunt opa contēplatiuę.ergo &c. Queſtio iſta de T
operib⁹ vitarū īplicat cōſimilē q̄ſtionē de ipſis vitis, vt ſic liceat loq,q̄ earū p̄ferēda eſt p electionem tanq̄ melior.Et vt dicit Aug.xix.de ciui.dei.ca.ii.cū quæriť qđ horū ſit potius eligendū, non finis boni habet cōtrouerſiā:ſed quid horū facultatē afferat ad conſequēdū finē boni,in hac q̄ſtione verſat.finis em̄ boni cū ad eū quiſq̄ puenerit,protinus facit beatū.vt em̄ dicit Gloſ.Lucę.x. Duæ vitæ ſunt innocētes,laborioſa,& otioſa,iter eas medi⁹ eſt ipe fons vitę. Quæſtio etiā iſta de meliori inter has duas vitas,& opera earū,eſt eadē cū queſtione de perfectiori inter illas.perfectione dico, qua qs pfectus dicit pfecte tendēdo in finē.vt dicat ille perfectior,q perfectius tendit in finem ad pfecti⁹ ip ſum obtinēdū.& vita pfectior,& melior,& eligibilior,ſil'r opa ei⁹, qb⁹ meli⁹ & pfectius tendit in fi- V
nē:hæc ſunt illa,q̄ ad p̄ſens principaliter nos inueſtigare oportet circa duas vitas & earū opa. Eſt igitur ſciendū in principio,q̄ duplex eſt cōtēplatio,q̄dā q̄ ptinet ad fruitionē & ad finē vitę humanę ſupnaturalis:vt eſt cōtemplatio patrię:de qua ſentiēdū q̄ ſimpl'r ſit melior, ſicut finis eis q̄ ſunt ad finem,q̄ q̄cunq; actio,& ſil'r q̄ q̄cūq; cōtēplatio p̄ſentis vitę,q̄ reſpectu cōtēplatiōis futurę, actio debet dici,& tota vita p̄ſens debet dici vita actiua reſpectu vitę futurę,q̄ ſola ꝓprie cōtēplatiua debet dici.dicēte Aug.in ſermone vltimo ſup Ioannē.Duas vitas nouit eccl'ia,quarū vna eſt in fide,altera in ſpe.vna in tēpore pegrinatiōis,altera in ęternitate māſionis.vna in labore,altera in rege. vna in via,altera in patria.vna in ope actionis,altera in mercede cōtēplationis:& cętera hmōi.& ſequit. Ergo vna bona ē, ſed adhuc miſera,altera melior & beata.iſta eſt ſignata p apoſtolū Petrū.illa p Ioā nē.de qb⁹ dixi ſupra modicū. At vero iuxta myſticū ſenſum in Petro actualis vita,in Ioāne cōtemplatiua ſignat.Alia vero eſt cōtēplatio,q̄ ptinet ad vſum,& ad illa q̄ ſunt ad finē,& eſt duplex : q̄dā q̄ fuiſſet in ſtatu īnocētię,q̄dā q̄ modo habet,& haberi pōt ꝑ ſtatu p̄ſentis vitę. De pria dico:q̄ ſim pliciter melior fuiſſet,q̄ tūc fuiſſet q̄cunq; actio:qa meli⁹ duxiſſet in finē & pfecti⁹.Et ſil'r melior fuiſſet,q̄ actio vitę p̄ſentis ſecūdū quēcūq; ſtatū gñaliter loquēdo,& gñaliter cōparādo ſtatū quēcūq; vitę actiuę in p̄ſenti ad ſtatū vitę cōtēplatiuę in ſtatu īnocētię,licet forte aliqđ opus vitę actiuę,& maxime martyriū,qđ in breui tpe cōſumit',melius ſit & pfectius ad finē ꝓducat q̄ quodcūq; opus vnicū cōtēplatiōis,qđ in tāto tpe cōpleret':de quo aliquātulū erit ſermo inferi⁹.De ſecūda.ſ.de cōtē X
platione vitę p̄ſentis cōparatione ad actionē, p̄ſequenda eſt q̄ſtio & arctanda.De actione cōſil'r diſti guēdū eſt,q̄ eſt q̄dā actio hoīs principaliter ꝓpter ſeipſum,& hęc eſt in duplici gñe.Quędā.n.cōſiſtit in opibus virtutū moraliū ex mera electione:vt ſunt ieiunia,diſciplinæ,& hmōi ad ſeipſum, & oīno q̄ ptinēt ad gñalē iuſtitiā erga ꝓximū,ꝑ quę hō appetitū ordinat,& paſſiōes cōponit:vt ſpiritū in cōtēplatione prōptū habeat:q̄ ſunt via ad cōtēplationē.Et ideo dico q̄ cōtēplatio tali actioni oīno eſt p̄ferēda, ſicut finis eis quæ ſunt ad finē.vnde debet talis actio in eodē p̄cedere cōtēplatio nē.dicēte Greg.vi.Moral.ca.xxxii.Qui cōtēplationis arcē tenere deſiderāt,primo in cāpo opis ſe per exercitiū ꝓbēt.& infra.Vir quippe pfectus prius vitę actiuę opa cōgregat,& poſtmodū carnis ſenſum p cōtēplationē mortuū huic mūdo fundit⁹ occultat.Actionis nāq; tēpus primū eſt,cōtēplationis extremū.Vnde neceſſe eſt, vt pfect⁹ q̄ſq; prius virtutib⁹ mētē exerceat, atq; hanc poſtmodū in horreū ętis condat.De tali vita actiua dicit Greg.xxxii.Moral.ca.iii.Actiua vita multorū eſt,contēplatiua aūt paucorū.Idē ſup Eze.par.i.Homilia.iii.ca.iiii.Actiua prior tpe, q̄ cōtēplatiua:quia ex bono opere tēditur ad cōtemplationem. Contemplatiua autem maior eſt merito . ſine contemplatiua intrare poſſunt ad cæleſtem patriam , qui bona quæ poſſunt,non negligunt : ſine actione autem intrare non poſſunt,ſi negligunt bona , quæ poſſunt operari. Illa ergo in neceſſitate,hæc in voluntate.De qua etiam dicit Iſidorus de ſummo bono cap.xv.Qui prius in actiua vita proficit, bene ad contemplationem conſcendit.quicunq; adhuc temporalem gloriam,aut carnalem affectat cōcupiſcentiam,a contemplatione prohibetur.In iſta enim per exercitium boni operis prius cūcta ex

hauriẽda ſunt vitia:vt in illa iam pura mentis acie ad contemplandum deum quiſq; pertrãſeat,& licet conuerſus ſtatim ad contemplationẽ cõſcendere cupiat;tamẽ ratione cogitur: vt prius in acti
Y uę actionibus exerceatur.Quędã autẽ alia actio eſt hominis principaliter ꝓpter ſeipſum,quæ conſiſtit in operibus mechanicis propter neceſſitatem corporis,qualem habent oẽs negotiatores;& colentes terras & vineas,& vniuerſaliter illi de quibus dicitur.Duę in mola.Tali aũt actioni omnino ꝓferenda eſt contẽplatio,cũ illa actio ſit pure corporalis,cõtemplatiua ſpiritualis: & ideo labor iſte ſpiritualis tanto illi prędonderet,quãto ea quæ ſunt animę,corporalibus ꝓferuntur: vt dicit Nicolaus papa in expoſitione regulę fratrum minorum.De tali actione dicit Iſidorus vbi ſupra. Actiua vita mundanis rebus bene vtitur.Contemplatiua vero mundo renũciãs ſoli deo viuere delectatur. Vnde iſti actioni renũciant religioſi,quãtum patitur vitæ neceſſitas: illi vt priori in principio conuerſionis ſe aſſueſcũt,& illa eos ad contemplationem diſponit,vt dictum eſt:iſta vero contemplationem impedit,dicente Gregorio.v.Moral.cap.xv.Neq; mens ad contemplanda æterna perducit,niſi ab his,quæ exterius implicant,ſtudioſe ſubtrahatur.Hinc eñ veritas dicit.Nemo poteſt duobus
Z dominis ſeruire. Eſt aũt ꝓter dictos duos modos actionũ quę ſunt principaliter ꝓpter ſeipſas,alius modus actionis ꝓpter aliũ vt ꝓpter ꝓximũ,qualis eſt actio ꝓlatorũ inquantũ ꝓlati ſunt: & ad vtilitatem aliorum procurãdã inſtituti. Vnde dicit Auguſt.xix.de ciuitate dei.cap.xviii.Epiſcopatus nomen eſt operis non honoris:atq; inde ductum vocabulũ,q; ille qui ꝓficitur,eis quibus ꝓficit ſuperintendit,curam.ſ.eorum gerẽs.Epi eñ ſuper, ſcopos autem intentio dicitur. Sicut aũt epiſcopus eſt:quia ꝑ curam ſuperiorem ſuperintendens ſaluti aliorum eſſe debet:ſic quilibet inferiorum curatorum hypoſcopus eſt:quia per curam inferiorem ſaluti ſubditorum ſuorum intendere debet Propter quod alibi dicit Aug.Q; boni viri ſumus propter nos eſt,q; boni epiſcopi ſumus ꝓpter alios eſt.Talis aũt actio ex perfectione contemplationis procedit:ſicut prima actio ad perfectionem cõ
A templationis diſponit:ſicut iam infra declarabitur. Inter talem autem actionẽ quę neceſſitati præſentis vitæ deſeruit principaliter propter profectum aliorum : & contemplationem vitę præſentis quæſtionis noſtrę intentio arctãda eſt:quę ſignant per Marthã & Mariã:dicẽte gloſ.Lucę.x.Per duas ſorores duæ ſignantur vitę ſpirituales: ꝑ Martham actuoſa operis deuotio &c. vt patet ibidem. Circa præſentis igitur vitæ actionem & contemplationem ſciendum eſt q; inuicem poſſunt comparari dupliciter.Vno mõ quo ad ſubſtãtiã earum.Alio modo quo ad earum vſum. Si primo modo,ſic dico q; ſimpliciter & abſolute ꝓferenda eſt contẽplatio tãq; melior:quia vt dicit extra de renũciatione.Niſi cũ prídẽ,ipſa eſt ſecurior & magis ſuauis.Et ſm hũc modum probat philoſophus in.x.Ethicorũ felicitatem ſpeculatiuam quæ conſiſtit in vita contemplatiua & eius operibus, præeminere potentiæ quæ conſiſtit in vita actiua & eius operibus.ſ.quia operatio ſpeculatiua eſt optima,& optimi obiecti & delectabiliſſima & ſufficientiſſima, pauciſſimis indigens & propter ſe eligẽda & quietiſſima atq; permanſiua:quorum cõtraria cõtingunt operibus actiuę.Et ideo dicit Gloſ. ſuper Lucę.x.& eſt Grego.ſuper Eze.p.ii.Homília.ii.ca.iiii.Nõ reprehenditur pars Marthę quia & ipſa bona:ſed laudatur pars Mariæ:quæ quare ſit optima ſubinfertur:quæ non auferet ab ea:quia cõtemplatiua hic incipit & in cæleſti patria perficietur.Actiua aũt cum corpore deficit.Hinc etiã dicit Ambro.Religioſę mẽtis intentio ſi cũ fide cõgruat,etiã ipſis operibus antefertur. Hoc enim maius:hoc ꝓfectius opus eſt.Et vt dicit ca.vii.cõtẽplatiua vita amabilis valde dulcedo eſt:q; ſup ſemet
B ipſam aĩam rapit:cæleſtia appetit:terrena aũt cõtẽptui habere ſe oſtẽdit. Ad hũc modũ cõparãdi inter ſe vitã actiuã & contẽplatiuã,dicũt q; vita contemplatiua ſimpliciter melior eſt & præferẽda actiuę:& hoc ꝓpter.viii.conditiões ꝙbus ꝓbus eã ꝓfert in.x.Ethi. Sed vt infra dicet,q; bñ vult cõparare diuerſa,debet conſiderare illa ſecũdũ cõditiones omnes maxime ſecũdũ præcipuas:& ſecũdũ illas iudicare comparata.Nihil eñ ꝓhibet aliqd ſimpliciter ꝓcellere alterũ qđ ſecũdũ id qđ eſt principale in illo: qđ tñ ſecũdũ aliqd non principale ab illo alio ſuperatur.qđ contingit in ꝓpoſito : qa in vtraq; vita ꝓ ꝓſenti principale ẽ meritũ vſus:in quo(vt videbit iã)ꝓcellit vita actiua: quã rõnẽ meriti nullo modo attẽdit ꝓbis:nõ ponẽs vitã futurã:& ideo rõnes ſumptę a ꝓho modicũ valẽt ad præſens catholico:ĩ quo tñ vident ſe fũdare principaliter aliq.Si aũt actio & ꝓſentis vitę cõtẽplatio cõparent inter ſe quo ad earũ vſum:qa vſus actiõis reſpicit opis executionẽ : executio autem actiõis,qa eſt ad alterũ,ipſa reſpicit & illos ad quos eſt ſiue circa quos eſt:vt ſunt ſubditi:& reſpicit ipm exequẽtẽ actionẽ:vt ꝓlatũ:iſto ergo duplici mõ põt actio cõſiderari & cõparari ad cõtẽplationẽ.Si prio mõ,dico q; actio ꝓferẽda ẽ cõtẽplationi qa pluribꝰ vtilis eſt:qa vt dicit in dicta decretali,licet illa ſit magis ſecura:iſta tñ ẽ magis fructuoſa:& licet illa ſit magis ſuauis:tñ iſta eſt magis vtilis:cũ in fœcũditate ſobolis lippitudo & difformitas Lyæ,Rachelis pulchritudini ſit ꝓlata. Hĩc dicit Greg.ſup

Eze.par.ii.Homília.ii.cap.vi.Erat Lya líppa & fœcunda: Rachel pulchra & infœcunda:quía cõtem platiua vita ſpecioſa eſt in animo:ſed dum quieſcere in ſilentio appetit,filios non generat.ex prædi cto enim quietis ſuę ſtudío minus ſe in aliorum collectione ſuccendit.Sed actiua vita dũ mõ p ver bum,modo p exemplum ad imitationẽ ſuam proximos accendit,multos in bono opere filios gene= rat.Hic dicit Aug.xxii.contra Fauſtũ.cap.xxiii.Ad vnũ tendendũ eſt:ſed propter hoc multa feren da ſunt.Vtiq; duę ſunt vxores Iacob líberę,vna amaꝫ,altera toleratur:ſed quę toleraꝫ,ipſa prius & vberius fœcundatur,vt ſi non propter ſeipſam:certe propter filios diligaꝫ.Si autem actío compare tur ad contẽplationẽ ſecũdo modo,tunc diſtingue ex parte illíus qui talẽ actionem exequitur: aut enim eſt diſpoſitus & p̃ditus virtutíbus ad talem actionẽ idonee exequendam,aut non.Si non:dico q; melior eſt ei contemplatiuę vſus omnino q̃ actiuę: quia ſibí proficere poſſet in vita ſolitaría con templationís:nec ſibi aũt nec aliís proficeret in vita publica actionís:imnio tales ſibi obſunt,dicente Grego.vi.mora.ca.xxxii.Sępe qui contemplari deum quiete poterant, occupationíb⁹ ceciderunt.& per hoc etiam obſunt aliís:quía ſicut dicit.ii.Paſtor.cap.iii.Vnde fit vt cum paſtor per abrupta gra ditur ,ad præcipitium grex ſequatur . Propter hoc dicit ibídem contra tales cap.v. Itaq; ab appe= titu illíus cordís infirmitatem munimus ne imperfecti quiq; culmen arripere regiminís audeant: neue qui in planis ſtantes titubant,in pręcipitio pedem ponant.vnde nec coactus ad executionem talís actionís accedere debet:vt dicit cap.x. Si primo modo,ſubdiſtinguo: quía prædítus virtutí= bus quíbus aliís proſit,aut voluntate & ex electione abſq; omni coactione & neceſſitate accedit ad actionem:aut accedit ad illam coactionís neceſſitate.Si primo modo:díco q; contemplatio pręcellit q; vt iam dicetur,actío nunq̃ pręcellit níſi ex recompenſatione neceſſitatis & coactionís ſimul.dicẽ te Auguſt.líbro.xxii.contra Fauſtum.cap.xxiiii.Plęriq; bono ingenío prędíti ſtudioq; flagrantes,q̃ uís idonei regendís populís eſſe poſſint:tamen euitant propter turbulentas occupationes , de quí= bus poſt pauca ſequitur.Sed plane vt hãc curã ſuſcipiant vi coguntur.Si ſecundo mõ:díco q; ſim= pliciter actío præcellit in tali quo ad vſum eius,& melior eſt q̃ contemplatio:& hoc ſiue ad actionẽ coactus fuerit ab homine,ſiue ex charitate propter neceſſitatem & indigẽtiã quã videt circa popu= lum:vt poſſit dicere cum apoſtolo illud.ii.Corinth.x.Charitas Chriſti vrget nos. Talib⁹ eñ vtilior eſt actiua ſic aſſumpta & magis meritoria q̃ contemplatiua.Primo propter fugã malí: dícente Gre go.i.paſto.cap.vi.Sunt nõnulli qui eximia dona percipiunt atq; pro exercitatione magnís muneri= bus exaltantur,& infra.Qui nimirũ culmen regiminís ſi vocati recípere renuunt,ipſi ſibí plærunq; dona adimunt:quæ non pro ſe tantũmodo:ſed etiam pro aliís acceperunt:cumq; ſua & non aliorũ lucra cogitant:ipſi ſe quę priuata habere appetunt,bonís priuant.Et cap.viii.Et ſunt nonnulli qui ex humilitate refugiunt ne eis qb⁹ ſe impares exiſtimant præferantur : quorum p̃fecto humilitas ſi cęteris virtutíbus cíngitur,tunc ante oculos dei vera eſt,cũ ad reſpuendũ hoc qđ vtiliter ſubire p̃cipiť ptinax nõ eſt.Neq; eñ vere eſt humilis qui ſupni nutus arbitriũ pręeſſe vt debet intellígit:& tamen poteſtatem contẽnit:ſed diuinís diſpoſitionibus ſubditus,& a vitio obſtinationís alienus, cũ ſibí regiminís culmen imperatur, ſed iam donis p̃uentus eſt q; & aliís proſit,& corde debet fugere & inuitus obedíre.Secundo aũt actiua vita ſic aſſumpta eſt melior & magis elígenda propter ade= ptionẽ maioris boni,dícente Grego.vii.Moralium.ca.viii. Plærunq; mens iuſti ad tantũ ſe virtutís culmen extendit q; ſe ad quorundã ſtultitiam tolerandã conuertit,quos níſi ad fortia trahere nití= mur,eorum eſt neceſſe vt infirma toleremus:quia nec iacentem erigit,niſi qui ſtatus ſui rectitudí= nem p compaſſionem flectit.Cum ergo alienæ infirmitati compatimur, valentia noſtra roboramur. Mens enim improficiens quæ minus alienis compatiens conualeſcere contra aduerſa non poterat cum ad toleranda proximi infirma ſe attrahit, ad aduerſa ſuperanda conualeſcit : vt pro amo= re veritatis præſentis vitæ cruciatus tanto poſt fortis appetat quanto prius infirma fugiebat. Incli natione nãq; erigitur:attractiõe tenditur:cõpaſſione roboratur.& hoc quo ad augmentum charita tis ad tolerandum aduerſa.Et ſequitur continuo de eius augmento ad operandum perfecta . Cum q; in amorem ſe proximi dilatat: quaſi ex meditatiõe colligit quanta fortitudine in auctorẽ ſurgat. Charitas nãq; quæ nos ad vim paſſionís humiliat, altius in culmen contemplationís leuat:& mul tiplicata melioribus deſideriis ęſtuat: iam peruenire ad vitam etiam per cruciatus anhelat,& deſi= deria ſua vix capiens ipſas quas dudũ timuerat pœnas amat,tranſire per mortem appetit vt obti= nere vitam plenius poſſit.Funditus in infimis extingui deſiderat:quo veri⁹ ſumma cõſcendat. Ec= ce quía in tali fortificatur virtus contra aduerſa,extenditur deſiderium ad perfecta,plenius optan tur ſumma:vt non ſolum fit melior aliís ſua actio,q̃ ſua fuiſſet contemplatio:ſed etiam ſibí & ma= ioris meriti.Licet enim non ſequatur:opus eſt vtilius:ergo eſt maioris meriti: quando ſolummodo

C

eſt vtilius aliquib⁹,ſcilicet circa quos operatur.Vt propterea verum ſit illud Auguſt.verbi gratia: Mulier emens ſeruos vt faciat eos chriſtianos:nõ eſt ꝑpter hoc æquanda ſanctę virginitati:& hoc ideo,quia illud opus licet ſit vtilius aliis quos procurat fieri chriſtianos:forte tamẽ non eſt vtilius ſibi:vt propter hoc in vitę pfectione non poſſit ęquari ſanctę virgini.Bene tamẽ ſequitur,opus eſt vtilius:ergo melius eſt & maioris meriti: quãdo ſimul eſt vtilius operanti & illis circa quos operatur vt cõtingit in ꝓpoſito.Vnde ſi emere ſeruos dicto modo eſſet vtilius:nõ tantũ illis qui emũtur:ſed etiã ementi,q̃ cuſtodire virginitatẽ:ſicut cõtingit in propoſito:talis mulier nõ ſolum eſſet æquanda propter hoc ſanctę virgini:ſed præferenda. Vnde qui vult recte æſtimare de rebus comparatis adinuicem ſecundũ cõditiones ſuas,nõ debet attendere vnam conditionem tm̃,ſed oẽs vel plures,dicẽte Auguſt. xvi.de ciui.dei.cap.xxxvi. Nouerimus non ex bonis ſingulis homines inter ſe cõparare:ſed in vnoquoq; cõſideremus vniuerſa.Quare cũ actiua & contẽplatiua vitę preſentis nõ ſunt niſi ad vſum pueniendi ad vitã æternã:& quãdo aliqua per ſe nõ ſunt niſi ad vſum,cuius vſus ſimpliciter eſt melior,ipſum ſimpliciter eſt melius:ſecundũ hoc concedẽda eſt vltima ratio:ꝙ quo ad vſum vitę præſentis ſimpliciter magis diligenda & eligẽda eſt & melior talis vita actiua q̃
D contẽplatiua. Ad rationẽ primã q̃ eſt in cõtrariũ,ꝙ preferẽda ſunt opera contẽplatiuę:quia ſunt meliora & magis eligẽda,eo ꝙ Maria optimã partem elegit:Dicendũ ſecũdũ prędicta ꝙ ſi Martha vrgente charitate ꝑpter Chriſti & diſcipulorũ neceſſitatẽ illa opera exercuit : forte licet opus Marię ex ſua ſubſtãtia & gñe operis fuiſſet melius,tamẽ Martha plus merebatur ſibi q̃ Maria. In hoc eñ caſu opus Marthæ erat de gñe operis ad quod quis propter ꝓximi neceſſitatẽ accedit. Et forte Mariã illam iuuare non pręcepit dominus in hoc caſu:quia Maria in talibus actionibus exercitata nõ fuit:qa vaga fuerat & laſciua:& ideo nõ multũ eius adiutoriũ Marthę ꝑfeciſſet.Si autẽ ex pietate abſq; neceſſitate hoc egit Martha,erat opus ei⁹ de genere actiõis diſponẽtis ad contẽplationẽ. Quod magis credo:quia dicit Aug.de verbis dñi Ser.xxvii. Suſcepit eũ Martha ſicut ſolẽt ſuſcipi peregrini.Si autẽ ꝑpter aliqd̃ bonũ tẽporale illud opus egiſſet,de genere actiõis tertio modo dictę
E fuiſſet.& iſtis vltimis duobus modis Maria plus merebat. Vel dicendũ ꝙ contẽplatiua vita in prę ſenti eccleſia militãte quę p opus Marię intelligit̃:dicitur melior q̃ pars Marthę:per cui⁹ opus intelligit̃ vita actiua:nõ quia ſit magis meritoria:ſed qa eſt magis mãſura,dicẽte Grego.ſup Eze.pte .i.homi.iii.ca.iiii. Q̃uis actiua bona ſit,melior tamẽ eſt cõtẽplatiua:qa iſta cũ mortali deficit vita:
F illa vero in imortali vita plenius excreſcit.Hęc autẽ cõditio nihil operat̃ ad rationẽ meriti.Vel poteſt dici ꝙ illud dixit Chriſt⁹ in myſterio:figurãdo p Mariã & opus ei⁹, opus cõtẽplatiõis in gl̃ia: vt ſcdm hoc opus Marię dicat̃ melius qa gerit typũ & figurã melioris . & hoc quẽadmodũ Aug. ſcda parte ſup Ioannẽ Ser. lxx. aſſignat rationẽ quare Ioannes plus dicebatur dilectus a dño q̃ Petrus,quia ſcilicet Petrus geſſit typum vitę actiuę in eccleſia militante:Ioannes vero typũ vitę contemplatiuę in eccleſia triũphante.dicit enim ſic.Quod per eum ſignificat̃ cui dicitur: ſic eum volo manere:non nunc,ſed cum venerit Chriſtus implebitur:qd̃ autem per hunc ſignificatur cui dictum eſt:Tu me ſequere:niſi nunc agatur nec peruenietur ad illud quod expectatur . At ipſe nos minus diligit quales nunc ſumus: ibi autem amplius nos diliget quando qd̃ ei diſpliceat non habebimus. Iſta ratione oſtenditur cur amplius Ioannem q̃ Petrum amauit Chriſtus. Intellígo amplius nõ ratiõe amplioris meriti:ſed ratiõe amplioris ſignificati.Cõſimiliter Maria in ꝓpoſito optimã partẽ elegit:nõ in merito illius actus quẽ tũc exercuit:ſed in ſignificato p ipm. Hinc dicit Auguſt.ſer.xxvi.de verbis dñi,loquẽs de operib⁹ Marthę.Bona ſunt hęc: melius tñ qd̃ elegit Maria:illud eñ habet ex neceſſitate occupationem: iſtud ex charitate ſuauitatem. Audi meliorẽ quæ non auferetur ab ea.& ſequit̃ in ſermone ꝓximo.Vtiq; ſubintelligitur,a te qd̃ elegiſti auferetur:ſed bono tuo auferetur,vt qd̃ melius eſt detur. Auferetur a te labor,vt requies detur.Intelligatis in his duab⁹ mulierib⁹ duas vitas eſſe figuratas:preſentẽ & futurã,quietã & laborioſam.In Martha erat imago præſentiũ: in Maria futurorũ:qd̃ agebat Martha ibi ſumus:qd̃ agebat Maria hoc ſperam⁹. Vnde Augu.ſupra in eodẽ ſermone reprehẽdens illos qui intelligebant illud,Maria optimã partẽ elegit,eſſe ſemp preferendũ in ratiõe operis opati in hac vita operi Marthę potius q̃ in ratiõe ſigni dicit ſic. Quid putamus reprehenſum eſſe miniſterium Marthę?hoc ſi verum eſt:dimittant homines ꝙ miniſtrant egentibus:eligant ſibi partem meliorem quę non auferetur ab eis:nihil eis curæ ſit quis peregrinus in vico ſit:quis egeat pane:quis indumento:quis viſitandus:quis redimẽdus: quis ſepeliendus : vacent opera miſericordię:vni inſtetur ſcientiæ. Si melior Marię pars eſt:cur nõ omnes hoc faciunt:quando ipſum dominũ in hac cauſa patronum habent?Non enim in hac re timemus ne offendamus eius iuſtitiam cum patronam teneamus eius ſentẽtiam. Et tamen non eſt

Ad rationẽ principalẽ.

ita:ſed ſicut dñs dicit ita eſt. Quomodo intelligis nō eſt,eſt autē quomodo intelligere debes,& ſe-
Ad aſſūptū. quitur.Ecce aduerte &c.vbi continue illum modū iam dictum exponit. Quod autē aſſumitur: G
ꝙ hoc eſt aliquādo,tēpore,ſ.indigentię & neceſſitatis tm:q̄ſi ex hoc ſecūdum qd & non ſimpliciter poſſit eſſe melior & magis eligenda atq; diligenda: Dico ꝙ iſto nō obſtante adhuc actio ſcdm prę dictum modū eſt præferēda & melior ſimpliciter:quia ſecundū Philoſophū in.i.politicę,qđ eſt ſim pliciter & naturaliter tale,non oportet ꝙ ſit tale in omnib⁹ aut pluribus:ſed ſuffiſcit ꝙ ſit tale in bene diſpoſitis,ſcdm ꝙ hoc declarat contra illud qđ debet eſſe naturaliter principatiuū in homine dicens,ꝙ oportet hoc intendere ex magis ſe habētibus ſecundū naturam & optime diſpoſitis ſecū dum corpus & ſecundū animā:& nō eſt in corruptis,in peſtilētibus em̄ praue ſe habentibus videt principari ſępius corpus animę,quare etiam in moralib⁹ & gratuitis qđ eſt ſimpliciter melius diſ-poſitum ſecundū moralia & gratuita hoc eſt melius ſimpliciter etiā ſi ſit tm̄ vnicum tale,& eſſet omnibus aliis deterius:quia male vel minus bene erūt diſpoſiti:quēadmodum ſapientia melior eſt fortitudine ſimpliciter:quia melior eſt melius diſpoſito:licet fortitudo ſit melior iuueni ꝓpter ma-lam diſpoſitionē ſuā ad vitia:& ſicut vinū eſt melius ſimpliciter Cyrupo:ga eſt melius bene diſpo-ſito ſecūdum tēpus,ſcilicet ſano:q̄uis Cyrupus melior ſit male diſpoſito vt ægroto:etiam ſi oēs eſ ſent ęgroti pręter vnum,etiā ſi omnes eſſent ægroti: quia ſi tales iudicarent cyrupum eſſe melius quid ſimpliciter,quia oībus talib⁹,in hoc errarēt.Quia ergo virtutib⁹ prelat⁹ & coactus ad actionē vel ab homine vt aſſumat in prælatū,vel a charitate.vt exerceat opus prælati: eſt immo debet eſſe melius diſpoſit⁹ ad exercēdū opera actiuę & etiā ad exercēdū opa cōtemplatiuę viciſſim. Vita em̄ prælati debet eſſe mixta ex actiua & contēplatiua.licet em̄ principaliter ſit actiua,interdū tamē de bet eſſe contēplatiua.& eſt iſte ſūmus qui hoc facere debet.dicente Ber.in principio de cōſideratio ne.Omniū maximus eſt qui ſpreto vſu rerum & ſenſuū quātū humanę fragilitati fas eſt,nō aſcen ſoriis gradibus ſed inopinatis exceſſibus auolare interdum contēplādo cōſueuit. Qđ ergo melius eſt tali,melius eſt ſimpl'r.quare cū vt dictum eſt melius eſt tali pro tēpore huius vitę vel pro toto, vel pro pluribus partib⁹ eius,& propter oēs ſubditos vel plures,ꝙ ſcilicet exerceat opera actiuę vi ciſſim q̄ continue(vt iā dicet)opera cōtemplatiuę: meliora ergo ſunt ſimpliciter ꝑ tēpore hui⁹ vi tæ opera actiuę q̄ contēplatiuę:& nō debet eſſe tali in electione abſoluta, magis velle cum effectu: ſcilicet oīno poſtponēdo actionē vacare contēplationi, q̄ actionē pro tēpore huius vitę:ſed ecōuer
Inſtātia pria ſo. Sed adhuc arguet aliquis:nō ſequit:magis eſt eligēdū,& melius ꝑ tēpore hui⁹ vitę tali⁹ exi ſtentibus hominib⁹:ergo eſt magis eligendū & melius ſimpliciter:ſicut oībus hominib⁹ febricitāti
Secunda. bus melior eſt oībus talibus Cyrupus vino:ergo eſt melior ſimpliciter:nō ſequit. Item alius ar-guet ſic:ꝙ talis deberet velle ꝙ nō eſſet neceſſitas propter quā oporteret cōpati indigētibus:& va-care regimini populi: & quilibet quātūcunq; pfectus cum quadā triſtitia & coactione deberet ac-cedere ad regimē & ad actionē: nō tam propter periculū qđ timet in negotio prelationis vel actio nis plus q̄ in actu cōtēplationis,q̄ propter hoc ꝙ per actionē impeditur a ſuauitate & pfectione cō tēplationis:ita ꝙ ſi aliquis certus eſſet ꝙ nō immineret ſibi periculū maius in ſtatu prelationis vl' in exercitio actionis q̄ in exercitio & ſtatu contēplationis: & ſimiliter ſi eſſet certus ꝙ nō eſſet ne-ceſſe ꝙ ipſe intenderet actioni ſed ꝙ alius poſſet illā ęque bene exercere vt ipſe:q & vellet ipſam ex ercere:nō tamē deberet ſtatū prelationis aut exercitiū illius actionis eligere.ergo &c. Dico ad pri
Ad primā. mū ꝙ in eis quæ ſunt ad finem id dicitur melius ſimpl'r qđ eſt ad finem ſimpliciter vtilius:& tale H
eſt ſcdm iam dicta qđ eſt vtilius bene diſpoſito. Q̄z q̄ ergo quātum eſt ex cōparatione ad illos cir-ca quos exercēda eſt actio,nō ſequitur:eſt melius illis.ſ.pro tēpore quo illi indigēt: ergo eſt melius ſimpl'r:quia ſunt magis diſpoſiti: tamē quātum eſt ex cōparatiōe ad illū q debet huiuſmodi actio-nē exercere,quia eſt bene diſpoſitus:bene ſequit,eſt melius illi ꝑ tēpore toto hui⁹ vitę:ga plures vl' oēs indigēt illa actiōe:ergo eſt melius ſimpl'r pro tēpore hui⁹ vitę:ſed ex hoc nō ſequit vlteri⁹,ergo eſt melius pro omni tempore quia tunc concluderetur ꝙ eſſet melius q̄ contemplatio patriæ aut
Ad ſęcundā ſtatus innocentię:quod falſum eſt. Per hoc patet ad ſecundum dicendo verum eſſe ꝙ talis debe-ret velle ꝙ nō eſſet neceſſitas &c. Tamē poſtq̄ eſt neceſſitas ſimpliciter debet potius eligere actio- I
nē q̄ contēplationē:& tamē debet cū quadā triſtitia tū ꝓpter indigētes actione quos deberet velle nō indigere:tū propter ꝓpriū periculū imminēs ire ad actionē:non autē eo ꝙ ꝑ actionē impedit a ſuauitate & pfectione cōtēplationis quā dimiſit:ga etſi a ſuauitate cōtēplationis impedit ꝑ tēpore actionis,tm̄ poſtmodū ex virtute actionis talis ꝑ charitatis augmentū in ea reuertit ad maiorē ſua uitatē cōtēplationis habēdā in modico tēpore q̄ alias habuiſſet ī multo. & ideo ꝓpter illā poti⁹ de bet eligere actionē ꝑ tēpore hui⁹ vitę qñcūq; neceſſe ſit,q̄ cōtēplationē. Et ꝑ hoc ſimpl'r eſt melius

illam eligere quãtũ eſt ex parte eligẽtis,quẽadmodũ fortis ſcđm Philoſophũ quarto ethicoꝝ,& habitũ eſt ſupra,potius debet eligere fortiter mori & agere vnã magnã operationẽ in paruo q̃ multas tepidas in multo tẽpore:vt de vita actiua dicit Grego.ſup Eze.p.ii.Homil'.iiii.ca.vi.Et ſi in contẽplatione mẽtem tenere nõ valet:tamẽ vt dicit.vii.Moral'.ca.viii. & habitũ eſt iam ſupra,charitas quę nos ad vim cõpaſſionis humiliat,altius in culmẽ cõtẽplationis leuat: in qua haurit qđ exteri⁹ in actione diffundat.vt ſcđm Augu.xix.de ciui.dei.etſi actio ſuſcipienda ſit ꝓpter charitatis neceſſitatẽ,tamẽ nec ſic omnimode veritatis delectio deſerenda eſt: ne ſubtrahat illa ſuauitas & opprimat iſta neceſſitas.& hoc qa mutuo ſeſe ſuſtẽtãt & inflãmãt.propter qđ dicit Grego. in Homil.iã dicta. Sicut bonus ordo viuẽdi eſt vt ab actiua in cõtẽplatiuã tendat:ita plerũq; vtiliter a contemplatiua animus ad actiuã reflectit:vt p hoc q̃ contẽplatiua mentẽ accẽderit, pfectius actiua teneatur.Debet ergo & nos actiua ad cõtẽplatiuã trãſmittere:& aliquãdo tamẽ ex eo qđ introrſum mẽte cõſpexim⁹,ad actiuã melius a cõtẽplatiua reuocare.Hinc vt dicit.vi.Moral'.ca.xxxi. generis humani redemptor p diem miracula in vrbib⁹ exhibet,& ad oronis ſtudium in monte pnoctat,vt videlicet pfectis prędicatorib⁹ innuat,quatenus nec actiuã vitam amore ſpeculatiõis fundit⁹ deſerãt, nec contẽplationis gaudia penitus nimietate actionis contẽnant:ſed quieti cõtẽplantes ſorbeãt qđ occupati erga pxim⁹ loquẽtes refundãt.Et ſic ſe habẽt inter ſe actio & cõtẽplatio ſicut virt⁹ moralis & prudẽtia:qa mutuo vna p alterã perficitur.Hinc dicit.x.Moral'.ca.xvi.Sanctoꝝ mẽtes eunt & redeunt:quia p hoc q̃ diu pſiſtere minime in cõtẽplatione ſufficiunt,ſeſe ad operationẽ fundũt: vt in iis quę iuſta ſunt ſe exercendo refoueant: & ſup ſe ſurſum ſurgere contẽplando cõualeſcant & dum hęc eadẽ contẽplatio per interualla repetit,indeficienter ꝑculdubio in eius ſolidirate perſiſtitur: nec ſtabilitatẽ ſuam in ea pdidiſſe dicẽda eſt,a qua etſi ſemp deficit hanc etiã cum pdiderit ſemp inquirit.Propter qđ dicit prẽlato in illa decretali Niſi cũ pridem. Simul cõtẽplatiuus eſſe valeas & actiuus,legiſlatoris exẽplo,qui nunc aſcendebat in montẽ vt ibidẽ gloriã dñi cũ maiori cer
k neret libertate:nũc vero deſcẽdit in caſtra vt cum vtilitate neceſſitatibus populi prouideret. Qđ ergo addit in fine rationis:ſi aliqs eſſet certus q̃ nõ immineret &c. in hoc tangit ſcđm mẽbrũ ſub diſtinctionis vltimo datę:quãdo quis volũtarie ex electione,& abſq; omni coactione accedit ad prẽlationẽ.vbi ſubdiſtinguendum eſt: qñ aut habet neceſſe timere ex ſua infirmitate periculũ imminens in actiõe,aut nõ. Si ſic:dico q̃ illi ꝓpter iuſtũ timorẽ infirmitatis ſuę quã debet quilibet in ſe ſecundũ cõmunẽ curſum vitę prẽſentis pſumere,melius eſt ſtare in contẽplatione q̃ exire ad actionem:eo q̃ meritũ actionis nõ excedit meritũ contẽplationis niſi p quãdã recõpenſationẽ neceſſitatis:nõ ex parte agẽtis: quẽadmodum dictũ eſt ſupra q̃ actio eſt in neceſſitate qa ſine actione nemo poteſt intrare ad vitã:ſed potius ex parte aliorũ vt dictũ eſt ſcđm Augu.in primo argumẽto q̃ſtionis,propter quã neceſſitatẽ deus vult ꝓpter actionẽ dimitti cõtẽplationẽ. Tali etiã non ſolũ nõ eſſet melius ſubire actionẽ ſed eſſet pſumptuoſum,& multo idcirco deteri⁹, De tali & cõſimilibus dicitur primo paſt.ca.x.Plerũq; ii qui ſubire magiſteriũ paſtorale cõcupiſcunt,nõnulla bona opa animo proponũt:& q̃uis hoc electionis intentione appetãt:operaturos tamẽ ſe magis ptractant : & c. per totũ.vbi ſequit.Inter hæc itaq; qd ſentiendum eſt:niſi vt virtutib⁹ pollens coactus ad regimen veniat:virtutibus vacuus ne coactus quidẽ accedat!ne ei cõtingat id qđ dicit Greg.xii.lib. Mora. Sępe cõtingit vt pro vtilitate multorũ ſancti viri exteriorib⁹ actionibus ſeruiant,& populorũ gubernationib⁹ occupent.Hoc infirmi aſpicientes & p ſupbiã quęrẽtes imitari,exterioribus actionib⁹ ſe inſerũt.Sed quãto ad eas nõ eruditi ſpiritualius veniũt,tãto eas carnalius exequũtur.Niſi enim prius longo ſtudio cor & diuturna mens cõuerſatione in deſideriis cæleſtibus cõualeſcat,cũ ad exteriora agẽda refunditur,ab oi ſtatu boni opis eradicat.& ſequit ibidẽ.In terrenis quippe actib⁹ valde frigeſcit animus ſi nõdum fuerit p intima dona ſolidatus. Vnde neceſſe eſt vt loca maiora vel exteriora opa quę humanis ſunt neceſſitatib⁹ profutura,illi exercẽda ſuſcipiãt qui hæc diiudicare atq; ſemetipſos pmere ex virtute intima nouerũt.Nam cũ infirm⁹ quiſq; ad locũ regiminis vel ad
L exteriora agenda trahit:quo quaſi extra ducit,eradicat. Si vero nõ habet quiſq̃ neceſſe timere ex ſua infirmitate periculũ imminẽs,qa eſt diuinitus aſſecurat⁹ vt ſupponitur: etiã ſi eſſet certus q̃ nõ eſſet neceſſe &c.vt ſupra.ſ.vt per ipſum fieret actio:eo q̃ licet ſubditi indigerẽt,tñ poſſet ęque bene fieri per alium,tunc melius eſſet ei aggredi actionem ꝓpter deſideriũ maioris meriti : & hoc poſſet facere abſq; oi prẽſumptiõe:exẽplo Eſaię ꝓphetę,qui ad prędicationis officiũ vltro ſe obtulit quãdo ſe mundatũ ſenſit.dicẽte Grego.i.Paſto.ca.viii.Is qui mitti voluit ante ſe purgatũ vidit,ne nõ purgatus q̃ſq̃ adire ſacra myſteria audeat.Quia igit valde difficile eſt,purgatũ ſe quẽlibet poſſe cognoſcere,prædicatiõis officiũ tutius declinat.Innuit ergo q̃ ſiqs poſſet ſe purgatũ cognoſcere

ſecure poſſet miniſteriũ actionis adire. Perinde autẽ eſt ſe cognoſcere purgatũ & eſſe aſſecuratũ dicto modo. Aut ſi nullo modo melior eſt actio q̃ cõtẽplatio, ſiue maioris meriti niſi coacte & ꝑpter neceſſitatẽ ſubditorũ ſit aggreſſa: coacte dico non ſolũ ab initio qñ aſſumpſit ꝗs ſtatũ ꝓlationis: ſed ſemp in aggreſſu cuiuſlibet actus: Dico ꝙ tunc qñcũq; ꝓlatus poteſt habere aliũ de quo ſit certus ꝙ æque bñ vice ſua poſſet exercere actionẽ circa populũ vt ipſemet, aut forte meli⁹: potius deberet eligere contẽplationẽ & fugere actionẽ: nõ ſolũ tanq̃ id qđ eſt melius in ſe, ſed etiã tanq̃ meli⁹ ipſi. Quod ꝑculdubio verũ eſt: qñ ipſe ꝓlatus nõ eſt a deo aſſecurat⁹ ſcđm ꝑdictũ modũ: & hoc maxime qñ ille eſt magis idoneus ad actiõis executionẽ cui vices ſuas cõmittit, q̃ ipſemet ꝓlatus. Scđm quẽ modũ legitur ꝙ beat⁹ Valerius: qa impeditioris linguę erat, beato Vincẽtio martyri: qa gemina ſcientia efficaciſſime claruit, vices ſuas cõmendauit: quas ille diligẽter exercuit. In quo caſu ipſe etiã beat⁹ Vincẽtius ad actionẽ vrgẽte cõſcientia ꝑpter põtificis defectũ coact⁹ fuit. Sed qñ ipe prę latus ſcđm dictũ modũ a deo aſſecuratus eſt: ipſe autẽ de illo cui vices ſuas cõmittit qualiſcũq; & quãtuſcũq; ſit dubius eſt an ꝑpter infirmitatẽ ſuã ille ſub onere ſibi cõmiſſo ſuccũbat: ſed de ſeipo ſecurus eſt ꝙ aliqd proficiet & nequaq̃ ſuccũbet, in iſto caſu videt mihi ꝙ ipſe ſit ſemp ad exercendã actionẽ in ꝓpria ꝑſona ex cõſcientia coactus: non tã ꝑpter ipm ſubiectũ populũ q̃ ꝑpter ei⁹ cui vices ſuas cõmittere poſſet ꝑiculũ. Propter qđ mihi videt ꝙ tali in oẽm euentũ meli⁹ eſſet & fructuoſius: & ita ſcđm prędicta ſimplr melius, aggredi actionẽ q̃ cõtẽplationẽ: niſi poſſet inuenire talem cui vices ſuas cõmitteret de quo certus eſſet ꝙ eſſet aſſecuratus dicto modo, ſicut ſup hoc certus eſt de ſeipo: in hoc eñ ſolo caſu puto ꝙ melius eſſet ei vacare contẽplationi q̃ actioni. nõ tamẽ propter hoc illud eſſet ſimplr melius: qa coacto ſimplr melius eſſet & fructuoſius exercere actionẽ q̃ vacare contẽplationi ſcđm prędicta. Coactus eñ ad exercendũ actionẽ aliis eiſdẽ retẽtis meli⁹ eſt diſpoſitus nõ coacto ſed volente vacare contẽplationi ſcđm ꝑdicta. Iſta eñ diſpoſitio coactionis ex neceſſitate populi facit ꝙ magis meritoria ſunt opa qñ ꝑpter ipſam fiunt, ſicut facit votũ, alias eñ ꝑ quãdã recõpẽſationẽ neq̃q̃ meliora & maioris meriti eſſent opa actiuę q̃ cõtẽplatiuę. Nequaq̃ tamẽ tali ſic coacto ſunt ſcđm ſe affectãda opa actiuę: qa tũc nõ ex coactione ſed ex electiõe illa ageret: nec ipſi tũc maioris meriti eſſent. Hinc dicit Greg. xiii. lib. Moral. ſup illud Iob. xvii. Cogitatiões meę diſſipatę ſunt, torquẽtes cor meũ. Sãcta electorũ eccleſia modo aĩarũ lucra cogitat: modo terrenarũ rerũ diſpẽſationes curat: quę tãto bonis mẽtib⁹ grauiores ſunt, quãto earũ intuitu ab intuendis cęleſtibus vel ad modicũ euellũtur. dũ eñ ſupeſſe ad contẽplanda cęleſtia appetũt: eo ipſo ꝙ aliquãdo ex diſpẽſatione terrena ad ima cogitãda deſcendũt, torqri ſe ſentiũt. Sic ergo dico ꝙ ꝑ tẽpore vitę ꝑſentis melior eſt et ꝑfectior virtutibus prędĩtis quib⁹ valeant ꝑdeſſe: dum tñ ſunt ad hoc coacti a deo in cõſciẽtia vel exteri⁹ ab hoie: actio q̃ contẽplatio: & ꝑ hoc melior ex parte agẽtis ſecũ dũ dictũ modũ. Dico ad hoc: ꝙ qa vita actiua circa regimẽ, & opa ei⁹ ꝑferẽda ſunt vitę cõtẽplatiuę & operib⁹ illius ſcđm modũ determinatũ in prędicti q̃ſtione: idcirco ſtat⁹ actiuor̃ circa regimẽ populi, qualis debet eſſe ſtatus oĩm ꝓlatorũ & rector̃ populi tã in ſacerdotib⁹ primi ordinis vt ſunt epiſcopi ſucceſſores apoſtolorum, q̃ in ſacerdotibus ſecundi ordinis, vt ſunt curati ſucceſſores diſcipulorum, ſecundum ꝙ infra declarabitur, in quæſtione vltima: maior eſt, ſuperior, & perfectior nõ ſolum dignitate & auctoritate ſed etiam vitæ merito, qđ cõſequit ex ſuo officio quiſq; exiſtẽs in illo ſtatu, ſi ſic in illo militet vt ſaluator noſter iubet, q̃ ſtatus religioſorũ: & ꝙ idcirco ſimplr ſtatus prælator̃ dictorũ maior eſt & ꝑfectior q̃ ſtatus quorũcũq; religioſorũ inquantũ ſunt religioſi. Per qđ ꝓceſſit vltima ratio ꝑ hac ꝑte adducta: q̃ idcirco cõcedenda eſt: ꝙ recõpenſat in ipſis ꝓlatis periculi magnitudo ꝑ eminentiã præmii, dicẽte Aug. in epla ad Valeriũ. & habet diſt. xli. Ante oĩa cogitet prudẽtia tua nihil eſſe in hac vita & maxime in hoc tẽpore facilius & leuius & hoĩbus acceptabilius epi & preſbyteri & diaconi officio: ſed ſi ꝑfunctorie atq; adulatorie res agatur: nihil eſt apud deũ miſerabilius & triſtius & damnabilius: nihilq; laborioſius & difficilius & periculoſi⁹: ſed apud deũ nihil beatius ſi eo modo militet: vt ſaluator noſter iubet. Quapropter vt dicit in dicta ſupra decretali, facilius indulget vt aſcẽdat monachus ad prełulatũ, q̃ prełul ad monachatũ deſcẽdat. Per monachũ intelligo quẽcũq; religioſum inquãtũ eſt religioſus: q quo ad eſſentialia vota religionis ſunt ęquales: qđ etiã cõcedũt de plano quaſi oẽs, dicẽdo ꝙ ꝓlatorũ, ſtatus eſt maior auctoritate dignitate & officio & etiã merito, ſaltẽ quo ad epiſcopos, dũmodo ſit ꝓlatus bon⁹, operãs ſcđm exigentiã ſtatus ſui. Propter qđ dicit Diony. tertio ca. Ang. hierarch. Oĩm diuiniſſimũ cooperatorẽ dei fieri cõſtat, hoc autẽ eſt in ꝑcuratione ſalutis animarũ, dicẽte Greg. ſup Eze. ꝑte. ii. Nullũ oĩpotenti deo tale eſt ſacrificiũ quale ſalus animarũ. Idem lib. xiiii. Moral. Ille apud deũ maior in amore eſt qui ad eius amorẽ plurimos trahit. Si maior ĩ amore, ergo ꝑfectior: quia in amore charitatis cõ

ſiſtit pfectio:vt infra videbit.Vnde ſup illud Iaco.Qui nō offendit ī verbo,gloſ.Eū qui cupit ꝑdeſſe oportet aliis pfectiorē ee:& hoc nō niſi ꝑpter opa pfectiora q̄ ei īcūbūt ad alios pficiēdū.Vñ pfectio prelati īquātū eſt pſona ſingularis,debet ee talis ꝙ nihil ei deſit de eis q̄ ptinēt ad virtutē: inquātū vero eſt pſona publica,ꝙ alios pfectos facere poſſit,tūc em̄ vnūqdq; pfectū,cū pōt gñare ſibi ſimile.

Queſt.xxix. Argu. prin. primū.

Confir.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Cōfirmatio.

Septimi Pria ꝓbatio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Irca.vii.aliqui cōtra minores prælatos arguūt ſic. Status pfectionis duo īportat & rationē ſtatus & rationē ꝑfectionis.nūc ꝑſbyteri curati nō ſunt in ſtatu,eo ꝙ ratio ſtat⁹ immobilitatē importat & obligationē operis qđ ad ſtatū pertinet ꝑ quā ipſa opera ſunt opa pfectionis . nūc autē preſbyteri curati talē immobilitatē ꝑ obligationē nō habēt:quia libere poſſunt curā ſuā deſerere intrando religionē:& hoc abſq; licentia alicuius ſuperioris, quare nec ſunt in ſtatu pfectionis. Ex eodē medio arguūt ꝙ nec ſunt in ſtatu ſuperiori q̄ religioſi:eſto ꝙ ſint in ſtatu pfectionis:quia facilius indulgeꝫ tranſit⁹ a ſtatu inferiori ad ſuperiorē aſcēdendo q̄ ecōuerſo,vt ī dicta litera Niſi cū prīdē,quare cū iura oīno indulgeant preſbyteris curatis tranſitū ad religionem nō autē ecōuerſo,ergo &c. Idem probāt ꝑ canones,nam dicit,xix.q.i.Clerici qui monachorū propoſitū appetūt:ga meliorē vitā ſequi cupiūt,liberū eis ab epiſcopo oportet largiri ingreſſum,vbi dicit Gloſ.Hęc eſt cauſa ſufficiēs:ga de minori ad maius trāſeundū eſt,xciiii.diſt.Legim⁹. Sub clericis autē ibi cōprehendunt preſbyteri curati:ga de iſtis clericis dicit in capło ſequēti.Duę ſunt leges,quidā priuata lege ducunt quę dignior:& ideo nō poſſunt ꝓhiberi a tranſitu ꝑ legē publicā,& dicit ibi gloſ.ꝙ ex hoc excipit epiſcopus q̄ nō pōt trāſire ad religionē inuito papa:ſed ꝑſbyter non excipit:ergo includit. Deinde arguūt gñaliter cōtra quoſcūq; ꝓlatos ꝙ non ſunt in ſtatu perfectiōis,ſic. ille ſtat⁹ qui cōpatitur ſecū id qđ eſt ſimplr imꝑfectionis,& de cui⁹ cōditione nō eſt agere opa q̄ ſunt pfectiōis ſimplr,nō eſt ſtatus pfectiōis:ſicut ille ſtat⁹ nō eſt ſtat⁹ virtutis q cōpatitur ſecū opa vitiorū & de cui⁹ cōditione nō eſt agere opa virtutis,ſtatus autē prelatorū eſt hmōi. nā habere ꝓpria & vxorē,imꝑfectiōis eſt:& ſimilr exercitia operū circa illa ſunt opa imꝑfectiōis : et tñ iſta cōpatit ſecū ſtatus ꝓlatorū,vt quo ad ꝓpria patet in oībus ꝓlatis:quo ad vxores in prelatis orientalis eccl'ię modo:& in oībus ante ordinationē eccleſię ſup ſtatū cōtinentiæ exiſtētiū in ſacris. Siliter ꝙ opa ſint ꝑfectionis hoc facit ꝓfeſſio & votū ſub quib⁹ fiūt. Itē nō eſt ſtatus pfectionis niſi ex voto:ga qui nō eſt in ſtatu pfectiōis ſtatū ſuum nō mutat opa pfecta faciendo niſi illa facere voueat,quę vouēdo libertatē amittit ꝓpriā:& diuino ſeruitio mancipat. Vñ virginitatis obſeruatio licet ſit opus pfectionis,ipſa tñ ſeruata abſq; voto ſtatū pfectionis nō habet,dicit em̄ Aug.lib.de virginitate. Neq; ipſa virginitas ga virginitas eſt,ſed ga deo dicata eſt:honorat:q̄ licet ī carne ſeruetur:ſpūs tñ religione ac deuotione ſeruat.Ac ꝑ hoc ſpūalis eſt etiam virginitas corporis:quā vouet & ſeruat cōtinētia,qua integritas carnis ipſi creatori carnis & aīæ vouet cōſecrat & ſeruatur.

Vlterius arguūt ꝙ etſi ſtat⁹ prelatorū eſt ſtat⁹ pfectionis:ſtatus tñ religioſorū eſt maioris pfectionis.Primo ꝑ mediū iam dictū ſic.ille ſtat⁹ eſt maioris pfectionis q̄ minus cōpatit qđ eſt imꝑfectiōis ſecū,& cuius opera ſunt pfectiora:ſtatus religioſorū eſt hmōi reſpectu ſtatus prelatorū:ga ille cōpatitur ſecū ꝓpria & vxores q̄ ſunt imꝑfectionis:& opa bona illoꝝ nō ſunt facta ex voto & ꝓfeſſione non autē illa cōpatit ſtatus religioſorū:quorū etiā opera facta ſunt ſub voto & ꝓfeſſione,ergo &c.

Scđo ſic,ille ſtat⁹ q magis aſſimilat ſtatui oīno pfectiſſimo eſt ſtat⁹ pfectior & magis eligēd⁹,iuxta cōſiderationē phi ī tertio topicorū.Qđ eſt ſimili⁹ meliori,meli⁹ eſt,& magis eligēdū.talis ē ſtat⁹ cōtēplationis religioſorū reſpectu ſtat⁹ actionis ꝓlatorū:ga contēplatio vitę ꝑſentis magis aſſimilat vitę cōtēplatiuę beatorū q̄ actio prelatorū.Contēplatio em̄ eſt quædā inchoatio futuræ felicitatis:dicēte Aug.ſup illud Ioā.vltimo.Sic eū volo manere,Inchoata cōtēplatio mancat donec veniꝫ,pficienda cū venero.& Greg.dicit ſup Eze.Cōtēplatiua vita hic incipit vt ī cęleſti patria pficiat,ergo &c.

Tertio ſic. ſtatus ille q reqrit opa qbus hō magis pficit eſt pfectior:talis autē eſt ſtat⁹ cōtēplatiōis: quia ꝑ opa cōtēplationis pficit religioſus in amore & cognitione dei:ꝑ opera autē actiuę pficitur prelatus in amore ꝓximi & cognitione infirmorū quę ſunt circa illū,dicēte Grego.vi. Moral'.cap. xxxi.Speculando in dei amorē ſurgitur:predicando ad ꝓximi vtilitatē redit. Vt em̄ dicit ſup Eze. pte.ii.Homil'.ii.ca.quīto:actiua vita eſt panē eſurientī tribuere:verbū ſapiētię neſcientē docere:errātē corrigere:ad humilitatis viā ſupbientē reuocare:īfirmitatis curā gerere:q̄ ſingulis qbuſq; expediūt diſpēſare:& cōmiſſis nobis q̄liter ſubſiſtere debeāt ꝓuidere. Cōtēplatiua vero vita eſt ſoli deſiderio cōditoris inhęrere &c.Cōſtat autē ꝙ hō pl⁹ illis ſupnis & quo ad ītellectū & quo ad affectū q̄ his infimis pficit,ergo &c. Quarto ſic,pfectior eſt ſtat⁹ phi q̄ pricipis:ga phus rōne ſui ſtat⁹ pficit virtutib⁹ & felicitate ſpeculatiuis:quæ pfectiores ſunt q̄ virtutes & felicitas politicę quib⁹ ꝑficit

Quinta. princeps:ſcđm pĥum in decimo ethicoꝝ.ergo &c. Quinto ſic.ſtatus & actio prelatorũ eſt ſicut bellãtium in cãpis:ſtatus religioſorũ eſt ſicut cõſilio prudẽtię vacantiũ in vrbib⁹:ſed conſiliũ prudentię vacantiũ in vrbibus nõ eſt minoris pręeminẽtię q̃ opus bellãtiũ in cãpis. dicẽte Tullio lib.i. de officiis.Cũ plerique arbitrent res maiores eſſe bellicas q̃ vrbanas,eſt minuenda hęc opinio,& ĩfra

Sexta. Parua em̃ ſunt foris arma niſi ſit cõſiliũ domi.ergo &c. Sexto ſic.ingreſſus religionis abſoluit ab oĩ voto:nõ ſic autẽ ingreſſus plationis:qđ nõ eẽt niſi ſtat⁹ religionis pfectior,ſuperior,& maior eſſet

Septima. ſtatu prelatiõis.ergo &c. Septimo ſic.Securũ pferẽdũ eſt periculoſo:ſtatus religioſoꝝ eſt ſecurus:

Octaua. prelatoꝝ autẽ piculoſus.ergo &c. Octauo ſic.opus ſpũale maius eſt & maioris meriti q̃ op⁹ corporale.diſt.xlv.Duę ſũt.Eleemoſyna cordis maior eſt q̃ eleemoſyna corpis:cõtẽplatio aũt ẽ op⁹ ma

Nona. gis ſpũale q̃ actio:ergo &c. Nono ſic,angeli quorũ eſt pſidere ſubſunt illis quorũ eſt cõtẽplari.ergo &c.

In oppoſitũ. Contra. ſtatus ille eſt pfectior qui reqrit ꝙ in ipſo exerceanť opera pfectiora:& qui requirit in ſe habere pſonas pfectiores ad exercendũ illa opa,quia correſpondẽtia debet eſſe inter ſtatum & exiſtẽtes in ſtatu:ſtatus autẽ prælatorũ eſt huiuſmodi reſpectu ſtatus religioſorũ,& hoc tam in minoribus prælatis q̃ in maioribus:qa eiuſdẽ generis opa incũbunt ambobus:vt patet ex dictis in

Reſpõſio ad argu.prici. primũ. præcedẽti queſtiõe.ergo &c. Ad rationes in oppoſitũ reſpondendũ per ordinẽ.Qđ dicũt ĩ prima P ratione:ꝙ ſtatus pfectionis duo ĩportat:& rationẽ ſtat⁹ & rationẽ pfectiõis:bene verũ eſt.aliud em̃ eſt ſtat⁹:aliud pfectio:& aliud ſtatus pfectionis.Sed vt ſequẽtia clarius valeãt declarari,oportet primo videre qd ſignificet noĩe ſtat⁹:Secũdo qd noĩe pfectionis:Tertio qd noĩe ſtatus pfectiõis. Signi

Status. ficatio autẽ noĩs ex vſu cõmuni verborum & ſcripturarũ exquirenda eſt. Nunc autẽ quãtũ mihi apparet ex cõmuni vſu loquẽdi,ſtat⁹ in prima ſignificatiõe ſua ſignificat modũ exiſtẽdi rem motã in aliquo ſigno ad qđ mouet:qui modus eſt eſſe in aliquo ſine progreſſu vlteriori:& hoc vel naturaliter vel ex inſtitutiõe.Naturaliť aũt dupliť:vel ſemp,vel ſępius.Naturaliter autẽ & ſemp,quẽadmodũ ſtat⁹ ſolis dicit cẽ aſcẽdẽdo ĩ ſolſtitio æſtiuali,& deſcẽdẽdo ĩ ſolſtitio hyemali. ſcđm quẽ modum dicũt medici morbũ eſſe ĩ ſtatu quãdo eſt ĩ fine augmẽti ſui. Naturaliter autẽ & ſępius,quẽ admodũ ſtatus maris in ſuo fluxu eſt certũ augmentũ eius vltra qđ raro trãſit:licet trãſit aliquãdo:& ſimiliter hoĩs loquẽdo ſcđm cõmunẽ ſtatũ:licet aliqs trãſit aliquãdo. vnde a tali ſtatu dicit hoĩs ſtatura,ex hoĩs cõi ordinatione,quẽadmodũ currentiũ in ſtadio ſtatus eſt apud metã in curſu. Vnde & a tali ſtatu dicit ſtadiũ. A tali autẽ modo ſtatus appellat ſtat⁹ modus quicũq; quo res mouet & mutabilis habet eſſe in quocũq; ſigno motus ſui. ſecũdum quẽ modum queriť de egroto in quo ſtatu eſt:& reſpõdetur vel ante paroxyſmũ,aut in principio,aut medio,aut fine illi⁹:aut poſt illũ.& ſimiliter volẽtes loqui viris potẽtibus quærũt in quo ſtatu ſint, an ſcilicet occupati an otioſi. Vlteri⁹ aũt tertio trãſferť nomẽ ſtat⁹ ad modũ eſſendi quẽ habet ſubſtãtia viuẽs.& eſt idẽ qđ modus eius viuẽdi:quẽ habet vel a natura.de quo dicit Boetius de diſciplina ſcholariũ diſtinguens ipm in tres ſic inquiẽs. Tria genera ſtatuũ innuit Ariſto.Sũt em̃ quidã vehemẽter obtuſi, alii mediocres,tertii vehemẽter acuti. Vel ab acquiſitiõe,ſcđm ꝙ Anſel.de ſimilitudinib⁹.c.xlvi.diſtinguit quatuor ſtat⁹ hominũ,dicẽs. Humanę naturę quatuor ſunt ſtatus:quib⁹ pro diuerſis meritis beata vel miſera reddit,alius magis alius minus. Minus beat⁹ ille fuit quo homo ante pcm̃ in paradiſo ſtetiſſet:beatiſſimus eſt quo modo ĩ cælo aĩę ſanctoꝝ ſunt.Minus autẽ miſer noſter eſt ſtatus:miſerrim⁹ eſt ille quo reprobi manebunt in pœnis. Vel ab inſtitutione,& hic duplex:quidã em̃ eſt eſſentialis:quidã vero factitius. Eſſentialis autẽ eſt ille qui eſt inſtitut⁹ a Chriſto vl' inſinuatus: vt ſunt ſtat⁹ tres principales cõprehendẽtes oẽs qui ſunt fuerũt & futuri ſunt in eccleſia.ſ.exiſtẽtium in mola vel in lecto vel ĩ agro.Quorũ primus eſt cõiugatorũ:ſecũdus celibũ:tertius eſt rectorũ.& ſubdiſtinguit in rectores primi ordinis:cuiuſmodi ſunt epi:& ſecundi ordinis cuiuſmodi ſũt ſacerdotes curati.Qui duo ordines ĩ ſtatu rectoꝝ cõſtituũt duos ſtat⁹ principales & eẽntiales ĩ eccleſia & ſupiores tñ:quia a Chriſto ſpeciali vocatiõe & electiõe ſunt inſtituti,ꝑter hoc ꝙ cũ aliis ab eodẽ ante ſunt inſinuati: ſcđm ꝙ infra in vltima q̃ſtione declarabim⁹.Alii vero ſunt ſtatus diuerſi cõtenti in ſtatu celibum cõmuni:vt ſunt ſtatus diuerſarũ religionũ.Aduẽtitii autẽ ſunt ſiue factitii ab hoĩe puro & maxime put diſtinguũtur ab aliis,qui ſunt in ſtatu celibũ:& inter ſe penes diuerſos modos pfeſſionũ.Et ſe habẽt duo primi ſtatus reſpectu aliorũ ſicut ſtat⁹ platorũ ſeu magiſtrorũ ad ſtat⁹ ſubditorũ.Quorũ.ſ. prelatorũ,tria ſunt principalia officia hierarchica ĩ eccl'iaſtica hierarchia:ad modũ illorũ ĩ hierarchia angelica:q̃ ſũt purgare corrigẽdo:illũinare docẽdo:pficere ſacramẽta adminiſtrãdo.Ecõtrario aũt oĩm alioꝝ ẽ ab illis purgari,doceri,& pfici.Dico quãtũ ẽ de gñe ſtat⁹:& ideo tãto pfectior & maior ẽ ſtat⁹ illoꝝ ſup ſtat⁹ alioꝝ quãto illa ĩ agẽdo pfectiora ſũt q̃ alia tria ĩ patiẽdo,pfecti⁹ ei ẽ docere q̃ doceri,& ſic de aliis.& iõ oportet ꝙ oĩno ſit pfectiores illi q̃

iſti:etiã illi inferiores prelati:quia ad eadẽ ordinant opera in genere cũ maioribus prelatis,propter qd etiã quidã religioſi gaudẽt ſe aliis religioſis pferri inquãtũ ſtatus eoꝝ vel ex inſtitutiõe vel pri
Q uilegio habet miniſtrare aliqs actus illorũ ſcilicet prelatorũ,in ipſoꝝ ſubſidiũ. Qd ergo aſſumit in argumẽto:ꝙ preſbyteri ſecũdi ordinis nõ ſunt in ſtatu:dico ꝙ ſimpliciter falſum eſt.Q2 addũt ad illius probationẽ:ꝙ ſtatus immobilitatẽ importat & obligationẽ ad opus exequẽdum:qd ptinet ad ſtatũ:Dico ꝙ hoc nõ importat nomine ſtatus:vt patet in qbuſdã modis ſtatuũ predictorũ,non em̃ pertinet ad rationẽ ſtatus ſtare per obligationẽ & pmanentiã : ſed ſufficit ꝙ habeat ꝓpoſitum pſiſtẽdi in illo,licet libere cũ voluerit poſſit illũ mutare:quẽadmodũ clericus eſt & in ſtatu clericorũ qui ſemp clericaliter ſe habuit:& defenderet ab eccleſia ratione ſtatus ſui quo diſtinguit contra ſtatum laicalẽ:licet libere poſſit contrahere cũ vidua: & ſtatũ ſuũ mutare.Vnde ille qui in gra dei manet p firmũ propoſitũ,dicit manere in ſtatu,dicẽte Greg.xiii.Moral'.Conditoris protectio & cuſtodia eſt ꝙ in ſtatu permanem9.Idẽ ſup Eze.p.ii.Homil.ix.Lapis quadrat9 eſt:& ex omni latere ſtatũ habet q caſum in aliqua pmutatiõe nõ habet.Nota ꝙ nõ dicit,Nõ põt habere.Itẽ,vi.Moral'.Ab oi ſtatu rectitudinis deſperãt qui in noxia verba dilabunt. & Ap'lus.i.Corin.v. Stabiles eſtote.Sed eſto ꝙ ita eſſet ꝙ nõ eſſent in ſtatu ſed in ordine quodam qui non meret dici ſtatus: tamẽ modus vitę quẽ requirit ordo ipſorũ reqrit opa pfectiora vt dictũ eſt,& iã amplius declarabit.ideo ad minus debet vita ipſorũ perfectior dici ſi faciunt qd ordo eorũ requirit:q̃ vita quorũcũꝙ religioſorũ etiã facientiũ qd ſtatus illorũ requirit:vt ſcdm hoc perfectior & ſuperior ſit ordo illoꝝ q̃ ſit ſtatus
R ipſorũ religioſorũ:vt oẽm cõtrouerſiã de nominib9,pertinacibus relinquamus. Vlterius nec propter aliqua dicta cõſtringimur negare illos eſſe ĩ ſtatu:obligati em̃ ſunt ſufficienter ad curã ſuã vt poſſit in eis poni rõ ſtatus.Et ꝙ arguũt ꝙ nõ:quia libere poſſunt curã ſuã deſerere intrãdo religionem:dico primo ſic:ꝙ ſacerdos accipiendo curã obligat ad perpetuã ſeruitutẽ perſiſtẽdi in illa niſi ſeruitutẽ illa mutare voluerit in aliã:quẽadmodũ profeſſus in ordine laxiore obligatur ad ꝑpetuã ſeruitutẽ in illa religione niſi velit eam mutare in ſeruitutem ſeruiendo in ſtrictiore:& quẽadmodum cõtrahẽs matrimoniũ cũ muliere obligat ad iugiter ſeruiendũ ei matrimonialiter niſi illã ſeruitutem ante carnalem copulã velit mutare in aliã,intrãdo religionẽ. Sicut ergo ꝑfeſſus in religione laxiore nõ ꝓpter hoc negatur eſſe in ſtatu,licet libere in caſu poſſit ſtatum ſuũ deſerere:aut ille qui cõtraxit matrimoniũ de præſenti:ſic nec ſacerdos curatus debet negari eſſe in ſtatu,licet in caſu libere poſſit mutare ſtatũ:& dimittere curã.Vnde ſi dimitteret ſacerdos curã nõ intrando relí-
S gionem,arctari poſſet ab eccleſia ad reſumendũ eam:& hoc non niſi propter obligationẽ. Secũdo dico ꝓpter dicẽtes ꝙ tranſiens ad maiorẽ ſtatũ nõ dicit minorẽ dimittere:quia minus cõſeruat in maiori,ſed non ecõuerſo:ꝙ circa ſtatũ ſacerdotũ eſt cõſiderare ius cõmune & indulgẽtiam.Si autẽ aſpiciam9 ad ius cõmune,dico ꝙ nõ minus ſunt obligati ſacerdotes ad curas ſuas inferiores q̃ epiſcopi ad curas ſuas ſuperiores,quoniam ſi vellet talis curam ſuam dimittere oporteret eum ad hoc ſpecialiter licentiari a ſuo epiſcopo:ſicut nunc oportet epiſcopum licentiari a papa. & ſic non magis ratione obligationis epiſcopus eſt in ſtatu q̃ curatus ſacerdos.Si vero aſpiciamus ad indulgẽtiam vniuerſalem conceſſam ſacerdotibus & non epiſcopis,per illam poſſunt dimittere curam,ſed ſolũmodo ingrediendo religionem:& ſic propter ius cõmune qd eos obligat ſicut epiſcopos,æqualiter ſunt in ſtatu cũ illis.Et data eſt indulgẽtia generalis intrandi religionẽ ſacerdotibus potius q̃ epiſcopis:quia plures ſunt multo & minus ꝓuectæ & infirmæ ꝑſonæ:vt ex hoc plures illorum in exercendo officiũ in magno ſint periculo aĩæ ſuę nequid negligãt:& propter curę occaſionẽ nõ cõmittenda cõmittant,& ideo indulget eis vniuerſaliter:ſi in hoc conſcii ſunt infirmitatis,ꝙ dimiſſa cura intrent religionẽ:ga cõtẽplatiua vita in religiõe eſt eis magis ſecura:& ideo (vt dicit Gloſ. ſup illa decretali Niſi cũ pridẽ)magis amplectẽda,nã dicit Aug. Tene certũ & dimitte incertũ.Et ſic propter eandẽ cauſam qua quis debeat fugere curã & intrare religionẽ, poteſt dimittere curã propter ingreſſum religionis: & eſt cõſcientia ꝓprię infirmitatis:dicente Auguſti.ſup.xxxvi.pſalmũ.In quoꝙ genere vitę nõ oẽs inueniuntur ꝓbi,non oẽs reprobi.Videtur duo in agro,eadẽ profeſſio eſt:ſed nõ idem cor.Videtur in agro laborare qui preſunt in eccleſiis,ſunt qui de actionibus mundi non recedunt:& tanq̃ de duabus in molendino vna aſſumitur & vna relinquitur.Et ſunt qui nec actiones mũdi pati volunt ſicut cõiugati habẽtes domos,familias,filios,nec aliqd in eccl'ia agunt,ſicut præpoſiti,velut in agricultura laborantes,ſed velut ad hoc infirmi ſecedũt ad otiũ & quieti eſſe diligũt,veluti memores infirmitatis ſuę,nõ ſe cõmittentes magnis actionibus:& quodã modo ĩ ſtatu infirmitatis rogãtes deũ.Propter qd etiã ga plures ſũt infirmi:& de q̃cũꝙ timẽdũ eſt ne ſit infirm9:ſtat9 religiõis regularit cõſulẽdus eſt:nõ aũt ſtat9 ꝑlatiõis,ꝓpter qd Hiero,aduerſus

Ad confir.

Vigilantiũ qui contrariũ asserebat,dicit sic.Monachus non doctoris sed plangentis habet officiũ qui vel se vel mũdũ lugeat:& domini pauidus prestolet aduẽtum:qui sciens imbecillitatẽ suam & vas fragile qđ portat,timet offendere ne impingat & corruat atq; frangat : & intantũ castigator sui est vt etiam quæ tuta sunt pertimescat,Cur(inquit)pergis ad eremũ? vt tua bella non patiar ne me rapiat oculus meretricis : ne forma pulcherrima ad illicitos ducat aspectus.Respondebis: hoc non est pugnare sed fugere: sta in acie armatus vt postq̃ viceris coroneris.Fateor imbecillitatem meam,nolo pugnare spe victorię,ne perdam aliquãdo victoriam:si fugero,gladium deuito:si stetero vincendum mihi est aut cadẽdum.Quid autẽ necesse est certa dimittere & incerta sectari? aut scuto aut pedibus mors vitanda est.Tu qui pugnas,& superare potes & vincere:ego cum fugero non vinco:sed ideo fugio ne vincar,Et sic cum sacerdos dimissa cura intrat religionẽ,potius tanq̃ infirmus non potens sustinere arduum pondus descendit q̃ ascendat: & cũ ecõtra religiosus
Ad fm prĩ. ad curam assumitur potius ascendit q̃ descendit. Qđ tunc arguitur secundo contra hoc ex eo- T
dẽ medio quo prius:q; idulget regulariter curatos trãsire ad religionẽ nõ ecõuerso &c.Dico q; re uera facilius indulgetur transitus ad superiorẽ statum ab inferiori dispositione propter quã meri to transeundũ est a religione ad prelatũ,eadem dispositione existente vtrobiq; ex parte transeun tium,cuiusmodi est perfectio transeuntis,vt enĩ dicit dicta litera,causa permittendi monachũ ascẽ dere ad prælatũ est vt cum vtilitate prouideat necessitatibus populi: & ideo dispositio ex parte debentis transire a religione ad prælatũ est dispositio qua est idoneus ad prouidendũ necessitati bus populi,qua dispositione existente ex parte volentis trãsire a prælatu ad religionem,nequaq̃ ita faciliter permittit transitus sic dispositi ad religionem sicut ad prælatũ Per transitum enim huius ad prælatũ promoueretur vtilitas populi:per alterius autem transitũ impediret.Et sicut est de transitu religionis ad prælatũ,sic est de trãsitu ab eadem ad curam parochialẽ:quia si status prælulum est superior & perfectior q̃ status religiosorũ:qđ etiam ipsi religiosi concedunt,& in scriptis suis reliquerunt: ergo similiter & status sacerdotũ superior est & pfectior:eo q; sunt de sta tu rectoꝝ & laborantiũ in agro ecclesię:& ꝑsunt ecclesiis quarũ curę sunt ipsis cõmissę ad regimẽ animarũ:nõ autẽ sunt de statu eorum qui sunt in mola aut in lecto. Et illi tres status comprehen V
dunt omnes qui sunt in ecclesia:nec differt status eorum a statu prelulum,nisi sicut gradus infe rior cui cõmissa est administratio particularis & circa minora,& gradus superior cui commissa est administratio vniuersalis oĩno,vel vniuersaliorꝝ,& circa maiora.In ceteris enĩ sicut dñs papa est re ctor vniuersalis ecclesię:& quilibet prelul suæ diœcesis,sic sacerdos curat9 est rector suę parochię: vt sit in his tribus idem status perfectionis differens solum penes gradus. Vnde non bene dicunt dicẽtes q; sunt sicut prepositi vel baliui siue coadiutores & optitulatores episcoporũ:sed sunt ve ri & ordinarii rectores instituti in suis predecessoribus scilicet discipulis:nõ a predecessoribus pre lulum scilicet ab apostolis:sed erãt ambo ordines ĩmediate instituti a deo:vt infra quęstiõe vltima declarabitur.Et ideo sicut status prælulũ,quia perfectior est q̃ status quorũcunq; religiosorũ,pro- pter maiora opera quę requirit & quę ordinantur ad finem simpliciter & absolute potiorẽ scilicet ad cõmunem vtilitatem qđ est maius bonum q̃ priuatum:& ideo diuinius requirit perfectiorem persona promouendã in prælulem q̃ requirit status religionis:immo status ille requirit q; pro- mouendus in illo sit iam perfectus:status autẽ religionis non requirit perfectionẽ,nec in promouẽ do ad ipsum nec statim in existẽtibus in illo:Cõsimiliter propter cõsimilia opera licet inferiora sta tus sacerdotum quia perfectior est requirit perfectiorẽ personam promouẽdam in sacerdotem cu- ratum q̃ requirit status religionis circa promouẽdum ad statum religionis,siue circa iam existen- tem in religione.Et propterea eadem dispositione propter quã merito transeundũ est a prælatu vel a cura ad religionem existente vtrobiq; ex parte transeuntiũ cuiusmodi potest esse imperfectio ipsorum transeuntiũ:quia status religionis est principaliter ad hoc vt de ĩperfectis faciat perfectos vt iam amplius videbitur:idcirco quia de plurib9 presumitur potius siue sint in religione siue ex- tra,q; sint imperfecti saltem vel non tam perfecti q; sufficiant ad regimen populi:secundũ q; etiam quilibet hoc debet de seipso supponere,nec ad regimẽ idcirco nisi coact9 accedere vt dictũ ẽ supra: facilius indulget q; sacerdos curatus regulariter possit transire ad religionẽ q̃ ecõuerso:quia illud indulgetur vt dictum est nõ nisi propter transeuntis imperfectionẽ. Vnde breuiter recolligẽdo di X
co q; quãdo transitus indulgetur ꝑpter transeuntis perfectionẽ aut bonam dispositionem:facilius indulgetur transitus ascendendi q̃ descendendi: quãdo autẽ econuerso indulgetur propter imper fectionẽ aut minus bonã dispositionẽ transeuntiũ,facilius indulgetur transitus descẽdendi q̃ ascẽ dendi:sicut contingit in proposito secundũ iam dicta. Sed contra hoc vidẽtur plane illa quę ar-

guunt inſequẽti rõne ex duob⁹ decretis. AD tertium q̃ ſic tranſeũtes ad religionem meliorẽ vi tam cupiũt: p qđ inſinuat apte q̃ melior vita ſit religioſorũ q̃ ſacerdotũ curatorꝫ: dico q̃ eo mõ eſt melior quo modo ſecũdũ ſuperi⁹ determinata melior eſt pars Marię q̃ Marthę: & quo mõ contemplatio huius vitæ eſt melior actione. Eſt tñ, vt dictũ eſt, actio p̃latorꝫ melior ſimpliciter q̃ cõtemplatio huius vitæ religioſorꝫ, eo q̃ ſecũdũ dictũ modũ melior eſt & vtiliꝰ meli⁹ diſpoſito: nõ ſolũ autem illis circa quos exerceť. Si aũt nõ ſit melior & vtiliꝰ minus bene diſpoſito, non ſequiť ex hoc q̃ nõ ſit melior ſimpl'r ſecũdũ p̃dicta. Quare cũ de iſtis qui tranſeũt ad religionẽ a cura, ſupponẽdum eſt q̃ hoc faciant propter minus bonã eoꝝ diſpoſitionẽ & imperfectionem, ꝓpter quod ad hoc faciẽdũ cõceſſa eſt eis indulgẽtia, vt dictũ eſt: cũ dicit in dicta indulgentia q̃ cupiũt meliorẽ vitã: intelligendũ eſt, ſibi, qđ non contingit niſi quia q̃cũq̃ talis inquantũ hmõi experiť ſe inſufficiẽtẽ ad regẽdum populũ. Propter qđ dicit in ſequenti capitulo: q̃ tales priuata lege ducunt: vt. ſ. eo m.õ quo priuata lege ducunt eſt eis religio melior q̃ p̃latio: & ꝓpter hãc legem priuatã in qua oĩno dimittitur conſcientiæ ſuę, põt ſimplex curat⁹ intrare religionẽ: verũtamẽ epiſcopus licet tali lege priuata ducať tñ non dimittiť hoc conſcientiæ eius niſi in certis caſibus: ſed expſſe interdicit, vt in decretali p̃dicta in fine: & excipiť in gloſ. illi⁹ decreti Duę ſunt: & hoc quia non p̃ſumiť tantũ de imperfectione eꝑoꝝ quia pauci ſunt reſpectu ſacerdotũ, & maiori diligentia eligunt. Et ideo ga maius periculum eſt in hoc circa ſacerdotes q̃ circa eꝑos, circa illos cautius eſt agendum: ita q̃ idem ẽ de indulgẽtia conceſſa ſacerdotibus ſimpl'r, & eꝑis in certis caſibus: ita q̃ ſicut epiſcopis interdictum eſt renunciare niſi aliquis caſuum expſſorum in dicta litera Niſi cum pridem, vrgeat cõſcientiam eorum: ſic ſacerdotibus interdictum intelligiť renũciare niſi eos vrgeat conſcientia ſua, q̃ non ſufficiũt regere populum ĩ cura ſua, aut q̃ imminet eis periculũ magnũ vltra commune periculum: qđ frequẽter ſolet curatis occurrere. Vnde ſicut epiſcopus bene examinare debet conſciẽtiam ſuã an lege priZ uata ducatur & ſpiritu ſancto inflammatus ad renunciandum in certis caſibus: ſic curatus bene examinare debet conſcientiam ſuam an lege priuata ducatur & ſpiritu ſancto inflammatus ad renũciandũ curæ ex indulgentia ſibi conceſſa: quia ſicut ille relinquiť cõſciẽtię ſuæ quo ad hoc in certis caſibus, ſic iſte ſimpl'r: alioquin licentia recedẽdi penitus eſt eis interdicta vt dicit in dicta decretali in fine: & ſub hoc interdicto recedẽs apoſtata eſt apud deũ licet in religione exiſtat: quẽadmodum ſi quis ſine cauſa & licentia a religione ſtrictiore ad laxiorem tranſiret. Sed omnibus his videtur contrariari Gloſ. ſup illo verbo Meliorem vitam: quæ dicit. Hęc eſt cauſa ſufficiens: quia de minori ad maius tranſeundum eſt, vbi plane inſinuatur q̃ ſtatus religionis ſit maior q̃ ſacerdotum.
A Et dico q̃ reuera tali ſtatus religionis maior eſt quia melior: ſicut & ipſi melior eſt vita religiõis q̃ curæ. Vnde non bene facit ad ſuum propoſitum illud quod allegat Ioan. pro ſe ibidem. xciii. diſ. Legimus, q̃ loquitur de tranſitu a minori ſimpliciter ad maius ſimpliciter, propter quod quaſi corrigendo ſe ſubdit. Et tamen dicit capi. Sic viue in monaſterio vt clericus eſſe mereaˢis. xvi. quæſtione prima. Sic viue. & loquitur de monacho promouendo ad curam ad electionem epiſcopi.
B Per qđ exprimitur q̃ ille tranſit a ſtatu ſimpliciter minori ad ſimpliciter maiorem. AD intellectũ illi⁹ quod vlterius arguiť quarto contra prælatos generaliter tam maiores q̃ minores q̃ ſi ſint in ſtatu, non tamen ſunt in ſtatu perfectionis, eſt aduertẽdum illud quod ſupra propoſuimus: q̃ ſcilicet aliud eſt perfectio, aliud aũt ſtatus perfectionis. Eſt eñ pfectio ſimpliciter & abſolute in pfecta adeptione finis in patria. Eſt autem perfectio ſimpliciter ꝓ ſtatu vię in pfecta adeptione eius quod p ſe & principaliter ordinat in finem: cuiuſmodi eſt charitas. quã qui non habet nihil eſt quo ad vitã ſpiritualem. primę Corin. xiii. Vnde in ſpirituali vita perfectus eſt qui in charitate perfectus eſt. Eſt aũt pfectio ſecundũ qđ in adeptione pfecta ei⁹ qđ ſecũdario ordinat ĩ finẽ: cuiuſmodi ſunt ſapiẽtia, patiẽtia, & hmõi. Illa aũt pfectio charitatis principaliter cõſiſtit in dilectione dei. Geñ. xvii. Ambula coram me & eſto pfectus. Secũdario aũt in dilectione ꝓximi. Matth. v. Diligite iĩimicos veſtros & ſequiť. Eſtote ergo perfecti. Sed neutro modo compleť in nobis oĩmode in hac vita. Phili. tertio. Non q̃ iam acceperim aut ſim iam perfectus: ſequor aũt ſi quo modo comp̃hendam. Dicimur tñ tũc perfecti in hac vita ſi fecerimus qđ in nobis ẽ: vt tantã charitatem habeamus vt omnino p̃mouctia nos ad dilectionẽ dei & ꝓximi mẽte aſſumamus, & impediẽtia nos a nobis abiiciamus: & ſic quantũ poſſumus adeptionem pfectionis patrię ſeq̃mur. Vnde poſtq̃ dixit: Sequor aũt ſi quo mõ cõp̃hẽdã, cõtinuo adiũxit. Quicũq̃ ergo pfecti ſum⁹ hoc ſentiam⁹. Propter qđ dr̃ Matth. xix. Si vis pfect⁹ eẽ vade & vẽde &c. & ſeq̃re me. Et ẽ primũ diſpoſitio ad pfectionẽ acq̃rẽdã. ĩ quo ĩtelligiť abiectio p voluntatem oĩm quæ impediunt nos in hoc. Secũdũ vero eſt id quo fit pfectionis cõſecutio: quo ĩtelliguntur omnia q̃ ad illam conſequendã iuuant nos. Vnde Hiero. ſup Matth. Quia non ſufficit

Ad tertium principale.

Ad gloſ.

Ad quartũ principale.

Status perfectionis secundum aliquos

tm̃ relinquere,adiungit qđ pfectum est. Est aũt status perfectionis,vt alĩq dicunt, non opa pfectio C
nis facere nec se ad talia faciẽda quoquo modo disponere:sed se ad facienda opera pfecta obligare,p
hoc enim solum mutat quis statum vt nõ existens in statu pfectionis fiat in statu perfectiõis. Vnde
ex eo ꝙ aliquis faciat perfectionis opera & ad illa se disponat absq; voto,in nullo mutat statũ suum:
quia manet in eadem libertate qua prius:quẽadmodũ non mutat conditionẽ suã qui alteri seruit
libere:sed qui se obligat ad seruiendũ ei,mutat conditionẽ.Sic aũt se obligãt religiosi p vota sua ad
dilectionẽ dei,& episcopi suscipiendo curam in sui ordinatione. Sed dico ꝙ sicut secũdũ p̃dicta ad D
statũ simpliciter non requirit obligatio simplr:sic nec ad statũ pfectionis simpliciter requiritur vl-
la obligatio ad faciẽdũ illa opera perfectionis:sed sufficit firmum ꝓpositũ, & habere ritũ viuendi q
ad operum perfectorum executionem requirit:secũdũ ꝙ si nullũ esset votum,esset status incipiẽtiũ
pficientiũ & perfectorum secundum omne genus virtutis: & etiam si nulla obligatiõe astricti fuis-
sent ad officia sua apostoli & discipuli a Christo,sed ex sola libera voluntate fuissent executi suum
officium per firmum propositum & secundum modum & ritum quo Christus ipsum instituit
exequi:fuissent in eodem statu in quo erant astricti p votum. Bene tamen verum est ꝙ votum &
obligatio faciunt vnum modum status:qui bene distinguitur contra omnes alios,in quibus homo
potest existere sine voto aut etiam libere,sicut enim seruitus est status quidã in seruis cũ obligatio
ne:sic libertas est status oppositus in dominis absq; omni obligatione. Vnde causa q̃ aliquis defen-
dit suam libertatem,causa status dicit.ii.quæst.vi.Siqñ.& tñ existens dominus & in plena liberta-
te potest mutare statum & intrare seruitutem. Licet ergo oĩs status qui seruitutẽ importat ꝓprie
dictam,non est sine obligatione,bene est tamen status alius & etiam status pfectionis absq; oĩ obli-
gatione etiã licet sit status qui requirit seruitium:vt status prælatorum qui requirit seruitium ex
hibere deo:qđ non oportet procedere ex conditione seruili:sed sufficit ꝙ ei exhibeat seruitium ex
libertate mera:& sola assumptio & deputatio ordinaria ad tale officium exequendum sufficit ad
hoc ꝙ aliquis sit in statu tali. Deo em̃ seruire regnare est,vt dicit Grego. Vt etiam dicit Hierony.
ad Heliodorũ,cõparans dignitatem episcopalem ad regalem:ille nolentibus p̃est,hic volentib9: ter-
rore ille subiicit:hic seruitute dñatur:ille corpora custodit ad mortem:hic animas seruat ad vitã.
Sed ne in hoc tempus protrahamus,cõcedamus hoc in proposito:dicendo ꝙ in statu pfectiõis sunt
& ꝓlati superiores & inferiores curati,quia incumbit officio ipsorum facere opera pfectionis circa
subditos:& ad hoc sunt obligati secundũ ꝙ dictũ est supra de inferioribus:& concedit ab oĩbus de
superioribus. Q2 ergo arguit in cõtrarium ꝙ non:quia status illoꝝ compatit secũ qđ est simpli- E
Ad quartum principale. citer impfectionis:vt habere propria & vxores: Dico ꝙ non omnis status ad omnia se extẽdit: sed
quilibet ad illa quæ ad ipm̃ pertinent tm̃.vnde q vouet virginitatẽ sed nõ vouet pauptatẽ aut obe
dientiã,in statu virginũ est:sed non in statu volũtarie pauperũ aut obedientiũ scdm modũ quo sũt
illi qui alia duo vouerũt.Si ergo status & pfectio ꝓlatoꝝ p se & principaliter cõsistit in opibus exer
cẽdis circa regimẽ ꝓximi:non oportet ꝙ existens in statu pfectionis ꝓlatoꝝ careat ꝓpriis aut vxore
de rõne status nisi Christus sic instituisset:licet hoc requirat de ratione status religiosoꝝ secũdum
modernam obseruãtiã.Si em̃ hæc duo repugnarent statui ꝓlatoꝝ inquantum sunt ꝓlati vt ex in-
stitutione Christi sicut repugnant statui religiosorũ secundum institutionem quæ vere nũc obser
uatur:vt æqualiter ad illa oporteret obligari ꝓlatos sicut & religiosos,sicut non essent in statu per-
fectionis religiosorum non obligati ad non habẽdum propria & vxores: similiter etiam non essent
in statu pfectionis ꝓlatoꝝ non obligati ad illa:sed tamẽ manerẽt in statu perfectiõis p quanto exer-
cerent bene opa ad subditos suos.Sic ergo nõ sic fuit duplex ordo ꝓlatorum institutus vt de necessi
tate requireret propriorum & vxorum abnegationẽ:sed vt hoc requireret de cõgruentia,quia ha-
bẽdo ꝓpria & vxores multum impediret cura & diligentia circa subditos:ita ꝙ de ratione stat9 &
eius perfectionis nihil requirit nisi diligens operum curæ executio cum assumptione siue deputa-
tione ordinaria p̃dicta: sed ad perfectionem personę ptinet diligenter exequi officiũ curæ ita ꝙ si-
cut æqualiter in statu pfectionis sunt,diligenter exequens eam & negligenter:& hoc siue status sit
cum voto siue sine voto:sic æqualiter in statu pfectionis sunt quãtũ est ex ratione stat9,habens pro
pria & vxorẽ & non habens:licet hoc diminuat multum de perfectione personali. Vnde si ita status
ꝓlatorũ institutus fuisset,& apostoli tria vota religiõis vouerũt,sicut dicit August.xvii.de ciui.dei
eos vouisse paupertatem:hoc erat pertinens ad perfectionem personæ non status.Sed tamẽ hoc nõ
fuit de institutione status:quẽadmodum ꝙ Paulus vixit de opere manuum nõ erat prærogatiua
pertinens ad statum sed ad personam tm̃. Vnde Paulus qui non vixit de euangelio,æqualiter & nõ
magis ex hoc erat in statu perfectionis apostolatus cum aliis qui vixerunt de euangelio:licet Pau-

lus in hoc fuerit in sua persona singulari magis pfectus aliis. Aut si dicat ꝙ status apostolatus ratione suæ perfectionis requirebat ab institutione sua opera perfecta in apice perfectiõis secundum omnem modum perfectionis, tunc cæteri apostoli de euangelio non debuissent vixisse: quia peccassent: pcipue si accepissent in casibus in quibus Paulus non sumpsit: quí prꝯipue erant duo: Vnus ne grauaret illos quibus prædicauit: & per hoc tardius ad prædicationem eius accederẽt aut eam acceptarent. ii. Thess. iii. & actuum. xx. Secundo vt pseudoapostolos qui prædicabant falsa & accipiebant sumptus propter quos prædicabant, a prædicatione repelleret. ii. Corinth. xi. Et hoc etiam quia vt dicit Hieronymus in epistola ad Cellantiam, vas electionis Paulus castigat corpus suum & in seruitutem redigit, ne aliis prædicans ipse reprobus efficiatur: ne perfectionis magister aliqd in se imperfectum ostendat: ne Christi imitator extra præceptum quicq̃ ac voluntatem Christi faciat. Apostolici vero præcepti & exempli est vt curemus non conscientiæ tm̃: sed etiam famæ superfluum: & effectu vacuũ fugere magister gentium docet. Vult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere: & religionem ipsam religionis disciplina cõmẽdat: & ideo sicut luminaria in mundo lucere nos iubet in medio nationis prauæ & peruersæ, vt incredulæ mentes errantium, ex nostrorum actuum lumine ignorantiæ suæ tenebras deprehendãt. Vnde ad Roma. ipse ait. Prouidentes bona, non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. & alibi. Sine offensione estote iudæis & gentibus & ecclesiæ dei, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens qd̃ mihi vtile est sed quod multis. Q̃ si ita status ille institutus fuisset, in his casibus sumptus sumere non debuissent cæteri apostoli sicut nec Paulus sumpsit: aut peccassent nisi in hoc Christus generaliter dispensasset. Et puto ꝙ status apostolorum requirebat quantum erat ex natura sua opera pfectionis in apice secundum omnem modũ perfectionis: & erat ille ꝙ sic de euangelio sumptus acciperent vt expeditius & fructuosius officio suo vacare possent: & erat semper expeditius & fructuosius officio apostolat⁹ sumpt⁹ de euangelio sumere, nisi in casibus illis in quibus Paulus non vixit de euangelio propter causas dictas: Et ꝙ Christus in institutione apostolatus dispensauit generaliter ꝙ etiam in his casibus qui vellent de euangelio viuerent: vt per hoc Paulus eo ꝙ in illis casibus non vixit de euangelio, sed de opere manuum suarum, ipse solus statum perfectionis apostolicę custodiuit in apice: & ꝙ cæteri vixerunt de euangelio in illis casibus, hoc erat ex dispẽsatione generali Christi qua reliquit in apostolorum voluntate posse sumere necessaria de euãgelio propter infirmitatem quam præuidit in eis & in eorum successoribus: si tamen in talibus casibus sumpt⁹ acceperunt. Et quod amplius est, dispensauit cum successoribus eorum episcopis: vt non solum haberent potestatem viuendi de euangelio accipiendo de die in diem sibi necessaria: sed ꝙ possent habere bona ecclesiæ communia, ne per subditorum auaritiam qui non essent prompti ministrare de die in diem necessaria, essent ab officii executione impediti: vt per nullam prouidentiam oporteret eos curare de crastino. Et ob hoc Christus habuit loculos gerẽs in ipsis personam imperfectorum, dans signum per hoc bonorum communium ecclesiasticorum. vt. xii. q. prima. Exẽplũ. & ca. Habebat dñs loculos. Et sic (vt puto) a Christo fuit stat⁹ apostolatus ĩstituꝛus vt apostoli possent de euãgelio viuere in omnem casum, & successores eorum de communibus bonis ecclesiæ absq̃ omni diminutione perfectionis in illis: & sic facere opus apostoli & non sumere sumptus, non erat nisi prærogatiua personalis: & hoc non nisi in illis casibus in quibus Paulus non sumpsit. Vnde Augustinus exponens illud Psal. ciii. Producẽs fœnum iumentis &c. declarat qualiter qui euangelium enũciant debent de euangelio viuere: post magnam exhortationem subditorum vt diligenter in necessariis prouideant suis curatis, dicẽs sic. Itaq̃ curiosi estote ad ista fratres mei: & inuenietis multorũ dei seruorum indigentiam: tantum vt velitis inuenire. Sed qa delectat vos excusatio q̃ vultis dicere nesciebamus; propterea ipse dominus loculos habebat quo emebantur necessaria: & possidebantur nummi in vsus eorum qui cum illo erant. & ifra. Vide quæ fiebãt. Futurus erat Paulus nihil tale aliquando quærens & omnia puincialibus donans: sed quia multi infirmi ista quæsituri erant magis infirmorum personam accepit Christus: sublimius Paulus. & ifra. Cũ enim videret Paulum
F ista non esse quæsiturum, puidit ne damnaret quæsiturum: & pbuit exemplum infirmo. Nota ex his ꝙ Paulus in eo ꝙ non quæsiuit nec accepit annonam sibi debitam pro obsequio suo, firm⁹ fuit, non autem de numero infirmorum quorum personam gessit Christus, habẽdo loculos. Sed de numero illorum infirmorum erant omnes recipiẽtes annonam in illis casib⁹ in quibus Paulus nõ accepit. Vnde in hoc Paulus cęteris pfectior fuit & apicẽ tenuit pfectionis: quã tanq̃ sibi ppriam reqrit status pfectionis apostolicę, a qua cæteri p ĩdulgẽtiã ppter eoꝝ infirmitatẽ a Christo gñalit con
G cessam deficiebãt: si tñ in istis casibus de euangelio vixerunt. Sed est aduertẽdũ ꝙ annonã aliq̃ infir

morꝫ quorꝫ pſonã Chriſtꝰ geſſit in loculis, erãt q̃ſituri duplr: qdã ex debito officii ſui qđ ipẽdebãt: qdã vero ex charitatis pietate tm̃ abſq; debito officii. Primo mõ q̃ſituri erãt cęteri apli. dñte Augu. ibidem. Dñs conſtituit vt qui euangelium enunciãt de euangelio viuant. Miſit p̃dicatores & ait illis: oia q̃ apponunt vobis mãducate: dignus eſt em̃ operariꝰ mercede ſua. Cũ em̃ dixiſſet: q̃ apponũtur vobis manducate: ne illi dicerent improbi erimus ad menſas alienas? vis nos ita eſſe frontoſos? Nõ inquit: nõ eſt iſta donatio eorꝫ ſed veſtra merces. Et infra. Apoſtolus tam laborioſus: tam impiger: tam exercitatus vt iſta non peteret: ego inquit nullius horꝫ vſus ſum: oſtendit ſibi deberi & nõ accepit: nec condemnauit eos qui acceperũt qđ debebat. Alii infirmorꝫ quorꝫ Chriſtus pſonam geſſit in loculis, erant quæſituri ex charitate nõ ex debito officii: vt cęteri paupes non rectores populi: quibus in recipiẽdo debent priores infirmi præferri: dicente Augu. ibidẽ. Ne dicatis: hõies ſeruiẽtes non indigent noſtri: quære tm̃ ne quis indigeat: & q̃ non indiget inueniat in te qđ voluit accipere: & noli dicere ſi petierit dabo. Expectas ergo vt petat: ſic paſcis bouẽ dei, quomodo tranſeuntem mendicũ. Si ſic inter vos indigent milites Chriſti vt etiã petant: videte ne vos iudicẽt anteq̃ petãt. & infra. Da illi ſed multo magis illis. Illi em̃ ſunt vere pauperes de qbus dixit Chriſtus. Matthęi. v. Beati pauperes ſpiritu. dicẽte Hierony. aduerſus Vigilantium. Non ſimpliciter paupes, ſed pauperes ſpiritu beati appellant. de quibus ſcriptũ ẽ: Beatus qui itelligit ſup egenũ & paupem. In vulgi pauperibus ſuſtentandis nequaq̃ intellectu ſed eleemoſyna opus eſt: in ſanctis pauperibꝰ beatitudo eſt intelligere vt ei; tribuat qui erubeſcit accipere: & cũ accepit dolet metẽs carnalia & ſeminans ſpiritualia. Et nota q̃ licet reſpectu Pauli & ipſi ſimiliũ cęteri apoſtoli & ſimiles eorum infirmi ſunt di H
cti primo modo. ſ. ad actũ quærendi ſibi neceſſaria: firmi tm̃ erant ad exercendũ rectorꝫ officia, reſpectu quorꝫ dicunt infirmi illi qui q̃ſituri erant ſcđo modo: & ipſi firmi. Infirmi dico ad exercẽdum opera rectorꝫ fortia. de quibus dicit Auguſt. ſuper pſal. xxxvi. Neq; aliquid in eccleſia agunt ſicut p̃poſiti, velut in agricultura laborantes: ſed veluti ad hoc infirmi ſecedunt ad otiũ &c. vt iam ſupra. Quare cum illud quod fit pro infirmis, potius indulgẽtia eſt minoris boni q̃ maioris boni perfectio: ſumere ergo annonam & viuere de euangelio in caſibus prædictis, diſpenſatio Chriſti gñalis erat. Et ſicut fuit illa diſpẽſatio a Chriſto p ſeipſum: ſic reliquit eccleſiæ poteſtatẽ diſpenſandi vt etiam in dictis caſibus p̃lati primo haberẽt poſſeſſiões cõmunes diſpẽſandas ſibi & pauperibus, quales habebant apoſtoli communes cum tota primitiua eccleſia. vt habetur actuũ. iiii. de illis em̃ portiões ſuæ miniſtrabantur apoſtolis, ſicut & cæteris, prout cuiq; opus erat. Secunda enim parte ſup Ioan. ſermo. xlv. in exponendo illud: Accepit eam diſcipulus in ſua: q̃rit Auguſt. dicẽs. Sed in q̃ ſua Ioannes matrem domini accepit? neq; em̃ non ex eis erat qui dixerant ei: ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te: ſed ibi quoq; audierat: quicũq; iſta dimiſerit propter me accipiet in hoc ſæculo cẽties tm̃. Habebat ergo ille diſcipulus centupliciter plura q̃ dimiſerat: in quę ſuſciperet matrem eius qui illa donauerat. Sed in ea ſocietate Ioannes perceperat cẽtuplũ vbi nemo dicebat aliquid ſuum: ſed erãt illis omnia communia, ſicut in actibus apoſtolorum ſcriptum eſt. Sic enim apoſtoli erant q̃ſi nihil habentes & omnia poſſidentes. Quomodo ergo accepit in ſua vbi ſuũ nemo aliquid dicebat: an quia paulo poſt in eodem libro legitur: quotquot em̃ poſſeſſiones p̃diorum vel domorũ erãt vendentes afferebant p̃tia illorum & ponebant ante pedes apoſtolorꝫ: diſtribuebatur autẽ vnicuiq; prout cuiq; opus erat: vt illic etiam beatæ Mariæ tanq̃ matri eius portio teneretur: magiſq; ſic debemꝰ accipere quod dictum, ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua: vt ad eius curam quicquid eſſet ei neceſſarium pertineret! Accepit ergo eam in ſua, non p̃dia quæ nulla proprie poſſidebat, ſed officia quæ propria diſpenſatione exequenda curabat! ſic reuera erat: ſed in hoc generali includit illud. ad curam enim Ioannis pertinebat q̃ de communi ad ſibi & Mariæ neceſſaria duplicem portionem acciperet: vnam pro ſe: alteram pro Maria. quia tempore illo ab illis quibus p̃dicabãt nihil aliter accipiebãt q̃ q̃ conuerſi omnia bona ſua bonis communibus adiungebãt. Et ſicut Chriſtus reliquit eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi primo hoc eſt in primitiua eccleſia, vt prælati haberẽt poſſeſſiones mobilium communes diſpenſandas ſibi & pauperibus: ſic reliquit ei poteſtatem diſpenſandi conſequẽter creſcente eccleſia vt prælati haberent p̃dia & poſſeſſiones immobilium: quorũ fructus ſibi & pauperibus diſpenſabant. dicente Melchiade papa. xii. q. i. Futuram eccleſiam in gẽtibus apoſtoli præuidebant: idcirco prædia in iudæa minime ſunt adepti ſed pretia tm̃modo ad fouendos egentes & cætera. Et Vrbanus papa ibidem. Videntes autem ſummi ſacerdotes & alii leuitæ & reliqui fideles plus vtilitatis poſſe conferre ſi hæreditates & agros quos vendebant, eccleſiis quibus præſidebant apoſtoli traderent, eo q̃ ex ſumptibus eorum tam præſentibus q̃ futuris temporibus plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus communẽ vitã ducentibꝰ, q̃ ex pretio eo-

rũ,cœperunt prædia & agros quos vendebant eccleſiis tradere & ex fructibus eorum viuere &c.
& hoc ſine omnis pfectionis diminutione. vt ibidẽ in cap.Expedit:dicit.qđ etiã iam amplius decla-
l rabit.Deinceps pcedẽte tẽpore ex eadẽ poteſtate diſpẽſatũ eſt ab eccleſia,ꝙ tam clerici q̃ epiſcopi:
cũ cõibus poſſent habere ppria:dicẽte Aug.de clericis in ſermone de cõi vita clericoꝝ.& habet ibi
dẽ.Certe ego ſum qui ſtatueram &c.& de epis dicitur in capitulis ſequentibus.Sed non ſine omni
ignominia hac indulgentia vtuntur.dicẽte Hierony.ad Nepotianũ:Gloria epiſcopi eſt pauperum
opibus prouidere: ignominia oĩm ſacerdotum eſt ppriis ſtudere diuitiis.Et per eundẽ modũ diſpẽ
ſatum fuit ab initio de hñdis vxoribus:& in hoc detractum eſt a pfectione ſtatus platorum a Chri
ſto inſtituti:quia licet plati habẽtes propria & vxores ſunt in ſtatu pfectionis,non tamẽ in ipſis per
fecte obſeruat:& ſic in hoc nihil omnino ſubtrahit ſiue derogat ſtatui i ſe ſiue pfectioni ei9,ſed ſolũ
mõ pfectioni pſonali exiſtẽtiũ in ſtatu,quẽadmodũ ſi diſpẽſatũ eẽt cũ monachis ppter aliquã infir
mitatem ne tenerent obedire abbatibus:in quibus mõ tenent obedire eiſdẽ:hoc in nullo derogaret
k ſtatui in quo eſſent neq; pfectioni illius,ſed ſolummodo perfectioni pſonali. Q̃z ergo dicitur in ar Ad formam
gumẽto ꝙ ſtatus platonis compatitur ſecũ ptopria & vxores:ergo non eſt ſtatus pfectionis : dico argu.
prio ꝙ ſi ſtatus platorũ fuit a Chriſto inſtitut9 vt requireret ex debito abrenũciationem ppriorum
& vxorũ,non oportet ꝙ hoc diminuat de ratione ſtatus,ſed ſolum de pfectione pſonali.Si vero (qđ
verius credo ſcđm prædicta)ſtatus platorum fuit inſtitutus a Chriſto, ſic ꝙ ex debito eſſent præla
ti diſpoſiti ad exercendum opa perfectionis ſecũdum dictum modum:dico ꝙ illa duo etiã p indul-
gentiã conceſſa infirmis aĩo qui ppriis & vxorib9 carere nõ poſſunt:ſumme diminuũt rationẽ pfe
ctiõis pſonæ licet nõ ſtat9:vt nullomõ ſine diminutiõe pſonalis pfectiõis poſſint habere,iquãtũ tñ
ſunt in ſtatu executiõis officii platurę,ſemp i ſtatu pfectiõis ſunt. Sed tñc arguet aliqs ꝙ tũc eadẽ Obiectio.
ratione habere cõmunia ſiue mobilia ſiue immobilia diminueret de ratione perfectionis:contra il-
L lud quod dicit.xii.q.i.Expedit facultates eccleſiæ &c.Dico ꝙ non eſt ſimile de bonis proprietariis
& de bonis communibus eccleſiæ maxime pertinentibus ad diſpẽſationem platorum:illa em̃ poſſi
deri non poſſunt a prælatis ſine ſpeciali diſpenſatione ſecundum dictum modum: & ſimiliter non
abſq; diminutione perfectionis perſonalis:ſed bona cõia eccleſiæ ſine omni diminutione etiã pſona
li platorum eodem modo poſſunt poſſideri ſicut & accipi ſumptus annonæ a ſeruientibus euange
lio. Ad cuius ampliorem intellectum Sciendum eſt ꝙ plati ſi apicẽ ſtatus perfectionis ſuæ quam
ex natura ſua requirit,ſeruare vellẽt ſicut ſeruauit Paulus in caſib9 prædictis:& occurreret oppor-
tunitas nihil omnino pcipiendi a ſubditis ſicut occurrebat tempore Pauli,in apice perfectionis ſta-
tus quem requirit apoſtolatus de natura ſua eſſent illi prælati ſolummodo qui pro laboribus ſuis
annonam non quærerẽt quã poſſent petere a ſubditis,ſicut ſolus Paulus tempore apoſtolorũ api-
cem perfectionis cuſtodiuit quando ſolus nihil hoꝝ q̃ſiuit: ſi tamen alii quæſiuerunt:qñ hæ eædẽ
cauſę erãt apud illos quæ erãt apud Paulum,vt iam ſupra dictum eſt.Intellĩgo ergo ꝙ non erat de
ſtatu pfectionis apoſtolicæ & ex natura ſua non petere annonam a ſubditis niſi tempore opportu-
no:ſcilicet caſib9 illis occurrentibus:illis enim non occurrentibus laborare pro victu curſum prędi
cationis & officii prælationis potius impediret q̃ promoueret.Cum ergo talis opportunitas ſcili-
cet non accipiendi occurrit,tunc puto accipere annonã eſſe in generali indulgentia propter infir-
mitatẽ non valentiũ laborare:ſed iſtam indulgentiam puto contineri ſub inſtitutione ſtatus apo-
ſtolici a Chriſto:& tunc credo ꝙ diminueret perfectionem perſonalem in accipiẽte etiam tm̃modo
annonam nouam de hora in horam ſecundum ꝙ eſt neceſſe:quaſi habendo ſolum & nudum vſum
facti.Et quia iſte caſus ſæpius natus eſt contingere,ideo generaliter dominus ordinauit vt qui ſer-
uiret euãgelio,de euãgelio viueret:tã in tpe quo dicti caſus occurrerẽt q̃ in alio:licet ſigs poſſet &
vellet in alio tempore & in illo laborare acquirendo victum non prohiberetur de laboribus viue-
re,Sed hoc tempus non de facili occurrit:immo frequentius tanta occurrit occupatio vt poti9 vel
let prælatus labore victum quærere q̃ laboribus officii ſui inſudare ſi liceret.dicente Auguſt.libro
de opere monachorum. Non alligamus onera grauia & humeris veſtris imponimus quæ nos di-
gito non tangimus:quandoquidem ſi officii noſtri ſalua ratione poſſemus(vt nouit ille qui ſcruta
tur corda noſtra) mallemus hoc agere quæ vt agatis hortamur: q̃ ea quæ nos agere cogimur.
Cũ autem adeſt tps quo recipi põt ſine diminutione perſonalis pfectiõis annona a ſubditis quo ad
vſum facti,tunc etiam ſine omni diminutione perſonalis perfectionis quantum eſt ex parte ſua poſ
ſideri a platis poſſunt eccleſię cõia tã in mobilib9 q̃ in imobilib9. & ſic oĩno eodẽ mõ ſine oĩ diminu
tione pfectionis poſſunt plati ad ſuũ vſum & pauperũ bona eccliæ poſſidere:tã mobilia q̃ imobilia
M qa vt apli ſine oĩ diminutione pfectionis poterũt viuere de euãgelio.Sed diſtĩguẽdũ eſt hic ex parte

ꝓsonarū:quia ꝓlati q̄ possident eas,aut possident ipsas eo animo ꝙ non plus acciperent pro se & q̄ si de die in diem administraret eis annona a subditis:& sic de bonis communibus pauperum viuerent: sicut vnus ex pauperibus:Dico ꝙ in talibus nullo modo diminueret nec de perfectione status nec de perfectione personæ quæ est in statu:immo magis perfectionē ꝑsonæ augmentaret in eo videlicet ꝙ meritū magnum haberet in bene dispensando pauperibus qđ vltra ꝓpriam necessitatem remaneret.Et ideo non solum non diminuit de ꝑfectione sed etiam expedit sic cōia possidere prelatos & propria perfectionis amore contemni: vt dicit capitu.ꝓdictum.Siqui autē ꝓlatoꝝ possident communes possessiones eccleſiæ tali animo vt ex eis lautius viuant & eis carere ęquo animo nō possent etiam si eis subiecti sine difficultate & prompte ministrarent necessaria quolibet tēpore ꝓut opus esset:dico ꝙ in istis nihil diminueret omnino de perfectione status,sed multum diminueret de merito & ꝑfectione personæ.Q2 aūt assumitur in argumento ꝙ status qui compatit secū opera imperfectionis,non est status perfectionis,sicut nec est status virtutis qui secum cōpatit vitiū:Dico ꝙ duplex est imperfectio,scilicet infirmitatis quæ pœna est non culpa,licet non sit in homine nisi ex culpa ꝓpria vel originali:propter quā infirmitatem indultæ sunt nuptiæ non tanq̄ peccatum sed tanq̄ minus bonum.Alia vero est imperfectio culpæ.De primo modo imperfectionis est infirmitas ꝓpter quam in ꝓlatis indulgent ꝓpria & vxores:& ideo illa cōpatit status ꝑfectiōis illoꝝ,licet cū aliqua diminutione,vt dictum est,quia.s.non contrariat omnino statui.Et de secundo modo est vitiū qđ est omnino contrarium virtuti:& ideo status virtutis vitium nullo modo compatit:& sic neq̄ est simile. Ad aliud quo arguit ꝙ non est stat⁹ perfectionis nisi ex voto:dico ꝙ verū est religiosorum inquantū sunt religiosi pro modo quo isto tempore dicit esse status perfectionis in religiōe. Aspiciendo tamen ad naturā rei propter quā aliquis status dicit eē status perfectionis:scilicet quia ordinat hominem ad opera perfectionis exercenda: bene potest esse status perfectionis absq̄ voto,vt in ꝓlatis quo ad paupertatem & castitatem,nisi sic fuisset institutum a Christo:qa ista non ꝓtinent ꝓ se ad executionem actuum perfectorum prælationis sicut religionis. Habendo tñ aspectū ad modum iam dictum institutionis ꝓlatorum a Christo,ista duo non obseruare,diminuit de ratione perfectionis ꝓlatorum personalis:q̄ si obseruarent etiam sine voto,ꝑ tanto ipsam augerēt: & magis augerent si cū voto,quia omnia bona facta sub voto maioris meriti sunt aliis eisdem retentis secundum Anſel.libro de similitudinibus,cap.xxxv.Q2 si Christus non instituisset vota huiusmodi,s.paupertatis & castitatis fuisse de essentia status prælatorum,vt nulla dispensatione opus fuisset ad non obseruantiam illorum,tunc illorum non obseruantia in nullo diminuisset de perfectiōe status nec in se nec in istis : sed solūmodo de personæ perfectione siue status vt obseruatur ab istis, vt patet ex dictis. Q2 vero additur ꝙ virginitas non honoratur nisi quia est sub voto : quia nec alicuius habet statum perfectionis : Dico ꝙ est quædam virginitas despecta,quædam laudata,quædam honorata,quædam acceptata. Despecta est virginitas ꝓponentium nubere,dicēte Augu.lib. de virgi.Felicior videtur mihi nupta mulier q̄ virgo nuptura,habet enim illa quod ista adhuc cupit incerta cui danda est:licet vni pudicitiā custodit segregato a turba:illa vero nō adulterum sed maritum quærit in turba.Laudata virginitas est proponentium deo ꝑpetuam pudicitiam cōseruare,de qua dicit Auguſt.in eodem. Virginalis integritas & ꝑ piam continentiam ab omni concubitu immunitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio.Et libro primo de ciuita.dei.Si aī bonum est cum imundicitiæ non cedit,ipsum corpus sanctificat.Constat autē ꝙ ꝑpetua talis meditatio & ꝙ nunq̄ cedat immunditiæ bene potest esse sine voto:corpus autē nō sanctificaret nisi ex tali proposito quodammodo deo dicata eēt.Honorata virginitas est illa quę est firmata voto,de qua loquitur auctoritas Auguſt.arguendo introducta. Acceptata virginitas est ꝑ episcopalem benedictionem sanctificata.Et in qualibet harum trium meretur aureola.Non em̄ est ad ipsam promerendam vllum votum necessarium,vt patet in martyribus:& quolibet horum modorum est puella in statu virginitatis,sed in prima inchoatur matrimonium spirituale cum Christo quasi per sponsalia de futuro:in secunda cōfirmatur q̄si matrimoniū ꝑ cōsensum de ꝓsenti:in tertia vero consummat quasi in coniunctione & copula cum sponso.& sic nihil arguit illud dictum Auguſt.nisi ꝙ altiorem gradum in statu virginali ponit votum sicut facit in quolibet actu : nec tamen votum extendit quēlibet actum ad summum.aliquis enim actus sub voto inferior bene potest esse q̄ alter sine voto:nō em̄ obseruantia virginitatis sub voto excedit aut equiparat martyrio ꝓpesso sine voto,dicente Auguſt.in lib.de virginitate.Nemo quātum puto ausus fuerit virginitatē ꝑferre martyrio.Ex quo minus rationabiliter mihi vident aliqui dicere:ꝙ aspiciendo ad illud cui vacāt ꝓlati ꝓfectiores sunt simpliciter ꝓlati & officio & merito & statu:& hoc ideo quia in deducē-

Ad quitū principale. N O

Ad confir. P Q

tibus vitã ſuã ſcdm ea q̃ ptinent ad illũ ſtatum,maiorẽ pfectionẽ regrit,& maiorẽ pfectionẽ acgrit, q̃ ſi deducerẽt vitã ſuã ſcdm ſtatũ religioſoꝝ,eo ꝙ ī ſtatu p̃latoꝝ vacaꝫ ſibi & aliis:in ſtatu aũt religioſoꝝ ſibi tm̃:& difficilius & melius eſt pluribus bene intendere q̃ vni.Item ſtatus p̃latoꝝ ſe habet ad ſtatum religioſorum ſicut ſtatus magiſtrorum ad ſtatũ diſcipulorũ.Magiſter aũt debet eſſe perfectior diſcipulo : nemo enim debet eſſe magiſter qui non fuerit ante diſcipulus. Aſpiciendo autem ad vacandi modum qui attendit ex voto vel obligatione qua vacatur operi:ſtatus religioſorum perfectior eſt merito:quia vacant deo in ſe non ſolum ex officio ſed etiam ex voto:& ideo ad duplicem pfectionem attingit,ad vnam ex ipſo facto:ad alterã ex modo faciendi,ſ.ſub maiori diſtrictione & cuſtodia,propter quod pꝛfectius vacant religioſi q̃ quicũq; alii ſine voto,& ex maiori voluntate:ex qua opus debet penſari magis q̃ ex eius arduitate. Vnde dicũt ꝙ ſi p̃lati facerent votũ cum hoc ꝙ faciunt opera perfectiora,& facerent ex voto qd̃ faciũt ex officio,tunc eſſent perfectiores & ſtatus eoꝝ pfectior:ſicut erant apoſtoli qui fecerũt ex voto & officio ſimul qd̃ fecerũt : vt ſic p̃lati abiicerent ſuperflua ſtatui ſuo & cauerent mulierũ ſuſpecta conſortia:& nihil facerent niſi de voluntate confeſſoris ſui:& tunc eſſent oĩno holocauſtũ ſicut religioſi, cũ modo nõ ſunt niſi ſacrifi
R ciũ:qd̃ minus eſt ſcdm Grego,ſuper Eze,p.ii,Homi.viii.Forma rñdẽdi in toto dicto iſto vnica ẽ & breuis: ꝙ modus operandi ex deuotione & feruore magis debet penſari ī perfectione & p̃eminẽtia operis q̃ ipſum gen⁹ opis,& ideo opera religioſoꝝ qa ex voto ſunt facta quo homo ſe totũ obligat deo,quãtum eſt ex rõne voti pfectiora ſunt & meliora q̃ p̃latoꝝ: licet illa ſint de gñe opis magis ardua.Et eſt clarũ ꝙ forma iſta procedendi non valet:quia,vt dictũ eſt,quãtũcũq; virginitas obſeruetur ex voto,tñ martyriũ qd̃ deuote ſuſtinet ꝓ deo,ſemp pfectius & meli⁹ opus eſt.Nihil ergo valet totũ illud dictũ in ſe:qd̃ bene ſentiẽtes dixerũt:ꝙ illd̃ maxime tenet in illis q̃ non multũ ſeinuicem excedũt ſicut contemplatiua pura religioſoꝝ & cõtẽplatiua p̃latorũ.Vñ dr̃ de cõ.di.v.ca.Nõ mediocriter.Magis eſt quinq; pſalmoꝝ cantatio cũ cordis puritate q̃ toti⁹ pſalterii cũ anxietate.Hinc etiã dicit ī collat.patrũ col.ii.Melius eſt eſſe deuotũ in minoribus q̃ in maioribus indeuotũ inueni
S ri.Dico ꝙ vl̃r verũ eſt ꝙ aliis eiſdẽ retẽtis meli⁹ & perfecti⁹ eſt opus qd̃ fit ſub voto q̃ quod fit ſine voto.ſ.in eodẽ gñe actionis & cũ æquali feruore charitatis.Eſto etiã ꝙ illud ſit melius qñ in valde modico iſta ſe excedunt:qñcũq; tñ iſta multũ ſe excedũt,meli⁹ faciũt opus & pfectius illi q opus pfectionis multæ faciũt ſine voto q̃ illi q faciũt minus pfectũ cũ voto,puta de gñe opis in virginitate
T & martyrio,vt dictũ eſt.De deuotione aũt opantis,puta ſi religioſus dicit horas in tepida deuotione,ſęcularis aũt in multũ feruente,meli⁹ eſt & pfectius opus ſęcularis in hoc q̃ religioſi.Vñ non bñ diſtinguit qñ ꝓ eodẽ accipit votũ & deuotionẽ. In ꝓpoſito aũt dico ꝙ reuera ſi p̃lati vouerent ſicut fecerunt apl̃i,pfectiores eſſent q̃ nũc ſunt:ſed non in pfectiori ſtatu,etiã ſi ſtatus eorum ex debito requireret votũ:qa ſi nõ regreret ſtatus eoꝝ votũ niſi ex cõgruo,nõ eſſet ſtat⁹ eoꝝ ex hoc impfectior neq; in ſe,neq; vt ab illis obſeruat:licet ipſi eſſent ex hoc impfectiores. Sed quocunq; modo in hoc res ſe habeat:dico ꝙ ſtat⁹ p̃latoꝝ inquãtũ ordinant ad ſeruãdũ ipm,& quo ad illud ad quod ordinantur ad ſeruandum deo,perfectior eſt etiã ſine voto:& ſimiliter opera illoꝝ quę competũt eis ratione ſtatus q̃ quęcũq; opera religioſorum q̃ competunt eis ratione ſtatus:& q̃ ſtatus eorum etiam ſub voto quocũq;,etiã ſi p̃lati nullo modo vlla obligatione aſtringerent ad opa ſtatus ſui exercenda:quod tñ falſum eſt ſcdm p̃dicta. Qd̃ declaro primo ex rõne & cõditione ipſi⁹ p̃lati cui⁹ eſt exercere opa cõgruẽtia ſtatui.Secũdo ex rõne & conditione ipſi⁹ ſtat⁹.Tertio ex rõne & cõditione operũ q̃ debet exercere rõne ſui ſtatus.Secũdũ vtrãq; eñ rõnẽ intantũ excedunt ſtatus & opa p̃latoꝝ ſtatũ & opa religioſoꝝ ꝙ nullo mõ põt votũ illa parificare iſtis.Primũ patet : quia qñ aliquis religioſus deductus eſt ad ſummũ aligd & pfectũ ꝓ opera ꝓpria religiõi:tũc prĩo eſt idoneus vt aſſumat in p̃latũ ad exercẽdũ opa p̃lationis.Debet eñ p̃lat⁹ ſtati eſſe in omni gñe virtutis excelſus: dicente Grego,i.paſt.xi.Ille modis omnibus debet ad exemplũ viuẽdi protrahi qui cunctis carnis paſſionibus moriens iã ſpiritualiter viuit:qui pſpera mũdi poſtponit:qui nulla aduerſa ptimeſcit: qui ſola interna deſiderat.De hoc etiã ſatis eſt dictũ ſupra.Hinc dicit Amb.libro de dignitate ſacerdotali.Audite ſtirps leuitica:germẽ ſacerdotale:ꝓpago ſanctificata:duces & rectores gregis Chriſti.& iſra.Hęc nos p̃miſiſſe debet cognoſcere vt oſtẽderem⁹ nihil eẽ ī hoc ſęculo excellẽti⁹ ſacerdotib⁹:nihil ſublimi⁹ epis repiri:vt cũ digne mõſtram⁹ qd̃ ſum⁹ ꝓfeſſiõe,qd̃ ſum⁹,actiõe poti⁹ q̃ noſe
V demonſtremus. Secundũ patet:qa in illo ſtatu caſus grauior eſt ergo ecõuerſo debet eẽ pfect⁹ maior:vt etiã dictũ eſt p Aug.ſupra ex epla ad Valeriũ.hic dicit Amb.vbi ſupra.Sicut diximus nihil eẽ epo excellẽtius ſic nihil eſt miſerabilius ſi de ſancta vita periclitet:ſi ſacerdos in crimine teneat: & vt leuius eſt de plano corruere: ſic grauius eſt qui de ſublimi ceciderit dignitate,& cætera.

ga ſemper optimis ꝑmixta ſunt peſſima. Hinc dicit Grego. exponendo illud Iob. xix. Abſtulit coronam de capite meo. libro moral. xiiii. Caput fideliũ non immerito ſacerdotes accipim⁹: quia pars mẽbrorum Chriſti prima ſunt. Corona ergo de capite auferẽt cum ſupernæ remunerationis ꝑmia ipſi etiã deſerũt q̃ i hoc eccleſiæ corpore præeſſe videbant: & plerũq; ducibus cadentibus latius ſuccũbit exercitus qui ſequebat. Tertium patet per Grego. dicentem in paſtor. cap. xiii. Qui ad paſtoralis officii magiſterium digne ꝓuenerit: in eo q̃liter viuere debeat demõſtram⁹. Oportet nãq; vt metiri ſollicite ſtudeat ſub cuius æſtimatione populus grex vocatur. Sit ergo neceſſe eſt vt cogitatione mundus: actione præcipuus: diſcretus in ſilentio: vtilis in verbo: ſingulis compaſſione proximus: præ cunctis in contemplatione ſuſpenſus: bene agentibus ꝑ humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia ꝑ zelum iuſtitiæ erectus: internorũ curam in exteriorum occupatione non minuens, ſecundum q̃ ſingula horum proſequitur in ſingulis capitulis. Ecce qui talis eſt & in tã arduo poſitus q̃ talia agere oportet, quomodo ei in operibus poteſt comparari religioſus? quia ſupremum in quo religioſus opus ſuum terminat, tam ex parte perſonæ operantis q̃ ex parte operis, infimum debet eſſe a quo prælatus inchoat. Religionis enim eſt de imperfectis perfectos facere, & ab operibus imperfectis ad perfectiora ꝑducere: & quaſi paruulum lacte nutrire. Prælationis eſt iam perfectos in opus perfectius q̃ ſit opus cuiuſcunq; religioſi inquantum religioſus eſt, & in agẽdo & in contemplando inducere. Vt enim patet ex prædictis excellentior eſt actio prælati q̃ cõtemplatio religioſi. Eſt etiam eminentior eius contemplatio mixta cum actione q̃ ſimplex contemplatio religioſi. Quomodo ergo ſolum votum in perfectione religioſum ꝓferre poteſt ꝓlato cuius diſpoſitio perfectior, & in omnibus maior debet eſſe charitas & deuotio, cum hoc q̃ de genere ſuo maior eſt eius actio? Ex quo patet vanum eſſe quod dicunt: q̃ ſtatus prælationis exigit meliores inuenire: ſed ſtatus religionis exigit meliores reddere, qm̃ quantũcũq; bonum reddit religio, vix ſufficit ad prælationis ſtatum: quia, vt iam dicetur, bonus monachus vix erit bonus cleric⁹. Et iterũ ſtatus ꝓlationis non ſolum requirit meliorem inuenire q̃ religionis: immo meliorem reddere, quia & plus augetur charitas ꝑ actionem mixtam cum contemplatione in prælatis, q̃ ꝑ contẽplationem purã in religioſis, vt dictũ eſt. Vñ dicit Aug. ſup̃ Ioã. ſer. penultimo. Vis amoris in eo q̃ paſcit oues Chriſti, in tam magnum debet ſpiritualem creſcere ardorem, vt vincat etiã mortis naturalem timorem quo mori nolumus. Et ſic licet perfectius eſſet perfectum facere q̃ perfectum inuenire, ſi inueniens vlterius & amplius non perficeret inuentum: ſicut eſt perfectius diuitem facere q̃ diuitẽ inuenire: ſi inuentus non amplius ditaretur: ꝑfectius tamen imperfectum inuenire & multo amplius perfectiorem facere q̃ ille prius factus eſt & q̃ fieri potuit ab illo qui prius ipm̃ perfecit: q̃ ab initio perfectum ſimpliciter facere: ſicut perfecti⁹ ẽ diuitẽ inuẽtũ multo ampli⁹ ditare, q̃ ditare potuit ille qui ab initio ditauit: q̃ ab initio illũ ditare ſimplr. Hęc & talia deberẽt ꝓdicare de ꝓlatis religioſi: quia hoc cederet etiã multũ in religionis honorẽ, q̃. ſ. ſtatus ille talis & tantus eſſet, vt inde ꝓlati laudabiles aſſumant̃. & hoc vice verſa deberent ꝓdicare ꝓlati de religioſis, dicẽte Auguſt. xii. lib. contra Fauſtũ cap. xxiiii. Quis non videt toto orbe terrarũ hoies ab operationib⁹ ſæculi & ire in otiũ cõtemplãdæ veritatis: & ecõuerſo accipi in eccleſiaſtica neceſſitate atq; ordinari? qb⁹ miniſteriũ dei caſte diſpenſantibus laudat̃ & a populis illa vita cuius amore conuerſi ſpem ſęculi reliquerũt: & ex cui⁹ ꝓfeſſione ad miſericordiã regendæ plebis aſſumpti ſunt: idq; agũt in oĩbus laborib⁹ ſuis, vt illa ꝓfeſſio quia tales rectores populis dedit, lati⁹ & clarius glorificet. Itẽ Hieronymus ad Furiã. Quicqd in monachos dicit redũdat i clericos q patres ſunt monachor̃. Detrimẽtũ pecoris paſtoris ignominia eſt, ſicut eregione monachi illius vita laudat̃ qui veneratiõi habet ſacerdotes Chriſti & non detrahit graduí ꝑ quẽ factus eſt chriſtianus. Sic ergo ſtatu religionis qui imperfectos & ſceleratos recipit vt perfectos faciat, multo perfectior eſt ſtatus qui quantum eſt ex ſe nõ niſi perfectos aut perfectiores recipit, & eos perfectiores quantũ eſt ex ſe reddit. Obiectio. Sed dicunt: q̃ pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus: vt dicit Gloſ. ſuper illud Exo. xviii. Leui⁹ ſit tibi partito i alios onere. Reſponſio. Dico q̃ illud verum eſt aliis eiſdem retentis in perſona intenta pluribus, & in alia ꝑſona non ſic intenta: ſed quandocũq; eminens exceſſus eſt perſonæ ſup̃ perſonã: perſonæ multũ eminenti maior eſt ſenſus ad ſingula & ad plura q̃ alteri ad vnum aut ad pauciora: & per hoc melius ſeruat pacem pecoris & innocentiam, & cætera quæ ſeruari debent in homine perfecto, qualis debet eſſe prælatus. Aſpicimus enim in his dictis & in determinatione noſtra non ad prælatũ quẽ talem eſſe in eccleſia cognouimus (forte tamen multi ſunt tales deo noti, licet hominibus incogniti) ſed qualem nobis depingimus non vana curioſitate ſed ſolida ratione deſcribendo qualis debet eſſe prælatus & in primo ordine & ſecundo reſpectu religioſi ſupremi in ſuo ordine, reſpectu

X Y Z

quorum debet attẽdi cõparatio penes pręmĩnẽtiam.Quod enim melius eſt in melius diſpoſito,hoc eſt melius ſimpliciter.Sicut enim intendere oportet ex ſecundum naturam habentibus quod magis eſt natura:& non in corruptis & peſtilentibus ſecundum naturam:vt dicit Phius in primo Politicæ & habitum eſt ſupra : ſic oportet intendere ex ſecũdum perfectionem habentibus quod
A magis eſt perfectum,& non in corruptis & peſtilentibus. Eſto ergo ꝙ prelati qui ꝛnõ videntur in eccleſia tam epiſcopi ꝙ ſacerdotes corrupti vita & peſtilentes ſint moribus & ſcientia:qđ abſit:& econuerſo religioſi qui mõ ſunt in eccleſia ſint in omnibus perfecti: fatuum eſt valde ex taliũ comparatione comparare inter ſe ſtatus & opera propria ſtatuum ſecundum perfectionem maiorem & minorem:qualem comparationem quidam nituntur introducere,& quibuſdam apparentiis ex prelatis & religioſis ſecundum cõuerſationem quæ modo cõmuniter videtur in eccleſia,mẽtes hominum obumbrare:vt credere faciant ſtatum religioſorum & eorum opera eſſe perfectiora ꝙ ſtatũ prelatorũ:& ꝙ poſſent eſſe eorũ opera ſi tales eſſent quales eſſe deberent:ad quales aſpiciunt ſancti nõ ad peſtilẽtes:ſimiliter ad religioſos tales quales eſſe deberent nõ aũt ad peſtilẽtes ſiqui tales ſint inter illos.Quod patet ex comparatione Ioannis Chryſoſtomi quã facit inter illos vbi dicit in ſuo dialogo intitulato de dignitate ſacerdotali. Si talẽ(inquit)mihi aliquẽ adducas monachum qualis vt ſecundum exaggerationem dicam, Helias eſt : is ꝙdiu ſolus eſt ſi non perturbatur : neꝙ grauiter peccat : quippe qui non habet quibus ſtimuletur atꝙ exaſperetur:non tamen illi comparandus eſt qui traditur populis : & multorum ferre peccata eſt compulſus , immobilis perſeuerans & fortis.Et ſiquis mihi proponeret optionem : vbi mallem placere in officio ſacerdotali an in ſolitudine monachorum:ſine comparatiõe eligerẽ illud quod prius dixi.Et conſtat ex dictis eius ꝙ cauſa hoc eligẽdi eadẽ eſt in ſacerdotib9 curatis & epiſcopis ne dicaꝫ ꝙ tantũ loquitur de epiſcopis.Vnde quando prelati tales erant quales eſſe debebant,ꝑdicta doctrina nõ pullalabat:ſed modo appropinquante mundi termino,quando vt dicit Hieronymus ad Nepotianũ,iuxta ꝓpheram Zachariam,ſtultus paſtor eſſe cœpit,& ſapientia decreſcente refrigeſcit charitas multorum,pullulare videtur:cui quantũ in nobis eſt,reſiſtere debemus ꝙdiu poterimus.Quia ſecundum ꝙ dicit Auguſtinus ad Aurelium: nimis dolẽdum eſt,ſi ad tam ruinoſam ſuperbiam monachos ſubigimus, & tam graui cõtumelia clericos putamus dignos in quorum numero ſum9:ſi ſcilicet vulgares de nobis iocabuntur dicentes,malus monachus,bonus clericus,& tamen aliquando bonus etiam monachus vix bonum clericum faciat.Propter qđ beatus Hieronymus docens monachos debere obtemperare a ſtudio talis doctrinæ,dicit in epiſtola ad Ruſticum monachum.Moyſes vt preeſſet populo Iudæorum,xl.annis eruditur in eremo: paſtor ouium hominũ factus eſt paſtor .Hoc dico vt ſi clericaꝫ te titillat deſideriũ,diſcas qđ poſſis docere:ne miles anteꝙ tyro:ne magiſter anteꝙ diſcipulus ſis.Nõ eſt humilitatis meę iudicare de ceteris:& de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quicꝙ dicere:habeant illi ordinẽ & gradũ ſuũ:in ſolitudine cito ſubrepit ſuperbia,& ſi parũ ieiunauerit putat ſe alicuius eſſe momenti,& iudicat alienos ſeruos:nullum veretur:omnes inferiores putat & inter fratres ſimulat verecũdiam qui platearum turbis collidit̃ur.Idẽ ad Marcũ preſbyterũ.Pudet dicere de cauernis cellularum:dãnamus vrbem:in ſacco & cinere volutati de epiſcopis ſententiam ferimus:quid facit ſub tunica pœnitentis regius animus! Idẽ ad Heliodorũ. Abſit vt quicꝙ de his ſiniſtrum loquar,qui apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore conficiunt:per quos nos etiam Chriſtiani ſumus:qui claues regni cælorum habentes quodammodo ante diem iudicii iudicant:q ſponſam dñi ſobria caſtitate cõſeruant:cleri oues paſcũt:& ego paſcor: mihi ante preſbyterum ſedere non licet : illi ſi peccauero licet tradere me ſathanæ . Q2 ſi te ad eundem ordinẽ pia patrũ blãdimẽta ſollicitãt,gaudebo de aſcẽſu,timebo de lapſu.Nõ eſt eñ facile ſtare loco Pauli:tenere gradum Petri,iam cum Chriſto regnantium.Monachus ſi ceciderit orabit pro eo ſacerdos:pro ſacerdotis lapſu quis rogaturus eſt! Idem ad Nepotianum.Eſto ſubiectus pontifici tuo & eum quaſi animę parentẽ ſuſcipe.Qđ Aaron & filios ei9:hoc epiſcopũ & preſbyteros nouerim9. Si igitur talia dixit tantus religioſus:& ita eſt in rei veritate: immo quia ita eſt, qua fronte audet quis modernorũ religioſorum(inter quos nõ tam ſunt clerici ꝙ laici:quorũ ſtatus non eſt melior ex hoc ꝙ ſunt laici)ſtatum religioſorum qui de iure communi deberent eſſe oues de parochiis & cura preſbyterorum,aut opera eius inquantum ſunt religioſi equiparare,& qđ maius eſt ꝑferre ſtatui & operibus prælatorum inquantum prælati ſunt,& dicere ꝙ multi prelati in morte vellent fuiſſe religioſi!Qđ nequaꝙ verum eſt aſpiciendo ad bonos prælatos qui vixerunt ſecundum
B ꝙ ſtatus eorũ requirit. SED dicunt aliqui ꝙ beatus Grego.hoc confeſſus eſt de ſeipſo, dicens in primo Dialo.Infelix animus me9 occupatiõis ſuę vulnere pulſat9 meminit ꝗlis in monaſterio aliqñ Obiectio.

fuit &c. at nunc ex occasione curę pastoralis hominum ſęcularium negotia patitur: & post tam pulchram quietis suæ ſpeciem terreni actus puluere fœdatur: cumq; se pro condescensione multorum ad exteriora ſpargit, etiam cum interiora appetit, ad hęc proculdubio minor redit. Et ideo dicunt: q; status religionis aliquo modo dici potest perfectior q̄ status prælationis: scilicet propter maiorem distractionem prælatorum &c. vt dictum est. SED dico q; reuera animus pręlati assumpti ex religione, dū amaritudinē sentit actionis, cum quadam tristitia rationis inferioris disturbatę recordat quietis religionis. Disturbationē autē ex amaritudine actionis appellat fœdationem q̄ pœnę est nō culpæ: quæ etiā si intelligat aliqua parua culpa venialis, non propter hoc debet ei pœnituisse status sui: quia illa stat cum augmento charitatis. Qđ autē additur: q; animus plati ad interiora contemplationis minor redit: Dico q; hoc verum est in principio: quia mœror a disturbatione in ratione interiori non statim pacatur: & ideo retrahit ratio superior cuius est diuina cōtemplari: postmodum tamen pacata illa altius in diuinorum contemplatione eleuatur vt dictum est per eundem. Et sic bonus & idoneus prælatus non debuit in morte voluisse fuisse religiosus aut vixisse secundum statum religionis & non secundū statum prælationis nisi forte ratione timoris metuendo ne forte non bene exercuisset ea quę pertinent ad officiū prelaturę: attendēdo illud apostoli. Nihil mihi conscius sum, non tamē in hoc iustificatus sum. & dicēdo illud Iob: Verebar oīa opera mea. Super quo dicit Greg. Quia culpę subreptio in virtutis actu vix vicitur. Et sic quātū cunq; prælatus bene laborauit, tamē quia in statu prelationis propter arduitatem status & operis plus incertus est de perfectione operis: ideo forte p̄latus bonus in morte voluisset fuisse religiosus: vel in statu religioso mortuus fuisse. Vnde super illud qđ statim sequitur in Iob: Quare frustra laborauit: dicit Greg. Hoc dicit nō q; eum laborasse pœnitet: sed q; incertum se esse de p̄miis & inter labores dolet. Sic ergo si p̄latus bonus potius velit mori religiosus, hoc non est quia pœnitet eū laborasse in prælatione & dimisisse quietem religionis: sed quia plus incertus est de prēmio, & hoc nō propter māiora quæ in statu religionis credit se sibi procurasse q̄ in statu prælationis: si eum bene administrasset: nec propter maiorem innocētiā, aut puritatem, aut custodiā: nec qa actus purioris & superioris cōtemplatiōis est in eis: nec quia circa deū in se versatur eorū actio & cętera huiusmodi accidentalia perfectioni generādę circa imperfectos: sed solum propter maiorem securitatem de merito ratione status inferioris in religione & actuū eius & modum viuendi in ipso: q̄ in prelatione propter eminentiam eius & difficultatem actuū eius: & modum viuendi in illa. Et sic illud qđ inducere putant pro se, omnino est contra eos. Q; addunt q; religiosi sunt holocaustum qđ totū comburitur: prælati vero sacrificium quod pro parte reseruatur: Dico q; prelato competunt ratione status eius aliqua ex parte personæ suæ: quædam vero ex parte operum. Ex parte personę secundum prędicta competit ei personæ omnimoda perfectio. & puto q; ex institutione prima status requiritur in eo q; sit talis: quia requirit q; sit perfectus ad idoneam officii sui executionem. Et dicit Hiero. in epist. ad Heliodorū. Perfectus seruus Christi nihil præter Christum habet: & si p̄ter Christum habet perfectus nō est. Et infra. Igitur clericus qui in Christo seruit ecclesiæ, interpretet primum vocabulum suum & nominis definitione prolata nitatur esse qđ dicitur: cleros em̄ græce sors latine appellatur. propterea enim vocantur clerici vel quia de sorte dei sunt vel quia dominus ipse sors, i. pars clericorum est. Qui cum Propheta dicit: Pars mea dominus: nihil extra dominum habere potest: q; si quippiam aliud habuerit præter dominum, pars eius non erit. v̄bi gratia, si aurum vel argentum & cætera huiusmodi. Si autem ego pars domini sum & quasi leuita & sacerdos viuo de decimis: & altario seruiens altaris oblationes sustentor: habens victum & vestitū his cōtentus ero & nudam Crucem nudus sequar. Si igitur comparet se religiosus tali prelato propter vota, eisdem constringitur prælatus sicut & constricti erant apostoli. vt enim de vno illorum dicit Hiero. ad Demetriadem: apostolici fastigii est perfectæq; virtutis vēdere oīa & pauperibus distribuere: & sic leuē atq; expeditum cū Christo ad cælestia subuolare: & sic in hoc nulla est prerogatiua religioso. Q; autē prelati ex dispensatione secūdum p̄dicta mō votū paupertatis non faciunt, in hoc bene diminuitur de eorū perfectione personali: & etiā ab ipsis status diminute obseruaret si votū esset de institutione, hoc tñ non obstāte p̄ tanto qđ obseruarent de statu, ipsi perfectiores essent: & i statu pfectiori q̄ quicūq; religiosi: ppter illud em̄ nō est status i se ipfectior. & quo ad hoc respectu religiosorū bñ sunt sacrificiū & illi holocaustū. Et scđm hāc sentētiā p̄cedit allegoria Greg. qui dicit sacrificiū illos q bona tēporalia bñ dispēsant ptē dādo pauperibus: ptē vero sibi reseruādo: quēadmodū sacerdos legalis ptē sibi de sacrificio reseruauit & ptē deo obtulit. Dicit aūt illos holocaustum qui nihil sibi reseruant sed omnia dimittunt: quia de holocausto sacerdos nihil sibi reseruabat: sed totum deo comburebatur. Nec in hoc prælati modo tenent locū apostolorum

Responſio.

Religioſi an ſint holocaustum.

C

D

ſecũdum q̃.xii.quæſt.prima in cap. Videtes,ſuper illo verbo.Tenẽt locum apoſtolorũ,dicit Gloſſ. Epiſcopi tenent locum apoſtolorum quo ad dignitatem:Monachi quo ad remotionem propriorũ & cõmunẽ vitam.xvi.q.prima. Ex auctoritate.Oẽs ſacerdotes quo ad ſacramẽtor̃ diſpenſationẽ xi.q.iii.Abſit.Quo ad votum autẽ caſtitatis & obedientiæ æqualiter obligant cum religioſis quan
F tum pertinet ad officium. EX parte autẽ operum requiritur q̃ prẽlatus opera perfectiora agat q̃ religioſus & quæ ſunt vitæ actiuæ & quæ ſunt vitæ contẽplatiuæ: & hoc ſiue ad ſtatũ prẽlationis ex prima inſtitutione ſua requiratur votum ſiue non.Et ideo cum hæc opera ſint eſſentialia prẽla-to ratiõe ſtatus per ſe,ad quæ etiam prælati modo exequenda aſtringuntur:Dico q̃ ratione talium operationũ prælatus magis cõparatur holocauſto,& religioſus ſacrificio.In ſacrificio enim vt dicit Grego,pars pecudis:in holocauſto autẽ totum pecus offerri conſueuerat. Cũ em̃ aliquid ſuũ deo vouet ſacrificium eſt,cum vero omne quod habet vouerit, holocauſtum eſt. nunc autẽ prælatus ſe totum offert:quia & vitam ad ſeruitium,& mortem ad ſupplicium quãdocunq̃ fuerit opportu-num.Religioſi autem non dant ex voto niſi vitam ad ſeruitiũ, & hoc non publicũ vt ꝓlati quod eſt maius:ſed priuatum quod eſt minus:& ita nõ dant niſi id qđ eſt pars illius maioris,eius ſcilicet qđ dant prẽlati. Vnde ꝓlatis bene compẽtit illud pſal.lxviii.Zelus domus tuę comedit me.propter em̃ nimiam charitatem qua prælatus diligit deum,non enim in ſeipſo vt religioſus: ſed etiam in pro-ximo:zelum habet non ſolum dei,quem ſolum habet religioſus reſpectu prẽlati: ſed etiam domus dei id eſt eccleſiæ,& iſte zelus eum totaliter & in vita & in morte cõſumit:quia in vita per ipſum ſeruit corrigendo, increpando, & hmõi opera exercendo, & morti finaliter ſe exponit vt per hoc ſit totum incenſum.holocauſtum autem incenſum dicitur quaſi incendio conſumptum. Vnde & de hac conſumptione ſubditur in pſal.Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.i.ſe-cundum Aug.quia perſecutus ſum iniquitates:quia corripui:quia flagellaui in templo male ver-ſantes.Item ſacrificium ſolet in aquis decoqui:holocauſtum ſolet igne aſſari. Religioſi etiã quia in mollitie contemplationis quaſi in humido & in calore obtuſo decoquuntur:ſacrificium ſunt. Præ lati autem quia in ardore tribulationis quaſi in igne & calore acuto cõburuntur:proprie holocau-ſtum ſunt.Et ſic fit allegoria contra allegoriam:vna pro religioſis contra prælatos inquantum nõ renunciant omnibus:alia pro prælatis contra religioſos inquantum religioſi non exercent tãtę per **Replicatio.**
G fectionis opera. *SED* adhuc contra primum dicunt q̃ religioſi vouentes ſe deo,parati ſunt quã-tum in ſe eſt ſemper ſubire martyrium:& ad hoc ſemper habent animũ paratum magis q̃ prẽlati ex feruore charitatis maiore quã habent ex contemplatione,q̃ prælati ex ſua adminiſtratione.Sed quia martyrium prouenit ab extrinſeca occaſione quę prẽlatis ratione ſtatus ſui occurrit:& dat eis materiam martyrii ſuſtinendi: ideo prælatis potius incumbit animam ſuam ponere pro domo dei q̃ religioſis.Nihilominus tñ qa parati ſunt animo,ꝓpterea qđ amittũt in materiali,ſcilicet in exte riori exercitio,recuperãt in formali,ſ.in intẽſo deſiderio.Et prẽterea(vt dicũt)obligati ſunt ad mor tem ſpiritualem quæ eſt vita clauſtralis:cuius ſuſtinentia propter ſui diuturnitatem videt̃ æqui-
H parari ſuſtinentiæ mortis temporalis. *SED* dico q̃ ſi religioſus inquantum religioſus quocunq̃ **Reſponſio.**
tempore debet animũ habere paratum ad ſuſtinẽdũ pro deo & pro domo dei martyrium:hoc non habet ratione voti:ſed ratione charitatis ad deũ & ad proximũ ſimpliciter: ad hoc em̃ tenetur etiã quilibet laicus,licet plus religioſus q̃ laicus:prẽlatus autem ad hoc tenetur ex eadem cauſa & plus q̃ religioſus quanto plus debet eſſe perfectus in propria perſona,& quod amplius eſt ex prẽlationis officio ad quod obligatus eſt, primus debet ſe ad martyrium pro aliis offerre cum opus fuerit.pri. paſt.cap.ix.Qui epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat: illo in tempore dicitur ,quo quiſq̃ qui plebibus prẽerat,primus ad martyrii tormenta adducebat: tunc fuit laudabile epiſcopatũ quę rere:quando per hunc quẽq̃ dubiũ non erat ad ſupplicia grauiora puenire. Sicut aũt tunc propter occaſionẽ prælat9 prior erat ad martyrium de facto:ita adhuc prior debet eſſe de iure:quod multo præcellit quantum ad perfectionem ſtatus & perſonæ & operis ſui: q̃ quicquid religioſus habet in ſe ex animi deuotione aut ex voto quocunq̃ : quanto amplius eſt & difficilius pro ſalute alior̃ vitam ponere,ad quod pro tempore prælati obligantur:q̃ temporalia dimittere & caſtimoniam ſer uare,& ideo oĩno pfectior illis iudicandus eſt nõ ſolũ ſicut in ſe perfect9 exiſtens:ſed ſicut exemplo
I & facto aliis perfectionẽ tribuens. Vlterius autẽ ſicut dicunt religioſi ſe eſſe paratos affectione & charitate animi quantum eſt in ſe ad martyrium : & per hoc in nullo diminui a perfectione præ-latorum:Dico q̃ falſum eſt:bonus enim prælatus maiorem feruorem charitatis haurit ex contem platione q̃ religioſus:& etiam magis eius augmentũ ex ſua adminiſtratione q̃ ille ex ſua contẽpla
K tione:vt patet ex dictis. Qđ aũt additur q̃ mors ſpiritualis diuturnitate equiparatur morti corpo

rali:Dico ꝙ falſum eſt:ſicut nec diuturnitas virginitatis obſeruatę ſecundum Aug.poteſt æquipa rari martyrio.Sic econtra poteſt dici de ꝓlatis:ꝙ ex obligatione qua ꝓlaturam aſſumunt tenentur etiã tempore opportuno pro ſubditis omnia temporalia dimittere & eis ipſos paſcere,dicẽte Greg. in Homi.ſuper illud.Ego ſum paſtor bonꝰ.Audiſtis(inquit)fratres chariſſimi eruditionem veſtrã & periculum noſtrum,& infra. Oſtẽſa eſt nobis de contẽptu mortis via quam ſequamur:primo ex teriora noſtra miſericorditer omnibus impendere:poſtremo vero ſi neceſſe eſt mortem pro eis debe mus miniſtrare.Et ſic ex obligatione habent ꝓlati propriorum dimiſſionem:ſicut & mortis per= peſſionem: & ideo oino potius ſunt holocauſtum q̃ religioſi. VLtimum autẽ qđ ponunt iſti in dicto ſuo,ꝙ tunc ꝓlati eſſent deo holocauſtum,ſi per obedientiam nihil facerent niſi de conſilio con= feſſorum ſuorum:hoc reuera eſt valde abſurdum.Per hoc enim dictum ad hoc ꝙ dominus papa me reretur dici holocauſtum & eſſe in ſtatu ꝑfectionis æquali religioni,oporteret ꝙ in omnibus eſſet ſub obediẽtia cõfeſſoris ſui:quod penitꝰ falſum eſt & abſurdũ,nõ enim tenet obedire ꝓlatus ſuo cõ feſſori in aliis q̃ in quibus ſe accuſat in confeſſione. In omnibus autem aliis quæ contingit & ſunt facienda extra confeſſionem ipſe confeſſor tenetur obedire ipſi ꝓlato. Per dicta patet ad primum. L

Qđ arguitur vlterius:ꝙ licet prælati ſint in ſtatu perfectionis, religioſi tamẽ ſunt in maiori: hoc M
Adſecundũ. omnino eſt falſum. AD ſecundum:ꝙ ſtatus religionis magis aſſimilatur oino perfecto ſtatui vt beatorum:ergo &c.Dico ꝙ falſum eſt,quoniã ſcdm ꝓdicta ꝓlatorũ ſtatus nõ ſolum eſt actionis:ſed & perfectioris contẽplatiõis q̃ ſit contẽplatio religioſoꝝ.Sed qđ amplius eſt, ſi in ipſis comparemꝰ opus contemplationis & actionis inter ſe quantum ad ſtatum ꝑſentis vitę,ꝑferenda eſt actio in ꝓla= tis cõtemplationi:quia per actionem offert deo ſacrificium animarum aliorum ipſos ad ſtatum ſa. lutis perducendo,& ſuam propriam in ea meritum maioris ſalutis acquirẽdo q̃ eſſet acquiſiturus in cõtemplatione ſola perſiſtẽs:& qđ maioris meriti eſt tali:eſt maioris meriti ſimpliciter:& ſic ſim pliciter actio melior eſt q̃ cõtẽplatio etiã i eodẽ ꝓlato.Sicut enim ſtatꝰ cõtẽplatiõis religioſis eſt eſſen tialis & ordinat finaliter pro vita iſta ad ſtatũ actionis ꝓlatorum:inquantum ille eſt ſtatus perfectio nis acquirendæ & exercendę quo ad cõtemplationem inferioris gradus:ſtatus autem ꝓlatorum eſt ſtatus perfectionis acquiſitæ in cõtẽplatione religionis exercendæ in ſtatu ꝓlationis:ſic cõtempla= tio prælatorum finaliter ordinatur ad actionem eorundem:in qua finaliter oportet eos mori ſi opus eſt:& dimittere omnem cõtemplationem propter actionem:quẽadmodum oporteret ſi opus eſſet pfim & bene cõtemplatiuum deſcendere ad politicum regimen & mori pro defenſione illius vt di= ctum eſt ſupra , qđ opus eſt maximę charitatis:quia maiorem charitatem nemo habet &c. In cha=
Ad formam Argumenti. ritate autem cõſiſtit radix meriti. Et tunc ad formã argumenti:qđ ſimilius meliori,melius eſt:Di N
co ꝙ illud intelligitur quando eſt ſimilius in meliori,alias nõ:quemadmodũ ſimia licet ſit ſimilior homini q̃ equus ex parte corporis qđ nõ eſt melior pars in homine , non ex hoc oportet ꝙ ſimia ſit melior equo . Conſimiliter in propoſito : quando dicitur ꝙ ſtatus religioſorum contemplatiuus ſimilior eſt ſtatui beatorum cõtemplatiuo:Dico ꝙ ſtatus beatorum perficitur in cõtemplatiõe quę cõtinet in ſe notitiam pertinentem ad intellectum, & amorem pertinentem ad volũtatẽ:in quibus melior eſt amor q̃ notitia vt alias expoſuimus.Nunc autem ꝙ ſtatus iſte cõtemplatiuus religioſo rum ſit ſimilior ſtatui cõtemplatiuo beatorum,hoc eſt ratione cognitionis:quia ſcilicet cõtempla= tio clarius noſcit deum q̃ actio. quod ſignat Lya, quæ fuit lippa oculis : & Rachel quæ fuit clara, ſecundum Greg.Ratione autem amoris magis illi aſſimilatur actio quæ procedit ex maiori chari= tate ſecundum ꝓdicta:& qđ amplius eſt vita ꝓlatorum ratione cõtemplationis eorum quæ lympi= dior eſt finaliter poſt actionem licet nõ ſit ita lympida ſiue pura in principio ſecũdum ꝓdicta ſicut cõtemplatio religioſoꝝ,ſecũdũ ꝓdicta magis aſſimilatur cõtemplationi beatorum quantum ad co gnitionem,q̃ faciat cõtemplatio religioſoꝝ . Et ſic omnibꝰ modis ſtatus ꝓlatorum magis aſſimilat ſtatui beatorum:& ideo ſimpliciter melior eſt & perfectior.Q; autẽ ſubditur in argumento ꝙ cõtẽ O
platio ꝑſens eſt quædã inchoatio cõtẽplationis futuræ:Dico adhuc amplidꝰexponẽdo iam dicta,ꝙ ſi militudo aliquorum duplex eſt:quædam ſecundum genus:quædam ſecundum ſpeciem . Cõtem= platio autem ꝑſens ſimilis eſt futuræ ſecundum genus,non autem ſecundum ſpeciem:quia aliud genus cõtemplationis omnino eſt cõtemplatio ꝑſens & aliud futura:quia ꝑſens cõtemplatio cõſi= ſtit in quadam intellectuali cognitione quæ ſuperior eſt fide: ſemper tamen innixa fundamento fi= dei:quæ omnino eſt aliud genus cognitionis q̃ ſit viſio aperta:quæ fidem euacuat : vt patet ex dí= ctis ſupra in quæſtione ſecunda.Et ſecundum hoc dico ꝙ ꝑſens cõtemplatio inchoatio eſt futuræ ſecundum aliud genus cõtemplationis & perficiẽda ſecundum aliud. Dico inquantum eſt ſermo de perfectione quę eſt in aperta viſione:licet forte intellectualis cognitio in præſenti manebit perfici

enda etiam ſecũdum idẽ genus cognitionis in futuro. Quãdo aũt aliqd perficitur alio ſecundum aliud genus perfectionis & ſic illi ſit ſimilius: non oportet q̃ propter hoc ſit melius illo quod non perficietur per illud: immo bene poteſt eſſe in p̃ſenti maioris meriti ipſa actio ſecundum prædicta Vnde ſicut Auguſt. exponendo illud: Sic eum volo manere: dicit. Inchoata contemplatio &c. ſic exponẽdo illud quod p̃cedit, Tu me ſequere: dicit. Perfecta me ſequatur actio informata meę paſſionis exemplo. Multo autem plus eſt ſequi Chriſtum pfecta actiõe q̃ manere in inchoata contemplatione: & maior eſt perfectio in illo ſequi q̃ in iſto manere. Propter qđ & Chriſtus verbo & exẽplo hortatus eſt ad ſe ſequendũ per tolerãtiam eorum quæ pertinent ad vitam actiuã: non aũt ad ſe imitãdum per permanentiam in contemplatione vitæ p̃ſentis ſic hortatus eſt. Vnde & Chriſti vita in præſenti p̃cipalis magis fuit actiua q̃ contemplatiua. propter quod ſtatus ad quem principaliter pertinet actio, potius imitatur exemplum vitæ Chriſti, q̃ ille ad quem principaliter pertinet cõtemplatio. Vnde de Chriſti vita actiua dixit Petrus. Chriſtꝰ pro nobis paſſus eſt vobis relinquẽs exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Non autem ſic dixit. Vobis contemplatus &c. licet vtraq̃ Chriſti vita nobis ſit in exẽplũ propoſita etiã cõiugatis. dicẽte Hiero. ad Cellantiã cõiugatã. Eligat tibi opportunus & aliquantulũ a familiæ ſtrepitu remotus locus: in quem tu velut in portũ quaſi ex multa tempeſtate curarũ te recipias: & excutiens foras cogitationum fluctus ſecreti te trãquillitate componas: tantum ibi ſit diuinæ lectionis ſtudium, tam crebrę orationũ vices, tam firma ac preſſa de futuris cogitatio, vt omnes reliqui temporis occupationes hac vacatione compenſes. Nec hoc ideo diximus quo te a tuis retrahamus: immo illud egimus, vt ibi diſcas ibiq̃ mediteris qualẽ tuis p̃bere te debeas. **Ad tertium**

P AD tertium q̃ per opera vitæ cõtemplatiuę perficit homo in amore Dei: p opera vero actiuę in amore proximi: ergo &c. Dico q̃ vita platorum ſecundũ p̃dicta mixta eſt: quæ licet inquantum eſt actiua principaliter perficit in amore proximi, inquantum tamẽ eſt cõtemplatiua perficit in amore Dei. In quo etiam magis perficit cõtemplatiua prelatorum q̃ religioſorum: inquãtum requirunt eſſe perfectiores. Etiam in ipſis platis magis perficit ipſos in charitate ipſorũ actio q̃ eorum cõtemplatio: vt iam dictum eſt. Quare ſimpliciter actio platorum plus p̃ficit in charitate q̃ quæcunq̃ cõtemplatio huius vitę. & ideo pro ſtatu huius vitę maior eſt vitę merito. Licet enim diligere deum ex electione ſecundũ ſe & ex ſuo genere maioris ſit meriti q̃ ex electiõe diligere p̃ximũ: diligere tñ p̃ximũ ex neceſſitate coactiõis p tpe huiꝰ vitę, maioris ẽ meriti q̃ diligere deũ in ſe: quia q̃ ſic aliquis diligit proximũ hoc p̃cedit ex nimio amore & quo homo diligit Deũ in ſe & quo deus diligit hominẽ: quo vult ſe diligi ab homine non ſolũ in ſe: ſed etiã in proximo: & qđ amplius eſt cum neceſſitas coactionis occurrit, magis vult q̃ diligamus eum in proximo q̃ in ſeipſo Propter quod dicit Greg. prio Paſtoral. cap. xvii. Sit rector ſingulis cõpaſſione proximus: p̃ cunctis cõtẽplatione ſuſpenſus &c. vſq̃ ibi. Quia tunc ad alta charitas mirabiliter ſurgit: cũ ad ima p̃ximoꝝ ſe miſerabiliter trahit: & dũ benigne deſcẽdit ad ima, valẽter recurrit ad ſumma. Ex quo patet q̃ falſum ẽ dicere, q̃ puri cõtẽplatiui magis cognoſcãt Deũ, & magis delectent ĩ Deo: & magis in eiꝰ amore creſcãt. Vnde & illi q nitũtur cõtemplatiuã vitam ſimpliciter p̃ferre actiuę, dicunt: Poteſt tamẽ cõtingere, q̃ aliqs in operibꝰ vitę actiuę plꝰ meretur: q̃ aliꝰ in operibꝰ vitæ cõtemplatiuæ: puta, ſi propter abundantiã diuini amoris: vt eius voluntas impleatur, ad ipſius gloriam interdũ ſuſtinet ad tempus ſe a dulcedie diuinę cõtẽplatiõis ſeparari, ſicut dicebat Apoſt. ad Ro. ix. Optabã ego ipe anathema eẽ a Chriſto p fratribꝰ meis. Quod exponẽs Chryſoſt. in lib. de Cõpunctione, dicit. Ita totã mẽtẽ eiꝰ demerſerat amor Chriſti: vt etiã hoc qđ ei prę cæteris oĩbꝰ amabilius erat, ſ. eẽ cũ Chriſto: rurſus idip̃m/quia ita placeret Chriſto, cõtẽneret. Iſte aũt q ſic in opibus actiuæ plꝰ meret: nõ ẽ, vt patet ex dictis, niſi q coacte ad actionẽ accedit: qualis nõ eſt religioſus in quantum religioſus: maxime ſecũdum illum qui dicit q̃ religio a deſcenſu tali etiã erga parentes abſoluit. Quod autem ſic coacto eſt melius, ſimpliciter eſt melius: vt ſimiliter patet ex dictis & ideo in hoc ſimpliciter melior eſt vita actiua. **Ad quartũ.**

Q AD quartũ q̃ perfectior eſt ſtatꝰ Phi q̃ principis Dico q̃ hoc eſt verum ſecundũ opinionem erroneã philoſophorũ: qui non ponebant ſpem habendã alterius vitę: & hoc pro tẽpore quo nõ erat opus ſe morti exponere pro republica: in quo ſecundum p̃determinata oporteret conuenire philoſophum cũ principe. Ponendo tamen ſecũdum fidem ſpem vitæ futuræ: & q̃ tota vita iſta ſe habet in ratione meriti reſpectu alterius vitæ: multo perfectior eſt pro tẽpore huius vitæ ſtatus principis coacti ad principatũ, q̃ ſtatus philoſophi: licet melior & perfectior eſſet ſtatus philoſophi q̃ principis non coacti: vt patet ſecundum p̃determinata: accipiendo hoc nomen principis communiter: vt ſcilicet continet ſub ſe nomen prælati: qui

R magis perfectus eſſe debet q̃ princeps proprie dictus: ſicut etiam eſt ſuperior illo. AD quintum **Ad quintũ.**

ꝙ ſtatus conſiliantium eſt perfectior q̃ bellatorum: ergo &c. Dico ꝙ hoc non valet ad propoſi-
tum, quia ſtatus conſiliantiũ pertinet ad vitam actiuam: eo ꝙ bella non proſunt niſi conſilio regan
tur, dicente Tullio ibidem. Omnino illud honeſtum qđ ex animo excelſo & magnifico quærimus
animi efficitur non viribus corporis. Exercendum tamẽ corpus & ita afficiendum vt obedire con
ſilio rationiq; poſſit in exequendis negotiis & in labore tolerando. Honeſtum autem illud qđ exqui
rimus, totũ poſitũ eſt in animi cura & cogitatione. Fortis aũt & conſtantis animi eſt nõ ꝓturbari
in reb⁹ aſperis: ſed animo vti & conſilio: nec a rõne diſcedere. Temere enim in acie verſari & manu
cũ hoſte cõſligere imanũ qddã & belluarũ ſimile eſt. Sed cũ tẽpus neceſſitaſq; poſtulat decertãdum
manu eſt: & mors ſeruituti turpitudiniq; anteponẽda. Et ſic illud dictũ Tullii aſſumptũ i argu-
mẽto bene haberet locũ in q̃ſtione circa vitã actiuã: cuius q̃dã actio eſt iterior in aĩa circa diſpoſiti
onẽ agibiliũ: q̃dã exterior circa diſpoſitorũ executionẽ: q̃ illarũ eſt melior & pfectior. Et eſt dicendũ
ꝙ illa q̃ eſt iterior: quẽadmodũ architectonici meliores ſũt & digniores i artificialib⁹ q̃ manuartifi
Ad ſextum. ces, vt dicit ꝓ iſi in prio Metaphy. AD ſextũ: ꝙ religiõis igreſſus abſoluit ab oĩ voto: nõ ſic aſſum S
ptio curæ: Dico ꝙ huius ratio eſt qa in male diſpoſitis ſecundũ ꝓdicta facilius indulget deſcenſus
q̃ aſcẽſus: licet in bñ diſpoſitis ecõtrario facilius admittit aſcenſus q̃ deſcenſus vt habitũ eſt ſupra
Et ideo etiã in male vel in diminute diſpoſitis facilius concedit tranſitus ad inferiorẽ ſtatũ q̃ ad ſupe
riorẽ. Quare cũ vota alia a religiõe ſint ꝑcipue propter infirmitatẽ culpæ prẽteritę vt emendet: vel
pœnæ ne in culpã deſcẽdat: vel vt in bono diminuto ꝓficiat: in religione aũt meli⁹ corrigunt dcli-
cta & facilius q̃ extra, ſcđm Anſel. de ſimilitudinib⁹, xliiii. &. xlv. cap. ibi etiam magis caueat ab infir
mis ne in pctã incidant: & vota diminuta in illa cõplent: vt ꝓpterea ſtatus religionis reſpectu oĩm
aliorũ votorũ licet ſit ſuperior reſpectu illorũ, adhuc tñ magis ſupra eſt ſtatus rectorũ: ꝓpterea igit
facili⁹ ꝓmittit vt alia vota abſoluant p igreſſum religiõis q̃ p curæ ſuſceptionẽ. Et hoc etiã illa de
cauſa præcipue, quia ſtatus rectorum eſt iam pfectorum: ſtatus autem religionis quo ad intran-
tes eſt potius ſtatus impfectoꝝ: quales ꝓſumunt iſti qui ſunt aliis votis irretiti, vt patet ex dictis.
Ad ſeptimũ. AD ſeptimũ ꝙ ſtatus ꝓlatorũ eſt magis periculoſus &c. Dico ꝙ ſemp ſecurũ eſt magis eligendũ T
piculoſo: & ita meli⁹ diſpoſito diminute & etiã bñ diſpoſito cũ nõ vrget neceſſitas nec eminet ma
gnũ emolumẽtũ. Sed cũ neceſſitas vrget & homo ẽ bene diſpoſit⁹ & eminet magnũ emolumẽtũ, ma
ius eſt eligẽdũ & meli⁹ & magis piculoſum: vt in ꝓpoſito cũ hõ eſt bñ ꝓfect⁹ & ꝓpl's indiget & ipſe
cogit ad ꝓlationẽ & magnũ eminet emolumẽtũ. ideo &c. Supponit etiã argumẽtũ ꝙ cẽt piculũ ſine
emolumẽto ꝓprie: quaſi religio eſſet ſimul magis meritoria & magis ſecura q̃ ꝓlatio: qđ falſũ eſt vt
Ad octauũ. ex ꝓdictis patet. AD octauũ ꝙ cõtẽplatio ẽ opus magis ſpũale: ergo eſt opus meli⁹: Dico ꝙ verũ V
eſt niſi opus corporale ꝓpter neceſſitatẽ coactiõis & ꝓpter coẽm vtilitatẽ aſſumeret ſicut debet aſ-
Ad nonum. ſumi ꝓlatio: vt patet ex ꝓdictis. AD nonũ ꝙ i angelis cõtẽplãtes ſunt ſupiores ꝓfidẽtib⁹, Dico ꝙ
verũ eſt: qa ſtat⁹ illos hñt angeli vt q̃b⁹ remunerant: & ſic vt cõſiderant cõtẽplatio & actio ſecũdũ
ſubſtãtiã: ſtatus aũt illos habẽt hoĩes viatores vt q̃bus merent: ꝓpter qđ licet illis conſideratis ſecũ
dũ ſubſtãtiã ſuã ſtat⁹ cõtẽplatiõis ſemp eſt ſupior & in hoĩbus & i angelis, vt patet ex ſupra dictis
tamẽ quo ad vſum actuũ & rõnem merendi p illos multo ſuperior eſt ſtatus actionis in ꝓlatis q̃ cõ
templationis ſiue in religioſis ſiue in ꝓlatis: vt patet ex prædictis.

Quæſt. xxx. Arg. princ. Irca octauũ arguit: ꝙ excõmunicatus ꝑ vero cõtemptu ab officiali nõ ſacerdote
poſt abſolutionẽ ab eodẽ in forma eccleſię tenet petere abſolutionẽ ꝑ eodẽ cõtem-
ptu a ſuo ſacerdote curato: qa iſte nõ obedietẽdo officiali nõ ſolũ eſt inobediens ho-
mini: ſed etiã deo: q̃re ſicut ꝑ iobedietia facta hoĩ regrit abſolutio ab hoĩe: ita ſil'r
& ꝑ inobedietia facta deo regritur abſolutio a deo: & hoc non niſi ꝑ ſacerdotem
In oppoſitũ. q̃ in hoc eſt loco dei: ergo &c. CONtra, tũc multi eſſent decepti: qa de tali inobe
Reſponſio. dientia nõ ſolet fieri cõfeſſio. Dico ꝙ excõicatio non eſt peccatum: ſed pœna me X
dicinalis cõtra peccatũ cõmittẽdum ne cõmittat & ne pœna talis incurratur: & etiã cõtra iam cõ-
miſſum vt ipſum celerius emẽdet: ita ꝙ qñ aliquis excõmunicat pro contẽptu vero, hoc non eſt niſi
ratione peccati. ſ. omiſſiõis ꝓcepti iudicis: ita ꝙ etſi nõ apponeretur excommunicatio nihilominus
tñ peccatũ illud maneret vſq; ad verã pœnitentiã: & indigeret contẽptor abſolutiõe ab illo pecca
to. Similiter ſi excõmunicaretur pro illo anteq̃ eſſet pœnitens de illo, ſimiliter maneret obligat⁹ illo
pctõ: & oporteret illũ de illo pœnitere & ipm cõfiteri ſacerdoti. Similiter ſi eſſet pœnitens ante abſo
lutionem ab excõmunicatiõe: dico ꝙ etiã poſt abſolutionẽ illã neceſſe eſſet eũ petere abſolutionẽ de
pctõ. Qđ clarũ ẽ qñ officialis ẽ nõ ſacerdos: qa nec cleric⁹ nõ ſacerdos ſicut nec laic⁹ ſacramẽtaliter
a pctõ abſoluere põt. & pinde eẽt ſi eẽt ſacerdos: qa abſolutiões illę duę oĩno diuerſę ſũt ſicut pœna &

culpa a qb⁹ fit absolutio. & secundū hoc concedenda est prima ratio hoc probans. AD secūdū q̄ tunc multi essent decepti: Dico q̄ verum est si ita sit q̄ non sit consuetum confiteri de tali peccato sed ex illis deceptis aliqui bene possunt excusari ex ignorantia secundū aliquem modorum tactorū in quadam quæstione superius. Propter qđ sacerdotes ne sic cōtemnentes p ignorantiā vt peccatū hmodi non recognoscant decipiantur debent hoc populo suo prędicare & eum in hoc docere, alioquin ipsimet bene possunt ex tali omissione peccare. Ad rationē in oppositū.

Y

Circa nonum qđ est tricesimūprimū & vltimum, arguit multipliciter pro & contra: qa q̄stio illa erat per se disputata seorsum. illa ergo quęstio erat: vtrū cōfessus pectā sua priuilegiato: priuilegio dñi Martini papę qđ sic incipit Ad vberes fruct⁹ &c. teneat cōfiteri eadē suo pprio sacerdoti. In hac quæstiōe nihil intēdo nouū dicere sed solum explicare quędam quæ alias circa ipsam a me determinata sunt: & motiua quorūdā prelatis in ea cōtrariātium quāti pōderis sint, recitare procedēdo in ea secūdū hūc modū. Quæst. xxxi Resolutio.

Primo enim quædam tacta alias a me, & cōtra illa illorum responsiones measq̄ defensiones proponā & in generali & in speciali. Secūdo contra respōsiones eorū ad argumēta. xxvi. inducta contra eos pro prelatis replicabo. Tertio. xvi. argumētis inductis ab eis cōtra prælatos respondebo. Et est aduertēdū, q̄ vbi acri⁹ pcedit disputatio, ex quatuor cōplexa est. Primo em̄ ponūtur illorū rationes ad proposita pro prælatis. Secundo ponūtur meæ defensiones ad sustinendum illa proposita contra illorum responsiones. Tertio ponūtur illorum replicatiōes cōtra meas defensiōes. Quarto ponūtur meę triplicationes contra illorū replicatiōes.

Z

Circa primū ergo primo in generali pcedendo, hoc accipio p fundamēto quod nullus negat & in quo oēs cōueniunt, videlicet, q̄ vere pœnitens & cōfessus rite absolutus ab eo q absolutā habet potestatē absoluēdi ipsum, non tenetur eadē peccata iam confessa iterato cōfiteri nisi in casibus. Sed dicūt cōtrarii q̄ casus illi sunt tm̄ quatuor q̄ ponūtur i quadā glossa de Pœnitētia. dist. i. Sed dico ego q̄ adhuc sunt plures alii, quos cum dictis quatuor alibi sufficienter exposui. SED

A

dicūt cōtrarii: mille ponemus, qui sunt in hominis voluntate. Nos autē quęrimus hic casum de tētiōis necessitate: & nō videm⁹ casum pter illos, i quo istud inuenit. Sed dico q̄ vt puto, i scripto meo de hac materia aliū casū immo alios viderunt, quos se vidisse dissimulāt. sūt enī alii. Iste tm̄ quē ad psens q̄rim⁹ & dicim⁹ cōtineri in fratrū priuilegio, sup quo mota ē quęstio, principaliter consistit i hois volūtate. Ad quorū notitiā & distinctionē, & ampliorē itellectū, sciēdū q̄ ista duo. s. teneri

B

iterato cōfiteri eadē, & teneri eadē bis cōfiteri, multū differūt inter se. Quicūq̄ enī tenet bis cōfiteri eadē, tenet iterato cōfiteri eadē: sed nō ecōuerso. Quia cū qs tenet bis cōfiteri eadē, obligatio tentiōis cadit directe sup vtrāq̄ cōfessionē faciēdā. Cū vero qs tenet cōfiteri iterato eadē, cadere pōt obligatio solūmodo sup dictā secūdā cōfessionē, facta prima pri⁹ ex mera & libera volūtate, vt iā patebit.

C

AD iterato aūt cōfiteri eadē, intelligi pōt fieri obligatio dupl'r. Vno modo ex necessitate iuris: Alio modo ex libertate volūtatis. Prio modo null⁹ (vt puto) hucusq̄ aliq̄ lege aut statuto est obligat⁹ iterato eadē cōfiteri, nisi in dictis q̄tuor casib⁹ expssis i iure: propter qđ illi soli q̄tuor in iure expressi sunt. An tm̄ possit esse aliquod statutū ecclesię ad hoc obligās quo ad aliqđ gen⁹ peccati: an videlicet possit ecclesia cōstituere, q̄ quicūq̄ cōmitteret peccatū incest⁹, bis cōfiteret idem: & sic idē teneret cōfiteri iterato: licet forte nō posset hoc statuere de quolibet genere peccati vniuersaliter: quia regulariter loquendo iterato confiteri eadem peccata est opus prerogationis & potius consilii q̄ pcepti: de hoc alibi quod mihi visum est declaraui. Quin autem in casu & sub cōditione bene aliq̄n aliquis obligetur ex statuto ecclesiastico ad bis confitēdū idem, puta si quis cōmiserit peccatū pertinens ad superioris absolutionē, in articulo mortis tenetur illud cōfiteri suo sacerdoti parochiali & etiā suo superiori si conualescat, neminē puto dubitare.

SEcūdo mō scilicet ex libertate voluntatis potest aliquis obligari vt teneatur eadē iterato confiteri dupliciter. Vno mō absq̄ alia causa pcedente & inducēte necessitatē obligationis. Alio mō antecedēte causa alia inducēte necessitatem obligationis. Primo mō pōt quicūq̄ sese obligare ad bis aut iterato cōfitendū q̄cunq̄ voluerit: quēadmodū pōt pluries eadē confiteri absq̄ oīi obligatione, ad qđ hortatur Aug. de pœ. dist. prima cap. Quē pœnitet. Secundo aūt mō scilicet antecedēte causa alia inducēte necessitatē obligationis, potest aliquis obligari ad iterato cōfitendū eadē, dupliciter. Vno mō ga illa causa alia pōt inducere necessitatem obligationis vt causa ppter quā sic. Alio mō ga pōt inducere illā necessitatē vt causa sine qua nō. Primo modo impossibile est fieri dictā obligationē: ga causa propter quā sic, oīno cōtraria est libertati volūtatis. Secundo aūt mō possibile est eā fieri: quēadmodū posset q̄ statutū est q̄ quicūq̄ facit se pmoueri i ordinē subdiaconat⁹, debet esse cōtinēs: sigs facit se promoueri in ordinē subdiaconat⁹, de cętero necessitate statuti debet esse cōtinēs, & sil'r prout dicit in qui

busdã religionib⁹ esse cõstitutũ q oẽs intrantes illas teneantur facere gñalem cõfessionẽ oim peccatorũ suorum quę vnq̃ cõmiserunt: intrantes ergo voluntarie hmõi religionem, statim p ingressum obligati sũt ad iterato cõfitendũ eadẽ, illa q̃ pri⁹. s. cõfessi sũt ante religiõis illi⁹ igressum. Per hũc etiã modũ, itrãtes hmõi religionẽ obligari possent ad bis cõfitendũ eadẽ: si videlicet i ea cõstitutũ eẽt q gcũq; pfessus in eadẽ, post cõfessionẽ prio factam in eadẽ cõmitteret qdcũq; mortale peccatũ: de illo cõfiteret bis: ad qd tñ nullus obligat, nisi volũtate mera, q̃ volũtate hmõi religionẽ itrauit & se ad statutorũ illi⁹ obseruationẽ astrixit: & nullo mõ ex statuto, nisi ex causa sine q̃ nõ: ga .s. non eẽt talis obligatio, si statutũ nõ pcessisset. SIC dico: q i pposito q̃stiõis nr̃ę, cõfessi fratrib⁹ virtute soli⁹ priuilegii dñi Martini Papę absq; licẽtia suorũ sacerdotũ, aut cõfessiõe illis pri⁹ facta: tenent, ratiõe statuti gñalis. Ois vtriusq; sex⁹ &c. iterato cõfiteri suo pprio sacerdoti, cõfessa fratrib⁹. Et hoc p cipue ppt expssionẽ illi⁹ clausulę i dicto priuilegio. Volum⁹ aũt &c. q̃ pfecte saluat dictũ statutũ Ois &c. quo ad cõfessionẽ faciẽdã suo pprio sacerdoti. Sine q̃ clausula, scdm opinionẽ aliquor̃, ẽt fres nõ pñt absoluere subditos sacerdotũ sine licẽtia eorũdẽ: vt iã infra patebit, exponẽdo ly Volum⁹ aũt. Teneẽt aũt rõne statuti sic saluati in priuilegio, cõfessus fratri: eadẽ cõfiteri suo sacerdoti: nullo mõ vt ex cã ppter quã sic, nec p se, nec p accñs, nec directe, nec idirecte, nec absolute, nec sub cõditiõe: sed solũmõ vt ex causa sine q̃ nõ: ga si statutũ nõ fuisset, oino nulla maneret obligatio ad eadẽ iterato cõfitẽdũ. Cui⁹ causa p se & ppter quã sic, est cõfitentis propria & mera atq; libera volũtas q̃ eligit cõfiteri fratri sciẽs aut debẽs scire q p illã cõfessionẽ factã fratri nõ absoluit ab obligatiõe q̃ illa q̃ cõfiteẽ fratri: teneẽt cõfiteri suo sacerdoti. Sed dicũt cõtrarii: q nõ ẽ simile de cõtinẽtia, respectu ordinũ: & de cõfessiõe faciẽda sacerdoti, respectu cõfessiõis factę fratri: ga cõtinẽtia necessario seq̃t ordinẽ: nõ tñ cõfessio faciẽda sacerdoti, necessario seq̃t cõfessionẽ factã fratri. Dico ad hoc: q cõtinẽtia nõ seq̃t ordinẽ necessario, nisi ppter statutũ eccl'ię: & cõsiliũ mõ nisi ppter statutũ illud eccl'ię. Ois vtriusq; sex⁹. cõfessionẽ factã fratri nõ seq̃t necessario cõfessio faciẽda sacerdoti. Ex q̃ patet: q nec p statutũ. Ois vtriusq; sex⁹. nec p illã clausulã i priuilegio. Volum⁹ aũt &c. ẽ ipositũ p dñm papã illis qui fratrib⁹ cõfitent onus graue: imo nec aliqd onus oino p illa est eis ipositũ: sed siqd onus restat eis post cõfessionẽ factã fratri, hoc assumptũ est ab eis solũmõ p ppriam voluntatẽ eorũ: vt semp dictũ & scriptũ est a nobis circa hãc materiã. Mirabile ergo ẽ dicere sicut dicũt cõtrarii: q scdm modũ nostrũ itelligẽdi priuilegiũ fratrũ: populo ponit onus graue & q̃si iportabile, s. eadẽ bis aut iterato confiteri. Cũ appareat ex iam dictis, & ex alias dictis & scriptis a nobis semp: & etiã apparebit infra exponẽdo ly Volum⁹ aũt: q hoc oino falsum est: sicut falsum ẽ dicere: q volẽtibus itrare religionẽ onus graue impositum est priusq̃ intrent eam: eo. s. q multa grauia statuta sunt in religionib⁹ quę oportet seruare intrantes illas: & ad quę obligantur: cum tamen non nisi voluntarie eas intrent. Vñ si ppter tale onus, s. de iterato cõfitẽdo eadẽ sic volũtarie assumptũ repẽdat nra expositio circa dictũ priuilegiũ fratrũ, repẽdant ergo suadẽtes ingressum religiõis ppter graue onus religionis & statutor̃ ei⁹ ad q̃ igrediẽs volũtarie obligat nulla pcedẽte necessitate sed mera volũtate. & rogo lectorẽ q intẽte iudicet apd se an ita sit. SED dicũt cõtrarii q nũq̃ cõcedent talẽ casũ cõtineri in priuilegio fratrũ nisi papa hoc dixerit: ga nouus & incõsuet⁹ est. Dico q ecõtrario nũq̃ cõcedemus eis q cõfessa fratri nõ sint cõfitẽda sacerdoti nisi papa hoc dicat: ga hoc poti⁹ est nouũ & incõsuetũ: ga cõtrariũ ẽ antiquo statuto, s. q subdit⁹ aliq̃ nõ cõfessa suo sacerdoti nõ teneat illi cõfiteri: eo q illd primũ sequit ex rõnabili itellectu priuilegii fratrũ & cõsono iurib⁹: istud aũt haberi nõ põt nisi ex irrõnabili itellectu priuilegii & dissono iurib⁹ quãtũ apparet, vt inferius ampli⁹ patebit. Sic ergo reuertẽdo ad ppositũ dico q cõfessi fratrib⁹ virtute soli⁹ dicti priuilegii dñi Martini (de aliis em̃ siqua hñt nũq̃ locut⁹ sum nec sil'r intẽdo loqui ad pñs) eadẽ q̃ cõfessi sunt fratrib⁹ tenent iterato cõfiteri suis ppriis sacerdotib⁹ parochialib⁹. Dico & itelligo si pri⁹ ab eisdẽ ad cõfitẽdũ fratrib⁹ nõ fuerint licẽtiati nec cõfessi eis. ex priuilegio em̃ suo fratres hñt plenã ptãtem libere cõfessiões audiẽdi & absoluẽdi sibi volũtarie cõfitẽtes: nec fratres cogũt nec cogere pñt virtute sui priuilegii aliq̃s vt sibi cõfiteant: sicut nec ipi fratres ex eodẽ priuilegio obligant ad audiẽdũ cuiuscũq; cõfessionẽ: sed si fideles veniũt ad ipos, fratres pñt si velint eos audire & absoluere virtute sui priuilegii. Attñ licet fratres sint priuilegiati q libere sibi cõfitẽtes absoluere pñt & pœnitẽtias iniũgere eisdẽ salutares: tñ ipsi subditi nõ sũt sic puilegiati p illd puilegiũ q sint oino abstracti a vinculo statuti gñalis q̃ sunt obligati presbytero parochiali ad illi cõfitẽdũ, sicut ipe est obligat⁹ ad eos audiẽdũ. Et ideo subditi sacerdotib⁹ volẽtes fratrib⁹ rite cõfiteri, vt. s. nõ teneant redire ad confitẽdũ suis sacerdotib⁹, debẽt pri⁹ suis sacerdotib⁹ cõfiteri aut a suis sacerdotib⁹ petere & obtinere licẽtiã ad hocanteq̃ cõfiteant fratri: aut post cõfessionẽ illi factã debẽt petere a sacerdotib⁹ q ratã habeãt cõfessionẽ factam fratri, & altero eor̃ obtento nõ tenent eadẽ cõfiteri suis sacerdotib⁹. Nec ppter hoc tñ debet subdi

tus petere licētiā vt frater possit absoluere(qa hoc habet ex priuilegio fratrum vt puto, licet aliqui hoc negēt vt iā infra videbit)sed vt abstrahat a vinculo quo obligat⁹ ē sacerdoti p statutū gñale ad confitendū ei:alias enim teneretur redire ad eum ad iterato confitendū eidē cōfessa fratri. CONtrarii aūt ecōtrario ad cōfirmādū intētionē suā quo ad itellectū priuilegii.s.qp in priuilegio fratrū nō sit casus aliqs de iterato cōfitēdo peccata eadē: Dicūt qp hacten⁹ surrexerūt quidā dicentes qp fratres nō poterāt audire cōfessiones & absoluere a peccatis licet sup hoc eēnt licētiati a superiori, nisi cū hoc adhuc essent licentiati a curatis, & hocideo, qa licet fratres per priuilegiū a supiore datum haberēt claues solutas quas sine priuilegio haberēt ligatas: tñ p tale priuilegiū, populus nō eēt frībus subiect⁹, & ideo adhuc oporteret populū licētiari a curat(vt posset a fratrib⁹ absolui. & hoc (p ut dicūt) attēdēs papa Clemēs declarauit qp i cōfessiōib⁹ audiēdis a frīb⁹ nō oportet reqri licētiā cu
G ratoꝝ parochialiū, dicēs sic. Quidā temere &c. vt infra patebit. Sed dico qp reuera hoc qđ illi insurgē tes cōtra fratres dixerūt: qp. s. cū hoc qp frēs eēnt licētiati a supiori plato, oporteret ēt eos licētiari a parochiali sacerdote ad hoc vt habeāt claues solutas & possint absoluere, q̄ssatū ē p declarationē Clemētis. Sed qp cū hoc qp frēs essēt licētiati a supiori plato p priuilegiū gñale: oporteret subditos a parochiali sacerdote etiā licētiari ad hoc vt posset frīb⁹ cōfiteri & ab ipsis absolui, hoc cōtra subditos cōfitētes fratribus, nō aūt cōtra frēs, videt sensisse duo solēnes glossatores iuris canonici. s. Bernar- Bernardus.
dus & dñs Ostiēsis. Bernard⁹ ei i glossa sup illā literā Oīs vtriusq; sexus &c. sup illo verbo Siqs alie
no sacerdoti &c. dicit sic. Alieno sacerdoti executionē hñti. Hoc dico ppt illos sacerdotes siue secu lares siue regulares q nō hñt executionē ordis sacerdotalis. Sed ecce p̄dicatores & fratres mínores vel alii religiosi nō hñtes populū hñt priuilegiū vt alienos parochianos possint recipere ad pœnitē tiā: nūqd sufficit priuilegiū vt pochianū alienū possint recipe ad pœnitētiā sine licētia pprii sacerdot(? Dicas qp nō sufficit priuilegiū sine licētia sui sacerdotis, priuilegiū em̄ eos q̄parat illis q ab epis præficiunt, & dat eis solā executionē, & ita necessaria ē adhuc licētia pprii sacerdotis. Si em̄ de duabus seruitutib⁹ vna tollit, remanet altera. Has aūt duas seruitutes vnā intelligo ex pte fratrū, q̄ tollit p priuilegiū: sine quo nō possent populū absoluere, alterā ex pte populi, q̄ tollit p pprii sacerdotis licētiam: sine qua nō posset populus a fratre absolui ſm Berhardū. Dñs etiā Ostiēsis i suo apparatu Ostiensis.
super eadē lra & sup eodē verbo dicit sic. Sed nec puram⁹ qp quātūcūq; ex gñali licētia cōfitēti vel sacerdoti data confiteatur qs præter parochialis proprii licētiam, saltem quantum ad cōfessionem semel i anno faciēdā, huic statuto p̄iudicari debeat: immo adhuc reqrēda ē licētia sacerdotis parochialis nisi hoc exprimat qp istud liceat sine sua licētia. Intellígo obtinēda, & hoc nō pro fratre vt possit absoluere, sed poti⁹ p subdito vt possit a fratre absolui. Ipse em̄ dñs Ostiēsis dictā sentētiā cōfirmat p glossam Bernardi subdēs. Idē videt hic sensisse Bernar. dicēs qp p talē idulgētiā nō videt tolli specialis licentia, imo restat petēda, sicut & vna seruitute sublata remanet altera. sed p hoc in nullo minorat potētia fratris de absoluēdo actiue. Et sic cū dñs Ostiēsis suā sētētiā cōfirmet p glossā Ber. patet qp tpe Ostiēsis ñ fuit glossa Ber. reprobata. Qui tñ Ostiēsis vltim⁹ glossatorū fuit: & dī scripsisse glossas suas sup decretales tpe dñi Clemētis papæ, licet alíq dicāt qp dicta glossa Bernar. reprobata
H fuit p literā dñi Clemētis Quidā temerarie sentiētes &c. Dicūt em̄ cōtrarii qp aliū assertionē & talē sentētiā aliquorū attendēs Clemens papa declarauit qp in cōfessionib⁹ audiēdis a fratrib⁹ nō oportet reqri licētiā sacerdotū parochialiū etiā a subditis. Qđ tñ (vt videt) non est vsquequaq; verū. Ad cuius pleniorē intellectū est aduertendū: qp ſm qp iā innuebāt Bernar. & Ostiēsis alia ē licētia q̄ licentiat confessor vt solutis clauibus possit audire cōfessiones subditoꝝ alteri⁹ & illos absoluere: & alia est qua cōfitēs licentiat vt possit alteri cōfiteri q̄ suo parochiali & ab illo absolui. Ad hoc em̄ qp sacerdos alien⁹ possit absoluere cū effectu subditos sacerdotū parochialiū, nō solū reqrit licentia vt ille sacerdos alien⁹ habeat claues solutas, sed etiā reqrit licentia vt subdit⁹ alien⁹ ei subdat, & p hoc vsus clauiū sacerdotis alieni circa ipsum possit hre effectū: vt ſm hoc licētia gñali qua ex pte cōfessoris soluūt claues q̄ vna seruit⁹, nō soluit obligatio subditi cōfitētis q̄si alia seruit⁹ vt videt. Et videtur i hoc dicti expositores cōsentire, nec videt i hoc eis cōtrariari dñs Clemēs quātū ptēdūt verba declarationis eius. Ipse em̄ ſm planū verborū suorū solūmodo logt de licētia cōcessa cōfessori, q̄si cōtra nescio quos temerarios, q dicebāt qp licētia a supiori data sacerdoti alieno i p̄dictis nō sufficeret nec claues sic pfecte dissolueret vt cōfitētē sibi absoluere posset, etiā quātū eēt de se, nisi cū hoc adesset licētia sacerdotis parochialis. qđ nō ē verū. Glossatores aūt dicti dicūt qp cū licētia data cōfessori gñali priuilegio q̄ quātū est de se possit absoluere sibi cōfitētes, reqrit licētia curati parochialis data cōfitēti vt possit ab alieno sacerdote absolui cū effectu. Et qp ita sit, videt ptēdere lra dñi Clemētis: q̄ sic dicit loquēs frīb⁹. Quidā temerarie sētiētes & ad sobrietatē sapere nesciētes, ipudēter psumunt

asserere q̄ de licentia vel commissione aut concessione Romani pōtificis, vel legatorum apostolicæ sedis seu ordinariorū vos sine licentia sacerdotum parochialium & assensu nō potestis libere p̄dicare populis: audire cōfessiones: absoluere pœnitentes ac pœnitentias iniūgere salutares. Nos igitur volentes assertionem tam temerariam penit⁹ cōfutare & elucidare in talib⁹ veritatē: deliberatione prouida declaramus: q̄ si vobis detur licentia prædicandi populis, confessiones audiendi, absoluēdi, ac pœnitentias iniungendi, committat seu cōcedat a legatis apostolicæ sedis aut ordinariis locorum nedum a ro. pō. &c. aliorū prælatorum inferiorum & rectorum ecclesiarū ac sacerdotum parochialium assensu nullatenus requisito. Ecce quia dicit, Si vobis detur licentia &c. libere potestis p̄dicare &c. aliorū &c. nullatenus requisito. s. ad vos licentiādos. Per quod (vt videt) nō excluditur quin cū priuilegio generali ad subditos licētiādos vt possint ab illis absolui, eor̄ licētia regrenda est. Q̄d videntur sentire dicti glossatores: & maxime Ostiensis: q̄ videt hoc exprimere, cū dicit, Sed nec putamus q̄ quantumcunq̄ ex licentia gñali confitenti data &c. Et sic vt videt dicti glossatores nullatenus sentiūt idem cū dictis temerariis. s. q̄ ad illos confessores licētiandos deberet regri illorum assensus. & sic vt videt dictū Clemētis nō est diuersū aut aduersū dicto dictorū glossatorū. Quare cū ex priuilegio dñi Martini nō det fratrib⁹ aut volētib⁹ cōfiteri eis nisi licētia gñalis remota illa clausula, Volum⁹ autem. (libertas. n. & plenitudo ptātis ad exercēdū act⁹ p̄dicādi & audiendi cōfessiones & absoluendi, nihil speciale apponūt, sicut iam declarabitur, quātū est ex pte fratrū: quare & multo minus quantū est ex pte cōfitentiū fratrib⁹: qbus nō dirigit priuilegiū licet in eor̄ fauorē sit cōcessū) igit̄ si vt videt p sentētiā dictor̄ glossatorū nō quassat priuilegiū, statutū gñalis cōcilii, salte quo ad cōfessionē semel i anno faciēdā pprio sacerdoti, nec ei p̄iudicat: imo requrēda ē licētia sacerdotis ad hoc vt subditus eius possit absolui a fratre, cū in priuilegio illo nō exprimat: q̄ liceat fratrem illū absoluere sine licētia sui sacerdotis. Nisi forte p quādā cōsequētiā ītelligat declaratio Clementis extendi ad cōfitentes. Si em̄ det fratribus licētia audiēdi cōfessiones & absoluēdi actiue absq̄ licentia sacerdotis: ex hoc videt dari subditis licētia cōfitendi illis & absoluēdi ab eis passiue, etiā absq̄ licentia sacerdotis, ga vana eēt cōcessio actiua sine cōcessiōe passiua. Et sic vlteri⁹ videt q̄ a fratribus virtute talis cōcessionis possunt subditi absolui absq̄ licētia sacerdotū. Propter q̄d aliq⁹ nō aspicientib⁹ ad talē cōsequētiā, sed tenētib⁹ sentētiā dictor̄ glossatorū, visū est q̄ ego alias & iam sub pra nimis cōcessi fratrib⁹, dicēdo q̄ ex priuilegio dñi Martini hñt q̄ pñt audire cōfessiones subditorum parochialiū & eos absoluere p̄ter hoc q̄ subditi licētiā sup hoc habeant a suis parochialib⁹. Sed q̄cq̄d sit de dictis glossator̄ & declaratione Clementis, semper visum est mihi & adhuc videtur q̄ dñs Martinus priuilegio suo hoc itēdat eis cōcedere, & hāc intētionē suā sufficiēter explicat qñ dicit: Volum⁹ aūt q̄ qui fratrib⁹ cōfitebūt eisdē. Per hoc em̄ q̄ explicat q̄ p cōcessionē suā subditi parochialiū possint fratrib⁹ cōfiteri, satis explicat q̄ et passiue absolui, ga non fit fratribus cōfessio nisi ppter absolutionē. & hoc ēt nō licētiati ad hoc, q̄d sufficiēter explicat per hoc q̄d cōtinuo seq̄t. Suis presbyteris parochialibus cōfiteri &c. ad q̄d nequaq̄ tenerent si pri⁹ licentiati fuissent ab eisdem. Hoc em̄ cōcedit eis statutum generalis cōcilii, s. q̄ de licētia parochialis sacerdotis subdit⁹ pōt alie no sacerdoti cōfiteri & absolui ab illo, & cōstat q̄ talis non tenet redire ad sacerdotē ad confitendū prout statuit gñale statutū si nullū p̄tm̄ cōmittat post cōfessionē factam sacerdoti alieno de licētia parochialis. Dico ergo q̄ q̄uis verū eēt q̄d dicūt p̄dicti glossatores, q̄. s. nō sufficit licētia generalis ad p̄dicta, qñ nihil exprimit i priuilegio p q̄d soluat ius cōe: Semp em̄ standū ē p iure cōmuni nisi special⁹ auferat: aut nisi nō possit saluari cū priuilegio: & priuilegiū vt saluet cū eo ius cōe strictē interpretandū est: qñ tñ in priuilegio gñali exprimit clausula per quā cū pfecte cōseruet ius cōe nullū fiat alteri p̄iudiciū, bñ sufficit licētia gñalis. De tali aūt priuilegio nō loquūt glossatores: quorū sentētia nō intendit nisi saluare ius cōe: sic vt nulli alii fiat p̄iudiciū. Ipso em̄ saluo, sic bene verū q̄ priuilegiū quo ad alia oīa debet largissime interpretari. Quare cū in priuilegio gñali Martini p illā clausulā, Volumus aūt &c. expresse saluet ius cōe & parochialiū quo ad obligationē de semel in anno ipsis cōfitendo put statuit cōciliū gñale, etiā si non petat ab eis licentia de cōfitendo fratrib⁹ eo q̄ (vt opinor) virtute clausulæ dictæ tam perfecte tenet cōfessus fratri, cōfiteri sacerdoti parochiali oīa pcta sua q̄ teneret si fratri nō esset illa cōfessus, scdm q̄ hoc p̄tendit planum verbor̄ illi⁹ clausulæ: Dico ergo q̄ virtute priuilegii dñi Martini fratres nō solū habēt ptātē audiēdi cōfessiones qualē forte habuerunt a tpe papæ Alexandri, aut forte ab ordinis sui institutione, & hoc ex aliquo generali priuilegio: cū quo fm dictos glossatores regrebat licētia subditi a sacerdote parochiali vt posset absolui a fratribus: sine quali priuilegio aut aliquo alio maioris virtutis fratres habuissent claues ligatas sicut subditi sine dicta licētia, etiam cū generali priuilegio secundum sententiā

dictorum gloſſatorum habuiſſent alas ligatas. Immo dico ꝙ virtute priuilegii eiuſdē Martini ipſi fratres habēt etiam poteſtatem pfecte abſoluendi ſubditos curatoꝝ, etiā ſi nō ſunt ad hoc licētiati ab eiſdē, & etiā ſi nō habuiſſent hoc ex priuilegio gñali cū declaratiōe Clemētis: vt ī hoc derogatū ſit illi qđ dicitur de pœnitentia diſt. vi. c. Placuit. Nulli ſacerdotū liceat quēlibet commiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam recipere ſine eius conſenſu. ſed tamen tenentur ad curatū reuerti ad eadē cōfitendū, aut ad ratihabitionem ſup factis p̄ fratrem obtinendam, quia vt puto in hoc caſu

M ſufficit ratihabitio. Secundum hæc ergo adhuc dico ſicut alias dixi, licet fratribus videatur mirū ꝙ ab initio duplex erat ligamē, ne fratres cum effectu poſſent abſoluere ſubditos curatoꝝ. Vnū ex parte ipſorum: qa. ſ. habebāt claues ligatas. qđ ſoluit aliqđ priuilegium ipſorum gñale, & hoc ſm declarationē Clementis iam dictam. Alterum vero ex pte ſubditorum ne poſſent abſolui a fratrib⁹ ſine licentia curati. qđ dico ſecundū expoſitionem iā dictam dictoꝝ Gloſſatorū. Et ſic nō nego nec vnq̄ negaui quin fratres forte ex priuilegio Alexandri habeant ꝙ quātū eſt ex ſe poſſint abſoluere Sed an ante priuilegiū dñi Martini habuerint priuilegiū aliqđ, per qđ poſſent abſoluere cū effectu nō licētiatos a curatis, maxie ſic ꝙ nō oporterer eos reuerti ad cōfitendum eadem: de hoc me non

N intromiſi vnq̄ nec intromitto adhuc. Sed contrarii addunt dicentes: ꝙ ego adduxi Ber. & Oſtien ſem ad p̄bandum ꝙ oportet eadem recōfiteri: qđ illi nō dicunt. Dico ꝙ verū eſt, ſed nō ſolum ad hoc probandum ꝙ ex ſolo priuilegio generali ſecundum ſententiam illorum (vt videtur) fratres non poſſent omnino abſoluere nō licētiatos a curatis: qđ conceſſit dñs Martin⁹ vt dictū eſt. Et ſic in dicendo ꝙ fratres virtute priuilegii gñalis non poſſunt abſoluere, dicunt qđ nos dicimus. ſ. ꝙ oportet eadem cōfiteri ſacerdotibus, & plus. Qđ bene declarat Oſtienſis, quia poſtq̄ dixit ſuper illo verbo A proprio ſacerdote. ſic inquiens. Confeſſio facta papæ epiſcopo & eorum pœnitentiariis & licentiatis ab ipſis tenet tanq̄ a ſuo iudice, & hoc ſic licentiatis ꝙ non oportet confeſſos eis pri⁹ licētiari, vel p̄ confeſſione facienda reuerti ad ſacerdotes. contínne ſubiunxit prædicta. Sed vt putamus &c. vt ſupra. quaſi dicat: confeſſio facta habēti gñale priuilegiū non tenet niſi cōfitens ad hoc ſit licentiatus, & ſic eū qui vult confiteri priuilegiato priuilegio gñali, nō ſolū oportet petere licētiam ad hoc ſi non vult confiteri omnino ſuo ſacerdoti (vt dicunt fratres) ſed etiam ſi non vult confiteri ei eadem, & etiam (vt videtur ſecundū dictos gloſſatores) ſi velit ab illo ſimpliciter poſſe abſolui. Quod ergo dicunt contrarii: ꝙ fratribus data eſt poteſtas abſoluendi ante priuilegiū dñi

O Martini: dico ꝙ hoc bene credo: ꝙ. ſ. eis data eſt dicta ptās per aliquod priuilegium gñale, de quo loquuntur dicti gloſſatores vt viſum eſt. Si aūt data ſit eis per priuilegiū aliud ſpeciale in quo exi mitur populus & ſubtrahitur ius ſacerdotū cōtētū in gñali ſtatuto, vt non licentiatos ab illis poſſint fratres ſic abſoluere, vt illi non teneant reuerti ad illos ad eadē illis cōfitēdū, quod qdē eſt ęquaſ ad minus virtutis cum priuilegio Martini vel maioris, mirum eſt ꝙ illi vſq̄ ad iſta tempora vſi non ſunt illo aperte audiendo confeſſiones abſq̄ licētia eōrū & ſacerdotū parochialiū, & ptеſtādo ꝙ confeſſi eis ſine licentia ſacerdotum nullo modo tenerentur reuerti ad illos niſi ad proteſtandum ſe fuiſſe confeſſos fratri: & ꝙ mō litigant de nouo cum tanto ſcandalo pro vſu priuilegii dñi Marti

P ni ſecundum illum modū. Sed quōcūq̄ res ſe habeat de eorum priuilegiis aliis, ad pñs ſolūmō loquī itendim⁹ ſicut & hactenus locuti ſum⁹, de cōceſſis fratribus in priuilegio dñi Martini, acſi alia priora priuilegia ipſorū eſſent ad iſtud priuilegiū dñi Martini redacta, put alias de illo locuti ſumus, & hoc maxie quo ad reuerſionē faciēdā dicto modo ad ſuū ſacerdotē, qđ fieri diſtricte p̄cipit dñs Martin⁹, ꝓpter qđ (vt videt) quo ad hoc decreto in ei⁹ priuilegio ſtādū eſt: etiā licet alia priuilegia eoꝝ p̄cedentia ad hoc confeſſos eis nō expreſſe aſtrinxiſſent. Sic bene em̄ p̄babile eſt auctoritate dñi papæ fratrū priuilegia priora quo ad aliqd poſſe reſtringi per poſteri⁹: ſicut reſcripta priora p̄ poſteri⁹ frequēter reſtrigunt. nō ꝙ p̄ hoc alia priuilegia eoꝝ ſint retracta, ſed ꝙ ſūt forte vel reſtricta vel declarata quo ad aliquā gñalitatē q̄ fuit ī eis & q̄ nimiū poſſet extendi, ad hoc videlicet ꝙ cō

Q feſſi fratribus & non licētiati a ſacerdotib⁹ nullatenus tenerētur ad eadē cōfitēdū ſuis ſacerdotib⁹ ſm ꝙ dñs Bonauentura ī ſcripto ſuo ſup quartū ſententiarū diſt. xvii. loquēs de habētibus ptātē ex priuilegio gñali dicit ſic. Credo ꝙ talib⁹ data ſit poteſtas audiendi cōfeſſiones nō in p̄iudiciū bonorū ſacerdotum, ſed in fauorem potius fidelium. Quare cum omnes ſacerdotes curati quouſq̄ tolerant per eccleſiā exiſtimandi ſunt eſſe boni, ſufficientes, & idonei, licet forte fratres contrariū ſuſpicentur, vt iam dicet: nullo ergo modo ī p̄iudiciū eoꝝ eſt priuilegiū gñale, ſic ꝙ cōfeſſi priuilegiatis non teneant eadē nūero iterato ſuis ſacerdotib⁹ confiteri ſi prius non fuerint illa confeſſi illis, aut licentiati ab eis ad alteri confitendū. Et ita quo ad hoc ly Volum⁹ aūt, ī priuilegio dñi Martini nō addit aliquid ſuper priuilegium generale neq̄ ſup illud qđ præcedit in priuilegio eodē, quod nō

Bonauentura.

cõtinebatur virtute in illa gñalitate,vt iam amplí⁹ declarabitur.Et sic illa clausula,Volumus autẽ &c.non est nisi quædam explicatio intellecti sub generalitate gñalis priuilegii:vt tollat ois occasio male intelligendi illud & nimium extendẽdi prãtẽ in eo concessã. Quoniã ꝙ ſm ꝓdicta cõcedit subditis implicite ꝙ possunt licentiati a sacerdotibus absolui a fratrib⁹:bñ prædict⁹ dñs Bonauentura addit subdens post prædicta, Dico ꝙ secundum intentionẽ priuilegii parochiales iure suo nõ priuant:immo faciendũ est semp ꝙ a suis parochianis eis debita reuerentia exhibeatur.& ideo ei⁹ cõsiliũ est ꝙ tales cõfessores sic cõfitentes remittant ad ꝓprios sacerdotes,& si sacerdos non est contentus tali cõfessione,iterũ audiat eũ,et si sacerdote exigente nolit cõfiteri vix credere talẽ pſonã vere pœnitẽtẽ.Sed sicut modo tali consilio nõ obtẽperãt fratres:sic nec tpe dicti magistri obtẽperauerũt sed grauis q̃rimonia sup hoc facta erat dño Innocẽtio papæ,iiii.in cõcilio Lugduneñ,ſm ꝙ scribit vniuersis religiosis in illa litera. Etsi animarũ,sic ingens.Nõ solũ grauí,sed clamosa q̃rela nostris assidue auribus intimatur ꝙ nõnulli vestrũ suis iuribus & finib⁹ non cõtenti parochianos alienos ꝓsumunt temere ad diuina recipere contra canonicas sanctiões, & quasi cæteri ad laicorũ iudicia existant minus idonei & indigni,velut ad morbos curandos apud alios salubre consiliũ nequiuerint inuenire,licet dictoꝝ parochianorũ iudices non existant,se iudices facientes,periculose illudentes ipsos in foro pœnitẽtiali iudicãt & absoluũt ꝓ libito suę volũtatis,& infra.Sicq; fit ꝙ sacerdos q recipiẽdo curã ipsoꝝ suã ꝓ eis aĩam obligauit,dum sibi talit subtrahunt statum eoꝝ ignorãs nõ põt sanare qđ in eis est ægrotũ.& infra . Hi deniq; sacerdotes nullam pñt de sic pereũtib⁹ aĩabus deo reddere rõnẽ in supremo iudicio.Et ne tã abusiuos excessus videamur ꝓ tolerãtiã cõprobare,volẽtes in posterũ freno iuris ꝓdictarũ trãsgressionũ iniurias cohibere,ac singulis ecclesiis & eoꝝ ministris sua iura omnimode cõseruari,nec nõ parochianoꝝ saluti & vestrę cõsulere in hac parte circa ꝑmissa &c.vt statim sequitur. Sed dicũt cõtrarii ꝙ litera illa reuocata est per dñm Alexãdrũ ꝓximũ successorẽ dñi Innocentii scribentẽ omnib⁹ ꝑlatis hæc verba.Vniuersitati vestrę per apostolica scripta mandamus quaten⁹ per hmõi literas vel occasione mandatoꝝ seu ꝓceptoꝝ aut sentẽtiæ q̃ cõtinent,nihil prorsus agatis:cum nullam deinceps efficaciã habeant vel vigorem. Dico ꝙ litera dñi Innocentii R
duo continet,vnũ,s.antiqua iura q̃ deducit in mediũ,& nihil nouum in grauamẽ fratrũ,aliud vero est pœna cõtra transgressores.Dicit enĩ dñs Innocẽti⁹,loquẽdo fratrib⁹ sic ĩmediate post ꝓdicta Circa ꝑmissa nihil nouũ in vestrũ inducẽdo grauamen,ecce primũ. Sed antiqua & moderna iura in medium deducẽdo,& infra. Sigs vero vestrũ temerari⁹ huius ꝓceptionis trãsgressor &c.Ecce secũdũ. Dico etiam ꝙ domin⁹ Alexãder duo reuocauit correspõdẽtia dictis duob⁹,vnũ,s. ea q̃ a ꝓdecessore suo processere in grauamẽ religiosoꝝ,aliud vero,s.pœnã cõtra trãsgressores ĩflictã.Dicit.n. sic. Verũ qa sup ꝑmissis literis cogitare attẽti⁹ & studiosi⁹ deliberare ꝓponim⁹ pacis cõmodũ & getis solatiũ ecclesiis & pſonis ecclesiasticis potissime cupiẽtes,ꝑfatas literas, et siq; alias sup ꝓdictis,vel eoꝝ aliquo cõtra ꝑfatos religiosos vel aliquos ex ipsis gñaliter vel specialr ꝓter formã cõem & solitã ꝓcessere.Ecce primũ,& seq; cõtinue secũdũ.Ac mãdata seu ꝓcepta facta ĩ eis vel eoꝝ auctoritate penitus duximus reuocãda.Quãtũ ergo ad primũ dñs Alexander nihil reuocauit,qa dñs Innocẽti⁹ vt ipsemet iam dixit nihil nouũ in grauamẽ religiosorũ fratrũ iduxit.Nõ enĩ puto ꝙ dñs Alexan. insinuare voluit dñm Innocentium in hoc fuisse mentitum.Quãtũ vero ad secundũ etiã nõ puto ꝙ intentio dñi Alexãdri fuerit reuocare antiqua iura q̃ dñs Innocentius dixit se ꝓducere in mediũ quibus exceptis vt videtur nihil præter formam cõem & solitam in litera dñi Innocentii ꝓcessit. Bene tamen puto ꝙ oẽm pœnam contra transgressores latam reuocauit,s.inobediẽtię & excõicationis & compulsionis ad statutorum obseruantiam per diœcesanos.Quęcũq; ergo scripta sunt ĩ illa litera,Etsi aĩarũ,adhuc rata sunt & esse debẽt dictis pœnis extritis.Et sic qđ dixit dñs Alex,in principio reuocationis suæ:Nec ĩsolitũ est nec nouũ:vt ea q̃ ꝓ occupationẽ vel festinationẽ fiunt,ꝓ eo ꝙ cõgruę deliberationis limam prætereunt,impẽsioris cõsiderationis reducantur examine vt rectiora & elimatiora ꝓ attentionẽ plenioris discussionis emanent,nullatenus est referendũ (vt videtur) ad primũ prædictorum.Illud enim nec nouum nec ĩsolitum,nec per occupationem vel festinationem prolatum est,nec congruã deliberationis limam præteriuit vt impẽsioris cõsideratiõis reducatur examine.Nec similiter referendum est illud ad secundum quo ad mandata, propter iam dicta,sed solummodo referendum est illud ad secundum quo scilicet ad pœnas: quia forte nimis graues erant, sup quibus dictus dominus Alexander studiosius deliberare proposuit. Sicut aũt tunc domino Innocentio sup factis fratrũ secũdũ dictũ modũ grauis facta fuit q̃rimonia,sic ẽt nostro tpe cõsilis q̃rimonia & sup cõsiliֽ facto ꝓposita fuit dño Martino,& silr dño Honorio,& adhuc ꝓponit dño Nicolao. Vtinã ergo ipse dñs Nicolaus aĩarũ affectãs ꝓfect⁹ &c.vt scribit ĩ principio lr̃ę domini

Innocentii: ac pacis commodum &c. vt ſcribitur in fine lr̃e dñi Alexa. ea q̃ dns Martinus primo, & dominus Innocentius ſecundo e vita præſenti ſubtracti complere non potuerunt ad pacis cõmodum & getis eccleſiarũ & pſonarũ eccleſiaſticarũ executiõi ſtudeat ſalubri cõſilio demãdare. His viſis licet poſt longũ digreſſum miror multũ quõ cõtrarii pñt dicere ſe nũq̃ vidiſſe rõnẽ mouẽtẽ eos q̃ occaſione dicti priuilegii poni debeat caſus in quo debeat iterari confeſſio ſup eiſdẽ, & q̃ nõ credent ipm eſſe donec per papam explanet: cum tñ ipſa litera dñi Martini de plano quoq; & de communi vſu verborum etiam ſolam grammaticã intelligentibus ipſum prætendat. Aliter eñ clauſula illa, Volumus autem, nõ expreſſe ſaluaret ius cõmune ſacerdotum, ſed oĩno ſupflueret: & ſm ſententiam dictoꝝ gloſſatorũ litera dñi Martini non contineret niſi generale priuilegiũ, vt nec fratres virtute ipſius poſſent abſoluere niſi licẽtiatos a ſacerdotibus, vt patet ex p̃dictis. Sed dicũt ad huc cõtrarii. Cum igit̃ ego ſciam diſſoluere oĩa quæ cõtra me arguunt̃ etiam p̃dicta cõtra arguẽtiũ: qualr̃ compellar accipere nouũ caſum de iterũ confitendo cõfeſſa? An ita ſit vt dicit iſte contrarius. ſ. q̃ ſciam oĩa diſſoluere q̃ cõtra me arguunt̃ etiã p̃ dicta cõtra arguẽtiũ: ſup hoc committo iudiciũ legentib⁹ ſcriptũ hoc ĩ quo ſũt argumẽtationes nr̃e & earũ diſſolutiones ſup hac materia.

AD euidentiam autem dictorum in generali & ad ampliorem intelligentiam dicti priuilegii dñi Martini ad modũ proceſſus quem cõtrarii ſibi ĩ ſua determinatione p̃figunt, tria ſunt adhuc in ſpeciali prius q̃ ad rõnũ diſſolutiones deſcendamus, conſideranda, nõ intẽtione interpretandi priuilegiũ ipſum, ſed exercitandi ingenia ſcholariũ, & inueſtigandi veritatem ſup prædictis ſm plenũ verboꝝ put alias pteſtat⁹ ſum. Primũ illorum triũ eſt intẽtio dantis priuilegium. Secũdũ ẽ motiuũ ei⁹ ad dãdũ illud. Tertiũ eſt forma verborum ipſius priuilegii. De intẽtiõe dãtis priuilegiũ vt hominis, an ſcilicet itẽdebat q̃ fratres vterent̃ ſuo priuilegio ſicut mõ vti volunt eo, an non, ſed potius ſicut prælati volunt q̃ eo vtant̃: bene verum eſt vt etiam dicũt cõtrarii, q̃ occulta eſt niſi quatenus manifeſtari põt vel ex ſcripto, vel ex verbo, vel ex aliquo alio ſigno. Sed vt dicunt cõtrarii, ipſi nolũt inniti verbis eius, ſed ſigno cuidam: qđ erat taciturnitas ei⁹. Bene enim verum eſt vt dicunt q̃ dñs Martinus audiuit pluriũ relatione, fratrũ & pr̃elatorũ clamorẽ: audiuit etiã & ſciuit q̃ fratres vtebant̃ poteſtate ſibi conceſſa in dicto priuilegio, hoc modo quo dicũt ſe poſſe eo vti: videlicet q̃ poſſent vti dicto priuilegio mittẽdo fratres ſub nũero indeterminato & in ꝑpetuũ ad audiendum confeſſiones vbiq̃ locoꝝ oĩm ſubditorum quorũcunq̃ ſacerdotum, ſeculariũ. ſ. & religioſorum, & hoc abſq̃ eorũ licentia & abſq̃ ꝓpoſito confitendi eadẽ ſuis ſacerdotibus, etiam ſi eſſent ſcientes potentes & volẽtes & idonei cõſulere illis & illos audire ĩ ꝓpria perſona, ceſſante etiã exꝑte ſubditorum oĩ cã rõnabili eũdi ad illos & dimittẽdi ſuos ꝓprios ſacerdotes, q̃ẽ dicũt ſe habere prãtẽ abſoluendi ab omnibus peccatis cõmunibus & etiã ꝓtinẽtibus ſpecialr̃ ad eos. Quare (vt dicunt) cum papa talẽ vſum eorum nouit & tacuit, qđ tñ ſolo verbo impedire potuit, nec eſt veriſimile q̃ papa vellet damnationem ſuã & fratrũ ac populi, quã tñ ꝓcuraſſet & ſe mãciplũ gehennæ feciſſet nõ refrenãdo fratres ſi ipſo ſic ſciente dicto priuilegio dicto mõ vtẽdo abuſi fuiſſent, vt diſt. xl. cap. Papa. Et ſic (vt dicunt) taciturnitate & permiſſione & diſſimulatione dñs papa Martinus acquieuit itẽtioni fratrũ: & viſus ẽ eis cõcedere qđ itẽdũt. Et qđ plus eſt domin⁹ Honori⁹ ſucceſſor ei⁹ audiẽs ſilr̃ hmõi clamorẽ diſſimulauit ſilr̃ fratres ſic vti dicto priuilegio, nec ẽ etiã veriſilẽ q̃ ſui voluerit damnationẽ, fratrũ ac populi. Hic primo aduertẽdũ ẽ q̃ fratres dicũt ſe nolle iniri verbis dñi Martini, ſed poti⁹ ei⁹ taciturnitati, qđ multũ caute dicũt: qa reuera verbis ei⁹ iniri nõ pñt qa vt a fide dignis itellexi dñs Martin⁹ ſæpi⁹ plane dixit corã plurib⁹ cardinalib⁹, & aliis, ẽt ſemel in pleno conſiſtorio, q̃ itẽtiõis ſuę nõ fuit q̃ fratres ꝑ ſuũ priuilegiũ haberẽt ptãtẽ abſoluẽdi ĩ caſibus reſeruatis epis ſiue de iure, ſiue de cõſuetudie, ſiue de retẽtiõe: & q̃ itẽtionis ſuæ fuit q̃ ĩ caſib⁹ & ĩ pẽnis cõib⁹ cõfitẽtes fratrib⁹ tenerent̃ iterato eadẽ cõfiteri ſuis ſacerdotib⁹ pochialib⁹, ſm q̃ ſup his ego vidi literas duoꝝ cardinaliũ cũ ſigillis ipſoꝝ appẽdẽtib⁹. Hæc oĩa etiã qdã vir ꝓb⁹ & famoſus mihi recitauit: q̃ dixit ſe ea audiuiſſe ab ore dñi Martini: & ꝓpoſuiſſe ea ex parte ꝓlatorũ in pleno cõſiſtorio ĩ præſentia cardinaliũ & dñi Honorii papæ infra quindenã ante obitũ ei⁹: & iuocaſſe ipſum dñm Honoriũ & cardinales ĩ teſtes ſup p̃miſſa. Et ĩ alia determinatiõe cõcedit cõtrari⁹ hoc ſe dixiſſe ſ3 hoc nõ qa timuerit ſuccũbere, qa vt dr̃ cõtrariũ a mlt⁹ valẽtib⁹ audiuit, ſ3 qa noluit cõpare ꝓſonas ꝓſonis. & ſic vt dixit nõ velle iniri verbis nõ fuit diffidẽtię, ſ3 ꝓſonarũ reuerẽtię. An ita ſit de⁹ nouit q̃ tñ illđ dictũ erat diffidẽtię ſatis declarat ꝑ hoc qđ ſubiũxit ſic ĩgẽs. Itẽ dixi q̃ ꝓpter diuerſas cãs papę itẽtio potuit bñ mutari, & ꝑ cõſequẽs diuerſa dicere, & ideo ſtandũ eẽt vltimo dicto eius qui ſciret illud. Ecce q̃ plane inſinuat q̃ papa Martinus iam dicta primo dixit, etiam ſi dixit contrarium poſtmodum mutando ſuam intentionem. Quod licet potuit contigiſſe ipſi ſicut homi-

ni,nullo modo tamen ꝑsumēdū est ꝙ īore tanti patris tam aperte fuerint est & non. vnde hoc dice re est multum impingere in cōstantiam & maturitatem quas debet habere in dictis suis dñs papa Præterea dicta verba dñi Martini a me proposita declarabant ei⁹ intentionē nō super aliquo facto futuro,sed solum sup ꝑterito,ſ,super cōcessis fratribus in suo priuilegio:nunc aūt licet sup facto fu turo bene & discrete pōt quandoq; mutari intentio proponentis:nō tñ sup facto ꝑterito,sicut nec ipm pōt mutari qn factū fuerit. & ita postq̄ semel verbis declarauit intentionē suā super cōtentis in dicto priuilegio,nō fuisset discretionis aut cōstātiæ postmodū verbis contrariis declarasse inten tionem suam fuisse cōtrariā:nec potuerūt ambo dicta fuisse vera,qualia nefas est putare dominum papam protulisse.Quia ergo vt credo,bene notū ē fratrib⁹ dñm Martinū dixisse verba priora,cau te ergo dicūt ꝙ nolunt inniti verbis eiusdem, sed taciturnitati: qui si verba aliqua pro se habuis sent,libēter ea ꝓposuissent postq̄ tot cauillationes & friuolas defensiones pro se inducunt,q̄ tacitur nitas reuera æque bene est pro prælatis contra fratres q̄ econtra.Sicut enim papa Martinus audi uit quomodo fratres vtuntur dicto priuilegio,sic silr audiuit quomodo prælati in vsu eius prædi cto fratribus resistunt,& eos impediunt, populum retrahentes & admonentes ne eis confiteantur nisi licentiati aut cum proposito confitendi eadē suis curatis,alio quoq; modo q̄ fratres eo vtū tur,esse vtendū dicto priuilegio asserentes,& tamen silr tacuit papa. Nec etiam verisimile est ꝙ pa pa tacēs vellet suorum ep̄oꝝ damnationē & populi. & sic taciturnitate & dissimulatione,sicut pri⁹ acquieuit intentioni ꝓlatorū,& videtur eis cōcedere qđ ītēdūt.& idem fecit dñs Honorius eius suc cessor.Et ad istam intentionē ꝓ prelatis potius facit Decretum qđ inducitur pro fratribus q̄ pro ip sis fratribus,qa ipm loquit specialiter de taciturnitate circa excessus & delicta episcopoꝝ. Dicit ei sic.Si papa suæ & fraternæ salutis negligēs deprehenditur &c.Cōstat aūt ꝙ papa solos ep̄os fratres suos solet appellare & cæteros omnes filios. Dicūt fratres ꝙ non oēs ꝓlati clamauerunt,sed aliq eoꝝ tñ,qa vt dicunt,habem⁹ multos bonos qui ꝑmittūt nos pacifice vti priuilegiis nostris. Qđ nō valet ad ꝓpositū.Si em̄ oēs clamassent:& taciturnitas papæ fecisset eū mancipiū gehennæ:consi militer etsi solū illi de regno vno aut de vna prouincia magna clamassent, taciturnitas etiā ei⁹ fecis set ipm mancipiū gehennę. Maior em̄ et minor multitudo clamantiū nō variat,sed genus pcti circa papæ taciturnitatē:qđ nefas est dicere. Q2 dicūt:ꝙ habent multos bonos q̄ dimittūt eos vti priuilegiis suis sicut volūt:Dico ꝙ nō est aliqs ꝓlatoꝝ qui nō ꝑmitteret eos in pace priuilegiis suis vti quemadmodū secūdū iura eis vtendū est, sed illi q̄ resistunt eis intendunt solū resistere abusui ipso rū circa priuilegia.& in hoc sic resistentes fratribus merito credunt firmiter se offerre obsequium deo,& populū a ꝑcipitio trahere,īplēdo illud quod dictum est cuilibet eorum,puerb.xiiii.Erue eos q̄ ducunt ad mortē:& q̄ ducūtur ad iteritū liberare nō cesses. Vnde si illi episcopi q̄ ꝑmittūt eos vti suo priuilegio dñi Martini tali modo vt volunt eo vti,ꝑmittant vsū & non pot⁹ abusum,& an in hoc boni sint, dū tñ nouerint abusum, & aduertant īminens periculum,ipsi viderint.Timeo em̄ ne eis possit īpropari illd Eze.xiii.Nō ascēdistis ex aduerso,neq; opposuistis vos murū ꝓ domo Israel vt staretis in ꝓlio in die dñi.Qđ exponens Grego. in lib.i.pasto.dicit sic. Ex aduerso gppe ascēdere ē pro defensione gregis voce libera huiusmodi potestatibus contraire.Et ī die dñi i ꝓlio stare est pra uis decertātib⁹ ex amore iustitiæ resistere.Qui sic ex aduerso non ascenderit veritatē ꝓponēdo,reue ra vt existimo hoc ꝑpter aliquē timorem mūdanū omittit.Vnde & timeo ne illis poterit dici illud Iob.vi.Qui timet pruinā cadet super eū nix. Qđ exponens btūs Greg.lib.vii.Mora.dicit sic.Nōnul li dū tpalia pertimescunt districtionis æternæ animaduersiōi se subiiciunt.De qbus ꝓ Psalmistā dr Trepidauerunt timore vbi non erat timor.Iste nāq; veritatem iam libere defendere appetit,sed in ipsa sua appetitione trepidus indignationem ptātis humanæ ptimescit, cūq; in terra hoīem cōtra veritatē pauet,eiusdē veritatis iram cælitus sustinet.Præterea in dicto mō arguēdi,cōtrarii valde irreuerenter mali & insiliunt & impingunt in vtrunq; papam ꝓdictū. Ex hoc em̄ mō arguēdi,mō ꝑ fratrib⁹ mō ꝓ ꝓlatis,cōcludit ineuitabiliter vtrunq; illoꝝ aliqñ occasione suę taciturnitatis fuis se obnoxiū graui peccato.Nam(vt arguūt fratres) si ipsi sustinerēt falsitatē:& illam vterq; papa suæ taciturnitate dissimulasset , seipsum damnasset.Et ex eodem modo arguendi vt iam dixi potest concludi ꝙ si prælati sustinerent falsitatem, & vterq; papa sua taciturnitate dissimulasset, simi liter seipsum damnasset. Et sic sequitur ꝙ in omnem euentum vterq; papa seipsum damnasset & peccato mortali se obligasset,& sic sua taciturnitate seipsum mancipium gehennę fecisset.quod tam humiles filii de patribus tam propitiis eis nequaq̄ deberent suspicari, maxime quia in dicto Decreto qđ fratres ꝓ se allegauerūt,dicit: ꝙ papa cuncta iudicaturus a nemine est iudicandus nisi deprehendatur a fide deuius.Et vos lectores si istud sequatur ex modo arguendi eorum iudi-

cetis, Nec audiui q̄ fratres ad istud aliqd respōderūt. Præterea dicta argumētatio multo magis est contra fratres q̄ pro ipsis. Qñ em̄ partes litigant corā iudice, & cōtrariantur, altera defendēte malam cām: si dissimulatio & taciturnitas iudicis est in culpa eo q̄ non obuiat pti q̄ iniustā causam defendit: illa taciturnitas potius signū est q̄ pars illa cui magis fauet iudex defendat iniustā cām q̄ altera, quia quilibet iudex magis solet deferre parti cui magis fauet. Quare cū vt sæpi⁹ visum est de facto, fratres consueuerūt habere maiorem fauorem apud plures summos pontifices in impetrādis illis q̄ sunt de iure prælatorum, q̄ prælati in resistēdo in hoc fratrib⁹ & iura sua defendendo: qđ patet ex hoc q̄ sepulturas, immunitates quasdam, & plurima alia quæ multum vergunt in præiudiciū & damnum prælatorum frequenter impetrauerunt in damnum illorum & grauamen, etiam ipsis contra clamantibus: si taciturnitate sua ipse papa fuit in culpa, vel ex parte fratrum, vel ex parte prælatorum in non coercendo alteros eorum, qđ necessario sequit ex modo arguendi facto, vt dictum est: taciturnitas ergo illa potius erat signum q̄ fratres defendunt iniustam causam contra prælatos q̄ ecōtrario: & q̄ papa potius tacuit & peccauit, si tamen peccauit, plus fauendo fratribus q̄ prælatis. Ad hæc fratres non respondent, sed primo inuehuntur in me dicentes, ecce vna manu vngit & altera pūgit: vngit quidem in eo q̄ dicit nos esse fauorabiles papæ: pungit autē in eo q̄ dicit nos habere causam iniustam. Item ſcdo inuehuntur in me dicentes, ecce quō impingit in papam cū dicit eum fouere iniustam causam, & scribatur in ꝓuerb. Accipe personā in iudicio nō est bonum. Item tertio dicūt q̄ nō est silē de taciturnitate papę in facto fratrum & ꝓlatoꝝ: qa fratres bene vtuntur priuilegio suo in quo ꝓlati eos impediunt: & ideo bene egit papa q̄ tacuit & noluit cōtra eos exaudire prælatos & pmisit vsum fratrum. Itē quarto dicūt q̄ taciturnitas papę potest esse pro eis, nō aūt ꝓ ꝓlatis, quia si aliqs ex zelo i aliqua parochia audiret cōfessionē nullā habēs iurisdictionē, & q̄rimonia cōtra illū de eo veniret ad episcopū, & ipse taceret nec illū prohiberet sola taciturnitas episcopi esset facti illi⁹ cōfirmatio & daret ei ptātē, & sic taciturnitate vsū fratrū approbauit & multū meruit. AD ista dico p ordinē. Ad primū. n. dico q̄ nū q̄ fuit itētiōis meę vngere eos oleo. s. pctōris ipinguādo capita ipoꝝ vt corda eoꝝ tā q̄ innocētiū subuerterē p bñdictiones & dulces sermones: nec etiam vnq̄ fuit intentionis meę pungere eos ad reprehendendū, sed solūmō ad corripiēdū in misericordia & interpellādū vt per verba veritatis cōmoniti custodirēt viā ęqtatis. Nō ē ēt verū q̄ dixerim fratres hr̄e iniustā cām, imo solūmō dixi q̄ taciturnitas papę poti⁹ est signū q̄ ipi iniustā cām defendant q̄ ꝓlati: qđ etiā ego firmit opinor. Ad ſecūdū: q̄ dixeri papā fouere iniustā cām: imo dixi q̄ taciturnitas papę poti⁹ eēt signū q̄ fratres defendebāt iniustā cām q̄ q̄ ꝓlati, si ipse sua taciturnitate eēt i culpa: qđ necessario ſeqt̄ ex mō arguēdi fratrū ꝑm pdicta. Vt ēt iā dicā nullo mō necessariū fuit ponere papā fuisse i culpa ꝓ taciturnitate sua, ꝓ hoc declarādo q̄ mod⁹ arguēdi frm pdict⁹ nō valuit, & hoc ad ostēdēdū q̄ papę taciturnitas i nullo vsum ipsoꝝ circa priuilegiū approbaret. Ad tertiū dico q̄ oīno ē silē de taciturnitate papę i facto frm & ꝓlatoꝝ: ꝑter hoc q̄ si ꝑsumēdū eēt q̄ ꝓpter iniustam cām alteri⁹ ptis papa tacuisset, potius præsumēdum eēt q̄ ꝓpter iniustam causam ex pte fratrū, q̄ ex parte prælatorum tacuisset, vt dictū est. Et per hoc ecōtrario etiā ꝑsumēdū ē q̄ si ꝓpt iustā cām quā altera ptiū defendisset, festinasse debuisset suā declarationē, q̄ poti⁹ festinasse debuisset eā ꝓpt iustā cām ex pte frm q̄ ex pte ꝓlatorū. & sic i eo q̄ taciturnitate sua vterq̄ papa dissuasit priuilegii declarationē, oīno ex hoc ꝑsumēdū ē poti⁹ q̄ iustā cām defendebant ꝓlati q̄ q̄ ipam defendebant fratres, vt vidēt probabiliter, i hoc poti⁹ deferēdo fratribus q̄ prælatis. Qđ autem assumūt ad ostendēdū quomodo non est simile, scilicet q̄ fratres bene vtuntur priuilegio suo &c. Dico q̄ eadem ratione potest dici q̄ prælati bene & rationabiliter resistebāt fratribus i vsu priuilegii eorum, & ideo bene egit papa q̄ tacuit & noluit eos reprimere & permisit eos fratribus resistere in hoc deferendo fratribus q̄ non statim pro prælatis sententiauit, & sic in tali dicto fratrum est petitio eius quod debent probare & quod eis negatur. Et præterea licet bene egisset vterq̄ papa q̄ tacuit & noluit exaudire prælatos, & permisit vsum fratrum si bonus fuit, nihilominus tamen secundum dictum modum arguendi fratrum peccasset vterq̄ eorum in non reprehendendo & cohibendo prælatos quia bonum vsum fratrum impediissent. Ad quartum quo arguunt q̄ papæ taciturnitas erat pro eis per simile de audiente confessiones in parochia alicuius absq̄ omni iurisdictione: Dico q̄ iste qui sic confessiones audiret præsumptuose ageret & multū peccaret talē actum attētādo, maxime p actus cōtinuationē sibi ius præscribere itendēdo: & oīno eēt cohibēdus nisi notū eēt q̄ ad hoc a deo missus eēt. Quēadmodū Egti⁹ abbas missus erat a deo ad pdicādū cui tñ Damasus papa defendere præcepit actum pdicatiōis sicut & debuit, quousq̄ in somno reue

Obiectio.

Secūda.

Tertia.

Quarta.

Z Responsio ad primam.

A Ad secundā

B Ad tertiam.

C Adquartā.

latum fuit q̄ ille ad p̄dicādū a deo missus fuit, sicut recitat btūs Greg. in prio lib. Dialo. Quare si tale factū tāḡ sile fratres ad factū suū velint applicare, cōfitent se p̄sumptuose agere, & mala fide ius sacerdotum velle p̄scribere: ppter qđ in talibus multum caute cauendi sunt ne clam ius sacerdotū subripiant, & sic ab initio a talibus cohibendi sunt ne paulatim intrando contingat illud qđ legit Cā. xiii. quęst. i. His itaq; rñdetur i. b. Laborantē agricolā. Vbi dicitur sic quasi prælati loquantur fratrib⁹. Nos sumus agricolæ laborantes, vos vultis primum de fructibus nostris percipere, imo nō primum quia nec vltimum nobis relinquere vultis. A prioribus em̄ incipientes paulatim sumitis & totum vsurpare contenditis: vt pro nobis videatur dictum Frustratim lupus comedit agnum. de quo etiam dicit Innocentius quartus loquens quibusdam religiosis in litera supradicta. Illud satis notabile videtur & indecens: q̄ nōnulli vestrum mox vt aliquos ægritudinis languore detentos in tellīgūt ad ipsos vndiq; festini cōcurrunt, & eos illectiuis verborum blanditiis demulcentes & p̄ecipuum salutis remedium pollicētes, si apud eos ecclesiasticam elegerint sepulturam: ac tandē eos ad suum propositū talibus assuasionibus pertrahentes ad testamenta eorum ordinanda se ingerūt & lætantur cum canonica iustitia defraudant ecclesias de quarum parochiis assumuntur corpora mortuorum: & q̄ vt nudi nudum Christum libere sequi possent, religionis se vinculo astringentes p̄tiosa & magna contempsisse noscūtur, se in alienis nimium contra deum & iustitiam vsurpando exhibent pertinaces. Nec credo q̄ talis taciturnitas prædicta superioris plati ad tempus potest tanḡ ex suo facto ius tribuere, quia ex causa rōnabili fieri posset vsq; ad tempus congruum corrigēdi talem p̄sumptionem: & maxime psonis in qbus de iure communi tale ius cadere non pōt: quales forte sunt fratres: & maxime ex tali facto circa communitatem parochianoꝝ: sup quos nō acgrit p̄scriptio quin pertineant ad sacerdotis parochialis subiectionem & obedientiam, nisi omnino eis per præscriptionem subtrahantur ne sint eorum parochiani. & sic quantumcunq; alteri confiteantur absq; licentia eius, semper tenentur reuerti ad ipsum ad eadem confitendum ei nisi contrarium in priuilegio specialiter caueatur, vt dictum est ſm p̄dictos glossatores. Sic ergo reuertendo ad p̄positū dico q̄ vterq; papa tam Martinus q̄ Honorius bene dissimulare potuit ad tps sua taciturnitate discordiam quam nouit inter prælatos & fratres licet altera partium foueret iniustam causā & hoc ex causa licet nō cuiq; manifesta & absq; omni culpa sua & negligentia. Decretum aūt qđ inducunt fratres ad probandum q̄ papa peccasset si sciuisset fratres fouere iniustam causam, & eos non reprehēdisset, loqtur in casu quando papa negligit corrigere corrigenda, vt patet ex verbis eius prædictis. Tunc autem negligit quando sine causa differt corrigere quę pro temporis necessitate statim sunt corrigenda, quam causam non debemus supponere defuisse in casu nr̄o. Est ergo intelligendum: q̄ licet ita dissimulatum esset factum fratrum, vt dicunt: per hoc tamen non p̄nt ostendere suum propositū vllo modo, sed potius cautum faciunt dominum papam ne de cætero, nec diutius dissimulando talia p̄mittat incorrecta, & ex negligentia inculpetur. quē tñ frequēter ex causa oportet multa p̄ patientiam tolerare, alias perducenda in iudicium & corrigenda, & sic vt æstimo actum est in proposito. Curia enim Romana non plumeos, sed plumbeos pedes habet, nec ad quēcūq; q̄ ventum cuiuscunq; clamoris statim mouetur, nec moueri debet: sed patiens est iustitiæ reddītor, & expectat instructionem, maxime quando causa est ardua & inter magnas personas. Q̄ḡ ergo tam dominus Martinus q̄ dominus Honorius firmum habebāt propositum pacificādi in breui dictam discordiam: & super modo pacificandi eam ad honorem dei & animarum salutē deliberauerunt: tamen ambo morte præuenti implere non potuerūt qđ cōceperunt. Sed hic insurgūt fratres & dicunt sic. Multum differt deliberare de bono faciendo & de malo impediendo. De bono enim faciendo verum est q̄ diu debet deliberare homo quō melius fiat, & ideo i dando istud priuilegium tanḡ de magno bono diu debuit deliberare papa Martin⁹ sicut ipse deliberauit. Ipse em̄ (vt dicunt fratres) anteq̄ esset papa deliberauit q̄ si cōtingeret ipsum esse papam q̄ tale priuilegiū fratrib⁹ cōcederet, ipsi autē malo q̄ primū videt, occurrēdum ē, & ideo si vidisset frarrum abusum statim debuisset occurrere. Si em̄ vt dicit ille q̄ pponit, prior videret me audire cōfessionē alicui⁹, & nō habere auctoritatem: nō reputaret bonū si taceret vsq; cras. Ecce quō oib⁹ modis iculpant papā de negligētia erga alterā p̄tiū, qa. s. nō stati obuiauit insolentię, vel cōtra vnā p̄tē vel cōtra aliā. Si em̄ omnino debuit stati obuiare p̄ti defēdēti iustā causam, & in ppōsito īdubitanter altera pars defendit iniustā causam: quia partes defendūt cōtradictoria: sequitur ergo necessario ex dicto fratrū q̄ papa sciēs cās frarrum & prælatorum in omnem euentum negligēs fuerit & se mācipiū fecerit gehēnæ: & sic pseueranter impingunt in papā scđm modum prædictum. Sed dico adhuc sicut dixi: q̄ papa sine culpa sua potuit non statim obuiare insolētiæ multitudinis fratrū vl' platorū: sed ex causa

Ad decretū.

Replica.

D

E

F

expectare vsq; ad congruũ tempus,& interim ſup modo obuiandi deliberare.Nõ ergo(vt dicũt) tm̃ de bono faciendo deliberandũ eſt:ſed etiam de obuiãdo malo:qđ etiã eſt bonũ qd facere.Q; aũt dicũt q; de dãdo ſuũ priuilegiũ dñs Martin⁹ diu deliberauerit tã; de bono: Dico q; reuera valde bonũ eſt & vtile eo; priuilegiũ:intelligendo ipm̃ ſcđm modũ quo ſupra ipm̃ dicit intellexiſſe.Intelligendo aũt ipm̃ ſecũdũ modum exponendi fratrũ: potius videt mihi eſſe periculoſum q; bonũ & G vtile, ſcđm q; infra declarabit.Qđ aũt addũt:q; dñs Martinus añ; eſſet papa deliberauit ſe datu rum fratribus priuilegiũ illud:an hoc verũ ſit neſcio:ſed potius credo q; non:quia p tale dictũ qua ſi inſinuãt q; ipſe ad papatum aſpiraſſet,& ante; factus erat de fiendo papa deliberaſſet:qđ ambitioſum valde fuiſſet:in quo,vt videt,multum a fratribus inculpat.Qđ ſubiungit ille de ſe & ſuo priore:dicendũ q; nõ eſt ſimile:quia facto vnius perſone facilius poteſt obuiari:non ſic facto duarũ cõitatũ:quia maturius eſt agendũ cum cõmunitatibus q; cum perſonis ſingularibus. Et ideo licet prior ſciens fratrẽ audire confeſſionẽ ſine auctoritate ſtatim deliberet ei obuiare: non tñ papa ſciẽs cõmunitatẽ iniuſte agere,ſemp ſtatim debet obuiare.Hoc aduertens frater qui determinauit pro ceteris in ſua determinatione ſecũda facta, addidit dicẽs. Recolo de taciturnitate:nos nõ habem⁹ ſolam taciturnitatẽ:immo vidi literam bullatã dñi Martini papę:in qua fratribus dabat iudex co H ram quo poſſent conuenire impedientes pdicationẽ eorũ & audientiam cõfeſſionũ. Dico q; nec talib⁹ verbis inniti poſſunt fratres.Bene enĩ verũ poteſt eſſe q; dñs Martinus dabat fratribus iudicem executorẽ ſui priuilegii qđ eis dederat quo poſſent cõuenire impedientes pdicationẽ & auditionẽ confeſſionũ eorũ quo ad formã que data eſt eis in priuilegio ſcđm ſuperius dicta. Non tñ ex hoc habent q; datus eſt eis iudex cõtra impedientes auditiones eorũ confeſſionis ſcđm modum quo ipſi intelligunt priuilegiũ:maxime cũ ſit inconueniẽs verbis priuilegii. Vnde loquuntur fratres ac ſi omnia dicta & facta ſua eſſent euangelia:& papa cũcta quæ cõtingeret eos facere aut dicere approbaret.Et mirũ eſt vnde talia pſumũt:ſcđm q; ſuper hoc fundatur.xii. ratio inferius inducta contra prælatos.

Hic poſſent ſubſcribi priuilegia fratrũ ſiquis deſideraret.

Finis.XII.Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit.XIII.

Vodlibet noſtrum.xiii.conti:

nebat Queſtiones.xvii.Quarũ q̃dã erãt de deo in cõparatione ad creaturas & ecõuerſo:que;dã vero de creaturis ſcđm ſe. CIRca primũ erat vnũ pertinens ad dei viſionẽ: Vtrum.ſ.deus poſſit videri a beato ſub Queſt.I.
rõne veri abſq; hoc q; videat ab eodẽ ſub rõne boni.Aliud vero ptinebat ad dei dilectionẽ:& erat. Vtrũ deus plus poſſit diligi q; cognoſci. Queſt.II.
Tria vero alia ad dei potẽtiã ptinebãt. Quo; primũ erat circa id qđ eſt extra mũdũ.Vtrũ.ſ.deus poſſit facere corp⁹ aliqđ extra cęlũ qđ nõ Queſt.III.
tãgat cęlũ. Aliud erat circa aſſumptũ ab ipo.Vtrũ deus potuit facere Queſt.IIII.
q; aia Chriſti ſeparata a ſuo corpore exiſtẽte in ſepulcro mortuo fuiſſet cõiũcta corpori ipſi⁹ i altari vel in pyxide ſi tũc fuiſſet cõſecratũ.Tertiũ erat circa aſſumendũ:Vtrũ verbũ dei potuit aſſu Queſt.V.
mere ſubſtãtiã nõ intellectualẽ in vnitatẽ perſone. CIRca primũ arguit: q; deus poſſit videri a Arg.prin.
beato ſub ratione veri abſq; eo q; videat ab eodẽ ſub ratione boni:quia omne prius ſaltem ſcđm in Primũ.
tellectũ poteſt ſeparari a poſteriori:ratio autẽ veri prior eſt ſcđm rationẽ intellectus noſtri in deo q; ratio boni:quia eſt ſimplicior.Ratio enĩ boni includit ĩ ſe rationẽ veri:ergo &c. Item quia alia Secũdum.
ratio eſt eſſentię diuine vt in ſe & abſolute conſideratur:& alia ratio eiuſdem vt eſt idea creaturarum:ideo diuina eſſentia poteſt videri a beato in ſe & abſolute ſub ratione eſſentiæ abſq; eo q; videatur ſub ratione ideę.Niſi enĩ ita eſſet:diuina eſſentia nõ poſſet videri a beato,quin ſimul in ea & cũ ea viderent creaturę iquãtũ eſt idea:qđ tñ falſum eſt. Igitur poterit etiam videri ſub ratiõe veri a beato abſq; eo q; videatur ſub ratione boni. Item bonũ operabile & factibile poteſt intelli Tertium.
gi ab intellectu ſpeculatiuo ſub ratione veri abſq; eo q; intelligatur ſub ratione operabilis: vt ingrẽdo qd eſt virtus moralis & que partes eius & hmõi.ergo &c. CONtra. nõ min⁹ differũt in In oppoſitũ.
I ter ſe ratio eſſentię in deo,& ratio relationis,& relationes diuine perſonales,q; verũ & bonũ in deo: ſed eſſentia diuina non poteſt videri niſi in perſona:ergo &c. DIco q; in deo pter pluralitatẽ & diſtinctionẽ perſonarũ & pprietatum notionaliũ que ſunt ſcđm rem & naturã,& ſcđm relationes & Reſponſio.

esse respectiuũ nulla est pluralitas nec diuersitas aut distinctio nisi scdm rationem & consideratio nem intellectus: & scdm rationes attributales: prout hoc alias declarauimus. Et ideo cũ diuina na tura intellectui beato obiectiue se offert & repsentat vt vnũ simpliciter sub vna ratiõe simplicissi ma tm̃, videlicet sub ratione esse, q̃ vliter est ratio scdm quã de quacũq; re primus natus est forma ri conceptus ab ipo intellectu: ita q; si intellectus apphendẽs diuinã naturã sub rõne esse stet i sola apphensione tali, & nequaq̃ operetur vlterius circa sic apphensum suę considerationis intuitu: ne quaq̃ apphendet aut discernet aliquã pluralitatẽ rõnũ in illa: quia nec est in illa scdm naturam ni si in virtute: & scdm actũ solũmodo est in illa ex cõsideratione intellectus distinguẽtis illas in ipsa natura sub ratione quę est esse, q̃si determinãtis & contrahẽtis ipam. cuiusmodi sunt viuere, intelligere, velle : quæ significantur p modum actus. Et quia ab esse dicitur essentia, essentia est ratio scdm quã de quacũq; re primus natus est cõceptus formari ab ipso & in ipso intellectu: ita q; si intellectus apphendens diuinã naturã sub ratione essentię stet in sola apphensione tali, & nequaq̃ vlterius operetur suę cõsiderationis intuitu circa sic apphensum, nequaq̃ apphendet aliquã pluralitatem rationũ in diuina natura, quia nec sunt in illa nisi virtute tm̃: & solũmodo sunt in illa scdm actũ ex cõsideratione intellectus distinguẽtis illas in ipsa natura sub ratiõe illa quę est essentia, q̃si determinãtis & cõtrahentis ipam: cuiusmodi sunt vita, intelligentia, veritas, volũtas, & bonitas: q̃ significãtur p modũ habitus. Nec est ibi aliqua determinatio aut cõtractio ex natura rei: qa tũc in illa ex hoc eẽt aliqua cõpositio: sed solũmõ scdm rõnẽ cõsiderationis nostrę: quę nõ potest sub ratione tantę simplicitatis illas comphendere sub qua sunt in illa natura. In ipsa em̃ diuina natura quãtũ est ex ipsa natura nõ est nisi vna singularitas simplex sine omni ratione vlis: sine qua nõ est determinatio vel cõtractio in re ex ipsa natura rei. Quare cũ in visione beatorũ nõ est cõsideratio intellectus circa illa q̃ sunt in deo, discursiua, neq; via inuestigationis vnius rõnis post aliã: sed simplex & tota simul, de necessitate ergo beatus vnico & simplici tuitu videt i ipsa diuina natura oẽs illas rõnes simul: & earũ pluralitatẽ atq; diuersitatẽ siue distinctionẽ: quę etiã nullo mõ possent videri nisi ipsis rationibus simul visis acsi scdm rẽ essent i ipsa diuina natura, & sese ex natura rei offerrẽt intellectui & mouerent illũ ad videdũ eas. Propter qd dico q; nõ potest deus videri a beato sub ratione veri absq; eo q; videat sub ratione boni. AD cuius ampliorẽ intellectũ a contrario acceptũ est aduertendũ: q; si aliquid vnũ & ideo simplex scdm rem habet in se diuersas ratiões: q; posset cognosci scdm vnã earũ: & nõ scdm aliã: hoc nõ videt posse contingere nisi duabus de causis: propter quas vna earũ possit intelligi seorsum sine alia. Quarũ prima est: q; res illa põt hre rõnẽ vlis scdm diuersas itẽtiões gnis & differẽtię: nec est ex se singularitas q̃dã sicut i diuina natura, in quã nõ cadit ratio vlis. Propter hanc em̃ causam possum intelligere rationẽ animalitatis siue animalitatẽ scdm rationẽ generis absq; eo q; intelligam rationem rationalitatis aut irrationalitatis scdm rationẽ differentię, & similiter possum intelligere hominẽ & videre siue cognoscere a longe venientẽ sub ratione aalis: q; tñ ipm nõ cognoscã scdm rationẽ rationalis vel hominis: cuius rõnẽ habet p.r rationale additum animali. Alia est: quia res illa in qua sunt ambę rationes: nõ se offert clare cognoscenti, aut ipse intellectus ppter suã obtusitatẽ non sufficit eã primo intuitu clare cõspicere: sed oportet eũ p discursum notitiam illius inuestigare: & hoc singillatim singulas ratiões singulis inuestigationibus. et ideo vna illarũ inuestigata sic vt cognoscat siue intelligatur, altera quia nondũ inuestigata est non cognoscit nec intelligit. Et scdm hoc in vita ista possum cognoscere deum scdm q; est ens & non scdm q; est vnus vl' bonus & hmõi. Hęc em̃ diuersis inuestigationibus, & seorsum de deo in vita ista cognoscũtur. Nunc aũt in pposito ita est: q; neutra harũ causarum locũ habet in aperta visione dei in patria. Non prima: quia in deo nõ cadit ratio vlis: sed qc quid est i eo vna singularitas quędam est: scdm q; alibi declarauí. Vnde quia ratio esse q̃ est primũ cognoscibile de deo & visibile in ipso & simplicissima in eo, quoddã singulare est & silr viuere & intelligere, velle & cęterę virtutes oẽs, & sunt oẽs id qd ipm in vna re singulari: & vna earũ scdm rẽ & quãtũ est de natura rei est alia: licet scdm rationem nostrã intelligẽdi vna includat in alia vt esse in viuere, & viuere in intelligere: & verũ in bono, & sic de singulis, vt scdm hoc oẽs simul p cõsiderationẽ intellect⁹ in vnica singularitate scdm rẽ se offerãt videnti, ratio, s. ipsius esse i aliis vt q bus quasi determinat: & rationes alię sub ratione ipsius esse q̃ quasi ipm determinãt. Omnis ergo videns deũ vera visione ipm totũ & scdm oẽs ratiões eius videt eũ: aut si subtrahat visio hęc vn⁹ rationis, necessario omniũ aliarũ visio subtrahet. Secũda aũt causarũ pdictarum nequaq̃ habet locum in proposito: quia in visione dei aperta nulla est cognitio ex inuestigatione & discursu. Propter qd dico iterum q; deus nõ potest videri a beato sub ratione veri obiectiue, quin etiã simul vi-

deatur ſub ratione boni: in qua & ratione veri eſt ratio elicitiua actus videdi bonũ, ſecũdũ q̃ nihil
N omnino intelligit niſi ſub ratione veri: ſicut alibi expoſui. Qd arguit primo in cõtrariũ: q̃ prius Ad primum
ſcdm intellectũ poteſt ſeparari a poſteriori: Dico q̃ nõ eſt verũ quãdo prius non habet rõnẽ vlis: principale.
aut cognoſcẽs cognoſcit rem p diſcurſum: aut prius re differt a poſteriori, ſicut ſubſtantia differt
O ab accidente: quorũ nullũ cõtingit circa deũ in viſione beata. AD ſecũdũ: q̃ eſſentia diuina poteſt Ad ſecũdũ.
videri abſq; eo q̃ alia, ſ. eſſentię creaturarum videantur in ipſa &c. Dico q̃ non eſt ſimile: quia illa
ſunt extra diuinã eſſentiã, & ipſa nullum eſſentialem ordinẽ vel reſpectũ habet ad illa. Propter qd
per illam non in ordine ad eſſentias creaturarũ extra, nõ neceſſario cognoſcũtur ipſę eſſentię crea-
turarum: ſed poſſunt occultari. Quare ſimiliter ipſis occultatis nequaq̃ poſſunt cognoſci ratio-
nes ideales illorum in deo, eo q̃ relatio in vno extremo non poteſt cognoſci niſi cognita relatione i
P alio extremo: quę cognoſci non poteſt ſine cognitione illius in quo eſt. Ad tertiũ: q̃ operabile vel Ad tertiũ.
factibile poteſt cognoſci ſub ratiõe veri, & nõ ſimul ſub ratione boni: Dico q̃ verum eſt vbi differt
res & vſus rei, & de cognitione habita de illis in vita iſta: quia nõ eſt niſi diſcurſiua. Et ſic nõ eſt ſi
mile de cognitione rationũ dei ī patria: in qua omnes ſimul ſub vno intuitu iugiter pmanẽte abſq;
vlla variatione cognoſcentur. RAtio in oppoſitũ concedenda eſt.

Qꝫſt. II.

Arg. prin.

Circa Secundũ arguitur: q̃ deus non poſſit plus diligi q̃ cognoſci: quia ſi ſimplici-
ter ad ſimpliciter &c. Sed dilectio dei ſimpliciter ſequitur cognitionẽ dei ſimpli-
citer: ergo maiorẽ cognitionẽ ſequit maior dilectio: & ſic oĩno ęquãtur. ergo &c.

In oppoſitũ.

Q CONtra. tunc ſimplex idiota non poſſet plus diligere deum q̃ perſpicax lite-
ratus: qd falſum eſt. Dico ad queſtionẽ & ad argumẽta ſimul: q̃ iſta queſtio de
cõparatione dilectionis & cognitionis de deo inter ſe (vtrũ. ſ. dilectio poſſit eſſe
maior q̃ pro tempore dilectionis ſit ipſa cognitio) eſt queſtio de cõparatis aquí-
uoce, ac ſi quereretur de lacte vtrum poſſit eſſe plus dulce q̃ album, ſiue vtrum dulcedo eius poſſit
eſſe maior q̃ ſit ſua albedo. & ſic nõ eſt q̃ſtio de comparatione ꝓprie & vere dicta. Talis enim ſcdm
phm. vii. Phyſi. non eſt niſi in vniuocis, i. ſcdm vnam diſpoſitionẽ in ſpecie ſpecialiſſima: vt cũ que-
ritur de duobus albis: vtrum illorũ ſit albius. De tali aũt cõparatione diſpoſitionũ diuerſarum in-
ter ſe: dico q̃ poteſt intelligi prout ambę ſunt in eodem: quẽadmodũ iam dictũ eſt de dulci & albo
in lacte, vel ꝓut ſunt in diuerſis: quemadmodũ ſi q̃reretur an mel ſit plus dulce q̃ lac ſit album. Et
iſto ſecũdo mõ intelligẽdo cõparationẽ: dico ſimpliciter q̃ magis diligi poteſt ab vno q̃ cognoſcat
ab altero: & ſil'r magis cognoſci ab vno q̃ diligat ab altero: puta q̃ ſi dilectio ſit ī vno, ſ. in q̃rto gra
du intẽſionis ſuę, & cognitio alterius in ſecũdo, vnus in duplo plus diligit q̃ alter cognoſcat: et ſi
econtra, vnus in duplo plus cognoſcit q̃ alter diligat. & ſic non intelligitur q̃ſtio: quia oĩno nullã
habet difficultatem, nec circa beatos, nec circa viatores. Primo ergo modo intelligendo eam diſtin
guo de dilectione & cognitione dei in via & in patria: & ſimiliter de dilectiõe dei naturali & gra-
tuita. Loquendo autem de cognitione dei in via quacũq̃, ſiue acquiſita ſiue ex fide habita ſiue alio
modo dono gratuito infuſa, & de dilectione gratuita in via: dico q̃ minus cognoſcens poteſt plus
diligere: & econuerſo plus cognoſcens poteſt minus diligere: ſcdm q̃ procedit ſecũdum argumẽ-
tum. Loquendo autem de cognitione dei in via quacunq̃ prędicta, & de dilectione gratuita ſimili
ter in via, & ſimiliter de cognitione dei & dilectione eiuſdem in patria, diſtinguo quia aut intelli-
gitur fieri comparatio vnius dilectionis & vnius cognitionis in eodem: aut duarum dilectionum
& duarum cognitionũ inter ſe ſiue in eodẽ ſucceſſiue ſiue in diuerſis. Si primo modo, dico q̃ deus
ſemper magis diligitur q̃ cognoſcitur: & hoc quia volũtas per dilectionem magis vnitur fini q̃ in
tellectus per cognitionem. quia intellectus non vnitur per cognitionem niſi quia finis eſt: & in
ipſo ipſum informando forma intellectionis quaſi ſpecie ſua. Volũtas autem vnitur fini per dilectio
nem: quia ipſa ſubintrat finem, ſeſe in ipſum quo ad id quod eſt quantũ poſſibile eſt transforman-
do. Et propterea voluntas perfectius vnitur fini & verius q̃ intellectus: quanto verius & perfectius
eſt rei vniri fini ſecũdum ſeipſam q̃ ſecũdũ ſpeciem ſuam, & quanto finis ipſe verius habet eſſe in
ſeipſo q̃ in intellectu & nobilius: ſicut & omnia quæ ſunt ſupra intellectũ: econtrario illis quę ſunt
ſub intellectu: quæ nobilius habent eſſe in intellectu q̃ in ſeipſis. Propter quod melius eſt homini
diligere ſuperiora q̃ cognoſcere vt angelum, niſi quatenus eius dilectio impedit dilectionẽ ſummi
boni: & huiuſmodi diligere angelum ẽ in finem. Econtra melius & perfectius eſt cognoſcere infe-
riora q̃ diligere ea: puta verum: niſi quatenus eius dilectio proficit ad dilectionem ſummi: &
hoc diligere verum eſt in ordine ad finem. & quanto magis eſt tranſformari in ignem: quemad-
modum ferrum miſſum in ignem candeſcit, & igneſcit vt ignis: ac ſi ſecũdum ſubſtantiam eſſent

Idem,ferrum & ignis:q̄ informari ſimilitudine ignis. & propterea voluntas ſic vnita fini plus inardeſcit in eius dilectione: & gradū pertranſit in dilectione quā de eo percepit intellectus in cognitione:& amor ſubintrat vbi cognitio foris ſtat:ſecundum q̄ omnia hęc alias latius declarauimus. Si intelligatur fieri comparatio quatuor inter ſe:ſcilicet vnius dilectionis & vnius cognitionis in vno pro vno tempore,& alterius dilectionis & cognitionis in eodem pro alio tēpore,aut alterius dilectionis & cognitionis in alio ſiue pro eodem tempore ſiue p alio,vlterius diſtinguo,q̄ talis cōparatio talium diſpoſitionum penes æquale & inęquale ſiue magis & minus, poteſt intelligi ſecundum proportionem arithmeticā: in qua cōſideratur æqualitas vel exceſſus ſcđm ſpeciē & formam proportionis. Vel poteſt intelligi ſcđm ꝓportionem geometricā:quę eſt ſcđm quantitatē ꝓportionatorū. Eſt em̄ æqualis & cōſimilis cōparatio quatuor ad duo:&.viii.ad quatuor ſcđm ꝓportionē arithmeticā:quia ſicut ſcđm duplā ꝓportionem.iiii.excedunt duo:ſic & octo excedūt.iiii. Eſt aūt S
inęqualis & diſſimilis cōparatio illorū ſcđm ꝓportionē geometricā:quatuor em̄ nō excedunt duo niſi in duobus.viii.aūt excedūt.iiii.in.iiii.Ecōtrario aūt æqualis & cōſimilis eſt cōparatio ſcđm ꝓportionē geometricā quatuor ad duo: & ſex ad.iiii.quia ſicut.iiii.excedūt duo in duob⁹ tm̄:ſic ſex excedūt quatuor in duobus tm̄.Eſt aūt inęq̄lis & diſſimilis cōparatio ſcđm ꝓportionē arithmeticam.quatuor em̄ excedūt duo ſcđm duplam ꝓportionē:in qua vnū continet aliud bis. ſex autem excedūt quatuor ſcđm ſeſquialterā ꝓportionē:in qua vnū cōtinet alterū & medietatē ei⁹ tm̄.Si q̄dem em̄ intelligat dicta cōparatio ſcđm ꝓportionē arithmeticā:Dico q̄ deus nō pōt plus aut minus diligi q̄ cognoſci:ſed tm̄mō æqualiter:quia qualis eſt ꝓportio inter cognitiones, dupla.ſ.vel tripla:& ſic de cęteris:talis eſt ꝓportio dilectionū inter ſe, prout ꝓceſſit prima ratio. & hoc ſcđm modū quo eſt æqualitas in iuſtitia diſtributiua q̄ ſcđm dignitatē recipiētis ꝓcedit.Si vero dicta cōparatio intelligat ſcđm ꝓportionē geometricā:dico q̄ nūq̄ deus æqualiter cognoſcit & diligit:ſed ſemp diligit inęqualiter.quia em̄ vt dictū eſt,ſemp maior ē dilectio q̄ cognitio ſit,eo q̄ volūtas magis penetrat: & ad ſimplicē cognitionem puta a,ſequit̄ ſimpla dilectio:puta a cū aliquo plus ſcđm quātitatē dilectionis:vt dilectio ſit a c:vt a ſit quātitas dilectionis q̄ reſpōdet ꝓportionaliter quātitati cognitionis:c vero ſic ſupercreſcat ex volūtatis penetratiōe quātūuis ſit modicū ſiue decima pars ipſius a,ſiue viceſima,ſiue ſcđm aliquā aliā ꝓportionē,ſed ſemp æqualiter: ſicut p æqualitatē quātitati cognitiōis reſpōdet aliq̄ quātitas dilectiōis,& duplę cognitioni dupla dilectio: ſic ſemp quātitati dilectiōis reſpōdet determinata quātitas i excreſcēte,& duplę dilectionis duplū excreſcēs,ita q̄ cōputādo cū principali quātitate q̄ in dilectiōe p ſe reſpōdet cognitioni p æq̄litatē,quātitatē excreſcētis:ſemp ad duplā cognitionē,puta a b,ſequit̄ dupla dilectio:puta a b,& pl⁹ i excreſcēti ſcđm quātitatē dilectionis:ita q̄ in duplo plus q̄ prius,ſcđm q̄ eſt maior i duplo dilectio q̄ pcedēs, & ſit a d,vt ſit hęc dilectio tota a b c d,vbi licet dupla ꝓportio ſit iter dilectiones ex vna pte & ex altera: inter cognitiones tñ i maiori pte excedit dilectio dilectionē q̄ cognitio cognitionē: ga i maiori medietate.Cognitio em̄ dupla q̄ eſt a b:nō excedit cognitionē ſimplā q̄ eſt a:niſi i b tm̄:dilectio aūt dupla q̄ eſt a b c d:excedit dilectionē ſimplā q̄ eſt a c:in b d.& pl⁹ ē b d,q̄ b tm̄.Propter qđ eſt inęq̄litas ſcđm geometricā ꝓportionē:& excedit in plus dupla dilectio dilectionē ſimplā, q̄ exceedat cognitio dupla cognitionē ſimplā:licet maneat vtrobiq̄ eadē ꝓportio arithmetica.

Ad primam rationem.

Queſt.III. Arg.prin. Primū.

Secūdū. In oppoſitū.

Ircā Tertium arguitur:q̄ deus nō poteſt facere corpus extra mūdū: qđ nō tangat vltimū cælū: quia nō diſtaret ab illo.ſicut enim nō poteſt eſſe albū ſine albedine:ſic nō poſſunt aliqua diſtare ſine diſtātia:quare cū inter illud corpus & cęlum nulla ſit diſtinctio media,nō diſtant:corpora aūt quę inter ſe non diſtāt ſese tangūt:ergo &c. Item ſcđm pñm.vi.phyſicorū. Corpora illa tangunt ſe: quorū nihil eſt mediū:inter illud autē corpus & extremū cęlum nihil eſt medium:ergo &c. CONtra:deus nō eſt potentior intra cęlū q̄ extra:ſed intra cęlū deus poſſet cęlum cōtinue tenere in eſſe cadētibus elemētis in nihilum: cum in nullo dependeat cęlū ab elemētis i ſuo eſſe:ſed magis ecōtrario. & tñ latera cęli nō cōcurrerēt, nec ſe tangerēt ſed diſtarēt ſicut modo:ergo &c. Dico q̄ deus bene poteſt facere corpus aliquod vel aliū mūdū extra vltimū cęlū ſicut fecit terram infra mundū ſiue infra cęlum: et ſimiliter ipm mundū & vltimū cęlum: & hoc nō in aliquo ſed in nihilo:nō materialiter q̄ſi nihil ſit aliqd:ſed poſt nihil,quia vbi nihil erat.& hoc nō quia tūc illud vbi erat aliqd vt dimenſio ſeparata:in qua ipm nihil erat: quaſi nihil eſſet aliqd & in q̄ dimenſiones corporis recipi poſſent poſt nihil prius ibi exiſtēs & expulſum:ſed totū debet intelligi negatiue:ac ſi diceretur,nō vbi erat aliquid:vt & vbitas & aliquitas ſimul negētur.vt intelligamus modo ipm cęlum vel corpus de quo loquimur factum eſſe in nihilo,intelligendo hoc

Reſpōſio.

T

ſcđm modum quo intellígit Aug.ipſum níhil:quãdo exponendo íllud Ioan.i. Sine ípſo factum eſt nihil:dicit ſic. Videte ne cogitetis quía níhil aliquid eſt.Solent em̃ multi male intelligere:Sine ipo factum eſt nihil,putantes aliquid eſſe nihil.Et ſcđm hoc dícitur de deo. Iob.xxvi. Appendit terrã ſuper níhilũ.oĩno.ſ.quía nõ ſuper plenũ qđ eſt aliquid p ſe vt corpus dímenſionatũ:nec ſup vacuũ qđ eſt aligd p accidẽs vt iam díceť.Secũdũ hũc etiã modũ de⁹ extremũ cęlũ fecit ĩ níhilo.ſ.oĩno: ga ſcđm phm:extra cęlũ nihil eſt.i.nõ eſt aliqd.Dico neq̃ p ſe exñs aliqd neq̃ p accñs. ꝓpt qđ ſpecifícãdo cõtínue ſubdit.Neq̃ plenũ eſt vacuũ,vt intelligať oĩno neceſſe extra cęlũ nihil eẽ : & ſupmũ cęlum factũ in nihilo:& terra appenſa ſup nihilũ. Vlterius dico:q̃ poſſet deus facere illud corpus extra cęlũ díſtãs ab vltimo cęlo,vt ꝓcedit vltima ratio,nec eſt hic aliqua alia difficultas niſi ĩ argu
V mentis duobus ad oppoſitũ. Q2 ergo arguiť primo: q̃ cęlum & dictũ corpus nõ diſtaręt:ga nul la eſt diſtantia inter illa &c.dico q̃ aliqua cõtingit diſtare dupliciter. Vno modo p ſe,ſ.quía eſt alí qua diſtantía poſitiua dimẽſionis corporalis in medio eorũ. Alio modo per accidẽs:quía etſi nõ ſit aliqua diſtãtía poſitiua inter illa:tñ iuxta vel inter illa poteſt eſſe aliquid qđ habet in ſe dímẽſionẽ poſitiuã p quã poteſt aduerti diſtantia illorũ,vt ſi iuxta extrema duorũ corporũ inter quę eſt vacuũ, & iuxta vacuũ ſit murus triũ pedũ: tũc diſtantia triũ pedũ dicendũ eſt corpus qđ eſt ſub vacuo diſtare a corpore qđ eſt ſuper vacuũ. qđ etſi nihil ſit intra, tñ quantę dímẽſionis corpus natũ eſt recipi inter dicta duo corpora , tãtũ ſcđm diſtantiã iudicandum eſt eſſe illud intermediũ :ſed p accidẽs.& ratione illíus per accidẽs intermediũ qđ ſcđm ſe omnino nihil ẽ,p accidens eſt quaſi aliqd: ꝓpt qđ appellať vacuũ: quaſi nõ oĩno nihil:ſed p accidẽs diſtantía ſeparata corporis receptiua Et ſcđm hoc dicta duo corpora nõ diſtãt niſi diſtãtia nõ q̃ eſt ſcđm actũ, & p ſe iuxta vel inter illa ſed q̃ nata eſt eſſe inter illa p ſe:aut iuxta illa: et p hoc bene diſtantía q̃ eſt diſtantía p accidens, &
X inter illa,quale eſt vacuũ,ſicut iam dictũ eſt. Q2 arguiť ſecũdo: q̃ nihil eſt mediũ inter illa: dico q̃ nihil eſſe mediũ inter aliqua poteſt intelligi dupliciter. Vno mõ ga nulla diſtãtía nec p ſe nec etiã p accidẽs eſt in medio. Alio mõ ſolũ quía nulla diſtãtia p ſe eſt in medio,vt nullũ corpus:eſt tñ in medio,vel qđ eſt diſtãtía p accidens:& p hoc aliquid p accidẽs,ſ.vacuũ. De nõ habẽtibus mediũ inter ſe primo mõ verũ eſt ſolũmodo q̃ tangũt ſe,nõ aũt verũ eſt de nõ habentibus mediũ inter ſe ſecũdo modo. Sed contra hoc arguet forte pphm qui dicit q̃ extra cęlum nihil eſt nec plenũ nec vacuũ: quare nec eſt ibi diſtantia p accidens:p hoc,ſ.q̃ in dicto vacuo intermedio natum eſſet eſſe
Y corpus. AD qđ dico:q̃ ſicut vacuũ nõ eſt diſtãtia ſiue dimẽſio ſepata inter illa corpora niſi per accñs ſcđm dictũ modũ:ſic nec vacuũ eſt oĩno nec eſt aliqd oĩno vt aliq̃ dimenſio niſi p accñs.ſed hoc alio & alio modo habet q̃ p accidens ſit dimẽſio & aliqd:& q̃ per accidens ſit,ſumendo eſſe ſecundo adiacens. Eſt enim vt dictum eſt vacuum dimenſio ſiue diſtantía inter duo corpora dicta, & hoc per accidens:vel quía dimẽſio poſitiua eſt iuxta vel nata eſt eſſe infra aut iuxta. Ipſum aũt vacuũ habet eſſe p accñs:ga corpora aliq̃ iter q̃ eſt,ſic ſituata ſunt q̃ dimenſio aliq̃ corporis nata eſt eſſe iter illa ſed nõ ẽ. Et ꝓptea ſi extra cęlũ extremũ eſſet a deo aliqđ corpus factũ vel alius mũdus ſine contactu ad cęlũ,tunc inter vtrũq̃ dicendũ eſſet eſſe vacuũ ſcđm mẽſuram determinatã corporis,quia natũ eſſet inter illa recipi:ſed alibi nõ.ſicut nec modo extra dicẽdũ eſt eſſe vacuũ,ſicut nec plenũ,ſed purum nihil . Et ideo phs loquẽs de vnitate mũdi, & ſupponẽs nullum corpus extra noſtrũ mũdũ eſſe:qđ etiã nititur ꝓbare:Dicit (& bene) q̃ extra cęlũ nihil eſt,neq̃ plenũ neq̃ vacuũ, & hoc neq̃ p ſe neq̃ p accidens:pura nec aliquod corpus habẽs diſtantiã ptiũ & dimẽſiones nec receptibile corpis determinatũ inter duo corpa diſtantia . Vñ ſi deus mõ crearet corp⁹ extra cęlũ tãgẽs cęlũ,illđ nec in pleno nec ĩ vacuo crearet ſed ĩ puro nihilo,& eẽt ex oppoſito cęli ſubſiſtẽs ĩ puro nihilo negatiue accepto,ſicut cęlũ creatũ fuit ĩ puro nihilo: & purũ nihil erat pri⁹ vbi eſt illud corpus:& hoc totũ negatiue itelligẽdo ſcđm iã expoſitũ modũ. Et ꝓptea ſi elemẽta eẽnt amota de ſub cęlo,infra cęlũ ponẽdũ eẽt eſſe vacuũ:qđ tñ neq̃q̃ ponẽdũ eẽt eſſe extra cęlũ. Et ꝓptea licet nũq̃ fuit cęlum ſine elementis contẽtis in ipſo & ſub ipſo:quia tamẽ cęlũ naturaliter prius eſt elementis:ideo prius naturaliter creatũ eſt elementis:licet ſimul duratione . & propter hoc ſignãter dicit beatus Iob de deo. Qui extendit aquilonem ſuper vacuum. non autem dicit ſup elemẽta:quia naturaliter ſunt creata poſt creationem cęli:licet ſimul duratione. Sed nunc poſtq̃ creata ſunt elementa ſub cęlo apparet cęlum extenſum ſuper terram: ſicut quoddã tabernaculum ſuper pauimentũ.& ſic non dicit cęlum extenſum ſuper aliquid poſitiuũ : nec etiam ſuper nihilum: ſicut terra appenſa eſt ſuper nihilum : quam nec dicit appenſam ſuper vacuum aut ſuper aliquid Per aquilonem aũt beatus Iob intelligit cęlum:quia pars cęli aquilonaris maxime apparet ſupra noſtrum habitabile.

Ad primũ princip.

Ad ſecũdũ princi.

Replica.

Reſponſio.

Henrici a Gandauo

Queſt.IIII. Arg.prin.

In oppoſitū.

lrca Quartum arguitur: ꝙ deus potuit feciſſe ꝙ anima Chriſti fuiſſet in corpore exiſtente in pyxide ipſo iacente mortuo in ſepulcro: quia tunc fuit in inferno & magis nata eſt eſſe in ſuo corpore q̄ alibi, pro tempore ergo quo fuit in inferno, potuit fuiſſe in corpore ſuo in pyxide. CONtra,anima non eſt nata eſſe in ſuo corpore niſi animādo illud,q̄re ſi fuiſſe ponatur ī corpore ſuo in pyxide,ergo eſſet corpus animatum & viuēs in pyxide qđ iacebat mortuum in ſepulcro: qđ eſt inconueniens: ga tunc ſimul idem numero eſſet mortuū & viuū: quod eſt inconueniens:ergo &c.

Reſponſio.

Dlco ꝙ eſſe in corpore poteſt conuenire ſubſtātię incorporeę dupliciter,vel per ſuam ſubſtantiam:vel per ſuam operationem.Per ſuam ſubſtantiam dupliciter : vel ſitualiter, vel localiter.Et eſt ille vltimus modus omnino impoſſibilis circa ſubſtantiam incorpoream:quia cum locus ſit vltimū contīnētis corporaliter & dimenſiue,non poteſt eſſe localiter in corpore niſi qđ continetur intra latera corporis alterius,& ſuis dimenſionib⁹ replet illud & illi ęquatur.locus em̄ ſemper eſt æqualis locato, quales dimenſiones non habet ſubſtātia incorporea.& ideo hoc modo nec anima nec angelus per ſuam ſubſtātiam poſſunt eſſe in corpore aut in loco: nec eſt hoc omnino factibile. Loquendo autem de eſſe in loco ſitualiter per ſuam ſubſtantiam, dico quemadmodum ꝛ alias dixi:ꝙ cum anima ſeparata ſicut & angelus ſit ſubſtantia incorporea,quę intelligenda eſt eſſe ſecūdum ſubſtantiam ſimplex ſicut vnitas abſtracta : non autem ſicut punctus qui ſibi determinat ſitum in magnitudine extra quem non poteſt eſſe:anima autem et angelus nullum ſitum ſibi in magnitudine determinant extra quē eſſe non poſſunt:difficile eſt mihi intelligere quo modo ipſa anima ſitualiter ſit in aliquo corpore ſeu magnitudine, & hoc abſq; vlla operatione in illa aut paſſione quā patitur a corpore aut ab exiſtente ſitualiter in ipſo:& conſil'iter de angelo,Sed quia hoc tenere præcipit quidam articulus de contrario interdictus:ideo non contradico: nec aliquo modo aſſererе intēdo quin anima & angelus ſitualiter ſecūdū ſuam ſubſtantiam abſq; omni operatione neceſſario ſint in corpe,& ſecundum hoc in loco habet eſſe,prout dicit dictus articulus licet hoc non intelligam,quomodo per ſubſtantiam ſuam anima aut angelus ſit determinatiue & ſitualiter in loco, præter hoc ꝙ eſt in illo per operationem . Loquendo autem de eſſe animę in loco ſiue in corpore per operationem ſuam,hoc modo habet eſſe in corpore dupliciter. Vno modo per operationem primam quæ eſt dare eſſe,quæ conuenit ei iquantum eſt anima & ſubſtantia incorporea diſtincta & diuerſa oīno ab angelo:quia hęc operatio nō conuenit ei niſi inquātū aut eſt nata eſſe, aut inquantum eſt ſecundum actum forma & actus corporis animans ipſum.Alio modo per operationem ſecundam.Sed operatio ſecunda duplex poteſt animæ attribui. Vna quę conuenit ei inquantum eſt anima: & oīno diuerſa eſt ab angelo ſecundum iam dictum modū. Alia vero inquantum eſt ſubſtantia incorporea ſimpliciter conueniens eſt angelo in eſſe ſubſtantiam incorpoream ſimpliciter.Primo iſtorum modorum conuenit animæ operatio ſecunda quæ dat corpori ſiue compoſito ex anima & corpore per ſuas potentias ſentire,intelligere, velle: nec conuenit ei iſta operatio ſecunda niſi mediante prima. Vnde nullo modo cōuenit angelo, tum quia conuenit animæ ſecundum id quo differt ab angelo,tum quia angelo non eſt nata conuenire prima operatio in corpore . ~~Secundo dictorum~~ modorum dicunt aliqui ꝙ nullo modo conuenit animæ: licet conueniat angelo,puta mouere corpus aliquod ſecundum locum. Vnde dicunt aliqui ꝙ non poteſt eſſe in aliquo corpore per aliquam operationem niſi ſit in illo per operationem primam, nec mouere ſecundum locum aliquod aliud corpus niſi per illud cuius eſt actus & perfectio. Propter quod dicunt ꝙ anima ſeparata a corpore qđ perficit,nullo modo poteſt eſſe vel in illo vel in quocunq; alio per aliquam operationem veluti mouendo ipſum ſecundum locum:licet hoc concedūt de angelo:eo ꝙ nullius corporis natus eſt eſſe forma aut perfectio. Sed nequaq̄ ponendum eſt ꝙ anima ſeparata non poſſit eſſe per operationem ſuam ſecundo modo in aliquo alio corpore q̄ ſit illud quod perficiebat.Anima enim Chriſti ſeparata,ſi anima ſitum habet & tranſit magnitudinem ſitualiter ſine operatione in tranſeundo medium:non deſcendit ad infernum neq; ſine operatione fuit in illo.Sed an anima ſeparata a ſuo corpore per mortem poſſit eſſe in ſuo corpore operatione ſecunda ſecundo modo: de hoc aliqui dubitant:puta an in illo poſſit eē mouēdo ipſum ſecundum locum, ſicut poteſt angelus: allegantes pro ſe id qđ aſſumptum eſt in ſecūda ratione,ſ.ꝙ anima non eſt nata eſſe neq; operari in ſuo corpore niſi animando, qđ proculdubio verum eſt in quātū anima eſt differens ſecūdum naturam incorpoream ab angelo,An autē neceſſario ita ſit in quantum eſt ſubſtātia incorporea ſimpliciter conueniens & communicans cū angelo,non video.

Z

A

B

C

Deſcendendo ergo ad q̃ſtionẽ dico: ꝙ non video quare anima Chriſti non potuit in triduo fuiſſe in ſuo corpore iacente in ſepulcro non ſicut perfectio in perfectibili: ſed ſitualiter, aut per aliquẽ modum cum hoc. Sed de eſſe eius in corpore ſuo exiſtẽte ſacramẽtaliter in pyxide, de quo queſtio eſt: nihil aſſerẽdo: dico ꝙ licet idem numero fuerit corpus in ſepulcro & in pyxide: alio tm̃ & alio modo eſſendi habuit eſſe in ſepulcro & in pyxide ſcd̃m ꝙ alias expoſuimus: & ſcd̃m modum quo habuit eſſe in pyxide, nulla operatio extrinſeca nec aliqd extrinſecum potuit illud attingere. Vnde vt alibi ex poſuimus: licet idẽ corpus mortuũ & vulneratũ fuiſſet in pyxide qđ moriebaṫ & vulnerabaṫ in cruce: in cruce tamẽ & moriebaṫ & vulneratũ fuit: ſed non in pyxide. Et ſecũdũ eundẽ modum dico hic: ꝙ licet anima tunc potuit fuiſſe in ſuo corpore in ſepulcro & circa id aliquid operata fuiſſe, non tamen operata fuiſſe in pyxide: licet cum hoc verum eſſet dicere ꝙ fuit in illo corpore ſicut fuit in pyxide. In pyxide enim non potuit eſſe in corpore niſi per concomitantiam, & hoc non niſi per hoc ꝙ actu animaret illud: ſicut mõ in pyxide eſt in ſuo corpore aĩato. non enĩ dicuntur eſſe in ſacramento per cõcomitantiã niſi illa quę eſſentialiter pertinent & nõ ab extrinſeco ad illud. Et ideo licet bene dicatur ꝙ corpus qđ habuit vulnera erat in pyxide: non tamen proprie
D dicitur ꝙ ipſa vulnera erant in pyxide. AD primũ in oppoſitũ: ꝙ anima magis nata eſt eſſe in ſuo corpore q̃ in alio &c. Dico ꝙ verum eſt ſcd̃m actũ animandi & ſcd̃m ꝙ eſt anima. ſic enim in alio nullo nata eſt eſſe. Secũdũ autẽ ꝙ eſt incorporea ſubſtãtia ſimpliciter & ſcd̃m quẽcũq; aliũ actũ q nõ ſequitur animationẽ, non video quomõ magis nata eſt eſſe naturaliter in ſuo corpore q̃ in alio. Q; et ſi nata eſt eſſe aliquo modo p̃dictorum in illo vt erat in ſepulcro, nequaq̃ tm̃ vt erat in py-
E xide, ſicut dictum eſt. AD argumẽtum in oppoſitũ: ꝙ anima non eſt nata eſſe in ſuo corpore niſi in animando: verũ eſt quo ad actum primũ & vt eſt anima. & ſic nequaq̃ fuit in ſuo corpore niſi dum ipſum animauit in reſurrectione: qđ tamen nequaq̃ animaſſet in pyxide: licet ibi ſtatim fuiſſet in illo per concomitantiam. Alio autem modo eſſendi in: nõ video inconueniens quin tũc potuit fuiſſe in corpore in ſepulcro, licet non in pyxide: vt dictum eſt.

Ad arg. pri.

Ad arg. in oppoſitũ.

Circa Quintum arguitur: ꝙ verbum non potuit aſſumere aliam naturam q̃ intellectualem. Sic enim arguit Auguſt. xiii. lib. de trini. c. ix. exponẽdo illud Verbum caro factum eſt. Si illud eſt quod minus credibile eſt eſſe, & qđ magis: ſed min⁹ credibile eſt ꝙ deus poſſit fieri filius hominis natura, q̃ ꝙ filius hominis poſſit fieri filius dei gratia. ſed illud iam eſt factum in Chriſto: ergo credibile eſt aliud poſſe fieri in aliis hominibus. ſic enim ait. c. ix. Fides totum hominem futurum beatum vere promittit in euangelio: cum dictum eſt ꝙ Ieſus dedit poteſtatem filios dei fieri. Sed ne hominũ infirmitas tantam excellentiam deſperaret, annexum eſt, Et verbum caro factum eſt: & habitauit in nobis: vt a cõtrario ſuaderetur qđ incredibile videbatur. Si enim natura filius dei factus eſt filius hoĩs, quanto credibilius eſt natura filios hominis, gratia fieri dei filios & habitare in deo! de quo ſolo poſſunt eſſe beati. Per eundem modum arguens ſermone. ii. ſuper Ioã. dicit ſic: Vt homines naſcerentur ex deo: primo ex ipſo natus eſt deus. Noli ergo mirari homo qa efficeris per gratiam filius dei: quia naſceris ex deo: prius voluit naſci ex homine. Ideo cũ dixiſſet ex deo nati ſunt: q̃ſi hoc miraremur & exhorreremus tantã gratiã, ne nobis incredibile videretur ꝙ homines ex deo nati ſunt, quaſi ſecurũ te faciens ait: Et verbum caro factum eſt. Quid ergo miraris ꝙ homines ex deo naſcuntur! Attende deum natum ex hominibus. Et procedit argumẽtum Auguſtini a maiori ad minus, & a minore ad maius, luxta quẽ modũ arguitur ad propoſitum ſic Si quod maius eſt poteſt fieri, & qđ minus: & ecõtra ſi non qđ minus, nec qđ maius: maius aũt eſt vniri deo in perſona q̃ in gratia: quare cum non poteſt deo vniri in gratia alia natura q̃ intellectualis: ergo &c. Item eleuata & nobilitata eſſentia neceſſe eſt nobilitari & eleuari potentiam: quia potentia ſequitur conditionem eſſentiæ. vbi ergo potentia non eſt nata eleuari ad actum vltra modum naturæ: nec eſſentia. ſed intellectualis natura non eſt nata eleuari ſecundum potentiam ad actum vltra modum naturæ ſuæ: quare nec eſſentia vel ſubſtantia ſiue natura cuius eſt illa potentia. ſed in aſſumptione tali eleuatur natura aſſumpta vel eſſentia ad actum vltra modum naturæ ſuæ: quia ad eſſe ſubſtantiæ diuinæ perſonæ: ergo &c. Item tunc verum eſſet dicere ꝙ deus eſſet lapis vel brutum. Item cum manet natura in homine peccatore & damnato: tunc poſſet aſſumere hominem peccatorem & damnatum. Item ſi non eſſet neceſſe eleuari eſſentiam cum potentia: & potentiam cum eſſentia: tunc homo aſſumptus poſſet peccare & mereri damnationem: & verum eſſet dicere ꝙ deus peccaret: conſequens eſt falſum. ergo &c.

Queſt. V. Arg. prin.

Primum.

Secundũ.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

In oppositū Primū. CONtra,corpus Christi in triduo fuit vnitum verbo inanimatum,& potuit illud sic conseruare in perpetuū dimissa anima:eo q̄ deus nulla necessitate retinuit animam secum vnitam:quia nulla necessitate determinatur ad actionem in creatura:& sic eadē potestate ab initio potuit assumpsisse

Secūdū. corpus humanum sine anima. Item ad deū potest fieri assumptio in esse subsistentię: quia in deo est ratio esse & subsistentiæ quæ est in natura assumpta. sed in ipso est ratio omnis esse & subsi-

Quęst,re-solutio. stentię quæ sunt in creaturis.omnis ergo creatura siue natura subsistens potest assumi. Quia F
naturę assumēdę possibilitas ad assumptionem occulta est,& nulla ex parte dei oīno existit dubi-
tatio an possit sibi assumere quācūq; naturā assumptibilē:ideo tota difficultas hui⁹ quęstionis ver

Positio prior tit circa possibilitatē naturę assumendę. Et sunt circa hoc duę positiōes solennes.Dicit em̄ positio
Respōsio ad cōmunior & solennior, cui q̄ñq; aliquantulū assentire cōsueui:q̄ quęlibet natura subsistēs in crea- G
primū prin. turis possit assumi.& hoc principaliter propter tacta in vltima ratione.Tenentes aūt istā positionē
respōdent ad primū argumētū:si qđ maius est potest fieri,& qđ minus:& econtra si qđ min⁹ est nō
potest fieri nec qđ maius est &c.Dicendo q̄ verū est quādo ambo,s.maius & minus cōsequūtur po
tentiā eiusdem rationis.qđ em̄ potest calefacere vel calefieri magis:pōt calefacere vel calefieri mi-
nus.Sed hoc nō cōtingit in proposito de potētia passiua assumptibilis:quia natura subsistēs in cre
aturis ex eo q̄ est natura subsistibilis simpliciter est assumptibilis ad vnitatē subsistētię diuini sup-
positi qua sit filius dei per naturā:non aūt vnde natura est simpliciter subsistibilis est assumptibilis
ad operationes vnitatis qua sit filius dei per adoptionem,sed solūmodo vnde est itellectualis. & sic
nequaq̄ est eadē ratio potentię hęc & illa,siue potētia rōnis eiusdē. Tñ qa nō sunt eiusdē subiecti:
nec sunt ad eūdem actū:vñ nec est idem modus vnius rōnis naturę diuinæ & humanæ ī vnitate
suppositi & in vnitate operationis:licet vna necessario concomitetur alteram: sed hoc accidit rōne
materię et naturę assumptibilis: quia,s.est possibilitas ad vtrāq; in eodē: ideo vt dicunt (& bene)
argumentū Aug,non tenet ratione formę:sed ratione materię tm̄: quia, s. in homine est potentia
duplex p̄dicta. Vnde qđ arguitur cōsimili modo:si potest fieri qđ est maius,& qđ est minus:& ecō
tra si nō qđ est minus,nec qđ est maius:dicūt q̄ verum est quādo potētia ad vtrūq; est eiusdē ra-

Ad secūdū. tionis,qđ nō cōtingit in proposito:vt dictū est:& ideo non tenet vlterior processus. Similiter qđ H
arguit secūdo:q̄ eleuata natura necesse est eleuari potentiā:dicūt q̄ verum est quādo potentia ele-
uabilis est in natura assumptibili quę potest sequi naturā.Et ideo nō posset deus assumere hominē
in natura quin assumendo ip̄m in potentia faceret ipsum ip̄eccabilē.& sic si naturā hominis pecca
toris assumeret,statī oē p̄ccatū aboleret,& sic nō sequūtur icōueniētia assumpta ī duob⁹ argumē
tis vltimis.Secus aūt est quādo in natura nō est potentia eleuabilis:īmo tūc essentia potest sola ele

Dubi. Sup- uari. Sed hic supponit vnū a quo dependet tota dubitatio,s.an natura sit eleuabilis in qua nō est I
positio. potentia eleuabilis.Illę em̄ absurditates adducte in tertio argumento: q̄ deus esset lapis vel bru-
tum vel irrōnalis & hmōi:non arguūt ad negandū assumptibilitatē lapidis vel bruti nisi apud ru
des qui ex deuotione quā habent ad dignitatē Christi & deitatis,illud negant:quasi indignū esset
ei vniri tali naturę & eam sibi assumere.Propter simile em̄ aliqui rudes posuerūt q̄ cū mus accipe
ret hostiam consecratā ad comedendū illam:vel si proiiceretur in locum immūdū:q̄ statim desine
ret ibi esse corpus Christi:quasi indignū esset ei esse sub hostia sic tractata:qđ tamen non est verū.
DE illo ergo est tota dubitatio an aliqua natura sit eleuabilis dicto modo:ī qua modo corrñdenti K
non sit eleuabilis potētia.qđ mihi non videtur posse rationabiliter poni. Ad cuius intellectum est
aduertendū :q̄ deus dupliciter habet esse in creaturis. Vno modo naturaliter & modo congruēti
naturę:Alio modo voluntarie:& modo supergredienti limites naturæ. Primo modo habet esse per
illapsum in omni natura & creatura.Secūdo modo habet esse solūmō in natura assumpta p circū
insessionem.Et licet p illapsum deus sit intimus oī creaturę, & intimior q̄ ipsa sibi aut forma ma-
terię: p circūinsessionē tñ fit intimissimus naturę assumptę, & intimior q̄ insit alicui naturę per
solum illapsum,per intimationē em̄ circūinsessiōis natura assumpta intantū vnitur ineffabilit & L
incomp̄henſibiliter naturę assumentis q̄ necesse est naturam assumptā amittere ꝓpriū esse subsi-
stentię,s. qđ ante assumptionē in ea fuit:vel eo carere si nūq̄ ipsum habuit : & subintrare esse sub-
sistentię naturę ad quā assumitur:vt sit idem suppositum subsistentię in duplici natura. Vtraq;
em̄ illarum naturarū in vnione ipsarū retinet suū ꝓprium esse essentię & existentię. Per illapsum
autem deus ītimatur omni creaturę naturaliter & modo congruenti naturę ad duo,s. ad actū na
turę primū qui est esse habilitēdū vt persistat:& ad actum naturę secūdum qui est operari producē
dum vt existat.sine illo em̄ illapsu non potest creatura in esse persistere, nec propriā operationem
elicere:quia per illapsum deus creaturam in esse cōseruat: & cooperādo omnē [illegible]

operationē illi miniſtrat. dicēte Grego. libro. xvi. Moral. ſup illud Iob. xxiii. Ipſe ſolus eſt. Nunqd nō ſunt angeli & hoīes & cælū & terra? Sed aliud eſt eſſe. ſ. abſolute: & aliud pricipaliter eſſe, ſunt em̄ hęc: ſed pricipaliter nō ſunt: quia in ſemetipſis minime ſubſiſtūt: & niſi gubernātis manu teneant eſſe nequaq̄ poſſunt. Cūcta nāq; in illo ſubſiſtūt a quo creata ſunt: cūcta qppe ex nihilo facta ſunt: eorūq; eſſentia rurſus ad nihilū tēderet niſi eā auctor oīm regiminis manu retineret. Ecce primū dictorū: & ſequit de ſcdo & primo ſimul. Per ſe nec ſubſiſtere valēt nec moueri: intātū ſubſiſtūt in quātum vt eſſe debeāt acceperūt: intantū mouētur inquātū occulto inſtinctu diſponūtur. Areſcit terra: cōcutitur mare: igneſcit aer: obtenebraſcit cęlum: & ardeſcunt hoīes: mouent angelicę virtu
M tes: nūquid hęc ſuis inſtinctionib⁹ & nō magis diuinis īpulſionib⁹ agitant? Per circūinſeſſionē vero deus intimatur ſoli naturæ quā volūtarie aſſumit, ſed modo ſupnaturali. et hoc facit ad duo. ſ. ad ſublimandā naturā ad actū primū qui eſt eſſe ſubſiſtētię diuini ſuppoſiti, & potentiā ad actum ſecūdum, qui eſt operari actum beatificū intelligendi & volēdi. Sine dicta em̄ circūinſeſſione nō poſſet natura in eſſe diuinę ſubſiſtentię ſublimari, neq; diuinā operationē participare, vidēdo. ſ. & amādo diuinā eſſentiā modo cōgruenti creaturæ, ſed per circūinſeſſionē deus naturā aſſumptā ſubleuat ad eſſe diuinę ſubſiſtentię: & ad operationē diuinam promouet. dicēte Damaſceno lib. iii. capi. xvi. Caro dñi deificata dicitur eſſe & deo coindiuidualis, non ſecūdum tranſmutationē naturę, ſed ſecūdum diſpoſitionē vnionis, ſecūdum quā indiuiſibiliter deo verbo vnita caro per eā quę inuicē naturarum circūinſeſſionē. Et infra. Dei autē caro diuinis actionibus dicata eſt propter intimiſſimā ad verbum vnionē. Et ſumit ibi carnem pro tota humana natura. Ex his arguo ſic. Sicut ſe habet deus in omni creatura per illapſum naturalē ad duas actiones prædictas modo congruenti naturę, ſic ſe habet ad creaturā aſſumptā per circūinſeſſionē ad duas actiones prædictas ſuppgredientes limites naturæ. vt iam patuit ex dictis Damaſceni. Nec poteſt negari ſimile quo ad aliquid: qa ſicut illapſus quātum in ſe eſt, ſemp natus eſt operari in eo cui deus illabitur dicta duo: ſic circuminſeſſio nata eſt quātum eſt ex ſe, ſemp operari alia duo. Sed nulla natura creaturæ eſt ſuſceptibilis nec poteſt eſſe ſuſceptibilis illapſus dei ad ſuſcipiēdū in ſe modo congruenti naturæ primā dei operationē prædictam/quin etiam ſuſceptibilis ſit in ſe operationis ſecūdę, quia nulla creatura poteſt eſſe p ſubſtātiā cui nō poteſt cōuenire aliqua operatio p potētiam, quia ſecundū Phm in fine quarti Metaphyſi. omnia opere determinantur: & ſunt propter ſuas operationes: & tandiu ſunt q̄ diu poſſunt agere ſuas proprias operationes: & cum deſinunt poſſe operari ſuas proprias operationes, tunc ſimul deſinunt eſſe. Vt em̄ dicit Damaſce. ibidē cap. xvii. Intellectus inſipiens & priuatus cognitione non vtiq; erit vnq̄. Si enim inoperabilis & immobilis eſt, inexiſtibilis oīno eſt. Et per hoc aperte inſinuat q̄ ſi non poſſet eleuari per intellectū, non eſſet aſſumptibilis ipſa ſubſtantia intellectualis, nec ipſe homo, quia nec eēt homo, ſcđm q̄ prēmittit ibidē. Quoniā autem rationale & intellectuale aīal homo, qualiter ergo hō factus eſt deus ſi carnē inanimatā vel animā anouin. i. ſine intellectu aſſumpſiſſet? non hoc em̄ homo. Ergo ſimiliter nulla creaturæ natura eſt ſuſceptibilis aut poteſt eſſe ſuſceptibilis circūinſeſſionis dei ad ſuſcipiendū in ſe ſupra limites naturę primā dei operationem prædictā, quin etiā ſit ſuſceptibilis in ſe operatiōis ſecundę: ſecūdę autem nō eſt ſuſceptibilis niſi per potentias intellectus & voluntatis: ergo vt cōcludit ſecunda ratio prædicta, vbi nata eſt eleuari eſſentia dicto modo, & potentia: & vbi non, non. vt idcirco etiam cum hoc q̄ gratia materię bene tenet argumentatio Auguſti. tacta in prima ratione, etiam non fallit in aliqua materia, quin ſequitur: ſi natura iſta, puta hoīs, eſt eleuabilis ſecundū eſſentiam quin ſit neceſſario ſimul eleuabilis ſecūdum potētiam: & ſi nō ſecūdum potētiam, nec ſecūdum eſſentiam. Quēadmodum ſequitur, ſi anima ſortis eſt immortalis, etiā cuiuſlibet hominis aīa eſt immortalis: & ſi nō cuiuſlibet, nec ſortis: quia eadem ratio immortalitatis vel mortalitatis eſt in oībus. Et ideo talis argumētatio ratione materię talis, bene tenet ac ſi teneret ſecundū formā arguēdi, quæ reuera tenet virtute formę, habendo ſcilicet aſpectū ad cōmunem rationem qua conuenit aliquid materię, puta immortalitas animę. illa enim eadem eſt in omni anima, quæ quia nobis incognita eſt ex parte aſſumptibi-
N lis idcirco nobis difficilis eſt intellectus veritatis in dicta quæſtione. Propterea hęc poſitio alia a prædicta licet minus ſolennis, quæ tamen magis applicabilis eſt animo, licet non videatur ita vera propter cōſuetudinē, tamē forte verior eſt: q̄ ſcilicet nulla natura ſuſceptibilis eſt a deo dicto modo per circūinſeſſionem niſi natura intellectualis, magis mihi placet. Tenendo ergo hanc opinionem ad prēſens, Dico ad primū in oppoſitū de corpore Chriſti in triduo: q̄ per naturā intellectualem intelligo & ipſam naturam incorpoream animę rationalis vel angeli: & in homine naturā corporis, inquātum ordinatur ad animā, vt perfectibile ad perfectionē, & in quo anima ſuā operatio-

Poſitio ſcda

Ad primā i oppoſitum.

nem intellectualẽ efficacius operaꝛ,amota ab ipſo omni diſpoſitione accidentali ipediente inquãtũ eſt ſeparata,vt totum compoſitũ ex corpore & anima cũ ſua vi intellectiua ſit ipſum ſuſceptibile & corpus mediante ſubſtãtia animæ,& in ordine ad illam,& ſubſtantia animę vt ipſa eſt potentia intellectiua,ita ꝙ nullo modo ſit ſuſceptibile id in quo non eſt potentia intellectiua.& hoc compre hendẽdo ſub potẽtia intellectiua totũ illud,in quo pricipalis cõſiſtit ratio imaginis exiſtens in ſub= ſtantia animę,vt nihil ſit ſuſceptibile niſi ratiõe imaginis dei quæ eſt in illo vt per circũinſeſſionẽ, vel ſecundũ ſubſtãtiam & ſecundũ potentiam ſimul,vt in ſolo Chriſto:vel ſecũdum potentiam ſo lum,vt in omnibus beatis ipſa imago dei quaſi reimprimitur ſine prototypo,quaſi denarius figu= ræ/a qua ſibi imago ſua impreſſa eſt.Hinc Damaſcenus in cap.prędicto.Qđ ſecũdum imaginẽ eſt volens reuocare deus,verbũ factum eſt homo.Imago dei eſt homo ſecũdum intellectũ. Quid autẽ ſecũdum imaginẽ niſi intellectus!Qđ melius igitur derelinquens,qđ deterius eſt aſſumpſit.Quaſi diceret,nequaq̃ hoc poſſibile eſt fieri niſi ratione ordinis quẽ habet ad intellectũ. Et loquitur con= tra illos qui poſuerunt corpus humanũ aſſumptum in Chriſto abſq; anima rationali:& cõprehen dit ſub intellectu etiam ſubſtãtiam animę,cuius vim & potẽtiam in aſſumptione oſtendẽs,ſubdit. Intellectus enĩ eſt in medio dei & carnis huius,aut vt inhabitator dei,aut vt imago intellectus:igi tur intellectui miſcetur,& mediatur intellectus,dei puritati & carnis groſſitudini.Intelligo autem per mixtionẽ dictam vnionem per circũinſeſſionem intellectus diuini cum humano: qui ſecũdum tres potentias,quę ſunt memoria,intelligentia,& volũtas exiſtentes in vnitate eſſentię animę,vni= tur per circũinſeſſionẽ quãdam trinitati pſonarũ in vnitate diuinæ naturæ,vt ſic p ſe & proxima cauſa ſiue ratio propter quã aliquid ſit ſuſceptibile a deo ſit ratio imaginis dei,quæ non eſt niſi in ſubſtantia intellectuali:& propterea ipſa ſola ſubſtantia intellectualis ſit ſuſceptibilis. Et ſecũdum hoc in glorioſa aſſumptione per circũinſeſſionẽ, qua natura diuina ſubintrat naturam aſſumptã, imago q̃ eſt in creatura intellectuali aſſumpta,vnitur intime ipſi prototypo,qđ eſt in natura diui na,ad modum quo ſi cęrę in qua eſt impreſſa figura ſigilli,ipſum ſigillum reapplicetur ſecundum eũdem modum quo ipſa impreſſit ſubintrando oẽs angulos eius, quali modo non poſſit applicari illi in quo non fuiſſet figura ſua prius impreſſa,ſed ſolũmodo effigies aliqua,quale eſt veſtigiũ dei in omni creatura non intellectuali,vt ſecundum hoc nulla natura non intellectualis niſi mediante

Ad ſcđm. intellectuali ſecũdum dictum modum poſſit aſſumi. Ad ſecũdum:ꝙ ad deum poteſt fieri aſſum ptio:quia in ipſo eſt ratio eſſe & ſubſiſtentię in natura aſſumpta:Dico ꝙ verum eſt ꝙ illud eſt con cauſa.Niſi enĩ ita eſſet nihil poſſet ad eã aſſumi,ſicut nec vna natura creata põt aſſumi ad alterã. Sed hoc nõ eſt tota cauſa.Licet enĩ ſit cauſa ex parte aſſumẽtis,qa ꝓpter illud ad ipm põt fieri aſ= ſumptio,nõ tñ ex parte aſſumptibilis,in quo tota cauſa aſſumptibilitatis eſt ꝙ eſt imago,& p hoc ſolũ circũinſeſſibilis a deo & eleuabilis ad dictã vnionẽ ĩ diuina cẽtia ĩ vnitate diuinę pſonę,ſcđm dictũ modũ.Vñ nec aliq̃ cauſa finalis ꝓpter quã facienda eſſet a deo alicui⁹ naturę aſſumptio poſ ſet eſſe in aſſumendo aliam naturam q̃ intellectualẽ, quia non eſt naturæ aſſumptio finaliter niſi ad illius aliquã promotionẽ & profectum in ſui eleuatione,qualẽ nõ poteſt habere niſi natura in= tellectualis.Hinc dicit Auguſt,ſup Ioan.vbi ſupra.Prius verbum voluit naſci ex homine,vt tu ſe= cutus naſcereris ex deo.Nonne ſine cauſa naſci ex homine voluit niſi qa alicuius momenti me exi ſtimauit,vt immortalem me faceret!quaſi dicat,vtiꝙ ſine cauſa &c.Vbi ꝓr immortalitatem intel ligit veram beatitudinem: quia non eſt ſine immortalitate,ſecũdum eundẽ Aug.xiii.de trini.Hinc dicit vbi ſupra ſer.x.Deus homo factus eſt:quid futurus eſt homo propter quẽ deus factus eſt ho mo!momẽtum illud quo deus homo exiſtimatur,eſt dignitas imaginis in ipſo, propter quam ſo= lam cõtigit ꝙ deus ex homine naſci voluit,nõ ſine cauſa.In qua natiuitate,humana natura aſſum pta eſt,ita ꝙ alia natura in qua non eſt talis imago,omnino abſq; cauſa aſſumeretur.

Quęſt.vi. Quęſt.vii. Argu.prin. In oppoſitũ primũ.

SEquuntur quęſita de creaturis ſecũdum ſe: vbi duo quærebantur de angelis:& plura alia de hominibus.Primũ illorum de angelis erat:Quomodo angelus mo uet corpus:an per ĩtellectũ immediatius q̃ per volũtatẽ,ſuppoſito ꝙ per vtrũq; eorum moueat. Secũdum erat de menſura actionis eius: Vtrum duobus inſtã tibus exiſtentibus in tẽpore angeli,reſpondeat vnicum inſtans exiſtens in tẽpo= re noſtro. Circa primũ arguitur ꝙ angelus immediatius mouet corpus ꝑ in tellectum q̃ per voluntatẽ,quia formę intellectus aſſimilatur actio & ſecũdum ipſam procedit,ſed tali(vt videtur)immediatius mouet:ergo &c.Maior patet,quia ſi calor eſſet intellect⁹ & moueret ad calorẽ,diceretur ꝙ immediate ꝑr intellectum moueret ad producendũ calorem. Minor manife ſta eſt de ſe.Intellectus enim formã rei continet,vt ars. Contra,intellectus nõ mouet niſi vt finis,

quia non niſi per appetibile ab ipſo cõprehẽſum, qui nõ eſt immediatũ principiũ actionis vere: ſed motus a fine metaphorice, ſecundũ modũ inferi⁹ declarandũ. Preterea intellect⁹ nõ mouet niſi vt finis in pſentãdo obiectũ volibile ſiue appetibile: finis autẽ etſi ſit primũ, nõ tamẽ eſt pximũ & imediatũ mouẽs. ergo &c. Secundum.

P Dico ꝙ reuera nulla ſubſtãtia ſeparata agit aliquã actionẽ circa exteriora ſibi abſq; intellectu & volũtate. Vnde dicit Auicẽna de deo in pducẽdo creaturas lib. ix. Metaphy. ſue. Eſſe qđ eſt ab eo nõ eſt ſecundũ viã nature vt ſit ab eo nõ per cognitionẽ nec per beneplacitũ. Quomodo emꝫ hoc poſſet eſſe cũ ſit pura intelligẽtia q̃ intelligit ſeipſam, & intelligit ſeipſam ſequi vt eſſe oẽ ſit ab eo? Ecce ꝙ neceſſario pcedit primo intellectus. Sequit. Et hoc eſt de cõmunicãtibus ſuã gloriã, p quã ipſe diligit ſeipm. Reſponſio.

Ois autẽ ſcientia q̃ ſcit qđ prouenit ex ea, placuit ei ꝙ puenit ex ea. Igit primo placuit vt ex ſua eſſentia fluat omne qđ eſt. Ecce ꝙ neceſſario ſecũdo pcedit voluntas. Sed ante iſta duo pcedit natura que mouet intellectum: & eſt tertiũ, ſed primũ in ordine, a qua ſcđm phos procedũt res alie ſcđm viam nature, vnde dicit in eodẽ. Principiũ omniũ eſt eſſe qđ neceſſe eſt eſſe, & neceſſe eſt eſſe ſic ꝙ quicqd eſt ab eo neceſſariũ eſt. quãtũ ad illud. nõ ꝙ ſit natura proximũ & imediatũ agens, ſed mediante intellectu & volũtate: ſcđm ꝙ poſt pdicta ſubdit cõtinue. Vnitatis autẽ ſũme nõ eſt ſua prima actio niſi p ſuã eſſentiã. Ipſe emꝫ itelligit ſuã eſſentiã qđ eſt principiũ ordinis bonitatis i eſſe. Et ex hoc itelligit q̃liter eſt poſſibile, & q̃liter eſt elegãti⁹ pueni re eẽ toti⁹ ſcđm iudiciũ ſui intellect⁹: & ſequit ordinatio bonitatis in eſſe. ſ. ex rationis iudicio ſicut

Q principio pximo. Ex qb⁹ ſi bene aduertant, innuit nobis gnꝫ intelligẽda p ordinẽ. Primũ eſt ꝙ ſua eſſentia eſt principiũ ordinis bonitatis in eſſe, qđ nõ eſt ſua prima operatio niſi p ſuã eſſentiã, ipſa tamẽ ſua eſſentia nõ agit vt id qđ eſt ſit ab ea ſecundũ viã nature abſq; cognitione & intellectu, vt iam dictũ eſt. Secundũ vero eſt ꝙ ipe intelligit ipſam vt omne eſſe ſit ab ea. Tertiũ eſt ꝙ ſtatim placuit ei vt ex eius eſſentia fluãt res. Quartũ eſt ꝙ intellect⁹ intelligit qualiter eſt poſſibile elegãtius res pueníre ex eo. Quintũ eſt ordo bonitatis eorũ fluens in eſſe ſcđm formã & iudiciũ intellectus. Innuit ergo ꝙ ſua eſſentia primo agit in intellectu mouendo ipm ad actũ intelligẽdi. Secũdo vero ſequit actus intelligẽdi oĩa que ſequũtur illã. Tertio autẽ cõplacet intellectus volũtati. Quarto ꝙ formetur intellectus modo meliori producẽdi res. Et quito ꝙ ſcđm formã intellect⁹ ab eſſentia mediante intellectu & volũtatis cõplacentia pcedẽte fluunt res in eſſe, vt ſic per intellectũ immediatius q̃ per ſuã eſſentiã & voluntatẽ producant res in eſſe, ſed naturaliter & neceſſario propter mo Quinq; ĩtelligenda.

R uens primũ qđ eſt natura. Iuxta hanc ſententiã aliqui volẽtes ſequi viã phorum, quantũ audent ſalua fide, dicũt cõſimiliter de motu & actione angeli & hoĩs: ꝙ ſicut angelus nulla neceſſitate nature mouet ĩ ſuis actionibus circa exteriora: nec ſimiliter homo, ſicut nec de⁹. In quo cõtrariãtur phis ſequẽtes fidẽ, que ponit ꝙ deus circa inferiora nature ſue neceſſitate nõ agit: agit tamẽ ſcđm formã intellectus ſui habitã de rebus circa quas habet exercere actus & motus ſuos. de qua forma intellectus dicit Auicẽna ſexto Metaphy. Cauſa finalis in ſuo eſſe in aĩa prior eſt cæteris cauſis: qa aĩa adinuenit eã prius: & poſtea imaginat apud ſe actionẽ & inquiſitionẽ recipientis & qualitatem formę. Tali forma habita poſtq̃ in ea cõplacet volũtati tanq̃ cuidã annexo & nõ principaliter operãti ſequit operatio, vt ſcđm hoc intellectus ſit principiũ proximũ mouẽs & agẽs in angelo, determinans agenda, & poſt determinationẽ exequens, intercedẽte beneplacito voluntatis. Et ſicut hoc po Opinio.

S nunt in angelo, ita nitũtur hoc ponere in hoĩe. Sed ſi ita eſſet, nequaq̃ ex libero arbitrio procederet actio angeli aut hoĩs, ſed ſolũmodo ex forma intellectus, cuius opatio ſicut formę naturalis ad vnum determinata eſt: quẽadmodũ ſi calor haberet intellectũ ſui abſq; libero arbitrio, immediatũ principiũ eſſet agens calefactionẽ & ex neceſſitate nature ſicut modo eã agit calor, ſcđm ꝙ proce Improbatur

T dit pbatio maioris ad primã rationẽ. Nos autẽ contrariũ tenẽtes, vniuerſaliter & ĩ deo & in angelis & in hoĩbus, dicẽdo ꝙ intellectus nõ determinat agenda in deo vllo modo vt alibi declarauimus, nec in angelo aut hoĩbus, vt neceſſario ad determinationẽ volũtatis ſequat actio: ſed determinatio actionis ſit tã in deo q̃ in angelis q̃ in hoĩbus a ſola volũtate: Dicimus ꝙ principiũ proximũ producẽdi res a deo in eſſe, & agẽdi quecũq; agit circa illa que ſunt extra ſe, & ſimiliter in angelis & hoĩbus quo ad actiones eorũ, principiũ proximũ eſt volũtas ſecũdum liberũ arbitriũ. Sed hoc eſt propriũ ſoli deo/qa ſola ſua volũtate pducit res extra ſe, & agit q̃cũq; agit circa illa: angeli autẽ & hoĩes nequaq̃. Non emꝫ ex eo ꝙ volũt aliquid, ſtatim factũ eſt: ſed poſt voluntatẽ requirit in eis alia Opi. aucto.

V vis motiua de proximo poſt intellectũ, & per voluntatẽ productiua operis extra ſe. Dico igit deſcẽdẽdo ad q̃ſtionẽ, ꝙ ſicut in nobis primũ principiũ motus & actionis eſt intellectus repreſentãs appetibile: ſecundũ vero eſt volũtas operãdo determinãs motu interiori ſuę volitionis imperãs viri⁹ motiuis: tertiũ vero ſunt vires motiuę motũ exequẽtes, vt principiũ proximũ & immediatũ mouẽs Reſponſio.

& agens:Sic & in angelis.Et ſic tanꝝ per principiũ primũ mouet ſicut nos per intellectũ:tanꝝ autem per principiũ medium per volũtatem,tanꝝ vero per principiũ proximũ ſua vi motiua. Et ſic
Ad arg. pri. proximius mouet per voluntatẽ,q̃ per intellectum. Ad primũ in oppoſitum,ꝙ formę intellectus aſſimilatur actio:Dico ꝙ verũ eſt vt repræſentanti circa quid agendũ eſt,& dictãti modum actionis,vt procedit ſecũda ratio.Sed nõ ſequitur ex hoc ꝙ de proximo mouet ad actionem,niſi ageret de neceſſitate naturę primi mouẽtis:ſicut ageret ſi intelligendo calefaceret. Nũc autẽ quando ponimus ꝙ homo & angelus nõ agunt neceſſitate aliqua naturę circa illa quę ſunt circa finem vltimũ,ſed ſolũmodo libertate arbitrii,illud non oportet: immo voluntas liberi arbitrii determinans agenda immediatius agit.

Quæſt.vii. Argu.prin. primũ. Secundum.

lrca ſecundũ arguitur:ꝙ duobus inſtãtibus in tẽpore angeli reſpondet vnũ in tẽpore noſtro: quia duobus pũctis in terminis duarũ linearũ reſpõdet vnus in linea ambobus ſuppoſita.Item ſi nõ poſſet eis reſpondere vnicũ,aut hoc eſt ratione minoris ſimplicitatis in vno q̃ in pluribus:aut quia in pluribus eſt mora. Nõ ratione primi,quia plura inſtãtia æque ſimplicia ſunt vt vnũ.ſimplũ enim additũ ſimplo nihil auget.Nõ ratione ſecũdi,quia bene aliqua ſuccedũt ſibi ſine mora vt tẽpus & inſtãs. Contra.quia ſi ita eſſet cũ primũ inſtãs tẽporis angeli ſit ſimul cũ in
In oppoſitũ Reſolu.q. ſtanti nr̃o, tunc plura inſtãtia tẽporis angeli eſſent ſimul inter ſe. Hic prĩo oportet videre quale Y
ſit tẽpus angeli in ſe:& qualiter differat a tẽpore noſtro:quę alias declarauimus:ꝙ videlicet tẽpus angeli diſcretũ eſt:ſicut & ſuę actiones ſiue motiones quarum eſt menſura,diſcretę ſunt ſibi ſuccedentes abſq; medio continuãte.Sed eſt aduertẽdum ꝙ multũ refert de actionibus angeli intrinſecus manẽtibus:cuiuſmodi ſunt eius volitiones & intellectiones:& de eius motionib⁹ circa exteriora corpora:& ſimiliter de mẽſuris illarũ. Primę em̃ actiones opationes ꝓprie ſunt & actiones pfecti ſcdm ꝙ pfectũ eſt,ſimplices,totę ſimul exiſtentes,ꝓ morã cõparatiõe nr̃i tpis ſeu ꝓ cõparationẽ Z
ad tẽpus noſtrũ ꝓmanẽtes:& q̃libet illarũ eſt ꝓducta ĩ eſſe ꝓ coexiſtẽtiã in vnico inſtãti nr̃i tẽporis. Secũdę vero actiones mutatiões ſunt,qb⁹ volũtate ſua mouet ſeip̃m qñ tranſiert de ſitu ĩ ſitũ:quę ſunt act⁹ impfecti ſcdm ꝙ impfectũ eſt.Tertię autẽ actiones quas agit circa exteriora vt circa corporalia.Et tã actiões de primo genere q̃ de ſcdo ꝓ mẽſura habẽt tẽpus diſcretũ,ſed modus actionũ de primo gñe ꝓ mẽſura habet tẽpus cõpoſitũ ex ĩſtãtib⁹ indiuiſibilib⁹ q̃ ſunt tota ſimul cũ diſcretis & ꝓmanẽtibus in mora:ſicut morã habẽt & ꝓmanẽtiã ipſę actiones mẽſuratę & diſcretionẽ.nõ eſt em̃ in angelo ĩtellectio aut volitio ſine mora:ſed ĩmediatã ſine mora media habẽt adinuicẽ ſucceſſionẽ:quia cũ vna intellectio angeli ꝑceſſerit ꝓ aliquãtulũ morę nr̃i tẽporis,in vltimo inſtãti illi⁹ ꝓducit tota ſimul alia cogitatio ei⁹:q̃ ſiliter durat ꝓ morã aliquãtulã nr̃i tẽporis: & ſic de cæteris. Sed mora iſta tã in actionib⁹ q̃ in mẽſuris earũ põt eẽ maior vel minor ſcdm ꝙ angel⁹ plus vel minus voluit ſe tenere ĩ vnica cogitatiõe.Et iſtud tẽpus eſt diſcreta quãtitas ſicut oro.partes em̃ orationis q̃ cõſiſtunt prĩcipaliter ĩ ꝓlatione vocaliũ cũ qbus mixtim ſonãt cõſonãtes, totę ſimul ſunt ſed nõ ſubito trãſeunt ſed totę ſimul manẽt ꝓ aliquantulã morã nr̃i tẽporis:vt patet cũ dicit a,e,i, o,u,vel pa,pe,pi,po,pu,vel coniũgẽdo hęc ĩ dictiõe & dicẽdo papa,pape,papi,papo,papu. Et eſt inſtãs qđ eſt pars diſcreta talis tẽporis angeli indiuiſibilis,ſimul cũ aliquãtula parte nr̃i tẽporis:& cũ oĩbus inſtãtib⁹ q̃ ſunt ĩ illo.Et ſic cõtingit cõtrariũ ei⁹ qđ quęſitũ eſt in q̃ſtione.ſ.ꝙ vni inſtãti tpis angeli reſpõdet tẽpus nr̃m,& plura inſtãtia illius:cũ qb⁹ ſimul coexiſtit illud inſtãs tẽporis angeli ĩ mora ꝓmanẽs,in qua tẽpus nr̃m & inſtãtia ei⁹ trãſeunt. Modus autẽ actionũ q̃ de ſcdo genere,ꝓ A
mẽſura habet tẽpus cõpoſitũ ex inſtãtibus indiuiſibilib⁹ q̃ tota ſimul ſunt & diſcreta ſed trãſeũtia & ſine mora ſicut trãſeũt abſq; mora & ꝓmanẽtia ipę mutatiões mẽſuratę.In trãſitu em̃ angeli de ſitu in ſitũ nullã morã ĩtelligo.Et eſt tẽpus mẽſurãs iſtas mutatiões angeli ſubitas quãtitas diſcreta ſicut numerus vnitatũ q̃ ſimplices ſunt.Sed partes eius q̃ ſunt ſicut vnitates ſimplices nullã habẽt ꝓmanentiã ſed ſolũmodo ſunt in tranſitu:& coexiſtũt ſingulę inſtãtib⁹ nr̃i tẽporis ſingulis:nec habẽt continuationẽ inter ſe:quia inter q̃libet duo inſtãtia & dictas mutatiões neceſſe eſt morã ponere angeli ĩ ſigno ad qđ terminat ꝑcedẽs mutatio:in quo angelus nõ mutat:ſed q̃ſi geſcit ꝑ aliquã morã & partẽ noſtri tẽporis.& mẽſurat illa quies ꝓ accidẽs ꝓ inſtãs vel ꝓ inſtãtia intellectiõis vl̃ ĩtellectionũ quã vel q̃s interim angelus ĩ ſe operat.vna em̃ mutatio angeli terminata in vnum ſitũ,nõ poteſt habere aliã mutationẽ cõtinuã ab illo ſitu ĩ aliũ:quelibet em̃ mutationũ taliũ ſequit
Reſponſio. ꝓpriã cognitionẽ ĩ angelo:q̃rũ cognitionũ q̃libet eſt moroſa vt dictũ eſt. His ꝓlibatis ad id qđ q̃rit B
vtrũ duob⁹ nũc exiſtẽtib⁹ ĩ tẽpore ãgeli reſpõdeat vnicũ nũc ſiue inſtãs exiſtens ĩ tẽpore nr̃o: Dico ꝙ nõ.loquẽdo de inſtãtib⁹ tẽporis ãgeli qđ habet eẽ ſcdm rẽ & veritatẽ extra aĩam,niſi ſcdm ima

ginantes intellectiones angeli, ſcđm quarũ formas mutať de ſitu in ſitum, eſſe ſubitas: & q̄ ſecũdũ vnam trãſit per vnã partẽ ſpatii, ſecundũ aliã per aliã, qđ impoſſibile eſt ponere ex parte tranſituũ. Sicut em̃ in naturalib⁹ ſcđm pĥm. vii. Phy. ſubitę mutatiões nõ poſſũt fieri niſi ī terminis motuũ ſic iſtę mutatiões angeli nõ poſſunt fieri niſi ī terminis morarũ intellectionũ angeli. Si tñ angelus habet ſitũ in loco abſq̄ operatione in illo: qđ ponit quidã articulus: cui⁹ cõtrariũ interdictũ eſt: ita q̄ ęqualiter natus ſit ſituari ī quolibet ſigno medio ſicut & ī extremis, ſicut corp⁹ natũ eſt ſituari ſub quoliber ſigno ſibi ęq̄li ī ſpatiis ſiue ī extremis ſit ſiue ī medio, oportet q̄ angel⁹ trãſeũdo de ſitu ad ſitũ, puta ab oriẽtis pũcto in punctũ occidẽtis, trãſeat p oẽs partes ſpatii intermedias: & p oĩa pũcta exiſtẽtia in illis: qđ tñ totũ fit in eodẽ inſtanti tẽporis angeli & ſil̃r nr̃i: quia in illis eſt ſolũ in trãſitu & ſic ī potẽtia. Quẽadmodũ em̃ corpus motũ in ſpatio ī quolibet inſtãti tẽporis ſui motus eſt ſemp ſibi æquale ī ſpatio: & ſunt hmõi æq̄lia infinita: ſup quę corpus eſt in trãſitu & ī potẽtia: & ideo poſſibile eſt illa a corpore ptrãſiri ī tpe finito: ſic angel⁹ trãſiẽs de termino ī terminũ ſemp eſt ſup ęquale ſibi, ſ. in pũcto, aut (vt qdã dicũt) in idiuiſibili minimo, q̄ licet ſint infinita: ga tamen ſolũ ſunt in potẽtia, & ſup illa eſt in trãſitu & in potẽtia: ideo oĩa illa poſſibile eſt eũ trãſire in eodẽ inſtanti tẽporis ſui: & nr̃i & nõ eſt prius ſup vnũ dictor̃ ſignorũ q̄ ſup aliud, niſi natura & cõſideratione nr̃i intellect⁹. & hoc quẽadmodũ ſi graue puta lapis pedalis deſcẽderet in vacuo iuxta murum vel p aerẽ nõ plus reſiſtentẽ q̄ vacuũ: & ſit ſpatiũ muri vel aeris triũ pedũ, puta a, b c, lapis ille in vnico inſtãti tranſiret totũ ſpatiũ: nec eſſet prius duratione aut tẽpore in a, ſigno q̄ in b, nec ī b, q̄ in c, nec prius tranſiret ſpatiũ a, q̄ ſpatiũ b, nec ſpatiũ b, q̄ ſpatiũ c. dico tẽpore: natura tñ pri⁹ eſſet iuxta ſignũ a, & trãſiret id ſpatiũ, q̄ b, ſignũ, & q̄ tranſiret eius ſpatiũ. & ſil̃iter. de b, ad c, & ſimiliter in quolibet dictorũ ſpatiorũ pedaliũ prius natura intrat ip̃m prima medietas lapidis q̄ vltima: & ſimiliter quarta pars prędẽs q̄ alię. vt ſic ſecundũ rationẽ intelligendi ſiue imaginationẽ trãſit ſucceſſiue p partes illius ſpatii: & eſt totũ illud tẽpus imagnatum cum oĩbus inſtãtibus ſuis ſimul in eodẽ inſtanti reali in quo deſcẽdit. Et ſic ſi angelus ponať in vnico inſtanti tẽporis nr̃i pertranſire aliq̄d ſpatiũ: ſicut hic ponit trãſire diuerſa ſigna ſiue diuiſibilia ſiue indiuiſibilia in alio & alio inſtanti tẽporis ſui, illa nõ ſunt inſtantia tẽporis ſui ſecũdum veritatẽ, ſed ſolũmodo per imaginationẽ tm̃. Vnde q ponit q̄ talia duo inſtãtia tẽporis angeli ſimul ſunt in eodẽ inſtanti tẽporis noſtri, verũ dicit: ſed ſi intelligit q̄ ſunt ſecũdum rem & veritatẽ inſtantia tẽporis angeli, ip̃e id qđ

C eſt phantaſticũ & ſecundũ imaginationẽ tm̃, ponit eſſe aliquid ſecundum veritatẽ. Ad primũ, q̄ duobus punctis reſpõdet vnus &c. Dico q̄ hoc ideo cõtingit ga oẽs ſunt manentes in terminis lineaꝝ ſuarũ & indiuiſibiles ſunt, vnde nõ plus occupat ſitus vnus illorũ q̄ plures: nõ ſic autem eſt in inſtãtibus quę ſunt ſecundũ veritatẽ tranſeuntia: licet ſic poſſit eſſe in illis quæ ſolum tranſeunt & ſunt ſecũdum imaginationẽ: quę prius & poſterius natura in tranſitu dicti ſpatii diſtĩguit ſecũdũ cõſiderationẽ q̄ſi fuiſſent ſecundũ actũ. Ad ſecundũ qđ videť arguere iã dictorũ contrariũ: dico ſcđm dicta q̄ nõ põt duob⁹ inſtãtib⁹ ſcđm veritatẽ exiſtẽtib⁹ in tẽpore ãgeli ſcđm primũ aut ſcđm aliũ modũ p̃dictos reſpõdere vnicũ nr̃i tẽporis: ga in prĩo mõ tẽporis angeli ĩſtãtia habẽt morã, & ideo vt dictũ eſt vnũ inſtãs illi⁹ tpis angeli reſpõdet parti tẽporis nr̃i: & oĩbus inſtãtib⁹ q̄ ſunt ī illa. In ſcđo aũt modo tẽporis angeli inſtãtia nõ habẽt morã ſed trãſeunt mora quietis ange

D li ī medio vt dictũ eſt: & ideo ſingulis ſingula reſpõdent inſtãtia tẽporis nr̃i. Qđ autẽ aſſumit: q̄ inſtãtia tẽporis angeli ſuccedũt ſibi ſine mora, dico q̄ hoc eſt ip̃oſſibile ī inſtãtibus q̄ habent eſſe ſe

E cũdum veritatẽ: ſed ſolũmodo verum eſt in inſtãtibus acceptis ſecũdum imaginationẽ tm̃. Et qđ arguit q̄ aliqua ſibi ſuccedunt ſine mora: vt tẽpus & inſtans: dico q̄ ſuccedere ſine mora poteſt intelligi vel ſine mora media inter ſuccedẽtia, vel poteſt intelligi ſine mora in altero, vel in vtroq̄ extremorũ. Primo modo ſuccedunt ſibi intellectiones angeli vt dictũ eſt ſupra. & ſic verum eſt q̄ aliqua ſibi ſuccedũt ſine mora, ſ. media. Sic ſibi ſuccedũt inſtãs & tẽp⁹, & nox & dies, & vl̃r oẽs partes cõtinuę ſucceſſiuorũ, ſimiliter motus & quies. Sed duo ſubito tranſeuntia nõ poſſunt ſibi ſuccedere ſine mora media, vt duo inſtantia vl̃ duę mutationes in eodẽ: ga non eſt mutatio niſi terminus vel principiũ morę vel mediũ morarũ: vt mutatio inter duas intellectiones angeli q̄ ſunt in mora pmanẽte: vel mutatio iter duos mot⁹ quorũ eſt mora p ſucceſſionẽ vel inſtãs iter duo tẽpora: quor̃ quodlibet eſt mora motus: vel poteſt huiuſmodi indiuiſibile eſſe pricipium & terminus morę vt

F inſtãs tpis & mutatio motus, & ſic ſcđo modo indiuiſibile trãſiens nũq̄ eſt ſine mora. Ad argumentũ ī oppoſitũ q̄ plura inſtãtia tpis angeli nõ poſſunt eſſe ſimul cũ vno tẽporis noſtri: ga eſſent ſimul inter ſe: Dico q̄ verũ eſt de inſtãtibus veris. De inſtãtibus autẽ imaginatis acceptis p veris verũ eſt q̄ ſecũdum veritatẽ ſunt ſimul cum eodẽ tẽporis noſtri vt dictũ eſt, non tamẽ ſunt ſimul

Ad arg. prĩ. primũ.

Ad ſecũdũ.

Ad aſſũptũ primũ.

Ad aſſũptũ ſecundum.

Ad argu. in oppoſitum.

inter ſe:quia ordinem habent ſecũdum imaginationem.

Quæſt.viii.

Quæſt.ix.

Queſtio.x.

Queſt.xi.

Queſt.xii.

Argu.prin.

In oppoſitũ.

Reſolu.q.

Equũtur q̃ſita de hoĩb9:vbi q̃rebañ q̃dã ptinẽtia ad animã pricipalr:& q̃dã ptinẽtia pricipalr ad cõpoſitũ ex aĩa & corpore.Primo q̃rebaẽ vnũ ptinẽs ad ĩtellectũ.Vtrũ intellect9 agẽs ptineat ad imaginẽ in hoĩe.Et tria ptinẽtia ad volũtatẽ quorũ primũ pertinebat ad obiectum volũtatis.Vtrum primũ & per ſe obiectũ volũtatis ſit bonũ ſub ratione boni ſimplr,an ſub ratione cõuenientis.Alia vero duo ad volũtatis actum:quorũ primũ erat. Vtrũ actus volitiõis moralis ſpeciẽ moris ſortiaẽ ab obiecto an a volũtate.Secundũ erat. Vtrum ad eliciendũ actũ volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtẽſio:an cum hoc requiratur aliqua influẽtia vel affectio. Quęrebatur demũ vnicum cõmuniter ptinens ad eſſentiam aĩæ & ad potentiã. Vtrum beatitudo pficit principaliter & primo potentiã animę an eſſentiã. Circa primũ arguitur ꝙ intellect9 agens nõ pertinet ad imaginẽ,ga nec eſt memoria,nec intelligentia,nec voluntas:eo ꝙ ſua actio circa phãtaſmata pręcedit operationes illarũ:& nõ ſunt aliæ partes imaginis.ergo &c. Contra:agens & poſſibilis ſunt duę partes intellectus:quare cũ agens ſit nobilior poſſibili,& in imagine cõſiſtat naturæ intellectualis nobilitas:ergo potius ptinet ad imaginẽ q̃ poſſibilis. Hic oportet videre a principio quid appelletur ĩtellectus agẽs: & quomodo ſe habeat ad memoriã & intelligentiã.hoc eñ viſo patebit intentũ.Eſt igitur ſciendũ ꝙ ſecundũ Phũm in tertio de aĩa,eſt intellectus agens q facit intelligere omne:& eſt habit9 quidã vt lux. Habit9 autẽ eſt non qui eſt accidẽs:ita ꝙ nõ ſit pars animę ſed habitus dicit̃ quia habet ſimilitudinẽ habitus,& hoc ĩ duobus quæ ſunt opera ei9.Quorũ vnũ eſt illuminare intellectũ poſſibilẽ ſicut lumẽ materiale diaphanũ:vel potius ſicut lux corpus luminoſum.Actio eñ eius in ordine ad poſſibilẽ potius eſt lucere q̃ illuminare, eſt eñ lux quędã ſpiritualis in poſſibili pertinẽs ad potentiã intellectualẽ eſſentialiter,ſicut & ipſe poſſibilis:& quẽadmodum lux eſt natura viſus,& ſecũdum hoc vt dicit Auer,intellectus poſſibilis perficit̃ per agentẽ:& hoc dicit viſus luce ſua cõnaturali:ſine qua nõ ageret ad formandũ in ſe actum viſionis nec ad illum recipiendũ.Et ſecundũ hoc,xii.de trini,ca,vltimo dicit beat9 Augu,ꝙ intellectus noſter intelligit intelligibilia in quadã luce interiore generis ſui ſpirituali:ſicut oculus videt colores in quadã luce gñis ſui corporali.Secundũ vero opus eius eſt ex ordine ſuo ad phantaſmata:quia reſplendet ſup phãtaſmata ſicut lumẽ diaphani ſup colores:& per hoc ſeparat phãtaſmata a cõditionib9 particularibus materię:& de vniuerſali & intelligibili in potẽtia facit vniuerſale & intelligibile ſecundum actũ:& ipſum mouere intellectũ poſſibilẽ: & per hoc ꝙ vniuerſale factum ſecundũ actum imbutũ eſt lumine agentis,facit ꝙ mouet intellectũ poſſibilẽ:ſicut colores mouẽt viſum vt abſtracti ſunt ſecũdũ actũ & imbuti lumine, & cõmixti ſunt ipſi:ita ꝙ agens iſta duo agat circa phãtaſmata,inquantũ eñ facit ꝙ ſunt formę ſcđm actũ intelligibiles,ſe habet vt ars ꝓducens formas in actu & inquantũ facit ꝙ mouent intellectũ ſcđm actum, ſe habet ad phãtaſmata ſicut lumẽ quo imbuti ſunt colores:q licet eſſent abſtracti nõ mouerẽt viſum niſi eſſent lumine ĩbuti & ei cõmixti vt p hoc in virtute eius moueant.& ſic facit intelligere cauſando actũ intellectionis ĩ poſſibili.Et in ſũma facit duo circa phãtaſmata,& duo circa poſſibilẽ intellectũ.Circa phãtaſmata eñ quaſi reſplẽdendo ſup illa & illuminãdo ea non egrediendo a poſſibili ſed cõuertẽdo ſe ad illa: quia in eadem ſubſtãtia aĩæ ſunt phantaſiata in qua ſunt phãtaſmata:& intellect9 agens primo facit illa eſſe actu intelligibilia: ſecũdo dat eis vim mouẽdi ſecundũ actũ intellectũ poſſibilem:inquantũ ſcilicet ſunt quaſi ĩbuta & cõmixta lumini agẽtis. Circa poſſibilẽ autẽ nõ quaſi reſplẽdendo & illuminãdo eũ, ſed quaſi lucẽdo ĩ eo.Primo vt eſt lux indeterminata diſponit ipm vt ſit receptiu9 actus q eſt intellectio:ſine qua media nõ reciperet illũ,ſicut nec viſus actũ viſionis niſi in eo luceret media lux cõnaturalis.Secũdo autẽ vt eſt lux determinata ab intelligibili diſponit ipm vt ſit actus actionis quę eſt intellectio:ſine qua determinãte vim elicitiuã ipſe intellect9 poſſibilis illã nõ eliceret.Sicut vis viſiua ĩ oculo nõ eliceret actũ viſiõis niſi eẽt diſpoſita luce determinata a colore,Et hoc eſt q̃d breuiter & expſſe dicit Cõmẽ.Auer,ſup tertiũ de aĩa,loquẽs de ĩtellectu poſſibili,ſic inquiẽs. Debes ſcire ꝙ intellectus agẽs ad iſtũ intellectũ eſt reſpectus lucis ad diaphanũ:& reſpectus formarũ materialium ad ipm eſt reſpectus coloris ad diaphanũ,quẽadmodũ eñ lux eſt perfectio diaphani,ſic intellectus agens eſt perfectio materialis:& quẽadmodum diaphanũ non mouetur a colore nec recipit ipſum niſi quãdo lucet,ita iſte intellectus nõ recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecũdum ꝙ perficitur p illũ intellectũ & illuminaẽ per ipm:& quẽadmodũ lux facit colores ĩ potẽtia eſſe ĩ actu,ita ꝙ poſſint mouere diaphanũ: ita intellect9 agẽs facit intẽtiones in potẽtia intellectas in actu intellectas,ita ꝙ recipiat eas intellect9 materialis. Nota ꝙ clarior fuiſſet ſentẽtia ſi ſic dixiſſet.Debes ſci

G

H

re ꝙ intellect⁹ agẽs ad iſtũ poſſibilẽ eſt reſpect⁹ lucis cõnaturalis ad oculũ: & reſpect⁹ formarũ materialiũ ad ipm.ſ.intellectũ poſſibilẽ,eſt reſpect⁹ coloris ad oculũ,quẽadmodũ eñ lux cõnaturalis eſt pfectio oculi,ſic intellect⁹ agẽs eſt pfectio materialis intellect⁹,ecce actio ſcda agẽtis ĩ poſſibili.ſequit Et quẽadmodũ oculus nõ mouet a colore neq; recipit ipſum niſi quãdo lucet,ita iſte intellect⁹ nõ recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecũdum ꝙ perficit per illũ intellectũ & illuminat per ipm. ecce actio eius prima circa poſſibilẽ. Et quẽadmodũ lux facit colores in potẽtia eſſe ĩ actu ita vt poſſint mouere oculũ.Ecce primũ opus lucis circa colores cũ dicit:Facit colores in potentia eſſe in actu.& ecce ſecundũ,cum ſubdit:Ita vt poſſint mouere oculũ,ſequit.Ita intellect⁹ agens facit intẽtiones in potẽtia intellectas in actu intellectas.ecce primũ agentis opus circa phãtaſmata. & ſequit ſcdm.Ita ꝙ recipiat eas ĩtellect⁹ materialis.Et eſſet meli⁹ ſimile de luce cõnaturali ĩ oculo ſi ſufficeret ad me diũ illuminandũ & agẽdũ circa colores:ſicut ſufficit lux cõnaturalis in oculo cati,q̃ ſit de luce exteriore in diaphano:quia illa lux exterior magis aſſimilat agenti vniuerſali ſeparato cuiuſmodi eſt lux increata:qua videt etiã iniuſti recte operãda & nõ ſine illa:quẽadmodum nõ videmus colores ſine adiutorio lucis exterioris. Hoc viſo dico:ꝙ cũ agens pertineat ad potentiã intellectiuã & eſt de natura eius,nõ poteſt nõ ptinere ad imaginẽ.Sed quia ſcdm determinationẽ Aug.imago nõ cõſiſtit propric in potẽtiis animę cum ſit ipſa ſubſtantia eius, niſi vt per actus ſuos a prima illatum vt a parente habet produci ſecũda ſicut proles : vt a memoria intelligentia,ſicut notitia de notitia & ab ambabus tertia vt a duplici notitia amor:videlicet a memoria & intelligẽtia voluntas:igitur dico ꝙ agens intellectus vt cõuertitur ad phãtaſmata ſecundum dictas operationes duas circa illa quia nõ includitur in memoria vt de ipſa & de notitia quę eſt in ea ꝓcedit notitia intelligẽtię:neq; ſimiliter includit in ipſa inteliigẽtia nec etiã in ambabus vt ab ipſis procedit volũtas,nequaq̃ pertinet ad imaginẽ niſi vt ꝓparatiuũ & actiuũ circa intelligibilia q̃ ſunt in potẽtia vniuerſalia vt fiant actu vniuerſalia & actu poſſint mouere ĩtellectũ poſſibilẽ vt informet notitia ſimplici rerũ ſenſibiliũ a qbus erãt phãtaſiata ĩ vi imaginatiua:& ſic vt fiat memoria actualis intelligẽtię,omnis eñ notitia ſimplr primo gñata in intellectu aſcribit memorię,Eadem eñ ſunt potẽtia memoria & intelligẽtia:in qua diſtinguũtur vt diuerſę vires,Et dicit cõmuni nomine intellect⁹ poſſibilis:qui diſtinguitur cõtra agentẽ: ſed in ſe cõtinet duas vires,quia memoria dicit inquantũ eſt ſuſceptibilis notitię directo aſpectu ab intellectibus ſimplicib⁹ & cõſeruatiua eius:intelligẽtia vero dicit inquãtum cõuerſa ſup ſe,vt eſt memoria informata ſimplici notitia & ſuſceptiua informationis notitię declaratiuę. & ambę tanq̃ plus cõuenientes inter ſe diſtinguunt ab agente vt a tertia vi ĩ potẽtia intellectiua diſtincta contra vtrãq; illarũ. Quia tñ agens intellectus vt cõuerſus eſt ad phãtaſmata dicto modo prẽparatiuus eſt & actiuus ad informationẽ memorię vt fœcũdet notitia ſimplici & poſſit eſſe parẽs:ideo quo ad hoc dici debet ptinere ad memoriã vt ad parentẽ & nõ ad intelligẽtiam. Sed quia ſcdm determinationẽ Augu.imago nõ eſt ꝓprie in potentiis animę,niſi vt ſuis actib⁹ cõuertũtur per cognitionẽ & amorẽ ad æternũ & increatũ:eo eñ aĩa,imago dei eſt quo capax dei eſt vel capax eſſe poteſt:ad qđ nullo modo poteſt ſe cõuertere intellectus agẽs per illas duas operationes ſuas quas habet circa phãtaſmata:quia æternũ non habet phãtaſmata:Nullo igit modo intellectus agẽs,vt cõſideratur in ordine ad phãtaſmata,ſcdm operationes eius circa illa ptinet ad veram rationẽ imaginis:ſicut nec memoria & intelligẽtia:vt cõuertuntur ad cognoſcendũ tẽporalia & inferiora:& vniuerſaliter quęcũq; creata per notitiã quæ ꝓprie dicitur ſcientia: ſed tantũmodo vt cõuertuntur ad cognoſcendũ æternum & æternas regulas per notitiã quæ ꝓprie dicit ſapientia.Si igitur intellectus agens pertineat ad veram rationẽ imaginis:hoc non poteſt eſſe,niſi vt conſideratur in ordine ad intellectũ poſſibilẽ,ſecũdum alias duas operationes ſuas prædictas.Et dico: ꝙ ita eſt.Per hoc eñ ꝙ lucet vt pura lux in intellectu poſſibili,diſponit ipſum vt ſit receptiuus notitię de luce increata.Per hoc autẽ ꝙ in eodem eſt quaſi determinata ipſo intelligibili increato,operatur vel potius cooperat vt in intellectu formetur notitia de intelligibili increato.Sed prima operatione,primo diſponit intellectum poſſibilẽ:vt ſit receptiuus notitiæ ſimpliciter ſecũdum rectum aſpectum:& ſic ſub ratione memorię.Et ſecũdo diſponit intellectũ poſſibilem,vt ſit receptiuus notitię declaratiuę:ſecũdum ꝙ reſpicit memoriã informatam notitia ſimplici,aſpectu conuerſo:& ſic ſub ratione intelligentiæ.Similiter ſecunda operatione primo diſponit memoriã:vt in ea de intelligibili increato,formetur notitia ſimplex. Secundo vero:vt de notitia illa ſimplici exiſtente in memoria:formetur notitia declaratiua in intelligentia.& hoc ſecundum modum quo notitia ſimplex & declaratiua ſiue verbum de deo, habent formari : prout alibi declarauimus . Et ſecundum hoc dico: ꝙ intellectus agens ſecũdum dictas duas operationes,cõmuniter pertinet & ad memoriã &

Reſponſio.

Concluſio.

ad intelligentiã:ſicut ad intellectũ poſſibilem. vt qui eadẽ eſt potentia ſimpliciter in re & in ſubſtã
tia animæ:a quo ſolũmodo diſtinguitur vt vis alia: ſed exiſtens & manens vt forma & lux in illa:
diſponens ipſum,ſicut habitus, ad recipiendũ in ſe operationẽ vitę quæ eſt intellectio:& ad agen-
Ad arg. prĩ. dum eandẽ.Secũdum hoc ergo concedenda eſt ſecũda ratio. Ad primũ in oppoſitum:q̃ intelle- K
ctus agens non pertinet ad imaginẽ: quia nec eſt memoria,nec intelligentia,nec voluntas:Dico:q̃
falſum eſt,quia memoria & intelligentia,vt diſtinguũtur ſicut intellectus contra voluntatẽ,vt po
tentię diuerſę,ſunt vna potentia continens diuerſas vires:quæ primo diſtinguũtur ſecũdum agẽs
& poſſibile:& poſſibile ſecũdum memoriã & intelligẽtiam,in quibus ambabus vt ſunt partes ima
ginis:continetur agens vt perfectio poſſibilis & habitus in illo ſecũdum dictũ modum.Et q̃d addi
tur:q̃ ſua actio eſt circa phantaſmata & præcedit actionẽ illarum: Dico q̃ verũ eſt,& q̃ ſecũdum
hunc reſpectum nõ proprie pertinet ad imaginẽ:pertinet tamẽ ſecũdum dictum modũ.Habet ta-
men alias operationes ſecũdum quas proprie ad imaginem pertinet,vt ſupra dictum eſt.

Queſt.ix. Argu.prin. primũ.

Ircа ſecundũ arguitur:q̃ bonũ ſub ratione conuenientis ſit per ſe & primũ obie
ctum voluntatis,& nõ ſub ratione boni ſimpliciter:quia inquantũ cõueniens ſo
lũmodo habet rationẽ finis,qui eſt obiectum volũtatis: & non ſecundũ q̃ eſt bo
num ſimpliciter:quia dicit Phus primo Ethicorũ. Si poneretur bonum ſepara-
tum,non haberet rationẽ finis.Bonum autẽ ſimpliciter nõ eſt niſi bonum ſepa-
Secundum. ratũ. Item in magnis moralibus dicitur:q̃ bonum dicit̃ æqualiter enti,ſed bo
num vt de quolibet ente dicit̃: q̃d eſt bonũ ſimpliciter:nõ eſt obiectum volunta
Tertium. tis:quia aliquod eſt nociuũ vt venenũ:ergo &c. Item in.iii.de Anima dicit̃:illud eſt principiũ pra
ctici intellectus,q̃d eſt finis operis:finis autẽ operis non eſt niſi bonum conueniens:ergo &c.& hoc
In oppoſitũ primũ. dicit Euſtathius ſup illud:Omnia bonum appetunt. CONtra eſt:quia tunc obiectum voluntа-
tis eſſet minus nobile,q̃ ſit obiectum intellectus:quia ratio boni conuenientis eſt magis particula-
Secundum. ris,q̃ ratio entis:quæ eſt obiectum intellectus. Item tunc ſequeretur: q̃ deus diligeret̃ in ordine
ad aliquid aliud:quia conueniens ſemp eſt ad aliud.Illud falſum eſt:quia omnia referũtur ad obie-
Reſponſio. ctũ primũ. DICO ſecũdũ Philoſophũ.vii.Metaphy.Simplr dicit̃ aliq̃d dupliciter. Vno modo:q̃d L
dicitur ſecũdum cõmunitatem:& ſic ens ſimpliciter eſt analogũ ad decem prędicamẽta.Alio mo-
do dicitur ſimpliciter potiſſimũ contentum ſub termino: & ſic ſubſtãtia dicitur ens ſimplr. Se-
cundum hunc modũ dico q̃ bonum ſimpliciter dupliciter dicitur: vel primo modo:ſic bonũ ſim-
pliciter conuertitur cum ente vt dicit ſecũda ratio:vel ſecundo modo:& ſic bonum ſimpliciter ſo-
lummodo eſt bonum fruibile q̃d in ſe habet rationẽ omnis boni & deſiderabilis. Similiter eriã bo-
num cõueniens duplr dicit̃.Vno em̃ modo de bono cõuenienti natura: vniuſcuiuſq; p q̃d ipſa pfi
citur & ſaluatur in eſſe.De quo dicit̃:q̃ oĩa bonũ appetũt.Alio modo dicit̃ bonũ cõueniens appe-
titui rationali.Cui põt dici aliq̃d cõueniẽs ĩ gñali vel ĩ ſpeciali:& vel vt finis vel vt exiſtẽs ad finẽ
ordinabile:& hoc vel vt cõueniẽs appetẽti tm̃:vel vt cõueniẽs appetẽti & fini ſimul.Loquẽdo ergo M
de bono ſimplr prio mõ:& ſilr de bono cõueniẽti prio mõ:Dico:q̃ neutrũ eorũ eſt p ſe primũ ob-
iectũ volũtatis:qa neutrũ eorũ inquantũ hmõi eſt finis & pfectio volũtatis inquãrũ volũtas eſt:ſed
potius nature cuiuſcũq; inquãtũ natura eſt.ſic em̃ bonũ famelici eſt cibus,& ſitientis potus,& ifir
mi ſanitas & huiuſmodi cętera.Loquẽdo vero de bono ſimplr ſecũdo modo,& ſimiliter de bono cõ N
uenienti ſcdo modo,de illis bona eſt q̃ſtio:ſed de bonis primo mõ dictis nequaq̃.illis em̃ modis nõ
dicit̃ aliq̃d bonũ in ordine ad voluntatẽ:ſed in ordine ad finẽ ad quẽ naturaliter eſt.ſed ſic.ſ.in or-
dine ad volũtatẽ,dicit̃ bonũ iſtis modis:Bonũ em̃ ſimplr ſcdo modo nõ eſt niſi beatitudo: q̃ habet̃
vel in bono increato, dicẽte Aug.de morib9 eccl'ię. Bonorũ ſumma deus nobis eſt,neq; infra nobis
remanendũ eſt neq; vltra q̃rendũ:alterũ em̃ periculoſum:alterũ nullũ. Secutio dei beatitudinis ap
petit9 eſt. Aſſequutio autẽ,ipſa bonitas.Cũ hoc oĩno efficimur q̃d ipſe eſt:eũq; mirifico &intelligibili
modo cõtingẽtes,eiuſq; veritate & ſanctitate,i.bonitate penit9 illuſtrati & cõprehẽſi, & tale bonũ
ſimplr nõ eſt niſi bonũ aliq̃d ſingulare:in quo eſt vera beatitudo.Vel põt cõſiſtere bonũ ſimplr.q̃d
eſt beatitudo in bono cõueniẽti gñaliter dicto:q̃d eſt reſpectu volũtatis bonum ſimplr primo mõ
quia eſt in bono vniuerſali in quo eſt beatitudo apparens,propter q̃d in ipſa eſt veritas in ſpeciali.
Vt em̃(ſcdm q̃ dicit Aug.xiii.de trini.ca.iiii.)queq; res magis delectauit:ita ĩ eo cõſtituerũt vitã
beatã.Et iſtud bonũ cõueniẽs ſcdo mõ in gñali,eſt bonũ cõmodũ:q̃d cõtinet ſub ſe bonũ ſimplr iã
dictũ.ſ.bonũ ſingulare q̃d deus eſt.Jpm.n.eſt cõmodũ q̃ddã.ſ.q̃d eſt finis.de q̃ dicit Anſel.ante finẽ
de cõcordia.In btitudine ſcdm oẽm ſenſũ eſt ſufficiẽtia cõpetentiũ cõmodorũ ſine oi ĩdigẽtia.Cõti
net etiã oĩa cõueniẽtia ſpeciali mõ dicta q̃ ſunt ad finẽ. Eſt.n.bonũ cõueniẽs appetẽti tm̃,bonũ vt

nūc,bonū conueniēs appetenti & fini, est bonū qđ decet & iustū est appetitū rationalē desiderare.Illud aūt bonū cōmodum in generali nullus pōt non appetere,dicente Ansel.Nullus vult nisi qđ aliquo modo putat sibi cōmodū.Hoc em̄ modo oēs bene esse sibi volunt.& in fine de concordia dicit: ꝙ cōmoda nō velle negt.Et cōmodū sic ī gñali appetere,est btitudinē in gñali appetere,& verā btitudinē q̄ de⁹ est:ga nihil alioꝝ appetit,nisi sub rōne boni:q̄ nō est nisi aliq̄ effigies veri & puri boni qđ est ī deo.dicēte Aug.lib.ii.Confess.Fornicat aīa,cū auertit abs te,& quærit non apud te quæ pura & liquida non inuenit nisi in te,cum redit ad te. Idem de verbis. Apli. Omnia in omnibus erit.

O Quid est omnia?quicqd hic q̄rebas,quicquid pro magno habebas,quicqd hic amabas,quicquid hic volebas,ipse tibi erit.Verum est,sed sub eminētiore ratiōe boni,q̄ hic.Tale ergo cōmodum in gñali appetere,est quoquo mō beatitudinē appetere.dicente Aug.xiii.de Trini.ca.iii.in fine. Ac si dixisset omnes beati esse vultis:miseri esse non vultis:dixisset aliquid quod nullus in sua voluntate non agnosceret.quicquid enim aliud quisq̄ latenter velit, ab hac voluntate q̄ omnibus satis nota est nō recedit.In speciali aūt pter cōmodū & cōueniens qđ est finis:vt deus clare visus:qđcūq; cōmodum pōt nō appeti.Sub conuenienti aūt in gñali cōprehendendo omne cōueniens pter cōueniens iustū vt appellando illud conueniēs in generali nomine cōmodi, omne appetibile in duo diuiditur,dicēte Ansel.de concor.gratiæ & lib.arbi.cap.xii. Nihil vult voluntas:nisi aut cōmoditatem aut rectitudinem.Quicquid enim aliud vult,aut propter cōmoditatē,aut propter rectitudinem vult:& ad has etiam si fallitur,putat se referre qđ vult.Per affectionē.n.quę est ad volendū cōmoditatem,sem p vult homo beatitudinē.Per affectionē vero,q̄ est ad volendū rectitudinem,vult rectitudinē:& rectus.i.iustus esse.Propter cōmodū aūt vult aliqd:vt cum vult arare vel laborare vt habeat vnde tueatur vitam & salutē:quæ iudicat esse cōmoda.Propter vero rectitudinē vult cū vult cū labore discere vt sciat recte.i.iuste viuere.

P Dico igitur:ꝙ sicut respectu visus illud est p se & primū obiectū visus qđ p se & primo visibile est,vt lux:ga in huiusmodi virtute cętera sunt visibilia:sicut colores sic respectu voluntatis illud est per se & primū obiectū volūtatis,qđ p se & primo est volibile, & in cuius virtute vult voluntas q̄cunq; alia sunt ei volibilia. Tale aūt est bonū nō conueniēs ad finem sed bonū simpliciter:qđ est beatificans bonū & habet rationē finis. In illo em̄ est pfecta ratio cōmodi & oīs boni alterius:& hoc est bonū cōmodū in quo est beatitudo.& hoc vel sicut in quodā vniuersali seu gñali bono:vel sicut in quodā singulari qđ est ipse de⁹.In virtute.n.talis boni bonū cōueniens,simpliciter.s.scđm regulā iustitię:& similiter bonum cōueniens carni contra regulam iustitiæ appetitur.Neutrū.n.horū in particulari:vt.s.habet rationē cōueniētis ad finem existens,qđ proprie nominatur conueniens,appetit nisi p resplendētiam aliquam boni simpliciter in illo qđ quęrit in illo:vbi tñ illud quęrere nō deberet.Et ideo dico:ꝙ bonū illud singulare qđ est respectu voluntatis est bonum simpliciter secūdo mō dictum:& hoc quia sub ratione illius omne aliud bonum appetitur:siue sub rōne cōmodi:siue sub rōne cōueniētis appetatur.De quo dicit Aug.viii.de Trini.ca.x.Non amas certe nisi bonum:bonū hoc,bonum illud. Vide bonū si potest:ita deū videbis non alio bono bonū:sed bonū oīs boni.Et cōtra istud bonū cōmodū ꝓprie distinguitur bonum conueniens qđ est vere cōueniēs:& ad hunc vt ad finē ordinat.& hoc est bonū simpliciter,qđ p se & primū est obiectum voluntatis:quia hoc est bonum qđ non secundum aliud a voluntate iudicatur bonum: sed potius secundum hoc iudicat bonū qđcūq; aliud bonū,secūdū ꝙ sequitur ibidē.Neq;.n.dicere mus aliud alio melius cū vere iudicam⁹,nisi nobis eēt impressa notio ipsius boni:secūdū quā & approbamus aliqd:& aliud alii ꝓponim⁹.Sed phi nō ponētes ipsum deū bonū beatificans posuerūt bonū simpliciter primo mō esse p se & primū obiectū appetitus,siue esset naturalis absq; cognitione,siue brutalis siue rōnalis.Obiectū etiam appetitus rationalis,q̄ est volūtas,primū & per se posuerūt bonū cōmodū qđ est cōmune qd p ꝓdicationē & bonū simpliciter respectu talis appetitus sicut dictum est.Hinc dicit Phus,loquens de motiuo appetitus cognitiui.iii.de Aīa.Hoc aūt est qđ est bonū aut qđ videt esse bonum:q̄ ambo continentur sub noīe cōmodi inquantū noīat cōueniens gñaliter dictū:sub quo etiā bonū cōtinet qđ est finis sub rōne singularis etiā bonū cōueniēs. Qđ tamē distinguit vt simpliciter bonum contra bonum conueniens qđ est ad finem:qđ solum proprie dicitus cōueniēs & nequaq̄ p se & primū obiectum voluntatis:secundū ꝙ ꝓcedit vltima ratio:q̄ secūdū hoc concedenda est.Si.n.bonū cōueniēs ꝓprie dictū est qđ nō appetit nisi in ordine ad aliud: & ratio primi appetibilis cōtinet in quolibet alio:Deus ergo in ordine ad aliud diligeretur:qđ falsum

Q est. AD primū in oppositū ꝙ simplr bonū nō habet rōnē finis aut appetibilis:dico ꝙ verū est opabilis a nobis:de quo solūmodo loquit Phs: nō appellando beatitudinē nisi bonū opabile a nobis in vita ista.Hoc tñ bonū habet rōnē appetibilis nobis p gratiā donabilis:de quo Phus nihil sentiebat:

Conclusio.

Ad primū principale.

quo mō ī ipſo eſt vera bītudo.In quo multo melius q̄ Ariſt.ſentiebat Plato:ponēdo.ſ.beatitudinē nostrā tale bonū vl'e nō p̄dicatione:ſed virtute.q̄d Ariſto.ad puerſum intellectum ducēdo dicta Pla

Ad ſecūdū. tonis nitīt̄ īprobare. q̄d bñ insinuat Euſta.in Cōmēt. Ad ſecūdū:q̄ bonū ſimpl'r dicīt̄ æquali R ter enti &c.Dico:q̄ verū eſt de bono primo mō dicto in prima diſtinctione boni ſimpl'r:de quo non eſt hic q̄ſtio:niſi quatenus obtinet̄ ſub rōne cōmodi,quā & rōnē cōmodi pōt habere venenū,inquā tum eſt medicamētū ſanitatis:& etiā habet eſſe cib⁹ viralis qbuſdā aīalib⁹:& ſic illis eſſe bonū natu

Ad tertium rę,licet ſanis hoīb⁹ eēt mors & malū naturę. Ad tertiū:q̄ practici intellect⁹ & finis opis non eſt ni S ſi bonū cōueniēs:Dico q̄ falſum eſt niſi loquēdo de bono cōueniēti in gñali.de quo etiā logt̄ Euſta. Obiectū.n.practici intellect⁹ & finis opis eſt,& bonū q̄d eſt finis,& bonū q̄d eſt ad finē:licet aliter &

Ad primū aliter eſt obiectū intellect⁹,& aliter finis opis:vt iā dicet̄ in ſequēti q̄ſtione. Ad primū in cōtrariū: T
in oppoſitū. qa videt̄ ꝓbare:q̄ primū & ꝓpriū p̄ ſe obiectū volūtatis ſit bonū ſimpl'r primo mō dictū:q̄d.ſ. con uertit̄ cū ente:Dico: q̄ reuera ꝓpriū & p̄ ſe & primū obiectū volūtatis eſt magis nobile,q̄ obiectū intellect⁹:qa ſemp nobilior eſt ratio boni,q̄ veri ſiue entis:qa in rōne boni includit̄ ratio veri:& q̄d addit̄,eſt ratio nobilior:qa eſt cōditio finis:vt ē pfectio appetit⁹.Nūc aūt q̄cūq̄ fit additio vel qua-ſi alicui⁹ nobilioris,& p̄ hoc quoquo modo fit magis p̄ticulare & quaſi cōpoſitū aut vere cōpoſitū: tale q̄d eſt magis nobile, q̄ ſimplū minus particulare:vt contingit vl'r in gñe & ſpecie q̄ conſtituit̄ p̄ differentiā q̄ aliq̄d nobilius importat q̄ genus,& ſic licet ratio boni cōueniēt̄is ſiue conueniēs ſu-mat̄ gñaliter ſiue ſpecialiter:ſemp rō boni eſt nobilior,q̄ rō veri.Et ſic neceſſario bonū q̄d eſt cōue-niēs vl'e vel virtute vel p̄dicatione q̄d appellat̄ bonū ſimpl'r reſpectu volūtatis:aut bonū conueniēs ſpeciale,q̄d proprie dicīt̄ cōueniens:inter quæ procedit quaſtio: neceſſe eſt ponere p̄r ſe proprium & primum obiectum voluntatis:vt patet ex dictis.

Quæſt.x. Arg. princi. In oppoſitū. Reſol.q. Reſponſio.

Arca tertiū arguit̄:q̄ actio volitionis moralis ſpeciē moris ſortiat̄ ab obiecto : qa a cui⁹ entitate habet act⁹ entitatē:& ab ei⁹ bonitate naturę,bonitatē naturæ: & ab ei⁹ bonitate moris,bonitatē moris.ſed aliq̄d eſt obiectū habēs entitatē & bonitatē naturę & bonitatē moris:vt paſcere eſurientē:ergo cū entitate actio habet ſpeciē entitatis:qa potētię diſtinguūt̄ p̄ actus,& actus p̄ obiecta.ii.de Aīa.quare & a tali obiecto actus habet ſpeciē oīs bonitatis quā habet. ergo &c. Contra,ab illo ha-bet actus volitionis ſpeciē moris a quo habet q̄ ſit laudabilis: quia bonū moris & virtutis ſecūdū Plīm.i.Ethi.de numero laudabiliū eſt.hoc autem habet a libera electione volūtatis: ergo &c. Quia q̄eſtio iſta de ſpecie volitionis moralis nō eſt niſi de bonitate actiōis:a quo.ſ.eā ſor V tiat̄:ens autē & bonū ſub ſua rōne gñaliſſima accepta conuertunt̄:ideo dico:q̄ ſicut ens inquātum ens ſpeciē habet ab eo q̄d contrahit ipſum inquātū ens eſt:ſic bonū inquantū bonū ſpeciē habet ab eo q̄d cōtrahit ip̄m īquātū bonū eſt.Nūc aūt ita eſt:q̄ ens p̄ria diuiſione diſtiguit̄ in ens indetermi natū,& in ens determinatū.Dicīt̄ aūt ens indeterminatū ens in ſua ſimplicitate acceptū ſiue cōſide ratū abſq̄ oīm determinatione cōtrahēte ip̄m,q̄d ideo dī ens ſimpl'r.Ens vero determinatū dī ens p̄ aliquā determinationē cōtractū,ſicut cū contrahit̄ determinationib⁹ iſtis q̄ ſunt in ſe & ī alio. Ens em̄ indeterminatū prima diuiſione diſtinguit̄ in ſubſtātiā q̄ primū p̄dicamētū eſt:& in quā ens cō trahit̄ determinatiōe illa q̄ eſt in ſe,& in accidēs q̄d cōtinet alia nouē p̄dicamēta: ī q̄d ens cōtrahit̄ determinatione illa q̄ eſt in alio.Cōſimili igit̄ mō dico q̄ bonū prima diuiſione ſua diſtinguit̄ in bo X nū indeterminatū & in bonū determinatū.Et dicīt̄ bonū indeterminatū ipſum bonū in ſua ſimpli-citate acceptū ſiue cōſideratū abſq̄ omni determinatione contrahente ip̄m.q̄d ideo dicīt̄ bonū ſim plīciter.Bonū vero determinatū dicīt̄ bonū q̄d p̄ aliquā determinationē contractū.& ſicut ens ſim-plīciter ſiue indeterminatū habet ſpeciē ſiue formā entis a ratione ſuę ſimplicitatis & indetermina tionis:ſiue a rōne q̄ eſt ſua ſimplicitas & indeterminatio:ſic & bonū ſimpl'r ſiue indeterminatū ha bet ſpeciē a rōne q̄ eſt ſua ſimplicitas & īdetermīatio.Et ſicut ens cōtractū habet ſpeciē ſiue formā entis a determinatiōe cōtrahēte ip̄m:ſic & bonū cōtractū habet ſpeciē & formā a determinatiōe cō trahēte ip̄m.Ens etiā ſimpl'r ſiue īdeterminatū:hoc eſt abſq̄ aliq̄ determinatiōe acceptū,pōt cōſide rari dupliciter:Aut videlicet in quadā ſingularitate,aut in quadā vl'itate.Et prīo mō dicīt̄ ens ſim plīciter ſolus de⁹.Scdo aūt mō dicīt̄ ens ſimpl'r ens q̄d cōſeqūt̄ decē p̄dicamēta.Cōſili mō,dico q̄ bo nū ſimpl'r ſiue indeterminatū dicīt̄ dupliciter:ſcdm q̄ expoſitū eſt in q̄ſtione p̄cedente q̄ fuit de p̄ ſe & prīo obiecto volūtatis.De bono aūt ſimpl'r primo mō dicto cuiuſmodi eſt ſolus de⁹,q̄d nullo mō natū eſt cōtrahi,nihil ad p̄ſentē q̄ſtionē:ſed ſolū de bono ſimpl'r ſecūdo mō dicto:q̄d eſt cōuertibile cū ente q̄d ſequit̄ decē p̄dicamēta & natū eſt cōtrahi diuerſis determinationib⁹ ſicut & illud ens. Bonū aūt ſimpl'r iſto ſecūdo mō duplici determinatione,& duplici modo habet determinari. Vno

Y qdē quæ nō apponit aliquā rationē ppriā bonitatis ſeu entitatis,ſeu realitatis ſolūmō:vt cū dicitur bonū hoc vel illud:puta lapis vel lignū vel hō:& ſic de cęteris rebus quæ ſimul entia ſunt & bona: a cuius determinationis ſubtractione p abnegationē,tollēdo hoc & illud,& retinēdo ipſum bonū, intellígit ipm bonū ſimplr:qđ deus eſt:vt habitū eſt in dicta q̄ſtione.Ab eiuſdē vero determinationis ſubtractione p priuationē,tollēdo hoc & illud, ſicut prius,intellígit bonū ſimplr alio modo: de quo hic eſt ſermo: ſed inquantū eſt determinatū determinatione tali.hoc eñ mō bonū ſimplr dicit actio q̄cūq; inquātū eſt res & natura aliqua:vt velle,intelligere,paſcere,comedere:& ſic de cæteris. Alia vero determinatione habet hoc bonū ſimpliciter determinari q̄ apponit aliquā ppriā rōnē bonitatis ſupra determinationē iā dictā:vt cū dicit paſcere hoīem.& hoc bonū gñali noīe pōt dici bonū ex circūſtātia.Et determinat bonū ſic ſimplr dictū pria determinatione ſub rōne incōplexi:quia vnū incōplexū cōſtituūt determinatio & determinabile:ſicut genus & differētia cōſtituūt vnū in ſpecie.Secūda vero determinatiōe determinat ſub rōne cōplexi:qa duos intellectus incomplexos & vnū cōplexū cōſtituūt ipſa determinatio & determinabile.Paſcere,n.bonū eſt ſimplr,paſcere aūt ho
Z mīnē eſt bonū ex circūſtātia.Bonū aūt ex circūſtātia gñaliter dictū,diſtinguí habet ſecūdū diuerſas circūſtantias apponētes diuerſos modos bonitatis quaſi forma & ſpecie p ſe diſtinguentes bonū ex circūſtātia gñaliter dictū.Et ſunt tres modi taliū circūſtantiarū.Quędā,n,accipiunt ex parte obiecti ipſius act9: q̄dā ex parte finis:q̄dā vero ex parte efficiētis ſiue agētis ipſum.Bonū aūt ex circūſtātia ex parte obiecti eſt ſicut paſcere hoīem pximū.Eſt eñ pxim9 obiectū act9 paſcēdi:vt ille q̄ paſcit & ſic vt obiectū circūſtās actū.Et ſub tali mō circūſtātię cōtinent oēs circūſtantiæ pertinētes ad obiectū ſiue ſubiectū in qđ recipit actus ſeu exercet : quarū vna bñ eſt materialis reſpectu alterius: & ſe habēt p ordinē circa ſubiectū.Proxim9,n,q paſcit pōt eē díues vel pauper.Si díues,hoc nō eſt circūſtātia boni:ppter quā paſcēdus eſt.Si paup,aut validus potēs lucrarí vñ paſcat,nec eſt adhuc circūſtātia talis boni.Si paup infirm9,hoc eſt circūſtātia boni ppter quā paſcēdus eſt:& maxie cū circūſtātia de quādo,ſ,q̄ñ eſurit,nec habet aliū q̄ poſſit eū paſcere:& ſil'r circūſtantia de vbi:vt q̄ñ recūbit in lecto nec pōt circūeundo oſtiatim mēdicare:& ſic de cæteris quæ poterunt apponi.A tali aūt circunſtantia ex parte obiecti ſiue ſubiecti actus habet ſpeciē qua dicit bonus ex gñe.vbi genus accipit nō a gñe p̄dicabili:ſed a gñe ſubiecti:qa bonū ex circūſtātia tali eſt materiale ad bonū ſecūdū alios duos modos circūſtātię.Circūſtātia eñ ex fine nō eſt nata apponere rōnē bonitatis actui:quin primo ſit circūſtantionat9 circūſtantia q̄ eſt bonus ex gñe.Validus,n,mendícus,valēs labore ſuo paſtū lucrarí,& nolēs ppter otiū qđ amat,ppter deū paſci nō pōt:licet multi hoc facere ſe fingant:vt cū paſcunt hiſtriones. Propter circūſtātiā aūt ex parte finis additā bono ex gñe:dicit bonū virtutis vt iā patebit:ppter qđ bonū ex gñe ſolūmō eſt materia virtutis carēs forma eius inquantū huiuſmodi.Materia aūt inquātū materia p indifferentiā ſe habet ad duo cōtraría: propter qđ dico q̄ bonū ex gñe p indifferētiā ſe habet ad vitiū & virtutē:& eſt de bonis infimis q̄bus contingit bñ & male vtí ſecūdū Aug.de libero arbitrío.Vñ non diſtinguit inter virtutes & vitia talis circūſtantia: ſed ſolūmō inter cōtrarietates virtutū & vitiorū:quorū ipſa vna & eadem eſt obiectū:puta bellum iuſtū,obiectum eſt fortitudinis & timiditatis:fœmina pulchra & caſta,tēperātiæ & intēperātię:pauper infirmus liberalitatis & auaritiæ: & penes diuerſitatē taliū obiectorū differunt dictæ contrarie
A tates & diſtinguunt:nō aūt extrema earū.Bonū aūt ex circūſtātia finis eſt ſicut paſcere pauperem infirmū ppter deū. A tali aūt circūſtātia,act9 habet ſpeciē qua proprie dicit bon9 ex circūſtātia,q̄ñ diſtinguit bonū p tria mēbra,ſ,in bonū ſimplr:quale eſt q̄libet act9 ex eo q̄ eſt res & natura aliqua: & in bonū ex gñe:quale eſt actus cū circūſtantia obiecti cū qua pōt materia virtutis exiſtere : licet cum hoc poſſit eſſe materia vitii: & in bonū ex circūſtātia,quale eſt actus cū circūſtātia finis boni. & penes illa diſtīguūt virtutes & vitia.Et dat actui iſta circūſtātia finis q̄ ſit bon9 bonitate virtutis ſimplr:nō aūt illa circūſtātia qua dicitur actus bonus ex gñe:licet hoc ſentiebat Iulianus hęreticus,ponēs q̄ ad cognoſcēdū veras virtutes tātūmodo intuēdū eſt qđ agit:vtrum,ſ, ſit bonū ex genere:q̄ ſi ſic,opus verę virtutis eſt:quocūq; fine agatur:ſecūdū q̄ Aug.dicit recitādo ſup hoc dicta ei9.li.iiii.cōtra Iulianū.cap.xii.ſic ingens.Cū agit fortiter,prudēter,tēperanter,& iuſte: oīb9 quatuor virtutib9 agit:q̄ ſecūdū tuā diſputationē verę virtutes ſunt.Sed ad cognoſcēdum vtrum veræ ſint:hoc tātūmodo intuendū eſt qđ agit.Vñ ne tibi videar calūniarí,ipſa tua verba iā ponā.Cūctarum inquis origo virtutū in rationali aīa ſita & affect9 oēs per quos aut fructuoſe aut ſteriliter boní ſumus:in ſubiecto ſunt mētis noſtrę,prudentia,temperantia,fortitudo,et iuſtitia.Horum igitur affectuum vis cū inſit oībus naturaliter, inquis, non tamen ad vnum finem in omnibus properat: ſed pro iudicio voluntatis eius nutu ſeruiant,aut ad æterna,aut ad temporalia dirigitur:qđ cū fit

non in eo q̄ sunt,non in eo q̄ agunt:sed in eo solo variāt q̄ merent.Nec nōs sui ignāt,ings,possunt nec gnis sui sustinere dispendiū:sed solius qđ appetiuerūt p̄mii, aut amplitudine ditant, aut exilitate frustrant.Hęc vbi dideris nescio.Hāc aūt sententiā tanq̄ erroneā Aug.reprobat:subdēs continue.Iā tādē cernis(vt arbitror)consequēs esse:vt vera virtus sit auarorū prudentia qua excogitant genera lucellorū: & auarorū iustitia:qua grauium damnorum metu sua nōnūq̄ cōtemnūt poti⁹ q̄ vsurpant alienū:& auarorum temperātia, q̄ luxuriæ (qm̄ sumptuosa est)cohibent appetitū:soloq̄ necessario victu,tegumētoq̄ contēti sunt:& auarorum fortitudo,qua (vt ait Horati⁹)p̄ mare pauperiē fugiunt p̄ fata p̄ ignes.Ergo virtutes istę tali fine turpes atq̄ deformes:& ideo nullo mō germanę vereq̄ virtutes,tibi tñ ita verę vident,& pulchræ: vt nec nōs sui nec gnis possint sustinere dispendiū:sed soli⁹ qđ appetierūt p̄mii exilitate frustrentur!Quis hoc sapiat nisi desipiat! Sed vide licet homo eruditus eorum vitiorū verisimilitudine falleris: q̄ si intima vident esse & p̄pinqua virtutib⁹:tā absunt ab eis,q̄ longe absunt a virtutib⁹ vitia.Verā aūt sententiā sup̄ veris virtutibus a quo sunt formaliter,determinat Aug,subdēs,ca,xiii.Nouerīs itaq̄ nō officiis sed finib⁹ a vitiis discernēdas esse virtutes. Officiū aūt est,qđ faciendū est:finis vero,p̄pter qđ faciendū est.Cū itaq̄ homo facit aliq̄d vbi peccare non videtur:si non p̄pter hoc facit,p̄pter qđ facere debet,peccare cōuincitur.Quę tu nō attendens,fines ab officiis separasti:& virtutes veras,officia sine finibus appellādas esse dixisti.Et subdit aliquantulū infra.Quales virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas. Absit aūt vt virtutes verę cuiq̄ seruiāt: nisi illi vel p̄pter illū:cui dicimus.Deus virtutū conuerte nos.Quę aūt nulli rei seruire volūt,nec ipsę verę sunt:verę q̄ppe virtutes deo seruiūt. Quicqđ aūt boni fit ab homine,& non p̄pter hoc fit,p̄pter qđ fieri debere vera sapientia p̄cipit: etsi officio videatur bonum,ipso non recto fine peccatum est.Possunt ergo aliqua bona fieri non tñ facientibus a quibus fiūt. Bonum est em̄ vt subueniat homini periclitanti p̄sertim innocenti.Sed ille q̄ hoc facit si amando gloriā hominū magis q̄ dei facit:non bene bonū facit : quia nō bene facit qđ non bona voluntate facit.Absit.n.vt sit vel dicat volūtas bona quę in aliis vel in seipsa non in dño gloriatur. Ac p̄ hoc nec eius fructus iste dicēdus est.arbor.n.mala,fructus bonos non facit. Sed potius bonum opus est illius q̄ etiam p̄ malos bñ facit.Hic idē Aug.dicit in libro de opere Monachorū,ca,xxvi.Ille q̄ p̄pter ista tēporalia,s.euāgeliū p̄dicat,nō deo,sed māmonę seruire cōuincit:etsi de⁹ illo ad aliorū p̄uectū,quō ipse nosci t,vtatur.Eā quippe intētionē quare qđ fiat,Christus oculum vocat. Si oculus tuus fuerit simplex,totū corpus tuū lucidū erit:si vero oculus tuus nequā fuerit,totū corpus tuū tenebrosum erit.i.talia erunt facta tua,qualis fuerit intentio tua cur ea facis.Nota q̄ dicit:q̄ subue B
niens innocenti periclitanti bonum facit,non bene:& hoc nō nisi qa nō est vere bonū virtutis: nisi ex finis circūstantia:sed ex gne & ex officio qđ fit solūmodo,qđ nec ipse p̄prie facit: sed deus p̄ ipsum:& q̄ tunc solūmodo bonū ex gne bñ fit,qñ ex circūstantia finis fit:qđ solūmodo est bona volū tate fieri. Sed nec ex hoc habet actus q̄ sit bonus specie & bonitate moris:qm̄ si non esset datū vo C
luntati q̄ posset aliud velle q̄ bonū & bene:vt secundū Anse.l.de casu diaboli.ca,xiiii.non possit velle nisi qđ iuste eā velle cōuenit:& necesse sit ipsum hoc velle:ex hoc(vt vult ibi) nec iustā nec iniustā haberet quis voluntatē:id est actū voluntatis.Dico iustitia morali siue virtute vt moralis est,qđ ex pressius determinat in fine capitis p̄cedentis sic inquiens.Voluntatem ipsam siue cum vult summa cōmoda siue cum vult infima:constat esse opus & donum dei:sicut est vita & sensualitas:& nō esse in ea siue iustitiam siue iniustitiam.& loquit de voluntate quę est vsus siue opatio,& de opatione q̄ sola data est ei vt velit ea,s.cōmoda sūma vel infima,sicut patet inspiciēti seriē literæ ei⁹. Nō D
restat ergo ex quo actio sit bona bonitate moris nisi circunstantia ex parte agētis,q̄ duplex est. Vna p̄cedens ex principio eidem naturaliter indito.Alia vero ex principio ei diuinæ gratię beneficio infuso.Quorū primū est arbitrii libertas.secūdū ē syncera fides.Quorū primū circa actū apponit circūstātiā:qua actio fit bona bonitate moris:q̄ etiā ei dat specie moris.Secūdū vero apponit circūstātia qua actio fit bona bonitate meritorii.De primo Anselmus vbi supra:determinās quomodo voluntas potest esse iusta volendo sibi conueniens,videlicet q̄ iustum est & bonum iuste & bene, dicit sic.Necesse est ergo sic in voluntate conuenire vt velit & iuste velit.& quomodo hoc subdit:dicens.Quatenus sic temperet voluntatem ne resecet excessum,& excedendi non amputet potestatē vt.s.per hoc q̄ volet, liberū arbitriū modū possit excedere:per hoc autem q̄ iuste volet non volet excedere.vnde in cōmēdationem viri iusti dicitur.Qui potuit transgredi & nō est transgressus.Et sic dico:q̄ actio volitionis moralis specie moris & bonitatis moralis sortitur : non ab obiecto nec a fine:sed potius ab agente illam:inquantum scilicet liberū arbitriū illam velit agere & bene agere: & possit eam non agere aut non bene agere.Vt secūdum hoc,ad hoc q̄ sit actio bona bonitate mo-

ris,requiritur liberum arbitrium ad duo:quorum vnum eſt ad eliciendum actum ipſum bonum ex genere:& aliud eſt ad eliciendum ipſum boni finis intentione. Sed ſecundum eſt magis formale
E in actione bona morali:primum autem magis materiale. Sed tamen aduertendum eſt: q̄ bonitas actionis moralis ſicut & virtutes morales,vt politicę ſunt,ponuntur bene fuiſſe in p̄his & reipublicę rectoribus apud infideles:quorū actiões morales eliciebant a libero arbitrio intentione boni, qđ erat honeſte viuere in exercitio virtutū moralium ſecundum regulam prudētię,& ſic ꝓpter deum: deum attingendo per quandam aſſimilationem ad illum:in qua poſuerunt finem hominis & beatitudinem eius hominis politicam : ſed non intentione dirigendi eos ad deum vt eſt ſaluator & remunerator in beatitudine vitæ æternæ. Propter quod Auguſt. etiam negat in illis veras virtutes morales fuiſſe,dicens contra Iulianum:vbi ſupra,cap.xi.Ideo veras virtutes habemus: quia verum eſt propter quod facimus,i.naturæ noſtræ conſentaneum ad ſalutem & veram felicitatem.Non cū abſurde virtus definita eſt ab eis qui dixerunt: Virtus eſt animi habitus naturæ modo atq̄ rationi conſentaneus.Verum dixerunt:ſed quid ſit perfecte conſentaneum liberandę ac beatificandę naturæ mortalium neſciuerunt.Intelligo liberandæ a iugo mortalitatis,qđ valde eſt conſentaneū humanæ naturæ.ad qđ probandum continue addit.Neq̄ enim omnes homines naturali inſtinctu immortales & beati eſſe vellemus niſi eſſe poſſemus:ſed hoc ſummū bonum p̄ſtari hominibus non poteſt niſi per Chriſtum & hunc crucifixum:ideo enim iuſtus ex fide Chriſti viuit. Si ergo ad conſequendam veram beatitudinem,quā nobis fides in Chriſto promittit:nihil proſunt homini virtutes,nullo modo poſſunt eſſe verę virtutes.& infra.cap.xiiii.Quapropter non poſſunt dici virtutes affectus eſſe,ꝑ quos aut infructuoſe aut ſteriliter boni ſumus:ſed tantū virtutes ſunt illi affectus ꝑ quos fructuoſi & boni ſumus.Vnde ſubdit Auguſt.Fieri enim non poteſt vt ſteriliter boni ſimus. ſi boni non ſumus:quicquid ſumus ſteriliter ſumus.Nullo ergo modo ſunt homines ſteriliter boni:ſed qui boni non ſunt,poſſunt alii eſſe minus:alii magis mali.& infra cap.xv.Vt tolerabilius puniantur qui naturaliter quę legis ſunt vtiq̄ fecerunt,ſcriptum habentes in cordibus ſuis opus legis vt aliis non facerent qđ perpeti nollent: hoc tamen peccantes q̄ homines ſine fide non ad eum finem iſta retulerunt ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius q̄ Catilina punietur: non quia iſte bonus:ſed quia ille magis malus & minus impius q̄ Catilina Fabricius, non veras virtu-
F tes habendo:ſed a veris virtutibus non plurimum deuiando. Nota ad intellectum dictorum Auguſt.q̄ officium de genere bonorum poteſt fieri non propter quod fieri debet,dupliciter.Vno modo quia fit propter cōtrariū finem: vt faciunt qui ſubueniunt innocēti periclitanti propter vanam gloriam:qui ſane peccant & mali ſunt & nullo modo ſunt opera eorum opera virtutis ſed vitii,nō in omittendo ſed in cōmittendo.de qbus intelliguntur dicta Auguſt.in cap.xii.&.xiii.præſignatis. Alio autem modo:quia fit propter illud non ſecundum illam rationem ſecundum quā fieri debuit propter illud:vt qui ſubuenit innocenti periclitanti propter deum:modo quo ex naturali pietate & iudicio rectę rationis regulatę lege naturę,Philoſophi & rectores politiarum talia opera fecerūt vt ſe in hoc deo cōformarēt:& ipſum,prout poſſibile erat,attingerent.hoc ſecūdo modo vt iam tactū eſt,iſti proculdubio peccant ſecūdum Auguſt.ſed peccato omiſſionis:vt dicit ca.xviii. Si gentilis,inquit,nudos operuerit:nunqd quia non ex fide peccatum eſt?prorſus inquantū non eſt ex fide, peccatū eſt:nō qa ꝑ ſe ipm factū qđ eſt nudū operire,peccatū ſit:ſed de tali opere non in domino gloriari.Sed ſolus impius negat eſſe peccatum.Vnde tales non peccant nec mali ſunt cōmittendo:ſed ſolūmodo omittendo:& in faciendo boni politici ſunt:ſed non boni ſimpl̄r:quia infideles ſunt.Propter infidelitatem em̄ ſuam omittunt ſcientes qd quoquo modo ſit naturæ conſentaneum:ſed non quid pfecte ſit ei cōſentaneum:& ideo opa eorū licet ſint ꝓpter deū,nō tamen pfecte.Et ſic licet opera eorū virtutes ſint qa politicę:non tñ pfecte ſunt virtutes qa non gratuitę.Cui videt contrarium qđ ſtatim addit Auguſt.ſubdens.Si gentilis q non viuit ex fide nudum operuerit,periclitantē libe rauerit,ęgri vulnera fouerit:diuitias honeſtate amicitię ꝑpenderit, ad teſtimoniū falſum nec tormētis poterit impelli:quæro abs te:vtrum hæc opera bene faciat an male.Dicturus es:& bona facit & bene:fructus ergo bonos facit arbor mala:qđ fieri non poſſe veritas dicit.Sed dico ego: q̄ bona facit & bene,non ſimpliciter & abſq̄ diſtinctione:ſed q̄ bene facit pro quāto ad bonum finem:& pro tanto eſt arbor bona & facit fructus bonos.Sed propter omittere facere ad finem ſecundum rationem illam ſecundum quā deberet facere,propter illum non bene facit & non eſt arbor bona: nec facit fructus bonos:& inquantum eſt arbor bona placet deo & fructus eius:non vt pro eo remuneretur: ſed ne pro eo puniatur: ſicut puniretur qui faceret illa propter vanam gloriam. Punietur tamen:quia omittendo peccat : & ſic minus illo punietur. Et hoc eſt quod ſibi reſpondet continuo

ſubdēs.An reſpondebis:nō inquātū ifelix eſt:ſed inquātū hō eſt:arbor bona eſt?Addo tñ ego dicendo:ꝙ inquantū hō eſt,nō ſimplr:ſed agēs ſecundū rōnē rectā naturalē ad finē bonū:licet nō ꝓput deberet(vt dictū eſt)arbor bona eſt.Si.n.ageret ad finē contrariū,licet ſit homo: nequaq̄ tñ eēt arbor bona ſed mala.Et de tali hoīe ait Dñs.Non pōt arbor mala,fructus bonos facere. Et ſic hō inquātū hō nō eſt arbor bona:ſed ſolūmodo inquantū agit recta rōne ad finē bonum vel ſimplr vel quoquomō vt dictū eſt.Et ſilr nō eſt mala arbor inquantū eſt homo ſolūmodo:ſed inquantū malę volūtatis eſt vel ſimplr & omnino,vt ille q facit dicta opa ꝓpter vanā gloriā:vel etiam ſi ſimplr,non tñ omnino,vt ille q facit illa quoquo modo ꝓpter deū etiā in infidelitate:& ideo multo magis vt ille qui facit dicta opa ꝓpter deū vt redēptor eſt,ex fide informi extra charitatē:q faciēdo dicta opera nequaq̄ dicendus eſt peccare:eſt tñ ſimpliciter arbor mala:licet non oīno. Sed cōtra hæc ſtatim videtur Aug.arguere ſubdēs.Sed forte dicturꝰ es: miſericors voluntas bona eſt.Recte iſtud diceret: ſi quēadmodū fides Chriſti,i.fides q̄ per dilectionē opat,ſemp bona eſt:ita miſericordia bona eēt ſemp. Si aūt reperit & miſericordia mala qua pſona pauperis accipit in iudicio:propter quā rex Saul meruit a dño damnari:qa cōtra eiꝰ p̄ceptū regi p humanū pepcit affectū: ſi vitiū eſt male miſereri:pculdubio vitiū eſt miſereri infideliter.Q2 ſi & ipſa miſericordia p ſeipſam naturali cōpaſſione opus eſt bonū,& iſto bono male vtit q infideliter vtit:& hoc bonū male facit q infideliter facit.Qui aūt male facit aliqd,pfecto peccat.Ex quo colligit & ipſa bona opa q̄ faciūt infideles,nō ipſorū eſſe: ſed illiꝰ q bene vtit malis.Ipſorū aūt eſſe peccata,verum eſt:ſed qñq̄ omiſſionis tm̄:qñq̄ cōmiſſionis: vt dictum eſt:ſicut etiā cōtigit in Saul. Et ſecūdū modū dictū peccātes p omiſſionē ſolū in dictis opibꝰ etſi boni hoīes ſunt politici,tñ ſteriles:qa pro ope ſuo bono nō cōſequunt vitā æternā:licet nō ſteriles ſint inquantū euitāt pœnā quā incurrūt cōmittēdo in eiſdē,& ſic tales bonos politice bene pro omiſſione p infidelitatē mittit dñs in ignē ęternū.Et ſic licet multa quę ſimpliciter dixit Aug.in capitulis dictis bene & vere dicta ſint contra Iulianū q poſuit virtutes infideliū eſſe veras & pfectas virtutes,& opera bona non ex fide facta nullo mō eſſe peccata:& ꝙ ſolo libero arbitrio poſſet hō cauere peccata,& ꝙ peccatū originale nihil eſſet:tñ bene indigent expoſitiōe & diſtinctione mō iā dicto.In quo videt Aug.conſentire,& ad hoc deſcēdere:vbi dicit in ca.xix.Q m̄ ſaltē cōcedis opera infideliū q̄ tibi videnť bona,nō eos ad ſalutē ſempiternā pducere,ſcito nos nullū hoīem dicere bonū nullā voluntatē bonā,nullū opus bonū ſine dei gra.& ifra.Dicanť ſecundū te hmōi volūtates arbores bonę:ſuffícit ꝙ apud deū ſteriles ſint:& p hoc nō bonę.Et p hūc modū etiā loqt Anſel.de iuſtitia & ope bono:vt patebit in ſequenti q̄ſtione. Et Grego.in moralibus ſuper Iob.Moral. enim libro xvii.exponēdo illud Iob.xxviii.Nō cōſeret tinctis Indię coloribꝰ:dicit ſic.Vt phorū ſapiētiā huic.ſ.ſapiētiæ diuinę mōſtraret lōge ſubeſſe,intulit:Nō cōſeret tīctis Indię coloribꝰ.Vt ipos quoq; in eccleſia hęreticos increparet q a gentilitatis errore veniētes fidē quā ſuſcipiūt p ſupbiā ſcindūt: addidit Nō ęquabit ei topazius de ęthiopia, ac ſi patēter inſinuaret,dicēs:Hi q ex peccati nigredine ad cōuerſionē veniunt æquari deo hoī nō poſſunt q̄uis multis colorū virtutibus reſplēdere videantur. Quorū vt ſupbia refutet apte ſubiūgit:Nec tincturę mūdiſſimę cōponēt,tincturę em̄ mundiſſimæ ſunt veraciter hūiles q ſciūt ꝙ ex ſemetipſis virtutū ſpeciē nō hñt: ſed hāc ex dono gratiæ ſupueniētis tenēt. Tincti etem̄ nō eſſent ſi ſanctitatē naturalr habuiſſent:ſed mūdiſſimę tincturę ſunt,qa humiliter cuſtodiūt ſupuenientē in ſe virtutū gratiā quā receperūt. Et notandū ꝙ ſuperius cū dixiſſet: nō cōſeret tinctis Indię coloribus,eoſdē colores nō intulit mūdos:hoc vero in loco vt tincturā veraciū virtutū ab illa phorū fucatione diſtingueret,tincturas dicēs addit mūdiſſimas.Tincturæ.n.mūdiſſimę recte nominanť ii q etſi prius p opera praua fœdi fuerūt: ſupueniēte tñ ſpiritu nitore gratiæ veſtiunť.Tincti aūt colores Indię ſunt huius mūdi ſapientes:q q̄uis p infidelitatē,& plerūq; p actionē fœdi ſunt:ante humanos tñ oculos ſupductę honeſtatis colore fucāt.Quales etiā ſunt hæretici phorū doctrinā potius q̄ Chriſti ſequētes:de qbus imediate p̄miſit dicēs.Fuere multi q mūdi huiꝰ ſapiētiū diſciplinis dediti ea q̄ ſunt inter hoīes honeſta ſeruarēt , & ſaluandos ſeruata honeſtate ſe crederēt,nec iā mediatorē dei & hoīm q̄rerēt, cū quaſi ſufficiētē ſibi phorū doctrinam tenerent.In quorū deſpectū dicit:non conferet tinctis indiæ coloribus. Siquis ergo aduertat prædicta,bonum circa actionem quinq; modis dicitur. Primo enim modo dicitur bonū ſimpliciter:& talis eſt quæcunq; actio ex eo ꝙ eſt res & natura aliqua.vnde pōt dici bonum ex natura:puta paſcere. Secundo dicitur bonū ex genere,& talis ſeu tale bonum eſt quælibet actio ex circūſtātia obiecti qua nata eſt eſſe materia virtutis.Vnde poteſt dici bonum ex circunſtātia generaliter : puta paſcere pauperem infirmū. Tertio dr̄ bonū ex circūſtātia finis.& talis eſt q̄libet actio ex circūſtātia ſpecialr finis boni & honeſti.vñ pōt dici bonū ex fine,puta paſcere paupem infirmū ꝓpter deū ſimplr.& a tali circūſtā

Bonū qntuplex.

tia dicit act⁹ esse virtutis simplr. Quarto dicit bonū ex circūstātia agētis quā habet a natura, & talis est qlibet actio moralis: & ab illo dr moralis, & in ipso cōsistit rō virtutis moralis vt moralis est, & pōt dici hoc bonū: bonū ex libero arbitrio. Quīto dr bonū ex circūstātia agētis quā habet ex gra
M & talis est qlibet actio gratuita: & illa dicit gratuita: & i ipa cōsistit rō virtutis gratuite. Est autē aduertēdū q circa talē actū opat fides habita ex gra duplicīter: Vno mō determinādo circūstātiā ex pte finis inquantū fides, vt est fides simplr, determinat actionē oēm bonā debere fieri ppter deū: vt est reparator & remunerator, & ppter beatitudinē icreatā q ipse est. Alio mō cooperādo libero arbitrio in eliciēdo actionē moralē: vt ex debito amore finis eliciat: qd facit forma fidei q charitas est
N in qua cōsistit radix, & ideo pōt bonū hoc dici bonū ex merito. Sic ergo simplr dico q actio q ē vo litio moralis, specie moris & bonitatē atq rōnē virtutis moralis habet nō ab obiecto: nec vt est prīcipiū opationis sicut finis in intellectu practico: neq vt est principiū ei⁹ a voluntate & opationē sua adeptū: sed potius ab agētis libero arbitrio: scdm modum iā dictū. Q; ergo arguit prīo in cōtrariū
O q ab obiecti entitate habet act⁹ entitatē &c. dico q aliqd habet speciē suā ab alio triplr. Vno mō vt a fine ad quē est. Alio mō vt a forma exēplari secūdū quā est. Tertio mō vt ab efficiēte a quo est. Primo mō domus speciē siue formā suā habet a fine q est inhabitatio eius. Sic em̄ debet formari vt sit apta ad ihabitādū. Per hūc.n. modū finis determinat sibi formā in illo qd est ad finē. Et secūdū hūc modū bene pōt cōcedi q oīs actio etiā moralis formā suę entitatis & bonitatis cuiuslibet habet ab obiecto tanq̄ a fine ad quē est: & sic a fine vt debet esse termin⁹ actiōis. debet em̄ formari actiōis species mō quo p ipsam cōueniēti⁹ finis possit attīgi. Scdo mō dom⁹ speciē siue formā suā habet a forma dom⁹ in mēte artificis dirigente opantē. & hoc mō a fine cōcepto cū aliis circūstātiis ex pte subiecti & mō deueniēdi p actionē i finē, habet speciē oīs actio etiā moralis entitatis & bonitatis suę cuiuslibet ab obiecto: vt p suā speciē existēs in mēte est principiū actionis. Tertio mō dom⁹ suā speciē & formā h3 ab ędificatore īprimēte eā lignis & lapidib⁹ p eorū situ variū & ordinē. & hoc mō etiā qlibet actio etiā moralis entitatē & speciē oīs bonitat{ suę h3 ab agēte eā: & est agēs ille volūtas ex solo libero arbitrio. Sed vt actio moralis etiā sit gratuita & meritoria vitę ęternę, eget fide opāte p dilectionē vt dictū ē. Sed de mō isto habēdi speciē h3 qstio difficultatē suā: ppter quā vt existīo fuit p
P posita. Dicūt.n. aliq q in intellectualibus semp actio volūtatis seqt formā intellectus tanq̄ agētis proximi & p se, secūdū q tactū est supra in prima qstione de angelis. Qd nequaq̄ verū est. Nō.n. forma actionis volūtatis seqt formā intellectus: sicut causam p se & ppter quā sic. Si tñ eā sequat volūtas in sua actiōe, hoc nō est nisi sicut causam sine q nō: sicut sæpius declarauim⁹ alibi: & etiā declarabit adhuc in sequēti qstione. Ita etiā q volūtas agēs moraliter bene pōt agere libero arbitrio cōtra formā rōnis: licet secus sit de volūtate agēte artificialiter i artificialib⁹. Licet em̄ in agibilib⁹ & moralibus a forma rōnis nequaq̄ dicēda sit volūtas aut actio ei⁹ habere formā & speciē bonitatis moralis vt ab illa volūtas dicat bona bonitate morali, aut ei⁹ actio: neq ipse agēs talē actionē tali volūtate dicat ab illa bonus moralis: in factibilib⁹ tñ & artificialib⁹ a forma rōnis dicit volūtas & actio ei⁹ habere formā & speciē bonitatis: vt ab illa dicat volūtas bona bonitate artis: & agēs p volūtatē bon⁹ artifex: & sīlr actio bona & artificialis. Ad cui⁹ pleniorē intellectū est sciendū: q scdm Aui. vi. Meta-
Q phy. finis q acqrit ex actione agētis in artificialibus duplex est, vn⁹ q est forma in patiente susceptibili actiōis: & alter q nō est forma in susceptibili: sed est ītētio q̄dā i cognitiōe agētis. Exēplū primi est sicut forma dom⁹ in materia domus, q est finis agētis ad quē puenit ei⁹ actio & ei⁹ mot⁹: & ē finis agētis ppinquus cōtīgēs motū materiæ. Exēplū secūdi est sicut habitatio q est prīcipiū mouens ad essendū domū siue ad hoc vt sit dom⁹: & nullo mō est forma dom⁹: sed est finis remot⁹ ipsius artificis agētis domū, licet sit finis ppīqu⁹ volētis inhabitare domū, cui⁹ ecōuerso finis remot⁹ est forma dom⁹ in materia, intātū q ille cui⁹ nō est finis forma in materia, nō sit prīcipiū ppinquū motui in quātū sic est. Q; si ille idē cui⁹ finis est forma i materia sit ille cui⁹ finis est forma nō in materia, hoc est p accns. sicut cum aligs fabricat domū vt ihabitet i ea, tunc em̄ īgsitio hītatiōis īducit ad fabricādū eā: et est causa prima fabricandi inquantum est fabricator: & est causatū inquantum est inhabitator: vt secundum hoc ppie loquēdo ali⁹ ē finis ei⁹ īquātū est fabricator, s. forma domus, et ali⁹ īquātū est inhītator, s. inhabitatio dom⁹. De fine aūt quod est forma in materia, est aduertēdū sīlr q scdm Auicēnā ibidē: ipse cōpationē habet ad multa, q p̄cedunt eum secundum eius acqsitionem in effectu, et in esse: prīo ad agentem: secundo ad recipiens, cum ipm est in potentia: Tertio ad id vt iā est i effectu recipiēs: Quarto ad motū. Et respectu agētis cōsiderat⁹ est finis: respectu mot⁹ est terminus, respectu vero recipiētis vt est in potētia est bonū eius, et pfectio: malum autem est priuatio
R illi oppositum, respectu vero ei⁹, vt est iam in effectu, est forma. Quia igitur talis forma, vt est in co

Responsio.

Ad argu. principale.

gnitione exiſtẽs,eſt finis reſpectu agẽtis,mouẽs ipm ad actionẽ,qua inducit in materia,& dirigẽs ip ſum in eadẽ:ita ꝙ nihil aliud regrit ad bonitatẽ actionis artificialis, & p hoc neq; ad bonitatẽ artifi cis,vt artifex eſt,q̃ vt ſecũdũ formã illã exiſtẽtẽ in cognitione ꝓducat forma cõſiliis in materia.Idcir co ſimpliciter dicendum eſt,& confitendum,ꝙ forma actionis,q̃ eſt factio,& bonitas eius:& per cõ ſequẽs bonitas artificis,ſecũdũ ꝙ eſt artifex,& ſilr artificiati,ſecũdũ ꝙ artificiatũ eſt,ſit a forma rõ nis & itellect9,& ab illa habet formã,& ſpeciẽ:ita etiã ꝙ ſi agẽs artificiale nõ poſſet aliter agere ꝓdu cẽdo formã in materia,q̃ ſecũdũ formã rõnis,ſed naturali neceſſitate ꝓduceret ſcdm illã,quẽadmo dũ phi poſuerũt deũ ꝓducere neceſſario,& naturalr mũdũ ſm formã mẽtis ſuę: tñ actio ꝓcedẽs ſe cũdũ formã illã,iquãtũ hmõi,diceret actio artificialis bona:& p cõſequẽs artifex bon9,& artificiatũ bonũ.ꝙ.n. artifex põt aliter agere,q̃ ſecũdũ formã rõnis,hoc nõ cõuenit ei inquantũ eſt artifex:ſed inquãtũ eſt agẽs libero arbitrio,per qd põt eẽ negligẽs,aut maliuolus:& iõ nõ agere ſecũdũ formã artis & rõnis.Ad bonitatẽ aũt actiõis moralis nõ ſufficit forma rõnis niſi ꝓcedat liberũ arbitriũ ſe cũdũ iã expoſitũ modũ.Iõ forma agibilis,ſiue moralis actiõis in rõne exiſtẽs nequaq̃ dicẽda eſt da re formã & ſpeciẽ actioni morali,vt ab illa dicat bona moraliter,aut agẽs bon9:ſicut dictũ eſt de for ma artis.Ita ꝙ habẽs formã agibilis,ſiue actiõis moralis in rõnẽ rectam,quã actu cõſiderat,ſi aliter agat q̃ ſecũdũ formã rõnis,hoc nõ eſt inquãtũ prudẽs eſt,& moralis,nec inquãtũ eſt liberi arbitrii nec qa negligẽs:ſed ſolũ inquantũ in libero arbitrio volũtatis eſt malitia ad agẽdũ cõtrariũ:vt p illã ſciẽs,& prudẽs,& potẽs nõ ꝑccare,peccet nolẽs agere ſcdm formã prudẽtię in rõne.Habẽs aũt for mã factibilis in rõne rectã,quã actu cõſiderat,ꝙ aliter agat,q̃ ſecũdũ formã artis,hoc nõ eſt niſi in quãtũ artifex,nec inquãtũ malitiã habẽs in libero arbitrio.Sed qñq; põt hoc cõtigere qa negligẽs ẽ. propter qd phs,vi.Ethi,aſſignans differẽtiã inter artẽ,& prudẽtiã dicit,ꝙ artis eſt virt9, prudẽtiæ vero nõ eſt.vbi dicit alia trãſlatio.Ars indiget virtute,prudẽtia aũt ipa eſt virt9.q̃ſi dicat,ꝙ artifex ꝑccat agẽdo cõtra regulã artis in rõne , hoc nõ ꝓuenit ex defectu artis aut artificis,inquãtũ arti fex eſt,aut etiã malitiæ eius,ſed qñq; ex negligẽtia abſq; malitia.ꝓpter qd indiget virtute morali in ſtigãte ipm ne negligat agere,& ſcdm rõnẽ agere.Q3 aũt prudẽs cõſiderãs ꝑccat, nõ eſt ꝓpter ali qd taliũ,ſed ſolũmõ ꝓpter ſuã malitiã:& ideo nõ indiget virtute morali,ne negligat:qa contra hoc ſufficit ſibi prudẽtia actualis.Et ne dicat ꝙ agẽs põt agere volũtarie,& ex malitia cõtra regulas ar tis,ſicut cõtra reglas prudẽtię,cõtinuo addit i hoc ſecũdã differẽtiã dicẽs.Et arte qdẽ volẽs peccãs eligibilior,circa prudẽtiã aũt min9.q.d.ſm Cõmẽ.ſi pictor,vel ſtatuifex,vel ædificator direct9 exñs cõtra ꝓpriã artẽ ꝑccat volẽs,& inartificioſe,vel male ꝓpriã opationẽ opat,cõtẽptiue ipſam ptrãſiẽs ꝓpter mercedis ſorte priuationẽ,vel aliqd tale,eligibilior erit eo,q ꝓpter inartificioſitatẽ,& ignoran tiã art[iuolũtarie nõ attigit.Ecõtra aũt ſi prudẽs directiu9 exñs opabiliũ cõtra ꝓpriã prudẽtiã ꝑc cat volẽs,& iprudẽter,vel male ꝓpriã opationẽ opet:ꝓpt cõcupiſcẽtiã forte vl'aliqd tale ieligibilior erit:imo etiã iculpabilior eo,q ꝓpter iprudẽtiã iuolũtarie nõ attigit,qd nõ cõtingit in ſecũda dicta rũ differẽtiarũ,niſi qa bonitas artificis inquãtũ artifex eſt,reſpectu ſui opis nequaq̃ depẽdet ex libe ro arbitrio:ſicut depẽdet bonitas prudẽtis,inquãtũ prudẽs eſt,reſpectu ſui opis.Ex pria aũt illaꝝ dif ferẽtiarũ etiã claret ꝙ ſciẽs & prudẽs põt ꝑccare p malitiã,ſicut & artifex p ſolã negligẽtiã. In quo clare videt velle,ꝙ malitia põt gñari in volũtate abſq; errore ꝓcedẽte in rõne,cui multi contrarian tur,intẽdẽtes tñ ſeq phm.Patet etiã,ꝙ prudẽs ꝓpter malitiã,q̃ põt eẽ in volũtate ad bñ exequendũ opus,poti9 indiget virtute,q̃ artifex,licet artifex magis idigeat virtute,ne negligat,q̃ prudẽs. Rõ T

Ad argu. in oppoſitum.

i oppoſitũ,ꝙ actio nõ habet rõnẽ laudabilis,niſi a libero arbitrio,ergo nec bonitat[,aut virtut[,licet cõcedi poſſit loquẽdo ꝓprie de virtute.ſ. vt eſt moralis:qa tñ(vt patet ex ꝓdictis)actio habet rõnẽ virtut[ſimplr,hoc poti9 habet ex circũſtãtia finis,q̃ liberi arbitrii.Q3 aũt ſit laudabilis,nõ habet ni ſi ex libero arbitrio.In eis.n.q̃ naturalr i nobis cõtigũt,neq; laudamur, neq; vituparamur.ſm phm.ii. Ethi.Et ſic quoquo mõ ab alio habet,ꝙ ſit actio virtuoſa,& ab alio ꝙ ſit laudabilis.

Quæſt.xj. Arg. princi. Primum.

Secundum.

Tertium.

Circa quartũ arguit,ſcilicet ꝙ ad eliciẽdũ actũ volũtatis nõ ſufficit ſola oſtẽſio ob iecti,ſ3 cũ hoc regrit aliqd aliud volũtati ipreſſũ:qa vt videt ſilẽ de actu itellect9 & actu volũtatis.Ad actũ intellect9 nõ ſufficit ſola ꝓſentia obiecti in lumĩe intelle ctus agẽtis:ſed cũ hoc regrit ſpecies ipreſſa itellectui poſſibili ab agẽte & obiecto. ergo &c. Itẽ nihil indeterminatũ exit in actũ,niſi p aliquã determinationẽ,qa ali ter nõ poti9 exiret q̃ nõ exiret volũtas ex ſe oĩno indeterminata ad actũ volitiõis. ergo &c. Itẽ idẽ incõueniẽs ẽ aliqd moueri a ſeipſo prio ſecũdũ totũ,& ſm idẽ.ſic .ſ.vt vnũ & idẽ ſcdm rẽ,ſecundũ vnã rõnẽ moueat ſe,& ſecũdũ aliã moueat: qa tũc ſm idẽ re: idẽ moueret ſe,& moueret a ſe,& ſic ſecũdũ ſe totũ primo. quare cũ illud ſit ipoſſibile: qa nihil ſeipſo

vadit de potẽtia in actum,quia ex eo ꝙ agit,neceſſario eſt aliqd in actu,ex eo aũt ꝙ agitur,eſt in potentia.ergo &c.Item volũtas vt libera eſt,in potẽtia eſt ad actum ſuum,ſi ergo vt eſt libera ſit motor ſui,idem ſecundum eandem rationem eſſet in potentia,& in actu. CONtra. Virtus q̃ nata ẽ ſe determinare ſuũ actũ ſuum,ex ſe motiua eſt ſui,quia determinatio ad actũ actio quædã eſt,ad quã neceſſario ſequit opatio.volũtas eſt hmõi.aliter eñ non eſſet libera.ergo &c. Dico ꝙ aliquid ad actũ aliquẽ eliciẽdum requirit dupliciter.Vno modo,vt cauſa ſine qua non:q̃ nihil agit omnino in eliciendo actum,aut in cauſando diſpoſitionem,qua elicitur actus,aut qua in paſſiuo recipiat:quẽ admodum requirit remouẽs prohibẽs ad deſcẽſum grauis.Et hoc modo,vt ſepius tractaui,ad actũ volũtatis eliciendũ neceſſario requirit obiecti oſtenſio,& forma intellectus circa ipſum.Alio autem modo requirit aliquid ad actum aliquem eliciẽdũ,vt cã propter quã fic,q̃ agit aliquid vel circa receptiuũ actus,ſeu operationis,vel circa elicitiuũ eius.Circa receptiuũ autem actꝰ aliquid agit cauſando diſpoſitionem in illo,q̃ habilitatur ad recipiẽdum in ſe actum,quẽadmodũ lux agit i diaphanum,& in viſum, generando in illis lumẽ mediante quo in illis recipit ſpecies coloris,ſcdm ꝙ ſuperius in quæſtione de intellectu agente declaratũ eſt. Et dico ꝙ iſto modo non requirit ad eliciendũ ſimpliciter actũ volitionis aliud q̃ ſolius obiecti oſtẽſio,præter ſolã voluntatẽ liberi arbitrii. Voluntas enim vt eſt appetitus ſimplr,nullã diſpoſitionem in ſe requirit aliã a ſe,vt in ſe recipiat actũ volitionis.vt liberi arbitrii,ſe ſola ſufficit ad eliciendum volitionis actum,ſuppoſita oſtenſione obiecti cum forma intellectus circa id. ſecundum ꝙ hoc iam declarabitur in pertractatione ſolutionis ad tertiam rationem.non tamen per hoc excludendo actionem dei,qui eſt generalis motor in qualibet actione omnis creaturæ:& hoc in eliciendo ipſum actum,vt iam habitum eſt ſupra ſecũdum Grego.in quæſtione de natura aſſumptibili,non ſolum in dando vim qua actus elicitur.de quo dicit Anſel.de concor.præd.Deus non facit aliquid iniuſtum,qui tamen facit omnes actiones,& oẽs motus,quia ipſe facit res a quibus,& ex quibus,& per quas,& in quibus fiunt. Et nulla res habet vllam poteſtatem volendi,aut faciendi,niſi illo dante.& infra in eodem.Si diligenter conſiderem⁹ ille verius dicitur facere omne qd facit natura,aut voluntas,qui fecit naturam,& inſtrumentum volendi.Qz autem nulla diſpoſitio,ſeu affectio,nec influxus ab obiecto requiratur in voluntate ad hoc ꝙ ipa i ſe eliciat actum volitiõis etiam determinatũ, ſed ſufficiat ad hoc ſola oſtẽſio obiecti determinati , arguitur . In elicitiuum actus intelligitur agere dupliciter aliquid.Vno modo agendo in ipſum aliquam diſpoſitionem,ſine qua nõ eliceret actũ,licet illa non ſit coelicitiua actus.Alio modo in agendo in ipſo diſpoſitionem ſine qua non expedite & faciliter eliceret actum. Primo modo nihil requirit voluntas ad eliciendum actum volendi in ipſa,niſi ſolam obiecti oſtẽſionem.Qm̃ illa diſpoſitio quocunq; modo vocetur,puta affectio,nomine affectionis comprehendendo impulſum,vel influxum ab obiecto cognito,aut habitum quẽcunq;,aut paſſionem,dummodo intelligatur re differre a voluntate,ſi ſine ea nõ eliceret actum volẽdi:et hoc ſecũdum ꝙ vult Anſel.qa voluntas nihil vult ſine ſuis affectionibus,& ſic non niſi quia eſt affectata,hẽc non poteſt contingere niſi dupliciter.Primo modo,quia volũtas affectata neceſſario vult illd ad quod eſt affectata,& nõ põt nõ velle.Et patet clare quia iſte mod⁹ eſt impoſſibilis:quia oñino tolleret liberum arbitrium, & talis voluntas neq; iuſta poſſet eſſe,neq; iniuſta,ſecundum Anſel.de caſu diabo.cap.xiiii.Secundo modo,quia ſi voluntas aliquid velit,neceſſe eſt ꝙ ſit affectata ad illud. Qd̃ videtur eſſe de intẽtione Anſel.quando vult ꝙ voluntas non poteſt velle commodum ſine affectione commodi,neq; iuſtum ſine affectiõe iuſti,vt iam infra patebit.Qd̃ habet duas cauſas veritatis.Vnã,quia ſi velit aliquid,neceſſe eſt ꝙ velit illud ad qd̃ eſt affectata.Alteram,quia nihil velle poteſt,ad quod nõ eſt affectata.Dicere ſecundum primam cauſam,eſt idem cum eo qd̃ dicunt ponentes ꝙ voluntas neceſſitatur ab intellectu,quo ad actus determinationem,vt ſi velit aliquid,neceſſe eſt ꝙ velit quod ei oſtenſum eſt,& indicatum a ratione,ſic tamen,ꝙ non eſt abſolute neceſſe ꝙ illud velit ſtatim, quia ſtatim poteſt illud non velle contradictorie.Sed tunc quæro,vtrum poſſit illud nolle contrarie:hoc eſt velle non.Si dicatur ꝙ non:ergo tollitur libertas arbitrii ad velle,& nolle,ſed manet ſolummodo ad velle,& nõ velle,quod videtur inconueniẽs. Quia ſi de dignitate creaturę intellectualis ẽ liberũ arbitrium, vt eſt liberum arbitrium, & vt ordinatur ad attingendum finem actu ſuo ſic ꝙ poſſit ſeruare iuſtitiam,ſed non deſerere illam,& ꝙ poſſit eam deſerere,dicente Anſel.capitulo decimoquarto de cõcord.gratiæ & liberi arbitrii: Accepit homo liberum arbitrium,ſine quo iuſtitia ſeruari non valuit:ita vt illã poſſet deſerere,quatenus cum illam non deſereret,ſed ſeruaret,proueheretur ad conſortiũ angelorum:Seruare aũt illã nõ valet,niſi volẽdo,neq; deſerere niſi nolẽdo:De dignitate ergo hũanæ naturę eſt poſſe velle & nolle,oſtẽſum a rõne:& id ad qd̃ volũtas eſt

V Quartum. In oppoſitũ. Reſponſio.

Y

affectata. Sed valde inconueniẽs est denegare homini, qđ ptinet ad eius dignitatẽ: cũ hoc attribuere
Obiectio. ei in nullo derogat eis, q̃ sunt fidei, aut morũ: immo valet ad illa, q̃ sunt morũ. ergo &c. Si forte di- Z
catur, ꝙ potest illud nolle, licet non statim, ga liberum manet arbitrium quo ad exercitiũ actus, quo
põt pcipere intellectui vt deliberet de illo, vel nõ pcipere, etsi pciperet vt deliberet, post deliberatio
nẽ habitã põt intellectus iudicare illud nõ volẽdũ, & tunc põt voluntas illud velle, & nolle, & sic ma
Reiectio. net libera: Hoc nõ sufficit ad pfectam libertatem arbitrii, ga iã depẽderet a libertate rõnis de iudicã
do illud esse volendũ, vel non. Immo oportet, ꝙ sit libertas arbitrii ab initio primę ostẽsionis, scdm
ꝙ pleni⁹ declaratũ ẽ in Quolibet pcedẽte. xii. scilicet. Etiã dictũ hoc nõ valet eis, ga voluntas post pri
mam ostẽsionẽ obiecti nõ põt pcipere intellectui vt deliberet, nisi volẽdo, neq; pcipe vt nõ deliberet,
nisi nolẽdo. Est ergo ex pria ostẽsione libera ad volẽdũ itellectũ deliberare, vel nõ deliberare. Et q̃ro
vtrũ illud velit voluntas affectata, an nõ affectata. Si nõ affectata, habeo ppositũ. s. ꝙ aliqd vult ad qđ
nõ ẽ affectata. Si sic & necesse ẽ si aliqd velit ꝙ velit illud ad qđ ẽ affectata, ergo nõ posset nolle intel
lectũ deliberare, ga nolle hoc cũ sit velle nõ hoc est aliq̃ volitio, licet circa obiectũ negatũ: sicut vel-
le hoc ẽ aliq̃ volitio circa obiectũ affirmatũ. & tñ voluntas ad illđ nolle nõ põt eẽ affectata, ga nõ affe
ctiõe illa, q̃ vult positiuũ. ga tũc eadẽ affectio eẽt cõtrariox, qđ est ipossibile. ga dispositio vna & ea
dẽ naturalis nõ ẽ ad cõtraria, nec eadẽ dispositio naturaľ põt eẽ rõ, q̃ aliqd determinet ad cõtraria. Il
la aũt dispositio seu influxus ab obiecto nõ ponit ab eis ĩ volũtate nisi ꝓpter determinatã volitionẽ.
Itẽ neq; ĩ influxu, seu affectione alia, vel cõtraria, ga illa nõ põt poni, nõ em̃ haberet a quo causaret
in volũtate, ga non a forma obiecti circa intellectũ. Nã illa est vnica tãtũ, ga vnius obiecti, qđ cũ sit
naturale agẽs, nõ põt causare nisi vnicũ influxũ, seu affectionẽ in volũtate, & nequaq̃ diuersas, seu
cõtrarias. Quare cũ ab illa forma obiecti circa itellectũ causet affectio, seu influxus, quo volũtas vult
positiuũ, ab illa nõ poterit causari influxus quo nolit illđ, seu quo velit negatiuũ. Si dicat ꝙ immo
eadẽ affectione seu influxu quo põt ipsa voluntas velle hoc affirmatiue puta dulce, põt etiã nolle
illud vł velle non illud negatiue, loquẽdo de bono qđ est ad finẽ. Intellectu em̃ tale bonũ põt agere
dispositionẽ aliquã ĩ volũtate, ꝙ ipsa determinet, seu determinet se simplr ad volẽdũ tale bonũ. qm̃
& illa stante, & nulla alia influxa possit illud nolle, & velle nõ, negatiue. et hoc ꝓpter impfectionem
talis boni. Secus aũt est de bono qđ est finis. Attamen si velit aliquid positiuũ aliud, oportet ꝙ alia
dispositio seu influxus sit causatus in ea ab alio bono cognito. Sed contra istud dictũ, quo ad pri- A
mum, est id qđ statim supra argutũ est. s. ꝙ ista dispositio in voluntate, cũ sit vnica, q̃n vnũ solũ est
ostẽsum, & naturalis, non poterit igit eẽ cã seu rõ coelicitiua act⁹ volẽdi nõ hoc, seu circa obiectum
negatum, cũ ipsa sit dispositio coelicitiua actus volẽdi circa obiectũ affirmatum, vt dicũt. hęc enim
dispositio, cũ sit ab agẽte naturali influxa, puta ab obiecto cognito, est naturalis. Eadẽ aũt dispositio
naturalis nõ põt esse, vt dictũ est, p se rõ agẽdi contraria. igit illa dispositio si est, non poterit tñ eẽ
cã, seu ratio coelicitiua act⁹ volendi circa obiectũ negatum: sed si est, erit vt id sine quo nõ. Itẽ per
idẽ arguit cõtra id qđ addit, ꝙ si sit circa aliud obiectũ affirmatũ regrit alia affectio specialis. Nã
act⁹ volẽdi affirmatus põt eẽ circa obiectũ, qđ est bonũ apparẽs & malũ simplr, & ita actus ille erit
actus malus simplr. ecõtrario vero actus volẽdi circa idẽ obiectũ negatũ erit bonus simplr. Si ergo
bonũ actũ circa obiectũ negatũ põt volũtas elicere absq; oi affectiõe coelicitiua talis act⁹, q̃ si adsit,
erit tãtũ sine qua nõ, multo magis ergo malũ actũ circa obiectũ affirmatũ poterit elicere ex puris
naturalibus absq; omni affectione coelicitiua, vt causa ꝓpter quã sic: & si adsit, hoc solũ erit, vt cã si
ue qua non. Ex quo vlterius concluditur, ꝙ si dicat, si voluntas aliquid velit, ꝙ necesse est eã velle B
id ad quod est affectata, quare cum non sit affectata ad nolle id, & nolle est aliquid velle, ergo nullo
modo posset velle illud, & sic omnino, vt prius, tolleretur liberum arbitriũ. Et pidem patet falsi- C
tas eius, qđ tactum est in secunda causa. s. ꝙ voluntas nihil possit velle, ad qđ nõ est affectata. vt em̃
iam dictum est, licet ꝓprie loquendo nolle hoc, vel velle non hoc, non sit velle aliquid, est tamen ali
qua volitio, siue aliquis actus voluntatis, licet circa negatum obiectum, ad quem nullam oĩno af
fectionem requirit voluntas in se, & non solũ ad talem actionẽ circa obiectum negatiue non regrit
voluntas affectionem in se, sed etiam in se nullam requirit ad actum volitionis defectiuum, puta
qua vult relinquere iustitiam, siue non tenere, quã potest relinquere etiam volendo bonum vt nũc
qđ est malũ simpliciter, quia ex se sola potest deficere. Requirit tamen ad illam obiecti ostensionem
quia nihil põt voluntas velle, nisi cognitum. Ita ꝙ si non sit nisi vnicum secundum vnam circunstã
tiam boni ostẽsum, non potest velle nisi illud tanq̃ primum & per se obiectum intellectus & co-
gnitum. Potest tamen non velle, & nolle illud, si sit bonum aliud a fine. Potest etiam intelle-
ctum velle considerare, & non velle, atq; nolle: tanq̃ secundarium obiectum intellectus, & ostẽ-

ſum in q̃libet intellectione. Sic ergo nō requirit volūtas ad actū volendi ſimplr, niſi ſolā obiecti oſtē
ſionem. quæ quidē ſola obiecti oſtēſio ſufficit ad hoc, ꝙ ipſa voluntas vi libertatis ſuę in ſeipſa, vt ap
petitus eſt, exerceat actum volitionis, & obiecti determinati oſtēſio ad determinatā volitionē abſq;
aliquo influxu in ipſa ab obiecto. Qđ plenius patebit ſoluēdo argumēta. Vanū nāq; videt tot inter
D media cōculcare. Supfluū em̄ eſt ponere fieri p plura, qđ ęqualiter pōt fieri p vnū. Loquēdo aūt de Reſponſio.
requirere aliquid ad eliciendū actū volitionis faciliter & expędite, bene concedo, ꝙ ad ſic eliciendū
actū voluntatis nō ſufficit ſola obiecti oſtēſio, ſicut neq; ſufficit ad eliciēdū actus pfectos morales
neq; maxime ad eliciēdū actus gratuitos, & meritorios, ſecundum ꝙ iam inferi⁹ declarabit. Immo
requirit vel impetus qdā a deo/de quo alias locuti ſumus in quæſtione de bona fortuna, vel influ-
xus qdā ab obiecto cognito, vel habitus rēperantię in cōcupiſcibili, vel fortitudinis in iraſcibili, vel
iuſtitiæ in rōnali, vel etiā paſſiōis alicui⁹ vel in iraſcibili, vl̄ in cōcupiſcibili, q̃ oīa ab aliqbus vocāt af
fectiōes, vt iā videbit. Habit⁹ em̄ reddūt potētias habiles ad prompte eliciēdū ſuos act⁹ ſcđm phm
.ii. &. iiii. ethico. Et ſuper habitus adhuc amplius paſſiones. ſecūdum em̄ ꝙ dicit in. iii. ethico. ira ad
auget fortitudinē. Cōtraria dictis iſtis repellētur in diſſolutione argumentoꝝ: vbi & amplius con
firmabunt, & declarabunt iam ſuppoſita, quæ tñ alias a nobis ſufficienter ſunt declarata, & contra
E ria reprobata. Q̄z ergo arguit primo contra primū mēbrū huius vltimæ diſtictiōis p hoc, ꝙ ad actū Ad primum
intellectionis requiritur aliquid aliud q̃ vis intellectiua, & præſentia obiecti: ergo ſilr & ad actū vo principale.
litionis, dico ꝙ etſi cum illis duobus ad actum intellectionis requirit aliquid aliud, ſcđm ꝙ iam de
clarabitur: non tamen illud eſt ſpecies impreſſa intellectui quaſi conſimilis ei, quæ imprimit orga
no viſus, & neceſſaria eſt ad actum videndi. ſecundum em̄ ꝙ alias declaraui, in vi ſenſitiua appt̄ē
ſiua requirit ſpecies obiecti: quia ipſum obiectū non poteſt eſſe ſimul cū vi ſenſitiua exiſtente in or
gano: et proximū agēs debet eſſe ſimul cum patiente, & ideo requirit ſpecies ſua in organo qua ſi
mul eſt cum vi ſenſitiua, quę habet in ſe vim obiecti ad mouēdū vim ſenſitiuam in organo exiſten
tem. In vi aūt apprehēſiua intellectiua nulla ſpecies requiritur de obiecto, quia ipſum exiſtens in
phantaſmate factum vl̄e virtute agētis pſens ē & ſimul cū intellectu, ga vis phantaſtica, in q̃ ſunt
phantaſmata, & vis intellectiua ſunt in eadem ſubſtantia animæ indiuiſibili. propter quod obiectū
vl̄e immediate pōt agere in intellectū abſq; ſpecie aliqua intellectui ipreſſa, quantū de actione eius
requirit ad eliciēdū actū intelligendi: de quo ſtatim erit ſermo. Sed eſto, ꝙ ſpecies requireret in-
tellectu ad actū intellectionis determinatū, ſicut & ſuo modo in ſenſu ad actū ſenſatiōis: nō tñ ideo
ſequit ꝙ in voluntate requiratur ad actum volitionis determinatū aliquis influxus ab obiecto ſeu
bono correſpondens ſpeciei intelligibili in intellectu. Q̄z em̄ in intellectu requirat ſpecies, vt dicunt
aliqui, hoc eſt quia obiectum intelligibile vt eſt in potentia ſenſitiua, eſt tantum intelligibile in po
tentia, nec eſt ſufficiens vt ſic, ad hoc ꝙ ſcđm ipm̄ moueatur intellectus. Vnde & requiritur in-
tellectus agens, vt ab ipſo abſtrahat ſpeciē intelligibilē ponēdā in ītellectu poſſibili. Sed a parte iſta
ipm̄ obiectū intelligibile p ſpeciē ſuam, ſi ſit ſpecies, ſufficiens eſt abſq; aliquo influxu facto ab ipſo
in voluntate, ad hoc, ꝙ ad eius preſentiam in intellectu voluntas moueat ſe in actum volēdi deter
minatum. Vnde non requirit voluntas agens, quia illud idem quod facit aliquid eſſe obiectum in
F tellectus ſub ratione veri, facit obiectum voluntatis ſub ratione boni. Ad ſecundum: cum dici- Ad ſecūdū.
tur ꝙ voluntas de ſe eſt indeterminata: ergo non exit in actum volendi niſi per aliquid quod ſit in
ipſa ſuper ſubſtantiam eius cum obiecti oſtenſione: Dico ꝙ triplex eſt indeterminatio voluntatis.
Vna eſt per indifferentiam potentiæ ad duo circa actus contradictorios. ſ. ad poſſe velle, & nō poſ
ſe velle quoquo modo, ſicut viſus eſt indifferens ad poſſe videre, & non poſſe videre. ſed ad non
poſſe velle, & non poſſe videre determinatur per omnimodam obiectorum abſentiam: ad poſſe vel
le autem, & poſſe videre, p ipſorū pſentiā. ſed multo aliter viſus q̃ volūtas: ga viſus neceſſario: vo
lūtas aūt non niſi libere. Alia ē indeterminatio voluntatis p indifferentiā actus reſpectu obiectorū
& hęc ē duplex, quia vel reſpectu vnius obiecti tātū, & hoc vel volendo illud, vel non volēdo con-
tradictorie, ſeu nolēdo cōtrarie: aut reſpectu diuerſoꝝ, puta ad velle hoc, vel illd̄, & qđcūq; determi
natū volibile. quēadmodū viſus ē idifferēs ad vidēdū albū, & nigrū, lucē, & cęteros colores, ad vnū
vl̄ plura horꝝ p ipſorꝝ pñtiā, ſed vi⁹ neceſſario p determinationē factā ī ſeipſo: volūtas aūt libere p
determiationē factā ī altero. ſ. ī ītellectu. ga obiecti ītellect⁹ pñtia in ītellectu, & determiatio p ipm̄ nō
eſt neceſſaria volūtati ad eliciēdū actū volēdi, niſi ſicut cā ſine q̃ ñ. ſed tñ vt cā ppt̄ quā ſic, final̄. ſ. eſt
neceſſaria ad actū voliriōis terminādū, & ſic poti⁹ ppt̄ ipm̄ actū, q̃ ppt̄ volūtatē eliciētē, ga icognita
velle ñ poſſum⁹, eo ꝙ actū volēdi nō poſſum⁹ terminare niſi ad cognitū. qđ tñ nō vt cognitū ſed ma
gis vt res imiat actū volēdi: vt ſic bonū cognitū, vt p ſui ſilitudinē ē ī ītellectu, pñtatū ē actui volēdi

& mouens voluntatẽ tantũ metaphorice. Sed ad ipm vt res est, actus volẽdi terminat: sicut descen sus grauis terminat ad centrũ, in quo natũ est quiescere. Ois aũt alia vis ab obiecto determinatur in seipsa. Vis em̃ sensitiua q̃cũq; non elicit actũ sentiendi, nisi sit determinata in se quadã alteratio ne ab obiecto sensibili, neq; sil' vis intellectiua, nisi alteratione quadã determinata fuerit ab obiecto intelligibili, sil' neq; vis appetitiua sensibilis elicit actũ appetitiõis nisi determinata p passiões ire, & & cõcupiscẽtię causatas i organo appetit9, nõ qdẽ ex sensu, vt ex cã imprimẽte illas, sed ex vi exĩte in corde, q̃ factiua ẽ alteratiõis circa organũ appetit9 scdm calidũ, & frigidũ, humidũ & siccũ. Quę qdẽ alteratio nõ est ex apphẽsiõe sensus, nisi sicut ex cã sine q̃ nõ: post quã apprehẽsionẽ naturaliter vis alteratiua cordis alterat organũ appetit9 ad gnandas dictas passiones, ad quas sequit appetitio. Vis aũt volitiua habet ex se determinatiuũ suũ ad actũ, cuiusmodi est libertas simpl'r respectu finis q̃ determinat tantũmodo ad volendũ illũ: & liberũ arbitriũ respectu eor̃ q̃ sũt ad finẽ, qd̃ determiat vel ad volẽdũ, vel ad nõ volẽdũ, vel ad nolẽdũ. Non p̃ talis determinatio in aliis virib9 sit elicitiua act9, vl' coagẽs cũ ipa vi, q̃ determinat: sed ipsa ẽ solũmõ cã sine q̃ vis ideterminata nullũ actũ oino eliceret. Talẽ aũt determinationẽ, quo ad tertiã indifferentiã, q̃ est media in ordine, nihil põt agere in voluntate, neq; obiectũ, neq; influxus quicũq; ab ipso, neq; passio q̃cũq;, aut habilitas, siue fuerit habitus, siue dispositio. Quodlibet em̃ taliũ ad vnicũ naturalit mouet. Vñ Ansel. loquẽs de motu volũtatis in angelo (& sil'e est de motu ei9 in hoie) fingit angelũ a deo factum p partes: & primo po nit ipsum factũ in sua substãtia cũ potẽtiis naturalib9, s. intellectiua, & volitiua, qua. s. sit apt9 ad vo lendũ: dicẽs ca. xli. de casu diabo. Ponamus deũ facere angelũ quẽ vult facere beatũ, nõ sil' totũ, sed p pres, & hactenus iã esse factũ, vt iã sit apt9 ad habẽdũ voluntatẽ, sed nõdum aliqd velit. Et q̃rit, an ipse angelus sic factus p se possit velle aliqd, & exponit hoc qd̃ dicit p se, dicẽs. Per se dico p hoc qd̃ iã habet, & diffuse ꝓsequit. Et post resumendo q̃situm, dicit. De ꝓpria igit̃ potestate loquor, cũ quę ro de angelo, quẽ nouum posuimus fieri, & hactenus iã esse factũ, vt iã aptus sit p naturalẽ potẽtiã, s. ad habẽdũ volũtatẽ, i. actũ volẽdi volũtatẽ, sed nihil adhuc velit, an ipe p se possit velle aliqd. Et vi det̃ dicere Ansel. q̃ angelus sic factus nõ possit p se absq; aliquo alio sibi addito exire in actũ primũ volendi, vnde concludit. Restat igitur vt ille angelus, q̃ iã aptus fact9 est ad habendũ voluntatẽ, sed tñ nihil vult, nõ possit habere primam voluntatem, i. primum actũ volendi a se. Et tractatu secun do in principio. xiii. capituli, ponit a deo volũtati angeli esse inditũ, q̃ solummodo possit esse deter minata ad velle bonum cõmodum simpl'r: vel solũmodo ad velle cõmodũ cõueniẽs. Et determinat, q̃ tali voluntate volendo commodũ qualecũq;, non posset dici voluntas sua iusta, vel iniusta, vt pa tet cap. xiii. & similiter nõ volẽdo cõmodũ conueniens, vt dicit cap. xiiii. in prĩcipio. Et hoc ideo, qa non posset velle aliter. Vnde tertio ponit vlterius hmõi angelo esse inditã a deo voluntatem volen di vel commodum simpliciter, vl' conueniens sibi, & hoc iuste, & vt cum hoc possit illud velle, & i iuste sic inconueniẽs. Quoniam ergo nõ solummodo volendo beatitudinem, nec solummodo volẽ do qd̃ conuenit, cum ex necessitate sic velit, iustus potest appellari, nec potest nec debet esse beatus nisi velit, & nisi iuste velit, necesse est vt sic deus faciat vtrãq; voluntatem in illo angelo conuenire vt & beatus velit esse, & iuste velit, quatenus iustitia addita sic temperet voluntatem, vt resecet vo luntati excessum, & excedendi non amputet potestatem, vt tamẽ per hoc, q̃ volet esse beatus, mo dum possit excedere: per hoc autem, q̃ iuste volet, non valeat excedere. Ex his dictis Ansel. ponũt aliqui, q̃ deus potest facere voluntatem angeli vel hominis, q̃ per naturam suam non sit peccabilis seu non poterit peccare. Et hoc tripliciter. Primo modo creãdo angelũ cũ potẽtia volitiua pura nõ addẽdo voluntati angeli aliquã affectionẽ pura cõmodi, vel iusti, sine quarum aliqua nõ potest exi re in actũ volẽdi, nec p consequẽs peccare. Scdo creãdo voluntatẽ informatã sola affectione cõmo di absq; affectione iusti, vel recti, & tũc licet posset exire in actum volẽdi beatitudinẽ, q̃ est ex cõmo dis mediãte affectione commodi, nõ tñ poterit ex hoc exire in actum volendi rectum vel iustum, & ideo volendo ipm non peccabit, quia nec tenetur velle rectum, seu iustum, eo q̃ affectionẽ recti seu iusti non habet. Tertio modo creando voluntatem informatam sola affectione iusti, vel recti, absq; oi affectione commodi, & tunc talis voluntas nõ poterit peccare, quia nõ posset appetere, nisi rectũ & iustum, a quo tunc non posset retrahi, eo q̃ non haberet affectionẽ aliquã commodi, aut incõmo di, p quam posset aliud velle, q̃ iustũ, & rectum, & ita nec peccare. Sed aduertendum ꝓpter primo dictũ, & vt patebit plane consequenter exponendo Ansel. hic & alibi, q̃ duplex est habilitas volun tatis, seu habitus. Quædam videlicet naturalis, alia vero accidentalis, re absoluta differens ab ip sa voluntate, & superaddita eius aptitudini naturali. Cum ergo dicũt primo, q̃ posset creari volun tas angeli absq; habilitate quacũq; supaddita ei: Dico q̃ verum est, loquẽdo de habitu, seu habilitate

Impeccabiles

G

Voluntatis habilitas.

H

accidentali ſupaddita, vel ſuperaddenda ipſi voluntati, quia talis re differt ab ea, ſed nequaꝫ creari poſſet in eſſe ſecũdum rẽ ſine habilitate naturali ad actũ volẽdi, quia talis habilitas eſt de rõne ipſius potẽtiæ volitiuę, nõ accidẽs additũ ei. Vñ nec põt eſſe ſine tali habilitate: cũ potentia ſit realit talis habilitas ad actum. Vnde & de tali habilitate naturali loquẽs Anſel. in de concor. gratię & liberi arbitrii, ſub noĩe affectionis commodi, dicit ꝙ illa eſt inſeparabilis, qđ nequaꝫ verũ eſſet, ſi talis habilitas re differret ab ipa potẽtia, quia de affectiõe iuſti, ꝙ re differt, dicit, ꝙ eſt ſeparabilis. De angelo aũt ſic creato cũ ſola tali habilitate naturali nequaꝫ verũ eſt, ꝙ non poſſit exire in actũ volẽ di, nec p cõſequens, ꝙ nõ poſſit peccare. Immo hac ſua naturali habilitate põt velle cõmodũ, & hoc vel temperate, & tunc bene, vel exceſſiue, aut remiſſe, & tunc peccaret. & hoc neceſſe eſt ponere, ni
I ſi ponat ꝙ talis volũtas nõ ẽ liberi arbitrii ſed naturaliter vult qđ vult ſeu qđ põt velle. Et ꝙ dicit Anſel. ꝙ volũtas non poteſt velle ſine ſuis affectionibus: Dico ꝙ noĩe affectionis generaliter dictę cõ
K prehẽdit habilitas naturalis, qua volũtas vult, cũ dicit affectione velle. Iterũ ꝓpter ſecundo dictũ et tertio, ſciendum, ꝙ ſi ponamus angelum factum a deo cũ potentia volitiua, & affectiõe volendi ſolum cõmodũ, & hoc naturaliter non p liberũ arbitriũ: ſcđm ꝙ de ãgelo videt loqui Anſel. de caſu diaboli, ca. xiii. p totũ, aut etiam factum cum volitiua potentia, & affectione volendi ſolũ cõmodũ conueniens: & hoc ſimilit naturaliter, non p liberum arbitriũ, ſecũdũ ꝙ de angelo videt loq Anſel. eodẽ lib. ca. xiiii. in principio: de angelo, inquã, ſic poſito, imo ficto, verũ eſt ꝙ non poſſet peccare: ſecundũ ꝙ videt velle Anſel. Et dico videtur: quia talis angelus non poſſet eſſe in rerum natura creatus, nec Anſelmus ponit ꝙ ita poſſet eſſe. Et ꝙ talis angelus non poſſet in rerum natura eſſe creatus, patet, ꝙ de ratione volitiuę potẽtię angeli, vel hoĩs reſpectu eorum quæ ſunt ad finem, eſt, ꝙ ſit liberi arbitrii: in quo neceſſario eſt naturalis habilitas ad volendum iuſtum, & qua poteſt velle iuſtum volendo quod cõuenit velle, & ſicut cõuenit. Cum qua tñ habilitate poſitiua eſt defectibilitas annexa, qua poteſt excedere, ſi velit, ac per hoc nõ poteſt eẽ talis in rerum natura, quin poſſit peccare. Tali aũt volũtate cũ tali habilitate creata ſi addatur habilitas accidẽtalis iuſtitiæ, vel politicę, vel gratuitę, p illas vt per affectiones accidentales expeditius poteſt exire in actus iuſtitiæ, ſed meritorie ſolum per affectionem iuſtitiæ gratuitæ. Iſtis tamen affectionibus ſemp in voluntate eſt potentia defectibilitatis cõiuncta, qua poteſt in contrariũ. Sed in his dictis Anſel. eſt eius intentio, ꝙ angeli & hoĩs voluntati a deo datum eſt, vt poſſit ſe determinare ad ſequẽdũ inclinationẽ iuſtitię, vel
L cõtrariũ agendũ. Qđ ergo in argumẽto dicit, ꝙ indeterminatum non exit in actũ, niſi p determinationem factã in ipõ: dico ꝙ hoc non eſt verũ, niſi de ideterminato, quod nõ habet vim ſeipſum determinandi. Reſeruata aũt hac vi determinãdi ſeipſam in volũtate in ꝙ cõſiſtit libertas arbitrii, nõ multum curam⁹ ſi ponat prima determinatiõe determinari & tertia facta in ſeipſa ſecundũ aliquẽ influxũ ab intellectu & ab obiecto cognito, aut ĩpetu, aut affectiõe quacunqꝫ: ga nullũ tale influxũ poterit eẽ cã, ꝓpter quã ſcđm ſecundã determinationẽ velit, vel nõ velit, vel nolit ipa voluntas, ſed ſolummõ cã ſine ꝙ nõ, ga ſemp manet indeterminata a determinatiõe ſecunda, niſi a ſe determineť licet determinatiõe prima determineť in ſe ſecundũ obiectũ cognitũ, & ſiĩr tertia, vt ſcilicet nõ poterit velle oĩno, niſi ad volibile determinetur, nec velle determinate hoc, vel illud, niſi ad volibile hoc vel illđ determineť. Sicut nec ſenſus, niſi determineť a ſenſibili, põt oĩno ſentire: nec ſentire hoc niſi determineť ab hoc ſenſibili. Et ſiĩr ẽ de ĩtellectu reſpectu ĩtelligibilis: ita ꝙ nõ poſſit volũtas vel le aliqd niſi cognitũ ad qđ determinaťita tñ ꝙ ſi nõ niſi vnũ ſit cognitũ, quo determineť, nõ poſſit aliud velle cũ effectu: poſſit tñ hoc velle, vel nolle, vel non velle, & impare ĩtellectui, ꝙ cõſideret amplius. Si vero plura ꝑſenteť, ꝙ ſunt ad finẽ, poterit liberũ arbitriũ qđcũqꝫ ex illis, ſiue ſub ratione minoris, ſiue ſub rõne maioris boni ꝑſenteť, velle aliis omiſſis, vel nolle alio electo, vel nullũ illorũ velle in hoc ſtando: & etiã intellectui ꝓcipere, vt amplius cõſideret. Vñ ſi in hoc ſtarem⁹ ſolũ, negaremus aliqd agere ab extra actũ volitionis in volũtate ĩmediate, vel mõ cõgruẽti naturę ſuę, quẽad modũ ſol agit in diaphano actũ illuminatiõis, vel mõ nõ cõgruẽti naturę ſuę, quẽadmodũ lapis ꝓiciť ſurſum, aut mediate agẽdo in ipa diſpõnẽ, ꝙ eẽt neceſſario cauſatiua volitiõis, ſicut ꝙlitates pri
M mę calidũ & frigidũ gñatę ſunt ſcđarũ cauſatiuę, vt albi, vl' nigri. AD tertiũ dicẽdũ cõtra idẽ mẽbrũ, ꝙ idẽ incõueniẽs eſt &c. Dico ꝙ ꝓpter fugã huius rõnis, & incõueniẽs qđ videt cõcludere, dicũt aliq, ꝙ volũtas nõ mouet ſe ad actũ volẽdi, niſi mota ab appetibili cognito, & hoc nõ metaphorice, ſed vere. Dicit enĩ phs in. iii. de aĩa ſic. Res p ꝙs ſit mot⁹, tres ſunt. Vnũ qdẽ mouẽs, ĩmobile. ſ. ſecundum autem, quo mouet. ſ. mouens motũ: tertiũ qđ mouetur. vbi cõtinuo reducit ipſum quo mouet ad ipm mouens diuidendo illud in duo ſubdẽs. At mouẽs duplicit. Aliud qdẽ ĩmobile, aliđ aũt mouẽs, & qđ mouet. Eſt aũt ĩmmobile actuale bonũ. mouẽs aũt & quod mouet appetitiuum ẽ. Mouet enĩm quod appetitur, & appetitus motus eſt. Quod autem mouetur: ſcilicet ab appe-

Ad dictum Anſel.

Ad formam arg. ſecundi.

Ad tertium principale.

titu,aial eſt.Quare cū dicit,q̄ appetibile mouet, continue etiam dicit q̄ appetit⁹ mouet,diſtinguē do mouens in hęc duo.Et incōueniēs eſt dicere,q̄ in tā breui verbo ſumat mouere ęquiuoce,& ſit diuiſio ſua in ęquiuoco.Igit cū appetitus vere,& nō metaphorice mouet aial,cōſimiliter appetibile vere,& nō metaphorice mouet appetitū,& hoc p verū influxū alicuius diſpōnis realis factę ab ap- petibili cognito in volūtate,ſine quo volūtas nullo mō moueret ſe ad actū volitionis,nec per conſe- quēs ad aliquid aliud,quia nō mouet niſi volendo. Ad qd dico,priuſq̄ deſcēdam ad argumentū, N q̄ volūtas ñ mouet ab appetibili cognito niſi metaphorice,& eſt ī ſuo motu primū mouēs,ſcdm q̄ iā declarabit.Cū dicit,q̄ philoſophus in tā breui verbo nō ęquocat mouere,dico q̄ immo:loquēdo de appetitu rationali,q̄ eſt volūtas.de quo tñ non loquit ibi principaliter,ſed de appetitu ſenſitiuo qui eſt principiū motus localis,etiā in brutis. Sed iſtā ęquocationem, bene expreſſit in alio libro præcedente naturalis philoſophię videlicet in primo de generatione, vbi determinat,q̄ ſcdm aliū & aliū modū mouēdi & ęquiuoce mouēt finis,& efficiēs.Appetibile aūt ſcdm ph̄m ibi non mouet, niſi vt finis.Dicit em̄ ibi.Sic aūt eſt effectiua cā,vt vnde principiū motus.Cuius aūt gr̄a non facti uū,ideo ſanitas nō factiuū,niſi ſcdm metaphorā.Etem̄ faciens,qñ exiſtit,gñat patiēs,habitib⁹ autē p̄ſentib⁹ non adhuc generat aliqd.Species aūt & fines habitus quidā.Ecce plane,q̄ cuius gratia,ſ. finis,ſiue cā finalis nō eſt factiua alicuius motus,aut mutatiōis niſi metaphorice,neq̄ alicui⁹ diſpo ſitionis p̄ductę p motū,aut trāſmutationē,qđ appellat philoſophus ibi generari.Appellat aūt ſpe- ciem finē intra quem q̄rit inducere agēs in materia,vt eſt ſanitas.fines aūt appellat id cuius gra- tia q̄rit ſanitas,& eſt finis extra,vt p̄pter ſtudiū mł̄ri appetūt ſanitatē,vt meli⁹ poſſint ſtudere.Hos em̄ modos finis diſtinguit Auicen.in.vi.metaphyſicę dicēs.Finis q̄ acquirit ex actione agentis,di- uidit in duo,ſ.in finē qui eſt forma,vel intētio in patiēte receptibili actiōis,& in finē q̄ nō eſt forma nec intentio in patiente ſuſceptibili vllo modo.Eſt igit in agēte.Habitatio em̄ q̄ eſt finis fabricator̄ domus & principiū mot⁹ ad eſſendū domū,ipſa nullo mō eſt forma domus.Vocat aūt Ariſtoteles & ſpecies,& fines habitus,qa nō hñt rōnē cauſę finalis,niſi vt ſunt in cognitione mentis,& per hoc habitus in illa,quia vt acquirunt extra nō ſunt cauſę,ſed effect⁹ aliarū cauſarū poti⁹.dicēte Auicē. in.vi.metaphyſicę.Cauſa finalis in cauſalitate p̄cedit cauſas agētes & recipientes ſimiliter & formā & in ſuo eſſe in aia prior ē cęteris cauſis. In aia em̄ prior ē agēte,quia aia adiuenit eā pri⁹: & poſtea imaginat apd ſe actionē & ingſitionē & qualitatē formę.Reſpectu igit cauſalitat[,& reſpectu eēndi in intellectu nō eſt cā prior cā finali,imo ipa eſt cā eſſendi cęteris cauſis.Eſſe aūt aliarū cauſarū ī af fectu eſt cā eſſendi illā in effectu.Sicut cū aliqs fabricat domū,vt habitet ī ea.Ipſa em̄ īquiſitio habi tationis inducit eū ad fabricādū,& eſt prima cā fabricādi,inquātū eſt ipſe fabricator, & cauſatū in quantū eſt habitator,& inquātū ipe eſt habitator finis ſuus ali⁹ eſt,& īquātū eſt fabricator. Videt em̄ q̄ finis agētis p̄pinquus,& cōtingēs motioni materię ſit forma in materia,& cuius nō eſt finis forma in materia,nō ſit principiū p̄pinquū motui īquātū eſt ſic.Vñ ph̄us,qa dictam ęquocationem bñ determinauit in p̄cedēti libro,nō fuit ei curę ipam determinare ī tertio de aia. Supponētes igit O q̄ volūtas nō mouet,niſi vere mota ab obiecto,licet nō poſſint hoc habere a ph̄o declarando ſuū di ctū,& modū mouēdi voluntatis,dicūt q̄ volūtas nō mouet ſe,ſed affectatū,i.cōpoſitū ex volūtate & affectione,ſub noie affectionis cōprehēdēdo oēm diſpoſitionē tā innatā ſi qua eſt,ſiue q̄ p motū ab obiecto in ea poſſit cauſari.& hoc,qa tale qd eſt diuiſibile ī duo.Dicūt em̄ q̄ vno illor̄ eſt p ſe mo uens,vt p ſe rōne mouēdi ſiue motiua & elicitiua formalit act⁹ volēdi,p aliud vero eſt p ſe mota,vt p ſe rōne qua receptiua eſt volūtas actus volitionis:& ſic non mouet idēa ſeipſo primo,& ſcdm to tū,neq̄ ſcdm idē diuerſis rōnibus,ſed alio,& alio mō ſcdm rē.Reem̄,vt dicūt,differūt volūtas,& affectio ei⁹.& hoc quēadmodū graui vt dixi pluries,qđ deſcēdit ex ſe amoto p̄hibente,aliud re ē rō q̄ mouet,ſ.ipſa grauitas,alid vero q̄ mouet,vt corpus naturale cōpoſitū ex materia & forma exñs ſub quātitate dimēſionali,& quēadmodū,vt dicūt,ſpēs intellectu alid eſt re ab intellectu.Qđ cōfir māt p Anſel.de cōcor.gratię,& liberi arbitrii,dicētē.Per hoc cognoſci pōt aliā eſſe volūtatē & iſtru mētū volēdi,aliā ei⁹ affectionē,qa ſi dicit iuſt⁹ hō etiā cū dormit & nihil cogitat habere volūtatē vi uēdi iuſte:& iuſt⁹ nō negat habere:eadē volūtas negat de iuſto,q̄ aſſerit de iuſto.Palā aūt qa nō negat in eo volūtas,quā dicim⁹ iſtrumētū,qm̄ eā habet oīs hō,& dormiēs,& vigilās,ſed illa,q̄ afficit inſtrumētū.Alia ergo eſt volūtas inſtrumētū:alia volūtas affectio ſiue gñalis,ſiue ſpecialis,vt influ xus qdā ab obiecto. Quæſtio. Sed q̄ro,qd hor̄ duor̄ eſt ratio motiua,qua mouet totū affectatū,& qd eſt rō p mobilis,qua affectatū recipit ī ſe motū.An.ſ.volūtas ſit mouēs rō,& affectio mota,an ecōtra.Si pri mo mō:cū actus actiuor̄ ſunt ī patiēte,et diſpoſito, ſcdm ph̄m primo de aia et.v.phyſicor̄:actio er go volitionis p̄cedit a volūtate,et recipit in affectione,ſicut in ſubiecto,nō aūt in volūtate.Id aūt ī

quo recipit actio volitionis formaliter potius dicit velle, q̄ illud, a quo generat. quēadmodū intellectus potius dicit intelligere, q̄ species, qua scdm illos generat. Potius ergo dicet affectio vult, & hō affectione formalit, q̄ volūtate. cōsequens falsum est, qa volitio nō est formaliter actio, q̄ est opatio, siue pfectio, nisi nature viuę & intellectualis, & p id qđ est aliqd de essentia, & substātia viuētis, qđ ē rō vitę in illo in quo est, vt in subiecto pximo. nūc aūt affectio nō est natura viuēs, neq; intellectualis, neq; de essentia, & substantia ei⁹ vt rō vitę in illo. ergo &c. Itē qñcūq; aliquid non est mouens ex se nisi sit prius motum ab alio motu, quo recipit ī se dispositionē aliquā, & tunc cōpositū ex illa dispositione, & ex eo qđ recipit ipsum, mouet ex se, sic q; vnum illorū sit ī illo rō mouētis, & alterum ratio moti, illa dispositio poti⁹ habet rōnem mouētis, seu est rō mouēdi, qa habet in se vim motoris a quo recipit, q̄ id in quo recipit. Verbi gra, si generans graue facit dispositionē grauitatis in ipso, puta in lapide, vt possit lapis amoto prohibente seipso descendere scdm dictum modum, ipsa grauitas in lapide potius habet rationē mouētis, q̄ moti. Vñ & propter hoc grauia, & leuia dicuntur moueri a generantibus ipsa. Et similiter est de motu in tellect⁹ ab intelligibili p speciē, q; causat ab intellectu, scdm quē modū ꝓcedūt eorum similia. Sed nec econtra possunt ponere, q; volūtas affecta
Q ta moueat ab affectione, vt ipsa affectio sit ratio motiua volūtatis, & actus volendi elicitiua. Hoc em̄ posset itelligi dupliciter. Vno mō vt tota volūtas sit mota, & nihil eius mouēs, sed sola affectio sit mouens formaliter. Alio modo vt aliquid volūtatis sit mouēs cum affectione, & aliqd volūtatis sit motū, qđ actū volitiōis in se recipit. Si primo istoꝝ modoꝝ intelligāt ꝓdicti, q; volūtas affectata mouet se, sic videlicet q; illa dispositio, seu dispositiōes, si plures sunt, sit tota rō formaliter elicitiua actus volēdi: hoc nō pōt stare, qa illud qđ nō est de substātia viuētis, nō pōt esse rō elicitiua actiōis vitalis in eo, sicut neq; actiuū talis actiōis pōt esse aliqd aliud, q̄ substātia viuēs. Aliter em̄ effect⁹. s. ipsa actio volendi esset nobilior, q̄ sua cā formalis, siue rō elicitiua illi⁹. Viuēs em̄ semp ꝓponit non viuenti. Illa autem affectio seu dispositio in volūtate non est de substantia viuentis, sed accidens in volūtate re differēs ab ea. Cū igit volitio sit actio vitalis, & p consequens nobilior quolibet alio accidente existēte in viuente: ob hoc em̄ scdm aliquos potentia aię nō pōt poni accidēs in aia, qa est
R ratio elicitiua actionis vitalis in illa: igit nulla affectio, seu talis dispositio in volūtate pōt esse rō elicitiua actus volēdi tota. Scdo patet hoc idē, qa cum quęlibet affectio sit forma naturalis hñs propterea determinatā potētiā mouēdi determinate ad vnū tātū, sicut & cęterę formę naturales, & sic solūmō moueret ad id, ad qđ volūtatē afficeret: vt em̄ dicit Anſel. de cōcor. gr̄æ. ca. xi. affectum est instrumētū volēdi suis aptitudinib⁹: bñ dr̄ hoīs aia cū vehemēter vult aliqd affectata eē ad volēdū illud, vel affectuose velle. & p hoc in eliciendo actū volitionis oīno tolleret liberū arbitriū, & solo naturali impetu eliceret ex coniunctione ꝓprii actiui cū ꝓprio passiuo oī impedimēto exteriori remoto, ita q; existēte tali affectiōe ī volūtate nō solū necesse illā esset velle illud si aliqd vellet secūdū modū supra reprobatū, sed etiā necesse esset q; absolute vellet illud, & nō posset illud neq; nō velle, neq; nolle, quia existente ꝓprio actiuo naturali cōiuncto a ꝓprio passibili oī impedimēto remoto necesse est ipm agere solā ꝓpriā actionē naturalē sibi debitā, nec ēt posset velle aliud, nisi etiā habēdo ī se affectionē ad volēdū aliud ꝓponderātē in virtute, qa illa affectione minus ponderante nequaq; moueret: sed alia ꝓponderante alia vero existente ęqualiter ponderāte scdm neutrā moueret, aut moueretur scdm vtrāq; simul. qđ ē impossibile, sicut īpossibile est intelligere plura simul, nisi ad vnū illorū moueret intellect⁹ & volūtas ī ordie ad alterū. Hic Anſel. determinat de casu diaboli ca. xiii. q; volūtas ñ pōt se mouere ad volēdū aliđ q̄ cōcepit: & nō pōt ñ moueri ad volēdū illđ. Nūc aūt scdm datā affectionē nō accepit volūtas velle aliud: sicut si accepisset āgelus de quo ibi loquit Anſel. solā volū
S tatē volēdi cōmodū simplr̄ vel solā volūtatē volēdi cōmodū sibi cōueniēs, p alteri⁹ illoꝝ affectionē nullo mō posset illđ nō velle, aut nolle, nec aliqd aliud velle nisi ꝓpter illud. Si vero ꝓdicti intelligūt q; volūtas affectata mouet se scdo mō: sic videlicet q; affectio gñalis & influx⁹ specialis cū volūtate cōcurrāt ī vna rōne elicitiua act⁹ volēdi: hoc adhuc cōtigit itelligi triplicit. Aut ī tali motiōe actiua affectio cū influxu dicit esse pricipalis & mouere mediāte volūtate, vt īstrumēto suo, aut ecōuerso, aut equaliter se habent ad illā. Sed istud non pōt stare, quia tūc existēte affectione & inclinante ipsam voluntatem ad actum volendi non plus posset facere voluntas quin sequeretur actio volendi secundum affectionem & influxum q̄ existente voluntate & inclinante ad actum volendi vel nolendi potest aliquid facere affectio quin sequatur actio volendi. consequēs falsum est, quia a voluntate dependet agere secundum affectionem vel non agere & non ecōuerso. ergo & cętera.

T Item vtrunq; duorum primorum membrorum inconueniens ponit. qđ patet prio vnica ratione contra vtrūq; illorum simul, qa quādocunq; agens pure naturale & agēs libero arbitrio simul ī

eadem actione cõcurrũt,hoc nõ põt esse nisi in actione ꝓpria naturali congruenti agenti naturali in qua agens libero arbitrio sequit agẽs naturaliter,puta in agẽdo ad motũ seu trãsmutationẽ grauis non potest concurrere agens liberi arbitrii cum naturali motiuo grauis, nisi in motu descensus,in motu em̃ ascensus grauis quia est mere violentus nõ potest cooperari agens naturale: qa natura ī cõtrariũ ĩclinat.Quare cũ scdm iã dicta affectio in voluntate mouet naturaliter tanq̃ ratio formalis: liberũ arbitriũ si aliquo modo simul mouet , sequitur motum affectionis. & sic ęquali necessitate impulsus naturalis mouebit aliqd in volũtate ad actũ volitionis qua secũdũ iam dicta mo

Euasio. uereť a sola affectione. Si dicať ad istud ꝙ hoc verũ est qñ solũ initiũ actiõis depẽdet a volũtate: vt V
contingit in exemplo de graui naturali posito in argumento. Sed quando initium actionis & processus eius omnino dependent a voluntate, tunc non est verum. Quod patet. nam si esset aliquid existens graue naturaliter & cum hoc volũtarium:& se volũtarie mitteret deorsum ita ꝙ libera volũtate posset pausare in medio motus & ipsum temperare secundum velocitatẽ & tarditatẽ:iã illa actio cum hoc ꝙ esset naturalis ratione grauitatis,esset etiam voluntaria ratione libertatis . & sic

Reꝑhensio. est a parte ista. Sed contra istud arguo: qa secũdũ philosophũ natura & volũtas sunt diuersa iter X
se,& distincta vt duo principia seu rationes agẽdi oim actionũ:sed scdm diuersitatẽ principiorũ & rõnũ agẽdi ẽ diuersitas actionũ scdm Damasc,igit nõ põt eẽ vna & eadẽ actio cuiꝰ natura & volũtas sit simul coelicitiua ratio.Quare si affectio ī volũtate sit elicitiua actꝰ volitiõis iã talis actio erit naturalis pure,nunq̃ enim natura & voluntas concurrunt in eandem actionem vt eius coelicitiuę rationes,nisi ipsæ concurrant inter se.Specialiter etiã arguit cõtra primũ membrũ,ꝙ videlicet in tali motione volũtatis nõ põt affectio esse principale agẽs & volũtas instrumẽtũ:qa in omni agẽte tam naturaliter q̃ artificialiter motus instrumenti sequit motũ principalis agentis.calor em̃ naturalis nõ generat aliquid secũdũ formam substantialem,puta asinũ secũdũ formã substãtialẽ,nisi ī virtute formæ substãtialis asini generantis existẽtis in calore seminis infusi ab asino descindẽte semen: nec calamus describit figurã nisi motꝰ a manu artificis.Si ergo principale agens & mouens sit affectio & ipsa mouet naturali impulsu,vt ostensum est priꝰ:ergo &c.Idem etiam arguit specialiter contra scdm mẽbrũ:ꝙ videlicet in tali motiõe nõ põt aliqd volũtatis esse pricipale & affectio instrumentũ:qa agens principale nõ elicit actionẽ mediãte instrumẽto,nisi scdm exigẽtiã instrumẽti.quare cum affectio instrumẽtũ nõ se habet nisi ad vnũ tm̃ mediãte illa sicut priꝰ nõ põt nisi in vnũ tm̃:sicut si calamus nõ esset mediũ instrumẽtũ ex natura sua,nisi ad depingẽdũ figuram rotũdã,nequaq̃ mediãte illo posset depingere figurã angularẽ.Cõtra hęc tn̄ videť sentire,ꝑcipue secũdũ illd vltimum mẽbrũ,Ansel.quando dicit de concor.gratiæ & liberi arbitrii cap.xii.in fine.Volũtas instrumẽtũ mouet oĩa alia instrumẽta qbus sponte vtimur & q̃ sunt in nobis:ipsa vero se suis affectionibus mouet.& infra.Quia & illa vult quæ affectione vult : & affectio vult ꝑ quã illa vult : sicut videre dicit & homo q visu videt & ipse visus quo videt. Vnde nõ absurde possum⁹ dicere affectiones eius voluntatis quã instrumẽtũ animæ dixi:q̃si instrumẽta eiusdẽ instrumẽti:qa illa nihil nisi istis operať,pdito igit instrumẽto volẽdi iustitiã,i.rectitudinẽ, nullo modo nisi ꝑ dei gratiã redať põt volũtas instrumẽtũ velle iustitiã.Si dicãt aliqui volentes Ansel.exponere distinguendo circa actũ volũtatis:ꝙ,s.aspiciendo ad subam actꝰ volitiõis in eliciẽdo formaliter pricipalius agit affectio:& est volũtas vel liberũ arbitriũ eius instrumẽtũ:aspiciendo aũt ad modũ eliciendi ipm actum principalius agit liberũ arbitriũ:eo ꝙ ipm habet determinare se ad actũ volẽdi vel nolendi scdm ꝑdicta:& hoc mõ affectio est instrumẽtũ volũtatis.Isto scdo modo loquit Ansel,cũ dicit affectiões eẽ instrumẽta volũtatis.Sed primo mõ videť loqui Augustin,cũ dicit de charitate q̃ est affectio q̃dã infusa a deo,ꝙ ipa se habet ad volũtatẽ sicut sessor ad equũ. Isti igit tria ponũt ꝑ ordinẽ,s.libertatem Y
arbitrii vt est determinatiua actꝰ volẽdi vel nolẽdi:& ipsam affectionem,et tertio liberum arbitriũ vt est ratio elicitiua actionis quæ est volitio, vt sit affectio media inter liberũ arbitriũ vt est actus determinatiua ratio,& vt est ratio elicitiua eiusdem.Et hoc ponunt quasi ipsa determinatio sit in se quædam actio & alia ab actione eliciendi:qđ nõ est verũ:quia nulla est actio voluntatis,nisi volitio q̃ non fit in voluntate ꝑ aliquam aliã actionem:immo ipsa est actio quę sit,determinatio autem dicta non est nisi relatio quædam siue ordo quo voluntas se extendit ad volendũ vel nolẽdum siue ad volendum hoc vel illud. Ad talem aũt sui ordinationem nequaq̃ requirit affectionem vt instrumentũ mediũ,etiam si forte requireret ipsam ad eliciendũ actum volitionis,ad nihil em̃ aliud videť ponere ipsam Ansel. Ad videndum aũt quomodo scdm Anselmũ affectio qualiscũq̃ ponit instrumẽtũ volũtatis,& ecõuerso scdm Augu.ponit volũtas esse instrumẽtũ affectiõis,circa actũ volitiõis Z
duo sũt cõsiderãda,s.& subа actꝰ & modꝰ siue q̃litas aut forma actꝰ circa subam ipsiꝰ.Et ẽ subа actꝰ

quãtum est de se semper eiusdem ratiõis: & diuersificatur secũdum qualitatẽ & formã quę cõsistit in volendo excessiue vel remisse vel tẽperate. Forma autẽ qua volitio est tẽperata: & econtra forma qua est excessiua, aut remissa duplex est. Quędam ex obiecto ad quod terminatur actus. Alia vero ex ratione elicitiua actus. Ex obiecto em̃ dicitur actus volitionis excessiuus: quia volens vult quod nõ cõuenit eũ velle: nec cõpetit: nec congruit ꝓpter obiecti voliti magnitudinẽ: sicut nõ cõpetit homini velle esse simílẽ deo cũ effectu: intẽdẽdo actu voluntatis ex puris naturalibus illam attingere hoc em̃ nõ cõpetit ei: quia illud nimis excedit potẽtię naturalis. Dicitur autẽ ex obiecto remissus: quia volens vult qđ nõ cõuenit eum velle propter obiecti voliti paruitatẽ: sicut nõ conuenit homini velle esse simílẽ iumẽto cum effectu, ad hoc intẽdẽdo. & hoc quia nimis est infra id ad qđ natura humana nata est attingere. Dicitur autẽ ex obiecto tẽperatus, quia volens vult qđ congruit eum velle propter obiecti voliti mediocritatẽ: sicut cõgruit homini velle esse simílem deo cũ effectu: intẽdẽdo ad illud actu voluntatis adiutę gratia: & hoc quia hoc congruũ & cõsentaneum est naturę humanę. Ex ratione vero elicitiua actus dicit actus volitionis excessiuus: qa volens intensius vult volitum q̃ competit eũ velle: & dicitur similiter remissus: quia volens remissius vult volitũ q̃ cõgruit eum velle illud, dicitur etiã temperatus: quia temperate sicut congruit eum velle illud vult.

A Dico ergo ꝙ aspiciendo ad substantiã actus volitionis: & id qđ est secundum se, sola voluntas est ratio elicitiua: & quælibet alia vis cognitiua, & appetitiua sensibilis: licet diuersimode: vt supra expositum est: nec in hoc operatur aut cooperatur quic̃q̃ voluntati quęcunq; affectio. Aspiciendo autem ad vtranq; formã, & qualitatẽ actus: dico ꝙ affectio operatur vt affectio iusti ad volendum iuste & temperate, & affectio commodi absq; iustitia existens ad volendum excessiue vel remisse Dico aũt affectionẽ iusti qua qs vult iuste aliqd: & hoc siue iustitia naturalis & innatę rectitudinis ad vel secũdũ cuius formã eliciunt tẽperate actus impfecti quib⁹ generãtur habit⁹ politici: siue iusti tia virtutis politicę acquisitę, ad cuius formã eliciuntur actus politici perfecte & tẽperate: siue iustitię gratuitę quę charitas est: & infusa: ad cuius formã eliciũtur actus perfectissimi meritorii. Operatur autẽ ad formã & qualitatẽ actus ex obiecto aliter affectio cũ voluntate: & aliter ad illam quę est ex eliciente. Ad primã em̃ illarũ affectio operatur principaliter: & voluntas vt illius instrumẽtum: quia voluntas licet ex se vt ratio elicitiua substantię actus non tamen sub tali forma per se elicit ipsum: nisi in virtute iustitię siue affectus iusti secũdum tres modos iustitię iam dictos. Ex vi autem defectiua contrariæ affectionis: scilicet iniusti, siue iniustitię contrarię iustitiæ primo modo quę nihil aliud est q̃ propria defectibilitas liberi arbitrii, vel secũdo modo, vel tertio, vt est habitus iniustitię, voluntas deficit in excessum vel in remissionẽ. Operatur autẽ liberũ arbitriũ in virtute dictarũ affectionũ iusti, vel iniusti in eliciendo actum volitionis sub forma ex ratione obiecti sicut instrumentum illarum, quemadmodum calor qui ex se & ex propria virtute operatur ad eliciendum solummodo actum calefactionis vt instrumentum, agit in virtute alterius ad eliciendum actum calefactionis per formam determinatam ab illo in cuius virtute informatur in eliciendo, sicut enim calor in virtute propria: vt scilicet est calor simpliciter, non agit nisi vt ratio elicitiua actus calefactionis simpliciter: sic nec voluntas, vt scilicet est voluntas simpliciter, non agit nisi vt ratio elicitiua actus volendi simpliciter. Et sicut calor agẽs vt ratio elicitiua calefactionis ex se cũ est informatus virtute aliqua naturali & ꝓportionali alicui formę substantiali generandæ ex materia calefactibili in virtute illius agit eliciendo sub determinata forma & modo actum calefactionis scilicet secundum quã est actus ille dispositiuus materię: vt de ipsa forma substãtialis dicta generetur, puta de agendo, congregando, atq; cõmiscendo humidum & siccum: & constare illa simul faciendo: consimiliter voluntas agens: vt ratio elicitiua volitionis ex se cũ est informata affectione aliqua in virtute illius agit actum volitionis sub determiata forma: & modo tẽperato: scilicet secũdum exigentiã & congruentiã finis: per hoc ꝙ illa affectio, puta iusti: est tẽperamẽtũ quoddam in voluntate: vt actus elicitus a voluntate sub tẽperamẽto quodã ab ipo sicut a ratione elicitiua elicia tur. Qđ plane explicat Ansel. quãdo loquitur de voluntate cõmodi in volendo beatitudinem: & de voluntate iusti in volendo beatitudinẽ iuste, i. sicut iustum & congruum est hominẽ velle illam: dicẽs sic de casu diaboli, c. xiiii. Q̃m nec potest nec debet esse beat⁹: nisi velit & iuste velit esse beat⁹, necesse est vt sic faciat deus vtranq; voluntatem in illo conuenire, vt & beatus velit esse & iuste velit quatenus addita iustitia voluntati sic tẽperet voluntatẽ beatitudinis, vt resecet voluntatis excessum: & excedendi nõ amputet potestatẽ: vt tamẽ ꝑ hoc ꝙ volet simpliciter esse beatus modũ possit excedere: per hoc vero ꝙ iuste volet nõ velit excedere. Ecce plane ꝙ affectio iusti nõ est in volũtate vt ratio elicitiua vel coelicitiua actus volendi: sed solum vt temperatiua voluntatis: quatenus vo-

Nota de affectiõe in voluntate.

Affectio iusti & cõmodi.

luntas eliciens actum volitionis vt elicitiua vel potius in virtute illius agat vt temperate & modo congruenti illum eliciat resecando p hoc excessum cū possit excedere:& cōsimiliter(licet Ansel.nō dicat)resecando seu potius supplēdo defectū cū possit deficere.Et ratiōe huius tēperamēti qđ agit voluntas in virtute affectiōis circa actū quē elicit, dicit etiā affectio ipsa actum elicere:vt ratio elicitiua eius:licet nequaq̄ sit ratio elicitiua eius quo ad substātiā actus.& secūdum hoc dicit Ansel.in fine de cōcor.q̄ nō incōueniēter dicit q̄ volūtas vult:& q̄ affectio vult: q̄uis impropríe hoc dicat nihil em̄ ꝓprie vult:nisi habēs voluntatē. Minus etiā ipropríe dicit voluntas velle q̄ affectio, eo q̄ in ipsa affectione nō est actio volitionis sicut est in voluntate: sed hoc nō secūdum rationē illā qua est elicitiua:imo solūmō secūdū rationē illā qua de ipsa habet elici:& est ei⁹ receptiua.vt secūdum hoc minus ꝓprie dicat voluntas velle secūdum rationē illā qua elicit actū volitiōis q̄ secūdū illam qua ipm̄ recipit.Et ꝓpter idē etiā habēs voluntatē magis ꝓprie dicit velle voluntate q̄ affectiōe:& similiter magis ꝓprie dicit velle voluntate secūdū rōnē qua recipit in se actū volitiōis q̄ secūdū rationē illā qua eū elicit:& hoc loquēdo de prędicatiōe formali.forma em̄ qua volens vult nō est nisi ipsa volitio.Loquēdo autē de prędicatiōe effectiua sic cōsiderādo substātiā actionis volēs solūmodo dicēdus est velle voluntate:vt est ratio elicitiua:nequaq̄ vt est ratio receptiua:similiter nec ipsa affectio,eo q̄ nō est ratio elicitiua.vt dictū est. Considerādo autē formā & modū actionis elicitæ, sic secūdum formā q̄ est ex pte obiecti magis ꝓprie dicit volēs velle affectiōe q̄ volūtate.Et similiter affectio prędicatiōe effectiua magis ꝓprie dicit velle q̄ ipsa voluntas: eo q̄ forma illa actus magis & principalius ꝓcedit ex affectiōe q̄ ex voluntate. Vnde aspiciēdo ad talē formā actus dicit Augu.q̄ charitas se habet ad liberū arbitriū vt sessor ad equū.charitas em̄ quasi freno retrahit liberū arbitriū ne excedat i actū eliciēdo:& q̄si calcarib⁹ vrget liberū arbitriū:& stimulat ne deficiat,aut īmisse agat sed vt agat ad finē adipiscendū,sicut cōuenit & cōgruit:quēadmodū equus currit sicut cōuenit & cōgruit qñ decēter & pacifice ambulat.& ꝓpter hoc oīa opa meritoria potius attribuunt charitati:q̄ libero arbitrio:& in agēdo,& in eliciēdo,& qbuscūq̄ aliis modis.Sicut autē volūtas in virtute affectiōis agit,sic calor in virtute alicuius formę substātialis secūdum iam dictū modū:& econtra quēadmodū calor agēs ex se vt ratio elicitiua calefactionis cū est informat⁹ aliqua virtute naturali defectiua ab esse alicui⁹ formę substātialis,in virtute illi⁹ agit sub cōtraria forma & mō:vt calor putrefactus in materia cuius naturalis dispositio secūdū formā substātialē corrupta est: non agit nisi vt rō elicitiua calefactiōis:secūdū quā qđ putrefit hēt deuenire ad cōplētā puluerisationē,s.disgregando & dissipādo p hūidi exhalationē ea q̄ pri⁹ in mixto cōstabāt cōgregata p gñationē: cōsimilr & volūtas agēs vt rō elicitiua actus ex se cū est informata affectione aliq̄ defectiua in vi illius agit actū volitiōis excessiue vel remisse:& p hoc affectio iusti ē intēperamētū qđdā in volūtate vt act⁹ elect⁹a volūtate absq̄ medio& tēperamēto elicit.Sic ergo patet quō volūtas i eliciēdo actū volitiōis sub forma accepta in actu ex rōne obiecti opāt sicut instrumētū affectionū iusti vel iiusti.in eliciēdo autē actū sub forma accepta ab eliciēte,nequaq̄ opa volūtatis iducēdo talē formā in ipo actu fit instrumētū affectionū:sed pot⁹ ecōuerso affectiōes agūt ad illā formā:vt īstrumēta volūtat(:& liberi ar.Sicut em̄ forma actiōis ex obiecto cōsistit i mō medio tēpato quo cōgruit velle finē & niti ad ipm̄ sicut & forma curs⁹ eq est decēs ambulatio q̄ ꝓportionalr passib⁹ pedū anteriorū illos passus passib⁹ pedū posteriorū trāsgredit:sic etiā forma actiōis ex elicitate cōsistit in motu ītēso vel remisso volendi & actiōe volūtatis intēsa vel remissa i tēdēdo i finē pdicta forma suppositā.& hoc quēadmodū ē forma cursus eq cū est velox vel tardus salua ꝓportiōe formę pcedētis i ambulādo. Et dico hāc formā ꝓuenire ex pte eliciētis actū:qa modū hūc nō iprimit in agēdo i virtute affectiōis sed ꝓpria supposita affectiōe,& forma pcedēte circa actū. Sed sub tali forma ex pte eliciētis actū accepta pōt ab eliciēte act⁹ causari dupl'r. Vno mō stimulante ipa affectiōe ipam volūtatē ad ītēse vel remisse eliciē dū actū.& tūc adhuc affectio ē pricipale in actu q̄ ad hāc formā inducēdā:& volūtas instīm:q̄q̄ volūtas inducat illam ꝓpria virtute:licet stimulata virtute alterius nō autē in virtute alterius. Alio mō nō stimulāte ipsa affectiōe sed volūtate seipam stimulāte:& tūc voluntas est principale:& affectio instrumētum qa assumit ipsam in vsum & facultatē suā ad expedite & efficaciter siue intense exequēdū actionē suā: & hoc quēadmodū si equus sanitatē habens in mēbris vtat illa ad velociter currēdum,ipa esset instrumētū eq respectu velocitatis in cursu. Et sic affectio quæ inquātū est instrumētū voluntatis,charitas est ,est quędā sanitas volūtatis: inquātū vero stimulat ad motus intentionē salua eius tēperantia adhuc habet rationē sessoris: & pricipalis agētis,& voluntas instrumenti. quēadmodū si equus agitatus furia currat velociter ipa furia quasi sessor est equi & equus ipse instm̄.Propter qđ dico q̄ in his dictis & in aliis cōsimilib⁹ oportet Ansel.exponere p seipm̄:sed regrit diligētē lectorē. Ad intellectū igitur talium dictorū Ansel,sciendū est q̄ duplex est volitio

quędã qua quis vult cõmodũ ſimpliciter:alia qua vult iuſtũ,de qbus ꝓcedit determiatio Anſel.cũ dicit ꝙ voluntas nihil vult niſi ſuis affectionibus,vnde oẽs affectiones quib⁹ aliquid vult voluntas reducit ad affectionẽ cõmodi & iuſti,quas vocat aptitudines ſiue habilitates quaſdã ad eliciendum actus volũtatis.Qđ & declarat ꝑ ſimile ī viríb⁹ ſenſitiuis vbi dicit ibidẽ,ca.xi.Sicut habem⁹ in corpore mẽbra & quinq; ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta quib⁹ tãq̃ inſtrumẽtis vtimur: vt ſunt manus aptę ad capiendũ:pedes ad ambulandũ:lingua ad loquẽdũ:viſus ad vidẽdum:ita & aĩa habet in ſe quaſdã vires:quib⁹ vtit velut inſtrumẽtis ad vſus cõgruos. Eſt nãq; ratio ī aĩa q̃ ſicut ſuo inſtrumẽto vtitur ad ratiocinãdũ:& volũtas quavtitur ad volendũ.Qm̃ ergo ſingula iſtrumẽta habẽt & hoc qđ ſunt,& aptitudines ſuas: diſcernim⁹ in volũtate inſtrumẽtũ & aptitudinẽ,quas aptitudines in volũtate poſſumus noĩare affectiões,& infra.xii.ca.Nã ſicut viſus plures habet aptitudines:ſcilicet ad videndũ lucẽ,& ꝑ lucem ad videndũ figuras & ad videndũ colores:ita inſtrumẽtũ volẽdi duas habet aptitudines q̃s voco affectiões,quarũ vna eſt advolẽdũ cõmoditatẽ:altera ad volendum rectitudinẽ.Nempe nihil vult volũtas quę eſt inſtrumẽtũ &c. vt ſupra in queſtiõe qđ eſt per ſe & primo obiectũ voluntatis,& infra.ca.eodẽ.Velle autẽ ęquocũ eſt,ſicut videre,quẽadmodũ nãq; dicit videre q vtitur viſu:& qui nõ vtitur,ſed habet aptitudinẽ videndi:ita aſſerit velle & q vtitur inſtrumẽto volendi,& qui nõ vtit:qm̃ affectionẽ hoc eſt aptitudinẽ habet volendi.&.c.xiii. Ex his duabus affectiõibus deſcẽdit oẽ meritũ hominis:ſiue bonũ:ſiue malum,quę in hoc differũt quia illa q̃ eſt ad volendũ cõmodũ inſeparabilis eſt.Illa vero quę eſt ad volẽdũ rectitudinem ſeparabilis. His prelibatis ſciendũ ꝙ triplex eſt affectio cõmodi,prima a deo ꝑ gratiã:ſecunda ꝑ actus noſtros impreſſa:tertia a deo naturaliter naturæ indita.Prima affectio charitas eſt inquantũ ipſa diligimus deũ:vt ipſe eſt finis omniũ:& oĩa alia inquãtũ ordinãtur in ipſum:vt ea quę ſunt ad finem: & ipſa eſt affectio cõmodi:inquãtũ ſub generali nomine cõmodi cõtinent & bonũ qđ eſt finis:& bona quę ſunt ad finẽ,ſecũdum ꝙ ſupra eſt declaratũ.Secũda affectio eſt amor qui eſt paſſio cõcepta de rebus nobis placentibus:& cũ eſt vehemẽs dicitur zelus,q cũ bonus eſt & tẽperat⁹,atq; licitus dicitur amor amicitię,cũ vero eſt malus intẽperatus & illicit⁹ dicitur amor cõcupiſcentię ſiue cupiditatis. dicente Anſel.de cõcord.cap.xiii. Voluntas illa quę eſt ad volendũ cõmodũ non ſemp eſt mala:ſed quãdo cõſentit carni cõcupiſcẽti aduerſus ſpm̃.Tertia affectio eſt amor naturaliter indi tus volũtati ad bonũ:& ita nihil eſt additum ſuper eſſentiã animę ad volitiuam potentiam qđ re differat ab aliis.Sed eſt ſolũmodo quędã naturalis habilitas & aptitudo ad volendũ cõmodũ ſtatim cũ offertur:quę vt dicit Anſel.c.xiiii.de cõcor,nõ velle nequit. ſecũdum quã etiã oĩa bonũ appetunt. & ideo iſta affectio eſt inſeparabilis:& nõ ſolũ in hoĩbus:ſed etiã in brutis, dicente Anſel. de caſu diaboli,c.xiii.Cõmodũ nõ ſolum oĩs rationalis natura:ſed etiã omne quod ſentire põt vult & vitat incõmodũ. Prima affectione pauci mouẽtur quia in paucis eſt charitas ſecũdum philoſophũ ſed de iſtis nõ loquitur Anſel.& ſunt ſeparabiles:licet ꝑ ſecũdã plurimi experiant moueri,ꝓper qđ nõ eſt mirũ ſi voluntas humana nõ dicatur moueri niſi ſuis affectionib⁹.Tertia eſt in oĩbus hoĩbus etiã in brutis:& inanimatis:& de iſta tertia affectiõe cõmodi loquit ſolũmodo Anſel.Propter id qđ dictũ eſt hic: ꝙ vnũ & idem:ſcilicet charitas põt accipi vt affectio cõmodi:& eadem põt accipi vt affectio iuſti: Sciẽdũ ꝙ ſi ponat charitas vt affectio cõmodi:& etiã vt affectio iuſti:hoc eſt ĩquãtũ iuſtũ eſt cõmodũ.Vnde alia & alia ratione eſt affectio cõmodi & iuſti,eſt em̃ affectio iuſti inquãtũ illud eſt ſecũdum ſe bonũ & elígibile:eſt autẽ affectio cõmodi inquãtũ illud iuſtum eſt bonũ & cõueniens volenti. De affectione autẽ quã iuſtitiã ſiue rectitudinẽ vocant:ſimiliter ſciendũ ꝙ triplex eſt:quędã gratuita:quę nõ habet niſi a deo ex gratia:quędã politica,ſiue moralis:quę nõ habet niſi exercitio operis:quędã vero naturalis quę eſt naturę indita,quarũ prima & ſecũda ſunt habit⁹ quidam in voluntate:& oĩno ſeparabiles & differunt re a voluntate in qua ſunt. Et de prima iſtarũ ſolũmodo loquitur Anſel.ſecũdum ꝙ de voluntate & de iuſtitia loquens dicit vbi ſupra,ca.iiii. Velle iam nequit niſi habẽs:habere illam nullatenus põt niſi ꝑ gratiã,De tertia loquit philoſoph⁹. Et eſt iuſtitia generalis cõprehendens ſub ſe oẽs habitus virtutũ moraliũ quia nõ poteſt facere ex habitu iuſta niſi habẽs iuſtitiã:ſic neq; fortia niſi habẽs fortitudinẽ,nec tẽperata niſi habẽs tẽperantiã.Tertia nõ eſt habitus:ſed naturalis quędã aptitudo in libero arbitrio:& habilitas ad eliciẽdũ quę recta & iuſta ſunt:& eſt inſepabilis: & re idẽ cũ volũtate:ſicut aptitudo viſus ad vidẽdũ cũ viſu:& aptitudo intellectus ad intelligendũ cũ intellectu,ſed iſta habilitas multũ reprimit ꝑ habitus vitioſos manet tamẽ in re naturaliter remurmurãs malo:ẽt in dãnatis:& ptinet ad ſyntereſim.Et de qualibet dictarũ triũ iuſtitiarũ vere põt dici ꝙ nõ põt rectitudinẽ velle ſiue iuſtitiã: niſi hñs eã. Ad cui⁹ intellectũ ſciendũ eſt ꝙ tribus modis vult aliquis rectitudinẽ ſiue iuſtitiã.Primo modo minus dili-

C Affectio cõmodi triplex.

D Affectio iuſti triplex.

gendo eam,q̃ vt iustus esse valeat:& diligendo eã ipse sibi acquirat,& p hunc modũ iniustus carẽs habitu iustitię primo & secundo modo:p iustitiã tertio modo põt diligere in alio iustitiã primo & secundo modo,secundũ q̃ dicit Augu.xiiii.de trini.c.iii. Secundo modo vult aliquis rectitudinem id est iustitiã & primo vel secundo modo:intãtũ diligẽdo eã vt p hoc iustus esse valeat,dicẽte Augu.i.de libero arbitrio,c.xvii. Voluntatẽ bonã si bona volũtate diligimus,consequẽter illę virtutes animũ nostrũ icolent:quas habere est honeste viuere:& recte. Qđ verũ est de virtutib⁹ politicis diligendo eã rectitudinẽ voluntatis tertio modo:sed nõ de virtutibus gratuitis nisi diuina gratia assistente,secũdum q̃ illud dictũ suum exponit in lib.Retract. Tertio modo vult aliqs rectitudinẽ:siue iustitiã:siue primo:siue secũdo mõ:tãtũ diligẽdo eã vt secũdum eã opari nõ cesset:& sic nõ nisi iustus politice põt velle iustitiã:seu diligere generalẽ iustitiã politicã:nec nõ nisi iustus gratuito põt velle siue diligere iustitiã generalẽ gratuitã,tales em̃ actus volendi & diligẽdi:sunt actus pfecti volendi iustitiã:q̃ nõ ꝓcedunt nisi ex habitu. Actus autẽ volẽdi & diligẽdi iustitiã primo modo sunt actus ipfecti nõ ex habitu,sed primi in politicis sunt dispositiui ad habitũ ipfecte:& a remotis:secũdi vero sunt iductiui habit⁹ sub esse incõpletissimo:q̃ augeẽ ex actibus elicitis ex ipso habitu, cõsimilibus illis ex quib⁹ primo est generatus,vt patet p doctrinã philosophi secũdo ethicoꝝ. Sic ergo patet q̃ ponẽdo voluntatẽ moueri suis affectionib⁹ ad euadẽdum dictũ argumẽtũ,icurrit incõueniẽs maius:& qđ plus est nec ipi p dicta sua euadere possunt difficultatẽ concluſam in argumẽto:q̃ voluntas ex se habeat q̃ determinet se ac p hoc moueat se in actũ volendi:nec hoc habeat ab affectiõe aliqua:licet nõ determinet se seu moueat ad actũ volendi sine affectiõe, vt dicũt: seipsa ergo vadit de potẽtia ad actũ:& secũdum idẽ re est mouẽs & motũ prio & p se. Q̃z ergo dicitur in argumẽto idem incõueniẽs &c.dico q̃ cũ dicit aliquid moueri a seipso primo secũdum totum quatuor notãtur:ex quib⁹ vel ex aliquo illorũ illud habet q̃ sit incõueniẽs. Quorũ primũ ẽ ipm moueri:qđ ponit nunc se habere aliter q̃ prius:qđ necessario cooperatur ad hoc q̃ illud sit inconueniens:quia si poneretur aliquid moueri a seipso primo secũdum totum absq; eo q̃ aliter se habeat nunc q̃ prius,nõ eẽt incõueniens ponere. hoc em̃ mõ deus a seipso secũdum totũ mouet motu intellectionis & volitiõis exclusa sola ratione aliter se habẽdi nunc q̃ prius a signatiõe motus. Secũdũ est qđ dicitur a se ipso:qđ similiter necessario cooperat ad dictũ incõueniẽs,qa si ab alio ponat aliqd moueri prio secũdum totũ,nullũ oĩno est incõueniẽs,puta cũ lapis proiicit sursum. Tertiũ est qđ dicit primo:i quo intelligit p se: qđ similiter necessario cooperat ad idẽ:qa si ponat aliqd moueri a seipso secũdario & p accidẽs,nullum oĩno est incõueniẽs,puta qñ nauta existẽs in naui mouet nauẽ q̃ primo mouet ab alio vt a nauta:ipse secũdario & p accidẽs mouet secũdum totũ a seipso qa p motũ nauis. Quartũ est secũdum totũ:qđ similiter necessario cooperat:qa nullũ oĩno est incõueniẽs aliqd cõpositũ moueri a seipso primo secũdum vnã partẽ sui:& mouere secũdum aliã:& hoc siue sit pars cõpositi qđ est vnũ p accidẽs sicut grauitas in graui:qua graue mouet se large sumendo motũ,extẽdendo nomen motus ad mutationẽ:qđ nõ refert ad ꝓpositũ:qa & ꝓprie moueri:& similiter mutari,ambo includũt nũc aliter se habere q̃ pri⁹:siue sit pars cõpositi qđ est vnũ p accidẽs: & hoc siue fuerit intergrans quãtitatẽ:quẽadmodum dicimus q̃ aĩal mouet a seipso primo secundum dextrum mouens & secundũ sinistrũ motũ,siue integrãs essentiã:quẽadmodũ dicim⁹ q̃ aĩal mouet a seipso primo secundum animã mouentẽ:& secundũ corpus motũ.& in solo isto quarto est ratio incõueniẽtis i ꝓposito si sit incõueniens,eo q̃ voluntatẽ moueri & se habere aliter nũc q̃ prius nullum est incõueniens. Hoc em̃ in solo deo est incõueniens:similiter q̃ ponat moueri a seipsa & primo & secũdũ totum. Si tñ esset sufficiẽter in ea aliqd quo p se moueret:& aliqd quo p se mouereť:nullum oĩno eẽt incõueniẽs sicut nec q̃ graue mouereť a seipo primo. Sed talia duo:vt dicit argumẽtũ,nõ inueniũtur in voluntate:qa nõ sunt in ea diuersa:nisi secũdum rationẽ tm̃:quorum diuersitas nõ sufficit sic em̃ moueri a se primo secundũ vnã rationẽ:& mouere secundũ alterã, esset moueri a se primo scđm totũ:qa illud secũdũ dictas rõnes est idipsum:& totũ qđ ei⁹ est,& sicvt videt nequaq̃ sufficit ad seipsum mouendũ alia & alia ratio in illo:quia mouens inquãtũ mouẽs est in actu secũdum illud ad qđ motũ est in potentia: & impossibile est q̃ idem re licet habeat diuersas rõnes in actu & in potẽtia idem & secũdum idem,& duo diuersa ratione, sint in voluntate: & tali diuersitate quę sufficit vt secũdum vnũ illorum sit mouens:& secũdum aliud motum, & nõ a se primo secũdum totum:& q̃ secundũ vnum illorũ potest esse in actu ad qđ est in potentia secũdum aliud. Ad quorum intellectum distinguendum est aliqd ex parte diuersitatis secundũ rationẽ:& aliquid ex parte actus. Est siquidẽ diuersitas aliquorũ secundum rationẽ triplex. est quędã illorũ quę sunt in ipsa re: & similiter eorũ diuersitas atq; pluralitas:& ambo ab intellectu sunt perceptain re:& per hoc sunt

Ad formam tertii argu. principalis.

concepta in ītellectu:& hñt eē in intellectu:q̄lis ē diuersitas in ſpecie gñis& dr̄ię.ppter qđ facit verā cōpoſitionem in illa.Alia vero eſt ipſorum quæ ſunt in ipſa re & ab intellectu percepta eſſe in re,& p hoc ſunt cōcepta in intellectu: ſed eorū diuerſitas aut pluralitas non eſt in re ipſa nec ab intellectu pcepta in re eſſe,ſed ab ipſo ſolo intellectu ex cōſideratiōe rei & illorū in ipſa cōcepta eſt in intellectu,& habet eſſe in ipſo ſolo.q̄lis ē diuerſitas in deo veri & boni & aliorꝫ attributorū, vt tactū eſt ſupra in prima queſtione.Tertia autē eſt illorum quæ non ſunt in ipſa re nec ab intellectu percepta eſſe in re,ſimiliter nec ipſorū diuerſitas:ſed ab ipſo ſolo intellectu ex ſimplici cōſideratiōe ipſius rei ſunt concepta & eorum diuerſitas in intellectu:& in ipſo ſolo habēt eſſe:qualis eſt diuerſitas & plu
H ralitas definitiōis & definiti,& ſimiliter dextri & ſiniſtri in colūna. Dico ergo q̄ diuerſitas aliquorum ſecundū rationē iſto tertio mō nō ſufficit ad hoc q̄ aliqđ ſecūdū diuerſas rōnes poſſit eſſe mobile & motiuum & ſic ſeipſum mouere.Sic enim mouere ſeipſum ſecūdum diuerſas rationes eēt mouere ſeipſum ſecūdū totū primo vt ꝓcedit rō:quia illa diuerſitas nō eſt in re: nec aliqđ facit ad rationē mobilis vel motiui.Diuerſitas autē ſecūdum rationē ſecūdo modo ſufficit in deo ad hoc q̄ ſeipſum vere dicaī mouere ſecūdum actū intelligēdi: ſed ſecūdum aliud & aliud ſecundum rōnē in ipſo:qa ſecūdum rationē veri mouet:ſecūdum rationē aūt ītellectus mouet.Et ſicut iſta diuerſitas ſcđm rōnē ſufficit ī deo:vt vere poſſit dici mouere ſeipm̄ p̄mo,licet nō ſecūdū totū,ſed ſcđm aliqđ ſui mouet,& ſecūdum aliqđ mouet:& hoc excludendo ibi a motu oēm rationē mutatiōis in aliter & aliter ſe habēdo,ſicut dictū eſt:ſic diuerſitas ſecūdum rōnē in volūtate hūana & angelica ſufficit ad hoc q̄ vere poſſit dici mouere ſeipm̄ primo:ſed nō ſecūdum ſe totum ſed ſecūdū aliud & aliud qa volūtas tā angeli q̄ hois vt eſt appetit9 ſimplr:ſe habet ad ſeipm̄ vt eſt rōnalis ſiue liber aut liberi arbitrii:ſicut ſe habet genus ad differētiā.Hęc eī duo nominat volūtas tāq̄ ſpēs cōpoſita: ſicut eī hō eſt aīal rōnale,ſic volūtas eſt appetit9 rōnalis,in qua rōnalitate includit libertas ei9 reſpectu finis:& liberū arbitriū reſpectu eorꝫ q̄ ſunt ad finē. Ideo vt dicit Damaſce.li.ii.c.xxiiii.nec voluntas dicit irrōnabiliū appetit9. volūtas eī eſt rationalis & liberi arbitrii naturalis appetitus.& infra.c.xxix.lōq̄ appetēs ſi velit ptātē habet refrenare appetitū vel ſeq̄ eū.Qđ intelligo nō de appetitu ſenſitiuo tātū:ſed de illo q̄ includit in volūtate.de quo dicit in dicto capi.xxix.Ducit magis rōnalis appetitus:libero arbitrio eī appetit:& iſtum motū quē facit voluntas q̄ eſt appetit9 rōnalis eo quo ratio eſt vt vna parte ei9 in appetitu:inquātū eſt appetitus ſimplex : vt in ſubiecto receptibili:& paſſio vt in alia parte ei9,pōt retrahere ceſſando amouere:vel p ipſum continuare, qđ eſt refrenare appetitū vel ſeq̄ ipſum, Vt ſecūdū hoc iuxta imaginationē Anſel.ſupius tactā imaginemur animā rationalem vel angelū primo factā in nuda ſubſtātia,q̄ ex illa eſſet in ſola potētia eſſentiali ad actū volendi:ſecundo factā in ipſa appetitū ſimpliciter:p quē eſſet in potētia accidentali ad recipiēdū in ſe actum intelligēdi ſi eſſet agēs illū:tertio libertatē,p quā eſt in potētia accidētali ad eliciendū actū volendi:& quarto ipſi datā eſſe affectionē naturalis habilitatis ad volēdū cōmoda ſimpliciter: q̄ vt dictū eſt ſecūdū Anſel.nō velle negt.& ſecūdū q̄ dicit Boetius,mētibus hoīm naturaliter īſerta eſt ſummi veriq̄ boni cupiditas.Anſel.autē dicit.Secūdum oīm ſenſum in beatitudine eſt ſufficientia cōpetentiū cōmodorū ſiue oīm indulgētia,& q̄ quīto ipi data eſſet affectio naturalis aptitudinis ad volendum iuſte cōmoda:quę vt ſic appetūtur,nō ſunt niſi cōueniētia & cōpetētia:ſed hoc nō ſolū, ſed cū poteſtate ipſa nō volendi iuſte,deſerendo regulā naturalis iuſtitię:& ibi ſtatus.qa nō ſupad-
I duntur niſi habitus & paſſiones & influentię ſi ſint ſeparabiles. Ex parte aūt actus qñ dicit q̄ mouens vel id qđ mouet debet eſſe in actu reſpectu eius qđ mouetur: vel quo mouet: dico q̄ agens ſemp eſt tale in actu quale eſt mobile in potētia.ſ. actione vel virtute. Actione puta qñ calidū agit in frigidum qđ eſt potētia calidū.& idē eſt calor ſecūdum ſpeciem in agēte q̄ poſtmodū fit in paſſo & hoc generale eſt in oībus generātibus & ꝓducētib9 aliqđ vniuoce.ſemp eī ſimile ꝓcedit a ſimili in ſpecie.Sed talem ſimilitudinē,vt dicit Philoſophus.vii.metaphyſicæ,nō oportet vbiq̄ regrere vt cū ex equa & aſino generaī mulus: eſt eī virtus illoꝝ cōmixta in ſemine quaſi mulus:qa licet mulus nō ſit mulus actione:eſt tñ mulus virtute,quēadmodū ſol calefaciens eſt calidus virtute:&
K quēadmodū graue virtute eſt deorſum:ppter qđ mouet ſe deorſum amoto impedimēto. Conſimiliter dico in ꝓpoſito:q̄ ſicut lapis a generāte habet formā grauis qua deſcēdit deorſum ſi nō impediatur:vt quantum recipit de forma grauis, tantū & de motu,& de deſcēſu : ita q̄ in illo inſtanti in quo pfecte generata eſt forma grauis,eſt pfecte mutatū deorſum: & ſi exiſtente impedimēto generet,ſurſum ē vt potētia accidētali,vt ſtatim amoto impedimēto deſcēdat:ppter qđ grauia & leuia dicunt in.viii.phyſicoꝝ,moueri a generātib9 ipſa:& hoc qa dant formā qua mouent:habita tñ illa forma ipſa mouent ſeipſa p ſe primo:ſed nō ſecūdum totū,vt dictū eſt:Sic appetitus humanus

non organicus ſi ſimpliciter cõſideret, habet a cauſante formã liberi arbitrii : qua vult ſecundum actũ aut libere põt velle amoto ipedimento qđ eſt abſentia obiecti:& ipſo facto pſente ī intellectu p cognitionẽ tũc libere vult ſi illud ſit finis ſimpliciter:vel põt libero arbitrio velle ſi ſit ad finem.& quãtũ recipit hõ de forma libertatis,tãtũ de ptãte ad eliciẽdũ actũ volitiõis.Propter qđ volẽtes poſ ſunt dici moueri a deo ī oĩ actu volẽdi.dicẽte Anſel.Ille veri⁹ dicit facere oẽ qđ facit natura &c. vt ſupra.Poſtq̃ tñ hõ habet a deo ſibi datã hmõi formã,põt moueri ſecũdũ ipſam ceſſante ipedimẽto abſq; eo q̃ ab alio moueat:& ſic a ſeipõ mouet primo licet nõ ſecũdũ totũ. & hoc quẽadmodũ ſi ſol eſſet virtute calidus:& caloris gñatiuus:q̃ſi aliqua potẽtia eius actiua ī eo qđ eſt formale in ipõ exiſtente:& cũ hoc eſſet ſuſceptiuus calefactiõis verę,& formaliter natus eſſet recipe in ſe calorẽ verũ ipſemet ſemetipm calefaceret cũ ceſſaret ipedimẽtũ:& hoc maxime in re ſpũali nõ corporali.de qua principal'r pcedũt rõnes Ariſto,q̃ oẽ qđ mouet ab alio mouet.q̃s inducit.ī.de aĩa. &.vi.vii.&. viii. phyſicorũ.ſecũdũ q̃ illas ſoluit Macrobius vt alias recitaui:& maxime de motu,q nõ eſt vere motus ſucceſſiuus:nec mutatio trãſiẽs:quę ſunt actus impfecti ſecũdum q̃ impfectũ eſt:ſed opatio ſimplex tota ſimul exiſtẽs & pmanẽs ſecũdũ libitũ agẽtis:q̃ eſt actus perfecti ſecũdũ q̃ pfectũ eſt.In vno eñ motu aut mutatiõe aliq̃ mouẽs & motũ & ratiões motiuę & mobiles ſunt diuerſa: atq; ſepatę re ſubiecto & loco:vt qñ ignis cõburit ligna:& vniuerſal'r qñ mouẽs & mobile ſunt diuerſa tota ſe parata.Aliqñ vero ſũt diuerſę & ſeparatę re,ſubiecto,& ſitu,licet nõ loco.vt qñ ī aĩali bruto dextrũ mouet ſiniſtrũ:& vl'r qñ mouẽs & mobile ſunt partes vnius,ita q̃ vna pars ſit oĩno alia ab altera & nihil eius qđ eſt ī vna parte ſit ī altera.Aliqñ vero nõ differũt loco,nec ſubiecto,nec ſitu:ſed re tãtũ vt patet in motu grauis.Aliqñ vero nõ differũt loco nec ſubiecto nec re:ſed tãtũ ſitu:vt qñ ī hoie ī quo vna aĩa eſt vna aĩa ſimpl'r in qualibet parte tota,ipa vt eſt in parte dextra mouet ſiniſtrã.& ſic ſecũdum gradus ſemper minor eſt diſtinctio mouentis ſiue eius quo mouens mouet:& moti ſiue eius quo mouetur.Quare non eſt mirũ ſi ī aĩa ſeparata ab organo ſecũdum actionẽ adhuc minus diſtinguat:vt in volũtate mouẽs ſiue ratio mouẽdi:& motũ ſiue ratio mobilis. Si eñ alti⁹ aſcẽdat adhuc minus:vt in deo nõ eſt exitus de potẽtia in actum,& adhuc differũt agens & recipiẽs ſicut dictũ eſt. Ad illud qđ arguit vltio:q̃ voluntas vt eſt libera vel liberi arbitrii ex ſe eſt in potẽtia ad actũ:q̃re nõ exit ī ipm niſi p aliud:dico q̃ ſi loq̃mur de potẽtia paſſiua & receptiua actus volitiõis volũtas ipſa vt ẽ libera:ſiue liberi arbitrii : ſiue rõne partis eius q̃ ẽ liberalitas vel libertas arbitrii nõ eſt in potẽtia ad actum volendi:ſed ſolũmodo vt eſt appetitus ſimpliciter ſecũdum prędicta. Si vero loquamur de potentia actiua:dico q̃ quãtũ eſt ex ſe aut ſemper eſt in ſuo actu aut ſaltẽ in potẽtia accidẽtali ad illũ:& trãſit in ipm amoto phibente vel adiecto neceſſario abſq; tñ oĩ impreſſiõe facta in illã:vt a mobili in cognitione:qđ vt cognitũ metaphorice mouet: ſicut res vero,eſt termin⁹ motus:ſicut dictũ eſt.quẽadmodũ ſol eſt in potẽtia accidẽtali ad illuminãdũ q̃ mediũ nõ eſt pſens ita q̃ ipõ pñte abſq; ſui mutatiõe ſtatim illuminat.& ſicut eſt de illumiatiõe ſolis in alio,ita eſt ſuo modo de actu volitionis in voluntate ipſa ſecũdum aliam & aliam rationẽ.

Ad quartum principale.

Quæſtio.xii. Argu. prin.

Arca quintũ arguitur q̃ beatitudo principalius perficit eſſentiam animæ q̃ potẽtiam:quia cum beatitudo ſit ſummũ bonum hominis & perfectio:principaliter debet eſſe perfectio eius qđ eſt ſummũ & perfectius in ipõ.quia ſecũdum dignitatem & q̃litatẽ arithmeticã pcedit iuſtitia diſtributiua:vt ſcilicet magis digno magis de bono tribuat aliis eiſdem retẽtis.ſed ī aĩa pfectius & dignius eſt ſubſtãtia aĩæ reſpectu potẽtiæ.ergo &c. Contra: ſecundum philoſophũ beatitudo eſt operatio quędã:ſed opatio principalius perficit potẽtiã aĩę q̃ ſubſtãtiã.ergo &c.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

Dico q̃ vt dicit Auicẽ.vi.metaphyſicę,Bonũ qđ eſt finis nõ eſt reſpectu eſſentię agentis:ſed agentis ſecũdũ q̃ eſt principiũ motus.& ſecũdum intẽtionẽ ipſi⁹& philoſophoꝝ bonũ qđ eſt finis & beatitudo hois vl'angeli nullo modo reſpicit eẽntiã eoꝝ ſed ſolũmõ potẽtiã mediãte opatiõe. Sed hoc cõuenit eis dicere qa nõ viderũt veram beatitudinẽ nec verũ hũanũ bonũ vt dictũ eſt ī q̃ſtione prędente. Quo omiſſo dico q̃ vera beatitudo hũana ſicut & angelica cõſiſtit nõ ſolũ in actu volũtatis & intellectus,in quibus nõ eſt niſi beatitudo creata rõne ipſorũ actuũ:ſed principali⁹ cõſiſtit in ipſo obiecto qđ eſt ipſa beatitudo increata q̃ de⁹ eſt , inq̃tũ eſt bonũ volũtatis:in qua p actum beatitudinis voluntatis creatę ipſa anima humana mediante voluntate ſe tranſformat vt conuertat in illud prout poſſibile eſt ſecũdum naturã:& hoc vi amoris ſecũdum quẽ elicit,vt ab habitu volũtatis ipa volitio beata.Amor eñ ſecundũ Diony.eſt virtus trãſformatiua & cõuerſiua amãtis ī amatũ.Hic ſup illud ca.vii.cęleſtis hierarchię,Calidũ acutũ.dicit Hugo.Significat ipetũ quẽdã amoris feruẽtis ferentis in amatum & intrantis & penetrantis,vt vbi eſt ipſum qđ amatur ibi cum ipſo & in ipõ

L

ſit,vt nō ſolum ſit ab ipſo calidum. Intelligo ex eius ſpūali cōtactu: p quē amplius inardeſcit & feruētiori actu volitiōis ſe in amatū mittit. vnde ſequit. Sed trāſeat in ipſum. Ibi. Si in dilectū nō vadis adhuc foris amas: nec acutū dilectionis habes. Amor vnū te facere vult cū ipſo: qm̄ dilectio ſupemi net ſciētię & maior eſt intelligentia. plus em̄ diligit: q̄ intelligit: & intrat dilectio & appropinquat vbi ſcientia foris eſt. Quō aūt & quare hoc ſic intelligēdū, expoſitū eſt ſuperius in quęſtiōe quadā mota ſup hoc. ſequit. Semp amplius prēſumit & confidit & ingerit ſe vt ſi fieri poſſet hoc idē ipm ſit qđ ipſe: & fit miro quodā mō vt cū p dilectiōis ignē in illum ſuſtollit q eſt ſupra ſe, p vim amoris expelli incipiat & exire etiā a ſe quaſi deſpiciendo eſſe qđ eſt. vnde prēmittit. Nā qui hoc ſolum appetit quod amat etiā ſemetipſum deſpicit in illius cōparatiōe qđ amat. Vt aūt ſe exeat & incipiat
M eſſe qđ amat, fieri nō pōt niſi p circūinſeſſionē nō aię illabētis diuinitati: ſed poti⁹ ecōuerſo diuinitatis illabentis in animā: vt in ea nihil appareat niſi diuinę diſpoſitiones. quēadmodū ferrū immiſſum igni candeſcit: & quaſi ignis fit ardens & lucens, igne ſe ꝑfundante in ferrū: & interiora eius penetrante: & nō ecōuerſo ferro ſe ꝑfundante in ignē & interiora illius penetrante. Circūinſeſſio autē ſiue illapſus talis fit poti⁹ in eſſentia animę & p illā in potētiis: ſicut gratia & gloria q̄ eſt gra cōſummata, principaliter eſt in eſſentia aīæ: & redūdat in potētiis ſub ratiōe habit⁹ & virtutis. p talē em̄ circūinſeſſionē diuinitatis primo in ſubſtātia aīæ ipſa aīa illumīata luce increata lucet: & inflāmata ardore charitatis ardet: & p hoc prout poſſibile eſt difformitatē & ſimilitudinē hēt: vt quaſi non ſit nec appareat eſſe aliud q̄ deus: nec diſtinctum qđ ab ipſo. Sicut ferrū candens in igne lucet & ardet vt ignis: quaſi nō ſit nec appareat eſſe aliud q̄ ignis: nec diſtinctū qđ ab ipſo. Et deinde p deriuationē etiā ipſa diuinitas illabitur potētiis aīæ hoc eſt ſubſtātię aīæ vt habet rationē potētię: cui iam illapſa eſt vt eſt ſubſtātia ſimpliciter: ne intelligat alius & alius illapſus: ſed illapſus vnius in vnum ſecūdum rem: vt ſecūdum diuerſas rōnes ad diuerſas pfectiones ordinat. Illabitur autē p deriuatiōnē in potētia intellectiua: & ipſam purgādo amplius illuminat: vt clarius videat: & ſimiliter illabit per deriuationē in potentia volitiua: & ipſam purgat: & purgando amplius inflammat vt ardentius diligat, in quo pficit & cōpleť btitudo. Nec pōt iſto modo fieri circūinſeſſio in ſubſtātia animę quin redūdet in potētias: ſicut nec circūinſeſſio hūanę naturę quin redūdet in potētias, ꝓpter hoc em̄ dicit Damaſce. de aīa chriſti. li. ii. c. xxiiii. Etſi ignorātis futura naturę erat: tn̄ ſcdm hypoſtaſim vnita deo oīm cognitionē hēbat, nō gra: ſed ꝓpter eā q̄ ē ſecūdū hypoſtaſim vnionē. ſup q̄ alias determinauim⁹ q̄ſtionē. Et tāto magis illa circūinſeſſio q̄ facta eſt ī aīa Chriſti ſecūdum ei⁹ ſubſtātiā debet etiā redūdare ī potētias quāto intimior ē q̄ alia quęcūq: vt etiā ꝓpterea ipſa ſola debeat dici circūinſeſſio, vt illa quę eſt ī oī creatura ꝓprie vocet illapſus: & iſta q̄ eſt in beatis media, vocet pene
N tratio. Dico igitur q̄ beatitudo principalius pficit eſſentiā aīæ q̄ potētias: qa ī illa principalius habetur deus q eſt finis & beatitudo, q̄ in potētiis: qa illā pficit quodāmodo p ſuā eſſentiā: potentias aūt nō niſi p illarū opationes terminatas ad ipſam eſſentiā ſub rōne veri & boni: licet ipſa pceptio hui⁹ pfectiōis nō cōueniat eſſentię aīæ niſi p potētias, vt p intellectū in ipſam cognoſcēdo, p voluntatē etiā ipſam deguſtādo. dicēte Hugo. ſup prędictū. c. vii. Duo ſunt, cognitio & amor: alterū ad illuminationē ptinet: alterū ad refectionē. Cognitio illuminat: refectio ſatiat. in his beatitudo cōſiſtit cognoſcere & amare bonū. Guſtate (inquit ſcriptura) & videte qm̄ ſuauis eſt dominus. In guſtare dilectio: in videre cognitio eſt. Per hæc patent obiecta. Primum enim procedit de beatitudine increata: ſecūdum vero de beatitudine creata: & ſic in equiuoco. vt patet inſpicienti.

Equuntur ptinentia cōſequēter ad coniūctū ex corpore & aīa in hoīb⁹. vbi quęrebantur tria ptinentia ad bonū ſpirituale: & duo pertinētia ad bonum corporale. Primū illorū triū erat ptinēs ad finē hominis: & eſt. Vtrū aliquis adultus poſſet eſſe nec in ſtatu ſalutis, nec in ſtatu damnatiōis. Alia vero duo ptinebāt ad illa quæ ſunt ad finē. Quorū primū erat de voto caſtitatis: vtrū aliqđ opus bonum ſine voto poſſit eſſe melius q̄ caſtitas ſub voto. Secūdum erat de ingreſſu religionis. vtrum ingreſſus religionem ex voto & expertus q̄ poſſit onera illius portare, teneatur profiteri. Duorum vero pertinentium ad bonum corporale, Primum ſpecialiter pertinebat ad ſacerdotes curatos, vtrum ſacerdos curatus poſſet aliquid accipere a Iudæis pro iure parochiæ in qua manent. Secundum pertinebat ad omnes exiſtentes in ſtatu perfectionis: vtrum maioris perfectionis ſit viuere de labore manuū: an̄ de euangelio: an̄ de mendicitate. CIRca primum arguitur q̄ aliquis adultus non poſſit eſſe qui nec ſit in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis: quia aut eſt ī charitate & eſt in ſtatu ſalutis: aut non eſt in charitate & ſic eſt in ſtatu damnatiōis. nec eſt medium inter illam affirmationem & negationem: quia ſunt contradictionis extrema: cuius ſecundum phila

Exēplum notabile de aīæ cū deo vnione.

Concluſio.

Ad obiecta.

Queſtio. xiii.

Queſtio. xiiii.

Queſtio. xv.

Queſtio. xvi.

Queſt. xvii.

Argu. prin

In oppoſitū. ſophum nō eſt mediū,ergo &c. Cōtra,Iudęus adultus ſtatim baptizatus nec in ſtatu dānatiōis eſt qa ē in charitate,nec ī ſtatu ſalutis:qa nōdū agonizauit,aut opat⁹eſt.& ſcdm philoſophū,ii.Ethi. nō optimi ſed agonizātes coronabunt,ſed nullus eſt in ſtatu ſalutis quin coronabit ſi in illo diſce

Reſponſio. dat,ergo &c. Dico breuiter ꝙ gcūq; nō eſt regnāt⁹aqua baptiſmi vel aliquo virtutē eius habente O nō eſt ī ſtatu ſalutis:ſed dānatiōis ꝓpter pctm originale ſaltē,ſiue fuerit adult⁹ ſiue nō:licet ahā dā nationē expectet q originali ſupaddit actuale:& ille q nō.Poſtq̄ aūt qs fuerit renat⁹ nō pōt eſſe qn ſit vl determinate ī ſtatu ſalutis:vel determinate ī ſtatu dānatiōis:put ꝓceſſit primū argumētū:li cet ab illo ſtatu poſſit qs reſilire ad cōtrariū ſtatū:vt non ſit neceſſe vt finē ſtatus ſui adipiſcat niſi

Ad argu. in oppoſitū. perſeueret in illo vſq; in finem. Ad argumentum:ꝙ dictus iudęus non ſit in ſtatu ſalutis: qa non- P dū agonizauit:Dico ꝙ licet nondum agonizauerit in ſe : & per ſe : agonizauit tamen in chriſto: & per ipſum vt in capite ſuo : & per illud cui⁹ iam factus eſt membrum:qui nō ſibi ꝓpagoniam ſuā ſed membris ſuis agonizauit.& hoc ſufficit cum nō ſupereſt tempus agonizādi in propria perſona: ſed cū ſupereſt,tūc oportet ī ꝓpria ꝑſona nō ſolū agonizare:ſed & legitime agonizare.ii.Timo. ii.Qui certat in agone nō coronabit niſi ſumme certauerit.Sed illam agoniā & coronā quę ꝓ ipſa expectat nō vidit philoſophus:nec de ipſis locutus eſt: ſed ſolūmodo de agonia qua meret corona glorię vitę preſentis:quæ nō redditur niſi in ꝓpria perſona agonizantibus.

Quęſti. xiiii. argu.princ. Primū. Secundum. In oppoſitū. Reſponſio.

Circa ſecūdū arguit ꝙ nō poſſit eſſe meli⁹opus bonū ſine voto q̄ caſtitas ſub voto. Primo ſpecialiter ꝙ ſit melius q̄ opa ꝓtinētia ad pręcepta ſecūdæ tabulę: qa caſti tas ſub voto eſt opus perfectū pertinens ad latriam:& ſic ad primā tabul.m in qua nulla cadit diſpenſatio:quæ cadit in oībus pręceptis ſecundæ tabulę.& per fectius eſt vt videtur opus, in quo nulla cadit diſpēſatio.ergo &c. SEcundo ar guitur idem generaliter de operibus quibuſcūq;.qa Eccleſiaſti.xvi.dicit.Non eſt digna ponderatio animæ continentis. eſſet autem digna ponderatio ſi aliquod aliud opus poſſet eſſe melius illa,ergo &c. Contra eſt Auguſt.de virginit. Nemo eſt vt putoq; au ſus ſit pręponere caſtitatē martyrio,hoc autē nō eſt:niſi quia melius opus eſt martyrium,ergo &c. Dico ꝙ votum non mutat genus,aut ſpeciem,aut ſubſtantiā operis cui annectitur: ſed ſolūmo- Q do apponit circunſtantiam illi qua magis deo gratum fit illud: & per hoc melius eſt vnum & idem opus cum voto:q̄ ſine voto:aliis eiſdem retentis,ſecundum ꝙ declarat Anſel. in libro de ſi militudinib⁹ in exēplo de duob⁹quorū vnus fructus arboris ſuę offert deo liberaliter & ſine voto: alter vero etiā liberaliter & cum voto.Verūtamen quia opus vt habitum eſt ſupra,nō dicitur bo num niſi ex ordine ad finem:& hoc vel quia ordinatur ad meliorē finem vel quia melius ordina tur ad,eundē finem:finis autem ad quē ordinatur opus bonum & melius nō ſolum ex genere ſed ex circūſtantia,quale eſt opus caſtitatis cū voto,nō eſt niſi beatitudo vitę ęternæ: propter hoc nō ratione finis melioris,vnum opus eſt melius alio,de quibus loquimur: ſed ſi ſit melius hoc proce dit quia meliori modo aptum natum eſt ordinari de ſe in finem:qui modus ex charitate procedit ſecundum quā mouet operans ad opus inchoandum:& ad ipſum exequendū vſq; in finem.Vnde virtus cuius opus nō eſt bonum bonitate moris niſi ex ordine in finem a voluntate: vt habitum eſt ſupra:& ſecūdum Auguſti. de moribus eccleſiæ,nō eſt niſi amoris modus. vnde dicit.Si virtus ad beatitudinem nos ducit,nihil omnino virtutē eſſe affirmaueris:niſi ſummū amorem dei. Nam ꝙ quadripertita dicitur virtus ab ipſius amoris vario quodam affectu dicitur.& ſecundum Gre gorium,ii.mora. plerique ſibi ſufficere vitæ ſuæ innocentiam putant : atq; ad feruorem ſpiritus nullis ſe ardoris ſtimulis inflāmant : & fit plerunq; deo gratior vita amore ardens poſt culpam: q̄ ſecuritate torpens innocētia.In examine nanq; iuſti iudicis mutat merita ordinum qualitas actio num.Quare cum aliquod opus: immo multa opera abſq; voto de natura ſua & ſecūdum ſe nata ſunt fieri cum maiori charitate q̄ opus caſtitatis ſub voto:ita ꝙ charitas & ordo eius atq; modus quem requirit tale opus de ſe multum habet præponderare charitati ex qua natū eſt fieri opus caſtitatis vel aliud cum voto:propter qđ de opere martyrii loquens dominus dicit:Maiorem cha ritatem nemo habet &c, quaſi diceret:opus martyrii natum eſt fieri ex maxima charitate:& cum hoc etiam ex parte operantis charitas & ordo eius atq; modus in operando multum poteſt præ ponderare in opere bono ſine voto facto reſpectu charitatis & ordinis & modi eius in operando aliud op⁹ ī ſpecie vel idē ī ſpecie ſub voto:idcirco dico ꝙ ſimplr & abſolute opus bonū nō ſub voto pōt eē meli⁹ & ex pte opis & ex pte operātis q̄ aliqđ op⁹ ſub voto.licet em votū ſemp aliqđ bono opi vt dictū ē addat:nō tn tāt̄ū addit vt oīno op⁹ cū voto prępōderet cuicūq; opi ſine voto.Qđ dico

de quolíbet genere voti.Vnde caſtitas ſiue caſtitatis bonũ vnius ſine voto propter formam chari tatis ꝓponderantis poteſt eſſe multo melius q̃ caſtitas alterius vel opus eius ſub voto. & p hũc modum etiam caſtitas vidualis aut coniugalis bene poteſt præponderare caſtitati virginali.dicẽ te Auguſtino.xvi.de ciuitate dei.Nouimus enim non ex bonis ſingulis inter ſe homines compa rare.Sed ſimul quoq; comparemus vniuerſa:ac per hoc ſano veroq; iudicio cũ cõtinẽtia coniugio preferatur:melior tamen eſt fidelis coniugatus q̃ continens infidelis: & obediens deo q̃ continẽs minoris fidei minoriſq; obedientię.Si vero paria ſunt cętera,continentiã coniugio ꝓferri quis am bigit?Per hunc etiã modũ ſimiliter eleemoſyna vni9 ſine voto poteſt bene ꝓponderare caſtitati al terius ſub voto,& ſic de cęteris opibus tã primę tabulę q̃ ſecũdę.Et ꝓpter hoc martyriũ ꝓferẽ caſti tati ſub voto:qa maiorẽ charitatẽ nemo habet &c.vt dictũ eſt ſupra:ſcdm q; ꝓceſſit vltima ratio. Votũ eñ modicũ facit,aut addit operi niſi aliud adſit:plerũq; etiã obeſt ſaltem p accidens: vt in ſtultis virginibus.in quibus vt dicit Greg.viii.Moral.Dominus ad iudiciũ veniens dũ mẽtis cor ruptionẽ cõſiderat,corpis icorruptionẽ dãnat. Vñ cũ alias tres modos virginitatis diſtinxerim9: eſt eñ quędã honorabilis,quędã laudabilis,& q̃dã deſpicabilis:iſta quarta eſt damnabilis. Sed di Obiectio.
ces q; hoc eſt p accidens q; ſcdm hunc modum aliud opus ſine voto eſt melius q̃ caſtitas ſub voto
R non ex natura operis. Dico q; immo de natura operis aliquod opus ſine voto puta martyrium & Reſponſio.
plura alia,vt patebit infra,meliora ſunt ſcdm ſe q̃ opus caſtitatis cũ voto:quia ex maiori charita te nata ſunt fieri & difficiliora etiam ſunt.Verũ eſt tñ q; aſpiciendo ad opus ſimpliciter vt eſt bo nũ ex natura & ſubſtantia opis,bonitate illa qua conuertit cũ ente vel quæ eſt opus bonũ ex ge nere qđ includit in ſuo ſignificato circũſtantiã ex ratione, vt habitũ eſt ſupra: operi inquã vt tali bonitate ſit bonũ,accidit q; fiat ex charitate:& fiat bonũ ex circũſtantia, non ſolum in genere mo ris, ſed etiam in genere meritorii,vt patet in comedere & bibere quę ſunt opa de primo genere,& in opere dandi eleemoſynam & ꝓdicandi quę ſunt de ſecũdo genere.Aſpiciẽdo autẽ ad opus vt eſt bonũ bonitate meritoria:illud nõ ẽ verũ q; accidat ei fieri ex charitate:quia eſſentiale eſt operi me
S ritorio inquantũ eſt meritoriũ q; ꝓcedat ex voluntate ſcdm modũ et ordinẽ charitatis. AD pri Ad primum
mũ in oppoſitũ:q; opus caſtitatis ſub voto ꝓponderat omni operi ſecũdę tabulę: quia pertinet ad principale.
primã tabulã in qua nulla fit diſpenſatio,ſicut fit a deo cõtra ꝓcepta ſecũdę tabulę:Dico q; ꝓcepta primę tabulę quia ptinent principaliter ad dilectionẽ dei,aliis eiſdẽ retẽtis ſunt digniora & melio ra illis de ſecũda tabula quę ptinent ad dilectionẽ ꝓximi.Propter qđ etiã dicitur q; in illis deus nõ poteſt diſpẽſare:ſed in iſtis.Rõne tñ charitatis & modi opis bene poteſt ꝓponderare aliquod opus ſecũdę tabulę operi primę.Et ſic nõ obſtante q; ratione voti caſtitas ſub voto eſſet de prima tabu la:nec poſſet in illa diſpẽſari:bene tñ poſſet aliquod opus ſecũdę tabulę ꝓponderare vt dictum eſt.
T Quin tamẽ in omni voto eccleſia ſi neceſſitas occurreret poſſet diſpenſare,non credo.Vnde diſtin guendũ eſt de ptinere ad primam tabulam:quia aliquid ptinet ad ipſam per ſe & ex ſe:vt non ſu mere nomen dei in vanũ.Aliqd per accidens & ex adiuncto:vt caſtitas ſub voto ad liberius vacã dũ deo.Et licet in eo qđ primo modo pertinet ad primam tabulam non habeat locum diſpẽſatio: habet tñ i illo qđ ptinet ad ipſam ſecũdo modo:quia talem finẽ ſtatuit caſtitati votũ vel ꝓpoſitũ noſtrũ. Et p hunc modum martyrium reducitur ad illud ꝓceptum cuius obſeruatio dat cauſam martyrio:vt quia non vult negare vnũ deum,ad primũ preceptum primę tabulæ: ſi quia nõ vult peierare deum,ad ſecũdum:ſi quia redarguit peccata proximorum, ad aliquod ꝓceptorũ ſecundæ
V tabulę. AD ſecũdũ:q; non eſt digna ponderatio aiæ cõtinentis:Dico q; non loquitur ibi de con Ad ſecũdũ.
tinentia ſpeciali quę eſt in ſola caſtitate:ſed de illa quę generaliter ptinet ad omnes virtutes, de quali loquitur plius in.vii.Eth.Vnde ſup illud Animę continentis,dicit Gloſ.interli.Quę ipſo fue rit coniuncta ſpiritali ſcientia fidei: cuius eſt cõtinere ab omni genere vitiorum & omnia mãdata ſeruare ad quę ſe obligat in fidei profeſſione & ſacramenti baptiſmatis ſuſceptione.Talem autẽ cõ tinẽtiam quę pertinet ad omnes virtutes & virtutum opera:& ſic ad bona media,comparat hic ad bona infima:vt ſunt ſciẽtię ſeculares,& bona quę ex illis nobis poſſunt prouenire. Vnde ſup illud Omnis põderatio,Gloſ.interli.Operũ mũdi & ſapientię ſecularis. Propter qđ ex illo dicto nequaq̃ poteſt concludi:quin cõtinentia caſtitatis poſſit habere ꝓponderationem. Et per eundem modum
X quo dico aliqua opera non ſub voto poſſe pręponderare caſtitati ſub voto:ſic dico q; poſſunt ꝓpon derare paupertati ſub voto:& ſimiliter abrenũciationi proprię volũtatis ſub voto.Et p hũc modũ dico ſcdm q; alias dixi, q; opera vitę actiuę prelatorum multum ꝓponderant operibus contempla tiuorum:& ideo ſtatus ille perfectiores requirit:ita q; ſi prelati congruãt ſuo ſtatui ꝓportionabili ter modo quo religioſi ſuo ſtatui congruũt,perfectiſſimus prelatus perfectior eſt perfectiſſimo reli

gioſo. Etiã ipſe prẽlatus cui incumbunt opera perfectionis actiuę & contẽplatiuæ perfectior eſt ex operibus ſuis actiuis q̃ contemplatiuis,modo quo expoſui in.xii.Quolibet,queſtione.xxix. Hinc religioſi quidã,prout ab eis (vt dicitur) ſcribit in tractatu quodã quẽ ſcholares appellant Correctoriũ,dicunt ſic. Q̃ ſtatus ꝓlatorum perfectior eſt q̃ ſtatus religioſorum:hoc auctoritate,dignitate,& officio conſtat.Sed vtrum merito:dico ſine prẽiudicio ꝙ ſic dũmõ ſit bonus prẽlatus ſcdm exigentiam ſtatus ſui nihil omittens de eſſentialibus tãgentibus officium ſuũ.Et ſubditur.Vnde ſi prẽlatus animarum ſalutem procuret prout debet docendo publice,& priuatim orando,dona & ſacrificia offerendo pro peccatis ſuis & alienis: conſeruando ſe & alios ſine q̃rela : et religioſus ex parte ſua perficiat eſſentialia ſtatus ſui viuendo in obedientia ſine proprio & in caſtitate, videt vt dictum eſt maius eẽ meritum prẽlati q̃ religioſi.Et inducũt ad hoc auctoritatem Aug. in epiſtola ad Valeriũ a nobis ſẽpe inductã,vbi dicit,Nihil eſt in hac vita &c.Et in his dictis ſuis veritatẽ cõfitentur quã tenemus.Niſi enim ita eſſet,non ſapienter agerent viri religioſi quando conſentiunt vt prẽlati fiant:in quorum ſtatu oportet eos poſtponere opera contemplatiuę,& vt plurimum vacare operibus actiuę,prędicando,confeſſiones audiendo,conſulendo:aut quando priuilegia impetrant,vel oblata acceptant,de exercendo opera vitę actiuę in prędicationibus conſultationibus & confeſſionibus audiendis.Quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mũdum lucretur:animę autẽ ſuę detrimentum patiatur?Matth.xvi.Q̃d quidẽ detrimentum neceſſario paterẽtur iſti niſi opa actiuę quę exercent recompenſarent detrimentum operum cõtemplatiuę quę omittunt.Vnde etiã quia ita eſt de prẽlatis reſpectu religioſorũ cõtẽplatiuorũ,& de opib9 actiuis ipoꝝ reſpectu operũ cõtemplatiuorũ quę debentur religioſis,vt religioſi ſunt:dicit quidam doctor religioſus valde excellens,& in ſcriptis reliquit:religionem illam eſſe perfectiorem quę proximius operibus prẽlatorũ actiuis cõmunicat & ordinatur ad illa exercendum in adiutorium prẽlatorum & profectum populorum,vnde dicit ſic,Sũmũ gradum in religionibus tenent qui ordinantur ad docẽdum & prędicandũ:q̃ & propinquiſſimę ſunt pfectioni epiſcoporũ.Fines nãq; primorum iũgũtur principiis ſecũdorum,vt dicit Dionyſius.vii.ca.de diuinis noĩbus.Quibus tñ religioſis niſi neceſſitas coactionis,vel ex conſcientia,vel ab homine ad talia eos compelleret,ea exercere non liceret. dicente Dionyſio,vii.ca.de cęl.hierarch.Non enim fas eſt ſanctorum perfectioribus ac ſancte pfectis operari qd oĩno prẽter ꝓpria hoſtiarum myſteria,ac ſacras ordinationes.Q̃d exponẽs Hugo,dicit ſic:Fas nõ eſt,hoc eſt licitum oĩno aliquid operari ſiue ſanctorũ pfectioribus.i.q alios in ſanctitate perficiũt,ſiue ſancte pfectis.i.q ab aliis i ſanctitate pficiunt,prẽter ꝓpria hoſtiarũ myſteria.i. propria gratiarũ dona,& ꝓprias ſacras ordinatiões vnicuiq; ꝓprie aſſignatas. Nam ſine gratia opari vanũ eſt:ꝑter ordinẽ operari aut contra,peruerſum eſt.Habent nãq; ſinguli propria dona ſcdm quę valent operari,& ordines propríos ſcdm quos debent ſuam operationem moderari. Propterea neceſſe eſt vt ſtudeat vnuſquiſq; gratiam quã accepit agnoſcere,ne incipiat ꝑſumere in eo q̃d non poteſt,& officium proprium ordinẽq; attendere,ne audeat tranſgredi in eo q̃d non debet.Hunc ordinem diuinę diſpenſationis diligenter ſeruandum eſſe Petrus apoſtolus admonet dicẽs. Vnuſquiſq; ſicut accepit gratiam in alterutrum adminiſtrãtes. Et Paulus eos qui hanc diuinam ordinationẽ & diſpẽſationem tenere noluerunt reꝓhendit dicens.Nũquid omnes apoſtoli?nunquid oẽs prophetę? &c. Propterea fas non eſt his qui diuinę gratię participes facti ſunt,ſiue immediate a deo, ſiue per hominem eã acceperint,aliquid operari prẽter ꝓpria dona & officia:vt diuina pulchritudo in omnibus conſeruetur & ordo diſpenſationis ſummę ꝓſeueret.Et infra.Vt videlicet id ſolum vnuſquiſq; operari prẽſumat q̃d ad ordinem & officium ſibi aſſignatos ſpectare probat.Et infra. Quoniã aliter ſubſiſtere non poſſunt in eo ſtatu quo diuinã pulchritudinem imitant. Hinc etiam iãdiu occaſione diſputationũ & altercationũ quas magiſtri Pariſieñ habebãt inter ſe de perfectione ſtatuũ maiori vel minori:audiui dominũ papam Clementem cum adhuc eſſet legatus, ad dirimendum dictas altercationes in quadam prędicatione ſua prẽferre ſimpliciter ſtatum prẽlatorum ſtatui religioſorum:licet forte(vt dicebat)ipſi prẽlati non congruerent in oĩbus ſtatui ſuo,ſed eſſent multi ex eis congruentius ſubditi q̃ prẽlati.Et hoc dicebat exponendo illud Eccleſiaſtes.x. Vidi ſeruos in equis & principes ambulare ſuper terram.Sed nunc mirum eſt quare aliqui ſic nituntur deprimere ſtatum prẽlatorum, vt dicant primo ꝙ in ipſis non requiritur perfectio nec præeminentia ſanctitatis & bonitatis niſi ſolũ de cõgruentia & nõ de neceſſitate ſtatus.Secundo ꝙ opera eis propria ratione ſtatus ꝓlationis nõ ſunt tãtę difficultatis & arduitatis de genere ſuo,quãtę ſunt opa religioſoꝝ eis ꝓpria,vt religioſi ſunt:quia(vt dicũt)non eſt multũ graue ſeu difficile de genere prędicando illuminare populũ,nec corrigẽdo ipm purgare,nec ſacramẽta miniſtrãdo ipm ſancti-

ficare & perficere:q̄ ſunt opa hierarchica ad prelatos ptinētia,nō ſolū ad maiores vt epos:ſed etiā ad minores,ſ.ad parochiales preſbyteros,eis ꝓpria ratione ſui ſtatus,licet ſcdm magis & minus.

A Quis aūt alias horū cōtraria euidētibus auctoritatibus & rōnibus declarauimus:nō redet tñ aliq̄ iam dictoꝝ ſub cōpēdio nūc repetere:& ꝓpter illa q̄ iſti dicūt circa ſtatū ꝓlatoꝝ q̄dā alia addere:&

B dicta ipſoꝝ quo ad hoc nō ſolū rationibus ſed maxime ſanctoꝝ auctoritatibus refellere. Eſt igit i principio aduertendū: q̄ ad vere iudicandū inter duo adinuicē,vtrū illorū i aliquo ꝓgratiuo emineat,oportet primo aſpicere ſolūmodo ad illa que p ſe nata ſunt illis cōuenire,non aūt que p accidens.Secūdo oportet aſpicere ad omnia & ſingula talia non ad aliqua tm.Tertio oportet aſpicere ad bona cętera ſi ſint paria, & illa in cōparatione ꝓſupponere eſſe paria , vt ſiquis velit cōparare caſtitatē virginalē ad caſtitatē cōiugalem,non debet aſpicere ad cōditiones perſonarū que ſunt in iſtis ſtatibus:puta ſi meliores & ſanctiores inueniant in coniugio q̄ in virginitate:non ex hoc ꝓferē dum coniugiū:quia illud accidit ſtatui.Similiter nō debet aſpicere ad aliquā conditionē ꝑticularē ſolummodo,puta ſi melior eſt corporalis fœcunditas coniugum q̄ ſterilitas virginum : nō ꝓpter hoc ſimpliciter coniugiū eſt ꝓferendū virginitati:quia virginitas in aliis pluribus & potioribus p̄ eminet.Siliter non debet aſpicere ſolū ad conditiones que p ſe ſingulis conueniūt:ſed etiā ad cętera que vtriſq; nata ſunt conuenire ſi ſint paria,& illa eſſe paria ſupponere,puta ſi melior eſt cōiūx obediens q̄ virgo inobediens:nō ꝓpter hoc coniugiū ꝓferendū eſt virginitati , ſecūdū q̄ de primo iſtorum dicit Augu.li.i.retractationū.Error ſacrarum virginū meritū æquando pudicitię coniugali tātū inualuit vt nōnullas etiā moniales deieciſſe i nuptias diceret.Et maxime argumēto tali Tu ne melior es Sara?Melior ne es q̄ Suſanna? Cui reſpōdet in lib.de bono coniugali dicens.Si res ipſas cōparemus,nullo modo dubitandū eſt meliorē eſſe caſtitatē virginalem q̄ caſtitatem coniugalem.Homines aūt cū cōparamus,ille melior eſt qui bonū amplius q̄ alius habet. De ſecūdo dicit li.xvi.de ciuitate dei.Nouim⁹ nō ex bonis ſingulis homines iter ſe comparare: ſed ſimul quoq; comparemus vniuerſa.Vnde quia fœcūditas ſpiritualis in virginibus quā requirit earū ſtatus cū ſterilitate corporali,fœcunditati coniugatorū corporali ꝓponderat:non ſtatus coniugatorum:ſed virginū ꝓferendus eſt.dicente Aug.lib.de virgi.Felicior ptus ſpiritualis q̄ carnalis . Beatior enim Maria fuit concipiendo Chriſtum fide q̄ carne.Materna em̄ propinquitas nihil ei ꝓfuiſſet niſi felicius ipſum fide q̄ carne geſtaſſet.Idem ſuper illud Luce.xi.Beati qui audiūt verbū dei & cuſtodiūt illud.Hoc(inqt)eſt dicere:mater mea quā appellas felicem, inde felix eſt: quia verbum dei cuſtodit:non quia in illa Verbum caro factū eſt. De tertio.xvi.de ciuitate dei poſt verbum ꝓdictum ſub ſingulis inſpiciēdis comp̄hēdēdo cętera bona que cōmuniter poſſunt ineſſe ambobus q̄ debēt ſupponi eſſe paria,cōtinue ſubdit dicens.Ac p hoc ſano veroq; conſilio cum cōtinētia coniugio p̄ feratur:melior tñ eſt fidelis coniugatus,q̄ contines infidelis:& obediens deo:q̄ cōtinens minoris ſi dei minoriſq; obediētię. Si vero paria ſint cętera, cōtinentē cōiugato ꝓferre quis ambigit ? Nūc aūt tria genera operū p ſe conueniūt ſtatui prelatorum rōne ſui ſtatus,ſ.purgare,illuminare,& perficere:qui ſunt tres actus hierarchici per ordinē ſe habētes,ſcdm qd dicit Hugo.vbi ſupra. Niſi p̄cederet purgatio nō ſequeret illuminatio:& niſi ſequeret illuminatio nō veniret cōſummatio.Sicut em̄ illuminari nō poteſt qui nō eſt purgatus:ſic cōſummari nō p̄ōt qui nō eſt illuminatus:qa cognitio veritatis non niſi mūdos illuminat:& pfectio virtutis nō niſi ad illuminatos veritate ap

C propinquat . Similiter tria genera operum p ſe conueniūt ſtatui religioſoꝝ rōne ſtatus ſui,ſ.obſeruatio paupertatis,caſtitatis,& obediētię:& hoc ex voto. Cætera aūt opera ſanctitatis cōmunia ſunt omnibus:vt ſunt tria opera contemplationis,oratio,lectio,meditatio,& omnia opa miſericordię. Volens ergo ſcire p̄eminētiam ſtatuū inter prelatos & religioſos,reſpicere debet ad opera illa que his & illis per ſe conueniūt ratiōe ſtatus ipōrū,& nō ad alia q̄ cæteris cōuenire poſſunt:& ideo ſunt opa accidētia ſtatui & vni & alteri.Cōſtat autē q̄ actus prędicti tres ꝓprii ſtatui ꝓlatorum,ſ. purgare,illuminare,& perficere:multo perfectiores ſunt q̄ tres alii,ſ.obſeruare paupertatem,caſtitatem,& obedientiam ſub voto:inquantū ſunt per ſe opera ſtatus religioſorum. quia illa ſunt opa iuſtitię generalis ad alterum:iſta vero ad ſeipſum. Et ideo illa tanto ſunt digniora et perfectiora quanto cōmuniora:& ad plura ſe extendunt:& per conſequens difficiliora: cęteris dico paribus que poſſunt vtriq; ſtatui cōgruere,qd ſupponendū eſt ſcdm iam dicta.Vnde & illi dicunt.Supponamus in vtroq; ſtatu fundamentum oīs perfectionis , ſ. charitatem:ita q̄ prelati & religioſi ſint in charitate.Et tunc eſt q̄ſtio,quorum opera ſunt perfectiora ad que obligati ſunt ratione ſui ſtatus.Et qd amplius eſt addo ſupponendo fundamentum charitatis vtriſq; æquale tam ſecūdum omnia alia opera charitatis q̄ ſcdm illa in quibus ſtatus per ſe diſtinguitur.Q; autem dicta opera

prelatorũ rõne qua ad alterũ sunt perfectiora sint. Vñ sup illud. c. vii. cęlest. hierarch. de descriptione hierarchię: & ad ppriũ pricipiũ vt licet assimilatione, dicit Hugo. Etenim vnicuiq; hierarchiã sortiẽtiũ perfectio hęc est: scd̃m ppriã analogiam in dei imitationẽ ascẽdere: & omniũ diuinissimũ vt aiunt eloquia, est cooperatorẽ fieri, & ostẽdere diuinã in seipso actionẽ scd̃m possibile elucentẽ. i. nihil diuinius aiũt eloquia: vel quo nihil magis diuinũ facit: vt. s. ad alios relucẽdo infundãt p exẽplũ opis quod primũ pcipere meruerũt p dictũ occultę inspirationis. Vnde & illi qui sunt in statu purgãdi illuminãdi & pficiendi, status ipse requirit q̃ prius sint purgati, illuminati, & perfecti. Sequitur eñ continue. Sic ergo perfectio constat hierarchię: vt qui purgãt purgent: & qui illumĩnãtur illuminent: & qui pficiũtur pficiãt. & infra postmodũ. Sed sunt superiores & sublimes & ipsi appropinquãtes diuinitati, immediate ab ipa recipiẽtes & purgationẽ vt sint mũdi, & illuminationẽ vt sint clari: & pfectionẽ vt sint sancti: & ab illis rursum scd̃m ordinẽ diuinę dispositiõis hi q̃ sequũtur & in ordine subiecti sunt & purgãtur & illuminant & pficiunt. Constat aũt q̃ quicũq; religiosi de iure cõi p platos debẽt purgari, illuminari, & pfici: sicut & laici qcũq; ẽt cõiugati, ga rõne triũ pdictorũ votorũ nõ hñt q̃ sint clerici sacerdotes aut li'ati. Vñ & antiq monachi puri laici eẽ cõsueuerũt vt testãt decreta sctõrũ. eẽnt eñ parochiani sacerdotũ curatorũ cõtra quos pcipue se extollũt, nisi essent eorũ priuilegia & exẽptiones: p q̃ tñ status eorũ nihiloĩno pfectionis essentialis acqrit. Qd̃ ergo dicũt q̃ cõueniũt in orando & offerẽdo sacrificia p populo: concedo q̃ verũ est de oratione: sed hoc est de cõmunibus vtriq; statui quę supponimus paria ĩ nostra opatione. Falsum est autẽ de sacrificiorũ oblatione. Hoc eñ nõ cõpetit rõne status nisi platis: nõ autẽ religiosis rõne status sui: quia nõ est potior ratione status sacerdos frater in religione q̃ laic⁹ cõuersus. Vnde etsi perfectius & melius fierent orationes & sacrificia a religiosis q̃ a platis, hoc nihil ad cõparationem statuũ propter tertiã conditionẽ obseruãdam in cõparationibus: quia in his debemus supponere religiosos & platos esse pares: & qd̃ amplius est platis incũbit ratiõe status orare p populo vt purgetur, illumineť, & pficiať p publicas orationes: non sic autẽ religiosis: sicut nec offerre sacrificia. Q2 addunt: q̃ ad obseruantiã cõtinẽtię strictius & firmius sunt obligati religiosi q̃ platí: quia p votum indispensabile nisi in casu nõ quocũq; sed arduo: non autẽ regulariter nec vlr vnq̃ cõtra obseruantiã castitatis dispensatũ est cũ religiosis, sicut dispensatũ est cũ sacerdotibus curatis: qui non sunt ad castitatẽ obligati nisi ex statuto generalis cõcilii: Item nec oẽs sacerdotes curati tenent ad castitatẽ sicut greci & cęteri oriẽtales: Dico generali respõsione q̃ castitatis obseruãtia absq; matrimonio non est de illis q̃ p se ptinẽt ad statũ platíonis: sed solũmõ de illis que ptinẽt ad statũ religionis: ita q̃ si ptineat ad statũ platíonis, hoc est p accidens: vt. s. liberius possit vacari tribus dictis opibus quę p se cõpetũt platis rõne stat⁹. Vnde etsi apostoli ppter hoc castitatẽ obseruabãt, & sub voto, nequaq̃ tñ p se erat op⁹ rõne status nisi Christus sic istituisset: & tũc q̃ nõ obseruabať a posteris, hoc erat p dispẽsationẽ quãdã ecclesię gñalẽ: sm q̃ determinaui in pcedẽti Quolibet. Sed ĩ hoc nõ derogať pfectioni status ĩ aliquo: sed psonarũ q̃ sunt in illo solũmõ: quẽadmodũ si dispẽsareť cũ fratribus minoribus q̃ possent habere bona in cõmuni qui vellẽt, in hoc ĩ nullo videreť derogari p fectioni regulę & status illoq; q̃ possent bona in cõi habere: quẽadmodũ q̃ sorores ordinis fratrũ minorũ moniales habẽt possessiões & redditus ĩ nullo derogat regulę & statui fratrũ minorũ: nec pfectiõi volẽtiũ illã ĩtegre obseruare. Et ideo licet ĩ hoc pminerẽt religiosi rõne qua castitatẽ seruãt & strictius q̃ platí quo ad obligationẽ: hoc est ĩ platis de accidẽtalib⁹ statui: et diminuit de pfectione psonarũ castitatẽ nõ obseruãtiũ ea strictitudine qua Christus eã obseruari instituit, si tñ instituit et apostoli obseruarũt: nihil aũt diminuit de ratione status: licet dispẽsatione generali antiquitus nõ obseruabať: et q̃ mõ obseruať ab occidẽtalib⁹, hoc ẽ, vt dicũt illi, ex generali statuto: p qd̃ ñ tñ sunt platí ad castitatẽ astricti sicut religiosi ex voto. Qd̃ tñ nequaq̃ verũ esse puto: quia cũ quisq; ordinať ĩ subdiaconũ: et dicit ei eps, si hucusq; incestus amodo castus, cõsensu suo & taciturnitate mouet: et censendus est vouisse, sicut religiosus per lapsum anni scienter et absq; coactione in religione perseverans censeť professus. Q2 aũt facilius dispensatur in ordinatis quo ad castitatẽ q̃ ĩ religiosis, hoc nõ est propter maiorẽ obligationẽ: sed ppter euidentiorẽ causam dispensandi sup hoc qd̃ accidit in clericis secularibus, nõ aũt ĩ religiosis. Si vero castitas sub voto non sit de statu platíonis ex institutione Christi: tunc obseruatio castitatis adhuc est de accidẽtibus statui prælatorũ licet per se pertineat ad statum religionis. Et ideo licet in hoc pfectiores essent religiosi: quia tñ castitas extra matrimoniũ non est de necessitate salutis in illis quibus licet vti matrimonio: nõ tñ sequeretur q̃ simpliciter essent religiosi pfectiores prelatis ppter secũdã cõditionẽ pdictã cõseruãdã in comparationibus: quia, s. opera tria pdicta prelatorum multũ peminent omnibus operibus ob-

ſeruatis a religioſis ex voto,vt iam dictū eſt,& plenius declaratū in alio Quolibet,& iam amplius declarabit.Q; dicunt ꝙ plati ad opus illuminationis p ꝓdicationē nō ſunt obligati ex neceſſitate
F ſtatus ſui vt curati parochiales: licet forte ad hunc actū de neceſſitate teneant ep̄i: Quo ad ep̄os nō oportet hoc ponere forte:cū dicat Apoſtolus.i.Tim.iii.Oportet epiſcopū eſſe doctorē,& Titū.i. Oportet epiſcopū eſſe continentē,amplectentē eū qui ſcđm doctrinā eſt fidelem ſermonē vt potens ſit exhortari in doctrina ſana:& eos q̄ cōtradicūt arguere.& ſup hoc ſunt plurima capitula ī diſtinctionibus decretorū quę lōgum eſſet hic adducere.Gregorius aūt exponens iam dictū ſermonem Tit.i.dicit.i.paſto.xv. Prędicans officium ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotium accedit. Hinc Moyſi præcipitur,vt tabernaculū ſacerdos ingrediens tintinabulis ambiatur: vt videlicet voces ꝓdicationis habeat ne ſuperni rectoris iudiciū ex ſilentio offendat.ſcriptū quippe eſt:vt audiat ſonitus qñ ingreditur & egreditur ſanctuariū in cōſpectu dñi & nō moriatur. Sacerdos nāq̄ ingrediens vel egrediens morit̄ ſi de eo ſonitus ꝓdicationis non auditur: & iram contra ſe occulti iudicis exigit ſi ſine ꝓdicationis ſonitu incedit.Sed hoc tpe opportuno: quia p̄ceptū affirmatiuū eſt, nō ſemper tenet̄ ꝓdicare in ꝓpria ꝑſona:ſcire tñ tenet̄ ꝓdicationis doctrinā vt paratus ſit ad exequendā ipam etiā in ꝓpria ꝑſona cū neceſſe fuerit. Alias aūt bene poteſt ipſam exequi p aliū vel minus:tñ rōne ſtatus ſemp eſt obligatus ad cā ſciendā & exequendā cū opus fuerit: ſicut ſacerdos curatus ex offi
G cio & ſtatu ſemp eſt obligatus ad audiendū confeſſiones ſubditorū ſuorū:licet illas qñq̄ bene poſſit audire p aliū,vt extra de pœn. Oīs vtriuſq̄ ſexus.Qđ aūt dicit̄ de curatis: ꝙ licet ꝓdicare eis cōpetat ex officio,tñ ad hoc nō ſunt obligati rōne ſtatus:quia ꝑ magna ꝑte eſſent in ſtatu damnationis cum pauci ſint q̄ faciant & rariores ſint qui ſciant: Dico de primo hic dicto de curatis ꝙ non eſt verum:quia officium ꝓdicationis nequaq̄ competit eis niſi ratione ſtatus in quo ſucceſſit lxxii.diſcipulis: quibus ꝓdicare cōpetebat ratione ſtat9 quē aſſumpſerūt cū mitterent̄ a Chriſto, ſi cut &.xii.apoſtoli,vnde eadē p̄cepta oīno dedit eis ī mittendo ipſos,vt patet Matth.x.& Lu.ix. Vñ ſup Lu.dicit Gloſ.Sicut ī apl̄is forma eſt ep̄oꝝ,ſic ī.lxxii.forma eſt p̄ſbyteroꝝ.ſecūdi ordinis.lxxii. mittuntur qui tot linguarum gentibus euangelium prædicarent. Q; dicunt: ſunt ne in ſtatu damnationis? Dico ꝙ ſic,ſi nec ſciant nec ꝓdicent,aut ſciant,& non ꝓdicent ſcđm ꝙ requirit indigentia populi ꝑ tpe opportuno:quēadmodū alia p̄cepta affirmatiua obligāt.Sed ad hoc nō requirit̄ multū eminēs ſciētia modernis tpibus:licet maior requirit̄ in ep̄is q̄ curatis.Et ideo ꝑ moderno tpe nō pōt dici ꝙ pauci ſciant quātū neceſſitas requirit:aut exequant̄: et ideo nec ꝙ ſint in ſtatu dānationis ponēdū eſt.Qualiter aūt ſe habebāt tpa p̄cedētia qñ erāt hęretici:& ſe habebūt tpa futura ī ꝓdictis:neſcio.Attñ ſi ita eēt ꝙ pauci ſciāt & rariores faciūt ꝑ ſtatū corū requirit:et ꝓptea dicēdū eſſet ꝙ eſſent in ſtatu dānādorū:quātūcūq̄ ſit durum dicere hoc:potī tñ dicēdū eſſet q̄ falſum dicere circa ipſoꝝ ſtatū & mētiri. Sed qd hic laboramus?ſi plati nō ſunt obligati ad ꝓdicationē rōne
H ſui ſtatus:multo minus hoc cōpetit religioſis rōne ſtatus ipſoꝝ:quia nō plus magiſtris vel magiſtris theologię q̄ laicis cōuerſis in ordine ipſorū,& ſic illud dictū eoꝝ nihil valet ad ꝓpoſitū. Pro
I pter qđ addūt dicentes,Dato ꝙ ad opus ꝓdicationis oēs teneant̄ & ep̄i & curati: & qlibet illoꝝ ad ipm̄ ſit ſufficiēter iſtruct9: iſte tñ actus nō eſt tātę difficultatis ex genere ſuo nec arduitatis quāte ſunt ex genere ſuo act9 religioſoꝝ:vt ꝓpriorū abnegatio & ꝓprię volūtatis p totā vitā ſuā abrenūciatio. Dico ꝙ etſi in officio ꝓdicationis nō ſit magna difficultas ī corporis afflictione:maxima tñ
K eſt in afflictione mētis,ſi eo mō exerceri debeat vt ſtatus varius auditoꝝ requirit, vt eñ dicit Greg. in principio ſcđi paſto.Nō eadē cūctos exhortatio cōſtrīgit,qa nec cūctos par morū q̄litas aſtringit ſępe nāq̄ aliis officiunt q̄ aliis ꝓſunt,& panis q̄ vitā fortiū roborat, puuloꝝ necat.Pro q̄litate ergo auditorū deber formari ſermo doctoꝝ:vt et ad ſua ſingulis cōgruat : & tñ a cōis eruditionis arte nūq̄ recedat. Aliter nāq̄ admonēdi ſunt viri atq̄ aliter fœminę,aliter iuuenes,aliter ſenes,aliter ī opes,aliter locupletes,& cęta hmōi ꝓpria.et.xxx.li.Mora.ī principio.In eccleſia ordo doctoꝝ q̄ſi rex p̄ſidet quē fideliū ſuoꝝ turba circūſtat:de pietate & iuſtitia in ꝓdicationis ſerie ſpem miſcet & metū:q̄ten9 nec incaute de miſericordia cōfidāt,nec deſpate iuſtitiā timeāt,nec de exhibita iuſtitia p̄ ſumāt,nec de p̄terita iniquitate deſperent.Sicaūt tēperare & ſcire tēperare verbū ꝓdicatiōis & exequi,multis eſt impoſſibile & paucis poſſibile : ita ꝙ multo facilius eſt debitū obligationis ſoluere ī propriorū abrenūciatione & ꝓprię volūtatis abdicatione,q̄ debitum ꝓdicationis vt oportet exercere.Qui ſunt illi qui ſoluūt vt tenentur debitū abrenūciationis,abdicationis,& ꝓdicatiōis:& ī quo deficiūt:deus nouit.Qđ addunt ꝙ religioſi bene exercent opus ꝓdicationis ex priuilegio:quare & eis in hoc non p̄ferunt p̄lati:dico ꝙ hoc nihil ad propoſitū:quia poſſunt exercere ex priuilegiis per ſuperiorum iperium.de hoc nihil ad ſtatū religioſorum. Nūc aūt non eſt hic ſermo niſi de ſta-

tu non preeminentia: propter operum suorum per se preeminẽtiam. Quare cũ opus ꝓdicationis ꝑ se pertineat ad statũ ꝓlationis: quia est opus illuminationis: nõ aũt ad statũ religiosorũ: nullo modo quo ad hoc equiparari põt ꝑ q̃cũq; opa sua status religiosorũ statui ꝓlator. Qđ addũt vlterius ꝙ actus correctionis qui ꝑtinet ad prelatos, nõ est tãte difficultatis quãte sunt opa dicta religiosorũ: Dico ꝙ falsum est: sigs debeat corrigere prout recta ratio regrit. Summa em̃ difficultas est in illa quo ad duo: quorũ vnũ est iudiciorũ strepitus ad causę que correctione indiget indagationẽ. alterũ est post indagationẽ corrigẽdi modus. De primo dicit Grego. li. Mora. sup illud Iob. xxix. Causam ignorabam: diligẽtissime iuestigabã. Qua ĩ re, ingt, notãdũ est ne ad ꝑferẽdã sentẽtiã iniquã ꝑcipites esse debeam⁹, ne temere indiscussa iudicemus, ne q̃libet mala audita nos moueãt, ne passim dicta sine ꝓbatione credam⁹. De scdo dicit. xx. li. Mora. in prin. Talis debet eẽ dispẽsatio regiminis vt isq; ꝑsit, circa subditos se mẽsura moderet. sępe em̃ subditos frangim⁹ dũ plus iusto rigorẽ iustitię tenem⁹: q; ꝓfecto iustitię rigor nõ est si se sub iusto moderamine nõ custodit: & sępe a disciplinæ metu frangim⁹ subditos, si nr̃o regimini hilaritatis frena laxamus. Disciplina em̃ vel misericordia multum destituitur: si vna sine altera teneat: sed circa suos subditos in rectorib⁹ debet esse & iuste cõsulẽs misericordia, & pie sęuiens disciplina: quatenus vnusquisq; qui curãdis vulneribus ꝑsit in vino morsũ districtiõis adhibeat, & oleo mollitiẽ pietatis. Si est virga disciplinę, sit & mãna dulcedinis, sit amor nõ emolliẽs, sit vigor nõ exasperãs, sit zelus sed nõ ĩmoderate sęuiẽs, sit pietas sed non plus q̃ expediat parcens. Idẽ versus finẽ li. xxx. Tunc est apud deum oblatio verę rectitudinis cũ de radice iustitię prodeunt rami pietatis. Sũt nãq; nõnulli ita districti vt omnẽ mansuetudinẽ benignitatis amittãt. Et sunt nõnulli ita mãsueti vt ꝓdant districti iura regiminis. Vñ cũ ab rectoribus vtraq; summope tenẽda sunt, vt nec in disciplinę vigore benignitatẽ mãsuetudinis, nec rursum in mãsuetudine deserant disciplinę rigorẽ: quatenus nec a pietatis cõpassione obdurescãt cũ cõtumaces corrigũt, nec disciplinę vigorẽ molliãt cũ infirmorũ aĩos cõsolant: regat ergo disciplinę vigor mãsuetudinẽ, & mãsuetudo obtineat vigorẽ: & sic alterũ cõmẽdet ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mãsuetudo dissoluta. Reuera in his seruare modũ difficilius est q̃ seruare quãcũq; obseruãtiã regularẽ. Dicere aũt contrariũ vt puto, inexperiẽtia facit. Hinc dicit Aug. ĩ fine de ope monach. Nõ alligamus onera grauia: & vestris humeris ĩponim⁹ q̃ nos digito attingere nolum⁹, q̃ rite & agnoscite labores occupationũ nr̃arũ & eccl̃iarũ q̃b⁹ seruim⁹, vt nos ad illa opa ad q̃ vos hortamur vacare nõ sinãt. Q̃uis em̃ dicere possum⁹: Quis militat suis stipẽdiis: tñ dñm Iesum ĩ cui⁹ noie secur⁹ dico, testẽ ĩuoco supaĩam meã: qm̃ quãtũ ad meũ attinet cõmodũ, mallẽ ꝑ singl̃os dies certis horis opari, & cęteras horas hꝭ ad legẽdũ & orãdũ, aut aliq̃d de diuinis literis agẽdum: q̃ tumultuosas pplexitates causarũ alienarũ pati, de negotiis sęcularibus vel iudicãdo dirimẽdis vel interueniẽdo p̃cidẽdis. & ifra. Omitto alias inumerabiles ecclesiasticas curas q̃s fortasse nemo credit nisi q̃ expt⁹ ẽ. Et ita q; nõ credit & dicit cõtrariũ, hoc cõtingit: qa inexptus est, aut forte qa respicit ad illos q; ꝑfunctorie illa opa agũt: q̃bus facilia sunt q̃ laboriosissima sunt ex corde agẽtibus illa. scdm ꝙ dicit Aug. in epl̃a ad Valeriũ. Ante oĩa peto vt nouerit religiosa prudẽtia tua nihil eẽ in hac vita, & maxime hoc tpe leuius & facilius & hoĩbus acceptabilius epi aut diaconi officio si ꝑfunctorie atq; adulatorie res agat. Sed nihil apud deũ miserius & tristius & damnabilius. Itẽ nihil esse ĩ hac vita, & maxime hoc tpe difficilius & laboriosius & periculosius epi aut pr̃sbyteri aut diaconi officio: sed apud deũ nihil beatius si eo modo militet quo noster impator iubet. Quis iste sit mod⁹ nec a pueritia nec ab adolescẽtia mea didici: & eo tpe quo discere cœperã vis mihi facta ẽ merito peccatorũ meorũ. Nã anteq̃ exptus essem qd illic agat, quasi doctior & melior reꝑhendere audebã: ita postq̃ missus sum in mediũ, tũc sentire cœpi temeritates reꝑhẽsionũ mearũ: q̃q̃ & antea piculosissimũ iudicarẽ hoc misteriũ. & ifra. Sed ad euitãdas aut ꝑferẽdas solertiã & vires meas nõ noui, & alicuius momẽti arbitrabar. & ifra. Proptea ipsa re didici qd sit homini necessariũ qui populo ministrat sacramẽtũ & verbũ dei. & ifra. Sed fortasse dicit sanctitas tua: vellẽ scire qd desit instructioni tuę: tam multa sunt vt possim facilius enumerare quę habeo, q̃ quę habere desidero. Audeo enim dicere me scire & plena fide retinere quid ꝑtineat ad salutẽ nostrã: sed hoc ipsum quõ ministrarẽ ad salutẽ alioꝝ nõ q̃rẽs qđ mihi vtile ẽ: sed qđ mꝭtis vt saluꝰ fiãt. & ifra. Quõ aũt id fieri põt nisi quẽadmodũ ipse dñs dicit petendo, pulsando, q̃rẽdo, orãdo, legẽdo, & plorãdo? Nota ꝙ dicẽdo, nihil leuius & facilius aut acceptabili⁹ epi aut diaconi officio, nõ addit, aut pr̃sbyteri, sed subdẽdo. Itẽ nihil eẽ &c. addit aut pr̃sbyteri. qa officiũ pr̃sbyteri. s. curati de quo loquit, mꝭtũ hẽt oneris sed modicũ honoris sęcl̃aris ãnexũ: sicut hẽt officiũ epi & diacõi & archidiacõi, alii em̃ diacõi nõ hñt ꝓpria officia ĩ eccl̃ia supra populũ. Qđ addũt de sacꝝ administratione ad populũ ꝑficiẽdũ &

M

ſanctificādū q̄uis ſit ſummę neceſſitatis & digniſſimę: nō tñ ſunt actꝰ maxime meritorii diſpēſanti ſacerdoti: neq; eñ in eis tāta arduitas & difficultas eſt ſicut eſt in actibus religioſorū: Dico q̄ licet ſubſtātia actus talis adminiſtrationis ſacramentorū, aliis quaſi mechanicū qd videt facilis adminiſtratiōis ſicut eſt pfunctorie agētibꝰ, ad quē ſc̄dm talē modū aſpiciūt q hoc dicūt: modꝰ tñ adminiſtrandi quo ſacerdos debet ea miniſtrare ſc̄dm q̄ impator noſter iubet: de quo iā dixit Aug. Ipſa re didici qd ſit homini neceſſariū q populo miniſtrat ſacramētū: & verbū dei: vbi verbo dei adiūxit ſacramētū: qa ſicut mlta reqrunt quo ad ſubſtātiā adminiſtrādi verbū dei, & quo ad vires ſpirituales in ſuſtinēdo labores diſcēdo qd & qualiter, qñ, & qbus & cętera hmōi, etiā pponendo: ſic ēt ad ſciētiā debite miniſtrādi: & vires ſpūales in ſuſtinēdo labores: diſcēdo nō tam p ſtudiū pcedēs q̄ in ipa adminiſtratione inueſtigādo qbus qñ & qualiter digne ſacramēta ſunt miniſtrāda, & qbus nō & cū hoc ſummo ſtudio & labore cuſtodiēdo a maculis culpę & īfamię, curā habēdo de bono noie vt qualibet hora idoneus inueniat miniſter in adminiſtrādo. Sicut eñ indigne recipiēs damnabiliter recipit: ſic idigne miſtrās dānabiliter miſtrat. Labor aūt in ſic admiſtrādo ſacra mlto maior eſt
N q̄ ſit labor cuiuſq; opis p ſe ptinēris ad ſtatū religiōis. Sed eſto q̄ ita ſit vt dicūt de ope admiſtrationis ſacroꝝ: nō tñ ꝓpterea pferēdus eſſet ſimplr ſtatus religionis: qa in aliis opibus p̄dictis multū ꝓponderat ſtatus platorum, vt dictū eſt. Sic aūt cōparatio nō eſt attēdēda ad vnū ſed ad ſingula in ſpiciēda, ſicut dictū eſt ſupra in ſecūda cōditione. Q2 addūr de actu arduo martyrii: q̄ licet religioſi ad illum nō teneant rōne ſtatus ſui ſiue voti ſicut tenent rōne ſtatus ſui plati: tenent tñ rōne ſcandali vitādi: quia fugiēdo magis ſcandalizarēt q̄ plati: Dico q̄ etſi ita eſſet: tñ plati rōne obligatiōis ad ponēdū animā p̄ quibus ꝓpt ſtatū magis pccarēt fugiēdo q̄ religioſi. Et ideo ad nō fugiēdū plus ſunt plati aſtricti: & eſt actus p ſe ptinēs ad ſtatū platorū: nō aūt religioſoꝝ niſi p accidēs.
O Ad id aūt qd eſt p accidēs, nō eſt ſtatuū cōpatio attēdēda, vt dictū eſt. Et tñ hoc falſum eſt q̄ religioſus plus ſcandalizaret: immo quanto platus ſuperior & honeſtioris vitę tenet eſſe in populo q̄ religioſus, vt iā dicet, tāto platus talis exiſtens qualis deberet eſſe, plus ſcandalizaret. Q2 addunt q̄ nec in hoc pferunt aligbus religioſis: puta templariis & hoſpitalariis: qui tenentur ſe exponere morti p populo chriſtiano, & non fugere: dico q̄ tale opus nō ptinet p ſe ad illos rōne ſtatus religiōis: ad quē ſolūmō p ſe ptinet obſeruātia triū votorū: ſed ſolūmō ptinet ad illos rōne ſpecialis inſtitutionis q̄ accñtaliter ſe habet ad ſtatū religionis ſimplr: etſi rōne ſpecialis obligationis ptineat per ſe ad religioſos tales. Et tñ hoc quid ad illos qui talia ꝓponūt, cū nullū ſtatutū ſup hoc habeāt in ſua regula? Et ꝓpterea cū ſc̄dm Augu. Martyrē nō facit pœna ſed cauſa: quanto cauſa maior & principalior ē martyrii: tanto martyriū glorioſius eſt & maioris meriti, & ſimiliter obligatio ad illā ſuſtinēdū. Nūc aute dicti religioſi: etſi p populo Chriſtiano teneant ſe vt dictū eſt, morti exponere: tñ hoc nō eſt niſi ex cā corporalis inſultus quē infideles attētare poſſent & inferre chriſtianis in pſonis aut in rebus corporalibus. Prelati autem in talibus inſultibus etiā tenent ſe exponere pro populo ſuo, ſicut expoſuit ſe Rhemis beatus Nicaſius in inſultu Vandalorū: & ſimiliter in inſultibus ſpiritualibus defendēdo fidei veritatē contra hęreticos. Ex qua cauſa nō tenent ſe dicti religioſi morti exponere: quia laici ſunt neſcientes tali militia militare: in qua nō niſi ſpiritualibꝰ armis eloquiorū veritatis pugnādū ē: ſc̄dm q̄ dicit Grego. i. Paſto. xv. Paſtorē recta timuiſſe dicere qd aliud eſt q̄ tacendo terga pbuiſſe? Et eſt iſta cā martyrii multo maior & principalior q̄ præcedens: quāto bona ſpiritualia corporalibus ſunt potiora, & ſic oīno i actu martyrii plati & dictis religioſis & oībus aliis pferūt. Qd addūt q̄ iſta gregis pſecutio raro accidit, et ſi ſępe occurreret
P non ita multi efficerent ſacerdotes ſicut mō: Dico q̄ verū eſt: nec oēs mō currentes ad ſacerdotii curā ita debēt eſſe pfecti vt p hanc ad martyriū ꝓperent ſicut ꝓperabāt tunc qñ dixit Aplus. Qui epiſcopatū deſiderat bonū opꝰ deſiderat. qd vt dicit Grego. i. Paſto. c. ix. illo in tēpore dicit quo q̄lq; plebibus pērat primus ad martyrii tormēta ducebat: & tūc vt ſequit continuo, fuit laudabile epatū q̄rere. Similiter intellige & ſacerdotiū: qñ p hūc quē q̄ dubiū nō erat ad ſupplicia grauiora puenire. Qd reuera nō laudabile eſt i eo qui in epatu nō opus ſed honorē ſiue emolumētū q̄rit: qa vt ſequit continuo, ipe ſibi teſtis quia epatū nō appetit: intellige, neq; ſacerdotiū: quia nō p hūc boni opis miniſteriū, ſed gloriam q̄rit, honoris ſubaudi: aut lucri. Propter qd occurrētes moderno tpe ad ſacerdotiū aut epatū potius mercenarii q̄ paſtores ſunt: q tñ etſi raro cōtingat pſecutio vſq; ad martyriū ſemp debēt eſſe pati rōne ſtatus potius ad ipſam patiēter tolerandā: q̄ qcunq; religioſi.
Quib religioſis cōſili mō ſicut ipſi dicūt platis, poſſet dici q̄ pſecutio religioſoꝝ i martyrio raro
Q cōtingit: et ſi ſępe cōtingeret nō ita multi efficerent religioſi: ſicut mō. Q2 aūt adhuc addūt q̄ ad actū martyrii nō ſunt curati īmobiliter aſtricti: qa poſſunt reſilire a cura & trāſire ad religionem

vt ad frugem vitę melioris contradicente etiã epiſcopo, ſicut fuit ordinatum in concilio Toletano Nõ ergo ſimpliciter ſunt obligati ad hũc actũ tã arduũ: ſed ex ſuppoſitione tm̃ & vt nũc, ſ. ſi velint ſtare in officio curę: Dico ꝙ in hoc ſilẽt de epĩs: ga nõ eſt eis talis diſpẽſatio exhibita ſup tranſitu ad religionẽ dimiſſa cura qualis eſt ſacerdotibus curatis: q tm̃ de iure cõi ſunt ita ĩmobiliter curę ſuę aſtricti ſicut epi, ꝓpter qđ ſimpliciter ratione ſtat⁹ ſunt ſimpliciter obligati ad actũ dictũ ſicut & epi. Quare aũt diſpenſatũ eſt cũ ſacerdotibus ſup illo potius q̃ cũ epĩs, in Quolibet p̃cedẽti rationẽ aſſignaui. Qđ tm̃ dato ꝙ non ſint obligati ĩmobiliter ad hoc, nihil valet ad ꝓpoſitũ illorũ quia ſaltem plus obligati erant ad dictũ actum tẽpore quo ſteterũt in illo ſtatu ꝓlatorum q̃ poſtq̃ tranſierunt ad ſtatũ religioſorũ, vt patet ex dictis. Quomodo etiã ſtat⁹ religionis ſit melioris vitæ ſatis expoſitum eſt ibidem. Q; addunt vlterius: ꝙ ad abdicationem ꝓprietatis & abnegationem ꝓ R
prię voluntatis ſunt obligati religioſi & non pręlati: ga poſſunt habere ꝓpria: quare religioſi ratiõe ſtat⁹ ſui ſunt pfectiores. Dico ꝙ etſi religioſi in hoc ſint perfectiores pręlatis etiã habẽdo aſpectum ad ſtatum qui modo eſt obſeruatus in eccleſia a pręlatis: non autem ad aliquẽ mathematicum aut abſtractũ: qualis aliqñ fuit aut poſſet eſſe: tm̃ ex hoc non ſequitur ꝙ religioſi ratione ſtat⁹ ſui ſint pfectiores ſimpliciter: quia in vera cõparatione ſcđm p̃dicta oportet aſpicere ad ſingula. Quia ergo opera ꝓpria ꝓlationis & per ſe ratione ſtatus ſui p̃dicta multo ſunt perfectiora dictis operibus religioſoꝝ ſcđm p̃dicta: nõ obſtante ꝙ aſpiciendo ad ſtatum modernorum in aliquo ſunt perfectiores: & ita ſcđm ꝙ ꝓlati: tm̃ ſunt ſimpliciter perfectiores aſpiciendo ad alia eorum opera ꝓpria, & cõparando ipſa ad dicta opera religioſorum. Q; aũt addunt ꝙ ſunt multi alii actus ardui & difficiles ꝓ S
prii religioſis: ſcilicet abſtinẽtia, ieiuniũ, aſperitas victus & veſtitus & cæterorum talium ad quæ non tenentur prælati ratione ſtatus ſui: Dico ꝙ omnia talia ſunt accidentalia ſtatui tam religioſorũ q̃ ꝓlatorũ: quia ſunt p̃ter tria vota, quæ ſunt per ſe opera religionis, & pręter tria per ſe opera p̃latorum, propter qđ ſcđm prędicta nihil valet hoc ad ꝓpoſitũ, maxime quia cum illis tribus generibus operum ꝓpriis ꝓlatis etiam incumbunt eis plura alia annexa: q̃ ſunt potiora & difficiliora oĩb⁹ ieiuniis & cęteris aſperitatib⁹ religioſoꝝ: cuiuſmõi ſunt opa pietatis, & miſericordię erga ſubditos illa debite exercendo: vt quilibet eorum poſſit dicere cum beato Iob, c. xxix. Oculus fui ceco, & pes claudo, pater erã pauperum, & cor viduę conſolatus ſum, & cum beato Paulo, i. Corin. ix. Cũ ex omnibus eſſem liber oĩm me ſeruũ feci &c. Qđ aũt dicũt: ſi ſtatus ꝓlatorũ cõpareť ad ſtatũ religioſorum quantũ ad cõgruentiã poteſt dici ꝙ ſtatus ꝓlatorum eminẽtior eſt & perfectior q̃ ſtatus religioſorũ: ga cõgruit ꝓſonas quę ex officio habẽt alios pficere, eſſe pfectiores q̃ religioſos: nõ ꝙ de neceſſitate oporteat ꝓlatos eẽ tales: ga hoc eẽt dãnare eos. Pauci eñ aut nulli ſunt tales: ſed cõgruũ eſt ꝙ ſint tales. Et ſcđm hoc intelligunť oẽs auctoritates q̃s aliqui inducũt ꝓ ipſis ad ꝓbãdũ huius cõtrariũ: quas tm̃ inducũt ac ſi de neceſſitate oporteret ꝓlatos eſſe tales quãtũ eſt de natura ſtatus eorũ: qđ nõ eſt verũ. Cõgruit tm̃ eos eẽ tales duplici rõne. Primo quidẽ rõne honoris: difficile eñ eſt in honore eſſe & nõ inde gaudere: q̃ tm̃ difficultas nõ facit ad maius meritũ: ga fugiẽdi ſunt honores, ſicut cohabitare cũ mulieribus, & cõtinere eſt difficile inter eas, hoc tm̃ nõ auget meritũ, ſed minuit. Secũdo cõgruit eos eſſe pfectiores rõne oneris periculoſi. Dictũ iſtud in fundamẽto ſuo ſeipm̃ deſtruit: ga pfectius nõ congruit ſeu decet, qđ idẽ eſt, niſi pfectiori: ſicut nec maiores honores niſi magis honorabilib⁹, vel vere ſicut virtuoſis: quia ſcđm phm̃: Honor eſt præmiũ virtutis vel p̃ſumptiue ſicut principibus & in dignitatibus conſtitutis: & maiora bona melioribus & minora minoribus: quia paruos parua decent: ſicut patet in iuſtitia diſtributiua ſcđm proportionem arithmeticam, quare non congruit & decet exiſtẽtes in ſtatu ꝓlationis eſſe pfectiores, ẽt ſi nõ ſint tales, hoc nequaq̃ eſſe poteſt niſi ratiõe ſtatus q quãtũ eſt de ſe neceſſario reqrit tales, ꝓpter qđ etiã p̃ ſumitur ꝙ qui ſunt in tali ſtatu ſint tales. Et ideo ſi cõgruit ꝓlatos eſſe pfectiores religioſis, hoc nõ eſt niſi ga ſtatus eorũ pfectior hoc neceſſario requirit: ita ꝙ nõ poſſunt eſſe ꝓlati idonei: qn ſint tales etiã priuſq̃ aſſumanť ad ꝓlationis ſtatũ: ſed hoc nõ ſimpliciter & abſolute, ſed ſolũmõ reſpectu ſubditoꝝ: nec in eodẽ & æquali gradu pfectionis, reſpectu eñ ſubditoꝝ debẽt ꝓlati pfecti eſſe: quia debẽt ſubditos pficere. Perfecti aũt debẽt eẽ q habẽt alios pficere: ga vt habitũ ẽ ſupra, ſcđm Hugo. Sãctoꝝ pfectiores vocat beatus Dionyſius eos q tãtã a deo gratiã p̃ceperint vt alios etiã ad ſanctitatẽ pficiãt. Sãcti pfecteſũt q ab ipſis ſupioríb⁹ pficiunť. Quare cũ de iure cõi religioſi quicũq̃ rõne ſtatus ſui ſint ſubiecti ꝓlatis ratione ſtatus eorũ: licet p exemptionẽ ſubiecti ſint ſoli ſummo pontifici: exemptio autem nihil derogat ratione ſtatuum: reſpectu ergo ſtatus religioſorũ requirit ſtatus ꝓlatorum habere pfectos: non ſolum congruit ꝙ tales habeat. Qđ ergo dicunt ꝙ difficultas T
annexa ſtatui prelatorum ratione honoris & oneris non facit ad augmẽtũ meriti: ſed minuit: dico

ꝙ etſi hoc ſit verum in his q̃ indiſpoſiti ſunt & vltro ſe offerentibus ad ſtatum prelationis: nequaq̃ tñ verum eſt per ſe & in his q̃ virtutibus præditi & coacti ad ſtatū plationis accedūt. tales enim ſe periculo non immergunt, ſed magis charitate compulſi: non affectando periculū nec honorem, ſed magis deſiderando ſui & aliorum profectum parati ſunt hoſtis inſidiantis periculis occurrere vigilantes, qđ eſt valde difficile, & ideo intātū hæc difficultas adauget meritum ſic ꝑſidētium ꝙ non poſſunt ei æquari in merito opa ꝓpria religioſorū, vt religioſi ſunt. Vnde nihil valet ſimile ĩductum de cohabitante cum mulieribus, & præcipue cum voluntarie cohabitant. Q̃ autem adducunt pro ſe auctoritatem Anſel. de ſilitudinib⁹. Deus cū diabolo bellū hic habet: ĩ bello ſuo hēt chriſtianiſſimum monachum, & ſuper monachū conuerſationem tm̃ angelorum. Qđ ſi ſic: non ergo ſuper ſtatum monachi, per quem omnes religioſi intelliguntur, eſt ſtatus prælatorum, ſed ſolummodo angelorū. Dico ꝙ ſicut patet inſpicienti illam ſimilitudinem, Anſel. ibi loquitur de differentia ſecuritatis ſtatus monachorum & angelorum in bello dei cōtra diabolū. Angeli cm̃ ſunt in ſtatu oīno ſecuro tanq̃ exiſtentes in turri caſtelli vt nullo modo poſſint attingi a diabolo: monachi autem tanq̃ in caſtello in firma ſocietate ad quam nō poteſt accedere diabolus, & ideo nec aliquem monachū occidere niſi voluntarie exierit. Dico ergo ꝙ bene verū eſt ꝙ quantū ptinet ad ſecuritatem, ſupra ſtatum monachorum non eſt niſi ſtatus angelorum. Status enim prælatorū ſumme ꝑriculoſus eſt vt in ꝓcedente Quolibet declarauimus ſatis, nihilominus tñ quantum ad perfectionē & meritum vitæ ſtatus prælatorum eſt ſupra ſtatum monachorum & proximior ſtatui angelorū. Et ſecūdum hoc illud qđ expreſſius videtur eſſe pro ipſis, q̃ de religioſis monachis quos hortatus eſt ad opera manuū, dicit ſic, Non ceſſauit apoſtolus exhortari fideles q̃ haberent huius mundi ſubſtātiā vt nihil deeſſet neceſſitatibus ſeruorum dei: q̃ celſiorem ſanctitatis gradum in eccleſia tenere voluerint vt ſpei ſæcularis vincula cuncta ꝓciderent: & animū libere diuinæ militiæ dedicarent, ſic etiā intelligenda puto quæcūq; ſimilia ĩduci poſſunt: niſi fallaciā adducerēt ꝓpriꝙ ſolu
V tionis. Reſpectu ergo ſubditorum & religioſorum omnium prælati ratione ſui ſtatus debent eē perfecti: & opera perfectiora & periculoſiora & difficiliora, vt dictum eſt, habent exercere: quæ illi tanq̃ imperfecti reſpectu prælatorum vt prælati eſſe debent non audeant attingere, ſed operib⁹ ſtatui ſuo competentibus tanq̃ ſecurioribus licet imperfectioribus contenti ſint. vt cm̃ dicit Auguſt. ſuper pſal. xxxvi. veluti ad illa infirmi recedunt ad otium: & quieti eſſe diligunt memores infirmitatis ſuæ nō ſe cōmittentes magnis actionibus & quodammodo in ſtatu infirmitatis rogantes deū q̃ licet infirmi ſint & imperfecti reſpectu ꝓlatoꝝ reputandi ſecundum rationem ſtatus ſui. ſtat⁹ em̃ eorū ſtatus perfectionis eſt ſecundum aliud perfectionis genus q̃ dicatur ſtatus perfectionis ſtatus prælatorum. Ille enim dicitur ſtatus perfectionis generandæ propter tria genera operum ad quæ per ſe ex voto obligant: per quæ imperfecti nati ſunt ꝓduci ad perfectionem, propter quod non requirit perfectos recipere, ſed infirmos recipit vt ad perfectionem perducat cōtemplatiuam vi. Iſte vero, ſ. ſtatus prælatorum eſt ſtatus perfectionis vtendæ propter tria genera operum ad quæ prælati ex iniuncto officio exercenda obligantur: quibus alios habent ꝑficere tam contēplatiuos q̃ actionis. ꝓpter qđ requirit ꝑfectos vt dictū eſt quantum eſt ex ratione ſtatus, ſed non æqualiter. quia ſtatus iſte gradus habet, quia in habentibus ſuperiorem & generaliorem curam requirit magis ꝑfectos, minus autem perfectos in habentibus curam inferiorem & particularem magis. Propter qđ electores prælatorum, cum magis perfectum & idoneum habere poſſunt: illum debent præferre & non minus perfectum & minus idoneum, quia eſſet acceptio perſonarum: & minus idoneus cū viderit ꝙ magis idoneus haberi poterit, fugere debet ſi poterit vt magis idoneus præferatur. Deficientibus autem perſonis eminentibus & quales ſtatus quantum eſt ex ſe regreret, ſufficiet electoribus ponere magis idoneum cui ſufficit vt in diuino adiutorio habeat perficiēdi propoſitum. melius em̃ eſt præponi aliquem q̃ nullum. & ſic ſtatus ipe ex ſe propter eminentiam operum perfectā perſonam requirit. Quantū tñ ē ex pte illius qui ponendus eſt in ſtatu, non oportet ſemꝑ ꝙ ſit ꝑfectus: vt ſecundum hoc ſi aliquo modo non neceſſitate, ſed de congruentia regritur ꝙ perfectus ſit poſitus vel ponendus in ſtatu prælati, hec congruentia eſt ſolummodo attendenda ex parte ipſi⁹ exiſtentis in ſtatu, nequaq̃ autem ex parte ipſius ſtatus, immo neceſſitas. & hoc ponere non eſt dammare ſemper poſitos in ſtatu ꝓlatorum ſi non ſunt perfecti, ſed ſolummodo quando potuerunt haberi perfectiores, & per hoc ſe ingerunt. Et ad hoc membrum bene ꝓcedunt duæ cauſæ congruētiæ quas ponunt: quę nequaq̃ poſſunt habere locum aſpiciendo ad iſtum ſtatum. Status enim quātum eſt ex ſe requirit ꝙ non niſi perfectus in eo ponatur, & ſic quātū eſt de exigentia ſtatus neceſſe eſt prælatos perfectos eſſe. Propter quod Apoſt. explicat verbū qđ neceſſitatem importat qm̃ dicit. d.

Timo.iii.Oportet aũt epũm ſine crímine eſſe.Gloſ.Qualis epus debeat eẽ deſcribit,vt bñ oparí poſ ſit.& Tit.i.Oportet epũm ſine crimine eẽ.Gloſ.i.ad tractationẽ officii. Vñ Greg.i.Paſto.ix. Aplus ait,Siquis epatũ deſiderat bonũ opus deſiderat,q tñ laudãs deſideriũ,ĩ pauorẽ vertit ꝓtinus qđ lau dauit:cũ repẽte ſubiũgit,Oportet epm eẽ irrepħẽſibilẽ. Et ſauet ergo ex deſiderio & terret exꝑce pto.&.c.xiii.Tãtũ debet actionẽ populi actio tranſcẽdere ꝓſulis q̃ diſtare ſolet a grege vita paſtoris Oportet nanq; vt metiri ſollicite ſtudeat quanta tenendę rectitudinis neceſſitate cõſtringit ſub cu ius æſtimatione populus grex vocat.Sic ergo oportet q; ſit cogitatione mundus: actione ꝑcipuus &c.q̃ enũerat q̃ ſunt perfecti viri . Ecce quõ & verba apoſtoli & gloſſę neceſſitatẽ & opportunitatẽ ponunt perfectionis circa ponẽdũ & iã poſitũ in ſtatu ꝓlatiõis.qđ em̃ de epõ dicit,ꝓportionalr de ſacerdote curato intelligitur. & ſm hoc aliæ auctoritates conſiles de neceſſitate intelligunt quãtũ eſt ex parte ſtat9 vt rõne ſtatus perſonæ prælatorꝝ debẽt eẽ ꝓfectiores,qa ad opera perfectiora & dif ficiliora obligati ſunt q̃ religioſi,& hoc de neceſſitate ſtatus,& non ſolum de congruentia ex parte & ꝓſonarum & ſtatus. Q2 dicunt q; licet epiſcopi ſint in ſtatu perfectionis,non tñ curati, licet eis competant eędem actiones:quia epiſcopis cõpetunt ꝑ obligationem perpetuã,non aũt curatis:Dico q; de iure cõi q̃liter aſtricti ſunt ſtatui ſuo & opibus illi9 curati & epi : licet curatis ſuper hoc cõceſſa ſit diſpẽſatio gñalis:qualis etiã epis poſſet cõcedi,q̃ ſi eõceſſa eſſet,cõſtat q; neq̃q̃ mutaret vel diminueret ĩ aliquo ſtatũ epoꝝ:q̃re nõ diminuit ſtatũ curatoꝝ,aut mutat. Qđ dicũt:q̃re vbi illa diſpenſatio inueniatur in iure & nõ inuenies:mirum eſt quõ hoc pñt dicere:cũ ſtatim ſupra di xerint q; ſic fuit ordinatũ ĩ cõcilio Toletano. Vbi aũt illa gñalis diſpẽſatio ĩ iure ĩueniat & quõ ĩtel ligẽdũ ſit q; curat9 trãſire põt ad religionẽ ꝓpt frugẽ melioris vitę & ductu ſpũs ſancti, & de mĩore ad maius,totũ declaratum eſt in ꝓcedenti Quolibet ĩ quæſtiõe de ꝓminẽtia inter ꝓlatos & religio ſos. Quidã dicũt q; expoſitiões illi9 Lucę.x.Maria optimã partẽ elegit,vel qa ſibi vel qa magis mã ſiuã,nõ tñ magis meritoriã,falſę ſunt. Ad cui9 refricationẽ aliq̃ ſunt reducẽda ad memoriã q̃ deter minaui in ꝓcedenti Quolibet in q̃ſtione de cõparatione vitæ actiuæ & contemplatiuæ penes ꝑmi nentiam. Diſtinxi em̃ ibi triplicẽ ordinẽ in eccleſia exiſtẽtẽ,ſ.laborantium ĩ agro,laborãtiũ in mola & recũbẽtium in lecto:quoꝝ primus eſt prælatorum,ſecũd9 cõiugatoꝝ,terti9 religioſoꝝ,& ſignã tur ꝑ Noe,Iob,& Daniel.diſtinxi etiã triplicem vitã actiuã,vnã ꝓpriã ꝓlatorũ ad ſubditos ſm tres actus prælatorũ prędictos:alterã cõiugatoꝝ in opib9 operũ mechanicoꝝ & negotiationũ ſęcullariũ tertiam cõem dictis tribus ordinibus ĩ exercitio operũ mandatoꝝ dei & virtutũ moraliũ. Diſtinxi etiam duplicem cõtemplatiuã vitã:vnã viæ & alterã patriæ. Diſtinxi etiã ex ꝑte operũ vitę actiuæ & contemplatiuæ cõſequẽter q; poſſunt conſiderari rõne ſubſtãtiæ actuũ,q̃ reſpicit modũ & circũ ſtantias actuũ,vel rõne vſus eorũ q reſpicit meritũ & finẽ operũ. Et dixi q; aſpiciẽdo ad ſubſtantiã actuũ opa cõtẽplatiuæ ſunt potiora ſimpl'r & abſolute,quia ſunt pacata & qeta,opera vero actiua ſunt laborioſa & turbulẽta . Vnde gloſ.ibidẽ.Maria ſedet quia contemplatiua mentis quiete fruit Martha ſtat quia actio laborioſa deludat in certamine,ltẽ aſpiciendo ad ſubſtantiam operũ potio ra ſunt opera contemplatiuę,qa magis manſiua,vt dicit ſecunda expoſitio.vnde ſup illo.Quę non auferet ab ea,Gloſſa interline. Ex oppoſito intelligo q; a Martha auferet ꝑs quã elegit : quia trãſit labor. Vñ gloſſa marginalis.Nõ repħẽdit pars Marthæ,quia & ipſa bona,ſed laudat pars Mariæ:q̃ quõ ſit optima ſubſtet.Quę nõ auferet ab ea,qa cõtẽplatiua hic incipit & in cęleſti patria perficiet actiua aũt cũ corpore deficit, qa ĩ ęterna pria panẽ nõ porriget eſurienti,qa nemo eſuriet,nec cæte ra opa miſericordiæ aget,qa nõ erũt neceſſaria.Illã ergo ſecũdã expoſitionẽ ſm has cõditiões diffe rentes nequaq̃ põt aliquis dicere falſam eẽ. Vñ q; dicunt eam falſam eſſe æſtimo q; hoc dicũt rõne adiuncti,ſ.non tñ magis meritoria. Vnde & cõtra hoc adducũt auctoritates Greg.vi.Moraliũ : & Aug.de bono cõiugali,qb9 ꝓbatur q; cõtemplatiua ẽ magis meritoria,q̃ nequaq̃ ſũt cõtra illđ ad ditũ aſpiciẽdo ad ĩtẽtionẽ argumẽti,ĩ cuius diſſolutione ponunt dictæ expoſitiones.Dixi em̃ ĩ dicta q̃ſtione q; aſpiciẽdo ad vſũ dictarũ opationum,cõtẽplatiuæ,ſ.& actiuæ, ſi loquamur ſpecialiter de operibus actiuæ q̃ ꝑ ſe ſpecialiter & ꝓprie cõueniũt ꝓlatis inquãtũ ꝓlati ſunt,ſ.rõne ſui ſtat9 , q; po tiora ſunt opera actiuæ ſimpliciter quo ad ſtatum vitæ præſentis & magis meritoria q̃ ſint quæ cunq; opera cõtẽplatiuæ vitę pñtis,dũ tñ ꝓlat9 coact9 accedat & talis ſit & taliter opereť qualẽ & q̃ liter operantẽ ſtat9 regrit ſm modũ ibi expoſitũ , & iã in parte tactũ.Aſpiciẽdo ergo ſpecialiter ad talia opera actiuę prelatorꝝ & cõtẽplatiuæ vitæ ꝑſentis vera eſt illa additio,opera enim talis actiuę operibus talis cõtẽplatiuæ magis meritoria ſunt,vt ibidem ſufficiẽtib9 auctoritatib9 probaui.nec contra hoc inueniẽt aliquã auctoritatẽ.Vñ quia argumentum nitebat probare per illud dictum Maria optimam partem elegit,q; etiam contemplatiuæ vitæ præſentis opera potiora eſſent & ma

gis meritoria q̄ opera dicta actiuæ ꝓlatorꝫ, bene assignata est contra illius argumenti intentionem dicta expositio, & vera, & male reprehensa, nisi ostēdant ꝙ opera contemplatiuę vitæ præsentis sunt magis meritoria q̄ opera actiuæ ꝓlatorum prædicta, quod nūq̄ probant, sed solummodo supponūt & cōtraria absq; ratione & auctoritate reprehendunt. Auctoritates. n. quas illi secūdū Aug. & Greg. adducunt ad probandum ꝙ opa cōtēplatiuæ vitę p̄ntis magis meritoria sunt q̄ opa actiuę, nequaq̄ loquuntur de opibus actiuæ ꝓlatorū prædictis, sed solumtmodo de operibus actiuę laborātium in mola vel pertinētib⁹ ad oēs & circa opera mādatorꝫ & virtutū moraliū, vel etiā ꝓlatorū: ad q̄ nō coacti, sed vltro accedunt: ad quod eas ibidem adduxim⁹, & de quo solummō loquunt, vt patet in
Z ſpicienti, & sic male ab illis retorquent contra dictā secūdam expositionem. Vlteri⁹ autem vt reuertar sup calūniā primæ expositionis addēdo dictis in q̄stione p̄dicta, sciendū est ꝙ sicut opera prælatorꝫ p̄dicta ꝓpter necessitatē toti⁹ temporis vitæ p̄sentis p̄ferunt operib⁹ cōtemplatiuæ p̄ntis vitæ licet operibus eorꝫ actiuæ ad quæ vltro se offerūt, p̄ferant opa contemplatiuæ, & hoc quēadmodū sub lege Moysi opera cōiugii præferebantur ꝓ determinato tempore operibus continētię, licet ī alī quib⁹ tunc ꝓgatiue in aliis erāt opa cōtinentiæ, & ꝓ tpe moderno opa cōtinētiæ p̄ferant, dicēte Hiero. ad Algu. Olim gl'iæ erat audire illū versiculū. Filii tui sicut nouellæ oliuarū in circuitu mē sę tuę, & videas filios filiorꝫ tuorꝫ. Nūc vero de cōtinētibus dicit. Adhęsit aīa mea post te, Idē cōtra Helu. hæreticum. Nec putent me aliquā feciſſe distantiam inter sanctos veteris testamenti & noui ī. inter eos q habebant coniugia, & hos qui a cōplexibus penit⁹ recesserunt. Verū pro conditione tēporū alii eos tunc subiecisse sententiæ: & alii nos, ideo nanq; sylua crescit vt succidatur postea, iā plenus est orbis: terra nos non capit: ideo ager feritur vt metatur. Vnde Aug. de virginitate. Prioribus qppe tpibus venturo secundum carnē Christo ip̄m genus carnis in ꝓphetica gēte necessariū fuit: nunc aūt cum ex oī hoīm genere ad populū dei membra Christi colligunt, sacram virginitatē q pōt capere capiat, de quo Hiero. ad Eusto. Alia aūt erat in veteri lege felicitas cū vacuus erat orbis, & sola erat bñdictio liberorꝫ, paulatim aūt crescēte segete messor immissus est. Virgo erat Helias: Heliseus virgo: virgines filii ꝓphetarū. Hieremiæ dictū est. Tu ne accipies vxorē. & Greg. sup Euāge. Q̄z em̄ per incremēta tporū excreuit virt⁹ castitatis ī eorꝫ translatione qui ascēsionē dñicā designauerunt, ostendit. nam Enoch vxorē & filios habuit: Helias vero nec vxorē nec filios habuisse legitur. Translatus est Enoch per coitū generās, & ꝓ coitū genit⁹. Raptus est Helias per coitū genitus, sed non per coitum generans. Assumpt⁹ vero est dñs nō ꝓ coitū gn̄ans, nec per coitum genitus. Ambro. lib. ii. sup Lucam. Deniq; Maria exēplū edidit. In ip̄a em̄ cœpit dignitas virginū. Hiero. in lib. de hoīe perfecto. Quæ virgo pepit qđ virgo cōcepit: q̄ pri⁹ mater facta ē q̄ maritata. Cōsilr oī no opa pietatis & misericordię ad ꝓximios vitę actiuę ī aliqb⁹ ꝑsonis ꝓ determinato tpe p̄ferri p̄nt operib⁹ vitę cōtēplatiuę p̄ntis in eisdē: vt maioris meriti sit ꝑsonis illis insistere ꝓ illo tempore opi pietatis actiuæ vitæ q̄ opi cōtēplatiuæ, quēadmodū cū Gen. xviii. Abrahā Angelos tres ī specie trium virorum recepit: qui festinauit, dixitq; ad Saram. Accelera. q̄ occurrit, dixitq; puero, qui festinauit: perfecti⁹ opus fuit Saræ & puero iuuare Abrahā, forte & magis meritorium ꝓ illa hora q̄ insistere contemplationi. Sic etiam in proposito forte pro hora qua dño seruiendum erat a Martha & Maria, vt hospiti, perfectius & magis meritoriū fuit Marthæ ēsse sollicitā circa opus pietatis exhibendū Christo qđ erat vitæ actiuæ, & silr magis meritoriū forte fuisset Mariæ, si exercitata fuisset in illo opere sicut Martha. Qđ ga nō fuit, & ī nullo ꝑfuisset Marthę, licet illā vocasset loquēs, vt dicit Glossa ex illorꝫ persona, qui diuinæ contēplationis ignari solū didicere fraternę dilectionis op⁹ magis meritoria fuit Marię ꝓ hora pars quā elegit, licet magis meritoria eidem fuisset ꝓ hora ps Marthæ simpliciter si idonea fuisset ad opus illud. & scdm hoc processit illa prima expositio: q̄ oīno literalis erat & absq; aliqua absurditate, nec discordās fidei & morib⁹, propter quod nequaq̄ debet reputari fuisse falsa, dicente Aug. in Glossa sup pricipiū Gen. Cum oēs diuinos libros legimus; ī tanta multitudine verorū intellectuū q de paucis veris eruuntur illud potissimum deligamus qđ apparuerit eū sentire quē legimus. Si autem hoc lateat, illud qđ circunstantia scripturæ non impedit & cū sana fide concordat. Quare cum in proposito lateat qd Christ⁹ senserit, alioquin non tam variæ expositiones in ipso essent, nec impedit literæ circunstantia, & ipsa concordat cum sana fide nequaq̄ ergo falsa reputanda est. Cæterum cum primas duas expositiones non approbant: qua re tertiam cui nequaq̄ contradicunt non commendant. Quia expresse declarat ꝙ nequaq̄ de contemplatione vitæ præsentis ad actionem eiusdem dictum illud intelligendū sit sicut ipsi volūt illud
A intelligi, sed potius de actione vitæ præsentis, & contemplatione vitæ futuræ: quarum figuram gerūt Maria & Martha. Q̄z dicūt vltimo: ꝙ in apostolis fuit omnis perfectio, quātū ad opera religioso

rum & prælatorum,vnde ſtatum prælationis habuerũt ſublimẽ:ſed in difficiliorib⁹ actib⁹ q̃ ſunt cõtinẽtia,abdicatio oĩs ꝓprietat⁊, & abnegatio propriæ volũtatis vel obediẽtię,ſuccedũt eis religioſi.Vñ nõ ſunt ab hoĩe inſtituti quãtũ ẽ de ſubſtãtia ſtat⁹ religiõis:ſed qa totã plenitudinẽ pfectionũ natura hũana nõ poterat ſuſtinere in vno:ideo ĩ iis q̃ ſũt auctoritatis & dignitatis ſolũmõ epi ſucceſſerunt apoſtolis,& ſacerdotes curati,72.diſcipulis.vnde patet qđ dicũt,ꝙ religioſi in difficilioribus actibus ſuccedunt apoſtolis.ex quo patet ꝙ ſtat⁹ religioſorum ẽ pfectior q̃ ſtat⁹ platorꝝ,&ꝙ ẽ a Chriſto inſtitut⁹ ſicut & platorꝝ.Dico ꝙ ſi oĩs pfectio fuit ĩ apoſtolis(dico oĩb⁹)vñ ergo ꝓgatiua Pauli ꝙ ꝓpriis manib⁹ laborauit & gratis euãgeliũ diſpẽſauit ſine ſũptu! qđ null⁹ aliorꝝ apoſtolorꝝ fecit vt infra dicẽt.Sed eſto ꝙ ĩ ipſis fuerit omnis pfectio q̃tũ ad oĩa opa religioſorꝝ & platorꝝ:nunqd ad oĩa illa erãt aſtricti rõne ſtat⁹ platurę inſtitutę a Chriſto:Nõ vidi.n.ĩ ſcripturis ꝙ xp̃s eis ꝓcepit tria vota religionis,etſi illa eis ſuaſerit,& ipſi ꝓpria voluntate ad eorũ obſeruantiã ſe obligauerunt poſtq̃ audiuerũt Chriſtũ grauia p̃dicãtẽ de nuptiis:& dicerent.Matth.19.Si ita eſt cauſa viri cum vxore:nõ expedit nubere,ſup quo dicit Chryſoſtomus.Nõ dixit Chriſtus quia nõ expedit,ſed magis cõſentit quia nõ expedit.Hic etiã dicit Auguſt.lib.3.de virgi.Eodẽ itaq̃ iam tũc docuit dñs eẽ debere intemeratæ ſtudiũ caſtitatis.Vnde & apoſtoli eã cæteris ꝑminere cernentes, ſi ita eſt aiunt cauſa viri cũ vxore,nõ expedit nubere. Quo dicto & grauia iudicauerũt onera cõiugii:& vereꝝ ſtegritatis gratiã ꝓtulerũt:ſed dñs q̃ ſciebat p̃dicandã oĩb⁹ ſtegritatẽ:imitãdã paucis:nõ oẽs ſiquit capiũt verbũ iſtđ.hoc eſt ꝑ ſtirmitate ꝓcipiẽt,ſed ꝑ virtute cõcedit.Et ſicut hoc cõcedi põt de caſtitate ſic & de pauptate.Vñ ſm Aug.de ope monachorũ,vt inferi⁹ dicetur,Dñs apoſtolis pmiſit vt de euangelio viuerent,non præcepit,alioquin Paulus peccaſſet de labore viuendo,nec rurſũ ꝓcepit de labore viuere,qa tũc alii peccaſſẽt q̃ de labore nõ vixerũt.pmiſit ergo eis,vt videt,nec de euãgelio nec de labore,ſed de ꝓprio eos viuere ſi habuiſſẽt,& ſic de rõne ſtat⁹ platiõis a xp̃o inſtituti ĩ aplis nõ eſt obligatio ad caſtitatem aut pauptatẽ:etſi ipſi ex mera voluntate ꝑ votũ ad illa ſe obligauerunt ſicut exẽplo Chriſti & doctrina ea ſeruãda didicerũt,& ea poſteris ſuis ſeruãda verbo & exẽplo docuerunt.Et ita ꝙ ĩ iſtis actibus ſuccedãt apoſtolis religioſi,hoc non eſt vt ĩ illis q̃ apoſtoli rõnẽ ſtat⁹ tenere debuerũt:ĩ illis eĩ & quo ad illa q̃ ſunt oneris & honoris ſoli epi ſucceſſerũt apoſtolis,& curati diſcipulis,ſed ſolũmodo vt in illis q̃ ꝓpria volũtatẽ aſſumpſerunt vt expeditius officiũ apoſtolatus & diſcipulat⁹ exeq̃ poſſent,& ſũt illa multo difficiliora & arduiora,ĩ qb⁹ epi & curati ſuccedũt apoſtolis & diſcipulis q̃ illa in qb⁹ religioſi,vt dictũ ẽ,ꝓpter qđ oĩno pfectior ẽ ſtat⁹ platorꝝ q̃ religioſorꝝ.Nec põt aliquo mõ ſtatũ ſuũ arguere a Chriſto inſtitutũ,ſed exẽplo & doctrina ei⁹ ſolũmõ ſuaſũ,& ꝑ hoc quoquo mõ traditũ & inſtitutũ,ſicut ſũt & cæterę religiões & oĩs obſeruãtia operũ pfectionis & cõſiliorũ tã ĩ religione q̃ extra. Qđ addũt vltio ꝙ inſtitutio.72.diſcipulorꝝ fuit imediate a Chriſto vt a ſũmo põtifice,& ideo miſit eos vt ſũm⁹ põtifex nõ vt xp̃s,& iõ ſũm⁹ põtifex ſucceſſor ei⁹ hẽt ptãtẽ mittẽdi quos vult: Quæro q̃re nõ dicũt hoc de apoſtolis,cũ tñ ſm textũ euãgelii eq̃ imediate,& ad cõſilia opa,& cũ ſil'b⁹ edictis,lxxii.diſcipulos miſerit,vt patet manifeſte ex ſerie text⁹ euãgelici Lucę.x.vbi dicit.Poſt hęc aũt deſignauit dñs leſus & alios.lxxii.& miſit illos binos ante faciẽ ſuã &c. Et ſubdit parũ poſt. Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, nolite portare ſaculũ neq̃ peram &c.Ecce ꝙ idem Chriſtus & ſecũdũ ꝙ idẽ mittit diſcipulos.lxxii.& ad ſimilia opa,& cũ ſil'bus edictis:q & ſcđm ꝙ hmõi miſerat duodecim apoſtolos,vt patet cap.ꝓcedẽti Lucę Qđ ẽt plane patet ꝑ Aug.ĩ lib.de ope monacho.aliquãtulũ poſt principiũ:vbi tractãs illud Matth.x.Deiñ.xii.apoſtol' &c.Nolite poſſidẽ aurũ neq̃ argẽtũ neq̃ pecuniã. dign⁹ ẽ ei opari⁹ cibo ſuo &c. ſubdit.Aug.Negs aũt arbitret ſolis.xii.hoc fuiſſe conceſſum: vide qd etiã Lucas narret.Poſt hęc inquit deſignauit dñs & alios.lxxii.& miſit illos &c.Ecce ꝙ tam ex ſerie textus euãgelici q̃ expoſitione Aug.patet ꝙ idem Chriſtus, & ſecundum ꝙ idem miſit,ſcilicet ſm ꝙ deus, vel ſm ꝙ Chriſtus tã.lxxii.diſcipulos q̃.xii.apoſtolos:non apoſtolos vt de⁹ ſeu Chriſt⁹.lxxii.diſcipulos vt homo purus.dicere eĩ ꝙ Chriſtus ſecundum ꝙ homo & non ſecũdũ ꝙ deus aut Chriſtus miſerit.lxxii.diſcipulos,eſt dicere aliqđ ſine rõne & auctoritate,imo cui cõtrariari videt & litera euãgelica manifeſte & omnes ſancti eã exponẽtes.Si enim Apoſt.Paulus a Chriſto ſecũdũ ꝙ deus licet regnante in cælis miſſus eſt,vt dicat de ſeipſo Galat.i.Notũ facio vobis fratres euãgeliũ quod euangelizatũ eſt ꝑ me,qa non eſt ſecundum hominẽ,neq̃ eĩ ab hoĩe accepi illud neq̃ didici,ſed per reuelationẽ leſu Chriſti.Vnde ſuper illud Nõ eſt ſm hoĩem .Gloſ.ſm docẽtẽ me vl' mittentem. Neq̃ eĩ accepi illđ ab homine.Gloſ.vt homo me eligeret.Sed ꝑ reuelationẽ leſu Chriſti.Gloſ.oĩa clare oſtendẽrẽ:nõ ergo Apoſtolus Paulus oĩa docens miſſus fuit a Chriſto ſecũdum ꝙ homo,ſed ſecundum ꝙ deus licet ab homine deo vt regnante in cælis,vñ & in raptu ſuo hora ſuę conuerſionis videdo clare diui

B

C

nam essentiam, in illa visione accepit reuelationem euãgelii, & vidit arcana verba q̃ nõ licet homi
ni loqui. dicente Grego. xix. Moraliũ. Paulũ video ad ecclesiarũ custodiã vigilanter se ac pastoralí-
ter exercẽtẽ. cui⁹ cũ initiũ cõuersiõis aspicio, ppẽdo q̃ ei supna pietas cælos apuit: seseq̃ illi Iesus de
sublimib⁹ ostẽdit: q̃ lumẽ corpis ad tps perdidit, lumẽ cordis i ppetuũ accepit. Q̃ si Paulus imedia
te missus sit a deo, nunqd & cæteri apostoli? silr etiã si apostoli, nonne & discipuli? licet nõ nisi vnus
eorum princeps, Petrus. s. sup eos a deo sit ordinat⁹ vt ipse circa cæteros apostolos & discipulos cũ
cta disponat, & silr Petri successor circa successores apostolorũ & discipulorũ, stante semp immobiliter
ordinatione quã Christus in illis ordinauit, de qbus alias satis locuti sumus. Vñ & secundum hoc
loquitur decretum Anacleti papæ dist. xxi. In nouo testamento.

Circa tertiũ arguit q̃ ingressus religionẽ ex voto & expt⁹ post ingressũ q̃ possit one- Quæst. xv.
ra illi⁹ portare, teneat i illa pfiteri. qa sicut se hẽt votũ ad ingressũ sic expiẽtia post Arg. pri. pri.
ingressũ se hẽt ad pfessionẽ. sicut. n. nõ ẽ votũ nisi ppter ingressũ, sic nõ est expiẽtia
nisi propter pfessionẽ. sed vouẽs se ingressurũ religionẽ aliquã tenet illam ingredi
ergo silr exptus in illa q̃ possit onera eius portare, tenetur in ea profiteri. Item. ne Secũdum.
mo mittẽs manũ suã ad aratrũ aspiciẽs retro apt⁹ est regno dei, Lucę. ix. sed iste
expt⁹ mittit manũ ad aratrũ religiõis: recedẽdo aũt & nõ pfitẽdo aspicit retro. ergo nõ ẽ apt⁹ regno
dei. hoc aũt nõ ẽ nisi qa mortaliter peccat nõ pfitẽdo, & qlibet tenet facere illd qd nõ faciendo mortaliter
peccat. ergo &c. Cõtra. vouẽs intrare religionẽ nõ pl⁹ tenet facere rõne voti q̃ sub voto cõtinet: sed In oppositũ.
pfessio nõ cõtinet sub voto de ingressu: quia tunc vouens ingressũ simul vouerет pfessionem: qd fal
sum est, quia nec vouet expientiã, aliter em̃ non posset exire anteq̃ esset expertus an fortis esset ad
D portandũ onera religionis, an itãtũ debilis q̃ nõ cõsequenter teneret. quare &c. Dicũt aliqui q̃ q Opinio quo
libet tenet facere illd sine quo illud ad qd tenet, siue ex voto, siue alio mõ, nõ põt impleri: nisi vane rundam.
& inutiliter: puta si miles pmittat regi q̃ secum ibit siue veniet ad bellũ cõtra aduersarios illius va-
ne & inutiliter iret comparẽdo corã aduersariis in bello, si non maneret & manendo pugnaret &
in pugna perseueraret, sed recederet: nec impleret promissum de eũdo siue veniẽdo ad bellum sine
mora & pugna & perseuerãtia, nisi rationabilis causa de recedendo supueniret: puta ægritudo aut
notitia q̃ rex iniustum bellũ moueret, aut aliqd hmõi, quia sine illis vane veniret, qa nihil pficeret
& inutiliter, quia aliis mitilibus exẽplum recedẽdi pberet: qd totũ exercitũ regis in timorem & fu
gam cõuertere posset. Sed ingressus religiõis ad quẽ, quis tenet ex voto nõ posset impleri nisi vane
& inutiliter si nõ maneret & manendo experiret & exptus pfiteretur & perseueraret, sed recederet
quia sine illis vane & sine pfectu intraret atq̃ experiret, & silr inutiliter, qa aliis sibi cõsimilib⁹ ex-
emplũ recedẽdi cõsimiliter pberet & ad recessuram quãtũ in se esset puocaret, & sic eos scandalizaret
Nec est causa rõnabilis de recedẽdo supueniẽs de nunq̃ profitendo, quia neq̃ ex parte sua, qd suppo
nitur, neq̃ ex pte religionis. qa supponit q̃ qlibet religio quãtũ est ex parte sui sit conueniens cuili
bet valenti onera illius portare, ergo qlibet vouẽs ingressũ religiõis tenet nõ solum ingredi illã, sed
etiã manere quousq̃ sit expt⁹ vires suas dicto mõ, & silr pfiteri si sit expt⁹ q̃ onera illi⁹ religionis suf
ficit portare. & fm hoc cõcedunt duas priores rõnes. Ad rõnẽ aũt i oppositũ dicunt q̃ licet profes-
sio nõ cõtineatur sub voto de ingressu principaliter, cõtinet tñ sub illo ex annexo, qa vouẽs ingressũ
debet hre ppositũ de pfitẽdo si expt⁹ fuerit vires suas sufficere ad onera illi⁹ religiõis portãda. & iõ
professio futura cadit sub voto sub cõditione si tales vires expt⁹ fuerit fore i se, nec illis exptis pote-
rit exire. Et qa expt⁹ sic eẽ nõ põt nisi pri⁹ expiat, neq̃ experiri nisi maneat, ideo etiam implicite & ex
annexo sub voto de ingressu cadũt simpliciter & absq̃ vlla conditione manere & expiri post ingressũ
E quousq̃ super viribus suis dictã habuerit experiẽtiã. Dico ego q̃ in omni quæstione de quacunq̃ Responsio.
obseruantia regulari ex voto qualis est quæstio iã pposita, & qualis erat q̃stio quã habuim⁹ i pcedẽ
ti Quolibet: vtrũ videlicet ingressus religionem ex voto pcedẽte si statim exeat post ingressũ votũ suũ
expleuerit, duo sũt cõsiderãda. s. vis & obligatio voti, & vis atq̃ obligatio statuti ecclesiastici, siquis-
dẽ circa illã obseruantiã sit editum: & similiter vis et obligatio consuetudinis circa illam obser-
uantiam rõnabilis & præscriptę: q̃ merito vigorem iuris debeat obtinere. Si em̃ statutũ aliqd circa
illã sit editũ, aut cõsuetudo obseruata, fm illã votũ illd iterpretãdũ est: pura si q̃ratur, vtrũ ingress⁹
religionẽ ex voto pcedẽte post lapsũ anni possit libere exire si statutũ aliqd ecclesię cõtineat q̃ talis
post lapsum anni statim teneatur pro professo seu teneatur profiteri, aut etiam consuetudo reli-
gionis, sentiendũ est q̃ ille nequaq̃ possit de cætero exire. Si aũt nullũ statutũ circa illã obseruãtiã
editũ sit, neq̃ consuetudo aliqua obseruata, votũ illud solũmõ & pcise iterptãdũ est secundum vim
& obligationẽ voti. Intẽtio igitur mea est respondere ad ppositã q̃stionem, quẽadmodũ etiã fuit in
respõsione ad q̃stionẽ dictã pcedẽt{ Quodlibet, habẽdo respectũ solũmõ & pcise ad vi & obligatiõ
nẽ voti saluoõi statuto ecclesiastico circa obseruãtiã regularẽ i q̃stiõe ppositã edito vel edẽdo, & silr

consuetudine obseruata vel conseruanda,qa & ordinationi ecclesię & voluntati supioris & statuto
ecclesiæ atq; consuetudini pdictę censem⁹ ī talib⁹ oino fore assentiēdū. Hac ergo ptestatione ppo P
sita & itellecta semp ī hac q̄stiōe & ī cōsilib⁹,Dico q; reuera ingressus religionē siue ex voto pcedēte
de ingrediēdo siue absq; voto,debet pri⁹ experiri vires suas anteq̄ pfiteat. Vnde & ad hoc nequis ī
discrete profiteatur,datus est ei annus probationis,sicut dicit illa decretalis,nō solū ī fauorē cōuer
si. Vt em̄ dicit Ambro.in epistola ad Mōtanū,tēpore indigemus vt aliquid maturi⁹ agam⁹ nec pci
pitemus consilia.Et idē ad Simpliciū.Lenta est oīs virtus & diuturna cūctatrix: añ iudicat priusq;
examinat.& hoc pcipue ad illa de qbus sunt consilia,q̄ vt dicit lib.i.de virginitate, supra nos sunt
& in voto magis sunt q̄ in magisterio siue pcepto. q̄ vt dicit Augustin.lib.de adulterinis coniu-
giis, facienda sunt nō lege iubente,sed libera charitate,& ea sunt in nostris officiis gratiora,quæ cū
liceret nobis nō impēdere,tñ causa dilectionis impendimus.Et ideo vt dicit in lib.de virginitate,in
maiori merito collocant.ppter qđ de talibus dicit dominus,Qui pōt capere capiat,nō ex necessita
te,potestatē habētes vię voluntatis,vt dicit ibidem.Igitur vt de pponente vouere seu pfiteri dicit
Hiero.ad Demetriadē,sanctę ac spiritualis vitę fundamēta iaciantur vt vires suas agnoscat:q̄s de-
mū bī exercere poterit cum eas se didicerit habere,optima,n.hortamēta sunt cū docet aliqs posse
quod cupiat:ne nihil profit ad ea vocari q̄ sibi forte impossibilia esse præsumpserit. & Ambro.lib.
de vidui.Mēsura ergo oneris p mēsura debet eē gerētis.aliogn ipositi hoīs fit ruina vbi vectoris īfir
mitas ē.nō supra vires abstinētię grauioris vectura subeūda ē,sed relinquēdū est vt vnaq̄q; aīa se pē-
set,nō auctoritate aliq̄ pcepti,sed īcremēto gr̄ę puocata. Vbi pceptū ē lex ē:vbi cōsiliū gr̄a ē:pceptū
ad naturā reuocat:cōsiliū ad gr̄am puocat.sed hoc ñ oib⁹ iperat,sz ab oīb⁹ flagitat.etem̄ q pēsā dis
tribuit ęqtatē debet examinis refuare:pēsa ē q̄ diuidit:sapiētia q̄ ita diuidit vt virtutes vires q; ęsti
met singulor;.& ideo dicit dñs q; q̄ pōt capere capiat,Scit em̄ creator oīm affect⁹ eē varios singu-
lor;,& ideo ad virtutē puocat,nō aūt ifirmitatē viculis alligat. Sed qm̄ vt sicut dicit dñs,nō ois q̄
ñ cœpit deliberet:q̄ aggressa ē pseueret:nulla det occasio aduersario,nulla subtrahat Christo obla
tio: noli ergo vt ait Hiero.ad Alletā,subire onus qđ ferre nō poteris,ne vt ait Greg.li.i.Pasto.qui
ī plano stātes titubāt ī pcipitio pedē ponāt.Et licet vt dictū ē ingressus religionē debeat expiri vires G
suas pri⁹ q̄ pfiteat,vt nō nisi discrete pfiteat:Dico tñ q; vouēs ingressū religiōis,& illū solūmō expli
cās verbo cordis, siue explicet verbo cordis aut oris q; ī vouēdo habet ppositum & de itrando & de
pmanēdo,& de expiendo et de pfitendo, siue neutro mō explicet,sed cointelligat iplicite, nisi vere
& expresse intendat verbo cordis,aut oris se obligare ad pmanēdum & ad experiēdū & ad pfitēdū
vel simpl'r,vel sub cōditione si sufficiētē se oneri iuenerit:ad nullū illor; se obligat p illd votū,nec cō
tinet sub eo ex ānexo,sicut nec simpl'r,sed cadūt solūmō sub mō ppositō: qa neq̄q̄ se obligat,sz ē so
lūmō circūstātia voti,siue tāq̄ circūstās votū,sine q̄ votū ipm nō eet votū,nec etiā eet licitū pmissū
nisi ī casu fieret puta occasiōe mortis,vel hmōi vl' alicui⁹ cōsil'is.vñ & ī pcedēti Quolibet si sic posset
vouerī ingressus religiōis sub dubitatiōe dimissi q̄stionē.xx.Et sic dico q; ex rōne & forma talis voti
sic vouēs nihil āpli⁹ vouet q̄ merum ingressū,& ad nihil āpli⁹ se obligat.Et sic vt mihi videt nihil il
lor; verū ē q̄ assūpta sūt ī solutiōe vltimi argumēti,& sicut pfessio sub dicta conditione scilicet si
expertus fuerit,non cadit sub voto,similiter secundum q; alias declaraui,nec mora,nec experien-
tia cadunt sub voto ingressus.quoniam si aliquod istorum implicite, aut ex annexo caderet sub vo
to,potius caderet sic sub voto ipa professio q̄ mora vel experientia,quia pfessio ē finis ingress⁹ mo
rę & expiētię.finis aūt semp pricipali⁹ cadit sub ppositō & itētiōe pponēt; iquātū pponit:q̄ aliqd eo
rū q̄ sunt ad finē.Et sic quēadmodū siqs voueret se daturū pitantiā alicui religiōi ī aliq̄ certo die &
siml' pponeret illam ītrare illo die,nec ītenderet in pponēdo se obligare ad ingressum,nec in vouen
do pitantiam,nullo mō dicēdus esset talis esse obligatus ad ingressum,nec deberet dici q; ingres-
sus caderet vllo modo sub illo voto:sic,siquis vouet se ingressurum religionem,& simul proponit
manere & experiri & profiteri,nullo modo dicēd⁹ est esse obligatus ad morā,expientiā,seu pfessio
nem, nec iplicite,nec explicite,nec vere,nec interp̄tatiue,nec pricipaliter,nec ex annexo quātū est
de vi voti simplicis ingress⁹,ga vota sūt stricti iuris:sz siqs voueret se pfessurū, siue pponeret expsse
aut voueret se ītraturū siue non,sp tñ iplicite & interp̄tatiue & ex ānexo cēsēd⁹ eet vouere ingressū,&
sil'r morā ad expiēdū & expiētiā si nō velit ī ingressu stati pfiteri.& hoc iō ga posteri⁹ ordie nō pōt
ipleri sine ipletiōe prioris.pri⁹ tñ pōt ipleri sine posterioris ipletiōe. Vñ cū ordie discretiōis & rō-
nis rectæ arq; statuti ecclesiæ,post ingressum mora & experientia q̄ haberi pōt primo anno q dicit
pbationis,debeāt præcedere pfessionē:in quo tñ quisq; potest ex pmissione ecclesiæ sibi præiudica
re seipsum statim ad professionē futuram obligādo,aut etiā statim pfitēdo,ideo pfitēs statim,aut

obligans se ad pfessionem futuram,post talem obligationem aut professionem tenetur intrare & morari,sed non ad experiendum,sed ad votum implendum, non tamen econuerso post introi-tum tenetur vllo modo morari experiri aut profiteri quantum est de vi voti. Et sicut iste ex vi voti ingressus non tenetur experiri:sic religionem ingressus & expertus ꝙ potest onera eius por-tare non tenetur profiteri.Quod dico:si solummodo expressit votum introitus. Si enim sic ex-pertus teneret ex hoc pfiteri,videt ꝙ siquis esset pfecte exptus ꝙ sufficerent sibi vires ad portādū onera religionis,sicut plurimi sunt clerici:q morant cū religiosis: q secretis cōsiliis & laboribus pti nentibus ad onera religionis intersunt: qui etiā experientia visus & audit9 & aliorū sensuum plus possunt noscere onera religionis q̄ nouitii in illa quacunq; experientia opis:talis inquam vouendo introitum religionis statim esset obligatus ad faciendū professionem:qđ falsum est,quia etiam tali a iure concessus est annus probationis:q frustra ei cōcederet.Perinde em̄ esset talē statū profiteri & expectare vsq; ad annū: nisi ꝙ maior experientia esset in ipso,si cum experientia sensuū esset experi entia opis in ipso,q̄ si nō esset.Sed nō videt ꝙ regrit in hoc summa expientia. Aliter em̄ nouitii de-berent interesse secretis consiliis ordinis:in qbus grauia & ardua ordinis tractant:ad q̄ i plerisq; or dinibus nequaq̄ admittunt.Falsū est ergo illud ex quo istud segtur.s.,ꝙ vouens simplr intrare tene tur ad pfessionē si expertus fuerit se fore idoneū ad onera religionis portāda. Quare nō plus vouēs intrare secundum dictum modū tenet pmanere expiri aut profiteri si inuenerit se idoneū,q̄ intrās simplr absq; oī pcedenti voto.de quo oīno manifestū est ꝙ ad nullū illoꝝ tenet,ga nihil oīno vouit aut pmisit nisi ex fallibili appentia facti.pōt em̄ talis intrare derisorie cū intētione statī exeūdi:q gra uiter peccaret:quēadmodū grauit peccaret ille q in facie ecclesiæ duceret per verba de pñti mulie rē cui non esset in aliquo pri9 obligatus,cum intentione & ꝓposito ipsam statim dimittendi & in trandi religionē. & tñ sicut iste nō est obligatus ad standū cū illa muliere,quia nec est ei in vllo obli gatus scdm rem:sic nec ille ad pmanēdū in religione. Vnde ꝙ post introitum religionis, etiā ex vo to,aliqua mora aut experientia expectanda sunt,hoc non est ex aliqua obligatione in voto de intrā do,sed solummō ne professio fiat indiscrete,vt patet ex dictis sanctoꝝ ꝓpositis.Nec etiam ecclesia ex statuto suo tale tēpus indulsit nisi puio iudicio rectę rōnis naturalis q̄ sic debet fieri:sed ꝙ tantū tē pus,annuale.s.ordinauit,& sic limitauit,non silr ex recto iudicio rationis naturalis fuit,quia vbi vni vel in vna religione sufficeret ad experientiam tempus annuale, forte alteri vel in alia religio ne non sufficeret tempus triennale:sed potius ex recto iudicio rationis coniecturalis tātū tempus est pfixū:& ga regulariter pſumendum est ꝙ cuilibet homini habēti vsum rationis tātū tēporis suf
H ficiat ad capiendum experientiam duritię & status cuiuslibet religionis. Sic ergo adhuc dico re uertendo iterū ad propositum:ꝙ esto ꝙ quis vouеat intrare religionem cum proposito intrandi, p manendi,experiendi,& profitendi:tñ post q̄ ingressus est, & soluit propositum de intrando,non tñ quia proposuit,sed quia vouit:aliter enim ad soluendū non teneretur,sicut dictū est: absq; oī calū nia soluit totū pmissū suū.maxime si intrauerit cōtinuato ꝓposito de itrādo:qđ ꝓculdubio necesse est iplere,vt dictū ē.Nec tñ fuit ei necesse ad soluēdū votum ꝙ itrādo hꝫ ꝓpositum de pmanendo experiendo & profitendo, sed statim post introitum potest exire absq; omni mora experientia & profssione:& in mera voluntate intrātis est permanere & non permanere:& etiam per aliquā per manentiā experiri,& non experiri,& similiter post pfectā experiētiā etiā si inuenerit se idoneum p fiteri & nō profiteri,ita ꝙ qñcūq; ei placuerit post ingressum libere possit exire absq; omni peccato Etem̄ si vouendo introitum simul voueret ex proposito annexo permanentiam experientiam & p fessionem,hoc tamen non esset nisi sub conditione tali,scilicet si ei placeret, & quousq; ei simplici ter placeret.Etiam licet abinitio præsumeret & certitudinaliter sciret ꝙ posset onera ordinis por tare,nequaq̄ esset ex hoc ad pfitendū obligatus:qa nequaq̄ vouet sub illa cōditione,si inuenerit ex experientia se idoneum ad portandum onera religionis. tunc em̄ illa conditione extante etiā sta-tim obligatus esset ne posset postmodum,vel statim exire,vt dicunt in solutione vltimæ rationis Qđ falsum est,quia in primo voto nō plus vouet se professurum si experiatur se posse portare one ra religionis,q̄ non professurum si experiatur se non posse portare illa:cum tamen esset ei licitum & bonum non profiteri,si non posset onera religionis portare,& malum profiteri,vt patet ex supra dictis.Et qđ amplius est non plus vouet se pmansurū & experturū & pfessurū post ingressum si ve lit q̄ non pmansurum nec experturū neq; professurum si nolit,cū tamen hoc liceat licet forte non expediat.imo nullo mō oīno vouet aut obligat se pmānsurū aut nō pmānsurū, expturū aut nō exp-
I turū,pfessurū aut nō pfessurū,& hoc neq; simplr neq; sub cōditiōe vlla. Dico igit tertio simplr ꝙ si talis exptus sit post ingressum ex voto præcedente etiam de ingressu ꝙ possit onera religionis

portare,nequaq̃ tñ propter hoc tenetur profiteri, ſicut nec fratres illius religionis tenẽtur ipſum ex vllo voto vel promiſſo recipere ad ꝓfeſſionem etiam ſi ille velit,licet forte illi peccarent volentem profiteri non admittendo niſi cauſa rationabilis eſſet,ille autem nõ peccaret exeũdo.Qđ ergo dicũt prædicti:ꝙ quilibet tenetur facere &c.vt recitatũ eſt iam ſupra: dico ꝙ vtilit & fructuoſe aliquod opus cõtingit implere dupliciter.Vno modo illi cui vouetur & promittit.Alio mõ illi qui vouet aut promittit.Et licet primo modo talis intrans & non ꝑmanens neq; experiens neq; ꝓfitẽs ſimiliter neq; experturus neq; profeſſurus non impleat promiſſum vtiliter ſeu fructuoſe illis ꝯb⁹ vouit,immo occaſionaliꝝ illis ꝯbus vouit magis obeſt talis introitus q̃ prodeſt:ſecũdo tamẽ modo vtiliter & fructuoſe intrat dicto modo.Vtiliter dico & fructuoſe non in acgrendo bonũ,ſed in fugiendo malum,quia ſic intrando non eſt tranſgreſſor voti primi,qđ eſſet ſi nõ intraret etiam ſi mutaret ꝓpoſitum de intrando & haberet ꝓpoſitum de non intrando.quemadmodũ ecõtra vouẽtib⁹ caſtitatẽ non ſolum nubere,ſed velle nubere damnabile ẽ.qđ tñ nequaq̃ eſſet,ſi ante ingreſſum mutaret propoſitum de non permanendo,aut non experiendo,aut non profitendo,quia vt dictum eſt nullum illorum omnino cadebat ſub voto.& ideo abſq; peccato põt tale propoſitum ad libitum voluntatis mutari ſtatim ante ingreſſum: nec peccat in introitu cum tali propoſito contrario propoſito ſub quo vouit,quia ſe liberat a præcedenti obligatione. ſicut q primo promiſit ducere mulierem,& vouit intrare religionem: poteſt primo ducere illam abſq; peccato,non tam propter aggreſſum melioris boni,quia hac de cauſa etiam conſummato matrimonio poſt carnalem copulam poſſet vxorem dimittere propter ingreſſum religionis: ſimpliciter emꝫ ſemp melius bonum eſt religio q̃ matrimonium:q̃ propter promiſſionem qua ſe prius obligauerat ſoluendam : licet vt dictum eſt multum peccaret qui abſq; coactione voti p̃cedentis intraret religionem cũ ꝓpoſito ſtatim exeundi, aut duceret mulierẽ abſq; obligatione præcedẽte de ipſa ducenda,cũ ꝓpoſito ſtatim religionem intrandi.Maior ergo in ratione illorum ſimpliciter vera eſt qñ illud ad qđ qs tenetur nullo mõ põt impleri ſine alio niſi vane & iutiliter , & illi qui ꝓmittit & teneꝫ,& illi cui promittitꝫ & cui tenetur.Veruntamen ſi illud ad quod tenetur ex voto vel ex promiſſiõe nõ vergit in ꝓfectũ illius cui vouetur vel ꝓmittitur:niſi cum aliis impletis , & ſine aliis inutiliter impletur illi:ſi tñ illud vergit in profectũ illius q vouit aut ꝓmiſit, bene põt vtiliter impleri ſine illis impletis,qa votũ ſiue ꝓmiſſum ſic debet ſemp interpretari,vt vergat ī fauorẽ illius ī cui⁹ ꝓfectũ fit prĩcipaliꝝ,ſicut iã dicetur.Et ſic nõ eſt ſimile de milite q ex ꝓmiſſo teneꝫ ire ad bellum cum rege,& in ꝓpoſito , quia illa obligatio fit in commodũ regis principaliꝝ & in eius fauorẽ:& ideo ſcđm intellectum regis rõnabilẽ deberet interpretari,ſicut iuramẽtũ ſemp debet ĩterpretari ſcđm rationabilẽ ītellectũ q ꝓſumi debet fuiſſe in eo cui iuraꝫ.Et ideo qa rationabiliter ꝓſumiꝫ,& pro certo,ꝙ rex militem non cõduceret ad ſolũ veniendũ ſecum ad locum belli,ſed ad pugnandum & ſecum perſeuerandũ in bello,ideo miles ad hoc tenetur principaliter:& implicite intelligitur fuiſſe promiſſum ī ꝓmiſſione veniendi ad bellum.Iſta aũt promiſſio de intrãdo religionem fit principaliter in fauorem ipſius vouẽtis:& ideo ſecũdum eius intellectum rationabilem debet votum illud interpretari: & ideo rationabiliter præſumitur ꝙ ad tam arduum & periculoſum velit ſe ſtatum obligare, ſi hoc ſpecialiter exprimat vel intendat,puta ad profitendũ etiã,ſi ſe inueniat per experientiam idoneum,quia bene fallit humana experientia, vel ad ſimpliciter permanendum poſt ingreſſum,aut etiam experiendum,poſtq̃ dubium ẽ an placere debeat ipſum ꝑmanere aut experiri,etiã ſi nulla cauſa rõnabilis occurrat propter quã debeat rationabiliter diſplicere:ſed maxĩe ſi aliqua cauſa etiã min⁹ rõnabilis ei occurrat quare ei diſpliceat,inutile eſſet omnino illi permanere aut experiri ſine cõplacentia.& ſic non obſtante ꝙ tale votum poſſet impleri mutato propoſito de permanendo experiendo & ꝓfitẽdo:ſimpliꝝ tñ quãtũ eſt ex ſe tãti boni ẽ,& ideo intãtũ eſt materia voti q̃is poſtmodũ mutet ꝓpoſitũ dictum, quanti boni eſſet,& quantũ eſſet materia voti ſi maneret propoſitum dictum,quia mutatio vel ꝑmanentia ſuperueniens oĩno eſt accidentalis voto:& ſufficit ei ꝙ pro tẽpore voti ſit ꝓpoſitum implendi illa tanq̃ circunſtantia neceſſaria ad fieri voti,ſed non neceſſario ad impletionẽ voti. Ad cuius intellectum eſt aduertendum:ꝙ ad fieri voti neceſſario duo occurrũt.Quorum vnũ eſt materia voti ſiue actus: q vouet q debet eſſe bonus ex gñe.Alterum vero eſt circunſtantia voti ꝓpter quã actꝰ fit bonꝰ ex circũſtantia.Et ad primũ vouẽs obligaꝫ ſimpliꝝ,nõ aũt ad ſecũdũ niſi ſub cõditione ſi velit aſſequi primũ ex actu,quemadmodum ī baptiſmo quilibet adultꝰ vouet de facto obſeruare diuina mandata,puta honorare parentes,& debet habere in propoſito explicite,vel iplicite ꝙ ſeruabit illa ex charitate.Aliter enim fictus ad baptiſmum accederet.Si vero poſtmodũ occurrere neceſſitas honorandi parẽtes,ſi ipſos honoret ex ſolo timore pœnę trãſgreſſionis legis quã

K

incurreret,ipſe mandatū impleret,ſed p̄mium vitę ęternę non obtineret. Conſimiliter ſigs voueret q̄ infirmū quē credit pauperē viſitaret:& cū hoc ꝓponeret q̄ ei denariū daret:ſi ſtatim poſt percíperet q̄ ſufficientiā haberet,& propoſitum mutaret de dando denariū,& viſitans nihil daret, reuera votum impleret:licet cum propoſito nihil dandi accederet. Et hoc eſt qđ communiter dicitur: q̄ ſine charitate impleri poteſt ſubſtantia mandati : ſed non finis mandati. Et ſic iſte in propoſito implet votum implendo ſubſtantiam introitus ſed non finem,qui eſt p̄mium vitę æternæ p̄ merito introitus:& ſic omnem pœnā deuitat & omnino non peccat.Et propter illa duo definitur votum q̄ eſt conceptus melioris propoſiti:vt materiam voti intelligamus per ly conceptus.i.res concepta:circūſtātiā vero per ly melioris propoſiti.i.circa qđ propoſitū eſt aliud qđ eſt melius q̄ ſubſtātia actus ſit:& natum eſt facere ipſum actum meliorem q̄ ſit ex ſubſtantia ſua:vt ſit definitio materialis.Secundū dicta ergo concedenda eſt vltima ratio. Ad primum in oppoſitū: ſicut ſe habet votum ad ingreſſum,&c. Dico q̄ verum eſt quo ad ordinē prioris & poſterioris: quia ſicut votum p̄cedit ingreſſū,ſic expiētia p̄cedit pfeſſionē:& ſic ingreſſus nō poſſet eſſe ſine voto p̄cedēte: nec pfeſſio ſine p̄cedēte experientia.Sed nō eſt ſiſ quo ad illorum connexionem in ordine: quia votum obligat ad conſecutionem ingreſſus:quia ipſe eſt materia voti,non aūt experientia ad profeſſionem:qa neutrum illorum cadit ſub ſecundo , qđ patet ex prædictis. Ad ſecundū : nemo mittens manum &c. Dico q̄ ibi metaphorice loquit̄ Chriſtus,p aratrū intelligit opus bonū: qđ ſc̄dm gloſ.duritiē cordis euertit & ad bonos fructus aperit.p manū intelligit voluntatis intentionem.per retroſpicere intelligit carnale deſiderium ad vitia relicta.Et propter argumentū diſtinguendum eſt de aratro:ſicut & de bona operatiōe.Eſt em̄ quędā bona operatio p̄cepti:eſt alia bona opatio cōſilii. Ad aratrū operis præcepti manū mittit qui volūtatem ſuam illi ad ſe in illo exercēdū apponit:& retro aſpicere miſſa manu ad iſtud aratrū eſt p deſideria carnalia ad vitia relicta ſe conuertere. Ad aratrū vero opis cōſilii manū mittit aliqs dupliciter:vel ꝓpoſito proficiendi abſq; voto:vel cum voto. Primo modo manū mittit ad aratrū qui proponit abſq; tn̄ oñi p̄miſſione & voto religionem intrare: quē retro aſpicere ad actiones mundi licitas relicto progreſſu in ope pfectionis ꝓpoſito, peccatū non eſt: eo q̄ nudū ꝓpoſitum talē nullo modo obligauit ad opus ſuperogationis exequendū . Secūdo aūt modo ſcilicet cū ꝓpoſito vouendo manū mittit ad aratrū aliqs dupl'r. Vno mō p ſolū votum de intrando. Alio mō p pfeſſionē de pſeuerādo. Quorū quilibet retro aſpicit dupliciter.Aut videlicet de p̄miſſione pœnitendo,facto tn̄ qđ p̄miſſum eſt īplendo:aut ad contraria eius qđ qlibet ſecundū ſe p̄miſit diuertendo,nō implendo facto illud qđ promiſit.Et iſto ſecundo modo qlibet prædictorū retroaſpiciēs nō eſt aptus regno dei:ſed peccat nō adimplēs qđ p̄miſit. Vterq; em̄ taliū poſt votū vel p pfeſſionē tenet̄ manū apponere ad aratrū:qa vouens tenet̄ ītrare:& q pfeſſus eſt tenet̄ pfeſſionis ſuę opera adimplere:vt poſteriorum oblitus ad anteriora q̄ profeſſus eſt conuertat aſpectū.Si aūt prīo mō.ſ.de p̄miſſo pœnitēdo qlibet horū retro aſpiciat,neuter aptus eſt regno dei:aliqd.ſ.p̄mii p̄merēdo:qa vt dictū eſt q vouit religionis ingreſſum,ex eo q̄ nudū votū implet ingrediendo abſq; propoſito manendi,p̄mium non meret̄ apud deū inquātū hmōi:licet pœnā trāſgrediētis votum euadat.

Silr in religiōe pfeſſus ſi opa ſuę pfeſſionis faciat quo ad ſubſtātia facti,pœnitēs tn̄ de pfeſſione & voto,in hoc faciendo p̄miū nō meretur ęternū licet pœnā tranſgreſſionis euitet.Et hoc dictum de his duobus verū eſt:& locū habet in aſtrictis voto & pfeſſioni alicuius operis ſuperogationis:qđ quidem non eſt de neceſſitate ſalutis.In illis aūt operib9 q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis:qualia qs vouet aſſumendo baptiſmū,nullus aſpiciēs retro illa.ſ.non faciēdo,aptus eſt regno dei: qa talis nō ſolū gloriā nō meret̄:ſed pœnā dānationis incurrit.Q; ſi ſubſtātiā opis īpleat:ſed nō ex charitate:p tāto retro aſpicit:quia etſi pœnā trāſgrediētis opus p̄cepti euadat:gloriam tn̄ quę debet̄ obſeruationi p̄ceptorū non meretur. Si qs aūt ſupra opa p̄ceptorū ad quę de neceſſitate tenet̄, vouеat conſilia,ſi debeat mereri gloriā ſimul tenet̄ ad impletionē p̄ceptorum & cōſiliorū mō quo p̄miſit cōſilia, volendo.ſ.vel cū hoc etiā pfitēdo.talis em̄ nō ſolū tenet̄ ad obſeruationē p̄ceptorū:ſed & cōſiliorū:ita q̄ retro aſpicit:ſiue obſeruatis conſiliis mādata nō obſeruet: ſiue ecōuerſo obſeruatis mandatis nō obſeruet cōſilia.Vñ de taliū obligatiōe dicit Hiero.ad Demetriadē,loquens de p̄ceptis & conſiliis. Vtrūq; debes & virginitatē quā vltro obtuliſti:& iuſtitiā quā ipſe p̄cepit:īntegrū vtrūq; pſolue.De trāſgreſſiōe aūt taliū circa p̄cepta obſeruat[cōſiliis,ſubdit.Nō earū te exēpla decipiāt:q̄ ſibi ī ſola caſtitate plaudētes,ꝓpetuę caſtitat[bonū nō cū iuſtitia:ſed p iuſtitia offerte volūt:vt ī cōpēſatiōe peccatoꝝ p̄miū virginitatis annumerēt:atq; p p̄mio īpunitatē petūt,vel certe īpudētiori verecūdia coronādas eē putāt & ī regno cęloꝝ cęteris p̄ferēdas q̄ ſibi mādatorū trāſgreſſiōe aditū clauſerūt cęlorum.Et ſicut hoc eſt verum de voto caſtitatis: ſic & de aliis:vt alibi determinaui circa p̄ceptū de

L Ad primū principale.

M Ad ſecūdū.

N

O

honorando parẽtes. De trãſgreſſione aũt taliũ circa cõſilia, dicit Aug. ſup pſal. lxxv. Quiſq; qđ voluerit voueat: & illud attẽdat: vt qđ vouerit reddat. Si aſpiciat retro, malũ eſt: q̃ aũt reſpexit ad nuptias non ꝙ voluit nubere damnatur: ſed quia iã anteceſſerat, ldẽ ad Armẽtariũ. Quia enim iã vouiſti, iam te aſtrinxiſti, aliud facere tibi non licet.

Quæſt. xvi. Arg. principale primũ Secundum. In oppoſitũ.

CIrca quartũ arguebat ꝙ ſacerdos nõ põt accipere a iudeis aliqđ ꝑ iure parochie ſue in qua manent: quia illis non miniſtrat ſpiritualia: & nõ ſũt a ſacerdotib⁹ de iure accipienda a populo tpalia niſi ꝙa miniſtrãt eis ſpũalia: vt. i. Corin. ix. dicit ergo &c. Itẽ Iudei nihil hñt niſi de vſura, qđ eſt reſtituẽdũ: qđ nulli licet accipe niſi ad reſtituẽdũ, ergo &c. Cõtra. ita ordinatũ eſt ĩ qbuſdã parochiis ꝙ ſacerdotes ãnuos reddit⁹ hñt de ſingulis hoſpitiis exiſtẽtib⁹ ĩ ſuis parochiis: ſed hoc nõ eſt niſi rõne inhabitatiõis: quare cũ iudei illa inhabitent, ab illis põt accipere ꝑ iure parochiæ. Dico ꝙ Iudei & ceteri vſurarii nihil habẽtes niſi de vſura, qđ eſt reſtituendum, nihil poſſunt dare neq; alienare ꝑ quod eorũ conditio de reſtituendi poteſtate fiat deterior: neq; etiam põt qđ recipi ab eis vel dono vel ꝑ exactionẽ quãcũq; niſi ea intentione vt acceptũ reſtituat, vel pro labore quo agit negotium eorũ quibus reſtituẽdũ eſt: vt videlicet ab illis fiat reſtitutio: neq; etiã cõtractus põt fieri oĩno cũ cis qbus ĩpotẽtiores fiũt ad reſtituendũ, niſi forte ꝑ neceſſitate extrema vict⁹ & veſtitus. Si ergo dom⁹ exiſtẽtes in parochia ſint ſacerdoti ad certos reddit⁹ obligatę: ſcdm ꝙ dicit & ſuponit vltima ratio: Dico ꝙ debitũ reale eſt: nec obligat inglinus niſi de rõne domus: quare cum nihil habeat iud⁹ inhabitãs qđ ſoluere poſſit de ſuo, inanis eſſet obligatio qua talis inglinus obligaret ꝑ domo, & inanis eſſet actio cõtra illũ quẽ ĩopia excuſaret. Et ſic dico ꝙ licet teneret ſacerdoti ꝙa inglin⁹: cũ tñ nõ habeat de ſuo vñ ſoluat: & de alieno qđ habet nõ põt ſoluere: q̃re nec ille recipe vt dictũ eſt: ſed manere debet inanis obligatio: aut ergo ſacerdotes nõ debẽt ꝓmittere ꝙ Iudeis locent domus tales in ſuis parochiis: aut ſi ipſis inuitis locent, debent perere iura ſua a locatoribus quorũ ſunt domus: aut man⁹ ponere ꝑ publicã iuſtitiã ad ipſas dom⁹ q̃ eis ſũt obligatę: ſed a dictis Iudeis

Reſponſio. p

Q

Ad primũ principale.

nihil poſſunt recipere ſicut dictũ eſt: & vt ꝓcedit ſcda ratio: quę cõcedẽda eſt. Ad primũ añ oppoſitũ ꝙ ſacerdos nõ põt recipere a Iudeo tẽporale: ꝙa nõ miniſtrat ei ſpirituale: dico ꝙ ĩmo ſi haberet aliqđ de ſuo: & hoc, ꝙa nõ eſt debitũ pſonale ſed reale: vt dictũ eſt. nũc aũt qñ ꝓpter ſpũalia q̃ ſeminant, metunt tpalia, hoc eſt rõne debiti pſonalis. Ad vltimũ patet ꝑ iam dicta.

Quæſt. xvii. Arg. princi. Primum.

CIrca quintũ arguebat: ꝙ ceteris parib⁹ maioris pfectionis eſſet viuere de labore manuũ q̃ de euãgelio aut de mẽdicitate: ꝙa ꝑ hoc repellunt pſeudo. ii. Corinth. xi. nõ grauant ſubditi & ad bonũ ꝓuocant ſuo exẽplo. Act. xx. &. ii. Theſſa. iii. & a malo reuocat. i. Corinth. ix. & vt haberet vñ viueret: & vt vñ viuerẽt ĩfirmis miniſtraret. Actu. xx. ꝓpter hoc. n. cõmẽdat Aug. Paulũ ſup ceteros apl̃os q̃ vixerũt de euãgelio: & ſup multitudinẽ credẽtiũ q̃ tũc vixit de mẽdicitate. ergo &c.

Secundum.

Q2 de euãgelio viuere ſit pfecti⁹: arguit: ꝙa ꝑ hoc expeditius & ſine ĩpedimẽto exequit opus euangelizãdi. tpe em̃ laboris & mẽdicatiõis nõ põt hõ vacare euãgelio: & ſic ab illo retraherent. Q2 viuere de mẽdicitate ſit pfecti⁹ arguit: ꝙa ĩ hoc imitat Chriſt⁹ q̃ dixit ĩ pſal. Ego mẽdic⁹ ſum. Glo. Dicit de ſeipſo.

Tertium. Reſponſio.

Itẽ ĩ hoc eſt maxia hũiliatio, & ita maxia pfectio. Philip. ii. Hũiliauit ſemetipm. Omiſſis illis q̃ non laborãt, neq; volũt laborare ꝓpter otii ſolatiũ: vt ſunt validi mẽdicãtes, q̃ nec ſeruiũt euãgelio, nec diuinę contẽplationi inſiſtũt, qb⁹ malũ eſt nõ laborare, & nõ de labore viuere: & quib⁹ nõ licet mẽdicare: nec debet eis eleemoſyna dari: dicẽte Aug. in epla ad Vincẽtiũ. & habet. v. q. v. Non oĩs. Vtili⁹ eſurienti panis tollit ſi de cibo ſecur⁹ iuſtitiã negligat, q̃ eſurienti panis frãgit vt iniuſtitię ſeduct⁹ acqeſcat. & hoc vt dicit in fine de ope Monacho. ne puerſa miſericordia magis eorũ futuræ vitę noceat q̃ pſẽti ſubueniat. Vel ꝙa nõ laborãt, neq; de labore viuere volũt ꝓpt opulẽtię pfidiũ, nec euãgelio ſeruiũt, nec contemplationi vacãt: quib⁹ licitum eſt nõ laborare: ſed nõ licet eos mẽdicare. Vñ Hiero. ad Damaſũ Papã: & habet. xvi. q. i. Qm̃ quicqd. Qui bonis parẽtũ & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi qđ pauperũ eſt, accipiũt, ſacrilegiũ incurrũt & cõmittũt: & ꝑ abuſũ taliũ iudiciũ ſibi mãducant & bibũt. Vnde nec talibus eleemoſyna dãda eſt. dicẽte eodẽ ad Demetri. Da pauperib⁹ nõ diuitibus, non ꝓpinquis, non ad luxuriã: ſed ad neceſſitatẽ: ſiue ille ſit ſacerdos ſiue cognatus ſiue vicinus: nihil in illo aliud cõſideres q̃ paupertatẽ, talib⁹ aũt pfectius eẽt de labore viuere, dicente eodem ad eãdẽ. Nec idcirco tibi ab ope ceſſandũ eſt: ꝙa deo ꝓpitio nulla re indiges: ſed ideo cũ oĩbus laborãdũ eſt: vt ꝑ occaſionẽ opis nihil aliud cogites q̃ qđ ad dñi ptinet ſeruitutẽ. Simpliciter loquor: q̃is oẽm cenſum tuũ in pauperes diſtribuas, nihil apud deũ erit ptioſius, q̃ qđ manib⁹ tuis ipſa cõfeceris, vel in vſus ꝓprios, vel in exẽplũ virginũ ceterarũ. Vel qui nõ laborãt nec de labore

R

S

T

viuũt ꝑpter corpis debilitatẽ: nec euãgelio ſeruiunt etiã ſi ſęculares & de ſtatu cõtẽplatiũ nõ ſint, talibus, n, nõ eẽt bonũ laborare, nec de euãgelio viuere debẽt. Vñ nihil eſt eis meli⁹ q̃ viuere de mẽdici tate: & talib⁹ ꝑcipue dandę ſũt eleemoſynę, maxĩe qñ pati ſũt laborare, & victũ acqrere ꝑ poſſe ſuo dicẽte Aug. de ope mona. Propt occupationes ſeruorũ dei vel ifirmitates corpales q̃ oĩno deeſſe nõ poſſunt, nõ ſolũ ꝓmittit apl'us ſanctorũ indigẽtias ſuppleri a bonis fidelib⁹: ſed etiã ſaluberrime hor tat. Sub dicta aũt infirmitate etiã cõphendo opãdi inſolẽtiã vel ĩperitiã. Si vero habẽs corpis infir mitatẽ alias euãgelio ſeruit, pfecti⁹ eſt tali viuere de euãgelio q̃ de labore vel de mẽdicitate: q̃lis erat Timothe⁹, de q̃ dicit Aug. ibidẽ ſupra. Timotheũ quẽ ſciebat corpe infirmũ: qa in ope manuali labo rare nõ potuit: ne forte cũ indigeret & nollet vti victu quotidiano ab eis q̃b⁹ euãgeliũ miſtrabat, ali qua ſibi negotia q̃reret q̃bus animi ei⁹ ĩplicaret ĩtẽtio, Paulus ſic hortatur. ſ. Nemo militãs deo &c. Hic ne anguſtias patereť dicẽs: Fodere nõ valeo: mẽdicare cõfundor: adiũxit. Laborãtẽ agricolã &c. vt intelligeret neceſſariũ ſibi ſumere ab illis q̃bus militabat, nõ eſſe mẽdicitatẽ ſed poteſtatẽ. Nec tm̃ ad opus manuale infirmos ægritudine corpis reputamus inidoneos: ſed etiã diſſuetudinẽ operãdi habẽtes & imperitiã, de q̃bus dicit Aug. ibidẽ. Sig ſaltẽ habebãt aliqd in ſęculo quo facile ſine opifi cio ſuſtẽtarẽtur, & cõuerſi ad dñm indigẽtib⁹ diſptiti ſunt, & credẽda eorũ ifirmitas eſt & ferenda ſolent eĩ tales nõ melius ſicut multi putãt, ſed qđ eſt verũ lãguidius educati laborẽ operũ corpo raliũ ſuſtinere nõ poſſe. & ſic talib⁹ meli⁹ eſt mẽdicare. Si tñ quoquo mõ poſſunt, pfecti⁹ eſt ſe labori exponere, dicẽte Aug. ibidẽ. Illi q relicta vl' diſtributa opulẽtia ĩter paupes Chriſti nũerari voluerũt q̃q̃ tã magnũ deferẽtib⁹ vicẽ ſuſtinẽdę vitæ eorum res ipſa & fraterna charitas debeat, tñ ſi et ipſi manib⁹ operent, vt pigris auferãt excuſationem, multo miſericordi⁹ agũt q̃ cũ omnia ſua indigẽti bus diuiſerũt. Q2 ſi nolũt, qs audeat cogere! qb⁹ tñ inueniẽda ſunt opa in monaſterio etiã ſi corpali functione liberiora: ſed vigilanti adminiſtratione curãda ſunt: vt nec ipſi panẽ ſuũ qm̃ cõis iã factus
V eſt, gratis mãducẽt. Omiſſis igit̃ ꝓdictis trib⁹ gñib⁹ hoĩm, nũc dicẽdũ de validis q rõne ſtatus ꝑ priis reb⁹ carere debẽt, & diuinis opib⁹ vacare: vt nõ quærãt otiũ ſicut primi, nec habere ꝑpriũ ſi cut ſecũdi, nec ſunt infirmi ſicut tertii, q quidẽ validi ſunt ꝓlati eccl'ię & religioſi. Prelati qdẽ q ſoli poteſtatẽ hñt viuere de euãgelio: q & poſſunt viuere de labore aut de mẽdicitate: qa vt dicit Au guſt. de ope mona. quę dicta ſunt q̃ de euãgelio viuerẽt nõ iuſſa ſed ꝓmiſſa ſunt. Et vt dicit contra Adimãtiũ, q̃ ait Dñs, Nolite portare aurũ neq̃ argẽtũ neq̃ nũmos ĩ zonis veſtris, nõ iſta iuſſa: ſed ꝓmiſſa eſſe apl'is, ex hoc ĩtelligit̃ q̃ apl'us Paulus manib⁹ ſuis opat⁹ victũ q̃rebat: ad hoc dixit omnia illa ne portarent: vt vbi opus eſſet ab eis acciperẽt q annũciabant regnũ dei in militia veſtra, nec in craſtinũ cogitarem⁹: qa non ꝑpter iſta tpalia q̃ ptinẽt ad craſtinũ: ſed ꝑpter illa ſempiterna vbi eſt ſemper hodiern⁹. Religioſi qdẽ qui nõ habẽt poteſtatẽ viuẽdi de euãgelio tm̃ vt ſpũal'r opantes mã ducẽt panẽ ſuũ a corporali labore gratuitũ: qualẽ poteſtatẽ viuẽdi de euãgelio, ſ. habẽt ꝓlati eccl'iæ maiores & minores eis datã in apl'is & diſcipulis ſecũdũ Aug. de ope mona. ſed ſolũmõ hñt poteſta tẽ viuẽdi de labore, aut de mẽdicitate: vt ſic reſtrĩgat̃ q̃ſtio ad illos q ſunt ĩ ſtatu pfectiõis exercẽdę: vt ſunt ꝓlati: ſiue in ſtatu pfectiõis generãdę: vt ſunt religioſi, & qcũq̃ viuũt de bonis cõmunibus
X eccl'ię. Et videť mihi hic in primis diſtinguẽdũ eſſe de nõ labore ſiue de nõ laborãtib⁹ neq̃ viuẽti b⁹ de labore, dico manuũ. de quo logt̃ Aug. li. de ope mona. circa exñtes in ſtatu pfectiõis generãdę q̃ ſunt religioſi, ſic ĩ pſona illorũ dicẽs in prĩcipio lib. Nõ de ope corporali: in quo vel agricolę vel opi fices laborãt: ꝑcepit Apl's. 2. Theſſ. 3. Qui nõ vult operari nõ mãducet, nõ, n, põt eẽ cõtrari⁹ euãgelio: vbi ait dñs Matth. 6. Ne ſollíciti ſitis &c. vt nos curis opificũ oneraret, q̃propt opa ſpũalia debem⁹ accipe &c. Et rñdẽs eis Aug. ſubdit, Supflue conãt ſibi & cęter[caliginẽ obducere, & ifra. Denũciam⁹ inqt, qm̃ ſi qs nõ vult opari nõ mãducet. audiuim⁹, n, q̃ſdã ãbulare ĩter vos ĩgete nihil opãtes &c. Quid ad hęc dici põt! de talib⁹ ĩquã q quãtũ eſt ĩſe parati ſunt laborare: tñ ꝑpt mai⁹ meritũ in di uino ope ſpũali laborare, ſ. corporaliter omittũt: Diſtinguo: q̃ qdã horũ nõ laborãt ꝑpt cõtẽplatiõis cõplemẽtũ vt cõtẽplatiui: quidã ꝑpter ꝓximoꝝ negotiũ: vt ꝓlati actiui. Et de primis diſtinguo: qa aut ſunt tales q̃ ex ſe exercere poſſint multiplici gñe cõtẽplatiõis q̃ ſunt lectio oſo & meditatio: vt cũ laſſati fuerit ĩ vno, mutatione laboris refocillent in alio: & ſic pſiſtere poſſint ĩ cõtinuo exercitio cõtẽplatiõis, aut nõ. Et de primis iterũ diſtiguo: qa tales aut victũ ſuũ minori ſollícitudine acqrerẽt mẽdicatiõe aut manuũ labore, aut ecõuerſo. Et dico q̃ ſemp maioris pfectionis eſt acqrere victũ mi nori ſollícitudine in iſtis: & ſil'r ſi cõparẽtur labores manuũ inter ſe: & ſil'r ſi mẽdicitates cõparent̃ inter ſe, ſemp maioris pfectionis eſt acqrere victũ ſuũ illo mõ in quo eſt minor ſollícitudo: & ſecũdũ vtrũq̃ modũ querendi pauciſſimis debẽt eſſe cõtenti: qa minor eſt ſollícitudo in quærẽdo pauca q̃ multa. Vñ de talib⁹ in q̃rẽdo victũ mẽdicitate dicit Aug. de morib⁹ eccl'ię. Secretiſſimi ab oĩm hoĩm

aſpectu pane ſolo q eis p certa interualla tēporū affertur,& aqua cōtenti deſertiſſimas terras íncolunt pfruētes colloquio dei,cui puris mētib⁹ inhęſerunt,& eius pulchritudinis cōtēplatione beatiſſimi.De aliis vero q q̄runt victū manuū labore,dicit ibidē.Sed ſi hoc excedit noſtram tolerātiā,quis nō illos miret q cōtēptis mūdi hui⁹ illecebris, in cōmunē vitā caſtiſſimā & ſanctiſſimā cōgregati ſimul ętatem agūt viuētes in oſonib⁹,in lectionib⁹,& in diſputationib⁹,nulla ſupbia mūdi,nulla pui cacia turbulenta,nulla īmūditia liuidi:ſed modeſti verecundi pacati cōcordiſſimā vitā intentiſſimā in deū gratiſſimū munus ipſi offerūt:neq; q̄q̄ poſſidet ppriū:nemo cuiq̄ oneroſus eſt: operant manibus ea q̄bus & corpus paſci poſſit,& a deo animus īpediri nō poſſit &c.Cęteris aūt paribus q̄ pti nent ad ſollicitudinem in quærendo victum labore vel mendicitate,ſemper in talibus perfectius eſt quærere victum labore manuum q̄ mendicitate:vt patet ſupra ſecundum Hierony. ad Demetriadē.& ſecūdum Auguſt.de forti muliere.Operari carne,& nō ſpiritu, vtile non eſt : operari aūt ſpiritu & nō carne,pigrorū eſt.Vñ ſcđm Hiero.ad Heliodorū,apud greços phos ille laudat q oñe quo vtebat manu ſua factū gloriat⁹ eſt.Propter qđ dicit in Pſal.Labores manuū tuarū q̄a.m.b.e.&.b.t.e. In quo caſu ītelligo illud dictū Aug.de ope mona.Quid agāt,qñ operari corpaliter nolūt,cui rei vacent ſcire deſidero. Oſoni inquiūt pſalmis lectioni & verbo dei.ſancta plane vita:ſed ſi ab his auocādi nō ſum⁹:nec māducādū eſt:nec ipſę eſcę quotidie ſperandę. Si aūt ad iſta vacare ſeruos dei certis interuallis tpis neceſſitas cogit: cur nō & p̄ceptis apl̄icis obſeruandis aliquas partes temporum deputem⁹? Si aūt cōtēplatiui nō ſunt tales vt poſſint ſtare in cōtinuo exercitio cōtēplationis,diſtīguo:q aut alii cōſortes taliū q poſſunt ſtare ī cōtinuo ſtudio cōtēplationis indigēt cōtinuo auxilio tēpore vacationis ſuę,aut non.Si ſic,diſtinguēdū eſt vt iā ſupra diſtinctū eſt de illis,& eodē mō deſiniendū.Si nō,dico q perfectius eſſet talibus laborare manib⁹ q̄ mendicare.Hīc dicit Hiero.ad Ruſticū.Fac aliqd opis:vt ſemp diabolus te inueniat occupatū,man⁹ opet cibū,& anim⁹ lectione ſaturet.In deſideriis eſt oīs otioſus.Aegyptiorū monaſteria hūc morē tenēt:vt nullū abſq; ope & labore ſuſcipiāt:nō tā pp vict⁹ neceſſaria q̄ pp aīę ſalutē ne vaget.& Aug. de ope mo.Cū ad Titū ſcriberet (Apl̄s.ſ.)dicēs.Zenā legiſperitū & Apollo ſollicite p̄mitte:vt nihil illis deſit:vt oñderet vñ nihil deeſſe deberet cōtinuo ſubiūxit.Diſcāt aūt & vri bonis opib⁹ p̄eſſe ad neceſſarios vſus ne ſint ifructuoſi.Et hoc ēt vt cęter[fratrib⁹nō laborātib⁹de labore illorū neceſſaria miſtrent,& ſiqd deſit a fidelib⁹ mēdicatione ſuppleat. dicente Augu.de ope mona.Suppleat ex oblationib⁹ bonorū fideliū qđ laborātib⁹ & aliqd vñ victū trāſigāt operātib⁹ ppter īfirmitates aliquorū corporales & ppter eccl̄iaſticas occupationes vel eruditionem doctrinę ſalutaris,deeſſe putauerīt. & īfra. Ad hoc em̄ illa bona opa fideliū ſubſidio ſupplēdorū neceſſariorū deeſſe nō debēt: vt ii a quibus ad eruditēdū aīm ita vacat:vt illa corpalia geri nō poſſint,nō opprimāt egeſtate.Et ſic viuere cōitatē de labore aliquorum inter illos,puto eſſe p̄fectius q̄ viuere de quacūq; mēdicitate vel quotidie prouidenda, de quali viuūt aliqui religioſi,vel hactenus p deuotionē populi puiſa,de q̄li viuūt monachi & canonici.Illo.n. modo viuere de labore:etiā nō laborātib⁹,non eſt viuere de mendicitate:ga oīa eorū facta ſunt cōia dicēte Beato Aug.ibidē.Quo aīo debet eſſe ī republica ſua ciuis cęleſtis:niſi vt id ipſum qđ ppriis manib⁹ elaborat, cōmune habeat cū fratre:& ſi qd ei defuerit, de cōmuni ſuppleat! Vñ ſecundum hunc modum illi qbus apl̄i,& diſcipuli q erant de illa cōitate, cui⁹ erat cor vnum & aīa vna & oīa eis cōmunia,miniſtrabāt ſpūalia,etiā debitores erāt tēporaliū illi cōitati. Vñ apl̄i nō ppríe accipiebant de mendicitate:ſed poti⁹ de poteſtate,qđ Paulus & Barnabas illis attulerant de collectis factis ex gentibus.dicente Auguſt.ibidem. Quia vtiles fuerunt gentibus quę ab idolorum cultura vocabantur,debitores eorum dixit apoſtolus ex gentibus chriſtianos.& addidit quare,Si em̄ ſpūalib⁹ eorum inquit cōmunicant gētes,debēt & in carnalibus miniſtrare eis.Quapropter illi qui omnimode contēplationi ſecūdū p̄dicta vacare poſſunt:nec habēt ſecū laborātes manibus:ſed ſolūmodo miniſterio ſuo inſiſtētes:& ſic ſoli mendicitati in quęrendo victum īnitūtur : vt omnino ſollicitudinem in mendicando minuant:& pfectius viuāt:pauciſſimis debēt eſſe contenti,alias em̄ contra ipſos intelligitur loq Augu.qñ dicit ibidē.Certe ſi ppterea ſe dicunt operari nō debere: quia nec volucres cęli ſeminānt:nec metūt:de qb⁹ ſilitudinē dñs nobis dedit ne de talib⁹ neceſſariis cogitem⁹:cur ergo nō attēdūt qđ ſequt! Neq;.n.hoc tm̄ dictum eſt:ga nō ſeminānt neq; metūt:ſed adiectum eſt:neq; congregānt in apothecas.apothecę aūt vel horrea vel repoſitoria dici poſſunt.Cur ergo iſti manus otioſas & plena repoſitoria volunt habere!Cur ea q̄ ſumunt de laboribus aliorum,recondunt & ſeruāt vnde quotidie proferātur!& infra.Sed ſi hoc placet,ſtudeant boni fideles regis ęterni fortiſſimis ei⁹ militibus ſeruire:vt ſibi nec aquam implere cogantur,ſi iam illos qui tunc erant hieroſolymis nouo gradu iuſtitiæ ſupergreſſi ſunt.& infra.Proinde rurſus iſtos alio ſublimiori gradu iuſtitiæ ſupabunt qui ſe ita inſtituūt:vt quotidie in agros tanq̄ in paſtū pergant:& quo tempore inuenerint carpant,& ſopita fame reuertantur. Sed plane ppter agrorū cuſtodes q̄ bonū eſſet ſi etiam pennas

largiri dignaretur: vt ſerui dei in agris alienis inuenti non tanq̃ fures comprehenderentur ſed tan q̃ ſtrumi fugarent.& infra.Ceterum qs ferat non ſicut infirmiores tolerari:ſed ſicut ſanctiores etí-
Y am prędicari? Eſt autem aduertendū:q̃ de talium labore cõtingit viuere dupliciter.Vno mõ ius ſibi vendicãdo in p̃mio laboris.Alio mõ vſum facti tãtũmõ ex illo expectando:vt tunc demũ cũ p̃-
miũ denegat pacifice ſuſtineat:& ad menſam dñi mendicando accedat. & hoc vltimũ credo eſſe p-
Z fectiſſimũ. De illis aũt q non laborant manibus & hoc propter ꝓximorũ negotiũ ſaluti animarũ intendẽtes:diſtinguo: quia aut labor manuũ poſſet exerceri ab eis abſq̃ detrimẽto proximoꝝ,aut non.Si primo modo:dico omnino q̃ pfectius eſſet eis viuere de labore q̃ de euangelio:vel de men-
dicitate,ea ratione qua prius:niſi poſtponeret labor ꝓpter complemẽtũ cõtẽplationis. tunc em̃ di-
ſtinguẽdũ eſſet:vt iã ſupra diſtinctũ eſt.Si ſecũdo modo:aut ergo ad ꝓximorũ negotiũ exequẽdum quis fraterna charitate vrgetur,aut debito officii cõpellit. vtroq̃ em̃ ceſſante nullus pfectus debe ret inſiſtere velle negotiis exterioríb9 vitę actiuę:qa ſemp cõtẽplatio debet eẽ in deſiderio:licet actio ꝓpter neceſſitatẽ ſit in exercitio : put in p̃cedenti Quolibet declarauimus in q̃ſtione de p̃eminẽtia inter vitã actiuã & cõtẽplatiuã.Et vtrolibet illorũ modorũ exiſtẽte,aut nullus dictorũ caſuum ſeu cauſarum occurrit:ꝓpter quos vel quas Paulus laborauit:aut ĩmo aliqs eorũ vel plures occurrũt. Si primo mõ,dico q̃ cõpulſis debito officii omnino pfectius eſt viuere de euãgelio q̃ de labore aut de mẽdicatione, vñ in iſto caſu viuebat Paulus de euãgelio:vl'iter em̃ pfectius eſt viuere de euãge lio q̃ de mẽdicitate.Vñ Timothe9 qa nõ potẽs viuere de labore timebat viuere de euãgelio,putãs hoc min9 pfectũ eẽ:qa vidit magiſtrũ ſuũ Paulũ nõ velle viuere de euãgelio:ſecũdũ Aug.vt dictũ eſt ſupra,cogitauit ſe debere viuere potius de aliqua negotiatione:& nequaq̃ cogitauit ſe diuerte-
re ad mẽdicitatẽ:quaſi pfectius eſſet viuere de iuſta negotiatione q̃ de mendicitate,quod reuera p-
fectius eſſet & melius non potẽti laborare & non tendenti ad cõſummationẽ cõtẽplationis:neq̃ in tẽto negotiis ꝓximorũ.Illis vero q vrgent fraterna charitate ad ꝓximoꝝ negotium exercendũ,qui nõ habẽt poteſtatẽ viuẽdi de euãgelio:Dico q̃ pfectius eſt viuere de mẽdicitate q̃ de labore: qa illis ſ.cõpulſis ex officio viuẽtib9 de euãgelio: & iſtis aliis viuẽtib9 de mẽdicitate min9 ĩpedirent ſeu re traherẽt a ꝓxiorũ negotii executiõe.Nec etiã in iſto caſu ſi illi q vrgent ad negotia ꝓximorũ frater na charitate,acciperẽt victũ ab illis qbus militãt,eſſet mẽdicitas ꝓprie:ſed potius poteſtas: licet nõ
A ex debito officii & diuinæ iſtitutiõis tñ ex debito charitatis & obligatiõe naturali. Si vero aliqs di ctorũ caſuũ ſeu cauſarũ,in qbus Paulus laborauit manibus,occurrat:tũc dico q̃ pfectius eſt ſecun dũ vtrũq̃ dictorũ modoꝝ,exercẽtib9 negotia ꝓximorũ viuere de labore vel de mẽdicatiõe ſumpta ab aliis qbus non militarent,de quali viuebat Paulus qñq̃ omiſſo labore:ſecundũ q̃ Aug.teſtat di cens de ope mona.Putemus apl'm illis oĩb9 diebus qbus fuit Athenis non fuiſſe cpatũ:ꝓpter hoc,n. & ex Macedonia ſupplebat ei9 indigẽtia:ſicut dicit in ſecũda ad Corĩ.q̃q̃ & aliis horis & noctib9 po terat: qa valebat & aĩo & corpe.Sed oĩno pfecti9 eſt in illis caſibus de ꝓprio viuere labore aut con fratrũ ſuorũ:& hoc ne ſumendo ab aliis maxime ab illis qbus militãt,impediret curſus euangelii:q reuera impediret in hoc,ſcđm q̃ patet diſcurrẽdo p caſus,in qb9 diuerſis de cauſis ſpecialib9 Pau-
lus nihil accepit ab illis qb9 militauit:ſed qñq̃ accepit ab aliis & qñq̃ vixit de labore:ſecundũ q̃ qñ q̃ in aliquo caſu bonũ videbat ei accipe vno mõ,qñq̃ aũt & in alio caſu melius videbat ei accipere cũq̃ occurrebat cauſa,ꝓpt quã viſum eſt ei laborandũ,captabat ad hoc certas horas tã de die q̃ de nocte:maxime de nocte:in qb9 ſine minori diſpẽdio potuit ſe ſubtrahere a ppl'o,& tũc laborabat.di cẽte Aug.de ope mona.i.Ipſe apl's quõ vacaret opari manib9 ſuis: niſi ad erogãdũ verbũ dei certa tẽpora cõſtitueret?neq̃.n.de9 & hoc latere nos voluit:nã & cuius artis opifex fuerit & qbus tpibus vacabat diſpẽſando euãgelio ſacra ſcriptura nõ tacuit.Nã cũ dies pfectiõis vrgeret in Troade &c. vbi declarat Aug.q̃ p̃cipue de die diſputauit & p̃dicauit:p qđ inſinuat a cõtrario q̃ de nocte p̃ci-
pue laborauit,vñ ſequit.Optima em̃ eſt gubernatio:vt oĩa ſuis temporibus diſtributa ex ordine ge-
rant ne animum humanũ turbulẽtis implicationib9 inuoluta ꝑturbẽt.Ibi etiã dicit q̃ opabat apl's. Poſt hęc ingt egreſſus ab Athenis venit Corinthũ:& cũ inueniſſet quẽdã ludęũ noĩe Aglam & Pri ſcillã vxorẽ illius,acceſſit ad illos:& ꝓpter artis ſilitudinẽ mãſit apud illos opus faciẽs:erãt.n.taber
B naculorũ artifices. Caſus aũt & cauſę p qb9 apl's manib9 opabat:erãt ſeptẽ. Quarũ prima erat vt pſeudoapl'os a p̃dicatione cõpeſceret,ii.Corĩn.xi.Vt amputẽ occaſionẽ eorũ q volũt occaſione.Gloſ. Intentio pſeudo & ſtudium erat in pecuniis accipiendis : ideoq̃ apoſtolus accipere renuit: ne illis eſſet forma & occaſio accipiendi.Sciebat enim q̃ ſi non acciperent non diu prędicarent.Et hic non laborauit . ait enim . Gratis euangelium euangelizaui vobis : alias eccleſias expoliaui accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum . nam qđ mihi deerat ſuppleuerunt fratres qui venerunt a

Macedonia.&.i.Corinth.ix. Nequod offēdiculū dem⁹ euāgelio Christi.Glos.ga si accipet aplus,iam pseudo libere accipērēt:& sic in pdicatione durarēt:& ita ipedimētū esset euāgelio . & iō laborauit dicēte Aug.de sermo.dñi in mōte.cap.xxiiii.Erāt.n.multi q occasionē acgrēdi & vēdēdi euāgeliū q̄ rebāt.qb⁹ eā volēs āputare apl's manib⁹ suis victū &c.& de ope Mona.c.iiii.Ipse stipēdiū sibi debitū nō exegit:vt se formā daret eis q exigere nō debita cupiebāt . ergo qđ sibi debebat accipe noluit:vt suo exēplo coercerent q sibi nō ita ordinatis i eccl'ia talia deberi arbitrabant.Scđa ne subditos suos grauaret.ii.Cor.xi.Cū eēm apđ vos & egerē,nulli onerosus fui.& in oībus sine onere me vobis seruaui & seruabo.ii.Thessa.vltio.Neq; gratis panē māducauim⁹ ab aliquo : sed i labore & fatigatiōe nocte & die operātes, nequē vestrū grauarem⁹.i.Thessa.ii.Memores estis fratres laboris nr̄i,& fatigationis nocte & die operātes nequē vestrū grauarem⁹.q.d.secūdū Aug.de ope mona.cap.viii. Oīa itaq; toleram⁹ neqđ ipedimētū dem⁹ euāgelio Christi. Tertia vt exēplū opandi manib⁹ cæteris p̄beret.ii.Thess.vltio.Ipsi.n.scitis quēadmodū optet imitari nos:qm̄ nō ingeri fuim⁹ inter vos.vt nos metipsos formā darem⁹ vobis ad imitādū nos.Aug.de ope Mona.ca.4.Qua nos imitemini.Glos.& otiū dimittatis.Et Actu.xx.Hęc oīa oñdi vobis exēplū opandi:qm̄ sic laborātes.Glos.Vt ego, Cui⁹ man⁹ mīstrauerūt suscipe infirmos.Glos.ad ministrādū infirmis sicut & ego feci his q mecū sūt.Quarta.vt paupes q erāt cū ipso sustētaret. Act.xx.His q mecū sunt mīstrauerūt man⁹ istæ. Vñ ad idē hortat suos.Ephe.4.Qui furabat iam nō furet,magis aūt laboret opando manib⁹ suis qđ bonū est: vt habeat vñ tribuat necessitatē patiēti.Et iterū post iā dicta Ephe.iiii.Vos aūt fratres nolite deficere ad bñfaciētes.Glos.Paupib⁹:qa etsi operent,possunt tñ nōnullis īdigere:& iō monet ne illi q habebāt vñ seruis dei necessaria p̄berēt pigrescerēt hac occasione,nō em̄ in reph̄sionē venit q hūan⁹ est i largiēdo. Quīta.vt i se appetitū rei alienę cōpesceret & honeste cōuersaret.Act.xx. Argētū & aurū aut vestē nulli⁹ cōcupiui:qm̄ ad ea q̄ mihi op⁹ erāt &c.vt iā supra.Vñ & ad idē hortat cū dicit.i.Thess.iiii.Operemini manib⁹ vestris:sicut præcepi vobis:honeste ambuletis ad eos q foris sūt,& nulli⁹ aliqd desideretis.Glos.qa honestū est & lux ad infideles:& si desideraueritis rē alteri⁹ ne rogetis vel tollatis. Sexta.ne venale videret ponere euāgeliū.i.Cor.ix.Dñs ordinauit his q euāgeliū annūciāt de euāgelio viuere:ego aūt nullo hoq; vsus sū.& infra.Quę ē ergo merces mea vt euāgeliū p̄dicās sine sūptu ponā euāgeliū?Glos.sensus ē.mercedē habeo si ex dilectiōe ita facio: vt pori⁹ patiar penuriā q̄ abutar potestate, qđ vtiq; facerē si sumptuosū credētib⁹ euāgeliū cēt īportune exigēdo, vel idiscrete accipiēdo.Aug.de ope mona.ca.xi. Vt nō sit credētib⁹ sūptuosū euāgeliū,ne putēt ad hoc sibi euāgelizari:vt illud euāgelistę q̄si vēdere videant.Idē li.ii.de ser. do.i mōte.c.xxiiii.sup illud Prīo q̄rite regnū dei:& hęc oīa apponēt vobis.Cū em̄ primū dixit,illud signauit:qa hoc posteri⁹ q̄rēdū est nō tpe,sed dignitate,neq;.n.iō debem⁹ euāgelizare vt māducem⁹:sed iō māducare vt euāgelizemus:si ꝓpterea euāgelizam⁹ vt māducem⁹:vilius habem⁹ euāgeliū q̄ cibū.Sed nō iō euāgelizauit:vt pueniret ad cibū & alia necessaria:sed ideo ista sūpsit vt illud īpleret.Idē de ope mona.ca.xii. Infirmorū periculis ne falsis suspitionib⁹ agitati odissent q̄si venale euangeliū:tanq̄ maternis pater nisq; agitat⁹ viscerib⁹ tremefact⁹ hoc fecit. Septima,qa ei necessaria nō dabāt.i. Cor.iiii.Laboram⁹ operātes manib⁹ nr̄is.Glos.ꝓ nobis necessariis:qa nemo dat nobis.Et Glos.sup illud.i.Corin.ix.Ego aūt nullo horū vsus sū.ne forte q̄sq̄ iō eū ñ accepisse putaret:qa illi nō dederā: & de sua ptāte hoc totiēs hac de causa dixisset:vt deinceps darēt subdit.Nō scripsi aūt hæc vt in me fiāt.Glos.q.d.non sum vsus:sed nec mori volo,nec scripsi hęc vt ego accipiā.Ne ergo moreret q̄nq; opatus est: qđ tñ nō recepisset si oblatū ab illis qb⁹ pdicabat fuisset ꝓpter causam incidētē:oblatum aūt accepisset ab aliis sicut & q̄nq; accepit.secūdū q̄ dicit de ope mona.ca.xii. Venerat ad tāta indigētiā: vt de lōgin qs eccl'iis ei necessaria mitterēt:dū tñ ab eis apud q̄s erat:nihil tale accipet.a qb⁹ tñ accepit: nō tā ꝓpter suā necessitatē,q̄ ꝓpter illoq; vtilitatē.scđm q̄ seqt ca.xvi.Nō solū curā factarū plebiū eē voluit:sed & ministrare necessaria sanctis dei seruis:consiliū in hoc dās q̄ hoc magis ipsis q hoc faciūt ꝓderat q̄ illis erga q̄s faciebāt. Octaua cā opandi manib⁹ est q̄ nō tāgit Paulū:sed soltūmō subditos suos,fuga otii & curiositatis.i.Thess.iiii.Operā detis vt q̄eti sitis & vt negotiū vestrū agatis & operemini &c.vt supra.Vt q̄eti Glos.a curiositate.Et nota sicut dicit Glos.q̄ ait,Operā detis:qa difficile est dimittere cōsuetudinē:sed vos cogitetis vt vestrū negotiū agatis.Glos.Dimissis alienis:qa adiuuat nos q̄etos esse:qa illud malū ex otio venit. Hæc ergo fuit ꝓrogatiua Pauli in labore manuū su C ꝓ cęteros apl'os:de q̄ dicit Aug.de ope mona.ca.vi.Si qs eo qđ sibi debet vti vellet sicut Paulus apostolus voluit,amplius impenderet nō exigēdo stipēdiū debitū:sed quotidianū victū suis laboribus trāsigendo,& ca.7.Nō ergo solus Paulus & Barnabas nō habebāt potestatē nō operandi:sed omnes pariter habebāt hāc potestatē:qua isti nō vtebant amplius īpēdēdo eccl'ię:sicut in illis locis in qbus euāgelizabant,infirmis cōgruere iudicabant. Vt aūt dicit ca.xx.Quid ergo? cęteri apl'i qa non opa D

bant peccabant, aut afferebant impedimentū euāgelio: qa dixit beatus Paulus ideo se nō vsum hac potestate ne qđ impedimētū daret euāgelio Christi? Si. n. peccauerunt qa nō operati sunt: non ergo acceperūt potestatē non operādi: nec de euangelio viuendi. Si autē acceperūt hanc potestatem, qua Paulus aliqd vltra erogās vti noluit: nō vtiq; peccauerūt. si nō peccauerūt, nullū impedimētū dederūt: neq; eī nullū peccatū est īpedire euāgeliū. Et respōdet Aug. eodē ca. subdēs. Hāc q̄stionē breuiter soluerē si dicerē: qa & iuste dicerē: credēdū esse ap̄lo. ipse eī sciebat cur in ecclesiis gentiū non oporteret portare venale euāgeliū: nō culpās coapostolos suos: sed distīguēs ministeriū suum: quia inter se distribuerāt euāgelizandi prouincias: vt Paulus & Barnabas ad gētes īrēt: illi aūt ad circūcisionē. Vult ergo Aug. q; alii nō peccauerunt: quia eis p̄dicabant a quibus potuit cōueniēter sumptus accipi sine īpedimento euangelii: Paulus aūt nō talib⁹, sed illis a q̄b⁹ nō erat cōueniens sumpt⁹ accipe, nec accipi sine īpedimēto euāgelii. Et supponit secūdū q; dicit supra. ca. vi. & cōtra Adimātiū cap. xx. q; omnia illa Nolite possidere aurū &c. & q̄ apud illos sunt manducate &c. nō sūt iussa ap̄lis neq; discipulis: sed solummodo pmissa: vt quicunq; vti vellet potestate sumendi sumptus, liceret ei de iure ex dñi licentia & constitutione. Si quis aūt illa vti nollet: sil̄ liceret ei: nec contra iussū aliqd faceret in hoc q; iuri suo cederet: & misericordius agens de labore viueret: & argētū in zona portaret acceptū de labore ex necessario victu. qđ Paulus fecit: & hoc ex causa circa illos quibus prædicauit. Alii aūt non fecerunt hoc ꝓpter aliā causam circa illos quibus ipsi p̄dicabant. Sed licet ita fuerit ordinatū & obseruatū inter ap̄los: & obseruatū in principio ecclesię, admonēte spū sancto, nūqd cęteri ap̄li postmodū diuerterūt se ad p̄dicandū gentib⁹ sicut Paulus & Barnabas: nunquid Thomas cucurrit ad Indos, Bartholemęus ad Aethiopes? vtiq; : nec tñ legitur q; illi inter gentes de labore vixerūt. Paulus etiā, vt dictū est, non semp de labore vixit. Esto ergo q; cæteri ap̄li non peccauerunt non laborando: qa casus tales illis non occurrerūt quales Paulo: sed quid si eis occurrissent nunquid peccassent sumendo sumptus, & dando impedimentum euangelio? & an Paulus peccasset, sumendo sumptus & non laborādo? Reuera non peccassent alii in cōsimilibus casib⁹: nec Paulus peccasset accipiēdo sumptus & non laborando in suis casibus: aliter. n. non fuisset ei potestas cōcessa sumendi sumptus tūc: neq; misericordius egisset nolendo accipere debitā mercedē. qđ falsum eē ostēdit Aug. ex dictis Pauli sic ingens ibidē ca. vii. Nunqd habem⁹ īngt licētiā māducādi & bibēdi? nūqd habem⁹ licētiā sororē mulierē circūducēdi? quā licētiā dixit nisi quā dñs dedit eis: quos ad p̄dicādū regnū cælorum misit dicens: Ea quæ ab ipsis sunt māducate: dignus est eī operari⁹ merce de sua: & seipm ꝓponēs ad eiusdem potestat⁊ exēplum: cui fidelissimę mulieres necessaria de suis facultatibus ministrabant? Amplius aūt fecit Ap̄ls vt de coapostolis suis documētū adhiberet huius licentiæ a dño pmissę. neq; n. reprehendēs subiecit Sicut & cęteri ap̄li: sed vt hinc ostēderet hæc se accipere noluisse: q; eī liceret accipere, cęterorꝫ cōmilitonū etiā eius more ꝓbaret. Nota qa dicit qđ licuit accipe nō accepit. qđ nō fuisset nisi qñ laborauit nō peccasset. quare nec cæteri ap̄li in casibus cōsil̄ibus. Et hoc verū est: & sic Paulus misericordius egit q̄ cęteri & pfectius: sicut pfectius agit cōtinens, qui cum possit nubere sine peccato, non tamen vult nubere. Et sic illa responsio Aug. nō videt sufficere mihi ad ꝓpositū. Dico ergo q; cæteri ap̄li nō peccabāt quia nō operabant sed accipiebāt sumptus etiā occurrētibus dictis casibus: aliter eī non accepissent potestatē nō operandi tunc neq; viuēdi de euangelio: vt dicit in argumēto. Q3 arguit in oppositū q; imo: qa afferebāt impedimētū euāgelio: qa Paulus laborauit vt dicit, ne fieret impedimētum euangelio: Dico q; alii acceperant potestatē tūc nō laborandi & viuēdi de euāgelio: qua Paulus aliquid vltra erogans vti noluit & sic nō peccauerūt, nec vllū impedimētū dederūt euāgelio, in quo consistebat pcm̄. Sed qa vt dicit in argumēto, neq; nullum peccatū est īpedire euangeliū: distīnguo de impedire euangelium. qa vno modo cōtingit impedire euangeliū faciēdo illud quo cessat cursus euangelii: quēadmodū pseudo ap̄li prædicantes falsa & cōtraria euāgelio impediebant euangelium: quos apostolus non accipiendo visus est ab actu p̄dicandi remouere & cogere cessare. de quibus dixit Apost. ad Gala. i. Nos cōturbāt & volūt cōuertere euāgeliū Christi. Alio modo faciēdo illud quo nō habet euāgeliū ita celerē cursum vt haberet si nō fieret. Qđ dupl̄ pōt fieri. Vno mō faciēdo qđ nō est licitū fieri: quēad modū impediuissent ap̄li cursum euāgelii, si secūdū euangeliū nō vixissent & cōtraria eis q̄ p̄dicauerūt fecissent: sicut fecerūt pseudo: qui tñ nō contraria euāgelio: sed veritatē euangelicā p̄dicauerūt q̄s ap̄ls nō cēsebat repellēdos: sed pmittēdos. dicēs Philip. i. Quid. n. dū oi mō siue p occasionē siue p veritatē Christ⁹ annūcieť? & in hoc gaudeo. Alio mō faciēdo qđ licitū ē fieri: licet nō sit pfecti⁹ fieri & isto mō ap̄li cæteri accipiēdo sumpt⁹ etiā in dictis casib⁹ dederūt īpedimēta euāgelio: Paul⁹ neq̄q̄ quia p hoc q; Paulus sumptus non sumpsit in dictis casibus: sed laborauit & de labore vixit: fortius

ad eiꝰ prædicationem occurrit euangelium q̃ occurriſſet ſi ſumptus accepiſſet, & q̃ occurriſſet ad prædicationẽ aliorũ ſi occurrentibus dictis caſibus ſumptus ſumpſiſſent. Dico igitur: ꝙ impedire euangeliũ ſecũdo modo, graue peccatũ eſt & mercenariorũ. Impedire autẽ primo mõ grauiſſimũ eſt peccatũ & luporũ: qa tale ip̃edimẽtũ ꝓcedit ex facto oñino illicito. Impedire aũt euãgeliũ tertio mõ qđ non eſt ꝓprie impedire: ſed eſt proprie nõ exp̃edire: bene p̃ot eſſe paſtorũ, & abſq; omni peccato: qa ꝓcedit ex opere licito, in quo nullus peccat niſi p occaſionem ſcandalizaret infirmos: quale ſcandalum oriri nõ potuit ex ſumptu quẽ accipiebãt apli: quia modica acceperunt: & non petierunt, neq; abſtulerũt: quia aliter nõ honeſte ambulaſſent: vt dicit in quinto caſu p̃dicto, cũ em̃ eis neceſſaria denegabant aut nõ vltro offerebant, tunc erat tempus excutiendi puluerẽ de pedibus & pacifice recedẽdi. Vnde ꝓueniri debebant ſicut & modo debẽt ꝓueniri in neceſſitatibus ſuis, dicẽte Auguſt. ſuper illud pſal. ciii. Producens fœnũ iumẽtis. Ne dicatis: ſeruiẽtes non indigent noſtri: quærite ne qs indigeat: & q nõ indiget inueniat in te qđ nolit. Noli dicere ſi petierit dabo. Expectas ergo & vt petat: ſic paſcis bouẽ dei quaſi tranſeuntẽ mendicũ: illi petẽti das. Si ſic inter vos indigẽt milites Chriſti vt etiã petãt: videte ne vos iudicent anteq̃ petãt. Alius ad te venit vt petat: aliũ tu ꝓueni ne petat: dat illi: ſed multo magis iſti, quãto minus petit, tanto magis tibi vigilandũ eſt, vt p̃occupes petiturum, aut forte nõ petiturũ, & aliquãdo dãnaturũ. & ifra. Nõ idiget cibo, forte veſte idiget, nec indiget veſte, forte tecto indiget, forte etiã fabricat, forte aliqd vtile ī domo dei molitur & expectat vt attendas. Quia ergo licite nõ laborauerunt, & ſumptus acceperũt, & abſq; ſcandalo, licet non expediebant curſum euangelii faciẽdo opus prerogatiõis: ſicut Paulus: nequaq̃ peccauerunt: quia ad tale opus prerogationis non tenebãtur, eo ꝙ non erat iuſſum a deo: vt dictum eſt iam: nec tenetur quis ad opus p̃rogationis: nullus autem peccat nõ faciẽdo id ad qđ nõ tenetur pro tẽpore & loco. Hinc dicit Aug. ſup dictũ locũ. Ego inquit nullo horũ vſus ſum. Oſtendit ſibi deberi & nõ accepit nec cõdẽnanit eos q nõ acceperũt qđ debebat, condemnandi enim erãt exigentes indebita, non accipiẽtes mercedẽ ſuam. ille tñ & ipſam mercedẽ donauit: nõ quia tibi alius donauit non debes alteri.

Ad primũ principale. Qđ ergo arguit primo: ꝙ viuere de labore pfectius eſt: dico ꝙ verũ ẽ mõ & in caſu quo Paulus laborauit: ſecundũ ꝙ ꝓcedũt allegata in argumẽto: alias aũt nequaq̃ ꝓterq̃ ſecundũ tacta in corpore ſolutionis. I

Ad ſecũdũ. Ad ſecundũ ꝙ viuere de euãgelio eſt perfectius: Dico ꝙ verum eſt ſecũdũ prædicta: niſi in caſibus in quibus laborauit Paulus, in illis, n. caſibus laborando manibus expediti eſt euangelium ſecundũ p̃dicta: licet aliquãtulũ tẽporis labor occupat: qđ laborans ſibi determinat: ſcdm ꝙ minus euãgelium retardat: vt ſimiliter dictum eſt. K

Ad tertium Ad tertiũ: ꝙ viuere de mendicitate eſt perfectius: quia in hoc imitatur Chriſtus: de quo dictũ eſt: ego aũt mendicus ſum: Dico ꝙ ſicut paup dicitur ſecũdum etymologiam, quaſi parum in pera habẽs, & egenus quaſi egens alterius onere, id eſt bonis quibus alter eſt onerat⁹, & inops: quaſi ſine opibus: ſic mendicus dicitur quaſi mentem indicãs ſuper eo, ſ. ꝙ parum in pera habet: & bonis quo alter oneratus eſt indiget: & per hoc deſiderium habendi de bono alterius indicans. Sed hoc contingit fieri dupliciter. Vno modo pterẽdo: qđ eſt proprium mẽdicantium non habẽtium poteſtatem accipiendi qualẽ habebant apoſtoli: quorum poteſtas accipiendi diſtinguitur contra mendicitatem petentiũ: quæ idcirco proprie dicit mendicitas. Alio modo ipſam indigentiam inſinuando & ꝓtendendo: quod bene fecerunt apoſtoli & Chriſtꝰ, & hoc modo habentes poteſtatem accipiendi largo nomine dicunt mendici, ſecũdum ꝙ hæc diſtinctio ponit expreſſe ab Aug. ſuper pſal. prædicto. Quõ inquit Augu. Chriſtus in paſſione infirmorũ pſonã ſuſtinuit prefiguratam: ſic & in loculis habendis & exigendo quodãmodo annonã non petendo ſed præferendo indigẽtiam ſuſcepit. Ex qua diſtinctiõe circa factum Chriſti de loculis ſatis exprimitur ꝙ licet in habẽdo loculos mẽdicꝰ fuit, nõ tñ prio mõ: ſed ſecũdo: & ꝙ nõ exp̃ſſe petẽdo exigebat: ſed quodãmõ exigebat indigentiã p̃ferẽdo. Vbi in eo ꝙ dicit exigebat: & ꝙ dicit annonã: bñ notat ꝙ p̃ferẽdo indigẽtiã q̃rebat de alieno nõ ex vera mẽdicitate: ſed ex poteſtate, exigere em̃ non habent mẽdicantes vere primo mõ: ſed ſolum poteſtatem habentes, exigere em̃ ſupponit iuris debitũ: qđ bene inſinuat nomen annonę: quæ non debetur vere mendicantibus ſecundum primũ modum: ſed ſolũmodo poteſtatem recipiendi habentibus, vnde ibi dicit gloſſa ſup illud. Ego autem mẽdicus ſum Hoc dicit Chriſtus de ſe ex pſona ſerui, ſecundum ꝙ homo mendicus eſt q ab alio petit, reuera em̃ ſecũdũ illũ modum erat mendicus: quia indigebat, qđ exponit continue additum. Et pauper. nõ tñ ſecũdũ modũ quo mẽdicꝰ eſt q nõ exigit p̃ferẽdo indigẽtiã: ſed exp̃ſſe petẽdo. Vñ nõ video Chriſtũ fuiſſe mendicũ alia mẽdicitate q̃ illa qua mendici erant, maxime ideo, quia non inuenio vnq̃ ipſum alia mendicaſſe q̃ illa quæ reponebat in loculis ſuis: niſi in miniſterio potius q̃ propter indigentiæ ſupplemẽtũ, dicẽte Aug. ſup illud pſal. cviii. Perſequutꝰ eſt hoĩem inopẽ & mẽdicũ. Mẽdicũ aũt quõ

intelligemus nisi forte quia dixit mulieri Samaritanę, da mihi bibere: & in cruce ait sitio! In hoc ergo ꝙ accepit reponēda in loculis, Augu. eū mendicū nō iudicauit: & hoc quia illa nō recepit ex mē dicitate sed ex potestate cōsimili illi pretēti quā cōcessit apostolis nō tam verbo ꝙ exēplo, dicēte Augst. sup illud, Producens fœnū iumētis. Cū videret Paulū nō ita ꝙsiturū, prætuidit ne dānaret quę siturū: & prębuit exēplū infirmo, vbi noīe infirmi cōprehendit cæteros aplos a Paulo: vt declarauī in prędcedenti Quolibet in ꝙstione de perfectione platorū, vnde & cæteri apostoli ad exēplū Christi sumptus acceperūt, dicēte Augu. de opere mona. c. vi. Dns more mię suæ infirmioribus cōpatiens cū ei possent angeli ministrare loculos habuit quib⁹ mitteretur pecunia quę conferebat a bonis fidelibus eorū victui necessaria. & infra post modicū. Hoc exēplū dñi imitabant apli ad accipiēdū sibi debitū cibum. Cōstat autē ꝙ nō fuisset eis congruū exēplū quęrendi sic debitū, nisi Christ⁹ etiā illa accepisset tāq̄ ppter debitū, ppter hoc em̄ pmisit. Nolite portare aurū &c. vt supra dictū est. Aliis autē quib⁹ incūbit necessitas pcurandi sibi necessaria: quia non habēt vnde sumāt ex debito, bene etiā fuit in exēplo sibi prouidēdi de futuro, dicēte Aug. lib. ii. de sermo. dñi i mōte. Vehemēter cauendum est ne forte cum viderimus aliquem seruū dei prouidere ne ista necessaria desint vel sibi vel eis quorū cura sibi cōmissa, iudicem⁹ eū cōtra pceptū dñi facere & de crastino esse sollicitū: nā & ipse dns cui ministrabant angeli: tñ propter exēplū nequis postea scandalū pateretur cū aliquem seruorū eius aīaduertisset ista necessaria pcurare, loculos habere dignatus est. Ex quo aduerto ꝙ Christus in loculis duplex exēplū prębuit. Vnū accipiendi ex debito: in quo exēplū dedit solis apostolis & discipulis & eorum successoribus: & aliis qui in ministeriū publicū sunt vocati: & hoc tanq̄ infirmis nō valētibus sibi manib⁹ quęrere necessaria. Alterū reseruādi sibi acceptū in futurū in quo exēplū dedit oībus aliis tanq̄ infirmioribus. Sed neutro modo exēplū de loculis sequutus est
M Paulus tanq̄ miles strēnuissimus. Q̄z ergo dicit in argumēto: illud est pfectius in quo imitatur Christus: dico ꝙ ga oīs Christi actio nra est instructio, facta sua oīa nobis sunt quasi quædā verba instructoria. Sed hoc dupl̄r, quādoq̄ em̄ sunt istructoria qd tāq̄ pfectū facere expediat: qñq̄ aūt qd tanq̄ imperfectū facere liceat. Primo autē modo facta Christi sunt exēpla pfectis & sunt opera perfectionis ex genere & ratione facti: & ex animo faciētis. Tale exēplū dedit, cū quādo hora sua venit passioni crucis se obtulit quādo dixit. Si quęritis me finite hos abire. Opera autē Christi scdo modo sunt exempla imperfectis: & sunt opera imperfectionis ex aīo facientis tm̄. Tale exēplum etiā dedit Christus in passione quādo dixit. Tristis est aīa mea &c. secundū ꝙ de vtroq̄ dicit Aug. supra dictum locū psal. ciii. Cū videret multos pnos & gaudentes ad martyriū passionis exultātes, in ipsa passione fortes seminatores & maturos ad horreū, ecce qualib⁹ cōpetit exēplū operis Christi primo
N modo. Sequit cōtinue de scdo mō. Quorūdā tñ infirmorū quos videbat posse turbari vētura passione ne deficerēt: sed pot⁹ volūtatē humanā volūtati creatoris cōiungerēt: ipsorū pſonā voluit accipere i passiōe Christ⁹: cū dicēs. Tristis est aīa mea vsq̄ ad mortē: & iterū, Pater si fieri pōt trāseat a me calix iste: docuit qd eēt dictur⁹ ifirmis: sed secut⁹ ostēdit qd facere deberet ifirmis. Verūtñ nō qđ ego volo sed qđ tu vis pf. egit ergo Christ⁹ & docuit & pfectiōis & impfectiōis opa. Dico quātū est ex gne & rōne opis: sed in exēplū aliis & aliis, q̄ tñ ambo pfecta erāt ex intētione facientis. Dico ergo ꝙ pfectius est opus i quo imitatur Christus sequēdo rationē pfectionis in illo qualē tenuit Christus: & scdm hoc iuxta secūdum modum operum Christi pfectius fuit Paulo circūcidere Timotheū compatiēdo Iudæorum infirmitati q̄ non circūcidere: licet nō circūcidere simpliciter esset perfectius. de quo actuū. xvi. Assumēs circūcidit eū propter iudęos Glos. ne offensi alienarentur, propter qđ dicit. i. Corin. ix. Fact⁹ sum iudęis tāq̄ iudęus vt iudęos lucrifacerē. Et ꝑ hūc modū licet carnes comedere eēt impfectiōis: comedere tñ ppter infirmos ne crederēt non licere perfectionis esset & ecōuerso esset pfectiōis nō comedere aut nō bibere vinū ne pxim⁹ ꝑ infirmitatē scādalizaret in comestiōe aut potatiōe: quod forte alias licitū esset aut perfectionis comedere: vtpote panē & aquā in pœnitētiā. &. c. xiiii. Bonū est nō comedere carnes neq̄ bibere vinū neq̄ in quo frater tuus offendit aut scādalizatur aut infirmatur. Et similiter si laborare manib⁹ prębuisset scādalū aut offendiculū aliis apostolis & nullū pfectū eis quib⁹ prędicabat: perfectius fuisset ei nō laborare q̄ laborare. Nequaq̄ tamē esset ei pfectius sequi in talibus quādoq̄ substātiam actiōis Christi: vt fugere passionem ex iusta causa, aut ppter iniustam illā sustinere: & in hoc homo non potest sequi rationē perfectionis Christi: quia non est institutus in hoc doctor vniuersalis ecclesię, sicut fuit Christus. propter qđ licet fugere in Christo fuerit opus perfectionis secundo modo, non tamen sic in aliis esset opus pfectionis. & ꝑ hūc etiā modū licet i Christo fuerit opus perfectiōis nō laborare sed viuere de euangelio: non sic fuisset opus pfectionis in Paulo sicut neq̄ fuit in aliis apostolis. Sequendo autem

Ad formam argu.

rationē perfectionis operū Christi iuxta primū modū operum ei⁹, semp perfectius est opus in quo quis imitat eum: & sic gñaliter omniū tēporaliū abrenūciatio tam in proprio q̄ in cōmuni: & que rere ī eis solūmodo quotidianū vsū facti, vel de euāgelio, vel de labore, vel de mēdicitate viuere est status pfectiōis quā Christ⁹ obseruauit viuēdo de euāgelio: & verbo docuit dicēdo. Nihil tuleritis in via &c. comedētes & bibentes q̄ apud illos sunt, dign⁹ est em̄ operari⁹ mercede sua. & docuit ex emplo in accipiēdo a fidelib⁹ sibi & suis necessaria, sicut dictū est. Obseruantiā autē perfectiōis viuē do de labore & de mēdicitate ppie dicta, aliis reseruauit. Sic ergo in Paulo pfecti⁹ fuit laborare ma nib⁹ & nō viuere de euāgelio, q̄ imitari Christū viuēdo de euāgelio: ī quo eū imitati sunt alii apli Propter qđ Paulus sublimius egit q̄ cæteri apli, vt dicit Aug. sup dictum locū psal. ciii. Multi infir mi ista q̄siturī erāt: Paulus sublimi⁹ egit. s. ista nō q̄situr⁹: vt statim p̄misit. Et tūc cōtinuo q̄rit Au gu. Nunqd & Christo sublimius? & respondet. Christus sublimi⁹: quia misericordius. Qđ verū est quo ad animū operantis: & Paulus em̄ misericorditer operat⁹ est manib⁹ opērādo. Vnde q̄ nō vo luit sumpt⁹ sumere ne venale videret ponere euangeliū, hoc fecit misericorditer ne offendiculū po neret proximo, in suspicando q̄ euangelistę nō euāgelizarent nisi ppter sumptus. dicēte Augu. de opere mona. ca. x. Infirmitati hoīm cōpatiēs id faciebat, ppter qđ. i. Corin. ix. vbi exponit illam cau sam, cōtinuo exponit qualiter in plurib⁹ aliis operibus suis misericorditer condescēdit infirmitati proximorū, subdēs. Nam cū liber essem oībus oīm me seruū feci vt plures lucrifacerē &c. Sed Chri stus multo misericordius operatus est habēdo oculos: quia illud fecit in exemplū & documentum oīm de ecclesia, pauciss̄imis exceptis qui aliquid aliud vellēt superogare. Paulus autē illud fecit so lūmodo ī exēplū & documētū paucor̄ & pfector̄ q̄ in hoc eū erāt imitaturi, & impfector̄ q̄ cōtra eū aliqd sinistri essent suspicaturi. Quo ad pfectionē autē rōne gñis siue substātię ipsi⁹ opis pfecti⁹ egit Paul⁹ q̄ Christ⁹: sicut pfectius egit quātū erat de gñe operis qñ passionē sustinuit q̄ qñ lapida tionē fugit. Q̄ ergo arguebat q̄ viuere de mēdicitate est pfectius: quia in hoc est maxima humi liatio: Dico q̄ duplex est humiliatio: quædā exterior & quędā interior: & hoc tam in manuū opere q̄ in mēdicitate & q̄ in euāgelizatione: & est quelibet istarum de bonis meritoriis: & nulla earum quantū est de se bonū est nisi ex genere: & potest bono modo fieri: siue cōuenit eis bene & male vti. Illa autē quæ exterior, consistit in quadā vilificatione. s. secundū reputationē hominū: & ideo de illa nihil ad bonū virtutis de quo est q̄stio. Vnde talē vilificationē p̄ nihilo reputāt boni viri in his trī bus actibus: nec ppter vilificationē talem adipiscendā, scilicet vt homo vilis reputet ī hoīm estima tione, debet aliquis se in dictis operib⁹ humiliare: quia hoc vergit in hois diffamationē: & curā opor tet habere de bono noīe. Nec similiter ppter talem vilificationē fugiendā debet homo iustus ab ali quo illorū triū actuū desistere, dum tamē poterit ipsum in actū virtutis cōuertere, dicēte Aug. de Paulo circa opus manuale de opere monach. Innocēter & honeste ea q̄ apta sunt hūanis vsibus ope rabatur: sicut sese habēt opera fabrorū structorū sutorū & his similia, valet em̄ honestas ipsa qđ re prehēdit supbia eorū qui honesti vocari volunt: sed esse nō amant. Nō ergo dedignaret apl⁹us siue rusticanū op⁹ aliqđ aggredi, siue ī opifico labore versari. Qui em̄ ait: Sine oī offensiōe estote iudęis & gētibus & ecclesię dei, quos in hac causa vereri posset ignoro. Si Iudęos dixerim, patriarchę pecō ra pauerūt. Si græcos dicimus etiam phos: multū sibi honorabiles sutores fuerunt. Si ecclesiā dei: ille cui despōsata est virgo Maria, faber fuit. Hinc dicit scđo Soliloquior̄. Multa em̄ fiūt quę quasi fa cie & populari turpia vidētur: alio tamē fine laudabilia & honesta monstrant. Illa autē humiliatio q̄ est interior, similiter in quadā vilificatione consistit: scilicet scđm reputationē propriā. & habet qua tuor actus. Primo enim homo per ipsam abominatur vitia tanq̄ sibi contraria. Secundo despicit bo na infima: vt oīa tēporalia tāq̄ sibi insufficiētia. Tertio nō reputat bona media vt vires & naturalia sua tāq̄ ad bona supma adipiscēda īfirma & inualida. Quarto paruipēdit bona q̄ adept⁹ est, supma scilicet bona gratię & virtutū: & hoc respectu bonorū glorię ad q̄ toto desiderio tendit, vt virtutes & gratiarū dona. secundū q̄ hęc oīa probari possent p̄ dicta sanctorū: sed longū esset & imptinēs ad propositū. Et humiliatio hæc scđm tres vltimas operationes idem est qđ pauptas spiritus: quia re putatione spiritus hoc est mētis suę parum sibi est quicquid habet: & est pars magnanimitatis in quantū magnanimitas despectiua est: & est subministratiua alteri⁹ partis magnanimitatis, inquātū scilicet ipsa est dignificatiua: & scđm ipam magnanimus se reputat dignū magnis bonis, & ad illa anhelat. dicēte Pho. iiii. Ethi. Magnanimus magnis seip̄m dignificat dignus existens. & scđm aliam trāslationē. Pręparat se ad res eximias apt⁹ ad hoc. & īfra. Paruū autē huic sunt alia: ppter qđ despe ctores vident esse. De illa prima parte q̄ est humilitas, ad p̄sens nobis sermo est. De alia vero alias ser mo forte erit: q̄ nomē ppriū nō habet: sed nomē virtutis simpl'r sibi appropriat: qa dignior pars eius

eſt,vnde & ab illa nominaꝫ,dicẽte Phio,Magnanimitas circa magna quidẽ eſt:& ex noie videtur eẽ.

Circa humilitatẽ igitur eſt aduertẽdũ:ꝙ ſi prima humilitas,ſiue humiliatio affectẽ ſine ſecũda cũ illa nõ ſit affectãda ſicut dictũ eſt,propter ipſam vilitatẽ:non affectaꝫ niſi ꝓpter tẽporale cõmodum aut vanã gloriã quã ex illa conſequiꝫ:& quãto maior eſt illa humiliatio in mẽdicatione q̃ in euãgelizatione vel manuũ labore:tanto illa eſt deterior.Dicit em̃ Hieron⁹.ad Oceanũ.Dfficili⁹ arrogãtia q̃ auro caremus & gẽmis. his etiã abiectis interdũ glorioſis intumeſcit anim⁹ ſordibus:& venerabilẽ pauptatẽ populari aurę offerim⁹. Propter qđ ad ſecundã humilitatẽ exhortãs ídẽ dicit ad Demetriadẽ.Pręcipue fictã humilitatẽ fugiẽs illã ſectare quę vera eſt:in qua nõ ſit ſupbia inclu ſa:multi em̃ huius virtutis vmbrã,veritatẽ eius pauci ſequunt.Item dicit ad Euſt.Nec gloriã fugiendo q̃ras.plures em̃ in hoc placere cupiunt ꝙ placere contẽnunt:nec plus religioſa velis videri: Q nec plus humilis q̃ neceſſe eſt. Dico ergo reſpõdendo ad argumentũ:ꝙ in quo eſt maxima humiliatio iſto ſecundo modo in illo eſt maxima ꝑfectio: & tali humiliatione humiliauit ſe Chriſtus.

Q⁹ autẽ aſſumiꝫ ꝙ hęc eſt maxima in mẽdicatiõe: Dico ꝙ nequaq̃ verũ eſt:quia cæteris paribus qui laborare nõ vult ſed mẽdicare,laborẽ fugit & otium quęrit:& ſic ſe plus debito dilígit:& non vt cõgruit vero humili ſeſe reputat.ſi em̃ tantũdẽ laborare oporteret mẽdicãdo quãtũ op⁹ faciẽdo aliis eiſdem retẽtis,ſemp de labore melius eſt acquirere qđ ſibi ſuffícit:& vnde aliis ſuccurraꝫ:q̃ de mendicitate:qa meli⁹ eſt & ꝑfectius eſt nõ indigere alieno q̃ indigere,ꝓpter qđ beatitudo eſt ſufficientia cõmodoꝝ ſine oĩ indigẽtia,vt dictũ eſt ſupra:& vt dicit Phus.x.Ethicorũ beatitudo eſt ꝑ ſe ſufficientia.Similiter nec vera humiliatio maior eſt ĩ mẽdicitate q̃ ĩ euãgelizatiõe : ſed ecõuerſo qm̃ verus euãgeliſta intantũ ſemetipm deſpicit,ꝙ oĩm quib⁹ incũbit ipm euangelizare ſe ſeruũ facit.ſecũdũ apoſtolũ.i.Corin.ix.Cũ eſſem liber ex oĩb⁹ &c.ſicut ſupra.Mẽdicãs aũt inquãtũ hmõi nõ niſi gratię eius a quo mendicat ſe ſubiicit.Hinc Grego.xvii.lib.Moraꝫ.exponens illud Iob.xxvi.Ecce gigantes gemunt ſub aquis.dicit ſic. Gigantes gemunt ſub aquis: quia quanto quiſquis altius erigitur , tanto curis grauioribus oneratur : eiſq; ipſis populis mente & cogitatione ſupponitur quibus ſupponitur dignitate.homo quippe in ſublimibus eleuatus tantos ſup ſe ſuſtinet quantos ſuppoſitos regit.ii autem qui talibus ſatiantur ipſi etiã laboris ꝑticipatione deprimuntur.

Explicit.xiii.Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit.xiiii.Quodlibet eiuſdem.

Diſputatio noſtra de quolibet

xiiii.cõtinebat quęſtiões,xvii. Quarũ vna cõmuniter ꝑtinebat ad deũ & ad creaturas:alię vero oẽs ſolũmodo ꝑtinebãt ad ſolas creaturas.Illa vnica erat.Vtrũ agẽs ſecũdariũ agẽs ĩ virtute primi agẽtis habeat ĩ ſe virtutem illi⁹ mãſiuã. Et arguebaꝫ ꝙ ſic.res ꝙ eſt mãſiua hoc habet a deo cui⁹ eſt res cõſeruare ĩ eẽ:illđ aũt qđ habet res ĩ eẽ cõſeruare,ęqualiter habet cõſeruare in eſſe illas ad quas æqualiter ſe habet: ſed deus ęqualiter ſe habet ad illã virtutẽ quę eſt in ſecũda cauſa a prima,& ad alia quę ſunt in illa cauſa ſecũda:cũ ergo ſic conſeruat alia in illa ꝙ habeant in ea eſſe manſiuũ. ergo ſiliter & illã virtutẽ. Cõtra.vis primi agẽtis eſt in agẽte ſcđo ſicut in quodã inſtrumẽto: ſed in inſtrumẽto talis vis mãſiua nõ eſt,vt patet in ſecuri in qua nõ manet vis ei influxa ab artifice ſcđm artẽ ſuam cũ manũ artificis exierit.er R go &c. Hic oportet primo videre de virtute primi agẽtis quã eſt in agẽte ſcđo quid illa ſit & in ſe & in ſuo effectu quẽ agit agens ſcđm ꝑ illam.Et dicũt aliqui ꝙ virt⁹ agẽtis primi ĩ agẽte ſcđo eſt forma agẽtis ſecũdi q̃ exiſtit:& ꝑ quã operaꝫ op⁹ debitũ ſuę formę q̃ exiſtit.cuiuſmodi eſt forma ignis inquantũ ignis eſt q̃ vocaꝫ igneitas,qua ignis generat ignẽ:& forma calidi inquãtũ eſt calidũ quę dicit caliditas,qua calidũ ꝓducit calidũ. Et dicit virtus primi agentis eſſe in agẽte ſcđo:quia habet eſſe ab illo in iſto.Sed hoc nõ poteſt eſſe verũ gñaliter in cauſis ordinatis:quarũ vna eſt prima & altera ſecũda.ſemper enim tunc & vniuerſaliter cauſa ſecũda id quod eſt haberet eſſe a cauſa prima:qđ nequaq̃ verum eſt:nec verum eſſe poteſt niſi in cauſa ſimpl'r prima quę deus eſt ſolũ modo reſpectu cuiuſlibet alteri⁹ cauſę q̃ cauſa ſcđa eſt reſpectu illius:qa ipſe ſolus eſt cauſa prima a qua habet eſſe cauſa ſcđa ſecundũ id qđ eſt:quoniã ipe eſt primũ ens.& vt dicit.xviii. propoſitio de cauſis,res oẽs entes ſunt ꝓpter ens primũ.vbi in cõmẽto dicit.Et ens primũ eſt cauſa cauſarũ.Il

Queſtio.i.

Argu. prin.

In oppoſitũ.

Reſol.q.

lud ergo non eſt generaliter verũ niſi ponẽdo ꝙ nõ ſit aliqua alia cauſa prima reſpectu alterius niſi ſolus de⁹:aut ꝙ ab iſta cauſa prima q̃ nõ eſt deus,habeat eſſe ſcđm id qđ eſt ipſa cauſa ſcđa. Quorũ neutrũ verũ eſt:multę nãꝙ ſunt alię cauſę primę reſpectu alteri⁹:vt reſpectu ſcđę,q̃ nõ ſunt de⁹, & a quib⁹ nõ habet cauſa ſcđa eſſe id quod eſt:puta ī operibus cęli intelligẽtia mouens cælũ eſt cauſa prima,& iſtm cęlũ eſt cauſa ſcđa: & in opib⁹ elemẽtorꝫ & cõpoſitorꝫ ex elemẽtis cęlũ eſt cauſa prima & elemẽta ſunt cauſa ſcđa:& tñ elemẽta nõ habẽt eẽ id qđ ſunt a cęlo ſicut a cauſa prima,neꝙ cælũ ab ītelligẽtia,niſi ſcđm errorẽ aliquorꝫ pĥantiũ,puta Auicẽ.iii.Metaph.ſuę.A tali ergo cauſa prima ſi ſit aliqd ſeu aliq̃ virt⁹ in cauſa ſcđa,illa neceſſario eſt aliqd pter illa q̃ ſunt de natura ipſi⁹ agẽtis ſe cũdi:& pręter id qđ eſt:licet forte a cauſa prima q̃ deus eſt nõ ſit aliquid in cauſa ſcđa quo agit ſuã ꝓpriã opationẽ,pterq̃ id qđ eſt ipe. Propter qđ dicũt aliq ꝙ in ſingulis cauſis aliis a deo q̃ ſunt oẽs cauſę ſcđę reſpectu illi⁹,nõ eſt niſi id qđ naturaľr ipſi inditũ eſt a deo,quo q̃libet earũ agit ꝓpriã operationẽ cõpetentẽ ſibi ſcđm illud:vt ꝙ ignis ſola forma igneitatis generat ignẽ,& forma caloris generat caliditatẽ ſiue calidũ:ita ꝙ deus nihil aliud influit ī ignẽ vt generet ignẽ,neꝙ in calorẽ ei⁹ vt generet calorẽ,pter hoc ꝙ cauſat ī illo formã igneitatis & caloris:ita ꝙ qcqd agit in eo qđ fit & ꝓcedit ab agẽte creato ſiue mediate ſiue ĩmediate,hoc agit virtute naturę ſuę pſentis ſubſtãtialiter:nõ autẽ per aliud ab eo influxũ agẽti ſcđo. Vnde enumeratis plurib⁹ effectib⁹ agentiũ ſecũdorũ dicit Aug.vii.de ci.dei.Hęc oĩa facit atꝙ agit vn⁹ ver⁹de⁹:ſed ſicut de⁹ idẽ vbiꝙ tot⁹ pſente potẽtia.Dicũt etiã aliq ꝙ deus nõ aliter operat opa ignis q̃ agit vi igneitatis aut caloris,q̃ p illa inquãtũ iſta opat⁹ eſt ī igne:ita ꝙ nõ ſit ponẽdũ ꝙ ĩmediate opereť deus ī ope quolibet creaturæ aut opato ab illa,pter hoc ꝙ opereť mediãte illa,inquãtum id quo illa operať habet eſſe ab ipſo in iſta.vt ſcđm illud intelligať ita dixiſſe Aug.cõtinue poſt iã dicta.vii.de ciui.ca.xxx.Sic itaꝙ oĩa q̃ creauit adminiſtrat vt etiã ea ꝓprios motus agere ſinat. Et Anſel.lib.de cõcor.præſciẽtię & liberi arbitrii dicit ſic. Sicut de⁹ nõ facit iniuſtitiã:ita nõ facit aliqd iniuſtũ eſſe:q tñ facit oẽs actiões & oẽs motus:qa ipe facit res a qb⁹ & ex qb⁹ & p q̃s & in qb⁹ fiũt:& nulla res habet vllã poteſtatẽ volẽdi aut faciẽdi:niſi illo dante. Et non dicit Auguſt. Sic de⁹ res adminiſtrat vt cũ illis ꝓprios mot⁹ illarũ agat. Quo S
mõ autẽ & q̃re neceſſariũ ſit ponere ꝙ alit q̃ ſcđm tactũ modũ de⁹ mediate aut ĩmediate cooperet creaturę ī oĩ operę ſibi ꝓprio & naturali,non video: nec tñ aſſero hoc nõ eſſe ponendũ aut neceſſario nõ eſſe ponendũ.Forte em̃ hoc diuinę maieſtati cõgruit:& ideo illud ponendũ eſt:qa qcqd maieſtati eius cõgruit ei neceſſario cõgruit:quia in ipſo nihil eſt contingẽter:& quicqd ei ineſt aut congruit,neceſſario ei ineſt aut congruit : & quicquid ei non ineſt, aut non congruit,impoſſibile eſt ei ineſſe aut cõgruere.Similiter nec aſſero qn ſit ponendũ aut quin ſit neceſſario ponendũ tãq̃ cõgruens diuinę maieſtati,ꝙ ad hoc ꝙ agẽs ſecundariũ agat aliqd forma ſibi a deo indita,de⁹ adhuc influat illi aliquã aliã virtutẽ neceſſariã illi ad agẽdum ꝓpriã illius operationẽ,ſine qua per formã ſibi inditã nõ poſſet agens ſecundariũ aliquã operationẽ ſuã producere:maxime cũ ad operationes ſuas indigeãt cauſę ſecũdarię ī elemẽtis & elemẽtaribus ſup formã ſibi a deo naturaliter inditã virtute influxa ab alio agẽte primario ſub illo oĩno primo,puta a cęlo:a quo nõ habẽt elemẽta neꝙ elemẽtaria mixta ex elementis quo ad ſpecies ſuas:formas ſuas quib⁹ agunt ſecundum iam dicta. quę tamen non agunt ſuas proprias operationes niſi per aliquam virtutem influxam a cęlo,ſcđm ꝙ dicẽte Pho ſcđo Phyſicorꝫ,homo generat hoĩem & ſol. Vnde vt etiã dicũt aliqui:quia cęlũ nõ influit illã virtutẽ niſi mediãte motu,ſi cęlũ ſtaret nulla eſſet alteratio,neꝙ gñatio,neꝙ corruptio aut motus aliqs naturalis ī elemẽtis aut mixtis ex illis:qa nec calidũ calefaceret:nec frigidũ frigefaceret.Licet in hoc eis alii cõtrarient,& merito vt puto,dicẽtes ꝙ licet elemẽta aut formæ ſubſtãtiales atꝙ accidẽtales eorũ nõ ſufficiãt ad gñationẽ mixti in forma mixti ſine virtute cæleſti illis influxa:ſine qua etiã vnũ mixtũ nõ ſufficit gñare alterũ,vt equus equũ: ſufficiunt tñ ipa elemẽta ſcđm formas ipſorum ſubſtãtiales & accidẽtales ad gñationẽ ſibi cõſimilium ſcđm formã ſubſtantialẽ & accidẽtalẽ:vt ꝙ ignis igneitate gñaret ignẽ & caliditate ſua gñaret calidũ. Et qđ ampli⁹ eſt,dicũt aliqui T
ꝙ elemẽta ſua forma accidẽtali ſola generãt ſibi ſimilia ſcđm formã ſubſtantialẽ elemẽti vel mixti: vt ignis calore exiſtẽte ī ſeipſo de aqua ignẽ:& equus calore exiſtẽte de ipſo in ſemine ab ipſo deciſo equũ:& hoc ſola virtute caloris ſcđm diuerſos gradus caloris diuerſa & varia mixta generãdo vt ex ſemine equi ſcđm vnũ gradũ caloris equũ,& ex ſemine aſini ſcđm aliũ gradũ caloris aſinũ abſqꝙ aliqua virtute ī ſemine influxa in calore ab illo a quo ſemen deciſum eſt.Qđ nullo modo põt ſtare:qa cũ calor cõſideratus vt eſt tãtũ calor ſecũdũ diuerſos gradus nõ differt vt eſt in ſubiecto niſi ſcđm magis & minus: nec ſimiliter operatio nec etiã operatũ mediante eius opatione differre poſſunt ampli⁹ q̃ ſcđm magis & min⁹.Hæc em̃ tria,agens,ꝓpria operatio,& ꝓpriũ operatũ per ſe

ſunt ordinata adinuicē. & in talib⁹ tenet illa regula: Simpl'r ad simpl'r &c. Quare cū operatiões caloris differāt ſpecie ī gñatione & corruptiõe, puta diſgregare p putrefactionē, & cõgregare diſgregata per gñationē ex putrefactis: dicente Pho quarto lib. Metheorō. Animalia innaſcunt putrefactis: eo q̄ diſgregans caliditas naturalis cū ſit cõſtare facit diſgregata: & ſil'iter differāt ſpecie operata a calore in generatione equi ex ſemine equi, & aſini ex ſemine aſini: oportet ergo q̄ calor hinc inde non ſolū differat ſcd̄m magis & minus: ſed alio modo, ſcilicet p̄r aliquid additū aliud & aliud qd̄ determinat ipm̄ ad aliā & aliā opationē: & etiā ad aliud & aliud opatū: qd̄ appellam⁹ virtutē in agēte ſecūdario ab agēte primo: puta in calore putrefaciente a corpore cęleſti: q̄ fit naturalis & congruens ad ſpeciē alicui⁹ vermis ꝓducendā: & in ſemine equi ab illius forma ſubſtātiali a qua ſemē decidit ad ſolūmodo ꝓducēdum ſimile ei in ſpecie: etſi ſemen ſit cōmixtum & deciſum a duobus differētib⁹ ſpecie: puta ex aſino & equa ī gñatiõe muli virt⁹ cōmixta eſt ab vtroq̄ ī calore exiſtēte in ſemine cōmixto. p iſtā em̄ virtutē exiſtētē cū calore ī ſemine, ſemp ſimile gñat ex ſimili vt equus ex equo ſiue ex ei⁹ ſemine: & aſin⁹ ex aſino ſiue ex ei⁹ ſemine: & ſil'r mul⁹ ex mulo, licet em̄ ſit mul⁹ ex aſino & equa: virt⁹ tñ vtriuſq̄ cōmixta ī ſemine ex quo gñat mul⁹, eſt virt⁹ vtriuſq̄: in q̄ vtrūq̄ illorū eſt mixtū, ſicut ambo ſunt mixta ī mulo: vt p illā virtutē mixtā in ſemine duorū quodāmodo genereť mulus ex mulo, ꝓpter qd̄ phs. vii. Metaphyſicæ vbi exponit quomodo ſemp ſimile generaťa ſimili, dicit ſic. Semen facit ſicut illa quæ ſunt ex artificio. Comm̄ēta. Semen em̄ generat p potentiam in eo ſimilem artificio. Et eſt potētia iſta virtus cum calore in ſemine illius a quo eſt ſemē deciſum. Vnde Ariſtote. continuo ſubdit. Et illud ex quo eſt ſemen, eſt conueniens in nomine quo quo modo, non em̄ oportet quęrere oīa iſta in eadem diſpoſitione in qua generat homo ex homine & ideo mulus nō eſt ex mulo niſi ſit quidd̄ā. ſ. virtus aſini & equę cōmixta in ſemine. vbi dicit Cōmenta. Dicim⁹ q̄ cū cōſiderata fuerit demōſtratio Ariſtotelis ī hoc loco, apparebit q̄ ſemina ſunt illa quæ dant formas rerū generatarū ex ſeminibus p̄r formas quas dederūt ſemina generātia generabilibus. Ex ſe autem apparet q̄ corpora cęleſtia ſunt iſta quæ dant illis formas vel aliquid loco ſeminis & virtutum quæ ſunt in ſeminibus in eis quæ generantur ex ſeminibus / & q̄ omnes illę virtutes ſunt virtutes naturales diuinę generātes ſibi ſimilia ſecūdū q̄ artes generant artificiata. Appellat autem Cōmētator generabilia ex ſe illa quę fiunt ex putrefactione: quæ loco ſeminis habent putredinē: & loco virtutū quæ ſunt in ſeminibus a generante, virtutē quā dant illis corpora cæleſtia. Et vt ęſtimo errant aliqui in aſſignādo modum generationis ſimilis ſecūdum formā ex ſemine a calore q̄ eſt in ſemine & a certa virtute. Dicūt em̄ q̄ calor non agit niſi calefaciendo: & hoc diſponendo in digerendo materiam prout regulatur a vi dicta: vt de ipſa educatur forma ſubſtantialis: quā non attingit calor vt dicūt: ſed materia diſpoſita illā attingit ſola virtus illa immediate producēdo formā ſubſtātialē de materia. Secundū quē modū plures dicūt q̄ gñaliter in omni productione creaturę a creatura eſſe in illa eſt ímediate a ſolo deo: ſed determinatio ipſius eſſe qua eſt aliqd, ſolūmodo eſt a creatura, iuxta hoc quod ſuper illud Boetii. Diuerſum eſt eſſe & id qd̄ eſt, dicit Cōmē. Eſſe & eſſe aliqd multipliciter dicunť. Nā in theologia diuina eſſentia quā de deo prædicamus cū dicimus deus eſt, oīm creatorū dicit eſſe: cum autē dicimus homo eſt vel corpus eſt vel huiuſmodi, theologi hoc eſſe dictum intelligunt quadā extrinſecus denominatione ab eſſentia ſui principii. Non em̄ dicunt corporalitate corpus eſſe: ſed eſſe aliqd: nec hūanitate hominē eſſe: ſed eſſe aliqd. Et ſimilit vnūqd̄q̄ ſubſiſtēs eſſentia ſui principii. ſ. primi qd̄ eſt deus, prędicaťa nō eſſe aliqd ſed eſſe. Illa vero q̄ in ipſo creata eſt ſubſtantia, nō eſſe: ſed eſſe aliqd. Et ad eundē modū quicqd operante ſummo principio eſt, eadē principali & increata eſſentia dicit eſſe: ſuo vero quolibet genere eſſe aliquid eſſe. Cui videť cōcordare idē Cōmētator ſup primā propoſitionē de cauſis dicēs ſic. Cauſa vniuerſalis prima agit in cauſatū ſecūdę anteq̄ in ipm̄ agat cauſa vniuerſalis ſecūda quæ ſequit ipſam. Et quid agit ī illud primo anteq̄ in illud agat cauſa ſecūda, exponit ſup quartā propoſitionem ſup illud Prima rerū creatarū eſt eſſe, dicens ſic. Qd̄ eſt: qa eſt ſup ſenſum & ſup animā & ſup intelligentiā: & nō eſt poſt cauſam primā latius: neq̄ prius cauſatum ipſa. Propterea ergo factū eſt ſuperius cauſatis oībus & vehemētius vnicum: & nō eſt factum ita niſi propter propinquitatē ſuā puro & vni in quo nō eſt multitudo aliquo modo. Et ſecūdū hunc modum dicūt etiā q̄ propterea eſſe proprie habeat eſſe in re p̄r creationē: eſſe autem aliqd nō niſi p̄r quādam ipſius eſſe informationem: nō autem ꝓprie p creationē. Vnde exponēdo illud ꝓpoſitiōis. xviii. Res cēs entes ſunt propter ens primū, dicit ſic. Qd̄ eſt: qa ſi oīs cauſa dat cauſato ſuo aliquid, tūc proculdubio ens primū dat cauſatis ſuis omnibus ens. Et dicamus q̄ ens primū eſt quietū & eſt cauſa cauſarum: & ſi ipſa dat omnibus rebus ens, tunc ipſum dat eis non per modū creationis, ſed per modum formalem.

Responsio. Dico ergo ex prędictis ꝙ in omni actione secũdi agẽtis & rei naturalis creatę cũ eo qđ ptinet ad naturã illius,est in ipso aliqd qđ est virt⁹ agẽtis primi nõ prĩcipalis cuiusmodi est omne agẽs prĩa rium prętęr deũ.& hoc ga nõ põt esse ꝑsens illi per suã substãtiã:sicut ꝑsens est deus oĩ rei:& ideo põt seipso opari:nec regrit alia virt⁹ ei⁹ vt videt. Quę tñ virt⁹ a q̃cũq; agẽte primo fuerit nõ pro prie agit ĩ elicięndo actũ de materia aut subiecto:& p illũ attigẽdo ipm ꝓductũ:vt aliud agat virt⁹ ista:& aliud calor ĩ semine,scđm ꝙ dicũt ꝓdicti:imo nõ est quo formalit agẽs agat aliqd ĩ materia nisi calor:vt tñ determinat⁹ est ad determinatã formã substãtialẽ p virtutẽ existẽtẽ ĩ ipo a prĩo agẽte.Et hoc est qđ dicit Cõmẽt.sup.vii.Metaphy.vbi supra.Apparet ꝙ elemẽta nõ patiunt nec agũt nisi p qualitates:nõ ꝑ formas substãtiales,vniuersaliter eñ apparet ꝙ nõ sunt hic potẽtię agẽtes nisi quatuor qualitates:& istę nõ sunt formę substãtiales:& ꝙ formæ substantiales nec sunt actiuę nec passiuę:& ꝙ actiuę & passiuę sunt primę qualitates.Et quia ex istis sequit vt agẽs istas formas sint prĩcipia nõ materialia: ideo Auicẽna cũ obediuit istis ꝓpositionib⁹,credidit oẽs formas esse ab ĩtelligẽtia agẽte,quã vocat datorẽ formarũ.Qđ reuera nõ oportet sic ĩtelligere,s.ꝙ prĩcipia nõ materialia sint separata oĩno:sed principia nõ materialia agentia istas formas sunt virtutes dictę in semine:quę nõ sunt materialia:nõ quia nõ sunt ĩ materia seminũ:sed ga sunt sine materia formarũ a quib⁹ habẽtur in semine:quẽadmodũ ſpecies sensibiliũ sunt ĩ sensu sine materia.Sũt etiã dictę virtutes in materia seminũ nõ sicut in organo operãtes siue determinãtes ad vnicã operationẽ scđm speciẽ:sed ad plures scđm diuersas formas mẽbroꝝ gñatorũ ex seminib⁹: sicut facit intellect⁹ p formã artis ꝓducendo silitudines diuersorũ mẽbrorũ puta hoĩs in imagine hoĩs, ꝓpter qđ virtutes istę dicunt esse silitudines formę intellect⁹ & artificis,dicẽte ibidẽ Cõmẽt.Et ideo dixit Arist.in lib. de aĩalibus,ꝙ virtutes istę assimilant intellectui:quia agunt actione intellectus hoc qđ agũt,non p instrumentũ corporale.Ex quo patet ꝙ virtutes istę non sunt veluti formę reales materiales puta carnis vel ossis,aut sicut calor vel frigus:ga istę formę materiales quãtũ est ex se nõ agũt nisi determinatos actus ad quos sunt naturaliter:sed virtutes istę sunt veluti formę intẽtionales:quales sũt vt dictũ est species sensibiliũ in medio:& adhuc sunt plus ſpũales quãto minus ad actus determinãtur q̃ illę. Vñ & cõsequẽter cõmentator post iã dicta ĩmediate dicit.Et in hoc differũt istę virtutes gñatiuę quas medici vocãt formatiuas, a virtutib⁹ naturalib⁹ q̃ sunt ĩ corporib⁹ aĩaliũ.Istę eñ agũt actione intellect⁹ opatiui:sed agũt p instrumẽta terminata & mẽbra ꝓpria:virt⁹ aũt formatiua non agit p mẽbrũ ꝓpriũ. Et ideo dubitauit Galen⁹ & dixit:nescio vtrũ ista virt⁹ sit creator an non,sed vniuersaliter nõ agit nisi p calorẽ qui est in semine:nõ ita ꝙ sit forma in eo:sicut aĩa ĩ corpore naturali:sed ita ꝙ sit inclusa in eo:sicut aĩa est inclusa in corporib⁹ cęlestib⁹.Et aduerte ꝙ solũ in hoc est silẽ ꝙ virtutes istę nõ sunt materiales sicut virtutes dictæ naturales sunt materiales: & in hoc etiã ꝙ virtutes istę nõ agũt nisi p calorẽ determinãdo ipm,sicut nec virtutes naturales: & etiã sicut intelligẽtiæ nõ agũt scđm phũm in ista inferiora nisi p motũ cæli quẽ determinãt ad speciẽ. Vñ sequit Cõmẽt.& dicit.Gñans igit est illud qđ mouet materiã donec recipiat formã,i.extrahat illã de potẽtia ad actũ:& illud qđ mouet materiã necesse est eẽ fortius, habẽs q̃litatẽ actiuã aut potentiã q̃ agit p corp⁹ habẽs qualitatẽ actiuã. Et errauerũt oẽs,quia nõ intellexerunt demonstrationes Aristo,& ideo posuerũt vnũ agẽs nõ corpus,sed illud est ipossibile vt trãsmutet materiã nisi mediãte alio nõ trãsmutabili,s.corpore cęlesti:& ideo ipossibile est vt aliquę formę separatę dẽt aliquã formã mixtoꝝ in materia.Et ideo dico ꝙ causę secũdę scđm ꝙ scđm ordinẽ se habẽt sub prima,scđm hoc regũt inferiora p virtutẽ superiorẽ quã ĩ se recipiũt,iuxta hoc qđ dicit Cõmẽt.nona ꝓpositiõe de causis,Intelligẽtia est regẽs oẽs res q̃ sunt sub ea p virtutẽ diuinã:& scđm eã est causa. & sicut natura ẽ regẽs res q̃ sũt sub ea p virtutẽ ĩtelligẽtię,silr ĩtelligẽtia regit naturã p virtutẽ diuinã.Et ĩtelligẽtia qdẽ cõprehẽdit gñata & naturã & horizõta naturę,s.animã.Nã ipsa ẽ supra naturã:ga natura cõtinet gñationẽ:& aĩa cõtinet naturã:& intelligẽtia cõtinet animã.ergo intelligẽtia cõtinet oẽs res,& nõ est facta ita nisi p causã primã q̃ supeminet oĩbus reb⁹,& nõ est intelligẽtia nec aĩa nec natura:imo sup ĩtelligẽtiã animã & naturã:& causãs oẽs res. Sic ergo dico ꝙ calor seminis attigit imediate formã gñatã & eã educit de potẽtia matię,quã pri⁹digerẽdo tpate calefacit vt disponẽdo eã p altationẽ vt fieret necessitas ad educẽdũ formã de illa p gñationẽ,& sic vna & eadẽ vis caloris ĩ semine agit qcqd fit ĩ gñato & scđm formã substãtialẽ & scđm formas accidẽtales: & hoc p actionẽ dictę virtutis ĩ calore q̃ ipm determiat:quẽadmodũ dixi ĩ Quolibet ꝑcedẽti,ꝙ volũtas elicit actiões meritorias ĩ virtute charitatis.Et hũc modũ ꝓductiõis,s.ab vno ꝓducẽte ĩ creaturis ꝓductis ab aliis creaturis,eẽ tenẽdũ puto:& ꝙ qcqd ẽ ĩ ꝓducto ꝓducit ĩ isto a calore ĩformato & determinato dicta virtute:& silr ĩ ꝓduct⁹ imediate ab agẽte oĩno prĩo,s.a deo,siue mediate ab

alio ſub iſto. Quorũ productio licet ſit totaliter a prima cauſa ſuperiori ſiue p virtutẽ eius a cauſa inferiori: ſemp tamẽ eodẽ prĩcipio ꝓducit ꝙcꝙd ꝓducit in illa: & eſt idẽ opus in quo cõicant agẽs ſcđm & primũ, ſiue ſit deus ſiue aliud: & ſcđm totũ eſt cauſatũ cauſę primę: & ſimiliter cauſę ſecũ dę: quia dans eſſe dat tale eſſe: & dans viuere dat tale viuere: ga ſemp idipſum ſunt in eodẽ: ſicut in eodẽ idẽ ſunt vniuerſale & ſingulare. Qđ alii cõcedũt: ſed diſtinguũt dicẽdo ꝙ deus & natura idẽ faciũt ſcđm totũ immediate ſed nõ totaliter: vt videlicet deus intelligat facere ĩ re eſſe immediate & eſſe aliqd mediante natura: ſed natura immediate aliqd eſſe: & mediãte diuina virtute agẽte eẽ ſimplr. qđ licet ſit idẽ, tamẽ poſterius eſt ſeipſo: & depẽdet a ſeipſo vt eſt a cauſa prima. Sed melius vt puto dici poteſt, dicendo. ſ. ꝙ id qđ dignius eſt ĩ re ꝓducta prĩcipaliter ſolet attribui cauſę ſuperiori. ꝓpter qđ etiã quãdo tota res immediate a deo ꝓducitur, ipſe dicit producere eſſe in ea ſecundum ꝙ eſt ens, qđ eſt dignior ratio in deo: & viuere ſcđm ꝙ eſt vita: & ĩtelligere ſcđm ꝙ eſt intelligẽtia. vt dicit in. xviii. ꝓpoſitiõe de cauſis, & etiã in Cõmẽto. Et etiã ſimiliter quãdo res ĩmediate ꝓducitur a ſecunda cauſa, licet totaliter producatur ab vno principio, tamen propter cooperationẽ quã facit deus ĩ illã ꝓducẽdo, eſſe attribuit ei: & eſſe aliqd cauſę ſecũdę: & quia licet aliqd cõtrahit ſiue a deo ĩmediate ꝓducat res, ſiue mediãte cauſa ſecunda, ſemp dicitur eſſe fieri ꝑ creationẽ: & aliqd eſſe p informationẽ. Quę intellexit cõmẽtator ſup Boetiũ de hebdomadib⁹, & librũ de cauſis & ſecundũ hoc intelligẽda & exponẽda ſunt iſta cõmenta. falſum enim & nõ intelligibile eſt ꝙ in eis quę fiunt in naturalibus actione naturali, eſſe ſit cauſatũ qđ a deo, & aliquid determinãs ipſum ſic productũ a creatura: niſi eſſe & eſſentia rei ponant ſecũdum rem differre, ſicut aliqui poſuerũt cõtra quos alias ſufficiẽter diſputaui. Sed nec ſic loquit de illis Cõmẽt. in ꝓdictis locis. ſ. ꝙ eẽ exiſtẽtię: ſed ſolum pro eſſe eſſentię: qđ eſt analogũ ad decẽ prędicamẽta in re cui acquirit eſſe exiſtentię, qđ qđ ſit, etiã alibi ſatis expoſuimus. Magnũ ergo incõueniẽs eſt dicere ꝙ ſicut agẽtia ſecũda nihil poſſunt agere niſi in virtute agẽtis primi: ſic effect⁹ ſecũdorũ agentiũ nõ poteſt ĩ eſſe ꝓduci niſi ei ſubſternatur effectus agentis primi: vt ſicut agens pręſupponit agens, ſic effectus pręſupponat effectũ. niſi forte quo ad hoc ꝙ effectu agẽtis ſecũdi natura prior eſt effectus agẽtis primi: ſicut ille prius natura agit in ſubiectum q̃ agens ſecũdum. Nec eſt ergo ponẽdum ꝙ nihil creatum quicq̃ agat: ſed ꝙ oĩs actio & omnis motio atꝙ operatio & ſimiliter omne factum ſiue operatũ ſit a ſolo deo. Nulla eſt enim creatura quæ caret ꝓpria operatiõe: quia operatio ſequit formã non ſolum in ſpũalibus: ſed etiã in corporalib⁹, ſcđm ꝓbm in fine quarti Meteoroꝝ. & quędã illarũ non ſolum habent propriã: ſed aliqd ſua actione producũt, nõ ſolũ ſcđm formã accidentalẽ diſponẽdo ſubiectum ad ſuſceptionẽ formę ſubſtãtialis: ſed etiã attingẽdo formã ſubſtantialẽ: & ipam in eſſe ꝓducẽdo: licet nõ ipm ꝓductũ in eſſe cõſeruãdo, ga licet domificator ſit cauſa domus ſcđm fieri eſſe eius, non tamẽ ſcđm ꝑmanentiã eiuſdẽ: qualis eſt cauſa prima quę eſt de⁹, nõ derelinquẽs cauſatũ: qui ſe habet ad rem productã in eſſe nõ ſicut ędificator ad domũ quę manet ędificatore corrupto: ſed ſicut ędificator ad fieri ſiue ædificiũ domus: reſpectu cuius nõ eſt ędificator cauſa niſi in actu ędificandi exiſtẽs. deus eñ ſemp eſt cauſa in actu exiſtẽs cuiuſlibet creaturę. Qđ intelligo nõ quo ad actũ producendi eam in eſſe: quaſi ꝓductio eius ſemp ſit in fieri: ſed quo ad actum cõſeruandi in facto eſſe quẽadmodũ ſtãte corpore luminoſo lumẽ ĩ diaphano nõ eſt ſemp in fieri ab illo ſed cõſeruat ab ipo in facto eſſe ſcđm ꝙ alias declarauim⁹. Sed tamẽ non ſequit ex hoc ꝙ deus immediate omnẽ creaturam cõſeruat, ꝙ ſit cauſa eius ſcđm actum immediate: ſed ſolũmodo ꝙ ſit cauſa fieri eius in eſſe ſiue ĩmediate ſiue mediate: & hoc vel mediãte ſola potentia naturali data creaturæ, vel cũ hoc virtute eius illi influxa. Quocũq; iſtorũ modorũ poſt primã rerũ productionẽ operetur adhuc in fieri earum, certum tamen ſit ꝙ adhuc operetur in fieri earum: quod ꝑtinet ad mundi gubernationẽ & cõſeruatione earũ: qđ ꝑtinet ad mũdi eſſe. dicẽte Aug. iiii. ſup Geneſ. ca. xiiii. Neq; eñ ſicut ſtructor aliqd cũ fabricauerit abſcedit: atq; illo ceſſante & abſcedente ſtat opus eius: ita mũdus vel ictu oculi ſtare poterit ſi eidẽ regimen ſui ſubtrahit. Proinde etiã qđ dominus ait, Pater meus vſq; nũc operat, cõtinuationẽ quãdã operis eius q̃ vniuerſam creaturã cõtinet atq; adminiſtrat oſtendit. aliter enim poſſet intelligi ſi diceret, nũc operat: vt nõ eſſet neceſſe vt opis cõtinuationẽ acciperem⁹. aliter aũt cogit ĩtelligi cũ ait, vſq; nũc: ex illo. ſ. cũ cõderet opat⁹ eſt. Nota ꝙ ait Aug. Si diceret, nũc opat, non neceſſe eẽt opis cõtinuationẽ ĩtelligi: vt. ſ. ĩ ope oĩs creaturę oparet alit q̃ dãdo ei ab initio vires operãdi: ſed cũ dicit vſq; nũc, iſinuãdo operũ ꝓductionẽ innuit ꝙ alit opat mõ q̃ ĩmediate ꝓducẽdo. ſ. ꝓducta a creatur̨ cõſeruãdo. Sed an ſic ſolũ, nõ exprimit: qđ exp̃ſſiſſet ſi dixiſſet Geñ. ii. Requieuit ab oĩ ope faciẽdo, qñ dixit, Regeuit ab oĩ ope qđ fecit. dicẽte Aug. cõſequẽter. ca. xviii. Ab oĩ qđ fecit ĩ ſeipo regeuit: ea. ſ. requie a qua nũq̃ receſſit. Sed ſi diceret regeuiſſe a faciẽdis, nihil aliud

Reſpõſio ad principale queſitum.

q̃ non feciſſe intelligeret. Deſcendẽdo igitur ad queſtionẽ de ſupradicta virtute,vtrũ ſit manſiua in agente ſecũdo:dico q̃ in oĩbus agẽtib⁹ naturalibus ipa eſt mãſiua: ſed diuerſimode ſcdm diuerſitatem recipientiũ.vt in ſeminibus eſt manſiua ſi foueat vt debet vſq; ad certũ tẽpus infra qd̃ natum eſt qd produci de eo in quo eſt,puta in ſemine equi ſi recipiat in matrice equę & calore ei⁹ foueatur:ſi autẽ extra ceciderit cũ calore,per frigus ſtatim corrũpitur.& ſimiliter in grano & in ouo per aliqd̃ tẽpus,niſi nimiũ calore vel frigore alteret: infra qd̃ ſi prius q̃ in grano aut ouo per antiquitatem grani aut oui virtus iſta deficiat, granum tempore congruo cõmittat terrę & fomento ſolis,& ouum fomẽto alarum gallinę,producit effectũ ſuum de ouo & grano.Et q̃ intantũ eſt mãſiua in rebus naturalibus eſt a diuina ordinatione:quę vim talem influi in cauſis ſecũdis a primis ordinauit: & ſic tãto tẽpore cõſeruat quãto dedit in natura illarũ poſſe conſeruari, qd̃ dedit quibuſdam quo ad lõgius tempus,quibuſdã quo ad breuius.& ſic proceſſit primũ argumẽtum.Quãtum enim eſt de ſe,deus ſingula equaliter conſeruat in eſſe:quæ tamen diuerſimode conſeruantur ſecũdum diuerſitatẽ ipſarum rerum.Propter qd̃ dicit.xxiiii.ppoſitione de cauſis.Cauſa prima exiſtit in rebus oĩbus ſecũdum diſpoſitionẽ vnã:ſed omnes res non exiſtunt in ea ſecũdum diſpoſitionem vnã.Qd̃ eſt ſicut dicit cõmentator: quia q̃uis cauſa prima exiſtat in oĩbus rebus:tamen vna quęq; rerum recipit eam ſecundũ modum potẽtię ſuę:qd̃ eſt quia ex eis ſunt quæ recipiũt eam receptione æterna:& ex eis ſunt quæ recipiunt eam receptione tẽporali.Et ſecũdum hoc forte ſicut virtus dicta eſt principians rem naturalẽ in eſſe:ſic eſt mouẽs in ea:& principiũ cõſeruans eam in eſſe.ſcdm q̃ ecõuerſo dicũt aliqui de deo,q̃ ex hoc q̃ ponit principiũ immediatũ conſeruandi quãlibet rem in eſſe,oportet q̃ ponatur etiam immediatũ principiũ producẽdi quãlibet rem in eſſe,ſicut iam dictũ eſt.ſed hoc non niſi ſicut cauſa vlis prima:quę ſcdm Dionyſiũ quarto de di.no.quãtum eſt de ſe vniformiter in oĩbus operatur:& nõ accidit diuerſitas niſi a ſecundis cauſis mediantibus quib⁹ operatur,quæ inter ſe difformes ſunt.Qd̃ bene probat deũ nõ operari effectus niſi mediantibus cauſis ſecundis etiã quo ad eſſe ſimpliciter:licet hoc nõ aſſeram vt dixi in principio:ſicut nec cõtrarium eius:eo q̃ vtrũq; impertinẽs eſt ad propoſitã queſtionẽ.In artificialibus autem:quia ars non agit niſi ab extra circa rem:& ita non niſi per motum localẽ: nec eſt virtus artis in inſtrumẽto puta i ſecuri,niſi motus qdã regularis a volũtate iuxta regulã artis i intellectu artificis:ideo nõ ineſt i aliquo inſtrumẽto cũ manũ exit:aut cũ manus a motu ceſſat,ſcdm q̃ ꝓcedit ſcda ratio.

Queſtio.ii. Argu.prin.

In oppoſitũ.

Reſol.q.

SEquitur de pertinẽtibus ad ſolas creaturas.vbi quærebat vnicum pertinens cõmuniter ad oẽs creaturas: deinde quęrebant quædã alia ſpecialiter ptinentia ad creaturas determinatas. Illud autẽ vnicum erat.Vtrum in creaturis vnũ & idẽ ſecũdum rem poſſit eſſe fundamentum plurium relationũ realium.Et arguit q̃ non,ſic,qd̃ nõ conuenit alicui niſi ratione ſuæ infinitatis,nulli creaturę cõuenire poteſt:quia nõ poteſt habere illam infinitatẽ, ſed q̃ plures relationes fundentur in eodẽ ſecũdum rem,hoc nõ cõuenit alicui niſi ratione ſuę infinitatis.hoc em̃ vt videtur non cõuenit diuinę eſſentię in trib⁹ pſonis niſi rõne ſuę infinitatis.ergo &c. Cõtra.actiuũ reali relatione refertur ad paſſiuũ & ecõuerſo,ſcdm pĥum quito Metaphy.actiuũ autẽ & paſſiuũ fundant ſuper vnũ & idem in creaturis quæ ſeipſas mouent,vt homo & angelus,ſecundũ intellectũ & volũtatem.ergo &c. Queſtio iſta,vt puto,inducta eſt propter difficultatẽ tactam in hoc ſecũdo argumento:an aliqd idẽ poſſit eſſe mouens & motũ.quia ſi nõ:nec poſſent relationes illę fundari in eodem: quia nõ fundãtur niſi per motum diſtinctũ per actionẽ & paſſionẽ.ſi ſic:tunc bene ſup idem poſſunt fundari. Vt aũt clarius deſcẽdamus ad propoſitũ:ſciendum q̃ diuerſas fundari relationes reales in eodem ſecundum rem,poteſt intelligi dupliciter:vel in eodẽ ſimplici,vel in eodem ex pluribus cõpoſito,qd̃ dicit vnũ ſubiecto:& habet in ſe plura ſcdm rẽ differentia.Qd̃ reuera bene ſecũdum vnum illorũ mouet: & ſecundũ aliud mouetur:ſumendo moueri large ad mutari.hoc enim modo graue remoto impẽdimẽto mouet ſeipm̃ vt ſępe expoſuimus.Hoc etiam modo ſemẽ mouet ſeipſum in generatione alicuius ex ſemine ſecũdum modũ tactum in pręcedenti queſtione:& ſimiliter aqua calida mouet ſe ad frigiditatẽ vt alias diximus.Hoc etiã modo nullo extrinſecus agente corporale mixtũ a ſeipſo corrumpit ſcdm pĥum tertio Phyſicoꝝ.& in tali eodem diuerſę relatiões reales fundant ſup idẽ:tñ ſcdm aliud & aliud ſcdm rẽ i ipſa.licet em̃ verũ eſt q̃ agere & pati ſemp ſint cõpoſiti atq; totius,videt tñ q̃ ſemp aliud & aliud compoſitũ ſeu totũ ſit agens & aliud paſſum:vt ſint ſeparata & tangentia ſeſe quãtitatibus ſuis diuerſis ſeorſum exiſtẽtib⁹. Sed ſufficit q̃ idẽ totũ ſit agens aliquo ſui:& idẽ ſit patiẽs totũ ſcdm aliqd aliud ſui,vt ſcdm hoc nõ ꝓprie dicat caliditas agere in humiditatẽ,ſiue ãbo ſint i eodẽ ſubiecto ſiue i alio & alio:ſed potius totũ cõpoſi

tum vt calidū siue habēs in se calorē, dicit agere, & totū cōpositū vt humidū siue habēs in se humiditatē, dicit pati. vnde qñ simul sunt in eodē subiecto calor & humiditas, idem vt totū & vt cōpositum agit in seipsum: sed alio sui agit: & alio sui patitur: per qđ quoquo modo agēs tangit passum Tangere autem tactu: quo tactū caret omnino quātitate tangentis: non semper requiritur secundum ꝙ sępius exposui. Ex quo patet non valere qđ aliqui nituntur arguere contra dicta nra nūc & alias: ꝙ nō agit neq; patitur nisi totū cōpositum: tāgens ergo idem subiecto nō possūt esse agēs, & patiēs: siue actiuū & passiuū. Qđ etiā arguunt: ꝙ nullius formę est agere ad subiecti sui destructionē: sed potius ad eius cōseruationē: quia tūc ageret ad destructionē suiipsi9: cū tñ vnūqđq; naturaliter agit ad suiipsius cōseruationē: Dico ꝙ hoc nō habet veritatem nisi in simplicibus: in mixtis enim nunq̄ cessat calor naturalis consumere humidū. aliter nunq̄ corrūperet mixtum nullo extrinsecus agente. secūdum ꝙ etiā aliqui hoc supponētes ponebāt corpora dānatorū incorruptibilia: qđ alibi reprobauimus. In mixtis ergo calor naturaliter corrūpit suū subiectū: & sic seipsum: licet p se vnumquodq; nititur saluare seipsum. Sed istæ modus agendi aliquid in seipsum non est ille de quo ad præsens quærimus: sed quærimus de eodem simplici secundum rem: de quo distinguo: quia aut cum hoc ꝙ ipsum est idem re: est etiam idem ratione, aut cum hoc est diuersum ratione. Si primo modo, dico ꝙ nunq̄ in eodem neq; in deo neq; in creaturis diuersæ relationes reales fundantur. nisi em̄ in deo differrent ratione intellectus & voluntas, nunq̄ essent emanationes diuersæ in diuinis secūdum diuersas relationes: vt alibi satis declarauimus. xi. Quolibet quęstiōe sexta: & in quęstionibus ordi. arti. lv. quęstione. vi. In quibus locuti sumus de relationibus actiuorū & passiuorū vt sunt in distinctis suppositis: licet sup idem re secūdū aliā & aliam rationē fundatę: vt contingit in diuinis, absq; tamen mutatione & motu aliquo: & vt etiam actiuum & passiuum sunt distincta secūdum suppositū & rem absolutā, in quibus est motus corporalis & ꝓprie dictus Et ideo nec etiā relatiōes diuersę & reales quę nō sumunt in diuinis nisi secūdū emanatiōes & terminos eaꝝ, possent esse in diuinis: quare & multo minus: in creaturis in quib9 nō sunt relatiōes reales diuersę nisi secūdū maiorē diuersitatē fundamētorū q̄ in diuinis, vt iā patebit. Si ergo sit aliqd idem simplicitate rei & diuersum ratione: aut ergo ratiōe absoluta: & hoc est absq; ordine ad aliqd extrinsecū qđ exigat: aut respectiua, & hoc est in ordine ad aliqd extrinsecū re differens, qđ exigit vt sit illarū relationum fundamētū. Si primo modo, dico ꝙ in solo deo sup idem secūdum diuersas rationes fundantur respectus disparati secundum duo genera relationum, puta secundum actum generationis actiuę & passiuę sup diuinā essentiā vt habet rationē intellectus: & secūdum actū spirationis actiuę & passiuę sup eandē essentiā vt habet rationē voluntatis. Si secundo modo: aut ergo differt idē re & ratione respectiua vnius ad vnum, aut vnius ad diuersa. Si secundo modo: sic in creaturis bene diuersę relationes reales fundantur super idem re simplici: scilicet secūdum ordinē eius ad diuersa, puta sup eandē albedinē in vno albo fundatur similitudo in ordine suo ad aliud album, & dissimilitudo in ordine suo ad nigrū. Et sunt silitudo & dissimilitudo duę species relationū inter se cōtrariarū: q̄rū quęlibet regrit in extremis diuersitatē realē fundamētorū absolutorū. Silitudo quidē secūdū nūerū sub eadē specie q̄litatis. Dissilitudo vero secūdū speciē sub eodē gñe q̄litatis. Et qa nulla diuersitas realis absolutoꝝ cadit in deo, iō plures tales relatōes reales nō pñt fundari sup illud vnū singlare qđ est in deo: de quali pluralitate adhuc nō q̄rim9: sed quęrimus de plurali tate relationū realium in eodē simplici secūdum rē, sup qđ ambę fundant secūdum diuersas rōnes respectiuas vnius ad vnū. illarū rōnū inter se. Et est dicēdum ꝙ sup idem sic diuersum secūdum rationē talem nō possunt fundari relationes realesplures cōueniētes in noīe, cuiusmodi sunt ęquale & simile & eorū cōtraria: qa vt dictū est, istæ relatiōes cum sint reales requirūt realem diuersitatem fundamētorū: neq; similiter diuersæ relatiōes reales secūdum mēsurā & mēsuratū: qa altera istarū secūdum rōnē est: scđm pñm. v. metaphysicę, vt ista quę est in mēsura. Si ergo essent diuersæ relatiōes, oporteret ꝙ essent diuersa mēsurata: q̄ necessario sunt re diuersa secūdū diuersas pfectiones reales. & sic sup idē scđm modū quē quęrim9 nō possunt fundari plures relatiōes reales secūdū duos modos relationū neq; in diuinis: neq; in creaturis. Si ergo illud sit possibile, hoc solū oportet esse in actiuis & passiuis. Qđ proculdubio secundū fidem necesse est ponere in diuinis: pater em̄ & filius in diuinis dicuntur relatione reali inter se secūdū vtrūq; extremorū secūdum rōnē actiui & passiui. Sed dubiū est multis an hoc possit cōtingere ī creaturis. ET dicūt multi ꝙ ī creaturis hoc omo ē ipossibile: qa actiuū & passiuū siue agēs & actū siue ꝓducēs & ꝓductū ī creaturis nō sunt sine motu aut mutatiōe, scđm quā vadit aliqd de potētia ad actū. Act9 autē & potētia necessario sūt cōtraria: nec cōpatiunt sese, circa idem, vnde p immediata diuidūt ens scđm totū ambitū suū: omne

Z

A

Dubium.

enim ens aut eſt in potentia, & ſicut materia: aut eſt in actu: & ſicut forma vel habens formam. ſecundum actū autē & potentiam ſumitur differentia inter agens & actum. Nullo ergo modo in eadem re ſimplici creata, quātūcunq; ratione diuerſificeť, poſſunt eſſe actiuum & paſſiuū ſiue agēs & actum: vt idipſum re ſit agens & actum, aliter em̄ res ſeipſam formaret: & qđ eſt in potētia ſeſe deduceret ad actum, & eſſet ſimul in potentia & in actu: quia ſecundum q̄ eſt agens debet eſſe in actu, & ſecūdum q̄ eſt patiens debet eſſe in potētia. Et ideo dicūt aliq̄ q̄ tales relatiōes reales duę q̄ ſunt in actiuis & paſſiuis, nullo modo poſſunt ſup idē re differēs ſola ratiōe fundari in creaturis: licet hoc ſit poſſibile in deo: vbi nihil vadit de potentia ad actum: ſed in eo ſunt ratio actiui & paſſiui, abſq; omni innouatione: & ſecūdum aliam rationē q̄ in creaturis: qđ impoſſibile eſt eſſe in creaturis ſicut iam patebit. Dico q̄ reuera potētia ē cōtraria actui nō cuicūq;: ſed illi q̄ eſt cōplemētū B
ipſius potētię. Iſte em̄ actus cū res eſt in potētia, nō eſt: & ecōuerſo cū ipſa eſt in potētia actus nō eſt Et iſti ſunt actus & potētia qui diuidunt ens, & impoſſibile eſt q̄ aliqd idē re vt eſt in potentia ad talem actū, deducat ſe ad illum: idē tm̄ re qđ eſt in potētia ad talem actum, puta volūtas ad actum volitionis, ſi ſimul cū hoc q̄ eſt in potētia ad actū illū ſecūdū vnā rōnē ei⁹ poſſit eē in actu ſub iſto ſecūdū aliā ei⁹ rōnē ſcđm quā nat⁹ eſt iſte actus pduci ab eodē ſcđm aliā rōnē, nullū eſt incōueniens q̄ idē vt eſt in actu ſecūdum vnā eius rōnē, ſeipſum vt eſt in potētia ad illū ſcđm aliā rōnē deducat de potētia ad actū, verbi gra, ſi ſol cū hoc q̄ eſt calidus virtute eſſet in potētia ad actum ſecūdum formam caloris, ſeipſum prout eſt actu & virtute talis qualis eſt in potentia vt fiat talis ſecundum formam caloris de potentia calido faceret actu calidum. Similiter ſi forma ſubſtantialis lapidis haberet vim illam quam hēr forma accidentalis grauitatis quæ eſt in ipō, & hoc ex ſe & ſubſtātialiter abſq; forma accidētali grauitatis exiſtēte in ipſo: tūc p̄ hoc q̄ eſſet in actu ſcđm vim illā poſſet lapidem facere in actū ſcđm deſcēſum deorſum ceſſante ipedimēto, ad quē impedimēto exiſtēte erat in potentia, actu tamē ſub illa vi. Sic dico in ppoſito q̄ voluntas ratione ſuę libertatis eſt virtute tale quid quale eſt volitio, forma ſcilicet ſua quę ipſa eſt. Propter qđ ipſa voluntas quia virtute talis eſt qualis eſt ipſa ſecūdū formā qñ eſt iformata forma volitiōis, ſiue q̄ eſt volitio ipſa: ſeipſam vt eſt in potētia ad formā volitiōis pōt deducere de potētia ad actum: & eſt volitio actui q̄ eſt cōplemētū illius potētię & iſti potētię cōtraria: nec pñt eē ſiľ. Actus autē quo volūtas ē virtute tale nec volitio in nec potētię ad illā cōtrariať: ſed eſt ſimul cū ambob⁹ ga eſt alterius gñis: & cū voluntas ſecūdū actum volitiōis ſeipſam facit de potētia in actū, eſt actio agētis equiuoci: ſicut cū ſol generat homi- C
nem aut calorē. CVM ergo quęrūt & arguunt ſic aliqui: ſi voluntas cōtinet virtute formā illam ad quā eſt in potētia, aut ergo ſicut inſtrumētū: aut ſicut agēs pricipale. Dico q̄ ſicut agēs pricipale & eſſentiale. Q2 addunt iſta ergo, forma quā voluntas cōtinet virtute, aut eſt eadē numero cū iſta ad quā eſt motus voluntatis, aut nō: Dico q̄ ipſa eadem eſt: ſicut eundem calorem quē generat ſol ex materia, prius cōtinebat: & ſimul quando producit, producit eum ſecundum actum formę: & continet eū virtute: ſed ſolūmodo ad ſemel generādū illum eūdē ſecūdū numerū. Ad pluries autē imo infinities generādū cōtinet virtute eūdē ſecūdum ſpeciē. Sed arguūt: ſi voluntas cōtinet illam vt eandē numero iam habet volitionē illā, dico q̄ verū eſt ſi illā aliter hꝛet q̄ virtute, i. formaliter: ad quā ſic eſt in potētia. Similiter qđ arguunt: ſi cōtinet illam vt aliam numero: ergo nō poſſunt eſſe ſimul in eodem quia ſunt eiuſdem ſpeciei: Reſpōdendo modo eodē dico q̄ forma qua voluntas cōtinet virtute oēs volitiones quas poteſt in ſe habere eſt ipſa potētia volitiua vt actiua eſt: quę ſola ratione differt a ſubſtantia animę cuius eſt potētia: & eſt potētia ipſa ſubſtātia aīæ ſecūdum rē: & ecōuerſo. Et ideo ſicut differūt gñe ipſa aīa ſubſtātia & ipſa volitio, ſicut forma q̄ eſt ſubſtantia & forma quę eſt accidēs ſic: differūt forma qua voluntas virtute cōtinet formā quę eſt volitio, & ipſa volitio. & eſt ruditas ingenii magna neſcire diſtinguere qualiter aliqd cōtinet formā aliquam formaliter vt ignis in ſe calorem ſuum, & virtualiter vt ſol iſtum calorem quem ignis continet formaliter. Credo q̄ iſta vidēs de facili non poſſit redargui in hac materia: & clare videre quō idem ens in actu virtute poteſt bene ſeipſum deducere in actum ſecundum formam ad quā eſt in potentia: & ſic formare ſeipſum: ſicut & formare poſſet alium ſi talis actus poſſet tranſire in alterum & eſſe alterius q̄ agentis: ſicut motus tranſit in alterum & eſt alterius q̄ ſit mouens. Sed iſtud nō eſt natum contingere ſecūdum quēlibet actum in creaturis: nec eſt tamen oīno natum fieri in diuinis. Licet em̄ relationes in actiuis & paſſiuis habeant eſſe in diuinis ſecūdum diuinos actus qui ſunt generatio & ſpiratio, & in creaturis ſecūdum actū volitionis, & illi conſimiles, ſecūdum quos idem poteſt ſe ducere de potentia in actum, vt dictum eſt: & ſimiliter in creaturis ſecūdū alios q̄bus nihil ſeipſum ſed ſolūmodo alium potentia poteſt in actum ducere, vt patet in calefaciente, & calefa-

cto:hoc tamē est multū alio,& alio modo:ita q̄ secūdum hæc tria genera relationum in actiuis &
D passiuis debent accipi. AD cuius intelligētiā sciendum est,q̄ in fundatiōe dictarū relationū rea-
lium in diuinis sup idem est duo cōsiderare. Vnū,s.ipm idē re,diuersum solū ratione:vt sup ipsum
fundat vna relatio & alia. Aliud vero,s.psonarū constitutionē p singulas relationes cū ipso funda-
mento & illarū fundatione in isto:absq̄ oī alio ꝓducto de fundamēto. Quo ad primū qdē simile est
de diuina essentia in fundādo sup ipam relationē actiui & passiui,& de volūtate. Quo ad scdm aūt
magna est differentia:quia in voluntate relationes cū fundamento secūdū diuersas illius rōnes nō
cōstituunt ipsa relata: sed ipsum fundamētum p diuersas relationes secundum relationē actiui &
passiui,refertur secūdum vnam rationem ad seipsum secūdum aliam rationē:& cum hoc etiā ipsę
relationes nō fundantur super illud vnum in voluntate: nisi per actum productum in fundamen
to,qui est aliud re a fundamento. Aliud em̄ est voluntas aliud volitio. Et contingit ista diuersa re
periri multo magis in actiuis & passiuis:in quibus relationes fundantur super re diuersa. in diui-
nis em̄ nō est nisi vnicum secūdum rem qđ est fundamentū vtriusq̄ relationis:& cū vna relatione
constituit actiuum siue agens & producens,vt patrem: qui diuina essentia vt est forma & poten-
tia actiua super quā fundatur paternitas,generat:cū alia autē relatione cōstituit passiuū:siue actū
& productū puta filiū:qui eadem diuina essentia vt quasi materia & potētia passiua sup quā fun-
datur filiatio,cōgeneratur,nec est aliqd mediū ꝓductū de essentia:vt motus seu forma educta per
motū,aut operatio,qualis est volitio in nobis:vt nihil hēat diuina ꝓductio de actiōe & passiōe nisi
rationes respectuū in suppositis vt cōstitutis per illos,& in essentia vt in fundamēto eorū:& sūt illi
respectus a quo & q ab,& a solo primo respectu denominat pater ꝓducens:& ga modo naturę ꝓdu
cit denominat specialiter generās:ab alio vero respectu ecōtra filius denomīat ꝓductus & genitus
Et sic in ista ꝓductiōe ex pte ꝓducētis nō est cōsiderare nisi suppositū qđ est p se ꝓducēs, & in ipso
deitatis essentiam,vt formā & potentiā actiuam qua ꝓducit,& notā relationis quę est a, qm̄ a pa-
tre est filius. Et similiter ex parte producti nō nisi ipsum suppositum per se productum:& in ipso
E essentiam diuinā:vt quasi materiā & potētiā passiuā de qua ꝓducit,& notā relatiōis quę est ab.nec
est cōsiderare in istis plus. IN creaturis autē cū est idem fundamētū duarū relationū nō cōstituē
tium relata,hoc nō est nisi p aliquid differens re a fundamēto quod educitur de ipso,vt dictū est:
& actiuum in talibus per hoc est actiuū q̄ virtute continet actum ad quē passiuū est in potentia.
& secūdum hoc est in actu respectu passiui,& passiuū p hoc q̄ est passiuū:quia de ipso nata est edu-
ci forma qua fit in actu formali,quā ex se sola virtute continebat agens sicut dictum est:& produ-
cit vt est actiuum illa virtute illum actum formalem: & producitur vt est passiuum, de isto vt
est in potentia & carens forma illius actus: vt secūdum hoc ꝓter rationes respectuum in relatis
cum fundamento secūdum quas solūmodo ratione actionis & passionis habet esse productio in di-
uinis a qua denominatur producens & productum,habet ista productio in creaturis a qua deno-
minatur producens & productū aliquid plus,secundum q̄ habet plus de ratione actionis & pas-
sionis:& est illud plus actus ipse qui est volitio,aliqd,s.i re differens a fundamento: a qua volitio-
ne potest dici voliciens:& actum potest dici volicitū,si liceat nomina fingere: sicut ab infrigidatio
ne denominat infrigidans & infrigidatū,& est relatio realis ex vtraq̄ pte iter voliciens & volicitū,
sicut inter actū & agens:mouēs & motū,& in ista ꝓductiōe ex parte ꝓducētis est suppositū qđ est
p se voliciens,i.informās seipm volitiōis forma,sicut calefaciēs est informās aliud forma caloris,vl
mouens est informās aliud forma mot9:& in ipso est vis volitiua virtute cōtinēs formā volitiōis:si
cut sol calefaciēs virtute cōtinet formā caloris vel grauitas mouēs formā mot9: vel vis in semine
formā generādā ex isto:& p hoc vis volitiua ipa est forma & potētia actiua qua ꝓducit,& nota vo
litiōis q̄ est a quo:similiter est in isto:qm̄ a volicīēte est volicitū. Et pro isto suppositio accipit volici
tas quādo est quęstio vtrum moueat se ad actum volendi,& est ratio mouendi in eo dicta virtus,
vt forma qua agit:quæ non nisi ratione differt ab ea. Et sic ex parte producentis hic & in diuinis
si hæc voluntas dicatur producere,non est differentia:nisi q̄ relatio ibi constituit suppositum:hic
nequaq̄. Ex parte autem producti hic sunt duo re differentia:scilicet ipsa voluntas vt est in potē-
tia passiua de qua producitur ipsa volitio:& cum hoc ipsa volitio quæ producitur.& cum hoc re
F spectus qui est ab.volicitum enim informatum volitiōis actu est a voliciente. IN creaturis aūt cū
aliud & aliud est fundamentum huius duplicis relationis realis:atq̄ extra agentem est passum:&
qđ procedit ab ipso, vt patet in calefactione: hoc non solum est per alicuius differentis a funda-
mento productionem de ipso fundamento, cuiusmodi est calor in calefacto:sed etiam per motum
aut transmutationē in eodē fundamento a calefaciente:q etiā secūdum rem differt a calefacto, vt
in ꝓducēte scilicet calefaciente sit cōsiderare suppositū agens & formā qua agit & materiā in qua

ſubſiſtit:quæ ſunt duo differentia ſecũdũ rem in ipſo,& cũ hoc eſt ibi tertiũ ſcilicet nota relatiõis: a qua,ſ,a calefaciẽte,eſt calefactũ.In ꝓducto autẽ,ſ,in calefacto conſideranť tria ſecũdũ rẽ differẽtia. Actũ em̃ eſt ſuppoſitũ qđ patiť ſua materia:ſed ꝓmotũ quo forma q̃ actu ẽ in materia,educẽda eſt,ſ, frigiditas:& inducẽda forma cõtraria,ſ,caliditas,ꝓpter qđ ibi neceſſari⁹ ẽ motus. Et ſic tria ſunt ſe cũdũ rẽ differẽtia in calefacto,ſ,materia, & mot⁹ ꝓ quẽ debet vna forma amoueri,& forma alia ĩtro ducta ꝓ motũ:& quartũ eſt nota relatiõis qua actũ ſcilicet calefactũ eſt ab agente calefaciẽte:& a for- ma inducta in materia denomiatur motus,puta a calore calefactio,& a motu ſic denoĩato denomi nãtur agẽs & actũ.Et ſic ſũt ĩ oĩ tali paſſo quatuor notę,quę ſunt de,qđ,ꝓ,& ab,qa de materia aut ſubiecto producitur qđ, ſcilicet forma educta per motũ: & ipſum actum ſcilicet calefactum eſt per motum ab agente,& hoc ſemꝑ contingit in producto per motum qualis eſt omnis ꝓductio natura lis,de qua habet conſiderare, & ſolum de illa naturalis philoſophus,& nequaq̃ de ſecunda quæ eſt volitio & intellectio:niſi q̃tenus ſunt cũ cõtinuo & tẽpore,nõ quo ad ipſos actus,qa ſunt ꝑfectiones ſimplices manẽtes totę ſimul,ſecũdum q̃ ipſas habet cõſiderare Metaphyſicus:ſed quo ad prę̃am- bula ad illas,inquãtũ noſtrũ ĩtelligere & ꝓ cõſequẽs velle nõ ſunt ſine phãtaſmate.Ex quib⁹ patet q̃ multũ differũt rõnes agẽtis & acti in diuinis & in creaturis:& ſimiliter in creaturis primo mõ & ſecũdo.In ſecũdo em̃ modo qa nõ fundanť in ipſis reſpectus q ſunt a & ab, niſi ꝓ verũ motũ qui eſt actus imperfecti ſecũdum q̃ impfectũ,qa motũ inquãtũ eſt ſub actu motus impfectũ quid eſt & ad perfectionẽ vadit:agens autẽ neceſſario eſt ꝑfectũ ſecũdum diſpoſitionẽ inducendã ꝓ motũ vel vir tute vel forma ſimili formæ ꝓducẽdę:idcirco neceſſario reqrit realis diuerſitas actiui & paſſiui. & hoc ſemꝑ cõtingit in corporalibus. In primo aũt mõ reſpectus q ſunt a & ab,fundanť nõ ſup motũ quo aliquid aliud ꝓducitur:ſed immedia e ꝓ operationẽ a qua nihil aliud ꝓducit,quę eſt actus ꝑfe cti ſecũdũ q̃ ꝑfectũ eſt:& inquãtũ eſt ſub iſto,ꝑfectionẽ ſuã hẽt,& eſt ꝑfectũ forma & virtute ſimul cũ pri⁹erat ꝑfectũ virtute ſola:& hoc qa opatio ꝓpria vniuſcuiuſq̃ nõ ẽ niſi ab ipſo & manẽs in ipſo vt ſecũdum hoc multũ ęquiuoce dicať agens & actum,ꝓducens & ꝓductũ,actio & ꝓductio in diui nis vbi eſt ſine oĩ tranſmutatione & omni abſoluto acqſito in fundamẽto:& in creaturis vbi nõ eſt ſine mutatione:& nõ ſine aliquo abſoluto producto in fundamẽto:licet multo aliter in primo mõ & ſecundo,vt penitus nõ idem ſed diuerſum omnino debeat eſſe iudiciũ de actiuis circa creatu- ras in primo modo,ſecũdum illa quę videntur in ſubiecto : & circa deũ ſecũdum iſta quę vidẽtur in creaturis aut primo modo, aut ſecũdo. PER qđ plane ſoluiť qđ aliqui arguunt ſic,de ratione relationis eſt q̃ ſit ad aliud:& q̃ per ipſam aliqd refertur ad aliud,relatio enim ſecundum q̃ eſt re- latio,eſt habitudo ad aliud:& de ſui ratione diſtinctionẽ & extremorũ relatorũ & ipſorũ fundamẽ torũ requirit. Vñ qđ philoſoph⁹ libro prędicamẽtoꝝ in plurali dicit, Ad aliquid talia dicũtur quę cũq̃ hoc ipſum qđ ſunt aliorum dicũtur,multũ notat Simplicius ſuper illum locũ. Quare cũ eſt relatio ſecũdum rem:ẽt eſt relatio ſecũdum rationẽ.Nunc autẽ ſemꝑ ita eſt q̃ plures relationes ſe- cundũ rationẽ exigunt plura extrema:& etiã plura fundamẽta ſecũdũ rõnẽ diſtincta:vt patet indu cendo in oĩbus relationib⁹ſecũdum rõnẽ:ergo & plures relatiões ſcđm rem mutuo adinuicẽ ſe ha- bentes exigunt plura extrema:& plura fundamẽta ſecũdum rẽ diſtincta,ſed relatiões actiui & paſſi ui ſunt mutuo reales adinuicẽ,ergo exigũt extrema ꝓ eas relata:& ſiľ fundamẽta diſtincta adinui- cem ſecũdum rem. Vnde in diuinis vbi actiuum & paſſiuũ fundanť ſup eandẽ rem:licet nõ habeãt diſtincta fundamẽta realiter:habẽt tñ diſtincta extrema pſonaliter,ergo in creaturis vbi multo ma gis differũt,nullo modo poſſunt habere idem extremũ ſcđm rẽ: ĩmo neceſſario exigũt ſecũdũ rẽ ex trema diſtincta:& cũ hoc ẽt fundamẽta diuerſa realiter:ſicut plures relatiões ſcđm rõnẽ ſiue ĩ deo ſiue in creaturis exigũt plura extrema diſtincta ſecũdũ rõnẽ:& ſimiliter plura fundamẽta diuerſa ſecũdũ rationẽ.Et dico q̃ quędã ſunt relatiões ſecũdũ rationẽ in vtroq̃ extremorũ, q̃ aliqñ habent diuerſa extrema & diuerſa fundamẽta ſecũdũ rõnẽ tãtũ:vt ſunt relatiões idẽtitatis ſimpliť,ſ,nume ralis in creaturis:& idẽtitatis diuinę ſubſtãtię ad ſeipam.Aliqñ vero habẽt ſecũdũ rẽ: vt ſunt rela tiões ęq̃litatis & ſiľitudinis diuinarũ pſonarũ inter ſe:ſed habẽt fundamẽtũ idẽ ſcđm rẽ.Quędã ẽt ſunt relatiões ſcđm rẽ ĩ vno extremorũ tãtũ:& ĩ alio ſm rõnẽ:vt ſunt relatiões iter mẽſurã & mẽſu ratũ:q̃ hñt ſemꝑ diuerſa extrema & ſiľ diuerſa fundamẽta ſcđm rẽ.Sũt adhuc q̃dã relatiões ſecũdũ rẽ in vtroq̃ extremorũ:vt ſunt oẽs q̃ ſunt in potẽtiis iter diuina,& iter creaturas:de qb⁹ nũc ẽ ſer mo:q̃ nõ regrũt diuerſa fundamẽta niſi in actiuis & paſſiuis ꝓ verũ motũ,ſed in diuinis fundantur ſuper idem re,nõ per aliqd re differẽs:in creaturis vero,puta in voluntate,non niſi per aliqd differẽ rens re ab iſta,vt eſt volitio ſecũdum prędicta. Semꝑ autẽ requirũt diuerſa extrema relata:ſed hoc ſcđm rẽ abſolutã:vt ĩ actiuis & paſſiuis ꝓ verũ motũ:ĩ aliis aũt nõ niſi ꝓ ipſas relatiões:q̃ ſolę faciũt

G

q̄ aliqd sit extremū relationis p se, quicqd eī est prēter ipsam relationē in his quæ ad aliquid siue relatiue dicūt, p accidēs relatiue dicitur, & accidētaliter est relatiuū, scilicet qa accidit ei ipsa relatio vnde duplū in eo q̄ est duplū, i. in eo q̄ duplicitas est, aliqd eius p se dicitur ad aliquid & est relatiuū. Homo autē vel lignum cui accidit q̄ fit duplum, dicitur relatiuū per accidens: qa. s. ei accidit duplicitas: sicut dicitur p accidens albū: quia accidit ei albedo dicente philosopho. v. metaphysicę. Et relatiuorū est qd dicit modo accidētali: sicut homo: q̄ est relatiuus qa accidit ei duplum esse alicuius rei. Accidit eī eidē vt sit duplū & albū. Et cōmenta. i. qñ hoī accidit vt sit duplū ad aliqd accidit ei vt sit relatiuum sicut accidit ei vt sit albū. Homo eī secūdū q̄ homo nō est duplū nec albū & sic in actiuis & passiuis sine vero motu relata nō requirūt aliam distinctionem inquātū sunt relata p se, nisi ipsas relationes: sed in voluntate ipsa relata p accidens, vt est ipsa voluntas, vt est actiua per potentiā actiuā: & vt est passiua p potentiā passiuā, illas relationes secūdum actū nō pñt habere in se nisi p aliud re. s. per volitionē: sicut in actiuis & passiuis vero motu nō possunt haberi in differētibus re absoluta illę relationes nisi p motū. Et sic quo ad huiusmodi relatiōes nō est differētia in deo & in voluntate: nisi q̄ in deo fundentur super idem re nō per aliud diuersæ relationes reales: & q̄. cū fundamēto constituunt diuersas personas, in voluntate nequaq̄: & q̄ in deo nō per aliud re fundatur super idem: in voluntate autē nō nisi per aliud re: secūdum prędicta, & quo ad hoc solū: & quo ad hoc q̄ istę relationes accidunt fundamēto, & istę, nō plus differūt extrema relationis in voluntate q̄ in deo: & ꝓpter hoc in deo sunt cōstitutiuę personarū & nō in voluntate. Et sic in creatutis actiuū & passiuū quę fundātur super eandē rē licet nō habēt distincta fundamēta realiter, habēt tñ distincta extrema accidētaliter. s. re relata accidentali fundamēto: sicut in diuinis vbi actiuū & passiuū fundant sup eandem rem: licet nō habeant distincta fundamenta realiter, habent tñ distincta extrema psonaliter. s. re relata essentiali fundamēto. H BEne ergo cōcedendū est illud qd narrat in pricipio ad fundationē argumēti: videlicet q̄ de ratiōe relatiōis est q̄ sit ad aliud & q̄ reqrit distinctionē extremoꝝ: & q̄ relationes secūdum rationē ad minus requirūt distinctionē extremorū & fundamētorū secūdū rōnē: & cū hoc aliqñ distinctionē extremorū secundū supposita vt iam dictū est: & amplius deo dante declarabim⁹ disputādo de relationib⁹ cōibus in q̄stionib⁹ ordinariis. Sed ex illo nō sequit cōclusum. s. q̄ plures relatōes secūdum rem mutuo exigāt plura extrema & plura fundamēta secūdum rem: imo sicut relatiōes secūdum rationē in vtroq̄ extremo nō semp requirūt pluralitatē extremorū secūdū rōnē solū: sed bñ cōpatiunt secū illorū pluralitatē psonalē relatiōes essentialis existēte vnitate fundamēti: sic relatiōes secūdū rē in vtroq̄ extremorū nō semp reqrūt pluralitatē fundamētorū scdm rē: sed bñ cōpatiunt secū vnitatē illius rei existēte pluralitate extremoꝝ secūdū rē accidētaliter: & secūdū rē relatiōis accidētalis: sicut dictū est. Q2 ergo interponit q̄ Simplici⁹ notat multū qd plus dicit in plurali, Ad aliqd talia dicunt &c. qd reuera multū notādū est: qa hoc dicit ad exprimēdū q̄ nihil vnū & idē penit⁹ scdm rē & rōnē q̄ ad extremū & fundamētū relatiue pōt dici: sed oportet q̄ vel sola rōne differāt vel secūdū rē vel partim sic & partim sic secūdū iam expositū modum: nō tñ pōt ex hoc notari si relatio sit secūdum rē q̄ sit ad aliud absolutū scdm rē absolutā: semp tñ verū est q̄ in p se relatis sit ad aliud scdm rem relatiuā vt dictū est: nec ecōuerso pōt notari q̄ si sit relatio secūdū rōnē q̄ nō sit nisi ad aliud secundū rationē: quia bñ est ad aliud secūdum rē absolutā: & secūdū rē relatiuā: vt patet in relatōe mēsurę ad mēsuratū. Nec ēt pōt notari q̄ si sit relatio secūdū rē, q̄ sit ad aliud scdm rē: vt patet ī mēsurato respectu mēsurę. Vnde si notat Simplici⁹ q̄ in relatiuis relationib⁹ realib⁹ vtrūq̄ oportet: q̄ re absoluta differāt extrema & fundamēta, hoc nō ē nisi qa ītelligit q̄ nō sūt vera relatiua realiter vtrinq̄ nisi in corporalibus: in quib⁹ sequunt motū, qd reuera erat opiniōis suę: quia tales relationes negat esse in spiritualib⁹ vt alias diximus in quadā quęstiōe longa de relationib⁹: & in corporalib⁹ bñ verū est q̄ nō sunt vtrinq̄ relationes reales qn differāt extrema & etiam fundamēta re absoluta: qd nequaq̄ requiritur in spiritualib⁹: de quorū numero est volūtas, siue habēs voluntatem inquātū hu
I modi. SED adhuc arguunt vlterius sic. voluntas magis differt a volitione q̄ ipsa a seipsa vt est actiua & passiua realiter: ergo voluntas potius debet referri ad volitionem q̄ ad seipsam: vt scilicet est actiua & passiua, qd tñ nō est verum: quia inter subiectum & accidens non est relatio. ITEm arguunt, si volitio esset mediū inter actiuum & passiuū in voluntate, forte illud esset possibile: scilicet q̄ p volitionē mediam voluntas vt est actiua & passiua referretur ad seipsam: nūc autem volitio in voluntate est sicut extremū: nō autem sicut medium. ITEM arguunt sic, si velimus in voluntate ponere aliqs relatiōes p volitionē, p illam nō referret volūtas ad seipsam: sed pot⁹ ad volitū: a quo mensuratur perfectio volitionis: sicut intellectus p sciētiā refert ad scibile p qd mēsurat pfectio sciæ

Obiectio prima. Secunda. Tertia.

Ad quorũ intellectũ dico adhuc q̃ voluntas vt est actiua actus volitionis,refertur ad seipsam: vt est passiua & receptiua illius:& hoc mediante actu volitionis:sicut mouens refertur ad id qđ mouetur,& econuerso mediante actu:& per actum qui est motus. Qđ nõ est sic intelligendũ secundum q̃ prętendunt obiecta: q̃ illę relationes vel aliqua illarum sint in motu aut volitione sicut in fundamento:aut sicut in subiecto:sed vna illarum semper est in agente,fundata in ipso super potẽtiam actiuam qua elicit motũ de mobili:aut volitionem de voluntate:& altera illarum est semper in passo fundata in ipso super potẽtiam passiuã,de qua elicitur actus,qui est motus existens in mobili sicut in subiecto:licet a mouente,dicente philosopho,v.physicorũ.Motus est actus huius:scilicet agentis,in hoc:scilicet in passo. aut actus qui est volitio existens in voluntate vt est passiua sicut in subiecto:licet ab eadem vt est actiua:& sic sit actus eius vt est actiua in eãdem vt est passiua Et quia dictæ relationes non habent esse in agente vel in passo quocũq̃ secũdũ actũ,nisi quatenus motus aut volitio procedit ab agente in passum vt medium per hunc motum inter vtrunq̃: idcirco mouens & agens vniuersaliter dicitur referri ad id qđ mouetur:& econuerso p motũ & mediante motu aut volitione,& sic dicunt dictæ relationes esse & fundari in illis p motũ & volitionẽ: aut mediãtib9 illis,penit9 em̃ eodẽ mõ dicit volũtas vt ẽ mouẽs referri ad seipsam vt est mota per volitionẽ & mediante volitione: sicut calefaciens ad calefactum mediãte calefactiõe & p motũ calefactionis:pręter hoc q̃ talis motus est actus impfectus transiens in aliud:& volitio est actus pfectus manens in eodem.Est em̃ actus volitionis ipsa motio seu mutatio qua de nõ volente fit volẽs:& est media inter voluntatẽ vt est mouẽs & vt est mota a seipsa. Qđ ergo arguitur primo:q̃ voluntas K

Ad primam obiectionem.

actiua per actum volitionis referatur ad seipsam vt est passiua:& econuerso:& hoc realiter:potius debet referri realiter ad volitionẽ.Dico q̃ verũ eẽt:si ratione maioris differẽtię fieret ista relatio q̃ in ipsa volitione fundaretur relatio per quã voluntas refertur ad seipsam:qa scilicet ipa volitio est in voluntate vt in subiecto.Sed nõ est ita quia relatiões actiuorũ & passiuorũ nõ fundantur in aliquibus nisi ratiõe differẽtię quę est p potentias actiuas & passiuas:quę nõ sunt nisi in illis:licet nõ nisi per motũ aut volitionẽ mediã:vt dictum est.Idcirco sub ratione actiui aut passiui nullo modo potest referri voluntas ad volitionẽ:sed solũmodo ad seipsam:sicut nec mouens ad actum q̃ est motus:sed solũmodo ad id qđ mouetur: licet nõ nisi mediante volitione & motu sicut dictũ est. AD L

Ad secũdam.

secũdum q̃ volitio nõ est mediũ:sed potius extremũ:dico q̃ sicut motus ad passum cõparatur dupliciter:vno modo vt ad subiectũ in quo est,alio modo vt ad terminũ in quẽ ab agẽte recipit:& primo modo bene verũ est q̃ respectu passi se habet vt extremũ:quia vt accidens ad subiectũ.Secũdo tñ modo nõ est nisi mediũ inter agentẽ & passum fluens ab vno in alterũ:sic & volitio vt est in voluntate prout est passa sicut in subiecto, ipa extremũ est respectu illius. inquãtũ tñ ꝓcedit a volũtate agẽte & recipit in eãdẽ passam vt in terminũ:semp est mediũ illoꝝ: sicut etiã mediũ eẽt inter intellectũ & voluntatẽ si intellect9 esset ꝓpriũ motiuũ voluntatis. AD tertiũ:si in voluntate essent M

Ad tertiam.

aliquę relatiões p volitionẽ,p illam potius referretur ad volitum q̃ ipsa ad seipsam:dico secundum iam dicta q̃ verum esset si voluntas referretur ad aliquid per volitionem:vt per id in quo aut sup quod fundaretur relatio p quã referretur:sicut intellectus refertur ad rem intellectam:& sciens ad scitum per scientiam quæ est in ipso sciente & intelligente:quia in ipsa realiter fundatur relatio p quã intellectus intelligens vel sciens refertur ad intellectum vel scitum:& hoc per accidens,dicente philosopho,v.metaphysicę.Relatiuorũ quoddã dicitur mõ accidẽtali sicut homo qui est relatiuus qa accidit ei esse duplũ alicuius:qa accidit ei quãtitas in qua fundat duplatio.Vnde qm̃ ibidẽ circa opinionẽ æstimantiũ q̃ sciẽs relatiue dicatur ad scitum per accidens, qa scientia est qd cõmune illis, pręmisit dicẽs:Ista estimatio accidit qa relatiuorũ quędã referũtur adinuicẽ ꝓpter hoc q̃ conueniunt in eodẽ:& qa estimat q̃ sciẽtia est hmõi qa est in quo cõueniũt sciens & scitũ:cõtingit vt mediũ sit ex hoc relatiuorũ,nũc autẽ voluntas nec ad seipsam nec ad aliud refertur vt p volitionẽ vt p id in quo fundat relatio qua refertur:sed potius vt p mediũ sine quo relationes secũdum actum nequaq̃ fundarẽt in actiuis & passiuis vt dictũ est.Nec tñ simile est de sciẽtia & scito & volitiõe & volito:nõ em̃ volitio mẽsurat a volito sicut sciẽtia a scito:sed solũmodo a libertate,aut a libero arbitrio voluntatis. SIC ergo patet ex dictis q̃ in creaturis duę relationes oppositę secũdum actiuum N

Conclusio.

& passiuũ possunt fundari in eodem secũdum rem:secũdum primũ modũ:licet nõ penes secundũ. Et secũdum hoc cõcedenda est secũda ratio. AD primã in oppositũ q̃ hoc est propriũ diuinę sub- O

Ad argumẽ. principale.

stantiæ rõne suę infinitatis:dico q̃ verũ est qm̃ fundat sup idem nõ p aliqd additũ illi qđ re differt ab ipo:p additionẽ tñ alicui9 re differentis hoc nõ est ꝓpriũ diuinę naturę:imo repugnat ei:& cõuenit creaturę in primo duorũ dictorũ modorũ circa creaturas sicut patet ex dictis.Ex quib9 etiã

plane intelligit dictū Boetii de trini.& cōmētat.eius: de quo sumitur mediū illius argumēti.dicit em̄ Boetius.i.de tri. ca.xiiii.sic. Idem ei qđ idē,idē est:& similis est relatio ī trinitate patris ad filiū & vtriusq; ad spiritū sctm̄,vt eius qđ est idē ad id qđ est idē. Q2 si id in cunctis reb9 aliis nō potest inueniri,facit hoc cognata caducis reb9 alteritas.Cōmēta.Id autem,scilicet referri aliqua inter se quæ oibus quib9 sunt inuicē idē sunt,vel quę referūtur inuicē idem esse omnibus quibus sunt , nō potest inueniri in cunctis aliis rebus.i.nullę aliæ res sunt in quib9 hoc potest inueniri. Q2 si hoc in aliis rebus inueniri nō potest, reuera hoc facit alteritas quæ cognata est caducis rebus. nō em̄ sine illoꝝ quib9 sunt alteritate diuersa sunt a se quelibet subsistētia:vt nisi hac alteritate diuersa pñt ad seinuicē referri,& sequit post pauca. Q2uis horū tertiū ad se relatorū & relationū ꝓprietatib9 diuersarum intelligamus vnā solā simplicē q̄ vnusquisq; est & oēs simul vnus & simplex deus essentiā & nullatenus alterius alterā:& alteri9 alterā:hoc adde:& nullaten9 p aliquod accidēs ei qđ alteri9 est ei aliter:& alteri9 aliter: vt a cōtrario illud in aliis rebus eē nō possit nisi hoc faciat alteritas vel ,s.qua fundamentū relationū in altero & altero relatorum alterū est & alterū scđm rem:puta hūanitas in Sorte & in Platone cū dicunt idem:aut cū vnus dicit pater alter vero filius:vel qua fundamento existēte eodē secūdum rem singularē illi accidit aliqd: sed aliter secūdū q̄ est agēs & aliter secūdum q̄ est patiens,puta volūtati volitio. cui secūdū q̄ est agens siue volifaciens accidit q̄ volitio est ab ipsa:secūdum vero q̄ passum,accidit ei q̄ volitio fit in ipsa & de ipa secūdū prędictū modū.Et quia alteritas vtroq; horū modorū remouet a deo in eo q̄ est ꝓducens & ꝓductū:& similiter a substantia dei vt est ratio ꝓducendi actiue & passiue:ideo ꝓductio in deo est absq; omni alteritate:& primo modo & secūdo: & sic idem simplex in re esse fundamentum plurium relationum realium contrariarum est proprium essentiæ ratione suę infinitatis:nec potest cōuenire alicui creaturæ.Pōt tamē illud cōtingere in creaturis per istū modū alteritatis secundū iam additū absq; mō alteritatis quē iā in ꝑdictis Boetius remouit a diuinis.Aliq̄n aūt aliū modū alteritat Boeti9 explicat:& similiter remouet ipsum a diuinis:vbi dicit ī principio dicti capituli,Neq; accessisse aliqd pōt dici deo vt pr̄ fieret,nec em̄ cœpit vnq̄ esse pr̄:eo q̄ substātiale est ei filii qdem ꝓductio,vbi dicit Cō mētator prio tangēdo modū alteritatis ꝑdictū,quē postea exponit vt iā dictū est:dicēs.Differētiaꝝ pluralitas in pre & filio & spū sctō q̄ nō nisi vna essentia sunt,eē nō pōt.certū est em̄ q̄ nō sunt substantialibus plurib9.Deinde tangit aliū modū continue & ipsum exponit dicēs, Nec accidentibus. nō em̄ pōt dici deo aliqd secūdū tps accessisse.nō em̄ alicuius accessione cœpit esse pater:sicut nūq̄ alicuius accessu cœpit esse:eo q̄ id in quo ex se filiū ꝓduxit,nō nisi substātia est. SEcūdū hoc ergo
P dico in ꝓposito:q̄ licet in agente & passo ex parte volūtatis nō sit aliquaꝝ differētiarū substātialiū pluralitas:ga nō sunt nisi vna simplex essentia:& sic accessit ei secūdum tps:cuius accessiōe cœpit esse agens:eo q̄ accidētalis est ei ꝓductio eius qđ est informatū volitiōe:qđ est vnū p accidēs cōposi tum ex voluntate vt est vis passiua,& volitiōe, & sic id in quo voluntas vt agens ex se ꝓductum suum ꝓduxit,est aliqd aliud q̄ substātia eius,s.ipsa volitio:inquātū ipsum p se ꝓductū est cōpositū ex substātia eius & volitiōe:sicut a mouēte extra ꝓductū est cōpositū ex substātia mobilis & moti In quo nullū accidit incōueniēs:nec in aliquo derogat ꝓductioni & multū differt ab ista.Est em̄ in diuinis relatio ꝓducti & ꝓducētis sicut eiusdē ad seipsum:in hoc videlicet q̄ in relatis secūdū rem cū pater refert ad filiū,nihil pręter relatiōes appositū est fundamēto illarū mediāte quo iter ꝓducēte & ꝓductū fundent relationes in isto,sicut in relatis secūdū rationē cū idē dicit ad seipm̄,nihil addit illi pręter relatiōes rōnis,qm̄ vt dicit Cōmē.sicut in his nō aufert relationē illa illorū qualiscunq; idētitas,ita patris ad filiū & vtriusq; ad spm̄ sctm̄ relationē nō aufert hęc qua trinus singulariter vn9 deus sunt eorū idētitas.In creaturis autē puta in volūtate nequaq̄ est relatio ꝓducētis & producti sicut eiusdē ad seipsum:in hoc videlicet q̄ in relatis secundum rem cū agens refertur ad patiens in voluntate aliqd pręter relationes appositū est fundamēto,mediante quo secūdum prędictum modū fundant relatiōes in illo. Et sic in volūtate & quacūq; creatura idētitas in fundamēto si nihil sit ei additū,aufert relationem actiui ad passiuum.& ita si in creaturis sint rationes actiui, oportet q̄ hoc faciat alteritas causata ex tali addito.

Equitur de pertinentibus ad creaturas determinatas.vbi primo quærebatur vnicum pertinens ad substantiam corporalem tantum:deinde plura alia pertinentia ad substantiam spiritualem tantum: vel ad cōpositā tantū ex corporali & spirituali. Illud vnicum erat: vtrum forma separata : puta color aut albedo habeat omnem rationem illorum quæ sub sua specie habent participari in subiecto.Et arguitur q̄ sic.qđ est per essentiam tale habet rationem omniū illorum quę p ꝑticipationē sunt talia:ga necesse est q̄ in isto sit puritas ipsi9 speciei,quēadmodū dicit Plato Quęstio.iii. Argu.princ.

poſuiſſe tale qd in ſuis ideis. ſed forma iſta ex hoc ꝙ eſt ſepata ab oi ſubiecto eſt p eſſentiã tale eo ꝙ
In oppoſitũ. a nullo eſt pticipata, ergo &c. CONtra, magnitudo ſepata eſt in ſacramẽto altaris: & tñ nõ habet
rõnẽ oĩm magnitudinũ in materia: qa hẽt determinatã rationẽ extẽſiõis: quã multę magnitudines
Reſolutio, q. exiſtẽtes in materia excedunt, ergo &c. DIco ꝙ quęſtio iſta ſupponit ꝙ talis forma ſit ſepata: qđ fal Q
ſum eſt: ĩmo forte ẽt nec ſepabilis ẽ virtute cuiuſcũq; agẽtis. ſed qa vt dicit phs, diuerſum pt̃m eſt,
dicere qđ nõ oportet, ſ. ponere falſum, & poſitionẽ nõ ſuare ſcđm modũ, vt. ſ. etſi ſit ipoſſibilis aut
incõpoſſibilis, ſeruãda tñ ẽ cõcedẽdo cõueniẽtia poſito ſcđm modũ q̃ poſitũ eſt: quã artẽ ſeruabim⁹
in huius q̃ſtionis ptractatiõe: poſita igit̃ tali forma ſeparata in reali exiſtẽtia & extra aĩam: & extra
ſubiectum: dico in primis ꝙ neceſſe eſt ponere ꝙ iſta inquãtũ hmõi inextenſa eſt & inextẽſibilis &
indiuiſa & indiuiſibilis ſecũdũ partes quarũ vna eſt extra aliam: quales habet oĩs magnitudo: & eſt
extenſa & diuiſibilis ſecundum illas: & hoc ſiue ponatur in ſubiecto naturali & materia: ſiue ſepa-
rata etiã a ſubiecto & extra animã: qđ nõ cõtingit circa alias formas a magnitudine: ſicut nec hoc
contingit circa materię ſubſtantiã: quæ ſi ſepata ponat̃ a quãtitate & extra animã: inquãtũ hmõi
inextẽſa eſt & inextẽſibilis, ĩdiuiſa & ĩdiuiſibilis ſecũdũ ptes extra ptes exiſtẽtes, quæ ſicut extẽſibi-
lis eſt & extẽſa, atq; diuiſibilis & diuiſa ſecũdum partes extra partes ſub quãtitate habẽtes partes
ſubſtantiæ ſuę ſub partibus quãtitatis p quãtitatẽ: vt per cauſam ſine qua: nõ autem a quãtitate
vt a cã ꝓpter quã ſic: ſed ſolũmõ ab agẽte: ſimiliter & formę materiales ſubſtãtiales extẽſibiles ſunt
& diuiſibiles ſub quãtitate & per quãtitatẽ: ſed ab agente: ſic etiã dictæ formæ accidentales vt ſub
quãtitate & in ſubiecto ſunt p agens ſunt intenſibiles & remiſſibiles ſecũdum gradus perfectionis
in eſſentia earũ: ad quã intenſionem vel remiſſionẽ quo ad perfectionem in eſſentia formę ſecũdum
maius & minus ſequitur ſimul neceſſario intẽſio vel remiſſio eius quo ad virtutẽ eius in operan-
do ſecũdum magis & minus, a quibus vlterius conformiter ſequitur intẽſio vel remiſſio eius quo
ad participationẽ eius a ſubiecto: qua ſubiectũ ſecũdum eas magis vel minus tale dicit̃, puta magis
vel minus calidũ, qđ magis vel min⁹ natũ eſt calefacere p hoc ꝙ calor in ſe eſt maior vel minor: ita
ꝙ maius vel minus in perfectione ſubſtãtię ſint cauſa eius qđ eſt magis vel min⁹ in vigore: & etiã
in participatiõe, ſecũdum ꝙ hoc alias declarauimus in quęſtione de magis & minus. DIco vlteri⁹ R
ꝙ quęlibet taliũ formarũ vt habet eſſe etiã in ſubiecto, hẽt quẽlibet gradũ pfectiõis vigoris & intẽ
ſionis in quodam ſimplici: hoc excepto ꝙ extẽditur extenſione quãtitatis: & p hoc eſt diuiſibilis ſe-
cundum partes quæ ſunt extra ſe. vt ſecundum hoc ęque ſimplex ſit calor maior vt minor, & ca-
lor qui eſt in magis calido, illi qui eſt in minus calido: nec excedit maior calor minorem: nec ma
gis calidum minus calidum in calore ſecundum proportiones & partes, ſicut magnitudo maior
excedit minorẽ: ſed ſecũdum perfectionẽ maiorẽ: ſecũdum ꝙ in ſubſtãtiis ſpũ. alib⁹ quãto aliqua eſt
ſupior tãto pfectior ẽ & ſimplicior, cõtinẽs ĩ ſuo ſimplici omnẽ pfectionẽ inferiorũ: & ſcđm ꝙ deus
ĩmẽſus & infinitę ſimplicitatis cõtinet pfectiões oĩm entiũ. Quia igit̃ in talib⁹ formis nõ ſunt mai⁹
aut min⁹, nec magis aut min⁹ niſi ab agente ſecũdum diuerſitatẽ ſubiecti & materię: ideo ſi ponan
tur ſeparatæ, qa nihil hñt ibi a ſubiecto & materia nec ab agente niſi qđ cõpetit eis ſcđm rõnẽ ſuæ
ſpeciei, ĩ gradu illo ſolo ſunt q cõpetit ipſi ſpeciei vt eſt ſpecies creaturę: q̃ neceſſario certis limitib⁹
cõtineť: & ſic quelibet taliũ formarũ ſeparatarũ eſt ĩ ſummo gradu illi⁹ qui ſpeciei cõpetit. Et qa
oĩs pfectio in participato deſcẽdit ab imparticipato: ideo quęlibet taliũ rõnes oĩm participatoꝝ quę
ſunt ſub ipſa ſpecie, cõtinet virtute in vno ſimplici: & hoc ſiue quę ſunt in materia: ſiue quę natę
ſunt fieri in ea: & ſemp excederet in gradu quãlibet illarũ: quia oĩs forma materialis habẽs cõtrariũ
in materia, p cui⁹ admixtionẽ obumbratur, nõ poteſt exiſtere in ea puritate & perfectione qua exi
ſtit ſeparata. Et ideo ſicut deus eſt menſura omniũ entium ſimpliciter: ſed excedens in infinitum
ſic iſta forma eſſet menſura oĩm quę ſunt in materia ſub ſua ſpecie, ſed excedens ſecũdũ finitũ tãtũ.
Ad ar. prin. DIcta autẽ in vtroq; argumẽto perſcrutanda ſunt. Qđ ergo dicitur in prĩo argumẽto, ꝙ forma ſe- S
parata eſt p eſſentiã tale: quia eſt ſeparata: intelligendum ꝙ duplex eſt formę ſeparatio. Vna ſcđm
rem & exiſtẽtiã. Alia ſecũdum rõnẽ & intelligẽtiã: qualis ẽ abſtractio logica vl̃is. ſ. a pticularib⁹: aut
mathematica quę eſt formę quãtitatis a materia ſenſibili: de qb⁹ niĥil ad preſens. Separatio aũt for
mę ſecũdum rẽ & exiſtentiã duplex eſt. Vna rei habẽtis eſſe ſeparatũ ex ſe: qualis eſt ſolũmodo diuĩ
na natura: reſpectu cuius omne aliud ens quãtũcunq; ſeparatũ ens participatũ eſt. Alia vero eſt rei
habentis eſſe ſeparatũ ſed ab alio: & hoc tripliciter. Vno modo p naturã, ſicut angeli vel intellígen
tię: & hoc a deo qui tales formauit eos. & quia quælibet talium eſt indiuiduũ ſub ſpecie, eſſe ſpe-
ciei habet participatũ nõ participatiõe gradus: quia quotquot ſunt ſub eadẽ ſpecie, quodlibet eorũ
ęq̃liter hẽt gradũ ſpẽi in ſummo: ſed pticipatiue: qa nullus numer⁹ eorũ poſſet euacuare ſpẽi plura

litatẽ ad eiꝰ plurificationem ꝑ indiuidua. Alio modo ꝑ errorẽ, ſicut ideę Platonicę, & hoc ab homine errante, ſi tamen Plato poſuit illas prout ei imponit, videlicet ꝙ ſic ꝑ naturam exiſtant a deo & ꝙ vna eſt cuiuſlibet ſpeciei ſpecialiſſimę, quę totum gradum & naturã ſpeciei continet ſic vt nõ poſſint eſſe plures illius ſpeciei, ſicut eſt tm̃ vnica idea hominis quã vocant hominẽ ſeparatum, & vna aſini, & ſic de cęteris, qui tamẽ hõ non erat homo niſi ęquiuoce cũ illis hoibus q̃ ſunt hic: cũ iſte incorruptibilis ſecũdũ Platonẽ ſit ꝑ naturam & ingñabilis: iſti vero q̃ ſunt hic, generabiles ſunt & corruptibiles: & nõ poſuit aliud vniuerſale nec aliã rationem vl̃is ſuper homines qui ſunt hic: & ꝙ iſte eſſet principium generationis ad quẽ aſpiceret natura in generãdo hoies iſtos ſicut ad exẽplar ꝙ etiam principium eſſet cognitionis hominũ qui ſunt hic: ad quem reſpiceret intellectus. In quibus reprobat Platonẽ Ariſto. oſtendendo ꝙ vniuerſale & principiũ gñationis & cognitiõis rerum eſt in rebus, & ꝙ ratio hominis vniuerſalis eſt ꝑ abſtractionem intellectus a particularibus hominibus q̃ ſunt hic: & ꝙ ideo vl̃e aut nihil eſt aut poſterius, ꝓpter qđ vocat ideas Platonicas mõſtra: qa ſunt quidã errores & exorbitates a naturis rerũ: & cũ hoc ſi eẽt illa ponere: eẽt neceſſe ponere aliud vniuerſale ꝑ abſtractionem intellectus ab hoibus qui ſunt hic, & ꝓterea cum quælibet illarũ idearũ eſſet quoddã ſingulare ꝑ ſe ſubſiſtens limitatũ in gradu, neceſſario eſſet particulare vel ſingulare alicuius ſpeciei, ſub qua plures tales eſſe poſſent: quarum quælibet in ſe haberet pfectũ gradum ſpeciei & nullam totalitatem eſſentiæ illius: ſecũdũ ꝙ aliqñ determinauimus de angelis. Tertio aũt modo eſt abſtractio per poſitionẽ impoſſibilem, qualis eſt iſta de qua loquimur: quæ non eſt rerum quæ ſic habeant eſſe ꝑ naturã: ſed q̃ ꝑ naturam habẽt eſſe in corpore & materia participatæ, quę licet in multis haberent rationem idearum Platonicarum: tamen quia eſſe naturale non habent niſi in participatione, reſpectum habent ad iſta a quibus ſunt participantia: qualẽ non habẽt ideę Platonice. Habẽt autẽ formæ iſtæ reſpectũ ad participans, non quidẽ determinata ad determinatum, puta hic calor ſeparatus ad hoc corpus a quo intelligit abſtractus: tunc em̃ non excederet gradum illum quẽ habuit in corpore: ſed ad corpus ſimpliciter: & ad indiuiduum illius vagum: propter qđ neceſſario calor abſtractus vniuoce eſſet calor cum calore in materia: licet formæ ideales ſeparatæ ſe ꝑ ęquiuocationem haberent cum formis quæ ſunt hic, vt dictum eſt. Et ſunt formę iſtę ſeparatæ eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ: & ſi poſſet eſſe vnus calor numero ſeparatus eadem ratione poſſent & plures: ſed eſſent oñes ī æquali gradu ſub ſpecie ſua ſicut ſunt angeli ſub ſua: ſed ſub illis in gradibus eſſent calores participati in caloribus: reſpectu quorum illi eſſent imparticipati: & ꝑ eẽ tiam. Verũtamen intelligendum ꝙ triplex eſt participatio in qua participãs dicitur habere formã aliquam ꝑ participationem: & econtra eſt aliquid ꝑ eſſentiam tripliciter. Eſt em̃ quædam participatio formæ a materia vel quæ eſt materia tm̃, qualis eſt participatio omniũ formarũ ſubſtantialium materialium, vel quæ eſt materia & ſubiectum, qualis eſt participatio oĩm formarũ accidentalium. & ex oppoſito huic participationi forma ſeparata tertio genere ſeparationis eſſet tale per eſſentiam & imparticipata. Alia vero eſt participatio formæ vniuerſalis a particulari in eo ꝙ nullum particularium continet totalitatem eſſentiæ illius: licet contineat totalitatem gradus ipſius. Et tali participatione forma illa ſeparata eſſet participans formam ſpeciei licet non eſſet ab alio participata: & forma exiſtens in materia eſſet participans forma ſpeciei: & participata a ſubiecto. Tertio modo eſt participatio vnius formæ ſingularis ab alia forma ſingulari: & hoc aut ꝑ naturalem exiſtẽtiam, aut ꝑ quãdã poſitionem aut fictionẽ. Primo modo quælibet forma creata participat formam increatã, vt mẽſuratũ menſurã ſuã. & hoc maxime ſecundũ illud qđ eſt omniũ cõmuniſſimũ. ſ. eſſe propter qđ forma diuina dicit eſſe menſura in gñe entis ſimpl̃r: ſub qua eſt ponere ſpecialem menſurã in vnoquoq; gñe vſq; ad ſpecialiſſima: ſub quibus ſunt ſola indiuidua: inter q̃ nullum eſt menſura aliorum: ſed omnia ſunt æqualis gradus ſub ſpecie in ſubſtantiis ſeparatis. & ideo eſſe in creaturis dicit quædam diuina participatio ſecũdũ ꝙ ſupra expoſitũ eſt in prima quæſtione. Secundo aũt modo. ſ. non ꝑ naturalem exiſtẽtiã: ſed ꝑ poſitionem aut fictionem quælibet forma in materia participaret ideã Platonicã & formã de qua loquimur: & ipſa forma talis vel idea eſſet quid ꝑ eẽ tiam imparticipatũ. Et quia tale quid nõ habet eſſe per naturã, quia ſub ſpecie ſpecialiſſima nõ eſt participatio niſi ꝑ æqualitatẽ, niſi forte in animab9 humanis: qđ dico ꝓpter quẽdã articulũ epiſcopi q̃ ponit ꝙ anima Chriſti in ſubſtãtialibus nobilior eſt q̃ anima ludę: quem negare non volo: Gregorius tñ lib. xxi. mora. exponẽs illud Iob. xxxi. Nũquid non in vtero fecit me qui & illum operatus eſt! dicit ſic. Magna eſt virtus humilitatis conſiderata ęqualitate conditionis. omnes nãq; homines ſecundũ naturã æquales ſunt: ſed accidit diſpenſatorio ordine vt qbuſdã ꝓlati videant. Si ergo hoc a mente deponimus qđ temporaliter acceſſit, inuenimus citius qđ naturaliter ſumus. Si em̃ apud

ſeipſam deſcẽdit de virtute culminis, citius planitiẽ inuenit naturalis æqualitatis. Nam omnes homines natura ęquales genuit. homo quippe aĩalibus irrationalibus: non autem cæteris omnib⁹ hominib⁹ natura ꝑlatus eſt. Dico ergo reuertendo ad ꝓpoſitum: ꝙ participatio q̃ eſt in menſurato ſecundum formã quæ eſt menſuræ, nõ eſt niſi ſcdm formam q̃ eſt gñis. ꝓpter quod dicit mẽſura vni genea mẽſurato: & eſt ſemp nobilior ſpecies ſub quocũq; genere mẽſura oĩm illoꝝ q̃ continent ſub ſpecie minus nobili: & ſemper mẽſura inferior eſt mẽſurata a ſuperiori: vt omnem menſuram ſit reducere ad vnam quæ deus eſt: a quo omnia alia & menſurata & menſuræ ſunt menſurata: & maxime ſecundum eſſe: in quo metit gradum ſuæ eſſentiæ: & ipſa a nullo eſt menſurata: ſed ipſa eſt i ſe immẽſa. AD rationem in oppoſitum ꝙ magnitudo ſeparata non habet rationem oĩnis magnitudinis exiſtentis in materia: quare nec forma talis omnis formæ exiſtẽtis in materia: Dico ꝙ non ſequitur eo ꝙ non eſt ſimile: quia magnitudo omnis per ſe extenſa eſt habẽs partẽ extra partem ex eo ꝙ ẽ magnitudo: & non habet aliquos gradus maioris & minoris niſi maius & minus i extẽſione nõ autẽ in formæ ꝑfectione, ꝓpter qd nõ recipit magis & minus nec in vigore nec i ꝑticipatiõe. Propter qd ipſa ſeparata etiam eundem gradũ extẽſionis ſcdm numerũ retinet quẽ habuit in materia eo ꝙ nec a materia nec ꝙ materiã habuit illã. Forma autẽ de qua loquimur ecõtra ex ſe non habet extenſionẽ nec partẽ extra partẽ nec magis aut minus: quia hoc ſolum, vt iã dictũ eſt, habet in ſubiecto ab efficiẽte: ſed quantũ eſt ex ſe eſt in ſimplici & inuariabili eſſentia cõſiſtẽs: vt dicit in principio ſex principioꝝ: licet iſta accidãt ei ſcdm ꝙ eſt cõpoſitiõi cõtigẽs: & ideo ex ſe nullũ gradũ põt habere niſi gradũ ſpeciei ſuæ, vt dictũ eſt. & ideo forma abſtracta a diuerſis differentib⁹ in ſubiecto ſecũdum maius & minus aut magis & minus, puta a magis calido & a minus calido, neceſſario ęqualis gradus & cõtinẽtię, eſt ꝓpter qd licet quãtitas ſeparata nõ poſſit habere in ſe ſecũdũ gradũ rõnes oĩm magnitudinũ q̃ ſunt ꝑticipatę ſub ſua ſpecie: bñ tñ põt illas habere forma nra ſeparata q̃ q̃litas eſt.

Ad arg. i op poſitum. T

Quæſt. iiii. Quæſt. v.

Equit de ptinẽtibus ad ſubſtantiã ſpũalẽ tã ſeparatã aut cõiũctã, vbi primo ꝓponebant duo ptinẽtia cõmunit ad vtrãq;. Quoꝝ primũ ptinebat ad ſtatũ gratię ſpecialiter. Vtrũ intellectus beat⁹ poſſit ꝑficere in cognitoꝝ multitudine abſq; hoc ꝙ ꝑficiat in cognitione diuinę eſſentię. Secũdũ vero ptinet ad oẽm ſtatũ in differenter: vtrũ videlicet intellect⁹ & volũtas ambo ſint ęque liberi, ſupponẽdo ꝙ ãbo ſint liberi. Deide q̃rebant plura alia ptinẽtia ad ſubſtãtiã ſpũalẽ corpi cõiunctã, cuiuſmodi eſt aĩa humana.

Arg. princi. ClRca primũ arguit ꝙ beat⁹ nõ põt ꝑficere i cognoſcẽdo multitudinẽ cognitoꝝ circa creaturas in cognoſcẽdo diuinã eſſentiã gn ſimul ꝑficiat in cognitione ipſius diuinę eſſentię: qa diuina eſſentia ſe habet ad cognita in illa ſicut in diſciplinis ſe hñt principia ad cõcluſiões, ipſi⁹ em̃ diuinę eſſentię cognitio in beatis eſt cã & principiũ cognitiõis multitudinis q̃ cognoſcit in ipa. Sed null⁹ intellectus ꝑficere põt in cognitione cõcluſionũ gn ſimul ꝑficiat i cognitione principioꝝ: qa neceſſario clari⁹ cognoſcunt principia cũ plures cõcluſiões cognitę ex illis

In oppoſitũ. eliciunt, q̃ cum pauce, ergo &c. In cõtrariũ eſt ꝙ tũc intellect⁹ beat⁹ ꝑficeret in eſſentiali beatitudine, qd falſum eſt: qa illa reſpondet charitati ipſi⁹ beati q̃ in beatitudine ꝑficere nõ põt eo ꝙ nõ ꝑficit niſi ex merito qd nõ fit in beatitudine, ergo &c.

Reſponſio. Dlco ꝙ intellect⁹ beat⁹ bñ põt ꝑficere in cognitoꝝ mltitudine circa creaturas cognitas i diuĩa eſſentia viſa abſq; oĩ ꝑfectu ei⁹ in cognitiõe diuinę eſſentię: & hoc iuxta ꝓceſſum ſecũdi argumẽti: qa p cognitionẽ illoꝝ in diuina eſſentia nõ augmẽtat eſſentialis beatitudo, nec p illi⁹ ſubtractionẽ diminuit, dicẽte Auguſt. v. lib. confeſ. verſus principiũ. Infelix hõ ille q ſcit iſta oĩa: te aũt neſcit. Beat⁹ aũt q te ſcit ẽt ſi iſta neſcit. Quĩ aũt te & iſta nouit, nõ ꝓpter iſta beatior: ſed ꝓpter te ſolũ beat⁹. Forte tñ in iſtoꝝ cognitiõe in diuina eſſentia cõſiſtit q̃dã accidentalis beatitudo q̃ bñ augeri & diminui põt ſcdm augmentũ & diminutionẽ iſtoꝝ cognitoꝝ abſq; oĩ augmẽto & diminutione ipſi⁹ eſſentialis beatitudinis: q̃ nõ cõſiſtit niſi in cogni-

Ad arg. pr. tione ſolius diuinę eſſentię. AD primũ in oppoſitũ ꝙ diuĩa eſſentia ſe habet ad cognita i iſta ſicut principia ad cõcluſiões &c. Vno mõ põt dici ꝙ falſum eſt illud aſſumptũ ꝙ clari⁹ cognoſcunt principia plurib⁹ cõcluſionib⁹ cognitis ex illis: & hoc qa principia nõ cognoſcunt ꝑ cõcluſiões niſi cognitiõe q̃ dicit qa eſt: q̃ nõ cadit intra eſſentiã principioꝝ: & nõ augeẽt cognitio principioꝝ ꝓprie niſi aucta iſta cognitiõe q̃ intra eſſentiã principioꝝ: q̃ cognoſcit de vnoquoq; qd ſit. Sed licet ꝑ cõcluſiões nõ cognoſcant principia cognitiõe qd eſt: tñ nõ augeẽt notitia cõcluſionũ ex principiis niſi p augmẽtũ notitię ipſoꝝ in ipſis. Si em̃ ꝑ ſe ex notitia principioꝝ elicit notitia cõcluſionũ: & augmẽtatio notitię cõcluſionũ nullo mõ põt eſſe ſine augmẽto notitię principioꝝ: qa in eis q̃ ſunt ꝑ ſe tenet iſta regula Si ſimpliciter ad ſimpliciter &c. Ideo aliter dicẽdũ: ꝙ non eſt ſil̃e de notitia multoꝝ in diuina eẽntia & cõcluſionũ i principiis aut ex principiis: qa eẽntia diuĩa nõ eſt principiũ naturale ſiue rõ cognoſcẽdi

multa in alia, ſicut ſunt principia i diſciplinis, nõ em̃ cognita diuina eſſentia naturaliť & neceſſario ſequiť aut ſimul habetur cognitio multor̃ in iſta: ſicut cognitis principiis diſciplinarũ ſcdm modũ cognitionis iſtor̃ naturaliter & neceſſario ſequiť aut ſimul habeť cognitio cõcluſionũ in illis & p illa: & hoc quia diuina eſſentia reſpectu cognitionis aliquor̃ in illa nõ ẽ ſpeculũ neceſſariũ: ſed voluntariũ tm̃: in qua nihil alior̃ a ſe manifeſtaťnisi ſecundũ beneplacitum diuinę voluntatis.

Quæſt. v. Arg. princi. primum.

Circa ſcdm arguiť q̃ eque liberę potentiæ ſunt intellectus & volũtas: qa libertas potẽtię cõſiſtit i hoc q̃ ſuũ actũ poſſit elicere ſeipſa primo: qđ equaliter cõuenit intellectui & volũtati: quia hoc cõuenit ipſis eo q̃ potẽtię ſpirituales ſunt, qđ patet ex hoc qđ ſup illud. viii. physicor̃. Impoſſibile eſt q̃ illđ qđ mouet ſe moueat ſe ſcdm totũ, dicit Cõmentator ſic. Hoc nõ eſt ipoſſibile niſi in motoribꝰ q̃ ſunt corpora aut virtutes in corporibꝰ. Intellectꝰ aũt & volũtas p hoc q̃ ſunt potẽtię ſpirituales nõ ſunt corpora nec virtutes in corporibus, p hoc ergo cõuenit eis q̃ nõ eſt impoſſibile in eis ſed potius poſſibile q̃ moueant ſe ſcdm totũ, in quo libertas cõſiſtit, quare cũ ſint eque ſpirituales potẽtię, ſequiť q̃ eque liberę ſunt.

Secundum.

Itẽ nono metaphy. & in ſecũdo peri hermenias dicit philoſophus q̃ potẽtię rõnales valent ad oppoſita: qđ nõ cõtingit eis, niſi p hoc q̃ ſunt rõnales: quia ex hoc diſtinguũť cõtra irratiõales & naturales potẽtias q̃ nõ valent ad oppoſita, q̃re cũ itellectꝰ & voluntas ſint eque rationales: aut ſi altera ſit magis rõnalis iſta eſt intellectꝰ: qa ipe ratiocinať & ſibi & voluntati: aut ergo eque ſunt liberę, aut intellectus eſt magis liber q̃ volũtas.

Tertium.

Itẽ iſta potentia eſt magis libera q̃ ſcdm ſuũ actũ minus depẽdet ab alia, & ab actu illiꝰ: quia depẽdentia ab alio impedit libertatẽ i actũ ſuũ exequẽdo: intellectus aũt i ſuo actu nõ depẽdet oino ab actu volũtatis: ſed magis ecõuerſo voluntas in actu ſuo depẽdet ab actu intellectus: eo q̃ intellectus põt intelligere nullo actu volũtatis prequio, ſed volũtas nihil omino põt velle niſi prequio actu intellectꝰ, ergo &c.

In oppoſitũ.

CONtra, iſta potentia eſt magis libera quæ ſeipſam determinat ad actũ ſuũ libere, q̃ q̃ ad actũ ſuũ ab alio determinaťneceſſario, volũtas libere ſeipſam determinat ad actũ ſuũ: intellectꝰ aũt neceſſario determiniaťab obiecto, ergo &c.

Reſol. q.

Y Hic oportet añ alia videre qd nõ ſit libertas! & qd ſit libertas: & i quo cõſiſtat, & p hoc patet intentũ: & hoc iuxta artẽ definitiuã in q̃ ſupponiť genꝰ ſup̃mũ: ſupponendo q̃ libertas ſit facultas quædam: quæ quidem facultas ſcdm ſe nihil aliud eſt q̃ habilitas quædã indifferenter ſe habens ad patiendũ & ad agendũ. Nunc autem vt ſtatim infra videbiť, libertas non eſt in potẽtiis pure paſſiuis. Prima ergo differẽtia adiicienda facultati eſt, q̃ ſit ad agendũ. Vlteriꝰ autẽ dico q̃ libertas nõ ẽ facultas ad agere vel poſſe agere bonũ: & poſſe malũ: nec i hoc conſiſtit: qa ſcdm Anſel. de libero arbitrio poſſe malũ nõ ẽ libertas nec ps libertatis. Eſt ergo libertas facultas q̃ quis potẽtia aliqua põt bonũ agere ſiue operari, vnũquodq̃ em̃ ens i creaturis ſecũdũ ſpeciẽ ſuam ad aliquod bonũ ordinaťqđ natũ eſt ſibi acquirere ſua ꝓpria opatione, ſecũdũ q̃ de hoie dicit phus ſecundo cæli & mundi. Ipſe non eſt cum integra bonitate. Res em̃ integra bona non indiget opere quo ſit bona: qm̃ ipſa eſt illud. & addit Cõmẽtator. Cuius ſubſtãtia eſt actio. Vnde etiã iſta quor̃ nobilitas eſt in actiõe ſunt diminuta: vnde ad iſtã diminutionem ſupplendã quælibet creatura ſecũdũ ſuã ſpeciẽ ꝓpriã actionẽ habet q̃ bonũ ſpeciei ſuæ ꝓpriũ ſibi acqrit. & hæc ẽ ſcda differẽtia addẽda, ſ. q̃ libertas ẽ facultas ad agẽdũ bonũ. Vlteriꝰ aũt q̃ frequẽter potẽtia q̃ põt agere bonũ, põt etiã nõ agere, illđ! libertas aũt nõ eſt poſſe hoc, & poſſe nõ hoc: vt poſſe aliqđ bonum velle & poſſe illud nõ velle: quia pro quãto põt aliquod bonũ non velle p tanto eſt defectibilis, ſicut ergo in ordine ad malũ nõ cõſiſtit libertas, nec ps libertatis ſcdm Anſel. nec ſil'r cõſiſtit libertas in poſſe non agere ſeu nõ velle id qđ bonum eſt. Vnde & libertas eſt ipſiꝰ volũtatis circa finẽ pſentẽ: quẽ tamen nõ põt nõ velle. Qz autem poſſit bonũ velle & non velle: hoc nõ ptinet ad libertatẽ ſimpl'r: ſed ſolum ad liberũ arbitrium: & ſic libertas eſt facultas qua quis poteſt bonum non dico non facere: ſed facere, & hęc ẽ tertia differentia. Vlterius autem ſicut iuxta dictum philoſophi in primo metaphyſicę, dicimꝰ q̃ hõ liber eſt cum ſuiipſius cauſa ſit: & non alterius: ſic ſola iſta potentia libera eſt quæ ſuiipſius cauſa eſt: & quæ magis eſt talis, iſta magis eſt libera. Eſt aũt homo ille ſuiipſius cauſa: & nõ alterius: quẽ nõ oportet cauſari ſeu ſollicitari de aliquo alio: ſed de ſeipſo tm̃, q̃liter homo dominꝰ liber eſt reſpectu hominis ſeruiť: quia ſeruũ oportet ſollicitari de dño ſuo & de eis quę ſunt domini ſui: & hoc ex conditione ſeruitutis q̃ eſt contraria libertati: & nõ ecõuerſo: & hoc ex abſolutione & cõditione ſeruitutis quæ libertas eſt. Vnde ſeruus eſt vtilis domino ſuo vtilitate ſeruili, qua nequaq̃ eſt dominꝰ vtilis ſeruo, de qua dicit Auicẽna primo metaphyſicæ. Minus communiter vtilitas eſt vt ſit adducens ad excelſiorẽ qui eſt ei ſicut ſeruus: quia eſt propter eũ: ſed non conuertitur. vtilitas em̃ minus communis pene ſeruitus, ſed vtilitas quæ procedit ex nobiliore in ignobilius, non eſt ſimilis ſerui-

tuti. Seruiẽs em̃ vtilis est ei cui seruit: & ille cui seruit vtilis est seruienti. Sed cuiuscp vtilitatis prius modus est: & alia maneria: & hoc qa vtilitas qua superior vtilis est subdito, est ꝑfect⁹ subditi sine quo non posset esse: vtilitas vero q̃ inferior vtilis ẽ superiori, est necessitas sine qua nõ posset bene esse: sed a suo fine exequendo in casu impediret. Propter qđ cũ dicit phus cp sapiẽs p se sufficiẽtissimus est, apponit. Melius aũt forte coopatores habere, vbi dicit Commen. Hoc autem, s. forte, adiacet qm̃ circa necessaria corpori nõ ad felicitatẽ ipsam sunt cooperatores, non ad eã q̃ secũdũ intellectũ est speculationẽ: sed ad impturbamẽtũ speculatiõis. Indiget em̃ elixãte olera: & aquã ferente: & vestẽ mũdãte, & totalit necessitatẽ faciẽte: & si his idiget vl̃ extreme esuriẽs corp⁹: vl̃ difficult egrotãs impedit speculationẽ: p se tñ sufficiẽtissimus est ꝓpter pauciſſima idigere. Hauriet em̃ & ipse aquã & olera elixabit. Si quidẽ em̃ pdicum & phasianoꝝ elixatione indigeret, tunc vtiqꝫ esset indigens sicut seruus, s. cupiditatis: sicut secũdum Tull. de paradoxis sunt omnes iprobi & fracti animi & abiecti & arbitrio carẽtes. Nunc autem iste vere diues est: isti autem vere indigentes: secũdum cp dicit idẽ ibidem. Quẽ intelligim⁹ diuitem, aut hoc verbũ in quo homine ponimus? opinor in eo cui tanta possessio est, vt ad liberaliter viuendũ facile cõtẽt⁹ sit: qui nihil q̃rat, nihil appetat, nihil optet amplius. Sed qui innumerabiles cupiditates habet, hũc quando appellabo diuitem? cũ ipse se egere sentiat? Et sic libertas hominis qua liber dicit, est facultas q̃ solummodo ordinat ad seipsum & nõ ad alium, & hoc quẽadmodũ dicit Auicenna de libera scientia prio metaphysicę. Hęc sciẽtia adeo alta est cp ipsa non dignat esse vtilis aliis sciẽtiis: cęteræ vero sciẽtiæ sunt vtiles ad eã, quẽadmodũ etiam vbi supra scđm phm sola scientia ista libera est quæ suiipsius cã est defiderata: & non alicui⁹ commodi gratia: sed omnib⁹ existẽtibus necessariis quęrit ꝓpter seipsam: & nõ ꝓpter aliquã aliam vtilitatem q̃ in ipsa prouenire posset ex ea, vnde non est nisi liberoꝝ quibus oia suppetunt necessaria, vt sicut homo liber nõ est ꝓpter alios vt p illis oporteat eũ sollicitari, sic nec indiget aliis vt ꝓpter eũ tanq̃ vtiles sibi oporteat aliquos sollicitari. Vnde de felici felicitate speculatiua secũdũ sciẽtiam liberam q̃ sapiẽtia dicit, qua etiã vere liber homo est, dicit phus. x. ethicoꝝ. Per se est sufficiẽtissimus, vbi dicit Cõmentator. Propter pauciſſima indigere. Hauriet em̃ ipse aquã & olera elixabit. Vnde apostolus qui dixit tanq̃ vere liber prima Corinthi. ix. Cum essem liber ex omnibus. Glos. id est nullius meritis obnoxius, dicit Actuũ. xx. Argẽtum & aurum aut vestem nullius concupiui qm̃ ad ea q̃ mihi opus erant ministrauerunt manus istę. Hinc dicit Hieronymus ad Heliodorum Apud Grẽcos phos ille laudat⁹ qui oẽ quo vtebat⁹ manu sua factũ gloriatus est. Ex qbus sumũt aliq duæ differentię: & sic cõiũgẽdo differẽtias gnq̃ cũ facultate qđ est genus libertatis, dico cp libertas est facultas q̃ qs actiue põt bonũ facere sibi nõ indigens altero ad hoc, & sic oportet si sit libertas cp opus quo bonũ acquiret suũ agat ex pricipio qđ est in ipso p se & primo, & hęc est quita differẽtia. Sed & hoc cõtingit adhuc potẽtię pure naturali. Vt em̃ dicit in fine quarti Meteororum, vniuersa sunt determinata, & vt dicit. ii. cęli & mundi, ex eis sunt qui recipiunt rẽ bonã p operationẽ vnã: & ex eis sunt qui recipiunt eam p operationes multas. Propter hoc in descriptione libertatis oportet addere & dicere cp, s. est facultas qua quis põt bonũ operari sibi absq̃ alterius indigentia ex principio in ipso: & hoc vltraneo, & est sexta differẽtia. p qđ excludit impetus quo potẽtia pure naturalis p opationem suã põt in suũ ꝓprium bonum. Sed qa & hoc põt intellectus quo ad actus sui exercitium qm̃ factus in actu, p intellectionẽ simplicẽ discurrit diuidẽdo, cõponẽdo, & conferẽdo: ita cp si nihil addendũ esset ex parte libertatis in voluntate qđ non esset in libertate intellectus: pariter & ęque libere essent, excepto tamẽ aliquo, vt iã dicet. quia constat cp intellectus ab exercitio sui actus potest retrahi p voluntatem & impelli in ipsum. Volũtatis enim imperio intellect⁹ a dictis operib⁹ suis retrahit: & in ipsa impellit ad libitũ voluntatis scđm cp experimur in nobis. Volũtas aũt tantã libertatem habet cp a nullo in actũ suũ impelli põt: nec ab ipso ab alio retrahi: sed absq̃ impulsu vadit in suũ actũ: & absq̃ alio retrahẽte ab isto cessat a suo actu vltraneo. Qđ aliqui quãtum apparet ex suo dicto cõcedũt de volũtate quãtũ ad actus sui ingressum: licet negent hoc quãtũ ad act⁹ sui cessationem: dicẽtes cp voluntas sequit necessario iudicium rõnis: quia, vt dicũt, etsi necessario moueat ad aliquid volẽdum adhuc non excludit libertas. Non em̃ sequit: hoc est necessarium: ergo nõ est voluntarium siue liberum. quia em̃ actus actiuorum sunt in patiente & dispositio: ideo cum voluntas secundum se sit libera recipit motionẽ volitionis secũdũ modũ naturæ suę, s. libere: q̃is necessario. & est exemplum de seruo: qui inquantum mouet ad præceptum domini sui quodãmodo mouet necessario & tamen libere: quia complacenter illud exequit. & sic in voluntate est ratio mouentis: & ratio moti in eodem simplici: & sic mouet seipsam: & tamẽ necessario sequitur iudiciũ rationis siue intellectus qui pensat rem in suis principiis: & per seipsum iudicat libere, & ex hac libera-

Z

A

tate,vt dicũt,est libertas in voluntate: & ideo mouet liberaliter scdm ipsam rõnẽ. Et secũdũ hoc dicunt ꝙ volũtas si non moueret scdm rationem non moueret libere: & sic libertas volũtatis nõ est
B nisi a libertate intellectus. Et ꝙ idcirco intellectus magis liber est q̃ voluntas. Sed si ita est de motu voluntatis quo ad ingressum atꝙ inchoationem actus volendi a voluntate, in nullo differt motus voluntatis in finem: & in eis quæ sunt ad finẽ: immo sicut in finẽ p̃sentem p iudiciũ rõnis mouet libere: sed nõ libero arbitrio: sic similiter ad ea q̃ sunt ad finẽ. Q̃uis ergo volũtatis libertas saluari posset cum motus eius necessitate, nequaq̃ tñ libertas arbitrii: qa volũtas liberi arbitrii nec inchoare posset actũ volendi nec cessare ab ipso cõtra iudiciũ rationis: cuius contrariũ semp expimur circa nos in eis q̃ sunt ad finem, sed de hoc alias sufficienter disputatũ est. Quãtũcũꝙ ergo ratio penset & iudicet, nihil hoc ptinet ad liberũ arbitrium voluntatis: nec p consequens ad libertatem eius: quia eodẽ cursu currunt libertas & liberum arbitrium semp respectu eoꝝ q̃ sunt ad finẽ. Sic ergo licet nihil ad intellectum de motu voluntatis inchoando ipsum: quia sine motu voluntatis p̃cedẽte posset ichoare actũ suũ intellectus: multũ tamẽ de motu exercitii intellectus inchoando ipsum: & cessando ab ipso: quia nec potest inchoare nec exercere potest ipsum contra imperiũ volũtatis. Et cum hoc etiam multum deficit intellectus a libertate voluntatis: quia intellectus non mouetur ad exercitium actus nisi prius motus ad actum intelligentiæ simplicis per actus primi intelligendi determinationem ab obiecto, vt sæpius dictum est, & iã dicet iterũ. Voluntas aũt mouet ad actũ primũ nec mota nec determinata ab alio: & etiam ad oñe exercitium actus atꝙ ad imperiũ actuũ aliarum virium. Idcirco igitur simpliciter dico ꝙ licet intellectus quodã modo sit liber, prout iam patebit, multo magis tamen libera est voluntas q̃ intellectus: & ideo in definitione libertatis quæ propria est voluntati, sup libertatem intellectus aliquid oportet addere: septimam, s. cõditionẽ: & dicere ꝙ libertas voluntatis est facultas qua potest in suum actum quo acquirit bonum suũ ex principio intra se vltraneo: & absq̃ omni impulsu & retractione ab altero. Et in hoc deficit intellectus quia p determinationem actus in primum actum intelligendi simplicis intelligẽtiæ impellit ab obiecto: & vlterius a voluntate impellit libere vel non impellit in actus exercitiũ, & libere illum retrahit ab isto. Ex quibus cõstat ꝙ intellectus nihil habet libertatis nisi quo ad exercitiũ act9, donec volũtas pmittat. Propter qđ dico simpliciter ꝙ volũtas multo liberior est q̃ intellectus. Et concedẽda est vltima ratio ad hoc adducta: & dictam libertatem puto intellexisse philosophum circa voluntatem quãdo dixit, ii. ethicoꝝ: ꝙ est domina suorum actuũ. Et est talis libertas voluntatis tanta circa ea quæ sunt ad finem: ꝙ non solum potest in ista libere: sed etiam libero arbitrio: cũ tñ intellectus et si aliqd possit agere libere, nihil tñ põt agere libero arbitrio. Hinc Tullius de paradoxis, Quid est libertas? potestas viuendi vt velis. Quis viuit vt vult nisi q recta vult: qui nec legibus ꝓpter metũ paret: qui nihil dicit: nihil facit: nihil cogitat nisi libẽter ac libere: cuius omnia consilia, resq̃ oñes quas gerit ab ipso proficiscunt: nec est vlla res quæ plus apud eum polleat, q̃ ipsius voluntas atꝙ iudicium! Soli igitur hoc cõtingit sapienti vt nihil faciat inuitus nihil dolẽs nihil coactus. Igitur
C cõfitendũ nisi q ita est affectus liberũ neminem. An ille liber qui nihil ĩperanti negare potest! Ad primum in contrariũ: ꝙ voluntas & intellectus seipsis actus suos ęque primo & per se elicitũr: Dico ꝙ non est verum. Et qđ addunt ad ei9 probationem: quia hoc conuenit potentiæ per hoc ꝙ spũalis est: dico ꝙ verum est. Sed non oportet ꝙ si non sit impossibile ꝙ aliquid moueat a seipso nisi in motoribus qui sunt corpora aut virtutes in corpore, ꝙ sequatur a contrario: ergo æqualiter est possibile in omnibus virtutibus q̃ non sunt in corpore, nec etiã necessariũ est ꝙ ęqualiter sit ipossibile oibus motoribus quę non sunt corpora. Angeli eñ liberius se mouent & secũdum volũtatem: & secundum intellectum q̃ homines. Est aũt mirum qđ aliqui nitũt dicere: ꝙ Commẽ. ibi solũmodo loquitur de spũalibus separatis: in quibus idem sunt intellectus & intellectum: eo ꝙ de illis in fine cõmenti illius facit mentionẽ. Qđ reuera nõ facit, de illis solũ intendẽdo facere exceptionẽ a dicto Aristotelis: sed quia circa ista spiritualia reprehendit quẽdam errorem quem imponit Platoni, vt patet inspiciendo & ponderando literam suam q̃ talis est. Hoc non est impossibile nisi in motoribus quę sunt corpora aut virtutes in corporibus, & non pertinet plus in dictis commentatoris ad verificationem dictę ꝓpositionis Aristotelis q̃ istud. Cætera autẽ quæ adiungit non ptinent ad expositionẽ dictę ꝓpositionis Aristotelis: sed in illis solummodo se conuertit ex dictis in sua expositione breui ad q̃dã dicta Platonis, q̃bus in pte cõcordat, & a q̃b9 in pte discordat, & prio ex sua expositiõe cõcludit quiddã in quo Platoni & expositiõi suæ cõcordat dicẽs. Et iõ estimauit Plato ꝙ mota ex se mouentur a motoribus abstractis &c. quia, s. ponebat ꝙ mouens se est mouens abstractum, & abstractum est mouens se. Vt enim dicit Commẽtator parum ante expositionem suam iam dictam, vide

Ad arg. pri. primum.

bat Platoni q̄ motum ex ſe componitur ex moto & motore qui mouet ſe, qđ proculdubio, vt dicit Commentator, verum eſt de moto & motore non moto omnino ab alio: qualiter mouet cęlū, & homo ab aĩa. A motore em̄ cęli non mouet cęlum, neq; homo ſecūdū corpus ab anima, niſi quia motores primo mouent ſe motu volūtatis. Bruta aūt q̄ non mouēt ſe ſcđm locū, hoc non eſt niſi qa pr̄i mota ſunt ab alio ſcđm appetitum, vnde ſequit in Cōmen. & verificat dictū Platonis qđ iã poſuit: Et ideo ęſtimabat Plato &c. ſubdens. Si aūt ita fuerit, tūc mouēs & motū illic dicunt ęquiuoce cū motu qui eſt hic. Et reuera motus qui eſt illic, i. in abſtractis, quo mouent ſe primo p voluntatē: & motus qui eſt hic, ſ. in corporibus motis ab illis, puta cæleſti & humano, multū ęquiuoce dicit: ſecūdum q̄ patet ex ſupradictis in q̄ſtione ſecunda de motu voluntatis a ſe motu volitiōis: & motu calefacti a calefaciente. Sed quia iſtā ęquocationē non vidit Plato, put imponit ei Commētator, ideo in hoc ſtatim reprehendit eū ſubdens. Et error hic contigit Platoni ex hoc. Sed primo anteq̄ explicet in quo errauit, p̄mittit quiddā in quo ipſum cōmendat dicens. Quia opinabat q̄ prim⁹ motor in corpore qui mouet ex ſe, non eſt corpus. & vera eſt opinio. Et ſtatim adiūgit id in quo ip̄m reprehēdit dicens. Et opinatus eſt cum hoc q̄ oīs motor ſiue fuerit corpus ſiue non: non mouet niſi moueatur vno motu & dicto vniuoce, qđ ꝑculdubio falſum eſt, vt in ſecūda quaſtione p̄cedēti expoſuim⁹. Nihilominus Ariſtoteles etiam hoc imponit Platoni circa animā: arguendo contra eū in primo libro de aĩa ſuper hoc q̄ ipſe Plato poſuit animā mouere ſeipſam, inducendo argumenta cōtra verū motum corporalem, ac ſi Plato poſuiſſet animā moueri a ſe tali motu vniuoce quali abiſta mouet corpus. Sed Macrobius in fine libri ſui reſpondet rōnibus Ariſtotelis p ęquiuocationē motus ad motū aię a ſe & motū corporis: & dicit q̄ nō fuit de mēte Platonis q̄ aĩa moueret ſe vniuoce tali motu q̄ li mouet corpus. Et p eundē modū reſpōdēdū eſt oīb⁹ rōnib⁹ acceptis ex dictis Ariſtotelis & alior̄ de motib⁹ corporū, ad probādum q̄ aĩa ſiue volūtas nō poſſit mouere ſe. Vnde cū Ariſtoteles, viii. phyſicor̄ ante dictam ꝓpoſitionem dicit ſic. Quō eſt poſſibile vt aliquid oīm naturaliter cōueniēti um moueat ſeipſum: ſed neceſſe eſt vt motor in quolibet cor̄ ſit diſtinctum a moto: & vt dicit Cōmentator debet eſſe diſtinctum a moto: aut ſecūdū definitionem & eſſe ſimul, ſicut iſta q̄ mouent ab extrinſeco: aut ſecūdū definitionem tm̄, vt eſt diſpoſitio in habentibus aĩas. Anima em̄ q̄ eſt motor in eis, diſtīguit a corpore qđ ē motū, ſecūdū definitionē: licet nō diſtinguat ſecūdū cē. ſ. qa impoſſibile eſt aĩam eſſe ſine corpore, niſi ęquiuoce. Si quis ergo dictū hoc Ariſtotelis & Commen. vellet applicare ad ſpūalia quo ad motū volūtatis eorum: Dicendū ſcđm q̄ hic dicit Cōmētator, q̄ illud non eſt impoſſibile in ſpiritualibus: ſed loquit Ariſtoteles ſolū de motu corporū, ſicut etiā manifeſtant exempla Cōmentatoris. Nunc aūt ęquoce dr̄ mot⁹ de motu corporaliū & ſpūaliū, vt dictū eſt. Deinde Cōmētator repetit illđ in quo iã Platonē cōmēdabat, vt addat aliđ qđ ſilr̄ imponit ei dicēs Et fuit ipoſſibile apud ip̄m vt motor q̄ eſt corpus moueat ſe: & ſilr̄ q̄ eſt virt⁹ in corpore, & tūc cōcluſit Plato ex hoc q̄ aĩa nō eſt in corpore: & q̄ eſt ęterna, cū moueat ſe. Qđ Cōmē. dicit eſſe diſtinguēdū i eo qđ cōtinuo ſubdit. Et hoc eēt verū ſi aĩa moueret ſe eſſentialiter. Vbi apte innuit hāc diſtinctionē, q̄ mouēs ſe aut mouet ſe eſſentialit aut nō eſſentialr̄. & dicēdo q̄ hoc, ſ. q̄ aĩa nō eſt i corpore eſſet verū, ſi aĩa moueret ſe eſſentialiter: dat intelligere q̄ nō eſſet verū ſi aĩa moueret ſe nō eſſentialit: ſed q̄ tūc bñ poſſet eſſe in corpe: & mouere ſe. Et exponēdo qđ ſit mouere ſe eſſentialit, ſubdit dicēs. Et moueret ſe motu ꝓprio abſtractis, ſ. vt itellect⁹ & intellectū in ea eſſent idē, vt declaratū eſt de prīo motore: & de cęteris motorib⁹ abſtractis. p qđ itēdit ecōtra q̄ moueret nō eſſentialit motu nō ꝓprio abſtractis: ſ. vt intellect⁹ & intellectū nō ſint idē. vt itelligat illa ſola moueri a ſe cēntialiter in q̄b⁹ ſunt idē intellect⁹ & intellectū: & illa moueri a ſe nō eſſentialit in q̄b⁹ non ſunt idē itellectus & intellectū: & q̄ mouēs ſe prīo mō abſtractū eſt ſolūmō: & nō eſt in corpore nec virt⁹ in corpore, vt ſunt ſcđm ꝑhm oēs motores ſepati: ſed mouēs ſcđo mō nō eſt abſtractū: ſed eſt virt⁹ i corpore: licet nō de corporis potētia educta ſicut forma materiał. vt ſunt ſcđm ꝑhm aĩa & motor cæli cōiunctus, vñ, vt iã dictū eſt, ſcđm Cōmētatorē ipoſſibile eſt aĩam eē ſine corpe niſi ęquoce, qđ ſilr̄ itellígit de motore cęli cōiūcto. Ex quo patet q̄ dictū ſuū de mouētib⁹ ſe in q̄b⁹ eſt idē intellect⁹ & itellectū, imptinēs eſt ad expoſitionē dictę ꝓpoſitionis Ariſtotelis. Impoſſibile eſt q̄ illđ qđ mouet ſe moueat ſe ſcđm totū. Nec pōt dici q̄ Cōmētator i exponēdo illā ꝓpoſitionē p hoc q̄ dicit: Hoc nō ē ipoſſibile, niſi in motoribus q̄ ſunt corpora aut virtutes in corpore: intendit q̄ illđ ſolū ſit poſſibile in ſpūalib⁹ i q̄b⁹ idē eſt itellect⁹ & itellectū: imo expreſſe inſinuat ſcđm iã dicta q̄ oīa ſpūalia i q̄b⁹ ſūt aliud itellect⁹ intellectio & intellectū, ſilr̄ volēs volitio & volitū, ſiqua eſſent talia, qualia licet ſecūdū ipſum & ſcđm ꝑhm nulla erāt, ſunt tñ talia omnia ſpūalia citra vnū deū exñtia, poſſent mouere ſe nō eſſentialit: & q̄ nullū eſſet ipoſſibile q̄ aliq̄d illor̄ eſſet act⁹ corporis, puta aĩa: nō tamē vt virtus

corporalis educta de potẽtia materię.Et idẽ est de motore cæli cõiũcto:qđ etiã exp̃sse insinuauit iã supra vbi dixit.A motore cæli nõ mouet cęlũ &c.& sic intelligit Cõmentator ꝙ illud sit possibile in omnibus spũalib⁹:quoꝝ motus dicit ęquiuoce respectu mot⁹ corporis:& in hoc conueniunt.Propter qđ subdit Cõmen.in fine dicti commẽti.Sed iste motus dicit ęquiuoce cum motu qui est a corporibus aut a motoribus qui sunt corpora aut virtutes in corporibus.Constat ẽm ex p̃dictis in secunda quęstione ꝙ non solũ dicit motus ęquiuoce de eo in quo idẽ est intellectus & intellectum,volens & volitum: & de corporalibus:sed etiã dicit ęquiuoce de voluntate in qua est aliud volens volitio & volitum,& de corporalibus.q̃uis etiã,vt dictum est ibidẽ,ęquiuoce multũ dicat mot⁹ & de motu voluntatis in aĩa,& de motu dei.Vnde motus corporum & volũtatis in hoc cõueniunt cõiter:sed differũt a motu dei ꝙ in deo idẽ sunt re mouẽs motũ & motus:in voluntate aũt sunt idem mouens & motum:a quibus secundũ rẽ differt motus.In corporibus aũt differunt secũdum rẽ mo

D uens & motum,& similiter motus ab vtroq;. AD secũdũ ꝙ potẽtiæ rationales ex hoc ꝙ sunt rõ- Ad ſcđm pri
nales valent ad oppositа:dico ꝙ verum ẽ qñ sunt actiuę pure:& in eo ꝙ sunt actiuę.Vbi ẽm hoc di cipale.
cit Aristoteles,loquit solũmodo de cõparatione potentiarum actiuarum rationalium,& non rationalium:sed naturaliũ. valere autem ad oppositа non arguit libertatem nisi in potentiis actiuis,potentiæ enim passiuę quantũcunq; valeant ad oppositа:libertas tamen ex hoc non potest eis competere:quia non posset eis competere nisi in ordine ad passionem:secundum ꝙ potentiis actiuis nõ cõpetit libertas nisi in ordine ad actionem,nũc aũt omne patiens inquantũ patiens impetu naturali patitur:nec posset non pati p̃ñte actiuo,siue illud naturaliter agat siue libero arbitrio,illud autem repugnat libertati.Vnde multum mirabile est dicere ꝙ voluntas est virt⁹ passiua,libere tñ:sicut mirabile esset dicere ꝙ aliquid esset vis actiua naturalis,libere tñ.Ex quo ꝓuenit ꝙ contingens ęqualiter põt inueniri a volũtate fieri ꝓ altera parte:non sic aũt ab agẽte naturali.dicente Cõmẽtatore sup scđm physicorũ.Cõtingens ęqualiter impossibile est ꝙ inueniat ex eo altera duarum actionum nisi ex altera causa adiuncta cum eo,qm̃ neutra actio est dignior vt sic reliq̃:& cũ ista sit actio,nõ inuenitur ex eo nisi ex alia causa extrinseca coniuncta cũ eo.A contingente aũt ęqualiter nulla actio ꝓuenit,secũdũ ꝙ est contingens ęqualiter:qñ natura eius est natura materiæ:& non natura formę Idẽ sup scđm dũ de anima. Nulla potentia actiua potest se habere ad vtrũlibet in respectu contrario rũ:immo omnis talis potentia est passiua:& se habet vt materia,qua reducit ad actũ secũdũ alterũ illorum ab alio agente siue sit vera materia siue aĩa.Vnde etiã mirum est ꝙ aliq hoc adducunt ad ꝓbandum ꝙ voluntas est potentia valens ad contraria:de hoc enim dicimus sicut supra,ꝙ hoc nõ est impossibile nisi in motoribus qui sunt corpora aut virtutes in corporibus:eo ꝙ illa non nisi naturaliter agunt.In spũalibus autem quæ libere agunt,hoc nequaq̃ est impossibile:& ideo in illis ęq̃liter se habere ad contraria non est nisi ratio materiæ & passiui.In spiritualibus aũt bene põt eẽ ratio formæ & actus.Licet ergo intellectus ęque rationalis sit q̃ voluntas aut etiam magis: cũ tamen nõ sit actiua potentia,nisi prius passiua:nec etiam actiua quo ad exercitium actus etiam in iudicãdo qđ est opus qđ magis libere agit,nisi secũdũ cõplacẽtiam voluntatis secũdum prædicta:ideo nõ tam libere valet ad oppositа vt volũtas.Sed dicũt ꝙ si volũtas mouet libere hoc cõtigit ipsi qa mouetur secundum rationem:quia si non moueret secũdũ rõnem nõ moueret libere.Dico ꝙ rõ est nomen potentiæ spũalis distinctę cõtra substantias corporales,cõiter in se continens potẽtiam appetitiuam q̃ est volũtas,& potẽtiã cognitiuã q̃ est intellectus:licet secũdũ nominis vsum ratio appropriet intellectui:q̃ distinguũt contra potentiã appetitiuam & cognitiuã in corporalibus:& a ratione communiter dicta qua ambo & intellectus & volũtas dicunt rõnales,non magis est intellectus rationalis,q̃ voluntas:quia sicut intellect⁹ rõnaliter siue rõnabiliter intelligit sibi & volũtati:sic voluntas rationabiliter vult sibi & intellectui.A rõne autem qua intellectus proprie dicit rõ,non magis dicit volũtas rõnalis q̃ intellect⁹ volitiuus.Sicut ẽm intellectus nõ dicit volitiuus ex hoc ꝙ sequitur imperiũ voluntatis qđ non põt non sequi:sic non dicit volũtas rõnalis ex hoc ꝙ sequit iudiciũ rõnis:maxime cũ possit ipsum nõ sequi.Q; si ratione aliquo modo dicit rõnalis,hoc est ex accidẽti quia eligit sequi rõnem cum posset nõ sequi,nec tñ sequit econuerso: ꝙ ex accidenti quia intellect⁹ sequitur imperium volũtatis,dicat volitiuus:quia non potest non sequi.Vnde cum voluntas moueat in finem p̃sentem eo ꝙ nõ potest non moueri in illum,potius dicitur naturaliter moueri in illum q̃ rationabiliter licet libere:ita ꝙ volũtas hoc modo nõ dicit ꝓprie rationalis,nisi quia electione liberi arbitrii sequit rectũ iudiciũ rõnis sicut causam sine qua nõ.Vnde videnť mihi aliqui deficere in eo ꝙ dicũt qđ libertas volũtatis nõ est nisi a libertate rationis: quia rõ cadit in definitiõe volũtatis:& ꝓ hoc ex libertate rõnis qua iudicat libere, est libertas ī volũtate:& ideo mouet voluntas

libere ſcđm rõnẽ. Hoc eñ falſum eſt, ꝙ rõ cadat in definitiõe volũtatis, niſi ſumẽdo rõnẽ cõiter, vt continet intellectũ & volũtatẽ. Q2 ſi dicaẽ ꝙ cadit ſaltẽ in definitione volũtatis liberę: dico ꝙ & hoc falſum eſt, niſi p accidens. inquãtũ eñ voluntas ſequit rectum iudiciũ rõnis, põt dici volũtas rõnalis: & ſimiliter libertas rõnalis, a rõne q̃ ꝑpria eſt intellectui, vt dictũ eſt. non tñ ex hoc ſiue ex rõne aũt libertate iudicii eius eſt libertas in volũtate. Et ſic non dicit volũtas moueri libere ſcđm rationem quia libertas eius eſſentialiter eſt a rõne: ſed quia p volũtatis electionem accidit eam ſequi rectũ iudiciũ rõnis, ꝑpter qđ ſolummõ definit liberũ arbitriũ ꝙ ſit facultas voluntatis & rõnis. AD tertiũ ꝙ intellectus eſt magis liber ga in actu ſuo minus dependet a volũtate q̃ ecõuerſo: dico ꝙ licet hoc verum ſit quãtũ ad determinationẽ actuũ ſuoꝝ in hoc ꝙ volũtas requirit actũ primũ ſi debeat determinari ad actũ ſuum: & nõ econuerſo: ſcđm ꝙ ꝓcedit obiectio: multo magis tñ intellect⁹ quo ad actus ſui determinationem depẽdet ab obiecto volũtatis q̃ voluntas ab intellectu: ga intellectus non requirit ſolũ ꝓſentiã obiecti vt eo pñte ſeipſũ faciat in actũ abſq; omni paſſione ab obiecto, ſicut volũtas requirit ꝓſentiã act⁹ intellectus: ſed etiã requirit vt patiaẽ ab obiecto prius q̃ poterit aliquẽ actum intelligẽdi elicere. qualiter nequaq̃ requirit voluntas pati ab intellectu primo ſecũdũ ſuũ actum: prout alias ſępius hoc declarauimus exponendo quomodo voluntas non dependet ab intellectu niſi ſicut ex cauſa ſine qua non. Intellectus aũt depẽdet ab obiecto ſicut ex cauſa ꝑpter quã ſic. & hoc de intellectu ſpeculatiuo. Specialiter aũt itellect⁹ practicus nec determinationem ſui actus habet, niſi a motu volũtatis: quia bonũ nõ eſt obiectũ intellect⁹ vt practic⁹ eſt inquãtũ eſt bonũ ſimpliciter: ſed ſolũ inquãtũ eſt bonũ volitũ, alias eñ qualitercũq; intellectus intelligat bonum etiã ſub rõne boni, nõ itellígit illđ niſi vt ipſe eſt ſpeculatiu⁹. Sed ſi intellect⁹ ſpeculatiu⁹ intelligẽs primo bonũ ſub rõne boni ſimplr intelligat poſtmodũ ipſum ſub rõne boni voliti, p qđ de ꝓximo habet rõnẽ operabilis: tunc primo intellectus ſpeculatiuus extenſione quadã factus eſt practicus.

Ad tertium principale.

Quæſt. vi. Arg. princi. In oppoſitũ.

SEquunt quędã ꝓtinẽtia ad ſubſtãtiã ſpũalẽ corpori cõiũctã ſpecialit: cuiuſmõi eſt aĩa humana. Vbi quęrebaẽ primo vnũ qđ ꝓtinet ad ipam aĩam principalr: deinde quęrebãt plura alia ꝓtinẽtia principalit ad cõiũctũ ex corpe & aĩa: ſed p aĩam. Illud vnũ erat: vtrũ eſſe quiditatiuũ ſit ab intellectu poſſibili p actũ intelligẽdi. Et arguit ꝙ nõ: ga intellectũ & intellectus ſunt relatiua: quoꝝ ſcđm phm in ꝑdicamẽtis neutrũ eſt cã alteri⁹ vt ſit, eſſe qditatiuũ eſt obiectũ intellect⁹ ab eo itellectũ, ergo &c. CONtra. oẽ qditatiuũ eſt vle: ga eſt definitiua rõ vlis & cõuertibile cũ ipſo, ſed vle eſt ab opatiõe intellect⁹: ga ſup illud primi de aĩa, Vle aut nihil ẽ aut poſteri⁹ eſt, dicit Cõmẽtator: ꝙ intellectus opaẽ vle in reb⁹. Reſponſio. Dico ꝙ duplex eſt actio intellectus poſſibilis. Vna q̃ intelligit pria itelligẽtia & ſimplici: ad quã determinaẽ p obiectũ. Alia vero eſt ei⁹ actio ſcđa q̃ ſe exercet & diſcurrit ab vno in alterũ diuidẽdo cõgregãdo & cõferẽdo. Et dico ꝙ loquẽdo de prio actu itelligẽdi nequaq̃ eſſe qditatiuũ eſt ab intellectu poſſibili p eius actũ: aut etiã vle intellectũ qđ eſt ei⁹ ꝑpriũ obiectum immo ecõuerſo ipſe intellect⁹ poſſibilis quo ad talẽ actũ habet eſſe ab ipo vli qđ formatũ eſt in phãtaſia p ſequeſtrationẽ cõditionũ ꝓticulariũ lumine intellect⁹ agẽtis, ſcđm modũ pluries a me expoſitũ. Ab vli eñ ſic exiſtẽte in phãtaſmate primo imutaẽ intellect⁹ & determinaẽ ad primã intellectionẽ cõfuſam ſimpliciſſimã. Loquẽdo vero de ſcđo actu intelligẽdi: dico ꝙ ab ipo habẽt eſſe vle & qđ qđ eſt. Licet ei qđ qđ ẽ ſit vle: quia eſt rõ definitiua vlis ꝑprie dicti & cõuertibil cũ ipo, ſicut dictũ eſt oppoñẽdo: differũt tñ ꝑprie loquẽdo: ga ipm cõe eẽ definibile p gen⁹ & differẽtias, vt cõſideraẽ ſub rõne cõfuſi & indiſtincti ſecũdũ ptes q̃ cadere debẽt in definitiua rõne, ſic ꝑprie dicit vle: & dr eſſe eius qditatiuũ eſſe definitum cõtinẽs ipm diſtinctũ ſecũdũ ptes, vt hõ aĩal rõnale: & habet ipm vle eſſe ab actu intelligendi intellectus poſſibilis p abſtractionẽ eius a ſingularib⁹ intellectis in phantaſmate ab hoc & ab iſto abſtrahendo & intelligẽdo hoiem ſimplr, nõ cointelligendo hoc & illud. Et de tali vli verũ ẽ ꝙ ipſum poſterius eſt, vt dicit ſecũda rõ, & ab ope intellectus: q̃ ſecũdũ hoc concedenda eſt. Similiter dico ꝙ eſſe quiditatiuum habet eẽ ab itellectu diuidẽdo & cõgregãdo. Cũ eñ intellectus operat⁹ fuerit vle qđ eſt primũ in ipſa cognitione cõfuſa: intellectus primo concipit i eo genus ſuꝑmũ ſub rõne maxime cõfuſi: & ſecũdũ artẽ definitiuã prio diuidit illud gen⁹ p duas differẽtias: & illã q̃ cõuenit vli definibili aggregat ad genus: & ſubdiuidit aggregatũ: ſemp addendo differẽtiã cõueniẽtẽ vli quouſq; habeaẽ cõuertibile. & illđ appellaẽ qđ qđ eſt & definitiua rõ: & eſt op⁹ itelligẽtię ſimplicis: qđ cũ formatũ fuerit ab itellectu p vltimã differẽtiã aggregatã ꝓcedẽti, tãq̃ vle diſtictũ & determinatũ p ptes mouet intellectũ poſſibilẽ tanq̃ ei⁹ obiectũ: & format i eo itellectionẽ declaratiuam. q̃ itellectio appellaẽ verbũ de eo quod qđ eſt. Propter qđ Aug. etiã qđ qđ eſt de re appellat verbũ ei⁹, & ſic ipm qđ qđ eſt ab intellectu ſimplicis intelligẽtię formatum cauſat itellectum

Reſponſio.

E

F & informat ipſum quo ad intellectionē declaratiuam determinatam. AD primā rationem q̄ in Ad arg. pri.
tellectus & intellectū ſunt relatiua &c. Dico q̄ hæc rō eſt trāſcēdēs, & hēt locū ī oībus relatiuis: q̄
inquātū ſunt relatiua vnū nō habet eſſe niſi in ordine ad alterū, & p alterum: tñ in creaturis conſi-
derando id quod eſt in eis vnum bene habet eſſe ſine altero, vt filius ſine patre, & ſic contingit in p̄
poſito, vt patet ex dictis.

SEquuntur pertinentia principaliter ad cōiūctum in homine ex corpore & ani-
ma. Et erat vnicū ptinēs ad ſtatū diſtributionis pœnarū & p̄mioꝝ in futuro, &
alia plura pertinentia ad ſtatum meriti & demeriti in p̄ſenti. Illud vnicum erat Quæſt. vii.
VTrum ſoli duodecim apoſtoli cū Chriſto in die iudicii iudicabunt mūdū. ET Arg. prin.
arguitur q̄ ſic, qa illis ſolis dixit Chriſtus verbū illud quo iudicandi auctoritatē
promiſit qñ dixit. Matth. xix. Amen dico vobis, vos q̄ ſecuti eſtis me & reliqui-
ſtis oīa, ſedebitis ſup ſedes, xii. iudicātes duodecim trib⁹ Iſrael &c. IN cōtrariū In oppoſitū.
eſt Auguſt. ſup illud pſal. xlix. In circuitu eius tempeſtas valida. vbi exponēs illd Matth. xix. Amen Primum.
dico vobis &c. q̄rit ſic. Duodecim apoſtoli ſedebūt nō ampli⁹. vbi ergo ē apoſtol⁹ Paul⁹? nūqd ide ſe
paratus eſt? Manifeſtat quidem ſcriptura q̄ ī loco Iudæ ſit ordinatus Matthias. cadēte ergo Iuda
impletus eſt nūer⁹ duodenarius. Qđ interponit Auguſt. ne dicat obtinere ſedē p̄miſſā Iudę, & hoc
ſuppoſito ſequitur, & quærit. Cū ergo iſte numerus duodenari⁹ occupauerit duodecī ſedes, nō iu-
dicabit Paulus apoſtol⁹? an forte ſtans iudicabit? q̄ſi diceret, neq̄q̄: qa mīoris auctoritatis ē iudicare
ſtando q̄ ſedēdo: Paulus autem nō iudicabit minori auctoritate q̄ alii. & hoc ē qđ ſubdit dicēs. Nō
eſt ita. Non enim ſtās iudicabit q̄ aliis plus laborauit. ſedens ergo iudicabit. ergo &c. Ītē q̄ eiuſdē Secundum.
gradus ſunt ī ſtatu meriti, eiuſdē gradus erunt ī ſtatu p̄mii, dum tñ cętera ſunt æqualia, quia pręmiū ſm æq̄litatē reſpōdebit merito. ſed p̄lati maiores vt epiſcopi & mīores vt curati eiuſdē grad⁹
ſunt in ſtatu meriti ī p̄ſenti cū apoſtolis & diſcipulis Chriſti: ergo epi ſi merita eis ſuffragant ī eodē
gradu erūt p̄mii cū apoſtolis, ſed iudiciaria poteſtas in futuro pertinebit ad præmiū. ergo &c. Ītē Tertium.
Greg. dicit. x. Mora. in fine. Si quis ſtimulo diuini amoris excitat⁹ hic poſſeſſiōes reliq̄rit, illic p̄cul-
dubio culmē iudiciarię p̄tātis obtinebit: vt ſimul tunc iudex cum iudice veniat q̄ nūc cōſideratiōe
G iudicis ſeſe ſpōtanea pauptate caſtigat. Dico q̄ motiuum huius q̄ſtionis ab initio erat perfectio Reſolu. q.
Pauli apoſtoli & determinatio duodecim ſediū duodecī apoſtolis, put p̄cedit pria rō, de quorū nu
mero nō erat Paulus vt procedit ſcda rō. Hic dicit Aug. ſup locū iā dictū iſinuando diſſolutionē q̄
ſtiōis. Certe iſte vn⁹ ap̄lus Paul⁹ cogit nos diligenti⁹ cogitare & p̄ſcrutari, q̄re dictę ſunt. xii. ſedes.
& ī ueſtigato q̄ p̄ miniſterīū dictæ ſūt. xii. diſſoluit q̄ſtionē ſubdēs. Sed ī duodecī ſedib⁹ nō. xii. hoies
ſed magnus eſt pfectorū numer⁹. quid ſibi volunt ſedes? qd ſignificāt? oēs vndiq; qui perfecti eſſe po
tuerūt, qa pfectis dictū ē: ſedebitis ſup ſedes duodecī: ip̄m vndiq; qđ dicim⁹ de toto mūdo. Qđ p̄bat
p̄ Paulū de ſe, & de aliis per ip̄m ſubdēs. Ap̄lus Paulus cū argueret fideles laicos q̄ iudicia ſua ad ec
cleſiā non deferrēt, ſed ad publicū trahebāt q̄cūq; habebāt negotia, ait. Neſcitis qm̄ angelos iudica-
bimus? Videte quēadmodum iudicē ſe fecit, nō ſolū ſe, ſed & oēs q̄ recte iudicāt ī eccleſia. Sic ergo
H ex p̄cedenti dicto Aug. videlicet illo. In duodecim ſedib⁹ nō duodecim hoies &c. Dico q̄ nō ſolū Reſponſio.
duodecī, aut tredecim apoſtoli connumerādo Paulū cū aliis duodecī, cū Chriſto iudices erūt, ſed
oēs pfecti inuēti cuiuſcūq; ſtat⁹ fuerint, vel cōditiōis. Vñ Greg. x. lib. Mora. Neq; n, plus q̄. xii. iudi
ces illa curia nō habebit, ſed nimirū ī duodenario nūero quātitas vniuerſitatis exprimit, qa ſiqs ſti
mulo &c. vt iam dictum eſt in vltima ratione. Ex alio vero dicto, Pauli videlicet de quo dicit
Auguſt. Ap̄lus cum argueret, &c. coniecto q̄ Paulus quia in futuro iudicem ſe futurū aſſeruit
& Aug. cæteros ex dicto Pauli, nō p̄ quocūq; ope pfectionis, ſed p̄ opere iudiciario quo iuſtitia exer
cet in p̄ſenti, vt q̄uis oēs pfecti tūc iudices erūt: hoc tñ erit p̄cipue rōne iudiciarię p̄tātis quā perfe
cti hic in op⁹ iuſtitiæ erga ſemetipſos, aut etiā alios exercent, vt q̄ ibi iudices fieri cupiūt hic iudi
ciū & iuſtitiā circa ſe & alios exercere feſtinēt, iuxta p̄dictā Pauli īſtructionē, q̄p illos q̄ iudices expe
ctant ī futuro, in p̄ſenti exerceri cōſtituit: cōcludēs q̄ q̄ tūc iudicabūt, ī p̄ſenti debēt hoies iudicare. Ex
quo etiā dicto Pauli & adiūcto Auguſt. vlterius cōiecto nō ſolū q̄ q̄ hic exercēt iudiciū & iuſtitiam
eadē debēt exercere ī futuro, ſed etiā q̄ q̄ hic ſupiora iudicia & excellēti⁹ iuſtitiā exercēt illic ſupio-
res iudices erūt, ita q̄ q̄to ſūt ſupiora iudicia & excellētiores iuſtitię q̄ p̄lati exercēt nō tā circa ſe q̄
circa alios: q̄ q̄ q̄cūq; p̄ſōę priuatę cōtēplatiuę aut actiuę q̄ exercēt circa ſeip̄as ſolas tāto cęteris pib⁹
put ad ſtat⁹ ſuos pertinēt ſupiores ī futuro iudices erūt. Vnde iudiciū ī futuro priuatarū p̄ſonarū
metitur Greg. ſm iudiciū & iuſtitiā q̄ exercēt circa ſeipſos ī p̄ſenti, dicēs lib. xxvi. Mora. ſuper illud
Iob. Iudiciū paupibus tribuit & reges in ſolio collocat. Sancti viri reges vocātur, qa p̄lati cūctis mo

tibus carnis modo luxuriæ appetitum frenant, mõ æstus auaritiæ tẽperant, & sic de cæteris vitiis, & sequitur. Reges ergo sunt, qa tẽtationũ suarũ motib9 nõ cõsentiẽdo succũbere, sed regẽdo pẽsse nouerũt. Ab hac potestate regis ad potestatem transeũt retributionis: semetipsos regendo ad tẽpus fatigati sunt, sed in regni erectione solio in perpetuo collocant: eo illic accipiũt alios digne iudicare quo hic nesciũt semetipsis negter parcere. Hic dicitur, Donec iustitia cõuertatur i iudiciũ. Iustitia in iudiciũ cõuertit, qa hi q nũc iuste & irrephensibiliter viuũt, tũc iudiciariã ptãtẽ nãciscunt. & ibi dc sup illud Iob. Causam iudiciũq recipies, dicit sic. Causam iudiciũq recipiẽt, qa ex ea iustitia qua mõ viuũt, tũc in culmine iudiciarię ptãtis enitescũt: vt tãto tũc potenti9 cuncta iudicẽt quãto nunc potẽti9 iudicant. De iudicio vero publico platoq dicit lib. xi. Sancta ecclesia nõ solũ tũc de iniqs iudicat cũ vltimi iudicii dies aduenerit, sed nunc etiam de cũctis praue agentib9 vel stulte sentiẽtib9 iudicare nõ cessat. Ad arg. pri. Qđ ergo arguit prio: q solũ dictũ ẽ. xii. apostolis, sedebitis sup sedes. xii. iudicãtes. xii. tribus Israel: Dico q hoc qđ illis dixit in verbo isto, i illis oĩbus pfectis dixit: sicut qđ dixit de iudicãdis. xii. tribub9 Israel, in illis dixit de iperfectis oĩm nationum. dicẽte Aug. vbi supra. Sicut. n. iudicaturi ex toto mundo, sic & iudicandi ex toto mundo. Alia tria argumẽta concedenda sunt secundum iam dicta.

Quæst. viii. Quæst. ix. Quæst. x. Quæst. xi. Arg. pri. pri.

SEquuntur ptinentia specialiter ad statum meriti & demeriti hoim in pñti. Vbi primo quęrebatur de agibilibus, in qbus cadunt meritũ & demeritũ. Deinde de demerito in qbusdã pẽis cõmisso. Tertio de quibusdã pœnis pro demerito pẽi. CIRca primũ primo quærebãtur duo circa statuta superiorũ: deide q̃rebant alia duo circa ppria facta priuatarũ psonarũ. Quorũ primũ erat de statutis positis i illis q̃ sunt ad cõem vtilitatẽ, qualia reuera ipsi statuere possunt. Vtrũ quisq sub dítus statuta teneatur seruare, licet nõ sit euidẽs q ad cõem vtilitatẽ expediãt Secundum erat de interdictis. Vtrũ interdicta gñalia in prouinciis, ciuitatib9, aut ecclesiis sint licita. Tertium erat, Vtrum subditus cognoscens q̃ platus suus ex rancore ipsum punire itẽdit, debeat ei obedire. Quartum erat, Vtrum is cui sufficiẽter quisum est vnde secundũ statum suũ possit sustentari, teneat receptũ in eleemosynã titulo pauptatis restituere largitori. CIRca primũ isto rũ arguitur, q subditi tenent seruare statutũ superioris in eis q̃ sunt ad cõem vtilitatem, licet nõ sit euidens, sic. qua ratione tenẽtur seruare vnũ ex talibus statutis, eadem ratiõe & quodlibet aliđ Aut ergo nullum talium tenentur seruare, aut qđlibet. Non nullum: ergo quodlibet. Item talia statuta sunt opa virtutis. In operib9 aũt virtutis subditi tenent obedire superiori, ergo &c. CONtra. subditi nõ tenent obedire supiori in eis q̃ nõ ptinẽt ad speciale votũ eoq nisi sint de necessitate salutis, qa aliter nulla esset differẽtia obligationis ad ista q̃ cadunt sub voto, & ad q̃cunq alia q̃ nõ cadũt sub voto. talia autẽ statuta non pertinent ad aliquod speciale votum subditorum, nec sunt de necessitate salutis. ergo &c. Itẽ si ad talia statuta obseruanda tenerent, cum soluere decimam omnium bonorum de ratione talium statutorum sit, possent ergo principes statuere sup laicos q̃ soluerẽt eis decimã oĩm bonoq suoq, & illi tenerent: sicut dñs papa hoc statuit sup clericos soluentes decimas. hoc aũt videtur inconueniens & graue. ergo &c. Itẽ si talia possent statuere, tũc per superiorũ statuta laicis auferret ptãs disponendi de rebus suis pro voluntate, qđ similiter videtur inconueniẽs. ergo &c. Dico q finis superiorum principũ vel prælatorũ debet esse pax & salus reipu. qui etiam debet esse finis singulorum subditorum inquãtum sunt partes cõitatis, quẽ etiã tenent intendere vna cũ pricipe, vt illum i quo cõsistit bonũ principis, & cuiuslibet etiã de cõmunitate: ad quẽ tenetur & princeps & quilibet de cõmunitate referre bonũ ppriũ & oĩm suã actionẽ, cũ opus fuerit. Vt eñ dicit philosophus in primo Ethi. amabile vni soli bonũ: melius & diuini9 genti & ciuitatibus. Et Tullius in oratione populari ad senatum. Sic ab iitio fui animatus vt non magis me mea causa putarẽ esse natũ q̃ reipublicæ pcreatũ: nihil duri, nihil acerbi mihi erit qđ rempublicam tutabitur. Nec eñ mors miseranda est q̃ ob rem publicam capitur: nec exercitiũ turpe est qđ virtute suscipitur. Nunc autem quia finis imponit necessitatem eis q̃ sunt ad finem, si ergo tenentur intendere finem illum, etiam tenentur intendere ea quæ sunt ad finem illum, & operam exhibere vt in finem ordinentur. Quare cum principis vel superiorum sit super talibus ordinare q̃ qualia quando & quõ sunt necessaria ad illum finẽ secundũ scientiam architectonicã, de qua dicit philosophus in principio ethicorum. Quos debitum esse disciplinarum in ciuitatib9 & quales vnumqđ q addiscere & vsquequo hoc præordinat: Idcirco ergo dico q quilibet subdit9 tenetur obedire statutis editis a superioribus super necessariis ad hũc finem, aut ad aliqd eorum sine quo finis ipse adipisci non potest, aut non commode, etiam si non sit euidens cuilibet q statutum illud sit necessa-

In oppositũ. Primum. Secũdum. Tertium. Responsio.

riũ ad finẽ vel ad aliqd ordinatorẽ ad ipm. & hoc ga priceps: eo ꝙ olim virtutũ claritate debet esse ꝑ spicuus sup ceteros q sunt ī communitate, vt ī ipso sit quodãmõ bonũ totiꝰ cõitatis & eiꝰ bonũ sit bonũ vniuscuiusꝙ de ciuitate, a quo debet venire bonũ sup vnũquẽꝙ de cõitate. dicẽte Tullio ī ofone populari ad Iuliũ Cesarẽ. Illã tuã vocẽ Satis diu vixi, iuitꝰ audiui: satis fortasse naturæ, at qd maximũ ẽ prię parũ, tibi satis te vixisse, credo, sed audirẽ si tibi soli viueres, aut si tibi soli etiã natꝰ esses olim salutẽ ciuiũ cunctãꝙ rẽpub. res tuę cõplexę sunt. Et sic cõiter sumẽdo vtilitatẽ priceps vtilis ẽ oĩbus de cõitate, & scdm Auicẽnã prio Metaphy. dr effluxio vel pfectꝰ vel dominatio vel ꝓcuratio Ecõtra aũt subditi sunt vtiles pricipi vtilitate q ẽ pene seruitꝰ, q nequaq priceps ordinat ad aliũ sicut neꝙ liber hõ vt habitũ est supra ī qstiõe de libertate volũtatis & itellectꝰ: licet liber hõ cõiter loquẽdo vtilis sit aliis. Propter qd subditi debẽt tenere supioꝝ statuta ī pdictis, etiã si ignorẽt, ꝙ aut quõ vergant ī cõem vtilitatẽ ꝓpter dubiũ de hoc: ga ex cõfidẽtia de prudẽtia ac bonitate principis ac suoꝝ cõsiliariorum debent ei in hoc credere & supponere ꝙ talia sint ꝙ vergant in publicã vtilitatẽ nisi constet de cõtrario, & maxie ex aliis pluribꝰ statutis cõsilibus q hactenꝰ obseruata a subditis non vergebãt in dictũ finẽ, & tunc ante oĩa debent subditi supplicare supiori sup hmõi statuti reuocatione, ꝙ si noluerit reuocare: etiã tunc nihilominus statutis supiorũ obediẽdũ ẽ quousq ī statu supioris tolerantur. ꝙ si nõ sit omnino spes correctiõis in isto, debẽt subditi agere ad depositi
I onẽ supioris potiꝰ q tolerare ipm & nõ obedire. PRIma duo argumẽta ꝓcedũt & bene supponendo de prudẽtia & iduſtria pricipis, qd vere ꝑsumẽdũ est ratione status. Scdm eĩ artẽ phi ī prio Politicę, a domo ꝓcedit vicus, a vicis ciuitas, & a ciuitatibꝰ regnũ. sic a regimine domus regimẽ vici & ciuitatis & regni. Vt aũt dicit oĩs domꝰ regit a seniſſimo, quare & vicꝰ, qd intelligit de senio mentis quo quis naturaliter liber & ingenuꝰ est. Et ga ꝙ princeps talis fuerit ab iitio ꝑsumẽdũ ẽ, ideo etiã ꝙ oẽs progeniti successores sint tales pręsumi debet. Vt eĩ dicit phus in eodem, ex ambobus diuinis, i. liberis & ingenuis ꝓgenitricibus radicibꝰ qs dignificabit addicere seruũ? Dignificant eĩ quẽadmodũ ex hoie hoiem sic ex bonis bonũ: natura aũt vult hoc facere mltotiẽs, & tñ nõ põt. Nõ sup posita aũt principis iduſtria, sed potiꝰ cõtrario, dũ tñ adhuc eẽt tolerat, statuere posset & ei obediẽ dũ eẽt, sed potiꝰ agẽdũ ad eiꝰ depositionẽ q̃tũcũꝙ hæreditarie regnauerit a ꝓgenitoribꝰ suis, vt de positus nõ posset statuere, nec debitum eẽt ei obedire, quia nõ eẽt ꝑsumẽdũ ꝙ sua statuta cõtinerẽt opa virtutis, q tñ si nõ essent euidenter cõtraria virtuti, quoaduſq tolleraret supior, statutis eiꝰ oĩ-
M no obediẽdũ eẽt. AD primũ in oppositũ ꝙ talia statuta nõ ptinẽt ad aliqd speciale votum, nec sũt de necessitate salutis, quare nõ ẽ obediẽdum eis, Dico ꝙ ptinẽt ad speciale votũ siue ꝓmissum cõitatis & singuloꝝ in ipsa inquãtũ sunt ptes illiꝰ, licet nõ inquãtũ sunt singulares ꝑsonæ potẽtes tanq liberi se libere transferre de cõitate in communitatẽ ꝓut eis placuerit, qd qdẽ votũ siue ꝓmissũ itꝑatiue qlibet de cõmunitate facit, s. recipiẽdo illũ in supioꝛẽ, & hoc vel ꝓpria electiõe, vel aliquoꝝ vice oĩm, vel ad ꝓuisionẽ primi supioris, vel iure hæreditarię successiõis: etiã si nullã obediẽtiã verbo illi ꝓmittãt, quã tñ aliqñ maiores de cõitate vice cõitatis & singuloꝝ ī illa supiori de nouo ĩstituto ꝓmittũt. Vñ mltũ errãt cõmorãtes ī cõitatibꝰ q aliquo publico cõsilio regũt siue ī beghinasiis, siue cõgregationibus quibuscũꝙ, si credant se nõ obligari ad tenẽdũ publica edicta ad vtilitatem cõitatis edita a supioribꝰ suis. Ad secũdũ ꝙ tũc subditi laici tenerent soluere decimas pricipi sicut clerici papæ: Dico ꝙ verũ ẽ si necesse sit ad dictũ finẽ, & nõ solũ decimã, ĩmo medietatẽ, ĩmo totũ, ĩmo seipsos. Sed bene debẽt cauere sibi superiores ꝙ nihil taliũ statuãt aut exigãt quin saltẽ euidẽs sit ipsis ꝙ sit ad cõem vtilitatẽ seu publicã, nõ tm ad priuatã: & ponãt statuta & edicta tã rationabília, vt ꝓcedãt ab ipsis nõ de potẽtia facti sed iuris, nec de potẽtia absolute, sed de potẽtia relata pensa rationis non errante. Nec video in hoc circa clericos aut laicos respectu suoꝝ supioꝝ aliquã eẽ differentiã, licet ꝓlati clericoꝝ eo ꝙ nullũ hæreditariũ ius hñt ī suis dignitatibꝰ sicut pricipes, facilꝰ possunt deponi q̃ principes, & laici nullo statuto supioris cõstricti liberiorẽ dispositionẽ de bonis suis hñt q̃ clerici, eo ꝙ bona clericorũ cõmunicãda sunt paupibꝰ vltra id qd ī ꝓpriꝰ vsus assumũt, sicut aliq̃ de nũero pauperũ, ꝓut alias satis exposui. Ad tertiũ ꝙ tũc subditi nõ posset disponere de rebus suis: Dico ꝙ verũ est cõtra statuta supiorũ: alias autem bene possent.

Irca secũdũ arguitur ꝙ generalia interdicta ī cõitatibꝰ non sunt licita, sic. Innocẽtius dicit de sentẽtia excõmunicatiõis, c. Romana ecclesia. In vniuersitatẽ vero vel collegiũ ꝑferri excõmunicatiõis sentẽtiã penitꝰ ihibemꝰ volẽtes aiarũ vitare piculũ qd exide seq posset, cũ nõnũq̃ cõtigeret inoxios ī hmõi sciẽtia irretiri, qd vt dicit Greg. eẽ nõ debet: cũ pcã tm suos actores tenere debẽt, s̃ qñ fiunt gñalia interdicta ī cõitatibꝰ, etiã multi inoxii hmõi iterdicto irretiunt. ergo &c. Itẽ

Ad duo pri.

Ad pri. ī op.

Ad secũdũ.

Ad tertium.

Quæst. ix. Arg. prin. Primum.

Secundum.

illicitum est accipere beneficium sine seruitio, sed clerici in interdictis accipiũt sua bñficia. ergo &c.

In oppositũ. IN cõtrariũ sũt vsus & cõsuetudo ecclesiæ. Dico ꝙ ga ſm dicta i pcedẽti qſt: cõe priceps quodãmõ N

Responsio. repsentat totam communitatẽ q̃ est sub ipso, ideo factum suũ interptatiue cẽsetur factũ toti⁹ cõitatis, propter qđ ꝓ delicto principis cõtra ecclesiam vt citius ad emẽdã cõpellat, licitũ ẽ interdictum in communitatem. i quo null⁹ oĩno innoxius punit, ga illi q in multitudine nõ sunt noxii ꝓpria noxa personali, sunt tñ noxii interptatiue noxa sui capitis, ſm ꝙ mẽbrũ reputat noxiũ noxa capitis: & quẽadmodũ quodãmodo oẽs sumus noxii noxa primi parentis, licet alias multũ sit dissimile. Et rõ ista veritatẽ habet i interdicto terrę ipsius principis. sed si priceps malefaciat cõtra ecclesiã aliquã: & propter hoc feratur interdictum i terrã alienã: nõ video ibi rationabilẽ cãm, ga ibi null⁹ est noxius

Ad pri. pri. nec vere, nec interpretatiue. Quod arguit in oppositũ de sentẽtia excõmunicationis, dico ꝙ non O est oĩno sile, quia sententia excommunicationis multo grauior pœna est q̃ interdicti, propter qđ maiori cautela ferenda est. ꝓpter qđ licet interdictũ ferat in cõmunitatẽ ꝓ delicto soli⁹ pricipis, non tñ sententia excõicationis, dum tñ nõ cõstet euidenter singulos fore in delicto, sicut sunt oẽs & singuli grecorum i delicto schismatis cõtra ecclesiã latinoꝝ, in quã vt puto bene posset potẽtia iuris sentẽtiã excõicationis ferre, nõ obstante edicto Innocẽtii qđ loquit i casu: cũ ꝑsumi potest ꝙ i cõitate sint aliqui innocẽtes.

Ad secundũ. AD secũdũ ꝙ in interdictis clerici sumũt sua beneficia, qđ nõ licet: Dico P ꝙ verũ est si ipsimet ferrent interdictũ i ecclesiã suã absq; cã rõnabili. sed si cã rõnabili ferãt illud ꝙ feratur a suo superiori, nõ debent pdere sua beneficia, ga nõ stat ꝓ ipsos ne faciant officia.

Quæst. x. Arg. prin. IRca tertiũ arguit ꝙ subdit⁹ cognoscẽs ꝙ plat⁹ su⁹ velit ipm punire ex rãcore nõ debet ei obedire, sic. null⁹ debet alteri obedire i eo qđ scit ipm facere iiuste, iste subdit⁹ scit platũ suũ facere iiuste si ipm puniat, ga punitio ex rãcore nõ põt eẽ iusta. ergo &c.

In oppositũ. Cõtra. plat⁹ suus simplr plat⁹ est ei, & absq; cõditiõe, & sicut ei plat⁹ ẽ ita

Responsio. debet ei obedire, ergo &c. Dico ꝙ plat⁹ i puniẽdo talẽ, aut pcipit ei aliqd cõtra Q suã regulã qua subdit⁹ est illi, aut secũdũ regulã, aut ꝑter regulã. Si cõtra: dico simpliciter ꝙ non tenetur in hoc ei obedire, quia quo ad hoc nõ est ei subditus. quia cum oĩs regula ab ecclesia suscepta facta sit secundum regulã euãgelicã & cõsilia ei⁹: illd qđ prælatus subdito secundũ regulã pcipit, deus præcipit: & ecõtra, quod cõtra illã pcipit de⁹ prohibet; cõtra quẽ nemini obediẽdũ est, dicente Bernar. i epistola ad Adam monachum. Liquido appet mala impantibus non eẽ parendũ: pserim cum prauis obtemperans imperiis, in quo homini videt obediens, deo plane, q oẽ qđ perperã agit, interdicit, inobediẽtẽ te exhibes. Valde puersum est ꝓsiteri te obedientem in quo noscaris superiorem propter inferiorem diuinã ꝓpter humanã soluere obedientiã. Quid em? qđ iubet prohibet de⁹: & ego audiã hoĩem surdus deo? non sic apostoli clamãt dicẽtes, melius est obedire deo q̃ hominibus Si vero platus pcipit secundum regulã tenet subdit⁹ in omnibus illi obedire, & similiter i eis q̃ sunt præter regulã, dum tñ nõ sit certũ ꝙ vergãt cõtra ea q̃ sunt scđm regulã. Sed & tũc tenet obedire quousq; in platura pmittitur si non poterit ab eo impetrari ꝙ desistat. Alias em̃ debet præsumere ꝙ qcquid præcipit regulæ congruat, & ad impletionem eorum q̃ regula præcipit conferat. Nec in hoc est differentia de inferiori prælato qui præest aliis secundum aliã regulã priuatã, qualiter præsunt abbates & cæteri prælati religiosorũ, & de superiori prælato ecclesiastico q̃ pest aliis secũdũ regulã publicã Christianę religionis: qualiter ꝑsunt

Ad arg. pri. papa & cæteri sub ipso cpi & curati, de qbus iam habitũ ẽ supra. & ſm hoc cõcedẽda ẽ scđa rõ. AD rõnẽ i oppositũ ꝙ subdit⁹ scit talẽ platũ suũ i dicta punitiõe iiuste agere ergo &c. Dico ꝙ nõ põt eũ R scire i tali punitione iiuste agere nisi sciat eũ agere i hoc cõtra regulã ſm quã pest: & tũc vt dictũ ẽ nõ ẽ ei obediẽdũ. alias aũt obediẽdũ ẽ ei, ga nõ põt scire ꝙ iiuste agat nisi ex ꝑsũptiõe, cui initi nõ debet, aut recurrẽdũ ẽ ad superiorẽ, vel ꝓ appellationẽ, vel ꝓ cõqstionẽ, et si nõ ẽ superior ad quẽ ẽ recurrẽdũ, aut ꝓ illũ nõ põt hri succursus, stare oportet i obediẽtia quousq; deponatur.

Quæst. xi. Arg. pri. pri. IRca quartũ arguit ꝙ hñs sufficiẽter vñ possit susteẽtari ſm statũ suũ nõ tenet receptũ i eleemosynã titulo pauptatis restituere. Prio sic. talis eleemosyna ab apl̃o ii. Corith. ix. vocat bñdictio. Error aũt psonę nõ facit irritã bñdictionẽ, vt patet i bñdictiõe quã Isaac cõtulit Iacob vice Esau. Gen. 37. q̃re et si cõferẽs dictã eleemo

Secundum. synã erret circa psonã credẽdo cõferre illã paupi idigẽti: rata tñ ẽ eleemosyna quã tal' ñ idigẽs scipit. ſ3 qñ collatio rata ẽ collatũ ñ debet restitui. ergo &c. Scđo sic, meretrix acqrẽs pecuniã ex fornicatiõe, licet eã ex pctõ luxurię acqrat, ñ tñ tenet eã vlli restitue

In oppositũ re. ergo & sil' iste l; acquirat eleemosynã ex pctõ cupiditatis, nulli tñ tenet eã restituere. Cõtra. clericus acquirens beneficium ex peccato simulationis bonitatis tenet illud restituere, quia non intrauit per ostium, ergo & similiter iste acgrens eleemosynã ex peccato simulatiõis paupertatis illã

S tenetur restituere. Dico simpliciter q̄ nullꝰ tenetur restituere cōferēti receptū titulo eleemosynæ quantūcunq; habeat sufficientiā sustētationis, eo q̄ conferens liberaliter contulit intendens prouidere indigētiæ psonæ, cui cōferre posset libere etiā si idigēs nō esset, & hoc quēadmodū Isaac potuisset libere & sufficiēter scienter cōtulisse illā bñdictionē Iacob quā ei cōtulit, ppter qđ nō obest error psonæ, quēadmodum pater q̄ libere pōt hæreditare filiū quē elegit, & nō nisi vnū ex filiis suis, si hæreditādo vnū crederet hæreditare alterū, rata esset hæreditatio, q̄ tñ rata nō esset si hæreditaret extraneum. Et sic pcessit prima obiectio: q̄ secūdū hoc cōcedenda est. Resp̄sio.

T Sed vtrū iste qui talē eleemosynā recipit poterit eā sibi reseruare, & in vsū ppriū cōuertere, de hoc maior est dubitatio, & credo q̄ nō, dum tñ recipiēti sufficienter scām statū suū sit prouisum nō tam pro tpe præsenti q̄ etiā futuro: de quo probabiliter pōt pſumere q̄ pro illo poterit ei sufficiēter prouideri ex iam habito aut ex propria industria seu labore. Sinautē, poterit illā eleemosynā sibi reseruare p̄ futuro: vt tūc de illa viuat dū senio vel aliquo alio incōmodo oppressus lucrari nō poterit, vel dū diuino obsequio sine distractione liberius vacare intendit. In quo casu credo q̄ illam eleemosynam sine pcō sibi poterit reseruare, alias vero nequaq̄, sed debet illā paupi alicui restituere, qa in illa pauperē aliquē defraudauit q̄ eam erat acceptur⁹: in quo ī pauperē illū peccauit, & qđ illius futurū erat p̄ fraudē subtraxit. In quo tñ dantē in nullo defraudare potuit, quia ītētio illius illi apud deum ad recipiēdū remunerationē suffecit, ppter qđ illi nihil restitui debuit. Quietiā etsi ille eleemosynā restituere deberet, qa p̄ ipm paupi nō cōferret: meretrix tñ nequaq̄ acquisitū p̄ fornicationē deberet restituere illi a quo recepit, vt nō valeat ad ppositū secūdū argumētū, qa nō ē simile: eo q̄ meretrix aliqd de suo dat formicatori, s. vsum sui corporis: p̄ quo p̄ cōmutationem pecuniam sumit, & secundum equitatem iustitiæ commutatiuæ illam recipit, licet p̄ opus iniustitiæ qđ cōmittit. Iste autem accipiēs eleemosynā nihil de suo reddit, p̄ter dolum: q̄ nō debet ei patrocinari. Dubium. Ad argumētū ī oppositū p̄ simile de accipiente beneficiū p̄ simulationem bonitatis, q̄ tenetur illud restituere, ergo & iste eleemosynā, Dico q̄ nō est verū q̄ acqrens beneficiū p̄ simulationē bonitatis teneatur illud restituere, dum tamen non obsit aliud. Ad cuius intellectū sciēdū est: q̄ cū aliquis acqrit beneficiū per simulationē, decipit conferentem illud, & facit illum ī cōferendo errare contra eius intentionem. Et tūc simulatio & error hincinde possunt esse, aut quo ad psonā simulātis & bñficiū recipiētis, aut quo ad psonæ cōditionē. Si quo ad ipsam psonā, puta si cōferēs beneficiū intendit illud cōferre alicui certæ psonæ, & simulās simulat se esse illā psonā, puto q̄ nō valet collatio, nec recipiēs ius habet ī beneficio sibi sic collato, ppter errorē cōferētis, & hoc adinstar matrimonii qđ cōtrahit aligs p̄ errorem cum aliqua persona, & intendit contrahere cum alia. Sicut enī ibi error personæ īpedit matrimoniū, sic & hic īpedit receptionem iuris in beneficio, & tenet recipiēs p̄ talē simulationē illud restituere cōferenti, vt conferat illi quē defraudauit. Et hoc idcirco p̄cipue: qa in collatione beneficiorū ecclesiasticorū non tam debet esse intentio prouidentis prouidere personæ cuiq̄ de beneficio, q̄ ecclesiæ de seruitore. Beneficia enim sunt propter seruitia. Et ideo quia sic recipiēs defraudauit ecclesiā de seruitore, de quo conferens intendebat prouidere, & pſumit q̄ de idoneo, omnino iste qui sic recipit tenetur restituere beneficium: non sic autem recipiens dicto modo eleemosynā, quia conferens eam non intendebat per eam puidere nisi personæ. Vnde quia ecclesiæ cui debet prouideri multū posset derogari per errorem personæ in collatione beneficii: nulli autem in collatione eleemosynæ, quia danti ad meritum sufficit sua bona intentio: & pauperi defraudato simpliciter sufficit si pauperi restituat: dū defraudās non est indigens, nec pro pſenti, nec pro futuro: aut si indigens est pro futuro, etsi non præsenti, in hoc conferens non debet credere se fuisse deceptum, quia sæpe fructuosius est tali conferre q̄ indigenti in præsenti. Si vero sit error quo ad conditionem personæ simulantis & beneficium recipientis: aut ergo conditio ista talis est, q̄ propter illam factus est insusceptibilis beneficii, aut talis est q̄ per illam factus est inidoneus ad exequendum beneficium. Si primo modo, puta si sit excommunicatus, & simulat se non esse talem, adhuc non valet collatio sicut non valet matrimoniū fœminæ cum fœmina quæ se finxit esse virum. & tenetur restituere beneficium. Si secundo modo, subdistinguo tripliciter, aut ergo est conditio talis, q̄ per illam est omnino impotens implere seruitium ad quod confertur beneficium, puta si finxit se scire literas & literas omnino ignorat, & beneficium requirit literaturam: aut si beneficiatus in vna ecclesia tacens de beneficio impetrat a papa beneficiū aliud in alia ecclesia, cum non possit simul seruire in duabus ecclesiis. Et dico q̄ non valet collatio, & tenetur restituere beneficium, sicut nec valet matrimonium cum viro carente membro virili, sed deberet separari. Aut est conditio talis q̄ per illam potest impleri seruitium, licet non ita eminēter vt credebat conferens, & vt ille se simula-

uit posse implere. Et tunc dico q̄ bene valet collatio & non tenetur restituere, quia sufficit idoneo dare quātū ē ex pte ecclesiæ cui seruiēdū ē. & hoc sicut valet matrimoniū cū viro q quoquo mō valet actū matrimoniale exeq, licet nō ita viriliter vt multi alii. Aut ē talis cōditio q̄ stante illa nō pōt impleri salubriter seruitium ipsi seruienti maxime, puta si non sit bonæ vitæ, de qua conditione fit mentio in argumēto, & q̄ solet esse regulariter in beneficiis īpetrandis p̄ simulationē. Dico q̄ valet collatio, & non tenetur restituere beneficiū, & hoc quia super tali cōditiōe, quia respicit occulta nullus conferens beneficium ad plenū certificari potest: & variantur homines fm talē cōditionem frequenter: nec a tali conditione oīno dependet seruitii executio. Et est sīle de matrimonio cū paupere q simulauit se diuitē: ppter qualē fictionē non est minus ratū mr̄imoniū. Et in p̄dictis casibus ī quibus non valet collatio beneficii acq̄siti per simulationem, non est simile de receptione eleemosynæ per simulationem secundum prædicta.

Quæst. xii.

Equuntur q̄sita de peccatis. Et erat vnicū de pcō omissionis: Vtrum videlicet doctores ecclesiæ deberēt facere cōsciētiā de pcō eo q̄ nō laborāt ad cōuersionē infideliū. Alia vero duo de peccato commissionis. Quorū primū erat in tutelis

Quæst. xiii.

Vtrum pupilli a tutoribus custodientibus bona sua pñt aliquid absq; peccato recipere occasione bonorū illoꝝ vltra sortē salua sorte.

Quæst. xiiii.

Secūdū vero erat in cōtractibus, Vtrū liceat vendere rem aliquā plus debito propter indigentiam emētis.

Arg. princ.

ClRca primū arguit q̄ doctores ecclesiastici deberent facere cōsciētiā pcī eo q̄ nō laborāt ad cōuersionē infideliū, sic, q̄ doctores ecclesiastici nō laborāt ad cōuersionē infideliū hoc nō omittūt nisi ppt metū mortis, sed ppter hoc nō deberēt omittere exēplo apostoloꝝ, quos misit deus sicut oues ad lupos, dicēs eis. Nolite timere qui corpus occidunt. de quo pluria Matth. x.

In oppositū.

Talis aūt omissio non est sine pcō. ergo &c.

Cōtra, nō est bonū sumere panē filiorū & dare canibus ad manducandum, panis filioꝝ q̄ sunt Christiani est verbū doctrinæ & prædicationis sanctæ

Responsio.

qđ mittitur illis q̄bus proponitur. infideles autem canes sunt. ergo &c. Dico q̄ doctores ecclesiastici si accessus eis eēt aptus ꝓponēdi verbū p̄dicationis, maxie si cum hoc ꝓbabiliter credere possent q̄ ad p̄dicationē eoꝝ infideles cōuerterent, licet cū hoc etiā ꝓbabile esset eis q̄ si ī p̄dicatiōe veritatis p̄sisterēt, ab illis q̄bus cōuersio alioꝝ displiceret, deberent occidi (sicut patuit apostolis, & sicut probabile fuit eis q̄ ad eoꝝ p̄dicationē infideles conuerterent: tū ga ad hoc speciali eos misit Christus & miracula concessit dicens eis illud. Videte regiones quō albæ sunt ad messem. Regiōes qdē albæ ad messē erāt īfideliū multitudines paratę ad cōuersionē) magnā deberēt sibi facere cōsciētiā pcī si ad infideliū cōuersionē nō laborarēt. Sed nūc post q̄ sectæ infideliū ī sua īfidelitate sunt obduratæ contra fidē christianorum, vt non sit spes de illoꝝ cōuersione, nec signū conuersionis eorū futuræ p̄cipiunt, nec ad hoc missionem specialem susceperunt, nequaq̄ sup ista omissione debēt sibi facere peccati consciētiam, & hoc maxie idcirco, ga ad liberā p̄dicationē cōtra rit⁹ & legē suā īfideles neminē admittunt, sed capitali sentētia plectūt statim p̄dicare contraria illis attētantes. fm q̄ sup hoc Sarracenorū expssum hēt edictū. Vnde ī tali statu Sarracenos adire nihil alid cēt q̄ ppriā mortē sine fructu ꝓcurare, qđ non licet, dicēte Aug. in casu quasi cōsilī ad Bonifacium. Quādo adhuc cultus idolorum fuerat, ad Paganoꝝ celeberrimas solennitates ingētia turbarū agmina veniebāt, nō vt idola faterēt: sed vt īterficerent a cultorib⁹ idoloꝝ. Illd si accepta licētia a ptāre facere vellēt, siqd eis accidisset possent hr̄e qualemcūq; vmbrā noīs martyrii, sed ad hoc veniebāt vt integris idolis ipsi pimerēt. Vñ sicut Iudæis ī sua ꝓtinacia īduratis ꝓ Paulū dixerūt apli illud Actu. xiiii. ga ī dignos vos fecistis verbo dei, ecce cōuertimur ad gētes, nec de cętero visi sūt regulariter p̄dicare Iudeis, sed gentib⁹ tm̄: sic oīb⁹ īfidelibus modo in sua pfidia īduratis, dicere debēt illis ecclesiæ doctores, ga īdignos vos fecistis verbo dei, ecce cōuertimur ad fideles nros. Si tñ admitterent absq; legis edicto de eoꝝ punitiōe festina, sicut admittebant apostoli qñ licuit cuiq; secta & ritū viuēdi eligere quē voluit: secūdū illd qđ dicit Tulli⁹ lib. prīo de officiis. Ipsi aūt gerere quā psonā velim⁹ a nostra volūtate pficiscit, vt nōnulli omissa imitatiōe maiorū suū qđdā īstitutū cōsequāt. Hoc igit cū q̄rimus, hoc ī primis cōstituēdū ē quos nos & q̄les esse velim⁹, & ī quo gñe vitę: q̄ deliberatio ē oīm difficillima. Nā Herculē Prodic⁹ dicit vt ē apd Xenophōtem: cū primū pubescceret, qđ tps a natura ad eligēdū quā quisq; viuendi viā sit ingressur⁹ datū est, exisse in solitudinem, atq; ibi sedentem diu secum multumq; dubitasse cum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius esset. In qua deliberatiōe ad suā cuiusq; naturā oē cōsiliū est reuocādū vt cōstare in petuitate vitæ possim⁹ nobismetipsis, nec ī vllo officio claudicare. Si īquā p̄dicatores nūc dictō mō admitterent, nō video qn doctores ecclesię deberent sibi facere cōsciētiā pcī si nō aliqñ laborarēt &

ẽtarẽt an posſent eos cõuertere: q̃lẽ ſibi tũc debuiſſent feciſſe apoſtoli ſi tunc nõ laboraſſent ad infi
deliũ cõuerſionẽ. Per qđ patet reſpõſio ad primũ obiectũ. Secũdũ aũt qđ ẽ ĩ oppoſitũ, nõ ꝓcedit bñ Ad arg. ĩ op.
quia nititur ꝓbare, ꝙ nec apoſtoli debuiſſent laboraſſe ad cõuerſionẽ ĩfideliũ, ga canes erãt añ ſuam
cõuerſionẽ. Niſi forte velimus diſtinguere de canibus, dicẽdo ꝙ ſunt canes rabidi qui mordent pa-
nẽ eis apportãtes, nec volũt illũ comedere, ſed potius pedibus ſuis eũ cõculcãt, & ſũt canes nõ rabi
di q̃ nõ mordẽt panẽ eis afferẽtes, ſed poti⁹ applaudunt, & panẽ eis oblatũ libenter comedũt. Primo
mõ canes ſpũaliter ſunt infideles moderni tpis, q̃bus doctrina veritatis ꝓponẽda nõ eſt, quia cõtu
meliis & blaſphemiis quaſi pedib⁹ ſuis cõculcarẽt: inſup & ꝓdicantem illico occiderẽt, ſicut dictũ ẽ
Secũdo mõ canes fuerũt infideles tpe apoſtolorũ: q̃b⁹ doctrina veritatis ꝓponenda fuit: qa abſq; in
iuria prædicantiũ cũ gaudio illam erat multitudo ſuſceptura & comeſtura, vt de canibus fierẽt
per fidem rationales homines.

Orca ſecundũ arguit, ꝙ pupilli poſſunt abſq; pcõ accipe vltra ſortẽ, & ſalua ſor Quæſt. xiii.
te a ſuis tutorib⁹ occaſione bonorũ ſuorũ q̃ cuſtodiũt, ſic. ꝙ tutores exꝑte cõmu Arg. princ.
nitatum bona pupillorũ cuſtodiunt, hoc frequẽter eſt cõtra volũtatẽ amicorũ & Primum.
parentũ illorũ, q̃ libenter de bonis illorũ negotiarent, & de lucro pupillos ſuſtẽta-
rent, & q̃ñ; ſortẽ augerẽt plus lucrando de bonis illorũ q̃ dent tutores ad eo
rũ ſuſtẽtationẽ, puta decẽ libras annuatim pro cẽtum. & ſic ꝙ pupilli illas decem
libras ꝓ cẽtũ accipiũt annuatim inuiti faciũt & coacti ꝓpter ſuſtẽtatiõis neceſſi
tatẽ: ĩ quo vt videt nullus peccat, ergo &c. Itẽ ſic tenere ſub tutela cõmunitatis bona pupillorũ
frequenter vergit in vtilitatẽ reipublicæ: q̃ cõmodius in ſuis indigentiis nõ poſſet ſibi ꝓuidere de Secundum.
tanta pecunia ꝓ tãto, dare aũt aliqd ꝓ cõmodo cõmunitatis, & ſimiliter accipere: vt videtur: liciti
eſt, ergo &c. Itẽ, hoc tenet vſus pluriũ ciuitatũ: qđ nõ faceret vt videt niſi liceret, ergo &c. CON
tra, talib⁹ tutoribus datur pecunia vt numerata: q̃ vt hmõi nõ habet in emptiõe & venditiõe niſi Tertium.
rõnem medii: ĩ qua nõ differũt ſubſtãtia & vſus, quare nõ dat niſi ſub ratione mutui aut depoſiti. In oppoſitũ.
Y ſed nec rõne vni⁹ nec alteri⁹ licet ſumere q̃q̃ vltra ſortẽ, ga vſura eẽt, ergo &c. Dico iuxta ꝓceſſũ Reſponſio.
vltimi argumẽti ꝙ ex quo dicti tutores nõ tenẽt bona pupillorũ niſi ſub forma pecuniæ numera-
tæ, q̃ inquãtũ hmõi differẽtiã vſus a ſua ſubſtãtia nõ habet, vt non poſſit ꝓ ei⁹ vſu aliqd ſumi, nec
põt eẽ extremũ ẽptiaut vẽditi vt pl⁹ ꝓ ei⁹ detẽtiõe accipiat q̃ valeat, nec pl⁹ valere ſeipſa: & ĩ empto
& vẽdito debet eſſe valoris æq̃litas, ꝓut determinabit ĩ quæſtione ſequenti: idcirco dico ꝙ illi pu-
pilli dicti decẽ libras dictas ſalua ſorte cẽtũ librarũ nõ accipiũt niſi ſicut ptẽ quãdã illarũ cẽtũ libra
rũ, qđ nullo mõ quãtũ video põt eẽ ſine vſura mera, ſed ſi q̃ mõ liceret accipe ibidẽ aliqd vltra ſortẽ,
nõ video ꝙ aliter poſſit accipi niſi ſub rõne intereſſe tanq̃ a violẽto & iniurioſo detẽtore rei alteri⁹
qđ bene puto licere ex ꝑte pupillorũ recipiẽtiũ, dum tñ ipſimet potẽtes & valẽtes lucrari de pecu-
nia ſua, aut parentes ipſorũ vellẽt eã hꝛe ad negotiãdũ, & cõtra volũtatẽ eorũ a dictis tutorib⁹ deti-
neat. Sed tũc ꝓ cẽtũ libris nõ deberet eẽ cert⁹ nũer⁹ pecunię recipiẽdę, videlicet decẽ librarũ, ſ; ſolũ
mõ ad arbitriũ boni viri iuxta circũſtãtiã tpis, loci, & ꝓſonarũ q̃ de pecunia negotiarẽt. Nec ẽt tũc
dicti tutores dictam pecuniam abſq; pcõ iniuriæ poſſent detinere. Nõ em̃ intereſſe ſoluit niſi ꝓ in-
iurioſa rei cuiuſq; detẽtione, etem̃ licet de iure miniſtri reipublicę poſſent eẽ tutores bonorum pu
pillorũ, nec ĩ hoc eſſent iniurioſi nec detẽtores violẽti, eſſent tñ ſi ipſimet pupilli vel amici eorũ vellẽt
negotiari de illis bonis, & illi nõ vellẽt iſta dare ſub bona tutela, nec negotiari de illis ad ꝓfectũ pu
Z pillorum, iniurioſi & violenti detentores quo ad hoc. Q2 arguitur primo: ꝙ dicti pupilli neceſſita Ad pri. pri.
te coacti recipiunt dictas decẽ libras. ſ. ꝓpter ſuã ſuſtẽtationẽ, Dico ꝙ ꝓpter neceſſitatẽ ſuſtẽtatiõis
extremã licet accipere a quocũq; & quolibet mõ, ſed hoc nõ habẽdo oculũ ad mutuatum vel depo
ſitũ, illud em̃ nequaq̃ licet. Et ſic neceſſitas pupillorũ q etiã abſq; neceſſitate eſſent dictas decẽ libras
ꝓcẽtum recepturi, nõ excuſat illos a vitio vſurę: etſi debitũ itereſſe excuſaret, qđ mlto magis incul-
paret vitio iniurię ipſos tutores etiã ſi dictas decẽ libras ꝓſoluãt ꝓ itereſſe. & ſic ĩ oẽm cuẽtũ aut pu-
pilli peccãt, & tenent ad reſtitutionẽ accepti vltra ſortẽ, aut ipſi tutores cũ hoc ꝙ annuatim ſol-
uũt decẽ libras ꝓ intereſſe. AD ſecũdũ ꝙ illud vergit ĩ vtilitatẽ cõmunitatis: Dico ꝙ licet qlibet Ad ſecundũ
de ciuitate teneat ſuccurrer de ſuo, & hoc bono cõitatis, qm̃ ſicut dicit Tulli⁹ li. i. de officiis, vt pcla
re ſcriptũ ẽ a Platone, Nõ nobis ſolũ nati ſum⁹, ortuſq; nr̃i ptem pr̃ia vẽdicat ptem amici. in hoc na
turã debem⁹ ducẽ ſeq: cões vtilitates ĩ mediũ afferre, mutatione officiorũ dãdo & accipiẽdo. & ĩfra
Oĩb⁹ iter oẽs ſocietas hæc eſt: in qua oĩm rerũ quas ad cõem hoĩm vſũ natura genuit, iſta ſeruãda
eſt cõitas, vt ſicut ĩ græcorũ ꝓuerbio eſt amicorũ omnia eſſe cõmunia. Q2 tñ ciuitas titulo cuſtodię
aliquorum bona cõtra volũtatẽ illorũ vel amicorũ eorum volẽtiũ ꝓ illis de eis negotiari detineat

iniquitas eſt gubernantium cõitatẽ,aut ſi vltro pro.c.libris decẽ accipiũt vltra ſortẽ, nõ titulo in-
Ad tertium. tereſſe,pculdubio vſura ẽ.Ad tertiũ ꝙ hoc tenet vſus pluriũ ciuitatũ:Dico nõ vſus ſed abuſus:nec
ob hoc delicta ſunt minora quia plures eis irretiti ſunt.& ſi multi ſic faciũt credo ꝙ ignoranter fa
ciunt,aut male circa hoc inſtructi ſunt.

Quæſt.xiiii. Circa tertium arguitur: ꝙ propter indigentiam emptoris licet vendere rem plus
Arg.princ. debito,ſic,tantũ res valet quãtũ vẽdi põt,ꝫre cũ res poſſit vẽdi pl⁹ debito ꝓpter i-
digentiam emptoris tãtum valet quantum haberi põt pro ipa ab emptore indi-
In oppoſitũ. gente,ſed licet rem quãcũq; vendere tãtum quantũ valet,ergo &c.CONtra.iſte
vendens in hoc ꝙ rẽ ſuã vendit plus propter indigentiam emptoris, vendit qđ
ſuum non eſt,ſ.neceſſitatem vel indigentiam alterius:in hoc videlicet ꝙ illam po
nit in parte pretii,rem ſuam propter illam plus ꝓtiando:qđ nequaq̃ licet.ergo A
Reſponſio. &c. Dico ꝙ ſecundum ꝙ alias declaraui in quadam quæſtione de Quolibet:an.ſ.liceat emere rem
pro minori pretio q̃ valeat propter ignorãtiã vendentis, æqualitas debet obſeruari quo ad pretiũ
inter emptum & venditum ſiue datum & acceptũ,put requirit iuſtitia commutatiua.ſ.ſecundum
qualitatem ſiue diſpoſitionem aut circunſtantiam temporum & locorum in quibus fiunt emptio
& venditio,& hoc prout dicta æqualitas de propius poteſt ſeruari iuxta æſtimationem rectæ ra-
tionis.Idcirco igitur,quia talis æqualitas in propoſito non ſeruatur,quia indigentia emptoris non
eſt circunſtantia propter quam debet augeri pretium venditi,imo eſt circunſtantia qua debet ven
ditor moueri ad libentius vendendum rẽ ſuam & facilius,& ſic propter quã poti⁹ pretium excha
ritate diminui deberet q̃ ex aliqua cupiditate augeri,Dico ꝙ omnino illicitum eſt plus vendere rẽ
ſuam propter emptoris indigentiam,& pro eo qđ accipit vẽditor vltra iuſtum pretium ad æſtima
tionem viri iuſti,non eſt venditio,ſed extorſio:& ita ſpecies rapinæ.& ſecundum hoc concedenda
Ad arg.pri. eſt ratio ſecunda. Ad primam in oppoſitũm ꝙ tãtũ res valet quantum vendi poteſt:Dico ꝙ verũ
eſt de potẽtia iuris quæ debet eſſe recta ratione regulata,quia id ſolũ poſſumus licite & abſq; pẽtõ
qđ de iure poſſumus,non autem verum eſt de potentia facti ſiue de potentia abſoluta qua id poſſe
dicimur qđ ex circunſtantia in aliquo caſu licite poſſumus & in alio non:quæ vere dicitur potẽtia
abſoluta.Dicitur etiã potentia facti quando per ipſam fit qđ nõ licet pro loco & tempore,licet alias
licere poſſit.Potẽtia aũt facti ſimplr dr̃ illa q̃ fit qđ oĩno illicitũ ẽ & ĩ nullo caſu licitũ: vt adulterari
vel occidere inocẽtẽ. Quare cũ ĩ ꝓpoſito res iſta nõ poſſit plus vẽdi de potẽtia iuris,ſed ſolũmõ de
potẽtia facti,aut de potentia abſoluta,quia forte in aliquo caſu licitum eſt iſta vendere tãtũ , puta
propter circũſtantiam communem temporis aut loci:nullo igitur modo res dicta tantũ valet quã
tum tali potentia vendi poteſt:& ideo talis venditio nõ eſt licita ſecundum dictum modum.

Quæſt.xv. Sequuntur quæſita de pœnis.Et erãt tria. Primum de pœna infligenda vni ſin-
gulari perſonæ, Vtrum ſcilicet Iudæus pungens hoſtiam cõſecratam,qui videns
Quæſt.xvi. ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere,& viſo miraculo cõuertitur
& baptizatur,debeat pro iſto delicto puniri a iuſtitia publica. Secundum erat de
pœnis infligendis duob⁹ cõparatiue, Vtrum videlicet religioſus grauius peccãs
min⁹ puniẽd⁹ ſit q̃ ſecularis min⁹ grauiter peccãs. Tertiũ erat de pœna infligẽda
Quæſt.xvii. vni cõmunitati. Vtrũ.ſ.multitudo populi defendẽs prauã cõſuetudinẽ ſuã an-
Arg.pri.pri. tiquã puta forẽ publicũ tenere ĩ cœmiterio hora miſſę,ſit ꝓpt hoc puniẽda. Circa primũ arguit ꝙ
dictus iudęus ꝑ dicto delicto poſt baptiſmum receptum ſit puniẽdus,ſic.Iudęus committẽs cõtra
ſuã legẽ puniẽdus eſt ſcđm illã:ergo & cõmittens cõtra legẽ chriſtianã,ſiĩr ꝑm illã puniri debet.ꝫre
Secũdum. cũ dicto facto cõmiſerit cõtra legẽ chriſtianã,ergo &c. Itẽ niſi iudę⁹ iſte ſup dicto facto puniret a
publica iuſtitia ſcđm legẽ chriſtianã,tũc maleficiũ illud maneret ĩpunitũ:qa iudęi nõ puniret illud
Tertium. ſcđm legẽ ſuã:illud aũt eſt incõueniẽs. ergo &c. Itẽ ſi ꝓpter baptiſmũ ſuſceptum nõ puniret , tũc
multi infideles ſolo metu mortis faciẽtes ſe baptizari effugerẽt ꝑ hoc pœnas ꝑ illis q̃ cõmiſerũt in
Quartum. eccleſiã. Itẽ baptiſm⁹ nõ tollit pœnã ſed culpã tm̃:qa nõ tollit irregularitatẽ cõtractã ex bigamia
Quintum. añ baptiſmũ.ergo cũ hãc pœnã nõ tollat:adhuc ẽ illi iſligẽda.ergo &c.Itẽ,tũc nõ eẽt puniẽd⁹ ꝑ fur
In oppoſitũ. to aut homicidio qđ añ baptiſmũ cõmiſiſſet.hoc ẽ icõueniẽs.ergo &c.Cõtra.Iudę⁹ iſte dictã hoſtiã
credebat fuiſſe non conſecratam, quia credebat fidelitatem conſecrationis quam Chriſtiani illi
adhibent nihil eſſe, ſed Chriſtianus pro punctione hoſtiæ quam crederet non conſecratam non eẽt
puniendus per iuſtitiã publicã,quia aut nihil,aut modicũ peccaret:quare nec ſimiliter pro iſta pũ
Reſponſio. ctione a iuſtitia publica puniendus eſt Iudæus:quia aut nihil aut modicũ ĩ illa peccauit. Dico pri B
mo diſtinguendo de modo peccandi in dicta pũctione hoſtiæ cõſecratæ quo ad intẽtionem Iudæi

pungentis.quia aut pungebat eam ex pura malitia,animo.ſ.inferendi contumeliã Chriſto quem Chriſtiani colunt ſub ſpeciebus hoſtię,& tũc grauiſſime peccauit:ſed ſolũ in legem Chriſtianã:& non in legem Iudeorũ iuxta illorũ eſtimationẽ.Aut pũgebat eã ex dubietate : an.ſ.talis ſanctificatio eſſet in illa qualẽ Chriſtiani credũt illi ineſſe: animo.ſ.experiẽdi p aliquod ſignũ forte apparẽs a deo:an ita eẽt.& tũc adhuc grauiter peccauit,tentãdo.ſ.deũ,& non ſolũ in legẽ Chriſtianã noui teſtamenti:ſed ẽt in legem Iudeorum veteris teſtamenti. et hoc etiã iuxta æſtimationẽ Iudeorũ : qa in lege veteris teſtamenti ſcriptum eſt:Non tentabis dominũ deum tuũ.Deutero.vi.Et repetitum eſt a Chriſto in nouo teſtamento Matth.iii. Sed credo q̃ minus peccaſſet ſi intentione experiendi illud feciſſet: q̃ ſi intentione contumeliam inferendi: eo q̃ nondum conuerſo ad fidem Chriſtianam licet experiri efficaciam legis Chriſtianę: & hoc mentis diſcretione ipſam examinãdo & aliis legibus cõparãdo ſcdm prę eminentiam in congruendo & concordando Iudeo rectę rationis. quẽ admodũ Auguſtinus anteſuã cõuerſionẽ examinauit legẽ Chriſtianã,& illã p̃elegit poſtq̃ magis rõnabilẽ cęteris legib9 iuenit.Vt em̃ dicit ī principio libri cõtra epiſtolã fundamẽti:Ego euãgelio nõ crederẽ niſi me eccleſię catholicę cõmoueret auctoritas.& poſtq̃ paulo pri9 ãnumerauit p q̃ ec cleſię auctoritas mouit ipm ad credẽdũ,cõuertens ſermonẽ ad Manicheos dicit ſic.Apud vos aũt vbi nihil horũ eſt qđ me inuiret ac teneat:ſed ſola perſonat pollicitatio veritatis:q̃ ſi tam manifeſta monſtratur: vt in dubiũ venire non poſſit,p̃ponenda eſt illis rebus omnibus quibus in catholica teneor.Si aũt tm̃modo p̃mittit & nõ exhibeat,nemo me mouebit ab ea fide quę animũ meũ tot & tãtis nexibus Chriſtianę religioni aſtrinxit.& vt teſtat ī principio de vera religione,eadẽ cõmouerẽt modo ad conuerſionẽ ad fidẽ Chriſtianã veros philoſophos ſi reuiuiſcerẽt.Mẽtis ergo diſcretione licet veritatẽ legis & fidei chriſtianę experiri:quia ſic nullus experiri q̃rit niſi dubius factus de ſua perfidia:per qđ incipit tendere ad veram fidem.Experiri autem ſuper hoc miraculũ a deo expetẽdo,illud omnino illicitũ eſt:ſicuti forte experiri voluit iſte Iudeus:ī quo multũ peccaſſet,minus tñ vt eſtimo q̃ ſi illud ex malitia feciſſet:& multo min9 puniẽdus eſſet p iſto cõmiſſo p eccleſiam poſt eius conuerſionẽ ſi ppter experientiã illud cõmiſiſſet:q̃ ſi ppter contumeliam:ſi tñ ſuper hoc certificari potuiſſet:et ſi ppter illud poſt baptiſmũ puniẽdus eſſet:de quo tñ non eſt dubiũ q̃ puniẽdus fuiſſet ſi cõuerti noluiſſet: quia nõ ſunt permittendi agere Iudei vel docere aut ſcribere in cõtumeliam Chriſti:ſi ſup hoc eccleſia inſtrui poſſet:licet permittant hiſtorialiter exponere & docere vetus teſtamẽtum & alia cerimonialia veteris legis exercere. Sed poſtq̃ cõuerti voluit,aduertẽdũ eſt an cõmotus miraculo dicto ad eccleſiã ſe diuertit petens baptizari prius q̃ impingeret illi tale facinus:& priuſq̃ p iſto ad carcerẽ traheretur: an non petiuit baptizari niſi poſtq̃ calumniatus fuerit ſuper dicto crimine,& forte ad carcerem tractus.Si ſecũdo modo, magna præſumptio fuiſſet q̃ non niſi ppter metum mortis & fugã eiuſdem baptizari voluiſſet: vt p hoc euadere poſſet. et tunc nequaq̃ ad baptiſmũ aſſumi debuiſſet , niſi pbabilibus indiciis apparuiſſet ipm vere conuerſum fuiſſe:& non timore mortis baptiſmũ petiſſe,aliter em̃ fictus reputari debuit:& ad baptiſmũ non recipi:ſed potius ad pœnas trahi.Si primo modo:aut ſi forte pbabilibus indiciis appa rere potuit ipm nõ ficte & metu mortis baptiſmũ petiſſe:ſed tãq̃ vere pœnitẽtẽ amore fidei Chri-
C ſtianę:oino recipi debuit ad baptiſmũ. Et tũc reſtat dubiũ ppoſitũ,An baptizatus puniri deberet pro dicto cõmiſſo:& hoc per iuſtitiam publicã pœna corporali,quali puniendus fuiſſet ſi conuerti noluiſſet:puta mortis.qa de pœna ſpũali a deo infligẽda p dicto cõmiſſo certũ eſt q̃ per baptiſmũ remiſſa eſt omnino cũ peccato,ſi tñ non ficte baptiſmũ aſſumpſit. Et hic diſtinguendũ puto: quia aut conſtare poteſt p aliqua certa indicia poſt receptum baptiſmũ q̃ fictus acceſſit ad illũ: et tunc dico q̃ non eſt recõciliatus in aliquo eccleſię:et puniendus eſt acrius q̃ ante baptiſmum: quia cum præcedenti peccato additum eſt preſumptiue peccatum fraudis quo decepit eccleſiã cũ ei cõtulit baptiſmũ.Aut ecõtrario conſtat p cõtraria indicia q̃ firmiter ſtat in eo qđ aſſumpſit: et q̃ vere ad baptiſmũ acceſſit:et tũc dico q̃ cõmiſſum iſtud quatenus ptinet punitio ipſius ad eccleſiã ſiue ad legem Chriſtianam:quia ſcelus peccati illius cõmiſſum eſt in totũ corpus eccleſię et in quẽlibet exiſtentẽ in illa inquãtum eſt membrũ eccleſię:licet non vt eſt perſona ſingularis,emenda in punitione illius facienda eſt toti eccleſię et cuilibet in ea inquantũ eſt membrũ eius.nũc aũt poſtq̃ ſuſcepit illum eccleſia ad baptiſmũ:et per hoc eum ſibi adiunxit vt membrũ ſanũ: et ſimiliter cęteris membris ſuis coniũxit atq̃ aſtrinxit vinculo charitatis:in hoc eũ ſibi et mẽbris ſuis pfecte recõciliauit: non ſolũ ſibi remittendo rancorẽ p cõmiſſo ſed etiã omnẽ iniuriã quę reſpicit emendã:et hoc facto hmõi iniuriam ei remittendo:licet nõ verbo.quẽadmodũ ſi cui p̃ximus ſuus iniuriatus fuit,poſtq̃ recepit illum ad perfectã amicitiã et familiarẽ cõuerſationẽ in prandiis et aliis ī quibus homines

Dubium.

amicabiliter ſolent conuenire, oīs iniuria reputatur inter homines illi remiſſa vt de cętero contra illum agi non poſſit actione iniuriarū. & hoc etiā quemadmodū ſi quis aliquā defloraūit, & tenetur ei emendare iniuriam ipſam dotando, ſi cōſentit ꝙ eam recipiat in vxorem, omnis iniuria illi remiſſa eſt ab illa. nūc aūt ſumma iniuria eſſet poſt remiſſionem iniurię vindictā expętere. Dico igitur ꝙ quātum mihi apparet multū eccleſia illi Iudęo iniuriaretur ſi poſtq̄ per baptiſmū factus eſt vt apparet verus Chriſtianus, poſt baptiſmū ſuſceptū vere in aliquo eū puniret quātūcūq; modico non ſolū extremo mortis ſupplicio, quo non debēt puniri niſi incorrigibiles qui ſunt putrida mēbra in animali, quę oportet abſcīdi ne cętera mēbra inficiant, dicēte Auguſt. in epla ad Marcellinū Vindicta vltima iuſte expoſcitur quādo null9 iā reſtat correctionis locus. quia vt dicit in epla ad Maced. in plectendo & ignoſcendo hoc ſolum recte agīt vt vita hominū corrigat. q̄le mēbrū nō p̄ſumitur ꝙ ſit iſte, poſtq̄ ſicut vere cōuerſus ad baptiſmū ſuſceptus eſt, nec aliquod contrariū indicium appareat. in hoc em̄ ſeip̄m ſeruitio dei & eccleſię p delicto ſuo p̄fecte exhibuit, & de ſemetipſo ſatiſfecit, et ideo mitiſſime cum eo tāq̄ cū filio & ſeruo deuotiſſimo agēdū eſt: vt comparando iſtū Iudęum cōuerſum ex dicto miraculo ad aliū non cōuerſum, reſpectu iudicii eccleſię, dicamus illud Anſel. de ſimilitudinibus, vt infra q̄ſtione ſequēti. Hūc mitius iudicat vt ex toto ꝑriū: illum vero ſeuere vt minus priuatū. Vnde indignanti ꝙ tali ſic parcit eccleſia, dici poteſt illud qđ dicit Auguſt. in epla ad Vincentiū. Non tibi diſpliceat eccleſię manſuetudo, quę mēbra Chriſti colligit non collecta diſpergit. Vnde de remittēdo ab eccleſia oīno cōmiſſa ante baptiſmū baptizato, exp̄ſſe dicit Aug. ad Vincentiū contra hęreticos auctoritate Titonii ſic inquiens. Velim & iſta cōmemorare quę Titonius ſcriptis ſuis inſerit contra vos ꝑ eccleſia catholica: ſcribit em̄ a ducentis ſeptuaginta ep̄is noſtris cōciliū Carthagine celebratū: & poſtpoſitis oībus p̄teritis limatam eſſe ſentētiā vt immenſi criminis reis ſi baptizari vellent ꝑ integris cōmunicaretur. Idem ad Bonifacium de baptizatis ab hęreticis impugnatoribus & occiſoribus catholicorum poſtmodum ad eccleſiā cōuerſis dicit ſic. Eccleſia p̄ſequit̄ illos diligendo, illi eccleſiam ſęuiēdo: iſta vt corrigat, illi vt euertāt iſta vt reuocet ab errore, illi vt p̄cipitent in errorē, ſicut eccleſię charitas laborat vt eorū nemo moriatur, ſic eorum laborat furor nos occidere. & infra. Taceo ęrumnas, cędes, & incēdia eccleſię. Sed nos huiuſmodi afflictos malis conſolatus eſt fructus. Nam vbi aptius iſta ſunt commiſſa, vberius laudatur dominus: qui donare dignatus eſt vt ſerui eius paſſionibus ſuis lucrarētur fratres ſuos & oues mortifero errore diſperſas in pacem ſalutis cōgregarēt. Et iſtis interrogantibus reſpondet ſubdēs. Quid apud vos cū nos trāſimus accipimus? Reſpōſio. Nō qdē accipitis baptiſmū, qui vobis extra compagē Chriſti ineſſe potuit ꝑdeſſe non potuit: ſed accipitis vnitatē ſpiritus in vinculo pacis.

Reſpōſio. D

Ad arg. princi. Primū. ARgumenta ad vtrāq; partē deficiūt. Q2 ergo arguitur Primo ꝙ Iudęus ille puniēdus eſt: quia cōmilit in legem Chriſtianā: dico ꝙ verum eſſet ſi nō aliter ſatiſfeciſſet deo & eccleſiæ vt ambo ei delictum remiſiſſent: & ad reconciliationē recepiſſent: qualiter iſte ſatiſſecit. Baptiſmo em̄ ex virtute paſſionis Chriſti ſatiſſecit deo: immo Chriſtus pro ipſo, voluntate autem ſua bona qua voluit baptiſmū ſuſcipere, & ſicut membrum ſeruitio eorū perpetuo ſe aſcribere, ſatiſfecit eccleſię.

Ad ſecūdū. PER hoc patet reſponſio ad ſecūdum: ꝙ maleficium illud nō manet impunitum: quia inquantum peccauit in deum, punitus eſt pro eo Chriſtus: inquantum vero peccauit in eccleſiam, punitus eſt ſemetipſum exhibendo ſeruū eius & dei perpetuū.

Ad tertium. Ad tertium: ꝙ ſi iſte propter ſuſceptum baptiſmū non puniretur: tunc metu mortis baptizati impunes manerent ſuper cōmiſſis: Dico ſcđm iā dicta ꝙ non eſt verū: qa niſi percipi poſſet ꝙ metu mortis peterēt baptiſmū: tūc oīno eis eſſet baptiſmus denegandus: & ad pœnas eſſent ducendi ſtatim: et ſimiliter ſi poſt ſuſceptū baptiſmū cōſtare poſſet ꝙ ſolo metu mortis illum ſuſcepiſſent: ſecus autē eſſet ſi vere cōuerti vellēt, ſicut dictū eſt Et hoc quēadmodū contigit de Paulo: qui poſt ſuam verā conuerſionē puniri nō debuit quia eccleſiam perſecutus fuit, ſicut etiā neq; Sarracenus qui in exercitu Sarracenorū impugnāte eccleſiā Chriſti, eccleſias ſpoliaret, & ſacramentū altaris in vituperiū Chriſti pedibus conculcaret, puniret̄ ab eccleſia, ſi viſo miraculo in conculcatione iſta ſtatim conuerteret̄: & dimiſſa ſocietate Sarracenorum humiliter cōcurreret ad eccleſiā: fidem eius p̄fitēdo, & baptiſmum petēdo atq; ſuſcipiēdo.

Ad quartū. Ad quartū: ꝙ baptiſmus nō tollit pœnā: ſicut nec irregularitatē bigamię: dico ꝙ verum eſt, nec iſte virtute ſacramentali baptiſmi a pœna dicta liberat̄: quia non purgat eam: ſicut nec bigamiam ſed ſola bona volūtate qua petit fieri mēbrū eccleſię: & ſe i ꝑpetuū ſeruitio Chriſti & eccleſię aſcribit: & per hoc eccleſia cōmiſſum illud ipſi omnino indulget, & eū ſibi reconciliat, vt dictū eſt.

Ad quintū. Baptiſmus quā pœnā tollat. Ad quintū: ꝙ tunc Iudęus iſte non eſſet puniendus poſt baptiſmū pro furto cōmiſſo ante baptiſmū, vel pro homicidio: dico ꝙ verum eſt inquantū punitio eſt facienda tāq; emēda eccleſię aut mēbris

eius, inquãtũ membra eius sunt simpliciter. Quatenus tñ est faciẽda pſonis priuatis vt sunt tales in quibus cõmissum est, & vt singulares sunt pſonę, in quas cõmissum est, bene est puniẽdus. Vñ vxor pagani cõuersi si fornicata fuit ante baptismũ, post baptismũ punit carẽtia cõsortii mariti, vt extra de diuortiis. Gaudemus. in fine, vbi dicit Glossa. Oẽ crimẽ tollit in baptismo quo ad deũ qđ ante cõtraxit, vel fornicando, vel adulterãdo: sed q̃tenus illa fornicatio respicit virũ nõ tollit in baptismo. & paulo post. Delictũ em̃ qđ cõmisit in se tollit: qđ cõmisit in aliũ nõ tollit. Et scđm hunc modũ credo ꝙ oĩa iura q̃ loquũtur de punitione p̃ cõmisso ante baptismũ, exponẽda sunt de iniuria facta in pſonã priuatã, vt priuata est, sicut est illud dñi Ostiẽn. extra de diuortiis, Gaudemus Vbi dicit ĩ fine. De quolibet homicidio vel furto ante baptismũ cõmisso potest accusari, quia q̃is per baptismũ remittat̃ pccatũ: tñ obligatus manet ad pœnas tẽporales. Et cui manet obligat9 ad tales pœnas, exponit paulo post, dicens. Omne pccatũ tollit̃ p̃ baptismũ quantũ ad deũ ptinet & satisfactionẽ eidẽ exhibẽdũ: non tñ quãtũ ad satisfactionẽ hoĩ faciẽdã: ga nõ dimittit̃ pccatũ nisi restituatur ablatũ. Item illud dñi Innocẽ. sup eũdẽ locũ. Si ante baptismũ furtũ vel homicidiũ quis cõmisisset, post baptismũ & accusabit̃ & cõdemnabit̃. Nã licet dimittat̃ pccatũ quo ad deũ & quo ad legem p̃motionis: quia p̃moueri põt q̃is pccatũ ante baptismũ cõmissum sit notoriũ: tñ quo ad accusationẽ & pœnas alias nõ spiritualis bene ligabit̃ post baptismũ. Vnde puto ꝙ si quis cõmisisset homicidiũ vel furtũ ante baptismũ, puniẽdus esset ad satisfaciẽdũ priuatis pſonis: quarũ pen tem occidit: vel quib9 possessionẽ abstulit: aut siquis alteri teneret̃ ad pœnã seruitutis ante baptismũ, illa nõ tollit̃ in cõuerso post baptismũ, vt em̃ dicit Glos. iam dicta. Iniquũ esset ꝙ baptismus tolleret beneficiũ alteri cõpetens, sicut in libertate quã. ſ. habet aliquis sup aliũ, vt sup seruũ suũ. non em̃ amittit illam ex baptismo. dicẽte Apl'o prime Corith. vii. Vnusquisq; ĩ qua vocatiõe vocatus est in ea pmaneat. Glossa. In ea vocatione. i. in ea cõditione. & addit. Nõ repugnãte. ſ. ei ad qđ vocatus est. vt em̃ dicit Glossa, hoc ad eas cõditiones vel cõsuetudines vitę retulit q̃ nihil obsunt fidei vel bonis moribus, & quę sit talis cõditio, exponit Apl's subdens cõtinue. Seruus vocatus es: non sit tibi curę. Glos. quia hoc est causa humilitatis, q̃ ad eã q̃ in dño est ptinet libertatem. Et quis sit status ad quẽ vocatus est exponit subdens paucis interpositis. Vnusquisq; in quo vocatus est statu pmaneat apud deũ. Glossa. in obseruatione mãdatorũ dei. In isto ergo qđ addit Glossa. Nõ repugnãte: apte insinuat a contrario ꝙ si conditio in qua quis vocatus est sit repugnans conditioni ad quã quis vocatus est, in ea pmanere non debet: licet alias in ea pmanere deberet. puta si vxor conuersi ad fidẽ manens in infidelitate cõsentiat habitare cũ isto: nõ tñ absq; cõtumelia creatoris, vel vt eũ ptrahat ad mortale pccatũ, viri restitutio illi negat̃, vt in p̃dicto capite. Gaudemus. Et sic istep baptismũ absoluit̃ a pœna seruili qua tenet̃ mulieri reddere debitũ: quia ista cõditio obseruata repugnat obseruationi mandatorũ dei ad quã vocatus est. Quare cũ ista cõditio qua tenet̃ Iudeus noster ecclesię ad pœnã mortis p̃ dicto suo pccato obseruata repugnat obseruationi mãdatorũ dei: quia illã obseruare nõ posset subtractus a vita ad quã vocatus est p̃ baptismũ: ab hmõi ergo pœna legitime suscepto baptismo scđm dictũ modũ absoluit̃, & sic p̃ dicto cõmisso nullatenus puniri debet. ꝙ et si in aliquo puniẽdus esset in emẽdã faciẽdã ecclesię: nõ tñ pœna mortis sed aliqua humili pœna: & hoc quia minus puniẽdus est q̃ ab hęresi reuersus ad ecclesiã: eo ꝙ iste magis pccauit: maxime si ad experiẽdũ dictus Iudeus hostiã cõsecratã pũgebat. Reuersus aũt ab hęresi morte plectẽdus nõ est, sed pœna humiliori q̃ iste qui nũq̃ fuit ecclesię cõiũctus. dicente August. de reuertẽtibus ab hęresi ad ecclesiã ĩ lib. de vnico baptismo cap. xii. Eoꝝ detestabilia mala nequaq̃ suscipim9 quãdoqdẽ nisi eis correctis ad nos trãsire nõ possunt, nec illud sine distinctione pterim9: vt humiliorẽ agãt pœnitẽtiã q̃ iam fideles fidẽ catholicã deseruerũt, q̃ q̃ in illa nõdũ fuerũt. Et qđ amplius est, ctsi districto iure ecclesia p̃ principẽ posset talẽ punire: in hoc tñ casu vbi nõ solũ verbo: sed etiã facto summa correctio p̃mittit̃ a reo, venia ei faciẽda est ne morte plectat̃. Iuxta illud qđ dicit August. ad Maced. Omnia pccata vident̃ veniabiliora cũ reus correctionẽ p̃mittit. & infra. Nec criminis vltores putasse debẽt ad culpã sui officii si qđ erga reos misericorditer agerent quoꝝ vitę necisq; haberẽt legitimã potestatẽ. Vnde siqua pœna plectẽdus est iste noster Iudeus pro cõmisso ante baptismũ cõtra priuatã pſonã, illa nõ debet esse nisi tpalis. & in hoc põt iudex ſecularis pcere corrigibili cõmutãdo pœnã mortis in pœnã tpalẽ sup quocũq; delicto, & a quocũq; cõmisso. dicẽte Aug. ad Apringiũ. Cur nõ flecteris in ptẽ p̃uidẽtiorẽ, leniorẽq; sententiã! qđ licet iudici: etiã in causis nõ ecclesię. Q; ẽt pœna mortis plecti nõ debet, expsse testat̃ Innocẽtius ĩ eo qđ dixit iam supra, ꝙ pccatũ cõmissum ante baptismũ remittit̃ quo ad deum & quo ad legem promotionis: quia promoueri potest. qđ nequaq̃ esse posset si morte plectendus esset. AD argumentũ

Ad arg. in oppositũ.

in contrariū: ꝙ Iudeus noster non credebat hostiam illā fuisse consecratā &c. Dico ꝙ verū est simpliciter vt ꝓcedit argumētū, quātū tamē tangit ipm: credebat ipsam fuisse consecratam: ꝓ quāto ecclesia ipsam potuit consecrare: & ꝓ hoc intēdebat facere contumeliā Christo ꝓ quanto Christiani credebāt ipsam sic fuisse cōsecratā ꝙ in ea continebaꝫ verū corpus Christi. Propter qđ scđm suā intentionē talem, maxime ꝓccauit: & puniēdus ab ecclesia fuisset nisi susceptione baptismi ei reconciliatus fuisset. Non sic autē ꝓccaret Christianus pungēdo hostiā quā nullo modo crederet consecratā, s. nec simpliciter, nec prout ipsam consecrare potuit ecclesia: et ideo illā potuit pūgere alia de causa q̄ Iudeus eam pungebat: & non ꝓccare ī illam pungendo, & sic nequaq̄ simile est adductum pro simili.

Quest. xvi. Arg. princi.

In oppositū Primū.

Secūdū.

Rñsio.

Ircа Secundū arguitur: ꝙ religiosus grauius ꝓccans non minus puniendus sit q̄ secularis minus ꝓccans, sic. si deus maius ꝓccatum minus puniret, non esset ęquus iudex: ga nō est ęquitas nisi pœna respondeat culpę: cōsequēs est falsum: ergo &c. IN contrariū est qđ dicit Anselmus de similitudinib⁹, loquēs de religioso & seculari sic. Licet vterq; idē ꝓccatū cōmittat, monachus maiorē q̄ laicus misericordiā consequeꝫ, qđ nō est vt videꝫ nisi ga ꝓ ꝓccato suo minus puniꝫ q̄ laicus: cū tñ grauius ꝓccet religiosus: quia vt dicit ibidē de religioso, tanto magis sibi cauere debuerat quāto se magis deo ꝓmiserat. ergo &c. Item mitius agendū est cū filio & seruo familiari q̄ cū extraneo. dicente dño de filiis & seruis respectu extraneorꝫ. Malach. iii. Parcam eis sicut pater filio suo seruienti ei. Glos. In quo duplex affectus est: & pietatis in filiū, & seruitutis ī famulū. sed miti⁹ nō agit dominus, neq; ꝓcit nisi minus puniendo: ergo &c. sicut prius. & est ratio Ansel, ibidē. Dico ꝙ cū vt dicit. xxiii. ꝓpositio de causis, causa prima quę deus est existit ꝓ influentiam & effectū regiminis in oībus rebus, sicut causa in suo effectu scđm vnā dispositionē quātū est de se, vt. s. nō plus nec aliter influat vni q̄ alteri: sed vniformiter oībus, scđm ꝙ semp vni⁹ & eiusdē dispositionis est ī seipo: sed oēs res recipiētes influentiā & effectū regiminis ei⁹, nō existūt ī ea sicut effectus ī causa ad recipiēdū effectū influētię & regiminis illius scđm dispositionē vnā: sed scđm diuersas scđm diuersitatē recipiētiū: et ideo vt dicit ibidē cōmenta. diuersitas receptionis non fit ex causa prima. s. vt ex illa oriaꝫ ratio & causa istius diuersitatis: sed fit ꝓpter recipiēs: qđ est, ga suscipiēs diuersificaꝫ: quare cū q̄stio nostra sit de influētia dei & effectu regiminis eius circa hoies ī puniēdo delicta: Dico īquā ꝙ si vnus maiorē misericordiā a deo cōseqū ī hoc ꝙ ei ꝓcit, & mitius cū eo agit q̄ cū altero: & hoc in eo ꝙ minus altero puniaꝫ ꝓ maiori vel ęq̄li delicto: puta monachus aut religiosus, q̄ secularis: ratio huius diuersitatis seu causa nulla est ex ꝑte dei: ga vt dicit in Cōmēto dicto, Bonitas quātū est ex ꝑte sua influit sup oēs res æqualiter ex causa prima. Si ergo ꝓcat deus ꝓ misericordiā in minus puniēdo vnū q̄ alterū, ratio seu causa illius diuersitatis solūmō est ex ꝑte illorū qbus ꝓcit. Sane cū oēs vię dñi qb⁹ gradit ꝓ effectus suos ī creaturis, sint misericordia & veritas: vt ꝓpterea deus semp ꝓ misericordiā quēq̄ puniat citra cōdignū ꝓccato, & remuneret sil̄r vltra cōdignum merito: in puniēdo peccata nec ē crudelis: ī puniēdo. s. plus iusto: quo. s. pœna æquata delicto esset: nec est rigidus, in puniēdo. s. ęquale iusto, siue tātū quātū mereꝫ delictū & iustitia requirit: sed est mitis, in puniēdo. s. minus illi iusto q̄ requirit rigida iustitia: sic tñ ꝙ illud minus nō sit cōtra iustitiā: quia misericordia quā in hoc facit iusta est: eo ꝙ decet bonitatē diuinā ꝙ mitis sit, in puniēdo. s. citra condignū: & sil̄iter bonitatē suā decet ꝙ pius sit, in remunerando. s. vltra cōdignū & nec strictus sit, in remunerādo. s. iustitia æquali secūdū meritū: nec parcus, in remunerādo. s. minus iusto. Vnde quia pœnas & ꝑmia oīb⁹ ꝓtit deus æqualiter quātū est ex ꝑte sua: & æqualiter recipiunt nisi sit aliqua ex ꝑte recipiētiū diuersitas sicut dictū ē: et ex ꝑte dei ī sacramētis ē tota causa & ratio quare ipsis relaxantur pœnę ꝓccatis debitę & conferuntur dona gratiarum indebita: idcirco sacramēta singula ęquales credūtur in singulis habere effectus. VLterius autem est adB uertendū: ꝙ cū illa diuersitas nō possit in hoibus recipiētibus esse ex ꝑte naturę, cū ęqualis sit natura hominū sub specie humana, nisi forte in Christo ꝓpter articulū epī: oportet ergo ꝙ sit ex ꝑte illorꝫ q̄ habēt esse in natura. & hoc nō quorūcūq; vt accidētiū naturaliū: sed illorꝫ solūmō q̄ pœnas & ꝑmia respiciūt: cuiusmodi nō sunt nisi ꝓccata atq; demerita & dona gratiarꝫ dei atq; merita. vt ꝓpterea diuersitas in ꝓccatis & demeritis & in donis & meritis sit causa & ratio plus ꝑmiandi vel puniēdi vnū q̄ alterū. Sed ista diuersitas pōt intelligi dupliciter. Vno mō ex ꝑte ꝓcedētis meriti & gratię donorꝫ dei, atq; demeriti. Alio mō ex ꝑte actus ꝑsentis, in quo est ipm meritū vel demeritum pro quo ꝙs principaliter puniēdus est aut remunerādus. Si primo mō, dico ꝙ demerita ꝓcedentia sunt causa & ratio plus puniēdi vnū q̄ alterū: & in hoc minus pcēdo vni q̄ alteri ꝓ misericordiam

Et ſiliter merita & dona ſunt cauſa & ratio plus remunerādi vnū q̄ alterū p̄ pietatē. Dico etiā quo ad generalē miſericordiā quā exercet etiā circa damnatos, puta ſi p̄ccata & demerita vni⁹ dānati ſe habeāt in pōdere mēſura & numero ad p̄ccata & demerita alterius, ſicut .c. libre ad vnā, ſi illi q̄ p̄ccata & demerita habet ad mēſurā vnius libre p̄cit in pœna ad mēſurā & pōdus vnius denarii: alteri p̄cit ad mēſurā cētēſimē ptis vnius denarii: qa miſericors iuſtitia req̄rit: vt maiori culpę mi-nor reſpōdeat pœna. Et etiā quo ad generalē pietatē quā exercet circa ſaluatos. puta ſi dona & me rita vnius ſaluādi ſe habeāt in pōdere numero & mēſura ad dona & merita alterius ſaluādi, ſicut cētū libre ad vnā, ſi illi q̄ dona & merita habet ad mēſurā vnius libre auget gloria ī futuro vl' gra tia in p̄ſenti vltra cōdignū ad mēſurā vnius denarii: alteri auget ad mēſurā centū denariorū: qa pia iuſtitia exigit vt magis merito maior gratuitas fiat: & hoc nō tā in augēdo bona gratię in via toribus q̄ in diminuēdo debita mala pœnę. Vnde ſi dona & merita vni⁹ p̄cedētia ſe habeāt ī pōde re, mēſura, & numero ad dona & merita alterius ſicut .c. libre ad vnā, ſi illi q̄ dona & merita habet ad menſurā vnius libre p̄cit ī pœna ad mēſurā & pōd⁹ vni⁹ denarii, alti p̄cit, ad mēſurā .c. denario rū: & hoc cuiuſcūq; cōditionis ſint, ſiue ābo religioſi, ſiue ābo ſęculares, ſiue vn⁹ religioſus & alter ſæcularis: & hoc ſi ābo pœniteāt. Si eñ vn⁹ pœniteat & alter nō, infinite grauius puniet nō pœni tens: qa ipœnitēs puniet pœna æterna, pœnitēs vero tēporali. Si aūt neuter eorū pœniteat, grau⁹ ſemp puniet ille q̄ plura dona recepat: & plura merita cōgregauerat. & qa p̄ſumit q; talis ē religio ſus reſpectu ſęcularis, pp̄tet hoc dicit Anſel. de monacho. Si pœnitere noluerit, maiori q̄ laicus da mnationi ſubiacebit. & hoc quia ſeruus qui volūtatem domini ſui ſcit & nō facit, vapulabit mul tis, vt dicit Luc. xii. Si vero ambo pœniteant, & ſecūdo mō p̄poſito aſpiciamus ad merita in p̄ſenti
G quādo pœnitent: dico q; cęteris eiſdē exiſtētibus illi qui plus pœnitet & conterit & ex maiori de uotione pœnitentiā agit, magis p̄cit ſcdm menſurā illoq;. Poteſt tñ recōpenſatio fieri p votum ſub quo vnus pœniter, & non alter, vt illi qui plus pœnitet, & ex maiori deuotione ſiue tātūdem & ex æquali, min⁹ p̄cat. Et ſcdm hoc poteſt ītelligi qd̄ Anſel. īmediate ante verbū iam dictū dicit ſic. Sic deus inter profeſſum monachum et volētem p̄fiteri iudicat, ſi eos cōtra eū peccaſſe pœniteat. Nō ſolum enim profeſſum mitius iudicat non profeſſo, ſed et quolibet laico in hoc ſęculo conſtituto licet eñ vtrq; idē p̄ccatum cōmittat: tñ ſi toto ex corde monachum deliquiſſe pœniteat: eum q; cui ſe ſubdidit ordinē feruenti amore cuſtodiat, maiorem q̄ laicus miſericordiā conſequet, quan tūcūq; iſte pœniteat ſęcularibus adhuc detentus. Sed ponendo q; iſto ſecundo modo p̄dicto di uerſitas in p̄ccatis et demeritis ſit cauſa et ratio plus puniendi vnum q̄ alterum, ſ. ex parte actus in quo eſt ipſum meritum vel demeritum pro quo principaliter puniendus eſt quis aut remune randus: tunc puto vlterius diſtinguendū: q; ſcilicet religioſus aut commiſit p̄ccatum ſuū ante p feſſionem, aut poſt. Si primo modo, et cauſa agendi pœnitentiam intrauit religionem et profite tur: Dico q; aliis eiſdem retentis ratione voti minus puniendus eſt q̄ laicus pro peccato æqua li aut etiam maiori aliquantulum. Et de tali expreſſe loquitur Anſel. xxxii. c. dicens ſic. Plerūq; cō tingit vt aliquis redundet vitiis, et intelligit q; aliter ſaluari non valeat niſi ferro diſtrictioris pœ nitētię fuerint reſecata: vt ergo inde purgari perfecte queat alicubi in monaſterio ſponte ſua ſe alli g at profeſſioni &c. Si ſecundo modo, aduertendum q; in hoc eſt diuerſitas ex parte profeſſio nis: quia aut profeſſio eſt talis in qua religioſus non profitetur omnem modum perfectionis, nec quicq̄d boni poterit operari, nec etiam ſemper qd̄ melius ē operari pro poſſe ſuo, aut eſt profeſſio ī qua religioſus omnia talia profitetur. Si primo modo: cū iſte religioſus indebite p̄ccauit cōtra do minū cui profeſſus eſt, opera ſatiſfactionis in pœnitēdo alias indebita, ſ. ſi ſi non peccaſſet, debet age re, cuiuſmodi ſunt iſta quę non cadunt ſub voto ſuo, ad quæ agenda ſe non obligauit: ſed libertati ſuæ reſeruauit. Et quia talis actus pœnitēdi non cadit ſub voto, ratione voti non auget meritum quia votum non auget meritum operis niſi cadat ſub voto. Propter qd̄ dicit Anſel. in ſimilitudine de duabus arboribus: q; illius qui offert fructus ſuę arboris ex voto acceptabilior eſt oblatio deo q̄ illius qui offert eam non ex voto: ita q; ſi ille qui fructus vnius arboris offert ex voto, haberet aliā arborē, cui⁹ fructus non offerret ex voto, rōne voti quo offerre debet fructus prioris arboris non eſſet acceptabilior fructus oblatus de alia arbore. De tali ergo religioſo peccante et pœnitente poſt votum: dico q; quanto talis religioſus grauius peccat ſęculari, tanto grauius debet a deo pu niri: et minus ei p̄ceſſi diſcedat, vt dictū eſt. Sed ſi redeat ad votū et agat pœnitētiā, in quo caſu nūc loquimur, opus quod facturus eſt ſub voto iuxta opus pœnitentiæ valet vt ei plus parcatur, aliis eiſdem retentis. Sin autem aliis non retentis eiſdem ſæcularis iuxta opus pœnitentiæ agat opus maioris meriti, licet ſine voto, valebit et hoc vt magis ei parcatur. Et hoc quemadmodum

Henrici a Gandauo

Auguſt.dicit lib.iiii.contra Iulianū: Tolerabilius punietur infidelis faciens opera de genere bonorum,q̄ alius infidelis nolens illa facere.Regulariter enim aliis eiſdē retentis pœna ſemper debet eſſe proportionalis,& ſemp pro æqualitate reſpondere delicto : vt quantum quiſq; peccator glorificauit ſe & ī delitiis fuit,tātū detur ei de tormento & luctu,ſicut dicitur Apo.xviii.& vt dicit Deut. xxv.ſecūdū menſuram delicti debet eſſe & plagarum modus . & hoc non ſecūdum proportionem arithmeticam q̄ eſt ſcd̄m eandem quantitatē,& non ſcd̄m eandē pportionem,vt ſicut.iiii,ſe habēt ad.ii,ſic ſe habent.vi.ad.iiii.Sicut enim quatuor excedunt.ii.in duobus:ſic ſex excedunt.iiii.in duobus.Sed non ſe habēt ſex ad. iiii.ſcd̄m pportionē dupli ad ſubduplum,ſicut ſe habent.iiii.ad.ii.Nō ſcd̄m talem dico pportionē peccato reſpondet pœna: qa licet peccatum ſit vnū & æquale in pluribus quo ad ſubſtantiā ſiue genus peccati:& quo ad hoc peccato eidē & æquali in diuerſis quibuſcūq; eadem & æqualis pœna deberet reſpondere: ex conditionibus tñ diuerſis perſonarū & circūſtantiis exñtibus in ipſis in æq̄li peccato ſcd̄m genus & ſubſtantiā peccati magis peccat vna pſona q̄ altera,puta princeps aut p̄latus q̄ ſubditus, & religioſus q̄ ſecularis,& vniuerſaliter quāto melior eſt,& plura dona gratiarum a deo ſuſcepit,tanto plus peccat . et ideo maiori pœna plectēdus eſt:equali tñ & pportionali ſcd̄m pportionem geometricā,que eſt ſcd̄m habitudinē:non aūt ſcd̄m eādē quātitatē,ſcd̄m quā ſicut ſe habēt.iiii.ad.ii.ſic ſe habēt.viii.ad.iiii.qa vtrobiq; eſt habitudo dupli ad ſubduplū:licet in duplo plura.viii.excedunt .iiii.ſ.in.iiii.q̄.iiii.ii.que non excedūt iſta niſi in duobus tm̄.Procedit em̄ iſta pportio ſcd̄m iuſtitiam diſtributiuā : ſcd̄m dignitatem maiorem & minorem perſonarū:ſcd̄m q̄ digniores perſone plus remunerantur ī bellis, puta milites q̄ ruſtici: licet æqualiter laborent,& ſcd̄m hoc plus puniēdus eſt dictus religioſus peccās, q̄ ſecularis ſcd̄m modum p̄dictū. Si aūt religioſus ſecūdo modo ſcd̄m omnē modū pfitetur & offert ſe deo:& poſt profeſſionē peccat,grauiſſime peccat: & tñ reuerſo ad pœnitentiā magis pcit deus & mitius agit cū ipſo:quia quicqd agit loco pœnitentie ſub voto agit. Et de tali vt videtur dicit Anſel.illud in cap.xxxi. Sic aūt deus inter pfeſſum monach.&c.ſicut iam ſupra . Qd̄ bene declarat p ſimilitudinem quā ſubdit in.xiiii.c.dicens. Qd̄ vt apertius a ſimili videamus &c.vt patet inſpicienti.c.totū In quo diſtinguit pfeſſionē hmōi religioſi de quo eſt ſermo in hoc ſecūdo modo,a religioſo de quo eſt ſermo in modo primo p̄cedenti p pmiſſiones duorū ſeruorū: quorū vnus aliquid ſibi reſeruat de pprio,vnde domino ſatisfacere poſſit ſi cōtingat eū in ſeruitio ſuo peccare: cuius pmiſſioni cōcordat votū p̄cedentis religioſi.Alter vero nihil ſibi reſeruat de pprio:ſed ſe & ſua & totū qd̄ poteſt domino confert:vt ſi eum quādoq; cōtra dominū peccare cōtigerit,non de alieno ſed de pprio prout domino placuerit emēdā aſſumat, cuius pmiſſioni omnino cōcordat votum hui9 religioſi. Qd̄ adhuc amplius declarat in cap.xxxv.de duabus arboribus dicens.Sed & rurſus a ſimili &c.In quo ſpecialiter pbat q̄ ratiōe voti acceptabilior eſt deo pœnitentia talis monachi q̄ laici. Ex quib9 clare patet:q̄ ſolūmodo inter talem religioſum & ſecularē intēdit cōparare: ſed ipe videat vbi & quādo talem inuenire aut inueniſſe potuerit.EST aūt aduertēdū q̄ tota ratio in iſto & in p̄dictis q̄.ſ.vni magis parcitur in æquali peccato q̄ alteri, contigit ex illa regula euāgelica.Lucę.vii.Duo debitores erant &c.vbi dicitur: Donauit vtriſq;.Quis ergo eū plus diligit! et ſequitur.Aeſtimo q̄ is cui plus donauit.& ſequitur approbatio reſponſionis.At ille dixit ei:recte iudicaſti. Qd̄ intelligo de dilectione que ſequitur conuerſionem ad pœnitentiam,qñ aſpicimus ad p̄ſens meritū aut demeritum:de quo ſermo habitus eſt iam in ſecundo mēbro diuiſionis primo & principaliter p̄cedētis.Conuerſo enim q per maiorem dilectionem agit opera pœnitētie,magis dimittit ſemp,& in eo q̄ p illam agit opera meritoria magis meretur & pœnā debitā ſibi minui & gratiā augeri. Vñ dicit ibidē Gloſ.Plus ergo diligit eccleſia gentilē q̄ Iudeum: quia & ſcd̄m ſtatū p̄ſentem maior ei gratia confertur:& ſecūdum p̄teritū de maiori fœditate extrahit. Idēaūt poteſt & forte debet intelligi de dilectione que preceſſit prius q̄ conuerſus ad pœnitentiā per peccatū cecidit: & hoc qñ aſpicimus ad precedens meritum aut demeritū:de quo ſermo iam prius habitus eſt in primo mēbro dicte primē diuiſionis. Cōuerſo enim qui per maiorem dilectionem pri9 eo fuit coniūctus, magis remittit de pœna,& cōfertur de gratia ſecūdum modum preexpoſitū. Vnde vt addit Gloſ.pre dicta: ſicut plus debet qui plus accepit:ſic qui plus accepit, quando reuertitur,gratioſius recipitur:& plus ei conferē:quia habenti dabitur: Dico autem habenti:qa per pœnitētiā reſtituūtur prius amiſſa per peccatum. et forte cum augmento prout alias declaraui.Et qui ſimul diligit ſecundum primum modum,& ſecundū,plus recipit q̄ qui ſecundū alterū tm̄. & vniuerſaliter quātum quis pportionaliter plus diligit ſiue ſcd̄m primū modū ſiue ſcd̄m ſecūdū:tanto plus recipit. Et ſic vt breuiter totū concludamus non plus parcitur religioſo q̄ ſeculari aliis eiſdem retentis

H

nisi pro quanto votū addit ad bonitatem operis. Vñ & hanc causam inserit Ansel. dictę determinationi suę de monacho & seculari dicens. Ipsi vtriq; sunt apti ad ferēdū fructum operis boni, atq; non eodem modo diligunt deum: nec ei bene operādo deseruiūt. Secularis enim quia eum minus diligit, tātū boni opis offert quantum voluerit. Monachus vero eum diligit intantum vt ad eū accedens totū ei offerat seipm. Sic ergo q̄ quis minus punitur: & ei parcitur: & plus gratię confert: hoc est propter maiorem dilectionem, vel q̄ trahitur ex virtute boni operis precedētis, vel ex virtu
I te boni operis instantis, vt patet ex dictis. SED est aduertendū: q̄ cum dicitur q̄ monacho magis parcit: verum est aspiciendo ad maiorem pœnam quę debetur ei ratione circūstantię persone: non per substantiam solum opationis: quāta non debetur seculari. de illa enim tota pœna plus ei remittitur q̄ seculari de tota pœna quę ei debetur. Sed nō oportet ex hoc q̄ minor sit illa pœna q̄ restat monacho: quia bene potest esse æqualis aut maior aliquantulū, cum hoc tñ q̄ ei plus remittit, puta si religiosus plus peccat seculari, vt peccatū illius se habeat ad peccatū istius sicut. viii. ad. vi. & si militer pœna quę debetur illi se habeat ad pœnā quæ debetur isti, plus parcitur religioso si ei de pœna ad mensuram. viii. se habente remittatur pro mensura duorum, & seculari de pœna ad mensurā sex remittatur p mensura vnius. & tāto plus de pœna restat religioso. s. ad mēsurā. vi. q̄ seculari. s. ad mēsuram. v. et sic nequaq̄ religiosus p maiori peccato minus punit. Vnde si dominus Anselmus intelligat q̄ in æquali peccato plus petitur religioso q̄ seculari: sic q̄ inde minus puniatur aliis eisdem & consimilibus & æqualibus existentibus hincinde p̄ter votum in altero: non video quomodo litera sua stare possit, & habere veritatem, nisi dicatur q̄ excessiue loquutus est in
K fauorem religionis. EST etiam aduertendum, q̄ licet magis remittatur monacho ratione voti aliis eisdem retentis: posset tñ cōtingere q̄ si maior esset deuotio & contritio in seculari qua reueteretur: q̄ statim magis ei remitteret. Sed Ansel. intelligit aliis eisdem retētis: & monacho. s. agēte scdm totum nisum suū, et similiter seculari: qđ bene explicauit supra quādo dixit. Cum toto ex
L corde monachum deliquisse pœniteat &c. Q3 arguitur primo in oppositum: q̄ si deus minus puniret monachum non seruaret iustitiam: dico scdm iam dicta q̄ non punit illū minus simpliciter: sed iuxta quātitatem delicti sui illum minus punit: quia hoc meretur dilectio maior qua conuertitur & agit opa pœnitentię: & p hoc iustum est illud. & etiam esset iustum si puniret illum minus simpliciter. Loquendo autē de religioso qui non ad omnia se deuouit: de tali concedo q̄ plus
M illum punit semp: & p hoc in ipo seruat iustitiam. PER qđ patet quid dicēdū sit ad primū in oppositum. vt em̄ mihi videtur aut loquitur de monacho qui peccauit ante p̄fessionem, aut de illo q
N omnino se deuouit, & de vtroq; concedo scdm p̄dicta q̄ dominus eū pœnitētē minus punit. AD secūdū: q̄ deus agit cū filio & seruo familiarius q̄ cū extraneo: Dico q̄ verū est, dū tñ oīno & in oībus patri & dño subiectus est: nec potest aliquid reddere nisi qđ ptinet ad seruitutē: nō sic aūt de illo qui sibi aliqd retinuit, sicut facit religiosus, q nō ad omnia meliora se astrīgit scdm modū supra dictū. Nec valet ad p̄positū inductū de Malach. iii. qa loquit ibi de iustis conuersis ad pœnitētiā: q timentes deū responderūt verbis blasphemię malorū. & hoc in cōparatione ad illos malos damnandos in die iudicii: respectu quorum omnibus saluandis generaliter p̄cit, pœnam æternā cōmutādo in temporalem: quam illis nequaq̄ cōmutat.

Ad arg. principale.

Ad primū in oppositum.

Ad secūdū.

Irca Tertium arguitur: q̄ multitudo defendens prauā consuetudinē antiquam punienda est, tum quia peccat illā consuetudinē seruando, tū quia peccatū suū aggrauat illā defendēdo. CONtra, assueti & nutriti sunt in illa & generati a progenitoribus suis: vt cōtrariū diligere nō possint nec discernere. in hoc ergo
O eis p̄cēdū est. Dico q̄ p̄culdubio talis cōsuetudo, qa in peccato est, vt alias determinauit: punienda est, & a deo in futuro nisi pœniteant eā tenētes, & ab ecclesia i p̄senti, nisi maius malum a tali punitione p̄uēturū timeret. s. populi rebellionē. Propter qđ in tali cōsuetudine frequēter tolerare oportet multitudinē: sed tñ debet eis a p̄dicatoribus & viris iustis reprobari. Sed istud tolerare nō est p̄prie p̄cere: quia nō est p̄cere nisi punire cū mitigatione. Vñ de correctione talis cōsuetudinis puta fori aut cōmercionis in dieb9 festiuis aut aliis hmōi, dicit August. in ep̄la ad Aureliū. Non aspere quantū ęstimo, non duriter, nō impiose ista tollunt, magis docēdo q̄ iubendo, magis monēdo q̄ minādo. Sic em̄ agēdū est cū multitudine peccātiū, et siqd minamur cū dolore fiat de scripturis cōminādo vidictā: ne nos i nostra potestate: sed dñs in nostro sermone timeat, itaq; prius monebunt spirituales vel spiritualibus p̄ximi: quorū auctoritate cętera multitudo frangatur. Et sic patent argumenta primū & secūdū.

Quęst. xvii. Arg. princi. In oppositū.

Rñsio.

Finis. XIIII. Quodlibet Magistri Henrici a Gandauo.

Henrici a Gandauo

Incipit.XV.Quodlibet Eiuſdem.

Queſt.I. Arg.princi.

DIſputatio noſtra de Quoli bet vltimo habita,ſ.quintadecima,continebat quæſtiones.xvi.Quarũ vnica erat de deo:Cęterę autẽ oẽs erant de creaturis,Illa vnica de deo erat: Vtrũ deus poſſet facere ꝙ vacuũ eſſet,Et arguebat᷑ ꝙ ſic:qa deus poſſet facere materiã q̃ eſt ſub forma ſubſtantiali & quãtitate, ſubito eſſe abſq; forma hmõi & quantitate,quo facto neceſſario ſequitur vacuũ eſſe,aut motũ fieri in inſtãti,ſed motũ fieri in inſtanti eſt impoſſibile ſcdm phm.vii.Phyſicoꝝ:vbi probat ꝙ omne qđ mouetur in tẽpore mouetur,& nihil in inſtãti: ergo &c. Probatio ſuppoſiti eſt,ꝙ deus poſſet abſtrahere vim qua conſeruat res in eſſe a forma & quãtitate:& nõ a materia:quo facto forma & quantitas qua cõpoſitum ex materia & forma ſpatiũ occupauit,puta inter partes aeris contẽtum,caderẽt in nõ eſſe,remanente materia in eſſe:& tũc partes illę aeris aut ſubito concurrerẽt & in inſtanti ne eſſet vacuũ : ſed ſic nõ poſſent concurrere niſi ꝑ ſpatium aeris circũſtantis dictũ ſpatiũ per rarefactionẽ ſucceſſiuã,ad quã ſequitur partiũ concurſus ad replendum dictũ ſpatiũ nõ niſi per motum localem in dicto inſtanti:aut concurrerent in tẽpore,& eſſet vacuũ inter partes in toto illo tempore vſq; ad perfectã reconciliationẽ earũ:licet continue minus & minus:cũ nullum eſſet ibi corpus perfecte implens illud ſpatiũ:aut nõ concurrerent illę partes omnino: ſed ſtarẽt in eodem ſtatu quo prius abſq; omni rarefactione: & ſic perfecte maneret illud ſpatiũ vacuũ æqualium dimenſionũ ſeparatarũ cũ dimenſionibus in materia quę prius illud occupauerũt.

In oppoſitũ.

CONtra,ſi deus facere poſſet ꝙ vacuũ eſſet,poſſet facere ꝙ eſſent contradictoria ſimul:puta ꝙ partes cõtinentes vacuũ eſſent ſimul & nõ ſimul:qđ deus nõ poteſt facere:quia eſt oĩno infactibile:ergo &c. Probatio cõſequẽtię ſuppoſitę eſt:ꝙ ſi vacuũ factum eſſet a deo dicto modo,ptes dicti continentis eſſent ſimul:eo ꝙ ipſarũ nihil eſt mediũ ꝑ definitionẽ eius qđ eſt ſimul.v.Phyſic.Nihil autẽ eſt medium inter partes dicti continẽtis:quia nihil eſt mediũ niſi vacuũ, & vacuũ nihil eſt ſcdm phm.iii. Phyſic.Partes etiã dicti continẽtis nõ eſſent ſimul:tũ quia vacuũ eſt medium per qđ diſtant, tum quia materia manens eſt medium:tũ quia ipſę ante materię denudationẽ non erãt ſimul:quare nec ipſa denudata ſtatim ſunt ſimul: cũ nihil ex illa materię denudatione circa partes cõtinẽtis imutatum ſit.

Reſol.q.

ISTA q̃ſtio vt exiſtimo introducta eſt quia aliquis nuper poſuit ꝙ materia nõ poteſt eſſe ſine forma & quãtitate:& ꝙ deus hoc non poſſet facere: cuius contrariũ alias determinaui. & illud poſuit ea videlicet ratione:quia ſequereť aut ꝙ vacuũ ponereť eſſe,aut motus eſſe in inſtanti prout ꝓcedit primũ argumentũ:& ſuppoſuit,vt tactũ eſt in eodẽ argumẽto, ꝙ motus non poteſt eſſe in inſtanti,qđ proculdubio verum eſt etiã in ꝓpoſito:poſito ꝙ ſit vacuũ ſcdm dictum modũ. Licet eñ in vacuo nõ poſſet eſſe motus grauis aut leuis ſcdm ſe:ſed tñmodo motꝰ ꝓgreſſiuus animalium ſcdm Cõmẽt.iiii.Phyſic,poſita tñ materia ſubito ſpoliata forma & quantitate ſcdm tactũ modũ, dictę partes aeris in vacuo qđ ibi proculdubio partibus dictis intercideret, ꝑ motum cõcurrerent:quia nõ concurrerent niſi manẽtes connexę in continuo:& hoc non niſi ꝑ ſuam rarefactionem:quę non ſubito in inſtanti ſed ſucceſſiue & in tẽpore fieri poſſet,quouſq; toto ſpatio repleto omnino excluſum eſſet vacuũ.Probauit aũt ille ꝙ vacuũ omnino eſſe nõ poteſt etiã deo agẽte & hoc per ſecũdum argumẽtũ. Ex quo vlterius concluſit impoſſibilitatẽ illius quo poſito ſequeretur vacuũ eſſe: cuiuſmodi eſt materię denudatio a forma & quantitate etiã deo agẽte. Sed dico ego ꝙ licet alias impoſſibile eſſet materiã dicto mõ denudari, ponere tñ hac de cauſa ſiue rationeiã dicta ab illo,ſ.deo eã nõ poſſe denudari dicto mõ,eſt valde debile motiuũ:qđ nec deberet quẽq; rationabiliter mouere ad negandũ dicto modo materiã poſſe deo agente denudari.Cuius debilitas appareret applicando cauſam illam q̃ſtioni qua q̃ritur:vtrum deus poſſet annihilare & ſcdm materiã & ſcdm formã ſubſtantialẽ & ſcdm omnia accidẽtia aliquod corpus contentũ inter ptes aeris, puta lapidem aut totam ſpecieẽ contentã inter terram & ignẽ:& hoc continẽdo ignem ſuperius ne rarefactione deſcenderet:& terram & aquã inferius ne rarefactione aſcenderet,quo etiam poſito ſcdm phm.iiii.cæli & mundi, ignis non deſcenderet: quia eſt in omni loco leuis. Similiter nec terra aut aqua aſcenderẽt:quia ſcdm ipm ibidem ſunt in omni loco graues:licet aer amota terra deſcẽderet eo ꝙ in ſuo ꝓprio loco grauis eſt:vnde nec aſcenderet eleuata ſphęra ignis ſcdm phm ibidem.Etiã an poſſet annihilare totam ſphæram elementarẽ ſub ſphęra lunæ abſq; complicatione ptiũ illius.

Reſpõſio.

P

Q

Et constat q̄ nō est negādum quin deus hæc & cōsimilia facere posset: qa qua ratiōe posset vniuersam creaturā mūdi annihilare, eadē & quālibet partē eius annihilare posset, & vnā altera manente. Omnis em̄ creatura ex se caderet in nihilum sicut de nihilo facta fuit, nisi manu conditoris teneret in esse: qui manū suam potest subtrahere, siue a toto vniuerso, siue a quacūq; parte eius ad libitum suę volūtatis: qa nō de necessitate vllā creaturā cōseruat ī eē, sicut nec de necessitate vllā ī esse ꝓduxit: sed solūmodo libertate arbitrii volūtatis suę. Obiectio. Contra hoc tamē posset argui ex causa, siue ratione prędicta eo modo quo ille arguit cōtra ponētes deum posse dicto modo denudare materiam. Argueret em̄ sic. Si deus posset lapidem existentē in aere aut totā sphęrā aeris aut etiā totā sphęrā quatuor elementorū annihilare, sequeret vacuū esse, aut motū esse ī instāti sicut prius. Et suppono vt prius q̄ partes circūstantes cōcurrere non possent subito: sicut suppositū est prius: concludī posset modo quo prius: si deus annihilaret aut annihilare posset aliqd prædictorum, q̄ sequeret vacuum, & tūc vlterius: sed ipossibile est vacuū esse scdm phm, ergo impossibile est illud ex quo hoc sequitur, s. deū posse aliquid prædictorū annihilare. Sed nō puto q̄ sit aliquis catholicus qui ꝓpter fugā incōueniētis qd est vacuū eē, aut posse eē, ducī deberet ad negādū antecedēs, dicēdo q̄ dc⁹ nullum p̄dictorū annihilare posset: ímo potius deberet a quolibet cōcedi vacuū posse esse: & deū posse facere q̄ vacuū esset: q̄ negarī deū aliqd prædictorū posse annihilare. Cōsimiliter ergo & ad ꝓpositā quęstionē descēdendo dico q̄ deus posset facere si vellet q̄ vacuū esset: & hoc sic vt pseueraret in esse absq; oī spatii separati repletione, aut per partiū corporis circūstātis cōcursum, aut p aliqd corpus qd deus de nouo ꝓduceret loco corporis annihilati, aut per materię prius denudatę restitutionē p formā & quātitatē: licet natura hoc facere nō posset: qa ipa materiā nō potest oīno denudare: nec corpus aliqd annihilare. Vnde quia Phī putabant nihil posse fieri nisi natura agēte vt medio sine quo ponebāt deū nihil posse de nouo agere: iuxta dictum Phī. viii. Physi. Voluntas anti qua nihil nouī operat nisi mediāte alio antiquo: & qa natura nō potest materiā oīno denudare aut corpus aliqd oīno annihilare: sine quib⁹ vacuū fieri nō potest: & cū hoc nō potest habere esse sicut aliqd ens per se existens: & per se in esse productum: idcirco ponebant q̄ vacuum esse esset impossibile simpliciter. Sed licet hoc sit simpliciter impossibile, scilicet q̄ vacuū habeat existere agente natura: & sicut aliquod ens per se existens & per se in esse productum, prout bene procedunt rationes philosophi: quia vacuum esse non potest: bene tamen possibile est vacuū esse agēte deo: & hoc sicut qddam ens p accidēs, secūdum modū quo declarauim⁹ vacuū esse ens p accidēs in quodā alio quolibet ꝑcedenti. Ad argu. in oppositum. Et scdm hoc cōcedēdus est ꝓcessus primi argumēti. Ad argumentū scdm ī oppositū, pro eo q̄ ꝓbat q̄ impossibile est vacuū esse: quia ponere vacuū esse est ponere cōtradictoria esse simul: puta partes cōtinētis vacuū esse simul & nō esse simul: Dico q̄ hoc falsum est: immo pro toto tēpore quo vacuū est, partes circūstātis & cōtinētis illud nō sunt simul: sicut neq; erant simul pri⁹ quādo corpus erat cōtentū in situ vacui, per cui⁹ annihilationē aut materię eius denudationē generatū est vacuū: scdm q̄ ꝓcessit secūda pars illi⁹ argumēti, & bene. Q2 autē arguebat scda parte eius: q̄ etiā nō essent simul: qa nihil esset mediū illarū: dico q̄ reuera nihil est mediū qd est aliqd ens p se & positiuū: est tñ mediū vacuū sicut aliqd ens p accidēs & priuatiuū, scdm modū quo expositū est vacuū eē ens p accidēs & priuatiuū in dicta q̄stione. Et sic dicēdo q̄ inter ptes cōtinentis vacuū nihil est mediū: negādo aliqd gñaliter tam ꝓ eo qd est ens p se positiuū q̄ ꝓ eo qd est ens p accidēs priuatiuū, illud simplr falsum est. Sed talis negatio est ī dicto phī de simul: q̄ simul sunt illa quor⁹ nihil est mediū, s. nec aliqd ens p se: nec ens p accidēs. Negādo vero specialr ꝓ eo qd est ens per se solūmodo, verū est q̄ nihil est mediū ĩter partes cōtinētis vacuū. Sed nō est talis negatio ꝑcisa ī definitiōe ei⁹ qd est simul: & ideo nō sequit q̄ simul sunt ptes ĩter q̄s nō est mediū inter vacuū.

Sequunt q̄sita de creaturis. Quorū quędā erāt de creatura humana vnita diuinitati in Christo: & quædā alia de creaturis absolutis nō vnitis diuinitati. De primo quęrebant tria: Duo de quibusdā actiōibus ꝓcedētibus a Christo scdm eius naturā humanā. Quorū primū erat: vtrū Christ⁹ ascēdit sup oēs cęlos. Secūdū erat: vtrū oīs actio Christi humana sit supnaturalis. Vnicū aūt & tertiū erat de quadā actione terminata ī corpus Christi, s. vtrū operatio qua cōuertebat cibus in corpus Christi, erat naturalis. Quęstio. ii. Quęstio. iii. Quęst. iiii. Circa primū arguit q̄ Christus nō ascēdit sup oēs cęlos, sic. Secūdum phm. v. Physi. oīs motus est a termino in terminū, illuc ergo vbi nullus est termin⁹ nihil moueri potest: qa esset mot⁹ sine termino, sup oēs cælos nullus est terminus: qa sup oēs cælos nihil est nisi qd est extra oēs cælos, nō em̄ idem sunt esse sup oēs cælos & extra oēs cęlos, extra aūt oēs cęlos nihil est oīno, nec plenū, nec vacuū, nec tēpus, nec locus, scdm phm. i. cæli & mūdi, terminus autem Argu. primo.

Cõfirmatio. motus nõ eſt nihil,ergo &c. Confirmaſ autẽ ratio iſta per illud qđ Dauid ꝓpheta loquẽs in pſal. de Chriſti aſcẽſione dicit ſic.A ſummo cęlo egreſſio eius:& occurſus eius vſq; ad ſummũ eius,occurſus iſte aſcenſio eius fuit. Aſcenſio ergo Chriſti fuit vſq; ad ſummũ ſupremi cęli,qđ eſt ſup oẽs

In oppoſitũ. cælos,ergo &c. In cõtrarium eſt illud qđ dicit Grego.in prefatione pentecoſtes de Chriſti aſcenſione.Aſcẽdẽs ſuper oẽs cælos ſedẽſq; ad dexterã &c. qđ aſſumpſit de ad Ephe.iiii. vbi dicit apoſto

Reſponſio. lus,Qui deſcendit ipſe eſt qui aſcendit ſuper oẽs cęlos. Dico ꝙ hoc ꝙ Chriſtus ſup omnes cælos aſcendiſſe ſcribitur:ſanum requirit intellectum & pium expoſitorem.Quia enim aſcẽſus motum dicit ad ſuperius:ſuperius autẽ ſemper dicitur reſpectu inferioris: et ſuperius atq; inferius dupliciter poſſunt intelligi,vel loco vel dignitate:vtroq; modo Chriſtus intelligendus eſt aſcendiſſe ſuper oẽs cælos.Sup illud Ephe.iiii.Aſcendẽs Chriſtus in altũ.dicit Gloſſ.Et loco & dignitate:ꝙ Chriſtꝰ vna pſona deus & hõ aſcendiſſe dicit, ſecũdũ humanitatẽ eius dictũ intelligit. Sup illud Ephe.iiii. Qꝫ autẽ aſcendit qđ eſt niſi qa & deſcẽdit.dicit Gloſſa.Scđm corpus & animã ad cęlos aſcẽdit.Ad cęlos ſpirituales trinitatis diuinarũ perſonarũ aſcendit quãdo in ſua incarnatione ad æqualitatem dei patris humanitas eius eſt aſſumpta ꝑ vnionẽ nature humanę cũ diuina,ſecundũ quã eſt ęqualis patri.Vnde ſup illud pſal.xviii.Occurſus eius vſq; ad ſummũ eius, dicit Auguſt.Occurrit plenitudini diuinitatis vſq; ad æqualitatem patris,vt enim ſup illud Ioan.iii. Nemo aſcendit in cęlũ niſi qui deſcendit de cęlo.dicit Beda,filius hoīs qđ in ſua natura habere nõ potuit hoc ī dei filio a quo aſſumptus eſt habuit.Et per hoc aſcẽdit Chriſtus vna pſona exiſtens in duabus naturis in cælum per eius humanitatẽ:ſicut ecõuerſo deſcẽdit de cælo ſcđm eius diuinã naturam.Vnde ſup illud pſal.xvii.Inclinauit cælos & deſcendit.dicit Aug.Deſcendit ad hominũ infirmitatẽ. De vtroq; autẽ ſimul dicit Gloſſa ſup illud.Qꝫ autẽ deſcendit &c.ſic.Quomõ hũanitas aſcẽdere potuit niſi quia diuinitas primũ deſcendit?deſcẽdit quidẽ diuinitas nõ localiter : ſed per exinanitionẽ ſuã.ſ.in aſſumpta humanitate.Sic etiã ecõtra iſto modo iam dicto aſcẽdit humanitas nõ localiter: ſed ꝑ repletionẽ ſuã.ſ.ex aſſumpta diuinitate quę eſt aſcẽſio nõ loco ſed dignitate:& ꝑ iſtã aſcenſionẽ ad cęlos ſpirituales trinitatis aſcendit ſuper omnes cælos ſpũales ſpũalis creaturę & loco & dignitate, ſcđm illud pſal.xvii.Aſcẽdit ſup cherubin & volauit ſuper pẽnas ventoꝝ.Sup cherubin dicit Auguſt.exaltatus eſt ſup plenitudinẽ ſciẽtię:& ſup virtutes animarũ:qbus ſe velut pẽnis a terrenis timoribus in auras libertatis attollunt.Hinc dicit in pſal.cxii. Excelſus ſup oẽs gentes dñs & ſup cælos gloria eius.vbi dicit Aug. Gentes hoīes ſunt. Sed non ſolũ excelſus ſup oẽs gentes dñs,verum etiã ſup cælos gloria eius.Sicut autẽ per gẽtes intelligit hoīes:ſic per cælos intelligit angelicos ſpiritus:inquãtũ reſpectu illorũ homines dici poſſunt terra.Cõmuniter tamẽ & hoīes & angeli cæli dicunt.Sup quos Chriſtũ aſcendiſſe intellexit Greg.quãdo dixit.Qui aſcẽdens ſuper oẽs cęlos,Qđ bene declarauit deſcribendo terminum aſcẽſionis vbi aſcenſus ille ſtetit,ſubdens.Sedenſq; ad dexteram dei patris.qđ eſt ī plenitudine diuinitatis æqualẽ patri reſidere.vnde ſup illud pſal.xlvii.Aſcẽdit ſup cælũ cęli.dicit Augu.Ergo ſup cęlũ cęli ſedet ad dexterã dei patris.& hoc eſt qđ dicit apoſtolus.Aſcẽdit ſup oẽs cælos.Qđ amplꝰ exponẽs Ioan.Damaſce.lib.iii.ca.xxxi.dicit ſic.Ad dexterã dei patris ſedere aimus Chriſtũ corporaliter.Dexterã autẽ dicimꝰ patris gloriam & honorẽ diuinitatis,in qua corporaliter ſedet glorificata eiꝰ carne.Et ſic loquẽdo de aſcẽſione dignitate ſup oẽs cęlos oīs ſpiritualis creaturę bene ꝓcedit vltima obiectio. De aſcẽſione autẽ eius loco ſup oẽs cęlos ſi intelligamus ſup cælos iam dictos creaturę ſpiritualis,adhuc bene habet veritatẽ cælos appellando bonos hoīes qui credunt poſt corporum reſurrectionẽ in paradiſo cęleſti in diuerſis ſedibus corporalibus corporaliter reſidere diſpoſiti pro qualitate meriti:inter quas ſedes Chriſti ſedes erit ſuprema,vel ſitu locali,vel dignitate,vel potius vtroq; modo.Vt ſicut Chriſtꝰ corporaliter & circũſcripto corpore creditur aſcẽdiſſe ſcđm Damaſ.lib.iii.ca.xxxi.in exponẽdo illud Actuũ primo.Veniet quẽadmodum vidiſtis eũ eũtem in cælũ.dicentẽ.Aſcendere autẽ ex terra ad cęlos,& rurſum deſcẽdere actiões ſunt circũſcripti corporis: Sic in corpore circũſcripto a loco determinato creditur in aliqua parte determinata cęli reſidere quęcũq; ſit illa & in quocũq; ſitu.Si vero intelligere conetur aliquis aſcendiſſe Chriſtũ ſup oẽs cælos corporales vltra cõexitatẽ extremi cæli:neſcio qua auctoritate aut ratione illud firmare poterit. Sed quin ſic ſup omnes cęlos corporales aſcendiſſe potuiſ

Ad arg.pri. ſet,ſi voluiſſet,non dubito. Vnde qđ arguit in primo argumẽto:ꝙ Chriſtus nõ aſcendit ſup oẽs cęlos,quaſi ſup omnes cęlos corporales dicto modo aſcẽdere non potuiſſet,eo ꝙ oīs motus eſt ad terminũ,& vltra oẽs illos cęlos nullus eſt terminus:Dico ꝙ hoc vltimũ verum eſt de termino qui eſt aliquod ens poſitiuũ & ſecundũ ſe:quia vt ꝓcedit argumentũ & bene:extra cęlũ nullũ tale ens eſt.De termino autẽ qui eſt ens per accidẽs & priuatiuũ,cuiuſmodi ens poteſt eſſe vacuũ ſecũdum

prędicta: Dico ꝙ bene eſt aut poteſt eſſe terminus ſup omnes cælos: ad quē Chriſtus potuit aſcendiſſe. Si enim Chriſtus dicto modo ſup omnes cęlos corporales aſcēdiſſet: etſi prius in termino aſcē ſus ſui neq; plenū neq; vacuū fuiſſet: extunc tamen plenū ſpatium ibi fuiſſet, qđ quātum eſt ex ſe natum fuiſſet fore vacuum: & capabilitas erat corporis abſq; corpore exiſtens.

Queſt. iiii. Argu. prin.

CIrca ſecūdum arguitur: ꝙ oīs humana actio Chriſti ſit ſupnaturalis, ſic. Omnis actio quæ elicit ab agente ſupnaturali ſupnaturalis eſt: ſicut omnis actio elicita ab agente naturali naturalis eſt. omnis actio Chriſti etiam humana elicitur ab agente ſupnaturali: quia a perſona diuina quæ ſupnaturalis eſt in duabus naturis ſubſiſtens. ergo &c. In oppoſitū. CONtra: ſicut ſe habet actio ad Chriſtū in agendo, ſic & paſſio in patiendo. ſed nō omnis paſſio Chriſti humana, eſt ſupnaturalis: puta illa qua Iudas ipſum oſculatus eſt. ergo &c. Reſponſio. A DICO: ꝙ licet in qualibet actione tria concurrant cōſideranda: quę ſunt agens, modus agendi, & terminus actionis: actio tamē neq; ppter agens neq; propter terminū dicitur naturalis vel ſupernaturalis: ſed ſolūmodo propter modum agendi naturalem vel ſupnaturalem. Cum enim Chriſtus aquā conuertit in vinum, Ioānis. ii. licet vinum illud idem in forma & ſpecie vini erat cū vino generato in vite: tamen actio illa productionis vini de aqua exiſtēte in hydria, eſt & dicitur nō eſſe naturalis: ſicut eſt & dicitur eſſe naturalis productio vini de humore aquoſo exiſtente in vite: & hoc quia nō eſt idem modus agendi in productione vini vtriuſq;. Vnde ſi in ligno eſſet vis nauis factiua & produceret natura nauē de lignis in eadem forma & figura in qua modo de lignis ipſam producit ars: etiam econuerſo ſi nunc ars ipſam de lignis producit ſicut tunc produceret natura: actio tamē producendi nauem ab artifice nunq̄ diceretur naturalis propter hoc ꝙ eiuſdem formę & figuræ nauem produceret cum naui illa quæ eſſet producta a natura: nec econtrario. Similiter ſi ars Alchimiæ poſſet producere aurum, & eſſet eiuſdem ſpeciei cum auro quod producit per ſe natura: non tamen propterea ꝙ eſſet eiuſdem ſpeciei, illa productio naturalis diceretur prout fit ab Alchimiſta, diceretur tamen naturalis quia idem eſſet agendi modus proximus in producendo ſpeciem illius auri: ſicut & auri quod producit natura abſq; miniſterio artis, vbiq; enim producit appropinquatione calidi & frigidi ipſis tēperatis ſicut principiis actiuis: humido & ſicco proportionalibus ſicut principiis paſſiuis. In qua applicatiōe Alchimiſta ſolum eſt miniſter naturæ: ſicut medicus ſanitatis. Sola enim natura curat morbos: & ſimiliter ſola natura vt agens pricipale generat aurum. Cōſimiliter etiam ſi agens principale eſſet ſupernaturale: ſi tamē ageret modo actionis naturę, neceſſario actio illa dicēda eſſet naturalis: & econuerſo, ſi agens eſſet naturale aut artificiale, & ageret modo ſupnaturali ſicut agūt verba ſacramentalia in tranſubſtantiatione Euchariſtię & generatione gratię, actio illa ſemp dicen B da eſſet ſupernaturalis. Deſcendendo ergo ad propoſitum: Dico, ꝙ q̄q̄ Chriſtus ſit agens ſupernaturale ratione perſonę agentis, ſiue agat ſecūdum naturam diuinam ſiue ſecūdum humanā naturā: quia tamē oēs actiones quas egit in ſtatu mortalitatis, & etiā quas adhuc agit in ſtatu immortalitatis: agit modo naturę quo alii hoīes agunt illas in quocunq; ſtatu ſint, cuiuſmodi ſunt comedere, bibere, ambulare & cætera huiuſmodi: cuius ſignum eſt, ꝙ eędem paſſiones in Chriſto conſequuntę ſunt ex illis actionibus: ſicut et in aliis hominib⁹, ſcilicet ſedatio famis ex comeſtione, ſitis ex potatione: quæ & conſimiles proprie dicuntur humanæ: Idcirco ergo breuiter dico: ꝙ nulla Chriſti actio humana, quę vere humana dicenda eſt, ſupernaturalis eſt: ſed ſolūmodo & pure naturalis, non obſtante ꝙ agens ſit ſupernaturale: & hoc quia ipſe agens omnes illas actiones, agit modo naturæ. Siquas enim actiones egit vel agit non modo naturæ ſed modo ſupernaturali, illę non ſunt dicendæ humanæ: neq; naturales, & ſecundum naturam humanam factæ: ſed diuinæ & ſupernaturales, & ſecundū naturā diuinā factę. Et ecōtrario eſt de eius operatiōibus diuinis ſiquas ageret non modo ſupernaturali ſed modo naturali. Vt enim dicit Damaſc. libr. iii. cap. xv. Duas actiones aimus in domino Ieſu Chriſto: habet enim vt deus diuinam actionem, & vt homo eſt, nobis homouſian humanæ habens naturæ actionem. Sed vt idem ait ibidem capitu. xix. propter vnitatem perſonæ agentis & in duabus naturis ſubſiſtentis habuit nouum & ineffabilem modum naturalium actionum. Sed hoc intellige non niſi naturalem. vnde exponens in quo ſit nouus & ineffabilis, ſubdit, dicens. Si enim deus ens perfectus factus eſt propter nos, & ſecundum nos homo perfectus, manifeſtum eſt ꝙ omnes habemus naturales diuinitatis proprietates. Et ſecundum hoc deus perfectus, & habebat naturales humanitatis proprietates, & indiuiſas aimus actiones: vnaquaq; natura cum alterius cōmunione agente hoc qđ proprium habuit, Neq; egit humana ſecundū homi

Deciſio. q.

nem ſolum:neq; diuina ſecũdum deum ſolum:ſed Deus ſimul exiſtens & homo. Quemadmodum enim naturarum vnionem & differẽtiam naturalem cognoſcimus : ita & naturalium volũtatum & actionum. Per prædicta patet reſponſio ad obiectum primũ:& concedẽdum eſt argumentum ſecũdum:ponendo non ſolum q̃ aliqua paſſio Chriſti naturalis fuit & aliqua non:ſed etiam,q̃ aliqua actio eius fuit naturalis & aliqua non,ſecũdum iam dicta. Vnde de paſſionibus Chriſti dico q̃ omnis paſſio eius quę vere erat humana,pure naturalis erat in ipſo:ſicut & in quolibet alio, quia vniformiter aliis,dormiuit,eſuriit,ſitiuit,laſſus fuit: & cæteras paſſiones humanas ſuſtinuit. Sed eſt aduertendum de paſſionibus ſicut & actionibus Chriſti:q̃ non dicitur paſſio aliqua naturalis in ipſo a modo quo illi infertur ab agente extra inferẽte illam:ſed a modo quo in paſſo recipitur. Vnde paſſio mortis Chriſti licet inquãtum fuit illata a crucifixoribus,fuit violenta:tamen inquãtum in Chriſto fuit recepta,erat pure naturalis : & per illam pure naturaliter mortuus eſt:licet voluntate conſentiente vt in ipſo recepta,& permittente vt a crucifixoribus eſt illata. Et p hoc licet actio crucifigẽtium deo patri diſplicuit: paſſio tamen Chriſti illi grata fuit. Hinc de naturalibus paſſionibus Chriſti dicit Damaſcen⁹.lib.dicto cap.xx.Confitemur q̃ omnes naturales paſſiones hominis aſſumpſit. Totum enim hominem & ea quæ ſunt hominis ſumpſit:prẽter peccatum. Hoc enim non eſt naturæ , puta fames , ſitis , labor, dolor,& cætera huiuſmodi quæ annumerat. Vnde & conſimiliter loquens de eius paſſionibus & actionibus:ſimul dicit,cap.xviii.Deum perfectum & hominem perfectum dicentes Chriſtũ:omnia ei dabimus & quæ patris naturalia & quæ matris.

Ad argu. in oppoſitum. C

Quęſtio.iiii. Argu. prin.

IRca tertium arguitur:q̃ operatio qua conuertebat cibus in corpus Chriſti,non erat naturalis.ſic . Operatio tranſiens omnẽ facultatem naturæ non eſt naturalis:dicta operatio fuit huiuſmodi:quia attingit ad carnem vnitam diuinitati,& ita ad vnionem ineffabilem & ſupernaturalem cum ipſa diuinitate. ergo &c.

In oppoſitũ.

CONtra:illa operatio quæ procedit ex virtute naturali & modo naturæ,eſt operatio naturalis:dicta operatio fuit huiuſmodi,proceſſit enim ex virtute animæ Chriſti nutritiua,quę naturalis eſt,& hoc mediante calore naturali digerẽtibus,ſicut & in aliis hoib⁹ in qbus illa cõuerſio eſt pure naturalis.ergo &c.

Reſolu.ę D

Quęſtio iſta ĩplicita eſt & cõtenta ĩ ꝓxima p̃cedẽte,& ideo ex reſpõſiõe tradita ad illã diſſoluẽda eſt.Cũ em̃ ſcdm dicta iã ĩ illa debeam⁹ tribuere Chriſto ſcdm hominẽ q̃cunq; ſunt naturalia matris:ſicut & q̃cũq; ſcdm deũ ſunt naturalia patris: proculdubio ponendũ eſt:q̃ dicta opatio erat naturalis in Chriſto,ſicut fuit & in matre eius : & non ſolum illa : ſed & quæcunq; alia,vt de nulla illarum oporteat facere propriam quęſtionem aliam a quęſtione præcedenti,quæ autem ſunt illę,determinat Damaſcenus in libello ſuo de gemina natura & geminis proprietatibus atq; geminis actionibus Chriſti,dicens ſic.Dicentes diuinę naturę Chriſti proprietates quas habet ex patre,dicamus & humanæ naturæ proprietates naturales quas ex ea quæ noſtri habet aſſumptione, hoc eſt omnes naturales potentias humanitatis & operatiuas & paſſiuas,vt perfectus ſit homo,Si enim aliquod naturalium non aſſumpſit,non perfectus,ſed defectiuus eſt homo.Et annumerando dictas potentias,operationes,& paſſiones circa hominem ſimpliciter,ſubdit dicens, Si enim vniuſcuiuſq; potentiam acceperit naturaliter a conditore:homo igitur minor eſt mundus.habet enim animã & corpus:& medius conſtitutus eſt intellectus & materiæ,vinculũ enim eſt viſibilis & inuiſibilis,i,ſenſibilis & intelligibilis creaturę.Cõmunicat igitur animatis corporibus ſecũdum eam quę ex quatuor elementis complexionem & compoſitionem:plantis autem ſecundũ nutritiuam & augmẽtatiuam virtutem:ad hoc autem & ſeminatiuam : irrationalibus autem animalibus ſecundum irrationalem appetitum,i. iram & concupiſcentiam:& ſecũdum phantaſticum & memoratiuũ: & ſecũdum ſenſum & ſecundum progreſſiuum motum & vociferatiuum & ſpiratiuum. Copulatur autem corporeis & intellectualibus virtutibus per rationale & rationalem appetitum intellectus qui eſt voluntas primus intellectualis motus.& infra.Et ante hoc propriſſimũ animæ,diuidens ipſam ab angelorum ſubſtantia in corpore conuerſari:& huic tradere vitam & motum & liberũ arbitrium ſecũdum proprium appetitum ducere corpus & irrationalem appetitum contra & iram & ſecundum progreſſum motum & naturaliter dominari: vt proprio & naturali ſeruo proprio corpori.& cætera plurima huiuſmodi.Quibus enumeratis applicans cũcta Chriſto ſubdit,dicens.Propter quod in domino noſtro Ieſu Chriſto, quia duæ naturæ,duæ ſunt & naturales operationes:vt ſit perfect⁹ Deus & perfectus homo ſecundum duarum naturarum differẽtiam diuinę & humanę.Aliud enim op[illegible]eſt diuinæ naturæ & aliud humanæ.Si humanæ non aſſumpſit operationem, non vixit vt

homo,non ratione vſus eſt,non comedit,non bibit,non ambulauit,non vidit. & poſt plurima talia applicata Chriſto,ſubdit illud qđ pertinet ad propoſitum,dicens. Et ꝙ ab anima animales operationes & paſſiones aſſumpſit,teſtis eſt ex naturali quidem potentia nutritio corporis & augmẽtatio. Vnde enim ſit ſudor,ſputum,ſalutaris ſanguis & aqua? Si non ex digeſtione, ſi non paſſibiliter,ſed naturaliter nutritus eſt:non ſecundum voluntatem paſſibilem,ſed ad repletionem ejus
E effluxit. Sic ergo dubium nulli debet eſſe catholico,quin Chriſtus omnes operationes & paſſiones naturales humanæ naturæ expertus eſt vel potuit experiri. Sed præcipue de vna naturalium operationum humanæ naturæ dubitatio eſt: puta de ſeminatiuo & generatiuo per concubitum cum muliere,an illud in ſe habuit:quia poſt prædicta ſubdit Damaſcen⁹ dicens,Seminatiuum autem & generatiuum non habuit,Intranſilientes enim diuinarum hypoſtaſum proprietates:& impoſſibile eſt Patrem vel Spiritum ſanctum filium fieri. propter quod neꝙ factus eſt filius ho-
F minis niſi filius Dei:vt maneat intranſmutabilis proprietas. Sed puto:ꝙ ſicut fuit homo perfectus habens omnes alias vires & potentias animæ: ſic fuit homo perfectus habens vim & potentiam ſeminatiuam & generatiuam,ſicut & alii:& hoc in virtute,licet non in actione,ſecũdum quã (vt puto) intellexit Damaſcen⁹ qđ dixit:Seminatiuum autem & generatiuum non habuit,Et hoc quia non congruebat:ꝙ ſeminaſſet & generaſſet atꝙ pater fuiſſet ſecundum humanitatem. Et ſic non congruebat:ꝙ Pater aut Spiritus ſanctus ſecundum aſſumptam humanitatem fuiſſet Filius. Quo ad hoc enim bene verum eſt,ꝙ intranſilientes ſunt mediante natura humana aſſumpta diuinarum hypoſtaſum proprietates,quæ ſimpliciter & omnino intranſilientes ſunt ſecundum naturam diuinam:quia in diuinis nõ poſſunt eſſe,niſi vnicus Pater,& vnius Filius,& vnicus Spiritus ſanctus:ſecundum ꝙ declarauimus ſatis in queſtionibus noſtris ordinariis. Quæ tamen bene poſſent tranſilire ſecundum naturam humanam aſſumptam: ſecundum ꝙ ſimpliciter & abſolute Pater & Spiritus ſanctus incarnari poterunt & poſſunt:ſicut incarnatus eſt Filius:licet non tantum congruiſſet.& hoc, ne idem eſſet Pater & Filius,ſi deus Pater de homine naſceretur: & ne nomen Filii ad alium tranſferretur,ſi aut Pater aut Spiritus ſanctus de homine naſceretur,dicente Innocentio tertio in Sermone quodam de natiuitate domini,Solus Patris Filius non Pater ipſe vel Spiritus ſanctus carnem aſſumpſit,Miſſus eſt Dei Filius:ideo non Pater vel Spiritus ſanctus ne alius in diuinitate eſſet Filius:alius in humanitate:& ne idem eſſet Pater & Filius,ſi Deus Pater de homine naſceretur,magno Dei conſilio & ineffabili ſapientia non Pater carnem aſſumpſit vel Spiritus ſanctus:ſed Filius tantum,vt qui erat in diuinitate Dei Filius, ipſe fieret in homine hominis filius. Aduerte quod dicit: Magno Dei conſilio &c. Si enim conſilio hæc ſic facta ſunt & non aliter:non poterunt ergo aliter facta fuiſſe.Per quem etiam modum proprietas Patris ſecundum humanitatem aſſumptam ſimpliciter & abſolute potuit tranſire ad Filium:quia potuit quãtum erat ex parte naturæ humanæ generaſſe,ſicut & alii,ſaltem in ſtatu innocentię:licet illud non tantum congruiſſet ſicut ꝙ non generauit.

Reſponſio.

Nota.

SEquuntur quæſita de creaturis non vnitis diuinitati,vbi quærebatur vnicum pertinens ad relatiua,ſcilicet vtrum relatio habeat debilius eſſe q̃ cætera prędicamẽta.Et plura alia pertinẽtia ad abſoluta. Circa illud vnicũ arguit ꝙ relatio habeat debilius eſſe cæteris prædicamentis,ſic.Ex eo quod verius eſſe habet fundamentum,verius eſſe habet id quod fundatur in illo: q̃ quod fundatur in illo quod habet minus verum eſſe. verius autem habent eſſe abſoluta quæ ſunt ſubſtantia, quantitas,qualitas: q̃ relationes. quare cum prædicamentum relationis fundatur ſuper tria prædicamenta abſoluta:aliorum vero ſex quędam fundãtur ſuper relationes:vt actio & paſſio ſuper rationem actiui & paſſiui,ergo &c. IN contrarium eſt Commẽtator ſuper.xii. Metaphyſicæ.vbi probat Philoſophus:ꝙ eadem ſunt principia ſubſtantię & accidentis,ergo & cęte. DICO:ꝙ in quolibet genere prædicamenti eſt duo conſiderare,ſcilicet rem prędicamenti & rationem eiuſdem.quæ in hoc differunt: ꝙ decem prædicamenta in nulla re cõmuni eis conueniunt: tamen in vna ratione communi conueniunt quæ eſt eſſe ab alio, vt effectus a cauſa.in quo generaliter differt ratio oĩs ei⁹ qđ eſt in prędicamẽto,a ratione diuinæ naturæ.prẽter hoc:ꝙ realitas oĩs eius qđ eſt in prędicamẽto,differt a realitate diuinę naturæ multo amplius q̃ differat realitas vnius prędicamẽti a realitate alterius.Sed illa ratio cõmunis decem prędicamẽtis,quę eſt ab alio eſſe,primo in duas diſtinguitur:ſecundũ quas prędicamẽtum ſubſtãtię cum hoc ꝙ cæteris prędicamentis verioręm realitatem importat, diuiditur contra nouem prædicamẽta acci-

Queſtio.v.

Argu. prin.

In oppoſitũ.

G

Reſponſio.

dentium:quæ vt diſtinguũtur contra ſubſtãtiam: in vna ratione communi conueniunt: licet non in vna realitate. Illarum autem duarum rationum vna eſt eſſe in ſe,non in alio:& eſt propria ſubſtantię. Alia vero eſt eſſe in alio:& eſt cõmunis,ix.prędicamẽtis accidentium. Vnde cũ hoc ꝙ prædicamẽtum ſubſtãtię veriorem realitatẽ cæteris importat,etiam habet eſſe verius,ꝓpter qđ a Philo vii.Metaphyſicę dicit ens ſimpliciter. Cætera vero nouẽ reſpectu illius dicuntur entia aliquid & quaſi ſecũdum quid & diminute:quia nõ dicũtur aut ſunt entia,niſi quia ſunt diſpoſitiones entis ſimpliciter qđ eſt ſubſtãtia.Ratio autẽ cõmunis illis nouem prędicamẽtis accidẽtium diſtinguitur in duas,quia eſſe in alio aut conuenit alicui abſolute:aut non niſi in ordine ad aliud.Et eſt prima iſtarum duarum rationum cõmunis duobus prædicamẽtis abſolutis,ſ.quantitati & qualitati. Secunda vero eſt cõmunis ſeptem prædicamentis reſpectiuis,quorum eſſe,quia dependet ab abſolutis,& realitatẽ trahunt ab illis:puta a ſubſtãtia,quantitate,& qualitate:idcirco illa abſoluta & qđlibet eorum,ſ.ſubſtantia & accidentia quæ ſunt quãtitas & qualitas,verius eſſe habẽt,q̃ quodcũq; illorum ſeptẽ:quibus non conuenit aliqua realitas cõmunis omnibus:aut aliquæ propriæ ſingulis, quãtum eſt ex natura ſui prędicamenti. Vnde & diſtinguũtur ſolũmodo penes diuerſitatem modorum fundandi illa ſuper res prędicamentorũ abſolutorum & referendi ſecundum illos aliqd ad aliud,hoc modo. Quia ille reſpectus qui eſt ad aliud eſſe,aut conuenit rei abſolutę ex ſe ſola:& ſic eſt reſpectus prædicamẽti relationis proprie dictę:aut conuenit rei abſolutę non niſi ex connexione quadam ſui cum aliqua re alia:& ſic eſt reſpectus aliorũ ſex prædicamẽtorum. De quibus idcirco H
dicit Boetius in lib.ſuo de trinit. ꝙ maxime ex aliquo alieno aduentu conſtare videnẽ.cuiuſmodi alienum eſt motus aut diſpoſitio acquiſita per motum,Motus enim aut diſpoſitio acquiſita per motum non conuenit mobili niſi coniunctione eius cum mouente & aduentu illius:nec econuerſo cõuenit mouenti niſi ex coniunctione eius cũ mobili & aduentu illius.Et ſecundũ hoc ſex prędicamẽta reſpectiua diſtinguũtur inter ſe,prout in quęſtionibus noſtris ordinariis declarauimus in quadam quęſtione generali de prædicamentis decem:nec oportet hic iterare:quia nõ proprie pertinet ad propoſitũ. ET quia in his ſex prædicamentis res illa ſuper quã fundãtur,inquãtum ſuper illam fundantur,eſt ad aliud ſe habere: vt ſecũdum hoc in his ſex prædicamentis res illa ſuper quã fundantur,inquãtum ſuper illam fundantur,circa ſe rationẽ reſpectus quodãmodo includit quali materialem ad reſpectus in quibus conſiſtit ratio illorum ſex prædicamẽtorum: non ſic autem res ſuper quã fundatur prædicamẽtum relationis,circa ſe talem reſpectũ includit vt ſuper ipſam fundetur reſpectus qui eſt proprius prædicamento relationis:eo ꝙ res ſuper quã fundatur prędicamẽ

Dicitio. tum relationis,inquantum huiuſmodi,omnino abſoluta eſt abſq; ordine ad aliud. Idcirco dico, I
prout ſtatim declarabitur,ꝙ ex hoc,dicta ſex prædicamẽta relationis plus realitatis important & verius eſſe habent q̃ prædicamẽtum relationis.Et vlterius:ꝙ prędicamentũ relationis inter omnia

Ad arg. pri. prædicamẽta debilius eſſe habet.Et ſecũdum hoc,concedenda eſt ſecunda ratio ad hoc probãdum inducta. Ad primã,quæ eſt in oppoſitum:ꝙ relatio verius habet eſſe q̃ alia ſex prædicamenta reſpectiua:quia verius habent eſſe illa in quibus fundatur,q̃ illa in quibus fundãtur alia ſex:Dico ad hoc & ſimul ad declarationẽ iam ſuppoſiti:ꝙ prædicamẽtum reſpectiuum non ex hoc dicitur verius eſſe habere,ꝙ ſuper verius ens fundatur: ſed ſolũmodo ex hoc, ꝙ ab illo verius & perfectius eſſe & realitatẽ trahit.Q̃q̃ ergo relatio ſup verius ens fundeť q̃ alia ſex:ſi tamẽ verius & pfectius illa ſex ab illo ſup qđ fundanť realitatẽ cõtrahãt,nõ impedit qn habeãt veriꝰ eſſe.Qđ reuera ita eſt, qđ & declarãdum eſt ex fundatione reſpectuũ prędicamẽtorũ actionis & paſſionis per motũ. Et ꝓ hoc idem intellígendũ eſt in aliis quatuor:quę ſunt quãdo,quod fundatur in re temporali ex motu & adiacentia temporis,qđ eſt menſura motus,& eius cui tẽpus adiacet,qđ eſt omne exiſtẽs in tẽpore:& vbi,qđ fundatur in re locali ex adiacentia loci ſimpliciter per hoc ꝙ locatum ſimpliciter habet eſſe in loco:& de ſitu,qui fundať in re locali ꝓ hoc ꝙ partes eius diuerſimode ſe habẽt ad locum:& de habitu, qui fundať in habente aliqd/circũſtans ipm corporaliter ex applicatione eiꝰ qđ habetur ad habentem,prout hęc plenius expoſita ſunt in dicta quęſtione generali. De actione igi- I.
tur,& paſſione,vt etiã declaratum eſt in eadem: dico ꝙ veriꝰ eſſe habẽt,q̃ prędicamentũ relatiõis. qm̃ fundamenta relationis,quæ ſunt prædicamẽta abſoluta,& abſolute,ex eo ꝙ ſunt fundamenta illius,& ad hoc ꝙ in eis fundeť relatio,nõ reſpiciunt aliquid aliud a ſe,ſed illa ſolummodo,& prę-
ciſe,& ſic ipſa,quãtum eſt ex ſe,inquantum ſunt ſubiecta relationis,vel fundamẽta/omnino aliena ſunt a natura relationis, & modicũ idcirco ſubintrant rationẽ reſpectus in relatione,quia non niſi quaſi characterizando,& quodãmodo afficiendo.Fundamẽtum autẽ actionis & paſſionis,cuiuſmodi eſt motus,ſemp reſpicit aliquid aliud a ſe,vt in ipſo fundeť reſpectus actionis & paſſionis: quia

reſpicit paſſum vt in ipſo fundatur reſpectus actionis: & ecõuerſo reſpicit agens, vt in ipſo fundatur reſpectus paſſionis: & ſic ſemp plura, inter q̃ eſt relatio fundata in motu. Eſt em̃ ſcđm phm. v. Phyſicoꝝ, motus actus huius, ſ. agentis, quia eſt ab ipſo, in hoc, ſ. in paſſo exiſtens vt in ſubiecto. Et per hoc licet motus ſit ſimpliciter abſolutũ quid, pertinẽs ad p̃dicamentũ abſolutũ quãtitatis, aut qualitatis, aut vniuerſaliter ad prædicamentũ illius rei ad quã eſt motus: tamen vt fundatur in alterutro, ſemp diuerſorũ eſt, quæ diuerſimode reſpicit. Cũ em̃ eſt in aliquo, vt in ſubiecto puta in paſſo, neceſſario cum illo reſpicit aliquid aliud, vt a quo eſt, ſicut agens: & ecõuerſo cũ eſt alicuius vt a quo eſt, neceſſario cũ illo reſpicit aliqd aliud vt in quo eſt aliud differẽs re, vl' ratione: ſed hoc mediante alio extremo, vt in p̃cedẽti Quolibet determinaui de motu voluntatis a ſeipa, & q̃ ſic motus ſemp reſpicit aliqd aliud pręter ſeip̃m, vt in eo fundent reſpect⁹ actiõis, & paſſiõis, in hoc quaſi oĩno ſubintrat rationẽ reſpectus illius q̃ ſup ip̃m fundat. & p̃ hoc vlterius mot⁹ poti⁹ eſt de ſignificato actiõis & paſſiõis, q̃ ſubſtãtia, quãtitas, & qualitas ſit de ſignificato relationis fundatę ſup illã. Actio em̃ eſt motus, vt eſt ab agente, & paſſio eſt idẽ motus, vt recipit in paſſo. Et ꝓpterea ĩ entib⁹ creatis cõtentis ſub p̃dicamẽtis verius eſſe habent actio & paſſio, q̃ relatio: & cõſimili ratione etiã alia quatuor, quia vt dictũ eſt, fundamenta illorũ ſemp aliquid aliud a ſe reſpiciunt, vt in illis reſpe
M ctus importati per ipſa fundẽtur. Qđ autẽ arguitur, q̃ actio & paſſio fundãtur ſuper relationẽ quia ſuper rationẽ actiui, & paſſiui &c. Dico q̃ nõ eſt verum. Non em̃ fundãtur ſuper potentiam actiuam, & paſſiuã, quæ ſunt proprię rationes actiui, & paſſiui, neq̃ etiam ſup relationes de primo genere relationis fundatas in illis, immo fundãtur ſuper motũ ſolũmodo, qui per potẽtiam actiuã ab agente procedit in paſſum, in quo recipitur per potẽtiã paſſiuã. Qui quidẽ motus, quãtũ eſt ex ſe, ſimpliciter abſolutũ eſt, præter hoc, q̃ neceſſario reſpicit aliud a ſe, vt in ipſo fundetur reſpectus actionis, & paſſionis, vt dictũ eſt. Propter eandẽ etiam cauſam illa ſex dicũtur eſſe accidẽtia extrinſecus aduenientia, cum relatio dicat eſſe de accidẽtibus intrinſecus aduenientibus.

Queſt. vi.

Argu. prin. primũ.

Secundum.

Tertium.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

Ad arg. prĩ. primũ.

SEquuntur queſita pertinẽtia ad cauſata abſoluta, vbi primo quęrebat vnum de accidẽte. Vtrũ ſcilicet ſit poſſibile ponere plures & diuerſas formas accidẽtales differẽtes ſolo numero ſimul ĩ eodẽ ſubiecto idiuiſibilit. Deinde quęrebant plura alia de ſubſtãtia. Circa illud vnicũ arguit q̃ ſic. Primo ſic. Diuerſa viſibilia, puta alba, vl' lucida, q̃liter multiplicãt ſpecies, ſiue ſil'itudines, ſiue ĩtẽtiões ſuas in eadẽ parte medii: ita q̃ intẽtiõe vni⁹ corrupta ad eius abſentiã manet intentio alterius in illo, hoc autẽ non poſſet eſſe, niſi a diuerſis eſſent diuerſę intẽtiones ſimul in eadẽ parte medii, ergo &c. Secũdo ſic. Si eſſet eadẽ ſpecies ſiue intẽtio ĩ medio diuerſorũ alboꝝ, cũ per illud qđ ab eis diffundit in mediũ, mouẽt viſum: eſſent duo alba, quoꝝ vnũ eſſet magis album, & alterũ minus, æqualiter ergo mouerẽt viſum: & per hoc iudicarẽtur a viſu fore æqualiter alba. cõſequens falſum eſt, ergo &c. Tertio ſic. Philoſophus dicit in. v. Phyſicoꝝ, q̃ duo accidẽtia ĩ eodẽ ſubiecto, puta duę ſanitates: quarũ vna corrumpit in mane: & altera generatur in veſpere, nõ poſſunt eſſe eadem ſanitas numero, & hoc ꝓpter diuerſos motus quib⁹ generatę ſunt, quare cũ diuerſis motibus fiat generatio intẽtiõis ĩ medio a diuerſis albis, ergo &c. In contrariũ eſt, quia accidens non numeratur niſi per ſubiectum, quaſi ſubiecto exiſtente vno, & eodem, & accidẽs eiuſdẽ ſpeciei nõ numerat: ſed eſt idẽ ſcđm numerũ. Dico q̃ cũ ſcđm phm. xii. Metaph. & clarius ſcđm Cõmẽtatorẽ ſuũ ibidẽ, oẽs formę, quę ſunt in primo motore in actu, ſunt in prima materia ĩ potẽtia: & eſt ſermo ſuus ibidẽ de gñabilibus formis, & corruptibilibus: correſpõdẽtiã ergo habent inter ſe eſſe formarũ ſecundũ actum, & ſecũdum potentiam in prima materia. Sunt autem formę in primo motore in actu p̃ rõnes ideales, q̃ ſunt prĩcipia actiua & cognitiua, & productiua illarum. In prima autẽ materia ſunt ĩ potẽtia per potẽtias materię receptiuas, ſiue paſſiuas. Quare cum reſpectu vnius ſpeciei, & omniũ indiuiduoꝝ illius nõ eſt niſi vnica idea in primo motore, qui eſt deus, vt in quodã alio Quolibet determinauim⁹ ſcđm beatũ Auguſt. ſimiliter ergo & in prima materia reſpectu vni⁹ ſpeciei, & omniũ indiuiduorũ illius nõ eſt niſi vnica potẽtia paſſiua, ſiue receptiua. Ex vnica autẽ & eadẽ potẽtia paſſiua in eodem ſcđm numerũ nõ poteſt ꝓduci, aut eſſe ſimul in eodẽ tẽpore plus q̃ vnica forma ſcđm numerũ, quia potẽtia terminat per quẽcũq̃ actũ vnũ ad quẽ eſt. Idcirco igit mihi videt, q̃ plures tales formę differẽtes numero nõ poſſunt ſimul eſſe in
O eodem ſubiecto. Cõcedo igit vltimã rationẽ. Ad primã in contrariũ de intẽtionib⁹ viſibiliũ in medio, propter quas, vt puto, mota fuit queſtio, q̃ diuerſa viſibilia æqualiter multiplicant ſuas ſpecies in eãdẽ partẽ medii, ſic q̃ ſpecies vni⁹ manet ſpecie alteri⁹ corrupta, qđ nõ poſſet eſſe, ſi eſſent eędẽ ſpecies numero: Dico q̃ ſi illa multiplicatio ſpeciei a diuerſis viſibilibus eſſet per migrationẽ alicu

ius pmanẽtis in eſſe ſuo a viſibili in mediũ,aliqd valeret maior illa,nec aliter veritatẽ habere poteſt. Nunc autẽ nõ eſt ita,quia ſcdm Boetiũ ſup Porphyriũ,Accidẽtia perimi poſſunt,alterari autẽ nõ poſſunt.ſ.a ſubiecto in ſubiectũ migrãdo. Nunc autẽ cũ ſpecies viſibiliũ nõ fiant in medio,niſi per naturalem generationẽ de potẽtia medii,& hoc,modo generationis aliarum formarũ materialiũ:li cet debilius eſſe q̃ alię habeant:de eadem autẽ potentia ſub eadem ſpecie,vt dictũ eſt,ſimul in eo dem numero nec eſſe nec generari poſſunt pluſq̃ vna & eadẽ ſpecies numero:impoſſibile eſt ergo, ꝙ diuerſę formæ ſcdm numerũ ſolum etiã a diuerſis agẽtibus,ſiue generãtibus habeant eſſe in ea dem parte medii.Immo qlibet illorũ vniformiter alteri mouet mediũ ad generationẽ ſpeciei ſecũ dũ rationẽ illius vnicę potẽtię,ac ſi ſolũmodo vnũ illorũ moueret,& ſic ad eãdẽ formã ſecundũ nu merum generãdam qlibet illorum ſcdm virtutẽ ſuam mouet, & concurrũt in eundẽ effectũ nu mero: ſicut concurrũt diuerſi trahentes in vnicũ tractum eiuſdẽ nauis ſecundũ numerũ:& diuerſi ignes ad calefaciendũ aquã eandẽ vnico calore ſcdm numerum & gradũ caloris,ad quẽ null⁹ illo rum attingere ꝑ ſe potuiſſet. Qđ autẽ arguit apparẽter contra hoc,ꝙ generatũ ab vno illorũ po teſt corrũpi,nõ corrupto,ſed manẽte eo qđ generatum eſt ab altero:Dico ꝙ non eſt verũ,immo to ta ſpecies vna & eadẽ ꝑ eſſentiã ſecundũ numerum manet ad prẽſentiam vnius generantium il lam,licet minus intenſa,q̃ fuit generata ad præſentiã plurium agẽtium, pro quãto efficacius,& in tenſius mouebãt ad gñationẽ illi⁹ plures ſimul,q̃ vnus,aut pauciores tãtũ.Et hoc quẽadmodũ plu res ſimul intẽſi⁹ mouerẽt nauẽ motu veloci,q̃ qlibet illoꝝ ꝑ ſe,aut pauciores ſimul mouerẽt motu lento.Vñ ſpecies illa gñata ad ꝓſentiã pluriũ,vel pauciorũ generãtiũ illã,& eõſeruãtiũ eã in eſſe,nõ differt niſi ſcdm magis intẽſum,& min⁹ intẽſum,quę vniuerſaliter ī eodẽ ſubiecto ſcdm numerũ

Ad ſecũdũ. nõ poſſunt differre ſcdm nũerũ,ſicut in diuerſis ſubiectis nõ pñt differre ſcdm ſpeciẽ. Ad ſcdm qđ videt directe facere contra iã dicta,ꝙ ſi eadẽ ſpecies eſſet i medio,a magis albo,& min⁹ albo,itu dicarent ergo a viſu fore ęq̃liter alba,dico ꝙ ſpecies rei viſibilis in medio non tm̃ ex hoc mouet ad determinate videndũ aliqđ viſibile,qđ eſt ſpecies ſimpliciter ipſius viſibilis:ſed cũ hoc regrit viſibile in oppoſitione ſecũdũ lineã rectã per illud medium ad pupillã viſus. Vnde ꝑ ſpeciẽ exiſtẽtem in me dio ſecundũ veritatem,& non rectã oppoſitionẽ ad viſum,nullo modo poteſt viſus moueri ad vidẽ dum viſibile a quo generata eſt,dũ illud ex obliquo ſe habet ad pupillam oculi.& ſic non poteſt mo uere viſum ſpecies in medio,niſi ad rectã oppoſitionẽ mediãte illa viſibile habeat ſe reſpectu viſus,ſi cut non poteſt ſpecies ipſum mouere niſi quatenus generata eſt a viſibili ſe habẽte ad talẽ rectã op poſitionẽ.Quare cũ ad rectã talẽ oppoſitionẽ non ſit generata niſi ſecũdũ gradũ intẽſionis reſpõdẽ tis virtuti & intẽſioni viſibilis directe oppoſiti:idcirco ſpecies intenſa a pluribus viſibilibus in me dio ad quodlibet illorũ videndũ mouet ſecũdũ gradũ intẽſionis,in quo nata eſſet gñari a quolibet illorũ ꝑ ſe,& ad nullũ illorũ videndũ mouet ſcdm gradũ toti⁹ intẽſionis ſuę,immo non plus mouet ad videndũ quodlibet illorũ,q̃ moueret ad videndũ aliquod illorũ ſpecies gñata ab illo ſolo.propter qđ per eãdẽ ſpeciẽ bene diuerſimode iudicat de magis albo,& minus albo,& vnũ illorũ iudicat eſſe

Ad ſtertiũ. albius altero. Ad tertiũ,ꝙ non põt eadẽ ſpecies numero in aliquo eodem numero gñari diuerſis motibus,ſicut fit generatio in medio a diuerſis viſibilibus:Dico ꝙ falſum eſt,qñ ſunt mouẽtia vni formiter,& ſimul,vt patet in tractu nauis,& gñatione caloris in aqua,ſicut dictum eſt.& cũ hoc, licet ſimul nõ agerẽt:ſed agẽs poſteri⁹ inueniret manẽs qđ actũ eſt a priore agẽte,vt cõtingere poſ ſet in tractu eiuſdẽ nauis a pluribus ſucceſſiue:& ſimiliter in calefactiõe eiuſdẽ aquę a plurib⁹ ígni bus ſucceſſiue,tamẽ actũ a primo augeretur a ſecundo,& eſt vnum & idem eſſentia. Et ſimiliter ſi vnum albũ primo generaret ſpeciem ſuã in medio per ſe abſq; alio,& maneret,& conſeruaret ſpeci em a ſe generatam in medio,tunc altero albo aduenięte in recta oppoſitione ad illud medium,ſpe ciem illam intendit, & eſt eadem numero a diuerſis motibus,vel ab initio generata,& poſterius au cta.Sed ſi ſint diuerſa mouẽtia idẽ ſubiectũ vel medium,ſucceſſiue prius corrupto gñato ab vno,q̃ ſequat motus ab alio,in hoc caſu ſolum loquitur pñus,& bene,ꝙ non poteſt eſſe eadem forma:pu ta ſanitas corrupta in mane,& regenerata in veſpere.

Queſt.vii. Argu. prin. Equũtur quęſita de ſubſtãtia,vbi quęrebat vnicum pertinens ad ſubſtantiã crea tam gñaliter. Deinde plura pertinẽtia ad diuerſas ſubſtãtias intellectuales crea tas ſpecialiter.Illud vnicũ erat,vtrũ aliquod agẽs creatũ in agendo poſſet attin gere ſubſtantiã primę materiæ.Et arguit ꝙ ſic,hoc modo.Qđ aliquid educit de ſubſtãtia materię,actione ſua attingit illã,quia omne agens attingit illud in qđ agit:ga agẽs & patiẽs debẽt eſſe ſimul,vt dicit in primo de generatiõe.agẽs autẽ creatũ educit ꝑ generationẽ ſubſtãtialẽ formã nõ de ſubiecto exiſtẽte in actu,ſicut educit ꝑ altera-

tionem formã accidentalẽ,ſed de materia exiſtẽte in potẽtia tãtum,vt dicit in eodem.Ipſa em̃ ineſt materię imediate,forma autẽ accidẽtalis nõ ineſt materiæ niſi mediãte forma ſubſtãtiali.ergo &c.

Contra.cum agens naturale nõ ſit niſi quãtum,nõ agit niſi in quãto:quia nõ agit niſi p̃ conta- In oppoſitũ.
ctum,& quãtum non tãgit niſi quãtum.Quãtitas autẽ ſemp in ſubiecto media eſt inter agentẽ &
ſubſtãtiã materiæ.agens autẽ non attingit ſubſtãtiã materiæ,quãdo aliquid aliud eſt mediũ inter
Q ipſã & materiã.ergo &c. Dico q̃ agens naturale in trãſmutatione dicit illud attingere,qđ præ- Reſponſio.
ciſe manet vnũ & idem in tota trãſmutatione,ſcilicet & ſub forma quæ corrũpitur in termino a
quo,& ſub forma quæ producit in termino ad quẽ.Iccirco alterãs dicit attingere ſua actione non
ſubſtãtiã nudã primę materię in ſola potentia exiſtẽtem,ſed ſolũmodo ſubiectũ exiſtens in actu cõ-
poſitũ ex materia & forma ſubſtãtiali.licet em̃ ſubſtãtia materię maneat in alteratiõe,nõ tñ manet
ſola,vt pręciſe vnũ cõmune vtriq̃ termino trãſmutationis. Et ſic idẽ eſt quęrere quid ſit ſubiectũ
cõe manens in tota trãſmutatione,& quęrere quid ſit illud qđ agens ſua actione attingit. Et quia
ſup hoc eſt maior dubitatio in trãſmutatiõe quę eſt gñatio,q̃ in aliis,circa generationẽ ergo q̃ſtio-
R nis difficultatẽ pſequamur pręciſe. Circa gñationẽ aũt variat rñſio ad quæſtionẽ ſecũdũ diuer-
ſos modos ponẽdi modos gñatiõis naturalis:Qui ſunt.vi. quorũ primus eſt ponẽtiũ formarũ lati
tãtiam,qui poſuerũt generationem fieri ſola cõgregatione & ſegregatione partiũ materialium pu
ta atomorũ.Dicebant em̃,q̃ omnia ſcđm formas ſuas eſſent contenta in oĩbus,& cõmixta,puta li-
gnum,lapis,plumbũ,aurum,caro,os,homo,leo,album, nigrum,dulce,amarũ,& cætera huiuſmo-
di,& q̃ generatio nihil aliud eſſet q̃ ad ſupficiem exteriorẽ congregatio partiũ ad eandem formã
pertinẽtiũ,& aliarũ partiũ ſegregatio ab illis ad interius:& q̃ ſic vnũquodq̃ denoĩaretur,puta li-
gnum,vel lapis,aut aliquid cæterorũ,prout partes formas vnius eorum,vel alterius continentes,
abundãtius exterius apparent,ſicut in olla bulliente in qua ſunt cõmixta piſa,faba,vicia,ſeminiũ,
& cæteræ ſpecies leguminũ,quãdoq̃ abundãtius apparẽt ſuperius in orificio ollę piſa,quãdoq̃ fa-
bę,aut aliqđ cæterorũ: & per hoc modo apparet q̃ olla illa cõtineat ſola piſa,modo q̃ ſolas fabas,
& ſic de cæteris. Secũdũ talem modũ ponendi generationẽ dicẽdum eſſet q̃ agens in generatione
ſua actione nõ attingit materię ſubſtãtiam nudam,ſed quoddã admixtũ continẽs in diuerſis par-
S tibus materię ſingulorũ formas. Secũdus eſt ponẽtium gradũ formarũ ſubſtãtialium in quolibet
generabili,& corruptibili,& aliquã formã ſymbolã manentem cõmuniter in gñato,& corrupto,q̃
ponebãt generationẽ fieri per appoſitionẽ formarũ poſteriorũ, quibus generatũ & corruptũ inter
ſe diſtinguuntur. Secũdum talem modũ ponẽdi generationẽ fieri,dicendũ eſſet,q̃ agens in gene-
ratione ſua actione attingit nõ ſubſtãtiam materię,ſed ſubiectũ quoddã cõpoſitũ ex ſubſtãtia ma-
terię,& forma ſubſtãtiali incõpleta,quę eſt forma generaliſſimę ſubſtãtiæ, puta ſubſtãtialitas ſola,
aut cũ hoc forma ſecũdi generis ſub ſubſtãtia,quæ dicit corporeitas. Tale em̃ cõpoſitum ſecũdum
illos manet in tota trãſmutatione gñationis,& ſolũ fiunt gñatio & corruptio ſcđm formas poſte-
riores cõpletiores. Tertiꝰ eſt ponẽtiũ gradus nõ formarũ ſubſtãtialiũ ſcđm ſub & ſupra ſecũdũ di
uerſitatẽ generum & ſpecierũ in linea prędicamẽtali,ſed ponẽtium vnius formę manentis gradus
ſcđm eſſe pfectius & cõpletius penes illã generũ & ſpecierum diuerſitatẽ. qui dicebãt generationẽ
fieri per acquiſitionẽ ex gñatione eſſe pfectius, & cõpletius vſq̃ ad vltimũ cõpletiuum ipſi formæ
manenti. Et ſecũdum talem modum ponendi dicẽdum eſſet,vt iam prius,q̃ agens in generatione
nõ attingit ſubſtãtiam materię,ſed ſubiectũ quoddã cõpoſitum ex ſubſtãtia materię & forma ſub
ſtantiali ſub eſſe incõpletiſſimo cõperens vel gñaliſſimo ſubſtãtię,vel alicui ſub illo. Illud.n.cõpoſi
tum manet,& fit ſolũmodo gñatio ſecũdum eẽ pfectius. Quartus eſt ponẽtium inchoationes for
marũ in materia,quas vocabãt potentias actiuas in materia,pręcedẽtes oĩno trãſmutationẽ genera
tionis,quas quaſi excitatas per actũ generationis ponebãt pullulare in formas pfectas,& ipſas non
eſſe formas,ſed quędã ſemina formarũ.qđ aliqui ponebãt ſenſiſſe Auguſtinũ.Secũdũ iſtos dicẽdum
eſſet q̃ agens in generatione nõ attingeret compoſitũ ex materia & forma,nec nudã ſubſtantiã ma
terię,ſed mediũ quoddã.ſ.ſubſtantiam materiæ cum ſeminario formę. Quintus eſt ponẽtiũ dato-
res formarũ & generationẽ eſſe nõ ꝓductionẽ formę de materia,ſed in materia tm̃, quaſi generatio
non eſſet aliud q̃ creatio formę in materia,prout Auerrois imponit Auicẽnæ,ſcđm quẽ dicẽdũ eẽt
q̃ agẽs ſua actione generãdi attingeret nudã ſubſtãtiã materię: q̃ ſecundũ illum ipſa manet cõmu
nis ſola generato & corrupto. Sextus eſt ponẽtiũ q̃ nihil ſit formę aut ſeminariũ eiꝰ,nec oĩno for-
ma aliqua in generabilibꝰ & corruptibilibus quin ſit gñabile & corruptibile,& q̃ gñatio nõ eſt p̃ ſe
formæ,ſicut nec materiæ,ſed ſolius cõpoſiti ex materia & forma,ſecundũ totũ qđ eſt in illo, manẽ
te ſola ſubſtãtia materię cõmuni in gñato,& corrupto,q̃ ſecũdũ iſtos talis naturæ eſt,q̃ ipſa diſpoſi

ta ad ꝑsentiã agẽtis naturalis sibi ꝓportiõalis,nata sit ſtatĩ affici diſpoſitiõe formali,ad quã ordinat actio agentis: quemadmodum cæra mollis afficitur figura ſigilli ſibi impreſſi.Nec refert,niſi q̃ iſta impreſſio eſt violẽta paſſibili cõtrariãte:illa vero eſt naturalis paſſibili ꝑ naturalẽ obediẽtiã cõferẽte ad impreſſionis ſuſceptiõnẽ,vt ſic quãtũ eſt ex parte materiæ cõferẽtis,forma ſit ab ĩtra:& quãtum eſt ex pte agẽtis ipſa ſit ab extra,vt ſecundum hoc ſit forma partim ab intra, & partim ab extra:ꝑ ut poſuerunt Peripatetici,quorũ poſitionem puto cõtinere verum modum generationis naturalis. Aliorũ aũt poſitiones ꝓtactas ſigillatim reprobare non eſt præſentis intentionis. Secundũ iſtũ vltimũ & verũ modũ ponendi naturalẽ gñationẽ,Dico q̃ agẽs naturale generãs ſua actione attingit purã & nudã ſubſtãtiã prĩæ materiæ abſq; oĩ forma,& formę ſ̃balis inchoatiõe exiſtente:ſic q̃ nihil formę ſ̃balis maneat in materia,q̃d ſit cõe gñato & corrupto:ſed ipſa ſola materia ſubiectũ eſt gñationis nãlis,ex qua generãs ꝓducit cõpoſitũ ex materia & forma:vt ꝓcedit primũ argumẽtũ, q̃d ſecundũ hoc cõcedendũ eſt. Ad argumẽtũ ſecũdũ,q̃d erat in oppoſitũ,ſ.q̃ agẽs naturale,ga eſt quãtũ,non agit niſi in quãto:materia ergo in tota trãſmutatione gñatiõis eſt ſub quãtitate:& ſic agẽs & generãs ſua actione non attingit niſi quãtũ,nõ aũt nudã ſubſtãtiã materiæ,quæ de ſe indiuiſibilis eſt,nõ quãta. ſecundũ ꝓbĩm in.i.Phy.&.iii.Metaph.Dico q̃ reuera ſubſtãtiã materiæ nudã,vt habet eſſe ſub rõne ſimplicis & indiuiſibilis abſq; omni rõne ꝓtibilis eius,q̃d eſt ꝓter ſuã ſubſtãtiã,nullũ agẽs naturale ſua actione attingere põt oĩno de ipſa aliq̃d ꝓducẽdo, aut vſq; ad ipſam aliq̃d corrũpẽdo,& ipſam denudãdo oĩno.Sic enĩ ipſam attingere,& eã denudare, vt etiã maneat in eſſe exiſtentię denudata,ſolũmodo poſſibile eſt agẽti increato.Sed agẽs naturale ipſam ſolũmodo ab omni forma ſubſtãtiali,& etiã accidẽtali determĩata formę ſubſtãtiali denudare põt:nõ tñ ſic,vt ipſo agẽte in exiſtẽtia maneat denudata etiã ꝑ momẽtũ abſq; omni forma ſubſtãtiali:qa nihil corrũpere poteſt niſi generãdo,nec ſic etiã denudare põt,vt omni forma accidẽtali indeterminata ſpolieť. immo neceſſe eſt,vt oẽs diſpoſitiones accidẽtales ſymbolę gñato,& corrupto ſub eſſe indeterminato maneãt.In omni aũt generatiõe diſpoſitio ſymbola vtriq; eſt quãtitas,qa nõ generať,aut corrũpiť niſi quãtũ.Idcirco ergo ĩ oĩi gñatiõe,cõe manẽs gñato & corrupto neceſſario eſt quãtitas ideterminata & ſic neceſſe eſt q̃ ſubiectũ gñationis ſit quãtũ interminatũ,ſiue indeterminatũ,put ꝓcedit argumẽtũ:nec attingit ſubſtãtiã materię nudam ab oĩi diſpoſitiõe formę accidẽtalis,attingit tñ nudã ſubſtãtiã ab oĩi diſpoſitione formę ſubſtãtialis,qua ipſam denudat,nõ ſic tñ,q̃ in aliquo momẽto ſit ſine oĩi forma,put infra in q̃ſtione de cõceptione virginis glorioſę declarabiť. Circa ſubiectum igiť gñationis,eo q̃ oportet q̃ ſit quãtũ,eſt aduertẽdũ:q̃ cũ eẽ quãtitatis cõtinuę,qua ſubiectũ generatiõis oportet eẽ quãtũ,cõſiſtit nõ niſi in rõne dimenſionali, & diuiſibili:rõ autem diuiſibilis dimẽſionalis eſt q̃ habeat ptẽ extra ptẽ:ſcdm igiť duplicem rõnẽ dimẽſionis duplex eſt eẽ quãtitatis cõtinuę.Dimenſio aũt,aut eſt terminata,ſiue determinata ſcdm gradũ,& extenſionẽ penes magnũ & puũ in lõgo & lato & ꝓfundo,aut eſt interminata,ſiue indeterminata ꝑ indifferẽtiã ſe habẽs ad extẽſionẽ in magnũ,& paruũ ſcdm lõgũ,& ſecũdũ latũ,& ſecũdũ ꝓfundũ.Secũdũ hoc ergo eſt vnũ eſſe quãtitatis,quo habet eſſe determinatarũ dimẽſionũ, & aliud quo habet eẽ dimẽſionũ indeterminatarũ.Quorũ primũ nõ habet quãtitas cõtinua,niſi ex cõpoſito ex materia & forma,& nõ niſi a forma ſubſtãtiali,q̃ quãtitas ex ſe nõ eſt determinata.Vñ & ſecũdũ diuerſitatẽ formarũ ſubſtãtialiũ diuerſas habet terminatiões: ga ex pte formę ſubſtãtialis ꝓuenit,q̃ oĩm natura cõſtãtiũ ſtatuta eſt ratio,& termin⁹ magnitudinis,& augmẽti:ſicut dicit.ii.de Aĩa.Determinat.n. ſibi q̃libet forma ſubſtãtialis quãtitatẽ terminatã,ſiue determinatã in mai⁹,ſic q̃ nõ poſſet eẽ aut cõſeruari in maiori:ſiť & in minus,ſic q̃ nõ poſſet eẽ aut cõſeruari in minori.Quãtitatẽ tñ ſimpliť foꝛa q̃libet ſubſtãtialis ſic ſibi determinat, q̃ poſſit eſſe,& cõſeruari in maiori,& minori inter illud maius in termino,& illud min⁹ in termino:ſed tñ nõ niſi in quãto & in diuiſibili.Eſſe aũt ſcdm quãtitas cõtinua haberet etiã ex ſe ſi eẽt ſepata a cõpoſito,& a materia & forma.Et vtrũq; iſtorũ materia habet a quãtitate cõtinua,a qua habet & partibilitatẽ,ſiue diuiſibilitatẽ:cũ ex ſe ſit impartibilis,& indiuiſibilis diuiſibilis tamen & partibilis eſt,vt eſt ſub quãtitate ſcdm ptibilitatem & diuiſibilitatẽ quãtitatis. Vt enim eſt ſub quantitate continua,partes materiæ reſpondent partibus quantitatis. Vnde materia vt eſt ſub quãtitate ſimpliť nõ determinata ꝑ formã ſubſtãtialẽ,interminata ſiue indeterminata eſt ĩ ſuis ptib⁹ materialib⁹:ſicut eſt quãtitas in ſuis ptibus quãtitatiuis.vt vero eſt ſub quãtitate determinata ꝑ formã ſubſtãtialẽ,ipſa ſiliť eſt determinata ĩ ſuis partib⁹:vt eſt ipſa quãtitas.Et ſic agẽs naturale creatũ nõ attingit ſubſtãtiã materię:vt eſt oĩno indiuiſa,& ſimplex,atq; ĩptibilis:ſed ſolũmõ vt eſt ſub rõne quãti indeterminati & partibilis ſub ptib⁹ talis quãti,q̃ ad inſtãs enĩ in quo cõpleť gñatio,& materia ſpoliať vna forma,& induiť alia,illã qua materia induiť ꝓcedũt natura et ſi nõ duratiõe dimẽſiones interminatę in materia,Duratiõe.n.ſicut nunq̃ eſt ſine vna forma ſubſtan

Ad argu. in oppoſitum.

T

V

X

tia aut alia:ſic nunq̃ duratione aliqua tpis aut inſtãtis eſt ſine terminatiõe quãtitatis ab vna forma
Y vel ab alia. Et eſt aduertendũ ꝙ licet ipſum nõ ſit ſubiectũ gñationis ſicut dictũ eſt, niſi ſub ratiõe
quãti interminati:qa tñ quãtitas illa interminata nõ ſequit ad rõnẽ materię:vt ſit ſubiectũ gñatio
nis,tanq̃ cã p ſe,& quaſi ſit aliqd de rõne ſubiecti per ſe:ſed ſolũmõ tanq̃ cã ſine qua nõ poſſet mate
ria habere rõnẽ diuiſibilis,& partẽ extra ptẽ in ſua ſubſtãtia,& ſine qua nõ poſſet oĩno eſſe ſubiectũ
formę naturalis:idcirco ſentiẽdũ eſt ſcdm hoc,ꝙ naturale agẽs nõ attingit ſubſtãtiã, niſi vt eſt ſub
quãtitate interminata:hoc cõtingit p accñs iã dicto mõ, per ſe aũt attigit nudã ſubſtãtiã materiæ:
vt p ſe ſubiectũ gñationis:nõ vt in ſua ſimplicitate exiſtit:ſed vt habet ptes extra partes intermi
natas ſub ptib9 quãtitatis interminatę.qđ tñ nõ eſt niſi attigere p ſe ſolã ſubſtãtiã materię.Vt.n.di
cit phs in fine quarti Metaph.ſi vltima materia ſumat, nihil eſt pter ipſam. Materia eñ ſiue ſuma
tur p cõſiderationẽ ſub rõne ſimplicitatis qua caret ptib9,ſiue ſub rõne ptibilitatis qua habet ptes
extra ptes,ipa nõ eſt aliqd pter ipſã.Et ſic p ſe ſimpl'r & abſolute loquẽdo:Dico ꝙ agẽs naturale ſua
actione attigit ſubſtãtiã materię:licet nõ rõne illi9 ſimplicitatis q̃ illã attigit agẽs ĩcreatũ: ſed ꝙ nõ
attingit niſi quãtũ interminatũ,hoc nõ cõtingit niſi p accidẽs.Et p hoc patẽt ambo obiecta.

Equunt q̃ſita ptinẽtia ad ſubſtãtiã creatã intellectualẽ ſpecial'r.Et erãt q̃dã cõiter ptinẽtia ad quãcũq̃ creaturã ĩtellectualẽ,& q̃dã alia ptinẽtia ꝓprie ad ſolã creatu
rã ĩtellectualẽ,q̃ ẽ hõ.De prio horũ q̃rebãt duo ptinẽtia ad intellectũ:q̃rũ primũ erat:Vtrũ opatio ĩtelligẽdi,qua angelus,vel mẽs hũana intelligit ſe,differat a ſe. Scdm erat.Vtrũ ĩtellectio q̃ ãgel9 aut mẽs hũana ĩtelligit ſe ſit ſibi eſſentialior q̃ illa qua intelligit deũ. ClRca primũ iſtorũ arguit'ꝙ ĩtellectio qua angelus aut mẽs hũana intelligit ſe,nõ differat a ſe:ſic,opatio nõ differt ab opante,niſi aut rõne ĩmediati prĩci
pii elicitiui,aut termini ad quẽ eſt:vt calefactio a calefaciẽte,puta igne,nõ differt niſi aut rõne calo
ris quo elicit,aut calor] q p illã elicit.ambo.n.calores ab igne real'r differũt,a quo ſi nõ differrẽt,nec
calefactio differret ab eodẽ.Sed in ꝓpoſito opatio intelligẽdi neutro mõ differt ab ĩtelligẽte,qa ipſe
ſeipſo ẽ prĩcipiũ elicitiuũ illi9 & termin9 ei9,ergo &c. In cõtrariũ eſt,ꝙ ſcdm Boetiũ ĩ oĩ creatura
Z differũt qđ eſt,& q̃ eſt.Intellect9 aũt eſt ipm qđ eſt,ĩtellectio aũt eſt q̃ formal'r aliqd eſt.ergo &c.Dl
co ꝙ in hac q̃ſtione nõ eſt rõ dubitãdi,niſi apud illos q putãt ꝙ nulla creatura aliqd agat ſua ſub
ſtãtia imediate:vt.ſ.ipſa ſubſtãtia,ſiue eſſentia rei nõ ſit ipa opatiua potẽtia p̃ciſa,& prĩa,& ꝓxima:
ſed ꝙ qcqd agat p aliqd agat,qđ ẽ potẽtia agẽdi differẽs real'r ab ipſo agẽte. Vñ q̃ſtio illa eſt cõtra
illos,q ponũt ꝙ in ĩtellectualib9 potẽtię illę q̃ ſunt ĩtellectus & voluntas, ſunt ipa ſ'ba ĩtelligẽtis &
volẽtis indifferentia ab illa ſcdm rẽ.Illis.n.q ponũt ꝙ nihil creatũ agat ſua ſ'ba,videt ꝙ ſi opatio ſit
aliud a ſ'ba opantis & accñs in illa,ꝙ optet eã elici ab illa p prĩcipiũ qđ ſit etiã accñs eiuſdẽ: qa alit
vt eis videt,opatio nõ põt real'r differre ab operãte.Sed licet ĩ veritate oĩs opatio creaturę ſit accñs
ſ'bę opãtis & ſic real'r aliqd aliud ab ipſa:Alit.n.opãs creatũ natural'r & ſemp eẽt ĩ ope ſuo eodẽ mõ
ſe habẽs & ĩuariabil'r,ſicut cõtingit ĩ opante ĩcreato:hoc aũt falſum ẽ de opãte creato: nõ tñ ex hoc
optet ꝙ opatiua potẽtia etiã real'r differat ab opãte, imo q̃libet foꝛa ſ'balis cõſtituẽs rẽ ĩ eſſe,ſeipſa ẽ
prĩcipiũ alicui9 opationis ſibi eſſentialis iuxta ſcdm modũ dicẽdi p ſe,licet ipſa ſit accñs illi9,& licet
p alia prĩcipia opatiua q̃ accedũt illi,ipſa ſit opatiua aliarũ quarũdã opationũ:q̃ ſũt ſibi accidẽtalia
reſpectu iſti9 prię opatiõis & eſſentialis imediate. Vñ diſtinctionẽ rerũ p formas ſuas ſ'bales q̃ multũ
latẽt ĩ plurimis ne poſſint ĩternoſci qñ hñt eẽ ꝼm illas,& qñ nõ,docet phs cognoſcere ex opib9 illarũ
eẽntialib9 & p ſuas formas ſ'bales imediate elicitas:qñ dicit ĩ fine.iiii.lib.Meteo.ſic ĩqẽs.Vniuerſa de
A terminant ope.q̃.n.poſſunt facere ſuiipſius opus eſt ſingulũ.qđ verũ eſſe nõ põt ęquoce. Sic ergo
dico gñal'r & ſpecial'r ſil'r rñdẽdo ad q̃ſtionẽ ꝓpoſitã,ꝙ q̃cũq̃ opatio creaturę differt ſecũdũ rẽ ab ope
rãte:& ꝙ opatio intelligẽdi angeli,aut mẽtis hũanę real'r differt ab ĩtelligẽte:qa ſoli9 dei eſt,ꝙ in ip
ſo ſunt idẽ ſ'ba & opatio,de quo erit mẽtio amplior in q̃ſtione ſequẽti.Nõ tñ ſoli9 dei eſt ꝙ in ipſo
B nõ differãt ſcdm rẽ ſ'ba & virt9 ſiue potẽtia opandi.Et ſcdm hoc cõcedẽda eſt rõ ſcda. Qđ argui
tur in cõtrariũ:ꝙ opatio nõ differt ab opante niſi rõne prĩcipii elicitiui,aut termini: qa.ſ.alterũ illo
rũ,vel vtrũq̃ differt ſecũdũ rẽ ab opãte:Dico ꝙ hoc nõ eſt verũ,niſi de opatiõe accidẽtali,q̃lis eſt ca
lefactio:quã ignis ſua forma ſubſtãtiali nõ agit niſi mediãte accidẽtali.ſ.calore.Sed pter talẽ opatio
nẽ habet q̃libet res opationẽ aliã eſſentialẽ,quã agit imediate ſua forma eſſentiali,q̃ in corpalib9 ma
nifeſtior eſt ĩ organicis puta in aĩalib9 quo ad opa ſentiẽdi:ſed occultior ĩ mixtis homogenęis:puta
in carne,& oſſe,& adhuc occultior ĩ ſimplicib9 elemẽtis,puta in igne & aqua: & hoc ꝑt ĩ qbuſdã
ex talib9 manifeſtior eſt forma ſubſtãtialis diſtinguẽs & dãs eẽ,q̃ in qbuſdã aliis,ſemp.n. forma ſub
ſtãtialis & ei9 opatio ꝓpria eſſentialis manifeſtiora ſunt in illis q̃ ſunt magis formalia & ꝓpinqora
prĩę formę:& ſunt occultiora in illis q̃ ſunt magis materialia & ꝓpinqora prĩę materiæ,quorũ for

Quæſt. viii.
Quæſt.ix.
Arg. princi.
In oppoſitũ.
Reſponſio.
Creatura nõ eſt ſua opera
tio.
Cõcluſio.
Ad arg.prĩ.

mę ſemp virtute cõtinent in formis eorũ,q̃ ſunt magis formalia.Et ꝓpter idẽ manifeſti⁹ apparet in magis formalib⁹:qñ vnũ illorũ habet eẽ vere,& qñ nõ:ſed ęquoce,q̃ in magis materialib⁹. Vt.n.dicit phs,ſentẽtialiter vbi iã ſupra,caro,vel os,vel alioꝝ homogeneoꝝ vnũqdq̃,ex elemẽtis vt ex materia ſunt.Ex illis.n.vt ex materia ſunt cũcta opa naturę:vt vero in cã foſali ſubſtãtiali ſemp priora cõſtãt in poſteriorib⁹:& oĩno ĩ organicis.Sũt.n.formę elemẽtorũ aquę,ignis, aeris, terræ,virtute in forma mixti homogenei,puta carnis & oſſis,& ſil̃r quodãmõ ſunt formę homogeneorũ in forma organicorũ:puta manus vel pedis hoĩs aut eq.Propter qd magis manifeſtũ eſt de hoĩe mortuo, q̃ ęq uoce eſt hõ,aut de manu defuncti,q̃ ęquoce ſit manus:ſicut & man⁹ lapidea,aut hõ lapideus:q̃ de carne q̃ ſit caro mortua:aut de aq̃ q̃ deficit a ſua foſa:& adhuc hoc minus manifeſtũ eſt de aq̃,aut igne,q̃ de carne,aut oſſe.& hoc qa in iſtis videlicet in igne,aut aq̃ reſpectu carnis,& oſſis,& in carne,& oſſe reſpectu hoĩs aut bouis minime manifeſta eſt cã formalis,eo q̃ ĩ eis plurimũ eſt materiæ & minus formę,velut ſi prima ſumatur materia, ipſa nihil eſt præter ipſam:ſi etiam ſumatur forma ſubſtantialis prima,ipſa etiam nihil eſt præter ipſam.Quæ vero ſunt media,vnũquodq̃ eorum ꝓportionaliter habet minus formę quantum eſt ꝓpinquius primę materię, & plus formæ quãtum ꝓpinqui⁹ eſt primę formę,& vniuerſa hoc ope determinãt:vt quo cognoſcunt qñ ſunt in eẽ formę ſuę vniuoce,& qñ nõ:ſed ęquoce.Quę.n.poſſunt facere ſuiipſius opus, manifeſtũ eſt q̃ ſingulũ coꝝ eſt ſecundũ formã ſuã:quẽadmodũ oculus,qñ videre põt,qñ vero nõ põt videre,manifeſtũ eſt q̃ ęq uoce eſt oculus,quẽadmodũ mortuus,aut lapideus,aut etiã ſerra lignea q̃ nõ põt facere opus ſerræ ęquoce eſt ſerra,& velut imago ſerræ:& ſil̃r caro eſt ęquoce caro,cũ nõ põt exercere ꝓpriũ opus carnis,ſed opus eius minus manifeſtũ eſt,q̃ ſit opus oculi.& adhuc forſan minus manifeſtum eſt opus ignis q̃ carnis,q̃ ex re qñ exiſtat forma ſubſtãtiali vnũqdq̃ taliũ:& qñ minime nõ facile eſt ꝓſpicere: niſi ſolũmõ figurã exiſtẽtis retineãt:quẽadmodũ veterũ corpa mortuorũ,q̃ ſubito ad modicũ tactũ vel flatũ vẽti ĩ cineres,aut puluerẽ deſidũt. C

Ad exẽplũ de igne,

Deſcẽdẽdo igit ad exẽplũ de igne & calefactiõe,aſſũptũ ĩ argumẽto:Dico q̃ ignis licet nõ calefaciat niſi calore,nõ ĩmediate foſa ſubſtãtiali igneitat̃:eo q̃ calefactio ẽ ei⁹ opatio accñtalis & ꝑ accñs:hꝫ tñ aliã opationẽ eẽntialẽ & ꝑ ſe,quã agit ĩmediate,ſ.ignẽ gñare,qd tñ ꝓdicti negãt dicẽtes q̃ ignis nõ gñat ignẽ niſi calore.Quorũ opinionẽ phs tãgẽs in ſecũdo de Gñatione dicit ſic,Qm̃ ĩnatũ eſt,vt ingũt,calidũ qdẽ ſegregare,frigidũ vero cõgregare,& aliorũ vnũqdq̃ hoc qdẽ facer̃:hoc aũt pati:ex his dicũt:& ꝑ hęc oĩa gñari & corrũpi.Quorũ opinio nẽ reꝓhẽdit cõtinue ſubdẽs.Sed potẽtias attribuũt corpi ꝓpter quas generat valde organice,auferẽtes eã q̃ eſt ſcdm ſpeciẽ cauſam,ſ.formalẽ ſubſtãtialẽ,q̃ eſt agẽs verũ & principale in gñatione:cũ forma accidẽtalis nõ ſit niſi agẽs organicũ,& inſtrumẽtale,& hoc nõ in ꝓducẽdo formã ſubſtãtialẽ:illã .n.ſola forma ſubſtãtialis ĩmediate generãdo ꝓducit: ſed ſeparãdo & diſponẽdo materiã tãtũ.Hinc ſup aſſumpto verbo dicit Cõmẽtator,i.nõ faciũt niſi agẽs ĩ gñe inſtrumẽti,nõ agẽs verum.Qd reuera eſt ſola cã foſalis ſubſtãtialis,cui⁹ virtute calidũ & frigidum tẽperate agẽs,cõſtare faciũt materiam,diſponẽtes materiã ad determinatã formę ſubſtãtialis ſuſceptionẽ,q̃ in fine alterationis q̃ materia ſic diſponit̃,inducit̃ actione ſolius formę ſubſtãtialis,puta ignis,cũ debet gñari ignis,aut aq̃,dũ debet gñari aqua,aut eq,dũ debet gñari equus.Propter qd poſt verbũ iã dictũ,addit Cõmẽtator dicẽs.Neceſſe ẽ emm̃ ſi generẽt res:vt habeãt agẽs qd faciat eã ꝑ tẽperamẽtũ.Sic ergo res q̃libet ſua forma ſubſtãtiali aliquã actionẽ ſibi eſſentialẽ agit ꝑ ſe & immediate:etſi aliqñ nõ niſi mediãte actione formę accidẽtalis ad diſpoſitionẽ materię:ſicut dictum eſt:qd cõtingit vl̃r qñ ꝓpria actio formę ſubſtãtialis eſt gñare formã ſibi cõſil̃em de materia.Quando vero habet aliquam aliã actionẽ ſibi ꝓpriam quã appellãt medici a tota ſpecie,puta q̃ magnes attrahit ferrũ,aut herba talis ſiſtit ſanguinẽ,illã forte habet ĩmediate pſente materia ſuſceptibili , vñ q̃cũq̃ res talẽ actionẽ agit preſente materia diſpoſita niſi alias fuerit ĩpedita.Nõ oportet ergo:q̃ qa oĩs opatio accñs eſt:& differt ſcdm rẽ ab operãte,q̃ eliciat ab illo ꝑ principiũ qd eſt accidẽs in eo, aut q̃ ipa opatio nõ ſit accidẽs differens ſcdm rem ab operante:ſed idem penitus cum agente.

Quæſt.ix. Arg. princi.

Circa ſcdm arguit̃,q̃ intellectio qua angelus,aut mẽs intelligũt ſe:ſit ſibi eſſentialior,q̃ ſit intellectio qua intelligũt deũ,ſic, illa opatio rei cuiuſq̃ ſibi eſt eſſentialior quã agit circa obiectũ principali⁹ illi opationi,& etiã ſibi : q̃ ſit illa quã agit circa obiectũ min⁹ principale & opationi & ſibi.Cũ emm̃ actus habeãt diſtingui ꝑ obiecta:magis,& principali⁹ habẽt diſtingui ꝑ obiecta principalia:& magis eſſe ꝑ cõſequẽs,q̃ ab eo habet res eẽ formal̃r:& diſtingui ab aliis.Intellectio qua angelus aut mẽs ĩtelligit ſe eſt hmõi reſpectu ĩtellectionis q̃ intelligit deũ: qa angelus aut mens eſt aliqd creatũ,& habẽs idcirco cpus determinatũ eſſ:ntialiter.Opus aũt determinatũ eſſentialiter,ſeu principal̃r,habet eſſe circa determiatũ obiectũ:& hoc nõ extrinſecũ:qa opatio rei tendẽs extra ſe ad

extrinſecū,nō eſt ei principalis,aut eſſentialis.ga ſecūdū phm.vii.Metaph.eſſentia rei totū ſibi eſſentiale cōprehendit intra ſe.Deus aūt p eſſentiā eſt obiectū extrinſecū angelo,aut mēti, & indeterminatū: ſibi aūt eſt obiectū intrīſecū & determinatū.ergo &c. Cōtra.Illa opatio eſſentialior & principalior eſt opanti,q̄ oīno quietat ipſum ne queat moueri ad aliud opando circa illud,q̄ q̄ non getat ipm:ga nō eſt mot⁹ niſi ppter getē,ſcdm Cōmē.ſup.viii.Phy.Sed itellectio q̄ angelus aut mēs itelligit deū,oīno getat ipm:nō ſic intellectio qua intelligit ſe,dicēte Augu.in principio libri Cōfeſſionū. In oppoſitū

D Dñe feciſti nos ad te,& īgetū eſt cor noſtrū donec regeſcat ī te.ergo &c. Dico ſcdm alias a me determinata in q̄ſtionib⁹ de Quolibet,q̄ angelus aut mēs non intelligit ſe,niſi ſicut alia a ſe:primo.ſ. intelligēdo ſe ſub rōne vniuerſalis ꝓximi ſui.Vniuerſale.n.eſt p ſe & primū obiectū intellectus creati,ſicut ſingulare eſt per ſe & primum obiectum ſenſus.Igit̄ ſi angelus aut mēs intelligit ſe ſub rōne ſingularis,hoc nō eſt prio & īmediate,& q̄ſi directo aſpectu ſcdm lineā rectā:ſed mediāte intellectu vl'is ſui intellecti primo & īmediate:& quaſi aſpectu obliquo ſecundum lineā reflexā,ꝓut determinat phs in.iii.de Aīa.Rōnē aūtē vl'is qua itelligit hoc mō ſe,haurit ex ſua memoria abdita:ſicut & haurit vl'ia q̄b⁹ intelligit alia a ſe.Quorū vniuerſaliū nullū determinat ſibi itellectū ad ſemp mouēdum ipſum:ſed q̄ſq̄ mouet ipſum vnū illorū:q̄ſq̄ aliud,ꝓpter q̄d q̄libet rō intelligendi p rōnē vl'is ſibi eſt accidēs,& nulla eſt p eſſentiā idē q̄d intellect⁹,ſed re differēs ab illo: & hoc nō min⁹ q̄ intelligit ſe,q̄ q̄ intelligit aliud a ſe. Vñ etſi ſecundū Aug.ponat aliqs q̄ intellect⁹ ſemp intelligit ſe quodā abdito actu intelligēdi, illa intellectio accidēs eſt in illo, & p rationē vl'is: quēadmodū & illa intellectio qua ſe quandoq̄ intelligit:& quandoq̄ non intelligit. & neutra illarum eſt idem q̄d ipm intelligēs.Et ſic opatio qua intelligit aliud creatum a ſe, non min⁹ eſt ei eſſentialis,hoc eſt ſubſtātialis:vt intellectio & intellectus ſint idē:q̄ opatio qua intelligit ſe.Et ſi vtraq̄ eſt ipm intelligens vtraq̄ ęqualiter eſt eſſentialis:& etiā ſi intellectio qua intelligit deū eſt ipſum intelligēs,& ipſe fil'r, tunc oīs intellectio eſſet eis eſſentialis intelligenti æque.Aut ſi itellectio qua itelligit ſe, ſit ipm intelligens ſine ſua eſſentia:& intellectio qua intelligit deū,non ſit ſua eſſentia:intellectio qua intelligit ſe,neceſſario eſt ſibi eſſentialior q̄ illa qua intelligit deū.Sēp.n.eſt eſſentialior rei cuiq̄ intellectio illa,q̄ eſt ſua eſſentia,& idē cū intelligēte,q̄ q̄cūq̄ alia q̄ non eſt ſua eſſentia,nec idē cū intelligēte.& hoc loquēdo de eſſentialitate penes tertiū modū ei⁹,q̄d eſt p ſe:l3 aſpiciēdo ad rōnē getādi & nō getādi,q̄ ptinet ad ſecūdū modū dicēdi p ſe,eo q̄ ſunt accidētia opanti creato, eſſentialior eſſet intellectio qua intelligit deū:vt ꝓcedit ſcda obiectio:& bñ.Vnde poſito etiā p impoſſibile q̄ intelligēs ſe ſub rōne ſingularis,intelligeret directo aſpectu ſicut de⁹ intelligit ſeipſum:& cū hoc intellectio eēt p eſſentiā ipſum intelligēs:nec adhuc eſſentialior poſſet dici eſſentialitate ptinēte ad ſecūdū modū dicendi p ſe,intellectio qua intelligit ſe,q̄ illa q̄ intelligit deū:ſicut nec eſſentialior pōt eſſe amatio qua amat ſe,q̄ illa qua amat deū.& hoc ga ī deo vt in obiecto cognito & amato eſt rō oīs veri:& oīs boni:ꝓpter quā quodlibet pōt eſſe cognoſcibile,ſiue intelligibile,aut amabile,ſiue volibile: ita q̄ nihil aliud a deo eſt intelligibile aut volibile,quin ſit cognoſcibile aut amabile,niſi ſub ratione & effigie aliqua primi veri & primi boni q̄d eſt deus.Tale autem in cuius effigie & ratiōe cætera cognoſcunt̄ & amant̄,eſt per ſe primū & eſſentiale obiectū intellect⁹ & volūtatis,eſt etiā eſſentialior & principalior intellectio & volitio qua tale quid intelligit & vult aliquis q̄ quæcunq̄ alia,qua aliud q̄dcūq̄ intelligit & vult.Idcirco igitur dico q̄ ſimpl'r & abſolute principalior atq̄ eſſentialior angelo & menti humanæ intellectio & volitio ſunt qua deum intelligit & vult:q̄ qua intelligit & vult ſe ipſum.Et ſecundum hoc concedenda eſt ratio ſecunda,quę hoc probat & bene,& hoc a cauſa finali Reſponſio

E operis intelligendi:prout hoc idē iā declarauimus a cauſa ſiue ratione intelligendi formali. Ad argumentū in oppoſitū:q̄ intellectio q̄ angelus vel mens hūana itelligit ſe,eſſentialior eſt ſibi , q̄ qua intelligit deum:quia ipſe eſt obiectum principale huius operationis & operantis inquantum eam operatur:Dico q̄ falſum eſt:quia tam ſecundum rationem cauſæ formalis q̄ ſecundum rationem cauſæ finalis deus eſt principale obiectum cuiuſlibet intellectus.Et q̄d arguitur ad illius ꝓbationē q̄ angelus eo q̄ eſt creatū quid habet aliquod obiectum ſuę opationi determīatū, q̄d eſt ei eſſentiale,ſicut & habet eſſentialiter opus determinatum:Dico q̄ verum eſt hoc:q̄ obiectum hoc non eſt niſi deus.Et q̄ aſſumitur q̄ ipſe eſt obiectū indeterminatum: Dico q̄ duplex eſt rei determinatio & ſimiliter indeterminatio.ſ.vna reſpectu aliorum:qua in ſe ita eſt hoc q̄ non aliq̄d aliorum . Alia reſpectu ſuiipſius & eorum quæ ſunt intra ſe,qua eſt tantūdem ita q̄ non amplius . Loquēdo de ſecunda determinatione & indeterminatione reſpectu aliorum intelligibilium, dico q̄ deus eſt obiectum intelligibile determinatum,inquantum.ſ.ita eſt intelligibile q̄ eſt deus q̄ non ſic aliquid alio- Ad arg.pri.

rū intelligibiliū.Loquēdo aūt de determinatiōe & indeterminatiōe ſecūdo mō,nihil eſt determinatū niſi ex eo ꝙ ē limitatū: cuiuſmodi determinatiōe nō eſt aliqd determiatū niſi creatū: & ſic de⁹ ē obiectū intelligibile nō determinatū ſed indetermiatū:& hoc reſpectu ītellect⁹ creati:qa ab ītellectu creato nō pōt de⁹ tātū intelligi,qn adhuc āpli⁹ ſit intelligibilis.& ad tale ītelligibile ideterminatū p ſe pricipal'r & eſſential'r ordinat oīs ītellect⁹ etiā creat⁹.Et ſi eēnt gradus in determinatiōe,quāto ītelligibile eēt magis ideterminatū,& quāto ampli⁹ cōtineret in ſe oēm rōnē itelligibilis, tāto magis eēt p ſe eſſentiale,& pricipale obiectū intellect⁹.Et ſil'r eſt de volibili reſpectu volūtatis.& hoc licet in tellīgens & volēs ſit determinat⁹ vtroq; mō.Intelligēs.n. & volēs creatū p intellectū & volūtatē dī ad aliqd altius,q̄ ſit ipm ſcdm gradū naturę ſuę. & ſic obiectū ītellectiōis & volitiōis ipſius pricipale intellect⁹ creati nō eſt intrinſecū eſſentiæ illi⁹,aut ptinēs ad ipſam, ſed eſt oīno extra illā.Q2 vero arguit ꝙ opatio rei tēdēs ad extrinſecū,nō eſt ei eſſentialis:qa eſſentia rei totū qđ ſibi eſt eſſentiale, cōprehēdit intra ſe:Dico ꝙ eſt eſſentiale quoddā iuxta primū modū dicēdi p ſe,& aliud iuxta modū ſcdm.Eſſentiale rei prio mō vocat ſubſtātiale eidē,qđ nō eſt niſi definitio tota,aut ps definitiōis rei,& de tali eſſentiali verū eſt dictū phi aſſumptū in argumēto de.vii.Metaphy.vbi ad literā loqt de eſſentiali qđ ſignificat p nomē & definitionē,q̄ ābo totū qđ eſt intrīſecū & eſſentiale rei,cōphendūt.Eſſentiale aūt rei ſcdo mō nō eſt ei ſubſtātiale,ſed accidētale:& bñ ē extra ſubſtātiā rei,& extra illud qđ eſt ei eſſentiale primo mō.Aliter.n.nō eēt accidētale,quale eſſentiale eſt ꝓpria paſſio reſpectu ſui ꝓprii ſubiecti,de quali eſſentiali nō loqt ibi phs.Nō.n.cōprehēdit ſub eſſentia rei,q̄ eſt rō indicatiua qđ ei⁹ ē de illa,& tale eſſentiale rei eſt q̄cūq; opatio ei⁹,q̄ cōuenit ei rōne ſuæ formę ſubſtātialis,q̄ eſt actus eius ſecūdus:maxime circa ſuū ꝓpriū p ſe,& primū eius obiectum.

Quæſt.x. Arg. princi.

SEquunt q̄ſita ſpecialiter circa creaturā ītellectualē q̄ eſt hō:vbi q̄rebāt q̄dā ptinētia ad hoiem beatū cōprehēſorē:& q̄dā alia circa hoiem nōdū beatū,ſed viatorē. Illud vnū erat:Vtrū aīa glorioſa reſumpto corpe glorioſo poſſit videre obiectū ſēſibile abſq; ſēſu medio.Et arguit ꝙ ſic hoc mō,qđ pōt aīa beata videre ſine corpore:hoc poterit videre reſūpto corpe glorioſo,qa illud nō erit aliquo mō ipedīmēto aīę in ſua opatiōe:ſed magis iuuamento:qa ſcdm Aug,ipſa p corpis ſui abſentiā a pfecta beatitudine retardat.ſed aīa ſine corpe pōt videre obiectū ſenſibile:qa ipſa bñ cognoſcit illud:ſed hoc nō niſi vidēdo:& abſq; ſenſu medio:qa nō eſt ſenſus niſi ī corpe.ergo &c. Cōtra. Glīa nō mutat ordinē naturę:ſ3 ordo naturę ē ꝙ aīa videre nō pōt ſēſibile ſine ſēſu medio,ergo &c.

In oppoſitū.

Reſponſio.

Dico diſtīguēdo de videre obiectū ſēſibile:qa aut ītelligit de videre īmutatiōe ſēſibili & a ſēſibili ſub rōne ſēſibilis:aut de īmutatiōe ītellectuali a ſenſibili ſub rōne ītelligibilis. Oīne.n.ſenſibile habet rōnē intelligibilis:licet nō ecōuerſo oīne ītelligibile habeat rōnē ſenſibilis.Si ſecūdo mō,dico ꝙ nō eſt dubiū qn aīa beata ſine corpe poſſit videre ſenſibile abſq; oī ſenſu medio. & hoc ſumēdo videre large pro quacūq; cognitione intellectuali.Duplici.n.cognitione intellectuali aīa beata ſine corpe pōt cognoſcere ſenſibile,& ſic abſq; ſenſu medio:ſed vna naturali:altera vero gratuita.Natural'r.n. abſq; ſenſu corpis medio videt & cognoſcit ſenſibilia:ſicut & angelus.Gratuito etiā videt & cognoſcit illa ſine ſenſu corpali medio,cognitione glorioſa in verbo,prout ꝓcedit pria obiectio, q̄ ſecūdū hoc cōcedēda eſt.Si ſcdo mō,ſiue videre ſumat ſtricte mediāte,ſ.ſenſu oculorū,ſiue large p quacūq; ꝓceptione mediāte quocunq; ſenſu organico:qa quātū ad ꝓpoſitū,idē eſt iudiciū de ſenſibili viſus,& de ſenſibili tactus,aut cuiuſcūq; alteri⁹ ſēſus:& eadē q̄ſtio poſſet formari de illo:Videt mihi ſm ꝙ de ſenſu doloris ab aīa ſepata alias determiauí,ꝙ ali⁹ ē oīno modus ſentiēdi illū ab aīa ſepata,vt ab angelo apoſtata,& ab aīa cōiūcta corpi & ī corpe mediāte corpe,ſiue ab hoīe p aīam mediāte corpe. Et ſic illo etiā modo poſſet aīa abſq; ſenſu corpeo medio ſentire qđcūq; ſenſibile, lętādo vel dolēdo ex illius ſenſu,& nō ſolū aīa ſepata,ſed etiā cōiūcta:qa ille modus ſentiēdi nō trahit a ſenſu corpali & ſi poſſit etiā trahi a ſenſu,ſiue fieri mediāte ſenſu ſupnatural'r,bene placet ꝙ hoc concedat:ſed ꝙ poſſit trahi a ſenſu corpali,& fieri mediāte illo natural'r,nō video.Si vero loq̄mur de ſenſu quo nō aīa cōiūcta corpi ſentit mediāte ſenſu mō naturali:Dico & credo ꝙ illo mō non poſſet ſentire niſi aliquo ſenſu corpali medio:& ita neq; videre ſenſibile a quocūq; ſenſu.Et de iſto mō ſenſibile ſentiendi,ſ.naturali,falſa eſt minor primę rōnis,ſ.ꝙ aīa ſine corpe & ſenſu medio pōt videre ſenſibile. Licet em̄ ipſa vt ſic exiſtēs bñ cognoſcat ſenſibile qđcūq;,& hoc vidēdo intellectualiter,& naturali cognitione vel gratuita ſicut dictum eſt,& vt ꝓcedit vlterius argumentum, non tamen ipſa cognoſcit ſenſibile quodcūq; videndo ſenſibiliter, & naturali cognitione:quia hoc non eſt niſi mediante ſenſu ipſa aūt abſq; corpore & ſenſu exiſtēs non poteſt quicq̄ videre mediāte ſenſu:quia hoc includit cōtradictoria.Et de iſto mō vidēdi p̄ciſe ꝓcedit,& bene,ſecūdū argumētū,qđ ſcdm hoc cōcedēdū eſt.

F

G

SEquunt q̄ſita ptinẽtia ad hoiem viatorẽ nõdũ beatũ:& erat vnũ ptinẽs ad opus nature,atq; alia plura ptinẽtia ad opus moris.Illud vnũ erat.Vtrũ hõ gñat9 a viro & muliere ſi aſſumeret ī vnitate ꝓſonę a filio dei,eẽt fili9 viri illi9.Et arguit ꝙ non:qa nõ eſt aliqs filius alteri9,a quo nihil habet,ſic gñat9 nihil habet a viro illo:qa neq; materiã:qa ſcdm Ariſt.xvi.lib.de aĩalib9, illã in gñatione miſtrat ſola mulier,neq; formã,qa nõ aĩa3 ītellectualẽ:illã.n.ſolus de9 miſtrat p creationẽ:nec formã aliquã corpeitatis,qa illa in ſic gñato a ſpũ ſcto formaret:ſicut fuit formata ī Chriſto:nec diſpoſitiones aliqs,qa oẽs diſpoſitiões manẽtes ī gñato ſequunt formã ſubſtãtialẽ:ꝓcedẽtes aũt illã corrũpunt illa aduenięte.q̄re cũ forma ſubſtãtialis,ſ.aĩa ītellectualis nõ ſit ab ipſo viro,nec diſpoſitiões q̄ illã ſequũt.ergo &c. Cõtra.Qua rõne Maria fuit vera mater Chriſti,eadẽ rõne & mulier iſta iſti us gñati,& qua rõne mulier iſta foret mater iſti9 vera,eadẽ rõne eſſet vir iſte ver9 pater iſtius.ergo
H &c. Dico ſuppoũdo,ꝙ fili9 dei quãcũq; humanã naturã aſſumere ſemp potuit,& adhuc põt:& ī hora ſeu momẽto aſſumptiõis mũdare ipſã aut ſemẽ de quo gñatur a morbida diſpoſitiõe: ꝑ quã a corpe hũano aĩa cũ illi cõiungit,cõtrahit originale crimẽ.& hoc mũdãdo ipſam a tali diſpoſitiõe,& ab ipſo originali ſimul,ſi poſt vnionẽ aĩę cũ corpe aſſumat in ꝓſonalitatẽ filii dei hũana natura prius ſubſiſtẽs in ꝓſonalitate ꝓpria,quã ſtatim amittit in aſſumptione ad ꝓſonalitatẽ filii dei,aut mũdãdo ſemẽ de quo gñat,& corp9 ei9 format a ſola dicta diſpoſitione:priuſq̄ ipſa aĩa ītellectiua vniat aut ī ipa originale cõtrahat:& hoc ſiue ipm ſemẽ fuiſſet deciſũ a muliere ſola abſq; coitu viri:ſicut cõtigit ī cõceptiõe Chriſti de virgie Maria:ſiue ipm ſemẽ fuiſſet deciſũ a viro & muliere ſil' ī eorũ coitu,de q̄li ſemine gñat9 ſupponit ille de quo ꝓpoſita eſt q̄ſtio.Ad quã rñdẽs dico,ꝙ ille ſic gñatus & aſſumptus foret vere fili9 illius viri,ſicut & illius mulieris:& eſſet ille vir vere pater illius: ſicut & illa mulier eẽt vere mater eiuſdẽ:& hoc quẽadmodũ Maria fuit vere mr̃ Chriſti : & Chriſt9 vere fili9 illi9.Et ita poſſibile actiue deo:& paſſiue humanę naturę,quãtũ eſt ex natura rei, aſſumere in ꝓſonã filii dei humanã naturã,ſiue poſtq̄ fuit in originali ī ꝓpria ꝓſonalitate,ſiue priuſq̄ fuit ſub originali,& hoc ſiue ſcdm corpus gñata fuit ex ſolo ſemine mulieris abſq; coitu viri , ſiue ex ſemine vtriuſq; ꝑ coitũ:ſiue quocũq; alio mõ poſſibili natura humana in eſſe ꝓceſſerit: licet maior ſit congruẽtia filiũ dei aſſumere hũanã naturã de ſola fœmina abſq; coitu viri,& ſit ꝛpaliter filius ſecũdũ humanã naturã ſolius matris,ſicut & ęternaliter eſt filius ſoli9 pris ſcdm diuinã naturã,q̄ ipm aſſumere hũanã naturã de coitu viri & mulieris ſimul,& eẽt ꝛpaliter ſcdm naturã hũanã fili9 patris tẽporalis,& ęternali ſcdm naturã diuinã fili9 patris ętern.Et hoc quẽadmodũ magr̃ cõgruebat,ꝙ ſolus fili9 dei de hoie naſcereꝛ,& humanã naturã ſibi aſſumeret,q̄ pater,aut ſpũs ſanctus:vt dictũ eſt
I iã ſupra in q̄ſtiõe quarta in fine.Secũdũ dicta ergo cõcedẽda eſt rõ ſcda. Ad primã in oppoſitũ:ꝙ ille ſic aſſũpt9 nõ põt dici fili9 viri,nec vir pr̃ illi9,qa nihil habuiſſet ab eo:Dico ꝙ hoc falſũ ē. Et ꝙ ad hoc ꝓbãdũ arguit,ꝙ nõ haberet ab illo materiã:qa illã ſola mr̃ miſtrat:Dico ꝙ ꝛ ita eẽt: hoc tñ nõ obſtãte potuit vir dici pr̃ illi9:quẽadmodũ illo nõ obſtãte cæteri gñati nõ aſſumpti bñ dicunt filii virorũ,& viri ipſorũ patres,cũ tñ nõ plus pater agit in gñatione cæterorũ,q̄ in gñatione iſtius: nec iſte minus habet a viro,q̄ cęteri.Sed nõ eſt ita,ꝙ.ſ.ſola mater miniſtrat materiã gñationis: imo etiã vir. Gñatio.n. ꝓpagatiõis nõ fit niſi ex aliquo mixto ex ſemine viri & mulieris,ſecũdũ ꝙ de generatione muli ex equo,& aſina dicit phs.vii.Metaph.ꝙ eſt fili's ex fili.Licet em̃ mulus non ſit fili's oĩno in ſpecie equo,aut aſino,tñ gñat mulus ex aliquo cõmixto ex ſemine vtriuſq;,q̄d eſt quodãmõ mulus,vt exponit ibi Comẽ.Nũc aũt ī tali gñatiõe q̄dãmõ ęquoca nõ plus miſtrat mas generãs:q̄ ī gñatiõe pure vniuoca ex mare & fœia eiuſdẽ ſpęciei. Et qd̄ dicit phs:ꝙ ſola mulier miſtrat materiã:hoc nõ ītelligit q̄ ad gñationẽ.ſ. ſolũmõ quo ad gñati nutritionẽ.Illa.n.ex ſolo ſanguĩe mẽſtrui eſt,q̄ cõuertit ī lac,ex quo nutritus eſt fœtus tã natus ex vtero:ſicut pullus gñat9 ex oui albumine
K qd̄ miniſtrat gallina fil' & ex ſemine galli nutrit ex vitello qd̄ miſtrat ſola gallina. Qd̄ vlteri9 arguit,ꝙ nõ haberet ab eo formã:Dico ꝙ verũ eſt de forma completiua,q̄ eſt aĩa rõnalis: vt bñ ꝓbat argumẽtũ:ſed nõ eſt verũ de forma corpeitat| q̄ eſt ī materia diſpoſitiua ad aĩę rõnalis ſuſceptionẽ put in aliis Qd̄libet declarauim9 aliquãdo.Iſta.n.nõ min9 in iſto generato potuit actiue,virtute ſeminis viri,q̄ q̄ gñata fuit ī corpe Chriſti virtute ſeminis Mariç,& etiã in aliis gñatis virtute ſeminis matrũ ſuarũ:qa vis ſeminis viri magis eſt naturaliter actiua in gñatione ꝓlis,q̄ vis ſeminis mulieris:etiã ſi in ſemine mulieris ſit vis actiua & gñatiua.Illi em̃ q dicũt,ꝙ in gñatiõe ſola mulier miniſtrat materiã ad gñationẽ fœtus,etiã dicũt,ꝙ ſolus vir miniſtrat agẽs,& ꝙ ſemẽ mulieris eſt paſſiuũ & nõ actiuũ,ſemẽ vero viri actiuũ,& nõ paſſiuũ,qd̄ nõ puto eſſe verũ. Nõ.n.mulier dicit mater geniti ex ſola materię miniſtratione:ſed etiã ex actu gñationis.Non em̃ virgo Maria dicitur ſolũmõ mater Chriſti:qa materiã miniſtrauit ex qua opere ſpũs ſancti formatũ eſt corpus Chriſti:ſed

Quæſt.xi. Arg. princi.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

Ad arg.prĩ.

Nota.

Qualẽ formã haberet.

qa assistẽte ope spũs sancti,ipsa vere & naturaliter Christũ secũdũ formã corporeã de semine suo ge
nerauit. Qđ ergo assumit in argumẽto,ꝙ in assumpto forma corpeitatis formaꝫ ope spũs sancti: I.
Dico ꝙ verũ est qñ assumptus gñaꝫ secũdũ naturã assumptã ex sola muliere,sicut Christ⁹ fuit ge
nerat⁹:sed tamen nõ ex solo opere spũs sancti:licet principaliter ex illo.& hoc quo ad duo.Quorum
vnũ est,ꝙ supplebat illud qđ virt⁹ seminis virilis nata fuisset opari in gñatiõe ex semine mulieris.
Aliud vero est,ꝙ subito in hora cõceptus semis,gñatio in Christo ꝓfecta est,qđ nõ potuit fieri ope
solius naturę.Si aũt assumptus scđm formã corpalẽ gñatus esset ex coitu viri & mulieris:sicut ī ꝓ
posito:nõ oporteret ꝙ ope speciali spũs sancti forma illa formareꝫ:sed sufficeret semẽ viri,& mulie
ris.Vñ si Maria ęstimasset se cognituraꝫ virũ,angelo nũciãti cõceptũ filii dei,nunq̃ dixisset: quomõ
fiet istud,qm̃ virũ nõ cognosco.Sciuisset,n,ꝙ solo ope naturę ex viri semine hoiem assumẽdũ scđm
carnẽ gñare & cõcipe potuisset ꝓ successum tpis gñationi aptũ:de quo ī q̃stione sequẽti de cõceptu
Marię erit sermo:licet subito in instãti cõcept⁹ seminis nõ potuit sine ope spiritus sancti ex semine
cõcepto ꝓ coitũ assumptus generari,a cuius tamẽ gñatione si sic subito esset gñat⁹, nõ excluderet
actio viri,imo ipsa fuisset cooperata virtuti spũs sancti:sicut coopata fuit virt⁹ Marię in formatiõe
corpis Christi:licet in ea gñatione coopata etiã fuisset virtus matris,quã nõ suppleuisset spũs san
ctus:sicut suppleuit in formatiõe corpis Christi qđ opata fuisset virtus seminis viri,q̃ ibi non fuit
cooperata,si tñ ille,quomõ solus est Christus,gñari potuit secũdũ corpus ex semine coitus viri,&
mulieris,& si homo assumẽdus gñari põt naturaliꝫ ex virtute seminis viri & mulieris,absq; speciali
coopatione spũs sancti.Et quocũq; mõ in hoc res se habeat,ꝓpter dictã coopatioñẽ viri in gñatiõe
assumpti:de quo est q̃stio,vir dici debuit esse verus pater illius,non minus q̃ beata virgo vera ma
ter Christi,& haberet ille duos patres: vnũ tẽporalẽ scđm naturã humanã: alterũ ætternum scđm
naturã diuinã,qđ bñ possibile est secũdum naturã rei,licet nõ tm̃ cõgruat:sicut dictũ est. Si tñ di
cat aliqs,ꝙ possibili posito in esse nullũ sequit incõueniẽs:si ergo possibile est secundum dicta trãsi
lire ꝓprietates in diuinis psonis,posito ergo ꝙ transiliãt, nullũ sequit incõueniens: hoc aũt est fal
sum:qa ꝙ trãsiliãt non congruit tãtũ sicut ꝙ nõ trãsiliãt:nõ cõgruẽs aũt est incõueniẽs:qđ nõ põt
poni in diuinis:qa scđm Ansel.minimũ incõueniẽs in diuinis,est maximũ ipossibile:Dico ꝙ differt
dicere aliqd nõ cõgruere simpliꝫ & absolute,& nõ tãtũ cõgruere quãtũ aliqd aliđ.Nõ cõgruẽs sim
pliꝫ & absolute nõ põt eẽ in diuinis,nec etiã a deo possibile est fieri in creaturis,qa q̃cunq; a deo sunt
(scđm aplm)ordinata sunt:q̃cũq; aũt ordinata sunt,cõgruũt.Vñ q̃cũq; sunt possibilia fieri a deo:
etsi non cõgruunt scđm vnũ ordinẽ facta,cõgruũt tñ facta secũdũ aliũ,sicut & de malis q̃ pmittit
fieri.ipse em̃ vt dicit Aug.ī Homil.mala fieri nõ pmitteret,nisi illa ordinare posset:& de malis bona
elicere.Min⁹ etiã cõgruẽs respectiue.ſ.& in cõpatione ad magis congruẽs,ipossibile est esse in diui
nis intra ex parte naturę diuinę.Nihil em̃ põt esse in illis nisi sũme cõgruẽs.Minus,n,cõgruũ pone
re in diuinis scđm se est incõueniẽs,& maximũ ipossibile. Hoc tñ bene est possibile ponere esse in di
uinis in ordine ad creaturã extra,& ex parte naturę creatę,puta ꝙ deus pater esset incarnatus,& se
cundum diuinã naturã esset pater verbi ab ęterno: & secundũ humanã naturã assumptã esset fili
us matris ex tpe.Est etiã bñ possibile a deo fieri min⁹ cõgruũ in creaturis, & hoc respectu alicuius
partis,seu aliquarũ partiũ vniuersi,quale illud erat in euãgelio de cæco nato:nequaq̃ autẽ respectu
toti⁹ vniuersi:qa nihil cõuenit in pte vniuersi:quin decorũ sit,& cõgruũ vniuerso. Vñ min⁹ con
gruũ secũdũ vnũ ordinẽ,vniuerso scđm aliũ ordinẽ esset magis cõgruũ: puta redẽptio humani ge
neris alio mõ q̃ ꝑ ĩcarnationẽ & passionẽ filii dei potuit fieri,& magꝭ cõgrue secũdũ aliũ ordinẽ: cũ
tñ secũdũ ordinẽ vniuersi,quẽ deus mõ instituit,nullus alius esset ita congru⁹.Hinc dicit Plato in
primo Timęi.Nihil est ortũ, cui⁹ nõ legitima causa,& rõ ꝓcedat.opi porro formã dat opifex suus
optimus erat ab optimo:porro inuidia lõge relegata est:itaq; cõsequẽter cũcta sui silia ꝓut cuiusq;
natura capax esse beatitudinis potuit,effici voluit.volẽs siquidẽ deus bona cũcta ꝓuenire,nulli⁹por
ro mali,prout eorũ q̃ nascunt natura fert,reliqt ꝓpaginẽ,redegit in ordinẽ. Qđ vero vltio ꝓponi M
Ad vlti.ptẽ tur in argumẽto:ꝙ assumpt⁹ ꝑdict⁹ a viro nõ potuit aliquã habere dispositionẽ:Dico ꝙ falsum est
arg.princip. Licet.n.forma substãtialis q̃ est aĩa intellectualis,nõ sit ab ipso,& ideo neq; dispositiones siq̃ ꝑ se se
quunt illã:vt assumit argumẽtũ:est tñ ab ipo forma corporeitatis,& ꝑ illã oẽs dispositiões:siue quę
eã sequunt sub rõne esse terminati,siue quę eã ꝓcedũt sub rõne esse interminati.Nec est verũ vlr as
sumptũ in argumẽto,ſ.ꝙ in gñatione dispositiones ꝓcedẽtes oẽs corrũpunt forma substãtiali gñata
Hoc.n.nõ est verũ nisi de cõtrariis dispositiõib⁹,aut incõgruẽtib⁹ illi.oẽs em̃ cõgruẽtes manẽt secũ
dũ essentiã suã,qa sunt cões gñato & corrupto scđm eẽ suũ interminatũ:& gñant solũmõ de nouo
scđm esse terminatũ,quo cõgruũt forę gñatę,& corrũpũt ꝼm eẽ termiatũ,quo cõgruebãt corrupto.

SEquunt q̄sita ptinētia ad hoīem viatorē, quo ad opus moris, & erat vnū ptinens ad op⁹ vitii seu pcī, & q̄tuor alia ptinētia ad op⁹ virtutis siue gr̄æ. Illd̄ vnū erat. Vtrū magister vel scholaris qui tenet ad horas canonicas, si dimittat illas dicere vno die ꝓpter studiū & lectiones ex ꝓposito & spe recuperādi & dicēdi illas alio die, peccet mortaliter. Et arguit ꝙ sic, ga facit opus dei negligenter. tali autem Hieremias indicit ꝓphetica maledictionē: q̄ non indicit nisi ꝓ pcō mortali, ergo &c. CONtra, nō est pc̄m̄ mortale nisi auersio a bono incōmutabili, iste aūt ab illo nō auertit: quia manet ī volūtate bona explēdi illud qd̄ omittit, ergo &c. Dico supponēdo illa q̄ q̄stio supponit, ꝙ talis magister vel scholaris aut dimittit dicere horas cessante legitimo impedimēto dicēdi illas die illo, aut obueniente legitimo impedimēto. Si primo mō, dico ꝙ crassa atq; supina esset negligētia, & ideo peccaret mortaliter, put bñ ꝓcedit pria rō. Si secūdo mō, in quo q̄stio habet bonā dubitationē Vtrū. S. occupatio in studio, & lectionib⁹ possit esse legitimū impedimētū nō dicēdi horas, quale ē q̄n ꝙ grauis infirmitas. Et est dicēdū ad hoc, & ꝓ hoc respōdēdū ad principalē q̄stionē, ꝙ in scholari vl' magistro illo aut est tāta necessitas studii vel lectionis ꝙ instante tpe debito dicēdi horas non posset vacare p aliqd̄ spatiū residuū diei illi⁹ dicēdis horis post posit⁹ studio & lectiōib⁹ absq; magno discrimīe, aut scādalo supueniēte ex dimissiōe studii, & lectionū ad tps, aut nō est illi tāta necessitas studii aut lectionū, quin absq; magno discrimine, aut scādalo supueniēte ex tali lectionū & studii dimissiōe posset vacare horis dicēdis. Si primo modo, distinguo: ga aut potuit ꝓuenire dicendo horas priusq̄ sic arctaret ad studiū, vl' lectiones, vt oporteret eū illo die dimittere horas dicere, aut discrimen, vel scādalū ꝓmittere prouenire: aut non potuit dicto mō ꝓuenire. Si sic: tunc ꝙ non ꝓuenit, cōtingit ei aut ga nō potuit ꝓuidere rōnabili cōiectura ꝙ ꝓueniēdū eēt: aut potuit ꝓuidere, sed nō fecit. Si primo istoꝝ duoꝝ modoꝝ, videlicet si sit necessitas studii vel lectionis vt in primo mēbro distinctiōis pr̄icipalis: & potuit ꝓuenire dicēdo horas vt in prio mēbro pr̄ię subdistinctiōis: sed nō ꝓuenit, ga nō potuit rōnabili cōiectura ꝓuidere ꝙ ꝓueniēdū esset, vt dicit primū mēbrū scd̄ę subdistinctiōis, aut etiā nequaq̄ potuit dicto mō ꝓuenire, vt dicit scd̄m mēbrū prime subdistinctiōis: Dico ꝙ cū omittere horas debitas dicere de gñe pc̄m̄ sit, & sil'r de gñe pc̄m̄ sit dimittere discrimē aut scādalū ꝓuenire, cū illi gs possit facto suo obuiare, & ꝓuidere ne ꝓueniret, ī his duob⁹ casib⁹ icidit hoī pplexitas aliqualis, vt homines scd̄m ꝙ dicit Gregori⁹. xxxv. moraliū ca. xiiii. si forte pc̄m̄ effugere appetāt, hoc sine alio peccati laqueo nō euadāt. In quo casu faciendū est illud qd̄ cōsulit cōciliū Toletanū. viii. & habet decretoꝝ distin. I. cap. i. vbi sic loquit. Duo mala licet oīno cautissime sunt ꝓcauenda, tñ si periculi necessitas vnū ex his ꝓpetrare cōpulerit, id debem⁹ resoluere, qd̄ mīori nexu nosc̄it obligari. Quid aūt leui⁹ ex his qdve graui⁹ sit, purę rōnis acumine intelligemus. Idē cōsulit Greg. vbi supra. dicēs. Cū mēs inter minora & maxima pcā astringit, si oīno null⁹ sine peccato euadēdi aditus patet, minora semp eligant: ga & q muroꝝ ambitu vndiq; ne fugiat claudit, ibi se ī fugam ꝓcipitat, vbi breuior mur⁹ ingredit. Sic ergo ī casu nostro cōparanda sunt duo dicta de gñe peccati opa: & acumine rōnis ꝓpendēdū est, qd̄ illoꝝ est maius pc̄m̄ ꝓ tpe & loco. Q; si maius pc̄m̄ eēt dimittere discrimen aut scandalum illud supuenire, q̄ horas omittere, dico ꝙ non peccat oīno horas omittendo dicere: immo peccaret illas dicēdo, & discrimini, aut scandalo nō occurrendo: nō in dicendo horas: sed in non occurrēdo discrimini, aut scādalo. In tali eī casu semp illud qd̄ ꝓ tpe, & loco esset minoris peccati, si nō occurreret necessitas vitandi maius, amittit rōnē peccati, & pplexitas ad peccādū nihil ē nisi scd̄m erroneā opinionē stultoꝝ. Vñ sup dicto verbo Greg. Sīn alio pcī laqueo nō euadāt, qd̄ habet dist. p̄dicta ī ca. Nerui. dicit Glos. ibidē. Scd̄m opinionē eoꝝ stultā semper itelligas. Itē sup illo verbo cōciliī Toleta. Duo mala &c. dicit Glos. Intellige quātū ad fatuā opinionē illi⁹ q se credit pplexū. Nō eī vtrūq; illoꝝ malū est: licet ille opinet vtrūq; malū eē. Est tñ vtrūq; quātū est de se, de gñe maloꝝ. Propter quod etiā dicunt scd̄m verā opinionē duo mala: & scd̄m Grego. vtrūq; illoꝝ dicit peccati laqueus. Et est alia expositio illoꝝ dictoꝝ, & scd̄m hoc etiā intelligēdū est illd̄ qd̄ dicit Greg. ī fine illi⁹ capituli Nerui. Itaq; plerūq; neruoꝝ Behemoth pplexitas solui t, dū ad virtutes maximas p cōmissa minora trāsit. Si vero discrimē, aut scādalū dictū supueniēs tā modicū eēt ꝙ mai⁹ pc̄m̄ eēt horas omittere, q̄ discrimē, aut scādalū ꝓmittere ꝓuēire, dico ꝙ peccaret horas omittēdo: sed scd̄m magis, aut minus, scd̄m ꝙ maiori, vel minori discrimini occurrendo illas omitteret. Quāto ei discrimē illud, aut scādalū esset maius, tāto omittēdo horas peccaret minus, dū tñ peccatū maius esset omittere horas, q̄ illud discrimen, aut scādalū ꝓmittere prouenire: ita ꝙ tā modicum posset esse scandalū, aut discrimen, ꝙ omittere horas esset peccatum mortale. Verūtamen ga non tantum obligatur quisq; ad horas dicendas, aut gñaliter ad aliq̄ ad q̄ obligat ex sola cōsuetudie, aut edicto eccl̄ię, sicut ad horas dicendas, quātum obligatur ad custodiam diuinoꝝ mādatoꝝ, de quorū numero est occurrere discrimini, aut scādalo. In illis eī omittēdis posses

Quæst. xii.

Arg. princi.

In oppositū.

Responsio.

N

O

ecclesia dispẽsare, licet non i istis & iuxta illud qđ dicit Toletanũ cõcilíũ, vbi supra, dũ horas omitti
mus & peccamus, creatorẽ gdẽ offendimus, sed nos tantũmodo maculam⁹: cũ vero discrimen, aut
scandalũ puenire ꝓmittimus, & dei iussa cõtẽnimus, & ꝓximis impia crudelitate nocemus, & nos
ipsi crudeli mortis gladio trucidamus. Illic em̃ duplici telo culparum ꝑimimur, hic triplici iugu
lamur. Qđ vt dicit ibi Glos. iõ dicit, ꝙ hic tria offẽdim⁹ ibi duo: & cũ hoc argumẽtũ ꝙ q plures of
fendit plus peccat. Verũtamẽ iquã, qa nõ tãtũ obligat quisq; ad horas dicẽdas, quãtũ obligat ad p̃
ueniẽdũ ꝓximi discrimẽ, aut scandalũ: idcirco dico ꝙ vix posset esse tãtillũ discrimẽ, aut scandalũ,
nisi forte esset solũmodo veniale pctm̃ illi non occurrere: vt omittere horas dicere, aut pctm̃ mor-
tale, aut etiã veniale: qa nõ auertit se a bono incõmutabili vt dicit in scdo argumẽto, qđ bene ꝓce-
dit quo ad hoc in istis duob⁹ casibus: licet nõ bñ ꝓbet ꝙ non auertit a bono incõmutabili, ꝑ hoc ꝙ
manet in voluntate bona explẽdi illud quod omittit, vt iã videbat. Si vero vt dicit scdm mẽbrum
principalis distinctionis non sit tãta necessitas studii: aut lectionũ quin absq; discrimine aut scãda-
lo saltẽ mortali supueniente ex tali lectionũ aut studii dimissione posset vacare horis dicendis: aut
si potuit ꝓuenire dicẽdo horas: vt dicit primũ mẽbrũ primæ subdistinctionis, & prꝫidere rõnabi
li cõiectura ꝙ ꝓueniendũ esset, sed non ꝓuenit nec ꝓuidit, vt dicit secũdũ mẽbrũ scdę subdistinctio
nis: in his duobus casibus credo ꝙ mortaliter peccaret: si tñ sub pœna peccati mortalis obligaret edi
ctũ seu cõsuetudo de horis dicẽdis: qa in vtroq; casu negligẽs ẽomittẽdo dicere horas debitas. Nec
est hic distinguẽdũ de negligentia simplici & crassa seu supina, q̃ posset habere locũ in dicendo ho-
ras tepide aut truncate aut intempestiue: quia oĩs negligentia in omittendo id ad qđ quis obligat
sub pœna peccati mortalis, crassa est & supina, de qua loquit Hiere. in prio argumẽto, qđ bene ꝓce-
dit; in istis duob⁹ casib⁹. Quali mõ quilibet obligat ad custodiã diuinor̃ mãdator̃: licet nõ teneat
aliquis tãtã diligẽtiã adhibere ad horas dicẽdas: quãtã teneat adhibere ad explendũ diuina mãdata:
qa vt dictũ ẽ: nõ tãtũ obligat ad illas: quãtũ ad hęc: ita ꝙ licet aliquãta diligẽtia faciẽs opa mãdator̃
dei reputaret facere illa negligẽter: & peccaret mortaliter: tanta tñ diligẽtia dicẽs horas nõ reputa
ret illas dicere negligẽter: & nõ peccaret oĩno: aut si aliquo mõ reputaret illas dicere negligẽter: nõ
tñ ꝓpter hoc peccaret mortaliter etsi forte venialiter: sicut negligẽdo dicere horas oĩno, & facere
diuina mãdata ex æquali negligentia, minus peccaret in nõ dicẽdo horas, q̃ in non faciendo diuina
Ad arg. pri. mandata. Q2 ergo arguit primo: ꝙ ille qui omittit dicere horas debitas ex ꝓposito & spe recupe P
randi & dicendi illas die sequenti, facit opus dei negligenter: Dico ꝙ ista quatuor differũt: videlicet
facere opus dei, puta horas dicere, prouidenter, prudenter, negligenter, malignãter. Prouidẽter em̃
facit op⁹ dei in dicẽdo horas q rõnabili cõiectura ꝓuidendo occupationẽ diei futurã in negotiis ne
cessariis seu vtilib⁹, maxime ad publicũ aut ꝓximi ꝓfectũ pertinentibus, ꝓueniendo tps consuetũ
& ordinatũ dicendi horas, horas dicit ifra tñ ꝑcinctũ vnius diei naturalis. Hoc em̃ licitũ est prout
in alio Quolibet determinaui alias. Prudenter aũt facit opus dei in horis dicẽdis: qui nulla alia ra
tionabili occupatione detentus horis debitis diei singulis singulas horas dicit. Negligẽter vero di
cit horas qui nulla rationabili occupatione impeditus dicit singulas horas: sed aut tepide aut trũ-
cate aut ꝓpostere. Et est maius delictum incidente negligentia in his tribus simul, q̃ si in duob⁹ aut
vno tantum: & iterũ maius si in duobus ex illis q̃ si in vnico tantum: & iterum maius delictum est
si sic dicantur horæ horis indebitis q̃ si debitis, qđ etiam esset ꝑ se negligenter dicere: etsi nullus il-
lorum triũ modor̃ negligẽtiæ concurreret: & cum hoc esset maius delictum si dicerent altero die
vt in casu propositæ quæstionis: & vl'r modorũ negligentię in horis dicendis tanto est maius deli-
ctum: quanto fit maiori contemptu & maiori libidine circa ea circa quæ quis occupatur. & secun-
dũ hoc aliqñ est delictum veniale: & aliqñ põt esse delictum mortale, sed hoc tantũmõ in duob⁹ ca-
sibus iam expositis quo ad casum quæstionis ꝓpositæ. In primis em̃ duobus casibus omittere dice
re horas debitas nõ est negligentiæ sed prudentiæ: qa operi meliori insistit scdm p̃dicta, etiã si aliqs
in illis casibus omittat dicere horas debitas absq; oĩ ꝓposito & spe recupandi & dicẽdi illas ĩ die
sequẽti. Tale em̃ ꝓpositũ nõ est necessarium ad hoc ꝙ sine peccato omittat dicere horas in die debi
to, si nulla necessitas occurreret. Si tñ tale ꝓpositũ adsit, auget meritũ: sicut maioris meriti esset pia
& discreta deuotione bis dicere singulas horas: q̃ semel, & sic tale ꝓpositum & horarũ recuperatio
Ad argu. in die sequenti meritum addit: & illarum omissio in illis duob⁹ casibus pctm̃ non apponit. AD secũ Q
oppositum. dum qđ est in contrariũ, ꝙ sic omittens horas dicere non auertit a bono incommutabili: dico ꝙ ĩ-
mo in casu ꝓpositæ q̃stionis: & in duobus vltimis casibus dictarum distinctionũ: in quib⁹ peccaret
mortaliter scdm p̃dicta: sicut & ĩ casib⁹ i qb⁹ negligẽdo peccaret venialit a bono icõmutabili se di
uertens. In duobus aũt primis casibus dictarum distinctionũ nec se diuertit oĩno nec auertit a bo

no incõmutabili:sed directe se conuertit ad illud.Et qñ arguit ꝙ etiã in aliis casibus non auertit ab illo:ga manet in bona volũtate recuperãdi & iplẽdi illud qđ omittit:Dico ꝙ etsi manet in volũ tate bona bonitate nature aut moris icõpleta:nõ tñ manet i bona volũtate gr̃e:ga illis modis omit tẽdo necessario cadit a gratia.Sigs em̃ ad duo sub vna pœna tenet copulatiue:si alterũ illoꝝ omit tit,pœnam incurrit.Nũc ergo postq̃ dict⁹ magister aut scholaris tenet sub pœna peccati mortalis qđ supponit q̃stio,ad duo sub copulatiõe.s.& ad dicẽdũ horas,& ad dicẽdũ singulas infra pcinctũ cuiuslibet diei naturalis:licet ergo ꝓponat recupare alio die,& iplere omissum,nisi alia necessitate occurrẽte exposita in duob⁹ primis casib⁹ p̃dictis,eo ipso ꝙ omittit horas dicere illo die quo debuit illas dicere,incidit in peccatum mortale:& auertit a bono incõmutabili.Sicut & ille qui alteri obli gauit se iuramẽto ad soluẽdũ illi pecuniã aliquã infra spatiũ alicuius certe diei:& cessante legitima cã & rõnabili cõpellẽte ad nõ soluẽdũ illa die,si infra illũ diẽ nõ soluerit,licet soluere eã omittat cũ ꝓ posito soluẽdi eã illi die sequẽti,mortaliter peccat, etiã si in die sequẽti eã pfecte & benigne soluat.

SEquunt quæsita ptinẽtia ad hoiem viatorẽ,quo ad opus virtutis siue gratie.Et erãt quatuor.Quoꝝ primũ erat de cõceptu glorioſe virginis,quo virgo Maria cõcepta est in matre sua.Vtrũ videlicet cõceptio virgis Marie sit celebrãda rõ= ne cõceptionis.Scđm erat de indulgẽtiis ꝓlatoꝝ.Vtrũ,s.tantũ valeãt,quãtũ so= nant.Tertiũ erat de magistroꝝ disputationib⁹.Vtrũ licitũ sit eis disputare de ptãte ꝓlatoꝝ.Quartũ erat de exercitio militũ in pliis.Vtrũ miles irruẽs pręuo lando consortes suos in hostiũ exercitum faciat opus magnanimitatis. CIRca primũ arguit ꝙ cõ ceptio virginis nõ est celebranda rõne conceptionis, sic.Acta circa sanctos nõ sunt celebranda ni= si ꝓpter illoꝝ sanctitatẽ aut sanctificationẽ pueniẽtẽ sanctis cum illis,puta natalitia sanctoꝝ in die mortis illorum , non celebrantur neq; sunt celebranda nisi quia ipsa illorum talia natalitia qui bus nascunt̃ deo & vitæ æternę moriẽtes mundo,sunt sancta:eo ꝙ in illis sanctificant̃ beatitudine ęternę glorie.Similiter natalitia quorũdã sanctoꝝ,puta Christi,Marię matris eius,Ioannis Baptistę in diebus qbus nati sunt mũdo,nõ celebrãt,neq; celebrãda sunt:nec ipsi sancti nati sũt,nisi ga sctifi cati anteq̃ nati.Non em̃ credunt̃ in sua natiuitate mũdo ex matris vtero aliquã specialẽ sanctifica= tionẽ recepisse.Sed cõceptio virginis rõne conceptionis non fuit sancta:eo ꝙ virgo Maria in sua cõ ceptione nec sancta fuit,nec sanctificata,nec scđm corpus conceptũ,nec scđm aiam.Aliter em̃ san= cta esse,aut sanctificari in sua conceptione non potuit.ergo &c. Probatio assumpti quo ad duas p= tes eius,est primo quo ad corpus:ga non fuit sancta neq; sanctificata in sua cõceptione scđm corp⁹ sine anima,nec scđm corpus cũ aia.Non scđm corpus sine aia,ga corpori sine aia exñti non põt gr̃a inesse:sine qua non põt alicui inesse sanctitas aut sanctificatio.Non scđm corpus cũ aia:ga corpus cũ aia nõ potest esse sanctũ aut sanctificari nisi ꝓpter aiam,& ꝓpter sanctitatẽ aut sanctificationem aię.Aliter em̃ corpus sine aia posset esse sanctũ,aut sanctificari.Sed in cõceptione sua,anima ei⁹ san cta esse,aut sanctificari nõ potuit:quod erat secunda pars assumpti,quia scđm aiam virgo conce= pta fuit in peccato originali,& erat filia irę sicut & cęteri.Solus em̃ Christ⁹ sine pcõ originali cõce ptus fuit.Vñ August.exponẽs illud dictũ Ioanis Baptistę.Ecce agn⁹ dei.Ioan.primo dicit sic super Ioañẽ sermo.iiii.Oẽs ex illa traduce veniũt & ex illa ꝓpagine de qua cãtat gemẽs Dauid.Ecce in ini gtatib⁹ cõceptus sum:& in peccatis mater mea in vtero me aluit.Solus igitur ille agn⁹,q nõ sic ve= nit.Nõ em̃ i inigtate cõcept⁹ est:ga nõ de mortalitate cõceptus est. Nõ em̃ in pcis eũ mr̃ ei⁹ in vte ro aluit:quẽ virgo cõcepit,virgo peperit.Ergo ecce agnus dei:nõ hẽt ipse traducẽ de Adã,carnẽ tã tũ assũpsit de Adã,pcm̃ nõ assũpsit.Et ga solus Christ⁹ agn⁹ eo ꝙ solus absq; inigtate est cõcept⁹: sed sctũs cõceptus,& in cõceptiõe sanctificatus,ideo illius solius cõceptio sancta erat,& celebrari de buit rõne cõceptionis.Sicut & celebratur i die ãnũciatiõis sanctę beatę virgini ab angelo dicẽte. Lucę primo.Ecce cõcipies in vtero & paries filiũ,q statim cõceptus erat cõsentiente Maria & dicen te ad angelũ,Fiat mihi scđm verbũ tuũ.Vñ sicut priuilegiũ Christi solius est,ꝙ cõceptus est hõ si ne pcõ,sic priuilegiũ soli⁹ virgis mr̃is ẽ,ꝙ hoiem sine pcõ cõcepit.Et quo ad hoc priuilegiũ deroga ret virgini,q diceret ꝙ Anna mr̃ virgis eã sine pcõ cõcepisset,ga hoc priuilegiũ cõferret & mr̃i vir ginis,qđ reuera faceret sigs diceret virginẽ absq; pcõ cõceptã fuisse.& sic hoc dicẽdo virginẽ priui legiũ suũ auferẽdo dehonoraret:& q̃ ad hoc derogarẽt eidẽ dicẽtes cõtra illd.dicẽte Bernardo i q̃dã epl̃a.Hoc nõ est virginẽ honorare,sed virgini derogare,qñ priuilegiũ qđ soli⁹ est virgis, cõcedit & mr̃i illi⁹. CONtra.Qđ cõcessum est famulo nõ denegatũ est mr̃i,& hoc in eis q̃ ptinẽt ad honorẽ, & dignitatẽ:ga mr̃ magis honorificãda est & dignificãda a filio suo,q̃ famul⁹ eius.sed concessum est Ioãni Baptistę,q famul⁹ Christi erat,ꝙ corpus eius fuit sanctificatũ ante aię infusionẽ.dicente glos. Luce primo sup illo.Spũ sctõ replebit adhuc ab vtero mr̃is.Nondũ illi inerat spũs vitæ & ierat spũs gr̃æ.ergo & cõcessum non denegatũ est virgini mr̃i Christi.Sed spũs vitę aia est: spũs gr̃ę, spiritus

Quæst . xiii.
Quæst .xiiii.
Quæst.xv.
Quæst . xvi.
Arg . princi.

Probatio as= sumpti.

In oppositũ primum.

ſanctificans eſt. Virgo ergo Maria prius fuit ſecūdū corpus ſanctificata, q̄ aīa ei⁹ ſuo corpori fuerit infuſa. Q̄ ſi ſic: corpori ergo mūdato & ſcīficato ab oī morbida diſpōne aīa ei⁹ fuit infuſa, ga ſcī ficatio in illo nihil aliud eſſe pōt, q̄ talis diſpōnis amotio, ſed a tali corpore aīa illa infuſa cōtrahere pc̄m originale nō pōt, nec aliter pōt illd cōtrahere. Virgo ergo Maria ī originali pc̄ō ſcdm aiam nō fuit cōcepta, ſed ſcā. talis autē cōceptio bn̄ celebrāda eſt tanḡ ſancta, vt patet ex dictis ī p̄cedēti

Secundum, q̄ſtione, & hoc rōne ipſi⁹ cōceptionis. ergo &c. Itē Aug. dicit cōtra. v. Hęreſes, & habet ī tertia, q̄ eſt Manicheoꝝ, de matre Chriſti loquēs in pſona Chriſti. Si potuit coinquinari, cū ipſam facerē, & ego potui coinquinari, cū ex ea fierē. Sed Chriſtus cū fieret ex ea, coinquinari nō potuit, ga pc̄m origi-

Reſol. q. nale habere nō potuit deitati vnitus ſcdm humanitatē ſuā. ergo &c. Quæſtio iſta, ga nō q̄rit p̄ciſe vtrū cōceptio virginis Marię ſit celebranda, ſed q̄rit ſub determinatione, vtrū ſit celebrāda rōne cō ceptionis, videtur facere differētiā inter ponere cōceptionē illius fore celebrādā ſimplr, & ponere ipam fore celebrādā rōne cōceptionis. & hoc q̄ſi īdubitatū eēt q̄ ipa eēt celebrāda ſimplr, put aliq dicūt ſup eius celebratione faciēda habitā fuiſſe diuinā reuelationē, & q̄ ꝓpterea Normāni in quo rū territorio dicit hmōi reuelatio facta fuiſſe, p̄ cęteris populis illā cōceptionē p̄cipue celebrāt. Sup ponēdo igit cū Normānis q̄ cōceptio virginis ſit celebranda ſimpliciter, reſtat dubiū q̄ſtionis ꝓpo ſitę: An ſcilicet celebrāda ſit rōne cōceptionis, in cuius declaratione etiā declarabit an ſit celebrāda ſimplicit. Et dico q̄ q̄ſtio iſta ſub hac forma, vtrū cōceptio virgis ſub rōne cōceptiōis ſit celebrāda ī æquiuoco ꝓponit, ga hac determinatione ratione cōceptionis: de qua eſt dubitatio principaliter: An ſcilicet conceptio illa celebrāda ſit rōne cōceptionis, an rōne alicuius alterius: duo diuerſa iter rogari poſſunt, ſcdm duo q̄ circa cōceptionē poſſunt intelligi. ſ. conceptionis actus, & cōceptionis tempus, hora, ſiue momentum. Aſpiciendo em̄ p intellectum ad conceptionis actum, quęſtio eſt de cauſa celebrandi virginis conceptionem. ſ. an ipſe actus conceptionis ſit cauſa celebrādi feſtū cōce ptionis, an aliquid aliud. Aſpiciendo aūt p intellectū ad tp̄s, horā, vel momētū cōceptionis, eſt q̄ſtio de mēſura duratiōis, ꝑ q̄ celebrari itēdit feſtū cōceptiōis, an. ſ. feſtū cōceptiōis, qd a Normānis cele brat. viii. die Decēbris, celebrādū ſit p tpe, hora, vel momēto in q̄ facta ē ipa cōceptio virgis, an ꝑ ali quo alio tpe, hora, vel momēto. Et prio mō itelligēdo q̄ſtionē, dico q̄ cā pria & p̄ſe celebratiōis feſti cuiuſlibet, ſiue cōceptiōis, ſiue natiuitatis, ſiue circūciſiōis, ſiue alicui⁹ alteri⁹, nō eſt niſi ſanctitas, aut ſcīficatio illi⁹ de quo ſiue in cui⁹ honorē celebrat, nō aūt ipe act⁹ cōceptiōis, natiuitatis, aut cir cūciſiōis. Vñ feſtū cōceptiōis Chriſti nō celebrat niſi qa ipe ī ſua cōceptiōe ſcdm hoīem ē ſcīficat⁹, neq̄ feſtū natiuitatis, aut circūciſiōis ei⁹ niſi qa ſanct⁹ erat ille q̄ naſcebat & circūcidebat. Quia tm̄ ꝓpter talē ſanctificationē ī cōceptiōe Chriſti etiā ipſa cōceptio ſcā eſt, & ꝓpter ipſi⁹ ſcti nati & cir cūciſi ſcitatē, ēt ipa natiuitas & circūciſio ei⁹ ſcā eſt, dico q̄ cā ſcdaria celebratiōis feſti cuiuſcūq̄ dictoꝝ eſt ipſe act⁹ cōceptionis natiuitatis & circūciſionis, & hoc p accñs. ſ. ga ſanctus eſt, ſicut di-

Reſponſio. ctum eſt. Scdm hoc ergo ad ꝓpoſitā quęſtionē dico: q̄ cōceptio virginis celebrāda eſt, ſed hoc p̄r R
ſe nō niſi rōne ſanctificationis, quā aut in ſua cōceptione ſuſcepit, aut continuo vel in breui ſuſce ptura erat, prout iā declarabitur. Ipſa em̄ virgo in vtero matris ſanctificata fuiſſe credit idcirco, q̄ ſanctos aliquos in vtero ſanctificatos fuiſſe ſcriptura ſacra teſtat, vt Ioannē Baptiſtā ſicut dicit in ſe cūdo argumento, & Hieremiā ꝓphetā, ſcdm q̄ dicit Hiere. primo, Priuſq̄ te formarē in vtero noui te, & anteq̄ exires de vulua ſanctificaui te: licet de ſanctificatione virgis nihil exprimat ſcriptura ſa cra, q̄ vt dicit Aug. in ſermo. de aſſumptiōe eiuſdē, quędā veris īdagationū ſtudiis q̄rēda relīqt. In qua qdē ſanctificatiōe ſua virgo beata cōcepta eſt deo, & facta eſt filia gratię, q̄ prima ſua cōceptiōe
qua cōcepta eſt mūdo, ꝑ pc̄m originale qd̄ in illa cōtraxit, facta eſt filia irę. S
Si ergo q̄ſtio itelligat de cōceptione qua virgo cōcepta eſt deo, dico q̄ ꝓculdubio cōceptio ei⁹ digne celebrāda eſt & etiā rōne ipſi⁹ cōceptionis: ga ipſa ſancta eſt: & hoc ꝓpter ſanctificationē quā virgo ī illa ſuſcepit: & hoc quēadmodū celebrant̄ natalitia ſanctoꝝ qb⁹ naſcunt̄ deo p ſanctificationem glorię quā in illis reci piunt. Eſt em̄ ſpūaliter loquendo ſanctificatio p gratiā quaſi quædam conceptio viatoris ī vtero, q̄ cōcipit deo: & ſanctificatio p gloriam eſt quaſi q̄dā natiuitas ex vtero, qua comphēſor naſcit deo. Si vero q̄ſtio itelligat de conceptione qua virgo concepta eſt mundo: de qua principaliter itelligenda eſt q̄ſtio: tūc diſtinguo: quia eſt q̄dā conceptio ſeminis: & eſt q̄dā cōceptio hoīs formati ex ſemie ſe cundū formā corporeā. Si ergo q̄ſtio intelligatur de conceptione ſeminis q̄ virgo cōcepta ēmūdo T
in nudo ſemine deciſo p coitum viri & mulieris, Annæ ſcilicet & Ioachim parentum ſuorum: dico q̄ licet conceptio virginis ſimpliciter ſit celebranda, nequaq̄ tamen celebranda eſt rōne talis conce ptionis, quia enim virgo in illa nec ſancta fuit, nec ſanctificata, eo q̄ in hora illius conceptionis ni hil virginis fuit niſi ſola materia ſub forma ſeminis: quæ gratiæ aut ſanctificationis ſuſceptiua nō fuit: propter hoc nec illa cōceptio ſcā fuit, nec celebrationis alicuius cā vel rō. Quare cū dies. viii.

decẽbris,videlicet.vi.idus decẽbris,qua a Normãnis festũ cõceptionis virginis celebrat:erat tps cõ ceptionis virginis in nudo semine:nequaq; ergo debẽt illã celebrare rõne illi9 cõceptionis,in cui9 an niuersario ipsi semp illud celebrãt,& hoc neq; scdm primũ modũ,neq; scdm secũdũ itelligẽdi q̃stio nẽ p̃dictos.& hoc qa ab illo die.viii.decẽbris vsq; ad diẽ natiuitatis ei9 ex vtero.viii.die hoc ẽ.vi.id9 septẽbris,fluxerũt decẽ mẽses vsuales p̃ter quatuor dies,q̃ sunt regulariter tps p̃iodale ptus mulie- ris inter cõceptũ seminis nudi,& ptũ p̃lis.Sed si celebrãt illud rõne cõceptionis , debẽt intẽdere q; rõne alicui9 alteri9 cõceptionis,vt iã videbit.Sed rõne talis cõceptiõis scdm vtrũq; modũ q̃stionis cõpetẽter celebrat festũ cõceptiõis Christi,qđ vocat festũ annũciationis,& celebrat.xxv.die Martii videlicet.viii.calẽdas Aprilis:a quo vsq; ad diẽ natiuitatis dñi,q̃ est.xxv.die Decẽbris,videlicet.viii. calẽdas Ianuarii,fluxerũt.xxxix.septimanæ & duo dies:q̃ sunt.x.mẽses vsuales,p̃ter q̃tuor dies,cõ putãdo.xxviii.dies p mẽse.Cõputando aũt mẽses lunares,in vno mense.xxix.dies,in alio vero.xxx. sunt nouẽ mẽses,& decẽ dies.Cõputãdo vero mẽses calẽdarii,sunt nouẽ mẽses,nec plus nec minus. Aug.aũt cõputãs mẽses breuiores nescio qualẽ cõputũ dierũ in mẽse secutus/cõputat tantũ.ix.mẽ ses & sex dies,vt dies illos adaptet mysterio.iiii.de trini.ca.vi.sic inquiẽs.In ędificatiõe corporis dñi ci,in cuius figura tẽplũ a Iudęis destructũ triduo resuscitaturũ esse dicebat,numerus ipse senarius p anno posit9 intelligit.Dixerũt em̃.xlvi.annis ędificatũ tẽplũ,& q̃dragies sexies seni fiũt ducẽti se ptuaginta sex dies,q; numerus dierũ cõplet.ix.mẽses,& sex dies,q; tanq; sex mẽses pariẽtib9 fœminis imputãt,nõ qa oẽs ad sextũ diẽ post nonũ mẽsem pueniũt:sed qa ipsa pfectio corporis dñi tot dieb9 ad partũ pducta cõperit,sicut a maiorib9 traditũ suscipiens ecclesia custodit auctoritas.viii.em̃ ca lendas Aprilis cõcept9 credit quo & passus,nat9 aũt tradit.viii.calẽdas Ianuarii.Ab illo ergo die vs q; ad istũ cõputati ducẽti septuaginta sex reperiunt dies,q; senariũ numerũ quadragies sexies hũt, quo numero annoꝝ tẽplũ ędificatũ est,quia eo numero senariorũ dierũ corpus dñi pfectũ est.Et q; V rõne talis cõceptionis in semine cõgruẽter celebrat festũ cõceptionis Christi,quo ad vtrũq; modũ intelligẽdi q̃stionẽ , p̃dictũ, ratio est q; in hora seu momẽto cõceptionis seminis i vtero virginis cõ cept9 est Christus pfectus hõ ex aĩa rõnali & carne,& pfect9 de9 incarnat9,& p hoc scdm hoiem san ctificatus & sanctus.Propter qđ & cõceptio illi9 sancta fuit.Secus aũt est de cõceptione beatę virgi nis in semine:qa ipsa cõcepta est in semine,& gñata more alioꝝ,& nõ statim in hora cõceptiõis se minis fuit hõ pfecta exaĩa rõnali & carne,sicut nec alii:sed p tẽpoꝝ interualla actione naturę ad il lã pfectionẽ pducta.Vt em̃ dicit Macro.in expositione somnii Scipionis de repu. Ciceronis.Semine semel intra formãdi hois monetã locato hoc primũ artifex natura molit:vt die.vii.folliculũ circun det genitiuũ humori ex mẽbrana tã tenui,qualis in ouo ab exteriore testa claudit:& intra se clau dit liquorẽ.Hoc cũ a physicis deprehẽsum sit,Hippocrates quoq; ipse qui tam fallere,q̃ falli nescit,ex perimẽti certus in libro q de natura pueri iscribit,asseruit.Straton vero pipateticus,& Diocles Ca rystius cõcepti corporis fabricã hac obseruatione dispensant,vt hebdomade scda credãt guttas san guinis in supficie folliculi apparere,tertia,demergi eas introrsum ad ipm cõceptiõis humorẽ.quar ta,humorẽ ipm coagulari,vt qddã velut iter sanguinẽ & carnẽ liquida adhuc soliditate cõueniat, quinta vero interdũ fingi in ipsa substãtia humoris humanã figurã magnitudine quidẽ apis,sed vt in illa breuitate mẽbra oĩa,& designata toti9 corporis lineamenta cõsistãt.Ideo adiecim9 interdũ qa cõstat quotiẽs quinta hebdomade fingit designatio ista mẽbroꝝ,mẽse septimo maturari ptũ.Cũ aũt nono mẽse absolutio futura ẽ,siqdẽ fœmia fabricat,sexta hebdomade iã mẽbra diuidi:si mascu lus septima.Hęc ille.Ista aũt mẽbroꝝ diuisione cõpleta in vltimo instanti illi9 pficit toti9 corpis or ganizatio,& gñat forma corporeitatis hũanę,atq; aĩa rõnalis creãdo a deo ifundit,vt act9 & pfectio illi9 extrema:a quo i vnione cũ illo ꝓpter morbidã dispõnẽ fomitis cõtractã/aĩa rõnalis i eodẽ istãti cõtrahit maculã pcti originalẽ,& cõcipit in pcto hõ pfect9 i forma hũana format9 ex semine: & hoc xxxv.die a cõceptu semis nudi si sit fœmina.xlii.si sit masculus.Et hoc qa fortiori & ampliori di gestiõe maturat mas,q̃ fœmina.Si ergo loquamur de ista cõceptione virgis,q̃ cõcepta est hõ pfecta xi.die Ianuarii.l.iiii.idus Ianuarii,q̃ cõceptio fuit ei9 natiuitas i vtero:vlteri9 distiguo.qa virgo aut i illo eodẽ instãti,quo sic concepta est mũdo & originali pcto ifecta sil' fuit cõcepta deo etiã per gram sctificationis,aut nõ.Si nõ i eodẽ instãti quo cõcepta fuit mũdo i macula originali,concepta ẽ etiã deo in gra sctificationis:hoc cõtigere potuit dupl'r,aut qa statim i tpe cõtinuato instãti,quo i origi nali cõcepta ẽ mũdo,sctificata ẽ & concepta deo,aut qa i alio istãti posteriori q̃ fuit concepta mũdo concepta ẽ deo,& fluxit tps mediũ iter illa duo instãtia:nec curo,an longũ fuerit an breue:dum tñ sanctificata fuit in vtero añ ei9 natiuitatẽ ex vtero.Si em̃ sctificata fuisset i nascẽdo ex vtero, vt sil' in nascẽdo ex vtero mundo fuisset sctificata,& nata deo,tunc omnino nulla conceptio eius ratione conceptionis,qua i vtero cõcepta ẽ mũdo,deberet celebrari,sicut etiã natiuitas ei9 ex vtero rõne ta lis natiuitatis nequaq; celebrari debuisset,si i pcto originali nata fuisset sicut fuit cõcepta,& post na

tiuitatē eī⁹ ex vtero fuiſſet ſanctificata. Q2 aūt virgo ſimul in eodē inſtāti quo cōcepta eſt mūdo, & originali pctō infecta, cōcepta ſit deo, & in gra ſanctificata, hoc oīno eſt impoſſibile: qa contraria ſūt original' clpa, & ſctificatiōis gra, & ſil' fuiſſent i eodē ſubo, cōtraria aūt i eodē inſtāti ſimplici ſcdm rē nō poſſunt ineſſe eidē ſubiecto. Q2 tñ originalis culpa, & ſanctificatiōis gra ſimul ſint, ſeu eſſe habeāt quodāmō in eodē inſtāti, etſi nō in eodē ſubiecto p illo eodē inſtāti, hoc nō eſt oīno ipoſſibile. De eſſe eñ formarū cōtrariarū diſtinguit ſcdm duplicē cōſiderationē quā habet qlibet taliū forma rū. Vno eñ mō cōſiderat in ordine, ſiue in cōparatiōe ad agēte̅m, a quo pducit in eſſe, & a quo habet ſuū eſſe. Alio aūt mō cōſiderat in ordine, ſeu cōparatiōe ad ſubiectū recipiēs in ſe eā, & in quo habet ſuū eſſe. Cōſiderādo aūt primo mō formā, & eſſe eī⁹ ſcdm primā cōparationē, ſ. in ordie ad agē tē pducētē illā, ſemp i formis cōtrariis ſibi ſuccedētib⁹ forma poſterior habet eē pri⁹ natura, q̄ corrumpat prior, qa prior nō corrūpit, nec a ſubiecto ſuo expellit, niſi p actionem formę alteri⁹ introducte poſteri⁹ in idē ſubiectū, & hoc rōne cōtrarietat|, quā habet ad illā, qua ſe nō cōpatiunt in eodem ſubiecto, & etiā rōne maioris virtutis & efficacię quā illa forma habet in agēdo ſup minorē virtutē & efficaciā, quā forma alia habet in patiēdo, & reſiſtēdo. dicēte pho in libro de motib⁹ aīaliū. Eſt ali q̄ multitudo vigoris & virtut| ſcdm quā manet qđ manet: quēadmodū & ſcdm quā mouet mouēs: & eſt q̄dā pportio ex neceſſitate, quēadmodū & cōtrariorū motuum, ſic & getū. & ęqles qdē ipaſſibiles abinuicē, obtineāt aūt ſecūdū exceſſum. ſicut eñ pelles pellit| ſic pulſum pellit ſil' ſcdm virtutē. Nihil aūt agit niſi habēs eſſe. qa actus ſcdus, cuiuſmodi ē agere, neceſſario p̄ſupponit actū primū q eſt eſſe. Semp ergo forma corrūpēs pri⁹ habet eſſe natura, q̄ p illam forma ei cōtraria corrūpat. Ipa aūt forma corrūpēda, añq̄ corrūpat: habet eſſe i duratiōe p̄cedēte ſuā corruptionē. In illa ergo duratione neceſſario ſil' hñt eē formę illę cōtrarię, licet diuerſimode: puta forma corrūpēs i ordie ad agēte̅m, & pducētē illā, & forma corrūpēda i ordie ad ſubiectū: licet, vt dictū ē, nullo mō habeāt eē ſil' in ſubo, ſiue i cōſiderādo ambas i ordie ad ſubm, imo oportet vnā pri⁹ natura expelli a ſubo p ſuā corruptionē, q̄ altera, ſ. corrūpēs, & expellēs ipam a ſubiecto, p ſuā gnationē i eodē ſubo recipiat. Sēper eñ prioris exit⁹ a ſubiecto diſpoſitiue poſterioris opat ingreſſū: ſicut & expulſio vitii virtut| opat i greſſū, ſcdm beatū Greg. Et ſic ſcdm diuerſa gña cauſę vno mō corruptio & nō eē i ſubo vni⁹ formę p̄cedit eē alteri⁹. Alio mō ſeq̄t illđ. Pręcedit eñ eē illi⁹ iquātū habet eē in ſubiecto, & ſeq̄t eſſe illi⁹ inquātū eſt ab efficiēte, & hoc quēadmodū vt alias determinaui creatio, q̄ ē vera, & realit̄ mutatio q̄dā i ordie ad creātē & efficiētē cām, natura prior ē creato. In ordie vero ad ſubiectū ſuū, & cām materialē, poſterior eſt illo. qa vt i ſubiecto nō habet eē niſi i creato. Quia igit̄ vt expoſitū eſt tā, culpa originał', & gra ſctificatiōis ſicut nec alia cōtraria, nullo mō i vno & eodē inſtāti poſſunt eē ſil' in eodē ſubiecto, neq; fuerūt i virgie Maria: neceſſario ergo gram ſctificatiōis in ſe recepit vt in ſubiecto, aut ſtatim in tempore continuato illi inſtanti indiuiſibili quo in culpa originali concepta eſt mundo, aut in alio inſtāti poſt fluxum tpis ſiue longioris ſiue breuioris inter virginis cōceptū in culpa originali, & ei⁹ ſanctificationē. Et dico ad q̄ſtionē: q cōceptio virginis rōne cōceptiōis intelligēdo iſtum cōceptiōis actū/nequaq̄ celebrāda eſt: qa act⁹ ille cōceptiōis ſanct⁹ nō fuit eo q i inſtāti cōceptiōis ipa nō potuit ſanctificari neq; eē ſancta. Immo fuit vitioſus, p quāto ipa fuit cōcepta in vitio. Intelligēdo aūt rōnē cōceptiōis quo ad inſtās cōceptiōis, & ſil' intelligēdo actū ſctificationis & etiā ipam gram, q̄ fit ſanctificatio, vt hñt eſſe in ſanctificato ſicut i ſubiecto: dico q adhuc virginis cōceptio nequaq̄ eſt celebrāda rōne cōceptionis. & hoc quia in inſtanti conceptionis non fuit ſanctificata ſiue ſancta: & ratione conceptionis quo ad inſtans conceptionis celebranda non eſſet niſi illud inſtans eſſet & conceptionis, & ſanctificatiōis ſimul: quia vt iam dictum eſt ſupra, cā primaria celebrationis cōceptionis, natiuitatis, aut alicuius taliū, nō eſt niſi ſanctitas, aut ſanctificatio pſonę cōceptę, aut naſcētis: a cuius ſanctitate aut ſanctificatione ipſe cōcept⁹ ſanct⁹ diceret, aut natiuitas, aut inſtās cōcept⁹, vel natiuitatis. Intelligēdo vero rōnē cōceptiōis quo ad cōceptionis inſtās & actū atq; gram ſanctificationis, vt habēt eſſe a ſanctificāte: dico q ſi virgo Maria ſtatim in cōtinuo tpe poſt inſtās ſuę cōceptionis i culpa originali fuit ſanctificata, bñ celebrāda ē cōceptio virginis rōne ipſi⁹ cōceptionis, & hoc qa vt dictum eſt in inſtāti cōceptionis in culpa originali, vt ab agēte, & in ordine ad ipm habebāt eſſe gra & act⁹ ſanctificationis recipiēdi in virgine vt in ſubiecto ſtatim poſt illud inſtās. Vnde etiā celebrāda eſt in die i quo fuit inſtās illud ipſi⁹ cōceptiōis, aut alio die p illo inſtāti aut die illo i quo facta fuit. Sed hoc nō p ſe rōne q̄ erat inſtās cōceptiōis: qa cōceptio virgis nō erat miraculoſa, ſed pure naturał' virtute ſeminū maris & fœminę. Immo rōne q̄ erat inſtās ſanctificatiōis vt facta ē in illo i ordie ad agentē: licet non in ordine ad ſubiectū ſicut dictum eſt. Vnde conceptio Chriſti bene celebranda eſt ratione conceptionis, quo ad inſtans conceptionis ratione qua erat inſtans conceptionis: non ſolum qa idē erat etiam inſtās ſuę ſanctificatiōis ſcdm hominem, ſed etiam quia ſua conceptio fuit miraculoſa virtute ſpiritus ſancti. Si vero tempus

Rñſio ad q.

X Y Z

fluxit iter virginis conceptū, & eius sanctificationē: Dico q̄ virginis cōceptio neq̄aq̄ celebranda est
rōne conceptionis, qua cōcepta est mūdo, & hoc neq; quo ad actū cōceptiōis, qa ille nō fuit sanctus
neq; quo ad ist̄as cōceptiōis, qa in illo nō est facta ipsa sanctificatio: neq; ī tēpore cōtinuato illi, vt in
illo inst̄ati pri⁹ natura etsi nō duratione facta sit dicta sanctificatio vt habet esse a sanctificato, q̄ ea
A dē sanctificatio habeat eē in sanctificato vt in subiecto. Sed si cōceptio virginis, q̄ sic concepta est Nota.
mūdo, sit celebrāda, hoc solūmō est rōne eius sanctificationis futurę, & cōceptiōis q̄ cōcipiēda erat
deo, vt scdm hoc celebrādo cōceptiōis festū reuerētia exhibeat psonę ei⁹ ꝓpter dignitatē sctificatio
nis ad quā ꝑdestinata erat a deo. Et hoc quēadmodū reuerētia adhibet psonę filii regis primogeni-
ti nō tā rōne stirpis regalis, a qua descēdit, sed qa regiam dignitatē expectat obtinere. Sed qa hęc in
facto cōsistūt, de q̄ scriptura sacra nihil, scti aūt doctores modicū loquūt: an. ſ. virgo Maria sctificata Nota.
fuit stati post ist̄as suę cōceptiōis, vt nō nisi p ist̄as idiuisibile ifecta fuerit peccato originali, an post
aliquod tēporis interuallū, vt in toto illo tēporis interuallo fuerit in originali, sup his nihil temere
ꝓnunciandū est. Quia vt dicit Aug. in sermone de virginis assumptione, tāto q̄ magna sunt, cau-
tius tractāda existūt, quāto ſpecialib⁹ auctoritatū testimoniis nō ꝓt ad ligdū roborari. Vñ quod
ibidē dicit de Marię assūptione ī gra, hoc idē dico hic de ei⁹ sanctificatiōe ī gloria. Quid ergo de Ma
riæ sanctificatione dicēdū est vñ scriptura diuina nō cōmemorat: nisi q̄rēdū rōne qd cōsentiat ve
B ritati: fiatq; ipsa veritas auctoritas, sine qua necesse est nec valeat auctoritas! Circa Marię aūt sancti
ficationē in gratia, maxime cōsentit puritatis ei⁹ excellētia, qua nulla maior in puris creaturis esse
pōt. Sicut em̄ (vt dicit Ansel. de cōceptu virginali & peccato originali) decens erat vt ea puritate,
qua maior sub deo negt intelligi, illa virgo niteret: sic decēs erat vt eā tali puritate quāto citi⁹ fieri
posset, ꝓueniret. Hoc em̄ indiciū fuit summi amoris, quē de⁹ habebat ad virginē, dicēte Aug. in ser-
mone quo supra. Ostēdit ipse pri⁹ amorē, quē habuit erga virginē, & amorē, quo nullū putam⁹ eē
C maiorē. Et qa cōstat, q̄ maior amoris idiciū: siue maius idiciū magni amoris fuit eā dotare cito, &
q̄ primū dotari potuit, q̄ diuti⁹ expectare: si ergo sctificari potuit, & mūdari a peccato, vt nō nisi p ī
stās, siue momentū in macula pcti originalis fuerit: recta rōne determinātē (vt mihi videt) hoc pie
sentiri pōt. Sed qd est! fuit ne possibile scdm naturā virginē vere, sicut cęteros puros hoies, in ist̄ati
quo cōcepta est hō ex semine scdm corpus, & aīa illi est vnita, pctm̄ originale cōtraxisse! & ī illo nō
nisi p illud inst̄as pmāsisse! Et videt mihi q̄ hoc bñ possibile est, sicut & ī aliis dispōnib⁹, q̄ acquirūt
p subitas mutationes, q̄ sunt termini motuū quorūdā, & amittunt p mot⁹ alios: iter quos mot⁹ me
dię sunt dictę mutatiōes, & ipa mutata eē in inst̄atib⁹ mēsurātib⁹ dictas mutatiōes: in qb⁹ sunt sub
illis dispōnib⁹, & in motib⁹ circūst̄atib⁹ nō sunt sub illis. Talē aūt mutationē cōuenit mediā eē inter
D duos mot⁹ dupliciter. Vno mō inter duos mot⁹ q̄ sunt partes vni⁹ mot⁹ simplicis. Alio mō inter
duos mot⁹ cōtrarios. Primo mō scdm quādā demōstrationē phi. viii. physi. oē cōtinue motū ī quo
libet inst̄ati signato sui trāsit⁹ est in spatio sibi equali, sic q̄ p partē mot⁹ pcedētē ī fine ei⁹ mutatū ē
in illud, & p partē mot⁹ sequētē in principio ei⁹ muratū est ab illo, & est mutatio vna scdm rē, & in
vno inst̄ati scdm rē, differēti solū secūdū cē, & rōnē, vt est finis tēporis mēsurantis motū pcedētē, &
principiū tēporis mēsurātis motū sequētē. Secūdo mō cū faba mouet supi⁹ motu violēto, & obuiat
forti⁹ moto puta lapidi molari descēdēti naturaliter inferi⁹, in cōtactu lapidis subito in inst̄ati mu-
tata est in spatiū sibi equale p motū ei⁹ violētū sursum, & in eodē inst̄ati ipa faba mutat ab illo per
motū naturalē lapidis deorsū fabā ipellētē, vt ñ sit possibile eā ī illo spatio sibi ęqli qescere, sicut qesce
ret si sibi relinq̄ret, secūdū aliā quādā demōstrationē phi in eodē. viii. nec eē, aut manere, nisi p ist̄as
mediū inter tpa illoꝝ motuū, in quo tñ spatio est p illud inst̄as secūdū veritatē, nec fuit in tpe pce-
dēti, nec tēpore sequēti. & est illud ist̄as signū cōe vtriusq; tpis, & primo & posteriori, & idē & vnū
numero: rōne aūt nō idē. vt dicit phus in eodē. viii. Q; si spatiū illud sibi ęqle, & totū residuū spa-
tii sursum obscurū esset, & tenebrosum, & totū residuū spatii deorsum esset clarū & illuminatū, su
perficies fabę supior in illo inst̄ati in quo esset in spatio sibi ęqli, esset obscura, & in toto tpe sui ascē-
sus fuisset clara & illuminata, & similit ī toto tpe sui descēsus. Et valet sicut mihi videtur hoc exē
plū secūdū ad nostrū ꝓpositū. Forma em̄ corporea humana in cōceptu hoīs ex semine die. xxxv. vel
xlii. a cōceptu nudi seminis in primo inst̄ati sue gnationis ex semine habet esse, q̄ p totū tps pcedēs
habuit nō eē, & ī eodē inst̄ati corp⁹ hūanū cōpositū ex materia & forma corporeitat habet esse ise
ctū morbida dispōne cōtracta a gnantib⁹ in semine, qua necesse habet aīa rōnalis tali corpori vnita
vt actus & pfectio eius cōtrahere pctm̄ originale: q̄ in eodē inst̄ati creat in corpore, & ei dicto modo
vnit, atq; p hoc ab illo maculā pcti originalē cōtrahit q̄si p motū violētū ab iferiori, eo q̄ talis macu
la naturæ hūanæ innaturalis est, & toto tpe pcedēti nō habebat illā maculā, quia nec habebat esse
nec in virgine habuit eē p temp⁹ sequens, vt ęstimo congruere dignitati virginis: sicut & possibile

eſt ſcdm naturã,ita q̃ nõ niſi ĩ trãſitu & in iſtãti fuerit in pctõ originali,ſ,pctm̃ originale in illo inſtãti ſimul habuit eſſe primo & vltimo:ſed ſcdm aliud & aliud ſignũ illi⁹ inſtãtis:ga vt erat terminus tpis ꝓteriti,in illo habebat eſſe primo mutatione ſubita ĩ termino mot⁹ ꝓcedẽtis:vt vero illud inſtãs erat initium tpis ſequẽtis, in illo habuit eſſe vltimo ꝑ ſequẽtẽ ĩpulſionẽ mot⁹ gr̃e velut a ſupiori in tpe ſequẽti expellẽtẽ illã.Nõ em̃ mutatione cõtraria ꝓdicte expellebat in vltimo ſigno ſicut expulſa fuiſſet faba a ſpatio ſibi ęquali mutatione cõtraria illi,q̃ intrauit ſpatiũ:q̃ fuiſſet iitiũ mot⁹ ſui naturalis deorſum,ſi in ſpatio illo poſt motũ ſuũ violẽtũ geuiſſet.Sic ergo videt impoſſibile fuiſſe,q̃ quẽadmodũ faba mota ab iferiori ĩ inſtãti medio inter duo tpa ꝑ mutationẽ in fine mot⁹ ꝓcedẽtis, ſicut ſolẽt fieri ſubitę mutationes naturales,nec aliter natę ſunt fieri ſcdm phm in.vii.phyſi.intrat ſpatiũ ſibi ęq̃le,& nõ niſi ꝑ illud inſtãs habet eẽ in illo,& nõ ꝑ aliquã mutationẽ ſed ſolũ ꝑ motũ a ſuperiori exit illd,& manet extra ĩ toto tpe ſequẽti,vt nõ ſit ponere primũ tps vel inſtãs ſui exit⁹ & non eſſe in illo:ſicut nec formæ q̃ naturalit corrũpit ꝑ ſuũ cõtrariũ eſt ponere vltimũ tps vel inſtãs ſui eſſe,Sic aũt aĩa virginis quaſi mota ab iferiori ĩ ſua vnione cũ corpore,a corpore illo ĩ inſtãti quo illi vnita eſt,cõtraxit originale pctm̃,& erat ĩmũda:ga de immũdo cõcepta ſemie & obtenebrata:ſed nõ niſi ꝑ illud inſtãs.A qua ĩmũditia & tenebra mũdata fuit & illuminata q̃ſi ꝑ motũ gr̃e deſurſũ veniẽtis,cui⁹ eẽ ĩ ſubiecto nõ erat ponere primũ iſtãs,ſed totũ tps ſequẽs, ſicut cõtigit vl̃ de diſpoſitioníb⁹ mãſiuis ꝓcedẽtib⁹,& ſequẽtib⁹ diſpõnes & trãſeũtes & ſolũmõ ꝑ inſtãs in eſſe ꝓſiſtẽtes. Si em̃ aliqs pũctus aeris ꝑ tps ꝓteritũ fuiſſet illuminat⁹,& ſil̃ ꝑ tps futurũ,ſi ĩ illo inſtãti medio ꝑ aliquod obſtaculũ fuiſſet obſcurat⁹,nõ eſſet ponere vltimũ tpis iſtãs illuminatiõis ꝓcedẽtis:neq̃ primũ illuminationis ſequẽtis:Econtra illi qđ cõtingit de formis cõtrariis mãſiuis.In talib⁹ nõ eſt dare vltimũ inſtãs eſſe ipſi⁹ formę corruptę,neq̃ nõ eſſe ipſi⁹ formę gñatę:ſed eſt dare primũ inſtãs eẽ formę gñatę:& nõ eẽ formę corruptę:ſcdm q̃ dicit phus.viii.phyſi.loquẽs de talib⁹ formis & gñatione & corruptione earũ.Res ipa ſemp eſt poſterioris paſſiõis.vbi habet alia trãſlatio.In paſſione autẽ ſemp eſt poſtremę paſſionis.Rẽ aũt appellat ſubiectũ qđ trãſmutat a paſſiõe in paſſionẽ:quã dicit ĩ inſtanti generationis vni⁹ & corruptionis alteri⁹ eſſe primo in inſtãti medio inter tẽpus ꝓcedẽs ꝓteritum,& ſequẽs futurũ.Et licet gr̃e deſurſum veniẽtis ad virginis ſanctificationẽ & emũdationẽ a pctõ originali nõ ſit ponere primũ inſtãs eſſe ſui vt eſt in ſubiecto ſẽtificato & mũdato:eſt tñ eius ponere primũ inſtãs,vt eſt ab ipõ ſanctificãte,ga ſil̃ in eo inſtãti,in quo habet eſſe originaľ culpa natura habet eẽ in aĩa virginis ſanctificãs gr̃a in ordine ad ſanctificãtẽ:etſi nõ ĩ exiſtẽtia rei: ſicut natura habet ipa gr̃a eſſe pri⁹ vt eſt ab agẽte illã:q̃ vt eſt in ſubiecto:nõ aũt ĩ reali exiſtẽtia:vt tactũ ẽ ſupra. Sed eſt aduertẽdũ q̃ hoc q̃ originalis culpa in aĩa & gr̃a in ordine ad agẽtẽ habẽt eſſe ſimľ: hoc tñ eſt quodã ordine naturę,ga gr̃a vt eſt emũdãs nõ habet eſſe a mũdãte inquãtũ hmõi niſi ꝑ cedẽte immũditia etſi nõ duratione & eſſe reali,natura tñ.Et iõ licet habeãt eſſe ſil̃ natura in eodẽ inſtanti:hoc tñ eſt ſcdm aliud:& aliud ſignũ illi⁹ inſtantis. Habet em̃ culpa eſſe in illo ſcdm ſignũ pri⁹:& vt illd iſtãs eſt termin⁹ tpis ꝓteriti,& gr̃a ĩ ordie ad agẽtẽ nõ niſi ſcdm ſignũ poſteri⁹:& vt ĩ ſtans illud eſt initium tẽꝑoris futuri ſequẽtis. Sic igit videt mihi q̃ originale in virgie ꝑ ſolũ momẽtũ inſtãtis fuiſſe potuit rermu natura nõ repugnãte:ſed an ita factũ ſit deus nouit qđ nec ſcio: nec aſſero:ſed rõnabile videt mihi & poſſibile ſcdm ꝓdicta ita factũ fuiſſe.Q̃d & mihi videt ſenſiſſe Auguſt.in quodã ſermone de virginis natiuitate: vbi dicit ſic.Noſtra natura ad ſil̃itudinem dei ĩ principio creata fuit :quatenus indeſinenter ipſo deo ꝑfrueret:& eius gloria ſine omni corruptione & mutabilitate aliq̃ potiret. Hoc tam grãde bonũ ſtatim in primis hoĩbus ꝓdidit,atq̃ in huius mundi miſerias infelix & ꝓceps ruit:in æternas miſerias decurſu vitæ labẽtis curriculo mľto infelicius ruitura,trãſierũt multa ſæcula:& dãnationis iſtius ĩmanitas ſup oẽs filios hoĩm ſemp eſt ĩ deteri⁹ roborata.· Nec em̃ ſummi ſapiẽtia dei vllã in maſſa gñationis humanę viã inuenit:ꝑ quam vt diſpoſuerat in mũdũ veniẽs tã luctuoſæ ꝓditioni ſubueniret:donec ad iſtam de qua loq̃mur,virginẽ ventũ eſſet.Sed hęc mox vt in mũdũ ꝑ humanę gñationis lineã venit, tãta oĩs boni virtute atq̃ cõſtãtia pfecte reſplẽduit:vt eã ipſa ſapientia dei vere dignã iudicaret ꝑquã ĩ hoĩem veniẽs nõ mõ reatũ priorę hoĩm ſed & toti⁹ mũdi pctã deleret.Idẽ ĩ eodẽ aliquãtulũ ſupra.Puella de ꝓpagie nata Adæ:de peccatrice ꝓgenie orta ſuãita verſa vice maledictionis Euæ benedicta ꝓdicaẽ ſup oẽs mulieres. Aduerte q̃ dicit,mox vt in mũdum ꝑ humanæ gñationis lineam venit.Itẽ q̃ dicit:ſubito verſa vice maledictionis Euæ.Et ne aliquis qđ dicit,vt in mundum venit:exponat de venire ꝑ natiuitatẽ eius ex vtero:& cętera de virtutũ cõſtãtia q̃s in vita ſua exercuit:ſpecialit exprimit aliqđ de illa ſeorſum inquiẽs.Nata igit & infantiles annos exuta:q̃ caſte:q̃ ſancte:q̃ deo digne vitã inſtituerit ac inſtitutã egerit:quis vel cogitatu nõ dico dictu,q̃at cõiecturare!& infra.Nimirũ tenem⁹ fide ab omni ſiquid adhuc in illa peccati originalis ſeu actualis ſupẽrerat:ita mundatum cor illius:vt

vere ſup eam ſpūs dñi requieſceret, ipſamq; voluntati dñi caſtiſſime, ac ſimplici corde obedientem oñi holocauſto ſuauius acceptaret, virtuteq; altiſſimi obumbratam filium dei ex illa incorporaret. Nec exponat aliqs illud qđ dicit Auguſt. Mox & ſubito, ſic, id eſt poſt breue tempus in quo fuit in
G originali peccato. Hoc em̄ non videt mihi piū ſentire de virgine, ſed natura potuit ſuſtinere, q; ſolū p momētū in originali fuerit. Ego aūt in p̄miſſis de virgine, niſi qđ piū, ac dignū viſum eſt, ſentire Nota.
non potui, & ſaluo priuilegio Chriſti, q ſolus ex ſemine mundo ſine originali conceptus eſt homo taliter in vtero priuilegiū virginis ſup ceteros oēs homies eſſe ſentio, q; licet in peccato originali cō
H cepta ſit homo ex ſemine immūdo, in illo tū̄ non niſi p momentum permanſit, & ita licet in peccato concepta: non tū̄ alita in peccato in vtero matris fuit. Ceteri aūt omnes etiam ſanctificati in vtero non ſolum in peccato concepti, ſed etiam aliti in vtero p aliquod ſpatium temporis fuerūt. Prout Innocentius, iii. de Ioanne Baptiſta in ſermone quodā de virginis annunciatione exponendo illud qđ dixit Elizabeth Lucę primo. Exultauit in gaudio infans in vtero meo, dicit ſic. Oſtēdit Eliza beth ſe matrē ꝓphetę: q anteq̄ naſcat, & ab originali peccato ſoluat, lętatur viſitare domini matrē. & hoc p aduentu eius p quē a vinculo originalis peccati ſperabat iam abſolui. ſequit enim continuo. Gaudet enim illā veniſſe, & ſecum portaſſe, per quem ſalus poterat eſſe. Et cum hoc factū fuit menſe ſexto poſt cōceptū Ioannis in ſemie, vt legit Lu. primo: vſq; ad menſem ergo ſextū Ioānes Baptiſta ab hora conceptus eius ſecundum humanā formam ex ſemine, qñ originale contraxit, in originali pmanſit. Et ſic virgo Maria ſicut cæteros vt cōtemplatrix p̄cellit in gloria vltimæ remunerationis, dicente Innocentio de eadem in ſermone alio ſuper Miſſus eſt angelus, & alloquente Mariam. Super omnem creaturam es remuneranda/ſup oēs collocāda, ſolo illo minor, qui eſt etiā de⁹, ſic ſacrata es a domino, vt peruenias in ſedem prius traditā lucifero, & ſiquid vltra eſt, qđ nō eſt reſeruatum homini deo. ſic cæteros omnes vt viatrix p̄cellat in gratia primæ ſanctificationis. Sed Obiectio prima.
forſan aliquis cōtra p̄dicta, q; virgo nō niſi in inſtanti & in tranſitu fuit in originali, arguet. Primo contra eſſe in originali non niſi in inſtanti, quia tunc macula originalis in virgine non fuiſſet niſi in potentia, quia ſi aliqd mouet ad albedinem, ſi ſtatim cum eſſet in albedine moueretur ab albedine, albedo eſſet in eo in potentia tantum, ſicut dicit Cōmētator. viii. phyſico. vbi p̄bat philoſophus q; inter motus contrarios neceſſe ſit ponere quietē mediā. & ſic non eſſet ſimpliciter verū dicere, q; virgo vnq̄ fuit in peccato originali, quia qđ nō eſt niſi in potentia, non eſt. Vnde ad hoc q; aliqua diſpoſitio ſit in aliquo ſubiecto in actu, oportet q; ſit in illo p tp̄s aliqđ, & ſic p̄tm̄ originale aut nūq̄ fuit ſimpliciter in virgine, aut fuit in illa p moram temporis. Sicut etiā de faba p̄dicta ſciendum eſt, q; .ſ. in illo ſitu ſpatii ſibi æquali, vbi obuiat lapidi: non eſt niſi in potentia, ſicut & fuit in quolibet ſibi æquali in toto medio, aſcēdēdo, ſiue deſcēdēdo. qm̄ ſicut nō obuians lapidi aſcēdēdo vlterius non eſſet in illo ſitu, niſi ſolum in potentia, ſic obuians lapidi & cōtinuo deſcendēs ſolum eſt in potētia in illo ſitu. Secūdo forte arguet cōtra eſſe in p̄tō originali nō niſi in trāſitu, q; hoc ſolū Secunda.
dicit de motu, qui nō eſt niſi in tranſitu: eo q; nō eſt forma pmanēs, aut priuatio manēs. Item ſi illa Tertia.
macula fuit in virgine in aliquo inſtanti, ſi corrumpat, vel deſinat eſſe, oportet q; in alio inſtāti corrūpat: ita q; inſtans, in quo primo fuit, & inſtās in quo corrūpit, ſint duo inſtātia diuerſa: inter quæ neceſſario ſit tempus medium, in quo ipſa macula habeat eſſe permanens. Ad primum cum dicit, Reſpōſio ad
ſi macula originalis non fuiſſet in virgine niſi in inſtanti, tunc nō fuiſſet in ea niſi in potētia, dico q; primam.
verū eſt ſecundum aliquem modum potentiæ, & ſecundū aliquem non. Q̄ aſſumit: ſi nō fuiſſet in ipſa niſi in potentia, non eſſet verum dicere ſimpliciter, q; vnq̄ fuerit in p̄tō originali, ga qđ non eſt niſi in potētia, nō eſt: Dico diſtinguēdo de potētia, & de nō eſſe, & de actu: ga cū potētia nō dicatur niſi reſpectu actus, & actus inquantum actus ponat eſſe, ſicut potentia inquantum potētia ponit eſſe, aut ergo ē potētia dicta reſpectu eſſe ſimpliciter, aut reſpectu eſſe determinati. Si primo modo, ſic in potētia eſt illud quod eſt ſolum in potentia efficientis, qualiter fuit mundus ante ei⁹ creationem, aut quod cū hoc in ſola potētia materiæ, vel ꝓpinqua, ſicut eſt forma vituli in ſemine, vel remota, ſicut eſt forma vituli in ligno: & de eo quod iſto modo non eſt niſi in potentia, verū eſt q; non eſt omnino: ſicut mundus non fuit priuſq̄ crearet: aut quod nō eſt ſimpliciter, ſicut non eſt illud, quod nō eſt in actu alicuius formæ, etſi ſit in potētia materiæ. Et de iſto modo potētię, & eius quod eſt non eſſe, non eſt verū, q; illud quod nō eſt niſi in inſtāti, non ſit niſi in potētia, & ita nō eſt. Quia qđ ſic eſt in potentia, & quod ita non eſt, nec habet eſſe omnino, nec ſimpliciter, ſiue in tēpore ſiue in inſtanti. Vnde etſi macula originalis non fuit in virgine niſi in inſtanti, non ſequitur q; ſit ſimpliciter verū dicere, q; virgo non fuerit in macula originali aliquādo etiam in facto eſſe perfecto, & q; albedo nō ſit in albo in p̄fecto facto eſſe, etiā ſi aliquid ſtatim poſtq̄ eſſet in albedine, amoueret

ab albedine. Si vero sit potẽtia respectu esse determiati, siue positiui, cuiusmodi est esse virtutis, vel gratię, & vniuersaliter cuiuslibet rei naturalis, siue priuatiui, cuiusmodi est eẽ peccati origialis: qđ sic est in potẽtia respectu vnius actus essendi, bñ est in actu respectu alterius. Quod em̃ est actu se men, est in potentia vitulus, & qđ est actu nigrũ, est in potẽtia albũ. Et de eo qđ isto mõ nõ est nisi in potẽtia: nõ est verũ dicere, ꝙ aut oino aut simplr nõ est: sed solũmõ verũ est dicere ꝙ nõ est illud ad qđ est ī potẽtia. puta, ꝙ semẽ nõ est vitul9, est tñ semẽ. & qđ sic est in potẽtia, puta nigrũ, põt eẽ actu illud, puta albũ. & hoc nõ nisi in instãti, si statī post q̃ est in albedie, moueat ab albedine. Sed in ꝓposito ẽ vlteri9 distĩguendũ de actu. ẽ em̃ qdã actus pfect9, q̃ est quorũcũꝙ īquãtũ hñt eẽ pmanẽs. Est alius actus impfectus, qui est quorũlibet inquãtũ habent esse successiuũ, aut transitoriũ, vt sunt bia quorũ eẽ secũdũ aliquã dispositionẽ cõsistit ī motu, aut mutatiõe. Sũt em̃ mot9 & mutatio impfecti: sunt etiã nõ nisi ipfectoꝝ, & īquãtũ impfecta sunt. Et de illis q̃ sunt in actu isto scdo mõ dicto, vt sunt omnia quorũ esse consistit in motu, aut transmutatione, inquãtũ hmõi, verũ est ꝙ nõ sunt nisi in potentia, respectu illorũ quę sunt in actu primo modo dicto. Illa aũt quę sunt in actu primo mõ, inquãtũ hmõi, nõ tẽdũt in aliud, vt ad illud ad qđ sunt in potẽtia. Illa vero q̃ sunt ī actu scdo mõ inquãtũ hmõi, semp tendunt in aliud acquirendũ sibi, vt ad illud ad qđ sunt in potẽtia, ꝓpter qđ talia, inquãtũ huiusmodi, dicũtur esse nõ nisi in potẽtia, & hoc respectu alicuius actus determinati, vt ea quę mouẽtur, & trasmutãtur, respectu eius qđ per motũ, aut transmutationẽ acquirũt. & talia sunt omnia, quæ habent esse in tpe, ga inquãtũ hmõi, esse suũ nõ habẽt nisi in motu, & trãsitu successiuo, & similiter quæcuꝙ habent esse in solo instanti, ga inquãtum huiusmodi esse suum non habent nisi in transitu subito. Et isto modo pie credo, ꝙ macula originalis in virgine non fuit nisi in instanti, & in potentia, sicut & hoc modo. s. in transitu subito albedo esset in albo, si statim cũ esset in albedine, moueret ab albedine: & hoc respectu albedinis mansiuę per tẽpus. Hæc em̃ albedo transitoria & subita esset in albo in actu respectu alterius: licet illa non sit mansiua simpliciter, & absolute, vt dicit Cõmẽtator & bene. Et de eo qđ sic est in potẽtia in aliquo, bene verũ est dicere, ꝙ simpliciter sit in illo: & de eo qđ sic est in potẽtia, nõ est verũ dicere ꝙ simpliciter nõ sit, sed solũmodo, ꝙ nõ est mãsiue. Vnde vt prius, etsi macula originalis nõ fuit in virgine nisi in instanti, nõ sequatur, qn virgo aliquãdo fuerit in macula originali. Nec vlterius sequit assumptũ in argumẽto: ꝙ vt aliqua dispositio sit in aliquo subiecto in actu, oportet ꝙ sit in illo per aliqđ tempus. Hoc em̃ non sequitur nisi de illa, quę habet esse in subiecto aliquo modo mansiue, cuiusmodi secũdum positionem non est macula originalis in virgine, nec situs in spatio sibi æquali fabæ prędictæ: nec etiam situs talis in quocũqꝫ sibi æquali in toto medio per totũ motum, siue ascendendo, siue descendendo, quia omnia talia in instanti solo habent esse in subiecto: & simplr habent esse in illo actu pfecto essendi, licet nõ mansiuo, & quo ad hoc in potentia. Nec intelligo minus esse in potẽtia fabã esse in situ sibi æquali in obiecto lapidis, q̃ in quolibet instanti per totum motum. AD secundum, ꝙ esse in transitu nõ dicitur nisi de motu, qui nõ est nisi in transitu eo ꝙ non est forma manens, dico ꝙ aliquid dicitur esse in trãsitu dupliciter. Vno modo, quia de ratione essentiæ suæ simpliciter est, ꝙ nõ habet esse nisi in trãsitu, nõ autẽ manẽs & stans, sed si stet, & maneat. i. nõ transeat, deficit, & statim nõ est: & sic esse in transitu, nõ dicitur nisi de motu tẽpore mutatione & instanti, ga nõ sunt formę manẽtes, vt dicit argumẽtũ, & bene. Alio autẽ modo dicitur aliquid esse in transitu, quia nõ existit sine motu, & transmutatiõe substãtia sua, siue essentia, licet nõ sit de ratione eius, ꝙ non habeat esse nisi in transitu, imo de ratiõe eius ẽ ꝙ natũ sit manere absqꝫ oi transitu & transmutatione ab esse in nõ esse, quẽadmodũ corpora cęlestia: quę licet moueant secũdũ locũ, nõ mouent secũdum peregrinas impressiões abiiciẽtes aliqd de substãtia ipsorũ, ppter qđ licet motus eorũ mensuret tẽpore, substãtia tñ, siue essentia eorũ mẽsurat ęuo. Sic etiã post resurrectionẽ cessantib9 motibus corporũ cęlestiũ tẽpore & trãsmutatiõe elementorũ, absqꝫ transitu in substãtia erũt oĩa elemẽta, & mixta æuo mẽsurata, quę modo ꝓpter trãsmutationẽ eoꝝ in substãtia sua ab esse in nõ esse, sunt in transitu, & in tẽpore inclusa. vnde & oĩa talia trãsitoria esse dĩr. Et de numero taliũ maxime sunt illa quę in solo instãti habẽt esse, qualis est dicta macula originalis in virgine. AD tertiũ, si macula illa fuit in virgine in aliquo instãti, si corrũpat, vel desinat esse, oportet oĩno ꝙ hoc sit in alio instãti, vt sit tẽpus mediũ, in quo habeat in illa esse macula illa, & nõ in solo instãti, dico ꝙ hoc solũmõ verũ est de formis ad quarũ gñationẽ & corruptionẽ motus p se ordinat. Illę em̃ mãsiuę sunt p tps: & necessario habẽt duo tpa, vnũ suę gñatiõis: in quo nõ sunt, appellãdo tps gñatõis tps alreratiõis quę p se ordinãt ad gñationẽ vnius, & corruptionẽ alterius in vltimo instãti illius, in quo cõpletiue simul generantur, & gñatæ sunt, & primo sunt. nec est dare instans vltimũ nõ esse eorũ in tẽpore

Ad secundã obiectionem. I

tertiam. K

prẽcedenti, ſed tẽpus tãtũ prẽcedens illud inſtans. Alterũ vero habẽt tps corruptionis ſuæ in quo ſunt, appellando tẽpus corruptiõis tẽpus alterationis: qđ p ſe ordinat ad corruptionẽ vnius, & generationẽ alteri⁹ in vltimo inſtanti illius: in quo cõpletiue ſimul corrũpunt & corruptę ſunt, & primo nõ ſunt: nec eſt dare vltimũ inſtans eſſe eorũ in tpe prẽcedenti: ſed tãtũmodo tẽpus illud. aliter em̃ tps cõponeret ex iſtãtib⁹. Non aũt eſt verũ de formis: ad q̃rũ gñationẽ, & corruptionẽ mot⁹ ordinat p accidens, vt ſunt illę q̃ p ſubitas mutationes fiunt in finib⁹ motuũ alteratiõis, vt illumiatio medii i fine mot⁹ localis, q̃ lucidũ deducit ad rectã oppoſitionẽ ad mediũ: vt determiat plis. vii. phy. Illę ei diſpoſitiões inouant & variãt ſcđm variationẽ ſignoꝝ medii, ad q̃ vt ad iminũ rectę oppõnis p motũ localẽ deducit corp⁹ lucidũ, & reſpicit qđlibet illorũ i trãſitu, & p iſtãs ſolũmõ. & iõ qđlibet illorũ in trãſitu & p iſtãs illuiat ſcđm rectã oppõnẽ: & nõ rñdet talib⁹ formis aliq̃ gñatio p ſe differẽs a gñato eẽ qđ eſt i illo iſtãti in q̃ ẽ, nec ſilr aliq̃ corruptio p ſe alia a ſuo corrupto eẽ qđ eſt in tpe ſequẽti in quo nõ eſt: nec eſt aſſignare primũ inſtans ſui nõ eſſe in tpe illo: ſed tantũ tps illud. Et p hũc modũ macula in virgine fuit in illo inſtanti in quo gñata eſt: ſed in nullo alio inſtãti corrupta eſt definẽdo eſſe, ſed i tpe: qa ſua corruptio nõ hẽt p ſe ſuã cãm poſitiuã, ſicut hẽt corruptio formarũ mãſiuarũ p tps: licet habeat cãm poſitiuã ſuę corruptiõis p accidẽs, q̃lis eſt deſcenſus lapidis in expellendo fabã ex ſitu ſuo prędicto. Accidit em̃ deſcẽſui lapidis, q⁹ obuiet fabę & ipam expellat: & ſilr gr̃ę q⁹ obuiet i aĩa maculę originali & expellat illã. Nata eſt em̃ gr̃a infundi aĩę etſi nõ eẽt ipa macula: ſicut lapis deſcẽdere, etſi nõ eẽt in medio faba. Vñ ſicut lapide obuiãte fabę i illo inſtãti in q̃ faba itrat dictũ ſuũ ſitũ ſupficies ſuprema fabę & inferior lapidis tãgũt ſe: & ſic ſunt ſimul in illo ſitu ambo in trãſitu: & in inſtãti vnico: modo quo tãgẽtia ſe nata ſunt eẽ ſimul: ſed lapis in trãſitu recto faba aũt in reflexo: & nõ in aliquo inſtãti poſt illud inſtãs: ſed in tpe ſequẽti, qđ p illud cõtinuat tpi prẽcedẽti, expellit lapis deſcẽdẽs fabã de ſitu illo: ſicut ẽt ille lapis quo ad ſuã ſupficiẽ in illo tpe recedit ab illo eodẽ ſitu: ſic gr̃a ſcẽtificatiua virginis, vt habet eſſe a ſcẽtificante, & in ordine ad ipſum, obuiãte originali maculę in aĩa virginis, in illo inſtanti in quo primo macula originalis intrauit aĩam virginis, gr̃a illa vt eſt a ſanctificante ſimul fuerunt in illo inſtãti, licet nõ in aĩa, vt in ſubiecto, ſicut prędictũ eſt: & nõ in aliquo inſtãti poſt illud inſtãs, ſed in tpe ſequẽti, qđ p illud inſtãs cõtinuat tẽpori prẽcedẽti, gr̃a expulit maculã originalẽ ex aĩa, & ipam itrauit vt ſubiectũ in quo mãſit, vt nõ ſit ponere primũ inſtãs eſſe gr̃ę in aĩa poſt expulſionẽ originalis peccati, qđ prẽceſſit p ſolũ inſtans, licet in aliis q̃ p tẽpus fuerũt in originali, aut i angelis qui nũq̃ fuerũt in originali, potuit aſſignari primũ inſtans eſſe gr̃æ in illis. Et aĩa virginis ſi nõ cõtraxiſſet originale ex vniõe ſua cũ corpore, in illo inſtanti in quo fuit infecta originali, gratiã vt in ſubiecto potuit primo ſuſcepiſſe. Sed poſtq̃ cõtraxit originale, & in illo inſtanti fuit in ea: nõ erat in eodẽ ſuſceptibilis gr̃æ, quia ſeſe non compatiunt vt ſint ſimul in eodẽ: ſed ſic ſolũmõ ſeſe cõpatiunt, vt macula dicta ſit in illo inſtanti in aĩa, vt in ſubiecto, & gr̃a in tpe ſequenti, & ſic ſeſe compatiunt, vt ſint in eis quæ ſunt ſimul, modo quo. v. phy. illa dicunt eſſe ſimul, quorũ nullũ eſt mediũ. Nullũ autẽ mediũ ẽ inter dictũ inſtans maculę, & tẽpus ſequẽs gr̃æ. Et hoc quẽadmodũ cũ duæ ſuperficies duorũ corporũ ſeſe tangẽtiũ in illis, ſunt ſimul, & colores exiſtẽtes i illis ſupficieb⁹ ſũt ſimul. Propter qđ, licet feſtũ cõceptiõis virginis ſiue i ſemine ſiue ex ſemie nõ ſit celebrãdũ rõne cõceptiõis, q̃ ad actũ cõceptiõis vni⁹, vl' alteri⁹, neq; q̃ ad inſtans cõceptiõis illi⁹ in ſemine, & quo ad inſtãs cõceptiõis ex ſemie rõne gr̃ę ſanctificãtis, & actus ſcẽtificatiõis in ordine ad ſanctificãtẽ, & vt habet eẽ ab illo, ſit celebrãdũ, ſecũdũ q⁹ hęc oĩa patent (vt mihi videt) ex ſupra declaratis: ẽ tñ ẽt cõpetẽter celebrãdũ rõne cõceptiõis illius ex ſemie quo ad tẽpus cõceptionis, illud. ſ. qđ imediatũ eſt inſtanti, in quo primo ſic cõcepta eſt, ſic q⁹ nõ añ: & hoc qa in illo tpe virgo Maria ſancta, & ſanctificata fuit. Et hoc modo feſtũ cõceptiõis rõne cõceptionis potius celebrãdũ eſt, q̃ feſtũ natiuitatis virginis, rõne natiuitatis: ideo videlicet, q⁹ in tpe illo virgo nõ fuit ſancta, ſed primo ſanctificata. Tẽpore autẽ ſiue inſtanti ſuę natiuitatis ex vtero ſancta fuit: ſed prio ſanctificata: nec credit aliquã ſpecialẽ ſanctificationẽ recepiſſe in ſua natiuitate: licet ſpecialem credatur recepiſſe in ſua annũciatione ſibi facta in filii dei conceptione ex ipſa. Non autẽ ſanctitas habita primo, & primo ſuſcepta p ſanctificationẽ ſimul in aliquo tẽpore potior eſt ratio celebrandi feſtum aliquod ratione illius temporis, q̃ feſtũ aliud ratione tpis in quo ſanctitas eſt habita ſimpliciter, nõ autẽ primo habita, & prio recepta p ſanctificationẽ. Quare cũ in dicto tẽpore cõceptionis ex ſemine ſanctitas ſimul & primo habita a virgine, & primo ſuſcepta per ſanctificationẽ ab ipſa: in tẽpore aũt ſeu i iſtãti ſuę natiuitatis ex vtero ſanctitas prius recepta in ipſa per ſanctificationem habita & cõſeruata eſt ſolũmodo vt ſit ſancta nata, nõ aũt i natiuitate ſanctificata: ꝓpterea dico, q⁹ licet natiuitas virginis ex vtero digne celebrãda ſit ratione natiuitatis, & quo ad actũ natiuitatis, &

quo ad instans tẽporis illius natiuitatis,ga in illo sancta nata est,nõ autẽ cõceptio ei⁹ ex semine ratione conceptionis,neq; quo ad actum cõceptionis,neq; quo ad instans cõceptionis:ratione alicui⁹ gr̃æ vel sanctitatis tũc habitę,vel receptę sanctificatiõis,ga nec sancta,nec ĩ gr̃a cõcepta fuit,nec in instanti cõceptionis sanctificata secundũ prędicta:conceptio tñ eius ex semine ratione cõceptionis huius quo ad tps cõceptionis, potius & magis digne celebranda est,q̃ natiuitas eius/ ratione natiuitatis,siue quo ad instãs,siue quo ad tẽpus natiuitatis.Et hoc ga in illo tpe nõ solũ sancta fuit,sed primo sctã & sanctificata:sed in tpe natiuitat| sancta simpl'r,nõ tñ primo sctã,aut sctificata:nec aliq̃ speciali sctificatiõe credit ampli⁹fuisse sctificata,Si tñ ita sit,sup quo nihil asserere itẽdo:ga in solo facto cõsistit:nec scriptura sup hoc aliqd certi expmit:nec rõ quã videri sufficiẽti ꝓbabilitate hoc cõuicit.Modo ergo expsito cõcedo festũ cõceptionis esse celebrandũ rõne cõceptionis:& alio mõ nõ

Decisio,q.

secũdum q̃ ꝓcedit prima ratio,& bene,ratione eñ conceptiõis quo ad actũ cõceptionis, & quo ad instans aliqd cõceptiõis illius,nõ est cõceptio virgis pemt⁹celebrãda,Quia neq; secũdũ corp⁹,neq; secũdum animã fuit sancta in instãti suę cõceptiõis,neq; in illo fuit aut sanctificatio,aut gr̃a in virgine vt in subiecto,secũdũ q̃ ꝓbat argumẽtũ,& bene.Est tñ bñ celebrãda ratione cõceptionis/ quo ad instans cõceptionis ex semine,ga natura etsi nõ reali existentia in illo simul cũ macula originali erant actus sanctificationis & gr̃a in ordine ad sanctificantẽ:& vt habuerũt esse ab illo.Est etiã celebranda digne ratione cõceptionis ex semine quo ad tẽpus illius cõceptiõis:& hoc ga in illo fuit sancta,& sanctificata,& cõcepta deo,& primo secũdum animã,& mediante aĩa secũdum corpus: licet

Ad argumẽ. in oppositũ.

nõ imediate:qd bñ ꝓbat argumẽtũ. ARgumentũ in cõtrariũ nititur ꝓbare, q̃ cõceptio virginis debeat celebrari ea ratione,qua cã iam negauim⁹ fore celebrandã,ſ,ratione cõceptionis quo ad instans cõceptionis eius ex semine,ga sanctificata fuit ante aĩæ rationalis infusionẽ,aut in semĩe, aut in corpore humano generato ex semine in hora seu instanti conceptionis, adsi ſcdm animã nunq̃ fuisset in ea peccatũ originale.Ad qd̃ dico secũdũ prędicta,q̃ totũ hoc falsum est, Et qd̃ arguit cõtra hoc:q̃ fuit concessum Ioanni Baptistę, quare multo fortius & virgini: dico q̃ hoc etiã falsum est.Et q̃ arguit q̃ imo p illã glos.Lucę primo.Nondũ ei inerat spũs vitę,& inerat spũs gr̃æ,dico q̃ tam spiritus vitæ,q̃ spũs gratiæ dupliciter dicit inesse alicui,videlicet & secũdũ substantiã & secũdum duplicẽ actũ,ad quẽ sunt spũs vitę & gr̃ę,videlicet ad actũ primũ,qui est esse naturę vel gr̃æ & ad actũ secũdum,q̃ est opari opus naturæ vel gratiæ.Et hoc dupl'r quo ad spiritũ vitę: secũdum q̃ a spiritu vitæ ꝓcedit quidã actus q̃ est opari organice opa sensitiuæ & vegetatiuę particulę aĩæ & alius q̃ est opari nõ organice & opa intellectiuæ pticulæ. Qd̃ ergo dr̃ de Ioãne baptista sctificato in vtero matris suæ priusq̃ nasceret ex illa,ſ,tpe quo Mariã salutauit Elizabeth: nõdum illi inerat spiritus vitæ:& inerat illi spũs gratiæ: intellige hoc de spũ vitæ nõ quo ad substantiã ipsius in se, neq; quo ad ipsam in ordine seu respectu ad actũ ei⁹ primũ,qui est esse,neq; quo ad actũ eius scdm qui est opari opa vegetatiuę & sensitiuę, imo his modis ierat ei natura prius spũs vitę, q̃ spũs gr̃ę. Aliter eñ nõ fuisset verũ,qd̃ Elizabeth respondit Marię dicẽs, Vt audita est vox salutationis tuæ in auribꝰ meis exultauit infans in gaudio in vtero meo. Nõ eñ exultasset gaudio etiã spiritu gratiæ,nisi vixisset spiritu vitæ.Sed intellige dictum illud de spũ vitæ,quo ad actum eius q̃ est operari opa intellectus in intelligẽdo & discernẽdo aliqua itellectuali notitia: aut aliquid volendo, vel circa aliqd afficiẽdo secũdum appetitũ intellectualẽ prævia intellectuali notitia, quo ad hmõi eñ actus nõdum inerat ei spiritus vitę:& tñ inerat ei spũs gr̃æ, cuius instinctu absq; notitia naturali pręuia mouebat gaudio cordis & exultatiõe corporis ad Christi pręsentiã in vtero,quasi sperãs p

Ad secundũ in oppositũ.

eius pręsentiã solui a vinculo originalis peccati:vt iam tactũ est supra. AD secũdũ,qd̃ erat ad idẽ p Augu.in sermone q̃ erat cõtra quinq; hęreses,vbi opponẽs allegabat Augu.dicentẽ in psona christi de virgĩe matre eius.Si potuit coinquinari cũ ipsam facerẽ:& ego potui coingnari cũ ex ea fierẽ &c.Dico q̃ si talis esset litera,vtiq; opponẽs suũ ꝓpositũ haberet: videlicet q̃ si christus nõ potuit coinquinari,cũ in sua cõceptione ex virgine fieret,nec virgo coinquinari potuit cũ ipse eã faceret ex semine secũdũ corporalẽ formã,& aĩæ infusionẽ,vt nũq̃ cõtraxisset secũdũ aĩam crimẽ originale,sicut nec christꝰ.Sed lr̃a Augu,nõ est talis q̃lẽ opponẽs allegauit.Augu,eñ vt ĩ dicta hęresi loq̃t in psona filii dei cõtra Manicheũ:q filiũ dei negabat fuisse verũ filiũ hoĩs, & verã carnẽ hũanã ex virgĩe assũpsisse:ga p illã maculata fuisset assumẽs diuinitas:sed q̃ ĩ cęlis corp⁹cęleste assũpsit: & p virginẽ traduxit illud,sic inquiẽs.Dico tibi creator hoĩs filius hoĩs,qd est qd̃ te mouet in mea natiuitate?nõ sum libidinis cõceptus cupiditate.Ego matrẽ,de qua nascerer, feci, ego viã meo itineri pręparaui,atq; mundaui.Hãc quã despicis Manichee,mater mea est:sed manu fabricata est mea.si potui inquinari cũ eã facerẽ,potui in illa ingnari cũ ex ea nascerer. Sicut in transitu meo illius nõ

L

M

est corrupta virginitas, sic mea non est ibi maculata maiestas. vnde litera Augu. nō habet in tertia persona. Si potuit inquinari loquēdo de virgine: sed in prima pſona, si potui inquinari &c. loquendo de sua ꝓpria pſona, quasi dicat. Vtrūq; istorū est æque impossibile. imo sicut sine mea inquinatione eā formaui secūdum corpus, & aiam, sic sine mea inquinatione quo ad meā diuinitatē potui de illa nasci, & qđ amplius est, nascēdo de illa corpus assumere, ipsumq; assumēdo purgare siquid morbidę dispositiōis in ipso fuisset, vnde aia mea originalē maculā cōtrahere potuisset. vnde sequitur cōtinue vbi Augu. loquit in sua pſona. Si solis radius cloacarū sordes siccare nouit, eis inquinari nō nouit, multo magis splendor lucis ęternæ, & a quo nihil inquinamēti incurrit, quocūq; radiauerit mūdare potest, ipse pollui nō potest. Intellige ꝙ similiter nec pollui potest, seu pollutū manere assumptū ab eo. Ipsa tñ mater eius bene inquinari poterat cū eā fecit, nō ex opere suo tūc: sed ex pollutione, quā in semine suo parētes sui effuderunt.

Queſtio. xiiii argu. princi.

CIRCA secūdum arguit: ꝙ indulgētię a prelatis ecclesiæ cōcessæ fidelibus tantū valent eis, quātū sonāt sic. cū duo aliq̄ se habēt sicut principale & accessoriū, illud qđ attigit principale attingit & accessoriū. Corp9 Christi verū qđ assūpsit de virgine, & meritū passionis suę in illlo se habēt, sicut principale & accessoriū, ga nō erat meritū passiōis, nisi rōne innocētię corpis, & imunitatis a cōtagio originalis. Vnde rōne inocentię dictus est agnus dei, & ratione meriti tollere pcā mūdi dicente Ioāne Baptista. Ioan. primo. Ecce agnus dei, ecce qui tollit pcā mūdi. Prelati autem ecclesię attingūt principale, puta corpus Christi, i sacramēto ex cōmissiōe Christi, sic vt possit ipm libere & plenę dispēsare, qñ volunt, quibus volunt, & quātū volunt. prelati ergo ecclesię attingūt & accessoriū puta meritū christi ex cōmissione christi, sic vt possint ipsis fidelib9 libere & plene dispēsare, qñ volunt, quib9 volunt, & quātū volunt ex eadē cōmissiōe. Hoc aūt nō esset nisi tantū valerēt, quātū sonant: quia ista dispēsatio nō fit nisi ex cōcessiōe indulgētiarū, ga nō fiunt nisi de thesauro meriti passionis christi & mēbrorū suorū fidelibus, q meruerūt nō sibi, sed nobis pœnę remissionē. & volūtatē suā sup quātitate indulgētiarū exprimūt prælati ecclesię p sonū verborū, gbus eas conferūt. valent ergo tātū, quātū sonant. CONtra. deus nō acceptat factū dispensationis prelatorū eccl'iæ: nisi secūdum iustitiā, ga nō placet ei nisi iustū: & nihil acceptat nisi iuxta suā cōplacētiā. sed nō est iustitia indulgentiā æque valere inequaliter dispositis secundum dignitatē & meritū, puta magis, & minus meritis, seu dignius. ergo deus nō acceptat factum dispensationis prælatorū ecclesiæ, quo dispensant indulgentiā equaliter valere his, & illis. Si autē nō acceptat illam tantū valere his, & illis nō tantum valent quātum sonant: quia sic sonāt acsi æqualiter valerent omnibus, & his & illis, puta cū dicit prelatus ecclesię, oībus visitātibus talē, vel talē locū, cōcedimus singulis diebus, xl. aut cētū dies indulgētiarū, aut aliqd taliū. ergo &c. Quæstionē istā de idulgētiis, quātū valēt, prę cedūt aliæ duæ. s. an valeant, & qd valeāt, & ante oēs has pria est q̄stio de indulgētia qd sit, & sic in ista materia oportet videre ante oia descriptionē indulgētiæ talē, vt ex mēbroꝝ ei9 declaratiōe patere possit veritas eorū quę circa illam sentiēda sunt, & siqua sunt dubia, & cōtraria oia soluantur.

In oppoſitū.

Reſolutio. q.

Indulgentia quid ſit.

N EST autē indulgētia remissio pœnę tpalis debitę peccatis actualibus pœnitētiū. Tpalis dico nō remissæ i absolutiōe sacramētali facta a ꝓlato ecclesiæ rōnabili rōnabiliter & ex cā p recōpēsationē de pœna idebita iustorū. Et i hac descriptiōe ponit remissio loco gñis. est em oīs idulgentia remissio, sed nō ecōuerso. vnde reliqua mēbra descriptionis sunt loco differētiæ, ga indulgētia de qua ad p̄sens logmur, nō est remissio nisi pœnę, & hoc ad differētiā remissionis culpę, seu peccati, ꝙ quo deberet solui pœna, qđ nequaq̄ remitti pōt a prelato ecclesiæ, nisi mediāte sacramēto ecclesiæ ad hoc a christo instituto, sed imediate soloverbo aut volūtate a solo deo, & ita a christo inquātū deus est. Est etiā idulgētia remissio pœnę: sed nō nisi tēporalis: & hoc ad differētiā pœnę ęternalis, sup quā prælati ecclesiæ nō habēt ptātē nisi cōmutādi eā in tēporalē mediante sacramēto pœnitētiæ cū remissione pcōrū. Est etiā indulgētia remissio pœnæ tpalis, sed nō nisi debitæ, & hoc ad differentiā idebitæ pœnę, qualē sustinuerūt multi martyres, q̄ nō est remissionis indulgētialis materia: sed cā meritoria, vt declarabit in vltima dria posita in descriptione. Et nō ē remissio pœnæ tpalis debitæ nisi pcīs: & hoc ad differētiā pœnę, qua de9 punit aliquos nō ex culpa, q̄ ēt nō ē materia idulgētiæ Nō est etiā idulgētia remissio pœnę tpalis debitę pcīs nisi actualib9, & hoc ad differētiā pœnę debitę pcīs originalib9, q̄ nō remittunt nisi cū pcō i baptismo, aut imediate a deo. Nō est ēt remissio pœnę tēporalis debitę pcīs actualibus nisi pœnitētiū, & hoc ad dr'iam pœnę æternalis debitę pcīs actualib9 nō pœnitētiū, q̄ q̄ñq; hic incipit tpaliter, & i tartaro cōplet ęternal'r. & est oino irremissibilis a prælato eccl'iæ. Est etiā indulgētia remissio pœnę tpalis, sed nō nisi nō remissæ vere pœnitētib9

in absolutiõe sacramẽtali,& hoc ad dñiam pœnæ debitæ tpalis remissæ illis in absolutione sacramẽ tali p sacerdotem,in qua abolet,siue remittit peccati macula,& cõmutat pœna ęterna pẽis debita in tpalẽ:& illius tpalis pœnę pars p absolutionẽ sacramẽtalẽ facta a sacerdote remittit,& hoc virtu te clauis sacramẽtalis ptãtis.Cuius etiã pœnę tpalis pars remittit p meritũ cõtritiõis ipsi9 pœnitẽ tis,& forte tota,tãta posset eẽ cõtritio.Q2 si nõ tota p sacramẽtalẽ absolutionẽ,& p sacramẽtalẽ cõ tritionẽ remittat,ipe absolut9 deleta macula culpę debitor manet pœnę residuę soluẽdę,cui9 quãti tas & quo ad acerbitatẽ & quo ad durationẽ in tpe in vnoquoq; iusto pœnitẽte apud diuinã iusti tiã definita & determiata est:& deo eã soluere tenet pœnitẽs vno triũ modoꝝ,s.redẽptiõe,luitiõe, aut indulgentię remissione.Redẽptione,s.eleemosynarũ elargitione.scdm illud Dañ.x.Peccata tua eleemosynis redime.Luitiõe,s.pœnas illas in ꝓpria psona sustinẽdo.scdm illud Iob.xx.Luet q̃cũq; fe cerit.Ista autẽ solutio q̃ fit luitiõe,dupl'r habet fieri,scdm duplex forũ.quorũ vnũ est hois pœnitẽ tis,aliud vero dei.Est autẽ forũ hois pœnitẽtis in pñti vita,in quo soluit satisfaciẽdo p pœnã volũ taríe assũptã, absq; eo q̃ a sacerdote sacramẽtal'r iniũgat,aut in cõtritiõe sacramẽtali soluat.Est ve ro forũ dei in purgatorio,in quo soluit satisfaciẽdo p pœnã a deo inflictã. Et se hñt pœnę soluẽdæ in isto duplici foro,& soluẽdę seu solutę p sacramẽtalẽ cõtritionẽ,aut p sacramẽtalẽ sacerdotis iiun ctionẽ,q̃ põt dici solutio pœnę i foro christi hois,p ordinẽ in ptio.qa pœna in foro christi soluta di uina reputatiõe chara ẽ & pretiosa valde,qa sacramẽtalis,min9 autẽ ẽ chara & ptiosa illa,q̃ soluit in foro pœnitẽtis.vilis autẽ & mime chara,seu pretiosa est illa,q̃ soluit in foro dei.qa in istis trib9 foris pœnis inęq̃lib9 nõ soluit nisi ęq̃le debitũ.Vñ siqs nõ soluerit totã pœnã tpalẽ,cui9 debitor ẽ p pẽis suis,in sacrali cõtritiõe,aut sacrali iiunctiõe a sacerdote,si vult p pœna satisfactoria vni9 diei i foro christi satisfacere pœna vni9 diei i foro pœnitẽt',acerbitas pœnę diei illi9 erit maior.Si ẽt aliqs nõ sol uit totã pœnã pdictã tpalẽ,cui9ẽ debitor,nec i foro christi,nec i foro pœnitẽt',si oporteat illũ p pœ na satisfactoria vni9 diei i foro christi,aut i foro pœnitẽtis,satisfacere pœna vni9 diei i foro dei,acerbi

Remissio pœ nę vñ fiat. tas pœnę vni9 diei satisfactorię i foro dei erit multo maior. De solutiõe autẽ pœnę debitę p idulgẽtię remissionẽ est q̃stio ꝓposita,quę remissio nõ fit ab hoie nisi p ptãtẽ sup hoc illi a deo cõmissã,ꝓpter qđ addit in descriptiõe indulgẽtię, A prelatis eccl'iæ facta,illis em̃ solis sup hoc cõmissa est auctori tas,siue ptãs,& hoc q̃ christus Matth.xviii.vni dixit p oib9,& omnib9 in vno:Quodcũq; solueris sup terrã erit solutũ & in ęlis.Et sup isto articulo posito in descriptiõe indulgẽtię pdicta mota est quæstio ꝓposita:an indulgẽtiæ platorũ tãtũ valeãt,quãtũ sonant.& tãgit ptãtẽ ipsoꝝ in cõferẽdis indulgẽtiis an possint ipas p libito volũtatis cõferre,q̃n volũt,qb9 volũt,& quãtũ volũt,put tãgit in prio argumẽto.AD cui9 itellectũ,quãtũ ptinet ad ꝓpositũ,est aduertendũ,q̃ ista tria.s.donatio, p

Donatio. Redditio. Dispensatio. redditio,& dispẽsatio,differũt iter se.qa donatio respicit solũ volũtariũ i donãte,q̃liscũq; fuerit acci piens.Redditio autẽ respicit debitũ in dante,& meritũ in recipiẽte. Dispẽsatio vero respicit volũta riũ i dispẽsante,& dignũ i eo cui dispẽsat.Quia aũt donatio respicit solũmõ volũtariũ i donãte,ꝓpt ea solũ ille,q plenã,& liberã hẽt ptãtẽ sup rẽ cõferẽdã,põt eã donare,hoc est dare,absq; culpa sua,& oĩ iiuria alteri9 qbuscũq; idifferẽter dignis & idignis,bñ meritis & male meritis: mõ quo de9 solẽ suũ facit oriri sup bonos & malos:& pluit sup iustos,& iiustos,vt dr Matth.v.Si igit plati talẽ habe rẽt ptãtẽ sup idulgẽtiis cõferẽdis,tũc certũ eẽt penit9,q̃ tãtũ valerẽt quãtũ sonarẽt:qa tãtas cõfer rent cuiq;,quãtas valẽt,& sic tãtũ cuiq; valerẽt,quãtũ vellẽt,ẽt si nõ subesset rõnabilis cã cõferẽdi indulgẽtias tales.Sed q̃ talẽ ptãtẽ christus cõcesserit platis eccl'ię sup collationẽ bonorũ eccl'ię siue tpaliũ,siue spũaliũ,vt.s.absq; rõnabili cã,absq; culpa eorũ cõferre possint illa p voluntate eorũ ma xime male meritis,& indignis,nõ est verisimile,qa hoc vergeret nõ in eccl'iæ ædificationẽ:sed po tius in ei9 destructionẽ,& esset cõtrariũ illi,qđ apostolus instruẽdo Corinthios sup ptãte prælato rum eccl'iæ sibi,& aliis a deo concessæ: dicit.ii. Corinth.x. Quã dedit dñs in ædificationẽ & non in destructionẽ vestrã.vbi dicit glos.id est vt vos ædificem9 in virtutib9,non vt praua doctrina,vel exẽplo corrũpam9.Vñ sicut prelati nõ hñt ptãtẽ corrũpẽdi ipune & absq; pcõ suo subditos praua doctrina scdm illud.ii. Corith.xiii.Nõ possumus aliqd aduersus veritatẽ:sed p veritate: sic nõ hñt ptãtẽ corrũpẽdi illos ipune,& absq; pcõ,prauo exẽplo opis,q̃le esset praua administratio bonorum spũaliũ,& tpaliũ eccl'ię.Vñ sup illud.i.Corith.iii.Oia eĩ vra sũt,vos aũt Christi,Christ9 aũt dei.glos. Nã & vita & mors doctorũ ad ędificationẽ subditoꝝ eẽ debẽt. hoc iõ dicit apl'us:vt sicut hęc vro iu dicio cõcessa sunt,& subiecta,ita & nos Christo subiiciamur.Christus aũt dei prius ꝓprius est fili9 faciens eius voluntatẽ,vt & nos faciamus ipsius.Nũc autẽ voluntas christi nõ est nisi bona admini stratio bonorũ eccleiæ,quã facere habet in psona christi prelatus eccleiæ, & facere eam debet pro posse suo,sicut christus eam faceret si presens esset,vt iam inferius dicet.Quia vero redditio respi

cit debitū in dante,& meritū in recipiēte ꝑpter qđ ipſi quicq̄ cōferēdū eſt: meritū dico vel ipſo acq̄ ſito in ope pꝛeterito,de quo nihil ad pñs,vel acq̄rēdo ī ope futuro,atq; ꝑmiſſo, qđ valet ad ꝓpoſitū eo q; indulgētię nō cōcedunt,nec cōcedi debēt niſi ꝑ aliquo pio ope exercendo: aliter em̄ pro mera voluntate cōferētis cōferrētur,cōtra iam declarata: Dicūt igit aliq; q; indulgētiarū cōceſſio ē quędā pꝛemii reddītio ꝑ bono ope exercēdo & pollicito: & q; idulgētię nō valēt quātū ſonāt,niſi hito reſpectu ad meritū opis ſcđm æq̄litatē meriti in ope,& pꝛemii in idulgētiarū retributiōe. vt ideo nō plus valeāt idulgētię,q̄ vir bon⁹ ſcđm rectā regulā iuſtitię iudicare deberet eas valere,& hoc habito reſpectu ad meritū cuiuſq; cui dātur,& valorē ad executionē opis ꝑ quo dātur. Et ſic cōpenſatis idulgētiis vniuſcuiuſq; ſecūdū meritū ſuū & valorē,vt ſcđm hoc aliqs idulgētias cōſequat in toto,& ei ſimpl'r valeāt quātū ſonāt,& aliqs ī ꝑte,ſed ſcđm plus & min⁹,ſcđm q; pl⁹ & min⁹ mereť in ope,& pficit ad opis executionē,& ei nō valeāt quātū ſonāt niſi ꝓportional'r opi, nō poſſūt ei tātū valere ſimpl'r quātū ſonāt,qa vt dicūt,aliter abſq; rōnabili cauſa viderentur fieri: quia,ſ. ipſis indulgētiis nō fieret debita recōpēſatio in ope. Et ſic dicūt q; illis ſolis tātū valēt quātū ſonāt q; tāta ſi de deuotione & ope ad idulgētias ꝑmerēdas ſe exhibuerť,quāti pretii,vel valoris ſūt ipę idulgētię & q; eccleſia quadā pia fraude pꝛedicat illas cūctis valere pluſq̄ valeāt multis,vt ſic illos ſaltē ad aliqđ de indulgētiis allíciat. Sed hoc vltimū dictū,ſ. eccleſiā vti quocūq; mēdacio, pniciōſum ē valde: ſicut hoc eēt pniciōſū dicere de ſacra ſcꝛiptura nō ei mior ē auctoritas eccl'ię ī agibilib⁹, q̄ ſcꝛipturę in credibilib⁹. Vñ ſil'e dicēdū eſt de auctoritate eccl'ię illi, qđ de auctoritate ſcꝛipturę dicit Augu. in pꝛia epl'a ad Hiero. Admiſſo ſemel in tātū auctoritatis faſtigiū officioſo aliquo mēdacio, nulla illorū librorū ptícula manebit q̄ nō vtiq; videbit vel ad mores difficilis,vel ad fidē icredibil'. Sed q; idulgētię aliq̄ diuerſis diuerſimode poſſint valere ſecūdū diuerſitatē meritorū,certe bñ poſſet eē ita in indulgētiis collatis in opere determīato ſecūdū quātitatē a pꝛelato,puta q; cētū dies indulgentiarū haberet,quicūq; ad fabricā alicuius eccl'iæ piam cōferret eleemoſynā,& pꝛelatus intenderet, & maxime ſi exprimeret verbis,q; ille q̄ cōferret ſecūdum facultatē hꝛet illas idulgētias in totū, qui vero offerret citra facultatē ſuā,hꝛet illas nō in totū: ſed partē illarū: & hoc maiorē, vel minorē, ſecūdū q; plus,vel minus attingeret datum ſecūdum vires facultatū ſuarum. Etiam bene poſſet ita eſſe in ope determīato ſecūdū quātitatē ad pcipiēdā totā idulgētiā,maxie ſi pꝛelat⁹ exprimeret caſus,in quib⁹ vellet & intēderet,q; totas pcipet: & in quib⁹ vellet,& itēderet q; nō niſi partē ſcđm exigētiā impēſi opis. ſecūdum q; exprimit Nicolaus papa. iiii. in gbuſdā literis ſuis generalib⁹, ꝑ quas ad ſubuentionē terræ ſanctę poſt ſubuerſionē nouiſſimā ciuitatis Acconeñ. vniuerſos chriſtícolas exhortať, q̄ ſic incipit. Illuminet dñs ſup nos vultū ſuū. In illis em̄ literis exprimit tres caſus triū operū, ꝑ gbus obtinent plenæ indulgētiæ,quas exprimit & determinat,ſic inquiēs. Vt eiuſdē terę negotiū eo libētius eoq; feruētius pſequi ſtudeatis,quo potiorē fructū ex veſtris laborib⁹ vos noueritis pcepturos,nos de oīpotētis diuina mia,& beatorū Petri & Pauli aplorū eius auctoritate confiſi,& illa quā nobis licet indignis deus ipſe ligādi atq; ſoluēdi cōtulit poteſtatē, oībus q; vexilli dñici charactere inſigniri pſonal'r ꝓpriis ſumptib⁹ in pꝛędictę terę ſanctę ſubſidiū proficiſci curauerint,plenā ſuorū peccaminū,de gb⁹ veracit fuerit corde cōtríti, & ore cōfeſſi,veniā idulgem⁹: & ī retributiōe iuſtorū ſalutis æternæ pollicemur augmētū. Ecce prim⁹ caſus. & ſequit cōtinuo ſecūdus,& terti⁹, Eis aūt q; licet in alienis expēſis,in ꝓpriis tñ illuc pſonis acceſſerit: & illis ſil'r q; iuxta q̄litatē & facultatē ſuā pſonas idoneas in expēſis ꝓpriis deſtinabūt,q̄uis pſonal'r ipſi nō vadāt,plenā ſuorū cōcedimus veniā pctōrū. Intellige q̄ ad reatū pœnę debitę pctis,nō aūt q̄ ad maculā. Illa em̄ nō eſt materia idulgētię,nec pctā rōne illi⁹, vt hitū eſt ſupra. Cōtinuo aūt exprimit alios q̄tuor caſus q̄tuor operę ꝑ gb⁹ obtinent ptial'r dictę idulgētię: ſic ingens. Hmōi quoq; remiſſiōis idulgētię volum⁹ & cōcedim⁹ eē pticipes iuxta quātitatē ſubſidii,& deuotiōis affectū eos,q̄ licet nō iuxta q̄litatē,& facultatē ſuā aliquā tñ,ſeu aliqs pſonas ī ſubſidiū dictę irę ꝓpriis ſumptib⁹ deſtiabūt. Ecce prim⁹ caſus. & ſequit cōtinuo ſecūd⁹ &, terti⁹, & q̄rt⁹. Vel de ſuis bonis tpalib⁹ cōtribuēt ad aliqs deſtinādū, nec nō oēs, q ad ſubuētionē ipſi⁹ irę de bonis eiſdē aliq̄ miſtrabūt, put ſingl'is diuia fuerit iſpiratōe ſuggeſtū, aut alias ad ꝑmotionē pñtis negotii cōſiliū & auxiliū ipēderit opportunū. In l'is āt ſuis executoriis ſup ſigni crucis ꝑdicatiōe exercēda q̄ ſic icipiūt. Terę ſctē miſabilē ſtatū. exprimit idē papa duos alios caſus,in q⁹ ptial'r obtinent dictę idulgētię,qntū videlicet,cū aliq in ꝑdictis trib⁹ caſib⁹,in q⁹ plena obtinet indulgētia,ſignū crucis ſuſceptę de cōſilio eccl'ię redemerť,ſic iquiēs. Qui crucē ſuſceperit in ꝑdictę terę ſubſidiū,vel pſonal'r in ꝓpriis aut alienis expēſis accedere,vl' iuxta q̄litatē,& facultatē ſuā bellatores,ſeu alias pſonas idoneas deſtinare,vel ſaltē ſi ex cauſis legitimis eccl'ię opportunū fore videbit ſuſceptæ crucis ad arbitriū ap'licę ſedis,ſeu eorū q; ad hoc fuerint deputati ꝑ ipſam de

facultatib⁹ ſuis redimere tenebunt. Hos autē, q talr hmōi votū redemerit remiſſiōis & idulgētiæ q̄ tranſfretātib⁹ in ſubſidiū antedictū cōcedit, volum⁹ & cōcedim⁹ eē participes iuxta quātitatē ſubſidii qđ impēdent, & ei⁹ qua hoc faciēt deuotionis affectū. Sextū, videlicet in illis prędicatorib⁹ q negotiū crucis ppłō ꝓponēt, ſic inquiēs. Porro qa dignus eſt operarius mercede ſua, in hoc diuino fideliter laborātib⁹ ope prēter mercedē ęternā, quā merito ſperare poteſtis, quotiēs ſtuduerit⁹ pplīs ad hoc ſpāliter cōuocat⁹ ꝓponere verbū crucis, cētū dieꝝ idulgētias elargimur, ac idulgētię mēoratę q̄ trāſſretātib⁹ i ſubſidiū ſupradictū cōcedit iuxta labor⁹ mēſurā volum⁹ pticipatiōe gaudere. Et ē aduertēdū q ꝓplena idulgētia in ſolis illis caſib⁹ obtinet, in ꝗbus expreſſe cōcedit: in aliis autē nequaq̄ nec etiā plus q̄ cōcedit. ſcđm q ídē in eadē lra executoria dicit ſic. Cū oīb⁹ autē Chriſtifidelib⁹ qui eidem terræ ſuccurſum impēderint opportunū, vnicuiq; ſcđm ꝓpriū meritū indulgētiā ſalutarē, ac maxie illis, q cruce ſuſcepta in ipſius terræ ſubſidiū vel pſonaliter ibūt, vel pſonas idoneas iuxta qualitatē, & facultatē ſuā deſtinabūt in ꝓpriis ſumptib⁹, multipliciū gr̄arū bñficia cōcedam⁹, ſicut in aliis lr̄is nr̄is prędecessoris cōtinet, earūdē literarū tenorē volum⁹ pplīs chriſtianis frequēter & diligēter exponi, ita prouide q & bñficia ſupradicta, q̄ ipſis in terra cōcedim⁹, & copioſam mercedem, quę ipſis pręparat in cęlo, cognoſcere valeant, & amare, nec tamen ex verbis noſtris cōcipiant ſe, aut plenā in caſibus in quib⁹ nequaq̄ cōceditur, aut maiorē q̄ cōcedatur indulgētiā promereri. EST autē hic aduertēdū, q licet dñs papa ſolū ſex exprimat caſus, q ptinēt ad materiā, de qua ſcribit, in quib⁹ nō pticipat tota idulgētia, ſed pcipit eā quiſq; partialr, & ꝓportionalr ſcđm laborē ſuū in ope, & ſcđm deuotionē ſuā in mēte: poſſunt tamē eē q̄plurimi alii in diuerſis materiis. Licet etiā in talibus caſibus indulgētiæ nō valent, niſi habito reſpectu ad meritū, & deuotionē perſonæ: ſiue iuxta quātitatē ſubſidii, & deuotionis affectū, prout vir bonus ſecūdum rectā regulam iuſtitiæ iudicare deberet: nō tñ verū eſt dicere prędecessores eccl'iæ nō habere ampliorē ptātē ſup indulgētiis conferendis vt valeant, niſi habito reſpectu, vt nō poſſint plus valere q̄ requirūt meritū operis, & deuotio mentis, ſeu affectus, nec aliter tātū valere, quātū ſonāt, nec vniuerſalr poſſint plus cōcedere in indulgentiis, q̄ eccl'ia eſſet receptura in ſeruitiis. Si em̄ ita eſſet, tūc indulgētię nō darent niſi ex debito, ſecūdum æquitatē iuſtitiæ cōmutatiuæ, nō aūt ſcđm aliquā gratiā. & ſic indulgētia nomē idulgētię amitteret, qa pcipet ex puro debito, & neq̄q̄ ex gr̄a. qa ſcđm aplm Ro. iiii. ei q opat, merces nō imputat ſcđm gratiā, ſed ſcđm debitū: ei vero, q nō opat, reputabit ſcđm ꝓpoſitū gr̄ę dei. nomē em̄ indulgētię iplicat gratiā: & ex hoc ſolo idulgētia dr̄ idulgētia, q cōcedit de gr̄a, ſicut nomē debiti excludit gratiā, & icludit meritū, a quo debitū hēt rōnē debiti, cui reddit merces ſecūdū illud aplī. i. Corinth. iii. Vnuſq;q; ꝓpriā mercedē accipiet ſecūdū ſuū laborē, ali⁹ plus, alius vero min⁹. qa vt dicit. ii. Corith. ix. Qui pce ſemiat, pce & metet. Et ſic etiā prędecessores diuerſis pſonis ſcđm inęq̄litatē opis & ſubſidii, atq; deuotiōis affectū nō poſſent indulgētias ęquales cōcedere: qđ falſum eſt. Nam in prędictis tribus caſibus, dominus papa cōcedit æqualem indulgētiam. ſcilicet omniū peccatorū, & remiſſionē, & tñ opus, & ſubſidiū in illis eſt inęquale. Plus em̄ eſt tranſſretare in ꝓpria pſona, & in ꝓpriis expēſis, minus vero eſt tranſſretare in ꝓpria pſona, & in alienis expēſis. Minimū aūt nō trāſſretare in propria perſona, ſed in ꝓpriis expēſis mittere alium, etiam æquali exiſtente deuotionis affectu, qui etiam poteſt eſſe maior in minori opere. poteſt etiam contingere, q̄ pauciora peccata ei indulgentur, q̄ aliis, quia forte pauciora commiſit. SIC ergo dico, q̄ conceſſio indulgentiarum mēſurāda nō eſt ex volūtate cōferētis illas, vt tātū valeant quātū velit eas valere, tātas cōferēdo quātas cōferre voluerit, & ſic dicēdo. Sic volo/ſic iubeo/ſit ꝓ rōne volūtas. hoc em̄ eſt cōtra rōnē. Neq; ſilr mēſurāda eſt ex cōditione pſonæ cui cōcedunt, neq; etiā ex aliq⁹ circa ipſam, q̄ debitū inducūt ad cōferēdū illas, quaſi reddāt pſonā dignā, aut cōdignā ad recipiēdū illas ex puro debito. Hoc em̄ eſt ꝓter rationē, qa eſt cōtra naturā indulgentię. Et primū dictū vt videt, nimis extēdit prędecessorū ptātē in cōferēdis idulgētiis. Secūdū vero illā nimis attenuat. Et ſic dico, q̄ nec cōferunt donatiōe nec redditiōe, ſed diſpēſatiōe, q̄ mediā viā tenet. Vñ qa diſpēſatio reſpicit volūtatē i diſpēſante, & dignū cōgruitatis i eo cui fit diſpēſatio, alr em̄ nō eſſet diſpēſatio, ſed diſſipatio, ſecūdum q̄ alias in q̄ſtionib⁹ de Quolibet declarauī, circa diſpēſationē ſup aliis: cōceſſio igit i indulgētiarū diſpēſatiōe ptī mēſurat ſcđm volūtatē cōferētis illas, ptī vero ſcđm meritū, & debitū opis illi⁹ cui diſpēſant, vt nec fiat cōceſſio idulgētiarū abūdās nimiū, nec nimis diminuta: ſed ſcđm regulā rectæ rōnis. Propt qđ antepenultima cōditio, ſiue dr̄ia in deſcriptiōe indulgētię eſt, q̄ remiſſio in ipſa fiat rōnabilr. & ſic prędecessores cōcedēs idulgētias/in cōferēdo eas nō dēt ſe reputare donatorē illarū nec retributorē, ſed diſpēſatorē, dicēte aplō. i. Corith. iii. Sic nos exiſtimet hō: vt mīſtros chriſti. vbi dicit glo. De⁹ auctor nos coadiutores ſum⁹: nec nimis, nec min⁹ de nobis arbitremur. Et ſup illud qđ cōtinue ſeqr̄ in epła

Q

Nota.

R

Et dispensatores ministeriorū dei.dicit Glos.Quia scdm modū cuiusq; ministeria diuidimus.Alit
er aūt nō eēt bonꝰ dispēsator.Propt qđ aplus distīguēs ītr dispēsatores, ibi cōtinue subdit dicēs.
Hic autem quæritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur.Glossa. Cui possit credi si bene Dispēsatio ī
dispenset.vbi præmittit Glossa dicens.Sciendum q; non solum boni,sed & mali dispensatores sūt. dulgentiarū
S Vt autem recta ratione dispensentur indulgentiæ a prælato,nec maiores, nec minores q̄ con
gruat,conferantur,sciendū q; prælatus in conferendo illas, vt & valere, & tātū valere possint,quā
tū sonāt,ad duo debet aspicere,& scdm illa quantitatē illarū mensurare,& volūtatē suā informare
T Quoꝝ primū ē,vt sit vrgēs necessitas cōferēdi illas,& hoc ex parte cāę ꝓpter quā sunt cōferendæ
Secūdū vero ē,vt sit euidēs vtilitas,si cōferāt,& hoc ex pte illoꝝ qbꝰ sunt cōferendæ.In qbꝰ duobꝰ
saluat ītētio illorū,q thesaurū ecclesiæ spūalē,de quo distribuunt idulgētiæ, accumulauerūt, puta
sctoꝝ pfectoꝝ,qad honorē dei,& ecclesię vtilitatē opa satisfactoria ꝑ pētis ī angustiis,tribulatiōibꝰ
ieiuniis,eleemosynis,& cęteris opibꝰ mię, atq; martyriis sup quātitate pœnarū eis debitarū ꝑ suis
pētis erogauerūt.q vt legit Heb.xi,per fidē vicerūt regna,opati sūt iustitiā,adepti sunt repromissio
nes:alii aūt distēti sūt:alii vero ludibria & verbera expti sūt,ſup & vincula,& carceres, lapidati sūt,
secti sūt,tētati sunt,in occisiōe mortui sunt,circuierūt ī melotis,in pellibꝰ caprinis,egentes, angu
stiati,afflicti,qbus dignus non erat mūdus,in solitudinibꝰ errātes,in mōtibus & in spelūcis,& ī ca
uernis terræ.De superogatiua em̄ ppessiōe pœnarū idebitarū ad honorē dei,& pfectū vīs ecclesiæ
istoꝝ,vt mēbrorū ipsiꝰ ecclesiæ,& pcipue Christi,vt capitis eiusdem, q nullꝰ pētī reus aut debitor
existēs oīa ꝓspera mūdi cōtēpsit:& aduersa sustinuit,q̄ cōtrario mō appetēdo aut fugiēdo oīa pcta
cōmittūt(dicēte Aug.de vera religione.Nullū peccatū cōmitti potest,nisi dū appetant ea q̄ ille cō
tēpsit,aut fugiant q̄ ille sustinuit) thesaurꝰ ecclesiæ,de cuius distributione indulgentiæ fieri pūt,
collectꝰ est.Primū ergo ad qđ prælatus debet aspicere in cōferēdo indulgētias, est vrgēs necessitas
conferendi eas:q̄ pertinet ad causam finalem ꝓpter quā cōferēdæ sunt idulgentię, q̄ debet mouere
ꝑlatū ad indulgētias cōferēdas.quæ qđē cā finalis ē honor dei,& pfectus ecclesiæ,q̄ sperāt cōseq ex
ope,ꝑ quo faciēdo cōferunt idulgētiæ.ꝓpter qđ penultia cōditio ī descriptiōe idulgētię apposita ē
q; remissio ī idulgentia debet fieri ex rōnabili cā.Scdm aūt ad qđ ꝑlatꝰ debet aspicere ī cōferendo ī
V dulgentias,est euidēs vtilitas in conferendo eas,q̄ ptinet ad cām materialem,cui dispēsandæ sunt ī
dulgētiæ,q̄ sunt psonę illę,qbus cōferendæ sunt indulgentiæ.In qbꝰ ꝑlatꝰ cōsiderare debet prius q̄
cōferat eis idulgētias,vt sint cōgruæ & idoneæ ad exequēdū opꝰ ꝑ quo idulgētiæ cōferūt:& ēt vt
ipm̄ opus sit tale ꝑ qđ honor dei,& pfectꝰ ecclesię ꝓueniāt.ad qđ exequēdū,nō nisi idoneis idulgē
tiæ sunt cōferendæ,dicēte dño Nicolao papa in lra executoria ꝑdicta. Huiusmōi ministeriū soller
ter & efficacit exeq studeatis oēs fidei orthodoxæ cultores ad tā pii negotii ꝓsecutionē ꝑ idoneos
ꝑdicatiōibus crebris ac sedul' exhortādo.Vñ si aliq̄ idulgētię eēnt spāliter dispēsandę ꝑ ope manu
alis cōflictꝰ, solūmō idoneis ad bellādū deberēt dispēsari,sicut & soli idonei ad bellādū deberēt eli
gi,& cętis denegari,sicut a manuali cōflictu deberēt repelli.dicēte Vegetio li.de arte militari prio
ca.viii.Hoc ē ī quo totiꝰ reipublicę salꝰ versat,vt tyrones nō tātū corpibꝰ,sed & aīs ꝓstātissimi de
ligant.Iuuētus em̄ cui defensio ꝓuinciarū,cui bellorū cōmittēda est fortuna, & gñe si copia suppe
tat,& moribꝰ debet excellere.Hōestas em̄ idoneū militē reddit,& verecūdia dū ꝓhibet fugere,facit
eē victorē.Quid em̄ ꝑdest si exerceat ignauꝰ?si pluribꝰ stipēdiis moret ī castris?nūq̄ exercitꝰ ꝑficit
tpe cuius ī probādis tyronibus claudicauit electio. A magnis ergo viris magna diligētia idoneos
eligi cōuenit.Sed tñ q̄lescūq; sint illi,qbꝰ indulgētię sunt cōferēdę, & etiā q̄lecūq; & quātūcūq; sit
magnū opus pro quo sunt cōferēdę,nō sunt cōgrui seu idonei ad illud opus exequēdū,vt ꝑ illo in
dulgētias mereant ꝓcipere,nisi sint fidei & charitatis deuotione inflāmati,q̄ illis a qbꝰ thesaurus ec
clesię,vñ indulgētiæ cōferūtur,collectꝰ ē,sunt cōiuncti vt membra mēbris in corpore ecclesiæ sub
capite Christo.& qcūq; tales sunt,ad illud exequēdū quoquo mō vtiles sūt, vel corpaliter,vel spūa
liter: et ideo ipsis sunt indulgētię cōferēdę.Vñ cōtinue post iā dicta subdit dñs papa dicēs.Qđ q-
dē venerabile signū volumus vt cūctis deuote pętētibꝰ cōcedatis,gñaliter oībus ꝑdicētes,q; q eādē
crucē susceperīt,in ꝑdictę terrę subsidiū,&c. vt iā supra habitū est.Qđ dñs papa vult valde rōna
biliter,qa plerūq; multū ꝓficiūt reipub.occulti nō apparētes ī publico,suis oīonibꝰ ac deuotiōibꝰ,
dicēte Aug.ī li.de moribꝰ eccle.Secretissimi pœnitꝰ ab oīm hoīm aspectu pane solo,q eis ꝑ certa inter
ualla tēporū affert, & aqua cōtēti desertissimas terras incolūt,ꝓfruētes colloquio dei,cui puris mē
tibus inhęserūt,& eius pulchritudinis cōtēplatione beatissimi,q̄ nō nisi sanctoꝝ intellectibus pcipi
pōt,vident nōnullis res hūanas plus q̄ oporteret deseruisse, nō intelligētibꝰ quātū nobis eoꝝ ani
mus in orationibꝰ ꝓsit.Et ideo ꝑ solis oīonibus taliū qbus ītерpellāt deū ꝑ negotii ꝓspatione,& ꝑ

illis q illud exequunt, rõnabiliter idulgẽtię possunt cõcedi. Quę qdẽ duo, ad q̃ debet plat⁹ aspicẽre, ambo illorũ simul referẽdo ad opus itẽtũ, vt. ſ. sit ex pte finis q̃ intendit pietas, puta ī honorẽ dei & pfectũ eccleſię: & ex pte materię, puta opantis & opis vtilitas ad talẽ finẽ assequendum, sufficiens sunt cã, siue ratio distribuẽdi indulgẽtias siue maiores siue minores p volũtate plati dispẽsantis illas. & hoc q̃liter dispibus psonis & inq̃liter idoneis ad opis itẽti executionẽ. Vñ ī pdictis sex casibus in quibus dñs papa cõcedit indulgentias particulariter, q̃ in aliis tribus casibus concedit vl̃r potuisset etiã cõcessisse illas vl̃r si voluisset, & q̃liter pceptę fuissent in oĩbus illis casibus. Sed cũ pdictis duob⁹ supponẽdũ est, q̃ ī cõferẽte idulgẽtias sit auctoritas: ex hoc q̃ legitime pfect⁹ ẽ multitudini populoꝝ. Ex hoc em̃ illa q̃ cõia sũt multitudini, habet eidẽ dispẽsare. Et sic ẽt ī dispẽsatiõe indulgẽtiarũ vt valeãt, & tãtũ valeãt quãtũ sonãt, q̃tuor simul debẽt cõcurrere: videlicet pietas ī fine ad quẽ dant: vtilitas in ope p quo dant: charitas in opante cui dant: & auctoritas ī dispẽsatore a quo dãtur. qb⁹ cõcurrẽtib⁹, plati factũ deus approbat & acceptat, sanctiq̃ oẽs, de quorũ meritis indulgẽtię fiũt. qa in merẽdo q̃ aliis de pœnis suis indulgẽtię fierẽt, idipm̃ finaliter ītẽdebãt tũc qd̃ plat⁹ nũc ītẽdit, & p hoc platus vice illoꝝ idulgẽtias cõfert, & psonas illoꝝ reputat, & vice illorũ facit qd̃ ipsi facerẽt, si pñtes essent: vt possit plat⁹ in cõferẽdo indulgẽtias dicere cũ apl̃o illd. ii. Corith. ii. Ego qd̃ donaui, siqd donaui, ppt̃ vos in psona Christi (supple) donaui. ī. cõdonaui, siue remisi, aut idulsi. vbi dicit Glos. Vt ratũ qd̃ donauit ostẽderet apud deũ, subdit. Et hoc feci ī psona Christi, id est ac si ipe Christus cõdonauerit: qa nihil sine spiritu dei agebat apl̃s. Q; si sic cõdonarẽt plati eccl̃ię & distribuerẽt idulgẽtias dispẽsando, pculdubio tãtũ valerẽt quãtũ sonarẽt, singulis, qbus cõferunt, i charitate positis, & finẽ pdictũ intẽdẽtib⁹, fideq̃ opante p dilectionẽ, & ad illi⁹ finis cõsecutionẽ opis iniũcti sedula executione tẽdẽtibus, etiã ñ q̃liter opantibus, aut subsidiũ cõferẽtibus in ope ad finis illius cõsecutionẽ, pportiõabiliter tñ opantib⁹: & subsidiũ cõferẽtib⁹ scdm modũ cõgruẽtẽ sibi p q̃litate & facultate psonarũ. Puta si det̃ indulgẽtia centũ dierũ offerẽti pias eleemosynas scdm q̃litatẽ & facultatẽ suã alicui fabricę: offerẽtib⁹ aũt ñ scdm q̃litatẽ, & facultatẽ iuxta quãtitatẽ subsidii & deuotiõis affectũ: si paup vnã pictã offert de sibi ad victũ necessario, ita integre idulgẽtias centũ dierũ obtinet: vt diues q offert vnã magnã de suo abũdanti: q si vnũ solũ denariũ offerret, nõ totã illã idulgẽtiã: sed ptẽ pportiõalẽ quãtitati subsidii & deuotiõis affectui obtineret. Sed si vnũ & idẽ op⁹ esset deteriatũ a plato, tũc qcũq̃ illud faceret ī charitate existens, æq̃liter acciperet cęteris indulgẽtias statutas, & qlibet illoꝝ totas etiã cęteris oĩbus dispibus, puta in trãsfretãdo cũ signo crucis æq̃liter pciperet oĩm peccaminũ idulgẽtiam rusticus paup & debilis si faciat qd̃ in se est ad liberandũ terrã sanctã de manib⁹ Sarracenoꝝ, sicut & rex strenuus & diues cũ forti suo exercitu debellãs Sarracenos. Et si dent̃ idulgẽtię visitãtibus eccleſiã aliquã, ita integre obtiet illas veniẽs a ppiq̃ ad modicũ & visitãdo, & veniẽs a remot⁹, ac mltũ laborãs. Et hoc qa idulgẽtię simpl̃r cõcessę & deteriatę a plato, nõ pportionant̃ aut mẽsurant̃ scdm statũ aut q̃litatẽ aut meritũ seu op⁹ recipiẽtiũ: sed scdm pdicta duo: ad q̃ debet platus aspicere ī cõferẽdo indulgẽtias, & fm̃ bñplacitũ volũtatis suę illis iã suppositis. Sed ẽ hic aduertẽdũ q̃ q̃uis inq̃les scdm q̃litatẽ opandi, aut cõferẽdi subsidiũ, & scdm quãtitatẽ opis, inq̃les recipiãt indulgẽtias, nõ tñ plus opantes, aut ãpli⁹ subsidiũ cõferẽtes, frustrant̃ mercede p illo qd̃ plus erogãt cęteris: qa qcq̃ erogãs vltra ad minimũ ex charitate pcedẽs, quo q̃sq̃ fm̃ statũ, q̃litatẽ, & facultatẽ psonę suę obtineret totas indulgẽtias cõcessas p ope aut subsidio determinato, totũ illd̃ qd̃ superogat reputat̃ ei a deo ad cumulũ meriti vitę ętnę. Nõ em̃ opus iniũctũ p indulgẽtiis obtinẽdis ad remissionẽ pœnę debitę petis factũ ex charitate solũ valet ad pmerẽdũ illas idulgẽtias: sed cũ hoc ẽt valet ad pmerẽdũ pmiũ essentiale vitę ętnę, ac si p illa sola fieret: & nõ p idulgẽtiis. Hic dñs papa ī lr̃a executiua pdicta pcipit pdicatorib⁹ crucis, q̃ diligẽter & frequẽter exponãt populis literã, q̃ exhortat vniuersos ad susceptionẽ crucis: q̃tenus bñficia q̃ p crucis susceptione efficaci pmittit illis ī terris, puta remissionẽ pctoꝝ, & imunitates priuilegioꝝ, & copiosam mercedẽ, q̃etiã cũ illis ꝓparat ī cęlis, cognoscere valeãt & amare, sicut iã habitũ est supra. Vñ & ī illa lr̃a hortatoria eisdẽ idulget plenã suoꝝ peccaminũ veniã: & insup pollicet salutis ętnę augmẽtũ: vt silr̃ iã habitũ ẽ supra. Quapropt̃ si dicto modo platus indulgẽtias dispẽsaret, nemo ipm̃ iuste obiurgare posset, tãq̃ abusorẽ ptãtis suę: ac dissipatorẽ, nõ dispẽsatorẽ misericordię dei, atq̃ derogatorẽ iustitię dei, q̃si ipa dei iustitia tolerare nõ posset, acceptãdo q̃ tãtas indulgẽtias & tã crebras indifferẽter oĩbus etiã p modico ope siue subsidio dispẽsaret: q̃si pctã p hoc manerẽt ipunita. Sed nõ est ita, qa p indulgẽtias illi q eas suscepit, nihil de pœna pctis debita sic remittit̃: vt pctã alteri⁹ quo ad minimũ culpę cuiusq̃ maneãt ipunita simpliciter: licet puniant̃ ī illo qui peccauit: qa pœnę alioꝝ reputant̃ illi p suis & sibi com-

Nota. X

Y

putant atq; reputant tãq; ſatiſfactorię deo p pœnis illi⁹ loco pœnarũ ꝓpriarũ:ac ſi debitũ,qđ vn⁹ ali
Z cui dño debet,alter p eo illi dño ſolueret,aut illi daret de ſuo de quo ſolueret.Sic.n.ĩ ꝑſona Chriſti, Nota,
& ſctõꝝ:de quoꝝ pœnis meritoriis ſuperogatis vltra pœnas debitas pcãis illoꝝ ad dei honorẽ &
eccl̃ię vtilitatẽ fiũt ĩdulgẽtię:plat⁹ miniſter eccl̃ię,qđ vn⁹ merebat & ĩ pœnis ſuſtinuit,alii tribuit,
vt ille de illo p pœnis ſibi debitis,deo ſatiſfaciat,aut vt plat⁹ ipe de illo qđ vn⁹ merebat,& ĩ pœnis
ſuſtinuit,qđ iã ĩ ptãte ſua poſitũ eſt,ſcđm iã dicta,p altero deo ſatiſfaciat,& deus iuſte ſiml' & miſe
ricordit hmõi ſatiſfactionẽ acceptat.& ſic p ĩdulgẽtias remittũt pœnę debitę vni p recõpẽſationẽ
factã deo de pœnis ĩdebitis alioꝝ aut alterius, vt dicit vltima cõditio ſiue differẽtia ſupi⁹ poſita
in deſcriptiõe ĩdulgẽtię.Si vero platus nõ pẽſatis illis ad q̃,vt diximus,debet aſpicere,ĩdulgẽtias
diſtribuat:non video quõ oĩno valeãt:aut tãtũ valeãt quãtũ ſonãt:& nõ ſit poti⁹ diſſipator bonoꝝ
ſpũaliũ eccleſię,q̃ diſpẽſator.Hoc tñ determinãdo nõ aſſero,nec diminuere volo ptãtẽ platoꝝ,& p
cipue ſũmi põtificis,ſed pie ſupponere q̃ plati & ꝑcipue ſumm⁹ põtifex indulgẽtias diſpẽſant cõſi
A deratis his & pẽſatis:q̃ ĩ his cõferẽdis debẽt cõſiderari & pẽſari. VT aũt aliqd ĩ ſumma tenere va De poteſtate
leam⁹ de ptãte platoꝝ, Sciẽdũ q̃ platoꝝ eccleſię duplex eſt poteſtas.ſ.vna ſacramẽtalis,& alia iuriſ prelatorũ.
dictionalis,& vtraq; dicit clauis. Pria qdẽ dicit clauis ordinis: qa ptãtẽ illã nõ habẽt niſi p ordinũ
ſuſceptionẽ.Secũda vero dicit clauis auctoritatis,& illã habẽt p canonicã electionẽ & inſtitutionẽ ĩ
miniſteriũ eccleſiaſticũ.Et poteſtate ſacramẽtali ſiue claue ordinis habẽt efficaciã opandi ſacramẽ
taliter,& mediãtib⁹ ſacramẽtis eccleſię tãtũ.Quoꝝ effect⁹ qa ſunt deteriati a deo & inditi ſenſibi
lib⁹ elementis .ſ. reb⁹ & verbis:idcirco plati tali ptãte nõ habẽt ptãtẽ opandi niſi deteriatũ qd:&
q̃ſi mouẽt ſcđm vim a deo ſacramẽtis inditã.Vñ ad libitũ,effectũ opis ſui p talẽ potẽtiã taxare nõ
pñt,nec circa ſacramẽta eccleſiaſtica,q̃ ad eſſentialia illis,ſicut neq; circa diuina mãdata qcq̃ imuta
re pñt.Sed ſi auſu temerario (qđ abſit) qſq̃ illoꝝ circa illa ſacramẽta vltra,aut ꝓter diuinitus ordi
nata quicq̃ attentaret, nihil oĩno eſſet qđ ageret, quo ad ſpiritualem effectũ ligandi atq; ſoluendi
B POteſtate vero auctoritatis, ſiue claue iuriſdictionis, ad quam pertinent ĩdulgẽtię, & collatio bñ
ficiorum eccleſiaſticoꝝ,totuſq; correctiõis ordo atq; eccleſiaſtici regiminis,hñt plati efficaciam'ope
rãdi ciuiliter ĩmediate & volũtarie mõ liberi arbitrii,put de⁹ totũ eccleſiaſticũ regimẽ diſpoſitiõi eoꝝ
reliqt,circa illud modicũ,aut nihil determinãdo,& hoc ĩ illo gñali,qđ dictũ ẽ oĩb⁹ ĩ Petro, Q̃cũq;
ſolueris ſup terrã &c,Licet em̃ nullibi in canõe bibliæ ſpãliter ſcriptũ ſit ptãtẽ cõferendi ĩdulgẽtias
collatã fuiſſe plat̃is eccleſię,tñ poſtq̃ ĩ vſi eccleſia obſeruatũ ẽ q̃ plati ĩdulgẽtias cõferẽt,firmit credẽ
dũ ẽ q̃ ſup hoc ptãtẽ datã a Chriſto,aut ĩtellectã dari ĩ illo gñali,licet nõ ſpecial'r ſcriptã acceperũt
& ſic q̃ ĩdulgẽtiæ q̃s cõferũt,valeãt,Indulgẽtię dico datę a plat̃is,qa niſi valerẽt nõ eẽnt ĩdulgẽtiæ
oĩno.Si qd tñ ĩ regimĩe ſuo ĩ eccl̃ia ñ recte ẽm rõnis & iuſtitię normã diſponãt,& ñ ĩ ꝑſona Chriſti
.i.nõ acſi Chriſt⁹ diſponeret(qđ abſit)etſi id qđ agũt efficaciã habeat,& ratũ ſit,ipſi tñ peccãt.Cir
ca diſpoſitionẽ em̃ tẽporaliũ bonoꝝ eccleſiaſticoꝝ & iuriũ ĩ illis obtinẽdis,eo q̃ mior ẽ cura deo de
illis,qcqd plati diſponũt,maxie ille q hẽt executionẽ plenitudis ptãtis,etſi erret ñ diſpẽſando illa ta
lib⁹ ꝑſonis q̃lib⁹ deberet illa diſpẽſare,nihilomin⁹ tenet & ratũ ẽ qđ faciũt:nec de⁹ vult q̃ q̃ſq̃ ĩ eccl̃ia
illđ retractet.Vt.n.dr̃ ĩ lr̃is legũ ſcl'riũ,ſacrilegii iſtar ẽ dubitare an is dign⁹ ſit quẽ elegerit ipator
ſicut ẽt vult q̃ a nemĩe retractet qđ ab ipſo fuerit iudicatũ.ix.queſt.vltia.Sola.ii.& capitulis ſequẽ-
tib⁹ vſq; ĩ finẽ.& hoc niſi iudiciũ illđ fuerit erroneũ ĩ fide,vel ĩ ꝑiudiciũ vl̃is eccleſiæ.vt.xxv.q.i.Sũt
gdã.& notat̃ ſup.xl.diſt. ſup cap. Si papa.&.i.q.vii.ſup cap.Niſi vigor.Et ęſtimãt aliq q̃ ſil'r eſt ĩ diſ
põne ſeu diſpẽſatiõe bonoꝝ ſpũaliũ eccleſiæ,cuiuſmõi ſũt merita ſuperogatiõis Chriſti,& ſctõrũ,
de qb⁹ fiũt ĩdulgẽtię.Dicũt.n.q̃ ſimpl'r & abſolute ĩdulgẽtię platoꝝ tãtũ valẽt q̃tũ ſonãt,& ſcribũt
ſiue p̃dicant valere,ita ẽt q̃ ſi plati tã iordinate remittãt pœnas debitas pcãis ſiue ĩdulgẽtias effũ-
dãt,q̃ hoĩes ĩtãtũ cõfidãt de ĩdulgẽtiis q̃s abũdãter defacili obtinẽt,q̃ ab opib⁹ pœnitẽtię, ſatiſfa-
ctiõis,& miſericordię penit⁹ reuocẽt,tñ qđ remittũt remiſſũ ẽ apđ deũ,& qđ ĩdulgẽt indultũ eſt.& hoc ſiue abſq; oĩ ope ĩiũcto, ſiue ĩiũcto ope minimo, qđ nec vergit ĩ honorẽ dei, nec ĩ vtilitatẽ eccle
ſię,puta ſi ſũm⁹ pontifex dicat alicui, leua feſtucã de terra,& de plenitudie ptãtis nr̃ę relaxam⁹,re
mittim⁹,ſiue ĩdulgem⁹ tibi oẽm pœnã pcãis tuis debitã ad quã deo es obligat⁹.Si ita ſit,de⁹ nouit
Ego tñ neſcio:nec video quõ aliq̃ ĩdulgẽtię datę tãtũ a plato eccl̃ię ratę poſſint eẽ aut valere,& ma
C xie tm̃ valer̃ quãtũ ſonãt,niſi adſit finis mouẽs.ſ.honor dei,& ꝓfect⁹ eccl̃ię vl'vl̃is vl' alicui⁹ ꝑticula Nota.
ris p ſe aut p aliq̃ ei⁹ mẽbro:q̃ debẽt vrgeri platũ ad cõferẽdũ ĩdulgẽtias p ope qđ ſic euidẽt ſit vtile
ad cõſeq̃ndũ illũ finẽ.Q̃ ſi ñ fieret honor dei & ꝓfect⁹ eccleſię,q̃ p illđ curari poſſent,oĩno deficerẽt
vel ĩ eccleſia vl̃i,vel in aliq̃ eccleſia ꝑticulari,aut ĩ aliquo ei⁹ mẽbro, quẽadmodũ moderno tpe defi
cerẽt in vl̃i eccleſia honor dei & ꝓfectus eccleſię vl̃is ꝓcurãdi p dei gratiã ĩ paſſagio gñali:cui dñs
papa Nicolaus ĩ dicta lr̃a exhortatoria dixit pfigẽdũ oĩb⁹ cruce ſignatis,& cruce ſignãdis terminũ

festū videlicet natiuitatis beati Ioānis Baptiste, qđ erit i anno dñi. M.cc.xciii. nisi p̄ pope trāsfretādi, & liberādi terrā sāctā de manib⁹ Sarracenor̄ largissime idulgētię cōferrent talib⁹ q̄ vtiles sūt ad tale op⁹ exequēdū: et nisi scđm modū finis & laboris i ope rōnabiliter mēsuret quātitas indulgētiarū, vt p̄ hoc i illarū dispēsatione cōcurrāt sil' gr̄a seu misericordia & iustitia. Iustitia p̄pt meritū opis gratia p̄pt veniā pœnę debitā pctis sup̄ mercedē ęternę retributiōis p̄portionalē quātitati opis: q̄ principali⁹ ab opante debet attēdi & expectari ex ope, q̄ indulgētia pœnarū debita pctis. Sed si talis finis adsit: & scđm ip̄m & p̄m quātitatē laboris i ope rōnabiliter moderent indulgētię: aliter em̄ fine frustrari possent p̄ cōcēptū earū aut nimiā cōfidētiā i ipsis, vt dictū ē: ñ solū valēt, sed & tātū valēt quātū sonāt. Et hoc oīb⁹ i charitate existētib⁹ ad iiūcti opis executionē laborātib⁹, & sic æq̄liter valēt inæq̄lib⁹ & inęq̄liter laborātib⁹. Et mēsurant idulgētię nō p̄m merā volūtatē cōferētis eas, vt dicit vna opinio, ponētiū, s. q̄ idulgētię possint eē mere gratuitę absq; oī merito opis: nec ēt mēsurāt p̄m meritū opantis recipiētis eas, vt dicit alia opinio ponētiū q̄ idulgētię sūt simpl'r debitę: sed mēsurant medio mō, s. p̄m modū & necessitatē finis, & quātitatē laboris i gñe opis: sed aliq̄ principalit p̄m necessitatē finis: puta q̄ potior honor dei, & ecclesię p̄fect⁹ ex min⁹ laborioso ope spant, possūt p̄ illo exequēdo dari idulgētię abūdātiores q̄ p̄ alio ope magis laborioso: ex quo min⁹ honor dei & ecclesię p̄fect⁹ spant. Aliq̄ vero principalit mēsurant idulgētię p̄m quātitatē laboris i gñe opis: puta q̄ ñ potior honor dei & ecclesię p̄fect⁹ spant ex ope min⁹ laborioso, p̄m q̄ dñs papa in gñali absolutione in cœna dñi plures dies idulgētiæ cōsueuit cōcedere aduenientib⁹ de ptibus trāsmarinis q̄ aliis, & adhuc plures venientib⁹ de vltra mōtes q̄ venientib⁹ de citra mōtes. Et ita secure pōt

Nota. dici, q̄ idulgētię platorū tātū valēt quātū sonāt & p̄dicant valere, & simil' cōcurrāt ista q̄tuor: vc̄ ex p̄te dispēsātis auctoritas: ex p̄te recipiētis charitas: ex p̄te opis vtilitas: & ex p̄te finis, siue causa pietas. Et cū debitū pœnale cuiusq; vnū sit & idē: & quo ad durationē i tpe ęq̄lit̄ soluēdū i q̄cūq; foro licet mlt̄ū ięq̄liter q̄ ad acerbitatē pœnę i foro Christi, & i foro pœnitētis, & i foro eccl'ię, sicut

Nota. supius est expositū: Aduertēdū credo q̄ cū platus nō distinguat neq; determinet idulgētias dari D puta decē dies de iiūctis sibi pœnitētiis: sed decē dies simpl'r: itelligit idulgētia fieri, x. dierū de pœna purgatorii: vt p̄. x. dies idulgētię citi⁹ liberet a pœnis purgatorii: q̄ si fine illis idulgētiis decessisset: sicut citi⁹ liberaret a purgatorio p̄ decē dies: si hic decē dies volūtarię pœnę pegisset: q̄ si ñ pegisset. Et hoc p̄uenit ex magna dei mīa, q̄ minores pœnas i duplici foro vult nos sustinere, & ad maiores pœnas purgatorii soluēdas, idulgētias nobis cōcessas ꝛseruat. Et puto q̄ plat⁹ p̄ itētionē pōt cō ferre idulgētias dierū pœnę a sacerdote iiūctor̄: puta si pœnitēti iiūctū sit sacramētalit̄ p̄ sacerdotē ieiunare cētū dies, platus p̄satis causis p̄dictis pōt idulgere. xl. dies de iniūctis sibi pœnitētiis: ita q̄ si ieiunauerit alios dies vsq; .xl. nō peccat ieiuniū illor̄ omittēdo, vel pōt ex cā oēm pœnā iiūctā indulgere, sicut facit i indulgētiis gñalibus oīm criminū, nec delinq̄t illā pœnā iiūctā omittēdo, sicut p̄ inobediētiā delinq̄ret si illā omitteret absq; idulgētia, & cū hoc oēs dies illius pœnę omissa sustinere deberet i purgatorio si nō ipleret illā i vita ista: sicut cū i foro Christi, & i foro pœnitētis nō agit dies pœnę cū acerbitate cōp̄tēti, aut dimittit eā agere p̄ aliquā p̄tē diei, acerbitas illa omissa addet acerbitati pœnę in purgatorio: et sil'r portio diei omissa adiūget diebus pœnę purgatorii vt sic vel p̄ pœnas p̄prias vel i p̄senti, vel i futuro, vel p̄ idulgētias oporteat pœnitētē reddere q̄cū q̄ deliquit vsq; ad minimū iclusiue: vt nihil mali culpę maneat impunitū. Ad argumēta p̄ & cōtra

Ad arg. pro parte affirmatiua. respōdētū est. Argumētū em̄ p̄ pte affirmatiua p̄cedit p̄bādo idulgētias fore mēsurādas p̄m merā volūtatē cōferētis eas. argumētū aūt p̄ pte negatiua p̄bat eas fore mēsurādas p̄m meritū cuiusq; i ope, cū tñ ñ mēsurent nisi scđm modū finis & genus opis, vt dictū est. Q̄z ergo arguit primo, q̄ i E

Ad primū. dulgētię platorū tātū valēt quātū sonāt: qa corpus Christi principale est respectu meriti ipsius: sed p̄ lati habēt liberā dispēsationē scđm merā volūtatē suā corpis Christi faciēdā populo: ergo & meriti ipsius: & sic indulgētiarū, q̄ p̄cipue de merito operū pœnaliū Christi i debitor̄ dispēsant: Dico q̄ p̄ lati quo ad hoc habēt p̄tātē dispēsandi corp⁹ Christi: q̄ videlicet si sint ordinati i sacerdotes, & habeāt debitā materiā cōsecrādi corpus Christi, puta panē de frumēto, possunt illud consecrare q̄n volūt, & quātū indigēt fideles: sed nō habēt p̄tātē cōsecrādi illud i alia materia. Possunt & ip̄m cōsecratū dispēsare q̄n volūt, & q̄bus volūt bonis & malis: sed nō possunt determinare quātū eius cōio debeat cuiq̄ illor̄ valere: qa hoc dep̄dēt a solo deo, & dispōne cōicātis. Nec possunt facere q̄ valeat & nō obsit nō existēti i gr̄a. Et sicut quo ad aliq̄ platī habēt liberā dispēsationē corpis Christi & quo ad aliqua nō: sic & indulgētiarū iuxta modū iam expositū: p̄cipue quo ad indulgētiarū valorē, scđm quē sunt accessoria ad corpus Christi, vt dicit argumētū. Sicut em̄ nō possunt facere q̄ valeat corpus Christi nō existēti i gratia, sic nec possunt facere q̄ illi valeāt idulgētię. Possunt tñ pl⁹ super indulgētias: siue super merita pœnarū Christi, quæ sunt accessoria: q̄ super corpus Christi

qđ eſt principale: qa pñt plures idulgẽtias cõcedere aut pauciores, ſaluis ꝓdictis ꝙtuor: & ſic facere ꝙ idulgẽtię ꝑ aliquo ope valeãt plꝰ vl' minꝰ, ſed nõ pñt plus q̃ vnũ corpꝰ Chriſti diſpẽſare, licet ſub pluribus ſpecieb⁹ panis: nec etiã poſſunt facere vt aliqb⁹ in eadẽ diſpoſitiõe manẽtib⁹ mõ plus valeat, mõ minus: licet ſub pluribus ſpeciebus panis, vel ſub paucioribus poſſint illud aliquibus miniſtrare: ſicut poſſunt plures vel pauciores indulgẽtias ꝑ aliquo ope aliqbus cõferre, nõ tñ oĩno ſic. eo eñ ꝙ opant in cõſecratione vi ordinis, & mõ naturę ſcđm ꝓdicta, ĩ tot ſpẽb⁹ cõſecrare poſſunt, quot eis ꝓponunt, & cõſecratũ populo miniſtrare: opant aũt ĩ idulgẽtiarũ diſpẽſatione mõ liberi arbitrii, ſcđm regulã rectę rõnis, q̃ nõ ſinit ꝙ tãtũ idulgentiarũ diſpẽſare poſſunt quãtũ velle poſſent abſq; regula rõnis, vt patet ex dictis. Et ſic nõ eſt ſil'e de diſpẽſatiõe ſcđm quãtũ corpis Chriſti, & indulgentiarũ: ſi tñ tãtũ & ĩ tãta quãtitate, & ĩ tot ſpecieb⁹ panis quãtũ vellẽt vltra vſum ne ceſſariũ & honeſtũ eccleſię corpꝰ Chriſti cõſecrare & miniſtrare poſſent: qđ aliq negãt. Qz ſi illđ nõ ꝑñt circa corpꝰ Chriſti: falſum ẽ ergo mediũ aſſumptũ in argumẽto, ſ. q̃ poſſunt diſpẽſare corpus Chriſti ĩ ſacramẽto quãtũ volũt, ſicut falſum eſt ꝙ poſſunt diſpẽſare idulgẽtias quãtũ volũt abſq;

F rõnabili cã, qđ nitit ꝓbare argumẽtũ, ſed nõ põt. AD ſcđm: ꝙ deus nõ acceptat facta ꝑlatoꝝ, niſi ſcđm iuſtitiã, qa nõ placet ei niſi iuſtũ: non eſt aũt iuſtitia ꝙ æqualiter valeãt ſingulis, qđ eſſet ſi paſſim tãtũ valerẽt quãtũ ſonãt: nõ ergo tãtũ valẽt quãtũ ſonãt: Dico ꝙ ĩ diſpẽſandis indulgẽtiis

G põt cõſiderari iuſtitia duplex, & ſcđm vtrãq; põt eaꝝ diſpẽſatio moderari. Eſt eñ ĩ diſpẽſãdis illis quędã iuſtitia cõſiderãda: q̃ iuſtũ eſt ꝙ illas ꝑlatus ꝑ loco & tpe diſpẽſet: vt honor dei & ꝓfectus eccleſię ꝑ illarũ diſpẽſationẽ ꝓcurent, quia ſi q̃ſq; nõ ꝑ loco & tpe illas diſpẽſaret, aut nõ tãtas diſpẽſaret ꝙ honor dei & ꝓfectꝰ eccleſię diſpẽſando illas ꝓcurari poſſent, nõ diſpẽſando, aut nõ tãtas diſpẽſando, ſed minores, aut nõ ꝓcurareť, aut nõ intantũ ꝓcurareť: quãtũ ſi ampliores diſpẽſaret: qđ iniquũ & iiuſtũ eſſet, & pęccaret ꝑlatus, nõ diſpẽſans illas aut nõ tãtas: ecõtra ſi q̃ſq; ꝑ loco & tpe illas diſpẽſaret, aut tãtas, ꝙ honor dei, & ꝓfectus eccleſię diſpẽſando illas, aut diſpẽſando tãtas, nõ ꝑ curareť oĩno, aut ñ maior ꝓpt maiores indulgẽtias, vanũ eſſet illas diſpẽſare, aut tãtas diſpẽſare, at ꝙ irrationabile, & iterũ pęccaret ꝑlatus ĩ diſpẽſando illas. Alia aũt iuſtitia põt cõſiderari ĩ diſpenſandis indulgẽtiis qua iuſtũ eſt quẽq; recipere tot idulgẽtias, quot ipe recipit: ita ꝙ nõ eſſet ęquitas iuſtitię ipm recipe plures vel pauciores. Prima iuſtitia ſemp ĩ diſtribuẽdis indulgẽtiis a ꝑlato cõſiderãda eſt, & obſeruãda: qa vt dictũ eſt, aliter pęccaret: nec deus factũ ſuũ acceptaret: maxime quo ad actionẽ qua ab ipõ talis diſpẽſatio fit, licet forte aliqb⁹ qb⁹ diſpẽſarent, merito deuotionis illorũ valerẽt: & ſic quo ad illarũ receptionẽ deus alias acceptaret: ſed hoc nõ ſcđm rõnẽ qua indulgẽtię ſunt indulgẽtię, & dona gratuita potius q̃ debita, ſcđm modũ ſupius determinatũ: ſed potiꝰ ſcđm rõnẽ q̃ ſũt q̃dã debita rõne iuſtitię, & hoc ſm iuſtitiã ſcđo mõ dictã, quã nõ optet ꝑlatũ cõſiderare neq; obſeruare: & põt ſi velit: ſicut qñ mẽſurat idulgẽtias ſcđm quãtitatẽ laboris in genere opis. et hoc vl' idefinite ſiue ĩ quãtitate ifinita: ſicut ĩ ſex caſib⁹ ſupꝰ expoſitis: vl' definite, ſiue ĩ quãtitate definita mẽſurãdo idulgẽtias: vt qñ ĩ caſu iã ſupꝰ expoſito mẽſurat idulgẽtias ſm quãtitatẽ laboris ĩ gñe opis, diuerſimode q̃rẽtib⁹ eas alõge & q̃rẽtib⁹ illas depropę. ſm quã mẽſurare idulgẽtias ſub tali quãtitate: vl' ſub tali, & hoc vl' ifinite, vl' definite vl' diuerſimode ſm diuerſitatẽ tpm, locoꝝ, & ꝑſonarũ eẽt optia eaꝝ diſpẽſatio: dũ tñ ñ minꝰ ꝓcurareť honor dei & ꝓfectꝰ eccl'ię ĩ diſpẽſãdo eas diuerſimode ſm diuerſitatẽ tpm, locoꝝ, & ꝑſonarũ: & ĩ diſpẽſando illas ꝑ oĩa ęq̃liť: aut ĩ diſpẽſando eas mĩores: q̃ ĩ diſpẽſãdo eas maiores. qa ſimpl'r & abſolute tal' & tãta diſpẽſatio idulgẽtiarũ ẽ optima, & ſũme a deo acceptať: q̃li & quãta honor dei maior & maior ꝓfectꝰ eccleſię valẽt ꝓcurari. Et

H ſic ſimpl'r pricipalior modꝰ mẽſurãdi diſpẽſationẽ indulgẽtiarũ eſt ſcđm modũ finis & neceſſitatẽ eius. Secũdariꝰ aũt ſcđm modũ opis & quãtitatẽ laboris ĩ illo. Sed nõ eſt modus iſte deteriatꝰ ĩ natura rei: ſed ſm diuerſitatẽ cauſarũ, & tẽpoꝝ, locoꝝ, & ꝑſonarũ deteriari debet ſcđm iudiciũ rectę rõnis ꝓut ſapiẽs deteriaret: & hoc iuſtũ eſt ſcđm regulas iuſtitię primo mõ dictę, q̃ ꝓpria eſt indulgẽtiis, licet nõ ſcđm regulas iuſtitię ſcđo mõ dictę: q̃ repugnat indulgẽtiis, vt patet ex ꝑdeteriatis Vnde non eſt mediũ ſtrictũ: ſed immenſę latitudinis ĩ mẽſurando hoc mõ indulgẽtias: & poteſt ꝑlatus pro penitus vno & eodem negotio bene ſecundum libitum volũtatis ſuæ dare maiores vel mĩores indulgẽtias & æquales inæq̃libus quo ad cõditiones ꝑſonarũ, & operũ: vt tantũ ſimpliciter valeãt quantũ ſonãt recipiẽtib⁹. Si vero mediũ illud trãſeat, abũdantiores ſiue pauciores indulgentias cõferendo q̃ honor dei & eccleſię ꝓfectꝰ requirat: nõ video quomõ valeãt, & maxime tãtũ quãtũ ſonãt. Sed & ne peccet ꝑlatꝰ in mẽſurãdo illas, diligẽtiſſime debet attẽdere vt tali mõ mẽſuret eas ex quali ãpliꝰ honor dei & eccleſię ꝓfectus ꝓcurent. Et qđ aſſumit ĩ argumẽto: ꝙ nõ eſt iuſti

I tia indulgẽtias ęq̃liter diſpẽſare ineq̃libus: quare deus nõ acceptat talẽ diſpẽſationẽ, nec valent illis æq̃liter quantũ ſonant valere. Dico ꝙ verum eſt in diſpenſatione quæ menſuranda eſt ſecũdum

Ad ſcđm.

Iuſtitia duplex in diſpẽſandis indulgentiis.

Nota modos duos.

Ad aſſumptum.

meritū personarū penes scdm modū iustitię que est ex debito. Sed nō est verū in dispēsatione q̄ mē surāda est principaliter scdm modū & necessitatē finis penes primū modū iustitię: q̄ est nō tā ex debito q̄ ex gratia: qualiter mensurāda est dispensatio indulgentiarū, vt patet ex p̄determinatis.

Queſt. xv. Arg. prin. In oppoſitū.

Circa Tertiū arguit, q̄ nō sit licitū disputare de potestate p̄latorū, sic. disputatio illa q̄ est causa litis & discordiæ, nō est licita. Talis est disputatio de ptāte p̄latorū aliis volētibus eā ampliare: aliis aūt volētibus eā restringere. ergo &c. CONtra. illud est licitū, p̄ qđ subditus pōt cognoscere in quo debet p̄latis obedire & in quo nō. nō em̄ tenet ei obedire i oibus, puta i illis p̄ceptis q̄ cōtra deū & diuinā legē atq; dīna mādata p̄ciperet. sed hoc pt cognoscere p disputationē de ptāte p̄latorū: ga ipa declarat & determinat & iuestigat in qb⁹ subditi suis p̄latis obedire

Rñsio. debēt, & in qbus nō. ergo &c. Dico q̄ triplici intētione pōt fieri disputatio de ptāte p̄latorū, sicut K
& de ptāte Christi & dei. Vna videlicet vt ptātē illoꝝ diminuat aut attenuet, & minorē q̄ sit credi faciat: et ꝓpter hoc eis minus & i paucioribꝰ obediēdū sit. Alia aūt cōtraria vt ptātē eoꝝ extendat, & maiorem q̄ sit credi faciat: et ꝓpterea eis āplius & i pluribꝰ obediēdū sit. Tertia vero media

Nota. est: vt. s. q̄ & quāta sit p̄latoꝝ ptās innotescat: & scdm hoc qsq; p̄latis obediat. DIsputare de ptāte L
p̄latorū prima itētione est oīno illicitū, sicut illicitū ē tali itētione disputare de ptāte Christi & dei q̄lit disputāt phi nitētes p̄bare de deo: q̄ nō hēt ptātē agēdi qcq̄ circa iferiora gñabilia & corruptibilia nisi mediāte motu corpoꝝ cęlestiū. Et disputare isto mō, & tali itētione disputare de p̄latorū ptāte aut ēt principū sęculariū, est resistere siue cōtrariari diuinę ordinationi, & bonū publicū nō amare. Potestas em̄ p̄latorū eis a Christo deo data ē: & ad publicā vtilitatē ecclesię ordinata. Dicit em̄ ap̄s Ro. xiii. Ois aīa ptātibus sublimioribꝰ subdita sit. Non est em̄ ptās nisi a deo. q̄ aūt sunt a deo, ordinata sunt: itaq; q̄ resistit ptāti, dei ordinationi resistit: qui aūt deo resistūt, sibiipsis dāna-
tionē acqrūt. Dei em̄ minister est tibi i bonū. Reuera q̄ tali itētione de ptāte p̄latoꝝ disputāt: dānationē ęternā sibi acqrūt. & merito: ga sic disputādo ptātē p̄latoꝝ, pro quāto eā diminuere intēdūt, furari quātū i ipsis est nituntur: quęqa de nūero sacroꝝ est a deo sanctę ecclesię cōcessoꝝ: igit adinstar sacrilegii est disputare de ptāte p̄latoꝝ aut etiā pricipū isto mō. est em̄ furari sacrū de sacro, vt etiā dicit in lr̄is legū sęculariū, Sacrilegii instar est diuinis sup qb⁹ oportet ministratiōibꝰ obuiare bñficiis. Et ga sic disputātes de p̄latorū ptāte, frequēter sunt iuidi p̄latis & rebelles atq; inobedientes nolētes ab eis corrigi aut corripi: vel puniri p̄ suis delictis: ideo displicere solet p̄latis & principibꝰ de ipsoꝝ ptāte disputare, & hoc p̄hibēt. Et merito: ga vidēt sibi i hoc iniuriari: & diuinę ordinatiōi cōtrariari: & bonū publicū demoliri, & sic disputātibꝰ sibi a seipsis ęternā dānationē p̄curari. Dis- M
putare aūt de ptāte p̄latoꝝ scda itētiōe ēt est illicitū eadē de cā qua p̄cedēs: ga sicut est data p̄latis a deo simpliciter ad ecclesię vtilitatē: sic etiā data est eis i deteriato gradu ad eādē vtilitatē, vt ad magis & minꝰ, siue maius & minꝰ ptātis q̄ sit a deo datū ad ecclesię vtilitatē, nō vergeret. Et sic vtroq; mō disputare de ptāte p̄latoꝝ, vitiosū ē. Magis tñ vitiosū ē disputare de illa pria itētiōe q̄ scda: ga disputatio de illa itētiōe scda potiꝰ ē i fauorē ecclesię & p̄latoꝝ, q̄ i odiū. Ecōtrario aūt disputare de illa itētiōe pria. Et ga tali itētiōe pleriq; de ptāte p̄latoꝝ disputāt adulādo spātes ex īmēsa ptāte p̄latoꝝ gñal'r, aut spālit ex īmēsa ptāte alicui⁹ illoꝝ cōmodū aliqđ sibi p̄uenire: ideo ēt talis disputatio merito debet p̄latis displicere. Boni em̄ viri nolūt ęstimari vltra id qđ sunt: & freqnter volūt ęstimari minꝰ q̄ sint. exēplo Ioānis Baptistę. Vt em̄ dicit Aug. sup Ioānē ꝰmōe. iiii. Tāta excellētia erat i Ioāne, vt possit credi Christꝰ: & i eo p̄bata est humilitas eiꝰ: ga dixit se nō eē cū posset credi esse. Nullū tātū meritū habuit, q̄ de ista hūilitate, q̄ cū posset fallere hoies & putari Christꝰ: & hīi p Christo: cōfessus est tñ apte: Nō sum ego Christus. Nō dixit Ego sum Ioānes: ego sū Helias: ego sū p̄pheta: sed dixit: Ego sum vox clamātis i deserto. Et p̄cipue debet p̄latis talis disputatio taliū de sua ptāte displicere, ga sicut disputādo ptātē p̄latoꝝ nimiū extēdūt, q̄ñ ea spant facere p se: sic ecōtrario eā disputādo attenuāt: q̄ñ timēt ne p eā debeāt p̄lati cōtrariari ipsis. Vñ freqnter i vno articulo ptātē p̄latoꝝ extollūt: et i alio deprimūt: mō quo sępiꝰ extollere visi sunt illa q̄ sua sunt: & q̄ aliorꝝ, dū tñ p se sūt: & deprimere ea q̄ sūt aliorꝝ: maxie q̄ñ cōtraria ipsis sūt. Vñ seruādo mediū virtutis et mo- N
deramē iter vtrāq; dictaꝝ duarū disputationū de ptāte p̄latoꝝ, dico q̄ disputatio de ptāte p̄latoꝝ itētiōe tria: oīno licita ē et mltū pficua: sicut et disputatio de ptāte Christi et dei de iis q̄ sunt fidei: dūmō fiat cā addiscēdi vl' cōuincēdi hęreticos. Sic em̄ ꝼm dictū phi, disputare de singlis nō ē iutile. et ñ cā deducēdi illa i dubiū. Hoc. n. oīno illicitū ē: sicut ēt illicitū ē disputare vt i dubiū reuocēt illa q̄ detiata sūt p vles synodos. Nā vt dr̄ i lr̄is legū scl'ariū, iniuriā facit iudicio reuerētissime synodi: sigs seml' iudicata ac recte dispositā reuoluer & publice disputaī cōtēderit. Reuoluer dicit. gl. i du-
biū reuocaī. imo vt ꝓcedit ꝼm argumētū, & bñ, cōcedēdū ē q̄ tal' disputatio de ptāte p̄latoꝝ mltū

neceſſaria ē: nec debet diſplicere alicui, ſed multū placere, ſicut & placet plātis bonis poſtq̄ ſciuerīt & pſūpſerint magiſtros aliquos tali mō de ſua ptāte diſputare, & hoc pcipue ideo, qa tali diſputatiōe pluriū ēt ipi plati frequēt diſcūt quātū, & qd ſup ſubditos poſſūt, & quātū, & qd nō poſſūt: & per hoc ſciūt legitime vti ſua ptāte, & ſibi cauere de ptātis abuſu, qđ forte ſine illa neſcirēt: ſicut ſubditi ex tali diſputatiōe diſcūt quātū & ī qbus debent plātis ſuis obedire, & quātū, & ī qbus nō: & p hoc ſciūt legitime ſuis plātis obedire, & cauere ab īdebita rebellione, & ī caſu obediētię illicitę ſuis plātis obuiare, qđ forte ſine illa diſputatiōe neſcirēt. Hinc dicit beat⁹ Bernard⁹ in epla q̄dā ad Adā monachū. Liq̄do apparet mala īpantib⁹ nō eē pendū: pſertī dū prauis obtēperas īpiis, ī quo hoi videris obediēs, deo plane, q oē qđ ppēra agit īterdicit, īobediētē te exhibes. Valde aūt ppēra ē, pfite ti te obediētē, in quo noſceris ſupiorē ppt inferiorē, i. diuinā ppt humanā ſoluere obediētiā. Quid em̄! qđ iubet homo, phibet deus, & ego audiā hoiem ſurdus deo! Nō. ſic em̄ apl̄ clamāt. Meli⁹ eſt obedire deo, q̄ hoi. & infra ibidē. Si ita oportet: ſine cā legit. Oia ꝓbate, qđ bonū ē tenete. Si ita ē, de leam⁹ iā de libro euāgelii. Eſtote prudētes, ſicut ſerpētes. Sufficit q̄ppę qđ ſequit, & ſimplices ſicut colūbę. Nec dico, a ſubdit⁹ mādata p̄poſitor̄ eē diiudicāda, vbi nihil iuberi dephēdit diuinis cōtra riū īſtitutis: ſed neceſſariā aſſero & prudētiā q̄ aduertāt, & libertatē, q̄ cōtēnāt. Per dictā aūt diſputationē oīa q̄ ptinēt ad poteſtatē plātorū, ꝓbant, & diiudicant, dū ī p̄ceptis eor̄ timet aliqd aduerſari diuinis īſtitutis, & qđ bonū eſt tenet p prudētiā ſerpētū: q̄ tali diſputatiōe diſcit, & p ſimplicitatē colūbę obediēter ope īplet. Vñ ſiqs temerarius obediēs dicat ī oībus eſſe p̄ceptis ſupior̄ obediēdū, & nihil interrogādū, ſed plato p oīa credēdū, Reſpōdēdū eſt ei, qđ cuidā reſpōdet beat⁹ Ber. in eadē epla, vbi loquit de ſubdito tali & plato ſuo, ſic īquiēs. Cęterū (ingt) nihil habeo īterrogare, ipſe viderit. Dic (q̄ſo) ſi dato ī man⁹ gladio te armari iuſſiſſet ī iugulū, acgeſces? q̄ſi dicat, neq̄q̄. ergo nec ſil̄r deberes ī aliis obedire, q̄ dephēderes cōtraria diuinis īſtitutis, & de illis īterrogare, & p diſputationē veritatē pgrere, q̄ tieres illis cōtrariari. Dico ergo: ꝙ talē diſuptationē de ptāte ſua nullus plator̄ refugere debet, ſed eā potius appetere, & hoc pcipue, qa ſiqs eor̄ ipſam refugit, illud ī quo eā refugit, ſuſpectū de veritate tenet: ſicut Mahumeth legē ſuā ſuſpectā de veritate habuit, & falſitatē ei⁹ p diſputationē de illa dephēdi timuit, propt qđ pœnali edicto legis de illa diſputare p hibuit. Nō ſic Chriſtus legē ſuā ſuſpectā habuit, qñ eā liberę diſputatiōi oīm & credētiū, & nō credētiū illi expoſuit. Nec tñ abnuo qn ppt ęmulos diſputatores, & ſuſpectos ſup aliqb⁹ ſubpœna diſputatio ꝓhiberi potuit abſq̄ eo ꝙ de veritate illor̄ apđ phibētē ſuſpitio aliq̄ ſit, quēadmodū Nicolaus papa. iii. phibuit ſub pœna excōicatiōis latę ſentētię diſputationē: īmo oēm expōnē p̄t grāmaticalē in expōne regulę fratrū minorū, quā ipſe edidit. Nec etiā abnuo, qn vtile eēt de ptāte plator̄ nō diſputare, ſi nō timeret ꝙ cōtraria diuinis p̄ceptis poſſent p̄cipere, aut aliter q̄ veritas ſe haberet, ſcđm qđ teſtat Rabi Moyſes de diſputatione Iudęor̄ cōtēta in libris q dicunt Talmuth ſuper edictis legis Moſaicę: ſic inquiēs lib. ca. lxx. Liber Talmulth ſcriptus, nō erat receptus ī dieb⁹ primis qñ vitabāt illud, qđ poſtea inciderūt, i. multitudinē ſciētiarū: & diuerſitatē opinionū, & diuiſionē credulitatū, & dubitatiōes q̄ incidūt īnexpoſitionib⁹ ſcripturarū. Dimiſerūt aūt rōnē īoīb⁹ reb⁹ iſtis cognitioni capl̄i, qđ vocat dom⁹ magni cōſilii, ſicut expoſuim⁹ ī aggregatiōe nr̄a ī Talmuth. Et hęc eſt cauſa quare illi principaltus magni pierūt de gēte nr̄a. Cū aūt regnū Chriſtianorū diffuſum fuit p regna Greęor̄, & Chaldęor̄, & ſenſus ꝓhor̄ diffuſi fuerūt ī gētib⁹ illis, & viderūt ꝙ credulitates ſuas deſtruebāt opiniones ꝓhor̄ deſtructione vehemēti, cœperūt ſcribere oīa, q̄ erant vtilia credulitati eor̄, & reſpōderūr illis opinionib⁹ quę deſtruxerūt fundamēta legis, & fidei ſuę.

O lus plator̄ refugere debet, ſed eā potius appetere, & hoc pcipue, qa ſiqs eor̄ ipſam refugit, illud ī quo eā refugit, ſuſpectū de veritate tenet: ſicut Mahumeth legē ſuā ſuſpectā de veritate habuit, & falſitatē ei⁹ p diſputationē de illa dephēdi timuit, propt qđ pœnali edicto legis de illa diſputare p hibuit. Nō ſic Chriſtus legē ſuā ſuſpectā habuit, qñ eā liberę diſputatiōi oīm & credētiū, & nō credētiū illi expoſuit. Nec tñ abnuo qn ppt ęmulos diſputatores, & ſuſpectos ſup aliqb⁹ ſubpœna diſputatio ꝓhiberi potuit abſq̄ eo ꝙ de veritate illor̄ apđ phibētē ſuſpitio aliq̄ ſit, quēadmodū Nicolaus papa. iii. phibuit ſub pœna excōicatiōis latę ſentētię diſputationē: īmo oēm expōnē p̄t grāmaticalē in expōne regulę fratrū minorū, quā ipſe edidit. Nec etiā abnuo, qn vtile eēt de ptāte plator̄ nō diſputare, ſi nō timeret ꝙ cōtraria diuinis p̄ceptis poſſent p̄cipere, aut aliter q̄ veritas ſe haberet, ſcđm qđ teſtat Rabi Moyſes de diſputatione Iudęor̄ cōtēta in libris q dicunt Talmuth ſuper edictis legis Moſaicę: ſic inquiēs lib. ca. lxx. Liber Talmulth ſcriptus, nō erat receptus ī dieb⁹ primis qñ vitabāt illud, qđ poſtea inciderūt, i. multitudinē ſciētiarū: & diuerſitatē opinionū, & diuiſionē credulitatū, & dubitatiōes q̄ incidūt īnexpoſitionib⁹ ſcripturarū. Dimiſerūt aūt rōnē īoīb⁹ reb⁹ iſtis cognitioni capl̄i, qđ vocat dom⁹ magni cōſilii, ſicut expoſuim⁹ ī aggregatiōe nr̄a ī Talmuth. Et hęc eſt cauſa quare illi principaltus magni pierūt de gēte nr̄a. Cū aūt regnū Chriſtianorū diffuſum fuit p regna Greęor̄, & Chaldęor̄, & ſenſus ꝓhor̄ diffuſi fuerūt ī gētib⁹ illis, & viderūt ꝙ credulitates ſuas deſtruebāt opiniones ꝓhor̄ deſtructione vehemēti, cœperūt ſcribere oīa, q̄ erant vtilia credulitati eor̄, & reſpōderūr illis opinionib⁹ quę deſtruxerūt fundamēta legis, & fidei ſuę.

Deciſio.

p Qđ ergo arguit in prio argumēto: ꝙ diſputatio de ptāte plator̄ nō eſt licita, qa ipa eſt cā litis & diſcordię: dico ꝙ verū ē diſputādo de ptāte plator̄ pria et ſcda ītētiōe, et hoc loq̄ndo de lite & diſcordia illicitis. Diminutiōe em̄ ptātis plator̄ ꝓuocant plati, extēdēdo aūt ꝓuocāt ſubditi. & hoc ītēſe, & cōtra ſic diſputātes, & ēt diſputātes inter ſe. Diſputādo aūt de ptāte plator̄ tria ītētiōe, ad huc verū ē, ꝙ eſt cā litis & diſcordię ī licitis, & debitis ad reducendū, ſ. vtrāq̄ pſonā duarū diſputationū de ptāte plator̄ ad mediū, & ad debitū tēpamētū cōtra volētes ptātē aut nimiū diminuere, aut nimiū extēdere. cōtra nullū tñ volētē qđ iuſtū & ęquū ē tenere, cā ē rōnabil̄ litis & diſcordię.

Ad arg. pric.

Irca Quartū & vltimū arguitur: ꝙ miles ꝓuolans in exercitū hoſtiū, non facit opus magnanimitatis ſic, vbi fugiens bene facit vitam ſuam ſaluans, male facit in hoſtes irruēs vt occidatur, ſed nuper Sarracenis hoſtibus Chriſtianorum deuaſtantibus ciuitatem Acconeñ, bene fecerunt qui fugerunt vitam ſuam ſaluātes: ergo miles ille, qui aliis fugientibus in exercitum Sarracenorum irruit prę-

Queſt. xvi. Arg. princi.

uolans, & occiſus eſt, male fecit. ſed factum malum non eſt opus magnanimi-

tatis,cum magnanimitas virtus ſit.et ſecũdũ Auguſtinũ,Virtutibus non contingit male vti,neq;
In oppoſitũ. ad agendum malum opus.ergo &c. CONtra eſt:qđ ſcribitur Canti.vltimo,Fortis eſt vt mors
dilectio. & hoc ideo,quia zelanter diligens pro dilecto in neceſſitatis articulo mortẽ contemnit,&
illi ſe exponit,qđ eſt opus magnanimitatis. talis eſt ille miles ꝓuolans opatus ponendo animã ſuã
pro amicis ſuis in fide & charitate,qđ eſt opus maximę charitatis; & ita maximę virtutis in agibili
Reſol.q. bus,quę conſiſtit in magnanimitate.ergo &c. Quia iſta q̃ſtio tangit,& ĩ exẽplũ ꝓponit captionẽ
ſubuerſionem, atq; deſtructionẽ ciuitatis Acconeñ atq; Chriſtianorũ,& incolarũ eiuſdẽ: de qui-
bus mentionem facit dñs papa in litera exhortatoria,de qua mentio habita eſt ſupra in quæſtio-
ne de indulgentiis,ſic inquiens,Ciuitas Acconenſis quadragintaquatuor diebus arctiſſima Baby
lonicę potentię obſidione circũdata, terribilibus machinis die noctuq; vexata,impetita crebris &
duris inſultib9:mœnib9 puiis & p cuniculos occultos exciſis,xliiii.die obſidẽtiũ viribus dei pmiſ-
ſione mirabili & ſtupenda ſuccubuit: capta per eos & igni expoſita:chriſticolis inibi exiſtentibus
cęſis innumeris,& cęteris,q habere nequiuerũt ad maritima vaſa ſuccurſum, ĩ captiuitatẽ abdu-
ctis.Quę q̃dẽ facta narrãtur anno dñi.M.cc.nonageſimo primo.x.die mẽſis maii.In qua ciuitate,vt
æſtimo,cõgregatierãt nõ tãtũ populares,& ſimplices:ſed ẽt plati & principes,Idcirco q̃ſtionẽ pau
lo altius ſubleuãdo,bellorũ celebritatẽ paulo altius,q̃ q̃ſtio ꝓponat,exequamur:dicẽdo ĩ primis cũ
Tullio ĩ lib.primo de offi.ſic dicẽte.In republica maxime cõſeruãda ſunt iura belli.Nã cũ ſint duo
genera decertãdi:vnũ p diſceptationẽ:alterũ p vim,cũq; illud ꝓpriũ ſit hoim,hoc beluarũ,confu-
giẽdũ ad poſterius ſi vti nõ licet ſupiori.Et ſic illi q̃ põt ius ſuũ iã habitũ retinere, aut amiſſum ſi
ue nõdũ hitũ recupare, nõ licet ꝓ illo bellũ cõſtituere. Quare vt idẽ ꝓſequ̇t cõtinuo,ſuſcipiẽda qdẽ
Belli neceſſi ſunt bella obeã cãm,vt ſine iniuria ĩ pace viuat.& vt dicit Aug.in epla ab Bonifaciũ comitẽ,Bellũ Q
tas. debet eſſe neceſſitatis,vt liberet deus de neceſſitate,& conſeruet in pace. Nõ em̃ q̃rit̃ pax,vt bellũ
exerceat:ſed bellũ gerit̃ vt pax acqrat.Eſto ergo belladõ pacific9,vt eos quos expugnas,ad pacis vti
litatẽ vicẽdo ꝓducas,ita q; hoſtẽ pugnãtẽ neceſſitas deprimat,nõ volũtas. Sicut bellãti & reſiſtẽti
violẽtia reddit̃,ita capto miſericordia iã debeb:maxime in quo pacis ꝑturbatio nõ timet̃.Qđ Tul-
lius p alia verba cõtinuo dicit vbi ſupra.Parta aũt victoria cõſeruãdi ſunt ii,q nõ crudeles in bello
nec ĩmanes fuerũt.Mea qdẽ ſentẽtia paci,q̃ nihil habitura ſit inſidiarũ,ſemp eſt cõſulẽdũ,tũ ii q ar
mis poſitis ad impatorũ fidẽ cõfugiẽt,q̃uis murũ aries percuſſerit,recipiẽdi ſunt. Ex quo(vt dicit
Iuſtũ bellũ. Tullius paucis ĩterpoſitis) ĩtelligi põt nullũ bellũ eẽ iuſtũ,niſi qđ aut reb9 repetitis gerat̃,aut de
nũciatũ ante ſit,& indictũ.De quo dicit Iſido,ĩ etymo.Iuſtũ eſt bellũ,qđ ex edicto de reb9 repetẽdis
gerit̃ aut ꝓpulſandoꝝ hoſtiũ cã.Et Aug.in lib.q̃ſtionũ.Iuſta bella ſolẽt definiri q̃ vlciſcunt̃ iniurias
ſic gens vel ciuitas pnẽda eſt,q̃ vel vindicare neglexerit qđ a ſuis ĩprobe factũ eſt,vel reddere,qđ p
iniurias ablatũ eſt.Sed vt dicit Aug.cõtra Manicheos,nocẽdi cupiditas,vlciſcẽdi crudelitas,ĩpla-
catus,atq; ĩplacabilis anim9, feritas debellãdi,libido dñandi:& ſiqua ſilia, hęc ſunt q̃ in bellis iure
culpant̃.Et vt ſequit̃ ibidẽ poſt pauca,ordo ille naturaliter mortaliũ paci accõmodatus hoc poſcit
vt ſuſcipiẽdi belli auctoritas,atq; cõſiliũ pnes principes ſit,Sed,vt ait Tulli9 vbi ſupra ĩ cap.de for
titudine.Ea animi elatio,q̃ cernit̃ in piculis & laboribus:ſi iuſtitia vacat,pugnatq; nõ p ſalute cõi,
ſed ꝓpriis cõmodis,ĩ vitio eſt.Nõ em̃ modo id virtutis nõ eſt,ſed poti9 ĩmanitatis oẽm humanita
Bellũ iuſtũ. tẽ repellẽtis.Vt aũt deſcẽdam9 ad ꝓpoſitũ, de bello iuſto eſt diſtinguẽdũ,quia aut ẽ ad recupandũ R
bona iniuſte ablata: de quo nihil ad ꝑſens,aut eſt ad repellẽdũ iniriã qua nituntˇ hoſtes bello bona
auferre,puta,vitã,patriã,libertatẽ,leges,& cętera bona,ſiue ſpũalia,quale bellũ iſtruxerũt Sarrace
ni cõtra Acconeñ:in quo mortu9 eſt miles de quo q̃ſtio nra ꝓpoſita eſt,vtrũ irruẽdo ꝓuolater ĩ Sar
Magnani- racenos fecit opus magnanimitatis.Et dico q; magnanimitas eſt ps fortitudinis,& virtus q̃ verſat̃
mitas. circa opa magna & ardua,dicẽte pho in.iiii.Ethi.Magnanimitas circa magna ex noie videt̃ eẽ:ſed
tñ nõ omne opus magnũ ptinẽs de genere ſuo ad fortitudinẽ eſt opus magnanimitatis: niſi ſit ex
habitu virtutis nõ ex ꝑſumptione aliqua,aut cupiditate,vt cũ magnanimitas fortitudo q̃dã ſit,&
alias fortitudo nõ ſit virtus,vt pater ex iã dictis.Vñ & Tullius poſt dicta ꝓxime ꝓcedẽtia cõtinuo
addit,dicens. Itaq; ꝓbe definit̃ a ſtoicis Fortitudo, cũ eam virtutẽ eſſe dicũt,pugnãtem p æqui-
Fortitudo. tate.Quocirca nemo q fortitudinis gloriã cõſequutus eſt,inſidiis & malitia laudẽ eſt adeptus.Ni-
hil em̃ honeſtũ poteſt eſſe qđ iuſtitia vacat.Præclarũ igit̃ Platonis illud.Nõ ſolũ (inquit) ſcięntia
quę eſt remota a iuſtitia,calliditas potius q̃ ſapiẽtia eſt appellãda: verũ etiã animus paratus ad pi-
culũ ſi ſua cupiditate nõ vtilitate cõi ĩpellit̃,audacię potius,q̃ fortitudinis nomẽ habet.Itaq; viros
fortes & magnaios,eoſdẽ bonos,& ſimplicis virtutis amicos,minimeq; fallaces eẽ volumus,q ſunt
ex media laude iuſtitiæ, & infra.Oĩno fortis animus & magnus duabus rebus maxime cernitur,

quarũ vna in rerum externarum despicientia ponitur: altera, vt res geras magnas, & maxime vti les, arduas, plenasq; laborum, & periculorum &c. Q̃z q̃ ergo factum militis nostri arduũ fuit & magnum, quia circa mortis periculum, atq; terribile, circa qđ maxime cõsistit fortitudo: dicente pho in tertio Ethi. Circa qualia igitur terribilia fortis, vel circa maxima: terribilissimum autem mors est: cerminus enim est: non tñ ex hoc sequitur, q̃ fuit opus fortitudinis, seu magnanimitatis, aut alicui⁹ virtutis, si forte illud aggressus est ex psumptione, aut ambitiõe glorię, aut cupiditate alia, aut forte temere, & inconsulte, qđ videt innuere ipsa q̃stio i eo q̃ dicit militẽ ꝓuolasse. Si em̃ ita fuisset, nõ opus virtutis, & ita nec fortitudinis, nec magnanimitatis fuit. Vnde de modo aggrediẽdi facta magnanimitatis, dicit Tullius post prædicta. Ad rem autem gerendam qui accedit, caueat ne id mõ consideret, q̃ illa res honesta sit, sed etiã vt habeat efficiẽdi facultatẽ. In quo ipso considerandũ ne aut temere desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. & infra. Oĩno em̃ illud honestum, qđ ex animo excelso, magnificoq; q̃rim⁹, animi efficitur nõ corporis viribus: exercendum tamen corpus, & ita afficiẽdũ est, vt obedire consilio, rõnique possit in exequendis negotiis, & in laboribus tolerandis. & infra. Quare expetẽda quidem magis est discernendi ratio, q̃ decertandi fortitudo. Fortis autẽ & cõstantis animi est non pturbari in reb⁹ asperis, nec tumultuãtẽ (vt dicit) de gradu eiici, sed præsentis animi consilio, nec a ratione discedere, nec committere, vt aliq̃n dicendum sit non putaram. Hęc sunt opera magni & excelsi animi, & prudentia, consilioq; fidentis. Temere autem in acie versari, & manu cum hoste confligere, immane quiddam & beluarum simile est. Sed cũ tempus, necessitasq; postulat, decertandũ manu est & mors seruituti turpitudiniq; anteponenda. Sed fugiendum est illud ne offeramus nos periculis sine causa, quo nihil potest esse stultius. Hæc ille. Hinc dicit Vegetius libro. iii. cap. vltimo de arte militari. Boni duces publico certamine nunq̃ nisi ex occasione, aut nimia necessitate confligunt. Si ergo miles noster non confidens de commilitonũ adiutorio, nec putans eos paratos, vt simul ad bellum procedant, solus in hostes præuolando insiliit, ipse absq; omni rationabili causa morti se obtulit, debens scire, q̃ nihil per se solum proficere potuit: & sic opus nõ magnanimi, sed stulti egit. Sed nec ex hoc q̃ iste ꝓuolãs solus in hostes irruit, & periculo mortis se exposuit, iudicari põt certitudinaliter, q̃ opus magnanimi non egit, quia vt dicit Sarraceni ante auroram subito ciuitatem Acconeñ. intrauerũt, nec fuit tunc christicolis in illa contentis, tempus deliberationis maioris, sed solummodo statim exercendæ virtutis, q̃ scđm phum. ii. Ethi. maxime in repentinis ꝓbatur. Miles igitur noster, q̃ vt audiui dici, dux aliorum in bello esse debuit, q̃ citius occurrisset, forte iacens i excubiis armatus cum aliis, & paratus ad bellum, statim audito tumultu & discurrentibus Sarracenis p vicos exiliit, & puans commilitones suos se consecuturos in hostes solus irrupit, attendens illud Vegetii de arte militari lib. iii. cap. viii. Ne vero repẽtinus tumult⁹ amplius noceat, ante cõmonẽdi sunt milites, vt parati sint omnino, vt arma in manibus habeant. In necessitate em̃ subita q̃ terrent, ante pręuisa non solent esse formidini. & cap. vi. Multa quidem sunt dicenda, atq; obseruanda pugnantibus. Siquidem nulla sit negligentiæ venia, vbi de salute certet. Et lib. i. cap. xiiii. In aliis rebus, sicut ait Cato, sigd erratum fuerit postmodũ corrigi potest, ꝓliorum delicta emendationem nõ recipiunt, cum pœna statim sequatur errorem. Et lib. iiii. cap. xxxix. Sicut em̃ prouidos cautela tutat, sic negligentes
§ extinguit ignauia. Q̃z si ita fuit, quia tunc tps, necessitasq; postulabant decertandum esse manu & Nota.
mortem seruituti turpitudiniq; esse anteponendam & malum fugiendum, qđ reuera ita puto cõtigisse, idcirco dico credens firmiter q̃ opus militis nostri erat opus magnanimitatis, ex cuius habitu repente elegit opus summe arduũ, honeste. s. mori pro fide, & ciuitate, q̃ fugiendo inhoneste viuere, & forte fuga incerta non subueniẽte iugũ seruitutis Sarracenor̃ subire. Q̃z si cæteri ciues & commilitones sic fecissent, & tales fuissent vt ille, credo q̃ ꝓculdubio in adiutorio dei victoriã obtinuissent, & ciuitas staret. Vt enim dicitur. i. Macca. iii. Facile est cõcludi multos i manu paucorũ & non est differentia in cõspectu dei cæli liberare in multis & in paucis, q̃m non ex multitudine exercit⁹ victoria belli, sed de cęlo fortitudo. Et vt dicit Vegeti⁹ vbi supra, li. iii. cap. xxii. Victoria semper per paucos fieri consueuit. & maxime per homines virtutis. Vt enim ibidem dicit libro prio cap. decimo, in omni conflictu non tam prodest multitudo q̃ virtus. Et lib. iiii. c. a. xxxii. In reb⁹ bellicis celeritas amplius solet ꝓdesse, q̃ virtus. Et libro. iii. cap. xxxix. Necessario amplior securitas solet graui⁹ habere discrimẽ, qđ impatis, ac nihil suspicantib⁹ supueniẽs assolet fieri, hoc casu oppressis, nec virtus potest, nec multitudo prodesse. Vnde Acconeñ. vt credo, victoriã obtinuissent, si belligerassent pro posse suo, & confisi dño dixissent vnanimiter, vnusquisq; illor̃ ad cæteros, illud qđ dixit Iudas cõtinuo post prædicta, i. Maccab. iii. Ipsi veniũt ad nos in multitudine, & superbia, vt dis-

perdant nos,& vxores noſtras,& filios noſtros,& vt ſpolient nos. Nos vero pugnabimus p aiabus noſtris & pro legibus nris,& ipſe dns cõteret eos ante faciem noſtrã. Vos autem ne timueritis eos Sic ergo cõfidẽter dicere pñt, vt exiſtimo, q̃ ille miles noſter opus magnanimitatis,& virtutis egit & benefacto ſuo intellexit illud pſal. Pretioſa in cõſpectu domini mors ſanctorum eius. Et dixit illẽ Tullii i ofone pplari ad eqtes Ro. Nihil duri, nihil acerbi mihi erit, qđ rẽp. tutabit. Nõ em̃ illis vict⁹ credo, neq; mors miſeranda eſt, q̃ ob rẽpu. capit, neq; exiliũ turpe eſt, qđ virtute ſuſcipit, pſertim cũ nõnullã hæ pœnæ habeãt i ſe cõſolationem, nã vitã ſi eripiũt, non adimunt gloriam: mortale ſi exi lio mulctabũt corpus, non animũ a repu. remouebũt. Idẽ li. i. de officiis. Oẽs oim charitates pria vna cõplexa eſt, p qua qs bonus dubitet mortẽ oppetere, ſi ei ſit profuturus? quaſi dicat, nullus. Ex dictis patet quõ concedẽda eſt ſecũda ratio. Ad primam q̃ eſt in oppoſitũ: q̃ dictum opus militis nri nõ erat magnanimitatis, qa fugiẽs bellũ, i quo ille mortu⁹ eſt, bene fecit: Dico q̃ hic incidit difficilioris aſſumptio, an. ſ. licitũ ſit fugere bellum, qđ cõtra patriã, aut patrias leges attentatũ eſt ab hoſtibus legis & fidei chriſtianæ. Et cenſeo in hac materia idem de fuga plator̃ maiorũ & minorũ, & pricipũ ſupiorũ & iferiorũ: & qđ de fuga ſimpliciũ clericor̃, hoc etiã de fuga ſimpliciũ laicorũ, qa ſicut pla ti tenent miniſtrare populo in ſpiritualibus ad fomentũ & cõſeruationẽ vitæ eorũ ſpũalis, ſic pri cipes miniſtrare tenentur eidem in temporalib⁹ ad fomẽtũ & conſeruationẽ vitæ eorũ tpalis. Pro pterea enim de publico eis prouiſum eſt i temporalibus rebus ad vſum neceſſariis, & non debent eos in periculo belli deſerere fugiendo, niſi ſcđm modũ ſequẽtẽ exponendũ de fuga plator̃ princípa liter, q̃uis plati ad non reliquẽdũ populũ pœna maioris criminis aſtringant, quanto magis neceſſa rium eſt populo in bellorũ piculis miniſteriũ platorum i ſpiritualib⁹, q̃ principũ in tpalibus. De de bito enim principũ in impugnatione aduerſariorũ eccleſiæ dicit Auguſt. ſup Ioan. ſic. Commouent poteſtates chriſtianę contra diſſipatores & deteſtatores eccleſiæ, ſi non mouerent, quomõ redderẽt rationẽ de iperio ſuo dño? qa hoc etiã pertinet ad reges ſæculi Chriſtianos, vt ſuis tẽporib⁹ pacatã velint matrem ſuã eccleſiam hre: vnde ſpũaliter nati ſunt. Item ad Bonifacium comitem. Quõ dño reges ſeruiunt in timore niſi ea q̃ cõtra iuſſa dñi ſunt religioſa ſeueritate prohibendo atq; plectẽ do? Aliter em̃ ſeruit rex qa homo eſt, aliter quia rex eſt. Quia homo ẽ, ſeruit viuendo fideliter. Quia rex eſt, ſeruit cõuenienti rigore ſanciẽdo. Itẽ Iſido. xxiii. q. v. ca. Pricipes. dicit ſic. Intra eccleſiã pote ſtates ſæculi non eſſent niſi vt qđ nõ ꝓualent ſacerdotes efficere p doctrinæ ſermonẽ, poteſtas hoc impetret per diſciplinæ terrorem. Cognoſcant pricipes ſæculi deo ſe debiti rõnẽ eẽ reddituros p pter eccleſiã quã Chriſto tuẽdã ſuſcipiũt. Nã ſiue augeat pax & diſciplina eccleſiæ per fideles prin cipes, ſiue ſoluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorũ poteſtati ſuã eccleſiam tradidit. Vnde & ad eccleſiam tuendam pñt p prælatos compelli, vt ibidẽ Præterea, vbi dicitur ſic. Sæculariũ dignitatũ adminiſtrationib⁹ defendendarũ eccleſiarũ neceſſitas incũbit, q̃ ſi facere cõtẽpſerint, a cõione ſunt repellendi. Si ergo q̃ratur de illo, qđ ponit in argumẽto: An. ſ. liceat fugere de bello p̃cipue qđ ab infidelib⁹ attentat cõtra eccleſiã, vt i nro themate p̃poſito, puto fore diſtinguẽdũ diuiſione trimẽbri qa aut tale bellum eſt imminens tm̃, & timet venturum: aut eſt iam iſtans & cõphenſus eſt popu lus fidelis ab aduerſariis, aut eſt deficiẽs aduerſariis obtinentib⁹ iam victoriam. Si iminet, ſubdiſti guo iterũ diuiſione trimẽbri, quia aut omnes poſſunt fugere, & ſimul rationabiliter deſperant de victoria ſi perſiſtant, aut nec poteſt, nec debet aliqs illorum rationabiliter deſperare, aut aliqui eor̃ ſperant, & aliqui deſperãt, vel nõ p̃ñt fugere. Si primo modo, tunc omnes adinſtar vnius cuius exi tiũ q̃ritur, de quo iã erit ſermo, fugere tenent, nec ſe piculo exponere. Si ſcđo mõ, tũc nullus debet fugere, ſed vnanimiter ſe hoſtibus opponere pugnando pro patria, & repu. Vt em̃ dicit Vegetius vbi ſupra libro tertio cap. xxiiii. qui ante cõgreſſũ recedit ex acie, ſuis fiduciã minuit & inimicis ad dit audaciã, & cũ hoc cõuincitur plus diligere ſeipm̃, & vitã ſuã, q̃ rẽpu. qđ eẽ nõ debet, dicẽte Tul lio i ofone populari ad ſenatum. Sic ab initio fui aiatus, vt me nõ tã mea cauſa putarẽ eſſe natum q̃ reip. pcreatũ. & vt idẽ dicit in fine primi libri iuectiuarũ. Patria mihi vita mea charior eſt. Propt qđ qlibet in iſto caſu maxie pro patriæ defenſione debet etiã vitã ſuã mortis piculo exponere: dicẽ te eodẽ in. iiii. lib. inuectiuarũ: hoc eſt i Catilinã Oratione quarta. Siquid obtigerit æquo animo pa ratoq; moriar. Neq; em̃ turpis mors viro forti poteſt accidere, neq; immatura conſulari, neq; miſe ra ſapienti. Et infra in eo. Itaq; ſapiẽtes nũq̃ eã iuiti ſuſtinuerũt: fortes etiã ſæpe libẽter oppetierũt. In tali ergo caſu nulli licitũ ẽ fugere niſi forte mulierib⁹, pueris, & viris iualidis. dicẽte Vegetio vbi ſupra lib. nono cap. ix. Imbellis ætas, & ſexus ꝓpter neceſſitatem frequẽter excluſa ẽ, aut ſuaſus ab aliis, qui cũ maiori vtilitati ciuitatis reſeruare itẽdũt. Et de Dauid ꝓpheta qui ſe ſubtraxit a bello imminente, dicit Auguſt. i epiſtola ad Honoratũ i cõ diffuſe tractat materiã de fuga prælatorũ. De

Ad arg. pri. Dubium.

An liceat fu gere i bello.

T

nisq; sanctus Dauid ne cõmitteret se piculis pliorũ,& fortassis extingueret(sicut illi dictũ est)lucerna Israel,a suis hoc petẽtib⁹ sumpsit,nõ ipse psumpsit, alioquin multos imitatores fecisset ignauiæ qui eum crederent hoc fecisse non consideratione vtilitatis aliorum,sed suæ perturbatione formidinis. Si tertio mõ,tunc si oẽs pñt fugere,& si maior & sanior pars desperat,& idicat fugiẽdũ illis q sperant,licet possint fugere cum aliis, sic licitũ est simꝫ oẽs fugere.sed illi q sperãr nõ tenẽt cũ aliis fugere.immo si velint pistere,& hostib⁹ se opponere,hoc licitum est eis,& tunc alii tenent cũ eis cõtra hostes stare,& eẽ parati,aut cũ aliis hostes deuicere aut simul mori cũ illis, aut si sint aliq inter illos qui tenentur eis ministare spiritualia,fugere non possunt, dicente Aug. in epistola eadem ad Honoratũ paulo post principiũ.Cum oĩm(i.episcoporũ,& clericorũ & laicorũ)ẽ cõe periculũ ii qui aliis indigent nõ deserãt ab iis qb⁹ idigẽt.Aut igitur ad loca munita oẽs trãseant,aut q manẽdi habẽt necessitatẽ nõ relinquant ab eis,p quos illorũ est ecclesiastica supplẽda necessitas,vt aut pariter viuãt,aut pariter sufferant,qđ eos paterfamilias volet ppeti.Aliis aũt indigent i necessitate tempo tali pugnandi illi qui sperant de victoria,& volũt se opponere hostib⁹,cũ possent cũ aliis fugere,sed nolunt,& ideo validi potentes pugnare non debent istos relinquere,sed simul cũ eis pugnare.Qui aũt hñt necessitatẽ manẽdi,q nõ pñt fugere ppter aliquas causas:aliis idigẽt in necessitate ecclesiastica,quos nõ debẽt relinquere ecclesiastici viri,per quos illa necessitas est in eis supplenda,vt infra plenius declarabit.Et sic aut pariter viuãt,aut pariter moriant:et hoc relinquẽte istud supna charitate in eis q alias fugere possent,& vellent.Et in hoc casu locũ habet illud i canonica Ioan,prima cap.iii.Si p nobis Christus aiam suã posuit,& nos debemus animas nras p fratrib⁹ ponere.Hoc eĩ primo dictat ius naturæ,dicẽte Tullio lib.primo de officiis,Vt pclare scriptũ est a Platõe,nõ nobis solum nati sumus,ortusq; nostri partẽ pria vẽdicat partẽ amici,atq; vt placet Stoicis,q̃ i terris gignũt ad vsum hoĩm oĩa creari:hoĩes aũt hoĩm cã eẽ gñatos,vt ipsi iter se alius alii prodesse possint. In hoc naturã debem⁹ seq ducẽ.Hoc etiam secundo expsse testat Aug.in epistola dicta sic inquiens. Siue alii magis,alii minus,siue oẽs æqualiter patiant,qui eorum sint q p aliis patiant apparet,illi.s. qui cũ se possent talib⁹ malis eripere fugiendo, ne aliorũ necessitatẽ deserant,manere maluerunt. Hinc maxime probat illa charitas quã Ioannes aplus cõmẽdat dicens.Sicut p nobis Christ⁹ aiam suã posuit:sic & nos debem⁹ aias nras pro fratribus ponere.Nã q fugiũt,vel suis necessitatib⁹ deuicti fugere non possunt,si cõphẽsi patiant,p seipsis nõ pro fratrib⁹ vtiq; patiũt. Qui vero propterea patiũt,qa fratres q eis ad Christianam salutem indigent deserere nolunt, sine dubio aias suas pro fratribus ponunt. Si autẽ bellũ sit iã instans & populũ cõphenderit,atq; hostes ipetum faciant,maxime intra mœnia ciuitatis,vt in casu nræ q̃stionis:Dico q̃ tunc nulli licet fugere,sed oẽs validi ad fugam ad bellum debent pperare,& hostes variis modis pro posse suo impugnare potĩ⁹ q̃ se incertæ cõmittere fugæ,quali se multi comiserũt instante de populatione Acconeñ.ciuitatis:q submersi fuerunt in portu vt dicit.In tali eĩ bello piculo maiori pugnãt hostes q̃ cives:dicente Vegetio vbi supra lib.quarto.cap.xiii. Violẽta impugnatio qñ castellis vel ciuitatibus ppaꝛat mutuo vtrorũq; piculo,sed maiore expugnantiũ exercent luctuosa ibi certamina.Et q̃re hoc,exponit declarãdo modũ quo oppressi in ciuitate se debẽt defendere cap.xv.dicens. Innũerabilibus declarat exẽplis sæpe cæsos ad internecionẽ hostes qui peruaserunt ciuitatẽ. Et sine dubio euenit,si oppidani muros & turres retinuerit,vel altiora occupauerint loca.Tunc eĩ de fenestris ac tectis oĩs ætas ac sexus irrũpentes obruit saxis,aliisq; generib⁹ telorum. Vnũ oppidanis auxilium,siue per diem siue per noctem hostis intrauit,vt muros turresq; teneant,ac loca supiora conscendant,hostesq; per vicos & plateas vndiq; obruant dimicãtes.Per hunc modũ Aeneas cũ ad debellandũ gẽtes externas recederet docuit ciuitatẽ int⁹a Teucris muniri cõtra Turnũ.Vnde clamorem ciuiũ & defensionẽ eorũ venientẽ Turno cũ exercitu describit Virgilius,ix,lib.æneid.dicẽs sic.Ferte citi ferrũ,date tela & scandite muros,hostis adest.Eia ingenti clamore pet oẽs Cõdunt se Teucri portas,& mœnia cõplent.Nãq; itaq; discedẽs pceperat optimus armis Aeneas:siqua interea fortuna fuisset. Neu struere auderent acies:neu credere campo:Castra mõ & tutos seruatẽt aggere muros.Ergo etsi conferre manũ pudor iraq; mõstrat:Obiciũt portas tñ & pcepta facessunt.Armatiq; cauis expectãt turribus hostem.Turnus vt ante volãs tardũ pcesserat agmẽ Viginti lectis equitum cõitatus,& vrbi Improuisus adest &c.Et debet omnibus in tali oppssione aĩositas ad se defendẽdũ crescere ciuib⁹, vñ vbi iã supra dicit Vege.Necessitas q̃dã virtutis est desperatio in hoc casu. & vt dicit lib.tertio cap.x.desperantib⁹ crescit audacia.& cap.xxiii.Clausis ex desperatione crescit audacia,& cũ spei nihil est sumit arma fortitudo,libẽter cupit cõmori q sine dubio scit se esse moriturũ.Cęterũ clausi licet exiguo nũero & infirmi viri⁹, hocipso sunt hostibus pares,quia desperantes sciunt aliud sibi

licere nõ posse,sed vna salus victis nullam sperare salutẽ.Vñ si sic sese mutuo iuuassent Acconeñ. nõ solũ viri,sed ẽt mulieres viros,puto(vt p̃dixi) q victoriã obtinuissent. qualiter iuuerũt matro nę Romanæ in obsidione ciuitatis:q̃ p auxiliũ earum liberata est.dicẽte Vege.vbi supra libro quar to cap.x.Ballistæ cæteraq; tormẽta nisi funibus & neruis intẽta nihil prosunt.equorum tamen se tę de caudis ac iubis ad ballistas vtiles asserunt.Indubitãter vero & crines fœminarũ in eiusmodi tormentis nõ minorem habere virtutẽ rõne necessitatis exptũ est.nã i obsidiõe Capitolii corruptis iugi ac longa fatigatione tormentis cũ neruorũ copia defecissẽt, matronę abscissos crines viris suis obtulere puguãtib9:repatisq; machinis aduersariorũ impetũ repulerũt.Maluerũt em̃ pudicissimæ fœminę deformato ad tempus capite libere viuere cum maritis,q̃ hostibus integro decore seruire. Si vero bellum defecerit,& hostes victores sint,& ciues se defendere desistũt,dico q tunc omnib9 licet fugere p̃ter p̃latos:q in ecclesiasticis seruire tenent illis,q fugere nõ possunt.Scd̃m Augu.i epi stola ad Quoduultdeũ. de q̃ dictũ suũ in illa repetit in epistola ad Honoratũ p̃dicta dicẽs. Dixi nec eos esse prohibẽdos q ad loca si possint munita migrare deliderant,& ministerii nostri vincula,qb9 nos charitas Christi alligauit ne deseram9 ecclesias qbus seruire debem9,nõ esse rũpenda.Dico ergo q in tali casu nemini licitũ ẽ fugere nisi duci,cum p̃uidet piculũ,sed nõ per se,sed cũ exercitu suo & nõ nisi caute ne percipiat exercit9 suus,aut aduersarii illius.fm q sup hoc Vege.li.3.cap. xxiiii. instruit ducem exercit9 dicens.Superest edocere quẽadmodũ recedat ab hostib9.Nã disciplinę bellicę & exẽplorę expti nõnũq̃ piculũ iminere testant.Verũ qa hoc sæpe necesse ẽ euenire,qbus modis tu te fieri possit,declarãdũ est.Primũ vt tui nesciant te recedere,qa declinas ire cõflictũ,sed credãt arte aliqua se ideo reuocari vt isequẽtib9 aduersariis secretiores collocent insidię:nã ad fugã parati sunt q ducẽ suũ seriũt desperare.Illud quoq; vitãdũ est,ne hostes te recedere sentiãt,& stati irruãt. Vñ i isto casu post igressũ belli l3 isto mõ fugere oẽs simł p̃ter p̃latos sicut añ belli igressũ i prio mẽbro di stinctionis circa illũ,vt iam dictũ est.& hoc qa illo tp̃e nõ valẽtib9 fugere maxime necessariũ est mi nisteriũ ecclesiasticũ p̃latorũ in spũalibus,vt inferi9 declarabit.Nequaq̃ autem est eis necessariũ mi nisteriũ cæterorum,qa cõsistit i solis tẽporalib9.In hoc tñ casu pfecti9 esset bellatorib9 resistendo ad uersariis,& pugnando mori cũ fratrib9,qd̃ frequẽter cõtingit inexptis & ignorãtib9 picula belli,& vere fortib9,q̃ timore vitæ amittẽdæ fugæ icertę se cõmittere,qd̃ sæpi9 faciũt expti cognoscẽtes pi cula belli,& maxĩe timidi,& nõ vere fortes.dicẽte pho.iii. Ethi.Milites timidi sunt qñ supextendit pliũ,& deficiũt.Primi eĩ fugiũt:cũcta autẽ permanẽtia moriũt.His qdẽ ẽ turpe fugere,& mors tali salute eligibilior.Hi aũt ex principio piclitant,vt meliores existẽtes,cognoscentes aũt fugiunt,mortẽ magis q̃ turpe timẽtes:fortis aũt nõ talis.Milites.n.(vt tãgit alia trãslatio ibidẽ)i principio belli viri liter agũt confidẽtes de peritia & expiẽtia bellorũ quã habẽt:& maximis piculis se exponũt:cognoscẽ tes autẽ mortis instantiã fugiũt magis timẽtes mortem,q̃ turpe: talis aũt non est fortis.Fortis em̃ aduertit decorẽ nõ rẽ extrinsecã nec ppriã vitã.& p hoc sæpi9 milites,q fugituri essent,cognoscẽtes mortis instãtiã victoriã obtinẽt pl9 q̃ timẽtes.dicẽte Vege.vbi supra lib.i.ca.ii.Nulla alia re videm9 populũ Romanũ orbẽ subiugasse terrarũ nisi armorũ exercitio,disciplina castrorũ,atq; milite.Sciẽ tia em̃ rei bellicæ dimicandi vult audaciã . Nemo em̃ facere metuit,qd̃ se bene didicisse cõfidit.Et em̃ i certamine bellorũ exercitata paucitas ad victoriã prõptior est, ruralis & idocta multitudo expo sita est ad cædẽ.& vt dicit lib.ii.ibidẽ cap.xxi. inexercitat9 miles seu tyro,vt quotidiani laboris vsus difficilis nõ videret i bello,exercebat assidue.Nã quẽadmodũ bñ exercitat9 miles pliũ cupit, ita for midat indoctus. Postremo sciẽdũ est i pugna vsum amplius prodesse q̃ vires.nã si doctrina cesset armorũ,nil villan9 distat a milite.Et li.iii.ca.i. Igit qui victoriã cupit milites ibuat diligẽter:q fectũ dos optat euẽt9,dimicet arte nõ casu. Sed i casu posito distiguẽdũ ẽ de fuga p̃latorũ,qa aut cõitas q̃rit ad mortẽ,aut sol9 plat9.Si prio mõ,subdistiguo.qa aut p fugã plati oĩno a subdit[subtrahit mi nisteriũ illi icũbẽs,aut nõ subtrahit,sed p alios manentes põt suppleri.Si prio mõ,dico q nõ licet p latũ fugere,dicẽte Aug.i epła p̃dicta ad Honoratũ post verba ei9 recitata i illa de epła ad Q̃duult deũ p̃dicta.Restat ergo vt nos quorũ ministeriũ quantuncunq; est plebi dei vbi sumus manẽti ita necessariũ est vt sine hoc eam non oporteat remanere,dicam9 dño.Esto nobis i deũ ptectorẽ & i locũ munitũ.Neq; q̃am9 alid̃ munimẽtũ fugiẽdo & pplm̃ dimittẽdo.Si scd̃o modo,tũc distiguo,qa aut fuga ẽ solo timore mortis,aut ẽ vt fugiẽs se pseruet maiori vtilitati ecclesię.Si scd̃o mõ,adhuc subdi stiguo,qa aut fugiẽdo mag[obest exẽplo q̃ viuẽdi pficeret officio,aut ecõuerso magis pficeret offi cio q̃ obesset exẽplo.Si prio mõ tã isti9 q̃ p̃cedẽtis subdistictiõis,Dico adhuc q nõ ẽ p̃lato licitũ fuge re.dicẽte Aug. i eadẽ epła post mediũ. Q̃ñ ẽ cõe piculũ, magisq; timẽdũ ẽ ne q[q̃ id facẽ credat nõ cõsulẽdi volũtate,sed timore moriẽdi:magisq; fugiẽdi obsit exẽplo q̃ viuẽdi pśit officio , nulla rõ-

Expiẽtia su-perat vices. Prẽlato qñ li ceat fugere.

Alii quãtulę cũq; plebi.

ne fugiẽdũ. Idẽ ibidẽ. Absit vt tanti pendẽda sit hæc nauis nr̃a vt debeãt eã nautę & maxĩe gubernator piclitãtẽ deserere, etsi ĩ scaphã trãsiliẽdo, vel etiã natãdo possĩt effugere. Qualiter alĩq ex plãtis ĩ excidio Anconeñ. p scaphã effugere voluerũt, & ĩ portu stati submersi sũt, vt dr̃. Et hoc. s. q ĩ isto casu nõ licet fugere, gñale est de quolibet fugiẽte tã añ ĩgressũ litis q̃ post ĩgressũ litis, q̃ post ei⁹ defectũ. Si scdo mõ hui⁹ vltimæ subdistinctiõis: Dico q̃ plato licet fugere argumento a cõtrario sensu ei⁹ qđ iã dictũ est, ꝟm q̃ declarabĩt ĩ sequẽtib⁹. Sed ĩ hoc casu neq̃q̃ deberet attẽtare fugã, ẽt sũme vtil' ecclesiæ seu cõitati, nisi sentiret pri⁹ sup hoc motũ diuini ĩstinct⁹ ĩ seipso, qa plũptuosũ eẽt ꝓprio motu hoc attẽtare, dicẽte Aug. ad Hono. vbi supra. Nemo accipiat psonã suã, vt si alĩq̃ gra videt excellere, ideo se dicat vita & ob hoc fuga cẽ digniorẽ, quisq̃s ẽt hoc dicit, oĩb⁹ displicet. & ifra post modi cũ. Qui dixerint se poti⁹ fugere debere, aut timidi videbuntur, qa imĩnẽs malũ sustinere noluerunt aut arrogãtes, qa se magis q saluãdi cẽnt necessarios ecclesiæ iudicarũt. Vñ oĩb⁹ q̃ sup fuga sua nõ sentiũt specialẽ diuinũ ĩstinctũ, ĩ dicto casu cõsiderãdũ est q̃ nullus eoꝝ fugiat, dicẽte Aug. ibidẽ. In cõi aũt piculo hui⁹ vitę cur existimam⁹ vbicũq; fuerit hostil' ĩcursus, oẽs clericos, & nõ ẽt oẽs laicos esse morituros, vt simul finiãt hãc vitã cui sunt clerici necessarii? Aut cur nõ sperem⁹ sicut aliquos laicos, sic etiã clericos ꝑmansuros, a qb⁹ eis necessariũ ministeriũ valeat exhiberi? Vñ si in isto casu alicui, vel alĩqb⁹ ĩdicẽda sit fuga ꝓpt ecclesię vtilitatẽ futurã, determiat Aug. ibidẽ, q̃ sorte eligẽdi sũt fugiẽtes. attñ si posset discerni q ex oĩb⁹ vtiliores deberẽt eẽ ꝓfuturi ecclesię, illi deberẽt eligi simpliciter. Qz si illi nõ fugere, sed cõmori aliis eligerẽt, alii min⁹ vtiles reputati deberẽt simul ĩ hoc cõtrariari, & ipsos ad fugã q̃tũ in se esset cõpellere, dicẽte Aug. sic. Qz̃q̃ hos iter dei ministros ide sit disceptatio qui eorum maneãt, ne fuga oĩm, & q eorum fugiant, ne morte oĩm deseratur ecclesia. quæ disceptatio si aliter non potuerit terminari, quãtum mihi videtur, q maneãt & q fugiãt, sorte legẽdi sunt. Deide fortassis ii q meliores sũt eligẽt pro fratrib⁹ aĩas ponere, & hi seruabũt fugiẽdo quorũ min⁹ ẽ vtilis vita, qa mĩor cõsulẽdi, & gubernãdi pitia, q tñ si pie sapiũt cõtradicẽt eis quos videt & viuere poti⁹ oportere, & magis mori malle q̃ fugere. Si aũt sol⁹ plat⁹ q̃rat ad mortẽ, subdistĩ guo, qa aut põt a populo abscõdi ne pereat, aut nõ. Si sic, dico q̃ tũc nõ debet fugere, dicẽte Augu. ĩ læpe dicta epla añ finẽ. Si laici nõ q̃rãt ad mortẽ, pñt occultare quoquo mõ epos & clericos, sicut ille adiuuerit incui⁹ ptãte oĩa sũt: q põt & nõ fugiẽtẽ per mirabilem seruare potẽtiã. Sed ideo q̃rim⁹ qđ nos facere debeam⁹: ne oĩb⁹ q̃rentib⁹ diuina miracula, tẽtare dñm iudicemur. Si nõ, tũc debet & põt plat⁹ fugere, dũ tñ nõ deserat a necessariis ministris ecclesia. et hoc q̃druplicit: vel alioꝝ actu, vel alioꝝ instictu, vel ꝓprio motu diuino, aut humano. De fuga prio mõ. s. alioꝝ actu, exẽplo Christi, de quo dicit Aug. ĩ prĩcipio epistolæ p̃dictæ, Nũqd hoc fecit ipse qñ portãtib⁹ parẽtib⁹ in ægyptũ paulus fugit, q nõdũ ecclesias cõgregauerat? De fuga scdo mõ. s. alioꝝ instictu, exẽplo Pauli. de quo cõtinue dicit. Nũqd qñ apl'us Paulus ne illũ cõphẽderet ĩimic⁹, p fenestrã ĩ sporta submissus ẽ & effugit man⁹ ei⁹, deserta ẽ q̃ ibi erat ecclesia necessario ministro, & non ab aliis fratrib⁹ ibidẽ cõstitutis qđ oportebat ĩpletũ ẽ? Eis qppe volẽtib⁹ hoc apl'us fecit, vt semetipsum seruaret ecclesiæ, quẽ ꝓprie psecutor ille q̃rebat. Faciãt ergo serui Christi ministri verbi & sacramẽti ei⁹, qđ ipse ꝑcepit siue pmisit, fugiant oĩno de ciuitate ĩ ciuitatẽ, qñ eoꝝ quisq̃ specialiter a persecutoribus quæritur, vt ab aliis q nõ ita regrunt, nõ deseratur ecclesia, sed ꝑbeant cibaria cõseruis suis quos aliter viuere nõ posse nouerũt. Per qđ itellígit a cõtrario, q̃ si nõ remanẽt q ĩpleãt ecclesiasticũ ministeriũ, q̃ nõ licet fugere platũ cũ solus q̃rit, sicut cũ q̃rit tota cõitas, vt iã habitũ est supra. Vñ post modicũ subdit Aug. dicẽs. Cur em̃ sibi putãt idifferẽter obtẽpãdũ eẽ ꝑcepto vbi legũt de ciuitate ĩ ciuitatẽ eẽ fugiẽdũ, & mercenariũ nõ exhorrẽt, q videt lupũ veniẽtẽ, & fugit, qa nõ ẽ ei cura de ouib⁹? Cur nõ istas duas dñicas verasq; sentẽtias, vnã. s. vbi fuga finitur, aut iubet: alterã, vbi arguit atq; culpat, sic itellígere studẽt, vt iter se ñ repiãt eẽ cõtrarię, sicut nõ sũt? Et hoc quõ repit, nisi attẽdat qđ iã supi⁹ disputaui, tũc de locis ĩ qb⁹ sum⁹ ꝑmente psecutiõe fugiẽdũ eẽ ministris Christi, qñ ibi aut plebs Christi nõ fuerit cui ministret, aut ẽt fuerit, sed põt ipleri palios necessariũ ministeriũ ab eis qbus nõ ẽ eadẽ cã fugiẽdi: sicut ĩ sporta submissus fuit Paul⁹? De fuga tertio mõ. s. ꝓprio motu diuino exẽplo Christi. de quo dr̃ Ioan. viii. Iesus aũt abscõdit se, et exiuit de tẽplo, & Luce. iiii. Trãsiẽs p mediũ illorũ ibat. De fuga quarto modo. s. ꝓprio motu humano: intellige scdm p̃dicta nõ sine diuina inspiratione, exẽplo Athanasii. de quo dicit Aug. post ꝑmissa de Paulo, sic. Fugit sanct⁹ Athanasius Alexãdrin⁹ epus cũ eũ specialiter apphendere cuperet Cõstãtius Imperator, neq̃q̃ a ministris cæteris deserta plebe catholica, q̃ ĩ Alexãdria cõmanebat. Et post pauca. Nã quãtũ necessari⁹ fuerit ecclesię, quãtũq; ꝓfuerit, q̃ vir ille manserit ĩ carne, catholica fides nouit, q̃ aduersus Arrianos hæreticos ore illi⁹ & amore defensa est. Et dicit Aug. oĩa hæc cõtra illos, q cõtrariabant ei in eo q̃ di-

cebat in certis casib⁹ ministros ecclesiæ psecutiones fugere nō debere, dicēte eodē Aug, i epistola d. cta longe ante iā dicta. Episcopū quēdā dixisse audiuim⁹: si dñs nobis imperauit fugā i eis psecutionibus, vbi pōt esse fruct⁹ martyrii, quāto magis debem⁹ fugere steriles passiones, qñ est barbaric⁹, & hostilis icursus? Verū est qdē & acceptabile: sed iis quos ecclesiastici ordinis nō tenent vincula. & infra. Quis aūt credat ita deū hoc fieri voluisse, vt necessario ministerio sine quo viuere nequeūt: deserent greges quos suo sanguine cōpauit? quasi dicat nullus est catholic⁹ q hoc credere debeat. Qz aūt nō sit manendū in psecutionibus, sed poti⁹ fugiēdū, vna via arguit dict⁹ eps sic, dicēte Augu. in dicta epistola. Si i ecclesiis psistendū ē, qd sumus nobis vel pplo pfuturi nō video, nisi vt ante oculos nros viri cadāt, fœminæ cōstuprent, icēdant ecclesiæ: nos sub tormētis deficiam⁹. Et rñdet Augustī, subdēs singula singulis, dicēs. Potens est qdē deus pces audire familiæ suæ, & hæc q̄ formidantur auertere, nec ideo tñ ppter ista q̄ icerta sunt, debet esse nri officii certa desertio, sine quo est plebi certa pnicies, nō i reb⁹ vitæ hui⁹, sed alteri⁹: q̄ icomparabiliter diligēti⁹ sollicitiusq; curandæ. Et infra. Magisq; timeamus ne oues Christi spūalis negtiæ gladio in corde q̄ ferro in corpore trucidētur. Magis timeamus ne sensu interiori corrupto pereat castitas fidei, q̄ ne fœminæ violēter cōstuprentur in carne. Quia violētia nō violat pudicitia si mēte seruatur. Magis timeam⁹ ne lapides viui extinguant deserētib⁹ nobis, q̄ ne lapides & ligna terrenorū ędificiorū incendant pīsentibus nobis. Magis timeamus ne mēbra corporis Christi destituta spiritali victu necent, q̄ mēbra corpis nri oppressa hostili īpetu torqueant. Nō quia ista nō sint vitanda cū pñt, sed qa pot⁹ ferēda sunt qñ vitari sine īpietate non pñt, nisi forte quisq̄ cōtēderet nō ee ministrū impiū, q tūc subtrahit ministeriū pietati necessariū, qñ magis est necessariū. An nō cogitam⁹ qñ ad istoꝝ piculoꝝ extrema puenit, nec est potestas illa fugiendi, quant⁹ in ecclesia fieri soleat ab vtroq; sexu atq; ab omni ætate cōcursus aliis baptismū flagitātib⁹, aliis reconciliationē, aliis etiā pœnitētię ipsius actionē, oībus cōsolationē & sacramētorū cōfectionē & erogationē? vbi si ministri desint, quātū exitiū sequat eos q̄ de isto sæculo vel nō regenerati exeunt vel ligati? quantus deniq; gemit⁹ oīm, & quorūdā quāta blasphemia de absentia ministeriorū & ministroꝝ? Alii vero arguunt idē alia via sic, dicēte Aug, ibidē. Sūt sane q̄ arbitrant epos, & clericos non fugiētes in talibus periculis, sed manētes, facere vt plebes decipiantur, cū ideo nō fugiunt quia manere suos ppositos cernunt. Quibus respōdet Aug. subdens. Sed facile est hanc responsionē vel inuidiā declinare alloquēdo easdē plebes atq; dicēdo. Nō vos decipiat q̄ de isto loco non fugimus. Nō em̄ propter nos, sed propter vos potius hic manemus, ne vobis nō ministremus quicqd saluti vræ, q̄ i Christo est, nouerimus necessarium. Si ergo fugere volueritis, & nos ab istis qb⁹ tenemur vīculis soluistis. Qd tūc puto eē dicēdū: qñ vere videt vtile eē ad loca tutiora migrare. Quo audito, si vel oēs, vel alīq̄ dixerit, in illi⁹ potestate sumus cui⁹ ira nulli⁹ quocūq; vadit euadit: cuius misericordia vbicūq; sit, pōt inuenire q nusq̄ vult ire, siue certis necessitatib⁹ ipe ditus siue laborare nolēs ad incerta suffugia, & nō ad finiēda, sed ad mutanda picula: procul dubio isti deserendi non sunt ministro Christiano. Si autem hoc audito abire maluerint, nec illis manendū est, q propter illos manebāt. & infra. Meli⁹ aūt qd i his piculis faciam⁹ inuenire nō possum⁹ q̄ orationes ad dominum deum nostrum vt misereatur nostri.

FINIS QVODLIB. XV.

In chalcographia Iodoci Badii Ascēsii. Cui Christianissimus Frācorum rex concessit de singulari gratia priuilegium & auctoritatem imprimendi & vendendi i regno suo hęc & alia Magistri nostri Henrici de Gandauo opera: cū defensione ne alius quispiā audeat eadem imprimere aut impressa aliubi vęnundare sub pœna confiscationis sic impressorum intra triennium ab vndecimo Kalendas Septemb. Anni domini MDXVIII. Vt constat per literas patētes regio sigillo obsignatas & cōcessas pīsente Reuerēdo in Christo patre domino Episcopo Parrhisien, & pluribus aliis: subsignāte

Pedoyn.

INSTITUT AN DER UNIVERSITÄT KÖLN

II. MOTS ABREGES

(dans l'ordre alphabétique des lettres non abrégées)

aĩa	anima	noĩe	nomine
aplus	apostolus	oẽ	omne
aũt	autem	oĩ	omni
bt̃a	beata	Opi.	opinio
cap.	capitulum	pr̃i	patri
cã	causa	ph̃i	philosophi
Cõmẽt.	commentator	ph̃m.	philosophum
cõi	communi	ph̃s	philosophus
dr̃	dicitur	põt	potest
dn̄s	dominus	q̃	quam
enĩ	enim	qn̄	quando
eẽ	esse	q.	questio
ẽ	est	qđ ,qꝑ	quod
&	et	quõ	quomodo
&c.	et cetera	qm̃	quoniam
ẽt	etiam	rõ	ratio
gn̄a	genera	ſcia	scientia
gloſ.	glossa	ſcię	scientiae
gr̃a	gratia	ſ.	scilicet
hc̃	habe	ſcdm	secundum
hĩt9	habitus	ſp	semper
hoĩe	homine	ſil'e	simile
hõ	homo	ſil'i	simili
hmõi	huiusmodi	ſil'r	similiter
i.e	id est	ſpũ	spiritu
ipa	ipsa	tn̄	tamen
ipe	ipse	tm̃	tantum
ipi	ipsi	tps	tempus
mõ	modo	vl'e	universale

THOMAS-INSTITUT AN DER UNIVERSITÄT ZU KÖLN

CLE DES ABREVIATIONS

L'usage des abréviations, traditionnel chez les scribes médiévaux, fut repris comme allant de soi par les premiers imprimeurs. Il ne se trouve pas seulement dans les incunables, mais encore au début du seizième siècle, surtout quand il s'agit de textes scolastiques. Comme ces signes déparaient les éditions et rendaient la lecture difficile, on chercha bientôt à les éliminer, et c'est ce qu'en principe Josse Bade a voulu faire dans les Quodlibeta d'Henri de Gand. Il a néanmoins conservé, plus ou moins systématiquement, un certain nombre d'abréviations; d'autres, surtout parmi les plus classiques, semblent lui avoir échappé de-ci de-là par simple habitude. Notre tableau pourra donc être bref; il donne d'abord les signes maintenus d'une manière habituelle, ensuite les principaux mots abrégés qui ne se rencontrent que sporadiquement.

I. SIGNES ABREVIATIFS

Outre le trait suscrit constamment employé au-dessus des voyelles a e i o u pour suppléer m ou n, on a:

- đ pour ud: illđ = illud
- ę pour ae: e cédillé (on trouve aussi la ligature æ)
- l̵ pour -el, -ul, -lis, -lite: vl̵ = vel; mlto = multo; Ezechiel̵ = Ezechielis; alr = aliter
- p̄ (trait suscrit) = pre (prae)
- ꝑ (haste croisée) = par, per, por
- ꝓ (haste bouclée) = pro
- q̃ (petit a réduit à deux points et suscrit) = qua
- q̄ (trait suscrit) = que
- ꝗ (haste croisée) = qui
- q̑ (petit o suscrit) = quo

On notera de plus six terminaisons:

- b = -bus
- ꝑ = -que (enclitique)
- ꝯ = -rum
- t̄ = -ter
- t́ = -tur
- ⁹ (petit neuf en exposant) = -us